43
2 H
7

Cicero in oratione pro Lucio Flacco in hanc sententiam prompſit.

Ò conditiones miſeras adminiſtrandarum Ciuitatum, et Prouinciarum, in quibus diligentia plena ſimultatum eſt, negligentia uituperationum, ubi ſeueritas, periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, Frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ, Prætores uenientes expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt.

IVLII CLARI
PATRIT. ALEXANDRINI,
IVRISCONSVLTI LONGE
CLARISSIMI, ET SERENISSIMI PHILIPPI HISPANIARVM REGIS CATHOLICI, SVPREMI CONSILIARII, AC REGENTIS DIGNISS.

OPERA OMNIA.

QVÆ QVIDEM HACTENVS IN LVCEM PRODIERVNT.

NVNC RECENS MVLTO QVAM ANTEHAC VNQVAM, collatis omnibus diuerſarum editionum Exemplaribus, excuſa.

QVORVM CATHALOGVM PROXIMA POST præfationem pagina monſtrabit.

Cum ſummariis & Indice locupletiſſimo.

LVGDVNI,
Sumptibus Philippi Tinghi Florentini.
M. D. LXXVIII.
Cum Priuilegio Regis.

SERIES MATERIARVM HOC VOLVMINE CONTENTARVM.

EX LIBRO TERTIO SENTENTIARVM RECEPTARVM, IVLII CLARI, &c.

§. *Teſtamentum.* *Pag. I.*

EX LIBRO QVARTO RECEPTARVM SENTENTIARVM.

§. *Donatio.* *Pag. LXV.*
§. *Emphyteoſis.* *LXXXVIIII.*
§. *Feudum.* *CXIII.*

EIVSDEM LIBER QVINTVS INTEGER ET ABSOLVTVS.

In Quo omnium Criminum materias per receptas Sententias, ac in calce de eorundem Proceſſibus conficiendis, ac delinquentium pœnis, accuratiſſimè ſunt omnia tractata, ita vt nihil vlterius Lector deſiderare poſſit.

ORDO PARAGRAPHORVM QVI QVINTO LIBRO CONTINENTVR.

§. Primvs, In quo generalia quædam ad delictorum materiam pertinentia præmittuntur. Pag. 156
§. Adulterium 158
§. Aſſaſſini 162
§. Blaſph 163
§. Falſu 164
§. Fornicatio 170
§. Furtum 174
§. Hæreſis 178
§. Homici m 182
§. Inceſt 196
§. Iniuria 197
§. Læſæ Maieſtatis 199
§. Ludus 202
§. Parricidium 203
§. Periurium 204
§. Raptus 205
§. Sacrilegium 206
§. Simonia 207
§. Sodomia 208
§. Stuprum 209
§. Vſura 210
§. Finalis, quo tota criminalium Proceſſuum Practica diligenter explicatur. 212

ILLVSTRISSIMO AC

REVERENDISSIMO D.D. ANTONIO PERENOTO ATREBATENSI

Epiſcopo, Julius Clarus

S. D.

LIBROS Sententiarum Receptarum, Primum ſtudiorum meorum fru
ctum, ab ipſo penè operis exordio tibi dicare conſtitueram: Reueren-
diſſ. Antiſtes, ſiue quòd ita officij mei ratio poſtulare videretur, ſiue
etiam (verum vt dicam) quòd neminem eſſe arbitrarer, cuius nomini
iuſtius quàm tuo, hoſce Commentarios inſcriptos eſſe oporteret. Nã
ſi defenſor aut patronus quærendus erat, cuius auctoritate tutus liber in publicum
podiret (quod plerique in nuncupandis operibus obſeruare ſolent) Quis eſt toto or-
be terrarũ tibi, aut dignitate comparandus? Si verò ille mihi deligendus erat, cui maxi-
mè deberem, cuíq; pro ſuis meritis erga me, aliquã hoc munere gratiam referrẽ, Quis
mihi te amicior? Quis in me ornando, vel promptior, vel diligentior vnquam extitit?
Non prætercam, ne illud quidem, in ipſo ſtudiorum noſtrorum initio, in Ticinenſi
Academia vtrique noſtrùm contigiſſe, in eodẽ auditorio iuri ciuili operam dare, Quo
tempore quãta in me tua fuit humanitas? quæ beneuolentia? Quale viciſſim meum er-
ga te ſtudium? Quæ patris mei viri Clariſſ. qui tum fortè Mediolano ſe Ticinum con-
tulerat, in te officia fuerunt? Quibus omnibus accedebat, quòd ex operis quoq; ipſius
argumento id tibi maximè deberi videbatur. Si enim Iuriſconſulto eidémque doctiſ-
ſimo atque integerrimo, dicandæ erant Iuriſperitorum ſententiæ, Tu iuris ſcientia,
eruditione, atque integritate adeò excellis, vt iure ac meritò eſſes ceteris omnibus ſine
controuerſia præferendus. Cæterum cùm Mantuæ agens, quò ex[illegible]a belli turbulen-
ta tempeſtate, velut in portum cõfugeram, extremam operi manũ imponere, illúdq;
tuis auſpiciis in lucem edere conſtituiſſem, repente mihi allatus eſt nuntius, me in Me-
diolanenſem Senatum, ſummo Regis noſtri beneficio, fuiſſe cooptatum. Quæ res fe-
cit vt ab incœpto deſiſterem. Permagni enim intereſſe arbitrabar, vtrum opus ipſum à
iuris tantùm perito, an à iuris perito eodémque Senatore prodiret, à quo propter ac-
ceſsionem dignitatis, nihil niſi ſummo iudicio atque arte elaboratum proferri opor-
teret. Sperabam tamen futurum, vt librum aliquando in manus ſumere, eúmque expo
lire, atque abſoluere facilè poſſem. Sed me valde mea fefellit opinio, nã cùm primùm
Senatorium cœpi munus obire, ita ſum cauſarum negociorúmque multitudine impe-
ditus, vt nihil hactenus ſpatij ſurripere potuerim, ad opus ipſum, vti conſtitueram, di-
ligenter corrigendum, atque emendandum. Hærebam itaque, nec quid conſilij cape-
rem, omnino videbam. Hinc enim ſi liber prorſus ſuppnimeretur, non poteram non
moleſtè ferre, tot annorum à me ſuſceptos labores ſine fructu perire: illinc verò ſi non
emendatus ederetur, verebar, ne cum magna exiſtimationis meæ iactura, illud mihi
iure obijci poſſet, quòd ipſe Iuriſconſultus, non ſatis conſultò feciſſem. Placuit igitur

priuſquam deliberarem,amicorum iudicium exquirere: nihil enim apud me vnquam fuit illorum conſiliis,aut ſanctius,aut religioſius.Itaque Paragraphum qui de Feudis erat conſcriptus in lucem editum ad te primum, deinde etiam ad pleróſque viros literarum ſcientia inſignes,mihíque ſumma neceſsitudine coniunctos, perferendum curaui, vt ex eo quaſi totius operis guſtum præberem, rogauíque vt quid de eo ſentirent,quídve mihi faciendum putarent,amicè monerent. Ij omnes reſponderunt, non indignum ſibi librum videri,qui in lucem prodiret. Tu verò,quem præcipuum omniũ conſiliorum meorum rectorem,& moderatorẽ ſemper conſtitui,tuis literis,quas proximè ad me amoris, & officij plenas ſcripſiſti,non modò animum confirmaſti,ſed etiã addidiſti.Quò factũ eſt,vt hanc prouinciam,quam antea timens ac viribus meis diffidens ſubterfugiebam,nunc tot clariſsimis viris hortatoribus,te verò etiam planè impulſore,alacri,& prompto animo libentiſsimè ſuſceperim. Sed cùm adeo ipſius voluminis creuerit magnitudo,vt non niſi longo temporis interuallo, auctorum locos omnes, qui penè innumerabiles citantur, cum ipſis ſcriptorum commentariis conferri poſſe exiſtimem,(hoc autem magni referre arbitror, vt omnia fideliter recitentur)vereor,ne tardius quàm vellem,perfici totum opus poſsit & peruulgari. Vt igitur interea ſtudioſis,quorum multi illius editionem à me per literas efflagitant,aliqua ex parte ſatisfaciam,aliquot Paragraphos, qui vel vtilitate vel copia cæteris præſtarent.eo tempore quod moleſtiſsimis occupationibus meis eripere mihi licebit, corrigendos mihi propoſui,eóſque in lucem mittere conſtitui. Habent enim ſinguli Paragraphi, libelli ſpeciem,ita vt vnuſquiſque per ſe ſatis commodè vtilitérque,& legi,& intelligi poſsit. Quorum cùm primus fortè edendus eſſet Paragraphus, qui TESTAMENTVM inſcribitur,non potui me continere,quin(quod in toto opere facere decreueram) illum tuo ampliſsimo nomini dedicarem. Dij rerum omnium dominatores, qui donis noſtris non indigent,non quid detur, ſed qua mente quóve animo datum ſit, æſtimare ſolent, id te ANTISTES ILLVSTRISS. qui vitæ ac morum probitate ad eorum ſimilitudinem, quantum humana fert imbecillitas,proximè accedis, hac in re fretum confido,vt ſcilicet munus hoc, qualecunque ſit, ab homine tui amantiſsimo ſtudioſiſsimoque profectum, cuiuſque animum iamdiu cognitum ac perſpectum habes,benignè ac humaniter accipias. Quod quidem ego in præſentia, maximi atque immortalis beneficij loco reponam. Quòd ſi poſtea aliquando inter iuris interpretum controuerſias,aliquam tibi laboris,aut moleſtiæ leuationem attulerit,tum me fœliciſſimum arbitrabor,atque ex ea re omnium laborum vigiliarũmque mearum ampliſsimum, & cumulatiſsimum fructum mihi videbor conſecutus.Interea vero DEVM Opt. Max. precabor,vt te diu incolumen,florentem, beatum, Reipubl. Chriſtianæ ſeruet. Spero enim aliquando futurum,vt maximo ſedens in ſolio, iampridem tot turbinibus ac tempeſtatibus fluctuantem CHRISTI nauem:ſaluam in portu colloces. Vale. Calend. Maijs. M.D.LIX. MEDIOLANO.

Extraict du Priuilege.

PAr grace & priuilege du Roy eſt permis à Philippe Tinhgi marchand Libraire d'imprimer vẽdre & diſtribuer, les œuures de *Iulius Clarus* de nouueau reueuës & corrigées,& ce pour le temps & terme de dix ans, auec inhibitions & deffences à tous marchans, Libraires,Imprimeurs & autres perſonnes quelconques, d'imprimer ledit liure ny en vendre ou diſtribuer, dans les pays & terres de ſa mageſté ſinon de ceux qui ſeront Imprimés du conſentement, & permiſſion dudit Tinhgi ſur peine de confiſcation & autres peines plus à plain declarées par leſdites lettres patentes de ſa mageſté. Donné à Paris au moys de Iuing 1578. Seellees du grand Seel dudit Seigneur & Signees,

Par le ROY

Maiſtre Rene Hennequin maiſtre des requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent.

CAMVS.

CAPITA QVÆSTIONVM SEQVENTIS TRACTATVS DE TESTAMENTO.

1 Quid ſit teſtamentum.
2 Quo iure inuenta ſit teſtamenti factio.
3 Quæ ſint genera teſtamentorum.
4 Quid differat teſtamentũ nuncupatiuum a teſtamento in ſcriptis.
5 Quæ perſonæ poſſint teſtari ad pias cauſas.
6 Solemnitates iuris ciuilis an ſint ſublatæ in teſtamentis ad pias cauſas.
7 Teſtamentum imperfectum ad pias cauſas conditũ an ſuſtineatur quacunque imperfectione non obſtante.
8 Teſtamentum inter liberos conditum, an valeat ſine ſolemnitatibus iuris ciuilis.
9 Et quid ſi ſit imperfectum ratione voluntatis.
10 Et an etiam ſuſtineatur, quatenus concernit extraneas perſonas.
11 Diſpoſitio.ſ.ex imperfecto an habeat locum etiam in teſtamento nuncupatiuo.
12 Et an habeat locum inter quoſcunque liberos.
13 Et an ex huiuſmodi teſtamento ſuccedatur, tanquam ex teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato.
14 Cedula manu patris ſcripta ſine teſtibus, an valeat inter liberos in vim teſtamenti.
15 Teſtamentum militis quæ priuilegia habeat.
16 Miles an poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.
17 Teſtamentum cæci quomodo confici debeat.
18 Filiusfamilias an poſſit teſtari.
19 Bannitus an poſſit teſtari.
20 Et an poſſit capere ex teſtamento.
21 Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari.
22 Deportatus an habeat teſtamenti factionem.
23 Condemnatus ad perpetuos carceres an retineat teſtamenti factionem.
24 Excommunicatus an poſſit teſtari.
25 Infamis an poſsit teſtari.
26 Vſurarius manifeſtus an poſsit teſtari.
27 Prælatus, aut clericus, an poſsit teſtari.
28 Monachus, vel religioſus, an poſsit teſtari.
29 Monachus, vel religioſus, an poſsit capere ex teſtamento.
30 Monacho herede inſtituto an hereditas transferatur in Monaſterium ipſo iure.
31 Spurius an poſſit capere ex teſtamento.
32 Auus an poſsit inſtituere nepotem legitimũ natum ex filio ſpurio.
33 Prodigus an poſsit teſtari.
34 Inhabiles de iure communi ad teſtandum an poſsint teſtari ad pias cauſas Remiſsiuè.
35 Inſtitutio heredis expreſſa, & tacita eſſe poteſt.
36 Inſtitutio heredis debet eſſe certa.
37 Teſtator debet ore proprio exprimere nomen heredis.
38 Legitima debet filio relinqui iure inſtitutionis.
39 Filius an poſsit inſtitui ſub conditione.
40 Teſtamentum in quo filius eſt exheredatus, an ſit nullum.
41 Ex quibus cauſis filius à patre exheredari poſsit.
42 Teſtamentum in quo filius eſt præteritus, an ſit ipſo iure nullum.
43 Et quid de iure prætorio, &c.
44 Filia an poſsit inſtitui in ſola dote ſua.
45 Teſtamentum præteritione poſthumi an rumpatur.
46 Clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis, in vim fideicommiſſi.
47 Præteritio filij à matre, an reddat eius teſtamentũ nullũ.
48 Præteritio patris a filio an reddat teſtamentum nullum.
49 Præteritio matris, vel aſcendentium per lineam maternam an annullet teſtamentum.
50 Præteritio collateralium an vitiet teſtamentum.
51 Præteritio liberti an reddat teſtamentũ nullũ Remiſsiuè.
52 Diſpoſitio ad certam ex cauſa, an ſuſtineat teſtamẽtum nullum ex cauſa præteritionis, vel exheredationis.
53 Et an vitietur inſtitutio facta in re certa, &c.
54 Et an omnia in teſtamento contenta præter inſtitutionem ſuſtineantur.
55 In teſtamento quæ perſonæ teſtes eſſe non poſsint.
56 Quis teſtium numerus in teſtamentis requiratur.
57 Et quid de iure canonico.
58 In teſtamẽto requiritur, quòd teſtes & notarius ſint rogati.
59 Requiritur in teſtamento, quòd teſtes videant teſtatorem.
60 Duæ perſonæ an poſsint ſimul condere teſtamentum.
61 Teſtatoris diſpoſitio an ſemper ſeruanda ſit.
62 Teſtator an poſsit prohibere detractionem trebellianicæ.
63 Et quid in filijs primi gradus.
64 Teſtator an poſsit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c.
65 Teſtator an poſsit prohibere, nè teſtamentum inſinuetur.
66 Teſtator an poſsit remittere confectionem Inuentarij.
67 Teſtator an poſsit prohibere diuiſionem inter heredes.
68 Teſtator an poſsit concedere legatario licentiam capiendi legatum propria auctoritate.
69 Teſtator an poſsit priuare heredem hereditate.
70 Teſtator an poſsit facere, quòd bona ſua non ſint pro legatis hypothecata.
71 Teſtator an poſsit diſponere de rebus heredis.
72 Teſtator an poſsit prohibere legitimam.
73 Teſtator an poſsit prohibere filio alienationẽ ſuæ legitimæ.
74 Teſtator an poſsit prohibere ius accreſcendi.
75 In teſtamento an poſsint celebrari contractus?
76 Quemadmodum teſtatoris voluntas conijci poſsit?
77 Filij poſiti in conditione, an cenſeantur vocati?
78 Et quid ſi teſtator eos grauauerit?
79 Et quid ſi appoſita ſit dictio, maſculis?
80 Plures ſimul inſtituti, vel ſubſtituti an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel, an autem ordine ſucceſsiuo?
81 Teſtamentum an annulletur præteritione filij?
82 Et an præteritione parentum, vel collateralium?
83 Et an propter exheredationem?
84 Legitimatione filij naturalis an rumpatur teſtamentum?

85 Et

85 *Et an per ingreſſum religionis?*
86 *Reſurrectione teſtatoris defuncti, an teſtamētū rūpatur?*
87 *Teſtamentum conditū per metum, an ſit ipſo iure nullum?*
88 *Vltima voluntas an vitietur propter malam latinitatem?*
89 *Teſtamentum minus ſolemne an ſit ipſo iure nullum?*
90 *Ex teſtamēto minus ſolēni an oriatur naturalis obligatio?*
91 *Teſtamentum an contraria voluntate reuocetur?*
92 *Et quid ſi teſtator dicat ſe vello decodere inteſtatum?*
93 *Cancellatione teſtamenti, vel inciſione, an reuocetur teſtamentum?*
94 *Teſtamentū iuratū an tollatur per ſecundū teſtamentū?*
95 *Donatio in pœnam mutationis teſtamenti an valeat?*
96 *Secundum teſtamentum ex quo non ſit adita hereditas an tollat primum?*
97 *Teſtamentum imperfectum an aliquando tollat aliud perfectum precedens?*
98 *Teſtamentum primum inter liberos conditum an per ſecundum teſtamentum ſimpliciter reuocetur?*
99 *Teſtamentum primum habens clauſulam derogatoriam an tollatur per ſecundum?*
100 *Si duo teſtamenta eodem die confecta producātur, quod eorum præualere debeat?*

CAPITA QVÆSTIONVM.

§. DONATIO.

1 *DOnatio vnde dicta ſit, & an ſit contractus nominatus?*
2 *Donatio conditionalis, an ſit propriè donatio?*
3 *Donatio remuneratoria, an ſit propriè donatio?*
4 *Donatio cauſa mortis quid ſit?*
5 *Donatio cauſa mortis, an potius æquiparetur contractibus quam vltimis voluntatibus?*
6 *Filiusfamilias an poſſit donare cauſa mortis?*
7 *Vſurarius manifeſtus an poſſit donare cauſa mortis?*
8 *Pater an poſſit donare filio?*
9 *Donatio inter virum & vxorem, an valeat?*
10 *Ornamenta quæ mittuntur ſponſis, an cenſeantur donata?*
11 *Donatio propter nuptias, an hodie peti poſſit?*
12 *Donatio an poſſit fieri abſenti?*
13 *Et quid ſi fiat donatio ſtipulanti?*
14 *Donatio an perficiatur nudo pacto?*
15 *Inſinuatio quid ſit?*
16 *Inſinuatio excedens ſummam quingentorum aureorum debet inſinuari?*
17 *Et quid in donatione facta Eccleſiæ & c.*
18 *Et quid donatione iurata?*
19 *Donatio omnium bonorum, an valeat?*
20 *Et quid ſi ſit iurata?*
21 *Donatio poteſt ob ingratitudinem reuocari?*
22 *Donatio reuocatur propter ſuperuenientiam liberorum?*
23 *Et quid ſi ſit iurata?*
24 *Donatio inofficioſa poteſt per filios reuocari?*
25 *Donatio ob cauſam, & donatio cauſa mortis quando poſſint reuocari?*

CAPITA QVÆSTIONVM.

§. EMPHYTEOSIS.

1 *EMphyteoſis quid differat à contractu libellario, & cenſuali?*
2 *Emphyteoſis an ſit contractus nominatus?*
3 *In contractu emphyteotico an requiratur, quòd a principio præſtetur certa quantitas?*
4 *In contractu emphyteotico an requiratur ſcriptura?*
5 *Vaſallus an poſſit cōcedere in emphyteoſim bona feudalia?*
6 *Prælatus an poſſit bona Eccleſiæ cōcedere in ēphyteoſim?*
7 *Et quanti temporis ſolutione præſumatur emphyteuſis præceſſiſſe?*
8 *Emphyteota tenetur ſoluere canonem, aliàs cadit à iure ſuo?*
9 *Et an cadat ipſo iure, an autem requiratur declaratio?*
10 *Dominus recipiendo penſionem, an cenſeatur remiſiſſe caducitatem?*
11 *Dominus an poſſit poſt declaratam caducitatem ingredi propria auctoritate rem emphyteoticam?*
12 *Quo tempore ſit ſoluenda penſio?*
13 *Emphyteota non poteſt alienare rem emphyteoticam domino irrequiſito?*
14 *Et an poſſit eam cum aliis emphyteotis diuidere?*
15 *Et an poſſit illam alteri legare, aut donare?*
16 *Et an poſſit illam prælegare vni ex filiis, vel aliter in ea illis præiudicare?*
17 *Et an poſſit illam ſine conſenſu domini permutare?*
18 *Et an pignorare, vel hypothecare?*
19 *Et an locare?*
20 *Et an concedere in emphyteoſim?*
21 *Et an conſtituere ſeruitutem in fundo emphyteotico?*
22 *Emphyteoſis an poſſit alienari in potentiorem?*
23 *In alienatione rei emphyteoticæ ſoluendum eſt domino laudemium*
24 *Emphyteota propter alienationem rei emphyteoticæ cadit a iure ſuo.*
25 *Emphyteota interuertens poſſeſſionem domini, an cadit a iure ſuo?*
26 *Emphyteota an poſſit expelli propter deteriorationem?*
27 *Emphyteota ceſſans per triennium in ſolutione canonis, cadit a iure ſuo.*
28 *Emphyteoſis an tranſeat ad extraneos heredes?*
29 *Emphyteoſis an tranſeat in fiſcum?*
30 *Filij naturales an ſuccedant in emphyteoſi?*
31 *Legitimati an ſuccedant in emphyteoſi?*
32 *Fœmina an ſuccedant in emphyteoſi?*
33 *Emphyteoſis an tranſeat in monaſterium?*
34 *Quomodo intelligatur in conceſſione inueſtituræ, tertia vel quarta generatio?*
35 *In emphyteoſi conceſſa pro ſe, & filijs, & nepotibus, quo ordine ſuccedatur.*
36 *Nepos ex filia an ſuccedat in emphyteoſi?*
37 *Emphyteoſis an tranſeat ad filios, etiaſi non ſint heredes?*
38 *Et an tranſeat ad inſtitutum in re certa?*
39 *In emphyteoſi nunquid locum habeat ius accreſcendi?*
40 *Filius an teneatur paternis creditoribus de emphyteoſi ſatisfacere?*
41 *Augmentum eueniens in re emphyteotica, cui cedat?*
42 *Emphyteoſis quomodo finiatur?*
43 *Finita emphyteoſi, an poſſint filij vel agnati petere renouationem inueſtituræ?*
44 *Emphyteoſi finita an poſſit dominus ingredi rem emphyteoticam propria auctoritate?*
45 *Finita emphyteoſi, cui remaneant melioramenta?*
46 *Emphyteota an teneatur ad collectas?*
47 *Quæ actio competat pro emphyteoſi?*
48 *Iura ciuilia loquentia de emphyteoſi, an habeant locum in emphyteoſi eccleſiaſtica?*
49 *Bona emphyteotica an poſſint dici allodialia?*
50 *Argumentum de feudo ad emphyteoſim, & econtra an procedat?*

CAPI

CAPITA QVÆSTIONVM.

§. FEVDVM.

1 IVs feudorum à quo tempore originem habuerit?
2 Ius feudorum hodie an ſit ius ſcriptum, vel conſuetudo?
3 Liber feudorum an ſit authenticus?
4 Quid ſit feudum?
5 Vnde dicatur feudum?
6 An feudum ſit contractus nominatus?
7 Quotuplex ſit feudum?
8 Feudum antiquum, & feudum nouum quid differant?
9 Feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia quid differant?
10 Feuda regalia quæ ſint?
11 Quod dicatur feudum ligium?
12 Feudum francum quod dicatur?
13 Prælatus an poſſit in feudum concedere bona Eccleſiæ?
14 Dominus an poſſit inueſtire aliquē de feudo nōdū aperto?
15 Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura?
16 Feuda an poſſint emi?
17 Conceſsio caſtri per verbum donamus, an ſit donatio, vel feudalis conceſſio?
18 Bona an in dubio præſumantur feudalia?
19 Titulus vaſalli quanto tempore præſcribatur?
20 Pacta inſolita allegans appoſita eſſe in inueſtitura, an illud probare teneatur?
21 Vaſallus an teneatur adiuuare dominum?
22 Vaſallus an poſſit eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidij reditus?
23 Vaſallus an teneatur alere dominum egenum?
24 Vaſallus an teneatur dominum carceratum liberare?
25 Vaſallus an poſſit vocare dominum in ius ſine venia?
26 Dominus an teneatur tradere vaſallo poſſeſſionem feudi?
27 Dominus an teneatur defendere vaſallum?
28 Dominus an poſſit vaſallos inuitos alienare?
29 Dominus an poſſit vaſallis collectas imponere?
30 Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis?
31 Vaſallus an poſſit feudum alienare ſine conſenſu domini?
32 Vaſallus an poſſit alium ſubinfeudare de feudo?
33 Vaſallus an poſſit feudum alteri locare?
34 Vaſallus an poſſit renunciare feudū in manibus domini?
35 Vaſallus an poſſit rem feudalem alteri pignorare?
36 Vaſallus an poſſit feudum dare in dotem?
37 Vaſallus an poſſit ſuper re feudali cōſtituere ſeruitutem?
38 Vaſallus an poſſit de feudo tranſigere?
39 Vaſallus an poſſit de feudo facere compromiſſum?
40 Vaſallus an poſſit de feudo teſtari?
41 Vaſallus an poſſit alienare feudum in præiudiciū domini?
42 Filius, vel agnatus quando poſſint alienationem feudi reuocare?
43 Filiꝰ an teneatur creditorib. paternis de feudo ſatisfacere?
44 Feudum an poſſit diuidi?
45 Feudum an poſſit præſcribi?
46 Feudum an imputetur in legitimam?
47 Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali?
48 Vaſallus committens ſtuprum cum vxore domini, an amittat feudum?
49 Vaſallus nō petēs à domino inueſtiturā an cadat à feudo?
50 Vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domini, an priuetur feudo?
51 Vaſallus ceſſans per triennium à ſolutione penſionis, an cadat à feudo?
52 Vaſallus non alens dominum, an poſſit priuari feudo?
53 Vaſallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis an ſit toto feudo priuandus?
54 Vaſallus an poſſit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini?
55 Vaſallus relinquēs dominū in prælio, an amittat feudum?
56 Vaſallus ſi deteriorauerit rē feudalem, an cadat à feudo?
57 Vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſi eum non certiorauerit, an cadat à feudo?
58 Vaſallus occidens ſeipſum, an priuetur feudo?
59 Vaſallus an poſſit feudo priuari ſine cauſa?
60 Quot teſtes requirantur ad probandum ingratitudinem vaſalli?
61 Vaſallus, qui per vim, aut metum aliquid fecit contra dominum, an excuſetur ab amiſſione feudi?
62 Vaſallus an regulariter cadat à feudo ipſo iure, an autē ſit priuandus per ſententiam?
63 Dominus recipiens ſeruitia à vaſallo, an cenſeatur illi remiſiſſe ingratitudinem?
64 Ius priuādi vaſallū feudo an trāſeat ad hæredes domini?
65 Et an contra hæredes vaſalli?
66 Feudū priuato vaſallo, an aperiatur domino vel agnatis?
67 Ingratitudo prælati an noceat Eccleſiæ?
68 Dominus, qui nō facit iuſtitiam vaſallo, an priuetur proprietate feudi?
69 Dominus negans inueſtire vaſallum, an cadat à proprietate feudi?
70 Dominus an teneatur iurare fidelitatem vaſallo?
71 Dominus alienans vaſallos inuitos, an priuetur proprietate feudi?
72 Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur?
73 Fœmina an ſuccedat in feudo?
74 Filius exhæredatus an ſuccedat in feudo?
75 Filij fratrū an in feudis ſuccedāt in ſtirpes, vel in capita?
76 Filius, vel agnatus an poſſit repudiare hæreditatem, & retinere feudum?
77 In ſucceſſione feudorū, an habeat locum ius accreſcendi?
78 Clericus an ſuccedat in feudo?
79 Collaterales an ſuccedant in feudo?
80 Fœmina ſemel admiſſa ad feudum, an poſtea ſuperueniente maſculo excludatur?
81 An in feudis dignitatum requiratur noua conceſſio?
82 Legitimatus an ſuccedat in feudo?
83 Extranei hæredes, an ſuccedant in feudo?
84 Feudum an veniat in confiſcatione bonorum?
85 Feudum an veniat in reſtitutione fideicommiſſi?
86 Filius inſtitutus in re certa, an in feudo ſuccedat æqualiter cum alijs?
87 Finito feudo, an proximiores ſint inueſtiendi?
88 Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta?
89 Quæ actio competat pro feudo?
90 Quis ſit Iudex competens in cauſis feudalibus?
91 Tempora appellationum ſtatuta a iure communi, an currant etiam in cauſis feudalibus?

CAPITA QVÆSTIONVM.

§. FINALIS.

1 QVa cauſa dicantur criminales, & quæ ciuiles.
2 Accuſatio criminalis, & actio ciuilis quando ſimul concurrere poſſint.
3 Quibus modis criminaliter procedatur.
4 In primis conſtare debere, delictum commiſſum fuiſſe.
5 Quibus caſibus per inquiſitionem procedi poſſit.
6 Diffamationem aperire viam iudici ad inquirendum.
7 Denuntiationem aperire viam iudici ad inquirendum.
8 Quomodo contra deprehenſum in flagranti crimine procedi

cedi poſſit.
9 *Quemadmodum in notorio crimine procedatur.*
10 *Querelam partis aperire viam iudici ad procedendum.*
11 *Quomodo procedatur via inquiſitionis.*
12 *Accuſationis materia explicatur.*
13 *Plures eundem vel vnus plures an accuſare poſſint.*
14 *Quæ perſonæ accuſare poſſunt, vel non.*
15 *Subijciuntur nonnullæ quæſtiones, ad idem pertinentes.*
16 *Quæ perſonæ accuſari poſſint, vel non.*
17 *An pro omni crimine, permiſſa ſit accuſatio.*
18 *Quomodo procedatur in iudicio accuſationis.*
19 *Quomodo procedatur in delictis per viam actionis, vel exceptionis.*
20 *Quæ ſint genera indiciorum.*
21 *Tractatur de nonnullis indicijs in ſpecie.*
22 *Quomodo indicia legitimè probentur.*
23 *Quis modus in aſſumendis indicijs ſeruandus ſit.*
24 *Quæ perſonæ nō poſſint in cauſis criminalib. teſtificari.*
25 *Teſtes, an in aliquibus caſibus torquendi ſint.*
26 *Teſtes extra territorium degentes, quomodo examinari poſſint.*
27 *Quid facere debeat iudex ſi cōtra delinquētē nulla ſint indicia.*
28 *Tractatur materia capturæ.*
29 *Quid agendum ſit, ſi reus familiæ reſiſtat, vel eximatur, vel aufugiat.*
30 *Quibus caſibus reus ad eccleſiam cōfugiens, tutus ſit, ipſius eccleſiæ immunitate.*
31 *Quemadmodum rei citandi ſint.*
32 *Procurator an in cauſis criminalibus ſit admittendus.*
33 *Excuſator an admitti debeat in criminalibus cauſis.*
34 *Quæ excuſationes pro eis abſentibus proponi poſſint.*
35 *Quis in cauſis criminalibus ſit iudex competens omniū, incipiendo á ſummo Pontifice vſque ad priuatum.*
36 *Clerici in quibus caſibus, à iudice ſeculari poſſint pro eorum criminibus iudicari.*
37 *Quæ ſint crimina communis fori, in quibus vterque iudex, tam eccleſiaſticus quā ſecularis contra laicum procedere poteſt.*
38 *Iudicem loci delicti, poſſe contra quemcūque, qui in ſuo territorio delinquat procedere.*
39 *Iudicem originis, ac domicilij poſſe contra ſubitos ſues etiam extra territorium delinquentes, procedere.*
40 *Vicarij, an poſſint in cauſis criminalibus cognoſcere, & iudicare.*
41 *Cauſæ criminales an poſſint delegari.*
42 *Iuriſdictio in cauſis criminalibus, an poſſit prorogari.*
43 *Iudex in cauſis criminalibus, an poſſit tanquā ſuſpectus recuſari.*
44 *Quibus modis contra reos contumaces procedatur.*
45 *De reorum comparentium examine, ac teſtium repetitionibus, ac confrontationibus.*
46 *Quibus caſibus reus carceri tradendus ſit, vel fideiuſſoribus relaxandus,*
47 *Explicātur multa, quæ ad fideiuſſionis, de non offendendo materiam pertinent.*
48 *Quæ dilationes in cauſis criminalibus concedi debeant.*
49 *Copiam indiciorum reo decernendam eſſe, dandúmque terminum defenſionis.*
50 *De exceptionibus, quas reorū defenſores contra proceſſus criminalis formam, proponere ſolent.*
51 *De exceptione præſcriptionis perempta inſtātia, & huiuſmodi.*
52 *De negatiua probatione.*
53 *De exceptionibus, quæ contra teſtes in cauſis criminalib. opponi poſſunt.*
54 *De exceptionibus quæ aduerſus inſtrumenta, actáque in cauſis criminalibus producta proponuntur.*
55 *De exceptionibus, quæ contra propriam confeſſionē opponi poſſunt.*
56 *Quid ſi reus contendat, ſe id, de quo imputatur, licitè facere potuiſſe.*
57 *Quid ſi oſtēdat ſe pro eodem crimine alias fuiſſe abſolutum, vel punitum.*
58 *Quid agendum ſit ſi reus remiſſionem à parte offenſa habitam, exhibeat.*
59 *Quid ſi per gratiam, à principe liberatus fuerit.*
60 *Quæ res in delictis à pœna excuſent, vel ſaltem proſint, ad pœnam ipſam mitigandam.*
61 *De publicatione proceſſus facienda, Et an in cauſis criminalibus concludatur, ita vt omnino præcluſa ſit poſtea via probandi,*
62 *Accuſatore non probante, reum eſſe abſoluendum.*
63 *An in cauſis criminalibus locus ſit iuramento, in ſupplementum vel purgationem.*
64 *Tractatur materia torturæ, quando, & contra quos inferri, ac repeti poſſit.*
65 *Reum, qui delictum confeſſus eſt, omnino condemnandū eſſe.*
66 *Reum de crimine conuictum, etiam ſi illud non fateatur, condemnari debere.*
67 *Quæ ſint generá pœnarum.*
68 *Ex quibus delictis reus ſit vltimo ſupplicio damnandus.*
69 *Membri amputatio, quibus caſibus a lege imponatur.*
70 *Recenſentur aliæ etiam pœnæ corporales.*
71 *De exilij pœna.*
72 *Infamiæ pœna. quibus caſibus incurratur.*
73 *De pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij.*
74 *De pœna depoſitionis ab ordine ſiue degradationis.*
75 *De pœna ſuſpenſionis.*
76 *De pœna interdicti.*
77 *De pœna excommunicationis.*
78 *De pœna confiſcationis omnium bonorum.*
79 *De pœna cōfiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.*
80 *De pœnis pecuniariis.*
81 *De pœna talionis.*
82 *De pœnis ſtatutariis.*
83 *De pœnis arbitrio iudicis imponendis.*
84 *Traduntur nonnullæ concluſiones, quas in cauſis criminalibus, iudicem ſcire oportet,*
85 *Explicātur multa, ad quæ iudex in pœnarum impoſitione maximè debet animaduertere.*
86 *Vnum pro alio, puniri non debere.*
87 *An ex ſola ſcientia delicti committendi ſit aliquis puniendus.*
88 *Et an ex conſilio, ad delinquendum, alteri dato.*
89 *Et an ex mandato.*
90 *Et an pro auxilio delinquenti præſtito.*
91 *Et an ex ſola cogitatione, quis puniatur.*
92 *Et an affectus ſiue conatus ad delinquendum, puniri debeat, etiam ſi delictum conſummatum non fuerit.*
93 *Quemadmodum ſententiæ criminales proferri debeant.*
94 *An à ſententiis criminalibus appellatio, vel dictio de nullitate ſit admittenda.*
95 *De executione ſententiarum criminalium, pecuniariū.*
96 *De executione ſententiarum corporalium.*
97 *Ex quibus cauſis executio ſententiæ capitalis ſit differenda.*
98 *Quæ executionem ſententiæ capitalis impediant.*
99 *Quæ ſit forma exequendi ſententias capitales;*
100 *De cadaueribus damnatorum.*

IVLII

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRISCONSVLTI
CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex libro tertio Sententiarum receptarum.

§. TESTAMENTVM.

QVantum hæc teſtamentorum materia præ cæteris omnibus vtilitate, & ſubtilitate excellat, nemo eſt qui neſciat. Quotidie enim & in ſcholis,& in foro verſantur ſuper vltimis defunctorū voluntatibus variæ queſtiones. Harum autē, cùm iam nos, ſuperioribus §§. bonam partem abſoluerimus, eámque præſertim, quę ad Subſtitutiones,& Legata pertinet, reſtat vt de ipſis Teſtamētis, eorumque ſolemnitatibus breuiter diſſeramus.

QVAESTIO PRIMA.
Quid ſit teſtamentum?

PRo intelligētia in primis quæro, Quid ſit Teſtamentum? Reſpon. Teſtamentū eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. ita diffinit Iuriſconſultus in l.j.ff.de teſtamen.

QVAESTIO II.
Quo iure introducta fuerit teſtamenti factio?

QVæro, quo iure introducta ſit teſtamenti factio? Reſpon. Aliqui ſimpliciter dicunt, quod teſtamentum eſt de iure ciuili. & dicit Guliel. de Benedic. in prima parte repet. c. Raynutius. folio 156. nu. 2. de teſtament. quod ita communiter tenetur. Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Por. Inſtit. de teſta. in prin. n. 11. Tu dic, ꝙ teſtamentum ipſum inuentione eſt de iure gentium, ſed ſolēnitates in eo requiſitæ, ſunt inuentæ à iure Ciuili,& Prætorio. & hanc opi. quòd teſtamentum ſit de iure gentium, tenuit Barto. in l. interdum, nu. 7. ff. de condi. inde. quam etiam dicit eſſe magis communem Corn. in l. ſi teſtamentum, nu. 2. & 3. C. de teſta. Iaſ. in repet. l. admonendi. poſt nu. 184. verſi. ſubdit tamen. ff. de iureiur. & in d. l. interdum. nu. 4. quem refert Did. lib. iij. reſolutionum, c. vj. nu. 7. Et dicit Io. Annib. in repe. l. nemo poteſt. ff. de leg. j. nu. 189. quòd ita concludunt cōmuniter Doctores. Videmus enim quod antequam eſſet introductum ius ciuile, apud antiquiſſimas gētes erat in vſu, vt patresfamilias de rebus ſuis in caſum mortis, ad eorum libitum diſponerent: & licet poſtea ius ciuile introduxerit ſolemnitates, quæ ad teſtamenta conficienda requiruntur, tamē inuentio (vt dixi ipſius teſtamenti fuit introducta à iure gentium. Neque putes, ꝙ hæc quæſtio ſit prorſus inutilis, quia imò eſt maximi effectus. Nam ſi teſtamentū eſt de iure gentium, non poterit princeps auferre dominium alicui quæſitum ex teſtamento: quod tamen facere poſſet, ſi eſſet de iure ciuili, vt declaraui ſuprà libro ij. §. princeps.

QVAESTIO III.
Quot ſint genera Teſtamentorum?

QVæro, Quot ſint genera Teſtamentorū? Reſpond. ꝙ multæ poſſunt enumerari diuiſiones Teſtamentorum, tam reſpectu formæ, & ſolemnitatis in eis requiſitæ, quàm priuilegiorū, quæ ſiue propter perſonam eius qui condit teſtamentum, ſiue eius, qui in teſtamento hæres inſtitutus, ſiue propter cauſam in quam aliquid relinquitur, ipſis teſtamentis à iure cōmuni conceſſa ſunt. Reſpectu formæ dicimus, ꝙ aliud eſt teſtamentum In ſcriptis, aliud eſt teſtamentum nuncupatiuum. de quibus infrà q. iiij. Reſpectu priuilegiorum habes, quod aliud eſt teſtamentū conditum ad pias cauſas, aliud conditum ad cauſas profanas, de quibus infrà quæſtione vj. & vij. Aliud eſt teſtamentū conditum inter liberos, aliud conditum inter extraneos, de quibus infrà quæſtio. viij. & ſequen. Aliud eſt teſtamentum militis, aliud teſtamentum pagani. de quibus infrà q. xv. Aliud eſt teſtamentum cæci, Aliud non cæci, de quo dixi infrà quæſtio. xvij. Solemus etiam dicere, quòd aliud eſt teſtamentum validum, ſiue ſolemne, aliud inualidum, ſiue minus ſolemne, de quibus multa dicemus in diſcurſu materiæ, & maximè q. lxxxix. & ſeq.

QVAESTIO IIII.

1 *Quid differat Teſtamentum nuncupatiuum à teſtamēto in ſcriptis.*

2 *Et an teſtamentum conditum ab eo qui volebat teſtari in ſcriptis non ſeruatis ſolennitatibus requiſitis, valeat vt nuncupatiuum?*

3 *Et an teſtamentum factum per relationem ad aliquā cedulam teſtibus non lectam valeat?*

4 *Et quid ſi Notarius per errorem appoſuerit clauſulam, quòd non valeat niſi iure codicilli, an ſuſtinebitur in vim teſtamenti?*

DIxi, ꝙ aliud eſt teſtamentum conditū in ſcri- 1
ptis, aliud nuncupatiuum. Scire debes, ꝙ teſtamentum in ſcriptis eſt, in quo interueniunt ſolēnitates requiſitæ in l. hac conſultiſſima, In prin. C. de teſta. Nuncupatiuum autem eſt illud, quod conficitur per nuncupationem ſine ſcriptis, iuxta formā, de qua in d. l. hac conſultiſſima. §. per nun-

cupationem.& intellige, ꝙ omne teſtamentum,
in quo non ſunt ſeruatæ ſolennitates poſitæ in
d.l.hac conſultiſſima,in princ.dicitur nuncupati-
uum,etiam ſi ſit in ſcripturam redactum,prout
quotidie fieri videmus per Notarios, qui teſta-
mēta,de quibus ſunt rogati,in publica inſtrumen
ti forma conficiunt. Nam nihilominus dicuntur
nuncupatiua & ſine ſcriptis,ex quo eo caſu ſcri-
ptura non interuenit pro forma,ſed ſolummodo
ad faciliorem probationem. Poſſet enim etiam
ſine ſcriptura confici, & per teſtes ſolos probari,
vt dixi infra libro ſexto.

2 Sed quæro,Pone, quod aliquis velit teſtari in
ſcriptis, & teſtetur, ſed non ſint in confectione
ipſius teſtamenti ſeruatæ aliquæ ex ſolennitati-
bus requiſitis ad teſtandum in ſcriptis,iuxta diſpo
ſitionem d.l.hac conſultiſſima, in prin.puta, quia
omnes teſtes non ſubſcripſerunt, vel eorum ſi-
gilla non appoſuerunt. Nunquid tale teſtamen-
tum valebit,ſaltem iure teſtamenti nuncupatiui?
Reſpon.quod ſic.ita tenet Barto.in l.fi.in fin.ff.de
iure codicillo.prout illum refert Gozad.conſi.iij.
nu.11.qui dicit, ꝙ ita eſt communis opi.ſcriben-
tium.Sed certè iudicio meo Gozad.fallitur in al-
legato conſil.neque Barto.aut Doct.per eum al-
legati hoc dicunt, propterea tenenda eſt opinio
Bar.in d.l.fi.in fi.diſtinguentis poſt Dyn.ibi, quòd
ſcilicet.aut cōſtat, ꝙ teſtator voluit teſtari in ſcri-
ptis:& ſi deficiant ſolennitates requiſitæ, non ſu-
ſtinetur teſtamentum,neque etiam iure teſtamē-
ti nuncupatiui.Aut non conſtat,& tunc licet cœ-
perit teſtari, vt in ſcriptis, valet nihilominus vt
nuncupatiuum. Sumēda eſt enim ſemper illa in-
terpretatio,per quam actus ſuſtinetur, niſi volun
tas teſtatoris deficiat.& ita ſentiunt ferè omnes
Doctores in hac materia loquentes.

3 Sed pone, Aliquis ſcripſit manu ſua, vel etiam
ſcribi fecit ab alio,ſuam vltimam volūtatem, de-
inde coram ſeptem teſtibus dixit illud eſſe ſuum
teſtamētum, & ꝙ ita diſponebat de bonis ſuis, vt
legebatur in ipſa ſcriptura, quæ tamen teſtibus
lecta non fuit. Quæro, nunquid tale teſtamētum
valeat?Reſpond.ſi ageretur de legato,aut alio re-
licto particulari, res non haberet magnam diffi-
cultatem,quia ſatis eſſet, ꝙ appareret de volunta-
te diſponentis relata ad illam ſcripturā,iuxta vul-
gatam doctrinam Barto.in l.ſi ita ſcripſero, nu.1.
de conditionibus,& demon.de qua dixi ſuprà.§.
legatum.Sed maior eſt difficultas in inſtitutione
hæredis vniuerſalis.Quia non videtur poſſe vale-
re vt teſtamentum in ſcriptis,ex quo non ſunt ſer
uatæ ſolennitates ſubſcriptionum, & ſigillorum.
Non videtur etiam poſſe valere vt nuncupatiuū,
ex quo teſtator voluntatem ſuā teſtibus non ma
nifeſtauit,prout requiritur in d.§.per nuncupatio
nem.Contraria tamen opi.tenenda eſt, ꝙ ſcilicet
valeat in vim teſtamenti nuncupatiui.Satis enim
videtur teſtator ſuam voluntatem teſtibus mani-
feſtaſſe,ſaltem implicitè, per relationem ad illam
cedulam,ſiue ſcripturam.ita tenet Alexan.conſi.
clxxvij.nu.6.lib.ij.& hāc eſſe magis communem
opi.atteſtatur Bello.conſi.lxxxv.nu.11.& dixi in-
fra q.xxvj.verſic.ſed quid ſi teſtator. Conſulo ta-
men, quod teſtator faciat, per Notarium à tergo
ipſius cedulæ,vel ſcripturæ clauſæ apponi tēpus,
& nomina teſtium,& rogitum,ne poſtea contin-
gat dubitari circa identitatem ſcripturæ. & ita
obſeruauit Ill.d.Vicecomes Senator,cuius teſta-
mentum in hac forma confectum,fuit ſuperiori-
bus menſibus apertum in Senatu.

Non omittam hoc loco vnam quæſtionē quæ 4
proximis annis contigit in quodam oppido hu-
ius Dominij. Quidam teſtator vocato Notario,
& ſeptem teſtibus, in modū condendi teſtamen-
ti ſolennis,fecit legata,inſtituit hæredem vniuer-
ſalem,eum ore proprio nominando, &c.deinde
Notarius imperitus fortè volens apponere clau-
ſulam codicillarem,ſcripſit in hæc verba. Quod
quidem teſtamentum, & vltimam voluntatem
præfatus teſtator voluit, & vult valere iure codi-
cillorum,vel donationis cauſa mortis, & non ali
ter,nec alio modo.Fuit diu diſputatum,an tale te
ſtamentum poſſet ſuſtineri in vim teſtamenti.&
hincinde fuerunt producta multa Conſilia Illu-
ſtrium virorum,quia ille teſtator licet eſſet ruſti-
cus,erat tamen diues & pecunioſus.Ioan.Andr.
in addit.ad Spec.de inſtr.edit.§.compendioſe,ſub
numer.17.in verbo codicillum, refert Pyl.diſpu-
taſſe ſimilem quæſtionē, vt ibi per eum. & tenet,
ꝙ valeat iure codicillorum tantùm, non autem
iure teſtamenti.Idem tenuit Pau.de Caſtr.in l.ne-
mo poteſt,nume.4.ff.de legat.j.& dicit Claud.in
ead.l.nemo poteſt,nu.10.ꝙ ita communiter con-
cluditur.Ego in dicta cauſa conſului contra com
munem opi.ꝙ imò deberet valere iure teſtamen-
ti.attento ꝙ apparebat illa verba fuiſſe appoſita
ex errore & imperitia Notarij:& in terminis alle-
gabam multas deciſiones Doctorū. Sed omnia
parum profuerunt: nam deinde intellexi, ꝙ hæ-
res ab inteſtato obtinuerat declarari, ꝙ non vale
ret niſi iure codicillorum,& malè,iudicio meo.

QVAESTIO V,

1 *Ad pias cauſas vnuſquiſque teſtari poteſt.*
Et quid ſi aliàs ſit inhabilis ad teſtandum?
2 *Et quid in pupillo?*
3 *Et quid in prodigo?*
4 *Et quid in furioſo?*
5 *Et quid in damnato ad mortem?*
6 *Et quid in filiofami.*
7 *Et quid ſi velit teſtari de bonis aduentitijs, in quibus ac-*
quiritur patri vſusfructus?
8 *Et quid ſi relinquat aliqua legata alijs perſonis?*

DIcebam etiam aliud eſſe teſtamentum con- 1
ditum ad pias cauſas,aliud conditum ad cau
ſas profanas.Scire debes, ꝙ ante l.primam.C.de
ſacroſanct.eccleſ.non licebat priuatis aliquid re-
linquere Collegijs,aut locis pijs.Fuit poſtea con-
dita illa lex,per quam conceſſa fuit vnicuique fa-
cultas relinquendi huiuſmodi locis pijs ad ſui li-
bitum. & ita communiter intelligitur diſpoſitio
illius legis.

Sed quia illa lex loquitur per verbū Vnuſquiſ- 2
que,fuit dubitatum,nunquid etiam illi, qui aliàs
erant inhabiles ad teſtandum,cenſerentur habili-
tati,vt poſſent teſtari ad pias cauſas?& aliqui dice
bant,ꝙ ſic,vt illa lex aliquid operaretur. Sed rectē
ro,ꝙ ante illam legem non liceret relinquere lo-
cis pijs,ſatis videtur operari diſpoſitio illius legis,
etiam in his qui erant habiles:& ideo tenendum
eſt,ꝙ inhabiles ad teſtandum non cenſentur per
illam legem habilitari ad teſtandum ad pias cau-
ſas,

ſas,ſed ſolummodò conceſſa facultas habilibus, vt poſſent relinquere Collegijs, & locis pijs. & ita tenuit gloſſ.in dicta l.prima.in verbo, Habeat, & eſt communis opin.vt dicit Iaſ.ibi nume.12.& ſeq.in lect.Papien.

3 Hinc infertur, ꝙ pupillus qui de iure communi teſtari non poteſt,etiamſi pubertati proximus ſit, neque etiam ad pias cauſas teſtari poterit. ita tenet Barto.in d.l.j.nume.18.C.de ſacroſanct. eccleſ.& ita tenent communiter Doctores omnes, vt dicit Beſſe.in repe.d.l.primæ,numer.92.& ſeq. ita etiam communiter teneri atteſtatur Abbas in rubr.de teſtamen.numer.9.in fin.Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Alexan.conſi.clxxxij. poſt nume.2.lib.v. Barb.conſi.lviij.lib.j.Guliel. de Bened.in prima parte repe.cap.Rayn.fo.221.poſt numerum 68.verſi.Sed aduertatis.Bauerius in §. præterea,numer.1.& ſeq.Inſtit.qui teſtamen.fac. poſſ.Deficit enim in pupillo voluntas & intellectus, cuius defectus fauore piæ cauſæ nunquam ſuppletur.

4 Secũdò infertur,ꝙ neque etiam prodigus,qui pariter de iure communi eſt inhabilis ad teſtandum,vt dixi infrà quæſtio.33.non poterit ad pias cauſas teſtari.ita tenet Bald.in dicta l.j.nume.17. C.de ſacroſan.eccl.& hanc opinio.firmant communiter Doctores,vt dicit Alexand.in d.conſilio clxxxij.poſt nume.6.verſic.Sextò probatur.Hanc etiam cõcluſionem,ꝙ prodigo bonis interdicto, etiam ad pias cauſas non concedatur teſtamenti factio,dicit eſſe communem Legiſtarum, Beſſer. in repet.d.l.primę.numer.100.Regulariter enim prodigus cui eſt interdicta bonorum adminiſtratio,æquiparatur pupillo.

Sed an furioſus poterit teſtari ad pias cauſas? Reſpond.ꝙ non.ita tenet Barto.in d.l.j.nu.16.C. de ſacroſanct.eccle.& eſt communis opi.vt dicit Gratus conſi.xxx.nu.33.libr.ij.Subeſt enim in furioſo idem defectus intellectus, ac voluntatis, qui in pupillo,quem defectum (vt dixi) lex fauore piæ cauſæ non ſupplet.

Quæro,quid in damnato ad mortem,an poſſit
5 teſtari ad pias cauſas? Reſpon.quòd non.ita tenet Bar.in repet. d.l.primæ.nume.26.C.de ſacroſanc. eccleſ.& ita communiter tenetur, vt dicit Abbas in dicta Rubr.de teſtamen.poſt nume.11.verſic. De damnato.Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Alex.in allegato conſi.clxxxij.poſt numer.5. Eſt enim per ſententiam cõdemnationis effectus ſeruus pœnæ, & ſic amiſit libertatem, & bona, Quod tamen intellige,vt dixi infrà q.xxj.

6 Sed nunquid filiusfamiliàs,qui & ipſe aliàs eſt inhabilis ad teſtandum, vt dixi in quæſtio.xviij. poterit teſtamentum condere ad pias cauſas? Reſpond.in hoc articulo variæ fuerunt opinio. Doctorum,de quibus per Scribentes in l.ſenium.C. de teſtamen. Cæterùm omiſſis diſputationibus, magis communis opinio eſt, ꝙ poſſit teſtari ad pias cauſas,vt dicit Alexan.in l.j.§.hoc autem,nume.4.ff ad Trebellia.Intellige,modò interueniat conſenſus patris.& ita loquitur text.qui eſt fundamentum huius concluſionis in cap.licet.§.fin. cum gl.in verſicu.iudicare,de ſepult.in vj.& hanc eſſe magis communem opinio.atteſtatur Roma. in repetit.auth.ſimiliter.C.ad legem Falcid. Ang. in §.j.nume.7.Inſti.quibus non ſit permiſſ.fac.teſta.quem refert Guliel.de Benedic.in prima parte repetit.cap.Rayn.fol 39.numer.59 Apoſtill.ad Barto.in l.qui in poteſtate,ſub nume.2.ff.de teſta. Franc.in cap.j.nume.36.de teſt.in vj.Iaſ.in dicta l. j.in lect.Pad.nume.23.C.de ſacroſanct.eccle.& in d.l.ſenium,nume.5.& in l.hac conſultiſſima.§. ex imperfecto,poſt numer.10,verſicu. Secundò pro iſta.C.de teſtamen.Dec.in d.l.ſenium.numer.21. & ſeq.Ruin.conſi.lxij.nume.11.in fin.lib.ij.Curt. Iun.in d.§ ex imperfecto.numer.20.C.de teſtam. Paris in c.in præſentia.nume.20.de proba.Io.Di-lect.de Arte teſtandi, tit.j.cant.j.nume.1.in fin.& licet in puncto iuris multa dici poſſent, tamen in practica non eſt ab hac opinio.recedendum.

Quæ quidem opi.indiſtinctè procedit,ſiue hu- 7
iuſmodi filiusfa.velit ad pias cauſas teſtari de bonis aduentitijs,in quibus patri non quæritur vſusfructus,ſiue etiam de illis,in quibus patri vſusfructus acquiritur.& ita hanc eſſe magis cõmunem ſententiam atteſtatur Bauer.Inſtit.qui teſtamen. fac.poſſ.numero 3 & in §.ſciendum. numero 6. Inſtitu.de teſta.milit.

Vnum tamẽ nota in hoc propoſito, ꝙ ſi filiuſ- 8
famil.in huiuſmodi teſtamento condito ad pias cauſas faciat aliqua legata alijs perſonis, talia legata nihil valent,non tamen accreſcunt ipſi piæ cauſæ,ſed vadunt ad veniẽtes ab inteſtato.ita dixit Bal.in d.l.ſenium.in fi.& in hoc nemo diſcordat,vt dicit Iaſ.in d.§ ex imperfecto. poſt nu.10. verſicul.Secundo pro iſta. Guliel.de Benedict.in prima parte repet.cap.Rayn.fo.154.poſt numer. 69.Quod pondera contra ea,quæ dixi infra q.ſequen.verſi.ſed quæro.

QVAESTIO VI.

1 *Solennitates iuris ciuilis an ſint ſublata in teſtamentis ad pias cauſas?*
2 *Et an ſufficiant duo teſtes?*
3 *Et an requiratur,quòd teſtes ſint rogati?*
4 *Et an mulier poſſit eſſe teſtis in teſtamento?*
5 *Et an valeat diſpoſitio captatoria ad pias cauſas?*
6 *Et quid ſi teſtator ſimpliciter dicat,committo diſpoſitioni Titij omnia bona mea?*
7 *Et an teſtamentum nutu conditum ad pias cauſas valeat?*
8 *Et an in teſtamento ad pias cauſas requiratur,quòd filijs aliquid relinquatur titulo inſtitutionis?*
9 *Et an huiuſmodi teſtamenta ſuſtineantur etiam quoad legata laicis facta?*

FVit etiam dubitatum,ex quo text.in d.l.j.C.de 1
ſacroſanct.eccle.concedit, ꝙ liberè poſſit relinqui Collegijs,& locis pijs,Nunquid per diſpoſitionem illius legis, cenſeantur in teſtamẽtis ad cauſas ſublatæ omnes ſolennitates iuris ciuilis? Reſpond.ꝙ non.ita tenet gloſſ.in dicta l.j.in verbo,caſſa.& eſt communis opin.vt dicit Iaſ.in ea.l. j.in lect.Padua.nu.22.Beſſet.in repet.d.l.j.numer. 33.Hanc etiam opin.gloſſ.dicit communiter teneri Barto.in lect.d.l.j.in vltimis verbis.licet ipſe poſtea in repe.teneat contrarium. Non enim eſt veriſimile, ꝙ Imperator vnico verbo incidenter dicto voluerit tollere omnes ſolennitates à iure introductas.Eſt autem in ſe vera illa concluſio,ꝙ in teſtamentis ad pias cauſas non requiruntur ſolennitates iuris poſitiui, ſed ſufficit ſolennitas iurisgentium:& ita dicunt communiter Docto.vt

ait Corn.conſil.cccvij.in litera B.lib.iij.Ita enim ſtatutum eſt per ſacros canones in capit.cùm eſſes.& c.relatum.el j.de teſtamen.quorum diſpoſitio ſeruãda eſt non ſolùm in tertis eccleſiæ, ſed etiam in foro Cæſaris, vt dixi infrà, quæſtio.lvij. verſic.quæ quidem.

a Hinc infertur, ꝙ licet regulariter de Iure communi requiratur in teſtamento numerus ſeptem teſtium.vt dixi infrà quæſtio.lvj.tamen in relictis ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes.ita dicit Bart. in d.l.j.nu.75.C.de ſacroſanct.eccleſ. Et eſt communis opinio, vt teſtatur Alexan.in l.ſi certis annis, poſt nu. 5.verſi.& tale relictum.C.de pactis,& conſi.cxxxj.nu.2.lib.vij.quæ quidem eſt ſeruanda tam in foro ſeculari, quàm in foro Eccleſiaſtico, prout etiam communiter obſeruatur, teſte Ioan. Andr.in dicto cap.cùm omnes, quem refert Imola, ibi, nume. 12.in fin.

3 Secundò, infertur, ꝙ licet regulariter teſtes in teſtamento adhibiti, debeant eſſe rogati, vt dixi infrà q.lviij. tamen in teſtamentis ad pias cauſas, non requiritur, ꝙ teſtes ſint rogati. ita dicit Bart. in d.l.j.nu.76. & eſt cõmunis opin. vt dicit Rom. in repet.auth.ſimiliter C.ad legem falcid. Alex.in d.conſ.cxxxj.nu.2.lib.7.Corn.conſ.cxlix. in litera B.lib.2.& conſ.ccxv.in litera R.eod.vol.vbi dicit, ꝙ plures Doctores,& maioris auctoritatis, tenẽt hanc partem,& conſil.cccvij in litera V.libr. 3.& conſ.cclix.in litera E.libr.iiij.& in auth.quod ſine, nu.8.C.de teſtam.Soc.in reg.ccxl.in verb.Teſtes, quem refert Boer. deciſ.xxxiiij.nu. 5.licet re vera ille liber regularum falsò tribuatur Soci.vt ex ipſius ore habuiſſe teſtatur Socin.Iun.eius nepos conſi.xxiiij.poſt nu.4.lib.iij.Gul.de Bened.in prima parte repet.c.Raynutius,fo.154.nu.58.Bauer. in §.ſed hæc quidem,nu.34.Inſti.de teſtamen.& dicit Beſſer.in repe.d.l.i.ꝙ hæc eſt communis ſententia Legiſtarum,& Cano.licet hæc opi.de ſtricto iure non tranſeat ſine difficultate, tamen ex quo communiter ita obſeruatur, teſte Abb.in dicto capitul.relatum.el primo, poſt nume.3.de teſtamen.non eſſet ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

4 Tertiò infertur, ꝙ licet regulariter mulier non poſſit eſſe teſtis in teſtamento, vt dixi infrà q.lv. verſi.ſcias tamen, nihilominus in teſtamento ad pias cauſas, mulier põt adhiberi in teſtamẽto.ita dicit Bald.in lectura.l.primę.nume.9.C.de ſacroſanct.eccle.& hæc opin.communiter tenetur, vt ait Guliel.de Benedi.in d.ca.Raynutius.in prima parte,fo.154.nu.65.Quam etiam dicit eſſe communem, Roma.in repe.d.auth.ſimiliter, in 16.ſpeciali piæ cauſæ, circa vltimas voluntates, quem refert Alex.conſil.cij.nu.6.lib.vij.Crottus in tracta. de teſtib.nu. 8.Bauer.in §.teſtes,nu. 11.& ſeq.Inſt. de teſta.Bello.conſi.xiij.poſt nu.8.

5 Quartò infertur, quòd licet vltima voluntas captatoria, ſcilicet quæ pendet ex alieno arbitrio, vel in alterius arbitriũ confertur, regulariter non valeat, vt dixi ſuprà, §.legatum, nihilominus in relictis ad pias cauſas valet diſpoſitio teſtatoris captatoria.ita dicit Bart.in repe.d.l.primæ, nu.64.& eſt communis opi.vt dicit Abbas conſil.xxxij.nu. 3.lib.ij.Alex.conſil.xiiij.nu.7.lib.j.quod conſil.eſt ferè per eadem verba editum ſub nomine Socini inter conſilia ipſius Socini in primo volu.conſil. liij.Hanc etiam dicunt eſſe communem opinionem Scribentes in l.captatorias.C.de teſtam.milit.& in ſpecie Dec.nu.18.& 20.& Iaſ.nu.12.quẽ refert Pariſ.conſi.lxxxiij.nu.29.lib.ij.& conſi.xlv. nu.13.libr.iij.& conſil.lxxxix.nu.44.eodem volu. idem dicit Iaſ.conſil.cx.nu.3.libr.j.Guliel.de Benedict.in prima parte repet.d.c.Raynutius, folio 139.poſt nu.8.verſic.tertiò fallit. Cùm enim hæc ſit ſimplex prohibitio iuris ciuilis, ne ſcilicet vltimæ voluntates in alienum arbitrium conferantur, non impedit, quominus ea non obſtante, valeant relicta ad pias cauſas. Et hęc eſt magis communis opinio Cano.vt dicit Soc.conſi.xlix.num. 10.libr.quarto.

Quinimò,& fortius etiam ſi non appareat expreſsè, teſtatorem voluiſſe teſtari ad pias cauſas, ſed ſimpliciter teſtator dicat, cõmitto diſpoſitioni Titij omnia bona mea, licet videatur dicendum, quòd tale teſtamẽtum tanquam captatorium non deberet ſuſtineri, tamen fauore piæ cauſæ valet, perinde ac ſi teſtatus fuiſſet expreſsè ad pias cauſas. Eſt caſus mirabilis in c.cùm tibi, de teſta.ſecundùm lecturam Innoc.quæ communiter tenetur per Legiſtas,& Cano.vt dicit Abbas ibi, nu.4.quem refert Corn.conſi.clvj.in litera D. lib.ij.& conſi.cccij.in litera C.lib.iiij.Et per huiuſmodi verba cẽſetur inſtitutus hæres ille, in cuius diſpoſitione ipſa vltima voluntas committitur,& intelligitur grauatus, vt ipſa bona diſtribuat ad pias cauſas, ſecundum Inno.in eo.c.cùm tibi, qui in hoc communiter tenetur, vt pariter dicit Imola, ibi, poſt nu.16.verſi.ſed alij. 6

Quintò infertur, quòd licet teſtamẽtum nutu conditum, regulariter nõ valeat, nihilominus fauore piæ cauſę, valet teſtamentum nutu conditũ, ita dicit gl.in d.c.cum tibi, in gl.magna,& ita communiter tenetur, vt dicit Corn.in l.iubemus.numer.26.C.de teſta.Hanc etiam eſſe communem opin.atteſtatur Alexand.in d.l.iubemus.nume.3. Aret.in l.in eo qui.in fin. ff. de teſtamen. Bauer. Inſti.de teſt.in princi.nu.76.& ſeq.Riminal.in d.l. iubemus.col.j.verſi.Item an habeat. 7

Sextò infertur, quòd licet de iure communi requiratur, quòd legitima relinquatur filijs iure,& titulo inſtitutionis, aliàs teſtamentum eſt nullum, vt dixi infrà q.xxxviij.tamen in teſtamento condito ad pias cauſas, non requiritur, quòd aliquid relinquatur titulo inſtitutionis, ita dixit Barto.in d.l.j.numero 62.C.de ſacroſanct. eccl.cuius opin.eſt per Doctores communiter approbata, vt dicit Alexan.in l.inter cætera.in princip.numero 4.ff.de liber.& poſthu.quem refert Iaſ.conſil. cxciiij.col.fin.libr.ij.ita etiam communiter teneri atteſtatur Matheſil.quem refert Natta in dicto §. ex imperfecto, poſt nu.cxiiij.verſi.Secundò adducit. Hoc enim, quòd aliquid relinquatur filio titulo inſtitutionis, eſt mera ſolemnitas à iure ciuili introducta, quæ ſecundum concluſionem ſuperius factam, in teſtamentis ad pias cauſas non attenditur. 8

Sed quæro: Tu vides, quòd teſtamentum minus ſolemne, in quo ſit inſtituta pia cauſa, valet fauore piæ cauſæ, nunquid ſuſtinetur huiuſmodi teſtamentum, non ſolùm quo ad inſtitutionem factam de ipſa pia cauſa; ſed etiam quò ad legata ad non pias cauſas laicis in eodem teſtamẽto relicta? 9

licta? Reſpond. quòd ſic, ita dixit Saly. in aut. caſſa. nume. 7. C. de ſacroſanct. eccl. & hanc concluſionem dicit eſſe communiter approbatam Crott. in repet. l. re coniuncti, nu. 160. ff. de lega. 3. Hanc etiam eſſe communem opi. dicit Guli. de Benedi. in prima parte reper. d. cap. Rayn. fol. 154. numer. 69. & dicit Iaſ. in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, nume. 10. C. de teſtamen. quòd ab iſta ſententia non inuenit aliquem diſcrepare, quem refert Curt. Iun. in eo. §. ex imperfecto, nume. 18. & ſeq. Ex quo enim conualidatur inſtitutio, quæ eſt caput ipſius teſtamenti, conſequenter & cæteræ partes teſtamenti ſuſtinentur, poſtquam non reperitur contrarium à iure deciſum. Contra hoc tamen facere videntur ea quæ dixi ſuprà quæſt. v. verſic. Vnum tamen. ſed ibi defectus erat in poteſtate teſtantis, cui lex non permittit teſtari, niſi ad pias cauſas, hic verò eſt defectus ſolemnitatis. Quicquid ſit, hæc concluſio mihi nunquam placuit, quia de facili eſſet parata via fraudi, & falſitati, vt conſiderat Curt. in loco præallegato.

QVAESTIO VII.

1 *Teſtamentum imperfectum ad pias cauſas, an ſemper ſuſtineatur?*

2 *Et quid ſi reperiatur cedula ſcripta vel ſubſcripta manu ipſius teſtatoris?*

3 *Et quid ſi ſcripta cedula notarióque vocato teſtator deceſſerit priuſquam notarius ſcriberet?*

4 *Et quid ſi teſtator cœpto teſtamento, ſed nondum completo deceſſerit?*

1 DIxi in præcedenti quæſt. quòd teſtamentum imperfectum fauore piæ cauſæ ſuſtinetur. Quæro, an hæc cõcluſio generaliter procedat ex quacunque cauſa teſtamentum dici poſſit imperfectũ? Reſpond. quòd non. ſed diſtinguendi ſunt aliqui caſus.

2 Aliquando enim reperitur cedula ſcripta, vel ſubſcripta manu propria ipſius teſtatoris, continens eius vltimam voluntatem, diſponendo de bonis ſuis in fauorem piæ cauſæ: & hoc caſu tenendum eſt, quòd talis cedula non ſuſtinetur in vim teſtamenti, neque alterius vltimæ voluntatis propter fauorem ipſius piæ cauſę, ex quo nullam habet formam, propter quã illi debeat fides adhiberi. Nec quidquam facit, quòd ſi inter liberos reperiatur talis cedula à teſtatore confecta, ſeruanda eſt, tanquam teſtamẽtum, vt cauetur ex diſpoſitione auth. quod ſine. C. de teſtamẽ de qua dixi infrà, quæſtione decimaquarta, quia diſpoſitio illius auth. non habet locum, niſi in cauſa ſua, ſcilicet inter liberos, non autem ad pias cauſas, & licet in hoc variæ fuerunt opi Doctorum, tamen iſta eſt magis communis, quòd ſcilicet non extendatur ad fauorem piæ cauſæ: & illam dicit magis communiter approbari Socin. Iun. cõſil. 189. numero 73. lib. ij. vbi enumerat auctoritates. Maior enim proculdubiò ſubeſt ratio in fauorem liberorum, qui omnino ſunt ab inteſtato ſucceſſuri, quàm pię cauſæ. Bene verum eſt, quòd quidquid ſit in foro fori, tamen in foro poli longè tutior eſſet contraria opinio, quando huiuſmodi cedula eſſet taliter confecta, quòd appareret illam potius eſſe declarationem voluntatis & diſpoſitionem, quàm præparationem ad diſponendum. Et licet fortè iudicando nõ auderẽ recedere à communi opinione, tamen ſi caſus contingeret, non conſulerẽ amico, neque mihi ipſi, poſſe ſalua conſcientia res in tali cedula eccleſiæ relictas, ab hærede retineri.

Aliquando vero teſtator ſcripſit in cedula integrè voluntatem ſuam, quo ſcilicet modo de bonis ſuis diſponebat, vel illam ſcribi fecit per Notarium, vel aliam perſonam, ſed illa cedula, ſeu ſcriptura non fuit coram teſtibus lecta, nec ab aliquo Notario publicata. Et hoc caſu Doctores tenent, quòd tale teſtamentum valeat ad pias cauſas, & inter liberos, quia cum non deficiat niſi publicatio, quæ eſt ſolennitas introducta à iure poſitiuo, non obſtante huiuſmodi defectu, debet fauore piæ cauſæ teſtamentum ſuſtineri. & fuit originalis opinio Dyni, in l. Lucius. ff. de teſta. milit. & dicit Dec. conſ. 159. poſt nu. 3. quòd ita tenent omnes. Hanc etiam opi. dicit eſſe cõmunẽ Aret. In l. ſi is qui. col. fin. verſi. In primo caſu. ff. de teſta. quem refert Boer. deciſ. 93. poſt nu. 10. Cum qua etiam ego tranſeo, dũmodo duo concurrant: Primùm, ꝙ teſtator hãc ſuam voluntatẽ duobus ſaltem teſtibus explicauerit, ſaltem per relationẽ ad ipſam cedulam, puta, dicẽdo, Ego diſpono de bonis meis, vt in hac cedula: alias ſi reperiretũ alia cedula, eſſemus in caſu præcedenti, in quo tenui ipſam cedulam ſolã non valere in vim teſtamenti. Secundum autem requiſitum eſt, ꝙ teſtator non exprimat ſe velle de contentis in cedula confici ſcripturam per Notarium: tunc enim potius eſſet præparatio diſpoſitionis, quàm diſpoſitio, vt dixi in caſu ſtatim ſequenti, & ideo nõ valeret in vim teſtamenti. 3

Aliquando & tertiò teſtator fecit vocari duos teſtes, & ibidem fecit ſcribi per aliũ Clericum, quòd inſtituebat piam cauſam hæredem in bonis ſuis, & poſtea dixit teſtibus, quòd volebat dictam ordinationem ſcribi facere per Notarium, & iuſſit etiam Notarium vocari, ſed priuſquam illam faceret ſcribi per Notarium, teſtator deceſſit & hoc caſu Oldrad. conſi. cxix conſuluit, quòd talis cedula vnà cũ diſpoſitione illorum duorum teſtium, non valet fauore piæ cauſæ in vim teſtamenti. & hanc opinionem dicit eſſe communem Iaſ. conſ. clv. col. ij. verſi. Sed per aduocatos, lib. iiij. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationib pro Marchione Velez, fol. 431. poſt num. 15. verſi. præfata. Non enim videtur teſtator de bonis ſuis diſpoſuiſſe, ſed tantummodò præparaſſe id, quod diſponere volebat: cum ergo deficiat non ſolemnitas, ſed diſpoſitio, non poteſt ſuſtineri in vim vltimæ voluntatis. 4

Aliquando, & quartò, teſtator incepit facere teſtamẽtum, & inſtituit piam cauſam hæredem, vel aliquid reliquit ad pias cauſas, deinde fecit tranſitum ad alia legata, & priuſquam poſſet ipſum teſtamentum complere, deceſſit. & hoc caſu Bar. in l. teſtamẽto. ff. de fideicommiſ. libe. videtur tenere, quòd ſatis dicatur perfecta voluntas reſpectu illius inſtitutionis, vel relicti, licet totum teſtamentum perfici non potuerit: & ideo quòd fauore piæ cauſæ ſuſtineatur: & hanc opin. dicit eſſe communem Dec. in allegato conſ. clix. poſt, nu. tertio, verſ. quarto, & vltimo. Sed tamen credo, ꝙ Bart. in hoc malè dixerit, & quòd Dec. fallatur. quia imò communis opinio eſt, quòd quando- 5

cunque teſtator decedit, priuſquam integrè voluntatem ſuam explicauerit, tale teſtamentũ non dicitur deficere ratione ſolemnitatis, ſed ratione voluntatis, & ideo nõ valet, neque etiam fauore piæ cauſæ. & ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Are. in d. l. ſi is qui. col. fi. vet. Secundo caſu, quem refert Boer. in d. deci. xciij. poſt, nu. decimo, & deciſ. ccxl. nu. quinto. Et dicit Sigiſmund. conſ. feudali xiiij. nume. 65. quòd omnes concludunt hanc eſſe communem opinionem, quòd tale teſtamentum etiam quoad diſpoſita, non valeat, etiam inter liberos, vel ad pias cauſas. Nã (vt quotidie experientia docet) videmus quod teſtatores in ipſo actu conficiendi teſtamenti, mutant, addunt, reuocant, multa per eos iam diſpoſita. Meritò non poteſt dici perfecta voluntas, donec teſtator integrè omnia explicauerit. & nota in practica diſtinctionẽ inter hos caſus, quia multi confundunt proprios terminos quæſtionum, & omnia inuoluunt. Vide etiam in hoc propoſito, ea quæ dixi infrà quæſt. ix.

QVAESTIO VIII.

1 *Teſtamentum inter liberos valet, etiam ſi in eo non adſint ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ.*
2 *Et an in eo ſufficiant duo teſtes?*
Et quid ſi teſtator ſit cæcus?
3 *Et an mulier poſſit in eo teſtis eſſe?*
4 *Et an requiratur quòd Notarius, & teſtes ſint rogati?*
5 *Et an tale teſtamentum, ſi vnus ex filiis in eo ſit præteritus ſuſtineatur?*
6 *Et quid ſi non ſit ei relictum titulo inſtitutionis?*
7 *Et an in teſtamento inter liberos ſubintelligatur clauſula codicillaris.*
8 *Et an valeat teſtamentum inter liberos nutu conditum?*

1 INter alias diuiſiones teſtamentorum, dicebam aliud eſſe teſtamentũ conditum inter liberos: aliud conditum inter extraneos. Habet enim teſtamentum conditum inter liberos hoc priuilegium: quòd etiam ſi ſit imperfectum, id eſt minus ſolemne, nihilominus valet tanquam ſi eſſet ex omni parte perfectum, & ſolemne. Fac ergo concluſionem: quòd teſtamentum inter liberos valet, etiam ſi in eo non interueniant ſolennitates à iure ciuili requiſitæ, & de hoc eſt text. expreſſus in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, C. de teſtam. qui eſt clauis in hac materia, ſed ſolummodò attenditur diſpoſitio Iuris gentium. ita dicit Bar. in d. §. ex imperfecto. in finalibus verbis, & ita tenent omnes, vt dicit Iaſ. in auth. nouiſſima. nu. 16. C. de inofficio. teſtam. & ratio eſt ſecundum communiter Scribentes, teſte Curt. Iun. in d. § ex imperfecto, poſt num. 3. & Natta, nu. 107. Quia cum cauſa teſtati foueat cauſam inteſtati, ceſſat timor falſitatis, propter quem lex requirit maiorem numerum teſtium. Sed hæc ratio mihi non ſatisfacit, quia ea attenta, idem dicendũ eſſet quãdocunque hæredes ab inteſtato eſſent inſtituti, quod tamen non eſt in iure verum. Ideo iudicio meo tutius eſt dicere, hoc fuiſſe introductum fauore ipſorum liberorum, quibus etiam iure naturali debetur parentum hæreditas, & dicit Natta in repet. d. §. ex imperfecto, num. 30. quòd ita dicunt communiter Doctores.

2 Hinc infertur imprimis, ꝙ licet regulariter in teſtamenti confectione debeant interuenire ſeptem teſtes, vt dixi infrà quæſt. lvj. tamen in teſtamento condito inter liberos ſufficiũt duo teſtes. ita dicit gl. vnica in auth. quod ſine. C. de teſta. & eſt communis opin. vt dicit Grat. conſil. xc. num. 3. libr. 2.

Sed quid in teſtamento cæci cõdito inter liberos, nunquid ſufficiũt duo teſtes, an autem requiruntur octo? iuxta formam traditam per l. hac cõſultiſſima, C. qui teſta. face. poſ. dixi infrà quæſt. xvij. verſic. Sed quæro.

3 Secundò infertur, ꝙ licet regulariter mulier non poſſit eſſe teſtis in teſtamento, vt dixi infrà quæſt. xlvj. verſicu. Scias tamen nihilominus in teſtamento confecto inter liberos fœmina poteſt eſſe teſtis. Ita dicit gl. vnica. d. auth. q^d^ ſine. C. de teſtamen. & ita tenent omnes Doctores, vt dicit Dec. in l. 2. nume. 31. in fin. ff. de reg. iuris. Hanc iuris etiam eſſe cõmunem opinionem dicit Gra. in d. conſil. xc. numero. 3. Ripa de peſte in priuil. vltimarum voluntatum, numero, 23. Natta in d. §. ex imperfecto. num. 166.

4 Tertiò infertur, ꝙ quãuis de iure cõmuni Notarius & teſtes qui in teſtamento interueniunt, debeãt eſſe rogati, vt dixi infrà quæſt. 58. in princ. & verſic. Quod verò. Tamen in teſtamento condito inter liberos, non requiritur ꝙ Notarius, vel teſtes ſint de ipſo teſtamento rogati. ita dicit glo. in l. fin. in verbo, Excepto teſtamento, C. de codicil. quam dicit eſſe communiter approbatã Dec. conſil. cccccx. num. ſecundo. Sigiſmund. conſil. feudali. viij. num. 16. Et ita communiter teneri atteſtatur Com. in d. auth. ꝙ ſine, nume. 6. Hanc etiã opinionem dicit eſſe communem Iaſ. cõſ. lxviij. circa princip. lib. 2. Rubeus conſi. vj. num. 5. Natta in dicto §. ex imperfecto. num. 159.

5 Sed quæro: tu ſcis ꝙ ad hoc vt teſtamentum valeat, requiritur, ꝙ filius in poteſtate ſit inſtitutus, vel exhæredatus, aliàs autem ſi ſit præteritus teſtamentum eſt nullum, vt dixi infrà quæſtione xlij. nunquid hæc concluſio habebit locum etiã in teſtamento condito inter liberos, ita vt ſi fortè vnus ex ipſis filijs in eo ſit præteritus, teſtamentũ corruat, neque ſuſtineatur ex diſpoſitione d. §. ex imperfecto? Reſpon. ꝙ in tali teſtamento, in quo vnus ex liberis ſit præteritus, non habet locum diſpoſitio d. §. ex imperfecto. ita tenet gloſ. in l. ſi filius qui in poteſtate in gl. fi. ff. de libe. & poſthu. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Dec. conſil. cv. num. 5. in fin. Eandem glo. atteſtatur eſſe communiter approbatam Clau. in l. inter cætera. num. 8. ff. de lib. & poſthu. Et hanc eſſe cõmunem opinionem, dicit Alex. conſil. cxxvj. poſt num. 3. verſic. nec obſtat id quod habetur. libr. 2. Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 17. Berous in cap. Rayn. nu. 43. & ſeq. Hic enim defectus præteritionis, eſt potius circa ſubſtantiam quàm circa ſolẽnitatem ipſius teſtamenti: meritò non tollitur, ex diſpoſitione d. §. ex imperfecto. Præterea eſſet valdè incõueniens, vt diſpoſitio d. §. ex imperfecto. quę fuit inducta in fauorem liberorum, retorqueretur in eorum odium, contra communes regulas. Vide quæ dixi infrà verſi. Sed pone.

6 Sed pone Teſtator in teſtamento inter liberos aliquid reliquit vni ex filijs ſuis non tamen titulo inſtitutionis, prout de iure requiritur vt dixi infrà quæſt. 38. Nunquid tale teſtamentum non

obſtan

obſtante huiuſmodi defectu ſuſtinebitur? Reſpō. ꝙ non, ſed omnino etiam in teſtamento inter liberos debet omnibus filijs aliquid relinqui, iure inſtitutionis. Ita volunt communiter Doctores, vt dicit Ruin. conſil. 1. num. 3. libr. ij. Et hanc opin. communiter teneri atteſtatur Salic. in auth. nouiſſima, n. 1. C. de inofficio. teſt. quem refert Alex. conſilio. lxxv. num. 17. lib. iij. Eandem opinionem dicit eſſe communem Albe. in d. auth. nouiſſima. circa prin. Matheſil. ſing. cvj. quē refert Io. Cirier de primogenit. in tertia quæſt. ſecundi libri, num. 14. Bertrand. conſil. xix. col. j. libr. iij. in ij. parte, & conſil. cxxx. nume. 2. eod. volum. Claud. in l. inter cætera, nu. 4. & ſeq. ff. de liber. & poſthu. Curtius Iun. in d. §. ex imperfecto, nu. 13. Natta in eo. §. ex imperfecto, nu: 12. & ſeq. Apoſtil. ad Alex. conſil. clxviij. ſub nu. 6. li. v. Ioan. Dilec. de arte teſtan. tit. tertio, caut. prima, num. 8. Emil. Ferret. in l. filium quem habentem, numer. 25. & ſeq. C. fam. erciſc. Dicit etiam Guliel. de Benedic. in prima parte reper. cap. Raynutius. folio. 194. nu. 135. ꝙ hanc opinionem veluti communem tenet vtraque ſchola Legiſtarum, & Cano. Idem dicit Probus in apoſtil. ad Io. Monac. in c. ſi pater. num. 17. de teſta. in ſexto. Hanc eſſe etiam communem opin. Legiſtarum, & Cano. atteſtatur Iaſ. in d. auth. nouiſſima, num. 16. & ſeq. licet ipſe teneat contrarium, & dicat, quod ſi caſus cōtingeret, ita conſuleret, & iudicaret. Tu verò in conſulendo aut iudicando, non recedas à communi opinione: quia lex quæ diſpoſuit teſtamentum inter liberos imperfectū valere, condita fuit in fauorem filiorum, vt ſuperius dixi. Ideo vbicunque conditio filiorum efficitur deterior, non debet habere locum diſpoſitio illius legis. Quòd autem deterior ſit eorum conditio, vbi non ſint vocati titulo inſtitutionis, patet ex his quæ dixi in d. quæſt. xxxviij. verſicu. neque credas. Faciunt quæ dixi ſuprà, verſic. Sed quæro.

7 Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ in teſtamēto inter liberos ſemper ſubintelligitur clauſula codicillaris. ita dixit gl. notan. in l. cohæredi. §. cùm filiæ, in verbo, non valuit. ff. de vulga. quæ eſt ab omnibus approbata, vt dicit Boer. dec. ccxl. poſt numerum 6. verſic. & ſi non valeat. Et hanc concluſionem dicit eſſe communem Iaſ. in d. §. cum filiæ, circa fi. quem refert Bellon. conſ. lxxxv. nume. 4. Quod nota, quia eſt maximi effectus, vt videbis infrà in diſcurſu materiæ.

8 Vlterius quæro: Nunquid valeat teſtamētum inter liberos nutu conditum? Reſpond. quòd nō. Ita tenet Ang. in l. diſcretis. C. qui teſt. facere poſſ. vbi refert hanc q. fuiſſe de facto in Cardinali Peruſino. & hanc opin. dicit eſſe magis communem Natta in d. §. ex imperfecto, nu. 194. Bauer. Inſtit. de teſta. in princ numero, 93. Et ſic vides ꝙ non valet abſolutè argumentum de teſtamento ad pias cauſas, ad teſtamentum inter liberos. Nam teſtamentum ad pias cauſas nutu conditum valet, vt dixi ſuprà quæſt. vj. verſic. infertur. Secus autem in teſtamento condito inter liberos, vt hic.

QVAESTIO. IX.

1 *Teſtamentum inter liberos imperfectum ratione voluntatis, an ſuſtineatur?*

2 *Et quid ſi teſtator illud iam cæptum plenè perficere non potuit?*

HAbes ergo, ex præcedenti concluſione, ꝙ teſtamentum inter liberos, licet imperfectum, valet. Quæro nunc, an iſta concluſio generaliter procedat, ex quocūque defectu tale teſtamētum imperfectum remanſerit? Reſpon. ꝙ non, ſed ſolummodò quando eſt imperfectum ratione ſolēnitatis. Cæterum ſi ſit imperfectum ratione volūtatis, non ſuſtinetur. Ita ſentit gloſſ. in l. ſi is qui. in glo. vnica. ff. de teſta. quam glo. omnes ſequūtur, vt dicit Rimin. in d. l. hac cōſultiſſima. §. ex imperfecto, col. j. Et illam dicit eſſe communiter approbatam Ruin. conſ. xv. nu. ſecundo, libro ſecundo. Dicit etiam Paul. de Caſtro in d. §. ex imperfecto, numero tertio, ꝙ ita tenēt omnes. Et ita communiter teneri atteſtatur Corn. in eod. §. ex imperfecto, nume. tertio. Hanc etiam opinionē dicit eſſe communem Alex. conſil. lxxvj. num. 13. libro tertio. Iaſon. conſ. clv. colum. ij. libro ſecundo, quem refert Io. Dil. de Arte teſtandi, tit. 2. cautela vlt. n. 6. Rubeus conſil. xciiij. poſt num. tertium. Socin. Iun. conſ. clxvij. num. 30. & ſeq. libro ſecundo, ſubdens non eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum. Et hanc dicit eſſe communem Theoricam Beſſet. in repet. l. primæ, num. 176. C. de ſacroſan. eccle. Tu vide ea, quæ latius in hoc propoſito, loquendo de teſtamento ad pias cauſas, dixi ſuprà quæſt. vij. 1

Hinc infertur: ꝙ ſi teſtator cœperit īter liberos teſtari, & facta inſtitutione, & alijs legatis, priuſquam faceret vnum legatum, quod adhuc reſtabat faciendum, morte præuentus, illud facere nō potuit, tale teſtamentum nō valet, neque ſuſtinetur etiam, quò ad iam perfectè diſpoſita, & hanc dicit eſſe communem opinio. Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, nu. 1. Natta. in d. §. ex imperfecto. nu. 139. & ſeq. Soci. Iun. in d. cōſil. cxlvij. nu. 22. Vide quæ dixi in d. q. vij. verſic. Aliquandò, & quartò. 2

QVAESTIO X.

1 *Teſtamentum imperfectum inter liberos an ſuſtineatur etiam in fauorem extraneorum?*

2 *Et quid ſi ſubſtituat teſtator vni ex filiis ſuis pupillis aliquem extraneum?*

3 *Et quid ſi dederit tutorem extraneum?*

4 *Et an talis tutor debeat à iudice confirmari?*

DIſpoſitio d. §. ex imperfecto, ſuſtinet teſtamētū minus ſolemniter conditum à patre inter liberos, quatenus concernit intereſſe ipſorum liberorum. Sed ſi in ipſo teſtamēto ſit aliquid inſertum, quod concernat fauorem, aut commodū alicuius extranei, illud nō ſuſtinetur, ſed habetur pro non appoſito, & teſtamentum ipſum quò ad reliqua concernentia filios, firmum remanet. Ita expreſsè dicit text. in d. §. ex imperfecto. & intellige extraneum in hoc propoſito eum, qui non eſt de liberis. 1

Hinc infertur, ꝙ ſi teſtator in teſtamento inter liberos, ſubſtituat vni ex filijs ſuis pupillariter alium ex filijs ſuis, talis ſubſtitutio tanquam facta in fauorē filiorum, ſuſtinetur. Sed ſi illi ſubſtituat aliquem extraneum, & qui non ſit de liberis, non ſuſtinetur. Ita dixit Bart. in l. ſecunda, nume. 18. ff. de vulgari. & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto, num. 6. 2

Secundò infertur, ꝙ licet poſſit pater in teſta- 3

mento

mento inter liberos dare vnum ex filijs ſuis alteri filio in tutorem, ſaltem quando erat ab inteſtato legitimus tutor prout communiter Doctores diſtinguere videntur, teſte Cur. Iun. in d. §. ex imperfecto, nu. 26. in fin. (licet mihi ſemper magis placuerit ꝙ indiſtinctè id facere poſſit) non tamen poterit pater in tali teſtamēto dare filijs tutorem extraneum. Ita dicunt communiter Doctores, vt ait Salye in d. §. ex imperfecto. colum. 1. verſi. Oppo. cum glo. & ita communiter tenetur, vt dicit Corn. in d. §. ex imperfecto, num. 15. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Cur. Iun. in d. §. ex imperfecto, nume. 26. Licet enim datio tutoris concernat fauorem filiorum, cùm tamen redundet in præiudicium, & onus alterius, non videtur æquum, vt priuilegium conceſſum filijs ſit alteri oneroſum.

4 Scias tamen in hoc propoſito, ꝙ licet datio huiuſmodi tutoris extranei in teſtamento inter liberos non ſuſtineatur, tanquam per ſe valida, ſuſtinetur tamen ad hunc effectum, vt talis tutor datus à patre, debeat poſteà per iudicem in tutorem confirmari. & hanc dicit eſſe magis communem opin. Alex. conſ. cxl. num. 2. lib. j. Quod nota, quia eſt maximi effectus, nam tutor datus in teſtamento minus ſolemni, tamen confirmatus à Iudice, præfertur tutori datiuo, ſicut præfertur teſtamentarius, vt declarat Alex. ibi. & dixi ſuprà lib. 2. §. tutor. Neque credas, ꝙ nihil interſit, an quis ſit datus in tutorem, & ꝙ datio valeat. An autem ꝙ datio non valeat, ſed omnino debeat à Iudice confirmari, quia imò multum intereſt: nam quando valet datio, tenetur tutor ſtatim tutelam gerere, aliàs tenetur de neglectis, ſed ſi non valet datio, non tenetur petere ſe confirmari, & ideò interea donec ſit confirmatus, non tenetur de neglectis, vt declarat Natta in dicto §. ex imperfecto, num. 123. & dixi in d. §. tutor.

QVAESTIO XI.

Teſtamentum imperfectum inter liberos an ſuſtineatur, etiam ſi non ſit in ſcriptis confectum?

1 QVæro, an diſpoſitio d. §. ex imperfecto, generaliter procedat in quocunque teſtamēto, ſcilicet tàm nuncupatiuo, quàm in ſcriptis confecto? Hæc difficultas orta eſt ex diſpoſitione aut. quod ſine, poſitæ poſt ipſum §. Licet enim verba. §. ex imperfecto, ſint generalia, & conueniant cuicunque teſtamento: cū tamē d. auct. ſubſequens, quæ videtur limitare diſpoſitionem d. §. loquatur in teſtamento per ſcripturam confecto. Multi tenuerunt, ꝙ pariter etiam ipſe §. ex imperfecto, nō procederet, niſi in teſtamēto condito in ſcriptis. Sed tamen in practica tenenda eſt contraria opinio, ꝙ ſcilicet diſpoſitio d. §. ex imperfecto, non limitetur per diſpoſitionē d. auth. quod ſine, quantum ad teſtamentum nuncupatium, ſed ſolùm quantum ad teſtamentum inſcriptis. & hanc dicit eſſe magis communem Corn. conſ. cxviij. in fi. lib. iij. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruatur in practica. Hanc etiam opi. quod diſpoſitio d. §. ex imperfecto, habeat locum in teſtamento nuncupatiuo, tenuit gloſſ. in d. §. ex imperfecto, in gloſſ. j. in fin. quæ ab omnibus approbatur, vt dicit Corne. ibi, in d. auth. quod ſine, num. 1. Illam etiam dicit eſſe communem Alexan. in d. auth. quod ſine, nume. 3. & conſil. cxlvj. numer. 5. libr. ij. & conſil. clxxvj. poſt numer. 9. libr. v. & conſi. cv. nu. 4. lib. vij. Boer. deciſ. ccxl. poſt nu. 1. Natta in d. § ex imperfecto, numer. 191. Ryminal. in dicto §. ex imperfecto, nu. 1. in fin. & ab hac ſententia non recedas conſulendo, aut iudicando.

QVAESTIO XII.

1 *Teſtamentum imperfectum an ſuſtineatur etiam inter liberos naturales tantùm?*
2 *Et quid in matre?*
3 *Et an inter filios legitimatos?*
4 *Et an inter liberos à ſucceſſione per ſtatutum excluſos?*
5 *Et an inter liberos non primi, ſed vlterioris gradus?*
6 *Et an ſi filius teſtatur inter parentes?*

SEd quia Imperator in d. §. ex imperfecto, diſpoſuit huiuſmodi teſtamentum imperfectum valere inter ſolos liberos. Quæro, nunquid diſpoſitio in dicto §. habeat locum ſolummodò inter liberos legitimos & naturales: an autem procedat, etiamſi tale teſtamentum conditum ſit inter liberos naturales tantùm? Reſpon. quod non habet locum inter liberos naturales tātùm, vel ſpurios. & hæc eſt communis opinio, vt ait Dec. conſil. cx. nume. 2. in fi. & nume. 3. quem refert Boer. in d. deciſ. ccxl. nu. 13. Ryminal. in d. §. ex imperfecto, nume. 5. Picus in repe. §. Titia, nume. 43. circa fin. Rubeus conſi. vij. poſt nu. 7. Vbicunque enim lex facit mentionem de liberis, aut filijs, ſemper intelligendum eſt de legitimis, & naturalibus, nō autem de naturalibus, aut ſpurijs, qui ſunt à lege reprobati.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit 2
in patre teſtante inter liberos naturales. Sed quid in matre? Reſpond. ꝙ in ipſa aliud eſt dicendum: nam reſpectu matris, & quo ad ipſam, filij naturales reputantur legitimi, & ideo tenendum eſt, ꝙ in matre teſtante inter liberos naturales, vel ſpurios, locum habeat diſpoſitio d. § ex imperfecto. & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Natta in d. §. ex imperfecto, nume. 74. & num. 78. hanc etiam opi. dicit eſſe communem Alexā. in l. ex facto, §. ſi quis rogatus, el j. poſt nu 4. verſicu. Vnde quia. ff. ad Trebelſia. & dicit Boer. in d. deciſ. ccxl. numer. 13. quod omnes in ea conueniunt, niſi mater ſit Illuſtris. Dicit etiam Guli. de Benedic. in prima parte. c. Raynutius, fol. 156. nu. 84. quod omnes in hoc concordant, ꝙ quando mater non eſt Illuſtris, & filij non ſunt nati ex dānato coitu, proculdubio locum habet diſpoſitio d. §. ex imperfecto. Qn̄ enim mater eſt Illuſtris, filij ſpurij, aut naturales, non reputantur legitimi.

Sed quid in legitimatis, nunquid habebit locū 3
diſpoſitio d. §. ex imperfecto? Reſpond. quod ſic. & eſt communis opinio, vt atteſtatur Boer. deciſ. celj. poſt numerum 14. Sunt enim tales filij redacti ad inſtar legitimorum, & naturalium. & hoc maximè, ſi eſſent legitimati per ſubſequens matrimonium, qui in omnibus, & per omnia æquiparātur legitimis, vt dixi ſuprà lib. ij. §. legitimatus.

Item quæro, nunquid diſpoſitio d. §. ex imper- 4
fecto, locum habeat, quando pater teſtatur inter liberos, qui per ſtatutum eſſent excluſi à ſucceſſione inteſtati, puta, quia ſint filiæ dotatæ, &c. Reſpond. ꝙ ſic. & hæc opinio communiter tenetur, vt ait Gulie. de Benedic. in prima parte repet.

cap.Raynntius,fo.155.num.8. Hanc etiam dicit eſſe communem Boer.in d.deciſ.ccxlj.numer.9. Et ex hoc potes colligere, ꝙ ratio d.§.ex imperfecto,non eſt,quia cauſa teſtati eo caſu foueat cauſam inteſtati, ſed merus fauor liberorum, vt ſuprà dixi.

5 Quæro etiam, nunquid diſpoſitio d.§.ex imperfecto, habeat locum quando pater teſtatur inter filios non primi,ſed vlterioris gradus, puta, inſtituendo nepotem, vel illi ſubſtituendo? Reſpon.ꝙ ſic.ita tenet Albe. de Roſate in d.§.ex imperfecto,verſi.Item quia hic dicit.& eſt communis opinio,vt dicit Boer.in d.deciſ.ccxlj. poſt nu. 3.Semper enim in verbis legis,appellatione filiorum,veniunt nepotes,vt dixi ſuprà libr.ij.§.filius, Maximè cùm agatur de re ipſis filijs fauorabili.

6 Vlterius quæro, quid econuerſo, ſi filiusfamil. caſibus in quibus poteſt condere teſtamentũ teſtetur inter parentes,nunquid eo caſu habebit locum diſpoſitio d.§.ex imperfecto? Reſpon.ꝙ nõ. Ita tenet Spe.de inſtru.editio.§.cõpendiosè, poſt nume.32.verſic.quid ſi filius.& ita communiter concluditur,vt dicit Alexã.in d.§.ex imperfecto, nu.7.hanc etiam opin.dicit eſſe communẽ Boer. in d.deciſ.ccxl.in final.verbis.Natta in d.§.ex imperfecto,nu.227.& dicit Ryminal. in d.§ ex imperfecto,nu.1.ꝙ ita tenent communiter Doctores.Quòd enim contra communes regulas ſtatutum eſt, non debet trahi in conſequentiam. & hæc opinio propter auctoritatem Doctorum, tenenda eſſet in practica,licet fortè in puncto iuris contraria ſit verior.

QVAESTIO XIII.

1 Ex teſtamento imperfecto inter liberos ſucceditur tanquam ex teſtamento, non autem tanquam ab inteſtato.

1 RESTAT nunc videre circa hanc materiam teſtamenti inter liberos conditi,nũquid ex huiuſmodi teſtamento imperfecto inter liberos, dicatur ſuccedi tanquam ex teſtamento, an autem tãquam ab inteſtato? Vtilitas autem eſt maxima, quia ſi valet vt teſtamentum, ſuſtinebitur ſubſtitutio pupillaris,item exhæredatio,item datio tutoris,quæ omnia fieri nõ poſſunt in codicillis, & ideo non poſſunt ſuſtineri,vbi nõ valeret n.ſi ab inteſtato,& ſic in vim codicilli? Reſpond.ꝙ dicitur ſuccedi ex teſtamento,non autem ab inteſtato.ita tenet gloſ.in l.filij,in verbo ab inteſtato.C. famil.erciſcun.& ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit Corne.in d.§.ex imperfecto, nume.12.in fin.Bertrand.conſil.cxlj.nume.5.libr. iij.in ſecunda parte.Hanc etiam opi.dicit eſſe cõmunem Iaſ.in dicto §.ex imperfecto.numer.13. Natta in d.§.ex imperfecto,nu.221.Satis enim dicitur teſtamẽtum,ex quo lex illud approbat pro teſtamento,ſupplendo defectus ſolennitatum,& vult ex eo ſuccedi.

QVAESTIO XIIII.

1 Cedula à patre ſcripta continens eius vltimam voluntatem, valet inter liberos in vim teſtamenti?
2 Et an requiratur, ꝙ in ea appoſita ſit dies?
3 Et an debeat eſſe in omnibus per extẽſum ſcripta abſque aliqua abbreuiatione?
4 Et quid ſi tantummodo ſit ab ipſo patre ſubſcripta, non autem eius manu in totum ſcripta?
5 Et quid ſi non ſit eius manu ſcripta, ſed tantùm reperta in eius arca?
6 Et quid ſi non ſit ſcripta neque ſubſcripta à patre, ſed tantùm ab ipſis filijs?
7 Et quid ſi reperiatur cedula teſtamenti in lib. notarij?
8 Et quid ſi filij non ſint in ipſa cedula æqualiter inſtituti?
9 Et an hac concluſio locum habeat etiam in cedula confectis in fauorem piæ cauſæ?

1 HABEMUS etiam in hac materia teſtamẽti inter liberos conditi,aliam conſtitutionẽ mirabilem,quæ eſt poſita in auth.qd ſine.C.de teſtamen.per quam diſponitur,ꝙ ſi reperiatur cedula ſcripta manu teſtatoris, in qua contineatur eius diſpoſitio inter liberos, talis cedula valet, & illi ſtandum eſt etiam, ꝙ in ea conficienda non interuenerint aliqui teſtes,neque vlli ipſi cedulæ ſe ſubſcripſerint. & ita ſe habet magis communis opi.vt atteſtatur Alex.conſi.cv.in fi.lib.vij.quem refert Ioan.Dilec.de arte teſtandi tit.ij.in fi.& aduerte circa intelligentiam terminorũ, quia: Aut pater teſtando inter liberos ſiue in ſcriptis, ſiue ꝑ nuncupationem adhibuit teſtes, & tunc etiam ſi non fuerit adhibitus numerus ſeptem teſtiũ, vel etiam deficiant aliquæ aliæ ſolennitates à iure requiſitæ,ſuſtinetur nihilominus teſtamentum, ex diſpoſitione d.§.ex imperfecto.dummodò de eo deponãt ſaltem duo teſtes,etiam fœminæ,etiam non rogatæ,vt dixi ſuprà q.viij. verſicul. Hinc infertur,& ſeq. Aut verò pater aliquos teſtes non adhibuit, ſed tantùm volũtatem ſuam in ſcriptis exaratam reliquit, vel in arca, vel apud Notariũ, vel aliquem alium non ſuſpectũ, & hoc caſu habet locum diſpoſitio d.auth.qd ſine, ſcilicet:vt talis cedula valeat,& illi ſtandum ſit,licet careat ſolennitatibus requiſitis,dummodo appareat, ꝙ ſit ſcripta manu ipſiuſmet teſtatoris.

2 Sed nũquid requiritur,ꝙ in huiuſmodi cedula appoſita ſit dies,qua confecta eſt? Reſpon.ꝙ ſic. Ita tenet Bal.in d.auth.ꝙ ſine,nu.4.& eſt communis opi.vt dicit Natta in repeti.d.auth.ꝙ ſine, nu. 30.& ſeq.Lex enim requirit tempus in illa apponi,vt in d.auth.ꝙ ſine.Debet ergo apponi formaliter,& ſpecificè,vt ſi aliqua ſuſpicio falſitatis ſubeſſet, facilè deprehendi poſſit.& hanc concluſionem nota pro limitatione eorum, quæ dixi infrà lib.vij.§.Scriptura,ꝙ ſcilicet regulariter in priuata ſcriptura non requiritur dies,neque annus.

3 Sed quia tex.in d.auth.ꝙ ſine, dicit non ſignis, ſed literarum conſequentia.

Quæro,vtrum de neceſſitate requiratur, ꝙ in huiuſmodi cedula, pater omnia extensè ſcripſerit,abſque vllis imbreuiaturis etiam vſitatis? Reſpond.ꝙ ſic.Ita dixit Bartolus in l.quoties.§.j.nu. 4.ff.de hære.inſtitu.& eſt communis ſententia,vt ait Natta in repet.d.auth.ꝙ ſine, numer.38. Quæ tamen intelligenda eſt, vt procedat circa numerum vnciarum, vel ſummam aliquam pecuniæ, ſignis Arithmeticis exprimendam. in quibus de facili poteſt falſitas cõmitti: ſed in reliqua diſpoſitione,credo, ꝙ ſufficiat illã eſſe ſcriptam eo modo,quo cæteræ ſcripturæ communiter conſcribi ſolent.Et hic fuit ſenſus Imperatoris vt apparet in corpore, vnde authentica ipſa ſumpta eſt.

4 Quæro quid ſi d.cedula non ſit à patre, ſed ab alio ſcripta,ſit tamẽ ab ipſo patre ſubſcripta,nun-

quid

quid hoc ſufficiet? Reſpond. ꝙ ſic. Nam ſubſcribens, cenſetur virtualiter ſcribere omnia contenta in ſcriptura, quam ſua ſubſcriptione confirmat. Ita tenet Pau. de Caſtr. conſi. xciij. poſt nu. 2. lib. j. & eſt communis ſententia, vt dicit Natta in d. auth. ꝙ ſine, nu. 44. & ſeq. Quam ego etiam ſequor modò in ſubſcriptione fiat mentio, ꝙ ſit teſtamentum. Licet enim regulariter, ſola ſubſcriptio generalis ſufficiat, quidquid dixerit Bart. in l. diuus. §. idem ſenatus, nume. 2. ff. de falſis, contra quem eſt communis opi. vt dixi infrà lib. vij. §. ſcriptura. Tamē vbi lex pro ſama requirit, ꝙ aliquis manu propria ſcribat, ſemper mihi placuit opin. Bartol. ꝙ ſcilicet requiratur ſpecialis ſubſcriptio, quia aliàs de facili ſupponēdo vnam ſcripturam pro alia, poſſet falſitas fieri, quā præcipuè in hac teſtamentorum materia lex habet valdè ſuſpectam. & ita teneas, niſi cedula ipſa aliquo alio argumento, quā tali ſubſcriptione cōfirmata eſſet.

Item quæro, pone, ꝙ reperiatur in arca patris cedula continens diuiſionem bonorum inter filios, quæ tamen non ſit ſcripta, neque ſubſcripta manu ipſius teſtatoris: nūquid talis cedula inter ipſos liberos valebit, ita vt ab eis ſeruanda ſit? Reſpon. ꝙ non. Eſſet enim nimis aperta hoc modo via fraudibus. Et ita communiter concluditur, vt ait Iaſ. in d. auth. quod ſine, poſt, nume. 1. Guli. Benedict. in prima parte repe. c. Raynutius, fol. 156. poſt, numero 87.

6 Sed pone, ꝙ cedula ipſa non ſit à patre ſcripta, nec ſubſcripta, ſed tamē ſit ſubſcripta ab ipſis filiis, nunquid valebit? Reſpond. ꝙ ſic. & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Natta in d. auth. quod ſine, nu. 51. Intelligo, ꝙ valet non vt teſtamētum, ex diſpoſitione ipſius auth. quod ſine, ſed vt contractus, ex conuentione ipſorū filiorū, quod nota, quia eſt magni effectus, vt dixi ſuprà, quæſt. proxima.

7 Præterea quæro, ſi reperiatur in lib. Notarij cedula teſtamenti, non tamen in ipſa cedula ſit ſcriptum, ꝙ fuerit tale teſtamentum lectum coram teſtibus nunquid valebit inter liberos? Reſpond. Bar. in l. fideicommiſſa. §. quoties, nu. 1. ff. de lega. iij. loquendo per verbum fortem, tenuit, ꝙ ſic. Contrarium tenuit Bal. in d. auth. quod ſine, nume. 1. etiam in fortioribus terminis, quando ſcilicet in cedula reperiuntur deſcripta nomina teſtium, & opin. Bald. communiter tenetur, vt dicit Natta in d. authē. quod ſine, nu. 3. Cùm enim lex requirat manum propriam ipſius patris, aliena ſufficere non debet.

8 Sed quæro nunquid diſpoſitio dictæ auth. quod ſine, habeat locum, etiam ſi filij in ipſa cedula non ſint æqualiter inſtituti? Reſpond. ꝙ ſic. & ita dicunt magis communiter Doctores, vt dicit Socin. Iun. conſil. clxxxix. numer. 87. libro 2. & conſi. 24. poſt nu. 9. lib. iij.

9 Vlterius quæro, nunquid diſpoſitio authen. ꝙ ſine, extendatur etiam vt locum habeat in fauore piæ cauſæ, ſi reperiatur cedula ſcripta manu defuncti, abſque teſtibus, in qua de bonis ſuis diſponat ad pias cauſas, dixi ſuprà quæſtione ſeptima. Aliquando enim.

QVÆSTIO XV.

1 Plura eſſe militum priuilegia in condendis teſtamentis.
2 Et an requiratur teſtes eſſe rogatos?
3 Et an in teſtamento militis poſſit mulier pro teſte interuenire?
4 Et an huiuſmodi priuilegia competant militibus etiam non exiſtentibus in expeditione?
5 Et an competant alijs perſonis exiſtentibus in caſtris, non tamen militantibus?

1 Dixi etiam ſuprà quæſt. iij. multum intereſſe inter teſtamentum militis, & teſtamentum pagani. Habent enim plura priuilegia teſtamēta militum: de quibus toto titulo. ff. & C. de mili. teſta. quæ potes videre eleganter collecta ab egregio Iuriſconſ. D. Petro Bello Conſiliario Ducis Sabaudiæ, compatre, & vti fratre meo honorando, in ſuo tracta. de Re militari, nuper edito, folio 71. & alijs quatuor ſeq.

2 Quæro: nunquid in teſtamento militis teſtes debeant eſſe rogati? dixi infrà quæſtio. lviij. verſicul. Item quæro.

3 Quæro etiam: an in teſtamento militis fœmina poſſit eſſe teſtis? dixi infrà quæſtio. lv. verſicul. Sed quæro.

4 Sed quæro: nunquid hæc priuilegia militibus conceſſa competant illis, non modò quādo ſunt in expeditione, ſed etiam poſtquam miſſi ſunt à militia? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ duo ſunt genera priuilegiorum, quæ militibus conceſſa ſunt circa teſtamenta conficienda. Primū concernit perſonam ipſius teſtantis: quia ſcilicet multi, qui aliàs de iure communi non habent teſtamenti factionem, ſi tamen ſint milites, poſſunt teſtari. & iſta priuilegia ipſi milites non amittunt, etiam ſi miſſi ſint à militia. Secundum vero cōcernit modum teſtandi, quia ſcilicet in teſtamento militis ſublatæ ſunt ſolennitates iuris ciuilis. & huiuſmodi priuilegia eis non competunt, niſi donec ſunt in expeditione belli. Ita dicit gloſſ. in §. ſed hactenus, in glo. j. Inſtitu. de mili. teſtamen. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Apoſti. ad Dec. in l. ius noſtrum, ſub nume. 8. ff. de regu. iuris. Alij verò aliter dicunt, ꝙ ſcilicet miles, qui ſit ſui iuris, habet circa teſtamēti factionem duo priuilegia: Primum, ꝙ poteſt teſtari minus ſolenniter: Secundum, ꝙ eius teſtamentum non ſubijcitur querelæ. & hæc ambo priuilegia, miles ipſe amittit ſtatim ꝙ factus eſt veteranus. Sed filiusfamil. miles habet circa teſtamenti factionem tria priuilegia. Primum, ꝙ poſſit teſtari. Secundum, ꝙ eius teſtamentum nō ſubijciatur querelæ. Tertium, quòd poſſit teſtari minus ſolenniter. Quando ergo filiusfamil. efficitur veteranus, retinet duo priora priuilegia, & tertium amittit. & hæc eſt communis opin. vt dicit Saly. in l. fi. nume. 3. & 4. C. de inofficio. teſtament. Tu in hoc dic contra: nam hodie teſtamentū militis tam patris, quàm filij ſubiacet querelæ, vt dixi infrà quæſtio. xlij. verſicul. Et hæc quidem, & quæſtione. xlviij. verſicul. Et hæc omnia.

5 Item quæro: nunquid aliæ perſonæ non militantes, quæ tamen reperiuntur in caſtris, gaudeāt priuilegijs militum circa teſtamentum conficiendum? Reſpond. diſtinguendum eſt, an ſint in loco hoſtili, vel ne. Nam ſi nō ſunt in loco hoſtili, non poſſunt teſtari, niſi iure communi: ſi verò ſunt in loco hoſtili, poſſunt condere teſtamentum, eo modo, & forma, quo poſſunt milites. Ita dicit gl.

in l.ſcriniarios,in gloſſ.fina.C.de teſtamen.milit. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Pariſ.conſi.xxxij.nu.a 5.lib.ij.

QVAESTIO XVI.

1 *Militem poſſe decedere pro parte teſtatum, & pro parte inteſtatum:idque quomodo intelligendum ſit?*

1 HAbent etiam milites hoc priuilegium ꝙ licet regulariter quis non poſſit decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus,ſed cauſa teſtati trahat ad ſe cauſam inteſtati : tamen hoc in milite locum non habet , ipſe enim poteſt decedere pro parte teſtatus, & ꝑ parte inteſtatus. Sed vt intelligas hanc materiam,quæ prima facie cõfuſa videtur diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

2 Aliquando enim miles nullo inſtituto hærede vniuerſali inſtituit vnum in aliqua re certa , vel duabus,vel vnum in vna re,alium in alia , & hoc caſu: Aut miles prohibuit in ſuo teſtamento ius accreſcendi , & ille inſtitutus in re certa , non habet niſi illam certam rem,in reliquo autem ſuccedunt venientes ab inteſtato. & in hoc differt miles à pagano , quia decedit pro parte teſtatus , & pro parte inteſtatus. Paganus enim non poteſt prohibere ius accreſcendi , vt dixi infrà , q. lxxvj. Aut verò miles non prohibuit ius accreſcendi, & tunc ille inſtitutus in re certa , per ius accreſcendi ſuccedit in tota hæreditate. Ita dicit gl.in l. j.in verbo,Milites,ibi,ſi autem vnum,C.de teſta. milit. quæ vbique magis communiter approbatur,vt dicit Alex.in ea.l.j.poſt num.9. verſicul.ex quibus vltimis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Angel.Aret. in §. hæreditas,nu. 2. In ſt.de hæred inſt. Hanc etiam eſſe communem opin. atteſtatur Iaſ.in d.l j.num. 12.Dec.in ea.l.j.nu.9. & in l.ij.in fi.C.eod.tit.& ſic iſto caſu teſtamentum militis nullum habet priuilegium,quia cauſa teſtati trahit ad ſe cauſam inteſtati , ſicut in teſtamento pagani in quo inſtitutus in re certa nullo alio inſtituto hærede vniuerſali,ſuccedit per ius accreſcẽdi in tota hæreditate,vt dixi ſuprà §.Inſtitutio. Aliquando autem miles habens bona caſtrenſia, & bona paganica, inſtituit vnum hæredem in patrimonio caſtrenſi,in aliis autem bonis neminem inſtituit,vel econtra & hoc caſu bene verificatur regula,ꝙ pro parte inteſtatus: quia ille inſtitutus in bonis caſtrenſibus,non habet per ius accreſcẽdi reliqua bona paganica ipſius teſtatoris,in quibus nullus reperitur inſtitutus,vel econtrà,ſed illa deferentur hæredibus ipſius militis ab inteſtato venientibus. ita dicit glo.in d.l.j.in verbo , Probetur,C.de teſta.mil.& ita tenent omnes, vt dicit Salyc.in ea.l.j.num. 7. Hanc etiam dicit eſſe communem opin.Alex.in ea.l.j.nu. 19. & ratio eſt ſecundum gl.& Doct.ibi:quia eo ipſo,ꝙ miles inſtituit aliquem in bonis tantum caſtrẽſibus , videtur ꝓhibuiſſe,ne ſuccedat in paganicis,& ecõtrà.

3 Et hinc infertur , ꝙ ſi miles inſtituat vnum in caſtrẽſibus,& alium in paganicis, & vnus eorum puta inſtitutus in caſtrenſibus,repudiet, ꝙ ad partem repudiatam non admitietur alius inſtitutus in paganicis,per ius accreſcendi, ſed venient hæredes ab inteſtato : & hæc eſt communis opin. vt dicit Dec.in d.l.j.poſt n.7.verſic.in ea gl. & ſic miles ꝑ parte decedit teſtatus,& ꝑ parte inteſtatus.

4 Aliquando,& tertiò,miles inſtituit vnum ſimpliciter in vna vncia,& aliũ in caſtrenſibus:& hoc caſu inſtitutus in illa ,vncia , habebit ſemiunciam ex paganicis , & ſemiunciam ex caſtrenſibus , ille verò alius habebit reliqua bona caſtrenſia. In reliquis autem bonis paganicis ex quo nullus reperitur hæres vniuerſalis inſtitutus, ſuccedet ille inſtitutus in vna vncia,per ius accreſcendi,non autem ille inſtitutus in caſtrenſibus.qui,vt dixi,cenſetur tacitè excluſus à iure accreſcendi. & ita tenent communiter Doctores,vt ait Salyc.in d.l. j. nu.6. Et circa iſtas concluſiones multa poſſent dici diſputando.ſed in iudicando non recedas à cõmunibus. Hæc materia non multùm verſatur in palatiis.& ego nunquam vidi in facto aliquam ex iſtis quæſtionibus.ſed vt plurimum ſolent tractari coram auditoribus exercituum,coram quibus plerunque huiuſmodi controuerſiæ deciduntur iure militari,omiſſis ſubtilitatibus iuris ciuilis.

QVAESTIO XVII.

1 *Quæ ſolemnitates in teſtamento cæci requirantur?*

2 *Et quid ſi cæcus velit inter liberos teſtari , nunquid duo teſtes ſufficiant?*

DIcebam etiam ſuprà q.iij.Aliud eſſe teſtamẽtum cæci,aliud videntis, nam in teſtamento cæci vltra numerum ſeptem teſtium,qui de iure communi in teſtamentis requiritur,neceſſe eſt ꝙ interueniat Notarius,vel in defectum Notarii, alius,& ſic octauus teſtis: & alia,de quib. in l.hac conſultiſſima.C.qui teſt.face.poſſ.& hoc propter maiorem timorem falſitatis , qui ſubeſt in teſta. huiuſmodi lumine carentis,quàm in teſtamento eius qui videt,& cognoſcit : & ita de facili decipi non poteſt.

2 Sed quæro. Tu ſcis, ꝙ quando pater vult teſtari inter liberos , ſufficiunt duo teſtes abſque aliis . ſolemnitatibus iuris ciuilis , vt dixi ſuprà quæſt. viij.Pone:ꝙ pater cæcus velit teſtari inter liberos nunquid erunt ſeruandæ ſolemnitates de quibus in dicta l. hac conſultiſſima : an autem ſufficient duo teſtes ? Reſpond. ꝙ ſi cæcus velit teſtari inter liberos:ſufficiūt duo teſtes,nec requiritur aliqua alia forma vel ſolemnitas à iure ciuili introducta. Ita tenet Bald.in dicta l.hac conſultiſſima,nume. 1.& ſeq. & ita concludunt magis communiter Doctores,vt dicit Soc.conſi.cclxiij.circa prin.lib. ij. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. in d.l.hac conſultiſſima,nu.4.& conſ.xxvj.verſic.facit etiam multum.lib.j.Bertrand.conſilio ccxxj. n. 2.libr.iij. in ſecunda parte.Boer.deciſ.ccxl.nu.20. Natta conſil.ccx.nu. 3.& ſeq.& in repe.d. §.ex imperfecto.num.34.& ſeq.Ceſſat enim omnis falſitatis ſuſpicio in filijs qui omnino ſunt patri ab inteſtato ſucceſſuri , & de quibus lex maximè confidit,Prætereà fauor filiorum,propter quem inducta fuit diſpoſitio §.ex imperfecto , ita militat in filiis cæci,ſicut in filijs videntis.

QVAESTIO XVIII.

1 *Filiuſfam.an poſſit condere teſtamentum?*

2 *Et an de peculio aduentitio?*

3 *Et an filiafam.poſſit de dote teſtari?*

4 *Et quid ſi in teſtamento appoſita ſit clauſula codicillaris?*

5 *Et quid ſi pater ſit captus ab hoſtibus?*

6 *Et an poſſit filiuſfam.teſtari de bonis caſtrenſibus?*

7 *Et an de ſalario quod lucratus eſt tanquam aduocatus?*

Et an

8 *Et an poſſit filiusfam. teſtari ad pias cauſas?*
9 *Et an valeat ſtatutum diſponens, quod filiusfam. poſſit teſtari?*

1 EXplicatis diuiſionibus teſtamentorum: nunc videndum eſt quæ perſonæ habeant teſtamẽti factionem tam actiuè, quàm paſſiuè, id eſt, qui teſtamentum facere poſſint, vel non, & qui ex teſtamento capere poſſint, vel non. Nam in iure vtroque modo dicitur quis habere teſtamenti factionem. & in primis quæro, an filiusfam. in patris poteſtate exiſtens poſſit condere teſtamẽtum? Reſpond. quod non, etiam ſi pater id illi permittat. text. eſt in l. qui in poteſtate, ff. de teſta. & ſic vides, quod filiusfam. non eſt prohibitus teſtari propter intereſſe patris, ſed quia lex non approbat eius perſonam, tanquam legitimam, ad condendum teſtamentum, & ideò conſenſus patris non ſufficit ad eius perſonam integrandã. Doctores multum laborant pro inuenienda ratione, quare filiusfam. non poſſit teſtari, etiam cũ patris conſenſu, & tandem dicũt illud eſſe: quia teſtamentum non poteſt ex alieno arbitrio pendere: & hæc ratio approbatur communiter per Doctores vbique, vt dicit Aret. in d. l. qui in poteſtate, poſt nu. 2. illam etiam dicit eſſe communẽ rationem Iaſ. in l. ſenium, nu. 9. C. qui teſta. face. poſſ. quæ tamẽ multas patitur difficultates, vt per Are. in loco præallegato, & alios Scribentes: Sed quia hæc modicæ ſunt vtilitatis, non inſiſto.

2 Vera igitur eſt, & indubitata concluſio, quod filiusfami. etiam cum patris cõſenſu non poteſt condere teſtamentum. & hæc eſt communis regula, vt dicit Aret. in d. l. qui in poteſtate. col. iij. verſic. et ad rationem. cui adde imprimis, quod neque etiam teſtari poteſt de peculio aduẽtitio. & ita communis opi. vt dicit Alex. in l. ſicut certi, circa fin. C. de teſtam. mil. Quæ quidem locum habet, etiam ſi huiuſmodi peculium aduentitiũ ſpectaret ad ipſum filiumfa. pleno iure, neque pater haberet in eo vſumfructum: adhuc enim filius de eo teſtari non poterit, etiam cum conſenſu patris. Ita ſentit gl. in d. l. qui in poteſtate, in verbo, nihilomagis. & eſt cõmunis opi. vt dicit Imola in l. ſi cum filius. §. Titio decem. col. fi. ff. de donatio. Soci. conſ. cxij. poſt nu. 2. verſi. Confirmatur, lib. j. quod eſt duplicatum conſi. clxxij. libr. ij. prout illum refert Apoſtil. ad Boer. conſ. xxxiiij. ſub. num. 1. Licet Socin. in lib. meo hoc nõ dicat. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Alex. in l. ſenium, nu. 6. in fi. C. qui teſt. ſac. poſſ. Eandem opin. dicit eſſe communem Aret. in d. l. qui in poteſtate. col. iij. verſ. Et priuſquam veniam. Iaſ. in l. fi. num. 3. C. de inoff. teſta. & in l. nemo, num. 2. C. qui teſta. ſac. poſſ. vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opin. glo. & Doctorum, nemine diſcrepãte. Alex. in d. l. nemo, nu. 2. quem refert Ruin conſi. xxiiij. num. 11. lib. v. Dec. in ea. l. nemo. per totam lecturam. Bouer. in §. ſciendum, nu. 2. Inſtit. de teſtam. mil. Rubeus conſ. xciij. num. 3. & ita ſeruat communis opi. vt ait Porc. Inſtit. quib. non eſt permiſſum. fac. teſta. nu. 12. & ratio eſt: quia, vt dixi, filius repellitur à teſtando, nõ propter intereſſe patris, ſed quia non eſt legitima perſona ad teſtandum.

3 Secundò adde, ꝙ etiam filia quæ ſit in poteſtate patris, non poteſt teſtari de dote ſua aduentitia. & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Alex. in d. l. ſenium, nu 3. Militat enim eadem ratio. ꝙ ſ. non eſt integra perſona ad teſtandum: licet (reſpectu huiuſmodi dotis) habeat integram perſonam ad comparendum in iudicio, vt dixi ſuprà lib. ii. §. filius.

Sed quæro: Tu ſcis, ꝙ filiusfam. poteſt donare cauſa mortis cum conſenſu patris, nunquid ſi aliquid relinquat in teſtamento, in quo ſit appoſita clauſula codicillaris, illud relictum ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis? dixi infrà lib. iiij. §. Donatio. quæſt. vj. verſic. Sed quæro. 4

Sed pone, ꝙ pater ſit captus ab hoſtib. & ꝙ patre exiſtente apud hoſtes, filius faciat teſtamentum, & decedat, deinde pater reuertatur, Quæro nunquid tale teſtamentum valeat? Reſpond. ꝙ non: ſed indiſtinctè eſt nullum. Nam propter reditum patris, fingitur ſemper filius in poteſtate patris fuiſſe. ita dicit glo. in l. fi. §. ita tamen, in verbo, Rara. C. de ſenten. paſſ. & eſt communis opi. vt dicit Crottus, in repe. l. ſi is qui pro emptore, n. 18. & ſeq. ff. de vſucap. 5

Scias tamen, ꝙ de bonis caſtrenſibus, vel quaſi poteſt filiusfa. teſtari. l. fi. C. de inoff. teſta. Sed de caſtrenſi poteſt teſtari iure militari: ſi vero teſtetur de quaſi caſtrenſi, debet ſeruare ius commune, vt ibidem. 6

Sed quid de ſalario, quod filiifam. aduocati à clientulis ſuis percipiunt, nunquid poterunt, etiã ſi ſint in poteſtate patris, de eo ad eorum libitum teſtari? Reſpon. Specul. in tit. de Actore, tenet, ꝙ non. Sed contraria opinio eſt magis communis, vt teſtatur Iaſ. in d. l. fi. nu. 1. C. de inoff. teſtamen. hoc enim reputatur tanquam quaſi caſtrenſe peculium, vt dixi ſuprà lib. ij. §. filius. 7

Item quæro, nunquid filiusfamil. poſſit teſtari 8
ad pias cauſas? dixi ſuprà quæſt. v. ver. Sed nũquid.

Quæro etiam, an valeat ſtatutum diſponens, 9
ꝙ filiusfamilias poſſit teſtari dixi ſuprà lib. i.

QVAESTIO XIX.

1 *Bannitus an poſſit condere teſtamentum?*
2 *Et quid ſi ſit etiam condemnatus ad mortem naturalem?*

QVæro, an bannitus ab aliqua ciuitate, retineat teſtamenti factionem? Reſpon. hæc q. habet duo capita. Primum an poſſit condere teſtamentum: Secundum an poſſit capere ex teſtamento. Circa primum, Bar. in l. eius qui. §. j. nu. 3. ff. de teſtam. & in vulgata ſua quæſt. prima, incip. Lucanæ ciuitatis. num. 26. diſtinguendo concludit: ꝙ aut bannitus vult teſtari ſecundum ſtatuta ciuitatis, à qua exulat, & non poteſt: quia propter bannum amiſit illorum beneficium: Aut vult teſtari ſecundum ius commune: & poteſt: quia bannum illius ciuitatis non potuit illi auferre beneficia iuris communis. & hanc diſtinctionem Bart. dicit communiter teneri Nellus in tract. bannitorum in prima parte ſecundi temporis nu. 52. Sed ego aliàs dicebam ꝙ hæc opin. Bart. ita generaliter & indiſtinctè intellecta, non videtur vera. & omittendo auctoritates Doctorum, loquentium in hac materia, quæ ſunt propè infinitæ. Dic, ꝙ aliquando quis eſt ſimpliciter bannitus: & intelligo ſimpliciter bannitum eum, qui eſt condemnatus in ſolo exilio, cui non eſt appoſita pœna mortis, etiam ſi perueniret in fortiam communis, prout videmus quotidie propter aliquod delictũ multos

tos cōdemnari in exilium, vel perpetuum, vel tẽporale, vel etiam arbitrio Principis, vel Senatus, vt dixi infrà lib.v.§.fi.q.lxxj.circa prin. & talis nullo modo efficitur inteſtabilis, ex quacunque cauſa ſit bannitus. ita probat text.in d.l. eius qui.§.j. ibi, ſed relegati: & intelligo, ꝙ poterit teſtari, non modò ſecundum ius commune, ſed etiam ſecundum ſtatuta ciuitatis à qua eſt bannitus, niſi in ea adſit ſtatutum, ꝙ banniti non gaudeant beneficio ſtatutorum: prout eſt in multis ciuitatibus Italiæ. & poterit diſponere de bonis ſuis tam ſitis intra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus, quàm extrà. & ꝙ plus eſt, etiam ſi tempore bãni, eius bona fuiſſent confiſcata (vt plerunque fit) tamen ſi poſt confiſcationem aliquid acquireret, poſſet de eo diſponere, & teſtari, ex quo iuxta communes regulas, in confiſcatione non veniũt bona futura, vt dixi in dicto §.fina.quæſtio.lxxix. verſic. Vlterius quæro.

2 Aliquando verò, quis non modò eſt bannitus, ſed etiam eſt condemnatus ad mortem naturalem, quæ illi in ſententia comminatur, vbi in fortiam communis peruenerit: & hoc poteſt dupliciter contingere. Primò, quando ſententia mortis præcedit bannum, puta quia detentus in carceribus fuerit condemnatus ad mortem, & poſt condemnationem aufugerit è manibus Iudicũ, & deinde iterum citatus, (vt fit) in contumaciam iterum bannitus fuerit, & condemnatus cũ comminatione, de qua ſuprà. Secundo verò, quando ſententia mortis & exilij ſimul profertur contra abſentem, prout quotidie fieri videmus, ſtãtibus ordinibus ſiue ſtatutis, ꝙ cõtumax habeatur pro confeſſo: & de iſtis bannitis non eſt tractandum, tanquam de cõdemnatis ad mortem, & ideo dic, ꝙ aut iſte fuit ad mortem condemnatus pro delicto, pro quo de iure communi erat imponenda pœna mortis, & fuit in proceſſu & ſententia ſeruata diſpoſitio iuris communis, quia ſcilicet fuit cõdemnatus præſens, & factis ſuis debitis defenſionibus: & tunc talis per huiuſmodi condemnationem iam effectus eſt inteſtabilis, tanquam ſeruus pœnæ: & ideò licet aufugiat è manibus Iudicis, adhuc remanet ſeruus pœnæ, & conſequẽter non poterit teſtari. vt dixi infrà q.xxj. neque intra territorium illius ciuitatis, neque extrà, quia talis ſententia lata ſecũdum ius commune illum afficit vbique locorum. Aut verò fuit condemnatus ad mortẽ pro delicto ex quo imponitur pœna mortis per ſtatutum illius ciuitatis, & non de iure communi. vel fuit condemnatus contra formam iuris communis, puta in contumaciã, ſtante ſtatuto, de quo ſuprà, quod contumax habeatur pro confeſſo: & tunc eſt diſtinguẽdum, an iſte bannitus peruenerit in fortiam communis, vel non. Nam priuſquam perueniat in fortiam communis, ſecundum magis communem ſententiã, non eſt adhuc effectus ſeruus pœnæ, vt dixi ſuprà Libr.j.§.bannitus, & ideò poterit teſtari. & in hoc omnes concordant, vt dicit Aret.in dicta l.eius qui.§.j.poſt nume 3.verſi. Vnus eſt. Neque in hoc ego facio differentiam, an ſit bannitus cum confiſcatione bonorum vel non. quia ad hoc vt quis dicatur teſtabilis, vel inteſtabilis, non conſiderantur bona, ſed ſtatus perſonæ. Ideo dato, ꝙ eius bona eſſent confiſcata, poterit adhuc teſtari, & hoc eſt magni effectus, quia poterit teſtari de bonis, ſi quæ haberet extra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus: illa enim non cõprehenduntur in confiſcatione bonorum, vt dixi infrà lib.v.§.fi.quæſt. lxxviij.verſi. Quæro nunquid. Item & de illis quæ acquireret poſt confiſcationem. nam in publicatione bonorum, non veniunt bona futura, vt dixi. Item dato etiam, quòd nulla bona haberet, nõ eſt ſine vtilitate, vt quis poſſit condere teſtamentum, vt dixi infrà quæſtio.xx.verſi. Relegatus.

Aut verò iſte bannitus peruenit in fortiam communis, & tunc non poteſt teſtari, vt dixi infrà q.xxi.verſi. Aut verò. Et aduerte, quia in hoc articulo ego non facio vim, an talis bannitus, ſiue ex tenore ſentẽtiæ, ſiue ex forma ſtatutorum, poſſit impunè offendi, vel non. Cùm enim illa qualitas, quòd poſſit impunè offendi, non reſpiciat ſtatum perſonæ, non videtur habenda in conſideratione, quo ad hoc, an quis efficiatur inteſtabilis, vel non.

QVAESTIO. XX.

1 *Bannitus an poſſit capere ex teſtamento?*
2 *Et an ſaltem bona, poſita extra territorium ciuitatis à qua eſt bannitus?*

Circa ſecundum, an bannitus poſſit capere ex teſtamento, multa etiam traduntur per Scribentes, maxime in locis ordinarijs. Bart.in præallegata quæſtio.ſua prima: incip. Lucanæ ciuitatis, nume.29. diſtinguendo dicit, ꝙ aut bannitus non poteſt virtute ſtatuti illius ciuitatis impunè offendi: & tunc eſt capax omnium ſucceſſionum, quæ illi deferuntur, tam ex beneficio iuris municipalis illius ciuitatis, quàm ex diſpoſitione iuris communis: ſed ſi poteſt impunè offendi, tunc non poterit ſuccedere in hæreditate ſibi delata ex beneficio ſtatutorum illius ciuitatis: erit tamen capax iurium, & ſucceſſionum quæ illi deferuntur de iure communi. & hanc opin. Bartol. dicit eſſe communem, Alexan in l.j.nume 4.C de hæredi.inſtituendis, quem refert Ruin.conſi.xlix.numero 3. lib.iiij. idem etiam dicit Alex conſil. xxvj. num.2. in fi.lib.j. quem refert Vantius de nullit. in Rubr. ex inhabilitate, nume. 51. Nellus de bann. in prima parte, ſecundi temporis, q.v. Corn. conſ. xxix. in primis verbis, li.ij. & conſ lv. in litera L.eo. vol. Alex. conſ lxxv.nu. 2.libr.j. quem refert Blanc. de compromiſſ. in ij. quæſt. num. 16. Claud. in l Gallus §.nunc viddẽum, poſt nu.4. & in l.ex facto, nu. 4.ff.ad Trebel. Cur. Sen conſ.lx.nu. 19. Curt.Iun. conſ.clxxxij nu.4. Iaſ. conſi.clxvj.col.j. libr.ij. & in l.j.nu.5. & ſeq. C. de hæred.inſtit. Ripa in d.§. ex facto, num.14.ff.ad Trebel. Et ſic vides magis communem opin. eſſe, ꝙ bannitus ſit capax ſucceſſionum quæ ei deferuntur ex diſpoſitione iuris communis.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, 2
quãtum ad bona ſita extra territorium (illa enim non poſſunt affici ex banno quod emanauit in alieno territorio) & ſic remanent in diſpoſitione iuris communis. ſed quid de bonis ſitis intra territorium ciuitatis à qua iſte reperitur bannitus? Reſpond. Rayner. in d.l.j.C. de hæred. inſtit. tenet ꝙ nullo modo iſte bannitus poſſit in huiuſmodi banis ſuccedere. licet enim ius commune illius ciuitatis non poſſit banniendo tollere ius com-

mune, poteſt tamen illud offuſcare, & adumbrare, ita vt in ſuo territorio effectum non ſortiatur. Et hanc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in præalleg. conſ. clxvj. col. iij. verſi. Quartò facit, lib. ij. Sed quidquid dicat Iaſon, credo, ꝙ magis communis opi. ſit in contrarium, ſcilicet, ꝙ imò, etiam ſi bannitus poſſit impunè offendi, retineat beneficia iuris communis, etiã quò ad bona poſita intra territorium illius ciuitatis: prout hanc eſſe magis cõmunem ſententiam atteſtatur Ripa in d. l. ex facto, nu. 15. Maranta in repe. l. is poteſt. nu. 119. ff. de acquiren. hæredi. & ꝙ bannitus retineat beneficia iuris communis, etiam in ciuitate à qua exulat, non videtur dubitãdum: ex quo multi ex Doctoribus per me ſuprà allegatis, ita atteſtãtur eſſe communem opinionem: & recenſent authoritates, quæ facilè dinumerari poſſunt. & illam etiam credo veriorem eſſe: nam huiuſmodi banna, quæ contra abſentes proferuntur, ſunt valdè exorbitantia à diſpoſitione iuris communis, meritò reſtringenda, vt quantum minus fieri poteſt, operentur. Bene verum eſt, ꝙ ſi extaret ſtatutum excludens expreſsè bannitum ab omni iure & ſucceſſione, vel huiuſmodi, eo caſu procederet opi. Ray. ꝙ ſcilicet amitteret etiam ſucceſſiones ſibi intra territorium illius ciuitatis delatas, etiam ex beneficio iuris communis. Sed alio non apparente, conſulendo aut iudicando, non recedas ab opi. Bar. quæ communis eſt, & verior. in propoſito tamen huius quæſt. vide quæ dixi infrà. lib. v. §. fin. q. lxxj verſi. Dixi autem.

QVAESTIO XXI.

1 *Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari?*
2 *Et quid ſi ex manibus iudicum aufugerit?*
3 *Et quid ſi genus mortis ad quod fuit condemnatus, eſt à iure prohibitum?*
4 *Et quid ſi fuerit in contumaciam condemnatus?*
5 *Et an talis cõdemnatus ad mortem poſſit teſtari ad pias cauſas?*

1 QVæro, nunquid condemnatus ad mortem poſſit teſtari? Reſpon. ꝙ, Aut talis cõdemnatus eſt præſens, ita ꝙ poſt cõdemnationem ſtatim facienda eſt executio: & hoc caſu, cùm per cõdemnationem effectus ſit ſeruus pœnæ, non poterit teſtari: & hæc cõmunis eſt opin. vt dicit Bal. in l. fin. numer. 15. C. ſi à non compet. iudic. quem refert Apoſtil. ad Angel. de maleſic. in verbo, Et ibi caput, ſub nume. 20. Idem dicit Apoſtil. ſuprà allegata, ſub nume. 23. & hoc ſiue eſſet condemnatus ſecundum ius commune, ſiue ſecundũ ſtatuta illius loci nam vtroque caſu proculdubiò eſt inteſtabilis, quantum ad bona ſita in illo territorio. Quò ad alia verò, ita demum efficitur inteſtabilis, ſi eſt condemnatus, ſeruata tam in proceſſu, quàm in ſententia diſpoſitione iuris communis. Quinimò, ſi prius condidiſſet teſtamentum, illud fieret irritum. l. ſi quis filio. §. irritum. ff. de iniuſto rupto quod tamen intellige, vt dixi in verſicul. Aut verò Bene verum eſt, quòd quidquid ſit de iure, hodie ferè vbique contrarium obſeruatur. Quia etiam illi, qui ſunt decapitandi, plerunque in carcere faciunt teſtamenta, & inſtituunt hæredes, quando eorum bona non confiſcantur, & ita quotidie de conſuetudine obſeruari atteſtatur Imola in cap. quia ingredientibus, num. 30. in fin. de teſtamen. quem refert Natta, conſilio clxxvij. num. 4. Sed certè, ego credo, ꝙ talia teſtamenta, de iure parum vel nihil valeant: quidquid tamen ſit, nõ puto eſſe ab ipſa cõſuetudine recedendum.

2 Sed quid, ſi reus poſt condemnationem, antequam fiat executio, ex manibus Iudicum aufugerit, nunquid poterit teſtari. Reſpond. ꝙ non: adhuc enim remanet ſeruus pœnę, & conſequenter inteſtabilis. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Are. in l. ſi quis poſt accuſationem. nume. 3. ff. de teſtam. ita etiam communiter teneri atteſtatur, Abbas in Rub. de teſtam. nu. 4. Sed hoc intelligo, vt procedat in illo territorio, in quo fuerat cõdemnatus, & quò ad bona intra illud territorium exiſtentia. nam in eo territorio, & quò ad bona exiſtentia extra illud territorium, talis ſententia eum non efficeret inteſtabilem: & ideò ipſe exiſtens extra illud territorium, poſſet de eis teſtari: niſi tamen eſſet condẽnatus, pro delicto pro quo de iure communi debuiſſet ad mortem condemnari: & in proceſſu eſſet ſeruata diſpoſitio iuris cõmunis. nam eo caſu vbique, & quò ad omnia ſemper remanet inteſtabilis. vt ſuprà dixi.

3 Sed pone, ꝙ Iudex condemnat reum ad pœnã mortis, ſed genus mortis, quo Iudex eum voluit puniri, eſt à iure prohibitum: puta veneni, mallei, vel ſecuris, vel præcipitij, nunquid ex tali condemnatione reus efficitur inteſtabilis? Reſpon. ꝙ non: etiam ſi delictum pro quo eſt condemnatus mereretur pœnam mortis. ita dixit Angel. in l. ſi quis mihi bona. §. ſi fiſci. ff. de acqui. hæred. Et ita concludunt Doctores, vt dicit Apoſtil. ad Ang. de maleſic. in verbo, & ibi caput, poſt num. 23. hanc etiã opin. dicit eſſe communem idem Apoſtil. in eo. verbo, ſub nu. 29. Ex quo enim huiuſmodi pœnæ ſunt à iure interdictæ, non poſſunt efficere aliquẽ ſeruum pœnæ, & ſic inteſtabilem. quod nota in practica, quia eſt mirabilis deciſio.

4 Aut verò talis condemnatus erat abſens, ſed fuit condemnatus virtute ſtatuti diſponentis: ꝙ contumax habeatur pro confeſſo, & ꝙ contra eũ poſſit procedi ad ſententiam diffinitiuam, & tũc ſi ille condemnatus, & bannitus nõ veniat in fortiam communis, non efficitur ſeruus pœnæ, & ideò poterit teſtari. Si autem veniat in fortiam communis, tunc efficitur ſeruus pœnæ, & conſequenter, non poterit teſtari. & hæc eſt magis cõmunis opin. vt dicit Aret. in d. l. eius qui. §. j. poſt nu. 4. verſic. Sed dubium. Et ſi priuſquam veniret in fortiam communis, feciſſet teſtamẽtum, illud redderetur nullum. Quæ tamen omnia, vt ſuprà ſæpius dixi, intellige, quò ad bona ſita intra illud territorium: non autem quò ad alia: nam ſentẽtia illa condemnationis & banni, accipit virtutem & robur ex diſpoſitione ſtatutorum illius ciuitatis & non à iure communi, meritò non poteſt effectum ſuum porrigere extra illud territorium: & ita teneas.

5 Quæro, nunquid cõdemnatus ad mortem poſſit teſtamẽtum condere ad pias cauſas? dixi ſuprà quæſt. v. verſic. Quæro quid in damnato.

QVAESTIO XXII.

1 *Deportatus an poſſit condere teſtamentum?*
2 *Et an poſſit capere ex teſtamento?*
3 *Et quid in relegato?*

Quæro,

1 QVæro nunquid deportatus habeat teſtamẽti factionem? Reſpon. hæc quæſtio pariter habet duo capita, intelligendo de factione teſtamẽti actiuè & paſſiuè, vt dixi ſuprà quæſt. xviij. Si ergo quæris, nunquid deportatus poſſit condere teſtamentum: Reſpon. ꝙ nõ: & de hoc eſt text. in l. eius qui. § j. ff. de teſta. intelligendo, ibi, verbũ deportati, vt ſtet in caſu nominatiuo, non autem in genitiuo, prout intelligit ibi glo. ſubaudiendo, verbum bona, & malè, iudicio meo. Et hæc opin. ꝙ deportatus non poſſit teſtari, communiter tenetur, vt dicit Imola in c. quia ingredientibus. poſt nume. 30. de teſtamen. illam etiam dicit eſſe communem Maranta in repet. l. is poteſt, num. 117. ff. de acq. hær. Natta in repet. §. ex imperfecto. num. 51. Amittit enim deportatus libertatem, & bona, & omnia quæ ſunt iuris ciuilis, &c.

2 Si autem quæris, nunquid deportatus poſſit capere ex teſtamento? Reſpond. pariter, ꝙ nõ. eſt enim talis deportatus prorſus incapax omnis ſucceſſionis, vt dixi ſuprà hoc eod. lib. § j. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. j. nu. 2. C. de hæred. inſt. Hæreditas autem ipſa non applicatur fiſco, neque fiſcus illam aufert à deportato, tanquam ab indigno, ſed perinde ſucceditur defuncto per alios inſtitutos, vel peruenientes ab inteſtato, ac ſi deportatus inſtitutus non fuiſſet. Et hanc dicit eſſe magis cõmunem & veram ſententiam Alex. conſ. xxvj. num. 1. lib. j.

3 Relegatus autem non perdit teſtamenti factionem, vt probat tex. in d. l. eius qui. §. primo. Non enim amittit libertatem, neque ea quæ ſunt iuris ciuilis, & ideò licet in ſententia relegationis ſint etiam confiſcata eius bona, prout ſæpe fit, & de iure fieri poteſt, vt eſt tex. in l. relegati. & in l. relegatorum. §. ad tempus. ff. de interd. & releg. nihilominus (vt dixi) retinet teſtamenti factionem. & ſi dicas, quid operatur teſtamenti factio ſine bonis? Reſpon. ꝙ multum operatur circa bona, quæ in ipſa confiſcatione non comprehenduntur, vt dixi ſuprà q. xix. verſic. Aliquando verò. Præterea teſtamentum & hæreditas vtique conſiderantur etiam in eo, qui nihil in bonis relinquit, neque id prorſus eſt ſine vtilitate. nam qui poteſt teſtari, poterit (licet ipſe nihil habeat in bonis) ſubſtituere filio ſuo pupillariter, quod tamen facere non poſſet, ſi non haberet teſtamenti factionem. l. ij. §. filius. ff. de vulgari. Item poterit dare tutorem filiis ſuis, quod pariter fieri non poteſt, niſi in teſtamento, aut codicillis teſtamento confirmatis. l. iij. ff. de teſt. tutela. vt elegãter conſiderat Imol. in d. c. quia ingredientibus, num. 7. &c.

QVAESTIO XXIII.

1 *Condemnatus ad perpetuos carceres, an perdat teſtamenti factionem?*

1 QVæro nunquid cõdemnatus ad perpetuos carceres perdat teſtamenti factionem? Reſpond. Abbas in rub. de teſtamen. poſt nu. 4. verſic. Dubitatur etiam, dicit, ꝙ ſi talis condemnatus ad perpetuum carcerem, eſt laicus, proculdubio eſſicitur inteſtabilis. & quod hæc eſt communis ſententia. Hanc etiam dicit eſſe communem Franc. in Rub. de teſta. verſi. xij. prohibetur, quem refert Bertrand. conſi. cxciiij. poſt num. 2. lib. j. in ij. parte. Quæ tamen opi. nunquam mihi placuit. Certum eſt enim, ꝙ de iure ciuili non imponitur hæc pœna carceris, vt dixi infrà lib. v. §. fin. q. lxx. verſi. Pœna autem. Cùm ergo non poſſit quis effici inteſtabilis, niſi quando imponitur pœna à lege permiſſa, vt dixi ſuprà q. xxj. verſic Sed pone, ſequitur, ꝙ talis condemnatus ad perpetuos carceres, de iure ciuili non amittit teſtamenti factionem.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Excommunicatus an poſſit teſtari?*

QVæro, an excommunicatus poſſit teſtari? 1
Reſpon. glo. in c. decernimus, in verbo, & teſtificando. de ſent. excom. in vj. tenet, ꝙ non. & dicit Alberi. in l. j. num. 4. C. de hæred. inſt. ꝙ ita tenent communiter Cano. & fortè tempore Alberici illa opi. ſaltem apud Cano. erat magis communis. Sed hodie contraria opi. ſcilicet, ꝙ imò excommunicatus poſſit teſtari, eſt magis communis, vt dicit Abb. in Rub. de teſtamen. numero 5. Barb. in cap. quia ingredientibus, columna fin. de teſtamen. quem refert Ioan. Dilec. de arte teſtandi, tit. j. cautela x. num. 1. Areti. in l. ſi quæramus. colum. penult. verſic. Tertiò adde. ff. de teſtamen. quem refert apoſtil. ad Ang. Aretin. in §. finali. ſub numero 10. Inſt. quibus non eſt permiſ. facere teſta. & Francus in repet. Rub. de teſtamen. num. 32. Andr. Beſſer. in repet. l. j. num. 65. C. de ſacroſanct. eccleſ. Bertran. conſil. ccxvij. nu. 11. lib. ij in prima parte, & conſ. xlj. num. 1. lib. ij. in ij. parte. Et dicit Corn. conſ. clxxx. in litera R. lib. iiij. ꝙ eſt communis ſententia ferè omnium, maximè in occultè excommunicato: & hæc opin. intrepidè tenenda eſt, vbi duo concurrant. Primùm, ꝙ non ſit excõmunicatus ex cauſa, quæ aliàs redderet illum inteſtabilem. Secundùm, ꝙ excommunicatio ſit occulta. ſi verò hæc duo non concurrerent, res non eſſet ſine difficultate. ſed ꝓ nũc nihil determino.

QVAESTIO XXV

1 *Infamis an poſſit teſtari?*

QVæro, an infamis poſſit teſtari? Reſpond. ꝙ 1
ſic. ita tenet Bart. in l. is cui. §. ſi quis ob carmen. ff. de teſtamen. & ita communiter tenetur, vt dicit Abbas in Rub. de teſta. poſt nu. 8. verſi. xv. prohibetur. Quod intellige, niſi expreſſe à lege prohibitus ſit teſtari, prout eſt infamis condemnatus ob libellum famoſum, vt probatur in d. §. ſi quis ob carmen.

QVAESTIO XXVI.

1 *Vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari, niſi præſtita cautione de reſtituendis vſuris.*
2 *Et an præſtanda ſit cautio pignoratitia.*
3 *Et quid ſi talis cautio poſt teſtamentum conditum præſtetur?*
4 *Et quid ſi vſurarius deſierit vſuras exercere?*
5 *Et quid in Iudæo vſurario manifeſto?*
6 *Et an vſurarius manifeſtus poſſit donare cauſa mortis.*

QVæro, an vſurarius manifeſtus poſſit teſtari? 1
Reſpõd. quòd ſic: dummodo præſtet cautionem de reſtituendis vſuris, iuxta formam cap. quanquam, de vſur. in vj Quis autem dicatur vſurarius manifeſtus, dixi infrà libr. v. §. vſura, verſic. Sed hic quæro.

Sed quæro, quia ille text. ſimpliciter requirit, 2
ꝙ præſtetur idonea cautio, nunquid ſufficiat nu-

da cautio, an autem requiratur pignoratitia, vel fideiuſſoria? Reſpon. ꝙ requiruntur pignora, vel fideiuſſores. ita tenet gloſ. in d. ca. quanquam, in verbo. Idoneæ, quam dicit eſſe communiter receptam Didacus lib. iij. reſolut. cap. iij. nu. 6.

3 Sed pone, ꝙ conditum ſit teſtamentum non præſtita cautione, iuxta formam d. c. quanquam, ſed poſt teſtamentum præſtetur talis cautio: nunquid teſtamentum ipſum, præſtita ex poſt facto cautione, reconualeſcet? Reſpond. ꝙ in hoc artic. magna eſt controuerſia inter Scribentes. tamen magis communis opi. eſt ꝙ reconualeſcat, vt atteſtatur Alexan. in l. Gallus. §. ille caſus, nu. 8. licet dicat ꝙ contraria opin. eſt de iure ſuſtentabilior. Eandem opin. dicit eſſe communem Felin. in ca. cum dilectus, num. 3. de accuſ. Dec. in l. quod in initio, nu. 12. ff de reg. iu. Didac. in d. c. iii. poſt nu. 9. verſi. xij. hoc. & hæc opi. tanquam æquior tenenda eſſet in pract.

4 Item quæro, ſi vſurarius manifeſtus deſinat exercere vſuras, nunquid in eo locum habebit diſpoſitio d. c. quanquam, vt ſ. non poſſit teſtari niſi præſtita cautione? Reſpond. quod ſic. & hæc eſt magis communis opin. vt atteſtatur Socin. conſi. cxxvij. ante nu. 1. lib. iij. & etiam tutior animæ, propterea iudicando, aut conſulendo non eſſet ab ea recedendum. Certum eſt, enim: quod etiam, quod quis deſinat fœnerari, non tamen propterea deſinit eſſe vſurarius, vt dixi infrà lib. v. §. vſur. verſ. Vltimo quæro. Sed iſtam concluſionem intellige, vt procedat in vſurario, qui vſuras non reſtituit: nam ſi vſuras reſtituiſſet, & deſiſſet fœnerari, vtique poſſet condere teſtamentū, eſſet enim ſuperflua cautio pro reſtituendis vſuris, ſi iam facta eſſet reſtitutio.

5 Quæro etiam, nunquid diſpoſitio d. cap. quanquam, habeat locum etiam in Iudæis? Reſpond. quod non: ſed eorum teſtamenta valent, etiam ſi publicè exerceant vſurariam prauitatem. & ita videmus communiter obſeruari, vt dicit Aretin. conſ. clviij. in vltimis verbis: Cū enim Iudæi ſint extra gremium Eccleſiæ, non eſt de eis curādum, vt dixi ſuprà lib. ij. §. Iudæus.

6 Quæro, an vſurarius manifeſtus poſſit donare cauſa mortis, dixi infrà lib. iiij. §. Donatio. q. vij.

QVAESTIO XXVII.

1 *Prælatus, aut Clericus an poſſit teſtari.*
2. *Et an de bonis ſuis patrimonialibus ſi nullos habeat propinquos.*
3 *Et quid de bonis quæſitis poſt adeptum beneficium, ſeu prælaturam.*
4 *Et quid de bonis eccleſiæ.*
5 *Et an Papa poſſit dare licentiam Clerico teſtandi de bonis eccleſiæ.*
6 *Et quid de bonis quæſitis ex fructibus eccleſiæ.*
7 *Et an Papa poſſit concedere prælatis, vt de huiuſmodi bonis poſſint teſtari.*
8 *Et quid de fructibus extātibus collectis in bonis eccleſiæ?*
9 *Et an Clericus decedens ab inteſtato tales fructus ad hæredes ſuos tranſmittat.*
10 *Et ā Clericus poſſit de quotidianis diſtributiōibus teſtari.*

1 QVæro, nunquid prælatus, aut Clericus poſſit teſtari? Hæc eſt pulchra quæſtio, & ſæpiſſimè contingit in practica. Præmitte ergo in primis pro intelligentia eorum, quæ dicenda ſunt ꝙ in hoc propoſito poſſunt conſiderari quinque genera bonorū ſcilicet: Bona propria ſeu patrimonialia ipſius Clerici, ſiue prælati. Item, bona eccleſiæ, ſiue beneficij. Item, bona quæſita ex fructibus eccleſiæ. Item, fructus collecti in bonis eccleſiæ. Itē, quotidianæ diſtributiones quas Clericus percipit in ipſa eccleſia.

2 Circa bona patrimonialia, videtur abſolutè dicendum: ꝙ quilibet Clericus, ſiue prælatus, poſſit de eis ad ſui libitum diſponere, & teſtari, intellige quando ſunt quæſita ante clericatum, vt ſtatim ſubiiciam. & hæc quidem cōcluſio de plano procedit, quando prælatus habet filios, vel propinquos. ſed quid ſi nullos habeat propinquos, nunquid poterit in bonis ſuis patrimonialibus extraneum hæredem inſtituere, & eum Eccleſiæ præferre? Dubium facit tex. in c. Epiſcopus qui filios, xij. quæſtio. ſecunda, ibi, alium quàm eccleſiam non relinquat hæredem. Sed dic, ꝙ ille tex. eſt potius conſilij, quàm præcepti, vt ſentit gloſſ. ibi, & ideo tene, ꝙ poterit prælatus teſtando præferre extraneum eccleſię & iſta eſt communis opinio. vt atteſtatur Barb. de præſtantia Card. in iij. q. baſilica primæ partis, poſt num. 40. verſ. Nunc venio. quæ etiam eſt æquior: vt ſcilicet vnuſquiſque liberam de bonis ſuis diſponēdi habeat facultatē.

3 Sed quid dicendum de bonis patrimonialibus, quæſitis, poſtquam Clericus ad beneficium, ſeu prælaturam, fuit promotus: nunquid etiam de illis poterit teſtari? Reſpond. Aut conſtat, ꝙ prælatus, vel Clericus, illa acquiſiuit ex patrimonio eccleſiæ, vel eius contemplatione, & tunc non poteſt Clericus de eis teſtari: talia enim bona ſunt eccleſiæ quæſita, non autem ipſi Clerico, aut prælato. Aut verò conſtat, ꝙ illa acquiſiuit ex ſuis laboribus, vel induſtria: & tunc efficiuntur propria ipſius Clerici, & conſequenter, poterit de eis teſtari. & hæc eſt communis opin. vt dicit Corn. conſi. cccxiiij. in litera A. lib. iij. Sed quid ſi nihil probetur? Reſpon. ꝙ in dubio, alio non docto, præſumptio eſt, ꝙ ſint quæſita intuitu Eccleſiæ. Ita tenet Io. And. in c. iij. de teſta. quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Soc. conſi. xcj. num. 1. lib. iii. Dicit etiam Alber. in auth. licentiam, poſt num. 3. C. de epiſ. & cler. quod ita tenent communiter Canon. Et hanc opi. dicit eſſe communem Corn. cōſi. lxxxviij. in litera R. lib. ij. & in d. conſ. cccxiiij. in litera E. & conſ. cclxxxviij. in litera E. lib. iiij. Bene verum eſt, ꝙ ſi probetur, ꝙ Clericus habebat patrimonium, vel officium, vel exercitium, vel aliquid aliud ex quo potuerit illa acquirere, præſumitur acquiſiuiſſe, ſecundū ꝙ magis eſt veriſimile. & in hoc concordant communiter omnes, vt dicit Corn. in allegato conſi. lxxxviij. in litera R. lib. ij. & ideò hoc caſu bonum eſſet habere Iudicem fauorabilem.

4 Dixi ſecundò, ꝙ habet Clericus, ſeu prælatus bona eccleſiæ, ſeu beneficij, intellige tanquam ſimplex adminiſtrator, etenim eſt eorum dominus, aut poſſeſſor, vt dixi ſuprà lib. ij. §. Prælatus. Et de iſtis bonis, non eſt aliquo modo tractandum, quia bona Eccleſiæ ſunt Dei, & ſunt reſeruata, vt de eorum fructibus ſubueniatur egentibus, c. videntes xij. q. 1. meritò non pōt prælatus, aut Clericus de eis diſponere, aut teſtari & hoc eſt indubitatū.

5 Sed quæro, nunquid Papa poſſit dare licentiā Clerico,

Clerico, teſtandi de bonis Eccleſiæ. Reſpon. ꝙ ſic. & eſt communis opin. vt dicit Dec. conſ. ccccxij. poſt nu. 3. nam (vt vulgaris eſt regula) Papa in beneficialibus omnia poteſt. Debent tamen ex honeſtate, ſummi Pontifices diligẽter aduertere, ne id faciant ſine cauſa. quàuis enim omnia liceant, non tamen omnia expediunt.

6 Tertiò dixi, quòd poteſt habere Clericus bona quæſita ex fructibus Eccleſiæ, & de huiuſmodi bonis pariter Clericus ſeu prælatus teſtari non poteſt. nam talia bona ſunt Eccleſiæ, & pertinent ad ſucceſſores in beneficio, non autem ad hæredes ipſius clerici, ſiue prælati. & caueant prælati, qui in fraudem Eccleſiarum ſuarum. per tertias perſonas, prædia acquiri faciunt, ex pecunijs per eos cumulatis, ex fructibus beneficiorum ſuorũ, vt ea in propinquos ſuos poſtea perueniãt, quia dum alios fallere putant, ſe ipſos potius deijciunt in æternum vitæ interitum. Deum enim fallunt, cui nihil eſt occultum.

7 Sed an poterit ſummus pontifex concedere prælatis, vt de talibus bonis poſſint teſtari? Reſpond. ꝙ ſic. & in ſpecie, ꝙ Papa poſſit concedere Cardinali, vt teſtetur de bonis quæſitis ex fructibus ſuorum beneficiorum, tenuit Hoſtiẽ. in ſumma de pœnit. & remiſſ. §. cui confitendum, verſic. Cui Cardinales. & ita communiter tenetur, vt ait Dec. conſi. clvij poſt nu. 1. ver. vlterius etiam.

8 Quartò videndum eſt, quid de ipſis fructibus extantibus, collectis in bonis Eccleſiæ, nunquid poſſit clericus, vel prælatus de eis teſtari? Hæc eſt ardua quæſtio, & quæ indiget pontificia deciſione: vt dicit Barb. in c. fi. de peculio clerico. in hoc autem articulo habemus glo. ordinariam ad quã ſemper recurrimus. in c. præſenti. §. porrò, in verbo, Reſeruari. de offic. ordi. in vj. quæ refert quandam diſtinctionem Hoſtien. in dicto cap. fi. de pecul. cler. diſtinguentis in hunc modum. Aut clericus habet adminiſtrationem, & talis clericus, quandiu viuit, & ſanus eſt, æquiparatur vſufructuario: & ideò poteſt de ipſis fructibus donare, moderatè tamen. Cùm autem incipit infirmari, tunc incipit etiam æquiparari vſurario: & ſic nihil habere ex fructibus beneficij, præter proprium vſum & facultatem, de eis dandi eleemoſynam pauperibus, non autem poteſt de eis teſtari. Aut verò clericus non habet adminiſtrationem, ſed eſt perſonaliter & ſimpliciter beneficiatus, & talis ſemper comparatur vſufructuario, & facit fructus ſuos, & de eis poteſt tam in vita, quàm in morte diſponere, & teſtari. & ſubdit gloſſ. ꝙ hanc diſtinctionem approbat, quaſi vbique, generalis conſuetudo. Ita etiam de conſuetudine communiter obſeruari atteſtatur Butrius in ca. peruenit, de fideiuſ. quem refert Cor. in d. conſil. cccxiij. in litera B. lib. iij. Idem dicit Butr. in c. j. de cauſa poſſ. & proprie. quam refert Imo. in c. fi. poſt nu. 11. de peculio cler. Calde. in d. ca. fi. Imola in c. relatum, el ij. nu. 2. in fin. de teſta. & in c. requiſiſti, nu. 45. in fin. eo. titu. & in c. quia nos, nume. 5. eo. titu. vbi, ꝙ ita communiter ſeruatur, & tenetur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imol. in dicto ca. peruenit, poſt nu. 31. de fideiuſſ. Bellon. conſil. iij. nu. 2. & dicit Boer. conſi. xlviij. nume. 1. ꝙ illam gloſſ. ſequuntur communiter Scribentes. Contrariam tamen opin. ꝙ ſcilicet clericus non poſſit de fructibus beneficij ſui teſtari, tenuit ſimpliciter glo. in d. capit. fin. in verbo Obitus, de pecul. cleric. & Archid. in cap. ſtatutum. §. Aſſeſſorem. de reſcrip. in vj. & hanc opin. dicit communiter teneri Car. in capi. fin. quem refert Bolog. in addit. ad conſi. Io. de Anan. lxxxvij. poſt nu. 4. Dicit etiam Nic. de Vbald. de ſucceſ. ab inteſt. in vltima particula poſt nu. 19. verſicu. Non obſtant motiua, ꝙ in quibuſcunque redditibus beneficiorum, clerici in morte, æquiparãtur vſuario potius quàm vſufructuario. & ꝙ hæc videtur magis communis ſententia Doctorum. Et dicit Iaſ. conſi. lxxv. col. ij. verſicu. Nec obſt. fundamentum lib. iij. ꝙ hæc opi. eſt magis communis: quòd imò clericus beneficiatus, ſiue habeat adminiſtrationem, ſiue non, indiſtinctè prohibetur de fructibus beneficij, etiam perceptis & reconditis teſtari, & hoc, ſiue ei ſuccedat ipſa eccleſia, ſiue ſucceſſor in beneficio. Sed quidquid dicit Iaſ. tenenda eſt opinio. Hoſtien. & glo. in dicto §. porrò, quam ſemper, & vbique vidi ſeruari, ſaltem in fructibus collectis & reconditis. Quæ magis etiam de plano procederet, vbi extaret conſuetudo, quòd fructus ſpectarent hæredi clerici, non autem ſucceſſori in beneficio, nam in caſu proculdubio poſſet clericus de eis teſtari. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bellon. in d. conſi. iij. nu. 10.

An autem clericus, ſi inteſtatus decedat, huiuſmodi fructus ad hæredes ſuos tranſmittat, dixi ſuprà hoc eodem libro, §. j. 9

Quintò dixi, ꝙ clerici habent etiam quotidianas diſtributiones. Quæro an de illis poſſint teſtari? Reſpond. quòd in hoc etiam variæ ſunt opiniones inter Doctores: nam aliqui tenent, quòd tam in huiuſmodi quotidianis diſtributionibus, quàm in alijs redditibus beneficiorum, clerici potius cenſendi ſunt adminiſtratores, & in morte vſuarij, quàm domini, vel vſufructuarij. & dicit Nicol. de Vbal. in d. vlti. particula, poſt numer. 19. ꝙ hæc videtur communis ſententia Doctorũ. Contrariam autem opinionem ſcilicet quòd tales diſtributiones quotidianæ, efficiantur propriæ clericorum, tenuit Guliel. de Monte Laud. & hanc eſſe magis communem affirmat Paris, conſi. xxxiij. nume. 8. & ſeq. libr. iiij. vbi plures authoritates recenſet. & hæc proculdubio in via iudicij obtineret: prout etiam fateri videtur Nicol. de Vbald. in loco præallegato. Licet enim negari non poſſit, quin quodammodo dicantur acquiſitæ intuitu Eccleſiæ, tamen principaliter dantur intuitu perſonæ, propter diurnam operam, & laborem, meritò clerici eas faciunt proprias, & de eis poſſunt ad libitũ diſponere. & ita obſeruatur in practica, maximè in iam exactis, & aduerte, vt ſemper conſulendo, aut iudicando adhæreas cõmuni obſeruantiæ, quia in prædictis quæſtionib. præcipuè eſt attendenda conſuetudo prouinciæ, vt affirmant Doctores in præallegatis. 10

QVAESTIO XXVIII.

1 *Monachus vel religioſus an poſſit condere teſtamentum?*
2 *Et nunquid ante religionis ingreſſum?*
3 *Et quid ſi ſit minor, prodigus, vel furioſus?*
4 *Et an tale teſtamentum ſubſecuto ingreſſu annulletur?*
5 *Et quid ſi tpe teſtamẽti cogitauit de religionis ingreſſu?*

6 *Et an poſſit condere teſtamentum poſt ingreſſum religionis ſed ante profeſſionem?*
7 *Et an poſt factam profeſſionem?*
8 *Et an inter liberos?*
9 *Et an poſſit teſtamentum antea conditum reuocare?*

1 QVæro, nunquid monachus vel religioſus habeant teſtamenti factionem? Reſpond. videndum eſt in primis, an poſſint teſtamentũ condere. ſecundò an ipſi poſſint capere ex teſtamento aliorum. Quo ad primum, diſtinguenda ſunt tria tempora. Primum eſt, ante ingreſſum. Secundum eſt, poſt ingreſſum, ſed ante factã profeſſionem. Tertium eſt, poſt factam profeſſionem.

2 In primo tempore, certum eſt, quòd quicunque, modo aliàs ſit habilis ad teſtandum, poterit teſtamentum cõdere, antequam ingrediatur religionem: & illud teſtamentum valebit. Poteſt enim quilibet ante ingreſſum religionis, de bonis ſuis diſponere, prout voluerit. eſt tex. expreſſus in §. illud, in auth. de Monach. Quinimò, ſi aliquis teſtetur ante religionis ingreſſum, contemplatione tamen ipſius ingreſſus, poterit teſtari, etiam non ſeruata ſolennitate iuris communis. ita tenet Bartol. in auth. ſi qua mulier, poſt nume. 7. verſic. Ex hoc dico. C. de ſacroſanct. eccleſ & hanc eſſe dicit communem opin. Dec. conſil. xxxi. poſt numer. 3. Si enim hoc permittitur militibus armatæ militiæ, multo magis permittẽdum eſt huic, qui de proximo accingendus eſt cæleſti militiæ: & licet hæc opi. in puncto iuris patiatur aliquam difficultatem: tamen credo, quod in practica obtineret, propter authoritatem Bar. & ſequacium.

3 Sed nunquid minor, prodigus, vel furioſus, poterunt ingrediendo religionem, teſtari vel aliàs diſponere de bonis ſuis, etiam ſine authoritate curatoris, ſi quem habent? Reſpon. quod ſic. dummodo appareat, ꝙ tempore diſpoſitionis & ingreſſus non eſſet furioſus. ita tenet Ioan. Andr. in c in præſentia, de probatio. & ita etiam communiter teneri, atteſtatur Abb. in eo. c. in præſentia. nu. 54. Nam in ſpiritualibus nõ attenditur authoritas patris vel curatoris. Eſt magna deciſio, & repugnare videtur his quæ diximus ſuprà q. ij. verſi. ij. infertur, & ſeq. nihilominus magna eſt etiã authoritas iſtorum patrum, qui illam tenent.

4 Sed retenta concluſione, ꝙ teſtamentum conditum ante religionis ingreſſum valeat, Quæro nunquid tale teſtamentum per ſubſequẽtem religionis ingreſſum annulletur? Solemus enim dicere, ꝙ monaſterium habetur loco filij, vt dixi infrà. libr. vij §. Eccleſia, ideò ſicut natiuitate poſthumi rumpitur teſtamentum, ita etiam videtur dicendum in religionis ingreſſu? Reſpond. ſi loquimur de religione incapace bonorum immobilium, non eſt dubitandum quia non modò teſtamentum non rumpitur per huiuſmodi religionis ingreſſum, ſed imò ab ipſo ingreſſu vires aſſumit, non aliter ac ſi ipſe ingrediens naturaliter mortuus fuiſſet, & in hoc propoſito vide quæ dixi ſuprà. §. ſubſtitutio. Si verò loquimur de monaſterio capaci bonorum, & ſucceſſionum, tunc eſt diſtinguendum, nam aut teſtator fecit teſtamentum. non cogitans de ingreſſu monaſterij, & hoc caſu per ingreſſum rumpitur teſtamentum, & ita tenet Bartol. in dicta auth. ſi qua mulier, poſt nume. 7. & eſt communis opinio, vt atteſtatur Imola in c. j. nume. 1 1. de teſt. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi. tit. iij. caut. ix. nume. 1. Aret. in l. j. nume. 9. in fin. ff. de teſt. Quam tamen cõcluſionem intellige, vt procedat dummodo teſtator in ipſo monaſterij ingreſſu, nõ ſolùm ſeipſum, ſed etiam bona ſua, expreſsè monaſterio, dedicauerit, alias verò, licet ingrediens monaſterium, cenſeatur etiam bona ſua tacitè dedicare monaſterio, non crederem, quòd per hanc tacitam voluntatẽ, dicatur reuocata prior expreſſa voluntas. Item, illam intelligo vt procedat quantùm, ad inſtitutionem, ſed quò ad reliqua, crederem teſtamentum ipſum ſuſtineri, iuxta diſpoſitionem auth. ex cauſa. C. de liber. præter.

Aut verò fecit teſtamentum cogitans de ipſo 5
ingreſſu: & tunc ſi aliquid relictum eſt monaſterio, pariter non videtur dubitandum, quin teſtamentum ipſum valeat, maximè ſi fuit relictum titulo inſtitutionis, ſecundum omnes: vt dicit Imola in l. i. nume. 1 1. in fi. ff. de teſtamen. ita etiam communiter teneri atteſtatur Abbas in d. capi. in præſentia. num. 49. in fi. Si verò nihil reliquit monaſterio, variæ ſunt opi. inter Doctores, nam aliqui tenent, ꝙ teſtamentum irritetur præteritione monaſterij: prout etiam rumpitur agnatione poſthumi. & hãc opi. dicit eſſe communem Imola. in dicta l. prima, numer. 1 1. in fin. quem refert Iaſ. in d. auth. ſi qua mulier, numer. 17. in fin. & illam dixit communiter ſeruari Abb. in ea. auth. ſi qua mulier poſt princip Contrariam autem opinionem, ſcilicet quòd imò per ingreſſum religionis non rumpatur teſtamentum, etiam ſi in ipſo teſtamento nihil relictum ſit monaſterio, tenuit Barto. in d. auth. ſi qua mulier, nu. 8. cuius opi. dicit eſſe cõmuniter approbatam Ripa in le. ſi vnquam, q. xxxv. num. 94. C. de dona. referens idem atteſtari Dec. in d. conſi. xxxj. quem ego (ni fallor) fidelius retuli ſupra verſic. In primo tempore. & ab hac opi. ego non recederem in practica, attenta diſpoſitione tex. §. illud, generaliter loquentis, & quæ mihi iuſtior & æquior videtur, & magis fauet teſtamento, & iudicio meo, hodie eſt etiam magis cõmunis: ſaluo tamen ſemper iudicio ſanctæ eccleſiæ, cui in omnibus me ſubijcio.

Dixi. ſecundum tempus conſiderari poſſe poſt 6
ingreſſum, ante tamen factam profeſſionem: & aduerte, quia ego hic accipio ingreſſum pro ſimplici ingreſſu, & aſſumptione habitus, & ſic quando ſolùm eſt nouitius, non autem prout propriè intelligitur ingreſſus: quando ſcilicet eſt facta ꝓfeſſio, & tenendum eſt, ꝙ talis nouitius poteſt teſtari: licet ſi decedat inteſtatus, eius bona acquirantur monaſterio, non autem veniẽtibus ab inteſtato, vt dixi ſuprà hoc eo libro. §. j.

Tertium tempus eſt poſt profeſſionem factã, 7
& circa hoc tempus duo ſunt videnda. Primum, an Religioſus profeſſus poſſit condere teſtamentum. Secundum, an poſſit teſtamentum iam conditum reuocare. Circa primum, eſt tex. expreſſus. in auth ingreſ. C. de ſacroſan. eccle. quòd ingreſſi monaſteria, ſe ſuáque dedicant Deo, nec ergo de his teſtãtur, vtpote nec domini rerum: quæ auth. eſt canonizata in c. quia ingredientib. xix. q. iij. & intellige, ꝙ ſi eſt ingreſſus monaſteriũ capax bonorum immobilium, nõ poteſt teſtari, quia tempore profeſſionis oĩa eius bona ipſo iure tranſlata ſunt

ta ſunt in ipſum monaſterium, vt habetur in d. auth.& dixi in loco præallegato. Si verò eſt ingreſſus monaſterium incapax, pariter non poteſt teſtari, ſed alia ratione, quia ſcilicet tempore profeſſionis, amiſit dominium omnium rerum ſuarũ quòd fuit acquiſitum eius hæredibus ab inteſtato venientibus, vt ibi dixi. Vel dic, & fortè melius, quòd iugreſſus religionem non poteſt teſtari, nõ ea ratione, quia non habeat bo. hoc enim non conſideratur, quantum ad hoc, vt quis debeat cẽſeri teſtabilis, vel non. vt dixi ſuprà quæſt. xix. verſic. Aliquando verò. Sed quia mutat ſtatum, & amittit libertatem quò ad ſeculum: licet vera libertas ſit ſeruire Deo.

8 Scias tamen, ꝙ poterit huiuſmodi profeſſus in monaſterio, capaci bonorum immobilium teſtari inter liberos, iuxta diſpoſitionem auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. eccle.

9 Quò ad ſecundum verò, an profeſſus poſſit teſtamentum anteà conditum reuocare, idem eſt dicendum, vt ſcilicet in quibus caſibus profeſſus poteſt teſtari, in illis etiam poſſit teſtamentum prius conditum reuocare: iuxta diſpoſitionem d. auth. ſi qua mulier, & ſic inter liberos tantùm, nõ autem intèr extraneos.

QVAESTIO XXIX.

1 *Monachus, vel religioſus an poſſit capere ex teſtamẽto?*
2 *Duo eſſe genera mendicantium.*
3 *Fratres minores incapaces eſſe relictorum ex teſtamento.*
4 *Et quid in alijs mendicantibus?*

1 REſtat nunc explicandum caput quæſtionis, an ſcilicet monachi vel religioſi poſſint capere ex teſtamento? & in hoc diſtinguendum eſt inter mendicantes & alios religioſos, quorum monaſterijs permiſſum eſt poſſidere bona immobilia. Et quò ad mendicantes, fac regulam, ꝙ ipſi non poſſunt ex teſtamento capere bona immobilia, & in hoc omnes conueniunt.

2 Debes tamen ſcire ꝙ duo ſunt genera mendicantium. Alij enim ſunt mendicantes ex regula, Alij ex ſuis conſtitutionibus. Mendicantes ex regula, ſunt fratres Minores primi Ordinis: illis enim Beatus Franciſcus expreſsè in eorum inſtitutione & regula prohibuit, ne quid proprij prorſus haberent, néve quid immobile poſſiderent in communi. Alij verò ſunt mendicantes non ex regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus: & quod fratres, ſeu religioſi non ſolùm ex regula, ſed etiam ex ſuis conſtitutionibus indicentur mendicantes, tenuit Calderinus conſil. xvij. ſub titulo de Regularibus. Et eſt communis opinio, vt dicit Decius in cap. ad noſtram, numero 11. de appellatio. Et de iſtis poteſt poni exemplum in fratribus Prædicatoribus. illi enim licet ex eorum regula non ſint mendicantes, nam militant ſub regula beati Auguſtini, quæ permittit poſſidere immobilia in communi dicuntur tamen mendicantes, quia ex eorum conſtitutionibus id eis eſt prohibitum. Ita tenet Bal. in d. c. ad noſtram: & eſt communis opi. vt atteſtatur Bertran. conſil. ccvj. nu. 3. lib. iij. in ij. parte. Et ꝙ Prædicatores non dicantur incapaces bonorum immobilium ex eorum regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus, dicit cõmuniter teneri Bertran. conſi. clij. n. 2. li. j. in ſecunda parte. qui etiam conſilio cxxij. numero 1. li. tertio in ſecunda parte. atteſtatur hanc eſſe magis communem opinio.

Hoc præmiſſo, dic, ꝙ fratres minores nullo modo poſſunt capere ex teſtamento, neque ex relictis, ſi quæ eis fieri contingat, aliquid eis acquiritur neque in proprio, neque in communi. vt eſt textus expreſſus in c. exiit, de verb. ſign. in ſexto. & in clem. exiui, de verb. ſignifi. Fratres autem Prędicatores & alij mendicãtes, exceptis Minoribus, poſſunt capere ex teſtamento, etiam bona immobilia, non tamen vt ea retineãt, neque in proprio, neque in communi, ſed vt vendant, & eorum pretium in ſuas neceſſitates conuertant. ita dicit gl. notab. quæ ſemper ad hoc propoſitum ſolet allegari in c. primo, in verbo, Domum, de religio. domib. in ſexto. Et dicit Calderinus conſilio xlvj. ſub titulo de teſtam. ꝙ hanc concluſionem tenent omnes Scribentes. Hanc etiam eſſe communem opinionem atteſtatur Alexand. conſilio lxxxviij. numero primo, libro ſecundo. Decius conſilio ccccclix. poſt nume. 3. & 4. & in c. in præſentia, n. 69. de probatio. & licet aliqui ex præallegatis Doctoribus loquantur de bonis eius, qui ingreditur religionem, de quo etiam dixi ſuprà hoc eodem lib. §. primo. Idem etiam, & fortè plus dicendum eſt in bonis legatis prout loquitur glo. in d. ca. j. & multi ex Doct ſupra allegatis, Non enim dicuntur accipere immobilia, ex quo ſtatim illa vendere intendunt, & pretium in ſuas neceſſitates conuertere. Caue tamen, ne decipiaris, quia licet antiquitus per conſtitutionem capituli generaliſſimi fratrum Prædicatorum, cautum fuerit, ne proprium quid immobile poſſiderent, tamen poſtea per contrariam conſtitutionem alterius capituli generaliſſimi, illa prima conſtitutio fuit reuocata & ſic hodie ſunt capaces bonorum immobilium in communi, prout ſunt alij non mendicantes. & de hoc etiam extat amplum priuilegium eis conceſſum à Sixto papa, eius nominis Quarto. & ita indifferenter obſeruatur.

4 Quo verò ad alios religioſos non mendicantes, quibus permiſſum eſt poſſidere bona immobilia in cõmuni, dicendũ eſt, ꝙ proculdubio poſſunt capere ex teſtamẽto, nõ tamen vt ſibi acquirant, ſed monaſterio: & in hoc nemo diſcrepat.

QVAESTIO XXX.

1 *Monacho hærede inſtituto an deferatur hæreditas monaſterio ipſo iure?*

1 QVæro, pone, quòd monachus ſit hæres inſtitutus. nun quid hredi tas defertur monaſterio ipſo iure, an autem prius defertur monacho, & deinde mediante eius perſona defertur monaſterio? Vtilitas autem huius quæſt. poteſt eſſe maxima. nam ex reſolutione huius articuli, pendet deciſio multarum quæſtionũ, puta ſi monachus ante aditam hæreditatem decedat, an illam tranſmittat ad monaſterium. Item an monacho inſtituto repudiante monaſterium præferatur ſubſtituto. Item an monaſterium, vel etiam ſolus Abbas poſſit adire: de quibus omnibus ſuis locis tractauimus. Scias ergo, ꝙ in hoc articulo magna fuit controuerſia inter Cano. & Legiſtas: nam cõmuniter Cano. tenent, quod ipſo iure, & abſque aliquo facto ipſius monachi, hæreditas immediatè deferatur monaſterio, vt dicit Cor. cõſ. cclxxij. in litera C. li. iij. ſubdẽs, ꝙ hęc opi. debet pręualere

in foro canonico, Hanc etiam dicit eſſe commu-
nem opi. Canon. Socin. conſi. clxxxiij. circa princ.
lib. ij. & conſilio ccxlv. num. 3. eo. vol. Cur. Iun. cō
ſilio xlviij. nume. 5. Ripa. in l. prima, numer. 150. ff.
de vulg. Paris. in d. c. in præſentia, n. 203. de proba
tio. Ex alia parte communiter Legiſtæ tenent, ꝙ
imò prius hæreditas deferatur monacho, & dein
de ex perſona monachi acquiratur monaſterio,
vt dicit Bertrand. conſil. lxxiij. nu. 3. lib. iij. in ſecun
da parte. Et hāc eſſe communē opin. Legiſtarum
atteſtatus Socin. in d. conſi. clxxxiij. circa princip.
& conſilio lij. nu. 19. libro quarto. Ripa in d. l. j. n.
150. Guliel. de Benedic. in ſecunda parte repe. ca.
Raynutius, fol. 25. num. 81. Purpurat. in l. fi. n. 191.
C. de pactis. Hæc eſt ardua quæſtio & ſatis pericu
loſa, propter infinita argumenta, quæ hinc inde
adducuntur per Doctores. Propterea in tanto cō
flictu opinionum, credo ꝙ Iudex non erraret, ſe-
quendo in foro Cæſaris, opinionem Legiſtarum,
& in foro Canonico, opin. Canoniſtarum.

QVAESTIO XXXI.

1 *Filius naturalis an poſſit capere ex teſtamento?*
2 *Et an ſpurius?*
3 *Et an relictum factum ſpurio applicetur fiſco?*
4 *Et quid ſi relictum ſit ab extraneo?*
5 *Et quid ſi relictum ſit à patre extraneo hærede, qui dein-
de ſpurium inſtituat, an præſumatur factū in fraudem?*
6 *Et quid in ſpurio legitimato?*
7 *Et quid ſi inſtituatur ſpurius ſub conditione, ſi legitima-
bitur?*

1 QVæro, nunquid filius naturalis, vel ſpurius,
habeat teſtamenti factionem, intellige
de paſſiua, an ſcilicet poſſit capere ex teſtamen-
to nam de actiua nulli dubium eſt, quòd poteſt
condere teſtamentum: & pro reſolutione, omit-
tēdo qui eſſet conſtitutum de iure Digeſtorum,
habemus text. expreſſum, in authen. licet. C. de
natural. libr. in qua videre potes, in quibus caſi-
bus, & in quota parte poſſunt parentes filios na-
turales ſibi hæredes inſtituere: cuius quidē auth.
diſpoſitio eſt in vſu, & ſeruatur, neque eſt corre-
cta per diſpoſitionem c. per venerabilem, qui filij
ſint legit. & ſic obſeruanda eſt etiam de iure ca-
nonico, vt latius dixi ſuprà lib. ij. §. filius.
2 Sed quid dicendum eſt de filio ſpurio, & ſic na-
to ex damnato coitu? Reſpond. ꝙ huic filio non
poteſt pariter in teſtamento aliquid relinquere,
vt eſt text. in d. auth. licet, in fi. Niſi fortè occaſio-
ne alimentorū: Tenetur enim pater huiuſmodi
filios alere etiam de iure ciuili, vt dixi in d. §. filius.
3 Sed quid ſi pater habens filium ſpurium, illum
in teſtamento hæredem inſtituat, vel aliquid ei
relinquat? Reſpon. ꝙ talis inſtitutio & relictū ni-
hil valet, & pro non ſcripta habetur: illud autem,
ꝙ relictum erat ſpurio, non applicatur fiſco, ne-
que fiſcus illud aufert ab ipſo ſpurio, tanquam
ab indigno, ſed defertur venientibus ab inteſta-
to, vel hæredibus inſtitutis ſi qui extant. ita di-
cit Bart. in l. fin. numer. 8. ff. de his quibus vt indi-
gnis, & in l. hæreditas, num. 1. C. de his quibus vt
indignis, & eſt communis opinio & concluſio
Doctorū vbique, vt atteſtatur Alex. conſi. lxxiiij.
num. 6. lib. iij. & in l. ſi is qui, poſt nu. 3. ff. de vulg.
Quam tamen intellige, vt procedat, quando eis
palàm relictum eſt, ſecus autē ſi hæres, vel aliquis
alius patri teſtanti fidem accommodauit: nam
eo caſu fiſcus ab eo auferret, tanquā ab indigno,
vt dixi infrà lib. v. §. fin. quæſt. lxxix. verſi. Quando
hæres. Ratio autem differentiæ eſt, quia, quando
relinquit filio ſpurio, relictum habetur penitus
pro non ſcripto, ex quo ipſe ſpurius eſt prorſus in
capax: & ſic fiſcus non habet à quo auferat: ſed
quando relinquitur alteri, qui fidem accommo-
dauit illud dandi filio ſpurio, ille quidē eſt capax,
ſed quia fidem in fraudem accommodauit, fiſcus
ab eo illud aufert, tanquam ab indigno.
Regulariter quidem tam ſpurius, quàm ipſius 4
ſpurij pater, habent teſtamenti factionem, præter
quàm inter ipſos: nam pater ſpurij poteſt cuicun
que in teſtamento relinquere, præter quam ipſi
filio ſpurio, & è conuerſo filius ſpurius poteſt à
quocunque, excepto patre, ſibi in teſtamento re-
licta capere. Poterit igitur ab extraneis ſpurio re-
linqui, vel etiam inter viuos dari quocunque ti-
tulo: vt dicit glo. in auth. quib. mo. na. effi. ſui. §. vl-
tima ſi quidem, in verbo Participiū, quàm ſequū
tur communiter Doctores, vt dicit Io. Garo. in l.
j. in textual. nu. 37. in fin. C. de ſec. nup.
Sed pone, ꝙ pater habens filium ſpurium, inſti 5
tuat aliquem extraneum hæredem, qui deinde
moriens ipſum ſpurium hæredem in bonis ſibi
ab eius patre relictis inſtituat, nunquid præſume-
tur hæc facta in fraudē, ita vt fiſcus ipſa bona, ab
eis auferre poſſit? Reſpon. ꝙ non. ita dicit Bart. in
d. l. ſi is qui, nu. 3. quem ſequuntur communiter
Doct. vt dicit Alex. in ea. l. ſi is qui, nu. 6. Quòd in-
tellige, vt procedat, niſi aliquæ aliæ coniecturæ
fraudis concurrerent, puta, quia ille inſtitutus dū
viueret ſemper permiſiſſet iſtum filium ſpurium
huiuſmodi bona poſſidere, vel ſimiles.
Scias tamen, ꝙ hæc omnia intelligenda ſunt, 6
vt procedant in filio ſpurio non legitimato. Nam
ſi eſſet legitimatus, vtique poſſet etiā à patre hæ-
res inſtitui, & ei quocūque titulo relinqui. Quin-
imò ſi eſſet à patre in teſtamēto præteritus, illud
rūperet ad inſtar legitimi, vt dixi infra q. lxxxiiij.
Et hoc quidem de plano procedit, quando eſt le-
gitimatus, tempore quo à patre hæres inſtituitur.
Sed quid ſi legitimetur poſt conditum teſtamen-
tum, nunquid inſtitutio reconualeſcet? Reſpon.
Aut fuit legitimatus viuo ipſo patre teſtatore, &
tunc legitimatio retrotrahitur ad tempus teſta-
menti, & conſequenter, inſtitutio conualidatur.
Aut verò fuit legitimatus poſt mortem patris, &
tunc legitimatio non retrotrahitur, & ſic inſtitu-
tio non reconualeſcit. ita communiter tenetur,
vt dicit Alex. in l. Gallus. §. inſtituens, poſt numer.
2. verſ. Si autem filius. Et hanc dicit eſſe commu-
nem opinio. Gozad. conſi. xxj. poſt nu. 35. verſi. ad
quintum. Bene verum, eſt ꝙ ſi pater ipſe iuſſiſſet
filium legitimari, crederem idem dicendum, ꝙ ſi
ipſo patre viuente legitimatus fuiſſet, ad quod fa
ciunt ea, quæ dixi ſuprà lib. ij. §. filius.
Sed quæro, nunquid poſſit pater filium ſpuriū 7
inſtituere ſub cōditione, ſi legitimabitur? Reſpō.
ꝙ ſic: & talis inſtitutio valebit: ita tenent commu
niter Doctores, vt dicit Cagnol. in l. quādiu, poſt
n. 3. ff. de regul. iur. Hāc etiam dicit eſſe cōmunem
opin. Bauer. Inſtitu. de hæred. inſtit. §. hæres, nu. 6.
& ſequen. Iaſ. in d. l. Gallus. §. inſtituens. numer. 5.
& conſil. cxvij. colum. penul. libro ij. quem refert
Ioan.

Ioan.Dilec.de arte teſt. lib.j.cau. vlti.nu.15.Dec. conſ.clxxvi.poſt num.5.verſ.Et ſic ratio Cur.Iun. conſi.lxxxiji.num.3.& ita quotidiè ſeruatur.

Præterea quæro,an valeat ſtatutum diſponens quòd pater poſſit inſtituere filium ſpurium:dixi ſuprà libro primo.

QVAESTIO XXXII.

1 *Pater an poſſit inſtituere nepotem legitimum,& naturalem natum ex filio ſpurio?*

2 *Et quid ſi illum inſtituat contemplatione filii?*

3 *Et quid ſi habeat ſobolem legitimam?*

1 DIctum eſt,ꝙ pater non poteſt filium ſpurium hæredem inſtituere. Quæro nunquid poſſit nepotem legitimum & naturalem natũ ex ipſo filio ſpurio ſibi hæredem inſtituere? Reſpõ.ꝙ ſic: & eſt communis concluſio vt dicit Corn. conſ.j. col.xvj.in litera F.li.iij.Berous q.cxxvij.circa princip. Ceſſat enim in eo macula natalium. & licet radix ſit infecta,debet potius attendi cauſa immediata, quàm mediata.

2 Scias tamen in primis, ꝙ hæc concluſio nõ ita abſolutè procedit, vt ſcilicet liceat auo indiſtinctè huiuſmodi nepotẽ ex filio ſpurio inſtituere. ſed diſtinguendi ſunt tres caſus ſecundum Bar.in d.l. Gallus.§. ꝙ ſi is. Aut enim certum eſt,ꝙ auus inſtituit iſtum nepotem contemplatione filij ſui ſpurij, vt ſcilicet filius ipſe ſentiat aliquod commodum ex tali inſtitutione,puta vſusfructus,vel huiuſmodi:& talis inſtitutio corruit,& in hoc nemo dubitat.Aut verò certum eſt,quod illum inſtituit,non contemplatione filij ſpurij,puta,quia ipſe filius iã ſit præmortuus, vel quia auus expreſsè cauerit in teſtamento,vt nihil ex ipſa inſtitutione filio ſpurio acquiratur, neque etiam quòad vſumfructum: & eo caſu valet inſtitutio.Aut ſumus in dubio,quia ſcilicet non apparet,an contẽplatione filij fuerit inſtitutus,vel non:& tunc pariter valet inſtitutio. & iſta eſt communis concluſio,vt atteſtatur Iaſ.in d.§.quod ſi is.nu.21.& ſeq. in dubio enim ſemper fauendum eſt teſtamento, & ſumenda eſt etiam præſumptio,propter quam delictum excludatur.

3 Item ſcias, ꝙ hæc concluſio, ꝙ auus poſſit nepotem legitimum ex filio ſpurio hæredem inſtituere,de plano procedit,qnando ipſe auns aliam ſobolem legitimam non habet. & ita eſſe communem opin atteſtatur Alexan.in d.§. ꝙ ſi is,nu. 7.Corn.conſil.xxv.col.ij.lib.j.Dec.conſil.cccclxij. nume.17.& ſeq.Sed quid ſi extet aui ſoboles legitima?Reſpon.ꝙ extante ſobole legitima,non poteſt auus plus relinquere tali nepoti legitimo,nato ex filio ſpurio, quàm potuiſſet relinquere ipſi filio ſpurio eius patri.ita tenuit glo. fin.in l.fin.C. de nat.liber,arg.illius legis, quæ in nepotibus ex filiis naturalibus ita diſtinguit.& hãc opi.dicit eſſe communem Alex.conſ.lxxiiij. poſt nu. 5.li. iij.Iaſ. in l.hæreditas,num.8.C.de his quib.vt indig.Bertran.conſi.clxxvij.nu.1.libr.iij.in ij. parte.Apoſtil. ad Alex.in d.conſ.lxxiiij.ſub nu.1. Licet ſuper hoc articulo Doctores varia ſcripſerint:hęc tamẽ opi. tanquam verior & æquior tenenda eſſet in practica.Semper enim fauere debemus legitimæ ſoboli,potius quàm illegitimæ, vt homines ab illicito concubitu,quantũ fieri poteſt, retrahantur.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Prodigus an poſſit teſtari?*

2 *Vaſallus an poſſit de feudo teſtari.*

QVæro, nunquid prodigus poſſit teſtari?Reſpon.ꝙ antequã ſit illi interdicta per iudicem adminiſtratio bonorum, poterit teſtari, & eius teſtamentum valebit.Ita dicit glo.j.in l.is cui lege,in prin.in ij.exemplo.ff.de teſta.& illa gl. cõmuniter approbatur,vt dicit Are.in d.l.Is cui, columna ij.verſi.In glo.poſita.

Item quæro, nunquid vaſallus poſſit de feudo 2
teſtari?dixi infrà lib.iiij.§.feudum,quæſt.xl.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Inhabiles ad teſtandum an poſſint teſtari ad pias cauſas?*

2 *Inteſtabiles actiuè,ſcilicet qui non poſſint condere teſtamentum,an etiam ſint inteſtabiles paſſiuè,vt ſcilicet nõ poſſint capere ex teſtamento?*

3 *Et quid ſi princeps concedat alicui facultatem teſtandi, an ille poterit teſtari, nõ ſeruatis ſolemnitatibus à iure requiſitis?*

QVæro,nunquid illæ perſonæ,quæ aliàs ſunt 1
inhabiles ad teſtãdum, poſſint teſtari ad pias cauſas?Dixi ſuprà quæſtio. v.

Item quæro,nunquid perſonæ, quæ ſunt inte- 2
ſtabiles actiuè,ſcilicet,quæ non poſſunt facere teſtamentum, ſint etiam inteſtabiles paſſiuè. ita vt neque poſſint capere ex teſtamento? Reſpon. In hoc eſt diſtinguendum:nam aut quis eſt prohibitus teſtari propter aliquod crimen commiſſum, vt eſt hęreticus: & talis non poteſt capere ex teſtamento: Aut eſt prohibitus teſtari propter aliquem defectum, qui non cadit in crimen, vt eſt pupillus,mutus,& huiuſmodi,& non prohibetur capere ex teſtamento.ita tenet glo.in l.is cui.§.primo,in glo.fin.in fin. ff.de teſta. quam approbant Doct.communiter omnes,vt dicit Aretin.in eod. §.j.col.fin.verſic.in glo. vltima.

In propoſito huius materiæ quæro,ſi Princeps 3
concedat alicui facultatem teſtandi,nunquid iſte poterit teſtari, non ſeruata ſoleanitate à iure requiſita?Reſpon.aut ille cui Princeps concedit facultatem teſtandĩ,eſt aliàs de iure communi inhabilis ad teſtandum, & tunc talis facultas intelligitur ſeruata ſolemnitate iuris communis: Aut verò talis facultas eſt conceſſa alicui qui ſit habilis ad teſtandum,& hoc caſu,vt conceſſio aliquid operetur, intelligitur abſque ſolemnitatibus iuris communis.ita diſtinguit glo. in l. ſi quando in gl.j.C.de inoffic.teſta.& dicit Alber.in d.l.ſi quando.in fi.principij, ꝙ hæc opinio & diſtinctio communiter tenetur ac ſeruatur. Dicit etiam Dec. in l.Eunuchis,poſt nu.15.C.qui teſta.face.poſſ.ꝙ eã glo.communiter Doctores ſequuntur.

QVAESTIO XXXV.

1 *Inſtitutio hæredis in teſtamento neceſſariò requiritur.*

2 *Et an ſufficiat tacita?*

3 *Et an valeat teſtamentum ſecundum conſilium Galli Aquilii?*

VIdimus,quibus perſonis permiſſum ſit face- 1
re teſtamentum,& quæ perſonæ ex teſtamẽto capere poſſint.Nunc eſt videndum, quæ in teſtamento ipſo requirantur. & in hoc ſcire debes, ꝙ ex his,quæ de iure in teſtamentis requiruntur.

Aliqua

Aliqua ſunt, quæ reſpiciunt formam ſubſtantialem ipſius teſtamēti, vt eſt inſtitutio hæredis. Aliquā reſpiciunt formam probatoriam, vt ſunt rogitus teſtium ac Notarij, publicatio teſtamenti, & huiuſmodi, de quib⁹ omnib. ſigillatim videamus.

2 In primis igitur inſtitutio hæredis eſt caput teſtamenti. §. hæredis autem, Inſti. de legatis. neque ſine ipſa dici poteſt eſſe teſtamentum, & conſequenter illa deficiente, teſtamentum ipſum corruit, vt de his omnib. ſunt iura vulgatiſſima. Scias autem, ꝙ duplex eſt inſtitutio hæredis. Expreſſa ſcilicet & tacita. Expreſſa eſt, quando teſtator nominatim dicit, Titium hæredem inſtituo. Tacita verò, puta, ſi teſtator dicat: Si ille qui ab inteſtato mihi ſucceſſurus eſt, nolit eſſe hæres, ſubſtituo Caium. Nam hoc caſu videtur tacitè teſtator inſtituiſſe eū qui erat illi ab inteſtato ſucceſſurus. Quæro nunc, an iſta tacita inſtitutio ſufficiat ad validitatem teſtamenti? Reſpon. Aut ille, qui eſt tacitè inſtitutus, erat perſona, quæ de neceſſitate iuris non debebat inſtitui, vel exhæredari, ſed erat extraneus, & tunc ſufficit huiuſmodi tacita inſtitutio ad validitatem teſtamenti, & ſubſtitutionis. & in hoc conſentiunt omnes Doctores, vt dicit Gul. de Bened. in ij. parte repe. c. Raynutius, fol. 4. nu. 23. Aut verò iſte erat filius vel alius qui de neceſſitate debebat inſtitui, vel exhæredari: & hoc caſu non ſufficit, ꝙ ſit in eo modo tacitè inſtitutus, ſed requiritur, ꝙ ſit nominatim & expreſſe inſtitutus. & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Gulicl. de Benedic. in loco prææallegato. num. 23. & ſeq. Ratio autem differentiæ eſt: nam licet vtroque caſu videatur teſtator tacite inſtituiſſe eum, quem poſuit in conditione, tamen in ſecundo caſu hæc tacita inſtitutio non ſufficit: ex quo pro forma traditum eſt à lege, ꝙ filius nominatim inſtituatur vel exhæredetur, quæ non poteſt per æquipollens adimpleri.

3 Hinc infertur; ꝙ non valet teſtamentum conditum ſecundum conſilium Galli Aquilij, ſcilicet per illa verba, ſi filius meus me viuo morietur, nepotem inſtituo: quia neceſſaria erat inſtitutio filij expreſſa. & hæc eſt communis opinio. quidquid dixerit Bar. in l. Gallus. in princ. nu. 5. & illam communem eſſe atteſtatur Alex. conſi. cviij. poſt nu. 4. verſic. prædictis etiam. lib. primo, quod eſt in ea parte duplicatum in conſil. cix. nu. 7. libr. ij. Idem Alex. conſ. clxxxv. poſt n. 17. verſicu. nec ob. quod no. lib. ij. & conſil. cxcix. poſt nu. 12. eo. vol. quem refert Apoſtil. ad Bar. in l. Gallus. in prin. ſub nu. 5. Idem affirmant Scribentes in d. l. Gallus, in princ. & in ſpecie Alex. poſt nu. 9. verſic. ex prædictis, & Claud. poſt nu. 10. & Iaſ. nu. 44.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Inſtitutio hæredis debet eſſe certa.*

2 *Et quid ſi non ſit ſpecialiter expreſſa perſona hæredis, ſed veniat certificanda per aliam cedulam, vel ſcripturam?*

1 AD hoc aurē, vt inſtitutio valeat, plura requiruntur. Primò ſcilicet, ꝙ ſit certa. Item, ꝙ ore proprio exprimatur. Item ꝙ ſit iuſta. & intelligo iuſtam, quia ſi teſtator habet filium, tenetur illū inſtituere, &c. Dixi ergo in primis, ꝙ debet inſtitutio eſſe certa, quia niſi perſona eius, qui hæres inſtituitur, ſit certa, teſtamentum ipſum corruit. l. quoties. §. hæres, ff. de hæred. inſt. cū ſimil. Quod tamen intellige ſecundum Doctrinam Bart. in l. quidam relegatus, numer. 3. ff. de reb. dub. quam dicit eſſe communem Paritien. conſil. iij. numer. 12. & 15. libr. iij.

Sed quid ſi teſtator certum hæredem in teſtamento ſuo nominatim non expreſſerit, illum tamen deſignauerit per relationem ad aliam cedulam, vel ſcripturam, in qua ſi ipſius hęredis nomē expreſſum: ita tamen, ꝙ illius perſona veniat ſolùm poſt teſtatoris mortem certificanda? Certè talis inſtitutio ſuſtinebitur, & ad hoc allegatur Barto. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de cōd. & demonſtra. Sed aduertendum eſt, quia Bar. ibi loquitur in legatis & relictis particularibus, & in illis doctrina Barto. eſt communiter approbata, vt dixi ſuprà, §. legatum, & atteſtatur etiam Iaſ. in l. certum. poſt nu. 1. ff. ſi cer. pet. Qui ſubdit contrarium eſſe tenendum in hæredis inſtitutione, & ad hoc ponderat Bar. in l. fin. in fi. C. de fideicomm. & dicit, ꝙ opin. Bart. ibi eſt communis. Sed quidquid dicat Iaſ. Doctores magis communiter idem ſentiunt etiam in inſtitutione hæredis vniuerſalis, vt dixi ſuprà q. iiij. verſ. Sed pone, & hanc opin. ꝙ valeat huiuſmodi inſtitutio implicitè facta per relationem ad aliam cedulam, dicit eſſe communem Pariſ. conſi. xix. nu. 13. lib. iij. vbi etiam dicit ita cōmuniter ſeruari Natta, in repe. aut. ꝙ ſine, nu. 26. C. de teſta. Iudicio meo negari non poteſt, quin hæc opinio in puncto iuris non modicam patiatur difficultatem, nihilominus propter auctoritatem Doctorum illam tenentium, & ſtāte etiam communi obſeruantia non eſſet ab ea in practica recedendum. Illam tamen intellige, vt procedat modò liquidè conſtet illam cedulam, vel ſcripturam, quæ exhibetur, eſſe illam ad quam teſtator ſe retulit, aliàs diſpoſitio eſſet penitus nulla. ita dicit Bartol. in d. l. ſi ita ſcripſero: & ita omnes vno ore concludunt, vt dicit Pariſ. in allegato cōſil. xix. numer. 26. Vide quæ dixi in d. quęſtio. iij. verſicul. Sed pone.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Teſtator debet hæredem ore proprio nominare.*

2 *Et quid ſi Notarius ipſo nominet hæredem, & interroget teſtatorem, qui reſpondeat, quòd ſic?*

3 *Et quid ſi id fiat ab alio, quam à Notario?*

4 *Et quid ſi notarius teſtatorem, non ſpecialiter de hærede ipſo: ſed ad toto teſtamento interroget?*

5 *Et quid ſi teſtator articulatè loqui non poſſit?*

6 *Et quid ſi talis interrogatio fiat à perſona ſuſpecta?*

7 *Et quid ſi huiuſmodi teſtamentum ſcriptum ſit iniuſſu teſtatoris?*

8 *Et quid ſi teſtator prius aliud teſtamentum validum confeciſſet?*

DIcebam etiam, in inſtitutione hęredis requiri, ꝙ teſtator ipſum hęredē ſuo ore proprio nominet: & de hoc eſt text. in l. hęredes palàm. in princ. ff. de teſtamen. 1

Sed quid ſi Notarius, aut aliquis alius ex aſtantibus, tempore teſtamenti exprimat nomen hęredis, & ipſe teſtator verbis profiteatur ſe agnoſcere, nunquid valebit inſtitutio? Reſpond. Alber. Papien. tenuit, ꝙ non: ſed ꝙ omnino requiratur, quod teſtator ore proprio nominet ipſum hęredem. Contrariam verò ſententiam ſcilicet, quod imò talis inſtitutio valeat, tenet glo. vulgata, quę 2

ad

adhoc quotidie allegatur in l.iubemus.in verbo
quemadmodum, C. de teſta. & ideo ſi quis inter-
roget teſtatorem hoc modo: Vis inſtituere hære-
dem Titium, & ipſe reſpondeat illius interroga-
tioni, ꝙ ſic, ſuſtinebitur teſtamentum, perinde ac
ſi teſtator ore proprio hæredem ipſum nominaſ-
ſet. & illam glo. dicit eſſe communiter approbatã
Afflict. deciſ. cxliij. nume. 3. & ita communiter te
neri affirmat Soc. conſilio xx. poſt nu. 5. li. iiij. Hãc
etiam opin. eſſe communem atteſtantur Scriben
tes in d. l. iubemus, & in ſpecie Fulg. qui dicit, ꝙ ita
cõmuniter tenetur, relatus per Corn. conſil ccxlj.
in litera P. lib. iiij. & Alexand. num. 9. & Iaſ. nu. 10.
qui etiam refert Ang. ibi dicentem, ꝙ hæc com-
munis opin. approbatur in Iudiciis, & in Scholis,
licet Ang. in libro meo hoc non dicat, Alex. conſ.
xij poſt num. 6. lib. j. & conſi. xxxiij. num. 1. & ſeq.
lib. ij. & conſi. xlvij. num. vij. lib. ij. Imola in c. cùm
tibi. n. 3. de teſtam. quem refert Corn. conſil. lxxiij.
in litera H. lib. j. Corn. conſil cclvij. circa fin. libr. j.
Bal. Nouel. in l. j. §. ſi quis ita, ff. de ver. oblig. quem
refert Apoſtil. ad Alex. in d. l. iubemus, ſub num. 9.
Iaſ. conſi. cccxxiiij. in fi. lib. primo. Dec. conſ. cccc-
lxxxix. poſt nu. 3. verſi. Et in caſu, Ruin. conſil xij.
nu. 9. & nu. 12. lib. ij. Bertrand. conſil. ccxij. poſt n.
19. lib. j. in ſecunda parte. Bauer Inſt. de teſtamen.
in princip. nu. 64. & ſeq. Socin. Iun. conſi. cxliiij. n.
16. eo. vol. & conſi. clxxxiij. nu. 26. eo. vol. Boer. de
ciſ. xxxv. n. 6. Crauetta conſi. cxvij. nu. 1. D. Bellon.
Præceptor meus in inſtitutionibus, & deinde Me-
diolani Senator conſi. lxij. nu. 8. Io. Dilec. de arte
teſtandi, tit. iiij. cau. ij. nu. 1. & ita obſeruari atteſta-
tur Bar. in d. l. hæredes palàm, in fine principij.

3 Et licet Bal. in d. l. iubemus. nu. 6. in fin. voluerit
reſtringere hanc opin. gl. communem, vt ſolum-
modo procedat, quando ille, qui interrogat, eſt
ipſe Notarius, qui de teſtamento debet eſſe roga
tus, & aliqui etiam ex præallegatis Doctoribus re
ferant gl. ipſam loqui in tabellione. Alij verò di-
cant, ꝙ gl. primò generaliter loquitur, deinde ſub
dit, maximè ſi ſit tabellio, tamen in libro meo illa
gloſſ. nullam mentionem facit de tabellione, &
iudicio meo magis communis intentio Doctorũ
eſt ꝙ illa deciſio gloſſ. indiſtinctè procedat, ſiue
interrogatus ſit notarius, ſiue quicunque alius. &
ita plures ex Doctoribus, ſuprà allegatis indiſtin-
ctè affirmant illam eſſe communem, & multi etiã
idem atteſtantur, conſulentes in caſibus, in qui-
bus teſtator non fuerat interrogatus à tabellione
ſed ab alio extraneo, & in ſpecie Ruin. conſi. ij. nu
mero 8. libr. ij. & quòd circunſcriptis his qui lo-
quuntur in Notario interrogante, ſit etiã longè
magis communis opi. tenentium generaliter, tã
in alio interrogante, quàm in Notario, atteſtatur
Corn. conſ. lxxvij. in litera D. lib. iiij.

4 Hanc etiam concluſionem nonnulli extendũt
vt procedat, non modò ſi Notarius ſpecialiter de
ipſo hærede tantùm teſtatorem interrogauerit,
ſed etiam ſi totum teſtamentum in ſcripturam re
dactum teſtatori legat, & deinde teſtatorem ge-
neraliter interrogauerit, an ita teſtari velit. Et ita
loquitur Aret. Inſti. de teſta. in princi. poſt nu. 15.
verſic. Nota iſtam, vbi dicit, ꝙ ita tenent commu-
niter Doc. quem refert Gratus cõſi. xxx. n. 20. li. ij.

5 Sed certè licet fortè propter auctoritatem tot
Doctorum difficile eſſet in practica obtinere cõ
tra opin. illius gl. Mihi (vt verum fatear) illa nun-
quam placuit, quia negari non poteſt, quin eam
tenendo ſit aperta via fraudibus. & aliquando di
cebam maximè è republica futurum, ſi Cæſarea
conſtitutione caueretur, ne huiuſmodi teſtamen
tis, quæ ab infirmis ad alterius interrogationem
conficiuntur, aliqua fides adhiberetur, niſi teſta-
tor ſaltem per tres dies in bono ſenſu poſt tale te-
ſtamentum conditum ſuperuixiſſet: nam ſæpenu
mero ab infirmis ferè ſtatim morituris ſolent ta-
lia teſtamenta extorqueri, vt ego aliquando in
facto contigiſſe intellexi. & ideo de facili, ſi caſus
contingeret, recederem ab illa opin. tam iudican-
do, quàm conſulendo.

Scias ergo in primis, ꝙ iſta concluſio gloſ. quæ 6
habet, ꝙ teſtamentum, & inſtitutio valet, quando
teſtator alio interrogante, an velit talem inſtitue-
re, reſpondet, ꝙ ſic, reſtringenda eſt, vt procedat,
modò teſtator ipſe non ſit adeo oppreſſus mor-
te, ꝙ articulatè loqui nõ poſſit, ſed habeat adhuc
bonum ſenſum, & bonã memoriam, aliàs ſecus:
& ita loquuntur omnes Doctores ſuprà allegati,
vt per te videre poteris, & in hoc nemo dubitat.

Item ſcias, ꝙ dicta concluſio non procedit, vbi
talis interrogatio fieret à perſona ſuſpecta, et qui
eſt in vltimo mortis articulo conſtitutus: nam eo
caſu, attenta qualitate interrogantis, & ſtatu in-
terrogati, reſultat vehemens ſuſpicio, ꝙ teſtator
potius ad ſuggeſtionem & importunitatem illius
ita reſponderit, quàm ꝙ talis eſſet eius voluntas.
& ita hoc caſu ſequenda eſſet opin. Alberic. Papi.
quam his duobus concurrẽtibus dicit eſſe magis
cõem Soc. Iun. in d. cõſil. clxxxiij. nu. 27. & ſeq. lib.
ij. vbi etiam refert Gul. Põta. idẽ atteſtantẽ in l. j. §.
ſi quis ita, col. vj. ver. Limitatur tamẽ. ff. de ver. ob.

Tertiò ſcias, ꝙ illa gl. & communis opi. reſtrin 7
genda eſt, vt procedat, quãdo teſtator prius expo-
ſuerat voluntatem ſuam Notario, qui eam redi-
git in ſcriptis, poſteà redit ad teſtatorem, & illa
lecta, eum interrogat, an velit ita teſtari: nam eo
caſu ſi reſpondeat, ꝙ ſic, vtique valet quod geſtũ
eſt. & hanc dicit eſſe communem declarationem
& limitationem Bello. conſi. lxxiij. nume. 14. Sed
ſi quis iniuſſu teſtatoris teſtamentum aliquod or-
dinauerit, & poſteà coram ipſo, & etiam coram
teſtibus lecto tali teſtamento interroget teſtato-
rem, an ita velit, & teſtator reſpondeat, ꝙ ſic, tale
teſtamentum nihil penitus valebit. & ita commu
niter tenetur, vt dicit Bertran. conſil. exciiij. nu. 3.
lib. iij. in ſecunda parte. Soci. Iun. in d. cõſi. clxxxiij.
nu. 32. & licet Alex. in d. l. iubemus, & Deci. in d.
conſ. cccclxxxix. & alij etiã ſuperius alleg. in verſi.
Sed quid ſi notarij aſſerant hanc opi. quæ dicitur
fuiſſe Alber. Pap. eſſe communiter reprobatam,
illud tamen non eſt verum, niſi quatenus ipſe Al-
ber. volebat ſimpliciter, & abſolutè, ꝙ teſtator in
firmitate grauatus non poſſet ad alterius interro
gationem teſtari: hoc enim repugnabat opin. gl.
in d. l. iubemus. quæ proculdubio eſt magis com-
muniter approbata, vt ſuperius dixi, ſed quatenus
volebat opus eſſe, ꝙ ante interrogationem appa
reret teſtatorem ita voluiſſe teſtari, certè opi. Al-
ber. eſt magis communis, magis æqua, & magis
tuta. & ideo his duobus concurrentibus, ꝙ teſta-
tor ſit validè infirmitate grauatus: & ꝙ non con-
ſtet teſtatorem habuiſſe prius animum ita teſtan-

di

di, non eſſet ab ea recedendum. & ita ſecundum iſtam opi. in facti contingentia iudicauit Senatus in cauſa illuſ. D. Marliani.

8 Quartò ſcias, ꝙ ſi teſtator iam aliud teſtamentum validum, & ſolemne confeciſſet, deinde faciat ſecundum ad alterius interrogationem, per hoc poſterius illud primum non reuocatur. ita tenuit Paul. de Caſ. conſil. clv. in fin. lib. j. & hæc limitatio eſt magis communiter recepta, vt atteſtatur Soc. Iun. in allegato conſil. clxxxiii. num. 34. & licet iſtæ limitationes videantur ferè deſtruere ipſam concluſionem glo. & communem, ego tamen eas conſulendo, & iudicando ſequerer intrepidè, & alijs ſequendas conſulerem, vt quantum fieri poteſt, malitiis hominū, & fraudib⁹ occurrat.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Hodie legitima filio relinqui debet titulo inſtitutionis.*
2 *Et quid de iure Digeſtorum, & Codicis?*
3 *Et quid de iure canonico?*
4 *Et quid in teſtamento inter liberos?*
5 *Et quid in teſtamento condito ad pias cauſas?*
6 *Et quid in teſtamento condito ab eo qui vult ingredi religionem?*
7 *Et quid in legitima quæ relinquitur filiæ fœminæ?*
8 *Et quid in legitima aſcendentium?*
9 *Et quid ſi quantitas legitimæ ſit alterata ex diſpoſitione ſtatuti?*
10 *Et quid ſi pater dicat, relinquo filio meo centum, an cenſeantur relicta titulo inſtitutionis?*
11 *Et quid ſi dicat, relinquo cētū pro legitima vel Falcidia?*
12 *Et quid ſi teſtator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote?*
13 *Et quid ſi pater adiiciat, quòd nihil vltra petere poſſit?*
14 *Et quid ſi teſtator iuſſerit teſtamentum extendi ad dictamen ſapientis, nunquid poterunt addi illa verba: titulo, vel iure inſtitutionis?*

1 Dixi etiam, ꝙ inſtitutio debet eſſe iuſta: non enim ſufficit in teſtamento aliquem eſſe inſtitutum ad hoc vt teſtamentum ipſum valeat, ſed requiritur, ꝙ ſi quis de iure eſt inſtituendus, inſtituatur: aliàs teſtamentum eſt nullum. Et poſui exemplum in filio, qui de iuris neceſſitate debet inſtitui, vel exhæredari, & ideò ſi ſit præteritus, teſtamentum eſt nullum, vt dixi infrà q. xlij. in princip. & eſt cōmunis concluſio, vt dicit Cur. Iun. in auth. ex cauſa, nu. 52. C. de lib. præte. Et aduerte, quia de iure nouiſſimo, ad hoc, vt filius nō dicatur præteritus, non ſufficit ꝙ de eo in teſtamento ſit facta mentio, etiam ſi pater ei aliquid relinquat, ꝙ ſi plus quam legitima illi debita, ſed requiritur, ꝙ ſit ei relictum titulo honorabili inſtitutionis. text. eſt in §. aliud quoque capitulum, in auth. vt cùm de appel. cognoſ. & licet glo. in l. ſcimus. §. cùm autem, in verbo. Celebrari. C. de inoffi. teſtamen. tenuerit, ꝙ ſufficiat ſi filius ſit honoratus per viam fideicommiſſi, tamen contrarium tenent communiter Doct. & illam glo. eſſe communiter reprobatam atteſtatur Alex. in l. inter cætera, in princ. num. 2. in fi. ff. de lib. & poſth. & ſic facienda eſt concluſio, ꝙ omninò ad hoc vt teſtamentum valeat, requiritur, ꝙ filio relinquatur legitima, titulo inſtitutionis, aliàs teſtamentum eſſet nullum, & ſic filius ſuccederet patri ab inteſtato. & ita tenent omnes indifferenter, & dicit Iaſ. in auth. nouiſſima. num. 13. C. de inoff. teſt. Hāc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alexan. in d. l. inter cætera, in prin. poſt nu. 2. verſi. ſed ſuſtinendo, Picus in repet. j. in quartam, poſt num. 50. verſic. Quarta eſt concluſio, ff. ad Treb. Betr. conſi. xix. col. j. lib. iij. in ſecunda parte, & cōſilio lxv. numer. 1. eod. volum. & conſilio cxxxiij. poſt nume. 1. eod. vol.

Neque credas, ꝙ hæc diſpoſitio iuris in fauorē filiorum ſit prorſus inutilis: nam ſi filius fuerit in re certa etiam minima inſtitutus, proculdubiò ſi cohæres vniuerſalis repudiauerit, tota hæreditas accreſcet ipſi filio inſtituto in re certa. Quòd tamen ſecus eſſet, ſi non titulo inſtitutionis, ſed titulo aliquid ei relictum fuiſſet, vt dixi ſuprà. §. Inſtitutio. Item eſt vtilis, quia inſtitutus capit propria auctoritate, non autem legatarius. Item quia hæres ſcriptus poteſt intentare remedium l. fi. C. de edic. Di. Adr. tol. & petere, ſe mitti in poſſeſſionem, non autem legatarius, &c.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit 2
de iure nouiſſimo, per tex. in d. §. aliud quoque. & ita loquuntur Docto. per me ſuprà allegati. Sed quid de iure Digeſtorum? Reſpon. ꝙ etiam de iure digeſtorum legitima erat filio relinquenda, titulo inſtitutionis. & hæc eſt communis opin. vt dicit Gui. de Bene. in j. parte repe. c. Rayn. fol. 184. nu. 15. Iac. de Nigris in rep. rub. ff. de leg. j. poſt nu. 17. verſic. vltra alios. De iure autem codicis eſt exceptum, ꝙ ſufficiebat filium honorari quocunque relicti titulo. text. eſt expreſſus in l. omnimodo. C. de inof. teſtam. & in hoc nemo dubitat. Sed quidquid ſit, poſtquam habemus certam diſpoſitionem iuris nouiſſimi, fruſtratorium eſt in huiuſmodi quæſtionib. tempus conterere.

Hæc etiam concluſio de plano procedit ſecun 3
dū ius ciuile: eſt enim de hoc tex. expreſſus in d. §. aliud quoque. & ita communiter teneri atteſtatur Imol. in d. Rayn poſt num. 51. verſi. Sed quidquid, & in hoc modica eſt controuerſia inter Doctores. Sed quid dicendum de iure Canonico? nū quid etiam illo iure neceſſe eſt, vt legitima filio relinquatur, titulo inſtitutionis? Reſpond. in hoc variæ fuerunt opin. inter Doct. nam Hoſtien. in c. Rayn. tenuit, ꝙ de iure canonico, ſufficeret legitimam relinqui quocunque titulo. & hanc opin. dicit eſſe communem Alex. in d. l. inter cætera, in princ. nume. 6. quem refert Politus in repet. l. filiū quem habentem, num. 145. in fin. C. famil. erc. & Ruin. conſi. xj. num. 1. li. ij. Contrariam autem opi. ſcilicet quod imò etiam de iure canonico requiratur, ꝙ legitima filio relinquatur titulo inſtitutionis, tenuerunt glo. in d. c. Rayn. in verbo, Relinquens, & in c. ſi pater, in verbo, Inſtituit, de teſta. in ſexto: quas dicit eſſe communiter approbatas idem Alex. ſibi ipſi contrarius conſil. lxx. nu. 6 lib. ij. Hanc etiam opi. dicit communiter teneri Imol. in d. cap. Et illam Rayn. poſt. nu. 51. verſic. Sed dubium, & illam dicit eſſe cōmunem Iaſ. in d. auth. nouiſſima, nu. 31. & in rub. ff. ſolu. matri. poſt nu. 32. Boer. deciſ. cclxvij. nu. 1 Berous in d. c. Raynutius, nu. 38. & ſeq. Ioann. Dilect. de arte teſtandi. tit. ij. caut. prima, poſt nu. 1. Probus in Apoſt. l. ad Io. Mona. in c. ſi pater, nu. 26 de teſtam. in ſexto. Ex quo enim hoc de iure ciuili eſt deciſum, non eſt inducenda diſcrepantia inter ius canonicum, & ciuile, vbi expreſſe id. cautum in iure nō reperitur

ritur, & licet fortè contraria opin. magis conuenia: æquitati iuris canonici, tamen propter auctoritatem Doctorum tenentium hanc ſecundam opinio non eſſet ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

4 Sed quid in teſtamento inter liberos, nunquid erit etiam neceſſarium, vt filij ſint honorati titulo inſtitutionis? dixi ſuprà q. viij. verſic. Sed pone.

5 Item, quid in teſtamento condito ad pias cauſas? dixi ſuprà quæſt. vj verſi. Sexto, infertur.

6 Item quæro, quid in eo, qui teſtatur volens ingredi religionem, nunquid etiam in eius teſtamẽto requiritur titulus inſtitutionis, ad hoc vt teſtamentum ipſum valeat? Reſpon. Aut quæris, an requiratur, ꝙ aliquid relinquat titulo inſtitutionis monaſterio in quod ingredi vult, & vide quæ dixi ſuprà quæſt. xxviij. verſi. vt verò. Aut quæris, an requiratur, ꝙ aliquid relinquat filius titulo inſtitutis, & dico ꝙ non, ſed ſufficit, ꝙ relinquat quocunque titulo, & filij nihilominus habebũt ſuam legitimam. ita tenent Bar. in auth. ſi qua mulier, num. 7. & ſeq. C. de ſacroſan. eccleſ. & eſt communis opi. vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, nu. 12. & ſeq. Nam teſtamentum eius qui vult ingredi religionem, non ſubiacet diſpoſitioni iuris communis, vt dixi in allegata q. xxviij. verſi. in primo, & verſi. Sed nunquid.

7 Sed quid in filia fœmina, nunquid etiam in illa locum habebit concluſio, vt ſcilicet de neceſſitate etiam illi ſit relinquenda legitima, titulo inſtitutionis? Reſpond. ꝙ ſic, & de hoc non eſt dubitandum. poſtquam à lege ſublata eſt in ſucceſſionibus differentia ſexus. l. maximum vitium. C. de lib. præter. Ideo eius præteritione paritur vitiatur teſtamentum, ſicut præteritione filij maſculi, vt dixi infrà, q. xlij. verſi. Item quæro.

8 Sed quæro, tu ſcis, ꝙ iure hodierno, ita eſt aucta legitima aſcendentiũ, vt legitima, Nunquid etiã huiuſmodi legitima aſcendentium erit pariter relinquenda titulo inſtitutionis, ſicut legitima deſcendentium? Reſpond. Bartol. in d. auth. nouiſſima, nume. 4. C. de inofficio. teſt. tenuit, ꝙ non. Sed contrarium tenent omnes Doctores, ſcilicet, ꝙ imò ſit etiam aſcendentibus relinquenda legitima titulo inſtitutionis. & hanc opinionem cõtra Barto. eſſe communem atteſtatur Ant. de Butr. conſil. xv. nu. 2. Alex. in l. j poſt nu. 4. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas, Dec. in d. l. prima. nume. 8. C. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabul. Iaſ. in d. C. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabul. Iaſ. in d. auth. nouiſſima, num. 37. vbi dicit, ꝙ in hac opin. Bart. eſt ſolus, & miratur, ꝙ ex tam frequenti caterua Legiſtarum & Cano. Barto. nullum amicũ inuenerit, qui tenuerit cum eo, Guliel. de Bened. in prima parte repet. cap. Rainutius, fol. 206. num. 249 & ſequen. Bertrand. conſ. xxxiiij. num. 6. & 7. lib. j. in ij. parte. & conſil. xliii. poſt num. 1. lib. iij. in ij. parte. Socin. Iunior conſilio lxiiij. num. 1. libr. ij. Ioan. Dilectus de arte teſtandi, titulo iij. cautela prima, num. 1. pro qua facit text. in d. § aliud quoque, dum vult ea quæ in filiis conſtituta ſunt, etiã in parentibus locum habere: & in practica ne fas eſſet cõſulẽdo aut iudicãdo ab hac opi. recedere.

9 Sed pone, ꝙ in ciuitate adſit ſtatutum loquens de legitima, & aliter circa ipſam diſponẽs, quàm ſit à iure communi diſpoſitum, nunquid etiam huiuſmodi legitima, ita alterata, erit titulo inſtitutionis relinquenda? Reſpond. Bal. in l. maximum vitium, poſt nume. 15. C. de liber. præte. tenuit, ꝙ non, Sed illud dictum Bal. communiter reprehenditur, vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, nume. 18. Polit. in repet. l. filium quem habentem. nu. 154. C. fam. erciſ. Non enim eſt ita de facili inducenda correctio iuris communis, præter id quòd à ſtatuentibus expreſſum eſt.

10 Sed nunquid tota & integra legitima eſt de neceſſitate filio relinquenda, titulo inſtitutionis? Reſpon. ꝙ non, ſed ſufficit, ꝙ aliqua res, quæcunque illa ſit, relinquatur titulo inſtitutionis: ſatis enim eſt, quod in aliqua re, vel minima, filius ſit honoratus illo titulo inſtitutionis, & in hoc nemo dubitat.

11 Quid verò, ſi pater in teſtamento dicat, relinquo filio meo centum, nunquid cenſebitur relictum iure inſtitutionis, ita vt teſtamentum ſuſtineatur? Reſpond. ꝙ non. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. humanitatis, poſt n. 2. verſic. Et pro iſta, C. de impub. Nam verbũ Relinquo adiectum certæ rei, nunquam trahitur ad inſtitutionem, vt dixi infrà lib. 7.

12 Sed quid ſi dicat, relinquo centũ pro legitima, vel pro Falcidia, non tamen dicat titulo inſtitutionis, nunquid hoc ſufficiet? Reſpon. in hoc articulo fuit aliquando controuerſia inter Doctores: nam Bar. in auth. vnde ſi parens, num. 2. C. de inofficio. teſta. tenet, ꝙ ſufficiat. & hanc opinionem dicit eſſe communem Alex. in d. l. humanitas, nu. 2. Dec. in d. l. humanitatis, nu. 4. quem refert Boer. deciſ. cclxvij. col. ij. Hanc etiam opi. ꝙ ſcilicet ſufficiat pro titulo inſtitutionis, ſi teſtator dicat, relinquo centum filio meo pro legitima, vel pro parte ſua, dicit eſſe magis communem Alex. conſil. 50. circa finem lib. vij. Contrariam autem opinionẽ, ſcilicet, ꝙ imò non ſufficiat, tenuit Saly. in d. auth. vnde ſi parens, num. 4. & hanc opin. dicit eſſe cõmunem Ioan. Dilect. de arte teſtandi, lib. iij cautela prima, num. 1. in fine. Sed certè credo, ꝙ Ioan. Dilect. in hoc verum non dicat: quia imò opin. Bar. eſt verior & magis cõmunis & etiam æquior ſufficit enim mẽtem teſtatoris apparere, licet verba quandoque nõ ita aperta eſſe videantur. Nõ enim omnis teſtator (vt dicunt Doctores) ſcit dicere: hæredem inſtituo, vel titulo inſtitutionis relinquo. & ab hac opin. tanquam æquiore, & quæ magis fauet teſtamentis, cenſerem non eſſe in practica recedendum.

12 Quid autem, ſi teſtator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote, nunquid tale relictum ſuſtinebitur in vim inſtitutionis? Reſpond. ꝙ ſic: ex quo enim dos eſt ius vniuerſale, vt dixi infrà li. iiij. §. dos. ſequitur, quòd verbum Relinquo, illi adiectum, debet importare inſtitutionem, per ea quæ dixi infrà libr. vij. Et hanc opin. tenuit Anton. de Butr. in d. capit. Raynutius: quam dicit videri veriorem & communiorem Ruin. conſil. xiiij. num. 7. libr. ij. Et ita obſeruari atteſtatur Guliel. de Bened. in prima parte repet. d. capit. Raynutius fol. 299. nu. 275. prout illum refert Apoſtill. ad Alex. conſil. xvij. poſt num. 20. lib. iij. Sed re vera, Guliel. ibi (quod viderim) hoc non dicit: quinimò videtur ſentire contrarium, dum ait, quòd hæc limitatio procedit de æquitate canonica, & ꝙ fortè

non ſeruaretur in terris Imperij. Bene dicit, quòd ſecundum hanc opinionem ſemper conſuluerunt Doctores Tholoſani. & ſæpè iudicauit ſuprema parlamenti curia Tholoſana. Ego vero non negauerim, quin iſta opin. de iure ſtricto aliquã patiatur difficultatem, prout etiam multi Docto. contrarium in ſpecie tenuerunt: ſed fauore teſtamenti, vbi res ad hunc ſolum punctum reduceretur, vtrique inclinarem in hãc ſententiam, maximè ſi eſſet iudicandum ſecundum æquitatem, & ſola facti veritate inſpecta.

3 Præterea quæro: Pone, pater reliquit in teſtamento filio ſuo centum, deinde adiecit clauſulam, φ nihil vltrà petere poſſet, nunquid eo caſu cenſebitur relictum titulo inſtitutionis? Reſpõd. Bald. in l. ſi adulta, num. 2. C. de hære. actio. tenet, φ ſic. Sed in hoc reprehenditur communiter per Doctores, vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, nume. 22. Nam ex huiuſmodi verbis quæ appoſita ſunt, vt reſtringant diſpoſitionem, nõ debet ipſa diſpoſitio ampliari, vt ſcilicet ſubintelligatur tit. inſtitutionis qui à teſtatore expreſſius non fuit.

14 Vlterius quæro, quid ſi teſtator in teſtamento dixerit, φ volebat teſtamentum ſuum extendi dictamine ſapientis, nunquid poterit ſapiens cuius dictamine extendendum eſt teſtamentum, apponere, relicto facto filiis, illa verba, iure aut titulo inſtitutionis? Reſpond. Bar. in l. illa inſtitutio, nu. 2. & 3. ff. de hæredib. inſtituen. tenuit, quòd non: & dicit Claud. in in d. l. inter cætera, numer. 26. in fin. quòd eum ſequuntur communiter Doctores, Contrariam tamen ſententiam. ſ. quòd imò poſſit & debeat ſapiens addere illa verba, Iure inſtitutionis, tenuit Bald. in d. l. illa inſtitutio. poſt num. 1. verſic. in ea. glo. ſtatuti, & hanc opin. dicit eſſe communem Socin. Iun. conſil. cxliji. num. 14. lib. j. Et ita fit de facto, vt atteſtatur Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de inſtrum. edition. §. poſtremò, ſub nu. 13. quem refert Imola in d. c. Raynutius. poſt num. 55. Socin. in conſ. cxxiiij. nu. 48. lib. j. & hæc opin. tanquam magis communis & conſuetudine etiam roborata, tenenda eſt in practica, vt quantum poſſibile eſt, defunctorum voluntatibus ſuſtinendis faueamus. & hæc omnia nota, quia quotidiè in facto contingunt.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Filius in poteſtate an poſſit inſtitui ſub conditione poteſtatiua?*
2 *Et an ſub conditione caſuali vel mixta?*
3 *Et quid in nepote, qui tenet primum gradum?*
4 *Et an hæc locum habeant iure hodierno?*

1 SVcceſſiuè quæro, nunquid filius in poteſtate poſſit inſtitui ſub conditione? Reſpon. in hoc propoſito poſſunt conſiderari tres ſpecies conditionũ: Aliqua enim eſt cõditio poteſtatiua, aliqua caſualis, & aliqua mixta, Poteſtatiua eſt quę pendet à mero arbitrio ipſius inſtituti, puta, inſtituo te, ſi feceris teſtamentum: & ſub huiuſmodi conditione poteſt filius inſtitui, & teſtamentum non vitiatur, neque etiam reſpectu legitimæ. & iſta eſt communis opin. vt dicit Alexan. in l. cùm poſthumis. in fin. ff. de liber. & poſthum. Ex quo enim poteſt filius conditionem ipſam adimplere, cenſetur quaſi, purè inſtitutus, & ideo ſi illam nõ adimpleant, videtur tacitè paternã hæreditatem repudiare: & licet Bar. cõſ. cxcviij. n. 1. tenuerit. φ hæc cõditio reiicitur, tu tamen tene contrariũ, ſcilicet, φ talis cõditio poteſtatiua non reiiciatur ab inſtitutione filij, niſi eſſet cõtra bonos mores. & ita eſſe communem opin. affirmant. Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. iij. caut. iij. num. 2.

Aliqua verò eſt conditio caſualis, quæ ſcilicet pendet à caſu, ſiue fortuna, puta ſi nauis ex Aſia venerit, Item aliqua mixta quæ partim pendet ab arbitrio ipſius inſtituti, partim ab alieno, puta ſi filius meus duxerit Seiam in vxorem, &c. & ſub huiuſmodi conditione caſuali, vel mixta, non poteſt filius inſtitui, niſi in defectum conditionis exhæredetur, aliàs teſtamentum eſt nullum. text. eſt in l. ſi pater. C. de inſti. & ſubſti. & ratio eſt quia deficiente conditione, filius non remanet inſtitutus, neque exhæredatus: & ſic tanquam ipſo præterito teſtamẽtũ redditur nullũ. & hanc dicit eſſe ꝯmunẽ rationẽ Iaſ. in d. l. ſi pater, n. 8. & ſequent. 2

Et hæc concluſio locum habet, non ſolum in filio in poteſtate. ſed etiam in nepote, qui ſit ſuus, ſcilicet, quem in gradu nemo præcedat: nam nec ipſe poteſt ſub huiuſmodi conditione caſuali vel mixta hæres inſtitui, niſi in eius defectum exhæredetur, aliàs teſtamentum erit nullum, prout ſuprà dictum eſt de filio in poteſtate. ita tenet gloſ. j. in d. l. ſi pater, & eſt communis concluſio, vt atteſtantur Scribentes in d. l. ſi pater, & in ſpecie Iaſ. poſt num. 16. verſic. in quarta, & Dec. numer. 14. Dec. conſil. ccxxxvj. colum prima, in fin. Eſt enim & ipſe de neceſſitate inſtituendus, quando tenet primum locum. 3

Sed quæro nũquid hæc concluſio, quæ habet, quòd filio inſtituto ſub conditione caſuali, vel mixta, teſtamẽtum eſt nullum, habeat locũ etiam iure hodierno? Dubium autem facit, quia hodie de legitima filij reiicitur omnis conditio, vt dixi ſuprà. §. legitima. meritò filius debet cenſeri, tanquam in legitima purè inſtitutus, & ſic ſuſtineri teſtamentum? Reſpond. in hoc articulo variæ fuerunt Doctorum opin. nam antiqui omnes vſque ad Bart. tenuerunt, quòd etiam hodie tale teſtamentum non valeat. & hanc opin. dicit eſſe communem Socin. conſil. xcvij. poſt numer. 3. lib. iij. & conſil. xcviij. nu. 1. eo. vol. vbi enumerat auctoritates, & opi. Bart. qui contrariam tenuit (vt ſtatim ſubiiciam) communiter improbari affirmat Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. iij. cautela prima, nume. 2. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, φ imò hodie tale teſtamentum ſuſtineatur, tenuit Bart. in d. l. ſi pater, numer. 2. & in l. ſuus quoque, in princip. poſt nume. 3. verſic. Reintro ad gl. ff. de hæredib. inſtituen. & hanc opin. dicit eſſe cõmunem Iaſ. in d. l. ſi pater. num. 19. & ſequen. Bertran. conſil. clxj. nu. 2. li. j. in ſecunda parte, & conſil. cxxxv. nume. 1. lib. ij. in ſecunda parte, & conſil. clxvj. num. 5. libr. vj. & conſi. ccxlv. num. 3. eodem vol. Gratus conſi. xij. num. 3. lib. ij. Apoſtil. ad Bar. in d. l. pater, ſub num. 2. & dicit Paul. de Caſtr. in d. l. ſuus quoque. in princ. num. 1. in fin. quòd opin. Bart. communiter tenetur. Dicit etiam ibi Paul. de Caſtr. ſed non in libro meo, φ ita ſeruat totus mundus, prout illum refert Alexand. in d. l. ſi pater, nu. 9. & Corn. conſil. cccj. in litera F. libro iiij. Hanc etiam opinio. Bartol. magis communiter 4

obſeruari

obſeruari atteſtatur Corn. conſil. cxiiij. in prin. lib. iiij. Tu ergo quidquid dicant alij, tene opin. Bart. tãquam magis communem & veriorem, per tex. in l. ſcimus. §. cùm autem. C. de inoff. teſtamen. quem Bartol. ad hoc propoſitum eleganter inducit, neque illi aliqua bona reſponſio iudicio meo accommodatur per tenentes contrarium. Cùm etiam hæc opin. ſit æquior, & faueat teſtamentis, & adſint tot Illuſtres Doctores affirmantes illam in practica communiter obſeruari, non puto eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum.

QVAESTIO XL.

1 *Filium poſſe ex cauſa à patre exhæredari.*
2 *Et quid ſi illum exhæredet nulla inſerta cauſa?*
3 *Et quid ſi ſit inſerta ſed illegitima?*
4 *Et quid ſi ſit legitima, & ab hærede?*
5 *Et quid ſi non probetur?*
6 *Et an quæ dicuntur de exhæredatione locum habeant in teſtamento militis?*
7 *Et an in filio emancipato?*
8 *Et an in legitimato?*
9 *Et an in filia per ſtatutum excluſa?*

1 Dictum eſt in patris teſtamento neceſſariam eſſe filij inſtitutionem, ad hoc vt teſtamentum ipſum valeat. Scire tamen debes, quod poteſt etiam ex cauſa filius à patre exhæredari, & ideo dummodo filius in teſtamento reperiatur, vel inſtitutus, vel exhæredatus, ſuſtinetur teſtamentum. Vt autem perfectè intelligas hanc materiam exhæredationis liberorum, quam Doctores diuerſimodè explicant, & ſcias quando teſtamentũ propter exhæredationẽ reddatur nullũ vel inofficioſum, & conſequẽter in quibus caſib⁹ hodie ſit locus q̃relæ, ꝯſiderãdi ſunt nõnulli caſus.

2 Aliquando enim (& iſte eſt primus caſus) pater exhæredat filium nulla inſerta cauſa, & hoc caſu teſtamentum eſt ipſo iure nullum, & ſic non eſt opus quærela ad illud reſcindendum. & hæc eſt communis opin. vt dicit Imol. in l. j. numer. 6. & 7. ff. de teſtamen. & in l. prætérito, poſt numer. 30. ff. de iniuſto rupto. Curt. Iunct. in auth. ex cauſa, nume. 42. C. de liber. præter. & dicit Iaſ. in dicta auth. ex cauſa, poſt nume. 18. quòd in hoc nemo contradicit, Ex quo enim per diſpoſitionem. §. aliud quoque capitulum, in auth. vt cum de appellatio. cognoſ. cautum eſt, vt in exhæredatione nominatim cauſa inſeratur, meritò non inſerta cauſa, & ſic nõ ſeruata forma à lege tradita, actus remanet ipſo iure nullus, & in hoc nõ eſt controuerſia apud Doctores.

3 Aliquando verò, in exhæredatione eſt inſerta cauſa, & tunc aut cauſa inſerta non eſt ex cauſis legitimis, ex quibus pater poteſt filium exhæredare, puta, quia dicat exhæredo filium meum, quia noluit dare operam literis, vel huiuſmodi: & tenendum eſt, quòd etiam hoc caſu teſtamentum ſit ipſo iure nullum, & conſequenter quòd non ſit quærela. Paria enim ſunt quid non fieri, vel minus legitimè fieri, neque poteſt dici ſeruatam eſſe formam à lege traditam, ex quo talis forma laborat vitio viſibili repugnante ipſi legi. & ita communiter tenetur, vt ait Imo. in l. j. nu. 6. ff. de teſta. & in d. l. filio præterito, nu. 30.

4 Quandoque pater in exhæredatione appoſuit cauſam legitimam, & tunc eſt etiam diſtinguendum: Aut enim talis cauſa eſt vera, quia ſcilicet hæres inſtitutus probat illam eſſe veram (& hic eſt tertius caſus) & tunc valeat exhæredatio, & fruſtra tractamus, an hoc caſu ſit locus querelæ, quia cùm teſtamentũ valeat, & exhæredatio ipſa iuris diſpoſitione foueatur, inanis eſſet quærela, ſi per filium proponeretur.

Aut talis cauſa inſerta non probatur ab hærede (& iſte eſt quartus caſus) & tũc bene valet ipſa exhæredatio, ex quò non laborat defectu formæ à lege traditæ, ſed poteſt deinde per querelam teſtamentum ipſum, tanquam inofficioſum, reſcindi. & hæc concluſio eſt clara, & per omnes approbata, vt dicit Curt. Iunct. in d. auth. ex cauſa, poſt numer. 42. verſic. Alias duas. Et ita communiter teneri atteſtatur Imol. in d. l. numer. 6. ff. de teſta. Corn. conſil. clviij. in litera T. la prima, libr. ij. & conſilio ccxxv. in litera E. libr. iij. Hanc etiam dicit eſſe communem Alexand. in d. auth. ex cauſa, numer. 2. Iaſ. in d. auth. ex cauſa, poſt numer. 18. Et ſic nota, quòd ad hoc, vt exhæredatio valeat, duo neceſſariò requiruntur. Primùm, ꝙ cauſa legitima nominatim inſeratur in teſtamento. Secundum, ꝙ ipſa cauſa ab hærede probetur: & hanc dicit eſſe communem concluſionem Curt. Iunct. in authen. non licet, numer. 17. C. de liber. præte. & hic habes caſum, in quo negatiua eſt fundamentum intentionis, & tamen non debet probari: de quo tamen articulo, vide quæ dixi infrà libro vij. §. probat. Sufficit enim filio ſi dicat teſtamentum paternum in quo ipſe eſt exhæredatus, eſſe inofficioſum, & cauſam ipſam exhæredationis non fuiſſe veram, nam ſi hæres non probauerit illam eſſe veram, exhæredatio non valebit, & conſequenter teſtamentum ipſum corruet, tanquam à demente & inſano conditum. Hoc tamen quod dixi ſecundum communem opin. exhæredationem non valere, niſi cauſa probetur intellige vt procedat, quantum ad hoc, vt exhæredatio ſuſtineatur, ſi teſtamẽtum per querelam impugnetur, nam ad hoc, vt mero iure valeat, ſufficit, ꝙ cauſa ipſa legitima nominatim inſerta ſit, licet non probetur. ita dicit gloſſ. in l. j. in gloſſ. j. in fi. ff. de teſtamen. & eſt communis ſententia, vt dicit Aret. in ea l. j. colum. iij. verſic. in ead. gloſſ. ibi, & colum iiij. verſic. Sed conſequenter.

5 Neque putes modicam vtilitatem in hoc verſari, an ſcilicet teſtamentum reddatur ipſo iure nullum, an autem ſit impugnandum per querelam, quia hæc differentia maximi eſt effectus. Si enim teſtamentum eſt nullum, filius habet ſpatiũ triginta ann. ad dicendum ipſum nullum. Communis eſt enim concluſio, ꝙ ius dicendi nullum, minore temporis ſpatio non præſcribitur, vt dixi infrà libr. vij. §. Præſcriptio. Si vero teſtamentum valet, ſed eſt per querelam reſcindẽdum, certum eſt, ꝙ querela non durat niſi quinquennio, vt eſt in iure notiſſimum.

6 Sed quæro, nunquid hæc cõcluſio, quæ habet ꝙ iniuſtè exhæredatus, poſſit teſtamentum patернũ rumpere per querelam inofficioſi, habeat locũ etiam in teſtamẽto militis? Reſpõ ꝙ quidquid eſſet de iure antiquo, hodie procul dubio, etiam contra teſtamentum militis, habet locũ querela. ita tenet glo. in fi. verbo, Teſtamenta. C. de inoff. teſtamen. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in-

l. centurio, num. 50. ff. de vulg. & ideo, ſi pater miles teſtans de bonis caſtrēſibus prætereat, vel ſine cauſa exhæredet filium in poteſtate, hodie eius teſtamentum ſubiacet querelę. & hanc dicit eſſe cōmunem opi. Imol. in d. l. filio præterito, nu. 32. in fi. ff. de iniuſto rup. Alex. in d. auth. ex cauſa, nu. 5. Bauer. in §. illis autem, nu. 17. Inſti. de teſta. milit.

7 Item quæro, quid in filio emācipato, an & ipſe, ſi ſine cauſa, vel cum cauſa, quæ deinde non probetur, fuerit exhæredatus, poterit dicere teſtamētum nullum, vel illud per querelam inofficioſi reſcindere? Reſpond. quòd ſic: nam hodie quò ad exhæredationem inter filios emancipatos, & filios in poteſtate, nulla eſt differentia. & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Cur. Iun. in d. auth. ex cauſa, numer. 43.

8 Vlterius quæro, quid in legitimato, dixi infrà quæſtio. lxxxiiij.

9 Quæro etiam, quid in filia per ſtatutū excluſa? dixi infrà q. xlij. verſic. Item quæro.

QVAESTIO XLI.

1 *Quæ ſint cauſæ à iure expreſſæ, propter quas filius poteſt à patre exhæredari?*

2 *Et an propter alias ſimiles, vel maiores expreſſis?*

3 *Et an propter iniuriam verbalem patri illatam?*

4 *Et an ex eo, quòd filia ſine patris conſenſu alicui nupſerit?*

5 *Et an eo caſu teneatur pater illam dotare?*

6 *Et an ex eo, quòd filius vaſalli dominum offenderit?*

7 *Et an pater ſit prodigus poterit mater filium exhæredare, ne patri quæratur vſuſfructus?*

8 *Et quid ſi filius poſt commiſſam ingratitudinis cauſam, factus ſit furioſus, nunquid poterit adhuc à patre exhæredari?*

9 *Et an ſecundum ius nouiſſimum poſſit filius poſthumus à patre exhæredari?*

1 SVperiori quæſtione diximus nō poſſe filium à patre niſi ex cauſa legitima exhæredari. Nūc videndum eſt, quæ ſint illæ cauſæ propter quas filius poteſt à patre exhæredari: & de hoc habemus text. in §. cauſas, in auth. vt cùm de appel cognoſci. vbi enumerantur 14. cauſæ ingratitudinis propter quas poteſt pater filium exhæredare.

2 Sed quæro nunquid filius poſſit tantùm propter illas 14. cauſas, vel aliquam earum exhæredari? Reſpond. quòd poteſt etiam exhæredari ex aliis cauſis, quæ ſint ſimiles, vel maiores illis 14. expreſſis: puta, quia fuerit proditor patriæ, vel huiuſmodi. ita dicit Guliel. de Cun. in auth. nō licet. C. de liber. præter. & eſt communis concluſio, vt dicit Alex. in d. auth. non licet, nume. 4. Guliel. de Benedict. in prima parte repet. ca. Raynutius, fol. 211. nume. 19. Iaſon. in d. auth. non licet, numer. 6. quem refert Curt. Iun. ibi, poſt numē. 23. verſicu. Circa iſtud, & Crottus conſil. cxv. num. 19. libr. ij. Curt. Iunior. conſil. clxxxij. nu. 10. & Ripa in Rub. de iud. numer. 20. & licet diſputando multa dici poſſent, tamen in practica non eſſet ab hac opinione recedendum.

3 Sed an propter iniuriam verbalem tantùm ſibi illatam, poterit pater filium exhæredare? Reſpon. ꝙ ſic, ſi ſit grauis iniuria. puta, quia illum appellauerit proditorem, vel huiuſmodi. ita tenet Ioā. Andr. in cap. fin. colum. pen. in princ. de donat. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. conſilio cxlvij. numer. 1. Grauis enim iniuria verborum, æquiparatur verberibus, præcipuè illata patri, cui iure diuino, & humano ſūmus honor, ſummáque reuerentia debetur.

4 Sed, quid ſi filia ſine patris conſenſu alicui nupſerit, nunquid poterit pater ob eam cauſam illam exhæredare? Reſpond. ꝙ non: niſi etiam turpiter, & obſcœnè viuat. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abbas in capitul. j. nume. 5. de deſpō. Impub. quem refert Iaſ. in l. ij. §. quòd ſi in patris, poſt nume. 28. verſi. Quid tenendum. ff. ſoluto matrimonio. Et hanc opin. dicit eſſe communem Bertrand. conſil. clxj. numer. 9. & 10. lib. in ſecunda parte.

5 An autem teneatur pater dotare huiuſmodi filiam, quæ ſine ipſius conſenſu alteri nupſit præſertim quando nupſit viro indigno, dixi infrà libr. iiij. §. dos.

6 Item quæro, pone, quòd filius vaſalli offendat dominum, nunquid poterit ex ea cauſa vaſallus ipſum filium ſuum exhęredare? Reſpond. ꝙ non. ita dicit Bald. in cap. Imperialem. §. inſuper, poſt num. 1. verſic. Item, nunquid, de prohib. feu. alie. pee Frid. quem cęteri Doctores ſequuntur, vt dicit Iac. de feud. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, numer. 8. Hęc enim cauſa non reperitur poſita inter enumeratas ab Imperatore in d. §. cauſas, Sed hęc ratio Bald. mihi non expreſſa, quia etiam ex cauſa non expreſſa, modò ſit maior, aut ſimilis expreſſis, poteſt filius exhæredari, vt dixi ſuprà verſi. Sed quęro, Opi. tamen Bal. tanquam mitior tenenda eſt, quia hęc cauſa reuera non eſt neque ſimilis, neque maior expreſſis.

7 Quæro etiam, quòd ſi pater ſit dilapidator & prodigus, nunquid poterit mater ex ea cauſa filium exhæredare, ne ſcilicet hæreditas quæratur patri, ſaltem quò ad vſumfructum, & ab eo dilapidetur? Reſpond. quòd ſic, dummodò inſtituat aliquem alium, qui poſtquam filius ſit effectus ſui iuris, ei hæreditatem, vna cùm fructibus reſtituat. ita dicit Guliel. de Cuneo in d. auth. non licet, cuius opi. communiter tenetur, vt ait Guliel. de Benedi. in prima parte repet. cap. Raynutius, ſol. 211. numero 118. Talis enim exhæredatio cenſetur facta bona mēte, & ad beneficium ipſius filij, meritò ſuſtinetur.

8 Sed pone: filius commiſit aliquam ingratitudinis cauſam, propter quam iure ac meritò poterat à patre exhæredari, deinde correptus eſt furore, nunquid talis filius, poſtquam factus eſt furioſus, poterit à patre exhæredari ex illa cauſa ingratitudinis per eum ante furorem commiſſa? Reſpond. quòd ſic. ita tenet Bart. in l. ex facto, nu. 19. ff. de vulg. & eſt communis opi. vt dicit Iaſon. in d. l. ex facto, poſt num. 29. Quæ tamen opin. mihi ſemper viſa fuit dura, videmus enim, quòd furioſus non poteſt puniri pro delictis ante furorem commiſſis, vt dixi infrà libr. v. §. fi. q. lx. verſic. Item quæro, & licet aliqui dicant, quod poteſt puniri pœna pecuniaria, licet non pœna corporali, ego tamen contrarium credo eſſe verius, vt ibi dixi, & ad l. fina. §. ſed cùm antiquitas. C. de cura. furio. & ſimiles quæ allegantur pro communi opin. ꝙ poſſet fortè reſponderi, ꝙ ad ſui beneficium, vel nepotum ex eo genitorum, vtique poteſt furioſus exhæredari, vt in ſimili dixi ſupra verſic.

verſic. Quæro etiam, non in eius odium. & ita aliquando dicebam iſtud apertè colligi ex l. pen. §. & maximè. ff. de curato. furioſ. & ſi caſus contingeret, de facili inclinatem in hanc ſententiam, quæ mitior eſt, & æquior.

9 Præterea quæro, Pone: filius poſt commiſſam cauſam ingratitudinis, propter quam poterat à patre iuſtè exhæredari, egit viuo ipſo patre pœnitentiam ante teſtamentum ab eo conditum nunquid poterit ex illa cauſa poſtea à patre exhæredari? Reſpond. ꝙ non: ita dicit Alexan. in l. j. poſt num. 33. ff. ſol. matr. & eſt ſingularis, & noua deciſio, & communiter approbata, vt ait Crotta, in verbo, Filiusfa. qui à patre. & licet in puncto iuris non tranſiret ſine difficultate, eſſet tamen tenenda in practica, quia mitior eſt, & fauet ſucceſſioni filiorum, cui iudicio meo in dubio ſemper eſt fauendum.

10 Vlterius quæro nunquid ſecundum ius nouiſſimum, poſthumus poſſit à patre exhæredari? Reſpond. quòd non. ita tenet glo. in l. maximum vitium, in gloſſ. penult. C. de lib. præter. & eſt communis opin. vt dicit Zuccar. in repet. l. poſthumo, numer. 29. C. de contra tabu. Cùm enim poſthumus nõ potuerit aliquam ingratitudinis cauſam committere neceſſariò fatendum eſt, illum à patre exhæredari non poſſe.

QVAESTIO XLII.

1 *Teſtamentum in quo filius eſt præteritus eſt ipſo iure nullum?*
2 *Et quid in emancipato?*
3 *Et quid in teſtamento militis?*
4 *Et quid in filijs naturalibus?*
5 *Et quid in legitimatis?*
6 *Et quid in filia fœmina?*
7 *Et quid ſi ſit excluſa à ſtatuto?*

1 Habes ergo ex præmiſſis quæſtionibus concluſionem, quòd teſtamentum in quo filius eſt præteritus. eſt ipſo iure nullum. & de hoc eſt text. expreſſus in l. inter cætera. ff. de li. & poſthu. & Intellige præteritum eum, qui in teſtamento non eſt inſtitutus, neque nominatim exhæredatus, etiam ꝙ de eo in teſtamento eſſet alio modo facta mentio. ita dicit Bart. in auth. ex cauſa, nu. 10. C. de lib. præte. & eſt communis opinio, vt ait Curt. Iun. in d. auth. ex cauſa, poſt num. 36. verſic. Circa primam. dixi ſuprà q. xxxviij. in principio. Cùm enim lex requirat pro forma, ꝙ filius nominatim ſit inſtitutus, vel exhæredatus, vt dixi ſuprà q. xxxviij. meritò quando eſt præteritus, ex defectu formæ, teſtamentum ipſum corruit. & hæc eſt communis ratio, vt dicit Porc. Inſti. de exhæreda. lib. in princ. nu. 3. in fin.

2 Et hæc quidem concluſio, ſine controuerſia procedit in filio in poteſtate: nam eius præteritio proculdubio reddit teſtamentum omni iure nullum, d. l. inter cætera: & eſt communis opinio, vt atteſtatur Iaſ. in l. iij. §. fi. poſt nu. 12. verſic. II. limitat. ff. de libe. & poſthu. & In hoc nemo dubitat. Sed quid in emancipato? Reſpon. ꝙ in hoc propoſito, maxima eſt differentia inter filium In poteſtate, & emancipatum: nam ſi filius emancipatus ſit præteritus ſine inſertione cauſæ, teſtamentum etiam de iure ciuili eſt ipſo iure nullum: ſi verò ſit præteritus cũ inſertione cauſæ, valet teſtamẽtum mero iure, ſed poteſt per bonõrum poſſeſſionem contra tabulas impugnari. ita dicit gl. quæ in hoc propoſito reputatur ſingularis in §. exhæredatos, in verbo, Noluit, in auth. de hæred. & Falci. quam dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in d. auth. ex cauſa, poſt nu. 8. verſic. An autem quando. C. de lib. præter. Crot. in repet. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. num. 10 a. Dec. in l. ſicut certi, nume. 17. C. de teſtam. mil. Riminal. in d. l. ſicut certi, nu. 4. & dicit Alex. in d. l. ſicut certi, nume. 14. ꝙ ita communiter concluditur. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alex. conſil. clxj. nu. 1. lib. ij. Si verò filius in poteſtate patris conſtitutus, ſit in teſtamẽto præteritus, ſiue præteritio facta ſit cum inſertione cauſæ, ſiue ſine, ſemper teſtamẽtum eſt ipſo iure nullum, vt dicit glo. in d. §. exhæredatos, ſuperius allegata. & eſt communis concluſio, vt ait Cur. Iun. in d. auth. ex cauſa, num. 37. & in d. auth. non licet, num. 14. C. de lib. præter.

3 Bene verum eſt, ꝙ in hoc vltimum non procedit in milite: in illo enim eſt ſpeciale, vt poſſit filium cum cauſa præterire, & talis præteritio pro exhæredatione habetur: ſi verò prætereat ſine cauſa, etiam teſtamentum militis annullatur. & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſi cùm vel in vtero, quam legit cum l. præcedenti, poſt numer. 8. verſic. Quid tenendum. C. de teſta. mil. Dec. in d. l. ſi cùm vel in vtero, num. 5. Ripa. in l. centurio. poſt numer. 43. ff. de vulga. Vtilitas autem quæ reſultat ex hac quæſtione, an ſcilicet competat ius dicendi nullum, vel bonorum poſſeſſio contra tabulas poſſet eſſe maxima, quia ius dicendi nullum durat xxx. an. vt dixi infrà lib. vij. §. præſcriptio. Contra tabulas autem durat ſolùm per annum, vt eſt in iure notiſſimum. Neque prædictis obſtat, ꝙ iure hodierno ſublata ſit differẽtia emãcipationis, & patriæ poteſtatis, quia licet ſublata ſit ab inteſtato, non tamen eſt ſublata ex teſtamẽto, vt ſuprà lib. ij. §. filius.

4 Sed quid in filijs naturalibus, nunquid ſi ſint præteriti, vel iniuſtè exhæredati, poterunt dicere teſtamentum nullum, vel contra tabulare? Reſpõ. ꝙ non: quia filij naturales non admittuntur contra voluntatem patris. ita dicit gl. in l. j. in princip. in verbo, Naturales. ff. de bon. poſſ. cõtra tab. quæ eſt communiter approbata, vt atteſtatur Natta in repet. d. §. ex imperfecto, num. 72. in fi.

5 Sed quæro, quid in filio legitimato, nunquid etiam illius præteritione teſtamentum reddatur ipſo iure nullum? Reſpond. quod ſic, ita dixi infrà quæſtio. lxxxiiij.

6 Item quæro, quid in filia fœmina? Reſpond. ꝙ etiam ipſius præteritione teſtamentum annullatur. ita eſt communis opinio, vt dicit Corn. conſi. lxij. colum. ij. in litera G. lib. ij. Iaſ. conſil. cxiij. numero 1. libr. j. eſt enim iure hodierno ſublata ſexus differentia l. maximum vitium. C. de lib. præter. cum ſimil. Quæ quidem concluſio de plano procedit, ſecundum meros terminos iuris communis, Sed quid ſi adſit ſtatutum excludens filias fœminas à ſucceſſione extãtibus maſculis, prout eſt communiter per totam Italiam: nunquid ſtante huiuſmodi ſtatuto, filia præterita à patre poterit teſtamentum paternum impugnare? Hæc eſt ardua quæſtio, & quotidie contingens in practica, in qua Doctores multa variè loquuntur. Tu

verò omiſſis diſputationibus ſcias, quòd in hoc propoſito conſiderari poſſunt duo caſus. Primus caſus eſt, quando maſculi, vel agnati, propter quos ipſa fœmina à ſtatuto excluditur, ſunt inſtituti hæredes in teſtamento paterno: & hoc caſu tenendum eſt, quòd talis filia à ſtatuto excluſa, non poteſt, ſi ſit præterita à patre in teſtamento, illud impugnare, neque per ius dicendi nullum, neque per bonorum poſſeſſionem contra tabulas. & hæc eſt magis communis opin. vt dicit Paul. de Caſtr. conſil. xcvj. circa princ. libr. ij. Alexand. in l. filiæ dotem, numero 6. C. de collatio. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantum, poſt numero 16. verſicul. primo caſu, & conſil. xlvij. numero 9. libro ij. quem refert Dec. conſilio cclxiiij. columm. fina. in princip. & Vantius de nulli. in titul. final. ſub numero 20. Aretin. conſil. clix. poſt numero. 20. verſicul. ccxcvj. numero. 1. in fin. Iaſ. in authen. nouiſſima, numer. 57. C. de inoffi. teſtam. & in d. l. Gallus. §. Et quid ſi tantum, numer. 58. Cæpolla conſil. ciuili liiij. numero 3. Afflict. deciſ. clviij. numer. 6. Dec. in d. l. filiæ dotem, numero 4. & conſil. cv. numer. 1. & conſil. cccccv. numer. 1. Porc. Inſtit. de exhæred. libr. §. fi. nume. 9. Claud. in d. §. & quid ſi tantùm, poſt numer. 21. Brun. de ſtatu excl. fœmi. in x. articulo, q. iiij. Crot. in repet. d. §. & quid ſi tantùm, nu. 109. & licet Angel. in d. l. filiæ dotem, tenuerit, ꝙ poteſt filia expectare, ꝙ adita ſit hæreditas, deinde venire per contratabulas, tamen illa deciſ. Ang. communiter reprobatur, vt atteſtantur Doctores ſuprà allegati, & pro hac communi opin. duo fundamenta fortiſſimè ſtringunt, quæ tamen in effectu reincidũt ferè in idem. Primò clarum eſt, quòd cui non debetur legitima, non poteſt impugnare teſtamentum. ita communiter tenetur, vt dicit Corn. conſil. xl. in litera F. libr. iij. Sed filia excluſa à ſtatuto, non poteſt petere legitimam, neque eius ſupplementum, ſecundum opinio. magis communem, quam ego etiam tenui ſuprà libr. j. ergo, &c. Secundò facit, nam iura veniendi contra teſtamentum, communiter regulantur à iuribus ſuccedendi ab inteſtato. ita communiter tenetur, vt ait Corn. conſil. j. num. pen. verſic. Et maximè lib. ij. & conſil. cxcix. in litera D. lib. iij. & eſt communis concluſio, vt dicit Corn. conſilio lxij. in litera D. libro 2. Qui ergo eſt excluſus à ſucceſſione ab inteſtato, eſt etiam excluſus à ſucceſſione contra teſtamentum. ita tenent communiter omnes legendo, & conſulendo, vt dicit Corn. conſil. cxxvj. in princ. libro. ij. & ita communiter teneri atteſtatur Imola in d. §. & quid ſi tantùm, quem refert Corne. conſilio ccxcj. in litera E. libro iiij. Corn. conſilio, cvij. in litera E. libro ij. & conſilio cxvj. colum. prima in litera E. eod vol. & eſt communis opin. vt dicit Gratus conſilio xxj. numero 6. & ſequen. libro j. & in ſpecie de contra tabulas, quòd excluſus à ſucceſſione inteſtati, non poſſit contra tabulare, quando eſt inſtitutus ille, qui eſt cauſa excluſionis, dicit communiter concludi Corn. conſilio xl. in litera G. libro 3. & hoc ſiue inſtitutus adiuerit, ſiue non. & ita eſſe communem opinio atteſtatur Corn. in d. conſil. cvij. in litera F. libro ſecundo, & conſilio ccxc. in litera A. libro tertio. Meritò igitur hæc filia, quæ ab inteſtato non poteſt venire ad ſucceſſionem, pariter etiam cenſeri debet excluſa à ſucceſſione contra teſtamentum: & hic caſus minus habet difficultatis. Secundus eſt caſus, quando in teſtamento ſunt inſtituti hæredes extranei, non autem illi maſculi, vel agnati, propter quos fœminæ à ſtatuto excluduntur: & hoc caſu Doctores multum variant. Videtur enim ceſſare ratio ipſius ſtatuti, quæ eſt, cauſa familiæ, & agnationis conſeruandæ, vt dixi in loco præallegato, & fauor ipſorum maſculorum vel agnationis, ad quorum beneficiũ eſt facta diſpoſitio ſtatuti: & ideo multi tenuerunt, quod diſpoſitio ſtatuti excindentis fœminas extantibus maſculis, recipiat hãc interpretationem, vt procedat, dummodò illi maſculi ſint hæredes, tempore quo agitur de excluſione ipſarum fœminarum, de quo tamen ibi latius dixi. Et hæc opinio prima facie videtur habere in ſe maiorem æquitatem. & illam dicit eſſe communem Bertous in ca. Raynutius, poſt num. 237. referens Alex. & Socin. dicentes. ꝙ illam tanquam veriorem, & magis æquam ſecuti fuerunt Doctores communiter. Contraria tamen opinio ꝙ ſcilicet etiam hoc caſu filia non poſſit impugnare teſtamentum paternum, aliquando mihi magis placuit, & nonnulli ex Docto. ſuprà allegatis in primo caſu, indiſtinctè affirmãt magis communem opinio. Doctorum eſſe, ꝙ non poſſit impugnare teſtamẽtum. neque diſtinguunt an maſculi ſint inſtituti, vel ne. Statutum enim ad excluſionem fœminarum conſiderauit tantùm exiſtẽtiam maſculorum, & ſic illa ſola ſufficere debet ad eas excludẽdas, Nõ tamen poteſt negari, quin paſſus ſit arduus, & periculoſus.

QVAESTIO XLIII.

1 *Teſtamentum in quo filius eſt præteritus an ſit nullum etiam de iure prætorio?*

2 *Et an ſit ipſo iure nullum, priuſquam impugnetur à filio præterito?*

3 *Et quid ſi filius ipſe præteritioni conſentiat?*

4 *Et nunquid hæc approbatio præiudicet alteri ex filijs qui fortè in minori parte fuerit inſtitutus?*

NVnc proſequendo materiam, Quæro an hęc concluſio quæ habet quòd teſtamentum in quo filius reperitur præteritus, eſt nullum, habeat locum nõ ſolum iure ciuili, ſed etiam de iure prætorio? Reſpond. gloſſ. in multis locis tenuit quòd huiuſmodi teſtamentum valeat de iure prætorio. Sed in contrarium eſt magis communis opin. vt dicunt Scribentes in d. l. poſthu. C. de contratab. & in ſpecie Iaſ. num. 28. & Dec. nu. 11. & Cur. Iun. nu. 50. & ſeq. & Zuccard. nume. 114. Neque obſtat, quod de iure prætorio, aduerſus tale teſtamentum detur bonorum poſſeſſ. contra tabul. quæ eſt remedium reſciſſorium, & ſic videtur præſupponi validitas teſtamenti, ex quo illud, quod nullum eſt, reſcindi non poteſt. Quia hoc caſu contratabul. datur potius ad declarandum teſtamentum nullum, quàm ad illud reſcindendum, & ſatis dicitur illud de facto reſcindere, quatenus de facto proceſſit. & hæc eſt communis ſolutio, vt dicit Cur. Iun. in d. l. poſthumo, circa nu. 56. vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima: quia ſi teſtamẽtũ eſſet validũ de iure prætorio, nõ poſſet aliquis venire per bonorum poſſ. ab

inteſtato

inteſtato, puta, vnde liberi, vel ſimiles, niſi prius teſtamentum reſcinderetur: ſecus autem, præſuppoſito ꝙ teſtamentum etiam de iure prætorio ſit ipſo iure nullum, ſecundum magis communem opin. cum qua etiam ego tranſeo, licet Doctores multa diſputando congerant in d.l. poſthumo, quæ in practica parùm, vel nihil valent.

2 Succeſſiuè quæro, an tale teſtamentum in quo filius reperitur præteritus, ſit ipſo iure nullum, an tequam impugnetur ab ipſo filio præterito? Reſpond. ꝙ ſic: & eſt communis opinio, vt dicunt Scribentes in dicta l. poſthumo, & in ſpecie Alex. numer. 16. in fin. & Iaſ. nume. 23. & ſequ. & Curt. Iun. poſt nume. 45. & Rimi nal. num. 5. & Zuccar. nume. 84. & ſeq. Alex. in l. ſi filius qui in poteſtate, nume. 1. ff. de lib. & poſthu. Guliel. Benedict. in prima parte reper. cap. Raynutius, fo. 191. nu. 96. Vtilitas autem huius concluſionis poteſt eſſe maxima: quia ſi vnus ex filijs eſt præteritus, & alij inæqualiter inſtituti, poterit ille, cui minus quàm alijs relictum ſit, etiam ipſo filio præterito tacente, dicere teſtamentum nullum, & omnia reducere ad cauſam inteſtati. & hæc eſt communis concluſio, vt ait Gul. Bened. in loco præal. nu. 100.

3 Sed quid ſi ipſe filius præteritioni conſentiat? Reſpon. diſtinguendi ſunt duo caſus. Primus eſt, quando filius ante conditum teſtamẽtum, vel in ipſo actu teſtamenti cõſenſit præteritioni, & hoc caſu non obſtante ipſa præteritione valet teſtamen. & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. inter cætera, poſt nume. 11. ff. de liber. & poſthu. Ex quo enim principaliter, ob fauorem filiorum introductum eſt, ne a patre in teſtamento præterirentur, conueniens eſt, (vt iuxta vulgares regulas) poſſint huic fauori renunciare. Intellige tamen, ꝙ valet ſolùm de æquitate prætoria, nõ autem de iure ciuili: & ita eſſe communem opin. atteſtatur Imola in d.l. filio præterito. numer. 60. ꝙ eſt magni effectus, vt dicam infrà ſtatim. Secundus verò eſt caſus, quando ante conditum teſtamentum, vel tempore conditi teſtamenti, filius non conſenſit præteritioni, ſed poſt conditum teſtamentum illud approbauit: & hoc caſu tale teſtamentum de iure ciuili remanet nullum. Nam ſecundum rigorem iuris ciuilis, teſtamentũ quod à principio eſt nullum, non poteſt tractu temporis reconualeſcere: ſed de iure prætorio ſecus eſt. nam ex æquitate prætoria, ſecuta approbatione filij, teſtamentum ipſum reconualeſcit. ita dicit Barto. in dicta l. filio præterito, nume. 29. ff. de iniuſto rupto & eſt communis opin. vt dicit Imola in dicta l. filio præterito, nume. 56. Claud. in l. j. §. fina. nume. 1. ff. de vulgari. Boer. deciſ. 66. nume. 5. Curt. Iun. in d.l. poſthumo, nu. 59. & ſequ. Et nota, quia iſte eſt vnus ex caſibus, in quibus etiam hodie eſt neceſſaria bonorum poſſeſſio. Nam ex huiuſmodi teſtamento, cùm reconualidetur ſolummodo de iure prætorio, non autem de iure ciuili, non poteſt adiri hæreditas, ſed tantùm bonorũ poſſeſſio peti. & ita volunt communiter Doctor. vt dicit Corne. conſil. xxxj. in litera P. lib. ij. Quod eſt maximi effectus vt dixi ſuprà §. bonorum poſſeſſio. Faciunt quæ dixi infrà quæſt. xlv. verſic. Sed pone: & hæc concluſio, ꝙ filius præteritus poſſit teſtamẽtum ipſum approbare, indiſtinctè locum habet, ſiue in eo ſint inſtituti venientes ab inteſtato, ſiue etiam extranei: nam vtroque caſu, poteſt filius illud approbare. & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in d. l. filio præterito. poſt nu. 6. Vtroq; enim caſu militat ratio, ꝙ quilibet poſſe debet fauori renunciare, vt ſuprà dixi.

Sed pone, tu ſcis, ꝙ filius præteritus de iure ciuili habet ius dicendi nullum, & de iure prætorio habet bonorum poſſeſ. contra tabulas. Scias etiã, ꝙ præterito tacente, poteſt vnus ex inſtitutis, cui fortè minus relictum ſit, dicere teſtamentum nullum, vt dixi ſuprà verſicu. ſucceſſiuè. Modò filius præteritus approbet teſtamentum. Quæro, nunquid hæc approbatio ipſius præiudicet inſtitutis, ita vt non poſſint amplius contratabulare? Reſp. ꝙ non præiudicat quo minus ipſi adhuc poſſint intentare bonorum poſſeſſionem contratabulas ex perſona ipſius præteriti. & hæc eſt communis opinio. vt atteſtatur Iaſ. in dicta l. poſthumo, numero 61. Statim enim defuncto patre fuit illis ius quæſitum ad contratabulandum, & ſic reducendum omnia ad cauſam inteſtati, meritò tale ius per ipſum præteritum non poteſt ab eis auelli. & licet hæc concluſio prima facie videatur aliquantulum dura, tamen in practica non eſſet ab ea recedendum.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Filia dotata inſtituta in ſola dote ſua, an tanquam præterita rumpat teſtamentum?*

SEd hic occurrit alia quæſtio. Pone, pater dotauit filiam, deinde condidit teſtamentum, in quo ipſam filiam inſtituit in ſola dote ſua, nunquid talis inſtitutio valebit, an autem filia tanquam præterita poterit impugnare teſtamentũ? 1 Cùm enim dos non eſſet amplius in bonis patris, ſed veniret in primis detrahenda, tanquam æs alienum, videtur in effectu potius præterita, quàm inſtituta. Contrariam tamen opini. ſcilicet quòd imò poſſit pater filiam in ſola dote ſua inſtituere, tenuit gloſſ. ordinaria quæ ad hoc ſemper allegatur in l. tertia. §. ſed vtrum, in verbo, Patrimonium, ff. de minoribus. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Bertrand. conſilio clxxxiii. poſt numero 41. libro tertio. in ſecunda parte. Et ita magis communiter concluditur, vt ait Alexã. conſil. clxxvij. numero 11. libr. ſecundo. Ita etiam communiter teneri affirmat Imola cap. Raynutius, numero 9. quem refert Ioan. Dilec. de Arte teſtandi, titu. iij. caut. v. numero 2. Alexan. in l. pater filiam. in princip. nume. 7. ff. ad legem Falcid. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Guliel. de Benedic. in prima parte repet. c. Raynutius fo. 171. nu. 11. Alexan. conſil. clxviij. poſt nu. 11. lib. v. & conſi. clxxxvj. nu. 13. eo. vol. Guido Papa conſil. lxiij. nume. 6. & conſil. xcviij. nu. 1. Iaſ. in auth. nouiſſima, nume. 46. C. de inoffi. teſta. Berous in cap. Raynu. nu. 133. & ſeq. Et dicit Spec. de inſtr. edit. §. vt autem. verſi. Sed ſuper forma, ꝙ ita obſeruatur de generali conſuetudine. Subdit tamen gloſſa, ꝙ cùm cautela illam inſtituat in duodecim imperialibus, vna cum dote, vt ſecundum omnium opin. valeat teſtamentum: & hoc iudicio meo tutius eſt, & ita etiam de facto obſeruari atteſtatur Bar. in d. §. ſed vtrum, in finalibus verbis, quem refert Iaſ. in d. auth. nouiſſima, nume. 15. Alber. in dicto §. ſed vtrum, numer. 4. & 5. vbi etiam dicit, ꝙ

ira communiter tenetur. Et ita ſeruando euitabis omnes difficultates.

QVAESTIO XLV.

1 *Teſtamentum annullatur etiam præteritione filij poſthumi?*

2 *Et quid ſi poſthumus ipſe viuo teſtatore decedat?*

3 *Et quid ſi naſcatur in ſexto, vel octauo menſe?*

1 STat ergo ex ſupradictis firma concluſio, ꝙ teſtamẽtum in quo filius in poteſtate reperitur præteritus, eſt ipſo iure nullum: quæ quidem locum habet, non ſolùm in filio, qui tempore conditi teſtamenti iam natus eſſet, ſed etiam in poſthumo, ſcilicet in eo, qui tempore conditi teſtamenti nondum erat natus, vel teſtator ignorabat eum natum eſſe, vel putabat eum eſſe mortuum. & in hoc nulla eſt inter Doctores controuerſia.

2 Sed pone, ꝙ huiuſmodi poſthumus viuo teſtatore decedat, nunquid adhuc teſtamentum propter illius præteritionem erit nullum? Reſpond. ꝙ de rigore iuris ciuilis, teſtamentum remanet nullum, ſed de æquitate prætoria reconualeſcit. text. eſt in l. poſthumus. ff. de iniuſto rupto. & eſt communis opin. vt dicit Imol. in d. l. poſthumus, nume. 2. & in d. l. filio præterito, poſt nume. 60. & nume. 63. quem refert Corne. conſi. clxxvj. in litera L. lib. ij. Iaſ. in l. ſi quis eum. §. ſi ſuo teſtamento, nume. 8. ff. de vulg. Et ex hoc ſequitur, ꝙ ex huiuſmodi teſtamento non poteſt adiri hæreditas, ſed tantùm peti bonorum poſſeſſio. ita firmant communiter omnes, vt dicit Corne. in dicto conſilio clxxvj. in litera L. in fin. quod nota, quia eſt vnus ex caſibus in quibus etiam hodie eſt neceſſaria bonorum poſſeſſio. faciunt quæ dixi ſuprà quæſt. xliij. verſic. Sed quid ſi ipſe.

3 Sed quid ſi iſte poſthumus naſcatur in ſexto, vel octauò menſe, nunquid eius natiuitate rumpetur teſtamentum? Reſpond. ꝙ non, talis enim filius naturaliter viuere non poteſt. ita determinatur à Doctoribus magis communiter, vt dicit Socin. Iun. conſi. xxxv. numer. 12. & ſeq. lib. ij. meritò non rumpit teſtamentum. Eſt enim vera iuris concluſio, ꝙ filius, qui licet natus ſit, naturaliter tamen viuere non poteſt, non rũpit teſtamentum. & hanc dicit eſſe communem opin. Socin. Iun. in dicto conſil. xxxv. nume. 15. Sic etiam videmus, ꝙ partus immaturus, & qui ſecundum iudicium obſtetricum nõ poteſt viuere, habetur pro non nato, & ei ſuccedi non poteſt, ſecundum magis communem opinio. vt dicit Crauet. conſilio ccx. nume. 5. Eadémque ratione huiuſmodi partus immaturus, qui ſecundum iudicium obſtetricum viuere nõ poteſt, non excludit ſubſtitutum, neque facit deficere cõditionem fideicommiſſi. ita communiter tenetur, vt dicit Socin. conſilio cclxxv. nume. 2. lib. ij. quem refert Pariſ. conſil. lvj. nu. 9. li. ij. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Soc. in l. cùm auus, numer. 110. ff. de condi. & demonſtra. quem refert Craue. in d. conſi. ccx. nu. 6. Et dixi ſecundum iudicium obſtetricum, quia in hoc an partus naturaliter viuere potuiſſet, vel nõ, ſtandum eſt iudicio ipſarum obſtetricum, tanquam peritarum in arte, vt dicit Bart. in l. Gallus, in princip. in finalibus verbis, & eſt communis opinio. vt atteſtatur Paris. in conſilio lvj. numero 11. & numero 22.

QVAESTIO XLVI.

1 *Clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis?*

2 *Et quid ſi poſthumus fuerit ignoranter præteritus?*

QVæro, tu ſcis, ꝙ clauſula codicillaris ſuſtinet 1 teſtamentum nullum in vim codicilli, ita ꝙ hæres, qui ſuccedit ab inteſtato, cenſetur rogatus reſtituere hæreditatem per fideicommiſſum hæredi ſcripto. Pone, ꝙ in teſtamento in quo filius eſt præteritus, ſit inſerta clauſula codicillaris, nunquid eo caſu, non obſtante præteritione ſuſtinebitur teſtamentum? Reſpond. gloſſ. in dicta authent. ex cauſa in gloſſ. final. in fin. tenet, ꝙ vbi teſtamentum eſt nullum ex cauſa præteritionis, clauſula codicillaris nihil operatur. & hanc opi. gloſſ. dixit eſſe communem Sign. conſil. clxxj. numer. 4. & poteſt eſſe ꝙ ſuo tempore hæc eſſet communis opin. ſed ſi conſiderentur author. Docto. qui ſcripſerunt vſque ad noſtra tempora, proculdubio contraria opin. eſt magis communis, & ideo dicit Alexan. conſil. xxvj. nu. 5. lib. j. & conſil. cxlij. numer. 4. libr. ij. ꝙ illam gloſſ. damnant communiter Doct. Tenenda eſt ergo contraria opin. ꝙ ſcilicet teſtamentum, etiam hoc caſu ſuſtineatur in vim codicilli, & ꝙ filius præteritus, cenſeatur grauatus virtute clauſulæ codicillaris, reſtituere per fideicommiſſum hæreditatem illi qui eſt ſcriptus hæres in teſtamento: quam quidem opin. ſequuntur communiter Scribentes, vt dicit Pariſ. conſil. xxx. nume. 11. lib. iij. Et eam dicit eſſe communem Bald. conſilio cccxcj. numer. 4. libro iij. quem refert Tiraquel. in repet. l. ſi vnquam. in verbo, Donatione largitus, numer. 273. Cuman. conſi. cxxvj. circa princip. Alexan. conſi. xlj. nume. 5. in fin. lib. j. & conſi. lxxxvj. nume. 8. lib. iij. & in d. auth. ex cauſa, poſt numer. 13. Guliel. Benedict. in prima parte repeti. c. Raynutius, fol. 205. nu. 242. Dec. in d. l. poſthumo. C. de contra tabu. in prima lectura nu. 10. in fin. & poſt nume. 11. verſicul. Secunda eſt principalis, & conſil. ccxxviij. num. 2. & ſeq. & conſi. ccxlij. nu. 2. & ſeq. & conſil. 369. nu. 2. & conſi. ccccxc. poſt nu. 10. verſ. Similiter non obſtat, & conſi. dclxxj. in fi. Cur. Iun. conſi. cxlviij. nu. 10. & in d. auth. ex cauſa, nu. 69. Soc. Iun. cõſil. cvij. nume. 24. libr. j. Zuccard. in repet. d. l. poſthumo, num. 102. Et hæc concluſio eſt maximi effectus, quia licet diſpoſitio auth. ex cauſa, non obſtante præteritione, ſuſtineat legata, & fideicommiſſa etiam vniuerſalia, vt dixi infrà q. xliiij. in principio, non tamen ſuſtinet inſtitutionem hæredis, & nũc pendet cauſa de facto, in qua teſtator condito teſtamẽto filium præterijt, & inſtituit hæredem extraneum, quem grauauit per fideicõmiſſum hæreditatem alteri reſtituere, & ipſi teſtamento appoſuit clauſulam codicillarem, prout communiter fieri ſolet: modò filius præteritus rumpit teſtamentum, hæres ſcriptus petit ſibi reſtitui hæreditatem virtute clauſulæ codicillaris, fideicommiſſarius petit illam ſibi reſtitui virtute fideicommiſſi vniuerſalis, ex diſpoſitione auth. ex cauſa, & adhuc ſub iudice lis eſt.

Et hæc quidem communis opinio ſatis de plano procedere videtur in præteritione filij iam nati. 2 Cũ enim teſtator ipſum ſcienter præterierit, non videtur dubitandum, quin clauſula codicil-

laris

laris ex aperta mente defuncti operetur, vt teſtamentum non obſtante præteritione, ſuſtineatur. & hanc dicit eſſe magis communem opi. Scribentium Soc.Iun.conſi.xxix.num.7.lib.3. Sed quid in poſthumo, ſcilicet in eo, qui natus eſt poſt mortem teſtatoris, qui tamen neſciebat vxorem ſuā eſſe prægnantem, vel in eo qui natus eſt poſt cōditum teſtamentum, vel (licet natus eſſet ante teſtamentum) teſtator ignorabat eum natum eſſe. vel putabat eſſe mortuū, nunquid hoc caſu clauſula codicillaris operabitur, vt non obſtante eius præteritione teſtamentum valeat, & filius præteritus teneatur hæreditatem reſtituere hæredi ſcripto in teſtamento? Reſpond. hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores in varias ſententias adeò diuiſi fuerunt, vt aliquando malè diſcerni poſſet. quę opin. eſſet magis communis, teſte Curt. Iun. in d.auct.ex cauſa.num.70. Dec.conſi. ccccix. infrà allegato. & in primis multi tenuerunt, quòd etiam hoc caſu locum habeat cōcluſio ſuperius facta. ꝙ ſcilicet clauſula codicillaris operetur fideicommiſſum. & hac opin. dixit eſſe communem Alex. in d. auth. ex cauſa. num. 14. & in l. qui filiabus. in princ. poſt num. 5. ff. de lega. j. & conſi. xxvj. poſt nume. 5. verſic. Vel poteſt reſponderi li. j. & conſi. 27. num. 3 eod. vol. quem refert Ruin. conſi. cxciiij. num. 3 lib. 2. Tiraquel. in repetit. leg. ſi vnquam, in verbo, Donatione largitus. numero 269. Iaſ. in dicta auth. ex cauſa, numero 24. in dicta l. qui filabus, in princ. nume. 33. Bertrand. conſilio cl. num. 3. in prima parte, Apoſtil. ad Bartol. in l. prima, ſub numer. 10. ff. de iure codicil. Quæ opin ſecundum aliquos multo magis tenēda eſſet, quando poſt ipſius poſthumi natiuitatem teſtator tanto tempore ſuperueniſſet, ꝙ teſtamentum mutare potuiſſet, & tamen non mutaſſet, nā tunc ſecundum eos præſumitur in eadem volūtate, etiam nato poſthumo perſeueraſſe, & conſequenter debet clauſula codicillaris non obſtāte præteritione ſuſtinere teſtamentum & hoc caſu iſtam opi. eſſe communem atteſtatur Dec. cōſil. 490. num. 7. & 8. Idémque ſi aliquo modo apparere poſſet, quod teſtator tempore conditi teſtamenti in ſpecie de futuris liberis cogitaſſet, nā & hoc caſu (ſecundum eos) valeret teſtamentum virtute clauſulæ codicillaris, non obſtante, quòd poſthumus fuiſſet ignoranter præteritus. & ita eſſet communem opinionem affirmat idē Deci. in allegando conſilio 390. poſt num. 6. Quinimò plerique tenuerunt ſufficere ſi teſtator in genere de futuris liberis cogitaſſet, & dixerunt ſatis cōijci cum de futuris liberis cogitaſſe, quādo verba clauſulæ codicillaris ſunt concepta etiam in futurum tempus, puta ſi non valet, vel valebit, &c. & ideo eo caſu teſtamentum valere, non obſtante præteritione poſthumi ignoranter facta. & ita communiter teneri atteſtatur Ioan. de Mōteſperello in d. auct. ex cauſa. Hanc etiam opi. eſſe magis communem dicit Alex. conſi. 123. poſt num 10. lib. j & conſi. 42. nume. 9. lib. 2. quod eſt duplicatum conſi. 103. lib. 3. & triplicatum conſi. 50. lib. 6. Idem etiam dicit Alex. conſi. 30. num. 1. lib. 3. & conſi. 31. num. 3. eod. volum. Areti. in l. ex ea. §. ex his, colum. 2. verſi. Super ſecundo. ff. de teſtam. Corn. conſi. cxviij. circa fin. libr. ij. & conſi. clvij. colum. x. In litera T, & V, eod. volu. & conſi. ccxliiij. in litera G. in fin. eod. vol. & cōnſi. 133. in litera E. libr. 3. & conſilio ccxxv. in litera Q. eod. volum Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet vbi poſthumus fuit à teſtatore ignoranter præteritus, clauſula codicillaris nihil operetur. tenuit Bartol. in l. j. numer. 10. ff. de iure codicil. & hanc opin. dixit eſſe communem Barba. conſi. lx. colum. x. lib. 2. quem refert & ſequitur Curt. Iunior in d. auth. ex cauſa, num. lxx. Ioan. dilec. de arte teſtandi tit. xxx. cautela x. num. 3. Guilie. de Benedict. in prima parte repet. capit. Raynutius, fol. 106. nume. 247. Rubens conſil. cxij. num. 2. & cōſil. cxxv. num. 2. & ſequen. referens ita etiam atteſtari Aretin. conſilio xxiiij. colum. j. Socin. Iun. cōſil. cliuj. in prin. lib. ij. in Apoſtil. ad Alexand. in d. cōſilio xxvj. ſub numero 5. libro j. Et dicit Ripa in repet. l. ſi vnquam, poſt num. 44. quòd plures Docto. maiores auctoritate tenēt cum Barto. & hāc opin. ego ſemper tenui tanquam æquiorem, & veriorem, quæ hodie proculdubio eſt magis cōmunis: & illam, ſi caſus contingeret, intrepidè ſequerer iudicando, & conſulendo. Quæ etiā multò magis ſequenda eſſet, vbi tractaretur de auferendo huic poſthumo ignoranter præterito maiorem vel etiam æqualem partem hæreditatis: tunc enim iudicio meo impium eſſet dicere, ꝙ clauſula codicillaris aliquid operaretur. & ita hoc caſu opinio. Barto. eſſe magis communem fatetur Aretin. conſi. clxxxviij. quod eſt conſi. vlt. nume. 7. Socin. conſi. xciiij. num. 35. in fine, lib. iiij. & in ſpecie. quando pater non habens filios, fecit magna legata, quòd nato deinde poſthumo præterito, teſtamentum nō ſuſtineatur, dicit eſſe cōmunem Iuriſconſultorum huius ætatis olim celeberrimus D. Andræas Alciatus præceptor meus in tracta. de præſump. in prima reg. in 13. præſumpt. num. 1. Ego verò, vt dixi, teneo indiſtinctè cōcluſionem Bar. ſiue legata ſint magna, ſiue parua, & ſiue teſtator de futuris liberis cogitauerit, ſiue non: & conſequenter, ſiue clauſula ſit concepta per verba præſentis temporis, ſiue etiam per verba futuri temporis, & ſiue teſtator poſt agnationem poſthumi ſuperuixerit, ſiue non: & ab iſta opin. in practica non recedas, quæ, vt dicit Soc. in loco præallegato, eſt magnis æqua, rationabilis, fauens filijs, & ſecundum veriſimilem mentem teſtantis: & illam in facto ſecuti fuerunt iudicando, duo Senatores huius Senatus Mediolani, vt refert Iaſ. in d. auth. ex cauſa. num. 24. & Intellexi quòd hanc opin. indiſtinctè vti veriorem, & humaniorem ſemper ſecutus eſt Senatus. & hic fuit primus articulus, ſuper quo conſului, poſt aſſumptas inſulas Doctoratus, & ita fuit iudicatū. Vide quæ dixi infrà q. lij. verſic. Sed quid ſi poſthumus.

QVAESTIO XLVII.

1 *Filio à matre, vel aſcendentibus per lineam maternam praeterito, an teſtamentum valeat?*

HActenus de filio per patrem præterito dictū 1
eſt: quæ omnia etiam in auo & alijs aſcendētibus per lineam paternam locum habent. Quæro nunc, quid de filio per matrem, aut aſcendentes per lineam maternam, pręterito? & in hoc fac concluſionem, quòd mater tenetur inſtituere,

vel

vel exhæredare filium, aliàs, ſi filius ſit à matre præteritus, teſtamentum eſt nullum. ita concludunt communiter Scribentes, vt dicit Sapia in Rubr. C. qui admitti, nume. 58. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat. quando mater, vel auus maternus præterit filium, vel nepotem, in teſtamento, nulla inſerta cauſa: nam eo caſu proculdubiò teſtamentum eſt nullum. & ita tenent communiter Doct. omnes vbique, vt dicit Corn. conſil. cxviij. in litera A, libr. 2: Sed ſi in præteritione ſit inſerta cauſa legitima, eo caſu præteritio habetur pro exhæredatione. Ita dicit gloſſ. ordinaria, de qua ſuprà in nonnullis locis feci mentionem, in §. exhæredatos, in verbo, Voluit, in authen. de hære. & Falcid. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Bertrand. conſilio primo, numero quarto. lib. ij. in ij. parte, & conſil. xxiij. nume. 2. eo. vol.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Filius an liceat patrem, aut aſcendentes per lineam paternam, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quid ſi teſtentur de peculio caſtrenſi?*

1 QVæro nunc, quidè conuerſo, an liceat filiis exhæredare aut præterire parentes ſuos? Reſpond. diſtinguendum eſt inter patrem, & aſcendentes per lineam paternam, & matrem, & aſcendentes per lineam maternam. Quò ad patrem, & aſcendentes per lineam paternam, dic ꝙ ſi pater eſt à filio exhæredatus ſine cauſa, teſtamentum eſt ipſo iure nullum: ſi verò eſt adiecta exhæredationi cauſa ingratitudinis, valet teſtamentum mero iure: ſed ſi ipſa cauſa non probetur, poteſt à patre impugnari per querelam inofficioſi: ſi autem pater ſit præteritus à filio in poteſtate, tunc ſiue adiecta ſit præteritioni cauſa, ſiue non ſemper teſtamentum eſt ipſo iure nullum. Si verò ſit præteritus ab emancipato, tunc ſi non eſt adiecta cauſa, pariter teſtamentum eſt ipſo iure nullum, ſed ſi eſt adiecta præteritioni cauſa valet teſtamentum. ſed poteſt pater illud rumpere per contra tabulas. & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Guliel. Bened. in prima parte repet. cap. Raynutius, fol. 207 nu. 25 t. in fi.

2 Et hæc omnia intellige, vt procedant, non modò ſi filius teſtetur de peculio quaſi caſtrenſi, de quo poteſt teſtari, non obſtante, ꝙ ſit filiusfamiliàs, vt dixi ſuprà q. xviij. Sed etiam, ſi teſtetur de peculio caſtrenſi: nam hodie non poteſt filius in poteſt. condens teſtamentum, de peculio caſtrenſi, vel quaſi parentes ſuos præterire, aliàs ſi eos præterea, ſiue cum cauſa ſiue ſine cauſa, teſtamentum eſt nullum: ſi verò eos exhæredet, eſt locus querelæ. ita tenet glo. in l. fin. in verbo, Teſtamenta. C. de inoff. teſta. & ita communiter tenetur, vt dicit Fulgoſ. in repet. auth. ex cauſa, numero 7. Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Alex. in l. nemo, in fine. C. qui teſtam. fac. poſſ. & ſui d. l. fi. nu. 5 C. de inoff. teſtamen. Curt. Iun. in d. auth. ex cauſa, numer. 49. Ripa in l. centurio, poſt num. 43. ff. de vulgar.

QVAESTIO XLIX.

1 *Filius an liceat matrem, vel aſcendentes per lineam maternam, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quibus ex cauſis?*

1 QVò verò ad matrem, vel aſcendentes per lineam maternam. Dic ꝙ filius non poteſt matrem ſine cauſa præterire, neque à legitima excludere. ita communiter tenetur, vt dicit Gul. Bened ct. in ſecunda parte repet. cap. Raynutius, fol. 46. poſt nu. 30 Cæterum. cum cauſa bene poteſt: & talis præteritio pro exhæredatione habetur. §. ſancimus, in auth. vt cùm de appellat. cognoſc.

2 Quæ autem ſint cauſæ, propter quas filij poſſunt parentes exhæredare aut præterire, vide in d. §. ſancimus, cum ibi nota.

QVAESTIO L.

1 *Frater à fratre præteritus, aut exhæredatus non impugnat eius teſtamentum niſi in eo ſit inſtituta turpis perſona.*

2 *Et an rumpatur eo caſu in totum, an autem vſque ad legitimam tantùm?*

3 *Et quid ſi aliquid legati nomine fratri reliquerit? deinde turpem perſonam hæredem inſtituerit?*

1 SVcceſſiuè quæro, quid in collateralibus? Reſpond. ꝙ in illis non eſt tractandum de præteritione, aut exhæredatione. Non enim tenetur frater fratrem in teſtamēto hæredem inſtituere. Et ideo, ſiue frater ſit præteritus, ſiue exhæredatus, non poteſt aliquo modo teſtamentum fratris impugnare: vno tantùm caſu excepto, quando ſcilicet frater aliquam turpem perſonam hæredem inſtituit: nam eo caſu datur fratri præterito querela inofficioſi. Et de his omnibus habes tex. qui eſt clauis in hac materia, in l. fratres, C. de inofficio. teſtamento.

2 Sed quæro, nunquid per huiuſmodi querelam teſtamentum rumpatur in totum, an autem vſque ad legitimam tantùm ipſius fratris, quæ eſt quarta pars ipſius hæreditatis, vt dixi ſuprà hoc eod. lib. §. legitima. Reſpond. ꝙ odio ipſius turpis perſonæ inſtitutæ, teſtamentum rumpitur in totum. & hæc eſt communis ſententia, vt dicit Iaſon in d. l. fratres, num. 8. quem refert Afflict. deciſ. cciiij. nu. 2. & iudicio meo extra propoſitum, & ideò aduerte, ne æquiuoces, vt faciunt multi in hoc articulo. Aut enim frater in ſuo teſtamento, in quo turpiter perſonam hæredem inſtituit, nihil fratri reliquit: & hic eſt vnus caſus de quo loquitur Iaſ. in d. l. fratres, num. 8. Aut verò aliquid reliquit & hic eſt alius caſus, de quo loquitur Afflict. in loco præallegato, & de hoc tractat Iaſ. in d. l. fratres, poſt nu. 2. verſic. iij. extende. non autē nu. 8. prout ipſe illum allegat, & de hoc ſtatim dicemus.

3 Pone ergo, ꝙ frater in teſtamento aliquid legati nomine fratri reliquerit, deinde turpem perſonam hæredem inſtituit. Quæro, nunquid hoc caſu, adhuc competet fratri querela ad reſcindendum teſtamentum in totum, an autem ſolummodo poterit agere ad ſupplementum legitimę? Reſpond: in hoc articulo varię fuerunt Doctorum opin. nam aliqui tenuerunt, ꝙ teſtamentum rumpatur in totum: & fuit opin. Guliel. de Cun. in d. l. fratres, quam dicit eſſe communem Iaſ. conſil. lxxj. numer. 3. lib. j. Dec. conſil. cccccxxx. num. 13. Contrariam verò opin. ſcilicet quòd hoc caſu ſolummodò agere poſſit ad ſupplementum legitimę, tenuit Angel. in l. j. ff. de inoff. teſta. & hanc dicit eſſe magis communem opi. Pariſ. conſil. lxiiij. numer. 26. lib. iij. & ſecundum iſtam opin. Ang. in

facti

facti contingentia iudicauit Conſ. Neapolitanũ, teſte Afflict. in alleg. deciſ. cciiij & certè licet hæc opi. videatur æquior, quia magis fauet teſtamento, nihilominus mihi ſemper placuit contraria opin. ſcilicet ꝙ rumpatur in totum. Nam diſpoſitio l. fratres, non ſolùm fundatur in fauore fratris, ſed etiam in odio perſonæ inſtitutæ: neque verum eſt, ꝙ ita tenendo, eſſet melioris conditionis frater, quàm filius, quia imò idem eſſet in filio, ſi non eſſet inſtitutus, ſed tantùm legati nomine aliquid ei relictum fuiſſet, nam & ipſe proculdubio impugnat teſtamentum in totum, non autem petit ſupplementum legitimæ, vt dixi ſupra q. xxxviij. & licet fauere videatur diſpoſitioni teſtatoris, tamen vbi irrationabilis eſt, vt in hoc caſu, in quo teſtator prætulit turpem perſonam fratri, potius eſſet fauendum illi, qui ab inteſtato fuiſſet ſucceſſurus: & ſi caſus contingeret, ita conſulerem, & iudicarem, licet Curt. Iun. in d. l. j. nu. 6. dicat, quod requiſitus, vt conſuleret, in caſu in quo ſcripſit Dec. in allegato conſil. ccccccxxx recuſauit conſulere. Poſſunt tamen in hoc propoſito cõſiderari tres caſus: & hoc modo diſtinguendo, omnes opi. ad concordiam reduci. Aut in teſtamento, in quo turpis perſona eſt inſtituta nihil relictum eſt fratri, & tunc per querelam rumpit teſtamentum in totum, & ita procedat, quod dictum eſt ſuprà verſi. Sed quæro. Aut reliquit aliquid, ſed non titulo inſtitutionis & tunc pariter rumpit totum, ad exemplum deſcendentium. Licet enim regulariter in collateralibus non ſit neceſſarius titulus inſtitutionis, neque eis aliqua legitima debeatur, eſt tamen ſpeciale, vt dixi, quando turpis perſona eſt inſtituta, quia eis debetur legitima: & conſequenter non eſt impertinens dicere, ꝙ talis legitima ſit eis relinquenda titulo inſtitutionis, & ita procedat opi. Guli. de Cun. quã ego ſequor. Aut verò, & hic eſt tertius caſus, reliquit titulo inſtitutionis, ſed minus legitima, & tunc procedat opi. Ang. & ſequacium. Cogita.

QVAESTIO LI.

1 *De præteritione patroni per libertũ in teſtamento facta.*

1 ESſet etiam hoc loco aliquid dicẽdum, de præteritione patroni per libertum in teſtamento facta: ſed quia hæc materia patroni & liberti ferè in deſuetudinem abijt, remitto te ad notata in §. Sed noſtra, Inſti. de ſuc. lib. cum ſimi.

QVAESTIO LII.

1 *Teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis vel exhæredationis, hodie annullatur tantùm quò ad inſtitutionem, cætera autem firma manent, ex diſpoſitione auth. ex cauſa. C. de lib. præter.*

2 *Et quid in præteritione facta per patrem, aut alios aſcendentes per lineam paternam?*

3 *Et quid in præteritione filij poſthumi?*

4 *Et quid ſi huiuſmodi poſthumus ſit ignoranter præteritus?*

5 *Et quid ſi ſit præteritus frater, & turpis perſona inſtituta?*

6 *Et quid ſi exhæredatio facta ſit cum cauſa, quæ tamẽ deinde probata non fuerit?*

1 PRæcedẽtibus quæſtionibus viſum eſt, quemadmodum teſtamentum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, reddatur nullum, vel impugnari poſſit. Nunc ſciendum eſt, ꝙ licet ſecundum iura antiqua teſtamentum annullaretur in totum; ſcilicet tam reſpectu inſtitutionis, quàm legatorum & aliorum quæ in ipſo teſtamento continentur: Hodie tamen quò ad inſtitutionem bene annullatur, iuxta diſpoſitionem iuris antiqui, ſed cætera in teſtamento contenta firma manent: & hoc ex diſpoſitione vulgatæ auth. ex cauſa, ſuprà multoties allegata. & ita tenent communiter omnes nemine diſcrepante, vt dicit Pariſ. conſi. lx. nume. 36. lib. ij. & conſil. lxiiij. numer. 20. eodem volu. ex quo enim iniuria facta filio præterito, vel exhæredato, erat tantùm circa inſtitutionem, valdè rationabile fuit, vt in ea tantũ parte annullaretur in qua peccatum fuerat.

Et quia hæc materia eſt ordinaria in Scholis, & valdè trita, breuiter attingendo tantùm principales concluſiones Doctorum dico, ꝙ diſpoſitio d. auth. proculdubio locum habet in præteritione facta de filio, per matrem, aut alios aſcendentes per lineam maternam: quæ quidem præteritio, ſi facta ſit cum cauſa, habetur pro exhæredatione, vt dixi ſuprà q. xlvij & ita tenent cõmuniter omnes Scribentes, vt dicit Pariſ. in d. conſil. lx. numer. 12. ita etiam communiter teneri affirmat Imol. in l. filio præterito, nume. 30. ff. de iniuſto rupto. Sed quid in præteritione facta per patrem, vel alios aſcẽdentes per lineam paternam? Reſpond. aliqui dixerunt, ꝙ non, ſed ꝙ tantummodo locum habet in præteritione materna. & hanc opin. dixit tenere Doctores omnes. Cyn. in d. l. filio præterito. ff. de iniuſ. rup. Sed in hoc Cyn. verum non dixit, vt affirmat Bald. in d. l. filio præterito, poſt nume. 2. quem refert, & ſequitur Imo. in ea. l. filio præterito, poſt num. 7. Tenendum eſt igitur, quod diſpoſitio d. authenticæ locũ habet, etiam in filio à patre præterito: quã opi. dicit eſſe communem Imol. in d. l. filio præterito, nu. 12. & ſeq. & hæc cõcluſio locum habet, ſiue talis filius à patre præteritus, ſit in poteſtate patris conſtitutus, ſiue ſit emancipatus: & ita in filio in poteſtate, cõcludit Bar. in d. auth. ex cã, nu. 2. & eſt cõmunis opi. vt dicit Alex. in d. auth. ex cã, nu. 15. Cor. cõſi. clxxxviij. col. ij. in littera D. lib. ij. Iaſ. in d. auth. ex cauſa, nume. 1. Idem in filio emancipato tenet Barto. in d. auth. ex cauſa, nu. 8. & ita communiter teneri atteſtatur Apoſtil. ad Barto. ibi, pariter, ſub nu. 8. Hanc etiam eſſe communem ſententiam dicit Iaſ. in ea. auth. ex cauſa, nu. 7. Eſſet enim valdè inconueniens, vt eſſet melioris conditionis filius emancipatus, quàm ſuus. Et licet circa hæc multa diſputando dici poſſent, tamen in practica temerarium eſſet illa in dubium refricare.

Item quæro, an diſpoſitio d. authẽ. locum habeat tam in præteritione filij iam nati, quã in præteritione poſthumi. Reſpõ. ꝙ ſic: & quod habeat locum in præteritione filij iam nati à patre ſcienter facta, tenuit Bart. in d. authen. ex cauſa, nume. 4. & hæc eſt communis ſententia, vt ait Curt. Iun. in d. authẽ. ex cauſa, nu. 6. & ſequen. Quòd autem habeat locum etiam in præteritione poſthumi, tenuit Bart. in ea. auth. ex cauſa, nu. 6. licet loquatur, quando ſcienter fuit præteritus. & ita cõmuniter teneri atteſtatur Imo. in c. cùm eſſes, nu. 26. de teſta. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in d. auth. ex cauſa, n. 17. Cor. in d. cõſi. clviij. col.

col.iiij.in litera R.lib.ij.& cõſil.ccxliiii.in litera G.eo.vol.Iaſ.in d.auth.ex cauſa.nu.2.Bertrand.cõſi.cl.nu.1.lib.iij.in ij.parte.Cur.Iun.in d.auth.ex cauſa,nu 12.& ſeq.Pariſ.conſi.lx.nu.9.lib.ii & conſil.lxiiij.nu 6.eo.vol & hoc ferè omnes fatentur.

4 Sed quid ſi poſthumus ſit ignoranter præteritus, nunquid etiam hoc caſu locum habebit diſpoſitio d.auth.ex cauſa? Rëſpond.ꝙ in hoc articulo Doctores fuerũt multum varii: multi enim tenuerũt, quòd etiam hoc caſu locum habeat.& hanc opi.dicit eſſe communem Pariſ.in d.conſil.lx.nu.13.& conſi.lxj nu.14.eod.lib.& in d.cõſil.lxiiij.nu.8.Contrariam verò ſententiam, ſcilicet ꝙ imò diſpoſitio d.auth. non habeat locum vbi poſthumus ſit ignoranter prætetitus, tenuit Bar.in d.auth.ex cauſa,nume.4.& hanc opi.dicit eſſe magis communiter approbatam Iaſ.in d.auth.ex cauſa,nu.3.& ſeq.quem refert Bertrand.conſi.cl.nume.2.libr.ii.in ſecunda parte.Hanc etiam dicit magis eſſe communem Aret. conſil.clviij.quod eſt conſi.vltimum,prout illum refert Tiraq.repe.l.ſi vnquam,in verbo,Donatione largitus.nume.263.Guli.de Benedict.in prima parte repet.cap.Raynutius,fol.204.nu.232.& ſeq.Curt.Iun.in d.auth.ex cauſa,nume.17.Apoſtil.ad Bar.in d.auth.ex cauſa,ſub nume.4.& hæc opi.mihi ſemper placuit, tanquam verior, & æquior, & magis fauens filijs,& adhærens veriſimili menti teſtatoris,quæ etiam proculdubio eſt magis communis, & ideò ab ea in practica non recedas,ſi vis rectè iudicare.& in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ dixi ſuprà q.xlvj.verſi.Et hæc quidem.quæ omnia poſſunt ad hanc quæſtionem ſatis accommodari.

5 Sed quæro,tu ſcis,ꝙ frater præteritus à fratre,ſi turpis perſona ſit inſtituta poteſt teſtamentum fratris per querelã reſcindere,vt dixi ſuprà quæſ.50.Nũquid etiam hoc caſu erit locus diſpoſitioni d.auct.ex cauſa,vt ſcilicet legata , & cætera in teſtamento ipſo contenta præter inſtitutionem, conſeruentur?Reſpond. Hæc eſt ardua quæſtio & quæ indigeret deciſione Imperatoris,vt ſentire videtur Salyc.in l.fratres,num.9.C.de inoff.teſta.Communis tamen ſententia videtur eſſe, ꝙ iſto caſu non habeat locum diſpoſitio d.auct. ſed ꝙ ſimul cum inſtitutione omnia corruant, teſte Iaſon.in d.l.fratres,num.3. Quæ tamen opinio mihi ſemper viſa fuit terribilis. Videtur enim(iudicio meo)valdè iniquũ,ꝙ filius præteritus , rũpens teſtamentum paternum, teneatur præſtare legata,& fideicommiſſa,non autem frater rumpens teſtamentum fratris : & ſic ꝙ collaterales ſint melioris conditionis , quàm deſcendentes. Nec quicquam facit, ꝙ in correctoriis non fiat extenſio,etiam ex maioritate rationis , quia poſſet dici,verba ipſius auctenticæ eſſe generalia, & abſque vlla extenſione comprehendere caſum noſtrum.Præterea illa concluſio , ꝙ in correctoriis non admittatur extenſio, etiam ex maioritate rationis,non eſt ſine controuerſia:& multi atteſtantur communem opin.eſſe in contrarium, & habet etiam multas limitationes,quæ poſſunt ad hoc propoſitum optimè accommodari,vt latè dixi ſuprà lib. .ideò ſi caſus contingeret in facto,credo ꝙ non peccaret mortaliter Iudex qui iudicaret contra hanc communem ſententiam.

6 Sed nunquid generaliter quocunque modo teſtamẽtum impugnetur ex cauſa exhæredationis habebit locum diſpoſitio d.auct.ex cauſa?Reſpond.ꝙ in hoc articulo aliquando fuerunt opi. Nam glo.communiter tenuerunt, vbi exhæredatio facta eſt cum cauſa.quæ deinde non probatur legitima(quò caſu teſtamentum reſcinditur per querelam inofficioſi , tanquam conditum à demente)quod non ſit locus diſpoſitioni d.auct. & hanc opi.dixit eſſe communem Signorol.conſil.clxxj.nu.8.in fi.prout illum refert Curt.Iun.in auctẽn.ex cauſa.num.68 Contrarium autem ſententiam,ſcilicet ꝙ ſiue exhæredatio facta ſit non inſerta cauſa legitima,ſiue cauſa ſit incerta, ſed per hæredem non probata, ſemper ſit locus diſpoſitioni dictæ auct.tenuit Bar.in d.auct.ex cauſa,nume.9.& quidquid dicat Signorol.in allega.conſi.ita communiter tenetur,vt affirmat Cor.in d.cõſi.clviij.col.v.in litera T.lib.2.& conſi.ccxxv.in litera E.lib.iij.Iaſ.in auth.ex cauſa,poſt nu.8 verſic. Sequitur text.Hanc etiam opin. dicit eſſe communem,Imol.in dicta l.filio præterito.nume.32.ff.de inſtitu.mpt.Alexan.in d.auth.ex cauſa,nu.8. Vtroque enim caſu militant verba ipſius authenticæ,& eadem quoque ratio.

QVAESTIO LIII.

1 *Inſtitutio facta in re certa an ſuſtineatur ex diſpoſitione auct.ex cauſa.*

SEd quia tex.in d.auct.dicit,ꝙ teſtamentum irritatur,quantum ad inſtitutionem:Quæro,nũquid irritetur etiã inſtitutio facta in re certa? Reſpon.ꝙ quatenus talis inſtitutio ſapit vim legati, ſuſtinetur ea diſpoſitione d. auct. quatenus autẽ poteſt habere vim inſtitutionis, annullatur. ita tenet Bar.in d.auct.ex cauſa,nu.15.& eſt communis opi.vt dicit Alex.in ea.auct.ex cauſa.nu.7.Rubeus conſi.clxiiij.nu.6. Ideò ſi pater, præterito filio,inſtituat aliquem in re certa,nullo dato cohærede vniuerſali,iſte inſtitutus in re certa,habebit ſolummodò illam rem,in qua fuerat inſtitutus:quatenus autem potuiſſet per ius accreſcendi habere reliquum hæreditatis, non ſuſtinetur eius inſtitutio. Vnde in hoc propoſito quãdo inſtitutus in re certa ſit loco legatarii,vel loco hæredis,quæ dixi ſuprà,§.Inſtitutio. 1

QVAESTIO LIIII.

1 *Legata,ſeu fideicommiſſa vniuerſalia,nunquid ſuſtineantur ex diſpoſitione auct.ex cauſa?*

2 *Et an ſubſtitutiones pupillares,vel exemplariæ?*
Et quid ſi factæ ſint ipſimet filio præterito?ibid.

3 *Et an legata facta in ipſo filio præterito?*

4 *Et an legata facta turpibus perſonis?*

5 *Et quid de legatis factis in codicillis?*

6 *Et an huiuſmodi legata quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione d.auct.ex cauſa petantur in teſtamento,vel tanquam ab inteſtato?*

NVnc vidẽdum eſt,quia tex.in d.auct.ex cauſa, ſimpliciter dicit cętera firma manent: an generaliter omnia contenta in teſtamento pręter inſtitutionem,ſuſtineantur,& quidem derelictis particularibus,nulla eſt inter Docto. controuerſia,Sed quid in legatis fideicommiſſis vniuerſalibus?Reſpond.ꝙ etiam illa ſuſtinẽtur.ex diſpoſitione d.auct.ita tenuit Bar.ibi,num.18.& ad hoc allegatur gl.in d.l.ita tamen.§.quoties, in verbo 1

Compelli debet,ff.ad Treb.quam dicit eſſe communiter approbatam Socin.conſil.xcij.nu.3. lib. lij.Et ita communiter teneri atteſtatur Imo.in d. l.filio præterito,poſt nu.36. verſ. an autem comprehendat, Claud.in d. l. ita tamen, quam legit. cum l.omnibus.§.quoties, numer.3.Hanc etiam dicit eſſe communem opin.Alex.in d.authentic. ex cauſa.nu.8.Iaſon in d.auth.ex cauſa,poſt num. 6.verſ.Quintò limita,& nu.11.Dec.conſ.xcv.nu. 3 Gul.Benedic.in prima parte repe.c. Raynutius fol 205.nume.237 Curt.Iun.in d.auth.ex cauſa, poſt nu. 54. verſic. Tertiam concluſionem Pariſ. conſil.lx.nu.11.lib.ii.& conſi.lxi.nu.1.eod.vol.& conſ.lxiiij.nu.8.eod.vol.Talia enim fideicommiſſa nō impediūt ſucceſſionē inteſtati, & ideo ſicut filio īſtituto potuiſſet imponi onus fideicōmiſſi, neque propterea illi diceretur eſſe facta aliqua iniuria,ita etiā debet in præiudicium præteriti ſuſtineri,cui ſatis eſſe debet, ſi inſtitutio ipſa corruit.

2 Quæro etiam, nunquid ſuſtineantur ſubſtitutiones pupillares, & exēplariæ factæ filiis in ipſo teſtamento? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet Barto.in d. auth.ex cauſa,num.16. & ita magis communiter tenetur,vt dicit Bertran. conſ. cxxxix. poſt nu. 1. lib.ij.in ſecunda parte. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Imo.in c.Raynutius,nu.99.de teſta. Alex.in d.l.j.§.fin.nu.5 de vulga.Iaſ.in d. auth. ex cauſa,nu.10.Claud.in d.l.i.§.fin.nu.3.Tales enim ſubſtitutiones non impediunt ſucceſſionem ab inteſtatò, vt ſuperius de fideicommiſſo dictum eſt.Quæ quidē concluſio ſatis de plano procedit, quando talis ſubſtitutio pupillaris eſt facta alteri filio. Sed quid ſi facta ſit ipſimet filio præterito? Reſpond. ꝙ pariter ſuſtinetur. & ita eſt communis opinio,vt dicit Claud.d §.fi.nu. 5. Gul. Benedic.in ſecunda parte repet.cap.Raynutius.fol.39. poſt nu.66.Nā pupillaris ſubſtitutio concernit fauorem illius,cui facta eſt meritò ab eo non rumpitur. Secus ergo dicendum eſt in vulgari ſubſtitutione,per quā directò ſucceditur ipſi teſtatori, illa enim proculdubio irritatur,ſicut & inſtitutio, aliàs hoc caſu diſpoſitio ipſius auth. redderetur eluſoria, quia ſubſtitutus vulgaris admitteretur in defectum inſtituti,& filius prçteritus adhuc remaneret excluſus.

3 Præterea quæro, nunquid ſuſtineantur etiam legata facta ipſi filio præterito, vel exhæredato? Reſp.ꝙ non:ita tenet Bar.in d.auth.ex cauſa, nu. 19.& eſt cōmunis opi.teſte Roma.cōſ.ccccccxvj. nu.10.quem refert Gozad.conſ.xlix.nu.19.Cor. conſ.lxij.in litera F.lib.ij.Iaſ.in d.auth.ex cauſa,nu. 14.& ſeq.Ripa.in l.ij.poſt nu.33. ff.de vulg.Ioan. Nic.Atelaten.in ij.conſ. poſito poſt tit. de ſecun. nup.nu.3.Qui enim teſtamentum impugnat,indignus eſt,vt aliquid ex eo conſequatur.

4 Item quid dicendum de legatis,qui in ipſo teſtamento facta ſunt per teſtatorem turpibus perſonis,nunquid,& ipſa ſuſtinētur ex diſpoſitione dictæ auth.ex cauſa Reſp.ꝙ nō:& eſt ꝯmunis opi. vt atteſtatur Rubeus in repe.l.Titia.§.Imperator, nu.92.ff.de leg.ij. Sunt enim huiuſmodi perſonæ legibus odioſæ.l.fratres. C.de inof.teſt. & faciūt in ꝓpoſito ea quæ dixi ſuprà.q.lij.ver.Sed quæro.

5 Sed pone teſtator fecit codicillos, in quibus multa legata fecit diuerſis perſonis, deinde condidit teſtamentum. in quo filium præterijt, vel nulliter exhæredauit, Modò filius impugnat teſtamentum: Quæro, an ex diſpoſitione auth. ex cauſa ſuſtineantur etiam illa legata facta in codicillis? Reſpon.ꝙ ſic,ita tenuit gl.in l j.in verbo,Literas. C.de codicil. quam dicit eſſe communiter approbatam Cur.Iun.in d.auth.ex cauſa,poſt nu. 62.Semper enim quādo quis decedit teſtatus,codicilli,ſiue ante teſtamētū,ſiue poſt teſtamētū cōditi ſint,accipiūt robur in teſtamēto,& ab ipſo pēdere dicūtur,meritò de iſtis legatis idē eſt iudicandum,ac ſi in ipſomet teſtamento relicta fuiſſent.

Pro complemento huius materiæ quæro,nunquid legata quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione d. auth.ex cauſa,petantur actione ex teſtamēto, an autem tanquā ab inteſtatò,dixi ſuprà.§.legatum. 6

QVAESTIO LV.

1 *In teſtamento regulariter interuenire debent ſeptem teſtes.*
2 *Et an fœmina poſſit eſſe teſtis in teſtamento?*
3 *Et quid de iure canonico?*
4 *Et quid in teſtamento inter liberos?*
5 *Et quid in teſtamento militis?*
6 *Et an in codicillis?*
7 *Monachi & mendicantes nunquid poſſint in teſtes adhiberi in teſtamento?*
8 *Legatarius an poſſit eſſe teſtis in teſtamento?*
9 *Filius an poſſit pro patre teſtificari in teſtamento?*
10 *Teſtis inhabilis qui communi opinione reputatur habilis poteſt in teſtamento adhiberi?*

EX his, quæ proximis quæſtionibus tractata ſunt,habes ſatis declaratum primum requiſiti ad teſtamenti validitatē, ſcilicet inſtitutionem hæredis. Nunc ad alia tranſeundo, ſcire debes, ꝙ regulariter in teſtamento debent interuenire ſeptem teſtes.l.hac conſultiſſima.C.de teſtam. 1

Scias tamen, ꝙ licet regulariter omnes perſonæ tam maſculi, quam fœminæ, poſſint eſſe teſtes in quolibet actu humano, modò aliàs ſint idonei. tamen in teſtamento eſt ſpeciale quòd aliquæ perſonæ interuenire non poſſint, de quibus in l.qui teſtamento,la ſecunda,ff. de teſtam. & ſimilibus. Et in primis mulieres non poſſunt ad condendum teſtamentum in teſtes adhiberi, & hoc quidem de iure ciuili eſt expeditum,eſt enim de hoc text.expreſſus in d.l.qui teſtamento §.mulier.& ratio eſt,quia mulier eſt fragilis, & corruptibilis,vt dicit glo.in d. §. mulier, in verbo, Non poterit:quam omnes Doctores ſequuntur nemine diſcrepante, dicit Bellon. conſil. xiiij. nu. 8. & quotidie docet experientia,Ideò lex in actu adeo præiudiciali,& in quo ſæpe ſolent cōmitti falſitates,& fraudes,& de eius integritate non confidit. 2

Sed quid de iure canonico? Reſpond. ſi quæratur de teſtamento condito ad pias cauſas res non habet difficultatem, quia in illo abſolutè mulier poteſt teſtificari,vt dixi ſuprà q.vj.verſ.Tertiò infertur:& ita obſeruādum eſt in vtroque foro.Sed quid ſi teſtamentum ſit conditum ad cauſas prophanas, nunquid mulier de iure canonico poterit in eo teſtis adhiberi? Reſp. ꝙ in hoc articulo Doctores ſunt varij Multi enim tenuerunt, ꝙ ſic: & hanc opin.dicit eſſe communem Pariſ.conſ.lj.nu. 16.lib.iij.Crottus de teſtib.in prima parte.nu.10. prout illum refert Didacus in d. cap. cùm eſſes, nu.14.de teſta. Multi etiam tenuerunt cōtrarium. 3

ſ.ꝙ immò etiam de iure canonico, mulier in teſtamento condito ad cauſas profanas, non poſſit eſſe teſtis. & hanc opi. dicit eſſe communem Alex. conſil.lxxxiiij.in fin.lib.ij.prout illum refert Io.Dilect.de Arte teſtandi, tit.ij.caut.ij.nume.7.Ego tamen non reperio Alex.in allegato conſil.lxxxiiij. quod eſt duplicatum in conſil. clxxvij. lib.ij.atteſtari de communi opi.licet, nume. 5.videatur hoc ſentire.& alleget plures authoritates pro hac parte.Fortè melius in propoſito poſſet allegari idem Alex.conſil.lxx.nume.13.eodem vol.ij.quod eſt appendix, ſiue confirmatio illius conſil. lxxxiiij. ſuprà allegati, vbi hoc idem tenet, & valdè miratur de quodam conſulente qui dixerat communem opin. eſſe in contrarium. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Bello.conſil.14.poſt num. 8.quam ego etiam ſequor, tanquam veriorem, & magis communem. Vbicunque enim non reperitur aliqua diſpoſitio iuris ciuilis expreſsè immutata à iure canonico, nõ debem' inducere impugnãtiã inter ius canonicũ, & ciuile, vt dixi ſup.li.x.

4 Quæro etiam, quid in teſtamento cõdito inter liberos, an in eo poſſit mulier in teſtem adhiberi? dixi ſuprà q.viij.verſicu.Secundò infertur.

5 Sed hic quæro etiam, an in teſtamento militis mulier poſſit eſſe teſtis? Reſpond.ꝙ ſic.& eſt communis ſententia, vt dicit Bauer.in §.planè, nume. 5. Inſtit. de teſtam. milit. Eſt enim in teſtamento militis remiſſa omnis ſolemnitas iuris ciuilis, vt dixi ſuprà quæſt.xv.

6 Item quæro, an mulier poſſit eſſe teſtis in codicillis? dixi ſuprà §.codicillus.

7 Vlterius quæro nunquid monachi, & fratres mendicantes poſſint in teſtamentis teſtes adhiberi? Reſpond. quòd ſic.& ita ſe habet communis obſeruantia, & conſuetudo. vt atteſtatur Natta in repe.§.ex imperfecto, poſt nu.18 1.ſubdens, quòd eſt valdè rationabilis, quia ſolent à teſtatoribus adhiberi tanquam legationes, ſub ſpe, ꝙ eorum voluntates non reuelent licet quandoque contrarium contingat.

8 Præterea quæro, nunquid legatarius poſſit eſſe teſtis in teſtamento? Reſpond.aut quæris, an ſi in numero ſeptem teſtium, qui fuerunt adhibiti in teſtamento, reperiatur aliquis deſcriptus, cui teſtator in teſtamento legatum reliquerit, an teſtamentum ipſum valeat, tãquam confectum cum ſolemni numero teſtium, & dic: ꝙ proculdubiò teſtamentum erit nihilominus validum: & ſolemne, d.l.qui teſtamento, la ij.in princ.ff.de teſtamẽtis. Aut quæris, ſi agatur de probando per teſtes ipſo teſtamento, vel legato, an legatarius ſit idoneus teſtis, & in hoc remitto te ad ea quæ latè dixi ſuprà lib.ſecundo.§.teſtis q.

9 Sed nunquid filius poterit pro patre teſtificari in teſtamentis? Reſpond.abſolutè, quòd non ſiue filius ſit in poteſtate, ſiue emancipatus, & ſiue pater condat teſtamentum, ſiue ipſe pater ſit ab alio hæres in teſtamento inſtitutus, ita tenet Bar.in d. l.qui in teſtamento.§.quæcunque, nu.2.& eſt cõmunis opi.vt dicit Are.in eo.§.quæcunque, poſt nu. 6. verſ.& contra illam.& meritò filius eſt in hoc ſuſpectus, cùm ſecundum communes regulas, cenſeatur vna & eadem perſona cum patre.

10 In hoc etiam propoſito nota vnum quod ſuperioribus diebus contigit in practica: ꝙ ſi aliquis aliàs inhabilis adhibeatur in teſtem in teſtamẽto, puta, quia ſit infamis vel ſeruus, qui tamen non reputabatur communis opinione, pro ſeruo neque pro infami, valet teſtamentum, ita dicit gloſ. not.in l.cum lege, in §.fina.in fin. ff. de teſtamen. quam ſequuntur communiter Scribentes, vt atteſtatur Alexand.in l.prima, numero 11. C.de teſtamen. Semper enim inclinare debemus in ſententiam, ſecundum quam vltima teſtatoris voluntas conſeruatur, & ſuſtinetur.

QVAESTIO LV.

1 *Regulariter in teſtamento interuenire debẽt ſeptẽ teſtes.*
2 *Et an huiuſmodi numerus teſtium ſit de ſubſtantia ipſius teſtamenti?*
3 *Et quid tempore peſtis?*
4 *Et quid in teſtamento condito inter liberos?*
5 *Et quid in teſtamento condito ad pias cauſas?*
6 *Et quid in teſtamento condito à ruſticis?*
7 *Et quid ſi quis teſtetur coram Imperatore?*
8 *Et an ſufficiant ſex teſtes, & Notarius?*
9 *Et quid ſi adſit ſtatutum, quòd teſtamentum poſſit fieri coram quinque teſtibus?*

NOn ſufficit teſtes, qui in teſtamento adhibiti ſunt eſſe idoneos, niſi etiam ſint ſecundum numerum à lege conſtitutum: licet enim regulariter in quolibet actu duo teſtes ſufficiant, iuxta illud: In ore duorum vel trium, &c.tamen in teſtamentis, in quibus, vt dixi, ſæpiſſimè fiunt fraudes, & falſitates, requiruntur, ꝙ ad minus ſeptem teſtes interueniant. 1

Et ſcias, quòd iſte numerus teſtium, non ſolùm eſt de forma probatoria ipſius teſtamenti, ſed etiam de eius forma ſubſtantiali. Ita tenet Bar. in l.nemo poteſt, in prima oppo. ff. de lega. primò. & eſt communis opin. vt atteſtatur Ripa.in d.l.nemo poteſt, poſt nume.27.Didacus in c. cùm eſſes, nume.8.de teſta.& hoc eſt maximi effectus. Nam ſi non eſſet de forma ſubſtantiali, poſſet teſtator in ſuo teſtamẽto iubere, vt licet confectum eſſet cum minore num. teſtium, valeret: quod tamen facere non poteſt, vt concludũt cõmuniter Doc. in allegata.l.nemo poteſt.Eſt etiam in alio magni effectus, quia ſi eſſet de forma probatoria tãtùm, ſequeretur, quod ſi pars confiteretur teſtamentum factum fuiſſe coram teſtibus, ſed nõ ſeptem, tale teſtamentum valeret, tanquam ſolemne, & probatum ex confeſſione partis: qua probatione nulla melior eſſe poteſt, quod tamen eſt falſum. 2

Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit, quando teſtamentum fit in tempore, in quo de facili poteſt haberi integer numerus teſtium. Sed quid ſi teſtamentum fiat tempore peſtis in quo propter ſuſpicionem contagionis, perſonæ non ita facilè ad infirmos accedunt, neque inuicem inter ſe cõuerſantur, prout faciunt tempore ſanitatis. Reſpon.in hoc articulo magna eſt controuerſia inter Doctores: nam aliqui dicunt, ꝙ tẽpore peſtis ſufficit, quod teſtamentum fiat cum quinque teſtibus: & fuit peregrinum dictum originale Bal.in l.fi.nu.1.in fi.C.de teſta.& hanc opi. dicit eſſe communem Dec.conſ.cclxxxix.nu.5.in fi.quem refert Io.Annib.in repet. l. nemo poteſt, nu.65.in fi.ff.de leg.j.Pariſ.conſ.xxxij.nu.6. li.ij.& conſ.xxxiij.nu.26.eo.vol.Io.Dilect.de arte teſtan. tit.ij.caut.ij.numer.2. Contrariam autem opinio. 3

quòd

quòd ſcilicet etiam ſi teſtamentum conficiatur tempore peſtis. propter hoc iura nihil diſpenſent circa ſolemnitates in ipſo teſtamemto requiſitas. & conſequenter, quòd etiam eo tempore requiratur integer numerus ſeptem teſtim, dicitur tenuiſſe Ang. in d. l. fin. C. de teſtam. qui tamen in libro meo hoc non dicit. & ita atteſtatur communiter teneri Alex. conſil. clxxvij. numer. 8. libr. ij. quem refert Iaſ. in d. l. fin. num. 4. & Rubeus conſ. clxv. nu. 1. & Boer. deciſ. ccxxviij. poſt nu. 10 Hanc etiam dicit eſſe communem Alex. conſ lxx. poſt num. 16. lib. ij. quem refert Ripa de peſte, in priuilegiis vltimarum voluntatum, numer. 7. Corn. conſil. lxviij. in litera I. lib. j. Socin. conſil. xxxv. nu. 6. in fin. libr. iij. Crottus in tract. de teſtib. numer. 12. Bertrand. conſil. ccxij. numer. 3. lib. j. in ſecunda parte. & conſil. ccxxxiij. poſt nu. 8. lib. ij. in ſecunda parte. Apoſtil. ad Aret. in l. hæredes palàm. in prin. poſt nu. 6. ff. de teſta. Bauer. in §. ſed hæc quidem. num. 23. & ſequen. Inſtit. de teſta. Afflict. deciſ. xxv. num. 2. vbi etiam refert ita iudicaſſe conſilium Neapolitanum, prout etiam iudicauit parlamentum Burdegalenſe, vt refert Boer. in allegata deciſ. ccxxviij. in caſu tamen in quo peſtis non erat magna. Hæc eſt ardua quæſtio, & indigeret Cæſarea deciſione, vel ſaltem prouiſione, vt ſenſiſſe videtur Bar. in l. j. ff. de bono. poſſ. ex teſta. millit. Si computentur authoritates, credo proculdubiò hanc opin. contra Bal. eſſe magis communem. Opinio tamen Bald. mihi ſemper magis placuit, modò duo concurrant, ꝙ ſcilicet ipſe teſtator tempore conditi teſtamenti ægrotaret morbo peſtis: ſecundum quòd eo tempore peſtis eſſet talis, vt veriſimiliter maior copia teſtium ibi haberi non poſſet. Hoc caſu intrepidè, ſecundum hanc opin. Bald. conſulerem, & iudicarem: & certè etiam illi qui tenent contra Bal. fatentur ferè omnes, quod ipſius opin. eſt æquior & humanior: quod eſt notandum, quia Senatus noſter, qui ſemper ferè in iudicando amplectitur æquitatem, credo, ꝙ de facili inclinaret in ſententiam Bald. niſi aliqua ſuſpicio fraudis aut falſitatis ſubeſſet. Vnum tamē ſcias, ꝙ licet nonnulli dixerint, ꝙ tempore peſtis etiam duo tantùm teſtes in teſtamento ſufficerent, eorum tamen opin. nullo modo eſſet tenēda, ideò dic, ꝙ ad minus quinque requiruntur. & in hoc omnes ferè concordant, vt dicit Corn. conſ. ccxcvij. in litera B. lib. iiij.

4 Quæro an in teſtamēto condito inter liberos ſufficiat minor numerus, quàm ſeptem teſtium? dixi ſuprà quæſtio. viij. verſicu. Hinc infertur.

5 Item quæro, quid in teſtamēto cōdito ad pias cauſas? dixi ſuprà quæſtio. vj. verſic. Hinc infertur.

6 Sed quid in teſtamentis conditis in iure per ruſticos, nunquid hæc ſolemnitas numeri ſeptem teſtium pariter erit neceſſaria? Reſpond. ꝙ non: ſed in illis eſt ſpeciale quòd ſufficiant tantùm quinque teſtes. & hoc ex diſpoſitione l. & ab antiquis quæ eſt lex. fi. C. de teſta. vbi eſt de hoc tex. expreſſus: & hæc quidem cōcluſio locum habet, ſiue huiuſmodi ruſticus teſtetur in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis. & ita cōmuniter tenetur, vt ait Alex. in d. l. fin. poſt nume. 8. in glo. in verbo, Scriptura. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Iaſ. in d. l. fi. poſt numer. 2. verſ. iiij. extende. & ita obſeruatur communiter, vt atteſtatur Bat. in d. l. fi. num. 1. Valet enim regulariter argumentum de teſtamento in ſcriptis ad nuncupatiuum, & è conuerſo. Scias tamen, quòd hoc priuilegium quod conceditur per d. l. fin. conceditur perſonæ, & loco, copulatiue. ſcilicet ruſticis, & in iure teſtantibus: & ideò, vt ſit locus diſpoſitioni d. l. fi. requiritur, ꝙ vtrunque concurrat. Si ergo ruſticus teſtetur in ciuitate, vel ciuis in comitatu, non gaudebunt beneficio illius legis. ita dicit Barto. in dicta l. fin. numero 2. & eſt communis ſententia, vt dicit Boer. deciſ. ccxxviij. poſt numer. 10. & hoc etiam ſi eſſet tēpus peſtis, de quo tamen vide quæ dixi ſuprà, ver. Et hæc quidem.

Eſt etiam alius caſus valdè notabilis in hac materia, quia ſi aliquis teſtetur coram Imperatore, non eſt neceſſarius numerus ſeptem teſtium. & eſt de hoc tex. expreſſus in l. omnium. C. de teſta. Sed quomodo quis dicetur teſtari coram Imperatore? Reſpon. quòd ſiquis porrigat preces principi, in quibus exprimat, qualiter de rebus ſuis diſponat. dicit teſtatus coram principe, etiam ſi princeps ſuper huiuſmodi precibus nihil reſcripſerit. ita colligitur ex tex. in d. l. omnium. Sed quid, ſi quis non porrigat preces, ſed oretenus coram Imperatore dicat ſe inſtituere Titium hæredem, vel ſimilia, nunquid dicetur teſtatus coram Imperatore? Reſpond. quòd ſic, dummodò de hoc appareat per aliquos teſtes. & licet ſit magna controuerſia inter Scribentes, quot teſtes hoc caſu requirantur, tamen magis communis opin. eſt, ꝙ ſaltem duo requirantur, vbi non apparet preces fuiſſe porrectas. & ꝙ duo ſufficiant ſenſit Bart. in d. l. omnium, numer. 1. & hanc eſſe communem opi. atteſtatur Soc. Iun. conſ. cxxxviij. numer. 10. lib. primo, à qua, vt ipſe dicit, non eſſet conſulendo, aut iudicando recedendum, quem refert Didac. in Rubrica de teſta. in prima parte, nu. 2. Hæc tamen rarò contingunt in practica. 7

Quæro etiam, ſi adſint ſex teſtes, & præterea tabellio, qui de ipſo teſtamento debet eſſe rogatus, an ſufficiat? dixi ſuprà lib. ſecundo, §. Notarius. 8

Vlterius quæro, quid ſi adſit ſtatutū diſponens, ꝙ teſtamentum confectum coram duobus vel tribus teſtibus valeat? dixi ſuprà libro primo. 9

QVAESTIO LVII.

1 *Numerus ſeptem teſtium an requiratur in teſtamentis etiam de iure canonico, tractaturque materia c. cū eſſes de teſtamen.*

Et an diſpoſitio illius c. locum habeat etiam in teſtamētis conditis ad cauſas profanas?

2 *Et an in foro temporali?*

Et an extra terras eccleſiæ?

3 *Et an ſufficiant duo teſtes loco parochiani?*

4 *Et an duo teſtes ſine parochiano?*

HAbes ergo concluſionem, ꝙ ad validitatem teſtamenti requiritur numerus ſeptem teſtium, quidem, ſecundùm ius ciuile, nullam habet difficultatem. Sed quæro, quid de iure canonico, an minor numerus teſtium ſufficiat? Hæc eſt ardua, & difficilis quæſtio, quæ tota verſatur circa intellectū c. cùm eſſes, de teſta. vbi ſummus pontifex ait, Teſtamēta, quæ parochiani coram presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere. Videndum eſt igitur, nunquid 1

hæc concluſio quæ elicitur ex illo text. ſ. quòd in teſtamento ſufficiunt duo teſtes, cum presbyteri ſui interuentu habeat locum ſolummodò in teſtamẽtis conditis ad pias cauſas: an autem locum habeat, etiam in teſtamentis conditis ad cauſas profanas: deinde præſuppoſito, ꝙ habeat locum etiam in conditis ad cauſas profanas, an procedat in vtroque foro. ſ. tam in temporali, quàm in eccleſiaſtico, & tam in terris imperij, quam in terris eccleſiæ. Et in primis quidem multi tenuerunt, quòd diſpoſitio illius c. ſolummodò locum habeat in teſtamẽtis ad pias cauſas, & dixit Apoſtil. ad text. in d. cap. cùm eſſes, quòd hæc eſt crebrior opi. Sed quidquid ipſe dicat, tenenda eſt contraria opin. ꝙ ſcilicet ille tex. procedat etiam in teſtamentis conditis ad cauſas profanas. & ita communiter teneri atteſtatur Ruin. conſil. xiiij. numer. 4. libr. 2. & ꝙ de iure canonico in qualibet vltima voluntate ſufficiant duo teſtes, & ſacerdos, dicit eſſe communem Alex. conſil. clxxvij. num. 2. libr. ij. Corn. conſil. cxxxvij. in litera A. lib. ij. & conſil. cclxj. col. penul. in litera C. lib. iiij. quem refert Didacus in d. c. cùm eſſes, nu. 12. Soc. conſ. cxxxviij. nu. 5. libr. primo, ꝙ eſt duplicatum conſil. ccxxxv. lib. ij. Boer. deciſ. xcij. num. 2. & ſeq. Si enim in relictis ad pias cauſas ſufficiunt, duo teſtes, ſecundũ communem, concluſionem Doctorum, vt dixi ſuprà q. vj. verſic. Hinc infertur, certè non poteſt in illis habere locum diſpoſitio d. c. cùm eſſes, per quam, vltra duos teſtes requiritur etiam præſentia ſacerdotis. & ab hac opi. quæ eſt magis communis, vt etiam ex infrà dicendis apparebit, & quã cõſuetudo approbat vbique locorũ, iudicio meo valdè temerariũ eſſet in practica recedere.

2 Quæ quidem concluſio de plano procedit in terris eccleſiæ, in illis enim non videtur dubitandum, quin ſufficiant duo, vel tres teſtes, cum interuentu parochiani, iuxta diſpoſitionem d. cap. cùm eſſes: & hæc opin. proculdubiò eſt magis cõmunis, vt atteſtatur Alexan. conſil. xlvij. numer. 2. lib. ij. & conſil. cxlvj. nu. 6. eod. vol. Corn. conſil. xviij. in litera T. lib. ij. & conſil. cxxxvij. in litera A. eod. vol. & conſi. clxviij. in litera B. eo. vol. & Ripa de peſte in priuileg. contractuum, num. 12. Pariſ. conſi. lj. num. 13. lib. iij. Bello. conſil. xiiij. nume. 3. Ioan. Dilect. de arte teſtandi. tit. ij. caut. ij. poſt nu. 2. & intellige, ꝙ hæc concluſio locum habet in terris eccleſiæ, non ſolùm in foro eccleſiaſtico, ſed etiam in foro temporali, vt ſtatim dicam. Et licet Fulg. conſil. xxix. numer. 1. & 2. dicat, ꝙ hæc opin. non eſt communiter approbata, & ꝙ imò contraria opin. eſt communis, ꝙ ſcilicet in terris ſubiectis temporali iuriſdictioni Eccleſiæ, non valet teſtamentum in non pias cauſas conditum, niſi ſeruata ſolemnitate iuris ciuilis, credo, ꝙ de hoc dicto Fulgoſ. parum ſit curandum, cùm ferè omnes Doctores teneant contrarium, vt videri poteſt. & hæc etiam communis opin. eſt conſuetudine roborata, vt dicit Imola in d. ca. cùm eſſes, num. 13. & ſic non eſſet iudicando aut conſulendo ab ea recedendum. Extra verò terras Eccleſiæ, & ſic in terris imperij, non habet locum diſpoſitio d. c. cùm eſſes, ſed omninò debent interuenire ſeptem teſtes: ita volunt communiter Doct. vt dicit Corn. conſ. cclxj. col. iij. in litera H. li. iiij. & hæc opinio videtur de generali conſuetudine roborata, vt dicit Bertrand. conſi. clxxviij. in fi. lib. iij. in ſecunda parte. Quod tamen intellige, vt procedat in foro ſeculari, nam in foro eccleſiaſtico, etiam in terris imperij, ſeruatur diſpoſitio d. c. cùm eſſes, vt ſtatim dicam. Et ſic ex his omnibus collige cõcluſionem, ꝙ diſpoſitio d. ca. cùm eſſes. eſt obſeruanda in foro Eccleſiaſtico vbique, & in terris Eccleſiæ in vtroque foro. & hæc eſt communis ſententia. teſte Corn. conſil. xxxj. in litera B. libr. ij. & conſil. clxviij. in litera B. eo. vol. & conſ. clviij. in litera A. lib. iiij. à qua non recedas in practica, quia quantùm ego vidi, apud omnes ita ſeruatur ſine controuerſia. Bene verum eſt, ꝙ illi duo teſtes, qui debent vltra parochianum interuenire, debent eſſe idonei, & ſic omni exceptione maiores. & hæc eſt communis opi. vt dicit Alexand. conſilio clxxxvij poſt nume. 4. verſic. Secundò reſpondeo lib. ij. de qua nõ videtur dubitandum, ex quo in ipſomet cap. cũ eſſes. dicit, pſonis idoneis. &c. qs autẽ dicatur teſtis idone⁹, dixi ſuprà li. ij. §. teſtis.

Sed pone, aliquis fecit teſtamentum, in quo 3
adhibuit quatuor teſtes idoneos, non tamen teſtes aderat ſacerdos parochianus, nũquid iſti duo teſtes adhibiti vltra alios duos, ſupplebunt abſentium parochiani, ita vt teſtamentum valeat, perinde, ac ſi ipſe parochianus vnà cùm duobus teſtibus adhibitus fuiſſet, iuxta diſpoſitionẽ d. ca. cùm eſſes? Reſpond. ꝙ ſic: ita tenet Specul. de inſtr. editio. §. compendioſè, poſt nu. 12. & hanc opin. dicit eſſe magis communiter approbatam Bertrand. conſ. xlj. numer. 6. lib. iij. in ſecunda parte. Et dicit Alexan. conſil. cv. nu. 15. libr. iiij. ꝙ ita tenent communiter omnes, Hanc etiam opin. atteſtatur eſſe communem Dec. conſil. cclxxiiij. num. 8. quem refert & ſequitur Bello. conſil. xiiij. poſt numer. 3. & Didacus in d. c. cùm eſſes, nu. 13. Pariſ. conſil. xxxj. poſt nu. 15. libro tertio. & licet hæc opi. fortè in puncto iuris non tranſeat ſine difficultate, tamen propter authoritatem Doctorum illam tenentium, credo ꝙ in practica obtineret, neque ego auderem conſulendo, aut iudicando ab ea recedere, vbicunque eſſemus in foro Eccleſiaſtico, vel etiam in vtroque foro in terris Eccleſiæ. & quamuis Corn. conſ. lxxvij. in litera D. lib. j. & cõſ. cxxxvij. in litera C. lib. ij. dicat communem opin. eſſe, ꝙ in vltimis voluntatibus, in quibus non interuenit preſbyter proprius teſtatoris, remanet ius ciuile immutatum, & quòd ita obſeruatur in practica: nihilominus ex ſuprà allegatis apparet magis communem opin. eſſe in contrarium. Pro qua facit, quia ſemper plus creditur duobus teſtibus, quàm vni, quantæcunque dignitatis ſit. ſi ergo ſufficiũt duo teſtes cum parochiano, d. c. cùm eſſes, multo magis ſufficient quatuor teſtes.

Sed quid ſi duo tantùm teſtes in teſtamento 4
interuenerint ſine parochiano, nunquid tale teſtamentum valebit de iure canonico, ſecundum quod dicitur, ꝙ in ore duorũ vel trium ſtat omne verbum? Reſp. aliqui dixerunt, ꝙ ſic. & hanc opi. dicit eſſe communem Bal. conſ. cccciiij. li. iiij. put illum refert Io. Dilect. de arte teſtandi, ti. ij. caut. ij. nu. 4. Ego non reperio illud conſi. Bal. quia fortè allegatur ſecũdum aliam impreſſionẽ. Sed quidquid dicat Bal. contraria opi. eſt verior, ſcilicet, ꝙ vltra duos teſtes debet etiam parochianus interuenire: & eſt etiam magis cõmunis, vt atteſtatur

Imola

Imola in d. cap. cum eſſes. poſt nu. 13. & quia res eſt nimis clara, ſtultus eſſet, qui ab hac ſententia recederet in practica.

QVAESTIO LVIII.

1 *Requiritur teſtes in teſtamento adhibitos eſſe rogatos. Et quid in teſtamento nuncupatiuo?*
2 *Et quid in teſtamento ad pias cauſas?*
3 *Et quid in teſtamento condito inter liberos?*
4 *Et quid in teſtamento militis?*
5 *Et an ſufficiat teſtes eſſe rogatos ab alio quàm à teſtatore?*
6 *Et an teſtes in dubio præſumantur rogati?*
7 *Et an requiratur etiam Notarium eſſe de ipſo teſtamento rogatum?*

1 NOn ſufficit in teſtamento ſeptem teſtes idoneos adhibitos fuiſſe, niſi etiam appareat illos, vt teſtamento intereſſent, fuiſſe rogatos. Eſt de hoc tex. expreſſus in l hæredes palam. §. in teſtamento. ff. de teſta. licet enim regulariter in aliis actibus humanis nõ requiratur, ꝙ teſtes ſint rogati, l. ad fidẽ. ff. de teſtibus, & dixi ſuprà li. ij. §. teſtis. Tamẽ in teſtamentis in quibus, vt ſæpe dictũ eſt, maximus ſubeſt timor fraudis & falſitatis, voluit lex adhiberi teſtes nõ fortuitos, ſed ad id ĩ ſpecie rogatos, vt diligẽtius ad omnia animaduerterẽt.

2 Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedere videtur in teſtamento in ſcriptis confecto. l. hac conſultiſſima, in princ. C. de teſtamen. Sed quid in nuncupatiuo? Reſp. ꝙ pariter in nuncupatiuo debẽt teſtes eſſe rogati: & hoc ſiue huiuſmodi teſtamẽtũ nuncupatiuum fuerit ſine ſcriptura ꝯfectũ, ſiue etiã fuerit in ſcriptis redactũ. Ita tenet gl. in §. fin. in verbo, adhibitis, Inſti. de teſta. & eſt communis opi. vt dicit Boer. deciſ. xxxiiij. num. 8. Nulla enim (iudicio meo) ſubeſt in hoc concludens ratio differentiæ, inter teſtamentum in ſcriptis, & nuncupatiuum & quia hæc opi. notiſſima conſuetudine vbique approbatur, nõ eſt aliquo modo de ea dubitandum.

Quæro, an in teſtamento condito ad pias cauſas requiratur ꝙ teſtes ſint rogati? dixi ſuprà q. ſexta, verſic. ij. infertur.

3 Quæro etiam, quid in teſtamento condito inter liberos? dixi ſuprà q. 8. verſi. iij. Infertur.

4 Item quæro, quid in teſtamento militis, an ſcilicet in illo ſit neceſſarius rogitus teſtium? Reſpõ. ꝙ ſic. tex. eſt in l. diuus ff. de teſta. mil. & eſt communis ſententia, vt ait Natta in reper. § ex imperfecto. poſt num. 164.

5 Scias tamen, ꝙ non requiritur ad teſtamenti validitatem, ꝙ teſtes ſint rogati ab ipſomet teſtatore, ſed ſufficit, ꝙ ſint rogati à Notario, vel etiam ab aliq extraneo, præſente tamen & patiente ipſo teſtatore. ita colligitur ex gl. auth. rogati, in gl. prima. C. de teſtibus, & eſt comunis opi. vt dicit Iaſ. in l. hac conſultiſſima, in principio, poſt nu. 2. verſ. & debent, C. de teſta. & ita etiam obſeruat conſuetudo, vt dicit Iaſ. in l. ſerui electione, nu. 41. ff. de lega. pri. ita etiam tenere Doctores, affirmat Iacob. de Rauenna in §. ſi inſti. de teſta. quem refert Soci. in l. ſi quis ita, nu. 3. ff. de rebus dub. ſubdens hoc eſſe notandum; quia aliàs fuit multum dubitatum ſuper hoc. & ita fuit cõſultum per omnes Doctores Italiæ, & ideò, ꝙ ab hac ſententia nullo modo eſſet in practica recedendum. Reperio tamen, ꝙ Bauer. in §. ſed hæc quidem, poſt nu. 41. Inſtit. de teſta. videtur affirmare contrariam ſententiam eſſe magis communem, ꝙ ſcilicet teſtes ab ipſomet teſtatore, & non ab aliquo alio debeant eſſe rogati. Sed, vt ex prædictis colligitur, proculdubiò in hoc Bauer. deceptus eſt, Propterea à priore ſententia non recedas, quæ verior eſt, & cõmunior, æquior, & conſuetudine roborata.

An autẽ teſtes in dubio præſumantur rogati, & quomodo probetur rogitus teſtium, dixi ſuprà libr. ij. §. teſtis. 6

Quod vero dictum eſt in teſtibus, idem dicendũ eſt in Notario. Ad hoc enim vt Notarius poſſit de ipſo teſtamento conficere inſtrumentum, requiritur, ꝙ & ipſe ſit de hoc à teſtatore rogatus ita dixit glo. in §. nos autem, in verbo. Iniungatur, in auth. de tabellio. quam dicit eſſe communiter approbatam Soci. lun. clxxviij. num. 3. lib. ij. & ita videmus quotidie obſeruari. Hoc tamen locum non habet in teſtamento condito inter liberos, vt dixi ſuprà q. viij. verſic. iij. inſertur. 7

An etiam in dubio rogitus Notarij præſumatur, vt dixi ſuprà lib. ij. § Notarius. 8

QVAESTIO LIX.

1 *Speciale eſt in teſtamentis, vt requiratur quòd teſtes videant teſtatorem, & audiant ipſum loquentem.*

LIcet aliàs in contractibus teſtes de auditu proprio probent, modò habeant notas voces cõtrahentium, vt dixi ſuprà lib. ij. §. teſtis. Tamen in teſtamentis ob maximam ſuſpicionem fraudum quæ in illis quotidiè committuntur, ſpecialiter requiritur, ꝙ teſtes videant teſtatorem, & audiãt ipſum loquentem. text. eſt in l. non ſpeciali C. de teſtam. & ita communiter tenetur per Legiſtas, vt dicit Abb. in c. ex literis, poſt nu. 5. de conſuet. & dicit Corn. conſ. xviij. in litera D. li. ij. ꝙ in hoc concordare videntur Doctores omnes. Hãc etiã dicit eſſe communem ferè omnium ſententiam Corn. conſ. clxvj. in princ. lib. iij. Pariſ. conſ. xxxiij. nu. 1. lib. ij. Rim. in d. l. ſi non ſpeciali, nu. 3 Et ideò ſi in teſtamento conficiendo eſſet cortina, vel paries, inter teſtes & teſtatorem, non valeret teſtamentum, etiam ſi teſtes haberent notam vocem teſtantis. ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Alex. in d. l. ſi non ſpeciali, nu 6. Nec quidquam facit, ꝙ glo. in l. ij. §. idem Labeo, in verbo, Meminerint. ff. de aqua pluuia arcen. tenuerit contrarium, quia illa gloſ. communiter reprobatur, vt dicit Raphael ibi. quem refert, & ſequitur Corn. conſ. cc. in litera G. lib. ij. Porc. Inſti. de teſta. milit. in princ. poſt nu. 8. Bauer. in §. Sed hæc quidem, nu. 4. in fi. Inſt. de teſta. Noſtris tamen tẽporibus quædam mulier, ſagax, maritum ſtatim poſtquam expirauerat è lecto extrahi fecit, & alium pro eo ſuppoſuit qui feneſtris thalami fere in totum clauſis & capite, pannis inuoluto, ſimulans ſe propter infirmitatem vix loqui poſſe, condidit teſtamentum, in quo vxorem inſtituit hæredem, & aliis perſonis diuerſa legata reliquit, & omnes teſtes credebant ipſum eſſe verè eius maritũ qui quaſi in extremis laboraret: fuit deinde quaſi in extremis laboraret: fuit deinde quaſi diuino miraculo res omnis detecta, & niſi mulier ipſa vnà cum Notario, qui ſolus erat particeps fraudis fuga ſibi conſuluiſſet, credo, ꝙ non euaſiſſet pœnam vltimi ſupplicij.

QVAESTIO LX.

1 *Duo an poſſint in eadẽ charta coniunctim facere teſtamẽtũ?*

1 OCcurrit etiam in hac materia pulchra quæ-
ſtio, nunquid duæ perſonæ poſſint coniun-
ctim in eadem charta facere teſtamentum & ſe
inuicẽ inſtituere, & de bonis ſuis diſponere? Reſ-
pond. ꝙ ſic: & eſt communis opinio. vt ait Bello.
conſil. lxxxv. nu. 9. erunt tamen quaſi duo teſtamẽ
ta ſeparatim facta. Sed hæc rarò contingunt.

QVAESTIO LXI.

1 *Voluntatem teſtatoris pro lege haberi.*

1 DIctum eſt, quæ ſolemnitates in teſtamento
requirantur. Nunc de ipſius teſtatoris diſpo
ſitione videamus: & vulgaris quidem eſt regula:
ꝙ in quolibet actu humano duo præcipuè conſi-
derantur: Poteſtas, ſcilicet, & voluntas. In primis
ergo vidẽdum eſt, quid teſtator in ſuo teſtamẽto
facere poſſit, deinde de eius voluntate coniectu-
randa nonnulla ſubiiciemus. In hac autẽ materia
facienda eſt generalis concluſio, ꝙ voluntas te-
ſtatoris pro lege habetur. text. eſt vulgaris in §.
diſponat, in authen. de nuptiis, cum ſimil. Quam
tamen intellige, vt procedat in his quæ ab ipſius
teſtatoris voluntate dependent. Cæterum non
poteſt teſtator facere, quò minus leges in ſuo te-
ſtamento locum habeant, l. nemo poteſt. ff. de le-
ga. j. ita dixit gloſſ. in l. in verbo, Cautione, C. de
vſu, & habita. quam dicit eſſe communiter appro
batam Soc. Iun. conſ. cxv. nu. 19 lib. j.

QVAESTIO LXII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere Trebellianicã detractionem?*
2 *An in codicillis?*
3 *Et an poſſit teſtator illam tacitè prohibere?*
4 *Et ad ſi vſus ſit teſtator verbis vniuerſalibus, vel æquipol lẽtibus cẽſeatur detractionẽ Trebellianicæ prohibuiſſe?*

TVicis, ꝙ hæres grauatus per fideicõmiſſum
reſtituere hæreditatem alteri, poteſt de ipſo
fideicommiſſo detrahere Trebellianicam, vt
dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Subſtitutio. Quæro, nun-
quid poſſit teſtator in teſtamẽto prohibere Tre-
bellianicæ detractionem? Hæc eſt terribilis, & ar-
dua quæſtio, in qua adeò variæ fuerunt Scriben-
tium ſententiæ, vt aliquando vix diſcerni poſſet,
quæ opi. eſſet magis communis. Sed omittendo
ſuperflua, faciam concluſionem. ꝙ teſtator poteſt
hæredi prohibere Trebellianicæ detractionem.
ita tenuit gloſ. in §. ſed quia ſtipulationes, in ver-
bo, Liceat, inſti. de fideicommiſ. hære. & ita magis
cõmuniter concluditur, vt ait Rom. conſ. ccvj. nu.
5. in fin. Ita etiam magis communiter teneri atte-
ſtatur Alexan. conſ. xxix. poſt nu. 2. lib. v. quem re-
fert Caſſodor. deciſ. iiij. de teſtament. nu. 1. Hanc
etiam opi. dicit eſſe communẽ Imola in l. Marcel-
lus, in fi. prin. verſ. Et per hoc etiam, ff. ad Trebel.
quem refert, ſequitur Benedic. de Bened. de Peru
ſio, & vulgò. Capra nominatus, conſ. xxxvj. circa
prin. & conſ. lxxxiij. verſ. Circa ſecundum. Comẽ-
ſis conſ. xxv. nu. 3. Alex. in d. l Marcellus, in princ.
nu. 8. & conſ. lxvij. numer. 1. lib. j. & conſ. v. nume.
16. lib. iij. & conſ. ccj. num. 15. lib. vj. referens idem
atteſtari Paul. de Caſtr. in auth. ſed cùm teſtator.
C. ad l. Falc. quem tamen in lib. meo id dicentem
non reperio. Ang. Aret. in d. §. Sed quia ſtipulatio
nes, numer. 3. Barb. conſ. x. col. x. libr. iiij. quem re-
fert & ſequitur Io. Dilect. de Arte teſtandi, tit. v.
caut. xxxj. num. 2. in fi. Aret. conſ. xxxvij. num. 10.
Rom. conſ. ccxxxix. poſt num. 3. Corn. conſ. ccvij.
in litera H. lib. ij. Petr. Mathe. in repet. l. filium quẽ
habentem. nume. 107. C. fam. erciſc. quem refert
& ſequitur Iaſ. in d. l. Marcellus, in princip. nu. 40.
Bald. Nouel. de dote in vj. parte, priuileg. xiij. poſt
numer. 2. & in eadem vj. parte, priuilegio lxij. poſt
nu. 1. Iaſ. conſ. lxxxiiij. poſt. nume. 9. lib. j. & conſil.
lxxxix. poſt nu. 2. verſ. Succeſſiuè. eod. vol. & conſ.
xcix. col. v. verſ. Tranſeo ad ſecundum, lib. iiij. &
conſ. clvj. nu. 5. eo. volu. & in d. l. filium quem ha-
bentẽ, poſt nu. 11. C. famil. erciſ. Deci. conſ. lxxxj.
nu. 3. Claud. in d. l. Marcellus, in prin. vbi etiam di-
cit, ꝙ hæc opi. ſeruatur in pract. Bertrand. conſilj
xcvj. poſt nu. 1. lib. j. in ij. parte, & conſ. cxxx. nu. 4.
li. iij. in ſecunda parte, & conſ. cxliiij. nu. 2. eo. vol.
& conſ. clviij. poſt nu. 17. eod. vol. conſ. ccv. num.
quarto, eod. vol. Galiaula in repe. l. centurio, poſt
num. 87. verſic. Aduerte itaque primò. ff. de vulg.
Picus in repet. l. in quartam, poſt nu. 101. verſicul.
Secundò & fortius, vbi etiam ſubdit, quòd ita ſo-
let teneri in ſcholis & ſeruatur etiam in practica,
referens idem idem atteſtari Paulus de Caſtro
in l. j. §. ad municipium. ff. ad Trebel. qui tamen in
libr. meo hoc non dicit Crot. in repet. in d. l. ne-
mo poteſt. numer. xxx. Probus in Apoſtil. ad Io.
Monac. in cap. ſi pater, numer. 16. de teſtam. in vj.
Gozad. conſilio. xlv. nu. 21. Ruin. conſ. xxxvij. nu.
15. libro primo, & conſilio lxxvij. numero primo,
libro ij. & conſilio cxj. nu. 17. eod. vol. & conſilio
clx. num. 11. eod. volum. Ripa in l. nemo poteſt,
nu. 44. ꝙ ſequent. ff. de lega. j. & in l. j. in princip.
poſt num. 15. ff. ad Trebel. Corta in verbo, Trebel
lianica licet. Soci. Iun. conſil. cxxxj. poſt nu. 7. lib. j.
& conſilio cxxxvij. numer. 6. eodem volum. &
conſilio clxx. poſt numer. 19. libro ij. Io. Anni. in
rep. l. nemo poteſt, nume. 235. Pariſ. conſil. xvj. nu.
58. libro ſecundo, & conſilio xxj. num. 33. libro iij.
& ſic ex quò adſunt tot illuſtres Doctores atte-
ſtantes de communi opi. Doctorum, & obſeruan
tia, fatuus, & temerarius eſſet iudex, qui in practi-
ca auderet illam in dubium reuocare.

Et hæc cõcluſio ſatis de plano procedit in teſta 2
mẽto: ſed quid in codicillis? dixi ſuprà § Codicillus.

Habet etiam hæc concluſio minus difficulta- 3
tis, vbicunque liquidò apparet teſtatorem ita vo-
luiſſe, puta, quia expreſsè dixit, Prohibeo hæredi
meo detractionem Trebellianicæ: & hoc modo
communem concluſionem eſſe, ꝙ prohiberi poſ
ſit, affirmat Pariſ. conſilio xxj. numero 34. libro ter
tio. Sed quid ſi hoc expreſsè non dixit, poteſt ta-
men ex eius verbis colligi, eum ita voluiſſe, nun-
quid dicendum eſt, poſſe teſtatorem etiam tacitè
hanc Trebellianicæ detractionem prohibere?
Reſpond. quòd ſic: & eſt communis opin. vt dicit
Pariſ. in d. conſil. xxj. nu. 35. Bello. conſilio lxv. nu.
2. Dicitur autem teſtator tacitè illam prohibere,
quando verba appoſita à teſtatore ſunt huiuſmo
di, vt nihil aliud poſſint importare quam Trebel-
lianicæ detractionem: & hæc etiam eſt cõmunis
concluſio, vt atteſtatur Bellon. in dicto conſilio
lxv. numero tertio. quam tamen intellige ſecun-
dum ea quæ ſtatim dicã, nam, ita abſolutè intel-
lecta, non eſſet communis, nec vera.

Sed

4 Sed nunquid ſi teſtatus vſus ſit verbis vniuerſalibus, vel æquipollentibus, cenſebitur tacitè Trebellianicam detrahi prohibuiſſe. puta ſi dixerit: volo vt hæres meus reſtituat totam & integram meam hæreditatem, vel ſine aliqua diminutione, vel pleno iure, vel huiuſmodi? Reſpond. in hoc articulo magna eſt inter Doctores altercatio. Aliqui enim tenuerunt, quòd per hæc verba non cenſetur prohibita detractio Trebellianicæ. & hãc opinionem dixit eſſe communem Roma. conſil. ccxxxix. poſt numer. 3. Capra in d. conſilio xxxvj. in fin. & conſil. lxxxiij. in fin. quem refert Gratus conſil. ciij. numer. 14. libr. 2. Crottus in repet. l. nemo poteſt, numer. 35. ff. de lega. j. vbi reprehendit Alexan. qui dixerat contrariam opi. eſſe magis communiter approbatam, Bertrand. conſil cxlviij. libr 3. in prima parte, Bello. conſ. lxv. nume. 2. & conſ. xcvij. nume. 1. Contrariam verò ſententiam. ſ. quòd per huiuſmodi verba vniuerſalia vel æquipollentia cenſeatur prohibita detractio Trebellianicæ, dicit eſſe communem Alexand. conſil. v. poſt num. 15 lib. iij. quem refert, & ſequitur Cur. Iun. conſil. xvj. poſt num. 12. & Ripa in l. cum filiofam. nu. 69. ff. de leg. j. & in l. j. §. ſed & quoties, num. 5. & ff. ad Trebel. & Ioan. Dilect. in d. caut. xxxij. nu. 3. Corſ. de poteſtate regia, in materia Trebellianicæ in 2. dubio num. 10. & ſequitur Guido Papæ Deciſ. cccccxxxvii. poſt nume. 2. Galiaula in rep. l. centurio, nu. 399. Dec. conſ. cccxcv. nu. 23. Claud. in d. l. centurio, nu. 35. vbi dicit, quod fallitur Roma. qui dicit contrarium, Bertrand. ſibi contrarius conſil. ccxlj. lib. iij. in prima parte, Ripa in d. l. centurio, num. 130. Io. Annib. in repe. l. nemo poteſt, nu. 250. Pariſ. conſ. xciij. nu. 45. lib. ij. & conſ. ix. nu. 9. & 10. li. iiij. & conſ. xxj. 35. cod. volum. & conſ. lij. numer. 11. cod. volu. Franciſcus Maruſus inter conſ. Bello. conſ. lxiiij. nu. 1. & licet contraria opi. æquior videatur, nihilominus ego ſemper hanc opin. ſecutus ſum, tanquam veriorem. & magis communem. In vltimis enim voluntatibus, in quibus mens & volũtas teſtatoris maximè dominatur, ſufficit quomodocũque de ipſa mente teſtatoris appareat, vt dixi infrà. q. lxxvj. in j. regula: & ab hac in practica non recedas, niſi tamen ex aliquibus coniecturis colligi poſſet teſtatorem aliter ſenſiſſe: hoc enim caſu tenẽda eſſet contraria opi. quæ, vt dixi, æquior eſt. & in his caſibus bonũ eſſe habere iudicem fauorabilem, quia in huiuſmodi. opi. cõtrouerſia, multùm poteſt iudicis religio in perſcrutanda mente defuncti, cui ſemper in iudicando adhærere debemus.

QVAESTIO LXIII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ filiis primi gradus?*

2 *Et quid ſi poſſint detrahere duas quartas?*

1 SEd hæc quidem omnia ſatis de plano procedunt, in liberis non primi, ſed vlterioris gradus, illis enim poteſt proculdubiò teſtator prohibere Trebellianicæ detractionem: & hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Guido Papæ cõſ. cxl. numer. 5. de qua ſtantibus his, quæ in prææallegatis locis tradita ſunt per Doctores, non eſt aliquo modo dubitandum. Difficultas eſt nunquid teſtator poſſit illum prohibere etiam in filiis primi gradus: & in hoc articulo, tantus, eſt opinionum conflictus, vt multi adhuc dubitẽt, quæ ſit magis communis ſententia. Et in primis quidem, quod teſtator poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ, etiam in filiis primi gradus, dixit, eſſe cõmune opin. Corſer. de poteſtate regia, in materia Trebellianicæ, in primo dubio, per totum, quem refert Pariſ. conſil. xvij. numer. 18. lib. ij. & conſil. xviij. num. 97. eod. volum. & conſ. xxvj. nume. 26. eodem volum. in quibus tamen conſiliis ipſe Pariſ. non aperit quem putet eſſe magis communẽ, Galiaula in repet. d. l. centurio. poſt num. 56. verſ. Secundò, in quantum, Bertrand. conſil. clij. num. 12. lib. j. in ſecunda parte, & conſ. cxxx. num. 1. lib. iij. in ſecunda parte, Picus in repe. d. l. in quartam. poſt numer. 101. Alciat. in l. cùm proponas, C. de pact. quem refert Cotta in verbo, Trebellianica licet, Rubeus conſil. ij. num. 24. & conſ. xliij. num. 12. vbi dicit, quod Deciſ. qui contrarium aſſeruit, non bene enumerauit Doctores, & conſ. lxxiij. nume. 11. Bello conſilio lxxx. num. 20. Contrariam verò ſententiam, quòd ſcilicet non poſſit pater prohibere Trebellianicam in filiis primi gradus, tenuit Bartol. in l. iubemus, nu. 2. & num. 8. C. ad Trebel. quam deciſ. dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in l. Marcellus, in princ. numer. 53. & ſeq. ff. ad Trebel. quem refert Gozad. conſil. xcvij. numer. 14. & Pariſ. conſil. xv. num. 59. lib. ij. & conſil. xciij. nu. 46. eodẽ volu. Hanc etiam opin. dicit eſſe magis communem Iaſ. conſ. xcix. col. vj. verſic. Et iſta opin. libr. 4. & conſil. cxlvj. nume. 8. eod. vol. Deci. conſ. lxxxj. poſt num 4. & conſ. cclxix. nu. 13. quem refert Gozad. conſ. ciij. quod eſt conſilium vltimũ. nu. 25. Ioan. Dilect. de Arte teſtandi in d. caut. xxxj. num. 4. Gozad. conſilio lxxx. poſt nume. 15. & conſi. xciiij. poſt nu. 19. Curt. Iun. conſil. lxx. nu. 16. & conſilio clx. poſt numer. 10. verſic. Accedit, Ripa in d. l. Centurio, num. 6. in fin. & in d. l. nemo poteſt, numero 52. Rubeus ſibi contrarius conſ. 100. in fi. & conſi. ciiij. num. 1. & conſ. cxliij. num. 6. Soci. Iun. conſ. cxxxj. num. 58. lib. primo, vbi enumerat authoritates, & conſ. cxxxviij. nu. 7. eo. vol. vbi pariter recenſet authoritates, & dicit ita fuiſſe iudicatum, & conſ. xxviij. nu. 2. lib. ij. & conſi. cxij. nu. 3. lib. iij. vbi dicit, quod errant qui dicunt communem opinionem eſſe in contrarium, Pariſ. inter conſilia Socin. Iun. conſil. cxxxij. numer. 1. li. j. Gratus conſil. clx. numer. 25. lib. ij. Inſignis Doctor, & præceptor meus d. Iacob. Alba conſil. vij. numer. 6. in fin. Et hanc opinio. ſeruari in curia Delphi. atteſtatur Guido Papæ Deciſ. 50. numer. 1. & in d. conſil. cxl. numero 5. Non poteſt negari quin verè paſſus ſit arduus, & authoritates magnę hinc inde, vt in tanta varietate Doctorum mirum non ſit, ſi aliquando iudices vacillẽt, & bene dixit Curtius Iun. conſil. cliiij. num. 2. quòd hæc difficultatẽ indigeret deciſione Imperatoria. Nihilominus diligenter enumerãdo authoritates Doctorum, iuxta ſupputationem huius temporis, proculdubio opin. Bald. eſt magis communis, quod ſcilicet nõ poſſit per teſtatorem prohiberi detractio. Trebellianicæ in filiis primis gradus, quæ etiam tanquam æquiori, & magis fauens filij, eſſet tenenda in practica, & ita, ſi caſus contingeret, ſecundum illam conſulerem, & iudicarem, ſi hæreditas eſſet reſtituenda extraneo. Sed ſi hæreditas eſſet reſtituenda deſcendendentibus, ceſſa-

ret ratio æquitatis in fauorem filij, & militaret fauor conſeruandæ agnationis, & ſuſtinendæ voluntatis defuncti, in fauorem deſcēdentium: quo caſu non putarem errare iudicem, qui adhæreret contrariæ opinioni ꝙ ſcilicet, etiam filio primi gradus potuiſſet Trebellianica prohiberi, ſecundum quam, vt ſcribit Cotta in d. verbo, Trebellianica. licet ſæpè fuit iudicatum per nonnullos Doctores venerandi Collegij Mediolanenſis: & cogitã ſuper hac diſtinctione, quã iudicio meo ſapit magnam æquitatem: & in dubiis ſemper tenenda eſt æquior ſententia, & per quam opiniones contrariæ ad concordiam reducuntur. Bene verum eſt, quòd vbi in aliqua ciuitate vel prouincia eſſet altera ex iſtis opinionibus vſu recepta, non putarem eſſe in iudicando à communi obſeruantia recedendum.

2 Sed tertia indiſtinctè opinio. Bald. & communi, ꝙ ſcilicet teſtator in filiis primi gradus non poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ, dicunt aliqui, ꝙ illa intelligenda eſt, vt procedat, quando tales filij non poſſunt, niſi vnam quartam ex fideicommiſſo detrahere prout eſt, quando ſunt grauati purè hæreditatem reſtituere. ſecus autem, quando poſſunt detrahere duas quartas, prout eſt, quando ſunt grauati reſtituere hæreditatem ſub conditione, vt declaraui ſuprà, §. ſubſtitutio. Nam tunc, ſecundum eos, bene poteſt teſtator illis prohibere Trebellianicæ detractionem. & ita communiter intelligi atteſtatur Bello. conſilio lxxx. ſuprà allegato, poſt num. 20. verſic. Secundò reſpondeo: & fuit nona declaratio Pauli de Caſtro ad l. iubemus. C. ad Trebel. vt ipſe ait in l. mulier. § cùm proponeretur, poſt nume. 4. ff. ad Trebel. quem ſecutus eſt Alex. conſil. xxlx. poſt nume 2. l. b. v. & dicit ſeruari in practica, Picus in dicta l. in quartam, prout illum refert Paril conſi. xvj. nume. 25 lib. ij. & conſi. xviij. nu. 105. eodem volu. & conſi. xxvj. nume. 37. eodem volu. & conſil. xciij 99. eodem volu. Ego, vt verum fatear, nunquam potui intelligere, quid ſibi velint iſti Doctores. Nam quando filius eſt grauatus purè, quo caſu non poteſt detrahere niſi vnam quartam, & ſic legitimam, non video quo modo tractari poſſit, an valeat prohibitio Trebellianicæ, facta per teſtatorem, cùm præſupponamus, eius detractionem eo caſu iam eſſe prohibitam à lege, quæ non vult, ꝙ poſſit niſi legitimam detrahere: & ſic iſta declaratio deſtrueret notam concluſionem Neque in hoc credo, ꝙ D. Bello. præceptor meus verum dicat, quòd ſcilicet hæc intelligentia ſit cõmunis, quia in terminis l. iubemus, ego oſtendi communem opinionem eſſe in contrarium ſuprà in dicto §. Subſtitutio, quòd ſcilicet diſpoſitio dicta l. iubemus locum habet, etiam quando detrahuntur duæ quartæ, neque ego reperio Picum in dicta l. in quartam dicẽtem, quòd hæc declaratio ſeruetur in practica. & ſi diceret, credo, quòd non eſſet hoc ei credendum, vt ibi dixi. Propterea non attenta hac intelligentia & declaratione, vtróque caſu perſiſto cum cõmuni opinio. ſcilicet, quòd indiſtinctè patet non poſſit in filijs primi gradus prohibere detractionẽ Trebellianicæ, ſiue poſſint detrahere vnam quartam, ſiue duas & hæc omnia nota, quia quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Teſtator an poſſit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri?*

2 *Et quid reſpectu bonorum mobilium?*

Tutiùs, ꝙ vſusfructuarius tenetur præſtare hæredi cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendis rebus finito vſufructu, & de præſtanda æſtimatione earum rerum, quæ vſu conſumuntur, de quo dixi ſuprà hoc eo. lib. §. legatum. Quæro, nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento remittere vſufructuario, quò minus teneatur dictam cautionem præſtare? Reſpond. quòd non: text. eſt expreſſus in l. j. C. de vſufruct. & hæc eſt etiam communis opin. vt dicit Socin. conſi. cxxxj. nume. 14. libr. i. quem refert, & ſequitur Bello. conſi. liiij. nume. 5. & Io. Dilect. de Arte teſtandi, tit. viij. caut. j numer. 1. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communiter approbatã Io. Annib in repe. l. nemo poteſt, nu. 164. nam ex tali remiſſione præſtaretur vſufructuario occaſio malè vtendi, & conſequenter delinquendi. 1

Et hæc quidem concluſio de plano procedit in bonis immobilibus, in quibus propriè cadit vſuſfructus, & militat ratio allegata, ne ſcilicet vſuſfructuarius inuitetur ad delinquendum. Sed quid in bonis mobilibus, quæ vſu conſumuntur? Reſp. Petr. in dicta l. prima. tenuit. ꝙ hoc caſu cautio à teſtatore remitti poſſit, ex quo non ſubeſt timor delinquendi, cùm vſusfructuarius non teneatur res ipſas reſtituere, ſed earum extimationem iuxta tempus traditionis. Contrarium tenuit Bart. in dicta l. prima numero 10. & hæc eſt communis opin. vt dicit Alexand. conſilio lviij. nume. 10. lib. iij. Deci conſilio cccccIxv. numer. 5. tum quia illa lex generaliter loquitur, ideò eſt etiam generaliter intelligenda, vt vtroque caſu locum habeat: tum etiam quia id à lege introductum fuit in fauorem hæredis, quia ita militat in vno caſu, ſicut in alio, cui quidem fauori hęredis teſtator nõ poteſt renunciare. ita dixit gloſſ. in l. ſcire debetis in gloſſ. fina. C. vt in lega. poſſ. eatur, quam dicit eſſe approbatam per Doctores, Guido Papæ conſilio lxiij. numer. 4. Sed hæc ſecunda ratio non ſatisfacit, quia imò poteſt teſtator de bonis hæredis, ſicut de proprijs diſponere, ſecũdum communem opi. vt dixi infrà quæſtio. lxxj. & conſequenter: etiam illius fauori, ſicut proprio renunciare. & eſt communis opi. vt dicit Crauetta conſi. clxxiiij. nume. 10. vbi dicit, ꝙ Guido Papæ in allegato conſi. inaduertenter locutus eſt, dicendo ꝙ illa gloſ. eſt per Docto. approbata, quia imò eſt communiter reprobata, vt ibi per eũ. qui in hoc propoſito eleganter loquitur. An aũt hęres poſſit hanc cautionem vſufructuario remittere, dixi s §. legatum. 2

QVAESTIO LXV.

1 *Teſtator an poſſit prohibere inſinuationem teſtamenti à ſtatuto requiſitam?*

2 *Et quid ſi interueniat iuramentum?*

Quæro, ſtat ſtatutum, ꝙ teſtamenta inſinuentur, aliàs non valeãt. Modò teſtator in ſuo teſtamento prohibet illud inſinuari, nunquid teſtamentum valebit non obſtãte defectu inſinuationis? Reſpon. ꝙ non quia teſtator non poteſt prohibere inſinuationem à ſtatuto requiſitam. 1

ita

ita tenuit Bar. in d. l. nemo poteſt, numer. 8. ff. de lega. j. & eſt communis opin. vt atteſtantur Scribentes in ea. l. nemo poteſt, & in ſpecie Iaſ. in ij. le. nu. 41. & Ripa, nu. 67. & Io. Annib. nu. 272. faciũt ea quæ dixi ſuprà q. lxj.

2 Sed quid ſi interuen. fiſſet iuramentũ? Vide quæ dixi infrà lib. iiij. §. Donatio. q. xviij.

QVAESTIO LXVI.

1 *Teſtator an poſſit remittere confectionem inuentarij?*
2 *Et an hæredi?*
3 *Et an vſufructuario?*
4 *Et an tutori?*
5 *Et quid ſi non prohibuit, ſed ſimpliciter remiſit confectionem inuentarij?*
6 *Et an eo caſu poſſit Iudex non obſtante huiuſmodi remiſſione, cogere tutorem, vt inuentarium conficiat?*

1 QVæro, an teſtator poſſit in ſuo teſtamento remittere confectionem inuentarij? Hæc quæſtio poteſt multipliciter contingere, prout etiam multæ ſunt perſonæ quæ tenentur inuentarium conficere. Primò, tenetur hæres conficere inuentarium, l. fin. in prin. C. de iure delib. de quo dixi infrà hoc eo. li. §. fi. Item vſufructuarius tenetur inuentarium cõficere, de quo dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Legatum. Tenetur etiam tutor conficere Inuentarium. l. tutor qui repertorium. ff. de admin. tutor. de quo dixi ſuprà lib. ij. §. tutor. De his ergo ſingulis videndum eſt.

2 Quoad primùm de hærede, Aquil. ſimpliciter dicunt, quòd teſtator non poteſt remittere hæredi confectionem inuentarij & dicit Franc. Cremen. inter conſ. Alex. conſ. lxij. nu. 1. lib. iiij. quòd ita tenent communiter Doctores. Sed hæc reſolutio, ita indiſtinctè intellecta, non eſt vera. Ideò debes conſiderare, ꝙ ex non confectione inuentarij, oriuntur plures effectus in præiudicium hæredis, quorum aliqui concernunt beneficium creditorum defuncti, puta: quia ſi hæres non facit inuentarium, tenetur creditoribus vltra vires hæreditarias, & ſic de proprio ſatisfacere, vt dixi in d. §. fi. aliqui verò concernunt beneficium legatariorum, & fideicommiſſariorum, quia hæres non conficiens inuentarium, non detrahit Falcidiam, neque Trebellianicam, ſed tenetur præſtare integra legata & fideicommiſſa, vt dixi infrà, §. ſubſtitutio. Dico ergo: aut quæris, an teſtator poſſit remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudicium & fraudem creditorum, & Reſpond. ꝙ non poteſt, quia creditoribus ſuis non poteſt aliquo modo teſtator in ſuo teſtamento præiudicare. & ita volũt communiter Doctores, vt dicit D. Crauetta compater meus, conſ. clxxiiij. nu. 11. ita etiã tenere ꝯmuniter Doctores atteſtatur Io. Annib. in repe. d. l. nemo poteſt, nu. 406. & ideò huiuſmodi remiſſione nõ attenta, ſi hæres nõ cõfecerit inuẽtariũ, tenebitur nihilominus ipſis creditorib. in ſolidũ facere. Aut verò quæris, an poſſit teſtator illã remittere in præiudiciũ legatariorũ, & fideicõmiſſariorũ. & Bal. in l. fi. nu. 6. C. arbi. tutelæ, tenuit, ꝙ nõ: Sed in cõtrariũ eſt communis opi. ꝙ ſcilicet in præiudiciũ legatariorũ, fideicommiſſariorũ & cohæredũ, poſſit teſtator remittere cõfectionẽ inuẽtarij, & dicit Pariſ. conſ. lxviij. nu. 57. li. ij. ꝙ ita ꝯmuniter ꝯcluditur. Hãc etiam opi. contra Bal. eſſe ꝯmunẽ atteſtatur Crauetta in d. conſ. clxxiiij. nu. 11. Didac. in c. j. nu. 17. de teſta. & ideò hoc caſu poterit hæres, eraſi inuentariũ nõ confecerit retinere ſibi Falcidiã, & Trebellianicã eorum præiudicium, Sicut enim potuit teſtator ipſis nihil relinquere, ita mulſò, magis & in eo quod reliquit, poterit eis præiudicare. faciunt quæ dixi infrà quæſt. lxx.

3 Quò ad ſecundum, an ſcilicet poſſit teſtator remittere vſufructuario confectionem inuentarij, dic, ꝙ non. & hęc eſt communis opi. vt dicit Soci. Iun. conſ. clv. nu. 38. lib. j. Bellon. conſ. liiij. num. 3. quod manifeſta ratione comprobatur: ſi enim teſtator non poteſt remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c. vt dixi ſuprà q. lxiiij. neque etiam debet poſſe remittere confectionẽ inuentarij, quæ eſt neceſſarium antecedens, ad ipſam cautionem præſtandam.

4 Quo ad tertium, an poſſit teſtator remittere tutori confectionem inuentarij? dic, ꝙ ſic: text. eſt clarus in l. fi. C. arbit. tute. & ita tenuit Bart. in d. l. nemo poteſt, nu. 12. & ita communiter tenetur, vt ait Claud. ibi, nu. 31. Hãc etiam opi. dicit eſſe communem Iaſ. in d. l. nemo poteſt, in ſecũda lect. nu. 65. & ſeq. Licet enim tutor, qui inuẽtarium non facit. videatur eſſe in dolo. d. l. tutor qui repertorium, in princ. tamen ex quo aliquando intereſt pupillorum, illud non confici, ne ſecreta patrimonij pandantur, vt ibi, præſumendum eſt teſtatorẽ illud remiſiſſe in beneficiũ pupilli, & ideò dicẽdũ eſt huiuſmodi remiſſionẽ confectionis inuẽtarij à teſtatore factam, valere & obſeruandam eſſe.

5 Sed hoc quidem de plano procedit, vbi teſtator expreſſè prohibuit confici inuentariũ. Poteſt enim videri hoc caſu id feciſſe ad beneficiũ ipſius pupilli, vt ſuprà dictũ eſt. Sed quid ſi non expreſſè prohibuit, ſed ſimpliciter remiſit tutori ipſius inuentarij confectionem, quo caſu potius videtur id in gratiam tutoris feciſſe: Reſpond. ꝙ vtroque caſu idem dicendum eſt. Verbalis enim tãtùm eſt differentia, vtrum dicatur, veto fieri inuẽtarium, vel remitto confectionẽ inuentarij. & ita Doct. communiter non faciunt hanc differentiam, vt dicit Crot. in repet. d. l. nemo poteſt. nu. 49. quem refert Io. Annib. in repet. eiuſdem. l. nemo poteſt, nu. 388. Et hanc opi. ꝙ vtroque caſu idem ſit dicendum, atteſtatur magis eſſe communem Ripa, in d. l. nemo poteſt, nu. 85. Vt verum fatear, ſubtiliter conſiderando, contraria opi. eſt multum colorata, & ſapit etiam maiorem æquitatem, & aliquando dum eſſem ſcholaris Bononiæ, illam diſputãdo ſuſtinui in circulis: tamen in practica nõ recedas à communi.

6 Sed quid ſi teſtator confectionem inuentarij tutori in teſtamento remiſerit, nunquid poterit. Iudex illum cogere, vt inuentarium conficiat, remiſſione ipſa non attenta? Reſpond. quod ſic, ſi ita minori expedire ei viſum fuerit: ita tenet Bar. in d. l. nemo poteſt, numer. 12. qui in hoc eſt communiter receptus, vt atteſtatur Didacus lib. nj. reſolutionum, cap. xiiij. numer. 4. Potuit enim teſtator putare è rẽ pupilli futurum, vt inuentarium non conficeretur, vt in hoc falli: vel fortè rale quid poſt teſtamentum conditum, aut mortem teſtatoris emerſit, quòd noua prouiſione indigere videtur. & hæc opin. tanquam verior & æquior tenenda eſt.

Quæſtio.

QVAESTIO LXVII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes?*

2 *Et an vſque ad certum tempus?*

1 QVæro, an teſtator poſſit prohibere diuiſionẽ inter hæredes? Reſpon. quòd non: & hanc opin fatetur eſſe communem Curt. Iun. conſilio cxij. numero 1.

2 Scias tamen, ꝙ hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat quando teſtator abſque aliqua adiectione, in perpetuum diuiſionem ipſam prohibuit. Sed ſi prohibitio facta eſſet ad tempus certum, vel vſque ad vitam alicuius perſonæ tantũ, vtique valeret. & hæc eſt communis opi. vt dicit Crottus conſi. lxvj nu. 24. lib. ij. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe ab omnib. approbatã Crot. in repet. d. l. nemo poteſt, nu. 88.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Teſtator an poſſit concedere legatario licentiam, vt propria authoritate capiat poſſeſſionem rei legatæ?*

2 *Et quid ſi hæres reſiſtat?*

1 TV ſcis, ꝙ legatarius debet capere rem legatam de manu hæredis, aliàs ſi eam accipiat propria authoritate, illam amittit, vt eſt in iure notiſſimum, & tradunt omnes in l. non eſt dubium. C. de lega. Quæro, nunquid poſſit teſtator in ſuo teſtamento concedere licentiam legatario, vt propria authoritate capiat poſſeſſionẽ rei legatæ? Reſpon. ꝙ ſic: ita dicit Bar. in d. l. nemo poteſt. nume. 10. & eſt communis opi. vt atteſtãtur Scribentes ibi, & in ſpecie Iaſ. in ſecunda lect. nu. 48 & Ripa nume. 61. Cùm enim illud in hæredis fauorem à iure introductum fuerit, meritò poteſt teſtator illi derogare, vt dixi ſuprà quæſtio. lxiiij. verſi. Et hæc quidem.

2 Sed quid ſi hæres rem ipſam legatã poſſideat, & legatario volenti propria authoritate eam apprehendere virtute licentiæ ſibi à teſtatore conceſſæ, reſiſtat, nunquid poterit etiam per vim illam apprehendere? Reſpond. ꝙ non: & eſt communis opin. vt dicit Ripa in l. centurio, nume. 52. & ſeq. ff. de vulg. quem refert & ſequitur nouiſſimè Do. Plottus in ſua eleganti repet. l. ſi quando. C. vnde vi. poſt nu. 54.

QVAESTIO LXIX.

1 *Teſtator an poſſit priuare hæredem hæreditate, ſi aliquid fecerit vel non fecerit?*

2 *Et quid operetur eiuſmodi priuatio?*

3 *Et cui reſtituenda ſit eo caſu hæreditas, ſi teſtator id non expreſſit?*

1 QVæro, nunquid teſtator poſſit priuare hæredem hæreditate, ſi aliquid fecerit vel non fecerit contra eius voluntatem, puta, ſi nupſerit ſine conſilio alicuius, vel huiuſmodi? Reſpond. ꝙ ſic: & eſt communis opin. vt dicit Crauetta, conſi. j. poſt nume. 3. verſicu. Non obſtat. Sicut enim licet teſtatori rei ſuæ adiicere quamcunque conditionem voluerit, non turpem neque improbam, ita & licere ei debet, in ipſius conditionis defectũ hæredem priuare hæreditate ſibi relicta.

2 Intellige tamen, non vt talis priuatio ipſo iure operetur, ita vt hæres deſinat eſſe hæres. hoc enim ſecundum communes iuris regulas eſſe non poteſt. Sed valet huiuſmodi priuatio in vim fideicõmiſſi, vt ſcilicet ſi contra fecerit teneatur hæreditatem reſtituere per fideicommiſſum. ita tenuit Pau. de Caſt. conſi. ccc. nu. 1. lib. j. & eſt communis opi. vt dicit Bertrand. conſi. cxcj. nu. 5. lib. iij. in ſecunda parte, Crauetta in d. conſi. j. nu. 6.

Sed pone, teſtator non dixit cui hæreditas reſtitui debeat in caſum priuationis. Quæro ſi hæres cõtra fecerit, cui teneatur illam reſtituere? Reſpond. ꝙ ſi adſunt cohæredes vel ſubſtituti illis, debet reſtitui: ſi verò non adſint, debet reſtitui venientibus ab inteſtato. ita dixit Bartol. in l. paterfamiliàs. nu. 7. ff. de hæredi. inſti. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Iaſ. in l. fina. § fina. poſt nu. 3. ff. ſi cer. pet. Quod nota, quia quotidie teſtatores relinquentes vſumfructum vxoribus ſuis ſolent apponere pœnam priuationis hæreditatis, ſi hæres aliquam moleſtiam illis intulerit. 3

QVAESTIO LXX.

1 *Teſtator an poſſit in ſuo teſtamento iubere, ne eius bona pro legatis ſint tacitè hypothecata?*

TV ſcis, ꝙ bona teſtatoris ſunt pro legatis per eum relictis tacitè hypothecata legatarijs, de quo dixi ſuprà §. legatum. Quæro nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento iubere, ne eius bona ſint legatarijs hypothecata? Reſpon. quòd ſic. ita dicit glo. in l. ij. in gloſſ. vnica. e. vt in poſſ. lega. quam ſequuntur magis communiter Doctores, vt atteſtatur Alexã. in d. l. nemo poteſt, nu. 13. Ita etiam tenere communiter Scribentes, atteſtatur Crot. in repet. d. l. nemo poteſt, nume. 45. Sicut enim potuiſſet teſtator nihil eis legare, ita potuiſſe debuit illam qualitatem adijcere legato, quæ ſibi placuit: & in propoſito faciunt ea quæ dixi ſuprà q. lxvj. verſi. quo ad primum. 1

QVAESTIO LXXI.

1 *Teſtator an poſſit obligare bona hæredis?*

2 *Et an poſſit prohibere hæredi alienationem rerum ſuarum?*

3 *Et an poſſit grauare fideicõmiſſo hæredem ſuper re prius ab eo ipſi hæredi donata?*

SEd nunquid poterit teſtator expreſſè obligare & hypothecare bona hæredis? Rñd. Doctores in hoc articulo variè loquuntur. Tu dic, aut teſtator obligauit bona hæredis, nomine hæredis, vel pro eo de rato promiſit, & tũc potuit teſtator illa hypothecare: intelligendo tamen, vt ſuprà dixi: quia ſ. hæres adeundo hæreditatem, cẽſetur ratificaſſe ipſam obligationem factã per defunctũ. Aut verò defunctus in ipſa obligatione nullam mentionem fecit de ipſo hærede: ſed ſimpliciter obligauit eius bona, & tunc per aditionẽ hæreditatis factã per hæredem, non cenſetur confirmata ipſa hypotheca, quantũ ad hoc, vt creditor poſſit agere hypothecaria contra hæredem poſſidentem ipſam rem obligatam à defuncto, ſed bene ſi creditor ipſam rẽ poſſideret, & hæres vellet ab eo illam auocare, poſſet creditor repellere hæredem exceptione, & opponere confirmationem obligationis factæ per defunctum, reſultantem ex eius aditione: poſſet etiam creditor agere contra hæredem actione pignoratitia contraria, quæ eſt perſonalis, vt ſcilicet tradat pignus ſibi conſtitutum à defuncto, iuxta no. in l. ſi Titio. ff. de pigno. 1

hypo

hypothecaria verò, vt dixi, agere non poteſt: & hæc diſtinctio colligitur ex traditis per Alexand. in l. hæredis ſeruus, col. ij. verſi. In ea. gloſ. ibi. ff. de legat. j. quam ita declaratam dicit eſſe veriorem, & magis communem, Neguſan. de pig. in ij. membro, ſecundæ partis, nu. 57. in fi.

2 Item quæro, nunquid poſſit teſtator prohibere hæredi alienationem rerum ipſius, hæredis? Reſpon. quod nō: ita tenet Bart. in l. filiusfamilias. §. diui, poſt nu. 8. ff. de legat. j. & eſt communis opi. vt dicit Ripa in d. §. diui. nu. 54. & ſeq.

3 Sed pone, Teſtator donauerat inter viuos alteri aliquam rem, deinde illum ſibi hæredem in teſtamento inſtituit. Quæro, nunquid poterit in ipſo teſtamēto ſuper re iam per eum donata grauare hæredem fideicommiſſo? Reſpond. gloſſ. in l. ſi mulier, in princip. in verbo, Si mortis. ff. de leg. iij. tenet, quod non: quaſi onus imponi non poſſit rei, quæ non ſit habita ex iudicio vltimo. Sed tu dic contrarium, modo teſtator in ſpecie, & nominatim iuſſerit illam rem reſtitui per fideicommiſſum. text. eſt clarus in l. ſequens quæſtio, in fin. ff. de leg. ij. Nec curandum eſt de illa gloſſ. in dicta l. ſi mulier, quia per Doctores communiter reprehenditur, vt atteſtatur Pariſ. conſi. ij. nume. 47. lib. iij. & conſi. xxxiij. nume. 79. eodem volumi. Bene verum eſt, quòd ſi teſtator in genere grauaret hæredem ſuum ad reſtituendum: quidquid ad eum perueniſſet: in tali fideicommiſſo non venirent ea, quæ teſtator prius inter viuos hæredi donaſſet, ſed ſolùm ea quæ ex vltima eius voluntate ad eum perueniſſent.

QVAESTIO LXXII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommiſſo?*

2 *Et quid ſi non ipſe filius grauatus ſit, ſed eius hæres, vel ſubſtitutus pupillaris?*

3 *Et quid ſi filius ad pubertatem peruenerit?*

4 *Et quid ſi fideicommiſſum ſimpliciter iniunctum fuerit?*

1 Dixi ſuprà quæſtione lxij. quòd. teſtator poteſt prohibere hæredi detractionem Trebellianicæ. Quæro nunc, an poſſit in ſuo teſtamento prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommiſſo? Hæc quæſtio, licet prima facie videatur facillimæ reſolutionis, ex quo ſecundum communes regulas, non poteſt pater in præiudicium legitimæ filiorum aliquid ordinare, ſed de ipſa legitima reijcitur omne onus, omnis conditio & grauamen, vt dixi ſuprà §. legitima. Eſt tamē ardua quæſtio, & in ea multi Doctores æquiuocarunt. Tu igitur pro intelligentia diſtingue tres caſus: Primus eſt, quando filius ipſe nominatim eſt fideicommiſſo grauatus: Secundus eſt, quando non filius, ſed eius hæres, vel ſubſtitutus pupillaris, eſt in ſpecie grauatus fideicommiſſo. Tertius eſt, quando fideicommiſſum eſt ſimpliciter iniunctum, puta: quia teſtator non grauauit in ſpecie, neque ipſum filium, neque eius hæredem, aut ſubſtitutum pupillarem, ſed ſimpliciter dixit, volo, vt hæreditas mea reſtituat Titio, ſi filius meus ſine liberis deceſſerit, &c.

2 Circa primum, quando filius ipſe eſt grauatus fideicommiſſo, fac concluſionem, quod ſiue teſtator expreſsè prohibeat filio, ne de fideicommiſſo detrahat legitimam, ſiue ſimpliciter illum grauet, vt hæreditatem reſtituat, ſemper filius poteſt legitimam ex fideicommiſſo detrahere, quia teſtator non poteſt (vt dixi) legitimæ filiorum aliquod onus imponere: & conſequenter non poteſt etiam expreſsè grauare filium primi gradus, ne detrahat ipſam legitimam de fideicommiſſo. & hęc eſt communis opinio. vt dicit Galiaul. in repetit. l. centurio. numero 407. & quòd non valeat grauamen iniunctum in legitima, quando nominatim eſt iniunctum ipſi filio, atteſtatur eſſe communem opinio. Curt. Iun. conſilio lxxj. numero 8. & ideò poterit hoc caſu filius (non obſtante ipſa prohibitione) detrahere legitimam de fideicommiſſo, & ſi ipſe non detraxerit, poterit eius hæres vel ſubſtitutus ex perſona ipſius filij illam detrahere: nam hoc ius detrahendi legitimam ad hæredes extraneos tranſmittitur, ſecundum concluſionem quæ eſt indubitabilis & de plano procedit ſecundum omnes, vt dicit Pariſ. conſilio xxx. numero 8. libro iij. & hic primus caſus modicam habet difficultatem: & hæc quidem concluſio, locum habet etiam in milite. Licet enim aliàs miles poſſet in ſuo teſtamento prohibere, ne legitima de fideicommiſſo detraheretur, ſecundum communem opin. de qua per Galiaul. in repe. d. l. centurio, poſt nu. 87. Ripam in ea. l. centurio, nu. 45. Hodie tamen ſecus eſt: nā de iure nouiſſimo miles non poteſt priuare filium legitima.

3 In ſecundo caſu, quando expreſsè grauatus eſt hæres vel ſubſtitutus pupillaris ipſius filij, pariter non videtur dubitandum, quò minus poſſit pater eos grauare, vt totam hæreditatem, tam ipſius patris quàm etiam filij, per fideicommiſſum reſtituant text. eſt clarus in l. ſi Titio. §. fina. ff. de lega. j. & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Iaſ. in dicto §. fin. nume. 15. & ſequen. & nume. 30. & in l. ex tribus, nume. 2. & ſequ. C. de Inoffic. teſta. Neque hoc caſu tractandum eſt de legitima, quia cū hæredi, ſiue ſubſtituto pupillo, ex eorum perſona nulla debeatur legitima, non poſſunt ipſi illam detrahere ex fideicommiſſo: & ita ſe habet communis opinio. vt dicit Iaſ. in locis præalleg. Ioan. Dilect. de Arte teſtan. tit. v. caut. xxxiiij. in fi. Non etiam poſſunt ipſi ex perſona filij illam detrahere: quia filius non fuit grauatus, ideo, quantum ad ipſum, non eſt locus detractioni alicuius legitimæ: eſſet bene ex eorum perſona locus detractioni Trebellianicæ, ex quo ipſi ſunt grauati fideicommiſſo, niſi teſtator illam prohibuiſſet tacitè vel expreſsè, quod proculdubio facere potuiſſet, cùm nō eſſent ipſi ex liberis primi gradus, vt latè dixi ſuprà qō. lxiij. Et ſi dicas, nónne filius tranſmittit deductionem legitimæ ad ſuos hæredes, etiam extraneos? Reſpon. quod filio, qui nō erat grauatus, non cōpetebat aliquod ius detrahendi legitimam, vt ſtatim dixi, meritò illud ius quod non erat, non potuit ad hęredes tranſmitti. Poſtquam autem talis legitima peruenit in ipſos hæredes filij, non habet amplius nomen legitimæ, ſed de ea iudicatur tanquā de reliquo hæreditatis, meritò potuit hęres filij vel ſubſtitutus pupillaris in ea grauari: ipſi enī huiuſmodi hæreditatē habere dicūtur ex iudicio & diſpoſitione ipſius patris teſtātis, & conſequenter potuit pater in ipſa hæreditate illis quodcunque grauamē imponere. & hæc eſt

commu

communis ratio Doctorum, vt dicit Iaſ.in dicto §.fina numero 6.

4 Et ideo hæc omnia ceſſarent, vbicunque filius ad pubertatem perueniſſet, vel tempore facti fideicommiſſi iam pubes fuiſſet: his enim caſibus, poteſt filius de ſua legitima liberè diſponere & teſtari, nõ obſtante ipſo fideicommiſſo: & ſi non teſtetur, vel de ea diſponat, cenſetur non teſtando voluiſſe illam relinquere hæredi ſuo ab inteſtato, meritò illius hæres, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato poſſet ex perſona filij ſibi legitimam retinere ex fideicommiſſo, quia illam habere videtur ex iudicio ipſius filij, non autem ex diſpoſitione teſtatoris, & propterea ab ipſo teſtatore in illa grauari non potuit: & ſic iſtud fideicommiſſum, ſiue grauamen, quantum ad legitimam, & quantum ad propria bona ipſius filij, ſtatim eueniente pubertate euaneſcit. Et hoc ſine dubio eſt de intentione omnium Doctorum, vt dicit Rui. conſi.lviij.poſt nu. 19.lib.ij.ſubdens, ꝙ aliter ſentire vel dicere eſſet erroneum.

5 Tertius eſt caſus, quando teſtator in ſpecie aliquem fideicommiſſo non grauauit, ſed ſimpliciter dixit: ſi filius meus ſine liberis deceſſerit, volo, ꝙ bona mea reſtituantur Titio, Et in hoc Doctores multum torquentur, an cenſeatur tale fideicommiſſum iniunctum filio, an verò eius hæredi. Vtilitas autem eſt maxima, quia ſi eſt iniunctũ filio, poterit ex eo detrahi legitima per eius hæredem ex perſona filij: ſi verò eſt iniunctum hæredi, non poterit hæres detrahere legitimam, neque ex perſona filij, quia ipſe non fuit grauatus, neque ex perſona propria, quia illi non debetur legitima: & magis communis ſententia eſt, quòd fideicommiſſum in dubio cenſeatur relictum ab eo, à quo relinqui poteſt, & ſic ab hærede filij, vel ab eius ſubſtituto pupillari, non autem ab ipſo filio: & conſequenter quòd iſte hæres filij nõ poſſit de ipſo fideicommiſſo aliquo modo detrahere legitimam. & ita paſſim allegatur tenere Barto.in l.qui duos, in fin.ff.de vulga. quem communiter omnes ſequuntur, vt dicit Alexand.conſilio lxvij.numero 2.libro j.& in l.prima.§.fin.poſt nume. 3.ff.de vulga. Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Alexand.conſilio xij.nume. 32.libr.iij.& in l.cohæredi.§.cùm filiæ, nume. 7.& ſeq.ff.de vulga. quem refert Pariſ.conſil.lxxxj.numer.9.& 10. lib.ij. Iaſ.conſil.clxxxvj.colum.vij.verſi.Non obſt. in quantum quarto loco, libro ij.& conſil.xcviij. colum.ij.verſ.Imò fortius, lib.iiij.& in l.ex tribus, nu. 5.C.de inofficio.teſtamen.& in d.§.cùm filiæ, nu. 16.quem refert Curt.Iun.in d.conſil.lxxj.nu. 8.& ſequen.& conſi.lxxij.nume. 10.& Pariſ.cõſil. xxj.nu.48.lib.iij.& Ioan.Dilect.de Arte teſtandi, tit.v.caut.xxxiiij.nume.2.Claud.in d.l.j.§.final.nu. 7.& ſequent.Pariſ.conſi.xlv.nu.44.lib.ij. Crottus conſi.cxxxiiij.nu.xlv.lib.j.& conſil.ciij.nu. 12.libr. ij.Apoſtil.ad Alexan.in d.conſi.xij.ſub nume. 32. lib.iij. Contrariam tamen opi.ꝙ ſcilicet in dubio fideicommiſſum ſimpliciter relictum cenſeatur iniunctum ipſi filio Inſtituto, non autem eius hęredi, tenuit Bar.in d.l.cohæredi.§.cùm filiæ, verſi. Quòd ſi hæredem, nu. 3.& hanc opi.dicit eſſe magis communem Ripa in d.l.Centurio, poſt num. 118.Dicit eſſe Galiaul.in d.l.Centurio, poſt nu. 409.verſi.aliquando autem facit, ſe putare, quòd d.Iaſ.decipiatur, aſſerendo contrariam opin.eſſe magis communem, & re vera, neque Barto.in d.l. qui duos, dicit id ad quod allegatur, neque multi ex Doctoribus qui pro hac parte adducuntur, loquuntur in his terminis, vt oſtendit Galiaula in loco præallegato. Cæterum, quicquid ſit de ſtricto iure, non eſſet in practica recedendum à prima opin. quæ proculdubio eſt magis communis, vt ex prædictis apparet. Fauendũ eſt enim voluntati teſtatoris, quantùm fieri poteſt, tantò magis vbi de præiudicio filiorum non tractatur: & aliàs cum hæc dubitatio fuiſſet mihi propoſita in facto à quodam arbitro non Doctore, in loco Sarauellis agri Alexandrini, & ego, alijs etiam negotijs implicitus, petiiſſem terminum octo dierum, ad deliberandum quid ſentirem in hoc articulo: ille arbiter dixit ſe valdè mirari, ꝙ ego peterem terminum in quæſtione tam clara, in qua duo alij Doctores ex improuiſo reſponderant: dixi mei moris nõ eſſe, in quæſtionibus præſertim arduis, non inſpectis libris reſpondere. Tandem excitatis nonnullis motiuis, cùm res non videretur carere difficultate, partes acquieuerunt vt amicabiliter componeretur, & ita factum fuit.

Hæc autẽ omnia intellige vt procedant, quando filius ipſe eſt adhuc pupillus: nã ſi eſſet pubes tempore iniuncti fideicommiſſi, vel etiam poſteà ad pubertatem perueniſſet, tunc indiſtinctè, ſiue fideicommiſſum ſit iniunctum expreſsè ipſi filio, ſiue eius hæredi, ſiue ſimus in dubio, ſemper detrahitur legitima de fideicommiſſo, per rationem, quam poſui ſuprà verſi.Et idcò.

QVAESTIO LXXIII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere filio alienationem ſuæ legitimæ?*

2 *Teſtator an poſſit legare adminiſtratori vel tutori libertatem à ratione reddenda?*

3 *Teſtator an poſſit prohibere hæredi, ne detrahat Falcidiam?*

1 QVæro, nunquid teſtator poſſit prohibere filio alienationem ſuæ legitimæ? dixi ſuprà hoc eo.lib.§.Legitima.

2 Item quæro, an poſſit teſtator legare adminiſtratori, vel tutori liberationem à ratione reddenda? dixi ſuprà hoc eo.lib.§.Legatum.

3 Sed quæro, nunquid teſtator poſſit prohibere hæredi ne detrahat Falcidiam? Reſpond. quòd ſic: tex.eſt in auth.ſed cùm teſtator.C.ad legem Falcidiam.& eſt communis opi.vt dicit Io. Annib.in repe.d.l.nemo poteſt, nu. 191.ff.de leg.j.& in hoc nemo dubitat.

4 An autem poſſit prohibere detractionem Trebellianicæ vel legitimæ? dixi ſuprà quæſtio.lxij.& ſeq.& quæſt.lxxij.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *Teſtator an poſſit prohibere ius accreſcendi?*

2 *Et quid in ſucceſsione vniuerſali?*

3 *Et an caſu res reducatur ad cauſam inteſtati?*

1 QVæro, nunquid teſtator poſſit in ſuo teſtamento prohibere ius accreſcendi? Hæc eſt trita quæſtio, ſed non ab omnib.bene intellecta. Scire igitur debes, ꝙ ius accreſcendi poteſt dupliciter cõſiderari. ſ.in particulari, & in vniuerſo. In particulari habet locũ ius accreſcendi, puta, inter legata

legatarios, quando ſunt inter ſe coniuncti, iuxta notata in l. re coniuncti. ff. de legat. iij. quia altero repudiante, illius portio alteri accreſcit de quo dixi ſuprà hoc eo. li. §. Ius accreſcendi. In vniuerſo autem conſiderari poteſt ius accreſcendi inter ipſos inſtitutos, quia ſi alter hæredum repudiet hæreditatem, vel decedat priuſquam adeat, illius portio accreſcit cohæredi, vt habetur per doctores in rubr. C. quando non peten. part. & dixi in d. §. Ius accreſcẽdi: & hoc caſu procedit ius accreſcendi, non ſolùm inſtitutos in quota parte hæreditatis, ſed etiam inter inſtitutum in re certa, & hæredem vniuerſalem: nam ſi hæres vniuerſalis repudiet hæreditatem, vel decedat priuſquam adeat, tota hæreditas accreſcit inſtituto in re certa, vt latius dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Inſtitutio. Si ergo quæris nunquid teſtator poſſit prohibere ius accreſcẽdi, eſt diſtinguendum: nam aut loquimur in iure accreſcendi quod verſatur circa particularem ſucceſſionem, prout eſt in legatis, & in fideicommiſſis etiam vniuerſalibus, & in illis poteſt teſtator prohibere ius accreſcẽdi, ſiue expreſſe, ſiue etiam ſimpliciter prohibendo, ne plus petere poſſit: & eo caſu, ſi coniunctus repudiet legatum, vel fideicommiſſum, accreſcet hæredi inſtituto. & hic caſus apud Doctores nullam habet difficultatem.

2 Aut verò loquimur in ſucceſſione vniuerſali, & ſic in inſtitutionib. puta ſi teſtator inſtituat aliquem in re certa, & prohibeat ne quid vltrà petere poſſit, & contingat hæredem vniuerſalem repudiare, nunquid poſſit prohibere, ne reliquum hæreditatis accreſcat illi inſtituto in re certa? & videtur ꝙ nullo modo id facere poſſit, quia ſi illud reſiduum non accreſcit inſtituto in re certa, neceſſe eſt ꝙ deuoluatur ad hæredes ab inteſtato, & ſic reſultaret abſurdum, ꝙ ſcilicet inſtitutus in re certa ſuccederet ex teſtamento in ipſa re ſibi relicta, in reſiduo autem ſuccederent proximiores ab inteſtato, & ſic daretur caſus, in quo aliquis decederet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, contra communem regulam iuris, de qua in l. ius noſtrum. ff. de reg. iur. Breuiter non videtur dubitandum in hoc, ꝙ ſcilicet teſtator nõ poteſt prohibere ius accreſcendi in inſtitutionibus, & quòd talis prohibitio non valet, quãtum ad hoc, vt teſtator poſſit decedere, pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, quia hoc eſſet valdè abſurdum, vt ſtatim dixi: & in hoc omnes conueniũt, vt affirmat Dec. in d. l. ius noſtrum, num. 4.

3 Punctus eſt, vtrum prohibitio ipſa non valeat quò ad hoc, vt ea non obſtante, ſit locus iuri accreſcendi, & ſic inſtitutus in re certa habeat totã hæreditatem, an autem prohibitio valeat, ita ꝙ nihil accreſcat ipſi inſtituto in re certa, & conſequenter teſtamentum annulletur, etiam quò ad ipſam inſtitutionem in re certa, & res penitus reducatur ad cauſam inteſtati: & in hoc variæ ſunt opi. Doctorum. Aliqui enim tenent, ꝙ non obſtãte prohibitione, tota hæreditas accreſcat inſtituto in re certa: & hæc fuit opinio Dy. quam dicit eſſe communiter approbatam Guliel. Benedict. in prima parte repet. cap. Raynutius, folio 808. nu. 272. Hanc etiam dicit eſſe communem Alex. in l. ſi quis priore, poſt numer. 9. ff. ad Trebel. Dec. in d. Rubr. C. quando non per. par. in prima lectura, poſt numer. 3. verſicul. Sed iſta reſponſio, & in ſecunda lectura, num. 21. Sapia in l. vnica, num. 6 t. C. quando non peten. par. Curt. Sen. conſ. 74. nu. 3. quem refert & ſequitur Soc. Iun. conſ. 111. nu. 16. lib. 1. Crot. in repet. l. re coniuncti, nu. 61. & ſequen. Ripa in d. l. re coniuncti, num. 134. Gratus conſil. lviij. nume. 108. lib. ij. Apoſtil. Alex. conſil. clxij. ſub nu. 10. lib. ij. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò talis prohibitio valeat, & conſequenter, ꝙ teſtamentum ipſum corruat, & res tota reducatur ad cauſam inteſtati, tennit Bar. in l. quoties. §. ſi duo num. 1. & ſequen. ff. de hære. inſtit. & hanc opin. dicit cõmuniter teneri Corn. in l. quoties, nu. 27. in fin. C. de hæred. inſtit. quem refert Dec. in l. j. nu. a. de teſtam. milit. Hanc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in d. l. re coniuncti, & conſil. viij. col. ix. verſi. Decimo iſtud, lib. iij. quem refert D. Crauetta in ſuo elegantiſſimo tractatu de antiq. temp. in iiij. parte, ſectione prima, num. 130. Vt vides, opin. Dyn. contra Bar. eſt proculdubiò magis communis. Ego tamen conſiderabam, quòd ius accreſcendi dicitur prouenire ex tacito iudicio teſtatoris, vt latius dixi in d. §. Ius accreſcẽdi. Propterea, vbicunque teſtator verbis ad id expreſsè conceptis prohiberet ius accreſcendi, non dubitarem ſequi opin. Bartol. quia vbi expreſsè quid à teſtatore diſpoſitum reperitur, illud debet præferri tacitæ eius menti, quaſi ex coniecturis colligi poſſit. Pariter etiam vbi ſubeſſent coniecturæ adeò liquidæ, vt apertè coniici poſſet teſtatorem nullo modo voluiſſe, ꝙ talis inſtitutus in re certa haberet reſiduum hæreditatis, facilè inclinarem in ſententiam Bart. quia bonus Iudex ſemper debet amplecti in iudicando illam opin: quæ magis conuenit veriſimili menti teſtatoris. Conſulo tamen, ꝙ de facili quis non recedat ab opi. Dyni, quæ magis fauet ſuſtinendo teſtamento, & prætereà (vt dixi) eſt magis communis, & ideo in practica ſequenda.

QVAESTIO LXXV.

1 *Contractus an poſſit in teſtamento celebrari?*

QVæro: nunquid in teſtamento poſſit celebrari contractus? Reſpond. Gloſſ. vulgaris, quæ ſemper ad hoc ſolet allegari in l. hæredes palàm. §. final. in gloſſ. fin. ff. de teſtam. tenuit ſimpliciter quòd ſic: & illam dicit eſſe communiter approbatam Pariſ. conſil. ij. numer. 19. lib. iij. & conſilio xlvj. numer. 36. libr. iiij. & dicit Rom. conſil. clxxj. num. 6. in fin. ꝙ communis omnium ſententia illam ſequitur, quem refert Dec. conſil. cxcvj. poſt nu. 1. verſic. Ex quibus omnibus, & conſ. cclxxxiij. poſt numer. a. verſic. Verùm ſupradictis, & Boer. deciſ. cccliij. nume. 4 Didàc. in Rub. de teſta. in iij. par. poſt numer 17. Illam tamen intellige, vt procedat, quando conuentiones & contractus qui celebrantur in actu teſtamenti, non ſunt penitus extranei ab ipſo teſtamento: ſed ſi eſſent contractus penitus extranei, non poſſent in ipſo teſtamento celebrari. Ita declarant Doctores per me ſuprà allegati: & hanc dicit eſſe communem ſententiam Alciat in l. j. §. qui præſens, nume. 21. ff. de verb. oblig. & ita tene.

QVAESTIO LXXVI.

1 *Teſtatoris voluntas ante omnia attendi debet?*

2 *Et quid in fidcicommiſſis?*
3 *Et quid in aliis ſubſtitutionibus?*
4 *Vbi clarè non apparet de mente teſtatoris, verbis eſt inhærendum?*
5 *Vna pars teſtamenti per aliam declaratur.*
6 *Verbum æquiuocum poſitum in vna parte teſtamenti, debet interpretari prout reperitur clarè poſitum in alia parte teſtamenti.*
7 *Et quid ſi in vna ſubſtitutione teſtator mentionem fecerit de filiis maſculis, in alia verò ſimpliciter tãtũ de filiis?*
8 *Et nunquid hæc regula locum habeat etiam de vno teſtamento ad aliud?*
9 *Teſtator in dubio cenſetur velle minus grauare hæredem quàm fieri poſſit.*
10 *Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum non extenditur ad alium.*
11 *In dubio mens teſtatoris præſumitur conformis diſpoſitioni iuris communis.*
12 *Et vbi adſunt ſtatuta præſumitur conformis diſpoſitioni ſtatutorum.*
13 *Diſpoſitio teſtatoris facta de perſonis, quæ ſibi ab inteſtato ſuccedere poſſent, intelligitur facta eo modo & ordine, quo de iure ad ſucceſſionem vocarentur.*
14 *Teſtator ſubſtituens proximiores, an cenſeatur vocaſſe proximiores vltimi deſcendentis, an ipſius teſtatoris?*

Diximus de poteſtate teſtatoris: nunc de eius voluntate videndum eſt. In hac autem materia, cum præcedentibus §§. præſertim vbi de ſubſtitutionibus & fideicommiſſis tractatũ eſt multa iam à nobis explicata ſint: hoc loco breuiter (præmiſſis nonnullis cõcluſionibus) duas tantùm quæſtiones attingemus.

1 In vltimis voluntatibus, vbicunque de aliqua re controuerti contingat, ſemper & ante omnia, ipſius teſtatoris voluntas attendi debet, l. non aliter. ff. de leg. iij. cùm ſimil. & eſt communis reg. vt atteſtatur Pariſ. conſil. xlj. nu. 15. libr. ij. & conſilio lij. num. 6 eod. vol. & conſilio lxxviij. nu. 16. eod. vol. & conſil. xc. num. 10. eod. vol. & conſil. xxiij. nu. 9. lib. iij. & conſ. xxv. num. 31. eod. vol. & conſi. liij. numer. 10. eod. vol. & hanc regulam dicit eſſe ab omnibus approbatam Soc. Iun. conſ. cx. num. 10. lib. iij. Adde quòd non ſolùm attendenda eſt teſtatoris voluntas expreſſa (hoc enim abſque dubio procedit, vt dixi ſuprà quæſt. lxj.) ſed etiam illa, quæ ex coniecturis colligitur, l. cùm proponebatur, in fin. ff. de lega. ij. cum ſimil. & eſt communis reg. vt dicit Dec. in l. prima, poſt numer. 4. C. de collatio.

2 Idque maximè in fideicommiſſis locum habet: in illis enim licet voluntas teſtatoris ex verbis expreſſis colligi non poſſit, ſed tantùm ex cõiecturis, illa tamen attendenda eſt adeò vt plerunque propter coniecturatam mentem teſtatoris, à vi & proprietate verborum ſit recedendum, l. hæredes mei. §. cùm ita. cum ibi no. ff. ad Trebel. & eſt communis concluſio, vt dicit Pariſ. conſilio xliij. num 24. lib. ij. & conſilio lxxv. num. 50. eod. volum. & conſil. xvii. num. 17. lib. ij. & conſil. xxv. numer. 36. eod. vol. Quinimò fideicommiſſa ipſa ampliantur, reſtringuntur, extenduntur, declarantur, & limitãtur per rationem & cauſam propter quàm teſtator motus fuit ad fideicommiſſum ita faciendum, adeò vt talis ratio & cauſa potius attendi debeat, quàm verba expreſſa, l. cùm pater, §. dulciſſimis, vbi nota. ff. de lega. ij. & eſt communis concluſio, vt dicit Pariſ. conſil. vj. numero 20. lib. iij. & conſil. xviij. numer. 21. eod. volum. & conſil. xxij. numero 37. eod. volum. & conſil. xxv. nu. 29. eod. vol. & coniecturata mens teſtatoris in fideicommiſſis adeò potens eſt, vt plerũque operetur, ꝙ aliqui admittantur, qui aliàs non admitterentur, & aliqui excludantur, qui aliàs non excluderentur, & eſt communis regul. vt dicit Curtius Iunior, conſilio lvij. num. 6.

In aliis tamen ſubſtitutionibus, ſi quæ in teſtamentis factæ ſunt, hæc concluſio non ita abſolutè procedit in eis enim vltra in illa contenta nihil eſt ſubaudiendum. Et hæc eſt communis reg. vt dicit Socin. Iun. conſil. cj. nu. 3. libro. j. maximè vbi ſubſtitutione non extendenda, aut declaranda, ſed inducenda ageretur: tunc enim non ita de facili coniecturas tacitæ mentis admittimus, ſed illud fideicommiſſum ſiue ſubſtitutio quæ in teſtamento expreſſa non reperitur, non debet dici facta, & dicens contrarium, debet illud oſtẽdere. & hæc eſt communis regula, vt dicit Soc. Iun. cõſ. clxxxvj. num. 8. lib. ij. & conſil. xxviij. num. 4. lib. iij. In propoſito huius concluſionis videnda ſunt, quæ dixi ſuprà, §. ſubſtitutio. 3

Vbi clarè non apparet quæ ſit mens teſtatoris, tunc inhærẽdum eſt verbis ipſius & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Cur. Iunio. conſil. clxix. numero. 1. Cæterum ſi etiam verba ipſa dubia eſſent, ita vt colligi non poſſet quæ mens teſtatoris fuiſſet, tunc ante omnia ſpectanda eſt ipſius teſtatoris conſuetudo, deinde regionis in qua verſatus eſt, prætereà qualitas perſonarum, charitas, & neceſſitudo. Item, & ex præcedentibus, aut ſequentibus verbis coniiciendum eſt, quid teſtator ſenſerit. ſunt verba Iuriſconſ. in l. ſi. ſeruus plurium. §. fina. ff. de lega. primo. Qui ordo à Iuriſconſ. traditus ad inueſtigandam mentem teſtatoris, formaliter & præciſè eſt obſeruandus, ita vt prima coniectura præferatur ſecundæ, & ſic ſucceſſiuè. & hæc eſt communis opi. vt dicit Iaſ. in d. §. fin. num 2. quod nota. 4

Dixi, ꝙ vna pars teſtamenti per aliam declaratur: & hoc receptiſſimum eſſe atteſtatur Aemil. Ferret. in l. qui filiabus, in princ. nu. 4. ff. de lega. j. Regulariter enim mens teſtatoris præſumitur fuiſſe in vna parte, quæ fuit in alia. ita dicit Bar. in l. Centurio, col. ix. verſic. Vel quid ſi in præcedentibus. ff. de vulg. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soc. Iun. conſ. cj. num. 7. lib. j. 5

Hinc infertur, ꝙ ſi reperiatur aliquod verbum æquiuocum vel commune, puta, Subſtituo, in vna parte teſtamenti, debet illud verbum interpretari, prout reperitur clarè poſitum in alia parte teſtamẽti. ita dixit Bar. in loco præallegato, quem ſequuntur communiter Scribentes, vt dicit Pariſ. conſ. lxxiij. nu. 48. lib. ij. & conſ. lxxxvj. num. 55. eo. vol. & conſil. lxxij. nu. 42. lib. iiij. 6

Sed pone, ꝙ teſtator in aliqua ſubſtitutione fecerit mentionem de filiis maſculis, deinde in alia ſubſtitutione fecerit mentionem ſimpliciter de filiis, nunquid in hac ſecunda ſubſtitutione debet etiam ſubintelligi de maſculis? dixi ſuprà. §. ſubſtitutio. 7

Sed nunquid, ſicut præſumitur de vna parte teſtamenti ad aliam: ita etiam erit præſumendũ de vno teſtamento ad aliud? Reſpon. ꝙ non: & ideo, 8

ſi teſta-

ſi teſtator in primo teſtamento aliquid diſpoſuit cum vna qualitate, & poſtea faciat ſecundum teſtamentum, in quo repetat eãdem diſpoſitionem (omiſſa illa qualitate) intelligitur talis qualitas potius reiecta quàm reperita in ſecundo teſtamẽto. ita tenet Bar. in l. Statius Florus, in prin. nu. 2. ff. de iure fiſci, qui in hoc per omnes approbatur, vt dicit Cur. Iun. conſil. clxiij. nu. 14.

9 Teſtator in dubio cenſetur velle minus grauare hæredem quàm fieri poſſit, l. vnum ex familia. l. vnum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. ij. & eſt communis regula, vt dicit Soc. Iun. conſ. ix. nu. iiij. lib. j.

10 Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum, non extenditur ad alium, l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſth. & eſt communis regula, vt dicit Pariſ. conſil. lxxxvij. num. 50. libr. ij. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat quando aliter de teſtatoris ipſius mente non apparet: nam eo caſu bene procedit regula, ꝙ caſus omiſſus habetur pro omiſſo, ſed ſi ſubſit coniectura mentis teſtatoris vtique diſpoſitio facta in vnum caſum extenditur ad alium. l. Titius. § Lucius, ff. de liber. & poſthu. & eſt communis regula, vt dicit Dec. in l. ſi mater. poſt nu. 2. verſicul. Sed iſte. C de inſtit. & ſubſtit. In propoſito huius regulæ videnda ſunt, quæ dixi ſuprà, §. ſubſtitutio.

11 In dubio mens teſtatoris præſumitur fuiſſe cõformis diſpoſitioni iuris communis. ita allegatur dicere Bar. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebel. quem in hoc dicit cõmuniter approbari Cur. Iun. conſ. lvij. poſt nu. 8. Hanc etiam concluſionẽ atteſtatur eſſe communem Galiaula in repet. l. Gallus. §. quidam rectè. poſt nu. 21.

12 Scias tamen, quòd vbi adſunt ſtatuta, præſumitur mens teſtatoris potius fuiſſe conformis diſpoſitioni ſtatutorum quàm iuris communis: & ad hoc allegatur Bartol. in d. §. cùm ita. nu. 4. ff. ad Trebel. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Soc. conſ. lj. num. 63. lib. ij. Hinc infertur, ꝙ ſtante ſtatuto, quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. ſi teſtator in teſtamento ſuo ſimpliciter inſtituat filios ſuos, nõ cenſetur inſtituiſſe fœminas à ſtatuto excluſas: ita allegatur tenere Bal. in l. tres fratres, quem tamen ego ibi hoc dicẽtem non inuenio. ff. de pact. & eſt communis concluſio, vt dicit Cur. Iun. de feud. in prima parte tertiæ partis principalis in xij. limit.

13 Secundò infertur, ꝙ diſpoſitio teſtatoris facta de perſonis, quæ ſibi ab inteſtato ſuccedere poſſent, in dubio intelligitur eo modo & ordine, quo de iure communi, vel municipali ad ſucceſſionem ab inteſtato vocarentur. ita colligitur ex nota. per Bart. in d. §. cùm ita, nu. 4. quem omnes ſequuntur, vt dicit Socin. Iun. conſ. ciiij. nume. 26. lib. j. & ideo, ſi plures vocati ſunt ad fideicommiſſum ſub nomine collectiuo. puta, ſubſtituo omnes de familia mea, cenſentur vocati ordine ſucceſſiuo, ita vt gradatim proximiores admittãtur, ſecundũ quòd ſuccedītur ab inteſtato. ita tenuit gloſſ. in l. cum ita. §. in fideicommiſſe, in verbo, Nominati ſunt. ff. de lega. ij. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Pariſ. conſilio iij. numero 41. libro primo, & conſil. xxxviij. numer. 1. libro ij. & conſilio lj. numero 16. eodem volu. & conſil. lvij. numero 16. eod. volu. & conſil. lxxvj. numer. 6. eod. vol. & conſilio lxxxiii. numer. 14. eodem volum, & conſil. v. & vj. num. 16. lib. iij. & conſil. 50. num. 18. eod. volum & conſil. lxv. num. 48. eod. volum. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Socin. conſil. xliij num. 8. libr. iij. & conſil. lxxxvj. num. 8. eod. vol. Curt. Iun. conſil. xxij. nume 12. Vide quæ dixit ſuprà q lxx. in prima concluſione. In propoſito etiam illius gloſ. videnda ſunt ea quæ dixi ſuprà, §. ſubſtitutio: vbi diffuſius de eius veritate tractaui.

Sed hic occurrit pulchra quæſtio & quæ ſæpè contingit in practica, Pone, quòd habens plures agnatos, vel cognatos, vnum inſtituat, & eidem per fideicommiſſum ſubſtituat alios proximiores agnatos, & cognatos. Quæro nunquid præſumantur ex tali ſubſtitutione vocati illi agnati vel cognati, quia erunt proximiores ipſius teſtatoris, an autem proximiores ipſius grauati, cui facta eſt ſubſtitutio? Reſpond. Aliquid dicunt, quòd cenſentur vocati proximiores ipſius teſtatoris, quos in dubio præſumitur teſtator magis dilexiſſe, quàm proximiores eorum quos inſtituit. & hanc opinionem dixit eſſe communem Ioan. Dilect. de arte teſtandi, titul. iij. cautela xxxj. numero 3. Hæc tamen opinio mihi nunquam placuit, & videtur directo contrariari regulæ ſupra poſitæ: ſi enim teſtator præſumitur voluiſſe in ſuis bonis ſuccedi iuxta ordinem à iure communi conſtitutum in ſucceſſionibus ab inteſtato, de neceſſitate iudicio meo fatendum eſt, quòd ſemper voluerit proximiores illius, de cuius hæreditate agitur, illi ſuccedere, non autem eius remotiores, licet ſint proximiores ipſius teſtatoris, quos illi de iure communi proculdubiò excluderent. Nec dicatur, quòd in fideicommiſſis ſuccedatur fideicommittenti, non autem grauato, vt dixi ſuprà, §. ſubſtitutio. Quia per hoc non tollitur, quò minus inter vocatos ab ipſo teſtatore ſit ſuccedendum eo gradu & ordine, ſecundum quem ipſe teſtator diſpoſuiſſe præſumitur, ſcilicet ſecundum quem inter ipſos procedet ſucceſſio ab inteſtato. & licet hæc ſententia mihi verior videretur, tamen propter authoritatem tenentium contrarium, non audebam me firmare, tandem reperi Socin. Iun. conſilio cxxvi. libro primo, qui per totum illud conſilium tractat eleganter hanc quæſtionem, & poſt multa concludit ſecundum hanc opinionem, quod ſcilicet attendatur proximitas vltimo morientis, ſiue grauati, non autem teſtatoris, & poſt relatas multas authoritates Doctorum, qui illam tenuerunt, numero 56. atteſtatur eam eſſe magis communem ſubdens, quòd nefas putaret ab ea recedere in iudicando. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Gozadin. conſilio iiij. poſt numer. 31. verſicul. Ad ſextum. Cùm ergo hæc opin. ſit verior, & ex allegatis per Socin. Iun. in dicto conſilio appareat eam etiam eſſe magis communem. dicerem conſulendo aut iudicando nullo modo eſſe ab ea recedendum. Vide in hoc propoſito, quæ dixi ſuprà, §. ſubſtitutio.

Quatenus teſtator dilexit inſtituendo, cenſetur etiam dilexiſſe ſubſtituendo, eſt communis Regula, vt dicit Curt. Iunior, conſil. xcj. numer. 8. Hinc infertur, quod ſi teſtator in inſtitutione excludit fœminas propter maſculos, cenſetur eas pariter voluiſſe excludere in ſubſtitutione, ita di- 15

xit Bartol. in l. final. numero ij. ff. ad Trebell. & eſt communis concluſio, vt dicit Curtius Iunior, cõſilio xj. circa finem. Rubeus conſilio lxij. Hoc tamen limita, vt non procedat, quando ita intelligendo ſequeretur mala grammatica: nam eo caſu præſumendum eſt illam fuiſſe mentem teſtatoris, quæ ſecundùm rationem recti ſermonis procedere poteſt. Ita dicit Bart. in d. l. fin. poſt nu. 2. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Cur. Iun. conſil. lvij. poſt numer. 6. quem refert, & ſequitur Bello. conſilio liij. numero 6. & lib. iiij. ſup puta. cap. xx. nume. 6.

QVAESTIO LXXVII.

1 *Filij, vel deſcendentes poſiti in conditione an cenſeãtur vocati?*

2 *Et quid ſi adſunt aliqua coniecturæ?*

1 NOn eſt hoc loco in quo de mente teſtatoris coniicienda principaliter agitur, omittenda trita illa & vulgaris quæſtio, nunquid filij, vel deſcendentes poſiti in conditione cenſeatur vocati, In qua quidem, ne in authoritatibus citandis (quòd ſemper abhorrui) minus eſſe viderer, mihi modum potius, quàm copiam quærendam eſſe animaduerti. Citaui itaque tantùm locos magis inſignes, cæteris in quibus obiter huius quæſtionis fit mentio, de induſtria prætermiſſis. Pone ergo, quòd teſtator in ſuo teſtamento ita cauerit: inſtituo Titium mihi hæredem, voloque, vt ſi ipſe Titius ſine filiis deceſſerit, reſtituat hæreditatem Mæuio. Quæro, nunquid iſti filij Titij, qui non ſunt expreſsè à teſtatore inſtituti vel ſubſtituti, ſed tantùm poſiti in conditione, cenſeantur vocati? Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima, quia ſi cenſentur vocati, non poterit Titius tanquam per fideicommiſſum grauatus vt illis reſtituat hæreditatem, in eorum præiudicium aliquid de ipſa hæreditate diſponere, ſi verò non cenſentur vocati: ſed ſolummodò intelligitur eis reſeruatum ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, ipſi quidem, ſi Titius inteſtatus deceſſerit, proculdubiò erunt Mæuio ſubſtituto præferendi, ex quo per eorum exiſtentiam defecit conditio ſub qua Mæuius erat vocatus: ſed ſi Titius facto teſtamento alium hæredem reliquerit, ipſi remanebunt excluſi à ſucceſſione teſtatoris. & in hoc articulo ſemper allegatur vulgatiſſima illa Gloſella in l. Lucius, la ſecunda, in glo. fin. ff. de hæred. inſtit. quæ voluit, ꝙ teſtator ipſos liberos cenſeatur prætuliſſe ſubſtituto ab inteſtato tantùm, & ſic, ꝙ iſti filij, & deſcendentes non cenſeantur à teſtatore vocati, ſed ſolummodò ſit illis reſeruatum ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato. Hanc autem opin. gloſſ. atteſtatur eſſe communiter receptam ac canonizatam tàm in iudiciis, quàm in ſcholis, atque ab ea non eſſe conſulendo aut iudicando recedendum, hi qui ſequuntur. Imola in l. filiusfam. §. cum quis, verſicul. Et hæc faciunt. ff. de lega. j. & in d. l. Lucius, poſt numero 2. verſicul. In gloſſ. finali. ff. de hære. inſtit. quem refert Alexand. conſilio cxlix. nume. 6. libr. ij. Paul. de Caſtro in l. cùm acutiſſimi, poſt numero 4. C. de fideicommiſſ. Raph. Comen. in d. l. filiusfamil. §. cùm quis, quem refert Alexand. conſil. xxxviij poſt numero 6. verſicul. & per prædicta, libro vj. Roman. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebel. quem refert Guido Papæ conſil. xxv. num. 1. & conſil. xxvij. num. 2. Ioan. de Ana. conſ. lxviij. circa fi. Alex. conſ. xcj. num. 6. lib. j. & conſil. cviij. num. 3. eod. vol. & conſilio lxvj. nu. 5. lib. ij. & conſil. cix. nume 4. eod. vol. & conſ. clxxxv. nu. 15. eod. vol. & conſil. xxxiij. num. 3. lib. iij. & conſ. xlij. poſt num. 10. lib. iiij. & conſil. lv. numer. 14. eod. volu. & conſil. cxxxix. num. 7. libr. ix. & conſil. ccj. num. 2. lib. 7. & conſil. cxxxiij. num. 2. eod. volum. & in d. l. ex facto. §. ex facto. poſt numer. 3. in gloſ. in verbo, Defeciſſet. ff. ad Trebel. quem refert Socin. Iun. conſilio xxvj. numer. 14. libr. j. & Boer. deciſ. cxlvij. poſt numer. 15. verſic. ſed ad prædicta, Aret. conſil. xxvij. in fin. Corn. conſil. xxj. in litera C. libro j. & conſilio cxviij. in litera, G. lib. ij. & cõſ. cxix. in litera P. eod. volum. & conſ. cxlvj. in litera A. eod. volum. & conſilio clxxxvj. in litera C. eod. volum. & conſil. ccvij. in litera B. eod. volum. & conſil. j. colum. x. in litera V. lib. iij. & conſ. clxxxvj. in princ. eodem volum. & conſil. ccxliiij. in litera S. eod. volum. & conſil. lxxxix. in litera E. lib. iiij. & conſ. cj. in litera A. eod. volum. & conſ. clxxx. in litera A. eodem volum. & conſ. ccxxvj. in litera B. eodem volu. & in l. j. numero 9. C. de cond. inſer, Socin. in l. cùm auus, poſt numer. 11. ff. de cond. & demonſtr. & conſil. cxl. num. 2. lib. primo, & conſil. xlij. numer. 1. libr. iij. & conſilio cxvj. numer. 1. eodem volum. & conſil. xxxiij. numer. 1. lib. iiij. & conſil. xxxiij. num. 30. eod. volum. & conſil. lxxiiij. num. 2. eod. volum. quem refert Socin. Iun. conſ. clxxvj. num. 16 lib. ij. & conſ. clxxvij. num. 8 & ſeq. eod. volum. Guido Papæ conſil. cxl. paulò ante nume. 1. & conſil. ccxvj. nume. 9. & conſil. ccxviij. nu. 2. Iaſ. in l. pecuniam, num. 1. in fin. ff. ſi cert. pet. & in l. generaliter, in prin. nu. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. & conſil. cxliij. poſt numer. 6. lib. ij. & conſilio ccvj num. 3. eod. volum. & conſil. ccxxviij. col. iij. verſic. Pro eadem, eod. vol. & conſil. xlj. circa fin. lib. iij. & conſil. cviij. col. v. verſicul. Non quoque obſtat. lib. iiij. Curt. Sen. conſilio xlij. numero 14. & conſilio xlv. numero 12. quod conſilium fuit compilatum ipſum Curtium, & D. Chriſtoforum Burigellam nomine Venerandi Collegij Papienſis, & conſil. lxiij. numer. 3. & 4. & in repet. d. l. primæ, numer. 6. C. de pact. Dec. in d. l. j. numero 15. C. de pact. & conſilio xcj. poſt nume. 4. verſic. Sed reſpondetur, & conſil. cclxx. poſt num. 1. & conſ. cccxcj. in fin. & conſil. ccccxxij. nume. 2. Cland. in l. Centurio, numer. 44. ff. de vulg. & in d. l. ex facto. numer. 2. ff. ad Trebel. Ruin. conſ. xl. numer. 3. in fin. libr. j. & conſil. cviij. num. 11. libr. ij. & conſ. cxj. numer. 3. eod. volu. & conſ. cxiij. num. 3. eod. vol. & conſ. clxxix. nu. 1. eod. volu. Pet. Girard. ſing. lxj. Habes. Bertran. conſ. xviij. poſt num. 21. lib. j. in ſecunda parte, & conſil. lxxxij. num. 5. & 6. eod. vol. & conſil. xxxj. numer. 4. lib. ij. in ſecunda parte, & conſil. xcvj. num 6 eod. vol. & conſil. ciij. poſt nu. 7. verſic. Præterea præmitto. eod. vol. & conſ. clxx. nu. 1. eod. vol. & conſ. clxxxiij. nu. 21. lib. iij. in ſecũda parte, & cõſ. clxxxij. nu. 2. eo. vo. & cõſ. ccxxxvj. nu. 1. eod. vol. & conſ. ccl. nu. 4. eod. vol. & conſil. cclxxxvj. num. 4. eod. volum. Gozadi. conſ. ciiij. ꝙ eſt conſil. vlt. num. 7. Ripa in l. Centurio, numero 159. ff. de vulga. & in d. l. ex facto. §. ex facto, numero 10. ff. ad Trebel. & in d. l. j. numero 7. C. de pact. Corſet. in reperto. Abbatis, in verbo, Subſti-

tutio

tutio. Apoſtil. ad Guid. Papæ conſilio xxij. ſub numero 5. Rubeus conſil. cxliiij. poſt numer. 1. Pariſ. conſil. xviij. num. 10. lib. ij. & conſil. xxxj. numero 3. eod. volum. & conſil. xxxvij. num. 19. eod. volu. & conſ. lxiij num. 9. eod. volum. & conſ. lxxiiij. nu. 3. eod. vol. & conſ. lxxv. nu. 44. eod. volum. & conſ. lxxviij. num. 6. eod. volu. & conſ. lxxxvj. nu. 6. eod. vol. & conſ. lxxxvij. nu. 7. eod. vol. & conſ. xiiij. nu. 3 lib. iij. & conſ. xvtj. num. 27. eod. vol. & conſ. xlij. num. 2. eod. vol. & conſil. liiij. nume. 9. eod. volu. Cotta in verbo, Filij in conditione, Bello. conſil. lxxxj. num. 4. Purpurat. in d. l. j. nu. 112. C. de pact. Socin. Iunior conſil. lx. num. 65. lib. j. & conſil. cxj. nume. 25. & num. 30. eod. volum. & conſil. cxviij. num. 10. eo. volum. & conſil. cxix. num. 9. eodem vol. & conſ. cxxvj. num. 29. eod. vol. & conſil. cviij. num. 6. lib. ij. & conſ. cxlj. numer. 3. eod. volum. & conſil. clj. num. 10. eod. vol. & conſ. cliiij. num. eo. vol. Crauetta conſ. cix. num. 2. & conſ. clv. num. 2. & conſil. cclxxxviii. poſt num. 3. verſic. iij conſidero. Aemi. Ferre. in d. l. nume. 6. C. de pac. Zuccard. in repet. l. primæ, num. 74. & ſequen. Gratus conſ. cvj. num. 43. lib. ij. Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. v. caut. xix. numero 1. & caut. xxiiij. num. 2. & caut. xxxvj. nume. 1. Et dicit, Guido Papæ deciſ. xxxix. poſt nume. 1. quòd hanc opin. ſeruat curia parlamenti Delphinalis in iudicando.

Contrariam verò ſententiam, quòd ſcilicet filij poſiti in conditione cenſeãtur à teſtatore vocati, ſaltem tacitè, tenuit Oldr. conſ. xxj. in fin. cuius opin. multos etiam habuit ſequaces, quod recenſet Barb. conſ. lv. col. v. & ſeq. li. ij. ſubdens, quò licet Io. de mola in d. l. Lucius. dixerit opinio. gloſſ. eſſe magis communem, tamen ſalua pace ſua, quòd iſta eſt verior, & communior, quem refert Boer. deciſ. clv. poſt numer. 33. & Socin. Iun. conſil. clxviij. num. 75. lib. ij. Dicit etiam Socin. cõſilio lxxvij. poſt num. 4. libr. j. quòd multi Doctores tenent contra illam gloſſ. & quòd vidit conſultum per multos ſolemnes Doctores, qui dicebant hanc eſſe communem opinion. Moder. quem refert Gratus conſil. xxxij. numer. 1. libr. iij. & conſil. cj. num. 3. eod. volum. Dicit etiam Curt. Senior conſil. lj. poſt numer. 22. quòd cùm hanc opin. tennerint plurimi Doctores ſupremæ authoritatis, & cùm ſit æqua opinio, vt omnes fatentur, certè illa in iudicando ſequenda eſt, quia multoties errant homines diſcedentes ab æquitate vbi locum habere poteſt, ſequendo ſubtilitates, referens verba Angel. in l. ſequitur, in prin. ff. de verb. oblig. monentis, vt caueant Aduocati, Doctores & Iudices, quãdo ſequi poſſunt æquiorem ſententiam, ne rigoroſam amplectatur, quia pernicioſè errarent: & tandem ſubdit, quod hæc opin. non poteſt dici, niſi communis, & ſequenda, quem refert Pariſ. conſil. 50. num. 37. lib. iij. Dicit etiam Socin. Iun. conſ. clviij. numer. 71. libr. a. & conſ. clxxiij. numero 21. eod. volum. quòd ab hac opin. tanquam veriori, & fortè hodie communiori non eſſet iudicando recedendum, & in vtroque conſil. latè recenſet authoritates, dicens, quòd non eſt dubium communem opin. poſſe mutari temporis curſu, ex quò ſepè contingit, quod aliqua opinio, quæ à quinquaginta, vel ſexaginta annis ſuprà communiter tenebatur, deſinat eſſe communis, ſi plurimi ex ſequentibus contrarium teneant: & quòd ita fortaſſe contingit in iſta difficultate. Idem etiam dicit idem Socin. Iun. conſil. cx. numero 20. lib. iij. & conſ. cxlv. numero 36. eodem volum. Et dicit Gratus conſ. xlviij. numer. 22. libr. j. quòd licet olim opin. illius gloſſ. eſſet communis, hodie tamen eſt dubium, an ſit communis, & reuera negari non poteſt, quin magnæ ſint authoritates hinc inde. Tamen vt potes ex prædictis colligere, non videtur dubitandum, quin etiam hodie opin. illius gloſſ. ſit magis communis, & credo, quòd ſint plures Doctores qui atteſtantur illam eſſe communem, quàm illi qui tenent opinio. contra gloſſ. nihilominus, quia contraria opin. vt omnes fatentur, eſt æquior: & fortè etiam eſt verior puncto iuris: non eſt abſolutè adhærendum opinioni illius gloſſ. ſed pro concordia, etiam ex communi mente Doctorum, putarem iſta poſſe diſtingui. Aut ille, qui fuit inſtitutus in teſtamento, erat extraneus, ipſi teſtatori: & intelligo extraneos omnes illos, qui non ſunt deſcendentes ipſius teſtatoris, licet ſint ei ſanguine coniuncti, & tunc procedat opin. gloſſ. in d. l. Lucius, vt ſcilicet eius filij in cõditione poſiti non cenſeantur vocati: & hic caſus procedit abſque dubio, vt dicit Curt. Sen. in d. conſilio xlv. num. 2. quod conſilium, vt dixi, fuit editum ſub nomine Venerandi Collegij Papienſis. Et dicit Socin. conſilio lxxiij. poſt numero 30. libr. iiij. ꝙ opin. gloſſ. in tranſuerſalibus eſt multum communis, & indubitata in conſulendo & iudicando. Non enim poteſt vlla affectio teſtatoris erga tales filios veriſimiliter conſiderari, vt eorum fauore dicatur voluiſſe imponere inſtituto onus fideicommiſſi. Aut iſti filij poſiti in conditione, erant deſcendentes ipſius teſtatoris & tunc: aut nulla ſubeſt coniectura, quòd teſtator eos vocare voluerit, præterquam, quod ſimpliciter eos poſuit in conditione: & hoc caſu etiam procedat opin. glo. & magis communis. ſ. quod ſolummodò cenſeatur teſtator voluiſſe eis reſeruare ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, non autem voluiſſe grauare hæredem inſtitutum, vt hæreditatem illis reſtituat. Nam conditio ipſa nihil ponit in eſſe: & regulariter non inducitur tacitum fideicommiſſum, niſi vbi ex coniecturis colligitur mentem teſtatoris illam fuiſſe, vt fideicommiſſum induceretur. & ab hac opin. vbi nullæ ſubſint coniecturæ, temerarium eſſet iudicio meo conſulendo, aut iudicando recedere. Aut verò aliqua ſubeſt coniectura mentis teſtatoris, quòd voluerit iſtos filios in conditione poſitos vocare, & tunc intrepidè tenenda eſt opi. Oldradi, & ſequacium, quòd cenſeantur tacitè vocati. & ita dicunt communiter Doctores noſtri. etiam qui regulariter negant eos vocatos eſſe, vt dicit Socin. Iun. conſil. cxxviij. numer. 73. libr. ij. Dicit etiam Crauetta conſil. lxij. numero 6. ꝙ licet Doctores magis communiter videantur ſequi gloſſ. in d. l. Lucius tamen cùm tot, & tantæ ſint authoritates in cõtrarium, de facili ex aliquibus coniecturis receditur ab illa communi opin. Idem etiam dicit Socin. Iun. in d. conſ. cx. poſt nu. 20. verſic. Verùm ſi quis, lib. iij. & hanc concluſionem, quòd vbi adeſt aliqua coniectura, filij ſeu deſcendentes poſiti in conditione, cenſeantur vocati, non ſolùm ad excluſionem vltimo loco ſub-

ſtituti, ſed etiam ad hoc, vt poſſint grauari, dicit eſſe communem Soc.conſ.lxiij.lib.iij.prout illum refert & ſequitur Pariſ.conſ.lxxviij.nu.7.lib.ij.& licet ego non reperiam Soc.in allegato conſ.id atteſtantem, hæc tamen concluſio proculdubiò tãquã cõmunis tenẽda eſt in practica, neque ab ea eſſet conſulendo aut iudicando recedendum.

QVAESTIO LXXVIII.

1 Proſequitur eundem articulum, tractatúrque quid ſi teſtator huiuſmodi filios in cõditione poſitos grauauerit?

1 Sed videndum eſt, quæ ſint huiuſmodi coniecturæ, propter quas ſit præſumendum, quòd teſtator voluerit tales filios in conditione poſitos vocare: & in hoc diligenter aduerte, quia non ſufficit dicere teſtatorẽ ita veriſimiliter voluiſſe, niſi coniecturæ ſint ſufficientes, & ex ipſo teſtamento colligi poſſint. & ita communiter concluditur, vt dicit Pariſ.conſilio lxxvij.num.18. libr.ij. In primis autem Bart. in d. l. Centurio, numero 37. tenuit, quòd ſi teſtator ipſos filios grauaſſet, cenſeretur etiam in neceſſariam conſequentiam eos vocaſſe, aliàs enim non valeret grauamen, tanquam relictum ab eo, qui non fuiſſet honoratus & ideò ſi teſtator iuſſerit hæreditatẽ ſuam reſtitui Titio, ſi filius ipſius teſtatoris ſine liberis deceſſerit, & etiam ſi filij ipſius filij quem inſtituit, pariter, ſine liberis deceſſerint, ſecundùm hanc opinio. Bartol. videbuntur tacitè vocati etiam filij ipſius filij qui fuit inſtitutus, licet tantùm poſiti in conditione, ex quo teſtator eos pariter grauauit, iubendo, eis decedentibus ſine filiis, hæreditatem ſuam Titio reſtitui, quos tamen grauare non potuiſſet (vt dixi) niſi præſupponamus, quòd eos prius honoraſſet, & ſic vocaſſet. & hanc dixit eſſe communem theoricam Doctorum Corn.conſilio primo, colum. ix.in litera R.lib.iij.Socin.conſil.cclix.num. 5.lib.iij. Dicit etiam Corn.conſilio xxij.col.iij.in litera R.lib. ij. & conſilio cclviij. in litera R. libr. iij. ſe vidiſſe quoſdam conſulentes qui allegabant Paul.de Caſtro in l. ab eo. C. de fideicom. dicentem, quòd hæc opin. Bartol. ſit communis, & credo, quòd Corn. in conſiliis ſuprà allegatis ſentiat de Alex. qui ita allegat conſilio lxiiij.numer.2.libr.v. licet tenera Paul. de Caſtro in lecturis, quæ communiter habentur ibi, hoc non dicat. Dicit etiam Curt.Sent.conſilio lj.poſt numer. 20.verſic.Si ita eſt, quem refert Bertrand.conſil. clxxiij. poſt numer. 24. libr. vj. ꝙ videtur magis communis iſta ſententia Bart. quotieſcunque cum grauamine concurrit aliqua coniectura mentis teſtatoris. hanc etiam opin. dicit eſſe hodie magis communem Socin.Iun.in d.conſi.cx.num.21.Ferd.Loaz. in Apoſtil.ad repet. Galiaul. ſuprà dict.l. Centurio, ſub num. 548. & hanc opin. Bart. dicit ſeruari in actu practico, iudicando. & conſulendo, Ang. Aret.in §.finali, in fi.Inſtit.de pupil.ſubſtitu.quem refert Dec.in l.j.poſt nu. 15.C.de pact.Et ſecundũ hanc opi.Bar. in facti contingentia iudicare ſolet curia parlamẽti Delphi. vt dicit Guido papæ in d. deciſ.xxxix.& refert etiã ſe audiuiſſe Crauet. cõſ. clv.nu. 5.illam etiam dicit tamẽ iudicãdo, & conſulẽdo Mãtua conſ.xcij.nu. 10.li.j. & ſecũdũ illam fuiſſe iudicatũ atteſtatur Ripa in d.l.j.nu. 11.C.de pact.prout etiam intellexi proximis diebus iudicatum fuiſſe in Vener. Collegio huius ciuitatis.

Sed quidquid dicãt præallegati Doctores (ſalua eorũ reuerẽtia) opi.ꝯtra Bar.eſt magis ꝯmunis ꝙ ſcilicet ex eo, ꝙ filij poſiti in cõditione ſint grauati, non tamẽ ꝓpter hoc cenſeantur vocati, ſed ꝙ quãtum ad ipſos tale grauamẽ prorſus reiiciatur tanquã iniũctũ ꝑſonis à teſtatore non honoratis.& cẽſeantur iniũctũ ſub duplici cõditione.ſ. ſi ipſe ſine liberis deceſſerit. & ita hanc opi. ꝯtra Bar.eſſe magis ꝯmunẽ atteſtatur Alex.conſ. ccix. nu.2.li.ij.vbi dicit, ꝙ opi.Bar.eſt damnata.& conſ. xiij.col.fi.li.iiij.prout illũ refert.Soc.conſ.lxix.poſt nu.7.verſ.Præterea & ſecundò. li. iij. & conſ.ciiij. poſt nu.8.ver.ij.reſp.lib.iij.Ego tamen nõ reperio Alex.in d.conſ.xiij. atteſtãtem de cõmuni in hoc articulo, licet multos alleget qui tenẽt cõtra Bar. Eandẽ opi.cõtra Bar. atteſtatur eſſe magis cõmunẽ Soc.cõſ.lxij.poſt nu. 10.li.iij.Iaſ.in d.l.Cẽturio, nu. 57.& in d.l.j.poſt nu. 12.C.de pact.vbi dicit, ꝙ Bar.ſolet cõmuniter in hoc reprehendi per Scribentes, & conſ.xxxv.col.ij. verſ. Sed præmiſſis, & col.fi.lib.iij.Cur.Sen.conſ.xlij.nu.7.& conſ.xlv.ſæpè allegato, nu.15.& conſ.lxiij.nu.6.quẽ refert & ſequitur Ruin.conſ.cxxxvj.nu.16.li.iij.Dec.conſ. cclxx.poſt nu. 1.ver.Nec obſtat, & ꝯſ.cclxxj.in fi. & ꝯſ.ccclxxxiiij.poſt nu.6.verſ.Secũdò nõ obſtat & conſ.cccxxij.nu.2.Cur.Iun.conſ.xj.nu.2.Ruin. cõſ.cxiij.nu.4.lib.ij.& cõſ.cxiiij.nu.4.eo.vo.Aemil. Ferret.in d.l.j.nu. 8.C.de pac.& conſ.lix. poſt nu.5. Bertrand. conſ.cxxix.nu.1. li.ij.in ij. parte, & conſ. cxxxvj.poſt nu. 1.eo.vo.& conſ.cclj.nu.4. eo. vol. Ripa in d.l.Centurio, nu. 160.& ſeq.& in d.l.j.nu. 11.C.de pac.Bello.conſ.lxxxj.poſt nu. [illegible] Pariſ. cõſ. xxxi.nu.4.li.ij.& conſ.xliiij.nu.7.eo.vo. [illegible] cõſ. [illegible] nu.13.eo.vol.Soc.Iun. ſibi cõtrario conſ. cxij. nu. 4.lib.j.& conſ.cxviij.nu. 22. eo. vol. & nouiſſimè idẽ atteſtatur Illuſtriſ. vir, & ſummæ eruditionis D.Didac.in c.Raynutius.§.iij.nu.3.cuius ſcripta in titulũ de teſtamẽtis nuper edita ad manus meas peruenerũt, poſtquã hic §.iã ferè ꝓ maiori parte erat impreſſus, vbi dicit apud ſe dubium non eſſe hãc ſententiã cõtra Bart.frequẽtiori calculo receptã fuiſſe.Et ſic (vt vides) nõ eſt dubitãdũ, qn hæc opi.cõtra Bar.ſit magis ꝯmunis.Quin tamẽ multi & magnæ authoritatis Doctores tenuerũt cõtra Bar. cuius ſentẽtiæ meritò deferre debẽt omnes iuris ꝓfeſſores, bonũ eſſe etiã ex ꝯmuni mẽte Scribẽtiũ opiniones ꝯcordare, diſtinguẽdo tres caſus Primꝰ caſus eſt, quãdo expreſsè grauamẽ iniũctũ eſt ipſi filio inſtituto, ſub duplici tamẽ cõditione, puta, inſtituo filiũ meũ, & ſi filius meus ſine filiis deceſſerit, vel eius liberi ſine filiis deceſſerint, volo, vt prædictus filius meus reſtituat hæreditatem meam Titio.& hoc caſu ex quo filius expreſsè eſt grauatus, non autem eius filij, non videtur tractandum, an tales filij cenſeantur vocati, vel grauati, cùm illis nullum ſit grauamen iniunctum. & ita etiam videtur fuiſſe de mente Bart.quem omnes ſequũtur.ita vt nemo diſcrepet, vt ait Bello.in d. conſ.lxxxj. nume. 6. qui refert ita atteſtari Socin. conſ.ccxviij.col.iij.lib.ij.& Cur.Iun.cõſil.ccxxxix. num.20.qui dicit ꝙ in hoc omnes tranſeunt cum Bar.Secundus eſt caſus, quando expreſsè grauamen eſt iniunctum ipſis filiis in conditione poſitis, puta quia teſtator dixit, inſtituo filium meum, & ſi filius meus ſine filiis deceſſerit, volo, vt reſtituat hæreditatem meam Titio, & ſi filij nati,

vel

vel naſcituri ex ipſo filio meo inſtituto pariter ſine filijs deceſſerint, volo, vt reſtituant hæreditatem meam eidem Titio, quo caſu, vt verum fateamur, opin. Barto. videtur magis conformis menti teſtatoris, & etiam æqnior. Dico ergo, quòd aut iſti filij ſunt ex deſcendentibus ipſius teſtatoris, & tunc teneo opin. Bartol. quòd cenſeantur vocati, ex quo in illis conſideratur ordinata affectio teſtatoris, vt ſui deſcendentes illi ſuccedant. Aut ſunt extranei, ſcilicet, qui non ſunt deſcendentes teſtatoris, & tunc abſolutè teneo opinio. contra Bartol. quòd non cenſeantur vocati, ſed quòd quantum ad ipſos grauamen reijciatur. Tertius autem eſt caſus, quando grauamen non eſt expreſsè iniunctum ipſi filio inſtituto, neque etiam eius filij in conditione poſitis, ſed ſimpliciter teſtator dixit, ſi filius meus ſine filijs deceſſerit, vel etiam eius filij ſine liberis deceſſerint, volo, vt hęreditas mea perueniat ad Titium: & hoc caſu pariter eſt tenenda opin. contra Barto. quæ (vt dixi) proculdubio eſt magis cõmunis, vt ſcilicet tales filij in conditione poſiti non cenſeantur vocati, nec grauati, ſed cenſeatur iniunctum grauamen filio inſtituto ſub duplici conditione, vt ſuprà dixi. Bene verum eſt, quòd ſi tales filij eſſent ex deſcendentibus teſtatoris, & vltra grauamen adeſſet aliqua alia etiam leuis coniectura mentis teſtatoris, de facili inclinarem in ſententiam Bar. & ſecundum hanc diſtinctionem, ſi caſus cõtingeret, intrepidè conſulerem & iudicarem.

QVAESTIO LXXIX.

1 *Succeſſiuè tractatur quid ſi teſtator in tali ſubſtitutione appoſuerit verbum maſculis?*
2 *Et quid ſi ſint ex deſcendentibus ipſiuſmet teſtatoris?*
3 *Et qd ſi teſtõr digreſſus ſit ad plures grad⁹ ſubſtitutionũ?*
4 *Et quid ſi teſtator adiecerit, quia vult bona ſua in familia conſeruari?*

1 PRoſequendo alias coniecturas, ex quibus colligi poſſit mentem teſtatoris fuiſſe, vt filij cõditione poſiti cenſeantur vocati. Reperio, quòd Guido Papæ deciſ. clxxxiiij. dicit ſibi videri optimam coniecturam, ſi teſtator in conditione ipſa appoſuerit verbum, maſculis, puta: quia dicat ſi filius meus ſine liberis & deſcendentibus maſculis deceſſerit, ſubſtituo Caium: nam hoc caſu, ſecundum eum, illa qualitas maſculinitatis adiecta operabitur vt cenſeantur vocati. Sed tn tene contrarium. Eadem enim ratio vtroque caſu militat, & propterea iſta coniectura communiter non recipitur, vt atteſtatur Ripa in dicta l. Centurio, nume. 162. & in dicta l. prima, numer. 8. C. de pactis, quem refert excellens Doctor & multę eruditionis d. Hiero. Manfred. libro primo, attentatorum in ſexta parte, numero 2. vbi, & ipſe fateri videtur contra Guido. Papæ eſſe communem Doctorum opinio. Hanc etiam opinio. contra Guid. Papæ, dicit eſſe magis communem Pariſ. conſilio xxxj. numero 22. libro ij. & conſilio xliiij. numer. 1. eodem volumi. Socin. Iun. conſilio cxviij. nume. 15. lib. j. & conſilio clxxvij. nume. 10. & ſequ. libr. ij. & ita contra iſtam coniecturam in facti contingentia iudicauit curia parlamenti Delphina. vt ipſemet Guido Papæ refert in d. deciſ. clxxxiiij. & deciſ. cccccc. & licet Dec. conſi. cccccxlvj. circa prin. dicat, quòd illud dictum Papæ non eſt contra cõmunem opinionem, & quòd imò non habet contradicentem. Tu tamen ipſe per te videre potes in locis præallegatis, an Dec. verũ dicat. & ideo conſulendo, aut iudicando nullo modo adhæreas dictę opi. Guid. Papæ, quia caret ſubſtantia veritatis.

Tertia coniectura allegatur, quando iſti filij 2 poſiti in conditione ſunt ex deſcendentib. ipſius teſtatoris: & ſecundum hanc coniecturam concluſio gl. in dicta l. Lucius, eſſet limitanda, vt non procederet in deſcendentibus, & hęc fuit opinio. Salyc. in l. prima. nume. 5. C. de condi. inſertis. pro qua facere videntũr ea, quæ dixi ſuprà, § ſubſtitutio q. Sed tamen hæc fallentia communiter damnatur, vt dicit Ripa in dicta l. Centurio, poſt num. 159. verſicu. Tertiò verba: & dicit Socin. conſilio cxvj. poſt nume. 3. colum. fina. verſicul. Ex quibus patet, quòd communis opinio. eſt in contrarium. & ita inter authores ſuprà allegatos in q. lxxvij. potes videre multos in ſpecie loquẽtes de deſcendentib. & atteſtantes etiam in illis, opi. gl. eſſe magis communem. & de hoc non eſt dubitandum.

Quarta allegatur coniectura, quando teſtator 3 digreſſus eſt ad plures gradus ſubſtitutionum, ſemper illa conditione, ſi ſine filijs, &c. quo caſu, cùm teſtator toties poſuerit iſtos filios ſiue deſcendentes in conditione, videtur eos maximè dilexiſſe, & conſequenter ſumendam eſſe coniecturam, quòd eos vocare voluerit: & hæc fuit opinio. Petr. de Ancha. conſi. lxxiiij. nume. 2. in fin. vbi ſubdit, quòd hæc modificatio ad dictam glo. ſibi videtur iuſtiſſima & æqua. Hæc tamen coniectura ita ſimpliciter deducta communiter reprobatur, vt dicit Ripa. in dicta l. Centurio, nume. 165. & reuera multi ex Doctoribus ſequentibus opin. gloſſ. & atteſtantibus illam eſſe communẽ, loquuntur in caſu in quo teſtator fuerat digreſſus ad plures gradus ſubſtitutionum: & tamen eo non obſtante, tranſeunt cum opinio. ipſius gloſſ. Ideò propter hanc ſolam coniecturam non eſſet in practica à communi opi. recedendum.

Quinta eſt coniectura quando teſtator expreſ- 4 ſit rationem, quia ſcilicet volebat bona ſua in maſculis, & familia conſeruari, nam eo caſu vtique cenſetur voluiſſe inter ipſos deſcendentes inducere fideicommiſſum, & conſequenter etiam, ſi tantũmodò ſint in conditione poſiti, tamen cenſentur vocati. & hæc eſt communis & firma concluſio, vt atteſtatur Pariſ. conſilio vj. numer. 16. libro tertio. Sed in hoc propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſuprà, §. ſubſtitutio.

In his tamen omnibus coniecturis, maximè verſabitur religio iudicare debentis, qui ſecundum ſuam conſcientiam diligenter æſtimabit, an teſtator veriſimiliter ipſos filios ſiue deſcendentes in conditione poſitos, vocare voluerit, licet ſingulæ fortè non prodeſſent, ſecundum communes ſententias ſuperius relatas: ſi tamen duæ vel plures concurrant, & conſcientia ita ſuadeat, poterit intrepidè iudicare contra opi. illius gloſ. Præſuppoſito tamen ſemper, quòd iſti in conditione poſiti, ſint ex deſcendentibus ipſius teſtatoris: aliàs non eſſet à communi opi. aliquo modo recedendum, vt ſuprà ſæpius dixi.

QVAESTIO LXXX.

1 *Quãdo plures ſimul ſunt inſtituti, vel ſubſtituti, an cen-*

ſeantur vocati ſimul, & ſemel, an aũt ordine ſucceſſiuo?
2 *Et quid ſi vocati ſunt copulatiuè?*
3 *Et quid ſi in eo caſu cadat inter ipſos non ſolùm ordo charitatis, ſed etiam neceſſitas inſtituendi?*
4 *Et an cenſeantur vocati per fideicommiſſum, an vulgariter ſubſtituti?*
5 *Et quid ſi ſint vocati per alternationem?*
6 *Et quid ſi per dictionem CVM?*
7 *Et quid ſi ſub nomine collectiuo?*

1 ALia nunc eſt quæſtio abſoluenda circa teſtatoris mentem interpretandam valdè vtilis, & quotidiana. Quando plures ſimul ſunt inſtituti, vel ſubſtituti, an cenſeantur vocati ſimul, & ſemel, an autem ordine ſucceſſiuo? Et quia materia eſt ſatis confuſa, procedemus per concluſiones, ita vt quantum fieri poſſit, clarior reddatur. Sciendum tamen in primis, quòd inter perſonas à teſtatore vocatas, duplex ordo poteſt conſiderari, charitatis ſcilicet ſeu affectionis, & neceſſitatis. Ordo charitatis ſeu affectionis eſt, quando perſonæ vocatæ ſunt poſitæ in diuerſis gradibus ab inteſtato, puta: quia inſtituo fratrem meum, & eius filios, vel huiuſmodi. Certum eſt enim, quòd frater meus eſt mihi in gradu proximior, quàm eius filij neque erga iſtas perſonas à teſtatore inſtitutas, poteſt conſiderari aliqua neceſſitas eas inſtituendi, ſed tantummodo voluntas & ſic charitas vel affectio. Ordo autem neceſſitatis eſt, quando perſonæ, quas teſtator inſtituit, erant de neceſſitate ab ipſo teſtatore inſtituendæ. Intelligo de neceſſitate cauſatiua, quia, ſcilicet eis non inſtitutis, teſtamentum poſſet eſſe nullum, puta, quia teſtator inſtituit filium ſuum in poteſtate, & nepotem ex eo natum vel naſciturum. Quo caſu videtur, non ſolùm filium de neceſſitate inſtituiſſe quem omnino inſtituere tenebatur, vt dixi ſuprà quæſt. xxxviij. ſed etiam nepotem, ne teſtam. rumperetur, caſu quo filius eſſet præmortuus, & ipſe nepos qui primum locum teneret, reperiretur præteritus.

2 Hoc præmiſſo, Prima ſit concluſio: quòd quando plures vocantur per copulam inter quos ſolùm cadit ordo charitatis & affectionis, abſque vlla neceſſitate inſtituendi, vel ſubſtituendi, puta, inſtituo Titium fratrem meum, & eius filios, tunc tales perſonæ cenſentur vocatæ ſimul, & ſemel, non autem ordine ſucceſſiuo. & licet Bartol. in l. Gallus. §. quidam recte ff. de lib. & poſthu. tenuerit contrarium, hæc tamen concluſio magis communiter tenetur, vt dicit Alexand. conſilio cxxix. nume. 7. lib. v. Dec. conſi. xcv. nume. 2. & dicit Cæpolla conſil. ciuili. lij. poſt numero 4. quòd ita tenent communiter Doctores, Legiſtæ, & Canoniſtæ. Hanc etiam concluſionem atteſtantur eſſe communem Scribentes in dicto §. quidam rectè: & in ſpecie Imo. poſt numer. 20. verſicu. Interdum verò, & d. Iacob. Put. doct. clariſſimus & conciuis meus, & Iaſ. nume. 22. & ſequen. & Rubeus. pariter conciuis meus, nume. 37. & ſequen. Idem etiã dicit Alexan. conſi. xxij. poſt nume. 8. libr. iij. quod eſt duplicatum in conſi. xiij. libro iiij. Corn. conſilio cclxix. in litera I. lib. iij. Socin. conſi. xc. numero 3. lib. 1. & conſil. cxiij. nume. 1. eo. volumi. quod eſt duplicatum in conſilio ccxxxviij. libro ij. Guido Papæ conſi. cxxij. nume. 1. & conſi. cxxxv. poſt nume. 1. verſicu. Sed circa præmiſſa, & conſi. cxxxvj. poſt nume. 1. verſi. Sed an dubium. Iaſ. conſi. ccvj. numero x. libro 2. Deci. conſilio ccv. poſt numero 2. & conſi. ccxxxvi. poſt nume. 1. colum. ij. verſicu. Sed an illa, & conſi. ccxlviij. nume. 2. & conſi. ccliij. poſt nume. 3. & in fi. conſi. & in conſi. ccxcj. nu. 1. Rui. conſi. clxviij. nume. 9. lib. ij. Bertran. conſil. ix. nu. 1. lib. j. in ſecunda parte, & conſi. ccxv. nume. 5. lib. ij. in ſecunda parte. Curt. Iun. conſil. xxij. nu. 4. & conſi. cxxviij. poſt nume. 1. verſi. Aut quæro, Boeri. deciſ. clxxxv. numero 6. Ioan. Dilect. de Arte teſtandi, tit. iiij. caut. vj. numero 1. Berous in cap. Raynutius, nu. 82. & ſequen.

Quando inter eos qui vocantur per copulam, cadit non ſolùm ordo charitatis, ſed etiam concurrit neceſſitas inſtituendi, ſaltem cauſatiua, vt eſt quando inſtituuntur filius, & nepos ipſius teſtatoris: eo caſu non cenſentur vocati ſimul, & ſemel ſed ordine ſucceſſiuo, ſcilicet filius ſolus in primis, deinde nepos poſt eum: & hæc eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in dicto §. quidam rectè, & in ſpecie Alexand. poſt numero 6. verſicul. In ea gloſſ. ibi, & Iaſ. nume. 20. Idem dixit Alexand. conſilio xiiii. numer. 10. libro 1. Cor. conſilio clix. in litera H. lib. iiij. Bertrand. in dicto conſilio ix. nu. 1. lib. j. in ſecunda parte, & conſilio lxxxij. nume. 2. eodem volumi. & conſilio clxxxij. nume. 1. lib. iij. in ſecunda parte. Curt. Iun. in dicto conſi. cxxviij. numer. 1. Berous in cap. Raynutius, nume. 68. & ſequen. 3

Sed quæro, an hoc caſu cenſeantur iſti filij & nepotes vocati ordine ſucceſſiuo per fideicommiſſum, Ita vt filij cenſeantur grauari fideicommiſſo, vt reſtituant hæreditatem nepotibus, an autem ſolummodo cenſeantur vocati per vulgarem ſubſtitutionem, ſcilicet nepotes vulgariter ſubſtituti in caſu in quo filij non ſint hæredes? Reſpond. quòd ſolummodo cenſentur vocati per vulgarem ſubſtitutionem, non autem per fideicommiſſum. & hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Deci. conſilio ccv. poſt numero 9. & conſil. ccxlviij. poſt nume. 6. Pariſ. conſil. lxxxij. nu. 1. libro ij. Aemil. Ferret. conſil. x. numero 1. Vtilitas autem eſt euidens & maxima, quia ſi cenſeretur inductum fideicommiſſum, non poſſet filius de ipſa hæreditate liberè diſponere & teſtari, ſed teneretur illã reſtituere ipſis nepotibus: ſi verò tantummodo eſt vulgaris ſubſtitutio, filio adeunte, ſtatim expirat, iuxta quæ dixi ſ. §. ſubſtitutio. 4

Quando plures perſonæ, inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per alternatiuam, puta, inſtituo Titium, vel eius filios, tunc videntur vocati non ſimul, & ſemel, ſed ordine ſucceſſiuo, ſcilicet, primo Titius, & deinde eius filij per fideicommiſſum: & in hoc Doctores omnes conueniunt, vt dicit Deci. conſilio xcv. numero 4. circa finem. Et ideo, ſi quis ſubſtituat filios, vel nepotes Titij, hæc alternatiua poſita inter perſonas, inter quas cadit ordinata affectio ſtat propriè, & non reſoluitur in coniunctam, & donec vnus ex filijs ſupereſt, nullus ex nepotib. admittit. ita cõiter concluditur, vt dicit Pariſ. conſi. xxj. nu. 1. li. iij. 5

Quando plures perſonæ inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per dictionem, CVM, puta, inſtituo Titium cũ Mæuio eius filio: hoc caſu Titius & Mæuius admittunt ſimul, & ſemel, non autem ordine ſucceſſiuo. & hæc eſt cõis concluſio, vt atteſtantur Scribentes in dicto §. quidam rectè: 6

recte:& in ſpecie Iaſon,nume.30.vbi dicit,ꝙ cum iſta deciſ. omnes indifferenter tenent.

7 Quando plures perſonæ vocantur ſub nomine collectiuo cum alijs ſub duplici denominatione, puta, inſtituo Titium. & nepotes Mæuij, iſti plures, dicuntur quò ad Titium haberi pro vno tantùm, & ideò faciendæ ſunt duæ partes, nulla habita ratione,ꝙ nepotes Mæuij ſint plures num. & hæc eſt communis concluſio,vt dicit Soc.Iun. conſi.ciiij.nu.25.lib.j.& hæc omnia nota,qa quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO LXXXI.

1 *Præteritione filij an teſtamentum annulletur?*

1 EXplicatis quæſtionibus, quæ ad teſtatoris voluntatem interpretandam pertinent, videndum eſt,quibus modis teſtamenta infirmētur: & in primis. quæro, an præteritione filij, teſtamentum ipſo iure annulletur? dixi latè ſuprà quæſt. xlij.& ſequen.

QVAESTIO LXXXII.

1 *Præteritione parentum, vel collateralium, an teſtamenta annullentur?*

1 QVæro etiam,an propter præteritionem parentum, vel collateralium, teſtamēta annullentur?dixi ſ.q xlviij.& ſeq.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *Exhæredatione filiorum, vel parentum, an teſtamentum rumpatur?*

1 QVæro,an propter exhæredationem filij teſtamentum rumpatur?dixi ſupra quæſtio. xl.& xlj dixi ex quibus cauſis filius à patre exhæredari poſſit.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Legitimatione filij naturalis, vel ſpurij, an teſtamentum rumpatur?*

1 QVæro an legitimatione filij naturalis vel ſpurij teſtamentum rumpatur?Reſpond.quod ſic,perinde ac ſi ipſe poſt teſtamentum legitimus natus fuiſſet:& ideò ſi pater poſt conditum teſtamentum filium naturalem legitimauerit, vel etiam iam legitimatum præterierit, vel ſine cauſa exhæredauerit,rumpitur teſtamentum,poteritq́; talis filius legitimatus,ſi fuerit præteritus, dicere teſtamentum nullum, vel contrabulare, & ſi ſit exhæredatus, habet querelam. & hæc eſt communis concluſio,vt atteſtatur Alexand.in Rubri. ff.de liber & poſthu.poſt numer.3.conſil.cxxxix. nume.1.libro ij.quem refert Dec.in l.poſthumo, in additio.ad primam lecturam,numero 17.in fi. Socin.conſil.cxxvj.numero 5.libro ij.prout illum refert,& ſequitur Pariſ.conſil.vij.numer.2.libr.ij. & conſi.lv.nume.2.lib.iij.Iaſon.in d.rubr.ff.de liber.& poſthu.nume.5.& ſequen.& conſi.ccij.colum.ver.ij.Sit ergo,lib.ij.Dec.conſi.lij.poſt nu.& conſil.cccxliij.poſt nu.2.verſic.Nec obſtat ſi dicatur,& conſi.ccclxv.poſt nu.7.verſic.Quartò concludunt,& conſil.ccclxvj.nu.5.Regulariter enim legitimatus æquiparatur legitimo, vt dixi ſuprà lib.ij.§.filius.& ideo omnia iura loquentia de filijs legitimis, habent etiam locum in legitimatis, & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Soci.in allegato conſi.cxxxvj.poſt nu.5.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Teſtamentum an rumpatur per ingreſſum religionis?*

QVæro,an per ingreſſum religionis teſtamentum rumpatur? dixi ſuprà q.xxviij.verſic. Sed retenta. 1

QVAESTIO LXXXVI.

1 *Teſtamentum an rumpatur reſurrectione teſtatoris?*

QVæro, ſi teſtator moriatur, & deinde reſurgat,an rumpatur eius teſtamentum? Eſt pulchra quæſtio,ſed de ratò contingentibus:ſi tamē contingeret prout in Lazaro,quem Chriſtus Dominus noſter à mortuis ſuſcitauit,tenendum eſt, ꝙ Lazarus à mortuis reſurgens, hæreditatē ſuam de iure recuperauerit, & ruperit teſtamentum, ſi quod prius cōdiderat,vel tanquam ipſemet(non enim videtur defunctus qui tam citò reuixit) vel tanquam poſthumus,qui de nouo natus eſſet.Ita tenuit gl.in l.ex his in gloſſ.j.ff.de legibus.quæ in hoc eſt communiter approbata,vt dicit Alber.in dicta l.ex his,nu.1.Alexan.in l.ſi marito,in princ. nume.5.ff.de ſolu.matrimo. 1

QVAESTIO LXXXVII.

1 *Teſtamentum conditum per metum an ſit ipſo iure nullum?*

QVæro,nunquid teſt̃m conditum per metum ſit ipſo iure nullū.an autē veniat reſcindendum ex capite metus?dixi ĩ.lib.vij.§.metus. 1

QVAESTIO LXXXVIII.

1 *Vltima voluntas an vitietur falſa latinitate?*

QVæro, nunquid vltima voluntas, vel fideicommiſſum, vitietur mala grammatica, vel falſa latinitate? dixi ſuprà hoc eodem.lib.§. ſubſtitutio. 1

QVAESTIO LXXXIX.

1 *Teſtamentum in quo debita ſolemnitates non interuenerunt, an ſit ipſo iure nullum?*

QVæro,an teſtamentum,in quo non interuenerunt debitæ ſolēnitates,ſit ipſo iure nullum?Reſpon.ꝙ ſic:text.eſt in l.j.ff.de iniuſto rup. Quæ autem ſint ſolemnitates in teſtamento requiſitæ,dixi ſuprà quæſtio.xxxv.& ſequen. Hanc tamen concluſionem intellige,vt procedat regulariter.Sed ſi ſit teſtamentum priuilegiatum, puta conditum à milite,vel inter liberos,vel ad pias cauſas.Iſtis caſibus,etiam ſi ſolemnitates à iure alijs requiſitæ deficiant,teſtamētum ſuſtinetur,vt latius dixi ſ.q.vj.& q.viij.& q.xv.&c. 1

QVAESTIO XC.

1 *Ex teſtamento minus ſolemni an oriatur naturalis obligatio?*
2 *Et quid in legatis?*
3 *Et an ſi legatarius eo caſu poſſit retinere rem legatam, ope exceptionis?*
4 *Et an hæres teneatur in foro conſcientiæ perſoluere legata in huiuſmodi teſtamento relicta?*
5 *Et quid in hæreditate?*
6 *Et an hæres ſcriptus poſſit eā retinere in foro cōſcientiæ?*
7 *Et quid ſi hæres aliquibus ex legatarijs legata perſoluit an poſſit cogi etiam alijs præſtare?*

Sed

1 SEd quæro, an teſtamentum minus ſolemne, vel aliàs inualidum ſit adeò nullum, vt aliquẽ iuris effectum producere non poſſit? Reſpond. ꝙ lex adeò fauet defunctorum voluntatibus ſuſtinendis, vt non patiatur eorum diſpoſitiones etiã nullas, & inualidas omni prorſus effectu carere, ſed illis etiam præſtat aliquod iuris fomentum: & in primis quidem videmus, quòd licet teſtamentum ſit nullum ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, ſuſtinentur tamen omnia in ipſo teſtamento contenta præter inſtitutionem, de quo latè dixi ſuprà quæſtio. l:j.

2 Præterea ex teſtamento, vel vltima voluntate minus ſolemni, oritur naturalis obligatio. ita tenet gloſſ. in l. prima, in gloſſ. prima. ff. de condi. indeb. & eſt communis opin. vt atteſtatur Albe. in l. cum quis, circa prin. C. de iuris, & facti igno. Bal. in l. ſi poſt diuiſionem facti, in fi. C. de iur. & facti ignor. Cor. conſilio cclxi. in litera Q. libro primo, & conſilio cxix. columna viij. in litera G. libr. ſecundo, in quibus conſilijs allegat Paul. de Caſtro idem atteſtantem in l C. de fideicommiſſ. qui tamen in libro meo hoc non dicit, Socin. in dicta l. j. colum. 2. verſic. Circa ſecundum. ff. de condi. indebi. Alciat. in capit. nouit, poſt numero 30. extra de iudic. Dicit etiam Ioan. Anni. in reper. l. nemo poteſt, nume. 3. ff. de legat. j. quòd ita dicunt communiter Doctores.

3 Sed hæc quidem concluſio intelligenda eſt, vt procedat in legatis, nam illa, licet in teſtamento minus ſolemni relicta ſint, debentur legatarijs naturaliter. & ita loquitur glo. in d. l. j. & eſt communis opi. vt dicit Iaſ. in d. l. cùm quis. nume. 1. & ſeq. & in l. planè. § ſi coniunctim. poſt nu. 15 ff. de lega. j. & conſi. lxxxij. col. pen. lib. iij. quem refert Didacus in c. cùm eſſes, nu. 5. de teſta.

4 Hinc infertur, ꝙ ſi legatarius poſſideat ipſam rem ſibi legatam in huiuſmodi teſtamento minus ſolemni, poterit illam retinere ope exceptionis. ita tenet Bartol. in l. nemo poteſt, nume. 18 ff. de legat. i. quem omnes Doctores ſequuntur, vt dicit Capic. deciſ. lxxxix. nu. 2. Et ita communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in d. l. nemo poteſt, in ij. lectu. nu. 84. quem refert Io. Dilect. de arte teſtan. tit. iij. cau. iij. nu. 3 & Didacus in d c. cùm eſſes, poſt nu. 10. ver. iii. ex hoc. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Bertr. conſi. ccxij. nu. 19. lib. j. in ij. parte.

5 Secundò infertur, ꝙ hæres tenetur in foro conſciẽtiæ perſoluere legata in huiuſmodi teſtamento minus ſolemni relicta. Ita tenet Abb. in d. capi. cùm eſſes, nume. 10. & ſeq. & eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus in eod. capit. cùm eſſes, poſt nume. 5. Quæ tamen opi. fortiſſimis argumentis conuincitur à Didaco in loco præallegato, vt per te videre potes: & certè ſi caſus contingeret, facilè poſſet ſuſtineri contrarium.

6 Cæterùm in hæreditate ſecus eſt, illa enim ſi relicta ſit in teſtamento minus ſolemni, non debetur hæredi ſcripto, neque naturaliter: & ideò non poteſt neque ad illam conſequendam intentare aliquam actionem, neque ſi illam poſſideat, retinere ope alicuius exceptionis, ſi hæredes ab inteſtato illam petant, ſed tenetur omnino eam illis reſtituere. & hæc eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. nemo poteſt, in prima lectura, nu. 75. & in d. l. ſi poſt diuiſionem. nu. 5. & ſeq. Bertrand. in d. conſil ccxij. nume. 21. in fin. Ripa in d. l. nemo poteſt, nume. 202. Regulariter enim lex multò plus fauet ſuſtinendis legatis quàm inſtitutioni hæredis, vt de hoc multa exempla congerunt Doctores in locis præallegatis.

Sed quid ſi iſte hæres ſcriptus hæreditatem ipſam poſſideat, & hæredes ab inteſtato eum non moleſtent, nunquid poterit illam retinere, & erit tutus in foro conſcientiæ? Reſpond. ꝙ ſic: & ita concludunt Doctores, vt dicit Capic. in d. deciſ. lxxxix. numero 3. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Ripa in dicta l. nemo poteſt, numer. 99. quæ tamen (vt verum fatear) mihi nunquam placuit, neque etiam placet Didaco in l. cùm eſſes, poſt nume. 10. verſicu ſexto non poſſum. Si enim talis hæreditas non eſt illi, neque naturaliter debita, non video, quo iure poſſe debeat illam retinere, & hoc multo magis, ſi eſſet in mala fide, quia ſcilicet haberet ſcientiam nullitas teſtamenti. & certè non auderem pro hac parte conſulere, ſaltem ante factum. Bene poſt factum poſſet teneri communis opinio. vt excuſaretur ipſe hæres à reſtitutione perceptorum, maximè ſi fuiſſet in bona fide. Cogita. 7

Sed hic occurrit vna quæſtio ſuper qua proximis diebus fui interrogatus. Pone, teſtator condidit teſtamentum minus ſolemne & conſequenter inualidum, in quo pluribus perſonis diuerſa legata reliquit. Hæres ſcriptus, adita hæreditate, nõnullis perſoluit legata à teſtatore relicta. Cùm deinde alius ex legatarijs peteret etiam ipſe legatum ſibi relictum, hæres opponebat teſtamẽtum eſſe inualidum, quærebatur, an talis exceptio illi prodeſſet? Reſpond. ꝙ ſic: & conſequenter, quòd non poteſt cogi ad alia legata præſtanda. ita tenet gloſſ. in l. non dubium, in gloſſ. final C. de teſtamen. & eſt communis opin. vt dicit Alexan. in ea. l. non dubium, nume. 3. Quod nota, quia de facili quis reſponderet prima facie contrarium. 8

QVÆSTIO XCI.

1 *Teſtamentum contraria voluntate reuocatur?*
2 *Et an requiratur, quòd fiat aliud teſtamentum ſolemne?*
3 *Et quid ſi concurrat curſus decennij?*
4 *Et à quo tempore computandum ſit huiuſmodi decennium?*

DIctum eſt, ex quibus cauſis teſtamenta annullẽtur, vel rumpantur. Nunc videndum, quẽadmodum teſtamenta reuocentur. Et in primis quidem ſciendum eſt, ꝙ teſtamentum à teſtatore conditum contraria voluntate reuocatur, idque rationi eſt valdè conſentaneum: ſicut enim in teſtamentis condendis voluntas teſtatoris maximè conſideratur: ita etiam in illis reuocandis eiuſdem teſtatoris voluntas præcipuè conſideranda eſt, vt iuxta communes regulas, eo genere quodque diſſoluatur, quo colligatum eſt, vulgata l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. 1

Sed quæro, nunquid ad reuocationẽ teſtamẽti ſufficiat, ꝙ teſtator etiã corã ſeptem teſtib. dicat teſtamentum condidiſſe. & ꝙ non vult tale teſtm̃ valere, ſed illud reuocat, & annullat, &c. Reſpõ. ꝙ non, ſed requiritur, ꝙ faciat aliud teſtamentũ ſolemne, cum inſtitutione hæredis, & alijs in teſtamento requiſitis. ita tenet Bart. in l. ſi iure, nume. 3. de leg. iij. cuius opin. communiter approbatur, vt di- 2

vt dicit Narta in repe. authent. hoc inter, numero 10. C. de teſtamen. Et eſt communis opin. vt dicit Alexan. conſi. clix. poſt nume. 8. lib. vij. Ruin. conſil. vj. nu. 1. libr. ij. Rubeus conſil. xij. numer. 4. & 5. Soci. Iun. conſi. xlij. nume. 1. libro iij. Non enim poteſt teſtamentum ſolemniter conditum infirmari, niſi aliud teſtamentum conditũ ſit, ex quo hæreditas adiri poſſit.

3 Bene verum eſt, q ſi cum huiuſmodi reuocatione coram teſtibus ſaltem tribus facta, concurrat perſeuerantia longi temporis, & ſic curſus decennij, vtique his concurrentibus, cenſebitur reuocatum primum text. eſt ſingularis in l. Sancimus. C. de teſtamen. & eſt cõmunis opinio, vt dicit Alexand. in dicta l. Sancimus, poſt numerum 8 verſicu. Extra gloſſ. Bertrand. conſilio ccxiij. nume. 3. lib. j. in ſecunda parte.

4 Sed nunquid iſtud tempus decennij eſt computandum, vt currat à die conditi primi teſtamẽti, an autem à die reuocationis? Reſpon. quòd eſt computandum à die conditi primi teſtamenti: ita q ſi talis reuocatio fiat intra decenniũ à die conditi primi teſtamenti, nihil operabitur. ita dicit gloſſ. in dicta l. ſancimus, in gloſſ. fina. quam Doctor. magis communiter ſequuntur, vt dicit Iaſ. in ead. l. Sancimus, numer. 15. Et hanc opin. communiter teneri atteſtatur Ruin. in d. conſil. vj. nu. 2. Illam etiam dicit eſſe magis communem Guliel. Benedict. in prima parte repe. cap. Raynutius, fo. 158. nume. 8. in fin.

QVAESTIO XCII.

1 *Si teſtator coram ſeptem teſtibus reuocet teſtamentum quia dicat ſe velle inteſtatum decedere, an id ſufficiat?*

1 QVæro, quid ſi teſtator coram ſeptem teſtibus dicat: Reuoco, & annullo teſtamentum à me prius conditum, quia volo decedere inteſtatus, nunquid hoc ſufficiet ad reuocationem teſtamenti? Reſpon q ſic. ex quo enim teſtator aſſerit ſe velle inteſtatum decedere, cenſetur inſtituere venientes ab inteſtato, hæc tex. in l. j. § ſi hæres. ff. ſi tab. teſta. nul. ex tab. & ita tenet Barr. in d. l. ſi iure, poſt nu. 3. ff. de lega. iij. & ita præcedens concluſio communiter limitatur, vt dicit Bertran. conſi. xij. poſt nume. 2. libr. ij. in ſecunda parte. Hanc etiam eſſe communem opinio. atteſtatur Alexan. in d. l. Sancimus, numer. 9. & conſil. xxx. numero 3. libro tertio, quem refert Decius conſilio ccccclxxxij. numero primo, & Bertran. conſilio xxv. in princi. lib. iij. in prima parte, & Ioan. Dilect. de arte teſtã. tit. x. cau. iij. nu. 2. & Didac. in rubr. de teſtamen. in ij parte, poſt nu. 21. verſic. Sexta concluſio, Natta in dicta authentica, hoc inter, nu. 11.

QVAESTIO XCIII.

1 *Si teſtator teſtamentum à ſe conditum incidat, vel cancellet, annulletur illud teſtamentum.*

2 *Et an eo caſu hæreditas applicetur fiſco, vel venientibus ab inteſtato?*

1 QVæro, quid ſi teſtator volũtatem ſuam non verbis, ſed facto declaret, puta, quia teſtamentum à ſe prius conditum incidat, vel cancellet, nunquid tale teſtamentum annullabitur? Reſpond. q ſic. text. eſt in l. noſtram. C. de teſtamen. & ita concludunt communiter Doctores, vt ait Crauetta conſi. ccxxviij. numer. 1. Hanc tamen intelligo vt procedat in teſtamento condito in ſcriptis: ſed ſi eſſet teſtamentum nuncupatiuum in ſcriptis redactum, prout hodie communiter teſtamenta conduntur & teſtator fortè habens à Notario exemplum authenticum, illud incideret, vel cancellaret, non crederem hoc ſolùm ſufficere ad annullandum vel reuocandum ipſum teſtamentum. Bene verum eſt, q ſi teſtator ipſum exẽplar ſeu originale exiſtens apud Notarium cancellari faceret, crederem tale teſtamentum prorſus reuocatum & annullatum cenſeri debere, dummodo legitimè appareret cancellationem coram ſeptem teſtibus factam fuiſſe ex iuſſu ipſiuſmet teſtatoris.

Sed quæro, an in caſu huiuſmodi cancellationis, vel inciſionis teſtamẽti per teſtatorem factæ, hæreditas tranſeat ad venientes ab inteſtato, an autem applicetur fiſco, tanquam ſi hæredes à teſtatore fuiſſent reputati indigni, & conſequẽter fiſcus eam ab illis auferre poſſet? Reſpon. q ſi apparet de voluntate teſtantis, illa attendi debet. ita communiter dicitur, vt ait Imola in ca cùm eſſes, poſt nume. 30. verſic. An quando, de teſta. Si verò non apparet de voluntate teſtatoris, tunc in dubio tenendum eſt, q hæreditas vadit ad venientes ab inteſtato, non autem ad fiſcum. & hæc opin. eſt magis communis, vt dicit Alexand. in d. l. noſtram, numer[illegible] dicit etiam Angel. Aretin. in §. ex eo. poſt nume. 2. verſicul. ij. principaliter, Inſtit. quibus mod. teſta. infir. q ita dicunt communiter Doctores. Intellige, quando teſtator totum teſtamentum incidit: ſed ſi tantummodo deleat nomina hæredum, videtur illos reputaſſe indignos, & ideo fiſcus ab illis auferre poterit hęreditatem, excluſis venientibus ab inteſtato. 2

QVÆSTIO XCIIII.

1 *Regulariter primũ teſtamentum reuocatur per ſecundũ.*

2 *Et quid in teſtamento condito coram Imperatore?*

3 *Et quid ſi in primo teſtamento appoſitum ſit iuramẽtum?*

4 *Et an eo caſu, facta reuocatione, teſtator dicatur periurus?*

5 *Iuramentum in teſtamento appoſitum habet vim clauſulæ derogatoriæ.*

QVando teſtator poſt conditum primum teſtamentum condit aliud, & ſic ſecundum teſtamentum validum, & ſolemne, nulla eſt inter Doctores controuerſia quin regulariter primum tollatur per ſecundum: tex. eſt in §. poſteriore. Inſti. qui. mo. teſta. infir. & hæc eſt communis regula, vt dicit Dec. conſi. cclxiiij. nu. 1. circa fi. 1

Et hæc quidem concluſio locum habet nõ ſolùm in teſtamentis priuatim confectis, ſed etiam in teſtamẽto facto coram Imperatore, vel etiam authoritate ipſius Imperat. confirmato: adhuc enim per aliud teſtamentum etiam ſine conſenſu Imper. poſtea cõditum, reuocatur: ita dicit Bar. in l. omnium, nu. 3. C. de teſta. qui in hoc eſt communiter receptus, vt ait Didac. in Rubri. de teſt. in ij. parte, poſt nu. 2. Faciunt quæ dixi ſuprà lib. j. 2

Sed quid ſi teſtator in primo teſtamento appoſuit iuramentum, promittendo, & iurando, q illud non reuocaſſet, nunquid ſi poſteà condat ſecundum teſtamentum, illud primum cenſebitur reuocatum, non obſtante illo iuramẽto? Reſpon. 3

Aliqui

Aliqui dixerunt, ꝙ ſecundum teſtamentum factum poſt primum iuratum non valet: & dicit Alber. in l. prima, circa finem. C. de ſacroſanct. eccleſ. ꝙ ita tenent communiter Canon. Tu verò tene contrariũ, ſcilicet, ꝙ non obſtante iuramento, primum teſtamentum per ſecundum reuocatur: & ita tenet gloſſ. in capitu. vltima voluntas, in gl. vnica poſt med. xiij. quæſt. ij. & ita concludunt omnes, vt dicit Alexan. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. nume. 5. ff. de verbo. oblig. quem refert Didac. in rubr. de teſta. in ij. parte, poſt numer. 15. dicit Imol. in capitu. cùm contingat, nume. 31. de iureiu. ꝙ in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe communem determinationem Doctorum Pau. de Caſt. conſi. cccxxxix. poſt numero 1. libro j. Alexan. in l. pactum, quod dotale, numero 3. C. de pact. & conſil. xviij. nume. 2. lib. ij. Mayner. in l. nemo poteſt mutare, columna xxv. & xxvj. ff. de regulis iur. quem refert Epiſcopus Loaces in ſuis allegat. pro Marchio. Velez. fol. 384. numero 160. Alciat. in d. c. cùm contingat. nu. 77 Cotta in verbo, Teſtatorem inducere, colum. j. & ſic vides, ꝙ hæc eſt magis communis opi. Legiſt. & Cano. quæ etiam optima ratione fundatur, quia nemo poteſt ſibi legem inducere, quo minus diſpoſitionem ſuam in tempus mortis collatam, ante mortem quandocunque mutare poſſit.

4 Sed nunquid teſtator reuocãdo illud primum teſtamentum erit periurus? Reſpond. Barto. in d. l. ſi quis in principio teſtamenti, in princi. nume. 14. tenuit, ꝙ non. & dicit Alexand. in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. 2. ꝙ ita tenent cõmuniter Legiſtæ, quem refert Cotta in d. verbo, Teſtatorem inducere, colum ij. & Didacus in d. ſecunda parte, poſt nume. 15. verſi. Secunda opinio Sed contrarium eſt verius, ſcilicet ꝙ imò eſt periurus, & ideò debet petere abſolutionem à iuramento. & hæc eſt communis opin. vt dicit Alexán. in d. conſi. xviij. nu. 2. Alciat. in d. c. cũ contingat, nu. 78. Natta in d. auth. hoc inter, nu. 83. & de hoc non videtur dubitandum.

5 Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ tale iuramentum appoſitum in primo teſtamento, habet vim clauſulæ derogatoriæ: & ſic operatur, ꝙ non poterit per aliud teſtamentum reuocari, niſi in ipſo ſecũdo teſtator appoſuerit reuocationem ipſius iuramenti. ita dicit Barto. in l. ſi quis in principio teſtamenti, in princip. numero 15. poſt Ioã. And. in Mercurial. in c. quod ſemel, de regul. iuris in ſexto, quem ſequuntur communiter Doctor. vt dicit Bertrand. conſi. cxliij. nume. 2. libr. iij. in ſecunda parte. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Soci. in dicto §. in legatis, colum. penultima verſi. Sextò infertur. Natta in dicta authentic. hoc inter, nume. 56. C. de teſta.

QVAESTIO XCV.

1 *Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti an valeat?*

2 *Et quid ſi hæres promittat legatarijs legata præſtare?*

1 QVæro etiam, quid ſi teſtator in actu condendi teſtamenti dicat, ſe ita teſtari, & nolle ipſum teſtamentum aliquo modo reuocare, & ꝙ ſi illud aliquando reuocaret, eo caſu ex nunc donat omnia bona ſua hæredi ſcripto &c. Nunquid talis donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti valebit, ita ꝙ teſtator non poſſit illam per aliam poſteriorem voluntatem reuocare? Reſp. Dyn. in cap. quod ſemel, in fin. verbis, de regu. iur. in vi. tenuit, ꝙ talis donatio irreuocabiliter valeat. & hanc opin. dixit eſſe communẽ Bal. conſil. cccxxxviij. lib. ij. prout illum refert Ioan. Dilect. de arte teſtandi tit. x. caut. ij. nume. 1. Contrariam verò ſententiam ſcilicet, ꝙ imò talis donatio non valeat, tenuit Cyn. in l. j. C. de ſacroſanct. eccleſ. & hæc opin. eſt magis communis, vt dicunt Scribentes in dicta lege ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligationibus, & in ſpecie Alexand. numer. 3. & Iaſ. nume. 7. Crott. numer. 13. & Butigella. nume. 7. Idem dicit Roma. conſi. clxxxj. princip. Maria. de oblatio. in libello xiij. numero 17. qui dicit, ꝙ ita concludunt communiter Doctores, Alexand. conſi. xxv. numer. vj. libro tertio, & conſil. clvj. numero 5. libro vij. vbi dicit, quòd ita communiter concluditur, Didacus in rubr. de teſtamen. in ſecunda parte, nume 17. Apoſtil. ad Dyn. in dicto cap. quod ſemel, in fine. Nam lex (vt dixi) noluit reperiri aliquem modum, per quem tolli poſſit libera teſtandi facultas, cùm ambulatoria ſit hominis voluntas vſque ad mortem.

In hoc tamen propoſito nota cautelam, quòd 2
ſi teſtator faciat ꝙ hæres promittat legatariis, vel fideicommiſſarijs præſentibus, vel ſi ſint abſentes, Notario eorum nomine ſtipulanti, præſtare illis legata, vel fideicommiſſa in teſtamẽto relicta: eo caſu talia legata tranſeant in vim cõtractus & poterunt probari per duos teſtes tantùm: & ita poterit hæres ex tali promiſſione conueniri. ita colligitur ex dictis Barto. in l. nemo poteſt, circa principium, verſic. Contra hoc. ff. de leg. j. quem Scribentes communiter ſequuntur, vt dicit Cotta in d. verbo, Teſtatorem inducere, col. ij. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Crott. in repet. d. l. nemo poteſt, nu. 19. Quæ tamen deciſio præſuppoſita reuocatione teſtamẽti mihi non placet, quia hæres videtur promiſiſſe tanquam hæres, nõ autem de proprio, argu. eorum quæ notat Bart. in l. cùm quis decedens. §. qui teſtamento. ff. de leg. iij. & fortè etiã intentio Bar. in d. l. nemo poteſt, non fuit hæc ad quam allegatur. Cogita.

QVAESTIO XCVI.

1 *Vbi ex ſecundo teſtamento non fuerit adita hæreditas, nunquid primum cenſebitur nihilominus reuocatum?*

DIxi ſuprà, ꝙ primum teſtamẽtum reuocatur x
per ſecundum. Quæro, quid ſi ex ſecundo teſtamento non fuerit adita hęreditas, nunquid nihilominus primum teſtamentum cenſebitur reuocatum? Reſpon. ꝙ ſic, Satis enim eſt, ꝙ contigerit hæreditatem ex ipſo teſtamẽto adiri potuiſſe, licet adita non fuerit. & ita communiter tenetur, vt dicit Alexan. conſi. xxxvij. nume. 3. lib. j. & cõſil. lxxxvij. numero ſeptimo, libro ſecundo, quem refert Didacus in dicta parte, poſt numero 21. verſicu. Septima concluſio. Quinimò, etiam ſi illud ſecundum teſtamentum non fuiſſet à principio validum, neque poſtea cõualidatum fuiſſet, ſed bene potuiſſet aliquo caſu reconualidari, prout potes videre exempla ſuprà quæſtio. xliij. verſic. Sed quid ſi ipſe, & quæſtio. xlv. verſicul. Sed pone, adhuc tamen primum teſtamentum cenſetur per illud ſecundum, reuocatũ, & annullatum. & hanc dicit

y.

dicit eſſe communem opinionem Ruin. conſilio octauo, numero octauo, libro tertio. Ego tamen non credo hanc opinio. eſſe magis communem, neque veram. Omnes enim ferè Doctores in hac materia loquentes concludunt, ad hoc vt primũ teſtamẽtum reuocetur, requiri, quòd ſecundum ſit validum, & ſolemne, ita quòd ex eo aliquando potuerit hæreditas adiri: Propterea opinio illa, quam Ruin. dicit communẽ, non eſſet iudicio meo in practica tenenda. & ita etiam Ruin. ipſe in loco præallegato ſuper ea ſe non fundat. ſed tranſit ad alia fundamenta.

QVAESTIO XCVII.

1 *Quandoque etiam per ſecundum teſtamentum minus ſolemne reuocatur primum ſolemne, nonnullis concurrẽtibus de quibus in l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. de teſtamen.*

2 *Et quid ſi in huiuſmodi ſecũdo teſtamento eſſet præteritus vnus ex filijs teſtatoris?*

3 *Et an ex hac vltima voluntate dicatur ſuccedi teſtamento, an autem tanquam ab inteſtato?*

1 VNus tamen eſt caſus, in quo teſtamentum perfectum & ſolemne, tollitur per ſecũdum teſtamentum licet imperfectum & minus ſolemne. Quando ſcilicet hæc tria concurrũt. Primùm, ꝙ in illo primo teſtamento fuerint inſtituti extranei. Secundùm, ꝙ in ſecundo teſtamento fuerint inſtituti venientes ab inteſtatò. Tertium, ꝙ in ſecundo interuenerint ſaltem quinque teſtes. Eſt de hoc text. ſingularis in l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. de teſta.

2 Scias tamen, quòd diſpoſitio d. §. ſi quis autem, non habet locum, quando in ſecũdo teſtamento eſſet præteritus aliquis ex filiis ipſius teſtatoris. ita tenet Bart. in l. ſi ex duobus, la prima, §. ſi prius, nu. 2. ff. de bono. poſſ. contra tab. & eſt communis opi. vt dicit Alex. in d. §. ſi quis autem, nu. 9. Faciunt in hoc propoſito, ea quæ dixi ſuprà q. viij. verſic. Sed quæro.

3 Item ſcias, quòd hæc vltima voluntas, quæ validatur ex diſpoſitione d. §. ſi quis autem, non eſt teſtamentum, ſed defertur ex illa ſucceſſio ab inteſtatò. Ita dicit Bal. in d. §. ſi quis autem, ante nu. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Corn. conſil. clxxij. col. iij. in litera H. lib. ij. Quod nota, quia eſt mirabile ꝙ cauſa inteſtati trahat ad ſe cauſam teſtati, contra regulam quam poſui infrà, §. fin. Et ex hac concluſione reſultare poteſt maxima vtilitas, vt dixi ſuprà quæſt. xiij.

QVAESTIO XCVIII.

1 *Teſtamentum inter liberos an poſteriore teſtamento reuocetur?*

2 *Et quid ſi in eo ſint pariter inſtituti filij?*

1 REtenta prædicta concluſione, quòd primum teſtamentum reuocatur per ſecundum, Quæro, nunquid locum habeat in teſtamento condito inter liberos, ita vt, & ipſum teſtamentum inter liberos conditum, ſimpliciter confecto alio poſteriore teſtamento, reuocetur? Reſpon. quòd non, niſi in hoc ſecundo teſtamẽto duo concurrant. Primùm quòd ſit cõfectum coram ſeptem teſtibus. Secundum, quòd in eo pater expreſsè dicat, ſe primum teſtamentum reuocare: eſt de hoc tex. expreſſus in auth. hoc inter. C. de teſtam. & quòd de primo teſtamento condito inter liberos debeat in ſecundo fieri mentio ſpecialis: aliàs non cenſeatur reuocatum per ſecũdum, eſt communis opi. vt dicit Gomes in c. j. num. 171. de conſtit. in 6. Boer. deciſ. ccxl. poſt nu. 10.

Hoc tamen intellige, vt procedat, quando in ſecundo teſtamento eſt inſtitutus hæres extraneus: nam eo caſu vtique illa duo requiruntur, de quibus ſuprà. Sed in ſecundo teſtamento pariter eſſent inſtituti filij, & illud ſecundum eſſet ipſis filiis magis fauorabile, non modò primum non ſolemniter conditum reuocatur per ſecundum ſolemne ſed quod plus eſt, etiam ſi primum eſſet perfectum & ſolemne, & illud ſecundum magis fauorabile eſſet imperfectum & minus ſolemne, primum intelligitur reuocatum per iſtud ſecundum. ita dixit gloſ. in authent. de teſtamento imperfecto, in princip. in verbo, Perfecta, quæ eſt communiter approbata, vt dicit Iaſon. in dicta authent. hoc inter, numero 1. in fin. Socin. Iunior conſilio cxlv. numero 58. libro ij. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Rimin. in dicta auth. hoc inter, colum. j. quem refert Pariſ. conſil. xxxv. numero. 23. libro ſecundo. Crot. in capitul. j. volu. viij. de conſt. in 6. quem refert Didac. in rubr. de teſtamen. ij. parte, poſt numero 19. verſic. Sexto deducitur, Socin. Iunior conſilio cxxvij. numero 10. lib. j. ſubdens, quòd cum hoc ſit in iure noſtro exploratiſſimum, non eſt ſuper eo hæſitandum. 2

QVAESTIO XCIX.

1 *Primum teſtamentum, in quo adſit clauſula derogatoria, an tollatur per ſecundum?*

2 *Et quid ſi talis clauſula erat derogatoria potentiæ, non voluntatis?*

3 *Et quid ſi vnum tantùm teſtamentum præceſſerit?*

4 *Et quid ſi primi teſtamenti derogatorij teſtator in ſecundo ſpecialem mentionem fecit?*

5 *Et quomodo dicatur facta illius ſpecialis mentio?*

6 *Et an hæc locum habeant in teſtamento inter liberos?*

7 *Et quibus modis dici poſſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ?*

8 *Et quid ſi appareat teſtatorem omninò voluiſſe ſecũdum teſtamentum præualere?*

9 *Et quid ſi inter ipſa duo teſtamenta effluxerit ſpacium decem annorum?*

10 *Et quid ſi in ſecundo teſtamento appoſitum ſit iuramentum?*

11 *Et quid ſi ſecundum teſtamentum conditum fuerit apud acta?*

12 *Et quid ſi in clauſula derogatoria non expreſſa à teſtatore, ſed à lege ſubintellecta?*

QVæro, tu ſcis, ꝙ eo ipſo, quòd teſtator facit ſecundum teſtamentum, cenſetur reuocaſſe primum, etiam ſi de eo nulla mentio facta ſit. Pone modò, quòd teſtator in primo teſtamento appoſuerit clauſulam derogatoriam, puta, quia dixerit, & hoc meum teſtamentum volo valere, non obſtante quocunque teſtamento per me poſthac condendo: vel nolo aliud teſtamentum per me in futurum faciendum valere, niſi in eo ſit deſcripta tota oratio Dominica, vel Aue Maria, vel huiuſmodi. Nunquid ſi deinde teſtator condat aliud poſterius teſtamentum, illud

primum cenſebitur reuocatum, & annullatum? Reſpond. hæc eſt valdè intricata quæſtio, in qua Scribentes variè loquuntur. propterea pro intelligentia diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

Primus caſus eſt, quando teſtator in ſecundo teſtamento nullam mentionem fecit primi teſtamenti, neque clauſulæ derogatoriæ in eo inſertæ. & hoc caſu omnes concordant, quòd per huiuſmodi teſtamentum ſit reuocatum primum habens clauſulam derogatoriam, intellige, quando eſt derogatoria voluntatis, vt ſtatim dicam. Præſumitur enim in ſecundo teſtamento defectus voluntatis, & ideo firmum remanet primum. & in hoc nulla eſt controuerſia inter Doctores.

Secundus eſt caſus, quando teſtator in ſecundo teſtamento appoſuit clauſulam generalem reuocatoriam omnium teſtamẽtorum à ſe prius conditorum, puta, quia dixit, caſſans, & reuocans omnia, & quæcunque teſtamenta à me hactenus condita: quæ clauſula communiter ſolet à Notariis apponi in omnibus teſtamentis: & in hoc pariter omnes concordant, ꝙ illa non ſufficiat ad reuocationem primi teſtamenti, habentis clauſulam derogatoriam. Talis enim reuocatoria generalis, etiamſi expreſsè poſita non ſit, tacitè tamen ineſt ex natura actus, meritò expreſſa ineſt operatur.

2 Hoc tamen non ita abſolutè procedit: debes enim ſcire, quòd clauſula derogatoria poteſt dupliciter concipi, vt declarat Bart. in l. ſi quis. in principio teſtamenti, in princip. numero 4. in fin. ff. de lega. iij. Primò per verba reſpicientia potentiam, puta, nolo me poſſe condere aliud teſtamentum, vel, nolo poſſe hoc teſtamentum reuocare. Secundò concipi poteſt per verba reſpicientia voluntatem, puta: ſi condidero aliud teſtamentum, nollo illud valere. Dic ergo, ꝙ ſi quidem eſt concepta per verba derogatoria voluntatis, procedit concluſio, vt non ſufficiat generalis reuocatio, ſed ſi eſſet concepta per verba derogatoria potentiæ, vtique ſufficeret. Et hoc dictum eſt magis commune, vt dicit Corn. conſ. lxxxvj. in litera B. lib. iij. & conſilio xxj. in litera P. libr. iiij. Hãc etiam ſententiam fatetur eſſe communem Didac. in rubr. de teſtamen. in ij. parte. poſt numer. 19. verſ. Secunda concluſio. Cùm enim nemo poſſit ſibi auferre liberam facultatem teſtandi, talis clauſula derogatoria potentiæ nihil operatur, & pro nõ appoſita habetur.

3 Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando duo teſtamenta, vel plura præceſſerunt illud vltimum teſtamentum. In quibus omnibus vel altero eorum eſſent appoſitæ clauſulæ derogatoriæ: nam eo caſu proculdubiò generalis reuocatio non ſufficit, ſed neceſſe eſt fieri mentionem ipſius clauſulæ derogatoriæ, ſecundùm magis communes concluſiones, vt dicit Alexand. in l. ij. num. 2. ff. de lib. & poſthu. Sed quid ſi vnum tantùm teſtamentum præceſſerit in quo ſit inſerta clauſula derogatoria, nunquid ſufficiet, ꝙ irritans omne aliud meum teſtamentum, &c. Reſpond. Bartol. in d. l. ſi quis in principio teſtamenti, in princ. numero 9. tenuit, ꝙ hoc caſu talis reuocatio generaliter facta ſufficiat: quæ tamen verba Bartol. aut in meo codice ſunt corrupta, aut à Doctoribus non fideliter recitata, & dicit Guido Papæ, conſil. lxv. numero 20. & conſilio cxxv. poſt numer. 3. verſicul. Et hanc vltimam, quòd determinant Doct. omnes indiſtinctè. Sed quidquid dicat Guido Papę, illa opinio Bar. communiter reprobatur, vt dicit Iaſon in l. Sancimus, poſt numero 14. verſicul. Quartò fallit. C. de teſtamen. Rubr. conſilio xxiiij. numero 12. Natta in dicta authentic. hoc inter, numero 35. Et dicit Ruin. conſilio v. poſt numero 9. verſicul. Nec obſtat, libro ſecundo, quòd contra Bartol. in hoc tenent communiter Doctores, & ideo, etiam ſi vnum tantummodò teſtamentum præceſſerit, tenendum eſt, quòd non ſufficiat generalis reuocatio. ſed requiratur, quòd de ipſa clauſula derogatoria fiat ſpecialis mentio. & hæc opin. contra Bartol. eſt magis communis, vt dicit Alexand. conſilio xxv. numero 4. libr. iij. & conſilio 7. libr. iiij. quod eſt duplicatum conſilio xliiij. eodem volumine. Idem Alexand. conſilio clvj. numero 3. lib. 7. & conſilio clxiij. poſt numero 7. eodem volumi. & conſilio clxxij. in principio eodem volumi. quem refert Felin. in capitul. nonnulli, numero 5. de reſcript. & Tiraquel. de legib. connub. gloſſ. 7. numero cxxxj. Ruin. conſilio x. circa fin. libr. ij. Apoſtil. ad Bartol. in dicta rubric. de teſtam. in ſecunda parte, poſt numer. 19. verſ. Tertium hanc paſſus eſt arduus, & multæ ſunt authoritates Doctorum hinc inde, vt videri poteſt apud Iaſon. in d. l. ij. numer. 11. de lib. & poſthu. qui multos refert tenentes cum Bartol. & ſubdit, quòd ſi. d. Alexand. vidiſſet illas authoritates, non ita paſſim dixiſſet communem ſententiam Doctorum eſſe contra Bartol. Sed certè negari non poteſt, quin opinio. contra Bartol. ſit magis communis, propterea conſulendo aut iudicando non eſſet ab ea recedendum. Illa enim clauſula derogatoria in primo teſtamento appoſita, facit præſumi ſecundum teſtamentum, in quo non ſit illi clauſulæ derogatum, fuiſſe confectum potius ad ſuggeſtionem, vel importunitatem alterius, quàm ex voluntate ipſius teſtatoris: quæ ratio eodem modo militat, ſiue vnum teſtamentum tantùm, ſiue plura præceſſerint.

Tertius eſt caſus, quando in ſecundo teſtamẽ- 4
to teſtator fecit ſpecialem mentionem primi teſtamenti derogatorij, & illud reuocauit: & tunc concludunt Doctores, quòd primum ſit reuocatum, & annullatum. Ita tenuit Dyn. in capit. quod ſemel, columna fina. de regul. iur. & ita ſe habet cõmunis opinio, vt dicit Salicet. in d. l. Sancimus, poſt numero 6. in v. quæſt. C. de teſtament. quem refert Alexand. conſilio vij. numero 18. libro iiij. quod eſt duplicatum conſilio xliiij. eodem volu. Alexand. in dicta l. Sancimus, numero 5. Corn. in d. conſilio. lxxxvj. in litera B. & in litera R. li. iiij. Natta in repet. authent. hoc inter, num. 23.

Sed quæro, quomodo dicatur facta ſpecialis 5
mentio ſeu reuocatio primi teſtamenti derogatorij? Reſpõd. Bar. in d. l. ſi quis, in princ. teſtamenti, in princ. numer. 8. tenet, quòd tunc dicitur fieri ſpecialis mentio primi teſtamenti, quando teſtator facit mentionem de clauſula derogatoria in ipſo teſtamento inſerta, puta, quia dicat, non obſtante alio teſtamento habente clauſulam derogatoriam

gatoriam.& dicit Corn.in d.conſilio lxxxvj. in litera M.ꝙ iſta opinio. Bartol. eſt communis. Et ꝙ requiratur ſpecialis mentio clauſulæ derogatoriæ dicit eſſe communem Socin.conſil.clxiij.poſt numer. 7. verſic. 2. præmitto, & poſt numer. 14. libr.ij Guido Papæ conſil.lxiiij.numet.2.ſubdens, ꝙ hanc communem opin. approbat communis vſus in iudiciis,& obſeruantia.Ruin.in d.conſilio x.numero 3.lib.ij.Socin.Inn.conſilio cxxiiij.num. 3.libro j.quem refert Didac.in d.rubr.de teſtam. in ij.parte,poſt numero 15.verſicul.iij.concluſio. Hæc tamen opinio. ꝙ ſcilicet non aliter dicatur fieri ſpecialis mentio primi teſtamenti, niſi facta mentione clauſulæ derogatoriæ in eo inſertæ, mihi ſemper viſa fuit dura, & contra omnem æquitatem. Non enim video, qua ratione non debet dici facta ſpecialis mentio primi teſtamenti derogatorij,quando teſtator in ſecundo teſtamento diceret, non obſtante alio teſtamento per me condito,in quo inſtitui talem,vel de quo fuit rogatis talis: quæ demonſtratio ſaltem reſpectu teſtamenti, videtur eſſe non modò ſpecialis,ſed etiam,ſingularis, & indiuidua & ita credo fuiſſe de mente gloſſ.in l. ſi mihi.& tibi, §.in legatis.ff.de lega.j.& in d.l.ſi quis in princ. teſtamenti in princ. in verbo.Accipiat, & Dyn. in d. capit.ꝙ ſemel: prout etiam videtur fateri Bartol.in d. l. ſi quis in princ. teſtament.numero 8. & hanc ſententiam multi Doctores ſecuti ſunt. Nihilominus,quia contraria opinio fortè eſt magis communis, poſſet ita diſtingui, etiam ex mente Bart. in loco præall.ꝙ,aut clauſula derogatoria in primo teſtamento inſerta, erat ſimpliciter concepta,puta,ſi fecero aliud teſtamentum, nolo illud valere,& hoc caſu ſufficit ꝙ fiat eiuſmodi ſingularis, & indiuidua mentio teſtamenti, etiam ſi nõ fiat mentio de ipſa clauſula derogatoria. Aut verò dicta clauſula derogatoria habet inſertam aliquam ſpecialem formam,puta: nolo aliud teſtamentum per me faciendum valere, niſi in eius principio ſit poſita oratio dominica, vel huiuſmodi & hoc caſu procedat communis opinio. ꝙ ſ. debeat fieri mentio ipſius clauſulæ derogatoriæ.Cogita,quia articulus propter veritatem opinionum eſt valdè dubius:& dicit Socin.in d. §.in legatis. colum. iiij. verſicul. iiij.infertur, quòd in hac quæſtione Iudex ex variis circunſtantiis poſſet aliquando in vnam, aliquando in alteram partem moueri, & ideò bonum eſſet habere,indicem fauorabilem: diſtinctio tamen per me poſita iudicio meo,ſapit magnam æquitatem,& credo, ꝙ iudex,qui illam ſequeretur, non erraret.

6 Hæc tamen concluſio, & ſecundo teſtamento debeat fieri ſpecialis mentio clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento inſertæ,locum habet ſiue primum teſtamentum conditum ſit inter extraneos, ſiue inter liberos: nam ſi in teſtamento inter liberos ſit appoſita clauſula derogatoria expreſſa, non ſufficeret in ſecundo teſtamento dicere.non obſtante teſtamento condito inter liberos,ſed opus etiam eſſet addere,& non obſtante clauſula derogatoria in eo inſerta. ita dicit Paul.de Caſtr.in authen.hoc inter,numero 5. C. de teſta.& eſt communis concluſio vt dicit Rub. conſil.xxiiij. numero 13.Dilect.de arte teſtan. tit. x.cau.j.poſt num.3.Didac.in dicta ſecunda parte, poſt num. 19.verſi.Hinc ſcribit Paul.

Sed in hoc propoſito ſcire debes, quòd tripliciter poteſt fieri mentio clauſulæ derogatoriæ 7 ſcilicit generaliter,ſpecialiter.& in indiuiduo. Generaliter,puta, ſi teſtator dicat,caſſans, reuocans quodcunque teſtamẽtum à me prius conditum, & omnia in eo contenta. Specialiter, puta, ſi dicat, caſſans & irritans omne teſtamentum à me prius conditum,non obſtante aliqua clauſula derogatoria in eo inſerta. In indiuiduo, puta,ſi dicat non obſtante illa clauſula derogatoria in primo teſtamento inſerta: quòd ſcilicet nolebam illud poſſe reuocari,niſi in ſecundo teſtamento appoſuiſſem orationem dominicam, vel huiuſmodi. Quæro ergo, qualis reuocatio in iſto ſecundo teſtamento requiratur,ad hoc, vt ſit derogatum illi clauſulæ derogatoriæ, in primo teſtamento inſertæ? Reſpond.ſi tantùm ſit facta generalis reuocatio, ſine vlla mentione clauſulæ derogatoriæ,ferè omnes in hoc conueniunt.quòd illa non ſufficiat, ſed neceſſe ſit, quòd ſit ſpecialis mentio ipſius clauſulæ. & hæc proculdubio eſt communis opinio. vt dicit Corn. in d. conſil. lxxxvj. in litera R. libro tertio Guid. Papæ in dicto conſilio lxiiij.poſt numero 2. Iaſ. in d. l. ſi mihi & tibi.§. in legatis numero 12.Rubr. conſilio xxiiij. numero quarto.Natta in d.authent.hoc inter, numer. 29. & ſequent.Aemil. Ferret.conſilio xlv.numero 3. Didac.in d.ij.parte,poſt numero 15.verſicul. Secundum non eſſe. Punctus eſt, an ſufficiat ſpecialis derogatio, an autem requiratur, quòd in indiuiduo fiat mentio verborum ipſius clauſulæ derogatoriæ. Dic, quòd ſufficit ſpecialis mentio, non autem requiritur indiuidua,& ideo ſatis erit ſi dicatur, non obſtante aliqua clauſula derogatoria in ipſo teſtamento inſerta. & hanc opinionem dicit eſſe magis communem Alex. conſilio cxxxiiij.poſt numero 15.verſicu..& ex prædictis, & in fine conſil. libro j. Socin. in dicta §.in legatis,colum.iij.verſicu.Ex quibus patet.Iaſ.in dicto §.in legatis, colum. iij. verſicul. Ex quibus patet. Iaſ. in dicto §. in legatis. numero. 12. Rubr. in d. conſ.xxiiij.poſt numer.4.& poſt numero 9. Pariſ. conſ. xxiiij. numero nono, libr.ij.vbi dicit, quòd ita communiter concluditur. Apoſtil.ad Dyn. in d.cap.quòd ſemel,colum. fin.

Cæterum hæc concluſio, quæ habet: primum 8 teſtamentum, in quo adſit clauſula derogatoria, non reuocari per ſecundum, niſi in iſto ſecundo etiam ſit facta mentio ipſius clauſulæ derogatoriæ,limitanda eſt,vt non procedat, niſi ex verbis in vltimo teſtamento appoſitis,vel aliter appareret teſtatorem ex aliqua cauſa mutaſſe voluntatem,& voluiſſe illud vltimum teſtamentum præualere.nam eo caſu,etiam ſi ipſius clauſulæ derogatoriæ nulla ſit facta mentio, adhuc tamen ſecundum teſtamentum præualeret primo.ita dicit Bald.in d.l.ſancimus, poſt numero 6. C. de teſta. quem atteſtatur eſſe communiter receptum Didac.in d.ij.par.poſt numero 29.verſ.Quarta concluſio:& eſt communis concluſio,vt dicit Socin. conſil.ij.poſt numero 12. verſic. Præterea, libr.ij. Pariſ.conſil.xxiiij.numer.32.& ſeq.libr.ij.& conſ. xxxiiij.numer.57.eod.vol.& conſil.x. numer. 21.

lib.iij.Soci.Iun.conſi.cxvi.nu.6.lib.j.& conſil.cxxiiij.nu.52.eod.volu.Io.Dilect.de arte teſtan.tit.x.cau.j.poſt numero 3.Semper enim in vltimis voluntatibus, ipſius teſtatoris voluntas ante omnia ſpectanda eſt.

9 Scias etiam,quòd ſi inter primum & ſecũdum teſtamentum effluxerit tempus decem annorũ, validum erit ſecundum,etiam ſi in eo non ſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ,in primo teſtamento inſertæ.ita dicit Bal.in d.l.Sancimus,nu.6.in fin.loquendo per verbum fortè.& eſt communis opin.vt ait Pariſ.in d.conſi.x.numer.17.lib.iij.quem refert Didac.in d.ij.par.poſt nume.19.verſicu.Nono non erit.Rubeus in d.conſil.xxiiij.nu.7.Nam per lapſum decennij inducitur præſumptio obliuionis,vt dixi infrà libr.7.§.poſſeſſio & ideo non preſumitur in ſecundo teſtamẽto omiſſa reuocatio clauſulæ derogatoriæ ex voluntatis defectu,ſed potius ex defectu memoriæ:& ſic nõ obſtante tali omiſſione,teſtamentum ſuſtinetur.

10 Item ſcias,quòd ſi in ſecundo teſtamento iuraſſet teſtator,ſe velle illud eſſe ſuum vltimum teſtamentum,eo caſu hoc ſecundum præualeret, etiam ſi in primo fuiſſet inſerta clauſula derogatoria.ita tenet Bald.in d.l.Sancimus, poſt nu.6.& eſt communis concluſio,vt ait Natta in d.authẽ.hoc inter,nu.41.& ſeq.Habet enim iuramentum vim clauſulæ ſpecialis derogatoriæ, vt dixi infrà libr.vij.§.iuramentum, ad quod faciunt quæ dixi ſuprà q.xciiij.ver.Vnum tamen.

11 Vlterius ſcias,quòd ſi teſtator cõdiderit ſecundum teſtamentum apud acta,hoc caſu iſtud ex vi actorum præualet primo,etiã habenti clauſulam derogatoriam.Ita dicit Bald.in d.l.Sancimus,poſt nu.6.& eſt communis ſententia,vt ait Natta in d.authen.hoc inter,nu.47.Non enim eſt præſumendum,quòd teſtator voluerit coram publicis perſonis actum eluſorium facere.

Prætereà ſcias,quòd prædicta omnia locũ habẽt ſiue clauſula derogatoria in primo teſtamento poſita ſit expreſsè à teſtatore,vel ſit tacitè à lege ſubintellecta.Sunt enim aliqui caſus, in quib. etiam ſi teſtator non appoſuerit clauſulam derogatoriam,tamẽ lex illam vult haberi pro appoſita:& ideo etiã illis caſibus opus eſt ſpeciali reuocatione ipſius clauſulę.Et poteſt poni exemplum in teſtamẽto inter liberos,in quo lex ſemper ſubintelligit clauſulam derogatoriam.& ideò,niſi in ſecundo teſtamento ſit de ipſo facta mentio ſpecialis,non cenſetur reuocatum per ſecundum,iuxta no.in authen.hoc inter.C.de teſtamen.& dixi ſuprà quæſtio. proxi.Poteſt etiam poni exẽplum in iuramento, quia ſi in primo teſtamento appoſitum ſit iuramentum, habet à lege vim clauſulæ derogatoriæ, & ideo non tollitur per ſecundum teſtamentum,niſi de eo fiat ſpecialis mẽtio, vt dixi ſuprà q.xciiij.ver.Vnum tamen nota. 12

QVAESTIO C.

1 *Si producantur duo teſtamenta eodem die cõfecta quod eorum præualebit?*

QVæro,pone quòd producãtur duo teſtamenta eodem die confecta, quo nam eorum præualebit?Reſpõ.ſi quidem ex lectura ipſorum teſtamentorum,aut aliter apparere poteſt, quod fuerit poſteriore loco cõditum,illud præualebit, ſi verò non apparet de prioritate vel poſterioritate, eo caſu propter incertitudinem neutrum valet.Ita dixit glo.in l.fina.in verbo, Miſſus eſt.C.de edict.D.Adri.tollen.vbi dicit, quòd hæc eſt quæſtio Sabbatina.& hæc eſt communis opi. vt dicit Bertrand.conſi.ccxxiij.lib.j.in prima parte, quem refert Boer. deciſ.cccxj. numero 2.Idem dicunt Scribentes in dicta l.final.& in ſpecie Sapia, numero 148.& Curt.Iun.numer. 89.& hæc in præſentia ſufficiant.

ILLVSTRISS. PRINCIPI CONSALVO FERDINANDO A CORDVBA.

DVCI SVESSAE, &c. AC INSVBRVM Moderatori,

IVLIVS CLARVS S. D.

QVAE res in hac vita omnibus hominibus iucundiſſima eſſe ſolet, Gloria & laus rectè factorum, Magnanime CONSALVE, *illam dii immortales nulli ſine labore ac periculo contingere poſſe voluerunt. Eo quidem (vt opinor) Conſilio, vt humanæ mentes ſua natura laudis auidæ, hoc veluti propoſito primo, ad virtutis ſtudia ardentius incenderētur. Neque enim ea quæ communi ratione mortaliũ animos ab otio & inertia ad virtutem alliciunt, priuata ſcilicet aut communis vtilitas, aut voluptas tantam vim in nobis habent quantā amor ipſe virtutis ac gloria. Quis enim vnquam ob publica, aut priuata cōmoda vitā contēpſit? qua nihil homini ſolet eſſe carius. Quis filiorũ ſalutē, qui noſtri corporis imaginē quandā per ſe ferunt, cæteris rebus nō antepoſuit? At hæc omnia & ſi quid præterea nobis iucũdius eſſe poteſt, cogimur deſiderio veræ laudis non curare atque contemnere. Huius autem rei ſi quis fortè exempla deſideret, illa iam non ex antiquis Imperatoribus, ſed ex te vno, Princeps Illuſtriſſ. petenda ſunt. Qui ſiue cum hoſte cominus eſt pugnandum ſiue inimicorum propugnaculis, aut muris ſuccedēdum, inter hoſtium tela adeò intrepidus verſaris, ſimul & militis fortiſſimi, & egregii Imperatoris obiens munera, vt nemo iam ſit, qui tuo exemplo vitam parentes, liberos, fortunas omnia denique humana præ virtute non deſpiciat, & pro nihilo putet. Tu certè (ꝙ nullus negare auſit) munitiſſimis hoſtium oppidis expugnatis, omniũ Imperatorũ in hac prouincia primus, vinci poſſe Gallos docuiſti, ita vt plerique ſuſpicētur illos nō modo Philippi inuicti regis noſtri (à quo ſuperiore anno, exercitu, caſtris, oppidis, exuti fuerāt) ſed etiam tua virtute ac fortitudine planè perterritos, ad ſatis æquas pacis conditiones deſcendiſſe: ne quas nũc in hac regione vrbes atque oppida ex fœdere ſpōte reſtituunt, illatis armis vendicares, totiſque præterea Italiæ finibus arces. Non ſolũ autem militaris hæc veſtra laus, ſed illa etiā, quæ ex bonarum literarũ eruditione proficiſcitur quamuis minore periculo, multo tamen ſudore ac labore ſtudioſis quærenda eſt. Nemo vnquam ſomniculoſus atque iners, bonus orator aut philoſophus euaſit. Nemo iuris ſcientiā, quæ apud omnes gentes ſummo ſemper in precio, fuit, ſine maximis laboribus ac vigiliis eſt aſſecutus. Neque verò hoc à me dictum quis putet, ꝙ literarũ ſtudia bellicæ virtuti cōparare, aut præponere velim, vetus iam nimis, & trita eſt ſentētia: quā hoc loco in diſceptationem quæſtionēque vocare nihil attinet, præſertim apud te, qui non modo fortiſſimus imperator, ſed etiam orator diſertiſſimus, id quod hac ætate paucis adhuc contigit nactus es, vt in te Dii immortales eruditionem atque eloquentiam cũ fortitudine atque animi magnitudine coniungerent. Cedāt pacis tempore legibus arma, vos vicisſim dũ belli vigebit furor, Iuriſconſultis ac philoſophis Imperatores milites anteponi æquo animo feremus. Illud verò ꝙ à principio dicere orſus fueram: ſine controuerſia vtriuſque commune eſt, ſcilicet neque pace, neque bello, veram virtutis laudem ſine labore ac periculo parari, aut acquiri poſſe. Memini ego patrem meum virum clariſſ. hoc argumento ſæpè me ad virtutis ſtudium, propoſitis maiorum meorum exemplis incitare ſolere, ab omnibus turpe eſſe dicebat in otio inertem vitam ducere, iis autem præcipuè quibus deorum munere felicia ad bonas artes capeſſendas ingenia contigiſſent, mihi verò turpiſſimum fore cuius Auus, frater, auunculus, in ſua patria iuris vtriuſque ſcientia præ cæteris floruiſſent. Pater etiam, Mediolani Senator, Troanus apud Siculos conſiliarius, ampliſſimos eſſent dignitatum gradus conſecuti. Quibus ego ſtimulis concitatus, ita me totum literarum ſtudiis tradidi, vt nihil aliud dies noctesque haberem in animo, quàm vt maiorum meorum gloriā aliquo modo poſſem non ſolum æquare, ſed etiam ſuperare. Itaque cum primum in Iuriſconſultorum ordinem fui cooptatus, ſummo quidem labore corporis atque animi, magnum hoc & arduum opus, & omniũ fortè eorum, quæ hoc ſcribendi genere hactenus tractata fuerunt, longè maximum efficere ſum aggreſſus, vt ſcilicet inter dubias & cōtrouerſas iuris quæſtiones receptiores interpretum ſententias ſeptem libris explicarem. Horum ego cum particulas quaſdam (vulgo Paragraphos appellamus) in lucem mittere decreuiſſem illas tibi dedicare conſtitui Princeps Illuſtriſſ. tum vt hoc quamuis leui munuſculo, teſtatum erga te animum meum omnibus facerem, tum etiam vt libellus ipſe ampliſſimi nominis tui ornamento auctus illuſtrior in publicũ prodiret. Tu itaque illum humaniter accipe: neque enim minor eſt animi magnitudo, exigua aliorum munera magni æſtimare quam alys multa & magnifica largiri. Vale. M. D. LIX.*

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRISCONSVLTI

CLARISS. AC GREGII Senatoris.

Ex Libro quarto Sententiarum receptarum.

§. DONATIO.

1 HAEC Donationum materia antiquis tẽporibus frequentes erat & quotidiana: Nũc autẽ, cum liberalitate prope extincta, mẽtes hominũ auaritia occupârit, non ita, vt ſolebat, in iudiciis foroq́ue verſatur. Non tamẽ propterea omittendæ viſæ ſunt nonnullæ ex q̃ſtionibus q̃ ad hũc tractatũ pertinẽt.

QVAESTIO I.

1 *Donatio vnde dicatur?*
2 *Donatio an ſit contractus nominatus vel innominatus?*
3 *Et an ſit de ſui natura contractus reuocabilis?*

1 QVæro, vnde dicatur donatio? Reſpon. Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio. Ita dicit Iuriſconſultus in l. Senatus. §. dona. ff. de dona. cauſa mortis.

2 Item quæro, nunquid donatio ſit contractus nominatus, vel innominatus? Reſpond. Gl. in l. in ædibus. §. j. in verbo, Ex rebus, ff. de dona. & alibi ſæpè, videtur tenere, quod olim eſſet contractus innominatus, hodie verò ſit nominatus. Et certè in hoc quod hodie ſit contractus nominatus, nõ eſt magna iter Doctores cõtrouerſia. & ita eſſe hãc communem opi. atteſtatur Corn. conſi. cj. circa princ. lib. j. Ripa in l. fi. nu. 120. C. de reuoc. donat. Tu verò tene indiſtinctè quod, & olim, & hodie, Donatio ſit contractus nominatus, & hanc opi. tenuit Bar. vbique, quam dicit eſſe communem Alexã. in l. iuriſgentium, in princ. nu. 6. ff. de pact. Iaſ. in d. l. iuriſgentium, in prin. nu. 8. & in l. fin. nu. 13. ff. de cõd. cauſa data. Gomes in §. in perſonã. poſt num. 40. Inſtit. de actio. Habet enim ſpeciale & elegãs nomẽ, meritò debet inter cõtractus noĩatus ꝯnumerari, iuxta ea q̃ dixi. ſ. hoc e. li. §. j.

3 Et ex hac concluſione infertur, quod ſicut cæteri contractus nominati non poſſunt per pœnitentiam reuocari, ita etiam donatio eſt de ſui natura contractus irreuocabilis, & in quo pœnitentia non admittitur: & ad hoc ſolet allegari text. in l. Ariſto. ff. de donatio. & hanc opini. dicit eſſe communem Bertach. in verbo, Donatio reuocatur, verſi. xxvij. & quod donatio perfecta regulariter reuocari non poſſit, dicit eſſe communẽ regulam Imo. in c. fi. poſt nu. 25. verſi. Secũdò poteſt, de donatio. Quam limita, & declara, ſecundũ ea quæ dixi infrà q. xxj. & ſequen.

QVAESTIO II.

1 *Donatio conditionalis an ſit propriè donatio?*
2 *Donatio reciproca an ſit propriè donatio?*

1 QVæro, an donatio conditionalis ſit propriè donatio? Reſpond. Glo. in l. j. in prin. in verbo, Secutum, ff. de donatio. tenuit, quod dicatur propriè donatio: & illam glo. dicit eſſe communiter approbatam Cur. Iun. in l. j. nu. 73. ff. ſi certum pet. Licet enim aliqua diſpoſitio habeat conditionem annexam, illa conditio non eſt qualitas, quæ mutet ſubſtantiam actus, & ideo non deſinit eſſe vera, & propria donatio.

2 Item quæro, nunquid donatio reciproca ſiue viciſsitudinaria dicatur propriè donatio? Reſpo. non: quod ita dicit glo. in l. Licet, in verbo, Mortis cauſa, C. de pact. quæ eſt cõmuniter ab omnibus approbata, vt ait Cur. Iun. conſi. 32. nu. 5. Nam propter viciſſitudinem dicitur hab[illegible]onus annexũ, quia tantum quis dat, quantum [illegible]bere ſperat, & i[illegible]e non poteſt propriè dici donatio: & ex hoc infe[illegible]tur, quod non indiget inſinuatione, vt dixi infrà q. xvij. verſi. Sed nunqui[illegible]

QVAESTIO III.

1 *Donatio remuneratoria, an ſit propriè donatio?*
2 *Et an valeat, etiam ſi de meritis aliter quam per aſſertionem donantis non appareat?*
3 *Et an ad hoc vt talis donatio valeat, requiratur quod merito æquiualeant donationi?*
4 *Et quando dicantur merita æquiualere donationi?*

1 QVæro, an donatio remuneratoria, vel antidotalis ſuper propriè donatio? Reſpon. quod non poteſt propriè dici mera donatio, vel mera liberalitas. ita probat expreſſe tex. in l. Aquilius Regulus. ff. de donatio. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Soci. Iun. conſi. 94. nu. 13. lib. ſecundo. Hanc etiam dicit eſſe communem, Didac. in c. cum in officiis. poſt nume. 10. de teſtamen. Licet enim fiat nullo iure cogente, non tamen negari poteſt, quin ſaltem naturali ratione, qui beneficiũ accepit, beneficianti ſit obligatus: & hæc concluſio eſt maximi effectus: nam ex ea ſequitur, quod talis donatio non indiget inſinuatione. Item non reuocatur propter ſuperuenientiam filiorum, vt dixi

dixi infra quæſtion.xxiij.verſi.Item quæro. Item valet etiam inter patrem.& filium, vt dixi inſtà q.viij.verſic.Hæc tamen, & huiuſmodi.

2 Sed hic occurrit pulchra quæſtio. An ſcilicet talis Donatio,quæ fit propter merita,valeat, etiam ſi de ipſis meritis aliter, quam per aſſertionem donantis non appareat?Reſpon. quod ſic: neque eſt neceſſe ad ipſius validitatē,quod merita ipſa probentur. Et hanc dicit eſſe communem concluſionem Bertrand.conſi.cxviij. poſt nume.1.libro ſecundo in ſecunda parte Epiſcopus Loazes in ſuis allegatio. pro Marchione Velez,fol.133.numer.37.Quam tamen intellige, vt procedat,quando donatio fit à perſona, quæ poteſt libere donare,licet nulla merita ſubeſſēt. Et ita dicit eſſe communem opin Cur.Iun.conſi.cxlij.nume 3.quem refert Bellon.conſi.lxxiiij. poſt nume.17.ſecundum quam in facti contingentia iudicauit parlamentum Delphinale,vt atteſtatur Guido Papæ deciſ.xcv.Secus autē ſi ipſa donatio fieret inter perſonas prohibitas: nam eo caſu non ſtatur aſſertioni donantis,ſed requiritur probatio meritorum.ita dicit glo.in l.ſi donatione gloſſ.fin.C.de collatio. quæ ad hoc propoſitum ſolet ſemper allegari,& quam dicit eſſe communiter approbatam Bellon.in d.conſil. lxxxviij.nume.quinto illam etiam omnibus approbari atteſtatur Alexand. in d.l. ſi donatione, numer.5.Et ita communiter teneri affirmat Bertrand.conſi.cxxxviij.nume.22.lib.ſecundo in ſecunda parte.Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Paul.de Caſtro cōnſi.cccxlv. poſt num. 4.verſic.Tertio videtur,lib j.Corne.conſi.cxliiij. in litera H.libr.ij.Si enim ſtandum eſſet aſſertioni donantis,ſemper poſſet eludi prohibitio legis,atteſtāte donatore merita præceſſiſſe, quod nullo modo eſt dicendum. Dicitur autem donatio fieri inter perſonas prohibitas, puta inter patrem,& filium,inter virum,& vxorem, & huiuſmodi,de quibus infrà ſuis locis dicemus.

3 Sed nunquid,ad hoc,vt talis donatio remuneratoria valeat,requiritur,quod ipſa merita æquiualeant donationi?Reſpond.quod ſic.ita ſentit Barto.in l.ſi quis pro eo.§.primo. in ſin.ff.de fide iuſſor.& eſt communis opin.vt ait Deci. in l.pe rens.nume.17.C. de pactis, Intellige, quando ſit inter perſonas prohibitas:nam limitata cauſa,limitatum producit effectum:& ideo nō poſſunt merita plus operari circa validitatem ipſius donationis,quam aſcendat valor ipſorum meritorum,in reſiduo igitur non reputabitur tanquam donatio remuneratoria, ſed erit donatio ſimplex. & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Bertrand.conſi.clxiiij.numer.ſecundo lib.ij.in ſecunda parte.Vide quæ dixi infra quæſtion. viij. verſic.Sed pone,Si vero ſit facta inter perſonas non prohibitas, non attenditur an materia æquiualeant donationi,vel ne,ex quo etiam nullius ſubſiſtentibus meritis donatio valuiſſet. & in hoc nulla eſt controuerſia.

4 Sed quæro quomodo dicantur in his caſibus merita æquiualere donationi? Reſpond. quod in hoc,& an ateris meritis donatio dicatur moderata,vel ne,non poteſt dari certa, & determinata regula,ſed ſtandum eſt arbitrio Iudicis. Ita concludunt communiter Scribentes,vt atteſtatur Iaſ.conſi.cliiij.nume.5.lib.ij.quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationibus pro Marchione Velez,fol.193.num.3. Regulariter enim vbicunque aliquid non eſt à lege certo determinatum,ſtatur arbitrio Iudicis,vt dixi ſupra, libr. ij.§.iudex.Quod nota,quia ſi caſus contingeret, bonum eſſet habere Iudicem fauorabilem.

QVAESTIO IIII.

1 *Donatio cauſa mortis quid ſit?*
2 *Et an donatio in dubio debeat iudicari cauſa mortis,vel inter viuos?*
3 *Et quid ſi fiat ab infirmo?*
4 *Et quid ſi in donatione ſit facta mentio mortis?*
5 *Et quid ſi donatur promittat donationem non reuocare?*

QVæro,quid ſit donatio cauſa mortis? Reſpond.mortis cauſa donatio eſt cum quis habere ſe mauult, quam eum cui donant, magiſque eum cui donant, quam hæredem ſuum. Sunt verba Iuriſconſulti,in l.j.ff.de donatio. cauſa mortis. 1

Sed quæro, nunquid in dubio donatio iudicari debeat inter viuos, an cauſa mortis? Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima: nam ſi eſt donatio inter viuos, non poterit poſtea reuocari, ſecus autem ſi eſt donatio cauſa mortis, vt eſt in iure notiſſimum. Dic ergo, quod ſi quidem in donatione non eſt facta mentio mortis, quia ſcilicet non eſt collata in tempus mortis, hoc caſu tenendum eſt in dubio, quod ſit donatio inter viuos, non autem cauſa mortis.Ita tenet gloſſ.in l.apud Celſum.§.Iulianus.in verbo.Spopondiſſet.ff.de doli mali exceptio: & eſt communis opinion. vt dicit Iaſon. in l. quæ dotis,numer.26. ff.ſolut. matrimon. hæc enim qualitas, quod ſit cauſa mortis, in dubio præſumi non debet: ideo qui illam allegat, debeat eā probare,alias ſtandum eſt in regula: quod quicunque donat, cenſetur velle dominum in donatarium transferre,& conſequenter inter viuos,& irreuocabiliter donare. 2

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando donatio fit ab homine ſano, vel non minus grauiter infirmo. Sed quid ſi facta ſit ab infirmo,præſertim exiſtente in articulo mortis, & quem veriſimile ſit de morte ipſa cogitaſſe, licet fortè in ipſa donatione nulla mentio mortis facta fuerit? Reſpond.Anton.de Butr.in capitu.ſecundo de conſuetu.tenuit quod cenſeri debet donatio cauſa mortis. Sed in hoc Anton.de Butr.communiter reprobant, vt dicit Gulielm. de Bened.in repet.capitu. Raynutius in verbo, Teſtamentum,el quarto,numer.21. & ideo tenendum eſt,quod imò etiam hoc caſu iudicari debeat donatio inter viuos, non autem cauſa mortis. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Ripa de peſte, in priuileg. contractuum. poſt numerum 175 Hanc etiam opinio.dicit eſſe cōmunem Ripa,libro tertio.reſpond.capitu.nono poſt numerum 7.& eodem lib.capit.vndecimo, numero ſeptimo Nam,vt dicit text.in l.Seia.§.fina.ff.de donatio.cauſa mortis, talis videtur potius moriens,quam mortis cauſa donare. Quam opini.ego etiam ſequor, dummodo talis donatio ſit facta in forma contractus:ſed ſi eſſet facta 3

in teſtamento, vel codicillis, ab infirmo, præcipue exiſtente in mortis articulo, crederem tutius eſſe adhærere opinioni Antonii de But.

4 Cæterùm in donatione ſit facta mentio mortis, tunc proculdubio tenendum eſt, quod ſit donatio cauſa mortis, non autem inter viuos. & hęc concluſio communiter tenetur, vt ait Deci. in l. ſina. numer. 20. C. de pact. illam etiam dicit eſſe cõmunem Pariſ. conſil. xvj. numero quarto, lib. ſecũdo. Non enim debemus in dubio à vi & proprietate verborum aliquo modo recederet. Intellige tamen, quod non ſufficit, quod ſimpliciter ſit facta mentio mortis, ſed duo copulatiuè requiruntur, ſcilicet, quod in donatione ſit facta mentio mortis, & quod ſit collata in tempus mortis: ita concludunt Doctores omnes, vt dicit Sigiſmundus conſ. ſeud. v. poſt numer. 4. Quod nota perpetuo.

5 Sed pone, quod aliquis dicatur ſe donare cauſa mortis: & in donatione ipſa promittat illam nõ reuocare. Quæro, an dicatur donatio inter viuos, an autem cauſa mortis? Reſpond. quod ex illa promiſſione de non reuocando, debet cenſeri donatio inter viuos, non autem cauſa mortis. Text. eſt expreſſus, in l. vbi ita donatur, ff. de donation. cauſa mortis. Et eſt communis opinion. vt ait Didac. in Rubric. de teſtamen. in ſecunda parte, poſt numerum vndecimum. Et dicit Natta cõſil. ciiij. numer. ſexto. & ſequen. quod in hoc neminem reperit contradicentem. Hæc enim qualitas, ſcilicet, quod ſit irreuocabilis, adeò repugnat ipſi donatio ni cauſa mortis, vt ſit illi incompatibilis, & ideo neceſſe eſt hoc caſu interpretari illud verbum, cauſa mortis, poſitum in donatione, vt dicamus, donantem potius motum fuiſſe ad donandum propter cauſam mortis, quam voluiſſe mortis cauſa donare, vt dicit Iuriſconſultus in d. l. vbi ita donatur.

QVAESTIO V.

1 *Donatio cauſa mortis, an magis comparanda ſit contractibus quam vltimis voluntatibus?*

2 *Et an quantum ad confirmationem?*

3 *Et quid ſi donatio cauſa mortis facta ſit in teſtamento?*

1 QVæro, nunquid donatio cauſa mortis magis comparanda ſit contractui, quam vltimæ voluntati? Vtilitas autem huius quæſtionis eſt euidens: nam ex hoc ſcire poteris, an donatio cauſa mortis debeat regulari ſecundum leges, & ſtatuta loquentia de vltimis voluntatibus, an autẽ ſecundum loquentia de contractibus. In hoc autem articulo, magna fuit aliquando inter Doctores controuerſia. Quidam enim ſimpliciter dixerunt, quod donatio cauſa mortis magis accedit contractui, quam vltimæ voluntati. & hanc dixit eſſe communem opinion. Boer. conſil. xxxiiij. numero duodecimo. Alii verò ſimpliciter dixerunt, quò eſt magis vltima voluntas quam cõtractus. & hanc dicit videri magis communem Marſil. ſingul. cxxxvj. longa. Tu dic, quod donatio cauſa mortis quo ad modum, & ordinationem, ſcilicet dum in eſſe deducitur, æquiparati contractui, ſed poſtquam eſt in eſſe deducta, quo ad effectum, & efficaciam cẽſetur vltima voluntas & ita intelligẽda eſt glordinaria, quæ ad hoc propoſitum ſemper allegatur in l. ſecunda. in princip. in verbo, Legatum. ff. de dote præleg. quam dicit eſſe communiter approbatam. Soc. conſi. cxxx. numer. 9. lib. primo quod eſt duplicatum conſi. ccxxxv. libr. ij. Iaſon. in l. cum antiquita, numer, ſecundo. C. de teſtament. Hanc etiam opin. dicit eſſe communẽ Iaſon. in l. ſecunda. numer. j. ff. de lega. j. & in l. Senium, nume 8. in fin. C. qui teſtamen. facere poſſunt, Ripa in d. l. ſecunda. numer. 15. Alciat. in l. ſecunda in princ. nume. 10. ff. de verbo. obli. & ideò ſi ſtatutum diſponat, quod in contractibus conficiendis debeant interuenire duo Notarii, ita ſeruandum erit in donationibus cauſa mortis: ſi verò aliud ſtatutum diſponat, quod vltimæ voluntates habeant executionem paratam, pariter donatio cauſa mortis habebit paratam executionẽ. Quia illud ſtatutum diſponit circa contractus, prout ſunt in fieri merito comprehẽdit donationem cauſa mortis. Hoc autem diſponit de vltimis voluntatibus iam in eſſe deductis, ideò locum haberet etiam in donatione cauſa mortis. E conuerſo autem ſi ſtatutum diſponeret, quod nrvltimis voluntatibus conficiendis deberent interuenire duo Notarij, non comprehenderet donationem cauſa mortis, &c.

2 Scias tamen, quod licet donatio cauſa mortis, quò ad effectum & efficaciam æquiparetur vltimis voluntatibus, vt ſuprà dictum eſt, non tamẽ illis æquiparatur quo ad confirmationem, Nam vltimæ voluntates non confirmantur niſi adita hæreditate. Donatio autem cauſa mortis confirmatur ſola morte donantis, etiam eius hæreditate non adita. Ita colligitur ex gloſſ. in l. poſt legatum §. qui mortis, in verbo, Legatario. ff. de his quibus, vt indign. & eſt communis opinion. vt dicit Alexand. in l. illud, poſt numerum quartum, verſicu. Tamen donatio. C. de collatio. Picus in repet. l. in quartam, columna. xxj. quem refert Didacus in Rubric. de teſtament. in tertia parte, nume. 22. Ripa in dicta l. ſecunda, numero 18. ff. de legat. primo. Rubeus in conſilio vndecimo, numer. ſexto. Statim enim ſecuta morte donantis, donatio ipſa, quæ in tempus mortis erat collata, ſuam recipit perfectionem, non expectata hæredis aditione: ſecus autem in teſtamento, quod non recipit perfectionem, niſi hæres adeat hæreditatem, neque legata, quæ pariter de manu hæredis ſunt accipienda.

3 Sed pone, quod aliquis ſecerit donationẽ cauſa mortis in teſtamento, nunquid cenſebitur tanquam legatum, vel tanquam donatio cauſa mortis? Reſpond. ſi eſt facta præſenti, cenſetur donatio cauſa mortis: ſed ſi eſt facta abſenti, valet in vim fideicommiſſi ita dicit Barto. in l. prima. circa finem. ff. de donation. cauſa mortis, cuius opinio. communiter tenetur, vt dicit Imola in eadem l. prima, numero primo, quem refert Deci. conſil. cxcvj. numer. ſecundo in fin. Bertrand. conſi. clxviij. numer. ſexto lib. tertio, in ſecunda parte. Pariſ. conſilio lxxxviii. numer. 98. lib. tertio, qui dicit, quod ita teneat communiter Scribentes, quem refert & ſequitur Socin. Iun. conſi. lxvij. numero 17. lib. tertio, Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat modo talis donatio facta ſit ab eo, qui haberet facultatem teſtandi: alias enim non valeret, neque vt donatio, quia facta abſenti,

ſenti,neque vt fideicommiſſum,quia qui non poteſt teſtari, non poteſt facere fideicomiſſum. & ita loquuntur Bart.& Doct. in locis præallegatis, & dixi infrà q.proxi.verſic.Sed quæro:& hanc cõcluſionem nota pro declaratione ad concluſionem quàm poſui infrà q. xij. quòd ſcilicet donatio facta abſenti non valet,&c.

QVAESTIO VI.

1 *Filiusfamilias an poſſit donare?*
2 *Et an inter viuos?*
3 *Et an cauſa mortis?*
4 *Et an cum patris conſenſu?*
5 *Et an talis conſenſus interuenire debeat reſpectu ſui præiudicij,an autem ad integrandam perſonam filij?*
6 *Et an debeat expreſsè interponi?*
7 *Et an filiusfamil. poſſit donare cauſa mortis ipſimet patri ſuo?*
8 *Et an clauſula codicillaris ſuſtineat donationẽ cauſa mortis,factam per filiumfam.in teſtamento?*
9 *Et quid ſi expreſsè non dixerit, quòd volebat valere in vim donationis cauſa mortis?*

1 NVnc videndum eſt,quæ perſonæ donare poſſint,vel non: & in primis quæro ,an filiusfamilias poſſit donare? Reſpond.ꝙ non,etiam ſi habeat peculium.text.eſt in l.filiusfamilias.ff.de donat. Sed quia hæc materia eſt aliquantulum intricata, & Doctores in ea multum variè loquuntur,ideò diſtinguendum eſt hoc modo.

2 Aut quæris, vtrum filiusfamilias poſſit donare inter viuos, & tunc vtique procedit concluſio ſuperius facta,ſcilicet,quòd regulariter non poteſt donare.& ratio eſt, quia cùm pater habeat in bonis filij vſumfructum , non debet poſſe filius , in præiudicium paterni vſusfructus , de bonis ipſis diſponere. Ex hac ratione infertur , quòd ſi filius haberet aliqua bona, in quibus patri non quæreretur vſusfructus , poſſet illa donare inter viuos, etiam ſine conſenſu patris.& in hoc Doctores cõmuniter cõueniunt,vt dicit Crauet.conſ.lxxxiiij. nu.9.& conſ.xcij.poſt nu. 1.verſic.Sed poſito , vbi dicit,ꝙ in hoc nemo eſt, qui dubitet.

3 Aut verò quæris , vtrùm poſſit donare cauſa mortis:& tũc rurſus eſt diſtinguẽdum, Aut enim quæritur an poſſit donare cauſa mortis ſine conſenſu patris,& eſt expeditum apud omnes, quòd non poteſt donare,neque etiam bona aduentitia & quæ ad ipſum ſpectant pleno iure.& hanc opi. dicit eſſe communem,Abb.conſil.xl.in fin.libr.ij. Rubr.conſ.xlvj.num.2.& ſeq. Et dicit Socin.conſ. cxij.nu. 1 .li.j.quod eſt duplicatum in conſ. clxxlj. libr. ij. ꝙ hanc opin. arbitratur indubitanter eſſe de mente Doctorum communiter, prout re vera eſt magis communis, quidquid dixerit Crot. in repet.l.frater à fratre,poſt nu.32.verſic.Sextò quæritur.ff.de cõdi.indeb.quem refert Didac.In rub. de teſta.in iij.parte,nu.8.& licet Bar.in auth.vt liceat matri,& auiæ,nume.7.tenere videatur quòd imò poſſit filiusfamil. huiuſmodi bona donare cauſa mortis,etiam ſine patris conſenſu , non tamen propter hoc eſſet à prima opi. recedendum, quæ(vt dixi) proculdubiò eſt magis communis, tanìò magis cùm nõ parua ſit controuerſia inter Doctores,an illa lectura ſuper authenticis ſit Bartoli,vt dixi infrà lib.vij.Bene verum eſt, ꝙ Doctores multùm laborant in inuenienda ratione , cur potius ſit ei permiſſum huiuſmodi bona donare inter viuos,quàm cauſa mortis:ſed hæ diſputationes in practica parum vel nihil profunt.

4 Si autem quæritur,vtrum poſſit donare cauſa mortis cum patris conſenſu,dicendum eſt, quòd ſic:& eſt de hoc text. in dicta l. filius fam. & hanc concluſionem tenent omnes. vt dicit Iaſ. in l. Senium,num.8.C.qui teſtamen. facere poſſ. Crott. in repetitio.l.frater à fratre, numer. 74. Quæ autem ſit ratio,cur filiusfami.non poſſit etiam cum patris conſenſu teſtari,vt dixi ſuprà lib.iij.§.Teſtamentum.q.xviij.poſſit tamen donare cauſa mortis , non ſatis bene Doctores ſe explicant. Communiter tamen dicitur, quòd teſtamentum, cùm ſit vltima voluntas,non poteſt ex alieno arbitrio pendere.& hanc dicit eſſe communem rationem Iaſ.in d.l.Senium,numer.9. vbi multa in hoc propoſito congerit.

5 Habes ergo, quòd in donatione cauſa mortis, quæ fit per filiumfamil.requiritur patris conſenſus. Sed quæro,an huiuſmodi conſenſus requiratur ratione præiudicij, quod ipſi patri ſit reſpectu ſui vſusfructus in donatione , quam filius facit alteri , an autem etiam requiratur ad integrandam perſonam ipſius filij? Hæc eſt ardua quæſtio, & in qua Doctores inter ſe multum diſcordant. Aliqui cũ tenuerunt , ꝙ non requiratur ad integrandam perſonam filij , ſed ſolummodò fauore patris , & ſic pro intereſſe ſui præiudicij. & hanc opin. dixit eſſe communem Io. Maria Ruſſi. in d. l.ſenium, prout illum refert Rubeus conſ. cxxvij. numero 1. Et dicit Alexandr. in d. l. j. §. fuit quæſitum , poſt numer. 8. quòd Bartol. & Doctores, communiter reprehendunt gloſſ.in l. j. §. neceſſitate.C.de bon.quæ liber.tenentem , ꝙ requiratur ad integrandam perſonam filij. Idem dicit Ripa in d.§.fuit quæſitum,nu.3.Contrariam autem ſententiam,ſcilicet, ꝙ imò requiratur patris conſenſus,non modò reſpectu eius præiudicij,ſed etiam ad integrandam perſonam filij, & ſic ad ſolemnizandum actum , plerique alij tenuerunt. & hanc dicit eſſe communem Socin.in dicto conſil. cxij. poſt num. 8.verſic.Hoc etiam voluit,& in d.l. j. §. fuit quæſitum.ff.ad Trebellia. quem refert Didacus in dicta Rubrica,in tertia parte,num.6.in fin. Rubeus conſilio xlix. numer. 5. & conſil. cxxvij. num. 8.& hæc opin.tanquam verior & magis cõmunis tenenda eſt.Nam ſi patris conſenſus requireretur ſolummodò reſpectu eius præiudicij , ſequeretur, ꝙ poſſet filius donare cauſa mortis , aduentitia ſibi pleno iure quæſita,ſine eius conſenſu, ꝙ tamen eſt falſum, vt dixi ſuprà, verſicul. Aut vero quæris : vel ſaltem ꝙ poſſet illa donare ipſi patri cum eius conſenſu , eius contrarium magis communiter tenetur , vt dixi infrà , verſ. Quæro etiam : & tamen hoc caſu nullum prorſus præiudicium patris conſiderari poteſt imo potius euidens vtilitas, vt patet ad ſenſum.

6 Succeſſiuè quæro,an huiuſmodi conſenſus patris, qui in donatione cauſa mortis per filium facienda requiritur , debeat expreſsè interponi , an autem ſufficiat, ꝙ pater ipſi donationi ſimpliciter,aut tacitè conſentiat ? Reſpond. quod requiritur expreſſus conſenſus patris. ita dicit glo. in l. qui in poteſtate in prin. in verbo, Nihilo magis.ff. de teſta.& in hac nullus cõtradicit, vt ait Soc.in d.

conſ.

conſil.cxij.nu.7.in fi.quem refert Tiraq.de legib. connubial.in gl.viij.nu.9.& ex hoc etiam cõcluſio ſuperius facta,ꝙ ſcilicet talis conſenſus requiratur ad ſolemnitatem actus,non autem reſpectu præiudicij.Quia vbicunque agitur de præiudicio alicuius,tunc ſola præſentia,aut ſciẽtia,& taciturnitas,inducit conſenſum ſufficientem ad cõualidandum actum,vt dixi ſ.lib.vij.§.conſenſus.

7 Quæro etiam,nunquid filiusfa.poſſit donare cauſa mortis ipſi patri,cuius cõſenſus(vt ſuprà dictum eſt)in ipſa donatione requiritur?Reſpon.in hoc quoque articulo magna eſt controuerſia inter Doctores,adeò,vt cũ aliquando in facto fuiſſet hæſitatum,quæ opin.eſſet magis communis,opus fuerit maxima librorum reuolutione.In primis autem multi tenuerunt,ꝙ poſſit pater cõſenſum ſuũ interponere filio ſibi donanti cauſa mortis.& hanc opi.dicit eſſe communem Alex.in d.l.j.§.fuit quæſitum.ff.ad Trebel.prout illum refert Guli.Benedi.in repet.c.Raynutius,in verbo,Matrem Inſuper cleram,nu.46.Ego tamen non reperio Alex.ibi,maximè,nu.8.vbi tractat hunc articulum,atteſtari de communi opi.niſi fortè Gulielmus ſenſit de verbis Alex.quæ ego ſuperius retuli in verſi.Habes ergo.Idem dicit Bertran.conſ.clvj.nu.10.lib.j.in ſecũda parte,& conſi.clxij poſt nu.1.lib.j.in ſecunda parte.Iaſ.in d.§.fuit quæſitũ,nu.3.qui dicit ꝙ ita magis communiter tenetur.Ripa in d.§.fuit quæſitum,nu.2.Contrariam autem ſententiam,ſcilicet,ꝙ imò pater non poſſit interponere conſenſum ſuum filio ſibi donanti cauſa mortis,tenuit gl.in l.j.in prin.in verbo,Rem acquirit.ff.de author.& conſil.tuto.& dicit Soci.in d.§.fuit quæſitum,col.iiij.verſicu.Poſtremò,ꝙ ita tenent communiter Doctores.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Bal.conſil.lxij.nu.3.lib.quem refert Soci.in d.conſi.cxij.poſt nu.4.verſic.Vnde in tanto.& Dec.in d.l.ſenium,nu.56.C.qui teſtamen.facere poſ.& conſil.ccxlv.nu.56.C.qui teſtamen.facere poſ.& conſi.ccxlv.nu.6.circa fin.& conſi.dcxij.circa finem,& Tiraquel.de legibus cõnubial.in gl.viij.nu.115.Imola in d.§.fuit quæſitum,col.fi.verſi.extrà gl.adde,qui dicit,ꝙ illa gl.ordinaria in d.l.j.communiter approbatur,quem refert Soci.conſi.xxiij.nu.15.lib.iiij.& Didac.in d.Rubrica,de teſtamen.In iij.parte,nu.7.Cor.conſi.ccxciiij.circa princ.lib.j.quem refert Io.Dilect.de arte teſtandi.tit.j.can.lj.nu.4.& Dec.cõſil.cclxxix.nu.5.Et dicit Pariſ.conſi.xcvij.nu.21.libr.iij.ꝙ iſta opi.reputatur communis.& ſic vt vides,ex prædictis non eſt dubitandum,quin opinio glo.ſit magis communis,& etiam verior,maximè præſuppoſito pro conſtanti,ꝙ conſenſus patris in donatione filij interuenire debeat,non tantùm ratione præiudicij,ſed etiam ad ſolemnitatem actus,& ſic ad integrandam perſonam filij,vt dixi ſ.verſi.Habes ergo.Videtur ergo potius præſtatio authoritatis,quàm ſimplex conſenſus,quam quidẽ authoritatem nemo poteſt in ſui commodum impartiri,vt in ſimili dixi ſuprà libr.j.Et ab hac opin.non recedas in iudicando.& ſi patres volent à filijs ſuis ſibi fieri facere hmõi donationes,poterũt adhibere authoritatem Iudicis,& ſufficiet,ſecundum ferè omnes in locis ſuperius allegatis.

8 Sed quæro,Tu ſcis,ꝙ filiusfa.non poteſt teſtari,vt dixi ſ.libr.iij.§.teſtamentum,q.xviij.Pone,ꝙ in teſtamẽto aliquid relinquat alteri interueniente conſenſu patris,& ꝙ in ipſo teſtamento appoſita ſit clauſula codicillaris,ꝙ ſi non valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorũ.vel donationis cauſa mortis,&c.nunquid tale relictum ſuſtinebitur in vim donationis cauſa mortis?Reſp.aut tale relictum eſt factũ abſenti,non interueniente nũtio,vel epiſtola,neque aliquo recipiente nomine ipſius abſentis:& tunc proculdubio non põt valere in vim donationis cauſa mortis,cùm ad validitatem donationis requiratur ſtipulatio,vel pactum,vt dixi ſ.qõ.xij.& q.xiiij.& in hoc videntur cõcordare omnes Doctores,vt dicit Soc.in dicto conſi.cxij.nu.5.libr.j.Aut verò ille cui relinquitur eſt præſens,& tunc bene valet in vim donationis cauſa mortis.& in hoc pariter videntur cõcordare Doctores,vt dicit Soc.in loco præall.verſi.Aliquando,& ſecundò,& hoc etiam ſi expreſsè non acceptet,nã talis præſentia donatarij cũ taciturnitate,inducit eius conſenſum,& conſequenter valet donatio,vt dixi in d.q.xiiij.ver.Sed pone.

Et hæc quidem ſine difficultate procedunt,quã 9 expreſsè filius dixit,ꝙ volebat etiã valere in vim donationis cauſa mortis:ſed quid ſi ſolummodo dixit,ꝙ volebat valere in vim codicillorũ,vel cuiuſcunque vltimę voluntatis?Reſpõ.quod adhuc ſuſtinebit in vim donationis cauſa mortis.& hæc eſt communis concluſio,vt dicit Soci.in conſilio cxxv.ante nu.1.lib iij.Latè enim ſunt verba interpretanda,vt actus ſuſtineatur.

QVAESTIO VII.

1 *Vſurarius manifeſtus,an poſſit donare cauſa mortis?*

QVæro,tu ſcis,ꝙ vſurarius manifeſtus nõ po 1 teſt teſtari,niſi præſtita cautione iuxta formam c.quanquam,de vſur.in ſexto,vt dixi ſ.lib.iij.§.teſtamentũ,q.xxvj.Nunquid poterit donare cauſa mortis?Rñ.variæ ſunt in hoc articulo opin.Doctorum:Nam Bal.in l.executorẽ,nu.11.C.de executio.rei iudi.videtur tenere,ꝙ ſic(licet dicat ſe tremulentius id aſſerere,& ſupponat ſe iudicio ſanctæ Eccleſiæ)& affirmat,ꝙ multi valentes Doctores venerabilis collegij Mediolanẽſis pro hac parte conſuluerunt,quam dicit ſibi videri magis communem Ripa in l.ij.nu.7.ff.de leg.j.quem refert Didacus in Rub.de teſtam.in tertia parte,nu.11.Contrariam tamen ſententiam,ſcilicet,quòd imò vſurarius manifeſtus non poſſit donare cauſa mortis,multi tenuerunt.Et dicit Alex.in d.l.diſcretis.nu.2.C.qui teſta.facere poſ.ꝙ hæc opi.videtur eſſe magis cõmunis,quem Curt.Iun.l.eius qui in prouincia,nu.4.in fi.ff.ſi cer.pe.refert etiã,& ſequitur Ioan.Dilect.de arte teſtandi lib.j.cautela vij.nu.4.Et hanc ego etiam ſequor tanquàm tutiorem,& magis communem:aliter enim facilè eludi poſſet diſpoſitio d.cap.quanquam.Quæ opinio multò magis procederet,vbi huiuſmodi donatio cauſa mortis eſſet facta in teſtamento,vel eſſet de omnibus bonis,vel eorum maiori parte,prout etiam fatentur illi,qui tenẽt contrariam partem:tunc enim proculdubio appareret illam eſſe factam in fraudem.& ab hac opin.quæ fauorabilior eſt animæ non recedas in iudicãdo.

QVAESTIO VIII.

1 *Pater an poſſit donare filio in poteſtate?*

Et an

2 *Et an in remunerationem meritorum?*
3 *Et an requiratur? ꝙ merita æquiualeant donationi?*
4 *Et quid ſi non æquiualeant in totum, ſed excedant dimi-
dium eius quòd donatur?*
5 *Et an valeat donatio facta per patrem filio in præmium
emancipationis?*
6 *Et an ex cauſa ſtudij?*
7 *Et an donatio facta à patre filio, morte confirmetur?*
8 *Et an confirmetur iuramento?*

1 QVæro, nunquid pater poſſit donare filiofa-
mil. in eius poteſtate exiſtenti? Reſpond.
ꝙ regulariter donatio inter patrem & filium ni-
hil valet. text. eſt in l. donationes quas parentes.
C. de donatio. inter virum & vxorem. & hæc opi.
communiter per Doctores approbatur, vt dicit
Alber. in l. ſi pater, circa princip. C. de inoffi. teſta-
men. Illam etiam dicit eſſe communem Pariſ. cõ-
ſi. xvj. num. 19. lib. ij. Cùm enim regulariter, quid-
quid acquirit filius, acquirat patri. impoſſibile eſt
iuris impoſſibilitate, quòd pater aliquid donare
poſſit filio, ita vt dominium in illum transfera-
tur, cùm neque momento apud ipſum remanere
poſſit. ſed omnino ſit in ipſum patrem donantem
illico reuerſurum.

2 Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt pro-
cedat in ſimplici donatione, ſcilicet quæ nullam
cauſam habet annexam, niſi puram, & meram li-
beralitatem: cæterùm ſi donatio innitatur alicui
cauſæ, facilè ſuſtinetur. Hinc infertur: quòd ſi fi-
lius in patrem aliqua beneficia contulerit, poterit
pater illi donare in remunerationem huiuſmodi
meritorum, & donatio ipſa valebit. Ita tenet glo.
in l. ſi donatione, in glo. j. C. de collatio. cuius opi.
communiter approbatur, vt ait Dec. in ea. l. ſi do-
natione, numer. 10. Rimin. conſil. ccxl. nu. 3. Talis
enim donatio, quæ fit in remunerationem meri-
torum, non eſt propriè donatio, vt dixi ſuprà, qõ.
iij. Sed aduerte, quia in hoc non ſtatur aſſertioni
patris atteſtantis de meritis, etiam ſi illa exprime-
ret in ſpecie, ſed merita ipſa probanda ſunt per fi-
lium. ita communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in re-
pet. l. frater à fratre, poſt nu. 44. verſic. Secundò li-
mita. ff. de condi. indeb. Corn. conſil. cclxxxix. col.
fi. in litera D. lib. iiij. Hanc etiam concluſionē di-
cit eſſe communem Rui. conſi. xliij. circa fi. lib. v.
Vbicunque enim donatio fit inter perſonas pro-
hibitas, ſemper eſt neceſſaria probatio meritorũ,
vt dixi in allegata q. iij. verſi. Sed hic occurrit.

3 Scias etiam, quòd non ſufficit ſubeſſe aliqua
merita, ſed requiritur, quòd ipſa merita æquiua-
leant donationi, aliàs autem donatio ipſa non va
lebit, niſi quatenus capiunt merita: pro reſiduo
verò cenſebitur donatio ſimplex, vt dixi in ea. q.
iij. verſicu. Sed nunquid.

4 Sed pone, quòd merita non æquiualeant in to
tum donationi, excedant tamen dimidiam eius,
quod donatur, nunquid ſufficiet ad hoc, vt meri-
ta dicantur æquiualere donationi? Reſpon. Bald.
in auth. ex teſtamento. col. ij. verſ. Sed contra hoc
facit. C. de collat. videtur tenere, quòd ſufficiat,
quòd merita ſaltem non ſint intra dimidiam iu-
ſtæ menſuræ, argumen. l. ij. C. de reſcind. vend. ſed
in contrarium eſt communis opi. vt atteſtatur So
ci. conſi. xix nume. 9 libro j. ſcilicet, quòd hoc nõ
ſufficiat aliàs enim facile eſſet facere fraudem le-
gi, ſi pater faceret aliquam rem magni valoris ſi-
bi per filium donari, vt ipſe deinde poſſet illi du-
plum donare. quod nullo modo eſt dicendũ. Ve-
ritas igitur eſt, ꝙ in hoc, an ſcilicet merita æquiua
leant donationi, vel ne, ſtandum eſt arbitrio iudi-
cis, vt dixi in d. q. iij. verſi. Sed quæro.

Secundò infertur, quòd ſi pater aliquid donet 5
filio in præmium emancipationis, talis donatio
valet, vt traditur in l. vt liberis. C. de collatio. & ita
communiter concluditur, teſte Socin. conſilio
cxxvij. numero 13. libro tertio. Et ſi dicas, quòd
imò talis donatio dicitur donatio ſimplex, non
autem ob cauſam, quia in emancipatione filius
dicitur potius acquirere, & ſic fieri melioris con-
ditionis, & ideò impropriè videtur dici huiuſmo-
di donatio fieri in præmium emancipationis: &
quòd ſit donatio ſimplex, atteſtatur communi-
ter teneri Alexand. conſilio xxj. poſt numer. 9. li-
bro iij. quam etiam opin. dicit eſſe communem
Riminal. conſilio cccclix. nume. 8. Reſpond. quòd
ſatis poteſt dici talis donatio fieri præexiſtente
cauſa emancipationis, vt ſcilicet filius emancipa
tioni cõſentiat. Nam filius non poteſt à patre in-
uitus emancipari. §. generaliter, in authen. quibus
mo. natu. effi. ſui. cum ſimil.

Tertiò infertur, quòd ſi pater, libros, vel aliqd 6
aliud filio donauerit ex cauſa ſtudij, talis donatio
facta, præexiſtente dicta cauſa, ſuſtinetur, nec po-
teſt à patre reuocari. Ita tenet Ange. in l. prima. in
vlti. verbis. ff. ſoluto matrimo. & eſt communis o-
pin. vt ait Iaſ. in ea. l. prima. num. 52. ſubdens, quòd
ab ea non eſſet recedendum. Hæc tamen deciſio
non tranſit ſine difficultate. Multi enim Docto-
res, & magnæ authoritatis tenuerunt contrariũ,
ſcilicet ꝙ imò talis donatio non valeat: & hanc
dicit videri magis communem Ripa. in dicta l. j.
nume. 140. Dicit etiam Alexand. in l. in quartam.
nume. 22. in fine. ff. ad legem Falcid. ꝙ magis com
munis concluſio videtur eſſe, ꝙ ſi filius eſt in po-
teſtate, & non ſit Doctor, talis donatio nõ valeat.
Sed quidquid ſit, ego ſi caſus contingeret, non re
cederem à prima opi. modò donatio nõ eſſet im-
modica, neque aliàs vlla ſuſpicio fraudis ſubeſſet.
Eſt enim hæc cauſa ſtudiorum valdè fauorabilis,
vt ſcilicet adoleſcentes erudiantur, ꝙ reip. maxi-
mè intereſt. An autem ſi pater tradiderit filio li-
bros ex cauſa ſtudij, cẽſeatur eos illi donaſſe, & an
filius illos habeat præcipuos, an autem ſint cum
fratribus conferendi, dixi ĩ. lib. iij. §. collatio.

Scias etiam, quòd hæc concluſio, quæ habet, 7
ꝙ pater non põt filio donare intelligẽda eſt, vt ꝓ-
cedat ab initio: ſtante eñ iuris impoſſibilitate, de
qua ſuperius dixi, non põt hmõi donatio aliquo
mõ in vim ꝯtus ſimpliciter ſuſtineri, ſed ſi pater
donationem ipſam non reuocauerit, bene eius
morte ꝯfirmatur, & hæc eſt cõis opi. vt dicit Alb.
in l. ſi pater, circa prin. C. de inof. teſta.

Sed q̃ro, tu ſcis q̃ta ſit virtus iurĩ, de quo latè di 8
xi ĩ. li. vij. §. Iuramẽtũ, Pone, ꝙ pr̃ ĩ donatione quã
fecit filio, apponat iurm̃, nunqd ex virtute iurĩ do
natio ipſa cõfirmabit: ita ꝙ ſtatim ab initio valida
ſit? R. ſi. ſup hoc articulo aliqñ fuit ꝯtrouerſia ĩter
Doctores. Nũc autẽ ferè oẽs trãſeũt cũ hac ſnĩa,
ꝙ ꝯfirmet iuro. quã in primis tenuit Bal. in l. fi. nu.
8. C. de vſuc. pro dona. & dicit eſſe cõem Ale. ꝯſi.
viij. li. ij. ꝓut illũ refert Rui. ꝯſ. cxxj. poſt nu. 1. lib. j.
licet ĩ libro meo Alex. nu. 3. & vbi atteſtat̃ de cõi,
loqua

loquat de dona.inter vir.& vxo.Cor.cõſi.cclxxxix. li.iiij.prout illũ refert eps Loazes in ſuis allegatio. ꝓ Marchione Velez,fo.84.poſt nu.20.Soc.conſi. xcj.nu.8.lib.j.& conſil.cvij.nu.1.lib.iii.& conſilio cxxxj.numer.3.lib.iiij Iaſ.in lectura l.frater à fratre,colum.penul.& fin.ff.de cond.indeb.& conſi. clxxxiiij.colum.fina.verſicu.Prætereà talis,libr.ij. & conſi.cxviij.nume.1.lib.iiij.Dec.in l.ſi donatione,nume.33.C.de collatio.& conſil.ccxvj.nume. 2.& conſi.ccxxxix.numer.1.& conſil.ccccxiiij.nume.12.& conſi.ccccxxxij.num.5.& conſi.cccccc-xxxi.poſt nu.5.& conſil.ccccccIxxxviij. poſt nu. 11.Bertran.conſi.xxxix.nume.1.lib.j.in ij.parte,& conſi.lxxxix.numer.2.eodem volumi.& conſilio cxliiij.nu.1.eodem volu.& conſil.clxxiij.nu.3.eo. vol.& conſil.ccvj.numer.7.in fin.eodem volu.& conſi.viij.nume.1.libr.ij.in ij.parte,& conſil.cxxx-viij.nu.4.eodem volu.& conſi.xcvij poſt numer. 1.verſi.Prætereà,lib.iij.in ſecunda parte,& conſil. cciij nu.5.eo.vol.& conſi.ccviij.nume.6.eo.volu. & conſi.ccviij.nume.6.eo.vol.Ripa in l.ſi vnquã. nu.35.C.de reuo.donatio.& lib iij.reſpon. cap.v. nu.4.poſt nu.8.Rubeus conſi.cxxx.nu.5.& conſil. cxlv.nume.10.Pariſ.conſi.liij.nu.3.lib.j.& conſil. xxxiij.nu.35.lib.iij.Alciat.in capi.cùm contingat, nume.207.de iureiur.& in l.probrum, in verbo, Non natura.ff.de verborum ſignific.Bello.conſi. xv.poſt nume.12.Crauetta conſil.xix.numer.1.& conſi.cij.poſt nu.1.verſic.Sed præmiſſis, & conſil. cxxxvj.nume.2.Gratus conſil.vij.numer.8.lib.ij.& conſi.cccccciij.nume.23.eodem volu.Ioan.Dile. de arte teſtãdi,tit.iij.cautela ſecunda,nu.2.Duennas reg.ccxix.in ſecunda ampl.verſiculo,Pro qua opin.Neuiza.conſilio viij.poſt nu. 3.vbi recenſet authoritates.Apoſtil.ad Ryminal. conſil.ccc-lxxxiij.ſub numer.14.Et ſecundum hanc opin.in facti contingentia iudicauit parlamentum Delphin.vt per Guid.Papæ deciſ.cxlvj Hæc enim incapacitas,quę eſt in contractibus inter patrem & filium,eſt à iure ciuili introducta, & ſic non impedit oriri naturalem obligationem,qua præſuppoſita,non videtur dubitandum, quin iuramento confirmetur.Et quia hæc res in practica nullam ſolet habere difficultatem, ineptus eſſet aduocatus, qui illam vellet in diſceptationem deducere.faciunt quæ dixi infrà quæſtio.proxima, verſicu.Sed quid ſi in ipſa.

QVAESTIO IX.

1 *Donatio inter virum,& vxorem,an valeat?*
2 *Et quid in donatione cauſa mortis?*
3 *Et quid ſi appoſitum ſit iuramentum?*
4 *Et quid ſi talis donatio ſit ſimulata,vel præſumpta?*
5 *Et quid ſi facta ſit in cõpenſationem ſenectutis, vel ignobilitatis?*
6 *Et an confirmetur morte donantis?*
7 *Et an eo caſu retrotrahatur ad tempus factæ ipſius donationis?*
8 *Et quid ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum?*

1 QVæro,nunquid donatio inter virum, & vxorem valeat?Reſpon.ꝙ regulariter non valet.l.1.ff.de donatio.inter vir.& vxor. Quod optima ratione introductum fuit, ne ſcilicet cõiuges mutuo amore ſe ſpoliarent,vt dicit tex.ibi.

2 Et hæc quidem cõcluſio locum habet,non ſolùm in donatione inter viuos,ſed etiam in donatione cauſa mortis,nam & ipſa inter coniuges facta nihil valet.ita dicit gloſſ.in l.ij.in princ.in verbo,Legatum,ff.de dote prælegata,quam dicit eſſe ab omnibus probatam Didacus in rubri. de teſta.in iij.parte,nume.2.

Sed quid ſi in ipſa donatione appoſitum ſit iuramentum, nunquid ex virtute ipſius iuramenti talis donatio confirmabitur?Reſpond.ꝙ in hac quæſtione variæ fuerũt Scribentium opiniones: nam Bar.in l.qui teſtamẽtum.ff de probat.tenuit, ꝙ talis donatio non confirmatur iuramento. Et dicit Socin.conſi.lxvj.nu.12.& ſequen.lib.j.quòd longè plures,& excellentiores Doctores, & longè maioris autoritatis tenent hanc partẽ. Contrariam autem ſententiam ſcilicet, ꝙ imò huiuſmodi donatio inter virum & vxorem confirmetur iuramento,tenuit Bar.ſibi contrarius in l.Seius,& Augurius,in fi.ff.ad legem Falcidiam.Et dicit Socin.pariter ſibi contrarius conſil.lxxvij poſt nu.15.verſicu.Nec obſtat ſeptima.lib.j.ꝙ ita concludunt communiter Doctores.Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Imola in c.cùm cõtingat, poſt nume.89.de iureiuran.Alexan.conſilio viij. nume.3.lib.ij.& conſil.clvij nu.17.eod.volumi.& conſi.clij.n.6.lib.vj.& conſi.liiij.nu.8.lib.vij.Arer. conſi.lxxiiij.nume.6.quem refert Soci.Iun.conſi. xliiij.nu.6.lib.ij.Ruinus conſil.cxxxij.nu.3.libr.iiij. & conſi.cxxxvij.nume.2.eo.volumi.Com.conſil. clxiij.in litera B.lib.j.& conſi.xxxvij.in litera C.lib. iiij.Abb.in cap.fin.nume.9.de donat.inter virum & vxorem,vbi dicit,ꝙ hæc opi.communiter tenetur,& conſil.xcvj.nu.1.libr.ij.quem refert Grammat.deciſ.ciij.nu.73.Iaſ.in lege pacta quæ cõtra, nume.5.C.de pactis,Dec.in dicta l.pacta quæ contra,nume.7.& conſi.ccij.poſt nume.2.& conſilio ccxxij poſt numero 6.& conſilio ccxl.numero 1. Claud.in l.is cui bonis,numer.24.ff.de verborum obligationibus,& in l.ſi diuortio,numero 11.eodem titulo,Ruin.conſil.cxc.numero 3.libro primo,& conſilio clxxix.numero tertio,eodem volumine.Bertrand.conſilio clxxv. numero tertio, libro primo,in ſecunda parte, & conſil.clxiij.poſt nume.1.libro ſecundo,in ſecunda parte,& conſil. ccviij.numero 5.lib. tertio,in ſecunda parte, Rubeus conſilio xxv.numero quinto, & conſil.liiij. num.3.Pariſ.conſilio lxxxvj.nume.14.lib.iij.Ripa libro tertio,reſponſ.capit.quarto, nu.6.& cap.ſexto,per totum,& cap.xvij.numero 1.Alciat.in dicto cap.cùm contingat,nu.196.& in l.probrum, in verbo,Non natura,ff.de verborum ſignifi.Bello.conſilio iiij.nu.2.in fin.& conſi.lxxxvij.numer. 3.Crauetta conſilio lxxxj.poſt nume.1.verſi.Sed præmiſſis,& conſi.ccxxix.poſt nume.4.verſiculo, Quæ concluſio,& conſi.ccxlv.poſt nu.12.verſic. Nec dicatur,Soci.Iun.conſi.xlvij.nu.15.libro iij. Duennas regula ccxix.in ſecunda ampliatione, verſic.Secus tamen,Alba conſil.iiij.nume.12.Didacus in rubric.de teſtamen.in ſecunda parte,nu. 20.& ab hac opi.tanquam apud Doctores noſtri temporis indubitabili, non eſſet iudicando, aut conſulendo recedendum.Poteſt enim hoc caſu iuramentum ipſum obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ,ideo ſeruandum eſt,cùm non ſit præſtitum ſuper promiſſione,quę dici poſſit eſſe contra bonos mores.Faciunt quæ dixi ſuprà q.proxima,verſic.Sed quæro. 3

Hæc

4 Hæc tamen concluſio, quæ habet, ꝙ donatio inter virum & vxorem confirmatur iuramento: intelligenda eſt, vt procedat in vera donatione, nam ſi eſſet donatio ſimulata, vel præſumpta, puta quæ reſultat ex confeſſione dotis receptæ, in caſibus in quibus præſumitur facta animo donandi, talis donatio non confirmatur iuramento. ita dixit Cyn. in l.prima, in fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. & eſt communis opin. vt ait Socin. conſ.lxi. colum.iij.lib.j. prout illum refert, & ſequitur Didacus lib.j.reſolut.cap.vij.nu. 5. Curt. Iun. conſil. xcv.num.4.Gratus conſ.lv.nu.40. li.j. Cùm enim inter cætera, iuramẽtum, ad hoc vt valeat, debeat habere comitem veritatem præſuppoſita ſimulatione contractus, nihil poteſt operari. Bene verum eſt, ꝙ huiuſmodi donatio ſimulata & præſumpta, confirmatur morte mariti, vt dixi infrà verſ. Scias autem, & in hoc propoſito, quando confeſſio dotis receptæ cenſeatur facta animo donandi, videnda ſunt ea quæ dixi infrà, §. Dos.

5 Sed pone, quòd maritus ignobilis, aut ſenex, ducat puellam, vel nobilem, in vxorem, nunquid ipſe poterit in compenſationem ſuæ ignobilitatis vel ſenectutis aliquid illi donare? Reſpond. quòd ſic, & talis donatio valebit: ita videtur ſenſiſſe gloſſ. vnica, in l. ſi voluntate. C. de dotis promiſſ. & eſt communis opinio vt atteſtatur Bald. noueli. de dote, in decima parte, nu. 8. & ſeq. Iaſ. in l. ſi diuortio. ff. de verbo. obliga. prout illum refert Pariſ. conſilio lxxxvj. num. 18. lib. iij. licet ego non reperiam Iaſ. ibi id atteſtantem, Tiraqu. de nobilitate, cap. xviij. num. 19. & dicit Bart. in d. l. ſi voluntate, in fin. quòd ita obſeruat conſuetudo, prout illum refert Iaſ. in d. l. ſi diuortio, poſt num. 13. quamuis Bart. in libro meo hoc non dicat: & hæc concluſio, licet in puncto iuris non tranſeat ſine magna difficultate, eſſet tamen tenenda propter authoritatem Doctorum, & communem obſeruantiam. Item quia eſt fauorabilis mulieribus, quibus in dubio ſemper fauendum eſt in rebus honeſtis, & reuera non poteſt negari, quin hæc donatio aliquo modo dicatur remuneratoria. Illam tamen ego intelligo, vt procedat in ipſo actu dotis conſtituendæ: ſed ſi fieret poſt conſtitutam dotem, crederem de illa eſſe iudicandum, prout de cæteris donationibus ſimplicibus, quas mariti faciunt vxoribus, aliàs puellæ, & iuuenes. quæ maritos habent ſenes, facilè ab illis huiuſmodi donationes extorquerent ad earum libitum: ſolent enim viri, qui ſunt ad venerem minus validi, nihil nõ concedere vxoribus ſuis, vt quod ex vna parte deficit, ex alia ſuppleatur.

6 Scias autem, quòd hæc concluſio, quæ habet, ꝙ donatio inter virum & vxorem non valet, declaranda eſt, vt procedat quantum ad hoc, vt ab initio ſuſtineatur, ita ꝙ reuocari non poſſit. Cæterùm ſi poſt factam donationem maritus voluntatem non mutauerit: eo caſu donatio ipſa morte mariti confirmatur. l. donationes quas parentes. C. de donatio. inter virum & vxorem, & ſuſtinetur in vim relicti, potius quàm in vim contractus: & ideò de illa detrahitur Falcidia, ſicut de legatis, &c. Sed hoc intellige, vt procedat, dummodò ante mortem mariti interuenerit traditio vera, vel ficta, & ſic aliquid, quòd fungatur vice traditionis. aliàs verò ſi interueniſſet ſola promiſſio, non confirmaretur morte. Ita dicit Bart. in l. Papin. ff. de donat. inter virum & vxorem. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Cæpolla conſil. ciuili viij. num. 3. Dicit etiam Corn. conſil. cxxiiij. in litera B. libro iiij. quod in hoc Doctores omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe communem Paul. de Caſtro, conſilio cxxxviij. numer. 1. libr. j. vbi atteſtatur quòd ita Doctores communiter tenent, quem refert Didacus in d. rubr. de teſtamen. in tertia parte, numero 3. Pariſ. conſ. cxxviij. numer. 8. libro j. Et in hoc propoſito, quando ſcilicet aliquid dicatur fungi vice traditionis, duo poſſunt exempla adduci. Primum, quando in donatione eſt appoſitum conſtitutum: illud enim habet vim fictæ traditionis. vt dixi infrà libro vij. & ideò operatur, ꝙ donatio ipſa morte donantis confirmetur. & hæc concluſio communiter approbatur, vt dicit Socin. in l. j. §. ſi vir. columna tertia verſic. quarta, & vltima. ff. de acquiren. poſſeſ. & dicit Cæpolla in dicto conſilio octauo, nume. 4. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit eſſe communem. Pariſ. in dicto conſil. cxxviij. numer. 19. Secundum exemplum poni poteſt, quando non eſt vera donatio, ſed præſumpta, ſeu ſimulata: puta, quia maritus conſtante matrimonio confeſſus fuerit ſe recepiſſe dotem: nam huiuſmodi confeſſio præſumitur facta animo donandi, vt dixi in d. §. dos. Et confirmatur morte mariti, ex quo ipſa confeſſio receptionis habet vim fictæ traditionis. ita dicit mirabiliter glo. in l. ꝙ de ſuo. In glo. fin. C. de dote cau. non numera. quam dicit eſſe communiter approbatam Soc. conſil. lxxix. poſt nume. 1. lib. iiij. Hanc etiam dicit eſſe communem Bal. nouel. de dote in decima parte, nu. 7. Soc. in l. prima, numer. 71. ff. ſoluto matri. quem refert Didacus lib. 1. reſolu. c. vij. poſt nu. 4. verſi. Quòd ſi confeſſio. Quæ omnia nota, quia ſæpè contingunt in practica.

7 Sed quæro, nunquid hæc confirmatio, quæ fit per mortem mariti, operetur, ꝙ donatio ipſa cenſeatur facta tempore mortis ipſius mariti, an autẽ retrotrahatur etiam ad tempus factæ donationis? Reſpond. ꝙ reſpectu dominij non retrotrahitur ad tempus factæ donationis, ſed bene trahitur retro reſpectu fructuum perceptorum. ita dicit gl. in l. talis ſcriptura, in gloſſ. fin. ff. de legat. primo. & hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Paulus de Caſtro in d. l. talis ſcriptura, nu. 4. & ſeq. Alex. in dicta l. talis ſcriptura, numero 8. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Crottus in repe. l. ſi is qui pro emptore, num. 15. ff. de vſucapio. vbi ſubtiliter examinat hunc articulum Didacus in rubrica de teſtamen. in tertia parte, nu. 5.

8 Quæro etiã, nũquid huiuſmodi donatio cõfirmetur morte mariti, etiã ſi excedat ſummã quingentorum ſolidorum, dato ꝙ non ſit inſinuata? dixi infrà quæſt. xvij. verſic. Sed quæro.

QVAESTIO X.

1 Ea quæ ſocer vel maritus mittunt ſponſæ, an cenſeantur donata?

2 Et quid in his quæ ei donantur à cõſanguineis vel affinib.

3 Et quid de annulis, iocalibus, & veſtibus, quas mariti faciunt vxoribus?

Circa hanc materiam donationis inter virum, & vxorem, occurrit alia quæſtio quo-

tidiana, nunquid ſi maritus, aut eius pater, mittant aliquid ſponſæ prout quotidie fieri videmus, præſumatur illud ipſi ſponſæ donatum? Reſpond. Aut expreſsè dictum eſt, quòd donatur: & tunc vtique cenſetur donatum, Aut ſimpliciter miſſum eſt, nulla facta mentione donationis: & tunc in dubio cenſetur tradita cauſa ornamenti, non autem animo donandi. ita diſtinguit. Ang. conſilio ſuo, incip. Nicoletus de Tartagnis, quod eſt ſub numero 251. in conſiliis compilatis & correctis per Do. Nicolaum Gambarutum auum meum maternum, de qua compilatione mentionem facit, & ipſum appellat præſtantiſſimum doctorem, Dominus Paulus de Montepico in repetit. l. Titia. ff. de legat. ſecundò, poſt numerū 56. in conſiliis autem Ang. ſecundum impreſſionem, quam ego habeo, illud conſilium eſt ſub numero 339. Hæc autem diſtinctio Angel. eſt per doctores approbata, vt dicit Cagnol. in l. contractus, numero. 35. ff. de reg. iur. ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Corn. conſilio 65. in litera A. libr. iij. & dicit Alex. conſilio clv. numer. 10. libr. vij. ꝙ ita magis communiter concluditur.

2 Sed nunquid ea, quæ donantur ſponſis à conſanguineis, vel affinibus, cenſentur donata contemplatione mariti, an autem contemplatione vxoris? Reſpond. Aut ſunt donata à conſanguineis ex parte viri, & cenſentur donata contemplatione viri: aut ſunt donata à conſanguineis vxoris, & cenſentur donata contemplatione vxoris. ita diſtinguit Bart, in l. ſed ſi plures. §. in arrogato, numero 4. ff. de vulga. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. vt liberis, nume. 17. C. de collatio. Hanc etiam ſententiam dicit eſſe magis communiter receptam Cagnol. in d. l. contractus, num. 38.

3 Succeſſiuè quæro, quid de annullis, iocalibus, & veſtibus, quas maritus facit vxori, nunquid cenſeantur donatæ vxori, an autem illi conceſſæ ad vſum, & ornamentum tantùm? Reſpond. Aut iſtæ veſtes, ſiue iocalia, ſunt vilia, & ad quotidianum vſum, & cenſentur donata: & ſic fiunt propria vxoris. Aut verò ſunt precioſa, & nō cenſentur donata, ſed conceſſa ad vſum tantùm. ita tenet Bar. in l. in his rebus, quæ eſt lex penultima. §. primo, num. 2. ff. ſolu. matr. & eſt communis opi. vt dicit Corn. conſilio lxxxj. in litera L. libro j. Bertrand. conſil. xxiiij. ante nume. 8. libr. j. in ſecunda parte, & conſil. ccviij. numet. 2. libro ij. in ſecunda parte. Socin. Iun. conſil. cxxxiiij. numer. 40. libro j. & ꝙ veſtes precioſæ & alia ornamenta feſtiua tradita vxori; vel ſponſæ per ſponſum, vel maritum, non cenſeantur donata, eſt communis ferè omnium ſententia, vt dicit Corn. conſilio cxiiij. in litera G. lib. ii.j. Videmus enim, ꝙ mariti illas fieri faciunt potius honoris ſui cauſa, vt ſcilicet vxores ornatiores conſpiciantur, quàm in gratiā, ſiue beneficium ipſarum vxorum. & ab hac opi. nullo modo eſſet in practica recedendum, & multò magis hoc tempore quò infelices mariti obſequentes ambitioni vxorum, plus expendunt in earum ornamentis, quàm recipiant pro earum dote. Mortuo igitur marito, ſi inter vxorē, & inter hæredes mariti ſit controuerſia de veſtibus, dic, quòd aut conſtat, ꝙ maritus eas voluit concedere ad vſum vxoris tantùm, & ſunt hæredum viri. Aut conſtat, ꝙ voluit donare, & ſunt vxoris, quia talis donatio fuit ipſius mariti morte confirmata. Aut verò ſumus in dubio, & tunc veſtes neceſſariæ ad vſum remanent mulieri, aliæ verò remanent hæredibus viri. & hæc eſt communis cōcluſio, vt dicit Alex. in l. ſi is qui quadringenta. §. dos legata, num. 2. ff. ad legem Falcid. à quo conſulendo, aut iudicando recedi non ſolet.

QVAESTIO XI.

1 *Donatio propter nuptias, an hodie ſit in vſu?*

2 *Et an cenſeatur ipſo iure conſtituta, an autem agendum ſit, vt conſtituatur?*

POſtquam hoc loco de donationibus inter virum & vxorem tractari cæptum, eſt non impertinēs erit aliquid de donationibus propter nuptias breuiter attingere. 1

Scias ergo quòd de iure communi dos data donationem nuptias meretur, & ſic maritus cogitur dare tantum vxori ex cauſa donationis propter nuptias, quantum ipſe ex cauſa dotis ab vxore recepit: & hoc ex diſpoſitione authen. dos data. C. de donatio. propter nup. Diſpoſitio tamē illius authen. ſcilicet quod fiat contra dos, ſiue donatio propter nuptias vxori, hodie non eſt in vſu, vt atteſtatur glo. in authen. æqualitas. in gloſ. fin. C. de pact. conuentis, quam refert Pariſ. conſ. xcv. num. 35. lib. ij. & Canar. de inſinuat. in ſecunda parte, in vj. q. Bald. in d. auth. dos data. nu. 2. in fi. Alba conſi. xxij. nu. 8.

Sed quæro, retenta diſpoſitione iuris communis, nunquid huiuſmodi donatio propter nuptias cenſeatur eſſe ipſo iure cōſtituta, an autem vxor teneatur agere, quod conſtituatur? Reſpon. Azo, quem refert gloſſ. in d. authen. dos data in gloſſ. j. in fi. tenuit. ꝙ huiuſmodi donatio cenſeatur ipſo iure conſtituta, æquiualens doti. Et dicit Apoſtil. ad Bald. in eadem authen. dos data, ſub nume. 3. quòd iſta videtur eſſe communis opinio. Sed certè ego credo, quòd opinio. Azo. non ſit communis, nec vera, quinimò ſi donatio propter nuptias non fuit petita conſtitui conſtante matrimonio, non poteſt poſtea ſoluto matrimonio peti, & ita tenet gloſ. in dicta authen. dos data. in verbo, Exactio, quam dicit eſſe communiter approbatam Afflict. deciſ. ccxlij. numero 1. Grammat. deciſ. xcvij. numero 4. Bene poteſt peti, ꝙ conſtituatur conſtante matrimonio, licet tempore datæ dotis, vel promiſſæ non fuerit petita, neque conſtituta: & ita communiter ſeruatur, vt dicit Albe. in d. auth. dos data. 2

QVAESTIO XII.

1 *Donatio facta abſenti non valet, niſi nuntius vel epiſtola interueniat.*

2 *Et an requiratur, quòd talis nuntius ſit ad id ſpecialiter deſtinatus?*

3 *Et quid ſi donatarius apprehenderit poſſeſſionem rei donatæ?*

4 *Et quid ſi facta ſit præſenti, & tacenti?*

5 *Et quid ſi facta ſit abſenti, coram quinque teſtibus, an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi?*

6 *Et an donatio ad pias cauſas facta abſenti valeat?*

PRæcedentibus quæſtionibus viſum eſt, quæ perſonæ donare poſſint, vel non: Nunc vidē- 1
dum

dum.eſt quæ ipſa donatione requiratur,& in hoc ſcire debes, ꝙ donatio debet fieri præſenti,aliàs ſi fiat abſenti, non valet. text. eſt in l. abſenti. ff. de donatio.& ita volunt Doctores communiter omnes,vt dicit Corn.conſilio lxxiij.in litera C.lib.iij. Hanc etiam dicit eſſe communem Pariſ. conſilio lxxxviij.nume.15.lib. iij. Intellige niſi interueniat nuntius,vel epiſtola: nam nuntio,vel epiſtola interueniente,poteſt donatio fieri abſenti: ita colligi videtur ex glo.in l.nec ambigi, in gloſ.j.C.de donatio.& eſt communis opi.vt dicit Card.conſ. ccliiij.col. iij. prout illũ refert Capic.deciſ. clxxx. nu.8.licet ego illum non inuenerim.

2 Scias tamen, quòd ad hoc vt valeat donatio facta abſenti cum interuentu nuntij, requiritur, quòd talis nuntius ſit ad hoc ſpecialiter à donante deſtinatus,aliàs non perficitur donatio, neque ſufficeret, ꝙ aliquis motu proprio illam donatario notificaret. Ita tenet glo. ſuprà allegata in d.l. nec ambigi, quam ſequitur communis Doctorũ, ſententia, vt ait Rom.conſ. ccxcv.nu. 1.& ſequẽ. quem refert Corn.conſil.ccliiij.in litera A.lib. iij. quem fortè voluit allegare Capic. vbi ſuprà. Et dicit Marſ.in l.ſi quis de quæſt.nu.69.ff. de quæſt. ꝙ illam gloſ.ſequuntur communiter Doctores. Hanc etiam eſſe communem concluſionem atteſtatur Guido Papæ deciſ.ccxxij. nu.2.

3 Sed pone, ꝙ non ſolùm donatio abſenti facta ſit verbotenus, ſed etiam poſtea ipſe donatarius acquiſiuerit poſſeſſionem rei donatæ, nunquid valebit donatio? Reſpond. ꝙ adhuc non dicitur perfectus contractus donationis, quoad acquiſitionem dominij,niſi nuntius vel epiſtola interueniat. & hæc videtur eſſe communior opi. vt dicit Capic. in allegata dec.clxxx.poſt nu.9. Cùm enim donatio nõ poſſit perfici niſi interueniẽte pacto, & ſic cõſenſu vtriuſque.ſcilicet tã donãtis, quàm donatarij, non poteſt dici inter abſentes conſenſus efficax interueniſſe,niſi vel nuncius,vel epiſtola intercedat,vt ſuprà dictum eſt.

4 Sed quid ſi donatio facta ſit præſenti,ſed tacẽti? dixi infrà q.xiiij.verſ.Sed pone,

5 Quæro etiam, quid ſi donatio facta ſit abſenti coram quinque teſtibus,an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi? dixi ſuprà quæſt.v.verſic. Sed pone.

6 Item quæro,nunquid hæc concluſio, quæ habet: ꝙ donatio facta abſenti non valet,habeat locum etiam in donatione,quæ fit Eccleſiæ,vel piæ cauſæ,vel pauperibus abſentibus? Reſpõ. ꝙ ſic: & ideo ſi aliquis pro ipſis non acceptet, donatio nihil valet. Ita dicit gl.in l.illud,in verbo, Alia cauſa, C.de ſacroſanct.eccle. quam communiter approbant Doctores,vt ait Ruin.conſil.xiij.nu. 10. libr. iiij.& conſ.xxxvij.nu. 14.eo.vol. Quod nota, quia de facili quis reſponderet contrarium.

QVAESTIO XIII.

1 *Donatio facta abſenti, Notario ſtipulante, an valeat?*

2 *Et an poſſit reuocari, priuſquam ab illo abſente acceptata ſit?*

3 *Et an poſſit reuocari ante acceptationem?*

4 *Et quid ſi donatarius deceſſit ante ratificationem?*

5 *Et quid ſi donatio facta ſit præſenti, cum pacto, vt transferatur in aliquem tertium, qui ſit abſens?*

6 *Et an hæres donatoris poſſit tale pactum reuocare?*

Dictum eſt in præcedenti quæſtione, quòd donatio facta abſenti non valet. Pone,quòd aliquis donet abſenti, cum interuentu Notarij; qui pro ipſo abſente ſtipulatus fuerit, & acceptauerit, nunquid donatio valebit; Reſpon. iſta eſt ardua quæſtio, in qua magna eſt confuſio inter Scribentes, propterea pro faciliori intelligentia ſcire debes, ꝙ dupliciter poteſt conſiderari donatio collata in abſentem. Primò, quãdo ego dono aliquã rẽ Titio abſenti. Secũdo, quãdo ego dono aliquam rem Titio præſenti, hac conditione adiecta, vt aliquo caſu adueniente res perueniat ad Caium abſentem. Certum eſt enim in iure, ꝙ licet regulariter alter alteri ſtipulari non poſſit, poteſt tamen donator in donatione apponere legem rei ſuæ,vt aliquo caſu adueniente perueniat in tertium, l.in traditione,cum ibi nota.ff.de pact. & ex huiuſmodi pacto ſeu ſtipulatione acquiritur illi tertio actio vtilis ſine ceſſione, l. quoties, C. de donat. quæ ſub mo. & ita tenet Bartol. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler.nu. 3.in fi.ff.de verbo. oblig.quem ſequũtur communiter Doctores, vt dicit Soci.conſil.cxv.num. 1.lib.iiij.& licet text.in d.l.quoties, loquatur quãdo appoſitũ eſt pactũ, vt aliquid ex re donata præſtetur, tamẽ intelligẽdus eſt etiam, vt procedat, quando donatur ſpecies, & apponitur pactũ de danda pecunia.& hęc opi.eſt communis,& tenenda,vt ait Soci. conſ. ccxxxvj. 1

Primo ergo caſu, quando aliquis donat Titio abſenti, medio Notarij ſtipulantis & acceptantis, non videtur dubitandum, quin donatio ipſa valeat,& quæratur actio ſine ceſſione: poteſt enim Notarius alteri ſtipulari,&c. vt latè dixi infrà hoc eod. libr. §. ſtipulatio. Et ita hanc concluſionem eſſe in iure receptiſſimam atteſtatur Socin. Iun. conſil.lxvij.num.4. lib. iij. Sed difficultas eſt, nunquid antequam Titius ratificet, vel acceptet, ipſa donatio dicatur perfecta, ita quòd ab ipſo donante non poſſit poſtea reuocari? Reſpond. aut donator ante acceptationem vel ratificationem donatarij. ſimpliciter donationem ipſam reuocauit,& reperio, quòd Paul. de Caſtro in vulgato ſuo conſilio cxcv.poſt num.3.verſicul. Sola verò reuocatio.lib.ij.tenet, quòd talis ſimplex reuocatio facta per donantem, non impedit, quo minus ſubſequi poſſit ratificatio per donatarium, & ſic donatio ipſa perfici, tali reuocatione non attentã, licet à multis illa deciſio Pauli de Caſtro in contrarium allegetur: & in hoc credo ꝙ opi. Pau. de Caſtro ſit vera & cõmunis, quamuis plerique atteſtentur communem opin. eſſe in contrarium: ſcilicet ꝙ imò poteſt ante ratificationem donatarij per donantem reuocari, & in ſpecie Cagnol. in l. quo tutela, §. nec paciſcendo. in fine. ff. de regul.iuris. quem refert Tiraquel. in d.conſtituto.in xxx.limita.numero 9. Alba. conſil. xxxvj. numero 1. Quinimo Alciat.in capitul. cùm contingat, numero cccxliij.& ſeq. vſque ad numerũ 351. tenet, ꝙ talis donatio ante ratificationem non valeat: & quòd ſi donatarius ante ratificationem moriatur, non poſſunt eius hæredes illam ratificare.& dicit, quòd eſt magis communis opinio. Et idem tenet in l.ſecunda.§. ex his, num. 3. ff. de verbor. oblig. ſubdens, quòd ſecundum hanc opinionem plures conſuluit, & oſtendit illam eſſe communem,& de iure veram. Sed cer-

tè, vt dixi, contraria opin. eſt magis communis, ſcilicet ꝙ non poſſit reuocari, prout illam eſſe magis communem atteſtatur Gozad. conſil. lxxxvij. circa fi. & ex infrà dicendis magis apparebit.

3 Aut verò, donator non tantùm ſimpliciter donationem ipſam adhuc non acceptatam reuocauit, ſed etiam rem donatam in alium cum effectu tranſtulit: & tunc multi adhuc allegant Paul. de Caſtro in alleg. conſ. tenere, quod prima donatio per ſecundam reuocari poſſit. Tamen ni fallor, Paulus de Caſtro, loquitur in aliis terminis, prout infrà dicam. Bene verum eſt, quòd ex eius verbis colligitur, quòd ipſe fuit in hac ſententia, dum ait, quòd ſuperueniens ratificatio, ſeu acceptatio non præiudicat iis, quibus medio tempore fuit ius quæſitum: & ſecundùm hanc opinionem, quòd ſecunda donatio præiudicet primæ non ratificatæ, conſuluit Dec. conſ. ccxxvj. & eam dicit eſſe communem, Cagnolo. in l. fin. numero 272. C. de pact. Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò per huiuſmodi donationem, intercedente ſtipulatione Notarij abſenti factam, ſit quæſitum ius donatario irreuocabiliter, etiam ante ratificationem, ita ꝙ non poſſit deinde donator rem ipſam in alium transferre, tenuit Soc. Iun. conſil. cxviij. poſt num. 12. verſic. Non obſtat tertia. lib. ij. vbi dicit, ꝙ licet ſit magna authoritas Paul. de Caſtro, & Decij, tamen in hoc eorum opin. non videtur tenenda: & de iis dici poſſet illud: quandoque bonus dormitat Homerus. & ibidem poſt num. 16. dicit, ꝙ contra eos eſt communis opin. quem refert Didacus in rubrica de teſtamen. in tertia parte poſt nu. 13. licet non ſatis perfectè iudicio meo. Hanc etiam opin. ſentit eſſe magis communem Socin. Iunior. conſilio cxxj. numer. 8. & ſeq. lib. iij. Et dicit Apoſtil. ad Deci. in l. contractus, ſub nu. 22. ff. de reg. iur. ꝙ hæc opinio de iure erat verior, & cõmunis. licet Apoſtil. ad Alex. conſ. xxxj. ſub nume. 16. lib. 6. dicat, ꝙ hodie opi. Decij eſt crebrior, & regia conſtitutione in regno Franciæ confirmata, quam refert Tiraquell. de conſtitutio, in xxx. limit. nume. 9. Ego verò in hoc ſecundo caſu conſiderabam, ꝙ aut præfatus donatarius ante ſecũdam donationem adeptus erat poſſeſſionem rei donatæ, & tunc, cùm adipiſcendo poſſeſſionem videatur ratam habuiſſe donationem, non eſt dubitandum, quin prima donatio præualeat ſecundæ. Omnes enim conueniunt, quòd in iſtis terminis, etiam tacita duntaxat ratificatio ſufficiat ad hoc vt donatio irreuocabiliter perficiatur. Aut verò primo donatario non fuit tradita poſſeſſio, ſed ſecundo, & tunc puto, ꝙ res careat omni difficultate: nam etiam ſi prima donatio fuiſſet facta præſenti, & acceptanti, adhuc eſſet præferendus ſecundus donatarius, cui fuiſſet tradita res, ſecundum regulã l. quoties. C. de rei vendicatio. Aut non fuit tradita res primo, neque ſecundo donatario, & tunc in pari cauſa cenſerem primum eſſe præferendũ, etiam ſi ſecundus prius acceptaſſet, licet hoc nõ tranſeat ſine ſcrupulo etiam præſuppoſita pro vera illa opinio. ꝙ ſimplex reuocatio donatoris non ſufficiat, quam etiam tenuit Paul. de Caſtro in alleg. conſ. vt ſuprà dixi. & re vera hic paſſus eſt valdè dubius & periculoſus.

4 Tertius eſt caſus, quando donator donationem non reuocauit, neque rem in alium tranſtulit. ſed antequam donatarius acceptaret, vel ratificaret, deceſſit. & hoc caſu conſuluit Paul. de Caſtro. (ſi bene aduertatur) quod hæredes donatarij non poſſunt ratificare huiuſmodi donationem in præiudicium hæredis donantis (quia in caſu ſuo etiã donator erat mortuus quibus (vt ipſe dixit) iam erat ius quæſitum, eo quia per mortem donatoris erat in eos tranſlatum dominium ipſorum bonorum. Sed certè licet magna ſit authoritas Pauli de Caſtro, illa ſua opi. mihi nunquam placuit: ex ea enim ſequitur vnum, quod regulariter eſt maximè abſurdum, ſcilicet, ꝙ hæres, qui repræſentat perſonam defuncti, poſſit eius facto contrauenire. Præterea, ſi (vt ipſemet Pau. ibidem tenuit) ipſe donator viuens non potuiſſet ſola reuocatione impedire ratificationem donatarij, vt dixi ſuprà verſiculo: Primo ergo caſu, quanto minus dicendum eſt, quod potuerit illam impedire ſola morte, quæ in hoc caſu non infert expreſſam, neque tacitam tranſlationem? nam acquiſitio quæ fit per hæredem, non dicitur propriè fieri per viam alienationis à defuncto, ſaltem reſpectu alicuius rei particularis, cùm ſit alienatio neceſſaria legalis, ex qua non poteſt in propoſito inferri aliqua reuocatæ voluntaris declaratio. & ſi caſus contingeret, credo, ꝙ non erraret iudex, qui contra opi. Pauli de Caſtro, ſententiam in hoc caſu proferret, quę etiã expreſsè cõuincitur ex traditis per Doctores, quos allegaui ſ ver. Sed pone.

Secundus eſt articulus, quando quis donat alicui præſenti, cum pacto, ꝙ aliquo caſu adueniẽte, res perueniat in aliquem tertium abſentem: & hoc caſu non eſt pariter dubitandum, quia talis conuentio valeat & illi abſenti quæratur actio ſine ceſſione, ſiue Notarius, ſiue etiam ipſemet donator ſtipulatus fuerit pro ipſo tertio abſente, vt dixi ſuprà in princip. quæſt. Pariter etiam non eſt dubitandum, quin ſecuta ratificatione illius tertij, ſit perfecta donatio, ita ꝙ irreuocabiliter ſit abſenti ius quæſitum. Difficultas eſt, nunquid poſſit donator poſtea huiuſmodi pactum reuocare, antequam fuerit ab ipſo tertio abſente acceptatum. Dic ergo ꝙ ſi quidem Notarius pro abſente acceptauit, non poteſt amplius illud pactũ reuocari in præiudicium abſentis, cui mediante ſtipulatione notarij fuit ius quæſitum, etiamſi donator, & donatarius concorditer vellent illud reuocare. & in hoc omnes concordant, vt dicit Socin. Iun. in d. conſ. cxviij. nu. 13. lib. ij. Hanc etiam opi. communem eſſe atteſtatur Didacus lib. j. reſo. ut. cap. xiiij. nu. 11. Sed quid ſi nullus pro ipſo abſente acceptauit, nunquid poterit reuocari? Reſp. Bart. in l. qui Romæ. §. Flauius, nu. 1. ff. de ver. obli. tenuit, ꝙ poſſit donator tale pactum remittere in præiudicium ipſius abſentis. & opi. Bart. dicit eſſe communem Soc. in d. §. Flauius, nu. 6. & conſ. cxv. nu. 12. lib. 4. Iaſ. in d. §. Flauius, nu. 14 & in l. ſecũda, nu. 64. C. de iure emphyteot. quem refert Cagno. in d. l. id quod noſtrum, numero 12. ff. de reg. iur. Ruin. conſil. clxxxij. poſt numero 21. verſic. Nec obſtat, libro primo. Extra in rub. de pactis, numero 144. Et dicit Didacus in dicto capitul. xiiij. numero 17. quòd communiter Doctores ſequuntur Bartol. Idem dicit Gratus, conſil. xxv. poſt nu. 39. verſic. Non obſt. libro primo. Contrariam autem

tem ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò non poſſit hoc caſu tale pactum in præiudicium ipſius tertij abſentis, etiam ante eius acceptationem remitti, dicit eſſe communem Guliel. de Benedict. in reper. cap. Raynucius, in verbo. Si abſque liberis, el ſecundo, numer. 23. Roder Xuarez in reper. l. quoniam in prioribus: in declarat. l. regni, q. viij. num. 2. vbi plures enumerat tenentes hanc opinio. & dicit, ꝙ ferè omnis ſchola ſcribentium tenet contra Bart. Idem etiam dicit Xuarez allega. xix. Duẽnas regul. ccxvj. in fin. & certè non poteſt negari, quin propter varias rationes, & authoritates Doctorum hinc inde, paſſus non ſit valdè arduus, & periculoſus. Ego tamen, ſi caſus contingeret, non auderem conſulendo aut iudicando recedere ab opin. Bartol. quam credo eſſe veriorem, & magis communem, modò tamẽ res eſſet integra, quia ſcilicet res adhuc tradita non eſſet per donatarium illi tertio, vel etiam nondum eueniſſet caſus, ſi cuius euentum donatio in illum tertium collata fuerat: nam iis caſibus crederem nõ poſſe reuocari, prout etiam fatentur omnes, teſte Didaco in d. capit xiiij. poſt nu: 13. verſicul. Principaliter & quinto, in quo capitulo ipſe Didacus multùm eleganter tractat hanc materiam.

6 Sed pone, ꝙ donator ipſe dũ viueret, hoc pactum in fauorẽ tertij abſentis appoſitum non reuocauerit, nunquid eo mortuo poterit ipſius hæres illud reuocare? Reſp. ꝙ non eſt commu. opi. vt atteſtatur Soc. in d. §. Flauius, nu. 19. Exea in d. ru. de pactis nu. 174. Didac. in d. c. viiij. nu. 17. Videtur quodãmodo donatio ipſa ꝯfirmata morte donãtis, ita vt res non poſſit amplius dici integra, & conſequenter non poſſit donatio reuocari.

QVAESTIO XIIII.

1 *Donatio hodie etiam nudo pacto perficitur.*
2 *Et quid in donatione cauſa mortis?*
3 *Et quid in donatione remuneratoria?*
4 *Et quid in donatione præſumpta?*
5 *Et quid ſi donatio facta ſit præſenti, & tacenti?*
6 *Et quid in pacto ſiue promiſſione de donando?*

1 DE iure digeſtorũ in donatione requirebatur, ꝙ interueniret ſtipulatio, vel traditio: hodie vero ex diſpoſitione l. ſi quis argentum. §. ſin autẽ hoc, C. de donat. donatio non requirit ſtipulationem, vel traditionem, ſed nudo pacto perficitur.

2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit in donatione inter viuos, prout loqui videtur text. in dicta l. ſi quis argentum, ſed punctus eſt vtrum habeat locum etiam in donatione cauſa mortis, vt ſcilicet etiam ipſa nudo pacto perficiatur? Reſpon. ꝙ ſic. ita tenet gloſ. in l. cùm pater. §. Mæuio in verbo, Donabat. ff. de legat. ſecundo, quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Cor. conſi. ccxxvj. in litera B. li. iij. & conſ. ccxxxvij. in litera C. lib. iiij. Soci. conſ. cxxv. num. 1. lib. iij. Et dicit Ruin. conſ. liiij. numer. 4. lib. j. ꝙ cum illa glo. concordant communiter Doctores. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. conſil. cxiij. nu. 5. lib. vj. & in l. ij. nume. 7. ff. de legat. primo, & in l. cùm ex cauſa, quam legit cum l. cum tempus, nu. 2. & poſt numer. 4. ff. de re iudi. quem refert Bertran. conſ. clxviij. nu. 5. lib. iij. in ſecunda parte. Iaſ. in §. in perſonam, nu. 61. Inſt. de actio. Dec. conſil. ccxlv. circa finem, Bertrand. conſ. clvj. numer. 11. & 12. lib. j. in ij. parte, conſ. ccvij. poſt nu. 1. eo. vol. Gomes in ſt. §. in perſonam, poſt nu. 43. verſ. Item circa illud, quem refert Dida. in Rubr. de teſta. in iij. parte, n. 14. Nulla enim ſubeſt ratio diuerſitatis cur aliud hoc caſu dici debeat in donatione cauſa mortis, quàm in aliis donationibus ſtatutum ſit.

Quæro, an diſpoſitio d. l. ſi quis agentum, ha- 3
bear locum in donatione remuneratoria? Reſpon. ꝙ non. ita tenet Bar. in l. iuriſgentium. §. quinimò. nume. 20. de pact. & hanc opinionem dicit eſſe communem Iaſ. in d. §. quinimò, nume. 19. & ſeq. Cùm enim hæc donatio nõ poſſit propriè dici liberalitas, vt dixi ſuprà quæſt. tertia, non videntur illi conuennire verba d. l. ſi quis argentum. Ego tamen ſi auderem, facilè inclinarem in contrariam ſententiam, quæ etiam æquior videtur. Magis enim fauendum videretur huic donationi quæ fouetur præexiſtẽte cauſa bene meritorum, quàm ſimplici donationi, quæ ſoli liberalitati innititur in iudicando tamen non recedas à communi, quia lex magis fauet liberalitati.

Item quæro, nunquid diſpoſitio d. l. ſi quis ar- 4
gentum, habeat locum in donatione præſumpta? Reſpond. ꝙ non: ita dicit Bartol. in dicto. §. quinimò, poſt nu, 20. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Alex. in l. ſi aliquam in vltimis verbis. ff. de acquiren. poſ. Hoc enim caſu duæ improprietates ſeu duo ſpecialia cõcurrerent. Primum, ꝙ præſumeretur donatio vbi non eſſet. Secũdum, ꝙ ex pacto nudo daretur actio. Exemplũ autem huius donationis præſumptæ poni poteſt in ꝯfeſſione dotis facta conſtante matrimonio vt dixi ĩ §. dos.

Sed pone ego dono alicui qui eſt præſens, & ta- 5
cet, nunquid talis præſentia cum taciturnitate inducit conſenſum, ita ꝙ cenſeatur inductum pactum: & conſequenter valeat donatio, iuxta diſpoſitionem d. l. ſi quis argentum? Reſpond. ꝙ ſic: & eſt communis opin. vt ait Cagnola in l. ſemper qui non prohibet, numer. 3. ff. de reg. iur. Exea in Rubrica de pact. numer. 98. quem refert Didacus in rubr. de teſtamen. in tertia parte, poſt num. 13. verſic. Verùm ſi donatarius. & ſi dicas, quòd ſecundum communem concluſionem de qua ſuprà, diſpoſitio dictæ l. ſi quis argentum, non habet locum in donatione præſumpta? Reſp. ꝙ hoc caſu non eſt conſenſus præſumptus: nam promiſſio facta præſenti, eſt verè & propriè pactum, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. pactum.

Diſpoſitio d. l. ſi quis argentum, proculdubio 6
locum habet in donatione. ſed quid in pacto, ſiue promiſſione de donando? Reſp. in hoc articulo Doctores ſunt varij: nam aliqui tenuerunt, ꝙ nõ. & hanc opi. dixit eſſe communem Alciat. in l. prima in princip. poſt numer. 16. ff. de verb. obligat. Aliqui verò tenuerunt contrarium, ſcilicet, quòd imò etiam ſi non interueniat ſtipulatio, neque traditio, talis promiſſio valet, & obligat promittentem, etiam ſolo pacto nudo interueniente. & hanc opinio. dicit eſſe communem Soc. in conſil. cii. poſt numer. 4. lib. iij. Gomes in, §. in perſonam. nu. 39. & ſequen. Inſt. de actio. Ripa. lib. tertio reſpon. c. xiiij. nu. 1. & ſeq. & hæc opi. tãquam verior, & magis communis mihi magis placet: nam conſiderato effectu, & ſubſtantia verborũ, nihil aliud eſt promiſſio donandi, quam donatio: & in dubio ſemper inclinare debemus in ſententiam, per

quam actus efficax reddatur.

QVAESTIO XV.

1 *Donatio excedens ſummam quingentorum ſolidorum debet inſinuari.*
2 *Inſinuatio quid ſit?*
3 *Et quomodo fiat?*
4 *Et an requiratur, quòd fiat in loco iudicij?*
5 *Et an in inſinuatione requiratur decretum iudicis?*

1 SCiendũ eſt etiã, ꝙ ex diſpoſitione l. ſancimus. in prin. C. de donatio. cautũ fuit, ꝙ omnes donationes excedẽtes ſummã trecẽtorũ ſolidorum deberent inſinuari, ſed deinde ſumma fuit aucta per l. pen. §. fi. C. de donatio. vſque ad ſummã quingẽtorũ ſolidorum. Fac ergo regulã, ꝙ in quacunque donatione excedẽte ſummã quingentorum ſolidorũ, neceſſariò requiritur, ꝙ donatio ipſa inſinuetur, aliàs nõ valet. Iſti autẽ quingenti ſolidi hodie faciũt ſummã ſeptingẽtorũ ſcutorũ iſtius tẽporis. & ita interpretatur ↄmunis opin. vt dicit Bellon. conſ. lxxxiiij. nu. 22. imò Duẽnas in regul. ccxxiiij. limit. xix. in fi. dicit ꝙ hodie valet etiam vltra mille aureos. Et in ꝓpoſito: quomodo intelligatur ſolidus legalis, dixi ĩ. li. vij. §. ſolidus. Quod nota, ne fortè tibi eueniat, ꝓut illi iudici Montis Pulciani, qui reuocauit quãdã donationẽ factam vltra trecẽtas libras, quatenus excedebat ſummã vigintiquinque librarũ: de quo mẽtionem facit Io. An. in additio. ad Spec. in ti. de donatio. §. porrò, in vlt. Apoſtil. circa fin. vbi refert Roſ. de illo dicẽtẽ, ꝙ nõ erat Iuriſta, licet guſtaſſet de brodio iuris. Et quia hoc loco incidit mẽtio inſinuationis, cuius materia multoties cõtingit in practica, non ſolùm ꝓpter ſtatuta, quæ in multis locis diſponũt inſinuationes donationum vel teſtamentorum fieri debere non impertinens erit aliqua præmittere ad intelligentiam terminorum.

2 Quæro ergo, qd ſit inſinuatio? Reſ. ꝙ eſt ꝑ ſuperiorẽ authoritatis præſtatio: licet hæc nõ ſit bona neque ↄgrua diffinitio, neque deſcriptio, tamẽ cõſuetudo videtur hãc deſcriptionẽ admittere, vt dicit Alber. in l. illud, poſt nu. 2. C. de ſacroſanc. eccl. & in hoc ñ inſiſto, qa plerũque in huiuſmodi diffinitionibus tempus conterere, eſt prorſus inutile.

3 Quæro etiã quomodo fiat inſinuatio, & ã poſſit fieri vnico cõtextu cũ ipſa donatione? Reſp. ꝙ ſic, & ideo practica inſinuationis faciendæ eſt, ꝙ donatio redigatur ad ſcripturã, & poſtea coram iudice publicetur, & regiſtretur apud acta, vel etiã ſufficit, ꝙ donatio ipſa ſcribatur, & publicetur corã iudice abſque alia ſcriptura, vel regiſtratione. & ita apud nos ſeruari atteſtatur Io. An. in additio ad d. §. porrò, ſub nu. 4. in fi. Hanc etiã eſſe communẽ opin. & ita ↄmuniter ſeruari atteſtatur Guido Papæ conſ. xxiij. nu. 11. Imola in c. cùm cõtingat, nu. 9. de iureiur. quẽ refert Cor. conſ. xxxvj. in litera A. lib. iij. ita etiã apud nos ſeruari dicit Ant. Canar. de inſinuat. in prima parte nu. quarto & ſeq.

4 Vlterius quæro, nũquid requiratur, ꝙ inſinuatio fiat in loco iudicij? Reſ. ꝙ nõ, ſed ſufficit, quòd fiat corã iudice, etiã alibi, quàm in loco iudicij. & ita ↄmuniter obſeruatur, vt dicit Io. And. in additio. ſ. allegata. Imol. in d. c. cùm cõtingat, poſt nu. 93. Eſt enim hic actus, q nõ requirit plenã cauſæ cognitionẽ, prætereaque eſt actus volũtariæ iuriſdictionis, vt tenent Doctores, teſte Canar. de inſinuatio. in prima parte. nu. 14. meritò poteſt vbique exerceri, intellige modò ſit locus honeſtus, & carens ſuſpitione.

5 Itẽ quæro, an in inſinuatione requirat decretũ iudicis? Reſp. ꝙ nõ, ita tenet Bar. in l. Modeſtinus, poſt nu. 3. ff. de donatio. & eſt ↄmunis opi. vt dicit Cor. in d. cõſ. xxxvj. in litera B. li. iij. Cùm enim donatio ipſa dependeat ex ſola donantis voluntate, nõ eſt opus neque cauſæ cognitione, neque decreto, ſed ſola ipſius iudicis præſentia ſufficit.

QVAESTIO XVI.

1 *Inſinuatio an requiratur in dona. tacita, vel præſumpta?*
2 *Et an in pacto gratuito, vel ſimplici liberatione?*
3 *Et an in pacto de non petendo?*
4 *Et quid in ceſſione facta ex cauſa donationis?*
5 *Et quid in donatione reciproca?*
6 *Et quid in donatione ob cauſam?*

HIs ſic præmiſſis, redeo ad ↄcluſionẽ ſuperius factã, ſcilicet, ꝙ in quacũque donatione, quę excedat ſummã quingẽtorũ ſolidorũ, requiritur inſinuatio, aliàs nihil valet: & in primis quæro, an hæc ↄcluſio habeat locũ etiã in donatione tacita vel præſumpta? Reſp. ꝙ etiã in illa requiritur inſinuatio. ita colligitur ex doctr. Bar. in l. j. nu. 2. ff. de dona. quã dicit eſſe cõiter approbatã Curt. Iun. conſ. cxxij. circa fi. potuiſſet allegare Bar. hoc clarius dicẽtẽ in l. fi. in prin. nu. 3. C. de iur. dot. vbi infert ad cõfeſſiones quas mariti faciũt de dotibus receptis, quæ habẽt vim donationis tacitæ ſeu ꝑſumptæ. & eſt valdè notabilis deciſio, & quæ aliquãdo mihi magnum honorem fecit in practica. 1

Itẽ quæro, an etiã in pacto gratuito, ſiue liberatione ſimplici, facta, nõ expreſſa cauſa requiratur inſinuatio? Reſp. ꝙ ſic, ſi excedit ſummã quingentorũ ſolidorũ. ita tenet gl. vulgatiſſima in l. ſi quis obligatione. ff. de reg. iur. & eſt ↄmunis opi. vt dicit Alex. in l. creditori, nu. 4. C. de pact. quẽ refert Dec. ibi, nu. 12. & in d. l. ſi quis obligatione, nu. 10. & Soc. in d. l. creditori in ſecũdo nota. Calcã. cõſ. xxv. nu. 23. Iaſ. conſ. cxcix. col. ij. verſ. Sexto iſtam. li. ij. Cur. Iu. ↄſ. xlvij. nu. 3. Cagnol. in d. l. ſi quis obligatione, nu. 4. quẽ refert Duẽnas reg. ccxxiiij. in j. ampliat. Alciat. in l. dediſſe. ff. de ver. ſig. q dicit, ꝙ hoc ↄmuniter apꝓbat. Didac. li. ij. reſol. c. iiij. nu. 8. & ꝙ in pactis liberatoriis requiratur inſinuatio. dicit cõiter teneri Clau. in d. l. creditori, nu. 1. Cùm enim appareat de animo donãdi, ex quo nulla cauſa ſubeſt, idẽ iudicatur, ꝙ de donatione expreſſa. 2

Eademque ratione habebit locum concluſio, etiam in pacto de non petendo: nam ſi debitum ſit liquidum, & excedat ſummam quingentorum ſolidorum, erit neceſſaria inſinuatio: & ita magis communiter tenetur, vt dicit Alexand. in l. Neſennius §. fin. in fin. ff. ad legem Falcidiam. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Ripa in l. ſi vnquam, numero 39. 3

Idemque ſi ſit facta ceſſio ex cauſa donationis, pariter erit neceſſaria inſinuatio. & hæc eſt communis concluſio, vt ait Cur. Iun. conſ. cxxvj. paulò ante fi. Nam vbi appareat de intentione, non eſt curandum quomodo verba concepta fuerint. & generaliter, ꝙ remiſſio vel renunciatio, vel indebita ſolutio ſciẽter facta, ſit donatio, & inſinuatione indigeat: dicit eſſe magis cõmunem opi. Calcã. conſ. xxv. poſt num. 23. verſ. Sed poteſt. 4

Sed

5 Sed aliquid in donatione reciproca ſeu viciſſitudinaria requiritur inſinuatio? Reſpon. ꝙ nõ: ita ↄſuluit Oldr. ↄſil. cxxxix. nu. 13. & hæc opi. eſt per omnes approbata, vt ait Curt. Iun. conſi. lxxxj. nu. 5. Talis enim non dicitur propriè donatio, vt dixi ſ. q. ij. verſi. Item quæro.

6 Sed quid dicendum in donatione ob cauſam? Reſpond. ꝙ in illa non requiritur inſinuatio, præſertim ſi eſt facta aīo remunerandi. ita tenet Bart. in l. Aquilius regulus, nu. 3. ff. de donatio. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Socin. Iun. conſi. lxxvij. nume. 152. lib. j. Idem etiam dicẽdum eſt, vbi facta eſſet donatio ob cauſam vel cauſas de futuro, maximè ſi eſſent oneroſæ, & tendẽtes ad diminutionem patrimonij, vel bonorum futurorum, ſecundum Bar. in loco præallegato. & eſt communis opi. vt dicit Alexan. conſi. cxiij. nu. 31. lib. vj. Huiuſmodi enim donationes, cùm aliã habeant cauſam quàm liberalitatis, propriè donationes dici non poſſunt, vt dixi ſuprà.

QVAESTIO XVII.

1 *Inſinuatio an requiratur in donatione facta Eccleſiæ?*

2 *Donatio non inſinuata nunquid annulletur in totum, an autem ſolummodò quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum?*

3 *Et an donatio inter virum, & vxorem quatenus non eſt inſinuata confirmetur morte?*

4 *Et quid ſi in donatione appoſita ſit clauſula, quòd vult cenſeri plures donationes non excedentes ſummã quingentorum ſolidorum?*

5 *Et an poſſit per pactum renunciari inſinuationi?*

1 SVcceſſiuè quæro, nunquid prædicta concluſio quæ habet, inſinuationem requiri in quacunque donatione, excedente ſummam quingentorum ſolidorum, habeat locum etiam in donatione facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ? Reſpond. ꝙ non. Illa enim valet abſque inſinuatione: & licet per diſpoſitionem l. illud, C. de ſacroſan. eccle. ſolummodò cõcederetur donari Eccleſiæ ſine inſinuatione, vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum, quo tempore non licebat priuatis donare ſine inſinuatione, niſi vſque ad ſummam trecentorum ſolidorum, tamẽ ex quo poſt illam legem ſuperuenit diſpoſitio l. penul. C. de donatio. quæ conceſſit etiam priuatis donari ſine inſinuatione vſque ad ſummam quingentorum ſolidorũ, pariter etiam extendi debuit priuilegium Eccleſiæ vltra illam ſummam. & ſic hodie tenẽdum eſt, ꝙ valet donatio facta Eccleſiæ vltra quingentos ſolidos, ſine inſinuatione. Ita tenuit Bar. in d. l. illud, nu. 4. & ita communiter teneri atteſtatur Feli. in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, poſt nu. 82. de conſti. Hãc etiam opin. dicit eſſe communem Iaſ. conſi. clxix, nu. 8. lib. iij. Ripa lib. iij. Reſpon. ca. xj. nu. 10. Petrus Rebuf. de priuilegijs ſcholarium priu. lxiiij. quem refert Duennas reg. ccxxiiij. in ſexta limitatione. Cùm enim neceſſitas inſinuandi proueniat ex diſpoſitione iuris ciuilis, illa attẽdi nõ debet in p̃iudicium eccleſiæ, vel piæ cauſæ, vt dixi ſuprà lib. j.

2 Sed quæro, ego feci donationẽ alicui de ſumma mille aureorũ, & non feci illam inſinuari, nũquid donatio vitiabitur in totum, an autẽ ſolùm quatenus excedit ſummam quingentorũ ſolidorum? Reſpond. ꝙ ſolummodo vitiatur, quatenus excedit ſummam quingentorum ſolidorum, tex. eſt in l. ſancimus, in prin. C. de donat.

3 Sed hic incidenter quæro, Tu ſcis, ꝙ donatio inter virum & vxorẽ confirmatur morte, vt dixi ſuprà q. ix. ver. Scias autem: ſcis etiam, ꝙ ſi excedit ſummam quingentorum ſolidorũ, ad hoc vt confirmetur morte, requiritur, ꝙ ſit inſinuata, aliàs verò ſi non ſit inſinuata, non confirmatur, vt eſt tex. expreſſus in l. donationes, la prima. C. de donat. inter vir. & vxo. Nunquid talis donatio excedens quingentos ſolidos, & non inſinuata, non cõfirmabitur in aliquo, & ſic prorſus corruet, an autem ſuſtinebitur vſque ad ſummam quingentorum ſolidorum? Reſpon. Salice. in d. l. donationes, la prima, poſt nu. 3. tenuit, ꝙ in nihilo confirmabitur, ex quo hoc caſu eſt defectus in re, & in perſona: in re, quia non fuit inſinuata: in perſona, quia inter coniuges non valet donatio, Tu verò teneas contrarium, prout etiam expreſsè ſonant verba d. l. donationes, dum dicit amplioris quantitatis, &c. & ita illud dictum Salic. eſt magis communiter reprobatum, vt dicit Bello. conſi. iiij. poſt nu. 11. & hæc etiam opi. eſt æquior.

4 Sed pone, aliquis fecit donationem quæ in totum excedat ſummam quingentorum ſolidorũ, ſed in inſtrumento appoſuit clauſulam, ꝙ volebat cenſeri plures donationes non excedentes ꝓ ſingula ſummam quingentorum ſolidorum, nunquid hæc cautela proderit, ita vt donatio ipſa ꝓpter defectum inſinuationis non vitietur? Reſp. ꝙ nihil proderit tanquam facta in fraudem legis inſinuationem requirentis, & ideò donatio ipſa nihilominus vitiatur. ita dicit Bar. in d. l. Modeſtinus, nu. 10. ff. de dona. cuius opi. communiter approbatur, vt dicit Alex. in l. ſi filiofami. §. fin. poſt nu. 25. verſi. Sed certè Bal. ff. ſol. matr. quem refert Didac. lib. ij. reſolu. cap. xvj. poſt nu. 4. Roma. cõſi. xxvj. poſt nu. 2. vbi dicit, ꝙ hæc eſt omnium opin. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Soc. cõſil. lxxvij. poſt numerum 19. libr. j. Canar. de inſinua. in ſecunda parte quæſtio. xxv. Aliàs facilè poſſet eludi diſpoſitio legis, apponendo in donatione cuiuſuis ſummæ illam clauſulam, quod nullo pacto eſt dicendum.

5 Sed nunquid poterunt partes renunciare inſinuationi? dixi ĩ. hoc eodem libro. §. renunciatio.

QVAESTIO XVIII.

1 *Iuramentum an ſuppleat defectum inſinuationis?*

2 *Et quid ſi non fuerit renunciatum inſinuationi?*

3 *Et quid ſi facienda ſit inſinuatio intra aliquod tempus poſt contractum?*

1 QVæro, nunquid concluſio ſuperius facta, ꝙ ſcilicet quæcunque donatio excedẽs ſummam quingentorum aureorum debeat inſinuari, aliàs ſit nulla, habeat locum etiam in donatione iurata, & ſic nunquid iuramentũ ſuppleat defectum inſinuationis? Reſpon. in hoc articulo magna fuit quandoque controuerſia inter Doctores, adeò vt vix diſcerni poſſet, quæ opinio eſſet magis communis, nam Bal. in d. l. illud, nume. 9. C. de ſac. ſan. eccl. tenuit, ꝙ donatio nõ inſinuata nõ ↄfirmetur iuramẽto. Et hanc opi. dixit eſſe cõem Barb. cõſi. xvj. col. x. lib. ij. & conſil. lij. li. iiij. & inter ↄſi. Curtij ſenioris, conſi. lxvj. in fi. Idẽ dixit Calcã. conſilio xix. in fi. vbi etiam refert Proſdocim. idẽ atteſtantem in ca. cùm contingat. de iureiurand.

Contrariam autẽ ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò confirmetur iuramento, & ſic, ꝙ iuramentum ſuppleat defectum inſinuationis, tenuit Ioã. Andr. in addit. ad Specula. in titu. de inſtru. edit. §. porrò, in vltima Apoſtil. & hæc eſt communis opi. omniũ ferè Canon. vt dicit Corn. conſi. ccxxj. in litera L. lib. i. & conſi. clxxxvj. in litera H. lib. ij. quem refert Rubeus conſi. lix. nu. 2. & Pariſ. conſil. xxxiij. num. 45. lib. iij. Soc. conſi. lxxvij. circa finem lib. i. & cõſ. lxxx. nume. 11. eod. volu. quem refert Dec. conſi. eccccxxxvj. nume. 14. Bertrand. conſil. xxij. numer. 6. lib. ij. in ij parte, conſil. cxx. nume. 6. & ſeq. libro iij. in ij. parte, Ruin. conſi. lj. numer. 18. lib. j. Et dicit Cor. conſi. xxxvj. in litera E. lib. iij. ꝙ ita ſolet communiter teneri, maximè per Canon. Ita etiam tenere communiter Canon. atteſtatur idem Corn. conſi. lxix. in litera Y. libr. ij. Hanc etiam opin. eſſe magis communem affirmat Clau. in l. nemo poteſt, nume. 21. ff. de legat j. Ioan. de Compe. in d. l. nemo poteſt. quem refert Bertrand. conſilio xxx. poſt nume. 1. lib. iij. in ij. parte. Iaſ. conſi. lj. nu. iij. lib. j & conſi. cxviij. numer. 2. lib. iiij. & conſi. clxix. nu. 9. eodem volumi. quem refert Tiraqnel. in repet. l. ſi vnquam, in præfat. nu. 143. C. de reuoc. donat. Deci. conſil. ccxxxix. poſt nu. 3. & conſil. cccexiiij. poſt nu. 14. verſic. Tertiò, non obſtat, & conſilio ccccxxxij. nu. 17. & conſil. cccclxxxviij. poſt nu. 5. verſi. Poſtremò. quem refert Soci. Iun. cõſil. cxvij. nu. 11. lib. ij. & Io. Dilect. de arte teſtandi, tit. ij. cau. x. nu. 3 Bertrand. conſi. clxxiij. poſt nume. 3. verſic. ad ſecundum. l b. j. in ſecunda parte, & cõſi. cxxviij. nume. 8. lib. ij. in ſecunda parte, conſi. xc. nu. 5. lib. iij. in ſecunda parte, & conſi. xcvij. poſt nume. 2. eodem volu & conſi. ccix. poſt nume. 12. eodẽ volumi. Curt. Iun. conſi. xxxiiij. numer. 1. & conſil. xlvij. poſt numer. 8. & conſil. lxxxj. numer. 6. Pariſ. conſi. xxvj. nu. 60. lib. iij. & conſi lxlx. nu. 97. eodẽ volu. Ruin. conſi. clix. nume. 15. lib. iiij. & conſilio clxxxij. poſt nu. 13. verſi Tertio, ad hoc, lib. j. & ↄſ. clxxx. nu. 14. & ſeq. eo. volu. Gratus conſil. lxx. nu. 28. lib. j. Bello. conſi. lx. nume. 19. Soci. Iun. conſil. lxix. nu. 39. lib. j. & conſi. lxvij. nu. 20. lib. ij. & conſi. cxxx. nume. 19. lib. iij Ludouicus Teſſera in l. ſi inter virum, colum. v. ff. de rebus dubijs, quẽ refert Duennas reg. ccxxiiij. in quinta limitatione, Alci. in c. cùm contingat, poſt nu. 172. de iureiurã. Crauettà conſi. cxviij. nu. 1. Apoſtil. ad Alexan. conſi. iiij. ſub nu. 10. libr. j. Alba. conſi. iiij. nu. 20. & ſic, vt vides, hæc opi. proculdubio eſt magis cõmunis, à qua conſulendo, aut iudicando non eſſet aliquo modo recedendum. Eſt enim maxima virtus iuramenti, ideoq́; regulariter eſt ſeruandum, vbicunque poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. licet, & aliàs fortè magis communis opi. Legiſtarũ eſſet, ꝙ iuramentum non ſuppleret defectũ inſinuationis, prout atteſtatur Soc. in allegato conſi. lxxvij. circa fi. li. j. Hodie tñ vtraque ſchola tã Legiſtarum, quàm Canoniſtarũ, in hoc ↄcordant, ꝙ iuramẽto ↄfirmetur. & ita hãc eſſe cõem, & apud Legiſtas, & Canoniſtas canonizatam opi. atteſtatur Ripa lib. j. reſpon. cv. poſt nu. ſecundum.

2 Retenta igitur concluſione, ꝙ ſcilicet donatio non inſinuata confirmetur iuramento, ſcire debes, ꝙ illa intelligenda eſt, vt procedat, quãdo in ſpecie fuit ipſi inſinuationi renunciatum: poteſt enim cum iuramento illi renunciari, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. renunciatio. Sed ſi non fuit renunciatum inſinuationi, tunc donatio ipſa non confirmatur iuramẽto. & hæc eſt opi. Legiſtarum & Canoniſtarum, vt dicit Cor. conſi. lxix. in litera O. lib. ij. à qua licet fortè conſulendo, aut iudicando non eſſet recedendũ, tñ in puncto iuris nõ tranſiret ſine difficultate: videtur enim pariter militare idem fauor animæ ſuper quo ſe principaliter fundare videntur Doctores ſuperius allegati.

3 Scias etiam, ꝙ hæc concluſio, ꝙ ſcilicet donatio iurata valet, non obſtante defectu inſinuationis, procedit vbicũque inſinuatio ex forma legis vel ſtatuti, deberet interuenire in ipſo actu donationis: ſed ſi lex vel ſtatutũ requireret donationẽ ipſam inſinuari intra certum tempus, puta, infra menſem à die celebrati contractus, vel huiuſmodi, eo caſu iuramentum appoſitũ contractui non confirmaret donationem, vbi nõ eſſet inſinuata infra illud tempus à ſtatuto præfixum. Ita dicit Feder. de Sen. in vulgato ſuo conſi. clxxxj & eſt cõis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. cõſi. cxlj. nu. 22. Nam iuramentum regulatur ſecundum tempus contractus, & ideò ſi poſtea ſuperueniat cauſa, ex qua contractus annulletur, non poteſt virtus iuramenti ad illius confirmationem extendi.

QVAESTIO XIX.

1 *Donatio omnium bonorum non valet.*
2 *Et quid in donatione bonorum præſentium tantùm?*
3 *Et quid in donatione facta ſimpliciter bonorum ſuorum?*
4 *Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum?*
5 *Et quid in donatione omnium bonorum ſuorum mobiliũ, & immobilium?*
6 *Et quid in donatione ſuæ hæreditatis?*
7 *Et quid in donatione cauſa mortis omnium bonorum ſuorum præſentium & futurorum?*
8 *Et quid ſi donans reſeruauerit ſibi aliquid de quo poſſit teſtari?*
9 *Et quid ſi reſeruauerit ſibi vſumfructum?*

QVæro, nunquid valeat donatio omnium bonorum? Reſpond. ꝙ donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum nihil valet. Solet ad hoc allegari l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligatio. & eſt communis opi. vt dicit Bal. in c. præſentia, nu. 36. de probatio. quem refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationib. pro Marchione Velez, fol. a 10. nu. 4. Imol. in rub. extra de teſta. poſt nu. 15. verſ. Quid autẽ. Ro. conſil. clxxj. nu. 1. vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opi. ſiue huiuſmodi, donatio fiat in actu teſtandi, ſiue per viam contractus. Idem dicunt ſcribentes in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborũ oblig. & in ſpecie Alex. nu. 16. & Iaſ. nu. 20. Areti. conſi. liiij. poſt nume. 2. verſi. circa ſecundum, Ab. conſi. xlviij. nume. 1. in fi. lib. ij. Cor. conſi. clxxvj. in litera N. libr. j. & conſi. ccxxxviij. in litera L. libr. iij. & conſi. cclij. in princip. eod. volumi. Guido Papæ conſi. ccxiiij. nu. 4. Iaſon. in l. licet, numer. 25. C. de pact. Deci. in d. l. fi. nu. 30. C. de pactis, & in d. ca. in præſentia in ſeptimo notab. de probatio. & cõſil. xxx. num. 1. & 2. & conſil. cciij. poſt numerum 2. & conſi. cclj. nume. 1. & conſil. dclv. nume. 7. Purpurat. In dicta l. fina. nu. 238. in fin. Curt. Iun. conſilio xxv. numer. 1. Gratus conſil. lxx. nu. 1. lib. j. Ripa libro tertio reſponſorum cap. xiiij. nu. 1. Io. Dilect.

de arte

de arte teſtandi,titul.x.cautela ſecunda poſt nu.2.
Duennas regula ccxvi.in princi.ratio eſt, quia ex
tali donatione,quis ſibi ipſi adimeret facultatem
teſtandi, quod leges maxime abhorrent, ſicut e-
tiam in ſimili videmus, ꝙ donatio facta in pœnã
mutationis teſtamenti nõ valet,vt dixi ſuprà lib.
proxi.§.teſtamentum,q.xcv.

2 Et ex hac ratione in primis infertur,ꝙ vbicun-
que ex donatione omnium bonorũ quis non adi
meret ſibi facultatem teſtandi,talis donatio vtiq;
valeret, puta ſi quis non donauerit oĩa bona ſua
præſentia,& futura,ſed bona ſua præſentia tñ.&
ita cõiter cõcluditur,vt ait Rui.conſi.clxxviij.nu.
3.lib.j.& conſi.xiij.nu.3.lib.ij.Hanc etiam cõclu-
ſionem dicit eſſe communem Alexã.in d.l.fi.poſt
nu.3.Claud.in leg.pactum.nu.4.C. de pact. Pote-
rit enim donator aliqua bona poſt donationem
acquirere,& de illis teſtari.

3 Eademq́ue ratione,ſi quis ſimpliciter donaue-
rit bona ſua,valebit talis donatio:& ita tenent o-
mnes,vt ait Cor.conſi.clii.in litera D.lib.iij.In hu-
iuſmodi enim donatione ſimpliciter facta,nõ ve
niunt bona poſtea quæſita,ſm opinionẽ omniũ
Doctorum,vt dicit Bello.conſi.v.in prin.ſubdẽs,
ꝙ hæc opi.eſt adeò firmata,vt quaſi videať audax
temeritas velle ꝯrium tenere.Poterit ergo dona-
tor de iſtis bõis poſtea q̃ſitis diſponere, & teſtari.

4 Idem dicendum eſt,vbi quis etiam verbis vni-
uerſaliter conceptis donaſſet omnia bona ſua,ad
huc enim in tali donatione non veniũt bona fu-
tura,& ideo valebit donatio.Ita ſentit gl.in d.l.fi.
in verbo Accommodauerit, quã ſequuntur com
muniter Doctores,vt ait Dec.conſil.ccxv.nu.4.in
fi.& hanc concluſionem dicit eſſe communẽ Iaſ.
conſi.v.col.ij.verſi.Sed præmiſſis,lib.iij.

5 Pariter etiã,ſi quis donauerit omnia bona ſua
mobilia,& immobilia, valebit talis donatio. eſt
communis opi.vt dicit Iaſ.in d.conſi.v.col.iij.ver.
Secundo pro iſta,lib.iij.Dec.cõſi.ccccxiiij.nu.10.
Nam præterquã,ꝙ in huiuſmodi donatione non
veniunt bona futura, certum eſt,ꝙ ſecundũ ma-
gis communem ſentẽtiam, in donatione omniũ
bonorum mobilium & immobiliũ non veniunt
iura,& actiones,vt atteſtantur Doctores præal.&
ſic non eſt donatori adempta facultas teſtandi.

6 Sed quæro,nunquid valeat donatio ab aliquo
ſimpliciter facta ſuæ hæreditatis? Rñ.in hoc arti-
culo variæ fuerunt opi.Doctorum:nam aliqui te
nuerunt, ꝙ talis donatio valeat. & hanc opi.dicit
eſſe cõmunem Purpu.in d.l.fi.nu.245.C.de pact.
Contrariam autem ſententiam.ſ.ꝙ imò talis do-
natio non valeat,tenuit Bar.in d.l.fi.nu.14.Et hãc
dicit eſſe magis cõem Cagnola in d.l.fi.nu.223.&
ſeq.Duennas in dicta regula,ccxix.in quarta am-
pliat.Quæ mihi etiam magis placet,Cùm eñ no
men hæreditatis comprehẽdat omnia bona quæ
quis tempore mortis ſuæ relinquit, non video
quomodo dici poſſit per hanc donationem non
adimi donatori facultatem teſtandi.

7 Sed quid ſi quis faciat alteri donationem cauſa
mortis omnium bonorum ſuorũ præſentium &
futurorum,nunqd talis donatio valebit? Rñ.ꝙ va
let donatio omnium bonorũ, poſt mortẽ colla-
ta.ita tenet gl.in d.l.fi.in verbo, Accommodaue-
rit,quam ſequuntur cõiter Doctores, vt ait Deci.
in cõſi.cccccIxxviij.nu.7.in fi.Ita etiam cõiter te-
neri atteſtatur Imola in rubrica extra de teſta.nu.
5.Iaſ.in d.ꝯſi.v.col.vj.ver.Non ob.tertium, lib.iij.
Cur.Iun.cõſi.lxxxj.nu.3.Poterit eñ donator, ipſa
donatione nõ obſtãte,aliũ hæredẽ inſtituere,qui
licet teneatur poſtea donatario dare iuxta ꝯuẽta
in donatione,poterit tñ retinere Falcidiam,&c.

Secundò principaliter ex ratione ſuperius poſi
ta,ꝙ,ſcilicet donatio,omnium bonorum non va
let,ne quis eo modo amittere poſſit facultatem
teſtãdi,infertur,ꝙ ſi donator in huiuſmodi dona-
tione reſeruauerit ſibi aliqd pro facultate teſtan-
di,donatio ipſa valebit.ita dicit Bar.in d.l.ſtipula-
tio hoc modo concepta,nu.6.& eſt cõis opi.vt di
cit Soc.Iun.ꝯſi.cxlij.nu.39.lib.j.Talis eñ donatio
non tollit in totum.ſed ſolummodo reſtringit te
ſtandi facultatem,intellige tñ,vt illud quod reſer
uatur non ſit qd minimũ,ſed ſaltẽ excedat vigeſi-
mam partem illius patrimonij,quod donatur.

Sed pone,ꝙ donator ſibi reſeruauerit vſumfru
ctum bonorum ſuorum,nunquid ſtante hac re-
ſeruatione donatio ſuſtinebitur? Reſpond.aut te-
ſtator reſeruauit ſibi vſumfructum,hoc expreſſo,
vt de eo poſſet in vita diſponere,& non valet do
natio.ita conſuluit Bar.conſil.lxxvj.incipiẽ.Pater
filio,& ita frequentiore calculo receptum eſt, vt
ait Didac.lib.iij.reſol.c.xij.nu.3.Ad hoc enim vt
donatio omnium bonorum valeat,oportet,ꝙ il-
lud quod donator ſibi reſeruat,ſit eius conditio-
nis,vt de eo teſtari poſſit.& hæc eſt communis o-
mnium ſentẽtia, vt ait Didac.in c.xij.circa fi. Aut
verò donator ſibi ſimpliciter reſeruauit vſumfru
ctũm, & tunc communis eſt opin.ꝙ donatio ipſa
valeat.Et licet Paul.de Caſtr.in d.l.final.nu.10.C.
de pactis,tenuerit cõtrarium,ſcilicet,ꝙ imò non
valeat:tamen contra eum eſt communis ſenten
tia,vt atteſtatur Didac.in d.ca.xij.numer.4.quam
etiam dicit receptam eſſe apud Regni Hiſpaniæ
ſuprema tribunalia.Quæ multò magis procede-
ret,vbi expreſsè donator ſibi vſumfructum reſer
uaret, cum facultate de eo diſponendi tam inter
viuos,quàm in vltima voluntate.

QVAESTIO XX.

1 *Donatio omnium bonorum an valeat ſi ſit iurata?*
2 *Donatio omnium bonorũ præſentium & futurorum nun quid annulletur in totum, an autem pro parte tantum?*
3 *Donatio omnium bonorum facta Eccleſiæ an valeat?*
4 *Donatio reciproca omnium bonorum facta inter fratres, vel ſocios,an valeat?*

REſtat nunc, vt nonnullas quæſtiones in hoc 1
propoſito occurrentes breuiter explicemus,
& in primis quæro,an cõcluſio in proxima quæ-
ſtione ſuperius facta,ꝙ ſcilicet donatio omnium
bonorum nihil valet,habeat locum etiam,ſi talis
donatio ſit iurata? Reſpond.quòd ſic: nam huiuſ-
modi donatio, cùm auferat homini liberam te-
ſtandi factionem, cenſetur contra bonos mores,
& ideo non confirmatur iuramento.Ita dicit Bar
tol.in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta, nu.3.&
ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit
Guido Papæ conſi.ccxiiij.nu.5.Bertr.cõſil.clxxxj.
nu.1.lib.ij.in ſecunda parte.Hanc etiam dicit eſſe
communem Dec.in l.pactũ quod dotali, nu.1.&
ſeq.C.de pact.quem refert Gratus cõſil.xix.n.12.
lib.j.Ripa libr.iij.reſponſorum, c.xiiij.nu.2.Curt.
Iun.in d.l.fin.nu.57.C.de pactis,quem refert Epi-
ſcopus

ſcopus Loazes in ſuis allega. pro Marchione Velez, fol. 219. nu. 42. & Dida. in rub. de teſta. in ſecũda parte, nu. 4. Cagnola in d. l. fi. nu. 220. Soci. Iun. conſi. xliiij. nu. 35. li. ij. Crauetta ꝯſ. cxxxix. nu. 8. & ſeq. Duennas in d. reg. ccxix. in ij. amplia. & ita etiã in ſimili videmus, ꝙ teſtamẽtum iuratum poteſt, non obſtante iuramento, qñcunq; contraria voluntate reuocari, vt dixi ſuprà libr. iij. §. teſtamentum, q. xliiij. verſi. Sed quid ſi teſtator.

2 Item quæro, nunquid huiuſmodi donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum annulletur in totum, an autem pro parte tantùm? Reſpon. quòd annullatur in totũ: & hæc eſt communis opi. vt ait Bal. in d. l. fi. nu. 19. in fi. Curt. Iun. in d. l. fi. poſt nume. 61. ita quod nõ ſuſtinetur, neque reſpectu bonorum præſentium tantùm, neque reſpectu futurorum tantùm. & hanc opinionem dicit eſſe communem Guido Papæ conſilio cxiiii. poſt nu. 5. Purpur. in d. l. fi. nu. 247. quem refert Duennas in d. regu. ccxix. in quinta ampliat. Facilè poſſet diſputando teneri contrarium, ſicut etiam videmus, ꝙ donatio nulla ex defectu inſinuationis ſuſtinetur vſq; ad quingentos ſolidos, vt dixi ſuprà q. xvij. verſ. Sed quæro. in iudicando tamen non recedas à communi.

3 Vlterius quæro, nunquid concluſio locum habeat, etiã ſi huiuſmodi donatio eſſet facta Eccleſiæ? Reſp. quòd non, ſed ſpeciale eſt in Eccleſia, vt valeat donatio omnium bonorum præſentiũ & futurorum illi facta. ita tenet Bart. loquendo per verbum fortè, in d. l. fi. nu. 13. & eſt communis opi. dicit Feli. in c. in præſentia. de probatio. prout illum refert Epiſcopus Loazes in ſuis allegationibus pro Marchione Velez. fol. 246. nu. 27. ego tamen non reperio Felin. dicto c. in præſentia atteſtantem de communi, licet ipſe teneat hanc ſententiam ibi, nu. 5. & 6. vbi loquitur de hoc articulo. Bene atteſtatur hanc eſſe communem Purpurat. in d. l. fi. nu. 242. Pariſ. in d. c. in præſentia. num. 21. Cagnol. in d. l. fin. nu. 203. quem refert Didac. in rubrica de teſtamen. in ſecunda parte, nume. 5. in fin. & Duennas in dicta regula. ccxix. in prima limitatione. Si enim poteſt quis perſonam ſuam dicare Eccleſiæ, multo fortius debet etiam poſſe dedicare Eccleſiæ omnia bona ſua præſentia, & futura. Non tamen poteſt negari, quin etiam magnæ ſint authoritates tenentium contrarium, & fortè in puncto iuris illa eſt verior, nihilominus ſi caſus contingeret, propter fauorem Eccleſiæ, non auderem à communi opi. recedere iudicando aut conſulendo.

4 Sed pone, ꝙ duo fratres faciant ſibi inuicẽ mutuam donationem omnium bonorũ, vel ineant ſocietatem, ſiue fraternitatem reciprocam, nunquid talis donatio valebit? Reſp. ꝙ ſic, fauore agnationis conſeruandæ. & ita communiter tenetur, vt ait Boer. dec. ccclv. nu. 3. & de hoc non eſt dubitandum, quia non ſolùm inter fratres, ſed inter quoſcunque valet donatio omnium bonorũ poſt mortem collata, vt dixi ſuprà q. proxima, verſi. Sed quid ſi quis.

QVAESTIO XXI.

1 Donatio poteſt propter ingratitudinem reuocari, & hoc ex diſpoſitione l. fi. C. de reuo. dona.

2 Et an ꝓpter alias cauſas quã illas quæ exp̃ſſæ i d. l. fi.

3 Et an ſi donatarius donatorem egenum alere recuſet?

4 Donatio ob cãm an poſſit ꝓpter ingratitudinẽ reuocari?

5 Donatio facta Eccleſia an poſſit reuocari propter ingratitudinem prælati, vel capituli?

6 Et an prælatus qui alicui contulit beneficium poſſit huiuſmodi collationem ex cauſa ingratitudinis reuocare?

7 Et an valeat pactum, ꝙ donatio non poſſit propter ingratitudinem reuocari?

NVnc de reuocandis donationib. videamus: & [1] in primis ſcire debes, ꝙ licet donatio pfecta de ſui natura ſit ꝯtus irreuocabilis, vt dixi ſ̃. q. i. ver. Et ex hac. Tñ tres ſunt principales cãæ, ꝓpter quas põt donatio reuocari. Prima, ꝓp ingratitudinẽ donatarij. Scda, ꝓpter ſupueniẽtiã liberorum. Tertia, qa donatio ſit inofficioſa, de qb. oĩb. ſigillatim tractãdũ eſt. Dixi aũt primò, ꝙ donatio põt reuocari ꝓpter ingratitudinẽ donatarij: & de hoc eſt tex. in l. fi. C. de reuo. dona. Qđ qdẽ optima rõne ſancitũ fuit, ne liceat alicui bona aliena capere, & poſtea irridere donatorẽ, & ei malefacere.

[2] Huius aũt ingratitudinis multa poſſent exẽpla ꝓponi, quorũ qnq; ab Imperatore in ipſa l. fi. recẽſent. Sed nũqd ẽt ob al's ingratitudinis cãs in ipſa l. nõ exp̃ſſas poterit donatio reuocari? Rñ. ꝙ ſic: & ita tenet gl. in d. l. fi. in verbo. Voluerit. & eſt cõis opi. vt dicit Ripa ibi q. xlj. poſt nu. 144. vbi ẽt poſt n. 164. atteſtat̃ ita cõiter teneri. Pro qua opi. facit, qa in ſimili videmus, ꝙ p̃t filius à patre exhæredari, etiã ob cauſas à iure non expreſſas, quæ tamen ſint ſimiles, ſeu maiores expreſſis, vt dixi ſuprà li. iij. § teſtamentum, q. xlj. verſi. Sed quæro.

[3] Quid ergo, ſi donatarius donatori indigẽti alimẽta denegauerit? cũ eñ negãs alimẽta quodãmodo necare videat̃, l. necare. ff. de libe. agnoſ. negari nõ põt, qn hæc legitima cã ſit, ꝓp quã donatio p̃textu ingratitudinis poſſit reuocari: & ita tenuit gl. ĩ d. l. fi. ĩ verbo. Voluerit, & hæc eſt cõmu. opi. vt atteſtat̃ Sal. in d. l. fi. ꝓut illũ refert Ripa. in ea. l. fi. q. xlix. q̃uis in lib. meo ego nõ reperiã illum atteſtari de cõi: & licet gl. ĩ l. ĩ ꝯdẽnatione ĩ gl. j. in fi. ff. de reg. iu. teneat, ꝙ regul'r donatarius nõ teneat̃ alere donãtẽ & illã ſeq cõiter Doct. atteſtetur Bal. in d. l. fi. nu. 7. quẽ refert Ep̃s Loazes in ſuis allegat. ꝓ Marchione Velez, fo. 172. nu. 30. nõ tñ eſſet à prima opi. recedẽdũ, q̃ ꝓculdubio eſt magis cõis, & æqor. Quæ tñ intelligẽda eſt vt ꝓcedat ꝓ mõ facultatũ vtriuſq; ſ. tã donatoris, q̃ donatarij, & pro mõ etiã rei donatæ, & ſi petant, nõ autem aliter, vide q̃ dixi ĩ. hoc eo. lib. §. Feudum. q. xxiij.

[4] Sed quæro, an hæc cõcluſio quę habet, ꝙ donatio põt propter ingratitudinẽ reuocari, procedat etiã in donatione ob cãm? Rñ. ꝙ non: ita tenet gl. in d. l. fi. in verbo, Inueniatur, quã ſequuntur cõiter Doctores, vt dicit Ripa in d. l. fi. q. xliij. Nã donatio ob cãm non eſt ꝓpriè donatio. neq; liberalitas, ſed potius quædã permutatio, meritò vbi cã ſequat̃, nõ debet propter ingratitudinẽ reuocari.

[5] Item quæro, nunqd donatio facta eccleſiæ poſſit reuocari propter ingratitudinẽ prælati, vel capituli? Rñ. ſi quærat̃ de ingratitudine prælati tñ, vel capituli tñ, res minus habet difficultatis, certum eſt eñ, ꝙ neq; ſolus prælatus, neq; ſolũ capitulũ p̃nt p̃iudicare eccleſiæ, vt dixi ſ̃. lib. ij. §. Prælatus. Maior eſt dubitatio, qñ cõcurrit ingratitudo p̃lati, & capituli ſimul: & hoc caſu Abb. in c. verũ, nume. 3. de condi. appo. tenuit, ꝙ poteſt reuocari.

Tu ve

Tu verò tene contrarium, ꝙ ſcilicet non poteſt
aliquo modo reuocari, quia donatio facta Eccle.
cenſetur facta Deo, d.c.verum, qui non poteſt eſ-
ſe ingratus, cùm ſit omnium gratiarum liberaliſ-
ſimus largitor. & ita hanc ſent. dicit eſſe commu-
nem Ripa lib.ij.reſponſ.c.xxviij.nu.20.& in d.l.fi.
in iij.q. vbi loquitur etiam in caſu, in quo donator
expreſsè in ipſa donatione appoſuit pactũ, ꝙ poſ-
ſet propter ingratitudinem reuocari.

6 Sed hic quæro, tu ſcis, ꝙ prælatus conferens a-
licui beneficium eccleſiaſticum videtur quodam
modo donare, nunquid ſi ille cui contulit bene-
ficium, commiſerit aliquam ingratitudinis cau-
ſam in perſonam conferentis, poterit ipſe ea ex
cauſa collationem reuocare? Reſpon. quòd non.
Ita tenet Ioan.Andr. & communiter Doct. vt di-
cit Abb. in c.fi.nume.9.de dona. Nam collatio be
neficij non poteſt dici donatio, ex quo prælatus
illam facit potius ex neceſſitate officij, quàm ex li
beralitate. Hanc etiam opi. dicit tenere commu-
niter Doctores Ripa in d.l.fi.nu.158.& ſeq.

7 Quæro etiam, nunquid valeat pactum appoſi-
tum in donatione, ꝙ nõ poſſit propter ingratitu-
dinem reuocari? dixi infrà hoc eo.lib.§.Pactum.

QVAESTIO XXII.

1 *Donatio propter ſuperuenientiam liberorum reuocatur
ex diſpoſitione l.ſi vnquam.C.de reuo.dona.*
2 *Et quid ſi teſtator tempore donationis de liberis cogi-
tauit?*
3 *Et quid ſi tẽpore donationis habebat filios, quibus deinde
mortuis alij ſuperuenerint?*
4 *Et quid ſi pater in donatione renunciauerit diſpoſitioni
d.l.ſi vnquam?*
5 *Et an diſpoſitio d.l.ſi vnquam locum habeat etiam in do-
natione partis bonorum, vel rei alicuius particularis?*

1 SVbſequens cauſa reuocandæ donationis à iu-
re tradita, eſt ſuperuenientia liberorum, quæ
quidem materia videbitur fortè nonnullis omit-
ti potuiſſe, cùm de ea extẽt duæ repetitiones am-
pliſſimæ in l.ſi vnquam, C.de reuocandis donatio
nib. altera quidem Ripæ, altera verò Tiraquelli,
in quibus nihil ferè omiſſum eſt. Nolui tamen vi-
deri aliqua in re totum defeciſſe. Attingã igitur
ſolummodo aliqua capita earum quæſtiõnum
quæ in practica frequentius occurrunt, eáſque
quàm breuiſſimè fieri poterit explicabo. Reli-
quas ſtudioſus Lector in prędictis repetitionibus
diffuſiſſimè tractatas ĩueniet. Faciẽda eſt ergo in
primis concluſio, ꝙ ſi poſt factam donationẽ, ſu-
peruenniant liberi ipſi donatori, donatio reuoca-
tur, ex diſpoſitione d.l.ſi vnquam, de reuo.donat.
ſecũdum communem intellectum, vt atteſtatur
Ruin.conſi.cvij.nu.22.lib.j. Licet enim illa lex lo-
quatur de donatione facta libertis, eſt tamen ge-
neraliter intelligẽda, vt ſcilicet locum habeat nõ
ſolùm in donatione facta liberis, ſed etiam facta
cuilibet extraneo. ita dicit gl. in d.l.ſi vnquam: &
ita communiter tenetur, vt ait Imola in cap.fina.
nu.12.circa fi. de dona. Hanc etiam opin. dicit eſſe
communem Cor.conſi.iiij.in litera A.circa fi.lib.
iij.& conſil.xij.in litera Z.eod. volu. Ripa in d.l.ſi
vnquam, in ij.q. vbi dicit, quod hæc eſt commu-
nis opi. Legiſtarum & Canoniſtarum. Et dicit Ti-
raq. in d.l.ſi vnquam, in verbo, Libertis, nume.84.
ꝙ hæc opin. eſt humanior & receptior, & quòd
eam practica, & vſus ita mordicus retentat, vt ab
eius faucibus eruere nemo queat. Non enim eſt
veriſimile, ꝙ quis velit in ſua ſucceſſione extra-
neum filijs præferre: & ſic vtroq; caſu militat ea-
dem ratio, ſuper qua fundatur diſpoſitio d.l.ſi vn-
quam, quæ eſt veriſimilis mens donãtis, quia ſci-
licet ſi tẽpore donatiõis de filijs cogitaſſet, huiuſ-
modi donationem non feciſſet, vt dicunt cõiter
Doct. teſte Cor.conſi.ccvj.in litera P.lib.iij.

Ex qua quidem ratione in primis infertur, ꝙ ſi 2
tempore donationis donator de liberis cogitaſ-
ſet, non eſſet locus diſpoſitioni d.l.ſi vnquã. & ita
communiter tenetur, vt ait Socin.conſi.liij.nu.7.
lib.iiij. Iaſ.conſi.cxxv.col.ij.& iij.lib.j. quem refert
Soc.Iun.conſil.lxvij.nu.51.lib.ij. ita etiam cõmu-
niter concludi atteſtatur Alba conſil.cij.nume.2.
Puta (ſecundum aliquos) ſi donatio eſſet facta in
contractu matrimonij: nam eo caſu vtique præſu
mitur donator de liberis cogitaſſe, quorum ſuſci
piendorum cauſa ſolent matrimonia contrahi,
ideò talis donatio non reuocatur ex diſpoſitione
d.l.ſi vnquam. ita dicit Signorol.ↄſil.lxix.poſt nu.
12.ver. Prætereà cùm mater. & eſt cõis opi. vt di-
cit Tiraq. in d.l.ſi vnquam. in præf.nu.71. quẽ re-
fert Boer.dec.clix.nu.9. licet illum corruptè alle-
get in verbo, Prius, nu.62.cum ſeq. Hæc tñ cõclu-
ſio mihi non multum placet, & videtur apertè re
pugnare cõmuni regulæ, ꝙ ſcilicet debet expreſ-
sè conſtare, ꝙ donator de liberis cogitauerit, & ꝙ
in dubio præſumitur non cogitaſſe: quæ regula
colligitur ex dictis Bar. in d.§.Impera.nu.8. qui in
hoc communiter approbatur, vt dicit Soci. in l.ij.
in prin.col.j.ff.ſolu.matr. & ſi opi. Signor. vera eſ-
ſet, idem & multò fortius eſſet dicendum in quo
cunque coniugato habili ad prolem ſuſcipiendã,
quod iudicio meo eſſet valdè abſurdum.

Secundò infertur, ꝙ ſi donator tpe donationis 3
iam habebat filios, etiamſi alij filij deinde ſuperue
niant, non debet donatio reuocari: & ita colligit
ex verbis ipſius l.ſi vnquã, ibi, filios non habens, à
ↄtrio ſenſu. Sed quid ſi pater habens, filiũ iam na-
tum, illi donationẽ fecerit, nunquid ſi poſtea alij
filij ſuperueniant, donatio ipſa reuocabitur? Rñd.
hic caſus non eſt comprehenſus in diſpoſitione
d.l.ſi vnquã, ſed cadit ſub diſpoſitione ſi totas.C.
de inoſ.donat. & ideo dicimus, ꝙ talis datio facta
filio reuocatur propter ſuperueniẽtiam aliorum
filiorum, non quidem in totum, ſed tanquam in-
officioſa reuocatur ſolummodo vſq; ad legitimã
partem bonorum filijs poſtea natis cõpetentem:
& ita tenent cõiter Doct. vt dicit Cor.conſil.xj.in
litera Z.libr.iij. Hanc etiam dicit eſſe cõem opin.
Ber.ↄſ.clxiij.poſt nu.4.li.ij.in ij.parte. Ripa in d.l.
ſi vnquam, q.xlvij. Soci.Iun.conſi.lxxxiij.nu.20.li.
iij. licet poſtea, nu.28. videatur inclinare in cõtra-
riam ſentẽtiam, Tiraq. in d.l.ſi vnquam, in verbo
Libertis, nu.75.& ſeq. Didac.lib.j.reſolu.c.xix.nu.
1. Si autem eſſet facta extraneo, bene reuocaretur
in totum, vt dixi infrà q.xxiiij.ver. Aut verò.

Tertiò infertur, quòd ſi pater ĩ donatione ipſa 4
renunciauerit beneficio l.ſi vnquã, donatio ipſa
non reuocatur, ex quo proculdubio pater renũ-
ciando ipſi legi cenſetur de liberis cogitaſſe. Hoc
autem de plano procederet, præſupponendo, ꝙ
pater poſſet in præiudicium filiorum renũciare
diſpoſitioni d.l.ſi vnquam: ſed hic articulus eſt a-
deò

deò dubius,vt vix diſcerni poſſit quæ opin.verior
ſit,aut magis communis, vt dicit Grat.conſil. 50.
nu.65.lib.j.quòd ſuper hac q.eſt tanta diſputatio,
ꝙ indigeret cõſtitutione Imperatoria,cum hinc-
inde ſint infiniti Doctores atteſtantes hincinde
eſſe communem opi.In primis autem Barto.in l.
Titia.§.Imperator.nume.7.ff.de lega.ſecundo,te-
nuit,quod poteſt pater in præiudicium filiorum
renunciare beneficio d.l.ſi vnquã.Et hanc opin.
dicit eſſe communem Soci.conſi.cxlvij.numero
17.lib.j.& conſi.cclxiii.num.13.lib.ij.quem refert
Natta conſi.cxxv.nume.1.& Iaſ.in l.ſi quis in con
ſcribendo,nume.8.C.de pactis,& conſi.cxxv.col.
iij.lib.j.Deci.in d.l.ſi quis in conſcribendo, nu.24.
Bertrand.conſi.cxcij.ante fi.lib.ij.in prima parte,
& conſil.xxxij.colum.ij.libr.iij.in prima parte, &
conſilio clxxix.nu.1.libr.ſecundo,in ſecunda par-
te,& conſil.ccxx.numet.8.libr.iij.in ſecunda par-
te,Ripa in d.l.ſi vnquam,q.lj.& lib.iij.reſpon.cap.
xv.circa finem,Tiraquel.in d.l.ſi vnquam, in prę-
fat.numer.174.Contrariam verò ſententiam,ſci-
licet,ꝙ imò non poſſit pater renunciare diſpoſi-
tioni dictæ legis in præiudicium filiorum ,multi
quoque tenuerunt.& dicit Socin.in l.cùm auus,
col.xix.ff.de condi.& demonſt.ꝙ hæc eſt commu
nis opi.Moder.Hanc etiam opi.dicit eſſe commu
nem Alciat.in l.pacta quæ contra,C.de pactis Pa-
riſ.conſil.lxxiij.nume.32.lib.j.vbi recenſet autho-
ritates,Soc.Iun.conſi.cxxxvij.nu.2.libr.ij.& ſic vi-
des, hic articulus tam ꝓpter authoritates, quàm
propter rationes hincinde adductas,eſt valdè du-
bius,& periculoſus,& reuera connumerando de-
ciſiones Doctorum,ſuſpicor opi.Barto.ꝙ ſcilicet
poſſit renunciare,eſſe magis cõmunem.Sed con-
traria opin.mihi ſemper magis placuit,nunquam
enim potui mihi perſuadere, ꝙ diſpoſitio dicta l.
ſi vnquam, non ſit inducta tam fauore filiorum,
quàm ipſius donantis.Hæc etiam opi.eſt procul-
dubio magis æqua & benigna,& ſecundum eam
pluries fuiſſe iudicatum,atteſtantur Doctores ſu
prà allegati : & in hanc pariter inclinauit ſenatus
in cauſa D.Hieronym.Leonati.Tamen pro con-
cordia poſſet ita diſtingui,Aut non conſtat,ꝙ do
nator voluerit renunciare diſpoſitioni dictæ l.ſi
vnquam, quia, ſcilicet in genere tantùm renun-
ciauit omnibus legibus,& omni iuris auxilio, vel
huiuſmodi,nulla facta mentione diſpoſitionis d.
l.ſi vnquam,& hoc caſu intrepidè tenendum eſt
cum opinione negatiua, ꝙ nullo modo cenſea-
tur renunciatum d.legi,& ſic,ꝙ tali renunciatio-
ne non obſtante, donatio ipſa ſuperuenientibus
liberis reuocetur. Aut verò renunciatum in ſpe-
cie diſpoſitioni l.ſi vnquam,& tunc ſi quidem do
nans erat maior xxv.ann.poſſet teneri opi.Bar.ꝙ
potuerit renunciare,& quòd donatio propter ſu
peruenientiam liberorum non reuocetur. Aut,
erat minor,& tunc teneo,quòd talis renunciatio
nihil protſus operetur, neque in hoc facio vim,
an in donatione ſit appoſitum iuramentum vel
non: ſicut enim donatio etiam iurata reuocatur
ex diſpoſitione l.ſi vnquam, vt dixi infrà quæſtio.
xxiij.Idem dicendum eſt,etiamſi addita ſit renun-
ciatio dictæ legis. Qua enim facilitate minor in-
ducitur ad donandum,eadem etiam inducitur ad
renunciandum . & iurandum , maximè attento,
quòd hodie in omnibus inſtrumentis paſſim, &
indiſtinctè Notarij apponunt iuramentum,cuius
virtutem plerique contrahentium ignorant, ſed
vbi donans eſt maior & in ſpecie renunciauit di-
ſpoſitioni l.ſi vnquã fortè tutius eſſet vt dixi tene
re cũ Bar.nã diſpoſitio l.ſi vnq̃,fundat̃ in præſum-
pta mẽte donantis,quę ceſſat,vbi de ꝯtria eius mẽ
te expreſsè apparet : & hoc multo magis proce-
deret , ſi donatio eſſet iurata , & maximè ſi iura-
mentum eſſet in ſpecie appoſitum ipſi renuncia-
tioni : & ſecundum hanc diſtinctionem, ſi caſus
contingeret,conſulerem,& iudicarem.
Quartò infertur, ꝙ ad hoc vt ſit locus diſpoſi- 5
tioni d.l.ſi vnquam,neceſſe eſt donationem eſſe
tantæ importantiæ, quam veriſimiliter donator
non feciſſet,ſi de filijs cogitaſſet.Habebit ergo ꝓ-
culdubio locum diſpoſitio d.l.in donatione om-
nium bonorum, ſed in donatione maioris partis
bonorum, imò etiã in donatione cuiuſlibet par-
tis bonorũ,etiam infra dimidiam.& hæc eſt com
munis opi. vt ait Ripa in l.j.nume.6.C.de pact. &
in d.l.ſi vnquam,in ſeptima quæſtio. quem refert
Arelaten. in Apoſtil.ad Alciat.de præſumpt. in j.
regula, præſumpt.xiij.nu.2.Tiraquel.in d.l.ſi vn-
quam, in verbo. Omnia vel partem aliquam,nu.
24.quem refert Didac.lib.j.reſolu.c.19.circa fin.
Fortius etiam (ſecundum aliquos) locum habet
in donatione alicuius rei particularis.& hanc eſſe
communem opi.atteſtatur Ruin.conſi.clxxiij.nu
me.13.in fin.lib.primo, Ripa in d.l.ſi vnquam, in
octaua quæſt.quem refert Arelaten. in loco pro
ximè allegato,Soc.Iun.conſi.lxxxiij. numero 19.
libr.iij.Et ꝙ diſpoſitio d.l.locum habeat etiam in
donatione rei particularis, quæ ſit magni valoris
dicit eſſe communem Claud.in l.ex facto, poſt
nu.11.ff.de vulg.Cæterùm ſi eſſet donata res mo
dici momenti., certè talis donatio minime pro-
pter ſuperuenientiam liberorum reuocatur. ita
tenet Imo.loquendo per verbum fortè,in c.fina.
numer.21.de donatio.& eſt communis opi. vt ait
Dec.conſil.clxxxj.nu.3.Non enim eſt veriſimile,
quòd donator,etiam ſi de liberis cogitaſſet,ab hu
iuſmodi donatione abſtinuiſſet : & hoc caſu bo-
num eſſet habere iudicem fauorabilem. Nã quæ
donatio dicatur magna,vel parua,inſpecta quali-
tate perſonarum, ſtandum eſt iudicis arbitrio, iu-
xta ea quæ dixi ſuprà,lib.ij.§.iudex.

QVAESTIO XXIII.

1 *Diſpoſitio l.ſi vnquam an locum habeat etiam ſi in donatione appoſitum fuerit iuramentum?*
2 *Et an locum habeat in donatione facta Eccleſiæ?*
3 *Et an locum habeat in donatione ob cauſam?*
4 *Et an habeat locum in legatis?*
5 *Et an hẽat locũ in legitimatione filij ſpurij, vel naturalis?*
6 *Et an habeat locum ſi poſt donationem naſcatur donanti filius naturalis tantùm?*
7 *Et quid ſi natus eſſet ante donationem, ſed fuerit poſt ipſam donationem legitimatus?*
8 *Et an reuocatio quæ fit ex diſpoſitione d.l.ſi vnquam, fiat ipſo iure?*
9 *Et quid ſi liberi poſt donationem nati moriantur viuo teſtatore, an donatio reconualeſcat?*
10 *Et an ſi donator viuens nihil dixit, poſſint eius hæredes donationem ipſam reuocare?*

STat ergo firma concluſio, quòd propter ſu- 1
peruenientiam liberorum donatio reuocatur.
Quæro

Quæro nunc, an hæc concluſio locum habeat, etiam ſi in ipſa donatione appoſitum ſit iuramentum, vt ſcilicet adhuc non obſtante iuramento reuocetur? Reſp. ꝙ ſic. ita tenet Bart. in d. §. Imperator. nu. 11. & eſt communis opi. vt dicit Corn. cõſ. xxx. in fi. lib. iiij. Soci. cõſ. ccxv. nu. 2. lib. ij. quod eſt duplicatum in conſ. xxij. nu. 7. libr. iiij. Bert. conſil. clxxv. poſt nu. 12. lib. j. in ſecunda parte. Ripa in d. l. ſi vnquam, in tertia q. & lib. tertio reſponſorum, c. xv. nu. 17. Pariſ. conſ. lxxij. nu. 15. lib. primo. Nam iuramentum ſemper debet intelligi rebus ſic ſtantibus, meritò vbicunque poſt diſpoſitionem iuratam tale quid ſuperuenit, quod tempore iuramenti præſtiti veriſimiliter diſpoſitionem ipſam impediuiſſet, non debet iuramentum aliquid operari: & hoc proculdubio procedit, vbi in tali donatione iurata non fuerit in ſpecie, nec in genere renunciatum diſpoſitioni. l. ſi vnquam. & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Tiraquel. in præfa. d. l. ſi vnquam, nu. clxxiiij. Si verò fuerit renunciatum, dixi ſuprà verſ. Tertio infertur.

2 Quæro etiam, an diſpoſitio d. l. ſi vnquam, habeat locum etiam in donatione facta Eccleſiæ? Reſp. ꝙ ſic. Verùm cùm Eccleſia regulariter ſit loco filij, vt dixi ſ. lib. ſeptimo, §. eccleſia, nõ reuocatur niſi vſque ad legitimã filiis poſtea natis cõpetentẽ vt in donatione facta vni ex filiis, dixi ſ. quæſtione proxima, ver. Sed quid ſi pater. ita tenet Bart. in §. Imperator, nu. 6. & eſt communis opi. vt ait Soci. conſ. liij. poſt nu. 6. li. quarto. Ripa in repe. d. l. ſi vnquam, q. xlix. Rub. in repe. d. §. Imperator, nu. 226. Fortun. in tract. de vltimo fi. illatione xvj. Didac. li. primo reſolut. c. xix. poſt nu. 5. ver. Quæſtioni. Hęc tamen opi. mihi ſemper viſa fuit dura: nam monaſterium non habetur loco filij, niſi in caſibus à iure expreſſis, vt dixi in allegat. §. Eccleſia: tamen in practica credo, ꝙ Eccleſia obtineret, niſi Epiſcopus vellet ſecundum conſcientiam reſtituere totam donationẽ: & iudicio meo, ſi id faceret, bene & laudabiliter faceret. vt notatur in c. fi. xvij. q. iiij.

3 Item quæro, an diſpoſitio dictæ l. ſi vnquam locum habeat etiam in donatione ob cauſam? Reſpond. ꝙ non: & eſt communis opinio, vt dicit Soc. in l. ſecunda in princ. col. prima, verſic. Secundò reſpond. ff. ſoluto matrimonio. Iaſ. conſilio clxxj. numer. 1. in fin. libro quarto. Nam huiuſmodi donatio, cùm habeat cauſam annexam, non autem fundata ſit in ſola liberalitate non debet propter aliquid aliud quod ſuperueniat, reuocari. Sed hoc intellige, quatenus cauſa æquiualet donationi. Nam eo quod excedit, non cenſetur donatio ob cauſam, ſed donatio ſimplex. Eademque ratione diſpoſitio d. l. ſi vnquam, non habet locum in donatione remuneratoria. Ita tenet Bald. in d. l. ſi vnquam, in ſecunda lectura. Et eſt communis opin. vt ait Dec. conſil. ccclxvj. nume. 10. & dicit Iaſ. conſil. cliiij. numer. 2. in fin. libro ſecundo, ꝙ ab iſta ſententia nemo diſcrepat. Ripa in d. l. ſi vnquam quæſt. xiiij. Talis enim non dicitur propriè donatio, vt dixi ſuprà quæſt. tertia. intellige tamen, quatenus merita æquiualent donationi, iuxta ea quæ ſtatim dixi.

4 Vlterius quæro, an diſpoſitio d. legis habeat locum etiam in legatis? dixi ſuprà lib. iij. §. legatum.

5 Succeſſiuè quæro, an habeat locum etiam in legitimatione filii ſpurij, vel naturalis: vt ſcilicet talis legitimatio per ſuperuenientiam filiorum legitimorum, & naturalium reuocetur? dixi ſuprà libr. ij. §. filius.

Sed quæro, nunquid diſpoſitio d. l. ſi vnquam, 6
locum habeat, non ſolùm quando poſt donationem naſcuntur filij legitimi, & naturales, ſed etiã quando naſcitur filius naturalis tantùm, qui poſtea legitimatur. ita vt etiam eo caſu donatio iam facta reuocetur? Reſpon. ꝙ ſic: ita tenet Io. And. in additio. Spec. de ſucceſſ. ab inteſtatò circa fin. in Apoſtil. magna. Et eſt communis opi. vt dicit Pariſ. conſ. lxxij. nume. 21. lib. j. Huiuſmodi enim filij æquiparantur legitimè natis: & ideo diſpoſita in legitimis, etiam in iſtis locum habent.

Sed quid ſi filius naturalis iam eſſet natus tem- 7
pore donationis, ſed poſt donationem fuerit legitimatus, nunquid donatio reuocabitur propter illius legitimationem? Reſpõ. ꝙ non. Et eſt communis opi. vt dicit Pariſ. in allegat. conſil. lxxij. nu. 24. Hoc enim caſu nulli dubium eſſe poteſt, quin de ipſo filio iam nato, & etiam de eius legitimatione veriſimiliter teſtator cogitauerit.

Præterea quæro, nunquid huiuſmodi reuoca- 8
tio donationis, quæ fit ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam, fiat ipſo iure, immediatè ꝙ naſcuntur filij? Reſ. ꝙ ſic: Ita expreſsè colligitur ex verbo, Reuertatur, poſito in ipſa l. quod importat diſpoſitionem legis, nullo hominis miniſterio interueniente, ita tenet gloſſ. fin. in dicta l. ſi vnquam, & ita communiter ferè ab omnibus tenetur, vt dicit Corne. conſilio iiij. circa princ. libro iij. Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Corn. conſilio xj. in ſ. litera R. libro iij. Rub. in repet. d. §. Imperator, num. 182.

Vltimo quæro, pone, quòd donator ſuſcepe- 9
rit liberos, illi tamen liberi ipſo adhuc ſuperſtite moriantur, nunquid propter illorum mortem donatio ipſa reconualeſcet? Reſpond. Bartol. in dicta §. Imperator, numero 10. tenuit, quòd non: ſed in contrarium eſt magis communis opinio. vt atteſtatur Rub. in repetit. d. §. Imperator, numero 249. & ſequen. Ceſſat enim ratio coniecturatæ mentis donatoris, ſuper qua fundatur diſpoſitio d. l. ſi vnquam. Quæ quidem concluſio intelligenda eſt vt procedat, quando pater mortuis filius donationem ipſam tacitè, vel expreſsè non reuocauit, aliàs ſecus.

Sed quid ſi pater quidem donationem non 10
reuocauerit, imò permiſerit ſemper donatarium res donatas poſſidere, nunquid poterunt eius hæredes donationem ipſam reuocare? Reſpond. quòd non: & hæc eſt magis communis opinio. vt ait Rub. in d. §. Imperator, numero 253. & ſeq. Videtur enim hoc caſu donator ſatis declaraſſe voluntatem ſuam, quòd nolebat donationem reuocare, ideò illi non poſſunt eius hæredes contrauenire.

QVAESTIO. XXIIII.

1 *Donatio inofficioſa facta vni ex filiis, vel etiam extraneo poteſt per alios reuocari.*
2 *Et quid ſi ſit inofficioſa re tantùm, vel conſilio tantum?*
3 *Et quid ſi ſit iurata?*
4 *Et an filius cui pater aliquid reliquit, poſſit donationem*

inofficioſam extraneo factam in totum reuocare?
5 *Et quid ſi pater alienauit bona titulo onceroſo, an ſit locus reuocationi?*

1 Dixi etiam, aliam eſſe cauſam, propter quam donatio poſſet reuocari, quando ſcilicet eſſet inofficioſa. Hæc eſt pulchra, & ſubtilis materia. & alias intellexi, quòd Magnificus D. Camillus frater meus adhuc valdè iuuenis, cùm ego nondum natus eſſem, diſputauit in hac materia in ciuitate Alexandriæ centum concluſiones, per decem dies continuos. argumentantibus Doctoribus venerãdi noſtri collegii, qui eo tempore execdebant, numero 39. de qua diſputatione mentionem facit, & illum appellat Iureconſultum accutiſſimum Do. Rubeus Alexandrinus conciuis meus, in epiſtola nuncupatoria poſita ante repetitionem, quam edidit ſuper d. §. Imperator, vbi eleganter tractat hanc materiam, & dicit, quòd in illis circulis orta fuit contentio inter ipſum dominum Rubeum, & patrem meum, quem appellat ſenatorem digniſſimum, & Iureconſultum præſtantiſſimum.

Scire debes quod ad reuocandam donationem, vltra remedium l. ſi vnquam, de quo in præcedentibus quæſtionibus, eſt etiam à iure prodita querela inofficioſæ donationis, de qua toto titulo C. de inofficio. donatio. & in d. §. Imperator. Vt ergo bene intelligas hanc materiam, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus. Aut enim quis donat extraneo omnia ſua bona vel eorum partem, quam veriſimiliter ſi de filiis cogitaſſet, non donaſſet: & hoc caſu per remedium d. l. ſi vnquam, ipſa donatio ſuperuenientibus filiis donatori, in totum reuocatur, vt dixi in præcedenti quæſt. per totam quæſt. Aut verò pater habens vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam veriſimiliter non donaſſet: ſi alios filios ſuſcipere cogitaſſet: & hoc caſu ſi alij filij ſuperueniant, reuocatur vſque ad legitimam tantùm: & ita procedat text. in l. ſi totas. C. de inoffic. donat. vt dixi ſuprà q. 22. verſ. Secundò infertur: & hæ duæ reuocationes fundantur ſuper veriſimili mente donantis.

2 Aut verò quis non agit ad reuocationem donationis, ſub prætextu, quòd veriſimiliter donans ſi de ipſis filiis cogitaſſet, donationem non feciſſet, ſed tanquam quòd donatio ipſa ſit inofficioſa. & intellige, quòd donatio tunc dicitur inofficioſa, quando donans non retinet in patrimonio tantum quantum capit legitima filiorum, & hoc caſu adhuc eſt diſtinguendum: nam aut talis donatio eſt facta vni ex filiis, & tunc ſiue donatio ſit inofficioſa re tantùm, ſiue ſit inofficioſa re, & conſilio, nunquam reuocatur, niſi vſque ad legitimam aliorum filiorum, l. ſi liqueat. C. de inoffic. donat. ita tenet Bartol. in d. §. Imperator, numero. 1. & eſt communis opinio. vt ait Picus in l. poſt contractum, poſt numerum 3. ff. de donat. Bertrand. conſilio clxxix. poſt numerum 8. libro ij. in ſecunda parte, faciunt quæ dixi ſuprà quæſt. proxima, in d. verſicul. Secundò infertur. Aut verò eſt facta extraneo, & tunc ſi eſt inofficioſa re tantùm, reuocatur ſolummodo vſque ad legitimam. text. eſt in l. j. ij. & iij. C. de inofſic. donatio. Si verò eſt inoficioſa re, & conſilio, reuocatur in totum. ita tenet Bartol. in d. §. Imperator, poſt numerum 1. & eſt communis opin. vt dicit Aret. conſilio xlvij. poſt numerum. 3. Socin. inter conſilia Curtij Sen. conſilio ij. numero 1. Iaſ. in authen. vnde ſi parens, circa fi. C. de inofficio. teſtamen. Picus in d. l. poſt contractum, numero 6. Curt. Sen. conſilio j. numero 39. Pariſien. conſilio lxxij. numero 28. & ſequent. libro j. & conſilio lxxiij. numero 26. & ſequen. eodem vol. Natta conſilio cxxv. numero. 3. Socin. Iun. conſ. lxvij. numero 55. libro ij. Dicitur autem donatio inofficioſa re, & conſilio, quando pater ex propoſito illam facit ad præiudicium filiorum, & ſic vltra læſionem, quæ re ipſa interuenit, concurrit etiam animus. & conſilium paternum in damnum filiorum. & hæc nota ad intelligentiam terminorum, quos multi ignorant.

3 Hæc autem omnia, quæ ſuperius dicta ſunt de inofficioſis donationibus reuocandis, locum habent, non ſolùm in donatione ſimpliciter facta, ſed etiam in donatione iuramento confirmata, adhuc enim poteſt non obſtante iuramento reuocari ita dicit Bartol. in dicto §. Imperator, numero 5. & eſt communis opinio. à qua nemo diſcrepat, vt ait Curt. Sen. in dicto conſilio j. numero 15. quem refert Didac. libro j. reſolut. capit. xix. verſic. Cæterùm. Cùm enim diſpoſitio tituli de inoffic. donat. ſit introducta fauore filiorum, non debet patris iuramentum in eorum præiudicium aliquid operari.

4 Sed quid ſi pater ipſi filio aliquid reliquit, nunquid poterit adhuc donationem inofficioſam extraneo factam in totum reuocare? Reſpond. quòd non: ſed hoc caſu ſolummodo reuocat vſque ad legitimam. Ita dicit Bartol. in d. §. Imperator, poſt numerum 1. & eſt communis opinio. vt atteſtatur Bertrand. conſilio xxxviiij. numero 3. libro j. in ſecunda parte. Sicut etiam videmus, quòd filius, cui aliquid eſt titulo inſtitutionis relictum, etiam minus legitima, non poteſt teſtamentum impugnare, ſed tantummodo petere ipſius legitimæ ſupplementum, vt dixi ſuprà li. iij. §. teſtamentum, q. 38.

5 Et hæc quidem concluſio locum habet in his tantùm, quæ pater donationis titulo in alium tranſtulit? Sed ſi pater aliquid alienauerit titulo oneroſo eo caſu non eſt locus reuocationi: & licet Bartol. in l. non vſque adeò, poſt numerum 1. ff. ſi quis à paren. ſuo fue. man. tenuerit contrarium, ſcilicet, quòd imò poteſt reuocare ſaltem vſque ad legitimam, tamen magis communis opinio eſt, quòd nullo modo poteſt reuocare, neque vſque ad legitimam. & ita hanc opinionem contra Bartol. dicit eſſe communem Rub. in d. §. Imperator, numero 30. & ſequen. ff. de legat. ij. Picus in d. l. poſt contractum, numero 13. circa fin. & numero 15. loquitur etiam quando fraus patris in ipſa alienatione interuenit. Quæ tamen concluſio mihi ſemper viſa fuit nimis rigoroſa, & ideò vbi appareret, quod ille tertius fuiſſet particeps fraudis, libenter inclinarem in ſententiam Bartol. vt ſcilicet eſſet locus reuocationi, ſaltem vſque ad legitimam. & hæc opinio. æquior eſt, vt omnes fatentur.

QVAESTIO XXV.

1 *Donatio ob cauſam, cauſa non ſecuta, ipſo iure reuocatur.*
2 *Donatio cauſa mortis poteſt quandocunque reuocari.*
3 *Et quid ſi poſt reuocationem donator ſine hærede deceſſerit?*
4 *Et an propter conualeſcentiam donantis cenſeatur reuocata donatio cauſa mortis?*

1 PRæter has reuocationis cauſas, de quibus præcedentibus quæſtionibus tractatum eſt, ſcire etiam debes, quòd donatio ob cauſam, ſi cauſa non eſt ſecuta, ipſo iure reuocatur, & donanti competit rei vendicatio. text. eſt in l. prima. C. de donatio. ob cauſam: & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. conſilio cxxvj. numero 14. Vulgata enim eſt iuris regula, quòd ceſſante cauſa ceſſat effectus.

2 Sciendum eſt etiam, quòd donatio cauſa mortis poteſt à donatore quandocunque reuocari. l. mortis cauſa, la quarto. ff. de donat. cauſa mortis, & hoc eſt in iure notiſſimum: poteſt autem donatio cauſa mortis, non ſolùm expreſſa, ſed etiam tacita voluntatis demonſtratione reuocari, puta, ſi donator rem quam donauerat, voluntariè in alium alienauerit. ex hoc enim donatio ipſa reuocatur, l. illud. ff. de donatio. cauſa mortis, & fuit opinio. Dyn. in l. Stichum qui meus. ff. de legat. j. quam dicit eſſe communem Alciat. in l. non omnis. ff. ſi certum petatur. Didac. in Rubr. de teſtamen. in tertia parte, poſt numerum 18. verſicul. Quartò his. videtur enim ex hoc colligi donatorem ipſius donationis pœnituiſſe, & maluiſſe alium quàm donatarium rem donatam habere.

In hoc tamen propoſito, nota mirabilem deciſ. Ang. in ſua diſputatione incip. Aſtenſis miles, quòd licet donator voluntatem mutauerit, ſi tamen poſtea contingat illum decedere ſine hærede ex teſtamento, vel ab inteſtato, donatio non cenſetur reuocata. Et mouetur per textum, in l. prima. ff. qui ſine manu. ad liber. perue. & hanc opinionem Ange. dicit eſſe frequentius receptam Didac. in dicta tertia parte, nume. 24. quæ licet, vt ipſe ſubdit, in puncto iuris non ſatis bene ſuſtineri poſſit, non tamen putarem ab ea eſſe in practica recedendum. 3

Sed nunquid ob conualeſcentiam donantis, reuocata cenſetur donatio cauſa mortis, etiam ſi aliunde expreſsè aut tacitè illum donationis pœnituiſſe non appareat? Reſpond. ſiquidem donario facta fuit nullo inſtante mortis periculo, non reuocatur ob donantis conualeſcentiam, ſed ſi facta fuit inſtante periculo, vtique reuocatur: ita intelligi debet text. in l. ſi mortis cauſa res donata. ff. de donat. cauſa mortis, & eſt communis opinio, vt ait Alciat. in dicta l. non omnis, quem refert Didacus in Rubrica, de teſtament. in tertia parte, poſt numer. 23. verſic. Secundò reuocatur. Et hæc hactenus. 4

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRISCONSVLTI

CLARISSIMI AC REGII Senatoris.

Ex libro quarto Sententiarum receptarum.

§. *EMPHYTEVSIS.*

BReuior erit hic tractatus (vt opinor) omniũ expectatione. Eſt enim hęc Emphyteuſis materia ferè vbique frequens & quotidiana. Sed huius rei duo præcipuè in cauſa fuere. Primùm, quòd ex his quæ ad hanc materiam pertinent, aliqua in feudalibus quæſtionibus à nobis tractata ſunt. Alterum (quod alicui fortè mirum videbitur) ꝙ Alexandriæ nulla ferè eſt domus, nulla area, fundi verò pauciſſimi, hoc Emphyteuſis vinculo obſtricti, atque inde euenit, vt cùm in hac materia nunquam de facto conſultus reſponderim, aut iudicauerim, in hoc Paragrapho ea tm̃ ſcripta ſint, quæ in tumultuaria lectione obiter occurrerũt. At verò in hac Mediolanenſi vrbe nihil aliud ſonant ius dicentium palatia, quàm Emphyteuticorum canonum ſolutiones & poteſtates, ſuperinde caducitates.

QVAESTIO I.

1 *Quid differat contractus libellarius ab Emphyteuſi?*
2 *Et quid contractus cenſualis?*
3 *Et an in dubio cenſeatur contractus cenſualis, vel Emphyteuticus?*
4 *Et quid differat ſimplex locatio ab Emphyteuſi?*
5 *Et quid ſi præſtetur magna penſio, & correſpondens fructibus?*
6 *Et quid ſi in inſtrumento promiſcuè facta ſit mentio de Emphyteuſi & locatione?*

1 PRo intelligentia itaque terminorum, ſcire debes, ꝙ nonnulli ſunt contractus Emphyteuſi valdè ſimiles, & affines, puta contractus libellarius, cenſualis, & locatio. Quæro ergo quid ab Emphyteuſi differant huiuſmodi contractus? Reſpon. Contractus libellarius dicitur, quando Vaſallus vel Emphyteuta concedit alteri pro certa annua penſione prædium, ꝙ ipſe habuerat ab alio in feudum, vel Emphyteuſim. & ſic: quando concedens non eſt dominus, ſcilicet directi dominij: & hoc eſt ꝙ vulgò appellamus Emphyteuſim ſubalternatam, Quando verò concedens eſt dominus, tunc propriè dicitur contractus Emphyteuticus. & ita firmant communiter Doctores, vt dicit Iaſ. in l. j. poſt nu. 29. C. de iur. Emphyt. Quidquid tamen ſit, ex proprietate dictionum, hodie contractus Emphyteuticus, & libellarius (ſaltem ex communi vſu loquendi) Idem ſunt. & in hoc omnes cõueniunt, vt ait Dec. cõſ. cxlvj. num. 2. quem refert Pariſ. conſil. lxxvij. numer. 22. libr. iij. & ita video indiſtinctè obſeruari in hac prouincia, in qua paſſim hæc duo pro ſinonimis reputantur. Et diſpoſitum in vno, abſque controuerſia locum habet etiam in altero. Hodie enim abutimur iſtis vocabulis, vtendo illis promiſcuè, & ponendo vnum pro alio, vt dicit Angelus conſ. clxxxiiij. nume. 3. Tiraquel. de retractu mun. §. xxxiij. glo. j. num. 1.

Contractus autem Cenſualis differt ab Emphyteutico: nam in cenſuali transfertur in recipientem dominium, tam directum, quàm vtile, in emphyteuſi autem non transfertur niſi vtile, directum verò remanet apud concedentem. ita dicit glo. in cap. conſtitutus, in verbo, iuxta ratam, in fi. de Religio. domib. quam ſequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Abbas ibi. nu. 20. & ita dicit firmare communiter Doctores Iaſ. in d. l. j. nu. 39. C. de iure emphyt. & ſic cenſum ſoluimus de re noſtra, penſionem verò de re aliena. Propriè enim canon, qui ſoluitur ab Emphyteut. dicitur penſio: ille verò, qui ſoluitur à Cenſuali, dicitur cenſus, licet hodie promiſcuè vtamur etiã iis vocabulis, vt atteſtatur Abbas in loco præallegato. & ex hac differentia infertur ad vnum, ꝙ eſt maximæ importantiæ, quia ſcilicet, ſi cenſuarius ceſſet in ſolutione canonis per biẽnium, non cadit ipſa re caſuali, vt dixi ſuprà. §. cenſus. Secus autem in emphyteuta de quo latè dixi infrà quæſt. viij. 2

Sed pone, quòd ego acceperim aliquam domum, vel feudum pro annua penſione, ſeu canone, nunquid in dubio cenſebitur contractus cenſualis vel emphyteuticus? Reſpond. Doctores dicunt, quòd ſi vniformiter ſolutum fuerit quot annis certum quid præſumitur potius ſolutum iure emphyteutico, vel coloniæ perpetuæ, quàm iure cenſus. Hoc enim eſt in minus præiudicium concedentis. & ita tenet communis ſchola Scribentium, vt atteſtatur Berous quæſtio. xiiij. numero 1. Quod ego intelligo, vt procedat tam in conceſſione facta à priuato, quàm in conceſſione facta ab Eccleſia: nam vtroque caſu militat eadem ratio. Bene verum eſt, quòd ſi ex verbis conceſſionis expreſsè apparere poſſet, de quo contractu ipſi contrahentes ſenſiſſent, non eſſet à verborum proprietate recedendum. in 3

dubio

dubio autem ſtandum eſſet in regula, quòd præſumeretur emphyteuſis, vel locatio perpetua, potius quàm cenſus.

4 Quid autẽ differat ſimplex locatio ab emphyteuſi, ſunt termini omnibus notiſſimi.

5 Et aduerte, quia ſi præſtatur modica penſio, & in pecunia, debet potius iudicari emphyteuſis, quàm locatio: nam pro contractu emphyteutico ſoluitur, quid minimum pro recognitione. & hæc eſt propriè eius forma, & in hoc omnes conſentiunt, vt dicit Natta conſi.xlix.poſt numer.7. ſi verò præſtatur magna penſio, quæ, ſcilicet fructibus correſpondeat, vel quaſi vel præſtatur aliqua pars fructuum, debet potius iudicari locatio quã emphyteuſis, & quòd quando penſio quæ præſtatur correſpondet fructibus, debeat de tali contractu iudicari tanquam de locatione, potius quã de emphyteutica conceſſione, dicit concludere communiter Scribentes Cagnol.in l.ij.nu.202.C. de reſcind.vendi.

6 Vnum ſcias, quòd ſi in aliquo cõtractu ſit promiſcuè facta mẽtio de emphyteuſi & locatione, vel contractu libellario, debent attendi conuentiones, & pacta, de quibus in ipſo inſtrumẽto, cui ſcilicet contractui magis conueniant, & ſecundũ illa debet iudicari, in quam ſpeciem contractus cadat: illa enim denominatio nihil facit, ſed potius attenditur effectus rei. & hæc eſt communis opi. vt dicit Bello.conſi.xxj.nu. 5.

QVAESTIO II.

1 *Emphyteuſis an ſit contractus nominatus?*

QVæro, nunquid emphyteuſis ſit contractus nominatus? Reſpõd. quòd ſic: habet enim elegans nomen, & ab alijs diſtinctum, vt dicit Angel.in l.j.nume.1.C.de iur.emphyteu.& ita communiter concluditur, vt ait Iaſ.in prælud.feudorum, nu.24.in fin. Vtilitas autem eſt maxima, quia in contractibus nominatis, non eſt licita pœnitẽtia, licet ſecus ſit in contractibus innominatis, vt dixi ſuprà hoc eodem libro, §.j.

QVAESTIO III.

1 *In contractu emphyteutico, vel libellario, an requiratur, quòd à principio præſtetur certa quantitas?*

1 QVæro, nunquid in contractu emphyteutico, vel libellario de neceſſitate requiratur, ꝙ à principio præſtetur certa quantitas? Reſpond. in hoc variæ ſunt Doctorum opinio. nam Iacob.de Aret.in l.prima.C.de iure emphyteu.tenet, quòd de ſubſtantia, & forma contractus emphyteutici requiratur, ꝙ à principio præſtetur certa quantitas pro primo ingreſſu. & dicit Alberic.in dicta l. prima. quòd hæc opinio communiter approbatur, quem refert Dec.in cap.in præſentia, numero 48.in fin.de proba. Contrariam verò ſententiam, quòd, ſcilicet non requiratur, quòd à principio præſtetur illa certa quantitas, videtur ſenſiſſe Bartol.in l.ſi mihi, & Titio, poſt nume.4.ff.de verborum obligatio. vbi dicit, quòd emphyteuſis dupliciter haberi poteſt, ſcilicet titulo lucratiuo, & titulo oneroſo, id eſt, quando præſtatur certa quantitas: & hanc dicit eſſe communem Petrus in dicta l.prima, vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur de conſuetudine. Idem dicit Cyn. in dicta l.prima, quem referunt Salice.ibi, numero 3.& Iaſ.numero 3.& Pariſ.conſi.lxxvij.numero 13.lib.iij. Dicit etiam Abb.in c.potuit, nu.6.in fi.de locato, quòd ita dicũt communiter Doctores. Vnde cùm hæc opi. quæ etiã de iure verior videtur, ſit indubitata conſuetudine comprobata, non eſſet ab ea iudicando, aut conſulendo recedendum.

QVAESTIO IIII.

1 *In contractu emphyteutico, an requiratur ſcriptura?*

QVæro, nunquid de ſubſtantia cõtractus emphyteutici requiratur à principio ſcriptura? Reſpond. quòd ſic, aliàs contractus ipſe non valet. ita tenet gloſſ.in l.prima. in verbo, Alienationis.C.de iure emphyte. Et ita communiter tenetur, vt ait Salyc.in dicta l.prima.nume. 5. quem refert Aret.in §.adeò, nume.8.inſtitut. de locato. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Imola in capit.potuit, poſt numer.7.verſicu. Item differt à cõtractu, &c. de locato. ſubdens, quòd eſſet etiam ſeruanda in practica. Socin.conſilio clxix.numer. 12.libro ij. quòd eſt duplicatum in conſilio cxx. libr.iiij. Iaſ.in dicta l.prima.numer.61.& ſeq.C.de iure emphyteut. Afflict.deciſ.lxxij.ante numer.8. & ꝙ contractus emphyteuticus non poſſit probari niſi per ſcripturam, dicit eſſe communem Alexand.conſil. 50.nume.4.lib.v. Contrariam tamen ſententiam, quòd ſcilicet poſſit etiam ſine ſcriptis celebrari contractus emphyteuticus, tenuit gloſſ.in dicta l.prima.in verbo, ſcriptura, & hanc approbat conſuetudo, vt dicit Bartol.in d.l. prima, numer.6. Angel.in dicta l.prima, numer.3. Pariſ.conſilio lxxvij.nume.16.& ſequen.lib.iij. vbi dicit, quòd licet contraria opi. videatur magis cõmunis, tamen quia illa eſt approbata per conſuetudinem, eſſet ſeruanda. Idem dicit Soc.in d.cõſi. clxix.nume.12. Ego tamen non puto ita abſolutè verum eſſe, quòd hæc opin. ſit recepta à conſuetudine. & multi etiam Doctores atteſtantur ſe vidiſſe contrarium obſeruari, præſertim Aret.in d. §.adeò, nume.8. propterea crederem melius eſſe in practica adhærere communi opin. quæ etiam tutior eſt, & æquior, niſi in ſpecie appareret in eo loco, in quo contingeret hoc deduci in controuerſiam, cõtrarium obſeruari: hoc enim caſu non eſſet ab huiuſmodi conſuetudine, & obſeruantia recedendum,

QVAESTIO V.

1 *Vaſallus an poſſit rem feudalem alteri concedere in emphyteuſim?*

QVæro, nunquid vaſallus poſſit rem feudalem concedere alteri in emphyteuſim? dixi intrà hoc eodem lib.§.Feudum, quæſtio.xxxiij. verſicu. Idem etiam. 1

QVAESTIO VI.

1 *Prælatus poteſt concedere in emphyteuſim bona eccleſiæ quæ ſolita ſint in emphyteuſim concedi.*

2 *Et an ſi concedantur alio modo, quàm ſolita ſint concedi, vitietur in totum conceſſio: an autem quatenus exceſſa eſt forma ſolita?*

3 *Et vſque ad quam generationem poſſit res eccleſiæ in emphyteuſim concedi?*

4 *Et an poſſint concedi etiam pro hæredibus extraneis?*

QVæro, nunquid prælatus poſſit concedere bona eccleſiæ in emphyteuſim? Reſpon. ſi- 1

quidem bona ipſa ſunt ipſius eccleſiæ pleno iure, non poteſt prælatus ea in emphyteuſim concedere, niſi ſubſiſtente legitima cauſa, & debitis ſolemnitatibus interuenientibus; & de hoc non eſt dubitandum, quia conceſſio in emphyteuſim eſt ſpecies alienationis. & ſi prælatus à iure prohibetur locare res eccleſiæ ad longum tempus, vt dixi infrà hoc eodem libro. §. locatio. multò minus dicendum eſt ei concedi, vt poſſit eas dare in emphyteuſim, quæ plus eſt, quàm locatio. Si verò res eccleſiæ ſolitæ eſſent in emphyteuſim concedi, bene poſſet prælatus, ſi ad eccleſiam aliquo caſu reuerterentur, illas concedere in emphyteuſim, abſque ſolemnitatibus in rei eccleſiaſticæ alienatione requiſitis. ita colligitur ex text. in capi. ij. de feud. quem ita communiter Doctores interpretantur, vt ait Didacus libr. ij. reſolut. capit. xvij. nume. 4. & hæc eſt communis concluſio, vt dicit Socin. conſi. clxix. nume. 9. lib. ij. ꝙ eſt duplicatum in conſil. cxx. lib. iiij. & in hoc propoſito videnda ſunt ea quæ dixi in d. §. feudum. q. xiij.

2 Scias tamen, ꝙ debet huiuſmodi conceſſio in emphyteuſim fieri, eo modo quo ſolita eſt, aliàs non valet. & quidem, quantum ad id in quo exceſſa eſt forma ſolita, nullus eſt qui dubitet, quin conceſſio ipſa corruat. Punctus eſt an vitietur in totum, an autem ſuſtineatur quatenus facta eſt intra ſolitam formā. Aliqui enim dixerunt, quòd non vitiatur in totū, ſed ſuſtinetur, quatenus eſt ſolita concedi. & fuit opinio. Bald. in auth. ſi quas ruinas, nu. 2. C. de ſacroſanct. eccle. vbi vult, quòd ſi res eccleſiæ eſt ſolita concedi in emphyteuſim, vſque ad tertiam generationem, & cōcedatur in quartam, conceſſio ſuſtineatur vſque ad tertiam tantùm, & in reliquo vitietur. & hāc opinionem dicit eſſe communem Iaſ. in auth. qui rem, nume. 21. C. de ſacroſanct. eccle. Dec. in d. auth. qui rem, nume. 22. quem refert Tiraquel. de retractu conuentionali, in fin. operis, nume. 144. Claud. in l. j. §. ſed ſi mihi, nume. 3. ff. de verbo. obliga. Curt. Iun. de feu. in prima ſecundæ principalis, in ſexta quæſtio. Alciat. in d. §. ſed ſi mihi, nu. 20. Et dicit Dida. libro ſecundo, reſolut. cap. ſexto, numero 5. quòd hæc ſententia eſt frequentiori calculo recepta. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet, quòd imò vitietur in totum, videtur tenuiſſe Barto. in dicta authen. qui rem, nume. 7. & reperio, quòd Alexā. conſilio cxhij. numer. 3. libro vij. dicit, quòd hæc eſt magis communis concluſio, ſaltem quando eſt vnica conceſſio, quòd eſſet magnum verbum, ſi eſſet verum. Ego tamē credo proculdubio contrariam opinionem eſſe veriorem, & magis communem, etiam in caſu quo vnica tantùm cōceſſio facta eſſet: non enim debet vtile per inutile vitiari, quando recipit commodam diuiſionē. Sed ſi eſſet dare caſum in quo vtile ab inutili nō poſſet commodè diuidi, bene crederem, quòd tota cōceſſio vitiaretur. vide quæ dixi in d. §. feudum. quæſtio. xiij. in fin.

3 Quæro vſque ad quam generationem poſſint res eccleſiæ in emphyteuſim concedi? Reſpond. text. in §. emphyteuſim. in authē. de non alienan. videtur innuere, quòd non poſſint concedi niſi in accipientis perſona & in duobus eiuſdē perſonæ hæredibus: & ſic niſi vſque in tertiam generationem. Nihilominus tenenda eſt contraria opinio, ꝙ ſcilicet poſſint concedi vltra filios, & nepotes. & videtur tex. in §. licentiam. in auth. de aliena. & emphy. & hanc opinio. dicit eſſe communem Alexand. conſil. cx. nume. 19. lib. iij. & ꝙ poſſit concedi pro omnibus deſcendentibus vſque in infinitum, dicit eſſe communem Ziliolus de Cauitellis inter conſilia Anchara. conſi. vlti. nu. Gozad. conſil. xxv. poſt nu. 20. verſic. Ad decimum. & in hoc non eſt dubitandum.

Sed nunquid poterunt etiam concedi in em- 4
phyteuſim pro hæredibus extraneis? Reſpond. in hoc articulo Doctores variè loquuntur. Aliqui enim tenuerunt, ꝙ poſſit concedi etiam pro hæredibus extraneis. & hanc opinionē dicit eſſe magis communem, maximè modernorum, Socin. conſil. ccxxvj. nu. 33. libr. ij. Alij verò multi tenuerunt contrarium, ſcilicet ꝙ imò non poteſt etiam expreſsè concedi, ita vt tranſeat ad extraneos hæredes. & hanc opinionem dicit eſſe communem Imola in l. ex facto, la grande, nume. 14. in fin. ff. de hæredib. inſtitu. prout illum refert Alexand. in l. etiam, poſt nume. 3. ff. ſolu. mat. licet reuera Imola ibi loquatur ſolummodo, quando emphyteuſis eſt ſimpliciter conceſſa, vt retuli infrà quæſtio. xxviij. verſicu. Tertius eſt, idem dicit Rubeus in l. Gallus. §. quidam rectè, nu. 197. & nume. 203. Sed aduerte, ne æquiuoces, aliud enim eſt quærere, an res eccleſiæ poſſit concedi in emphyteuſim, hoc expreſsè acto, ꝙ tranſeat etiam ad extraneos hæredes, & non eſt iudicio meo dubitandum, quin poſſit, modo ſubſit legitima cauſa, & debitæ ſolemnitates interuenerint. Et ita hanc eſſe communem opin. atteſtatur Gratus conſi. cxxviij. numer. 6. libr. ij. Si enim (vt ſuperius dixi) his duobus concurrentibus, poſſunt res eccleſiæ alienari pleno iure, multò magis debent poſſe alienari ſolūmodo reſpectu vtilis dominij. & in iſtis terminis procedat conſilium Soci. ſuperius allegatum. Aliud verò eſt quærere an emphyteuſis eccleſiaſtica ſimpliciter cōceſſa alicui pro ſe, & hæredibus, tranſeat etiā ad hæredes extraneos: & iſti ſunt alij termini, de quibus latius dictum eſt ſuo loco j. q. xxviij. in dicto verſi. Tertius eſt caſus, cum ſeq.

QVAESTIO VII.

1 *Ius emphyteuticum quanto tempore præſcribatur?*

QVæro. ex quanti temporis præſtatione præſcribatur ius emphyteuticum? dixi infrà lib. vij. §. præſcriptio.

QVAESTIO VIII.

1 *Emphyteuta ceſſans in ſolutione canonis per triennium, cadit ab emphyteuſi.*

2 *Et quid ſi in contractu appoſitum fuerit iuramentum?*

3 *Et quid ſi ſit res magni valoris, & penſio ſit minima?*

4 *Et quid ſi penſio non erat minima, ſed in parte tantū ceſſatum fuerit?*

5 *Et quid ſi emphyteuta non poſſidebat rem ipſam emphyteuticam?*

6 *Et quid ſi emphyteuta propter bellorum calamitates nullos fructus percipere potuit?*

7 *Et an propter ſterilitatem facienda ſit remiſſio emphyteutæ?*

8 *Et quid ſi in re emphyteutica contingat damnum caſmate, vel corroſione fluminis?*

9 *Et quid ſi emphyteuta ignorabat rem eſſe emphyteuticā?*

Et an

10 *Et an oblatio canonis ſufficiat ad euitandam pœnam caducitatis?*

11 *Et an ſolutio canonis facta per procuratorem proſit emphyteutæ?*

12 *Et quid ſi in cōtractu emphyteuſis fuerit propter ceſſationem appoſita aliqua pœna, an adhuc poterit propter ceſſationem expelli?*

13 *Et quid ſi emphyteuta plures hæredes reliquerit, & vnus tantùm ceſſauerit in ſolutione canonis, an tota res emphyteutæ cadat in commiſſum?*

14 *Et an ceſſatio facta per patrem, noceat eius filiis vocatis in inueſtitura?*

15 *Et an emphyteuta, qui canonem non ſoluit, poſſit purgare moram?*

1 NOtiſſima eſt concluſio, quòd Emphyteuta tenetur ſolnere domino directo canonem, ſiue penſionem illi debitam, & promiſſam, aliàs ſi ceſſauerit in ſolutione canonis, cadit à toto iure, quod habet in ipſa re ſibi in emphyteuſim conceſſa, ita, quòd vtile dominium conſolidatur cum directo, & ſic applicatur ipſi domino directo & intellige, quòd nō per ſimplicem ceſſationem vnius anni cadit ab emphyteuſi, ſed requiritur, quòd ceſſet per triennium integrum, ſi ſit emphyteuta priuati: ſi verò ſit emphyteuta Eccleſiæ, requiritur, quòd ceſſet per biennium integrum. & de hoc ſunt text. aperti in l. ij. C. de iure emphy. in cap. potuit, de locato, in quibus locis ordinariè tractatur hæc materia.

2 Et hoc quidem abſque dubio procedit, vbi in contractu ipſo emphyteutico non eſt appoſitum iuramentum. Sed qnid ſi contractus inueſtituræ ſit iuramento confirmatus, nunquid adhuc procedit concluſio, vt non incurrat caducitatem, niſi per trienninm integrum ceſſauerit? Reſpon. Bald. in cap. querelam de iureiuran. tenuit, ꝙ ſtatim, ꝙ ceſſauerit per annum, efficitur periurus, & cadit à iure ſuo, & hāc opi. dicit eſſe communem Guliel. de Benedic. in repet. c. Raynutius, in verbo, Teſtamentum, el tertio, num. 27. Gozad. conſ. lvij. poſt num. 19. verſic. Non obſtāt allegata. Eſt magna deciſio, maximè iis temporibus in quibus Notarij in omnibus inſtrumentis inſerunt iuramentum, & per ſimplicem tactum cuiuſcunque ſcripturæ, illaqueant animas contrahentium, qui pro maiori parte neſciunt, quid illud importet: & propterea hæc opi. mihi nunquam placuit. Debet enim iuramentum ſemper intelligi ſecundùm naturam cō tractus ſuper quo interponitur, non quidem vt amplietur eius naturam, ſed vt confirmet, vt dixi infrà lib. vij. §. iuramentum. Et ad hoc per tenentes communem opinionem, non accommodatur iudicio meo aliquod concludens reſponſum & certè ſi caſus contingeret (ſaluo ſemper indicio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ) de facili inclinatem in contrariam ſententiam, quæ æquior eſt: & fortè illam etiam ſequeretur Senatus noſter, qui ſemper innititur æquitati, & qui quotidiè ſolet diſpēſare contra caducitates, pro vna vice tantùm tanquam introductas à mero rigore iuris.

Sed pone, quòd quis habeat in emphyteuſim rem magni valoris, puta ſcutorum mille, pro minima annua penſione, puta vnius ſcuti, nunquid ſi ceſſauerit per triennium, incurret pœnam caducitatis? Reſpond. quòd ſic: ita allegatur tenere glo. in auth. qui rem, in verbo, Repelli poteſt. C. de ſacroſanct. eccleſ. licet reuera arguat pro, & contrà, & nihil determinet, imò potius videatur reſidere in contraria opin. Sed quidquid ſit, hanc opinionem ſequuntur omnes Doctores, vt dicit Apoſtil. ad dictam gloſ. Et dicit Bar. in dicta auth. qui rem, num. 5. quòd ita tenent omnes Doctores, idem dicit Ripa in repet. l. fin. num. 130. C. de reuocan. donatio. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Dec. in d. auth. qui rem, num. 3. ſubdens, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quem refert Afflict. de ciſ. lxxx. nu. 7. in fin. propterea in practica nō eſſet ab ea recedendum. nam in conſtituenda penſione, quæ ſoluitur ab emphyteuta, potius habetur in conſideratione recognitio directi dominij, quàm emolumētum ipſius concedentis. Et ideò in hoc propoſito eadem ratio militat in parua penſione quæ in magna, imò fortè maior eſt contemptus in modica ſumma quàm in maiore.

Hoc autem de plano procedit, quando (vt dixi) penſio ipſa conſiſtit ſolummodo in vno nummo: ſed quid ſi penſio conſiſtebat in decem ſcutis, & per triennium ceſſatum fuerit in ſolutione quatuor vel quinque ſcutorum, nunquid dicendum eſt, quòd cadat à tota emphyteuſi, an autem cadat tantùm pro rata eius in quo ceſſauit? Reſpond. Specula. de locato. §. nunc aliqua, quæſtio. xxix. tenet, quod licet ceſſàuerit tantùm pro parte, nihilominus cadat à toto. & hanc opinionem dicit eſſe magis communem Iaſ. in l. ij. num. 54. C. de iure emphyt. quem refert Apoſtil. ad Riminal. conſ. cclxxxj. ſub nu. 5. Ipſemet tamen Speculator ibidem in ſeq. q. quæ eſt quæſtio xxx. videtur tenere totum contrarium, quod ſcilicet ſolummodo pro rata incidat in caducitatem, vt ponderat Iaſ. in loco præallegato, dicens mirum eſſe, quod Speculator ita feſtinanter fuerit ſibi contrarius. Ego tamen aliqnando dicebam ita poſſe diſtingui, vt illæ duæ deciſiones. Specul. ad concordiam reducerentur. Aut penſio erat vnius nummi, & ceſſans in illo nummo non excuſatnr à caducitate, vt dictum eſt ſuprà, verſic. Proximo. & in iſtis terminis non loquitur Specul. in xxix. nec in xxx. q. Aut penſio erat maioris ſummæ: & tunc, aut emphyteuta ceſſat in parte notabili, puta dimidia, aut tertia, aur quarta parte: & ſi quidem ceſſauit per errorem, vel paupertatem, excuſatur non ſolùm pro parte, qua ſoluit, ſed etiam pro toto. Aut verò non apparet de paupertate, neque de errore, & tunc cadit à toto, ſecundùm opinio. Specul. in d. quæſtio. xxix. quæ etiam eſt communis, vt ſuperius dixi, Quam tamen ego intelligo vt procedat, quando præſtabatut vnica penſio ſuper tota re, puta decem aurei ſuper vna domo, vel fundo, &c. ſecus autem ſi penſio præſtaretur ad ratam, puta pro, quinquaginta perticis terræ, ad rationem ſolidorum decem, pro ſingula pertica: nam hoc caſu inclinādo in mitiorem partem, teneo, ꝙ ex quo quælibet pertica habet quodāmodo conſtitutā ſuam penſionē, non caderet Emphyt. niſi pro illis perticis, ꝑ quibus nō perſoluiſſet pēſionē, vt quis nō puniat, niſi eaten⁹ quaten⁹ deliquit. Regulariter eñ qs puniri ñ debet, niſi in eo in quo deliquit. l. reſcriptū. ff. de his qb⁹ vt indig. & eſt cōis regula, vt ait Ioan. Monach. in ca. xj. nume. 2. de hæret. in ſextò. Faciunt quæ dixi infrà hoc eod. libr. §. feu-

dum.quæſt.xxxj.ver.Sed pone.Aut verò emphyteuta ceſſauit in minimo,puta,quia ſi penſio erat ſex,aut octo ſcutorum,ceſſauit in vno:& hoc caſu eſſet excuſandus à caducitate pro rata, & ĩ iſtis terminis loqui videtur Spec.in d.q.xxx.Ego tamē de facili inclinarē,ꝙ excuſaretur in totū,maximè vbi nō appareret illum ceſſaſſe propter contumaciam vel contemptum,quod in dubio præſumēdum non eſt. & ita in facti contingentia iudicauit Senatus in publica audientia,in cauſa cuiuſdā Dioniſij Garenzani.qui ex facto florenorum 16. ceſſauerat in tribus libris imperialium.

5 Sed quæro quid ſi emphyteuta per illud tempus quo in ſolutione ceſſauit,rem ipſam emphyteuticam,non poſſederit,nunquid hoc non attento adhuc incurrit caducitatem?Reſpon.Specula. in dicto §.nunc aliqua,verſic.lxxxij.tenuit, quòd ſic.Tu tamen tene contrarium. Non enim poteſt dici emphyteuta eſſe in aliqua culpa, ex quo rem ipſam non poſſidebat: & vbi non eſt culpa, non debet imponi pœna. & ita ſecundùm hanc opinionem quæ etiam æquior eſt,& tutior conſuluerunt Socin.Iun.& Dec.inter conſil.Socin. Iunior, in primo volum.conſil. lxx. vbi multas recenſent authoritates. & numero 16. dicunt, quod cùm tot tantiq́ue iuris vertices ita firmauerint, nefas eſſe arbitrantur ab eorum ſententia recedere, quæ numero, & authoritate ipſorum conſiderantis communior,& verior dici poteſt.Quam tamē intellige vt procedat, niſi emphyteuta fuiſſet in culpa,quominus poſſeſſionem ipſius rei emphyteuticæ adeptus eſſet,vel niſi poſtquam illā poſſidere cœpiſſet, dolo deſiiſſet illam poſſidere. His eñ caſibus nō eſſet à caducitatis pœna excuſandꝰ.

6 Sed quid ſi emphyt.rem quidem poſſederit,ſed propter bellorū calamitates nullos fructus ex ea percipere potuerit, nunquid tenebitur etiam ad ſolutionē penſionis, pro eo anno quo nihil percepit?Reſp.ꝙ non: ita tenet Iac. de Arena, quem ſequitur Bar.in l.fi.C.de iur.emphyt.& hæc eſt cōmunis opi.Legiſtarum,vt dicit Abbas,in c.potuit nu.18.de locato.Hanc etiam opi.dicit eſſe cōmunem Imola,in d.c.potuit,nu.42.& ſeq. quē refert Alex.in l.interdum.§.ꝙ ex naufragio,nu.5.& ſeq ff.de acquir.poſſeſſ.Cor.conſ.clxxxj.colum.xv.in. litera F.lib.2.Guarner.in d.l.j. quem refert Iaſ.ibi, poſt nu.91.verſ.Ad idem ſextò,Iaſ.conſ.liiij. poſt nu.2.verſic.Non obſtat vltimum,libr.j.Corſet. in repertorio Abb.in verbo,Emphyteuta. Claud. in d.§.ꝙ ex naufragio,nu.3.Sigiſmund.conſ. feudali ij.poſt nu.11.Breuiter in hoc propoſito,ſi quæramus.an emphyt. qui tempore belli nullos potuit fructus percipere,excuſetur à caducitate, ſi canonem debitum non perſoluit,teneo, ꝙ proculdubiò excuſetur, etiam ſi per mille annos, quibus propter bellum nihil percipit, ſemper ceſſauerit. Ex quo enim non percipit fructus,nō poteſt propriè dici poſſediſſe,meritò excuſandus eſt à pœna propter ceſſationem incurſam,à qua regulariter quælibet cauſa colorata, etiam iniuſta excuſat,vt dixi Infrà lib.v.§.fina.quæſtio.lx.verſiculo,Et generaliter. Si verò quæramus an excuſetur à ſolutione canonis,mihi placet opin.venerandi Collegij Mediolanenſis, quam refert Cuma. in dicto §.quòd ex naufragio,vt ſcilicet diſtinguamus, an penſio ſit magna, vel parua,ſi eſt magna, teneo, quòd excuſetur,ſi verò eſt parua, non excuſatur. & intelligo paruam penſionem illam, quæ præſtatur potius in ſignum recognitionis directi dominij, quàm ad rationem fructuum, puta, quia ſit decima pars, vel minor, eius quod regulariter ex ipſa re emphyteutica percipitur. & hæc opinio iudicio meo eſt valdè æqua, & in iudicando ſequenda. Aduerte tamen, quia Doctores ferè omnes in hac materia loquuntur, quando nihil prorſus percepit: nam ſi emphyteuta aliquid etiam modicum percepiſſet, etiam ſi ſit minus dimidia eius quod ipſe ſoluit pro penſione, crederem non eſſe excuſandum à ſolutione, bene poſſet à caducitate propter ceſſationem incurſæ excuſari. Semper enim debemus, quantum poſſumus,inclinare in eam partem, vt caducitati locus non ſit.

Sed nunquid propter ſterilitatem facienda eſt 7
remiſſio emphyteutæ?Reſpond.quòd non:ita tenet gloſ.in d.c.potuit,in verbo,expelli potuiſſent, de locato. & ita communiter tenetur, vt ait Iaſ. in l.j.numer. 18. C. de iure emphyt. quem refert Gratus conſil.cxviij.numero 9.lib.ij. Hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Abb. in cap. propter ſterilitatem,num. 3. de locato.quem refert,& ſequitur Bello.conſi.xxj.nu. 5.Natta conſ. xlix.nume. 12.vbi dicit, quòd hæc eſt communis ſententia ſcribentium in vtroque Iure,à qua nullus diſcrepat,& conſ.cxciiij.nu.v. dicit, ꝙ ita omnes indiſtinctè concludunt. Ratio autem differentiæ inter bellum & ſterilitatem poteſt conſiderari,quia tempore ſterilitatis Emphyteuta non deſinit poſſidere colendo,& fructus ex re emphyteutica,licet modicos, percipiendo, ſecus autem quando tempore belli non poteſt ad culturam bonorum, neque ad collectionem fructuum accedere. Eſt etiam intelligenda hæc concluſio vt procedat,etiam ſi emphyteuta ex ipſa re non potuerit tantum recipere, quantum ſoluit pro penſione:neque etiam eius dimidium,niſi tamen pēſio correſponderet fructibus:tunc enim cùm emphyteuſis ferè in omnibus æquiparetur locationi,iudex poterit arbitrari circa remiſſionem faciēdam,iuxta ea quæ dixi ĩ hoc eo.lib.§.locatio. niſi tamen bona tempore quo fuerunt ꝯceſſa in emphyteuſim,fuiſſent ſterilia,vel inculta, nā hoc caſu nunquā ꝓpter ſterilitatē eſſet faciēda remiſſio. Bene verum eſt,ꝙ ſi annis ſterilibus emphyteuta ceſſauerit à ſolutione, putarem illum ex ea cauſa excuſandum à caducitate, vt in ſimili dixi ſuprà verſ.Prox.licet deinde poſſet per dominum directi compelli ad integram ſolutionem penſionis.

Quæro etiam,quid ſi in re emphyteutica con- 8
tingat aliquod damnum, puta corroſione fluminis,vel caſmate,vel huiuſmodi,nunquid emphyteuta excuſabitur à ſolutione penſionis?Reſpon. ſi damnum ſit tale,propter quod res funditus perierit,vtique excuſatur,ſed ſi damnum ſolummodò ſi pro parte,non liberatur emphyteuta,neque in totum, neque etiam pro parte. Et hæc opinio eſt communior,vt dicit Abb. In dicto ca. potuit, numer.16.de locato. Et ꝙ dummodo aliquid ſuperſit de re emphyteutica,non liberetur Emphyteuta,dicit communiter teneri Iaſ.in d.l.j.numer. 77.C.de iure emphyt. & ſolent de hoc decantari duo verſus vulgatiſſimi:

Si perit

Si perit tota, non dolet emphyteuta
Sed ſi pro parte, nulla ſe liberat arte.

Cùm enim penſio, quæ ſoluitur pro re emphyteutica, ſoluatur potius in recognitionem directi dominij, quod eſt indiuiſibile, quàm ad rationem bonorum, meritò licet pro parte res pereat, non debet Emphyteuta liberari. In vno tamen caſu ego ab hac opin. communi recederem, quando ſcilicet duo concurrerent. Primùm ꝙ penſio correſponderet fructibus, vel quaſi. Secũdum quòd penſio ipſa eſſet conſtituta ad ratam bonorum, puta ad rationem ſolidorum decem pro ſingula pertica, vel huiuſmodi: nã hoc caſu æquum eſſet, vt penſio detraheretur pro rata, ſicut etiam pro rata fuiſſet conſtituta.

9 Proſequendo materiam concluſionis ſuperius factæ, quòd ſcilicet Emphyteuta ceſſans à ſolutione canonis cadit à iure ſuo. Quæro, nunquid locum habeat, etiam ſi emphyteuta ignoraret rem eſſe emphyteuticam, puta, quia ſucceſſiſſet in ius alterius, vel huiuſmodi? Reſpond. quòd ſic, de rigore iuris, ſed de æquitate datur hic hæredi (etiam ſi ſit maior xxv. annis) ex capite probabilis ignorantiæ, reſtitutio in integrum, aduerſus canonem non ſolutum, ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. ita dicit gl. in l. ij. in verbo, Legem. C. de iure emphyt. quam ſequuntur communiter Doctores. vt ait Decius conſ. lviij. in fi. & ita communiter tenetur, vt dicit Imo. in d. c. potuit, numer. 56. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Salyc. in d. l. ii. num. 25. Corn. conſ. clxv. in litera Q. & R. lib. ij. Iaſ. in d. l. ſecunda, nu. 184. & in l. cùm filiusfamilias. §. in hac ſtipulatione, nu. 7. ff. de ver. oblig. Soc. Iun. conſ. lxx. nu. 23. lib. j. & ſuper hoc in practica non ſolet vlla fieri difficultas, niſi dominus directi velit probare ſcientiam. Hoc enim caſu ceſſaret cauſa reſtitutionis in integrũ, & conſequenter, ipſa reſtitutio. In dubio autem hæres habet fundatam ſuam intentionem, quia ſcientia eſt quid facti, & non præſumitur, niſi probetur, vt dixi infrà lib. vij. §. præſumptio.

10 Pone, quòd Emphyteuta non ſoluerit debitum canonem, ſed acceſſerit ad dominum directi, & illi obtulerit pecunias debitas, nunquid talis oblatio ſufficiet ad euitandam pœnam caducitatis? Reſp. ꝙ ſic: ita tenet gloſ. in d. l. ij. in verbo, ſecundum legem: & ita communiter tenetur, vt ait Salyc. in d. l. ij. in fin. verbis. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Soc. conſ. cxviij. in vltimis verbis lib. iiij. Quòd intellige, vt procedat, modò talis oblatio fiat loco & tempore congruo aliàs ſecus. Item intellige, quod talis oblatio ſufficit, quò ad euitandam pœnam caducitatis, ſed quò ad hoc vt Emphyteuta conſequatur plenariam liberationem, requiritur oblatio, conſignatio, & depoſitio. & ita ſe habet communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. ij. numer. 181. Item intellige, ꝙ talis oblatio fiat realiter, non autem verbo tantùm, quia) vt dici ſolet) vbi opus eſt facto, verba nõ ſufficiunt, licet Soci. in loco præallegato loquatur de verbali tantùm oblatione, cuius opin. poſſet procedere, vbi dominus recuſaret velle recipere. Sed ſi dominus offerat ſe paratum recipere, mihi non placet, ꝙ propter huiuſmodi verbalem oblationem Emphyteuta excuſetur.

11 Sed quid ſi ipſe quidem emphyteuta canonem non ſoluit, ſed aliquis eius Procurator, nunquid talis ſolutio facta per procuratorem proderit ipſi Emphyteutæ? Reſp. ꝙ ſic, maximè ſi procurator fuit ad id conſtitutus. Et hæc eſt quaſi omnium ſententia, vt dicit Corſet. in repertorio Abbatis, in verbo, Emphyt. col. ij. verſic. Quinto, vbicunque.

Vlterius quæro, Pone, quòd in contractu emphyteutico appoſita ſit pœna propter ceſſationem ſolutionis canonis, nunquid ſi Emphyteuta ceſſauerit poterit non obſtante tali appoſitione pœnæ expelli? Reſpond. ꝙ ſic: ita tenet gloſ. in d. l. ſecunda, in verbo, Repellere, cum qua tenent omnes indifferenter, vt dicit Iaſ. in eadem. l. ſecunda, numero 139. Quòd tamen intellige, ſecundùm glo. ibi, non vt poſſit vtrunque facere, ſcilicet petere pœnam, & expellere, ſed poteſt eligere illud quod magis ei placuerit. 12

Quæro, quid ſi Emphyteuta plures hæredes reliquerit, & vnus ipſorum ſoluerit partem ſuam canonis, vel penſionis, alius non: nunquid res emphyteutica cadit tota in commiſſum, an autem ſolummodo pro parte non ſoluentis? Reſp. Hæc eſt ſabbatina quæſtio, vt dicit gl. in l. communi diuidundo, in verbo, confunderetur. ff. communi diuidun. quæ in hoc articulo tenuit, ꝙ omnes cadant à iure ſuo, & illam gl. ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Afflict. deciſ. cliij. nu. 4. Ripa in l. iiij. §. Cato, nu. 44. ff de verb. oblig. Cùm enim prima obligatio eſſet in ſolidum in perſona Emphyteutæ, non poteſt mutari facto hæredum, ſed tranſit in omnes cum illa obligatione ſolidi. Reperio tamen Alber. in d. l. communi diuidundo in principio, dicentem, ꝙ imò communis opi. eſt in contrarium, & poteſt eſſe, ꝙ ſecundùm ſua tẽpora verum dixerit, ſed hodie proculdubiò opi. glo. eſt magis communis, vt ſcilicet omnes cadant: & licet videatur aliquantulum rigoroſa, eſſet tamen ſeruanda in practica, aliàs enim de facili multæ emphyteuſes ad nihilum reducerentur. 13

Sed hic quæro, aliquis accepit emphyteuſim pro ſe, & filiis, & deſcendentibus. Modò vnus ex filiis, ipſius recipientis ceſſauit in ſolutione canononis per triennium, ita quòd res cecidit in commiſſum, & ſic propter caducitatem applicata eſt pleno iure domino directi. Quæro, nunquid hæc ceſſatio, & conſequenter caducitas ea de cauſa incurſa, oberit eius deſcendentibus, vel agnatis vocatis ex tenore primæ inueſtituræ? Reſpond. quòd ſic. ita tenet Specul. de locato. in d. §. nunc aliqua q. lxxviij. & eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in d. l. ij. num. 58. & ſeq. quem refert Apoſtil. ad Riminal. conſil. ccclxxxj. ſub numero 4. & Ruin. conſil. clxviij. numer. 6. libr. j. Dominus enim, qui rem ſuam in emphyteuſim concedit ſub annuo canone, videtur apponere ſolutionem canonis pro conditione, perinde ac ſi diceret, concedo ſi ſolueris. & ideò ceſſante conditione, reſoluitur conceſſio. Mihi tamen (vt verum fatear) hæc opi. nunquam placuit: videtur enim iniquum, vt factum, ſiue delictum, ſiue negligentia alicuius, præiudicet ſuis ſucceſſorib. in re quæ ad eos peruenire debet, non ex facto aut iure ipſius delinquentis, ſiue negligentis ſed ex facto, & prouidẽtia primi inueſtiti. Non tamẽ ꝓpter hoc auderem in practica recedere à communi opin. dũmodo talis ceſſatio non eſſet facta in fraudem 14

deſcendentium.vel agnatorum.qui vocati eſſent ex tenore inueſtituræ: nam hoc caſu crederem illis(eueniente caſu) ſuccurrendum eſſe in beneficium reſtitutionis in integrum.& ita ſi caſus cõtingeret conſulerem, & iudicarem.

15 Item quæro,nunquid Emphyteuta, qui canonem non ſoluit,poſſit purgare moram? Reſpon. quòd ſecundùm rigorem iuris ciuilis non poteſt moram purgare. Sed ſecundùm diſpoſitionem iuris canonici,quod maximè innittitur æquitati, poteſt illam celeri ſatisfactione purgare: & de hoc eſt text. expreſſus. in capit. potuit,de locato ſuprà ſæpius allegato. Quãdo autem dicatur purgare moram celeri ſatisfactione, varij varia dicunt, ſed magis communiter Doctores concludunt,quòd in hoc ſtetur Iudicis arbitrio,vt atteſtatur Ripa in l.ſi inſulam,nu. 35.ff. de ver. oblig. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Deci. conſil.cxxxix.poſt numer. 7.verſic. Ex quibus omnibus.Hoc igitur caſu maximè verſabitur religio iudicare debentis, & in dubio antequam dominus declarauerit velle eſſe locum caducitati, Iudex debet ſemper inclinare in ſentẽtiam,per quã caducitas ipſa euitetur, tantò magis procedendo ſecundùm æquitatem canonicam. Scias autem quòd diſpoſitio dicti cap.potuit, procedit ſolummodo in Emphyteutis Eccleſiæ, non autem in Emphyteutis laicorum,& priuatorum:& ita communiter concluditur, vt dicit Ripa in d. l. ſi inſulam paulò ante numer. xxxviij. Si tamen eſſet iudicandum ſecundum æquitatem,& ſola facti veritate inſpecta,poſſet ſeruari diſpoſitio d.c.potuit etiam in terris imperij & emphyteutis laicorum quæ æquiſſima eſt, & ita illam ſeruat Senatus, omiſſo rigore iur.ciuil.

QVAESTIO IX.

1 *Emphyteuta qui ceſſauit in ſolutione canonis, an cadat ipſo iure,vel requiratur ſententia?*

1 SVcceſſiuè quæro, an Emphyteuta qui ceſſauit in ſolutione canonis cadat ipſo iure,an autem requiratur aliqua ſententia, vel declaratio? Reſpond. Aut quæris an requiratur declaratio domini directi,& tunc ſtante regula, quòd pœna caducitatis non habet locum niſi domino volente, quam dicit eſſe communem, Curtius Iun. conſil.cix.num.11.& conſil.cx.nume.23. tenendum eſt,quòd propter ceſſationem, emphyteuta non cadit ipſo iure ab emphyteuſi, ſed ita demum, ſi dominus directi declaret velle eſſe locum caducitati.ita tenet Bartol.in d.l. ij. numero 2. C. de iure emphyt. quem ſequuntur communiter Doctores,vt dicit Pariſ.conſil.cviij.num.33. lib.j.Dicit etiam Cæp.conſil.ciuili xxv.nume.2.ꝙ ita concludunt communiter Scribentes, & dicit Curt.Iun.conſil.cxlix.poſt nu.3.verſi.Cùm igitur, ꝙ in hoc omnes conueniunt. Hanc etiam dicit eſſe communem opinionem Iaſ.in d.l.ij.num.10. Aut verò quæris, poſtquam dominus voluntatem ſuam declarauit, ꝙ ſcilicet velit locum eſſe caducitati, nunquid requiratur ſententia, aut declaratio Iudicis,an autem cadat ipſo iure:& tenendum eſt, ꝙ ſtatim facta declaratione per dominũ directi, cadat ipſo iure, neque requiratur Iudicis ſentẽtia,vel declaratio. & ita communiter teneri atteſtatur Anto.de Butr.in d.cap.potuit,quem refert Iaſ.in d.l.ij.nu.12.& ſeq.& Ruin.cõſi. cliij.nu. 6.lib.j.& conſ.lvij.nu.2.lib.iiij.Cor.conſ.clxv.in litera X.lib.ij.Alex.conſ.vj.poſt num.22.lib.iij.Dec. conſ.cxlvj.nu.7.in fi.Capolla in d.conſ.xxv.nu.3. in fi.& nu.6.ſubdens,ꝙ ita communiter obſeruatur. Et licet in puncto iuris multa dici poſſent, nõ tamen eſſet in practica ab hac opi. quam communis Doctorum ſententia,& conſuetudo approbauit,aliquo modo recedendum.

QVAESTIO X.

1 *Dominus directi,qui poſt incurſam caducitatẽ recepit pẽſionẽ ab Emphit.an cẽſeatur illi remiſiſſe caducitatem?*

2 *Et an dominus, qui propter ceſſationem expulit emphyteutam poſſit ab eo petere pẽſionem temporis præteriti?*

3 *Prælatus recipiens penſionem ab emphyteuta Eccleſiæ, an cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem?*

4 *Cui incumbat onus probandi, an emphyteutæ dicenti ſe ſoluiſſe,an autem domino id neganti?*

SEd hic occurrit alia quæſtio, nunquid dominus directi,qui poſt incurſam caducitatem recepit ſolutionem penſionis ab emphyteuta, cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem? Reſpond. In hoc articulo diſtinguendi ſunt aliqui caſus, Aut enim expreſsè conſtat de mente ipſius domini penſionem recipientis, quia ſcilicet in receptione canonis reſeruauit ſibi expreſsè ius caducitatis, vel proteſtatus eſt per hoc non remittere caducitatem, vel huiuſmodi, & tunc proculdubiò non cenſetur remiſiſſe caducitatem, ſtante eius expreſſa declaratione in contrarium. ita tenet gl. in c.potuit, in gloſ. tertia de locato.quam dicit eſſe communiter approbatam per Legiſtas,& Canoniſtas Iaſ.in l.poſt moram,poſt num.4.verſiculo, Confirmo per illud.ff.de eo quod certo loco, vbi etiam refert Alberic.in dicta l.ij.dicentem, quòd ita communiter tenetur. Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Corn. conſilio xl. in litera I. libr. iiij. Hoc tamen intellige, vt procedat, quãdo dominus recepit penſionem ſolummodo temporis præteriti, ſcilicet elapſi ante incurſam caducitatem: hoc enim caſu prodeſt talis proteſtatio, quia ſtat ſimul, quod dominus prouideat ſibi pro præterito, recipiendo penſionem debitam & reſeruet etiam ius de futuro, propter caducitatem incurſam, ſecus autem, ſi recepiat penſionem etiam pro tempore futuro,id eſt, decurſo poſt cauſatam caducitatem: nam iſto caſu, licet proteſtetur ſe illam recipere ſaluo iure caducitatis, &c. cenſetur tamen, non obſtante proteſtatione, vel reſeruatione, caducitatem ipſam remiſiſſe. Ita concludunt communiter Doctores, quidquid dixerit Bart.in d. l.ij.nu.8.in fin. vt dicit Gigas de penſionibus, q.lxxiij. in fin.Hanc etiam opin. contra Bartol. atteſtatur eſſe communem Ruin.conſi.cx.num.4.lib.j.& conſ.clj.nu.12. eod. vol. Videtur enim incompatibile, ꝙ recipiatur penſio pro tempore poſt caducitatem decurſo. & quòd ſaluum ſit ius caducitatis, & ſic, ꝙ quis eodem tempore habeatur pro emphyteuta, & pro non emphyteuta.vnde cùm huiuſmodi proteſtatio, ſiue reſeruatio ſit contraria facto, nihil releuat.iuxta ea quæ dixi infrà,lib.vij.§. Proteſtatio. Et ita ſuperioribus annis reuocata fuit ſententia cuiuſdam Doctoris, qui iudicauerat contrarium,fretus authoritate Bartol.in d.l.ij. neque

aduertit,

aduertit,quòd in hoc Barto. communiter reprobatur,vt ſuperius dixi. Aut vero ſumus in dubio, quia ſcilicet dominus, ſine aliqua proteſtatione vel reſeruatione caducitatis penſionem ipſam recepit,& tunc ſiquidem recepit etiam penſionem temporis futuri,id eſt,decurſi poſt caducitatē, res non habet difficultatem, quin cenſeatur remiſſa caducitas,vt in fortioribus terminis dixi ſuprà ſtatim. Sin autem recepit penſionem tēporis præteriti tantùm,adhuc idem eſt dicendum,quòd ſcilicet cenſeatur remiſiſſe caducitatem. Et licet Barto.in loco præallegato contrarium tenuerit,communis tamen opinio eſt contra Barto.vt dicit Gigas de penſionibus,q.lxxiij.nu.3.à qua non eſſet in practica recedēdum,maximè quia æquior eſt, & humanior.& in hac quæſtione caue à Salyc.in d.l.ij.nu.14,qui dicit, quòd diſtinctio Iac. de Are. quam ſequitur Bartol. communiter approbatur, quia neque ipſe fideliter refert verba Bart.neque (vt potes ex prædictis colligere) opi.Bart.nec ſua communiter approbatur.

2 Quæro nunc,quid è conuerſo, nunquid dominus directi, qui declarauit caducitatem propter ceſſationem ſolutionis,& emphyteutam expulit, poſſit ab eo poſtea petere penſionem pro tempore præterito ſibi debitam? Reſpond.in hoc etiam articulo Doctores varia ſcribunt. Tu verò dic, quòd aut dominus expellēdo emphyteutam, expreſsè reſeruauit ſibi ius petendi penſionem pro annis ceſſatis:& hoc caſu talis reſeruatio ſiue proteſtatio vtique illi cōſeruat facultatem petendi ipſam penſionem.& hæc eſt communis opinio.vt dicit Boer.deciſ.cccix.nume. 5.in fin. Aut verò non eſt proteſtatus, & tūc expellendo emphyteutam ob canonem non ſolutum , non poteſt ab eo petere penſionem tēporis præteriti,quidquid dicat Bar. in d.l.ij.nume.8.contra quem in hoc etiā eſt communis opi.vt dicit Gigas de penſio.quæſtio.lxxv. poſt nu.6.& hæc omnia nota in practica, quia propter varietates opinionum de facili quis decipi poſſet. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in emphyteuta priuati, ſed in emphyteuſi eccleſiaſtica ſpeciale eſt fauore eccleſiæ, vt poſſit eccleſia vtrunque conſequi,ſcilicet penſionem exigere,& emphyteutam expellere,vt eſt tex.in authē. qui rem.C.de ſac.ſan.eccle.

3 Sed nunquid ea quæ dicta ſunt de emphyteutis laicorum,habent etiam locum in emphyteutis eccleſiæ,vt ſcilicet ſi prælatus recipiat penſionem ab emphyteuta, qui per triennium ceſſauerat,& ſic ceciderat à iure ſuo,præiudicet eccleſiæ, ita vt cenſeatur remiſſa caducitas ? Reſpond.hæc quæſtio pendet ab alia, nunquid Prælatus poſſit expreſsè remittere caducitatem emphyteutis eccleſiæ. In quo quidem articulo Doctores ita diſtinguunt,Aut eccleſia non eſt collegiata, & poteſt ſolus prælatus remittere caducitatem. Aut verò eccleſia eſt collegiata,& non poteſt ſine capitulo.& hæc eſt communis opi.vt dicit Cardin. Alexan.in cap.j.in principio,nume.17.de his qui feud.dar.poſſ. Dico ergo in hoc propoſito eadem ratione, quòd aut eccleſia non eſt collegiata,& recipiendo penſionem præiudicat eccleſia,aut eſt collegiata,& non poteſt ſine capitulo illi præiudicare.ita colligitur ex gl.in d.c.potuit,in verbo,expelli.quæ in hoc eſt comuniter approbata. vt dicit Alex.conſi.v.nu.15.& 1.libr.v.Ruin.conſil.lxx. poſt nu.14.lib.v. Et dicit Imola in d.ca.potuit, nume.34.circa finem,quòd ita tenent communiter Doctores,quem refert Alex.conſi.cv.nu.15.lib.3.& Cæpolla conſilio ciuili, poſt nu.3.& Dec.conſil. cccxxix.nu.3. Hanc etiam opi.dicit eſſe communem,Iaſon in d.l.ij.nu.130.

Sed pone, dominus dicit emphyteutam cecidiſſe,quia per triennium non ſoluit,econtrà verò emphyteuta dicit ſe ſoluiſſe, Quæro cui incūbat onus probandi? Reſpō.quòd dominus habet intentionem fundatam ex inſtrumento inueſtituræ,meritò non ipſi.ſed emphyteutæ incumbit onus probandi. Ita tenet gloſ.in d.l.ij.in verbo,Repellere,ibi:item quis probabit.C.de iure emphy. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Soci.Iun.conſil.xcj.nu.15.lib.ij. Ita etiam tenere oēs Doctores,vt atteſtatur Iaſ.in dicta l.ij.nume.132. & ſequent. quem refert Gigas, de penſionibus, quæſtio.lxxvj.in fine.

QVAESTIO XI.

1 *Dominus directi poſt declaratam caducitatem, an poſſit propria authoritate ingredi rem emphyteutam?*

NVnc videndum eſt, nunquid poſſit dominus directi poſt declaratam caducitatem ingredi propria authoritate rem emphyteuticam? Illa eſt ardua quæſtio, & in qua Doctores variè locuti ſunt,adeò vt tot penè ſint ſententiæ quot capita, vt dicit Iaſ.in dicta l.ij.numero 100.& ſequen.C. de iure emphyt.vbi omnes opinio. recenſet. Aliqui autem tenuerunt,quòd dominus non poſſit poſt caducitatē,propria authoritate ingredi poſſeſſionē rei emphyteuticæ,& inde expellere emphyteutam,niſi cum authoritate Iudicis.& hanc opinionem,quæ iudicio meo æquior eſt, & tutior,dicit eſſe communem Alber.in d.l.ij.colum. j.verſic.Ex hoc oritur,quem refert Iaſ.in loco præallegato,& illam ſeruat parlamentum Delphinale,teſte Guid.Papæ deciſ.cvij.num.1. Contrariam verò ſententiā,quòd ſcilicet poſſit dominus poſt caducitatem expellere emphyteutam propria authoritate,tenuit gloſ.in dicta l.ij.in verbo,Repellere,in primis verbis.& hāc opinionem dicit eſſe communem Alex.conſil.cxvij.nu.11.lib.iiij.Cor. conſilio cclxxj.in litera B.lib.iij.Dec.conſil.cxlvj. nume.7.Sigiſmund.conſi.feudali xxxvij.poſt nu. 3.& ſic(vt vides)hæc opin.gloſſ.proculdubio eſt magis cōmunis. Quæ quidem ſatis de plano procedit, quando emphyteuta ipſi domino propria authoritate ingredi, & illum expellere volenti, non reſiſtit, licet tam gloſſ.ſuprà allegata, quàm multi ex Doctoribus, qui illam ſequuntur indiſtinctè loquantur. Sed quid ſi reſiſtat? Reſpond.ſi quidem verbis tantùm reſiſtat,adhuc dicendum eſt,quòd poteſt dominus illum expellere.& hāc eſſe magis communem opinio. atteſtatur Corn. conſilio cxciij. in litera C.libro iij. Si verò factis reſiſtat,crederem non licere domino illum propria authoritate expellere.& hæc opin. tanquam æquior & tutior,quæ minus ſcandalis viam aperit,tenenda eſſet in practica : & niſi eſſet multitudo & authoritas Doctorum tenentium opinio. gloſſæ, mihi indiſtinctè placeret contraria opin. quòd ſcilicet nullo caſu liceat domino expellere

emphy

emphyteutam propria authoritate:& ita ſemper conſulerem amicis,& reuera omnes etiam tenentes opi.glo.& etiam ipſamet gl.fatentur tutius & melius eſſe id facere iudicis authoritate.

QVAESTIO XII.

1 *Quo tempore anni emphyteuta debeat ſoluere canonem domino directi?*

3 *Et quid ſi velit pro pluribus annis futuris ſoluere, an teneatur dominus acceptare?*

1 PRo complemento huius materiæ,quæro quo tempore anni teneatur emphyteuta ſoluere debitum canonem domino directi:Reſpõ.ꝙ qdquid ſit de iure,conſuetudo ſeruat,ꝙ in fine anni ſoluatur integra penſio,vt atteſtatur Guarner.de Caſtell.in d.l.ij.quem refert Iaſ.in ea.l.ij.nu.180.& ita quotidie videmus obſeruari.

2 Sed pone,ꝙ emphyteuta velit ſoluere domino canonem ſeu penſionem pro tribus aut quatuor annis futuris,nunquid cogetur dominus illã recipere,etiam ſi nolit,vel ipſo recuſante,nunquid poterit emphyteuta illam deponere,& ſic erit liberatus?Reſpond.quòd non.ita tenet Spec.in §.nunc aliqua,ſuprà ſæpius allegato,q.xlij.& ſequ.& eſt communis opin.vt atteſtatur Alexã.in l.ſtipulatio iſta §.inter certam.quem legit.cum §.ſi quis dolum,poſt nume.5.ff.de verbo.obli.quem refert Dec.in l.cùm tempus, nume.8.ff.de reg iu.Aret.in l.qui Romæ,in principio.ff.de verborum obliga.Iaſ.in l.ſecunda,numero 66.& ſequent.C.de iure emphyt.Poteſt enim dominus directi dicere,ſua intereſſe pecunias ſuis temporibus recipere:nam (vt experientia docet) pecunia facilè è manibus dilabitur. & hæc concluſio multò magis locum haberet,ſi penſio non in pecunia deberetur, ſed in fructibus qui poſſent curſu temporis deteriorati.

QVAESTIO XIII.

1 *Emphyteuta an poſſit alienare rem emphyteuticam?*

2 *Et an eam alienando cadat ipſo iure, an autem requiratur ſententia?*

3 *Et an ex ipſa alienatione incurrat caducitatem, etiam ſi non ſit ſecuta traditio?*

4 *Et quid ſi in contractu appoſita ſit clauſula conſtituti?*

5 *Et quid ſi in alienatione proteſtetur,ꝙ ipſam alienationẽ facit ſaluo & reſeruato conſenſu domini?*

6 *Et quid ſi poſt alienationem, & traditionem illam recuperet?*

7 *Et quid in emphyteuſi conceſſa pro ſe,& quibus dederit?*

8 *Et quid ſi in inueſtitura prohibeatur alienari maiorib.*

9 *Et quid ſi conuentum fuerit,ꝙ liceat emphyteutæ illam rem vendere?*

10 *Et an emphyteuta alienans partem rei emphyteutica,cadat a tota emphyteuſi?*

1 QVæro,nunquid emphyteuta poſſit alienare rem emphyteuticam?Reſpon.de hoc habemus tex.expreſſum in l.fi C.de iure emphy.qđ non poteſt illam alienare irrequiſito domino, alias cadit à iure ſuo,vt ibi.& eſt communis regula,vt dicit Soci.Iun.conſi.lxx.nu.14.lib.iij.

2 Adde,ꝙ emphyteuta alienans rem emphyteuticam contra formam d.l.fi.cadit ipſo iure,nec aliqua ſententia requiritur.Ita tenet gl.in d.l.fin.in verbo,Cadat,circa principium,quam dicit Anto.de But.cõſi.xxij.nu.1.à nemine eſſe reprobatam, & ꝙ nõ reperit illam per aliquem eſſe in dubium reuocatam:quem refert,& ſequitur Iaſ.in d.l.fin.nu.103.& ſequen.

3 Sed nunquid, ad hoc vt emphyteuta cadat ab emphyteuſi,ſufficit,ꝙ celebratus ſit contractus alienationis,etiã ſi ſecuta non ſit traditio? Reſpon.ꝙ non,ſed requiritur,ꝙ poſt ipſam alienationem ſubſecuta ſit traditio ipſius rei emphyteuticæ. ita dicit Spec.in dicto §.nunc aliqua,verſic.xcv.& ita communiter tenetur,vt dicit Imola in d.cap.potuit,nume.49.in fin.de locato.Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Alex.in l.ſi à me,poſt nu.4.verſi.Secundò limitari,ff.ad legem Falc.Iaſ.in d.l.fi.nu.132.Curt.Sen.conſil.viij.nume.10.Mat.ſingu.ccccxij.plures ſunt:& dicit Tiraqu.de retract.municip.§.j.in glo.ij.nume.43.ꝙ hanc opin.tenet vniuerſa prope cohors ſcribentium.Nã ante traditionem non dicitur alienatio perfecta, neque conſummata,ideo alienans non debet ex ea pœnam pati.Faciunt quæ dixi infrà hoc eo.lib.§.Feudum,q.xxxj.ver.Sed nunquid.

4 Sed quid ſi non interuenerit vera quidem & actualis traditio,ſed tamen in contractu alienationis appoſita ſit clauſula ↄſtituti,vel precarij,nunquid talis ficta traditio poſſeſſionis,quæ fit per conſtitutum,ſufficiet ad hoc vt emphyteuta priuetur iure ſuo? Reſpond.quòd ſic:ita tenet Paul.de Caſtro in l.j.§.ſi rem, numer.2.ff.depoſiti,& eſt communior opi.vt dicit Tiraquel.de conſtituto, in xxvj.limit.numer.5.& 6.Non enim poteſt negari,quin per conſtitutum vera poſſeſſio transferatur,licet modus transferendi ſit fictus.Bene verum eſt(vt dixi in d.§.feudum,q.xxj.verſic.Sed qđ ſi non)ꝙ licet hæc opin.de rigore iuris ſit verior, contraria tamen opi.quòd requiratur actualis traditio,eſt æquior,& ideo teneri poſſet in iudicando,maximè ſi eſſet iudicandum ſola facti veritate inſpecta.& ita ſeruatur in curia Delph.vt atteſtatur Guido Papæ deciſ.x.

5 Item quæro,quid ſi emphyteuta in ipſa alienatione proteſtetur, ꝙ ipſam alienationem facit, ſaluo & reſeruato conſenſu domini,vel ſaluo iure directi dominij,nunquid talis proteſtatio illum excuſabit,vt non cadat ab emphyteuſi? Reſpondeo,quòd non:& eſt cõmunis opin.vt dicit Iaſ.in ſecunda lectu.Rubricæ.ff.ſoluto matri.numero 25.Dec.conſil.clx.poſt nu.4.verſiculo.Præterea dato,quem refert & ſequitur Ripa in ca.cum M.Ferrarienſ.nu.80.de conſtit.Eſt enim talis proteſtatio contraria facto,& ideò nõ relenat,iuxta ea quæ dixi infrà lib.vij.§.proteſtatio.Bene verũ eſt, ꝙ ſi proteſtetur ſe alienare,ſaluo,& reſeruato cõſenſu domini,& non aliter, neque alio modo, talis proteſtatio verbis geminatis concepta operatur,ꝙ emphyteuta propter alienationem ipſam non cadat ab emphyteuſi, etiã ſi ſecuta ſit actualis & vera traditio.ita tenet Bal.loquens in vaſallo,in c.j.§.fi.nu.5.in fi.quæ fue.prima cauſa benef.amitten.quem etiam in emphyteura ſequuntur communiter Canon.vt dicit Ripa lib.iij.reſpon.cj.nu.3.& hanc reſtrictionem dicit eſſe communem Ripa in d.c.cum M.poſt nu.80.verſi. Secundo intellige,vt dixi in d.qõ.xxxj.Item quæro, & hanc etiam ego ſequor, licet fortè dici poſſet, ꝙ emphyteuta alienando,& tradendo rem emphyteutica domino irrequiſito,dupliciter dominum offen

offcudit, ſcilicet ratione contemptus, & ratione præiudicij. vnde licet illæ clauſulæ videantur tollere contemptum, non tamen tollunt præiudicium, quod ſequitur ex traditione, nihilominus non recederem in iudicando à communi opin. præſertim vbi res tradita eſſet facilis recuperationis: ſed ſi eſſet facta alienatio in perſonam potentiorem, vel de re difficilis recuperationis, puta caſtro, vel huiuſmodi, ſortè magis placeret contraria opi. ꝙ ſcilicet etiã non obſtante huiuſmodi geminata proteſtatione caderet ab emphyteuſi.

6 Sed quid ſi emphyteuta poſt alienationem & traditionem recuperet ipſam rem emphyteuticam, nunquid propterea euitabit pœnam priuationis? Reſpond. quod non. ita dicit Bar. in l. ſequitur. §. item Labeo, in fi. ff. de vſuca. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Roma. in d. §. item Labeo. Ripa in l. cum bona, poſt nu. 20. ff. de priuileg. credit: ita etiam communiter teneri affirmat Imol. in d. §. item Labeo circa finem. Et dicit Alexand. in l. ſi à me, num. 3. ff. ad legem Falcidiã, quod ita communiter concluditur. Idem etiam dicit Alex. in l. ſi inſulam, num. 40. ff. de ver. oblig. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Imol. in dicto cap. potuit, num. 48. in fin. de locato, quem refert Guido Papæ conſ. cxcij. nu. primo. & Grat. conſilio cxxxiij. nu. 21. lib. ij. Deci. conſilio clxj. nu. 6. Iaſ. in d. l. fin. nu. cxxxv. C. de iure emphyt. quem refert Socin. Iun. conſil. xx. numero 38. libro primo. Ripa. in l. in quartam, numer, 55 ff. ad legem Falcidiam. Ex quo enim propter alienationem emphyteuta ipſo iure cadit ab emphyteuſi non poteſt illud ius domino quæſitum ab eo ſine eius facto auelli. Faciunt quæ dixi in dicta quæſt. xxxi. verſicu. Sed quid ſi vaſallus.

7 Vlterius quæro, quid ſi emphyteuſis ſit conceſſa alicui pro ſe, & quibus dederit, nunquid poterit emphyteuta illam alienare domino irrequiſito? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet Alber. in d. l. fi. colum. ſecunda, verſic. Sed nunquid hæc lex. C. de iure emphyt. & eſt communis opi. vt ait Dec. conſil. clxiiij. poſt nu. 3. verſ. Secundò reſpondetur. Videtur enim ex illis verbis dominus vſque principio conceſſiſſe, vt ſine vlteriori requiſitione poſſet emphyteuſis ipſa in quemcunque alienari. Vide quæ dixi in d. q. xxxj. verſi. Vlterius quæro.

8 Sed quæro, quid ſi in inueſtitura dominus non prohibeat emphyteuſim alienari minoribus vel æqualibus, ſed tantùm maioribus, &c. nunquid per huiuſmodi exceptionem perſonarum, cenſebitur conceſſa licentia alienandi in minores, vel æquales, ita quòd tempore alienationis alia ſpecialis licentia non requiratur? Reſpond. Ruin. conſil. ccxiij. numer. 6. libr. primo, refert Alexandr. in quodam conſil. tenere, quod ſtante hoc pacto poſſit emphyteuta alienare domino irrequiſito. & dicit, quod hęc opin. eſt verior, & communior. Ego tamen credo Ruin. in hoc decipi, & ſic quod iſta opin. non ſit magis communis, nec vera. Cùm enim hoc pactum communiter apponi ſolitum ſit in fauorem domini directi, non debet operari in eius præiudicium, & ſic tutius eſſet tenere, ꝙ non obſtante huiuſmodi pacto, teneatur emphyteuta in alienatione per eum facienda requirere conſenſum domini directi: ſed pro nunc nihil determino.

9 Sed pone, quod in ipſa inueſtitura ſiue conceſſione emphyteuſis conuentum ſit, ꝙ liceat emphyteutæ vendere rem emphyteuticam, nunquid poterit hoc caſu illã vendere etiã domino non requiſito? Reſpond. ꝙ ſic, & eſt communis opi. vt dicit præſtantiſſimus legum interpres, & mihi vti pater honorãdus Hiero. Tomiei. in rub. de verbor. oblig. num. 156. aliàs enim illa clauſula nihil operaretur. Nam certum erat, ꝙ domino requiſito poteſt emphyteuta vendere rem emphyteuticam, Et licet Specul. in dicto §. nunc aliqua, verſic. lxxxiiij. tenuerit, ꝙ adhuc in iſto caſu requiritur conſenſus domini: tamen illa deciſio Specul. communiter reprobatur, vt ait Iaſ. in d. l. fi. num. 6. circa finem.

10 Non omittam etiam vnum, ſuper quo ſuperioribus diebus fui interrogatus, an ſcilicet emphyteuta alienans partem rei emphyteuticæ cadat à tota emphyteuſi, an autem ſolummodò à parte alienata. Certè ego nõ inueni hactenus aliquem Doctorem atteſtantem in hac quæſtione quæ ſit magis communis opin. Tamen enumerando authoritates, proculdubio communior opin. eſt, ꝙ cadit tantùm à parte alienata, quæ etiam æquior eſt, & ſecundum illam iudicauit conſilium Neapolitanum, vt per Grammat. deciſ. xlix. Vide quæ dixi in d. §. feudum. q. xxxj. verſic. Sed pone, & ſuprà hoc eod. §. q. viij. verſic. Hoc autem.

QVAESTIO XIIII.

1 *Plures emphyteutæ an poſſint rem emphyteuticam inter ſe diuidere?*

1 QVæro, nunquid plures emphyteutæ poſſint rem emphyteuticam domino irrequiſito inter ſe diuidere? Reſpond. quod ſic: ita tenet Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, numer. 24. ff. de verborum obligatio. & eſt communis opin. vt atteſtantur Scribentes in d. §. duo fratres, & in ſpecie Aret. colum. penultim. verſic. Circa quartam, & Iaſ. numer. 75. & Crottus, nume. 64. & Ripa, num. 86. Iaſ. in l. fi. 14. C. de iure emphyt. & dicit Bald. conſi. cxxij. lib quarto ſecundum antiquam impreſſionem, ꝙ ita communiter ſeruatur, quem refert Dec. conſi. cclxiij. in fin. refert etiam. Apoſtil. ad Bart. in d. §. duo fratres, ſub num. 24. ita etiã communiter ſeruari atteſtatur Alexã. in d. §. duo fratres, poſt nume. 60. verſi. Circa primum. In hoc enim non agitur de aliquo præiudicio domini directi, & ideò poſſunt ipſi emphyteutæ non modo rem emphyteuticam diuidere, ſed etiam inter ſe alienare, alio quocunque titulo, domino ipſo irrequiſito, vt dicit Bar. in loco præallegato. & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. §. duo fratres, nu. 77. Gozad. conſ. xx. nume. 9. Cùm enim dominus directi illos omnes habeat pro Emphyteutis, reſpectu ipſius non dicitur alienatio, ex quo non transfertur in perſonam, in qua opus ſit noua recognitione, neque ipſius intereſt, apud quem eorum res ipſa reperiatur, cùm propterea illi qui alienant non deſinant eſſe in ſolidum obligati verſus ipſum dominũ pro ipſa emphyteuſi, prout erant ante alienationem ſeu diuiſionem.

QVAESTIO XV.

1 *Emphyteuta an poſſit ius ſuum alteri legare, vel donare?*

2 *Et quæ in tali legato vel donatione requirantur?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta poſſit ſine domini conſenſu ius ſuum alteri legare, vel donare? Reſpond. hæc eſt, ſatis trita quæſtio, & in qua doctores aliquando variè locuti ſunt: nam Bartol. in l. ſi domus. §. fin. numero 2. ff. de lega. j. tenuit indiſtinčte, quòd non, tam in emphyteuta priuati, quàm in Emphyteuta Eccleſiæ. Et dicit Ang. in dicta l. fin. ſæpius allegata. C. de iure emphyt. ante nume. 1. quòd iſtud, obſeruat conſuetudo. Contrariam autem ſententiam, quod ſcilicet emphyteuta poſſit ius ſuum ſine domini conſenſu alteri donare, tenuit gloſ. in d. l. fi. in verbo. Aliis vendere, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Imola in dicta l. ſi domus. §. fin. verſic. Extra gloſ. quem refert Aret. in conſ. xlj. nume. 1. Et illam dicit eſſe cõmuniter approbatam, Ruin. conſi. xlij. numer. 1. & ita communiter teneri affirmat Ruin. conſ. clx. num. 2 x. lib. iiij. Iac. in tract. de Roijdis, ſiue operis, numer. 24. qui neſcio quomodo inaduertenter fuerit ſeparatus à præcedēte tractatu de Homagiis, cùm re vera author proſequatur vſque ad finem lib. j. materiam Homagij, licet in illo loco incidenter aliqua dicat de ipſis Roijdis, ſiue operis. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Bald. in d. l. ſi domus. §. fin. num. 1. vbi dicit, loquendo in emphyteuta Eccleſiæ, quod ſecundum omnes Doctores poteſt donare ius ſuum, dummodò id faciat ſaluo iure Eccleſiæ. & in l. vſufructus. ff. ſoluto matrimonio, prout illum refert Imola ibi num. 6. licet reuera Bald. ſolummodò dicat, ꝙ fuit opi. Antiquorum. Hanc etiam eſſe communem opin. dicit Imola in l. vſufructu, num. 7. Florian. in d. cap. potuit, de locato, quem refert Imol. in eod cap. potuit, poſt num. 11. Paul. de Caſtro in d. l. ſi domus. §. fi. num. 4. Iaſ. in d. l. poſt num. 6 t. Gratus conſil. lxxxvj. nu. 7. lib. j. Ioan. Dilect. de art. teſtandi, lib. vj. caut. xlvj. nume. 1. vbi dicit, quod opin. gloſ. communiter à Doctoribus comprobatur. Quæro opinio non ſolùm in emphyteuta priuati locum habet, in quo illam eſſe communem affirmat Card. Florent. in dict. cap. potuit, & poſt eum Cæpolla. cõſ. ciuili viij. numer. decimo, & quam communiter teneri affirmat Iaſon. in dicta l. fi. numer. 7 t. circa finem. Sed etiam in emphyteuta principis. & ita tenere omnes Doctores, tam Legiſtas, quàm Canoniſtas, atteſtatur Cæpolla in allegato conſil. octauo, num. 1 1. Quinimò etiam in emphyteuta Eccleſiæ, illam dicit eſſe magis communem Soc. Iun. conſ. cxx. numero 70. libro primo. Iaſ. in d. l. fin. poſt nu. 72. licet Barto. vbique tenuerit abſolutè contrarium, ꝙ ſcilicet emphyt. Eccleſiæ proculdubio nõ poſſit ius ſuum donare ſine ꝯſenſu eccleſiæ. Tenēdaleſt ergo hæc opi. ꝙ ſcilicet poſſit emphyt. ius ſuum legare, vel donare, domino irrequiſito, quã etiam magis communẽ ſimpliciter & indiſtinctè atteſtatur Alex. conſ. clxxxix. nu. 13. lib. ſecundo Cor. conſ. clxvj. col. ſeptima in litera D. libro ſecundo. Bertrand. conſ. xcviij. nu. 1. libro tertio in ſecundæ parte. Natta conſ. poſt nu. 15. In ſpecie autẽ, in emphyteuſi conceſſa à priuato ita atteſtatur Alexan. in l. ſi patroni, in princip. paulò ante, nu. 16. ff. ad Trebel. & in d. l. ſi domus. § fi. nu. 5. Iaſ. in d. l. ſi domus. §. fi. poſt nu. 32. Et in emphyt. conceſſa ab eccleſia, vt poſſit ea non requiſita donari, & legari, pariter dicit eſſe communem Alex. conſilio xvij. nu. 11. libro quinto Iaſ. in d. l. ſi domus. §. fi. 34. & in d. l. fi. nu. 72. Curt. Iun. conſ. cxxx. nu. 8. Grat. conſ. lxxix. nu. 18. libr. j. & dicit Alc. in l. in conuentionibus, circa ſin. ff. de ver. ſign. quod ita crebrius approbatum eſt, dummodò fiat ſaluo iure domini, & citra frandē: & ita teneas. Ceſſat enim ratio denunciandi domino, an velit eodem precio emere, ex quo nullum precium interuenit: neque eſſet æquum, vt teneretur emphyteuta ius ſuum domino donare, vel legare, qui fortè in eum benemerita aliqua non contulit. Vel ſaltem non eſt emphyteuta erga illum ita affectus, vt eſt erga eum cui vult donare, vel legare.

Arbitror tamen quinque requiri, ad hoc, vt huiuſmod legatum, vel donatio valeat, neque emphyteuta cadat à iure ſuo. Primò ꝙ non fiat in perſonam, in quam vel de iure communi, vel ex conuentione ipſæ res emphyteutica prohibita ſit alienari. Secundò, ꝙ nulla ſubſit fraus: nam ſi effectualiter emphyteuta venderet, ſed ne poſſet dominus vti iure prælationis, concipere contractum in formam donationis, in fraudem ipſius domini, crederem illum eſſe re emphyteutica priuandum. Tertiò, ꝙ donetur vel legetur res ipſa tanquam emphyteutica, non autem pleno iure, aliàs enim eſſet quodammodo velle priuare dominum iure ſuo, & ideo caderet emphyteuta à re emphyteutica. Quartò: ꝙ priuſquam transferat poſſeſſionem rei donatæ in donatarium, requirat domini aſſenſum, qui proculdubio tenetur illum præſtare, modò donatarius ſit habilis & idoneus ad ſoluendum, & promittat ipſi domino ſoluere fictũ emphyt. & in hoc omnes concordant, vt dicit Iaſ. in d. l. fin. nu. lxviij. Non enim debet donatarius ſine conſenſu domini apprehēdere poſſeſſionem rei emphyteuticæ, prout tenent communiter Doctores, & in hoc conueniunt, vt dicit Bertran. conſ. lx. nu. 2. lib. ij. in ſecũda parte, qui etiam conſ. cxxiiij. nu. 1. lib. j. in ſecunda parte atteſtatur hanc eſſe communem opi. ſecundum quam aliàs iudicatum fuit in parlamento Delphi. vt refert Guido Papæ deciſ. xlvj. Præterea & quintò, ſoluēdum eſt etiam ipſi domino directo laudemium pro noua inueſtitura, vt dixi infrà q. xxiij. ver. Sed quæro, & quantum ad hoc, ſcilicet vt dominus nouam inueſtiturã cõcedat, & aſſenſum præbeat donationi, debeat dominus expectari per duos menſes, iuxta diſpoſitionem d. l. fi. & in hoc omnes concordant, vt ait Iaſ. in d. l. fi. nu. 68. in fi. 2

Et hæc omnia procedunt, vbi non ſubeſſet cõſuetudo. ꝙ res emphyteutica non poſſet donari vel legari domino irrequiſito, illa enim eſſet proculdubio obſeruanda: & certè valdè æqua eſt illa opi. ꝙ teneatur emphyt. volens donare vel legare ius ſuũ, requirere conſenſum domini, & volente domino illud acquirere precio æſtimãdo, & ipſe præferatur donatario, vel legatario, quam ego aliquando ſuſtinui in circulis. Tamen propter authoritatem tenentium contrarium, fortè durum eſſet in practica contra eos obtinere.

QVAESTIO XVI.

1 *Pater an poſſit filiis in re emphyteutica præiudicare?*
2 *Et quid in emphyteuſi accepta pro filiis, & hæredibus?*
3 *Et an in emphyteuſi antiqua ſeu paterna?*

Suc

1 SVcceſſiuè quæro, nunquid pater habens filios poſſit in re emphyteutica illis præiudicare, diſponendo, aut teſtando, aut vni ipſorum prælegando? Reſpond. hic articulus, multum confuſè à Scribentibus tractatur, propterea ad intelligentiam præmittere debes, quòd emphyteuſis aliquando dicitur noua, aliquando dicitur antiqua. Noua eſt, quæ habet originem in perſona ipſius emphyteutæ, qui vult de ea diſponere, quia ſcilicet ipſe illam acquiſiuit. Antiqua verò eſt, quæ habet originem, ab alio aſcendente, prout in ſimili dixi de feudo infrà hoc eod. libr. §. Feudum, q.viij. Item præmitte, quod aliqua eſt emphyteuſis hæreditaria, & aliqua non hæreditaria, & aliqua mixta, prout etiam in ſimili dictum eſt de feudo, in dicto §. Feudum, q.ix. Emphyteuſis hæreditaria eſt illa quam acquirens ſtipulatus eſt pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, vel etiam pro ſe & hæredibus ſi eſt accepta à priuato. In hoc enim differt emphyteuſis priuati à feudo, quia cum emphyteuſis accepta à priuato de ſui natura tranſeat ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos, illa verba pro ſe, & hæredibus, intelliguntur etiam de extraneis, vt dixi infrà q.xxviij.ver. Tertius eſt caſus. ſecus autem eſt in feudo: nam cùm feudum de ſui natura non tranſeat in extraneos, illa verba verificantur ſolummodo in deſcendẽtibus hæredibus vt dixi in d. §. feudum, q.lxxxiij.ver. Sed quid ſi feudũ. Quid autem in emphyt. eccleſiaſtica accepta pro ſe, & hæredibus dixi in d.ver. Tertius eſt. Emphyteuſis non hæreditaria eſt quam acquirens ſtipulatus eſt pro ſe, & filiis, vel pro ſe, & deſcendẽtibus. vel huiuſmodi nulla facta mentione hæredum: hæc enim tranſit ad ipſos filios, ſeu deſcendentes: etiã ꝙ non ſint hæredes ſecũdum opinionem quam ego tenui infrà q.xxvij. licet multi in emphyteuſi conceſſa à priuato teneant contrarium. Mixta eſt quã acquirens ſtipulatus eſt ꝓ filiis & hæredibus, & ſic in qua ſuccedere non poteſt filius, niſi ſit hæres neque hæres niſi ſit filius vel deſcendens: ſed vtraque qualitas requirit̃, vt dixi in d. q. xxxvij. licet multi etiam teneant, quòd in hac emphyteu. conceſſa pro filiis & hæredibus à priuato ſuccedunt etiam extranei hæredes, quod mihi nunquam placuit.

His præmiſſis dico, quòd aut quæritur de emphyteuſi noua, an poſſit pater in illa filiis ſuis præiudicare: & tunc (ſi quidem emphyteuſis eſt hæreditaria, ſcilicet acquiſita pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit) omnes concludunt, ꝙ poteſt pater in ea filiis præiudicare, neque vlla in hoc eſt apud Scribentes controuerſia. Nam huiuſmodi bona potius cenſentur tanquam libera, & allodialia, quàm emphyteutica, vt in ſimili de feudo ita conceſſo dixi in d. §. feudum, quæſt. ix. Aut verò loquimur in emphyteuſi non hæreditaria, & ſic acquiſita pro ſe, & filius, & tunc variæ ſunt opin. inter Scribentes. Aliqui enim tenent, quòd ex ſtipulatione patris ſit ius quæſitum filiis, ita vt non poſſit pater in ipſa emphyteuſi illis præiudicare. & hanc opinio. dicit eſſe magis communem Alexan. conſ. cvj. nu. 8. & conſ. cvij in princ. lib. iiij. quem refert Ruin. conſ. xliij. num. 4. lib. j. & conſ. xlviij. poſt nu. 8. eo. vol. & conſ. cliiij. num. 4. eod. vol. & conſil. ccxlij. nu. 4. eod. vol. & Iaſ. in l. ſecunda, nu. 209. C. de iure emphyt. licet corruptè alleget: refert etiam & ſequitur Dec. conſil. ccxxxix. num. 6. quem (vt arbitror) allegare voluit Gratus conſilio j. poſt nume. 5. libro j. Hanc etiam dicit eſſe communem Apoſtil. ad Alexand. conſil. 8. ſub numer. 15. lib. iij. vbi multa congerit. Gratus conſ. xij. nu. 9. li. j. & conſ. cxxxij. num. 4. eodem vol. Bertran. conſ. cxxxviij. nu. 3. libr. ij. in ſecunda parte, quem refert Apoſtil. ad Alci. de præſumption. in prima regula, præſumpt. xxxj. num. 3. eandem ſententiam vti communem ſequitur Didac. lib. ſecũdo reſolu. c. xviij. nu. 2. Caſſ. conſ. liij. numero 59. Apoſtil. ad Rimin. conſ. ccccxxxvij. ſub nume. ſecundo. Rubeus. in l. Gallus §. quidam rectè, nume. 186. & ſeq. Contrariam autem ſententiam plerique etiam tenuerunt, quòd ſcilicet poſſit pater in huiuſmodi emphyteuſi filiis ſuis præiudicare: ipſe enim pater ſtipulando pro ſe, & filiis cenſetur ſtipulatus ordine ſucceſſiuo, ſcilicet primò ſibi, deinde poſt mortem ſuam filiis. cùm ergo non videatur filijs ius aliquod quæſitum, niſi poſt ipſius patris mortem, meritò poſſe debet ipſa de emphyteuſi ad libitum ſuum diſponere: & hanc ſententiam dicit magis communiter teneri idem Alexand. ſibi contrarius cõſ. cxxiiij. num. 8. lib. quinto, quem refert, & ſequi videtur Gozad. conſil. xxv. numero 18. Hanc etiam dicit eſſe communem idem Alexan. in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui, poſt numerum 4. ff. de legat. primo, quem refert, & ſequitur Socin. conſ. cxxij. nume. 10. libro tertio, & Tiraquel. de retractu munic. §. xj. gloſſ. ſexta, num. 25. Hanc etiam dicit eſſe communem Iaſ. conſ. ccxiij. num. 4. libro ſecundo. Et reuera hæc opin. mihi ſemper magis placuit, vt ſcilicet illud quod ego acquiro, poſſim etiam meo iure alienare. Et ſi in feudo nouo acquiſito pro ſe, & filiis, poteſt pater de eo ad libitum ſuum diſponere, in præiudicium filiorum modò domini conſenſus accedat, ſecundùm opinionem quam ego tenui in d. §. Feudum, quæſt. xlj. verſ. Et hæc quidem. multò magis idem dicendum eſt in emphyteuſi, quæ proculdubio facilius poteſt alienari, quàm feudum. Bene verum eſt, ꝙ ſi in inueſtitura, ſiue conceſſione emphyteutica, eſſet proprio nomine nominatus aliquis ex filiis, vel aliter apparere poſſet, ꝙ emphyteuſis eſſet conceſſa, non ſolùm intuitu recipientis, ſed etiam contemplatione filiorum, eo caſu vtique tranſirem cum alia opinione, ꝙ non poſſet de ea pater in ipſorum præiudicium diſponere, quæ multis authoritatibus fouetur.

2 Sed quid ſi ſit emphyteuſis mixta, puta quia accepta ſit pro filiis, & hæredibus? Reſpond. ſi teneamus opin. quam ego teneo, ꝙ ſcilicet etiam ſi ſit acquiſita pro ſe, & filiis ſimpliciter, poſſit tamen acquirens de ea liberè diſponere, multò magis tenendum erit hoc caſu, ꝙ etiam in hac emphyteuſi quæ partim eſt hæreditaria, poſſit filiis præiudicare. Sed certè etiam ſi in ea quæ non eſt aliquo modo hæreditaria, teneamus contrariam ſententiã, ꝙ non poſſit de ea pater acquirens diſponere, adhuc tamen in hac ſpecie tenẽdum eſt, ꝙ poſſit. Cùm enim hoc caſu appareat, ꝙ pater non ſimpliciter ſtipulatus eſt filiis, vt filiis, ſed etiã

vt hæredibus, poterit pater de ipſa emphyteuſi ad ſui libitum diſponere, neque poterit filius hæres illam reuocare, niſi ſecundum aliquos adiret paternam hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij: quo caſu vtique admitteretur ad reuocandum, vbi penes eum non remaneret tantum quantum valeret ipſa emphyteuſis. Ego tamen abſolutè teneo, & ſemper tenui, quod pater acquirens emphyteuſim ſiue pro ſe & filiis, ſiue pro ſe, & filiis & hæredibus, ſiue alio quocunque modo concepta ſit conceſſio, poteſt de ea liberè diſponere, vt ſuperius dixi.

3 Et hæc quidem omnia locum habent in emphyteuſi noua: ſi verò loquimur in emphyteuſi antiqua ſeu paterna, tunc diſtinguè, quant eſt ſimpliciter hæreditaria, puta quia accepta pro ſe, & hæredibus, vel pro ſe & hæredib. quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, vel huiuſmodi, & tūc (vt ſuprà dixi) ex quo talia bona iudicantur potius tanquam libera, quàm tanquam emphyteutica, nemo dubitat quin poſſit emphyteuta, domini accedente conſenſu, in quemcunque de eis diſponere. Aut eſt ſimpliciter, & abſolutè, non hæreditaria, puta quia conceſſa pro ſe & filiis, & tūc, cùm ſit filiis & deſcendentibus ius quæſitum ex beneficio primi acquirentis, & ſic virtute primæ inueſtituræ, non poteſt emphyteuta eis in aliquo præiudicare, neque hoc caſu reperitur, quòd aliquis contrarium teneat, vt dicit Alex. conſil. cxvj. poſt nu. 8. li. iiij. Hoc etiam dicit eſſe indubitatiſſimum Gratus conſilio. xxij. nume. 9. libro. primo. Aut eſt mixta, ſcilicet conceſſa pro filiis, & hæredib. & tunc breuiter ego teneo in emphyteuſi, illud quod tenui in feudo huius qualitatis in d. §. Feudum, quæſt. xlij. in ff. Vide etiam in hoc propoſito ea, quæ dixi infrà q. xxxvij. & nunc pendet hæc quæſtio de factò.

Hæc autem omnia intellige, vt procedant quātum ad præiudicium filiorum, ſed quantum ad præiudicium domini recurrendum eſt ad ea quæ dixi ſuprà q. xiij. & ſeq.

QVAESTIO XVII.

1 *Emphyteuta an poſſit ſine conſenſu domini rē emphyteuticam permutare?*

1 QVæro. nunquid poſſit emphyteuta rem emphyteuticam ſine conſenſu domini permutare? Reſpond. inter vocatos in inueſtitura ſiue conceſſione emphyteutica, vtique poteſt fieri permutatio. ſi enim permiſſa eſt inter ipſos omnis alienatio, vt dixi ſuprà quæſtione xiiij. cenſetur etiam permiſſa permutatio. Sed nunquid poterit illum transferre in extraneum titulo permutationis? Reſpond. quòd ſic: ita dicit Bald. in l. ſi domus. §. fin. ff. de lega. j. & ita communiter tenetur, vt ait Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres, nu. 86. ff. de verborum obliga. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodò talis permutatio fiat bona fide, ſed ſi aliqua fraus ſubeſſet, puta quia in effectu emphyteuta rem ipſam venderet, ſed in contractu ipſo aſſereret ſe permutare, vt priuaret dominum iure ſuo prælationis, talis fraus domino non obeſſet, quominus poſſet vti ſuo iure prælationis. ita dicit Bald. in dicta l. ſi domus. §. primo, & eſt communis opinio, vt atteſtatur Ripa in l. ſecunda in princip. numero 38. ff. ſi certum petat. & fortè etiam de iuris rigore dici poſſet, quòd hoc caſu emphyteuta propter huiuſmodi alienationem caderet à re emphyteutica, quod multi etiam tenuerunt, hoc tamen pro nunc non affirmo.

QVAESTIO XVIII.

1 *Emphyteuta an poſſit ſine conſenſu domini rem emphyteuticam hypothecare?*

QVæro, an poſſit emphyteuta rem emphyteuticam ſine domini conſenſu hypothecare, vel pignorare? Reſpond. quòd ſic, ita dicit gloſſa in dicta l. finali in verbo, Aliis vendere, Cod. de iure emphyteutico. quæ in hoc communiter approbatur, vt ait Iaſon in eadem l. finali numero 78. & ſequent. quem refert Grat. conſilio lv. numero 14. libro primo. Idem dicit Gratus conſilio liiij. numero 5. libro primo. Et dicit Ripa in lege filiusfamil. §. diui, numero 90. ff. de legatis primo, quod ita tenent communiter Scribentes. Pignoris enim obligatio, non eſt propriè alienatio, & ideo etiam in generali hypotheca, ſiue obligatione omnium bonorum veniunt bona emphyteutica, vt dixi infrà hoc eo. libro §. hypotheca. 1

QVAESTIO XIX.

1 *Emphyteuta an poſſit ſine conſenſu domini rem emphyteuticam alteri locare?*

QVæro, nunquid poſſit emphyteuta ſine domini conſenſu alteri locare rem emphyteuticam? Reſpond. quòd ſi quæris de locatione ad modicum tempus, nulla eſt difficultas quin poſſit illam locare: talis enim locatio non eſt ſpecies alienationis. In locatione autem ad longum tempus, aliqui etiam idem ſentiunt. & dicit Apoſtil. ad Alexandr. conſilio cxix. circa finem. libro tertio. quòd ita communiter obſeruatur. & licet fortè hoc de iure non procederet, cùm locatio ad longum tempus ſit ſpecies alienationis, vt dixi infrà eodem libro §. locatio. Tamen vbi vigeret talis obſeruantia & conſuetudo, vtique eſſet attendenda, & ſic excuſaret emphyteutam à pœna priuationis, vt in ſimili dixi infrà hoc eodem libro §. feudum, quæſtio. xxxij. verſiculo, Scias tamen, Sed ceſſante conſuetudine, ego ſemper inclinarem in contrariam ſententiam. 1

QVAESTIO XX.

1 *Emphyteuta an poſſit irrequiſito domino rem emphyteuticam alteri in emphyteuſim concedere?*

QVæro, nunquid poſſit emphyteuta irrequiſito domino rem emphyteuticam alteri in emphyteuſim concedere? Reſpon. quod non, & ita de conſuetudine obſeruatur, vt ait Specul. in dicto §. nunc aliqua, quæſtio. xxv. quem refert Iaſ. in d. l. finali numero 110. C. de iur. emphyteuti. Eſt enim conceſſio in emphyteuſim proculdubio ſpecies alienationis, vt eſt omnibus notiſſimum. 1

Quæſt.

QVAESTIO XXI.

1 *Emphyteuta an poſſit ſine domini conſenſu conſtituere ſeruitutem in fundo emphyteuticos?*

1 QVæro, nunquid poſſit emphyteuta ſine domini conſenſu conſtituere ſeruitutem, in fundo emphyteutico? Reſpond. quòd ſic, quantum ad ſui præiudicium, non tamen quantum ad præiudicium domini directi, & ideo finita emphyteuſi erit etiam finita ipſa ſeruitus. ita tenent communiter Doctores vt dicit Cæpolla libro.j. de ſeruit.cap.xiiij.col.j. vide quæ dixi in d.§. feudum, quæſt.xxxvij.

QVAESTIO XXII.

1 *Res emphyteutica in caſibus in quibus poteſt donari, an poſſit indiſtinctè alienari in quodcũque genus perſonarũ?*

1 QVæro, an in caſibus in quibus poteſt res emphyteutica per emphyteutam alienari, poſſit indiſtinctè alienari in quodcunque genus perſonarum? Reſpond. vulgaris eſt, & notiſſima regula, quòd non poteſt emphyteuſis alienari in potentiorem, quæ licet iure non probetur, tamen in practica non ſolet in dubium refricari. & hanc eſſe communem concluſionem atteſtatur Alexandr. in l. ſi finita. §.ff.ij. ſi de veſtiga. poſt numerum 36. verſiculo. Nec obſtat, quòd emphyteuſis. ff. de damno infecto, Iaſ. in dicta l. finali numero 90. & 97. C. de iure emphyteutic. vbi dicit, quòd ita concludunt communiter Doctores, quem refert Gratus conſilio lxxx. numero ſecundo, libro primo. Perſonæ autem potentiores intelliguntur illæ, quæ ſunt magis priuilegiatæ, puta clerici, curiales, & milites, vt habetur per Doctores in locis præallegatis.

QVAESTIO XXIII.

1 *In alienatione rei emphyteuticæ ſoluendũ eſt laudemium domino directi.*

2 *Et ne etiam ſi donetur alteri?*

3 *Et quid ſi in conceſſione emphyteutica permiſſa ſit emphyteuta ipſius rei alienatio?*

4 *Et quis teneatur ſoluere laudemium, emphyteuta an acquirens?*

5 *Et quid ſi vnus habeat proprietatem, & alter vſumfru. ipſius proprietatis, cui ſoluendum ſit laudemium?*

1 DIctum eſt de alienatione rei emphyteuticæ quibus caſib. permiſſa ſit. Nunc ſcire debes quòd in quacunque alienatione rei emphyteuticæ, ſoluendum eſt domino directo laudemium id eſt quinquageſima pars precij, pro quo res ipſa alienatur, & ſic ad rationem duorum ſcutorum pro quolibet centenario.

2 Sed quæro an ſoluendum ſit huiuſmodi laudemium ſolummodò de rebus venditis, aut permutatis, an autem etiam de de donatis? Reſpond. quòd etiam de donatis ſoluendum eſt. & hæc eſt communis opinio. vt dicit Bertrand. cxxiij. numero primo. libro primo in ſecunda parte. Et dicit Iaſon. in dicta l. fina. poſt numerum 68. verſiculo, Sequitur poſtea, quòd in hoc nemo diſcrepat. Huiuſmodi enim laudemium ſoluitur propter nouam inueſtituram, quæ à domino conceditur quæ ratio militat tam in donatario, quàm in emptore, aut alio acquiſitore, cui opus ſit noua inueſtitura.

3 Sed quid ſi in ipſa conceſſione, ſeu inueſtitura emphyteutica conuentum ſit inter dominum, & emphyteutam, quòd poſſit ipſe emphyteuta ius ſuum vendere cui voluerit, nunquid ſi deinde vendat, adhuc ſoluendum eſt laudemium? Reſpond. quòd ſic: ita tenet Salicetus in dicta l. final. columna prima, verſicul. Sed iuxta primum, & eſt communis opinio, vt dicit. Socin. Iunior conſilio lxx. numero 11. & poſt numerum viceſimumſeptimum libro tertio. Nam (vt dixi) ſolutio laudemij fit propter nouam inueſtituram, & ideo nihil refert an primus emphyteuta potuerit vendere domino irrequiſito, vel non, ſed ſolũmodò an nouus acquiſitor opus habeat noua inueſtitura, vel recognitiõe à domino directi.

4 Vlterius quæro quis teneatur ad ſolutionem laudemij, an emphyteuta qui alienat, an autem acquirens ipſam rem emphyteuticam? Reſpond. quòd generaliter nouus emphyteuta, vel feudatarius, vel acceptor, eſt ille qui tenetur ſoluere laudemium, domino directo. ita tenet gloſſa in dicta l. finali in verbo, Accipere. & ita obſeruatur, vt dicit Iaſon. in d. l. fin. numero 41. C. de iure emphyteutico. quem refert Gozad. conſilio xv. numero 1. Soluitur enim propter nouam inueſtituram, vt ſuprà ſæpius dixi.

5 Sed pone quòd dominus directi deceſſerit, relicta hæredi proprietate, alteri verò vſufructu ipſius proprietatis. Quæro ſi durante vſufructu contingat rem emphyteuticam alienari, cui debeatur laudemium, proprietario, an vſufructuario? Reſpond. quòd laudemium debetur vſufructuario, non autem domino proprietaris. Ita dicit Ioan. Andr. in addit. ad Specul. de emphyt. in verſicu. xciij. in verbo, Quitabernas, poſt medium & eſt communis opinio vt ait Socin. Iunior in dicto conſilio lxx. numero 31. libro iij. Cum enim fructus ſit vtilitas ex re vel propter rem proueniens, meritò hoc emolumentum quod propter rem ipſam peruenit, ad vſumfructuariũ pertinere debet & ita vidi ſeruari.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Emphyteuta an propter alienationem rei emphyteuticæ cadat à iure ſuo?*

QVæro, nunquid emphyteuta propter alienationem rei emphyteuticæ factam irrequiſito domino cadat à iure ſuo? dixi ſuprà q. xiij. 1

QVAESTIO XXV.

1 *Emphyteuta qui interuertit poſſeſſionem domini, an cadat à iure ſuo poſſitque ab ipſo domino propria authoritate expelli?*

QVæro, an emphyteuta qui interuertit poſſeſſionem domini cadat à iure ſuo? Reſpond. quòd ſic. Sed nunquid poterit hoc caſu ab ipſo domino propria authoritate expelli? Reſpond. quòd non: ita tenet gloſ. in dicta l. ij. in verbo, Repellere, cum qua omnes tenent, vt ait Iaſ. ibi numero 117. & ratio eſt: quia tunc incipit em- 1

phyteuta in totum ſuo nomine poſſidere, & ſpoliare dominum ſua ciuili poſſeſſione, & ideo via iuris, non facti contra eum agendum eſt. Hoc tamen intellige, quando ex interuallo, ſecus autem ſi incontinenti: tunc enim vtique poſſet pro defenſione ſuæ ciuilis poſſeſſionis, illum propria authoritate expellere, ad quòd videnda ſunt, ea quæ dixi, infrà libro ſeptimo, §. poſſeſſio.

QVAESTIO XXVI.

1 *Emphyteuta an propter deteriorationem expelli poſſit?*
2 *Et an emphyteuta poſſit incidere arbores fructiferas?*

1 QVæro, nunquid emphyteuta poſſit expelli propter deteriorationem? Reſpond. ſi loquamur in emphyteuta eccleſiæ, certum eſt, quòd poteſt expelli. text. eſt in authen. qui rem. C. de ſacroſanct. eccleſ. Sed quid in emphyteuta priuati? Reſpond. quòd pariter etiam expelli poteſt propter deteriorationem. ita tenet Petr. in dicta authent. qui rem. & eſt communis opinio, vt dicit Iaſon. in ea. authent. qui rem, numero 5. & ſequenti.

2 Hinc infertur, quòd non poteſt emphyteuta incidere arbores fructiferas. ita tenet Bartol. in l. diuortio. §. feudum, numero 3. ff. ſoluto matrimonio cum quo tranſeunt indifferenter omnes Doctores antiqui, & moderni, vt dicit Iaſon. in eodem §. ſi fundum, numero 12. & dicit Angel. in l. ſi colonus. ff. arborum furtim cæſarum, quòd ab hac concluſione nullus vnquam diſcrepauit. Et ideo ſi illas incidat cadit à iure ſuo, & poteſt expelli, & priuari. ita tenet Bald. in dicto §. ſi fundum. & eſt communis opin. vt ait Iaſon. in dicto §. ſi fundum, num. 4. Picus in l. Titia. §. Titia, poſt numerum 96. ff. de legat. ij. Quæ licet videatur nimis rigoroſa, tamen tenenda eſſet in practica, vt emphyteutæ metu caducitatis, & priuationis, bene verſentur in rebus ſibi in emphyteuſim conceſſis. Faciunt quæ dixi infrà hoc eod. libr. §. Feudum, quæſt. xlvij. Hęc tamen omnia intellige, quando eſſet notabilis deterioratio, ſecus ſi eſſet modica, vel minima.

QVAESTIO XXVII.

1 *Emphiteuta ceſſans à ſolutione canonis emphiteutici, an cadat ab emphiteuſi?*

1 QVæro, an emphyteuta ceſſans in ſolutione canonis cadat emphyteuſi? dixi ſuprà quæſtio. 8.

QVAESTIO XXVIII.

1 *Emphyteuſis an tranſeat ad extraneos hæredes?*
2 *Et quid ſi cōceſſa ſit nulla temporis præfinitione adiecta?*
3 *Et quid ſi conceſſa ſit vſque ad certam generationem?*
4 *Et quid ſi conceſſa ſit in perpetuum pro ſe, & filiis?*
5 *Et quid ſi coceſſa ſit expreſsè etiam pro extraneis hæredibus?*
6 *Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter pro ſe, & hæredibus?*
7 *Et an emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura ſit tranſitoria ad extraneos hæredes?*
8 *Et quid ſi tempore conceſſionis non conſtabat bona eſſe eccleſiæ?*
9 *Et quid ſi emphyteuſis eccleſiaſtica conceſſa ſit pro ſe, & hæredibus quibuſcunque?*
10 *Et quid ſi ſit conceſſa pro ſe, & quibus dederit?*

QVæro nunquid emphyteuſis tranſeat ad extraneos hæredes? Hæc eſt intricata, & ardua quæſtio in qua Doctores adeò variè loquuntur, vt veritas vix diſcerni poſſit. Tu igitur pro intelligentia terminorum, debes præſupponere, ꝙ quatuor modis poteſt aliqua res in emphyteuſim concedi. Primò quidem ſimpliciter, id eſt nulla tēporis præfinitione adiecta, puta: concedo tibi hāc rem in emphyteuſim. Et hoc caſu tenendum eſt, ꝙ talis emphyteuſis (quam nonnulli appellant informem) tranſeat ad filios, ſeu deſcendentes recipientis, etiam ꝙ de illis in conceſſione nulla mentio facta ſit: cenſetur enim facta conceſſio, non ſolum pro ipſo recipiente, ſed etiam pro illis hæredibus, qui ex natura emphyteuſis ſuccedere ſolent. & ita tenuit Petrus de Bellapertica in l. apud Iulianum. §. ſi quis alicui. ff. de legat. j. cuius opi. dicit eſſe communem Iaſ. in d. §. ſi quis alicui. nu. 9. qui licet loquatur in emphyteuſi conceſſa à Papa vel Principe, idem tamen dicendum eſſet in conceſſa à quolibet priuato, & etiam ab Eccleſia, modò conceſſio ſit legitimè facta: ſemper enim in dubio conceſſio debet potius cēſeri realis quàm perſonalis, niſi aliter de mente contrahentiū appareat. Faciunt quę dixi infra hoc eo. lib. §. Feudū, q. ix. verſ. Sed quid dicendum. Tranſibit ergo huiuſmodi emphyteuſis proculdubio ad filios, ſiue deſcendentes ipſius recipientis, & hoc ſiue conceſſa ſit à laico, ſiue ab Eccleſia. Ad extraneos autem tranſibit, ſi ſit conceſſa à laico. ſed ſi conceſſa ſit ab eccleſ. tranſibit ſolummodo ad filios, & deſcendētes. & hoc oēs fatētur vt dicit Gozad. conſ. lxxv. poſt. nu. 9. Quę quidē cōcluſio modicā habet difficultatem, tenēdo illā opi. ꝙ emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura non tranſeat ad extraneos hæredes, de quo infra latè dicemus. Bene verum eſt, quòd de ſtricto iure fortè verior eſt opinio, quòd emphyteuſis eccleſiaſtica ſimpliciter conceſſa, nulla facta mentione filiorū, nec hæredum, finit in perſona accipientis, vt eſt text. rotund. in §. emphyteuſi. in auth. de non alien. ſed in practica non recedas à communi.

Secundo modo poteſt res in emphyteuſim cō- 2
cedi vſque ad certā generationem, puta ſecundā, tertiam vel quartam, & hoc caſu cū certa ſit diſpoſitio non eſt tractādum an tranſeat ad extraneos hæredes, ex quo ſolummodò ex tenore cōceſſionis vel inueſtituræ ſunt vocati deſcēdentes recipientis, vſque ad generationem expreſſam in ipſa conceſſione. & hoc indiſtinctè procedit, ſiue emphyteuſis ſit conceſſa à Principe, ſiue Eccleſia, ſiue priuato. Quomodo autem intelligatur ſecunda vel tertia generatio, dixi infrà q. xxxiiij.

Tertio modo concedi poteſt emphyteuſis vſ- 3
que ad certum annorum numerū, puta, ad viginti vel triginta annos &c. & hoc caſu ſi quæratur an tranſeat ad extraneos hæredes, dicendum eſt ꝙ ſic, vſque ad illum numerum annorum præfinitū. & hoc proculdubio procedit, in emphyteuſi conceſſa à priuato, ſed in emphyteuſi eccleſiaſtica, ſi nulla eſſet facta mentio hæredum extraneorum, de ſtricto iure idem fortè dicendum eſſet, quod ſuprà dictum eſt, quando emphyteuſis conceſſa eſt, nulla temporis præfinitione adiecta, æquius tamen & tutius eſt tenere ꝙ vſque ad illum numerum annorum tranſeat in quoſcunque.

Quarto

Quarto modo poteſt concedi emphyteuſis in perpetuum:& in hoc articulo pro clariori intelligentia,diſtinguendi ſunt tres caſus.

4 Primus caſus eſt quando emphyteuſis perpetua conceſſa eſt expreſsè pro ſe,& filijs,& hoc caſu nulla eſt difficultas : hæc enim ſolummodo tranſit ad deſcēdentes,iuxta tenorem ipſius conceſſionis,non autem tranſit ad extraneos,neque facio differentiam,an conceſſa ſit pro ſe, & filijs, an autem pro ſe, & filijs, an autem pro ſe , & filijs hæredibus,quia licet illa qualitas(hæredibus) adiecta verbo (filijs) operetur, quòd emphyteuſis non poſſit tranſire ad filios, niſi etiam ſint hæredes recipientis, vt dixi infrà quæſtio.xxxvij.Tamen quantum ad hoc propoſitum , de quo in præſentia tractamus,paria ſunt,vel quòd conceſſa ſit pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & filijs , & hæredibus,vel pro ſe & deſcendentibus, & hæredibus, vel huiuſmodi:nam ijs omnibus caſibus nunquā tranſit ad extraneos hæredes & hoc indiſtinctè locum habet,tam in emphyteuſi cōceſſa à priuato, quam ab eccleſia.& ita puto tenendum eſſe,licet nonnulli teneant contrarium.

5 Secundus eſt caſus, quando emphyteuſis perpetua conceſſa eſt expreſsè etiam pro hæredibus extraneis, puta, quia in inueſtitura ſeu conceſſione dictum ſit,pro ſe,& hęredibus quibuſcunque, vel pro ſe,& hæredibus,& quibus dederit. Nam ex proprietate huiuſmodi verborum veniunt etiam extranei hæredes, vt in ſimili dixi infrà hoc eo.lib §.Feudum. quæſtione nona. verſicul. Hoc præmiſſo.Et hoc quidem caſu diſtinguendū eſt, inter emphyteuſim cōceſſam à priuato, vel conceſſam ab eccleſia.Nam ſi eſt conceſſa à priuato, proculdubio tranſit ad quoſcunque hæredes,etiam extraneos , ex tenore ipſius inueſtituræ. Si verò eſt conceſſa ab eccleſia, tunc aut agitur de noua conceſſione , quia ſcilicet huiuſmodi res non erat ſolita concedi in emphyteuſim, & tunc ſi debitæ ſolemnitates requiſitæ in alienatione rei eccleſiaſticæ ex diſpoſitione capit.ſine exceptione,xij.quæſtione ſecunda,interueniant in tali conceſſione proculdubio poterit talis conceſſio fieri etiam pro hæredibus extraneis vt dixi ſuprà quæſtione ſexta,verſicu.Sed nunquid, & ideo etiam ad ipſos tranſibit,vt dixi infrà verſicul. Sed quæro.Sicut enim potuiſſet ipſa res in totum alienari, ſubſiſtente cauſa legitima, & debitis ſolemnitatibus interuenientibus,vt dixi infrà §.emptio.Multò magis potuit concedi in emphyteuſim,etiam pro extraneis hæredibus,& ſic alienari ſolummodo reſpectu vtilis dominij:& hoc iudicio meo nullam habet difficultatem, ſi verò debitæ ſolemnitates non interueniant, conceſſio eſt ipſo iure nulla.Et ideo ſuperfluū eſt tractare,nunquid tranſeat ad extraneos,quia nō valet, neque etiam in perſona ipſius recipientis.

Aut verò erat ſolita concedi in emphyteuſim, quo caſu,quando propter ceſſationem,alienationem vel deteriorationem,vel aliter finita eſt emphyteuſis , & ſic res ipſa eſt ad eccleſiam reuerſa, poteſt prælatus, etiam debitis ſolemnitatibus nō interuenientibus, illam in emphyteuſim iterum concedere,& tunc, Aut non erat ſolita concedi pro extraneis,& ſi quidem interuenerunt debitæ ſolemnitates, & legitima cauſa, valet conceſſio etiam in extraneos , vt ſuprà ſæpius dixi, ſi verò non interuenerunt, nulli dubium eſt, quòd non poteſt in hac renouatione concedi, ita vt tranſeat ad extraneos. Nam prælatus non poteſt in huiuſmodi renouatione alterare formam,ſecundum quā res ipſa ſolita eſt in emphyteuſim concedi,& ſi id faciat, vitiatur conceſſio,ſaltem quatenus forma ſolita exceſſa eſt, vt dixi ſuprà in dicta quæſtio.ſexta,verſicul.Scias tamen. Aut verò erat ſolita concedi etiam pro extraneis hæredibus, & hoc caſu ſi quidem interueniant debitæ ſolemnitates , poteſt iterum concedi etiam pro extraneis:militat enim eadem, imò fortior ratio, quæ in proximo caſu : vbi verò non interuenirēt debitæ ſolemnitates , mihi magis placet , quòd non poſſit concedi niſi pro deſcendentibus recipientis,non autem pro extraneis. ad quod videnda ſunt ea, quæ dixi infrà verſicul. Præterea poſſet.

Tertius eſt caſus,quando emphyteuſis eſt ſim 6
pliciter conceſſa pro ſe,& hæredibus:& hoc caſu pariter eſt diſtinguendum inter emphyteuſim conceſſam à priuato, & emphyteuſim cōceſſam ab eccleſia. Nam ſiquidem eſt conceſſa à laico, tranſit in hæredem extraneum, & poteſt cuicunque legari,& donari,etiam irrequiſito domino. & ita communiter tenetur, vt dicit Calder. conſilio ſexto. ſub Rubrica de locato. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alexand. in l.ſi patroni,in fin.ff.ad Trebellia. quem refert, & ſequitur Gigas de crimi.læſæ Maieſta. libro ſecundo.in rubrica de pœnis,quæſtio,ſexta,nume. ſexto.Idem etiam dicit Alexand. in l. quod dicitur,nume.26.ff.de verborum obligatio.quem refert Soci.Iun.conſi.lix.nu.8.libr.ij.& in hoc nulla eſt inter Doctores controuerſia.Punctus eſt,quid in emphyteuſi eccleſiaſtica. multi enim tenuerunt, quòd illa ad extraneos hæredes non tranſeat, licet ſimpliciter pro ſe & hæredibus conceſſa ſit.Fundamentum autem iſtius opi.eſt, quia licet verbum hæredibus de ſui proprietate cōprehendat tam extraneos hæredes,quàm deſcendentes, tamen vt ipſi præſupponunt regulariter emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura non trāſit niſi ad deſcēdentes,nō autem ad extraneos hæredes,ſecundum opi.quam dicit eſſe magis communem Imola in l.ex facto,nume.14.in fi.ff.de hære.inſti. quem refert,& ſequitur Ruin.conſil.xxiij.nu.34. libro quinto,& conſi.lxviij.nume.10.eodem volu.Alexan.conſi.xxiij.nume.4.lib.j.& conſi.ix.lib. ſecundo,& conſi.xxxviij.nume.4.eodem volum. & conſi.lxxxix.nume.1.lib.4.& conſi.xxj.numer. 11.libro quinto,& conſi.xxij.nu.5.eo.volumi.& conſi cxxix.nu.1.eodem volumi.& in dicta l.ſi patroni,in princip.numer.6.ff.ad Trebell.quem refert Apoſtill.ad Corſet.in verbo , Contractus, in ſingula.inci.Contractus.Socin. conſi.cxxj.nume. 18.lib.iiij.quem refert Grat.conſi.lv.nume.8.libr. j.Ruin.conſi.xlviij.nume.10.lib.j.& conſi.cxvij.nume.1.eodem volumi.& conſil.cxlviij. numero 4. eodem volumi.& conſil.clxj.nume.vj.eo.volu.& conſi.clxij.nu.11.eo.vol.& conſi. clxviij. numer.2. eo.volu.& conſil.xxiiij.nu.12.libr.v.& conſil.xxv. nu.12.eod.volu.Ripa in l.cum bona,nume.14.ff.

de priuileg.credit.Gozad.conſilio lxxv. numero 9.R·minal.conſilio ccccxxxvij.numero 3.Et ideo ſecundum ipſos, illud verbum pro ſe, & hæredibus, poſitum in conceſſione, vel inueſtitura, ratione ſubiectæ materiæ, debet intelligi ſolummodo de deſcendentibus, non autem extraneis. Regulariter enim, in quacunque materia, quæ de ſui natura non eſt tranſitoria ad extraneos, appellatione hæredum non veniunt extranei, ſecundum communem opinion.de qua atteſtatur Dec.in dicto conſilio clxxj.nume.2.Faciunt quæ in ſimili dicunt Doctores de feudo conceſſo pro ſe, & hæredibus, vt dixi in allegato viij.feudum, quæſtio.xxxviij.in fin.

Et in ſpecie, quòd emphyteuſis eccleſiaſtica ſimpliciter accep.pro ſe, & hæredibus, tranſeat ſolummodò ad deſcendentes, non autem ad extraneos hæredes, vltra præallegatos Doctores dicit eſſe communem ſententiam Comen.conſil.lvij. numero 1.& ſeqn.quem refert, & idem affirmat Gozad.conſilio xxxix.numero 6.& ſequ. Antonius Oldoinus inter conſ.Rapha. Comen. conſil. xj.numero 1.Alexan.conſilio lvj.numero tertio. libro ſecundo.& conſilio lxxxiij.numero primo. libro ſeptimo.& in l.quædam.§.nihil intereſt, numero ſexto.ff.de edendo, & in l.etiam, poſt numero 3.ff.ſoluto matrimo.prout illum refert Socin. Iun.conſilio xj.numero 1.libro tertio.Bolognin. conſilio lxxxiiij.in primo dubio, Barb.conſil.lxiij. quaſi per totum conſilio libro primo.Dec.in capi.in præſentia, poſt nume.48.verſic.Ex ſuprà dictis de probatio.quem refert Berous ibi.numero 386.Bertrand.conſilio clxxiij.numero 47.libr.iij. in ſecunda parte.Afflict.deciſ.100.numero 1.vbi etiam dicit ita fuiſſe iudicatum in illo ſacro conſilio, quia in illa conceſſione emphyteutica non interuenerant debitæ ſolemnitates. quòd not. Rubeus in l.Gallus.§.quidam rectè, nume.192.& ſequ.ff.de liberis & poſthumis. Pariſ. in dicto capitu.in præſentia, numero 104. Berous quæſtio. xix.numero primo.& ſequ.Et dicit Socin.Iunior. conſil.lxxj.numero 3.libro primo, quòd ita communiter determinatur.Dicit etiam Imola in cap. potuit, numero decimo quarto. circa finem de locato, quòd de conſuetudine communiter iſtud ſeruatur, quem refert Corne.conſilio lxxvj.in litera B.libr.ij.& conſilio clxv.columna tertia.in litera G.eodem volumi.& ita iam pluribus annis in facti contingentia conſuluit collegiũ Papienſe inter Abbatem ſanctæ Mariæ de Procalia, & quendam Beneuenutum Notarium, cuius conſilij exemplum manuſcriptum ego habeó, in quo plunes dicitur hanc opinionem proculdubio eſſe magis communem. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet, quòd imò emphyteuſis eccleſiaſtica tranſeat etiam ad extraneos hæredes, multi etiam tenuerunt.& quòd plus eſt, Imola in dicta lege quod dicitur, poſt numerum octauum. verſ. Circa primum verò.ff.de verborum obligatio.ſibi ipſi contrarius, dixit quòd hæc eſt communis opin.glo.& Doctorum, quem refert, & ſequitur, Corn.conſilio cxxxj.in litera Q.libr.ij.& conſilio clxxiij.in litera L.eodem volumi. idem ſenſit Ziliolus de Cauirellis inter conſilia Anchar.conſil. vltimo, nume.8.quod eſt ſubſcriptum à multis illuſtribus viris illius temporis.Idẽ atteſtatur Alex. pariter ſibi contrarius conſili.clxxxix. poſt numerum 19.verſic.Secundò reſpondetur, libr.ij.Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Corne.conſil. xiij.in litera B.libro tertio, quem refert compater meus Crauetta conſil.cclj.numero 3. in fin. licet ipſe nihil firmet: refert etiam, & ſequ.Pariſ. conſilio lxxxiiij.numero quarto.libro quarto. Et dicit Pariſ.in conſilio lxxxv.numero 17.libro quarto. quòd ita firmant communiter Doctores Et dicit Socin.conſilio ccxxvj.numero 33.in fin.libro ſecundo. quòd hæc eſt magis communis opinio, maximè modernorum Doctorum.Sed aduertendum eſt, quòd ferè omnes Doctores proximè allegati, loquuntur in caſu in quo emphyteuſis eccleſiaſtica eſſet conceſſa ſubſiſtente legitima cauſa, & interuenientibus debitis ſolemnitatibus, quæ in rei eccleſiaſticæ alienatione requiruntur ex diſpoſitione dicti cap.ſine exceptione, xij.quæſtione ſecunda. Tunc enim, ex quo res eccleſiæ de ſui natura poſſunt illis interuenientibus alienari in totum & in quoſcunque, videbatur dicendum, quòd emphyteuſis ita conceſſa tranſire deberet etiam ad extraneos.& ita vltra præallegatos hãc opinionem dicit eſſe communem Porc. in §. adeo.Inſtit.de locato, prout illum refert Curt.Iun. conſilio iiij. numero primo. refert etiam Gratus conſilio lv.numero 28.libro primo.& Didac.in dicto capitul.xvij.verſicu.Quarta concluſio, licet ego illum non inueniam ibi atteſtantem in hoc articulo de communi opinio præſertim nume.3. vbi loquitur in hoc propoſito. Idem dicit Pariſ. in dicto capitul.in præſentia, numero cviij.Et ſecundum hanc opinionem dicit Afflict. deciſ.cclxxxvj.poſt numerum 7.quòd vidit in conſilio Regis Ferdinandi primi iudicatum, quòd emphyteuſis eccleſiaſtica conceſſa ſeruatis ſeruandis, & canonicè pro ſe, & hæredibus tranſiret ad hæredem inſtitutum in teſtamento excluſa eccleſia. Quod eſt notabile verbum, propter authoritatem illius ſacri concilij.Et ſic vides quanta in hoc articulo ſit controuerſia inter Scribentes. Breuiter, quando in conceſſione emphyteuſis eccleſiaſticæ non ſunt adhibitæ debitæ ſolemnitates, quę in totali alienatione requiruntur, proculdubio tenendum eſt, quòd huiuſmodi emphyteuſis ad extraneos hæredes non tranſeat.& in hoc omnes concordant vt dicit Curt. Iunio. in conſilio cxxx.numero 4.in fin. Quando verò interuenerunt debitæ ſolemnitates, non poteſt negari. quin paſſus ſit valdè periculoſus.Ego tamẽ in iudicando aut conſulendo etiam hoc caſu non auderem recedere ab illa opinio.quòd non tranſeat ad extraneos, quam abſque controuerſia arbitror eſſe magis cõmunem, licet in puncto iuris fortè contraria ſit verior.

Et certè ego nõ video quomodo Doctores te- 7
nentes hanc opinionem, ꝙ ſcilicet emphyteuſis eccleſiaſtica conceſſa pro ſe, & hæredibus. non tranſeat ad extraneos hæredes, probent illud ſuũ præſuppoſitum, adeò per omnes decantatum, & ſuper quo fundatur tota eorum concluſio, ꝙ ſcilicet de ſui natura emphyteuſis eccleſiaſtica non ſit tranſitoria ad extraneos hæredes: nam de iure canonico hoc nullibi diſpoſitum reperitur, ſed ſo

lummo

lummodo prohibetur cōceſſio in emphyteuſim perpetuam ſine debitis ſolemnitatib.ſicut,& aliæ alienationes,vt in ca.nulli, de rebus eccleſiæ non alie.& in c.hoc conſultiſſimo, eo.titu. ibr.vj.quæ prohibitio generalis eſt,& vniformiter prohibet illius conceſſionem in deſcendentes,ſicut in extraneos.tex.autem in §.emphyteuſim,in auth.de non alien.ſuper quo omnes ſe videntur fundare (pace tantorum patrum)non meretur allegari in hoc propoſito. Cùm enim ſit diſpoſitio principis ſecularis circa res eccleſiaſticas,certum eſt quòd etiamſi ſit eccleſiæ fauorabilis,non eſt attendenda,vt eſt indubitata & communis omnium Doctorum opi.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſtit. de qua dixi ſuprà li.j.§.j.

Nec dicatur,ꝙ imò lex imperialis fauens eccleſijs valet & cenſetur approbata per Papam,niſi cautum ſit in contrarium,licet ſecus ſit in conſti.inferioris, quia hoc procedit, quando lex eſſet generalis,ſimpliciter aliquid diſponens.ſed quando in ipſa lege ſpecialiter aliquid prohibetur,vel diſponitur,circa perſonas vel res eccleſiaſticas, tunc omnes cōcordant,ꝙ non valet,neque ligat ex notorio defectu poteſtatis,vt dixi in d.§.j.& ideo nemine diſcrepante cōcluditur in dicta eccleſia ſanctæ Mariæ,ꝙ totus titulus.C.de ſac.ſan.eccl.& de epiſc.& cler.eſt nullus,ex quo diſponit circa perſonas,& res eccleſiaſticas,in quib.Imperator nullam habet poteſtatem,& tamen ille titulus continet leges imperiales & non principis inferioris, prout etiam hanc eſſe communem opinionē atteſtatur Gratus conſi.cx.nu.36.lib.j.

Et ſi dicatur,vt dicit Areti.ꝙ ille.§.emphyteuſim, videtur receptus, & canonizatus per Papam in allegato c.nulli,vbi etiam comminatur pœnas à conſtitutione Leonina comminatas,quæ conſtitutio Leonina dicitur eſſe l.iubemus. C. de ſacroſanct.eccle.ad cuius interpretationem præſuponitur factam fuiſſe conſtitutionem Iuſtiniani poſitam in authēticis,in qua eſt §.ille,emphyteuſim.dico ꝙ hæc conſideratio Areti.(cum reuerētia tanti Doctoris) videtur nimis ſubtilis, nec poteſt meo iudicio ſuſtineri:in primis enim dici poſſet,ꝙ imò illa conſtitutio Leonina de qua loquitur tex.in d.c.nulli,non eſt.l.iubemus, ſed conſtitutio Leonis Papæ de qua xij.qō.ij.& hoc dicere non eſſet peccatum, vt dicit Ioan.Andr.in dicto capit.nulli,in vltimis verbis, ſed poſito quòd Papa ſenſerit de l.iubemus, vt ego etiam ſuſpicor, certè illam nō dicitur approbaſſe, niſi ſimpliciter comminando ſacerdotibus pœnas ab illa lege laicis impoſitas,non autem approbando eius diſpoſitionem.Prӕterea dato,quòd illa l.iubemus,eſſet expreſsè,& in totum canonizata,non per hoc poteſt inferri ad §.emphyteuſim, qui poſitus eſt in alia conſtitutione prorſus ſeparata & aliud diſponente,& quæ videtur emanaſſe non ad interpretationem,vt dicit Aret ſed potius ad correctionē cōſtitutionis Leoninæ,vt probatē ex verbis ipſius conſtitutionis in princ.vbi dicit,ſed eo quòd non generaliter poſita ſit in omnibus, egere etiā eam quadam correctione credimus.licet gl. exponat correctionem pro ſuppletione.Si ergo non reperitur iure cantum, quòd emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura non ſit ad quoſcunque hæredes etiam extraneos tranſitoria,& conſequenter ſi nihil in emphyteuſi ſpeciale conſtitutum eſt aliter quàm in alijs alienationibus rerum eccleſiaſticarum, videtur dicendum, quòd ſicut ſi eſſet interuenientibus debitis ſolemnitatibus vendita, ſeu donata res eccleſiæ alicui pro ſe, & hæredib.proculdubio etiam ad extraneos tranſiret, ita etiam, ſi eo modo res eccleſiæ in emphyteuſim cōcedatur alicui pro ſe,& hæredibus,debet etiam ad extraneos hæredes tranſire.

Et ſi dicas (prout etiam nonnulli Doctores in hoc propoſito conſiderant)quòd ex quo emphyteuſis eccleſiaſtica conceſſa in perpetuū ſine debitis ſolemnitatibus eſt ipſo iure nulla, vt eſt tex. in d.ca.nulli, non videtur tractandum, an eo caſu tranſeat ad extraneos hæredes,quia cùm ſit inualida,non tranſit neque ad filios,imò neque etiam valet in primo recipiente,& ideò conſideratio eorum,qui in hoc propoſito diſtinguunt inter emphyteuſim conceſſam cum debitis ſolemnitatibus , & conceſſam ſine ſolemnitatibus debitis,videtur eſſe inſipida. Poſſet reſponderi,quòd ſolemnitates de quibus in capit. ſine exceptione, licet de iuris rigore eſſent ſeruandæ in conceſſionibus emphyteuticis,tamen hodie non ſeruantur,& nihilominus de conſuetudine valent ipſæ conceſſiones. ita in ſpecie dicit , & de ipſa conſuetudine atteſtatur Specul.de locato in dicto §.nunc aliqua, verſicul. Sextò quæritur, ſubdens, quòd eccleſia Romana talem conſuetudinem diſſimulat,& patitur.& hoc videtur ſufficere ad hoc vt teneat contractus. Atteſtatur etiam Azo in ſumma.C.de ſacroſanctis eccleſijs. in fine.dicens,quòd hodie de conſuetudine Abbates cum ſuo Collegio tradunt indiſtinctè res eccleſiaſticas in emphyteuſim,quem refert Apoſtilla ad Abbatem in dicto capitul. præſentia, ſub numerum vigeſimumoctauum.quæ verba Speculatoris,& Azonis,qui,& in Practica,& in Theorica ſint apud omnes maximæ anthoritatis, iudicio meo ſunt valdè notanda in hoc propoſito. Poſſet enim dici, quòd ſi quidem interuenerunt debitæ ſolemnitates iuxta textum in dicto capitul.nulli.& dicto capitul.ſine exceptione , tranſibit ad extraneos hæredes:ſi verò non interuenerunt,quo caſu nihilominus valet ex generali conſuetudine,iuxta doctrinam Speculatoris & Azonis ſuprà allegatam, non tranſibit ad extraneos. Neque obſtat,quòd ſolemnitates requiſitæ in alienatione rerum eccleſiaſticarum, non poſſunt conſuetudine tolli,nec diminui, vt dixi in dicto, §.emptio, quia illud procedit, in totali alienatione, ſecus autem in conceſſione emphyteutica, quæ eſt minoris præiudicij,vt de ſe patet: & ideo Specul. loco præallegato tenet, quòd talis conſuetudo valeat,tanquam vtilis eccleſiæ, vt cum minori ſolemnitate poſſint facilius contractus facere, quod eſt multum rationabile, præſertim cū ex tolerantia ſummi Pontificis, videatur conſuetudo ipſa per tantum temporis ſpacium ſedis apoſtolicæ authoritate roborata.

Præterea poſſet etiam aliter poni exemplū de emphyteuſi eccleſia.quæ ſit conceſſa ſine debitis ſolemnitatibus,& tamen valeat,puta,quando eſt res ſolita concedi in emphyteuſim,quæ ad eccle-

ſiam

ſiam eſt reuerſa: nam omnes Doctores, hoc caſu concordant, quòd poteſt illam Prælatus de nouo in emphyteuſim concedere, etiam non adhibito conſenſu capituli, neque ſeruatis alijs ſolemnitatibus in rei eccleſiaſticæ alienatione requiſitis, vt dixi ſuprà in d.q. ſexta.

Quidquid tamen diſputando dici poſſet, tranſeo indiſtinctè cum ſententia magis communi, ꝙ ſcilicet emphyteuſis eccleſiaſtica conceſſa pro ſe, & hæredibus, ſiue cum debitis ſolemnitatibus, ſiue ſine illis conceſſa ſit, nunquam tranſit ad extraneos hæredes, ſed tantummodo ad filios ſiue deſcendentes ipſius recipientis, niſi vltra debitas ſolemnitates expreſsè conceſſa fuerit etiam pro hæredibus extraneis, vel in ipſa inueſtitura appoſita ſint talia verba quæ hoc importent, puta pro ſe, & quibus dederit, vel pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, &c. vt inferius dicam.

8 Vnum tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ ſi fortè non conſtabat bona in emphyteuſim conceſſa fuiſſe eccleſiæ, & per ipſam conceſſionem recognita ſunt ab eccleſia, eo caſu vtique etiam ſi conceſſio eſſet ſimpliciter facta pro ſe, & hæredibus, tranſiret etiam ad extraneos hæredes: & hoc abſque aliquo contradictore procedit, vt dicit Gratus in alleg. conſ. lv. nu. 29. lib. j. Debet enim eccleſia contentari, ꝙ ſenſerit commodum ipſius recognitionis, cùm aliter probare non poſſet bona ad ſe pertinere, abſque eo, ꝙ velit ea ab hæredibus recipientis, licet extraneis auferre.

9 Sed quæro, quid ſi ab eccleſia conceſſa ſit emphyteuſis alicui pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, nunquid huiuſmodi emphyteuſis tranſibit ad extraneos hæredes? Reſpond. ꝙ ſi debitæ ſolemnitates in conceſſione interuenerint, trãſibit etiam ad extraneos hæredes. & hæc eſt cõmunis opin. vt ait Didac. in d.c. xvij. poſt nu. 5. verſ. Quin & ſi emphyteuſis. qui ad hoc propoſitum multos allegat, qui tamẽ loquuntur in feudo, de quo plenius dixi in d.q. ix. verſ. Hoc præmiſſo. Concluſio tamen eſt in ſe vera, & communis, quia nulli dubium eſt, quin verbum quibuſcunque, comprehendat etiam extraneos, in quacunque materia poſitum ſit. & hoc omnes penè fatentur.

10 Idemque & multò fortius dicendum eſſet, vbi conceſſio facta fuiſſet pro ſe, & hæredibus, & quibus dederit. Nam hæc verba, & quibus dederit, comprehendunt non modo extraneos hæredes vniuerſali titulo venientes, ſed etiam ſingulares ſucceſſores. & ita hanc opi. dicit eſſe communem Curt. Iun. conſ. iiij. poſt nu. 1. ver. Sed quoniam, & conſ. cxxx. nu. 2. vbi dicit, ꝙ ita concludunt communiter ſcribentes & in authent. res quæ, nu. 24. C. communia de legatis. Et hæc omnia nota, quia quondie contingunt in practica. Vbi tamẽ in iſta materia aliquis caſus de facto tibi contingat, recurre ſemper ad conſuetudinem ciuitatis, vel prouinciæ in qua conceſſio ipſa facta eſt, & ſecundũ illam iudicando non errabis. Illa enim præcipuè eſt attendenda. & ita dicunt omnes Doctores, vt ait Feli. in d.c. in præſentia, nume. 27. in fi. licet nõ ſit omnino expeditum, ꝙ conſuetudo poſſit inducere, vt res eccleſiæ poſſint in emphyteuſim concedi abſque iuſta & rationabili cauſa, ſi tamẽ eſſet conſuetudo, ꝙ emphyteuſis legitimè conceſſa, non tranſiret ad extraneos, vel ad fœminas, vel huiuſmodi, deberet talis conſuetudo proculdubio obſeruari. & hæc eſt communis opi. vt ait Berous in d.c. in præſentia nu. 391. in fi.

QVAESTIO XXIX.

1 *Emphyteuſis an veniat in confiſcatione bonorum & conſequenter an tranſeat in fiſcum?*

SVcceſſiuè quæro, nunquid confiſcatis bonis emphyteutæ, emphyteuſis tranſeat in fiſcum? 1
Reſpon. aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ bona emphyteutica non tranſeunt in fiſcum: & hanc opin. dixit eſſe communem Boer. deciſ. ccclxxviij. nu. 7. Bar. autem in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, nu. 6. ff. de dãno infecto diſtinguit, ꝙ aut agitur de emphyteuſi eccleſiaſtica, & tũc eccleſia poteſt illam à fiſco repetere indubitanter. Aut agitur de emphyteuſi conceſſa à priuato, & tunc ſi quidem ex natura conuentionis, ſiue inueſtituræ, eſt trãſitoria, etiam ad extraneos hæredes, tranſit etiam in fiſcum: ſi verò non tranſiret ad extraneos hæredes, non tranſit in fiſcum. & hanc opinionẽ Bart. dicit eſſe communem Apoſtil. ad Ang. de Malef. in verbo, & eius bona, nu. 16.

Tu dic, ꝙ ſi quidem emphyteuſis eſt ſimpliciter conceſſa à priuato, non videtur dubitandum, quin tranſeat in fiſcum, ſicut & alia bona ipſius delinquentis. Illa enim proculdubio de ſui natura tranſit ad quoſcunque hęredes etiã extraneos, vt dixi ſuprà q. proxima, verſic. Tertius eſt, & ideò tranſit etiam in fiſcum: ſi verò in ipſa cõceſſione appoſita ſunt aliqua verba ex quibus appareat cõtrahẽtes noluiſſe emphyteuſim ad extraneos hæredes tranſire, tunc nõ tranſibit in fiſcum, qui eſt loco extranei hæredis. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. conſ. xxxij. nu. 5. lib. j. quod eſt duplicatum conſ. lxxxviij. li. iij. quem refert Apoſtil. ad Rimi. conſ. xxj. ſub nu. 7. Idem dicit Alexã. conſ. lxxxix. nu. 2. lib. iiij. in emphyteuſi autem eccleſiaſtica, aliqui ſimpliciter tenent, quòd illa nõ tranſit in fiſcum. & dicit Rui. conſ. clxj. nu. 7. libr. j. ꝙ ita communiter concluditur. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Soci. cõſ. cxxj. nu. 18. lib. iiij. Cùm enim ſecundum magis communem opi. emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura non trãſeat ad extraneos hæredes, vt retuli ſuprà quæſtione proxima, meritò non debet in fiſcum tranſire. Regulariter enim quæ non tranſeunt ad extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum, vt tenent omnes, teſte Soci. in d. conſ. cxxj. nu. 17. Aliqui verò tenent, ꝙ imò emphyteuſis eccleſiaſtica ex ipſa bonorum confiſcatione tranſeat in fiſcum, ſed quod deinde ſit in arbitrio ipſius eccleſiæ, an velit rem ipſam apud fiſcum dimittere, an autem ab eo auferre. & hanc dicit videri magis communem ſententiam Rui. conſi. xxiij. nu. 33. li. v. quam in effectu videtur tenere Bart. & alij in d. §. ſi de vectigalibus.

Breuiter ſi emphyteuſis ſit conceſſa tali modo, quòd non ſit tranſitoria ad extraneos hæredes, res nullam habet difficultatem. Nam argumentum optimè procedit negatiuè, ſcilicet ſi emphyteuſis non tranſit in extraneum hæredem, neque etiam tranſit in fiſcum, qui eſt loco extranei

hære

hæredis,vt dixi infrà lib.vij.§.fiſcus, & hoc ſiue ſit conceſſa ab eccleſia, ſiue à priuato. Si verò emphyteuſis ſit ad extraneos tranſitoria,tunc ſi quidem eſt conceſſa à priuato,procedit argumentũ etiam affirmatiuè,vt ſcilicet ſi trãſit in extraneũ, tranſeat etiam in fiſcum, vt ſuprà dictum eſt: ſed ſi eſt conceſſa ab eccleſia, mihi magis placet illa opinio,ꝙ fauore eccleſiæ in fiſcum non tranſeat. Certum eſt enim, quòd ex eo efficeretur cõditio ipſius eccleſiæ longè deterior, cùm proculdubio fiſcus ſit potentior quàm priuatus, nõ ſolùm difficultate conueniendi,ſed etiam ex infinitis priuilegiis,quæ habet præſertim,quia nunquam eſſet ſpes caducitatis, cùm ſemper fiſco competat in integrum reſtitutio,neque ꝙ propter finem lineę res ad eccleſiam reuerteretur,quia fiſcus nunquã moritur:neque eſt aliquo modo veriſimile,quòd eccleſia eo animo aliquam rem in emphyteuſim concedat,vt poſſit caſus euenire, propter quem ad ipſam res emphyteutica vlterius non reuertatur,quod eſſet in maximum ipſius eccleſiæ detrimentum. Teneo ergo,ꝙ emphyteuſis eccleſiaſtica nullo modo in fiſcũ tranſeat.& licet in puncto iuris multa dici poſſent, hæc opinio iudicio meo eſt tutior & æquior,& etiam magis communis,& in omnem caſum, dato,ꝙ verior eſſet contraria opin.quòd,ſcilicet emphyteuſis eccleſiaſtica in caſibus in quibus tranſit ad extraneos hæredes, tranſeat etiam ad fiſcum, quam multi etiam tenent, non eſt dubitandum, quin eccleſia poſſit intra biẽnium illam à fiſco repetere, ſi velit. vt eſt tex.expreſſus,in §.j.in authẽ. de aliena.& emphyteu.& eſt magis communis opi.vt ſuperius dixi. & licet ille tex.videatur loqui in emphyteuſi cõceſſa ab eccleſia Conſtantinopolitana,tamen cõmuniter intelligitur vt diſponat in cõceſſa etiam à quacunque alia eccleſia,teſte Alexã.in d.§.ſi de vectigalibus, poſt num.30.& ſi dicatur quòd ille text.cùm ſit conſtitutio Imperatoris, diſponens ſpecialiter circa res eccleſiaſticas, nõ eſt attendenda iuxta ea quæ dixi ſuprà q.proxi.verſi.Nec dicatur.Reſpon.ꝙ quantum ad hoc propoſitum, bene potuit Imperator diſponere concedendo eccleſijs priuilegium in præiudicium ſui fiſci: Nam etiam circa res eccleſiæ,poſſunt quicunque principes laici diſponere, priuilegium concedendo, vt omnes concludunt in cap.eccleſia ſanctæ Mariæ,de conſtitu.

QVAESTIO XXX.

1 *Filij naturales an ſuccedant in emphyteuſi?*

1 QVæro,an filij naturales ſuccedant in emphyteuſi?Reſpond.aut emphyteuſis eſt acquiſita ab eccleſia,& non ſuccedunt naturales:ita tenet Bald.in l.generaliter.§.cùm autem,nu.1.C.de inſtitut.& ſubſtitutio.& eſt communis opinio.vt dicit Ripa in l.ex facto.§.ſi quis rogatus,el primo, numer.62.ff.ad Trebellia.Pariſ.in cap.in præſentia,nume.86.de probatio.Huiuſmodi enim filios ex illegitimo coitu conceptos eccleſia maximè abhorret, & ideò non videtur de illis cogitaſſe. Aut verò eſt acquiſita à priuato,& tunc vtique filij etiam naturales admittuntur.ita dicunt Doctores in locis præallegatis,& eſt communis opinio. vt ait Dec.in dicto capit.in præſentia, numer.46. Ripa in dicta l.ex facto.§.ſi qs rogatus, el primo, nume.58.Rubeus in l.Gallus.§.quidam rectè,nume.154.& ſequen.Pariſ.in d.cap.in præſentia,nume.87.Regulariter enim in contractibus, filiorũ appellatione veniunt etiam naturales, vt dixi ſuprà,lib.ij.§.filius.

QVAESTIO XXXI.

1 *Legitimati an ſuccedant in emphyteuſi?*

QVæro etiam, an filij legitimati ſuccedant in emphyteuſi?Reſpond.in emphyteuſi conceſſa a priuato,admittuntur etiam legitimati. ita tenet Bal.in d.§.cùm autem,allegato in præcedẽti quæſt.& eſt communis opi.vt dicit Rubeus in d.§.quidam rectè,poſt nu.160.Si enim admittuntur etiam naturales, vt dixi ſuprà quæſtio.proxi. multò magis admittendi ſunt legitimati, qui regulariter æquiparantur legitimis,vt dixi in d.§.filius.Si verò ſit emphyteuſis conceſſa ab eccleſia, non admittuntur legitimati,vt tenet Bal.in allegato.§.cùm autem,nu.2.& eſt communis opi. vt dicit Iaſ.in eodẽ.§.cùm autem.nu.9.Gratus cõſil. lxxix.circa nu.14.li.j.Licet enim æquiparentur legitimis,non tamen dici poſſunt verè legitimi. 1

QVAESTIO XXXII.

1 *Filiæ fœminæ an ſuccedant in emphyteuſi?*
Et quid ſi conceſſa ſit pro ſe,& hæredibus?
2 *Et quid ſi conceſſa ſit pro ſe,& filijs?*
3 *Et quid ſi extet ſtatutum ꝙ extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant?*

QVæro, nunqnid filiæ fœminæ ſuccedant in emphyteuſi?Reſpon.in hoc articulo varię fuerunt aliquando Doctorum ſententiæ. Tu verò dic,ꝙ emphyteuſis de ſui natura eſt tranſitoria in fœminas, ſicut in maſculos, non enim reperitur iure cautum,quòd fœmina non debeat ſuccedere in emphyteuſi,vt maſculus:& licet aliqui in hoc propoſito diſtinguãt inter emphyteuſim eccleſiaſticam,& emphyteuſim conceſſam à priuato, vt ſcilicet hæc trãſeant etiam in fœminas, illa verò in maſculos tantùm,verior tamen eſt opin. ꝙ etiã emphyteuſis eccleſiaſtica de ſui natura eſt tranſitoria ad fœminas,ſicut ad maſculos, quam etiam dicit eſſe communem Berous in ca.in præſentia,nu.401.& ſeq.de probatio. 1

Hæc tamen concluſio intelligenda eſt vt procedat quando verba ipſius conceſſionis de ſui ꝓprietate apta ſunt comprehẽdere tam fœminas, quàm maſculos, puta, quia conceſſa ſit pro ſe, & hæredib.hæc enim proculdubio tranſit ad deſcẽdentes fœminas ſicut maſculos.& ita tenẽt magis cõiter Doct.vt ait Berous q.xviij.in prin.

Sed quid ſi fuerit conceſſa pro ſe,& filijs? R̃ſd. ꝙ hoc caſu non veniunt filiæ fœminæ: ita dixit Guido de Suz.in l.veteribus.ff.de pactis. Quæ deciſio communiter approbatur,vt ait Dec.in d.ca. in præſen. poſt nume.46.Hanc etiam dicit eſſe communem Iaſon in l.ſi quis id quod, numero 23.ff.de iuriſdictio.omnium iudicum.Dec.in l.ſecunda,numero 104.ff.de regulis iuris, quem refert Apoſtil.ad Riminal.conſilio cxxj.ſub nume. 4.Didac.libro ij.reſolut.cap.xviij.nume.1.in contractibus enim maſculinum non concipit fœmininum,vt infrà lib.vij.Et ideò generaliter in contractibus,appellatione filiorũ non veniunt fœminæ.vide tamen ea quæ dixi eodem.lib.vij.§.filius. 3

Quia

Quia reuera hæc deciſio mihi nunquam placuit.

3 Sed pone, ſtat ſtatutum in loco, ꝙ extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. Modò aliquis accepit emphyteuſim pro ſe, & filijs maſculis, & fœminis, nunquid admittentur ſimul fœminæ cum maſculis, ad huiuſmodi emphyteuſim? Reſpon. ꝙ non, ſed prius admittuntur maſculi, & in defectum maſculorum fœminæ. ita dicit Bart. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi, nu. 5. ff. de operis libert. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. Iunior conſil. clxxj. poſt nu. 3. Et dicit Brun. de ſtatuto excludente fœminas, in octauo articulo, q. xxj. colũ. ij. ꝙ hæc concluſio tanquam communis eſt tenenda. Semper enim cenſentur contrahentes conformare ſe diſpoſitioni ſtatutorum, ſecũdum concluſionem, quam dicit eſſe communem Cur. Iun. in d. conſi. clxxj. nu. 2. Faciũt ea quæ dixi ſuprà libr. iij. §. teſtamentum. q. lxxvj. in vj. regula, verſi. ſcias tamen.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Si emphyteuta ingrediatur religionem nunquid emphyteuſis tranſeat in monaſterium?*

1 QVæro, nunquid ſi emphyteuta ingrediatur religionem, emphyteuſis tranſeat in monaſterium? Reſpond. Iaſ. in l. ij. nu. 200. C. de iure emphyteu. dicit, ꝙ ſolet communiter concludi, ꝙ quando emphyteuta ingreditur religionem, emphyteuſis accepta à priuato tranſit in eccleſiam: ſed ſi ſit emphyteuſis conceſſa ab alia eccleſia, tũc ſi illa eccleſia quæ eſt domina directi, vult illam à ſe reuocare, poteſt hoc facere, aliàs tranſit in eccleſiam. ego teneo indiſtinctè in emphyteuſi quę non ſit abſolutè & ſimpliciter hæreditaria, quòd ſiue ſit conceſſa ab eccleſia ſiue à priuato, non tranſeunt in monaſterium: efficeretur enim valdè deterior conditio domini directi, cùm nõ ſubeſſet ſpes vlla caducitatis, neque ꝙ propter finem lineæ res amplius ad ipſum reuerteretur. Et quòd emphyteuſis etiam conceſſa à priuato non tranſeat in monaſterium, dicit eſſe communem opin. (ni fallor) Paris in d. cap. in præſentia, nume. 196. de probatio. vel ſaltem dicendum eſt, ꝙ in omnẽ caſum eccleſia tenebitur illam vendere infrà annum alteri priuato: & ita ſeruari de conſuetudine atteſtatur Specul. in dicto §. nunc aliqua quæſtio. cxvij.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Quomodo intelligatur in inueſtituris emphyteuticis tertia & quarta generatio.*

1 TVſcis, ꝙ quotidie in inueſtituris emphyteuticis ſolent apponi illa verba, vſque in tertiam generationem, vel vſque in quartam, vel huiuſmodi. Quæro, quomodo intelligatur iſta tertia vel quarta generatio? Reſpond. in hoc ſecundum aliquos conſideranda ſunt verba ipſius inueſtituræ, vt ſi quidem illa ſimpliciter concepta ſunt puta, concedo tibi hoc feudum in emphyteuſim in tertiam generationem, computetur etiam perſona ipſius acquirentis. & ſic ipſe faciat primam, filius ſecundam, & nepos tertiam generationem, ideoque mortuo nepote ſit extincta emphyteuſis. Si verò appoſita ſint aliqua verba, ex quibus appareat eſſe diſtinctam perſonam acquirẽtis ab alijs deſcendentibus, puta, quia dictum eſt, concedo Titio in emphyteuſim vſque in ipſius tertiam generationem, eo caſu filius faciat primam, nepos ſecundam, & pronepos tertiam. & ita in facto conſuluit Barto. vt dicit Bald. in auth. ſi quas ruinas, numer. 3. verſiculo, iuxta hoc quæro. C. de ſacroſan. ecc. quem omnes indifferenter ſequuntur, vt ait Bellon. conſilio lxxx. nume. 7. vbi etiam dicit, ꝙ hoc caſu hæc opinio eſt communis & indubitata. Sed certè licet hoc vltimo caſu, proculdubio opinio Barto. ſit vera, tamen hæc differẽtia mihi nunquam placuit, quia illud verbum, ipſius, vtique erat neceſſario ſubintelligendum, etiam ſi expreſſum nõ fuiſſet, cũ nemo generet ſeipſum, vt etiam conſiderauit Paulus de Caſtro conſilio cccxxxviij. nume. 1. & 2. libro ſecundo, vt dicit: ꝙ mirandum eſt de illa determinatione Bartol. & ſi bene connumerentur authoritates, fortè etiam opinio contra Bart. eſt magis communis, ſcilicet, ꝙ inter generationes expreſſas in cõceſſione emphyteuſis, nunquam computetur perſona ipſius recipientis, quocunque modo concepta ſint verba inueſtituræ.

Idemque, & multò fortius dicendum eſt, vbi 2
conceſſa eſſet emphyteuſis Titio vſque in tertiã generationem expletam: hoc enim caſu proculdubio comprehenduntur etiam pronepotes. & ita communiter tenetur, vt ait Ruin. conſil. clxvj. numero 6. libro j. Hanc etiam eſſe communem opinionem, atteſtatur Alexand. conſilio cxxv. libro v. prout illum refert Gozad. conſilio xxv. nume. 17. & in hoc nulla eſt difficultas.

QVAESTIO XXXV.

1 *Quo ordine ſuccedatur in emphyteuſi conceſſa pro ſe, & filiis, & nepotibus?*

QVæro, pater acquiſiuit emphyteuſim pro ſe 1
& liberis, vel pro ſe, & filijs, & nepotib. ſuis, &c. quo ordine erit ſuccedendum in huiuſmodi emphyteuſi? Reſpon. quòd pater cenſetur ſtipulatum ipſam emphyteuſim ordine ſucceſſiuo, ſcilicet, primo ſibi, deinde filijs, deinde poſt filios nepotibus ſuis. ita tenet Bartol. in l. quòd dicitur, nu. 6. ff. de verbo. oblig. & ita interpretatur communis obſeruatio, vt dicit Corn. conſil. xlvj. in litera D. lib. iij. quem refert Dec. conſil. ccxxxix. poſt nume. 3. verſi. Tertiò principaliter, & conſil. cccccvij. nu. 10. & conſi. cccccclxij. poſt nu. 2. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi ſuprà lib. iij. §. Teſtamentum, q. lxxx.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Nepos ex filia fœmina an ſuccedat in emphyteuſi cõceſſa vſque in tertiam generationem?*

2 *Et an filius maſculus ex filia fœmina admittatur ad emphyteuſim conceſſam pro ſe, & filijs maſculis, vel pro ſe, & deſcendentibus virilis ſexus?*

QVæro, conceſſa eſt alicui emphyteuſis vſq; 1
in tertiam generationem, nunquid in ea ſuccedet nepos ex filia fœmina? Reſpon. ꝙ ſic: ita conſuluit do. Marianus, Socin. Senior in quodam ſuo conſilio, ꝙ arbitror non eſſe impreſſum, vbi atteſtatur hãc eſſe communem opi. quem refert & ſequitur Corne. conſilio ccxix. in litera G. libr. ij. & cũ hac ſententia, ego quoq; trãſeo, vbi verba inueſtituræ eſſent apta comprehendere fœminas, ſicut maſculos. Sed ſi emphyteuſis eſſet con-

ceſſa

ceſſa pro ſe,& filijs, & nepotibus maſculis, vſque in tertiam generationem, crederem hoc caſu non comprehendi nepotem maſculum ex filia fœmina. Nam vbicunque aliquid conceditur pro deſcendentibus maſculis, non ſufficit, ꝙ volens admitti, ſit deſcendens,& maſculus, ſed requiritur etiam, ꝙ deſcendat ex maſculo, vt eleganter declarat Paul. de Caſtr. conſ. cxc. num. 4. lib. ij.

2 Pone ergo, quòd quis acceperit emphyteuſim pro ſe,& filiis maſculis, vel pro ſe, & deſcendentibus ſuis, virilis ſexus, vel per virilem ſexum, nunquid comprehendetur nepos, maſculus ex filia fœmina? Reſpond. quod non: ita tenet Specul. in §. nūc aliqua, quæſt. cxlvj. & eſt communis opi. vt dicit Iaſ. in l. Gallus. §. nunc de lege, nume. 10. ff. de liber. & poſthum. Gratus conſil. cxx. nu. 16. lib. ij. Apparet enim his caſibus concedentem habuiſſe reſpectum ad lineam maſculinam tantùm,& ideò neq; fœminæ, neque maſculi ex eis deſcendētes ſunt admittēdi, vt ſuprà ſtatim dixi.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Emphyteuſis conceſſa pro ſe, & filiis, nūquid tranſeat ad ipſos filios, etiam ſi non ſint hæredes patris?*

2 *Et quid ſi ſit conceſſa pro filiis, & hæredibus?*

3 *Et quid ſi repudient patris hæreditatem, an poſſint retinere emphyteuſim?*

4 *Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter vſque in tertiam, vel quartam generationem?*

1 QVæro, nunquid emphyteuſis accepta pro ſe,& filiis tranſeat ad ipſos filios, etiam ſi non ſint hæredes patris? Reſpond. aliqui diſtinguunt inter emphyteuſim eccleſiaſticam & emphyteuſim conceſſam à priuato, vt ſcilicet iſta, quæ de ſui natura tranſit etiam ad extraneos hæredes, cenſeatur conceſſa filiis & hæredibus: illa verò quæ de ſui natura non tranſit ad extraneos, cenſeatur conceſſa filiis, vt filiis, non autem vt hæredibus: & hanc opinionem dicit eſſe communem Alex. conſ. cxxix. num. 2. libr. v. Tu dic, quòd aut emphyteuſis eſt conceſſa ſimpliciter, & abſolutè pro ſe, & filiis, nulla hæredum mentione facta,& tunc indiſtinctè tenendum eſt, quòd tranſeat ad filios, etiam ſi non ſint hæredes patris, prout etiam indiſtinctè ita dicit Bart. in d. l. vt iuriſiurandi, §. ſi liberi, num. 4. ff. de oper. liber. & eſt communis opi. vt dicit Alexan. conſil. viij. nume. 1. libr. iij. & conſil. cxix. num. 4. libr. v. quem refert Iaſ. in l. ꝙ dicitur, nu. 29. ff. de verb. oblig. & Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. 11. caut. x. poſt numer. 1. & Ruin. conſilio xlviij. numer. 4. lib. j. & conſilio clxix. num. 7. eod. volum. Curt. Iun. conſ. lxxxviij. nume. 3. & ſeq. Didac. lib. ij. reſolut. c. xviij. poſt nu. 2. verſic. quinta concluſio. Et licet multi ex prææallegatis Doctoribus loqui videantur in emphyteuſi eccleſiaſtica, ego tamen in hoc nullam facio differentiam, an talis emphyteuſis ſit conceſſa ab Eccleſia, vel à priuato, vt latè dixi infrà libr. vij. §. filius, in illa quæſtione, an in dubio pater præſumatur ſtipulari filijs, vt filijs, an autem filijs vt hæredibus. Aut verò eſt conceſſa pro ſe,& filijs,& hæredibus, & tunc non tranſit ad ipſos filios, niſi etiam ſint hæredes: & ſic vtraque qualitas requiritur, ſcilicet ꝙ ſint filij,& ꝙ ſint hæredes. ita tenet Bart. in dicto §. ſi liberi, nume. 4. & eſt communis opin. vt dicit Alexand. conſil. cxxviij. poſt num. 6. verſiculo, Et illa verba, libro primo, quem refert Sigiſmund. conſil. j. feud. poſt numer. 60. Iaſ. in l. ſi non ſortem. §. libertus, numero 35. ff. de cond. indeb. & conſilio lvij. colum. ij. libro primo. Et pariter hoc caſu nulla eſt facienda differentia, an emphyteuſis ſit conceſſa ab Eccleſia, an autem à priuato, iuxta communem omnium interpretationem, vt ait Didac. libro ij. reſolut. cap. xviij. num. 3.

Ex hac concluſione infertur, quòd in primo caſu, ſcilicet quod emphyteuſis eſt conceſſa ſimpliciter pro ſe,& filiis, licet filij repudient hæreditatem patris, poterunt nihilominus ſuccedere in emphyteuſi. ita tenent communiter Doctores, vt ait Salicet. in auth. vnde ſi parens, numer. 5. C. de inofficio. teſtament. quem refert Alexandr. in l. ꝙ dicitur, poſt num. 19. col. 15. verſiculo, Illud tamen intelligas. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Iaſ. in l. ij. numero 188. C. de iure emphyt. Alciat. de præſumptio. in prima regula, præſumptione xxxj. numer. 1. In ſecundo autem ſcilicet caſu, quando emphyteuſis eſt conceſſa pro filiis,& hæredibus, non poterunt filij renuntiare hęreditatem,& emphyteuſim retinere. & hæc eſt communis opi. vt dicit Iaſ. in d. §. libertus, poſt nu. 35. Vide in propoſito ea, quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. feudum, quæſt. lxxvj. 2

Sed pone, quòd emphyteuſis conceſſa fuerit vſque in tertiam vel quartam generationem, & ſic nulla expreſsè mentione facta filiorum, nec hæredum? Reſpond. quòd ex natura verbi generationem videntur contrahentes potius conſideraſſe ſucceſſionem ſanguinis, quàm ſucceſſionem hæreditatis,& ideò in huiuſmodi emphyteuſi admittendi ſunt nepotes, etiam ſi non ſint hæredes: & hæc eſt communis opinio, vt ait Corn. conſil. 100. in litera D. lib. iiij. 3

QVAESTIO XXXVIIII.

1 *Emphyteuſis an tranſeat ad inſtitutum in re certa.*

QVæro, nunquid emphyteuſis tranſeat ad inſtitutum in re certa? Reſpond. ſi quidem eſt inſtitutus alius hæres vniuerſalis, proculdubiò emphyteuſis non tranſit ad eum, qui eſt in re certa inſtitutus. Et hoc inter omnes conuenit, vt ait Didac. libr. ſecundo reſolu. cap. xviij. poſt num. 5. hoc enim caſu inſtitutus in re certa, habetur loco legatarij, vt dixi ſuprà libr. iij. §. Inſtitutionum. Aut verò non eſt datus alius cohæres vniuerſalis & tunc, cùm totum accreſcat ipſi inſtituto in re certa, vtique tranſit in ipſum etiam emphyteuſis, ſimul cum reliquo hæreditatis, & in hoc non eſt difficultas, loquendo de emphyteuſi hæreditaria, quam ſcilicet filius habere non poteſt, niſi etiam ſit hæres, vt dixi ſuprà, quæſt. proxima. Sed ſi eſſet emphyteuſis non hæreditaria, puta acquiſita pro ſe,& filiis, tunc filius inſtitutus in re certa, æqualiter cum aliis ſuccedet in emphyteuſi. & ita procedit deciſio Bartol. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberis, numero 6. ff. de operis libert. quam dicit eſſe communem Curt. Iunior de feud. in ſecunda parte primæ partis, tertiæ partis principalis, quæſt. v. Cùm enim filius habeat emphyteuſim hoc caſu non iure hæreditario, ſed ex tenore inueſtituræ, non attenditur diſpoſitio paterna, intellige niſi ſit emphyteuſis, in qua pater poſſit filijs præiudicare de quo dixi ſuprà quæſt. xvj. Vide etiam quæ dixi 1

infrà,§.ſeudum,quæſt.lxxvj.

QVAESTIO XXXIX.

1 Ius accreſcendi an habeat locum in emphyteuſi?
2 Et quid ſi à principio concedatur pluribus ſimul?
3 Et quid ſi conceſſa emphyteuſi pro ſe,& filiis,alter filiorum decedat,an accreſcat alteri filio?
4 Et quid ſi conceſſa ſit emphyteuſis ab Eccleſia duobus fratribus:ita vt poſt mortem eorum & filiorum,& nepotū ſuorum reuertatur ad Eccleſiam, nunquid ſi alter eorum ſine filiis deceſſerit,accreſ. et alteri fratri ſuperſtiti?

1 QVæro, nūquid in emphyteuſi habeat locum ins accreſcendi? Reſpond. ꝙ regulariter in emphyteuſi non eſt locus iuri accreſcendi,ita tenet Bar.in l.ſi mihi & Titio.nu.4. ff. de ver. oblig. quem ſequuntur communiter Doctores,vt dicit Alex.in ea l.ſi mihi & Titio,col.iiij.prout illum refert Dec.cōſ.cccxxvj.poſt nu. 1.Regulariter enim in contractibus non habet locum ius accreſcendi,vt dixi ſuprà lib.iii.§.ius accreſcendi.

2 Scias tamen, quòd hæc concluſio intelligenda eſt,vt procedat ſi à principio concedatur emphyteuſis pluribus perſonis ſimul. Tūc enim vno mortuo alteri non accreſcit:& in hoc omnes concordant,vt dicit Anchar.conſ.ccxlvj.nu.2.Quem refert Dec.conſ.cclxiij.nume. 2. Sed quando vni conceſſa eſt tantùm pro ſe, & filiis, vel pro ſe, & deſcendentibus ſuis,vtique inter ipſos deſcendentes à primo inueſtito habet locum ius accreſcendi,ita tenet Bart.in d.l.ſi mihi,& Titio,& eſt communis opin.vt ait Corn. conſil. cxxxi. in litera A. lib. ij. ſaltem poſt ius quæſitum vni ex filiis ipſius ſtipulatoris.& ita tenent communiter omnes, vt dicit Corn.conſ.cclxxxv.in litera M. libr.iij. Hanc etiam eſſe communem opin.atteſtatur Alexand. conſil.xxj.nume.5.lib.v.quem refert Dec.in dicto conſil.cclxxiij.colum.ij.Corn. conſ. cxxij.in litera V.libro.iij.& hoc caſu impropriè dicimus eſſe locum iuri accreſcendi: nam reuera iſti deſcendentes primi acquirentis,non veniunt ex iure accreſcendi,ſed ex iure primæ inueſtituræ.

3 Pone ergo,quòd pater acquiſiuerit emphyteuſim pro ſe,& filiis, deinde deceſſerit relictis duobus filiis quorum vnus ſine liberis decedat,certè emphyteuſis non reuertetur ad concedentem, ſed accreſcet alteri fratri. ita volunt communiter Doctores,vt ait Berous q.lxx.num.2.Hanc etiam eſſe communem opinio. atteſtatur Iaſon in d. l.ſi mihi,& Titio, num. 12.

4 Econtrariò pone, ꝙ Eccleſia conceſſerit emphyteuſim duobus fratribus, ita vt poſt mortem eorum,& filiorum,ac nepotum ſuorum reuertatur ad Eccleſiam.Certè ſi vnus eorū decedat nullis relictis filiis, emphyteuſis non accreſcet fratri ſuperſtiti,ſed reuertetur ad Eccleſiam. ita videtur tenere Bart.in d.l.ſi mihi, & Titio,cuius opi.dicit eſſe communem Alexan.conſil.clxvij.num.4.lib. vij. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi infrà hoc eodem libro.§.Feudum,Quæſtio.lxxvij.

QVAESTIO XL.

1 Filius an teneatur de emphyteuſi creditoribus paternis ſatisfacere?

1 QVæro,nunquid filius teneatur de emphyteuſi creditoribus paternis ſatisfacere? dixi in d.§.Feudum, q.xliij.

QVAESTIO XLI.

1 Augmentum contingens in re emphyteutica,an ſit domini,vel emphyteutæ?
2 Et an propter augmentum augenda ſit penſio?

QVæro, ad quem pertineat,augmentum con 1
tingens in re emphyteutica? Reſpond. puto eſſe diſtinguendum inter incrementum latens vel incrementum apparens,vt in ſimili dixi de incremento eueniēte in re feudali. in d.§.Feudum, quæſt.lxxxviij. verſi.Item quæro.

Sed,nunquid propter augmentum cōtingens 2
in re emphyteutica, augebitur etiam penſio, ſeu canon ſoluendus ab emphyteuta? Reſpon. ꝙ non ſed omne augmentum, quod pertinet ad emphyteutam, cedit illi ſine onere penſionis: ita communiter tenetur, vt dicit Ioannes Andræas in additio.ad Specul. in §.nunc aliqua, ſæpius allegato ad cxxxvj.quæſtionem.

QVAESTIO XLII.

1 Emphyteuſis finitur finita generatione emphyteutæ.
2 Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter,nulla facta mentione filiorum,neque hæredum?

QVæro,quando finiatur emphyteuſis? Reſpō. 1
emphyteuſis tribus modis finitur. Primò, propter culpam emphyteutæ: quia malè verſatus eſt in re emphyteutica, vel illam irrequiſito domino alienauit, vel ceſſauit per tempus à lege in canonis ſolutione præfinitum. Nam his omnibus caſibus emphyteuta cadit à iure ſuo, & vtile dominium conſolidatur cum directo, & ſic finitur emphyteuſis,vt ſuis locis ſuprà declarauimus Secundo modo finitur emphyteuſis curſu temporis, quando ſcilicet conceſſa eſt aliqua res in emphyteuſim ad certum tēpus præfinitum, puta triginta,vel quadraginta,vel centum annos: nam eo caſu,finito illo tempore finitur emphyteuſis, & in hoc non eſt difficultas. Tertio modo finitur emphyteuſis,extincta generatione ipſius emphyteutæ. Eſt tamen in hoc aduertendū,quia aliquando emphyteuſis eſt conceſſa pro ſe,& filiis,vel ꝑ ſe,& deſcendentibus,tunc proculdubiò deficiente generatione ipſius emphyteutæ, finitur emphyteuſis. Aliquando eſt conceſſa in tertiam, vel quartam generationem, & tunc finita illa tertia, vel quarta generatione,finitur emphyteuſis,& in hoc etiam non eſt dubitandum. Aliquando eſt conceſſa pro ſe,& hæredibus,& hoc caſu ſi eſt cōceſſa à priuato, eſt abſolutè hæreditaria, & ideò nō finitur cū generatione ipſius emphyt.ſed tranſit etiam ad extraneos hæredes,iuxta ea,quæ dixi ſuprà q.xxviii.Si verò eſt conceſſa ab eccleſia, nō tranſit ad extraneos hæredes, vt ibidem dixi, & ideò finitur ſimul cum generatione recipientis.

Sed quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter, nulla nec filiorum,nec hæredum facta mentione,puta,cōcedo Titio hanc domum in emphyteuſim nunquid finita generatione Titij, erit finita emphyteuſis? Reſpon. Aut eſt conceſſa à priuato,& non finitur. Talis enim emphyteuſis eſt de ſui natura tranſitoria,etiam ad extraneos hæredes,vt dixi in dicta q xxviij.in princ.aut eſt conceſſa ab eccleſia & tunc finitur finita generatione. & hanc dicit eſſe communem opin.& conſuetudine communiter approbatam Cor.conſ.lxxvj.in litera H. lib. ij.de

ij. de quo pariter dixi in dicta quæſt. xxviij. ſuprà ſæpius allegata.

QVAESTIO XLIII.

1 *Finita emphyteuſi, an poſſit emphyteuta vel eius heredes, petere à domino directi, vt illum renouet in eorum perſona?*

2 *Et quid ſi ſint tranſuerſales ipſius emphyteutæ?*

3 *Et quid in emphyteuſi eccleſiaſtica?*

1 SEd hic occurrit alia quæſtio, nunquid ſi finita eſt emphyteuſis ſine culpa ipſius emphyteutæ, puta curſu temporis, vel finita generatione, poſſit ipſemet emphyteuta ſi viuit, vel eius filij petere à domino directi, vt emphyteuſim in eorũ perſona confirmet, ſeu renouet? Reſpond. ꝙ ſic, & ſi non fiat renouatio, fit ei iniuria. & ideò poſſunt appellare ad ſuperiorem, vt cogat, quòd talis renouatio fiat. ita dixit Bart. qui ad hoc propoſitum quotidie ſolet allegari, in l. j. §. permittitur. ff. de aqua quotidiana & æſtiua. & eſt communis opin. vt ait Rom. conſ. xxij. numer. 15. quem refert Dec. conſ. cccxxvii. poſt num. 3. verſic. Quibus tamen, & Gratus conſ. lxxxvj. poſt num. 7. lib. j. Alexand. conſilio. lxxx. numer. 11. libr. j. quem refert Iaſ. conſ. xxiiij. colum. ij. verſic. Quinto facit, libro iij. & Gozad. conſil. xxxix. numer. 2. & Grat. conſ. lxxlx. numer. 2. libr. j. Barb. in cap. j. col. vj. de locato & in cap. ex reſcripto, colum. iij. verſic. Vtrum autem, eod. titul. de locato, quem refert Boer. deciſ. cvij. in fin. Cur. Sen. conſil. xlvij. num. 7. & ſeq. vbi ſubdit, quòd ita in pract. obſeruatur, quem refert Ripa de peſte, in j. capit. de remed. præſeruat. poſt numer. 260. Dec. conſ. cxxxj. num. 1. quem refert Marſ. ſing. cccczix. licet in re, & Ruin. conſilio. xij. numer. 18. lib. j. & Apoſtl. ad Rimin. conſilio 100 ſub. num. 12. & conſ. cxxiiij. ſub nu. 18. Cur. Iun. de feud. in prima ſecundæ principalis. quæſt. ij. Gozad. conſ. lxxxvj. poſt nume. 4. verſic. Non obſtat quòd illa. Ripa in l. cùm bona, nume. 6. ff. de priuileg. credit. Apoſtil. ad Alexandr. in dicto conſilio lxxx. ſub nume. 11. lib. j. Tiraquel. de retract. municipa. in præfat. num. 41. & ſeq. Gratus conſil. xcvj. lib. j. & conſ. cx. numer. 31. eod. volum. Apoſtil. ad Abb. in c. bonæ. el, ſecundo, ſub numer. 28. de poſtula. præla. Faciunt quæ dixi infrà hoc eod. libro. §. Feudum, q. lxxxvij.

2 Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit in deſcendentibus ipſiuſmet emphyteutæ, prout loquitur Bar. in loco præallegato. ſed quid in tranſuerſalibus? nunquid, & ipſi poterunt petere, vt in eorum perſona emphyteuſis ipſa confirmetur? Reſpond. in hoc certè negari non poteſt, quin magna ſit varietas inter Scribentes, & quidem Dec. in d. conſ. cxxxj. col. fi. verſi. & quamuis, Bart. dicit, & ꝙ habet locum etiam in aliis proximioribus, etiam ꝙ non ſint deſcendẽtes, & ꝙ iſta eſt communis opin. Contrariam tamen ſententiam, vti veriorem, tenuit Socin. Iun. conſil. ix. nu. 20. lib. iij. dicens, ꝙ Doctores magis communiter loqui videntur in deſcendentibus. non autem in tranſuerſalibus. Mihi magis placet opinio. Decii, quod ſcilicet procedat etiam in agnatis proximioribus, & ita expreſsè loquuntur multi ex Doctoribus præallegatis. bene verum eſt, quòd intelligo de agnatis tantùm, non autem de cognatis. & hæc proculdubiò videtur eſſe communis declaratio, vt dicit Socin. Iunior. dicto conſilio ix. numero, 23. in fin.

Sed quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, non modò in emphyteuſi conceſſa à priuato, ſed etiam in ea, quæ eſt conceſſa ab eccleſia? 3
Reſpond. ꝙ ſic: & ita hanc eſſe communem opinionem ateſtatur Gozad. in d. conſ. lxxxvj. nu. 24. Dec. in d. conſil. cxxxj. colum. ij. quem refert Soci. Iun. in d. conſ. ix. num. 12. in fin. licet dicat, ꝙ ipſe non auderet hoc firmare, ſed certè opin. Bart. & communis fundata ſit in æquitate, illa multò magis ab eccleſia, quàm ab aliis eſt obſeruanda, & licet Gratus in d. conſ. cx. num. 63. in fin. libro j. dicat contrariam ſententiam, ꝙ ſcilicet non habeat locum in eccleſia, videri communiorem, fallitur tamen proculdubiò, vt poteſt facilè cognoſci ex dinumeratione authorum, qui in ſupradictis locis citantur, & ideò non eſſet ab illa iudicando, aut conſulendo recedendum.

Sed pone, quòd poſt finitam generationem, aliqs extraneus fuerit de ipſa emphyteuſi inueſtitus, nunquid ſi deſcendens primi emphyteutæ petat huiuſmodi renouationem, erit adhuc audiendus? Reſpond. ꝙ non, ſed ſolummodò re integra: ita tenet Romam. conſil. lxx. poſt nume. 3. verſic. Certum. & eſt communis opi. vt dicit Gozad. cõſ. lxxj. num. 1. Eſt enim iam illi tertio ius quæſitum, ideò ſibi imputet, qui non præuenit.

Quinimò, etiam ſi alius inueſtitus non fuerit. Si tamen talis deſcendens ſiue agnatus, infrà annum, à die quo ſciuit emphyteuſim eſſe finitam, non petierit talem renouationem, ſibi præiudicat Ita ꝙ elapſo anno vlterius non auditur. ita dicit Roman. in d. conſ. xxij. numer. 6. & eſt communis opi, vt atteſtatur idem Goza. in alleg. cõſ. lxxj. nu. 2. Hanc etiam vti magis communem ſequitur Socin. Iun. in d. conſil. ix. num. 17. in fi. lib. iij.

Sed quid ſi Eccleſia vel dominus directi, velit rem emphyteuticam pro ſe retinere non autem illam in emphyteuſim concedere, nũquid adhuc locum habebit concluſio Bartol. vt teneatur illã deſcendentibus, vel proximioribus agnatis, in emphyteuſim confirmare? Reſpond. Abb. in d. c. bonæ, el ſecundo, numer. 28. de poſtula. prælato. tenuit, quòd hoc caſu non poſſit compelli ad emphyteuſim renouandam, nihilominus Dec. in allegato conſ. cxxxj. poſt nu. 3. verſic. Secundò non obſtat, dicit, ꝙ hoc dictum Abb. videtur contra communem opin. Doctorum, qui generaliter loquuntur: & certè licet hæc opi. videatur aliquantulum dura, durius tamen eſſet fortè in practica obtinere contrarium, propter authoritatem Doctorũ, qui (vt ait Dec.) ſimpliciter, & abſolutè ſequuntur opi. Bar. Ego tamen libenter inclinarem in ſententiam Abba. quæ etiam æquior videtur.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Finita emphyteuſi, nunquid poſſit dominus propria authoritate ingredi poſſeſſionem rei emphyteuticæ?*

QVæro, finita emphyteuſi, nunquid poſſit dominus directi ingredi propria authoritate poſſeſſionem rei emphyteuticæ? Reſpond. 1
Gozad. conſ. xxxix. num. 25. & conſ. lxxxvj. nume. 11. ſimpliciter dicit cõem opi. eſſe, ꝙ poteſt ingredi propria authoritate, & emphyt. expellere. Tu autem vide quæ dixi ſuprà quæſt. xj. & quæſt. xxv.

QVAESTIO XLV

1 *Finita Emphyteuſi an melioramenta remaneant Emphyteutæ?*

2 *Et an tranſeat ad ipſius emphyteutæ hæredes, etiam extraneos?*

3 *Et quid de ædificiis per emphyteutam conſtructis in ſolo emphyteutico?*

1 QVæro, finita emphyteuſi cuius ſint melioramenta facta per Emphyteutam in ipſa re emphyteutica? Reſpond. ſi quidem emphyteuta propter culpam ſuam cadit ab emphyteuſi, puta, quia non ſoluit canonem, vel malè verſatus eſt in re emphyteutica, vel illam irrequiſito domino alienauit, tunc omne ius ſuum acquiritur domino directo, & ſic etiam melioramenta illi applicantur. Si verò emphyteuſis finitur ſine culpa emphyteutæ, puta propter curſum temporis, vel generationem finitam, tunc emphyteuta non perdit melioramenta. ita dicit Baldus in l. Senatus. §. Marcellus, ff. de legat. primo, & eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſil. cccccxviij. nu. 1. & ſeq. & in auth. qui rem, nu. 14. C. de ſacroſan. eccleſ. Et dicit Bald. in l. fin. §. fi. poſt num. 6. C. communia de legat. ꝙ ita ſeruatur de conſuetudine, quem refert, & ſequitur Cuman. conſil. lvij. poſt num. 5. & hæc locum habent tam in emphyteuta eccleſiæ, quàm in emphyteuta priuati. & ita ſeruari etiam in emphyteuta eccleſiæ atteſtatur Bal. in d. §. Marcellus, quem refert, & ſequitur Aretin. ibi, col. ij. verſic. Ex his quæ ſuprà diximus.

2 Adde, ꝙ huiuſmodi melioramenta non ſolùm debentur ipſi emphyteutæ ſi viuit, ſed etiam eius filiis, & deſcendentibus, tam maſculis, quàm fœminis, quinimò etiã hæredibus extraneis. & hanc concluſionem dicit eſſe ab omnibus communiter receptam Berous q. xvj. per totum, præſertim circa fin. cùm enim illa ſint propria ipſius emphyteutæ, nulla eſt ratio quare in omnes hæredes ab ipſo tranſmitti non debeant.

3 Sed quid de ædificiis, ſi quæ fortè emphyteuta conſtruxit in ſolo emphyteutico? Reſpond. ꝙ & illa reſeruantur ipſi emphyteutæ, vel eius hæredibus. & ita ſeruat cõſuetudo, vt atteſtatur Bal. in l. ij. numero 2. in fin. C. de rei vendicat. quem refert Iaſ. in d. l. j. poſt num. 47. ver. Sed pulchrum, C. de iure emphyt. & Dec. in d. conſil. cccccxviij. poſt nu. 2. Quomodo autẽ hoc caſu fieri debeat, ſcilicet an dominus teneatur pati, ꝙ ædificium tollatur, vel ſoluere eius æſtimationem, & quomodo debeat fieri æſtimatio, vide quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. feudum, q. lxxxvij. in prin.

QVAESTIO XLVI.

1 *Quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteuticis, dominus directi, vel emphyteuta?*

1 QVæro, quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteuticis, an dominus directi, vel emphyteuta? Reſpond. ꝙ emphyteuta teneatur ad collectas. ita conſuluit, dicens hanc eſſe communem opi. Cur. Senior conſ. xxxvj. præcipuè in fin. verbis. Sed hoc intellige, vt procedat quando præſtatur modica penſio, ſed ſi præſtatur magna penſio, & ſic correſpondens fructibus vel quaſi, crederem, ꝙ dominus directi pro ſua portione deberet ſuſtinere onera, & emphyteuta pariter pro ſua portione, habita ratione fructuum, qui ex ipſa re emphyteutica percipiuntur: & hoc maxima ſuadet æquitas, & ita ſeruat Senatus.

QVAESTIO XLVII.

1 *Quæ actio competat pro emphyteuſi?*

QVæro, quæ actio competat pro emphyteuſi? 1 Reſpond. ꝙ competit condictio ex lege. & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Bar. in l. vnica, num. 7. ff. de cond. ex lege. licet ipſe teneat contrarium, Iaſ. in l. iuriſgentium. §. quinimo. numer. 17. ff. de pactis. & in l. j. num 68. C. de iure emphyteu. & in d. l. vnica, nu. 8. ff. de condict. ex lege, Iacob. de Nigris, in l. j. poſt nume. 48. verſic. Alia autem. ff. de leg. j. Non enim erat potens contractus emphyteuticus per ſe ad producendum obligationem, niſi vires accepiſſet à lege Zenonis, quæ eſt l. j. C. de iure emphyteut. meritò ex ipſa lege, non autem ex ipſo contractu datur actio.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Iura loquentia de emphyteuſi, an habeant locum etiam in emphyteuſi eccleſiaſtica?*

QVæro, nunquid iura ciuilia loquentia de emphyteuſi, habeant locum etiam in emphyteuſi eccleſiaſtica? 1 Reſpon. ꝙ non: & eſt communis opin. vt dicit Gratus conſilio cx. num. 36. lib. j. Leges enim laicorum non poſſunt ligare perſonas, neque res eccleſiaſticas. Bene verum eſt, ꝙ ſtatuta laicorum diſponẽtia ſuper bonis emphyteuticis habent locum etiam in bonis emphyteuticis eccleſiaſticis, quò ad præiudicium laicorum ea bona habentium in emphyteuſim, & quò ad laicos tantùm: & hæc eſt cõmunis opi. vt ait Brũ. de ſtatuto excludente ſœmin. in octauo articul. prin. q. xxij. quem refert Pariſ. conſ. j. nu. 146. lib. ij. & conſ. xxj. nu. 61. eod. vol. & conſ. lxxxij. num. 25. eod. vol. Idem dicit Rochus Curt. in repe. c. fi. col. lxxxj. de conſuetud. Nam, & perſonæ, & bona, reſpectu vtilis dominij, ſunt laicis ſubiecta, ideoq́ue eorum legibus & ſtatutis ligantur.

QVAESTIO XLIX.

1 *Bona emphyteutica an poſſint propriè dici allodialia?*

QVæro, nunquid bona emphyteutica poſſint 1 propriè dici allodialia? Reſpond. ꝙ non: & & eſt communis concluſio, vt dicit Cur. Iun. conſ. cxj. num. 1. Nam allodium propriè eſt, & à nemine præterquam à Deo recognoſcitur. Bona autem emphyteutica recognoſcuntur à domino directi, prætereà bona emphyteutica non ſunt libera tum reſpectu ſolutionis canonis, tum etiam, quia non poteſt emphyteuta de eis liberè diſponere, meritò non poſſunt dici allodialia.

QVAESTIO L.

1 *Argumentum de feudo ad emphyteuſim, & è contra an valeat?*

QVæro, nunquid valeat argumentum de feu- 1 do ad emphyteuſim, & econtrà? Dixi infrà hoc eo. lib. §. Feudum, q. iij. verſic. Et hæc quidem.

IVLII

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRISCONSVLTI CLARISSIMI AC REGII Senatoris.

Ex libro quarto Sententiarum receptarum.

§. *FEVDVM.*

HAEC materia Feudorum eſt valdè vtilis,& quotidiana, ſuper qua nonnulli iuris Interpretes integra Commentariorum volumina perſcripſerunt.

QVAESTIO I.

1 *Feuda à quo tempore originem habuerint?*

1 PRo intelligentia terminorum,in primis quæro, à quo tempore ius feudorum originem habuerit,an ſcilicet fuerit etiam tempore Romanorum,an autem proceſſerit ex conſuetudinibus de quibus in libro Feudorum? Reſpond. Zaſius de feud.in prima parte,in princ.dicit,quòd trahit originem ab ipſis conſuetudinibus,licet communiter Doctores contrarium ſenſerint, & hæc opinio Zaſij vera eſt, quam etiam tenuit Andr. de Iſern. in procem. feud. quæſt. iiij. Fallitur tamen ipſe Zaſius,dum dicit communiter Doctores cõtrarium ſenſiſſe, qnia imò communiter omnes Doctores idem ſentiunt, vt enumerando authoritates demonſtrat Molin.in conſuetud.Pariſ. tit. j.in princ.nume. 1.& ſeq.ſubdens,ꝙ hæc opin.nedum eſt crebrior, ſed vnica, & concors omnium Doctorum,Hanc etiam opi.ꝙ vaſallus, non eſſet de iure Romano ante vſus feudorum, dicit eſſe communem Aluar. in prælud. feud. in vij. quæſt. & in cap.j.in principio,numer. 3. de conten.inter dom. & vaſal. Et hæc concluſio iudicio meo modicam haber difficultatem.

QVAESTIO II.

1 *Ius feudorum an hodie dicatur ius ſcriptum, vel conſuetudo?*

1 QVæro, certum, eſt quòd ius feudorum fuit compilatum ex conſuetudinibus, quæ deinde fuerunt in ſcriptis redactæ,nũquid hodie dicetur conſuetudo,an autem ius ſcriptum? Reſpond.ꝙ adhuc dicetur conſuetudo.& ita eſt communis opin. vt dicit Caccialup. de feudi cognitio. artic.v.numer. 1. quam etiam approbare videtur communis obſeruantia Iuriſperitorum,qui allegando aliquam Rubricam feudalem,ſolent,addere in vſibus feudorum.

QVAESTIO III.

1 *Ius feudum an allegari poſſit ad deciſionem cauſarum?*

QVæro,an liber feudorum ſit anthenticus, & poſſit allegari ad deciſionem cauſarum? Reſpond.Hoſtienſ.in ſumma de immuni. Eccleſ. §.quantum,verſic.Si verò,tener quòd imò poſſit allegari ad deciſionem cauſarum,eſt magis communis,vt atteſtatur Curt.Iunior de feud.in prima parte princip.qnæſtio.j.Zaſius de feud. in præfat. verſiculo, Antequam, Maranta in ſuo Speculo, in tertia parte,numero 84. Et dicit Iaſon, in prælud.fend.numero 1.& ſeq.quod hæc eſt communis ſententia Scribentium vbique. Dicit etiam Iacob.de Beluiſ.in capitul.primo. §. fin. columna fina. de his qui feud. dare poſſ. quòd communis opi. ita tenet. Et quòd ita tenent omnes Doctores,tam vltra montes, quàm citra montes. Er dicit Alber.de Roſa.in reperto.iuris cano.in verbo, Feudum, col. 4. quod ita communiter Doctores tenent, & ꝙ ita ſeruatur in practica. Et dicit Alnar.in prælud.feud. columna tertia, verſ. Quæro tertio, ꝙ ita ſe haber communis opi. in omnibus ſtudiis,tam vltra montes,quàm citra montes, & omnes Doct.ita ſentiunt & tenent,& nos tenere debemus.Dicit etiam Præpoſ.in prælud.feud.nu. 9.in fi.ꝙ ita ſe habet communis opi. in omnibus ſtudiis tam vltra montes, quàm citra montes,& omnes Doctores ita ſentiunt. & dicit Molin. in conſuet.Pariſ.fend.in princ.nu,46.ꝙ hæc eſt ferè omnium hac in re ſcribentium opinio. Ex quo enim iſte liber fuit pro authentico obſeruatus,& allegatus per tanti temporis ſpatium, cuius initij memoria non extat in contrarium, non videtur dubitãdum quin poſſit ad deciſionem cauſarum allegari,cùm vſus tanti temporis,ſecundum communes regulas,vim habeat priuilegij.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit in materia feudali.ſed quæro an poſſit etiam allegari ad deciſionem canſarum extra materiam feudalem? Reſpond.ꝙ non: ita dicit ſingulariter Bat. in l.iuriſiurandi.§.ſi liberi,poſt nume. 5.ff.de operis liber.& eſt communis opin.vt dicit Curtius Iunior conſilio lxiiij.num. 15.& in tractatu feud. in prima parte princip.quæſt.iij.

Dicit etiam Molinæus in conſuet.Pariſ.§.j.glo. ij. numer. 27.ꝙ hæc eſt verior & receptior opin. Ius conſuetudinarium non debet trahi in conſequentiam.Bene verum eſt,quòd verbi non re-

periretur contrarium à iure communi deciſum, argui poſſet. puta, de feudo, ad emphyteuſim, ſecundum Specula. de ſeu. §. quoniam, verſic. 40. & ita eſſe communẽ opi. atteſtatur Soc. conſ. clxvij. num. 24. lib. ij. & quòd in dubio valeat argumentum de ſeudo ad emphyteuſim, dicit communiter teneri Soc. Iun. conſ. lxxij. numero 57. lib. j. Sed hoc argumentum non ſemper procedit, vt inferius in ſuis locis demonſtrabimus.

Sed nunquid liber ſeudorum ligat etiam eccleſias & eccleſiaſticas perſonas? Reſpond. quòd ſic: ita tenet Aluarot. in capit. j. colum. viij. verſic. Sed vtrum, de his qui ſeu. dare poſſunt. & eſt communis opinio, vt ait Curt. Iunior de feud. in prima parte princip. quæſt. ij. & conſilio clxxvij. numero 10. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Maranta in d. ſuo ſpeculo, in tertia parte, numer. 91. ſicut etiam videmus, quòd ratione ſeudi eccleſia & clerici, domino laico ſubiiciuntur, vt dixi infrà quæſt, xc. verſic. Et hæc quidem.

QVAESTIO IIII.

Feudum quid ſit?

QVæro, quid ſit ſeudum? Reſpond. ſecundum aliquos quod feudum eſt beneficium ex beneuolentia datum, proprietate domino retenta, vſufructu tranſlato in ſuſcipientem, eiuſque hæredes ſiue maſculos, ſiue ſœminas, ſi de iis, ſcilicet ſœminis, actum ſit ad hoc vt ille ſuſcipiens, & ſui hæredes ſeruiant, ſiue ſeruitium ſit certum, ſiue incertum. & hæc definitio colligitur ex text. in cap. j. §. beneficij. in quib. cau. ſeud. amit. & dicit Afflict. in prælud. feud. num. 69. quod hanc definitionem ſequuntur communiter Doct. aliam etiam defin. tradit Raynal. in repet. cap. Imperialem, de prohib. ſeud. alie. per Frider. ſcilicet, quod feudum eſt beneuola, libera, & perpetua conceſſio rei immobilis, vel æquipollentis, cum tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta, ſub fidelitate, & exhibitione ſeruitiorum, & dicit Molinæus in conſuetudines Pariſ. ti. j. in princ. nu. 52. ꝙ hæc definitio eſt verior, & receptior. Iudicio meo, neutra harum definitionũ tranſit ſine difficultate, ſed ſecunda magis placet.

QVAESTIO V.

Feudum vnde dicatur?

QVæro, vnde dicatur ſeudum? Reſpon. ꝙ ſeudum dictum eſt à fide, ſeu fidelitate. Ita probat tex. in c. j. §. fi. in fin. per quos fiat inueſti. Et hæc eſt cõmunis ſententia, vt ait Cur. Iun. de feu. in prima parte prin. in vii. q. Licet enim in quocũque contractu requiratur fides, tamen in feudo fidelitas vaſalli exuberantius, & principalius conſideratur, meritò ab ea nomen adſumpſit.

QVAESTIO VI.

Feudum an ſit contractus nominatus?

QVæro, nunquid feudum ſit contractus nominatus? Reſpond. quòd ſic: ita tenet Bart. in l. iuriſgentium. §. quinimò, poſt nu. 19. ff. de pactis: & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Cur. Iun. de ſeud. in prima parte princip. in ix. q. Habet enim ſingulare nomen, & formam à cæteris contractibus differentem.

Quæro etiam, an ſeudum ſit contractus bonæ fidei? Reſp. ꝙ non: ita tenet Aluar. in c. j. de ſeudi cognitio. & hæc opin, communiter tenetur, vt dicit Zaſ. de ſeu. in prima parte, circa fi. tum quia eſt ex ennmeratis. in §. actionum, Inſtit. de actio. tum etiam quia eſt contractus à conſuetudine inuentus quæ eſt ſtricti iuris. & hæc ratio magis ſatisfacit, quia reuera nõ potuit connumerari in §. actionum, cum tempore confecti illius §. nondum eſſet inuentus contractus ſeudi, vt dixi suprà q. j.

QVAESTIO VII.

Feudum quotuplex ſit?

QVæro, quotuplex ſit feudum? Reſpond. Doctores multas enumerant ſpecies fendorũ. Tu dic, quòd aliud eſt ſeudum regale, vel dignitatis, aliud nõ dignitatis, & de his infrà dixi quæſt, x. Aliud eſt nobile, aliud burgenſe. Item aliud francum, aliud non ſrancum, de quo dixi infrà q. xij. Item aliud eſt feudum antiquum, ſeu paternum, aliud nouum, de quo dixi infrà q. viij. Item aliud eſt ſeudum rectum, aliud conditionatum. Item aliud eſt feudum ligium, aliud non ligium, de quo dixi infrà q. xj. Item aliud eſt feudum hæreditarium, aliud ex pacto, & prouidentia, aliud mixtum, de quo dixi infrà q. ix. Aliæ etiam diuiſiones feudorum traduntur per Scribentes, quas vide per te in præludijs ſeudorum.

QVAESTIO VIII.

1 *Feudum antiquum, vel nouum, quod dicatur?*
2 *Et quid ſi reuera ſit feudum nouum ſed concedatur iure feudi antiqui in omnibus & per omnia?*
3 *Et quid ſi non ſint appoſita illa verba vniuerſalia?*
4 *Et an illa verba operentur etiam in praeiudicium ipſius inueſtiti?*
5 *Et quid econuerſo ſi vaſallus accipiant inueſtituram feudi antiqui pro feudo nouo?*
6 *Et quid ſi feudum antiquum ex culpa vaſalli deuoluatur ad dominum qui ei culpam remittat, an iudicabitur nouum vel antiquum?*

INter alias diuiſiones ſeudorum, quæ communiter traduntur à Doctoribus, iſta eſt maximi 1 effectus, & ſepè verſatur in practica, quia ſcilicet, aliud eſt feudum antiquum, & aliud eſt ſeudum nouum. Feudum nouum eſt, quod de nouo conceditur, & habet initium in perſona illius, qui de eo fuit inueſtitus. Feudum autem antiquum eſt illud, quod eſt acquiſitum ab aliquo aſcendente, qui fuerit parens communis agnationis. Et licet aliquãdo etiam dicatur feudum paternũ, id quod eſt acquiſitum ab aſcendente intra quartum gradum, tamen hæ duæ ſpecies, ſcilicet, antiquum & paternum, ſepenumero pro eodem ponuntur. & ita hæc omnia ſequuntur communiter Doctores vt dicit Cur. Iun. de feu. in prima parte prin. in viij. quæſt. col. ij. verſ. Sub hac prima. Effectus autem huius differentiæ inter feudum nouum & antiquum, poteris videre in diſcurſu huius §.

Sed hic occurrit notabilis, quæſtio: pone, Prin- 2 ceps inueſtit aliquem de feudo, & in inueſtitura, dicit ſe illud concedere iure feudi antiqui & paterni. Quæro, nunquid iſtud feudum regulabitur tanquam feudum nouum, an autem tanquam ſeudum antiquum & paternum? Reſpond. in hoc

attic.

articulo variæ fuerunt Doctorum opin.nam Ol-
dra.conſi.clxxviij.num. 3.tenet,quod non obſtan
tibus illis verbis,cenſebitur feudum nouum: &
hanc opi.aliquando dixit eſſe communem Iaſo.
conſi.clij.poſt nu. 1.lib.2.Contrariam autem opi.
quod ſcilicet,cenſeatur feudum antiquum, & de
beat tanquam feudum antiquum regulari,tenuit
Bald.in capit.j.num.2.de allen.feudi pater. quem
cæteri ſequuntur,vt ait Iacob.de feud. in verbo,
Nobiles Agaſi,in fi.Et hanc opi.dixit eſſe magis
communem Iaſ.ſibi contrarius in conſi j.col. iij.
verſ.ij.principali.lib iij.& conſi.cxxxvj.col.4.verſ.
ſpecialius,lib.iiij.& in prælud.feud.num.90. circa
fin.Dec.conſi.cxliiij.num.3.in fin.Cur.Sen.conſil.
xlix.poſt num. 58.verſi.Reſpondemus enim.Rui.
conſi.v.in princip.lib.primo.& conſi.xiiij.num. 5.
eod.volum. & conſi.xlv.num.4. eodem volumi.
Crot.in repe.l.is qui pro emptore,nume.25.ff.de
vſucap.Hanc etiam opi.videtur fateri eſſe com
munem.Curt.Iun conſi.j.poſt num. 13.licet dicat
quod non tranſit ſine difficultate, cum plures e-
tiam contrarium tenuerint, illam tamen tanquã
communem aperte ſequitur,dicens nõ eſſe ab ea
recedendum conſulendo,aut iudicando,idẽ Cur
ti.Iuni.de feud.in prima parte princ.in 8.quæſtio.
colum.ij.Eandem opi.dicit eſſe communem Pa-
riſ.conſ.v.num. 11.lib.j.Alciat.de præſumpt. In iij.
reg.præſum.xxviij.num.4.Molin.in conſuet. Pa-
riſ.feudal.§.v.num. 84.Et hanc opin.ego etiã ſem
per ſecutus ſum,tanquam veriorem & magis cõ-
munem. Vt enim ipſa conceſſio feudi procedit
ab abſoluta voluntate principis, Ita etiam ipſius
feudi conſtitutio,& natura pendet à tenore inue
ſtituræ,ſecundum quam Princeps feudum ipſum
concedit.ſemper tamen intelligendo in Principe
qui de ipſo feudo libere & abſolute diſponere po
teſt,prout in hac materia præſupponũt commu-
niter Doctores.

3 Et hæc quidem concluſio locum habet,non ſo
lum quando Princeps in conceſſione vtitur ver-
bis vniuerſalibus,puta quia concedat iure feudi
antiqui,in omnibus,& per omnia.prout aliqui di
xerunt,ſed etiam ſi non ſint appoſita illa verba v-
niuerſalia.& ita volũt communiter Doctores, vt
dicit compater meus honorandus,& hac tempe-
ſtate inter iuris interpretes Clariſſimus D. Cra-
uetta de antiquitate temp.in v.parte, ſectione vl-
tima,poſt nu. 16.

4 Sed circa hanc concluſionem puto eſſe aduer-
tendum,quia ex hac differentia, ꝙ feudum cen-
ſeatur iure feudi noui,uel iure feudi antiqui,oriũ
tur varii effectus,quorum aliqui concernunt præ
iudicium ipſius domini concedentis:puta,quia ſi
vaſallus propter aliquam culpam, ſeu delictũ nõ
concernentes directo perſonam domini, priue-
tur feudo, tunc quando feudum eſt nouum, re-
uertitur ad dominum, ſed quando eſt antiquum:
remanet apud eius filios, ſaltem quando eſt acce-
ptum expreſſe pro ſe,& liberis,vt dixi infra quæſt.
lxvj.verſic.Et hæc quidem,& huiuſmodi,& in his
caſibus procedere poteſt communis opin. & ſcili-
licet quando ſunt appoſita illa verba tale feudum
cenſeatur iure feudi antiqui,vt verba ipſius Prin-
cipis concedentis (iuxta vulgares regulas) latiſſi-
me quantum fieri poteſt, in eius præiudicium o-
perẽtur.Alii verò ſunt effectus ĩ quibus verſatur
præiudicium ipſius vaſalli ſuſcipientis feudum,
puta,quia ſi eſt feudum nouum,vaſallus poteſt il
lud alienare ad ſui libitum,interueniente conſen
ſu domini in præiudicium filiorum, vt dixi infra
quæſt.xlj.verſic.Et hæc quidem.& illud etiam vni
ex filiis ſuis prælegare,ſecundum opin.quam ego
tenui infra q.xl.verſic.Quæ omnia, & ſimiles, ꝙ
tamen facere non poteſt de feudo antiquo:nam
in eo,vltra conſenſum domini, requiritur etiã cõ
ſenſus eorum qui ſunt vocati ex tenore ipſius in-
ueſtituræ.Et in his caſibus forte teneri poſſet, ſeu
dum ita conceſſum non debere cenſeri iure feu-
di antiqui, in præiudicium ipſius ſuſcipientis, ne
verba appoſita in eius fauorem (contra commu-
nes regulas in eius odium retorqueantur. Cogita
quia ſi poſſet ſuſtineri in practica, eſſet notabi-
lis declaratio:& ſecundum illam ego cõſului an-
no præterito in cauſa magni ponderis in Regno
Neapolitano,& lætatus ſum,quia reperi, ꝙ ſecun
dum eam prius cõſuluerat Riminal.cõſi.xcvj.nu.
51.& ſeq.cuius conſilia impreſſa fuerũt poſt pri-
mam publicationem huius.§.

Quæro nunc,quid e cõuerſo:pone,vaſallus ha 5
bens feudum antiquum, accepit inueſtiturã de
ipſo,tanquam de feudo nouo, nunquid tale feu-
dum mutabit naturam, ita quod cenſeri debeat
feudum nouum,non autem feudum antiquum?
Reſpond.quod quantum ad ipſum dominum cõ-
cedentem, & quantum ad ipſum vaſallum reci-
pientem,proculdubio cẽſebitur feudum nouũ,
ex quo vterque ipſorum potuit ſibi pacto inueſti
tura appoſito præiudicare :& hoc eſt indubitatũ.
Quo vero ad filios ſiue agnatos ipſius recipien-
tis,quibus ex tenore primæ inueſtituræ, erat ius
quæſitum, non potuit dominus, neque vaſallus
in eorum præiudicium aliquid facere, & ideo ta-
lis inueſtitura eis non præiudicat.ita tenet Bald.
in c.j.nume.20.an agna.vel filius, quem cæteri ſe
quuntur.vt ait Iacob. in verbo, Ita quod ipſi inue
ſtiti poſt numerum 14.verſi.Sed ponamus.Quod
tamen intellige procedere,niſi etiam ipſi filii vel
agnati conſenſiſſent:nam eo caſu etiam illis præ
iudicaret.& ita loquuntur omnes Doctores in
hoc propoſito.

Sed pone, Vaſallus ex aliqua cauſa incidit in 6
priuationem feudi,quod erat antiquũ,puta pro-
pter feloniam,ingratitudinem,vel huiuſmodi,ita
quod feudũ ipſum aperiebatur domino de quo
tamen vide quæ dixi infra quæſt.lxj modo domi
nus remittit hanc culpam ipſi vaſallo.Quæro,an
remaneat feudum antiquum, an autem cenſea-
tur tanquam feudum nouum?Reſpond. quod re
manet feudum antiquum. ita tenet glo. in capit.
Imperialem.§.inſuper,in verbo,priuetur, de pro-
hib.feudi alieni.per Frider.quem cæteri Scriben-
tes ſequuntur,vt dicit Iac.in uerbo, Dictique va-
ſalli,el primo,numero 64.Idem tenuit Bar.to.in l.
quod dicitur,la primo,in princip.num. 9.ff. de im
pen.in reb.dotal.fac. Hanc tamen concluſionem
intelligo,vt procedat, quando non eſſet adhuc
contra ipſum vaſallum ſecuta ſententia ſuper pri
uatione, vel quando culpa non erat talis, pro-
pter quam vaſallus ipſe iure feudum amiſiſſet:
nam eo caſu vtique remanet feudum anti-
quum, prout erat antea, ſecus autem, ſi iam
fuiſſet priuatus ipſo iure, vel per ſententiam. ita

dicit Bal.in dicto.§.inſupet nu.8.&c ita communiter diſtinguunt omnes Scribentes, vt ait Molin.in conſuetud.Pariſ.feud.§.xxa.nu. 105.Credo etiam quod ſi poſſet apparere de aliqua fraude, qnia ſcilicet dominus,& vaſallus ſimul colluiſsēt, vt agnatos à ſuo iure eaeluderēt,eſſet cis ex æquitate ſuccurrendum.

QVAESTIO IX.

1 *Feudum quando dicatur eſſe ea pacto & prouidentia,& quando hareditarium?*

2 *Feudum ſimpliciter & abſolute hareditarium an tranſeat ad quoſcunque haredes,etiam extraneos?*

3 *Feudum conceſſum pro ſe & filiis vel liberis, an dicatur hareditarium?*

4 *Feudum conceſſum pro ſe,& filiis , & haredibus requirat quod filii ſint etiam haredes?*

5 *Et an hoc caſu requiratur quod ſint haredes vaſalli vltimo loco defuncti,an autem ſufficiat, quod ſint haredes primi acquirentis?*

6 *Et quid ſi feudum conceſſum ſit alicui,nulla facta mentione filiorum nec haredum?*

7 *Feudum conceſſum pro ſe,& haredibus,an dicatur hareditarium?*

8 *Et quid ſi conceſſum ſit pro ſe,& filiis , & haredibus ab eis legitime deſcendentibus?*

9 *Et quid ſi cōceſſum fuerit pro ſe,& haredibus maſculis?*

1 VAlde vtilis & quotidiana eſt illa quęſtio qualiter intelligatnr aliquod feudum , eſſe ea pacto , & prouidentia , & qualiter hæreditarium,in qua materia Doctores multum intricatè loquuntur.Præmitte ergo,ꝙ dupliciter intelligi poteſt feudum eſſe hæreditarium, primò ſcilicet,quò ad hoc, vt tale feudum de ſui natura ſit tranſitorium ad quoſcunque hæredes,& ſic,ꝙ eo ipſo,ꝙ qui eſt hæres vaſalli,admittatur ad feudū. Secūdo vero,quo ad hoc,vt de natura ipſius feudi non poſſit aliquis in eo ſuccedere,niſi etiam ſit hæres,& ſic in pri.caſu qualitas,ꝙ ſit hæres, ſufficit ad ſuccedendum in ipſo feudo, in ſecundo autem caſu non ſufficit, ſed bene requiritur quod concurrat.

2 Hoc præmiſſo, dic, quod tria ſunt in hoc propóſito genera feudorum. Aliquod enim eſt feudum ſimpliciter,& abſolutè hæreditarium, puta, quando conceſſum eſt pro ſe , & hæredibus quibuſcunque.& ad hoc, vt quis in tali feudo ſuccedat,ſufficit,ꝙ ſit hęres,nec alia qualitas requiritur & ideo tale feudum tranſit ad quoſcunqne etiā extraneos hæredes.ita dicit Bald.in l.cum virum, poſt num.21.C.de fideicom.qui in hoc communiter approbatut,vt ait Gigas de penſio.q.xix.nu. 13.idē etiā tenet Bal.in c.Imperialem in prin.nume.19.de prohib.feudi alien.per Frider.Et eſt cōmunis opi.vt ait Socin.inter conſ.feuda.Brun.cōſil.xix.num.ſecundo.Curt.Iun.conſi.laxaiij.num. 6.& in tract.feud.in vlt. parte tertiæ partis princi. q.2.Ripa in l.ex facto.§.ſi quis ita,poſt nu.16.uerſi.ex quibus conſtat.ff.ad Trebellia.& in l. qnæſitum.§.ſi quis cum tutor,num.4.& ſeq.ff. de priui. credi.Crauètta conſi.cclvj. poſt num.8.verſi. His tamen,Paris.conſilio 23.nume.170.libro primo. Socin.in conſilio ciij.numer.28.lib.2.Et dicit Molin.in Apoſtil.ad Alexand.conſi.xax. ſub numero 11 lib.j.in fine Apoſtil. quòd hæc eſt crebrior & verior opin.licet in prin. Apoſtil.dicat, quod hoc puncto quanto plura legit,tanto minus diſcernere potuit, quæ ſit crebrior opin. adeò Doctores Doctoribus, imo ijdem ſibi ipſius contradicunt. Sed quicquid dicat Moli.opi.Bal. tāquam magis communis obſeruatur in practica.

Quandoque vero,& ſecūdo. feudum eſt ſimpliciter,& abſolute ea pacto,& prouidentia, puta,quando conceſſum pro ſe,& filiis,vel pro ſe,& liberis,nulla facta mentione hæredū, & hoc quidem feudum non dicitur hæreditarium, ſecundū And.de Iſer.in c.primo.§.hoc quoque. qui feud. dare poſſ.& eſt communis regula,vt ait Dec. cōſ. ccccxlv.nume.8.ſed ad hoc vt quis in tali feudo ſuccedat, ſufficit quod ſit filius, vel deſcendentes ab illo primo acquirente,non autem requiritur, ꝙ ſit hæres.& hæc eſt communis opinio, vt dicit Iaſ.in l.ſi poſt mortem,in prin.nume.3.ff. de lega. primo,& conſi.lvj.colum.fin.in prin.ibi,ergo,lib. 3.Bene verum eſt,quòd in hoc caſu ſecundum aliquos,eſt differentia inter filios & agnatos: nam multi tenent, quod in hoc feudo locum habeat diſpoſitio c.primi,an filius vel agnatus de quo infra ſuo loco dicemus,in quæſt.lxxvi. 3

Quandoque & tertio, feudum non eſt neque ſimpliciter hæreditariū,neque ſimpliciter ea pacto,& prouidentia,ſed participat de vtroque, puta,quando eſt conceſſum pro ſe, & filiis, & hæredibus:nam eo caſu requiritur,ꝙ ille,qui vult in tali feudo ſuccedere,ſit filius, & ſit etiam hæres , & ſic,ꝙ in eo vtraque qualitas concurrat. ita tenet Iacob.de Beluiſ.in ca.primo de eo, qui ſibi, & hæred.&c.Bene verum eſt,ꝙ in hoc fuit aliqua controuerſia inter ſcribentes:nam contrarium videtur tenuiſſe Bald.in eo capit.primo num.6. ꝙ ſcilicet ſufficiat ius ſanguinis, neque requiratur ius hæreditatis Sed huic opin.Baldi non adhætēt cōmuniter Doctores,vt dicit Alexand.conſ.xix. nume.16.lib.v.Et dicit Aleaand.conſi.a.num.viij.li. iij.quod concluſio Iacob.de Beluiſ.eſt communiter approbata,quem refert Pariſ. conſil.ij. nume. 26.lib.j.& conſilio iij.numero.17.eod.volum. & conſi.iiij.nume.28.eod.volum.& conſi.cvj. num. 25.eodem volumi.Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Iaſon.conſilio lvij.num.1.li. j.& conſi.lxj.colum.j.lib.iij.Ruin.conſi.avj.nume. 6.lib.primo.Cur.Iun.conſi.j.num.11.Paris. conſi. xvj.nume.13.lib.j.& conſilio aaiij.num.17.eod.volum.& conſi.j.nume.134.libr.2.& conſilio xlviij. num.9.& 10.lib.4.Crauetta conſi.cacvij.poſt nume.5.verſi.Hoc tamen fundamētum Socin. Iuni. conſi.cxiiij.poſt num.12.li.ij.Gratus conſi.iiij.nume.42.libro primo.Et hanc opi. tanquam veriorem,& magis communem ſemper vidi obſeruari in practica:aliàs enim neceſſe eſſet fateri, quod illa verba,& hæredibus eſſent ſuperflua. 4

Sed quæro,an oporteat eum qui vult in huiuſmodi feudo ſuccedere , eſſe hæredem vaſalli vltimo loco defuncti, an autem ſufficiat eum eſſe hæredem primi acquirentis? Reſpon. ꝙ in hoc etiam eſt altercatio inter Doctores:nam aliqui tenent,oportere quòd ſit hęres vaſalli vltimo loco defuncti.& hanc dicit eſſe communem opi. Cur. Iun.conſi.138.poſt nu.24.quē refert Socinus Iuni. cōſ.claaxviij.nu. 15.li.ij. Aliqui vero tenēt ſufficere ꝙ mediāte pſona ſuorū anteceſſorū ſit hæres 5

res primi inueſtiti.& hanc dicit eſſe communem Alexand.in d.conſi.x. nu. 8. lib.3. prout illum refert Gozad.cõſi.8.num.2.Et reuera Alex.ibi expreſsè dicit ꝙ ſit hæres primi recipientis, idem etiam videtur ſenſiſſe Alex. & plures alii in locis ſuprà allegatis,dum loquuntur alternatiuè, ſcilicet,ꝙ ſit hæres, vel primi acquirentis, vel vaſalli vltimo loco defuncti.Et hæc opi. magis mihi placet.Cùm enim deſcendentes illius primi acquirentis ſuccedant in ipſo feudo virtute primæ inueſtituræ,in qua fuerunt vocati ipſe, & eius filii, & hæredes,non eſt conſideranda ſucceſſio illius, apud quem feudum vltimo loco repertũ eſt, ſed tantummodò illius, cuius beneficio deſcendentes ipſi ad feudum admittuntur.Et ita ſecundum hanc opi.in facti cõtingentia iudicauit Senatus.

4 Sed quia dicendum eſt,quando feudũ eſt conceſſum ſimpliciter alicui,nulla facta mentione filiorum,neque hæredum:puta,concedo tibi tale caſtrum in feudum nunquid tale feudum (quod aliqui nominant informe) tranſibit ad hæredes, an autem cenſebitur cõceſſio perſonalis,quæ nõ tranſeat ad deſcendentes,vel ſucceſſores? Reſpõ. ꝙ tale feudum ita conceſſum nihilominus tranſit ad hæredes, ſcilicet ad eos, qui aliàs ex natura feudi ſuccedunt. ita tenet Petrus de Bellapertica in l.apud Iulianũ.§.ſi quis alicui.ff.de legatis primo,& eſt communis opi.vt atteſtatur Iaſ.in d.§.ſi quis alicui,num.9.Sunt enim beneficia Principũ (iuxta vulgares regulas)latiſſimè interpretanda, non tamen in huiuſmodi feudo ſuccedunt hæredes extranei,quia hoc eſſet contra naturam feudorum,in quibus regulariter non ſuccedunt extranei hæredes,vt dixi infra q.lxxxiij. Et ſic vides, quód hoc feudũ ita ſimpliciter conceſſum,perinde eſt,ac ſi conceſſum eſſet expreſsè pro ſe, & filiis ſuis maſculis tantùm:& ad hoc allegatur glo. quæ tamen in libro meo non dicit in cap.j.quib. mod.feu.conſt.po.vbi Bald.numero 4. refert glo. gloſſ.ita expreſsè dicere,ſubdens,& tene menti in corde tuo,quia eſt notabile.Et illam gloſſam, dicit eſſe cõmuniter receptã,Didac.li.2. reſolut.ca. 17.nu. 3.in fi.vbi ẽt dicit quod hoc videtur magis receptũ apud eos,qui de feudis tractauerunt.

5 Et in hoc propoſito nota,ꝙ in feudis poteſt cõſiderari duplex prouidentia, ſcilicet legis & hominis,prouidentia legis eſt,vt feudum de ſui natura non tranſeat niſi ad deſcendentes,& ideò ſiue feudum ſit conceſſum ſimpliciter(vt ſuperius dixi)nulla facta mentione filiorum, neque hæredum,ſiue conceſſum ſit pro ſe, & hęredibus, nihilominus tale feudum ex prouidentia legis non tranſit ad deſcendentes maſculos, non autem ad extraneos hæredes. Prouidentia autem hominis eſt,quando ex tenore ipſius inueſtituræ, vocantur expreſsè ſolummodò deſcendentes ipſius recipientis,puta, quando conceſſum eſt pro ſe, & & liberis,vel pro ſe, & filiis,vel huiuſmodi.& hoc propriè videtur dici feudum ex pacto, & prouidẽtia,quia & pactum hominis, & prouidentia legis in hoc concurrunt, vt ſolùm deſcendentes ipſius inueſtiti,nõ autem hæredes extranei in ipſo feudo ſuccedant.

6 Nunc proſequendo eandem materiam, quæro,an feudum receptum pro ſe, & hæredibus, dicatur hæreditarium? Rñ.ſi intelligas hæreditariũ, ſimpliciter & abſolutè, id eſt, quod tranſeat ad quoſcunque hæredes,etiam extraneos,certũ eſt, ꝙ non eſt hæreditarium,vt ex prædictis apparet, & latius dixi infrà in d.qõ.lxxxiij. ſed ſi intelligas hæreditarium,ſcilicet in quo non poſſit ſuccedere niſi qui ſit hæres,dico, quòd eſt hærditarium. & ita tenuit And.de Iſem. in ca.j.§. hoc quoque. de his qui feud.dare poſſ.& eſt communis regula,vt ait Dec.conſi.ccccxlv.num.8. Hanc etiã cõcluſionem dicit eſſe communem Campeg. inter conſi.feudal.Brun.cõſi.xj.num.3.& ſeq.Brun.cõſ. xxiiij.num.1.Licet enim in materia feudali, verbum hæredibus, intelligatur de deſcendentibus, & ſic ratione ſubiectæ materiæ trahatur vltra propriam ſignificationem,retinet tamẽ adhuc ſuam propriã ſignificationem, & ſic includit vtrũque, ſcilicet deſcendentes,& hæredes, alterum ex natura rei ſuper qua pronunciatur.

Sed quid ſi feudum acceptũ ſit pro ſe, & filiis, 7
& hæredibus ab eis legitimè deſcendentibus? Reſpond.pariter dicendũ eſt, ꝙ cenſeri debet hæreditariũ,& ita ſe habet magis communis opin. vt Pariſ.conſi.iuj.num 27.li.j.Affict.deciſ.cxcv. poſt numer.7.ſubdens, quòd ita pluries fuit iudicatũ, & ideo in tali feudo filii vel eorum deſcendentes non ſuccedent,niſi etiam ſint hæredes: & iſta eſt communis opinio,vt dicit Sigiſmund. cõſilio feudali.lij.numero.15.

Item quæro, quid ſi acceptum fuerit feudum 8
pro ſe,& hæredibus maſculis? Reſpond. aliqui tenuerunt,ꝙ illa qualitas maſculinitatis adiecta operatur,ꝙ feudum ita receptum,non dicatur hæreditarium,& fuit opin.Rayn.in ſua q.incip. Quidam habebat duos filios.& ita tenent omnes, vt dicit Iaſo.in l.Gallus §. etiam ſi parente, numero 22.ff.de liber.& poſth.quem refert Rubeus conſ. cx.nu.5.& in repet.l.Gall.§.quidam rectè, col.68. verſicul.Dubitatur igitur quinto, & eſt communis opi.vt atteſtatur Bello.conſi.33.num.2.

Sed tu hic diligenter aduerte,quia ſi dictũ Ray 9
net.intelligatur, ꝙ feudum ita receptum non ſit hæreditarium,quia ſcilicet non tranſeat ad omnes qui iure hæreditario ſuccedunt, etiam extraneos,ſed ſolum in deſcendentes maſculos, hoc nullam prorſus habet difficultatem, quia etiam ſi nõ eſſet appoſita illa qualitas maſculinitatis,tamen ex natura feudi, id erat expeditum, vt ſæpè dixi.Et dicit Socin. Iun.conſ.clxxxviij.numero ſeptimo,libro ij. ꝙ eſt commune dictum, & nõ habet contradictorem. Et ita in hanc ſententiã expreſsè illũ refert Iaſ.in loco ſuprà allegato, adeò ꝙ ita intelligendo deciſ.Ray.quæ fundatur ſuper illa dictione maſculis,erit inanis,& ſine ſucco. Si verò intelligatur,ꝙ illa qualitas maſculinitatis operetur,quod feudum non ſit hęreditarium,quia ſcilicet deſcendentes maſculi ad ipſum feudũ admittantur, etiam ſi non ſint hæredes. Ego credo illã deciſionem Rayne.eſſe falſam,& contra eum eſſe magis communem opinio.prout etiam atteſtatur Rubeus conſi.xviij.per totum conſilium Didac.lib.ij.reſolut.c.18.ante nume.4.Certè paſſus eſt arduus,& aliquãdo eũ cã pẽderet de facto, ab vtraque parte requiſitus, conſulere recuſaui.

QVAESTIO X.

1 *Feuda regalia vel dignitatum quæ dicantur.*

Quæ

1 QVæro, quæ dicatur feuda regalia, vel feuda dignitatum? Reſpond. quòd ad hoc vt aliquod feudum dicatur regale, ve dignitatis, duo requiruntur. Primùm, quòd in feudum concedatur Regnũ, ſeu dignitas, puta Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus. Secundũ, quòd cõcedatur ab Imperatore, aut Rege, vel ſupremo Principe. ita declarant cõmuniter Scribẽtes, vt dicit Curti. Iun. de feud. in prima parte, q. 8. colum. j.

QVAESTIO XI.

1 *Feudum ligium quod dicatur?*
2 *Et an poſſit quis eſſe homo ligius duorum dominorum?*

1 QVæro, quod dicatur feudum ligium? Reſpõ. ꝙ feudum ligium eſt, in quo tria concurrunt. Primum, ꝙ in inueſtitura expreſsè dicatur, ꝙ ſit ligium. Secundùm, ꝙ vaſallus ſubiiciat principaliter poteſtati domini perſonam ſuam, & conſequenter omnia bona ſua, etiam non feudalia. Tertium, ꝙ iuret illi fidelitatem, nulla alterius fidelitate reſeruata. Et iſta eſt communis opi. vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte, q. viij. verſic. Quinto ſub hac.

Hinc infertur, ꝙ non poteſt aliquis eſſe homo ligius duorum dominorum, vt dicit gl. in clemẽ. paſtoralis. §. denique, in verbo, Homóque ligius, de re iudic. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Iacob. de Homag. numero ſexto.

QVAESTIO XII.

1 *Feudum francum quod dicatur?*

1 QVæro, quod dicatur feudum francũ? Reſpõ. ꝙ feudum francum dicitur in quo duo cõcurrunt. Primũ ꝙ in inueſtitura expreſſè dicatur, ꝙ ſit francum. Secundũ, quòd inueſtitus non teneatur, niſi ad ſeruitia, quæ ſunt expreſſa in inueſtitura: & iſta eſt communis mens Doctorum, vt dicit Cur. Iun. de fend. in prima parte, q. viij. verſic. Secunda principalis.

QVAESTIO XIII.

1 *Prælatus an poſſit concedere in feudum bona Eccleſiæ?*
2 *Et quid in feudo decimarum?*
3 *Et quid in feudis apertis tempore prædeceſſoris ſui?*
4 *Et quomodo dicatur res Eccleſiæ ſolita, vel non ſolita infeudari?*
5 *Et an poſſit prælatus infeudare tales res, etiam conſanguineis ſuis?*
6 *Et an in tali infeudatione interuenire debeant ſolemnitates requiſitæ in alienatione eccleſiæ?*
7 *Et an poſſit prælatus eo caſu alterare, aut mutare conſuedinẽ ſecundum quam tales res ſolitæ erant in feudum concedi?*
8 *Et an ſi illam alteret, infeudatio vitietur?*

1 QVæro, nunquid prælatus poſſit in feudum concedere bona eccleſiæ? Reſpon. ꝙ nõ, niſi eſſent res ſolitæ infeudari. Nam illas vtique poſſet prælatus, poſtquam eſſent ad ipſam eccleſiam reuerſæ aliis in feudum concedere: ita colligitur ex tex. in c. j. de his qui feud. dare poſſunt.

2 Sed quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, etiam in feudo decimarum, quo ſolitũ ſit laicus infeudari, vt ſcilicet, ſi ad eccleſiam reuertatur, poſſit prælatus illud alteri laico in feudũ concedere? Reſpond. ꝙ ſic: & ad hoc, allegatur glo. in c. prohibemus, in verbo, Laicos, de decimis, quæ tamen hoc non dicit. Sed hanc opi. clarius tenuit Flor. quem refert Imo. in c. ex parte, poſt num. 39. de feud. Subdens, ꝙ hæc opi. communiter ſeruari videtur. Et poſt eum, ita dicit communiter teneri & obſeruari in practica Iaſ. conſi. clv. in fin. lib. 2. & in d. c. primo, num. 13. de his qui feud. dare poſſ. illũ etiam refert Curt. Iun. de feud. in ſecunda parte princ. qõ. 8. Dec. conſi. cxxxj. paulo ante fin. Licet enim regulariter decimę apud laicos eſſe nõ poſſint: tamen ex quo erant ſolitæ laicis infeudari, præſumitur eas licitè apud ipſos laicos fuiſſe, & conſequenter etiã aliis laicis concedi poſſe.

Sed nunquid poterit prælatus infeudari, non 3
ſolùm feuda, quæ tempore ſuæ prælaturæ aperiũtur, ſed etiam ea, quæ tempore prædeceſſoris ſui aperta fuerũt? Reſpon. glo. in d. c. j. in prin. in verbo, Feudum dare, tenuit, quòd non: ſed illa gloſ. in hoc communiter reprobatur, vt dicit Guido Papæ deciſ. cliii. poſt nume. 2. Bene verum eſt, quòd ſi aperiatur feudum tempore vnius prȩlati, & ille prælatus tale feudum apertum, & ſolitum infeudari, nõ infeudet, ſed recipiat fructus. & decedat, ſi deinde ſucceſſor ſuus reperiat illud feudum inter bona menſæ, non poterit illud inconſulto Romano Põtifice infeudare, ſi tenuerit per annũ inter bona menſæ ſuæ, & nõ infeudauerit. ita ſentiũt oẽs, vt dicit Guido Papæ in d. deciſ. cliiij. poſt nu. 3. ver. Sed ſi dicta. & ſecundũ hanc concluſionem in facti contingentia iudicauit parlamẽtum Delphinale, vt in eadem deciſio. in prin.

Nunc pro intelligẽtia quæro, quomodo dica- 4
tur res eccleſiæ ſolita vel non ſolita infeudari? Aliqui dicunt, ꝙ dicitur ſolita infeudari, quando reperiuntur duæ infeudationes illo modo factæ, ſimul cum curſu quadraginta annorũ. & fuit opin. Iacobi de Beluiſ. in d. c. j. de his qui feud. dare poſ. quam dicit eſſe communem Iaſ. conſi. clv. col. penulti. verſic. Non obſtat ſecundum, libro ij. vbi etiam col. ij. verſi. Quarta facit, dicit, ꝙ ab hac concluſione non diſcrept. Multi etiam dicũt ſufficere: quòd præceſſerit vna tantùm infeudatio ſolẽniter facta ſine aliquo temporis curſu, vel pluralitate actuum. & hanc opi. dicit eſſe communem Curt. Iun. de feud. in prima parte ij. partis princ. q. iiij. Ruin. conſi. xxxv. numer. 30. lib. j. Sed hæc opi. non tranſit ſine difficultate, ideo prima eſſet tenẽda, tanquam tutior, & quæ minus fauet alienationi rerum eccleſiaſticarum. Ad hoc autem, vt dicatur non ſolita amplius infeudari, requiritur, vel ꝙ expreſsè prælatus eam deſcribi faciat inter bona menſæ Eccleſiæ, vel quòd per multum tẽpus collegerit fructus ipſius rei ſolitæ infeudari, prout ſolitũ eſt facere de aliis rebus incorporatis. Et hanc opi. quòd, ſcilicet requiratur huiuſmodi declaratio expreſſa vel tacita, dicunt magis eſſe communem quidam Moderni, quos refert Curt. Iun. in d. j. parte ij. partis princip. q. v.

Vlterius quæro, nũquid poſſit prælatus huiuſ- 5
modi res, poſtquã ad eccleſiam reuerſæ ſunt, infeudare non ſolũ extraneis, ſed etiam cõſanguineis, & affinibus ſuis? Reſpond. quòd ſic, dummodò talis infeudatio non ſit multum oneroſa eccleſiæ, vel aliàs ſuſpecta. ita tenet Bal. in d. ca. j. nu. 9. & eſt communis ſententia, vt ait Curt. Iunior in prima parte ij. partis principalis. q. 7. quẽ refert

Ripa

Ripa de peſte in ij.capl.de remedijs præſerua.nume. 170.Iaſ.in dicto capit.j.poſt nume. 19. de his qui feud.dare poſ.Zaſ.de feud.in v. parte, verſicu. Quarto,concluſio.Et ita de conſuetudine obſeruari videtur, quia hodie potius agnatis, quàm alijs beneficia à prælatis conceduntur,vt dicit glo. in ca.j in prin. in verbo,in clericorum,ſi de inueſt. inter do.& vaſal.& ca. Quæ quidem conſuetudo non eſt prorſus improbanda,modo iſti agnati ſeu affines ſint aliàs probi,& idonei.Sed caueant prælati,ne dum proximos ſuos immeritò bonis eccleſiaſticis dare contendunt, ipſi eorum, & ſuas animas illaqueent in æternam damnationem.

6 Item quæro,an in tali renouatione infeudationis interuenire debeant illæ debitę ſolemnitates, quæ in rei eccleſiaſticæ alienatione requiruntur? Reſpon.ꝙ non:ita tenet Bar.in auth.qui rem, nu. 4.C.de ſacroſan. Abb.in capitul.vt ſuper,numero 11.de reb.eccleſ.non alienand. & eſt communis ſententia,vt dicit Curt. Iunior de feud. in prima parte ſecundæ partis principalis quæſtio. j. Et ꝙ poſſit prælatus ſolus, & ſine conſenſu capituli, huiuſmodi res ſolitas infeudari , alijs in feudum concedere , dicit eſſe communem concluſionē Doctorum Socin.conſi.cxx.nu.23.lib.3. Claud.in d.c.j.de his qui feud. dare poſſ. Et ita etiam communiter de cõſuetudine teneri atteſtatur Zaſius de feu.in v.parte verſ.Secunda cõcluſio.Et in hoc modica eſt inter Doct.controuerſia.

7 Scias tamen, quod ſicut Prælatus nõ poteſt infeudare res eccleſiæ non ſolitas in feudum concedi,ita etiam in tali renouatione infeudationis non poteſt alterare aut mutare conſuetudinem, ſecundum quam erant ſolitæ cõcedi.ita dicit Barto.in d.auctent.qui rem,num.8. & eſt communis concluſio,vt dicit Alex.conſi.ix. num.2.li. tertio,

Sed quid ſi alteret aut mutet ipſam conſuetudinem,nunquid infeudatio vitiabitur? Reſpon.ꝙ quatenus in hac renouatione exceſſit formam conſuetam, proculdubio vitiatur. & in hoc nemo diſcrepat. & hanc cõcluſionem dicit eſſe cõmunem Curt.Iun.in dict.prima parte ij. partis in xj colum.prima & ſecunda, quatenus autē ſolitæ ſunt concedi,ſuſtinetur.& ita dicit eſſe veram, & communem ſententiam Curt.Iun.in dict.vj.qõ. colum. penult. Tu vide quæ dixi ſuprà.§.emphyteuſis q.vj verſic.Scias tamen.

QVAESTIO XIIII.

1 *Dominus an poſſit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto?*

1 QVæro,an dominus poſſit inueſtire aliquem de feudo nõdum aperto, ſcilicet quod adhuc per alium vaſallũ legitimè inueſtitum poſſidetur? Reſpon. quòd ſic, dummodò inueſtitura ſit concepta ſub conditione, puta ſi ille vaſallus ſine deſcendentibus aut agnatis ad feudum ipſum vocatis deceſſerit, vel in tempus,puta quãdo ipſum feudum ad dominũ iure medio deuoluatur.& ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Claudius in l.fin.nu.13.C.de pac.Sed ſi inueſtitura eſſet concepta purè,eſſet penitus nulla, adeò ꝙ etiam ſi poſtea eueniat caſus ꝙ tenēs feudum moriatur ſine hærede, non tamen poteſt aliquē effectũ ſortiri. ita probat text.in c.j. hic poteſt eſſe titulus,qui ſucceſſores teneant: & eſt cõmunis opi.vt dicit Aluarot.,in eo ca.poſt num.1. verſic.In text.ibi.Debent tamen Imperatores & Principes abſtinere ab huiuſmodi inueſtituris cõcedendis:ne inducant votũ captandæ mortis, vt audiui contigiſſe noſtris tpib.in quodã Marchione ex primatibus Italiæ,cuius nomen tacetur.

QVAESTIO XV.

1 *Feudum rectum an poſſit conſtitui ſine inueſtitura?*

QVæro,nunquid feudum rectum, poſſit conſtitui ſine inueſtitura,ita vt habeat propriã naturam feudi,& ſit tranſitorium ad hæredes? Reſpon.in vſibus feudorum ſunt duo tex.in hac materia,qui inter ſe pugnare videntur:nam in cap.j. quib.mo.feu.conſtitui pot.expreſsè dicitur non poſſe feudum ſine inueſtitura conſtitui, etiam ſi quis domino iubente alicuius rei tãquam feudalis poſſeſſionem nanciſcatur.Contrarium autem decidi videtur in c.j.de conſuet.recti feudi,vbi dicitur, paria eſſe ꝙ concedatur inueſtitura, vel ꝙ domino iubente quis poſſeſſionem feudi nactus ſit.Tu dic ſecũdum Aluaro.ꝙ illi tex.ita poſſunt ad concordiam rectè reduci. Aut talis iuſſus eſt factus corã paribus curiæ, & tunc habet vim inueſtituræ,prout expreſsè loquitur text.in d.c.j.de conſuetudine recti feudi.Aut fit abſente curia,& nihil operatur.& ita procedat text.in d.c.j.quibus mo.feud.conſti.pot.Et hæc concordia communi terrenetur,vt ait Zaſi.de feud.in vj.parte,colum. j.verſi.Nec te lateat. 1

QVAESTIO XVI.

1 *Feudum an poſſit acquiri mediante precio?*

2 *Et an tale feudum dicatur propriè feudum?*

QVæro,an feudum poſſit acquiri mediante precio?Reſpon.gl.in cap.primo de benef. fratr.in gl.prima,tenuit, quòd à domino nõ poſſit feudum concedi mediante pecunia.Contraria tamen opi.ſcilicet,ꝙ feuda poſſint emi,obtinuit, vt dicit Zaſi.de feud.in xij. parte verſi.iij. concluſio,ſubdens ꝙ eam Doctores plerique omnes ſequuntur,& quòd hæc opin.notiſſima conſuetudine recipitur.dicit etiam Bald.in c.j.§. ex eadem lege,nume.2.de l.Corra.ꝙ ita eſt per conſuetudinem vſurpatum , & ꝙ ita quotidie videmus caſtra & villas emi & vendi cum mero & mixto imperio.&c. 1

Sed quæro,nunquid tale feudum emptum dicatur propriè feudum ? Reſpon.ꝙ nõ dicitur habere propriam naturam feudi, ex quo nõ eſt gratuitum , vt in cap. primo de feud. non habente propr.nat.feud. tamen eſt verum feudũ , & regulatur ſecundũ omnes leges & cõſuetudines feudi.Ita generaliter volũt omnes Feudiſtæ , vt dicit Molin.in cõſuet.Pariſ.fend.§.xxx.nu. 10.in fi.ſed de hoc aliquid attingemus in diſcurſu materiæ. 2

QVAESTIO XVII.

1 *Conceſſio feudi per uerbum donamus ,an dicatur donatio, vel feudalis conceſſio?*

QVæro,princeps concedit alicui feudũ , & in conceſſione vtitur verbo donamus,vel alio ſimili importante donationē, nunquid cenſebitur libera donatio, vel feudalis conceſſio ? Reſpon.ꝙ cenſebitur libera donatio:& ita in ſpecie conſuluit Oldra.conſilio clix.num. tertio, & hoc 1

dictum

dictum Oldradi videtur communiter receptum, vt ait Gratus conſilio nono, nume.78.lib.i. Hanc etiam eſſe communem cōcluſionem Doctorum atteſtatur Soci.Iun.conſi.cij.nume.9.& ſeq.libro ii. Non enim debemus à proprietate verborum recedere, maximè cùm beneficia principum latiſſimè ſint interpretanda.

QVAESTIO XVIII.

1 *Res an in dubio præſumatur allodialis, vel feudalis?*

2 *Et quid ſi inueſtitura ſit de caſtro, & pertinentijs, an do minus habeat intentionem fundatam pro omnibus bonis, quæ vaſallus poſſidet in territorio illius caſtri?*

1 Contingit quandoque, quòd dominus aſſerit aliquam rem, quam vaſallus poſſidet, eſſe feudalem, è conuerſo autem vaſallus cōtendit eam eſſe allodialem: quæro an præſumatur feudalis, vel allodialis? Reſpond. quòd in dubio quælibet res præſumitur allodialis, & non feudalis. hæc eſt vulgata regula, quam omnes Scribentes ſequuntur tam legendo, quam conſulendo, vt dicit Bellon.conſ.x.nume.9. Eſt enim feudum ſpecies ſeruitutis quæ in dubio non præſumitur.

2 Sed quid, ſi vaſallus habeat inueſtituram de caſtro, & pertinentiis, nunquid eo caſu dominus habebit intentionem fundatam, ita ꝙ omnia bona, quæ vaſallus reperitur poſſidere in territorio illius caſtri, præſumantur feudalia, & vaſallo incumbat onus probandi, quod ſint allodialia? Reſpon. ꝙ non, ſed præſumuntur allodialia, niſi dominus probet ipſas res eſſe de pertinentiis. ita dicit Hoſtien.in c.nimis de iureiur.& eſt communis opin. vt ait Bello.in dicto conſilio x. poſt nu.11.& ita in facti contingentia iudicauit conſilium Neapolitanum, vt refert Afflict. deciſ.ccvij. Et ſuperioribus annis, dum ſimilis quæſtio verteretur in cauſa magni ponderis, fuit pronunciatum pro vaſallo, non obſtante, ꝙ bona, de quibus agebatur, eſſent ſita intra confinia territorij deſcripta in inueſtitura.

QVAESTIO XIX.

1 *Ex præſtatione ſeruitiorum perſonalium per longum tēpus an præſumatur titulus vaſallagij?*

2 *Et an ex eo, quòd quis per decennium poſſedit aliquam rem vti feudalem, præſumatur præceſſiſſe feudalis conceſſio?*

1 Quæro, aliquis ſeruiuit mihi, vt vaſallus longo tempore, id eſt per decennium præſtādo ſeruitia perſonalia, nunquid ex hoc præſumetur titulus vaſallagij, ſiue homagij? Reſp. ꝙ nō, ſed requiritur tempus triginta annorū. ita tenet Bar. in l.ſolent.§.fina.nu.9.ff.de of.procon.& in l.litibus, nu.tertio, C.de agricol.& cenſ.lib.x. Et eſt cōmunis opi. vt dicit Bal. de præſcrip. in tertia parte principali, num.10.q.primæ partis, nume.34.& in ſecunda quartæ principalis q.vj.nu.in fi. Eſt enim magni præiudicij, vt quis efficiatur vaſallus alterius, ideo requiritur curſus.xxx.annorum.

2 Sed pone, aliquis diuturno tempore, id eſt, per decennium, poſſedit aliquam rem vt feudalem, nunquid præſumetur præceſſiſſe ſolemnis conceſſio feudalis? Reſpond. ꝙ ſic, & iſta eſt communis opin. vt dicit Bald. in d.decima quæſt. primæ partis, poſt numer.35. verſic. Et ex ibi notatis, quē refert Pariſ.conſ.xxiij.numer.iij.lib. quarto. Nam hoc quidem caſu agitur de longè minori præiudicio, quàm in ſuperiori, quātum ſcilicet intereſt inter perſonam, & res, meritò etiam minoris tēporis curſus ſufficit ad inducēdā præſcriptionē.

QVAESTIO XX.

1 *Vaſallus dicens pacta quæ dominus vult apponere in inueſtitura, eſſe inſolita, an teneatur illa probare?*

2 *Et an recognitio per impreſſionem vel errorem facta, aliter quàm more ſolito noceat poſteris?*

Quæro, tu ſcis, quòd in reuocatione inueſtituræ quandoque apponūtur pacta inſolita, Modò vaſallus dicit, quod pacta quæ dominus appoſuit, vel vult apponere in inueſtitura, ſunt inſolita, vel e conuerſo, nunquid erit illi credendum? Reſpond. ꝙ non: ſed alleganti pacta eſſe inſolita incumbit onus id probandi. ita volunt omnes Doctores, vt dicit Iaco. in verbo, Qui quidem inueſtiti, num.65. 1

Sed pone, ꝙ per impreſſionem vel errorem ſit facta recognitio feudi, aliter quàm more ſolito, nunquid talis recognitio nocebit poſteris? Reſpond. ꝙ non: ita eleganter dicit Bal. in capit. primo.§.fin. poſt num.2.de feudo guar. quem cæteri Doctores ſequuntur, vt ait Iacob. in dict. verbo, Qui quidem inueſtiti, nu.70. in fi.& in verbo, Dictique vaſalli, nu.13. dicit, ꝙ illud dictum Bal. ſequuntur omnes, poſteriores, & ibidem. nu.21. dicit, ꝙ omnes ſequuntur. Sit tamen cautus vaſallus, vt ſemper accipiat reuocationem iuxta formam primæ inueſtituræ, quia ſi illa deperderetur poſſet illa renocatio maximum præiudicium afferre ſuis deſcendentibus. Præterea intellige hāc concluſionem, vt procedat in feudo antiquo ex pacto, & prouidentia, in quo vaſallus non poteſt præiudicare vocatis ex tenore inueſtituræ: ſed ſi eſſet feudum de quo vaſallus poſſet liberè diſponere, vtique talis recognitio poſteris obeſſet. 2

QVAESTIO XXI.

1 *Vaſallus tenetur dominum adiuuare, & defendere contra omnes.*

2 *Et quid ſi ſit inhabilis ad pugnam?*

3 *Et an teneatur præferre ſalutem domini propriæ ſaluti?*

4 *Et an teneatur illum adiuuare contra proprium patrem, fratrem, vel filium?*

5 *Et an contra ſeipſum?*

Tu ſcis, ꝙ vaſallus tenetur dominum adiuuare & defendere contra omnes. De quo habes text. in c.primo, quib.mod.feud.amit. Quæro nunquid teneatur vaſallus id facere ſuis propriis ſumptibus? Reſpond. quod ſic, niſi tamen de proprio impotens eſſet, ita communiter concluditur vt dicit Alexandr. in l. recuſare. §.ſi quis alio, numero decimo, ff. ad Trebellianum. Nam regulariter qui eſt obligatus ad aliquid faciendum, tenetur id facere ſuis ſumptibus. 1

Item quæro, an vaſallus inhabilis ad pugnandum, puta, quia habeat brachia abſciſſa, teneatur adiuuare dominum, & ſi aufugerit ex prælio, ſit feudo priuandus? Reſpond ꝙ non: ita tenet gloſ. in dict.c. primo, in gloſſ. prima, quib. mod. feud. amitt. quam dicit eſſe communiter approbatam, Iacob. in verbo, Et promiſerunt, poſt numer. 18. verſic. Quartus eſt caſus. Et illam ſequi communiter Doctores atteſtatur Curt. Iunior. de feud. in 2

quarta parte, in prima cauſa amiſſionis feudi, ver-
ſic.vj.circa prædicta, quem refert Ioann.Iacob. de
Leon.inter conſi.ſeudal.Brun.conſil cxvij.nume.
199.Nemini enim eſt imputandum, ꝙ nõ faciat
id, quòd facere non poteſt.

3 Sed quæro nunquid debet vaſallus, vt adiuuet
dominum, præponere ſalutem ipſius domini, ſa-
luti ſuæ propriæ? Reſpond. quòd non. ita tenet
gloſſ.in dict.cap.primo, in gloſ.prima, in fin. Et li-
cet gloſ.in lege prima, §.eodem autem tecto.ff.ad
Sylla.per illum text.qui loquitur de ſeruis arguat
contra vaſallos, vt teneãtur ſalutem dominorum
propriæ ſaluti anteponere, tamen illa gloſ.eſt cõ-
muniter reprobata, vt dicit Pariſ. Puteus de duel-
lo, libro, v.quæſt.xij.poſt nu.2.Et hanc opinionem
dicit eſſe communem Epiſcopus Loazes in alle-
gatio.pro Marchione Velez, fol.clxxiiij.num.15.
Nihil enim cuique vita ſua charius eſſe debet, ſi
loquamur ſecundum carnem, licet ſecundum
ſpiritum aliud ſit.

4 Sed nunquid tenebitur vaſallus adiuuare do-
minum, etiam cõtra proprium patrem, vel filium
vel fratrem ipſius vaſalli? Reſpon. ꝙ ſic: & de hoc
eſt tex.expreſſus in §.fin.in titulo hic finitur lex, &
eſt communis opin.vt ait Zaſ.de ſeud.in vij.parte
capit.iiij.numer. 10. quem refert Ioann.Iacob.de
Leon.in dicto conſilio cxvij.num.9.

5 Sed an tenebitur illum adiuuare etiam contra
ſeipſum? Reſpon. ꝙ non. ita tenet gloſ.in d.§.fin.
quæ eſt communiter approbata, vt dicit Iacob.in
d.§.verſic. Et promiſerunt eidem, poſt nume.13.
Semper enim prima charitas incipit à ſeipſo.

QVAESTIO XXII.

1 *Vaſallus an poſſit eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidij redditus?*

1 VLterius quæro, tu habes text.in ca.Imperia-
lem §.firmiter, de prohib.feudi alien.per Fri-
der. ꝙ vaſallus tenetur ire, vel mittere, cum do-
mino ad expeditionem bellicam, vel ipſi domino
ſubminiſtrare dimidium reditus vnius anni. Mo-
dò vaſallus vult ire perſonaliter ad præſtandum
auxilium domino, dominus autem potius vellet
habere dimidiũ reditus feudi, cuius erit electio?
Reſp. ꝙ ſpectabit vaſallo. ita dicunt communiter
Doctores, vt ait Iacob.in verbo, Et promiſerunt,
nu. 26. quidquid diſtinguendo dixerit Iacob. de
Belui. in c.j, §. fi. de pace iura.firm. vt ibi per eum.

QVAESTIO XXIII.

1 *Vaſallus an teneatur alere dominum egenum?*

1 QVæro, nunquid vaſallus teneatur alere do-
minum egenum? Reſpond. Barto. in l.ali-
menta.§.Imperatoris.num.2.ff.de lib.agnoſ. vide
tur tenere, ꝙ ſic, prout etiã clarius tenuit in tract.
ſuo alimentorum, nu.45.Contrariam autem opi.
ꝙ ſcilicet non teneatur eum alere, tenuit Iacob.
Ardizo.in ſum.quib.mo. feu. amit.ſub Rubric el.
an vaſal.tenea.dominum egen. &c. Et hanc dicit
eſſe communem Alua.in c.licet, nu. 6. ſi de feud.
fuer.contro.quem refert Epiſcopus Loazes in al
le. ꝓ Marchio. Velez, fol.clxxj.nu.29. Quã tamen
ego ſi contingeret de facto, in duobus caſibus nõ
ſequerer in iudicãdo. Primus, eſt, qñ dominus ex
facto, aut culpa ipſius vaſalli ad inopiã perueniſ-
ſet, prout expreſsè ſentiũt Doctores in hac mate
ria loquẽtes. Secũdus qñ vaſallus ſuperabũdaret
diuitiis, & maximè, ſi diuitię prouenirẽt ex ipſa re
feudali. Sed intellige, ꝙ ad id cogi poteſt, non aũt
quòd amittat feudum ſi non fecerit.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Vaſallus an teneatur liberare dominum è carcere?*

2 *Et quid ſi ſit iuſtè carceratus?*

QVæro, an teneatur vaſallus dominum carce- 1
ratum è carcere liberare? Reſpond. ꝙ ſi eſt
carceratus pro debitis, non tenetur vaſallus eum
liberare, niſi debita fuiſſent à domino cõtracta ex
facto aut culpa ipſius vaſalli. & hanc doctrinã di-
cit eſſe communiter receptam Zaſ. de feu. in ſe-
prima parte, verſ. Si porrò dominus, quem refert
Epiſcopus Loazes in allegatio.pro Marchio. Ve-
lez, fol.clxxj.nu.29. Cæterum regula videtur eſſe
in contrarium, per tex.in c.j.§.item ſi delator, quæ
fuer.prima cauſa benef.amit. ꝙ ſcilicet, ſi non pe-
cuniam, ſaltẽ operã teneatur vaſallus exhibere,
pro liberatione domini, aliàs priuatur feudo. Et li
cet tex.in d.§.ſecundũ vnam lecturam, ſolummo-
dò, dicat, ꝙ non euitabit indignationem domini,
tamen intellige, ꝙ illa verba important priuatio-
nem feudi. & ita ſentit gl.magna ibi in primis ver
bis: & ita etiam volunt ibi Docto. vt dicit Iac. in
verbo, Dictique vaſalli, nu.36.in fi. imò vulgata le
ctura habet preciſè, ꝙ feudum perdit. Bene verũ
eſt, ꝙ Moli.in conſuet.Pariſ.feu.§. 30.nu. 146. in
fi.dicit, ꝙ non obſeruatur, quod ad hoc cogi poſ-
ſit, nec quod amittat feudum ſi non fecerit. Sed
ego nunquam vidi contrarium ſeruari: & ſi caſus
contingeret, neſcio quomodo poſſet vaſallus de
fendi contra expreſſam diſpoſitionem illius text.

Sed quid ſi dominus ſit iuſtè carceratus, nun- 2
quid tenebitur vaſallus curare eius liberationem?
Reſpon. ꝙ nõ: & ita limitatur diſpoſitio d.§.Item
ſi delator, ſecundum Andr.de Iſer. ibi verſ. Vel ſi
cognouerit, quem cæteri Doct.ſequuntur, vt di-
cit Iac. in verbo, Dictique vaſalli.n.37. Qui enim
iniuſtè deliquit, iuſtè plectitur.

QVAESTIO XXV.

1 *Vaſallus ac poſſit dominum in ius vocare ſine venia?*

2 *Et an poſſit contra eum intentare interdictum vnde vi?*

TV ſcis, quod vaſallus tenetur domino reue-
rentiam exhibere. Quæro nunquid poſſit va 1
ſallus dominum in ius vocare ſine venia? Vide-
tur ꝙ non, exemplo liberti. Regulariter enim va-
let argumentum de liberto ad vaſallum, & è适con-
tra, vt tenent communiter Doctores, teſte Mo-
lin.in conſuet.Pariſ.feud.§.primo, gl. iiij. poſt nu.
36. Sed tu dic contrarium, ſcilicet, ꝙ imò poteſt
illum ſine venia in ius vocare. Nam in conſuetu-
dinibus feudorum, non eſt locus his ambagibus
Ita tenuit glo.in c.j.in verbo, Reuerentia, de mi-
lit.vaſal.qui contumax eſt. Et eſt communis opi.
vt atteſtatur Alexan.in l.generaliter, num.7.ff. de
in ius vocan. Et ita ſemper vidi ſeruari.

Item quæro, pone, ꝙ dominus ſpoliauerit va- 2
ſallum feudo de facto, vel aliter vim ei intulerit,
nunquid poterit vaſallus contra eum intentare
interdictum vnde vi? dixi infrà li.ſeptimo, §.actio.

QVAESTIO XXVI.

1 *Duplicem eſſe inueſtituram propriam, & abuſiuam?*

2 *Et an dominus qui inueſtiuit per inueſtituram abuſiuam, teneatur etiam tradere præciſè poſſeſſionem rei feudalis?*

3 *Et quid ſi tantummodò feudum promiſerit?*

4 *Et quid ſi vaſallus ab ea ceciderit?*

1 DEbes ſcire, ꝙ duplex eſt inueſtitura, aliqua eſt inueſtitura propria, realis, & corporalis, quando ſcilicet dominus inducit aliquem corporaliter in poſſeſſionẽ alicuius rei, & eam illi dat in feudũ: & per hãc inueſtituram plenè transfertur in vaſallum dominium, & poſſeſſio rei feudalis. ita volũt omnes Scribentes, vt dicit Iaco. de feu. in verbo, Inueſtiui talem, nu. 1. Alia verò eſt inueſtitura quæ vocatur abuſiua, qñ ſcilicet dominus inueſtiuit aliquẽ per traditionẽ annuli, vel enſis, & per hanc nõ trasfertur poſſeſſio feudi in vaſallũ, ſed cẽſetur illi data licentia, vt eam apprehendat propria authoritate. Ita volunt omnes Scribẽtes, vt dicit Iac. in d. verbo, Inueſtiui talem, nu. 3.

2 Quæro nunc, dominus inueſtiuit aliquem de feudo per inueſtituram abuſiuam, nunquid tenebitur etiam preciſè illi tradere poſſeſſionem rei feudalis? Reſpond. ꝙ ſic: c. primo. §. ſi facta, ſi de feudo defuncti fuerit contro. niſi tamen dominus poſt factam huiuſmodi inueſtituram abuſiuam, inueſtiuiſſet alium de feudo, & tradidiſſet illi actualem poſſeſſionem. Nam eo caſu iſte ſecũdus præfertur, & dominus præſtando intereſſe illi primo, liberatur. ita dixit gloſ. in d. c. ſi facta, quam dicit eſſe communiter approbatam Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem. num. 4.

3 Sed pone, dominus ſolummodò promiſit feudum, non tamen fecit aliquam inueſtituram, nũquid tenebitur præciſè tradere poſſeſſionẽ ipſius feudi? Reſpond. ꝙ non, ſed tantùm erit obligatus ad intereſſe. Ita eleganter dixit Andr. de Iſer. in d. §. ſi facta, quem cæteri Scribentes ſequuntur, vt ait Iacob. in d. verbo, Inueſtiui talem, numero 8.

4 Sed quæro, pone, dominus inueſtiuit vaſallũ per inueſtituram abuſiuam, deinde tradidit ei poſſeſſionem feudi. Modò contingit, ꝙ vaſallus ex interuallo cecidit à poſſeſſione ipſius feudi, & ꝙ poſſeſſio reuerſa eſt ad dominum, nunquid tenebitur dominus illam iterum tradere ipſi inueſtito? Reſpond. ꝙ ſic: ita tenet Bald. in d. §. ſi facta, numero 4. & ita determinant omnes, vt dicit Iacob. in dict. verbo, Inueſtiui talem, numero. 6. Ad duo enim tenetur dominus vaſallo, ſcilicet ad tradendum, & ad præſtandum patientiam, exemplo eius qui debet ſeruitutem.

QVAESTIO XXVII.

1 *Dominus feudi an teneatur defendere vaſallum ſicut vaſallus dominum?*

2 *Et an etiam contra patrem, filium, vel fratrem ipſius domini?*

1 QVæro, nunquid dominus feudi teneatur defendere vaſallum, ſicut vaſallus dominum vt dixi ſuprà q. xxj. Reſpon. quod ſic. Ita vult glo. in c. j. §. fi. in verbo, Fratrem, hic finitur lex, quam dicit eſſe communiter approbatam Dec. conſilio cccclxix. num. 4. Et dicit Aluarot. in d. §. fi. num. 5. quod illa gloſ. communiter per omnes Scribentes tenetur. Idem dicit Io. Iac. de Leon. inter conſilia feudal. Bruni conſ. cxvij. nu. 152.

2 Sed nunquid tenebitur illum adiuuare, etiam contra patrem, filium, vel fratrem ipſius domini? Reſpond. ꝙ ſic: & ita concludit gloſ. ſuperius allegata, in verbo, Fratrem, quam dicit eſſe communiter approbatam Iacob. de feudis in verbo, Et promiſerunt, numer. 15. Cùm enim hoc ſit ſtatutum in vaſallo erga dominum, vt dixi in ſuprà allegata q. xxj. idem etiam dicendum eſt in domino erga vaſallum: tenetur enim dominus reddere pares vices vaſallo. quæ tamen regula non eſt abſolutè vera, neque ab ea fortè eſſet arguendum, niſi in caſibus à iure feudorum expreſſis.

QVAESTIO XXVIII.

1 *Dominus an poſſit alienare vaſallos inuitos in alium?*

2 *Et quid ſi eos alienet cum toto territorio?*

3 *Et an ſi eos alienet contra iuris diſpoſitionem priuetur eorum proprietate?*

4 *Dominus an poſſit inuito vaſallo pignori obligare directum dominium feudi?*

QVæro, an dominus poſſit alienare vaſallos 1
ſuos inuitos, & contradicentes in alium, & ipſos cogere, vt tali alienationi conſentiant? Hæc quæſtio ſæpè contingit in practica. Et habes gl. notab. quæ ſemper ad hoc ſolet allegari in l. inuitus, in gl. j. ff. de fideicommiſ. liber. dicentem, ꝙ dominus non poteſt in alium alienare ius vaſalli vel feudi inuito ipſo vaſallo. Et illa gl. communiter approbata, vt dicit Epiſcopus Loazes in ſuis alleg. pro Marchion. Velez. in prima dubitatione in iiij. fundamento partis aduerſæ. Et dicit Curt. Iun. de feud. in vj. parte principali. in ij. q. ꝙ iſta eſt cõmunis concluſio. Idem dicit Gratus cõſ. cxlvij. nu. 5. & ſeq. libr. ij. Et pro hac concluſione videtur tex. expreſſus in c. j. §. ex ea. l. de lege Conradi.

Scias tamen, ꝙ concluſio d. gl. intelligenda eſt 2
vt procedat, qñ dominus vellet ſeparatim ipſos ſubditos ad aliũ transferre, ſed ſi concederet feudum vna cum toto territorio, & vniuerſitate, ſcilicet cũ aliis caſtris, vtique poſſet etiã ipſis inuitis hoc facere. ita dixit gl. in d. §. ex eadem lege, in verbo totũ: & hanc dicit eſſe cõem concluſionẽ Pariſ. conſ. xxiij. nu. 103. lib. j. Et dicit Molin. in conſuet. Pariſ. feud. §. j. glo. iij. num. 25. quod ita tenent omnes Doctores, ſubdens quòd hæc opi. vſu approbatur. Multa enim tranſeunt cum vniuerſitate, quæ ſeparatim transferri non poſſunt.

Sed quæro, an dominus alienans ſubditos ſuos 3
contra iuris diſpoſitionem, debeat priuari proprietate ipſius feudi, prout etiam vaſallus alienãs feudum contra iuris diſpoſitionem, cadit à feudo vt dixi infrà q. xxxj. Reſpond. Bal. in c. ij. nu. 1. quo temp. miles. tenet, ꝙ nõ. Contrariam autem opi. ꝙ imò debeat feudo priuari, tenet Aluarot. in d. c. ij. Et hanc dicit eſſe veram, & magis communem opi. Cur. Iun. conſ. clxxiiij. poſt nu. 34. A pari enim iudicantur dominus, & vaſallus, vt dixi ſuprà quæſt. xxvij. verſ. Sed nunquid. Sed hæc de facto malè per dominos obſeruantur.

Item quæro, nunquid poſſit dominus inuito 4
vaſallo pignori obligare directum dominium, & iuriſdictionem feudi? Reſpond. ꝙ ſic Et hanc ſententiam dicit eſſe communem Ripa in l. obligatione, num. 50. ff. de pignoribus: & hoc eſt vnum in quo differt dominus à vaſallo: nam vaſallus nõ poteſt pignorare vtile dominium feudi ſine domini conſenſu, vt dixi infrà q. xxxv. Dominus inuito

uito vaſallo pôt ſuũ directũ dominiũ pignorare.

QVAESTIO XXIX.

1 *Dominus an poſſit ſubditis ſuis collectas imponere?*
2 *Et quid ex conſuetudine, vel pacto?*

1 QVæro, nunquid dominus poſſit ſubditis ſuis taleas, ſiue collectas imponere? Reſpond. ꝙ Barones, & alij domini inferiores qui ſuperiorẽm recognoſcunt, non poſſunt ſubditis ſuis taleas, vel collectas imponere, etiam quod habeant merum imperium, & omnimodam iuriſdictionem. ita tenet Salycet. in l. iij. poſt numer. 3. verſic. Et ex his. C. vectig. noua inſtitui non poſſe. & ita communiter concluditur, vt dicit Pariſ. conſilio xxv. num. 2. lib. j. Nam huiuſmodi onerum impoſitio eſt de regalibus, & ſic eſt reſeruata ſupremo Principi in ſignum ſuperioritatis.

2 Bene verum eſt, quòd ex conſuetudine pacto, vel conuentione, poſſent (ſecũdum aliquos) ſubditi per dominum collectari, in quatuor caſibus, ſcilicet pro militia domini, pro filiabus maritandis, pro traſmarino voto, & pro ipſius domini ab hoſtibus capti redemptione. Et ita ſe habere communem opi. atteſtatur Boer. deciſ. cxxvj. nume. 1. & ſeq. vbi latè. Quinimò Hoſtienſ. in ſumma de immunit. eccleſ. §. j. paulò poſt principium, tenet, quod ſubditi tenentur domino ſeruire, & ab eo poſſunt collectari in ſex caſibus. Primo, pro exercitu Imperatoris. Secundo, pro correria, quando ſcilicet Imperator facit tranſitum per illum locũ. Tertio, pro filia maritanda. Quarto, pro militia pro ſe, vel filio ſuo, Quinto pro captiuitate ipſius domini. Sexto, pro terra quam ipſe Comes, vel Baro, vult acquirere, & dicit, quod generalis conſuetudo quaſi vbique ita ſeruat. Et Hoſtien. refert Iaco. de feud. in verbo, Qui quidem inueſtiti, nu. 75. vbi numer. 78. ſequitur opin. in vno caſu tantùm, ſcilicet pro filia domini maritanda, & dicit, ꝙ in hoc caſu ita ſe habet generalis conſuetudo. Sed quicquid dicant Hoſtienſ. & Iacob. ego non puto eſſe verum. Ideo tene indiſtinctè communem opinio. quod nullo caſu poteſt dominus inferior ſubditis ſuis collectam imponere, niſi hoc habeat ex pacto, vel conſuetudine illius loci in ſpecie. Et ita in indiuiduo, quod non poſſit vaſallus pro dote filiæ ſuæ, quam maritare intendit, grauare ſubditos ſuos, tenuit Bald. in capit. j. § ſimiliter, numer. 1. de capitu. Corradi. Et hanc dicit eſſe veriorem & magis communem opin. Brun. conſ. feud. xxxij. nu. 7. vbi multas authoritates allegat, & eſt valdè rationi conſentaneum. Nam ſi neque mater filiam neque frater ſororem regulariter dotare tenentur, multò minus debet cogi vaſallus ad dotandum filiam domini ſui. Et ſi caſus contingeret ita iudicarem, niſi appareret de ſpeciali conſuetudine in cõtrarium, vt ſuprà dixi.

QVAESTIO XXX.

1 *Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis?*

1 QVæro, nunquid dominus poſſit cogere ſubditos ad molendum in ſuis molẽdinis? Reſpond. ꝙ non: & iſta eſt vera, & communis opin. vt ait Boer. deciſio cxxv. circa fi. quem refert Crauetta de antiq. tempor. in quarta parte, §. circa pręmiſſa, poſt nume. 3. vbi latè. Bene certum eſt, ꝙ ſi dominus haberet ius molendinorum ex conſuetudine, vel priuilegio, credo, ꝙ alia molendina in eo loco conſtrui non poſſent, & conſequenter, ꝙ poſſet dominus cogere ſubditos ad molendum in ſuis molẽdinis. Et ſuperioribus annis cùm quidam feudatarius haberet in ſuo caſtro, ius, & datiũ hoſpitij, & alius priuatus vellet in eo loco aliud hoſpitium erigere, fortè ad æmulationem illius domini fuit iudicatum, ꝙ licet domino eum prohibere ab huiuſmodi erectione hoſpitij.

QVAESTIO XXXI.

1 *Vaſallus non poteſt alienare feudum ſine conſenſu domini, & ſi alienet, cadit a feudo,*
2 *Et quid ſi alienatio erat ex alio capite nulla?*
3 *Et quid ſi non ſit ſecuta traditio rei feudalis?*
4 *Et quid ſi appoſita ſit clauſula conſtituti?*
5 *Et quid ſi vaſallus proteſtetur ſe alienare ſaluo, & reſeruato conſenſu domini?*
6 *Et quid ſi vaſallus poſt alienationem recuperet feudum?*
7 *Et quid ſi alienet ſolummodò vnam partem feudi, an cadat à toto?*
8 *Et quid ſi feudum ſit acquiſitũ pro ſe, & quibus dederit?*
9 *Et an poſſit vaſallus alienare commoditates feudi?*
10 *Et an ſi vaſallus alienet omnia bona quæ habet in tali loco, cenſeatur alienaſſe etiam feuda quæ ibi poſſidet?*
11 *Et quid ſi vaſallus ſit in magna neceſſitate conſtitutus?*
12 *Et an valeat conſuetudo quòd vaſalli poſſint alienare feuda ſine conſenſu dominorum?*
13 *Et quid ſi vaſallus alienet feudum, domino ſciente, & tacente, an id ſufficiat pro conſenſu?*

VVlgaris eſt concluſio in materia feudorum, 1
ꝙ vaſallus non poteſt feudum ipſum alienare ſine cõſenſu domini. De qua eſt text. expreſſus in cap. Imperialem, de prohib. alien. feudi per Frider. & ſi alienauit, alienatio ipſa nihil valet, ipſe autem alienans, priuatur feudo, vt ibi.

Sed quæro, quid ſi contractus ipſe alienationis 2
fuit ex aliquo alio capite nullus, & inualidus, nũquid habebit locum etiam hoc caſu pœna priuationis? Reſpond. ꝙ non: & eſt communis ſententia, vt dicit Molin. in conſue. Pariſ. feud. §. xxj. num. 32. Nam ex actu nullo, ex quo domino præiudicium non infertur, non debet vaſallus pœnã pati: & hæc opinio mihi placet, quando non eſſet ſecuta actualis traditio rei feudalis, ſed ſolũmodò ficta traditio, puta per conſtitutum. Nam quãdo contractus eſt nullus, etiam conſtitutum in ipſo contractu appoſitum eſt nullum. Sed ſi eſſet ſecuta actualis, & vera traditio, non crederem vaſallũ hoc caſu debere excuſari à priuatione. Nã Doctores in hac materia loquentes conſiderant præiudicium domini, potius in traditione ipſius rei feudalis, quàm in alienatione, vt ſtatim dicam.

Sed nunquid ad hoc vt vaſallus alienans feudo priuetur, requiritur vltra alienationem, quod 3
etiam ſubſecuta ſit traditio ipſius rei feudalis? Reſpond. ꝙ ſic, aliàs autem, non facta traditione, non cadit feudo. ita tenet Andr. de Iſern. in d. ca. Imperialem §. callidis, ver. Pœna in iſtis. Nam qui alienat, & tradit, facit quicquid poteſt, vt feudum in alium transferat, ideò pœnam meretur, tanquam de actu prorſus conſummato, ſecus autem qui alienat, & non tradit. Faciunt quæ dixi ſ. hoc eod. lib. §. emphyteuſis, q. xiij. ver. Sed nunquid.

Sed quid ſi nõ interueniat vltra alienationem, 4

vera & actualis traditio rei feudalis, ſed tantummodò ficta, puta per clauſulam conſtituti vel precarij? Reſpond. quòd talis traditio ficta ſufficit, ad hoc, vt ipſe alienans priuetur feudo. Ita tenet Paul. de Caſtro in l. j. ſi rem depoſitam, nume. 2. ff. depoſiti: & hæc eſt crebrior ſententia, vt dicit Molin. in conſuet. Pariſ. feud. §. xiij. glo. quinta, nume. 4. Tiraquel. de conſtituto in xxxvij. limit. num. 5. & 6. Licet enim conſtitutum ſit fictus modus transferendæ poſſeſſionis, tamen per ipſum conſtitutum transfertur vera poſſeſſio. Nihilominus quidquid ſit de rigore iuris, mihi de æquitate magis placeret alia opi. vt ſcilicet requiratur vera & actualis traditio. Nam qui fictè tradit, verè dici nõ poteſt feciſſe quidquid potuit.

5 Item quæro, quid ſi vaſallns in alienatione feudi proteſtetur, ſe alienare ſalno & reſeruato conſenſu domini, vel ſalno iure directo dominij, nunquid talis proteſtatio illum excuſabit, vt non cadat à feudo? Reſpon. quòd talis proteſtatio eum non releuat, ſi poſt talem alienationem ſecuta ſit traditio. ita dixit notabiliter Bal. in l. vnica, nu. 56. C. de his quæ pœnæ nom. & hæc concluſio communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. non ſolùm. §. morte, num. 27. ff. de oper. no. nuncia. Et eam dicit eſſe communem Dec. conſ. xliiij. nu. 4. Videtur enim hoc caſu factum contrarium proteſtationi quod magis attenditur, quàm ipſa proteſtatio.

6 Bene verum eſt, quòd ſi proteſtetur ſe alienare ſaluo conſenſu domini, & non aliter, nec alio modo talis proteſtatio verbis ita geminatis concepta, releuat, ita ꝙ vaſallus feudum non perdit: etiam ſi ſecuta fuerit traditio. ita ſingulariter dixit Bal. in c. primo. §. fi. poſt nu. 3. verſ. Sed pone, quæ fuer. prima cauſa benefic. amitt. quem ſequuntur communiter Cano. vt dicit Ripa lib. iii. reſponſorum c. j. nume. 3. Quia illa verba, & non aliter, nec alio modo, ſunt protſus reſolutiua ipſius alienationis, adeò vt non accedente conſenſu domini, non poſſit dici vaſallus feudum ipſum alienare voluiſſe. Vide quæ dixi in d. q. 13. verſ. Item quæro.

6 Sed quid ſi vaſallus poſt alienationem recuperet feudum, nunquid propterea euitabit pœnã priuationis? Reſpond. quòd non. ita tenet Bart. in l. ſequitur. §. item Labeo. in fi. ff. de vſur. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in l. ſi à me numero 3. ff. de l. Falcid. & dicit Bertrand. conſilio 2. nu. 6. lib. ij. in ſecunda parte, quod ita intelligunt communiter Doctores, & hanc concluſionem dicit eſſe communem, Curt. Iun. de feud. in iiij. parte principali, in vltima cauſa amiſſionis feudi, in prima regula, quæſt. xv. Cum enim vaſallus propter alienationem cadat ipſo iure à feudo, ſtatim facta alienatione, & ſecuta traditione, eſt ius domino quæſitum, quod deinde ſine facto ipſius domini ab eo auelli non poteſt: dixi in d. quæſt. xiij. verſicul. ſed quid ſi emphyteuta.

7 Sed pone, vaſallus habens fendum alienauit ſine conſenſu domini ſolummodò vnam partem feudi. Quæro an cadat à toto feudo, an autem ſolùm ab ipſa parte, quam alienauit? Reſpond. Bald. in c. j. §. ſi verò, numer. 1. quali. olim feu. alien. por. tenuit, quod totum amittat. Sed contra Bald. tenent omnes Doctores, vt dicit Molin. in conſuetud. Pariſ. feud. §. xii. glo. v. nu. 1. Glo. autem in c. j. §. calidis, in verbo, amittãt, de prohib. feudi alien. per Frider. tenuit, ꝙ cadit ſolum à parte alienata, & dicit Cor. conſ. lxvij. in litera K. lib. ij. ꝙ ita tenẽt communiter Doctores. Hanc etiam concluſionẽ dicit eſſe cõem Cur. Iun. in d. 4. parte in j. dubitatione poſita poſt tres regulas amiſſio. feudi propter alienationẽ. Quod videtur ſatis rationabile, vt quis eatenus puniatur tantũ, quatenus deliquit. Et hanc in hoc propoſito cõem rationem appellat Igneus in l. iij. §. ſi quis tabulas, nu. 8. ff. ad Syll. Et hæc opi. eſt etiam magis æqua, licet in puncto iuris fortè opinio Bald. obtineret.

Vlterius quæro, quid ſi feudum eſſet acquiſitum pro ſe, & quibus dederit, nunquid poterit vaſallus id ſine conſenſu domini alienare? Reſpond. ꝙ ſic. eſt de hoc tex. in c. primo in princip. de feudo non hab. propr. na feu. & eſt communis cõcluſio, vt dicit Cur. Iun. in d. iiij. parte, in ſecunda regula q. v. Dec. conſ. cxciij. poſt nu. 5. verſ. Non obſtat fundamentum. Videtnr enim dominus concedendo feudum cum illa clauſula, vſque à principio præſtitiſſe conſenſum cuique alienationi, quam de ipſo feudo faceret vaſallus. 8

Succeſſiuè quæro, nunquid poſſit vaſallus alienare commoditates ipſius feudi? Reſpond. quòd ſic, ita dicit Bald. in c. j. §. ant ſi libellario, numer. 3. in fin. quib. mod. feud. amit. & eſt communis opi. vt atteſtatur Ruin. conſil. clxxvi. numer. 13. libr. j. Quod tamen intellige, vt talis alienatio valeat, durante tantùm vita ipſius alienantis, non autem in præiudicium eius qui eſt ſucceſſurus in feudo. & ita ſentire videntur ferè omnes Doctores de hac materia loquentes. 9

In propoſito huius materiæ quæro, ſi vaſallus alienauit generaliter omnia bona, quæ habet in tali loco, nunquid in huiuſmodi generali alienatione veniant etiam bona feudalia? Reſpond. ꝙ non: tex. eſt in c. j. de c. qui curiam vendunt, & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Curt. Iun. de feu. in d. quarta parte in vltima cauſa priuationis feudi in tertia regula, col. vj. verſic. reſtat etiam. Ex quo enim vaſallus alienando bona feudalia, incideret in pœnam, ſuccedit iuris concluſio vulgata ꝙ nemo cenſetur facere actum, propter quem incurreret in pœnam. Aduerte tamen ſi caſus de facto contingeret, quia aliud eſſet quærere, an bona feudalia venirent in huiuſmodi generali alienatione, quantum ad hoc vt vaſallus caderet in pœnam, aliud autem eſſet quærere an venirent quãtum ad hoc, ne emptor remaneret deceptus, puta ſcilicet, putaſſet ſe etiam illa acquirere, ignorans ea eſſe feudalia: hoc enim caſu conſiderata qualitate precij, & valore bonorum, deberet iudex cogere venditorem ad reſtitutionem precij, quod veriſimiliter emptor credebat erogare in acquiſitionem illorum bonorum, quæ reperta ſunt eſſe feudalia: ne quis cum aliena iactura locupletetur. 10

Pone, vaſallus reperitur in magna aliqua neceſſitate conſtitutus. Quæro, nũquid poterit eo caſu feudum alienare ſine domini conſenſu, propter illam magnam neceſſitatem, præſertim ſi eſſet fame oppreſſus? Reſpond. quòd non: ita tenet Bald. in capit. j. nume. 3. qualiter olim feud. pote. alien. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud. in iiij. parte princ. in vltima cauſa amiſſionis feudi in prima regula, q. xvj. Quæ licet primafacie videatur nimis rigoroſa, tamen eſſet ſeruẽda. 11

Cùm

Cùm enim ſupremum dominium rei feudalis ſit apud dominum, non debet licere aliquo caſu vaſallo, de ipſa re feudali diſponere, ſine eius cõſenſu. Bene credo, ꝙ ſi in caſu, quo ſcilicet vaſallus fame periret, dominus ab eo requiſit⁹ nollet, vel ipſe acquirere vtile dominium, vel eius alienationi conſentire, poſſet per ſuperiorem ad id cogi.

12 Quæro nunc, an valeat conſuetudo, quod vaſalli poſſint alienare feuda ſine conſenſu dominorum? Reſpon. ꝙ ſic: ita dicit Ioan. Raynal. in c. Imperialem. §. habito, col. sxiiii. de prohib. feud. alie. per Frid. Et hæc videtur eſſe magis communis ſententia, vt dicit Curt. Iun. conſ. clviij. nume. 8. Sicut etiam videmus, ꝙ in cæteris omnibus, quæ reſpiciunt feuda, conſuetudo vincit legem & ipſa pro lege habetur.

13 Præterea quæro, dictum eſt, quòd vaſallus nõ poteſt ſine cõſenſu domini feudum alienare? modò contingit, quod vaſallus alienat feudum, domino ipſo ſciente, & tacente, nunquid hoc ſufficiet pro conſenſu? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet glo. in ca. j. in verbo, Ipſorum permiſſu, de prohib. alien. feud. per Lothar. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Hiero. Schur. conſi. cxxxiiij. num. 3. inter conſilia feudalia Bruni. Aluarot. in capi. j. §. præterea, nu. 4. quib. mod. feu. amit. quem refert Iacob. in verbo, Et cum pacto de non alien. num. 20. Et dicit Dec. conſ. cxliiij. in primis verbis, ꝙ illa gl. eſt communiter approbata. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Cur. Iun. de feu. in quarta parte, in vltima cauſa priuationis feudi, in ſecunda regula principali, colum. j. Hanc eandem opin. tenuit glo. in d. §. Præterea in verbo regreſſum, quam pariter dicit eſſe cõiter approbatam Clau. in l. quæ dotis, nu. 35. ff. ſoluto matrim. Nam vbicunque quis poteſt contradicendo actũ impedire, præſentia cum taciturnitate operatur conſenſum, quam tamen ego intelligo vt procedat, quãdo dominus ſciens, per notabile tempus tacuit, puta per annum, alias ſecus.

QVAESTIO XXII.

1 *Vaſallus poteſt ſine conſenſu domini alium ſubinfeudare de feudo, quod ipſe habet.*
2 *Et quid ſi ſit feudum eccleſiaſticum?*
3 *Et quid ſi ſit feudum decimarum?*
4 *Et quæ requirantur, ad hoc vt talis ſubinfeudatio valeat?*
5 *Et an talis ſubinfeudatio fieri poſſit in præiudicium agnatorum?*
6 *Et an ſi ſecundus vaſallus velit tale feudum alienare, requiratur conſenſus prioris, vel immediati domini?*

1 QVæro, nunquid poſſit vaſallus ſine domini conſenſu alium ſubinfeudare de feudo quod ipſe habet? Reſpond. ꝙ ſic: ita tenet gloſ. in cap. quæ in eccleſiarum, in verbo, Alienandi feudum, de conſtit. quam dicit eſſe communiter approbatam Gozad. conſilio lxij. num. quinto, & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. de feud. in quæſt. iiij. principali, in vltima cauſa priuationis feudi, in prima quæſtio. primæ regulæ. Et hoc vetuſtis, & noſtris moribus receptum eſt vt, dicit Zaſi de feud. in nona parte, verſic. ſecundo, fallit. Non tamen potui hactenus reperire, apud Doct. aliquam bonam rationem, cur ſtante generali prohibitione alienationis feudi, ſit permiſſa ſubinfeudatio, cùm tamen nulla videatur ſubeſſe, cauſa ſpecialitatis ſatis concludens.

2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit in feudo ſeculari, ſed quid in Eccleſiaſtico? Reſpond. Bald. in capi. j. §. præterea, de cap. Corrad. loquendo per verbum fortè, tenet ꝙ non poſſit ſubinfeudari. Contrariam autem opi. ꝙ imò poſſit ſubinfeudari, tenuit Iaco. de Beluiſ. in cap. primo, in princip. qui feudum dare poſſ. & hæc opi. eſt magis communis, vt dicit Soci. conſ. lxvj. poſt nume. 3. libro iij. Zaſ. de feud. in iiij. parte, verſi. 1 t. fallit. Licet enim eccleſia in multis ſit priuilegiata, in hoc tamen non videtur poſſe allegari probabilis ratio diuerſitatis inter eccleſiam, & priuatum, meritò eodem iure cenſeri debet.

3 Sed quid ſi ſit feudum decimarum, nunquid laicus canonicè inueſtitus ab eccleſia de aliquib. decimis, poterit alium laicum de ipſis decimis, infeudare? Reſpondeo, ꝙ non, etiamſi accederet authoritas, & conſenſus Epiſcopi. ita tenet Innoc. in c. prohibemus, de decimis, & ita ſentiunt communiter Doctores, vt ait Abbas. in eod. ca. prohibemus, nu. 4. quem refert Ia. in verbo, In feudum poſt nu. 40. Ratio autem differentiæ inter feuda decimarum & alia feuda eccleſiaſtica, eſt, quia laici non poſſunt decimas retinere ſine periculo animarum ſuarum, ideò Eccleſia omni ſtudio conatur eas ex eorum manibus extirpare, quæ cauſa non militat in aliis feudis, quæ licitè etiã à laicis retineri poſſunt. In contrarium tamen facere videntur ea, quæ dixi ſuprà q. xiij. verſ. Sed quæro.

4 Scias tamen, quòd ad hoc vt huiuſmodi ſubinfeudatio quæ fit per primum vaſallum, valeat, tria requiruntur, Primùm quod vaſallus hoc faciat bona fide, & ſine fraude. Secundùm, ꝙ ille cui ſubinfeudatur, ſit eiuſdem conditionis & qualitatis, cuius eſt ipſe vaſallus. Tertium, ꝙ ſubinfeudet cum eiſdem pactis, & conuentionibus, cum quibus ipſe tale feudum tenebat. ita dicit gloſ. in d. c. j. §. præterea, in gloſ. magna, circa fi. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt atteſtatur Iacob. in verbo, & cum pacto, de non alien. poſt num. 2. & in verbo, ita etiam ꝙ ipſi, poſt numer. 3. & dicit Molin. in conſuet. Pariſ. feud. § xxxv. nu. 18. ꝙ omnes Doctores illam ſequuntur.

5 Sed circa huiuſmodi ſubinfeudationem eſt aduertendum, quia principaliter cõcernere poteſt, & præiudicium domini & etiam præiudicium agnatorum, puta ſi vaſallus non habens filios, inueſtiat alium habentem filios, quo caſu, cum per eius mortem eſſet aperiẽdum feudum domino, vel agnatis, iuxta qualitatem feudi, nulli dubium eſt, quin talis ſubinfeudatio reſultet in eorũ omnium præiudicium, & ideò aliqui dicebant, ꝙ feudum ſubinfeudatum non debet remanere penes ſecundum vaſallum, & eius deſcendentes, pluſquam remanſiſſet penes primum vaſallũ, & eius deſcendentes: & hoc feudum ſiue eſſet aperiẽdũ domino, ſiue agnatis. Alij dicebant, ꝙ quatenus tractaretur de præiudicio domini, feudũ deberet remanere penes iſtum ſecũdum vaſallum, etiam poſt finitam lineam primi, ſecus autem quatenus concerneret præiudicium agnatorum. & pro hac opi. videtur text. expreſſus, quem ad hoc põderat Cur. Iun. in loco ſuprà allegato, in c. primo, quali. olim feu. pot. alien. Vbi dicitur, ꝙ quomodocun-

que primns vaſallus eſſet feudo priuandus, non poteſt feudum, adimi ſecundo vaſallo, ſi ſit paratus illud ab ipſo domino recognoſcere, & illi ſeruire. In practica tamen credo, ꝙ non poſſet ſuſtineri. Quantum verò ſit ad præiudicium agnatorum, omnes ferè conueniunt, ꝙ quando feudum eſt antiquum ſiue paternum, non durat apud ſecundum vaſallum, niſi donec viuit vaſallus qui ſubinfendauit, vel eius deſcendentes. Eo autem mortuo, reſoluitur ſubinfeudatio, venitque proximior agnatus ad feudum. ita dicit Spec. de feu. §. quoniam verſ xxxix. & eſt communis opi. vt dicit Alex. conſ. xv. num. 9. lib. v. quem refert Ruin. conſ. xxxvij. nu. 18. li. j. & conſ. ccxiii. poſt nu. 2. eo. vol. Cùm enim feudum iſtis agnatis debeatur ex pacto, & pronidentia primi concedentis, meritò non poteſt vaſallus aliquo modo eis præiudicare per huiuſmodi ſubinfeudationem. & ita volunt cõmuniter Doctores, vt dicit Berous q. xcv. nu. 5.

6 In propoſito huius concluſionis quæro. Pone ꝙ iſte ſecundus vaſallus, cui feudum fuit ſubinfeudatum, velit illud alienare, nunquid requiretur conſenſus prioris, & ſupremi domini, an autem conſenſus domini immediati, qui ſubinfeudauit? Reſpond. ꝙ requiritur conſenſus prioris & ſupremi domini, non autem conſenſus domini immediati: ita dicit gl. in c. Imperialem. §. illud, in verbo, Niſi reqniſitus, de probib. feudi alie. per Frider. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Iacob. in verbo, Et cum pacto, non alien. num. 21. & ſeq. Cagnol. in l. conſilij mei, num. 9. ff. de regul. iuris. Zaſ. de feud. in 9. parte, verſic. Sed occurrit. Nam apud primum vaſallum, poſt factam ſubinfeudationem, non remanet neque directum neque vtile dominium, ſed ſolummodò quædam reliquiæ vtilis dominij quæ tanquam modici momenti, non attenduntur, ſed attenditur prima & potior cauſa quæ eſt dominium directum remanens apud primum dominum. Quod nota, quia cũ hæc quæſtio ſemel contigiſſet de facto, aliqui qni prædicta, non viderant, reſponderũt ꝯtrariũ.

QVAESTIO XXXIII.

1 *Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini feudum alteri locare?*

2 *Et an dare ad libellum?*

3 *Et an concedere in emphyteuſim?*

4 *Et quid de conſuetudine?*

1 QVæro, an vaſallus poſſit ſine conſenſu domihi feudum alteri locare? Reſpon. de locatione ad modicum tempus, res omni caret difficultate. Sed de locatione ad longum tempus, dicendum eſt quòd non poteſt vaſallus id facere abſque conſenſu domini. & ad hoc allegatur Bald. in c. j. §. aut ſi libellario. quib. mod. feu. amit. quem omnes ſequuntur, vt dicit Iacobi. in verbo, Et cum pacto, de non alien. numer. 15. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, in prima regula, quæſtio. iij. Bertrand. conſilio ſecundo, numer. 4. libro ſecundo, in ſecunda parte. Eſt enim talis locatio ſpecies alienationis, vt dixi infrà, §. Locatio.

2 Pariter etiam, non poteſt vaſallus ſine domini conſenſu rem feudalem dare alteri ad libellum. text. eſt clarus in cap. Imperialem, in princip. de prohib. feud. alien. per Frider. & ita expreſsè determinant Doctores, vt dicit Iacob. in verbo Ita etiam quòd ipſi, num. 9.

3 Idem etiam dicendum eſt in emphyteuſi, eadem ratione, vt ſcilicet non poſſit vaſallus ſine conſenſu domini rem feudalem dare alteri in emphyteuſim. ita tenet gloſ. in capit. Imperialem, in princip. in verbo, ſeu alienare, circa fin. Et eſt magis communis opinio. vt dicit Curt. Iun. in dicta quarta parte, in ſecũda quæſtione primæ regnlæ.

4 Scias tamen, quòd quicquid ſit in puncto iuris hodie ex generali conſnetudine vaſalli paſcua, terras incultas, & hæremos feudales in emphyteuſim concedunt. Et de hac conſuetudine atteſtatur Petrus Iacob. & poſt eum Ioan. Raynald. in d. c. Imperialem. §. primo. Io. Fabr. in §. adeò. Inſtit. de locatio. quem refert Curt. iunior in d. ij. quæſt. Quod not. quia hæc conſuetudo, ita tolerata excuſaret vaſallum à pœna priuationis, quam de iure incurriſſet, propter talem conceſſionem emphytenticam factam de re feudali.

QVAESTIO XXXIIII.

1 *Vaſallus an poſſit renuntiare feudum in manibus domini ipſo inuito?*

2 *Et an poſt talem renunciationẽ poſſit oſtendere dominũ?*

3 *Et an poſſit talem renuntiationem facere in præiudicium agnatorum?*

1 QVæro, an vaſallus poſſit renuntiare feudum in manibus domini, ipſo domino inuito? Reſpond. quòd ſuper hoc articulo variæ ſunt Doctorum opiniones. Aliqui enim tenent, quod vaſallus poſſit, etiam inuito domino, feudum renuntiare dummodo id ipſius domini non interſit: & videtur text. in capit. j. de vaſallo, qui contra conſtit. Lothar. & dicit Abb. in capi. quæ in eccleſiarum, numer. 19. de conſtit. quòd ita communiter tenent docto. Hanc etiam eſſe communem concluſionem atteſtatur Curt. Iunior. de feud. in quarta parte in vltima cauſa amiſſio. feu. in xxxj. quæſt. primæ regulæ. Quia cum principaliter feudum concedatur fauore inueſtiti, meritò videtur ei licere debere fauori ſuo renuntiare. Contrariam autem opin. ſcilicet, quod imò non poſſit, tenet Bart. in l. ſi cùm quo, circa principium. ff. de aqua plu. arcen. & dicit Alexandr. in l. ſi quis vi. §. fin. nnm. 14. in fi. ff. de acquir. poſſeſ. quod ita magis communiter tenetur, licet ſuper iſto atticulo multa ſcribantur: & hæc opinio mihi magis placet. Cùm enim feudum ſit contractus nominatus, & vltro citroque obligatorius non debet eſſe in facultate vnius, alio inuito, ab eo recedere. Eſſet tamen fortè tutius tenere diſtinctionem quam cenſuit gloſſ. in cap. j. in glo. finali de ea. qui cur. vend. vt ſcilicet dicamus quod quando pro feudo præſtatur certum ſeruitium, eo caſu non poſſit vaſallus inuito domino ipſi feudo renuntiare: ſi verò feudum ſit conceſſum ſimpliciter ad ſeruitium incertum, tunc poſſit renuntiare. & illam gloſſ. in hoc eſſe communiter approbatam, atteſtatur Iacob. in verbo, qui quidem inueſtiti, numero 29. & in verbo. Et vnus ex dictis, numero 1. Ita etiam communiter teneri affirmat Albertus in l. cùm fructuarius. ff. de vſufructu. Felin. in dicto capitul. quæ in eccleſiarum, numero 78. & ſeq. dicit etiam Molin.

in

in conſuet. Pariſ. feud. §. j. gloſ. v. num. 3. quod ita diſtinguunt communiter Doct. idem dicit Zaſ. de feud. in x. parte, in princ. ſecũdæ particulæ, qui etiam in xij. particula. verſic. Secunda concluſio, dicit hanc eſſe communem opin, & ideo licet vaſallus derelinquat rem feudalem, non tamẽ propterea liberabitur à præſtatione ſeruitii, ꝙ pro ipſa re præſtare tenebatur. & ita eſſe communẽ opi. atteſtatur Alb. in l. ſed an vltro. §. is autem, verſi. Item alleg. ff. de neg. geſt.

2 Sed poſito, ꝙ poſſit renunciare. Quæro, nunquid poterit vaſallus poſt talem renunciationẽ offendere dominum? Reſpond. quod nullo modo debet eum offendere, propter reliquias præcedentis vaſallagij, & amicitiæ. & ſi ſecus faciat, debet puniri: ita dicunt omnes Doctores, vt dicit Ia. in verbo, & vnus ex dictis, nu. 1. in fi.

3 Et hæc quidem omnia procedunt, quatenus ipſa renuntiatio poteſt cõcernere intereſſe ipſius domini directi, vel præiudicium ipſius vaſalli renunciantis: ſed nunquid talis renuntiatio præiudicabit agnatis ipſius vaſalli, quando ſcilicet feudũ eſt antiquum, ſeu paternum? Reſpon. ꝙ nõ præiudicat. ita tenet Bal. in c. j. in prin. nu. 3. de alie. feud. pater. quem omnes ſequuntur, vt dicit Iac. in verbo, Et vnus ex dictis, poſt nume. 8. verſi. Addit in quantum. Non enim poteſt vaſallus tollere agnatis ius illis quæſitum ex tenore primæ inueſtituræ, proueniens ex pacto & prouidentia primi acquirentis, vt ſæpius dixi. & ideò, dato etiam, ꝙ huiuſmodi renuntiatio feudi valeret, non tamẽ amplius durat, in præiudicium agnatorum, quàm ea non facta feudum remanſiſſet penes ipſum renuntiantem. & in hoc omnes cõcordant vt dicit Curta. conſil. clxvij. numer. 2. Et ſic eueniente caſu, feudum nihilominus aperitur agnatis, quam ſi per illum vaſallum aliqua renuntiatio facta non fuiſſet.

QVAESTIO XXXV.

1 *Vaſallus an poſſit rem feudalem ſine conſenſu domini pignorare, vel hypothecare?*

1 QVæro, nunquid vaſallus poſſit rẽ feudalem alteri pignorare, vel hpyothecare ſine conſenſu domini? Reſpondeo, ꝙ non: text. eſt clarus, in cap. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Frider. & licet aliàs licita eſſet pignoratio feudi, vſque ad dimidiam, vt habetur in cap. j. in princi. de alien. feu. pater. hodie tamen indiſtinctè, & in totum eſt prohibita. & in hac ſententia reſidẽt communiter Doctores, vt dicit Aluarot. in d. capi. j. in prin. nume. 2. de alienan. feud. pater. Intellige tamen ꝙ propter ſimplicem pignorationem, ſeu hypothecam feudi, non incidit vaſallus in caducitatem, niſi etiam procedat ad traditionem, vt etiam dictum eſt in alienatione, ſuprà q. xxxj. verſicu. Sed nunquid.

QVAESTIO XXXVI.

1 *Feudum an poſſit dari in dotem ſine conſenſu domini?*

1 QVæro nunquid feudum poſſit dari in dotem ſine conſenſu domini? Reſpõ. Hæc quæſtio poteſt dupliciter contingere. Primò, quando vaſallus habens filiam, vult ipſi filiæ, vel potius genero, dare in dotẽ ipſum feudum. & de hoc eſt tex. expreſſus, in capi. j. §. donare, quali olim feud. alie. pot. quod non poteſt illud dare in dotem. & hæc eſt communis Doctorum ſententia, Vt dicit Zaſ. de feudis in nona parte, nu. 40. quem refert Ioan. Iacob. de Leon. inter conſilia feudal. Bruni conſilio cxiiij. nu. 68. Si enim non eſt permiſſum vaſallo alienare feudum propter propriam neceſſitatem, etiam famis, vt dixi ſupra q. xxxj. verſi. pone vaſallus, multo minus debet ei licere illud in alium transferre pro filia ſua dotanda. Secundo modo poteſt contingere, ſi ipſamet mulier, quæ eſt vtilis domina feudi, velit ſeipſam de feudo dotare, & de hoc pariter videtur tex. in capi. j. de inueſt. quam Titius accepit, &c. quod poſſit ipſam dotare de feudo, & hæc eſt communis concluſio, modo duo cõcurrant primo, ꝙ det feudũ in dotem inæſtimatam, ſecundo, quod non apponat pactum de lucrando. & ita eſſe communem cõcluſionem atteſtatur Curt. Iun. de feu. in quarta parte principali, in prima regula, quæſ. 4. Reuera, vbi etiam hæc duo concurrerent in donatione filiæ facienda per patrem, difficile eſſet allegare concludentem rationem diuerſitatis. Tamen in practica ſequenda eſſet communis opini. Pro qua forte poſſet dici in hoc differre patrem à filia, quia filia dans in dotem non videtur alienare feudum, ſed tantum commoditates ipſius feudi, quarum alienatio eſt vaſallo permiſſa, vt dixi ſupra quæſt. xxxj. verſiculo, Succeſſiue, quibus tamen etia ipſa fruitur, ex quo deſeruiũt oneribus matrimonii. Præterea licet proprie poſſeſ. rei dotalis dicatur eſſe apud maritum, tamen etiam mulier dicitur quodammodo poſſidere fundum dotalem, ſecus autem eſt in patre. Sed quidquid ſit, tutius eſſet in vtroque caſu requirere domini cõſenſum. prout fieri debere conſuluit Aluarot. in d. §. donare, quẽ refert Cur. Iun. l. loco p̃allegato.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Vaſallus an poſsit ſine conſenſu domini conſtituere ſeruitutem in re feudali?*

2 *Et an poſſit conſtituere vſumfructum?*

QVero, nunquid poſſit vaſallus ſine conſenſu domini conſtituere in re feudali ſeruitutem, vel aliquod aliud onus imponere? Reſpõ. aut loquimur quantum ad præiudicium ipſius cõſtituentis & res non habet difficultatem. Poteſt enim proculdubio vaſallus ad ſui præiudicium conſtituere ſeruitutem realem in re feudali, ſine conſenſu domini, vt eſt text. expreſſus in cap. j. §. quid ergo, de inueſti. in re aliena facta. Et eſt cõmunis concluſio vt atteſtatur Curt. Iuni. de feud. quæſt. xiiij. & ſequ. Quo vero ad præiudicium domini, nõ poteſt vaſallus ſeruitutem, vel aliquod onus feudo imponere, & ideo eueniente caſu quo feudum domino aperiatur, extinguitur omne onus illi impoſitum per vaſallum. Idem etiã dicendum eſt quantum ad præiudicium agnatorum, qui ſucceſſuri ſunt in feudo. Non enim poteſt vaſallus aliquam ſeruitutem, vel onus conſtituere ſuper feudo in præiudicium eorum qui ſuccedere debent in feudo ex prouidentia primi acquirentis. & ad hoc per Doctores allegatur gloſ. quam tamen ego in libro meo non reperio, in capitu. primo, in verbo, Alienationes. de cap. Conrad. & illã gloſſ. dicit eſſe cõmuniter approbatã 1

Alexan.conſilio xviii.poſt num.5.lib.v. quem refert Picus in repet.§.Titia,poſt num.99.Pariſ.cõſi.lxxxviij.num.4.lib.2.Et hanc opi. dicit eſſe magis communem Berous q.xcv.num.1.

2 Sed nunquid poterit vaſallus ſine domini cõſenſu conſtituere alteri vſumfructum in re feudali? Reſpond.quod non.Et ad hoc pariter allegatur illa gloſ.quam ego non inuenio,vt ſupra dixi.& ita eſt communis concluſio, vt atteſtantur. Cur.Iunior in dicta quarta parte,quæſt.xv. Eſt enim vſusfructus pars dominii, merito cũ vaſallus prohibitus ſit alienare vtile dominium, neque etiam poſſe debet alienare eius partem.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Vaſallus an poſsit ſine conſenſu domini de feudo transigere?*

1 QVæro,an vaſallus poſſit ſine domini conſenſu de feudo tranſigere? Reſpon.quod aut vaſallus tranſigendo transfert feudum in alium,& hoc facere non poteſt ſine licentia domini,aut retinet feudum penes ſe,& tunc poteſt tranſigere.ita diſtinguit Bald.in c.j.num.6.de cõtrouer.inter vaſal.& alium.& in hãc ſententiam inclinat communis mens Doctorum,vt ait Cur. Iunior de feud.in quarta parte, in vltima cauſa amiſ.feud.quæſt.ſeptima.Hanc etiam opinionẽ dicit eſſe magis communem Pariſ. conſilio primo,numero 134.libro j.Donec enim vaſallus retinet feudum penes ſe, non dicitur inferre domino aliquod præiudicium.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Vaſallus an poſſit facere compromiſſum de re feudali ſine conſenſu domini?*

1 SVcceſſiue quæro,nunquid poſſit vaſallus de re feudali facere compromiſſum ſine domini conſenſu? Reſpond.reſpectu compromiſſi faciẽdi in arbitratorem.omnes conueniunt,quod vaſallus id facere non poſſit. Procedit enim Arbitrator nullo iuris ordine ſeruato,merito non debet vaſallus,cui interdicta eſt omnis feudi alienatio,poſſe facere actum ex quo reſultare poſſet alienatio.Hæc autem ratio non videtur militare in Arbitro, qui tenetur ſequi iura. Et ideo multi tenuerunt,ꝙ in arbitros poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere,quod etiam expreſſe concedere videtur text.in cap.j.§.ſi inter,de lege Cõtradi.Et licet per diſpoſitionem ca. Imperialem, de prohib.feud.alie.per Fride.videatur prohibita omnis alienatio feudi,tamen ex quo in ſpecie non ſit in eo text.mentio de compromiſſo,non videbatur dicendum,quod text.in d.§.inter,cum ſimilis eſſet correctus,& ita quod per d. ca. Imperialem non ſint correcta in hoc iura antiqua, dicit videri communem mentem Feudiſtarũ Cur. Iun.de feud.in quarta parte,in materia alienationis feudi,quæſt.viij.ſubdens quod ita ſentiũt cõmuniter Scribentes in materia iuriſdictionis feudalis.Dicit tamen Curt.ibi, in fi.quod hæc deciſio eſt multum dubia,& periculoſa, & bene dicit quia reuera contraria opi.quod ſcilicet vaſallus non poſſit etiam in arbitros facere compromiſſum de re feudali,eſt iudicio meo tutior, & etiã magis communis,prout atteſtatur Socin.Iun.cõſil.lxxvij.nume.76.& ſeq.lib.j.Pro qua facit,quia regulariter:de qua re non poteſt quis libere diſponere,neque etiam poteſt de ea facere cõpromiſſum.Poſſet tamen, & forte non impertinenter ad hanc quæſtionem accõmodari diſtinctio facta in præcedẽti quæſtione,vt ſcilicet poſſit vaſallus de feudo compromiſſum facere,modo ex tali compromiſſo,vel arbitramento ſuperinde ferendo,non poſſit ſequi,quod feudum in alium transferatur,vt dictum eſt de tranſactione, cui etiam iuxta cõmunes iuris regulas æquiparatur compromiſſum ſiue arbitramentum.

QVAESTIO XL.

1 *Vaſallus an poſſit in ſuo teſtamento de feudo diſponere?*
2 *Et quid in feudo ſimpliciter hæreditario?*
3 *Et quid in feudo communi?*
4 *Et an poſſit illud legare pro anima?*
5 *Et an poſſit plus aſsignare vni ex filiis ſuis, quam alteri, de ipſo feudo?*
6 *Et quid in feudo nouo?*

QVæro, nunquid poſſit vaſallus in ſuo teſtamento de feudo diſponere? Reſpo. ꝙ diſpoſitio teſtatoris de feudo nullo modo valeat. text.in cap.j.de ſucceſſione feudi.ibi nulla ordinatione defuncti in feudo manẽte, vel valente. & hæc eſt communis regula,vt dicit Soc.Iun.cõſil.lxxij.poſt nu.40.lib.j.Curt.Iun.de feu. in quarta parte principali,in prima regula,in penul. qõ. Cum enim vaſallus non ſit dominus feudi, niſi donec vixerit,merito non debet poſſe de eo diſponere,in præiudicium eorũ,quibus ex prouidẽtia primi acquirẽtis,poſt ei⁹ mortẽ feudũ dẽtur. 1

2 Sed quia hæc materia à Doctoribus aliquantulum confuſe tractatur, ideo diſtinguendi ſunt aliqui caſus pro eius intelligentia. Aut enim loquimur in feudo ſimpliciter,& abſolute hæreditario,& tunc dicendum eſt,quod poteſt teſtator de eo diſponere ad ſui libitum, & illud relinquere cui voluerit.Ex quo tale feudum eſt alienabile & tranſitorium ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos nihil prohibet quò minus etiam de eo in ſpecie poſſit vaſallus in teſtamento ſuo diſponere. Vide quæ dixi ſupra quæſt.ix.verſicu, Hoc præmiſſo,& ſupra,q.xxxj.verſi. vlterius quæro. Aut vero,& ſecundo, loquimur in feudo mixto,ꝙ ſcilicet eſt hęreditarium,& eſt etiam ex pacto & prouidentia, prout eſt feudum receptum pro ſe,& filiis,& hæredibus.& hoc caſu dicunt aliqui,quod ex quo filius non poteſt habere feudum,niſi etiam ſit hæres,vt dixi in eadẽ q.ix.verſic.Quandoque,& tertio,hæres autem non poteſt contrauenire facto defuncti, propterea diſpoſitio teſtatoris de ipſo feudo valebit,quia per ipſum hæredem infringi non poterit. Sed hic eſt aduertendum,quia hæc concluſio,dato ꝙ eſſet vera,procederet ſolũmodo,vbi ageretur de pręiudicio filiorum vel agnatorum,ſed quo ad præiudicium ipſius domini directi, non habetur in conſideratione, an feudum ſit ſimpliciter ex pacto,& prouidẽtia,an mixtum, vel an ſit nouum, vel antiquũ:& ideo modo feudũ nõ ſit ſimpliciter & abſolute hæreditariũ,tene,ꝙ oĩs diſpoſitio de feudo facta ꝑ vaſallũ teſtãtem,quo ad præiudiciũ doĩni eſt nullius valoris & momẽti. ꝑterea hæc concluſio, etiam quo ad præiudicium filij, vel

vel agnati,non videtur vera, ſaltem quando fi-
lius vel agnatus adiuiſſent hæreditatem vaſalli,
de feudo teſtantis,cum beneficio inuentarii.Nã
talis confectio inuentarii conſeruat filio vel ag-
nato hæredi iura ſua,vt poſſit,non obſtante adi-
tione,alienationem de feudo factam per defun-
ctum reuocare,etiam quod tale feudum eſſet hę
reditarium,ſecundum vnam opin.quam ego te
nui infra quæſt.xlij.verſic.Succeſſiue.Tertio etiã
hæc concluſio non ſatisfacit.nam ſolummodo
haberet locum in filio vaſalli qui omnino cogi-
tur acceptare hæreditatem patris, ſi vult feudũ
retinere:de quo tamen dixi infra q.lxxvj. ſecus
autem in agnato,ſufficit enim, quod agnatus ſit
hæres primi recipientis,neque requiritur, quod
ſit hæres vaſalli vltimo loco defuncti, vt dixi in
ſupra allegata q.ix.verſic.Sed quæro,& ſic in eo
ceſſat fundamentum concluſionis. Facienda eſt
ergo generalis regula,quod ſiue feudum ſit ſim
pliciter ex pacto & prouidentia,ſiue mixtum,nõ
poteſt vaſallus in præiudicium agnatorum de
feudo teſtari.Bene verum eſt,quod ſi filius vel a-
gnatus adirent hæreditatem vaſalli,qui de feu-
do teſtatus eſt,ſine beneficio inuentarii,non poſ
ſent talem alienationem in teſtamento factam
reuocare,quia eo caſu non poſſent facto defun-
cti contrauenire,& hoc,non quia alienatio per
aditionem conualidetur, ſed quia iſte adeundo
ſibi præiudicaſſet.Et nota, quia hoc eſt maximi
effectus:nam cum iſta aditio non præiudicet,niſi
adeunti,poſſet filius,vel agnatus adeũtis,ad quẽ
feudum ſpectaret virtute inueſtituræ, ipſa aditio
ne non obſtante alienationem ipſam reuocare.

3 Sed quæro,nunquid hæc concluſio ita decla
rata,quæ habet,quod vaſallus non poteſt de feu
do,teſtari,habeat locũ generaliter in omni feu-
do,ſcilicet ſiue ſit antiquum, ſiue ſit nouum, id
eſt,acquiſitum ab ipſo vaſallo teſtante? Reſpon.
ꝙ quantum ad præiudicium domini,vt ſupra di-
xi,non habetur in conſideratione,an feudum ſit
antiquum,vel nouum, quia vtroque caſu nõ po
teſt per vaſallum alienari ſine cõſenſu ipſius do-
mini,ſed quantum ad præiudicium filiorum, vel
agnatorum multum intereſt: nam ſi eſt feudum
antiquum,vel paternum,nõ poterit vaſallus de
eo teſtari in præiudicium eorum qui ſunt vocati
ex tenore Inueſtituræ.Si vero ſit nouum, vtique
poterit de eo teſtari, interueniente conſenſu
domini.Eſt enim generalis regula, quod poteſt
vaſallus de feudo nouo ad libitũ ſuum diſpone-
re,ſub quocunque tenore receptum ſit, etiam in
præiudicium filii,vel agnati,vel ex tenore inue-
ſtituræ ſucceſſurus fuiſſet in feudo, vt dixi infra
q.xlj.verſic.Et hæc quidem.

Ex hac concluſione, quod vaſallus non po-
4 teſt de feudo teſtari.Primo infertur, quod nõ po
terit teſtator illud legare,etiam pro anima. Tex.
eſt in cap.j.§.Donare, qualiter olim feud. alien.
po.Sed quæro,an legato feudo,debeatur ſaltem
æſtimatio,prout debetur quando legatur res a-
liena? Reſpond.quod non debetur neque res,ne
que æſtimatio.ita tenet Bal.in dicto §. Donare,
num.3.& eſt communis opi.vt dicit Soci.Iun.cõ-
ſilio lxxij.num.60.lib.j.& conſ.lxxiiij.nu.20.& ſe
quen.eodem vol.Quando enim aliquis habens
ius in re,quod eſt morte periturum, illam legat
alteri cenſetur legaſſe ſoluũmodo illud ius quod
habebat neque debetur aliqua æſtimatio, vt dixi
ſupra libro proximo.§.Legatum.

Secundo infertur,quod non poterit pater ha 5
bens plures filios,plus aſſignare in feudo, vni ex
filiis, quam alteri.& ita eſt communis opin. vt
dicit Zaſ.de feud.in octaua parte,in tertia parti-
cula,verſ.Et hanc partem.Eſt enim ex prouiden-
tia legis conſtitutum,vt omnes filii æqualiter in
feudis ſuccedant.Multo minus ergo poterit to-
tum ipſum feudum prælegare vni ex filiis ſuis.
Dicit Alexand.in l.apud Iulianũ quã legit cũ l.cũ
ſeruus.§.ſi quis alicui,num.4.in fin.ff.de lega.j. ꝙ
magis communis opin.videtur inclinare in hãc
partem. Et hanc opin. tenere communiter Do
ctores atteſtatur Ioan.Rayn. in cap. imperialem.
§.Habito.colum.7.de prohib.feud.alie. per Fri-
der.quem refert Iacob.in verbo, & cum pacto ꝙ
de ipſo feudo,num.2.in fin.Hanc etiam dicit eſſe
communem Ruin.conſi.xxv.num.13.lib.j.

Quæ omnia de plano procedunt in feudo an- 6
tiquo,& paterno:illud enim proculdubio nõ po
teſt pater vni ex filiis ſuis prælegare. & ita eſſe
communem opin.dicit Ruin. conſi.ix.in fin. lib.
j.& hoc pro indubitato præſupponit Socin.Iun.
conſi.clx.num.44.lib.2.Cum enim tale feudum
virtute inueſtituræ, debeat ad omnes eius filios
æqualiter peruenire ex prouidentia conceden-
tis,merito non poteſt vaſallus per ſuam diſpoſi-
tionem alterare naturam feudi, in præiudicium
aliorum,& ſic illud relinquere vni ex filiis ſuis, e-
tiam ſi ſit ex comprehenſus in inueſtitura. & ita
ſolet communiter concludit,vt dicit Soci.Iun.in
conſil.lxxij.num.33.Sed quid in feudo nouo, id
eſt acquiſito per ipſummet vaſallum teſtantem
pro ſe,& filiis,vel pro ſe & liberis? Et in hoc varię
ſunt Doctorum opiniones,quas late refert Cur.
Iunior de feud. in quarta parte, in vltima cauſa
amiſſionis feudi,quæſt.xxx.verſ. Ex prędicta re-
gula.Aliqui enim dicunt, quod etiam feudum
nouum non poteſt pater vni ex filiis prælegare.
& hanc opin.dicit videri magis communem So-
cin.Iun.in d.conſi.lxxij.num.35.& conſi. clx. nu.
44.lib.iij.Alii vero dicunt, quod poteſt: & hanc
dicit videri communem Barb.inter cõſilia Alex.
conſilio lv.colum.penult.verſ.Et ſi quiſpiam,lib.
iiij.quę etiam mihi magis placet. Eſt enim valde
rationabile,vt quod iure meo quæſiui, etiam ar-
bitrio meo alienare poſſim.Et certe mirum eſt,
quod Doctores in hoc articulo adeo inter ſe re-
pugnent:nam aut loquimur quo ad præiudiciũ
domini,& certum eſt,quod quando prælegatur
vni ex comprehenſis in inueſtitura, non dicitur
agi de aliquo præiudicio ipſius domini. Aut lo-
quimur quantum ad præiudicium aliorum, &
pariter non videtur agi de aliquo eorum præiu-
dicio.Si enim vera eſt deciſio Andr.de Iſern. quã
retuli in d.quæſt.lxj.verſic.Et hæc quidem, quod
ſcilicet vaſallus de fendo nouo poſſit cum con-
ſenſu domini ad ſui libitum diſponere,neſcio vi-
dere qua ratione, ſi vaſallus poſſet tale feudum
alienare,etiam in extraneum, non poſſit etiam
illud vni ex filiis ſuis prælegare.Et ita, ſi caſus cõ
tingeret,conſulerem, & iudicarem. Vide tamen
in hoc propoſito ea quæ dixi ſupra hoc eodem
libro.§.Emphyteuſis.quæſt.xvj.

Quæ

QVAESTIO XLI.

1 *Vaſallus an poſſit cum conſenſu domini alienare feudum in præiudicium agnatorum?*
2 *Et quid ſi feudum ſit antiquum?*
3 *Et quid ſi ſit hæreditarium?*

1 DIxi ſupra quæſt.xxxi.in princip. ꝙ nō poteſt vaſallus feudum alienare ſine conſenſu domini. Quæro nunc, an poſſit vaſallus cum conſenſu domini feudum alienare in præiudicium agnatorum? Reſpond. quod non: & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iunior de feud. in quarta parte, in vltima particula, in prima regula, colum. iij. verſi. Stat ergo ex præmiſſis.

2 Et hæc quidem regula de plano procedit in feudo antiquo, ſeu paterno. Nam tale feudum ꝓculdubio non poteſt per vaſallum alienari in præiudicium agnatorum, etiam cum domini conſenſu. & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Aluarot. in c j. poſt num. 4. verſi. Oppono ab extra. quemad. feud. ad ſemp. perti. Et clarius poſt eum Collegium Bonon. inter conſilia Curtii Senior. conſi. 50. nume. 2 t refert & ſequitur Pariſ. conſil. xvij. nume. 16. lib. primo. Cum enim ſit ius quæſitum deſcendentibus ex tenore primæ inueſtituræ, merito non poteſt tolli per aliquem ex ſucceſſoribus primi inueſtiti. & hæc eſt communis omnium concluſio, vt dicit Curt. Iun. conſi. 171. nume. 5. Et eſt valde rationabile, vt in huiuſmodi feudis, quæ à maioribus ſuis proueniunt, non poſſit vaſallus aliquo modo filiis ſuis præiudicare, qui ad feuda ipſa veniunt, nō ex facto ipſius patris, ſed ex antiquorū ſuorum prouiſione. Ita dicit And. de Iſer. in ca. j. §. Quid ergo, de inueſtitu. de re alien. facta. Et hæc eſt veriſſima, communis & ab omnibus approbata concluſio, vt dicit Socin. Iun. conſi. cxij. nu. 1. lib. ij. ſubdens, ꝙ hoc eſt apud Doctores noſtros indubitatum. Sed in feudo nouo ſecus eſt: nam feudum nouum ſub quocunque tenore receptum ſit, niſi fuiſſet expreſſe receptū contemplatione alicuius filii ſpecialiter & proprio nomine in ipſa inueſtitura nominati, ſemper poteſt ad libitum alienari per feudatarium cum conſenſu domini, nec requiritur cōſenſus filii primogeniti, vel alterius agnati, qui ſucceſſurus eſſet in feudo. Et hæc eſt deciſ. Andr. de Iſern. in c. primo nu. 5. de alie. feudi pater. quā dicit eſſe per omnes approbatam Sigiſmund. cōſi. feud. 52. num. 1. vbi etiam ſubdit, quod omnes eam ſequuntur nemine diſcrepante. Quia id, ꝙ ego acquiro, poſſum pro mea voluntate alienare. & hæc deciſio ſemper mihi placuit, licet Doctor. ſuper hoc articulo variè ſcripſerint.

3 Sunt autem nonnulli, qui non ita paſſim admittunt hanc concluſionem, ꝙ vaſallus nō poſſit de feudo antiquo, ſeu paterno diſponere, in præiudicium agnatorum, ſed putant diſtinguendum eſſe inter feudum hæreditarium, & feudū non hæreditarium, dicentes: quod in feudo non hæreditario bene procedit ſupradicta concluſio & ideo ſi feudum ſit receptum pro ſe, & deſcendentibus maſculis, quod non poterit vaſallus de eo diſponere in præiudicium deſcendentiū maſculorum. & hanc dicit eſſe communem omniū concluſionem Curt. Iun. in d. conſi. clxxj. num. 6. Sed in feudo hæreditario, etiam ſi ſit antiquū, tenent, ꝙ poſſit vaſallus præiudicare agnatis, & ſic, quod in feudo recepto pro ſe, & hæredibus, factum vnius aſcendentis, tempore quo feudum eſt apud ipſum, præiudicet non ſolum ſibi, ſed etiam poſteris ſuis hæredibus, cum cenſeatur quid hæreditarium. Et dicit Alexand. conſilio 13. numero 11. libro v. quod hæc eſt communis concluſio Doctorum vbique: quam etiam poſt eū dicit eſſe communem Pariſ. conſilio 16. nu. 44. lib. 1. Iaſon. conſilio 56. colum. fi. verſic. Secundo reſpondetur, libro tertio. Tu vero hic aduerte, nā ſi loquimur in feudo ſimpliciter & abſolute hæreditario, puta recepto pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, vera eſt concluſio, ꝙ poteſt alienari etiam in extraneum ſine conſenſu domini, & ſine conſenſu agnatorum, quia tale feudum æquiparatur bonis allodialibus, & tranſit ad quoſcunque hæredes, vt ſæpius dixi. Et in tali feudo nō conſideratur vtrum ſit antiquū, vel nouū. Si vero loquimur in hæreditario mixto, puta, recepto pro ſe & filiis, & hæredibus, nō eſt hæc ꝯcluſio abſolute vera, ꝑ ea q̄ dixi . ſ. q. 40. ver. Sed qa. q̄ hoc loco nō repero, qa optime poſſunt accomodari ad hāc ꝯcluſionē.

QVAESTIO XLII.

1 *Alienatio feudi fuit facta per vaſallum in præiudicium agnatorum an ſit ipſo iure nulla, vel detur agnatis reuocatio?*
2 *Et quid in feudo mere hæreditario?*
3 *Et quando feudum dicatur alienari iure permittente?*
4 *Et quid ſi alienatio fiat in agnatum proximiorem, & qui omnino erat in feudo ſucceſſurus?*
5 *Et quid ſi fiat in remotiorem?*
6 *Et nunquid agnatus proximior poſſit reuocare etiam viuo alienante?*
7 *Et an eo caſu teneatur precium emptori reſtituere?*
8 *Et quid ſi vaſallus alienans habeat filios?*
9 *Et quid ſi alienatio facta ſit in penitus extraneum?*
10 *Et infra quātum tempus poſſit hoc caſu fieri reuocatio?*
11 *Et an pendente hoc termino ad reuocandum ſtet etiam in pēdenti tempus petendi inueſtituram à domino?*
12 *Et quid ſi agnatus proximior conſentiat alienationi, an talis conſenſus præiudicabit eius filiis?*
13 *Et an præiudicet agnatis in ſequenti gradu?*
14 *Et an filius vel agnatus ipſius vaſalli admittantur ad huiuſmodi reuocationem, etiam ſi ſint hæredes ipſiuſmet vaſalli alienantis?*

DIxi ſupra quæſt. j. quod non poteſt vaſallus alienare feudum antiquum in præiudicium proximioris agnati, ſine ipſius conſenſu. Quæro modo, nunquid ſi illud alienet, talis alienatio ſit ipſo iure nulla? Reſpond. quod quatenus alienatio rei feudalis eſt in præiudicium domini facta ſine eius conſenſu, nulla eſt difficultas, quin ſit ipſo iure nulla. text. in cap. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Frider. Sed quatenus reſpicit præiudicium agnatorum, non eſt ipſo iure nulla, ſed bene poteſt per filios vel agnatos alienantis reuocari. & in hac materia habemus tex. notab. in cap. j. §. Titius filios, ſi de feudo defun. contentio fuerit, quod filius vaſalli poteſt alienationē feudi per patrem factam, reuocare etiam ipſo patre viuo, ſed tenetur eo caſu reſtituere p̄ciū emptori. Agnatus aūt nō tenetur p̄ciū reſtituere: ſed ſine p̄cio reuocat, mortuo tn̄ prius alienāte, vt ibi.

Sed

2 Sed quia hæc materia habet plura capita, ideo diſtinguendum eſt. Aut loquimur in ſeu do mere hæreditario, & non datur aliquo modo reuocatio, quia, vt ſæpius dixi, tale feudum eſt alienabile ad inſtar bonorum allodialiũ. Aut loquimur in feudo ſimpliciter ex pacto, & prouidentia, vel etiam mixto, & tunc, aut feudum eſt nouum, & non datur reuocatio, quia licite poteſt per vaſallum in quemcunque alienari, vt dixi ſupra quæſtio. proxima, verſiculo, Et hæc quidem. Aut eſt feudum antiquum, ſeu paternum, & hoc caſu poteſt per agnatos alienantis reuocari: & ſic habes pro abſoluto in hac materia præſupponere, quod nunquam admittitur agnatus, vel filius, ad reuocationem alienationis feudi, niſi hæ duæ qualitates concurrant, ſcilicet quod feudum ſit ex pacto, & prouidentia, vel abſolute, vel mixtim & quod ſit feudum antiquum.

3 Eſt etiam pro intelligentia præmittendum, ꝙ feudum aliquando dicitur alienari iure permittẽte, aliquando vero dicitur alienari iure non permittente. Iure permittente alienatur feudum, puta, ſi interueniat conſenſus domini: nam hoc caſu valet alienatio ipſius feudi. Item alienatur iure ꝑmittente, quando vaſallus illud alieri in feudũ cõcedit, quod quidem facere poteſt etiam ſine domini conſenſu, vt dixi ſupra q. xxxij. Item quando vaſalla nubens dat feudum in dotem, quod pariter ei permiſſum eſt, vt dixi ſupra q. xxxvj. Iure autem permittente, dicitur feudum alienari, quando alienatur ſine domini conſenſu, in caſibus à iu iure vel conſuetudine ſeudorum non permiſſis.

4 Hoc præmiſſo, explicandi ſunt plures caſus, ꝓut pluribus modis poteſt hæc quæſtio contingere. Aliquando enim vaſallus alienat feudum in agnatum proximiorem, & qui omnino poſt mortem alienantis, eſſet in feudum ſucceſſurus, & tunc aliis agnatis non datur reuocatio: quia eorum nihil intereſt, ex quo etiam non facta alienatione, feudum erat peruenturum in illum. ita dicit Iacob. de Beluiſ. in ca. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Frider. & hanc concluſionem firmant Doctores, vt dicit Iacob. de ſeud. in verbo, Et cum pacto, de non alien. nume. 13.

5 Aliquando, & ſecundo, vaſallus alienat feudũ agnatũ in remotiorem, & tũc diſtinguẽdum eſt. nam aut iſte vaſallus alienans habet filios, & poſſunt ipſi talem alienationem reuocare. Sed ſi volunt eam reuocare viuo patre tenentur pretium emptori reſtituere. Mortuo autem patre, poſſunt etiam ſine pretio feudum recuperare, d. §. Titius filios. Si vero vaſallus non habeat filios, poteſt agnatus ꝓximior reuocare talẽ alienationẽ, vt ibi.

6 Sed nũquid poterit agnatus proximior huiuſmodi alienationem reuocare, etiam viuo agnato qui alienauit? Reſpond. quod ſi alienatio eſt facta iure permittente, non poteſt illam reuocare, niſi poſt mortem ipſius alienantis. Si vero ſit facta iure non permittente, poterit agnatus eam reuocare etiam ante eius mortem, vt in d. §. Titius filios: quando autem dicatur facta alienatio iure permittente, vel non dixi ſupra, verſic. Eſt etiam. & hæc concluſio procedit ſine difficultate, tenendo illam opinionem, quod feudum antiquum propter alienationem nõ aperiatur domino, ſed agnatis, quam ego tenui tanquam veriorem, infra quæſt. lxvj. verſi. Sed quid ſi vaſallus.

7 Sed an præmiſſis caſibus tenebitur iſte agnatus proximior pretium emptori reſtituere? Reſpond. quod non, d. §. Titius filios. Ex quo enim in omnẽ caſum feudum ad ipſum agnatum deuoluebatur ex prouidentia primi inueſtiti, non videretur æquũ, vt ipſe teneretur rem ſuam pretio redimere.

8 Sed pone, quod iſte vaſallus, alienans feudum in remotiorem agnatum, habet filios. Quæro, quis erit præferendus in huiuſmodi reuocatione an filius ipſius alienantis, an vero alius agnatus ꝓximior? Reſpond. quod ſi alienatio facta fuit iure permittente, tunc filius præfertur agnato ſi vero facta fuit iure refragãte, agnatus præfertur filios & iſta concluſio approbatur à Doctoribus, vt dicit Iacob. in dicto verbo, Et cum pacto de non alienãdo, num. 35. & dicit Cur. Iun. de feu. in quarta parte, in tertia regula, verſic. Quarto, circa præmiſſa, quod ita intelligunt & declarant communiter Feudiſtæ. Et ſic vides, quod quando alienatio eſt facta iure permittente, melior eſt conditio filii, quàm agnati nam vt dixi filius poteſt, etiam viuo patre, eam reuocare reſtituto pretio, agnatus autem non poteſt, niſi ſecuta morte alienantis. E conuerſo autem, quando alienatio eſt facta iure non permittente, melior eſt conditio agnati, quam filii, quia agnatus in reuocatione præfertur filio, vt ſupra dictum eſt. & harum deciſionum difficile eſt, iudicio meo, aſſignare aliquã cõcludentem rationem: niſi quia ita vetuſtis feudorum moribus receptũ eſt, licet Doctores in hoc multum laborent.

9 Aliquando, & tertio, alienatio fit in penitus extraneum, & tunc dicendum eſt, quod pariter admittunt filii, & etiam agnati, ad reuocandam huiuſmodi alienationem, prout quando facta eſt in agnatum remotiorẽ. Et in hoc propoſito intellige extraneũ, eũ qui non ſit ex cõprehẽſis in inueſtitura, dato ꝙ alias eſt agnatus ipſius alienantis.

10 Scias tamen: quod in vno differt hic caſus ab illo, quia quando alienatio fit in agnatum remotiorem, tunc ſi proximior agnatus taceat per annum penitus excluditur ab ipſo feudo: ſed ſi alienatio facta ſit in extraneum, tunc ad hoc, vt proximior agnatus excludatur, requiritur curſus ſaltem triginta annorum: ita tenet glo. in d. §. Titius filios, in verbo, Per annum, quæ in hoc eſt cõmuniter approbata, vt dicit Alex. conſi. xv. num. 10. lib. v. Dec. conſi. cccxcv. in fi. Iac. in verbo, Et cum pacto, de non alien. nu. 18. Balb. de præſcrip. in 4. parte princ. q. xij. num. 19. in fi. Et dicit Dec. conſi. cccxxviij. num. 4. quod Doctores illam communiter ſequuntur. Dicit etiam Aluarot. in d. §. Titius filios, poſt nu. 4. verſ. Oppo. cum glo. fi. quod ita tenetur per Doct. communiter. idẽ dicit Præpoſ. in d. §. Titius filios, col. 3. verſ. Oppo. cum glo. facilius enim præſumitur conſenſus inter coniũctos, quam inter extraneos.

11 Quæ autem ſit ratio, cur ſit præfixum tempus anni, agnato proximiori ad reuocandum alienationem feudi factam in remotiorem, & non maius, vel minus tempus, multa dici poſſent. Sed forte melior ratio eſt, vel ſaltẽ magis colorata, quia intra illud tempus anni, tenetur vaſallus petere à domino inueſtituram, vt dixi infra quæſtione xlix. vnde, ex quo intra illud tempus nõ reuocat,

neque petit inueſtiturã, merito excluditur à feu
do. Sed quæro, an pendente hoc tempore ad re-
uocandum, ſtet etiam in pendenti tempus ad pe-
tendam inueſtituram à domino? Reſpon. ꝙ non.
Sed omnino debet petere inueſtituram à domi-
mino intra annum à die alienationis, alias cadit à
feudo. ita ſentire videtur Bal. in d. §. Titius filios,
in fi. verbis. Et hanc opi. dicit eſſe communẽ Go-
zad. conſi. lxxi. nu. 3. Quæ tamen mihi ſemper vi-
ſa fuit dura, tanto magis, quia regulariter tempus
anni ad petendum inueſtituram, non currit niſi
poſſidenti, vt dixi infra, q. xlix. verſic. Item quid ſi
forte vaſallus, & forte etiam intentio Bal. nõ fuit
hęc ad quã allegatur. Sed ꝓ nũc nihil determino.

Dixi, ꝙ ſi agnatus proximior tacuerit per an-
num, vel per triginta annos, quando alienatio eſt
facta in extraneum, excluditur per hanc taciturni
tatem, ex qua reſultare videtur tacitus cõſenſus.
Certe multo magis ſi agnatus expreſſe alienatio
ni conſenſerit, cenſebitur à feudo excluſus, neque
poterit illam alienationem reuocare. Et hoc pa-
rum habet difficultatis, & ideo cautela eſt, quod
vaſallus volens feudum alienare, faciat, quod ag-
nati conſentiant alienationi.

12 Sed quæro, pone, quod agnatus proximior cõ
ſenſerit alienationi feudi factę per vaſallum, nun
quid talis conſenſus præiudicabit filio ipſius con
ſentientis, quominus poſſit ipſum feudum recu-
perare? Reſpon. Aut iſte filius eſt hęres patris, qui
conſenſit, vel eſt aliquid habiturus ex eius hæredi
tate. Et hoc caſu cum non poſſit retractare de-
functi voluntatem, non poterit talem alienatio-
nem reuocare: ſi vero non eſt hæres patris, neque
aliquid eſt habiturus ex eius hæreditate, vtique
poterit, non obſtante conſenſu per patrem præſti
to, feudum alienatum recuperare. ita ſolent Feu-
diſtæ communiter diſtinguere, vt dicit Cur. Iuni.
in d. iiij. parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, in
iij. regula, verſ. Secunda cadit. ꝙ tamen intellige,
vt dicam infra in ver. Succeſſiue.

13 Sed maior videtur dubitatio, ſi extent agnati,
proximiores, remoriores, & medii gradus ipſius
alienantis, & agnatus proximior conſentiat ꝙ
feudum alienetur in remotiorem, an talis conſen
ſus præiudicet agnatis medii gradus, quominus
poſſint ipſi talem alienationem reuocare? Eſt ar-
dua quæſtio, in qua alias inter ſe contrarium cõ
ſuluerunt Collegium Mediolan. & Collegium
Bononien. ſed tenenda eſt opin. quod talis con-
ſenſus eis nõ præiudicet: cum enim eis ſit Ius quæ
ſitum ex tenore primæ inueſtiturę, nõ debet poſ-
ſe illis auferri ſine eorum culpa, aut facto. & hæc
eſt magis communis, vt dicit Curt. Iun. in d. iiij.
parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, circa prin.
iij. regulæ, ſubdens, ꝙ iudicio ſuo non habet mul-
tum dubitationis.

14 Succeſſiue quæro, nunquid filius vel agnatus
ipſiuſmet vaſalli alienantis, admittantur ad hu-
iuſmodi reuocationem, etiam ſi ſint hæredes ip-
ſius vaſalli? Reſpon. quod ſi adiuit hęreditatem ſi
ne beneficio inuentarii, non poterit talem aliena
tionẽ reuocare, tunc enim proprie repræſentat,
perſonam defuncti, & ideo non poteſt eius facto
contrauenire: ſed ſi fecit inuentarium, bene pote
rit reuocare. Ita tenent communiter Feudiſtæ
vt dicit Curt. Iunior in dicta tertia regula, colum-
na tertia, verſiculo, Limita præ prædictam, quem re
fert Pari. conſi. 10. nume. 8. libro primo. Nam be
neficium inuentarii conſeruat hæredi omnia iu-
ra ſua, & actiones, perinde ac ſi non adiuiſſet hæ-
reditatem. Et hæc quidem cõcluſio de plano pro-
cedit, quando feudum non eſt hæreditarium: nã
eo caſu proculdubio poteſt filius vel agnatus hæ
res, facto inuentario, reuocare huiuſmodi aliena
tionem. Et ita concludunt omnes, vt dicit Decius
conſilio clxxxv. nume. 1. circa finem. nam hoc ca-
ſu vaſallus habet feudum ex ſimplici prouidentia
primi inueſtiti, non autem tanquam hæres. Sed
quid ſi ſit hæreditarium, quo caſu non poteſt ha-
bere fundum, niſi tanquam hæres? Reſpondeo, ꝙ
in hoc Doctores ſunt varii: nam aliqui tenent, ꝙ
inuentarium nihil proſit, ad hoc vt poſſit aliena-
tionem ipſam reuocare. Et hanc opi. tanquam cõ
munem ſequitur Gratus conſi. ix. nume 18. libro
primo, vbi etiam refert Curt. Iunior conſilio 138.
colum. ſexta, atteſtantem illam eſſe magis com-
munem. Sed ego non reperio Curt. in allegato
conſil. maxime, num. 16. vbi loquitur in hoc pro-
poſito, atteſtantem de communi. Aliqui vero te-
nent, quod imo etiam In tali feudo hæreditario,
poſſit filius vel agnatus hæres vaſalli cum benefi-
cio inuentarii, reuocare alienationem feudi per
eum factam. & hanc opi. videtur admittere tan-
quam veriorem, & magis communiter approba-
tam Soc. Iuni. conſi. cxij. num. 13. lib. 2. Reuera ſi
loquimur in feudo mere hæreditario, credo, ꝙ
confectio inuentarii nihil proſit ad reuocandum
quia (vt ſupra dixi) in tali feudo non datur reuo-
catio, ex quo de eo iudicatur, vt de alia quacun-
que re hæreditaria, ſed ſi loquimur ĩ feudo, quod
eſt partim hæreditarium, & partim etiam eſt ex
pacto, & prouidentia, mihi magis placet ſecunda
opinio, quod ſcilicet confectio inuentarii conſer
uet ius reuocandi alienationem. Vocatur enim
eo caſu agnatus ad feudum non ſimpliciter tan-
quam hæres vaſalli, qui alienauit, ſed etiam ex fa
cto, & prouidentia primi inueſtiti. Quæ opinio
multo magis tenenda eſſet, vbi iſte agnatus, qui
vult feudum alienatum reuocare, poſſet dicere ſe
hæredem primi acquirentis, aliter quam median-
te perſona illius vaſalli, qui alienauit, quod ſuffi-
ceret ſecundum opi. quam tenui ſupra q. ix. verſ.
Sed quæro: nunc enim ex quo poſſet habere feu-
dum alia via, & ſic tanquam hæres iſtius alienan-
tis, crederem omnino confectionem inuentarii
ei prodeſſe debere.

QVAESTIO XLIII.

1 *Filius penes quem eſt feudum paternum, vel emphiteo-
ſis, an teneatur creditoribus paternis ſatisfacere de ipſo
feudo, vel emphyteuſi?*

2 *Et quid ſi adiit paternam hæreditatem?*

QVæro, nunquid filius, penes quem eſt feu- 1
dum paternum, vel emphyteuſis tenea-
tur creditoribus paternis ſatisfacere de ipſo feu-
do vel emphiteuſi? Reſpond. ꝙ ſi quidẽ filius pa-
ternam hæreditatem non adiit, non teneatur illis
ſatisfacere, & hoc eſt iudicio meo indubitatum.

Sed quid ſi adiit? Reſpond. quod hoc caſu diſtin 2
guẽdum eſt, inter feudum vel emphyteuſim, quæ
ſint hæreditaria, & inter nõ hæreditaria. Nã filius
accipiens feudũ aut emphyteuſim non hæredita-
riam,

riam, & ſimul etiam hæreditatem patris adiens,
cum beneficio tamen inuentarij, non tenetur
vltra vires hæreditatis paternæ creditoribus ſa-
tisfacere ex ipſo feudo vel emphyteuſi, quia ha-
bet feudum ex pacto, & prouidentia primi acqui-
rentis, non autem tanquam hæres. Nec aditio
hæreditatis debet ei obeſſe, ex quo confectio
inuentarij omnia intra ſua integra conſeruat, vt
dixi in quæſtione præcedenti, verſic. Succeſſiuè.
Secus autem ſi feudum aut emphyteuſis ſit hæ-
reditaria: nam eo caſu, ex quo illam habet tan-
quam hæres, meritò etiam ſi ſolemniter inuen-
tarium confecerit, tenetur ipſis creditoribus ex
ipſo feudo, vel emphyteuſi ſatisfacere. & ita com
muni omnium conſenſu receptum eſſe, atteſta-
tur Didacus lib. ij. reſolutionum, cap. xvij. poſt nu.
4 verſi. Octauo infertur. Et hæc quidem conclu-
ſio, ſi intelligatur, vt procedat in feudo ſimplici-
ter, & abſolutè hæreditario, mihi ſatis placet: nam
cùm tale feudum ſit ad inſtar aliorum bonorum
hæreditariorum allodialium, certum eſt, quod in
bonis hæreditariis confectio inuentarij nihil pro
deſt hæredi. Sed ſi eſſet feudum non abſolutè hæ-
reditarium, ſed etiam ex pacto, & prouidentia pri
mi acquirentis, teneo, quod confectio inuenta-
rij prodeſſet hæredi, prout etiam tenui in quæſt.
præcedenti, in allegato verſic. Succeſſiuè.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Feuda an poſſint diuidi?*
2 *Et quid de conſuetudine obſeruetur?*

1 QVæro, nunquid feudum poſſit diuidi? Reſ-
pond. quòd feuda maiora, prout eſt feu-
dum ducatus, marchiæ, vel comitatus, quod ha-
bet dignitatem annexam non poſſunt diuidi,
etiam conſentientibus conſortibus. & ita ſe ha-
bet communis opinio, vt atteſtatur Socin. conſ.
lxvij. poſt num. 25. verſ. Tertiò, confirmatur, lib. j.
quod eſt duplicatum in conſ. clxv. lib. ij. Idem etiã
dicit Soc. conſ. cclxxviij. nu. 1. lib. ij. Et dicit Curt.
Iun. de feud. in quarta parte principali in vltima
cauſa priuationis feudi, quæſt. xxx. in princ. quòd
ita concludunt omnes in hoc abſque diſputatio-
ne. Et videtur tex. in capi. j. §. præterea ducatus, de
prohib. feud. alie. per Frider. Inferiora autem feu-
da, quæ nõ habent dignitatem annexam, vtique
diuidi poſſunt. vt eſt text. in dicto §. præterea duca
tus, & hoc etiam, ſi huiuſmodi feuda inferiora
ſint feuda iuriſdictionis. ita tenet Specul. de feu-
dis. §. quoniam, verſic. 34. & eſt communis opin.
vt dicit Socin. in allegato conſil. lxvij poſt nu. 45.
verſic. Septimo dato. Et hoc videtur inductum in
fauorem, & honorẽ Imperij, ne ſcilicet feuda ma-
iora, quorum dignitatis titulus prouenit ab Impe
ratore, diminuantur, & ad deſtructionem dedu-
cantur, quæ ratio non militat in feudis inferiori-
bus, non habentibus dignitatem annexam.

2 Scias tamen, ꝙ quicquid ſit de iure communi-
ter in Italia, & in certis partibus Alemaniæ, & cæ-
terarum prouinciarum, omnia feuda, etiam dig-
nitatum, præter regales, diuiduntur: de qua con-
ſuetudine atteſtatur Io. Andr. in additio. ad Spe-
cul. de feud. ſuper Rub. col penult. ver. Non omit-
tam, quem refert Gratus conſ. iiij. nu. 29. libr. j. Et
hæc conſuetudo ſeruanda eſſet, in illis tamen feu
dis, quæ ſolita eſſent diuidi, non autem in aliis.

QVAESTIO XLV.

1 *Feudum an præſcribi poſſit?*
2 *Et an contra dominum?*
3 *Et quid inter priuatos?*
4 *Et quid ſi ſit alienatum ſine conſenſu domini?*

QVæro, an feudum præſcribi poſſit? Hæc eſt 1
intricata quæſtio, propterea procedendo
per ſingulos caſus, dic, aut quæritur de præſcribẽ-
do directo dominio, vel per vnum dominum
contra alium, vel per priuatum contra domi-
num, & in hoc remitto te ad ea, quæ dixi infrà lib.
vij. §. præſcriptio. Aut quæritur de præſcribenda
conceſſione feudali, per priuatum contra domi-
num, & dico, quod ſi quis diuturno tempore.
id eſt, per decennium, poſſedit aliquam rem, vt
feudalem, præſumitur per talem curſum decen-
nij, præceſſiſſe ſolemnis conceſſio feudalis, vt di-
xi ſuprà quæſt. xix. verſic. Sed pone. Aut verò quę
ritur de præſcribendo titulo vaſallagij, per domi-
num contra priuatum, & non ſufficit curſus de-
cennij, ſed requiritur tempus xxx. ann. vt dixi in
alleg. quæſt. xix. in principio.

Si autem quæritur de præſcribendo vtili do- 2
minio contra dominum, puta, quia vaſallus ha-
bens feudum, illud alienauit, & ille in quem feu-
dum fuit alienatum, illud poſſedit, nunquid ſi po-
ſtea dominus velit recuperare feudum, tanquam
ſibi apertum propter alienationem ſine ſuo con-
ſenſu factam, poterit iſte vaſallus poſſeſſor feudi
opponere decurſam eſſe præſcriptionẽ? Reſpond.
quod alienatio eſt adeò nulla, quod non poteſt
feudum etiam longiſſimo tempore præſcribi. ita
colligitur ex text. in cap. Imperialem, ibi, nullius
temporis præſcriptione, de prohib. feu. alien. per
Frider. vbi hoc expreſsè tenet Andr. de Iſer. quem
ſequũtur communiter Doctores, vt ait Curt. Iun.
de feud. in quarta parte in vltima cauſa amiſſionis
feud. colum. j. verſic. Prima ergo, & in l. prima, in
final. verbis. C. de ſer. fugit. & licet glo. in capit. j. §.:
præterea. in verbo, Præſcriptione, de capi. Conra.
tenuerit, quod illa verba, nulla præſcriptione ob-
ſtante, non comprehendant præſcriptionem 40.
ann. tamen illa gloſſ. communiter reprobatur, vt
dicit Afflict. ibi, nu. 24. & ſeq. & ſic tene, quod poſ-
ſeſſio rei feudalis alienatæ irrequiſito domino,
non poteſt illam præſcribere contra dominum,
niſi concurrat tempus centum annorum: & ratio
eſt, Quia poſſidens, cui ius commune reſiſtit, non
eſt audiendus, etiam ſi alleget præſcriptionem, ni
ſi de legitimo titulo conſtet.

Sed quid inter priuatos, nunquid poterit vnus 3
priuatus contra alium præſcribere vtile domi-
nium ipſius feudi? Reſpond. ꝙ ſic, modò concur-
rant tempus 30. ann. & bona fides præſcribentis.
& ad hoc pariter allegatur glo. in d. §. præterea in
verbo Preſcriptione. Et dicit Pariſ. conſ. xv. nu. 13.
lib. j. ꝙ in hoc omnes Scribentes illam ſequuntur
Quam etiam opinio. atteſtatur eſſe communem,
idem Pariſ. conſ. xxvij. nu. 91. li. j. & conſ. j. nu. 123.
eo. vol. vbi dicit, ꝙ ita communiter concluditur,
& refert Balbum de præſcrip. pariter atteſtantem
hanc eſſe communem opin. vt ibi per eum.

Vt vides Doctores in hoc articulo variè lo- 4
quuntur: aliqui enim intelligunt illam glo. loqui
inter dominum & priuatũ, aliqui inter duos pri-

uatos, cùm tamen appareat eam loqui, quando priuatus opponit præſcriptionem contra dominum, aliàs enim non poſſet applicari ad illum tex. qui loquitur de reuocatione alienationum faciẽda per dominos. Quidquid ſit mihi placet hæc reſolutio, quam etiam credo eſſe magis communem, quod ſcilicet contra dominum non poſſit vtile dominium alienatum præſcribi ſpacio 30. nec 40. ann. ſed ſolummodo, per curſum centum annorum, ſed inter priuatos, quod currat præſcriptio feudi interueniente bona fide, cum ſpacio 30. annorum, cum aliis requiſitis in cap. primo. §. ſi quis per triginta, ſi de feudo defuncti, &c. Quæ concluſio non multum haberet difficultatis, vbi feudum perueniſſet in iſtum vaſallum, cum conſenſu domini. Secus autem ſi ſine domini conſenſu. Nam cum eo caſu prohibita ſit omnis alienatio, & præſcriptio rei feudalis, non videtur audiẽdus allegans præſcriptionem, ſiue agatur inter dominum, & priuatũ, ſiue inter priuatos. & ita videtur iudicaſſe conſilium Neapol. vt per Afflict. deciſ. ccliiij. Ego tamen prima facie ſentio contrarium: nam illa conſtitutio annullans omnem alienationem & præſcriptionem rei feudalis ſine conſenſu domini, fuit facta in fauorem domini, non autem in fauorem priuatorum. & ideò videmus, ꝙ alienatio feudi ſine conſenſu domini, licet ſit nulla, quo ad præiudicium ipſius domini, valet tamen in præiudicium agnatorũ, niſi intra debitum tempus illam reuocauerint, vt dixi ſuprà q. xlij. Meritò omni caſu crederem teneri poſſe, ꝙ inter priuatos vtile dominium feudi poſſit ſpacio triginta annorum præſcribi, vt ſuprà dixi.

QVAESTIO XLVI.

1 *Feudum an imputari debeat filio in legitimam?*
2 *Et quid ſi ſit ex pacto, & prouidentia?*

1 QVæro, nunquid feudum imputetur filio in legitimam? Reſpond. Hæc quæſtio poteſt dupliciter cõſiderari. Primò, an filius cui feudum defertur, puta, quia ex tenore inueſtituræ feudum ſpectet primogenito, teneatur illud imputare in legitimam, ſiue portionem ſibi contingentem ex hæreditate, ſeu bonis paternis. Secundò, an feudum ſit cõputandum in bonis defuncti, quando tractatur de aſſignanda legitima, ſiue eius ſupplemento, alicui ex filiis, cui non debeatur pars feudi, an autem ſit detrahendum, prout etiam detrahitur æs alienum, quod habebat defunctus. Dicunt ergo Doctores, ꝙ ſi feudum eſt paternum, ſcilicet acquiſitum ab ipſo patre de cuius hæreditate agitur, tenetur filius illud in legitimam imputare. Si verò feudũ prouenit ab auo, tunc ex quo cenſetur quid aduentitium, non debet imputari. & hanc concluſionem dicit eſſe communem Ruin. in repe. l. in quartam, poſt nu. 17. verſ. Prima concluſio. ff. ad legem Falcid.

Quæ quidem concluſio de plano procedit, vbi
2 feudum fuiſſet conceſſum patri ſimpliciter pro ſe, & hæredibus: quo caſu dicitur feudum hæreditarium, & proculdubiò eſt in legitimam imputãdum. Et ita ſentit Bartol. in l. j. §. nec caſtrenſe, nu. 6 ff. de collat. bonorum, & dicit eſſe communem ſententiam, Ripa in dicta l. in quartam, num. 178. & ſeq. Sed quid ſi fuerit conceſſum pro ſe, & liberis, quo caſu dicitur abſolutè ex pacto & prouidentia? Reſpond. quod nihilominus ſi eſt quæſitum à patre, debet in legitimam imputari, & de eo debetur legitima, ſecundùm magis communem opin. vt atteſtatur Alex. conſ. xxix. poſt num. 4. lib. v. dicens, quòd ita etiam eſt de mente Bartol. in d. §. nec caſtrenſe, ſi bene aduertatur, & ratio eſt: nam cum feudum acquiſitum à patre, diceretur feudum nouum, & ſic de eo pater liberè diſponere poterat etiam in extraneum, ſiue eſſet quæſitum pro ſe, & hæredibus, ſiue pro ſe, & filiis vt dixi ſuprà quæſt. xlj. verſic. Et hæc quidem, meritò filij illud habere dicuntur beneficio paterno, & ſic debent illud in legitimam imputare. Qua ratione etiam dicẽdum eſt, quòd ſi eſſet feudum ſimpliciter, & abſolutè hæreditarium, puta, quia eſſet quæſitum pro ſe & hæredibus quibuſcunque, vel pro ſe, & quibus dederit, eſſet proculdubiò imputandum in legitimam, & de eo detrahenda legitima, quia de huiuſmodi feudo iudicatur, vt de cæteris rebus hæreditariis, & allodialibus, vt ſæpius dixi, & hoc ſiue eſſet quæſitum à patre, ſiue ab auo, vel etiam ſuperiori aſcendente quia in vtroque caſu militat eadem ratio.

QVAESTIO XLVII.

1 *Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali?*

QVæro, nunquid vaſallus poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali? Reſpon. 1
quòd non: ita tenet Bar. in l. diuortio. §. ſi fundum, in fina. verbis. ff ſolu. matr. Et cum Bar. tenent omnes antiqui, & Moderni, vt dicit Iaſ. in d. §. ſi fundum, poſt numer. 3. verſic. Circa ſecundam. Licet enim vaſallus ſit dominus vtilis rei feudalis, non tamen eſt abſolutè, & irreuocabiliter dominus, quia poſt mortem tenetur feudum reſtituere ſucceſſori, qui ex tenore inueſtituræ vocatus eſt ad feudum, & hinc infero, ꝙ in caſu, in quo vaſallus poſſet abſolutè de feudo diſponere, puta, ꝗa feudum eſſet abſolutè, & ſimpliciter hæreditarium, vel quia eſſet feudum nouum, poſſet etiam incidere arbores fructiferas. nã cui licet quod eſt plus multò magis licere debet quod eſt minus. Et hæc omnia intellige, quantum ad præiudiciũ filiorum vel agnatorum, qui ſucceſſuri eſſent in feudo. Sed quo ad præiudicium domini directi, caueat vaſallus, ne malè verſetur in re feudali, quia ex ea cauſa poterit feudo priuari, vt dixi infrà quæſt. lvj.

QVAESTIO XLVIII.

1 *Vaſallus committens adulterium cum vxore domini priuatur feudo.*
Et quid ſi poſt mortem domini cum ipſa vidua ſtuprum committat?

TV ſcis, quòd vaſallus committẽs adulterium 1
cum vxore domini directi, priuatur feudo. text. eſt expreſſus in c. primo, §. primo, quib. mod. feud. amit. Quæro, quid ſi poſt mortem domini committat ſtuprum cum eius vxore vidua, an pariter ſit feudo priuandus? Reſpond. ꝙ ſic: ita tenet Andr. de Iſern. in d. §. primo. & eſt magis communis opin. vt dicit Io. Garo. in l. prima, C. de ſecund. nupt. in textu. nu. 61. Videtur enim ipſa adhuc eſſe in primo matrimonio. Propterea dicunt Doctores, quod ſi tranſiſſet ad ſecunda vota, & vaſallus cum ea coiret, non caderet à feudo, ceſſat

enim eo caſu ratio reuerentiæ, quam vaſallus domino præſtare tenetur.

QVAESTIO XLIX.

1 *Vaſallus tenetur infrà annum & diem à morte domini, petere renouationem inueſtituræ.*
2 *Et quid in militibus vaſallis?*
3 *Et an hoc tempus currat a die ſententia?*
4 *Et an currat impuberi?*
5 *Et an minor aduerſus lapſum huius termini poſſit petere reſtitutionem in integrum?*
6 *Et an requiratur ſententia declaratoria?*
7 *Et quid ſi dominus inueſtituram concedere noluerit?*
8 *Et quid ſi vaſallus eo tempore non poſſidebat feudum?*
9 *Et an vaſallus poſſit purgare moram?*
10 *Et quid ſi dominus poſt annum & menſem recepit vaſallum ad ſolita ſeruitia an cenſeatur illi remiſiſſe?*
11 *Et quid ſi dominus reliquerit plures hæredes, an teneatur vaſallus ab omnibus petere inueſtituram?*
12 *Et an ille qui prius habebit partem feudi, ſi aliam acquirat, teneatur pro ea nouam inueſtituram petere?*
13 *Et an iuramentum fidelitatis poſſit præſtari per procuratorem?*

1 MOrtuo domino, tenetur vaſallus intra annum & diem à morte ipſius domini, petere ab eius ſucceſſore renouationem inueſtituræ, & debitum fidelitatis iuramentum exhibere, aliàs priuatur feudo. Idemque ſi domino ſuperſtite vaſalus moriatur, tenetur eius filius intra dictum tempus idem facere, aliàs cadit à feudo. text. eſt expreſſus in cap. primo, in prin. quæ fue. pri. cauſa benef. amitt. & eſt communis concluſio, vt dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in xxiij. cauſa amiſſ. feud. Quæ tamen non ſeruatur in hoc ducatu Mediolani, vt ibi. Ratio autem huius concluſionis eſt, ſecundùm communiter Scribentes, vt dicit Curt. ibi. quia petere inueſtituram eſt ſignum deuotionis, & reuerentiæ, quam vaſallus domino debet. Ego verò alia ratione dicebam illud fuiſſe introductum, quia ſcilicet virtus iuramenti non tranſit ad hæredes, neque egreditur perſonam iurantis, ideò hæc renouatio iuramenti, & recognitionis fuit neceſſaria, ad hoc vt ſpecialius, & magis efficaciter ex proprio iuramento filius domino obligaretur. Nam licet vaſallus mortuus iuraſſet fidelitatem pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis adhuc eſſet neceſſaria renouatio iuramenti fidelitatis. & ita tenent communiter Cano. vt dicit Curt. Iunior. in d. quarta parte, in xxiiij. cauſa priuationis, verſ. Secundo extende, ſic etiam reſpectu ſucceſſoris in directo dominio, niſi ſpecialiter præſtetur iuramentum domino, & eius ſucceſſoribus, non obligatur vaſallus ſucceſſori, niſi renouetur iuramentum. Bene verum eſt, ꝙ ſi iuramentum fuiſſet præſtitum domino, & ſucceſſoribus, non eſſet neceſſaria renouatio iuramenti, ſed bene eſſet renouanda inueſtitura in ſignum recognitionis, vt ſcilicet vaſallus agnoſcat illum in dominum, & iſte illum in vaſallum. Ratio autem cur præfixum ſit tempus anni, & diei, non autem maius nec minus tempus, nulla poteſt iudicio melior aſſignari, quàm, quia ita moribus receptum eſt.

Intellige tamen illud, quòd dictum eſt de ter-
2 mino anni, & diei, quia locum habet ſolummodo in priuatis vaſallis. Milites autem vaſalli habent annum, & menſem. text. eſt expreſſus in cap. j quo tempore miles: & ita concludunt omnes Scribentes, vt dicit Curt. in d. xxiij. cauſa, verſ. Tertiò limitanda. Et dicit Aluarot. in d. capit. primo, poſt num. 7. verſic. Oppo. cum gl. quarta, quòd ita tenent Doctores communiter omnes.

Scias etiam, quòd hoc tempus non incipit cur- 3
rere, niſi à die ſcientiæ probabilis. ita tenet gloſ. in d. cap primo, in glo. ſecunda, quo tempore miles, quam omnes ſequuntur, vt dicit Molinæus in conſuet. Pariſ. feud. § primo, gloſſ. ſeptima, nu. 4. & ſic iſte annus à principio eſt vtilis, & poſt ſcientiam continuus. Addit etiam Molin. quod non currit, niſi à die hæreditatis aditæ, ſed hoc gl. illa non dicit, neque credo quod ſit verum, licet multi hoc teneant, maximè ſi eſſemus in feudo, quod agnatus, vel etiam filius poſſet habere, etiam ſi non eſſet hæres vaſalli vltimo loco defuncti. Proptereà ego dicerem, hunc annum & diem eſſe computandum, à die quo vaſallus adeptus eſt poſſeſſionem ipſius rei feudalis. & probabiliter ſciuit vel ſcire potuit ipſam remeſſe feudalem: & niſi hæc duo concurrerent, facilè eum excuſarem ab amiſſione feudi, ob non petitam inueſtituram.

Item, ſcias, quòd hoc tempus non currit impu- 4
beri. text. eſt in cap. ſi minori, ſecundum communem intellectum, ſi de feudo defuncti, &c. & ſic requiritur, ꝙ vaſallus ſit maior 14. ann. Sed quid in fœmina, nunquid hoc tempus illi currere incipiet, ſtatim poſt pubertatem, & ſic poſt 12. ann? Reſpond. quod non: ſed ſolùm poſt 14. ann. ſicut in maſculo. ita dicit Bald. in ca. Imperialem. §. præterea ſi quis nu. 2. de prohib. feud. alie. per Frider. cuius opi. ſequuntur cæteri Scribentes, vt ait Iacob. de feu. in verbo, Qui quidem inueſtiti, num. 45. Debet enim latior fieri interpretatio, vbi agitur de euitanda pœna priuationis.

Sed quæro, pone, ꝙ vaſallus minor xxv. ann. 5
non petierit huiuſmodi renouationem inueſtituræ. intra tempus debitum, nunquid poterit petere reſtitutionem in integrũ, aduerſus lapſum huius termini, à lege præfixi? Reſpon. ꝙ ſic. ita tenet glo. in d. §. præterea ſi quis, in verbo, Annis, & eſt communis opi. vt atteſtatur Brunus conſ. feudali. 100. nu. 1. & dicit Molin. in conſuet. Pariſ. feuda. § j. glo. vij. num. 2. ꝙ ita tenent omnes.

Item quæro, an ex hac cauſa non petitæ reno- 6
uationis inueſtituræ, vaſallus cadat ipſo iure à feudo, an autem requiratur ſententia declaratoria? Reſpond. quod requiritur ſententia. ita tenet Paul. de Caſtr. conſ. lxxxiiij. nume. 3. lib. ij. Et dicit Curt. Iun. conſ. ccxlij. nu. 11. quod ita tenent communiter Feudiſtæ. Hanc etiam opi. dicit eſſe magis communem, Soc. Iun. conſ. cxv nume. 22. libr. ij. Guido Papæ conſ. xxxviij. nu. 14. in fin. vide quæ dixi infrà quæſtio. lxij.

Sed quid ſi vaſallus intra debitum tempus pe- 7
tierit à domino renouationem inueſtituræ, dominus autem illam facere noluerit, nunquid hoc oberit vaſallo? Reſpond quod non. ita tenet gloſ. in capit. j. in gl. in fine, verſic. Quid ergo, per quos fiat inueſtitura, vbi plus dicit, ꝙ fortè dominus propter hoc priuabitur proprietate feudi. Et hãc opin. quod dominus hoc caſu priuetur feudi proprietate, omnes ſequuntur, vt dicit Guido Papæ

deciſ.clxviij.num.2.dicit etiam Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inueſtiti poſt num.40.ꝙ hæc eſt communis concluſio, quæ tamen mihi videtur nimis rigoroſa, tantò magis, cum pœna priuationis, ſecundùm communes regulas, nõ debeat imponi, niſi in caſibus à iure expreſſis.

8 Item quid ſi fortè vaſallus intra dictum tempus anni & diei non poſſideat feudum, an ſi non petierit inueſtituram, erit nihilominus feudo priuandus? Reſpon. ꝙ non. ita determinat Gulieſ. de Arimi. in l. ſolennibus. C. de rei vend. quem ſequuntur communiter Scribentes, vt ait Curt. Iun. in d. xxiij. cauſa. verſic. Septimo limitanda. Et pro hac opi. videtur facere text. in ca. j. per quos fiat inueſtitu. qui expreſsè loquitur in poſſidente. Vide tamen quæ dixi ſuprà q. lxxxij. verſic. Quæ autem.

9 Sed nunquid vaſallus, qui per annum & diem fuit negligens in petenda renouationẽ inueſtituræ, poterit breui tempore purgare moram ad exemplum emphyteutæ? Reſpondeo, quod non. ita tenet Bald. in d. cap. primo, in princip. nume. 3. quo tempore miles, cuius opin. cæteri ſequuntur vt dicit Iacob. in verbo, Qui quidem inueſtiti, nume. 37. Ego tamen, ſi caſus contingeret, facilè inclinarem in contrariam partem, quæ eſt æquior, & ex quacunque cauſa excuſationis admitterem vaſallum, ad purgandam hanc moram intra breue tempus, non obſtantibus argumentis, quib. Bald. mouetur, ad quæ faciliter poſſet reſponderi tanto magis præſuppoſito, ꝙ pœna priuationis hoc caſu non incurrat ipſo iure, ſed requiratur ſententia, vt dixi ſuprà verſic. Item quæro.

10 Sed pone, ꝙ dominus poſt annum, & menſem recipit vaſallum ad ſolita ſeruitia, & ſecundum vſum conſuetum, nunquid cenſebitur illi remiſiſſe hanc quaſi ingratitudinem? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet gloſ. in d. cap. primo, in verbo, Et menſem. Et in glo. fin. quo tempo. miles: & ita tenent communiter Doctores. vt atteſtatur Aluarot. in eod. cap. colum. iiij. quem refert Cur. Iun. in d. xxiij. cauſa, verſic. Sexto limitatur. & in d. conſ. cxlij. nume. xiuj. Hanc etiam gloſ. dicit eſſe communiter approbatam Alex. conſ. xiiij. poſt nu. 10. verſi. Ergo quæſtionem, lib. ij. Soci. conſ. lxvij. poſt nu. 19. ver. Sexto iſta, lib. tertio. Et hanc opinionem dicit eſſe communem Soci. Iun. in d. conſ. cxv. num. 12. lib. 2. Videtur enim dominus, illum recipiendo vti vaſallum, tacitè iuri ſuo renunciaſſe.

11 Quæro nunc in propoſito huius materiæ. Pone, dominus feudi deceſſit relictis pluribus hæredibus, nunquid tenetur vaſallus ab omnibus petere inueſtituram, & omnibus præſtare iuramentum fidelitatis? Reſpon. in hoc articulo variæ fuerunt opiniones: nam gloſ. in l. ſi cuius. §. j. qui in libro meo nõ eſt. §. ſed lex, incipiens, ſi vſuſfructus in verbo, Oportere, ff. de vſufructu, tenet, quod omnibus hæredibus domini faciendum ſit iuramentum fidelitatis. & hanc opinionem dicit eſſe communem Zaſius de feu. in ſeptima parte, verſ. Cæterum ſi dominus, dicens, quod illam cum Pyleo tenet gloſ. in cap. j. §. omnes filii, ſi de feudo defuncti, &c. Sed hoc iudicio meo fallitur, quia imò glo. in d. §. omnes, in fin. reſidet in alia opin. quod ſcilicet non tenentur facere fidelitatem, niſi vni, quam dicit eſſe communem Alberic. in d. l. ſi cuius, in princ. verſic. vltimo. Et hanc ſententiam, ꝙ nõ teneatur, niſi vni iurare, & quod ſit in electione vaſalli cui iuret, dicit Aret. in l. ij. ex his, in ſecundo notabili, ff. de verbo. oblig. quod ſequeremur in practica, quia eſt communis, quem refert, & dicit eſſe magnum verbum Iaſ. in l. de pupillo. §. ſi plurium, nu. 6. ff. de oper. no. nunc. dicit etiam Iacob. in verbo, Qui quidem inueſtiti, numer. 28. quod hæc ſententia, quod vni tantùm ex pluribus hæredibus ſit præſtandum iuramentum fidelitatis, tanquam magis communis, ſeruatur in practica. Hanc etiam dicit eſſe communem Apoſtil. ad Dec. in l. ea quæ in partes. ff. de regulis iuris Et dicit Molinæus in conſuet. feud. §. ii. gloſſ. iiij. num. 53. in fin. quod ita obſeruamus. Et ita etiam ſeruari in ſpecie apud germanos atteſtatur Zaſius in loco ſupra allegat. Ego ſemper vidi ſeruari, quod vaſallus vnum tantùm habet dominum, neque plures habere cogi poteſt, vt dicit text. in capit. Imperialem. §. Præterea ducatus, de prohib. feud. alien. per Frid. quia vt plurimum illi domini ſupremi, vel vnum ex pluribus filiis relinquunt hæredem in eorum titulo ſupremo, & iure ſuperioritatis, vel ſi plures relinquunt, adiudicant ſingulis ſuas prouincias, vel ciuitates, cum iure ſuperioritatis eis ſpectante, occaſione illius prouinciæ vel ciuitatis, ita quod quilibet eorum vaſallus, habitur. is eſt ſuum certum dominum, & nunquam vidi plures hæredes poſſidere tale ius ſuperioritatis pro indiuiſo, ſi tamen caſus contingeret, credo quod poſſet vaſallus ab eis petere, quod vnus tãtum ex ipſis ſibi aſſignaretur in dominum, & ſi id non facerent, poſſet deinde ipſe, quem mallet ex eis ſibi in dominum eligere, & ei iurare, iuxta cõmunem opin. de aqua ſuprà. Sed quod ipſe, nulla præcedente requiſitione, poſſit vnum ex pluribus, quem ipſe malit eligere, non credo eſſe in iure verum, neque ſeruari in practica, ſaltem in iſtis regionibus. tamen vbi ita ſeruaretur, non eſſet recedendum à communi obſeruantia.

Præthereà quæro, pone, quòd vnus agnatus 12
transfert partem ſuam feudi antiqui in alium agnatum habentem partem feudi, nunquid iſte tenebitur à domino petere inueſtituram pro ea parte quam de nouo acquiſiuit? Reſpon. aut iſte agnatus acquirit portionem alterius agnati per ius accreſcendi, puta, quia agnatus nondum agnita ſua portione feudi deceſſit, vel ob non petitam intra debitum tempus inueſtituram, illam amiſit? & hoc caſu non tenetur pro iſta portione facere ſe inueſtiri. Ex quo enim eſt potius augmentum, quàm noua portio, idem iudicari debet de augmento, quod de principali. Aut verò iſti duo agnati iam receperant à domino inueſtituram de eorum portionibus, & præſtiterant domino iuramentum fidelitatis, & hoc caſu acquirens partem conſocij, tenetur infrà annum & diem pro ea petere nouam inueſtituram: eſt enim noua portio, & ideò pro illa etiam eſt præſtañdum iuramentũ fidelitatis: & hæc diſtinctio traditur communiter per Scribentes, vt dicit Curt. Iun. in d. iiij. parte, in vltima cauſa amiſſionis feudi, in tertia regula, co. iij. verſ. Circa hanc tertiam. Quæ quidẽ mihi placet, quãtum ad hoc, vt vaſallus poſt factum excuſaretur: ſed ante factũ conſulerem ꝙ vaſallus, qui pro parte tantum fuiſſet à domino recognitus, & pro ea iuraſſet, quomodocunque ei noua portio

defer-

deferretur pro ea procuraret tempore debito recognoſci,& inueſtiri, & offerret nouum fidelitatis iuramentum pro ea domino præſtare.

13 Succeſſiuè quæro, an iuramentum fidelitatis poſſit præſtari domino à vaſallo per procuratorem? Reſpond.ꝙ ſic.Ita tenet Bal.in capi.primo.§.primo, numero 6.quo tempore mil.& eſt magis communis opi.vt dicit Iaco.in verbo,Qui quidē inueſtiri,nu.decimo.Quam'ego etiam ſequor dūmodò iſte procurator habeat ad hoc ſpeciale mādatum ab ipſo vaſallo,prout eſt de mente omniū. Scribentium in hac materia, & prout etiam dicit eſſe magis communem opinionem Iaco.in dicto verbo,Qui quidem inueſtiri,nu. vigeſimo ſecundo in fin.& ita vbique obſeruatur.

QVAESTIO L.

1 *Vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domini,an priuetur feudo?*

1 QVæro,an vaſallus alienans feudum ſine domini conſenſu,priuetur feudo? Reſpon.ꝙ ſic.dixi latè,ſuprà q.xxxj.

QVAESTIO LI.

1 *Vaſallus ceſſans per triennium à ſolutione penſionis an cadat à feudo?*

1 QVæro,aliquis habet feudum,pro quo tenetur præſtare certam penſionem,nunquid ſi ceſſauerit per biennium vel triennium à præſtatione huius canonis,vel penſionis,cadet à feudo, ad exemplum emphyteutæ? Reſpond. ꝙ non.ita tenet Specul.de locato.§.nunc aliqua verſ.lxxxv. Eſt communis opin.vt dicit Alexand.conſ.ix.nu.3.lib.iij.quem refert Marſ.ſingul.cccxlvj.magna profecto.& Caſſiodor.deciſio.ſecunda,de iureiurand num.6.licet in libro meo ambo illum corruptè ſub alio numero allegent.Hanc etiam dicit eſſe communem,Deci.in authentic. qui rem,num.7.C.de ſacroſanct.eccleſ.& conſ.cxxxviij.num.5. Curt.Iun.de feud.in quarta parte,in vigeſimatertia cauſa priuationis feudi, in quarta limitatione. Iaſ.in præludiis feudorum,nu.57.& ſeq.Hęc enim cauſa priuationis, non eſt à iure poſita in vaſallo. cùm ergo ita non ſit iure cautū,neque nos id dicere debemus, Eſt enim feud.de ſui natura cōceſſio gratioſa,& ſpecies beneficij, quod his caducitatis regulis recipientem non aſtringit.

QVAESTIO LII.

1 *Vaſallus non alens dominum,an priuetur feudo?*

1 QVæro,nunquid vaſallus non præſtans alimēta domino egeno, vel eum in carceribus, vel captiuitate exiſtentem liberare non curans, priuetur feudo? dixi ſuprà quæſt.xxiij. & xxiiij.

QVAESTIO LIII.

1 *Vaſallus faciens contra iuramentum fidelitatis priuatur feudo:*

Et quid ſi habeat feudum à pluribus, & delinquat tantum contra vnum?

1 TVtis, quod vaſallus qui delinquendo facit contra contenta in iuramento fidelitatis,poteſt feudo priuari.ita dicit gloſ.in capit.j.§ ſimiliter,in verbo, Sciens, quib. mod feud.amitt.quæ eſt communiter approbata,vt dicit Alexand.conſil.xviij.num.16.libro ſexto.Modò vnus vaſallus habens rem in feudum à pluribus, delinquit contra vnum ex dominis. Quæro,an cadat in totum à feudo, an autem pro parte tantum? Reſpond. quod cadit pro parte tātum.ita colligitur ex text. in cap.primo de vaſal.qui contra conſtitutionem Lothar. &c. & ita communiter dicitur, vt ait Alex.in l.communis,num.10.ff. de in ius vocan. Videtur enim ſolum pro parte deliquiſſe, ex quo eū tantū offendit, quē pro parte dūtaxat in dominū recognoſcit,& ideo vbi teneret feudū à pluribus in ſolidum, res non tranſiret ſine difficultate.

QVAESTIO LIIII.

1 *Vaſallus an poſſit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini?*

QVæro an vaſallus poſſit priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini? 1 Reſpond.ꝙ ſic.ita dicit gloſ.in cap.primo,in verbo.Concubuerit,qui.mo.feu.amit.& in l.j §.cùm patronus,in verbo,Cum inimicis.ff.de off.præfe. vrb.quas gloſſas ſequuntur communiter Doctores,vt ait Gratus conſi.primo,numer.8 r.libr.pri- res,vt ait Gratus conſi.primo,numer 8 1.libr. primo. Non enim videtur domino fidelis, qui cum eius inimicis amicitiam contrahit. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat,quando talis amicitia fuit per vaſallum contracta in perniciem domini, aliàs autē propter ſolam amicitiā contractā cum inimico domini ad alium effectū, non eſſet vaſallus feudo priuandus ita dicit gl.in cap.j.§. porrò,in verbo, Aſſalierit,quæ fuer.prima cauſa benefic.amit.& in c.j.in verbo, Scięter, hic poteſt eſſe tit.quib.mo.feud.amit.quā ſequuntur communiter Feudiſtæ.vt dicit Cur.Iun.de feu.in iiij.parte in xv.cauſa priuationis feudi.

QVAESTIO LV.

1 *Vaſallus relinquens dominū in prælio,an priuetur feudo?*

QVæro, an vaſallus relinquens dominum in prælio,priuetur feudo? Reſ.ꝙ ſic,ſi domin⁹ nō ſit mortuus,nec ad mortē vulneratus,text. eſt in ca.j.in prin.qui.mo.feu.amit.tenetur enim vaſallus dominum adiuuare.dixi ſuprà q. xxj. 1

QVAESTIO LVI.

1 *Vaſallus deteriorans rē feudalē, an poſſit feudo priuari?*

QVæro ſi vaſallus notabiliter abutatur re feudali,illam deteriorando,nunquid erit ſufficiens cauſa,vt poſſit feudo priuari? Reſpon.ꝙ ſic: & ita tenent omnes, vt dicit Molin. in conſuet. Pariſ.ſeu.§.lxxx.nu.166.moti exēplo emphyteutæ,qui propter deteriorationē poteſt à re emphyteutica expelli. Hæc tamen concluſio nunquam mihi placuit,quia argumentū de emphyt.ad vaſallū non procedit ad infligendā pœnā priuationis, vt dicunt omnes Doctores per me allegati §. in q lj.ideo niſi vaſallus diſſiparet, vel dilapidaret maiorē,vel meliorē partem rei feudalis,tenerem ꝙ non poſſet feudo priuari. Eſt enim feudū quaſi donatio,ſaltē reſpectu vtilis dominij,meritò non debet eſſe in ꝯſideratione etiam notabile detrimentum, ꝙ vaſallus faciat in re feudali, citra tamen præiudicium ipſius directi domini. 1

QVAESTIO LVII.

1 *Vaſallus ſciens imminere periculum domino,ſi eum non*

certiorauerit, an cadat à feudo?
2 *Et quid ſi non potuit illum certiorare?*
3 *Et quid ſi potuit obuiare periculo domini & non fecit?*

1 QVæro, nunquid vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſiue circa perſonam ſiue circa grauem iacturam bonorum, ſi dominũ non certiorauerit, poſſit feudo priuari? Reſpõ. ꝙ ſic: & de hoc eſt text. expreſſus in ca. primo, §. præterea, quæ fuerit prima cauſa bene. amitt.

2 Hæc tamen concluſio intelligenda eſt, vt procedat, quando vaſallus potuit dominum certiorare, & non fecit: aliàs autem ſi non potuit dominum certiorare, non eſt puniendus. ita colligitur expreſsè ex verbis illius text. dũ dicit quàm citius poteſt. Et ita concludit glo. ibi in verbo, Certiorare, quam dicit eſſe communiter approbatã Curt. Iun. de feu. in d. quarta parte, in xxvi. cauſa, ver. Secundo limit. Valde enim iniquũ eſſet, vt pro eo ꝙ quis abſque culpa facere omiſit puniretur.

3 Sed quid ſi tunc quidem cum ſciuit, non potuit certiorare, poſteà verò potuit facere reſiſtentiam, & obuiare huiuſmodi periculo, aut damno domini, & non fecit? Reſpon. ꝙ hoc caſu non eſt excuſandus à priuatione feudi: ita dicit gloſ. in d. §. præterea, in verbo, Certiorare. & ita ſublimitãt communiter Scribentes, vt dicit Cur. Iun. in dicta xxvi. cauſa, in fin. Videtur enim quodammodo conſentire delicto, qui cum poſſet, delinquere volenti reſiſtere, non reſiſtit. & licet regulariter quis non teneatur obuiare delicto, tamen quando id commodè facere poteſt, & ſine ſui periculo, vtique tenetur, vt dixi infrà libr. v. §. fin. quæſt. lxxxvij. verſic. Dictum eſt. & in propoſito huius concluſionis videnda ſunt quæ dixi in eadem q. lxxxvij. circa princip.

QVAESTIO LVIII.

1 *Vaſallus occidens ſeipſum, an priuetur feudo?*

1 QVæro, nunquid vaſallus occidens ſeipſum, priuetur feudo? Reſpond. quòd non: ita determinat Bald. in c. j. quib. mod. feu. ami. prout illum refert Iacob. de feu. in verbo, Dictique vaſalli promiſerunt, el primo, nu. 19. vbi dicit, ꝙ cæteri Doctores eum ſequuntur. Eſt enim hoc delictum vaſalli nullo modo concernens offenſionẽ domini, meritò propter illud non debet vaſallus neque eius hæredes feudo priuari.

QVAESTIO LIX

1 *Vaſallus an poſſit priuari feudo ſine cauſa?*
2 *Vaſallus negans tenere feudum à domino, illud amittit?*
3 *Et quid ſi neget tantùm partem, an cadat à toto?*
4 *Et quid ſi ſimpliciter negauit narrata prout narrantur?*

1 QVæro, an vaſallus poſſit feudo priuari ſine cauſa? Reſpond. quòd non etiam de plenitudine poteſtatis. & ita eſt communis reſolutio Doctorum, vt dicit Crauetta de antiqui. temp. in prima parte, ſectione prima, nu. 17. Cùm enim vaſallus ſit vtilis dominus feudi, nõ poteſt princeps, etiam Imperator, illud dominium ſine cauſa ei auferre, tanto magis, cùm feudum ſit contractus, & ſecundum communes regulas, princeps ex cõtractu obligetur, ſicut priuatus.

2 Vndecim autem cauſas propter quas poteſt vaſallus feudo priuari, vidiſti ſuprà in proximis quæſt. Adde ꝙ vaſallus negans tenere feudum à domino amittit feudum. tex. eſt in c. primo, §. vaſallus ſi feudum. ſi de feud. defunct. conten.

Sed quid ſi vaſallus neget tantum partem feudi, vel certa prædia, nunquid cadet à toto feudo, an autem tantum à parte negata? Reſpond. ꝙ cadat tantum à parte, vel re negata. ita tenet glo. in dicto §. vaſallus ſi feudum, in verbo, Scientia, Et licet Petr. de Cetuo tenuerit contrarium, ꝙ ſcilicet cadat à toto feudo, tamen eius ſententia ab omnibus Feudiſtis reiicitur, vt dicit Moli. in conſuetu. Pariſ. feud. §. xxx. numero 6. 3

Sed quæro, pone, vaſallus non negauit in ſpecie feudum, ſed litem conteſtando, negauit narrata, prout narrantur, &c. vt ſolet fieri, nunquid dicetur negaſſe feudum, ita quòd incidat in pœnam priuationis? Reſpon. ꝙ non, argumẽto eius, quod dicit Bar. in l. ſi dubitetur. §. ita demum, in fi. ff. de fideiuſſor. & ita tenet Iaco. de feud. in verbo, Dictiq; vaſalli, el primo, nu. 35. & ita practicatur, vt dicit Molin. in dicto § xxx. numero 8. 4

QVAESTIO LX.

1 *Quot teſtes requiruntur ad probandum ingratitudinem, ſiue feloniam contra vaſallum?*

QVæro, quot teſtes requirantur ad probandũ ingratitudinem, ſiue feloniam contra vaſallum? Reſpond. de hoc habemus text. expreſſum in c. i. quot teſtes ſint neceſſ. ad proban. &c. ꝙ requirũtur quinque, qui ſint omni exceptione maiores. Sed punctus eſt, quia Moli. poſt nonnullos alios dicit, quòd ille text. non eſt authenticus, & non ſeruatur. Tu dic, quòd imò eſt authenticus, & eſt lex. & pro lege ſeruari debet, & ita tenent omnes Scribentes, vt dicit Iacob. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, nume. 55 Et dicit Bertrand. conſ. cxv. nume. 31. lib. ij. in ſecunda parte, ꝙ ita tenent communiter Doctores. 1

QVAESTIO LXI.

1 *Vaſallus qui coactus aliquid fecit contra dominum, an debeat feudo priuari?*
2 *Et quid ſi illud fecit per metum?*

QVæro, vaſallus fecit aliqd. propter quod eſt feudo priuandus, nũquid ſi illud fecit coactus, debet nihilominus feudum amittere? Reſpond. ꝙ non. ita dicit gloſ. in cap. j. §. porrò, in verbo, Perdit, quæ fuer. prima cauſa benef. amit. quã ſequuntur communiter Scribentes, vt dicit Gratus conſ. v. nu. 13. libr. ſecundo. Non enim dicitur delinquere, qui aliquid coactus facit. 1

Sed quid ſi illud fecerit per metum? Reſp. ꝙ pariter excuſabitur. ita ſentit glo. in c. j. §. ſimiliter in verbo, Priuabitur, de conſuet. recti feu. quã ſequũtur communiter Doctores, vt ait Grammat. conſ. xiij. nu. 30. Quod tamen intelligo, vt procedat in iuſto metu, & qui cadit in conſtantẽ virum. Dico etiam, ꝙ ſi ceſſaret vis, aut cauſa metus, & vaſallus nihilominus perſeueraret in offenſione domini, tunc reputaretur voluntariè delinquere, & ideo non eſſet excuſandus à priuatione feudi? 2

QVAESTIO LXII.

1 *Vaſallus propter ingratitudinem vel aliam cauſam priuationis, an cadat ipſo iure à feudo, vel ſit per ſententiã priuandus?*

Quæro

1 QVæro, an caſibus, in quibus vaſallus incurrit pœnā priuationis feudi, priuetur feudo ipſo iure, an autem requiratur ſententia? Reſpond. quod regulariter non priuatur feudo ipſo iure, ſed poſt conuictam culpam, & ſic ſecuta ſententia. ita tenet glo. in c.j in verbo, Iure feudi, quib. mod feu amit. quę in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alexand. conſi. cxxiiij. num. 1. lib. j. Et eſt cōmunis opin. vt ait Cur. Iun. de feu. in quarta parte in vltima particula in prima dubitatione. Zaſ. de feu l. in decima parte in fi. primæ particulæ. Et dicit Molin. conſuet. Pariſ. feu. §. xxx. numer. 23 hanc eſſe communem, & verā omnium ſententiam, quod propter quamcūque cauſam amittendi feudum, ſiue propter negationem, ſiue propter non petitam inueſtiturā infra tempus debitum, ſiue etiam propter feloniā nunquam amittitur feudum ipſo iure, ſed tantū poſt ſententiam, excepto ſolo caſu alienationis & tradōnis factę, domino irrequiſito, quo caſu feudū amittitur, & ad dominū reuertitur ipſo iure.

QVAESTIO LXIII.

1 *Dominus recipiēs ſeruitia à vaſallo, an cenſeatur illi remittere caducitatem, quam prius incurrerat?*

1 QVæro, nunquid dominus, qui poſt ingratitudinem vaſalli recepit ab eo ſeruitium, cēſeatur illi remiſiſſe ingratitudinem, & pœnā? Reſpond. ꝙ ſi ignorabat vaſallum à feudo cecidiſſe, nō cenſetur illi remiſiſſe caducitatem. & hoc approbant communiter Doct. vt ait Gratus conſi. 2. li. 1. nā ignorantis nulla eſt voluntas. Si vero ſciebat eū cecidiſſe, tene, ꝙ cēſetur remiſiſſe niſi in receptione ſeruitii fuerit proteſtatus, ſe id recipere ſaluo iure caducitatis. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſupra q. xlix. verſi. Sed pone.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Ius priuādi vaſallū feudo, an trāſeat ad hæredes domini?*
2 *Et quid ſi culpa erat talis, propter quam vaſallus ipſo iure cecidiſſet à feudo?*

1 POne, vaſallus commiſit cām propter quā poterat feudo priuari, dominus autem priuſquam querelaret, deceſſit. Quæro nunquid ius priuandi vaſallum tranſeat ad hęredes ipſius domini? Reſpond. quod ſi dominus in vita non querelauit, tale ius non tranſit ad hęredes. Ita dicit gl. in c. j. §. j. in verbo, Concubuerit, quib. mod. feud. amit. & eſt communis Doctorum ſententia, vt dicit Cur. Iun. de feud. in iiij. parte in vltima particula. in ſecunda dubitatione. Hanc etiam ſententiā dicit eſſe communiter receptam Ripa in l. fin. nu. 237. C. de reuoc. don. Quæ tamen intelligenda eſt, vt procedat quando dominus ſciuit culpā vaſalli, & de ea conqueſtus non eſt, ſecus autem ſi non ſciuiſſet: nam eo caſu vtique tranſit ad hæredes. & hæc fuit doct. Iac. de Beluiſ. in d. §. j. quā omnes Doctores ſequuntur, vt ait Iac. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, num. 51. faciunt quæ dixi ſupra quæſt. præcedenti.

2 Sed quid ſi culpa erat talis pro qua vaſallus eſſet ipſo iure priuatus feudo? Reſpond. quod idē dicendum eſt: adhuc enim ſi dominus ſciens querelam non fecerit, ſed tacuerit, non tranſmittit ad hæredem ius reuocandi feudum. & ita tenent omnes Scribentes, vt dicit Molin. in cōſue. Pariſ. feud. §. xxx. nu. 127. in fi. nā concluſio Doctorum ſolūmodo fundatur in coniectura tacita mente domini, qui ex quo nō querelauit, videtur remiſiſſe. quæ pariter ratio militat ſiue ipſo iure, ſiue p ſententiā priuetur feudo. Et ideo vbicūque appareret de voluntate domini in cōtrariū, puta, quia reuocaſſet iniuriā ad animū, vel huiuſmodi, tenēdū eſſet, ꝙ trāſmitteret ius priuatiōis ad hęredes.

QVAESTIO LXV.

1 *Ius priuandi vaſallum feudo, an traſeat contra hæredes vaſalli?*

QVæro nunc quid econuerſo. Pone, vaſallus commiſit feloniam, vel aliquid aliud, propter quod ceciderit à feudo, ſed tamē priuſquā dominus querelam contra eum inſtitueret, deceſſit, nunquid poterit dominus huiuſmodi querelam proponere contra hæredē ipſius vaſalli, & eum feudo priuare? Reſpond. ꝙ nō niſi eſſemus in caſibus, in quibus vaſallus priuatur feudo ipſo iure, vel ex diſpoſitione iuris, vel ex forma pacti appoſiti in inueſtitura, tunc enim bene poſſet querela proponi cōtra hæredē. ita dicit Bal. in c. Imperialē. §. inſuper, nu. 7. de prohib. feudi. alien. per Frider. quem omnes ſequuntur, vt dicit Iaco. de feu in verbo, Dictique vaſalli, el j. nu. 53. circa fin. Quam opin. ego ſequerer, vbi delictum eſſet adeo notoriū & inexcuſabile, ꝙ nullo pacto negari aut defendi poſſet. Sed ſi egeret aliqua probatione, vel poſſet aliquo colore excuſari, mihi nunquam placuit, ꝙ feudum poſſet hoc caſu ab hærede vaſalli reuocari: eſt enim valde iniquum vt delicto mortui, qui ſe defendere non poteſt, agatur ad præiudicium hæredis, qui nō deliquit. Et cum ſemel iſte caſus in facto cōtigiſſet, ita cōſului. Dicebā etiam, ꝙ licet ille eſſet caſus, in quo vaſallus erat ipſo iure priuatus feudo, neque requirebatur ſententia, tñ ex quo agebatur cōtra hæredem, vel agnatum qui erat vocatus ex tenore inueſtituræ, nō poterat ab eo auferri feudū niſi præcedēte ſententia & proceſſu, ex quo iſte eſt tanquā tertius poſſeſſor: & tandem poſt lōgā litē res fuit compoſita, feudo remanente apud filium ipſius vaſalli, qui deliquerat.

QVAESTIO LXVI.

1 *Feudum priuato vaſallo, an aperiatur domino, vel agnatis?*
2 *Et quid in feudo nouo?*
3 *Et quid ſi ſit antiquum?*
Et quid in agnatis collateralibus ipſius vaſalli delinquentis?
4 *Et quid ſi feudū ſit cōceſſū pluribus æque prīcipaliter?*
5 *Et quid ſi vaſallus priuetur feudo, ex aliquo delicto non cōcernente directo perſonam domini?*
6 *Et an aperiatur omnibus agnatis indiſtincte*
7 *Et quid ſi priuetur propter alienationem ipſius feudi domino irrequiſito factam?*
8 *Et quid ſi priuetur ex eo, quod fuerit contumax in aſſociatione Imperatoris Romam proficiſcentis ad ſuſcipiendam coronam Imperii?*

QVæro. quando vaſallus priuatur feudo, cui aperiatur ipſum feudū, ſcilicet an domino, vel agnatis? Reſpond. Debes ſcire, quod quatuor modis principaliter feuda finiuntur, ſcilicet morte vaſalli, ſiue fine lineæ, Renunciatione, delicto, 1

& Alienatione. Si feudum finitur morte vaſalli, quia ſcilicet eius linea, ſeu progenies in ipſo deficiat, nulli dubium eſt, quod aperitur domino. An autem agnati proximiores vaſalli, defuncti poſſint petere ſe de ipſo feudo inueſtiri, dixi infra q. lxxxvij. Si finitur renunciatione vaſalli, cui eo caſu feudum aperiatur, dixi ſupra quæſt. xxxiiij. Reſtat ergo vt videamus quã do feudum finitur, delicto, vel alienatione cui applicetur: & hoc caſu ſecundum Doctores, diſtinguẽdum eſt inter ſpecies delicti: nam ſi culpa aut delictum propter q́ vaſallus priuatur feudo, eſt tale quod de directo offendat dominum, tunc feudum reuertitur ad ipſum dominum, excluſis filiis vel agnatis ipſius vaſalli delinquentis.

2 Et hæc quidẽ cõcluſio de plano procedit, quã do feudum eſt nouũ. Nam hoc caſu proculdubio aperitur domino, excluſis agnatis & deſcendentibus ipſius vaſalli & in hoc cõſentiunt omnes doctores, vt dicit Aluar. in c. j § denique, poſt nume. 8. verſi. Et prima concluſio, quæ fue. cauſa benef amit. Et dicit Iaco. de feu. in verbo, Dictique vaſalli. el primo, nu. 58. q́ hanc concluſionẽ communiter ſequuntur Doctores, dicit etiã Curti. Iun. de feud. in v. parte, in prima concluſione, q́ in feudo nouo hæc concluſio eſt per oẽs indifferẽter approbata, quẽ refert Pari. ↄſi. j. nu. 17. li. j.

3 Sed ſi feudum ſit antiquum tunc ſi quæratur de filiis, aut deſcendentibus ipſius vaſalli delinquentis. fere omnes in hoc conueniunt, quod eis excluſis, feudum reuertatur ad dominum, & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Alexan. cõſil. xxx. num 4. lib. vj. quod eſt duplicatum conſil. lx. lib. 3. Sed in agnatis collateralibus vaſalli delĩquentis, Doctores ſunt varii: nã multi tenuerũt q́ hoc caſu feudum non aperiatur domino, ſed agnatis. & ita tenuit And. de Iſer. in d. §. denique. Multi vero tenuerunt contrarium, quod ſcilicet etiam huiuſmodi feudum, hoc caſu aperiatur domino, non agnatis. & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt. Iun. in d. prima concluſione, quem refert Gratus conſi. ij. nu. 15. lib. j. Hanc etiam eſſe communem & veram doctrinam, affirmat Ioan. de Anan. conſi. xxxij. nu. 5. Dec. conſ. xliij. num. 30. Gozad. conſi. 84. num. 3. Hæc tamẽ opi. mihi nũquam placuit. Videtur enim iniquũ q́ vaſallus poſſit delinquẽdo excludere agnatos à feudo eis debito, virtute primæ inueſtituræ, abſque aliquo eorũ facto aut culpa. Nihilominus in in practica forte propter authoritatem Doctorum, illa obtineret.

4 Sed in omnem caſum iſta concluſio non haberet locum, quãdo tale feudum ita eſſet conceſſum: Titio, & eius hæredibus, vel de vno ad alterum reuertendo, vel Titio, Seio, & Caio. omnibus principaliter, vel in ſolidum, vel attentis meritis ſingulorum: nam his caſibus, ex quo vnuſquiſque de per ſe principal. conſideratur, vnius culpa aliis no. et. ita ſenſit Bal. in d. §. denique, nume. 1. quem poſt omnes ſequuntur, vt ait Iacob. in d. verbo, Dictique vaſalli, poſt nume. 58. verſi. Quarto limitabitis. Et poſt eum dicit Zaſius de feud. in x. parte, in ſecunda particula, concluſione quarta, verſic. Tertio fallit, quòd hanc doctrinam tenent communiter Doctores.

5 Aut vero vaſallus priuatur feudo ex alio delicto, vel culpa non concernente directo perſonã domini. & hoc caſu ſi feudum eſt nouum, applicatur domino, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Curti. Iun. in dicta quinta parte, in ſecunda concluſione. Si vero eſt antiquũ, reuertitur ad agnatos, non autem ad dominum. ita tenet Andr. de de Iſern. in d. §. denique. Et iſta concluſio eſt per omnes approbata, vt dicit Curt. Iuni. in d. quinta parte, in tertia concluſione. Hanc etiam eſſe communem opi. atteſtatur Alegand. in l. ſi finita §. ſi de vectigalibus. col. xv. ff. de damno infecto, prout illum refert Deci. conſilio cclij. poſt num. 6. licet ego non reperiam Alexand. ibi hoc atteſtantem. ita etiam dicit communiter teneri Præpoſitus in d. c. primo, §. penult. quem refert Zaſius, de feud. in dicta decima parte, in ſecunda particula, in quinta concluſione.

Sed quæro, an hoc caſu aperiatur omnibus agnatis indiſtincte. Reſpond. quod non, ſed excluduntur filii, & omnes deſcendentes, item etiam tranſuerſales agnati, intra quartum gradum. ita tenet Iacob. de Beluiſ. in capite primo, §. ſi vaſallus culpam, ſi de feudo fuer. contro. Et eſt communis opinio, vt dicit Ruin. conſi. xxiii. num. 32. libro quinto. Quæ opinio mihi ſemper viſa fuit datur, vt dixi ſupra, verſiculo, Sed ſi feudum. Tamen propoſitio, quod ſit vera, recipit vnam ſingularem limitationem, vt ſcilicet non procedat, niſi in feudo ſimpliciter recepto, quod aliqui appellant informe, puta: concedo tibi hoc caſtrum in feudum. Secus autem ſi feudum fuiſſet receptum à patre vel auo ipſius delinquentis, expreſſe, pro ſe, & liberis, vel ꝓ ſe, & filiis, vel huiuſmodi. nam eo caſu admittuntur indiſtincte omnes agnati, & filii ipſius delinquentis. ita tenet Cyn. in l. ij. C. de liber. eodem libro quem in hoc cæteri Scribentes ſequuntur, vt dicit Alex. in d. §. ſi de vectigalibus, numero viceſimonono. 6

Sed quid ſi vaſallus cadat à feudo, eo quid ipſum feudum irrequiſito domino alienauerit, nũquid hoc caſu feudum deuoluetur ad dominum an autem ad agnatos? Reſpon. in hoc articulo variæ fuerunt Doctorum opin. nam aliqui ſimpliciter dicunt, quod defertur domino, non autem filiis, vel agnatis. & hãc opinionem dicit eſſe magis communem Aret. conſi. xiiij. poſt num. 11. vet ſic. venio ad ſecundum, quem refert Socin. Iuni. conſilio lxxvij. numero 139. libro primo. Alii vero diſtinguunt inter filios & agnatos, & dicunt, quod factum vaſalli alienantis, irrequiſito domino nocet filiis, ſed non nocet aliis, agnatis. & hãc opinionem dicit eſſe communem Ruin. conſi. ccxiiij. num. 16. lib. j. & conſi. cxij. num. x. lib. iiij. Alii vero aliter diſtinguunt, ſcilicet inter feudum nouum, & feudum antiquum, & dicunt, quod ſi feudũ eſt nouum, reuertitur ad dominum: ſi vero antiquum, reuertitur ad agnatos. Et hanc opi. dicit Curti Iun. in d. v. parte, in quarta concluſione, quod tenet gloſſ. in capi. primo. §. hoc quoque, de ſucceſſio. feudi, quam dicit eſſe pro omnes approbatam. & hæc quidem diſtinctio ſatis bona ratione ſuſtinetur Nam in feudo nouo ex quacunque cauſa vaſallus eo priuetur, etiam ſi non concernat iniuriam domini, tamen ipſum feudum ſemper ad dominum reuertitur, excluſis deſcẽdentibus, & agnatis omnibus. & hæc eſt 7

clara

clara & expedita concluſio, vt dicit Cur. Iun. in d. quita parte, in ſecunda concluſione, ſubdens, ꝙ ab ea nullum Innenit diſcrepantem. Pro qua facit concluſio And. de Iſer. de qua ſupra pluries facta eſt mentio. maxime in quæſt. xlj. verſi. Et hæc quidem, quod ſcilicet de feudo nouo poteſt vaſallus ad ſui libitum diſponere in præiudicium agnatorum, ergo, & delinquendo vel alienando, poterit eis præiudicare. Secus autem eſt in fendo antiquo, in quo vaſallus non poteſt agnatis alienando aut delinquendo præiudicare, vt dixi ſupra. Ideo ſi illud alienet, non domino. ſed ipſis agnatis deferri debet. & hanc opin. quod ſcilicet deferatur agnatis, non autem domino, quam vt dixi tenuit glo. in d. §. hoc quoque, dicit eſſe veram & magis communem Bald. in d. c. primo. §. denique quæ fue. pri. cauſa beneſ. amit. prout illum refert Ruin. conſi. clxvj. nume. 5. lib. j. Ego tamẽ nõ reperio Baldum ibi atteſtari de cõmuni, licet dicat, quòd hæc opinio vera eſt. Hanc etiam opin. dicit eſſe magis communem. Ioann. Rayn. in capi. Imperialem. §. pœna, de prohib. feud. alien. per Frider. quem refert Iacob. de feud. in verbo, Et cũ pacto, de non alien. numero. 30. Alexand. conſil. xxx. numero 17. in fin. libro primo quod eſt duplicatum, conſilio ij. in quinto volum. quem refert Ruin. conſi. vij. num. 12. libr. j. & conſi. lxv. nu. 19. eod. volum. Curt. Iun. in dicta quarta concluſione, in fin. verb. Ruin. conſilio ſecundo, poſt numer. 2. libro primo. Zaſ. de feud. in decima parte, in ſecunda particula, verſic, Quarta concluſio, vbi dicit, quòd ita communiter tenetur. Et hæc cõcluſio, nedum habet locum, ſi talis alienatio facta ſit per vaſallum in actu inter viuos, ſed etiam ſi facta ſit per viam legati. & ita hanc opinionem dicit eſſe magis communem Alexand in dict. cõſi. xxx. num. 17. Hanc etiam opin. quod ſcilicet deferatur agnatis, ſequitur Socin. Iun. conſilio cxij. nume. 2. lib. 2. dicens iſtam eſſe communem, & veriſſimam concluſionem, quod feudum antiquũ alienatum per vaſallum ſine cõſenſu domini, nõ ipſi domino aperitur, ſed filiis aut agnatis ipſius vaſalli, vt ſic ipſi ſaltem poſt mortem alienantis poſſint illud recuperare. Quam concluſionem atteſtatur eſſe magis communiter approbatam idem Socin. Iun. in dicto conſi. lxxvij. num. 12. 1. li. conſi. cj. num. 6. lib. 2.

Ego alias in illa cauſa, de qua ſupra mentionẽ feci, conſului, ꝙ indiſtincte & ex quacũque culpa vaſallus feudo priuetur, tam alienationis, quã feloniæ, vel alia, ſi feudum eſt tale de quo vaſallus poſſit libere diſponere in præiudicium agnatorum, ſemper feudum aperitur domino, non autem filius, vel agnatis. Si vero vaſallus non poteſt de feudo in præiudicium agnatorum diſponere, nunquam feudum aperitur domino, ſed ipſis agnatis, quibus iam ex tenore inueſtituræ erat ius quæſitum Neque ſcio videre aliquam bonam rationem differentiæ, cur qui non poteſt mihi præiudicare alienando, etiam cum conſenſu domini, debeat poſſe mihi præiudicare alienando ſine eius conſenſu, vel aliter delinquendo: & text. in dict §. denique, poſſet euitari, tenendo, quod procedat ſolummodo in feudo antiquo informi, ſcilicet conceſſo ſimpliciter alicui nulla facta mentione filiorum, aut deſcendentium. Secus autem in feudo antiquo quod eſſet expreſſe ex pacto, & prouidentia. Et hæc opi. iudicio meo eſt verior, & æquior, licet forte propter communem opin. Docto. difficile eſſet illam ſuſtinere in practica.

8 Nõ omitto etiam, quod eſt vnus caſus in quo delictum ſiue iniuria non reſpicit principaliter dominum, & tamen vaſallus priuatur feudo, & feudum deuolultur ad dominum excluſis agnatis omnibus. Quando ſcilicet vaſallus requiſitus, vt aſſociet Imperatorem proficiſcentẽ Romam pro ſuſcipienda corona Imperii, fuit contumax & inobediens. ita dixit gloſſ. in cap. primo. §. fi. in glo. fi. de pace iuramẽt. firmam. licet in libro meo ſit ſub Rubrica de allodiis, & male. quam glo. ſequuntur communiter omnes Scribentes, vt dicit Cur. Iun. in d. quinta parte, in prima concluſione colum. ſecunda, verſi. Hanc primam. quam tamẽ ego non ſequerer in feudo antiquo, quod eſſet ex pacto, & prouidentia, vt ſupra dixi.

QVAESTIO LXVII.

1 *Ingratitudo prælati, an noceat Eccleſiæ?*

1 QVæro, an propter ingratitudinem prælati feudum conceſſum Eccleſiæ reuertatur ad dominum? Reſpond. quod ſic, ſolummodo tamen ad vitam ipſius prælati ingrati, & quatenus ſpectabat ad eius menſam, ita tenent omnes Scribentes vbique, vt dicit Moli. in conſue. Pariſ. feu. §. xxx. num 62. vbi etiam dicit, quod ita obſeruatur. & eſt iudicio meo ratione conſentaneum, ne Eccleſia & ſucceſſor ſine culpa ob alterius ingratitudinem damnum patiantur.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Dominus qui non facit iuſtitiã vaſallo, an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, nunquid dominus, qui non facit iuſtitiã vaſallo, priuetur proprietate feudi? Reſpond. quod ſic. ita tenet glo. in cap. primo. §. item qui domino, in verbo Iuſtitiam quæ fuit prima cauſa benefi. amitt. & illam glo. Doctores ſequuntur, vt dicit Iacob. de fend. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, num. 24. Ex quo enim ex tali cauſa vaſallus priuatur feudo, vt eſt tex. expreſſus in d. §. item qui domino, pariter etiam dominus debet proprietate priuari, quod tamen argumentum mihi non placet, vt ſæpe dixi.

QVAESTIO LXIX.

1 *Dominus negans inueſtire vaſallum de feudo, an cadat à proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus denegans inueſtire vaſallum, qui tempore debito petiit ab eo inueſtituram, cadat à proprietate feudi? dixi ſupra q. xlix. verſ. Sed quid ſi vaſallus.

QVAESTIO LXX.

1 *Dominus an teneatur iurare fidelitatem vaſallo ſicut vaſallus domino?*

1 QVæro nunquid dominus teneatur iurare fidelitatem vaſallo, vt vaſallus domino? Reſpond. quod non: & ita tenent communiter doctores, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Qui quidẽ inueſtiti, nu. 16. licet enim dominus æquiparetur vaſallo, tñ hæc æquiparatio nõ ſemp ꝓcedit,

vt in

vt in nonnullis exemplis ibi demonſtrat Leco. Cũ ergo nõ reperiatur iure cautum, quod dominus vaſallo fidelitatem iuret, neque nos id dicere debemus. & ita ſeruat totus mundus.

QVAESTIO LXXI.

1 *Dominus alienans vaſſallos inuitos in alium an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus alienans vaſallos inultos in alium priuetur proprietate feudi? dixi ſupra q. xxviij. verſic. Sed quæro.

QVAESTIO LXXII.

1 *Proprietas feudi, quã domin⁹ illa priuatur, cui applicetur?*

1 QVæro, quando dominus propter aliquam eius culpam priuatur proprietate feudi cui illa applicetur, an vaſallo, an ſuperiori dño, agnatis ipſius inferioris domini? Reſpond. quod in hoc variæ fuerunt opin. Doctorum, ſed gl. in c. primo in glo. prima, quali. do. feu. prop. priue. tenet. quod directum dominium conſolidetur cũ vtili. & ſic, quod applicetur vaſallo. Et dicit Syluan. de feudi recogn. quæſt. xxxij. quod hæc videtur receptior opin. Ego credo, quod hæc opi. nõ ſit vera, & forte etiam non ſit communis, neque obſeruetur in practica, & ideo ſemper tenui, ꝙ ſi iſte dominus habet alium dominum ſuperiorem, applicetur domino ſuperiori. niſi adeſſent agnati illius domini inferioris, qui eſſent vocati ad ipſum feudum ex tenore inueſtituræ: nam eo caſu crederem feudum ad ipſos deuolui. Si vero non adeſſent neque agnati, neque dominus ſuperior, bene poſſet procedere illa opin. quod ſcilicet conſolidaretur directum cum vtili. Et ſuperioribus annis cum quidam Marchio fuiſſet priuatus feudo, propter iniuſtitiam erga ſubditos, conſuluerunt multi Doctores, ꝙ feudum erat applicandum agnatis qui erant vocati ex tenore inueſtituræ, non autem Cæſari. & ita credo fuiſſe iudicatam per conſilium Cæſareum.

QVAESTIO LXXIII.

1 *Fœmina an ſuccedat in feudo?*

2 *Et quid ſi bona non ſint feudalia habent tamen annexã dignitatem, & iuriſdictionem?*

3 *Et quid ſi expreſſe ſint vocata fœmina in inueſtitura?*

4 *Et quid interſit, an inueſtitura concepta ſit per verba maſculi, & fœminis, vel maſculis cum fœminis?*

5 *Et quid ſi feudum fuerit à principio conceſſum fœminis?*

6 *Et quid in feudo empto?*

7 *Et quid in feudo pro quo nullum ſeruitium præſtatur?*

8 *Et quid ſi ſeruitium ita poſſit præſtari per fœminam, ſicut per maſculum?*

9 *Et quid ſi ſtatuto, vel conſuetudine introductum fuerit, vt fœminæ in feudis ſuccedant?*

1 QVæro, an fœmina ſuccedat in feudo? Reſp. quod regulariter non ſuccedit, tex. eſt in c. 1 §. hoc autem, de his qui feud. dare poſſ. & eſt communis regula, vt dicit Dec. conſi. cxxxix. verſic. ſed tamen. & ita moribus feudorum receptũ eſt, vt ait Zaſ. de feud. in 8. parte, verſi. Super ſecũda particul. Ratio autem quare fœmina reputatur inhabilis ad feudum, eſt quia non poteſt dominum iuuare, nec pugnam facere. ita dicit glo. in d. § hoc autem, in verbo, à ſucceſſione feudi, quæ in hoc eſt communiter approbata, vt ait Alexand. conſ. x. poſt nu. 6 lib. v. conſ. 98. nume 9. [illegible] Rui. in conſi. xviij. nume. 13. lib. j. quæ tamen ratio mihi plane non ſatisfacit, prout etiam non ſatisfecit ipſi glo. quæ propterea ſubdidit, quod fuit pro ratione voluntas.

Sed quære, quid ſi bona nõ ſint feudalia, habean. autẽ annexam dignitatem, & adminiſtrationem cum mero & mixto imperio, nunquid fœminæ erunt eorum capaces? Reſpond. quod non, ita tenet Barto. in l. 2. circa medi. ff. de reg. iur. & eſt communis opi. vt dicit Soc. iun. conſi. lxviij. num. 26. lib. j. Rui. conſi. [illegible] poſt num. 15. verſ. Solum igitur lib. j. Sed tamen quicquid ſit de iure, videmus de conſuetudine contrarium obſeruari, quia mulieres quotidie ſuccedunt in comitatibus, & aliis dignitatibus, & etiam in regnis.

Item quæro, quid ſi fœminæ expreſſe ſint vocatæ in inueſtitura quia ſic licet feudum conceſſum ſit pro maſculis, & fœminis? Reſpond. quod hoc caſu deficientibus maſculis fœminæ admittuntur & ita omnes communiter cõcludunt, vt dicit Parif. conſi. xij. num. 33. lib. j. & hoc modicã habet difficultatem. 2

Et in hoc propoſito aduerte ad vnum ſuper quo proxime dictus conſului, quod plurimum intereſt, an inueſtitura ſit concepta, pro maſculis, & fœminis, an autem pro maſculis cum fœminis, quia ſi feudum conceſſum ſit pro maſculis cum fœminis, veniunt ad ſucceſſionẽ feudi, maſculi, & fœminæ, ſimul, & ſemel, ſi vero ſit conceſſum pro maſculis & fœminis, venient ordine ſucceſſiuo, ſcilicet prius maſculi, deinde maſculis deficiẽtibus, fœminæ, ita dixit notab. Bald. in l. quoties, num. 5. C. de ſuis, & leg. & dicit Iaſ. in l. Gal. §. quidam recte, num. 32. ff. de lib. & poſth. quod ita tenent omnes. Et hanc opi. dicit eſſe communẽ Pariſ. in d. conſi. numero 17. & ſequenti, lib. j. 3

Præterea quæro, quid ſi feudum ſit maternũ, ſiue fœmininum, ſcilicet à principe conceſſum vni fœminæ, nunquid poſtea ad tale feudum etiã aliæ fœminæ admittentur? Reſpond. quod ſic, ita probat tex. in capit. j. de nat. ſucceſ. feud. Sed hoc intellige vt procedat vbi maſculi non extarent, & ita procedat tex. qui videtur aperte cõtrariari, in c. j. de benef. fœmin. ſecundum communem intellectum, vt dicit Cur. Iunior. de feud. in tertia parte principali, in prima regula, verſic. Secundo ſingulariter limitate, & Zaſ. de feu. in octaua parte, in ſecunda particula, verſic. Supradicta cõcluſio, ſubdens, quod ita tenẽt communiter Doctores. Et ratio eſt, quia ex quo tale feudum in fœminis originem habuit, non eſt inconueniens ꝙ ſucceſſiue etiam fœminæ ad illud admittantur. 4

Sed quid in feudo empto, nunquid fœmina ſuccedit? Reſpond. quod in hoc ſunt opini. inter Doctores, nam And. de Iſer. in d. ca. primo. §. hoc autem, tenuit, quod etiam in feudo empto fœminæ non ſuccedant, & hanc eſſe communem opi. atteſtatur Brun. conſi. feudali xviij. num. 9. Cõtrariam autem ſententiam, quod imo à ſucceſſione huiuſmodi feudi fœmina non excludatur, tenuit Odofre. in ſumma, qui poſſint ſuccedere in feu. & hanc dicit eſſe communem Deci. conſ. cccxc. nu. 7. Pariſ. conſi. iiij. nu. 39. lib. j. referens Curt. Iuni. ita atteſtantem d. prima regula, verſ. Sexto limitate. Et hæc opi. Odof. mihi magis placet, quã e- 5

tiam

tiam credo eſſe magis communem,& veriorem quia tenera tale feudum emptum non habet ꝓpriam naturam feudi, vt dixi ſupra quæſtion.16. verſ.Sed quæro.Quam tamen intelligo vt procedat,niſi ex inueſtituræ ipſius tenore eſſent expreſſe vocati maſculi, non autem fœminæ: nam eo caſu crederem fœminas eſſe excludendas, etiam ſi maſculi non extarent,principaliter enim in ſucceſſione feudorum attendimus tenorem inueſtituræ,in qua ſi ſolum eſſent nominati maſculi,appareret de mente concedẽtis, quod fœminæ nõ admitterentur.Addunt alii,quod ad hoc vt fœmina poſſit in feudo empto ſuccedere, duo requiruntur.Primum,quod feudũ fuerit iuſto pretio emptum.Secundũ,quod pro ipſo feudo nullum ſeruitium ſit præſtandum. & hanc dicit eſſe communem opinionem Socin.Iun.cõſi.lxv.poſt nume.16.verſ.Vel tertio, libro primo. Sed hæc declaratio in ſecundo requiſito mihi nõ placet, quia eam tenendo,redditur omnino ſuperflua,& inanis prædicta concluſio: nam fœmina ſemper eſt capax feudi,quando pro eo nullum ſeruitiũ præſtatur,ſiue ſit emptũ,ſiue non, vt ſtatim dicã.

7 Vlterius quæro,an mulier ſit capax feudi, pro quo nullum præſtatur ſeruitium?Reſpond.quod ſic:ita tenet Bal.in cap.primo.§.& quia,num. 19. qui fue.dare poſſ.& hanc opinio.dicit eſſe communem Cur.Iun.in d.prima regula, verſi. quinto limitate,prout illum refert Pariſ.conſi.4.numer. 19.li.j.& conſi.xij.nu.27.eo.vol.& conſ.24.num. 30.eo.vol.niſi tñ verba inueſtituræ repugnarẽt.

8 Item quid ſi feudum conceſſum ſit pro certo ſeruitio,quod ita poteſt præſtari per fœminam ſicut per maſculum,nunquid ad tale feudum fœmina admittetur?Reſpond.quod ſic:ita tenuit Iacob.de Belui.in capi.j.§.quinetiam, in titulo epiſcopum,vel abbatem, quem ſequuntur omnes Feudiſtæ,vt dicit Gozad.conſi.lvj.numero 18. Et eſt communis limitatio, vt dicit Cur.Iun.in d.prima regul.verſicu.Nono fallit.Et licet hæ duæ cõcluſiones forte in puncto iuris paterẽtur aliquã difficultatem,ex quo non ſola præſtatio ſeruitii eſt cauſa excludendi fœminas à ſucceſſione feudorum,tamen in practica non eſſet ab eis recedendum,niſi (vt dixi) verba inueſtituræ repugnarent, vel conſuetudo contrariam interpretationem recepiſſet,à qua,præſerim in cauſis feudalibus,nullo modo eſt recedendum, vt ſtatim dicã.

9 Sed quid ſi adſit conſuetudo in aliqua prouincia,vel ſtatutum diſponens, quod fœminæ poſſint in feudis ſuccedere, nunquid in ipſa prouincia fœminæ erunt ad ſucceſſionem feudorũ admittendæ?Reſpond.quod ſic,& ita communiter concluditur,vt ait Pariſ.conſi.xxj.num. 13. li. primo.Nam in ſucceſſione feudorum potiſſime attendimus conſuetudinem:cum enim feuda ipſa à principio introducta fuerint per conſuetudinem,merito debent etiam ab ipſa conſuetudine regulari.Sed pone ꝙ princeps vel Imperator velit diſpenſare,quod fœmina poſſit in feudo ſuccedere,quæro an poſſit hoc facere in præiudiciũ agnatorum,qui ſucceſſuri eſſent in feudo?Reſp. ꝙ non,& ita communiter concludunt Doctores vt dicit Socin.Iun.conſ.76.nu.18.lib.primo,non enim põt princeps auferre ius alteri quæſitũ,ſed dato ꝙ poſſet,tñ nõ dẽret hoc princeps facere.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *Filius exhæredatus an ſuccedat in feudo?*

QVæro, an filius exhęredatus poſſit in feudo ſuccedere?Reſp.ſecundum Iaco. Ardizo. 1
in ſumma de ſucceſ.feudi ſub Rubricel. an filius exhęred.ſucce.in feudo,quod ſi filius fuit iniuſte exhæredatus,poteſt in feudo ſuccedere,rumpendo teſtamentum per quærelam inofficioſi: ſi vero ſit iuſte exhæredatus, non ſuccedit in feudo. & hanc opinion.dicit eſſe communem Cur.Iun. de feud.in 3.parte principali,in materia ſucceſſionis dèſcendentium,q.3.quem refert Pariſ.conſi. 1.nu.7.lib.j.& in propoſito facere videtur quod dicit Zaſ.de feud.in octaua parte,verſicu.De exhæredato,quod eſt conſequentia in feudis recepta,ex quibus cauſis filius poteſt exhæredari, ex eiſdem poteſt etiam feudo priuari.cap.j.§.prædictis modis,quæ fuit prima cauſa bene.amit.Reſolutio huius quæſtionis pendet ab illa,nunquid filius poſſit feudum retinere ſine hæreditate paterna,propterea dic,Aut exhæredatio eſt nulla, & non eſt in conſideratione,Aut eſt valida.& tunc aut ſumus in caſibus,in quibus filius poteſt habere feudum,etiam ſi non ſit hæres patris & pariter exhæredatio non eſt in conſideratione quo ad ſucceſſionem feudi,aut ſumus in caſibus in quibus requiritur, ꝙ ſit etiam hæres ipſius patris, & tunc iſte filius iuſte exhæredatus non poteſt in feudo ſuccedere,Neque.§.prædictis modis, facit in propoſito, quia aliud eſt dicere, ꝙ dominus poteſt vaſallum feudo priuare, ex omnibus cauſis,ex quibus pater poteſt filium exhæredare, vt ibi,aliud eſt dicere,quod pater poteſt exhæredãdo priuare filium feudo,quia ſi eſſet feudum ex pacto,& prouidentia maiorum ſuorum acquiſitum,non poſſet vaſallus de eo aliquo modo in teſtamento diſponere,vt dixi ſupra q.xl.

QVAESTIO LXXV.

1 *Filii fratrũ in feudis an ſuccedãt in ſtirpes, vel in capita?*

2 *Et quid ſi vocentur ſine patruis?*

QVæro,Vltimo loco moriens reliquit nepotes ex multis eius fratribus prædefunctis, 1
nunquid iſti filii fratrum ſuccedent in capita, an autem in ſtirpes?Hæc quæſtio in aliis ſucceſſionibus ab inteſtato multum inter Doctores controuertitur,vt dixi ſupra li.tertio § primo, vbi tenui magis communem opin.eſſe quod ſuccedant in ſtirpes,& non in capita Sed quid dicemus in feudis?Reſpond. quod ſi iſti filii fratrum veniãt ad ſucceſſionem feudi ſimul cum patruo, ſcilicet cum fratre vaſalli defuncti veniunt in ſtirpes, & non in capita,idemque ſi veniant ad ſucceſſionem aui ſimul cum patruo,& hoc eſt indubitatũ ſecundum omnes,vt atteſtatur Aluarot.in c.j. in prin.num.2.de ſucceſ.feud.

Difficultas eſt quando vocantur ſine patruis, 2
& hoc caſu ſunt opin.inter Doctores,nam Iaco. Ardizo.in ſumma,tenuit,quod ſuccedant in capita,& dicit Bal.in d.auth.ceſſante,poſt nu.2.verſic.Sed hæc ratio.C.de legit.hær ꝙ ita cõmuniter determinatur,quẽ refert Iac.de feu.in verbo,Pręſentes,& recipientes,nu.13.Hãc ẽt concluſionẽ, ꝙ in feudis diuiſio fiat ſecũdũ capita,dicit cõiter teneri Raph.Cõmẽ.in auth.poſt fratres la ij.C.de legit.

legit.hære.& poſt eum Corn.ibi in final.verbis. Contrariam autem opin.ſcilicet, quod imo ſuccedant in ſtirpes,tenuit Bald.in c.primo.§.his vero,num.2.de ſucceſ.fratr.vel de grad.ſucceſſ. in feudo.& hanc opi.dicit eſſe cõmunem Præpoſ. in c.primo.§.& quia,de his qui feud.dare poſſ. ꝑ ut illum refert Ruin.conſi. viij.in final.verbis lib. primo.Sed ego non reperio Prepoſ.ibi, maxime, poſt num.73.vbi tractat hunc articulum atteſtari in ſpecie de communi opin.in materia feudali, licet ipſe teneat hanc opi.& referat etiã aliquos atteſtantes de communi opin. in ſucceſſionibus alliodialibus.Tamẽ reuera ego credo, quod Bal. in dict.auth. ceſſante errauerit,dicendo communiter determinari in feudis quod ſuccedant in capita,& ita eum deridet Barb.in conſi.ſuo poſito inter conſilia Alex.in iiij.vol.conſ.lv.nu.28.vbi dicit quod ſciret libenter,quis ſpiritus reuelauerit Bald.quod Docto.ita communiter tenent &c.Ego dico,quod ſi feudum eſſet hæreditariũ, procederet de plano ſecunda opi. ſcilicet, quod ſuccederent in ſtirpes,quam in hoc caſu videtur atteſtari eſſe magis communem Ruin.conſ.xxv. num.23.lib.primo,& intelligo ſimpliciter hæreditarium:nam tale feudum reputatur pars hæreditatis,& de eo,iudicandum eſt,vt de reliquo hæreditatis.Sed ſi eſſet feudum ex pacto, & prouidẽtia,vel abſolute vel mixtim,forte eſſet verior opin.Iacob.Ardizo.quia ad illud veniunt nepotes,non iure hæreditario,ſed virtute inueſtituræ, & ſic ceſſat fundamentum tenentium cõtrariũ. Hoc tamen abſolute pro nunc uõ affirmo, quia eget pleniori diſcuſſione.

QVAESTIO LXXVI.

1 *Filius,vel agnatus,an poſsit repudiare hæreditatem, & retinere feudum?*
2 *Et quid in feudo ſimpliciter recepto?*
3 *Et quid in feudo mixto?*

1 Pone aliquis vaſallus decedit relicto feudo & etiam relictis aliis bonis allodialibus ,quæro nunquid poterit eius filius vel agnatus retinere feudum,& repudiare hæreditatem,quæ forte eſſet onerata ære alieno?Reſpond.quod in hoc eſt differẽtia inter filium,& agnatum: nam agnatus poteſt repudiare hæreditatem vaſalli,& retinere feudum.Filius autem cogitur vel acceptare vtrũque,ſcilicet hæreditatem,& feudum, vel vtrunque repudiare.& de hoc eſt tex.expreſſus in ca.j. an agnat.vel filius.Et ſic in hoc ſunt deterioris cõditionis filii,quam agnati.Doctores multum laborant circa intellectum illius cap. Sed breuiter tu ſcis quod varia ſunt genera feudorum.Aut ergo feudum de quo agitur,eſt feudum nouum.& tene,quod ſiue ſit agnatus ſiue ſit filius, nunquã poterit repudiare hæreditatem,& retinere feudum,quia cũ vaſallus de huiuſmodi feudo poſſit libere diſponere,vt ſupra multoties dixi ,maxime in q.1.verſi.Et hæc quidẽ,ſucceſſor dicitur hẽre feudũ ex mero bñficio ipſius vaſalli acqrentis,& hoc ſiue huiuſmodi feuiũ ex tenore ĩueſti. ſit hæreditarium,ſiue ex facto & prouidẽtia,merito non poteſt repudiare eius hæreditatẽ,& feu-
2 dum retinere.Aut eſt feudum antiquum,ſed mere,& ſimpliciter hæreditarium, & pariter dicendum eſt,quod non poterit,neque filius,neque agnatus hæreditatem repudiare & retinere feudum,quia de huiuſmodi feudo idem iudicatur, quod de cæteris allodialibus bonis vaſalli,vt ſupra ſæpius dixi,Aut eſt feudum antiquum informe,ſcilicet receptum ſimpliciter nulla facta mentione filiorum neque hæredum. & hoc caſu dicendũ eſt,ꝙ habeat locum diſtinctio d.cap.vt ſcilicet filius non poſſit retinere tale feudum, & repudiare hæreditatem,agnatus autẽ poſſit. Et ita ab omnibus receptum eſſe atteſtatur Didacus lib.2.reſolutionum cap.18.poſt num.4.verſi. Primum ſimpliciter,& intellexi alias in Senatu concluſum fuiſſe,diſpoſitionem illius cap. non habere locum niſi in huiuſmodi feudo Informi.& ita tenẽdo ceſſarent fere omnes difficultates in hoc
articulo per Doctores excitatæ. Aut vero feudũ 3
antiquum eſt mixtum,ſcilicet hæreditarium , & ex pacto,& prouidentia,puta, quia eſt cõceſſum pro ſe,& hæredibus vel pro ſe,& filiis, & hæredibus,Et hoc caſu videtur,quod non poſſit habere locum diſpoſitio d.capitu. nam huiuſmodi feudum,ſiue ſit filius,ſiue ſit agnatus,non poteſt habere,niſi etiam ſit hæres,nã in vtroque qualitas requiritur,vt dixi ſupra in d.quæſt.9.verſic.Quãdoque,& tertio.Et propterea Andre.de Iſer.in d. cap.primo tenuit,quod diſpoſitio illius text. procedat etiam in feudo non hæreditario, & ſic abſolute ex pacto,& prouidẽtia,vt ſcilicet filius nõ poſſit illud retinere,repudiata hæreditate patris. & hanc opinionem dicit eſſe communem Curt. Iun.conſilio cxxxviij.numero 29.Brun. conſilio xxiiij.in princ.Didacus libro ſecundo reſolut.ca. 18.poſt num.4.vbi etiam verſiculo ſecũdo ſubdit,quod Salyc.& Imo.in locis, de quibus paulo poſt mentionem faciam,falſo teſtantur communem opinionem eſſe in contrarium.Bald. autem in d.cap.primo,numero octauo tenet contrariũ, ſcilicet,quod imo diſpoſitio illius capitu.ſolummodo locũ habeat in feudo hæreditario, vel ſimpliciter recepto , nõ autem in feudo abſolute ex pacto,& prouidentia,Et dicit Salycetus in l.ſecunda,numero quinto in fin.C.de liber. & eorum libe.quod ita ſe habebat communis opinio. Idem dicit Imola.in cap.ex parte, numero 29. de feud. quem refert,& ſequitur Iacob.de feud.in verbo, Ita quod ipſi inueſtiti,numero ſecundo, Et hanc ego ſequor, tanquam veriorem. Neque obſtat fundamentum tenentium contrarium, quia ſcilicet(vt ipſi dicunt)aliter intelligendo, diſpoſitio illius cap.eſſet eluſoria,ex quo in feudo hæreditario,ſiue ſit filius,ſiue ſit agnatus,ſemper requiritur,quod ſit hæres,ad hoc vt poſſit habere feudũ quia licet verum ſit , quod in tali feudo requiratur,quod volens ſuccedere ſit etiam hæres, non tamen eſt verum, quod requiratur volentem in tali feudo ſuccedere,eſſe hęredem vaſalli vltimo loco defuncti,ſed ſufficit,quod ſit hæres primi acquirentis,vt dixi in d.quæſtione 9.verſiculo. Sed quæro.& ſic diſpoſitio illius capitu. operabitur, quod in tali feudo pro ſe,& filiis,& hæredibus recepto,quod eſt hæreditarium,& ex pacto,& prouidentia,filius non poterit repudiare hæreditatẽ paternam,& retinere feudum. Agnatus autẽ poterit retinere feudum,& repudiare hæreditatem vaſalli,vltimo loco defuncti, modo alias poſſit ex aliqua parte eſſe hæres primi acquirentis. Et

hæc

hæc nota in practica, qa iste eſt notabilis, & quotidiana quæſtio.

QVAESTIO LXXVII.

1 *Ius accreſcendi, an habeat locum in feudis?*
2 *Et an in feudis conceſſis ab Imperatore?*
3 *Et quid ſi conceſſa ſint pluribus inſolidum?*
4 *Et quid in feudis conceſſis ab aliis Principibus?*
5 *Et quid in feudis antiquis?*
6 *Et quid ſit in diuiſionibus totum feudum obuenit vni ex fratribus, qui deinde acceſſerit ſine liberis, an accreſit fratri?*

1 QVæro, an in ſucceſſione feudorũ locum habeat ius accreſcendi? Hæc eſt quotidiana quæſtio & valde vtilis, Pro cuius reſolutione fac regulam, quod in ſucceſſione feudorum non habet locum ius accreſcendi. ita probat text. in c. primo, §. & quia vidimus, verſicu. Sin autem vnus, de his qui feud. dare poſſ. & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curti. Iun. de feud. in ſecunda parte principali circa finem in tertia dubitatione principali circa materiam acquiſitionis feudi. Nam feudum eſt contractus, vt dixi ſupra quæſtione ſexta: in contractibus autem non eſt locus iuri accreſcendi, vt dixi ſupra lib. tertio, §. ius accreſcendi.

2 Scias tamen in primis, quod ſecũdum aliquos, hæc concluſio non habet locum in feudo conceſſo ab Imperatore: nam in eo multi tenent, ꝙ habeat locum ius accreſcendi. Et hæc limitatio per eos colligi videtur ex tex. in l. vnica. C. ſi liberali. Imper. ſocius, lib. decimo, vbi Imperator generaliter ſtatuit, quod ſi quis ex his, quibus communiter aliquid ab eo donatum eſt nullo hęrede relicto deceſſerit, ad conſortem potius quam ad perſonam aliam, pars decedentis perueniat: de quo tex. dixi in dicto. §. ius accreſcendi. Sed punctus eſt videre, an diſpoſitio d. l. vnicæ, quæ ſimpliciter loquitur in donationibus Imperatoris, habeat locum etiam in feudis quæ communiter à principe aliquibus conceſſa ſunt: & in hoc variæ ſunt opin. Doctorum. Nam Bal. in l. vnica, numero 15. C. de cadu. tollen. tenet quod ſic, & hãc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in l. ſi mihi, & Titio, numero ſexto. ff. de verbo. oblig. & cõſi. cxvij. colum. 6. verſi. Et tenendo, libro quarto, & conſi. cxxxvj. nume. quarto, eodem volum. Cur. Iun. in dicta tertia dubitat. Gratus conſi. iiij. num. 14. lib. j. Socin. Iun. conſi. lxxiij. num. 22. & ſeq. lib. j. Contrariam tamen ſententiam, quod ſcilicet etiam in feudo à principe pluribus ſimul conceſſo, nõ habeat locum ius accreſcẽdi, tenuit Cyn. in l. vnica, circa fi. C. quando non peten. part. quem multi ſequuntur. quos recenſet Molin. in Apoſtill. ad Alexand. conſilio xxx. ſub num. 8. lib. primo affirmans, quod imò quid dixerint alii, hæc eſt crebrior opin.

3 Sed certè credo, quod prima opi. ſit magis cõmunis, & etiam verior, ꝙ ſcilicet in feudis à principe ſimul conceſſi habeat locum ius accreſcendi. Cùm enim in aliis conceſſionibus. Principiũ, ita reperiatur cautum de iure communi illi ſtandum eſt etiam in feudis, ex quo expreſſe non reperitur iure feudorum diſpoſitum in contrariũ. Quia tamen quæſtio non eſt ſine difficultate, ad euitandas opi. aliquando conſului, quod in inueſtitura apponerentur illa verba, & cuilibet eorũ inſolidum. Vbicunque enim inueſtitura conceſſa eſt duobus, & vnicuique, vel culibet eorum, eo caſu proculdubio vno deficiente, alter habebit totum. ita decidit Bal. in c. j. §. fi. nu. 4. de ſucceſ. feud. & eſt communis concluſio, quæ non habet contradicentem, vt ait Cur. Sen. conſi. xlix. num. 54. quem refert Bello. conſi. xx. nu. 3. Et dicit Sigiſmun. conſ. xv. feudali, nu. 4. ꝙ ita præcedens cõcluſio ab omnibus Doctoribus limitatur.

4 Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedere videtur, in feudo conceſſo ab Imperatore, de quo loquitur tex. in d. l. vnica C. de liberali. Imperat. vt ſcilicet in eo locum habeat ius accreſcẽdi. Sed quid ſi fuerit conceſſum ab aliis Principibus? Reſpond. quod idem dicendum eſt etiam in feudo conceſſo à regibus, ſecundum Bal. in c. primo, nume. 2. de duob. fratri. à cap. inueſtitu. & etiam ab aliis Principibus non recognoſcentibus ſuperiorem. & ꝙ diſpoſitio d. l. vni. procedat in quocunque Principe, qui ſuperiorem non recognoſcat, dicit eſſe communem ſententiam Curt. Sen. in d. conſi. xlix. poſt nu. 50. verſi. Modò ſic. & ita etiam communiter teneri atteſtatur Soc. Iun. in dicto conſi. lxxiij. nu. 7. & hæc opi. mihi placet. Quia quilibet princeps non recognoſcens ſuperiorem, habet in ſuo dominio idem ius, quod habet Imperator in toto orbe, vt dixi ſuprà libro, ſecundo, §. princeps.

5 Quando autẽ quis dicatur ſine hærede decedere, ad hoc vt in feudo ſit locus diſpoſitioni d. l. vnicæ, dixi in d. §. ius accreſcendi.

6 Secundò principaliter ſcias, ꝙ iſta concluſio quæ habet, ꝙ in feudis non habet locum ius accreſcendi, eſt intelligenda, vt procedat in feudo nouo. Nam in tali feudo verũ eſt, ꝙ non habet locum ius accreſcendi: & iſta eſt communis regula vt ait Pariſ. conſi. xvj. num. 2. lib. quarto. Gratus in dicto conſi. iiij. nu. 51. lib. primo. Sed quando feudum eſt antiquum, tunc inter deſcendentes à primo acquirente procedit ſucceſſio, non quidem ex iure accreſcendi, ſed ex iure inueſtituræ paternæ. ita colligitur ex tex. in c. j. vbi gl. in verbo, Patris vel aui, de feud. March. & eſt communis opi. vt dicit Alex. conſi. xxj. nu. 5. lib. v.

7 Sed pone duo fratres ſucceſſerunt in feudo paterno, & in diuiſionibus tale feudum obuenit totũ vni ex eis, qui deinde deceſſit ſine liberis, quæro nunquid feudum ipſum accreſcet alteri fratri? Reſpond. Bald. in l. vnica, num. 33. C. quando non pet. par. tenet, quod non accreſcet fratri, ex quo apud eum nulla portio feudi reperiebatur. Contrarium tamen opinionem tenuit Idem Bald. in l. prima, poſt num. 8. verſi. xj. quæritur. ff. de rer. diuiſ. & hæc opi. eſt magis communis, vt atteſtatur Aret. in l. qui Romæ. §. duo fratres, colum. penult. verſ. Pro deciſione huius quæſtionis. ff. de verbo. oblig. quem refert & ſequitur Ruin. cõſilio viij. poſt nu. 11 libro primo, & conſi. xj. num. 14. eo. volu. Ego credo Bald. in d. l. vnica bene dixiſſe, quod ſcilicet feudum alteri non accreſcit: nam in iure accreſcendi portio accreſcit portioni, non perſonæ, vt dixi in d. §. ius accreſcẽdi. Sed bñ verũ eſt, ꝙ frater hoc caſu nihilominus ſuccedit in feudo, licet nõ per ius accreſcendi, ſed tenore inueſtitu-

& ita procedit ſecunda opinio.

Sed quid ſi frater in diuiſionibus renunciaſſet omni iuri,&c.nunquid hoc caſu,non obſtante renunciatione,poterit venire, ad feudum, ſi frater ſine liberis deceſſerit?dixi j.hoc eo.li.§.renũtiatio.

QVAESTIO LXXVIII.

1 *Clericus vel monachus,an ſuccedat in feudo?*
2 *Et an ad hoc vt tranſeat perpetuo in Eccleſiam?*
3 *Et quid in feudis maioribus?*
4 *Et quid ſi præſtetur ſeruitium perſonale?*
5 *Et quid in clerico conſtituto in ſacris?*

1 QVæro, an clericus ſuccedat in feudo? Hæc quæſtio à Doctoribus ſatis confusè tractatur, non diſtinguendo caſus, in quibus poſſet in practica contingere: poteſt enim eſſe, ꝙ habens feudũ efficiatur monachus, aut clericus, vel ꝙ feudum ipſum ad aliquem iam clericum iure inueſtituræ, vel aliter deuoluatur. Dic ergo, ꝙ quando vaſallus efficitur monachus, aut ſeruitium, ꝙ præſtatur pro ipſo feudo, eſt reale, quia ſcilicet præſtatur res, vel pecunia, ſiue etiam eſt perſonale, quod tamen poteſt à clerico honeſtè præſtari per ſe, vel per idoneum ſubſtitutum. & tunc feudum durat, & tranſit in monaſterium, aliàs autem feudum non durat, ſed finitur, & ad dominum directum reuertitur, & ingreſſus à ſacramento fidelitatis abſoluitur. Et hanc diſtinctionẽ tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Salyc. in auth. ingreſſi, nu. 1 1. C. de ſacroſancta eccleſia, quẽ refert Affli. deciſ. cccxx. nu. 2. & 3. & Dec. in c. in præſentia, nu. 74. de probatio. & Cur. Iun. de feu. in ſecũda parte, tertię partis principalis, quæſt. decima. & Iacob. de feu. in verbo, Et quibuſcunque hæredibus, nu. 4. dicit etiam Alex. conſ. x. nu. 8. libr. quinto, ꝙ ita tenent omnes, quòd conſilium eſt duplicatum in conſ. xcviij. libro vj.

2 Quæ tamen opi. intelligenda eſt, vt procedat, nō ad hoc, vt feudum ipſum perpetuò remaneat apud monaſterium, ſed tantùm ad hoc, vt monaſteriũ illud habeat durante vita feudatarij, quoad commoditates ipſius feudi. ita dicit Bald. in capit. primo numer. 2. de milit. vaſal. qui arma bellica, &c. & in hac opin. non datur contradictor, vt ait Capyc. deciſ. x. num. 10.

3 Sed hæc concluſio mihi nunquam placuit, ꝙ ſcilicet feudum, tranſeat in monaſterium, ſi vaſallus efficiatur monachus: quia hoc eſſet diſtrahere monachos ab inſtituto ſuæ religionis, quod eſt ſeruire Deo, & abſtinere à negotiis & adminiſtrationibus ſecularib. propterea dicerem, quòd ſi ſupereſſent alij vocati ex tenore inueſtituræ, illi deberent ſuccedere in feudo, perinde ac ſi vaſallus eſſet naturaliter mortuus: & ſi iſti non ſupereſſent, quòd feudum reuerteretur ad dominum directum. Et licet gloſſ. in capitul. primo, §. primo, in verſic. Poſtpoſuerit, de feud. vel beneficio fœmi. abſolutè dicat, quòd hoc caſu feudũ ad dominum reuertatur, tamen illa gloſſ. debet intelligi, vbi agnati non ſupereſſent: vel vbi feudum eſſet nouum. & ita illam intelligunt communiter Doctores, vt dicit Curtius Iunior in dicta x. quæſt. in fin. Si tamen vellemus tenere communem opinionem, illa eſſet, iudicio meo, reſtringenda, vt procedat ſolummodo in feudis inferioribus id eſt, non habentibus dignitatem annexam. Sed ſi filius Regis, Ducis, Marchionis aut Comitis, efficeretur monachus, non crederem, quòd Regnum. Ducatus. Marchionatus, vel Comitatus acquireretur monaſterio. & ita etiam de facto ſeruari, atteſtatur Specul. de ſtatu monach. §. primo, numero 15. Saluo tamen ſemper iudicio ſanctæ matris eccleſiæ, cui in omnibus me ſubiicio.

De clerico autem non videtur dubitandum, 4 quin feudum capere poſſit: ſunt enim de hoc tex. aperti in capit. vtrum, & in capi. ex tranſmiſſa. de foro compe. & ita communi opin. obtentum eſt, vt dicit Zaſ. de feud. in quinta parte, circa fin. dicit etiam Card. in ca. j. §. & quia. poſt princ. de his qui feud. dare poſſ. quòd multi Doctores, & in ſpecie Martinus Lauden. ibi, inquiunt hanc eſſe communem opi. Quam tamen intellige, vt procedat, modò pro tali feudo præſtetur ſeruitium reale tantùm: nam eo caſu vtique clericus eſt capax feudi. & ita eſt de mente omnium, vt ait Ruin. cõſil. xlij. nume. 10. libro j. Sed ſi præſtetur ſeruitium perſonale, non modò clericus non ſuccedit in feudo ad eum deuoluto poſt clericatũ, ſed ſi poſt deuolutum feudum vaſallus efficiatur clericus, amittit feudum. Et hæc eſt verior, & magis communis opi. vt dicit Ruin. in dicto conſilio xlij. nu. 9 Sed hoc rurſus ego intelligo, vt procedat quãdo huiuſmodi ſeruitium perſonale non poſſet explicari per ſubſtitutum ſecundùm diſtinctionem de qua ſuprà in monacho dictum eſt. & ita dicit eſſe communem opi. Crauetta conſil. cccij. poſt nu. 10. verſic. Secundò reſpondeo.

Et hæc omnia de plano procedunt in clerico, 5 qui ſit tantùm primæ tonſuræ, & nõ in ſacris cõſtitutus. Nã talis proculdubiò ſuccedat in feudo. ita dicit Bald in c. j. §. qui clericus. nu. 7. ſi de feudo fue. controuer. quem ſequitur communiter Doctores, vt dicit Cur. Iunior in d. q. x. colum. penult. verſic. Secundò limita. Et hanc opin. quod clericus in minoribus conſtitutus non priuetur feudo, dicit teneri in practica iudicando & conſulẽdo, Barb. de præſtan. Card. in quinta quæſt. baſilica primæ partis, num. 5. quem refert Crauetta in dicto conſi. xxxiij. poſt num. 7. Cæterùm cõmuniter ſeruatur, ꝙ Epiſcopi & Cardinales retinẽt feuda in eis deuoluta iure ſucceſſionis, ne dignitas potius decrementum quàm incrementum eis attuliſſe videatur: & ſine controuerſia admittuntur ad præſtandum quodcunque ſeruitium per ſubſtitutum. Alij autem clerici, vel in ſacris conſtituti, vel etiam in minoribus ſi ſunt beneficiati, non retinent feudum, pro quo ſit præſtandum ſeruitium perſonale: ſi verò ſunt in minoribus conſtituti, & non beneficiati, admittuntur ad feudum ſicut merè laici. Et ita etiam videtur eſſe communis mens Doctorum in hac materia Scribentium à qua recedendum non eſſet in practica.

QVAESTIO LXXIX.

1 *Collaterales an ſuccedant in feudo?*
2 *Et quid in feudo nouo?*
3 *Et an ſuccedant vſque in infinitum?*
4 *Et quid ſi conceſſum ſit ſacerdoti pro ſe, & hæredibus?*

HAbes regulam in materia feudorum, quòd 1 quandiu ſunt deſcendentes ipſi in infinitum ſuccedunt. eſt text. in ca. primo, de ſucceſſ. feud. &

hæc

hæc concluſio eſt ab omnibus recepta, vt dicit Zaſ. de feu. in viij. parte, verſ. Secunda concluſio.

Si verò non extant deſcendentes, tunc admittuntur tranſuerſales agnati, progeniti à primo aſcendente. Eſt communis opinio, conſuetudine firmata, vt atteſtatur Zaſius in dicta viij. parte verſic. Tertia concluſio.

2 Sed quæro, an ſimpliciter, & indiſtinctè verum ſit, quòd collaterales in feudo ſuccedant? Reſpõ. quòd eſt diſtinguendum, tam reſpectu qualitatis feudi, quàm gradus agnationis. Aut enim loquimur in feudo nouo, & non ſuccedunt collaterales, niſi id expreſsè actum ſit. & ita tenet gl. in ca. ſi quis miles, in gl. vnica conſtitut. feud. Loth. &c. quæ glo. tenetur per communiter Scribentes, vt dicit Aluarot. in eodem ca. ſi quis miles, nu. 2. Et ideò, ſi duo fratres fuerint inueſtiti de feudo, pro ſe & filiis, &c. & vnus eorum decedat ſine liberis, ſuperſtite filio alterius fratris prædefuncti, portio iſtius fratris non pertinet ad dictum nepotem ſuperſtitem, quia ipſi fratres videntur proſpexiſſe ſibi tantùm, & vnuſquiſque eorum filiis ſuis, non autem filiis alterius fratris. & hanc dicit eſſe communem concluſionem. Curt. Sen. conſil. xlix. numero 11. Aut vero loquimur in feudo antiquo, & tunc bene procedit concluſio, ꝙ agnati collaterales in feudo ſuccedant.

3 Difficultas eſt, an ſuccedant ſolummodo vſque ad ſeptimum gradum, an etiam vſque in infinitum. Nam in hoc articulo videntur eſſe duo text. contrarij, quia in capit. j. §. & quia, de his qui feu. dare poſſunt, expreſsè videtur probari quòd agnati ſuccedãt, ſolummodò vſque ad ſeptimum gradum. text. autem in capit. j. §. de natu. ſucceſſ. feudi, videtur probare, quod ſuccedant etiam in infinitum. Sunt etiam inter Doctores variæ opin. nam Iacob. de Beluiſ. in cap. j. de feud. March. dicit, quod ibi agnati ſint deſcendentes primi inueſtiti, debent in infinitum ſuccedere in ipſo feudo, ex beneficio primæ inueſtituræ. & hanc opinionem, quod inter deſcendentes primi vaſalli, procedat ſucceſſio, etiam vltra decimum gradum, dicit eſſe communiter receptam Didac. libro tertio reſolu. c. quinto, poſt nu. 4. verſ. Quinto hinc Quidam autem Doctor antiquus, appellatus Ioannes Faſoli tenuit contraria opinionem, quod ſcilicet non admittantur collaterales vltra ſeptimum gradum ad ſucceſſionem feudi, & dicit Bald. in d. c. j. nu. 4. de feud March. ꝙ ita communiter tenetur, quem refert Iaſ. in l. certum, poſt num. 3. verſ. Secundò principaliter. C. vnde legi. & Socin. Iun. conſ. lxxvj. nume. 73. lib. j. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Mart. Laud. inter conſ. feu. Bruni conſ. cxix. poſt num. 8. Par. ſ. conſ. xxiij. nu. 262. libr. j. Mihi autem placet prima opin. ꝙ ſcilicet ſuccedant vſque in infinitum, & ſecundùm illam, ſi caſus contingeret, conſulerem, & iudicarem. Nam hoc caſu non poteſt propriè dici, ꝙ agatur de ſucceſſione collateralium, ſed de ſucceſſione aſcẽdentis, delata virtute primę inueſtiturę. & credo, ꝙ ita etiã indiſtinctè obſeruetur, maximè in feudis regalibus. & in ſpecie de corona regni Franciæ atteſtatur ita ſe habere conſuetudinem Boer. conſil. x. num. 16. vſque ad finem conſil.

4 Sed hic occurrit pulchra quæſtio, pone, Princeps concedit feudum alicui exiſtenti in ſacris, pro ſe, & hæredibus, certum eſt, quòd illud verbum, hæredibus, quod in materia feudali intelligitur de filiis, ſiue deſcendentibus, nõ poteſt hoc caſu verificari in filiis, quia talis conſtitutus in ſacris, niſi eos ſuſcepiſſet ante clericatum, non poſſet habere filios habiles ad ſucceſſionem feudorum. Nunquid ergo hoc caſu cenſebitur feudum cõceſſum etiam pro agnatis collateralibus ipſius inueſtiti? Reſpond. ꝙ ſic. ita dicit Bal. in ca. j. § Naturales, poſt num. 8. ſi de feudo fue. contro. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt. Iun. de feud. in tertia parte, in materia ſucceſſionis deſcendentium, in prima regula, quæſt. xvij. in fi. Quod nota, quia de facili quis reſponderet prima facie contrarium.

QVAESTIO LXXX.

1 *Fœmina ſemel admiſſa ad feudum, an poſtea ſuperueniente maſculo excludatur?*

2 *Et quid è conuerſo, an fœmina ſemel excluſa per exiſtentiam maſculi, ſemper remaneat excluſa?*

1 PONE, duæ ſorores nullis exiſtentibus maſculis, ſucceſſerunt in feudo, intellige in caſu in quo poterant de iure ſuccedere, de quo dixi ſuprà q. lxxiij. per totam quæſt. Modò vna ipſarum ſuſcepit filium maſculum. Quæro, an ille maſculus ſtante inueſtitura, quæ velit maſculos excludere fœminas, excludat etiam ſororem matris ſuę, quę ſemel admiſſa fuit ad feudi ſucceſſionem? Reſpond. Andr. de Iſer. in c. j. de eo qui ſibi, & hæred. ſuis, tenet, ꝙ illam excludat. Sed communis opin. eſt in contrarium, ſcilicet, quòd imò fœmina ſemel admiſſa ad ſucceſſionem feudi propter non exiſtentiam maſculorum, ſi poſtea maſculi ſuperueniant, non excludatur. & ita eſſe communem opinio. atteſtatur Aluarot. in dicto cap. j. nume. 5. quem refert Iacob. de feud. in verbo, Et fœminis, num. 17. Zaſius de feud. in octaua parte, in ſecunda particula, verſic. Sed quæras de caſu. Curt. Iun. in prima regula, tertiæ partis principalis, in xxviij. q. Nam lex regulariter non patitur, quod dominia rerum ſtent in ſuſpenſo, & ad hoc faciunt quę dixi ſuprà lib. j. §. ſtatuto. In caſu ſtatuti excludentis fœminas extantibus maſculis.

2 Sed quæro, quid è conuerſo, nunquid fœmina ſemel excluſa propter exiſtentiam maſculi, ſemper remanebit excluſa, ita quod etiam mortuo maſculo, qui eam excluſit, adhuc admitti nõ poſſit? ꝙ ſic, & ad hoc allegatur tex. in cap. j. §. quinetiam Epiſcopum, vel Abb. ſecundum intellectum Andr. de Iſern. quem communiter Doctores ſequuntur, vt ait Curt. Iun. in dicta prima regula, quæſt. xxvij. ſubdens, hanc eſſe communem opin. quæ tamen mihi ſemper viſa fuit dura, ſaltem quando agitur inter fœminam ipſam, quæ ſola ſupereſt ex progenie primi inueſtiti, & dominum. Bene poſſet procedere textus in dicto §. Quinetiam, & communis opinio, quando ageretur inter fœminam, & alium agnatum, in caſu, in quo maſculi, & fœminæ eſſent vocati in inueſtitura, ſecundùm gradus proximitatum, vt proximis annis contigit diſputari in quodam feudo in partibus Pedemontium, ſed quoad ipſum dominum, crederem abſolutè, quod exiſtente fœmina, licet per maſculum ſemel excluſa, quę eſſet ex vocatis in inueſtitura, feudũ ñ aperietur domino.

Nec facit argumentum, quòd ita etiam ſtatutum ſit in ſucceſſione bonorum allodialium, quia longa eſt ratio differentiæ: nam illa portio, à qua fœmina excluditur, ſtante ſtatuto, efficitur patrimonium maſculi excludentis, & incorporatur eius bonis, ita quòd non dicitur amplius agi de hæreditate illius aſcendentis, ſed ſucceſſoris. In feudis autem ſecus eſt. Nam vbi tractatur de vocatis inueſtitura, ſemper dicimus agi de ſucceſſione primi inueſtiti. Cogita.

3 Sed præſuppoſita communi opinione pro vera. Quæro, quid ſi ille maſculus excludens ſtatim moriatur? Reſpondeo, quòd hoc caſu fœmina eſt admittenda, & ita prædictam concluſionem limitat gloſſ. in d. §. Quinetiam, in verbo, non admittuntur, & dicit Curt. Iun. in dicta quæſt. xxvij. col. ij. verſic. Regenta igitur, ꝙ Doctores communiter ſequuntur hanc limitationem. Non enim videtur extitiſſe, qui ſtatim defecit.

QVAESTIO LXXXI.

1 *In feudis dignitatum, an requiratur noua conceſſio?*

1 QVæro, an in feudis dignitatum, puta, Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, requiratur noua conceſſio, ad hoc, vt deſcendentes inueſtiri in ipſis feudis ſuccedant? Reſpō. ꝙ de iure vtique requirebatur noua conceſſio, ex quo huiuſmodi feuda potius electione, quàm ſucceſſione obueniunt. & ita colligi videtur ex tex. in ca. j. de feudo March. Sed tamen conſuetudo contrarium vſurpauit, quia hodie in iſtis feudis ſicut in aliis habet locum ſucceſſio. & hæc eſt communis doctrina Doctorum, vt dicit Zaſius de feu. in octaua parte, verſiculo, Super tertio principali. hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Iaco. de feud. in verbo, Dux. verſic. Quid ſi rex, numer. 2. & ſequen. Intellige quando huiuſmodi feudum cōceditur alicui in proprietatem, aliàs ſecus, & intellige etiam, vt tranſeat ad primogenitum tantùm, & non ad alios hæredes. ꝙ ita quotidie obſeruatur, vt dicit Iacob. in loco præallegato.

QVAESTIO LXXXII.

1 *Filius naturalis an ſuccedat in feudo?*
Et quid ſi ſit legitimatus ad feuda?
2 *Et quid ſi talis legitimatus ſit ſpurius?*
3 *Et quid ſi legitimatio facta ſit a comite Palatino?*
4 *Et quid in legitimato per ſubſequens matrimonium?*
5 *Et quid ſi feudum receptum ſit pro ſe, & filiis legitimè natis?*

1 FIlius naturalis non ſuccedit in feudo, etiam ſi ſit legitimatus: tex. eſt expreſſus in cap. j. § naturales, ſi de feudo defuncti, &c. Sed quæro, quid ſi à Principe ſit legitimatus expreſsè ad feuda? Reſpond. quòd talis bene ſuccedit in feudo, & excludit cæteros agnatos remotiores. & ita dixit gloſ. in d. §. naturales, in verbo, Legitimi, quam dicit eſſe communiter approbatam, Pariſ. conſil. primo, numero 76. lib. ij. Ruin. conſilio xxxvj. numero 18. libro primo, Curt. Iun. conſilio cxxxvj. numero 1. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Boerius deciſ. cxxiij. numero 6. Curt. Iunior conſilio clxvij. numero 28. illam etiam gloſ. dicit eſſe per omnes communiter approbatam Curt. Iun. de feud. in tertia parte, in materia ſucceſſionis deſcendentium, q. xvij. in prin. ſubdenſq; ſecundum communiter Doctores, ſufficit quod Princeps legitimet in genere, ad ſucceſſionem feudorum, licet non exprimat in ſpecie: ad talia & talia feuda.

Et nota, ꝙ licet gloſ. in d. §. naturales, loquatur 2
tantùm de naturalibus ſimpliciter, tamen idem eſt etiā in ſpuriis, & in aliis illegitimis, ſecundùm omnes, vt dicit Cum. conſ. clxviij. nu. 4. vbi etiam ſubdit ꝙ ita quotidie de facto ſeruatur.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, 3
quando talis legitimatio eſt facta ab ipſo Principe, penes quem eſt plenitudo poteſtatis. Sed quid ſi facta ſit à comite Palatino habēte priuilegium legitimandi? Reſpond. ꝙ idem eſt dicendum, modò talis, omnes habeat in priuilegio expreſſam poteſtatem legitimandi ad feuda. Ita dicit Signorol. conſil. ccxx nu. 4. & ſequenti, & eſt cōmunis opi. vt dicit Pariſ. in d. conſ. j. nu. 123. lib. ij. Molin. in conſuet. Pariſ. feud §. viij. glo. j. num. 38.

Item quæro, quid in eo, qui eſt legitimatus per 4
ſubſequens matrimoniū? Reſp. ꝙ iſte vtique ſuccedit in feudo. Ita tenet Andr. de Iſer. in d. c. naturales. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus, el primo, nu. 18. in fi. ff. ad Trebel. quē refert Iaſ. in l. generaliter. §. cùm autem, poſt nu. 10 C. de inſtit. & ſubſtit. Hanc etiā eſſe cōem concluſionem atteſtatur Cur. Iun. cōſ. cxxxvj. nu. 1. Dec. conſ. clv. poſt nu. 3. quem refert Pariſ. cōſ. xiij. nu. 44. & ſeq. li. ij. vbi etiā refert Soc. idē atteſtari conſ. iij. nu. 2. lib. iij. quem tamen ego in libro meo non reperi hoc atteſtantem, licet in eo conſ. nu. 6. videatur tranſire cum hac opi. quā ego etiam ſequor, quia huiuſmodi legitimati fere in omnibus reputantur legitimi.

Sed quid ſi feudum ſit receptum pro ſe, & filiis 5
legitimè natis, nunquid talis legitimatus per ſubſequens matrimonium ſuccedet in feudo? Reſp. ꝙ ſic: & ita tenet Ab. in c. tanta, nu. 7. qui filij ſint legitimi, vbi etiā dicit, ꝙ ita tenent communiter Doctores: & eſt cōmunis opi. vt dicit Car. Alex. in d. c. tanta. Ripa in d. l. ex facto. §. ſi quis rogatus, el j. poſt nu. 48. quia vt dixi æquiparātur legitimè natis in omnibus, & per omnia.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *Extranei hæredes an ſuccedant in feudo?*
2 *Et quid ſi receptum ſit, pro ſe, & hæredibus?*

QVæro, an in feudo ſuccedant extranei hæ- 1
redes? Reſpond. Omne feudum quòd poteſt alienari ſine conſenſu domini, vel agnatorum, trāſit ad extraneos hæredes, quia de tali feudo idem iudicatur, quod de aliis bonis allodialibus, & ideò ſi feudum ſit nouum, ex quo poteſt liberè per vaſallum alienare interueniente conſenſu domini, vt dixi ſuprà q. xlj. verſ. Et hæc quidem, poterunt etiam in eo cum licentia domini ſuccedere extranei hæredes. Si verò ſit cōceſſum pro ſe, & hæredibus quibuſcunque tunc poterūt etiam ſine licentia domini in eo ſuccedere extranei. Idemque ſi ſit conceſſum pro ſe, & quibus dederit, poteſt enim de eo vaſallus liberè diſponere. Si verò feudum ſit ſimpliciter receptum, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, tunc ex prouidentia legis non vocantur ad feudum, niſi filij, & deſcendentes ipſius inueſtiti, vt dixi ſuprà q. ix. verſiculo, Sed quid dicendum: &

ideo

ideo in tali feudo extranei hæredes nõ ſuccedũt. Aut vero feudum eſt receptum pro ſe, & filiis, vel pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & deſcendẽtibus, & in hoc non eſt difficultas, quia extraneus hæres ad illud nõ admittitur. Aut eſt receptũ pro ſe, & filiis, & hæredibus, & idem eſt dicendum, ſcilicet, quod extraneus hæres non ſuccedat. ad hoc enim, vt quis in tali feudo ſuccedat, requiritur, ꝙ in eo vtraque qualitas concurrat, vt ſupra, in d. q. ix. verſicu. Quandoque, & tertio.

2 Sed quid ſi feudum ſit conceſſum ſimpliciter pro ſe, & hæredibus, nunquid in tali feudo admittentur extranei hæredes? Reſpond. quod licet in hoc articulo inter Doctores variæ fuerint opi. tamen tenẽdum eſt, ꝙ extranei hæredes in tali feudo non ſuccedant. & iſta eſt communis opi. vt dicit Bal. in l. etiam, in fine principii. ff. de ſolut. matrimo. quem refert Dec. conſi. clxxv. poſt nume. 3. verſi. Vlterius etiam, & conſi. cccxcv. num. 8. & Gozad. conſi. ix. num. 52. & Soci. Iun. conſi. cxij. nu. 8. li. ij. & conſi. lxxij. num. 26. li. j. Hanc etiam opinio. dicit communiter teneri Calderi. conſi. xv. ſub titulo de verb. ſignific. quem refert Gratus conſilio iiij. num. 32. lib. primo. Et dicit Pariſ. cõſi. ij. nu. 23. lib. primo, ꝙ tamen concludunt cõmuniter omnes. & dicit Socin. Iun. conſ. cviij. nume. 6. li. ij. ꝙ iſtud eſt communem dictum hãc etiam dicit eſſe communem opi. Gozad. conſil. xxvj. numero 30. & ratio eſt, quia verbum hæredibus, in materia feudali recipit à lege banc interpretationem, vt intelligatur ſolum de deſcendentibus. ita eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Rubeus conſi. 164. num. 13. Gratus conſ. xxix. num. 41. lib. ij. Berous, q. xvij. nu. 8. & dixi ſupra ſæpius.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Fiſcus an ſuccedat in feudo.*

1 QVæro, an fiſcus ſuccedat in feudo, & ſic an publicatis bonis vaſalli confiſcetur etiã feudum? Reſpond. quod non. ita tenet Bar. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, numero 3. ff. de damno infecto, & eſt communis opin. vt dicit Roma. in d. §. ſi de vectigalibus, quẽ refert Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo, præſente Caio, poſt num. 40. Alex. in eo. §. ſi de vectigalibus, nu. 30. Iacob. de feud. in verbo, Dictique vaſalli, el primo, nu. 61. & ſeq. Ruin. conſi. xxiij. nu. 31. lib. 5. Curt. Iun. cõſi. iiij. nu. 20. Rub. conſi. cxxxiiij. nu. 3. Boer. deciſi. cclxxxiiij. numero. 9.

Ego vero aliquando dicebam, in hoc propoſito conſiderari poſſet tria genera feudorum. Primum eſt, de quo vaſallus nõ poteſt libere diſponere ſine licentia domini, & ſine conſenſu agnatorum, cuiuſmodi eſt feudum antiquum ex pacto, & prouidentia. & tale feudum, etiam ꝙ vaſallus delinquat, & eius bona fiſco applicentur, nunquam venit in confiſcatione bonorum, cuiuſcunque generis ſit delictum: nam vt dixi ſupra quæſtio. lxvj. mihi ſemper viſum fuit iniquum, & abſurdum, quod vaſallus poſſit delinquendo præiudicare domino, aut agnatis, quibus non poſſet præiudicare alienando, & cum ad huiuſmodi feuda non admittatur, extraneus hæres, vt dixi quæſtio. proxima, ego nec fiſcus, qui hoc caſu habẽt loco extranei hæredis, quæ conſequentia apud me habet difficultatem. Quis autẽ hoc caſu præferatur in ipſo feudo, an dominus directus, an autem filii, vel agnatis? dicendum eſt, quod ſi quidẽ delictum eſt tale, propter quod dominus nõ poſſit priuare vaſallum feudo, ſemper præferuntur agnati. Si vero propter illud delictum vaſallus poſſet feudo priuari, tũc vt ſcias quis præferatur, vide quæ dixi ſupra in dicta quæſt. lxvj. Secundũ autem genus feudorum eſt, de quo vaſallus poteſt cum conſenſu domini libere diſponere, etiã in extraneum, in præiudicium filiorum, vel agnatorum. & huiuſmodi eſt quodcunque tenore feudum nouum, ſub quocunque tenore receptum ſit, vt dixi ſupra quæſt. xij. verſi. Et hæc quidem. & hoc caſu teneo quod ſi vaſallus delinquat, nullo modo feudum confiſcetur, ſed abſolute & indiſtincte conſolidetur vtile cum directo, & ſic applicetur domino, neque in hoc filii, aut agnati, q non poterant ad feudum venire, niſi ex perſona ipſius patris delinquentis, poterunt ius aliquod in feudo ipſo prætendere, ſed dominus iure ſuo, ex quo feudum eſt nouum, erit illis præferendus prout etiam eſſet, ſi vaſallus ſine conſenſu domini illud alienaſſet, vt dixit in dicta quæſtione 66. verſic. Sed quid ſi vaſallus, vel aliter eſſet feudo priuandus, vt dixi in eadem quæſtio. verſiculo, Et hæc quidem. Aut vero (& hoc eſt tertium genus feudorum) feudum erat tale de quo vaſallus, tam in preiudicium domini, quam in præiudicium agnatorum, poterat libere diſponere, puta, quia erat cõceſſum pro ſe, & quibuſcũque heredibus vel pro ſe, & quibuſcunque daret, &c. quæ omnia feuda poſſunt ſine domini licentia, in quoſcunque etiam extraneos transferri, vt ſupra ſæpius dixi, & tunc aut fiſcus, cui reliqua bona vaſalli applicantur, eſt idem qui & domini directi, proculdubio tenendum eſt, quod etiam feudum vna cum reliquis bonis vaſalli applicatur. Aut vero eſt alius fiſcus diuerſus à fiſco domini directi & tunc aut delictum pro quo bona vaſalli confiſcantur, eſt tale, propter quod dominus poteſt vaſallum feudo priuare. & hoc caſu dominus directus præfertur, & feudum illi applicatur. Aut nõ erat tale, propter quod poſſet feudo priuari, & tunc præfertur alius fiſcus, qui tanquam hæres extraneus, ita in ipſo feudo, ſicut in aliis bonis vaſalli delinquentis ſuccedere poteſt: & licet hæc prima facie videatur noua diſtinctio, tamen ſi recte ponderentur rationes & auctoritates Doctorum in hac materia Scribentium. reperies, quod iſta eſt mera veritas.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Fideicommiſſarius an ſuccedat in feudo?*

2 *Et quid in feudo hæreditaria?*

3 *Et quid ſi fideicommiſſarius ſit ex vocatis in inueſtitura?*

QVæro, nunquid fideicommiſſarius ſuccedat in feudo, & ſic, an feudum veniat in reſtitutione fideicommiſſi? Poteſt autem caſus in facto proponi, puta, quia vaſallus habens plures filios, rogauerit vnum ex eis, vel plures, vt patrem ſuã reſtituãt vni ex eis, vel plures, vt partẽ ſuã reſtituãt vni ex ipſiſmet filiis, vel alicui extraneo, vel agnato, an talis grauatus fideicõmiſſo teneatur reſtituere, ẽt partẽ ſuã feudi, illi, cui reliquũ hæreditatis grauatus eſt reſtituere? Reſpõ. quod te- 1

gulariter feudum non veniunt in reſtitutione fideicommiſſi.ita tenet Barto.in l.ſi patroni,in princip.num.3.ff.ad Trebell.& ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in l. ex facto. §. ſi qs ita.nu.17.ff.ad Trebe.Et eſt communis opi.vt dicit Curt.Iun.conſil.clxxj.num.10.Et dicit Iaſo.in prælu.feud.nu.46.ꝙ ita cōmuniter concluditur.

2 Scias tamen in primis, ꝙ hæc concluſio intelligenda eſt,vt procedat in feudo ex pacto & prouidentia,ſecus autem in hæreditario. Nam illud tranſit etiam in fideicōmiſſarium & ita ſolet cōmuniter diſtingui. vt ait Curt.Iun.de feud.in iiij. parte,in materia alienationis feudi q.xxx. verſic. Secunda decidi poteſt,quem refert Pariſ.conſil. ſecundo nu.43.lib.j.& conſi.iij.nu.27.eod. volu. Sed hoc intelligo in feudo ſimpliciter & abſolute hæreditatio,quod vt ſæpius dixi tranſit in extraneos hæredes,& poteſt libere alienari. Secus autem in hæreditario mixto.& ita in propoſito atteſtatur eſſe magis communem opi.Socin.Iuni.conſi.lxxij.nu.22.lib.j.

3 Item ſcias,quod concluſio non habet locum quando fideicommiſſarius eſſet ex comprehenſis in inueſtitura,& ſic eſſet habilis ad ſuccedendum ex tenore ipſius Inueſtituræ:nā eo caſu feudum venit in reſtitutione fideicommiſſi, & iſta limitatio videtur communiter approbata,vt dicit Soc.Iun.in d.conſi.lxxij.nu.6.lib.j. Quam tamen non ego credo veram ,niſi quatenus ageretur de præiudicio domini cuius non intereſt apud quem ex vocatis ſit feudum, ſed ſi fideicommiſſarius eſſet ex remotioribus agnatis, non video cur non poſſet proximior agnatus talem reſtitutionē impedire. Propterea iudicio meo hæc quæſtio poteſt ita diffiniri, vt dicamus, quod in caſibus in quibus vaſallus pōt de feudo teſtari,in illis poteſt etiam de feudo facere fideicommiſſum.Quando autē poſſit teſtari , dixi ſupra q.xl.

QVAESTIO LXXXVI.

1 *Inſtitutus in re certa, an ſuccedat in feudo?*

1 QVæro,vaſallus habens plures filios , Inſtitutus in re certa,nunquid iſte filius inſtitutus in re certa, ſuccedat æqualiter cum aliis vniuerſaliter hæredibus inſtitutis? Reſpond ꝙ ſic.ita allegatur tenuiſſe Bar.in l.iuriſiur.§.ſi liberi,nu.6. ff.de oper.libert.qui tamen loquitur in emphyteuſi,& dicit Curt.Iunior.de feud. in ſecunda parte,primæ partis,tertiæ partis, principalis. qō.v. ꝙ ita decidunt communiter Doctores.Dicit etiam Didac.lib.2.reſol.cap.xviij.nume. 5.quod in hoc Doctores communiter cōſentiunt.Hæc quæſtio iudicio meo pendet a b illa, an vaſallus poſſit de feudo teſtari,de qua dixi ſupra q.xl.

QVAESTIO LXXXVII.

1 *Finito feudo,an ꝓximiores ipſius vaſalli ſint inueſtiēdi?*

1 QVæro,fuit conceſſum feudum Titio, vſque in quartam generationem.Modo finita eſt quarta generatio. Titii,nunquid poterūt filii,vel proximiores agnati vaſalli , vltimo loco defuncti,petere ſibi confirmari feudum? Reſpon. ꝙ ſic, & ſi non fiat refirmatio,fit eis iniuria,& ideo poſſunt appellare ad ſuperiorem,vt cogat,ꝙ refirmatio fiat.& hæc eſt famoſa doctrina Bar.in l.j.§.per mutitur.ff.de aqua quotid.& æſtiua.& eſt cōmunis opi.vt dicit Ruin.conſi.xij.num.18.& ſeq.lib. j.Cur.Iun.de feud.in ſecunda parte principali, in j.particula, quæſt.xv.Sed hoc nunquā vidi in feudis ſeruari in practica,& forte durum eſt obtinere,licet in emphyteuſi aliquando viderim iudicari ſecundum illam doctrinam Bar.Vide quæ dixi ſupra hoc eod.lib.§.emphyteuſis.q.xliij.

QVAESTIO LXXXVIII.

1 *Finito feudo,cui remanere debeant melioramenta?*
Et an ſit in electione domini,pati quod ædificium tollatur vel ſoluere eius æſtimationem?

2 *Et an eo caſu æſtimandus ſit valor ædificii,vel ipſa materies tantum?*

3 *Et an incrementum contingens in re feudali ſit vaſalli, vel domini?*

4 *Et quid de ſeruitutibus, quas vaſallus precio acquiſiuit ad beneficium rei feudalis?*

5 *Et an habens caſtrum in feudum ſine iuriſdictione,ſi acquirat iuriſdictionem accreſcat feudo?*

POne,finita eſt inueſtitura feudalis,vel per cur 1
ſum temporis,vel per generationem finitam vel aliter,abſque tamen dolo,vel culpa ipſius vaſalli.Quæro,cui remanere debeant melioramenta facta ſuper ipſa re feudali? Reſpon.ſi ipſa melioramenta ſunt facta, induſtria ipſius vaſalli , puta quia domum fabricauit in re feudali, vel huiuſmodi,eo caſu talia melioramēta ſpectant ad ipſum vaſallum.& hanc concluſionem ſequuntur omnes Doctores,vt dicit Aluarot.in c.j.§. ſi quis de manſo,poſt nu. 5.de controuer.inueſt. Erit tamen in hoc electione domini, vel ſoluere vaſallo æſtimationem ipſorum melioramētorum,vel pati, ꝙ ædificiū tollatur. de hoc eſt text. expreſſus,in c.j.§. vaſallus,in titulo,hic finitur lex.

Sed quæro,nunquid erunt æſtimanda melio- 2
ramenta iuxta valorem ædificii conſiſtētis,an autem debeāt æſtimari rudera, & materies,quæ ex ipſo ædificio diruto vendi poſſet? Reſpond.Bald. in d.§.ſi vaſallus,nume.4.in ſimili quæſt.tenet, ꝙ debet æſtimari valor ipſorum melioramentorū, non autem ædificii diruti,& ſubdit, quod ita ſeruat conſuetudo.idem etiam dicit Bal.in auth. excipitur,poſt num.2.C.de bonis quæ liber. quem refert Molin.in conſuet.Pariſ.feud.§.j.gl.v. num. 98. Reperio tamen Beroum quæſt.xcvj.poſt nume.4.verſi.Si vero feudum , dicentem, ꝙ magis communis opin.eſt,quod æſtimentur rudera & ædificium dirutum.Sed dubito,ꝙ in hoc ipſe Berous verum non dicat.& ita Molin.in d.glo.v.nu. 98.dicit,ꝙ Scribentes ſequuntur Bal. cuius opi. iudicio meo æquior eſt.Et illam ego ſequerer in iudicando,ſi caſus contingeret.

Item quæro an incrementum contingens in 3
re feudali ſit ipſius feudatarii, an autem domini directi? Reſpondeo,diſtinguendum eſſe inter incrementum diſcretum, & incrementum latens, nam ſi ſit incrementum diſcretum,puta,inſula in flumine nata è regione fundi feudalis,hoc acquiritur domino directi. Si vero eſt incrementum latens,puta,id quod per alluionem accedit fundo feudali,hoc pertinet ad vaſallum,ita dicit glo. in d.§.ſi quis de manſo , in verbo, Reſeruauerit, quæ eſt communiter approbata,vt dicit Rui. cōſi.vij.nu.12.in fi.libro primo. Hæc tamen reſolutio mihi non multum ſatisfacit , quia cum proprietas

prietas feudi ſit domini directi, quidquid illi accedit deberet accreſcere domino niſi aliter ex tenore ipſius inueſtituræ appareret, propterea fortè æquius eſſet dicere, ꝙ omne incrementum accedens feudo, abſque induſtria vaſalli, reſpectu proprietatis acquiritur domino directi, reſpectu verò vtilis dominij acquiritur vaſallo. Cogita.

4 Sed quid de ſeruitutibus, quas ipſe vaſallus precio acquiſiuit in beneficium rei feudalis? Reſp. ꝙ ſeruitutes, & alia iura inſeparabilia, accedunt feudo, & rem feudalem ſequuntur, & conſequenter finito feudo, vnà cum illo ad dominum directum pertinent, non autem ad hæredes vaaſſli, ad quos feudum non tranſit. & in hoc omnes conueniſit. vt ait Berous in d.q.xcvj.num.6. & dicit Aluarot. in d.§.ſi quis de manſo, poſt nu. 5. ꝙ hanc concluſionem ſequuntur omnes Doctores.

Sed pone, Princeps habens caſtrum ſine iuriſ-
5 dictione, illud conceſſit Titio in feudum, poſtea Titius acquiſiuit iuriſdictionem ab alio, nun quid ipſa iuriſdictio accreſcit feudo? Reſp. ꝙ non ſed finito feudo erit vaſalli, vel eius hæredum. ita dicit Bald. in c.j.§.contrario, num.4. de inueſti. de re alien. facta, & eſt communis opin. vt ait Ruin. conſil. xiiij. poſt prin. li.j. Eſt enim iuriſdictio quid ſeparatũ ab ipſo caſtro, & quod per ſe ſubſiſtere poteſt, ideò feudo non accreſcit.

QVAESTIO LXXXIX.

1 *Quæ actio competat in feudo?*

1 QVæro, quæ actio competat pro feudo? Reſpond. ꝙ pro feudo datur condictio ex lege, vel ex conſuetudine: & ad hoc allegatur Bar. in l.j.nu.11.C. de iure emphyt. qui tamẽ loquitur in emphyt. & ita communiter teneri atteſtatur Iaſ. in l.iuriſgentium.§.quinimo.nu.17.ff. de pact. Tu dic, ꝙ ſi vaſallus fuit inductus in actualem poſſeſſionem feudi, competit ei vtilis rei vendicatio nedum cõtra extraneum, ſed etiam contra ipſum dominum directum: ſi verò illi tantùm facta eſt promiſſio de inueſtiendo, tunc ſi eſt vallata ſtipulatione, competit actio ex ſtipulatu: ſi autem non eſt vallata ſtipulatione, competit condictio ex moribus. & iſta eſt communis opin. vt ait Curt. Iun. de feud. in prima parte principali, quæſt.x.

QVAESTIO XC.

1 *Quis ſit Iudex competens in cauſis feudalibus, inter dominum, & vaſallum?*
2 *Et quomodo eligantur pares curiæ?*
3 *Et an pares curiæ cogi poſſint ad iudicandum?*
4 *Et an pares curiæ cognoſcant inter dominum laicum, & vaſallum clericum?*
5 *Et quis ſit iudex inter ipſos vaſallos ſuper feudo litigantes?*
6 *Et an iuriſdictio domini inter vaſallos ſit ordinaria, vel delegata?*
7 *Et quid ſi alter eorum neget ſe eſſe vaſallum?*
8 *Et quid ſi dominus ſit laicus & vaſalli ſint clerici?*
9 *Et quid ſi inter ipſos agatur tantummodo de poſſeſſione ipſius feudi?*
10 *Et an vaſalli litigantes ſuper feudo, poſſint prorogare iuriſdictionem alterius, vt ſit iudex inter ipſos ſine licentia domini?*
11 *Et quis cognoſcat in cauſa appellationis interpoſita à ſententia inter ipſos lata per dominum?*

QVæro, quis ſit Iudex competens in cauſis feu- 1
dalibus? Reſpond. quòd ſi eſt controuerſia ſuper feudo inter dominum, & vaſallum, eo caſu eliguntur pares curiæ, qui in cauſa ipſa iudicant. text. eſt in capit.j.§. præterea ſi inter, de prohib. feud. alie. per Frider.

Sed quomodo eligentur iſti pares curiæ? Reſ- 2
pond. ꝙ primo dominus eliget vnum, vel plures quot voluerit, & deinde vaſallus eliget totidem iuxta numerum à domino comprobatum. Ita dicit gloſſ. in d.§. præterea ſi inter, in verbo, Pares curiæ, & Bald. in cap.j. in primis verbis, de controuer. feud. apud par. termi. Et ita volunt communiter Doctores, vt dicit Iac. de feu. in verbo, Et dicti vaſalli, poſt num.10. verſic. Quæro etiam.

Sed an iſti pares curiæ poterunt cogi ad iudi- 3
candum? Reſpon. ꝙ ſic. & ita volũt omnes Doct. vt ait Iacob. in verbo, Et dicti vaſalli, num.14.

Sed quid ſi dominus ſit laicus, & vaſallus ſit cle-
ricus, nunquid pares curiæ poterunt cognoſcere 4
an ipſe clericus ſit priuandus feudo occaſione feloniæ vel delicti? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet Innoc. in cap. verum, de foro compe. quem ſequuntur communiter Scribentes, vt dicit Alexand. conſilio lxxix. circa princ. lib.j. Ripa in cap. decernimus, poſt nume.21. verſic. Intellige, de iudiciis. Nam reſpectu feudi, vt inferius dicam, clericus & eccleſia, laicis ſubiiciuntur.

Si verò ſit quæſtio inter ipſos vaſallos ſuper 5
feudo, tunc aut iſti vaſalli ſunt, Duces, Comites, aut Barones, & ſic immediatè ſubiecti Imperatori, & ſolus Imperator inter eos iudicat. text. eſt in c.j. apud quem vel quos controuer. feud. &c. Et dicit Cur. Iun. de feud. in vij. parte, in j. reg. ꝙ omnes Feudiſtæ ita determinant. Aut verò eſt contentio inter vaſallos inferiores, & ſiquidem controuerſia non eſt ſuper ipſo feudo, vel re feudali, dominus non eſt iudex inter ipſos. ita dicunt communiter Cano. vt ait Cur. Iun. in d. vij. parte, in ij. reg. verſic. Septimò fallit. Si verò ſit contentio ſuper feudo, tunc dominus directus eſt iudex cõpetens inter ipſos. Text. eſt in d.c.j.§. præterea ſi inter.

Sed nunquid hoc caſu iuriſdictio ipſius domi-
ni inter vaſallos dicitur ordinaria, vel delegata? 6
Reſpond. ꝙ reſpectu cauſæ concernentis ipſam rem feudalem, dominus habet inter vaſallos iuriſdictionem ordinariam. & iſta eſt communis opi. vt dicit Curt. Iun. in d. vij. parte, in ij. re. q. viij. Cùm enim talis iuriſdictio ſit à lege collata, meritò dici debet ordinaria.

Sed pone, quòd contra dominum volentem
inter vaſallos de feudo cognoſcere, vnus ex ipſis 7
opponat declinatoriam, puta, quia conuentus neget ſe eſſe vaſallum, nunquid ipſe dominus poterit cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio? Reſpond. ꝙ non, ſed ſuper hoc cognoſcere iudex ordinarius, qui deinde comperto, quòd iſte conuentus ſit vaſallus, remittet cauſam ipſi domino decidendam ita tenet glo. in c.j. in gl. fin. de inueſti. in mari. facta, & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. vij. parte, in ij. reg. quæſtio. vij. quæ tamen in puncto iuris non tranſit ſine difficultate. Et videmus, quòd de iure communi, Iudex coram quo opponitur declinatoria, ſemper cognoſcit an iuriſdictio ſit ſua, vel ne: tamen propter authoritatẽ gl. & Doctorũ, difficile eſſet in practica obtinere

contrarium, maximè, quia reuera maius eſt intereſſe domini, qui cognoſcere & iudicare debet, an aliquis ſit ſuus vaſallus, quàm iudicis ordinarij, qui non tractat niſi de commodo ſportularũ. Quidquid ſit, vbi iſte excipiens eſſet in quaſi poſſeſſione vaſallagij, omnino inclinarem in ſententiam, ꝙ dominus ipſe cognoſceret, vel ſaltem pares curiæ, non autem iudex ordinarius.

8 Et hæc quidem concluſio, ꝙ ſcilicet inter vaſallos de feudo litigantes dominus ſit iudex ordinarius, de plano procedit, quando vaſalli ſunt laici. Sed quid ſi vaſalli ſint clerici, & dominus ſit laicus? Reſpond. ꝙ adhuc ipſe dominus eſt eorũ iudex ordinarius. & iſta eſt communis opin. vt dicit Marian. in c. ex tranſmiſſa in quinta limit. de foro compet. Felin. in ca. verum, poſt num. 3. verſ. Tenent Modern. de foro compet. Curt. Iun. de feud. in verbo, Et dicti vaſalli, nu. 3. Nam, vt dixi, ratione feudi, eccleſia & clerici domini laico ſubijciuntur, prout etiam eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in cap. cæterum, num. 20. de iud. Et ita de conſuetudine ſeruatur, quòd iudex laicus cognoſcit de re feudali inter clericos, prout de ipſa conſuetudine atteſtatur Archidiac. in capi. vnico de cleric. coniug. in ſexto. Et ita ſeruat parlamentũ Delphinale, vt refert Guido Papę deciſ. cxxxix. nume. 1. in fi. Bene verum eſt, quòd hæc opin. aliquando non placuit Doctoribus Canoniſtis, quorum multi tenuerunt, quod clerici non mutant forum in cauſa feudali. & ita hanc eſſe communem opin. Doctorum Canoniſt. atteſtatur Guid. Papæ in allegata deciſio. cxxxix. in primis verbis, ſed hodie alia opinio. eſt magis communis Legiſtarum, & Canoniſtar. & ideò ſequenda, ſaluo ſemper iudicio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. & ita ſeruat Senatus.

9 Quæ quidem opin. modicam habet difficultatem, quando inter iſtos vaſallos clericos agitur de proprietate ipſius feudi, & ſic de ipſo feudo, Sed quid ſi agatur poſſeſſorio, & ſic ſolùm de poſſeſſione ipſius feudi? Reſpond. Gloſ. in d. c. cæterum, in verbo, Quandiu parati. de iudic. tenuit, ꝙ eo caſu iudicium ſpectet ad iudicem ordinarium eccleſiaſticum, ſed tamen illa glo. in hoc communiter reprobatur, vt dicit Bald. in eo. ca. cæterùm, quem refert Iacob. in verbo, Et dicti vaſalli, poſt num. 5. & ideò tenenda eſt contraria opin. quòd ſcilicet vtroque caſu cognitio ſpectet ad dominum directi, quam dicit eſſe communem Aret. in d. capi. cæterùm, col. iiij. Et poſt eum Dec. ibi, poſt num. 66. verſic. An autem ſi agatur. Cur. Iun. in d. ij. regula, in vj. qui Regulariter enim ille debet eſſe iudex in cauſa poſſeſſionis, qui eſt iudex competens in cauſa proprietatis.

Sed quæro, nunquid poterunt vaſalli de feudo 10 litigantes, prorogare iuriſdictionem alterius iudicis ſine licentia ipſius domini? Reſpondeo, ꝙ non. ita tenet Bart. in l. j. numer. 2. ff. de iudic. & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. j. §. & poſt operis, num. 2. ff. de no. oper. nuncia. Iacob. in verbo, & d. vaſalli, num. 3 a. Cur. Iun. in d. ſecunda regula, in v. quæſt. Sapia in d. l. j. numer. a 3. ff. de iudic. Maranta in ſuo Speculo, in 4. parte principali, in ta. diuiſione, nume. 19. Ex quo enim talis iuriſdictio domino eſt à lege ſpecialiter tributa, non poteſt conſenſus partium, contra priuilegium à iure conceſſum quicquam operari, vt in ſimili dicitur de clericis, qui non poſſunt, etiam ſi velint cõſentire in iudicem laicum in præiudicium iuriſdictionis eccleſiaſticæ. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando cauſa eſt ſuper re feudali, ſed ſi eſſet ſuper alia re, tunc bene poſſent vaſalli prorogare iuriſdictionem alterius domini, non modò ſi eſſent ſimpliciter ſubditi ipſi domino ratione iuriſdictionis & ſubiectionis, ſed etiam ſi tenerent ab eo feudum ita allegatur tenere Bar. in d. §. & poſt operis, num. 8. & in d. l. j. num. 4. ff. de iud. quod dictum Bart. omnes ſequuntur. vt dicit Capyc. deciſ. nona, num. 11.

Succeſſiuè quæro, ſi dominus iudicauit in cau- 11 ſa feudali inter ſuos vaſallos vertente, ad quem ſit appellatum ad proximiorem dominum qui ſit ſuperior illius feudi, & ſi deinde etiã à proximiore domino qui ſit ſuperior illius feudi contingat appellari, erit appellandum ad dominum magis ſuperiorem. ita ſentit Ioan. Rayn. in repet. ca. Imperialem. §. præterea ſi inter, de prohib. feu. alien. per Frider. & eſt communis concluſio Doctorum vt dicit Curt. Iun. in d. vij. parte, in ij. regula, q. xj.

QVAESTIO XCI

1 *Tempore appellationum ſtatuta à iure communi, an ſint etiam ſeruanda in cauſis feudalibus?*

QVæro, an tempore appellationum ſtatuta à 1 iure communi, ſint etiam ſeruanda in cauſis feudalibus? Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis concluſio Doctorum, vt dicit Curt. Iunior de feud. in ſeptima parte, in ſecunda regula. quæſt. xiij. Vbi enim non reperitur, aliquid ſpecialiter in feudis conſtitutum, ſemper ſeruandum eſt ius commune.

SEREN-

SERENISSIMO POTENTISSIMOQVE PHILIPPO

AVSTRIO REGI HISPAN. NEAP. Sicil. Sardin. Balear. Noui orbis, &c. Duci Mediolani, &c. Comiti Flandriæ, Burgundiæ, &c. Domino ſuo,

IVLIVS CLARVS S. D.

SOLENT, qui veteri more, atque inſtituto libros, quos edunt, aliis nuncupant, duobus præcipuè niti quorum alterum in operis ipſius ratione verſatur, alterum ad laudes eius pertinet, cui liber eſt inſcriptus. Ego verò de opere ipſo pauca præfatus, eã partem, quæ ad laudationem tuam ſpectat, racitus præterire conſtitui: ne quod homini eloquentiſſimo longa oratione imò verò iuſto volumine exequi difficile eſſet, id ego breui hac epiſtola concludere voluiſſe videar. quis enim eſt. PHILIPPE Rex Regum maxime, qui de te verba facturus, commemorare vniuerſa, nedum ſingula perſequi oratione facilè poſſit? Primum, ſi generis claritatem, nobilitatémque maiorum tuorum is ſibi laudandam proponat: tot me hercule illi occurrẽt Reges, tot Imperatores, vt nuda eorum nomina, nedum egregia facta, recenſere vix longo queat temporis interuallo. Vnus pater tuus, CAROLVS MAXIMVS, qui (vt cæteros omnes præteream) & rerum geſtarum magnitudine, & virtutum gloria non modò eorum, qui hoc ſæculo fuerunt, Imperatorum, ſed etiam omnem antiquitatis memoriam ſuperauit: doctiſſimum quenque, ac facundiſſimum à dicendo deterrebit. Deinde ſi amplitudinem imperii tui deſcribere aggreſſus fuerit: non minor erit labor, tot regna, tot vrbes, vel potius tot orbes, qui nutu, ac ditione tua gubernantur, dinumerare. Hiſpaniam, parentem virorum fortium, altricem equorum generoſorum, eandem magnitudine paſtionis, & excellentia rerum quæ exportantur, nulli ſecundam. Neapolitanum regnum optimum, ac fertile, bonis omnibus affluens. Siciliam, vbertate agrorum, ac veritate fructuum ſecundam. Mediolanenſem prouinciam, florem Italiæ orbis delicias Flandriam adiacentéſque regiones, inſignum oppidorum multitudine, artificio, & mercatura nobiles. Indiam illam, quæ trans Oceanum eſt, auri, & argenti feraciſſimam: in qua tot planè Reges tuo parẽt imperio, quot hactenus victritia tua ſigna conſpexerunt. Prætereo, quas in africca vrbes, quæ oppida poſſides? mitto portus, inſulas, littora, maria. Adhæc, ſi idem ad enarranda corporis bona, quibus aliis omnibus excellis, orationem ſuam conuerterit, quanto, quæſo tempore explicabit, quæ ſit formæ dignitas, quæ oris pulchritudo, quæ compoſitio membrorum, quæ coloris ſuauitas. Prætereà, ſi ad animi virtutes recenſendas acceſſerit: an non pondere rerum preſſus, neque initium, neque finem dicendi inueniet? Quis enim antiquorum regum te liberalitate ſuperauit? quis fortitudine æquauit? quis res magnas, & excelſas maiore animi amplitudine, aut ſplẽdore adminiſtrauit? quis iuſtius remp. rexit? quis religionem, quis pietatem ſanctius coluit? quis hoſtibus clementius pepercit? ad quem vnquam non modò regem, ſed magiſtratum, quam ad te faciliores aditus priuatorum fuerunt cuius vnquam tanta fuit in dicendo grauitas? tanta in oratione maieſtas? Poſttremò, ſi tres bello, pacéque forriter ac fœliciter geſtas, exornandas ſuſceperit: quem ſibi terminum laudandi conſtituet? dicturus, quas leges cõdideris, quos magiſtratus conſtitueris, quot bella confeceris, quas hoſtium copias pugnando deleueris, quot oppida expugnaris, qua victis leges dederis, quot ſocios & amicos præſenti ope, claſſibus & exercitibus ex oſtium faucibus eripueris, quot vi atque armis in paternam ditionem reſtituerit, quot populos iiſdem armis ab hæreticorum impia labe ad veram religionem reuocaueris. Sed aliter, atque initio inſtitui facio: qui in tuarum laudum patentiſſimum campum à me ſumma ratione præteritum planè imprudens, atque conſilii mei immemor, ingredior, adeò me virtutum tuarum amor, atque admiratio tenet: vt nihil mihi vnquã dulcius ſit, aut ſuauius, quam de te loqui, aut ſcribere. Contra verò id, de quo dicere inſtitueram, mihi hoc loco omittendum eſſe video: nempe vt de toto opere Sententiarum receptarum, déque hac ipſa operis parte quæ nunc tuis auſpiciis prodit in lucem, conſilij mei rationem tibi exponerẽ. vereor enim ne lõgiore, quam par ſit, epiſtola tibi ſim moleſtus inter maximas iſtas tuas occupationes: quibus implicatus, vt Atlas humeris cœlum, ita orbem ipſe Chriſtianum religione ac virtute tua ſuſtinẽs. Quare multò ſatius fuerit ea, quæ hac de re tibi dicenda erant ocioſo lectori enarrare, interea tamen Deum precabor, vt te, Rex omnium, Regum maxime, victoriis ac triumphis ornet, nobiſque, & vniuerſæ rei publicæ diu ſeruet incolumen. Vale.

IVLIVS

IVLIVS CLARVS

LECTORI S. D.

EXISTIMAVI aliquãdo, amice lector, poſſe me. & promiſſo meo, & expectationi tuæ ſatis facere: hoc eſt, totos, atque integros ſeptem hoſce Sententiarum libros edere, in lucémque proferrem: quod quidem ego dum eorum fragmenta quædam publicarem, pollicitus eram breui præſtaturum: ſed quoniam plerũque fit, vt quæ magis optamus, ea difficilius cõſequamur: quotidie aliud ex alio impedimẽto non modò morã attulij properãti ſed penè ſpem etiam omnem erupuit mihi rei conficiendæ. Primum quidẽ opere toto iam ita diſpoſito, vt nihil ei deceſſe videretur niſi vt locorum numeros percurrẽs, extremam illi manum adderem: in Mediolanenſem Senatum PHILIPPI *Regis iuſſu cooptatus, in maximis illis, moleſtiſſimi que negocijs hæc ſtudia intermittere ſum coactus, totumque me ad rempub. transferre. Tertio tandem anno poſt, quàm Senator fueram creatus, cum opus ipſum ſeneſcere nouóſque quotidie eiuſdem argumenti libros à doctiſſimis viris conſcriptos, in lucem prodire viderem: mihi amplius cunctandum non eſſe ratus ſtatui aliquid mihi de ſomno detrahere: & quod interdiu per aſſiduas occupationes non licebat, nocturnis oris conſequi. Ita factum eſt, vt intra paucos mẽſes particulam quandam abſoluerem qui ad feudalem materiam pertinet. hæc cum in manus ſtudioſorum perueniſſet, non omnino diſpiicuiſſe viſa eſt. Hortantibus igitur amicis, præcipuè verò Atrebatenſi Epiſcopo. viro ampliſſimo: quem ob egregies virtutes. ſingularémque in rebus agendis prudentiam Pius eius nominis IIII. Pont. Max. ſumma cum totius Chriſtianæ reip. lætitia in ampliſſimum Cardinalium collegium cooptauit: eo, inquam, non modo auctor, ſed prope impulſore, paulo poſt alias quoſdam particulas, de Teſtamenti, de Donationibus, de iure Emphyteutico, publicandas curaui. Sumpſi deinde in manus quintam totius operis partem, in qua de varijs, ac diuerſis criminibus eorũque pœnis agitur prætereáque explicatur. quemadmodum puniendorum maleficiorum iudicia exercẽda ſint quam vt emẽdare cœpi, idem* PHILIPVS *Rex me ex Senatore Præſidẽ Quæſtorũ extraordinarium, Præfectum annonæ, ac Curatorem aquarum publ. conſtituit: quarum rerum procuratio adeò me implicatum, conſtrictũm que tenebat, vt vix quidquam ocij ſupereſſet ad aliquid aliud agendum. Qui quid tamen dabatur temporis, id omne in his ſtudiis conſumebam. erat autem iam in eo ſtatus quintus liber hic, vt propediem edi poſſe videretur: tum ecce, dum quaſdam neotericorũ criminales tractatus, quas practicas appellant, legendos mihi propono, repente affertur nuncius, me iuſſu* PHILIPPI *Regis in Hiſpaniam acciri atque in ſupremum Italicarum rerum conſilium cooptari. Tum verò abieci propè ſpem omnem operis abſoluendi. videbam enim, non multos annos me patria abeſſe oportere: ſed etiam eam eſſe huius magiſtratus conditionem, vt à Regis curia nunquam diſcedere liceat, ſed quocunque ipſe eat illò eundum ſit. In hoc autem vitæ genere quod à perpetua quadam peregrinatione non ita multum differre mihi videtur, quis eſt, qui credat aliquem ſtudiis vacare poſſe: & præſertim iuris ciuilis: quæ non niſi ſumma animi corporiſve quiete, nec ſine magna librorum copia tractari poſſe ignorat nemo. quorum librorum vti mihi erat ſatis lauta ſuppellex, ita ad eam circumferendã, neque paruo labore, neque exiguo ſumptu opus fuiſſet. Hunc tamen quintum librum, iam penè, vt dixi, abſolutum, vt ſeponerem, nulla me potuit difficultas adducere ſed mecum in Hiſpaniam delatum, non ita quidem, vt cœperam, diligenter ſed vtcunque potui, emendaui. permiſique vt in manus ſtudioſorum exiret. Reliquos ſex libros, cum me aliquando corrigere poſſe planè deſperem in arcam coniectos, perpetuo carceri mancipaui. nihil iam eſt, quod eos à me quiſquã efflagitet, aut (quod nõnulli aiunt) tanquam ex pollicitatione coram iudice mecum agat, vt eos in lucem proferam. Mihi plus, quã aliis, dolendum eſt, cui ſine fructus perit tot vigiliis, ac laboribus inſtitutum, ac congeſtum opus, alij in tanta voluminum multitudine, ac copia paruam iacturam faciunt paucorum librorum: neque adeo præclarorum, vt qui illos non legat, damni aliquid facere videatur. præſertim cum paucis abhinc annis eodẽ argumento communes doctorum ſententias, in vnum volumen redegerint viri doctiſſimi, quos ego ſemper honoris cauſa nomino, Villalobos, Turzanius Viuius Ioan Baptiſta, Hiſpanus, & fortaſſe aliquot & alij, quorũ commentarij hactenus in manus meas non peruenerunt. horum lectione deſiderium ſuum explere facilè poterunt ſtudioſi, & quos ex meis ſcriptis fructus ſperabant, ex illis vberiores, & præſtantiores percipere Ego verò, humaniſſimè lector, tametſi culpa omnino carere nõ videtur, qui id pollicetur, quod præſtare non poteſt, non tamen mihi opus eſſe arbitror, à te veniam petere, aut mihi, vt ignoſcas poſtulare non enim me ignauia ceſſatum eſt qui autem: quantum in ſe erat, fecit, omni ſe prorſus crimine liberauit. Regis voluntati parendum fuit, relinquenda non modò ſtudia, ſed etiam carendum Italia, patria, domo, vxore, atque liberis, peragranda Hiſpania, Gallia, Flandria, quid facerem? Huius ego rei, in qua nullum erratum meum agnoſco. ſi à te impunitatem mihi dari poſtulem: vtique videbor alienam culpam deprecari. Tu verò hanc, quantulacunque eſt operis partem læta fronte accipe, bonique conſule, humaniter certè facit, qui quod minus accepit, quàm vellet amico id, quod poteſt, danti gratiam non habet. Ego quidem eo animo ad ſcribendum acceſſi, vt ſtudioſis prodeſſem, potius quam vt ſcribendo laudem illuſtrarem meam. ſi ſuſceptus labor reipub. non inutilis eſt futurus, ſatis præclarè mecum actum puto. Habes igitur, amice lector, hoc in libro criminalium rerũ materiam hoc ordine diſpoſitam. Primo libri paragrapho præmittuntur nonnulla, quæ ad terminorum (ita noſtro vocabulo appellamus) intelligentiam pertinent. Subſequuntur breues de inſignioribus aliquot delictis tractatus ſingulis paragraphis alphabetico ordine collocati. Poſtremo loco poſita eſt Practica criminalis in qua de criminalium iudiciorum forma diſſeruimus. Vale, neque quidam amplius de hic ſe libris expecta, ſed ſi quid fortè aliquando prodieri, id in lucro deputa. iterum vale.*

TOTVM

TOTVM opus ſententiarum Receptarum in ſeptem libros à nobis diuiſum eſt.

Eorum eſt primus de legibus,ac conſtitutionibus:in quo tum permiſſis iis quæ generaliter ad leges ac ſtatura condenda ſiue interpretanda pertinent, ſingulis ſtatutis diuerſas quæſtiones quæſtiones applicauimus, tum nõnulla nõ ſpernenda de conſuetudine ſubiecimus.

Secundus liber eſt de iure perſonarum,In quo non ſolum de ipſo ſtatu hominum,ſed etiam de ſingulorum officiis ac dignitatibus, tractatur.

Tertius ſucceſſionem, & vltimarum voluntatum materiam complectitur, cuius particula eſt §. Teſtamentum,jam pridem lucem editus.

Quartus verò contractus omnes explicat:ex quo excerpti ſunt tractatus de Feudis, de Donationibus, de iure Emphyteutico? quos iam ante aliquot annos publicauimus.

Quintus maleficia continet,in quorum calce de criminum ipſorum proceſſibus conficiẽdis,ac delinquentium pœnis ſatis accuratè diſſeruimus:quem librum integrum, atque abſolutum typis excudendum nunc primum curauimus.

Sextus liber is eſt,quo tota ciuilium iudiciorum tela continetur.

Septimus verò ac poſtremus non libri tantum,ſed indicis etiam loco eſſe poteſt: in quẽ congeſſimus quicquid ſuperiorum librorũ materiæ,haud ſatis conuenire videbatur:ſuis quoque locis inſeruimus alphabetico ordine capita rerum,quę præcedentibus libris tractatæ ſunt.ita,vt quiuis,vel imperitus ſtatim quæ res quo operis loco, quo,ſcilicet libro,paragrapho,quæſtione, verſiculo poſita ſit,facillimè reperire poſſit.

IVLII CLARI PATRITII ALEXANDRINI, IVRISCONSVLTI CLARISS. ET SERENISSIMI PHILIPPI HISPANIArum Regis ſupremi conſiliarij,ac Regentis digniſſimi,

LIBER QVINTVS RECEPTARVM Sententiarum,integer.

In quo omnium criminum materia ſub receptis ſententiis copioſiſſimè tractatur, ita vt nil vlterius deſiderari poſſit, quod, cum ad Reorum perſecutionem,tum ad ipſorum defenſionem,faciat.

§. PRIMVS.

1 *Delicta publica quæ dicantur?*
2 *Et an delicto cõmiſſa in offenſam Dei, dicãtur publica?*
3 *Et an commiſſa in offenſam principis?*
4 *Et an accuſatio cuiuſlibet falſi inſtrumenti,dicatur publici iudicij?*
5 *Priuata delicta quæ dicantur?*
6 *Et ſi de iure canonico ſit aliquod delictum priuatum?*
7 *Delicta quæ ſint mere Eccleſiaſtica,merè ſecularia, & quæ communia?*
8 *Delicta quæ ſint nominata,& quæ innominata?*
9 *Delicta quæ ſint leuia,quæ grauia & quæ atrociſſima?* *Iudex in atrocioribus poteſt iura tranſgredi.*
10 *Delictum quod committitur faciendo grauius eſt,quam illud,quod committitur omittendo?*
11 *Delictum,quod committitur verbo,an dicatur propriè maleficium?*
Bannitus ex contumacia an dicatur bannitus ex maleficio.
12 *Contumacia habens annexum contemptum iudicis, dicitur delictum poteſt criminaliter puniri.*

1 SVperiore libro dictum eſt de Contractibus, ſequitur nũc vt de Maleficiis videamus. Pro intelligẽtia autẽ terminorum præmittẽdũ eſt,delictorum quædam eſſe publica,quædam autem priuata. Publica ſunt,quorum accuſatio vel perſecutio permiſſa eſt cuilibet de populo.& poteſt poni exemplum in crimine læſæ Maieſtatis,Adulterii,Homicidii,Parricidii,Peculatus,falſi teſtamenti,vis publicæ, vel priuatæ,Ambitus,Repetundarum.Annonæ,quæ omnia pro publicis delictis connumerantur in l.j.ff.de publ.iud. Et hæc eſt communis opin.Doctorum,vt atteſtatur Ant.Gomez.ca.j. delictorũ poſt nume.j.

Item omne delictum, quod principaliter fit in 2
offenſam Dei,dicitur publicũ,& quilibet de populo poteſt accuſare.Ita colligitur ex tex.in l.Manichæos.C.de hæret.& tenent communiter Doctores,teſte Anto.Gomez.in dicto cap.j.nume.1. Illud enim,quod offenſam Dei, ad omnium offenſam pertinere videtur, cum ipſe omnium ſit pater,& dominus.Et poteſt poni exemplum in blaſphemia.& deturbatione eccleſiarũ, vel imaginum,& ſimilibus.

Præterea etiam omne delictum commiſſum 3
in offenſam Principis,dicitur publicum.& ita tenent communiter Doctores,vt dicit Anto. Gomez.in loco præallegato,nu. 4.Eſt enim & ipſe princeps à Deo poſitus vti pater & dominus ſubditorum,meritò eius offenſa etiam ad omnes eius ſubditos pertinet.

Sed nunquid accuſatio falſi,alterius inſtrumẽ 4
ti quam teſtamenti, dicenda eſt publici iudicii? Reſpond. aliqui dixerunt quod non, ex quo in d.l.j.ſpecialiter nominatur lex Cornelia de teſta. Contrarium tamen ſententiam,quod ſcilicet de quocunque inſtrumento falſo fiat,accuſatio,dicatur publicum iudicium , tenuit Azo. Et hanc partem tenent gloſſ. & Doctores, vt atteſtatur Bart.in d.l.j.prima nume.ſecundo.Et ita communiter teneri atteſtatur Arat.in §.Item lex Cornelia,ante nume.1.inſtit.de publi.iudic. Hanc etiã dicit eſſe communem opinionem Rubeus conſilio xij.num.7.quem refert Prac.Conr.fol.ccccj. nume.36.

Priuata autẽ delicta ſunt ea,quorum accuſatio vel perſecutio regulariter non permittitur, niſi parti læſæ,prout eſt furtum damnum,iniuria arborum furtim cæſarum, bonorum raptorum, & huiuſmodi.ita tenent communiter Docto.teſte Anto.Gomez in d.c.j.num.9.vbi etiam nu.ſexto allegatus ſatis elegantem rationem,cur in delictis priuatis quilibet ad accuſandum nõ admittatur.Et ſcias ꝙ hęc differẽtia eſt maximi effectus in mul

in multis. nam regulariter condemnatus de crimine publico efficitur infamis, non autem condemnatus de crimine priuato, vt dicit text. in l. infamen. ff. de publ. iud. præterquam in nonnullis caſibus, vt ibi. Et dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. quæſt. lxxij. verſic. Damnatus. Item in crimine priuato, non admittitur ad accuſandum, niſi ille cuius intereſt, vt ſtatim dixi. quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi infrà hoc eod. libr. §. fin. q. xvij. verſ. Sed quid ſi pro aliquo.

6 Hæc tamen omnia procedunt de iure ciuili, ſed de iure canonico ſecus eſt. nam ſecundum ius canonicum, omnia crimina ſunt publica, vt tenet gl. in c. infames, in verbo, Fures, vj. quæſt. j. Et ita dicunt Canoniſtæ, vt ait Bal. in rubr. C. qui accuſ. non poſſ. nu. 10. in fin. & dicit Hoſtienſ. quem refert Anan. in cap. ſtatuimus, poſt num. 19. de maledictis. quod ita communiter dicitur. Et ex hoc infert Prac. Millei. fol. cxlvij. nu. 32. ꝙ hodie titulus de priuatis delictis non eſt in vſu. Et ſecundum hoc pro quolibet crimine priuato poſſet procedi etiam ex officio, & ſic per inquiſitionē, ſaltem ad imponendam pœnam extraordinariā, vt dixi in loco prællegato. Sed certè hæc materia delictorum adeò eſt immutata à ſtatutis & cōſuetudinibus locorum, vt hodie vix diſtinguātur publica crimina à priuatis. Nam in regno Neapolit. non admittitur aliquis ad accuſandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, vt dicit Maranta in ſuo ſpeculo fo. xliij. num. 48. Et ſic videtur ꝙ ibi omnia crimina dici poſſint priuata. E cōuerſo in regno Franciæ nemo poteſt criminaliter accuſare, etiam ſi proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam, vt dixi infrà hoc eo. libr. §. fin. q. iij. verſic Sed certè. Et ſic ibi nullum crimen eſt publicum neque priuatum quoad accuſandum. propterea in hac confuſione tutius eſt adhęrere ſtatuto vel cōſuetudini, quæ viget in eo loco, in quo delictū eſt commiſſum, & ſecundum illam declarare, quæ dicantur priuata, & quæ publica delicta.

7 Præmittendum eſt etiam, delictorum eſſe aliqua merè eccleſiaſtica, aliqua merè ſecularia, & aliqua cōmunia. Merè eccleſiaſtica ſunt illa, quorum cognitio reſeruata eſt tantummodo iudicibus eccleſiaſticis, etiam ſi commiſſa ſint per laicos, vt eſt crimen hæreſis, & ſymoniæ, vt dixi infrà hoc eod. libr. §. Hæreſis, verſ. Hoc crimen, & §. Symonia, verſic. Hoc crimen. Merè ſecularia ſunt ea, de quibus, ſi à laicis committantur, ſoli iudices ſeculares cognoſcunt, vt eſt homicidium, furtum, & huiuſmodi.

Communia autem ſunt ea, de quibus, ſi à laicis committantur, vterque iudex cognoſcere poteſt ſcilicet eccleſiaſticus, & ſecularis, prout eſt Adulterium, Concubinatus, Sodomia &c. de quibus dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. quæſt. xxxvii. per totum.

8 Habes etiam, quod quædam ſunt delicta nominata, & quædam innominata. Delicta nominata ſunt quæ à lege habent particulare nomen iuris, vt eſt Furtum, Adulterium, & huiuſmodi. nam ex cōtrectatione rei alienæ, lex inducit delictum, quod appellauit furtum, ex concubitu vxoris alicuius cum alio viro, facit oriri delictum, quod vocauit adulterium. Delicta verò innominata ſunt, quæ non habent ſpeciale nomen iuris, ſed tantummodò facti, vt eſt verberare, percutere, ingredi domum alienam, & ſimilia, quæ quidem fieri quandoque poſſunt ſine maleficio, quandoque verò fiunt cum crimine, & ideo dicuntur delicta innominata. Sed ea, quæ ſunt nominata, non poſſunt fieri ſine maleficio. ſemper enim furtum, adulterium, raptus, &c. ſunt maleficia. Et hæc eſt diſtinctio Bart. in l. nunquam plura, nume. 4. ff. de priuatis delictis, quā cōiter Doctores approbant, vt dicit Blanc. in pract. crimi. fol. lij. nu. 3. Effectū autem huius differentiæ vide apud Bartol. ibi.

Sunt etiam delictorum quædam læuia, quædam verò grauia ſeu atrocia, & quædam atrociſſima. In hoc autem non traditur à Doctoribus certa regula, ſed aliqui dicunt ſtandum eſſe arbitrio iudicis. Et hanc dicit eſſe communem opinion. Alciat. in ca. cum non ab homine, poſt nu. 28. de iudic. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera D. nu. 56. Alij verò dicunt, quod ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoſcitur qualitas, & quantitas delicti. Et ideò tantò grauius delictū iudicari debet quanto grauior pœna pro eo impoſita reperitur. Et hæc fuit opin. Bart. in l. læuia. circa prin. ff. de accuſat. Et hanc dicit eſſe communem & regularem Theoricam Socin. conſ. clvij. nu. 5. lib. ij. Circa quod tamen vltra illud elegans conſilium Soci videndum ęſt etiam conſ. Barb. xlviij. lib. ij. & Dec conſ. lxv. Superioribus diebus Senatus noſter interrogatus a ſereniſſimo Rege, quæ viderentur delicta atrocia, Reſpond. ſibi videri atrocia hæc quæ ſequuntur, rebellionis, Læſæ maieſtatis, Homicidij ex propoſito commiſſi, Falſificationis monetę. Tertij Homicidij. ſ. commiſſi ab eo, qui alia duo homicidia prius cōmiſiſſet, etiam ſi pro eis condemnatus non fuiſſet. Vulneris illati proditoriè cum ſclopo rotato, etiā ſi mors non ſequatur. Tertiæ tōſationis ſeu diminutionis monetarum: Raptus virginis honeſtis parentibus ortæ, etiamſi copula non ſequatur: Vſus venereus cum ſacra virgine in habitu intra monaſterium degente, Sodomia, Famoſorum latronum in viis graſſatio, & Falſificatio ſigilli Principis, aut Senatus. Et hæc opin. Senatus placuit Regi noſtro, & ideo in hac prouincia ſeruāda eſſet pro lege. Ego autem dico, quod omnia delicta pro quibus a lege, vel ſtatuto imponitur ſimpliciter pœna mortis naturalis, vel ciuilis, ſcilicet triremium perpetuò, & talis pœna eſt ī vſu, vt à iudicib. imponat, & exequatur, dicunt grauia & atrocia. Atrociora aūt ſiue atrociſſima dicuntur pro quib. lex vel ſtatutum imponit pœnam grauiorem, quàm ſimplicis mortis, puta quia vult pro talibus delictis reos in ſuiculeo, vel igne comburi, vel in fruſta ſcindi vel rotæ inſeri, vt trahi ad caudam equi, vel huiuſmodi, vt in crimine hæreſis, parricidij, aſſaſſinij, latrocinij ad viam publicam, ſodomiæ, incendiarij, falſæ monetæ, &c. Vel quando addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt quando extendit pœnam etiam in filiis, vt in crimine læſæ maieſt. Vel conceduntur aliqua ſpecialia aduerſus delinquentes, vt in crimine raptus virginum, & mulierum honeſtarum. Vtilitas autem huius differentiæ poteſt eſſe maxima: nam plerunque ſtatuta concedunt iudicibus latiores habenas in atrocioribus. Quinimò etiam ſecundum ius commune dici ſolet, quod plerunque propter enormitatem

delicti licitum eſt iura tranſgredi: prout ab omnibus allegatur tenere Inno. quamuis id expreſsè non dicat in capi. j. de conſtitut. quem ſequuntur omnes Legiſtæ & Canoniſtæ, vt dicit Marſil. in l. in princip. numero 59. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & & conſil. lij. nume. 16. & in l. prima. in princ. nume. 23. ff. de quæſtio. propter quod dictum Inno. fuit tempore Bal. ſuſpectus quidam, qui iuxta Papam dum ingrederetur Peruſium, alium interfecerat: fuit enim ſtatim ſuſpenſus contra formam ſtatuti, vt recenſet Pariſ. Put. de ſynd. fol. cclxxxviij. numero. 19. Illud autem dictum Inno. aliqui intelligunt, vt procedat in puniendo, non in procedendo. In quam ſententiam inclinaſſe Curiam Neapol. refert Grammat. voto xxxiiij. circa fin. Sed certè apud nos cõtrarium ſeruatur. Nam in enormibus, & atrocioribus criminibus permittitur in iudicibus iura tranſgredi, etiam in procedendo, quia ſcilicet deuenitur ad torturam, etiam ſi indicia non ſint in totum ſufficientia, neque probata per teſtes omni exceptione maiores, &c. vt de iure videtur regulariter requiri, & plerunque etiam non edita copia proceſſus informatiui.

10 Eſt etiam communis regula, quòd ſemper grauius reputatur delictum, quod committitur faciendo, quàm illud, quod committitur, omittendo. Ita colligi videtur ex glo. in l. ſi mora, in verbo ne facto, ff. ſolut. matri. quam dicit communiter approbatam Alber. in l. præſcriptione, col. ij. verſ. Item ex prædictis, C. ſi contra ius vel vtil. publ. Iaſ. in d. l. præſcript. num. 9. quem refert Illuſtris vir, & conſiliarius Regius Do. Antonius de Pedilla in l. transigere, poſt num. 107. C. de tranſact.

11 Sed quæro, nũquid maleficium dicatur etiam illud delictum, quod committitur verbo, prout eſt blaſphemia, iniuria verbalis, & huiuſmodi? Reſpond. Bart. in l. aut facta. in princ. j. ff. de pœnis, tenuit quòd non ex quo maleficium dicitur à malè faciendo, & ideo non comprehendit maledictum vel ſcriptum. & infert ad ſtatuta, quæ duplicant pœnas maleficiorum commiſſorum de nocte, vt non habeant locum in blaſphemantibus, vel dicentibus, verba iniurioſa, &c. Et hanc opin. frequẽtius probari Alcia. in l. verbum facere, ff. de verbor. ſignific. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò etiam delicta, quæ committũtur verbis, dicantur maleficia, tenuit Bald. ſuper inſtit. in tit. de obligat. quæ ex delicto, in principio, vbi dicit, ꝙ cùm quandam vice practicaſſet opin. Bart. fuit ſibi oppoſitum tempore ſyndicatus, & quod vix euaſit. Et hanc opinionem contra Bart. dicit eſſe communem Alex. in Apoſt. ad eundem Bar. ibi dicens, ꝙ ita etiam communiter practicatur, quem refert Blanc. in pract. crim. fol. xlviij. nũ. 51. Et hæc opi. mihi magis placet: nam, & qui maledicit, malefacit, imò, & qui malè cogitat, quãdoque etiam dicitur malè facere, & ex mala cogitatione punitur, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. xcj.

12 Quæro etiam, nunquid contumacia dicatur delictum? Reſpond. quod contumacia de per ſe non poteſt proprie dici delictum. Et hanc concluſionem dicit eſſe communem Felin. in c. ex literis nu. 27. de conſti. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. cxlv. nume. 7. Et ex hoc infertur ad ſtatuta loquentia de delictis ſeu maleficiis, & de condemnatis, ſiue bannitis ex delictis vel maleficiis, vt non comprehendant bannitos vel condemnatos ex contumacia Nam ille dicitur damnatus de maleficio, qui fuit præſens, & fecit ſuas defenſiones, & tamen fuit (eis non attentis) condemnatus non autem ille qui fuit contumax, & in contumaciam condemnatus. Et ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bald. conſil. cxiij. libr. ij. Ita etiam magis communiter concludi atteſtatur Alexan. in l. ſi mora, poſt nu. 13. ff. ſolut. matrim. quem refert Roland. conſil. xlv. num. 66. libr. j. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Claud. in l. ſi mora, poſt numer. 18. Auguſt. de Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, numer. 26. Alciat. conſ. ccclxij. poſt numer. 6. Sed certè licet hæc opi. ſit communis, credo quod cum difficultate poſſet obtineri in practica. nam ſtantibus ſtatutis vel conſuetudine, quod contumax habeatur pro præſente, & confitente, credo quòd bannitus pro delicto in contumaciam, poſſit propriè dici bannitus ex maleficio, non enim eo caſu bannitur vel condemnatur reus propter contumaciam, ſed propter delictum, cuius plena probatio reſultat ex contumacia, tantò magis, quia videmus, quod communis vſus loquendi ita interpretatur, vt ille dicatur bannitus de maleficio, qui citatus pro maleficio non comparet, prout atteſtatur Salyc. in Rubric. C. de crimin. ſtellio. circa fin. Et ita pluries vidi iudicari: & ego etiam, ſi caſus contingeret, ita iudicarem. Scias autem, quod vbicunque contumacia alicuius haberet admixtum contemptum iudicis, eo caſu talis contumacia diceretur eſſe delictum, & poſſet ex ea criminaliter puniri. Ita dicit gloſſ. in l. vnica § fin. in glo. magna in fin. ff. ſi quis iuſdi. non obtem. quam dicit eſſe communiter approbatam Claud. in dict. l. ſi mora, nume. 19. Contemptus enim iudicis, dicitur delictum, & poteſt puniri. Et hæc generaliter præmiſſa ſufficiant: nunc de ſingulis criminibus ſpecialiter videamus.

§. ADVLTERIVM.

1 *Adulterij accuſatio multipliciter proponi poteſt.*
2 *Adulterium quot modis committi poteſt?*
3 *Et an cum meretrice nupta dicatur adulterium committi?*
4 *Et an adulterium ſit crimen priuatum?*
5 *Et an in crimine adulterij lata culpa æquiparatur dolo?*
6 *Et an adulterium poſſit probari per teſtes ſingulares?*
7 *Et an poſſit puniri etiam per iudicem Eccleſiaſt.*
8 *Et quæ ſit pœna adulterij?*
9 *Et an habeat locum in ſponſa?*
10 *Et quid in Iudæo?*
Et an pluries cum vna adulterium committens, dicatur plura adulteria commiſiſſe?
11 *Adulter in actu adulterij à patre deprehenſus poteſt impunè occidi?*
12 *Propter adulterium poteſt agi ad ſeparationem thori.*
13 *Et an teneatur eo caſu maritus vxori dotem reſtituere?*
14 *Et quid ſi deinde compertum fuerit matrimonium fuiſſe nullum?*
15 *Vxor propter adulterium amittit dotem.*
16 *Et an præiudicium patris, vel filiorum ſuorum?*
17 *Et an amittat etiam bona paraſernalia?*
18 *Et an vxor amittat dotem propter oſculum?*
19 *Et an ſ. ſcta ſeparatione thori, maritus teneatur alere vxorem?*
20 *Maritus, ſciens vxorem eſſe adulteram, ſi cum ea ſe carnaliter*

naliter commiſceat, an videatur adulteriū illi remiſiſſe?
21 Exceptio adulterij in cauſa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi poſſit?
22 Crimen adulterij præſcribitur quinquennio?

1 ADulterij crimen multis modis in iudicium deduci poteſt. Quandoque enim maritus accuſat vxorem de adulterio. vt in caſu in quo conſuluit Bald. conſ. cccx.lj.j. & Roma. conſ. ccccli. & Bologn. conſ. xxiiij. & Gratus conſ. 50. lib. ſecũdo. Mantua conſ. xliiij. lib. primo. Quandoque econuerſò vxor accuſat virum de adulterio cum alia muliere commiſſo, vt in caſu in quo conſuluit Roman. conſ. clxvij. Quandoque maritus accuſat vxorem, & adulterũ, vt in caſu in quo conſuluit Bal. conſ. vj. li. quinto, & Io. de Amicis, cõſ. cxxvij. & eſt deciſ. Grammat. xxxj. & Boer. ccxvij. & ſeq. Quandoque mulier agit ad ſeparationem thori, vt in caſu Soc. Iun. conſ. xxxij. lib. ij.

2 Tribus autem modis adulterium committitur Primò, inter virum coniugatum, & fœminam nuptam. & hoc dicitur duplex adulterium, nã vterque ipſorum violat proprium thorum, & alienũ. Secundò, inter virum coniugatum, & mulierem ſolutam. Tertiò, inter virum ſolutum, & mulierẽ nuptam. Propriè verò adulterium in viro eſt, quãdo violat alienum thorum, licet ipſe non ſit coniugatus. in muliere autem, quando violat proprium thorum, etiamſi adulter non ſit matrimonio copulatus. Cæterùm quando vir coniugatus coit cum ſoluta, tunc de iure ciuili neque ex parte viri, neque ex parte mulieris non dicitur adulterium. Ideoque nõ poſſunt puniri ea pœna, qua adulteri puniũtur. Et hæc eſt indubitata Doctorũ ſententia, vt dicit Rolan. conſ. lxxiiij. nu. 12. libr. j. Hanc etiam dicit eſſe communem Caccialup. in repet. l. ſi qua illuſtris nu. 58. C. ad Orficia. licet dicat, ꝙ poteſt vxoratus eo caſu puniri pœna ſtupri, quem refert Placa li. j. delictorũ, cxlj. nu. 45. Didac. ſuper iiij. decretal. fol. 172. nu. 16. in fi. Et ꝙ talis coitus appelletur ſtuprũ, colligi videtur ex tex. in l. 1. C. de adult. Communiter tamen non punitur. De iure autem canonico vbicunque maritus vel vxor habeat rem carnalem cum alio, quàm cum proprio cõiuge, appellatur adulteriũ, c. nemo. 32. quæſtione 4. cũ ſimili. Quinimò ſecũdũ aliquos, grauius peccat laicus cõiugatus violãs thorum ꝓpriæ vxoris, & ſic aliam mulierem carnaliter cognoſcens, quàm presbyter adulterãs. Et ita cõiter tenetur, vt dicit Ab. in c. vt clericorũ, nu. 6. de vita & honeſtate cler. prout illũ refert Caccialup. in d. l. ſi qua illuſtris poſt nu. 13. Hanc etiam dicit eſſe communẽ opi. Corſet. in repertorio Ab. in verbo Coniuges, quã tamen ego non credo verã: quia licet magnum ſit ſacramentum matrimonij, magnum eſt etiam ſacramentum ſacerdotij. ſed hæc diſputatio in practica parum, vel nihil valet.

3 Quæro, nũquid dicatur committi adulterium cum muliere nupta, quæ tamen ſit meretrix, ſeu inhoneſtæ vitæ? Reſpond. Aut talis meretrix, quæ virũ aſſumpſit, ceſſauit à meretricia vita, & honeſte cũ viro vixit: & hoc caſu adulterium, cũ ea cõmiſſum, poteſt accuſari & puniri. Aut verò poſtquam matrimonium contraxit, perſeuerauit in meretriciali vita, & tunc vir, illam carnaliter cognoſcens, non debet aliqua pœna puniri. Et hæc opi. hodie communiter obſeruatur, vt dicit Ang. in l. ſi vxor. §. ſed in ea, nume. 1. ff. de adult. & in l. ſi ea. C. de adult. quem refert Anan. in c. j. num. 6. de adult. & Riminal. conſ. xvij. num. 20. quod eſt pro maiori parte duplicatum in conſil. ccccxxxlx. nu. 23. Quò verò ad ipſam meretricem adulteriũ cõmittentem, Conſil. Neapol. in facti contingentia videtur ſenſiſſe, ꝙ in ea, ſit punibilis, vt Capic. deciſ. xliiij. & refert Amad. de ſynd. nu. 74. & ita ſeruauit in practica D. Baptiſta de Cornero tunc poteſtas Recanati, qui condemnauit publicã meretricẽ de adulterio & mortua eſt in carceribus. Sed certè iudicio meo contraria ſententia verior eſt, quã etiã ſequi videtur Amad. in loco præalleg. nã tex. in d. l. ſi ea, expreſsè dicit, ꝙ crimen adulterij in ea ceſſat: & ideo, ſi caſus ꝯtingeret, ita iudicarem. Quæ autẽ dicatur meretrix, dixi ĩ li. ij. §. meretrix.

Eſt autem hodie adulterium crimẽ priuatum, 4
nã nõ niſi certis perſonis eius accuſatio permittitur, vt eſt tex. in l. quãuis, la ij. de adul. Et hanc dicit eſſe ſententiam communiter per maiores noſtros approbatam Fulg. conſ. cxxxv. poſt nume. 2. quam etiam communem appellat. Ant. Gom. ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 49.

Quæro etiam, nunquid in crimine adulterij, la 5
ta culpa æquiparetur dolo? Dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. lxxxiiij. verſic. Dixi etiam,

Hoc crimen eſt communis fori, & ideo poteſt 6
puniri per iudicem ſecularem, & etiam per iudicẽ eccleſiaſticum, vt dixi infrà hoc eod. libr. §. fin. q. xxxvij. verſi. Quæro nunquid.

Sed quæro, quæ ſit pœna adulterij ſecundùm 7
ius commune? Reſpond. De iure diuino ſecundùm legem Moſaicam in adulterio, tam maſculo quàm fœminę erat impoſita pœna mortis, genus autem mortis erat lapidatio, Exodi c. 20. Deuter. cap. 22. De iure autem canonico pro adulterio laicus tam maſculus quàm fœmina excommunicatur, cap. intelleximus, de adult. Prætereaque fœmina in monaſterium detruditur: & ſi maritus eam nolit recipere, ibi cogitur toto tempore vitę ſuæ permanere, & pœnitentiam agere, ca. gaudemus, eod. tit. de adul. Et nota, quia iſte eſt vnus ex caſibus, in quibus epiſcopus poteſt punire laicos, vt dixi in d. q. xxxvij. ver. Quæro nũquid Clericus autem de iure canonico pro crimine adulterij deponitur, & vlterius in monaſterium toto tempore vitæ ſuæ detruditur. Ita voluit expreſsè gl. in c. latior, in gl. j. iij. quæſtio. vij. Et eſt communis opi. vt dicit Grill. de diuer. crim. lib. iij. q. lj. nu. 1. & ſeq. q. vj. nu. 1. Diaz. in prac. cri. cano. c. lxxix quem refert Duennas reg. c. j. in ij. limitat. Et prac. Cõradi fol. ccclxxxiiij. in v. limitat. Didac. ſuper iiij. decretal. fol. cxlv. nu. 19, quẽ refert Villalob. in ſua collecta cõmunium opi. in litera C. nu. 82. Bermond. de concub. fol. lxxxvij. nu. 16. Dicebat tamẽ Alcia. quod ſi hodie clerici ꝓpter adulteriũ detruderentur in monaſteria, pauci eorũ ambularẽt per vias. De iure autẽ ciuili magna eſt varietas inter Scribẽtes, an ſecũdũ ius digeſtorũ, adulteriũ puniretur pœna mortis naturalis. Magis tamẽ cõis opi. videtur eſſe, ꝙ olim puniretur tantũmodò pœna deportationis. Et hãc eſſe cõem opi. atteſtatur Cuman. conſ. cliij. poſt nu. 2. Marſil. in pract. crim. §. opportunè, numer. 40. quem refert Didac. ſuper iiij. decretal. fol. cxliiij. poſt nu. 16. Secũdùm verò ius codicis omnes ꝯſentiũt, ꝙ punitur pœna vlti-

mi ſupplicii. Et eſt tex. in l. quamuis, la ij. C. de adul. Et hanc dicit eſſe communem Alex. conſil. xiij. poſt nu. 3. lib. vij. Cuma. in loco præallegato & hoc tam in maſculo, quam in fœmina. Hãc ẽt dicit eſſe cõem opi. Legiſtarum Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Che hai adulterato, nu. 44. quem refert Ant. Gomez. ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 47. & Pract. Conradi, fol. cccclxxxiiij. nu. 21. Sed hodie ſecundum ius authenticorum in fœmina propter ſexus fragilitatẽ commutata eſt pœna: virgis enim cæditur, deinde detruditur in monaſterium, & ſi intra biennium maritus illam ad ſe non reuocet, ipſa cogitur habitum monachalẽ ſuſcipere, & ibi perpetuo permanere. tex. eſt ĩ auth. ſed hodie, C. de adul. Et ita volunt omnes Doctores, vt dicit Salyc. in l. qui ſepulchra, poſt nu. 7. C. de ſepulchro viola. Et hanc opi. dicit eſſe communem Imo. in l. cum mulier, poſt nu. 18. ff. ſoluto matrimo, quem refert Nicellus in concord. gl. c. viij. Et reperio, ꝙ ſecundum diſpoſitionem illius authenticæ iudicauit in facti contigentia Maria Bardegalenſis, vt refert Boetius deciſ. ccxcvij. num. 12. Idem etiam ſeruauit parlamentũ Pariſienſe, in quadam Maria Quatre liure, & alia adultera, vt refert Papo lib. xxij. ti. 9. Arreſto j. & ij. Pariter etiam Curia Neap. quandam mulierem ob adulterium detrudi iuſſit in monaſterium, teſte Gramma. deciſ. xxxj. in Senatu autem ego nũquam vidi ſeruari hanc pœnam detruſionis in monaſterium. ſed quandoque mulieres de adulterio conuictæ, fuerunt condemnatæ in fuſtigationem, & exilium arbitrarium. x. Februa. 1558. P.N. Quinimo quædam Margarita China confeſſa adulterium cum inceſtu. nõ fuit niſi biduo virgis cæſa. xx. Matii 1559. P.N. in maſculo autẽ firma manet diſpoſitio d. l. quamuis. quod ſcilicet propter adulterium puniatur pœna vltimi ſupplicii. Et ita tenent communiter Legiſtæ, vt dicit Imo. in c. tuæ, nume. 13. de procur. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Alexã. in d. conſil. xiij. nume. 3. quem refert Rolan. in d. conſi. lxxiiij. nume. 8. conſi. xxxv. num. 3. lib. 2. Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Che hai adulterato, ſub num. 44. Affict. ſuper iij. parte conſtitution. Regni rubr. xlvij. in principio, poſt num. 7. vbi dicit, ꝙ ita tenent omnes Doctores, & quod ita vidit pluries iudicatum. ſcilicet quod adulteri fuerũt ad mortem condemnati, & ſententiæ fuerunt executæ quem etiam refert Carer. in pract. crimi. fol. cccclxix. nu. 264. in fi. Mitius tamen actum fuit per parlamentum Pariſien. cum quodam adultero, qui citra ſanguinem fuit punitus, vt refert Papo in d. Arreſto ij. licet deinde Arreſto iiij. referat fuiſſe furcis ſuſpenſum quendam famulum, qui cũ domina adulterium commiſerat. de quo fit etiam mentio in placitis Galliæ lib. xij. tit. 6. placito primo. Sed quicquid ſit ſecundum iuris communis diſpoſitionem, hodie videmus in omnibus fere prouinciis immutatam eſſe pœnam mortis pro adulterio, & impoſitam eſſe pœnam pecuniariã. & ita communiter obſeruari ex ſtatutis Italiæ atteſtatur Anan. in c. fi. poſt nu. 11. de colluſ. detegen. quem refert Tiraquell. de legibus connub. lege xiij. nume. 23. Quinimo in Gallia ex conſuetudine adulteri non puniuntur, vt dicit Ioan. Fabr. in l. conſuetudinis, col. ii. C. quæ ſit longa conſue. & alii pluribus in locis, quæ refert Boet. in d. deciſ. ccxcvij. nu. 26. & deciſ. 317. nu. 13. in fi. & Tiraquel. in d. l. xiij. num. 24. & Igneus in l. lege Cornelia. §. hoc edicto, num. 65. ff. ad Sylla. & Guliel. de Benedict. in ſecunda parte repet. capit. Rayn. fol. cxxviij. num. 63. Et certe maxime dolendum eſt his temporibus, in quibus paſſim fere apud omnia tribunalia adulteri impune euadũt, imo, de ipſo crimine gloriantur, illi vero, quorum vxores adulteræ ſunt accuſationẽ proponere nõ audẽt ne in perpetuam infamam, ita volẽte praua cõſuetudine incurrãt. Quapropter ego ſemper fui in ſententia, ꝙ principes huius tẽporis, q hoc grauiſſimũ crimen ſeueriſſimis legibus non coercẽt, illaſque exequi nõ faciũt grauiſſime peccẽt. Et iudicio meo iſte eſt vnus ex caſibus, ĩ qbus Chriſtiana reſp. indigeret reformatione.

Sed hæc omnia locum habent in vxore, adulterium committente. Sed quid in ſponſa? Reſp. ꝙ etiam ſponſa cum alterius dicitur committi adulterium. ita dicit gl. in c. diſcretionem, in verbo Reatum adulterii, de eo qui cogn. cõſant. vxoris ſuæ. quam gl. tenent omnes, vt atteſtatur Mãtua in l. Tranſigere, nu. 52. C. de tranſact. Quod tamẽ intellige, vt procedat in ſponſa per verba de præſenti. nam in ea locũ habet pœna adulterii, etiã ſi à viro cognita adhuc non fuerit, ſecus autem ſi ſit tantummodo ſponſa per verba de futuro. Et ita tenent communiter Doctores. vt atteſtatur Antonius Gomez ſuper d. l. lxxx. Tauri, poſt nu. 47. verſ. Dubium tamen faciunt quæ dixi infra hoc eo. li. §. Homicidium, verſi. Sed quid dicendũ circa finem.

Pone ſtat ſtatutũ in aliqua ciuitate, quod pro adulterio imponit pœnam pecuniariã, vt in multis locis videmus. Quæro, ſi Iudæus in illa ciuitate committat adulterium cum muliere Chriſtiana, nunquid erit puniendus pœna iuris communis, quæ vt dixi eſt pœna mortis, an autem erit puniendus pœna ſtatuti, & ſic pecuniaria? Reſp. Ange. in conſi. cxiiij. libro primo, & Alex. conſil. 99. lib. vj. & Bar. conſi. lxiij. lib. iiij. in facti contingentia, conſuluerũt, ꝙ debet puniri pœna ſtatuti, non autem pœna mortis. Et hanc opinio. dicit eſſe communem Bermond. de concub. fol. xl. poſt nu. 32. & nu. 40. Ego vero in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, vtique ſequor opi. Ang. & communem ex quo debent Iudæi iudicari ſecundum leges, quibus iudicantur alii de ciuitate, vt dixi ſupra lib. 2. §. Iudæus. Et pœna impoſita à ſtatuto tollit pœnam iuris communis, vt dixi infra hoc eod. li. §. fi. q. lxxxv. verſ. Debet etiam. Sed in Iudæo committente adulteriũ cum Chriſtiana, ſecus dicerem: nam coitus Iudæi cum Chriſtiana ẽt ſoluta, & meretrice eſt punibilis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. Fornicatio, verſ. Cũ Iudæis. Propterea cum in hoc caſu ſit duplex crimen, debet grauius puniri, quam diſponat ſtatutum ſimpliciter loquens in adulterio. Ego itaque huiuſmodi Iudæum cẽſerem eſſe ad triremes perpetuo trãſmittendum. 9

Sed pone, ꝙ ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, vel etiã corporalis, quæ reiterari poſſit, puta fuſtigationis vel huiuſmodi. nunquid ſi aliqs cum vxore alterius pluries rem carnalem habuerit ẽt ex interuallo dicetur plura adulteria cõmiſiſſe, 10

ſiſſe, & ſic erit pœna multiplicanda? Reſp. ꝙ licet talis dici poſſit pluries adulteriũ commiſiſſe, non tamen debet puniri niſi pro vnico adulterio. Ita tenet gl. in l. vulgatis, in verbo, Fur erit. ff. de furtis quę opi. communiter omnium calculis recipitur vt ait Didac. lib. ij. reſolut. c. x nu. 8. circa fi. Et ita in facti contingentia conſuluit Bar. conſi. ccxxij.

11 Habet etiam adulterium aliam pœnam, quia ſcilicet ſi adulter fuerit in ipſo actu adulterij depræhenſus, poteſt à patre mulieris impunè occidi, vt dixi infrà hoc eod. libr. §. Homicidium, verſ. Dixi etiam, & aliis ſeq.

12 Alia quoque eſt pœna adulterij de iure canonico: nã propter hoc crimen agi poteſt ad ſeparationem thori, nec non, & ad dotis, & donationis propter nuptias, priuationem. Et eſt cõis opin. vt dicit Bermon. dę concub. fol. xxxv. poſt nu. 32. Et hinc colligi poteſt tantam eſſe immanitatẽ huius criminis, vt licet de iure diuino cautũ ſit, vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, nihilominus ex cauſa adulterij conceditur ipſius matrimonij ſeparatio, vt eſt tex. in c. ex literis, de diuor. cum ſimil. Quinimò ſi crimẽ adulterij eſſet notoriũ, poſſet maritus abſque aliqua ſententia aut declaratione epiſcopi, vxorem adulteram propria authoritate expellere. Et hanc dicit eſſe cõmunem opi. Barb. in Apoſt. ad Ab. in c. fi. ſub nu. 6. de adul.

13 Et ſcias, quod hoc caſu ſi matrimonium ſeparatur propter adulterium commiſſum à viro, tenetur ipſe vxori dotẽ ſuam reſtituere. Et ita firmant Docto. omnes, vt ait Pariſ. conſ. luij. nu. 42. lib. 4. Si verò ſeparatur propter adulterium commiſſum ab vxore, ipſa amittit dotẽ, neque poteſt illam amplius repetere. Et hoc tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, tex. eſt in c. plerunque. de donatiõ. inter virum, & vxorem, & in l. cùm mulier. ff. ſoluto matr. Et eſt communis opi. vt dicit Bermon. de concubinis fol. xliij. poſt nu. 42. Bal. nouell. de dote in vndecima parte. §. hactenus, n. 36. Didac. ſuper 4. decret. fol. cxxxv. nu. 1. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera A. nu. 68. Prac. Conradi fol. ccclxxxiiij. au. 23. Bolognet. in Rub. C. de edendo, nu. 29. quem refert Viuius in li. cõmuniũ opi. fol. cccxviij. ver. Vxor perdit. Et nota, ꝙ licet Bar. in l. mulier, §. ſocer. in vltimis verbis, ff. de adult. tenuerit, ꝙ niſi maritus criminaliter accuſet vxorem de adulterio, non lucratur dotem. veritas tamen eſt in contrarium: ꝙ ſcilicet etiam ſi eam ciuiliter conuincat de adulterio, lucratur dotem. Et ita contra Bar. eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. conſ. clxxxix. nu. 10. li. vj. Apoſti. ad Bar. in d. §. ſocer.

14 Sed quid ſi aliquis ducat in vxorem aliquam mulierem, quam ſiue propter conſanguinitatem ſiue propter aliud legitimum impedimentum nõ poterat de iure vxorem ducere, & illa cõmiſerit adulterium propter ꝙ fuerit priuata dote, deinde matrimonium fuerit declaratum nullum, nunquid poterit mulier dotem ſuam repetere, ex eo ꝙ ſtante nullitate matrimonij non potuerit dici adulterium, & conſequenter neque ipſa dote priuari? Reſpond. ꝙ non poterit illa repetere. ita tenet gl. in d. c. plerunque, in verbo, non valebit. Et eſt communis opi. vt dicit Bal. nouell. de dote, in xi. parte, in d. §. hactenus, nu. 36. quem refert Didacus ſuper 4. decretal. fol. cxxxv. nu. 1. Anton. Gomez. ſuper d. l. lxxx. Tauri. poſt nu. 48. verſic. ij. infertur. Bermond. in loco præallegato fol. xliiij. nu. 43. Ioan. Lupus de donat. inter virum, & vxorem. § xxxvj. nu. 3. quem refert Villalob. in loco præallegato. Conſiderandus enim eſt ſtatus matrimonij, qui erat tempore commiſſi criminis, ſaltẽ putatiuè, & mala intẽtio ipſius mulieris, quæ ex nullitate matrimonij deinde declarata excuſari non debet, ſaltem poſtquam iam ſuper ipſa dotis priuatione fuit pronunciatum.

15 Adde, quòd propter adulterium vxor non modò amittit dotem, ſed etiam bona parafernalia. ita tenuit glo. in d. c. plerunque in verbo, Dotalitium. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Boer. deciſ. cccxxxviij. nu. 2. Didacus in loco præallegato, nu. 2. Bermond. in loco præallegato fol. xlvj. num. 49. Pariter etiam maritus committens adulteriũ, punitur, & ipſe in donatione propter nuptias, quã vxor eo caſu lucratur, ita tenet gl. in c. j. in gl. j. vt lite non conteſt. Et eſt communis opi. vt dicit Bermond. in loco præallegato, nu. 56. & frequent.

16 Scias etiam, ꝙ mulier amittit dotem non ſolùm propter adulterium, ſed etiam propter ſolum oſculũ alteri viro, quam marito datum, vel quia ille ſibi manus ad mamillas poſuit. ita tenet Bal. in c. tuæ nu. 4. de procu. Et eſt communis opi. vt dicit Bellon. in Rub. C. de edendo, nu. 81. quem refert Didacus in loco præallegato, num. 3. Cùm enim adulterium ſit difficilis probationis, & oſcula dicantur proxima, & ferè immediata præparatoria adulterij, optimè ſtatutum eſt, vt mulier eo ipſo, ꝙ conuincitur oſculum amatori dediſſe, dicatur etiam de adulterio conuicta. Quod intellige, vt procedat non modò quantum ad proceſſum ciuilem, ſed etiam ad puniendam eam criminaliter de adulterio. Et hoc dicit eſſe de mente omnium. Antonius Gomez ſuper d. l. lxxx. Tauri, num. 50 quam tamen opi. ego non ſequerer in iudicando ad imponendam pœnam ordinariam delicti. & multi etiam contra Bal. tenuerunt, quorum opi. communem eſſe atteſtatur Bero. in Rub. de iudic. num. 22. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. tranſigere, nu. 87. de tranſact.

17 Facta autem thori ſeparatione propter vxoris adulterium, tenetur nihilominus maritus illam alere. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Card. Alexan. in c. ex parte, colum. fin. verſic. Sed operæ precium. de ſponſalib. Licet enim vxor ſit adultera, non propterea deſinit eſſe vxor, etiam poſt thori ſeparationem, ca. ij. de diuort. Tenetur etiam maritus caſtitatem ſeruare, alias ſi fornicetur, tenetur ipſam vxorem iterum in conſortium admittere. Et eſt communis opi. vt dicit Ab. in d. c. ex literis, numer. 11. de diuortiis. Et ad hoc cogi poteſt non ſolùm officio iudicis, ſed etiã ad actionem ipſius vxoris. Et ita communiter tenetur, vt dicit Feli. in c. lator. poſt. nu. 9. verſ. Limita, ij. de re iudic. Didacus in loco præallegato, nu. 5.

18 Caueat etiam maritus, ne ſciens vxorem eſſe adulteram, ſe cum ea carnaliter commiſceat: nam ex eo videtur illi adulterium remiſiſſe. ita tenet gl. in c. fi. in gl, vnica de adult. quam dicit ab omnibus receptam Didacus in loco præallegato, nu. 7. Cenſetur enim ex hoc morẽs ſuos approbaſſe. Quinimò vir, qui rem habet cum vxore adultera nõ facta prius pœnitentia, peccat mortaliter, vt

notatur in cap.coniugio xxxij.quæſt.j. Sed certe
adulteri hodie ad hoc nõ aduertũt. Et male, vt di
cit Bertachi.in ſuo reper.in verbo, Adulter, nu. 3.

19 Et hæc quidem de adulterio criminaliter in iu
dicium deducto ſufficiant. Cæterum an vxor cõ-
mittens adulterium amittat dotem in præiudiciũ
etiam patris & filiorum ſuorum, & quandiu hæc
exceptio adulterii in dotis repetitione opponi
poſſit, & contra quas perſonas, & an neceſſe ſit ꝙ
maritus prius iudicium criminaliter propoſuerit,
cũ hæc omnia magis iudiciũ ciuile, quam crimi
nale reſpicere videantur, ſuo loco tractauimus
ſuprà lib. proximo. §. Dos.

20 Vnum tamen volo vt ſcias, ꝙ licet regulariter
crimina non præſcribantur minori temporis ſpa-
tio quam viginti annorum, vt dixi infrà hoc eo. li
bro. §. fi. q. lj. circa principium, nihilominus accu-
ſatio adulterii præſcribitur quinquennio, vt eſt
tex. in l. mariti, §. hoc quinquennium. ff. de adult.
Et ita in facti cõtingẽtia iudicatũ fuiſſe refert Pa-
po lib. xxiiij. ti. ij. Arreſto ij. Quod intellige, vt pro
cedat in ſimplici adulterio, ſecus autẽ in adulte-
rio cũ inceſtu: illud enim nõ præſcribitur mino-
re ſpacio, quã viginti annorũ, prout & cætera cri
mina, de qubus dixi in loco præallegato.

§. ASSASSINIVM.

1 *Qui dicatur aſſaſſinus, in materia c. primi de homici. n. 6.*
2 *Et an ad hoc, vt quis dicatur aſſaſſinus, requiratur, ꝙ con ſtet occiſum fuiſſe Chriſtianum?*
3 *Et an epiſcopus aſſaſſinus comprehendatur diſpoſitione dicti cap. primi?*
4 *Quæ ſit pœna aſſaſſinij?*
Et an aſſaſſinus ſit tutus immunitate eccleſiæ, ſi ad eam confugiat?
5 *Et an in crimine aſſaſſinii requirantur plenæ probationes, vt in aliis criminibus?*
6 *Et an in hoc crimine puniatur affectus etiam ſi non ſit ſe cutus effectus?*
7 *Et an clericus aſſaſſinus poſſit puniri à iudice laico?*

1 ASſaſſinus eſt ille, qui aliquem Chriſtianum
occidi precio mandat alteri, ſiue infideli ſi-
ue Chriſtiano. Et hæc eſt communis opi. vt dicit
Aret. conſi. clxiij. poſt num. 17. vbi ſubdit, ꝙ forte
etiam eſt conſuetudine approbata, quem refert
Placa lib. j. delictorum, c. xix. nu. 2. & Viuius ib lib.
communium opi. in verbo, Aſſaſſini omnes, Ca-
pic. deciſ. clv. Grãmat. voto viij. & ix. Et dicit Prac.
Conradi fo. ccxxxvij. nu. 1. ꝙ ĩ hoc Doctores om
nes conueniunt. Exemplum autẽ poni poteſt in
caſibus, in quibus conſuluerunt Bal. cõſi. cccxxx.
lib. ij. & conſi. ccclxxxiij. lib. 2. & Riminal. conſi. lv.
& Rolãd. conſi. xxiiij. in primo dubio lib. j. & Grã-
mat. cõſi. xliij. & conſi. lxvj. & eſt deci. Capic. cxij.
& clv. Et ſcias, ꝙ licet aliqui tenuerunt, ꝙ diſpoſi
tio c. j. de homic. in vj. puniẽtis aſſaſſinos, habeat
locum ſolummodo in certo genere hominum
qui appellantur aſſaſſini: tamen in contrariũ ſcili
cet ꝙ imo comprehendat omnes, vt dixi, eſt com
munis opi. vt atteſtatur Boſſ. in ti. de mandato ad
2 homici. nu. 16. Bene verũ eſt, vt dixi † ꝙ ad hoc vt
quis proprie dicatur aſſaſſinus, & conſequenter
in eo locum habeat diſpoſitio d. c. requiritur, ꝙ
ille interfectus eſſet Chriſtianus. ita dicit Io. An-
dr. in d. c. j. quem ſequuntur communiter Docto-
res, vt atteſtatur Alexã. conſi. lxvj. in fin. lib. vij. &
Prac. Caret. fol, ccxc. poſt nu. 15. Et hæc ſententia
eſt omnium cõſenſu ſtabilita, vt dicit Placa in d.
c. xix. nume. 8. Nam vbi agitur de imponenda pœ
na alicuius conſtitutionis ſpecialis, requiritur ꝙ
concurrant omnes qualitates, de quibus in ipſa
conſtitutione, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 85.
verſi. Vbi agitur. Et ſubdit Ioannes Andr. propter
hoc ſe euaſiſſe quendam imputatum de aſſaſſi-
nio, ex eo ꝙ in proceſſu non fuerat probata illa
qualitas, ꝙ ille occiſus eſſet Chriſtianus. Et dicit
Ioã. Arno. cautela xxiij. Vos ſcitis, quod ipſe ita in
facto ſemel iudicauit. Sed certe credo, ꝙ hæc de-
fenſio apud nos parum prodeſſet, modo ille fuiſ-
ſet occiſus in territorio Chriſtianorũ. licet enim
verè non naſcatur Chriſtianus, tamen cùm à cõ-
muniter contingentibus infideles non ſint ſoliti
inter Chriſtianos cõuerſari, ille qui in territorio
Chriſtianorũ reperitur, habendus eſt pro Chri-
ſtiano, præſertim in hoc tã graui delicto, in quo
non eſt ſuper huiuſmodi ſubtilitatibus inſiſtẽdũ.
Vbi tñ reus ꝓbaret illũ fuiſſe infidelẽ, tũc vtique
eſſet ab hoc crimine aſſaſſinii abſoluendus.

Quæro nunquid etiã Epiſcopus. qui ſit aſſaſi- 3
nus, ſit cõprehenſus in diſpõne d. c. primi? Reſpõ.
ꝙ ſic. Et ita tenent cõmuniter Doct. vt dicit Soci.
inter conſi. Curtiũ ſenioris cõſ. xx. poſt nu. 43.

Sed quæro, quæ ſit pœna aſſaſſinii? Reſp. ꝙ ta- 4
les ſunt diffidati à toto populo Chriſtiano, & poſ
ſunt impune offendi, &c. vt eſt tex. in d. c. j. Debet
autem aſſaſſinus puniri pœna mortis, & ſecũdũ
aliquos debet trahi ad caudam equi, prout in plu
ribus locis vſu ac conſuetudine receptũ eſſe atte
ſtatur Soci. quẽ refert Placa. in d. c. xix. nu. 5. dicit
tamen Prac. Caret. fol. cc. xciiij. nu. 35. ꝙ hodie aſ
ſaſſini per fruſtra ſcindũtur, & ꝙ iudices hac pœ-
na vtuntur criminis immanitatem, & ad terrorẽ
aliorum.

Itẽ licet aſſaſſinus confugiat ad eccleſiã, non 5
tamen eſt tutus eius immunitate, de qua dixi in-
fra hoc eo. lib. §. fi. qõ. xxx. ſed poteſt inde extrahi
per quemcũque iudicem ſecularẽ. Et hæc eſt cre-
brior apud omnes recepta opi. vt dicit Plac. in d.
c. xix. num. 24.

Præterea quamuis regulariter in criminalibus 6
requirantur probationes luce meridiana clario-
res, tamen in hoc delicto propter eius immanita
tem ſufficiunt probabilia argumenta, etiã ad cõ-
demnandũ, ita expreſſe dicit tex. in d. c. j. & eſt cõ-
munis opi. vt dicit Boſſ. in ti. de conuictis nu. 55.
& in ti. de indic. nu. 201. Quod intellige non ſolũ
ad condemnandum pœna extraordinaria, ſed e-
tiam ad condemnandum pœna corporis afflicti-
ua. Et hoc conſtitutiſſimum eſſe atteſtatur Placa.
in d c. xix. nu. 16.

Scias etiam, quod quamuis regulariter ex ge- 7
nerali cõſuetudine Italiæ non puniatur affectus,
niſi ſequatur effectus, vt dixi in d. §. fi. q. xcij. tamẽ
in crimine aſſaſſinii punitur conatus etiam ſi effe
ctus ſecutus non fuerit. Et ita in facti contingen-
tia conſuluit Ang. conſ. in q. præmiſſa. Et hoc fre-
quentiſſimo omnium cõſenſu receptum eſſe ait
Didac. in repet. cle. ſi furioſus, fol. clxxx. verſ. Secũ
do proponitur. Hãc etiã dicit eſſe frequẽtior cal-
culo receptã ſententiam Gonius de Imm eccleſ.
fol. cxliij. xv. fall. poſt nu. 8. quẽ refert Placa. in d.
cap.

c.xix.nu.9. Et obſeruatum fuiſſe in facti contingentia per Cur.Neapo.refert Afflict.ſuper j.parte conſti.regni.Rub.vij.nu.11 in fi.in quodã aſſaſſino, qui cũ dardo balliſtæ dedit in arzone ſellæ equi illius, quẽ volebat interficere, nec tamen eũ offendit, quẽ refert, & in eandẽ ſententiam conſuluit Grãmat.voto ix. Idẽ ẽt ſeruauit conſi.Neapol.in cã cuiuſdã notarii Marci, q fuit furcis ſuſpẽſus, licet mors vulnerati per aſſaſſinũ ſecuta non fuiſſet, teſte Capi. deciſio. clv. Notarius Marcus. Idem, etiã ſeruatũ fuiſſe Mediolani refert Chaſſ. qui tunc ſe dicit fuiſſe vicarium Capitanei Iuſtitiæ ſuper conſuet. Burgun. fol.xiiij. poſt nu.7. & & fol.xliiij.nu.11.licet idem Grammat. voto viij. referat aſſaſſinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe in pœnam pecuniariam, de quo etiam mentionẽ facit, idẽ Grãmat.ſuper conſt. Regni, fol.xiiij.col.2. & pariter ẽt voto xx.referr aſſaſſinum non ſecuta morte condẽnatũ fuiſſe ad triremes perpetuo. Et licet forte circa hoc loquendo ſecundũ diſpoſitionẽ iuris communis, multa dici poſſent, tamẽ ſtante conſuetudine, & communi doctorũ opi.credo, ꝙ non erraret iudex, qui illam in iudicando ſequeretur. nã vt dicit Ange.in l.non ſolum, §.ſi mandato, nu.2. de iniur. licet de iure cõmmuni aſſaſſinus non videatur teneri in plus, quã mandator, id tamen de conſuetudine nõ ſeruatur. Et merito, quia plus delinquit faciẽs per pecuniã, quã qui gratis. In ſenatu tamen vidi ſecũdum qualitatem facti, & perſonã diuerſimode iudicari, q̃nque pœnã ordinariã infligendo, & quãdoque mitius puniendo, vt dixi in allegat.q. xcij.verſi.Scias autẽ. Et ideo putarẽ hoc eſſe arbitrio iudicis relinquendum.

Videndũ eſt etiã, nunquid clericus aſſaſſinus poſſit per iudicem ſecularem puniri, & an requiratur degradatio, de quibus omnibus dixi infra hoc eo.li.§.fi.quæſt.xxxvj.verſi.liẽ quæro, & ſeq.

---

§. BLASPHEMIA.

1 *Omnis contumelia, in Deum, vel ſanctos prolata, eſt blaſphemia.*
2 *Et an dicere, Al diſpetto di Dio, ſit blaſphemia?*
3 *Quæ ſit pœna blaſphemiæ?*
4 *Et an in crimine blaſphemiæ admittatur repulſa teſtium?*
5 *Iudæus blaſphemans an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum?*
6 *Blaſphemans per iracundiam, an excuſetur?*
7 *Et an propter conſuetudinem prouinciæ?*

1 OMne conuitium, contumelia, vel maledictũ prolatum in Deũ vel Sãctos, eſt blaſphemia. ita dicit Bar.in l. Item apud Labeonem, quã legit cum lege iniuriarum, §.ſed adũcitur, quem legit cum §.ait prætor, nu.4.ff.de iniur. Et eſt communis opinio, vt dicit Aug.ad Ang. de malef.in verbo, Verba iniurioſa, nu.13. quẽ refert Prac. Cõradi fol.cccc.nu.25. Didac.in repet.c.quamuis fol. lvij.nu.8.de pactis. Et poteſt poni exẽplum in Iudæo, qui dixerat, Naſca il vermo cane al Papa, & à chi l fe Papa: Iddio non potrebbe far che eſſo non foſſe Papa, Et ſe io haueſſi Iddio, il Papa. e'l Veſcouo nelle mani tarrei loro gli occi. ſupquo conſuluit Cald.cõſi.2.de Iudæis. Et in alio Iudæo, qui dixit, La voſtra fede è fedeccazzi, ſuper quo conſuluit Socin.conſi.cxix.lib.iiij. Et alio Iudæo, qui dixit, Nol potrebbe fare Iddio. che l'haueſſi ſcambiata, io, ſuper quo conſuluit Soci.conſi.cij. lib.j.& Alex.cõſi.xv.lib.iij. Et in alio, qui dixit, De aſina di Dio, ſuper quo conſuluit Bald.in quodã ſuo conſil.paruo, quem refert Caral.de ſynd.poſt nume.104. Et in alio, qui dixit, Se Iddio il diſſe, io direi, ch'il mentiſſe per la gola, ſuper quo conſuluit Cæpo.conſi.lxxvij. Et in eo, qui dixit, Se'el ie appoutaſſe noſtra donna, tu mi renderai quello che m'hai tolto, vt in caſu Cor.conſi.clxxxj.lib.j. Scias autem, ꝙ licet Bar.in d.§.ait prætor, ſenſerit, ꝙ etiam in homines poſſit dici blaſphemia: tamẽ hoc non admittit communis vſus loquendi, vt dicit Boſſ.in tit.de Inquiſit.poſt num.181. Et ideo in eo, qui aliquod malũ imprecaretur alteri, non haberet locum pœna blaſphemiæ.

2 Sed nunquid dicere, Al diſpetto di Dio, eſt blaſphemia? Reſpon.Bald.conſi.476.lib.iij. tenuit ꝙ non. Contrariũ vero, ſcilicet ꝙ imo dicatur blaſphemia, iudicauit ĩ facti ꝯtingẽtia curia Burdegalen. vt per Boer.deciſio ccccj. vbi in principio dicit ꝙ hæc opi.eſt verior tam ſecundum Theologos quã ſecundũ Canoniſtas, & Legiſtas. Idẽ etiã iudicauit conſi.Neapolit. vt atteſtatur Grammat.deciſio.50. & ſuper conſtitutio.Regni, fol.cxiiij.col. iij. quem refert Didacus in loco præallegato, nu. 9. Apud nos autem no modo reputatur blaſphemia, ſed ẽt connumeratur inter atroces, ita declarante ſenatu 2.Augu.1556.B.P.& 14.Iunii 1550. P.N.

3 Sed quæro, quæ ſit pœna blaſphemiæ? Reſpõ. de iure diuino eſt pœna mortis, Leuit.c.xxiiij. genus autẽ mortis erat lapidatio, vt ibi. De iure autẽ canonico cogitur ad publicam pœnitentiã ante fores Eccleſiæ faciendã, modo, & forma poſita in c.ij.de maled. quæ tamen pœna non habet locum in clericis, ne propter huiuſmodi publicã ſatisfactionẽ, vileſcat clericalis ordinis authoritas. Et ita communiter teneri atteſtatur Abb.in d.c.ij.num.8. quem refert Simancas de hære.cap. viij.nu.12. De iure ciuili pœna blaſphemiæ eſt pœna mortis, tex.eſt clarus, in authen. vt non luxuriẽtur contra natu.in fin.& ita affirmant & concludunt Docto. vt dicit Iodoc.in practic.crimi.capit. lxj.numero 26. Sed hæc pœna licet diuina & humana lege conſtituta fuerit, hodiernis tamen tẽporibus ob defectum religionis & iuſtitiæ non ſeruatur, vt dicit Lucas de Penna in l.omnes, colũ.3.verſ.ij.q̃ritur.C.de delator.li.x. Et dicit Bal.in l.ij.circa fi.C.de reb.cred. ꝙ hodie pœna illius authẽ.de conſuetudine non ſeruatur, prout illum refert Auguſt.ad Ange.de malef.in verbo, Verba iniurioſa, poſt nu.14.relatus, & ipſe per Nuniũ de los corregidores fo.cliij.nu.14.& per Prac. Cõradi fol.409.col.ij. Refert ẽt Grãmat.ſuper ꝯſtit.Regni, fol.cxiiij.col.ij, in fi. Bal.tamẽ in libro meo id non dicit, Dicit ẽt Zaſ.conſ.xix.nu.37.lib.j. ꝙ hęc pœna de conſuetudine non ſeruatur, niſi eſſet magna & enormis blaſphemia, quæ ex deliberato, maligno, & doloſo propoſito, & ore execrabili ad pernicioſum exemplum Dei & hominũ proferatur. Et proculdubio ſi omnes blaſphemi decapitarẽtur, pauci ſupereſſent, qui poſſent blaſphemare, vt dicit Bellon.conſi.lxix.nu.6. Sed certe hæc eſt peſſima cõſuetudo, & iudicio meo grauiter peccant principes Chriſtiani, & eorum magiſtratus, qui hoc crimen ſeueriſſime nõ pu-

niunt,Et in hoc reſpublica Chriſtiana magna in-
digeret reformatione. Refert autem Boer.in d.
deciſio.ccc j.quod quidam pro blaſphemia fuit ꝑ
illam curiam,lingua prius perforata, condemna-
tus ad ignem,& alius decapitatus. Afflict. ſuper
tertia parte cõſtitut.Regni Rub. 54.nu.7.dicit, ꝙ
licet ex illa inſtitutione imponatur blaſphemis
pœna amputationis linguæ,vidit tamen aliquan
do eis perforari tantum linguam cum ferro. Et
hoc ex cauſa. Idem fere iudicauit parlamentum
Delphinale , vt refert Marcus deciſ. ccccc ix. lo-
doc.in d.auth.c.lxj.num. 17.dicit,ꝙ de conſuetu-
nine blaſphemans glorioſiſſimã Virginẽ , vel Sã-
ctos,punitur in amputatione linguæ, & vlterius
exilio,vel alia pœna arbitraria. Et ideo ſeruanda
in hoc ſunt ſtatuta,vel conſuetudo locorum.Cę
terum ſenatus,cui à conſtitutionibus permitti-
tur pœnas ordinarias blaſphemis impoſitas au-
gere,ſolet præſertim in atrocibus, plerunque ar-
bitrari graues pœnas,quandoque ictuum funis,
vt in Gulielmo Caſaſco , qui dixerat , Ne tu, ne
quell'aſino di Chriſto, &c. Et quandoque trire-
mium,Et recordor quod quidam Barbinus, qui
dixerat, Venga in cancaro à quel traditor di Do-
menedio.& à colui che l'ha dipinto,& à chi cre-
de,che'l ſia da bene,à far piouer' adeſſo, fuit per
biennium tranſmiſſus ad triremes xiij. Septẽbris
1560.P.N.Et niſi ruſticitas , & ita illum excuſaſ-
ſent,fuiſſet laqueo ſuſpenſus. Et quidam Anto-
nius Zanza propter atroces blaſphemias, iuſſus
fuit,ſi erat aptus remo,tranſmitti ad triremes per
petuo:ſin minus,furcis ſuſpẽdi xviij. Aprilis 15-
94.P.N.

4 Reperio etiam, ꝙ Par.de Put.de ſyn.foli.ccx.
poſt num. 13.tenuit,ꝙ imputatus de blaſphemia
non ſit admittendus ad probandum contra per-
ſonas teſtium, quia ſcilicet ſint infames, vel alias
inhabiles ad teſtificandum,attento.ꝙ in hoc cri-
mine grauiſſimo,quod eſt læſe Maieſtatis diuinæ
admittuntur teſtes etiam inhabiles, prout fit in
crimine læſe Maieſtatis humanę. Sed certe hæc
deciſio Paridis apud nos nõ ſeruatur,ꝓut etiã nõ
ſeruatur in ſupremis curiis Franciæ,teſte Boerio
in d.deciſ.ccc j.nume.11.in fi.Et ideo ſemper ad-
mittitur imputatus de blaſphemia ad probandũ
ꝯ teſtes quicquid vult, ꝓut in aliis criminibus.

5 Hoc crimen blaſphemiæ eſt communis fori.
Et ideo poteſt laicus blaſphemãs puniri tam per
iudicem eccleſiaſticũ, quam per ſecularem , vt
no.in d.c.ij.de maled.

6 Sed pone,ꝙ Iudæus blaſphemauerit,nunquid
& ipſe poterit puniri per Iudicẽ eccleſiaſticũ?Re
ſp. ꝙ non,ſed debet Iudex ſecularis ſuper tali bla
ſphemia per Iudæũ prolata cognoſcere.Et hãc
dicit eſſe communem opi. Alex. in quodam ſuo
conſ.quem refert Soci.conſi.cxix.poſt nu. 16.Vn
de ponderandum.lib.iiij.nam Iudæi ſunt de foro
ſeculari,vt dixi infrà hoc eo.lib.§.fi.q.xxxv. verſi.
Modo quæro. Bene verum eſt,ꝙ ſi iudex ſecula-
ris,eſſet negligens,eo caſu poſſet iudex eccleſia-
ſticus de ipſa blaſphemia cognoſcere & Iudæũ
punire.Et ita magis communiter concludũt Do
ctores,vt dicit Alex.conſi.xcix.numer. 15.lib.6.ꝙ
conſiliũ credo eſſe illud,de quo loquitur Soci.in
loco præallegato,prout etiã cõſiderat Marquar.
qui illum refert in tract.de Iudæis,fol.xxxiij.poſt
numerum quintum.

Excſari poteſt quãdoque ille , qui ira motus 7
blaſphemat, vt dixi infra hoc eo.li.§.fi.q.lx.verſi.
Eſt etiam ita,in ruſtico, qui faciendo cõputa cũ
domino ſuo iratus dixit,quod Deus non potuiſ-
ſet facere,ꝙ eſſet debitor tot operarum. Dicit ẽt
Bal.in l.accuſationem,nu. 11.C.qui accuſ.nõ poſ.
ꝙ in illis qui blaſphemant per laſciuiam,& ebrie-
tatem,prout faciunt Peruſini,non eſt tantum ſce
lus:puniendi tamen ſunt,ſed mitius, vt dixi in d.
q.lx.verſi.Præterea quæro.

Item poteſt excuſari propter conſuetudinẽ ꝓ- 8
uinciæ,non quidem,vt in totum impunitus eua-
dat,ſed vt non puniatur pœna ordinaria blaſphe
mantibus impoſita . Nam vt dicit Nunius de los
corregidores,colum.clij.nume. 13.vbi in aliqua
prouincia eſt frequens vſus dicendi, Al diſpetto
di Dio,vel huiuſmodi,licet in effectu ſint verba
blaſphemiæ:tamen propter multitudinem homi
num ita loquentium , conſuetudo interpretata
eſt,vt non pro blaſphemiis,ſed tantum pro ſcele
ratis & maledictis iuramentis talia verba punian
tur.Senatus tñ noſter hoc nõ admittit, quinimò
plerunque iuſſit reiici capitula in quibus qñque
imputati de blaſphemia,volebant huiuſmodi cõ
ſuetudinem probare,talis enim non conſuetu-
do,ſed abuſius potius dicẽdus eſt, cuius nulla ra-
tio haberi debet.

---

§. F A L S V M.

1 *Falſi crimen eſt publicum.*
2 *Falſitas circa multa committi poteſt.*
3 *Falſitas circa teſtes multis modis committitur.*
4 *Subornans teſtes an dicatur falſum committere?*
5 *Et an credatur teſtibus dicentibus ſe ad preces alicuius falſum depoſuiſſe?*
6 *Producens falſos teſtes, an dicatur falſum committere?*
7 *Et an ſtatuto puniente producentem falſos teſtes , puniri debeat producens vnum tantummodo teſtem falſum?*
8 *Teſtis falſum deponens dicitur falſum committere?*
9 *Et quid ſi deponat in iudicio contrarium eius quod prius dixerat extra iudicium?*
10 *Et qd ſi deponat cõtrariũ eius ꝙ dixerat in alio iudicio?*
11 *Et quid ſi duo teſtes inuicem ſibi contradicant, an ſint de falſo puniendi?*
12 *Et an dicta teſtiũ ſint inter ſe cõcordãda,vt euitẽt falsũ?*
13 *Teſtis deponẽs ſuper negatiua eſt ſuſpectus de falſo?.*
14 *Teſtis deponens falſum non circa factum principale,ſed circa alia extrinſeca,non poteſt puniri de falſo?*
15 *Si teſtis neget dixiſſe prout ſcriptum reperitur, cui magis credendum ſit notario an teſti?*
16 *Teſtis q falſum depoſuit ſine iuramento,an poſſit puniri de falſo*
17 *Ad hoc vt teſtis dicatur falſus ,an requiratur, ꝙ probetur ipſum fuiſſe corruptum?*
18 *Et quid econuerſo, nunquid ſufficit probare,ꝙ fuit pecunia corruptus ,abſque eo ꝙ probet falſum depoſuiſſe?*
19 *Pœna teſtis falſi quæ ſit?*
20 *Vtens dicto falſi teſtis dicitur falſum committere?*
21 *Fabricãs falſum inſtrumentũ dicitur falſum cõmittere?*
22 *Et quæ ſi pœna notarii fabricantis falsũ inſtrumentum?*
23 *Producẽs falſum inſtrumentũ dicit falſum cõmittere?*
24 *Vtens falſo inſtrumẽto ſcienter dicitur falsũ cõmittere?*
25 *Et quomodo hoc caſu conuinci poſſet de ſcientia?*
26 *Et an puniatur eadem pœna,ac ſi illud fabricaſſet?*

27 No

27 *Notarius ponens in iſtrumento, quod interuenit pretii numeratio licet reuera pecunia non fuerit numerata incidit in pœnam falſi.*
28 *Notarius ſcribens in inſtrumento, Rogauit Titius, ſpopõdit Meuius, cum tamen Titius eſſet abſens, incidit in pœnam falſi.*
29 *Notarius conficiens inſtrumenta ſuper re illicita, incidit in pœnam falſi.*
30 *Notarius negans ſe rogatum de inſtrumento, de quo re uera fuit rogatus punitur pœna falſi.*
31 *Falſificans literas Principis punitur pœna falſi.*
32 *Partum ſupponens dicitur committere crimen falſi?*
33 *Mutatio nominis eſt ſpecies falſitatis.*
34 *Abrãdens inſtrumentum, dicitur falſum committere.*
35 *Aperiens literas alienas, & illas oſtendens aduerſario, incidit in pœnam falſi.*
36 *Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, punitur pœna falſi.*
37 *Et quid in teſtamento nuncupatiuo?*
38 *Probibens aliquem teſtari incidit in crimen falſi.*
39 *Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falſi.*
40 *Suſpicio falſi pro veritate babetur.*
41 *Et quid an puniendum criminaliter?*
42 *Quæ ſit pœna falſi?*
43 *Falſitatem committens circa teſtes inſtrumenta, vel acta cauſa, an cauſam amittat?*
44 *Falſitas an poſſit committi ſine dolo?*
45 *Falſum non dicitur id quod adiuuatur primordio veritatis.*
46 *Falſitas nemini præiudicans, an ſit punibilis?*
47 *Iudex omni ſtudio, & interpretatione curare debet, vt falſum euitetur.*
48 *Falſificans monetam qua pœna puniatur?*
49 *Radens aut minuens monetam qua pœna puniatur?*
50 *Expendens falſam monetam qua pœna puniatur?*

1 FAlſi crimen grauiſſimum eſt, & propter eius frequentiam ſolet à legibus, & ſtatutis grauiter puniri: & connumeratur inter publica delicta, non modo ſi agatur de teſtamento falſo, ſed etiam, de quocunque alio inſtrumento. & ideo quilibet de populo, etiam ſi particulariter eius nõ intereſſit, poterit de falſo accuſare. dixi ſupra hoc eo. lib. §.j. verſi. Sed nunquid.

2 Sciendum eſt, quòd falſitas circa multa & multis modis committi poteſt. Poteſt enim cõmitti circa teſtes, circa inſtrumenta, & ſcripturas, circa monetam &c.

3 Et in primis quidẽ circa teſtes põt falſitas cõmitti. Primo, ſubornando teſtem ad dicendũ falſum teſtimoniũ. Secundo, producẽdo in iudicio teſtem falſum. Tertio, dicendo falſum teſtimonium. Quarto vtendo dicto ipſius teſtis falſi.

4 Subornans autem teſtes ad dicendum falſum dicitur falſum committere, ſicut & ipſe teſtis falſum deponens, Sed nunquid eſt danda fides ipſis teſtibus dicentibus ſe precibus alicuius falſum teſtimonium perhibuiſſe? Reſpond. quod nõ. Et eſt communis opi. vt dicit Deci. conſi. clxxxix. poſt nume. 8. ver. Primo quia, quem refert Rolan. cõſi. xvj. nume. 7. lib. j. & Boſſ. in titu. de Inquiſit. nu. 42. ſecundum quam in facti contingentia cõſuluit Ruin. conſi. cxlvj. cxvij. lib. v. & Natta conſil. ccxcviij. Sunt enim Socii criminis, & periurii, merito non debet eorum dictum, neque etiã ſufficere ad inquirendum, iuxta ea quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. xxj. verſi. Dictum ſocii, & verſ. Scias tamen, Sed quicquid ſit de iure, conſuetudo obſeruat contrarium, ꝙ ſcilicet creditur huiuſmodi teſtibus ita dicentibus, quo ad hoc vt contra eos à quibus aſſerut ſe ſubornatos, procedatur ad inquiſitionem, vt atteſtatur Boſſ. in loco præalleg. poſt nu. xlvj. Et prædicta eſt, ꝙ confirment eorũ dictũ in tortura, deinde procedatur contra nominatos. Quinimo idẽ Boſſ. in tit. de indic. nu. 156. circa fi. dicit, ꝙ creditur etiam ad torturam, modo aliquod aliud adminiculum cõcurrat. Et ſubdit, ꝙ ita communiter ſeruatur. Et ita ego etiam multoties vidi ſeruari.

6 Producens falſo teſtes ſcienter, dicitur & ipſe falſum committere, vt declarat Bal. conſ. cvj. in p. dubio, lib. 3. & conſi. ccccxlvj. lib. v. Et reperio, ꝙ ſenatus in facti contingentia iuſſit poni ad catenã infamem quẽdam Blaſium Axcardũ, qui produxerat teſtẽ falſum pro filio ſuo, etiam grauiter vulnerato xj. Decemb. 1543. P.N. Sed pone, ſtat ſtatutum, quod punit producentem falſos teſtes, modo aliquis producit tantummodo vnum teſtem falſum, nunquid dicetur incidiſſe in pœnã ſtatuti? Reſp. ꝙ ſic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Iaſ. in l. Gallus. §. quòd ſi is, in ij. lectura. ff. de libe. & poſthu. Et ita practicatur, vt dicit Ang. in l. prout. §. homines, in fine, ff. de vi bonorũ rapto. 7

8 Teſtis, qui falſum teſtimonium deponit in iudicio, dicitur falſum committere. l. j. ff. de falſis. c. j. de crimi. falſi, & ſi quidem dolo malo depoſuit contra innocentem punitur tanquam homicida l. j. in prin. ff. ad legem Corne. de ſicar. Et ita in facti contingentia ſenatus iuſſit furcis ſuſpẽdi quẽdam Cerrutum, & alium teſtẽ, qui in cauſa criminali falſum teſtimonium ad offenſam depoſuerat xxvij. Septemb. 1548. P.N. quod etiã pluries ſeruatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe refert Papo. libro xxij. titu. xiij. Arreſto j. Non tamẽ ſemper ſenatus ſolet hoc hac ſeueritate vti, ſed quandoque etiam mitius agitur, prout in quodã Beltramino de Beluardo, qui tranſmiſſus fuit ad triremes per decennium. xxx. Ian. 1555. D.P. Et Franciſco Pineta qui fuit tantũmodo fuſtigatus, xxvij. Octo. 1558. P.N. Si vero deponat ad defenſam incidit in pœnam falſi, quæ eſt deportatio cũ publicatione bonorum, vt dixi infrà, verſicu. ſed quæro. Sed quia hodie vt ibi dixi deportatio nõ eſt in vſu, debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. Et ita in facti contingentia conſuluit Alex. conſi. lv. lib. 7. Et ſecura eſt iudicãdo Curia Neapolit. quæ condemnauit ad triremes ad tempus, quendam, qui falſum depoſuerat ad defenſam, vt refert Grammat. voto. v. & ſuper conſtitut. Regni folio cxvj. colum. iij. vbi in hac materia valde eleganter loquitur. Teſtibus autẽ falſum deponentibus in cauſa ciuili quãdoque amputatur lingua, plerunque etiam fuſtigantur, ſecundum cauſæ, & perſonarum qualitatem. Conuincitur autem teſtis de falſo, in primis ſi ipſemet fateatur falſum depoſuiſſe, nulla enim maior eſt probatio quã proprii oris confeſſio. Item ſi ipſemet contraria dixerit. Et in hoc propoſito ſcire debes, ꝙ aut teſtis deponit in iudicio cõtrarium eius quod dixerat extra iudiciũ. Et tunc nõ dicitur falſarius, & conſequenter etiam neque poteſt de falſo puniri. Et eſt communis opinio, vt dicit Alexand. conſi. lxxiiij. numero. 8. lib. j. Di- 9

cat

cat in repet.capit.quamuis fol.lv. poſt numerum
5.verſicul.Sed,& ſiquis,Et late dixi infra hoc eo.
10 lib.§.fina.quæſtio.liiij.verſicu.Primus caſus. Aut
vero deponit in vno iudicio contrarium eius ꝙ
dixerat in alio iudicio. Et caſu hoc debet puniri
tanquam falſarius.Et eſt communis opin.vt di-
cit Camerar.in ſuo conſil. matrimoniali poſito
poſt conſi.Zabarel.nu.3.aut deponit in vno iudi
cio contrarium eius,quod prius dixerat in eodẽ
iudicio,& pariter puniẽdus eſt de falſo.Et in hoc
omnes conueniunt,vt ait Didac.libro.2.reſolu
tionum,cap.xiij.poſt num.8.verſi.Cæterum,ibi,
12 tertium eſt.Sed in hoc propoſito videnda ſunt
ea quæ dixi in d.q.liiij.vbi diffuſius ſcripſi,& hic
non repeto.
11 Conuincitur etiam teſtis de falſo per alios te-
ſtes numero plures, qui contrarium deponant.
Sed pone,quod duo teſtes tantum inter ſe con-
tradicant,nunquid erunt puniendi de falſo? Re-
ſpond.aliqui tenent,ꝙ ſic.Et hanc dicit eſſe com
munem opi.Aret.conſi.lxxj.num.3.quem refert
Boſſ.in tit.de tortura teſtium,num.35.& in tit.
de falſis,num.20.Sed certe ego nõ credo,quod
hæc opinio ſit neque communis,neque vera,quia
ſi neutri eorum creditur,quo ad hoc vt probent
ſecundum communem opi. vt dixi ſupra lib.ij §.
Teſtis,multo minus erit vni credendum contra
alium,vt ille puniatur de falſo.Bene poteſt & de
bet iudex hoc caſu ſuper ipſa contrarietate dili-
genter inquirere, quis eorum falſum dixerit. Et
etiam vbi tales teſtes eſſent alias ſuſpecti vel ma
læ cond.poſſent ſubijci torturæ, prout ſe vidiſſe
practicari affirmat Boſſ.in tit.de falſis, nume.24.
Quod tamen intelligendum eſt cum grano ſalis
vt ſcilicet Iudex priuſquam ad talem actum tor-
turæ deueniat, diligenter animaduertat, ne de-
ſtruat intentionem fiſci, vel indebite lędat ius
partis,& videat an dictum vnius ex ipſis teſtibus
coadiuuetur aliis pſum.& ſimilia in quibus ver-
ſabitur multum religio,ipſius iudic. debentis.
13 Scias tamen,ꝙ dicta teſtiũ ſunt inter ſe,quan
tum fieri poteſt,concordanda,vt euitent falſum
vt dixi in d.§.Teſtis, & hoc non modo ſi plures
teſtes inter ſe contradicant,ſed etiam ſi vnus te-
ſtis videatur ſibi ipſi contrarius.
14 Solet etiam dici quod teſtis deponens ſuper
negatiua eſt ſuſpectus de falſo:nam regulariter
negatiua eſt improbabilis, vt dixi infra hoc cod.
lib §.fi.q.lij.verſ Scias autem. Scias tamen, quod
teſtis ex eo ſolo,ꝙ deponat ſuper negatiua non
poteſt puniri de falſo.Et eſt communis opi.vt at-
teſtatur Boſſ.in tit.de defenſ.reorum.nume.34.
Quod intellige niſi per alias probationes conuin
catur falſum depoſuiſſe, poteſt tamen puniri pœ
na extraordinaria ob temerariam aſſertionem.
Et ita tenẽt communiter Scribentes, vt dicit Ca-
gno.in l.vnica,nu.38.ff.ſi quis iudic. non obtẽp.
15 Scias etiã,ꝙ in dubio verba teſtis ſunt intelligẽ
da,vt talis falſitas,quam incurrit teſtis deponens
ſuper negatiua,euitetur.Ita colligitur ex glo.in l.
iuriſgentium.§.quod fere, in verbo,Contra-
rium probetur.ff.de pact.quam dicit eſſe com-
muniter approbatam Cur.iun in d.l.vnica,in pri.
nu 9.Faciunt quæ dixi infra verſ.Item debet.
16 Sed quid ſi teſtis non depoſuerit falſum, circa
factum principale,nec circa qualitates ſubſtan-
tiales,ſed circa alia extrinſeca, nunquid poterit
puniri de falſo?Reſpond. ꝙ non,ita dicit Bald. in
l.ſi ex falſis,circa fi.C.de tranſact. & ita commu-
niter concluditur,vt dicit Alex.conſil.xxxviij.nu
me.19.lib.v.Poteſt tamen puniri pœna Stelliona
tus ſecundum Iac.Butr.in l. Lucius.ff.de his qui
not.infam.Et idem dicunt omnes Doctores, te-
ſte Marſil.conſi.lxx. numero 11.
Pone,teſtis negat ſed dixiſſe, prout notarius 17
ſcripſit,notarius vero aſſerit teſtem ita dixiſſe, vt
ſcriptum eſt, cui magis eſt credendum?Reſpon.
ꝙ regulariter magis creditur notario, vt dixi in-
fra hoc eo.li.§.fi.q.liij.verſ.Quintus eſt caſus.Sed
quantum ad hoc,vt notarius vel teſtis puniantur
de falſo non creditur neque notario cõtra teſtẽ,
neque teſti contra notarium.Ita tenuit Specu.in
tit.de teſte.§.j.verſi.Sed pone iudex.Et ita conclu
ditur per omnes,vt dicit Alex.conſi.lxxiiij. num.
12.lib.j.ita etiam communiter concludi atteſta-
tur Riminal.conſi. lvj.num.2. Et ita reperio deci-
ſum fuiſſe in facti contingentia per conſ.Neapo.
teſte Capyc.deciſ.xciiij.in cauſa Ioan.Pauli. Dicit
autem Prac.Millei fol.83.nu.46.ꝙ hodie de con
ſuetudine ad abundantiorem cautelam Iudices
ſolent,Imo tenentur acta, & proceſſus crimina-
les ſigni ſui,aut chirographi munimine compro
bare vna cum ſcriba,ſeu notario. Sed hoc apud
nos non ſeruatur.Bene ſolent quandoque Iudi-
cens in cauſis arduis facere, quod teſtes ipſi poſt
eorum depoſitionẽ,manu ſua atteſtationes ſuas
ſubſcribant,quod ſatis placet.Hæc autem omnia
intellige,vt procedant,quando in ipſo examine
nullus præſens fuiſſet, præter ipſos notarium &
teſtem.Sed ſi vltra notarium fuiſſet etiã præſens
Iudex,tunc abſolute ſtatur ei,quod reperitur ſcri
ptum,quicquid teſtis poſtea dicat.
Tu ſcis,quod dictum teſtis non probat, niſi ſit 18
iuratus, vt dixi in d.§.Teſtis.Modo aliquos dixit
teſtimonium non iuratus,nunquid poterit argui
de falſo?Reſpond.quod poterit puniri de falſo,
perinde ac ſi iuraſſet.ita dixit Bar.in l. ſi quis lega
tum,nu.3 & ſeq.ff.de falſis.Et eſt communis opi.
vt dicit Alex.in l.Edi.§.cum autem, num. 6.ff. de
edendo.Cur.Sen.in tract.de teſtib.concluſ.xv.nu
me.34.licet enim teſtis non iuret,non tamen pro
pterea dicitur eius depoſitio eſſe ſine forma, vt
declarat Bar.ibi,merito eſt puniendus. Quo ad
hoc tamen an iuramentum ſit de forma, vel ne,
videnda ſunt ea, quæ dixi in d.§. Teſtis. Et eſt in-
telligenda hęc concluſio vt procedat,modo talis
falſitas,quã depoſuit teſtis non iuratus,ſed noci-
bilis:alias enim nõ eſſet de falſo puniẽdus.ſaltem
pœna ordinaria,iuxta ea, quæ dixi infra verſicu.
Item excuſatur.
Quęro nunquid ad hoc,vt teſtis dicatur falſus 19
ſufficiat probare,ꝙ dixit falſum in ſua depoſitio
ne,an autem debeat ẽt probari, ꝙ fuerit corru-
ptus?Reſpond.ꝙ ſufficit probare teſtẽ falſum di-
xiſſe,abſque eo,ꝙ probetur, ꝙ pecunia vel alio
modo corruptus falſum depoſuerit.ita dicit glo.
in c licet cãm,in gl.ij.circa med. de proba.Et hæc
opin.cõmuniter tenetur,vt dicit Imo.in l. Diuus
col.j in gl.in verbo,Corruptis.ff.de re iudic.Hanc
ẽt dicit eſſe cõmunẽ opi.Soc.Iu.conſi.xl.nu. 9.li.
ij.Mench.controuerſ.vſu frequentiũ.capi. xxxvj.
nu.10.niſi tamẽ pars vtrũque ſimul dixerit,ſcili-

cet ꝙ teſtes corruptos falſum dixerint: nam eo caſu vtrunque probare tenetur, ſecundum communem opi. vt ibi per Mench. cui tamen hæc differentia non placet, prout neque etiam placet mihi. Si verò pars non vtrunque ſimul, ſed copulatiuè deduxerit: quia ſcilicet dixerit teſtes corruptos fuiſſe, & falſum depoſuiſſe, eo caſu ſufficit alterum probare. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtantur Scribentes in d. l. Diuus, quos refert Menchia. in loco præallegato. nu. 14.

Sed quid e conuerſo, nunquid ſufficit probare quod teſtes acceperunt pecuniam pro teſtimonio dicendo, abſque eo, quòd probetur ipſos falſum depoſuiſſe? Respond. Bar. in l. j. in princ. poſt glo. in verbo, Aduocationem. ff. de falſis, & in d. l. Diuus, num. 7. ff. de re iudic. tenuit, quod eo ipſo, ꝙ probatur teſtem accepiſſe pecuniam pro teſtimonio ferendo, poſſit puniri de falſo. Et hanc opi. dicit ſequi communiter Doctores Anan. in ca. j. nu. xv. de falſis Mēchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. xxxvj. nu. 6. illam etiam dicit eſſe eſſe magis communem, Didacus in repet. c. quāuis, fol. 57. colum. iij. licet dicat illam ſibi non placere, idem atteſtatur Nunius de los corregidores. fol. 238. nu. 18. in fi. Alij dicunt, quod ex eo non probatur falſitas teſtis, quod ad illum, qui dedit pecuniam. Et ait Dec. in d. c. licet cauſam, nu. 20. de probatio. & cōſi. clxxxix. paulo ante, nu. 12. ꝙ ita tenent communiter Doctores, quem refert Boſſ. in ti. de falſis, nu. 168. & in ti. de oppoſ. cōtra teſtes, numer. 148. & Viuius in lib. communium opi. fol. 299. verſicu. Teſtium ſolam. Ego verò ſic dico. Aut apparet teſtem, qui pecuniam accepit, falſum depoſuiſſe. Et ſuperfluum eſt quærere, an ſit propter corruptionem de falſo conuictus? cū ſit de falſo teſtimonio puniendus. Aut apparet ipſum veritatem dixiſſe. Et hoc caſu ego non video quomodo poſſit puniri de falſo, ex quo conſtat ipſum non dixiſſe falſum. Et ideo dicerē poſſet puniri aliqua pœna extraordinaria, ex quo turpiter accepit pecuniam pro eo quod tenetur gratis facere, & hoc, niſi accepiſſet pro ſuis expēſis vel operis: nam eo caſu potuit licite accipere. Aut verò dubitatur, nunquid falſum, aut verum dixerit. Et eo caſu negari non poteſt, quin ſit valde ſuſpectus, quod falſum dixerit. Et ideo crederem, ꝙ poſſet iudex illū torqueri facere ſuper falſitate principalis depoſitionis, & deinde etiā illū punire extra ordinem, propterea ꝙ pecuniā turpiter accepiſſet, vt ſupra dixi.

Pœna autem teſtis falſum deponentis, de iure canonico eſt in clerico depoſito, & detruſio in monaſterium, cap. ſi Epiſcopus, 50. diſtinctione. De iure ciuili eſt pęna falſi, de quo dixi infra, verſic. Sed quæro. Itē teſtis falſus tenetur verſus partem de omni damno contingente propter illud falſum teſtimonium, ſecundum regulam, quam tradit g. l. in c. presbyterū, in gl. fi. de homic. Hoc tamen intellige, vt procedat in foro contentioſo ſecus autem in foro conſcientiæ, nā in hoc foro nō tenetur niſi de falſo teſtimonio. nō autem de dāno ex illo ſubſequēte. Ita ſingulariter dixit Vincē. in c. j. de cuſtod eucha. quē ſequuntur cōmuniter Doct. vt dicit Cōlet. in ſuis ſingul. in verbo. Teſti. verſicu. Si aliquis, quod nota, quia de facili quis reſponderet contrarium.

Vtens dicto falſi teſtis, dicitur falſum committere. Quod intellige, ſi ſciens teſtimonium eſſe falſum eo vtatur, alias ſecus. Et quia ſciētia eſt difficilis probationis, ideo inuenta eſt illa practica, quotidie vtuntur aduocati, & procuratores, quia faciunt partem, quæ producit teſtem interrogari, an velit vti dicto ipſius teſtis cum termino ad deliberandum. Et ſi in termino reſpondeat ſe velle vti, tunc habetur pro ſciente, vt dixi infra verſicu. Vtens falſo. Et illud interrogatorium eſt de conſuetudine. Vt dicit Rimin. conſ. ccccclxix. nu. 5. vbi conſuluit, ꝙ iudex inquirens nō poteſt hāc interrogationem facere. Quod nota.

Fabricans falſum inſtrumētum dicitur falſum communiter. Pœna autem notarii fabricantis falſum inſtrumentum de iure communi eſt pœna falſi, de qua dixi infra verſic. Sed quæro. De iure autem Longobardorum erat pœna amputationis manus dextræ. Et hæc pœna etiam hodie ſeruatur, vt atteſtatur Gand. de malef. in Rub. de falſar. num. 3. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verb. Falſario. poſt nu. 48. & Rolan. conſ. xxxviij. nu. 16. lib. j. & Capyc. deciſ. cliij. nu. 5. licet dicat ꝙ ille notarius fuit ſuſpenſus propter conſtitutiones vtriuſque regni, que puniunt hoc crimen vltimo ſupplicio. In hoc tamen Ducatu pro prima falſitate notarii vt plurimū puniūtur citra mortem: ſed ſi plures committant, igne comburūtur prout vidi in facti contingentia condemnatum ad ignem quendā Ant. Gayanellum. 6. Iun. 1545. & alium de Aplauiis 27. Aug. 1548.

Producens falſum inſtrumentū dicitur falſum communiter, ſi ſciebat illum eſſe falſum.

Vtens falſo inſtrumento dicitur falſum cōmittere. l. maiorem. C. de falſis. Et in facti contingentia conſuluit Barb. conſi. liiij. maxime, nu. 16. & ſequē. lib. iij. Scias tamen, quod ille, qui vtitur falſo inſtrumento, nō punitur, niſi ſciens illud eſſe falſum, eo vſus fuerit. Et quia ſcientia difficile probari poteſt niſi per coniecturas, vt dixi infra lib. 7. § Probatio, ideo in practica inuentus eſt modus ad illam probandam ſaltem præſumptiue. ſ. interrogando producentem, an velit vti ipſo inſtrumento, cum termino ad reſpondendum. Et ſi in eo termino reſponderit velle vti, punitur de falſo tanquam ſcienter producens, vt dixi ſupra verſic. Vtens dicto. Et ſcias, ꝙ ſtatuto dicto termino tenetur clare reſpondere, & ſine vlla cōditione, vel actione, an velit vti vel non. Et hoc ſiue ſit factum proprium, ſiue alienum, & ſiue poſſit de eo veriſimiliter eſſe inſtructus, ſiue non. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Boſſ. in tit. de falſis, nu. 155. Bene verum eſt, ꝙ ſi agatur de facto alieno, de quo non ſit veriſimiliter inſtructus, iudex dēt illi ſi eam petat concedere longiorem dilationē ad reſpondendum, quā ſi ageretur de facto proprio. Et ita vſu obſeruatur. Scias etiam, ꝙ iſte, qui vtitur falſo inſtrumento, mitius punitur, quā ille, qui illud fabricauit, vel fabricari fecit, nam ſolummodo punitur pœna relegationis. Et ita cōmuniter tenetur, vt dicit Salyc. in l. ſi veteris, nu. quarto. C. de fide inſtr. Fabricans autem punitur pœna falſi ordinaria, quæ eſt deportatio cum publicatione bonorum.

Notarius autem non modo fabricando falſa inſtrumenta dicitur falſum committere, ſed etiā

ſi in

ſi in inſtrumento aliquid apponat, quod verũ nõ ſit, puta ſi in inſtrumento mutui apponat verbũ numerauit, cum tamen tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata. Et ideo debet puniri de falſo. ita dicit gl. in l. ex cautione in gl. magna. ff. de pact. quam ſequuntur omnes, vt dicit Alex. in l. prædia, nu. 4. ff. de acqui. poſſ. Hanc etiam dicunt eſſe communem opi. Scribentes, in l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & in ſpecie Iaſ. nu 48. qui dicit quod totus mundus eam ſequitur, & Deci. nu. 33. quem refert Diaz. reg. 492. Et licet Barto. in d. l. prædia, nu. 3. poſt Iacob. But. videatur tenere, quod illud verbum numerauit, poſſit etiã verificari in actu ficto, illa tamen opin. communiter damnatur, vt dicit Ale. in l. ea. l. ſingularia, poſt nume. 33. quem refert Dec. ibi poſt num. 33 & Foller. in pract. crim. fol. 162. nu. 66. Idem dicit Curt. Iun. in ea. l. ſingularia, num. 36. Non enim debet notarius conficere inſtrumẽtum, niſi de his, quæ ſenſu corporis tunc percipit, ſecundũ Doct. Bat. in auth. ſi quis in aliquo. circa fi C. de edẽdo, quã dicit eſſe communiter approbatã Cur. Iun. in d. l. ſingularia, poſt nu. 36.

27 Sic & ſi notarius ſcripſerit in inſtrumẽto, rogauit Titius, ſpopondit Mæuius, & probetur quod tempore cõfecti inſtrumenti Titius erat abſens, proculdubio incidit in pœnã falſi. ita ſentit Bart. in l. iuriſgentium §. quod fere, ff. de pact. quẽ ſequuntur communiter Doct. vt atteſtatur Ripa in l. prima in prin. nu. 3. ff. de ver. ob. Licet enim quis poſſit interrogare, & alius reſpondere ex interuallo, tñ cum inſtrumento apponatur locus, & tẽpus præciſum, nõ dẽt notarius vt dixi ponere in inſtrumẽto, niſi ea quæ percipit ſenſu corporis tẽpore cõfecti inſtrumẽti, alias incidit in crimẽ falſi.

28 Pariter etiam notarius omittens apponere ſolemnitates requiſitas in inſtrumento, de quo eſt rogatus, incidit in pœnam falſi. Et ita magis communiter tenetur, vt dicit Com. conſi. li. j. in litera G. lib. 4. Scias tamen, quod propter hoc non punitur de falſo, niſi in caſibus à iure expreſſis. Et hęc eſt cõmunis opi. vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, Falſario, in fi. quem refert Pract. Conradi, fol. 393. nu 10.

29 Adde, quod notarius conficiens inſtrumentũ ſuper re illicita, extra caſus à iure permiſſos, incidit in pœnam falſi. ita tenet Bar. in l. j. verſi. Venio ad tertiam, C. de peti. bo. ſubla. lib. x. cuius opi. ab omnibus approbatur, vt dicit Ang. de maleſ. in d. verbo, Falſario, nu. 6. quem refert Pract. Conradi, fo. 393. nume. 9. in fine.

30 Item notarius negãs, ſe eſſe rogatum de inſtrumento, de quo reuera fuit rogatus punitur pœna falſi. ita tenent communiter Scribentes, vt dicit Cur. Iun. in l. qui accuſare, poſt nu. 12. C. de edendo. Quod intellige niſi notarius eſſet vir bonæ opinionis, & factum eſſet iam ante longo tẽpore ipſum inſtrumẽtũ, nã eo caſu eſſet excuſandus, quia ex curſu lõgi temporis præſumitur obliuio, vt dixi infra lib. vij. §. Poſſeſſio. Bene verum eſt, quod ſi pars faceret ſtatui notario terminum ad reſpondendum, an eſſet de eo rogatus, & negaret, dicerẽ illũ nõ eſſe à pœna falſi excuſandum.

31 Sunt etiam alii caſus, in quibus falſum cõmittitur, puta falſificando literas Papæ, Regum, &c. Et nota, quod clericus committens crimen in literis Apoſtolicis ſtatim eſt degradandus, & tradendus curiæ ſeculari, vt dixi infra §. fi. q. xxxvj. verſic. Scias etiam, & verſi. Videmus etiam.

Abradens inſtrumẽta, dicitur falſum committere. Et ſcias, quod de abraſione facta in literis cõfirmatoriis principis, vel in literis de iuſtitia, idem iudicatur, quod de raſura alicuius inſtrumenti. Et eſt communis opin. vt dicit Afflict. deciſ. ccccliiij. poſt nume. 4. 32

Aperiens & deſigillans literas alienas vt illas oſtendat aduerſario, committit crimẽ falſi. ita tenet Bar. in l. Titio, nu. 3. ad municip. Et eſt communis opi. vt dicit Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Faſario, nu. 10. quem refert Prac. Conrad. ſol. 292. col. ij. in princ. 33

Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, punitur pœna l. Cor. de falſis, quæ eſt deportatio & bonorum publicatio. l. i. §. fi. ff. ad l. Corn. de falſis. l. Senatuſconſulto. C. de his qui ſibi aſcrib. Et hoc ex diſpoſitione Senatuſconſulti Liboniani, vt ibi. Hoc autem Senatuſconſultũ de plano procedit, quando teſtamentum de quo agitur, fuit cõfectũ in ſcriptis, & ſic per ipſam ſolam ſcripturam poteſt veritas voluntatis probari, prout etiã aperte loqui videntur verba ipſius Senatuſconſulti. Sed quid in teſtamento nuncupatiuo, quod conficitur coram teſtibus, proptereaque videtur ceſſare ſuſpicio, ex quo volũtas poteſt etiam per ipſos teſtes probari? Reſpon. quod etiam in tali teſtamento locum habet diſpoſitio dicti Senatuſconſulti. Ita tenuit Cyn. quem communiter Doctores ſequuntur, vt dicit Bello. conſi. xxx. poſt nu. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in ti. de his, qui ſibi aſcribunt, num. 3. Licet enim adſint teſtes, quando conficitur teſtamentum, tamen experientia docet, quod quilibet de facili obliuiſcitur, præſertim ea, quæ ad ipſum nõ pertinent: præterea vbi quid reperitur ſcriptum in teſtamento, pauci ſunt, qui contra ipſum teſtamentum velint deponere. Si tamẽ notarius probaret per teſtes, quod teſtator tale legatũ ſibi reliquiſſet, credo quod euitaret pœnam falſi. Et ita intelligo illud quod dicit Anan. in ca. accedens, poſt nume. 6. de crim. falſi, dum atteſtatur cõmuniter teneri, quod quando eſt tale teſtamentum nuncupatiuum, quod probatur per teſtes, nõ tenetur notarius in eo aliquid ſibi aſcribẽs, ſ. quod ſecuta probatiõe per teſtes, notarius nõ ſit ex cã moleſtandus. 34

Prohibens aliquem teſtari, incidit in crimẽ falſi. l. Paulus. ff. de falſis, vt in caſu Corn. conſi. lvi. li. j. & conſi. lxxxiiij. eod. vol. & conſi. ccix. lib. 2. & cõſi. cx. lib. iiij. & Calc. conſi. xci. & Iaſ. conſi. xxxj. lib. j. & Socin. in conſi. cv. lib. j. & Socin. Iun. cõſi. 148. lib. ij. & punitur talis prohibens pœna extraordinaria, arbitrio iudicis. Ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de his, qui prohibent aliquem teſtari, nu. 1. & ei aufertur hæreditas tanquam ab indigno. Scias tamen quod ad hoc, vt huiuſmodi pœna locum habeat duo requiruntur. Primum, quod defunctus vellet teſtari. Secũdum, quod fuerit prohibitus teſtari. Et hoc eſt cõmune dictum, vt atteſtatur Soci. Iun. in d. conſil. clxviij. num. 1. lib. 2. 35

Vendens eãdem rem duobus, incidit in crimẽ falſi. Si vero alienat duobus alio cõtractu quã venditionis punitur tantum pœna ſtellionatus, tex. 36

l.qui duobus.ff.ne falſis, Sed certè illis iuribus derogatum eſt per generalem conſuetudinem, vt atteſtatur Pract. Pap. in forma libelli in actione hypothecaria, in verbo, Sub ead. col. fi. quem refert Prac. Conradi fol. 396. nu. 22.

37 Trita eſt concluſio apud omnes, quòd ſuſpicio falſi pro veritate habetur, & fuit dictum Archid. in cap. in memoriam xix. diſtinctione. Scias tamen, ꝙ hæc concluſio ita ſimpliciter intellecta, non eſt vera, imò in contrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Gratus conſilio lx. num. 16. lib. ij. Socin. Iun. conſil. xlv. num. 8. lib. iij. quem refert Herculan. de proban. nega. nu. 131. Eſt igitur diſtinguendum, nam aut loquimur in criminalibus ad puniendum aliquem de falſo, & tunc ad probandam falſitatem non ſufficiunt coniecturæ, neque ſuſpitiones: ſed requiruntur probationes legitimæ, & quę de neceſſitate concludant. Et eſt communis opin. vt dicit Socin. Iun. conſil. xxxix. num. 44. & nu. 77. lib. ij. & conſ. lxj. nu. 9. eod. vol. Boſſ. in tit. de off. corrup. pec. num. 14. Aut loquimur in ciuilibus ad elidēdā aliquam probationē, & eo caſu vtique talis ſuſpicio falſi pro veritate habetur. & ita intelligendo illud dictum Archidiac. eſt communiter approbatum, vt dicit Curt. Iun. conſ. cxxxij. nu. 10. & conſ. clxvj. num. 6.

38 Sed quæro, quæ ſit pœna falſi? Reſpond. quòd eſt deportatio cum publicatione bonorum, hæc tamen pœna hodie non eſt in vſu, neque imponitur alicui de conſuetudine, vt dicit Gand. in tit. de falſa, nu. 3. quem refert Ang. de malef. in verbo, Falſario, poſt num. 48. nam (vt ipſe ait) hodie non vtimur deportationibus, vt dixi etiam infrà hoc eod. libr. §. fin. quæſt. lxvij. verſic. Deportatio. Et ideo ſecundum eum vbi adſunt ſtatuta ſuperinde diſponentia, imponenda eſt pœna expreſſa in ipſis ſtatutis, vbi verò non ſit à ſtatutis aliqua pœna impoſita, tunc imponenda eſt pœna conſueta, quaſi hoc arbitrio iudicis relinquatur. Et dicit, quod ita ſentiunt Iacob. de Arena, & multi alij Doctores. Vide quæ dixi ſuprà verſicul. Teſtis falſum, & verſic. Pœna autem, & verſ. Fabricans, & in d. verſic. Deportatio.

39 Item propter falſitatem commiſſam in cauſa, pars ipſa falſitatem committens cauſam amittit. Et hæc eſt communis opinio. vt dicit Boer. deciſ. ccxcj. numero 2. prout illum refert Villalobos in ſua collecta commun. opinio. in litera F. numero 4. Tu verò dic. quod aut commiſſa eſt falſitas circa teſtes, aut inſtrumenta, & hoc caſu non amittit cauſam, ita dicit Bartol. in l. in fraudem, §. quoties, ff. de iure fiſci. Et eſt communis opin. vt dicit Dec. in cap. cùm venerabilis, numer. 21. de excep. Boer. in dicta deciſ. ccxcj. poſt nume. 2. quem refert Turzan. in ſuis communibus opi. capitul. lxxxj. Aut verò eſt commiſſa falſitas circa acta ipſius cauſæ, & tunc cauſam amittit. ita dicit Bart. in loco præællegato, & ita communiter tenetur, vt ait Dec. in d. capitul. cùm venerabilis, poſt numerum 21. Hanc etiam opinio. dicit eſſe commun. Alexan. in l. Diuus, num. 6. quem refert Didac. in rep. cap. quamuis, fol. lvj. poſt numerum 6. verſic. Item punitur, & Pract. Conradi. fol. 398. numer. 31. Boer. in loco præallegato, vbi etiam ſubdit, quod ita ſeruatur in practica, quem refert Vantius de nullitatibus, folio 334. numero 141.

Ruin. conſilio xv. numero 3. lib. v. Et licet aliqui tenuerunt iſtud tantummodo locum habere quando cauſa eſt cum fiſco, nihilominus magis communis opin. eſt quod habeat locum etiam quando eſt cum priuato, vt atteſtatur Ruin. in loco præallegato.

Excuſatur autem à crimine, & pœna falſi ille 40 qui non eſt in dolo: nam vera eſt iuris concluſio, quod falſitas ſine dolo committi non poteſt. Et eſt communis opin. vt ait Socin. Iun. conſi. xxxix. nu. 83. lib. ij. Faciunt quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. quæſt. lxxxiiij. circa princ.

Præterea excuſatur, quando illud, quod dicitur falſum, adiuuatur primordio veritatis. Eſt 41 enim certa iuris concluſio, quod non poteſt dici falſum illud, quod iuuatur primordio veritatis, l. cùm filius. §. Hæres meus, ff. de leg. ij. Et hanc concluſionem dicit eſſe communiter approbatā Foller. in pract. crim. fol. 183. numer. 35.

Item excuſatur, ſi falſitas nemini præiudicat, 42 nam regulariter nemo incidit in pœnam falſi, niſi falſitas commiſſa ſit notabilis, quia ſcilicet alicui præiudicet, aut potuiſſet præiudicare. ita colligitur ex gloſſ. in l. damus, in verbo Priuatus. C. de falſis, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Alexan. conſilio cxlv. col. j. verſic. Confirmo per id, libro vj. Et illam gloſſ. eſſe ſingularem. & communiter approbatam atteſtatur Bar. conſil. lij. numero 4. libr. iij. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Socin. conſilio ciij. numero 1. & 2. libr. primo quod eſt duplicatum in conſil. c. xxxv. libro ij. quem refert Didacus in repet. d. c. quamuis, fol. 56. poſt numerum 6. verſic. Pœnæ verò ſtatutæ, & Pract. Conradi, fol. 399. poſt nu. 33. & Foller. in pract. crim. fol. 346. numer. 102. & Viuius in libr. communium opinio. in verbo, Falſitas quæ nemini, & fol. 268. verſicul. Teſtis falſam, in fin. Turzanus in ſuis communibus opin. capit. lxxx. Plottus in repet. l. ſi quando, num. 716. in fin. Et dicit Curtius Iun. de feud. in quarta parte, in prima cauſa amiſſionis feudi, quæſt. x. quod hæc eſt communis practica. qua aduocati ſæpe vtuntur. Item dicit Ana. in capitul. j. poſt numer. 14. de falſis. Et ita reperio ſeruatum fuiſſe per ſenatum in quodam errore commiſſo per quendam Trouanum notarium 28. Nouembris 1543. P. N. Hinc infertur, quòd quando ſcriptura, quæ dicitur falſificata, deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, & ſic erat nulla neque ex ea poterat alicui præiudicium inferri, eo caſu ille, qui in ea falſitatem dicitur commiſiſſe, non poteſt de falſo puniri. ita dicit Bartol. in l. ſi quis legatum, nume. 2. ff. de falſis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in ſecunda parte, ſtatutorum, quæſt. cxlvij. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opinio. Socin. conſilio ciiij. poſt numero 3. verſic. Tertius caſus, libr. j. quem refert Franc. de Mariano inter conſil. crim. diuerſorum conſil. 100. numero 1. libro 2. Sic etiam teſtis, cuius depoſitio erat nulla, vel aliàs nemini præiudicare poterat non poteſt de falſo puniri. Intellige pœna falſi ordīaria. Sed bene poteſt extra ordinem puniri pœna ſtellionatus. & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum quæſt. 246. Cotta in memorial. in verbo, Mendax, circa fi. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Gand. de ma-

leſic.in tit. de falſar.numer.21. prout illum refert Auguſt.ad Ang.de maleſic.in verbo,Falſario,numer.21.Relatus,& ipſe in pract.Conradi,fol.395. poſt numer. 20. Ego verò in hac materia ſolitus ſum diſtinguere duos caſus. Primus eſt, quando ſiue teſtis diceret verum,ſiue falſum, & ſiue probaretur illud quod depoſuit,ſiue non,in omnem caſum non poterat alicui nocere, etiamſi falſitas detecta non fuiſſet.Et hoc caſu Bald. in l.fi.num. 20.C.ſi ex falſis inſtrumentis,tenuit quòd talis teſtis inutilis falſum deponens puniatur de falſo. Sed contrarium communiter tenetur,vt dicit Socin.in d.conſ.ciij.numer.1.libr.j.vbi etiam in fine conſilij dicit hanc opin.contra Bald.eſſe communem quaſi omnium opin.ſubdens non eſſe ab ea in iudicando recedendum.Et ita procedat glo.in d.l.domus.cum ſimilibus.Addit Soci.in d. conſil. ciij.num.2.lib.j. idem eſſe dicendum,quando aliquis committeret falſitatem in ſcriptura, quæ de ſe nullam faceret probationem, puta ſi quis in libro ſuo ſcriberet aliquem eſſe ſuum debitorem. Et dixit,quòd Salic.in l.j.nume.6.C. de ſepulchro viol. qui tenuit, quod hoc caſu debeat puniri de falſo, malè locutus eſt,& contra commun. opin. Et ita quod talis falſitas puniri non poſſit, dicit eſſe communem opinio. Plot.in repet. l. ſi quando.numer. 722. Sed certè, iudicio meo, hoc non tranſit ſine difficultate, quia doctores, in hac materia loquentes conſiderant non ſolùm,quod falſitas poſſit nocere eo tempore,quo fit,ſed etiam quod in futurum ſit apta. aliquo caſu nocere poteſt ſcriptura vel liber priuatus viri probi poſt eius mortem producta, iuxta ea quæ dixi infrà li.vij.Propterea ego hoc caſu dicerem, quod aut talis falſum committens,vſus eſt etiam illa re falſificata,puta eam producendo in iudicio, vel huiuſmodi,& tunc debet puniri de falſo,iuxta opin. Salycet.ſaltem pœna extraordinaria,aliàs autem poſſet teneri opi.Soc.tanquam mitior. Secundus eſt caſus,quando ſcriptura falſificata, vel dictum teſtis falſi poterat alicui præiudicare, vbi falſitas detecta non fuiſſet. Et hoc caſu aut actus de ſe erat validus in ſubſtantia & forma, ſed in aliis deficiebat,& tunc punitur falſarius pœna falſi,perinde ac ſi fuiſſet omnino validus,& ita finaliter concludere Doctores atteſtatur Marſil.conſi.lxx.nu. 12. Aut verò actus peccabat in ſubſtantia, & forma,& hoc caſu,ex quo non poterat nocere, non debet puniri pœna falſi ordinaria, ſed extra ordinem pœna ſtellionatus. Et ita intelligo doctrinã Bart.in d.l.ſi quis legatum,& Gand.in loco præalleg.Et in hoc propoſito generaliter concludo, ꝙ licet falſitas non nocibilis non ſit puniẽda pœna falſi ordinaria,debet tamen puniri pœna extraordinaria,ſecundùm qualitatem facti,& perſonarũ, arbitrio iudicis.Et hæc eſt communis opi.vt dicit Plot.in repet.d.l.ſi quando,poſt num.721. An autem teſtis non iuratus poſſit argui de falſo, dixi ſuprà verſ.Tu ſcis,quod dictum.

Item debet iudex omni ſtudio laborare, vt reos à pœna falſi excuſet.& ideò debet,quantum fieri poteſt,ſtudere, vt dicta teſtium contraria deponentium,ad concordiam reducat,vt dixi ſuprà lib.ij §.Teſtis. Pariter etiam inſtrumentum iuuare debet omni interpretatione,& diſtinctione,ne falſum iudicetur, vt colligitur ex gl.in l.iuriſgentium.§.ꝙ ferè.in verbo,Contrarium probetur.ff. de pact. quam dicit eſſe communiter approbatam Curt.Iun.in l.ſingularia,poſt numer. 36.ff. ſi cert.per.Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Cæpolla conſil.crim. xxij. verſic. Et ꝙ hoc ſit.Faciunt quæ dixi ſuprà verſ.Solet etiam.

Dixi etiam,quòd circa monetam poteſt committi falcitas. Et ſcias, quod multis modis poteſt quis falſum committere circa monetam.Primò, fabricando falſam monetam.Secundò,adulterando. Tertiò,diminuendo. Quartò, illam ſic falſificatam . vel adulteratam, vel diminutam expendendo. Falſificans autem monetam Imperatoris punitur pœna ignis ,vt eſt text. in l. ij. C. de falſa moneta ſecundum interpretationem ,quam dicit eſſe communem Viuius in libro communiũ opin.in verbo, Monetam falſam Imperatoris, & Didac.in lib.prac.fol. 339.num.3.In Gallia autem falſificãtes monetam Regis, in aqua ſeruẽte ſiue bulliente ſuffocantur, vt dicit Igneus in repet. §. non aliàs,num. 597.ff.ad Sylle.Falcificans autem monetam ciuitatis punitur pœna capitali, vt eſt text.in l.j. C. eod. tit. de falſa moneta. Illa tamen pœna capitalis non eſt intelligẽda de pœna mortis ſed deportationis. Et ita intelligunt communiter Doctores,vt atteſtatur Alexand.conſ.cxxj.nu. 1.lib.vij. referentes Io. Gloſatorem defendiſſe in facti contingentia quendam à pœna amputationis capitis,qui falſificauerat monetam cuiuſdam ciuitatis.Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Viuius in loco præalleg.& Didac. eſſe pariter, loco præallegato dicit hanc frequentiſſimam iuris vtriuſque interpretationem.Faciunt quæ dixi infià hoc eod.lib.§.fin.q. lxvij. circa princ.

Radens autem, aut minuens monetam aureã, ſi liber eſt,beſtiis ſubiicitur: ſi ſeruus,vltimo ſupplicio punitur.l.quicunque.ff.de falſis:Et eſt communis opinio. vt dicit Viuius in libro communium opinio.in verbo,Monetam radens. Didac. in loco præallegato,num.5.

Expendens autem falſam monetam, ſi quidem nummi ſunt plumbei, vel ſtannei,incidit in pœnam legis Corneliæ de falſis: ſi verò non appareat,quod eſſent plumbei,vel ſtannei, punitur tantummodò pœna extraordinaria iudicis arbitrio.Ita dicit Bart. in l. lege Cornel. in princ.ff.ad l.Cornel. de falſis. ſubdens ſe dixiſſe propter hoc plures euaſiſſe à pœna legis Corneliæ. Et ita tenent etiam Doctores,vt dicit Alex.in d.conſ.cxxj. numer. 3.lib. vij.vbi in facti contingentia ita conſuluit.Salyc.autem in l.ij.num.6.C.de falſa moneta, tenet indiſtinctè imponendam eſſe pœnam falſi ordinariam. Et dicit Marſil. in l. qui falſam, num.64.ff.de falſis,quòd hæc opi.ſeruatur in practica,quem refert Didac.in loco præallegato.nu. 4.& Viuius in lib.communium opi.in verbo,Monetam falſam ſcienter. Mihi magis placet opin. Bar.tanquam mitior, & ſecundùm illam, ſi caſus contingeret, conſulerem & iudicarem.

§. FORNICATIO.

1 *Fornicatio ſimplex an ſit omni iure prohibita?*
2 *Et an cum meretrice?*
3 *Quæ ſit pœna fornicationis?*
4 *Notorius fornicator an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio?*
5 *Qui ſint coitus damnati?*

Concu-

6 *Concubinatus an ſit de iure probibitus?*
7 *Et quæ ſit pœna tenentis concubinam?*
8 *Et an poſſit puniri per Iudicem ſecularem?*
9 *Et an tenens eodem tempore duas concubinas, vel vxorem & concubinam ſit infamis?*
10 *Plura requiri ad hoc, vt dicatur concubinatus.*
11 *Coitus cum virgine eſt punibilis?*
12 *Et quid ſi ſit cum puella nondum viripotente?*
13 *Coitus cum puero an ſit punibilis?*
14 *Coitus cum nupta an ſit punibilis?*
15 *Coitu cum vidua an ſit punibilis?*
16 *Coitus cum affine an ſit punibilis?*
17 *Coitus cum moniali an ſit punibilis?*
18 *Mulier ſi coierit cum presbytero, an dicatur committere. acrilegium?*
19 *Vaſallus commiſcens ſe cum domina an puniatur?*
20 *Coitus mulieris cum proprio ſeruo an ſit punibilis?*
21 *Dominus commiſcens ſe cum ſubdita, an puniatur?*
22 *Officiales carnaliter cognoſcens mulierem ſint ſubditam an puniatur?*
23 *Tutor cognoſcens carnaliter pupillum an puniatur?*
24 *Cuſtos carcerum, cognoſcens carnaliter mulierem, carceratam punitur.*
25 *Iudæus cognoſcens carnaliter mulierem Chriſtianam, an ſit pœna mortis puniendus?*
26 *Chriſtianus cognoſcens carnaliter Iudæum, vel aliã mulierem infidelem, qua pœna puniatur?*
27 *Coitus cum bruto animali qua pœna puniatur?*
28 *Coitus cum mortua an ſit punibilis?*
29 *Mulierum inter ſe concubitus qua pœna puniatur?*
30 *Raptus qua pœna puniatur?*
31 *Vxores duas, vel duos maritos, vel plures ducens, qua pœna puniatur?*
32 *Et quid ſi vxor credens virum ſuum mortuum eſſe, alium ducat?*
33 *Coitus cum violentia commiſſi grauius ſunt puniendi.*

1 FOrnicatio ſimplex de iure ciuili non prohibita, neque etiam in concubinatio, ſecundũ aliquos, vt dixi infra verſic. Et in primis. De iure autem canonico vtique eſt punibilis, quum eo iure prohibitus ſit omnis coitus præter matrimonialem, vt dixi in loco præallegato. De iure etiam diuino fornicatio ſimplex eſt prohibita, adeò quod eſt proculdubio peccatum mortale. & ita omnes ſancti Theologi, vt atteſtatur afflict. ſuper prima parte conſtit. Regni, Rub. 1. nu. 21. Et qui aliter diceret vel crederet, eſſet hæreticus, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. Hæreſis, circa principium. De iure autẽ ciuili, vt dixi ſimplex fornicatio, ſiue coitus ſoluti cum ſoluta non eſt punibilis, quinimo neque etiam coniugati cum ſoluta, vt dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium, circa principium.

2 Hoc autem multò magis locum haberet, ſi talis mulier ſoluta eſſet meretrix: nam fornicatio, vel coitus cum meretrice, nõ eſt de iure ciuili punibilis. Et hanc opin. dicit eſſe communem Ang. in l. ſi vxor. § Sed & in ea, nu. 1. ff. de adulte. Et hoc adeò verum eſt, vt etiam ſi per vim quis ſtuprauerit meretricem non poteſt puniri, neque etiã crimine iniuriarum, quicquid dixerit Bal. in l. fi. nu. 3. ff. de rerum diuiſ. cuius opi. eſt communiter reprobata, vt dicit Alciat. conſi. cccclxix. num. 1. Et hæc quidem concluſio in meretrice non puta, nõ habet multum difficultatis. Sed quid ſi ſit nupta? Dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium, verſ. Sed nũquid. Quæro etiam, quid ſi meretrix ſit carcerata, an illam carnaliter cognoſcens, ſit puniendus? Dixi infra verſ. Cum carcerata.

3 Sed quæro, quæ ſit pœna fornicationis de iure canonico? Reſpond. In laico eſt pœna arbitraria in clerico autem variæ fuerunt opiniones inter Scribentes. nam aliqui tenuerunt, quod propter ſimplicem fornicationem clericus incurrat pœnam impoſitionis. Et hanc dixi eſſe communem opin. Aret. in c. cum non ab homine, col. x. de iudi. Contrariam autem ſententiam, quod ſcilicet clericus propter ſimplicem fornicationem nõ incurrat pœnam diſpoſitionis, ſed ſolummodò ſuſpenſionis, dicit communiter teneri gl. in c. Maximianus, in verbo, Remoueantur, lxxxj. diſtinctione, quam refert & ſequitur Abb. in c. ex parte, nu. 1. in fi. de teſtibus. Hanc etiam opi. dicunt eſſe cõmunem Scribentes in c. ſi clerici, de iu. & in ſpecie. Imola, num. 11. & Felin. poſt num. 14. verſ. Verum autem, quem refert Foller. in prac. crimi. cano. fo. 221. nu. 6. & Dec. in eod. cap. at ſi clerici, nu. 36. & Berous nu. 165. & ſeq. Corſer. in ſuis ſing. in verbo, Fornicatio, verſi. Propter Sylua. de beneficio, fol. 140. num. 7. Duennas reg. 101. in principio, Bermond. de concubin. fol. a 51. nu. 10. Boſſ. in tit. de coitu damnato, nu. 10. Et hac opin. tanquam veriori, & magis communi nullo modo eſſet in practica recedendum quam etiam dicit eſſe forenſibus vſibus receptam Menchiaca lib. iij. de teſta. §. xxij. num. 48. & ſeq Bene verum eſt, ꝙ pro fornicatione, quæ habet inſignem deformitatem, clericus eſt deponendus. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Menchiacha in loco præallegato, poſt nu. 49. Vide quæ dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium, verſ. Sed quæro, & infra. §. Inceſtus, verſi. Sed quæro, & §. Sodomia, verſi. Sed quæro, & §. Stuprum. verſ. Sed quæro.

Cæterùm coitus, qui ſit inter clericum & mulierem ſolutã, non eſt neque inceſtus, neque ſacrileg. vt dixi infrà verſ. Cum presbytero, & infrà hoc eo. lib. §. Inceſtus, verſ. Sed nunquid, ſed ſimplex fornicatio, prout etiam inter laicũ ſolutũ, & ſolutam. Clericus autem notorius fornicator eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio. Et eſt cõmunis opi. vt dicit Abb. in c. cũ non liceat, nu. 4. de præſcript. 4

Frequenter dubitari contingit, quis dicatur dãnatus coitus. Scias igitur, ꝙ dãnatus coitus, dicitur ille, qui aliqua lege exteriori & humana punitur. ita dicit Bar. in l. fin. num. 4. ff. de his, quibus vt indig. atque ita ab omnibus receptũ videtur, vt ait Didacus ſuper 4. decretal. fol. 172. poſt num. 15. Videamus igitur, qui coitus ſint à lege punibiles. Et reperio, quod à lege puniri videtur hi, qui ſequuntur. 5

Cum concubina.
Cum virgine.
Cum puella nondum viripotente.
Cum puero.
Cum nupta.
Cum vidua.
Cum affine.
Cum moniali.
Cum presbytero.
Cum domina.
Cum ſubdita.
Cum pupilla.
Cum carcerata.

Cum Iudæis vel infidelibus.
Cum animali bruto.
Cum mortua.
Mulierum inter ſe.

His accedit Raptus, & Violentia, & is coitus, qui plures vxores eodem tempore ducendo committitur, de quib⁹ omnibus ſigillatim videamus.

9 Et in primis quæro, nunquid concubinatus ſit à iure prohibitus? Respond. hæc quæſtio de iure canonico nullam habet difficultatem: nam omnis coitus, præter matrimonialem, eſt prohibitus in foro conſcientiæ, ſecundum canones, vt tenet glo. in clem. ad noſtrum, in verbo, Non eſt, de Hæret. quam ſequuntur omnes, vt dicit Caccialup. in repet. l. ſi qua Illuſtris, numer. 30. in fin. C. ad Officia. Sed de iure ciuili magna fuit altercatio inter Scribentes: nam aliqui tenuerũt, quòd de iure ciuili coitus cum concubina non ſit improbatus. Et hanc opinion. dixi eſſe communem Alexandr. in l. ex facto, §. ſi quis rogatus, numero 13. ff. ad Trebel. quem refert Ioan. Garon. in Rub. C. de ſecund. nupt. in xxviij. pœna, verſicul. Ex qua concluſione. & in l. j. in textualibus, numero 37 eodem tit. & Bermond. de concub. fol. 39. nu. 2. Socin. in l. cùm Auus, poſt numerum 65. verſic. Magis tamen, ff. de cond. & demon. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quod imò concubinatus hodie ſit reprobatus, etiam à iure ciuili, dicit communiter teneri Alexand. ſibi contrarius conſil. lix. numero 3. in fin. lib. iiij. Felin. in capitul. cùm ſit generale, nume. 13. de foro compe. Ripa in l. fin. nume. 38. in fi. C. de reuocan. donatio. Didac. ſuper 4. decret. in prima parte, capit. iiij. folio 5. pro illum refert Nunius de los corregidores, fol. 223. num. 1. in fi. Ego certè ſuſpicor in puncto iuris veriorem eſſe opi. quod concubinatus non ſit de iure ciuili prohibitus, atque ita videmus ſeruari de conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, quia iudices regulariter hoc crimen non puniunt, niſi quatenus requiſiti ab eccleſiaſticis brachium ſuum impartiuntur, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. quæſt. xxxvij. verſ. Quæro etiam, propterea ego ab hac ſententia in iudicando, nõ recederem. De iure autem canonico laicus tenens concubinam punitur arbitrio iudicis, clericus autem concubinarius eſt priuandus beneficio, & tenetur ad reſtituendum fructus perceptos. Et eſt communis opinio. vt dicit Bell. conſ. lvj. numero 3. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opinio. in litera C. numer. 85. Sed certè Bellon. ibi atteſtatur de communi in alio propoſito prout ego fideliter retuli infrà hoc eod. lib. §. fin. q. lxxiij. verſi. Pariter etiam. Idem de iure tenens eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas concubinas ſimul efficitur infamis, ſicut ille, qui duas vxores habet eodem tempore, ſecũdum glo. in §. ſi verò effuſa, in verbo, Conſiſtente in auth. quibus mod. natu. effi. ſui, col. vij. Sed hoc non obſeruatur de facto, vt dicit Bald. in l. neminem, quæ eſt lex ſecunda, num. 1. C. de inceſt. nuptiis, quem refert Barb. de Teſti. in iiij. parte, poſt num. 9. & Caccialup. in repet. ſi qua Illuſtris, num. 35. C. ad Officiarum, & Bermond. de concubinis. fol. 188 nu. 3. & fol. 399. in principio, & Roland. conſil. lxiiij. nu. 18. lib. ij.

10 Vnum tamen ſcias in hac materia, ꝙ ad hoc, vt dicatur concubinatus, plura de iure requiruntur, quæ ſi non concurrant, tranſit in crimen ſtupri, ꝙ eſt omni iure punibile, prout in facti contingentia iudicauit Curia Neapol. vt per Grammatic. voto quarto. quæ relegauit per triennium quendam qui diu mulierẽ vt concubinam tenuerat, deficiẽtibus aliquibus ex dictis requiſitis, quæ ibi enumerat, num. 6. & aliis ſequentibus.

Cum virgine, proculdubiò punibilis eſt coitus, & appellatur ſtuprum, de quo dixi infrà hoc eod. lib. §. Stuprum. 11

Cum puella nondũ viripotẽte coitus eſt punibilis, vt dixi in d. §. Stuprum, verſi. Fuit aliquando. 12

Cum puero pariter eſt punibilis coitus, vt dixi infrà hoc eod. lib. § Sodomia. 13

Cum nupta eſt punibilis coitus, vt dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Adulterium. 14

Cum vidua eſt punibilis coitus, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. Stuprum. 15

Cum affine vel conſanguinea eſt punibilis & dãnatus coitus, vt d[illegible] hoc eo. li. §. Inceſtus. 16

Cum moniali eſt prohibitus coitus, & punitur pœna capitis, vt eſt text. in §. pen. in auth. de ſanctiſ. Epiſc. Et ita etiam cautum eſt per conſtitutiones huius Ducatus in tit. de pœnis, capit. Carnali copula. Et idem etiam diſponunt communiter ſtatuta per Italiam, vt dicit Marſil. in l. vnica. nu. 40. & ſeq. C. de raptu virg. vbi in hoc propoſito eleganter loquitur. 17

Cum presbytero autem mulieris fornicatio proculdubio eſt prohibita, prout cum cæteris. Pũctus eſt, nunquid concubina vel alia mulier ſoluta concumbens cum presbytero, dicatur committere ſacrilegium? Reſpon. quòd non, ſed tantùm dicitur committere ſimplicem fornicationem. Et eſt communis opi. vt dicit Caccialup. in repet. auth. ſi qua Illuſtris, poſt numer. 31 C. ad Officia. prout illũ refert Boſſ. in tit. de coitu damnato, nu. 15. licet Caccialup. in libro meo id non dicat. ſed ꝙ coitus clerici cũ ſoluta non habeatur pro adulterio, neque pro ſtupro. neque pro inceſtu, ſed tãtummodo pro ſimplici fornicatio. atteſtatur eſſe communem opi Menchiaca lib. iij. de teſta. §. xxij. nu. 50. Boſſ. in tit. prægallegato de coitu damnato, nu. 10. Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. Inceſtus, verſ. Sed nunquid. Et ſecundum hanc concluſionem neceſſe eſt dicere, ꝙ glo. in ca. per venerabilem, in verbo, Adulterinus, qui filij ſint legi. quæ appellat hunc coitum adulterinum, impropriè loquatur, licet illã communiter receptam eſſe aſſerat Didacus ſuper 4. decret. fol. 172. col. iiij. in fi. & Placa. lib. j. delict. cap. xlj. nume. 31. 18

Cum domina punitur vaſallus ſe commiſcens vt dixi ſuprà lib. proxi. §. Feudum, q. lviij. Item ſeruus cum domina coiens flammis eſt comburendus, vt dixi infrà, verſ. Mulieris etiam. 19

Mulieris etiam cum proprio ſeruo coitus inter damnatos connumerãtur, & grauiſſimè punitur ex diſpoſitione l. pen. C. de mulie. quæ prop. ſeruis ſe iunxerunt: nam mulier ipſa capite punitur, ſeruus autẽ flammis comburitur, Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Ant. Gomes, ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 23. Nõ tamẽ è ꝯtra ſi ancilla rẽ habeat cũ domino, punitur, imò remunerãtur, vt eſt tex. in l. fi. C. communia, de manumiſſ. vnde ſumit argumentum Cyn. in d. l. j. quòd amatores debẽt 20

donare

donare amaſiis ſuis,non ècontra,ſubdens.Et crede experto,ꝙ donum magis valet quàm ſuſpiriũ imò ſuſpirium nihil valet ſine dono.ferrũ tamen præponitur auro, nam ſecundùm Iuuen. Ferrum eſt quod amant. Quòd (vt ipſe ait) quidam exponunt. 1. ferreum membrum , propter cuius ferri fortitudinẽ inſignes etiam mulieres ſeruis viliſſimis ſe exponunt.Quæ verba D.Cyni ſunt notanda.quia licet eſſet excellens Doctor,fuit etiã maximus amator,& egregius poeta,vt Franc.Petrarcha atteſtatur in iis carminibus , in quibus ipſius mortem deplorat.Et extant adhuc cantiones , & alia carmina amatoria Cyni non inſulſa.

21 Cum ſubdita punitur etiam coitus in domino feudi.

22 Item in officiali cognoſcente carnaliter mulierem ſibi ſubditam.

23 Cum pupilla punitur tutor, vel curator,ſe carnaliter commiſcens pœna deportationis,& confiſcationis omnium bonorum,vt eſt text.in l.vnica.C.ſi quis eam cuius tutor fue.&c.Et ita tenent communiter Doctores,teſte Anton. Gomes,ſuper l.lxxx.Tauri,num.24.Et licet ille tex.loquitur in eo,qui iam deſiit eſſe tutor,vel curator,nihilominus multò magis locum habebit eius diſpoſitio in eo,qui adhuc durante tutela , vel cura eam ſtuprauerit.& ita eſſe de mente omnium atteſtatur Anton.Gomes,in loco præallegato.

24 Cum carcerata coiens cuſtos carceris grauiter punitur,& de conſuetudine Regni Frãciæ ſuſpenditur,vt atteſtatur Ioan.Fabr.§.item lex Iulia, nu. 6.inſtit. de publ. iud. quem refert Pariſ. Put. de ſynd.in verbo,Adulterium,cap.j.poſt nu.2. & Anto.Gomes,ſuper l.lxxx.Tauri,nume. 25.Sed hoc apud nos non ſeruatur.Habemus enim conſtitutionem in tit.de cuſto.reorum,cap.ſi prætores.§. Cuſtodib per quã imponitur pœna triũ ictuum funis,& vltrà,arbitrio Senatus.Sed quid ſi mulier cognita à commentarienſi eſſet meretrix ?Reſpond.ꝙ licet coitus cum meretrice ſit impunitus, etiam ſi per vim fiat,vt dixi ſup. ver. Sed nũquid, nihilominus ratione loci & cuſtodiæ non eſt impunitus dimittendus.Et ideò in facti contingẽtia parlamentum Burdegalenſe iuſſit fuſtigari quendam cuſtodem carcerum,qui meretricem carceratam per vim cognouerat, vt refert Boer. deciſ. cccxvij.nume.9.de quo arreſto mentionem facit Papo libr.xxij.titul.viij.Arreſto 1.Si verò alius ex carceratis cognoſcat meretricem pariter carceratam,non videtur propter hoc moleſtandus. & ita ſeruatum fuiſſe per eãdem curiam Burdegal. atteſtatur Boer.in d.deciſ.cccxviij.nu.10.vbi etiã nu.14.dicit hanc eſſe communem opi.

25 Cum Iudæis etiam coitus eſt prohibitus. Poteſt autem hoc dupliciter contingere. ſ.ſi Iudæus cognoſcat mulierem Chriſtianam, & econuerſo ſi Chriſtianus cognoſcat mulierem Hebræam. Quæro igitur , qua pœna puniendus ſit Iudæus cognoſcens mulierem Chriſtianam?Reſp.ꝙ non debet puniri pœna mortis , ſed alia minore, & hanc eſſe communem opi.atteſtatur Boer. deciſ. cccxvj.num. 5.quem refert Didacus ſuper quarto decret.fol. 112.nu.3.Mantua centuria prima.nu. 30.Erit ergo puniendus pœna extraordinaria,arbitrio iudicis,citra mortem.Et dicit Alciat. conſ. cccclviij.num.1. ꝙ Doctores magis communiter ſentire videntur,ꝙ puniri debeat pœna pecuniaria:& ita in facti contingentia conſuluit Alexan. conſ.xiij.lib.vij.& Corn.conſ.cvij.libro j.Oldr.autem in conſilio ſuo vltimo dicit , ꝙ in facti contingentia vidit iudicatum. ꝙ cuidam Iudæo qui carnaliter cognouerat quandam mulierem Chriſtianam,amputarentur virilia,& dicit ſe illa vidiſſe ante Palatium.Et ego vidi Iudæum de hoc crimine accuſatum,tranſmitti ad triremes per decẽnium,etiam quòd mulier, cum qua ipſe ſe carnaliter commiſcuerat , eſſet publica meretrix. Hoc autem intellige,vt procedat, quando talis coitus Hebræi cum Chriſtiana eſſet ſimplex fornicatio. Sed ſi eſſet adulterium , vt in caſu Iaſ. conſil. xxij. lib. j. & aliorum quos retuli ſuprà hoc eod. libro §.Adulterium,verſi.Pone,ſtat ſtatutum, vel alius coitus qui eſſet punibilis pœna mortis crederem non eſſe debere meliorem conditionem Iudæi, quàm Chriſtiani. Refert etiam Boer. in d. deciſ. cccxvj.nu.5.ꝙ Pariſiis fuit combuſtus quidam Io. Alardus , qui ex quadam Iudæa , quam in domo retinuerat,ſuſceperat plures liberos.

Cum animali bruto coitus inter nefandos connumeratur,puta ſi vir coierit cum aſina,vt in caſu in quo conſuluit Roland.conſil.vij.libr. j. dicitur enim talis coitus fieri contra naturam humani generis,c.hoc ipſum,§.j.33.quæſt.ij.& punitur pœna mortis,vt eſt tex.in c.mulier, 15.quæſt.j. & ita tenent communiter Doctores,vt atteſtatur Ant. Gomes,ſuper lxxx.l.Tauri,nume.35.Et ita fuit in facti contingentia ad mortem damnatus per curiam Burdegal.quidam,qui nixum fecerat coeundi cum bruto animali , licet impeditus opus non conſummaſſet,vt refert Boer.deciſ.cccxvj.vſque ad nu. 5.& Papo libr.xxij.tit.vij.Arreſto 1.Et certè ſecũdum legem Moſaicam,tale facinus committentes puniebantur morte, Exodi xxiij. & etiam mandatur occidi pecus,cum quo ipſum ſcelus cõmittitur,prout etiam ſeruatum fuiſſe per prædictam curiam in nonnullis caſibus refert Boer. in allegata deciſ.cccxvj.poſt nu.6.in quibus dicit viros,prius ſtrangulatis animalibus,combuſtos fuiſſe. Vide in hoc propoſito quæ dixi infrà hoc eod. lib.§.fin.q.xcix.verſic.Quæro etiam. 27

Cum mortua quoque coitus eſt punibilis , & hoc faciens videtur grauiter puniendus,tãquam contractor cadauerum,iuxta diſpoſitionem l.fin. C.de ſepulchro violato,prout etiã ſentit Boer.in allegata deciſ.cccxvj.nu.13. 28

Inter mulieres cadit etiam coitus punibilis quando inter ſe actum venereum faciũt,fricãdo, & ſe corrumpendo.de quo in facto , propoſitam fuiſſe accuſationem contra duas mulieres, refert Boer.in d. deciſ. cccxvj.circa fin. Eſt autem à iure ꝓ hoc crimine impoſita pœna mortis,vt eſt text. in l. fœdiſſimam. C.de Adulter.& eſt communis opin.vt dicit Ant.Gomez. ſuper l.lxxx.Tauri,nu. 34.quam tamen ipſe intelligit,vt procedat quando ſimul coeunt,non ſimpliciter fricando.ſed imponendo aliquod inſtrumentum materiale.puta ligneum vel vitreum.Et ibi recẽſet multos caſus, qui in hoc propoſito contigerunt,& dicit ſibi relatum fuiſſe, ꝙ quædam moniales, quæ ita ſimul coibant , fuerunt combuſtæ. Quando verò ſimplex fricatio interuenit , debent ſecundum eum puniri citra mortem. Et ita in facti contingentia

iudicatum fuiſſe refert in ciuitate Granatæ, quæ opi. tanquam mitior mihi ſatis placet.

29 Raptus etiam inter maximè damnatos coitus connumeratur, & punitur vltimo ſupplicio, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. Raptus.

30 Dicitur etiam damnatus, & puniblis coitus, illius, qui eodem tempore duas vel plures ducit vxores. Scias autem, quod ſanctis patribus ex diuina reuelatione permiſſum fuit plures vxores habere. & hæc eſt communis opinio. vt dicit Floren. in tertia parte, tit. xiiij. cap. x. nu. 2. quem refert Didacus ſuper quarto decretal. fol. 124. numer. 2. Hodie verò eſt prohibitum viro duas vxores ducere, & mulieri pariter duos maritos habere. Pœna, autem viri accipientis duas vxores, & mulieris accipientis duos maritos, de iure canonico eſt, vt mulieris capilli, & panni anteriores, & poſteriores ſciudantur, vt habetur in cap. de benedicto, 32. q. j. ſecundum expoſitionem quam dicit eſſe veram, & approbaram Pet. de Bagarotis inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. lxxxv. in fi. libr. ij. De iure autem ciuili variæ ſunt opi. ſed magis cõmunis opinio videtur eſſe, quod puniatur pœna ſtupri, quæ eſt publicatio dimidię partis bonorũ, vt in facti contingentia conſuluit Alex. conſ. clvj. libr. vij. Præterea tales ducentes duas vxores ſunt infames, vt eſt text. in l. ij. C. de inceſt. nupt. & ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Anto. Gomez. ſuper l. lxxx. Tauri, num. 27. Sed hodie vt ait Ant. Gomez. ib. quod Dida. ſuper 4. decret. fol. 126. num. 8. praxis recepit, vt contrahentibus binas nuptias candenti ferro fronti imprimatur litera Q. Ceterùm hoc fortè apud Hiſpanos ſeruatur. Nos autem habemus conſtitutionem diſponentem, ꝙ puniantur in ſcuris 500. vel tribus ictibus eculei, & vlterius arbitrio Senatus. Solet autem Senatus, quando quis plures quàm duas vxores habet eodẽ tẽpore, grauius in eos animaduertere, prout factũ fuit in quodã Barthol. Comẽſi, qui quatuor mulieres eodẽ tẽpore viuẽtes in vxores duxerat: fuit enim publicè fuſtigatus, & ad triremes per trienniũ tranſmiſſus 2. Decẽb. 1531. C. Grammar. autẽ voto 17. refert, ꝙ quidam, qui eodem tempore quinque vxores duxerat, fuit propter delictum toties reiteratum, vltimo ſupplicio affectus ex iudicio illius curiæ Neapol.

31 Sed pone, quòd mulier virum ſuum, qui longo tempore abſens fuerat, eſſe vita functum arbitrata, alium duxerit in maritum, nunquid erit punienda? Reſpond. ꝙ ſi quidem talis mulier certum nuncium de mariti morte acceperit vel etiã aliter fama publica interueniente probabiliter credere potuerit illum defunctum eſſe, debet excuſari, aliàs verò punitur de adulterio, & hæc eſt communis opinio. vt atteſtatur Ant. Gom. ſuper d. l. lxxx. Tauri, num. 31.

Omnes autem coitus cuiuſcunque generis
32 ſint, ſi per vim committantur, grauius puniri debent. Et ideò cognoſcens carnaliter mulierẽ per vim, punitur pœna capitis, vt dixi infrà hoc eod. libr. §. Raptus, circa princ. & ita etiam cautum eſt per conſtitutiones huius Ducatus, quas tamen Senatus non ſemper obſeruat, licet grauiſſimè puniat. & memini, ꝙ quidã Hieronymus de Lomatio pro violentia illata mulieri, etiã ꝙ haberet pacem, fuit tranſmiſſus ad triremes per quinquennium, 28. Septembr. 1559. P.N. Et poteſt poni exemplum in adulterio per vim commiſſo, vt in caſu in quo conſuluit Gramma. conſ. xlv. item in Sodomia perpetrata cum violentia, vt in caſu, in quo conſuluit Mantua conſil. ccxiij. lib. j.

§. FVRTVM.

1 *Furtum quid ſit?*
2 *Furtorum genera quæ ſint.*
3 *Domino rei an liceat rem furatam perquirere in domibus aliorum.*
4 *Et an poſſit proponi edictum vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam?*
5 *Et an ille, apud quem reperitur res ſubtracta, præſumatur fur?*
6 *Et an furtum ſit graue delictum.*
7 *Furti pœna quæ ſit?*
8 *Et quid in furibus famoſis?*
9 *Et an pro vno furto magno poſſit quis ſuſpendi?*
10 *Et an ſtante ſtatuto, quod pro tertio furto quis ſuſpendatur ſi quis commiſerit duo furta extra territorium, & vnum territorio, poſſit ſuſpendi?*
11 *Et an fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, poſſit in eo puniri ratione contrectationis?*
12 *Et quid ſi fur pro duobus primis furtis fuerit iã punitus?*
13 *Et quid ſi fuerit abſolutus?*
14 *Et quomodo dicantur eſſe duo furta?*
15 *Fures an poſſint capite puniri?*
16 *Et an puniantur pœna quadrupli?*
17 *Fur deprehẽſus in flagrãti crimine poteſt impunè occidi.*
18 *Contra furem poteſt in litem iurari.*
19 *Quando dicatur conſtare de furto?*
20 *Fur an excuſetur à pœna furti, ſi probet illum, cui furatus eſt, eſſe ſuum debitorem?*
21 *Et quid ſi ille, cui res furata fuit proteſtetur quòd illam accepit de eius voluntate, vel conſenſu?*
22 *Furta domeſtica an ſint punienda?*
23 *Furtum de re modici valoris an ſit puniendum?*
24 *Propter neceſſitatem an licitum ſit furari?*
25 *Et an ſi poſtea fur ad pinguiorem fortunam perueniat, teneatur reſtituere?*
26 *Emens rem furtiuam an teneatur ad eius reſtitutionem?*
27 *Quemadmodum procedatur pro furto aduerſus nautas, caupones, ſtabularios.*
28 *Et an quando familia furtum feciſſe dicitur, punitio vnius liberet alios.*

FVrtum eſt contrectatio rei frauduloſa, lucri
faciendi gratia, vel vſus rei, vel etiam vſus 1
eius poſſeſſionis. Et ita definit Iuriſcon. in l. i. §. Furtum, ff. de furtis.

Furtorum autem duo ſunt genera, manifeſtũ, 2
& non manifeſtum, l. furtorum, ff. de furtis. Fur manifeſtus, eſt ille qui cum ipſo furto deprehenditur, l. fur manifeſtus, eodem tit. Sed quid ſi non fuerit quis cum furto deprehenſus, fuerit tamen viſus furari, nunquid dicetur fur manifeſtus? Reſpond. quòd ſic, ita tenet glo. in d. l. fur manifeſtus in verbo, Deprehenſus, quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Albert. in eadem l. fur manifeſtus, in fine principij. Vide in hoc propoſito quæ dixi infrà hoc eod. libr. §. finali, quæſt. lxxxij. ſtat. 6. verſic. Quæro ſtat. & ſeq.

Quæro, nunquid liceat domino rei, qui dicit 3
illam ſibi furto ſubtractam fuiſſe, accedere ad domos aliorum, & talem rem ſibi furatam perquirere

rere?Reſpond.ꝙ ſic,dummodò in faciat cum authoritate indicis.Et eſt communis opinio.vt dicit Aug.ad Ang.de malef. in verbo, Et veſtem celeſtem,nu.34.Prac.Conra.fol.366.poſt num.14.Et ita ſeruatur de ſtylo. vt atteſtatur Boer. deciſio. clxxxiiij.poſt nu.20.& ſecundùm hanc opi.indicatum fuiſſe refert Papo libr. xxiij. tit. vj. Arreſto 3. Contrarium tamen ſententiam,ſcilicet,ꝙ non ſit cōcedenda perquiſitio. dicit tenere communiter Doctores Abb.in cap.qui cum fure, nu.6. de furtis,quem refert Pract. Conradi in loco præalleg. Sed cèrtè Practica videtur approbaſſe,quod concedetur.Bene verum eſt,quòd in hoc Ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipſiſmet dominis, ne ſequantur ſcandala, ſed mittunt ipſi executores ſuos, ſiue conſules viciniæ, qui perquirant, præſentibus etiam quandoque ipſis dominis.& dicit Alciat.conſil.ccccixij.in primo dubiò,ꝙ ita videmus quotidie fieri per iudices,& ꝙ minimè mutanda ſunt,&c.

4 Solent etiam plerunque proponi edicta vel impetrari literæ,quas vocant monitorias,quibus ſub pœna excommunicationis committitur ſciētibus rem furatam, vt illam inducent, de quo dixi infrà hoc eod.lib.§.fin.quomodo.27.verſi.Sed quæro,& ſeq.

5 Sed nunquid ille, apud quē reperitur res ſubtracta,præſumitur fur?Reſpon.ꝙ (ſecundum, aliquos) ſi eſt perſona malæ famæ,præſumitur fur, ſecus autem ſi eſſet perſona bonæ famæ, & conditionis. Et hoc videntur approbare cōmuniter omnes Doctores,vt dicit Aug.ad Ang. de malef. in verbo,Et veſtem celeſtem.poſt nu. 19. Ex hoc tamen non oritur iudicium ſufficiens ad,cōdemnationem,ſed bene ad torturam,vt dixi infrà hoc eod.lib.§.fin.q.xxj verſic.Si res furata.

6 Quæro,an furtum dicatur graue delictum?Reſpond.ꝙ ſi eſt factum in re magna, dicitur graue delictum,& hæc eſt communis concluſio, vt dicit Abb.conſ.xxv.num.1.in fin.lib.j.

7 Sed quæro, quæ ſit pœna furti? Reſpond.ꝙ de iure communi pro furto non eſt impoſita pœna mortis,& eſt communis opin.vt dicit Gomes. in §.ex maleficiis,num. 12.Inſtit.de actio. Et licet in ca.j.§.ſi quis quinque ſolidos de pace tenenda,videatur conſtitutum, ꝙ pro furto quinque ſolidos quis debeat ſuſpendi, tamen illud erat, quia cum furto concurrebat etiam violatio pacis. Et hæc eſt communis opin.vt dicit Gomes.in d.§.ex maleficiis,nu.2.& 3. Et in omnem cauſam illa pœna impoſita contra fures in d.§.ſi quis quinque non ſeruetur de cōſuetudine,vt atteſtatur Gand. de malef.in tit.de furibus,numer. 10.quem refert Aug.ad Ang.de malef.in verbo, Et veſtem celeſtem,num.12.Idem dixit glo.in cap.j.§. Iniuria,in verbo, Legitimè, de pace iuramento firm. Hoc idem atteſtatur Bald.in d.§.ſi quis quinque,nu.1. & in auth.Sed nouo iure,poſt nu.3.C.de ſer.fug. quem refert Iaſ.in d.§.ex maleficiis.nu.3.Roman. in l.cùm ſeruus,nu.14.ff.de cond.cauſa data,Cæpol.in eadem auth.ſed nouo iure,nu.8.& nu.71. Et dicit Anan.in ca.ex literis, poſt num.9.de fur. quod omnes hoc ſequuntur. Quinimò dicit Pariſ.Put.de ſyndic.fol.224.poſt nu.5.ꝙ paroles Federici imperatoris, qui ſtatuit in illa lege, ꝙ fur quinque ſolidorum,ſuſpēderetur,& ſic,ꝙ homo ad Dei imaginem creatus propter bona occideretur,& alij Reges ſucceſſiuè,qui ſecuti ſunt hāc legem eorumque miniſtri non regnauerunt ſuper terram,& malè vitam finierunt, nec generatio eorum ad tertium gradū peruenit. Ego tamē credo,id potius eis contigiſſe propter bella,& indebitas vexationes, quibus ſanctam Dei eccleſiā perturbabant, quàm propter illam legem quæ etiam (vt arbitror)nunquam fuit vſu recepta.

8 Scias tamen, quod hæc concluſio locum non habet in furibus famoſis, ſiue infamatis de pluribus furtis,tales enim laqueo ſuſpenduntur: & ita de conſuetudine ſeruari, atteſtatur Vital.de maleſic.in Rub.de furtis,numer.10.Fur enim qui furari conſueuit,dicitur famoſus latro.& ita obſeruatur,vt dicit Pract.Conradi,fol.357.nume. 1.In hoc autem propoſito pluri furta dicuntur tria. Et ideo de generali conſuetudine pro tribus furtis fures laqueo ſuſpenduntur, prout de hac generali conſuetudine atteſtatur Chaſſan.ſuper cōſuetud.Burgund.fol.42.nu.17.in fin. & ante enim Bald.in dicta authent. ſed nouo iure, nu.3.quem refert Iaſ.in d.§.ex maleficiis,nume.12. & Igneus in l.j.§.hoc reſcriptum,num.32.ff.ad Sylle.& Bolenc.in repet.l.capitalium,§.famoſus, numer.46. ff.de pœnis,& Anan.in d.cap.ex literis, numer.6. in fin.de furtis,Cæpol.in d.authen.ſed nouo iure, numer.82.vbi etiam,num.84.dicit,ꝙ hæc eſt cōmuni opin.glo.& Doctorum,ꝙ fur pro furtis debet mori.furca ſuſpendi,& nu.85.ſubdit,quod ita communiter practicatur de quadam conſuetudine generali.Quinimo videtur,quod (ſecūdùm aliquos) ex duobus furtis dicatur quis famoſus fur,& laqueo ſuſpendi debeat.& ita generali cōſuetudine obſeruari refert nonnullos atteſtantes Fulgoſ.conſ.clvij.num.1.quos tamen in libro meo id dicentes non reperio. Ego puto in hoc ſeruanda eſſe ſtatuta locorum, quibus non extātibus,non crederem furem etiam propter multa furta eſſe pœna mortis afficiendum, ſed obſeruari debere ius cōmune,vt citra mortē puniatur. Et hoc niſi in aliquo loco eſſet ſpecialis ꝯſuetudo vt fures ſuſpenderētur: nam eo caſu minimè mutanda eſſent, &c. Fures autem incendiarij etiam pro primo furto de conſuetudine ſuſpenduntur, vt atteſtatur Pract, Iodoci c,cxiiij,num.2.ꝙ tamē apud nos non ſeruatur. Poſſet etiam eſſe locus. in quo furtum committeretur,adeo inſignis, vt etiam pro primo furto quamuis exiguo eſſet fur ſuſpendendus. Quod quidem ſeruatum fuit per parlamentum Pariſ. In quodam, qui crumenam cum 60.ſolidis tantum,inciderat in camera ipſiuſmet Parlamenti 22.ann.1549.vt refert Papo lib. xxiij.tit.vj. Arreſto 1.& Placita Galliæ tit.iiij.

9 Sed an pro vno furto magno poterit quis ſuſpendi?Reſpon.Bal.in d.auth.ſed nouo iure, poſt num.3.tenuit ꝙ ſic.Et dicit Ang.de maleficiis. in verbo,Et veſtem cæleſtem,nu.13.ꝙ ita ſemel practicauit Peruſij,dum ibi aſſideret,& hanc opin,ex conſuetudine inualuiſſe in Hiſpania, atteſtatur Diaz.in prac.cri.cano.ca.lxxxiiij.poſt num. 2.Sed certè contra Bal.eſt communis opi.vt dicit Ang. de Vbald.inter conſilia criminalia diuerſorū.cōſ. lxxj.nu.21.li.ij.& Greg.Lopez.quem refert Don. Anto.de Padilla in l.tranſigere,poſt numer. 12.C. de tranſact. neque hæc opinio Bald. ſeruatur in

prat. vt dicit Alciat. in d. auth. ſed nono iure, nu. 4.
quem refert Chaſſ. in loco præalleg. fol. 42. num.
15. & Rolan. conſ. lj. circa fin. lib. j. Et dicit Caccia-
lup. in d. l. cum ſeruus. ff. de cond. cauſa data, q; vi-
dit quendam, qui commiſerat furtum mille du-
centorum aureorum, qui euaſit pœnam mortis,
& fuit ſolummodò punitus pro primo furto.

10 Sed pone. ſtat ſtatutum, quòd pro tertio furto
quis ſuſpendatur, modò aliquis commiſit duo
furta extra territorium, & vnũ in territorio, Quæ
ro, nunquid illa duo furta commiſſa extra territo
rium, ſint computanda, ad hoc vt pro iſto tertio
furto ſit ſuſpendendus? Reſpond. q; ſic, & ita, iudi-
ces feroces faciunt eos ſuſpendi, vt dicit Ioan.
And. in addi. ad ſpec. ſuper Rubr. de furtis. Ita etiã
ſeruari de conſuetudine dicit Ang. in l. ſi cui. §. fin.
num. 4. ff. de accuſat. quem refert Angu. ad Ang.
de malef. in verbo. Et veſtem cæleſtem, poſt nu.
13. & poſt nume. 14. & in verbo, Exiſtens Floren-
tiæ. poſt numer. 1. Nellus de bannitis in ſecunda
parte primi temporis, q. vj. & Apoſtil. ad Dec. in l.
bona fides, ſub num. 11. ff. de reg. iur. Chaſſa. ſuper
conſuet. Burgund. fol. xlj. nu. 17. quem refert Di-
dac. lib. ij. reſolutionum, c. ix. poſt numer. 7. verſic.
Idem erit obſeruandũ. Et dicit Cæpol. in d. auth.
Sed nouo iure, num. 89. in fin. quòd hæc eſt com-
munis opi. Modern. Alij verò diſtinguunt quod
aut ſtatutum reſpicit factum, puta qui fecerit tria
furta, moriatur, & tũc ſecundum delictum aggra
uatur à primo. Aut verò reſpicit pœnam puta pro
tribus furtis fur moriatur, & tunc non granat. &
hanc opinionem dicit eſſe communem Alciat.
in c. cum non ab homine, nu. 35. de iud. prout illũ
refert Villalobos in ſua collecta communiũ opi.
in litera S. nu. 108. qui tamen hoc non dicit. licet
ita teneat. Mihi placet prima opi. quam etiam cõ
ſuetudo approbauit dummodò fur, de quo agi-
tur, ſit ſubditus ratione originis, vel domicilij illi
iudici, in cuius territorio tertium furtum commi
ſit, aliàs verò illam non ſeruarem, prout etiam ſe
illam nõ ſeruaturum, ſi eſſet iudex maleficiorum,
dicit Ang. in d. verbo. Exiſtens Florentiæ. Sed di-
ſtinguerem, q; aut ſtatutum dicit pro tribus furtis
& tunc nõ facerem illum ſuſpẽdi, quia nõ poteſt
dici commiſiſſe tria furta ex quo illa duo fuerunt
extra territorium cõmiſſa, pro quibus non poteſt
hic puniri. Aut verò ſtatutũ dicit pro tertio furto,
& hoc caſu, cùm ſtatutum puniat tertiũ furtum,
& iſtud cõmiſſum in territorio ſit, proculdubiò ter
tium, tranſirem cum opi. prædicta, quam vſus reci
pit, prout ego etiam vidi multoties in practica ob
ſeruari. Cæterùm ſi ſtatutum diceret, q; famoſus,
vel publicus fur ſuſpendatur, vtique illa furta ex-
tra territorium commiſſa aggrauarent, ita vt pro
tertio in territorio commiſſo, eſſet ſuſpendẽdus.
& ita tenẽt cõmuniter Doctores, vt dicit Cæp. in
d. aut. Sed nouo iure, nu. 88. nam ex interpretatio
ne facta à cõſuetudine ille dicitur fur famoſus qui
tria furta commiſit, vt dixi ſuprà verſ. Scias tamẽ,
neque in hoc ſit vlla diſtinctio, an conſuetudo fu
randi ſit in vno territorio tantùm, an in pluribus.
Et ideo ſtantibus huiuſmodi verbis ſtatuti, dicerẽ
illum eſſe omnino ſuſpendendum. Vide quæ dixi
infrà hoc eo. lib. §. fi. q. xl. verſ. Pro complementũ.

11 An autem fur, qui rem furatam in aliud terri-
torium exportauit, poſſit in eo puniri ratione cõ-
trectationis, dixi infrà hoc eo. libr. 5. fin. q. xxxviij.
verſ. Tu ſcis quòd furtum.

Quæro etiam, ſtante ſtatuto prædicto, ſi quis 12
commiſerit duo furta, & pro illis fuerat punitus,
deinde cõmiſerit tertium furtum, nunquid erit pro
tertio ſuſpendendus, non obſtãte, q; pro illis duo
bus fuerit iã punitus? Reſp. q; ſic, ita tenuit Ober-
tus de Bobio, & hanc opi. approbat conſuetudo
vt atteſtatur Apoſtil. ad Vital. de malef. in Ru. de
furtis, ſub nu. 3. illa enim duo furta non compu-
tantur ad ea puniendum, ſed ad aggrauandum
tertium furtum. & ita in hoc Ducatu ſeruatur.

Sed quid ſi pro illis duobus primis fuerit abſo- 13
lutus per gratiam principis, nũquid nihilominus
erunt computanda, ad hoc vt pro iſto tertio ſuſ-
pendi poſſit? Reſpond. q; ſic. Et hęc eſt communis
obſeruantia, vt atteſtatur Chaſſan. ſuper conſue-
tu. Burgund. fol. xlj. num. 23. quem refert Didacus
lib. ij. reſolutio. cap. x. num. 2. circa finem.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, quòd ad 14
hoc vt dicantur eſſe tria furta, debent eſſe diſtin-
cta non ſolùm re, ſed etiam tempore. & ita tenẽt
communiter Doctores, vt dicit Cæpol. in d. auth.
ſed nouo iure, num. 115.

Eſt igitur pœna furum, vt furca ſuſpendãtur, & 15
ideò nõ debet eis caput amputari, ex quo hęc pœ
na propriè eſt contra eos à cõſuetudine introdu-
cta. & ita concludunt communiter Doctores, vt
dicit Chaſſan. ſuper conſuet. Burgũ. fol. xlvij. nu. 3. 16

Pœna autem quadrupli à iure communi impo
ſita pro furto, hodie non eſt in conſuetudine, ſed
pœna corporalis tantum, vt atteſtatur Cæpol. in
d. authen. Sed nouo iure, nume. 59. Et dato quòd
adhuc vigeret hæc pœna quadrupli, volo vt ſcias
q; in foro conſcientiæ fur non tenetur ad talem
pœnam, ſed tantummodò ad reſtitutionem rei
furatæ. Et hæc eſt communis ſententia. teſte Go-
mez in dict. §. ex malef. numer. 14. Inſtit. de actio.
quem refert Benincaſſius de paupert. fol. ciij. nu.
9. Faciunt quæ dixi infrà hoc eodem libr. §. fin. q.
lxxx. verſic. Sed hic incidenter.

Poteſt etiam fur deprehenſus in flagranti, cri- 17
mine impunè occidi, vt dixi infrà §. Homicidium
verſicul. Vltima eſt.

Item contra furem iuratur in litem, & eſt com 18
munis opin. vt dicit Pariſ. conſil. cix. nu. 30. libr. iij.
quem refert Plottus in repet. l. ſi quando, nu. 189.
circa fin. C. vnde vi. Gratus conſ. lxj. num. 16. lib. ij.
Plott. in d. l. ſi quando, nu. 129. Phanuccius de in
litem iurando, fol. lxxij. num. 73. Et ideo conſtito
de furto, ſi non appareat de quantitate rerum fu-
ratarum, neque ea facilè probari poſſit ſtatur in
hoc iuramento illius, cui furtum eſt factum, & ita
quotidiè practicatur, vt dicit Boſ. in tit. de rapinis
nu. 36. Et dicitur in hoc propoſito cõcurrere talis
difficultas probationis vbicunque res furata non
extet. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Boſ.
in loco præal. nu. 37. Sed in hoc propoſito viden-
da ſunt quæ dixi infrà lib. 7. §. Iuramentũ, vbi dif-
fuſè tractaui hunc articulum.

Quando autem dicatur conſtare de furto, dixi 19
infrà hoc eo. lib. §. fi. q. iiij. & q. lxxvj. circa prin.

Excuſatur autem fur à pœna pro furto impo- 20
ſita, ſi probet, q; ille cui furatus eſt, erat eius debi-
tor, & q; ab eo creditum ſuum conſequi non po-
terat. licitũ eſt enim ei qui nõ põt à ſuo debitore
pecu

pecuniam vel rem aliquam conſequi, æquiualentem rem, ſeu quantitatem ei ſubripere. Et hæc eſt communis opin. vt ait Didacus lib.j.reſolut.c. ij.poſt nume.15.verſi.Quartò eodem.

21 Item excuſatur, ſi probet, quod rem ipſam, de cuius furto imputatur, accepit de volũtare domini: cuius erat, ad hoc enim vt dicatur furtum, requiritur quod contrectetur res aliena inuito domino, & propterea Iacob.de Are.tradit cautelam furi, vt ſciat quod dominus proteſtatur, quod illã accepit de eius voluntate. Sed certè hæc excuſatio in practica parum prodeſſet: nam illud dictũ Ia.de Are.de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Ange.in l.inter omnes, §. rectè, nu. 5. ff.de furtis, quem refert Auguſt.ad Ang.de maleſi.in verbo, comparent, & produxerunt inſtrumentum pacis poſt nu.12.& Ana.in Rub.de furtis, num.4. Et contrarium tenuit Bart.in d.§.rectè.num. 1.quod ſcilicet hæc proteſtatio domini non excuſaret furem quominus eſſet de furto condemnandus, quæ doctrina Bar. eſt communiter approbata, vt dicit Cur.Iun.in l.j.nume. 5.C.de fur. quem refert Domin.Anto.de Padilla in l.tranſig.nume. 105.C.de tranſact.illam etiam teneri per omnes atteſtatur Villalpand.in rep.l.xxij.c.xxiij.nu. 5.niſi tamen, vt ſubiicit Bar.ibi, vltra talem proteſtationem cõcurrent etiam aliæ coniecturæ, & veriſimilitudines, puta quia eſſet eius conſanguineus, vel amicus, vel ſolitus talia donare, vel quod res eſſet modici valoris, vel huiuſmodi, tunc enim poſſet excuſari. & ſic videtur dicendum, quod hoc relinquatur arbitrio iudicis. & ita eſſe communem opin. atteſtatur Feli.in c.nulli, nu. 5.de præſum. quem refert Publ.ſuper conſuet. Aluer.xxvj.col.j.in fin.& Boſſ.in tit.de furt.poſt num. 58.

22 Poſſet etiam allegare furtum eſſe domeſticũ, & ideo nõ debere puniri, per tex.in l.reſpiciendũ, §.furta, ff.de pœnis. Sed certe hæc etiam excuſatio parum prodeſſet: nam hoc de cõſuetudine nõ ſeruatur, niſi in leuibus. & ita fuit laqueo ſuſpenſus quidam famulus, quiminus pecuniam tradiderat vt alteri mutuaret, & ipſe illam in vſus ſuos cõuerterat, pro quo famulo fuerat aduocatus D.Io. de Imola, prout ipſemet Imola recenſet in l. ſi tibi dederim. ff.de don.& in l.Caſsius, ff.de ſolutio. quem refert Igneus in l.j in princ.nu.91.& ſequẽ. ff ad Sylle.ſubdẽs, quod ita etiam Rothmagi fuit pluries iudicatum, hoc idem recenſet Iaſ. in l.eius qui, §.quas verò, num.7.ff.ſi cer.pet, idem etiã ſeruatum fuit in quadam ancilla, quæ furata fuerat domino ſuo certam quantitatem auri, & argenti, & fuit laqueo ſuſpenſa, vt refert Chaſſan. ſuper conſue.Burg.fol.xlviij.nu.37. Et alia de ancilla idẽ ſeruatũ fuiſſe in ciuitate Neapolis atteſtatur Afflict.ſuper prima parte cõſtitutionum Regni Rubr.lxiij.num. 12. Et Boer.deci.cccxvj.poſt nume.7. refert, quod quidam famulus pro furto fuit tranſmiſſus ad triremes perpetuò. refert etiam Papo li. xxiij.ti. 5. Arreſto ij.quod quidam mularenus qui domino ſuo furatus fuerat notabilem quantitatem pecuniarum, fuit laqueo ſuſpenſus. Tales enim fures non modò ſunt corporaliter citra mortem puniendi, vt pluries vidi ſeruari in hoc ducatu, ſed debent furcis ſuſpendi tanquam graſſatores, ſeu famoſi fures, vt dicunt præallegati Doctores, & in alijs prouincijs ſeruatum fuiſſe atteſtantur. Quinimò etiam furta domeſtica vidi ego aliquando puniri quãdo ſunt multiplicata, vt in quodam Ioann. Iacob. Cremonen. vij. Nouembris, 1558.P.N.

Pariter etiam poſſet fur allegare rem furatam 23
eſſe modici valoris, nam de re minima non videtur curandum, vt eſt tex.in l.Scio, ff.de in integ.reſtitutio. & eſt cõmunis regula, vt dicit Gomez. in §.Pœnales, poſt nume.4.Inſtit.de actio. Sed certè hæc etiam defenſio eſſet multum periculoſa: nam actio furti datur etiam de re minima, puta pro gallina vel pro anſere, imò etiam pro vuo, vt dicit glo.in §.Gallinarum, in verbo, Qui lucrandi animo, Inſtit.de rerum diuiſ. quam ſequuntur omnes, vt dicit Tiraquell.in tract. de iudic.in reb.mini.exi.fol. 50.co.ij.verſ.x.& hæc opinio eſt frequẽtiſſimo omnium calculo recepta, vt ait Didac. libro primo reſolutionum, cap.iij.nume. 12.licet dicat ſibi nunquam hoc placuiſſe, ita tamen ſeruatur in practica, ſcilicet ſoleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari. Faciũt quæ dixi infra eo.lib.§ iniuria, verſi.Item condemnatus.

Quandoque etiam excuſatur quis à pœna fur- 24
ti propter neceſſitatem: nam tempore extremę neceſſitatis licitum eſt furari. & eſt communis opin.vt dicit Maria.in c.ſi quis propter poſt num. 12.de furtis, Cagno.in l.quæ propter neceſſitatẽ, nu.3.ff.de reg.iuris, quem refert Benincaſ.de paupert.fol.cv.num.22.

Sed vidi dubitari, nũquid iſte, qui tempore ne- 25
ceſſitatis aliquid furatus eſt, teneatur, ſi poſtea ad pinguiorem fortunam peruenerit, illud reſtituere? Aliqui dicunt quod ſic, & dicit Maria.in d.c. ſi quis propter in vltimis verbis, quod ita tenent cõmun. Doct. Hanc etiam opin.communem appellat Benincaſ.in loco præallegato.nume.37. Multi vero contrarium tenuerunt. Et hanc dicit eſſe cõmunem opinionem Summa Silueſtr. §.furtũ, q. quinta, quem refert Didac.in reper.in c. peccatũ, fol.lxx. Prima opin.tutior eſt in foro contentioſo non recederem à ſecunda opin. Cũ enim factũ fuerit iure permittente, non eſt vlterius de reſtitutione tractandum.

Sed hic incidenter quæro, nunquid emens rẽ 26
furtiuam, teneatur ad eius reſtitutionem? Reſpõ. ꝙ ſic, etiam nullo reddito precio, vt eſt tex.in l.ciuilem.C.de fur. Et reperio, quod Natta, cõſi.cccexxxvj.in facti contingentia conſuluit, quod etiã ſi tempore quo eam emit, proteſtatus fuerit ſe illam emere, vt eam reſtituere domino ſuo accepto precio, tenetur nihilominus abſque precio, illam reſtituere, quod ego pro nunc nõ affirmo. Scias tamẽ, quod ſi illam acquiſiuit bona fide tenetur ipſam reſtituere, ſi extat: ſi verò bona fide cõſumpta eſt, tenetur ſolum quatenus eſt factus locupletior. Et hanc concluſionem dicit eſſe frequentiſſimo Theologorũ, & Cano. conſenſu ꝓbatã. Didacus in repe. C.peccatum, fol.ccciij.

Pro complemento huius materiæ, quæro quid 27
iuris, quando in caupona aut naui furtum cõmiſſum fuiſſe dicitur, de quo eſt titulus in ff. furti aduerſus nau.capo.ſtabula. Et quotidie contingit, ꝙ hoſpites cõſignãt eorum valiſicas cauponibus. Dubitatur itaque quid agendũ, ſi reddatur valiſia aperta deſigill. Et in hoc articulo variæ fuerunt opi.inter Scribentes: nam aliqui dicũt, quod non credi

creditur iuramento hoſpitis, dicētis quod aliquæ res, quæ erāt in valiſia, fuerint ſibi furto ſubtractę ſed debet Prætor torquere familiares, vel domeſticos domus, & alios, qui erant in domo. Et hæc fuit opinio. Bat. in l. j §. fi. num. 5. ff ſi fami. furt. fec. dicatur, vbi ſubdit, quod cum Piſis ei occurriſſet, ita de facto obſeruauit. Et dixit Alexand. ibi in Apoſti. hoc eſſe notādum & quod quotidie ita ſeruatur. Alii vero dicunt, quod imò ſtatur iuramento ipſius hoſpitis. Et hanc opi. dicit eſſe communem Iaſon. in l. in actionibus. num. 41. ff. de in litē iuran. quem refert Pariſ. conſi. lxxiiij. nume. 11. & ſeq. libro 1. & Diaz. reg. clxxxvj. & Phanucius de in litem iurando, fol. lxx. num. 62. Mihi placet opinion. contra caupones, vt ſcilicet ſtetur iuramēto hoſpitis: nam vt experientia docet huiuſmodi genus hominum eſt furaciſſimum, ideo ad reprimēdam eorum improbitatem puto, quod in practica bonum ſit ſeruare hanc opino. quæ etiam eſt magis communis. Et ſcias, quod hoc caſu ad hoc vt ſit locus iuramento, non eſt neceſſe, quod hoſpes apatuerit valiſiam cauponi, ita quod caupo ſciret quæ res eſſent ī valiſia, quicquid dixerit glo. in l. j §. fin. in verbo, In naui. ff. nautæ, caup. ſtabul. nam illa gloſſ. communiter reprobatur, vt dicit Iaſ. in loco præallegato, numer. 43.

28 Non attingam hoc loco materiam tituli, ſi familia furtum feciſſe dicatur, quia ille titulus, dum diſponit, quod ſi plures ſerui furtum committant, dominus ſoluendo pœnam pro vno, liberatur pro omnibus, & omnes etiam ſerui liberātur, non habet locum ſi criminaliter agatur. Et hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Rimin. in l. ſi familia. nu. 6. ff. de iuriſd. omn. iudi. Boſſ. in ti. ſi familia furt. feciſſe dicatur. nu. 2. præſertim ſi imponenda eſſet pœna corporalis. Et hoc tenent omnes cōmuniter, vt dicit Angel. in Rub. ff. ſi famil. furt. feciſſe dicatur, numer. 1. Vide quæ dixi infrà lib. proximo.

§. HAERESIS.

1 *Quis dicatur propriè hæreticus?*
Et quid ſi quis aſſerat, fornicationem non eſſe peccatum mortale?
Et quid ſi contendat, periurium nō eſſe mortale peccatū?
2 *Quæ requirantur ad hoc, vt qui dicatur hæreticus?*
3 *Et an ore negans Chriſtum, & corde credens, dicatur hæreticus?*
4 *Hæreſis crimen eſt merè Eccleſiaſticum, & in eo ſolus iudex Eccleſiaſticus eſt competens.*
5 *Et quis inter Eccleſiaſticos ſit iudex competens.*
Et an ſolus Inquiſitor, vel Epiſcopus poſſit inquiſitum de hæreſi abſoluere?
6 *Et an iudex Eccleſiaſticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis?*
7 *Hæretici igne ſunt comburendi.*
8 *Et quid ſi pœniteat?*
9 *Et an liceat pœnitere etiam poſt condemnationem?*
10 *Et quid ſi dicat ſe nunquam fuiſſe hæreticum, & tamen teſtibus conuincatur de hæreſi?*
11 *Et quid ſi non faciat emendam, ad quā eſt cōdemnatus?*
12 *Bona condemnatorum de hæreſi confiſcantur.*
13 *Et cui fiſco applicentur?*
14 *Et an confiſcetur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum?*
15 *Matrimonium propter hæreſim ſeparatur.*
Et an viro redeūte ad fidē, teneatur vxor ad virū redire?
16 *Clericus hæreticus, & eius filij priuātur omnibus officiis & beneficiis eccleſiaſticis.*
17 *Et an pœna ſtatuta contra filios hæreticorum, habeant locum etiam contra illos qui nati ſunt antequam pater eſſet hæreticus?*
18 *Hæreticus non eſt ſeruanda fides.*
19 *Aduocatus, & procurator an poſſint pro hæreticis interuenire?*
20 *In cā hæreſis ſufficiūt minores pſōnes, q̄ in aliis crībus.*
Et an ſufficiant teſtes ſingulares?
21 *De crimine hæreſis poteſt etiam poſt mortem inquiri, & defuncti memoria damnari.*
22 *Papa poteſt de hæreſi accuſari, & condemnari.*
23 *Hęreticus occultus an incidat in pœnas hęreſis?*
24 *Quę facta ſapiant hęreſim manifeſtam?*
25 *Sortilegia an ſapiāt hęreſim, & poſſint ab inquiſitoribus puniri?*
Et quę ſit pœna ſortilegij?

PRo intelligentia terminorum quæro, quis dicatur proprie hæreticus? Reſpond. quod hæreticus propriè ſecundum aliquos dicitur in duob. caſibus tantum. Primo, quando ſentit de articulis fidei aliter, quam ſentiat Romana eccleſ. Secūdo, quando malè ſentit de ſacramentis. Eccleſiæ. & ita tenet communiter Doctores dicit Boſſ. in tit. de hæret. nume. 1. Tu verò dic, q non modò eſt verè hæreticus ille qui malè ſentit de articulis fidei, vel de ſacramentis Eccleſiæ, ſed etiam ille qui habet peruerſum dogma, vel gignit nouas opin. falſas, aut veteres falſas & ab Eccle. damnatas ſequitur ita dicit gl. in cle. vnica in gl. penu. de vſur. & ita tenent Doctor. vt dicit Franciſ. Squillac. in tractat. de fide Cathol. cap. xiiij. Hinc infertur, q ſi aliquis aſſerat ſimplicem fornicationem nō eſſe peccatum, erit iudicandus hæreticus, & ita fuit deciſum in curia Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. cccxlvj. Item fuit quæſitum, quem refert Mantua cōſi. ccxxxix. num. 8. lib. 2. Pariter etiam ſi quis dicat periurium non eſſe mortale peccatum, cenſebitur hæreticus. & ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Bellon. conſi. lxxviij. num. 6. 1

Ad hoc autem vt aliquis dicatur hęreticus, primo requiritur, q ſit baptizatus: nam Iudæi, Pagani, vel Mahumethani non ſunt Hæretici. Et hoc receptiſſimi Doctorum ſententii comprobatur, vt dicit Simanchus de hæret. cap. xxxviij. nume. 3. Item requiritur, quod ſcienter erret in fide catholica, approbādo falſa pro veris, incerta pro certis, vel è conuerſo. & hæc eſt omnium Doctorū cōcors, & vnanimis ſententia, vt dicit Simancas in allegato c. xxxj. num. 5. Item quod ſit pertinax in ſua opin. alias nunquam dicitur hæreticus. Et in hoc omnes concordant. Fortius dicit Inno. in c. j. in vltimis verbis de ſumma Trin. q ſi quis habet fidem implicitam, quia ſcilicet credat illud, quod credit ſancta mater Eccleſia, ſed falſo opinetur, motus ratione naturali, quod pater ſit maior vel prior filio, vel quod in Trinitate tres pſonę ſunt tres res ad ſe inuicem diſtinctæ, non eſt hæreticus neque peccat, dummodò hunc errorem ſuū non defendat, & hoc ipſum credat, quia credit eccleſiam ſic credere, & ſuam opinionem fidei eccleſię ſupponat. Et hæc dicit eſſe famoſa verba Lupus in allegatione hæreſis, §. iiij. col. iij. vbi ſubdit, q alii Doct. hoc ſequūtur, & dicit eſſe valde notādū. 2

Ad

Aduerte etiam, quia illud, quod dicitur, ꝙ dubius in his, quæ ſunt fidei, eſt hæreticus, intelligẽdũ eſt vt procedat quãdo in tali dubitatione habuit firmitatem animi & quãdam pertinaciam, propter quã perſeuerat in illa dubitatione, aliàs ſecus. ita dicit Io. And. in c. j. de hæret. quem alij ſequuntur vt dicit Lupus in loco præallegato. §. v. in princ.

3 Sed nunquid ille, qui metu mortis, vel tormentorum vel alia ex cauſa ore Chriſtum negat, credit tamen corde, cenſendus eſt hæreticus? Reſpõ. quòd talis quidem mortaliter & grauiſſimè peccat, vt dicit glo. in c. non ſolùm, in c. fi. xj. q. iij. Doctores tamen illum non iudicant hæreticum, vt atteſtatur Cal. conſ. iiij. de hæret. ſolent tamen tales reconciliari eccleſię per Epiſcopum, & abſolutionis, ac recõciliationis literas ab eo impetrare.

4 Hoc crimen hæreſis eſt merè eccleſiaſticum, & ideo eius cognitio ad ſolos iudices eccleſiaſticos ſpectat, neque poteſt iudex laicus aliquo modo in eo ſe intromittere. & cum hac concluſione tranſeunt omnes indifferenter, vt dicit Alciat. in c. i. nu. 73. de offic. ord. Dicit tamen Pract. Millei, fol. lxxv. num. 38. ꝙ hodiè etiam iudex ſecularis cognoſcit de crimine hæreſis, & quod ipſe vidit plures cremari propter hoc crimen, iudicatos à præpoſito Pariſienſi ex indulto ſummi Pontificis. Verùm apud nos hoc non ſeruatur, ſed cognitio ſpectat ad eccleſiaſticum, & punitio ad laicũ, prout etiam in practica obſeruari atteſtatur Lupus, de donatio. inter virum & vxor. fol. clxxxiiij. poſt num. vigeſimum ſecundum.

5 Et ſcias, quòd hæc concluſio adeò vera eſt, vt neque etiam poſſit iudex ſecularis, poſtquam ei traditus eſt à iudice eccleſiaſtico aliquis de hæreſi cõdemnatus, ſuper ipſo crimine aliquo modo cognoſcere, neque pœnam à iure impoſitam cõmutare, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. xcvj. verſic. Quæro etiam. Bene poteſt iudex laicus detineri facere ſuſpectos de hæreſi, vt deinde eos tradat iudici eccleſiaſtico competenti. Et ita reſcripſit Senatus Prætori Cremonæ xviij. Iunij. 1557. P.N.

6 Sed quis inter eccleſiaſticos eſt iudex competens in cauſa hæreſis? Reſpond. in hac cauſa Epiſcopi ſunt iudices ordinarij: Delegati autem ſunt inquiſitores hæreticæ prauitatis. Et poteſt vterque eorum procedere ſimul & diuiſim, non tamen poſſunt aliquem condemnare, niſi vterque interueniat. Sed nunquid poterunt abſoluere? Reſpond. & gl. in cle. j. in verbo, Contra eos, tenet, ꝙ ſic, ex quo ius antiquum ſolummodo correctum eſt in condemnatione. Et opin. illius gl. dicit eſſe communem pract. Carer. fol. ccccccj. num. 72.

7 Scias tamẽ, ꝙ licet iudex eccleſiaſticus de hoc crimine ſolus cognoſcat, non tamen ipſe condẽ nat ad pœnam ignis, ſed tantummodo declarat reum eſſe hæreticum, & remittit iudici ſeculari puniendum. Et ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Boſſ. in tit. de foro compet. poſt num. 61.

8 Sed quæro, quæ ſit pœna hæreſis? Reſpond. Si hæreticus nolit ad fidem eccleſiæ redire, tunc de conſuetudine igne comburitur, vt atteſtatur Vitalis de maleſ. in Rubric. de crimine hæreſis, nu. 6. in fi. quem refert Caſſan. ſuper conſuet. Burgũ. fol. xlvj. numer. 3. in fin. Idem dicunt Scribentes in l. cunctos, poſt nullas. C. de ſum. Trin. & in ſpecie Aret. numero 11. & Purpur. numero 90. Griland. de crimin. libr. j. q. iij. numero 3. Et dicit Bertrand. conſil. ccxij. numer. 3. libr. ij. in prima parte, ꝙ ita interpretata eſt generalis conſuetud. Idem dicit. Gundiſ. de hæret. q. xv. nume. 3. quem refert Pract. Conradi, fol. cccxlvj. circa principium. Prac. Car. fol. 630. num. 132. Simancas de hæret. capit. xlv. nume. 9. quem refert Dom. Antonius de Padilla l. tranſigere. num. 98. C. de tranſact. Prac. lod. c. lxj. num. 56. Cæterùm ſi hæreticus pœniteat, & paratus ſit redire ad fidem eccleſiæ, & abiurare ſuam hæreſim, euitat pœnas, de iure hæreticis impoſitas, eſt tamen ad perpetuos carceres condemnandus. Et hanc dicit eſſe communem ſententiam Legiſtarum & Canoniſtarum Igneus in l. j. §. cùm dominus, num. 32. ff. ad Sylle. Bene verum eſt, ꝙ hodie iſta pœna poteſt per ſuperiorem, & etiam per inquiſitorem in aliam commutari, vt eſt text. in c. vt commiſſi. de hæret. in vj. Intellige per ſuperiorem eccleſiaſticum: nam iudex ſecularis non poſſet illam cõmutare, vt dixi in d. q. xcvj. verſ. Quæro etiam. Item intellige, niſi eſſet relapſus, tunc enim omnino eſt igne cremãdus, etiam ſi velit pœnitere, & ad fidem eccleſiæ redire. Et nota, ꝙ quando hæreticus non relapſus, ante ſententiam pœnitere, & abiurare paratus eſt, non modò euitat pœnam mortis, ſed etiam confiſcationem bonorum. licet ipſo iure à die commiſſi delicti ſit impoſita. Et hæc eſt magis communis opi. vt atteſtatur Pariſ. conſ. ij. nu. 185. & ſeq. li. iiij.

Sed vſque ad quod tempus erit admittenda 9 hæc pœnitentia? Reſpond. Aliqui dicunt, ꝙ non admittuntur, niſi ſtatim poſt depræhenſionem erroris ſponte ad Eccleſiæ veritatem redierint. Et hanc opi. tenere communiter Canoniſt. affirmat Grill. in tract. de hæret. quæſtio. v. quem refert Simancas de hæret. cap. xlvj. numer. 8. licet ſubat, ꝙ ipſe ferè nullum inuenit qui in hoc teneat. Alij verò dicunt, quod non ſunt admittendi niſi vſque ad ſententiam, & ita in Hiſpania obſeruatur, vt tradit Simancas in d. c. xlvj. num. 11. Alij verò dicunt, quod ſemper admittitur etiam poſt condemnationem. Et hæc opi. eſt mitior, & etiam magis cõmunis, vt dicit Boer. deciſ. cccxliij. nu. 5. & 4. Idem dicit Carer. fol. 642. poſt nu. 159. Et dicit Boſſ. in tit. de foro compet. poſt nu. 137. & in tit. de hære. nu. 20. quod ita ſeruatur, prout etiam aliàs obſeruatum fuiſſe atteſtatur Cardin. in c. ad abolendã, col. j. de hæret. nam Eccleſia nulli gremium claudit, niſi his, qui ſunt in hæreſim relapſi. Et ſecũdũ hanc opinio. in facti contingentia conſuluit Bertrand. conſ. ccxij. lib. ij. in prima parte.

Et nota in hoc propoſito vnum, ꝙ prima facie 10 videtur mirabile, ꝙ ſi aliquis imputatus, & conuictus de hęreſi, puta ꝙ dixerit, ſeu tenuerit aliqđ hæreticum, & contra fidem ſanctæ Eccleſiæ, & paratus ſit abiurare hæreſim, & fateri illam opi. eſſe hæreticam, & erroneã, nolit tamẽ confiteri ꝙ ita dixerit, ſed dicat ſe ſemper crediſſe, & credere illud quod credit, & tenet ſancta mater eccleſia, talis nõ admittitur ad abiurationẽ, niſi fateatſe ita dixiſſe, prout conuictus eſt. Et ſi perſeueret in negãdo, eſt igne cremãdus, tãquã impœnitẽs. ita deciſum fuit per dominos de Rota deciſ. 875. Accuſatus. quam deciſio. ego didici à Reuerendiſſimo Vida Epiſcopo Albenſi viro clariſſimo, & mihi amiciſſimo, & poſtea reperi Rebuffum in pract. beneficia,

cia,fol.469.nume.20.& ſeq. qui idem tenet,prætereaque atteſtatur ſe ita vidiſſe ſeruari contra quendam aſtutum hæreticum. Et hanc ſenrentiā receptam eſſe affirmat Simancas de hæret.capit. xlvij.numer.20.& ſeq. Mihi certè hæc opin.ſemper eſt viſa rigoroſa,non enim video, quomodo iſte poſſit dici hæreticus, cùm non ſit pertinax in errore,vt eleganter conſiderat Boer.deciſ.cccxlj. nnmero qnarto. Me ramen remitto determinationi Sanctæ Matris Eccleſiæ.

11 Idem etiam (ſecundum aliquos) eſſet dicendam,ſi hæreticus nollet facere emendam,ad quā eſſet condemnatus, puta vt publicè incederet cum aliquo ſignò pœnitentiæ: nam eo quoque caſu eſſet igne comburendus,prout ſe vidiſſe Pariſiis practicari contra quendam Ioan. Quin atteſtatur Milleus in pract.crim.fol.x. numer. 112. & fol.cxlviij.num. 55. Et ita vſu comprobatum eſſe atteſtatur Simancas de hære.in d.cap. xlvij. num. 23. licet contrarium in facto conſultum vidiſſe atteſterur Cald.in ca.literas de præſumpt.in quodam Senenſi,cui pro pœnitentia ſiue tenenda iniunctum fuerat,vt per ſex menſes non ingrederetur ciuitatem,qnod etiam refert Franc.Squilla.in d.tract.de fide cath.c.xix. Quæ opin.mitior eſt,& iudicio meo tenenda, niſi cum tali contumacia concurrerent aliquæ aliæ coniecturæ, pet quas appareret illum adhuc non bene ſenrire de eccleſia, hoc enim caſu fortè dicerem hunc ranquam verè relapſum,flammis eſſe comburendum.

12 Vnum tamen ſcias, ꝙ iſti impœnirentes non ſtatim debet relinqui iudici ſeculari: non enim dicuntur relapſi,ſed monēdi, & hortandi,nō ſemel tamē,ſed pluries,vt ad fidē reuertātur,& vbi pœniteant, ſunt ipſi quoque ad reconciliationē admittēdi,vt tenuit Cal.conſ.ij.nu.2. de hære.& ita vtimur,vt atteſtatut Simancas in d.c.xlvij. nu.24.

13 Item bona condemnatorum de crimine hæreſis, de iure communi confiſcantur. Et ita dicunt communiter Doctores,vt dicit Brunus conſ.feudali,xxxj.nume. 17.Et ſcias, quod non modò bona hæreticorum ſunt confiſcata ipſo iure, ſed ipſi ſtatim à die commiſſi criminis, amittunt adminiſtrationem omnium bonorum ſuorum, vt eſt text.in capit.cùm ſecundum de hære.in ſexro. Pūctus eſt cui applicentur: nam ſecundnm diſpoſitionem iuris canonici videtur expreſſum, quòd bona clerici hæretici habentis beneficium eccleſiaſticum pertinent ad eccleſiam,in qua eſt beneficiatus,& ſi non habet beneficium,pertinent fiſco eccleſiæ cathedralis. Bona autem laici hæretici applicantur fiſco ſeculari. ita diſponit text. in capi.excommunicamus,§.damnati.de hæreticis. Dicit tamen Felin.in ca.irrefragabili, §. cæterum, numer. 5.in fin. de offi.ord.quòd talis conſtitutio ſublata fuit per quaſdam extrauagantes pontificias, diſponentes, quod bona hæreticorum diuidantur æquis portionibus inter Roman.eccl.Epiſco. & Inquiſitorem. Sed hoc etiā in practica non ſeruatur,vt ait Didac.lib.ij.reſolutionum,capi.ix. nu.12.ſaltem in Hiſpania,vbi bona tam mobilia, quàm immobilia hæreticorum etiam clericorū, & habentium beneficia eccleſiaſtica applicantur fiſco Regio,ſubdens,ꝙ ita praxis obtinuit. In hoc autem Ducatu ſeruatur,ꝙ bona hæreticorum diuiduntur æquis portionibus inter fiſcum Ducalem,& epiſcopum,& inquiſitorem, & in hoc ſeruanda eſt cōſuetudo locorum. Vnum tamen ſcias in hoc propoſito.quod in hoc Ducatu licet,vt dixi,pars bonorum applicetur epiſcopo & pars officio inquiſitionis,nihilominns liquidatio bonorū fit per procnratores fiſci Regij, & ſic per hunc Magiſtratum. Et ponuntur bona ad proclama,& omnia fiunt perinde ac ſi in totum eſſent applicata fiſco Regio,& deinde facta liquidatione,datur vnicuique ſua portio. Et ita fieri debere declarauit Senatus,conſentiente etiam Reuerend. Inquiſitore xxx. Iunij,1559.A.C.

Et ſcias, quòd licet bona damnatorum regulariter conſeruentur filiis ex diſpoſitione authen. bona damnatorum,C.de bo.præſcript.& dixi infrà hoc eod.lib.§.fin.q.lxxviij.circa principium,& verſi. Videndum eſt etiam,nihilominus bona hæreticorum confiſcantur, etiam exiſtentibus filiis ipſorum hæreticorum catholicis, & orthodoxis, vt eſt tex.in c.Vergentis de hæret. qui eſt approbatus etiā de iure ciuili per text.in auth. Gezaros. C. de hæret. Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract.Carer.fol.635.nume.140.hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam,& vſu etiam cōprobatam Simancas de hæret.ca.ix.num. 2. 14

Item propter hæreſim ſeparatur matrimoniū. 15
Scias tamen, ꝙ vxor, quæ receſſit à viro lapſo in hæreſim, ſiue ex iudicio eccleſiæ ſiue non, ſi ipſe reuertatur ad fidem, compellitur ad eum redire, niſi velit ingredi religionem: nam eo caſu ſi fuit ſeparata iudicio eccleſiæ,poteſt illam ingredi,nec tenetur ad virum redire. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Abb.in ca.de illa.circa fi.de diuort.

Item clericus hæreticus priuatur omni officio, 16
& beneficio eccleſiaſtico,C.ad abolendam.§.j.de hæret. & amittit omnem eccleſiaſticam poteſtatem. Et hæc eſt concors ſanctorum patrum ſententia,vt dicit Pighius de ecc.Hierar.c.viij.quē refert Simancas de hæret.c.xlv.nu. 18. Quinimò etiam filij hæreticorum, & eorum receptorum priuantur ipſo iure beneficiis obtentis tempore commiſſi criminis. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Ioan.Lup.de regno Nauarræ in v.parte,§.viij.quē refert Didacus lib.ij reſolutionum,c.viij.poſt nu. 4.verſ.Cæterum,ꝙ filij. Dicit tamen Simancas in trac.præallegato,c.xxix.nu.7.ꝙ pia conſuetudine obtentum eſt non modò,ꝙ ſint priuati ipſo iure, ſed etiam,ꝙ neque per ſententiam priuentur. Et hæc opi.mitior eſt atque benignior.

Quæro nūc,an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorum comprehendant eos tantùm,qui nati 17
ſunt poſtquam parentes hæreticam labem contraxerunt,an autem etiam eos,qui prius nati erāt? Reſpond. ꝙ indiſtinctè comprehendunt omnes filios tam natos antè,quàm poſt. Et hanc opin.dicit eſſe communem Galind.in Regia diſputatione,§.xviij.quem refert Simancas in tract.præallegato cap.xxix.num.3.licet ipſe teneat contrariam ſententiam, quam vt ipſe ait multi viri ſequuntur,neque numero, neque authoritate aliis inferiores. Et hæc etiam opi.tanquam æquior, & benignior mihi magis placet. Vide quæ dixi infrà hoc eo.lib.§.Læſæ Maieſt.verſ.Fuit etiam.

Præterea hæreticis non eſt ſeruanda fides à pri 18
uatis,ita allegatur tenere Bart.in quæſt.incip.Lucanæ ciuitatis,& eſt frequentiori Doctorum calculo

culo

culo recepta ſententia,vt dicit Simaneas de hæ-
ret.c.xlv.num.14.Placa lib.primo delictorum.c.
xxxvij.num.11.
19 Vlterius pro hæreticis non poteſt aduocatus
neque procurator præſtare patrocinium. & hac
concluſionem dicit eſſe ex mente Doctorum Af
flict ſuper prima conſti.Regni Rubr.prima,num.
43.Hoc tamen intellige,vt procedat,quando cō
ſtat illum eſſe hæreticum,& perſiſtere in hęreſi,
ſecus autem ſi aduocatus vellet probare, quod
ex proceſſu non appareret illum eſſe hæreticum,
vel quod eſſet paratus redire ad catolicam fidē.
Cæterum ſolēt Epiſcopi,& Inquiſitores ſemper
concedere veniam aduocatis in quibuſcunque
cauſis hæreticorum,vt pro eis intercedant, qua
venia impetrata,non eſt vlterius quærendum.
Sunt etiam aliæ hæreticorū pœnæ tam à iure
ciuili,quā à iure canonico conſtitutæ, quas co-
pioſè,& eleganter tractat Pract. Carerii in tract.
de hæreticis,nu.132.& alijs ſeq.& Simācas. in d.
tract.& alij qui de hoc crimine integros tracta-
tus ſcripſerunt.
20 Habet ēt hoc crimen multa ſpecialia,quæ pa-
riter recenſet Pract.Carer.in tract.præallegato.&
inter cætera in cauſa hæreſis ſufficiunt minores
ꝓbationes,quā in alijs,& hoc non modò ad in-
quirendum,de quo aliquid dixi infrà hoc eo.li.§.
fi.q.vj.verſ.Itē ſcias,ſed ēt ad faciendū plenam ꝓ-
bationē criminis,vt videtur tex.in ca.in fidei, de
hæret.in vj.quia ita intelligunt communiter Do
ctores,vt dicit Boſſ.in ti.de hæret.nu.5.Et ex hoc
apparet non eſſe veram opinio.eorum,qui dixe-
runt,ꝙ ad conuincendū aliquem pro crimine hę
reſis,requirātur ſaltem tres teſtes,quia imò duo
ſufficiunt,& hæc opi.eſt communis,teſte Ana. in
c.excōmunicamus.§.Adiicimus,nu.1. de hæreti.
quem refert Simancas de hæret.cap.50.nu.3. Et
in propoſito circa teſtes de hæreſi deponentes.
vidēdum eſt conſi. Crauettæ cclxij. Et an plures
teſtes ſingulares ſufficiant,dixi infrà hoc eo.lib.§.
fi.q.liij.verſ.Dixi etiam.
21 Item de crimine hæreſis poteſt inquiri etiam
poſt mortem,& defuncti memoria damnari,&
ita in facto practicarum fuit contra memoriam
Bonifacii Papæ,qui ad inſtantiam Regis Frāciæ
fuit poſt mortē accuſatus de hæreſi,vt refert Al-
bei.in Rub.C.de hæret.nu.2.& 3.licet Boer.deci.
cccxlj.in fi.dicat ſe hoc non inueniſſe in vitiis Pō
tificum.Et ſcias,quod de cōſuetudine Regni Frā
ciæ corpus illius,qui poſt mortem damnatur de
hæreſi,relinquitur brachio ſeculari, & per bra-
chium ſeculare comburitur.Hæc autem conclu-
ſio,ꝙ in crimine hæreſis poſſit contra defunctū
procedi,& eius memoria damnari,habet locum
non modò in hæretico vero,& qui per veras pro
bationes eſt de hæreſi conuictus,ſed etiam in hę-
retico præſumpto,ſcilicet illo qui citatus in cau-
ſa fidei fuit cōtumax per annum, & deinde mor-
tuus eſt, vt per Bellamerā deciſ. ccccclxxvij.in
tali proceſſu.Et in hoc propoſito vidēda ſunt ea
quæ idem Bellamera ponit in ſequen.deciſ.678.
679.680.688.& cccccclxxxix.vbi multa elegā
ter tractat in hac materia,& præſertim an hoc ca
ſu ſint vocandi hæredes defuncti, &c.
22 Itē licet Papa non poſſit pro aliquo crimine
accuſari,vt dixi inſi à hoc eod.lib.§.fi.q.35.verſic.
Videndum igitur,poteſt tamen pro crimine hæ-
reſis accuſari,& condemnari,vt ibi dixi.
Quæro an occultus hæreticus,ſcilicet ille, qui 23
ſolum corde deuiat à fide catholica, non tamen
verbo ſcripto aut facto aliquod ſignum hæreſis
oſtendit,incidat in pœnam excommunicationis
& alias pœnas iure impoſitas hæreticis? Reſpon.
ꝙ non,& hæc eſt Theologorum ferè omnium
receptiſſima ſententia , vt atteſtatur Simancas
hæret.c.xlij.nu.j. & ſequent.nam (vt vulgò dici-
tur) Eccleſia non iudicat de occultis.
Sed hic incidēter quæro,quę ſint facta,quæ ſa 24
piant hæreſim? Reſpond. quod illa quę de ſui na
tura præ ſe fuerūt aliquid,quod manifeſta eſt hæ
reſis,dicuntur ſapere manifeſtam hæreſim, puta
baptizare imagines,rebaptizare pueros,& huiuſ-
modi.& hæc eſt peritorum omnium ſententia,te
ſte Simancha in tract.præalleg.c.30.nu.9.
Succeſſiuè quæro,nunquid inuocatio dæmo- 25
nium ſapiat hæreſim manifeſtam? Reſpon. aut in
uocantur dæmones vt quis ſciat futura,& hoc ſa
pit hæreſim manifeſtam,quia tribuit diabolo id,
quod eſt proprium Dei ſcilicet ventura præſcire.
Aut inuocantur ad aliam finem,puta ad tentan-
dam pudicitiam mulieris,vel huiuſmodi, & non
ſapit hæreſim,quia aduocatur diabolus ad id , ꝙ
ei maximè conuenit,cū ſit tentator animarum.
Ita declarat eleganter Gemin cōſi.liiij.vbi in pul
chro caſu ita conſuluit,& ita diſtinguunt Docto
res,vt atteſtatur Afflictus ſuper prima parte con-
ſtitutionum Regni Rubr.j nu.17.Et hoc ſecundo
caſu iuriſdictio non ſpectat Inquiſitores, ſed ad
ordinarium,qui in hoc crimine poteſt eſſe tam
ſecularis,quam eccleſiaſticus:nam crimen ſortile
gij eſt communis fori,ita ꝙ vterque iudex poteſt
procedere.vt tenuit Abbatis in c.j. numero 3. &
4.de ſortileg quem ſequuntur communiter Do
cto.vt dicit Nunius de los corregidores,fol.259.
num.1.Quod nota,quia in parlamentis Franciæ
fuit ſuper hoc diuerſimodè iudicatū,vt refert Pa
po libro xxij.ti.iij.Arreſto j.& ij. Et dicit Alber.in
Rubr.de hæret.nu.13.ꝙ ita fuit determinatum in
Romana Curia in cauſa cuiuſdam Ioan. de parti-
nico,ꝙ huiuſmodi incantationes, quæ fiunt ex
cauſa amoris,non eſſent hæreticæ.& ita etiam re
fert Oldrad.conſi.ccx.in fi.relatus,& ipſe per Ti-
raquel.de pœnis cauſa quarta,num.3.quod in fa
cti contingentia fuit abſolutus quidam, qui fece
rat ſortilegia propter amorem cuiuſdam mulie-
ris.Faciunt quæ dixi infrà hoc eodem lib.§.fin.q.
lx.verſ.Eſt & amor.& ex his credo malè conſul-
uiſſe Barbat.conſ.lv.li.j.quod ſortilegia,quæ fiūt
ad ſcienda furta commiſſa, ſapiant hæreſim ma-
nifeſtam,& quod eorum cognitio ſpectet ad In-
quiſitores.Pœna autem de iure communi impo-
ſita huiuſmodi ſortilegis,diuinatoribus,& malefi
ciis,eſt mortis,& confiſcationis bonorum, vt eſt
tex.in l.iij.C.de malef.ſed de conſuetudine hæc
pœna non ſeruatur,ſed imponitur pœna fuſtiga-
tionis,vt atteſtatur Nunius de los corregidores,
fol.cclix.nu.2.vel (ſecundum aliquos) ducuntur
in publicum cum mitra depicta in capite,& dein
de eiiciuntur,vt atteſtatur Barb.in viatorio iuris
in Rub.de ſortile.circa finem.& ideo cū ſuperio-
ribus annis in cauſa cuiuſdam Angelæ Corneta-
næ imputatæ & ſortilegiis,maleficijs,& incanta-

tionibus,duditatum fuiſſet,an eſſet imponenda confiſcatio bonorum,Senatus cenſuit, quod nō xx.Auguſti 1563.P.N.Quod nota.

§. HOMICIDIVM.

1 Quotuplex ſit homicidium?
2 Et quod dicatur homicidium caſuale?
3 Et quod homicidium culpoſum?
4 Et qua pœna puniatur homicidium culpa commiſſum?
5 Et quid ſi aliquis circa animū occidēdi aliū percuſſerit?
6 Et quid ſi putans interficere vnum occiderit alium?
7 Et quod dicatur homicidium doloſum?
8 Et quod dicatur homicidiū cōmiſſum animo deliberato?
R. Et quod dicatur homicidium commiſſum ex propoſito?
9 Et quod dicatur homicidium commiſſum ex inſidiis?
10 Et quod dicatur homicidium commiſſum proditoriè?
11 Et quod dicatur homicidium commiſſum per aſſaſſinium?
12 Quibus modis homicidium committatur?
13 Et quid in eo qui venenum alteri dedit?
14 Et quid ſi mors ſecuta non fuerit an ſit puniendus pœna mortis?
15 Et quid in iudice,qui innocentem condemnauit?
16 Et quid ſi aliquem indebitè torſit?
17 Et quid in medico, qui mortis cauſam infirmo præbuerit?
18 Quæ ſit pœna homicidij de iure ciuili?
19 Et an valeat ſtatutum,imponens pro homicidio pœnam pecuniariam?
20 Et quæ ſit pœna homicidij de iure canonico?
21 Et an clericus homicida priuetur ipſa iure beneficio, an autem requiratur ſententia?
22 Et an homicida priuetur ſucceſſione eius quē interficit?
23 Et an teneatur ad intereſſe anima occiſi,& expenſas factas in medicinis,& æſtimationem operarum?
24 Homicida,qui alium interfecit ad ſui defenſionem,excuſatur?
25 Et quid ſi pro defenſione bonorum ſuorum?
26 Et quid ſi pro defenſione proprij honoris?
27 Et quid ſi pro defenſione coniunctorum ſuorum?
28 Et quid ſi pro defenſione alicuius extranei?
29 Et quid ſi volens offendere ſit clericus?
3[0] Et quid,ſi ſit Papa vel Imperator?
31 Et an liceat occidere alium non inſultantem,ſi aliter me inſultante defendere non poteram?
32 Et quid ſi fugiendo poteram me ſaluare?
33 Et quomodo probetur factum fuiſſe ad neceſſariā defenſionem?
34 Et quid ſi exceſſum fuerit in defenſione?
35 Et an ſi quis neget ſe occidiſſe,poſteà fateri & probare, quod ad ſui defenſionem id fecerit?
36 Et quid ſi occidi aliquem qui in incidijs expectabat, vt me offenderet?
37 Quando plures interuenerunt homicidio, & ignoratur quis fuerit interfector,an ſint omnes puniendi?
38 Et quid,ſi vnicum tantum vulnus ſit illatum?
39 Et quid ſi appareat quis fuerit auctor rixæ?
40 Et quomodo ſit formanda inquiſitio,quando non apparet quis fuerit homicida?
41 Et quid ſi ſint illata plura vulnera,ſed neſcitur ex quo vulnere deceſſerit?
42 Et quid ſi reus probat vulneratum non ex vulnere deceſſiſſe,an ſit à pœna homicidij excuſandus?
43 Et an in hoc ſtandum ſit iudicio medicorum?
44 Et quid ſi vulneratus intra breue ſpacium deceſſerit,an præſumatur mortuus ex vulnere?
45 Et quid ſi reus velit probare contrarium eius,quod medici dixerunt?
46 Et quid ſi poſt illatum vulnus lethale alius ſuperuenit qui vulneratum exanimauit,nunquid primus vulnerā excuſetur?
47 Fur an poſſit licitè occidi?
48 Adulter an poſſit impunè à patre occidi?
49 Et an à marito?
50 Et quid in foro conſcientia?
51 Et an pater,vel maritus id poſſint alteri mandare?
52 Banniti an poſſint impunè offendi?
53 Et an valeat ſtatutum diſponens, quod poſſint impunè offendi?
54 Et an ſtante tali ſtatuto,poſſint offendi etiam in foro conſcientia?
55 Et an etiam occidi?
56 Et an mulier bannita adulterari?
57 Et an bannitus cenſeatur hoſtis ciuitatis,à qua eſt bannitus?
58 Et an æquiparetur deportato?
59 Et an ſtante hoc ſtatuto poſſit filius occidere patrem bannitum?
60 Et an eum quem prius promiſerat,non offenderet?
61 Et an liceat bannitum proditoriè interficere?
62 Et quid,ſi bannitus habuerit gratiam à Principe nondum tamen fuerit de albo cancellatus?
63 Et quid ſi bannum ſit nullum?
64 Et an pendente appellatione à ſententia banni, poſſit bānitus impunè occidi?
65 Et an bannitus captus per familiam officialis,poſſit licitè offendi?
66 Et an liceat occidere bannitum,extra territorium,à quo eſt bannitus?
67 Et an occidens eum,quem ignorabat eſſe bannitum,gaudeat beneficio ſtatuti?
68 Si ſtatutum permittat occidi bannitum in lib. centū, an liceat occidere eum,qui eſt bānitus in pluribus minoribus ſummis quæ commulata excedunt centū libras?
69 Exceptio proueniens ex hoc ſtatuto,an ſit peremptoria?
70 Et an poſſit apponi per procuratorem?
71 Bannitus ſtante hoc ſtatuto,an poſſit ſe defendere?
72 Stante hoc ſtatuto ſi bannitus offendatur,an poſſit iudex ex officio inquirere?
73 Caſus in quibus quis poteſt alium licitè interficere.
74 An in crimine homicidij puniatur affectus etiam non ſecuto effectu?

Homicidij materia malo noſtro fato frequēs eſt. Quotidie enim videmus,etiam ex leuiſſimis cauſis,homines trucidari, quapropter in hoc deflenda eſt hominum conditio, quod cum cætera eiuſdem generis animantia inter ſe non ſæuiant,ſoli homines ſibi inter ſe inſidiantur, & crudeliter mortem inferunt. Pro intelligentia autem terminorum præmittendum eſt, quod homicidij quæ ſunt ſpecies ſcilicet homicidium ſimplex & homicidium deliberatum, & ad duas ſpecies reduci poſſunt omnes aliæ ſpecies homicidij. Simplex homicidium eſt illud, quod committitur ſine qualitate animi deliberati. Deliberatum verò eſt,quod committitur ex propoſito cum illa qualitate. Homicidium autem ſimplex altero ex quatuor modis cōmitti poteſt,ſcilicet,Neceſſitate,Caſu,Culpa,Dolo. Neceſſitate cum quis ad ſui neceſſariam defenſionem alium interficit,& de hoc latè diximus infrà verſ. Excuſator autem,& alijs ſeq. 1

Caſu autē dicitur committi homicidium,cum quis 2

quis aliũ occidit ſine culpa, aliud facere cogitãs. & poteſt poni exẽplum in eo, qui cũ luderet ad iacendum palum in loc[illegible]ſolito, hominem interfecit, vt in caſu in quo conſulnit Socin. conſi. xvj. lib. primo.

3 Culpa dicitur homicidium committi, quando quis non doloſè neque animo occidendi, ſed inaduertenter alium interficit & hoc homicidium licet ſine dolo commiſſum, poteſt nihilominus puniri criminaliter, non quidem pœna ordinaria, & ſic pœna mortis, ſed debet puniri pœna pecuniaria vel exilio, pro modo culpę. & ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. de defenſ. reorum, nu. 68. & dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. lxxxiiij. circa princip. & quandoque etiam pœna triremium, ad tempus, ſeruatum fuit in quodam Laurentio Moreno, q propter homicidium culpoſum fuit ad triremes per triennium condemnatus ix. Iunij 1557. P. N. Semper autem mitius punitur homicidium cõmiſſum ſine dolo, & ſine animo occidendi, quã illud quod committitur dolo. Et hæc communis ſententia Scribentium, vt dicit Cæpol la conſil. crimin. xxxvij. columna prima, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Maranta in ſuo ſpecul. fol. xxvj. poſt num. 59. Quinimò ſtante ſtatuto, ꝙ homicidia decapitetur, debet intelligi quando homicidium eſt dolo commiſſum, non quando culpa, vt dixi in d. q. lxxxiiij. Hæc tamen concluſio, vt ſcillcet homicidium culpoſum poſſit criminaliter puniri, intelligenda eſt vt procedat, quando fuit lata culpa commiſſum: talis enim lata culpa valdè proxima eſt dolo. vt communiter dici conſueuit, ſed ſi non fuerit lata culpa, ſed. leuis ante leuiſſima, tunc non debet criminaliter puniri, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. quomodo procedatur per actionem, numero 38. nã talis culpa potius æquiparatur caſui, & ſic dicitur potius homicidium caſuale, quam culpoſum. Huius autem homicidij ex culpa commiſſi poſſunt poni exempla, puta ſi quis verſus turbã hominum proiiciat lapidem ex quo hominem interfecerit, certe non adſuit dolus in illo homine interficiendo, ſed tantum culpa in proiiciẽdo lapidem, & ideo non erit puniendus pœna ordinaria, ſed tantũ extraordinaria. Et hæc eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Menchiaca controuerſ. Illuſtr. c. x. nu. 22. Item poteſt poni exemplum in illo architecto, qui aſcenderat machinam, & eam non ligauerat ſufficienter, & machina tota cecidit ſuper caput exiſtentis ſub ea, & occidit eum, refert Ang. in l. Corne. ff. de ſicar. dicẽs, quod fuit punitus pœna arbitraria. Itẽ in eo, qui culpa ſua cauſam dat homicidio, puta in portitore, qui noluit in portum recipere currus onuſtos vt eos trãſfretaret, & dum ipſorum curruum vectores per aquas tranſirent, vnus eorum ſumerſus fuit, pro quo tamẽ portitore conſuluit Crauetta cõſ. 80.

5 Dicitur etiam culpoſum homicidium, quando quis citra animum occidendi alium percuſſit, ex qua tamen percuſſione ille mortuus eſt, cuius rei vt plurimum ſolet ſumi coniectura ex genere armorum vel inſtrumenti, cum quo illata fuit percuſſio, puta ſi cum baculo, prout contigit in illa muliere, quæ percuſſit baculo ſuper capite ancillam, quã credebat eſſe ex viro ſuo prægnantem, ex qua percuſſione iſta deceſſit, & illa fuit p conſi. Neap. deportata per ſeptennium in inſulã, vt refert Grammat. voto xxiij. Idẽ ſi cũ manaria: vt in caſu in quo conſuluit Bald. conſi. cxxxvj. li. ij. vel cum ligone, vt in caſu Ioan. de Amicis conſil. xxiij. vel pugno etiam armato, vt in caſu Aret. conſi. cxlvj. vel calce, vt in caſu Signoroli conſil. lxiij. Item ſi quis habet enſem, & percutiat cũ pomo enſis, non autem cum ipſo enſe pũctim, nec cæſim, vel ſi habeat roncam, & percutiat eum haſta, non dicitur habuiſſe animum occidẽdi. & ita dicunt Doctores, teſte Marſil. conſil. lxvij. nu. 18. Idẽ ẽt, & multo magis dicendũ eſt, ſi quis nõ animo percutiẽdi alium percutiat, ex qua percuſſione mors deinde ſequatur, prout in eo, qui volens ſe defendere à cane proiecit lapidem aduerſus canem, & hominem tranſeuntem occidit. de quo p Signorol. cõſi. 27. dicentem ita fuiſſe iudicatum.

Dicunt etiam aliqui, ꝙ ſi aliquis volens occidere Titium, occidit Sempronium, nõ tenetur pœna ordinaria homicidii, ſed tantum extraordinaria, ex quo reſpectu Sempronij non fuit animus occidendi. Et ſic videtur hoc homicidium potius culpa, quam dolo commiſſum. Et hanc opin. dicit tenere Doctores pluresnumero. Placa lib. j. de lictorum, c. xxvij. nu. 1. quam etiam communem appellat Alba conſi. xxx. nu. 12. & Menchiaca cõtrouerſ. Illuſtr. c. 96. poſt nu. 32. & ſecundum illã conſuluit Grammat. conſ. v. & fuit etiam in facti contingentia iudicatũ per conſi. Neap. teſte eod. Grammat. ſuper conſt. Regni, fol. xiiij num. 21. vbi dicit, ꝙ deciſio Bar. qui contrarium determinauit, in l. reſpiciendum. §. delinquũt, in fi. ff. de pœ. ponit iudices maleficiorum in magno diſcrimine, dum volunt illam ſeruare. Vide quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. fina. q. lxxvij. verſ. ſed quid ſi aliquis. Sed certè ego, ſi caſus contingeret, illi facerem caput amputari. Bene verũ eſt, quod reſpectu iſtius homicidij ceſſat qualitas animi deliberati, & ideò non eſſet reiiciendus, qui pro eo gratiam reportaret, habita legitima partis remiſſione. Et ita in ſimili caſu deciſum fuit per Senatum, ꝙ licet factus fuerit inſultus contra aliquem animo deliberato illum occidendi, ſi tamẽ aliquis alius ſuperueniat ad rixam, & occidatur, iſte dicitur occiſus in rixa, & non animo deliberato, & homicidia eſt admittendus ad beneficium decreti gratioſi, ij. Auguſtin. 1559. P. N. 6

7 Doloſum autem homicidium dicitur, quãdo quis animo aliquem occidendi illum interficit: dicitur tamen ſimplex homicidium, quando hęc deliberatio illum occidendi, non ex interuallo præceſſit, ſed in rixa, vel calore iracundiæ ſuperuenit, vt dixi infrà verſ. Ex propoſito.

8 Deliberatum autem homicidiũ quattuor etiã modis committi poteſt. ſ. ex propoſito abſque alia qualitate, ſecũdo ex inſidiis, tertio proditoriè, quarto per aſſaſſinium.

9 Ex propoſito dicitur committi homicidium, quando quis aggreditur alium præuia animi deliberatione ex interuallo præcedente, & illum interficit. Et dixi ex interuallo, quia ſi quis caſu obuium habuerit inimicum ſuum, & ita commotus illum interfecerit, non dicitur homicidium animo deliberato commiſiſſe, niſi appareat quod antea deliberaſſet illum interficere, & ambulaſſet armatus animo illum occidendi, eo enim caſu, e-

tiam quòd illum caſu obuium habuerit, & oc-
ciderit, dicitur animo deliberato illum occi-
diſſe. Et ita pluries vidi in Senatu ſeruari. Et licet
Pract. Caſonii, fol. 13. nume. 8. dicat, quòd conclu
ſiuè ſecundum omnes, non dicitur homicidium
ex propoſito commiſſum, niſi induſtria, & inſi-
diæ intercesſerint, iudicio tamen meo non eſt e-
ius opi. tenenda: nã etiamſi quis abſque inſidiis,
vel induſtria alium præuia animi deliberatione
inſultando interfecerit, dicitur homicidium ex
propoſito commiſſum, vt patet ad ſenſum, & om
nes fatentur poſt Bar. in l. reſpiciendum. §. delin-
quunt in primis verbis. ff. de pœnis. Illud verò, ꝙ
commiſſum eſt ex inſidijs, ab hoc longè differt,
vt dixi infrà verſi. Ex inſidijs. Et hæc omnia nota,
quia hoc, quando. ſ. dicatur homicidium cōmiſ-
ſum animo deliberato, vel non, valdè vtile eſt ſci
re in hoc Ducatu, in quo nō ſolent principes cō-
cedere gratiã homicidiorũ, animo deliberato cō
miſſorum. Item committens homicidiũ animo
deliberato, non eſt tutus immunitate eccleſiæ, ſe
cundum opi. magis communem, quam ego te-
nui infrà hoc eo. li. §. fi. q. xxx Pũctus eſt. Animus
autem deliberatus occidendi, cum ea, quæ in ani
mæ conſiſtunt, à ſolo Deo videri poſſint, non ni
ſi per coniecturas colligi poteſt quarum multæ
recenſetur per Scribentes practicas criminales,
& per Mantuam, conſi. clij. lib. j. & conſi. 236. eo.
volu. & conſi. 294. nume. 5. & ſeq eo. vol. & conſ.
314. nu. 7. & ſeq eod. volum. & conſi. 325. nume.
5. & ſeq. eo. vol. & conſil. 173. lib. ij. puta ſi præce-
dant inimicitia, minæ, tractatus, & huiuſmodi. Itē
dicit Pract. Caſoni fol. xxxvij. nu. 2. ꝙ (ſecundum
iuris peritos) præſumitur tractatus, quando com
mittitur homicidium cum multitudine perſona
rum, niſi ex accidenti, ſeu caſu tales perſonæ ſup-
uenerint Sed ego in hoc propoſito puto eſſe dili
genter aduertendum: nã aliud eſt præſumere ani
mum occidendi, aliud præſumere animum deli-
beratum: nam animus deliberatus ex nullis con-
iecturis argui poteſt, niſi ex his, ex quibus veriſi-
militer colligit ex interuallo, præ meditatio ho-
micidij committendi. Et ideo verum quidem eſt,
ꝙ ex loco corporis, in quo facta eſt percuſſio, vel
illatum vulnus. Item ex genere armorum. Itē ex
multitudine vulnerum, & huiuſmodi, præſumi-
tur animus occidēdi, ſed non deliberatus. Et ideo
etiam ſi quis poſt acceptam iniuriam, ſtatim con
greget multitudinem ſociorum, armorũ, reuer-
ſus interficiat eum, qui ſibi intulit iniuriam, illũ
multis vulneribus cōfodiendo, certè ex quo du-
rabat calor iracundiæ, non dicetur homicidium
animo deliberato commiſiſſe, ſed in rixa. Et hoc
pluries per Senatum deciſum fuit. Sed quãdo ſe-
dato calore (& vt vulgò apud nos dicitur) à ſan-
gue freddo, poſt acceptam iniuriam quis aliam
interficit, tunc recurritur ad cōiecturas quæ ſunt
præparatio armorum, congregatio ſociorum, &
huiuſmodi, ex quibus veriſimiliter colligitur, ꝙ
antea ex interuallo cogitatum, & deliberatũ fuit
homicidium illud committere.

9 Ex inſidijs dicitur homicidium cōmitti, quan-
do aliquis expectat aliũ, poſitus in loco, q ab illo
præuideri veriſimiliter non poterat, animo eum
occidendi, illumq́; ex improuiſo venientē aggre
ditur, & interficit. Ex hoc vtile eſt ſcire, q̃a inter-
ficiens alium ex inſidijs, ſi confugiat ad eccleſiã,
non gaudet eius immunitate, vt dixi in d. q. xxx.
verſi. Hoc autem.

Proditoriè verò dicitur committi homicidiũ, 10
quando aliquis nulla præcedente inimicitia aliũ
interficit, puta quia veniens tecum tanquam ſo-
cius itineris, nulla interueniēte rixa te percutio,
vel dum ſederes mecum in menſa, vel ſi cùm me
tibi amicum eſſe fingerem, te à tergo percutio:
nam his caſibus dicor te proditoriè interfeciſſe:
ita dicit Bar. in d. l. reſpiciēdum, §. delinquunt, nu.
1. ff. de pœnis, cuius doctrinam omnes qui Bart.
poſteriores ſunt, tranſcribunt, vt dicit Igneus in l.
ſi certus. §. ſi vnus ex dominis, poſt nume. 1. j. ff. ad
Sylle. Et hoc etiam vtile eſt ſcire: nam in homici-
da proditorio omnes conueniunt, ꝙ ſi cōfugiat
ad eccleſiam, non gaudeat eius immunitate, vt
dixi in d. q. xxx. verſi. Scias tamen.

Per aſſaſſinium autem dicitur committi homi 11
cidium, quando fit pecunia interueniēte, de quo
latius dixi ſuprà hoc eo. lib § Aſſaſſinium.

Pluribus autem modis poteſt committi homi 12
cidium, aliquando enim quis proprijs manibus
aliũ interficit, & de hoc principaliter tractamus
in hoc §. Aliquando mandat alteri, vt homicidiũ
committat quo caſu tenetur de homicidio pro-
pter mandatum, perinde ac ſi ipſe interfeciſſet, vt
dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. lxxx. Aliquando dat
auxilium vel conſilium alteri ad homicidiũ com
mittendum, de quo dixi in d. §. q. lxxxviij. & q. xc.
Nec minus punitur vt homicida, ille qui ſeipſum
interficit, vel vult interficere, de quo dixi infrà
hoc eo. lib §. fi. q. lxviij. verſicu. Seipſum occidere.
Dans etiam aliquid mortiferum alicui ad come-
dendum vel bibendũ dicitur homicida l. ij. §. Præ-
terea. ff. de ſica. Item dans poculum amatoriũ, ex
quo illud accipiens moriatur, l. ſi quis aliquid, § q
abortionis. ff de ſica. Item falſum teſtimoniũ di-
cens ad offenſam contra aliquem. de quo dixi ſu-
prà hoc eo. lib. §. Falſum, verſi. Teſtis q falſum. Sic
etiam dicitur homicida ille, qui miſit aliquē per
viam, in qua ſciebat eſſe eius inimicos, vt occide-
retur. vt eſt text. in l. iij §. Item ſi quis auctor, ff. de
ſicar. Et ita in facti cōtingentia iuſſit Senatus, ho-
micidam vltimo ſupplicio affici prætorē Calua-
tioni, qui quendam hominem inimicis ſuis truci
dandum tradiderat, xxiij. Septemb. 1542. P. N.

Punitur etiam vt homicida, venenum malum 13
ſcienter faciens, aut dans ad aliquem occidēdũ, l.
j. l. iij. in prin. ff. de ſicar. vt in caſu de quo per Cæ-
pollam conſi. vltimo, Gramma. conſi. xxxvj. xxx-
viij. voto iij. xxx. xxxi. xxxviij. deciſ. ij. xxxiij. xxxviij.
Albam conſi. lxxij. Et certè q̃ñ ex veneno ſequut
mors, non videtur dubitandum, quin illud dans
ſit pœna capitis puniendus. Et hæc eſt cōi cōſen-
ſu recepta ſententia, vt atteſtatur Placa lib. j. deli-
ctorũ, ca. xx. poſt nu. 1. Et ita iudicauit Senatus in
cauſa cuiuſdam medici, qui vxori venenũ dede-
rat, & fuit ei caput amputatum. † Punctus eſt, an 14
ſi mors ex veneno ſecuta nō fuerit, debet nihilo-
minus puniri pœna ordinaria, nō obſtante gene-
rali conſuetudine, præſertim cùm hoc crimē vi-
deatur eſſe ex atrociſſimis, iuxta ea quę dixi infrà
hoc eo. li. ix. §. fi. q. xcij. ver. Scias tñ. Sed certè ma-
gis cōis opin. videtur eſſe, ꝙ non puniatur pœna
ordinaria, vt atteſtatur Pract. Care. fo. 190. nu. 29.

vbi

vbi dicit,ꝙ ita concludunt magis cõiter Docto-
res,quem refert Didac.in repet.clem.ſi furioſus.
fol.281.nu.11.de homic.idem dicit Grammat.ſu
per conſtit.Regni,fol.cvij.colum.4.nu.5.& ita ſe
pluries iudicaſſet refert.Bertach.in verbo,Vene-
natio,num.6.quem refert Pract.Contra.fol.338.
nu.11 refert Grammat.in lo.præalleg.ſe ita bis vi
diſſe iudicari in ſacro cõſi.in duabus ancillis,quæ
dominis ſuis venenum porrexerant,quarum alte
ra fuit condemnata ad fuſtigationem,altera ve-
rò vt inſeruiret infirmis,& languentibus hoſpita
lis.Et illa condemnatione mẽtionem facit idem
Grammat.deciſ.ij.Vidi etiam ego in facti contin-
gentia,quod quidam Thomas Francus pro vene
no propinato fuit tranſmiſſus ad triremes per de
cennium,xxiii.Martij.1560.A C.

15 Item iudex qui innocentem ad mortem con
demnauit,punitur pœna capitis vt homicidia, ſi
id fecit pecunia corruptus,vel ita commotus, vt
eſt tex.in l.lex Iulia.§.fi.ff.ad legem Iul.repetum.
Idémque ſi dedit operam,vt accuſatus, vel inqui
ſitus aliquid falſo confiteretur per quod innocẽs
poſtea damnaretur ad mortem tenetur enim le-
ge Corn.de ſicar.vt eſt tex.in l.j.in prin.& in l.iij.
16 §.qui falſa.ff.de ſic.† Item ſi aliquem poſuit inde
bitè ad torturã, vel adeò modũ exceſſit in tor-
quendo,vt mortuus ſit,punitur pœna capitis vt
homicida de quo dixi infrà hoc eod.lib.§.fin.qõ.
lxiiij.verſi.Antequam aſi,& verſ.Iudex autem.

17 Item medicus ſi male medicamentum ſcien
ter adhibeat,vt infirmus moriatur,tenetur vt ho
micidia lege Corne.de ſicar.vt colligitur ex tex.
in l.neceſſario.§.fi.ibi,medicus infidus ff.ad Syll.
Et memini ego ſuperiorib.annis, ꝙ fuit in non
modico crimine,quidam Mag.Laurẽtius de Lu-
ciferis chirurgus,qui fecit vnam inciſionem cui-
dam ruſtico,propter quam ille ex nimia profuſio
ne ſanguinis ſtatim deceſſit.Cum tamẽ nulla ſub
eſſet ſuſpicio, quòd animo illum occidendi id
feciſſet,fuit ſolummodo iuſſus exulare arbitrio
Senatus,xiij.Aprilis 1562.P.N.Reperio etiam,ꝙ
quædam Roſa,quæ medicamentum nõ malo a-
nimo dederat,ex quo ſecura erat mors,non fuit
punita,qui fuerat tolerata vt ita mederetur, ſed
fuit illi ſolummodo interdicta in futurũ ars me-
dendi.xxx.Auguſt.1558.P.N.Tenetur etiam me-
dicus qui propter imperitiam vel culpam infit-
mo præbet cauſam moriendi,ad damna & inte-
reſſe,prout in facti contingentia conſuluit Chaſ-
ſa.conſi.xlviij.in quodam medico,qui cuidam te
ſticulos inciderat.

18 Sed quæro,quæ ſit pœna homicidij? Reſpon.
de iure communi homicida punitur pœna legis
Corneliæ de ſicar.vt eſt tex.in l.j.ff.ad leg.Corne.
de ſicar.quæ pœna eſt nobili deportatio,& bono
rum omnium confiſcatio,vt eſt tex.in l.iij.§.legis
Corneliæ,co.ti.de ſicar.Sed hodie illa pęna legis
Corneliæ nõ eſt vſu,vt dicit Ang.in §.legis Cor-
neliæ,nu.1.ff.ad legem Corneliam de ſica.quem
refert Afflict.ſuper prima parte conſtitutio. Re-
gni Rub.xiij.nu.2.Idem dicit Marſil.in d.§. legis,
num.1.& 2.quem refert Placa libro primo delicto
rum,c.x.poſt nu.2.Vide quæ dixi infrà hoc eo.li.
§.fi.q.lxvij.verſ.Deportatio.Pœna ergo homici
dij hodie eſt pœna mortis.Et hæc eſt communis
opi.vt dicit Boſſ.in tit.de homi.nu.109.Et hodie
locum habet hæc pœna tam in nobili comm ittẽ
te homicidium,quam in plebio.Et hanc opi.rece
pit practica,vt dicit Bolenc.in repet.l.capitalium.
§.famoſos,nu.64.ff.de pœnis.

Sed nunquid valet ſtatutum,vel conſuetudo, 19
diſponens ꝙ pro homicidio imponatur pęna pe
cuniaria? Reſpond.Aliqui dicunt, ꝙ ſic.Et hanc
opin.videtur tenuiſſe Bar.in l.j poſt nu.10. verſic.
Vlterius quæro de pub.iud.quam etiam dicit te-
nere cõmuniter Doct.Pract.Carer.fol.515.num.
12.Contrarium autẽ ſententia,ꝙ ſcilicet tale ſta
tutum non valeat multi tenuerunt.Et hanc dicit
eſſe communem opi.Anan.in c.fi.nu.1.de delict.
puer.Dec.in c.ij.poſt nu.2.de conſti.quẽ refert Pu
blic.ſuper conſue.Aluer.fol.159.nu.4.Didac.lib.
ij.reſolutionum,c.ix.nu.2.Et hanc ego ſemper ſe-
curus ſum vti veriorem,& magis communem.Et
reperio etiã ꝙ Igneus in l.lege Cornelia,§.ex hoc
edicto,nu.62.& ſeq.ff.ad Sylle.refert ꝙ ſuis tẽpo
ribus ita fuit iudicatum per Senatum contra No
uarienſes,apud quos vigebat huiuſmodi conſue
tudo,vt pœna homicidij eſſet centum aureorũ.
Bene verum eſt ꝙ Alb.in ij.parte ſtatutorum,qõ.
cxxij.dicit,ꝙ totus mundus ſeruat contrarium.Et
illum refert Aug.ad Ang.de malefi. In verbo, Et
ex interuallo,poſt nu.7.Sed certè illud potuit for
tè ſeruari temporibus Alberici:noſtris autẽ tem
poribus ſemper vidi obſeruari,ꝙ talia ſtatuta nõ
valeãt,nec ſint obſeruãda.Et ita teneas,& ſerues
in practica.Sed poſito,ꝙ valeant,quæro,pone ꝙ
Peruſij extet ſtatutum diſponens,ꝙ ſi forẽſis ibi
occidatur puniatur pœna pecuniaria,nunquid ſi
Peruſinus alibi occidatur,erit puniendus occiſor
ſolummmodò pœna pecuniaria, vt ſcilicet tales
ius reddatur &c.Reſpond.ꝙ non ſed debet huiuſ
modi homicida,eo nõ obſtãte,puniri pęna mor-
tis.Et hæc eſt cõis opi.vt dicit Sapia in l.j.in prin.
co.j.verſ.Ex iſtis præcedentib.ff.ꝙ quiſque iuris.

De iure autẽ canonico laicus pro homicidio 20
excommunicatur,clericus autem deponitur,præ
tereáque priuatur beneficiis.† Eſt tamẽ nõ leuis 21
controuerſia inter Doctores,an clericus homici-
da ſit priuatus ipſo iure,beneficio,an autem ve-
niat priuandus per ſententiam.Et in hoc articulo
Inn.in c.cum noſtris,de conceſſ.præbendę,tenuit
ꝙ nõ eſt priuatus ipſo facto,titulo beneficii, nec
perdit ipſo iure,beneficium,ſed venit priuandus
per ſententiam.Et dicit Anan.in c. inquiſitiouis,
numero tertio,de accuſat.ꝙ ita tenent commu-
niter Doctores.Ita etiam communiter teneri at
teſtatur Corſet.in ſuis ſingul.in verbo,Sententia,
verſ.clericus.Hanc etiam dicit eſſe communẽ o-
pinionem Felin.in d.c.inquiſitionis,nu.2.quẽ re-
fert Foller.in pract.crimin.canon.fol.276.nu.37.
Diaz.pract.in crimin.canon.c.lxxxviij.Gomez in
cap.j.poſt nu.7.de reſcrip.in 6.Alciat.in c.cũ non
ab homine,poſt nume.16.de iudic.Ferratius cau
tela 44.canoniciſ conſtitutionibus.Didac. in re-
pet.clement.ſi furioſus,fol.302.nu.6.in fin.de ho-
micid.Placa lib.j.delictorum,c.xj.nu.2.Et quidem
in ſimplici homicida,ſcilicet,qui animo delibera
to homicidiũ non perpetrauit. hæc opi. Inno. ab
omnibus recipitur, vt dicit Igneus in l.neceſſa-
rio,§.non alias,in lectura,num.13.ff.ad Sylle.Sed
in homicida deliberato. ſiue qualificato aliqui
contrarium tenuerũt, nihilominus dicit Igneus

in loco præallegato, ꝙ omnis penè Canoniſtarũ
& Legiſtarum ſchola in hanc ſententiã declinat.

22 P i ıatur etiã homicida ſucceſſione eius quẽ
interfecit, vbi es teſtamento, vel ab inteſtato ta-
ls ſucceſſio ad eũ pertinet. Et ita volunt Docto-
res. vt atteſtatur Marſil. conſilio xciij. numer. 8.
Et hoc non, vt ab ea excludatur, tanquã incapax,
ſed vt admittatur ad ſuccedendum, & deinde fi-
ſcus illam auferat, tanquam ab indigno, text. eſt
in l. eum ratio. §. fin. ff de bon. dam. Et quod filius
occidens patrem illi ſuccedat, & fiſcus ab eo au-
ferat hæreditatem, tanquam ab indigno, dicit eſ-
ſe communem opin. Bur. conſi. lxiij. in primis ver
bis. Sed pone, quod filius interficiat patrem, nun
quid nepotes, & ſic filij homicidæ poterunt auo
ſuccedere? Reſpond. Bald. in l. ſi quis inceſti, nu. 4.
C. de inceſt. nup loquendo in terminis ſtatuti, te-
nuit, ꝙ ſic, ſed in contrarium eſt magis commu-
nis opi. vt atteſtatur Boer. deciſ. sxv. nu. 8. & 17. v-
bi etiam refert ita iudicatum fuiſſe per illam cu-
riam, prout etiam prius iudicauerat parlamẽtum
Pariciẽſe, teſte Aufrer. in quarta pte, de Arreſtis,
q. cxxx. & Ioanne Gal. q. cxlvj. Idem etiam dicen
dum fuiſſe in caſu, in quo frater fratrem occide-
rat, vt ſcilicet fiſcus prẹferretur in ſucceſſione fra
tris occiſi, filius ipſius fratris occidentis atteſtatur
Alber. In tertia parte ſtatutorum, q. lviij. ſi frater
occidit, quem refert Barb. conſi. 8. poſt nu. 4. lib.
iij. & conſi. lxx. nu. 45. lib. iiij. Aliàs autem ſequen-
do opi. Bal. daretur improbis facilior occaſio de-
linquendi. Si verò non extent filij occiſori, res
nullam videtur habere difficultatem, ꝙ fiſcus, ve
nit, de iure communi, ad ipſam ſucceſſionem. Et
hanc dicit eſſe communem opin. & ſententiam
Barb. qui in his terminis ita conſuluit in allegato
conſi. viij. lib. iij. in primo dubio. Sed quid ſi mari
tus interficiat vxorem, nunquid lucrum dotis ap
plicabitur fiſco. an autem hæredibus, ipſius mari-
ti, vel vxoris? Reſpond. quod Bar. in l. fi. in fi. de his
quibus vt indig. loquendo generaliter diſtinguit
quod aut lucrum defertur ex pacto, ſeu conuen-
tione, & in eo ſuccedunt hæredes vxoris, ſimul
cum reliquo eius patrimonio, Aut defertur ex di
ſpoſitione ſtatuti applicatur fiſco. Sed certè hæc
diſtinctio. Bart. communiter reprobatur per Do-
ctores, qui volunt, ꝙ indiſtinctè tranſeat ad hæ-
redes ipſius vxoris, vt atteſtatur Ruin. in facti cõ-
tingentia ita conſuluit conſi. xj. in fi. lib. v. quẽ ſen
tentiam vti communem ſequi videtur Rolan. in
ſuo eleganti tract. de lucro dotis, q. lxj. Et ſecũdũ
illam conſuluit Dec. conſi. cccccxxv. quæ mihi e-
tiam magis placet, vt viri facilius à delinquendo
abſtineant. Et hæc concluſio locum habet etiam
quando maritus vxorem occidit iure, vel conſue
tudine id permittente, puta, propterea adulteriũ:
nam neque eo caſu lucratur dotem iuxta formã
ſtatuti, vel pacti, quicquid dixerat Barto. in l. ſi ab
hoſtibus, §. ſi vir. nu. 5. ff. ſol. mat. contra quẽ tenẽt
ferè omnes, vt dicit Iaſo. in dicto §. ſi vir, circa fin.
& contra Bar. eſſe communem opi. atteſtatur Go
mez. Arias ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 1. ꝙ nota.

Tenetur etiam homicida ad intereſſe animæ
23 occiſi. ſ. ad dandum vt pro ea fiant orationes, ieiu
nia, elemoſinæ. & huiuſmodi, ſecundũ facultates
ipſius homicidæ, prætereáque ad mercedes, & ex
penſas factis in medicis, medicinis, & alijs ad eius
curationem pertinentibus, nec non ad æſtimatio
nem operarum, quas interfectus exercere potuiſ
ſet, ſi vixiſſet eo tempore quo naturaliter viuere
poterat. Et has concluſiones vti cõmunes refert
Roland. conſi. 39. per totum lib. ij. & ita in facti cõ
tingentia conſuluit Bertan. conſi. cexvij. lib. viij. ꝙ
de iure fiſcus tenetur ex bonis confiſcatis ſolue-
re filijs occiſi, æſtimationem operarum, &c. Sed
hoc in practica malè obſeruatur, nam fiſcus rapit
omnia bona delinquentis, virtute confiſcationis
& nulla prædictorum ratio habetur. In hoc ta-
men ꝓpoſito videndũ eſt cõſiliũ Crauettæ exix.

Excuſatur tamen homicida pluribus ex cauſis 24
& primis quidem, ſi probet, ꝙ homicidiũ ipſum
commiſit, ad ſui neceſſarium defenſionem. Eſt e-
nim dubitata iuris concluſio, ꝙ homicidium fa-
ctum ad ſui defenſionem, non eſt punibile, cum
licitum ſit vnicuique vim vi repellere, quod qui-
dem eſt vulgatiſſimum, & commune, vt dicit Ca
tald. conſi. liij. in primis verbis, inter conſilia cri-
minalia diuerſorum, lib. j. & eſt textus in l vt vim.
ff. de iuſt. & iure, vbi eſt locus ordinarius huius
materiæ. Et hanc ſententiam dicit eſſe frequẽtio-
ri Doctorum calculo receptam Placa lib. primo,
delictorum, cap. 28. nu 3. in fi. Et ita, omnium gẽ-
tium more, & conſuetudine, receptum eſſe, ait
Cæpolla conſi. cri. xlij. verſic. Et profectò, quæ qui
dem procedit etiam in foro conſcientiæ. Et eſt
communis opinio, vt dicit Nicel. in conc. glo. c.
lvj. Et ait Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fol.
323. poſt nu. 1. ꝙ hæc eſt apud Theologus rece-
ptiſſima ſententia.

Hanc autem concluſio, ꝙ pro ſui defenſione 25
liceat alium interficere, locum habet, non ſolum
pro defenſione vitæ & corporis ſui, ſed etiã pro
defenſione rerum ſuarum. Et hæc eſt communis
opi Legiſtarum, vt dicit Pract. Carer. fol. 371. nu.
29. & ſeq. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem
Claud. in d. l. vt vim, nu. 43. & ſeq. Dec. in d. l. vt
vim, nu. 31. Iaſ. in d. l. vt vim, nu. 23. & ſeq. quẽ re-
fert Diaz. reg. 507. Didacus in loco præalleg. fol.
325. nu. 6. Placa in d. c. 28. nu. 52. Plot. in reper. l. ſi
quando, nu. 109. Menchiaca controuerſ. Illuſtr. c.
xviij. num. 5. nam (vt vulgò dici ſolet) bona & res
vitæ æquiparantur, vt dicit gl. in l. aduocati. C. de
aduo. diuerſo. iudic. prout illam refert, & dicit eſ-
ſe cõmmuni conſenſu approbatam. Plac. in loco
præallegato, verſi. Adnotãda vtique. Dicit tamẽ
Felin. in c. ij. poſt nu. 4. de homicid. ꝙ omnes con-
cludunt, quod de iure canonico non licet furem
interficere, pro rebus tantùm ſeruandi. Sed vide
quæ dixi in verſi. Vltima eſt.

Idémque & multò magis dicendũ eſt, quod li 26
ceat alicui, alterum interficere, pro defenſione ꝓ
prij honoris: nam periculũ famæ æquiparatur pe
riculo vitæ. l. iuſta, ff. de manu. vind. Et eſt cõmu-
ne dictũ, teſte Bolenco in repet. l. capitalium. §. fa-
moſos, poſt num. 16 t. ff. de pœn. Et ideò, ſi immi-
neat periculũ alicuius iniuriæ perſonalis poterit
quis licitè aggreſſorem interficere. ita dicit Bart.
in l. prima nu. 8. C. vnde vi. Et dicit Ang. in l. is, qui
aggreſſorem, nu. 2. in fi. C. de ſicar. ꝙ hoc practica
uit in ciuitate Venetiarum Et defendit quendam
accuſatum de homicidio. Et illum refert Marſil.
conſi. lxxxj. num. 16. Vide quæ dixi infià verſicu.
Atque adeò.

Item

27 Item locum habet, non ſolùm pro defenſione proprij corporis, ſed etiam pro defenſione eorum, qui ſunt ſanguine coniuncti. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Grammat. conſ. lxviij. nume. 4. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Pet. Caleſat. inter conſ. crim. diuerſorum conſ. lxxxix. num. 10. libr. ij. Et in facti contingentia, quidam Ant. Perſicus, qui vt auxiliaretur fratri ſuo, interfecerat alium, cum eo rixantem, fuit abſolutus 24. Nouemb. 1548. P.N.

28 Imò etiam pro defenſione alterius extranei, ſecundùm Bart. in d. l. vt vim. & in l. ſi quis in ſeruitute, nu. 3. ff. de fur. Et eſt communis opin. vt dicit Dec. in ea. l. vt vim, poſt nu. 32. verſi. Subiicit Bar. Et dicit Alciat. conſil. ccccxxv. quod hæc concluſio eſt ab omnibus Doctoribus approbata.

29 Prætereà etiam, generaliter & indiſtinctè intelligenda eſt hæc concluſio. ita vt pro ſalutis propriæ defenſione, licitum mihi ſit alium interficere, etiam ſi ille, qui me vult offendere ſi clericus: nam & ipſe poteſt à me impunè occidi pro mea defenſione, imò non ſolùm pro mea, ſed etiam propinquorum meorum, imò etiam extraneorū. Et ita tenent Canon. indiſtinctè vt dicit Clau. in lect. d. l. vt vim, nu. 85. Hanc etiam dicit eſſe cōmunem opi. Abb. in cap. ſi verò, el primo, nu. 11. de pœn. quem refert Didac. lib. ij. reſolut. c. x. poſt num. 8. verſ. Quartum ſi eiuſdem.

30 Quinimò etiam ſi ſit Papa, vel Imperator, adhuc poterit licitè occidi, Et dicit Placa in d. capit. xxviij. poſt num. 7. verſ. 3. Illud, quod hoc eſt conſtitutiſſimū, inter vtriuſque claſſis literatos. Quod tamen puto & intelligendum eſſe cum grano ſanis. ſ. ſi Papa, vel Imperator contra omne ius volebat eum offendere, neque iſte poterat ſe vllo modo ſaluare ab imminenti morte, neque etiam fugiendo. Et adhuc ſi caſus contingeret in practica, neſcio an poſſit obtineri hæc opi. In inferioribus autem cuiuſcunque dignitatis exiſtant, credo quod poſſet ſuſtineri. Et reperio quod in facti contingent. Rim. conſil. xliiij. conſuluit pro quodam, qui percuſſerat prętorem, à quo prius fuerat ipſe percuſſus. Et nota in hoc propoſito, quod ille qui percutit clericum, ſe defendendo, non incidit in excommunicationem, etiā ſi in defendendo modum excedat, dūmodo id ex propoſito nō faciat ita dicit gl. in c. ſignificaſti, el ij. in verbo, Tutelæ, de homicid. quam dicit eſſe communiter approbatam Soc. inter conſilia Curtij. Sen. conſ. xx. poſt nu. 41. verſ. Confirmantur prædicta.

31 Adde quod non ſolum licet inſultato, occidere ipſum inſultantem, ſed etiam licet occidere alium non offendentem, ſi ab illo inſultante ſe aliter defendere non poterat, niſi iſtum interficeret. ita dicit gl. in l. familia, in verbo, Poterat. ff. ſi fami. fur. feciſſe dicatur. Et eſt communis opin. vt ait Dec. in d. l. vt vim, poſt nu. 9. verſi. Et quod dictum Sed pone, ego fui aggreſſus à Titio, & Caius ſe interpoſuit vt rixam diuideret, & ego ne interficeret, oppoſui Titio me inſultanti, iſtum Caium mediatorem, qui ab eo fuit occiſus, nūquid ego teneor de homicidio? Reſpon. Hæc quæſtio fuit diſputata per Ang. Aret. in ſua q. inci. Atholus, & concludit ibi Ang. quod non teneor. Et eius opin. dicit eſſe commu. Corſet. in ſuis ſing. in verbo, Metus, prout illam refert Pract. Carer. fol. 422. nume. 174. relatus & ipſe per Placam in dicto ca. xxviij. num. 26. Menchiaca controuerſ. Illuſtr. ca. xix. num. 19. Quod eſt notandum contra eos, qui de facili ſe interponunt rixis, vt diuidant inter ſe rixantes, quorum multos vidi ego remanere vulneratos, & quandoque etiā interfectos, ipſis principalibus rixæ, ſaluis permanentibus. Quinimò quocūque modo ego me defendendo percutio alium, non debeo puniri, quia videor dare operā rei licitæ. Et ita fuit abſolutus per Senatum quidam Anto. Dauerius, qui dum ſe ab alio inſultante defenderet, percuſſit quendam ſaxo, qui mortuus eſt, iuſſus tamen fuit ipſe Danerius exulare per annum, 24. Octobris 1543. P.N.

Atque adeò vera eſt hæc concluſio, quod etiam 32 ſi inſultatus poſſet ſe fugiendo ſaluare, poteſt nihilominus ipſum inſultantem impunè interficere. Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in d. l. vt vim, num. 38. Dec. in ea. l. vt vim, num. 35. Pract. Carer. fol. 403. num. 131. Riminal. conſ. xliiij. num. 13. Io. de Amicis conſil. lxxvij. nu. 5. Boſſ. in tit. de homicidio, nume. 86. Et quod inſultatus ab aliquo non teneatur fugere, etiam quod poſſet ſine periculo illud facere, dicit eſſe communem opin. Alex. conſil. cix. num. 4. lib. j. & conſ. cxix. nume. 12. libr. vij. Alexan. de Neuo inter conſilia criminalia diuerſorum conſil. lxxvij. numer. 7. lib. j. Felin. in ca. ſuſcepimus de homicid. atteſtans hanc eſſe communem opinionem, ſiue inſultatus ſit perſona, cui ſit dedecori fugere, ſiue non. Tiraquel. de nobilita. capit. xx. numer. 64. Bertrand. conſilio ccxc. numer. 10. lib. iij. in prima parte, & conſ. cxxviij. nume. 1. lib. vij. Didacus in repet. clem. ſi furioſus, fol. 323. poſt numer. 4. Menchiaca controuerſ. Illuſtr. capit. xviij. numer. 20. Placa in d. capit. xxviij. numer. 10. & ſeq. Et quod aggreſſus ab æquali, non teneatur fugere. dicit eſſe communem opin. Petrus Calephatus inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. ciij. num. 11. lib. j.

Sed quomodo probatur, quod fecit ad ſui ne- 33 ceſſariam defenſionem? Reſpon. non quidem eſt neceſſe, vt probetur in ſpecie iſta neceſſitas defenſionis, ſed ſatis eſt, quod probet ſimpliciter, quod fecit ad ſui defenſionem. ita ſenſit Bal. in l. ſolam, poſt num. 11. C. de teſtibus. & ita communiter teneri atteſtatur Pract. Carer. in loco præallegato, nu. 126. quem refert Placa in d. cap. xxviij. nu. 20. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Dec. in d. l. vt vim, nu. 17. à qua non puto eſſe in practica recedendum, quamuis contrariam ſententiam receptiorem eſſe affirmet Menchiaca in d. ca. xviij. nu. 6. Hinc infertur, quò ad probandum aliquem fuiſſe in periculo vitæ, ſufficit probare. quod eius aduerſarius veniebat armatus contra ipſum, ita tenet glo. in l. j. in verbo, Moderatione. C. vnde vi, quam dicit eſſe communiter approbatam Bertrand. in d. conſ. 128. nu. 3. Claud. in lectura d. l. vt vim, poſt nu. 54. Grammatic. conſil. lvj. nu. 6. Dicit etiam Anchar. in clem. j. poſt num. 5. de homicid. quod communiter glo. ita tenent. prout illum refert Riminal. conſil. xiij. numero 30. & conſ. xxiij. poſt nume. 12. verſic. Vnde ſuccedit, & Bertrand. conſil. lxxxiiij. numer. 5. lib. ij. in ſecunda parte, & conſil. xxxv. numer. 5. lib. iiij. & conſil. cxlvj. nume. 6. libr. vj. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Placa in d. capi. xxviij. num. 15. Non enim tenetur

quis expectare, quòd priùs ab alio percutiatur, vel offendatur, ſed ſi ille ſibi mortem minetur, poteſt ipſe ſtatim illum percutere. ita allegatur tenere Bald. in l. j. numer. 18. C. vnde vi, & ante eum ita tenuit glo. præallegata, in ea. l. j. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Pet. de Barbobus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſil. xcvij. num. 21. lib. j. & Petrus Calephat. inter cõſilia criminalia diuerſorum, conſ. lxxxviij. nu. 21. lib. ij. & conſ. lxxxix. nu. 3. eo. vol. & conſ. xc. nu. 4. eo. vol. & ita firmãt communiter omnes, vt dicit Io. de Amicis, conſ. cxvj. num. 5. & ita in facti contingentia, abſolutum fuiſſe quendam nobilem, qui alium ſibi minantem interfecerat, refert Aſflict. ſuper prima parte conſtit. Regni, Rub. ix. nu. 33. & Rub. xiij. nu. 30. licet (vt ipſe ait) aliqui intelligerent illud dictum in l. procedere, quando quis facto minatur, non autem quando verbis tãtùm. Eſt enim iuſta cauſa timoris, quod veniat animo percutiendi, etiam ſi non expectetur percuſſio, vt dicit glo. in cap. ſi profodiens. in verbo, Secularibus, de homic. ſeq. commu. Doct. vt dicit Alex. de Neuo inter conſil. crim. diuerſ. conſ. lxxvij. nu. 4. Et in eo qui præparabat offendere, dicit fuiſſe in facti contingentia iudicatum, quod potuerat impunè offendi Iaſ. in d. l. vt vim, poſt numerum 9. referens id atteſtari Bald. in l. ff. loca. in quadam lectura antiqua, quam ego non habeo, & illum refert Pract. Carer. fol. 391. nu. 91. Vide quæ dixi infrà verſ. Poteſt etiam, & infrà hoc eod. lib. §. fin. q. lx. verſic. Nunc quæro.

34 Scias tamen ꝙ talis defenſio, propter quam quis iuxta prædicta, excuſatur ab homicidio, debet eſſe facta cum moderamine inculpatæ tutelæ quod quidem moderamen circa tria conſiſtit. ſ. modum, tempus, & cauſam. & ita dicunt omnes Doctores, vt ait Blanc. in prac. crim. fol. 246. nu. 2. vbi ea omnia declarat. & ante eum ita dixit Bologn. conſ. xxxvj col. v. ver. Verùm ſi dicatur. aliàs autem ſi aggreſſus excedat modum in ſe defendendo, vtique erit puniendus. Bene verum eſt ꝙ hoc caſu nõ debet puniri pœna ordinaria homicidij, ſed ſolùm de exceſſu pœna extraordinaria, & mitiore arbitrio iudicis. Et hoc non ſolum quãdo exceſſiſſet modũ ex culpa, ſecundùm opi. aliquorum, quam dicit eſſe communem Soci. Iun. conſ. xxxvj. nu. 10. lib. ij. ſed etiam ſi exceſſiſſet modum ex dolo. Et ita communiter concluditur, vt dicit Prac. Carer. fol. 409. nu. 152. & ſeq. quē refert Placa in d. c. xxviij. nu. 14. Bertran. conſ. cclxxiiij. nu. 2. lib. ij. in prima parte. Didac. in repe. cle. ſi furioſus, fol. 323. poſt nu. 3. Hinc eſt, ꝙ ſi aliquis inſultet me cum baculo, nõ licet mihi illum percutere cum gladio, ſi aliter me defendere poterã. Et ita tenẽt communiter Doctores, vt dicit Gram. conſi. lxiij. nu. 2. & 3. Sic etiam, ſi poſt ſedatam rixam vulneratus, ex interuallo inſultum faciet in vulnerantē non videtur id feciſſe cauſa defenſionis, ſed vindictæ. Et hæc eſt communis Theorica Doctorũ, vt atteſtatur Cæp. conſ. crim. xliij. circa princ. Sed in omnē caſum occidens aggreſſorem, ſe defendendo, nunquam tenetur de occiſo. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Grammat. in d. cõſ. lvj. num. 7. Sed debet mitius, quàm capitali pœna puniri. Et hanc eſſe receptiſſimam ab omnibus ſententiam, atteſtatur Soc. Iun. conſ. cxvij. nu. 17. libr. iij. Faciunt quæ dixi in d. verſic. Nunc quæro.

Sed hic occurrit alia quæſtio: pone, quòd reus, 35 in ſuo examine, negauerit ſe Titium occidiſſe, deinde habita copia proceſſus, cùm videret ſe eſſe de ipſo homicidio conuictum, vult probare, quod illum interfecit ad ſui defenſionem, nunquid erit admittendus? Reſpondeo, quod ſic ita tenet Bartol. in l. nemo ex his, ff. de regul. iuris. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Dec. in c. paſtoralis, nu. 15. in fin. de exceptio. Boer. deciſ. clxiiij. nu. 12. Cagnol. in d. l. nemo ex his, nu. 4. Boſſ. in tit. de defenſ. reorum, num. 4. nam reus non prohibetur proponere diuerſas, & etiam contrarias exceptiones, vt dixi infrà libro proximo.

Poteſt etiam homicida ſe excuſare, ſi probet 36 illum, qui ab ipſo interfectus eſt, fuiſſe in inſidiis poſitum, & ipſum expectaſſe vt interficeret: nam licitum eſt tales inſidiatores præuenire. & eos interficere. ita colligitur ex glo. præallegata, in l. j. in verbo, Moderatione. C. vnde vi. Et hanc ſententiã approbãt communi conſenſu Doctores, vt dicit Placa li. j. delictorum, c. xxj. nu. 2. Quod tamen intellige, vt procedat, dũmodo ex huiuſmodi inſidiis tale periculum, & adeò præſens immineret, vt non ſatis tutò vitari poſſet, niſi inſidiator occideretur: ſed ſi aut ipſe inſidiator comprehẽdi, aut vitari potuiſſet, crederem, non eſſe homicidam, ab aliqua pœna extraordinaria, excuſandum. Vide quæ dixi ſuprà, verſic. Sed quomodo.

Alia etiam eſt defenſio, quæ ad euitandam pœ- 37 nam homicidij proponi poteſt, oriturque ex incertitudine eius, qui homicidium perpetrauit, quãdo ipſi homicidio, plures interuenerunt, quo caſu, propter talem incertitudinē, videtur omnes eſſe abſoluendos. Quæro igitur, quando aliquis eſt à pluribus interfectus, & ignoratur quis eorũ illum interfecerit, nunquid omnes propter incertitudinem ſint excuſandi, an autem omnes ſint puniendi? Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd quando vnicum eſt tantùm vulnus lethale & ignoratur, quis illud intulerit, omnes abſoluuntur à pœna ordinaria legis Corneliæ, & condemnantur pœna pecuniaria. Et dicit Natta conſ. ccxi. num. 9. ꝙ in hoc concordant Legiſtæ, & Canon. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Boſſ. in ti. de homicid. num. 26. Et dicit Riminal. conſ. xxiij. circa fi. ꝙ Bar. in l. ſi in rixa, poſt nu. 10. ff. ad l. Cor. de ſicar. qui tenuit, quòd omnes puniantur pœna homicidij, cõmuniter damnatur. Idemque ſi plura ſint vulnera lethalia, & ignoratur, ex quo vulnere mortuus ſit, pariter enim (ſecũdùm eos) ſunt omnes abſoluendi à pœna mortis, & condemnãdi pœna pecuniaria arbitrio iudicis, vt allegatur tenere glo. in l. item Mela, §. ſed ſi plures, in verbo, Percuſſerint. ff. ad l. Aquil. & ita communi calculo receptum eſſe atteſtatur Roland. conſ. lxiij. nu. 10. libr. ij. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Ang. de malef. in verbo, Et Andreas. nu. 21. Alciat. de præſump. in tertia regula, præſumpt. 44. nu. 4. Hæc eſt ardua quæſtio, in qua, vt dicit Placa lib. j. delictor, cap. xij. pauci nauigauerunt ſine periculo. Tu igitur, pro veriori reſolutione, fac tres caſus. Primus eſt, quando homicidium eſt deliberatum, & ex propoſito. Et tunc abſolutè facienda eſt concluſio, ꝙ omnes qui ipſo homicidio interuenerunt, tenentur pœna ordinaria homicidij,

ſiue

ſiue defunctus ex vnico tantùm vulnere, ſiue ex pluribus deceſſerit. Et ſiue vnum tantùm vulnus eſſet lethale, cætera verò non læthalia. Et ſiue appareat, quod omnes vulnerauerint, ſiue appareat non omnes vulneraſſe, ſiue ſit dubium quinam vulnerauerint, vel ne. Et hanc eſſe frequentiori Doctorum calculo receptam ſententiã dicit Placa in d.c.xij.numer. t. & ante eum dixit hanc eſſe communẽ Didac.in repet.cle.ſi furioſus, fol.292. num. 3.de homic. Et licet Placa in loco prælleg. ſubdat, quod hæc concluſio debet intelligi, quò ad torquendum, non autem quò ad condemnandum. Ego teneo, quod omnes ſint condemnandi non autem torquendi: non enim poteſt negari, quin etiam illi, qui non occiderunt præſtiterint auxilium occidentibus, ex quo reſultat alia iuris indubitata concluſio. ꝙ præſtans auxilium ei qui committit homicidium animo deliberato, debet puniri pœna mortis, vt dixi infrà hoc eo.lib.§.fin. q.xc. circa princ. Puto tamen in hoc caſu aduertẽdum eſt, vt omnino appareat certè, vel præſumptiuè, quod omnes fuerint conſcij ipſius homicidij committendi, poteſt enim eſſe, ꝙ idem homicidium reſpectu vnius dicatur commiſſum animo deliberato, & reſpectu alterius dicatur commiſſum ex improuiſo, puta, ſi quis ſciens inimicũ ſuum alicubi eſſe, & deliberans eo accedere ad illũ interficiendum, conuocet amicos ſuos, prætextu quod vellet ire deambulàtum per ciuitatẽ, & deinde illos, nihil tale cogitante, conducat ad illũ locum, & illũ interficiat, vt quandoque vidi in facto ꝯtingere. & hoc quidẽ caſu ſi eſſet dubiũ ſup ſcientia, ſequeret opi. Placæ tanquam tutiorẽ, ꝙ ſcilicet deberent ſuper ipſa ſcientia torqueri, & vbi illam negarent, condemnari in pœnã extraordinariam pecuniariam: vbi verò, vt dixi, conſtaret de ſcientia, omnes eſſent capite puniendi. Secundus eſt caſus, quãdo liquidò non apparet, homicidium fuiſſe animo deliberato patratũ, ſed bene adſunt aliquæ ſuſpiciones. Et tũc, ſtante dicta incertitudine, pariter ſunt omnes torquendi, ſuper illa qualitate animi deliberati. Et vbi nihil fateantur. tunc debent omnes de ipſo, tanquam ſimplici homicidio in pœnam extraordinariam condemnari, ratione incertitudinis, iuxta ea quæ infrà ſtatim ſubiiciam. Tertius antem eſt caſus, quãdo certò, apparet homicidium ipſum ex improuiſo, & in rixa commiſſum. Et tunc eſt etiam diſtinguendum, prout etiam multis modis poteſt hæc incertitudo conſiderari.

38 Aut enim vnicum vulnus eſt illatum ex quo vulneratus deceſſit, & ignoratur, quis ex plurib. illud intulerit, & tunc omnes puniuntur de occiſo, non tamen pœna ordinaria homicidij, ſed tantùm pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda. Et eſt communis opin. vt ait Pariſ.conſ. cxlviij.num. 3.lib.iiij. Pract.Carer.fol.2 to.numer. 75. vbi dicit, quod ita tenent communiter Doctores, quem refert Placa in d.ca.xij.nu.6.Didac. in d.clem.ſi furioſus, fol.294.num. 5.

39 Bene verum eſt, quòd hoc caſu, ſi appareat, quis fuerit principalis author, ſiue inceptor rixæ, contra eum ex hoc inſurgit adeo valida iuris præſumptio, vt ipſe ſolus habeatur pro homicida, & poſſit fortè, ſecundum iuris rigorem capite puniri, iuxta text.in l.quoniam multa facinora. C.ad l. Iul.de vi pub. & ita legũ verticibus receptũ eſſe, ait Rolãd.conſ.lxiij.nu.3. li.ij. Hoc tamẽ apud nos nõ ſeruatur: rarò enim propter homicidiũ in rixa ꝯmiſſum, cõdẽnamus aliquem ad pœnã mortis.

Sed hic incidenter quæro. hoc caſu, quomodo debeat formari inquiſitio, ex quo non apparet, quis vulnus intulerit, & conſequenter quis fuerit homicida Reſpon.Ang.in d.l.ſi in rixa, nu.7.ff.de ſicar.refert, ꝙ iſta quæſtio contigit de facto Peruſij. Et dicit, ꝙ ſi eſſet par pœna homicidij & auxilij ad homicidium poſſet iudex vnum inquirere de homicidio, & alios de auxilio. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ.in tit.de delicto, nume.24. Plus dicit Ang.in loco præallegato, ꝙ etiam quando pœnæ ſunt diuerſæ, puta, quia pro homicidio ſit pœna capitis, & pro auxilio pœna pecuniaria, Iudices maleficiorum non curant, ſed vni imponunt ictũ & homicidiũ, & aliis auxilium & fauorem. licet ſecundum eũ, ſalua conſcientia, nullum ſit remedium. Sed certè ego ſemper vidi ſeruari contrariũ: vbi enim vnicũ eſt vulnus, & ignoratur, quis ex pluribus illud intulerit, ſolent iudices inquirere omnes æqualiter de homicidio, narrando factũ, & dicendo, ꝙ vnus eorum vulnerauit, & alij auxilium præſtiterunt, neminem nominando pro homicida, & ſi ſint contumaces, omnes condemnantur in contumaciam, in pœnam homicidij, prout etiam expreſsè declarauit Senatus faciendum eſſe 27.Iunij. 1547.& 8.Iannuarij 1558.P.N. Si verò cõpareant, tunc vel omnes torquẽtur, vel condemnantur pœna pecuniaria, vt ſuprà dixi. 40

Aut verò plura ſunt illata vulnera, & certi ſunt vulneratores, & certa etiã vulnera ab ipſis ſingulis illata, ſed ignoratur ex quo vulnere in ſpecie mortuus ſit. Et tunc aut omnia vulnera erat lethalia, & omnes tenentur de occiſo. Et in hoc non videtur dubitandum. Aut verò vnum, vel plura erant lethalia, & aliqua non lethalia. Et tunc illi tantùm, qui intulerunt lethalia, tenentur de occiſo, alij verò de vulneribus tantùm. Et hæc eſt omnium ferè communis opinio, vt ait Didac.in loco præallegato, fol.292.verſic. Secundus caſus. Hanc etiam dicit eſſe omnium conſenſu receptã opinionem Placa in d.capit.xij.num. 5. puniendi tamen ſunt hoc caſu vltra pœnam ordinariã vulnerum, etiam pro auxilio ad homicidium, pœna pecuniaria, iudicis arbitrio. Aut verò ſunt certi vulneratores, ſed ignoratur, quæ vulnera à ſingulis eorum illata fuerint. Et tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiſo, vt ſuprà dixi, Aut erat vnum tantùm vulnus lethale, & alia non lethalia. Et hoc caſu omnes quidem de occiſo tenentur, non tamen ſunt puniẽdi pœna ordinaria, ſed tantùm extra ordinem, iudicis arbitrio. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Vital. de malef. in Rubr. quid ſit accuſatio, nu.71. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Carer.in loco præallegato, nu.75. Et hæc omnia bene nota, quia quotidie contingunt in practica. 41

Quandoque etiam ſolet ad excuſandum eum qui de homicidio imputatur, proponi alia defenſio, ꝙ.ſ. vulneratus non ex ipſo vulnere, ſed ex alia cauſa deceſſerit. Et in hoc, vt habeas perfectam reſolutionem, debes diſtinguere tres caſus. Primus caſus eſt, qñ certum eſt, vulnus illatum fuiſſe mortale. Et tunc ſi mors ſuperueniat, ꝓculdubiò 42

vulnerans

vulnerãs tenetur de occiſo,& puniendus eſt pœ-
na ordinaria homicidij,iuxta text.in l.ait lex.§.ꝙ
ſi mortifero,ff.ad l.Aquiliam,& ita communiter
tenent vbique Doctores,vt atteſtatur Soc.conſi.
clxxviij. colum.ij. verſic. Pro cuius concluſionis
fundamento,libr.ij. ſubdens ſe putare, quòd hoc
caſu non defenderetur vulnerans,ex eo,qui nul-
lus medicus fuiſſet adhibitus,vel quia fuiſſet ad-
hibitus,imperitus , neque propter aliquã aliam
culpam commiſſam ab ipſo infirmo , ſeu vulne-
rato, quia licet fortè propter iſta mors fuiſſet ac-
celerata,tenetur tamen vulnerans de homicidio,
iuxta text. in l. ita vulneratus , in princip. ff.ad l.
Aqnil.Et quamuis vital.de malef.in Rubr. de in-
ſultu.nnm. 16.dicat, quod licet vulnus ſit morta-
le,tamen alia cauſa,quæ ſuperuenit , poterit pro-
bari ad excuſationem vulnerantis. Contrarium
tamen omnes alij tenuerunt , vt dicit Blanc. in
pract.crim.fol.135.nume.97.Secundus eſt caſus,
quando certum eſt, quod vulnus non erat mor-
tale,& tunc,ex quo cõſtat , vulneratum mortuũ
fuiſſe ex alia cauſa,qnàm ex ipſo vulnere,non te-
netur vulnerans de occiſo. ita dicit Bald. in l.qui
occidit,§.fin.ff.ad l.Aquil.& ita etiam tenent Do-
ctores,vt ait Soc.in allegato conſi.clxxviij. col.ij.
Et dicit Riminal.conſ.cclxxxj.numer.7.ꝙ in hoc
nemo eſt qui diſcrepet. Tertius eſt caſus, quan-
do ſumus in dubio,an vulnus eſſet lethale,vel nõ
& tunc aut non apparet de aliqua negligentia,
ſeu culpa vulnerati, & eo caſu,ex euentu ſecuto,
præſumitur deceſſiſſe ex vulnere, & punitur vul-
nerans de homicidio,vt apparet de aliqua negli-
gentia,ſeu culpa, & tunc vulnerans non tenetur
de occiſo,iuxta text.in l.ſi ex plagis,in princ.ff.ad
l.Aquil.Ita tenet Gand.de malef.in tit.de homic.
poſt nu.24.verſ.Sed pone,quòd aliquis.Et ponit
exemplum in ruſtico , qui in capite vulneratus,
iuit ad laborandum cum bobus ad ſolem. Et per
illud dictum Gand.dicit Signorol.conſil.cclxiiij.
numer. 6. quod tet ita iudicari obtinuit in curia
prætoris Mediolani. Hanc etiam opin. dicit eſſe
communem Blanc.in loco præallegato poſt nu.
96.Ex quo itaque talis vulneratus non tenetur
de occiſo , non debet puniri pœna ordinaria ho-
micidij,ſed alia pœna extra ordinem. Et ita repe-
rio iudicatum fuiſſe in facti contingentia per cõ
ſil.Neapolit.teſte Grammat.conſil.ij.& ita etiam
in hoc Ducatu pluries vidi obſeruari.

Scias autem,quod in hoc, an vulnus fuerit le-
43 thale,vel ne,ſtandum eſt iudicio medicorum. Et
hanc ſententiam dicit eſſe omnium conſenſu re-
ceptam Placa lib.j.delictorum,c.xiij.nu.6.Pariter
etiam in hoc, an vulneratus deceſſerit ex vulne-
re,an autem ex malo regimine,ſtatur iudicio me
dicorum & peritorum. Et ita dicit ſe obtinuiſſe,
& vidiſſe obſeruari Alber.in proœ.ff.nu. 14.& in
ij.parte ſtatut.q.xxxvj.Item quid ſi aliquis,quem
refert Aug.de malef. in verbo , Et ex interuallo,
poſt nu.3 Ita etiã in practica,atteſtatur Boſſ.in ti.
de homicid.poſt nu.115.Et iſti medici debẽt eſſe
duo,ſecundùm cõem opi.vt atteſtatur Prac.Cõ-
ra fol.414.nu.7. Et hoc loquendo de iure: nã de
cõſuetudine,ſtatur di ꝺto vi:ius,vt atteſtatur Prac.
C.ſſol.10.nu.6.Idẽ intellige, quod requiruntur
duo,ſi adſint:nã ſi vnus tantùm medicus eſſet in
eo loco,illius ſolius dictum ſufficeret. Et eſt cõis
opi.vt dicit Ana.in c.ſignificaſti,nu.14.in fi.de ho-
micid. & tales medici non debent de neceſſitate
eſſe Doctores. Et hæc eſt paſſim recepta ſenten-
tia,vt dicit Placa in d.ca.xiij.nu.19. nam ad curam
huiuſmodi vulnerum ſolent adhiberi chirurgi,&
barbitõſores,& ita ſeruatur in praxi,vt dicit Boer.
deciſ.323.poſt nu.21. debent tamen huiuſmodi
medici, ſeu periti , deponere cum iuramento. Et
eſt communis opi.vt dicit Crot.de teſtib.poſt nu.
22.verſi.Quartò extenditur,quem refert Didacus
lib.ij.reſolut.cap.xiij.poſt num.4.Felin.in ca.pro-
poſuiſti,num.15.de probatio.Afflict.ſuper iij.par
te,conſtit.Regni,Rubr.lij.nume.8.Blanc.in prac.
crim.fol.33.nu.90.Intellige,quod tenentur iura-
re de credulitate,& iudicio ſuo, non autem præ-
ciſè de veritate.Et eſt communis opin.vt atteſta-
tur Anan.in d.c.ſignificaſti.poſt nu.13.de homi-
ci.Iaſ.in repet.l.admonendi,nu.237. ff.de iureiur.
Dec.in d.c.propoſuiſti.nn.17.Bene verum eſt, ꝙ
ſi tales medici eſſent ſpecialiter deſtinati ad hoc
officium viſitandi,non tenerentur iurare in qua
libet viſitatione,vel relatione quam facerent,dũ-
modò ſemel in initio officij iuramentum præſti-
tiſſent, prout de conſuetudine ſeruari atteſtatur
Pract.Mulei,fol.13.nu.2.Sed certè apud nos non
ſeruatur, quòd abſolutè ſtandum ſit in hoc iudi-
cio peritorum,quinimò ſæpius vidi , nullã fidem
adhibitam fuiſſe huiuſmodi peritis,præſertim de
ponentibus ad defenſam , quod vulnus non erat
lethale , vel quod vulneratus deceſſerat ex malo
regimine ſolent enim id de facili deponere ; tum
vt faueant inquiſitis, tum etiam vt ipſi effugiant
culpam malæ curationis.Et vt dicit Pract.Papien.
in forma inquiſitionis, in verbo , Ex quibus per-
cuſſionibus.nu.2.videmus quod circa tales prote
ſtationes medicorum , ſolent committi fraudes
cùm multi corrupti pecunia,vel gratia,proteſtẽ-
tur contra veritatem,propterea tutius eſt dicere,
ꝙ in hoc,an vulneratus deceſſerit ex vulnere vel
non,ſtandum eſt arbitrio iudicis,qui conſiderata
qualitate,& loco vulneris, & relatione medico-
rum , præſertim illa quæ fieri ſolent , quando de-
nunciant vulnera illata ex debito eorum officij,
conſiderata etiam lõgitudine temporis,quo vul-
neratus ſuperuixit poſt vulnus illatũ, & aliis pro-
bationibus,æſtimabit an ex ipſo vulnere,an autẽ
ex alia cauſa deceſſerit. Et ita tenent Doctores
omnes communiter,vt dicit Marſ.in prac.cri.§.&
quia,nume.16.& conſ.vij.numer.27. quem refert
Apoſtil.ad Rimin.conſ.cclxxxj.ſub num. 1.

Cæterùm ſi vulneratus, poſt illatum vulnus, 44
proceſſit de malo in peius,& intra breue ſpacium
mortuus eſt,eo caſu præſumitur mortuus ex vul-
nere,& vulnerans tenetur de occiſo.Et hanc ſen-
tentiam videntur ſequi omnes Canoniſtæ,& Le-
giſtæ,vt dicit Bolog.conſ.v.col.ij.verſic.Secundò
pro eadem.Et dicit Cæpol.conſ.crim.xlj.verſ.Ter
tiò veniens,ꝙ ita omnes concludunt.Sed quãtũ,
in hoc propoſito , dicetur longum interuallum?
Reſpon. Ang.in l.vnica.C.de emenda ſeruorum,
dicit, quod ſecundùm ſententiam medicorum,
nullus, lethaliter vulneratus , poteſt viuere vltra
xl.dies,quem refert Rimin.in d.conſ. cclxxxj. nu.
2.vbi etiam ſubdit,ꝙ ita obſeruat communis ſty-
lus Blancus in prac.cri.diuerſorũ,fol.135.nu.221.
Si tamẽ vulneratus,poſt illatum vulnus,ambula-

uit per triduum, eo caſu, etiam ſi poſteà moriatur, non præſumitur ex vulnere deceſſiſſe, ſecundum gl. in d.l. vnica, in verbo, Depulſa, C. de emend. ſeruorum, quã approbant & ſequuntur omnes Doctores, vt ait Marſ. in l. ſi in rixa, nu. 59. ff. ad l. Cor. de ſicar. & in prac. crim. §. & quia, nu. 16. & conſ. vij. nu. 26. in fi. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. tranſigere, nu. 30. C. de tranſact. Io. Aino. in l. ſoliloquio 39. Proſperè quædam.

45 Sed pone, ꝙ fuerit lata ſententia contra aliquem, in pœnam homicidij, ex relatione peritorum, qui dicunt, vulnus fuiſſe mortale, modò iſte vult probare contrariũ, nunquid retractabitur talis ſententia? Reſp. ꝙ ſic, & eſt cõmunis opi. vt dicit Affl. ſuper j. parte conſtit. Regni, Rubr. xiij. nu. 47. nam tales ſententiæ latæ ex cõſilio peritorũ nunquam trãſeunt in rem iudicatam. Et ideò poſſunt quandocunque retractari, ex conſil. aliorũ magis peritorũ, vt dixi infrà lib. prox. Sed certè apud nos non admitteretur talis opi. poſt cõdemnationem cum aduerſus ſententia latam in cauſa criminali, ſublatũ ſit omne remediũ à conſtitutionibus huius Ducatus. Admitteretur tamẽ reus ad hoc probandũ ante ſententiam, nõ obſtãte relatione iam facta per huiuſmodi peritos, ſiue ita retuliſſent ex neceſſitate officij, prout tenẽtur ex forma ſtatutorum, vel conſuetudinis quæ viget in multis ciuitatibus, ſiue etiam ita retulerint ex iuſſu iudicis, qui illos miſerit ex officio ad inſpiciẽda vulnera, ſecundum practicam Vltramontanorum, de qua atteſtatur Blanc. in prac. cri. fol. 131. nu. 72. In aliquibus etiam locis ſeruatur, ꝙ iudex ad inſtãtiam ipſius imputati mittit peritos, qui referãt, an vulnera ſint mortalia vel nõ. Et ita ſeruatũ fuiſſe atteſtatur Spe. in ti. de ꝓbat. §. videndũ, ver. Hoc quoque, quẽ refert Affl. ſuper iij. parte, conſt. Regni, Rub. lij. nu. 7. vbi ſubdit, ꝙ ita faciũt cauti aduocati. Foller. in prac. cri. fol. 375. nu. 22. Sed hoc apud nos nõ ſeruatur, niſi reo cõſtituto in carceribus, & eſſet hoc caſu facienda à iudice talis electio peritorũ, citato fiſco, ac parte offenſa, qui eſſent extra omnẽ ſuſpicionem, & cum magna cauſæ cognitione, niſi fortè, ſi aliter fieret deſtrueretur intentio fiſci, & delinquens euaderet impunitus.

46 Sed quid ſi reus probet, ꝙ vulneratus non deceſſit ex vulnere, per eum illato, quia ſcilicet alius ſuperuenit, qui illum alio illato vulnere in totum exanimauit. Certè videretur excuſandus, ex quo appatet, ꝙ ipſe non fuit verus homicida, Et dicit Rom. ſing. 158. quidam fuit vulneratus, ꝙ ipſe ex hoc quendam liberauit, & lucratus eſt cappam ſericeam, quem refert Tiraquel. de pœnis, cauſa 61. Et referunt Doctores de quodam aduocato, qui conſuluit cuidam, qui alium lethaliter vulnerauerat, ꝙ deberet mittere ſtatim alium, qui eum prorſus interficeret, quia ipſe teneretur tantum de vulnerato, & ille alius de occiſo. Sed certè hęc fuit peſſima & abominabilis cautela. Et rectè dixit Bald. in d.l. ita vulneratus, in prima lectura, ꝙ præmium illius aduocati, qui ita conſuluit, erat, quod laqueo ſuſpenderetur. Tu verò dic, quod aut iſte ſecundus illum prius vulneratum interemit de mandato aut voluntate primi vulnerãtis. Et tunc vterque eſt puniendus pœna ordinaria homicidij: Aut verò non interuenit illius mandatum neque voluntas, Et tũc aut primum vulnus non erat lethale, vel licet eſſet lethale, non erat tale, quòd omnino eſſet certum, quod vulneratus fuiſſe ex eo periturus, & tunc primus tenetur tantum de vulnerato, ſecundus autem de occiſo. Aut erat indubitatum, ꝙ ex primo vulnere euadere non poterat, Et tunc etiam primus vulnerans tenetur de occiſo. Et hanc opi. dicit eſſe communem Boer. deciſ. cccxxiij. poſt num. 10. Didacus in repert. d. clem. ſi furioſus, fol. 291. nume. 4. de homicid. Placa lib. j. delictor. ca. xij. nume. 8. Blanc. in pract. crim. fo. 134. poſt num. 69.

47 Vltima eſt defenſio, quam reus proponit, licuiſſe ſibi impunè eum, quem occidit, interficere, cuius rei tria poſſunt afferri exempla, ſcilicet furis, adulteri & banniti, qui omnes videntur impunè occidi poſſe. de his ergo ſingulis videamus, Et in primis de fure, in quo quidem eſt diſtinguẽdum inter furem nocturnum & diurnũ. In fure nocturno facienda eſt concluſio, ꝙ licet impunè illum occidere, vt eſt text. in l. furem nocturnum, ff. ad leg. Corn. de ſicar. Scias tamen, ꝙ ad hoc, vt licitum ſit occidere furem nocturnum, multa requiruntur. Primò, ꝙ iſtud fiat pro defenſione ſui ipſius, vel rerum ſuarum, aliàs non poteſt quis occidere furem, ſi recedat ſine rebus ſuis. Secundò requiritur, ꝙ volens occidere furẽ nocturnũ clamet. Tertiò requiritur, ꝙ eum non cognouerit, neque habuit teſtes, qui potuerint illum cognoſcere, & contra eum deponere de furto. Quartò requiritur, quòd eum capere non potuerit. Et hæc omnia requiri ſecundum communem opin. atteſtatur Bolẽc. in repe. l. capitalium. §. famoſus. nu. 164. ff. pœn. Prac. Iodo. cap. 78. nu. 2. In diurno autem fure pariter facienda eſt cõcluſio, ꝙ liceat illum interficere, ſi telo ſe defendat. Et eſt communis opin. vt ait Bolenc. in loco præall. nu. 165. Quod intellige vt procedat quando quis dubitat an venerit ad furandum, vel ad occidendum, neque potuit ei parcere abſque propriæ vitæ periculo, hoc enim caſu, vtique poteſt illum impunè interficere. Et hoc fatentur omnes, vt ait Didac. in repet. d. clem. ſi furioſus, fol. 327. verſ. Primus ſi de homicid. Idẽ etiã eſt dicendũ, quãdo reperitur à domino exportare res ſuas, & cũ illis aufugere, neque aliter poterant recuperari, quia ſ. nolebat eas reſtituere, & telo reſiſtebat. Et eſt cõis opin. vt dicit Alex. conſ. 138. nu. 9. lib. vj. Didac. in loco præalleg. fol. 327. verſ. Secundò proponitur. Et ꝙ liceat impunè occidere furem pro defenſione rerum ſuarum, quando aliter non poſſunt recuperari, dicit eſſe communem opi. Iaſ. in l. vt vim, nu. 25. ff. de iuſtit. & iure, quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera O. numer. 19. Vide quæ dixi ſuprà verſic. Hæc autem.

48 Dixi etiam poſſe adulterum impunè occidi, Scias itaque ꝙ licet patri impunè occidere adulterũ, deprehẽſum cũ filia in adulterio, vt eſt tex. in l. patri, ff. de adult. Quod intellige vt procedat, dũmodò concurrãt ea, de quibus in d.l. patri, & aliis ſeq. ſcilicet, ꝙ pater eodẽ impetu occidat etiã filiã Secundò, ꝙ filia ſit in ipſius patris poteſtate. Tertio, ꝙ illum occidat in domo ſua, vel generi, non autem alibi, Quartò, ꝙ filia ſit nupta. Quintò, ꝙ illũ deprehendat in ipſa turpitudine. His autẽ omnibus nõ cõcurrẽtibus, non liceret patri impunè adulterũ interfixere. Et hæc omnia locũ habent, etiam

etiam ſi talis adulter ſit clericus: poteſt enim pater illum ita deprehenſum, citra excõmunicationem percutere, neque incurret in pœnas, ca. ſi qs ſuadente, xvij. q. iiij. Et eſt communis opi. vt dicit Bermond. de concub. fol. 267 nu. 5. in fi. In iudice autem vel magiſtratu multi dubitant, an ſi deprehẽſus fuerit in adulterio, poſſit impunè occidi, & Gramma. ſiue Blaſius ſuper conſt. Regni. fo. 110. nu. 18. refert Bar. in l. marito. §. illud in primis verbis. ff. de adul. atteſtantem cõiter teneri ꝙ non, ex quo magiſtratus non poſſunt accuſari iure mariti, licet in libro meo Bart. nullum verbum faciat de cõi opi. ipſe tñ Bar. tene ꝙ poſſit occidi. Et hęc ſentẽtia mihi magis placet, & ideo caueãt officiales à thoris alienis, ne aliquid tale eis contingat.

49 Sed quid dicendum in marito, nũquid ei licebit adulterum, cum propria vxore deprehẽſum, impunè interficere? Rñ. Si quidem adulter ſit vilis perſona, tunc poteſt à marito impunè interfici in domo propria, non tñ alibi vt eſt tex. in l. marito. ff. de adul. Si verò adulter non ſit vilis perſona, nõ licet, illum impunè occidere. Bene verum eſt, ꝙ ſi illum occidat, non punitur pœna vltimi ſupplicij, propter iuſtum dolorem, ſed mitius: nã ſi eſt humilis perſona, damnatur in metallum: ſi verò eſt honeſtior, relegatur in inſulam, ita dicit text. in l. ſi adulterium cũ inceſtu. §. Imperatores, ff. de adul. Vel mittitur in exilium, l. Graccus, C. e. ti. de adul. Et licet aliqui dicant, ꝙ nullo caſu licet marito, adulterum cũ vxore deprehenſum interficere, tñ communis opi. Legiſtarum eſt, ꝙ liceat iuxta declarationẽ prædictam, vt atteſtatur Pariſ. conſi. cliiij. nu. 12. li. iiii. Et ita in facti cõtingentia conſuluit Soc. Ian. cõſi xxxiiij. li. ij. Maritus autem clericum cũ vxore in adulterio deprehẽſum percutiens, nõ incidit in pœnã d. c. ſi quis ſuadẽte, vt etiam in parte, ſuprà dictũ eſt. Et eſt tex. in c. iij. in fi. de ſent. exc. & ita tenent cõiter Doctores, vt dicit Ant. Gomes, ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 55. Quod tñ intellige, vt procedat in marito, ſecus autẽ in ſpõſo, per verba de futuro. ita videtur ſenſiſſe gl. in d. c. iij in verbo, Cum vxore, quàm dicit eſſe ab omnib. approbatam Didac. ſuper 4. decr. fo. 3. nu. 12. qui tñ tenet. ꝙ hoc caſu ſufficeret habere abſolutionem. à proprio Epiſcopo, nõ autem teneretur illam impetrare à ſummo Põtifice, ꝙ & mihi placet. Faciunt quæ dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium, ver. Sed hæc omnia.

50 Sed hæc quidẽ omnia procedunt in foro contentioſo. Cæterùm in foro conſcientiæ nõ licet, neque marito, neque filiam, neque vxorẽ neque adulterum in adulterio deprehenſos interficere. ita dixit gl. in c. inter hæc, in gl. j. circa me. 33. q. iij. Et eſt communis opi. vt ait Didac. ſuper 4. decret. fo. 142. nu 8. & ſequ. quem refert Villalob. in ſua collecta cõmunium opi. in litera M. nu. 23. Menchiaca libr. j. de teſt in j. parte, poſt nu. 7. ver. Vnde data, & controuerſ. vſu frequentium, c. viij. nu. 2. Et ideò peccant mortaliter eos occidendo. Hæc tamen opin. mihi nunquam placuit, impium eſt enim, iudicio meo, dicere apud nos vigere aliquã legem, quę peccatum mortale committi permittat, vt etiam dixi infrà ver. Sed nunquid.

51 Dubium eſt, nũquid poſſint pater, vel maritus alteri mandare, vt alterũ in domo ſua deprehenſum (in caſibus tñ, in quibus de iure licitè occidi poteſt) interficiat: nam aliqui dixerunt, ꝙ non, & fuit opi. Bal. in c. ſi quis verò, poſt nu. 3. de pace iuramen. firm. in vſib. feudorũ, quam dicit eſſe communem Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Che hai adulterato, nu. 64. quem refert Grammat. ſuper conſti. Regni, fo. 110. nu. 9. Claud. in d. l. vt vim, nu. 124. Roland. conſil. xxiiij. nu. 29. lib. ij. Cùm enim caſus ſit valdè exorbitans à regulis iuris communis, vt ſcilicet poſſit quis propria authoritate vindictam ſumere non videtur ad alias perſonas extendendus. Bene verum eſt, ꝙ licet patri, vel marito illud mandare proprio filio, & ita tenuit Bal. in d. l. Gracchus, nu. 5. Et hanc opi. dicit frequentiſſimam eſſe Didac. ſuper 4. decret. fol. 140. nu. 5. Ita etiam tenere cõmuniter Doctores atteſtatur Ant. Gomes, ſuper l. lxxx. Tauri, nu. 61. Quinimò multi tenuerunt, ꝙ poteſt etiam alijs mãdare. Et hæc opi. ſeruatur in practica, prout in facti cõtingẽtia reperio iudicaſſe Curiam Neapol. teſte Afflict. ſuper tertia parte conſt. Regni. Rubr. xlvj. nu. 4. quem refert Pract. Carer fo. 445. nume. 240. ſecundum quam ſe etiam in facto obtinuiſſe atteſtatur Cæp. de ſeruit. Vrban. cap. xxiij. circa fin. Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. lx. verſi. Solet dubitari, circa fin.

Plerunque etiã, vt dixi, excuſant ſe homicidæ, 52
allegando, ꝙ offenſus erat bannitus. Et ideò potuit impunè offendi. Sed certè hæc exceptio quatenus habet fomentum à ſolo iure communi, parum vel nihil prodeſſet imputato: nam ſecũdum diſpoſitionem iuris communis bannitus non poteſt impunè offendi. ita dicit Bar. in l. vt vim, nu. 1. ff. de iu. & iu. Et ita determinant communiter Doctores, vt ait Claud. in ead. l. vt vim, in lectura, nu. 8. & in repe. nu. 17. vbi dicit, ꝙ omnes illũ ſequuntur. ita etiam dicit ſe vidiſſe cõmuniter obſeruari Albér. in quarta parte ſtatutorum, q. xvj. circa fin. Habet autem hæc concluſio maximam æquitatem, ne homines ea ex cauſa inter ſeipſos ſæuiãt. Et ſi dicatur, ꝙ banniti ſunt hoſtes ciuitatis, à qua exulant, meritò deberent impunè offendi poſſe? Reſpondetur, ꝙ imò regulariter non licet hoſtes interficere, ſed ſpeciale eſt in trãsfugis ad hoſtes, qui propter periculum reuelationis ſecretorum impunè occidi poſſunt, iuxta text. in l. iij. §. tranſfugas. ff. ad l. Cornel. de ſicar. ita dicit Bart. in loco præallegato, quem cæteri communiter ſequuntur, vt ait Claud. in ea. l. vt vim in lectura, nume. 9. Sed quia communiter per Italiam extant ſtatuta, quòd bãniti poſſint impunè offendi, vtique ſtante huiuſmodi ſtatutorum diſpoſitione, occidens bannitum erit à pœna homicidij liber, & prorſus immunis. Et hęc ſententia eſt frequentiori interpretum calculo recepta, vt dicit Placa libr. j. delictorum, cap. xxxvj. nu 1.

Valet enim tale ſtatutum diſponens, quòd ban 53
nitus poſſit impunè offendi, vel occidi, vt dicit Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de conſtitutio. §. j. circa fi & Bar. in l. omnes populi, nu. 23. ff. de iuſti. & iure. Et eſt communis opi. vt dicit Alex. conſil. ij. circa fin. lib. ij. quem refert Dec. conſi. cccxxvij. poſt nume. 3. Idem dicit Alex. conſi. lxv. numer. 2. lib. iij. & in l. ſi plagij, nu. 2. in fin. ff. de verb. obliga. prout illum refert Iaſ. in ead. l. ſi plagij, nume. 3. Viuius in libro communium opin. fo. 204. verſi. Statutum diſponens, quòd bannitus poſſit. in princ.

Ant.

Ant.Gomes, ſuper l.lxxvj.Tauri, poſt num. 15. Et dicit Fabius in pract.arb.fol. 535.nu. 39. ꝙ ita per omnes magis communiter tenetur. Videntur enim talia ſtatuta īttroducta pro quiete communi, vt dicit Bar.in l.ij.n. 1.C.quando liceat vnicuique ſine iud.vind. Adde, quòd huiuſmodi ſtatutum valet non modò ſi ſimpl'r diſponat licere bannitum offendere, ſed ēt ſi illum offendenti aut occidenti præmium conſtituat. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in d.l.ſi plagij, prout illum refert Dec. in dicto conſ. 327.n.3.in fin. Dec.in ca.quæ in eccleſiarum, n. 14.de conſtit.quem refert Viulus in loco præallegato. Non enim eſt inconueniens, vt ad ea quæ licitè permittuntur, homines etiam propoſitis pecuniis alliciantur. Hæc tamē omnia intelligenda ſunt vt procedant, modò tales banniti, qui à ſtatuto permittuntur impunè occidi, ex aliquo graui delicto bānīti fuerint, propter quod iuſta cauſa dici poſſit, vt ad eos interficiendos alij inuitentur. Sed ſi ex leui cauſa banniti eſſent eo caſu non valeret ſtatutum, permittens eos impunè offendi. Et ideò ſtatutum diſponens, quòd banniti pro debito pecuniario poſſent impunè offendi, non valeret. Et eſt communis opinio. vt ait Dec.in d.c.quæ in eccleſiarum, poſt nu. 14.verſic. Excipiuntur plures, vbi tamen refert Nellum tenentem contrarium in trac.de bannitis, in ſecunda parte ſecundi temporis, q.7.vbi etiam dicit, ꝙ ita communiter tenetur, & ſeruatur, quem tamē aliter referre videtur Cæpol.conſ.ciuili, 48.nu. 5. in fin.quod eſt duplicatum inter eiuſdem conſilia criminalia, conſ.v. Menchiaca controuerſ.vſu frequentium, c.8.n.9. Sed caueant banniti, ne confidant ſuper illa communi opi.per Dec.relata, quia ſtante ſtatuto, illi qui eos occiderēt, proculdubiò impuniti euaderent, in humanum enim eſſet, vt ſub fide publica deciperentur.

54 Sed nunquid ſtante hoc ſtatuto, licitum erit tales bannitos offendere & occidere, etiam in foro cōſcientiæ? Reſpon. variæ quidē in hoc ſunt Doctorum opin.nam Io. And.in Rub.de conſt.tenuit ꝙ non, alij verò tenuerunt ꝙ ſic. Et hanc opi.eſſe magis communem ſentire videtur Alexā.in d.l.ſi plagij, nu.2.quem refert Gomes, ſuper inſt.de actio.in princ.poſt n. 54.vbi has opin.concordat, & vt ipſe dicit, etiam ex mente Doctorum, ꝙſcilicet, aut iſte qui bannitum interficit, id facit zelo rei pub. & tunc excuſatur etiam in foro conſcientiæ, aut verò id facit ob priuatam vindictā, vel animo effundendi ſanguinem humanū. Et eo caſu in foro poli.non excuſatur, non tamen explicat, an in dubio ſi non appareat quo animo id fecerit, dicatur mortaliter peccare. Menchiaca autem de teſt. in prima parte, §.7.poſt nu.22.verſ.Vnde data, dicit receptiorem opi.eſſe, quòd etiam in dubio occidens bannitum, vel adulterum lege permittē te, peccet mortaliter, idémque atteſtatur controuerſ. Illuſtr. c.49. num.4. Ego verò excuſarem à peccato mortali eum qui bannitum, lege, vel ſtatuto permittente, interficeret, ne dicamus, apud Chriſtianos pmitti leges nutritiuas peccati mortalis, vt dixi ſuprà verſ. Sed hæc quidem. Cęterùm in foro contentioſo, proculdubiò excuſatur etiam ille qui bannitum cauſa vindictæ interficit. Et ita obſeruari atteſtatur Boſſ.in tit. banniti quid amittant, num. 1.in fin.

Eſt tamen diligenter aduertendum, quomodo concepta ſint verba ſtatuti: nam ſi abſolutè diſponant, quòd bannitus poſſit impunè occidi, nō eſt dubitandum, quin illum interficiēs ſit à pœna homicidij excuſandus. Sed quid ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, ꝙ poſſit impunè offendi, nunquid hoc caſu poterit etiam impunè occidi? Reſpon. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ.in l.in ſuis, n. 26.ff.de lib.& poſthu. Alciat.de verb.ſig.lib. 2.fol. 44.verſ. Præterea igitur. Et dicit Alberic.in quarta parte ſtatutorum, q. xviij in fin. quòd ita obſeruat conſuetudo. Dicit etiam Gaud.de malef.in ti. de multis q. 38.in fin. quòd conſuetudo generaliter ita interpretari videatur, & talis ſit omnium opin. quòd poſſit occidi, non eſt ab hac opin. recedendum. 55

Sed an ſtāte huiuſmodi ſtatuto, ſi mulier ſit bānita, poterit quis eam impunè adulterare? Reſpō. Nellus de bannitis in ſecunda parte ſecundi temporis qu. 46. tenuit quòd ſic. Contrarium tenuit Bald.in l.fi.poſt num 4.C.ſi verò ius, vel vtil.pub. cuius opi.communiter approbatur, vt atteſtatur Dec.in d.ca.quæ in Eccleſiarum, nu. 16.quem refert Gigas de penſio. q. 18.num.2. & Don Anto. de Padilla in l.tranſigere, nu.73. C.de tranſact. Et hoc mihi magis placet, cum enim ſtatutum conditum fuerit pro quiete publica, vt ſuprà dixi, certè adulterium commiſſum cum muliere bannita, nihil pertinet ad quietem publicam. Et ideò cùm ſit commiſſum extra mentem ſtatuti, non eſt impunitum relinquendum. 56

Stante hoc ſtatuto, cenſetur bannito indictum bellum à banniente, & ipſe factus hoſtis ciuitatis à ciuitate, à qua eſt bannitus. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Corn.conſ. 104.col.j.verſi. His tamen, lib.j. vbi etiam ſubdit quòd ita obſeruatur in practica. 57

Item ſecundū aliquos virtute huius ſtatuti bānitus æquiparatur deportato, de quo dixi j.hoc e. lib.§ fi.q.71.ver.Dixi autem. 58

Sed hic quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto poſſit filius occidere patrem bannitum? Reſpon. Bar. in l.ſi adulterium cum inceſtu, §.liberto, ff.de adulte.tenuit quòd ſic.& eſt communis opinio. vt ait Marſil.in l.j.§.præterea, num. 33.ff.de quæſtio. Gomes in §.rurſus, n.22.inſt.de actio. Berous in d.ca. quæ in Eccleſiarum, num. 114.quem refert Viulus in loco præallegato, in 2.ampliat & ita determinatum fuiſſe per collegium Peruſij refert Ang. de malef.in verbo, Et ex interuallo, n. 17. Ex quo enim patet, virtute dicti ſtatuti, cenſetur effectus hoſtis patriæ, vt dixi ſuprà, verſic Stante hoc ſtatuto, meritò etiam videtur licere filio eum interficere, iuxta tex.in l.minimè, ff.de reli.& ſumpt.fun. Mihi quidem hæc opinio nunquam placuit, ſed ſemper viſa eſt crudelitatis, & impietatis plena: licet enim pater ſit bannitus, non tamen deſinit eſſe pater, neque iura naturalia amittit: propterea ego, tali filio patrem occidenti, cēſerem caput amputandum, neque aliquid mouet, quòd virtute talis ſtatuti, pater bannitus cēſeatur effectus hoſtis patriæ: id enim eſt propter fictionem, quæ in re tā enormi, non debet veritatem patrię poteſtatis adumbrare, poſſet fortè tolerari communis opin. v. bi talis pater bannitus, eſſet verè hoſtis patriæ, id eſt, actualiter arma contra patriam inferret: nam 59

eo caſu filius qui in eo actu patrem occideret, eſſet excuſandus. Et ita loqui videtur Claud. qui ita communiter concludi atteſtatur in l.j. §. ius gentium, num. 13. ff. de iuſt. & iure. Sic etiam videmus quòd ſtante hoc ſtatuto, non poteſt vaſallus impunè offendere dominum ſuum. Et dicit Alberic. in quarta parte ſtatutorum, quęſtio. xxvij. quòd ita tenent communiter Doctor. quem refert Cæpol. conſi. crim. v. verſicu. Septimò pro hoc. & tamen nemo ſani capitis negabit, maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm vaſallum domino ſuo.

60 Quæro, aliquis fecit pacem cum inimico ſuo, & promiſit eum non offendere ſub poena, nunquid ſi talis inimicus fuerit poſt pacem bannitus, poterit ab eo qui pacem fecit virtute huius ſtatuti impunè offendi? Reſpond. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Alexā. in l. qui ſeruum, quam legit cum l. qui inſulam, poſt nu. 2. verſ. In tex. ibi, intereſt, ff. de verb. obli. quem refert Iaſ. ibi, num. 5. & Nouel. in pract. crim. cxcvij. num. 54. Ripa in l. fi. nu. 86. C. de reuoc. do. quem refert Viuius in loco prææallegato. fol. 205. in j. ampliat. Plus dicit Nellus de ban. in iij. parte ſecundi temporis, q. lij. quòd ſiue tempore pacis eſſet bannitus, ſiue poſt, ſemper poteſt impunè offendi, & quòd ita ſeruatur. quæ opinio, mihi quoque placet in eo qui nō dum eſſet bannitus, dummodo tale bannum ſecutum fuerit ex alia cauſa, quā ex ea, propter quam fuit contracta pax inter ipſos. Sed ſi eſſet bannitus tempore initę pacis, vel bannum poſtea ſecutum eſſet ex eadem cauſa, pro qua fuerat cōtracta pax, non putarem illum eſſe excuſandum.

61 Sed an licebit virtute huius ſtatuti bannitū proditoriè interficere? Reſpond. ꝙ ſic. ita tenet Dec. in c. quę in Eccleſiarum. num. 14. in fi. de conſt. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. banniti quid amittant, num. 1. vbi etiam dicit, quòd licet eos occidi facere per pecuniam, & ſic per aſſaſſinium, ſubdēs, quòd ita ſeruatur. Contrarium tamē ſententiam, ſcilicet, ꝙ imò non liceat bannitum proditoriè interficere, multi tenuerunt. Et dicit Mantua conſi. 200. libr. 2. num. 29. quòd illa opin. Dec. communiter reprobatur, ꝙ eſt magnum verbum, ſi eſt verum. Dicit etiam Ang. in l. fi. C. de delator. lib. x. relatus per Alex. in apoſtillis ad Bartol. in ea. l. fin. ꝙ in facti contingentia, fuit Peruſij quidam vltimo ſupplicio affectus, qui ſocium ſuum bannitū proditoriè interfecerat. Et illum refert Igneus in l. 3. §. ſi ex ſtipulatu, nu. 54. ff. ad Syll. vbi etiam narrat, n. 48. quòd dum ipſe eſſet Senator Mediolani, cōtigit, quòd quidam, qui dederat inimico ſuo bannito fidem de non offendendo, addita etiam cautione, deinde illum interfecit. Et dicit, quòd ſuper illo caſu fuit dubitatum. & multis diebus in Senatu diſputatum, non tamen dicit quod fuerit deciſum. Certè quicquid ſit de iure, apud nos ſeruatur, quòd bannitus qui poteſt impunè interfici, poteſt etiam proditoriè occidi. Si tamen aliquis fidem expreſsè dediſſet bannito eum non offendēdi, & illum interficeret, ego illum decapitari facerem, nam etiam hoſti fides ſeruanda eſt.

62 Item quæro, pone quòd bannitus habuerit gratiam à Principe, ſed nondum ſit cancellatus de albo, ſeu numero bannitorum, nūquid poterit impunè offendi? Reſpon. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſi creditoris, num. 2. & ſeq. C. de fideicommiſſ. prout illum refert Boſſ. in d. tit. Banniti quid amittant, poſt num. 3. vbi etiam dicit, quòd ita pluries vidit in facto obſeruari. Idem atteſtatur Marſil. ſingul. 340. Cautè agatur, Blanc. in pract. crim. ſol. 101. num. 125. & aliis ſeq. max. num. 165. in fi. Hoc tamen intellige, vt procedat, modò nulla culpa ipſi offendēti aſcribi poſſit. Ita dicit Ang. in l. filio quē, in princ. ff. de lib. & poſth. prout illum refert, & dicit magis communiter approbari Alexan. in ea. l. filio quem, in princi. num. 6. & ſequ. Ego tamen non reperio in libro meo, Angel. ibi hoc dicentem. Mihi placet in hoc art. diſtinctio, quam ponit Cæp. conſ. 39. crimin. col. penult. dicens illam eſſe ex omnium ſententia, ꝙ ſ. Aut conſtat, quòd occiſores ſciebant bannum fuiſſe ſublatum, & ſunt proculdubiò poena ordinaria puniendi. Aut conſtat, quòd ignorabant, ſed tamen perquirendo, illud facilè ſcire potuiſſent. Et tum ex hac culpa, ſunt etiam poena aliqua extraordinaria cōdemnandi. Antequam enim quis ad huiuſmodi actū homicidij de ſui natura doloſum, & ab omni lege reprobatum deueniat, debet curioſè inquirere, & non præcipitāter currere ad illum committendum. Et hæc opin. ęquior eſt, & tenenda in iudicando, in qua, vt dicit Nellus de bann. in j. parte, tertij temp. qu. 2. omnes concordant, quicquid dicat Blanc. in loco præallegato, n. 164. affirmans, quòd contrarium tenent communiter Doctores. Caueant tamen banniti, quia niſi probetur præciſè ſcientia occidentium, nunquam condemnantur in poenā homicidij. Et quādo probatur ſcientia per coniecturas, puniuntur tantùm in poenam extraordinariā. Et ideò curent quamprimum de albo deleri, poſtquam à Principe gratiam impetrarunt.

Sed quid ſi bannitus priuſquam occidatur, proteſtetur quòd habet gratiam, nunquid adhuc poterit impunè occidi? Reſpon. quòd ſic, ſi aliter nō fecerit fidem de ipſa gratia. Et eſt communis opi. vt dicit Ripa in c. cùm M. nu. 56. de conſtit. Et dicit Marſ. conſ. lv. nu. 5. in fi. quòd ita tenent Doctores. Et dicit Gozad. conſ. lxj. num. 9. quòd hanc opi. ſequuntur omnes Doctores Antiqui, & Moderni. Non enim tenetur quis illi credere, niſi oſtendat.

Maior eſt dubitatio, quando bannum eſt nullum, nunquid excuſetur occidens ipſum nulliter bannitum? Aliqui dicunt, quòd nullo modo debet impunè euadere, ſed ſi habebat notitiam huiuſmodi nullitatis, debet puniri poena ordinaria. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alex. conſil. 77. num. 5. lib. 3. quem refert Gomes Arias ſuper l. 74. Tauri, nu. 35. & pract. Conradi fol. 317. in octaua ampl. & Blanc. in princ. crim. fol. 98. num. 96. in fi. Marſ. conſi. x. n. 16. prout illum refert Viuius in loco præallegato, in quarta limitatione, qui tamen in libro meo hoc non dicit. Si verò non habebat notitiam talis nullitatis, tunc debet puniri poena extraordinaria arbitrio iudicis. & hęc eſt cōmunis opin. vt dicit Vantius de nullit. numer. 44. Sed certè in hoc ſecundo capite, hęc opinio mihi non placet: nam qui occidit bānitum condemnatum, & poſitum in albo, id facit ſub fide publica ſtatuti, id permittentis, meritò ſi probabiliter ignorauit nullitatē banni, iudicio meo eſt in totum 63

excuſandus. Et credo, quòd ſi caſus contingeret, ita ſeruaretur in practica, & ſibi imputet ille qui eſt nullius bannitus, neque curat facere reuocari bannum, & nomen ſuum de albo bannitorum deleri.

64 Succeſſiuè quæro, vtrum pendente appellatione à ſententia banni, poſſit bannitus impunè offendi? Reſpon. quòd non. & ita tenent omnes, vt dicit Angel. Aret. in l. j. in princ. ff. nil noua appell. pend. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Socin. in l. 3. §. ſi ſeruus, verſic. Prima concluſio. ff. de acqui. poſſ. Iaſ. in d. §. ſi ſeruus, quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera B. num. 4. Idémque pendente cauſa nullitatis ipſius banni, vt dixi infrà hoc eo. li. §. fi. q. xciiij. verſ. Scias autem. Quinimò neque etiam poteſt impunè offendi, pendente tempore ad appellandum, ab ipſa ſententia bãni. Et hanc opi. dicit eſſe communem Blanc. in pract. crim. fol. 99. n. 108. & ſeq. Apoſtil. ad Fel. in c. quærenti. ſub nu. 2. de off. deleg. Sed in hac prouincia non contingit, ſuper his dubitari, cùm in cauſis criminalibus ſublata ſit omnis appellatio.

65 Quæro etiam, pone, quòd bannitus fuerit captus per familiam officialis, nũquid adhuc poterit impunè offendi? Reſpon. quòd nõ. ita tenuit Bar. in l. 3. §. Transfugas. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Et dicit Afflict. ſuper 2. parte, conſt. Regni, Rub. 3. nu. 51. quòd hæc limitatio cõmuniter tenetur. Idem dicit Ant. Gomes, ſuper l. lxxvj. Tauri, poſt nu. 17. verſ. Item adde, ꝙ poſtquam. Ita etiam communiter ſeruari, & approbari atteſtatur Albe. in 4. parte ſtatutorum, q. 36. Adhuc quæro, in fi. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, poſt n. 58.

66 Vlterius quæro, nunquid occidens bannitum, extra territorium, à quo eſt bannitus, debeat decapitari? Reſpond. quòd non. ita dicit Bald. in l. cunctos populos, nu. 9 C. de ſumma Triuit. referens, quòd iſta quæſtio fuit de facto, in quodam Pico Tacone, & dicit, quòd ipſe conſuluit, quòd non poterat puniri, & fortè eſt conſilium de quo mẽtionem facit, & atteſtatur eius opi. eſſe magis commun. Gomes, in cap. 2. §. ſtatuto, num. 42. de cõſt. in vj. Et ita iudicauit Senatus in quodam, qui interfecerat bãnitum extra territorium, & in eccleſia, vt refert Boſſ. in d. titul. banniti quid amittant, num. 6. Quæ quidem concluſio abſque difficultate procedit, quando iſte qui bãnitum offendit, captus eſt in loco ſtatuti, permittentis bannitum impunè offendi poſſe: non enim poteſt ibi puniri, ex eo, quòd bannitum extra territorium offenderit. Et ita loquitur Bald. in loco præallegato. Et ita ſeruari atteſtatur Nellus de bannitis, in ſecunda parte ſecundi temporis, qu. 57. quem refert Iaſon. in l. final. numer. 22. ff. de iuriſdictio. omnium iud. & Cagnola in ea. l. fi. nu. 18. & Marſil. conſ. 57. nume. 35. Quinimò reperio etiam, quòd Senatus in facti contingentia declarauit, quòd quidã Soncinates, & ſic ſubditi huic Ducatui, qui Laurentiũ Vallotum, bannitum à dominio Venetorum, blãditiis conduxerant in agrum Brixienſem, vbi fuit occiſus, non poterant in hoc dominio puniri. 19. Decembris 1559. P. N. Quod eſt notandum, quia fortè multi prima facie dicerent contrarium. Fuit etiam deciſum per Senatum, in cauſa cuiuſdam Ludouici Ponteuici, quòd quidã Brixienſes banniti à dominio Venetorum, qui habitabãt in hoc Ducatu, potuerãt impunè interficere, etiam proditoriè, quendam Tamburinum pariter bãnitum à dominio Venetorum, quem in territorio Brixienſi interfecerant. 2. Martij 1549. P. N.

67 Fuit etiam aliquando dubitatum, nunquid occidens bannitum, quem ignorabat eſſe bãnitum, gaudeat nihilominus beneficio huius ſtatuti. & concludendum eſt, quòd ſic. ita dixit Barto. in l. inter omnes. §. rectè, num. 4 ff. de furtis. Et ita communiter tenetur, vt ait Nellus in loco prçalleg. q. xxv. quem refert Dec. conſ. 327. nu. 4 Hoc tamen intellige, vt procedat, quantum ad hoc. vt iſte occidens bannitum, euadat pœnam homicidij. ſed ſi vltra impunitatem, ſtatutum conſtitueret præmium occidenti, ſeu præſentanti bannitum, talis ignoranter occidens, aut præſentans non cõſequitur illud præmium. ita dixit Bar. in l. 3. §. verum, n. 3. ff. ad Syll. & in l. genero, poſt n. ff. de his qui not. infam. Et hæc limitatio communiter tenetur, vt dicit Afflict. in d. Rub. 3. nu. 53. Et dicit Ange. in d. §. rectè, n. 2. ꝙ ita vidit iudicari, in ciuitate Peruſij.

68 Sed quçritur, pone, quòd ſtatutum dicat. quòd bannitus in cẽtum poſſit impunè offendi. Modò aliquis eſt bannitus ex vna cauſa in quinquaginta, & ex alia cauſa, in alia quinquaginta, nunquid talis diceretur bannitus in centum, ad hoc, vt dicatur cõprehenſus in ſtatuto, & conſequenter poſſit impunè offendi? Reſpon. quòd non. ita dicit Bar. in l. vbi fideiuſſor, nu. 1. ff. de ſolutio. cuius opi. ab aliis Doctoribus comprobatur, & tenetur in practica, vt dicit Aug. de malef. in verbo, Dictum Sempronium, n. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Iaſ. in l. ſi idem cum eodem, in prin. n. 4 ff. de iuriſ. omnium iudi. nam regulariter in materia odioſa non fit cumulatio, vt dixi infrà li. 7. §. Cumulatio. Si tamen iudex ipſe, pro multis maleficiis ſeparatis illum condemnaſſet, in vnica ſumma, quæ omnes ſummas comprehenderet, & ſummam centum excederet, eſſet illum occidens excuſandus. Et ita communiter tenetur, vt atteſtatur Nellus de bannitis in prima parte ſecundi temporis, quæſt. ix.

69 Sciendum eſt autem, ꝙ defenſio & exceptio proueniẽs virtute huius ſtatuti, eſt peremptoria, & impedit litis conteſtationem. ita dicunt communiter Doct. vt ait Grand. de malef. in tit. vtrum procurator, n. 15. vbi etiam ſubdit, quòd ita communiter obſeruatur.

70 Item ſcias, ꝙ ſi officialis ſtante hoc ſtatuto, procedat contra huiuſmodi occidentem bannitum, poteſt hæc exceptio ñ modo opponi, ꝑ eius procuratorem, iuxta ea, quæ dixi infrà hoc e. lib. §. fi. q. 32. ver. Quæro modò, ſed etiam per quemlibet de populo. qui cõpareat, & oſtenſo banno, petat, ꝙ vlterius non procedatur, ſed abſoluatur. ita dicit Bar. in l. vbi pactum, n. 10. C. de tranſac. quẽ ſequunt Doct. vt dicit Marſi. in l. ſi quis ne quæſtio. n. 125. ff. de q. & in ſing. 372. capias vnũ, & in prac. crim. §. cõſtante, n. 38. Quod tñ intellige ſecundũ ea, quæ dixi in loco præallegato, ꝙ ſ. bãnum ſit adeò notorium, vt nullã aliam probationẽ requirat, quã exhibitionẽ ipſiuſmet banni, &c. Hoc tamen apud nos, in pract. non ſeruatur, vt ibi dixi.

71 In hoc etiam propoſito quæro, nunquid ſtãte

hoc ſtatuto, poſſit bānitus ſe defendere aduerſus eum, qui vult illum interficere? Reſpon. in hoc articulo varij varia ſenſerūt, adeò vt nulli diſcernere potuerint, quæ nam eſſet crebrius recepta opinio, vt dicit Pla. lr. j. delictorum, c. 18 poſt n. 3. vet. Tertiò ſuffragari, nihilominus reperio, ꝙ Clau. in l. vt vim, in lectura, n. 23. ff. de iuſt. & iure. dicit cōmunem opi. eſſe, ꝙ non liceat illi, ſe defendere, & ꝙ ſi defenderet & occideret ſuum aggreſſorem, deberet puniri. Sed certè hęc opi. mihi ſemper viſa eſt dura, & ſi caſus contingeret, illum non puniren, ſaltem pœna mortis: nam, propriæ vitæ, & ſalutis defenſio, eſt de iure naturali, vt omnes fatentur. Et ideo, lege humana aut ſtatuto, tolli poſſe non debet.

72 Alia quoque eſt qō, nunquid, ſtante hoc ſtatuto, poterit iudex ex officio inquirere ꝯ aliquem offendentem bannitum? Reſpond. Si ſtatutum dicat, ꝙ bannitus poſſit licitè offendi, res non habet difficultatem: certum eſt enim, quòd de eo, ꝙ licitè committitur, non poteſt iudex inquirere. Et eſt communis opi. vt dicit Aret. in c. nulli, n. 6. de acc. Sed quid ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, ꝙ bānitus non audiatur, vel ꝙ non reddatur ei ius, nunquid ſi fuerit offenſus aut occiſus, poterit iudex ex officio procedere? Reſp. quòd non, & eſt communis opi. vt dicit Are. in loco præalleg. poſt n. 8. lex enim, quæ prohibet aliquem, de offenſa ſibi facta, accuſare, videtur permittere, illum impunè offendi poſſe. Vide quæ dixi infrà hoc e. li. §. fi. q lj. vet. Poſſet etiam.

73 Sunt etiam alij caſus, in quibus licitum eſt propria auctoritate alium interficere, puta ſi ille, contra quem decreta eſt captura, reſiſtat familiæ officialis, neque aliter capi poſſit, licet enī, eo caſu familiæ illum interficere, vt dixi infrà hoc eod. libro. §. fi. q 28. circa prin. &c.

74 Vltimò quæro, nunquid in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi ñ ſequatur effectus? Reſpon. de iure clarum eſt, ꝙ ſic, vt eſt tex. expreſſus in l. is, qui cum telo, C ad leg. Cor. de ſicar. nihilominus de conſuetudine generali illa lex, & omnes aliæ punientes affectum, ſunt ſublatę, vt dixi infrà hoc eodem lib. § fi q. xcij. Et ideo inferens vulnera, etiam animo deliberato occidendi, non punitur pœna homicidij, ſed tantùm de vulneribus, ex prædicta conſuetudine generali, vt atteſtatur Vital. de malef. in Rubr. de inſultu, nu. 15. & in Rubr. de inquiſ. n 58. dicit tamen Igneus in l. j. §. occiſorum, n. 41. ff. ad Syll. ꝙ in latronibus graſſatoribus. quādoque vidit contrarium obſeruari. Faciūt quę dixi ſ. verſi Punitur etiam, dixi plenius in d. q. xcij. Et hæc ſufficiant in materia Homicidij.

§. INCESTVS.

1 *Inceſtus inter quas perſonas committatur?*
Et an committatur cum moniali?
Et an cum presbytero?
2 *Inceſtus pœna quid ſit?*
Et an hodie pro inceſtu, imponatur pœna publicationis bonorum?
3 *Diſpoſitio, auct. inceſtas nuptias, an habeat locum etiam in nuptiis, quæ ſunt inceſtæ de iure canonico?*
4 *Et an locum habeat tantummodò in nuptiis inceſtis, ratione conſanguinitatis, an autem etiam in aliis.*
5 *Inceſtas nuptias contrahentes, ſunt ipſo iure excōicati?*
6 *Et quid ſi fuerit, in contractu matrimonij, appoſita conditio, Si Pontifex diſpenſauerit?*
7 *Et an hac pœna locum habeat in ſponſalibus?*
8 *Inceſtas nuptias contrahentes excuſantur, ex eo, quòd ignorarent factum.*
9 *Et quid ſi poſtquam detecta eſt affinitas, perſeuerauerint in matrimonio?*
10 *Iudæi cōtrahētes inceſtas nuptias, ī gradu ꝑmiſſo à lege Moſaica, ſed ꝓhibito à iure communi, an ſint puniendi.*

INceſtus committitur inter perſonas, ſanguine coniunctas, vt in caſu, in quo cōſuluit Barb. cōſ. 23. li. 2. puta, ſi quis propriam filiam cognouerit, vt in caſu deciſ. Boet. 318. vel materterā, vt in caſu Cęp. conſ. crim. lxix. vel filiā ſororis, vxoris ſuę, vt in caſu Alex. conſi. 229. li. 6. Videndum eſt etiā in hoc propoſito elegans cōſ. Crauet. 321. in quo defendit, à ſuſpiciōe inceſtus, fratrem, qui per biennium, cum ſorore ſuo eodem lecto iacuerat.

Sed nunquid committitur inceſtus, carnaliter cognoſcendo monialem? Reſpon. ꝙ ſic. & ita cōcludunt communiter Canon. vt dicit Bermond. de concub. fol. 75. n 2. in fi. Quinimò etiam aliqui tenuerūt, ꝙ ſi mulier rem carnalem habeat cum clerico, in ſacris cōſtituto, ſit inceſtus, ita dicit gl. in l. 2. in verbo, Filij, C. de epiſ. & cler. Et dicit Bal. ibi, n. 2. ꝙ cū qō fuiſſet de facto, ita fuit determinatum, ꝙ eſſet inceſtus. Hunc idem cōmuniter à Doctoribus receptum eſſe ait Grillād. de diuerſ. crim. lib. 3. q. vltima, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. n 11. qui etiam fol. cccxlj. poſt n. 13. dicit, ꝙ hæc eſt communis regula Sed certè veritas eſt in contrarium: nam dicitur ſimplex fornicatio, vt dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Fornicatio, verſ. cum preſbytero.

Sed quæro, quæ ſit pœna inceſtus? Reſp. aliqui dicunt, ꝙ de iure ciuili eſt pœna mortis. Et hanc 1 eſſe communem opi. atteſtatur Grillād. de diuerſ. crim. lib. 3. q 3. n. 5. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. n. 15. Et eſt verum, quando inceſtus committitur, cum aliqua alia ſpecie fornicatiōis, puta, adulterio, vel ſtupro. & ita ſenſit glo. in l. ſi adulterium cum inceſtu, in princ. in glo. j. ff. de adulter. quam dicit eſſe cōmuniter approbatam Grill. in loco præallegato, Bermon. de concub. fol. 87. verſ. Sum modò. De iure autem canonico in clerico pro crimine inceſtus, eſt pœna diſpoſitionis. Et hanc opin. ſequuntur communiter Doctor. vt atteſtatur Didac. ſuper 4. dec. fol. xcj. n. 3. Vide quę dixi ſuprà §. Fornicatio, verſic. Sed quæro. Si verò committitur contrahendo inceſtas nuptias, tunc punitur iuxta formam auct. Inceſtas nuptias, C. de nupt. Ego vidi, in facti contingentia, per Senatum diuerſimodè puniri inceſtuoſos. nam Margarita Cella pro inceſtu commiſſo cum ſororio ſuo, iuſſa fuit fuſtigari, 17 Nouem. 1548. P.N. Et Comina de Raynerio, faſſa ſe cum genero ſuo carnaliter commiſcuiſſe, pariter fuit fuſtigata, xv. Martij 1559. N. Et Vincentius Maldurus, qui fatebat cognouiſſe carnaliter eius priuignam, fuit tantummodo condemnatus in pœna ſtatuti pecuniaria, 24. Iunij 1554. A.C. Quidam autem Io. de Corſis, qui filiam ſuā an. xvi. violauerat, fuit furcis ſuſpēſus. vi. Octob. 1548 P.N. Et refert Papo lib. 22. ti. 9. Arreſto 7. ꝙ quidā notarius, qui carnaliter cognouerat

gnouerat

gnouerat matrem & filiam, fuit per parlamentum Tholoſæ, vltimo ſupplicio affectus, 9. Nouembr. 1548. Et ibid. Arreſto 8. refert, ꝙ fuit ad triremes perpetuas condemnatus quidam, qui in vxorem duxit quãdam mulierem, cuius neptem prius grauidam reddiderat.

2 Et ſcias, ꝙ diſpoſitio d. auct. Inceſtas nuptias, quatenus imponit pœnam confiſcationis bonorum, non eſt hodie ſublata, ex diſpoſitione auct. bona damnatorum, C. de bon. proſcrip. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Boer. deci. 264. n. 12 Quinimò contrahens tales inceſtas nuptias, ipſo iure amittit dominium bonorum ſuorum, neq; vlla ſentẽtia, aut declaratio requiritur. Ita tenet gl. in d. auct. inceſtas nuptias, in verbo, Mox. Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. de concub. fol. lxxxiiij nu. 11 & ſeq.

3 Quæro, nunquid diſpoſitio d. auctent. inceſtas nuptias, locum habeat tantũmodo in nuptiis, quę ſunt inceſtæ ſecundum ius ciuile, an autem etiam in his, quæ ſunt inceſtæ ſecundum diſpoſitionem iuris canonici? Reſpon. In hoc articulo variæ fuerunt Scribentium opi. Aliqui enim tenuerunt, ꝙ habet locum etiam ĩ nuptiis, quæ ſunt inceſtæ de iure canonico, licet non ſint inceſtæ de iure ciuil. Et hanc dicit eſſe communẽ opi. Deci. conſ. clviij. n. 1. circa fin. quem refert Diaz. in pract. crim. can. 178. & Pract. Conradi, fol. 376. n. 9 & Didac. ſuper 4. decre. xcviij. n. 18. relatus & ipſe per Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera N. nu. 48. Bello. conſ. 34. n. 5. Aliqui verò tenuerũt contrarium, ꝙ. ſ. non habeat locum, niſi in nuptiis inceſtis de iure ciuili, & ſic quæ dicebantur inceſtæ, tẽpore conditæ illius legis. Et hanc opin. dicit eſſe communiorem, probabiliorem, & magis conſonam veritati Folle. in pract. crim. cano fo. 63. poſt n. 95 vbi ait, ꝙ Dec. qui dixit opin. Abb. eſſe communẽ, deceptus eſt. Certè negari nõ poteſt, quin magnę ſint auctoritates hinc inde, quas etiam recenſet Folle. in loco præallegato. Ego verò, ſi caſus contingeret, libentius adhærerem opi contra Abb. quę mitior eſt, & benignior, & quam etiam credo eſſe in puncto iuris veriorem, nihilominus (vt dixi infrà lib. 7 §. Opinio) in iſtis caſibus, in quibus eſt varietas opin. & in quibus ſunt ex vtraque parte Doctores atteſtãtes de communi ante omnia recurrendum eſſe puto ad conſuetudinem. & videndum ſecũdum quam opi. ſolitum ſit iudicari. Et illa eſt ſequenda, quia cõſuetudo optima eſt legum interpres, &c.

4 Item quęro, an diſpoſitio d. auct. locum habeat ſolummodo in nuptiis, propriè inceſtis ratione conſanguinitatis, an autem etiam in nuptiis largo modo inceſtis, ſcilicet inutilibus vel illicitis, puta cũ cognata ſpirituali, vel Iudea, ſeu infideli, & huiuſmodi? Reſp. gloſſ. in ea. auct. in gl. j. tenuit, ꝙ habeat locum in quibuſcunque nuptiis Sed certè contrarium tenent communiter Doctores, vt ait Sal. in ea. auct. inceſtas, n. 4. quem refert Dec. in d. cõſ. 358. poſt n. 1. ver. Et hoc confirmatur. Hanc dicit eſſe communem opinio. Boer. in dict. deciſ. 264. n. 13. Pœnæ enim ſunt molliendæ, non autem extendendæ.

5 Præterea inceſtas nuptias ſcienter contrahentes, ſunt ipſo iure excommunicati, vt eſt tex. ĩ clemen. eos, de conſan. & affi. & declarat Gemin. cõſilio 71. qui in facti contingentia, ita conſuluit.

Sed quid ſi aliquis cõtrahat matrimonium, cũ conſanguinea ſub conditione, Si ſummus Pontifex diſpenſauerit, nunquid tale matrimonium valebit? Reſp. In hoc articulo variæ ſunt Scribentiũ opi. nam Inn. in c. ſuper eo, de cond. appo. tenuit, ꝙ non. Et hanc opi. Et hanc opi. dicit eſſe commun. Ale. in l apud Iulianum, §. conſtat, col. 3. ff de leg. j. prout illum refert Didac. ſuper 4. decretal. fol. 31. poſt n. 7. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Matrimonium contrahentes. Contrarium autem, ſcilicet, ꝙ ſub ea conditione poſſit matrimonium contrahi, tenuit Anto. de Butr. in d. ca. ſuper eo. Et hæc opin. de cõſuetudine obſeruatur, vt atteſtatur Boer. deci. 264. nu. 27. Et reuera quotidie videmus, in hac forma contrahĩ matrimonia, propterea ab hac opi. nullo modo eſſet in practica recedendum. 6

Hæc autem pœna inceſtarum nuptiarum non habet locum in ſpõſalibus, ſed requiritur, ꝙ matrimonium ſit carnali copula conſummatum. Et hanc dicit eſſe communem opi. Viuius in d. verſi. Matrimonium contrahentes, in prima limitat. 7

Excuſatur inceſtum committens, vbicũque appareat, ꝙ ipſe ignoraret factum. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Bald. Nouel. de dote, in prima parte vndecimę partis prin. n. 8. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opi. in litera P. n. 68. Didac. ſuper 4. decr. fol. xcix. poſt n. 22. Quinimò pœna amiſſionis bonorum nõ habet locum, vbi in ipſis contrahẽtibus fuiſſet ignorantia iuris, vel facti, etiam ex craſſa, & lata culpa, ita dixit Bar. in l. ſi adul. cum inceſtu. in prin. n. 11. ff. de adul. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Didac. in loco præallegato, n. 21 8

Sed pone, ꝙ aliqui à prin. bona fide inceſtas nuptias contraxerint, deinde fuit detecta conſanguinitas, ipſi verò (eo non obſtante) perſeuerauerũt, nunquid dicentur incidiſſe in pœnas à legibus, & canonibus impoſitas his, qui inceſtas nuptias cõtrahunt? Reſpond. ꝙ non, ita tenuit gl. in clemen. vnica. in verbo, Scienter. de conſangui. quam approbant Doctores, vt ait Didacus in loco præallegato. nu. 19. 9

Quæro etiam, an Iudæi contrahentes inter ſe nuptias, in gradu prohibito ſecundum ius ciuile, ſed permiſſo à lege Moſaica, puniendi ſint pœna inceſtus? Reſpon. ꝙ nõ: nam quicquid ſit de iure, Iudæi non ſeruant diſpoſitionem l. nemo. la i. C. de ind. vt atteſtantur Scribẽtes in ea. l. nemo, & in ſpecie Fulg. & Ang. prout illos refert Barb. qui ita conſuluit in conſ. 13. n. 2. lib. 4. 10

---

§. INIVRIA.

1 *Iniuriam pluribus modis fieri.*
Quid interſit inter verberare, & pulſare?
2 *Intrans in agrum meum, cauſa venandi, me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere?*
3 *Iniuria facta vxori, an cenſeatur facta viro?*
4 *Et an iniuria duplex actio oritur, ciuilis, & criminalis?*
5 *Et an libello iniuriarum ponendus ſit menſis, & annus, & locus illatæ iniuriæ?*
6 *Et an requiratur, ꝙ in libello taxetur iniuriæ aſtimatio?*
7 *Iniuriæ pœna quæ ſit?*
8 *Et an condemnatus actione iniuriarũ efficiatur infamis?*

9 *Actio iniuriarum an præſcribatur anno?*
Et an ille annus ſit continuus?
10 *Iniuria an tollatur per mutuam conuerſationem?*
11 *Et an tollatur per remiſſionem?*
12 *Iniuriam faciens an poſſit ſe excuſare, dicendo, quòd nõ habebat animum iniuriandi?*
13 *Et quid ſi in eodem actu, quo iniuriam intulit fuerit proteſtatus, quòd nolebat iniuriam facere?*
14 *Et quid ſi fuerat primò ipſe prouocatus?*
15 *Et quid ſi probet iniuriam fuiſſe veram?*
16 *Et quid ſi dicat ſe iniuriam intuliſſe calore iracundiæ, & proteſtetur ſe pœnitere?*

1 INiuria pluribus modis committitur, facto ſcilicet, & verbo. Facto, puta ſi quis alterum percuſſerit alapa, vt in caſu Grammat. deciſ. 14. vel cubito, vt in caſu Pariſ. conſ. clxv. libr. 4. vel cum manu ſub mento, vt in caſu Guido. Papæ conſi. 224. vel baculo vt in caſu de quo per Grammat. voto 15. 28. conſ. 2. deciſ. 16. 17 & Bertran. conſ. clxj. lib. 6. & conſ. 142. eo. vol. & conſilio 164. lib. 7. & Nattæ conſi. 254. vel vulnerauit, vt in caſu Io. de Amicis, conſ. 77 85. & Mantuæ conſ. xlj. lib. j. & Grammat. voto j. 22. & conſil. lvj. 62. 68 69. & deciſ. 16. ſcilij. & Marſi. conſil. 31. 34. & Boer. deciſ 323. & Nattæ conſ. 44. Verbo, puta, ſi quis alteri minatus fuerit, vt in caſu Bald. conſil. 144. lib. 2. & Crauettæ conſil. 13. & conſil. 53. Vel ſi appellauerit aliquem falſarium, vt in caſu, in quo conſuluit Rom. conſ. xcvj. vel vſurarium, vt in caſu Crauet. conſil. cxlv. vel proditorem, vt in caſu Bald. conſi. 361. libr. 4. & Butr. conſil. 44. vel infamẽ, vt in caſu Bertran. conſil. 131 libr. v. vel baſtardum, vt in caſu Bertrand. conſil. clxxix. libr. 6. Vel ſi dixerit alicui, Tu es bonus homo, quę verba communiter intelliguntur, quòd eſt cornutus, vt i caſu, in quo conſuluit Soc. in quodam conſil. de quo mentionem facit Carauita ſuper ritu 311. magnæ curiæ, num. 22. vel alicui dixerit, quòd produxerit chartam falſam, vt in caſu Rimin. conſil. xlix. vel quòd vendebat poteſtarias, vt caſu Socin. conſi. cxlvj. li. j. & Corn. conſil. lxxx. libr. 3. vel quòd fecerat monetam falſam, vt in caſu Soc. conſil. 118. libr. j. vel aliquem diffamauerit de aliqua re, ex qua eius opinio læderetur, vt in caſu, in quo cõſuluit Rom. conſil. xcvij puta, quia dixerit mulieri, Ego te deſponſaui, vt in caſu Bald. conſil. 230. libr. 3. vel ꝙ illam appellauerit Sozza, idola mal fatta, incẽdioſa, puttana, che te ho tratto tre heredi dal corpo, vt in caſu Bart. conſil. 108. vel quòd ei dixerit, Tu ſei vna puttana, che te ho lauorata cinquanta volte, vt in caſu Nattæ conſil. lx. vel dixerit alicui, Tu mentiris. vt in caſu Bald. conſil. xlv. libr. j. & Socin. Iun. conſil. 81. libr. 3. Vel aliquem accuſauerit de aliquo crimine, & ſuccubuerit, vt in caſu Angel. conſil. xcv. Socin. conſil. 118. libr. j. vel fecerit aliquem indebitè carcerari, vt in caſu Bal. conſ. 212. lib. 3. & Guid. Pap. deci. 324. Si quis Titium, vel oppoſuerit alicui crimen, de quo habebat gratiã, vt in caſu Crauettæ, conſil. 168. Dicitur etiam iniuriam inferre ſi quis vitauerit aliquem tãquam excommunicatum, vt in caſu in quo cõſuluit Rom. conſ. 387 vel ſi prædicator concionando, maledixerit de aliquo vicino ſuo, illũ non nominauerit, vt in caſu Alex. de Neuo conſ. 82.

Scias autem in hoc propoſito, quòd magna eſt differentia inter verberare, & pulſare. nã verberare eſt cũ dolore cedere, pulſare ſine dolore, l. lex Corn. §. j. ff. de iniur. Et ita declarãt Doctores, vt dicit Anan. in Rub. de clerico percuſ. poſt n. 4.

Quæro, nũquid ſi quis intret in agrũ meum, cã venandi, poſſum ego cõtra eum agere actione iniuriarum? Reſpon. de iure dicendum eſt, ꝙ nõ, ſed contrarium vſurpatum eſt, & obtentum de conſuetudine, ſcilicet ꝙ poſſum prohibere, ne quis intret in agrum meum, & ſi intret me inuito, tenetur iniuriarum de hac conſuetudine atteſtatur Anan. in c. omnibus, n. 4. de cler. vena. 2

Item iniuria facta vxori, cenſetur facta viro. Et ideo ſi ſtatutũ diſponat, ꝙ faciens iniuriam magiſtratui, puniatur in centum, habebit locum etiam in faciente iniuriam eius vxori. Et dicit Pla. li. j. de lictorum, c. 6. n. 25. ꝙ hæc ſententia adeò recepta eſt à Doctoribus, vtriuſque claſſis, vt impugnari non poſſe videatur. 3

Scire debes, ꝙ ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis ſ. & criminalis Ciuiliter agitur, quando petitur æſtimatio iniuriæ. Et hoc dixi infrà lib. 7. §. Actio, Criminaliter autem petitur iniuriantem puniri pœnis iuri, &c. 4

Vlterius quæro, nunquid in libello iniuriarum ſit ponendus annus, & menſis, & locus illatæ iniuriæ? Reſp. ꝙ ſic. Et eſt cõmunis opi. vt dicit Alex. conſ. 212. n. 1. lib. j. Bertran. conſ 257 n. 1. lib 6 Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 12. verſ. Adde quòd. 5

Sed nunquid in libello iniuriarum requiritur, ꝙ querelans taxet iniuriam ſibi illatam cum iuramento? Reſpon. ꝙ non, ſed ſufficit, ꝙ in libello exprimat aliquam ſummam, ad quam æſtimet eius iniuriam, ſalua taxatione iudicis, qui poſtea edoctus de iniuria, ante ſententiam moderatur, & taxat, & deinde defert iniuriam paſſo, iuramentum, cui permiſſum eſt iurare vſque ad ſummam taxatam, vel minus, nõ autem vltra illam ſummam Et hæc eſt theorica, quam ponunt Doctores in hac materia, vt dicit Bertran. conſ. 74. n. 6. lib. 8. 6

Sed quæro, quid ſit pœna iniuriæ? Reſpond. ꝙ regulariter eſt arbitraria iudici ĩſpecta facti, & perſonarum qualitate, vt eſt text. in §. in ſumma. inſt. de iniur. An autem poſſit iudex aliquo caſu arbitrari pœnam mortis, dixi ĩ. hoc e. lib. §. fi. q. 83. ver. Sed quæro. 7

Item condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis. Quod tamẽ intellige, vt procedat modò iniuria ſit atrox, aliàs. n. nõ efficitur infamis. Et ita tenẽt omnes Doctores, vt dicit Ang. in l. infamẽ, in primis verbis. ff. de pub. iud. put illũ refert Aug. ad Ang. de malef. in verb. Dictum Semproníum, ſub n. 4. & in verbo, Verba iniurioſa, poſt n. 17. Sed certè Ange. ibi ñ ita dicit, ſed primo ait, ꝙ damnatus pro graui iniuria ſecũdum omnes efficitur infamis, deinde ſubdit, ſed & pro modica videtur dãnatus infamis, & ſic apertè inclinat in ſentẽtiam, ꝙ etiam damnatus pro modica iniuria efficiatur, infamis. quam etiam ſequitur, & dicit eſſe communem Fel. in c. cum te, n. 9. de re iudicata Corſet. de minimis in ſecunda parte, verſicul. xxvj. quem refert Pract. Conradi, fol. 408. num. 21. Faciunt quæ dixi ĩ hoc eo. li. §. Furtum, ver. Pariter etiam. 8

Tollitur autem actio iniuriarũ per lapſum anni, tãto enim tẽporis ſpatio præſcribitur, ita tenet 9

gl. in l. ſi

glo. in l. ſi non conuicij, in gl. fi. C. de iniu. quam dicit eſſe communiter approbatam Ruin. conſ. xxj. num. 5. libr. 4. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Pla. in §. c. vj. circa fin. Hoc tamen intellige, vt procedat in actione iniuriarum, criminali: nam ciuilis eſt perpetua, vt dixi in d. §. Actio. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Bald. de præſcrip. in 4. parte, 4. quæſt. principalis, quæſt. j. numero 3. quem refert Roian. conſ. xxxix. numero 15. lib. 2. Scias etiam, quòd iſte annus, intra quem poteſt agi criminaliter actione iniuriarum, eſt continuus, & eſt communis opin. vt dicit Cuman. conſilio lxxiiij. poſt numero 5. Curt. Iun. in l. 3. in princ. nu. 20. ff. quòd quiſque iuris.

30 Item tollitur per conuerſationem habitam cũ offenſore, cenſetur enim ex hoc iniuriam tacitè remiſiſſe. Et hæc ſentẽtia ab omnibus iuris profeſſoribus recepta eſt, vt atteſtatur Pla. in loco præal legato, n. 43.

31 Tollitur etiam per remiſſionem expreſſam. An autem per remiſſionem iniuriæ factam in foro conſcientiæ, ſit ſublatum ius accuſandi, & an qui remiſit iniuriam, cẽſeatur etiam remiſiſſe dãna, & expenſ. dixi inf. hoc eo. li. §. fi. q. 58. ver. Quæro modo, & ver. Sed in propoſ.

32 Quæro nunc, an ille, qui iniuriam intulit, poſſit ſe tueri, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi? Reſpond. quòd non, quia omnis iniuria in dubio, præſumitur facta animo iniuriandi, niſi contrarium probetur. Et ita concludunt communiter omnes Doctores, vt dicit Soci. conſilio cxlvi. poſt n. 7. vel Circa tertiam, lib. 1. Hanc etiam dicit communem Pariſ. conſilio cxlix. numer. 19. libr. 4.

33 Sed pone, ꝙ in eodem actu, quo quis iniuriam intulit fuerit proteſtatus, ꝙ nolebat ex eo iniuriã facere, puta quia dicat alicui, Tu mẽtiris ſaluo honore tuo, vel ſalua reuerentia tua? Reſpon. ꝙ talis proteſtatio non releuat, quò minus teneatur actione iniuriarũ, ita dixit Bar. in l. ſi quis extraneus. in prin. n. 3. & ſeq. ff. de acq. hæred. & in l. non ſolùm. §. morte, n. 47 ff. de oper. no. nun. Et ita in facti contingentia, iudicatum fuiſſe atteſtatur Guido Papæ deciſ. 465 Ex Iniuria. Quæ tamẽ concluſio intelligenda eſt, vt procedat, quando apparet, ꝙ habebat animum iniurandi verè, vel præſumptiuè, prout in caſu, in quo loquitur Bart. nam illa verba, Tu mentiris, ſunt ex conſuetudine inducta vt habeãt vim iniuriandi, vt eſt omnibus notum. Cæterum ſi ſubeſſent coniecturæ, per quas talis proteſtatio adiuuaretur ꝙ ſ. non habuiſſet animũ iniuriandi, certè talis proteſtatio prodeſſet, vt dicit Old. conſ. 53. poſt nu. 3. cuius doctrinam dicit eſſe communiter approbatam. Soc. conſ. cxviij. n. 5. in fi. ll. i. Et ponit exemplum in magiſtro, qui loqueretur cum diſcipulo, vel ſimilia.

34 Quæro etiam. nunquid ſi aliquis ab alio prouocatus, dicat illi, Tu mentiris, teneatur ex eo actione iniuriarum, non obſtante ipſa prouocatione, etiã ſi dicat verum. Reſp. ꝙ ſic. Et eſt communis opi. vt dicit Boer. conſ. 4. n. 27. & ſeq. vbi etiã ſubdit ꝙ ita obſeruatur in practica, & ita reperio, in facti contingentia, deciſum fuiſſe per conſiliũ Neapol. teſte Caple. deciſ. 58. in cauſa Nicolai: regulariter enim in delictis prouocatio non excuſat, vt dixi infrà in hoc eo. lib. §. fi. quæſt. lx. verſic. Nunc quæro. Sed bene prouocatus, regulariter mitius punitur, vt ibi dixi. Senatus tamen aliter iudicauit in cauſa Nicolai Fodrij, quem in totum excuſauit, ꝙ dixiſſet cuidam, Tu mentiris, qui ei prius dixerat, ꝙ non fecerat da gentil huomo, [illegible] 1557. P. N. Sed fortè erat iam inter ipſos ſecuta pax, quo caſu, in huiuſmodi iniuriis verbalib. Senatus ſemper ſolet clementer agere.

Item quæro, nunquid dicens alicui iniuriam quæ vera ſit, teneatur actione iniuriarum? Reſp. Aliqui ſimpliciter dicunt ꝙ ſic. Et hanc dicit communem opin. Curt. Ion. in l. fi. n. 3. ff. ꝙ quiſque iuris. Tu verò dic, ꝙ aut intereſt reipub. ꝙ illud delictũ ſciatur, puta ꝙ ille ſit homicida, vel latro, &c. & non tenetur. Aut non intereſt, puta, quis ſit cecus, vel claudus, & tenetur, ita dixit Bar. in l. eũ qui nocentem, in princ. ff. de poenis. Et eſt communis opi. vt dicit Alex. in l. 3. in prin. n. 6. ff. de lib. & poſt hum. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opi. in litera A. n 29 Apoſtil. ad Ang. in d. l. eum qui nocentem, ſub n. 2. Pla. lib. de hõorib. c. j. poſt n. 3. Scias tamen opus eſſe, ꝙ tale crimen, quod intereſt reip. ſciri, probetur: nam eo quidem caſu non tenetur, ſed ſi non probauerit, vtique tenetur. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Boer. in d. conſ. 4. n. 36. in fi. & n. 46. 48. Et hoc etiam ſi tale crimen fuerit oppoſitum in iudicio excipiendo, puta contra teſtes, vel huiuſmodi, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 53. ver. Caueant tamen. Prȩterea etiam illa diſtinctio non procedit, de iure canonico: nam eo iure, alteri iniuriam dicens, licet vera ſit, non excuſatur, cum prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio. Et eſt communis opin. Doctorum, vt atteſtatur Alex. de Neuo, conſ. lxxxij. n. 5 in fi. 15

Quæro, quid ſi iniurians dicat ſe pœnitere. Et quod dixit, aut fecit calore iracundiæ, nunquid erit excuſandus? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ verba iniurioſè prolata per iracundiam, non ſunt punienda. Et hanc dicit eſſe communẽ omnium ſententiam Ioan. Amo. Epito. 58. Cum ſit communis. Sed certè ego credo, ꝙ hæc opi. nõ ſit communis, neque vera: nam in delictis commiſſis non excuſatur calor iracundiæ, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. lx. ver. ſi. Eſt etiam. licet quãdoque proſit, vt quis mitius puniatur. Et ita ſemper vidi in practica obſeruari. Pariter etiam pœnitentia, poſt delictum commiſſum non excuſat, vt dixi in d. §. quæſtio. xvj. verſi. Item quæro. & quæſt. lx. verſ. Fuit quandoque. Et ita in facti contingentia, deciſum fuit per curiam Tholoſ. teſte Aufrer. deciſio. 409 Item Titius, quem refert Mantua qui idem conſuluit, conſil. lxxvij. lib. 2. 16

---

§. LAESAE MAIEST. CRIMEN.

1 *Læſæ Maieſtatis crimen pluribus modis committitur.*
2 *Læſæ Maieſtatis crimen committitur non modò contra perſonam Papæ, vel Imperatoris. ſed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem non recognoſcunt.*
3 *Et an contra principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem recognoſcunt?*
4 *Et an offendens Cardinalem incurrat crimen læſæ maieſtatis?*

5 *Et an off*

5 Et an offendens conſiliarium principis?
6 Et an ille, qui non eſt ſubditus, dicatur committere crimen læſæ maieſtatis?
7 Et quid in clericos?
8 Criminis læſæ maieſt. pœna quæ ſit?
9 Et an ex hoc crimine bona publicentur?
10 Et an diſpoſitio l. quiſquis, habeat locum contra filias fœminas?
11 Et an contra filios naturales?
12 Et quid in filiis natis ante delictum?
Et quid in filio concepto poſt bannum?
13 Et an habeat locum etiam contra nepotes?
14 Et an hæ pœnæ ſtatutæ contra filios habeant locum, etiã quando crimen læſæ maieſtatis, non eſt commiſſum contra Imperatorem vel non rem Romanam?
15 Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi non ſequatur effectus?
16 Et an in hoc crimine poſſit poſt mortem procedi?
17 Et an rebellis poſſit impunè occidi, & deinde probari, quòd erat rebellis?
18 Et an in hoc crimine poſſit procedi contra abſentem?

1 LAEſæ Maieſtatis crimen pluribus modis committitur, quos eleganter, & copioſè recenſet Gigas de crim. Læſæ maieſt. in Rubr. qualiter, & à quibus, &c. & Franciſcus Lucanus de priuilegio fiſci, in ſecunda parte principali, in Rubri. de crim. læſæ maieſt. Et poteſt poni exemplum in ſubdito qui fecerit tractatum ꝯ perſonam domini, vt in caſu, in quo conſuluit Soc. Iun. conſ. cv. lib. 3. & Alciat. conſ. 456. vel ꝯ ſtatutum principis, vel reipubli. vt in caſu Bald. conſ. lviij. & ſeq. lib. j. & Alex. conſ. xiij. lib. vj. & Iaſ. conſ. lxxxvj. lib. 3. Alciat. ꝯſil. 453. vel qui ciuitatis ipſius dominium tyrannicè occupauerit, vt in caſu Soc. conſ. xxij. lib. j. vel patriam oppugnauerit, vt in caſu Soc. conſ. cclxxv. li. 2. vel armatus venerit in bello ꝯ principẽ ſuũ, vt in caſu Alcia. conſ. 467. vel quia cum hoſtibus domini pacem, & amicitiam ꝯxerit, vt in caſu Decij, conſ. dciiij. dcv. & dcxc. & Grammat. conſ. xiij. & xxxj. vel quia tentauerit tanquam hoſtis, occupare caſtra vel ciuitates ipſius domini, prout contigit in quodam Io. de Landriano, qui dum inſeruiret Gallis decreuerat occupare oppidum Abbatis Craſſi, & tam ipſe cũ ſociis, quàm Gabriel Burrus qui ſciens eos receptauerat, & auxilium eis dederat, fuerunt capite truncati, & in fruſtra ſciſſi 7. Septemb. 1535. C.C. vel ꝙ caſtra ipſa inuaſerit, & occupauerit, vt in caſu Ruin. conſ. j. & ii. lib. v. Item poteſt poni exemplum in cuſtode arcis, ſeu caſtri, qui illud tradat hoſtibus, prout in quodam Gallo caſtellano, caſtelletti Genuenſis, qui vendidit ipſum caſtellettum Genuenſibus, & fuit propterea capite truncatus, & rotæ ligneæ inſertus, vt refert Boer. de cuſtod. clauium. n. 25. vel etiã ſi non vendidit, ſed illud hoſtibus tradidit, vt in caſu Cornelij, conſ. xcvi. libr. 4. Poteſt etiam exemplum poni in eo, qui deſtruxit manu armata pontem, exiſtentem in territorio domini ſui, ꝙ tamen ſi factum fuerit ſine dolo, excuſationem meretur, vt in facti contingentia, eleganter conſuluit Cephal. conſi. lxxv. & ſequenti lib i. vel quia reuelauerit ſecreta principis, vt in caſu Marſil. conſ j. Item ſecundũ aliquos, poteſt poni exemplum in eo, qui de principe, aut domino ſuo ob locutus fuerit. in quo tamen videnda ſunt ea, quæ in facti contingentia, ſcripſit Ruin. conſil. cxlv. libr. v. & Crauet. conſil. vj. & lx.

Committitur autem crimen læſæ maieſtatis, non modò contra Papam, & Imperatorem, ſed & contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ ſuperiorem non recognoſcunt. Et ita concludunt Doctores omnes, nemine excepto, vt dicit Gigas de crim. læſæ maieſtatis, folio triceſimo, quæſtione viceſima octaua. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opinionem Boſſ. in titu. de crimine læſæ maieſtatis, n. 51. 2

Dubium eſt, nunquid crimen læſæ maieſtatis dicatur committi etiam ꝯ principes inferiores, & ciuitates, quę ſuperiorem recognoſcunt. Et certè de iure loquendo, iſte articulus magnã habet difficultatem, & multi tenẽt, ꝙ diſpoſitio l. quiſquis, non habeat locum ꝯ committentes crimen læſæ maieſtatis, ꝯ huiuſmodi Principes, vel ciuitates, ſuperiorem recognoſcẽtes. Et hanc opinionem dicit eſſe communem Soc. cclxxv. poſt n. 1. libro 2. quem refert Ruin. conſ. 3 poſt n. 12. lib. v. Sed certè quicquid ſit de iure. dicit Paul. de Caſtro in l. tertia, n. 6. in fine, C. de epiſc. aud. ꝙ de facto ſeruatur videre ſuo, ꝙ etiam in iſtis ciuitatibus, attentãtes ꝯ earum ſtatum puniuntur de crimine læſæ maieſtatis, ſiue recognoſcant ſuperiorem, ſiue non. Et hoc dictum Pauli de Caſtr. refert Brunus conſilio Feudali xxviij. n. 3. & Gigas in tract. præalleg. fol. xxx. q. xxix. Ita etiam de conſuetudine in Italia ſeruari atteſtatur Cæpol. conſ. crim. xvij. n. 19. quẽ refert Soc. Iun. conſilio cv. n. 24. lib. 3. Et Boſſius in loco præallegato, poſt numer. 51. prout etiam de facto ſeruatum fuiſſe refert Guido Papę deciſ. 344. Ponè, aliquis in quodam, qui conſpirauerat in necem Amadei Ducis Sabaudiæ. de quo Arreſto mentionem facit Papo lib. xxij. ti. Arreſto primo. Quinimò etiam de iure loquendo, hanc opi. dicit eſſe communem Alex. conſ. xiij. n. 2. li. vi. put illum refert Roland. conſ. lxxxviii. n. 1. lib. 2. Barb. conſ. lxx. n. 34. lib. 4 Alc. conſ 456. in primis verb. Et ſtante conſuetudine, ita ſeruandum eſſet, quo ad ipſum principalem delinquentem, licet quo ad filios aliud ſit, vt dixi infrà ver. Vnum tamen. 3

Quæro nunquid offendens Cardinalem, incurrat crimen læſæ maieſtatis? Reſpon. ꝙ ſic, & eſt cõmunis opi. Doctorum, vt ait Gigas in tractatu pręallegato, fol. 7. q. 5. n. 1. Sunt enim Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ipſius. 4

Quæro etiam nunquid offendẽs conſiliarium principis incurrat crimẽ læſæ maieſtatis? Reſpon. Hæc quæſtio cõtigit de facto in perſonam excellentis Doctoris, & magni Feudiſtæ, Do. Andreæ de Iſer. qui fuit trucidatus in ciuitate Neapolis, tẽpore Reginæ Ioannæ, eius nominis vndecimæ, cuius ipſe erat conſiliarius, & fuit determinatum, quòd ſic, vt dicit Paris Put. de ſyndic. fol. 124. nu. 14. & refert Afflı. ſuper prima parte conſti. Regni Rubr. xxix. n. 6. Et ita in facti contingentia, conſuluit Rubeus, conſi. cxlv. Et licet aliqui diſtinguãt, an id fiat in odium principis, vt ſcilicet priuetur illo conſiliario, an ob priuatum odium ipſius conſiliarij, ego tamen indiſtinctè teneo, quòd committatur crimen læſæ maieſtatis: nam conſiliarij ſunt pars corporis ipſius Principis, & ideo illos 5

offendens

offendens indiſtinctè cenſendus eſt principem
offendere, ſemper tamen intelligo de conſiliari-
is reſidentibus apud perſonam Principis, & ſedē
tibus in eius ſupremo conſiſtorio, & non aliter.
6 Vidi quoque dubitari, nunquid ille, qui non eſt
ſubditus Principi, dicatur ꝯ eum committere cri
men læſæ maieſtatis. Et dicendum eſt, ꝙ non, ita
probat tex. in clem. paſtoralis, vbi gl. in verb. Nō
ſubſuit, de re iudic. & eſt communis Doctorum
ſententia, vt ait Roland. ꝯſ. 4. n. 1. & ideo licet ali
quo particulari iure, puta feudi, vel delicti, quis
efficiatur de foro alicuius principis, ſi tamen ra-
tione originis, vel domicilij ei non ſit ſubditus,
non dicitur committere contra eum crimen læ-
ſæ maieſtatis. Et ita ſentiunt cōmuniter Docto-
res, vt dicit Gigas in tracta. præal. fol. 54. q. lxviij.
poſt n. 2. & ita vidi pluries in facto, iudicari, & in
ſpecie, in cauſa D. Cornelij Bentiuoli, 4 Nouēb.
1557. P. N. Reperio etiam, ꝙ Senatus reſcripſit
Regi xvij. Aprilis, 1561. A. C. in cauſa Scipionis
Vicomercati, ꝙ illegitimè natus extra dominiū,
ex ſubdito bannito propter rebellionem, & mu-
liere extera, non dicitur rebellis, etiamſi ſit legiti
matus, quæ eſt magna deciſio.
7 Hinc infertur, ꝙ licet clerici nati in terris ſub
ditis alicui principi laico, dicantur naturaliter, ſi-
ue originariè eſſe de dominio, & ditione illius
Principis, prout tenere communiter Doctores,
atteſtatur Gigas de crimine læſæ maieſtatis, fol.
50. q. lxiij. n. 2. nihilominus cùm reuera poſt cle-
ricatum iam non poſſint verè dici ſubditi ipſius
Principis, nō poſſunt dici ꝯ eum committere cri
men læſæ maieſtatis. Et hanc dicit eſſe commu-
nem opin. Car. Aler. in c. in primis. § de perſona,
col. v. verſ. Non obeſt, opinij. q. 3. quem refert
Gomes in § Ruiſus, poſt n. 24. Inſt. de actio. Et ita
in facti contingentia, Senatus cenſuit quendam
Laurentium Vicomercatum, cui imputabatur,
ꝙ inſeruiſſet Gallis, abſolutum fuiſſe, conſtito, ꝙ
eſſet perpetuus Commendatarius cuiuſdam Ab
batiæ, xix. Septem 1554 B. P. Reperio tamen ꝙ
Senatus in cauſa cuiuſdam presbyteri, appellati
Don Iacobi Pigocij, qui conduxerat hoſtes ad
oppugnandum quoddam oppidum, huius Do-
minij, & conſilia, & auxilia, eis dederat, inclinauit
in ꝯriam ſententiam, ꝙ ſ. videretur incidiſſe in cri
men læſæ maieſt. & hortatus eſt vicarium Epiſ-
copalem Cremonę, apud quem ille presbyter re
periebatur detentus, vt viriliter ꝯ eum procede-
ret & admitteret Prætorem ad perficiendum ꝓ-
ceſſum. Sed credo, ꝙ propter decretum gratio-
ſum ſtatim ferè ſubſecutum, fuerit relaxatus. Ca
ueant tamen in omnem caſum clerici, ne talibus
ſe immiſceant, quia licet hæc concluſio ſit de iu
re vera, tamen Principes ſeculares de facto ſer-
uant ꝯrium, vt dixi infrà hoc eo. lib. § fi. q. 36. verſ.
Quęro nūquid, & in ciuitate Florentiæ, fuit aliàs
pp hoc crimen ſuſpenſus quidā archiepiſcopus.
8 Sed quæro, quæ ſit pœna cōmittentis crimen
læſæ maieſtatis? Reſpond. ꝙ eſt pœna mortis. Et
de ꝯſuetudine ſolent huius criminis rei, viui in
fruſtra ſcindi, & appendi in locis eminentib. ciui
tatum, ſeu caſtrorum, in quibus deliquerunt.
9 Præterea, licet hodie, ſecundum ius commu-
ne, bona damnatorum non ꝯfiſcentur, & hoc ex
diſpoſitione auctenticæ, bona damnatorum. C.
de bo. præſcr. in hoc tamen crimine bona confiſ
cantur, vt dicit gl. in ead auct. bona damnatorū,
in verbo, Fiſco, quam ſequuntur Doctores, vt di
cit Cæpolla conſ. crim. xvij. in 4. dubio. Dixi in-
frà hoc eod li. § fi. q. lxxviij. circa prin. Quinimò
rei hu' criminis ſtatim perpetrato delicto amit-
tunt dominium, & adminiſtrationem bonorum
ſuorum. Et ideò non puto verum eſſe id, quod
aliqui dicunt, ſ. ꝙ in hoc crimine bona confiſcan
tur, ipſo iure, quam etiam dicit eſſe communem
opin. Boſſ. in tit. de ſenten. n. 48. quia imò à lege
confiſcantur, ipſo iure, licet confiſcatio non ſor
tiatur effectum, niſi ſecuta ſentētia hominis, per
quam declaretur reum incurriſſe in crimen læſæ
maieſt. Scias autem ꝙ licet de iure, hæc pœna cō
fiſcationis bonorum, non habeat locum, quādo
committitur crimen læſę maieſt. ꝯ Principem in
feriorem, nihilominus de conſuetudine in Italia
ſeruatur ꝯrium: nam quilibet Princeps, etiam re
cognoſcens ſuperiorem, publicat bona ſuorum
rebellium, vt atteſtatur Cæpolla in allegato con
ſi. xvij. ver Præterea licet etiam.
Hæ autem pœnæ & aliæ, quæ impoſitæ ſunt à 10
lege quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. filiis eorum, qui
committunt crimen læſæ maieſt. quantum fieri
poteſt, reſtringi debē', cùm ſint ꝯ iuris regulam,
qua cauetur, vnum pro alio in delictis puniendū
non eſſe, vt dixi infrà hoc eo. lib. § fi. lxxxvj. Et i-
deo tales pœnæ non habent locum ꝯ filias fœ-
minas. Et eſt commmunis opin. vt dicit Gigas in
tract. præal. fol. 150. q. xiiij. poſt n. 15.
Sed nunquid habent locū in filiis naturalib. tā 11
tùm? Reſp. ꝙ ſic. ita tenuit Cyn. in d. l. quiſquis, &
ita etiam tenent cōiter Doct. vt dicit Auguſt. ad
Ang. de maieſ. in verbo, Et hal tradito, n. 5 Hanc
etiam dicit eſſe magis cōem concluſionē Claud.
in l. ex facto. § ſi quis rogatus, n. 11. ff. ad Treb.
Fuit etiam aliquando dubitatum, an dictæ pœ 12
næ locū habeant, ſ. tummodo in filiis natis, poſt
delictum patris, an autem etiam in natis ante de-
lictum? Et in hoc variæ fuerunt Doctorum opi.
nam aliqui tenuerunt, ꝙ habeant locum ēt in na
tis ante delictū. Et hāc opi. dixit eſſe cōem Clau.
in l. ſi qs id, qd. n. 14 ff. de iuriſd. om. iud. Gigas in
tract. præal. fol 144. q v. poſt n. 2. Contrariam au-
tem ſnīam, ꝙ ſ. non habeant locum in natis. vel
conceptis ante delictum patris, tenuit Cyn. in d.
l. quiſquis. Et hanc dicit eſſe communem Alc. ꝯſ.
cccclxvij. n. 7. Et hæc opi. tanquā mitior, & beni-
gnior mihi magis placet. Faciunt quę dixi ī hoc
eo. lib. §. Hæreſis, ver. Sed hic quæro. In filio aūt
concepto poſt bannum, ex hoc crimine patri da
tum, certum eſt, ꝙ locum habent, & ideo ei non
eſt danda legitima. Et hæc eſt communis opi. vt
atteſtatur Boſſ. in tit. de crim. læſæ maieſt. n. 138.
Præterea quæro, nunquid dictæ pœnæ ſtatu- 13
tæ contra filios, habeant locum etiam contra
nepotes? Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis
opin. vt dicit Salicet. in dicta l. quiſquis, numero
12. quem refert Didac. libro 2. reſolutionum, ca.
viij. numero 3. in fin. Bene verum eſt, quòd non
extenduntur niſi vſque ad ſecundum gradum
deſcendentium, ex maſculis incluſiuè, & vſque
ad primum gradum deſcēdentium ex fœminis.
& eſt com

& eſt communis opi. vt dicit Salic. in loco præal leg. quem refert Iaſ. conſ. cvj. n. 3. lib. 4.

Quæro etiam, nunquid diſpoſitio d. l. quiſquis, quatenus loquitur de filiis, habeat locum nō ſolum in patre committente hoc crimen, ſed etiā in matre? Reſpon. ꝙ ſic. ita tenuit gl. in ea. l. quiſquis, in verbo, Minus auſuras. & ita communiter tenetur, vt dicit Ange. de maleſi. in verbo, Et hai tradito, n. 12. dicens, ꝙ licet videatur inuſitatum, ꝙ mulier tale crimen cōmittat, illud tamen vidit ſemel de facto Bononiæ. Et illū refert Marſil. conſilio iiij. poſt num. 8. quod nota pro limitatione eorum, quæ dixi ſuprà lib. j. quod in pœnalibus non fit extenſio, &c.

14 Vnum tamen non omitto, ꝙ diſpoſitio dict. l. quiſquis, quatenus loquitur de filiis, non habet locum, niſi quando crimen læſæ maieſt. eſt commiſſum contra Imperatorem, vel Remp. Romanam. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Gigas in tract. præallegato, fol. clxj. q. xxiij. num 9. Et dicit Alciat. in d. conſ. 467 n. 6. in fi. ꝙ hæc concluſio eſt approbata indiſtinctè ab omnib. Et ꝓ hac parte conſuluit Socin. conſ. cclxxv. infrà allegato. Neque eſt hoc loco prætermittendum id quod dicit Ang. in l. fallaciter. nu. 4. C. de abolitio, ꝙ ſc. pœna d. l. quiſquis reſpectu filiorum non ſeruatur, quod verbum Ang. tanquā viri excellentiſſimi, & magni practici, multum eſſe à iudicib. ponderandum, dicit Soc. in d. conſ. cclxxv. n. 3. in fin. libr. 2. illud ēt refert, & idem atteſtatur Alciat. in conſ. cccclxvij. n. 6. Et reuera apud nos nunquā vidi tale pœnas in filiis obſeruari, loquitur tamē ibi Ang. in eo, qui hoc crimen committit contra propriam ciuitatem, & ideo, ſi commiſſum eſſet contra Papam, Imperatorem, vel Regem, qui ſuperiorem non recognoſceret, fortè aliud eſſet dicendum.

15 Scias autem, ꝙ in hoc atrociſſimo delicto, lex nonnulla ſpecialia introduxit, & in primis, licet regulariter in aliis criminibus non puniatur affectus, niſi ſequatur effectus, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. xcij. in hoc tamen crimine punitur ſolus affectus. ēt ſi effectus ſecutus nō fuerit. Et eſt communis opin. vt dicit Boer. de ſeditioſis in ſe primo præſuppoſito, n. 42. Et ita hodie de cōſuetudine obſeruari atteſtatur Soc. Iun. conſ. cv. n. 37. lib. 3. præſertim ſi deuentum fuerit ad actum proximum. Et hoc communi omnium ſententia receptum videtur, vt ait Dida. in repe. clem. ſi furioſus, fol. 278. ver. Primò infertur, de homic. Quinimò, quod plus eſt, in hoc crimine punitur ex ſola ſcientia ille, qui tractatum nō reuelauit, vt dixi in d. §. fi. q. lxxxvij. ver. punctus eſt.

16 Item licet regulariter morte, delinquentium crimina extinguantur, vt dixi ĩ. hoc eod. lib. § fin. quæſt. lj. verſ. Quæro nunc, eſt tamen ſpeciale in hoc crimine, vt de eo etiam poſt mortē cognoſci, & procedi poſſit, & defuncti memoria dānari, vt eſt tex. in l. fi. C. ad leg. Iul. maieſt. Et ita tenuit gl. in § per ꝯtrium, in verbo, Damnata. inſt. de hæred. quę ab inteſta. defer. quam dicit eſſe notabilem, & approbatam Ferret. ꝯſ. xxxj. n. 8. vbi refert multa exempla, in quibus ita ſeruatū fuit. In quo propoſito videnda ſunt, quæ in facti contingentia conſuluit Cæpolla, conſil. crim. xvij. & Ruin. conſ. 3. lib. v. Quod tamen intellige, vt procedat, quando crimen hoc committitur contra principem, vel Remp. Romanā, ſed qñ committitur ꝯ alios principes inferiores, vel ciuitates, vtiq; extinguitur morte. Et hæc eſt vera, & cōis opin. vt dicit Boer. de ſeditioſis in vj. præſuppoſito, n. 20. quem refert Gigas in tract. præalleg. fol. 74. n. 24. Hanc ēt eſſe cōem opi. atteſtatur Alciat. in d. ꝯſ. 467. n. j. Et intellige, ꝙ ſit ꝯmiſſum ꝯ perſonā ipſius Imperatoris, vel directò ꝯ ipſam remp. Et ſic in primo capite, non autem in aliis. Et ita in facti ꝯtingentia, iudicauit conſ. Neap. vt refert Grammat. deciſ. vj. Scias etiam, ꝙ hoc caſu in ius accuſandi, & damnandi memoriā defuncti, præſcribitur quinquennio. Et eſt communis opi. vt dicit Gigas in loco præallegato, fol. 73. q. xxiij. n. 1.

Hinc infertur, ꝙ rebellis poterit impunè occidi, & deinde probari, & declarari, ꝙ erat rebellis. ita dixit Bart. in extrauagant. qui ſint rebelles. in verbo, Rebellando, n. 21. Et eſt cōis opi. vt dicit Boſ. in tit. de hæret. poſt n. 29. & in ti. de crimine læſæ maieſt. n. 119. Et ita ſeruatum fuit in Duce Vrbini, quādo interfecit Card. Papienſem, ſuper quo caſu conſuluit Ruin. conſ. 4. lib. v. & Ferret. conſ. 31. Sed certè hæc opi. mihi ſemper viſa eſt periculoſa, neque conſulerem amico meo, vt illud faceret. poſſet fortè hoc fieri præcedente cōſenſu, & voluntate principis, vel vbi huiuſmodi rebellis reperiretur in actu, ſeu exercitio ipſi⁹ rebellionis. Bene verum eſt, ꝙ in omnem caſum, vbi poſtea probaretur, ꝙ ille erat rebellis procul dub. homicida eſſet liberandus. 17

Item quamuis regulariter de iure cōi, nō poſſit abſens pro aliquo crimine condemnari, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 44. circa prin. eſt tamē ſpeciale in hoc crimine, vt poſſit contra abſentem procedi, & ſi fuerit contumax, ad mortem condemnari, vt eſt tex. in extrauaganti, ad reprimendum. Et ita tenent cōiter Doct. vt atteſtatur Ant. Gom. ſuper l. lxxvj. Tauri. 18

§. LVDVS.

1 *Ludum eſſe prohibitum.*
2 *Et quid in ludis, in quib. eſt mixturę ingenij, & fortunę?*
Et quid in ludo ſcaccorum?
3 *Et an ludus ſcaccorum ſit permiſſus clericis?*
4 *Et an haſtiludia, & torneamenta licita ſint?*
5 *Et quid in ſortibus, quas ſcommeſſas vulgo appellant?*
6 *Quæ ſit pœna ludentis ad ludos prohibitos?*
7 *Vincens in ludo prohibito, an teneatur lucrum victori reſtituere?*
8 *Mutuans in ludo reprobato, an poſſit repetere?*
9 *Tranſactio occaſione ludi, an ſit permiſſa?*

IN hac materia facienda eſt generalis concluſio, quòd ludus eſt de iure prohibitus, vt videtur tex. in l. Aleatum vſus. C. de religio. & ſumptibus funerum. Et eſt communis opi. vt dicit Maluet. de ludo taxillorum, numero 4. prout illum refert Pract. Conradi, fol. ccccxx. nu. 1. in fi. & in facti contingentia conſuluit Corn. conſ. cj. lib. 2. 1

Hæc autem concluſio locum habet, non modò in his ludis, in qb. ſola ſors verſatur: ſed ēt in his, in quib. eſt mixtura ingenij, & fortunæ, puta taxillorum, & tabularum, & chartarum: nam oēs pariter ſunt prohibiti. Et eſt communis opin. vt 2

atteſtatur

atteſtatur Imola in c.clerici.el ſecundo, poſt nu. 16.de vita, & honeſtate cleric. Vbi verò ſolum modo verſatur ingenium, talis ludus eſt permiſſus. Et hinc infertur, ꝙ ludus ſcaccorum eſt de iure licitus, & ita dicunt Doctores, vt ait Roſell. de Roſell. inter conſilia criminalia diuerſorum conſi.xlvj.n. 5.lib.j.

Scias tamen, quòd etiam, ad huiuſmodi ludos permiſſos, non licet ludere vltra vnum aureum, vt eſt tex.in d.l. Alearum vſus. Bene verum eſt, ꝙ in hoc videtur derogatum à cõſuetudine diſpoſitioni d. legis, vt nonnulli atteſtantur, quos refert Augu.ad Ang. de maleſi. in loco præallegato, poſt num.4

Quæro nunquid clerici poſſint ludere ad ſcac
3 cos? Reſp. ꝙ ſic. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abbbas in d.c.clerici, el 2.n.4. Hãc etiam dicit eſſe communem opi. Augu.ad Ang. de malef. in verbo, Meritore de mali dadi, nu.3. Bertach. in tract.de epiſcopo, in prima parte cauſæ fin.q.7.

Item quæro, nunquid laici poſſunt licitè face-
4 re tomeamenta, & ſimilia? Reſpond. ꝙ ſic. Et eſt communis opin. vt ait Soci.conſ.xvj.n.3.5.& 6. lib.j.prout illum refert Prac.Conradi, ſol.426.in prin. licet Soc.in libro meo non atteſtetur de cõmuni. In his enim verſatur corporis agilitas, & ingenium, neque in arbitrio fortunæ, aliquid eſt poſitum.

Quero etiam, nunquid iſtę ſortes, quas vulgò
5 ſcommeſſas appellamus, ſint licitæ? Reſp. ꝙ ſic. Et eſt communis opin. vt ait Dec.conſ.cxv.n. 4. quem refert Didac.in rep.c.peccatum, fol.cxxij. in fi.dubius enim euentus fortunę, contractus illicitos non facit.

Sed quæro, quæ ſit pœna ludentis ad ludos ꝓ-
6 hibitos? Reſpon. de iure ciuili, non videtur impoſita certa pœna. Et ideò videtur dicendum, ꝙ luſores ad ludos prohibitos ſint puniendi extra ordinem arbitrio iudicis, ſecundum facti, & perſonarum qualitatem.

Item vincens in ludo reprobato, tenetur lu-
7 crum victori reſtituere, ita dicit gl. in l.fi. in gl. fi. ff.de alea. quam omnes Doctores indiſtinctè approbant, vt dicit Angu. in loco præalleg.nu. 23. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Caccial. de ludo, n.40. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Ang.ad Ang.in loco præalleg. nu. 17. Et ideò ſtante conſuetudine permittente, vt poſſit ludi ad aleas, talis conſuetudo excuſat etiã victorem, vt non teneatur ad reſtitutionem lucri, dummodo in ludo fraus non interuenerit. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Barb. conſ. lxvj. n.7.lib 3.quem refert Rochus de cõſuet.fol.23. n.6 dixit tamen Card. quem multi ſequuntur, ꝙ tutius eſt animæ, pecuniam ipſam pauperibus erogare. Et ait Rochus in loco præallegato, ꝙ ita dicunt communiter Doctores. Ego tamen nunquam vidi hoc in practica ſeruari: nam, vt dicit Barb.in loco præallegato, illud, quod dicitur erogando pauperibus, eſt de conſilio, & non legat. valet autem talis conſuetudo, vt denegetur victo repetitio eius, quod amiſit. Et ita tenent communiter Canon. Legiſtæ, Theologi, & ſancti viri, vt atteſtatur Caccialup.de ludo, n.79.

8 Item mutuans in ludo, non poteſt repetere, vt eſt tex.in d.l.alearum vſus. Scias tamen ꝙ quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur in Practica. eſt enim conſuetudo vt poſſint huiuſmodi pecuniæ repeti, vt atteſtatur Aug.ad Ange.de maleſ.in verbo, Meritur de mali dadi, n. 15.& ſeq. Et talis conſuetudo valet ſecundum communem opi. de qua atteſtatur Didac.in repe.d.c.peccatu. fol. 124.& eſt obſeruanda nõ ſolum inter laicos, ſed etiam inter clericos. Et ita magis communiter receptũ eſt, vt ait Didac.in lo.præal.fol.cxxv.

Præterea in ludo, vel occaſione ludi, non eſt 9
licita tranſactio. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ab.in d.c.clerici, n.16. Coſta de ludo art. 5. n. 1. Cùm enim occaſione ludi non poſſit eſſe lis, pariter ẽt non cadit tranſactio, licet attenta conſuetudine, aliter dicendum ſit, per ſ.dicta.

§. PARRICIDIVM.

1 *Parricidium quando committatur?*
2 *Et an occidens patrem naturalem tantùm, dicatur parricida?*
3 *Et an occidens alium, quàm patrem, vel filium ex aſcendentibus vel deſcendentibus?*
4 *Et an occidens tranſuerſalem?*
Parricidij pœna quæ ſit?

PArricidium committit, qui patrẽ, vel filium 1
proprium interficit, vt eſt tex. in l. vnica. C. de his, qui parentes, vel filios occiderunt.

Quæro, nunquid occidens patrem naturalem 2
tantùm, dicatur parricida, & cõſequenter puniatur pœna legis, vel ſtatuti, parricidium punientis? Reſp. ꝙ ſic, ita communiter concluditur, vt dicit Alex.in l.2.n.10.ff.de in ius voc. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Villalob. pand. in repe. l. xxij.c.xlii.poſt n.3.quem refert Pla.lib.i.delictorum, c.xlj.poſt n. 5.ver. Et primo fortiſſimũ, Pla. eo.lib.j.c.xxij.n. 12. Conſideratur enim ſubſtantia filiationis, non qualitas. Et dicit Bal.in c.naturales.n. 12. Si de feu.fue.contr. ꝙ fuit, in facti contingentia, combuſta quædam monialis, quę filiũ ſuum occiderat. Et illum refert Pract. Carer. fol. 232.n. 134.& Apoſtil.ad Bal.in l.cùm acutiſſimi, ſub n.8.C.de fideicom.

Scias etiam, ꝙ licet tex.in d.l. vnic. videatur lo- 3
qui tantummodo in his qui patrem aut filiũ occiderunt, nihilominus pœna parricidij. & ſic d.l. vni. locũ habet ẽt in his, qui aliquẽ ex aliis aſcendentib. & deſcendentib. ſuis interficiunt. Ita tenet gl.in l.j.in verb. Pœna.ff.ad l. Pompeiã.de parric.& in §.alia, in verbo, Suſtinebit, Inſt.de publ. iud. quas dicit eſſe frequentiori Doctorum calculo receptas Pla.in d.c.xxij poſt n. 3.

Sed qd dicendũ in tranſuerſalibus? Reſp. ꝙ pa- 4
riter locũ hẽt in occidente fratrẽ, aut ſororẽ, aut aliũ tranſuerſalẽ intra quartũ gradũ, vt vr̃ colligi ex d.l.j.ff. ad l.Pomp.de parric.& ibi gl.præallegata. in verb.pœna. quam dicit eſſe frequentius receptam Pla.in d.c.xxij.n.4.

Sed qro. q̃ ſit pœna parricidii? Reſ. ꝙ parricida 5
viuus inſuat corio, vnà cũ gallo gallinaceo, cane, vipera, & ſimia. & proiiciatur in mare, vel in flumen, vt eſt tex.in d.l.vnica. Sed certè pœna illius legis hodie non eſt in vſu, vt dicit Bal.in d.l.vnic. quem refert Ana. in cap.j.poſt numer. 5. de his, qui filios

qui filios occid.& Prac.Conrad.fol. 335. & Sal. in ea l.vnica.poſt nu. 1. ſubdens, ꝙ de conſuetudine decapitantur, & fortè carere debent ſepultura. Et illud dictum Sal.refert Ang. de malef. in verbo, Ex interuallo, nu. 16. & Pract.Carer. fol. 236.nu.147.Idem dicit Cæpol.conſ.crim.7.col. fi.ver.Ego tñ credo. Et dicit Prac.lod.c.lxxxvij.n. 2. ꝙ ſecundum conſuetudinem parricidæ damnantur, vt trahantur ad caudam equi, & deinde decollentur,& rotæ affigantur,dicit tamen Plac. in d.c.xxij.n.7.in fin.ꝙ in regnis Hiſpaniæ dantur canibus lacerandi,& eculeo inſuuntur, & proijciuntur in flumen. Et dicit,ꝙ praxis ita obſeruat. Ego dum eſſem in Hiſpania,vidi quandoque huius criminis reos prius ſtrangulatos includi dolio,& in flumen proijci. Apud nos autem decapitantur, prout alij homicidæ. Et deinde eis non denegatur eccleſiaſtica ſepultura. Et ita pluries vidi obſeruari in mulieribus,quę proprios infantes poſt partum occiderant, vel ſuffocauerant. Et aliquas etiam vidi furcis ſuſpendi,& in ſpecie quandam Luciam de Ronedotis,quæ filiam propriam, infantem, in puteum proiecerat, ex quo ſuffocata remanſerat 3.Ian. 1556.P.N. Nã in hoc Ducatu ſeruatur,ꝙ etiam mulieres furcis ſuſpenduntur, quicquid aliqui in contrarium dixerint, quos refert & idem Neapoli ſeruari atteſtatur Grammat.ſuper conſti.Regni,fol. 121.col.j. nu. 10. A conſtitutionibus autem huius Ducatus impoſita eſt occidentibus liberos,pœna,vt trahantur ad caudam equi, & deinde rotæ ligneæ intexantur, quod tamen nunquam vidi in practica obſeruari,ſed,vt dixi,decapitantur,vel furcis ſuſpenduntur, prout ẽt fuit ſuſpenſus quidam Bernardinus de Ripa,matricida, 2.Iun. 1558.P.N.

§. PERIVRIVM.

1 *Periurium quid ſit?*
2 *Pœna periurij quæ ſit?*
3 *Et an periurus efficiatur infamis?*
4 *Et an clericus propter periurium amittat beneficium, ipſo iure,an autem veniat per ſententiam priuandus?*
5 *Et an periurus incidat in pœnas l.ſi quis maior?*
6 *Et an repellatur ab agendo?*
7 *Et an à teſtificando?*
8 *Et an periuro deferatur iuramentum,in ſupplementum probationis?*
9 *Periurium non committitur ſine dolo.*
10 *Difficultas excuſat à periurio.*
11 *Periurium non nocibile non punitur.*
12 *Periurium in nonnullis caſibus,non punitur in foro contentioſo,ſed ſolum Deum habet vltorem.*
13 *Et quid ſi delatum ſit iuramentum à parte parti?*

1 PEriurium eſt mendacium,iuramẽto firmatũ.
2 Sed quæro,quæ ſit pœna periurij? Reſp.ꝙ in
3 primis periurus efficitur † infamis,ſcias tamen,ꝙ de iure ciuili,periurus non efficitur infamis,ipſo iure,niſi in caſu l.ſi quis maior, C.de tranſact. de quo dixi infrà libro ſeptimo,§.Iuramentum.Regulariter autem periurus nõ efficitur infamis, in famia iuris. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Fel.in cap.teſtimonium,n.20.de teſtibus,quem refert Pract. Conradi.fol. lxxxiiij. verſic. Amplia etiam Tuzan.in ſuo libello communium opin. c.j. Item ſcias,ꝙ ad hoc,vt quis ex periurio incurrat infamiam,requiritur,ꝙ veniat contra promiſſionem, & contra iuramentum: ſi verò veniat contra iuramentum tantùm, non efficitur infamis. ita tenuit gl.in l.Lucius, §. quæro.in verbo, Debet autem,ff.de his, qui notantur infa. quam dicit eſſe communiter approbatam Cagnol. in d.l.ſi quis maior,poſt n. 181.C.de tranſac.& ideò vbicunque aliquis cum iuramẽto aſſerit aliquid de præterito,vel de pręſenti,quod eſt falſum,nõ efficitur infamis,ex tali periurio ꝯmiſſo,ſuper illo iuramento aſſertorio. Sed ſi promiſerit cum iuramento aliquid de futuro, & illud non fecerit, tunc ex tali periurio cõmiſſo,ſuper iuramento ꝓmiſſorio,vtique efficitur infamis. Ita expreſsè diſtinguit gl.præalleg.& eſt communis opi.vt atteſtatur Lanfran. in repet. c. quoniam contra, in materia teſtium,n. 106.

Item clericus, propter periurium, poteſt pri- 4
uari dignitate obtenta, non tamen eſt illa priuatus ipſo iure. Et hæc eſt magis communis opi.vt dicit Gomes,in §.Item ſi quis,poſt nu. 28.inſt.de actio. Et ꝙ clericus propter periurium nõ ſit priuatus beneficio,ipſo iure,ſed priuandus,dicit eſſe communem opi. Fel.in c.Ex parte,el primo,n. 2.& ſeq.de reſer. Dec. in c. cùm non ab homine, poſt n. 5.de iud. Silua.de beneficio, fol. 137.n.7. & ſeq.& in trac.de virtute iur.q.vlt.poſt n.3. Rebuf.de paciſ.poſſe.fol.38. Diaz.in pract.crim.cano.c.lxxx. Ripa.in d.cap.ex parte,n.13. Bene verum eſt,ꝙ ſi talis clericus periurus inſtituatur in aliquo beneficio, non valet inſtitutio, ipſo iure. Et eſt communis opin.vt dicit Lamberti.de iure patron.in prima parte lib.2.q.9.art.15.quem refert Villalob.in ſua collecta communium opi.in litera P.nu.75. quod intellige, quando, ob illud periurium,effectus eſt infamis,iuxta ea,quæ dixi ſ.ver.Sed quæro.

Incidit etiam periurus in pœnas.d.l.ſi quis ma- 5
ior,C.de tranſac. Sed quia illæ pœnæ potius reſpiciunt cauſas ciuiles,quàm criminales,ideo materiam illius legis hic tractare viſum non fuit,dixi latè infra lib.7.§.Iuramentum.

Præterea periurus repellitur ab agendo,vt di- 6
xi in d.§.Iuramentum.

Repellitur etiã periurus à teſtificando,ſecun- 7
dum gl.in c.per ſuas,in verbo,Adulteri,de ſimo. quam dicit eſſe communiter approbatam G gas de crim.læſæ maieſt.fol. 104.q.xj. nu. 1. Et dicit Alber.in d.l.Lucius,n.3.ff de infam.ꝙ ita tenent communiter Doctores. Hoc tamen intellige, vt procedat in eo, qui eſt periurus, ſuper iuramento licito. Cæterùm ſi iuramẽtum præſtitum, fuiſſet temerarium,& illicitũ, certè tranſgreſſor huiuſmodi iuramenti temerarij,non repellitur à teſtificando. Et ita communiter tenetur per Doctores,vt dicit Hoſt.quem refert Ab.in c.teſtimonium,poſt n.7.de teſtib.

Item periurio nunquam defertur iuramentũ, 8
in ſupplementum probationis. Et eſt communis opi.vt atteſtatur Socin.conſi. cxxxvj.poſt n. 9.ver.Quartò,& vltimò,lib. 1.quod eſt duplicatum in conſ.clv.lib.2.

Excuſari autem poteſt periurus à pœna periu- 9
rij,in primis ſi oſtendat periurium fuiſſe ſine dolo commiſſum: nam eo caſu non punitur: vera enim eſt

enim eſt iuris concluſio, ꝙ periurium non committitur ſine dolo, ita allegatur tenere Bal.in l.ob ſeruare,§.proficiſci.col.3.ff.de offi.procon.qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Cagnol.in d.l.ſi quis maior,n.185.& ſeq.Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Iaſ.in l.videamus,in prin.n.7. ff.de in litem iurādo,Claud.in d.l.ſi quis maior,n.41.Gom.Arias ſuper l.lxi.Tauri,n.19.

10 Item excuſatur quis à periurio, propter difficultatem, vt dicit gl.in c.breui.ī gl.j.de iureiur. quam dicit eſſe communiter approbatam Gomez Arias,ſuper,l.lxv.Tauri n.30

11 Poteſt etiam excuſari, ſi demonſtret, ꝙ tale periurium nulli præiudicauit, neque poterat præiudicare: nam eo caſu, etiam ſi quis deliberatè periurauerit, non poteſt de periurio puniri in foro contentioſo, ſed tantùm in foro animę, ſolum Deum habet vltorem. Ita dixit gl.in c.quicunque, in gl.fi. ſexta, q.j.& eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ.in lege, ſi duo patroni,§.ſi quis iurauerit,el ſecundo, poſt numerum 1.ff.de iureiuran.Ioan. de Amicis, conſilio cix.in fin. Berous quæſtione cxxxiiij. numero nono.

12 Scias etiam alios eſſe caſus, ī quibus periurium non poteſt iudicialiter puniri, ſed ſolum Deum habet vltorem, prout eſt periurium rei accuſati, vel inquiſiti, in eius examine, quando interrogatur ſuper crimine, vt dixi inf. hoc eodem lib. §.fi. q.xlv.verſ.Quid ergo. Item quando defertur in iudicio, iuramentum à parte parti, non poteſt pars iurans, de periurio iudicialiter puniri, ſed ſolum Deum habet vltorem. Et eſt communis opin. vt dicit Boer.deciſ.305.poſt num.4. verſicul. Quid dicendum.

§. RAPTVS.

1 *Raptus quando committatur.*
2 *Raptus pœna quæ ſit?*
3 *Et an pœna raptus locum habeat, etiam ſi mulier ipſa cōſenſerit ſe rapi?*
4 *Et quid ſi raptor illam carnaliter non cognouerit?*
5 *Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem?*
6 *Et an in muliere rapiente virum.*
7 *Et an raptor poſſit cum rapta matrimonium contrahere?*
8 *Et an eo caſu euitet pœnas raptoribus impoſitas.*
9 *Et an raptor ſi ad eccleſiam confugiat, gaudeat eius immunitate?*

1 RAptum committit, qui mulierē, libidinis cauſa, de loco ad locū conducit, vt in caſu, in quo conſuluit Barb.conſ.lxxj.li.2.& Paul.de Caſt.cōſ. 262.lib.2.& Alex.conſ.j.libr.3.Cæpolla, conſ.57. & ſeq.& Rimi.conſ.17. quod videtur pro maiori parte duplicatum, conſil.439.& Gratus,conſ.38. lib.2.& conſ.48.eodem vol.& conſ.51.eod. vol. & Socin.Iun.conſi.50.libr.3 Crauet.conſil.18.& Roland.conſi.24.in ſecundo dubio, libro primo. Et dixi de loco ad locum, quia aliter nō poteſt dici raptus, ſecundum omnes. Et hæc conductio de loco ad locum, debet eſſe ad effectum abducēdi, non autem cauſa commodioris coitus. Et ideo ſi quis puellam ex vna camera ad aliam conduxerit, & ſuper lectum proiecerit, non eſt tanquam raptor puniendus, vt in facti contingentia, conſuluit Bertran.conſ.39.lib.6. Idémque dicendum eſt in eo, qui puellam, inuentam cum beſtiis in campis, cepit, & per aliquod paſſus abduxit, vt eam carnaliter cognoſceret, vt pariter, in facti contingētia, conſuluit Cuman.conſ.xcvj. Bene verum eſt, ꝙ etiam, ſi non mouendo de loco ad locum, aliquis per vim cognoſcat mulierem, licet non poſſit dici raptus, eſt tamen actus violentus, & punibilis ad mortem. Et ita communiter practicatur, teſte Publ.ſuper conſuet.Aluer.fol.27.nu.22. Vide de quæ dixi ſuprà hoc e.lib.§.Fornicatio,ver.Omnes autem.

Sed quæro, quę ſit pœna raptus? Reſpōd. ſuper 2
hoc edita fuit conſtitutio per Iuſtinianum, pœnā mortis, & alias graues pœnas raptorib. imponēs, quæ eſt lex vnica, C.de rapt.virginum. Et ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Anton.Gom.ſuper l.80 Tauri,n.36.

Adde, ꝙ pœna d.l.vnicæ, locum habet, etiam ſi 3
ipſa mulier conſenſerit ſe rapi, & hoc, ſiue ab initio, ſiue etiam ex poſt facto, conſenſerit. Et hanc opi.ſequuntur cōiter Doct.vt dicit Alber.in l.raptores,n.7.C.de epiſ.& cler. Et ita declarauit Senatus in caſu raptus filiæ, cuiuſdam Marmonte cauponis, quæ volens, à domo patris abducta fuerat, ix.Iun.1552.P.N. Quinimò (ſecundum aliquos) raptores etiam dicuntur illi, qui blandimentis, & verbis deceptoriis puellas, nulla vi adhibita, libidinis cauſa, abducunt, quam ſententiam dicit eſſe cōmunem Berber.in viatorio iuris, in tit de raptoribus, poſt med. ſubdens, quòd non eſt mirum, attenta immanitate criminis, quòd intellige modò fiat ad effectum illas abducendi. Et in alio loco, contra voluntatem ſuorū, retinēdi, vt ſuprà dixi.

Sed quid ſi ille, qui rapuit mulierem, eam car- 4
naliter non cognouit, nunquid punietur pœna d. l.vnicæ? Reſpond. Aliqui dicūt, ꝙ ſic. Et dicit Boſ. in tit.de raptu mulier.n.14.ꝙ Iaſ. in quodam conſilio dixit, ꝙ hæc erat communis opi. Et ita ſeruatum fuiſſe in Francia, refert Chaſſan.ſuper conſuet.Burgund.fol.16. in fi. Refert etiam Publ.ſuper conſuet.Aluer.fol.27.n.19 & fol clix & articulo primo,nu.2 ꝙ ita fuit practicatum Cunei ipſo exiſtente iudice, dicens, ꝙ licet, ille etiam eſſet accuſatus de aliis criminibus, hoc tamē mouit animos iudicum. Multi tamen tenent contrarium, ꝙ ſcilicet, ſi eam carnaliter non cognouit, nō debeat puniri pœna d.legis. Et hanc opi.dicit eſſe communem Boer.deciſ.316 poſt nu.4. Quem refert Didac.in repet.clem.ſi furioſus, fol.278 nu.8.& Viulus in li.communium opi.in verbo, Raptor honeſtæ, & ſecundum illam dicit, ſe vidiſſe, in facti contingentia, iudicari Ioan.de Ana.in c.cum cauſa, in fi de raptor.quem refert Afflict.ſuper j.parte conſtitutionum Regni Rubr.19 nu.7. Ego verò dico, quòd aut eam non cognouit, quia non potuit id commodè facere. & placet prima opin. vt puniatur pœna d.l.vnicæ. Aut nō cognouit, quia non voluit, & placet ſecunda opi. Ita tamen, vt puniatur citra mortem, ea grauiori pœna, quæ iuxta qualitatem facti, & perſonarum iudicis arbitrio, imponenda videbitur.

Quæro, nunquid pœna raptus habeat locum 5
contra rapiētem publicam meretrīcem? Reſpon. Marſil.in d.l.vnica,n 26.dicit, ꝙ Doctores tenent quòd non. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter Scribētes Ant.Gomes, ſup l.80.Tauri.n.45.

Et ſecundum hanc opi.conſuluit Cephal.conſil. 140.li.1.ad defenſionem cuiuſdam condemnati, de raptu mulieris,non honeſtæ,dicit tamen Cyn. in d.l.vnica, ꝙ vidit aliquos vltimo ſupplicio puniri,qui rapuerant publicam meretricem,& illum refert Affl ct.ſup prima parte conſt. Regni, Rub. 20.nu.7 Refert etiam Gramma.ſuper conſt.Regni, fol. 19.col.j.num.2.quòd cum plures iuuenes quandam meretricem,è poſtribulo violenter rapuiſſent,vnus ex eis Florentinus, qui fuerat principalis, fuit furca ſuſpenſus, & alij ſocij per triennium ad triremes condemnati. Apud nos autem ceſſat hæc dubitatio : nam ex diſpoſitione conſtitutionum,rapiētibus mulieres inhoneſtas,imponitur tātùm pœna arbitraria,quam quidem Senatus arbitrari ſolet,in tribus ictibus funis,prout ſeruatum fuit,cum quibuſdam Variſienſibus 9.Iulij, 1558.vel huiuſmodi.

6 Sed pone,ꝙ mulier rapuerit virum,nunquid erit punienda pœna d.l. vnicæ? Reſpon. Doctores in hoc variè loquuntur, nam gloſſ.in d.l.vnica, in verbo, Sponſam, tenuit, quòd etiam mulier rapiens virum cauſa libidinis , incidat in pœnam d.legis, Et dicit Marſil.in d.l.vnica,nu.223.quòd idem tenent communiter Doctores,quem refert Ant. Gomes ſuper l.80.Tauri,n.37.Et dicit Ang.in ea. l.in fi. ꝙ ſecundum hanc opi.vidit Florentiæ comburi quandam meretricem,quæ adoleſcentulum rapuerat. Et hæc etiam opi. practicatur in Gallia, vt dicit Papo,libr.22.tit.6.Arreſto 3. Contrariam autem ſententiam, quòd.ſc.pœna d.l.vnicæ, non habeat locum in muliere,rapiente virum dicit eſſe communem omnium Doctorum.Grilland. de diuerſis criminibus libr.3.q.x.nu.23.quem refert Pract.Conradi fol.370.n.3.Pract.Iod.c. xcv.n.17. Et hanc ego etiam ſequor, tanquam tutiorem & mitiorem,nā in viri raptu ceſſant ferè omnia ſcādala,de quibus mentionem facit d.l.vnica,quę cū valdè rigoroſa ſit, non videtur ita de facili extendenda Et ideò ſi caſus ꝯtingeret,talem mulierem dicerem eſſe puniēdam citra mortem, graui tamē pœna,arbitrio iudicis,ſecundum facti, & perſonarum qualitatem.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ hodie milites ſeu ſtipendiarij,qui abducunt ſecum pueros,quandoque etiam inuitis parentibus,non puniuntur,quinimò licitum eſt eis,illos etiam parētibus inuitis retinere. Et ita hodie ſeruari de conſuetudine iuris militaris , atteſtatur Cæpolla in l. Marcellus,poſt num.6.ff.de verbor.ſign. ſubdens ſtandum eſſe huic conſuetudini , & quòd ita aliàs vidit iudicari in ciuitate Bononiæ,per Nicolaum Piciniuum militum Imperatorem illuſtrem. Ego certè ſi caſus contingeret,contrarium iudicarem, impium eſt enim aliquo caſu poſſe filios ab inuitis parentibus abduci, præſertim cum non modica ſit ſuſpicio inhoneſtatis , in huiuſmodi ſtipendiariis.

7 Quæro modò , nunquid poſſit raptor cum rapta matrimonium contrahere?Reſpond.quòd de iure ciuili non poteſt , vt eſt text. expreſſus in d.l. vnica. De iure iure autem canonico bene poteſt cum ipſa matrimonium contrahere,vt eſt text.in ca.fin.de raptor. Et ita tenent communiter Doctores. vt atteſtatur Pariſ.conſil.170.num. 6.lib 4. Anto.Gomes.in d.l.80.nu.43.vbi etiam ſubdit,ꝙ propter huiuſmodi matrimonium raptor euitat 8 †pœnas, à lege propter raptum impoſitas, Et refert Paulus de Caſtr. & Aug.de Arim. dicentes ſe in facti contingentia obtinuiſſe, & ait etiam ſe ita in facto iudicaſſe. Quod tamen ego pro nunc non affirmo , licet quidam Cæſar Moſcatus , qui puellam , quam violauerat , vxorem duxit, fuerit per Senatum abſolutus 26. Nouembris 1560. P. N. Audiui enim,in facti contingentia, plerunque contrarium iudicatum fuiſſe , & in ſpecie per Regem Hiſpaniæ , qui poſt contractum matrimonium inter raptorem,& raptam,iuſſit ipſum raptorem decapitari , prout refert Affict.ſuper prima parte conſtit.Regni,Rubr.19.nu.13 & Pract.Carer.fol.462 nu.297 Cæterùm quicquid ſit de pœna corporali , proculdubiò pœna confiſcationis bonorum,quæ applicatur fiſco temporali,locum habet contra raptorem , non obſtante matrimonio,etiam de iure canonico. Et ita allegatur tenere gl.in c.cùm ſecundum,in verb.Certò que caſu, de her.in 6.quam dicit eſſe communiter approbatam Marcus deciſ.2.n.3 Quod nota.

Quæro etiam , nunquid raptor ſi ad eccleſiam confugiat, gaudeat eius immunitate ? Dixi infrà hoc eodem libro,§.final.quæſt.30.verſic. Quæro nunquid. 9

§. SACRILEGIVM.

1 *Sacrilegium quando committi dicatur ſecundùm ius ciuile, & quomodo ſecundùm ius canonicum?*
2 *Mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero, an dicatur committere ſacrilegium?*
3 *Sacrilegium an ſit crimen eccleſiaſticum?*
Sacrilegij pœna quæ ſit?
4 *Statutum loquēs de ſacrilegio, an intelligatur de ſacrilegio, ſecundùm ius canonicum, an ſecundum ius ciuile?*

SAcrilegium (ſecūdum ius ciuile loquendo) ad hoc,vt propriè cōmitti dicatur, duo requiruntur:primum,ꝙ res furata ſit ſacra: ſecundum ꝙ de loco ſacro ſubtrahatur. Et ita tenent communiter Doctores,vt dicit Bar.in l.diui,nu 1.ff.ad l.Iul. pecul.quem refert Grill.de diuerſ.cri.lib.3.q.i.nu. 5.Et ideo Senatus quendam Gerardum de Cepo, qui calicem ſacrum ſurripuerat , iuſſit tantummodò condemnari in pœnam ſtatuti , punientis fures in pœna pecuniaria , 28.Iulii 1557.P.N.De iure autem canonico alterum ſufficit, ſcilicet,vel quòd res ſit ſacra, vel quòd de loco ſacro ſubtracta fuerit. 1

Quæro , nunquid mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero. dicatur committere ſacrilegium? Dixi ſuprà ; §.Fornicatio , verſicul.Cum presbytero. 2

Hoc crimen an ſit eccleſiaſticum, vel ſeculare. Dixi ſuprà hoc eodem libr.§.fin. q.37. verſ.Vlterius quæro. 3

Sed quæro,quę ſit pœna ſacrilegij?Reſpon.De iure ciuili eſt pœna extraordinaria,ſecundū qualitatem rei,perſonæ,temporis,& ſexus,ſemper tamen eſt capitalis.Et hæc eſt communis opi. vt ait Salyc.in Rubr.C. de crim.ſacrileg in fin.quem refert Boer.deciſ.254.poſt nu.13.& Bertach.in verbo, Sacrilegium, n.17. Dicit autem Pract. Iodoci, c.cxj.n.6. & ſeq ꝙ cōſuetudo obſeruat,vt omnes

ſacrileg

ſacrilegi, ſiue furati ſint rem ſacram in loco ſacro, ſiue rem ſacram in loco profano, ſiue rem profanam in loco ſacro, ſemper puniatur pœna mortis. Et dicit Bertac. in loco præalleg. ꝙ ipſe, in facti contingentia, condemnauit quendam iuuenem pro ſacrilegio, ratione minoris ætatis ſolummodo in amputatione membri, & alium, quem ætas non excuſabat, fecit furca ſuſpendi. Et illum refert Chaſſan. ſuper conſuet. Burgun. fo. 40. n. 7. Refert etiam Foller. in pract. crim. fol. 389. n. 17. ꝙ fuit Neapoli ſuſpenſus quidam Salernitanus, qui furto ſubtraxerat quandam crucem, ex eccleſia S. Florentij. Poſſet tamen ſacrilegium habere aliquas circumſtantias adeo enormes, vt omnino eſſet talis ſacrilegus etiam pro primo furto pœna mortis afficiẽdus, prout in eo, qui de nocte fregit hoſtiam eccleſiæ, & accepit calicem, in quo ſeruabatur ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, & prius ſumpta Euchariſtia, illum furto ſubtraxit, vt narrat Foller. in pract. cri. cano. fo. 206 in fi. dicẽs, quòd ille ſacrilegus fuit (vt ipſe ait) trãſſinatus, & deinde, amputatis priùs manibus, furca ſuſpẽſus. Senatus autẽ, in hac ſpecie facti, ſolet diuerſimodè iudicare ſecundum rei, & perſonę qualitatem, quandoque (licet rarò) ad pœnam vltimi ſupplicij, quandoque ad pœnam extraordinariam, puta triremiũ, vel fuſtigationis, vt in duobus, qui candelabrum ex æde ſacra ſurripuerant, qui tantummodo fuerunt fuſtigati, & eiecti, 19. iun. 1558. P. N. Et quidam Antonius de Marieliis qui ſubtraxerat calicem in eccleſia, fuit ad triremes quinquennales condemnatus, 23. Martij 1556.

4 Sed pone, ꝙ per aliquod ſtatutum, imponatur pœna pro ſacrilegio, nunquid tale ſtatutum erit intelligendum de ſacrilegio ſecundum ius canonicum, an autem de ſacrilegio ſecundum ius ciuile? Reſpon. Aut ſtatutum eſt conditum à laicis, & intelligitur de ſacrilegio, ſecũdum ius ciuile. Aut eſt conditũ ab eccleſiaſticis, & intelligitur ſecundum ius canonicum. Et hęc eſt communis opi. vt dicit Boſſ. in tit. de ſacrileg. nu. 5.

§. SIMONIA.

1 *Simonia quid ſit?*
Et an precibus & gratia contrahatur, propriè ſimonia?
2 *Recipere aliquid pro labore, pro ſacramento miniſtrando, an ſit ſimonia?*
3 *Et an pro conceſſione licentia docendi?*
4 *Et an pro habendo officio, liceat aliquid dare?*
5 *Papa an dicatur committere ſimoniam?*
6 *Simonia an dicatur commiti in curia Romana?*
7 *Simonia eſt crimen merè eccleſiaſticum.*
8 *Simonia pœna quæ ſit?*
9 *Et an notarius ſimõiacus ſit ipſo iure ſuſpẽſus ab officio*
10 *Et an clericus ſimoniacus amittat beneficium?*
11 *Simonia eſt de criminibus exceptis.*
12 *Et an in hoc crimine, ſufficiat probatio per coniecturas?*

1 Simonia eſt ſtudioſa voluntas, ſiue cupiditas, ſiue vitium emendi, aut vendendi aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum. ita diffiniunt gloſ. & Doct. communiter, vt dicit Ana. in Rub. de ſimonia, n. 2. & poteſt poni exemplum, in caſu, in quo conſuluit Alex. de Neno conſ. 64. & Bertran. cõſ. 231. lib. 6. & Alciat. conſ. 2. & Natta conſ. 219. & Deci. conſ. 118. Et dixi emendi, & vendendi, quia vera ſimonia nunquam committitur, niſi concurrat exactio, vel promiſſio. illa verò, quæ precibus & gratia fit, non eſt propriè ſimonia, niſi preces fiant illa mente, & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno. Et ita communiter Docto. tenent, vt dicit Gom. ſuper regulas cano. de triennali poſſeſſione. q. 12.

2 Quæro, nunquid ſit ſimonia recipere aliquid pro labore, pro ſacramento miniſtrando? Reſp. ꝙ non, dummodo non veniat in pactione rei ſpiritualis, & ſit quid modicum, & eſt communis opin. vt dicit Card. Alex. in c. iud. verſ. in ea gloſſ. ibi preſbyter. 1. qõ 1. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera S. nu. 62. Pro ſacramentis autem miniſtrandis, ita vt ipſa ſacramenta emantur, non licet aliquid dare. Et hoc tam ſecundum ſacros Doctores Theologos, quàm Canon. vt dicit Foller. in pract. crim. cano. fol. 214. num. 35.

3 Vlterius quæro, nunquid ille, qui recipit pecuniam pro conceſſione licentiæ docendi, dicatur committere ſimoniam? Reſp. ꝙ non: dicitur tamen committere quaſi ſimoniam. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Bertrand. conſ. 147. n. 2. lib. 5.

4 Præterea quęro, nunquid pro habendo officio liceat aliquid dare? Reſpond. ꝙ ſi eſt officium temporale, admittitur oblatio, quæ fit palàm ꝑ eum, qui cupit prodeſſe, ſed non præeſſe: illa vero, quæ fit clam, reprobatur. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Ana. in c. j. n. 4 de ſimon. Quod intellige, modò talis oblatio fiat principi: in eo ceſſat crimen ambitus, ſed ſi fiat alteri, tunc non modò dantes aut offerentes aliquid pro officiis, ſed etiam ea petentes puniuntur pœna infamiæ, & centum aureorum, vt eſt text. in l. vni. ff. ad l. Iul. de ambitu, licet in practica malè obſeruetur. Tenentúrque officiales, in principio officij, iurare, quòd non dederunt, neque dabunt, nec promiſerunt, aut promittent aliquid pro ipſo officio. Et licet Boſſ. in tit. de ambitioſis, nume. 6. dicat, quòd hoc iuramentum non ſeruatur apud nos. Ego tamen ſemper vidi obſeruari, ꝙ omnes admittẽdi ad officia, id iurant in manibus Præſidis Senatus. Et de hac obſeruantia facta etiam fuit fides, in ſcriptis, per Senatum 16. Iunij, 1554. P. N.

5 Quæro etiam, nunquid Papa dicatur committere ſimoniam? Reſpond. aliqui dicunt, quòd ſic, quando recipit aliquid pro collatione alicuius beneficij, habentis adminiſtrationem ordinis, vel executionem clauium. Et hanc dicit eſſe communem opin. Fel. in ca. 1. n. 2. de ſimon. Aliqui diſtinguunt ꝙ aut loquimur de ſim. quæ eſt prohibita, ſolummodo de iure poſitiuo, prout eſt vendere beneficia. & huiuſmodi, & non dicitur Papa committere ſimoniam, cùm ſit ipſe ſupra omne ius poſitiuum. Aut loquimur in ſimonia, quæ etiam eſt de iure diuino prohibita, prout eſt vendere ſacramenta, Et in hac vtrique etiam Papa dicitur ſimoniam committere. Et hanc diſtinctio. dicit eſſe communem Ana. in d. ca. j. poſt n. 7. quæ mihi etiam magis placet.

6 Item quæro. nunquid crimen ſimoniæ habeat locum in curia Roma. Reſp. ꝙ non. Et hanc dicit eſſe communem opin. Felin. in ca cum veniſſent.

de iud. prout illum refert Apoſtil. ad Abb. in rep. c. extirpandæ. §. qui verò, ſub nu. 53. de præb. licet Fel. ibi in libro meo, nihil loquatur de hoc ꝓpoſito. Videtur autem dicendum, non committi ſimoniam in curia Romana, cũ ſit ibi præſente Põtifice tolerata, ſicut & crimen ambitus, non dicitur committi in curia principis. Sed certè caueant ſibi ſimoniaci, quia iudicio meo non excuſantur propterea à crimine ſimoniæ, cum non appareat de ſcientia Papę. Imò ſummi Põtifices ſolent ſemper in ſuis Bullis, & conſtitutionibus hoc crimen grauiſſimè execrari.

7 Hoc crimen eſt certè eccleſiaſticum, Et ideo iudex ſecularis non poteſt aliquo modo ſe de eo intromittere, nec cognoſcere. ita ſentit gl. in c. cùm ſit generale, in gl. fi. de foro comp. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Anan. in loco præallegato, n. 9.

8 Sed quæro, quæ ſit pœna ſimoniæ? Reſpon. ꝙ
9 In primis notorius †ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſupenſus ab officio. & eſt communis opi. vt dicit Abbas in cap. cum non liceat, nume. 4. de præſcript.

10 Item clericus ſimoniacus priuatur beneficio, c. inſinuatum. de ſimo. Scias tamen, ꝙ propter conditiones, & pactiones illicitas modò non contineant veram, & puram ſimoniam, dato, ꝙ ſaperẽt ſpeciem ſimoniæ, non eſt quis beneficio priuandus. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Pariſ. conſ. 29. nu. 19. lib. 4.

11 Scias autem, ꝙ ſimonia eſt ex criminibus exceptis, etiam ſi ſit commiſſa tantùm in beneficio. Et eſt communis opi. vt dicit Aret. in c. cùm P. Mãconella, n. 27. de accuſat. & conſequenter in ea locũ habent, quæ dicuntur de aliis criminibus exceptis, de quibus multa dixi in diſcurſu materiæ, infrà hoc eod. lib. §. fi.

12 Item ſcias, ꝙ licet regulariter ĩ criminalibus requirantur probationes, luce meridiana clariores, tamen in hoc crimine ſufficit ꝓbatio, quæ fit per ſigna & coniecturas, vt eſt tex. in c. ſicut, de ſimo. Intellige tamen de ſignis euidentibus, & reum de ipſo crimine conuincentibus, vt ſenſit gl. in c. inſinuatum, in glo. fin. de ſimonia, quod ſequuntur Doctores, vt dicit Alexand. de Neuo conſ. 64. nu. 2. & ſeq.

§. SODOMIA.

1 *Sodomia eſt vitium contra naturam.*
2 *Et an dicatur propriè committi, etiam cum muliere?*
3 *Sodomia crimen eſt communis fori.*
4 *Sodomiæ pœna quæ ſit?*
5 *Et an clericus ſodomita ſit, ipſo iure, ſuſpẽſus ab ordine.*
6 *Et an ſodomita perdat, ipſo iure, dominium bonorum ſuorum?*
7 *Et an propter hoc crimen ſeparari poſſit coniugium?*
8 *Et an in hoc criminine puniatur affectus, etiam ſi effectus ſecutus non fuerit?*

1 SOdomia, vitium nefandum, & ſuper omnia deteſtandum, eſt coitus ꝯ naturã, vt in caſu Barb. conſ. 64. & conſ. ſeq. li. 4. i. & Alex. de Neuo conſ. 85. & Calcã. conſ. cx. & Dec. conſ. xc. & Bnt. conſ. 58. & Marſ. conſ. 28. & Grammat. conſ. 65. & Mãtuæ conſ. 213. lib. & Soc. Iun. conſ. 7. lib. 3. & Pariſ. conſ. 163. lib. 4.

Vidi quandoque dubitari, nunquid ſodomia ꝓ- 2
priè dicatur committi, etiam quandò quis cũ muliere rem habet, contra naturam, In quo quidem Doctores multi variè ſenſerunt. Tu dic, ꝙ etiã cũ fœmina ꝯmittitur ſodomia, & punitur. ita tenuit Dec. in l. ſi qua mulier, nu. 9. C. de ſec. nup. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Viuius in lib. commun. opi. in verbo, Sodomiæ delictum. Et ſecundum hanc opi. ſæpe iudicatum fuit per Senatum, & cõbuſtæ, tam ipſæ mulieres, quàm viri, qui ad eas præpoſtera Venere acceſſerant. Refert etiam Ant. Gomes, ſuper l. 80. Tauri, n. 33. ꝙ in oppido Talaueræ fuit ꝯbuſtus quidam, qui propriam vxorem, contra naturam carnaliter cognouerat.

Hoc crimen eſt communis fori, & ideo de eo 3
cognoſcere poteſt vterque iudex, ſcilicet eccleſiaſticus, & ſecularis, vt dixi infrà, hoc eo. lib. §. fi. q. 37. verſ. Item quæro.

Sed quæro, quæ ſit pœna Sodomiæ? Reſpond. 4
de iure ciuili eſt pœna mortis, tam in agente, quã in patiente, vt eſt tex. in l. cùm vir nubit in fœminam, C. de adult. & eſt communis concluſio, vt dicit Soc. Iun. in d. conſ. 7. n. 3. Ant. Gomes, ſuper l. 80. Tauri, n. 32. Et nota, ꝙ quamuis ilic textus videatur imponere pœnam gladij, id eſt, amputationis capitis, tamen de conſuetudine eſt, ꝙ ſodomitæ igne comburantur, vt dicit Ang. in d. l. cùm vir nubit in fœminam, quem refert Afflict. ſuper tertia parte conſt. Regni, Rubr. 42. in priu. poſt n. 13. Pract. Iodo. cap. xcvj. numer. 12. Et ita in facto pluries vidi obſeruari, & ſeruari ſi etiam fuiſſe per Parlamentum Pariſienſe refert Papo, lib. 24. tit. x. Arreſto 6.

Item clericus ſodomita, etiam occultus, atque 5
etiam peracta pœnitẽtia, ſuſpenſus eſt ab ordinis executione, & ideò interim celebrans efficitur irregularis, tali irregularitate, quæ niſi à ſummo põtifice remitti poteſt. Et ita inter Doctores receptum eſſe, atteſtatur Apoſtil. ad Diaz. in pract. crim. cano. c. 80.

Item Sodomita perdit ipſo iure dominium bo- 6
norum ſuorum, vt dicit gl. in c. cùm ſecundum, in verbo, Naturæ contrarietas, de hæret. in 6 quam dicit communiter à Doctoribus approbari Bermond. de ꝯcub. fol. 123. n. 27. Audiui tamen ꝙ ſuperioribus diebus, poſtquam ego fui ad hoc munus præſidis à Sereniſſimo Rege aſſumptus, Senatus declarauit, nõ eſſe pro crimine, de iure impoſitam cõfiſcationem bonorum. Et talis declaratio, in hoc ducatu, ſeruãda eſſet pro lege. Ego tamen credo cõtrariam opi. eſſe proculdubiò de iure veriorem & magis communem.

Item propter crimen ſodomiticum ſeparatur 7
coniugium, vt eſt tex. in c. omnes cauſationes, 32. q. 7. & eſt communis opin. vt atteſtatur Lambert. de iure Patr. in prima parte, lib. 2. q. 9. art. 18 in fin. Didac. ſuper 4. decret. fol. 132. nu. 6. Inno. autem in c. dicebat, quòd propter Sodomiam, quam maritus cum aliis exerceret, non poterat vxor ſeparari à thoro viri, niſi quando maritus vellet etiam vxorem ad illam trahere. Et opin. Innoc. dixit eſſe magis communem Floria. in cap. maritus. de adulter. quem refert Anan. ibi, n. 3. Sed certè prima opin. eſt magis communis, & tenenda: ſi enim propter adulterium fit thori ſeparatio, vt dixi ſuprà.

hoc eodem

hoc eodem libro, §.adulterium, verſic. Alia quoque, multò magis propter hoc crimen, debet fieri poſſe, quod eſt multò grauius, & ex quo magis læditur matrimonium. Et ita hanc opinionem cõtra Innocen. dicit eſſe magis communem Abbas in d.c. maritus, in fi. quem refert Practica Conradi fol. 374. num. 4. Barber. conſilio 64. nume. 8. libr. 1. vbi etiam ſubdit, quòd ita de conſuetudine obſeruatur.

8 Quæro, nunquid in hoc delicto puniatur affectus, etiam ſi non ſit ſecutus effectus? Reſpõ. quòd de iure, & fortè etiam ſecundum conſuetudinem generalem, de qua dixi in infrà hoc eodem libro, §. finali, quæſtione xcij. cùm ſit ex atrociſſimis, videretur dicendum, quòd ſic. Senatus tamen hoc non ſeruat, vt aliquis pro hoc crimine attentato, puniatur pœna mortis, etiam ſi non deuenerit ad actum proximum. Et reperio etiam, quòd Afflic. ſuper tertia parte conſtitutionum Regni in dicta Rubrica 42. in principio, poſt num. 15. dicit vidiſſe, quòd fuit determinatum per magnos Doctores, quòd ſi quis actum non conſummaſſet, quia, ſcilicet, in ipſas partes pudendas, membrum non impoſuiſſet, ſed tãtùm extra eas ſe polluiſſet, non deberet puniri pœna mortis, ſed alia extraordinaria, ſecus autem ſi membrum impoſuiſſet, licet intus ſemen non emiſiſſet. Et ita in facti ꝯtingentia, iudicauit Senatus, in cauſa cuiuſdam Ioſephi Caualiæ, quem tantummodo virgis cædi iuſſit, 10. Februarij, 1545. P.N. Grammat. ſuper conſti. Reg-
9 ni, fol. 108. in ca. legum aſperitatem, reprehendit Afflic. in loco præallegato, & dicit, quòd pro nunc ſileat: quia cum reuerentia errauit, licet ſenex. Tu tamen in practica non recedas ab opinio. Afflicti, quæ mitior eſt & quam vt dixi ſecutus eſt Senatus.

§. STVPRVM.

1 *Stuprum pluribus modis committitur.*
2 *Stuprum an probetur per teſtes domeſticos?*
3 *Stupri pœna quæ ſit?*
4 *Et quid ſi ſtuprator dicat puellam non fuiſſe virginem?*
5 *Vidua committens ſtuprum, an perdat dotem?*
6 *Pœna impoſita viduis nubentibus intra annum luctus, locum habens contra viduas intra illud tẽpus ſtuprum committentes?*
7 *Viduæ inhoneſtè viuentes non gaudent priuilegiis viduarum.*
Et an amittant domicilium mariti?
8 *Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini ſui, priuatur feudo.*
9 *Deflorans virginem nondum viripotentem, qua pœna ſit puniendus?*

1 STuprum multis modis committitur, ſcilicet cum virgine, vt in caſu Gram. voto 4. & deciſ. 107. Crauet. cõſ. 205. Cum vidua, vt in caſu Marſ. conſ. 13. Boer. deciſ. 338. Soc. Iun. conſ. cxj. lib. 3. &c. Cum puero. Cæterùm de eo ſtupri genere, quod cum puero committitur, dictum eſt ſuprà, §. Sodomia. nunc de eo quod cũ virgine, vel vidua committitur, videamus.

2 Quæro nunquid ſtuprum poſſit probari per teſtes domeſticos? Reſpond. quòd non, ſed tantummodò faciunt indicium. Et eſt communis opi. vt dicit Alciat. de præſump. regula j præſump. 39. n. 4. prout illum refert Pract. Conradi fol. 387. n. 8. Sed certè Alciat. ibi dum atteſtatur gl. in l. fi. C. de accuſat. eſſe communiter approbatam, loquitur ad aliud propoſitum, an ſcilicet in delictis, q̃ clam committi ſolent, admittantur teſtes inhabiles. Concluſio tamen eſt in ſe vera, & obſeruatur in practica.

Sed quæro, quæ ſit pœna ſtupri? Reſpond. Dè 3
iure canonico, in foro contentioſo, clericus propter ſtuprum, cum virgine commiſſum, punitur pœna depoſitionis. Et eſt communis opi. vt dicit Grilland. de diuerſ. crim. libr. 3. quæſt. 7. poſt nu. 2. quem refert Diaz in pract. crim. can. c. lxxvij. Bermond. de concub. fol. 104. nu. 18. Pract. Conradi, fol. 389. nu. 15. Et in hoc nulla eſt difficultas. Laicus autem committens ſtuprum cum virgine, tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, ſi ipſa & pater conſenſerint, vbi verò non conſenſerint, ſolummodo dotem ſoluere tenetur, ſi verò ſtuprator tenuerit, tunc prius verberibus tractatus, in monaſterium detruditur pœnitentiam acturus, cap. j. & 2. de adulter. Dicit autem Papo lib. 22. tit.
9 Atteſto 9. quòd hodie contra ſtuprantes virgines, ſine vi, non eſt in vſu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotent. Et ita in facti contingentia conſuluit Chaſſan. conſ. 40. Et hoc idem etiam ſeruatur in Hiſpania, vt atteſtatur Ant. Gomes, ſuper l. 80. Tauri, nu. 7. in fin vbi quotidie fiunt lites, ſuper huiuſmodi ſtupris, quas lites, del virgo, appellant. Ita etiam vidi ego quandoque per Senatum iudicari, licet reuera diſpoſitio illorum capitulorum, de iure non habeat locum, niſi in terris Eccleſiæ, non autem in terris Imperij. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Anton. Gomes, ſuper d. l. 80 nu. 7. Sed quicquid ſit de iure, credo, quòd vbique obſeruetur, non quidem vt cogatur ſtuprator præcisè ad ducendum puellam, in vxorem, ſed alternatiuè ad eam ducẽdam in vxorem, vel conducenter dotandam. Et ita ſeruari in practica atteſtatur Ant. Gomes, in loco pręallegato, n. 8. Hæc autem omnia intelligenda ſunt vt procedant, ſi puella, quæ ſtuprũ paſſa eſt, ſit honeſtæ vitæ, aliàs verò non haberet locum diſpoſitio d.c. Et ita illa iura intelligunt Scribentes, vt atteſtatur Pariſ. conſil. 100 nu. 14. libr. 4. vbi in facti contingentia, ita conſuluit. De iure autem ciuili, pro ſtupro cum virgine commiſſo, non imponitur pœna mortis. Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. in tract. præallegato, fol. 100. n. 34. ſed dimidiæ partis, bonorum, cum relegatione, licet (vt dixi) non ſeruetur. Quod intellige, ſi tale ſtuprum ſine vi commiſſum fuerit, nam ſi violentia interuenerit, vtique punitur pœna mortis, vt habetur in §. Item lex Iul. Inſt. de pub. iud.

Sed pone, ꝙ ſtuprator dicat puellam non fuiſ- 4
ſe virginem, tempore quo cum ea concubuit, ipſa verò dicat, quòd erat virgo, cui eorum eſt magis credendum? Reſpond. quòd in dubio præſumitur virgo, niſi ipſe ſtuprator probet contrarium. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abbas in ca. j. [illegible] de adult. quem refert Bermond. in tract. præallegat. poſt n. 9.

Cæterùm pro ſtupro, commiſſo cum vidua, ego nunquam vidi aliquem puniri, prout etiam in regnis Hiſpaniæ, de generali conſuetudine,

abolitam eſſe pœnã huiuſmodi ſtupri atteſtatur Ant.Gomes,ſuper l.80.Tauri,n.14.

5 Sed nunquid vidua committens ſtuprum perdit dotem? Reſpond.In hoc variæ fuerunt Scribentium opin.nam Paul.de Caſtr.conſil. 147.lib. 2.tenuit, quòd illam amittant.Et hanc opin.dicit eſſe communem Boer.deciſ.cccxxxviij.numer.1. Apoſtill.ad Abb. in cap.plerunque.de donat.inter virum &vxorem,prout illum refert Prac.Conradi, fol.388.numer.12.Bellon.in Rubr. C.de eden.numer.8.quem refert Arius,de bonis maternis,fol.728 Multi verò tenuerunt contrarium,adeò quòd Soc.Iun.conſil.111.num. 7.in fin.libr. 3.dicit, quòd fortè hodie contra Paul.de Caſt.eſt magis communis opin. Quinimò Gulielm. Bened.in 3.parte,repet.ca.Raynut.fol.15.num.202. dicit extra dentes, quòd hæc concluſio, quòd vidua ſtuprum committens, amittat dotem communiter reprobatur. Et certè negari non poteſt, quin ſint magnæ auctoritates hinc inde,credo tamen hodiernis temporibus opin. contra Paul. de Caſtr. eſſe magis communem, vt dicit Socin.Iun. in d.conſil.111.& Roland. conſil.87.circa fin.lib. 2.ſecundum illam,in facti contingentia,iudicauit Curia Burdegalen. vt refert Boer. in allegata deciſ.cccxxxviij.in fin.Pariter etiam ſecundum hanc opinionem pluries iudicatum fuiſſe,atteſtatur Didacus ſuper quarto decretal. fol.138.numer. 19. & ſequ. etiam quando tale ſtuprum fuerat commiſſum,intra annum luctus.Et ideò ab hac opinione quæ etiam benignior eſt, non recedas in iudicando.

6 Generaliter autem,licet omnes pœnæ impoſitæ,de iure communi,contra viduas, nubentes intra annum luctus,hodie ſint ſublatæ,vt dixi ſuprà libr.4.§.Matrimonium. Adhuc tamen locum habent contra viduas,luxurioſè,& inhoneſtè viuentes.Et hæc eſt communis opin. vt dicit Ioan. Garon.in Rubr.de ſecund. nupt.in 28.pœna,Io.Nic. Arela.in l.generaliter. in princ.nume.15.C.de ſecund. nupt.Et conſequenter non ſunt ſublatæ in vidua, committente ſtuprum, intra annum luctus. Et ita tenent communiter omnes Doctores,vt dicit Io.Garon.in auct.eiſdem pœnis, in 3.notab.in fin.C.de ſecund.nup. Et ideò vidua poſt mortem teſtatoris, ſtuprum committens, perdit tam ipſa, quàm ſtuprator, omnia ſibi relicta à teſtatore, & ea fiſco applicantur. Et eſt communis opin. vt dicit Ioann.Caton.in l.j.in textnalib.nu.58.C.de ſecund.nupt.

7 Pariter etiam vidua inhoneſtam vitam ducẽs, non gaudet priuilegiis, quæ à iure viduis conceduntur.Et ita tenent omnes,vt dicit Felin. in cap. ſignificantibus,poſt numer.8.de offic.deleg.Quæ autem ſint priuilegia viduarum, dixi ſuprà libr.2. §.Vidua. Amittit igitur vidua luxurioſè viuens, priuilegium domicilij mariti.Et eſt communis opinio,vt dicit Claud.in l.cum quædam puella,nu. 4.ff. de iuriſdictio. omn. iudic. quem refert Cagnol.in eadem l.cum quædam, poſt numer. 5.verſicul.Limita.

8 Item vaſallus, committens ſtuprum cum vxore vidua,domini ſui defuncti,priuatur feudo,vt dixi ſuprà lib.4.§.Feudum,q.48.

9 Fuit aliquando dubitatum, qua pœna ſit puniendus ille q deflorauit, ſeu deflorare conatus eſt puellam virginem, nondum viripotentem. Et in hoc reperio alioquos tenuiſſe, quòd debet puniri pœna mortis.Et dicit Ioann. Fabr.in §.Item lex Iulia, poſt num.7.Inſt.de publ.iud.quòd de conſuetudine tales, ſtuprantes virgines, immaturas, ſuſpenduntur,& illum refert & ſequi videtur Afflict.ſuper j.parte conſtitut.Regni,Rubr.19.num. 14 Refert etiam Boſſ. in titul. de coitu damnato, n.67.Tu dic,quòd tale delictum, de iure communi non punitur pœna mortis, ſed humiliores, in metallũ damnantur, honeſtiores verò in inſulam relegantur,vt eſt tex.expreſſus in l.ſi quis aliquid, §.qui nondum viripotentes,ff.de pœnis.Et ſecundum hanc opin. conſuluit Signorol. conſil.207. Et ita reperio, in facti contingentia, iudicatum fuiſſe per conſil.Neapol. à quo fuit quidam condemnatus,pro hoc delicto,per ſeptennium ad triremes & ad dotandum puellam, vt refert Grammat.deciſ.22.Hanc etiam opi.pariter in facti contingentia,ſeruat Curia Delphin.vt atteſtatur Guido Papæ,deciſ.ccccclv.Vidi dubitari,quem refert Bermond.de concub.fol.114.num.39. in fi.Ego in hac ſpecie facti, vidi per Senatum diuerſimodè iudicari:nam Stephanus de Alice, qui cum puella, nondum quadrienni voluit coire, & ei fregit pudibunda,iuſſus fuit capite truncari,6 Septemb. 1558.P.N.Et aliàs quidam Ioan.de Raſſis,qui puellam quinque annorum violauerat,fuit tantummodo cõdemnatus ad triremes, per decennium, 8. Iunij 1555.I.D.P.quod etiam ſeruatum fuit in quodam Antonio Mutinenſi,8. Auguſt.1557.P. N.Præterea crederem hoc relinquendum eſſe iudicis arbitrio,qui inſpecta qualitate facti & perſonarum, illam pœnam imponeret, quæ ei videretur. Ego tamen ſemper fui in voto, quòd vbi eſſet ſolum conatus ad deflorandum, non puniretur pœna mortis,ſed alia,citra mortem graui,puta triremium perpetuò,vel per decennium.Vbi verò frangeret pudenda,nullo modo euadere deberet pœnam vltimi ſupplicii.

---

§. VSVRA.

1 *Vſura quid ſit?*
2 *Vſura quibus modis committitur?*
3 *Vſura an ſint omni iure prohibita?*
4 *Et an de iure ciuili?*
5 *Et an pro vſura poſſit quis criminaliter puniri?*
6 *Caſus in quibus vſura ſunt à iure permiſſa.*
7 *Iudæi an poſſint de iure communi,vſuras licitè exercere?*
8 *Vſurarum crimen eſt eccleſiaſticum.*
9 *Vſura an probetur per teſtes ſingulares?*
10 *Vſurariorum pœna quæ ſit?*
11 *Vſurarius tenetur reſtituere vſuras.*
12 *Et an dominium rerum,quas extorſit,ex cauſa vſurarum in illum transferatur?*
13 *Vſurarius manifeſtus an poſſit teſtari?*
14 *Et an donare cauſa mortis?*
15 *Et quis dicatur vſurarius manifeſtus?*
16 *Vſurarij ſunt infames.*
17 *Vſurarius qui aliquando exercuit vſuras,& poſtea deſiit fœnerari, an adhuc dici poſſit vſurarius?*

Vſura eſt

1 VSura eſt lucrum ex mutuo, pacto debitum, vel exactum. Et hæc eſt diffinitio vſuræ, tam Theologorum, quam Iuriſtarum, vt dicit Alb. in l. iubemus, col. 4. ver. Quid de tali. C. de ſacroſ. ec.

2 Committitur autem vſura multis modis, ſed de hoc cum magis ad ciuilem contractuum materiam, quàm criminalem pertinere videretur diffuſè tractaui ſuprà libro proximo. Vbi etiam dixi, an cambia mercatorum, ſint licita, &c.

3 Sciendum eſt autem, ꝙ vſuræ ſunt omni iure prohibitæ, & in primis quidem de iure naturali. Et eſt communis opi. vt ait Didacus lib. 3. reſolutionum cap. 1. poſt n. 5. dicens, ꝙ eam tenent, frequētiſſimo omnium conſenſu, Theologi pariter etiã ſunt prohibitæ de iure diuino, etiam euangelico. Et ita Theologi & Canoniſtæ, frequētiſſimo omniũ conſenſu exiſtimant, vt ait Didac. in loco præallegato, poſt n. 5. ver. Iure diuino. Item de iure canonico, toto ti. de vſuris, & in hoc nemo dubitat.

4 Difficultas eſt, an etiam ſint prohibitæ de iure ciuili. Et in hoc quidem variæ ſunt Scribentium opi. ex quo videtur, quòd de iure ciuili, vſuræ infrà legitimum modum ſint permiſſæ, ſecundum opi. quam dicit eſſe communem Alciat. in c. j. nu. 78. de offi. ord. Et ꝙ vſuras omnino nõ prohibeat lex ciuilis, dicit eſſe quaſi omnium Doct. communem opin. Chriſtoph. de Caſtill. conſ. xxxvj. poſt n. 8. Carauita ſuper 2 t. ritu magnæ curię, n. 5. Contrariam verò ſententiam, ꝙ ſcilicet, etiam de iure ciuili, per ius authenticorum, vſuræ ſint prohibitæ, tenuerunt communiter gl. Legiſtarum, vt ait Imola in cle. j. n. 8. de vſur. quem refert Anan. in c. quia in omnibus, poſt n. 16. de vſur. Et dicit Albe. in l. cunctos populos, poſt n. 15. C. de ſumma Tri. & fide Cath. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Dicit etiam Imola in l. j. col. 4. verſ. Et aduerte, ff. de ſolutio. ꝙ hanc opi. tenent communiter Doctores. Legiſtę, & Can. Hanc etiam dicit eſſe cõmunem Ab. in c. cum ſit generale, n. 18. de foro compet. quē refert Didacus in d. c. j. n. 6. Iaſon in §. omnes, n. 14. inſti. de actio. & in d. l. cunctos populos, n. 47. Berous in Rub. de vſuris, n. 80. Et hæc opin. apud nos ſeruatur, vt ſtatim ſubiiciam, & ab ea tanquam veriori, & magis communi, non eſt aliquo modo in practica recedendum.

5 Et ex hoc infertur, quòd vſura apud omnes reputatur res illicita, & prohibita, & ſic delictum, & conſequenter, propter vſuram, poteſt etiam criminaliter puniri. Et fulthæc opi. Iacob. Butrig. in l. Improbum, ex quibus cauſis infa. irrogetur, quã dicit videri magis communem Cor. conſ. xix. in litera G. lib. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem Alciat. in d. c. j. nu. 76. & ſeq. quem refert Didacus ſuper 4. decre. fol. 78. poſt nu. 19. Et quamuis Roland. conſ. lxxv. n. 29. lib. 1. dicat, ꝙ imò opin. contra Iacob. Butrig. eſt magis communis, & ꝙ Alc. dicens cõtrariam decipitur, nihilominus ſi recenſeantur auctoritates, nulli dubium erit, ꝙ comperietur Alciat. verum dixiſſe, & ita pluries fuit iudicatum per Senatum, puniẽdo tales vſurarios, pœna extraordinaria, & facta etiam ſpecialis delegatio, vt cõtra ipſos inquireretur. 22. Nouẽb. 1555. P. N. Et licet Corn. in loco præallegato. & aliqui alii loquantur in iudice eccleſiaſtico, idem tamen dicendum eſt in iudice laico, cum vt dixi, ſecundũ magis communem opin. etiam de iure ciuili, vſuræ ſint prohibitæ. Et ideò licet ipſe Senatus dicatur iudex laicus, quia repreſentat perſonam Regis, qui eſt princeps laicus, tamen vt dixi, punit vſurarios pœna arbitraria, prout etiam illos punit, 11 & torturæ ſubiicit parlamentum Pariſienſe, vt refert Molin. de vſur. n. 156.

Caſus autem, in quibus vſuræ ſunt permiſſæ tã 6 de iure ciuili, quàm de iure canonico, dixi ſuprà libro proximo.

Hæc autem concluſio, ꝙ vſuræ ſint omni iure 7 prohibitæ, ſatis de plano videtur procedere, quò ad Chriſtianos. Sed quid dicendum in Iudæis, nunquid ipſi de iure communi poſſunt licitè vſuras exercere? Reſpon. ꝙ non. Et eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in l. eius qui in prouincia, poſt n. 5. ff. ſi cert. pet. Et ꝙ peccent Iudæi, fœnerando Chriſtianis, dicit eſſe communem opi. Theologorum & Cano. Alex. de Neuo conſi. 100. n. 1. adeò ꝙ eccleſia non debet, neque poteſt hoc peccatũ permittere, nec tolerare, infligendo pœnam, neque propter aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum. ꝙ exinde ſequi ſperetur. Et eſt communis opi. Cano. & Theolog. vt dicit Alex. de Neuo conſ. 100. n. 9. & 13. in fi. & cõſilio 101. poſt nu. 14. vbi dicit ſe dolere malitiam Doctorum Chriſtianorum, qui conſuluerunt cõtra tam apertam veritatem. Et ſubdit rationem eſſe, quia nullus eſt offerens mercedem, qui petat conſilium, ꝙ Iudæi non poſſint fœnerari, nec reperitur aliquis offerens muneraprincipibus, vt Iudæos expellant. Sed veritas iſta nõ dat præmia terrena, ſed ęterna, &c. Sed certè quicquid ſit de iure contrariũ ſeruatur de conſuetudine, nam vbique tolerantur Hebræi, fœnerantes etiam in terris eccleſię, licet illam conſuetudinem improbet Alex. de Neuo in conſilio 102. n. 13. Et dicat, ꝙ tanquã nutritiua peccati, nõ valet. Quinimo ſi aliquis Iudæus exerceat vſuras in Iudaiſmo (vt ipſi communiter faciunt) & deinde efficiatur Chriſtianus, tenebitur ad reſtitutionem vſurarum, quas ante baptiſmum extorſit, vt dixi ſuprà, libro proximo.

Hoc crimen eſt merè eccleſiaſticũ. Et hanc di- 8 cit eſſe communem cõcluſionem Didacus ſuper quarto decret. fol. 78. n. 19. Tu verò dic, ꝙ eſt mere eccleſiaſticum, quò ad cognitionem iuris, an ſ. contractus ſit vſurarius, vel ne, ſecus autem, quò ad factum, vt dixi infrà, hoc eodem libro, §. fin. q. xxxvij. ver. Quęro igitur. Item quò ad pœnam eſt communis fori, vt ibi dixi.

Quæro, an crimẽ vſurarum poſſit probari per 9 teſtes ſingulares? Dixi infrà, hoc eo. libr. §. fi. q. liij. ver. Dixi etiam.

Sed quæro, quæ ſit pœna exercentis vſuras? Re 10 ſpon. quòd punitur extra ordinẽ, arbitrio iudicis.

Item tenetur vſurarius reſtituere vſuras. Hoc 11 autem quomodo intelligendum ſit, & quibus caſibus procedat, & quid ſi habuerit remiſſionem à parte. Et an etiam hæres vſurarij teneatur ad earum reſtitutionem, & plerá que alia, ad hoc pertinentia, cum (vt dixi) ad ciuiles potius, quàm ad criminales cauſas, facere videantur, tractauimus ſuprà, libro proximo.

Prætereà dominium rerum, quas creditor ex- 12 torquet à debitore, ex cauſa vſurarum, non tranſit in ipſum vſurarium. Et hæc opi. eſt apud Theologos & canoniſtas communi omnium conſenſu

recepta

recepta,vt atteſtatur Summa Silueſtrina,in §.Vſura.q.vj.n.1.quem refert & ſequitur Didac.lib.3.reſolut.c.3.poſt n.6.verſ.Sed ad huius.

13 Item vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari, niſi præſtita cautione,de reſtituendis vſuris, vt dixi ſuprà libr.tertio, §.Teſtamentum, q.xxvj.Item
14 †neque etiam poteſt donare cauſa mortis, vt dixi ſuprà lib.proximo §.Donatio,q.vij.

15 Sed hic quæro, quis dicatur vſurarius manifeſtus?Reſpond.ꝙ vſurarius manifeſtus dicitur ille, qui palàm & publicè fœneraticiam artem exercet,ita,vt ipſa facti euidentia excuſari non poſſit, ita ſentit Bar.in l.fur eſt manifeſtus, n.3.ff.de furtis,&in hoc omnes conueniunt,vt Didacus lib.3.reſolutionum, c.3.n.4. Item ſi quis coram ſacerdote & teſtib. publicè fateatur, ſe eſſe vſurarium, & mandet reſtitui vſuras,dicetur vſurarius manifeſtus,ita dixit gl.in c.quanquam,in verbo, Manifeſti,de vſur.in vj.& eſt communis opi. vt atteſtatur Soc,in conſ.cxxvij.n.1.lib.tertio.Item ille,qui in iudicio cōfeſſus eſt,ſe eſſe vſurariū,dicitur vſurarius manifeſtus,ita dixit gl.in c.j.in verbo, Manifeſtus,de vſuris.in vj.quam Doctores ſequuntur, vt ait Didac.in d.c.3.poſt n.4.verſ.Eſt item. Præterea ille,qui tanquam vſurarius, eſt condemnatus à iudice, dicitur vſurarius manifeſtus, ſecundum glo.in d.c.j. in verbo, Manifeſtus, quam dicit eſſe communiter approbatum Didacus in d.ca.3. poſt n.4.ver.Quarto etiam.

Punitur etiam vſurarius,de iure ciuili,pœna infamiæ,vt eſt text.in d.l. improbum, C. ex quibus 16
cauſ.infam.irrog.Et ſcias,quòd hæc infamia irrogatur,ipſo iure,ſecundum gl.in d.l.Improbum,in gl.fi.& eſt communis opi.vt ait Didacus in d.cap.tertiò,numero ſecundo.Adde,quòd hac infamia notantur etiam illi qui exercent vſuras intra modum, à iure ciuili permiſſum, quicquid dixerit gl. prima, in dicta l.improbum, contra quam tenent communiter omnes Doctores,vt ait Salyc.in d.l. improbum,n.2.Gemin.conſ.lxxvij.poſt nu. 5. Et hanc opinionem contra illam gl. dicit eſſe communem Didac.in d.cap.3.poſt nu.2.Et ex hoc infertur, quòd vſurarius non poteſt eſſe teſtis, neque etiam in cauſa ciuili,vt dixi ſuprà,ll.2.§.teſtis.

Vltimo quæro, nunquid ille, qui aliquando 17
exercuit vſuras, & poſteà deſiit fœnerari, dicatur vſurarius?Reſpond. quòd ſic. Et eſt communis opin.vt ait Dec in cap.j.nume.22.de probat. Vide quæ dixi in d.§.teſtamentum,quæſt.vj.verſ. Item quæro.

PRACTICA CRIMINALIS.

§. FIN. LIBER V.

SENTENTIARVM RECEPTARVM.

HActenus,de variis ac diuerſis criminibus dictum eſt, ſequitur nunc, vt de ipſa criminum cognitiōe, ac iudiciis, quæ in criminalibus negotiis agitari ſolent.breuiter videamus.Quamuis enim, de toto iudiciorū ordine, proximo libro tractare propoſuerimus,cùm tamen hæc ipſa criminalia iudicia,pleriſq́ue caſibus, aliter quàm ciuilia tractentur, exiſtimauimus opportunum fore, vt ſtatim poſt cognitas delictorū,ſpecies ac qualitates conſequenter,quibus modis contra delinquentes ipſos,procedēdum eſſet,ſubnecteremus. Eſt autem hæc rerum criminalium materia longè omnium, quæ in foro verſantur pulcherrima. Nulla enim adeò frequens eſt, nulla, huic vtilitate, aut grauitate comparari poteſt,cùm hîc non de tritico,aut oleo legato,ſed de hominum fortunis, exiſtimatione,ac capite agatur,quibus rebus nihil eſt orbe terrarum prætioſius.

QVAESTIO PRIMA.

1 *Quæ dicantur cauſæ criminales,& quæ ciuiles?*
2 *Et quid ſi pœna partim applicetur parti & partim fiſco?*
3 *Et quid ſi agatur ad pœnam extraordinariam?*
4 *Et quid ſi nulla præcedat accuſatio?*
5 *Et quid ſi agatur per viam exceptionis?*

1 IN primis igitur, pro intelligentia terminorum, quæro,quæ dicatur cauſa criminalis,ſeu iudiciū criminale?Vtilitas autem huius queſtionis poteſt eſſe maxima, puta ratione competentiæ iudicis: quia multi ſunt,quorum iuriſdictio eſt particulariter circa criminalia, vt ſunt iudices maleficiorū, in multis ciuitatibus Italiæ,& multi quorum iuriſdictio eſt ſolummodo circa cauſas ciuiles,vt ſunt vicarij prætorum. Et ideò multum intereſt intelligere,an cā ſit ciuilis, vel criminalis,ad hoc,vt ſciri poſſit ad quem eorum pertineat eius cognitio. Prætereà circa modum procedendi:nam in criminalibus plerunque proceditur per capturam, ſecus autem in ciuilibus. Item in criminalibus non admittitur procurator.Item in criminalibus infertur tortura reo, ſecus autem in ciuilibus regulariter Item multi teſtes repellūtur à teſtificando, in cauſis criminalibus,qui non repelluntur in ciuilibus. Pariter etiam circa diffinitionem ipſius cauſę in criminalibus,requirūtur probationes luce clariores,in ciuilibus autem ſecus. Item in multis locis adſunt ſtatuta,ꝙ in cauſis criminalibus non detur appellatio, neque reuiſio, prout eſt generale decretum in hoc Ducatu. Et alia huiuſmodi,quæ per te videre poteris in diſcurſu materiæ.Et ſic vides,quòd hæc quæſtio eſt valdè vtilis,pro reſolutione multarum dubitationum,quæ quotidie circa prædicta contingunt. Scias ergo, quòd in hoc articulo variæ fuerunt Scribentium opiniones. Nam glo.in l.lex Cornelia,in princ.in verbo,Eorum.ff.de iniur.videtur ſimpliciter ſenſiſſe, quòd quandocunque agitur de crimine, dicatur cauſa criminalis. Sed hæc opi.communiter reprobatur per Doctores,qui ferè omnes concludunt, quòd de crimine poteſt etiā ciuiliter agi,vt dicit Blanc. in Pract.crim.fol.61.nu.158. Secunda verò fuit

opi.gl.in

opi. glo. in l. ſi qua per calumniam, in verbo, Auri. C. de Epiſcopis & clericis, quæ videtur tenere, ꝙ quando pro crimine imponitur pœna corporalis, cauſa dicatur criminalis, quando verò imponitur pœna pecuniaria, cauſa dicatur ciuilis. Sed hęc etiam opinio cõmuniter non tenetur, vt ait Dec. in Rubr. de iudiciis in decretalibus, n. 94. in prima lec. illam etiam communiter reprobari atteſtatur Blan. in loco præallegato, verſ. Secunda opinio. nam in publicis iudiciis pleriſque imponitur pœna pecuniaria, vt in §. j. inſt. de publ. iud. & ſimilib. Et tamen certum eſt, publica iudicia eſſe criminalia, vt eſt tex. in l. j. C. quãdo ciuilis actio cri. præiu.

Tertia fuit opi. Ab. in Rubr. de iud. n. 5. ꝙ (Aut agitur principaliter ad effectum, vt quis pro delicto puniatur pœna ordinaria, & tunc cauſa dicatur criminalis, ſiue pœna applicet̃ fiſco, ſiue parti: aut non agitur directo, vt puniatur pœna ordinaria, & tunc ſemper dicatur ciuilis. Sed certè hęc etiam doctrina Ab. communiter reprobatur. vt dicit Maranta in ſuo ſpec. fol. 21. n. 2. & videtur eſſe contra textus, quos allegat Aret. in ead. Rubr. poſt n. 19.

2 Quarta igitur fuit opinio, glo. in l. 3. in princ. in verbo, Centum aureorum, ff. de ſepulchro viol. quæ tenuit, ꝙ quando pro crimine agitur ad pœnã applicandã parti, iudicium dicatur ciuile, quando verò agitur ad pœnam applicandam fiſco, tũc cauſa dicatur criminalis. Et hanc tenent omnes vt dicit Bart. in ead. l. 3. in princ. quem refert Abb. in d. Rub. de iudic. n. 5. & Zaſ. conſ. xix. n. 1. lib. j. Et dicit Io. de Platea in l. 2. in vltimis verbis. C. de his q ex pub. ratio. libr. x. ꝙ iſta gl. communiter tenetur per Doctores. quem refert Gomes, inſtitut. de actio. in principio, poſt n. 18. relatus, & ipſe per Cephal. conſ. cxij. n. 21. lib. j. Idem dicit Curt. Iun. in Rub. ff. de iud. n. 18. quẽ refert Duennas reg. 315. in 2. ampl. Hãc etiam opi. dicunt eſſe communem Canoniſtę in d. Rub. de iud. & in ſpecie Aret. n. 19. & Dec. n. 95. in 1. & 2. lect. n. 51. quem refert Afflict. in 3. parte conſtit. Regni, Rub. xxxij. §. varietates, n. 9. & Ripa in d. Rub. n. 91. & ſeq. & Cephal. conſ. xxxv. n. 31. lib. j. Barb. in tract. de teſtib. in tertia parte, n. 2. licet in libro meo videantur eſſe corrupta eius verba, Corſetus in repertor. Abbas in verbo, Iudicium. Iaſ. in Rubr. C. de iud. n. 2. quem refert Apoſtil. ad Fel. in d. Rub. de iud. ver. 7. & vlt. & Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera C. n. 25. Bertrand. conſ. ccxlvij. in primis verbis, lib. 8 Dec. in l. 2. poſt n. 41. C. de edendo. Sapia in l. Imperium. n. 17. ff. de iuriſd. omn. iud. Maranta in ſuo ſpec. fol. 21. nu. 2. & ſeq. Apoſtil. ad Abb. in loco præallegato, ſub n. 5. in verbo, Fortiter. Soc. Iun. conſ. xcix. n. 26. lib. ij. Don Anto. de Padilla in l. tranſigere, poſt n. 106. C. de tranſact.

Ex quorum omnium dictis habes, quòd tunc iudicium dicitur ciuile, quando agitur ad commodum priuatum, ſiue cauſa deſcendat ex delicto, ſiue ex contractu. Illud autem dicitur criminale, in quo agitur ad commodum publicum, ſiue ſit imponenda pœna corporalis, ad publicam vindictã, ſiue ſit ex delicto imponenda pœna pecuniaria, quæ veniat applicanda fiſco. Et ab hac opinione, quæ communis eſt vera, nullo pacto eſſet conſulendo, aut iudicando recedendum.

Ego tamen pro clariori intelligentia, in primis volo, vt ſcias, ꝙ in hoc propoſito, poſſunt conſiderari duo genera delictorum. Primum per quod offenditur publica iuſtitia, ſine iniuria, ſine offenſione alicuius tertii, prout eſt crimen hæreſis, ſimoniæ, & huiuſmodi. Secundum per quod offenditur non ſolùm publica iuſtitia, ſed etiam ſit offenſio, ſeu damnum tertio. prout eſt homicidium, incendium, furtum. & ſimilia. Ex prima ſpecie delictorum, vna tantùm actio oritur, quæ eſt ad vindictam publicæ iuſtitiæ, quia cùm non agatur de offenſione alicuius perſonæ, nulla poteſt alicui cõpetere actio ad intereſſe. Ex ſecunda autem ſpecie duplex oritur actio, vna quæ tendit ad publicam vindictam, alia quæ tendit ad reſarciendum damnum ſeu intereſſe partis offenſæ. Et ideo ſi aliquis committat violentiam in bonis alicuius, poteſt ꝯ eum agi ad pœnam impoſitam à lege, vel ſtatuto pro vi publica, vel priuata. Et hæc actio competit cuilibet de populo, cùm ſit ad publicam vindictã. Poteſt etiam ille, in cuius bonis commiſſa eſt violentia, agere ad emendam damni, & intereſſe. Et hæc actio competit tantummodo parti offenſæ, cùm tendat ad priuatum commodum.

Scias etiam duo eſſe genera pœnarũ, quæ pro delictis imponuntur, ordinariam. ſ. & extra ordinariã. Ordinaria dicitur, quę à lege, vel ſtatuto eſt impoſita committenti illud delictum, ꝙ in iudiciũ deducitur, puta ꝓ homicidio, pœna capitis, pro furto, pœna fuſtigationis, vel perforationis auriculæ. Extraordinaria eſt, ꝙ quis propter crimen priuetur officio, beneficio, dignitate, adminiſtratione, tutela, vel ſimilibus.

Item ſcias, ꝙ in caſibus, in quibus oritur ex crimine duplex actio, vt ſuprà dixi, poteſt offenſus vtranque proponere, ſcilicet illam quæ tendit ad vindictam publicam, & illam quæ tendit ad intereſſe priuatum. Et poteſt vtranque intentare ſimul, in eodem libello, licet non æquè principaliter, vt dixi infrà quęſt. proxima, ver. Et hæc quidẽ. Poteſt etiam proponere alteram actionem tñ, vel petẽdo ſimpliciter, ꝙ puniatur nulla facta mẽtione priuati intereſſe, vel petendo ſimpl'r reſtitutionẽ rei, non agendo ad pœnas pro delicto, à iure impoſitas. Prętereà etiam põt proponi crimen aduerſus aliquẽ, ad alium finẽ, ſ. neque vt puniatur pœnis iuris, neque vt damnum reſarciat, ſed ad pœnam extraordinariam, puta, vt priuetur beneficio vel tutela, vt ſuprà dixi. Poſtremò poteſt etiam ad alium effectum proponi, puta ad repellendum aliquem à teſtimonio, vel ad debilitandũ eius teſtimonium, excipiendo aduerſus eum, qui in teſtem producitur de aliquo crimine, vt dixi infrà quæſt. xix. ver. Per exceptionem. Et ſic colligẽdo omnia ſ. dicta, habes multos caſus, in quib. diuerſimodè crimina in iudicium deduci poſſunt.

Primus eſt, quando agitur ad pœnam ordinariam corporalem, nulla facta mentione priuati intereſſe. Et hoc caſu nulla eſt controuerſia, quin tale iudicium dicatur criminale. Et in hoc nemo dubitat.

Secundus autem eſt caſus, quando agitur ad pœnam pecuniariam tantum, fiſco applicandam. Et in hoc variæ fuerunt opinio. inter Doctores, vt ſuperius dixi, ſed magis communis opinio eſt contra gl. in d. l. ſi qua per calumniam, ꝙ ſcilicet, etiam ſi agatur de pœna pecuniaria tantum, nihilóminus ſi illa eſt applicanda fiſco, cauſa dicatur criminalis.

criminalis.

Tertius eſt caſus, quando ſimul cum pœna corporali, ſiue pecunia, fiſco applicanda, proponitur etiam intereſſe partis, puta, quia aliqua pars applicetur etiam ipſi parti offenſæ, vel quia pars vltra pœnam, agat etiam incidenter, ad rei reſtitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tale iudicium, à pleriſque appellatur mixtum, ſcilicet criminale, quatenus concernit publicam vindictam & ciuile, quatenus concernit intereſſe priuatum. Et Boſſ. in tit. de app. n. 8. atteſtatur, quod hæc eſt communis opinio, prout etiam ſentire videtur Iaſon. in d. Rub. C. de iudic. & Gomes Arias ſuper l. lxxxj. Tauri, n. 10. in fine. Sed ego puto eſſe aduertendum, quia ſi ex natura cõdemnationis, neceſſariò ſimul cum pœna publicæ vindictæ, venit etiam intereſſe partis, puta, quia idem ſtatutum pro furto imponat pœnã ſcutorum x. verſus fiſcum, & quinque verſus partẽ, vel quod fur fuſtigetur, & reſtituat rem furatam, certè iudicio meo abſurdum eſſet dicere, quod hæc cauſa dicenda eſſet mixta, ſcilicet, partim criminalis, & partim ciuilis. Et ideo proculdubio de ea tota, iudicandum eſt ſecundum eius digniorem partem, & ſic tanquam de merè criminali. Sed ſi intereſſe partis venit tanquam quid ſeparatum, & non de neceſſitate cõnexum, puta, quia refectio damnorum, vel reſtitutio rei ablatæ, veniat non ex eadem lege, vel ſtatuto, ſed ex alia, tunc fortè poſſet habere locum opin. de qua per Boſſ. in loco præallegato, vt ſ. tale iudicium cenſeri debeat partim criminale, & partim ciuile. Ego tamen ſemper vidi per Senatum reiici appellationes à condemnationibus damnorum, vel expenſarum litis, in cauſis criminalibus ſiue venirent ex eadem lege, ſiue ex alia, ſed ſolummodò admittatur appellatio, ſiue reuiſio reſpectus exceſſus.

Quartus caſus eſt, quãdo ſolummodò agitur ad intereſſe partis, puta, rei reſtitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tunc nulla eſt difficultas, quin iudiciũ dicatur merè ciuile, licet agatur pro delicto quicquid dixerit gl. in d. l. lex Cornelia, cõtra quam eſt communis opin. vt ſuprà dixi.

3 Quintus eſt caſus, quando agitur ad pœnam extraordinariam, puta priuationem officij, ſeu beneficij, & nihil applicatur fiſco. Et hoc caſu iudicium dicitur ciuile, non autem criminale. Et in hoc omnes concurrunt, vt ait Grat. conſ. lxxj. n. 9. lib. 2. Et licet hæc concluſio aliquando mihi viſa fuerit dura, ex quo talis actio principaliter intentata videtur ad vindictam publicam, præſertim ſi officium de cuius priuatione agitur, eſſet publicum, nihilominus iudicando non crederem ab ea eſſe recedendum, intelligendo tamen, vt ſtatim dixi, quod talis pœna priuationis, non ſit pœna ordinaria, quæ pro eo delicto imponeretur.

4 Adde, quod hæc concluſio locum habet, ſiue priuatur ad huiuſmodi priuationem officij, vel beneficij, præcedente accuſatione, vel exceptione partis, ſiue nulla præcedat exceptio, vel accuſatio partis, ſed agatur tantummodo via inquiſitionis. Et ita communiter teneri, atteſtatur Manta in ſuo ſpec. fol. 24. n. 27.

5 Sextus & vltimus eſt caſus, quando agitur per viam exceptionis, proponendo crimen contra teſtem, non ad effectum, vt puniatur, ſed vt eius dictum non recipiatur, vel receptum, non noceat. Et hoc caſu omnes concludunt, quod ex quo agitur tantummodò ad priuatum commodum, & intereſſe partis, cauſa dicatur merè ciuilis, ſecus tamẽ eſſet, ſi tale crimen proponeretur ad puniendum, vt dixi ſ. q. xix. ver. Per exceptionem. Et hæc omnia bene nota, quia ſæpe contingunt in practica.

QVAESTIO II.

1 *Accuſatio criminalis, & actio ciuilis, quando ſimul concurrere poſſint?*

2 *Et quid ſi criminalis intentetur principaliter & ciuilis incidenter?*

3 *Et an poſt intentatum iudicium criminale, actor poſſit intentare aliud iudicium ciuile, ex diuerſa cauſa?*

4 *Et an reus conuentus, ciuiliter poſſit contra actorem criminaliter agere?*

5 *Et quid è conuerſo, an conuentus criminaliter poſſit contra accuſatorem intentare actionem ciuilem?*

6 *Et an accuſationem criminalem?*

7 *Et an abſoluto vno iudicio, ſcilicet ciuili, vel criminali, poſſit deinde agi alia via?*

Dixi ſuprà quæſtiõe proxima, quòd ex eodem delicto, regulariter oritur duplex actio, ſcilicet criminalis, ad publicam vindictam, & ciuilis ad priuatum commodum. Et hoc apud Iuris peritos pro expedito eſſe atteſtatur Pont. ſuper conſuet. Bleſen. fol. 183. col. 1. circa med. Quæro nũc, quo modo hæc duo remedia, ſimul aut ſeparatim concurrere poſſint? Reſpond. Hoc poteſt multis modis contingere, propterea eſt diſtinguẽdum: nam aut quæris, an vtraque actio, ſcilicet ciuilis & criminalis, poſſint ab eodem, & contra eundem, ex eadem cauſa intentari. Et dicẽdum eſt quòd non. Text. eſt in l. interdum. ff. de publ. iud. qui ſemper ad hoc propoſitum, ſolet allegari, & licet ille tex. loquatur, quando pendente iudicio ciuili, actor vult intentare iudicium criminale, tamen concluſio, ſecundum Doctores, indiſtinctè procedit, ſiue ab initio intententur ſimul in eodem libello, ſiue iam cœpto & pendente iudicio ciuili, prius intentato, velit deinde actor, ex eadem cauſa intentare iudicium criminale. 1

Et hæc quidem concluſio abſque difficultate procedit, quando actor vult dicta duo remedia intentare, æquè principaliter in eodem libello: nam eo caſu non poſſunt ſimul cumulari. Maior enim, & dignior eſt cauſa criminalis, quàm ciuilis, & vbi vna cauſa eſt maior altera, non poſſunt duæ actiones ſimul cumulari, iuxta ea quæ traduntur per Doctores in l. edita. C. de edendo, & dixi infrà lib. proxim. Sed ſi actor intentaret iudicium criminale principaliter, & deinde incidẽter peteret etiam rem ablatam ſibi reſtitui, eo caſu, vtique talis petitio admittitur, vt dixit Bart. in l. interdum. §. qui furem, n. 5. ff. de furtis, quem ſequuntur communiter Scribentes, vt atteſtatur Curt. iun. in d. l. edita, n. 198 Hiero. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, in vlt. apoſtil. col. 3. ver. Secũdo caſu, quem refert Roland. conſ. xxx. n. 2. lib. 2. ita etiam cõmuniter teneri ait Rom. in ea. l. edita, poſt n. 143. verſ. Non obſtat ſua ratio. Et hanc dicit eſſe communẽ opi. Aret. in c. qualiter, & quando. el 2. §. ad corrigendos, n. 139. de accuſationib. Et ita obſeruat cõſuetudo, teſte Bal. in l. data opera. nu. 6. in fi. C. qui 2

accuſ. non

accuſ. non poſſ. Eadémque ratione admittitur libellus criminalis, concludens, delinquentem de delicto puniri, & condemnari, ſecundum formam iuris, & ſtatutorum, cum refectione damnorum intereſſe, & expenſarum, &c. Et ita Practicatur, vt atteſtatur Ang. in l. vnica, n. 6. C. quando ciuilis actio crim. præiudicat, quem refert Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtem cœleſtem, n. 11. Amad. de ſyn. n. 216. Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ hoc caſu iudex maleficiorum, non poteſt cōdemnare reum ad rei reſtitutionem, vel ad damna partis, niſi quando illum cōdemnat per ſuam propriam confeſſionem, ſecus autem ſi illum condēnaret propter confeſſionem fictam, & ſic in contumaciam: nam officium iudicis non deſeruit, niſi veræ confeſſioni. Et hæc eſt notab. deciſio Bal. in l. qui crimen, n. 28. C. qui accuſ. non poſſ. quam dicit eſſe communem Roland. in d. conſ. xxx. n. 18. ſubdens, ꝙ licet, quando reus per teſtes conuincitur, aliqui teneant contrarium, tamen quando cōdemnatur ex contumacia, nullus eſt, qui eam impugnet, Illam tamen intellige, vt procedat, quando talis condemnatio ad reſtitutionem rei furtiuæ non venit ex eadem lege, vel ſtatuto, pœnam criminalem imponente: nam eo caſu non poteſt iudex, niſi reus, vel per teſtes cōuictus ſit, vel proprio ore confeſſus, officium ſuum impartiri. Sed ſi eadem lex imponeret pœnam criminalem, & rei reſtitutionem, ſemper vidi vtranque condemnationem ſimul proferri etiam contra contumaces. Non enim debet eadem diſpoſitio diuerſo iure cenſeri. Et illud, quod dictum eſt, ꝙ non poteſt iudex maleficiorum cognoſcere de reſtitutione rei furtiuæ, niſi incidenter, habet locum non modò quando proceditur ad querelam partis, & ſic per viam accuſationis, ſed etiam quando proceditur ex officio, & ſic per inquiſitionem. Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in ti. de decreto Mediolani. no. 31.

3 Aut quæris, an poſt intētatum iudicium criminale, poſſit accuſator intētare iudicium ciuile, ex diuerſa cauſa, & pœnitus ſeparata? Et dicendum eſt, ꝙ nō, ita allegatur tenere Bar. in d. l. edita, cum quo tranſeunt cōmuniter Doctores, vt dicit Cur. Iun. ibi, n. 181. Et hæc concluſio elicitur ex tex. in l. fi. C. de ord. cognit. ſecundum intellectum, qui eſt magis communis, teſte Alex. in l. reum criminis, col. j. ver. Bar. autem. C. de procu. quem refert Clau. in d. l. edita, n. 68. Eſſet enim valdè iniquum, quòd per huiuſmodi litem ciuilem, impediretur reus in defenſionibus ſuis faciendis.

4 Sed quæro, quid in reo conuento, nunquid ipſe poterit contra actorem aliquam actionem inſtituere? Reſpond. ꝙ ſi conuentus eſt iudicio ciuili, poteſt pendente eo iudicio, accuſare actorem criminaliter, tam ex cauſa penitus ſeparata, quàm etiam ex cauſa oriente ex eodem iudicio, prout quotidie fieri videmus, quādo reus accuſat de falſo teſtes actoris, qui contra eum depoſuerunt in cauſa ciuili, & etiam ipſum actorem, qui eos produxit. Et eo caſu ſuſpenditur iudicium ciuile, donec ſit ſuper iudicio criminali pronunciatum. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Sigiſmūdus conſ. feudali 6 n. 6. Et hoc propter præeminentiam, & maioritatem iudicij criminalis. Quòd tamē intellige, vt ſuſpendatur iudicium ciuile, quò ad hoc tantùm, ne poſſit ſuper eo ferri ſententia, non autem quò ad hoc, vt impediatur, quò minùs in ipſo iudicio ciuili poſſit procedi vſque ad concluſionem in cauſa. Et ita reperio deciſum fuiſſe per conſ. Neap. teſte Capyc. deciſ. 25. in cauſa Reuet. vbi multū eleganter tractat hunc articulum.

Sed quid è conuerſo, nunquid pendente iudicio criminali, poterit reus conuenire ciuiliter ſuū accuſatorem, ex alia cauſa, & penitus ſeparata? Reſpond. quòd nō. ita colligitur ex tex. in d. l. fi. C. de ord. [illegible] ſecundum communem intellectum, vt dicit Claud. in d. l. edita, n. 68. Et ita concludunt omnes, vt atteſtatur Curt. Iun. in d. l. edita. n. 182. in fi. Et hoc, ne propter talem litem ciuilem, diſtrahatur accuſator à proſecutione iudicij criminalis, in quo vertitur publicum intereſſe, ne ſ. delicta impunita remaneant. 5

An autem reus criminaliter accuſatus poſſit accuſare ſuum accuſatorem, dixi infrà q. xiiij. verſic. Tertius eſt caſus. 6

Vlterius quæro, nunquid abſoluto iudicio ciuili, contra aliquem intentato, poſſit poſtea actor intentare contra eundem accuſationem criminalem, ex eadem cauſa, vel è cōtra, abſoluto iudicio criminali, intentare actionem ciuilem? Reſpond. ꝙ ſi actio ciuilis, & criminalis tendunt ad diuerſa, tunc poteſt agi altera via, non obſtante, ꝙ priùs actum ſit vna: ſi verò tendunt ad eundem finem, tunc vna intentata, altera tollitur. Et ita intelligitur tex. in l. j. C. quando ciuil. actio crim. præiud. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Maranta in ſuo ſpec. fol. xxj. n. 5. vbi potes videre exempla. Et ita tene mente, quia malè declarantur à Doctoribus, vt dicit Claud. in loco præallegato. Bene verum eſt, ꝙ licet hæc materia cumulationis ſit ſubtilis, raò tamen contingit in practica, ſecundum Albe. in d. l. edita, col. fi. verſi. Circa quartum, quia (vt ipſe ait) aduocati nolentes intricare proceſſus, communiter procedunt in prima cauſa, deinde ea expedita, proponunt ea, quæ volunt in alia inſtantia. Et hoc modo ceſſant omnes difficultates. Præterea, cùm hodie ex quocunque crimine poſſit iudex ex officio inquirere, non admitteretur reus, qui contra querelam, ſiue accuſationem cōtra ſe porrectam, opponeret huiuſmodi exceptiōes, ad euitandum iudicium criminale. Faciunt, quæ dixi in d. q. 14. verſi. Tertius eſt caſus. 7

QVAESTIO III.

1 *Quibus modis criminaliter procedatur?*
2 *Et quid ſit procedere per viam inquiſitionis?*
3 *Accuſationem eſſe remedium ordinarium, inquiſitionem verò extraordinarium.*
4 *Et an ſuperueniente accuſatore, ceſſet inquiſitio?*
5 *Iudex regulariter non poteſt de iure ciuili, per inquiſitionem procedere, de iure autem canonico poteſt.*
6 *Et quid de conſuetudine?*
7 *Accuſatio, & inquiſitio an poſſint ſimul cumulari?*
8 *Iudex an debeat, priuſquam inquirat, ſtatuere parti offenſæ, terminum ad accuſandum?*
9 *Et quid, ſi pars ipſa offenſa id petat?*
10 *Iudex an debeat facere ſibi dari licentiam ab accuſatore procedendi in cauſa?*

Quæro

1 QVæro, quibus modis criminaliter procedatur. Reſpon. In hac quæſtione multi ex Doctoribus, præcipuè Modernis, multū ſe inuoluūt, nam aliqui dicunt, ꝙ tribus modis proceditur, ſcilicet per accuſationem, denūciationem, & inquiſitionem, aliqui addunt, quòd etiam per exceptionem, & per notorium, & per deprehenſionem in flagranti crimine. Et ideò intricatè loquuntur, vt vix poſſit ex omnium dictis, haberi vera reſolutio, quæ vel ad regulas iuris cōis, vel ad communem practicam rectè poſſit accommodari. Tu ergo dic, ꝙ in cauſis criminalibus duobus modis ꝓceditur, ſc. vel ex officio, vel ad inſtantiam partis, neque ego inuenio in toto iure ciuili, aut canonico, neque in tota practica, quæ ex conſuetudine communiter obſeruatur, aliquem alium modum procedendi. Et ſcias, ꝙ in hoc propoſito, & in tota hac materia, ego non intendo aliquid tractare de illa inquiſitione generaliſſima, quę fit per officiales, & de qua (ſecundum aliquos) loquitur tex. in l. congruit, ff. de off. præſi. cuius loco hodie ſuccedit, illud bannum generale, cōtra omnes homines malæ conditionis, & famæ, ꝙ faciunt fieri poteſtates per proclama, in principio ſui officij, vt atteſtatur Ang. de malef. in verbo, Hæc eſt quædā inquiſitio, n. 3. & Amad. de ſyndicatu, poſt nu. 30. ver. Tertia propter, & Maranta, fo. lxxxj. n. 51. neque de aliis ſpeciebus inquiſitionem, de quib. per Bart. in l. 2. §. ſi publico, ff. de adulte. & alios criminaliſtas in locis ordinariis, neque etiam de illa inquiſitione generali, quam facit iudex, ſtatim conſtito de delicto, ad inueſtigādum delinquentem, de qua dixi infrà quæſt. v. verſ. Poterit, igitur, & q. 50. ver. Item quia, ſed tantùm de inquiſitione particulari, quam iudex facit contra aliquem. Dico igitur, ꝙ ad inſtantiam partis proceditur, quando pars offenſa, vel alius, ad quē de iure ſpectare poteſt ius accuſandi, porrigit accuſationem ſeu querelam, & ſuper ipſa querela proceditur. Et hoc eſt illud, quod Scribentes appellant procedere per viam accuſationis. Ex officio proceditur, quando iudex à ſe ipſo, & ex ſuo officio aſſumit informationes contra delinquentem, & contrà eum procedit. Et hoc eſt, quod dicitur procedere per viam inquiſitionis.

2 Et aduerte, quia in hoc propoſito multi falluntur, putātes, ꝙ procedere per viam inquiſitionis, ſit, quando iudex tranſmittit reo inquiſitionem, ſed in hoc grauiter errant, nam (vt eleganter dicit Signorol conſ. ccxlv. in primo dubio præſertim, n. 5.) actus inquiſitionis ſecundum communem loquelam & diſpoſitionem iuris, baptizatur, & appropriatur primo actui, quo mediante, per viam officij iudex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actibus ſequentib. proceſſus. Et ſic rectè loquendo inquirere cōtra aliquem, non eſt ei tranſmittere inquiſitionem, ſed eſt recipere teſtes, ſeu informationes contra eum charta verò inquiſitionis, ſiue libellis criminalis, qui contra reum formatur, atque ei intimatur cum termino comparendi, eſt actus communis vtrique modo procedendi. Et ideo indifferenter tranſmittitur reo abſenti, tam ſi procedatur ad accuſationem, ſeu querelam partis, q̄ ſi procedatur ex officio. Sic etiam formare inquiſitionem contra aliquem, non eſt ipſam chartam, ſiue libellum inquiſitionis ei tranſmittere, illud enim potius illum citare, vt dixi infrà q. 31. ſed eſt facere proceſſum informatiuum, aſſumēdo informationes, & indicia contra eum, ſuper aliquo delicto. Ex quibus deinde informationibus, & indiciis elicitur titulus, & ſeries facti, quæ poſtea narratur in ea, quam appellamus inquiſitionem, quæ ſic formata, & in ſcriptis redacta trāſmittitur reo in vim citatiōis, & libelli, vt dixi in dicta q. xxxj. ver. Quæro nunquid, & ſeq. & infrà, q. xxviij. ver. Scias autē.

3 Debes autem ſcire, ꝙ ex iſtis duobus modis, ſeu remediis procedendi contra delinquentes, loquēdo ſecūdum ius commune, alterum ſcilicet accuſationis, ſeu querelæ erat ordinarium, alterum verò, ſcilicet inquiſitionis, ſiue ex officio erat extra ordinarium, ita dicit Inn. in cap. cum oporteat. de accuſatio. quem ſequuntur communiter Doctores, vt ait Diaz Regul. cccxxxvj. & eſt communis opi. vt dicunt Canoniſtæ in Rub. de iudiciis, & in ſpecie Deci. in prima lect. poſt n. lxvj. & in ſecunda lect. poſt n. 43. Sapia in l. imperium, n. 29. ff. de iuriſd. om. iud. Et licet aliqui tenuerint, ꝙ de iure Canonico remedium inquiſitiōis eſſet ordinarium, ex quo ſecundum diſpoſitionem iuris Canonici, ſuper omnibus criminibus, indifferenter poſſunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, ſecundum Arch. in c. felicis. §. fin. de pactis, in ſexto. cuius opin. dicit eſſe communem Marian. in d. c. qualiter, & quando, n. 108. in fi. nihilominus magis communis opi. videtur eſſe ꝙ tam de iure Canonico, quàm de iure ciuili ſit extraordinarium. Et ita in ſpecie hanc eſſe communem opinionem atteſtatur Alc. in c. j. n. 14. de offic. ord. Hiero. in Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo, Hec eſt quædam inquiſitio, poſt n. 80 Dec. in Rub. de iud. prout illum refert Boſſ. in tit. de inquiſi. nu. 17. Et ratio huius concluſionis eſt, de iure communi, regulariter quilibet admittitur ad accuſandum, vt dixi infrà q. 14. circa principium, meritò accuſatio dicitur remedium ordinarium. Ex aduerſo autem, iudicium inquiſitionis dicitur extra ordinarium, quia de iure communi regulariter iudex poteſt ex officio procedere per viam inquiſitionis, vt dicit gl. in d. l. 2. §. ſi publico, in verbo, ſine accuſatore, ff. de adul. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Alber. in l. ea quidē, poſt n. 4. C. de accuſat. prout illum refert Apoſtil. preal leg. ad Ang. de malef. poſt n. 48. verſ. in quantum Ang. Et dicit Marian. in repet. d. c. qualiter, & quādo, n. 106 ꝙ hanc opi. ſecuti ſunt omnes antiqui Doctores. Illam etiam dicit eſſe communem Cuma. conſ. cxxxvj circa fi. Pract. Conradi, fol. ccxlv. n. 1. meritò ergo iudicium inquiſitionis dicitur extraordinarium, Et quamuis de iure Canonico videatur iudicium inquiſitionis regulariter permiſſum (vt ſuprà dictum eſt) ex quo tamen etiam illo iure non ſeruantur, in iudicio inquiſitionis, ea quæ regulariter ſeruari deberent in iudiciis criminalibus, vt in diſcurſu materię demonſtrabitur, neceſſariò fatendum eſt, veram eſſe communem opin. quòd ſcilicet, tam de iure Canonico, quàm de iure ciuili remedium inquiſitionis dicatur extraordinarium.

Ex hac autem concluſione reſultabat maximus 4
effectus, quia cum ſecundum communes iuris regulas remediū ordinarium faciat ſemper ceſſare remedium

remedium extraordinarium,neceſſariò ſequeba-
tur,ꝙpars, volens accuſare,eſſet præferenda iudi-
ci inquirenti,prout in hoc,ꝓpoſito Doctores om
nes fatentur, & Albe.in 3.part.ſtatutorum, q.57.
atteſtatur etiam ita communiter ſeruari,ꝙſcilicet
quando adeſt accuſator idoneus,ceſſat inquiſitio.
Dicit etiam Bal.in addit. Spec.in tit.de ſententiis,
col.17.prout illum refert Boſ.in tit.de inquiſitio-
ne,n.19.practicam eſſe,ꝙ ſi plenior eſt accuſatio,
5 ſuper ea proceditur & pronunciatur ,† non eſſe
procedendũ ſuper inquiſitiõe. Et licet ſuper hoc
etiam articulo,an accuſatio faciat ceſſare inquiſi-
tionem , magna fuerit varietas inter Scribentes,
præſertim quando iam cœpta inquiſitione ſuper
uenit accuſator, ſemper tamẽ recurrimus ad lon-
gam diſtinctionem , qua ponit Sallcet. in d.l.ea
quidem,n.54.C.de accuſ.ꝙ ſcilicet,aut accuſator
ſuperuenit ante receptas probationes aut poſt.
Primo caſu,aut poteſt imputari negligentia accu
ſatori,&non ceſſat inquiſitio,ſed accuſator repel
litur.Aut verò non poteſt imputari,& tunc ſi pro
ſequitur ſuam,vel ſuorum ĩiuriam,auditur,& ceſ-
ſat inquiſitio,niſi eſſet ſuſpectus de colluſione.
Si verò neque ſuam, neque ſuorum iniuriam pro
ſequitur,non eſt audiendus.Secundo autem caſu,
quando ſcilicet accuſator ſuperuenit,poſt recep-
tas probationes.tunc aut delictum eſt probatum,
& repellitur accuſator. Aut non eſt probatum,&
tunc admittitur. Et hanc diſtinctionem Salice.di-
cit communiter teneri Fel.in d.c.qualiter, & quã
do.§.licet autem. in fin.verbis.de accuſ.quem re-
fert Maranta in ſuo Spec.fol.82.n.38.& Boſ.in ti.
de inquiſitio.n.18. Diaz.in Prac.crim.canon.c.vj.
ver. An autem Iudex,Apoſtil.ad Ang.de malef.in
d.gl.Hæc eſt quædam inquiſitio,poſt n.80.
6 Sed certè quicquid ſit de iure communi , hæc
omiſſa ceſſant ex conſuetudine præſentis tempo
ris: nam etiam de iure ciuili hodie in quocunque
caſu permiſſum eſt Iudici procedere ex officio, &
ſic per inquiſitionem,prout de hac generali con-
ſuetudine atteſtatur Gand.de malef.in ti.quomo
do cognoſcatur de malef.per inquiſitionem,poſt
n.6.verſic.Sed hodie, vbi etiam ſubdit, ꝙ ita vidit
communiter obſeruari, quem refert Bald. in l.ea
quidem,poſt n.44.C.de accuſat.& Card. Alex.in
c.de accuſatio,col.xv. poſt medium 2. qu.8.Ioan.
And.in addit.ſpec.in tit.de inquiſit. §. quando au-
tem.in princ. vbi dicit , ꝙ Iudices ſecularis fori de
conſuetudine faciunt ſibi regulam inquirendi,de
quolibet maleficio,Io.Fabr.inſtit.de publi.iud.in
prin.vbi dicit,quòd ita ſeruatur de facto Guid.de
Suz.de malef.in Rubr.qualiter fiat inquiſitio.Cu-
ma.in d.conſil.136.circa fin.quem refert Apoſtil.
ad Ang.de malef.in d.gl.Hæc eſt quædam inquiſi
tio, ſub n.30.in verbo , Specialis, & Boſſ.in tit.de
inquiſit.n.8.Vital.de malef.in Rubr.de inquiſitio
nib.n.6 Bianc.de indic. n.5. Ita etiam practicari in
regno Caſtellæ atteſtatur Anton.Gom. ca.j.delic-
torum,n.54.in fin. Et ſic hac conſuetudine atten-
ta,facienda eſt concluſio in contrarium,quòd ſci-
licet inquiſitionis remedium , eſt ita ordinarium,
prout eſt remedium accuſatiõis.Et ita dixit And.
de Piſis relatus per Bald.in l.prima,§.In initio,poſt
nu.7.verſ.Sed nunquid, ff.de offic.præfect.verſic.
quòd dictum quaſi omnes ſequuntur, vt dicit A-
nan.in d.c.qualiter & quando, §.licet autem,n.9.

Et ratio eſt,quia hodie de conſuetudine , in quo-
cunque crimine regulariter fiſcus efficitur accu-
ſator,vt ait Pract.Miliei,fol.3.numer.31.Et aduo
cati , & ſyndici fiſcales aſſumunt partes accuſato-
ris, etiam ſi pars non querelet , vt quotidie vide-
mus in practica ſeruari. Quinimò in aliquibus lo-
cis remedium inquiſitionis factum eſt ordinariũ,
& remedium accuſationis factum eſt extraordi-
narium, prout eſt in regno Neapolit. in quo nul-
lus admittitur ad accuſandum , niſi ſuam vel ſuo-
rum iniuriam,proſequatur,vt dixi infrà q.14.ver.
Tertius eſt caſus,in fi.& in Francia vbi(quod pius
eſt)per ordinationes Regias prohibita eſt accuſa-
tio, etiam,ſi quis velit ſuam, aut ſuorum iniuriam
proſequi , quantum ſcilicet ad vindictam publi-
cam , ſed duntaxat permittitur pro ſuo intereſſe
ciuili , & ſic in omnibus cauſis proceditur per ſo-
lam viam inquiſitionis , vt atteſtatur Guliem. de
Benedict.in ſecunda parte repet,capit.Raynutius,
fol.xcv.n.200.Practic. Millei fol.17.n.53.& fol.
32.nu.45. Pariter etiam in Flandria ex in olis iam
olim ſtylo, & conſuetudine pars offenſa non po-
teſt concludere , ad pœnam criminaliter, ſed tan-
tùm fiſcus,vt atteſtatur Pract.Iodo. fol.68.n.13.
Hinc infertur,quòd licet de iure loquendo,ac- 7
cuſatio , & inquiſitio non poſſint ſimul cumula-
ri,vt omnes concludũt, teſte Rom in l.edita,poſt
n.138. C.de edendo,ſed accuſatio, facit ceſſare in
quiſitionem , vt ſuprà dixi , nihilominus attenta
hac generali conſuetudine, vnum ex iſtis duobus
remediis,accuſationis ſcilicet,& inquiſitionis,nõ
facit ceſſare aliud,ſed ambo ſimul concurrunt,ſeu
cõcurrere poſſunt in principio,medio, & fine to-
tius iudicij criminalis. Et ideo etiam ſi iudex pro-
cedat ex officio pro aliquo delicto,qñcunque ſu-
peruenit pars,quæ velit querelare ſemper admit-
titur, & èconuerſo ſi pars ab initio quereiat, non
propterea ceſſat iudex ex officio accipere infor-
mationes, & examinare teſtes etiam non produc
tos neque ſubminiſtratos à parte. Adeò,ꝙmodus
procedendi , qui hodiernis temporibus obſerua-
tur, eſt quidam modus, in quo poteſt concurrere
mixtura,ſeu cumulatio vtriuſque remedij,ſcilicet
ex officio, & ad inſtantiam partis, & vnum ab alte
ro non impeditur,quinimò multoties concurrũt
denũciatio,inquiſitio,& accuſatio in eodem pro-
ceſſu,vt infrà etiam dicemus. Et hic modus proce
dendi à conſuetudine introductus, conuenit opi.
quam tenebat Nic.de Matarei.quòd ſcilicet accu-
ſatione ſuperueniẽte , procedatur ſuper vtroque
iudicio inquiſitionis,& accuſatiõis.& ſuper vtro-
que ſimul vnica tantum ſententia feratur,de qua
opin.mentionem facit Aret.licet eam non ſequa-
tur,in dicto capi. qualiter & quando,in principio,
poſt nu.14.verſic.Secunda fuit, referens But.ibi,
poſt numer.13.dicentem, quòd hæc opin.eſſe ap
probanda per Principes,& Pontifices, quia ſecun
dum eam ceſſant omnia inconuenientia. Nam
ſi compareat accuſator, qui ſuam,vel ſuorum in-
iuriam proſequatur , non excluderur à proſecu-
tione ſuæ iniuriæ , pariter etiam procedente iu-
dice ſuper inquiſitione , ceſſabit ſuſpicio collu-
ſionis accuſatoris , & ſi ipſe colludet , non collu-
det iudex.
Et conſequenter hodie ſuperflua eſt etiam il- 8
la practica,quam tradit Alex. in Apoſt.ad Bart.in

d.l.2.§.ſi publico, poſt nu. 2. in verbo, Modum inquiſitiõis, ff. de adult. ꝙ ſcilicet iudex omnino ſtatuat parti offenſæ terminum ad accuſandum, quo elapſo poterit deinde, vbi pars non accuſet, ex officio procedere, neque poterit poſtea pars, etiam ſi velit accuſare, impedire proceſſum ipſius iudicis inquirentis, ꝙ etiam practicari, in Regno Caſtellæ à peritis iudicibus, atteſtatur Ant. Gomez. ca. j. delictorum, nu. 17. Eſt enim de iure indubitatum, quòd poteſt ſtatui parti terminus ad accuſandum, & ꝙ vbi in eo termino non accuſauerit, non eſt poſtea audienda, ſecundum Bart. in l. Papinianus, §. j. nu. 2. ff. de inoffic. teſtam. cuius opin. communiter tenetur, vt dicit Imola in capit. tuæ. circa fin. de procurato. Et hanc practicam, quam tradit Alexan. ſequuntur communiter Doctores, vt ait Blan. in pract. cri. fol. 6. n. 41. Sed certè hodie, cùm ex dicta generali cõſuetudine poſſit iudex in omni caſu inquirere, nõ eſt opus hac cautela, ex quo non poteſt timere, ne per ſuperuenientiam accuſatoris inquiſitio impediatur. Et ita ſe aliquando obtinuiſſe in facto, atteſtatur Alber. in d. l. ea quidem, poſt n. 8. vet. Nunc aliquas, & ideo licet fortè de iure iudex, qui antequam formet inquiſitionem, non ſtatuit terminum iniuriato, ad accuſandum, teneatur in ſyndicatu, hoc tamen in practica nõ ſeruatur, vt atteſtatur Amad. de ſyndicatu, poſt n. 32. quem refert Boſſ. in tit. de inquiſit. nu. 68. & in tit. de citat. n. 41.

9 Ceſſat pariter cautela, quam tradit Cæpolla, cautel. 25. ad differendum proceſſum inquiſitionis, quòd ſcilicet compareat offenſus, & petat ſibi ſtatui terminum competentem ad accuſandum, quo termino durante, iudex non poteſt ex officio procedere, & illam dicit eſſe notabilem Blanc. in loco proximè allega. nu. 43. ſubdens, ꝙ Doctores eam communiter ſequuntur. Ceſſat autem (vt dixi) quia, cùm ex ſupradicta cõſuetudine introductum ſit, vt vnus modus procedendi, alterum non impediat, non debet iudex expectando accuſatorem ab inquirendo, & procedendo deſiſtere.

10 Superflua etiam redditur alia practica, quã ponit Bart. in l. inter accuſatorem, n. 8. ff. de pub. iud. ad euitandum, ne accuſatio impediat inquiſitionem, quòd ſcilicet facta, & producta accuſatione, iudex faciat ſibi dari licentiam ab accuſatore, ꝙ poſſit procedere, ſubdens hanc eſſe conſuetudinem Italiæ, quem refert Aret. in c. licet, nu. 20. de accuſat. & Afflict. in ſecunda parte conſtit. Regni, Rub. prima, poſt n. 28. relatus, & ipſe per Carauitam ſuper titu 2 t. magnæ Curiæ, poſt n. 2. Hoc idem atteſtatur tenere omnes Doctor. Bald. in l. ſi accuſatoribus, nu. 4. C. de accuſat. vbi etiam dicit, ꝙ cauti aſſeſſores faciũt ſcribi, quomodo pars dat eis licentiam, expediendi proceſſum, &c. quem refert Anan. in d. c. licet, n. 6. Sed certè ſtante prædicta conſuetudine, fruſtra peteret iudex licentiam à parte eius, ꝙ ab ipſa conſuetudine ei cõceditur. Et ita hodie iſtam practicam Bart. non obſeruari de ſtylo neque de conſuetudine atteſtatur Blanc. in d. Pract. crim. fol. 11. n. 25. Poteſt enim iudex ipſe ad vindictam publicam, ex officio, & ſequi iam cœptam accuſationem, vel etiam nouum proceſſum formare, & ita practicaſ, vt dicit Ang. de maleſic. in verbo, Comparuerunt, & negauerunt totum, n. 20. quem refert Boſſ. in tit. de accuſat. n. 14. Vide quę dixi in hoc propopoſito infrà q. 45. ver. Facta autem, & q. lj. ver. Sed quid ſi accuſator, & q. 58. circa prin. Bene verum eſt, ꝙ vbi non vigeret talis conſuetudo, ſtandum eſſet in meris terminis, Iuris Communis, & haberent locum tradita per Doctores in locis ſuperius allegatis.

QVAESTIO IIII.

1 *Iudici, ante omnia, conſtare debet de delicto.*
2 *Et quomodo dicatur conſtare, de delicto, ad effectum procedendi?*
3 *Et quomodo de delicto facti tranſeuntis?*
4 *Et quomodo de delicto facti permanentis?*
5 *Et quid ſi dubitatur, an delictum interuenerit?*

Dictum eſt, quibus modis criminaliter procedi poſſit. Sciendũ eſt autem, ꝙ in omnem caſum, nunquam debet iudex procedere ad aliquẽ actum, niſi prius illi conſtet, delictum ipſum fuiſſe commiſſum. Et ita ſemper faciunt practici aſſeſſores, vt dicit Catus inter cõſilia criminalia diuerſorum conſ. xcix. poſt n. 7. ver. Secundò etiam, lib. j. Eſt enim vulgaris, & trita concluſio, quod ante omnia debet iudici conſtare, de delicto, quæ colligitur ex tex. in vulgata l. prima, §. Item illud, ff. ad Syll. quem text. ſciunt omnes, vt dicit Boſſ. in titu. de delicto. n. 2. licet re uera ille text. loquaſ de tortura, vt ſcilicet reus non ſubiiciatur torturæ, niſi prius conſtet delictum fuiſſe commiſſum. Et hoc adeo verum eſt, ꝙ etiam ſi reus confiteretur delictum aliquod commiſiſſe, non poteſt condemnari, niſi de ipſo delicto aliter, quàm ex eius confeſſiõe appareat, vt dixi infrà, q. lv. verſ. Poteſt etiam. Sed quia Doctores, in hac materia ſatis intricatè loquuntur, debes ſcire, ꝙ aliter debet conſtare de delicto, ad effectum torquendi, ſeu condemnãdi, de quo dixi in loco præallegato, & q. 64. ver. Debet autem, & q. 66. circa principium, & aliter ꝙ ad effectum inquirendi, ſeu procedendi: † nam quo ad inquirendum ſola querela, vel denunciatio ſufficit, quinimò habita querela, ſeu denunciatione tenetur iudex procedere, & inquirere. Et ſi id non faciat, poterit puniri tam ex diſpoſitione iuris cõmunis, quàm ex forma decretorũ huius ducatus, in nouis cõſtitutionibus, in tit. de accuſationibus, e de latis. Et dicit Bal. in l. mancipia, nu. 1. C. de ſer. fug. ꝙ vidit ſemel condemnari quẽdam iudicem, qui portauit ad Camerã accuſationem ſibi delatam, & noluit ſuper ea procedere. Et illum refert Amad. de ſyndic. n. 71. 1 2

Scias tamen aliqua eſſe delicta in quibus iudex tenetur, priuſquam inquirat contra delinquentẽ, inquirere de veritate delicti. Aliqua verò, in quibus non requiritur alia inueſtigatio ſuper veritate criminis, ſed immediatè procedi poteſt contra delinquentẽ. Et ideo debes præſupponere, quòd quando delictum eſt tale, quod ſolo animo perficitur, vt hæreſis, vel etiam tale quod licet facto committatur, eius tamen facti nulla ſolent remanere veſtigia, vt eſt adulterium, & alii coitus, qui ſine fractura committuntur, furtum pariter ſine fractura, percuſſiones, quæ fiunt alapa, vel baculo ſine liuore, iniuriæ verbales, vel ſimilia, ĩ iſtis enim non requiritur ad procedẽdum alia inueſtigatio delicti, ſed ſtatim porrecta querela, põt, & debet iudex in 3

iudex inquirere contra delinquentem, aſſumẽdo contra eum informationes. Et habitis indiciis, illum carcerari, vel citari facere, prout qualitas delicti requiret, alias infinita delicta impunita pertrãſirent, ꝙ nullo modo eſt dicendum. Et ſuper hoc in practica nulla ſolet fieri difficultas.

4 Quando vero eſt delictum facti permanentis, cuius ſcilicet certa remanent veſtigia, puta homicidij ipſum cadauer, incendij locus combuſtus, & ſimilia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur legitimè conſtare de delicto, niſi prius iudex, ſeu curia corpus ipſum, ſeu locus incendij oculis ſubiiciant. Et ita ſuperioribus annis cum fuiſſet accuſata quędam Antonia de Nouello, ꝙ partum necaſſet, & ipſa aufugiſſet. Senatus reſcripſit Prętori Luini, vt antequam contra eam procederet, prius faceret cadauer infantis perquiri. Ego tamen quandoque vidi per Senatum aliquos imputatos de homicidio cogi ad præſtandũ fideiuſſionem de ſe præſentando toties, quoties, &c. licet de cadauere non appareret, prout ſeruatum fuit ĩ quibuſdam Marchetis de loco Aronæ. 12. Ian. 1555. & hoc ne ſi poſtea cadauer repertum fuiſſet, illi poſſent fuga impuniti euadere. Vidi etiam quòd Senatus iuſſit procedi contra quoſdam de Longinis, qui ſimul viſi fuerant cum eo, qui dicebatur interfectus, etiam ꝙ cadauer repertum, non fuiſſet, x. Septem. 1555. P. N. Statim igitur, ꝙ ad iudicis notitiam peruenit, delictum fuiſſe commiſſum, puta hominem fuiſſe interfectũ, debet iudex ipſe accedere ad eius cadauer viſendum, & inſpiciendum. Et hæc eſt communis practica, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 3. n. 6. vel ſecundum alios mittere notarium, qui cadauer ipſum inſpiciat, & vulnera deſcribat, & ita ſeruat cõſuetudo, vt ait Nouel. in Pract. crim. fol. lix. nu. 2. Pract. Iod. c. 75. nu. 3. hanc etiam dicit eſſe communem practicam totius orbis Ioan. de Amicis, cõſ. cxxxj. nu. 7. Ita etiam obſeruari dicit Boſſ. in loco præallegato, nu. 2. Et ita ſeruandum eſſe reſcripſit Senatus Prætori Malei, 14. Febr. 1551. P. N. Et debet recognoſci cadauer per teſtes, qui dum interfectus inhumatus eſſet, illum cognouerunt, ſi id fieri poteſt: ſi verò cui' eſſet ignoratur, debet per veſt. & ſigna deſcribi, & particulariter annotari oĩa vulnera. Et hoc modo dicetur conſtare de delicto. Et ita docent omnes, vt ait Foller. in Practica crimina. folio xv. n. 4. licet enim ignoretur nomen occiſi, dummodo cõſtet de corpore, ſatis dicetur conſtare de delicto, & proceditur etiam ad condemnationem, & hoc omnes ſciunt, vt dicit Boſſ. in loco præallegato, n. 23. Et dicit Bald. in l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hære. inſt. ꝙ ipſe vidit de facto ꝙ fuit facta inquiſitio contra vnum, qui occiderat quendam, cuius nomen ignorabat, & fuit miſſus ad furcas. Et illũ refert Marſi. in practic. crim. in prin. poſt n. 17. vbi etiam refert Ang. in l. j. §. interdum, n. 1. ff. ſi pars hære. pet. dicentem, ꝙ ſiue ignoretur nomen delinquentis, ſiue nomẽ offenſi, ipſe vidit vtroque caſu practicari quòd ꝓcedatur. Et ꝙ eſt bona practica ne ex eo, ꝙ nomẽ ignoretur, delicta impunita remaneant. Vide quæ dixi infrà, q. lij. verſic. Vlterius etiam. Quinimò dicit Ang. in l. eum qui, §. ſi nupta, n. 3. ff. de iniur. & in l. falſus. §. qui alienum, nu. 3. per illum text. ff. de furtis, quòd procedit inquiſitio cõtra furem, narrando, quòd furatus eſt contra voluntatem domini, licet non ſit aliquis dominus nominatus, & refert ꝙ ita fuit Peruſij obtentum in contradictorio iudicio, contra quoſdam, qui fuerunt ſuſpenſi, ex eo quòd furati fuerant quoſdam porcos, domus ſapientiæ. Et illum refert Anan. in c. qui cum fure, in vltimis verbis, de furtis, quod eſt ſumme notandum: quia de facili quis reſpõderet contrarium. Et aduertat notarius, vel iudex, vt deſcribat, ſeu deſcribi faciat omnia vulnera particulariter, cum omnibus qualitatibus ſuis, & cum quo genere armorum illata videantur, & an punctim, vel cæſim, &c. & in ſcriptis reducat mortalia pro mortalibus, & non mortalia pro non mortalibus, put dicit obſeruare conſuetudinem mundi. Angel. in l. ſi in rixam, n. 2. ff. de ſicar. hæc enim quandoque ſunt magnæ importantiæ, ad cognoſcendum, à quo ſint illata vulnera, puta, ex genere armorum, quo apparet ex proceſſu quemlibet ex vulnerantibus, ſeu admittentibus eo tempore armatum fuiſſe, & ſimilia, propter ea, quæ dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Homicidium, verſi. Alia eſt etiam. Et relatio huius viſitationis, communiter per totam Italiã appellatur Viſum, & repertum, quia notarij per illa verba eas incipiũt in actis redigere, vt dicit Marſil. in pract. crim. in prin. n. 4. in fin. Et hæc quæ dicta ſunt de homicidio, intelligẽda ſunt etiam de ſimilibus delictis, quorum remanent veſtigia, puta in incendio, vt viſitetur locus incendij, & reliquię combuſtionis, in furto, vt videatur fractura facta in area, hoſtio, vel pariete, in ſtupro illato puero, vel vi illatæ puellæ, vt inſpiciantur partes pudendæ per obſtetrices, vel chirurgos, vel alias perſonas, vt quotidie fit. Et vbi tales perſonæ referant cum iuramento ſe credere ſtuprum illatum, vel puellam corruptam fuiſſe, ſatis dicetur conſtare de delicto quo ad hoc, vt contra delinquentem procedi poſſit.

Hæc autem omnia de plano procedunt, quando apparet in re ipſa delictum interueniſſe, puta quãdo in corpore inſpiciuntur vulnera, vel ſigna violationis, vel ſimilia. Et hoc eſt, ꝙ innuit tex. in d. §. Item illud, ibi ſcelere interemptum, &c. Sed quid ſi dubium ſit an ſcelere, an vero alia de cauſa? Et poteſt poni exemplum in eo, qui repertus eſt mortuus in puteo, vt in caſu in quo cõſuluit Dec. conſ. 438. poteſt enim eſſe, ꝙ quis ſeipſum præcipitauerit, & ꝙ ab aliis præcipitatus fuerit, & etiam ꝙ caſu ceciderit. Sic etiam in eo, qui dicitur habere ſigna veneni, poteſt enim eſſe venenum in corpore generatum, & ab aliis propinatum, & ętiam ex aeris corruptione contractum, vt eleganter, in facti contingentia, declarat Grammat. voto 32. n. 21. Ego dico, ꝙ his caſib. iudex debet omnino inquirere, & informationes aſſumere, non quidem tanquam de maleficio, ſed vt veritatem facti intelligat, ex qua deinde apparere poſſit, an ſit delictum, vel ne, adhibendo etiam, vbi opus ſit, iudicium medicorum, vel aliorum peritorum. Et vbi ex informationibus aſſumptis, conſtet ſcelus non interueniſſe, ſilebit proceſſus, vbi verò reſultet aliquod indicium, poterit ad vlteriora procedere, & hoc modo nihil ei poterit imputari. Et hãc practicam ſeruant cauti iudices, & aſſeſſores. Et paucis ab hinc annis vidi duos proceſſus agitari, contra duos nobiles in ciuitate Papiæ, quorum alter 5

imputabatur veneneaſſe propriã vxorẽ, alter ſtrangulaſſe eius concubinam. Et certè poterat dici, ꝙ vix apparebat de delicto, & tamẽ fuit contra eos proceſſum, etiam re in Senatu relata, cum maxima ſeueritate. Scio etiam pleroſque viros, quos pro certo fertur proprias vxores veneneaſſe, abſque vlla moleſtia per vrbem ambulare: quia dictum fuit, non conſtare de delicto. Sed iudices qui doloſè palliant huiuſmodi delicta, non euadent æterni iudicis condemnationem.

QVAESTIO V.

1 *Iudex conſtito de delicto, ſtatim debet delinquentem inquirere.*
2 *Et an regulariter per inquiſitionem procedi poſſit?*
3 *Et an ſint aliqui caſus, in quibus etiam, de iure communi per inquiſitionem procedi poſſit?*
4 *Aliquid præcedere debere, ad hoc vt aperiatur vis iudici ad inquirendum.*
5 *Poteſt iudex ſtatim conſtito de delicto, generaliter contra delinquentem inquirere.*

1 POſtquam igitur iudici legitimè conſtat, delictum commiſſum fuiſſe, ſtatim debet ſuper ipſo delicto inquirere, vt quam primum ſcire poſſit, quis delictum ipſum commiſerit. Qua in re maximè neceſſaria eſt celeritas, & diligentia, ne fortè propter moram, quæ à iudice interponatur, nõ modò delinquens ipſe fuga euadat, ſed etiã detur ſpacium eius fautoribus, & amicis, teſtes de negotio ipſo informatos, ſubornandi, & à veritatis depoſitione deterrendi, vt ſæpenumero contingere videmus. Sed hoc quidem loco, in quo de ipſa inquiſitione tractare incipimus, plura eſſent præmittenda, quæ ad terminorum cognitionem pertinent, ſcilicet quid ſit inquiſitio, ac quotuplex, & huiuſmodi, quę tamen, cùm in practica nunquam ferè tractari contingat, conſulto omittere decreuimus, poterit enim ſtudioſus lector in locis ordinariis ea omnia facile inuenire.

2 Quæro. In quibus caſibus per inquiſitionem procedi poſſit? Reſpon. dixi ſuprà q. 3. verſ. Debes autem ſcire, ꝙ regulariter, de iure ciuili, non poteſt iudex per inquiſitionem contra aliquem procedere. Nemo enim ſine accuſatore puniri debet, vt dicit gl. in l. 2. §. ſi publico, in verbo, Sine accuſatore, ff. de adulte. quam tenẽt communiter omnẽs, vt dicit Ang. ibi, nu. 2. Et hoc ſecundum Ius commune, nullam habet difficultatem. Cæterùm de conſuetudine, regulariter, in omnibus caſibus, poteſt iudex per viam inquiſitionis procedere, vt dixi ſuprà, eadem q. 3. ver. Sed certè.

3 Scias etiam, de iure communi multos eſſe caſus, in quibus circunſcripta omni conſuetudine, poteſt ex officio procedi, adeò vt de facili poſſet fieri regula in contrarium. Hos autem caſus inuenire poteris apud eos, qui de maleficiis ſcripſerũt ſub Rub. de inquiſit. pleroſque etiam recenſet Angel. de maleficiis. in verb. Hæc eſt quædam inquiſitio. Et ibi etiam Augu. in additio. à nu. 12. vſque ad n. 48 qui non modò ſunt communiter approbati, ſed in eis nemo contradicit, vt atteſtatur idẽ Auguſt. ibi poſt n. 48. ver. Item aduerte. Tu per te illos videre poteris, ſed aduerte ne erres, quia ad hoc vt iudex poſſit in aliquo caſu cõtra aliquem inquirere, & ex officio procedere non ſufficit dicere, ꝙ ille eſt vnus ex caſib. in quibus eſt permiſſa inquiſitio, neque ꝙ contra eum eſt aliquod indicium etiam proximum maleficio. Sed ſcias, ꝙ in quocunque caſu, in quo iudex ſiue iure communi, ſiue ſtatutario, ſiue ex cõſuetudine poteſt procedere ex officio, & ſic per viam inquiſitionis nũquam debet, neque poteſt à ſeipſo procedere ad inquirendum, ſiue aſſumendas informationes vel indicia ſpecialiter contra aliquem, niſi aliquid 4 procedat, ꝙ aperiat viam inquiſitiõi, ſ. vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiuſmodi aliter proceſſus eſſe ipſo iure nullos, etiam ſi delictum fuiſſet deinde plenè probatum. Et memini ego quòd fuit grauiter reprehenſus Prætor Vallis Sicidæ, qui proceſſerat contra quendam de inceſtu, quòd propriam filiam carnaliter cognouiſſet nulla præcedente querela vel denunciatione, & ambo fuerunt abſoluti 9. Nouembr. 1560. P.N. neque in hoc attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter neque illæ quæ fiunt incerto auctore & ſuppreſſo nomine notificantis: nam ſuper huiuſmodi notificatiõibus prohibitum eſt procedi etiam ſi in eis eſſent nominati teſtes de ipſo delicto informati. Et ſi ſuper eis fieret proceſſus eſſet ipſo iure nullus. Et de hoc extat decretũ in nouis conſtitutionibus in titulo de accuſa. ca. omnibus. §. nec etiam. Et omnes illi contra quos fuit proceſſum ſuper huiuſmodi notificatiõibus, vel denũciationibus, factis per perſonas incertas fuerunt per Senatum abſoluti & in ſpecie de anno 1561. quædam Catharina Zanetta P.N. & xx. Decemb. eiuſdem anni idem fuit reſcriptum Prætori Vallis Sicidæ P N Et ex hac cauſa fuit proceſſatus commiſſarius Maſij, qui proceſſerat contra quoſdam ſuper huiuſmodi notificatiõibus ſecretis xv. Septembris 1561. P.N. Hoc autem fuit à iure introductum ad refrænandam malitiam & propter prauitatem iudicum. Si enim daretur eis facultas procedẽdi ex abrupto contra omnes ad ſui libitũ, poſſent multos indebitè vexare & ideo ſtatutũ eſt vt prius aliquid præcedat, quòd iudicem ad procedendum inducat & quodammodo ex neceſſitate officij ſui impellat, puta fama vel clamor vel querela partis vel denunciatio officialis vel aliquid aliud ex his, quæ infrà proximis qõn. ſubiiciemus.

Poterit igitur iudex in prędictis caſibus enumeratis per Doctores in locis præallegatis ex officio procedere & ſpecialiter contra aliquem inquirere. 5 Bene verum eſt quòd abſque eo quòd aliquid ſpecialiter præcedat contra aliquem quotieſcunque iudici conſtat aliquod maleficium commiſſum fuiſſe, ſtatim poteſt inquirere generaliter ſuper ipſo maleficio vt inueniat perſonam quæ cõmiſit ipſum maleficium, & habito aliquo indicio contra aliquem, vocat deinde illum ad ſe defendendum. Et ita ſeruat totus mundus vt dicit Inn. in c. bonæ, el primo, n. 5. de electio. ſubdens, quòd illud quod longam interpretationem recepit ex iteratione factorum mutari non debet. Et hoc dictum Inn. refert Bald. in l. edita, in reper. Patauina, nu. 30. C. de edendo, & in l. ea quidem, nume. 42. C. de accuſat. & Anan. in dicto ca. qualiter & quando. el ſecundo, §. debet, num. 9. & Card. Alexan. in c. de accuſat. colum. 14. verſ. Inquiſitio generalis,

ſecunda

ſecunda quæſtione 8. & alij, quos retuli infrà quæſtio. 50. verſ. Item quia. & ſeq. Practica igitur eſt, quòd ſi non ſit porrecta contra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad ſpecialiter inquirendum, ſed tantùm conſtet delictum fuiſſe commiſſum, iudex ſtatim ex officio inquirit generaliter, interrogando teſtes, quos putat de negocio informatos, in genere an ſciant, quis delictum commiſerit neminem nominando. Quando verò certus eſt delinquẽs, puta, quia porrecta eſt contra aliquem querela, vel denunciatio, tunc iudex non inquirit generaliter, ſed ſpecialiter interrogando teſtes, quid ſciant de contentis in ipſa querela, vel denunciatione in qua ille eſt ſpecialiter nominatus. Tunc autem illa inquiſitio generalis tranſit in ſpecialem, quando teſtes qui ſunt in genere interrogati, ſecundum ea quæ ſtatim dixi, nominant ipſi in ſpecie delinquentem: nam eo caſu illa nominatio aperit viam iudici ad inquirẽdum ſpecialiter, contra illum nominatum, id eſt, ad alias informationes contra eum aſſumendas: nam vbicunque ex informationibus aſſumptis ſuper inquiſitiõe generali, oritur aliquod indicium de crimine contra aliquem illud indicium, licet receptum ſit parte non citata, inducit tamen præſumptionem contra eum, quæ ſufficiens eſt ad inquirendum ſpecialiter contra ipſum, vt dicit Bar. in d. l. 2. §. ſi publico, num. 9. & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Aret. in c. cùm oporteat, num. 44. in fin. de accuſ. Quinimò ſi ex dictis huiuſmodi teſtium receptorum ſuper inquiſitione generali, reſultaret ſufficiens indicium cõtra aliquem, poſſet ille capi, vel citari abſque alia ſpeciali inquiſitione. Et hoc eſt quod voluit dicere Inno. in loco præallegato. Et licet ipſe loqui videatur in maleficio notorio, eſt tamẽ intelligenda eius doctrina in quocunque maleficio, de quo iudici legitimè conſtet. Satis enim, in hoc propoſito, dici poteſt notorium id, de quo apparet ex actis, vt dixi infrà li. 7. § Notorium, & hæc omnia nota, quia ille loc⁹ Inn. nõ eſt ab omnibus bene intellectus.

QVAESTIO VI.

1 *Diffamationem præcedere debere, ad hoc, vt iudex per inquiſitionem procedere poſſit.*
2 *Et quid in iudice ordinario?*
3 *Et quid ſi iudex ex mero officio procedat?*
4 *Et an etiam ad aſſumendas informationes, ſuper ipſa fama?*
5 *Et quid, in inquiſitione generali?*
6 *Et quid, in inquiſitione, quæ fit contra officiales ſyndicandos?*
7 *Et quid, in crimine hæreſis?*
8 *Et quid ſi formetur inquiſitio ex mandato principis?*
9 *Et quid ſi non fuerit de hoc oppoſitum?*
10 *Et an hæc concluſio de conſuetudine, obſeruetur?*
11 *Fama quomodo probetur?*
12 *Et an per duos teſtes tantùm?*
13 *Et an debeant reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ?*
14 *Et an debeant dicere, quòd illud audiuerint, à maiori parte populi?*
15 *Et an debeant dicere, quòd illud audiuerit publicè dici?*
16 *Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt?*
17 *Et quid ſi non fuerint ſuper hoc interrogati?*
18 *Et an debeant ſcire quid ſit fama?*
19 *Fama an probetur, per aſſertionem iudicũ?*
20 *Fama an requiratur, vt ſæpe ad iudicis aures aſcendat?*
21 *Et an ſola fama ſufficiat, an autẽ etiam requiratur, quòd præcedat clamoſa inſinuatio?*
22 *Iudex quid facere debeat, poſt aſſumptas informationes ſuper infamia?*
23 *Et an reo petenti, danda ſit copia indiciorum ſuper fama aſſumptorum?*

Dictum eſt ſuprà quæſ. proxima, poſſe iudicem procedere ex officio, ſiue inquirere ſpecialiter contra aliquem, dummodo aliquod præambulum legitimum præcedat, quod aperiat iudici viam ad procedendum contra eum. † Inter cætera autem, ſi præcedat cõtra aliquem diffamatio, omnes fatentur, poſſe iudicem procedere, & ſuper ipſo crimine contra eum informationes & indicia aſſumere. 1 Talis enim diffamatio ſuccedit loco accuſationis, vt tenent communiter Canon. teſte Cardin. Alexand. in d. cap. de accuſat. colum. 14. in fin. ſecunda q. octaua, quaſi videatur populus ipſe illum, vt reum criminis, iudici deferre. Quinimò dici ſolet, quòd de iure communi ad hoc vt poſſit procedi ex officio, ſiue per viam inquiſitionis requiritur, quòd præcedat diffamatio rei de crimine, pro quo iudex contra eum procedere intẽdit, ita colligi videtur ex verbo d. cap. qualiter, & quando. de accuſat. Et hoc etiam ſonant illa verba, quæ ſolent in inquiſitionibus apponi, FAMA PVBLICA PRAECEDENTE, &c. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, vt atteſtatur Hieronim. in Apoſtill. ad Ange. de malefic. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, poſt numer. 68. verſ. Secundo in quantum Nouell. in practic. crim. fol. 63. poſt numer. 17. Sed certè quicquid ſit de iure, totum contrarium docet practica, quæ communiter obſeruatur. Iudex enim conſtito de delicto aſſumit informationes in genere, vt dixi ſ. quæſtio. proxima, ver. Poterit igitur, & interrogat primo teſtes, quos putat eſſe de negocio informatos ſuper veritate criminis ſcilicet an ſciant, quis maleficium illud commiſerit. Et ſi dicat ſe neſcire, tunc interrogat eos ſuper diffamatione neminem nominando, ſed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret, vt dixi infrà ver. Sed quoniam. Et ſi ex eorum dictis reſultet probatio facta contra aliquem, tunc ſpecialiter contra eum inquirit, & ad vlteriora contra eum procedit, vel per citationẽ, vel per capturam, iuxta qualitatem indiciorum. Et ſic vides, quòd eodem contextu iudex aſſumit informationes ſuper veritate criminis & ſuper diffamatione, neque ego vnquam vidi fieri aliquem proceſſum, qui inciperet ab huiuſmodi diffamatione. Sed ſemper præcedit querela, vel denunciatio, vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum iuxta modos de quibus ſ. dictum eſt, & infrà etiam dicemus.

Sed retenta communi concluſione, quòd ſci- 2
licet ad hoc vt iudex poſſit inquirere requiratur, quòd diffamatio præcedat ſcias quòd Angel. in repet. l. ſi vacantia, C de bon. vac. videtur tenere, quòd in hoc facienda ſit differentia inter iudicem ordinarium & delegatum, vt ſcilicet iudex ordinarius poſſit abſque diffamatione inquirere, non autem delegatus. In hoc tamen Ang. cõmuniter

reprobatur,vt dicit Alc.in cap.j.numer. 34.de of-
fic.ord.Et hanc opin. contra Ang.dicit eſſe com-
munem Card.Alexand.in d.c.de accuſatione,col.
xxv.verſic.Tamen fortius, quem refert Foller.in
pract.crim.fol.86.numer.32.Et ideo(ſecundum
Doctores) modus procedendi eſt,vt iudex ante-
quam procedat contra aliquem,aſſumat à ſeipſo
informationes ſuper infamia rei de illo crimine,
deinde comperto, eum eſſe de ipſo delicto diffa-
matum, examinet teſtes contra eum ſuper ipſo
maleficio.Et aduerte,quia de iure communi, ſi iu
dex vellet procedere ſuper veritate criminis,non
facta prius inquiſitione de fama poſſet reus appel
lare. Et ita dicunt communiter Doctores, vt ait
Car.Alex.in d.c.de accuſatione, col.25.circa me-
dium.Cõtrarium tamen,vt dixi communiter ob-
ſeruatur de conſuetudine.

3 Idem etiam Ang.in repet.d.l.ſi vacant.nu.177.
videtur tenuiſſe,quòd hæc concluſio non proce-
dat,vbi iudex non ad poſtulationem partis, ſed ex
mero officio inquireret: nam eo caſu(ſecundum
eum) non requiritur, quòd præcedat diffamatio.
Et dicit Auguſt.ad Ang.de malefic.in verbo,Hæc
eſt quędam inquiſitio,numer.57.quòd aſſeſſores
cõmuniter hoc obſeruant.Sed certè in hoc,con-
tra eum,proculdubio eſt magis communis opin.
vt dicit Hier.in Apoſtil.ad Aug.in loco præalleg.
poſt numer.68.verſi.Quartò in quantum, quem
refert Gratus conſil.57.num.11.lib.2.& Roland.
conſil.24. circa fin.libr.1. Boſſ.in titul. de ind.nu-
mer 75.in fin. Hipp. Rimi. inter conſilia crimina-
lia diuerſ.conſi. 105.nu.27.libr.j. Quæ etiam eſt
rationi magis conſentanea: nam quando procedi
tur ex mero officio, tunc magis neceſſaria eſſe de
bet diffamatio, quæ ſuccedit loco accuſatoris, vt
dicunt Scribentes in d.cap. qualiter & quando,&
dixi ſ̃.in prin.q.

4 Scias etiam,quòd hæc concluſio,quæ habet re
quiri diffamationem, priuſquã ſuper delicto poſ
ſit iudex ex officio inquirere, intelligenda eſt, vt
non pcedat inquiſitione,quæ fit contra aliquem
ſuper ipſa fama:nam iſta fieri poteſt,modica diffa
matione præcedente.Ita dicit Innocen.in ca.licet
in vltimis verbis.de accuſ. quem ſequuntur com-
muniter Doctores,vt ait Maria.in eod.capit.licet,
num.19. Idémque dicendum eſt in inquiſitione,
quæ fit ad inueniendum ipſum crimen: nam in ea
pariter etiam non requiritur, quòd infamia præ-
cedat. Et hoc dicit omnes fateri Berous in d.cap.
qualiter, & quando, num.34.Et ita obſeruat pra-
ctica,vt ſcilicet ad eam inquiſitionẽ, quæ fit ad in-
ueniendum crimen, vel ad aſſumendas informa-
tiones ſuper fama non ſolum modica diffamatio
ſufficiat, ſed immo nulla diffamatio requiratur,
5 intellige quando † in genere inquiritur, nemi-
nem nominando,ſed in ſpecie contra certam per
ſonam, nunquam vidi practicari, vt nulla præce-
dente querela, vel denunciatione, aſſumantur
huiuſmodi informationes,ſuper diffamatione,vt
ſuprà dixi.

6 Cęterùm quando ſyndicatores procedunt cõ-
tra officiales, in ſyndicatu, vtrique formant con-
tra eos inquiſitionem generalem, etiam nulla fa-
ma publica, vel clamoſa inſinuatione præceden-
te. Et hoc valde de conſuetudine obſeruatur, vt
dicit Ang.in repet.d.l.ſi vacantia,n. 170.quem re-
fert Marian.in Rub.de accuſ.num.9.& in repet.d.
cap.qualiter & quando,poſt num.167.verſic.52.
quæro, & Marſil.in pract.crim.§.conſtante, poſt
nu.20 Sed certè illa inquiſitio non fit ad punien-
dum, neque ex ea ſequi poteſt condemnatio,niſi
ſecundum ea,quæ dixi infrà quæſt.50. verſi.Scias
etiam. Et ideo nihil intereſt,an diffamatio præce-
dat,vel non præcedat.Iudex enim qui vult aliquem
ſyndicare, ſicuti dupliciter ſe mouet ad proceden
dum contra ipſum,ita etiam duo remedia propo-
nit, quorum primum eſt ad beneficium priuato-
rum, illos excitando per edictum, quod ſolet in
principio ipſius ſydicatus publicari, quòd ſcilicet
quicunque vult querelare, &c.neque ſuper ipſo
edicto iudex aliquid vlterius facit,niſi ad ipſarum
partium querelam. Aliud remediũ eſt ex officio,
& ad hoc proponit iudex illum libellũ, qui appel-
latur inquiſitio generalis, cuius forma traditur p
Amadeum in ſuo tractatu ſyndicatus.Et ſuper hac
inquirit iudex ex officio,reuidendo libors & acta
& condemnationes, &c. Et ſi aliquid reperiat, in
quo officialis deliquiſſe videatur vocat ipſum, &
fit litis conteſtatio,&c. vt dixi in dicto verſic. Sci-
as etiam. Et ſic vides,quòd vtroque caſu imperti-
nens eſſet requirere,quòd aliqua diffamatio præ-
cederet.

Item ſcias,ꝙ prædicta concluſio non habet lo- 7
cum in crimine hæreſis:nam in eo propter delic-
ti ipſius enormitatem, poteſt procedi abſque eo
ꝙ præcedat diffamatio, ſed ſufficit ad inquirendũ
vehemens ſuſpicio,ita communiter tenetur,vt di
cit Felin.in d.ca.qualiter,& quando. in princip.in
vltimis verbis. Credo tamen,ꝙ vltra ipſam ſuſpi-
cionem, adhuc requiratur querela vel denuncia-
tio, prout in aliis criminibus. alràs darentur nimia
latæ habenæ inquiſitoribus,ſi poſſent ex ſuo capi
te contra omnes inquirere,nulla notificatiõe vel
querela,vel diffamatione præcedente, ſed ex ſola
ſuſpicione tantùm,ꝙ nullo modo non eſt dicen-
dum.Erit tamen hoc ſpeciale in hæreſi, ꝙ licet in
aliis criminibus de iure requirantur legitima indi-
cia ad formandam inquiſitionem, vt dixi infrà q.
xx.ver.ad formandam in hoc crimine ſufficiat ve
hemens ſuſpicio.Vide quæ dixi ſuprà hoc e.lib.§.
Hæreſis,ver.Habet etiam.

Præterea ſcias,ꝙ non habet locum,quando in- 8
quiſitio formatur de mandato,aut ↄſcientia Prin
cipis:nã eo caſu nõ requirit̃, ꝙ p̃cedat aliqua dif-
famatio,ita dixit Inn.in d.c.cùm oporteat,poſt n.
5.de accuſ. & poſt eum Bal.in l.nullus,n.1.C.ad l.
Iul.Maieſt.aduerte tamen(ſecundũ aliquos)quia
iſta doctrina ſimpliciter ĩtellecta fecit errare mul
tos ignorantes,vt dicit Aug.ad Ang. de maleſi.in
verb.Fama publica,poſt n.5.ſubdens etiam,ꝙ au-
diuit ſæpe multos peritos,& aduocatos in hoc er
raſſe, ideo ſecundum eos intelligenda eſt,vt pro-
cedat quando tale mandatum emanauit motu p-
prio,ſecus ſi ad poſtulationẽ partis:nã eo caſu ad-
huc debet præcedere diffamatio, ita tenent gl. in
c.2.in verbo,Fuerat,de accuſ.in 6.quę in hoc cõi-
ter à Scribentibus approbat̃,vt dicit Marſ.in prac.
crim.in d.§.conſtante,poſt n.22. verſic.Sed hanc
tenet.Sed certè ex quo talis poſtulatio partis,ha
bet vim querelæ,vel denunciationis,ſicut preces
ſuper quibus impetratur reſcriptum,habentur lo
co libelli in cauſis ciuilibus,vt dixi ſ.lib.proximo.

Credo

Credo ego, ꝙ etiam ſine diffamatione poſſit vtroque caſu iudex inquirere, & informationes aſſumere. Et ita ſemper vidi ſeruari, quia (vt dixi) hæc practica diffamationis apud nos receſſit ab auia. Item intellige, vt procedat, quando Princeps vtitur verbis aſſertiuis, ſecus autē ſi vtatur verbis narratiuis: hoc enim caſu pariter eſt neceſſaria diffamatio. Et ita communiter tenetur, vt dicit Anan. in d.c. cùm oporteat, num. 2. Et in hoc videtur dubitandum.

9 Vlterius ſcias, ꝙ ſi fuerit proceſſum, non præcedente infamia, & hoc non fuerit oppoſitum, valet proceſſus, & hęc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in c. qualiter & quando. el primo, col. 3. de accuſ. prout illum refert Foller. in pract. cri. canon. fol. eij. ver. Itē poteſt opponi. Et ex hoc corruit illa opi. Hoſt. ꝙ ſi prius recepti fuerint teſtes ſuper veritate criminis, quàm ſuper infamia, licet deinde probetur infamia, teſtes prius recepti ſup veritate criminis, non probant crimen, ex quo nō fuit ſeruata forma, vt ſcilicet prius ɔſtaret de infamia, quam reciperentur teſtes ſuper crimine, quę quidem opinio non per omnes reprehenditur, vt dicit Aret. in loco præalleg. poſt n. 11. valet enim proceſſus, vt ſuprà dictum eſt, licet omiſſa ſit inquiſitio famæ, ſi pars nō opponat. Effectus autem eſt maximus, nam quando huiuſmodi prępoſteratio ordinis reddit proceſſum ipſo iure nullum, poteſt opponi in quacunque parte iudicij: vbi verò non annullat proceſſum, niſi parte opponente, tunc non poteſt opponi poſt litem conteſtatam, vt dixi infrà lib. 7 § Exceptio. Et aduerte, quia Doctores in hac materia loquentes & dicentes, ꝙ omnino fama debet præcedere inquiſitionem, intelligendi ſunt de inquiſitione, quæ fit aſſumendo informationes, ſuper delicto contra aliquem, cōtra quem nulla ſit querela vel denunciatio, non autē de inquiſitionis libello, qui tranſmittitur reo quādo citatur, vt in iudicio compareat: nam cū id nō fiat niſi præcedente proceſſu informatiuo legitimè formato, proculdubio non requiritur in ſpecie, ꝙ fama præcedat ad inquiſitionem reo tranſmittendam, ſed ſuffi. it etiam aliud indicium, ꝓ ut

10 etiam † obſeruari atteſtatur Boſſ. in tit. de inquiſ. n. 27 Et in hoc multi etiam docti viri æquiuocando decepti ſunt, cum tamen nemo deberet eſſe ita ineptus, vt crederet tot patres ſenſiſſe, ꝙ ſi adeſſent duo vel plures teſtes, qui de vſu maleficij depoſuiſſent tempore viſitationis cadaueris (vt plurunque contingit) non poſſet contra reum tranſmitti inquiſitionis libellus, niſi fama præcederet, quòd eſſet omnino abſurdiſſimum.

11 Sed quoniam plerunque contingit, delicta occultè committi quo caſu difficile, & quandoque etiā impoſſibile eſt inuenire teſtes, qui de veritate criminis deponant, quod ſæpe euenire ſolet ēt in delictis palam commiſſis ex quo non reperitur de facili, qui velit in cauſa criminali contra aliquē ad offenſam deponere, conſueuerunt iudices, vt dixi iis caſibus, poſtquam eis legitimè conſtat delictum fuiſſe cōmiſſum, neque reperitur teſtis, qui ď veritate criminis deponat interrogare teſtes ſuper fama, vt intelligant quis ſit de ipſo crimine diffamatus. Et vbi ex ipſis informationibus aſſumptis ſuper infamia reſultet ſuſpicio cōtra aliquem, procedunt ad vlteriora, cōtra eum ſuper ipſo crimine inquirendo. Videamus igitur, quomodo talis fama contra aliquem procedat.

Sciendum eſt autem, ꝙ poteſt fama probari, ēt per duos teſtes tantùm, ita videtur ſenſiſſe glo. in l. 3. §. eiuſdem. in verbo, Confirmat. ff de probat. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Albet. in d. l. ea quidem, n. 24 Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Sal. in d. l. ea quidem. in ſexta charta, ver. Venio ad ſeptimam, prout illum refert Dec. conſ. cclxxij. n. 4. Sed certè Saſſ. in eo loco, qui eſt n. 82. loquitur de probatione notorij, & in eo propoſito atteſtatur de communi opi. vt ego fideliter retuli infrà q. ix. ver. Quæro nunc. Eſt tamen tenenda hæc concluſio, in qua vt dixi omnes concordant, ꝙ ſcilicet duo teſtes ſufficiant, ad famam probandam cùm in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. 12

Illud tamen in primis, ſciēdum eſt, ꝙ huiuſmodi teſtes, deponentes ſuper fama, debent reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ, aliàs non probant, ita dicit Bart. in l. de minore. §. plurimū, poſt n. 19. ff. de quæſt. Et in omnes cōcordāt, vt dicit Corn. in d. conſ. ccxxxiij. in litera D lib. 2. & conſ. ccxvj. in litera H. lib. 3. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Simancas de hæret. c. lxiij. n. 16. debet enim teſtis deponere de his, quæ ſenſu corporis percipiuntur, vt dixi ſuprà libro 2 §. Teſtis. 13

Debent enim dicere, ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi, aliàs non probant, ita dixit gloſſ. præal. in d. § eiuſdem, & ſequitur Bar. in d §. plurimum, n. 19 Et ita concludere videntur Doctores omnes, vt ait Marſi. in eo. § plurimum, n 46. Et ex hoc infert Bar. in d. §. plurimum, n. 22. ꝙ non ſufficit, ꝙ teſtes deponentes ſuper fama dicant, ꝙ audiuerunt illud publicè dici poteſt enim eſſe, ꝙ audiuerint illud dici in loco publico, ſed tamen à paucis, vel etiam ab vno tantùm, ſed opus eſt ꝙ dicāt ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi. Et ita communiter teneri affirmat Im. in l. hæredes palam, in princ. n. 1 ff. de teſta. quem refert Alexand. conſ. ccxlj. n. 5 lib. 2. & conſ. xx. poſt n. 9 lib. 4. & ɔſ. 2. n. 16. lib. 7. & conſ. xxxv. n 6. eo. vol Cornel. ɔſi. lxxxiiij. in litera G. lib. 1 & conſ. lxviij. in litera B. li. 2 & conſ. cxcvij in litera G eo. vol. & conſi. 232 in litera D. e. vol. & conſ. 216. in litera H. libr. 3. & conſ. ccciiij. in litera L eo. vol. vbi dicit, ꝙ ita aliàs obtinuit contra d. Benedictum Caprani, in cauſa eius propria, & ſæpius vidit in iudicijs hoc pro ſatis claro reputari, Card. Alex. in c. cùm in tua. circa fi. de ſponſal. Dec. in c. j n. 53 de app. & conſ 133. n. 4. in fi. & conſ. cx. poſt nu. 9 ver. Secundo dato, Curt. ſen. conſ. 82. poſt nu 9. Crauetta conſi. xlj n. 5. & conſ. cclxlj. poſt n. 5 Hanc etiam concluſionē dicit eſſe communem Alex. conſ 123 n. 3 libr. 7. Soc conſ. 54 n. 27. libr. 4. Dec. conſ. 37 poſt n. 10. ver. Tertius teſtis. Bertran. conſ. lxxiiij. n. 10. lib. 8. Soc. Iun. conſ. lxix n 24. li. 1. Gram. conſ. crim. 26. poſt n. 14 Sed certè hæc opi. Bart. eſt multum aſpera, & ſi teneretur in practica, vix reperiretur ex mille teſtibus vnus, qui rectè ſuper fama publica deponeret. Et ideo Bald. in c. literas, nu. 2. de præſumptio. tenuit totum oppoſitum, ꝙ ſcilicet teſtis qui dicit ſe audiuiſſe aliquid publicè dici probat famam: quia intelligitur publicè, id eſt, publica voce à populo. Et hæc ſecundum eum eſt aptior expoſitio, & ſecundum communem intelle- 14

ctum loq

ctum loquentium. Et hæc opin. Bald. in practica ſeruatur, & contra Bart. eſt communis obſeruantia, vt atteſtatur Caſſador. deci. 3. maximè, n. 7. de probatio. Et poſt eum ita ſeruari in curia Romana atteſtatur Pariſ. conſ. iij. in fi. li. 3. Hieron. Mont. in tractatu de finib. fol. 50. n. 41. Ferret ꝯſ. clxviij. poſt n. 19 quam quidem obſeruantiam Romanæ curiæ, in materia probationum omnes aliæ curię debeterent imitari. Apud nos etiam indiſtinctè ſeruatur opi. Bal. cōtra Bar. & ille aduocatus, qui vellet ſuper hoc inſiſtere, reputaretur cauilloſus, & proculdubio ſuccumberet. Quinimò hanc opin. contra Bar. eſſe communem, & in iudicando ſequendam atteſtatur Calcan. conſ. viij. n. 1. Et dicit Alex. ſibi contrarius, conſ. cij. n. 17. lib. 7. videri, ꝙ magis communiter damnetur illa opi. Bar.

15 Item requiritur, ꝙ dicant ſe audiuiſſe, id publicè dici, licet enim deponant, ꝙ illud audiuerunt à maiori parte populi, ſi tamen illud ſecretè, nō publicè audiuiſſent, non diceretur probata fama, ſecundum Theoricā Bart. quam dicit eſſe communem Imola in loco prællegat. prout illū refert Com. conſ. ccxxj. in litera C. in fi. lib. 3. Sed certè iudicio meo Bar. in d. §. plurimū, n. 20 dicit totum oppoſitum. & Imola iam ſuprà, fuit per me fideliter relatus in ver. Debet etiam.

16 Amplius etiam debent teſtes, deponentes ſuper fama, ſi fuerint interrogati, nominare eos, à quibus audiuerunt id, de quo deponunt eſſe publicā vocem & famam, aliàs non probant. ita dixit Bar. in d. §. plurimum, n. 23. & ante eum Inn. in d. c. qualiter & quando, n. 1. quem ſequuntur communiter Doctores vbique, vt atteſtatur Alex. ꝯſ. 100. poſt n. 4. ver. Sextus teſtis. lib. 1. Et dicit Aret. in d. cap. cum oporteat. poſt n. 58. ver. Communiter tamen, quòd hæc eſt magis communis opinio, quæ etiam ſeruatur in practica.

17 Sed quid, ſi non ſunt ſuper hoc interrogati? Reſpon. ꝙ adhuc debent nominare eos, à quibus audiuerunt, vt poſſit iudex perpendere ex eorū qualitate, quanta ſit illis fides adhibenda. Et ita ſeruari atteſtatur Io. And. in d. c. cum oporteat, de accuſ. prout illum refert Marſ. in d. §. plurimum, n. 50 & conſ. lxxvj. n. 22 & Gram. conſ. crim. xlij. n. 19. & voto 34. n. 14. quamuis ego in libro meo nō reperiā Io. And. id atteſtantem. Sed certè communis practica eſt, ꝙ interrogentur. Et adhuc ſi non eſſent interrogati crederem, ꝙ in criminalibus non probarent, niſi nominarent eos à quibus audiuerunt. Debet enim fama habere originem à perſonis honeſtis, & fide dignis, non autem à maleuolis, vel improbis, vt omnes fatentur quod intellige, niſi agatur de re turpi: nam eo caſu non eſſet contemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus perſonis, puta ſi agatur de re commiſſa in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, & lenonibus, nō autem à Doctoribus, vel equitibus, qui non ſolent ibi conuerſari, ſic etiam ſi agatur de chartis, vel taxillis falſis poterit fama ortum habere à luſorib. & barris, & non erit, vt dixi per iudicem contemnenda.

18 Poſtremò ſcias, quod huiuſmodi teſtes ſuper fama deponentes, debent ſcire quid ſit fama, & ſi interrogentur quid ſit fama & reſpondeant ſe neſcire nihil probant. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Marſil. in d. §. plurimum, nu. 104. & ſeq. Et ex prædictis potes conijcere, quā ſit difficilis probatio famæ, adeo vt vix ſufficerent ad eam rectè probandam teſtes, qui eſſent Iuriſperiti.

19 Sed quæro, nunquid fama probetur per aſſertionem iudicis? Dixi infrà, quæſt. xxxj. in verſic. Fama publica.

20 Quæro nunc, nunquid ad hoc, vt ſuper fama poſſit formari inquiſitio requiratur, ꝙ fama ſæpe aſcendat ad aures iudicis? Reſpon. ꝙ ſic, de iure loquendo. Et eſt communis opinio, vt atteſtatur Aret. in d. c. qualiter & quando, n. 75. & ſeq. ſed (vt ſæpius dixi) practica hæc non obſeruatur: quia hodie (ſaltem apud nos) non inchoantur proceſſus ſuper diffamatione, niſi aliud concurrat, quod aperiat viam iudici ad procedendum.

21 Item quæro, nūquid ſola fama ſufficiat, ad hoc, vt poſſit formari inquiſitio? Reſp. ꝙ non, ſed de iure requiritur etiam clamoſa inſinuatio, quę ipſam famam ad aures iudicis ſæpius detulerit, ita colligitur ex tex. in d. c. qualiter & quando, ex quo videntur ſumpta illa verba, quę communiter in inquiſitionibus apponi ſolent. ET CLAMOSA INSINVATIONE SVBSEQVENTE, NON TANTVM SEMEL. SED SAEPE, ET SAEPIVS. &c. Quoties autem requiratur, ꝙ clamor, & infamia peruenerint ad iudicē, ad hoc, vt poſſit ex officio contra aliquem inquirere, non eſt à iure determinatum. Et ideo dic, ꝙ eſt arbitrarium iudici, & ita tenent communiter Doc. vt ait Mari. in d. c. qualiter & quando, n. 119. Hæc tamen omnia intellige vt procedāt quando inquiſitio fit contra prælatum: nam eo caſu non ſufficit ſimplex fama, ſed requiritur ꝙ ſit talis, quę non poſſit ſine ſcandalo, vel periculo tolerari. Secus autem quando inquiſitio fit cōtra ſubditum, tunc enim ſufficit, ꝙ fama præcedat etiam ꝙ non ſit ſcādaloſa, neque periculoſa & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Car. Alex. in d. c. de accuſatione. col. 28. in fi.

22 Succeſſiuè quæro, qd facere debeat iudex poſt aſſumptas informationes ſuper infamia? Reſpon. debet vocare ad ſe eum contra quem intendit procedere, & ei dicere. Ego intendo inquirere contra te ſuper tali crimine, ſuper quo es diffamatus. Et vbi ipſe confiteatur crimen, & infamiam poterit eum punire, vbi vero neget poterit ad vlteriora procedere, ita dicit gl. in d. c. qualiter, & quādo, in gl. j. Sed certè hæc practica communiter, de cōſuetudine, nō ſeruatur, imò ſeruatur oppoſitum: quia primo fit inquiſitio, & poſtea ſuper ea inquiſitus interrogatur & examinatur, vt dicit Ang. in repe. d. l. ſi vacantia, n. 197 quem refert Ang. Are. de malef. in d. verb. Hęc eſt quædam inquiſitio, & Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. 36. circa me. licet ipſe Ang. Aret. dicat, ꝙ illa doctr. Ang. procedit, quando iudex contra abſentem inquirit. Sed ſi reus eſt pręſens & in fortia officialis, tunc (ſecūdum eum) ſemper iudex eum interrogat cum torture & ſi non in camera pluries, vt videat bene ſuper quo poſſit formare inquiſitionem, & poſt eius interrogationem format inquiſitionem, de quo tamen ego dixi infrà, q. xiv. Marian. autem in repet. d. c. qualiter, & quando. poſt n. ccxij. ver. lxx. quæro, dicit & ipſe ꝙ illa practica, quam ponit gl. præallegata, communiter non ſeruatur. ſed communiter citatur inquiſitus, vt compareat ad ſe defendendum

fendendum, & ſubiicit formam ipſius citationis. Ego verò ſ. in prin. q. dixi, ꝙ tota hæc practica diffamationis, hodie non ſeruatur, niſi quando alia indicia haberi nõ poſſunt, propterea ſi caſus contingeret, debet iudex, habita informatione ſuper infamia, ſi reus eſt præſens illum interrogare, ſi verò eſt abſens debet illum citare, iuxta ea, quæ dixi j. q. 3 t. & inter ea perquirere fortiora indicia ſuper ipſo crimine. Indicium enim famæ ſolum, licet ſufficiat ad inquirendum, vt dixi ſ. in princ. q. non tamen ſufficit ad torturam, vt dixi j. q. 2 t. verſic. Fama ſola.

Sed quid ſi reus dicat iudici, vt priuſquam ad vlteriora procedat, det ei copiam indiciorum, quæ ſemper diffamatione aſſumpſit? Reſp. Ang. in d. repet. l. ſi vacantia, n. 89. dicit, ꝙ cauti aduocati hoc petunt, poſſint impugnare teſtes diffamantes, & vt videant ſi fama eſt approbata: nam ſi aduocatus poterit videre famam non eſſe probatam, vel teſtes eſſe ſuſpectos, obtinebit in cauſa. Et dicit hoc vidiſſe fieri, & peti in ciuitate Aretij, quod quidẽ proculdubio eſſet valde vtile ipſo reo, præſertim cùm probatio famæ ſit multum difficilis vt potuiſti videre ſuprà, ver. Illud tamen & ſeq. Sed certè mirum eſt, ꝙ Doctores adeo variè loquantur in hoc propoſito. Si enim ſecundum magis communem opinionem creditur iudici aſſerenti famam eſſe contra aliquem, nec tenetur aliter de ea parte fidem facere, vt dixi in d. q. 3 t. ver. Fama publica, non video ego quomodo ſit danda eius copia, reo petenti præſertim cùm ex conſuetudine generali iudex poſſit etiam non præcedẽte infamia inquirere, vt ſuprà dixi. Et ideo dicit Ang. in loco præallegato, ꝙ hodie Peruſij hoc non ſeruant de conſuetudine, ex quo ibi ſecundum formam ſtatutorũ poteſt de omni crimine inquiri. Dic ergo ꝙ cùm ex generali conſuetudine non ſeruetur, vt prius aſſumantur indicia ſuper fama, deinde ſuper crimine, ſed omnia eodem contextu recipiantur. Iudex circa copiam diffamationis dandam, vel de negandam reo inquiſito, debet obſeruare ea, quæ generaliter dicta ſunt de copia indiciorum, q. 49.

QVAESTIO VII.

1 *Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.*
2 *Denunciare quis poſſit?*
3 *Dictum denunciantis an ſufficiat ad inquirendum?*
4 *Officiales quomodo conſtituantur ad denunciandum delicta?*
5 *Et an poſſint denunciare etiam delicta non notoria?*
6 *Et an teneantur denunciare etiam ea maleficia, quæ ſunt de iure impunita?*
7 *Denunciare an cuicunque liceat?*
8 *Monachus an poſſit denunciare?*
9 *Laicus an poſſit denunciare clericum de crimine?*
10 *Denunciationis forma quæ ſit?*
11 *Et an ſint ſeruandæ ſolemnitates iuris?*
12 *Denunciator, quæ non probat contenta, in denunciatione, an ſint in expenſis condemnandus?*

1 Dictum eſt ſuprà q. v. verſ. Scias etiam, multos eſſe caſus in quibus poteſt iudex ex officio procedere, etiamſi nulla partis accuſatio vel querela præcedat. Dictúmque eſt etiam ſ. qõn. proxima, diffamationem inter cætera operari, vt iudex ꝫ diffamatum inquirere poſſit. † Nunc ſcias alium 2 etiam eſſe modum, per quem aperitur via iudici ad inquirendum, ſcilicet ſi facta ſit denunciatio apud acta, ꝙ aliquis maleficium aliquod commiſerit. Et in hoc ꝓpoſito ego omitto ea omnia, quæ de iure canonico dicuntur de materia denunciationis, de quibus dixi j. libr. 7. §. Denunciatio. Sed tantummodo loquor de illis denunciationibus, ſuper quibus ſolet criminaliter procedi. Et in hoc debes aduertere, quia licet aliqui dicãt, ꝙ iſte modus procedendi per denunciationem, eſt modus ordinarius procedendi, ſicut alij, & Boſſ. in tit. de denunciat. n. 1. affirmet ꝙ ita dicunt omnes Doctores, nihilominus re vera modus procedẽdi per denunciationem, non eſt modus ſeparatus ab inquiſitione: nam denunciatio nihil aliud operatur, niſi ꝙ ſuccedit loco diffamationis, vel querelæ, & ſic aperit viam iudici ad inquirendum ex officio contra aliquem, ꝙ aliàs de iure non poſſet, non præcedente querela, vel diffamatione, vt ſæpe ſuprà dictum eſt, adeò ꝙ ita dicitur procedere iudex ex officio, quando præcedit ſola denunciatio, ſicut quãdo præcedit ſola diffamatio. Et ideò facta denunciatione, iudex ſuper ea aſſumit informationes, & indicia, & eis aſſumptis, format libellum ſiue inquiſitionem, in qua narrat, quomodo propter denũciam, datam per talem officialem, intendit ex officio procedere contra, &c. Et ita communiter ſeruatur in practica, teſte Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædã inquiſitio. poſt n. 38. Et ita etiam quotidie eſſe in vſu, atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, n. 2. Quæ omnia intelligo tam in denunciatione, quæ fit ex neceſſitate officij, quàm in ea quæ fit ab alio non exercente officium, vt ſtatim dicam.

3 Quæro igitur pro intelligentia terminorum quis poſſit denunciare? Reſpon. Bart. in l. diuus. n. 7. ff. de cuſto. reorum, dicit ꝙ qui prohibetur accuſare, eſt etiam prohibitus denũciare. Sed hæc opi. Bar. communiter in practica non ſeruatur: nam iſti officiales qui conſtituuntur ad denunciandum, vt plurimum, ſunt perſonæ pauperes, & viles, & quandoque etiam infames, & tamen admittũtur, & ſuper eorum denunciis proceditur ad inquiſitionem. Et ita communiter obſeruari atteſtatur Ang. de malef. in gl. nec non, & ad denũciationẽ, n. 4. refert Card. Alex. in d. c. de accuſatiõe, col. ix v. in fi ver. Secundo quæro, ſecunda quæſt. octaua, & Marian. in c. repet. c. qualiter & quando, n. 81. & Pract. Conradi, fol. 236. nũ. 9 Et reuera ridiculum eſſet in practica, ſi quis vellet aliquam exceptionem proponere contra perſonas huiuſmodi antianorum, ſiue conſulum, qui delicta denunciant. Tu igitur dic, ꝙ aut agitur d delicto, ſuper quo ex forma ſtatutorum, vel conſuetudinis non pt procedi, niſi ad inſtantiam partis. Et tunc rectè procedi, opi. Bar. vt qui non poteſt accuſare, ſeu querelare, non poſſit etiam denũciare, aliàs fieret fraus legi, ſi ille qui non poſſet accuſare, admitteretur ad denunciandum Faciunt quæ dixi infra q. x. ver. Scias antẽ. At verò agitur de delicto, pro quo poteſt iudex procedere ex officio, & ſic per viam inquiſitionis, ſiue de iure, ſiue de conſuetudine, & tunc quilibet admittitur ad denunciandum, & ita procedit allegata conſuetudo, hic ſiue iſte denunciet motu proprio, ſiue ex neceſſitate officij, quic

quid diſt

quid diſtinguat Ang. in loco præallegato, cuius
opi.in pract.nõ ſeruatur,& meritò. Publicè enim
intereſt deliċtorũ ad magiſtratuũ notitiam quo-
cunque peruenire ne impunita remaneant,& ta-
lis denunciatio modici eſt momenti, quia cùm ni
hil aliud operetur,niſi quod aperit viam iudici ad
inquirendum,non poteſt ſuper ipſa denunciatio
ne iudex contra aliquem procedere ad citationẽ,
neque ad capturam,niſi prius habitis contra eum
legitimis indiciis, ſiue informationibus, vt infe-
rius dicemus.

3 Habes igitur, ꝙ dictum denunciantis maleficiũ
ſufficit ad inquirẽdum. Et hanc dicit eſſe commu-
nem concluſionem Boſſ.in tit.de denunciatione,
poſt n.2.quam tamen intellige,vt procedat, quo
ad inquirendum,id eſt,ad recipiendum indicia,ſi-
ue informationes, contra eum qui pro reo nomi
natur in denunciatione,vt ſtatim dixi.Si verò in-
telligamus ad inquirendum,id eſt,ad tranſmitten
dam inquiſitionem contra eum,qui de ipſo delic-
to imputatur,tunc eſt diſtinguendum:nam aut ta
lis denunciatio fit per ipſam partem offenſam, &
non ſufficit, & ſi ipſe denuncians ex vulnere mo-
riatur, & in ipſa denunciatione vſque ad mortem
perſeueret,licet in hoc vltimo conſuetudo con-
trarium obſeruet,vt dixi infrà q.xxj. ver. Aſſertio
vulnerati. Aut fit per tertiam perſonam priuatã,
& pariter non ſufficit,quia ipſe videtur in tali de-
nunciatione,fungi vice accuſatoris. Et ideò ſuper
eius denunciatione,etiam iurata,non poteſt vllũ
fieri fundamentum etiam ſi deponat de viſu. Et
in hoc,nullus eſt qui dubitet. Aut verò fit per ſyn
dicum, ſiue officialem,deputatum auctoritate pu
blica ad huiuſmodi denunciationes faciendas. Et
tunc aut ipſe teſtificatur cum iuramento vera eſſe
ea quæ denunciat,& reddit cauſam ſcientiæ,& eo
caſu facit fidem, prout alius teſtis, qui ſuper ipſo
delicto deponeret. Et poteſt ſuper eius dicto for-
mari inquiſitio, aut verò non deponit ipſe ſuper
delicto,ſed dicit alios eſſe informatos,& tunc eius
dictum nihil operatur, niſi quia(vt dixi)aperit viã
iudici ad inquirendum,& nõ poteſt ſuper eo pro-
cedi,niſi legitima adſint indicia. Et ita obſeruat cõ
munis pract. Bene verum eſt, ꝙ ſi huiuſmodi de-
nunciator fuiſſet deputatus,non modò ad denun
ciandum, ſed etiam ad cuſtodiendum, puta agros
vel paſſus, vel ad capiendum, puta fraudantes ga-
bellas,vel deferentes arma,vel ſimilia,tunc ei da-
retur plena fides,nõ modò ad inquiſitionem for-
mandam,ſed etiam ad condemnandũ, niſi denun
ciatus probaret ſuam innocentiam. Et hoc prop-
ter iuramentũ, ꝙ tales officiales præſtant in prin.
officij ſui. Et ita de conſuetudine obſeruatur, vt di
cit Gand.in tit. quomodo malef.cog. per denun-
ciat.poſt n.4.quem refert Auguſt.ad Ang.de ma-
lef.in verbo,Necnon & ad denunciationem,poſt
n.6.Sed hoc intellige vt procedat in cauſis,ſeu de
lictis leuibus. Cæterum in cauſis grauibus,& in q-
bus ingeritur pœna corporalis,non credo ꝙ talis
denunciator haberetur pro integro teſte, ſunt e-
nim,vt plurimum viles perſonæ,& infames, ſcili-
cet Beruarij, vel ſimiles, quos Mediolani Borlan-
dettos appellamus. Et ideò non putarem eis,tan-
quam omni exceptione maioribus, plenam fidẽ
adhibendam, niſi aliæ circunſtantiæ iudicis ani-
mum mouerent.

Scias autem, quod antiquis temporibus magi- 4
ſtratus deputabãt officiales, qui eis delicta denun
ciarent, hodie verò conſtituuntur ſyndici per par
rochias, ſiue caſtra, qui ſunt, tanquam officiales,
conſtituti ad denunciandum delicta. Et ita hodie
communiter ſeruatur per Italiam, vt dicit Maria.
in d.c.qualiter & quando,n.30.

Scias etiam, ꝙ de iure huiuſmodi officiales(ſe- 5
cundum aliquos)non poſſunt denunciare,niſi de
licta notoria. Et ita tenent communiter Canon.
vt dicit Card.Alex.in d.c.de accuſatione,col.lxvij.
verſi. Quæro, an maleficia,ſecunda q.8. Ita etiam
communiter teneri atteſtatur Marian.in d.c.qua-
liter & quando,poſt n.179.Sed quicquid ſit de iu
re,contrarium ſeruatur de conſuetudine,nam ta
les ſyndici non modò poſſunt denunciare etiam
delicta occulta,& non notoria, imò ex neceſſita-
te eorum officij,tenentur ea denunciare,ſub pœ-
na in ſtatutis ciuitatum vel locorum expreſſa. Et
hoc etiam admittit ſtylus curiarum eccleſiaſtica-
rum,vt atteſtatur Diaz.in Pract.crim.cano.cap.vj.
quem refert Pract.Conradi,fol. 235.n.5. in fi. niſi
fortè delictum eſſet ita occultũ, ꝙ ſyndicus illud
non denuncians,excuſari poſſet. Et ita Alber.in ij.
parte ſtatut. q. lxxxij. dicit ſæpe obtinuiſſe, ſuper
quo in præſentia nihil determino. Bene verum
eſt, ꝙ Senatus de facili excuſat huiuſmodi conſu-
les,ſiue antianos,propter non factas denunciatio
nes,vbi non poteſt in eis argui dolus,vel lata cul-
pa,puta ſi fuerit aliquis percuſſus in agris remotis
à domibus, & percuſſus rem ipſam conſuli non
notificauit, prout ꝯtigit in loco Caſaleti Lauden-
ſis, & fuerunt homines ipſius loci abſoluti, 12.
Aug.1546.P.N.& in aliis etiam pleriſque caſibus
ſimilibus ita ſemper vidi per Senatum iudicari.

Sed quæro,nunquid tales ſyndici tenentur de- 6
nunciare etiam ea maleficia, quæ ſunt de iure im-
punita, puta ſi ſit occiſus bannitus, qui ex forma
ſtatuti poſſit impunè offendi,vel huiuſmodi? Re-
ſpon.quòd ſic, nam ad ipſos non pertinet iudica-
re,an delictum ſit punibile,vel ne,ita tenet Bar.in
l.ſi quis in graui,§.ſi meritus,ff.ad Syll.& eſt com-
munis opi.vt dicit Aug.ad Ang.de malef. in verb.
Nec non.& ad denunciationem,n.7. Et ita in pra-
ctica obſeruatur. Quinimò ex ꝯſuetudine tenen-
tur denunciare quaſcunque offenſiones, & mor- 7
tes violentas,etiam ſi caſu contigiſſe dicantur,pu
ta ſi quis in flumine ſubmergatur,vel è tecto deci
dat plerunque enim hæc, & ſimilia dolosè com-
miſſa,ſolẽt caſui imputari, propterea bonum eſt,
vt ad notitiam iudicum perueniant ad effectum,
vt rei veritas detegi poſſit, prout ego in facto
multoties vidi.

Dixi ſuprà, quòd non modò officiales ad hoc
deputati,ſed etiam alij admittuntur ad denuncian
dum,quæ res licet fortè de iure communi aliquã
habeat difficultatem,tamen de conſuetudine paſ
ſim ſeruatur, ꝙ quilibet accedit ad iudicem,& de-
nunciat iniuriam ſibi,vel alteri factam, & iudices
de facili procedunt, vt atteſtatur Alber. in d. l. ea
quidem,n. 9.ſumptis tamen priùs debitis indiciis.
Et eſt bona practica, ne aliquo modo delicta im-
punita pertranſeant.

Item quæro,nunquid monachus poſſit denun 8
ciare? Reſpon.in forma iudicij non poteſt denun
ciare, niſi proprium Abbatem, extraiudicialiter
autem,&

autem, & ad pœnitentiam poteſt denunciare quemcunque. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Abb. in c. ex parte. n. 6. de accuſ. ſed hoc rarò contingit in practica.

9 Quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum clericum de crimine? Reſp. ꝙ regulariter non admittuntur laici, ad denũciandos clericos, prout neque ad accuſandum, vt dixi ſ. q. 14. ver. propter reuerentiam, eſt tamen ſpeciale in laico parrochiano, vt poſſit prælatum ſuum denunciare. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in c. illa. n. 7. de accuſ. Plurimum enim intereſt etiam laicorum habere bonos prælatos.

10 Quæro nunc, quæ ſit forma huiuſmodi denunciationis? Reſp. Syndicus, ſeu officialis ad hoc deputatus notificat iudici apud acta, de tali commiſſum fuiſſe tale maleficium à Titio, & eſſe de eo informatos Petrum & Ioannẽ, &c. Et ita vſus obſeruat, vt dicit Ang. de maleſ. in loco præallegato, n. 20. quem refert Pract. Cõradi, fol. 236. n. 11. Et hoc ſufficit, neque tenetur denunciatio vlterius aliquid facere, ſed relinquit iudici faciendum, cuius partes ſunt ſtatim inquirere de delicto contra nominatum pro delinquente in denunciatione, examinando teſtes in ipſa denunciatione nominatos, & etiã alios à quibus veritas haberi poſſit. Et ideò licet de iure denunciator teneatur probare vera eſſe ea, quæ in ſua denunciatione cõtinentur, vt eſt tex. in d. l. diuus, & in l. ab accuſatione. §. nunciatores. ff. ad Turpil. tamen communis vſus, & practica hoc non admittit, vt dicit Ang. in loco præallegat. Salyc. in d. l. ea quidem, nu. 23. Marian. in d. c. qualiter & quando, n. 179. in fi. Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. lxviij. ver. Quæro an iſti. Sed ſufficit (vt dixi) ꝙ in cedula denunciationis inſcribi faciant nomina teſtium, qui dicũtur eſſe de contentis in denuncia informati. Hæc autem omnia intellige, vt procedant, quando ad notitiam ipſius denunciantis peruenit nomen delinquentis, & teſtium. Si verò eſt ei occultum, ſufficit ꝙ dicat nomina eorum, à quibus illud intellexit. Et tunc iudex facit citari partem offenſam, vt habeat indicia, & plerunque etiã mandat ipſimet denuncianti, vt melius ſe informet, & termino bidui, vel tridui veniat, de omnib. informatus, & curię referat.

11 Vlterius quæro, nunquid in huiuſmodi denunciationibus ſeruandæ ſint ſolemnitates iuris? Reſpon. Lucas de Penna in rub. de delator. col. 2. verſic. Item dicunt aliqui, lib. x. dicit, ꝙ etiam denũciator tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ſubdens ꝙ ita hodie de cõſuetudine obſeruatur, put illum refert Carauita ſuper ritu 68. magnæ curiæ, n. 11. cũ tamen reuera loquatur in delatore, prout eum fideliter refert Grammat. ſuper conſtitu. Regni, fol. 61. n. 45. Sed Ang. in d. l. ea quidem, n. 3. dicit, ꝙ imò denuncians non tenetur ſe inſcribere ad pœnam taliõis, ſed in aliis ſolemnitatibus quæ requiruntur in libello accuſatorio, ſcilicet expreſſio criminis, perſonatum, loci & temporis, tenet ꝙ idem ſeruandum ſit in denunciatione, quod in accuſatione, ſubdens ꝙ ita etiam videtur obſeruari de ꝯſuetudine per totum mundum. Et ita illum refert & ſequitur Aug. ad Ange. de maleſ. in loco pręallegato, poſt. n. 12. vbi ẽt ſubdit, ꝙ licet denunciator non teneatur ſe ſubſcribere ad pœnam talionis, debet tamen ipſa denuncia, quam vult dare iudici, eſſe inſcriptis. Et dicit, ꝙ volunt Doctores. Et idem in effectu dicit Boſſ. in tit. de denunciat. n. 14. & ita etiam quotidie videmus obſeruari, quia tales ſyndici nunq̃ ſe ſubſcribunt ad pœnam talionis, ſed tantummodo deferunt in ſcriptis ſuam denunciationem iuxta formam, de qua ſuprà dictum eſt, aut ipſimet narrant eam notario qui ipſis dictantibus illam redigit in actis.

Sed nunquid ſi reus abſoluatur, denunciator ratione calumniæ erit in expenſis condemnandus? 12 Reſpon ꝙ ſic, ita dixit Cyn. in l. ſeuetiter, in vltimis verbis, C. de excuſa. tutorum. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt atteſtatur Alber. in l. ſancimus, n. 6. in fin. C. de iud. quem refert Gratus conſi. xcvij. n. 2. lib. j. Et ita fuiſſe de facto terminatum in ciuitate Regii, atteſtantur nõnulli, quos refert Catald. de ſynd. qõ. 182. Et dicit Guido Pap. deciſ. cclxix. Denunciator, n. 1. ꝙ in Curia Delphi. denũcians aliquẽ nominatim pro aliquo delicto, ſi ille ſit abſolutus, condemnatur in expenſis, ſi verò denunciat delictum in genere, nõ tenetur, niſi deinde ſubminiſtrauerit probationes, ꝯ aliquem, vel inſtigauerit iudicem ad eum condemnandũ. Subdens, ꝙ ita etiã vidit ſuis tp. bus ſæpe iudicari. Sed certè quicquid ſit de iure, hodie de conſuetudine iſti ſyndici non puniuntur pp calumniam, nam ex quo denunciant ex neceſſitate eorum officij, ceſſat omnis præſumptio calũniæ. Et ita de facto ſeruari atteſtatur Alber. in d. l. ea quidem, n. 9. in fi. & Amad. de ſynd. n. 85. Quòd tamen ego intelligo vt procedat, quãtum ad hoc, vt excuſentur à præſumpta calumnia, quæ ſ. oritur ex eo ipſo, ꝙ delictum non probatur, vt dixi infrà, q. 62. ver. Dixi ſuprà. Sed ſi appareret de vera calũnia, tunc procederet cõis opinio, vt deberet in expenſis condemnari, & fortè ẽt grauiùs puniri iudicis arbitrio, iuxta ea, quę dixi infrà, q. 81. ver. Sed quæro, vbi verò eſſet aliquis denunciator, qui non ex neceſſitate officij, ſed ſponte accederet ad denunciandũ, crederem de eo iudicandũ eſſe, prout de accuſatore, & ideo ratione calumniæ illum eſſe condemnandum, vt de accuſatore dictumq́ eſt in locis præalle.

QVAESTIO VIII.

1 *Deprehenſionem rei in flagranti crimine, aperire viam iudici ad inquirendum.*
2 *Et an faciat plenam probationem?*
3 *Et an reo deprehenſo in flagranti crimine, dandus ſit terminus defenſionis, & copia indiciorum?*
4 *Et an requiratur ſententia?*
5 *Et quid ſi iudex oculis propriis, videat maleficiũ cõmitti?*

ALiis etiam modis aperitur iudici via ad inquirendum, nulla querela aut denũciatione præcedente, puta ſi delinquens ſit in flagranti crimine repertus, tunc enim non modò iudex poteſt cõtra eum inquirere, ſed etiam procedere vſque ad ſententiam, iuris ordine non ſeruato. 1

Scias tamen, quòd deprehenſio in crimine non facit plenam probationem, ſed tantummodo operatur, vt reus poſſit torqueri. & ita communiter tenetur, vt ait Alb. in l. defenſores, n. 2. C. de defenſ. ciuit. Et ideò debet iudex bene aduertere, ne ſtatim procedat ad executionem contra eum, 2

quæ ad

quæ ad prætorium ducitur, tanquam deprehen-
ſus in flagranti crimine, niſi aliter etiam conſtet, ta
le delictum ab eo commiſſum fuiſſe. Solent itaq;
cauti iudices tales homines, qui ad eos conducū-
tur, tanquam deprehenſi in flagranti crimine, exa-
minare, & vbi fateantur, exequi pœnam contra
ipſos, vbi verò negent, ſtatim abſque aliquo pro
ceſſu ducere ad torturam, vt eos cogant ad delic-
tum confitendum. Et hac practica vtuntur aſſeſſo
res, vt dicit Ang. in l. interdum. §. qui furem, n. 8.
ff. de furtis. Et ſcias, quod licet talis reperiatur inno-
cens, non propterea iudex, qui illum torſit, tene-
bitur in ſyndicatu, quia illa in ciuilis ductio ipſum
ita ductum in illud periculum poſuit, vt dicit tex.
in d. §. qui furem, & notat Ang. ibi, ſubdit tamen.
Vtere hac tortura velut homo diſcretus, ſecundū
cauſam, qualitatem, & conditionem perſonæ, ne
aliàs vt iudex peruerſus recipias punitionē. Hæc
autem intellige, vt procedant in grauibus delic-
tis, quo quibus etiam pœna grauis imponitur. Cę
terum in leuibus delictis poteſt iudex aliquem re
pertum in flagranti crimine ponere ad cathenam
vel berlinam, vt vulgò dicitur, abſque aliquo pro
ceſſu, & ita ſeruari ex conſuetudine terrarum, at-
teſtatur Ang. in d. l. ea quidem, n. 1. in fi. ſubdēs ab
huiuſmodi conſuetudine non eſſe recedendum.
Et illum refert Pariſ. Put. de ſyndic. fol. 287. n. 8. Et
ita ſe practicaſſe atteſtatur Bar. in l. leuia, n. 12. ff. de
accuſ. Dicit ēt Ang. in l. ictus fuſtium, n. 2. ff. de his
qui no. infa. quod videmus hodie ſeruari, quod inuenti ad
furandum vuas per officiales rectorum, abſque in
terlocutoria, aut diffinitiua ducūtur cum vuis ad
collum per ciuitatem. Et eodem modo inuenti
cum armis de facto, ducūtur ad palatium, & com-
pelluntur ad ſoluendam pœnam antequam rece-
dant. Idem dicit Cagn. in l. vnica. in prin. n. 98. ff. ſi
quis iudic. non obtemp. Adde tamen, dummodo
ille deprehenſus, ſit perſona vilis: ſecus autem, ſi
eſſet perſona nobilis, vel honeſta, talis enim non
eſſet puniendus pœna infamiæ. Bene vidi aliquā-
do etiam nobiles deprehenſos cum armis, ſine
proceſſu plecti ictibus funis publicè, & non eſt iu
dicio meo mala practica, quamuis Pariſ. Put. de
ſynd. fol. 33. p. c. 2. poſt n. 2. aliter ſentiat, dicens, quod
tortura eſt maxima pœna. &c. & ego ſæpe vidi il-
lam obſeruari, licet quandoque ex eo iudicibus
malè euenerit.

3 Sed nunquid reo capto in flagranti crimine de
bet dari terminus defenſionis, aut copia indicio-
rum? Reſpond. Bal. in l. vt vim, n. 2 ff. de iuſt. & iur.
tenuit, quod non debet ei dari copia proceſſus, neque
ſtatui aliquis terminus ad ſe defendendum. Et di-
cit Foller. in pract. crim. fo. 197. col. j. in fi. quod illud
dictum Baldi quotidie practicatur, prout etiā fuiſ
ſe practicatum Neapoli in illis nobilibus, qui fue-
runt reperti cum ſcalis ad domum cuiuſdam no-
bilis mulieris, refert Grammat. ſuper conſtitut. Re
gni, fol. 58. n. 15. & deciſ. 36. Ego, ſi reus confitere
tur delictum, vtique tranſirem cum hac ſentētia,
ſed ſi negaret, putarem illam eſſe valdè periculo-
ſam. Et ideò conſulo iudicibus, vt cautè procedāt
in huiuſmodi caſibus, neque exequantur pœnas
capitales, nō datis defenſionibus, niſi ſit reus, prę-
ter talem deprehenſionem etiam per teſtes ido-
neos de ipſo delicto manifeſtè cōuictus vel con-
feſſus. Bene verum eſt, quod vbi eſſet periculum ma-
ioris ſcādali, puta, quia delictum eſſet atrox, & po-
pulus magnis clamoribus poſtularet, eius ſuppli-
cium non differri, vel quia eſſet concitata ſeditio,
nec poſſet de facili ſedari, niſi aliquis, qui eſſet de
prehenſus concitare populum, ſtatim ſuſpendere
tur, tunc crederem poſſe iudicem excuſari, qui il-
lud faceret. Licet enim dici ſoleat, quod vanæ voces 6
populi non ſunt exaudiendæ, illud tamen intelli-
gendum eſt, quòad hoc, vt innocens condemne
tur, vt contigit ſaluatori noſtro Chriſto Ieſu, vel vt 7
nocens abſoluatur. Sed bene quandoque exau-
diuntur, vt pœna nocenti acceleretur, & non dif-
feratur, donec principi reſcribatur. Et hęc eſt com
munis reſolutio, vt dicit Saly. in l. decurionum, in
fine, C. de pœnis. Et ita ſe vidiſſe de facto Floren-
tiæ, atteſtatur Catald. de ſynd. q. ccxij.

Quæro, an quando reus eſt deprehenſus in fla- 4
granti crimine requiratur ſententia? Reſp. gl. in l.
ictus fuſtium, in gl. j. in primis verb. ff. de his qui no.
infam. videtur ſentire quod non, ſed quod poteſt ei infli-
gi pœna, abſque ſententia, & illam dicit eſſe com
muniter approbatam Boſſ. in tit. de denunciat. n.
10. Practica tamen obſeruat, quod collaterales nun-
quam faciunt executionem alicuius pœnæ, niſi
ſententia præcedat, poſſent tamen his caſibus o-
mitti ſolemnitates, requiſitæ in ſententiæ prola-
tione, & ſufficeret ſimplex ordinatio à iudice ſub-
ſcripta.

Sed pone, quod iudex oculis propriis videat ali- 5
quem aliquod beneficium committere, nunquid
poterit illum condemnare? Reſpon. quod non, niſi a-
liter probetur, & ita tenent Doctores, vt dicit Al-
ber. in j. parte ſtatutorū, q. iiij. Licet enim lex mul
tùm de iudice confidat, vult tamen quod ſecundum
acta, & probata iuſtitia miniſtretur, aliàs poſſet iu
dex aliquem ſuſpendi facere & dicere, quod ipſe vi-
dit aliquod maleficium ab eo committi, quod eſ-
ſet intolerandum. Vide quæ dixi infrà, q. lxvj. ver.
Scias autem. Et licet aliqui dixerint quod poterit, iu-
dex eo caſu illum torquere, tamen in hoc etiam
contrarium tenetur per Doctores, vt dicit Pract.
Carer. fol. 108. n. 144. Bene ex eo, quod iudex videat
aliquem delinquere, poterit abſque alia querela,
aut denūciatione, ſtatim ſuper eo informationes
aſſumere, & contra eum procedere, & ſic iſte erit
vnus ex caſibus, in quibus aperitur via iudici ad in
quirendum, abſque vlla querela denunciatione,
vel diffamatione præcedente. Et adde, quod etiā hoc
caſu danda eſt reo copia proceſſus, & terminus de
fenſionis, prout reſcripſit Senatus in cauſa cuiuſ-
dam M. Antonij Cribelli, qui coram prætore & fiſ
cali blaſphemauerat. 6. April. 1559. P.N.

QVAESTIO IX.

1 *Notorietatē delicti aperire viam iudici ad inquirēdum?*
2 *Et quod dicatur delictum notorium?*
3 *Et an requiratur, quòd ſint etiam notoriæ qualitates ip-ſius facti?*
3 *Et an in proceſſu, qui ſit ſuper notorio, requiratur citatio?*
5 *Et an requiratur probatio ipſius notorij?*
6 *Et per quot teſtes probatur notorium?*
7 *Et an in crimine notorie danda ſit reo copia indiciorum, & terminus defenſionis?*
8 *Et an in notoriis requiratur ſententia?*
9 *Et an in notoriis admittatur appellatio?*

Sed quid

1 SEd quid dicendum in crimine notorio? Reſpō. ꝙ notorietas delicti non modò aperit iudici viam ad inquirēdum, ſed ēt facit, vt poſſit ēt vſque ad exeutionē ꝓcedere, iuris ordine non ſeruato. Vt autem ſcias, quid dicatur notorium, videnda ſunt quæ dixi ſ.li.7 §.Notorium. Nam vt dicit gl. vnic.in c.manifeſta,2.q.j.quotidie de notorio loquimur,& quid ſit notorium,ignoramus.

2 In hoc tamen propoſito,dic, ꝙ illud dicitur crimen notorium, quod aliqua tergiuerſatione celari nō poteſt,vt illud quod fit coram populo,vel maiori parte populi.Et ita dicunt Doctores,vt ait Cy in d l.ea quidem, col.2.verſi.Quia ergo.Et ſic vides, quòd non modò illud, quòd eſt facti permanentis, ſed etiam illud quòd eſt facti momentanei,poteſt tranſire in notorium,licet aliqui contrarium dixerint.Et hæc eſt communis opi. vt dicit Tort.inter conſ.Ant.de But.conſ.vlt.poſt nu. 26.verſ.Ex prædictis,ergo Apoſtil.ad Ang.de maleſ.in verbo,Etiam per modum notorij,ſub nu. 1.

3 Sed aduerte,quia in hoc propoſito non ſufficit, factum ipſum eſſe notorium,puta,ꝙ Seius interfecerit Caium, niſi etiam ſint notoriæ qualitates ipſius facti,ſcilicet,quòd nulla defenſio, aut excuſatio competat Seio,quominus puniēdus ſit pœna homicidij. Et hanc dicit eſſe communem omnium concluſionē Colleg.Flo.inter conſilia Curtij Sen.conſ.21.nu.13.Tortus in d.conſi.vlt.poſt n.28.ver.Nec obeſt tex.Poteſt enim eſſe,ꝙ homicidium fuerit ad ſui defenſionem cōmiſſum, vel ꝙ aliàs Caius impunè occidi cui potuerit,vel huiuſmodi, de quibus dixi diffuſius ſuprà hoc eod. libro,§ Homicidium.

4 Quæro,nunquid in notoriis requiratur citatio? Reſp. ꝙ ad ſententiam vtique requiruntur, & in hoc nullus dubitat,vt dicit Alber.in d.l.ea quidē, n.14.in fi. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Aret.conſ.163.nu.7.quem refert Boſſ.in ti.de denunciatione,n.9 in fin.& in tit.quomodo procedatur in crimine notorio, poſt n.6 Quod tamen intellige iuxta ea quæ dixi infrà q 31.ver.Sed hic quæro.Sed ad aſſumenda iudicia ſuper ipſo delicto notorio,non eſt reus citandus,quotieſcunque ex tali citatione reus inſtrueretur ad fugā Et hanc dicit eſſe communem opi.Ferret.conſ.31.nu.11. Et licet Ant.de But.in d.c.cùm olim,de re iud.dixerit eſſe ſpeciale in Papa,vt proceſſus per eum factus in notoriis,abſque citatione valeat,nihilominus illud dictum communiter reprehenditur, vt dicit Barb conſ.70.num.14.lib.4. Dixi infrà,q 31. circa princ Bene verum eſt, ꝙ ſi notorium eſſet, nullam defenſionem competere, eo caſu (ſecundum aliquos) poſſet procedi ſine citatione. Et hanc opi. dicit eſſe communem & veram Colle. Floren.inter conſilia Curtij Sen.conſi.21.num.5. Tortus in d.conſ.vlt.num 30.Secus autem quando certum eſſet defenſionem competere, vel eſſet dubium, vt ibi.Et hanc diſtinctionem fieri per omnes atteſtatur Pract.Carer fol.28 verſi. Et an, & quando. Ego verò indiſtinctè teneo, quòd in quocunque notorio,ſi reus eſt abſens,debet citari,non modò ad proceſſum,ſi non ſit ſuſpicio fugæ: nam eo caſu debet(ſi poteſt) perſonaliter capi,ſed etiam ad ſententiam,vt ſuprà dixi,nō enim video,quomodo conſtare poſſit,nullam defenſionem aut excuſationem reo competere, niſi eo monito, & audito. Si verò ſit præſens, ſcilicet in carceribus detentus,crederem, ꝙ poſſet procedere communis opi. ꝙ vbi certum eſſet, nullam defenſionem cōpetere, nulla citatio requireretur. Sed bene reus ipſe verbo monendus, & etiam audiendus eſſet, ſi vellet aliquid ad ſui defenſionem deducere.

Item quæro, nunquid in notoriis requiratur ꝓ 5
batio delicti? Reſpon. ꝙ non. Et eſt communis opi. vt dicit Alber. in d.l.ea quidem,n.18.Et ideò dicit Ang.in l.ictus fuſtium,n.4.ff.de his qui no.inf. ꝙ mos hodie inoleuit, ꝙ rectores immediatè abſque aliquo proceſſu faciunt decapitari & ſuſpendi, & membra mutilari, de facto, malefactoribus notoriis,quibus,vt ipſe ait,ita pœnas imponi ſubdito,expedit reipub.Et licet Cy.in d.l.ea quidem, col.2. ver.Secundò iuxta hoc, teneat, ꝙ vbi negetur,debeat probari,nihilominus ſecundum Albe. in loco præallegato eius opin. non ſeruatur, nec approbatur per Doctores. Sed certè iudicio meo Albe.non refert fideliter verba Cy. Et ideò puto, ꝙ malè illum reprehendat. Propterea ſcire debes, quòd magna eſt differentia, an dicat notoriè conſtare de crimine, vel dicatur conſtare de crimine eſſe notorium, iuxta ea quę dixi in d. §.Notorium, dico igitur ſic, ꝙ aut quęris,an ſit probanda notorietas ipſius delicti, ſcilicet ipſum delictū, de quo agitur notoriè, cōmiſſum fuiſſe. Et dic, quòd ſic. Et ita loquitur Cyn. Et in hoc nemo contradicit, neque ſufficeret, ꝙ notoriè de eo appareret. Poteſt enim eſſe, quòd per tres teſtes de viſu, vel per confeſſionem ipſius rei, ex quibus dicimus notoriè conſtare de crimine, probaretur delictū. Et tamen nullus ſani capitis diceret delictum ita probatum poſſe dici notorium ad effectum, vt ſuper eo tanquam notorio, ex abrupto procedi poſſit. Aut quæris,an ſit probādum ipſum crimen, quòd prætenditur eſſe notorium Et adhuc eſt diſtinguendum nam aut quæris,an debeat conſtare iudici, ipſum crimen fuiſſe commiſſum, & tenendum eſt, quòd ſic, iuxta ea quę dixi ſuprà.q 4.aut quęris,an debeat verè probari, quòd crimen fuerit commiſſum ab eo contra quem prætenditur eſſe notorium. Et dic, ꝙ non. Et ideo licet non adſint teſtes, qui deponant ſuper ſcientia delicti, ſi tamen appareat de delicto & adſint teſtes idonei, probantes cōcludenter eſſe notorium, quòd Titius illud crimen commiſit, poterit Titius ex eo condemnari. Et ita procedat opin. Albe.& communis, quæ tamen iudicio meo eſt multum periculoſa. Et ideò rectè dicit Salyc.in d.l.ea quidem,n 93. Caueat iudex, ne aſſerat delictum notorium, cū non ſit, multa enim dicuntur notoria, quæ non ſunt, propterea conſuluit iudici, vt maiorem partem viciniç examinet ſuper delicti commiſſione. ne poſtea tempore depoſiti officij puniatur, ſi de notorio non doceret. Debet igitur iudex, ſuper tali notorio, informationes aſſumere Et hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rub. decima. poſt n.30. Et ſcias. ꝙ debet notorium conſtare iudici, vt iudici ex actis, ſecundum communem opin. vt dicit Pract. Conradi. fol.240. in fin.& fol.241.nu.14. Et ideò non ſufficerent informationes, ab ipſo iudice extraiudicialiter aſſumptæ.

Quęro nūc, per quot teſtes notorium ꝓbetur? 6

Reſpon.gl.in c.Deus omnipotens, §.quando autem,in verb.Indicis,2.q.1.dicit,ꝙ probatur ꝑ duos teſtes.Et ita ſe habet communis opi.vt atteſtatur Saly.in d.l.ea quidem, n.8 x vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Faciunt quæ dixi ſ.q.6.ver.Sciendum eſt.

7 Quæro etiam,nunquid in crimine notorio,dãda ſit reo copia indiciorum, aut terminus defenſionis? Reſpon.ꝙ ſic.Et hanc dicit eſſe communẽ opinionem Ant.Gom.c.j.delictorum, poſt n.43. referens id atteſtari Sal.in d.l.ea quidem,n.86.qui tamen in libro meo, hoc ibi non dicit. Tu ergo dic,ꝙ aut reus proponit aliquam exceptiõem,vel defenſionem ad excuſandum delictum, & danda eſt ei defenſio, aut ipſe fatetur nullam excuſationem habere, & non eſt illi danda. Et hanc practicam ſeruat totus Mundus,vt dicit Boſ.in ti.de denunciatione,n.6.in fi.

8 Præterea quæro, nunquid in notoriis requiratẽ ſententia? Reſp gl.in c.euidentia,in verb.Non indiget clamore,de accuſatio.tenuit, ꝙ etiam ſuper notorio ferenda ſit ſententia. Et illam dicit eſſe cõiter approbatam Marſil.in pract.crim. §.aggredior,n.133.Pract.Cõrad.fol.238.poſt n.4. Et licet aliqui tenuerint,ꝙ vbi crimen eſt ita notorium,ꝙ nulla ꝑt tergiuerſatione celari,nõ requiratur ſnĩa declaratoria quod etiã in pleriſque locis,frequẽtiſſimo omnium conſenſu receptum eſſe,atteſtatur Didacus in repet.c.Alma mater,fol.42 t.nu.9. de ſent.exc.in 6.nihilominus quicquid ſit de iure, certè de conſuetudine indiſtinctè obſeruatur, vt etiam in criminibus notoriis requiratur declaratoria. Et hanc ſententiam eſſe in praxi receptam, fatetur idem Didacus in loco præallegat.

Plus dicunt aliqui, ꝙ non poteſt dici delictum notorium, quod excuſationem non habeat, niſi priùs fuerit ſuper hoc cognitum & declaratum per iudicem, illud eſſe notorium, citato etiam ipſo reo. Et hanc opinionem atteſtatur eſſe communem Aret.in d.conſ.163.quem refert Ferret.cõſ. 31.n.5.& 35.licet Are.in libro meo hoc explicitè nõ dicat. Et iõ iudices in huiuſmodi notoriis,cautè ambulent, ne ſi nimis properent, ſeipſos inuoluant,vt ſ.dixi. Vide etiam in propoſito citationis,quæ dixi ſuprà,ver.Quæro nunc.

9 Vlteriùs quæro, nunquid in notoriis admittatur appellatio? Dixi j.q.xciiij. ver.Solet etiam.

QVAESTIO X.

1 *Querelam partis offenſæ aperire viam iudici ad inquirendum.*
2 *Et an querela ſucceſſerit loco accuſationis?*
3 *Promotor,ſeu inſtigator inquiſitionis,quis dicatur?*
4 *Et an ſit citandus?*
5 *Aduocatus,ſiue procurator fiſcalis,qui inſtigant inquiſitionem,an reo abſoluto, ſint in expenſis condemnandi?*
6 *Et an fiſcus debeat querelam porrigere?*

1 ALius eſt modus,per quem iudici aperitur via ad inquirendum,ſcilicet querela partis offenſæ.Et licet iſti duo modi ꝓcedendi,ſcilicet ad querelam,& ex officio,videantur non modò diuerſi, ſed etiam quodammodo incompatibiles, tamen cõſuetudo admittit,ꝙ ſuper querela partis, iudex ſtatim incipiat inquirere,ſcilicet informatiões ex officio aſſumere,vt dixi ſ.q.3.ver.Hinc infertur.

Scias autem, ꝙ hæc querela multum differt ab 2
accuſatione:nam in accuſatione, de iure,requiritẽ ſolemnis libellus & inſcriptio,vt dixi j.q.1x.verſ. dixi quoque. Sed modus ille procedendi, per viã ſolemnis accuſationis,abiit prorſus in deſuetudinem,& loco accuſatiõis ſucceſſit hic modus querelandi. Et ideò hodie per totam Italiam obſeruatur,quod libellus nõ datur,ſed ſimpliciter fit quædam ſcriptura,quę datur loco libelli,& debet talis ſcriptura continere nomen accuſatoris,& accuſati,& iudicis,& criminis commiſſi,& quo loco,anno,& menſe commiſſum fuerit, necnon & diem dati ipſius libelli.Et ſi hæc deficiant,non procedit talis ſcriptura, quæ hodie datur loco libelli,vt dicit Gand.de maleſ.in Rub. qualiter fiat accuſatio, nu.6.quem refert Aug.ad Ang.de malefic.in ver. Et ad querelam,nu.3.& Boſſ.in tit.de accuſa.nu.x. & Carauita ſuper ritu 20.magnæ curiæ,n.4.& ſuper ritu 202.nu.6.& Pract.Conradi,fol.225.nu.5. Dum tamen ipſe Boſſ. poſtea ſubdit nu. 6.ꝙ vſus non admittit tales querelas pro accuſationibus. Tu dic,id verum eſſe, ſi ſumatur accuſatio in forma ſolemni,prout de iure requiritur,ſed certè hodiernis temporibus vtique dici poteſt huiuſmodi querelas ſubrogatas eſſe loco accuſatiõis.Et quãuis,vt ipſe dicit,non diſputetur ſuper iſtis querelis,an habeant requiſita,vel ne, hoc ꝓcedit ex eo, quia talia requiſita in parte ſunt à conſuetudine ſublata, vt apparebit infrà in diſcurſu materiæ accuſationis,& præſertim q.18.per totum.Et etiam quia hodie inquiſitio concurrit in omnibus ferè proceſſibus, cum ipſa querela ſiue accuſatione vt dixi ſ.in d.verſic.Hinc infertur. Et ſic iudex ex officio ſupplet quoſcunq; defectus. Sed in caſibus, in quibus ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis,iudex nõ poſſet procedere niſi ad querelam partis, proculdubiò ea quæ poſſent de iure opponi contra accuſatorem, & accuſationem, poſſent opponi contra querelantem,& querelam Et ita multoties vidi in facto obſeruari.Plus dico,quòd ſi non eſſet aperta via iudici ad inquirendum aliter, quã per querelam, puta,quia non procederet denunciatio,neque diffamatio,neque aliqd aliud ex his, quæ aperiunt viam inquiſitioni, non deberet iudex ꝓcedere ſuper huiuſmodi querela, niſi haberet legitima requiſita, iuxta ea, quæ dicit Gand.in loco pręallegato,licet contrarium plerunque obſeruetur de conſuetudine,ſecundum quam iudices valdè prompti ſunt ad procedendum, neque multum ſuper iſtis ſubtilitatibus inſiſtunt.

Aliquid etiam hoc loco dicendum eſſet de pro 3
motore,ſeu inſtigatore inquiſitiõis, ſuꝑ quo ego pauca tantummodo attingam, ne aliquid prorſus omiſſum fuiſſe videatur, cætera reperire poteris in locis ordinariis.

Scias igitur,ꝙ tria ſunt genera eorum qui inſtigatores,ſeu ꝓmotores inquiſitionis appellantur. Aliqui enim id faciunt ex neceſſitate, vel ſaltem ex debito eorum officii, put ſunt aduocati,& procuratores,ſeu ſyndici fiſcales, ad quos maximè ꝑtinet inſtare aſſiduè,vt iudices contra delinquentes inquirant. Aliqui verò id faciunt ex pręcepto, ſiue deputatione iudicum, qui ſolẽt deputare aliquem coadiutorẽ,q loco partis ſeu fiſcalis aſſiſtat

inquiſitioni: nā in quocunque caſu, in quo iudex poteſt ex officio procedere, poteſt etiam creare, & conſtituere fiſcalem, qui accuſet. Et ita practicatur, teſte Ant. Gom. ca. j. delictorum, poſt n. 10. in prima ampliat. intellige qui accuſet, non vt aperiat hoc modo viam inquiſitioni, ſed vt poſtquam illi eſt aperta via ad inquirendum, aſſiſtat ipſi inquiſitioni, prout faceret accuſator. Et hoc quādo nō adeſt aduocatus, ſeu procurator fiſcalis ordinarius, tunc enim non ſolet aliquis alius deputari. Poſtremò aliqui id faciunt ſponte, quia comparent in iudicio, & ſubminiſtrant teſtes, & indicia contra reos inquiſitos.

4 Quæro, nunquid inſtigator ſit citandus in cauſa inquiſitiōis? Reſpon. de aduocato, ſeu ſyndico fiſcali nulli dubium eſt, quin ſit citandus, nam in quocunque iudicio, in quo poteſt ex officio procedi, fiſcus eſt loco partis. idémque dicendum eſt in eo, qui ſit à iudice deputatus: nam & ille ſuccedit loco fiſcalis, & de eo idem iudicandum eſt in illa cauſa, quòd de fiſcali. Si verò loquimur de inſtigatore, ſeu promotore voluntario, tunc dicit Boſſ. in tit. de inquiſitio, nu. 26. ꝙ ſi talis inſtigator prius querelauit, & ad eius querelam iudex inquiſiuit, tenet locū partis, & ideò eſt citandus. Et ſubdit, ꝙ ita concludunt Doctores, & ꝙ ita ſeruatur. Et cum eo eſt lis conteſtanda, prout etiam cum accuſatore, ſecundum gl. in ca. cum I. & A. in verbo, Lite non conteſtata, de re iudic. quam dicit ab omnibus approbatam Card. Alexan. in c. de accuſatione, col. 37. in principio, 2. q. octaua. Quod tamen intellige, ſecundum ea, quæ de litis conteſtatione dixi infrà. q. xlv. circa principium. Ego autē dico, ꝙ ſi querelauit, tunc non eſt citandus tanquā inſtigator, ſeu promotor inquiſitiōis, ſed tanquā accuſator, quia (vt dixi ſuprà) tales querelæ ſuccedunt loco accuſationū. Sed quando quis nō querelat, ſed tātùm inſtigat, ſeu promouet inquiſitionē, non eſt de neceſſitate citādus, niſi compareat, & petat in actis ſe citari, nam eo caſu, licet prius nō querelauit, habetur loco partis, & citatur. Et vbi ſuccūbat, cōdemnatur etiam in expēſis, vt accuſator, prout in facti contingētia cōdemnatos fuiſſe quoſdam inſtigatores, refert Papo libr. xxiiij. tit. j. Arreſto 2. Et ita ſeruat communis practica.

5 Sed nunquid aduocatus, vel procurator fiſcalis, qui inſtigāt inquiſitionē, & faciūt procedi cōtra aliquem, tenebuntur ad expenſas, ſi repertum fuerit illum non eſſe culpabilem? Reſpond. de iure fortè poſſet dici, quòd ſic, ſed de conſuetudine apud nos contrariū ſeruatur, prout etiā ſeruari in patria Delphina. atteſtatur Guido Pap. deciſ. 269. Denunciator, poſt nu. 1. Et ꝙ de cōſuetudine procurator regius non ſubiiciatur expenſis actiuè, neque paſſiuè, atteſtatur Pract. Milei, fol. 16. nu. 45. Bene verum eſt. ꝙ ſi doloſè, & calumnioſè perſequeretur aliquē, eſſet in expēſis, & damnis verſus partem condemnandus, vti quilibet priuatus. Et ita pluries ſeruatū fuiſſe per parlamentum Pariſiēſe, atteſtatur Papo in d. tit. j. Arreſto 4.

6 Sed quæro, Tu ſcis, ꝙ hodie, nemine quærelante, fiſcus ſuccedit loco accuſatoris, vt dixi ſuprà, quæſt. iij. verſic. Sed certè, nunquid ergo debet eo caſu fiſcus querelam, ſeu accuſationem porrigere, ſuper qua iudex deinde procedat? Reſpond. ꝙ non, ſed tantùm proceditur ad informationem, eo inſtante, & ita ſe habet communis obſeruātia omnium curiarum, vt dicit Carauita ſuper 20. ritu magnæ curiæ, poſt nume. 4. Et dicitur ſemper inſtare fiſcus, vt procedatur contra delinquētes, etiā ſi de huiuſmodi inſtantia, in actis, non appareat, debet tamen priùs eſſe aperta via iudici ad inquirendum aliter, quàm per inſtigationē ipſius fiſcalis, iuxta ſæpius dicta, vt iudicibus præcludatur via ſubditos vexandi, indebitis impenſis.

QVAESTIO XI.

1 *Inquiſitio an fiat contra abſentem.*
2 *Et an ſit citandus ille, contra quem aſſumuntur indicia?*
3 *Et an pars offenſa?*
4 *Iudex an debeat interrogare reum ſuper his, de quibus contra eum intendit inquirere?*
5 *Et an ante inquiſitionem danda ſit reo copia indiciorum?*

NVnc videamus, quomodo procedendum ſit in iudicio inquiſitionis, intelligendo ſemper, ꝙ inquirere ſit ex officio teſtes ſeu informationes recipere contra aliquem, pro aliquo delicto, 1 vt dixi ſuprà, q. iij. in principio. † Et in primis quæro, an poſſit procedi per inquiſitionem contra abſentem, an autem contra præſentem tantùm? Reſpond. de iure loquendo regulariter non proceditur via inquiſitionis, niſi contra præſentem, ſi verò reus ſit abſens, modò per cōtumaciam ſe abſentem fecerit, nō poteſt inquiri, ita notatur per omnes in d. c. qualiter & quando. Sed certè quicquid ſit de iure, hoc de conſuetudine non obſeruatur, ſed ſemper fit inquiſitio de delicto, ſiue inquiſitus ſit præſens, ſiue ſit abſens, & ſiue per contumaciam ſe abſentauerit, ſiue non, vt atteſtatur Marian. in repet. d. c. qualiter, & quando, n. 92.

2 Item quæro, nunquid priuſquam iudex ſpecialiter inquirat, & ſic aſſumat indicia contra aliquē, debeat ille citari? Reſpon. de iure communi vtiq; requiritur partis citatio, aliàs teſtes examinati, reo non citato, nullam contra eum fidem facerēt, neque ad ſententiam, neque ad torturam. Et hęc eſt communis opinio, vt dicit Blanc. in pract. cri. fol. 5. n. 33. Ant. Gom. c. 12. delictorum, poſt num. 18. Quinimò Ant. de But. in d. c. qualiter & quando, §. debet, poſt n. 40. dicit, ꝙ in receptione teſtium, in cauſa inquiſitiōis ſpecialis debet reus citari. & ꝙ ita obſeruat communis practica, & illum refert Aret. in eo. §. debes, nu. 98. Sed certè quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur ipſemet Blanc. in loco præallegato, ſubdens, ꝙ propterea defenſores reorum, non debēt multum inſiſtere ſuper iſta communi ſententia. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam omnium curiarum Foller, in pract. cri. cano. fol. 109. n. 1. Dicit etiam Blanc. ibi, n. 6. ꝙ ſtylus & conſuetudo eſt in ciuitatibus Lombardiæ, ꝙ teſtes, ſiue ſuper generali, ſiue ſuper ſpeciali inquiſitione, & etiam ſuper accuſatione, examinantur ſine citatione partis, & allegat Alexan. conſil. lxv. n. 9. in fin. lib. j. quòd eſt duplicatum in conſil. 41. libr. 7. qui dicit, ꝙ (vt verbo fertur) ita eſt ſtylus, & conſuetudo in partibus Lombardiæ, ꝙ teſtes recipiantur ſine citatione partis. Et ita eſſe ſtylum Italiæ aſſerit Prac. Caſo. fol. 103. poſt n. 1. dicit etiam Berber. in

Viatorio iuris in Rub.de iud.col.27.ꝙ vſus,con-
ſuetudo,& ſtylus hanc opi.approbant. Hunc etiã
eſſe receptum vſum,ſtylum,& conſuetudinem at
teſtatur Pract.Iodici, fol.24.n.18. Tu tamen dic,
bene verum eſſe, ꝙ de conſuetudine huius pro-
uinciæ teſtes, qui aſſumuntur ad informationem
curiæ, contra reum abſentem, recipiuntur parte
non citata,ad effectum procedendi,ad capturam,
ſiue citationem ꝯtra reum,& ſi ipſe deinde voca-
tus fuerit contumax,faciunt fidem,etiam quò ad
hoc vt ſuper eorum atteſtationibus, poſſit cõtra
eum ferri ſententia diffinitiua. Et hæc practica fu-
it optima ratione introducta, ne ſi reus citaretur,
ſtatim aufugeret, vel poſſet facilius teſtes exami-
nandos ſubornare. Sed ſi reus compareт, tunc at-
teſtatiões talium teſtium examinatorum, abſque
citatione partis,nullam fidem faciunt,neq; ad cõ-
demnationem,neque ad torturam,niſi parte ipſa
præſente,aut legitimè citata, ſeu monita depõat,
vel prius per eos depoſita repetant, & in eis per-
ſiſtãt. Cæterùm quando proceſſus fit reo compa-
rente,vel in carceribus exiſtente,ſemper ſeruatur
communis opin.etiam in hac prouincia. Dixi in-
frà,q.xlv.ver. Cæterùm ſi reus.

3 Sed quid è conuerſo,nunquid in hac inquiſiti-
one debet citari pars offenſa? Reſpon.de iure for
tè dici poſſet.ꝙ ſic, ſed hoc de conſuetudine non
obſeruatur,niſi Florentiæ,vt dicit Ang.in d.repe.
l.ſi vacantia, C.de bon.vacan.quem refert Maria.
in repet.d.c.qualiter & quando,poſt n.213.in 71.
q.& Ang.de malef.in verbo,Et ibi caput, n.2. Tu
verò dic, ꝙ aut pars querelauit, & de neceſſitate
citanda eſt, aut non querelauit, & tunc quamuis
neceſſariò citari non debeat, tamen cauti, & inſti
iudices illam ſemper citari faciunt,ad ſubminiſtrã
dum indicia,ſi quæ habet ad coadiuuãdam inten-
tionem fiſci. Et ita ſeruatur in hoc Ducatu, etiam
ſi procedatur per inquiſitionem, vt atteſtať Boſſ.
in tit.de ſent.n.81.in fi. Vide quæ dixi ſ.q.31.ver.
Vlteriùs quæro.

4 Quæro etiam,nunquid priuſquam iudex inqui
rat,debeat reum interrogare ſuper his,de quibus
intendit contra eum inquirere? Dixi ſ.q.6.verſic.
Succeſſiuè quæro.

5 Vlteriùs quæro,nunquid ante inquiſitionẽ dan
da ſit reo copia indiciorum? Dixi in d.q.6.ver.Sed
quid ſi reus.

Cætera autem,quæ pertinent ad formam pro-
ceſſus criminalis,ſcilicet quomodo,& à quibus aſ
ſumenda ſint indicia,& quid agendum ſit poſt ip
ſas informationes aſſumptas,cùm non minùs iu-
dicio accuſatiõis, quàm inquiſitionis communia
eſſe videãtur,paucis in primis, de accuſationis iu-
dicio,ſpecialiter præmiſſis, infra ſuo ordine expli
cabimus.

QVAESTIO XII.

1 *Accuſatio quid ſit?*
2 *Et an ſit remedium ordinarium?*
3 *Et an ſit actio,vel officium iudicis?*
4 *Inquiſitio an ſit actio,vel officium iudicis?*
5 *Iudex procedens ſuper accuſatione,andicatur procedere officio iudicis nobili,vel mercenario?*
6 *Accuſationis forma quæ ſit?*
7 *Accuſatio an debeat fieri in ſcriptis?*
8 *Et quæ in ea requirantur?*
9 *Et an ſi omittantur,ſit accuſatio ipſo iure nulla?*
10 *Et quid [illegible]agatur de crimine ciuiliter?*
11 *Et quid ſi procedatur per viam exceptionis?*
12 *Et an locus notorius,debeat per confines deſignari?*
13 *Et an dies exprimendus ſit in accuſatione?*
14 *Et quid ſi dies expreſſus non probetur?*
15 *Et an accuſator teneatur ſe inſcribere ad pœnam taliõis?*
16 *Et quæ ſit forma inſcriptionis?*
17 *Et quid de conſuetudine?*
18 *Et quid de iure canonico?*
19 *Et an accuſantes de adulterio,teneantur ſe inſcribere ad pœnam talionis?*
20 *Et an mulier teneatur ſe inſcribere?*
21 *Et an in accuſatione requiratur concluſio libelli?*

HActenus de inquiſitione dictum eſt, nunc de
accuſatione videamus. Quæro † igitur in pri 1
mis, quid ſit accuſatio? Reſpon. Accuſatio eſt de-
latio alicuius criminis ad vindictam publicam, le-
gitima interueniente ſubſcriptione,ita diffiniunt
communiter Doct. vt dicit Fel.in rub.de accuſ.n.
3.quem refert Gigas de crimine Læſę Maieſt.fol.
58 q.j.n.4. Et dicit Marian.in d.Rub.de accuſ.n.1.
quod hanc diffinitionem omnes Docto.ſequun-
tur. Mihi(vt ſępius dixi)diſputatio ſuper diffinitio
nib.in prac.viſa eſt ſemper inutilis, ꝓpterea mul-
ta quæ contra hanc dici poſſent, cõſulto omitto.

Quæro,nunquid accuſatio ſit remediũ ordina- 2
rium? Dixi ſ.q.3.ver.Debes autẽ, & ver.Sed certè.

Item quæro,nunquid accuſatio ſit actio, vel ſit 3
officium iudicis? Vtilitas autem huius quæſtionis
poteſt eſſe maxima, puta,ſi extet ſtatutum,ꝙ non
ſoluẽs collectas,nõ admittatur ad agẽdum, certè
ſi eſt actio non poterit accuſare, ſi verò eſt officiũ
iudicis,vtique poterit: nam qui prohibetur agere,
non prohibetur iudicis officium implorare. Præ-
tereà multæ,& magni momẽti ſunt differẽtiæ in-
ter actionem, & officium iudicis,quas ponit Bart.
in l.j.n.10.ff.de iuriſdict.omnium iud. In hoc autẽ
articulo magis communis opi. videť eſſe ꝙ ſit po-
tius iudicis officium,quàm actio,prout atteſtatur
Berous in Rub.de accuſ.nu. 7. in fi.licet ipſe poſt
multa teneat,ꝙ ſit quædam tertia ſpecies. Ego ve
rò ſemper tenui, ꝙ accuſatio (prout erat de iure
introducta)eſſet potius actio,quàm officium iudi
cis Sed hodie cùm ex generali conſuetudine ſub-
latæ ſint ferè omnes ſolemnitates,& formę accu
ſationum,proptereáque(vt ſuprà dixi)cum accu-
ſatione,ſeu querela partis,officium iudicis inqui-
rentis ſemper ferè ſimul concurrat, crederem,ꝙ
poſſet ſuſtineri communis opi. Et ideò non puta-
rem ab ea eſſe in practica recedẽdum, quæ etiam
magis fauorabilis eſt,ne delicta impunita remane
ant. Bene verùm eſt, ꝙ ſi eſſemus in caſibus,in q-
bus non poteſt ex officio procedi, fortè verius eſ
ſet dicere,ꝙ eſſet de ea iudicãdum,prout de actio
ne. Hæ tamen difficultates rarò cõtingunt in pra-
ctica. † De inquiſitione verò, nulli dubiũ eſt,quin 4
ſit officium iudicis. Et hoc omnes fatentur,vt di-
cit Berous in d.Rub.de accuſ.n.10. Scias autem in
hoc † propoſito, ꝙ iudex procedens ſuper accu- 5
ſatione, dicitur procedere officio iudicis nobili,
non mercenario. Et hæc eſt communis opi. vt at-
teſtantur Scribentes in l.imperium,ff.de iuriſdict.
omnium

omnium Iud. & in ſpecie Caccialup. n. 11. & Gaſpar. Valaſ. n. 40. & Sapia. n. 23. ꝙ de iure poteſt eſſe vtile ad multa, licet in facti contingentia, nunquam viderim de his tractari.

6 Quæro, quæ ſit forma accuſationis, & in primis
7 † nunquid debeat fieri in ſcriptis? Reſpon. Saly. in l. pe. n. 2. C. de accuſ. tenuit, ꝙ ſiue accuſator porrigat libellum dictatum iudici in ſcriptis, vel porrigat verbalem querelam apud acta iudicis, & iudex in libello eam in ſcriptis redigat, iuxta formam l. libellorum, ff. de accuſ. ꝙ ſatis eſt ſolemnis accuſatio, ſeruatis tamen aliis ſeruandis. Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſcilicet libellus accuſatorius debeat porrigi in ſcriptis, tenet Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, Per inquiſitionem. n. 33. Et hanc dicit eſſe veram, & communem opin. Card. Alex. in d. c. de accuſatione, col. vj. verſ. Ponitur etiam. 2. qu. 8. Cùm enim iudicia criminalia procedant ad inſtar ciuilium, vbi aliter iure cautum nõ reperitur, & in ciuilibus debeat libellus offerri in ſcriptis, vt dixi infrà libro proximo, idem etiã dicendum videtur de libello accuſatorio, vt ſcilicet in ſcriptis offerri debeat. Sed certè quidquid ſit de iure, in practica ſeruamus opi. Saly. vt ſcilicet ſufficiat verbalis querela, per notarium in ſcriptis redacta, modò in cæteris ſeruentur ſeruanda. Et ita quotidie fieri videmus.

8 Præterea in libello accuſationis requiritur dies & annus, quo porrigitur accuſatio, nomen accuſatoris, & accuſati, & ſpecies delicti, & locus, & tẽpus, quo delictum commiſſum fuiſſe dicitur, item inſcriptio accuſatoris, de quibus omnibus eſt tex. in l. libellorum. ff. de accuſatio. Sed certè quòd ad diem, & annum Imperatoris, ſiue Conſulum, quo porrigitur accuſatio (quicquid ſit de iure) multi Doctores dicunt, ꝙ hodie illud non eſt in vſu, & in ſpecie Saly. in l. pen. n. 3. C. de accuſat. quem refert Ange. de malef. in verbo, De anno præſenti, n. 13. Idem dicit Ang. in d. l. libellorum, prout illũ refert Aug. ad Ang. de malef. in loco præallegato. Apud nos tamen vtique ſeruatur, ꝙ apponatur dies, & annus porrectæ accuſationis, ſeu querelæ, vt dixi ſuprà, q. x. verſic. Scias autem. Et ſi notarius non faceret apparere in actis, quo die fuiſſet porrecta querela, poſſet tanquã imperitus, vel ſuſpectus officio priuari, non tamen credo hoc eſſe de ſubſtantia, ita quòd ſi non apponatur, vitietur querela.

9 Dixi exprimendum eſſe locum, & tempus delicti, & cætera iuxta diſpoſitionem d. l. libellorum. Et ſi accuſatio criminalis ea non contineat, erit ipſo iure nulla, etiam ſi pars non opponat. Et hæc eſt communis opinio, vt dicunt Scribentes in l. edita. C. de edendo, & in ſpecie Alex. n. 13. Dec. nu. 34. Claud. n. 22. Ripa n. 26. Curt. Iun. n. 83. Idem atteſtatur Aret. in dicto c. qualiter & quando. §. debet, n. 115. prout illum refert Villalob. in lib. communium opi. in litera A. poſt numerum 13. ibi tamen Are. loquitur in inquiſitione, non autem in accuſatione, vt ego fideliter retuli infrà, q. 31. ver. Quòd de anno. Soc. conſ. cix. poſt n. 2. lib. 3. Gom. inſti. de actio in prin. n. 45. Bellon. conſ. 63. n. 2. Niſi enim exprimeretur locus, & tempus commiſſi criminis, proculdubiò incerta redderetur accuſatio, ita vt non poſſet reus, probãdo negatiuam coarctatam, ſe aliquo modo defendere, neque (ſi opus eſſet) teſtes, qui contra eum deponerẽt, de falſò conuincere.

Adde, ꝙ hæc concluſio procedit non modò, 10
quando agitur de crimine criminaliter, ſed etiam quando agitur de crimine ipſo ciuiliter, adhuc enim debet exprimi locus. Et eſt communis opin. vt dicit Marian. in d. c. qualiter & quando, n. 200.
in fi. † Et ideo etiam quando proceditur per viam 11
exceptionis, neceſſarium eſt exprimere in ipſa exceptione locum, & tempus commiſſi delicti, iuxta formam d. l. libellorum. Et eſt communis opin. vt dicit Soc. in l. j. poſt num. 4. verſ. Quartò infertur. ff. de except. Boer. deciſ. 321. n. 2. vbi refert ita fuiſſe per illam curiam bis iudicatum. Et hæc quidem abſque difficultate procedũt, quando actor ꝓponit actionem ciuilem, ex qua tamen cõdemnatio infamat: nam eo caſu proculdubiò neceſſaria eſt ſolennitas d. l. libellorum. Et ſic, ꝙ exprimatur in libello, locus & tempus aliàs ſecus. Et hæc eſt cõmunis opin. vt atteſtatur Alex. in l. j. in princ. n. 30. ff. de edendo, & in d. l. edita, n. 13. Socin. in d. conſ. cix. n. 1. & ſeq. lib. 3. Maranta in ſuo ſpeculo, fol. 24. n. 30. Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, n. 55. licet ſubdat, quòd hæc opi. nõ obſeruatur in curia Romana. Eſt tamen tenenda, & obſeruãda in practica, vbi enim agitur actione famoſa, licet ciuiliter procedatur, dicitur tamen cauſa grauis, & æquiparatur criminali, ex quo apud honeſtos, & probos viros, fama & vita æquiparãtur. Quam tamen intellige, vt procedat, ſi opponatur à parte, nam eo caſu neceſſe eſt exprimi locũ, & tempus, ſed parte non opponente, quando ciuiliter agitur, procedit libellus, etiam, ſi ea non exprimantur. Et hanc opi. dicit eſſe magis communem Socin. in d. conſil. 109 num. 4. vbi in facti contingentia, ita conſuluit, quòd nota, quia eſt pulcherrima limitatio.

Eſt autem exprimendus locus in libello accuſationis, illum deſignando per cohærentias, vt videre potes apud Ange. de malef. in verbo, In platea communis, quòd quidem optimè procedit in delictis, quæ committuntur aliquid faciendo, ſed ſi committãtur non faciendo, puta, quia accuſetur ſyndicus, qui non denunciauit maleficium, eo caſu, cùm delictum non habeat locum determinatum, quo circunſcribatur, non credo locum habere hanc cõcluſionem, niſi quis fortè vellet apponere locum palatij, in quo ſolent ſyndici referre denuncias, tanquam ibi commiſſa fuerit negligentia, prout ſeruari Florentiæ atteſtatur Bald. in l. in cauſis. n. 3. C. de accuſ. quod eſt iudicio meo ridiculum.

Sed pone, ꝙ ſit aliquis locus publicè notorius, 12
prout eſt platea communis, vel palatium Poteſtatis, nũquid adhuc erit deſignandus per confines? Reſpon. ꝙ ſic, ita dixit Gand. de malef. in Rub. qualiter fiat accuſatio, n. 3. prout illum refert Ang. in l. hac conſultiſſ. nu. 2. C. qui teſta. facere poſſ. ſubdens, quòd ita ſeruat conſuetudo, quem etiam refert Aug. poſt Angel. de malef. in verbo, In platea communis, poſt nu. 13. Sed certè Gand. in libro meo hoc non dicit, benè affirmat poſſe ſuſtineri libellum accuſationis, in quo tantùm dicitur maleficium commiſſum fuiſſe ante domum dicti Petri, & quòd accuſator poterit illum declarare, ſubdens ita conſultum fuiſſe Bononiæ, per plures

legum Doctores, non tamen loquitur Gand. quã do locus eſt adeò notorius, vt declaratione nõ egeat. Ideò dic verum eſſe, vt dicit Ange. in d.l. hac conſultiſſ, ꝙ de conſuetudine (vt plurimùm) ſolẽt apponi cohærentiæ, etiam ſi locus ſit notoriꝰ, ſed tamen etiam ſi non apponantur, procedunt querelæ, & accuſationes, & etiam inquiſitiones, modò locus ſit certus. Et hanc opin. dicit eſſe veram, & magis communem Menchiaca li. j. de teſta. in j. parte, §.4. n. 33. neque ego vnquam vidi, propter hoc, annullari aliquem proceſſum, neque dicere eſſe annullandum.

13 Dixi etiam, ꝙ eſt exprimendum tempus delicti, ſcilicet annus & menſis, vt in d.l. libellorum. Sed pone, ꝙ accuſatus compareat, & petat exprimi ꝑ accuſatorem diem certam delicti, quia fortè intẽdit ipſe ad ſui defenſionem probare, quòd eo die erat in alio loco, remoto à loco delicti, nunquid eo caſu debet iudex cogere accuſatorẽ ad ipſam diem exprimendam? Reſp. Bar. in l. is, qui reus, nu. 10. ff. de Pub. iud. & in l. arbitraria, §. ſi quis Epheſi, num. 6. ff. de eo, quòd certo loco, & in d.l. libellorum, in prin. num. 13. tenuit, quòd ſic. Et dicit Corſet. in repertorio Abb. in verb. Accuſ. quod illum ſeq. communiter Doct. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Iaſ. in d. §. ſi quis Epheſi, poſt nu. 1. quem refert Simancas de hæret. c. 4. nu. 4. & Boſ. in tit. de inquiſitione, num. 92. Pract. Conradi, fol. 224. poſt num. 3. Plotus inter conſilia crim. diuerſorum conſ. cix. poſt num. 4. lib. j. Apoſtil. ad Vitali. de maleſ. in Rubr. quid ſit accuſatio, ſub nu. 12. in verbo, Sed anni. Vinius in lib. communium opi. in verb. Accuſator vel fiſcus. Et hoc dicit ſe aliquando obtinuiſſe coram magnis pentis, exiſtentibus Bergomi ad officium maleficiorum, Alber. in d.l. libellorum, in prin. num. 5. ff. de accuſ. Aliàs enim tolleretur reo magna pars defenſionis ſuæ, ſcilicet facultas probandi negatiuam, quòd eſſet inconueniens, quicquid dixerit Signorol. qui in contrarium conſuluit conſ. 244. vbi, num. 22. dicit, quòd hoc dictum Bart. eſt falſum, & quod ſuę opi. videntur multum ſingulares, & phantaſticæ. & deuiantes à communibus opinionibus noſtrorum maiorum. Intellige tamen, quod tenetur accuſator reo, id petenti, exprimere diem, non autẽ illum probare. Et hoc oẽs fatentur, vt dicit Bert. conſ. 16. nu. 2. libr. 6. Quod tamen intellige, iuxta ea, quæ ſtatim dicam infrà, in verſ. Sed quid ſi accuſator. Et ſubdit ibi Bertrand. quòd ſufficit, ſi diem exprimat accuſator tempore, quo datur reo terminus ſuarum defenſionum, eſt enim ei ſatiſfactum ex quo poteſt deinde probare negatiuam in ſuis defenſionibus, quòd eſt notandum. Scias etiam, quòd quamuis iudex poſſit cogere accuſatorem ad exprimẽdum diem, poteſt nihilominus accuſator dicere, quòd non recordatur de die. Et erit excuſandus. Et ita communiter pract. vt dicit Ang. in d.l. libellorum, nu. 5. quem refert Ang. ad Ang. de maleſ. in verbo, De anno pręſenti, poſt n. 4. & Apoſtil. ad Saly. in d.l. in cauſis, ſub num. 5. C. de accuſ. quod ego etiam admitterem, ſi caſus cõtingeret, dummodo accuſator id affirmaret cum iuramento.

14 Sed quid ſi accuſator in ſua accuſatione expreſſerit diem, cùm non teneretur, & deinde non probauerit, nunquid debet propterea ſuccumbere, licet teſtes aliàs deponant de crimine? Reſpon. Bar. in d.l. is qui reus, n. 9. ff. de publ. iud. tenuit, ꝙ ſic. Et dicit Bert. conſ. 217. nu. 2. lib. 6. quòd ita reſpondent communiter Doctores. Hanc etiam ſententiam vti communem refert Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, De anno præſenti, nu. 4. Quæ tamen opi. mihi nunquam placuit, & credo, ꝙ cum magna difficultate poſſet ſuſtineri in practica, niſi qualitas diei eſſet de ſubſtãtia delicti, puta quia adeſſet ſtatutum diſponens, quòd tali die aliquid non fieret, vel huiuſmodi. Tũc enim proculdubiò debet probari dies, ad hoc, vt reus poſſit de ipſo facto tã quam de delicto puniri. Sed ſi factũ, ꝙ proponit, eſſet ita delictum in vno die, prout in alio, nõ crederem probato delicto, licet dies expreſſus nõ ꝓbaretur, reum eſſe abſoluendum. Solent enim in libello accuſationis, ſeu querelæ apponi illæ clauſulæ ſalutares, Non ſe aſtringendo, &c. Et ſuper quibus omnibus, &c. quæ ſaluant, & ſuſtinẽt accuſationem, & proceſſum, etiã ſi non ſit probata qualitas, in accuſatione deducta, modò de cri. cõſtet. vt dixi ſ. q. 66. ver. Sed quid. ſi pro parte.

Dixi quoq;, ꝙ de iure tenetur accuſator ſe ſubſcribere ad pœnam talionis, vt eſt tex. in d.l. libellorum, & in l. 3. C. qui acc. non poſ. Et eſt communis opinio, vt atteſtatur Afflic. ſuper conſt. Regni, in quibuſdam locis, prout illum refert Duennas reg. 27. in prin. licet ego in libr. meo non reperiã Afflict. ibi id atteſtantem, Refert ẽt Marian. in c. ſuper his, n. 19. de accuſatio. Io. And. atteſtari, ꝙ hęc ſit communis opi. ꝙ ſcilicet, inſcriptio ſit de ſubſtantia libelli accuſatorij. Idem atteſtatur Bertran. conſ. 267. in prin. li. 2. fuitque hoc optima ratiõe introductum, ad refrenandam temeritatem accuſatorum, vt ſcilicet, vbi accuſationem non probarent, ipſi in ſeipſos ſentẽtiam talionis, propria ſubſcriptione ſuſciperent. Licet autem communiter appelletur inſcriptio, tamen rectè loquendo deberet appellari ſubſcriptio, ſecundum Car. Ale. in d.c. de accuſatione, col. 3. ver. Inſcriptione. Et ita illam appellat Iuriſcõſultus in d.l. libellorum, verſ. Item ſubſcribere, quamuis, ſecũdum Fel. in d.c. ſuper his, n. 19. communiter videtur, quòd inſcribere, & ſubſcribere non differunt. Et ita videmus, ꝙ in hoc propoſito doctores vtrunque ponunt indifferenter. 15

Forma autem huiuſmodi inſcriptionis erat, ꝙ accuſator ſe obligaret ad ſimilitudinem pœnæ, & ꝓmitteret de accuſatione proſequenda vſq; in fi. ita dicit Bat. in l. ſi cui, in prin. n. 2. ff. de accu. Et eſt communis cõcluſio, vt dicit Are. in d.c. ſuper his, n. 33. Hanc etiam formam dicit communiter approbari Marian. in d.c. ſuper his, n. 17. 16

Cęterùm hodie, de conſuetudine nõ obſeruatur iſta ſolemnitas ſubſcriptiõis, vt dicit Spe. in tit. de accuſ. §. j. nu. 4. in fi. quem refert Follet. in prac. cri. fol. 136. poſt nu. 3. & Millius in ſuo repert. in ver. Accuſator, & Prac. Conradi, fol. 224. n. 4. & Marcus deciſ. 681. quæritur qualiter, n. 6. Ioan. And. ad Spe. in tit. qui accuſ. ſi poſ. prout illum refert Grãmat. ſuper conſtit. Regni, fol. 61. nu. 11. idem dicit Gand. de maleſ in Rub. qui accuſare poſſint, n. 38. & in Rubr. qualiter fiat accuſatio, poſt n. 6. Bart. in d.l. ſi cui, in prin. num. 2. in fi. ff. de accuſ. Salyc. in l. qui crimine, num. 4. C. qui accuſ. non poſſ. Angel. de maleſic. in ver. Et ad querelam, numer. 5. & ibi 17

Aug. in

Aug.in Apoſtill. Pract.Papienſis in forma inquiſitionis,in verbo,Hæc eſt quædam inquiſitio,nu. 1.in fi.Apoſtil.Ad Vital.de malef.in Rubr.quid ſit accuſatio,ſub n.12.in verbo,Inſcribere,Rubr.in l. pen.§.ad crimen,n.5 ff. de publ. iud. Gigas de crimine Læſæ Maieſt. fol.58.quæſt.j.n.6.Boſſ.in tit. de inquiſitione,poſt n.14 Didac.lib.2.reſolut.ca. 9.n.1.Duennas in d reg.27.ver.Eſt tamen notandum.Idem etiam obſeruari in regno Franciæ,atteſtatur Pract.Millei,fol.15.n.25.& fol.29.n.2.præterquam in crimine falſi,nam in eo morib.receptum eſt in ea prouincia,vt neceſſaria ſit inſcriptio nulla facta diſtinctiōe,an ille,qui vult aliquod inſtrumentum vel aliam ſcripturam de falſo redarguere,ſit actor,vel reus,prout etiam atteſtatur Igneus in l.fideicommiſſum,n.155.ff.ad Syll. Ratio autem, cur hodie non obſeruetur illa ſolemnitas ſubſcriptionis,eſt,quia cum hodie pariter,ex conſuetudine,ſublata ſit pœna talionis, ſecundum ea quæ dixi infrà,q lxxxj.inperflua eſt etiam ſubſcriptio, propter quam actor ad ipſam pœnā talionis ſe obligabat.

18 Scias tamen,ꝙ de iure canonico,adhuc neceſſaria eſt huiuſmodi inſcriptio.Et ita quotidie ſeruamus,vt dicit Card.Alex.in c.libellorum,circa fi.2. q.8. Et ideò in curia Romana vbi quis impetrat beneficium per priuationem alterius, ex aliquo crimine non datur ei ſignatura quo ad priuationē niſi in forma, vt ſcilicet ſe ſubſcribat ad pœnam talionis,& iuxta formam iuris,vt ibi.quem refert Gigas in loco præallegato,q.j.in fi.idem etiam loquendo per verbum fortè,dixit Bar.in d.l.ſi cui,n. 2.in fi.

19 De iure autem ciuili talis ſolēnitas ſubſcriptionis,vt dixit abiit in deſuetudinem,quinimò ſecundum aliquos(etiam circunſcripta conſuetudine) talis ſolemnitas ſubſcriptionis nunquam fuit neceſſaria.Nam obligatio ad pœnam talionis,etiam ſi expreſsè non fiat,ſubintelligitur ex legis diſpoſitione,prout videtur tenere gl.in d.l.in cauſis, in gl.fi.in fi.C.de accuſ. quæ vult,ꝙ ex ſubſcriptione in qua accuſator affirmet, ſe dediſſe illum libellū, cenſeatur ſe obligaſſe ad pœnam talionis. Refert etiam Fell.in d.c.ſuper his,poſt n.10 ꝙ Bar. in d.l. ſi cui atteſtatur,ꝙ hæc eſt communis opi. licet ego in libro meo nō reperiam Bar.id atteſtantem. Sed quicquid ſit tenenda eſt hæc concluſio, ꝙ ēt de iure ceſſante ſubſcriptione accuſator,qui accuſationi ſe nō ſubſcripſit punitur nihilominus pœna talionis,perinde ac ſi ſubſcripſiſſet, quam dicit eſſe communem Ab.in d.c.ſuper his,n.8.Aret. in eo.c.ſuper his,n.21.Et ideo etiam ſi omiſſa ſit, nō propterea vitiaretur proceſſus,prout etiam tenere communiter Doctores,affirmat Card.Alex. in d.c.de accuſ.col.3.in fi.Foller.in pract.crim.cano. fol.50.n.50.licet in hoc vltimo,reuera circunſcripta conſuetudine, fortè dici poſſet contrariam opi.eſſe veriorem, quòd ſcilicet omiſſa ſubſcriptione,accuſatio eſſet nulla,ex quo tradita videtur pro forma.Sed hæc nunquam contingunt in practica.

Sed retenta concluſione, quòd ſubſcriptio ſit neceſſaria.Quæro,nunquid mariti,& alij accuſatores de adulterio,qui præſumuntur accuſare propter immenſum dolorem,& ideo excuſantur à præſumpta calumnia,teneantur ſe ſubſcribere ad pœnam talionis?Reſpon. quòd ſic, & ita communiter tenetur.vt dicit Ana.in c.cum dil.poſt n.24.de calumniat.Et licet Aret.in d.c.ſuper his,n.19. referat Doctores communiter dicere, quòd maritus de adulterio accuſans, iure mariti nō tenetur ſe ſubſcribere,ſed tātùm quando accuſat iure extranei, tamen indiſtinctè tenendum eſt, quòd tenetur ſe ſubſcribere. Quamuis enim excuſetur à præſumpta calumnia, nō tamen propterea debet excuſari à vera, & conſequenter: neque etiam à ſubſcriptione,vt per Aret.ibi.

Quæro etiam, Tu ſcis,ꝙ regulariter mulier pro 20
hibentur accuſare,vt dixi infrà q.14 ver Præterea dixi, niſi in quibuſdam criminibus exceptis, nunquid ergo in caſibus,in quibus admittitur ad accuſandum, tenetur & ipſa ſe ſubſcribere?Reſp de iure ciuili vtique debet ſe ſubſcribere,ſed de iure canonico nō tenetur. Ita dicitur tenere gl.in d.c.ſuper his,quæ per Doctores cōmuniter approbantur,vt dicit Card.Alex.in d.c.de accuſ.col.j. Hanc etiam opin.communiter teneri à Canoniſtis atteſtatur Hieron.in Apoſtil.ad Ange.de malef. in d. verbo,Et ad querelam,n.18.quam etiam communem appellat Aret.in d.c.ſuper his,n.20.

Vltimò quæro,nunquid in accuſatione crimi- 21
nali neceſſaria ſit concluſio libelli?Reſpon. quòd non.ſecūdum Bart.in l.libellorum,n.19.ff.de accuſ.Et eſt communis opin.vt atteſtatur Maria. in repe c qualiter,& quando.n.211.de accuſ. Et dicit Bal.in l.ſi quis ſe, in fin. C.de accuſ.quòd ita dicunt omnes Doctores Ratio autem, quare non requiratur concluſio libelli in criminalibus, vt in ciuilibus,eſt ſecūdum eum, quia in ciuilibus pars poteſt, diuerſis modis concludendo libellum facere, vt diuerſis etiam modis poſſit ſequi ſententia: nam etiam ſi quis ſit creditor de mille,poteſt concludere tantummodo in centum,& iudex nō poterit vltra illa centum condemnare,etiam ſi de maiori debito appareat.Sed in criminalib. ex narratione facti oritur certa iuris diſpoſitio.q̄ pro eo delicto pœnam imponit,quæ ex diuerſitate concludendi variari non poteſt.Et ſic lex ipſa ſemper concludit ad commodum fiſci & iuſtitiæ complementum.Sufficit ergo quòd libellus accuſationis ita concludat.Quare peto ipſum puniri iuxta formam iuris,& ſtatutorum,&c. Et ita eſt de conſuetudine,vt dicit Alber.in l.interdum in prin.n.2.ff. de pub.iud Sal.in d.l.in cauſis, nu.22. C.de accuſ. quem refert Auguſt.ad Ang.de malefi. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio,n.66 Idem dicit Ange.de malef.in d.ver Et ad querelam,n. 56 quem refert Pract.Conradi,fol.ccxxv.nu.7. Ita etiam de conſuetudine ſeruari ait Card.Alex.in d.c.libellorum,col.2.ver Nota,quòd non videtur, 2.q 8.Faciunt quæ dixi infrà,q.31.ver.Super quibus omnibus.

QVAESTIO XIII.

1 *Plures an poſſint in eodem libello accuſare eundem?*
2 *Et an plures poſſint ſimul accuſari?*
3 *Et an vnus poſſit accuſari de pluribus criminibus ſimul?*
4 *Et an vnus poſſit de pluribus criminibus ſeparatim accuſari?*
5 *Et an ſuperſedendum ſit in vno,donec ſuper alio cognitum ſit?*

Dictum

DIctum eſt de accuſatione, & forma libelli accuſatorii, nunc ſucceſſiuè videndum eſt, †an
1 in eodem libello plures accuſare, vel accuſari poſſint. Et in primis quæro, nunquid plures poſſint ſimul accuſare eundem? Reſp. Aut cuiuſlibet accuſantium intereſt ratione officij, puta, quia ſunt plures tutores, vel adminiſtratores, & tunc poſſint ſimul accuſare in eodem libello, non autem in pluribus, idémque ſi eorum intereſt ratione communis iniuriæ, puta ſi communis eorum ſeruus occiſus ſit. Aut nullius eorum intereſt, neque ratione officij, neque communis iniuriæ, & tunc non admittũtur ſimul ad accuſandum, neque in eodem libello, neque in diuerſis, ſed vnus eorũ eligitur, qui ſit magis idoneus. Ita dicit Salicet. in l. accuſatoribus, n. 2. C. de accuſat. Et hæc diſtinctio in omnibus tribus membris communiter tenetur, vt atteſtatur Hieron. in Apoſtil. ad Ange. de maleſi. in verbo, Et ad querelam, n. 65 ſed hoc vltimum, vt ſcilicet quando plures qui nõ proſequuntur ſuã, vel ſuorum iniuriã volunt accuſare, debeat iudex vnum eligere, intellige vt procedat parte opponente: nam ſi pars nõ opponat, valet iudicium. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Aret. in c. olim, n. 10. de accuſa. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera A. poſt n. 13. Item intellige vt procedat, niſi ipſi omnes vellẽt vnum procuratorem conſtituere, tunc enim poſſet procurator nomine omnium cauſam proſequi. Ita tenet Inn. in d. c. olim, n. 5. quem ſequũtur communiter Doctores, vt atteſtatur Imola in d. c. olim in fi. prout illum refert Ana. in c. j. poſt n. 3. ver. Quid autem ſi plures, de colluſ. deteg. dicit ẽt Aret. in loco præallegato, poſt n. 11. ꝙ hanc doctrinam approbant communiter Doctores, & illum refert Villalob. vbi ſuprà.

2 Quæro nunc è conuerſo, nunquid poſſint plures ſimul accuſari? Reſp. ꝙ regulariter quis non poteſt duos, ſeu plures in eodem libello accuſare etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur. Ita tenet Spec. in tit. de accuſatore, ver. Item quòd non poteſt. Et dicit Marian. in c. j. poſt n. 143. col. 4. ver. Eſt ergo vera, de libel. obl. ꝙ ipſe ſecundum hanc concluſionem conſuluit, & ꝙ ita fuit iudicatum. Hæc tñ concluſio intelligenda eſt, vt procedat, quã do agitur de diuerſis delictis, ſed quando agitur de eodem delicto à plurib. ſimul, vel ex eadem cauſa commiſſo, tunc poſſunt plures in eodem libello accuſari, etiam ſi eſſent mille, quicqd dixerit gl. in l. qui pupillam. in gl. fi. ff. de adult. cuius opi. communiter reprobatur, vt dicit Marian. in loco præallegato.

3 Sed nũquid poteſt accuſator de pluribus criminibus, in eodem libello accuſationem proponere? Reſpon. Aut accuſat vnum tantùm, & poteſt contra eum multa crimina in eodem libello deducere. Aut accuſat plures, & non poteſt, ex diuerſis delictis, eos in eodem libello accuſare. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Roman. conſil. 240. poſt n. 1. quem refert Apoſtil. ad Ang. de maleſi. in verbo. Et ad querelam, ſub n. 25.

4 Item quæro, nunquid poſſit quis de pluribus criminibus ſeparatim accuſari? Reſpond. ꝙ ſic, nõ modò ſi talia crimina ex pluribus factis reſultẽt, ſed etiam ſi ex eodem facto oriantur plura crimina & ſint ſpecie diuerſa, poteſt enim delinquens de ipſis omnibus ſeparatim accuſari, & de plurib. quoque puniri. Et vbi ſuper vno crimine ſit concluſum in cauſa, adeò ꝙ ſolà ſentẽtia expectetur,
†erit ſuperſedẽdum donec cauſa, etiam ſuper al- 5
tero crimine, expediatur. Ita tenet Bart. in l. qui de crimine, ver. Venio ad fi. C. de accuſa. Et hæc concluſio eſt communiter approbata, vt dicit Gril. de diuer. crim. lib. 3. q. 1. n. 13. Quod tamen intellige vt procedat, quando tales cauſæ tractarentur ſub eodem iudice, ſecus autem ſi coram diuerſis, nam eo caſu quilibet iudex procedit alio non expectato, niſi tamen reus ſit in vno loco carceratus, tunc enim debet in alio ſuperſederi iuxta ea, quæ dixi infrà q. 34. ver. De carcerato. Vide quæ in hoc propoſito dixi infrà q. xvj. ver. Quæro nunquid.

QVAESTIO XIIII.

1 *Accuſare qui poſſint, vel non?*
2 *Et quid ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur?*
3 *Et an clericus poſſit accuſare?*
4 *Et an miles?*
5 *Et an filiusfamilias?*
6 *Et an pupillus?*
7 *Et an minor?*
8 *Et an mulier?*
9 *Et an criminoſus?*
10 *Et an conſtitutus in peccato mortali?*
11 *Et an infamis?*
12 *Et an accuſatus?*
13 *Et quando dicatur nomen accuſati receptum inter reôs?*
14 *Et an abſolutus de crimine?*
15 *Et an condemnatus de crimine?*
16 *Et an excommunicatus?*
17 *Et an inimicus?*
18 *Et qua dicatur capitalis inimicitia?*
19 *Et an pauper?*
20 *Et quis dicatur pauper?*
21 *Et an laicus poſſit accuſare clericum?*
22 *Et an patronus clericum in ſuo beneficio inſtitutum?*
23 *Et an vaſallus dominum?*
24 *Et an ſyndicus vniuerſitatis?*
25 *Et an compater, vel filius ſpiritualis poſſit accuſare de morte compatris?*
26 *Et an filij illegitimi de morte eorum parentum?*
27 *Et an ſpurij?*
28 *Et an ſpurij poſſint accuſare de morte matrum?*

NVnc videamus quæ perſonę accuſare poſſint 1
vel nõ. Et quia materia eſt ſatis trita breuius, quàm fieri poterit me expediam. Plenius videri poteſt in titulis ordinariis, & apud Criminaliſtas in ſuis Rubricis. In primis igitur fac regulã, quòd quilibet poteſt accuſare, qui non eſt à iure prohibitus: nam hoc edictum eſt prohibitorium, vt dicit Spec. in tit. de accuſ. §. j. in primis verbis, vel melius permiſſorium, quia ſcilicet generaliter omnibus illis permiſſum eſt accuſare, qui expreſsè prohibiti non reperiuntur, text. eſt in l. qui accuſare. ff. de accuſat. Et hanc regulam ponunt communiter Doctores teſte Anto. Gom. cap. j. delict. nu. 31. Sunt autem aliquæ cauſæ, propter quas multæ perſonæ ab accuſando repelluntur, ſcilicet aut propter dignitatem vt clericus, & miles, aut propter defectum concernentem ſtatum perſonæ, puta, filiusfam. vel ſeruus, aut propter defectum

ætatis

ætatis, vt pupillus & minor, aut propter imbecillitatem ſexus, vt mulier aut propter indignitatem perſonæ, vt criminoſus, infamis, damnatus, excõmunicatus, & huiuſmodi, aut propter defectum fidei, quia ſcilicet lex de eo plenè non confidit, vt inimicus & pauper. Aliquando etiam repellitur quis ab accuſando propter reuerentiam, ad quam obligatur verſus eum, quem accuſare intẽdit, puta ſi ſeruus, aut libertus aut vaſallus velint accuſare dominos ſuos, vel ſi laicus velit accuſare clericum. Repellitur etiam quandoque propter amorem, ad quem obligatur, puta maritus verſus vxorem, aut frater verſus fratrem, de quibus omnibus videamus.

Scias tamen ꝙ huiuſmodi q rarò in Prac. occurrunt, vt quia vt ſæpius dixi, ex generali conſuetudine in omnibus ferè caſib. hodie per inquiſitionem, ſeu ex officio proceditur, etiam ſi nemo accuſet. Et ideo iudices nunquam reiiciunt querelã ab alio porrectam, propter aliquam ex prædictis cauſis ex quo ipſi etiã ſine querela partis poſſent ex officio procedere. Quinimò talis querela aperit iudici viam aſſumendi informationes, & inquirendi ſuper illo delicto, etiam ſi ſit porrecta ab eo qui de iure accuſare non poteſt, vt quotidie videmus in pract. obſeruari. Bene verum eſt ꝙ in locis in quibus ſeruatur ius cõmune, poſſent hæ qq. eſſe valde vtiles. Pariter etiam in locis, in quibus nõ poſſunt iudices ſuper omnibus delictis ex officio procedere prodeſſent in illis caſibus, in quibus nõ poſſet procedi niſi ad querelam partis, quæ hodie ſuccedit loco accuſationis, vt dixi ſuprà q.x. verſ. Scias autem.

2 Volo etiam, vt præſupponas vnum pro abſoluto in hac materia, ꝙ ſcilicet omnes illi qui regulariter à iure prohibiti ſunt accuſare admittũtur nihilominus indiſtinctè ad accuſandum ſi ſuam, vel ſuorũ iniuriam proſequantur. l. hi tamen omnes. ff. de accuſa. Et eſt communis Theorica Doctorũ, vt atteſtatur Villalpand ſuper l. 22. c. 50. poſt n 4. magis enim fauendum eſt his, qui propriam iniuriam proſequũtur. Appellatione autem ſuorum in hoc propoſito qui veniant, non eſt à iure determinatum, & Doctores multum variè loquuntur, prout refert Anton. Gom. in cap. j. delict. num. 33. Vbi recenſet quatuor opin. & tandem dicit, ꝙ vera & communis opin. eſt ꝙ ille dicitur accuſando proſequi ſuorum iniuriam, quando non cogeretur ɔ eum, cuius iniuriam proſequitur inuitus dicere teſtimonium. Tu verò dic, ꝙ in hoc propoſito appellatione ſuorum veniunt parentes & deſcendentes omnes, item patroni, & patronæ, & eorum liberi frater, ſoror, vxor, ſocer, ſocrus gener, nurus, vitricus nouerca, & priuignus. Et in hoc reſidet cum effectu Abb. in c. de cætero, n. 7 de teſtib. cuius opin. dicit eſſe communem Felin. in ca. cum dilect nu 9. de accuſat. quem refert Maranta in ſuo Spe. fol. lxxxiiij n. 62. & Carauita ſuper 192. ritu magnæ curiæ, n. 2. Quod bene nota.

3 Dixi in primis, ꝙ aliqui propter dignitatem prohibentur accuſare. Quæro, nunquid clericus poſſit accuſare? Reſpon ꝙ ſic, dummodo ex eo crimine, de quo alium accuſare intendit, non ingeratur pœna ſanguinis: nam eo caſu ſi accuſet, efficitur irregularis. Text. eſt in c 2. & in c. poſtul. de homic. & eſt omnium communis ſententia, vt ait Didac. in clem. ſi furioſus. de homicidio fol. cccxij. verſ. Tertio eodem. Bene verum eſt, ꝙ ſi clericus in actu ipſius accuſationis proteſtetur, ꝙ non intendit agere ad vindictam corporalem eo caſu non efficitur irregularis, vt dixi infrà lib. 7 § Irregularitas. Et hanc cautelam vidi ſæpiſſime in practica obſeruari. Vide tamen quæ dixi infrà q. xxiiij. verſic. Sed quid ſi clericus.

Quæro etiam, nunquid miles poſſit accuſare? 4
Reſpond. de iure communi milites prohibentur accuſare, niſi ſuam vel ſuorũ iniuriam proſequãtur, tex. eſt in l. non prohibentur, & in l. crimine. C. de accuſ. debent enim milites curare ea quæ ad militiam pertinent, non autem ſe criminalibus litibus immiſcere. Tu verò dic. ꝙ hoc fortè poterat locum habere in militibus antiqui temporis, de quibus dixi ſuprà libro ſecundo, §. Miles. Sed hodie milites noſtri temporis indiſtinctè admittuntur ad accuſandum. Et ita communiter concludunt Doctores omnes, vt dicit Nouell. in tracta. ad defenſam, fol. lxxiij. n 32.

Dixi etiam, ꝙ propter defectum concernẽtem ſtatum perſonæ aliqui prohibentur accuſare. Exẽplum in ſeruo, & ſtatulibero, qui alios accuſare non poſſunt præterquam in nonnullis caſibus exceptis.

Sed quid in filiofam. Reſpon. ſi accedat cõſen- 5
ſus patris, nulli dubiũ eſt, ꝙ poterit accuſare. Punctus eſt an poſſit accuſare ſine conſenſu patris. Et in hoc gloſ. in l. ſi §. Neceſſitatem, in gl. magna, in verbo, imponenda, C. de bon. quæ liberis. tenuit, quòd non. Et ita magis communiter teneri atteſtatur Pract. Cater. fol. 617. poſt n. 108. Sed certè quicquid dicat Cater. illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Card Alex. in c. de accuſatione, colum. ix. ver. Item ſecundum aliquos, ſecunda q. octaua Hieron. poſt Ang de maleſi in verbo, Et an querelam. poſt n. 81 Dicit etiam Pract Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, contra, & aduerſus. n. 3. ꝙ iſtud quòd filiusf. non poſſit in iudicio criminali eſſe ſine conſenſu patris, malè per iudices obſeruatur. Et ita videmus quotidie ɔtrium ſeruari, ꝙ ſcilicet non requiratur conſenſus patris, ſiue filiusfam. accuſet, ſiue accuſetur de publico crimine. Et fuit opi. Bart. in l. Inter liberos, §. j ff. de adul. quam dicit eſſe communem Hiero. in loco præallegato, ſubdens non eſſe in iudicando ab ea recedendum, quam dicit Carauita ſuper 201. ritu magnæ curiæ, n. 5. Hoc idem atteſtatur Ant. de Tremo. in additio. ad bona cap. in prac. exceptionum, in Rubr. quibus modis ſuo no. ani n. 13. prout illum refert Villaloh. in ſua collecta communium opi. in lit. F. n. 133. Et dicit Are. in conſ. cxxxviij. in primis verbis, ꝙ iſta eſt communis omnium ſententia, ꝙ in criminalibus maximè vbi filius ſe defendit, non requiritur patris conſenſus. Ego certè nunquam vidi in practica dubitari in cauſis criminalib. an filiusfamil. ſiue agendo, ſiue defendendo poſſet ſtare in iudicio, ſine cõſenſu patris, ſed ſemper vidi procedi, ſiue ageretur d crimine publico, ſiue de crimine priuato. Et iõ putarẽ minimè mutãda eſſe, &c. Et licet Alb. in l. pe §. ad crimẽ, n. 15. ff. de publ. iud. dicat, ꝙ aduocati communiter ad tollendum omne dubium, faciunt interuenire patris cõſenſum, ego tamen vidi ſæpe ɔtrium obſeruari, & nihilominus abundans cautela non nocet.

Dicebam

6 Dicebam etiam, ꝙ propter defectum ætatis nonnulli ab accuſando repelluntur, prout eſt pupillus qui non admittitur ad accuſandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, l. 2. §. Pupillus, vbi Doctores, ff. de accuſat. Et eſt communis opi. vt ait Hieronim. in dict. verbo, Et ad querelam, poſt nu. 29.

7 Sed quid in maiore 14. ann. minore autem 25. Reſpond. ſi eſt minor xx. ann. adhuc repellitur ab accuſando. Et ita videntur concludere communiter Doctores, vt dicit Ab. in c. j. n. 10. de accuſ. intellige niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, vt in pupillo ſuprà dictum eſt. & ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Aut. de Tremo in loco præallegato, n. 6. ver. Ad illos caſus, prout illũ refert Villalob, in loco præallegato, in litera M. n. 91. Si verò eſt maior xx. an. tunc etiam ſi ſit minor xxv. poteſt indiſtinctè accuſare, etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam non proſequatur, ita tenet Bar. in d. l. ij. §. Pupillus, n. 2. & eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. in l. de pupillo, quam legit cũ §. præcedente, qui incipit, Si in publico, nu. 8. ff. de noui oper. nũc. quem refert Nonel. in tractat. ad defenſam, fol. lxvij. n. 13. Idem atteſtatur Zanet. in cap. j. de accuſat. prout refert Hieron. in loco præallegato, poſt nu. 29. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Accuſare regulariter. Hanc etiam dicit eſſe communem opinionem Modernorum Sall. in l. ſi cautiones, n. 3. C. qui accu. non poſ. Sed quicquid ſit de iure, cõſuetudo indiſtinctè admittit minores ad accuſandum, dummodo 14. ætatis ann. exceſſerint.

8 Præterea dixi, ꝙ propter defectum ſexus mulier ab accuſando repellitur, vt eſt textus in l. de crimine, C. qui accuſare non poſſ. Scias tamen, ꝙ ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, non eſt ab accuſando excludenda, vt dicit tex. in dicta l. de crimine. Hinc infertur, ꝙ poteſt vxor accuſare homicidam de morte mariti, & hæc eſt omnium receptiſſima ſententia, vt atteſtatur Pla. lib. j. delictorum, c. xl. n. 2. ſubdens etiam, ꝙ eſt obſeruantior ꝗ̃ ipſe viderit: ſunt enim maritus & vxor tanquam duo in carne vna.

9 Dixi quoque, ꝙ propter indignitatem perſonę multi accuſare prohibentur. Quęro ergo, nũquid criminoſus repellatur ab accuſando? Reſp. Hæc quæſtio poteſt multis modis cõtingere. nam aut loquimur de criminoſo nondum diffamato, nec accuſato, aut de iam diffamato & nondum accuſato, aut de accuſato nondum condemnato, neque abſoluto, aut de iam abſoluto, aut de iam cõdemnato. Primo caſu quando loquimur de criminoſo nondũ diffamato, nec accuſato, diſtinguẽdum eſt inter forum eccleſiaſticum, & ſeculare. nam in foro eccleſiaſtico talis criminoſus regulariter repellitur ab accuſando, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, & hoc de iure canonico tenetur pro certo, vt dicit Card. Alex. in cap. prohibentur, ver. Nota, quòd regulariter. 2. q. 1.

10 Quinimò de iure canonico non modò criminoſus, ſed etiam ſimpliciter conſtitutus in peccato mortali de quo pœnitentiam non egerit, repellitur ab accuſando. Et hãc dicit eſſe communem opinionem Berous in d. c. j. n. 35. ꝗ accuſatio. Multum autem intereſt inter criminoſum & peccatorem, vt ibi per te videre poteris. Sed certè ſi peccatores non admitterentur ad accuſandum nullus reperiretur qui poſſet accuſare. De iure autem ciuili propter crimen, quis ab accuſatione non repellitur, niſi ex ea factus ſit infamis, vt infrà dicam.

Secundus eſt caſus, quando loquimur in crimi- 11
noſo nondum accuſato, ſed tamen de ipſo crimine iam diffamato. Et tunc ſi quidem crimen eſt tale ex quo non reſultet infamia, non eſt de huiuſmodi diffamatione curandum. Si verò ex tali diffamatione effectus eſt infamis vidẽdum eſt generaliter, nunquid infamis poſſit accuſare. Et in hoc ſcias eſſe diſtinguẽdum inter infamiam iuris & infamiam facti: nã infamis infamia iuris prorſus repellitur ab accuſando, tam de iure ciuili, quam de iure canonico. c. infames, ſexta q. j. l. qui accuſare, ff. de accuſatio. & hæc eſt communis & indubitata concluſio, vt dicit Hieron. poſt Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt n. 23. Infamis autẽ infamia facti de iure canonico repellitur ab accuſando, ſed de iure ciuili admittitur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Berous in d. c. j. n. 44. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Hiero. in loco præal. quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Accuſare non poteſt. Quis autem dicatur infamis infamia iuris, & quis infamia facti, dixi ſuprà lib. 2. §. Infamis.

Tertius eſt caſus, quando agitur de criminoſo 12
iam accuſato, & tunc eſt diſtinguendum: nam aut nomen ipſius accuſati nõdum eſt receptum inter reos, & tũc poteſt accuſare de maiori crimine nedum quemcũque extraneum, ſed etiam ſuum accuſatorem. De pari autem ſeu minori crimine neminem accuſare poteſt, niſi ſuam, vel ſuorũ iniuriam proſequatur, ſecũdum opi. Azo. quam dicit eſſe communem Imola in l. is, qui reus. n. 21. ff. de publ. iud. Marian. in c. 1. n. 67. de mutuis petitio. Et hanc opin. quantum ad hoc ꝙ poſſit proſequendo ſuam iniuriam reaccuſare ſuum accuſatorem, & quòd ſuper vtraque ſit procedendum, dicit ſeruari Bald. in l. 1. poſt nume. 21. verſi. Dicunt ergo, C. qui accuſ. non poſſ. Odof. autem tenuit quòd etiam de pari vel minori poſſit accuſatorẽ ſuum reaccuſare. & hæc opin. per totam Italiam de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Gand. de maleſi. in tit. qui accuſare poſſ. num. 41. quem refert Augu. ad Ange. de maleſi. in d. verbo, & ad querelã. poſt n. 63. & ideo ab hac ſententia non putarem in practica recedendum, reo tamen prius in carceribus cõſtituto, vt ſtatim dicam. Poſtquam autem eius nomen eſt receptum inter reos, poteſt de maiori crimine alium quàm accuſatorẽ ſuum accuſare: & hanc partem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Imola in d. l. is, qui reus. nu. 17. Quinimò poteſt etiam ipſummet accuſatorem ſuum reaccuſare de maiori crimine, modò ſuam iniuriã proſequatur, & hæc eſt communis opin. vt dicit Marian. in d. c. j. poſt nu. 73. ver. Aduerte etiam. Et hoc etiam dato, ꝙ ille qui primo loco accuſauit pariter & ipſe ſuam iniuriam proſequeretur, adhuc enim poteſt accuſatus illum reaccuſare, & ſuper vtraque accuſatione pariter erit procedẽdũ, ꝗcquid dixerit gl. in d. l. is, qui reus. in verb. Accuſare. ꝯ quã eſt cõis opi. vt dꝫ Im. in ead. l. is, ꝗ reus. poſt n. 6. verſ. In ea gl. ibi qđ accipe. Maria. in d. c. j. poſt n. 73. ver. Et prędicta ꝓcedunt. Sed ſi ſecunda

accuſatio

accuſatio eſſet de minori crimine, vel æquali tūc dicit Ang. in l. qui prior. poſt n. 2. ver. Quandoque vtráque. ff. de iud. & in l. quoniam. poſt n. 1. C. de adult. ꝙ licet ordo naturalis cauſarum poſtularet ꝙ prius ſuper prima, deinde ſuper ſecunda accuſatione cognoſceretur nihilominus, gratia minuēdarum litium poterit ſuper vtraque cognoſci, & poni exēplum, accuſo te de vulnere mihi illato, tu accuſas me de falſo, & ꝙ falſam accuſationem inſtituit certè dicit ipſe iſta crimina inuicem ſe cōtingunt, & poteſt dici, ꝙ vnum non ſit maius alio, & ideo ait conſuetudine obtentum eſſe ꝙ ſuper vtroque procedatur, & ꝙ ex probationibus hinc & inde factis feratur ſententia ſuper vtroque iuſtitia mediante. Et hoc dictum Ang. refert Affl. ſuper 2 parte conſtit. Reg. Rub. xx. n. 1. eandem opi. de conſuet. obſeruari atteſtatur idem Ang. in l. 1. n. 5. C. de cal. ſubdens ꝙ hæc practica ſibi videtur multum commendabilis, & illum refert Io. de Anan. in c. 1. n. 10. de calum. ſubdens, ꝙ eſt bonum verbum & notandum, & Soc. conſ. 118. n. 1. in fi. lib. j. dicens ei credendum eſſe de hac conſuetudine atteſtanti. Apud nos autem regulariter non admittitur in practica querela accuſati, contra querelam accuſatoris, ſuper eodem facto, niſi reus ſit perſonaliter in iudicio conſtitutus. Aliàs enim eſſet deſtruere totam practicam criminalem: quia per indirectum reus admitteretur ad faciendum ſuas defenſiones extra carceres, quod non eſt dicendum, & ita obſeruatur etiam ſi ſecunda querela ſit de grauiori delicto. Vbi verò reus eſt in iudicio perſonaliter conſtitutus, ſemper admittitur querela contra querelam, ſiue de maiori, ſiue de minori crimine agatur, quando crimina ſe inuicē contingunt, vt loquitur Ang. in locis præalle. Et ſuper vtraque proceditur, &c. Cæterum vbi crimina ſe non contingerent, fortè in aliquibus locis ſeruaretur communis opi. vt nō admittatur reus ad reaccuſandum, niſi de maiori crimine, & in quo ſuam iniuriam proſequatur, vt ſuprà dixi. Sed in hoc Ducatu, in quo poteſt fere de quocunque crimine ex officio inquiri, hæc exceptio parum prodeſſet: nam ad inſtantiam fiſci ſolent ſemper, & ſuper omnibus aſſumi informatiōes ex officio, nulla habita ratione an ſuper eo crim. poſſet procedere accuſatio, & ita vidi plurics obſeruari. Bene verū eſt ꝙ ſi iudex videt, ꝙ accuſatus reaccuſauerit ſuum accuſatorē, vt illum diuertat à proſequenda accuſatione, ſolet quandoque accipere fideiuſſionem ab accuſatore, de ſe conſtituendo, quotieſcūque ipſi iudici videbitur & ſuper prima accuſatione procedere. In Regno autem Neapo. hęc omnia ſunt ſuperflua, cum enim nemo admittatur ad accuſandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, indiſtinctè admittit accuſatus ad reaccuſandum ſuum accuſatorem, vt declarat Maranta in ſuo ſpec. fol. xliiij. n. 48. ſubdens, ꝙ hodie in Regno nulla cauſa eſt præiudicialis alteri, ſed ſuper vtraque eodem tempore proceditur. Idem tamen Maranta ibid. n. 55. allegat quendam ritū magnæ curiæ, ſecundum quem dicit non admitti accuſatorem ad reaccuſandum, & conſequēter correcta eſſe iura communia, & etiam conſtitutiōes Regni. Tu vide Carauitā ſuper ritu cxcij. Ego enim nolo ſuper his multū laborare, ſatis eſt ea tranſeundo attigiſſe, & ideo illa Regnicolis diffinienda relinquo. Vide tamen tu Regnicola Grāmat. ſuper conſtit. Reg. fol. lxv. col. 3. in fi. vbi dicit iudicatum fuiſſe per conſ. Neapo. quòd quando vtraque querela oritur ex eodem fonte, poteſt ſuper vtraque eodem contextu procedi. Et ita ſeruauit Magiſtratus in quadam cauſa ardua ſuperioribus diebus, in qua vnus, cuius famuli deprehenſi fuerant conducere bladum extra territorium faſſus eſt delictum, & querelauit officialem, quòd eius conſenſu illud conduci faceret, petens ſe liberari virtute edictorum publicatorum, ex quorum diſpoſitione denuncians officialem conſentientem fraudibus cōſequitur impunitatem: nam fuit admiſſa querela iſtius cum fideiuſſione ſcutorum mille, de comparendo quādocunque viſum fuiſſet magiſtratui. Et cœptum eſt ſuper vtraque querela procedi, & cauſa adhuc pendet. Solet etiā Senatus quandoque ex cauſa, vbi videt ſecundam accuſationem eſſe calumnioſam, mandare, vt ſuper prima prius procedatur prout factum fuit in cauſa cuiuſdam d. Margaritę Cribellæ 24 Octobr. 1555. A. C. & aliàs ſæpe.

Quando autem criminaliter accuſatus poſſit accuſatorem ſuum ciuiliter reconuenire, dixi ſuprà q. 2. ver. Aut quæris.

Sed hic incidenter quæro, quando nomen ac- 13
cuſati dicatur receptum inter reos? Reſp. In hoc articulo Doctores variè locuti ſunt. Tu verò dic, quòd regulariter ſi reus eſt præſens in iudicio, per litis conteſtationem dicitur eius nomen receptū inter reos, & hæc fuit opi. Petri. quam conſuetudo approbare videtur, vt dicit Bal. in l. j. poſt n. 31. C. qui accuſ. non poſſ. Et dicit Villal. ſuper l. 22. c. xlix. in vlt. verbis, quòd ita magis communiter cōcluditur. nam (ſecundum eum) ex conſuetudine non fit aliquis actus deſcribendi inter reos, tanquam actus ſeparatus, prout etiam id non eſſe in vſu atteſtatur Sal. in d. l. j. n. 15. in fi. ſed ſolummodo fit litis conteſtatio, ideoque dicendum eſt, ex ipſa litis conteſtatione dici receptum eſſe nomen accuſati inter reos, ita quòd ſtatim quòd iudex interrogat reum an commiſerit ipſum delictum, de quo imputatur, illico ſiue reus confiteatur, ſiue neget, facta reſponſione, dicatur eius nomen receptum inter reos. Et in hoc nulla videtur eſſe difficultas: talis enim interrogatio iudicis & reſponſio rei inducit litis conteſtationem, vt dixi infrà, q xiv. circa prin. Si verò reus non eſt detentus, ſed proceditur contra eum abſentem, iuxta formam iuris communis in caſibus, in quibus eo iure permiſſum eſt contra abſentem procedi, vel ſtaturorūm id permittentium, tunc ſi quidem ex parte rei ſunt propoſitæ exceptiones, concernentes merita cauſæ, & reus eſt cōtumax ſtatim in primo termino contumaciæ, dicitur eius nomen receptum inter reos, quia ex diſpoſitione ſtaturorū cōtumax habetur pro confeſſo, & conſequenter ēt pro præſente, & ideo contumacia quò ad hoc, ſuccedit loco veræ confeſſionis & conteſtationis litis. Si verò opponūtur exceptiones dilatorię, ſiue declinatoriæ, puta ɔcernentes incompetentiam iudicis, vel inhabilitatē accuſatoris, vel hmōi, tūc qñ iudex declarat ſup ipſis exceptiōib. & illas expreſsè reiicit, vel eis non obſtan. procedit ad vlteriora, dr nomē imputati receptū inter reos, & nō ante. Et hæc eſt diſtinctio Barto. in d. l. is qui reus. n 3. ff. de

n.3.ff. de public. iud quam dicit eſſe communem Alex.in l.cùm mulier, nu 6.ff.ſol.matrim.Et dicit Ang.de malef.in verbo,Et ad querelam,nu.6 r.ꝙ hæc opi.Bar.in pract.obſeruatur,quã refert Card. Alex.c.de accuſat.col.8.circa med.2.q.8. Et Hier. In Apoſtil.ad Ang.in loco prealle.dicit, quòd eſt vera,& communis.

14 Quartus eſt caſus,quando loquimur in accuſato, qui tamen fuit de ipſo crimine abſolutus. Et hoc caſu ceſſat omnis difficultas, talis enim proculdubio poterit poſt abſolutionẽ, etiam ipſummet accuſatorem ſuum accuſare.Et ita tenẽt omnes Doctores,vt dicit Marian.in d.c.j.n.81.de mutuis petitio.licet dicat,ꝙ de iure canonico,quò ad ipſum accuſatorem non tranſit ſine dubio.

15 Quintus eſt caſus,quando loquimur de criminoſo iam condemnato, & tunc etiam eſt diſtinguendum, nam:aut cõdemnatio eſt talis propter quam condemnatus non amittat famam, nec ciuitatem,neque libertatem.Et hoc caſu dicendum eſt, ꝙ pariter poterit accuſare. Et ita concludunt Doct.vt atteſtatur Marian.in d.c.j.poſt n.81. Aut verò propter cõdemnationem amiſit famam, ſed non ciuitatem, nec libertatem. Et tunc aliqui dicunt, ꝙ poteſt accuſare ſuum accuſatorem etiam ſi ſuam iniuriam nõ proſequatur.Extraneum verò non poteſt accuſare,niſi ſuam iniuriam proſequatur,& dicit Imola in l.is, qui reus. poſt nu.13. ver.In ea.gl. ibi ei dicit, ꝙ ita tenent communiter Doct Hanc etiam dicit eſſe communem opi Maria.in d.c.j,n.82.de mut. pet. Alij verò indiſtinctè tenent. ꝙ criminoſus damnatus de crimine publico per ſententiam non poteſt accuſare. Et hanc dicit eſſe communem opin.Bero.in d. c.j.n. 25.& ſeq.de accuſatio.quæ etiam mihi magis placet,ex quo talis proculdubio efficitur infamis, vt dixi ſ. q.lxxij.verſi Damnatus publicè,meritò eſt ab accuſando repellendus iuxta ea,quæ dixi ſuprà,ver. Secundus eſt caſus, quem tamen intellige vt procedat, niſi ſuam vel ſuorum iniuriã proſequatur: nam eo caſu non eſt ab accuſatione repellendus. Adde,ꝙ hęc concluſio locum habet etiam in criminibus exceptis:nã huiuſmodi infamis ex damnatione publici iudicij,neque etiam in illis admittitur ad accuſandi,ita tenet gl.in l.qui iudicio publico,in verbo,mortem,ff de accu. & eſt communis opi.vt dicit Berous in d.c.1.n.43.de accuſatio. Aut verò per talem condemnationem amiſit ciuitatem,vel libertatem:&tunc non poterit de nouo accuſare, ſed bene poterit accuſationem iam inchoatam proſequi, non ſolùm aduerſus ſuum accuſatorem,ſed etiam aduerſus extraneum,&ita cõmuniter tenetur,vt ait Imola in d.l.is,qui reus, n.15.Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Marian.in d.c.j.n.83,de mutuis peti.Et hęc omnia bene nota, quia fortè non inuenies alibi tam clarè poſita.

16 Quęro,nunquid excommunicatus poſſit accuſare?Reſp.ꝙ non;nam excommunicatus non poteſt ſtare in iudicio,vt dixi ſuprà li.2.§.Excommunicatus, & eſt receptiſſima doctorum ſententia, vt dicit Pla.lib.1.delictorum,c.xliiij.n.10.Quę quidem locum habet etiam in foro ciuili:nam(vt dixi in loco præallegato) quamuis hoc vt excommunicatus non poſſit ſtare in iudicio,ſit introductum de iure canonico,tamẽ ſeruandum eſt etiam in foro Cæſareo.

Vlterius dixi,ꝙ nonnulli repelluntur ab accuſando : quia lex de eis plenè non confidit, prout eſt inimicus,Scire tamen debes ꝙ hoc non omnino abſolutè procedit,ſed eſt diſtinguendum ſecũdum qualitatem inimicitiæ. Non enim ex quolibet odio quis eſt prohibendus ne alium accuſet, ſecundum Vincen. in c. repellantur.de accuſatio. quem ſequuntur cõiter Doctores,vt dicit Hiero. poſt Ang.de malefi.in ver.Et ad querelam,poſt n. 37.aliàs pauci eſſent qui poſſent accuſare. Certũ eſt enim ꝙ nullus amicus alium ſibi amicum accuſat,ſed ſemper accuſationem præcedere ſolet aliqua animorum offenſio.Cæterum ſi eſſet inimicitia capitalis, vtique talis inimicus eſſet ab accuſatione repellendus,& ita communiter tenetur, & ſeruatur,vt dicit Ang.in loco præallegato,nu.36. vbi etiam Hiero. in Apoſtil.dicit,ꝙ ita tenent cõmuniter Doctores.Hanc etiam eſſe communem opi.Berous in d.c.j.n.47.& ſeq.de accuſatione.talis enim præſumitur potius accuſare ad priuatam vindictam,quam zelo iuſtitiæ, hoc tamen intellige,niſi propriam iniuriam proſequeretur,tunc enim nullo modo eſſet ab accuſatione repellẽdus. 17

Quæ autem dicatur capitalis inimicitia, vel non relinquitur arbitrio iudicis,vt dixi infrà,q.24.ver. Item quæro. 18

Sed hic etiam quæro,nunquid pauper repellatur ab accuſando? Solet enim lex de pauperibus non multum cõfidere.Reſp.ꝙ regulariter pauper repellitur ab accuſando, qui.ſ.habeat in bonis minus quam quinquaginta aureos,vt dicit text.in l. nonnulli,ff.de accuſatio.Bene verum eſt,ꝙ ſi talis pauper eſt bonæ,& honeſtæ fidei,& vitæ, & non ſuſpectus propter paupertatem non repellitur ab accuſando,ſecundum gl.in d.l.nonnulli.in gl.vnica,quam ſequuntur omnes,vt ait Berous in d.c.j. poſt n.54.ſubdens non eſſe ab ea conſulendo,aut iudicando recedendum. 19 Quis autem dicatur pauper,dixi ſuprà,li.2.§.Pauper. 20

Propter reuerentiam dixi etiam aliquos repelli ab accuſando,puta ſi laicus velit accuſare ſeu denunciare criminaliter clericum, de aliquo crimine non enim admittitur,niſi ſuam iniuriam proſequatur.Et hæc eſt communior opi.vt dicit glo.in ſumma 2.q.7.in gl.vnica,& hoc omnes admittũt ſecundum Foller.pract.crimin.canon.fol.48.nu. 43.quæ etiam locum habet(ſecundum aliquos) in clericis primę tonſuræ,vt ſ.de iure,neque ipſi à laicis accuſari poſſint,licet hoc priuilegiũ,quoad ipſos in deſuetudinem abierit,vt atteſtatur Pract. Caſoni,fo.99.n.5.Ratio autem huius concluſionis eſt maleuolentia laicorum verſus clericos,ꝓ quam laici præſumerentur potius moueri odio, quam zelo iuſtitiæ,ſi clericos accuſarent.Adde,ꝙ neque etiam admittitur laicus ad proponendum crimen ciuiliter,contra clericum. Et eſt communis regula, vt ait Felin,in c.ex parte. n.6.& ſeq.de teſtib.Scias tamen ꝙ quando in accuſatione verſatur crimen,ſiue ius publicum. puta,dilapidationis bonorum eccleſiæ, tunc quilibet laicus etiam extraneus admittitur ad accuſandum clericum.Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Ferret. conſ.clxxxiij.numer. 3. Præterea ſcias, ꝙ quilibet laicus etiã extraneus poteſt accuſare clericũ proſequendo ſuam vel ſuorum iniuriã corporalem, 21

etiam

etiam criminaliter. Et ita tenent omnes Doc. vbique, vt atteſtatur Ferrei. in d. conſ. 183. poſt nu. 4. ver. quinto corroborantur.

22 Sed nunquid poteſt patronus laicus accuſare clericum inſtitutum in eccleſia, in qua eſt patronus? Reſp. gl. in d. c. ex parte. in ver. tacito. in fi. tenuit ꝙ ſic, ſed certè communiter tenetur oppoſitum, vt atteſtatur Are. in c. cum dilect. poſt n. 10. de accuſ. Bene verum eſt, ꝙ in libro meo illa gl. dicit totum contrarium eius ad quod allegatur, videtur enim tenere ꝙ non poteſt accuſare, ſed admittatur ad denunciandum. Vide quæ dixi ſ. q. 7. ver. quæro etiam.

23 Sed quæro, nunquid vaſallus poſſit accuſare dominum de delicto? Reſp. ꝙ licet inter Doct. ſit controuerſia an poſſit illum criminaliter accuſare, tamen ꝙ poſſit ciuiliter hoc ab omnibus communiter recipitur, vt ait Gratus conſ. 1. n. 60. lib. j. vide quæ dixi ſ. lib. 7. §. actio.

24 Item q̃ro, nunquid poſſit quis nomine alieno accuſare? Reſp. ꝙ regulariter non poteſt. Hinc infertur, ꝙ ſyndicus vniuerſitatis non poteſt aliquẽ accuſare nomine ſyndicario, ſed opus eſt, quod accuſet ſuo nomine, ad vtilitatem tamen ipſius vniuerſitatis. Et hæc eſt communis opin. Legiſtarum, vt atteſtantur ſcribentes in c. dilectus. el 2. de ſimon. & in ſpecie Ioan. And. ſuper gl. pen. & Ancha. & Henric. Boich. & Anan. n. 16. quos referũt Aug. & Hieron. poſt Ang. de malefi. in d. ver. & ad querelam. poſt n. 20. Sic etiam poteſt tutor nomine ſuo accuſare ad vtilitatem pupilli, ſed tenetur nomine proprio ſe inſcribere, ſecundum communem opin. vt dicit Anan. in c. 2. n. 20. de cal. Villalpand. ſuper l. 22. c. 29. n. 3. in fi. Sed certè Bal. in l. j. n. 55. C. de accuſ. tenuit indiſtinctè, ꝙ ſyndicus vniuerſitatis poſſit in iudicio capitali comparere pro ipſa vniuerſitate, tam accuſando quàm defendendo, & ſubdit ꝙ ita tenent omnes Docto. quæ opin. mihi magis placet, & etiam videtur conſuetudo illam approbare. Poſſet autem contraria opin. procedere loquendo, ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſecundum quam accuſans ſubiicitur pœnæ talionis. Sed poſtquam hodie ſublata eſt illa pœna talionis, non video cur vniuerſitas nõ poſſit accuſare per ſyndicum, vel procuratorem, ſicut quilibet alius, iuxta ea, quæ dixi ſ. q. 32. ver. quæro nunquid. Et idẽ dico in tutore.

25 Quæro, an compater vel filius ſpiritualis, quem vulgò filiaſtrum appellamus, admittatur ad accuſandum pro iniuria, vel offenſa facta eius compatri vel patri ſpirituali? Reſp. ꝙ ſic. Ita tenet Bal. in l. 1. n. 57. C. qui accuſ. non poſ. licet dicat ſe neſcire, ꝙ de hoc reperiatur lex, neque decretalis. Maior enim eſt cognatio ſpiritualis, quàm carnalis. Et (ni fallor) Pia. lib. 1. delictorum. c. 40. n. xj. in fi. dicit ꝙ nemo vnquam Doctorum refragatus eſt.

26 Quæro, an filij illegitimi admittantur ad accuſandum de morte eorum patris? Reſp. ſi quidem ſunt naturales, ſ. nati ex ſoluto, & ſoluta, non modò admittuntur ad accuſandum, ſed ẽt præferuntur cæteris conſanguineis, ita tenet Bal. in d. l. 1. n. 50. C. qui accuſa. non poſ. Et eſt receptiſſima omnium ſententia, vt dicit Pla. lib. j. delictorum. c. 41.

27 n. 5. †Si verò ſunt ſpurij adulterini, vel inceſtuoſi, non admittuntur. Et eſt communis opin. vt dicit Feli. in c. nonnulli. §. ſunt & alij. n. 58. de reſcrip. & Villal. in l. 22. §. 42. n. 7. prout illos refert Pla. in d. c. 41. n. 26. in fi. & ſeq. Tales enim filij vti à lege reprobati, pro filiis non habentur, cùm certum patrem non agnoſcant. Et ideò vbi certum patrem agnoſcerent, fortè non eſſent ab accuſatione repellendi, & ita concludunt communiter Doct. vt atteſtatur Petrus Bellus de re milit. fol. 139. n. 64.

Sed an tales filij ſpurij poterũt accuſare de mor 28
te eorum matrum? Reſp. ꝙ ſic. Et eſt omnium receptiſſima ſententia, vt dicit Pla. in d. c. 40. nu. 29. certa eſt enim mater, & quò ad ipſam lex eos pro filiis accipit, vt dixi ſ. lib. 2. §. Filius. quod tamen intelligendum eſt, vt procedat, modò tales ſpurij non ſint nati ex damnato coitu, & à lege punibili. vide quæ dixi ſ. q. 58. ver. ſcias autem.

QVAESTIO XV.

1 *Iudex an poſſit, ex officio, repellere accuſatorem non idoneum?*
2 *Et quid ſi accuſatus contra eum aliquid opponere non poſſet?*
3 *Et quid ſi vterque ſit infamis?*
4 *Accuſatore minùs idoneo, ſi pars non opponat, an proceſſus valeat.*
5 *Iudex an poſſit cogere partem offenſam ad accuſandum?*
6 *Quis in accuſando præferatur?*

Viſum eſt, quæ perſonæ accuſare poſſint, vel 1
non: reſtat vt pro complemento aliquas etiam quæſtiones in hoc propoſito ſubiiciamus. Quæro igitur in primis nunquid iudex poſſit, ex officio repellere accuſatorem non legitimum, etiam ſi pars non opponat? Reſp. ꝙ ſic, ne ſi legitimus non fuerit accuſator, fruſtra fatigetur accuſatus, vt dicit tex. in c. 1. de accuſ. Et ita communiter dicitur, vt ait Old. conſ. 124. n. 1.

Et hoc quidem de plano procedit, quando ac- 2
cuſator ex culpa, vel defectu ſuo repellitur ab accuſando. Sed pone, quòd accuſatus (iure in ſui odium ità diſponente) non poſſit opponere contra perſonam accuſatoris, puta epiſcopus contra familiarem ſuum, vt eſt text. in c. nulli. de accuſat. nunquid adhuc poterit iudex ex officio ſuo illum repellere? Reſp. ꝙ ſic, ita ſentit loquendo per verbum fortè, gl. in d. c. nulli. in gl. fi. cuius opin. communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Corſ. in reper. Abb. in ver. iudex. Poteſt enim iudex in his, quæ ſibi vt iudici nota ſunt procedere ex officio, & conſequenter proponere exceptiones, quas ipſi parti opponere non liceret.

Sed quæro, quid ſi aliquis qui non poteſt accu- 3
ſare, puta infamis vel excommunicatus, accuſet alium infamem vel excommunicatum. Et iſte excipiat contra accuſatorem, ꝙ eſt infamis, nunquid erit hæc exceptio admittenda, an autem poterit accuſator dicere reo, ꝙ cùm ipſe ſit infamis, non debet poſſe talem exceptionem proponere iuxta illud, quod vulgo dici ſolet. Nihil Iudæus Iudæo, nihil Catilina Cethego? Reſp. ꝙ reus poteſt hac exceptione repellere accuſatorem, non obſtante ꝙ ipſe ſit infamis, ita dicit Bar. in l. ſeruos. ff. de acc. cuius opin. communiter tenetur per Doct. vt atteſtatur Hieron. in apoſtil. ad Angel. de malefic. in ver. Et ad querelam. poſt n. 69.

Sed pone. ꝙ aliqua perſona ex his, quæ de iure 4

accuſare prohibetur, aliquem accuſauerit, & non fuerit contra eam oppoſitum nunquid proceſſus factus ſuper huiuſmodi accuſatione ſuſtinebitur, an autem erit ipſo iure nullus? Reſp. ꝙ talis proceſſus factus parte non opponente valet, ita tenet Bar.in l.1.§.accuſ.n.2 ff.ad Turp.& dicit Ana. in d.c.1.num.2.de accu.ꝙ ita tenent communiter Doct. Hanc etiam atteſtatur eſſe commun. opin. Aret.in d.c.j.n.21.in fi. quem refert Pract.Conra. fol.130.n.14.Hieron.poſt Ang.de maleſi.in ver. Et ad querelam poſt n.40. Sibi enim imputare debet accuſatus, qui exceptionem ſibi competentem non poſuit. Sed hoc rarò contingit in practica, quia cum in quocunque crimine (vt ſæpe dixi) poſſit iudex per inquiſitionem procedere, nunquam ferè diſputatur an accuſator ſit idoneus, vel non.

5 Item quæro, ſi alicui ſit illata iniuria, vel facta aliqua offenſio, & ipſe nolit de hoc querelare, ſiue accuſare, nunquid iudex poterit illum cogere ad accuſandum? Reſp. ꝙ non. ita tenet gl.in l.ſi quis homicidij.in ver.coges.C.de accuſ.quæ frequenti Doct.conſenſu probatur, vt ait Did.libr.1.reſolu.c.xj.circa fi. Et licet Bar.in l.in eum.n.1.ff.de accuſ.tenuerit, ꝙ ſpecialiter, in crimine homicidij, hæres poſſit cogi à iudice ad porrigendum querelam, ſiue accuſationem de homicidio commiſſo, in perſonam eius cui ſucceſſit, tamen contra eum eſt communis opin. vt atteſtatur Sal.in ea.l. ſi quis homicidij.n.10.Hier. poſt Ang.de maleſi. in d.ver.Et ad querelam.poſt nu.57. Bene verum eſt ꝙ Bal.in d.l.ſi quis homicidij.n.2.dicit contrarium communiter obſeruari, ſ.ꝙ iudex poteſt cogere hæredes occiſi ad accuſandum de eius morte, quem refert etiam Aug.poſt Ang.in loco præalleg. Sed certè neque in hac prouincia, neque alibi ego vnquam vidi hoc obſeruari. Bene cogitur offenſus narrare cum iuramento iudicialiter ſeriem rei, ſed poteſt ipſe dicere, vel cum querela, vel ſine querela, prout ſibi magis placet. Et ita ſemper vidi practicari.

6 Succeſſiuè quæro, ſi multi ſint qui velint accuſare ad quos etiam de iure, ſpectet ius accuſandi, quis eorum ſit in accuſando præferendus? Reſp. ꝙ ille, qui proſequitur ſuam vel ſuorũ iniuriam, præfertur extraneo accuſare volenti. Inter eos verò, qui proſequuntur ſuam, vel ſuorum iniuriam, proximior præfertur. Si autem omnes ſint in pari gradu omnes ſimul admittuntur, ita tenent communiter Doct. teſt. Ant.Gom.lib.delict.c.1.n.35. Et ꝙ proximiores defuncti ſint in ipſa accuſatione cæteris præferendi, dicit eſſe frequentiorem Doctorum ſententiam Pla.lib.j.delict.c.39.nu.4. Proximus autem eſt, quem nemo antecedit, vt dixi ſ.lib.2.§.Proximus. Inter extraneos verò accuſare volentes, iudex poteſt, & debet eligere magis idoneum. vt eſt tex.in l.ſi plures.ff.de accuſ.

QVAESTIO XVI.

1 *Accuſari qui poſſint, vel non?*
2 *Et an accuſatus de vno delicto, poſſit de alio crimine accuſari?*
3 *Et an condemnatus, vel abſolutus de vno crimine, poſſit de eodem crimine accuſari?*
4 *Et an bannitus pro vno delicto, poſſit de alio accuſari?*
5 *Et an ille, qui poſt delictum pænitentia ductus eſt, poſſit de eo delicto accuſari?*
6 *Officiales, an poſſint durante officio accuſari?*
7 *Vniuerſitas, vel collegium an poſſint accuſari?*
8 *Et quomodo dicatur Vniuerſitas, vel collegium delinquere?*
9 *Et quomodo poſſit Vniuerſitas puniri?*

SVcceſſiuè videamus, quæ perſonæ accuſari poſſint, vel non. Et in hoc pariter facienda eſt concluſio, quòd regulariter omnes de quibuſcunque delictis accuſari poſſunt. 1

Quæro nunquid accuſatus de vno crimine, poſſit eodem tempore etiam de alio crimine accuſari? Reſp ꝙ ſic, non modò ab alio accuſatore, ſed etiam ab ipſomet, qui de primo crimine accuſauerit, modo in hac ſecunda accuſatione propriam, vel ſuorum iniuriam proſequatur. & ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Ange.in l.qui de crimine.poſt nu.5.ver.deſcendo igitur.C.de accuſ. Sed certè apud nos accuſatus de vno crimine, poteſt à quibuſcunque, etiam pluribus de aliis quibuſcunque criminibus accuſari. Et ita quotidie recipiuntur huiuſmodi quærelę, cùm enim (vt ſępius dixi) in quocunque crimine procedatur ex officio, & ſit per inquiſitionem, non attenditur perſona, neque cauſa accuſatoris, ſed omnes querelæ ſolent admitti, & ſuper omnibus procedi. An autem omnes proceſſus ſint eodem contextu expediendi, dixi ſ.q.13.ver.item quæro. 2

An autem accuſatus de vno crimine, poſſit de eodem crimine iterum accuſari, dixi j.qõ.57.per tot. Vnum tamen perpetuò non obliuiſcaris, ꝙ ſi reus accuſatus de aliquo crimine coram vno tribunali fuerit contumax, poteſt de eodem crimine ad inſtantiam accuſatoris, coram alio tribunali accuſari, & banniri ſi in eo pariter fuerit contumax, ita dicit Bal.in l.1.n.5 C.vbi de cri.agi opor. & eſt in viridi obſeruantia, vt dicit Carauita ſuper ritu 205.magnæ curiæ, n.1.neque tenetur ſecundus iudex, neque ad inſtantiam partis, neque ad inſtantiam primi iudicis in cauſa ſuperſedere, vel cauſam ipſam illi primo iudici remittere. Ita dicit Bart.in l.ſepulchri.n.3 ff.de ſep.viol. Et ita quotidie obſeruatur, vt atteſtatur Carauita in loco præallegato, num.3. 3

Sed nunquid bannitus pro vno delicto poterit de alio delicto accuſari, & banniri? Reſp. ꝙ ſic, ita dicit Spec.in tit.de accuſ.§.ſequitur videre, nu.23.& dicit Nell.de bann.in j.par.j.temp.q.3. ꝙ ita determinãt communiter Doct.quem refert Boſ. in tit.de bann.nulli.n.9. Dicit etiam Ioan.Andr.in add.ad Spec.in loco præalleg.ꝙ ita videmus de facto ſeruari. Ita etiam tenent, & ſeruari atteſtatur Alb.in rub.ff.de his, qui not.infam.poſt n.8. verſi. Et faciunt prædicta. Bene verum eſt, ꝙ hoc caſu poteſt bannitus petere ſibi concedi ſaluum conductum ad hoc, vt poſſit non obſtante prima condemnatione comparere, & ſe defendere, qui nõ eſt illi denegandus, vt dixi j.q.32. verſi. Tu ſcis ꝙ bannitus. 4

Item quæro, pone, ꝙ aliquis poſt commiſſum delictum, puta homicidium pœnitentia ductus fuerit, & pœnitentiam pro delicto fecerit, nunquid talis pœnitens poterit deinde accuſari de ipſo delicto? Reſp. ꝙ ſic. Et ita tenent cõiter Doct. vt dicit Aret.in c.accuſati.n.5.de acc.quem refert Villalob.in ſua collecta cõmunium opin.in lit.A. 5

poſt

poſt nu. 13.nam in delictis pœnitentia non excu-
ſat,vt dixi ſ.q.6.ver.fui quandoque.Quinimò ne-
que etiam pœna impoſita in foro conſcientiæ li-
berat delinquentem à pœna imponenda in fo-
ro contentioſo,vt dixi ſ.q.57.ver.ſed nunquid.
6 Prætereà quæro,nunquid officiales poſſint ac-
cuſari durante eorum officio?Reſp.aliqui dicunt
ſimplr, ꝙ non, ſed quod debet expectari tempus
ſyndicatus.Et ita obſeruari vbique locorum atte-
ſtatur Vital.de maleſi.in rub.qui accuſ.non poſ.in
vltimis verb.Tu verò dic,ꝙ aut delictum,de quo
officialis accuſatur eſt tale pro quo à iure impo-
ſita ſit pœna priuationis officij, puta,quia fortè a-
liquid dedit,vt haberet officium,vel quia commi
ſerit barattariam,vel huiuſmodi.Et tunc poteſt ac
cuſari, & condemnari etiam durante officio, alias
ſi eſſet expectandus finis officij,abſurdum eſſet di
cere,ꝙ lex imponeret pœnam cui tempore con-
demnationis,locus eſſe non poſſet : aut verò pro
delicto non imponitur pœna priuationis officij,
& tunc expectandum eſt tempus ſyndicatus. Et
ita de facto obſeruatum fuiſſe in ciuitatibus Flo-
rentiæ & caſtelli, refert Amad. de ſynd. nu.43. in
quodam capitaneo & collaterali,qui fuerunt du-
rante eorum officio de baratario accuſati & ab
officio remoti , & ita etiam ego quandoque vidi
ſeruari. Et ꝙ pro barataria, & furtis poſſit officia-
lis, etiam durante officio accuſari, non expectato
tempore ſyndicatus,dicit eſſe communem opin.
Boſſ.in tit.de offi.corrup.pec.n.34.
7 Vlterius quæro , nunquid vniuerſitas,vel col-
legium poſſit accuſari?Reſp. ꝙ poteſt accuſari,&
puniri criminaliter,&ita communiter tenetur,vt
dicit Alb.in l.ea quidem.poſt n.15.C.de accuſ. Et
ꝙ vniuerſitas collegium , ſiue capitulum poſſit
conſentiendo & etiam committendo delinque-
re,& conſequenter puniri,dicit eſſe communem
opin.Alb.in l.ſi quis in tantam.col.3. ver.quidam
dicunt.C.vnde vi.Pariſ.conſ.16.nu.30.libr.4.Sed
hic aduerte,quia ad hoc vt ciuitas vniuerſitas, vel
collegium dicatur delinquere , & poſſit pro tali
delicto puniri, non ſufficit, ꝙ totus populus, vel
8 omnes de collegio aliquid faciant , † ſed neceſſe
eſt , ꝙ præceſſerit ad id conſilij publici conuoca-
tio & eius deliberatio,ita dicit Bar.in l.aut facta.§.
fin.nu.9.ff.de pœn.Et eſt communis opin.vt dicit
Abb.in c.dilectus,el 2.nu.13.de ſimon. quem re-
fert ſumma Silueſtrina, in ver.excommunicatio,
7.in 15.excommunicatione, in 4.dubio. Tortus
inter conſilia Ant.de But.conſ.vlt n 3.Anan.in d.
c dilectus,el 2.nu.12. Collegium Florentin.inter
conſilia Curt.ſen.conſ.21.n.5.in fi.Cur.iun.conſ.
174.n.16.& conſ.185.quod eſt conſ.vlt.n.9.Fel.
in d.c.dilectus,el 2. n.12. prout illum refert Blan.
in pract.crim.fol.26.n.85.Pract.Carer.fol.490.n.
348.& ſeq.in fi.Boſſ.in tit.Banniri qui poſſint.nu.
1.Et ita in facti contingentia,eleganter conſuluit
Corn.conſ.224.libr.4. Sed ſi omnes de collegio,
vel vniuerſitate non præuia conſilij deliberatione
committerent aliquod delictum,tunc non puni-
tur ipſa vniuerſitas,ſiue collegium, ſed illi qui de-
liquerunt tãquam ſinguli. Et ita ſeruauit quidam
prætor Veronæ, qui proceſſit contra cõuentum,
& fratres ſancti Franciſci , ex eo ꝙ interfeciſſent
quendam Cremonenſem, qui apud eos hoſpita-
tus fuerat,& fecit ipſos omnes, qui erant vltra n.
50.ſuſpendi per eorum hortulanum,qui erat mi-
nus grauatus, vt refert Marian.in repet.d.c.quali-
ter,& quando.n.43.de accuſ.
Sed quomodo punitur vniuerſitas pro delictis 9
quæ ab ipſis de vniuerſitate, & totam vniuerſita-
tem repreſentantibus committuntur? Reſp. Ali-
quando punitur in ademptione priuilegiorum,
& iurium ſuorum quandoque publicantur bona
ipſius vniuerſitatis,& quandoque etiam ciuitates
ipſæ ſubiiciuntur aratro , vt de his omnibus po-
tes videre exempla apud Doct. in locis præalleg.
Quandoque etiam punitur vniuerſitas ciuiliter,
ſcilicet in publicatione alicuius rei , vel in pœna
pecuniaria, ſeu mulcta. Et tunc ſciendum eſt, ꝙ ſi
talis pœna pecuniaria non æquè cadit in ſingu-
los, de vniuerſitate ſicut in ipſam vniuerſitatem,
puta,quia publicatur res ex delicto,tunc ſi illa res
eſt vniuerſitatis,ipſa vniuerſitas punitur,&in hoc
conueniunt omnes,vt dicit Boer. de ſeditioſis,in
7.præſuppoſito,n.16.Si verò pœna æquè cadit in
ſingulos, tunc aut collegium eſt paruum, & non
punitur totum collegium,ſed tantùm delinquen
tes,aut eſt magnum,& punitur totum collegium
ſiue vniuerſitas,vt dicit Bart.in d.l.aut facta. §.fin.
poſt n.7.ff.de pœn.Et hæc eſt communis opin.vt
dicit Boer.in d.7.præſuppoſito,poſt n.26.Scias ta
men , ꝙ in omnem caſum non euadent pœnam
rectores , & gubernatores ciuitatum , qui conſi-
lium , & mandatum dederunt. Et ita fuiſſe practi-
catum atteſtatur Ant. Gom. c.j.delict.nu.54.in fi.
vbi dicit , ꝙ quando aliquæ ciuitates illius regni
fuerunt rebelles contra Carolum Imperatorem,
licet communi conſilio deliquiſſent , tamen fue-
runt etiam punitæ perſonæ particulares,& ſingu-
lares quæ verè, & realiter commiſerũt delictum,
& ſimiliter ipſi rectores & gubernatores culpabi-
les. Et ita etiam memini ego obſeruatum fuiſſe,
contra ciuit.Gandenſem,& eius rectores.

QVAESTIO XVII.

1 *Accuſatio an de quocunque crimine inſtitui poſſit?*
2 *Et an pro crimine priuato?*
3 *Et quid ſi pro huiuſmodi crimine priuato impoſita ſit pœ-
na pecuniaria,fiſco applicanda?*
4 *Et an in criminibus priuatis poſſit per inquiſitionem
procedi?*

QVæro,an pro omni crimine licita ſit accuſa- 1
tio?Reſp.ſi crimen eſt publicum,vnicuique
licet pro eo accuſationem deferre: ſi verò eſt pri-
uatum,† regulariter non admittuntur ad accuſan 2
dum,niſi ille cuius intereſt. Quæ verò ſint publica
vel priuata delicta,dixi ſ.hoc eo.lib.§.1.circa prin.
Et dixi regulariter: nam aliquando ratione publi-
cæ vtilitatis lex permittit , vt etiam pro crimine
priuato quilibet poſſit accuſare.Et poteſt poni e-
xemplum in ſuſpecto tutore , qui poteſt accuſari
à quolibet de populo,vt eſt tex.in §.conſequens.
inſt. de ſuſpect.tuto.Et tamen illud eſt crimen pri
uatum ſecundum communem opin.vt atteſtatur
Salicet. in l.cum rationibus.circa fin. C.qui accuſ.
non poſſunt.
Sed quid ſi pro aliquo delicto priuato, puta, 3
pro furto imponeretur pœna pecuniaria,quę ve-
niret applicanda fiſco, nunquid eo caſu propter

illam pœnam quilibet de populo admitteretur ad accuſandum? Reſp. Bar. in rub. ff. de pupil. ſubſti. n. 5. tenuit ꝙ ſic, & hanc eſſe communem opi. atteſtatur Aug. poſt Ang. d maleſ. in verbo, Et ad querelam, nu. 9 quem refert Pract. Conradi, fol. 226. poſt n. 9. ver. Declara ſecũdo. Contrariam autem ſententiam. l. ꝙ imò etiam ſi pro crimine priuato imponatur pœna pecuniaria applicanda fiſco, nõ admittatur ad accuſandum niſi ille, cuius intereſt, tenuit Bal. in Rub. C. qui accuſa. non poſſ. nu. 9. & 10. & dicens ꝙ contra Bar. tenuit communis opi. Doctorum maiorum noſtrorum. Et illum refert Anan. in Rubr. de furtis. nu. 10. & ſeq. Illam etiam opin. Bart. eſſe communiter reprobatam atteſtatur Roman. conſ. elij. n. 2. Et opin. Bal. communiter hodie in pract. ſeruari atteſtatur Blan. in pract. crim. fol. lxix. n. 41. in fi. Ego verò dico, ꝙ vbicunque etiam pro crimine priuato imponitur pœna pecuniaria applicanda fiſco, ſemper admittitur accuſatio per quemlibet de populo. Et hæc opi. eſt magis communis, vt oſtendit Auguſt. in loco præallegato, & ideo obſeruanda, niſi certa conſuetudo alicuius prouinciæ eſſet in contrarium, tantò magis quia fauet iuſtitiæ, ne delicta impunita remaneant, & de dicto Bal. non eſt curandum, ex quo fuit etiam ſibi in hoc cõtrarius, vt dicit Aug. ad Ang. in loco prçalleg. Adde, ꝙ plerunque non modò ad querelam, ſiue accuſationem proceditur, pro priuatis delictis, ſed etiam ex officio, † &
4 ſic per inquiſitionem, ẽt ꝙ non ſit impoſita pœna corporalis, nec certa pœna pecuniaria, & talis delinquens punitur extra ordinem, vt ego vidi quandoque ſeruari in crimine vſurarum, quæ practica fundatur ſuper illa concluſione, quæ habet, ꝙ pro quolibet delicto etiã priuato poteſt ratione intereſſe reip. procedi ad pœnam extraordinariam, quam dicit eſſe communem regulam Dec. conſ. 169. poſt n. 1. Contrarium tamen vidi ſeruari in furto: nam nemine querelante vidi reos abſolui rebus ſtantib. & in ſpecie quendam Hieron. de Lardis imputatum, ꝙ furatus fuiſſet examen apum, xvij. Nou. 1559. Idem etiam vidi ſeruari in adulterio, vt dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium, verſic. Eſt autem.

QVAESTIO XVIII.

1 *Quomodo procedatur in iudicio accuſationis ſecundum diſpoſitionem iuris communis. Et quomodo ſecundum conſuetudinem?*
2 *Accuſator an teneatur fideiubere de lite proſequenda. Et pro expenſis?*
3 *Et an teneatur iurare de calumnia?*
4 *Et an teneatur ſimul cum accuſato carceres ingredi?*

1 QVæro quomodo procedatur in iudicio accuſationis? Reſpon. de iure communi accuſator debet ſe coram iudice præſentare, & ei dicere; Domine ego volo accuſare Titium de tali crimine, vnde poſtuſo, vt eum citetis, ita colligitur ex tex. in l. nullus, C. de exhib. reis. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Spe. in tit. de accuſation. § j. nu. 3.

Debet autem iudex ei dicere, ex quo vis illum accuſare obligare, ꝙ accuſabis, & ꝙ inſcribes, & ꝙ accuſationem proſequeris, & alia facies, quæ ſunt in accuſatione neceſſaria, & ſic citabo eũ. Sed hoc etiam vſus non tenet, vt dicit Spec. in d. § j. n. 5. nã (vt ipſe ait) Iudices parati ad prædam, ad nutum citant, nec clamorem expectant, tãtò magis cum de conſuetudine pariter ſublatæ ſint huiuſmodi inſcriptiones, vt dixi ſ. q. 12. ver. Cæterum hodie.

Hoc facto reus citatur per edicta, vt dicitur in l. abſentem, C. de accuſa. ſcilicet per tria edicta, cum interuallo xxx. dierum pro quolibet ſecundum communem opi. vt dicit Sali. in ea. l. abſentem, n. 5. Maria. de citat. in xxvij. att. principali, in viij. q. n. 58. & ſeq. quem refert Boſſ. in ti. de ſent. n. 10. Sed neque hæc edicta hodie ſunt in vſu, vt atteſtatur idem Sali. in d. l. abſentem, n. 7. ſed fiunt citationes per nuncios, vt dixi infrà q. xxxj. Iſte etiam numerus dierum, & quantitas dilationum non ſeruatur ex generali conſuetudine, teſte Spec. in tit. de citat. §. Viſo de temporum interſtitiis, poſt nu. 1. quem refert Maria. in loco præallegat. poſt n. 59. Sed iudex in citatione habita conſideratione perſonæ, & locorum ponit terminum arbitrio ſuo. Apud nos communiter in citationibus, ſiue inquiſitionibus, quç reis tranſmittuntur ſolet dici, ꝙ ſtatim habito præcepto compareant. Sed deinde ſi petatur dilatio, ſolet concedi. Puto in his (vt ſæpius dixi) ſeruanda eſſe ſtatuta, & conſuetudines loci, in quo fit proceſſus.

Reo citato non comparente, annotantur eius bona, vt dixi ſ. q. xliiij. in prin. Si verò velit comparere, dandus eſt ei terminus xxx. dierum ad componẽdum mœſtos penates, vt habetur in d. l. nullus, C. de exhib. reis. Sed neque hoc de conſuetuddine ſeruatur, vt quotidie videmus, ſed allegatur aliqua alia iuſta cauſa, propter quam reus impeditus ſit comparere, illud autem quod dictum eſt de dicto numero dierum, de facto non ſeruari atteſtatur Spe. in d. § j. n. 15. in fi.

Poſtea accuſator offert libellũ accuſationis, de cuius forma & ſolẽnitatibus requiſitis dictum eſt ſuprà, in d. q. xij. Sed certè hodie non datur libellus accuſationis ſecundum cõſuetudinem totius Italiæ, vt dicit Calep. inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. lij. n. 9. lib. 1. Sed datur ſimplex accuſatio, ſiue querela, vt dixi ſ. q. x. ver. ſcias autem.

Eodem etiam contextu tenetur accuſator præſtare fideiuſſionem de accuſatione, vſque ad fin. proſequenda, vt habetur in l. 3. C. qui accuſ. non poſ. Sed neque hoc de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Vital. de maleſi. in Rub. quid ſit accuſatio, n. 15. Marcus deciſ. 683. Quæritur generaliter, n. 4. Et ideo cum quidam prætor conſuetudinis ignarus, admitteret in cauſis criminalibus huiuſmodi exceptiones de iurando, & ſatiſdando de proſequenda querela, Senatus illum ſeuerè monuit, ne illas admitteret, 2. Sept. 1558. 2

Tenetur ẽt accuſator ſatiſdare de ſoluẽdis expẽſis in caſu ſuccumbentiæ. Sed hæc ẽt ſatiſdatio receſſit ab aula, vt dicit Boſſ. in tit. de accuſa. n. 4. Reperio tñ, ꝙ Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 199. n. 4. dicit, ꝙ parte accuſata petente tenetur accuſator præſtare hãc cautionẽ, & ſubdit ꝙ ita ſeruatur. Sed in hoc vt in cæteris iudex debet ſeruare conſuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit.

Dicit etiam Bart. in l. j. nu. 6. C. de iuram. calum. 3
quod hodie ſecundum communem vſum Italiæ,

accuſa

accuſator tenetur iurare tempore quo offert libellum, ꝙ accuſatio eſt vera, & ꝙ non animo calumniandi hoc facit. Et illum refert Ang. ad Ang. de malefic. in ver. Et ad querelam, poſt num. 4. & Mantua in l. tranſigere. poſt n. 23. C. de tranſact. & Cuarez in libr. repetitionum, fol. 845. n. 16. vbi etiam dicit, ꝙ ſtylus Hiſpaniæ in hoc concordat cum ſtylo Italiæ. Et ita de generali conſuetudine ſeruari atteſtatur Alber. in l. libellorum. in prin. n. 11. ff. de accuſ. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam, & conſuetudinem Curt. ſen. de iuram. cal. in prin. n. 2. Et ꝙ in cauſis criminalibus iurandum ſit de calumnia atteſtatur eſſe communem opin. Apoſtil. ad Ang. de malefic. in verb. Hæc eſt quædam inquiſitio. poſt nu. 68. ver. ſextò quæro. Sed certè hoc apud nos hodie non ſeruatur in practica, prout etiam nūquam ſe vidiſſe illud obſeruari, niſi petente aduerſario, atteſtatur Foller. in pract. crim. cano. fol. 50. n. 51.

Quando deinde accuſatus comparet, & eſt pro eo crimine in carceribus ponēdus, tenetur etiam ipſe accuſator carceres ingredi eodem tempore, vt ſi deinde non probet accuſationem, poſſit puniri pœna talionis, vt eſt text. in d. l. nullus. C. de exhib. reis. Sed neque hoc de conſuetudine ſeruatur, vt dicit Bart. in l. fi. C. de accuſ. Vital. de malefic. in loco præall. n. 14. Idem atteſtatur Fel. in c. ſuper his, n. 6. de accuſ. quem refert Pract. Conradi, fol. 224. poſt n. 4. Bocr. ſuper conſuetu. Bituricen. fol. 23. col. 1. Boſſ. in titu. de tortura accuſatoris, n. 1. Marcus deciſ. 709. num. 4. Et dicit Guid. de Suzar. in l. fi. C. de accuſ. ꝙ ſæpe vidit peti, ꝙ accuſator in carcerem detruderetur. tamen hoc nunquam de conſuetudine ſeruatum fuit, quem refert, & idem atteſtatur Alberic. in ea. l. fi. n. 2. Et Rubeus in l. penult. §. ad crimen, nu. 4. ff. de publ. iud. Idem etiam obſeruari de cōſuetudine regni Franciæ atteſtatur Pract. Milei, fol. 15. n. 25. Et reuera, cum hodie ſublata ſit illa pœna talionis, vt dixi ſ. q. 81. ſuperfluum omnino eſſet accuſatorem ipſum ea ex cauſa in carceribus detinere.

Et hæc eſt forma, ſecundum quam proceditur de iure communi, in iudicio accuſationis, quæ tamen (vt vides) tota ferè abiit in diſuetudinem. Volui tamen illam non prætermittere, vt ſcias quid ſeruandum ſit de iure communi, & quid de conſuetudine. Cætera verò ad examen rei, & alios actus iudicij pertinentia, præſertim quomodo reo contumace procedatur, j. ſuis locis explicabimus.

QVAESTIO XIX.

1 *Quomodo procedatur in delictis per viam actionis?*
2 *Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter?*
3 *Et quomodo criminaliter?*
4 *Quomodo procedatur in delictis per viam confeſſionis?*

1 PRiuſquam tamen ad vlteriora progrediamur, paucis dicēdum eſt, quomodo in delictis procedatur per viam actionis, vel exceptionis. Tu ſcis, ꝙ regulariter ex quocunque delicto, vltra accuſationem criminalem, quę oritur reip. ad publicam vindictam, oritur etiam parti actio ciuilis ad intereſſe, vt dixi ſ. q. 2. circa prin. Quando autem pars intentat pro crimine actionem ciuilem, ratione proprij intereſſe, neque veniat imponenda aliqua pœna corporalis, aut pecuniaria fiſco applicanda, hoc non pertinet ad præſentem materiam, quia illud dicitur iudicium merè ciuile, vt dixi ſ. q. 1. & j. lib. prox. Neque de eo aliquid hoc loco attingam, vbi de criminalibus cauſis tantummodo tractatur, ne materias ipſas contra operis ipſius inſtitutum confundamus. Illud enim iudicium in omnibus, & per omnia regulatur ſecundum formam iudicij ciuilis. Et quamuis actio ipſa oriatur ex crimine, nihil habet commune cum criminalibus.

Vnum tamen ſcias, ꝙ hic etiam eſt vnus ex modis, per quos aperitur via iudici ad inquirendum, nam ſi iudex, coram quo agitur huiuſmodi cauſa ciuilis, habeat iuriſdictionem etiam in cauſis criminalibus, poterit conſtitò ei de crimine ex probationib. factis in ipſa cauſa ciuili, procedere contra delinquentem ad eum puniendum, & contra eum ex officio inquirere, etiam nulla partis querela criminali præcedente. Et hoc vbi pro eo delicto poſſet aliàs per inquiſitionem procedi. Et ita de facto ſeruatur, vt dicit Iac. de Belu. in pract. crim. fol. 28. in rub. de cauſ. crim. nu. 1. & 2. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili faciant fidem in criminali, dixi j. q. 54. verſic. item ſi producantur.

Per exceptionem autem deducitur crimen in iudicium duobus modis, ſcilicet ciuiliter & criminaliter. Ciuiliter, puta quando excipio de crimine contra teſtem, vel contra inſtrumentum, & peto nullam fidem ei adhiberi. Dicitur autem hoc caſu procedi per viam exceptionis ciuiliter, quia ſuper huiuſmodi proceſſu non poteſt ſequi ſententia criminalis etiam, ꝙ conſtet de delicto, ſed tantùm ſententia ciuilis, vt teſtis repellatur à teſtimonio tanquam criminoſus, vel inſtrumentum non probet tanquam ſuſpectum de falſo. Et ideo in omnibus, & per omnia hoc iudicium reputatur ciuile, & ad inſtar iudiciorum ciuilium in eo proceditur, vt dixi j. libr. 7. §. exceptio. Neque poteſt iudex talem teſtem, etiam ſi ſit de crimine conuictus, punire pœna ordinaria, neque extraordinaria ſecundum magis communiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. quomodo procedatur per exceptiones. nu. 2. Bene verum eſt, ꝙ ſi ex probationibus factis ſuper hac exceptione appareat de delicto, poterit iudex criminaliter procedere, & inquirere contra delinquentem, prout etiam dixi ſ. ver. vnum tamen, quando delictum per viam actionis ciuilis fuit deductum in iudicium. Et ex hac noua inquiſitione, & nouo proceſſu poterit reus criminaliter puniri. Et ita obſeruatur, vt dicit Bart. in l. 2. §. ſi publico, n. 20. ff. de adult. vide quæ dixi j. ver. vltimò non eſt. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili exceptionis, faciant fidem in iudicio criminali, recurrendum pariter eſt ad ea, quæ dixi j. in d. q. 54. 2

Criminaliter autem agitur via exceptionis, quando quis excipiendo, puta contra teſtes, petit illis tanquam falſis nullam fidem adhiberi, prætereaque eos de falſo puniri. Et hoc quidem caſu ita excipiens dicitur aſſumere partes accuſatoris. Et perinde proceditur contra ipſos teſtes, ac ſi fuiſſent accuſati, ſeu querelati de falſo, & poteſt contra eos ferri ſententia condemnatoria crimi- 3

nalis, & iudicium ipſum, quamuis à principio fuerit ciuile, efficitur criminale, & in ea proceditur in omnibus, & per omnia ad inſtar criminalium iudiciorum.

Hinc infertur, quòd ſicut in iudiciis criminalibus, in quibus vſque ab initio proceditur per accuſationem, vel inquiſitionem, requiritur, quòd in ipſa accuſatione vel inquiſitione exprimatur dies, & annus & locus commiſſi delicti, pariter etiam eadem ſunt exprimenda, quando proponitur crimen per viam huiuſmodi criminalis exceptionis, vt dixi s̃. q. 12. ver. adde quòd.

Item ſicut in iudiciis criminalibus non poteſt regulariter procurator interuenire, quando coeptum eſt agi via accuſationis, vel inquiſitionis, ita nec etiam quando agitur hac via exceptionis criminaliter intentatæ, vt dixi j̃. q. 32. verſi. tu ſcis, ꝙ in cauſis.

Et breuiter dic, ꝙ ea omnia, quæ ſeruantur in iudicio accuſationis, ſeruanda ſunt in hoc iudicio exceptionis criminalis, quia (vt dixi) talis exceptio, quæ tendit ad puniendum, æquiparatur accuſationi.

4 Vltimò non eſt omittendum, ꝙ alio etiam modo deducitur crimen in iudicio abſque accuſatione, vel exceptione, quando ſcilicet pars, ſeu teſtis incidenter confitetur ſe aliquod delictum perpetraſſe, prout de facto quandoque vidi contingere. Et hoc quidem caſu ſcias, ꝙ talis confeſſio incidenter facta non nocet confitenti, quo ad hoc vt poſſit ex ea puniri, operatur tamen vt ex ea aperiatur via iudici ad inquirendum ſuper ipſo crimine confeſſato, abſque vlla partis querela. Et eo caſu debet iudex inchoare nouum proceſſum ſuper illa confeſſione, & dare ſuas defenſiones reo, & alia facere, quæ in proceſſibus criminalibus requiruntur, ita dixit Bart. in l. ſi confeſſus. circa fi. ff. de cuſt. reo. & in d. l. 2. §. ſi publico. n. 20. ff. de adul. vbi etiam dicit, ꝙ ita obſeruatur, prout illum refert Boſſ. in tit. quomodo procedatur per except. n. 4. & ego etiam s̃. retuli, verſi. per exceptionem. Et ita in facti contingentia fuit iudicatum per conſi. Neapol. teſte Afflict. deciſ. 176. quædam mulier, quem refert Foller. in pract. crim. fol. 276. n. 31.

QVAESTIO XX.

1 *Indiciorum gradus qui ſint?*
2 *Et quæ indicia ſufficiant ad inquirendum?*
3 *Et quæ ad inquiſitionem formandam?*
4 *Et quæ ad torturam?*
5 *Et quæ ad condemnationem?*
6 *Et an ex indiciis, vel præſumptionibus, quis poſſit in pœnam corporalem condemnari?*
7 *Et quid in crimine aſſaſſinij, hæreſis, & ſimoniæ?*
8 *Et quid ſi præſumptio ſit poſita à lege?*

1 CONſtito de delicto iuxta ea, quæ dicta ſunt s̃. q. 4. ſolent iudices recipere informationes, ſiue indicia contra delinquentem. Conueniens igitur eſt, vt de ipſis indiciis videamus. Repetenda tamen hoc loco ea, quæ in hoc propoſito dicta ſunt s̃. q. 5. ver. poterit igitur, ꝙ ſcilicet, iudices ad indicia aſſumenda duobus modis procedũt, nam quando non eſt certus delinquens, procedunt inquirendo generaliter, quando verò eſt certus delinquens, procedũt inquirendo, ſiue aſſumendo indicia ſpecialiter contra eum, vt ibi declaraui. Hoc præmiſſo ſcire debes, ꝙ ſecundum omnes, in materia indiciorum non poteſt dari certa doctrina, ſed totum relinquitur arbitrio boni viri, ſ. iudicis, qui ſecundum qualitatem perſonæ, & delicti, & demonſtrationum, ſeu ſuſpicionum iudicabit indicium eſſe ſufficiens, vel non. Et ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Ang. de malefic. in ver. fama publica, nu. 9. dicit etiam Pract. Caſoni, fol. 14. n. 2. ꝙ ita dicunt omnes. Nihilominus vt materia ipſa diſtinguendo clarior reddatur, dico ego tres eſſe gradus indiciorum. Aliqua enim ſunt leuia, aliqua grauia, & aliqua grauiſſima. Leuia ſufficiunt ad capturam, nõ tamen, vt ſtatim debeat reus examinari ſuper delicto, ita vt eius nomen recipiatur inter reos, ſed vt tollatur ei facultas fugiendi, iuxta ea, quæ dixi j̃. q. 28. circa princ. Sufficiunt etiam ad inquirendum, i. ad aſſumendas ex officio informationes contra aliquem de delicto, non tamen ad illi tranſmittendam inquiſitionem, vel citationem Et huiuſmodi indicia, ſi non ſint multum vrgẽtia, ego puto rectè appellari poſſe ſuſpiciones, ſi verò magis vrgeant, crederem poſſe dici præſumptiones, ſiue argumenta. Grauia ſufficiunt ad tranſmittendam inquiſitionem reo abſenti, vel ſi ſit captus ad examinandum eum ſuper delicto tanquam reum, & etiam ad torturam. Et hoc ego credo propriè in hac materia appellari poſſe indicium, ꝙ ſ. ſit pluſquam ſimplex præſumptio, & minùs quàm ſemiplena probatio. Et de hoc loquitur in propoſito torturæ gl. in l. cum probatio. in gl. j. ff. de probat. Et idem etiam tenent Doctores communiter omnes, teſte Corn. conſ. 101. in litera L, libr. 2. Grauiſſima verò ſufficiunt etiam ad condemnationem. Et hæc proculdubiò debent eſſe, non modò pluſquam ſemiplena probatio, ſed etiam quaſi plena probatio. Et ſic habes in hac materia ſuſpiciones, præſumptiones, indicia, ſemiplenam probationem, & pluſquam ſemiplenam probationem. Et in hac breui diſtinctione vnà cum exemplis inferius poſitis, facilè poterit quilibet iudex intelligere, quomodo in quocunque caſu procedere debeat, præſuppoſita tamen ſemper ſupradicta concluſione, quæ per omnes Doctores traditur, ꝙ in hac materia indiciorum non poteſt dari certa regula, ſed multum iudicis arbitrio committitur.

Ad inquirendum igitur, i. ad aſſumendas infor- 2
mationes ſuper delicto, dixi ſufficere leuia indicia: ſufficit enim aliqua probabilis ſuſpicio, propter quam iudex rationabiliter credat delictum ab eo commiſſum fuiſſe, contra quem inquirere intendit, vt dicit Sal. in l. ea quidem. n. 41. C de accuſat. Et cum eo concordat communis pract. vt atteſtatur Maria. in repet. c. qualiter & quando. poſt nu. 108. de accuſ. quem refert Boſſ. in tit. de inquiſit. nu. 8. Et poteſt poni exemplum in dicto. ſeu aſſertione morientis, vt dixi j̃. q. prox. ver. aſſertio vulnerati. Item in graui inimicitia, vt dixi in ea. q. ver. inimicitia. Item fama, vt dixi s̃. q. 6. circa prin. Hæc eadem ſufficiunt etiam ad capturam, iudicis tamen arbitrio, iuxta ea quæ dixi in alleg. q. 28. circa prin. conſiderata facti, & perſonarum qualitate.

Ad formandam ſeu tranſmittendam inquiſitio- 3
nem contra aliquem, i. ad eum citandum pro delicto

licto,de quo imputatur,omnes Doctores concludunt, ꝙ omnino neceſſe eſt vt præcedant legitima indicia. Et ita generalis conſuetudo interpretatur,vt dicit Fulg.conſ.175.poſt n.1.Et ideò malè faciunt iudices,qui nulla fama,vel indiciis præcedentibus formant inquiſitiones, prout facere conſueuiſſe officiales Montisferrati dicit Pract. Pap.in forma inquiſit.in ver.fama publi.n.2.Et Senatus grauiter reprehendit capitaneum Vicomercati, ex eo, ꝙ non præcedentibus legitimis indiciis formaſſet inquiſitionem contra quoſdam de Vertemate, 11.Decembr.1532.C.C. Meritò igitur inquiſitio taliter formata cum omnibus exinde ſecutis eſt nulla. Et ita Doctores intrepidè tenent,vt atteſtatur Gratus conſ.57.poſt n.11.libr. 2. Et hanc concluſionem, ꝙ inquiſitio, non præcedente diffamatione, & non ſumptis informationibus ſuper ea, eſt nulla, totus mundus ſequitur, vt dicit Catus inter conſilia criminalia diuerſorum conſ.99.n.1.lib.1.vbi etiam n.3.dicit,ꝙ iſta concluſio eſt valdè trita, & conſulentes omnes illam affirmant. Sed quæ ſint iſta legitima indicia, Doctores in ſpecie non exprimunt,& quidem(ſecundum aliquos)non deberent iudices procedere ad tranſmiſſionem alicuius inquiſitionis , niſi delictum eſſet contra reum taliter probatum , ꝙ ſuper eo poſſet etiam torqueri. Vſus tamen contrarium obtinuit,nam iudices valdè prompti ſunt ad huiuſmodi inquiſitiones formandas, etiam ſi non ſubſint indicia legitimè probata,quos appellat malos aſſeſſores, & proteruos, & ignorantes iuris Vital.de malefic.in tit.de inquiſit.nu.8. ſubdens, ꝙ tales non ſunt iudices, ſed potius canes nuncupari merentur. Nihilominus attenta hac generali conſuetudine,vel potius corruptela,poterit fieri concluſio, ꝙ ex vehementi ſuſpicione, quæ contra reum ex probabilibus argumentis reſultet, poterit contra eum formari inquiſitio, licet talia indicia non ſint talia, vel taliter probata, ꝙ ſuper eis poſſet reus torqueri. Et ideò dicit Boſ. in tit.de inquiſit.nu.61.ꝙ ad formandam inquiſitionem ſufficiunt indicia leuia,puta diffamatio delicti. Et ſubdit,ꝙ ita ſeruatur,ꝙ tamē ego non puto de iure verum, niſi vt dixi ſ.verſi.ad inquirendum. Hæc autem,quæ dixi in propoſito formandæ inquiſitionis, intelligo vt etiam procedant in examine ſine interrogationibus, quæ fiunt reo præſenti,in locis,in quibus quando reus eſt in carceribus,nō ſolet formari aliqua inquiſitio,prout ſeruatur in hoc Ducatu. Nunquam enim reo præſenti leguntur capitula,neque inquiſitio,ſed examinatur reus ſuper delicto. Dico igitur, ꝙ ſicut non poteſt contra abſentem tranſmitti inquiſitio,niſi præcedentibus indiciis legitimis,ita etiam non debet iudex interrogare ſiue examinare aliquem præſentem ſuper crim. & ſic facere,vt eius nomen recipiatur inter reos, niſi præcedant talia indicia,quæ ſufficerent ad formandam inquiſitionem, vbi reus eſſet abſens. Cæterùm vbi indicia ad formandam inquiſit. videntur iudici debilia, apud nos ſeruatur, ꝙ iudex iubet reum detineri: nam ad capturam ſufficit quæcunque informatio,vt dixi ſ.q.28.circa prin. Et ſucceſſiuè vbi reus non inuenitur,fit de hoc relatio apud acta,quo caſu dicitur conſtare de eius fuga, quæ quidem fuga procul dubiò iuncta cum aliis præexiſtentibus indiciis ſufficit ad tranſmittendam reo inquiſitionem,iuxta ea,quæ dixi ſ.q.prox. verſi.fuga delinquentis. Et eſt iudicio meo ſatis bona practica.

4 Ad torturam etiam,quæ indicia ſufficiant,non poteſt dari certa doctrina, ſed pariter relinquitur arbitrio iudicis,vt dixi ſ.q.64.verſic.dixi quoque. Poteris tamen videre aliqua exempla ſ. qō.prox. ſufficit autem minùs quam ſemiplena probatio, ſecundum gl.in l.cum probatio,de qua dixi ſ.circa prin.q.

5 Ad condemnandum verò grauiſſima indicia requiruntur,& (vt Doctores appellant)indubitata,prout poteſt poni exemplum ſ.q.prox. verſi.ſi aliquis,& huiuſmodi.

6 Scias tamen , ꝙ in hoc articulo Doctores multum variè loquuntur, nam aliqui dicunt,ꝙ regulariter ex præſumptionibus violentis, vel indiciis quantumcunque indubitatis non debet aliquis in cauſa criminali condemnari, quam opin. dicit eſſe communem Dec.conſ.175.poſt nu.8.col.fi. ver.prætereà etiam Marſil.in rub.de prob.n.237. circa fi.Nouel.in pract.crim.fol.118.n.34. Alij dicunt, ꝙ ſi agatur ad pœnam pecuniariam, poteſt reus ex indiciis indubitatis etiam criminaliter condemnari. Et ita communiter teneri atteſtatur Gratus conſ.136.n.22.lib.1.ſecus autem ſi agatur de pœna corporali. Alij dicunt, ꝙ vbi ex præſumptionibus proceditur, multùm debet iudex temperare ſuam ſententiam , & maximè ne condemnet niſi rarò, & modicè ad pœnam, nec pecuniariam,nec corporalem. Et hæc ſunt verba Inno.licet non multum fideliter per Doctor. relata in c. quia veriſimile.n.2.de præſump.quem dicit ſequi cōiter Doct. Marſ.in l.j.§ diuus Adrianus. n.25.ff. ad l.Corn de ſic. Canenſ. ſuper ritu magnæ curiæ 274.n.15 Hanc etiam dicunt eſſe cōem opi.Pala. Ruuios in allegat.hæreſis.§.11.& Iac.in rub. ff.de prob.n.7.prout illos refert Plac.lib.1.delict.c.14. n.3.in fi.& Duennas reg.303.circa med. Apoſt.ad Ang.de malefi.in ver.fama publica, ſub n.22.quē refert Villalpan.in repe.l.22.c.10 poſt n.7.Gand. autem de malefi.in tit.de præſumpt.circa fin.dicit quòd de conſuetudine vidit obſeruari, quòd ex indiciis quantumcunque indubitatis non imponitur pœna corporalis, ſed tantùm pecuniaria, quod dictum Gand. refert, & ſequitur Paulus de Caſt conſ.299. num.3.in fin.lib.2.ſubdens,quòd propter illud defendit quendam imputatum de homicidio, & Cæpolla conſil.crim.32.circa fi.& conſil.39.in 1.dub. verſic. nec propter dictam,& Pract.Iod.fol.143.n.11.& Ang.ad Ang.de malefic.in ver.fama publica.n.28. & Brun. de indic.& tortura,fol.57.n.16.& Marſ.conſ 96.n.10.Et ita tenere communiter Doctores atteſtatur Carer. In pract.crim.fol.36.n.56. Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Boſſ. in tit.de conuictis. nu.34. & ſequen.affirmans quòd ita ſeruatur in practica, & quòd iſte eſt communis ſenſus Doctorum. Hoc idem ſe obſeruari vidiſſe atteſtatur Bal. in l. milites,n.6.C.de quæſt.prout illum refert Ant.de Canar.de quæſt. in ſecundo membro, poſt n.44. licet Bald.in libr. meo nihil dicat de obſeruantia. Alij dicunt totum contrarium, quòd ſcilicet etiam ex præſumptionibus reus eſt cōdemnandus

pœna

pœna ordinaria delicti, neque propterea eſt aliquo modo pœna mitiganda, & ꝙ illud dictum Inn. communiter reprobatur. Et ita atteſtari videtur Bellamer. deciſ. 689. verſi. Ad vndecimum dico. Alij verò dicunt, ꝙ quando indicia ſunt indubitata, ſemper poteſt deueniri ad condemnationem, maximè in delictis occultis, & difficilis probationis, & tractatibus ſecretis, & in quibus veritas clarius haberi non poteſt, prout etiam communiter teneri atteſtatur Pract. Carer. fol. 72. ver. ex quibus omnium. Et hæc opin. apud nos ſeruatur, quantum ad hoc, vt ex præſumptionibus deueniatur ad condemnationem, nam quotidie ex indiciis, & præſumptionibus, rei per Senatum cõdemnantur, non quidem in pœnam mortis, neque pœnam ordinariam ipſius delicti, ſed in pœnas etiam corporales, puta triremium, fuſtigationis, ictuum funis, & huiuſmodi, & in ſpecie ita ſeruatum fuit in quodam Antonio Maria Fayta, qui cùm eſſet indiciis indubitatis grauatus de homicidio, fuit per decennium ad triremes condemnatus, 2. Ian. 1557. P.N. & in aliis multis. Et idem etiam ſeruatur in ſacro conſil. Neapol. vt videri poteſt apud Grammat. præſertim deciſ. 42. & alibi ſæpe.

7 Scias etiam aliquos eſſe caſus, in quibus etiam de iure communi ex præſumptionibus poteſt quis ad mortem condemnari, prout eſt in aſſaſſinio, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. aſſaſſinium, ver. prætereà, & in crimine hæreſis, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. hæreſis, ver. habet etiam, & in crimine ſimoniæ, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. ſimonia. ver. item ſcias.

8 Item ſcias, ꝙ quando præſumptio eſt poſita à lege, tunc poteſt ex ea ſequi condemnatio capitalis. Et ita tenent omnes, vt dicit Boſſ. in titul. de conuictis. n. 29. ponens exemplum in ea præſumptione, de qua habetur in l. ſi qui. C. de adult.

QVAESTIO XXI.

1 *Fama an ſit ſufficiens indicium ad inquirendum, & ad torturam?*
2 *Teſtis de viſu, an faciat indicium ad torturam?*
3 *et quid ſi non viderit, ſed audiuerit, & dicat cognouiſſe ad vocem?*
4 *Dictum, ſeu depoſitio ſocij criminis an faciat indicium ad inquirendum?*
5 *et an ad formandam inquiſitionem?*
6 *et quid ſi ſit etiam periurus?*
7 *et an faciat indicium ad torturam?*
8 *et quid in criminibus exceptis?*
9 *et quid ſi ſint plures ſocij criminis, qui contra alium deponant?*
10 *et an requiratur, quòd ſocius criminis deponat cum iuramento?*
11 *et an quòd confirmet dictum ſuum in tormentis?*
12 *Mandatarij dictum an probat contra mandantem?*
13 *Quomodo ſit excipiendum contra ſocium criminis?*
14 *Aſſertio vulnerati an faciat indicium ad inquirendum?*
15 *et an ad capturam?*
16 *et an ad excuſandum à calumnia hæredem, qui accuſationem inſtituit?*
17 *et an ad torturam?*
18 *Fuga an probet contra delinquentem?*
19 *et quid ſi opponatur vt delictum?*
20 *et quid ſi opponatur vt indicium?*
21 *et an ſemiplene probet in criminalibus?*
22 *et an ſit ſufficiens indicium ad torturam?*
23 *et quid ſi reus aufugiat poſt formatam inquiſitionem?*
24 *et quid ſi reuertatur?*
25 *et quid in fuga facta à carceribus?*
26 *et quid ſi non erat legitimè detentus?*
27 *et an indebitè carceratus poſſit licitè aufugere?*
28 *et quid ſi ſtatim ad carceres reuertatur?*
29 *et an fuga iudicis, qui non ſtetit in ſyndicatu, per quinquaginta dies faciat contra eum plenam probationem?*
30 *et an inimicitia faciat indicium?*
31 *et an confeſſio extraiudicialis?*
32 *et an confeſſio facta coram iudice incompetenti?*
33 *et quid ſi illam deinde coram iudice competenti renocauerit?*
34 *et an confeſſio clerici facta coram iudice laico?*
35 *et an confeſſio facta coram iudice non ſedente pro tribunali?*
36 *et an confeſſio facta in tormentis, & deinde renocata?*
37 *et an mina?*
38 *et an pax facta cum offenſo?*
39 *et an mendacium, inconſtantia, vacillatio, & trepidatio rei?*
40 *et an ſi viſus fuerit cum gladio ſanguinolento?*
41 *et quid ſi res furata reperta ſit penes aliquem?*

DIctum eſt de indiciis in genere, nunc in ſpecie de aliquibus indiciis videamus. 1

Fama ſola, quæ fit contra aliquem, quòd maleficium commiſerit, eſt ſufficiens indicium ad inquirendum contra eum, vt dixi ſ. quæſtio. 6. circa princip. ipſa autem fama abſque aliis adminiculis non eſt ſufficiens indicium ad torturam. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Marſil. conſil. 3. num. 4. in fin. Hanc etiam dicit eſſe communem concluſionem Iaſ. in repet. l. admonendi. numer. 207. ff. de iureiur. quem refert Cranetta conſi. 41. num. 6. & Blancus de indiciis, num. 313. & Duenas regula 300. in princ. & Villalobos in ſua collecta communium opinion. in litera F. nume. 7. & Foller. in pract. criminal. fol. 156. nume. 38. Crottus in tract. de teſtib. nume. 147. Marſil. in l. de minore. §. plurimum. num. 30. ff. de quæſt. & ſingul. 97. fama ſola, quem refert Diaz regul. 333. Carer. in pract. crim. fol. 82. n. 111. quem refert Plottus in repet. l. ſi quando. n. 891. Et quamuis in hoc articulo magna ſit controuerſia inter Scribentes, & Ioan. And. ad Specul. in tit. de not. crim. §. fama. in verb. veniens. circa fin. quem refert Pariſ. Put. de ſynd. fol. 446. c. xj. n. 2. & Marſil. in d. §. plurimum. nu. 30. & conſ. 72. num. 16. atteſtatur contrarium de conſuetudine ſeruari, quòd ſcilicet, fama ſola ſit ſufficiens ad torturam, prout etiam ſe vidiſſe aliquando per aſſeſſores obſeruari, dicit Gand. de malefic. in tit. de quæſt. n. 39. quem refert Aug. ad Ange. de malefic. in ver. fama publica. poſt nu. 41. & Carauita ſuper 41. ritu magnæ curiæ, num. 8. & Brunus de indiciis, fol. 41. nu. 32. Ego tamen ſemper ſecutus ſum communem opi. & ab aliis etiam iuſtis iudicibus ſemper vidi obſeruari, vt niſi cum ea concurrat aliquod aliud adminiculum, nunquam ex fama ſola procedatur ad torturã, quam etiam credo tutiorem & veriorem. Fama enim in criminalibus nõ probat neque etiam ſemiplenè,

vt vid

vt videtur ſentire gl. in c. veniens. el 1. in ver. illorum, de teſtib. quam ait communiter eſſe approbatam Berous in d.c. qualiter, & quando. n.78. de accuſat. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in d.c. veniens. n.25. prout illum refert Blancus de Indic. n.313. Et dicit Sal. in d.l. ea quidem. nu.133. de accuſ. ꝙ ita ſe habet communis practica, quem refert & ſequitur atteſtans ita ſe habere communem opin. Bertrand. conſ. 126. n. 11. libr. 7. Et licet (vt dictum eſt ſ.q. prox. verſic. ad torturam) videatur ſufficere ad torquendum minùs, quàm ſemiplena probatio, nihilominus cum fama ſit indicium valdè remotum à delicto, ſit etiam indicium valdè fallax, vt quotidie experientia docet, crederem tutius facere iudicem, ſi nullo alio adminiculo concurrente, reum tormentis non ſubiiceret. Cæterùm ſi cum ipſa fama concurrant aliqua alia adminicula, eo caſu vtique faceret indicium ad torturam. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Gratus in d. conſ. 57. nu. 8. lib. 2. Poſſet etiam eſſe delictum adeò difficilis probationis, vt ſola fama ſufficeret, vt quandoque etiam vidi ſeruari. Quomodo autem fama probetur, dixi ſ.q.6. verſi. illud tamen. & ſeq. Sed pone, ꝙ reus, contra quem eſt probata fama publica de aliquo maleficio, probet in ſuis defenſionibus ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, nunquid adhuc erit torquendus? dixi j.q.60. verſi. Frequens etiam. Scias tamen, ꝙ hæc omnia procedunt in ſola fama, quæ ſit contra aliquem in ſpecie de eo delicto, de quo agitur, ſed ſi eſſet mala fama in genere, quia ſcilicet ille eſſet homo diffamatus de aliis delictis, & ſic malæ vocis, conditionis, & famæ, tunc ex qualibet leui ſuſpicione attingente delicto, de quo agitur, ſolet reus tormentis ſubiici, modò illa fama ſit in eodem genere delicti, nam ſemel malus ſemper præſumitur malus, in eodem genere mali, c. ſemel malus, cum ibi not. de regul. iur. in 6. Et hæc eſt communis regula, vt atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. vlt. cautela 14. Cæterùm ſi delicta eſſent diſſimilia, non orire tur contra eum ex ea fama aliquod indicium, nam ad hoc, vt mala fama noceat reo, debet eſſe in eodem genere mali. Et ita dicunt omnes. vt ait Pract. Caſoni, fol. 16. nu. 5. Bene verum eſt, ꝙ ſi talis ita diffamatus probaret, ꝙ per triennium proximum bene vixiſſet, & fuiſſet bonæ vocis, conuerſationis, & famæ, illa mala fama contra eum probata nihil ei noceret, ſed cenſeretur in totum purgata. ita dicit Sal. in l. ſi minorem, C. de in integr. reſtitut. minor. Et dicit Grammat. ſuper c. Regni, fol. 142. nu. 7. ꝙ ita concludunt omnes. Quòd nota, quia poſſet tibi facere magnum honorem in practica. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi in d. ver. frequens etiam.

Vnus teſtis deponens de maleficio facit indi-
2 cium contra reum, hoc tamen intellige, vt procedat, quo ad inquirendum, id eſt, quo ad aſſumendas ſpecialiter contra eum informationes ſuper delicto. Sufficit enim vnicus teſtis etiam aliàs inhabilis, & minus idoneus. Et ita (iudicio meo) intelligi debet dictum Bald. in l. ſeruos, C. de teſtib. quamuis aliqui illum intelligant, vt loquatur de inquiſitione generali. Et hoc appellat Bald. ibi indicium facti, quòd ſcilicet, dirigit iudicem in viam perſcrutationis ad indagandum, an ille talis, qui ab eo nominatur, ſit reus illius delicti: Et ſic ad inquirendum ſpecialiter contra ipſum. Cæterùm ad hoc vt teſtis faciat legitimum indicium, ꝙ Bal. ibi appellat indicium iuris, requiritur ꝙ ſit integer, & omni exceptione maior, id eſt, talis, contra quem nulla poſſit opponi exceptio. Et hæc eſt communis omnium ſententia, vt dicit Ruin. conſil. 147. poſt nu. 2. libr. 5. Et huiuſmodi teſtis ſufficit etiam ad torturam, ſecundum communem opinion. de qua atteſtatur Rom. conſ. 451. n.4. Viuius in libr. communium opin. fol. 300. verſic. teſtis vnicus. Plot. in repet. l. ſi quando. n. 879. quam tamen intellige, iuxta ea quæ dixi j.q. proxim. circa prin. & ver. vnum tamen. Reperio tamen, ꝙ Pract. Caſoni, fol. 12. n.4. dicit, ꝙ ſecundum opin. multorum, quando tractatur de inquirendo ſiue torquendo, teſtes etiam non integri admittuntur. Et re vera multi iudices de facili etiam ſuper dictis teſtis inhabilis, & minùs idonei formant inquiſitiones, & quandoque etiam torquent, & malè faciunt, quia ſæpe vexant indebitè innocentes.

Sed quid, ſi teſtis non viderit committi maleſi- 3
cium, ſed deponat ſe audiuiſſe, puta, de nocte Titium percutientem Caium, & dicat ſe eum cognouiſſe ad vocem, nunquid faciet contra eum indicium ad torturam? Reſp. Bal. in l. ſi non ſpeciali, n. 1. C. de teſtam. loquendo per verbum fortè, tenuit, ꝙ ſic. Et dicit Cotta in memor. in verb. teſtis deponens, ꝙ hoc firmant Doctores vbique. Hoc tamen intellige vt procedat, modò teſtis ita deponens habeat veriſimiliter adeo notam vocem rei, vt decipi non poſſit, alias ſecus, tale enim indicium vocis eſt multum fallax, & periculoſum. Et ego multos cognoui ita propriè imitantes vocem aliorum, vt omnes etiam familiariſſimos, & domeſticos eorum facilè deciperent. Cæterùm teſtes qui dicunt ſe vidiſſe, cùm eſſet de nocte, nec dicunt, ꝙ luna lucebat, vel ꝙ lumen erat accenſum, à ſeipſis naturaliter reprobantur, & nullam fidem faciunt. Et ita dicunt Doct. vt ait Boſ. in tit. de indic. n. 172. Dicit etiam Io Arn. dialog 70. licet vera ꝙ ab hac concluſione, Doctorum nullus diſcrepat, quam etiam communem appellat Viuius in lib. commu. opin. fol. 255. verſ. teſtis deponens. Videntur enim deponere ea, quæ ſecundum naturam eſſe nô poſſunt, vt manifeſtè patet.

Dictum ſocij criminis facit indicium ꝯtra eum, qui pro ſocio nominatur. Debes autem ſcire, ꝙ regulariter delinquens non poteſt interrogari de ſociis, text. eſt in l. fi. C. de accuſa. & eſt communis omnium ſententia, vt dicit Io. de Amic. conſ. 27. n. 1. præterquam in nonnullis criminibus, in quibus propter eorum immanitatem permiſſum eſt, vt interrogetur quæ quidem dicuntur crimina excepta, & ea videre potes apud gl. in d.l. fi. quamuis Aug. ad Angel. de malefic. in verb. Et Sempronium, nume. 5. dicat, quòd illa gl. ſimpliciter non approbatur à Doctoribus, quia multi etiam alij caſus traduntur per ſcribentes, præter illos, quos ipſa gloſſ. enumerat, vt ibi per eum, Barto autem in l. repeti. §. 1. ff. de quæſt. diſtinguit, quòd, Aut agitur de delictis, quæ non committuntur principaliter in offenſam, vel odium alicuius, ſed in commodum ipſius delinquentis, vt falſare monetam, furari, &c. Et tunc pôt delinquens de ſociis interrogari, aut verò agitur de delictis, quæ principaliter ꝯmittuntur in odium, vel offenſam alterius, vt eſt

homic

homicidium,adulterium,&c. Et tunc non poteſt delinquens,licet contra ſe confeſſus, de ſociis interrogari. Et dicit Aug.ad Ang.de malefic.in ver. fama publica.poſt n. 105.ꝙ hodie aſſeſſores communiter videntur obſeruare hanc doctrin.Barto. Si tamen interrogetur, facit indicium, non quidem ad torturam,ſed ad inquirendum.Et hanc dicit eſſe communem concluſionem Public. ſuper conſue.Aluer.fol.25.n.3. Alia fuit opi.Sal.in d.l. fi.qui more ſuo ſatis prolixè diſtinguit,& inter cætera concludit,ꝙ in iis criminibus, quæ regulariter non ſolent committi ſine ſociis, poteſt delinquens de ſociis interrogari.Et hanc appellat communem opi.Ant.Gom.c.12.delict.n.16.in fi.& dicit Boſſ.in ti.de ind.n.145.ꝙ illæ conſiderationes Sal.ſeruantur in practica. Alij verò dicunt,ꝙ quicquid ſit de iure, hodie ex conſuetudine interrogantur rei in omni caſu, & de hac conſuetudine atteſtatur Gand.& Iac.de Beluiſ.prout illos refert Blanc.de ind.nu.374.& Fulg.conſi.173.nu.2.qui ſubdit illud intelligendum eſſe in eo,qui eſt malæ famæ, prout eſt quæſtio propoſita per Gand. in loco præalleg. Refert etiam Pariſ.Put. de ſynd. fol.460.c.4.poſt nu.1.&ſol.480.poſt n.1. Pract. Caſon.fol.85.nu.6.& fol.86.nu.3. Sed certè hæc conſuetudo in hoc dominio non ſeruatur,niſi in furibus,fraudatoribus ſalis vel bladorum, aſſaſſinis,& latronibus,qui in viis publicis graſſantur,in cæteris autem ſemper vidi ſeruari Ius commune. Et ideò laudabile eſſet iudicio meo adherere iuri communi,vbi in ſpecie non vigeret talis conſuetudo. Vnus tamen eſt caſus, in quo ſemper reus interrogatur,& torquetur ſuper mandante, quando ſcilicet apparet, ꝙ illud delictum commiſit nõ ſua cauſa,puta,quia nihil ad eum pertinebat,tunc enim, quia tenetur pro certo, ꝙ fecit ad alterius inſtantiam,ſolet torqueri ſuper mandante. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in tit.præallег.de ind. poſt n.156.ver.primò conſidero.Et licet ipſe poſt Sal. loquatur in perſona vili, ego tamen illud vidi in omnibus indiſtinctè obſeruari.

4 Retenta igitur communi concluſione, & diſpoſitione iuris communis, ſc. ꝙ delinquens non ſit ſuper ſociis interrogandus, niſi in criminibus exceptis,ſecundum ius commune,vel conſuetudinem loci, in quo proceditur, videamus quod indicium faciat dictum ipſius delinquentis cõtra ſocium ab eo nominatum.Et pro reſolutione dico, ꝙ aut quærit an dictum ſocij criminis ſufficiat ad inquirendum,i.ad aſſumendum alias informationes contra eum, qui ab ipſo nominatur. Et in hoc Rom.in l.& ſi certus.in prin.ff.ad Syll.dicit,ꝙ communiter concluditur, ꝙ ſufficiat ad fundandam inquiſitionem,quem refert & ſequitur Aug. ad Angel.de malefic.in ver.Fama publica.n.31.& Gramm.conſ.21.n.10.& conſ.67.in fi.& Ioan.de Ami.conſ.27.n 5.& Nouel.in pract.crim.fol.64. n.19. Et ꝙ ſufficiat ad inchoandam inquiſitionem dicit communiter ita intelligere Doctor. Ioan.de Amic.in d.conſ.27.n.3. Et hæc concluſio intelligenda eſt vt procedat, ſiue talis delinquens illum ſocium nominauerit ad interrogationem iudicis ipſum in genere interrogantis, an in maleficio committendo, aliquis alius interuenerit, ſiue etiam illum ſponte ſua nominauerit, dum contra ſe examinaretur, puta, quia poſtquam confeſſus eſt ſe Titium occidiſſe, iudex iubeat illum narrare,quomodo occiderit, & ipſe dicat,ꝙ tali die ipſe, & Petrus, tali & tali modò illum occiderunt, &c. nã vtroque caſu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum,& aſſumendum alias informationes contra Petrum nominatum, etiam ſi prius contra ipſum nihil aliud eſſet in proceſſu, neque puto faciendam eſſe aliquam differẽtiam, an ſimus in criminibus exceptis, vel non: nam etiam in criminibus non exceptis, credo, ꝙ faciat indicium ad inquirendum.Et ita loquendo etiam in criminibus non exceptis dicit tenere communiter Doctor. Blanc.de ind.nu.389. quem refert Villalob.in ſua collecta communium opi. in litera C.n.203.Et licet Ruin.conſ.167.n.1.in fi.lib.5. dicat communem opi. eſſe, ꝙ in caſibus non exceptis nullum faciat indicium ad inquirendum, neque ad procedendum,ſiue id ſponte dixerit,ſiue ad interrogationem iudicis,quem refert & ſequitur Roland.conſ.73.n.2.lib.1.ego tamen credo contrariam opi. eſſe magis communem, & illam ſemper vidi de conſuetudine obſeruari, hoc enim caſu dictum iſtius ſocij non eſt tanquam dictum teſtis,ſed tanquam denunciatoris, vel notificantis, qui tantummodo aperit viam iudici ad inquirendum,prout faceret quicunque alius notificator, ſeu denunciator, etiam infamis, & vilis, iuxta ea quæ dixi ſ.q.7.verſic.quæro igitur,& ſeu quilibet alius teſtis etiam non idoneus, iuxta ea quæ dixi ſ.ver.vnus teſtis.Et opi.Ruin.poſſet procedere in caſu ſuo, ſc. ad formandam inquiſitionem,de quo dixi ĩ.ver.ſi verò quæris. Debent tamen iudices, quantum poſſibile eſt, cauere ne reos interrogent ſuper ſociis, niſi in caſibus, in quibus id ſibi eſt à iure vel à conſuetudine permiſſum, præcipuè verò ne in aliquibus caſibus etiã permiſſis reos interrogent in ſpecie de aliqua certa perſona, niſi contra eam adſit aliquod indicium ſufficiens ad inquirendum ſpecialiter contra ipſam, ſiue ſimus in criminibus exceptis, ſiue non, id enim potius eſt officium ſuggerentis, quam interrogantis, debéntque ab eo iudices omnino abſtinere, ne proprias animas perdant, & alios indebitè vexent. Et hoc caſu crederem, quòd totus proceſſus, qui deinde fieret contra aliquem ita ſuggerendo à iudice nominatum,non præcedentibus aliquibus indiciis, eſſet ipſo iure nullus, & proximis menſibus in facti contingentia,ita iudicatum fuit per magiſtrat.& grauiter reprehenſus quidam prætor à nobis delegatus, qui delinquentem, ita ſuggerendo, contra alium interrogauerat.

Si verò quæris, an dictum ſocij criminis ſuffi- 5
ciat non modo ad fundandam, vel inchoandam inquiſitionem, vt ſ. dictum eſt, ſed etiam ad formandam, & tranſmittendam inquiſitionem, ſeu libellum criminalem contra ſocium nominatum ita vt teneatur perſonaliter comparere, & defenſiones ſuas facere. Aliqui tenent ꝙ ſufficit, & dicit Boſſ.in tit.de inquiſ.nu.44. & clarius in tit.de ind. nu.182.ꝙ ita ſeruatur, in quibus locis loquitur etiam in caſibus non exceptis. Et allegat in hoc propoſito deciſ.Rom. quam ego ſuperius retuli, verſic.retenta igitur. Tu dic,ꝙ imò in caſibus non exceptis non eſt ſufficiens indicium ad formandam inquiſitionem. Et hãc dicit eſſe communem

Doctorum ſententiam Dec.conſ.189.n.9.quem refert Pract.Conradi,255.in princip.Et Viuius in lib.communium opi.fol.263.verſ.in teſtem non admittitur,Rolan conſ.16.n.7.lib.1. Sed in exceptis vtique eſt ſufficiens, ſecundum Rolan.in eo. conſ.16.nu.2 qui dicit,ꝙ hæc eſt recepta Doctorum ſententia, ꝙ ſufficiat ad inquiſitionem, non tamen clarè explicat, an ſimpliciter ad inquirendum,an autem etiam ad tranſmittendam inquiſitionem,ſed ego ita ſemper vidi ſeruari.

6 Scias tamen, ꝙ hæc concluſio, ꝙ dictum ſocij criminis ſufficiat ad inquirendum, locum non habet, quando talis ſocius criminis vltra illud crimen, eſſet etiam periurus, nam eo caſu neque etiam facit indicium ad inquirendum. Et hæc eſt indubitata iuris concluſio, vt dicit Roland.conſi. 73.num.18 lib.1 quod quidem ego intelligo, vt procedat quo ad tranſmittendam inquiſitionem, ſed quo ad aſſumendas informationes certè ſufficeret, quinimò etiam ad formandam inquiſitionem & plerunque etiam ad torturam, conſuetudo obſeruat ꝙ ſufficiat. Vide quæ dixi ſ.hoc eod. lib.§.falſum.ver.ſubornans.

7 Succeſſiuè quæro, nunquid huiuſmodi nominatio facta per ſocium criminis faciat indicium ad torturam?Reſpon. Si loquamur in criminibus non exceptis, in quibus non poteſt delinquens de conſocijs interrogari,res de iure nullam habet difficultatem,talis enim nominatio, nullum facit indicium,niſi ad inquirendum,vt dixi ſ.ver.Si verò quæris. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Pract.Carer.fol.95.n 122. Sed quicquid ſit de iure,dicit Gand de malefic.in tit.de q nu.28 ꝙ de conſuetudine vidit torqueri.Idem etiam ferè per eadem verba dicunt Iac.de Beluiſ.in pract crim.in tit.de q.col.xj.ver.iuxta hoc quæritur & Guid.de Suz.in tract.de indic.& tort.n.55.& Bald.in tract. de q.fol.258.n.4.in fi.

8 Sed quid in criminibus exceptis?Reſpon.ꝙ adhuc talis nominatio (alia præſumptione non concurrente) non eſt ſufficiens indicium ad torturam. Et eſt communis opin. vt dicit Boer.deciſ 319 n. 1.quem refert Rolan.in d.conſ.16.n.17 Gramm. voto 6.nu.7.quem refert Villalob.in ſua collecta communium opin.in litera C.n.152. Rolan.in d. conſ.73.n.20 Et dicit Afflict.ſuper j.parte conſtl. Regni,rub.27.n.34.ꝙ vidit per multos ſapientes ſic fuiſſe deciſum,in facti contingentia.in crimine læſæ maieſtatis.Et illum refert Pract.Carer. folio 320.nu.101.in fi.Bene facit hæc nominatio contra nominatum aliqualem præſumptionem,vt ferè omnes fatentur.Et dicit eſſe communem opi. Boer.in d.deciſ.319.nu.4. quæ quidem aliqualis præſumptio habet tantam vim,ꝙ concurrente aliqua alia ſuſpicione poteſt reus tormentis ſubiici,ita concludit Sal.in l.fi.circa fi.verſ.ſed ego reſpondeo.C.de accuſ.Et dicit Boſ.in tit. de ind.nu. 149.ꝙ illud dictum Salic. quotidie practicatur,& Doctores illud ſequuntur. Et ita ſæpius vidi ſeruari.

9 Sed pone, ꝙ non vnus tantùm, ſed duo ſocij criminis contra aliquem deponant, nunquid iſte dicetur conuictus, ita vt poſſit contra eum ſequi condemnatio?Reſp.ꝙ non,ſed bene faciunt contra eum ind cium ad torturam. Et ita in facti contingentia ſeruauit curia Burdeg.in quodam notario,contra quem depoſuerant duo teſtes, qui aſſerebant ſe ab eo corruptos fuiſſe,vt refert Boer. in allegata deciſ.319. vbi etiam nu. 17. atteſtatur idem ſeruatum fuiſſe, in quodam alio imputato de homicidio, contra quem depoſuerant tres teſtes ſocij criminis,& tamen ſolummodo fuit tormentis ſubiectus. Et idem etiam ſeruari per curiam Pariſien.atteſtatur Papo lib 22.tit.13. Arreſto 2.& 3. Et nota, quòd hoc caſu tales teſtes faciunt indicium ad torturam, etiam ꝙ ſint ſingulares.Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ.in tit.preallег.de ind n.159.Idem etiam ſeruari in Regno Neap.vt ſcilicet faciant indicium ad torturam, atteſtatur Gramm.ſuper c.Regni.fol.120.col.1.in fi.

10 Quæro nunquid ad hoc vt dictum ſocij criminis faciat indicium,requiratur ꝙ illud deponat cũ iuramento? Reſp. Marſil.in pract.crim.§.diligenter.nu.62.tenet ꝙ ſic, & narrat ſe propterea liberaſſe quendam furem,& dicit ꝙ in hoc totus mundus errat. Et iudicio meo verum dicit, quia licet quo ad ſe ipſum ſit reus,tamen dum deponit contra alium,fungitur vice teſtis,meritò non eſt ei adhibenda fides niſi cum iuramento,vt dixi ſ.libr.2. § teſtis. Et ita ſemper vidi ſeruari, quicquid dicat Blan.de indi.n.384.Sed intellige ꝙ ſufficiat,quandocunque interueniat iuramentum,ſc.ſiue antequam ponatur ad torturam,ſiue etiam ſi iuret præſente ipſo contra quem depoſuit, prout ſeruatur in confrontatione, teſte Boer.in allegata deciſio. 319.poſt num.4.

11 Scias etiam, ꝙ dictum ſocij criminis, ad hoc vt fidem faciat, requiritur ꝙ fuerit confirmatum in tormentis, cum enim ex proprio delicto effectus ſit infamis,non debet admitti in teſtem ſine tortura,iuxta ea quæ dixi ſ.q.25.circa princ. & ita apud nos ſeruatur,licet Chaſſan.ſuper conſue.Burgun. fol.44. poſt n.14.dicat,ꝙ ſæpe hoc allegauit in curia,ſed non voluit ad illud attendere. Dicit etiam Simancas de hære.c.62.n.6 ꝙ iudiciorum vſus illud non admittit. Ego puto noſtram conſuetudinem eſſe magis iuridicam,tu tamẽ obſerua, quod ibi ſeruatur,vbi ius dicis.

12 Et ex hac concluſione infertur, quòd ſolum dictum mandatarij non facit indicium ad torturam ꝯ mandantem,niſi alia concurrant.Et eſt cõis opi. vt dicit Panſ.Pu.de ſynd.in ver.tortura,col 3.prout illum refert Nouel.in pract.cri.fol.66.n.31.& ſeq. licet ego eum in eo loco id dicẽtem in libro meo non inueniam.Et ita in facti contingentia conſuluit Signorol.conſi.209. Reperio tamen ꝙ Bald. conſ.429.lib.3.diſtinguit,ꝙ aut talis mandatarius non ſuſcepit mandatum, & facit indicium ad torturam,aut verò ſuſcepit,& non facit ſufficiens indicium ad torturam.Et dicit Buſſ.in tit.de ind.nu. 154.ꝙ ita obſeruatur.Mihi placet communis opi. vt nullo caſu faciat indicium ad torturam, niſi aliqua alia præſumptio, vel ſaltem ſuſpicio concurrat contra eum, qui nominatur pro mandante, aliàs eſſet in facultate cuiuſlibet ſceleſti, facere ꝙ quilibet vir probus ſubijceretur tormentis, ꝙ eſſet impium,& abſurdum.Et ita ſemper ſeruari vidi, ita tamen vt in criminibus exceptis leuiores ſuſpiciones ſufficiant,quàm in non exceptis.

13 In hoc autem propoſito aduerte tu,qui vis excipere contra ſocium criminis,vt non dicas,excipio contra te, quia es ſocius criminis, ne videaris

fateri

fateri delictum, ſed dicas excipio contra te, quia
tu hoc delictum commiſiſti. Et ita cōſuluit Vber.
de Boblo, Vel ſi eſt tale delictum, quod ſine ſocio
committi non poſſit, vt ſodomia, vel hmōi, di-
cas excipio cōtra te, quia facis te ſocium criminis,
& ideo nihil probas, quod eſt iudicio meo tutius.
Aſſertio vulnerati, dicentis ſe ab aliquo fuiſſe
14 vulneratum, an faciat indicium contra eum, puto
eſſe diſtinguendū: nam ſi quidem vulneratus ꝯua
luerit, res non habet difficultatē, quia tale dictum
habetur loco denūciationis, ſiue querelę. Et ideo
niſi aliqua cōcurrant indicia, non poteſt ſuper eo
de iure procedi niſi ad inquirēdum, i. aſſumendas
informationes contra eum, qui ab offenſo nomi
natur, non autem ad tranſmittendam illi inquiſi-
tionem, ſiue citationem, licet multi de facto con-
trarium obſeruent, quos appellat iudices imperi-
tos Ang. de maleſi. in ver. qui iudex ad probatio-
nem. n. 9. de quo dixi §. q. 7. ver. dixi ſuprà. Si verò
vulneratus moriatur, & vſque ad mortem in tali
dicto perſeueret, de iure loquendo, non facit in-
dicium. Et ita tenet glo. in l. mater. in gl. j. C. de cal.
quam dicit eſſe communiter receptam Villalpan.
ſuper l. xxij. c. lxi. poſt nu. 8 nihilominus quicquid
ſit de iure, certè de conſuetudine practicatur, ꝙ ſit
ſufficiens indicium ad inquirendum. Et ita ſeruat
communis ſtylus, & obſeruantia Italiæ, vt dicit
Igneus in l. Caius Scius. n. 13. ff. ad Syll. Et quam-
uis contrariam ſententiam, ſ. ꝙ neque etiam ſuffi-
ciat ad inquirendum, videatur communem affer-
re Plot. in repetit. l. ſi quando. C. vnde vi. in verſi.
indicium ad inquiſitionem, prout illum refert
Pract. Contra. fol. 256. ver. decimò adde. licet Plot.
ibi hoc explicitè non dicat, ex quo tamen longo
vſu obtentum eſt vt ſufficiat, non putarem ab eſ-
15 ſe in practica recedēdum. † Eſt etiam tale dictum
vulnerati morientis ſufficiens ad capturam, ſecun
dum communem opin. vt atteſtatur Gom. c. 13.
delictorum, n. 16. prout illum refert Pla. lib. 1. de-
lictorum, c. 13. nu. 15. ſubdens, ꝙ ita paſſim vide-
16 mus in practica ſeruari. † Eſt etiam ſufficiens ad
excuſandum à calumnia, & temeritate hæredem
mortui, qui motus eſt ad accuſandum eum, qui
fuerat diffamatus à vulnerato moriente, ſecun-
dum gl. in d. l. mater, in gl. j. C. de cal. quam ſequū-
tur communiter Doct. vt dicit Bertr. conſ. 137. n.
10. lib. 2. in j. par. Ad condemnationem verò non
eſt ſufficiens: nam talis aſſertio vulnerati morien-
tis non probat plenè delictum, & ideo non ſuffi-
cit ad condemnandum, & eſt communis opin. vt
17 dicit Pla. in loco præalleg. † Sed nunquid facit ſal-
tem indicium ad torturam? Reſpon. Ang. in d. l. ſi
quis in graui. §. ſi quis moriens. poſt n. 1. ff. ad Syll.
tenuit ꝙ ſic. Sed eius opin. communiter non tene
tur, vt dicit Grammat. conſ. 57. nu. 13. & 14. Et ita
contra Ang. eſſe communem opin. atteſtatur Pla.
in loco præalleg. Pract. Contad. fol. 297. ver. Tri-
geſimumſeptimum eſt indicium. Dicit ēt Chaſſ.
conſ. 58. poſt nu. 28. ꝙ ita tenent omnes. Ita etiam
de ſtylo ſeruari, vt ſcilicet talis aſſertio ad tortu-
ram non ſufficiat, atteſtatur Mantua conſi. 118. in
fi. lib. 2. ſubdens, ꝙ minimè mutanda ſunt, &c.
18 Fuga delinquentis contra eum facit indicium,
ſed ad hoc, vt habeas in materia fugæ perfectam
doctrinam, debes ſcire, ꝙ fuga tribus modis op-
19 ponitur contra fugientem. † Primò, vt crimen,
puta, quando miles in bello aufugit, & ſigna de-
ſeruit. Et hoc caſu probata ipſa fuga, dicitur pro-
batum crimen, neque aliud requiritur, ad hoc vt
reus poſſit ex ipſa fuga condemnari. Et ita tenent
omnes, vt dicit Brun. de ind. fol. 26. nu. 7. Secun-
dò † opponitur fuga tanquam indicium, quando 20
dicitur reum commiſſo aliquo delicto aufugiſſe,
& à loco ipſo delicti ſe abſentem feciſſe. Et hoc
caſu, Aut eſt tale crimen, ad cuius probationem
ſufficiat ſola ſuſpicio, puta in tutore. l. impub. in fi.
ff. de ſuſp. tuto. Et tunc ſola fuga facit delinquen-
tem ſuſpectum, ad hoc etiam vt poſſit ex ea ſola
ſequi condemnatio, vt ibi. Et in hoc etiam con-
cordant omnes, vt dicit Brun. in loco præall. Aut
verò eſt tale crimen, ad cuius probationem ſuſpi
ciones non ſufficiant: ſed plena probatio requi-
ratur. Et in hoc caſu licet aliquando magna fuerit
inter Doctores altercatio, an fuga delinquentis
faciat contra eum plenam probationem, † vel ſe- 21
miplenam, & aliqui tenuerint, ꝙ ſolummodo fa-
ciat contra eum vnam probationē ſatis magnam,
quam opin. dixit eſſe communem Roman. in d. l.
admonendi. n. 70. & Curt. ſen. n. 130. & Cato Sac-
cus, n. 78. tamen magis communis opin. eſt, ꝙ fu-
ga probet ſemiplene illud crimen, ad quod pro-
bandum plena probatio requiritur. Et hanc eſſe
communem opi. atteſtatur Ripa in d. l. admonen-
di. n. 168. † Et ideò facit contra eum ſufficiens in- 22
dicium ad torturam. Ita tenuit Dyn. in l. diuus. ff.
de cuſt. reo. & eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ.
in d. l. admonendi. in repe. num. 158. quem refert
Duennas. reg. 390. in prin. & Blanc. de ind. n. 278.
& Gom. Arias ſuper l. 74. Tauri. nume. 18. Et dicit
Ioan. And. in add. Spec. in tit. de præſumpt. §. j. ſub
n. 3. ꝙ hæc opin. Dyn. de conſuetudine obſerua-
tur, prout illum referunt Doct. in locis præalleg.
Et ideò quamuis multi teneant contrariam opin.
ꝙ ſcilicet fuga nō ſit ſufficiens ad torturam, adeò
vt Curt. iun. in d. l. admonendi. n. 49. & ſeq. dixerit
illam eſſe magis communem, non tamen puta-
rem ab opin. Dyn. aliquo modo eſſe in practica re
cedendum. Quæ tamen intelligenda eſt vt pro-
cedat in ea fuga, quæ fit ante formatā inquiſitio-
nem, vel aſſumptas informationes, talis. n. fuga,
verè arguit conſcientiam delicti commiſſi. Et hęc
eſt cōis opi. vt dicit Boſ. in ti. de indiciis, n. 49. Cæ-
terùm ſi quis fugiat poſt tranſmiſſam inquiſitio-
nem, vel informationes aſſumptas per offm̄, † ta- 23
lis fuga nō eſt ſufficiens ad torturā. Et eſt cōis opi.
vt dicit Blan. de ind. n. 281. prout illum refert Vil-
lalob. in ſua collecta cōium opi. in lit. F. n. 175. Ri-
pa in d. l. admonendi. n. 168. prout illum refert Si-
mancas de hæret. c. 63. n. 19. Ant. Gom. ſuper l. 76.
Tauri. poſt n. 12. Don Ant. de Padilla in l. tranſige
re. n. 3. C. de tranſact. Hoc tñ locum habet ſolum-
modo in cauſis capitalibus: nam in non capitalib.
ſi cum fuga ꝯcurrat fama publica, ſemper facit in-
dicium ad torturam, ſiue ſit ante, ſiue poſt accuſa-
tionem. In capitalibus autem quando ſumus poſt
accuſationem, nunquam facit indicium ad tortu-
ram. Et hæc eſt magis communis opin. vt atteſta-
tur Ioan. de Amicis, conſ. 37. n. 5. & conſ. 131. n. 3.
Scias etiam, ꝙ quando ille, qui aufugit, † poſtea ci 24
tatus ſponte comparet, tunc fuga pręcedens nul-
lum contra eum facit indicium, neque etiam le-
ue, ſm Bart. in l. quæſit fugitiuus. §. j. ff. de ædil. edi.
quem

quem omnes ſequuntur, vt dicit Ioã.de Amicis, conſ.7 n.19.ſubdens, ꝙ in hoc profectò nemo dubitat. Hãc etiam dicit eſſe communem opi. idem Io.de Amicis, conſ.8 5.n.8.

25 Tertiò autem modo opponitur fuga delinquẽti tanquam cõfeſſio, puta, quia reus è carceribus aufugerit, videtur enim fateri delictũ, de quo imputabatur, & ideò facit plenam probationem cõtra eum. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ripa in d.l.admonendi, nu. 170. Cato Saccus in ea.l.admonendi, n.81. quem refert Duenuas reg.389.in ſecunda limitatione, licet loquatur in fugiente ef fractis carceribus. Talis enim, qui ex carcerib⁹ aufugit, habetur pro confeſſo, & conuicto de eo crimine, de quo eſt imputat⁹, vt eſt text.in l.in eos, ff. de cuſt.reorum, ſecundum communem Doc.ſententiam, vt atteſtatur Boet.deciſ.215.n.9. quamuis fortè ille tex.hoc non probet. Hunc etiam fatetur eſſe communem intellectũ illius legis, quãuis illum non ſequatur, Ant.Gom.c.9 delictorũ, n.11. Et ideo poteſt de iuris rigore in pœnam ordinariam condemnari, licet Senatus hoc non obſeruet, niſi cõtra contumaces: nam ſi quis poſt fugam captus ſit, vel ſponte reuertatur, ſi ſolet propter ſolam fugam è carceribus factam illum condemnare, ſed tantùm grauiùs torquere, prout etiam obſeruauit in facti contingentia curia Nea. vt refert Grammat.voto 37. Quinimò ſecũdum aliquos illa lex non habet locum niſi in eo, q aufugit fracto carcere, & ruptis ferris, & cippis cum conſpiratione. Et dicit Pract.Carer.fol.88.in fi.ꝙ ita illam legem intelligunt Doct. Scias autem, ꝙ hæc concluſio, ꝙ fuga è carceribus faciat cõtra reum plenam probationem delicti, intelligenda eſt, vt procedat, quando talis carceratus fuit legitimè detentus. Talis enim iuſtè carceratus, non poteſt licitè aufugere, quinimò ſi fuerit relaxatus cum ꝓmiſſione de redeũdo, tenetur promiſſionem ſeruare, & ad carceres redire. Et eſt communis opin. vt atteſtatur And.de Beſet.in repet.l.i.poſt nu 59.

26 C.de ſacroſ.Eccl.† Sed quando fuit indebitè, & iuris ordine ſeruato carceratus, tunc propter talem fugam, etiam cum fractione carceris nõ punitur, neque habetur pro ꝯfeſſo. Et hanc dicit eſſe communem Theoricam Doct. Roland. conſ.7.n.47.

27 lib.j. Poteſt † enim licitè talis carceratus indebitè detentus aufugere. Et ita communiter receptum eſſe ait Didac.lib.j.reſolut.ca.2.n.11. quem refert Duennas reg 393.in 4.limit. neque tenetur redire ad carceres, etiam ſi iuraſſet ſe rediturum, ſecũdum glo.in cle.paſtor.in ver.per violentem, de re iud.quam dicit eſſe ab omnibus receptam, Didac. in d.c.2.poſt n.7.Pla.li.j.delictorum, c.23.n.6.ſubdens, ꝙ Doct.etiam communiter addunt, ꝙ reus, qui veriſimiliter eſt iniuſtè damnãdus, tenetur fugam arripere, ſi poteſt, &c. vt ibi per eum. Item intelligenda eſt hæc concluſio, vt procedat in eo, q aufugit ex carcerib.pub.ſecus autem ſi quis aufugiat de carcere priuato. Et hæc eſt communis opi.vt dicit Boer.in d.deciſ.215.n.13.prout illum refert Viuius lib.j.commu.opi.in ver.Fugiẽs à carcere. Scias etiam, ꝙ ſi carcerati aufugiant nulla facta violentia, puta, quia inuenerint portam apertam negligentia comment.malè carceres cuſtodientis, non debent capite puniri. Et hoc ſe pluries de facto vidiſſe atteſtatur Ange.in l.j.ff.de effract.

Item ſcias, ꝙ ſi carcerati non aufugerint, ſed tantũ modò tentauerint fractis carceribus aufugerẽ. Senatus non ſolet ex ea cauſa aliquid graue ꝯ eos decernere propter attentatam fugam, vel fracturam. Et ita obſeruatum fuit in carceratis Laudæ 10.Decembr.1543.P.N. Bene ſolet quandoque eos publicè torqueri facere. Et ita ſeruari vidi in duobus, qui carcerẽ fregerant, vt aufugerent. 16. Iul.1558.P.N. Scias† etiam, ꝙ ſi talis fugiẽs è car 28
ceribus, ſtatim ad ipſos carceres reuertatur, nõ eſt tanquam fugitiuus, vel fractor carceris puniendus. Et eſt communis op.vt dicit Boer.in alleg.deciſ.215.n.18.& 19.

Præterea etiam poteſt poni exemplum in iudi- 29
ce, qui poſt finitum officium non ſtetit per quinquaginta dies in loco officij, nã eo caſu habetur pro confeſſo, & conuicto omnium, de quibus eſt querelatus, vt colligitur ex tex.in l.cõſiliarios, C. de aſſeſſo. ſecundum communem Doctorum opi.vt atteſtatur Igneus in l. Corn.n.63.ff.ad Syl.& Viuius in loco præallegato, circa fi. qui tamẽ tex. hoc non probat. Et ideo tenendum eſt, ꝙ talis fuga officialis ſolummodo operatur, vt per querelantes poſſit contra eum iurari in litem, & iudicio meo in hanc ſententiam videntur inclinare communiter Doctores.

Inimicitia vigens inter offenſum, & eum qui 30
eſt de delicto ſuſpectus, ſi quidem orta eſt ex cauſa leui, non facit indicium, ſi verò ex graui, & capitali, tunc ex ea reſultat indicium. Et dicit Nouell. in pract.crim. fol.60.n.3.ꝙ cum iſta opiniõe pertranſeunt ferè omnes Doctores. Et ꝙ ex inimicitia leui non oriatur indicium, dicit eſſe cõmunem opi.Plottus in repet.l.ſi quando, n.880.in fi. Quæ autẽ dicatur capitalis inimicitia, ſtatuitur arbitrio iudicis, vt dicit infrà, q 24 ver. Item quæro. Tu verò dic, ꝙ, Aut quæritur, an inimicitia faciat indicium ad formandam inquiſitionẽ, & placet diſtinctio ſuperius relata, vt ſ.nõ ſufficiat inimicitia, niſi ex cauſa graui, & capitali, nam vt videtur ſentire Blanc.de ind.nu.175. omnes Doct. indifferenter tenent, ꝙ grauis inimicitia ſufficiat ad inquirendũ, ꝙ ego intelligo non modò ad aſſumendas informationes ſpecialiter cõtra eum ſuper delicto, ſed etiam ad formandam, ſiue tranſmittendam contra reum inquiſitionem. Aut verò quæritur, an faciat indicium ad torturam, & dic, ꝙ ſola inimicitia non facit ſufficiẽs indicium ad torturam. Et hanc dicit eſſe communem opi.Ant.Gom.c.13.delict. nu.11. Et hoc non modò ſi ſit leuis inimicitia, ſed etiam ſi ſit capitalis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Gramm.conſ.crim.3.n.16.Carer.in prac.cri. fol. 90.n.118. Hanc etiam opi.ꝙ indicium inimicitiæ (vti remotum à facto) non ſufficiat ad torturã, dicit magis cõiter teneri Gram. voto 30.n.20. & voto 34.nu.7. Plottus in repe.d.l.ſi quando, n.880. Et ita practicatur, vt dicit Boſſ.in ti.de indic.n.47. Bene verum eſt, ꝙ ſi agatur tantummodo de captura, vel de inquirendo, id eſt procedendo ad aſſumendas informationes, tũc poterit iudex arbitrari, quòd faciat ſufficiens indicium inſpecta qualitate perſonarum, & delicti. Ego tamen quandoque, vidi etiam quo ad torturam idem ſeruari, quando delictum fuit clàm commiſſum, & null⁹ alius imputatur, quia.ſ.iis cõcurrentibus, vidi aliquos propter ſolam inimicitiam ſuſpectos torqueri.

31 Confeſſio extraiudicialis facit contra confitentem ſufficiens indicium ad torturam. Ita tenet gl. in l.c.v.in gl.fi.ff.de adult. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt dicit Marſ.ſing.3 10.credo te ſcire. Hanc etiam eſſe communem opi.atteſtatur Fell. in c.olim,n.5.de reſcript.Dec.in c.at ſi clerici,poſt n.17.verſ. Alia opin.principalis, de iud.prout illû refert Pub.ſuper conſ.Alner.fol.20.n.6.vbi etiam dicit,ꝙ omnes hoc fatentur.Ferrat.cautela 27.circa principium, Alciat, in ca.cùm non ab homine, n.98 de iud.quem refert Villalobos,in ſua collecta communium opi.in litera C.n.135 Blancus de ind.n.204.Et licet aliqui ex præallegatis Doctoribus teneât,quòd poſſit talis cõfeſſio hoc caſu reuocari, etiam ad hoc vt euitetur tortura, licet nõ doceatur de errore, hoc certè iudicio meo nullo modo eſt tenendum, nam ſi ſola reuocatio hoc operaretur,nunquam eſſet locus communi concluſioni,propter hoc enim deuenitur ad torturã, quia reuòcatur confeſſio, quia ſi reus non reuocaret,non eſſet opus tortura. Tene igitur,ꝙ niſi ꝓbetur error, ſemper talis cõfeſſio faciet indicium ad torturam. Et ita ſemper vidi obſeruari.

32 Sed hic quæro, an confeſſio facta coram iudice incompetenti faciat indicium ad torturam? Reſpon.quòd ſic,& eſt communis opi.vt dicit Imola in c.at ſi clerici,n. 7. de iud.quem refert Bolog. conſ.8 col.fi.& Aug.ad Ang. de malef.in verbo, Necnon ad denunciationem, poſt n.22.& in ver. Comparuerunt, & confitentur totum, ſub n.14. relatus,& ipſe per Pract.Conradi,fol.282.n.10.vbi etiam dicit Abbatẽ, conſ.25.lib.j.atteſtari contrariam opi.eſſe magis communem,quem tamen in libro meo hoc atteſtantem non reperio. Hanc etiam cõcluſionem dicit eſſe communem Alex. in l Magiſtratibus, nu.6 ff.de iuriſd.omnium iud. quẽ refert Dec.in ea.l.Magiſtratibus,n 8 & Ruin. conſ 80 n.2.lib.4.Soc.in d.l.Magiſtratibus, prout illum refert Blanc.de ind.n.218 Fel.in d.c.at ſi clerici.in prin.n. 15.in fi.Dec.in d.c.at ſi clerici,poſt n. 17.Boer.deciſ.xc.poſt nu.9.vbi in fine dicit, ꝙ ita ſeruatur, & ꝙ ita iudicatum fuit.Iafred.deciſ 104. quem refert Viuius in libro communium opi.in ver.confeſſio facta corã.Menchiaca lib.3.de teſta. §.23.n. 32.

33 Sed quid ſi reus,qui confeſſus eſt delictum coram iudice incompetenti, deinde poſtquam fuit conſtitutus coram ſuo iudice competenti,confeſſionem illam reuocauerit, nunquid nihilominus faciet contra eum indicium ad torturam? Reſpõ. Bal.in l.vnica,n.96 C.de confeſſ.tenuit,ꝙ non,ſed cõtrarium in practica ſeruatur, vt dicit Boer.in d. deciſ.xc.in vltimis verbis. Nam de facili quilibet reus talem cõfeſſionem reuocaret, & fieret fraus iuſtitiæ Bene verum eſt,ꝙ ſi reus reuocãdo huiuſmodi confeſſionem doceret de errore crederem talem reuocationẽ ei prodeſſe debere, idémque, ſi doceret talem confeſſionẽ non ſponte,ſed metu tormentorum emanaſſe coram illo iudice,qui erat incompetens,vt ſ.dixi.

34 Hanc tamen concluſionem aliqui reſtringunt, vt procedat,modò iudex, coram quo facta eſt talis confeſſio, non ſit prorſus incompetens,ſed ꝙ eius iuriſdictio ſit aliquo reſpectu prorogabilis,ſecus autem ſi eſſet prorſus incompetens, nam eo caſu (ſecundum eos) talis confeſſio non operatur, neque ad condemnationem,neque ad torturam. Et dicit Foller.in pract.crim. fol.270.nu.1.ꝙ omnes Doctores in hoc videntur cõcurrere. Sed certè (iudicio meo) hæc diſtinctio nullo modo eſt tenenda, ſi enim confeſſio prorſus extraiudicialis facit indicium ad torturam,vt ſuprà dixi,eadem ratione, & multò magis idem dicendum eſſe videtur, quando facta eſt in figura iudicij, licet coram iudice incompetenti.Et ideò videmus,quòd confeſſio clerici,facta coram iudice laico, facit cõtra eum indicium ad torturam, ſecundum communem opi.de qua atteſtantur ſcribentes,in d.c.at ſi clerici, & in ſpecie Aret.& Dec.prout illos refert Boſſ.in tit.de confeſſis, num.56.& Berous in eo. c.at ſi clerici,num.124.in fi.Vbi etiam ipſe n.127. & ſeq.affirmat illam eſſe communem opin.quando non metu tormentorum,ſed ſponte facta fuit, Boer.deciſ.xc.n.3.vbi etiam dicit, quòd ita ſeruatur referens idem atteſtari Aufrer.in repet.clepen.de offic.ordinar.in tertia regula,nu.16.quem refert etiam Carauita ſuper titu 236. magnæ curiæ, num.16.& ſeq.Et licet Blancus de Indiciis,n. 215.aſſerat, quòd in contraria ſententia reſident communiter Doctores,vera tamen opin.affirmatiua eſt magis cõis, videre vt potes in locis præallegatis,ex qua neceſſario infertur: quòd confeſſio facta coram quocunque iudice,etiam prorſus incompetenti,& cuius iuriſdictio prorogari non poteſt, vt eſt illa,quæ fit à clerico coram iudice laico, eſt ſufficiens indicium ad torturam. Et ita teneas. Bene verum eſt, quòd ſi talis confeſſio extorta fuiſſet à reo per iudicem incompetentem vi vel metu tormentorum, eo caſu nullum contra eum faceret indicium. Et hanc opin.ſecutos eſſe Doctores communiter, atteſtatur Berous in d. c.at ſi clerici,n.126. Vide in hoc propoſito ea,quæ dixi ſ.q.36.ver. Vltimo quæro.

35 Sed hic cadit pulchra quæſt. Pone, quòd reus conſtitutus coram iudice tanquam priuato,confiteatur delictum, nunquid poterit ex ea confeſſione condemnari? Reſpon. quòd confeſſio facta coram iudice, non tamen in forma iudicij, ſed corã eo tanquam priuato pro tribunali non ſedente, non habet vim plenæ probationis ita vt poſſit reus ex illa condemnari,ſed bene facit ſufficiens indicium ad torturam. Et eſt communis opin.vt dicit Rom.in l. ſi quis in graui,§.1 ff ad Syll.prout illum refert Boer.in d.deciſ.xc.num.8. Idem etiam dicit Rom. conſ.8 poſt n.2. Foller.in pract.crim. fol. 271.num.7. Et ex hoc inoleuit practica aſſeſſorum, quòd faciunt reum confiteri ad tribunal, vt ibi confiteatur in forma iudicij,vt dicit Angel. in l.ictus fuſtium,in fi.ff.de his qui not.infam.quẽ refert Barb.conſ.lxx.n.4.in fi.lib.4.Faciunt quæ dixi ſ.q.59.ver Sed hic incidenter.

36 Vlterius quæro, quid ſi reus confeſſus ſit delictum in tormentis, & deinde ductus ad ratificandum huiuſmodi confeſſionem extra tormenta iuxta ea,quæ dixi infrà quæſt 64.verſ. Cæterùm ſi reus,reuocet ipſam confeſſionem, & neget delictum commiſiſſe,nunquid talis confeſſio facit cõtra eum indicium,ita quòd poſſit denuo torqueri, & cogi ad perſeuerandum in ipſa confeſſione? Reſpond. quòd ſic, Ita dixit Bart.in l.vnius,§.reus. in vltimis verbis.ff de quæſtionibus. & ita tenent communiter Doctores,vt dicit Blancus de ind.n, 219.Pract.

219.Pract.Carer.fol.164.num.190. Hanc etiam eſſe communem opi.atteſtatur Boſſ.in ti.de tortura,nu.34. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita practicatur vbique abſque vlla hæſitatione. Hanc quoque ſentẽtiam dicit eſſe vſu receptam Simancas de hęret.c.63.num.43. Aduerte tamen, quia dum Doctores dicunt,quòd hoc caſu poteſt reus reiterata tortura cogi,vt in ipſa ꝯfeſſione perſeueret:hæc verba debent ſano modo intelligi,vt ſc. poſſit de nouo torqueri,tanꝗ̃ ſi vnum aliud nouum indicium ſuperueniſſet,non autem vt tandiu torquendus ſit, donec in ipſa cõfeſſione perſeueret, quod nota ꝫ eos,qui reum in tormentis confeſſum die noctúque torquendo fatigant, donec perſeueret, quia non poſſunt hoc facere. Et illos grauiter reprehẽdit Auguſt.ad Angelum de maleſi.in ver.Comparuerunt, & confitentur totum, poſt nu.10. Quinimò ſi reus iterum poſitus in tormentis confiteatur,& deinde in ratificatiõe iterum neget, prout refert in facto contigiſſe Pariſ. Put. de ſyndi. fol. 482.cap.6.poſt num.1.non eſſe procedendum in infinitum,ſed crederem ſufficere, quòd tormenta repeterentur vſque ad tertiam torturam,& vbi deinde ductus ad ratificandum ſemper negaret abſolueretur.rebus ſtantibus.

37 Minæ præcedentes delictum,faciunt indicium cõtra eum,qui offenſo minatus eſt. An autem faciant indicium ad torturam eſt diſtinguendum: nam ſi quidem ſunt minæ prolatæ per virum potentem,& malæ famæ in eodem genere mali,qui de facili potuiſſet minas ſuas exequi,& eas ſolitus erat exequi faciunt indicium ad torturam, quando ſcilicet ignoratur quis maleficium commiſerit,aliàs autem ſecus. Et ita communiter diſtingui atteſtatur Imola in l.fi.nume.10 ff.de hæred.inſtituen.Carer.in practic.crim. fol.102.numer.126. quem refert Plot.in repet.l.ſi quando, num 885. Blancus de indiciis,num.183.quem refert Duennas regu.cxcij.in quarta ampl.circa fin. & Plaça li.j.delictorum, cap.28.poſt nume.18.verſi. Secundò ſubiiciam. Hanc etiam opin.dicit eſſe communem Boſſ.in titul.de indiciis, numer.44 Sed apud nos non ſemper admittuntur huiuſmodi diſtinctiones, nam probatis minis, & cauſa minarum, Senatus mandat ſæpenumero reos tormentis ſubiici.

38 Pax ſeu tranſactio facta per aliquem cum offenſo de ipſa offenſione,ſeu iniuria facit contra eum indicium ad inquirendum. Sed nunquid talis trãſactio, ſeu pax erit ſufficiens indicium ad torturã contra eum? Reſpond. Aut ſumus in delictis,in quibus de iure licitum eſt tranſigere & non ſufficit: nam quod fit iure permittẽte, nemini obeſſe debet,aut ſumus in criminibus,in quibus non eſt de iure licita tranſactio. Et in iſtis vtique facit indicium ad torturam,& hæc eſt communis opin.vt dicit Blancus de ind.numer.306.prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera T.numer.121.licet Blanc.in libro meo hoc loco id non atteſtetur. In quibus autem caſibus licita ſit tranſactio,dixi infrà quæſt.58.verſic.Succeſſiuè. Sed certè apud nos ſi reperitur inſtrumentum pacis,illud plenè probat delictũ contra eum, qui pro eo pacem facit. Et ideo cautela eſt, quòd pax fiat per aliquem tertium nomine omnium, quorum intereſt. Talis enim pax valet,& prodeſt cuicunque illam producenti,non ſecus ac ſi eſſet in ipſa remiſſiõe ſpecialiter nominatus, vt dixi in d.q.58.verſ. Dictum eſt. Et forte etiam ſi ille tertius in ſpecie pacem faceret nomine ipſius rei, adhuc non deberet ei talis pax obeſſe,prout in facti contingentia iudicauit curia Nea. vt refert Gram. voto 39.circa fi.

Mendacium,ſeu variatio, inconſtantia, & titubatio rei faciunt contra ipſum indicium ad inquirẽdum,& in hoc nemo dubitat. 39 Quo verò ad torturam ſolet allegari Bar.in d.l.fi.nu.3.ff.de quæſt. vbi dicit, ꝙ ex inconſtantia, & trepidatione poteſt haberi aliqua præſumptio contra reum, & ꝙ ſi repertus fuerit in mendacio, erit maxima præſumptio contra eum. Et ſic videtur Bart,conſtituere differentiam inter eam pręſumptionem,quæ oritur ex trepidatiõe,vt ſit aliqualis præſumptio, & eam quę oritur ex mendacio,vt ſit maxima pręſumptio. Et propter hoc multi allegant Barto.in eo loco tenere,quòd mendacium ſit ſufficiens indicium ad torturam. Et hanc opin.in pract. obſeruari atteſtatur Pariſ.Put.de ſynd.fol.441.poſt nu.4.quem refert, & ſequi videtur Gramma.conſ.v. nu.5.Sed reuera Bart. hoc non dicit, vt bene animaduertit Pariſ.Put.in loco præallegato,poſt nu.6.ſed tantùm, quòd erit maxima præſumptio cõtra eum,licet Boſſ.in titul.de ind.nume.36.dicat, quòd quicquid ille dubitat,ipſe ita vidit ſemper illud dictum interpretari, vt.ſ. faciat indicium ad torturam. Et ibi etiam dicit, num.38.& ſeq. quòd practica ſeruat, quòd ſola variatio rei, etiam ſine trepidatione,modo ſit circa ſubſtantialia,facit indicium ſufficiens ad torturam. Et quod mendacium ſolum ſit ſufficiens indicium ad torturam, dicit concludere communiter Doctores Nouel.in tract.ad defenſam,fol.xv.poſt nu.5. Multi tamen tenuerunt cõtrarium, quod.ſ.ſolum mendacium nõ ſit ſufficiens indicium ad torturam,ſed ſolummodo faciat quandam ſuſpicionem, quæ iuncta cum aliis ſufficiat ad torquendum,quam etiam dicit communiter teneri Pract.Carer. fol.xcv.num.319. Hanc etiam dicit eſſe communem Gramma. voto.30.num.15.in fin. Ego verò in hac varietate opinionum crederem hoc eſſe relinquendum iudicis arbitrio, conſiderata qualitate perſonæ,& rei ſuper qua eſt mendacium,ſeu variatio,an ſcilicet ſit talis,in qua veriſimiliter poſſit cadere obliuio,& an ſit circa ſubſtantialia negocij,& an incõtinenti ſe correxerit: nam talis variatio diceretur potius emendatio, quàm mendacium. Si tamen eſſem iudex vix eſſet,vt ex eo ſolo mendacio,vel variatione ponerem reum ad torturam, niſi aliquod aliud adminiculum concurreret. Et hoc puto eſſe tutius.

Cæterum ſola inconſtantia, titubatio,& trepidatio rei proculdubio non eſt ſufficiens indicium ad torturam,ſed tantùm facit contra eum aliqualem præſumptionem,vt dicit Bar.in loco præallegato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Practic. Carer.fol.xcij.num.120. Hanc etiam dicit eſſe veram,& receptam ſententiam Simancas de hære.c.63.numer.24. quam etiam communem appellat Plot.in repe.l.ſi quando,nu.886. Multi enim ſunt adeo natura timidi,vt cùm ducuntur ad præſentiam iudicis turbentur, ita vt neſciant quid dicant, etiam ſi ſint innocentiſſimi,vt contigit illi nobili,

de quo ſcribit Pariſ. Put. de ſyn. fol. 44 t. n. 7. quos propterea impium eſſet tormentis ſubiicere.

40 Si aliquis viſus ſit exire ex aliqua domo cũ gladio ſanguinolento, & cum facie pallida, quæ domus non habeat niſi vnicum oſtium, & intus reperiatur homo mortuus, tale indicium eſt ſufficiens ad condemnationẽ, ita allegatur tenere Ang. in l. fi. in prin. ff. quod me. cau. Et eſt communis opi. vt dicit Blanc. de indiciis, n. 292. prout illum refert Nouel. in pract. cri. fol. 61. n. 8. quamuis Ang. in loco preallegato in libro meo videatur tenere contrarium, quinimo ipſemet Ang. in l. quamuis. in fi. ff. de furt. expreſsè tenuit contrarium, ſcilicet ꝙ imò non ſufficiat ad condemnationem, ſed tantùm ad torturam, & dicit, ꝙ ita practicatur, quem refert Brun. de ind. fol. lj. n. 6. Ego in practica ſemper vidi ſeruari, ꝙ hoc poſitum ſit in arbitrio iudicis: nam aliquando vidi reos, contra quos extabãt huiuſmodi grauiſſima indicia, grauiter torqueri, aliquando etiam vidi eos condemnari, non tamẽ pœna ordinaria delicti, ſed tãtùm extraordinaria, iuxta ea quæ dixi ſ. q. proxima, ver. Ad condẽnandum. Et ideo poterit iudex, conſiderata qualitate facti, & perſonarum, amplecti quam opinio. maluerit.

41 Si res furata reperiatur penes aliquem, talis inuentio facit contra eum indicium ad torturam, niſi ipſe doceat à quo habuerit. Ita dicit Bar. in l. fin. poſt nu. 5. ff. de q. Et hæc eſt communis doctrin. Doctorum, vt dicit Marſ. conſ. 130. n. 42. Roland. conſ. xiv. n. 39. & ſeq. lib. j. Et ita in facti contingentia conſuluit Grammat. conſ. crim. 14. & ait fuiſſe executum Hęc tamen concluſio intelligenda eſt vt procedat, modo ille penes quem res furtiua reperta eſt, ſit malæ vocis, cõditionis & famæ, ſecus autem ſi ſit bonæ vocis, tunc enim etiam ſi non doceat à quo habuerit, non facit contra eum indicium ad torturam. Ita dicunt Doctores, teſte Bruno de ind. fol. 25. n. 5 Dicit etiam Aug. ad Ange. de malef. in ver. Et veſtem cæleſtem, ſub n. 19. ꝙ hãc diſtinctionem omnes Doctores communiter approbare videtur. Ita etiam communiter diſtingui atteſtatur Roland. in alleg. conſ. 45. n. 41. Et ſecũdum hanc opi. in facti contingentia cõſuluit Bertrand. conſ. cvij. lib. j. in j. parte. Idem etiam dicendum eſt, ſi eſſet reperta apud aliquem, qui ſolitus eſſet emere, & vendere tales res mobiles, & illam palam teneret: nam eo caſu nulla ex eo ſuſpicio contra eum oriri poſſet.

QVAESTIO XXII.

1 *Indicia quomodo probentur.*
2 *Et an per vnum teſtem.*
3 *Et quid ſi non ſit omni exceptione maior.*
4 *Et quid ſi cognouit tantummodo ad vocem.*

1 VIſum eſt quæ ſint ſpecies indiciorum, quæro nunc, qualiter indicia ipſa probentur? Reſpõ. Io. de Amicis conſ. 127. n. 10. dicit, ꝙ eſt indubitata in iure concluſio, ꝙ quodlibet indicium, ſeu adminiculum, maximè ſi ſit remotum à facto, quamuis minimum & leue faciens ad cauſam de qua agitur, ad hoc vt de eo mẽtio, & ratio habeatur, de neceſſitate, debet ſaltem ꝑ duos teſtes probari. Et ſubdit, quod in iſta concluſione non legit aliquẽ contradictorem. Hæc autem cõcluſio ſumpta eſt ex vulgata glo. in l. fi. in ver. Vel indiciis, C. fam. erciſc. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Ang. de Caſtro inter cõſilia criminalia diuerſorum, conſ. xciiij. n. 26. lib. j. Illam etiam dicit eſſe communiter approbatam Soc. conſ. 54. n. 2. lib. 4. Et dicit Michellus patrocinio 46. poſt n. 33, quod illam gl. paſſim Doctores ſequuntur. Alia autem eſt gl. in l. ſi quis. in ver. Conuictus. C. ad le. iuliam maieſt. quæ videtur velle, † ꝙ per vnũ teſtem reus dicatur conuictus, ſaltem ſemiplene, & ſic ꝙ dictum vnius teſtis ſit ſufficiens ad torturam. Et hãc gl. dicit eſſe communiter approbatam Boer. deci. 163. n. 3. & Gul. de Bened. in j. parte repet. c. Rayn. fol. 217. n. 34. licet dicãt, ꝙ ex ordinamentis, & ſtylo curiarum Franciæ cõtrarium ſeruatur, ad quod non aduertit Simancas, qui Gul. refert in tract. de hære. c. xciij. n. 12. tanquam de iure communi loquentem Pla. li. j. delictorum, c. 47. poſt n. 18. ver. xj. libet breuiter. tu dic, quod aut adeſt vnus teſtis de veritate, deponens de ipſomet delicto, puto qa vidit Titium vulnerãtem Seium, vel audiuit Sempronium blaſphemantem, & tũc talis teſtis facit indicium ad torturam. Et ita procedat gl. in d. l. ſi quis, & ita etiam dicit communiter approbari Roland. conſ. 7. n. 3. lib. j. Ita etiam communiter ſeruari in iudiciis atteſtatur Alber. in d. l. ſi quis, nu. 1. Et dicit Cæpolla conſ. cri. xl. in 4. dubio, ver. Imò pl⁹. ꝙ ita tenent communiter doctores. Et dicit Pariſ. Put. de ſynd. fol. 49 t. c. xij. in princ. quod ita communiter dicitur. Aut verò teſtis nõ deponit de viſu ipſius maleficij, ſed de aliquo actu vel remoto, vel etiam proximo ipſi maleficio, & tunc talis teſtis non facit indicium ad torturam, ſed requirũtur duo teſtes ad ipſum indicium probandum. Et ita procedat gl. in d. c. fi. & ita eam dicit communiter approbari Soc. conſ. 54. nu. 2. lib. 3. Marſ. conſ. 59. n. 6. Et hanc diſtinctionem dicit eſſe canonizatam in iudiciis, & in ſcholis Alciat. conſ. 455. nu. 1. 2

Vnum tamen ſcias, ꝙ ad hoc vt dictum vnius teſtis faciat indicium ad torturã, requiritur, ꝙ ſit integer, & omni exceptione maior, alias autẽ vnus teſtis nunquam facit indicium ad torturam. Ita dicit Bar. in l. maritus, n. 1. ff. de q. & ita concludunt omnes, vt dicit Io. de Amicis conſ. 37 n. 6. Marſil. conſ. cj. n. 37. Vide quæ dixi ſuprà q. proxima, verſ. Vnus teſtis. 3

Sed nunquid teſtis non deponens de viſu, ſed dicens cognouiſſe delinquentem ad vocem, facit ſufficiẽs indicium ad torturam? Dixi ſ. q. proxima, verſ. Sed quid ſi teſtis. 4

QVAESTIO XXIII.

1 *Indicia à quibus perſonis ſumi debeant.*
2 *Et an ad ea ſumenda debeat pars citari.*
3 *Et an ſint danda interrogatoria teſtibus à reo.*

QVæro, poſtquam eſt aperta via iudici ad inquirendum, à quibus perſonis debeat ſumere indicia ſiue informationes? Reſpond. Si quidem pars in querela aut ꝯſul in denunciatione nominauerit aliquos, tanquam de ipſo delicto informatos prout communiter fieri conſueuit, vt dixi ſ. q. 7. verſ. 1

q. 7. verſ. Quæro nunc, tunc eorum dicta ante oĩa recipi debent, ſin minus, examinandi ſunt illi, qui veriſimiliter poſſunt eſſe informati, puta vicini, ſecundum practicam, quam docet Bar. in l. fi. poſt n. 2. ff. de quæſtionibus. Debet autem iudex in hoc caute ambulare, quia ſæpenumero delinquentes, ſeu agentes pro eis contrahunt ſecreto pacem cum offenſis, & deinde facit, quòd ipſi vel alij eorum nomine ſubminiſtrant teſtes, qui eorum atteſtationibus deſtruunt intentionem fiſci. An autem verum, vel falſum deponant, Deus ſcit. Et ita ſolere aliquando practicari admonet Blancus in pract. cri. fol. 22. poſt n. 59. Propterea fortè bonum eſſet, quòd iudex, vel notarius, qui recipiũt teſtes ſuper delicto, prius ab eis ore tenus intelligerent breuiter ſeriem facti, quàm eorum dicta ĩ ſcriptis redigerent. Et vbi cognoſcerent, ꝙ affectarent defenſionẽ rei, poſſunt eos diligentius interrogare, perſcrutando à quibus fuiſſent vocati aut inſtructi, aut cum quibus allocuti fuiſſent antequam deponerent, & ſimilia cogendo etiam eos ad fideiubendum, vbi ipſi iudici viderentur de ſubornatione ſuſpecti. Et hoc maximè, quãdo tales teſtes ſuperueniunt poſt iam fundatam intentionem fiſci. Quod nota, quia aliquando vidi ſuper hoc fieri egregias impoſturas iudicibus nõ indoctis, neque inexpertis. Non autem probo, imò deteſtor quãdam practicam, quam ſeruant multi iudices, & notarij parum timentes Deum, qui dum recipiunt, & in ſcriptis redigunt dicta teſtium deponẽtium, ad informationem curiæ, ſcribunt tantummodo ea, quæ faciunt pro fiſco. Et ſi teſtis aliquid dicat, quod exgrauet delinquentem, omittũt illud ſcribere. Male. n. faciunt, quia debent veritatem inueſtigare, tam pro fiſco, quàm contra fiſcum, neque aliquid omittere. Sed vbi teſtis eſſet ſuſpectus, bene poteſt (vt dixi) iudex illum interrogare de ſubornatione, & facere quòd de hac ſuſpicione in actis appareat, cogendo etiam eum ad fideiubendum, vbi ita ipſe expedire videatur. Et nota in hoc propoſito vnum, quod licet regulariter iudex nõ debeat cauillare dicta teſtium, ſed adiuuare, nihilo minus ſi iudex haberet teſtes pro ſuſpectis, poteſt & debet ſtudere, vt eos in verbis capere poſſit, eos interrogando etiam ſuper circunſtantiis, ſcilicet an tempus eſſet clarum, vel nebuloſum, quibus veſtibus erat indutus ille, de quo deponunt, & quid habebat in capite, & ſimilia. Ita dixit Azo in Summa, C. de teſti. n. 7. & ita (ni fallor) dicit obſeruari G am. conſ. cri. j. n. 9.

2 Quæro, nunquid ad recipiendum examina teſtium, debeat reus citari? Dixi ſuprà q. xj. ver. Item quæro.

3 Item quæro, nunquid danda ſint interrogatoria teſtibus ab ipſo reo inquiſito? Reſpõ. Aut quæris de teſtibus, qui examinantur ad informationẽ curiæ parte abſente, & res non habet difficultatẽ, quia reus nõ admittitur ad aliquid faciendum, niſi perſonaliter compareat. Aut verò quæris, an ſi recipiantur teſtes poſt litem conteſtatam, poſſit reus dare interrogatoria. Et dic, quòd de iure cõmuni fortè dicendum eſt, quòd poſſet per text. in l. ſi poſtulauerit, §. quæſtioni, ff. de adult. ſed de cõſuetudine contrarium ſeruatur, quia ſcilicet non dãtur interrogatoria per inquiſitum. Et ita hodie ſeruari de ſtylo omnium curiarũ atteſtatur Folle. in pract. cri. fol. 252. n. 32. Ratio autem, cur in cauſis criminalibus admittantur interrogatoria fiſci ꝫ reum, non autem rei contra fiſcum, quamuis in iudiciis ſeruanda ſit ęqualitas, imò fauorabilior ſemper eſſe debeat cauſa reorum, eſt ſecũdum ipſum: quia reus deinde publicato proceſſu poteſt probare contra perſonas, & dicta teſtiũ, quicquid vult, fiſcus autem non ſolet probare ꝫ defenſiones, neque datur ei aliquis terminus ad repulſam, prout ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 258. magnæ curiæ, n. 3. & eſt omnibus notiſſimũ. Quæ tamen ratio non militaret, quando extaret accuſator: nam eo caſu ſi petat, ſemper ei datur terminus ad repulſam. Sed quicquid ſit, conſuetudo vtroque caſu obſeruat, quod inquiſitus, vel accuſatus nũquam dat interrogatoria teſtibus pro fiſco depouẽtibus, non etiam dat accuſator interrogatoria teſtibus deponẽtibus ad defenſam, ſed iudex aut fiſcalis eos interrogat, prout ſibi videtur. Vidi etiam dari quandoque per accuſatorẽ interrogatoria facienda teſtibus, qui ad defenſam deponunt, non quidem in forma iudicij, ſed priuatim in aliqua cedula ad inſtructionem ipſius iudicis, vel fiſcalis, quod mihi non diſplicet.

QVAESTIO XXIIII.

1 *Teſtes in cauſis criminalibus qui eſſe poſſint?*
2 *Et an mulier?*
3 *Et an in cauſis capitalibus?*
4 *Et quid de iure canonico?*
5 *Et an inimicus?*
6 *Et quid ſi ſecuta ſit reconciliatio?*
7 *Et an ille, qui dixit contra me teſtimonium in alia cauſa?*
8 *Et an clericus?*
9 *Et quid ſi proteſtetur, quòd non vult reum puniri in pœnam ſanguinis?*
10 *Et an laicus contra clericum?*
11 *Et an pauper?*
12 *Et an affinis?*
13 *Et an infamis?*
14 *Et an meretrix?*
15 *Et quæ dicatur meretrix?*
16 *Et an conſtitutus in peccato mortali?*
17 *Et an ſemel conuictus de crimine?*
18 *Et an pupillus?*
19 *Et an in ſubſidium teſtes inhabiles aliquando admittantur?*
20 *Et an ad defenſam?*
21 *Iudex an poſſit cogere teſtem ad teſtificandum?*
22 *Qui non poſſint cogi ad perhibendum teſtimonium?*
23 *Teſtis qui non debuit examinari: ſi fuerit examinatus, an faciat indicium?*

CAeterum in aſſumendis indiciis, ſiue informationibus contra reum nõ debet iudex omnes 1
paſſim ad teſtificandũ admittere, multi enim ſunt, qui à teſtimonio dicẽdo repelluntur, de quibus abundè dictum eſt ſ. lib. 2. §. Teſtis. Et licet ibi multa dicta ſint de cauſis ciuilibus, ſcire tamen debes, ꝙ qui repellitur à teſtificãdo in cauſa ciuili, multo magis repellitur in criminali, in qua debẽt eſſe ꝓbationes luce meridiana clariores. l. ſciant cuncti. C. de probation. prout omnes ſciunt, & dicunt, vt ait Boſ. in titul. de conuictis, nu. 8. Quinimò multi

admittuntur in cauſis ciuilibus, qui non admittuntur in criminalibus. Et de his hoc loco videndum eſt.

Quæro igitur in primis, nunquid mulier admittatur ad teſtificãdum in cauſis criminalibus? Reſp. Eſt diſtinguẽdum inter ius ciuile, & canonicum: nam de iure ciuili mulier admittitur indiſtinctè ad teſtificandum in cauſis criminalib. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Gram. conſ. cri. 12. n. 17. quem refert Viuius in libro communium opi. fol. 281. ver. Teſtis idonea, Blanc. de ind. n. 350. Hanc etiã opi. dicit eſſe communem Abb. in c. quoniam, n. 2. de teſtib. Bolog. in addit. ad But. conſ. 17. poſt n. 16. Fel. in d. ca. quoniam, poſt numerum 1. prout illum refert Rolan. conſilio 7. n. 12. libr. j. Dec. in d. cap. quoniam, nu. 8 Bertr. conſ. 259. n. 2. lib. 3. in ſecunda parte. Crot. de teſtib. nu. 57. Gratus conſ. 57. nu. 3. lib. 2. Gigas de cri. Læſæ Maieſt. fol. 100. q. 6. n. 3. Iaco. de S. Georgio in l. ex eo, n. 4. ff. de teſtib. prout illum refert Duẽnas reg. 315. in ſecunda limitat. Anton. Gom. cap. 12. delictorum, n. 13. Roland conſ. 24. nu. 13. libro 1. Et dicit Io. And. in addit. ad Spe. in tit. de teſte. §. i. ſub nu. 83. quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Soc. conſ. 54. nu. 6. lib. 3.

3 Adde quod admittitur ad teſtificandum etiam in cauſis capitalibus, & ita communiter atteſtatur Alex. conſ. xi. n. 6. lib. j. Imola in l. qui teſtem. §. mulier, circa fi. ff. de teſt. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in ver. Comparuerunt, & negauerunt. poſt n. 14. & dicit Vital. de malef. in rub. de teſtib. n. 37. quòd in hoc ius ciuile vbique ſeruatur.

4 De iure autem canonico mulier non admittitur ad teſtificandum in cauſis criminalib. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bl. de ind. n. 351. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Abbas in d. c. quoniam, n. 2. quem refert Dec. in l. fœminæ, nume. 34. & ſeq. ff. de reg. iur. & Apoſtil. ad Crot. de teſtib. ſub n. 55. & Duennas in d. reg. 315. in prin. Butr. in loco præallegato, Dec. in d. c. quoniam, n. 20. & ſeq. Hoc tamẽ intellige, vt procedat in cauſis criminalibus criminaliter intentatis, in illis enim vtique mulier de iure canonico à teſtificãdo repellitur. Et ita communiter teneri atteſtatur Io. de Imola in d. §. mulier. circa fi. quem refert Aug. in loco præalleg. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Io. de Anan. conſ. 17. poſt n. 16. Prac. Conradi fol. 205. poſt nu. 75. Sed in cauſis criminalibus ciuiliter intentatis bene admittitur etiam de iure canonico ad teſtificandum.

5 Item quæro, nunquid inimicus repellatur à teſtificando in cauſis criminalibus? Reſpon. quod ſi inimicitia eſt capitalis repellitur, aliàs ſecus, & ita tenent omnes, vt dicit Ana. in c. cùm oporteat, n. 6. de accuſ. Fel. in eo. c. cùm oporteat, poſt n. 8. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opi. Aret. in d. c. cùm oporteat. n. 19. Leuis ergo inimicitia ſi repelleret teſtem à teſtificando. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in auct. ſi teſtis. n. 3. C. de teſti. Et ſcias, quod in cauſis criminalibus repellitur inimicus à teſtificando etiam in caſibus exceptis, puta Læſæ maieſtatis, & huiuſmodi, vt eſt text. in c. per tuas, de ſimonia, quem Doctores reputant eſſe in hoc propoſito ſingularem, vt dicit Marſ. conſ. lxv. n. 20. Quis autem dicatur inimicus ſtatur arbitrio iudicis. ita dicit Io. And. in d. c. cùm oporteat, quẽ ſequuntur communiter Doctores, vt ait Marſ. in l. j. §. præterea, n. 53. ff. de q. Pariter etiam quæ dicatur inimicitia capitalis, vel non relinquitur arbitrio iudicis. Et ita tenent omnes Doctores, & in hoc reſident, vt dicit Fel. in ca. repellantur. n. 3. de accuſation.

Sed quid ſi ſecuta ſit reconciliatio, nunquid adhuc, propter priores inimicitias erit quis à teſtificando in cauſa criminali repellendus? Reſp. quod ſic, talia enim reconciliatio recens & nouiter facta non tollit effectum præcedẽtis inimicitiæ. Ita ſentire videtur Inn. in d. c. cùm oporteat, nu. 6. quem omnes ſequuntur, vt ait Fel. ibi. poſt nu. 10. vbi etiam nu. 12. atteſtatur hanc eſſe communem opinionem, prout etiam atteſtatur Did. pract. q. 18. n. 3. Plot. in repe. l. ſi quando, poſt n. 880. Et ideo ſecundum aliquos, ad hoc, vt quis poſt reconciliationem poſſit tanquam inimicus repelli à teſtificando, requiritur nõ modo quod inimicitiæ ſint recẽtes, ſed & quod nondum ſit lapſum triduum à die reconciliationis. Et hanc dicit eſſe communem opi. omnium Doc. Sigiſmun. cõſ. feudali 46. poſt n. 27. quod ego non credo verum, ſed puto relinquendum eſſe arbitrio iudicis, qui ex circunſtantiis, & qualitate perſonarum, & inimicitiæ æſtimabit, an ſit repellendus, vel non. Et in omnem caſum nunquam dicerem, quod talis, qui ſemel fuit capitalis inimicus, etiam poſt mille recõciliationes poſſet vnquam dici integer teſtis, vel omni exceptione maior, licet fortè non eſſet in totum à teſtificando repellendus. 6

Sed nunquid ille, qui ſemel dixit teſtimonium contra me in cauſa criminali, vel ciuili, in qua ageretur de maiori parte bonorum, poterit adhuc eſſe teſtis contra me in alia cauſa criminali? Reſpon. Si ſponte accedat in iſta cauſa criminali ad teſtificandum, non poteſt examinari: ſi verò accedat ad deponendum coactus, & citatus, vtique debet examinari, & ita communiter tenetur, vt dicit Pariſ. in cap. fraternitatis, numero 14. de teſtibus. Hanc etiam diſtinctionem dicit eſſe communem Aret. in capit. cum P Manconella, numero tertio, & ſequent. de accuſat. Sed certè in omnem caſum talis teſtis, nunquam poterit dici omni exceptione maior. 7

Vlterius quæro, nunquid clericus poſſit teſtificari in cauſa criminali? Reſpond. quòd ſic, debent tamen clerici abſtinere à teſtificando in cauſis criminalibus, in quibus ingeratur pœna ſanguinis: nam ex tali teſtificatione vbi contingat ſequi mortem, aut membri mutilationem, efficiuntur irregulares, vt dixi ſuprà libro ſecundo, §. Clericus. Et quid in hoc propoſito obſeruetur in Regno Neapol. vide per Carauitam ſuper. Ritu 144. 8

Sed quid ſi cleric. in actu teſtificandi proteſtetur, quòd non intẽdit teſtimonium perhibere, ad hoc vt reus, pœna ſanguinis afficiatur, nunquid propter talem proteſtationem euadet irregularitatem. Reſpon. quòd non, & ideo ſi reus, contra quem teſtimonium perhibuit, afficiatur pœna mortis, vel mutilationis membri, ipſe erit nihilominus irregularis. Et hæc eſt communis opin. vt ait Didacus in repe. cle. ſi furioſus, ſol. 314. ver. 13 his omnibus, de homicid. Vide quæ dixi ſuprà q. 14. ver. Dixi in primis. 9

Præterea

10 Præterea quæro, nũquid in cauſa criminali poſſit laicus contra clericum teſtificari? Reſpon. ꝙ in cauſa criminali non admittitur in teſtem contra clericum ille, qui non eſt clericus, & tale patitur corporis vitium, quod à promotione, & ſacerdotio repellat. Ita colligitur ex tex. in c. j. de excep. ſecũdum communem intellectum, vt ait Fel. in eo. c. j. in primis ver. & Dec. n. 13. quos refert & atteſt. hanc eſſe communem opin. Dida. practica, q. 18. poſt n. 2. ver. Secundo illud. Et ꝙ ſi agatur contra clericum criminaliter, non admittuntur laici, nec bigami, nec mulieres, dicit eſſe communem opi. Old. conſ. cxlv. nu. 3. Tu dic, ꝙ ſi laicus indiſtinctè non admittitur in teſtem contra clericum in cauſis criminalibus criminaliter intentatis, prout eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Did. in loco præallegato, & Viuius in libro communium opin. fol. 285. ver. Teſtificari poſſunt, & Menchiaca libr. 3. de teſta. §. 22. n. 73 vbi loquitur etiam in criminibus exceptis, certè illud, ꝙ dicunt Doctores, vt repellatur ille, qui non poſſet propter aliquod corporis vitium eſſe clericus, videtur non ſatis bene poſſe procedere. Nam ſi intelligatur in laico, videtur ſuperfluum, ex quo indiſtinctè repellitur, vt ſuprà dixi: ſi vero intelligatur in iam clerico, qui tamen patiatur aliquem defectum, propter quem non poſſet de nouo promoueri, non videtur communis concluſio rationabilis, vt etiam ponderat Did. ibi. n. 7. circa fi. nihilominus in practica difficile eſſet contra communem opin. obtinere. Ceterũ ſi clericus ſit accuſatus de crimine ciuiliter, vtique poteſt laicus contra ipſum teſtificari. Et ita cõcludunt Doctores omnes, vt atteſtatur Ferret. conſ. 182. poſt n. 5 ver. Vltimo confirmatur.

Quæro, etiam nunquid pauperes admittantur ad teſtificandum in cauſa criminali? Reſp. Tancr. in c. ſi quid. de teſtib. dicit ꝙ non. Et ita tenent cõmuniter omnes ſcribentes, vt ait Soc. regul. 289. pauper, quem refert Pract. Conra. f. 107. n. 8 Ioan. de Amicis, conſ. 78 n. 9. quem refert Roland. conſi. 64 n. 34. lib. 2. Hoc tamen intellige, vt procedat in paupere, & turpi perſona, ſecus autem ſi ſit perſona honeſtæ & vitæ, bonæ conditionis, & famæ, argumento eorum, quæ dixi ſuprà q. 14. ver. Sed hic etiam. Quis autem dicatur pauper, ſtandum eſt arbitrio iudicis, vt dixi ſuprà lib. 2. § pauper.

12 Quæro modò, nunquid in cauſis criminalibus affinis repellatur à teſtimonio? Reſp. ꝙ ſic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Corn. conſ. 172. in litera T. lib. 2. Hinc etiam atteſtatur eſſe communem opi. Aret in c. cùm oporteat, n. 11. de accuſ. Hoc etiam dicit eſſe certum, ſecundum omnes Alber. de teſti. in j. parte, §. j. n. 16. Quæ quidem concluſio abſque difficultate procedit, quando affinis, vel conſanguineus accuſatoris, vel partis offenſæ vult contra reum teſtificari, nam eo caſu proculdubio repellitur, cum iniuria facta conſanguineo ſuo cenſeatur etiam ipſi communis. Et ita hanc eſſe communem opin. atteſtatur Villalpan. ſuper l. 22. c. 33. poſt n. 2. Sed ad defenſam ego vidi multoties examinari affines ad probandam innocentiam rei, iuxta ea quæ dixi infrà verſ. Item ſcias, & quandoque etiam ad offenſam, licet non ſint integri teſtes, iuxta ea quæ dixi ſuprà quæſt. 21. verſic. Vnus teſtis.

13 Item infamis infamia iuris protſus repellitur à teſtificãdo in cauſa criminali. Et hoc ſine controuerſia admittunt omnes, vt dicit Pract. Conradi, fol. 77. nu. 12. Sed quid in eo qui eſt infamis infamia facti? Reſp. ꝙ pariter repellitur in cauſis criminalibus, & eſt communis opi. vt atteſtatur Alb. in tract. de teſtib. li. 1. §. conſequenter, n. 7. & ſeq. vbi etiam dicit, ꝙ ita communiter obſeruatur, quem refert Pract. Conradi, fol. 79. n. 15. Hoc tamen intellige vt procedat regulariter, ſed in ſubſidium, ſ. vbi aliter veritas haberi non poteſt, tunc vtique admittitur teſtis infamis hac infamia facti cum tortura. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Aret. in c. j. n. 40. de accuſat. Vide quæ dixi infrà q. proxima circa principium.

14 Item meretrix non poteſt eſſe teſtis in criminalibus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Iaſ. in l. cunctos populos, in ſecunda lect. n. 54. C. de ſum. Tri. & poſt eum atteſtatur hanc eſſe cõmunem opin. pract Conradi, fol. 80. n. 18. 15 †Quæ autẽ dicatur meretrix, dixi ſuprà lib. 2. §. Meretrix.

16 Quæro nunquid conſtitutus in peccato mortali repellatur à teſtificãdo in cauſa criminali? Reſpon. Aliqui dicunt ſimpliciter, ꝙ exiſtens in peccato mortali repellitur à teſtimonio, vel ſaltem illi de fide diminuitur. Et hãc opi. dicit eſſe communem Alb. de teſtib. in i. parte, §. conſequenter. nu. xi. in fi. quem refert Bertran. conſ. 203. n. 3. lib. vij. Tu dic, ꝙ omne peccatum mortale continuum, puta cõcubinatus, vel frequentatum, puta adulterium, repellit à teſtimonio. Si verò eſt momentaneum vel tranſitoriũ, repellit quidem in foro eccleſiaſtico in cauſis criminalib. etiam inter laicos, ſed non in foro ciuili. Et ita communiter tenetur vt ait Felin. in c. inquiſitionis, poſt n. 13. de accuſatio. Et ſi dicas, quòd ſecundum hoc pauci poterũt in teſtes admitti, cum nemo ſine crimine viuat. Poteſt reſponderi, ꝙ vbi pœnituerit de peccato, poterit admitti, quia amplius non dicitur in crimine conſtitutus. Et in dubio ſemper erit præſumendum, quòd pœnituerit, niſi appareat quòd in eo perſeueret. Scias tamen quòd ſemel conuictus de crimine præcedente accuſatione, repellitur à teſtificando in cauſis criminalibus, licet poſtea fuerit emendatus. Et eſt communis opin. vt dicit Barb. in tract. de teſtib. in i. parte, n. 23. quem refert Practica Conradi, fo. 79 ver. Quarta eſt.

17 Vidi quandoque dubitari, nunquid pupillus in cauſis criminalibus poſſit teſtificari, & fuit concluſum, quòd licet de iure minores 14 ann. non poſſint teſtificari, vt dixi ſuprà libr. 2 §. Teſtis, tamen conſuetudo admittit, quòd poſſint examinari, ſi non vt probent, ſaltem vt proſint ad veritatem indagandam, & hoc præſertim in criminibus atrocioribus. Et ita tenent gl. & Doctores, vt dicit Nicellus in cõcord gl. c. 30 & ita etiam deciſum fuit per Capel. Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 237. An teſtimonium. Et ego intellexi, ꝙ plura delicta ex depoſitionibus huiuſmodi puerorũ in lucem venerũt. Et refert Igneus in l. excipiunt, n. 17. ff. ad Syll. quòd ex teſtimonio filij impuberis 12. ann. detectum fuit homicidium commiſſum ab eius patre in perſonam eius vxoris. Ceterùm illud eſt indubitatum, quòd poſtquam quis factus eſt pubes, poteſt teſtificari de his, quæ vidit in pupillari ætate. Et

te. Et hæc eſt communis omnium ſententia, vt dicit Cale. conſ. cx. poſt n. 8. ver. Nec obſt. quòd iſti. Igneus in d. l. excipiuntur, nu. 36 Et hoc dummodo deponat de rebus, quas vidit tēpore, quo erat proximus pubertati, non autem ante. Et hoc dicit eſſe de communi omnium ſententia Alber de teſtibus, in prima parte, §. Videndum. n. xi. vbi tamen hoc eleganter declarat. Item intellige vt procedat, modò ferat teſtimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere poterat, aliàs ſecus.

18 Habes igitur plures cauſas, ex quibus poteſt qs à teſtificando in cauſis criminalibus repelli plures etiam explicauimus ſuprà lib. 2. §. Teſtis.

19 Sciendum eſt tamen aliquos eſſe caſus, in quibus etiam teſtes inhabiles admittuntur, puta propter immanitatē criminum vt in cauſa hæreſis, & læſæ Maieſt. & huiuſmodi, vt ſuis locis explicauimus Item ſcias, quòd quando veritas delicti aliter haberi non poteſt, tunc in ſubſidium teſtes inhabiles admittuntur, ne delicta probationum defectu impunita remaneant. Et eſt regula, quòd quādo ex natura facti alij teſtes haberi nō poſſunt, admittuntur teſtes, qui aliàs prohibentur, quam dicit eſſe communem Dec. conſ. 342. n 8. Bene verum eſt, quòd Ant. de But. in c. tertio loco, de probatio, dixit hoc intelligendum eſſe, vt procedat, quando neque actu. neque habitu poteſt veritas delicti aliter haberi. Et ſic (ſecundum eum) nō ſufficit quòd non adeſſent alij teſtes, ſed opus eſt ēt, quòd adeſſe non potuiſſent. Et hoc dictum reputat ſingulare Marſil. ſing. 73. vbi ait hoc eſſe menti tenendum quia quotidie occurrit de facto, & ꝙ ipſe aliàs fecit reprobare plures teſtes minus idoneos, quem poſt alios refert, & ſequitur Roland. conſ. xxiiij. n. 67. lib. j. Sed certe apud nos vidi pluries ſeruari contrarium, & iudicio meo melius: nā ratio propter quam Doctores mouētur, quæ eſt difficultas probationis, ita militat quando certum eſt alios non adfuiſſe, prout quando adeſſe non potuerūt. Et ideo in huiuſmodi caſib. vbi certum eſt, aut etiam veriſimile alios nō adfuiſſe, Senatus ſolet fidē adhibere teſtib. inhabilib ſi non ad condemnandum pœna ordinaria, ſaltem ad infligendam pœnam extraordinariam, vel ad torquendum, & ita teneas.

20 Itē ſcias, quòd iſti omnes, quos ſuprà diximus repelli à teſtificando in cauſis criminalibus, poſſunt nihilominus & debent admitti, ſi producantur ad defenſam, & ſic ad probandam innocentiā ipſius rei. Ita ſentit Spe. in tit. de inquiſ §. i. n. 22. & eſt communis opi. vt atteſtatur Ant. Gomes c. xij. delictorum, n. 23. Quod tamen intelige, non vt omnino plenè probent ſed vt deinde, inſpecta facti, & perſonarum qualitate, iudicis ipſius religioni relinquatur, quanta ſit eis fides adhibenda.

21 Succeſſiuè videamus, nunquid poſſit judex cogere teſtes ad dicēdum teſtimonium in cauſis criminalibus? Reſpon. de iure ciuili videtur expeditum, quòd poſſit eos cogere, ſed de iure canonico variæ ſunt opin. Doctor, nam aliqui dicunt, ꝙ non poſſunt cogi teſtes in merè criminalibus, neque etiam in criminalib. ciuiliter intentatis. Et dicit Goff quem refert Bal in Rub. de teſtib. cog. cir ca fi. quòd de conſuetudine curiæ in mediis cauſis, & in criminibus qualitercunque intentatis teſtes non compelluntur teſtificari, niſi de ſpeciali mandato Papæ, dicit etiam Capella Tholoſ. deciſ. 412. quòd communiter tenetur, quòd etiam vbi obiiciuntur teſtibus crimina per viam exceptionis, non poſſunt cogi teſtes ad teſtificandum. Sed quicquid ſit de iure, hodie indiſtinctè ſeruatur cogi teſtes tam in ciuilibus quàm in criminalibus ad teſtificandum, vt atteſtatur Foller. in prac. crim. canon. fol. cxxj. n. 34. in fin.

Scias tamen, quòd ſunt aliquę perſonæ, quæ in 22 cauſis criminalibus non coguntur teſtificari, & in primis frater contra fratrem non poteſt cogi teſtificari in cauſa criminali. Et hoc eſt indubitatum apud omnes, vt dicit Alber. de teſtib. in ij. parte, in prin. n. 1. vbi etiam poſt n. 3. hanc dicit eſſe cōmunem ſententiam. Item clericus non eſt compellendus ad perhibendum teſtimonium in cauſa criminali. Et ita reſcripſit Senatus ꝑroti Laudę 4. Ian. 1557. P. N. Sed quid in milite? Reſpon. quòd vtique compellitur teſtificari in cauſis criminalibus. Et ita concluſum fuit in Senatu xx. Iul. 1556. P. N. Bene verum eſt, ꝙ vbi aliter veritas haberi non poteſt, eo caſu etiam priuilegiati poſſunt cogi ad teſtimonium perhibendum, quod quidem in ciuilibus nullam habet difficultatē, vt dixi infrà libro proxi. & illud vidi etiam in criminalibus plerunque obſeruari. Debet tamen iudex, quantum fieri poteſt, abſtinere ab examinandis teſtibus, qui de iure contra reum non poſſunt compelli ad teſtificandum, & vbi occurret caſus, quòd veritas aliter haberi non poſſet, & delictum eſſet atrox, poſſet conſulere principem prout factum fuit in cauſa quorundam fratrum de Barzaniga imputatorum de incēdio, in qua Senatus permiſit, quòd contra ipſos examinaretur eorum mater, & ſuper eius dicto ambo fuerunt capti, & interrogati, & cum fuiſſent confeſſi delictum, fuerunt ſuſpenſi.

Vidi etiam plerunque dubitari, nunquid teſtis, 23 qui non debuit examinari in cauſa criminali, ſi tamen fuerit examinatus, facit indicium & in hac q. reperio, quòd pract. Caret. fol. cix. nu. 152. dicit quòd traditur per Doctores quædam magiſtralis doctrina longa diſtinctione, vt ibi enm. Ego verò breuiter dico quòd, Aut teſtis prorſus à lege repellitur, & non facit indicium niſi ad inquirendum, id eſt, ad aſſumendas informationes ſuper delicto ſpecialiter contra aliquem, vel ad capturam, vbi ita iudici videatur: nam ad hos effectus quælibet ſuſpicio ſufficit, vt dixi ſuprà q. xx. verſi. Ad inquirendum, & infrà q. 28. in princ. Ad tranſmittendam verò inquiſitionem, ſeu citationem, neque ad torturam, non facit indicium. Aut verò teſtis non omnino à lege repelitur, ſed illi de fide diminuitur. Et tunc ſi fuerit examinatus parte nihil opponente facit indicium, parte verò opponente non facit ſufficiens indicium.

QVAESTIO XXV.

1 *Teſtes quando in cauſis criminalibus torqueri debeant?*
2 *Et quid ſi ſint infames?*
3 *Et quid ſi ſint ſocij criminis?*
4 *Et quid ſi ſint varij?*
5 *Et quid in clericis?*
6 *Et quid in conſtitutis in dignitate?*

7 Et quid

7 *Et quid ſi teſtis dixit vnum extra iudicium, & poſtea contrarium in iudicio?*
8 *Et quid ſi ſit vilis perſona?*
9 *Et quid ſi interfuit delicto, & dicit ſe non vidiſſe?*
10 *Et an teſtibus torquendis danda ſit copia indiciorum?*

1 SVnt etiam aliqui caſus, in quibus teſtes inhabiles admittuntur cum tortura, talis enim tortura purgat defectum teſtis, adeo vt fidē faciat contra reum, licet alias ſine tortura non probaret. E-
2 xemplum autem poni poteſt in teſte, †qui ſit infamis, talis enim ſiue ſit infamis infamia iuris, ſiue ſit infamis infamia facti, nunquam probat niſi cū tortura. Et eſt communis opi. vt dicit Boſſ. in tit. de tortura teſtium. nu.3. vbi etiam ſubdit, ꝙ teſtis crimine notatus, etiam ſi non ſit vilis perſona, nō admittitur ſine tortura. Vide quæ dixi ſuprà quæſtione proxima, ver. Quæro nunquid.
3 Item in ſocio criminis, de quo dixi ſuprà q.21. verſi. Scias etiam.
4 Item teſtis varius in ſuis depoſitionibus non facit fidem contra reum, niſi firmet dictum ſuum in tortura. Et ita practicatur vt dicit Boſſ. in loco preallegato, n.xxj. in fi. Vide quæ dixi infrà q.53. verſ. Quartus eſt caſus.
5 Sed nunquid hoc habet lócum etiam in clericis, vt ſcilicet clericus teſtis vacillans, vel ſuſpectus, ꝙ veritatē dicere recuſet poſſit torqueri? Reſpon. ꝙ ſic, & eſt communis opin. Canon. vt dicit Foiler. in practica crim. canon. ſol. cxxvij. n.47. Magis enim peccat clericus celans veritatem, quam laicus. Et licet Bart. in l. ex libero. circa princip. ff. de quæſt. tenuerit, ꝙ presbyter vacillans nō ſit de iure canonico torquendus, per tex. in l. presbyteri, C. de epiſc. & cleri. nihilominus. vt dicit Boſſ. in ti. de tortura teſtium, illa lex in hoc non ſeruatur. Et contra Bar. qu (vt dixi) tenet de iure canonico presbyteros torqueri non poſſe, eſt communis opinio, vt dixi infrà q.lxiiij. ver. Sed an clerici. Intellige tamen, ꝙ poteſt torqueri à ſuo iudice eccleſiaſtico, non autem à iudice laico, etiam quod corā eo vacillet. Et ita reperio in facti contingentia deciſum fuiſſe per conſ. regni Siciliæ teſte Capic. deciſ. cxlij. Faciunt quæ dixi infrà q.38. verſic. Sed hic quæro.
6 Scias tamen, ꝙ hæc concluſio non habet locū in teſtibus in dignitate conſtitutis, tales enim, ēt ſi vacilient, non torquentur niſi in criminibus exceptis. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in loco prællegato, n.7. circa fi.
7 Sed pone, ꝙ teſtis vnum dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, nunquid poterit ex hoc torqueri? Reſpon. ꝙ ſic. Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alex. conſ. lxiij. circa fi. lib. j. quē refert Turzan. in ſua collecta communium opin. c cxxxiiij. Dicit etiam Alex. conſ. 25 t. in fi. lib. 6. ꝙ in hoc omnes conueniunt. Et ita practicari atteſtatur Boſſ. in loco præallegato, n.21. in fi. An aūt hoc caſu ſtandum ſit primo, vel ſecundo dicto, dixi ſ in d.q.53. ver. Primus eſt caſus.
8 Sed quæro, nunquid vilis perſona, ſi teſtificetur in cauſa criminali, probet cōtra reum ſine tortura? Aliqui dicūt, ꝙ ſic. Et hanc dicit eſſe communem opinionem Rolan. conſ. 24. n.64. libr. 1. Alij verò dicunt, ꝙ teſti vili, & ignobili non creditur ſine tortura. Et hanc dicit eſſe communem regulam Igneus in l.j.§. ſerui appellatione, nu.75. ff. ad Syll. Tu dic, ꝙ hoc relinquendum eſt arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem perſonarū, & facti poterit arbitrari, an talis teſtis torqueri debeat, vel non. Sed in omnem caſum huiuſmodi teſtib. nunquam tanta fides adhibetur, ſicut aliis.

Torquentur etiam teſtes, qui delicto interfuerunt, & tamen dicūt neminem vidiſſe, aut cognouiſſe, ex hoc enim reddunt ſe ſuſpectos, tanquam ꝙ veritatem celare velint. Ita dicit text. in l. vnius, §. iudex, ff. de quæſtio. non tamen poſſet hoc caſu iudex omnes eos, qui interfuerunt torquere, ſed tantummodo duos, vel tres ſecundum communiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. præallegato, de tort. teſtium, nu. 10. in fi. Sed hoc non ſeruatur in practica, vidi enim multo plures aliquādo torqueri, præſertim quando omnes ſunt ſuſpecti, ꝙ verū dicere nolint. Et ideo crederem hoc relinquendum eſſe iudicis arbitrio, tam circa numerū, quàm circa qualitatem, & modum torturæ, quæ tamen nullo modo debet eſſe ita grauis in teſtib. prout in reis. 9

Solet dubitari, nunquid quando teſtes ſunt torquendi, debeat eis dari copia indiciorum, & proceſſus. Et dicendum eſt quòd non. ita tenet Bar. in d.l. vnius. §. iudex, n. 1. ff. de quęſtio. cui nemo contradicit, vt dicit Boſſ. in tit. præallegato, nu.38. & ſeq. ſubdens, ꝙ ita etiam vidit in practica obſeruari. Et certè ſi aliter fieret, deſtruerentur mille proceſſus, talis enim tortura vt plurimum fit ſuper inquiſitione generali ad indagationem veritatis, cuius quidem generalis inquiſitionis non datur copia parti, nec teſtibus Et ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Anton. de Canar. de q in ſecundo mēbro, n.5a Bene verum eſt, ꝙ ſi teſtis ſit torquēdus propter cauſam, quæ aliunde quàm ex proceſſu oriatur, puta ex eo quia ſit ſeruus, vel infamis, vel huiuſmodi, vtique prius ſuper hoc eſt diſputandum & cognoſcendum, dato etiam illi termino ad deducendam, ſi quid in contrarium habet ad torturam euitandum, vt ibi Et dicit Boſſinus in titulo de mandato ad homicidium, poſt numerum 30. quòd ita ſeruat vniuerſus mundus Quod tamen ego in practica nunquam vidi ſeruari: nam iudices ſemper torqueri faciunt teſtes abſque vlla diſputatione, quod quidem tutius eſt propter timorem ſubornationis. Faciunt quæ dixi infrà q.lxiij. ver. Quæro nunc. 10

QVAESTIO XXVI.

1 *Teſtes debent coram iudice examinari in cauſis criminalibus.*
2 *Et quid ſi ſint perſonæ egregiæ?*
3 *Iudex an poſſit concedere literas ſubſidiales pro examine teſtium exiſtentium extra territorium?*
4 *Id tamen ſine magna cauſa fieri non debere?*
5 *Princeps an poſſit receptionem teſtium alteri committere?*
6 *Citatus ad perhibendum teſtimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus?*

SOlent autem in cauſis criminalibus teſtes plerūque ab ipſiſmet iudicibus examinari, quādoque etiam 1

que etiam per iudices notariis eorũ examina cõmitti, ſed quando deponunt ad informationem curiæ & ſtylo huius prouinciæ, notarij etiam abſque vlla commiſſione iudicis eorum dicta recipiunt. Teſtes verò, qui ad defenſam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipſis iudicib. quia eo caſu maior ſubeſt fraudis ſuſpicio. Si tamen teſtes eſſent in longinquis partibus, eo caſu quandoque eorum examina committũtur aliis iudicibus, ſub quibus habẽt domiciliũ, ídque fit conſulto prius Senatu. Cæterum in omnem caſum ſi ſubeſt aliqua cauſa propter quam iudex velit teſtem videre, & examinare, non attenditur diſtantia loci, neque committitur alteri eius examen, ſed citatur vt veniat perſonaliter ad deponendum. Et ita ſeruatur, vt ait Carauita ſuper ritu 87. magnæ curiæ. nume. 5.

2 Et aduerte, quia diſpoſitio l. ad egregias, ff. de iureiu. vt ſcilicet perſonæ egregiæ examinentur in earum domibus, non habet locum in cauſis criminalibus, ſed debent venire ad deponendum coram iudice, ſi ita ei videatur. Et ita ſeruatur, vt dicit Carauita ſuper 142. ritu magnæ curiæ, nu. 1. Si tamen eſſent perſonæ, quæ aliquo iuſto impedimento eſſent impeditæ, puta honeſtæ mulieres, infirmæ, aut debilitatæ, eo caſu non coguntur ad iudicem venire, ſed ad eas accedit ipſe iudex, vel mittit notarium. Et ita obſeruatur, vt dicit Carauita ſuper ritu 155. magnæ curiæ, n. 2. & aliis ſeq.

3 Sed quæro, quid agendum ſit, ſi teſtes, qui ſunt examinandi, reperiantur abſentes, & extra territorium iudicis procedentis? Reſp. De iure nõ poteſt iudex aliquid facere, niſi teſtes perſonaliter veniant coram eo ad teſtificandum, vt eſt tex. in auctent. apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrum. & eſt communis opi. vt dicit Viuius in libro cõmunium opi. fol. 265. ver. Teſtium examinationem. Sed de conſuetudine ſeruatur, ꝙ iudex poteſt, & debet concedere literas ſubſidiales, ſiue remiſſorias pro eis examinandis illi iudici, in cuius territorio ipſi teſtes reperiuntur. Et ita dicunt de conſuetudine ſeruari Scribentes, in cap. conſtitutus. de fideiuſſo. & in ſpecie Ioan. And. & Ant. de Butr. & Anch. quos refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Qui iudex ſtatuit, circa finem, & Carauita ſuper ritu 157. magnæ curiæ, n. 7. & Soc. Iun. conſil. lx. n. 7. in fi. lib. 2. Idem atteſtatur ſeruari de conſuetudine etiam in cauſis capitalibus Bald. in d. auctẽ. apud eloquentiſſimum, n. 2. quem refert Anan. in c. fi. n. 3. de colluſ. detegen. & Curt. Sen. de teſtibus concl. xxix. n. 61. & Gramma. conſ. crim. xlj. n. 16. & Affl. ſuper j. parte conſt. Regni, Rub. fi. in prin. poſt n. 2. & Boſſ. in tit. de oppoſ. contra te-
4 ſtes. n. 20. † Dicit tamen Alc. conſi. 462. n. 1. quòd licet plerunque ſecundum conſuetudinem tales literæ remiſſoriæ concedi ſoleant, id tamen non fit niſi ex magna, & neceſſaria cauſa, quando aliter veritas haberi nõ poteſt, ibique recenſet aliquos caſus, in quibus ſunt concedendæ. In hoc autem Ducatu nullus iudex inferior tales literas concedit, niſi iuſſu Senatus, qui etiam hoc niſi raro, & ex magna cauſa fieri permittit. An autem poſſit alteri cõmitti repetitio teſtium iam examinatorum ad informationem curiæ, dixi infrà q. xlv. ver. Cæterum ſi reus.

5 Vnum ſcias, ꝙ diſpoſitio d. auct. apud eloquentiſſimum non habet locum in principe, nam quilibet princeps tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis poteſt etiam in cauſis criminalibus receptionem teſtium alteri committere. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Nonius de los corrigidores, folio 211. ver. Decimo fallit.

Sed pone, ꝙ iudex eccleſiaſticus citauit aliquẽ 6
ad deponendum ſub pœna excommunicationis, qui non comparuit, neque miſit excuſatorem, & ita fuit excommunicatus, deinde comparuit, dicens ſe non potuiſſe comparere propter legitimum impedimentum, nunquid talis dicetur legitimè excommunicatus? Reſp. gl. in c. cùm ſuper, in gl. fi. de teſtib. cogen. dicit, ꝙ ille teſtis, quo ad Deum nõ eſt excommunicatus, ſed quo ad eccleſiam ſic, tñ conſtitò de legitimo impedimẽto debet de facili abſolui. Et eſt communis opi. vt dicit Fel. in eo. c. cùm ſuper, n. 7. & ſeq. Foller. in pract. crim. canon. fol. 122. n. 38 Hæc tamen concluſio in pũcto iuris non tranſit ſine difficultate, ex quo ſtante iuſto impedimento, cum non ſit dolus, neque culpa non deberet dici excommunicatus, vt Felin. in loco præallegato, qui nihilominus ſubdit, quòd non auderet contra hanc communem opinionem conſulere.

QVAESTIO XXVII.

1 *Iudex an poſſit perquiri facere rem furatam in domo alterius?*

2 *Reus an teneatur in cauſis criminalib. edere fiſco contra ſe iura, vel inſtrumenta?*

3 *Iudex an poſſit publicare edictum, vel literas monitorias vt propaletur vbi ſit res furata?*

4 *Et an ad detegendum ipſum furem ſeu delinquentem?*

5 *Statutum dans præmium reuelanti malefactorem, an habeat locum etiam in participe ipſius maleficij?*

6 *Et an ille, qui reuelauit malefactorem, ſed non probauit, conſequi debeat præmium à ſtatuto propoſitum?*

Viſum eſt de indiciis, ſed quid ſi nulla reperian 1
tur indicia? Reſp. Aliquando iudex ſolet ea perquirere in domo ipſiuſmet rei, puta ſi dicatur res furata eſſe in domo alicuius, mittit ſatellites ad eam perquirendam, vt dixi ſuprà hoc eodem lib. §. Furtum, ver. Quæro nunquid.

Sed hic incidenter quæro, Tu ſcis, ꝙ in cauſis ci 2
uilibus reus tenetur edere iura, & inſtrumenta fiſco, etiam ad ipſius intentionem fundandam, nunquid idem erit dicendum etiam in cauſis criminalibus? Reſp. ꝙ nõ, & eſt cõis opi. vt atteſtatur Dec. in l. 2. n. 41. C. de eden. Et hoc non modo ſi cauſa ſit capitalis, vt ſentire vr̃ tex. in l. 2. §. Item diuus, ff. de iure fiſci, ſed ẽt ſi nõ ſit capitalis, ſed mere pecuniaria. Et eſt cõis opi. vt dicit Ripa in d. l. 2. n. 22. C. de eden. Quod ẽt dicit eſſe ex mente oĩm Boſſ. in tit. de fiſco, n. 11. Parti verò ꝓculdubio non tenetur edere, niſi eſſent acta cõia, ſi aũt tenetur edere atteſtationes, confeſſiones, repetitiones, vel confrontationes teſtium. Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Pract. Millel, fol. 28. n. 6.

Aliquando ẽt facit iudex proponi edictũ, vel literas monitorias, ad hoc vt reueletur delinquẽs.

Sed quæro, nunquid poſſit iudex eccleſiaſticus 3
concedere literas monitorias, & pariter iudex laicus proponere edictum ad inſtantiã partis, vt quicunque

cunque ſciuerit, apud quam perſonã, vel in quo loco reperiatur talis res, quæ dicitur furto ſubtracta debeat reuelare? Reſp. ꝙ ſic. & ita pro regula infallibili traditur ab omnibus Doctoribus, vt dicit Foiler. in pract. crim. can. ſol. 119 n. 27. Quod intellige, vt ex eo quis obligetur ad propalandũ, dummodo id ſciat aliunde, quam ex reuelatione ipſius furis: nam ſi haberet ab ipſomet, qui furtũ commiſit, eo caſu non teneretur reuelare, prout in facti contingentia conſuluit Soc. in conſ. 102. lib. 4.

4 Sed nunquid poterit iudex concedere huiuſmodi literas, & edictum proponere, non modo vt reueletur res furata, ſed etiam vt reueletur qui illam furto ſubtraxit? Reſpon. Legiſtæ diſtinguũt, quòd aut id fit ex officio, & poteſt iudex id facere aut fit ad inſtantiam partis, & nõ poteſt. Sed quidquid ſit de iure, conſuetudo diœceſanorum, & ſtylus Romanæ curiæ ſeruat indiſtinctè, vt etiam ad inſtantiam partis concedatur, vt atteſtatur Neuizza. in ſylua nuptiali, lib. 3. n. 30 Foiler. in loco præallegato, n. 28. Hanc etiam eſſe communem opinionem atteſtatur Neuizza. in loco præallegato, quem refert Pract. Conradi, ſol. 366. n. 12. in fine.

5 In multis autem locis adſunt ſtatuta proponentia præmium reuelanti, ſeu denuncianti malefactorem. Quæro, ſtante hoc ſtatuto, ſi cõpareat aliquis ex participibus, vel cõplicibus ipſius delicti, qui illud reuelet, an gaudeat beneficio ipſius ſtatuti? Reſpond. ꝙ non, ita tenet Bar. in l. 3. §. ſi ex ſtipulatu, ff. ad Syll. & eſt communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de maleſi. in verbo, Nec non & ad denunciationem, n. 31. Et refert Ang. in l. quarta. §. ſi tibi, n. 2. ff. de cond. ob turpem cauſ. ꝙ cũ in nocte Veneris ſancti fuiſſet interfectus quidam Hebræus cum filiis ſuis, & quidam Formolus ſub ſpe præmij quingentorum aureo. indicaſſet ſocios, & ſeipſum, fuit ipſe Formolus laqueo ſuſpenſus. Et hoc idem refert Anan. in cap. qui eum fure, nu. 8. de furtis.

6 Sed pone, ſtat ſtatutum, vel propoſitum eſt edictum ꝙ denuncians, vel detegens, vel arguens malefactorem, conſequatur certum præmium, modo aliquis denunciauit, vel arguit aliquem de maleficio, ſed non probauit, nunquid conſequetur præmium propoſitum à ſtatuto, vel edicto? Reſpon. quòd non, & ita interpretatur conſuetudo generalis, quæ ſeruanda eſt. vt atteſtatur Alber. in l. diuus Adr. nu. 10 ff. de cuſt. reo. Intelligenda enim ſunt verba cum effectu, vt. ſ. non ſufficiat denunciaſſe, detexiſſe, vel arguiſſe, niſi ẽt conuincat.

QVAESTIO XXVIII.

1 *De captura reorum.*
2 *Captura an concedi debeat, ſtatim porrecta contra aliquem accuſatione?*
3 *Mulieres an poſſint perſonaliter detineri?*
4 *Doctores an poſſint carcerari?*
5 *Clerici an poſſint de iure detineri?*
6 *Et an à iudice ſeculari?*
7 *Capi nemo debet ſine iudicis commiſſione.*
8 *Captura an poſſit committi ipſi parti offenſæ?*
9 *Detentus appellans an ſit relaxandus?*

1 DIctum eſt de informationibus, & indiciis per curiam aſſumendis, ſequitur nunc vt videamus quid facere debeat iudex poſt ipſas informationes aſſumptas. Et in primis quidẽ debet iudex diligenter conſiderare, quid ex ipſis informationibus contra reſultet, & an ei videatur deueniendum eſſe ad decretum capturæ contra ipſum, in quo quidem ad tria præcipue animaduertere debet, ne ſi iniuſte aliquem detineri faciat, teneatur in ſyndicatu. Primum eſt, vt delictum, de quo agitur, ſit tale, pro quo ingeratur pœna corporalis, aliàs enim non eſt reus ad carceres cõducendus. Quæ antem ſunt delicta, in quibus pœna corporalis ingeratur, dictum eſt infrà q. lxviii. & aliis ſeq.

Secundum eſt, vt indicia quæ reſultant ex proceſſu, ſint ſufficientia ad capturam, de quò aliquid dixi ſuprà q. xx. ver. Ad inquirendum.

Scias antem, ꝙ in hoc puncto aliqui tenuerunt 2
ꝙ ex eo ſolo, ꝙ contra aliquẽ porrecta ſit accuſatio criminis, pro quo pœna ſanguinis ingeratur debet reus detineri, etiam ꝙ nulla contra eum adſint indicia. Et dicit Pau. de Caſt conſ. 328. n. 1. lib. 2. ꝙ ita eſt generalis conſuetudo. Alij verò dicũt ꝙ antequam iudex procedat ad retentionem, ſeu carcerationem rei, neceſſe eſt vt in primis præcedant legitima indicia. Et hanc eſſe cõmunem Doctorum opi. affirmat Nouel. in pract. crim. fol. 23. nu. 7. Mihi non placet prima, nec ſecunda opin. ſi enim (ſecundum primam opin.) porrecta accuſatione, ſtatim abſque alia informatione iudex deberet capi facere reum accuſatum, eſſet in facultate cuiuſcunque vilis perſonę carcerari facere quẽ liber probum, & inſignem virum, vt rectè conſiderat Paul. de Caſt. in loco præallegato, neque verũ eſt hanc eſſe generalem cõſuetudinem: quia imò priuſquam deueniatur ad capturam, ſolẽt ſemper examinari teſtes. Et hanc dicit eſſe communem conſuetudinem totius Italię Ang. de Caſtro Inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 94. n. 2. lib. 1. Et ita etiam hodie ſeruari ait Blan. in pract. crim. fol. xxv. n 68 in fi. Et ſi iudex ſine indiciis aliquem carcerari faceret, teneretur in ſyndicatu. Si verò teneamus ſecũdam opi. ꝙ ante capturam debeãt præcedere legitima indicia, poterit reus de facili fugam arripere, & iudicem eludere. Et ideo dic, ꝙ iudex, habita aliquali informatione, poteſt deuenire ad capturam rei. Et hanc eſſe puto veriorem opin. quam etiam dicit eſſe communem Blan. de indiciis, nume. 6 Et cauti iudices illam obſeruant, vt dicit Ang. de maleſi. in verbo, Iudex commiſit, quòd Caius, num. 4. quia ſcilicet habita qualiquali informatione de delicto iubent reum capi, ſi crimen ſit tale, quod pœna ſit corporis afflictiua. Dicit etiam Boſſ. in titu. de captura, num. 3. quòd ita decidunt communiter Doctores, ſubdens quòd iudices boni ita obſeruant. Hanc etiam dicit eſſe iuriſdicam practicam, & quam iudices Moderni obſeruant Xuarez in ſuo vol. alleg ſol 685. num. 5. Et ſecundum hoc intelligendum eſſe puto dictum Salicet. in l. fin. in fin. C. de quæſtio. de quo etiam aliquid dixi infrà quæſt. xlv. verſicul. Cæterum ſi reus, vbi ait quod iudex habita informatione debet ſormare inquiſitionem, & deinde capi facere reum, non quidem vt loquatur Salic. in inquiſitione, prout eſt libellus, ſeu citatio quæ tranſmittitur reo, prout illum fortè intellexit. Dec. conſi. clxxxix. in fin. neque etiam de inquiſitione generali quoad perſonas, & ſpeciali quo

ad delict

ad delicta, prout illum intelligit Brun. de ind. & tort. fol. 167. n. 5. & poſt eum Boſſ. in tit. de capt. n. 82. ſubdens, ꝙ ita pract. obſeruat. ſed de proceſſu informatiuo qui formatur à iudice aſſumendo indicia, & informationes contra aliquem ſpecialiter, ex quibus iudex deinde elicit titulum crimin. qui eſt forma & ſubſtantia ipſius inquiſitio. ſiue proceſſus, iuxta ea quæ dixi ſuprà q. 3. ver. Et aduerte. Et hoc modo vtique debet formari inquiſitio ante capturam, vt dicit Sal in loco præallegato, non autem debet reo admitti ante capturam, quia illud eſſet verbaliter illũ citare, vt dixi infrà q. 31. Et certe ſi eo modo intelligeretur Sal. eſſet ſibi ipſi contrarius, & eſſet ridiculum transmittere reo inquiſitionem, priuſquam iudex illum capi faceret: quia nihil aliud eſſet quam ipſum ad fugã inſtruere. Et quia tota materia indiciorum eſt arbitraria iudici, vt dixi ſuprà q. xx. poterit iudex inſpecta qualitate perſonæ, & delicti decernere capturam contra reum, habita ea informatione, quæ ſibi ſufficiens videbitur. Aliter enim procedendũ eſt contra nobilem, & contra diuitem, qui nõ præſumuntur velle aufugere, quam cõtra pauperem, & vilem perſonam. Et ideo fortiora indicia haberi debent ad carcerandum perſonam nobilem, & inſignem quam pauperem. Præterea aliter procedendum eſt in delictis occultis, quam in pub. & ſic minora indicia ſufficient ad decernendum capturam, quando agitur de crim. occulto, quam de publi. quæ omnia, & alia multa huiuſmodi diſcretus iudex conſiderare debet, nõ enim poteſt in his dari certa regula. Poterit ergo iudex capi facere reũ vbi ei ſuſpectus videatur, & de fuga & de delicto, & ad carceres conduci præcedente aliquali informatione. Et ita pract. iudices deputati ad malefic. vt dicit Sal. in d. l. ea quidem, n. 77. & in l. nullus, n. 14. C. de exhib. reis, quem refert Caraulta ſuper 34. ritu magnæ curiæ, poſt n. 10. Non tamẽ debet iudex illum examinare, neque reum facere ſuper delicto, niſi legitima præcedant indicia, vt dixi ſuprà q. xx circa prin. Et certè ſi in cauſis ciuilibus licet iudici, & quandoque etiam ipſimet parti capere debitorem, qui ſit de fuga ſuſpectus, vt dixi infrà libr. proxi. multo magis id licere debet iudici in cauſis criminalibus, quæ ſunt multo maioris momenti, & præſertim vbi agatur de criminibus atrocib. Et ſic vides, quod hæc materia informationum & capturæ eſt quaſi arbitraria iudici. Quinimo Sal. in l. 2. n. 2. C. de cuſt. reo. dicit, ꝙ aliquando dicitur etiam ſemiplene cõſtare iudici per informationem ab ipſo habitam à pluribus non in figura iudicij, & ꝙ hoc ſufficit ad capturam. Et dicit Cauenſ. ſuper xlj. ritu magnæ curiæ, nu. 10. quod ita hodie ſeruatur in delictis enormibus, quod eſt valde notandum ad excuſationem iudicum, qui plerunque antequam indicia in ſcriptis redigantur, faciunt reos detineri, & bene faciunt, quãdo delictum eſt graue, & ſubeſt probabil. ſuſp. fugæ.

Tertio debet iudex animaduertere, ne forte perſona contra quam captura decernitur, ſit talis, quæ ex priuilegio detineri non poſſit.

3 Quæro igitur, nunquid mulieres poſſint de iure perſonaliter detineri? Reſpond. ꝙ non. text. eſt in c. mulieres, de iud. in 6. & eſt communis opi. vt atteſtatur Boer. in repet. l. conſentaneum, n. 144. C. quomodo & quando iudex, quod tamen intellige, vt procedat in mulierib. honeſtis, ſecus autẽ in meretricibus, & vilibus. Sed certe, quicquid ſit de iure, hodie de cõſuetudine contrarium ſeruatur, nam indiſtinctè mulieres capiuntur pro delictis, & carcerantur, ſed bene ponuntur in carceribus ſeparatis à carceribus virorum. Et de hac conſuetudine atteſtatur Imola in c. 2. n. 16. de pigno. quem refert Marian. de citatio. art. v. q. xvij. verſic. xvj fallit, & Gramma. deciſ. 33. n. 11. Idem atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. 4. n. 27. Et ita etiam ſeruari de ſtylo, & conſuetudine curiarum Franciæ ait Boer. deciſ. 349 n. 5. in fine. Bonum eſt tamen, ꝙ iudex in hoc ſit valde circunſpectus, quia ſi mulier ſit nobilis, vel honeſtæ conditionis, non debet illam cum dedecore ad ſe conduci facere, neque ſtatim in carcerem cõiicere, ſed poterit ei dare pro carcere domum alicuius nobilis, & honeſtæ matronæ ſub idonea fideiuſſione, & hoc niſi delictum ſit atrox, nam eo caſu eſſet detrudenda in carcerem, vel in monaſterium, vel in prætorio in aliquo cubiculo ſub honeſta cuſtodia, & fideiuſſione retinenda, arbitrio iudicis, inſpecta qualitate delicti, & perſonæ. Et ita in hoc ducatu ſeruatur. In regno autem Neapolitano, ſi delictum eſt tale, propter ꝙ reus non ſolet relaxari fideiuſſori, mulieres carcerantur, alias non. Et ita ſeruari hodie in magna curia Vicariæ atteſtatur Gramma. in d. deciſ. 31. quem refert Foller. in pract. crimin. folio 34. n. 18.

Item quæro, nunquid Doctores poſſint carce- 4
rari? Reſp. ꝙ quando agitur de delicto leui, non poteſt Doctor carcerari, ſecus autem ſi agatur de delicto graui. Ita dicit gl. in l. medicos, in verb. Exhiberi. C. de profeſſo. & med. lib. x. quam videntur ſequi Doctores, vt dicit Marcus deciſ. 81. nu. 1. Et ego vidi in facti contingentia plures Doctores carceratos ex diuerſis criminibus.

Quæro, nunquid clericus poſſit pro crimine p- 5
ſonaliter detineri? Reſp. Si loquimur in iudice eccleſiaſtico competenti, nulla videtur eſſe difficultas, quominus ab eo poſſit cleric⁹ propter crimẽ perſonaliter detineri. Et ita quotidie videmus obſeruari. Scias tamen, ꝙ de iure antequam clericus detineatur, debet conſtare iudici de delicto, pro quo talis clericus eſt detinendus. Ita dicit Io. And. in c. ſi clericos, in verbo, commiſſos, de ſent. exc. in 6. ſubdens, quod caueant ſibi prælati noſtri temporis, qui capiunt ſtatim, quia (ſecundum eum) incidunt in pœnam excommunicationis. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Corn. conſil. cccxxv. quod eſt conſilium vltimum, in litera C. lib. 4. Quando autem dicatur conſtare de delicto, dixi ſuprà q. quarta. Item ſcias, ꝙ requiritur, ꝙ ipſe clericus ſit fugitiuus. Ita colligitur ex tex. in ca. vt famæ, de ſent. exc. & ita communiter intelligunt Doctores, vt ait Cor. in loco præallegato. Scias etiam, ꝙ talis carceratio clerici debet eſſe ad cuſtodiam, non autem ad pœnam. Ita dicit gl. in d. c. ſi clericos, in verbo, Poſtea, quam ſequuntur omnes, vt ait Corn. in d. conſilio, in litera E. Sed certè quidquid ſit de iure, hæc omnia de conſuetudine malè obſeruantur hodiernis temporibus, fortè quia multum creuit malitia clericorum.

Si verò loquimur in iudice ſeculari, tunc facien- 6
da eſt regula, ꝙ ab eo non poteſt clericus detineri, niſi in caſibus, in quibus poteſt etiam ab eo puniri de

niſi de quibus dixi ſ.q.36.Bene verum eſt,ꝙ ſi clericus inueniatur in flagranti crimine,poteſt capi à familia iudicis ſecularis,non quidem vt puniatur, ſed vt tradatur iudici eccleſiaſtico. Et hæc eſt communis opi.vt dicit Fel.in c.ſi verò, n.4.de ſen.exc. quem refert Villalob. in ſua collecta, communium opi.in litera C.nu.77.Viuius in lib.communium opi.in ver.Iudex laicus,quam etiam dicit eſſe conſuetudine approbatam Grammat. ſuper conſtit.Regni, fol.29.col.2.verſ.14.Iudex.Publicè enim intereſt, ne delinquentes impuniti euadant. Quinimò hoc caſu poteſt capi non ſolùm à familia,ſed etiam à quocũque laico. Et eſt communis opi.vt dicit Aret. in d.c. cum non ab homine, nu. 14.& ſeq.pariter etiam, vbi clericus delinquẽs veriſimiliter eſſet ſuſpectus de fuga,poteſt capi,vt epiſcopo ſuo conſignetur.Et eſt communis opi.vt dicit Alciat.in d.c.cum non ab homine.n.63.quẽ refert Villalobos in loco præallegato.Nã & hoc caſu publicè intereſt,vt talis delinquens capiatur, ne crimen impunitum remaneat.

7 Dictum eſt, quæ perſonæ detineri poſſint, vel non, Quæro nũc,quomodo decernenda eſt talis captura?Reſpond.ꝙ licet in cauſis ciuilibus in verbali citatione,quilibet nuncius abſque iudicis ſpeciali mandato poſſit quemcunque citare, tamen in cauſis criminalibus,ſecus eſt,nam niſi præcedat ſpecialis commiſſio iudicis, nemo debet perſonaliter detineri. Hæc tamen concluſio locum non habet quando aliqui reperiuntur in flagranti crimine facere rixam, deferre arma contra formam edictorum, portare aliquid contra deuetum extra territorium, vel ſimilia: nam in iis caſibus vtique capi poſſunt per familiam abſque iudicis cõmiſſione.Ita dicit Paris Put.de ſynd.fol.188.n.15. Et ita ſeruatur in practica, vt atteſtatur Carauita ſuper 34.ritu magnæ curiæ.poſt nu.2. An autem poſſit quis ſine iudicis mandato,citari verbaliter, dixi ſ.q.31.ver.Vnum autem ſcias.

8 Solet autem captura committi ſatellitibus, & familiæ ipſius iudicis. Sed nunquid poteſt iudex committere capturam perſonalem rei delinquẽtis ipſimet parti offenſæ?Reſpon.ꝙ ſic,dummodo executio huiuſmodi capturæ non habeat annexã cauſæ cognitionem, & dummodo fiat ſine armis & reſiſtentia. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Cagnol.in l.non eſt ſingulis, n.6.ff.de reg.iur.Sed certè,quidquid ſit de iure,ego conſulo quibuſcũque iudicibus, vt à talibus commiſſionibus abſtineant, ne detur occaſio ſcandalorum, quæ quidẽ de facili eueniunt, quando huiuſmodi actus non publica,ſed priuata manu peraguntur,ꝙ etiam cõſilium dat Paris Put.de ſynd.fol.291.nu.3. Poſſet fortè tolerari, ſi vnà cum familia curiæ tranſmitterentur aliqui ex offenſis, qui aſſiſtendo auxiliũ, & fauorẽ præſtaret ipſi familiæ, non autem vt ad ipſius capturæ actum manũ apponerent. Sed hoc etiam non niſi ex vrgenti neceſſitate fieri debet.

9 Quæro ſi detentus appellet.nunquid pendente appellatione ſit relaxandus?Dixi ſ.q.45.verſic. Sed quid ſi reus.

QVAESTIO XXIX.

1 *Familia officialis an poſſit detinendum ſi reſiſtat impunè interficere?*
2 *Officiali reſiſtere an aliquando liceat?*
3 *Eximens detentum è manibus familiæ qua pœna ſit puniendus?*
4 *Et quid ſi erat indebitè detentus?*
5 *Et an eximens ſeipſum incidat in pœnam?*
6 *Iudex an poſſit ſtatuere præmium capienti delinquentẽ?*
7 *Capiens delinquentem recuperat à fiſco id quod expendit in eo capiendo?*
8 *Statutum conſtituens præmium capienti delinquentem, an habeat locum in officiali?*
9 *Statutum quòd villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum,quando maleficium fuit de nocte cõmiſſum,& claues portarum erant apud rectorem?*
10 *Delinquens ſi fugiat in aliam iuriſdictionem,ibique captus ſit à familia eum perſequente,an ſit liberandus?*

SAepenumero contingit, ꝙ delinquentes ne capiãtur,familię reſiſtunt,& ſe armis tuẽtur.Quæro, nunquid familia poſſit illos interficere?Reſp. 1 ꝙ ſi familia habet mandatũ iudicis aliquem capiendi,& ipſe reſiſtat,neque aliter capi poſſit,poteſt illum impunè interficere. Ita colligitur ex text.in l.ſi ſeruus.C.de his qui ad eccl.confug.Et hoc verum eſſe nullus dubitat,vt ait Bolenc.in repe.l.capitaliũ,§.famoſos,n.196 ff.de pœnis.Et dicit Bal. in l.fi.C.de exhib.reis, ꝙ vidit de facto liberari baruarium,qui vulnerauerat fugientem quem capere volebat.Et illud dictũ Bal. refert Aug. ad Ang. de malef.in ver.Fama publica, poſt n.54.Et ita etiam pluries iudicatum fuiſſe in facti contingẽtia refert Amad.de ſynd.nu. 100.& ſeq.quem refert Boſſ.in ti.de captura, n.12.Et licet Amad. in loco præallegato videatur ſentire,ꝙ in prædictis caſibꝰ ſatellites ſint liberãdi,dummodo captura ſit iuſta, aliàs ſecus, ego indiſtinctè puto eſſe liberandos, quia ad eos non pertinet cognoſcere, an commiſſio iudicis ſit iuſta vel iniuſta, vt dixi ſ.q.lx. verſic. Solet dubitari,ſed ſolummodo illam exequi Et ideò, vbi ipſa commiſſio eſſet in forma fidem faciente,illos ſemper excuſatem. Admonet tamen, & rectè Amad.ibi officiales,& familiam,vt quantum fieri poteſt, caueant ab huiuſmodi vulneribus,& percutionibus,referens ſe vidiſſe in ciuitate Peruſij populum inſurgentem contra poteſtatem,& familiam,quia vulnerauerant quẽdam captum reſiſtentem Familiæ. Debẽt etiam ſatellites cautè in hoc procedere, quia ſi deinde appareret, ꝙ illum capere potuiſſent, abſque eo quod interficerent,vel vulnerarent, non euaderent pœnam ſaltem extraordinariam,prout in facti contingentia iudicatum fuit per curiam Neapol.teſte Grammat.deciſione xlj.Item debent aduertere,vt habeant ſecum licentiam illum capiendi in ſcriptis,vel ſaltem habeant inſignia, ꝙ ſint ſatellites, aliàs verò poſſet reus licitè ab eis aufugere,& etiam ſe defendere,non enim tenetur eis credere. Et ita in facti contingẽtia,alias determinatum fuiſſe atteſtatur Ang.in l.Item apud,§.ſi quis virginem, n.2.ff. de iniur.quem refert Aug.in loco præallegato.

Sed hic incidenter quæro,nunquid aliquando 2 liceat officiali, ſeu iudici reſiſtere, præſertim ſi de facto procedat?Reſp.Aliqui tenuerunt abſolutè, quòd ſic. Et hanc ſentẽtiam dicit eſſe frequẽtiori Doctorum calculo receptam Pla.in.j.delictorum, c.28.n.9.Sed hæc opi.iudicio meo periculoſa eſt.

Ideò tu dic, ꝙ Aut iudex procedit tanquam iudex, & nullo modo debet ei reſiſti, niſi vellet īferre aliquod præiudicium irreparabile, Aut procedit eo modo, quo ſolent procedere priuati, & tunc impunè licet ei reſiſtere. Et hæc diſtinctio colligitur ex gl. in l. non videtur, §. qui iuſſu. in gl. vnica. ff. de de reg. iur. quam dicit eſſe communiter approbatam Bolen. in repe. l. capitalium, §. famoſos, poſt n. 143. ff. de pœnis. Et dicit Claud. in lectura, l. vt vim, n. 27. & 28. & in repe. n. 48. ff. de iuſt. & iure, ꝙ ita omnes volunt, & in hoc omnes concordant, dixi latius ī. l. b. 2. §. Iudex.

3 Eximens autem detentum è manibus familiæ, punitur pœna capitis, vt dixi ī q. 68. ver. eximens.

4 Sed quid ſi ille erat indebitè detentus, nunquid eximens erit puniendus? Reſp. ꝙ non. eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ. in l. 3. § ꝙ prætor, col. 3. ff. ne quis eum qui. prout illũ refert Boſ. in ti. de captura. n. 7. & ti. de carcere, n. 15.

5 Quæro etiam, nunquid ille, qui ſelpſum eximit de manib. familiæ incidat in pœnam? Reſp. Boſ. in tit. de captura, n. 17. & ſeq. refert in facti ↄtingentia fuiſſe determinatum ī Senatu, ꝙ ſic, licet dicat, ꝙ in eo caſu fugiens ſeu eximens ſe, euaginauerat enſem, & ſic videbatur ēt feciſſe reſiſtentiam familiæ. Ego credo, ꝙ fugiēs è manib. familiæ ſit puniēdus, prout ille, qui fugit è carcerib. nam ēt ipſe dicitur detineri, mitius tamen ex quo non dicitur violare publicos carceres. Et hoc quando id facit ſine violentia. Sed ſi defendat ſe cum armis, dicerem puniendum eſſe prout illos, qui reſiſtunt capturæ Non tamen omittam, ꝙ cum quædam Alegra Pina maritum capitaliter damnatũ, exemiſſet è manibus ſatellitum, fuit diu diſputatum in Senatu, an eſſet punienda, & tandem non fuit diffinitiuè abſoluta, neque cōdemnata, ſed dictum eam non eſſe moleſtandam, donec aliud per Senatum ordinatum fuiſſet, 3. Iul 1563. P.N.

6 Sed quid ſi delinquens aufugerit, ita vt capi nō potuerit à familia, nunquid poterit iudex ſeu poteſtas publicare edictum, & ſtatuere præmium capientibus huiuſmodi delinquentem? Reſp. quòd ſic, & ita communiter tenet, vt dicit Albe. in quarta parte ſtatutorum, q. 48. quem refert Auguſt ad Ang. de malef. in ver. Fama publica, poſt n. 75. Quod tamen ego intelligo, vt ꝓcedat in aliquo caſu particulari, vbi delictum eſſet atrox, & ſeuera pœna dignum: nam eo caſu dicēdum eſt licere iudici tale præmium conſtituere, ſed non in genere cuicũque capienti malefactores, hoc enim eſſet condere legem, quod non permittitur niſi ſupremis magiſtratibus.

7 Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ quicũque etiam non habens mandatum à iudice cœperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ, & in eo capiendo aliquid expenderit, poterit illud recuperare ab officiali, vel à fiſco. Et hoc fatentur omnes, vt dicit Gramm. ſiue Petrus de Monforte, ſuper cōſt Regni, fol. 54. n. 5. dicens iſtud eſſe perpetuò menti tenendum.

8 Cæterùm in multis ciuitatibus, & oppidis Italiæ extant ſtatuta, quæ conſtituunt præmium capientibus delinquentes. Quæro, nunquid officialis capiens aliquem malefactorem debeat habere tale premium à ſtatuto propoſitum? Reſp. ꝙ non, quia illud facere tenetur ex debito, & neceſſitate officij ſui. Et ita dicũt oēs ſcribētes, vt ait Io. Mōt. de auctoritate magni cōſilij, poſito poſt deciſ. Boer. poſt n. 146. ver. Et ibi dicunt. Et dicit Boſſ. in ti. de captura, n. 76. quòd ita vidit ſeruari in facti contingentia.

È conuerſo etiam in multis ciuitatibus ſtant ſtatuta, ꝙ villa teneatur capere malefactorē ſub certa pœna. Pone, ꝙ fuit commiſſum maleficium de nocte, & rector, ſeu poteſtas habebat claues caſtri, ita ꝙ illi de villa non potuerũt exire, & capere malefactorem. Quæro, nunquid teneatur pœna ſtatuti? Reſpond. ꝙ non, ita dixit Bar. in l. 3. §. ſubueniatur. ff. ad Syll. Et hæc concluſio approbatur à Doctorib⁹, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. Qui iudex dictum Calum, poſt n. 12. Cum enim facto, ſeu impedimēto ſuperioris exire non potuerint, non poteſt eis aliquid imputari. 9

Sed pone, ꝙ familia vnius iudicis incipiat ī ſuo territorio perſequi delinquentem, & eum capiat, & ille aufugiat in territorium alterius iudicis, & ibi fuerit à familia cum perſequente comprehenſus, nunquid erit retinendus ab ipſo iudice, qui capturam decreuit, & ab eo puniendus? Reſp. ꝙ nō, ſed debet relaxari, & dimitti. Et eſt communis opi. vt dicit Barb. cōſ. 26. in fi. lib. 1 quem refert Boſ. in titul. de captura, numer. 34. & idem Boſſ. in tit. de fauorib. defenſionis, num. 7 in fin. dicit quod ita vidit ſeruari. Ita etiam practicari atteſtatur Ant. Gom. c. 9. delictorum, n. 5 Non enim hoc caſu attendi debet principium, ſed finis. Et ſi caſus contingeret, ita ſeruarem, licet contrarium in facti cōtingentia deciſum fuiſſe referat Parif. Put. de ſynd. fo. 190. c. 4. n. 2. in quodam qui commiſerat delictũ Peruſii. & fuit inſecutus à familia, vſque ad ciuitatem Florentiæ, & ibi captus. 10

QVAESTIO XXX.

1 *Eccleſia habet immunitatem, vt delinquens qui in eam confugerit, non ſit inde violenter extrahendus.*
2 *Et an ambitus, qui eſt extra eccleſiam per quadraginta paſſus?*
3 *Et an palatium epiſcopi?*
4 *Et an eccleſia nondum conſecrata?*
5 *Et quid ſi eccleſia ſit interdicta?*
6 *Et quid ſi ſit deſtructa?*
7 *Et an oratoria priuata?*
8 *Et quid ſi delinquens in vna eccleſia confugiat in aliam?*
9 *Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate?*
10 *Et an raptores virginum?*
11 *Et an homicida proditorius?*
12 *Et quid in homicida animo deliberato?*
13 *Et an ille, qui ex inſidiis alium interfecit?*
14 *Et an fures?*
15 *Et an illi, qui in eccleſia delinquunt?*
16 *Et an clerici?*
17 *Et an Iudæi?*
18 *Et an excommunicati?*
19 *Et quid ſi delinquens iam inſequente familia à locis prophanis in eccleſiam ſe receperit?*
20 *Et an poſſit iudex ſecularis propria auctoritate delinquentem ab eccleſia extrahere?*
21 *Et an poſſit iudex ponere cuſtodes, vt delinquentem obſideat?*
22 *Et an immunitas eccleſiæ proſit iam condemnatis?*
23 *Et an delinquens extractus ab eccleſia poſſit puniri corporali*

corporaliter?

24 *Delinquens, confugiens ad ſacerdotem portantem ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, an gaudeat immunitate?*

25 *Delinquens an poſſit extrahi à ſcholis?*

26 *Et an à domibus Cardinalium?*

27 *Et an auelli à ſtatuis principum?*

1 CAeterum ſi delinquens ad eccleſiam confugerit, nõ eſt ab ea extrahendus, c. inter alia, de imm. eccl. nam in eccleſia nemo perſonaliter capi debet. Et hęc eſt communis opi. vt ait Maranta in ſuo Speculo, fol. 105. n. 29. Violatores autem huius immunitatis, eccleſiarum puniũtur à iure pœna triginta librarum argenti puriſſimi, vt habetur in c. quiſquis, 17. q. 4. Bene verum eſt, ꝙ hæc pœna hodie non exigitur, nã per deſuetudinem perdidit eccleſia ius eam exigendi, vt atteſtatur gl. in c. communitæ, in ver. Connubio. 15. q. vltima, quã gl. refert & ſequitur Angel. de Caſt. inter conſilia Pauli de Caſtro eius patris, conſ. 458. circa fi. li. 2. Sed quidquid ſit circa pœnam, vera eſt concluſio quòd delinquentes fugientes ad eccleſiam conſequuntur immunitatem. Et hæc eſt ꝯmunis omnium doctrina, vt dicit Gomes, inſtitu. de actio. in principio, n. 67. quam pro regula ponunt omnes legiſtæ, & canon. vt ait Remig. de immn. eccl. fol. 14. in regula Hęc autẽ immunitas in duobus cõſiſtit. Primum vt inde violenter extrahi non poſſint, ſecundum vt ẽt ſi violenter inde extracti non fuerint, ſed ab ipſo epiſcopo, vel abbate iudicibus laicis ſponte traditi, non poſſint amplius ex eo delicto condemnari ad mortem. vel ad aliam pœnã corporalem, vel corporis afflictiuam. Poſſunt tamẽ pecuniariter damnari, vel alia pœna extra corpus, & cogi ad pœnitentiam agendam, & aliam ſatisfactionem. Et hanc dicit eſſe magis communẽ opi. ſumma Angelica, in § Immunitas. n. 16. Idem dicit tenere communiter Doctores Abb. in d. c. inter alia, n. 8. Sed certè hoc apud nos non ſeruatur, nam illi qui poſt delictum aufugiunt ad eccleſiã, ſi ſponte traditi fuerint à prælatis, vel aliter ſponte exierint, vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur. Et ſi traditi non fuerint, ſolent inquiri, & citari, & ſi non compareant, condemnãtur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem iuxta qualitatem delicti. Et ita hanc partem immunitatis eccleſiarum hodie non eſſe in vſu, atteſtatur Remigius de immunit. eccleſ. fol. 7. & ſeq. & fol. 235. in 3. q. in fi. affirmat in ſpecie illam in Hiſpania non ſeruari, vt dixi ſ. ver. Succeſſiue quæro.

Scias autem, ꝙ etiam prima illa pars immunitatis conceſſæ eccleſiis, vt ſcilicet delinquentes, in eis capi non poſſint, hodie propter ingentem numerum eccleſiarum, & frequentiam delinquentium eſt à conſuetudine valdè reſtricta, aliàs enim de facili quilibet malefactor euaderet manus iuſtitię, cum nulla ferè ſit via in ciuitatibus, in qua non ſit vna, & quandoque etiam plures eccleſiæ, ita vt prius quàm caperetur, faciliimè poſſet ĩ aliquam earum ſe recipere, maximè nemine perſequente, quòd tamen eſſet contra mentem eorum, qui eccleſiis immunitatẽ hanc tribuerunt, non quidem vt eſſent aſyli delinquentium, & ſpeluncæ latronum, ſed vt præſtarent refugium miſeris, qui humana fragilitate, aut caſu in aliquod crimen incurriſſent.

Hinc eſt, ꝙ licet de iure communi non modò, 2
eccleſiæ ipſius ambitus gaudeat priuilegio huius immunitatis, ſed etiam quidquid eſt per quadraginta paſſus circa ipſam eccleſiam ſi ſit matrix, & per triginta ſi ſit alia eccleſia, hoc tamen vſu non obſeruatur, vt dicit Igneus in l. j. in prin. n. 58. ff. ad Syll. quem refert Remigius de immunita. eccleſ. fol. 52. in 6. ampliatiõe, Fab. in prae. arbit. fol. 486. n. 21. Bene verum eſt, ꝙ Senatus vltimo Octobris 1559. P. N. iuſſit prętori Papię, vt reſtitueret eccleſiæ quẽdam Pidum imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiuſdam domus ſitæ intra 16. paſſus ab eccleſia maiori, dummodo ipſa domus cohæreret eccleſiæ, & eſſet ipſius eccleſiæ. Et ita his concurrentibus ſeruandum eſſet in hoc Ducatu, aliàs verò non eſſet à communi conſuetudine recedendum.

Scias tamen, ꝙ licet de iure communi gaudeat 3
hac immunitate non ſolum ipſa matrix eccleſia, ſed etiam palatium epiſcopi, c. id cõſtituimus, 17. q. 4. & fuit opi. Hoſt. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Barb. conſ. 33. n. 7. libr. 4. & hoc non modo ſi ſit annexum eccleſiæ, ſed etiam ſi ſit ſeparatè conſtructum, & longè ab ipſa eccleſia vltra quadraginta paſſus, ſecundum gl. in d. c. id conſtituimus, in gl. j. eſt communis opi. vt atteſtatur Didacus lib. 2. reſolutionum c. xx. n. 5. in fi. Remig. de immunit. eccl. fol. 70. in 15. ampliatione, vbi ſubdit etiam communem opi. eſſe, ꝙ gaudeat, etiam ſi in eo nulla capella conſtructa ſit, nihilominus contrariam opinion. praxis forenſis frequenti omnium vſu recepit, ſcilicet, quòd palatium epiſcopi non gaudeat hac immunitate, niſi ſit conſtructum intra dictos quadraginta paſſus ab ipſa eccleſia, vt atteſtatur Didacus in loco præallegato.

Huiuſmodi autem cõſuetudines maximè ſunt obſeruandæ, vt ait Didacus in d. c. xx. poſt n. 4 ſubdens, quòd eſt præcauẽdum, ne hiſce temporibus canones ipſos extendamus, cum oporteat reprimere audaciam eorum, qui freti hac immunitate paſſim crimina committunt. Et ibi atteſtatur multos eſſe prælatos, qui in ciuitatibus ſuis non tutantur delinquentes hac immunitate aduerſus iudices ſeculares, niſi in iis eccleſiis, in quibus continuè ſeruatur ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum.

Quæro, ſi ꝯſtructa ſit eccleſia quę tamen non- 4
dum fuerit conſecrata, neque in ea ſint celebrata diuina officia, nunquid talis eccleſia gaudeat immunitate prædicta? Reſpond. ꝙ ſic, modò ſit auctoritate epiſcopi conſtructa. Et ita frequentiore interpretum conſenſu receptum eſt, vt ait Didacus in d. quæſtione viceſima, n. 4. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Remig. de immunitate eccl. fol. 15. vbi etiam poſt Bonif. affirmat, quòd ita ſeruat conſuetudo.

Idem etiam dicendum eſt in eccleſia interdicta, 5
nam & ipſa gaudet eccleſiaſtica immunitate. Ita tenuit Goff. & ſequũtur communiter Doctores, vt atteſtatur ſumma Ang. in verb. Immunitas, q. 27. Honos enim qui eccleſiis debetur, ob Dei reuerẽtiam præſtatur, quæ propter hominum culpam ceſſare non debet.

Maius eſt dubiũ in eccleſia deſtructa, an ſcilicet 6

gaudeat eccleſiaſtica immunitate. Dic ergo, ꝙ ſi
quidem eccleſia ſit deſtructa auctoritate ſuperio-
ris, vel ſine ſpe reædificationis, nō gaudet, ſi verò
eſt deſtructa ſine auctoritate ſuperioris, vel ſubeſt
ſpes reædificationis, vtique retinet priuilegiū im
munitatis. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur
Remigius in loco præallegato, folio 92. in xx. am
pliatione.
7 Sed quid dicendum in oratoriis priuatis? Reſp.
ꝙ illa non gaudent immunitate eccleſiæ, etiam ſi
in eis diuina celebrentur officia. Et hæc eſt com-
munis concluſio, vt atteſtatur Abbas in c. fi. nu. 4.
de cenſibus. Remigius in loco præallegato, folio
26. n. 10. Sunt enim huiuſmodi oratoria, loca pri-
uata, nā ad voluntatem domini domus, hodie po-
teſt eſſe oratorium, & cras erit camera, meritò nō
debet eccleſiarum priuilegio gaudere.
8 Quæro, nunquid generaliter, omnes delinquē-
tes, qui ad eccleſiam confugiunt, gaudeant ipſius
eccleſiæ immunitate? Reſpond. Communis con-
9 cluſio canon. eſt † ꝙ omnes delinquentes gaude-
ant immunitate eccleſiæ, præter latrones viarum,
depopulatoréſque nocturnos agrorum, & homi
cidam, qui ex inſidiis alterum interfecit. Ita atteſta
tur Pract. Iod. c. cvj n. 19. vbi dicit, ꝙ in hac conclu
ſione omnes canon. ſimul conſentiunt. Et aduer-
te, quia ad hoc vt huiuſmodi latrones, & depopu
latores, indigni reddantur bñficio immunitatis ec
cleſiæ, requiritur, ꝙ in ſtrata publica, & frequēta-
ta paratis inſidiis obſederint, vt homines interfi-
cerent, vel agros depopularentur. Et ita vult tota
canoniſtarum caterua, vt dicit Igneus in l. i. §. ſub-
uenitur, n. 107. in fi. ff. ad Syl. vbi etiam poſt nume-
rum 117. appellat hanc communem omnium ca
noniſtarum opinionē. Et quòd requiratur quòd
inſidioſè hoc fecerint, dicit eſſe communem cō-
cluſionem Remig. in loco præallegato, fol. 104.
in ſecunda fallētia. Et hæc quidem omnia ſecun-
dum diſpoſitionem iuris canonici nullam viden-
tur habere difficultatem per text. in c. inter alia de
10 immunit. eccleſ. † Sed de iure ciuili, aliud videtur:
nam etiam raptores virginum, homicidæ, & adul
teri, excluduntur ab hoc priuilegio, vt eſt text. in
§. ꝙ ſi delinquentes, in auct. de man. prin. Bene ve-
rum eſt, ꝙ ſecundum aliquos ille text. corrigitur
per ius canonicum, nam ſecundum iuris canoni-
ci diſpoſitionem (vt dixi) etiam huiuſmodi delic-
torum rei ad eccleſiam confugientes, gaudent il-
lius immunitate. Et ita communiter teneri atteſta
tur ſumma Angelica in §. immunitas, n. 17. in fin.
ſumma Siluestrin. in §. immunitas, tertio. in prima
q. nu. 2. Et hanc diſpoſitionem iuris canonici eſſe
conſuetudine approbatam atteſtatur Io. Fab. in §.
ſed hoc tempore, poſt n. 2. inſt. de his qui ſunt ſui,
vel alieni iuris, quem refert Alex. conſ. 145. n. 4. in
fi. li. v. vbi in contingentia facti ita conſuluit, & n.
11. atteſtatur hanc eſſe communem opin. Refert
etiam (ſed in contrarium) Pract. Iodoci, c. 106. n.
12. Et ita ſeruari à iudicibus Deum timentibus ait
Boſſ. in ti. de captura, poſt num. 21. Et in ſpecie de
raptoribus virginum, ꝙ non poſſint extrahi ab
eccleſia, atteſtatur eſſe communem opin. Henri-
cus Boich. in c. eccleſiæ, col. 3. de immunit. eccle-
ſiarum, quem refert Remigius in loco præallega-
to, fol. 197. fallentia 23. & Didacus in d. c. 20. n. 8.
Vide etiam in facti contingentia reſtitui eccleſiæ
quendam condemnatum pro violentia illata cui
dam mulieri 17. Maii 1567. A. C. De ſacrileg. au-
tem reperio, quòd Senatus indiſtinctè iuſſit illos
ab eccleſia extrahi, 14. Nouembris 1560. P. N. Et
licet aliqui diſtinguāt, an delictum, pro quo quis
vult ſe tueri immunitate eccleſię, ſit commiſſum,
ſtimulo naturali, vel non, eorum tamen opinio
communiter damnatur, vt per Alex. in d. cōſ. cxlv.
n. 9. Quinimò Boſ. in ti. de captura, n. 32. dicit con
cluſum fuiſſe ī Senatu, ꝙ de iure, neque etiam pro
crimine læſæ Maieſtatis poteſt reus capi in eccle-
ſia, quæ tamen deciſio credo, quòd non obſerua-
retur in practica, per ea quæ dixi ſ. q. 36. ver. Quæ-
ro nunquid.
Scias tamen, quòd hæc cōcluſio iuris canonici, 11
non ita indiſtinctè procedit in homicida, vt abſo-
lutè ab eccleſia extrahi nō poſſit, licet enim om-
nes conueniant in homicidio ſimplici, ſ. ꝙ com-
miſſum eſt caſu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamē
animi deliberatione ex interuallo præcedēte, vt
talis ſimplex homicida gaudeat hac immunitate,
quę opi. proculdubiò eſt ɔmunis, vt ait Dida. in d.
c. 20. n. 7. in fi. Et ab omnibus indifferenter obſer-
uatur, prout etiam illam iuſſit ſeruari Senatus in
quodam Ang. Palmerio, 15. Febr. 1550. tamen in
homicidio commiſſo animo deliberato, non mo
dica eſt controuerſia inter Doctores. Et quidem
ſi vltra qualitatem animi deliberati, concurrat e-
tiam qualitas proditionis, quia ſ. fuerit aliquis ex
inſidiis, & proditoriè interfectus, in hoc ferè om
nes conſentiunt, vt talis proditoriè homicida nō
gaudeat immunitate eccleſiæ. Et hanc dicit eſſe
communem opi. Did. in d. c. xx. n. 7. vbi etiam ſub-
dit, quòd eſt Chriſtiani orbis conſuetudine admo
dum recepta Anto. Gomes, ca. x. delictorum, poſt
n. 2. ver. Quinto limita. Remig. gon. de immu. ec-
cleſiarum, fol. 125. n. 1. vbi etiam ſubdit, quòd eſt
vſu, & praxi magis recepta. prout illum refert Pla.
lib. j. delictorum, c. 21. n. 6. Menchiaca li. 3. de teſta.
§. 22. poſt n. 53. ver. Illud autem. Hanc etiam con-
cluſionem dicit ex communi omnium opi. vſu, &
ſententia iudicum ſæpius eſſe receptam Igneus
in l. i. §. ſi dominus, n. 7. ff. ad Syll.
Punctus eſt, quando homicidium eſt commiſ- 12
ſum cū qualitate animi deliberati, non tamen pro
ditoriè. Et hoc caſu multi tenent quòd talis ho-
micida non ſit ab eccleſia extrahendus, ꝙ ſecun-
dum communes opin. ſeruari, aſſerit Alexan. in d.
conſ. 145. num. 4. 6. & 11. lib. 7. prout illum refert
Pract. Conradi fol. 268. n. 6. in fi. vbi (vt dixi) Alex.
in contingentia facti ita conſuluit. Et hāc opinio-
nem obſeruari ait Blanc. in pract. crim. folio 4. nu.
26. Contrariam tamen ſententiam dicit eſſe ma-
gis cōem Didacus in d. ca. xx. poſt nu. 7. verſ. In his
profectò caſibus, & in hanc partem apertè incli-
nauit Senatus in cauſa cuiuſdam Nicolai Siluetti
7. Iulii 1561. P. N. Et licet Didac. ibi videtur ſequi
opi. Abb. quòd ſcilicet non poſſit extrahi nihilo-
minus ſubdit, quòd propter Doctorum auctori-
tatem, & eorum communem opinionem, ſæpiſſi
mè tales homicidæ ab eccleſiis extrahuntur, prout
etiam in facti contingentia ſeruatum fuiſſe, atte-
ſtatur Guido Papæ deciſione cxxj. In camera con-
ſilij, Io. Gall. q. 172. §. per arreſtum, Papo lib. 1. ti. 1.
Arreſto 18. Boer. in d. deciſio. clx. poſt num. 7. Ita
etiā ſe pluries vidiſſe iudicari dicit May. in l. nemo
de domo

de domo, nu.20.ff.de reg.iur. Ita etiam obſeruari in rota Italia atteſtatur Practicus Pap. in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, nu. 31. in fi. dicens, quòd ita bene prudẽter obſeruat Italia, quæ eſt omnium prouinciarũ domina, quæ reſidet in monarchia, & ĩ qua eſt omnis virtus ſcientiarum, & fructuum affluentia & locorum, & ciuitatum pulchritudo, & magna copia, quem refert Remig. de Immunit. eccleſ. fol. 6. & Alciat. de præſumpt. in tertia regula, præſumptione 33. nu. 4. Et quamuis hoc communiter reprobari aſſerat Marianus in c.j. nu. 3. de homicid. & in tractatu de citat. arti. 17. q. 6. col. j. & Boſſ. in ti. de captura, poſt nu. 21. tamen ſecundum hanc opi. tanquam magis communem, & à conſuetudine approbatam vidi pluries iudicari, & in ſpecie contra quendam Frãciſcum Cazuſinum, qui licet captus fuiſſet in eccleſia, intellecto per Senatum quòd homicidium fuerat animo deliberato patratũ, fuit vltimo ſupplicio affectus, 8. Auguſt. 1562. P.N. & alias etiam contra quendam Petrum Ant. del Conte, qui homicidium animo deliberato commiſerat, & captus fuerat in camera cuiuſdam monachi in monaſterio. S. Sigiſmundi Cremonæ, & fuit iuſſu Senatus illi caput amputatum. 26. April. 1554. P.N. Neque puto ab ea in practica eſſe recedẽdum, ne ſpes impunitatis præbeat ſceleſtis hominibus occaſionem delinquendi.

13 Hoc autem multò magis obſeruandum eſſet, quando tale homicidium per inſidias commiſſum fuiſſet, talis enim homicida inſidioſus procul dubiò non gaudet eccleſiæ immunitate. Et hæc eſt cõis opi. quę in practica ſeruatur, vt atteſt. Remig. in loco pręallegato in 13. falli. prout etiam in practica ſeruatum fuiſſe atteſtatur Milleus in prac. crim. ſol. 31. n. 19.

14 Quæro, an fures gaudeant immunitate eccleſiæ? Reſpon. De iure nulla eſt difficultas, quin gaudeant, ſed Didac. in d.c. xx. n. 13. in fi. dicit, ꝙ conſuetudo conſenſu clericorum & laicorum inſtituta, obtinuit fures etiam ſimplices nõ gaudere eccleſiæ immunitate, & quòd ita paſſim ab eccleſiis abducuntur inuiti à iudicibus ſecularibus. Hæc conſuetudo apud nos non ſeruatur, bonum eſt tamẽ illam ſeruare in locis, in quibus eſt copia furum, prout etiam eos in Gallia abũdare dixit Igneus in l.j. §. ſi ibi manus, nu. 127. ff. ad Syll.

15 Item quæro, nunquid immunitas eccleſiæ proſit illis, qui in ipſa eccleſia delinquunt? Reſpond. quòd non, vt eſt tex. in ca. fi. de immunit eccleſiarum, & in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus in d.c. xx. nu. 15. Nam qui eccleſiam delinquendo offendit, nõ eſt dignus, vt eius beneficio iuuetur. Et hoc intellige etiam in furantibus in eccleſ. Et ita communiter notatur, vt dicit Auge. de Caſtro inter conſilia Pauli de Caſtro patris ſui in d. conſilio 458. nu. 1. in fi. lib. 2. quem tamen aliter refert Didac. in loco præallegato, poſt nu. 15. verſic. 25. prout etiam obſeruatum fuiſſe in quodam ſacrilegio atteſtatur Pract. Millei, folio 31. nu. 21. & generaliter in quocunque delicto in eccleſia commiſſo, etiam ſi non interueniat homicidium, aut membri mutilatio, quicquid dixerit Card. contra quem eſt communis opin. vt atteſtatur Remigius in loco præallegato, in tertia fallentia. nu. 5. Hæc tamen concluſio intelligenda eſt (ſecundum aliquos) vt procedat in his, qui delinquunt in eccle. ſub ſpe immunitatis ipſius eccleſię: ſed quando apparet aliquem non ſub ea ſpe in eccleſia deliquiſſe, vtique gaudet ipſius immunitate. Et hæc fuit opi. Hoſt. quam dicit eſſe communem Remig. in loco præalle. in tertia fallentia. n. 3. ſubdens quòd ſi non ex propoſito, vel veteri odio, ſed caſu fortuito quis committat delictum in eccleſia, gaudebit eius immunitate. Et ꝙ iſta eſt communis opi. quæ tamen apud nos non poſſet in pract. obtineri, ſemper enim vidi indiſtinctè ſeruari ꝙ qui in eccle. delinquit, reputatur indignus, vt eius immunitate ſe defendat.

Sed quid ſi aliquis in vna eccleſia delinquat, & deinde ad aliam eccleſiam confugiat, nunquid defendetur ab hac ſecunda eccleſia, vt gaudeat eius immunitate? Reſpond. quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Remig. in loco præallegato, ſol. 123. in 11. fallentia, num. 2. Cum enim vna ſit per totum orbem vniuerſalis eccleſia, qui facit iniuriam vni particulari eccleſiæ, omnes offendiſſe videtur. Dicit tamen ſumma Syluestrina, in verbo, Immunitas. §. 3. q. 2. verſ. Tertium eſt, quòd de conſuetudine apud aliquos cõtrarium ſeruatur. Sed certè apud nos communis opi. ſeruaretur in practica. Quinimò (ſecundum aliquos) ille qui ſemel deliquit in eccleſiã ſi iterũ delinquat extra eccleſiam, & poſt delictum ad eccleſiam confugiat, non debet eius immunitate gaudere. Et ita in facti contingentia deciſum fuit per Capellam Tholoſa. deciſi. cccccxxij. Item fuit quæſitum, an ſi aliquis, &c.

Vlterius quæro, nunquid clerici gaudeant im- 16
munitate eccleſiarum, ita vt ab illis inuiti extrahi non poſſint ab eorum iudicibus eccleſiaſticis? Reſpond. quòd ſic, non enim debent ipſi eſſe deterioris conditionis, quàm laici. Et ita cõſuluit Rom. conſ. 224 & eſt communis opi. vt ait Diaz. in prac. cri. can. c. 115. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Diaz. in loco præallegato, quem refert, & cum eo concordat Didac. in d.c. xx. n. 16. & Remig. in loco præallegat. fol. 161. fallentia 21.

Præterea quęro, nunquid Iudæi confugientes 17
ad eccleſiam gaudeant eius immunitate? Reſpon. quòd nõ, ipſi enim ſua infidelitate ſe indignos faciunt eius beneficio. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Marſ. in l. ex Senatuſconſulto, nu. 7. & ſeq. ff. ad l. Cor. de ſica. quem refert Remigius in loco præallegato, in 18. fallentia. Bene verum, ꝙ multi tenẽt contrarium, quòd ſcilicet etiam Iudæi gaudeant hac immunitate. Et dicit Didac. in d. cap. 20. poſt num. 11. verſic. 13. quòd hæc ſententia videbitur fortaſſe frequentiori auctorum calculo recepta. Tu verò non recedas à prima opi. tanquam veriori, & magis communi. Non enim debemus erga Iudæos perfidiſſimos Chriſtiani nominis hoſtes aliqua humanitate vti, vt dixi ſuprà libr. 2. §. iudæus.

Quæro etiam, nunquid excommunicati ſi de- 18
linquant, gaudeant immunitate eccleſiæ? Reſp. quòd ſic, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boer. deciſ. 110. num. 7. quem refert Remig. in loco præall. in 19. fallentia, num. 1. & Didacus in d. cap. xx. num. 11. Quæ concluſio licet in puncto iuris non tranſeat ſine difficultate, tamen ꝑ honorem

Dei non eſſet ab ea in practica tecedendum. Fa-
ciunt quæ dixi infrà quæſt. lxxvij. verſiculo, Sed
nunquid.

19 Pone, familia inſequitur reum, & poſtquam ip
ſe per loca profana aliquantum aufugit, recipit
ſe in eccleſiam, nunquid poterit ab ea extrahi? Re
ſpond. Aliqui dixerunt, quòd ſic, ſed certè contra-
ria opin. eſt verior, & etiam magis communis, vt
atteſtatur Remig. in loco præallegato, fol. 203. in
31. ſallentia, in fin. & ita ſeruatur, prout etiam ob-
ſeruari vidiſſe atteſtatur Boſſ. in tit. de captura, nu.
22. Et reperio Senatum ita iuſſiſſe in caſu cuiuſdã
Alexã Magni, 13. Februarij, 1543. P.N. Quinimò
cùm ſemel carcerati, qui Papiæ detinebantur, è
carcere ipſo aufugiſſent, & in eccleſiam ſe recepiſ
ſent, & iuſſu illuſtriſſimi Ducis (vt dicebatur ab ip-
ſa eccleſia, in quam confugerant extracti fuiſſent,
ſenatus iuſſit ipſos tãquam malè extractos eccle
ſiæ reſtitui, 28 Decemb. 1557. P.N. Et idem quo-
que per parlamentum Burdegalenſe obſeruatum
fuiſſe refert Papo, lib. j. ti. j. Arreſto 17. & Boer. de
ciſ. cx. num. 9. licet contrarium aliquando iudica-
tum fuiſſe referat Chaſſan. ſuper conſuetud. Bur-
gund. fol. 55. numer. 116. de quo mentionem fa-
cit Remig. in loco præallegato. folio 199. in xxix.
fallentia.

20 Quæro nunc, nunquid in caſibus, in quibus de
linquens non eſt tutus immunitate eccleſiæ, poſ
ſit iudex ſecularis illum propria auctoritate ab ip
ſa eccleſia detrahere? Reſpond. Salicet. in l. ſi quis
ei, num 6 C. de adult. dicit, quòd non, ſed quod de
bet prius licẽtiam ab epiſcopo requirere. Sed cer
tè in contrarium eſt communis opi. vt atteſtatur
Remig. in loco præallegato, fol. 217. in prima q.
circa fi. vbi etiam ſubdit, quòd ſeruatur in pract. Et
ita quotidie videmus, quòd iudices ſeculares ex-
trahunt delinquentes ab eccleſiis non expectata
licentia epiſcopi, quia prælati, & iudices eccleſia-
ſtici reddunt ſe in hoc valde difficiles, & dum re-
quiritur & expectatur licentia, ſæpe clerici faciũt
delinquentes aufugere. Et ita moribus, & praxi
Chriſtiani orbis receptum eſſe ait Didacus in dic.
cap. xx poſt nume. 18. verſ. 34. Ita etiam ſeruari in
curia Delphi. atteſtatur Guido Papæ dec. ſ. cxxj. in
fin. & ita pluries ſe vidiſſe ſeruari refert Guliel. de
Benedictis in prima parte repet. c. Raynutius, fol.
81. num. 152. ita etiam de facto ſeruari atteſtatur
Boer. deciſ 109 n 2. debent tamen in hoc iudices
ſeculares modeſtè ſe gerere, & prouidere, quod ſine
tumultu, & offenſa perſonarum eccleſiaſticarum
extrahantur, & vbi aliquando comperiant, quod de
iure non debuiſſent illos extrahi facere, debẽt eos
confeſtim eccleſiæ reſtituere.

21 Quæro modo, nunquid ſi delictum eſt tale, pro
quo delinquens ab eccleſia extrahi de iure non
poſſit, liceat iudici ſeculari poſitis cuſtodibus ec-
cleſiam ipſam obſideri facere, & prohibere, ne ad
eum alimenta deferri poſſint? Reſp. quòd non,
& eſt communis opin. vt ait Didac. in d. c. xx. poſt
num. 17. verſi. 31. Et ita in hoc dominio ſeruatur.
In aliis tamen locis aliquãdo vidi reos in eccleſiis
obſideri, prout etiam in Normãnia dicit eſſe hãc
conſuetudinem Igneus in l. j. in principio, num 9.
ff. ad Syll. vbi agit, quòd per victus ſubtractionem
eos exire cogunt cum banni impoſitione, & poe-
næ interminatione, deinde compellunt eos abiu-
rare patriam & in exilium ire, quòd ſi reuertantur,
& deinde in eccleſia capiantur, non gaudent am-
plius eccleſiæ immunitate, ſed vltimo ſupplicio
afficiũtur, vt narrat ibi Igneus, recenſendo totam
diſputationem ſuperinde habitam in facti contin
gentia, vſque ad n. 54. Bene ſolent rei, qui ad ec-
cleſiam confugiũt, poni in compedibus, vel cum
bona cuſtodia, donec cognitum fuerit, an gaude-
re debeãt ipſius eccleſię immunitate. Et ita de cõ-
ſuetudine obſeruari atteſtatur Guid. Papæ in dic-
ta deciſione 121. circa fi. Remigius in loco præal-
legato, fol. 238. q. 6.

Scias autem, quod hęc immunitas eccleſię prodeſt 22
non modo delinquentibus, qui poſt delictũ in ec
cleſiam confugiunt, ſed etiam carceratis, vt dixi ſ.
ver. Pone familia. Quinimo prodeſt etiam iam cõ
demnatis, & bannitis etiam capitaliter. Et ita iuſſit
Senatus reſtitui eccleſiæ quendam Io. Teſtam ca
pitaliter condemnatum, qui ab ea extractus fue-
rat xi. Ianuarij 1555. A.C. Fortius dico quod ſi aliquis
condemnatus, dum ad ſupplicium ducitur, tranſe
at per eccleſiam vel cœmiterium, gaudet immu-
nitate eccleſię, neque poteſt inde violenter extra
hi. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Remigi
us in loco pręallegato, fol. 201. in 30 fallentia. Et
ita ſe vidiſſe in facto iudicari affirmat Chaſſan. ſu-
per conſuet. Burgun. fol. 55. nu. 121 quem refert
Boer. deciſ. cx. poſt n. 8.

Succeſſiuè quæro, nunquid ille, qui ad eccleſi- 23
am confugit, ſi deinde extractus fuerit in caſibus,
in quib' licitè extrahi poterat, poſſit puniri? Reſp.
Oldr. conſil. 154 in fi dicit, quod extractus ab eccleſia
(ſecũdum omnes) non punitur pœna ſanguinis.
Ego tamen in pract. nunquam vidi ſeruari: nam ſi
ue licitè ab eccleſia extractus fuerit, ſiue ipſe ſpõ
te exierit, & deinde capt' fuerit, ſemper vidi eum
puniri, perinde ac ſi nunquã ad eccleſiam confu-
giſſet. Et ita etiam ſeruari de conſuetudine & ſty-
lo Franciæ atteſtatur Boer. in d. deciſ. cix. in fi & di
xi ſ circa principium q.

Vltimò quæro, nunquid delinquens, qui con- 24
fugit ad ſacerdotem ſacram euchariſtiam in mani
bus portãtem, gaudeat immunitate, prout illi qui
ad eccleſiam confugiunt? Reſpõ. quod ſic, & fuit opi.
Hoſt. cum qua tranſeunt communiter Doctores,
vt dicit Corſet. in ſuis ſing. in ver Cardinalis. Et di
cit Io. Amo. ſoliloquio 80. Dictar capitulum, quil-
lum ſequuntur communiter Doctores. Dicit eti-
am Gomez in § pœnales, poſt n. 50. Inſt. de actio.
quod ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam
opinionem dicit eſſe communem Cagnola in l.
vinum, n. 54. ff. ſi cer. pet. Didac. in d. c. xx. n. 6 Re-
migius de immun. eccle. ſol. 84. Ant. Gom. c. x. de
lictorum, nu. j. quem refert Pla. libr. j. delictorum,
cap. 34. num. 16. Menchiaca lib. 3. de teſtam. §. 22.
nu. 55. Cùm enim in ipſa Euchariſtia ſit Chriſtus
Ieſus, propter quem eccleſia gaudet hoc priuile-
gio, multo magis in eo idem dicendum eſt, quod
in eccleſia. Vide quæ dixi ſ. q. xcviij. ver. Sed pone.
An autem ſi cõdemnato detur ſanctiſſima Eucha
riſtia, debeat eo die morti tradi, dixi ſ. q. xcix. verſ.
Sed quæro.

In hoc autem propoſito adde, quòd ſicut non 25
licet delinquẽtes ab eccleſia extrahere, ita neque
etiam licet ſcholares pro aliquo delicto è ſcholis
extrahere. Et ita de cõſuetudine ſeruari atteſtatur

Rebuff. de

Rebuff de priuil.ſcholar. vbi refert ob id quoſdã fuiſſe ſuſpenſos,& illum refert Horatius de priui. ſcholar.c.ij.

26 Item Adde, ꝙ ſicut delinquentes non poſſunt extrahi ab eccleſia, neque à palatio epiſcopi, ita neque etiam extrahi poſſunt à domibus cardinalium Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Et ita hodie conſuetudo communis obſeruat, teſte Manfredo in tract.de Cardin.c.8.in 14.priuil.

27 Tertiò adde, quòd etiam fugientes ad ſtatuas principum ſunt ſecuri, ne inde auelli poſſint, vt videtur tex. in l.vnica, C.de his qui ad ſtatuas cõfug. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Remig. in loco præallegato, fo.97. in 23.ampliatione. Dicit tamen Reſtaurus de Imperatore q.95 ꝙ hoc de cõſuetudine non videtur admiſſum, neque receptum. Et certè credo, quòd vix poſſet in practica obtineri.

QVAESTIO XXXI.

1 Citari debet reus ante omnia.
2 Et quid ſi princeps procedat contra ſubditum?
3 Et quid in ſententia declaratoria cenſuræ?
4 Citatio in cauſis criminalib. debet fieri de ſpeciali commiſſione iudicis?
5 Et an in citatione ſit exprimenda cauſa propter quam reus citatur?
6 Et an in citatione poſſit apponi pœna?
7 Et an in citatione inſeri debeat totus tenor libelli?
8 Et quæ ſit forma libelli inquiſitionis?
9 Arbitrium iudicis quid importet?
10 Fama an probetur per illa verba, Fama publica precedente?
11 Menſis & annus an ſit exprimendus in libello inquiſitionis?
12 Scientia, & dolus an in delictis requiratur?
13 Clauſula, Super quibus omnibus, &c. in inquiſitione quid operatur?
14 Iudex an teneatur ſe inſcribere in inquiſitione?
15 Citatio qualiter reo intimari debeat.
16 Et an ſufficiat, quòd intimetur ad domum?
17 Et an ſit neceſſaria perquiſitio citandi per ciuitatem?
18 Et an ſit illi danda copia citationis?
19 Et quid ſi citandus ſit extra territorium?
20 Et quid ſi ambo territoria ſint ſub eodem præſide prouinciæ?
21 Et quid ſi reus ſit vagabundus?
22 Et an vnica citatio in criminalibus ſufficiat?
23 Et an peremptoria citatio in criminalibus requiratur?
24 Et an fiſcus ſit citandus, & pars offenſa?
25 Et an pendente termino poſito in citatione poſſit iudex capi facere reum?

1 VBi locus capturæ non fuerit, tunc debet iudex contra reum ad vlteriora procedere, & vbi contumax fuerit, illum condemnare. Eſt tamen ante omnia præmittendum, ꝙ debet omnino reus legitimè citari, vbi enim reus non fuiſſet citatus, vel citatio eſſet nulla, vel minus legitimè facta, proceſſus & ſentẽtia & omnia quæ ſequuntur, ſunt ipſo iure nulla, vt dicit gl. in l.ſi accuſatoribus. in gl.fi.C.de accuſa. Et eſt communis Theorica, vt atteſtatur Rolan.conſi.68.no.14.lib.2. Et hoc locum habet non modo in quocunque iudice, ſed etiam in ipſo principe, nam & ipſe de ordinaria poteſtate non poteſt procedere contra aliquem non citatum. Et hæc communis opin. vt dicit Corſet.in repertorio Abbatis, in verbo, Princeps, vel Papa, Soc. inter conſilia Curtij Senioris, conſ.xx.n.4.& ſeq. Et hoc etiam, ſi delictum ſit notorium, vt dixi ꝯ q.9.ver. Quæro nunquid.

Adde, ꝙ hæc omnia locum habent, etiam ſi ille ꝯ quem princeps procedit eſſet eius ſubditus, adhuc enim non poſſet ꝯ eum non citatũ procedere. Text. eſt vulgatus in cle.paſtoralis.de re iud.& eſt communis opi. vt ait Soc.conſ.lxxxvij. poſt n. 19.ver. Capio ſextam, lib.3.& conſ.clxiiij.n.16.in fi.lib.2.& conſ.265. n.46 eo.vol.& conſ.cxx.poſt n.10 lib.3.dicit, ꝙ omnes fatentur, ꝙ in cauſis criminalibus non poteſt princeps, etiam de plenitudine poteſtatis procedere, etiam ꝯ ſubditum, eo non citato. Et in hoc propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi loquendo de cauſis ciuilibus infrà libro proximo, dicit enim Soc. in eo.conſ.164.n.15 ꝙ in criminalibus ita ſentiunt omnes, qui hoc tenẽt in ciuilibus, & ꝙ ita conſultum fuit in cauſa interdicti ciuitatis Florentiæ per multos Doctores. Et reuera ſi in ciuilibus non poteſt princeps procedere contra ſubditum nõ citatum, ſecundum opi. quam in loco præallegatò oſtendi eſſe magis cõmunem, idem & multo magis dicendum eſt in criminalibus, in quibus de maiori præiudicio tractatur. Et ita ſemper vidi in practica obſeruari. 2

Item adde, ꝙ licet aliqui tenuerint, ꝙ hoc nõ habeat locum in ſententia excommunicationis declaratoria, nihilominus magis communis opi. eſt ꝙ etiam quando iudex declarat aliquem incidiſſe in aliquam excommunicationem, vel pœnam ipſo facto, requiritur citatio etiam in ſententia cenſuræ, & interdicti. Ita tenet gl. in clem. præſenti, in verbo, conſtiterit, de cenſib. quam omnes approbant, vt dicit Soc. in d.conſ.xx.n.16.in fi. Ripa in l. is cui bonis, n.27.ff de verb.obl. Hanc etiam dicit eſſe communem opin Decl. in c. reprehenſibilis, poſt num.2.de appellation. Et dato ꝙ aliquo caſu ſuſtineri poſſet illa opin ꝙ ad ſententiam declaratoriam cenſuræ non requireretur citatio, certè in ipſa diſcuſſione negotii, & cauſæ, propter quam peruenitur ad ipſam ſententiam declaratoriam, vtique requiritur citatio. Et in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Tortus inter conſilia Ant.de But.conſi.vltimo, col fi ver Sed vnum eſt, aliàs enim eſſet tollere parti ſuas defenſiones, quod nullò modo eſt faciendum. 3

Vnum autem ſcias, quòd licet in cauſis ciuilib. valeat citatio ſine ſpeciali cõmiſſione iudicis, vt dixi infrà lib.proximo, tamen in criminalibus debet fieri de ſpeciali commiſſione iudicis, aliàs eſt nulla. Et hæc communis opi. vt dicit Ripa in c.i n. 86.de iudic. quem refert Pract.Conradi, fol.267. n,5. Blanc. de indiciis, n.334. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera C.nu.55 Et ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Bal in l.fi.n 4 C.de exhib.reis. 4

Quæro nunc, quæ ſit forma huius citationis, & in primis nunquid in ea exprimenda ſit cauſa propter quam reus citatur? Reſp. Abb. in c.præterea, n.8. de dil. diſtinguit, ꝙ aut citatio mittitur in 5

partes

partes longinquas,& tunc eſt inſerenda cauſa propter quam quis citatur, aut citatio fit in partibus propinquis,& non requiritur expreſſio cauſæ,ſed ſufficit dicere, ꝙ compareat reſponſurus cuidam accuſationi, ſeu inquiſitioni contra eum formatæ. Et dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. cxl. in fi. ꝙ hæc diſtin. Ab. ſeruatur in Rom. curia,& aliis. Sed certè quidquid ſit de iure, apud nos indiſtinctè ſeruatur, ꝙ in citatione inſeratur cauſa. Et hanc opi. dicit eſſe communem Imola in l. inter accuſatorem, n. 2. in fi. ff. de publ. iudi. prout illum refert Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 24. n. 12. Et ita etiam quotidie practicari atteſtatur idē Foller. in pract. crim. fol. xxxvj. nu. 2. Quinimo de conſuetudine non modo cauſa, ſed totus tenor libelli ſiue inquiſitione inſeri debet in ipſa citatione, vt dixi infrà ver. Quæro nunquid.

6 Item quæro, nunquid poſſit iudex in tali citatione apponere pœnam pro contumacia? Reſp. in hoc dominio prohibitum eſt per nouiſſimas conſtitutiones in tit. de accu. §. omnib. procedere præceptis pœnalibus ſine licentia ſenatus, qui tamen aliquando concedit, vbi non adſunt indicia ſufficientia ad formandam inquiſitionem, præſertim in cauſis magnis, vt dicit Boſſ. in ti. quomodo procedatur per præcepta, nu. 1. Sed de iure communi vtique poteſt iudex comminari pœnā reo non compatenti. Et hoc tam in ciuilibus, quam in criminalibus, vt latiùs dixi infrà libro proximo. Non tamen poteſt reum citare ſub pœna confiſcationis bonorum quidquid dixerit Bal. in c. 2. in primis verbis de teſti. cogen. cuius opin. communiter à Doctoribus reprobatur, vt dicit Cagnola in l. vnic. in prin. n. 39. ff. ſi quis ius di. non obtemp. Et ita etiam videmus, ꝙ talis pœna confiſcationis bonorum per contumaciam receſſit ab aula, & hodie non eſt in vſu, vt atteſtatur Andr. de Iſern. quem refert Afflict. in c. 1. in verb. Condemnatorum, n. 30. quæ ſint rega. & Natta, conſ. ccxl. nu. 2. & Rolan. conſ. xlvij. n. 46. li. 2. Vide quæ dixi in loco præallegato. vbi etiam dixi, an iudex poſſit excedere mulctando diſpoſitionem tex. in l. eos, C. de modo mulcta. & quid de facto ſeruetur,

7 Quæro, nunquid in citatione debeat inſeri totus tenor inquiſitionis, ſeu libelli cōtra reum formati? Reſp. De iure communi ſufficit citare reum vt compareat ad reſpondendum inquiſitioni contra eum formatæ occaſiōe talis delicti, nec requiritur, ꝙ in ipſa citatione inſertus ſit tenor inquiſitionis, ſeu libelli. Et ita cōmuniter tenetur, vt dicit Maria. in repe. c. qualiter, & quando, n. 212. in fine, de accuſa. Blan. in prac. crim. fol. xj. n. xxij. Sed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt ſcilicet neceſſariò apponendus ſit in citatione totus tenor inquiſitionis. Et ita communiter obſeruari, & practicari atteſtatur Marian. in loco præallegato, Ang. de malef. in verbo, Iudex commiſit, n. 3.

8 Quæro, quæ ſit forma inquiſitionis, ſeu libelli, cuius tenor eſt in citatione inſerendus? Reſpond. Forma, quæ paſſim obſeruatur, eſt illa, quam elegantiſſimè gloſſauit Ang. ad Aret. excellens Doctor, in ſuo tractatu maleficiorum, & Marian. in d. repet. cap. qualiter, & quando. à n. 187. vſque ad n. 212. & practicatus Papien. in titu. de forma inquiſitionis, quæ quidem eſt in hunc, qui ſequitur, modum.

HAEC EST QVAEDAM INQVISITIO, Reperio, ꝙ Carauita ſuper xx. ritu magnæ curiæ circa fin. dicit, ꝙ iſte modus dicendi in proceſſu. Hęc eſt quædam inquiſitio, non obſeruatur generaliter. Et verum dicit quo ad proceſſum, ſed quo ad libellum, ego credo ꝙ apud omnes hæc forma dicendi obſeruetur. Quid autem ſit inquiſitio, dixi ſ. q. 3. ver, Et aduerte. Materiam autem inquiſitionis poſui ſ. q. v. & ſeq. & quomodo procedatur per viam inquiſitionis, dixi ſ. q. xi.

SIVE TITVLVS INQVISITIONIS, Hæc verba apponuntur ad demonſtrandum, ꝙ re uera iſte libellus non eſt propriè inquiſitio, ſed eſt quidam titulus criminis reſultās ex ipſa inquiſitione, ſ. ex indiciis, ſiue informationibus per ipſum iudicem inquirendum aſſumptis.

QVAE FIT ET FIERI INTENDITVR, Hæc verba ſignificant, ꝙ etiam tranſmiſſo libello inquiſitionis nō ceſſat ipſa inquiſitio, imò iudex ſemper ex officio durante proceſſu perſeuerat inquirendo, & recipit teſtes ſuper delicto, An autem id facere poſſit poſt publicatas atteſtationes, dixi ſ. q. lxi. ver. Sed quæro.

PER DOMINVM PRAETOREM, ET D. N. EIVS IVDICEM MALEFICIORVM, Apponitur nomen iudicis, vt ſciat reus coram quo debeat comparere ad ſe defendendū, prætereàque titulus dignitatis, ſeu officij, ex quo poſſit cognoſci ipſum eſſe iudicem competentē, & habere iuriſdictionem in cauſis criminalibus.

EX EORVM, ET CVIVSQVE EORVM MERO OFFICIO AVCTORITATE, POTESTATE, Inquiſitio enim propriè fit ex officio iudicis, vt dixi ſuprà q. 3. Illa autē verba, Ex mero officio, operantur ꝙ non requiratur, ꝙ præcedat diffamatio, ſecundum Ang. ſed eius opin. communiter reprobatur, vt dixi ſ. q. vj. ver. Idem etiam.

Arbitrio, atque balia, Iudex licet habeat arbitrium, debet tamen ſeruare ius commune, nam arbitrium, quod conceditur officialibus ſuper maleficiis, debet reduci, & reſtringi ad ius commune, niſi quo ad modum procedendi & circa aliqua legis. Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Alb. in 3. parte ſtatu. q. 32. Item quæro, n. 1. Vide quæ dixi infrà q. 64. verſ. Dixi etiam. Et ideo aduertant officiales, ne prætextu arbitrij eis conceſſi, nimis animoſe procedant, nam licet datum ſit à lege, vel ab homine arbitrium procedendi, non tamen propterea cēſetur remota cognitio, ſed remiſſa ſubtilitas, ſecundum omnes Doctores vt atteſtatur Catald. de ſynd. q. cix. & Amad. de ſyndi. n. 145. 9

ET AD QVERELAM N. Hodie nō porrigitur accuſatio ſolemnis, ſc. cum ſubſcriptione, & aliis inquiſitis, ſed tantùm ſimplex querela, vt dixi ſupra q. 12. Et poteſt hæc querela, quæ ſucceſſit loco accuſationis, concurrere etiam cum inquiſitione. vt dixi ſuprà q. 3. ver Hinc infertur.

NECNON ET AD DENVNCIATIONEM N. Materiam denunciationis poſui ſuprà q. vij. Et licet Ang. de malefi. in verbo, Necnon & ad denunciationem, dicat quòd rarò hæc tria remedia

media ſimul cõcurrunt, videmus tamen quotidie contrarium in practica. nam in omnibus fere delictis pars querelat, antianus ſiue ſyndicus denunciat, & iudex ex officio inquirit. Hic autem modus procedendi per denunciationem non eſt modus de per ſe, ſed eſt connexus cum inquiſitione, vt dixi in d.q.7.in principio.

CONTRA ADVERSUS N. Exprimendum eſt nomẽ proprium imputati, eiúſque agnatio, & patria, & habitatio, ſi fieri poteſt, ita vt omnino certa ſit perſona, quæ inquiritur. Et dicit Marian. in d.c. qualiter & quando, n.190. quod quanto plures adiiciuntur demonſtrationes, tanto maior datur certitudo, ſubdens ꝙ laudandi ſunt Seneſes, qui adiiciunt nomen patris, aui & familiæ, &c. Si tamen ignoratur nomen homicidæ, deſcribendus eſt per ſigna, ſtaturam, habitationem, veſtes, & alias circunſtantias, quæ exprimi poſſunt, nam eo caſu dummodo cõſtet de corpore, poteſt procedi etiam ad ꝯdemnationẽ. Et hoc omnes ſciunt vt dicit Boſſ. in tit. de delicto, n.33. & dixi ſuprà q.4. ver. quanto vero. Moneo autem delinquẽtes, ne confidant ſuper hoc, quia fortè in libello inquiſitionis erratum ſit in cognomine, ſeu in patria, quaſi permiſerint ſe banniri, & poſtea perueniant in fortiam iuſtitiæ, dummodo conſtet de corpore, & de delicto, nõ poterunt euadere executionem condemnationis. Et dicit Ang. in l. his verbis, §. fi. in fi. ff. de hæred. inſtit. quod fuit in facti contingẽtia decapitatus quidam Bononiæ, qui erat deſcriptus in numero bannitorum tanquam de vna ciuitate, cum eſſet de alia, ex quo conſtabat eum eſſe illum, qui fuerat pro illo maleficio citatus, & condemnatus, & illum etiam refert Ioan. Am. Epit. xcv Quidam conciuis.

HOMICIDAM Exprimendus eſt titulus delicti, vt tempore condemnationis ſciri poſſit, quę pœna ſit imponenda. Materiam autem homicidij poſui ſ. hoc eodem libr. §. Homicidium.

ET P. AVXILIATOREM. Materiam auxillatorum, & qua pœna ſint puniendi poſui infrà q.xc.

ET F. MANDATOREM. Qua pœna puniatur mandans, dixi ĩ. q.89.

IN EO, DE EO, ET SVPER EO QVOD, Sunt verba idem ſignificantia, quæ tamẽ conſuetudo obtinuit, vt ſemper omnia apponantur.

10 Fama publica præcedente, Diffamationem pręcedere deberè inquiſitionem, dixi ſ. qõ 6. ibíque ver. ſed qm̃. & ſeq. poſui quemadmodũ fama probetur. Reſtat hic tantũmodo videre nunquid ex iſta aſſertione iudicis dicẽtis in libello inquiſitionis famã publicã præceſſiſſe dicatur ꝓbata fama. Doctores in hoc multum ſe inuoluunt, nã aliqui dicunt ſimpliciter, ꝙ ſic, & dicit Foller. in prac. cri. canon. fol.87.n.33. qᵈ ita tenẽt cõiter Doctores. Aliqui diſtinguunt, an iudex procedat ad inſtantiã alicuius, an aũt ex mero officio, ita quidẽ vt ſi ad inſtantiã alterius procedat, teneatur ille, q promouet inquiſitionẽ facere fidẽ de fama: ſi verò ꝓcedat iudex ex mero officio, credatur ipſi iudici aſſerenti famã publicã præceſſiſſe. Et dicit Card. Alex. in c. de accuſatione, col.25. circ. med. 2. q.8. qᵈ ita tenent cõiter Doctores. Alij diſtinguunt inter iudicẽ ordinariũ, & delegatũ, vt ſ. delegatus non poſſit inquirere niſi prius fama ipſa per teſtes probata fuerit. Et in hoc videntur concordare doctores omnes, vt dicit Berous in d.c. qualiter, & quãdo, nu.36. in fi. In ordinario vero vbi procedat ex mero officio ſufficiat, qᵈ extraiudicialiter ei de fama conſtet, & hanc dicit eſſe cõem opin. Aret. in c. cùm oporteat, n.43. & ſeq. de accuſ. Berous in loco præal. n.36. Et ex hoc inferunt, ꝙ poteſt ordinarius formare inquiſitionem, non examinatis teſtibus ſuper infamia, & ꝙ vbi recipiat aliquos teſtes ſuper infamia, non tenetur eorũ dare copiam reo petenti. Sed tamen ſi appelletur ad ſuperiorẽ, dicunt ꝙ tenetur iudex probare reum fuiſſe diffamatum, alias proceſſus eſſet nullus. Et hanc atteſtatur eſſe communem opinionem Alex. de Nouo, conſ.86.n.1. Aret. in d.c. cum oporteat, prout illum refert Boſſ. in tit. de inquiſitione, poſt n.70. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita practicatur. Breuiter quidquid ſit de iure canonico, in quo fuit inuenta iſta diffamatio, practica fori ciuilis obſeruat totum ꝯtrium, & Berous in loco præallegato refert nonnullos atteſtantes ſeruari in practica, ꝙ ordinarius non inqrit ex mero officio, ſi prius non appareat de fama ex dictis teſtium. Et certè ſi obſeruaretur illa opinio, ꝙ crederetur iudici de fama aſſerenti, poſſet quilibet iudex procedere ad inquiſitionem ſpecialem criminis ꝯ aliquem, aſſerendo ꝙ ſibi extraiudicialiter conſtat illum eſſe diffamatum de ipſo crimine, qᵈ eſſet deſtruere totã practicã criminalem, ſm quam prohibetur iudici inquirere, niſi præcedat diffamatio, aut aliquid aliud, qᵈ aperiat viam inquiſitioni, vt dixi ſuprà in d.q.6. in prin. & ver. Sed retenta, & ſeq. Et dicere, ꝙ ſi pars appellet tenebitur iudex facere fidem de infamia coram ſuperiore, mihi videntur ſomnia vigilantium, cum bona venia tantorum patrum. Et ſi quis vellet iſta in practica obſeruare, credo ꝙ omnib. ſe deridendum præberet. Tu ergo dic, ꝙ adhoc vt iudex poſſit inquiſitionem ſuam fundare ſuper diffamatione, requiritur ꝙ de fama cõſtet per teſtes iudicialiter receptos. Et ideo Ang. in repet. l. ſi vacantia, n.182. C. de bo. vac. monet iudicem vt ſit cautus, ꝙ ſemper recipiat dicta diffamantium ad bancum pro tribunali ſedendo, ne poſſit obiici, ꝙ diffamatio in occulto facta ſit, qᵈ dicit eſſe notandũ Ange. de maleſi. in verb. Fama publica, in primis verbis, ſubdens quòd qñ recipitur à iudice talis diffamatio in ſuo baſtardello, notarius maleficiorum debet dicere. Et prædicta facta fuerunt ad bãcum iuris iudice pro tribunali ſedente, & dicit, hoc tene mẽti in practica ne erres. Sed certe neque hoc ſeruatur in practica: nam ſtante generali conſuetudine, quòd ex omni delicto poſſit inquiri, hæ informationes ſuper diffamatione amplius nõ ſunt in vſu, quia ſemper ferè aliquo alio modo contingit aperiri viam iudici ad inquirendum abſque diffamatione. Et ideo practica obſeruat, quòd cõſtito de delicto eodem contextu aſſumuntur informationes ſuper crimine, & ſuper fama, vt dixi ſuprà q.6 ver. Vltimo ſcias.

ET CLAMOSA INSINVATIONE REFERENTE, Clamoſam inſinuationem requiri de iure vltra famam, ad hoc vt per inquiſitionem procedi poſſit, dixi ſuprà quæſt. vj. ver. Item quæro.

NON QVIDEM A MALEVOLIS ET SVSPECTIS, SED POTIVS AB HONESTIS, ET VERE

ET VEREDICIS HOMINIBVS ET
PERSONIS, Debet enim fama habere originē
à perſonis non ſuſpectis, vt dixi in d.q. verſi. Am-
pliusetiam, & ſeq.
NON SEMEL TANTVM, SED SAE
10 PE ET SAEPIVS AD AVRES, ET NO
TITIAM DICTI D. POTESTATIS
ET IVDICIS ET CVRIAE. Requiri, q̄d
fama non ſemel tantum, ſed ſæpius ad aures iudi-
cis aſcendat, dixi ſuprà in d.q vj. ver. Quæro nunc.
ETIAM PER MODVM NOTORII
AVDITV PERVENIT, Hęc verba ſolent
ſemper apponi in inquiſitionibus, etiam ꝙ delic-
rum non ſit notorium, & fuit conſ. Ang. de male-
fi. in verbo, Etiam per modum notorij, n. 1. vbi di-
cit, ꝙ iudex habet ſemper in ſuis inquiſitionibus
apponere iſtud verbum, Et ꝙ à paucis vidit appo-
ni, ſed malè faciunt. Aug. ad Angel. ibi in addit. di-
cit, ꝙ imò malè faciunt iudices qui apponūt hæc
verba, quando delictum non eſt notorium. Ego
credo, ꝙ iudices, qui apponunt iſta verba in inqui
ſitione, bene faciunt etiam ſi ſit dubium, an deli-
ctum ſit notorium vel ne: nam dicta verba nihil
reo præiudicant, cum iudici non credatur aſſeren
ti delictum eſſe notorium, niſi aliter de notorieta
te appareat, poſſunt autem iudici prodeſſe, ſi aliqd
omitteretur in proceſſu, ad eum excuſandum, vbi
deinde appareret, ꝙ delictum fuiſſet notorium, &
ꝙ iudex tanquā ſuper notorio proceſſiſſet. Quod
autem dicatur delictum notorium, & quomodo
in crimine notorio procedatur, dixi ſuprà q. ix.
per totum.
QVOD DE ANNO PRAESENTI, ET
11 MENSE OCTOBRIS, In inquiſitione de-
bet exprimi annus, & menſis, prout in accuſatio-
ne, ſecundum Bart. in l. 2. §. ſi publico, n. 12 ff. de a-
duit. Et ita communiter tenetur, vt dicit Card. A-
lex. in d.c. de accuſ col. xxxiii. In fi. 2 q. 8. quem re-
fert Folier. in pract. crim canon. fol. 91 poſt n. 39.
Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Aret. in d.
c. qualiter & quando. §. debet, poſt n. 115. Boſſ. in
tit. de inquiſitione, num. 90. Et ita videtur de con-
ſuetudine obſeruari per totum mundum vt dicit
Angel. in l. ea quidem, num. 3 C. de accuſ. Et licet
Bal. in l. edita, in repet. Patauina, n. 30. tenuerit cō-
trarium, ꝙ ſcilicet in inquiſit. non requiratur ex-
preſſio loci, & temporis, illud tamen dictum Bal-
di communiter non tenetur, vt dicit Card. Alex. in
loco prææallegato, eſt enim inquiſitio ſubrogata
loco accuſationis Et quamuis lex magis confidat
de iudice, quàm de accuſatore, non eſt propterea
tollenda reo facultas ſuæ defenſionis, quę poteſt
reſultare ex huiuſmodi expreſſione temporis. Et
quia hæc concluſio nō habet in practica aliquam
difficultatem, non eſt ſuper ea vllo modo hæſitan
dum. An autem in inquiſitione debeat exprimi
dies recurrendum eſt ad ea, quæ dixi ſuprà q. 12.
ver. Dixi etiam.
EXISTENS FLORENTIAE IN HO
SPITIO LEONIS. Locus de neceſſitate ex-
primi debet in inquiſitione, prout in accuſatione,
de quo dictum eſt aliquid ver. Præcedenti, & la-
tius ſuprà q. 12. ver. Eſt autem, & ſeq.
Cæterum hoc loco ea verba, quæ pertinent ad
qualitates delictorū, omittuntur, quia diuerſimo-
de apponuntur in inquiſitionibus, prout etiā va-
riæ ſunt ſpecies delictorū, Et licet Ang. de malef.
voluerit omnia ad materiam criminalem ſpectan
tia tractare ſupra clauſulis, & verbis vnicis inquiſi
tionis, nobis viſum eſt hic tm̄ tractare ea quæ per-
tinent ad formam ipſius libelli citationis, cætera
vero ſuis locis explicauimus.
Scienter, & Doloſè, Hæc verba in inquiſitione 12
appoſita ſunt maximæ importātiæ, licet iudices,
vel potius notarij, qui ſunt compilatores inquiſi-
tionū, illa ſæpius inconſideratè apponant, In pri-
mis enim multa facta puniuntur ſciēter commiſ-
ſa, quæ ignoranter cōmiſſa nō puniuntur, nā licet
oīs ignorantia in delictis regulariter non excuſet,
vt dixi ſ. q. lx. ver. Quæro nunqd, nihilominus qñ
eſt probabilis, ſæpe vel excuſat in totū, vel ſaltem
prodeſt ad mitigandam pœnā, Et hoc habet locū
non modo ſi delictū cōmiſſum eſt in omittendo,
ſed ēt ſi commiſſum eſt in faciendo, puta, ſi extet
ſtatutū, ꝙ præſtans opem bānito vel nobili delin-
quenti acrius puniatur, certe debet probari. ꝙſcie
bat illū eſſe bannitū, vel nobilē, alias nō hēt locū
diſpoſitio ſtatuti. Et ita ſe in facto obtinuiſſe dicit
Ang. in l. 1. poſt n. 1. ver. Videte dñi. C. de nili ag-
ger. non rūpen. quē refert Aug. ad Ang de malef.
in verbo, & ad querelā, poſt n. 93. Præterea multū
intereſt, an in delicto interuenit dolus, vel ne, nā
videmus homicidiū. qd̄ ſine dolo cōmittitur, mi-
tius puniri. q̄ illud, qd̄ doloſè ꝯmiſſum eſt, vt dixi
ſ. hoc eo. lib. § Homicidiū, ver. Hæc aūt. Item ne-
mo poteſt corporaliter puniri, niſi dolus in ipſo
delicto interuenerit, vt dixi ſ. q. lxxxiiij. circa prin-
cipium.
Super qbus oīb. & ſingulis &c. Licet de iure in 13
criminalib. non ſit neceſſaria ꝯcluſio libelli, vt di-
xi ſ. q. xij. ver Viti. q̄ro, tm̄ de ꝯſuetudine apponi-
tur in inquiſitionib. iſta clauſula, Sup qb. oīb. & ſin
gulis. &c. quæ eſt loco ꝯcluſionis. Et ita de ꝯſuetu
dine ſeruari atteſtatur Bart. in d. l. 2. §. ſi publico, n.
11, quē refert Gom. Arias ſup l. 74. Tauri, cir prin.
Ang. in d. l. ea qdem. poſt n. 7. ſubdens. ꝙ eſt opti-
ma practica. à qua non eſt recedendū, Sal. in d. l. ea
quidē, n. 47. Ang. đ malef. in ver. ſuper qbus omni
bus, n. 2. Amadeus de ſyndicatu, n. 32. Maria. in d.
c. qualiter, & qñ. poſt n. 209. ver. lxiii. Quæro, Du-
ennas reg. 31. n. 3 Boſ in tit. de inquiſitione, n 80.
Pract. Conrad fol. 258 n. 42 Marcus deciſ. 668. n.
3. Operatur aūt hæc clauſula, ꝙ licet regulariter,
qñ accuſatio, vel inquiſitio eſt propoſita cum ali-
qua qualitate, ſi illa qualitas nō probetur, non po
teſt ſequi ꝯdēnatio, neque ēt ſuper eo, qd̄ eſt pro-
batum, tm̄ ſi in accuſatione, vel inquiſitione ſit ap
poſita iſta clauſula poterit ſequi condēnatio ſup
delicto probato, ēt ꝙ qualitas adiecta ꝓbata non
fuerit, vt dixi ſ. q. 66. ver. Sed qd ſi pro parte. For-
tius dīt aliqui. ꝙſi aliqs fuerit accuſatus, vel inqui
ſitus de mādato, & deinde in proceſſu non fuerit
conuictus de mandato, ſed tantum de cōſilio, ad-
huc virtute iſtius clauſulæ poterit puniri de con-
ſilio, de quo eſt cōuictus, licet non accuſatus, vel
inquiſitus, Et dicit Pla. libr. 1. delictorum. c. xvj. ꝙ
huic ſententiæ interpretum ferè maior pars acce-
dit. Quod tamen apud me non tranſit ſine difficul
tate, & forte etiam in practica ſine noua inquiſi-
tione, vel additione vix poſſet obtineri.
SECVNDVM FORMAM IVRIS, ET
STATVTORVM. Hęc clauſula videtur in ſe

continere

continere incertitudinem, & poſſet etiam continere repugnantiam, vbi ſtatuta imponerent pœnam diuerſam ab ea, quæ imponitur per ius commune, nihilominus talis clauſula de conſuetudine admittitur, tam in accuſatione, quàm in inquiſitione, vt atteſtatur Ange. de maleſi. in verbo, Et contra formam iuris, n. 1. & ibi Auguſt. in Apoſt. Et fundatur talis cõſuetudo ſuper gl. in l. ſenatus, in gl. magna, ff. de accu. An autem tali caſu debeat iudex imponere pœnam ſtatuti, vel iuris communis, dixi infrà q. lxxxv. verſiculo, Debet etiam. INCHOATA, FACTA, ET FORMATA FVIT DICTA INQVISITIO PER DICTVM D. POTESTATEM, &c.

14 Quæro etiam, nunquid de iure in inquiſitione requiratur iudicis ſcriptio, prout in accuſatione requiritur inſcriptio accuſatoris? Reſpon. ꝙ non, ita dicit Bar. in d. l. 2 § ſi publico, n. 12. & eſt omnium communis opi. vt ait Marian. in d. c. qualiter, & quando, n. 212. Iudex enim non obligatur ad pœnam talionis, ex quo inquirit ex neceſſitate officii, præterea hodie ex conſuetudine ſublata eſt etiam in accuſatione ſolemnitas inſcriptionis, vt dixi ſupra q. xij. ver. Cæterum hodie. Bene verum eſt, quòd ad hoc vt citatio, quæ intimatur reo cũ libello inquiſitionis, fidem faciat, ſolent iudices illam ſubſcribere. Et ita ſeruat communis practica.

15 Dictum eſt de forma citationis, & quid continere debeat, Quæro nunc, qualiter citatio ſit ipſi reo intimanda. Et in primis ſcire debes, quòd ſi adſit in loco aliquod ſtatutum diſponens ſuper modo citandi, illud eſt ſeruandum, Poteſt enim indici à ſtatuto modus citandi præter ius commune, & tale ſtatutum valet, & ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Brunus de cõſtitutio. in verbo, Abſens. Sed loquendo de iure communi, quæro an citatio debeat reo perſonaliter intimari, an autem ſufficiat citatio ad domum? Reſpon. Aliqui dixerunt ꝙ ad hoc vt quis poſſit tanquam contumax banniri, non ſufficit citatio ad domum, ex ea enim inducitur ſolummodo ficta contumacia, ſed requiritur ꝙ ſit verus contumax, & ſic ꝙ fuerit perſonaliter citatus, Et hanc opi. dicit eſſe cõmunem Maranta in ſuo Spec. fol. 109. n 8 prout illum refert
16 Rolan. conſ. xlvij. n. 18. li. 2. † Tu verò dic, ꝙ etiam in criminalibus ſufficit ꝙ intimetur ad domum ipſa citatio. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. in l. 4 §. prætor ait. n. 3. in fi. ff. de damno infecto, quem refert Boer. in repet. l. conſentaneum, nu. 104. C. quomodo, & quando iudex. Et dicit Gand. de maleſi. in Rubr. de citationib. n. 4. in fi. ꝙ ita de generali cõſuetudine obſeruatur. Ita etiam ſeruari in pract. atteſtatur Blanc. in pract. crim. fo. xi. n. 24. Et quòd talis citatio ad domum ſufficiat, ad hoc vt quis poſſit banniri, dicit ſeruari de conſuetudine Alb. in l. 1. nu. 22. C. de hæred. inſt. & in quarta parte ſtatutorum, q. lij. intelligendo de domo, in qua habitat, & in qua ſedem conſtituit, quẽ refert Nellus de bannitis in tertia parte primi temporis, q. 3. Et licet Inno. in c. fi. poſt n. 3. de eo qui mitt. in poſſ. rei ſeru. cauſ. tenuerit, ꝙ non ſufficiat ad hoc, vt quis poſſit excommunicari, citatio ad domum, ſed quòd debet perſonaliter moneri, & dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. cxxxlij. n. 15. quòd illud dictum Inno. videntur ſequi quaſi omnes Doctores, ego tamen non putarem eſſe recedendum à conſuetudine, ꝙ ſcilicet etiam quo ad hunc effectum ſufficiat citatio ad domum, præſertim vbi citandus latitaret malitioſè, ita vt non poſſet perſonaliter reperiri. In hoc autem ducatu habemus formam ſecundum quam rei abſentes citandi ſunt, traditam per decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſatio. cap. procedant, quæ omnino ſeruanda eſt. Hæc autem omnia locum habent, quando reus eſt certus, ſed quando perfectè neſcitur quis delictum cõmiſerit, tunc (ſecundum aliquos) debent citari per proclama cum ſono tubæ. Et ita practicari atteſtatur Brebe. in Viatorio iuris in Rubr. de iudic. col. v. verſ. Sed pone, Quod tamen ego nunquam vidi in practica obſeruari.

17 Sed nunquid requiritur, ꝙ prius fiat perquiſitio, an reus poſſit perſonaliter inueniri, & poſtea fiat citatio ad domum? Reſp. De iure vtique requiritur, ꝙ citandus perquiratur prius à nuncio per ciuitatẽ, an poſſit perſonaliter reperiri, & vbi non reperiatur, deinde citetur ad domum. Sed quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, ſufficit enim, ꝙ nũcius de directo vadat ad domũ citandi, nulla prius facta perquiſitione, Et ita tenuit Bald. in d. l. conſentaneum, n. 44. C. quomodo & quando iudex, & ita ſeruatur vbique, vt dicit Foller. in pract. crim. fol. 42. n. 28.

18 Scias tamen, ꝙ ad hoc vt reus arctetur ad perſonaliter comparendum, danda eſt ei copia citationis, aliàs enim nõ teneretur comparere. Et ita ſeruat Rom. curia vt dicit Veſtr. in practica lib. 4. tit. de citat. extra cur. quem refert Foller. in practica criminalis. canon. fol. 135. nu. 23. & ita etiam vidi vbique ſeruari. Commiſſionis autem ſuæ, & relationis non debet nuncius copiam relinquere parti, idque ex vſu ſtilóque recepto, vt atteſtatur practica Iod. c. 13. n. 12.

19 Sed hæc quidem omnia de plano procedunt quando reus eſt in ciuitate vel territorio illius iudicis, de cuius mandato eſt citandus. Sed quid ſi ſit in alieno territorio, quomodo poterit illi citatio intimari? Reſpon. Debet hoc caſu iudex literas dirigere ad iudicem illius loci ſiue territorij, in quo citandus degit vt ibi illum citari faciat, ſeu permittat, Et hic modus citãdi communiter ſeruatur, vt dicit Alber. in l. j. n. 2 ff de requir. reis, & appellantur tales literæ ſubſidiales ſiue in ſubſidium iuris, ſubdit tamen ibi Alb. ſe credere, quod de ſubtilitate iuris poſſit iudex reum citare extra ſuũ territorium. Sed attenta generali conſuetudine non eſt circa hoc inſiſtendum nullus enim iudex citat extra territoriũ ſuũ. Et ita de facto ſeruari atteſtatur Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in Rubr. de fuga reorũ, n. 21. Iac. de Beluiſ. iunior. in repet. §. contrahentes, n. 142. in fi.

20 Poſſet fortè dubitari, ſi vtrunque territorium eſſet ſub eodẽ principe, nunqd poſſit iudex vnius territorij citare reũ in alio territorio degentem, nam Bar. in d. l. j. § j. nu. 3. ff. de requi. reis, tenuit, ꝙ quando ſub eodem præſide prouinciæ, poſſit iudex etiam per literas ſuas citare reum in alio territorio. Et hæc eſt communis opin. legiſtarum, vt dicit Aret. conſil. cxxxv. col. fin. Et ita communiter teneri atteſtatur Iaſon. in l. fin. num 24. ff de iuriſdict. omnium iud. quem refert Marſil. in ea. l. fi. nume. 34. & Marcuſ. decīſ. cccej. in vltimis verbis,

Apoſt

Apoſtil.ad Abb.in ca.j.ſub n. 1.ff.qui matri.accuſ.
poſſ.Io.Arno.Epito.lxxj.ſæpe contingit. Contra-
rium autem tenent communiter cano. vt atteſta-
tur Aret.in conſ. prætallegato. Et ideo dixit Ang.
in d.l.ſi.n.6. quòd in hoc articulo opus eſſet deci-
ſione imperatoris, quod dictum Ang. refert Fol-
ler.in pract.crim.fol.xl.n.27. In hoc ducatu ſerua-
tur opin. contra Bart. nam iudices ſemper citant
reos exiſtentes in alio territorio per literas ſubſi
diales, prout etiam atteſtatur Boſſ.in tit. de citat.
poſt numerum 24. Et non eſt ab hac practica vllo
modo recedendum.

21 Sed quid ſi reus nullum habeat domicilium, ſed
ſit vagabundus, quomodo poterit citari? Reſpon.
Pract. Millei, fol. 34. n. 13. & ſeq. dicit, ꝙ ſufficit illũ
citari per libellum lectum, & affixum in æde, vel
voce præconis in publico. Et ſubdit, quod ita de
conſuetudine ſolent facere ſeruientes, ſiue nun-
cij, qui ſi nõ inuenerint reum vagabundum citan-
dum, referunt ſimpliciter ſe citaſſe reum, non di-
cendo vbi citauerint. Sed certè apud nos non ſer
uatur hæc practica, ſed citatur reus in formam ab
ſentis, iuxta diſpoſitionem conſtitutionum huius
ducatus, de quibus ſuprà dixi.

22 Quæro modo, nunquid in criminalibus vna ci
tatio ſufficiat, an autem plures requirantur? Reſp.
De iure videtur, ꝙ plures requirantur, vt colligi-
tur ex tex.in l.abſentẽ.ibi ſæpius moniti, ff. de pœ-
nis: ſed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt di-
cit Vitali.de maleſi.in Rub.de citatio.numero pri
mo, ſubdens, quòd aſſeſſores faciunt pro ſuo arbi
trio. Tu verò aduerte ne erres, nam, Aut quæri-
tur, an præuia tantum vna citatione poſſit reus cõ
demnari, & dic, quòd non, vt ita procedat text.in
d.l. abſentem, nam vltra primam citationẽ debet
etiam reus citari ad allegandum, & deinde perem
ptoriè ad ſententiam ſecundum diſpoſitionem
iuris communis, vel aliter ſecundum formam tra
ditã à ſtatutis, vel à conſuetudine, quæ ſeruatur in
loco, in quo iudicium agitur. Aut quęritur, an qñ
citatur peremptoriè reus, requirantur tres citatio
nes, ſecundum tradita in l. ſi finita. §. Iulianus, ff. de
damno infecto, an vero vnica citatio ſufficiat. Et
dicendum eſt, ꝙ etiam in criminalibus vnica cita-
tio peremptoria ſufficit pro omnibus, quicquid
dixerit Cyn. loquendo per verbum credo, in l. 1.
ver. Quarto quæro, C. de requir. reis, cuius opin.
communiter reprobatur, vt dicit Fel.in c. conſul-
uit poſt n. 13. ver. quarto fallit. de of. deleg. quem
refert Boſſ.in tit. de ſen. n. 4. Et hæc ſententia con
tra Cy. eſt communiter recepta, vt dicit Blanc. in
pract.crim.fol.x.n. 19. Vbi etiam ſubdit, quòd ita
de conſuetudine obſeruatur. Ita etiam communi
ter teneri atteſtatur Alex. in l.contumacia, n. 14. ff.
de re iudic. Gul. de Benedic.in ſecunda parte repe
ti.c. Raynutius, fol. xcj. n. 152. Et licet gl.in cle. pri-
ma, in verbo, Tertio, de vit. & hon. cler. ſentire vi-
deatur, ꝙ quando lex diſponit, ꝙ citatus incurrat
pœnam ratione contumaciæ requiratur præciſè
trina citatio, & illam gl. dicat communiter appro-
bari Alex.in d.l. contumacia, n. 12. ff. de re iud. ve-
ritas tamen ſe habet in contrarium, quòd, ſ. etiam
vbi agitur ad pœnam, ſufficit vna citatio peremp-
toria pro omnibus. Et hanc dicit eſſe communem
opinionem Afflic. deciſ. cclxxxix. ſereniſſ. Rex, n.
7. Et in hoc non eſt dubitandum, pręſertim ſtante
generali conſuetudine.

Sed hic quæro, nunquid etiam in cauſis crimi- 23
nalibus omnino neceſſaria ſit citatio perempto-
ria? Reſpon. Aut ſententia eſt ferẽda contra reum
cõtumacem, & de hoc dixi infrà q. xliiij. ver. Item
quæro, Aut verò reus eſt pręſens in iudicio, & tũc
ſententia condemnatoria capitalis cõtra eum fer
tur non modo ipſo legitimè citato, ſed etiam ſo-
let in eius faciem pronunciari. Et ita obſeruat to-
tus mundus, vt dicit Ang. in l. pen. §. ad crimẽ, poſt
n. 4. ver. Septimo fallit, ff. de publ. iud quem refert
Auguſt. ad Ang. de maleſi. in verbo Qui D. iudex,
poſt n. 12. quod in verbo Qui iudex commiſit L.
præconi. in ſi. & Boſſ. in tit. de citatio. n. 8. & in tit.
de ſent. n. 15. & Pract. Conradi, fol. 44 t. n. 7. Et ita
cõmuniter fieri conſueuiſſe dicit Barb. conſi. lxx.
n. 2. lib. 4. Ita etiam quotidie practicari atteſtatur
Blancus in pract.crim.fol.xviij. n. 40. neque hoc
caſu poteſt interuenire procurator. Et eſt com-
munis opin. vt dixi infrà q. proxima, ver. Item quę
ro, & in ſpecie ita paſſim receptum eſſe in Flãdria
atteſtatur Pract. Iodoc. fol. cxlix. n. 12. Sed certè in
hoc ducatu hæc pract. non ſeruatur, nam quando
reus eſt in carceribus, ſententia condemnationis
fertur contra eum, abſque eo, quòd citetur, aut
conducatur ad præſentiam iudicis, ſed ſufficit mo
nitio generalis, de qua dixi infrà quæſtione xlv.
verſi. Facta autem. Sed neque etiam ſententiæ cri
minales in hoc ducatu pronunciantur ab ipſis iu-
dicibus ſedentibus pro tribunali, niſi quando pro
feruntur contra contumaces, ſed notarij ſcribunt
ſententias de commiſſione iudicum, & ipſi illas
ſubſcribunt, & deinde mittuntur executioni, &
in his nullo modo eſt ab ipſa loci conſuetudine
recedendum.

Vlterius quæro, nunquid in cauſa criminali ci- 24
tandus ſit fiſcus, & accuſator? Reſpon. In hoc du-
catu habemus decretum in nouis conſtitutioni-
bus in titulo de accuſat. cap. Eo ampliùs, diſponẽs
ꝙ in omnibus actibus præiudicialibus, etiam ante
inquiſitionem formãdam debet citari pars offen
ſa, & fiſcus, & ita ſeruatur. De iure autem commu
ni non reperio, ꝙ hæ citationes ſint de ſubſtantia
proceſſus vſque ad ſententiam, ſed ad ſententiam
ipſam ferendam, dicit Boſſius in titulo de ſenten
tiis, numero decimoſeptimo, ꝙ ſunt citandi om-
nes illi, qui ſunt in cauſa, & cum quibus eſt lis cõ-
teſtata, alias ſententia eſt nulla: & ſubdit, ꝙ hæc eſt
communis opinio. Sed certè quo ad accuſato-
rem, cautela eſt, ꝙ iudex faciat ſibi ab eo dari licen
tiam procedendi, & expediendi proceſſum, etiam
ipſo abſente, & eo caſu poterit procedere etiam
ad ſententiam abſolutoriam eo non citato, vt di-
xi infrà q. xiv. ver. Facta autem: de quo tamen vi-
de quæ dixi ſuprà quæſtione tertia, verſiculo, Su-
perflua igitur, vel ꝙ pars accuſata faciat illum cita
ri iuxta practicam, quam tradit, & ſeruari atteſta-
tur Carauita ſuper ccij. ritu magnæ curię, numero
quarto. in ſi. & numero quinto. Quo verò ad fiſ-
cum in hoc ducatu quando reus eſt præſens, con-
ſuetudo eſt, quòd fiſcales ſubſcribant ipſi ſenten-
tiæ, & ſic poteſt dici, ꝙ ſententiæ criminales apud
nos proferuntur nõ modo fiſco citato, ſed etiam
præſente, ſi verò reus eſt contumax non citatur
fiſcus neque accuſator. ſed fit condemnatio ad ſo
num tubæ, vel campanæ, vt dixi infrà q. xliiij. ver.

Item quæ

Item quæro. quæ quidem cãpana, vel tuba habet vim citationis actoris, & rei, & omnium citandorũ. Et hoc ex ſtyio, & conſuetudine, vt atteſtatur Aug. ad Ang. de maief. in ver. Et ibi caput, pòſt n. 2. ſubdens, ꝙ talis ſtyius, & conſuetudo faciũt ius. Vide quæ dixi ȝ. ver. Dictum eſt, & ȝ. q. xj. verſ. Sed qui è conuerſo.

25 Vltimò quæro, Tu ſcis, ꝙ in citatione ſemper ſolet apponi aliquis terminus, pura tridui ad comparendum, & reſpondendum inquiſitioni, &c. nũquid pendente eo termino Iudex poterit capi facere reum inquiſitum? Reſpondeo, ꝙ ſic, & ita ſeruatur, vt dicit Boſſ. in ti. de captura, nu. 10. Et ideo quando rei timent ne captiuantῦ, cautela eſt, ꝙ exhibeant fideiuſſorem de comparendo infrà certum terminũ, & præſtita huiuſmodi fideiuſſione ſolet tolli decretum capturæ.

QVAESTIO XXXII.

1 *Procuratorem non eſſe audiendũ in cauſis criminalibus.*
2 *Et quid in criminalibus priuatis.*
3 *Et quæ ſit ratio?*
4 *Et quid ſi imponatur pœna pecuniaria?*
5 *Et quid ſi imponatur pœna relegationis, vel minor?*
6 *Et quid ſi imponatur pœna priuationis, ſeu depoſitionis ab ordine?*
7 *Et quid ſi pro crimine, pro quo de iure communi poſita eſt pœna corporalis, ſtatutum imponat pœnam pecuniariam?*
8 *Et quid ſi pro crimine ĩpoſita ſit pœna arbitraria iudici?*
9 *Et quid ſi impoſita ſit pœna pecuniaria, quam ſi non ſoluerit, infligenda ſit pœna corporalis?*
10 *Et quid ſi ignoretur, an vulnus ſit lethale, vel non?*
11 *Et quid in caſibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi ad ſententiam diffinitiuam?*
12 *Et quid ſi reus ſit ex alio maleficio bannitus?*
13 *Et an hoc caſu debeat ei concedi ſaluus conductus?*
14 *Et quis poſſit eum concedere?*
15 *Et an in caſibus, in quibus poteſt contra mortuum procedi admittatur procurator?*
16 *Et quid ſi reus ſit carceratus?*
17 *Et quid ſi procurator velit pro abſente allegare tantummodo cauſas abſentiæ?*
18 *Et quid ſi velit proponere, quòd reus habet in eo loco capitales inimicitias?*
19 *Et quid ſi velit opponere exceptiones contra perſonam accuſatoris, vel iudicis?*
20 *Et quid ſi velit opponere occiſum fuiſſe bannitum?*
21 *Et an in cauſa nullitatis admittendus ſit procurator?*
22 *Et an quando proceditur per viam exceptionis?*
23 *Et an poſſit pro accuſatore procurator interuenire?*
24 *Et quid ſi non fuerit oppoſitum contra procuratorem, an proceſſus valeat?*
25 *Et an ſententia ferenda ſit contra dominum abſentem, vel contra procuratorem præſentem?*

1 SAepenumero in cauſis criminalibus, poſt intimatas reis citationes comparẽt procuratores & excuſatores, qui multas exceptiones ꝓponũt, propterea videndum eſt, nunquid ſint huiuſmodi procuratores in iudiciis criminalibus admittendi. In hac autem quæſtione facienda eſt in primis concluſio, ꝙ regulariter in cauſis criminalibus nõ admittitur ꝓcurator, vt eſt tex. in l. pe. §. ad crimẽ. ff. de publ. iudic. vbi omnes notant, & in l. ſeruum quoque, §. publicè, ff. de proc.

Et hæc concluſio locum habet, non modo in 2
criminibus publicis, prout loqui videtur tex. in d. §. ad crimen, ſed etiam in priuatis delictis. & eſt cõmunis opinio, vt atteſtantur ſcribentes in eod. §. ad crimen. & in ſpecie Bened. de Plumb. poſt n. 3. & Rubeus, poſt num. 10. 121. & ſeq. Marian. in c. veniens, n. 20. & ſeq. de acc. quem refert Boſ. in ti. An in cauſis criminalibus, &c. poſt n. 1. verſi. prima igitur, Rub. in d. §. publicè, nu. 2. in fi. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 39. n. 24. Et dicit Bar. in d. §. ad crimen. n. 11. ꝙ ita ſeruat conſuetudo. Quòd tamen intellige, vt procedat, quando pro huiuſmodi priuatis delictis ĩpoſita eſt pœna à relegatione ȝ. iuxta ea, quæ dixi ĵ. verſ. Ex hac autem, & ſeq.

Ratio autem huius concluſionis eſt, quia qui- 3
libet reus mitteret procuratorem, qui pro ipſo cõpareret, & vbi ipſe eſſet condemnandus pro delicto in aliquam pœnam corporalem, non poſſet fieri executio condemnationis. Sic etiam quilibet accuſator poſſet conſtituere procuratorem, & vbi ſuccumberet in iudicio accuſationis, euaderet condemnationem, quæ contra eum facienda eſſet ad pœnam talionis: & ſic omnia iudicia criminalia redderentur eluſoria. Et hæc eſt magis communis ratio, vt dicit Alber. in d. §. publicè, poſt nu. 18. Bianc. in pract. crim. fol. 15. n. 14. Bene verum eſt, ꝙ quantum ad accuſatorem hodie ceſſat hæc ratio, cùm ſit ſublata pœna talionis, vt dixi ĵ. q. 81. & conſequenter reſpectu accuſatoris ceſſat etiam ipſa concluſio. Et ideo ex parte accuſantis ſemper admittitur procurator, vt dixi ĵ. verſic. Quæro nunquid.

Ex hac autem ratione infertur concluſionem ipſam intelligendam eſſe vt procedat in illis cauſis criminalibus, in quibus venit imponenda pœna corporis afflictiua, vt ſcilicet in illis non ſit admittendus procurator. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Sapia. in repet. l. imperium, nu. 42. ff. de iuriſd. omn. iud. Et ideo vbi pro crimine imponeretur pœna fuſtigationis, vel huiuſmodi, nõ eſſet ꝓcurator admittendus. Et hanc dicit eſſe communem opi. Menchiaca controuerſ. vſu freq. c. 17. n. 7. Si tamen in aliquo loco eſſet conſuetudo ꝙ admitteretur, illa ſeruanda eſſet, prout atteſtatur eſſe ſtylum & conſuetudinem patriæ Delphi. Guido Papæ deciſ. 338. aliquis accuſator: ꝙ ſcilicet in cauſis criminalibus non capitalibus admittitur reus per procuratorem, etiam ad media cauſæ.

Cæterùm vbi ex iuris diſpoſitione non imponi 4
tur pœna corporis afflictiua, ſed tantùm pecuniaria, eo caſu vtique admittitur procurator. Et hæc eſt communis concluſio omnium Doctorum tã iuris ciuilis, quàm canonici, vt Marian. in d. c. veniens, nu. 24. Menchiaca in d. c. 17. in fi. In iſtis enim caſibus ceſſat ratio concluſionis ſuperius adducta. nam cùm executio condemnationis facienda ſit in bonis, non autem in perſona, nihil intereſt fiſci, neque partis, an reus perſonaliter compareat, vel per procuratorem ſe defendat.

Hinc eſt, ꝙ ſi agatur de delicto, pro quo tãtum- 5
modo veniat imponenda pœna relegationis, vel alia relegatione minor, poterit procurator interuenire. Ita tenuit gl. in d. §. publicè, in ver. datur. &

eſt communis opi. vt atteſtantur Scribētes in d. §. ad crimen, & in ſpecie Benedictus de Piumbino, poſt n. 24. & Rubeus, n. 124. & ſeq. Idem atteſtant̄ Scribentes in d. c. veniens, & in ſpecie Abb. n. 18. & Anan. n. 18. & Marian. n. 41. & ſeq. & Berous n. 35. ſubdens, ꝙ ita ſeruatur in practica. Hanc etiam dicit eſſe communem Cy. in l. reos, col. j. verſi. Secundo caſu, C. de accuſat. ſubdens, ꝙ illam ſequit̄ vſus cauſarum Italiæ, Bar. in d. §. ad crimen, poſt n. 4. ſubdens, quòd ita iudicaret. Signorol. cōſ. 269. n. 52. Ang. in d. l. reos, poſt n. 1. Paul. de caſtro in d. § publicè, pront illum refert Ant. Gomez. libr. de lictorum, c. j. n. 13. Cæpolla, conſ. crim. 72. ver. De primo non videtur. Card. Alex. in c. ſi quando, colum. 7. verſ. In gl. ibi, ff. ſecunda q. 6. Blanc. in pract. crim. fol. 20. n. 51. Foller. in pract. crim. fol. 131. n. 6. & fol. 132. poſt n. 12. Pract. Conradi, fol. 262. n. 4. Berous in d. c. veniens, num. 35. & 39. quem refert Viuius in lib. communium opin. in verb. Procurator in capitalibus. Menchiaca, controuerſ. vſu freq. in d. cap. 17. nu. 6. Carauita ſuper ritu 108. magnæ curiæ, n. 2. & ſuper 2. ritu 69. n. 8. vbi dicit, ꝙ ita concludunt communiter Doctores. Hanc etiam opinionem de conſuetudine ſeruari atteſtatur Alberi. in d. §. publicè, num. 6. & ſeq. Cæpolla, conſ. crim. 55. verſil. Secundo, non obſtat. Et dicit Salic. in d. l. reos, n. 4. quòd hanc opinio. conſuetudine roboratam eſſe omnes fatentur, & licet aliqui voluerint facere differentiam, an relegatio ſit ad certum locum, puta in aliquam inſulam, vel ciuitatem, quam vulgò confinationem appellāt, an autem ſit à certo loco, puta ab aliqua prouincia, vel territorio, quod vocamus exilium, nihilominus indiſtinctè tenenda eſt communis cōcluſio, ꝙ ſcilicet vtroque caſu admittatur. Et ita tenent communiter Scribentes, vt dicit Rubeus in d. §. ad crimen. n. 146.

6 Idem etiam eadem ratione dicendum eſt in caſibus, in quibus tātummodo imponitur pœna priuationis, ſeu depoſitionis ab ordine, ſeu dignitate, in his enim pariter poterit reus per procuratorem ſe defendere. Et eſt communis opin. vt dicit Benedict. de Plumb. in dict. §. ad crimen, poſt num. 24. Marian. in d. c. veniens, nu. 50. Rubeus in d. § ad crimen, nu. 150. & ſequen. & in dicto §. publicè, n. 44.

7 Dictum eſt, ꝙ in his criminibus, pro quibus imponitur pœna pecuniaria, admittitur procurator, modo tu ſcis, quòd pro homicidio de iure communi imponitur pœna mortis. Pone quòd ex diſpoſitione ſtatuti alicuius ciuitatis imponatur ꝓ homicidio pœna pecuniaria, nunquid poterit reus de homicidio imputatus comparere per procuratorem? Reſpond. ꝙ ſic, & in hoc omnes concordant, vt dicit Bald. in d. l. reos, num. 24. C. de accuſ. Marian. in d. c. veniens, n. 24. in fi. & poſt n. 50. verſ. Sed aduertendum, quem refert Boſſ. in tit. an in crim. iud. & in prima concluſ. Et dicit Signorol. conſ. 2. n. 15. quòd ita tenent communiter Doctores. Idem dicit Imol. in d. §. ad crimen, poſt nu. 20. verſ. Si autem ſtatutum. Salic. in d. l. reos, nume. 9. Hanc etiam opin. dicit eſſe communē Rubeus in dicto §. ad crimē, num. 183. Cùm enim diſpoſitio ſtatuti in loco in quo viget, ſuccedat loco iuris communis, vt dixi ſuprà libro primo, non eſt habenda in conſideratione pœna iuris communis, ſed tantummodo pœna ſtatuti. Hoc tamen intellige vt procedat, quando ſtatutum imponit ſimpliciter pœnā pecuniariam pro homicidio: nam eo caſu vtique poteſt procurator interuenire. Si verò ſtatutum imponat pœnā mortis, à qua poſſit ſe liberare ſoluendo pœnam pecuniariam, tūc quia principaliter impoſita eſt pœna corporalis, non eſſet procurator admittendus. Et ita dicit cōmuniter teneri Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, qu. 123. Sed certè hæc quæſtio rarò poterit in practica contingere, cùm ſecundum magis cōmunem opin. huiuſmodi ſtatuta imponentia pro homicidio pœnam pecuniariam nō valeant, nec ſint obſeruanda, vt dixi ſ. hoc c. li. §. Homicidium, ver. Sed nunquid.

8 Sed quęro, quid ſi ex diſpoſitione iuris communis, vel ſtatutorum pœna alicuius delicti cōmiſſa ſit arbitrio iudicis, nunquid hoc caſu erit admittendus procurator? Reſpond. Si quidem pro eo delicto ex tali arbitrio iudices non conſueuerunt imponere pœnam corporis afflictiuam, vtique poterit procurator interuenire, aliàs ſecus. Et ita obſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Ang. in d. §. ad crimen in vltimis verbis, quem refert Imola in d. §. ad crimen, poſt num. 20. ver. Quid autem ſi pœna. Sed hoc intellige vt procedat, quando pœna commiſſa arbitrio ipſiuſmet iudicis: ſed ſi eſſet reſeruata arbitrio principis, vel ſuperioris, non eſt audiendus reus per procuratorem, etiam ꝙ princeps pro eo delicto aliquando pœnam corporalem non impoſuiſſet: nam ea quæ pendent à voluntate principis, nō ſunt inferiorum regulis ſubiicienda.

9 Vlterius quæro, pone quòd lex vel ſtatutū imponat pro aliquo delicto pœnā pecuniariam, ſed in caſu, in quo non ſolueret pœnam pecuniariam infra certum tempus, imponeret pœnam corporis afflictiuam, nunquid poterit reus eo caſu comparere per procuratorem? Reſpon. quòd ſic, ita dicit Imola in d. §. ad crimen, num. 20. & eſt communis opi. vt ait Marian. in d. c. veniens, poſt n. 32. colum. tertia, verſ. Sed aduerte, Rubeus in d. §. ad crimen, n. 179. & ſeq. Hanc tamen intellige vt procedat, dummodo principalis ipſe ſit notoriè ſoluendo, vel (vbi non ſit idoneus) præſtet idoneam cautionem de ſoluenda condemnatione pecuniaria, vbi eum condemnati contingat: aliàs verò tenetur perſonaliter comparere, ne forte condemnatio redderetur eluſoria. Et ita ſeruat̄, vt dicit Blan. in pract. cri. fol. 29. n. 113.

10 Sed pone, tu ſcis, quòd ex forma ſtatutorū pro vulnere communiter imponitur pœna pecuniaria, pro homicidio verò imponitur pœna mortis. Modo Titius vulnerauit Seium, & dubitatur an vulnus ſit lethale vel non. Quæro, ſi procedatur contra Titium, an eo caſu ſit admittendus, & comparеat per procuratorem? Reſpondeo, Aliqui dicunt, ꝙ poteſt iudex hoc caſu admittere procuratorem, ſub conditione, ꝙ ſi Seius moriatur, habeatur pro non admiſſo. Et hanc dicit eſſe communē opinionem Alex. in l. prætor ait, in princ. nu. 5. & ſequ. ff. de damno infecto. Sed certè hæc practica mihi nunquam placuit, quia hoc modo, ſi poſtea ſequeretur mors vulnerati, iam reus feciſſet ſuas defenſiones abſque perſonali cōſtitutione, quod eſſet valde inconueniens, & licet eo caſu poſſet iudex

iudex, inhęrendo admiſſioni procuratoris conditionaliter factæ, decernere ꝙ tales defenſiões haberētur pro non receptis, nihilominus ſi ex eis appareret de innocentia rei, non video, qũo poſſet eum, q̃uis cōtumacem, cōdemnare. Propterea iudicio meo tutior eſt practica, quę ſeruatur in hoc Ducatu, ꝙ.ſ. iudex ſuperſedeat à procedendo, donec videatur exitus, an ex vulnerib⁹ ſequat̃ mors, vel non. Quam etiam practicam arbitror eſſe iuri cōi magis conformem, nam clarum eſt, ꝙ etiam ſi aliquis alium lethaliter vulnerauerit, ita vt certum ſit illum ex eo vulnere periturũ, nō propterea poteſt inquiri de homicidio, neque puniri de occiſo, antequã vulneratus moriatur, vt dicit Bar. in l. damni, §. Sabini, num. 5. ff. de damno infecto, & eſt communis opin. vt atteſtatur Car. Alex. in c. j. in prin. col. 2. in princip. quibus modis feud. amitt. prout illum refert Pla. li. j. delictorum, c. xlj. poſt n. 14. Non poteſt ergo iudex contra eum ꝓcedere, niſi de vulnere, & ſic vbi mors poſtea ſequatur, opus erit nouo proceſſu, & noua condēnatione, & omnia prius acta erunt fruſtratoria, & nullius momenti. Bene verum eſt, ꝙ in hoc ducatu, in quo ex diſpoſitione cōſtitutionum pro vulneribus illatis animo deliberato eſt impoſita pœna mortis, vtique poſſet iudex procedere, etiam non expectato euentu, ſaluo, tamen iudicio procedēdi de homicidio, vbi mors ſequeret̃, ex quo vtroque caſu reus teneretur perſonaliter comparere, & ſic nullum poſſet ſequi inconueniens. Et hoc aliquando vidi ſeruari in caſibus atrocibus, & celeri expeditione dignis,

21 Hæc autem concluſio, quòd in cauſis criminalibus non ſit procurator admittēdus, non videtur de iure communi multum præiudicij afferre poſſe imputatis de aliquo crimine, ex quo regulariter de iure communi non poteſt procedi contra abſentem ad ſententiam diffinitiuam, ſed tantummodo fit annotatio bonorum, vt dixi j. q. 43. Sed quid dicendum in caſibus, in quibus abſens poteſt diffinitiuè condemnari ex forma ſtatutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ, & aliis, diſponentium, ꝙ contumax habeatur pro cōfeſſo, & conuicto, & poſſit capitaliter condemnari, nunquid iſtis caſibus erit admittendus procurator, qui pro ipſo abſente interueniat? Reſpond. Hęc eſt ardua quęſtio, in qua doctores tam antiq. quàm moderni variè locuti ſunt, nam Cyn. in dicta l. reos, col. fi. verſi. Tertiò, quæritur, C. de accuſ. videtur tenuiſſe, quòd vbi abſens poteſt diffinitiuè condemnari, ſit admittendus procurator, referens Dyn. ita conſuluiſſe in facti contingentia. Et hanc opinionem dicit eſſe communem Imola in dicto §. ad crimen. nu. 17. in fi. quem refert Corn. conſ. 17. in prin. lib. 3. & conſilio cxxlj. in litera F, li. 3. & conſilio 325. quod eſt conſilium vltimum. in litera G, li. 3. & Ruin. conſilio 118. in primis verbis, lib. v. Angel. in dicto §. ad crimen, poſt num. 4. verſiculo, Nono fallit, vbi etiam ſubdit, quòd ita practicatur vbique, quem refert Auguſt. ad Ang. de malef. in ver. Qui dominus iudex, ſub num. 13. Cæpolla conſilia criminali 46. ver. Pręterea dico, Abb. in d. c. veniens, poſt numerum 19. Marian. in d. ca. veniens, n. 54. & ſeq. Bellamera deciſ. 717. ſi clericus. Et dicit Alex. de Neuo conſ. xc. n. 3. quod hæc eſt communis opin. legiſtarum, & canoniſtarum, ꝙ conſilium eſt repetitum inter cōſilia criminalia diuerſorum conſilio. 89. lib. j. Dicit etiam Cyn. in d. l. reos, verſ. Item ſcire debetis, quòd hęc eſt communis opi. maiorum noſtrorum, & quòd, quidquid ſit de iure, conſuetudo Italiæ approbat hanc opi. & illum refert Corn. conſ. 273. in litera D, lib. 3. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, ꝙ etiam in caſibus, in quibus poteſt contra abſentē procedi ad ſententiam diffinitiuam, non ſit admittendus procurator, tenuit Ruin. in d. l. reos. Et dicit Bald. in ea l. reos, nu. 25. quòd hæc eſt veritas ſecundum omnes. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Benedict. de Plumbino, in d. §. ad crimen, n. 12. & ſeq. Alex. conſ. cxvj. nu. 18. lib. 2. vbi etiam ſubdit, ꝙ omnes dicunt ita de facto ſeruari, quem refert Marſ. in pract. crim. §. ſequitur, n. 27. & Rubeus in d. §. ad crimen, num. 61. & Vantius de nullitatibus, fol. 239. num. 177. circa fin. & Pract. Conradi, fol. 262. nu. 5. Iaſ. in l. ſecunda, C. qui teſtam. facere poſſ. prout illum refert Rubeus in d. §. publicè, n. 26. Et dicit Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Hęc eſt quędam inquiſitio, num. 34. in fine, quòd iudices maleficiorum nolunt aliquem audire quomodocunque veniat. Mihi ſemper placuit opin. Rayner. quòd etiam in iſtis caſibus non admittatur procurator, quæ etiam (quicquid dicant tenentes contrarium) eſt magis communis, & in practica indiſtinctè obſeruatur, vt atteſtatur Alber. pater practicæ in d. §. publicè, nu. 24. Aliàs autem deſtrueretur tota practica criminalis, cùm hodie ex conſuetudine totius Italiæ, pro quocunque crimine poſſit abſens (etiam ad mortem) condemnari, vt dixi infrà quæſtione 44. ſequeretur enim, ꝙ in quacunque cauſa procurator eſſet admittendus, quòd eſſet (iudicio meo) abſurdiſſimum, & ita tene, & ſerua in practica, & non errabis. Et in omnem caſum doctores tenentes contrariam ſententiam ferè omnes fatentur, quòd poteſt iudex dicere procuratori, quòd vult quòd principalis perſonaliter compareat tanquã melius informatus, & quod aſſeſſores hoc obſeruant in pract. Et hãc cautelam ponit Gand. & alij, qua etiam ſe vti ſolitum fuiſſe dicit Angel. de maleſi. in verbo, Qui dominus iudex videns, n. 17. Illam etiam ponit Bart. in l. 2. §. defendi, num. 2. ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur, vbi dicit, quòd hæc eſt communis practic. Et hoc etiam videtur fuiſſe ex mente Bar. in l. qui bona, §. ſi alieno, num. 16. ff. de damno infecto, cuius opi. communiter recipitur, vt dicit Rubeus in d. §. publicè, poſt num. 31. Et ita ſeruat totus mundus, vt dicit Paul. de Caſtro, in d. §. publicè, nu. 12. ſubdens, quòd niſi hoc fieret, nunquam daretur aliqua ſententia in criminalib⁹, quia ſemper mitterent procuratorē, qui cum ſuis cauillationibus obuiaret, vt dixi infrà q. prox. ver. Quinimò vt dixi. Et ideò vbicunque citatio continet, quòd reus perſonaliter compareat, non eſt tractandũ, an poſſit admitti procurator, vel excuſator, ſed neceſſe eſt, quod ipſe reus principalis ꝑſonaliter compareat, vt declarat Ruin. in allegat. conſilio 118. libr. v. Bene verum eſt, quòd ſi talis procurator non vellet cauſam abſentis defendere, ſed tantummodo proponere cauſas abſentiæ, eo caſu vtique eſſet audiendus. Et in hoc vtriuſque partis fautores conueniunt, vt atteſtatur Mēchaca controuerſ. vſu frequentium, c. 17. num. 2.

vbi dicit, quod hæc nõ modo eſt communis, ſed receptiſſima omnium opi. Vide quæ dixi ȷ̃. verſi. Prædicta autem.

Sed nunquid admittendus ſaltẽ erit excuſator, qui pro abſente compareat ad eum defendẽdum? Dixi ȷ̃.q.prox.ver. Sed quod plus eſt.

12 Tu ſcis, quòd bannitus pro vno maleficio poteſt etiam pro alio maleficio inquiri, & banniri, vt dixi ȷ̃.q.16.verſ. Sed nunquid, Pone modo, ꝙ bannitus pro vno citetur vt compareat pro ſecundo maleficio, nunquid poterit comparere per procuratorem, ex quo propter primam condemnationem non poteſt perſonaliter comparere ad ſe defendendum? Reſp. ꝙ non, & ſibi imputet, ſi nõ poteſt perſonaliter ɔparere, cum id euenerit ex ſuo maleficio, ex quo non debet ipſe conſequi commodum. vt effugiat executionem ſecundæ con-
13 demnationis, vbi veniret condemnandus. † Debet ergo impetrare ſaluum conductum reſpectu primæ condemnationis, & perſonaliter comparere pro ſecunda ad ſe defendendum, & ita practicatur, vt dicit Blanc. in prac. cri. fol. 23. n. 102. & talis ſaluus ɔductus non poteſt ei denegari, aliàs eſſet illi auferre facultatem ſe defendendi. Et ita ſe pluries fieri vidiſſe atteſtatur Boſſ. in titul. de citat. num. 36.

14 Sed hic quæro, quis poſſit huiuſmodi ſaluum conductum bannito concedere? Reſpon. De principe non eſt dubium, ꝙ poteſt illum concedere, ſed quid in iudice? Et dicẽdum eſt, ꝙ & ipſe poteſt de iure illum concedere, & eſt communis opi. vt atteſtatur Bian. in pract. crimi. fol. 33. nu. 15. & ſeq. Quidquid tamẽ ſit de iure, in hoc Ducatu iudices non concedunt huiuſmodi ſaluos conductus, ſed ſolus Princeps, vel Senatus, vt dicit etiam Boſſ. in loco præallegato. Et reperio, ꝙ cum prætor Cremonæ, qui iuxta ſolitum erat Senator talem ſaluum conductum conceſſiſſet, Senatus ei reſcripſit, vt poſthac abſtineret, & permitteret, vt à Senatu peterentur, 26. Februarij 1554.

15 Debes ſcire, quòd ſunt aliqua delicta, pro quibus poteſt procedi etiam contra mortuos, & eorum memoria damnari, vt eſt crimen hæreſis, & alia, de quibus dixi ȷ̃.q.lj. verſi. Quæro nunc, & ſeq. Pone ergo, ꝙ in aliquo ex illis delictis procedatur contra aliquem iam defunctum, nunquid poterunt eius hæredes conſtituere procuratorem, qui ipſum mortuum defendat? Reſpond. ꝙ ſic, & ita in facto obtentum fuit Romæ tempore Clementis v. coram quo fuit accuſatus de hæreſi Papa Bonifacius. 8. iam mortuus, vt recenſet Alber. in Rub. C. de hære. n. 15. & in d. §. publicè, n. 17. in fi. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, n. 83. & ſeq. ſubdens, ab hac opi. tanquam communi non eſſe recedendum. Ceſſat enim hoc caſu ratio concluſionis, & regulæ, de qua ȷ̃. ꝙ ſcilicet niſi reus compareat perſonaliter, iud cium poterit reddi eluſoriũ: nam hoc caſu neque reus poteſt perſonaliter cõparere, neque in eum iam mortuum poteſt fieri executio, iuxta ea, quæ dixi in d.q. ij. ver. Sed hic incidenter.

16 Item quæro, quid ſi reus ſit præſens in iudicio, quia ſcilicet fuerit captus, vel ſponte ſe conſtituerit, nunquid pro eo poterit procurator interuenire? Reſpon. ꝙ ſic. Et in hoc omnes doctores concordant, vt dicit Bal. in d.l. reos, n. 21. C. de accuſatio. quem refert Marian. in d. ca. veniens, n. 6. Et ꝙ quando reus eſt ex illa cauſa carceratus, poſſit pro eo interuenire procurator, dicit eſſe communem opinio. Imola in d. §. ad crimen, n. 18. & ſeq. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quem refert Ant. Gomez. ca. j. delictorum, nu. 14. licet dicat, ꝙ cauti iudices faciunt actus proceſſus cum ipſimet carceratis, ſubdens ꝙ ita eſt cõmunis vſus, & ſtylus in practica, quod tamen intellige ſecundũ ea, quę ſtatim dicam. Aret. in d.c. veniens, n. 74. Card. Alexand. in c. ſi quando, columna quarta, ver. Sed tenendo, ſecunda q. 6. Rubeus in d. §. ad crimen, n. 68. & ſequ. Menchiaca controuerſi. vſu frequentium, c. 17. n. 4. in fi. Ita etiam communiter teneri & ſeruari. Atteſtatur Abb. in d.c. veniens, n. 20. Et dicit Bar. in d. §. ad crimen, n. 10. ꝙ ita approbat cõſuetudo, quem refert Benedict. Plumb. in d. §. ad crimen, n. 37. Idem dicit Bal. in d.l. reos, n. 40. in fi. Tu verò, ne erres, diſtingue etiam ex mente Doctorum in locis præallegatis, & dic, ꝙ, Aut quæritur, an quando reus eſt perſonaliter in iudicio cõſtitutus, poſſit admitti ꝓ eo procurator ad reſpõdendum accuſationi, vel inquiſitioni, vel interrogationibus, quæ ei fiunt à iudice ſuper delicto, ſiue in proximo examine, ſiue in aliis, ſiue in tortura. Et tunc dicendum eſt, ꝙ nullo modo poteſt ꝓ eo procurator ĩteruenire, ſed debet perſonaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorũ, & per ſeipſum reſpondere. Et ita practicatur, vt dicit Ang. in d. §. publicè, poſt n. 5 quẽ refert Paul. de Caſtro in eod. §. publicè, n. 9. & Ang. de maleſ. in verbo, Qui dominus iudex videns, ꝙ inquiſiti, n. 12. Ita etiam practicari atteſtatur Ang. in d.l. reos, n. 2. in fi. Aut quæritur, an poſſit procurator interuenire ad alios actus cauſæ, puta ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum in ipſa cauſa. Et dicendum eſt, quòd ſic, & ita dici ſe pluries obtinuiſſe, & vidiſſe de facto obſeruari Alberic. in d. §. publicè, poſt nu. 18. verſ. Item quæritur an ſaltem. Bene verum eſt, ꝙ non ſemper conſtituitur ad hoc procurator cum mãdato, ſed quilibet defenſor pro carceratis admitti ſolet, prout etiam in practica obſeruari atteſtatur Bianc. in pract. crim. fol. 24. nu. 65. quæ tamen practica mihi nunquam placuit, quia talis defenſor, ſiue procurator, ſine mandato poteſt quidem prodeſſe reo, ſed non obeſſe, quod eſt in maximũ præiudicium fiſci & accuſatoris. propterea nõ deberent iudices ipſos admittere ſine legitimo mandato, & non ſunt multi dies, quòd quidam carceratus petebat tolli de proceſſu quandam comparutionem factam per eius aduocatum, quæ continebat quædam ſibi præiudicialia, aſſerens, quòd ille aduocatus nullum ab eo mandatum habebat, licet Senatus id ei concedere noluerit, Senatus tamen voluit ita obſeruari, vt ſcilicet admittantur huiuſmodi defenſores carceratorum, etiam ſine mãdato: & cùm quidam prætor reiiceret quendam defenſorem ex ea cauſa, quia non haberet mandatum, reſcripſit illi prætori, vt omnino ei traderet copiam indiciorum, neque poſtea aliquem ex ea cauſa reiiceret, 2. Septẽbris 1558. P.N. Et ideo ita ſeruandum eſt. Aut verò quæritur an poſſit cõſtitui procurator ad ſentẽtiam audiendam. Et hoc caſu dicit Rubeus in dicto §. ad crimẽ, n. 82. quòd omnes concludunt, quòd non, & verum dicit

loquen

loquendo de iure, nam debet reus eſſe pręſens ad audiendam ſententiã, vt dixi ſ.q.prox.ver.Sed hic quæro, quod tamen in multiis locis non ſeruatur & præſertim in hoc Ducatu, vt ibi dixi.

17 Prædicta autem cõcluſio, quòd in cauſis criminalibus non ſit procurator pro reo abſente admittendus, intelligenda eſt vt procedat, quantum ad hoc vt talis procurator non poſſit ipſius rei abſentis defenſionem ſuſcipere, ſed ſi vellit allegare cauſas abſentiæ, vtique admittitur. Et hoc tenent omnes, vt dicit Ana.in d.c.veniens, n.13. Dicit etiam Aug.in d.l.reos, circa principium, C.de accuſatio. ꝙ iſtud tenent omnes indifferenter. Et ita ſeruatur, vt dicit Carauita ſuper ritu c v.magnæ curię, nu.2. Neque hoc caſu facienda eſt differentia, an habeat in ſpecie mandatum ad allegandas cauſas abſentiæ, an autem habeat ad cauſam ipſam proſequendam: nam vtroque caſu eſt admittendus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ana.in loco præallegato, n.14. Vide quæ dixi ſ.ver.Hoc autem, circa ſi.

18 Idémque ſi talis procurator velit proponere, ꝙ reus citatus habet in eo loco, ad quem citatur, capitales inimicitias: nam & eo caſu erit cum mandato audiendus. Et eſt communis opi. vt dicit Marian.in d.c.veniens, poſt n.68.ver.Circa primam, quem refert Boſ.in tit.an in cri.iud.n.12.

19 Pariter etiã eſt admittendus, ſi velit proponere aliquas exceptiones dilatorias, ſeu declinatorias, aut aliquas alias ex his, quæ ante litis conteſtationem proponi ſolent, puta ꝙ accuſator ſit infamis, vel excommunicatus, vel aliàs inhabilis ad accuſandum, vel ꝙ iudex ſit incompetens, vel excommunicatus, vel huiuſmodi. Ita dicit Bart. in d.§.ad crimen, cum quo tenent omnes, vt dicit Imola ibi, prout illum refert Boſſ. in titul. de car.fideiuſſ. commu.num 16. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Benedict.de Piumb.in d.§.ad crimen, num.52. Hoc tamen intelligendum eſt vt procedat, dummodo talis exceptio nihil ad ipſum crimen pertineat, ſecus autem ſi exceptio opponeretur quidem ad proceſſum, ſed tangeret etiam ipſum delictum, puta quia diceret quòd alias de ipſo crimine fuit abſolutus, vel huiuſmodi: non enim eſſet ad tales exceptiones proponendas admittendus. Ita dicit Bart.in d.§.ad crimen, num.19. Et eſt communis opin. vt ait Rubeus in eod. §.ad crimen, n.214. niſi talis exceptio eſſe notoria, nam eo caſu vtique eſſet admittendus ſecundum Bart.in loco præallegato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis, in ſecunda parte ſecundi temporis.q.14. quem refert Boſſ.in titul.præallegato de carc.fideiuſſ comm.num.26.in ſi Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Aret.in d.c.veniens, nu.19.& ſeq. quem refert Boſſ. in loco præallegato, poſt num.13. Berous in d.ca. veniens, num.29.& ſeq. Quando verò talis exceptio mixta eſt dubia, tunc nõ poteſt per procuratorem proponi, vt dicit Bar.in loco præallegato, & eſt communis concluſio, vt atteſtatur Berous in d.c.veniens, n.32.

20 Quæro modo, pone, quòd aliquis interfec.bãnitum, qui ex forma ſtatutorum poterat impunè occidi, & ex hoc homicidio contra eum proceditur, nunquid admittetur procurator ad proponẽdam huiuſmodi exceptionem banni? Reſp. ꝙ ſic, ita tenet Bar.in l.vbi pactum, n.10.C.de tranſact. quem ſequuntur omnes Doctores, teſte Marſ.cõſil.73.num.76. vbi ſubdit ſe hanc doctrinam millies practicaſſe, & obtinuiſſe. Ita etiam ſentire cõmuniter Doctores atteſtatur Gand.de malefic.in Rubr. vtrùm procurator, &c.circa finem. Nellus de bannitis in ſecunda parte ſecundi temporis, q.14. vbi dicit, quòd ita communiter tenetur, quem refert Marian.in d.c.veniens, poſt n.79. Hanc etiã dicit eſſe communem opin. Alber.in quarta parte ſtatutorum, q.38.n.14 Quinimò non tantùm procurator, ſed etiam quilibet de populo poſſet comparere, & talem exceptionem banni proponere, vt dixi ſ.hoc e.lib.§.Homicidium.verſ.Item ſcias. Hæc tamen intelligenda ſunt vt procedant, quando ex ſola productione banni efficeretur notorium, ꝙ talis offenſus erat bannitus, nam eo caſu vtique eſſet admittendus procurator ad ipſum bannum exhibẽdum. Sed ſi requiretur aliqua alia extrinſeca probatio, tunc non admitteretur procurator, & ita communiter tenetur, vt dicit Ruin. conſ.ix.poſt n. 2.ver.Secundo prædicta confirmã tur, libro v. In hoc tamen ducatu non admittitur procurator ad exhibendum bannũ, niſi reo in carceribus conſtituto, prout etiam ſeruatur in regno Neapol. vt videri poteſt apud Carauitam ſuper ritu 269.magnæ curię, n.3. Et ita expreſsè reſcripſit Senat⁹ Prætori Fõtaneri 7.Martij 1559.P.N. Multi enim ſunt caſus, in quibus bannitus non poteſt impunè offendi, vt dixi in allegat. §.homicidium, ver.Sed hic quæro, & aliis ſeq. Et ideo niſi homicida eſſet condemnandus, condemnatio illa redderetur eluſoria, cogitur ipſe ad perſonaliter comparendum, ſed deinde legitimè conſtito de banno, citato fiſco, & proximioribus interfecti, & quòd licitè offendi potuerit, ſtatim reus liberatur. Bene verum eſt, ꝙ ſi plures interficiant bannitum, & aliqs ipſorum perſonaliter compareat, & exhibito banno, oſtẽdat illum impunè occidi potuiſſe, poſſunt deinde alij ſocij admitti ad comparendum, & exhibendum bannum, abſque eo, ꝙ ſe perſonaliter conſtituãt. Et ita reſcripſit Senatus Prætori Papiæ 1560.P.N. in cauſa cuiuſdam Antonij Noſini capitaliter condemnati, & banniti, quod no.

21 Quæro, an in cauſa nullitatis ſententię criminalis admittatur procurator? Reſpond. Benedict.de Piumb.in d.§.ad crimen, nu 99. refert quod Bald. quem appellat doctorem ſuum, tenuit quòd ſic, & quòd dicit ita quotidie practicari. Quam opin. etiam ipſe ſequitur, dummodo agatur ſolummodo de nullitate ſententię, non autem de iniquitate, & dicit ſe ita iam obtinuiſſe de facto. In hoc autem Ducatu ſeruatur totum cõtrarium, nullus enim admittitur ad dicendum de nullitate, niſi ſe perſonaliter conſtituat, quando non vult demonſtrare nullitatem ex ipſiſmet actis reſultantem, ſed per alias extrinſecas probationes, & hoc vt ſi in ipſis probationibus deficeret, poſſit contra eum ſententia mitti executioni. Et reperio etiam, ꝙ Afflict. ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni, Rubrica 3. n.27. in fine, dicit, quòd vidit pronuntiari aliquas ſententias criminales nullas, puta, quia eſſent latæ cõtra clericum, vel per errorem, dummodo talis nullitas allegetur per ipſummet principalem, & non per aliquem ſuum procuratorem, vel coniunctam perſonam.

22 Tu ſcis, quòd in cauſis criminalibus aliquando

dicitur procedi per viam exceptiõis, vt dixi ȝ.q.x. ver. Per exceptionem. Quæro, nunquid in huiuſmodi cauſis poſſit procurator interuenire? Reſp. Aut exceptio criminalis tendit ſolũmodo ad repellendum accuſatorem ab accuſatione, vel teſtẽ à teſtificando, vel impediendam miſſionẽ in poſſeſſionem prælati ad dignitatem, vel beneficium, ad quod eſt promotus, vel huiuſmodi. Et hoc caſu vtique poteſt admitti procurator, talis enim cã non dicitur criminalis, vt ibi dixi, ſed ciuilis, meritò eſt procurator admittendus. Et ita concludũt omnes Doctores, vt dicit Foller. in pract. cri. can. fol. 104. n. 3. Aut verò exceptio tendit etiã ad puniendum, puta, quia proponendo exceptionem criminis petatur non modo accuſatorem, aut teſtem repelli, ſed etiam puniri, & tunc non admittendus procurator, quia in huiuſmodi exceptiõe ipſe eſt accuſatus, ſiue excipiens aſſumit partes accuſatoris. Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Blanc. in pract. cri. fol. 25. Vide quæ dixi in allegata q. xix.

23 Quæro, nunquid ea, quæ dicta ſunt in reo, habeant locũ etiam in accuſatore, ſeu denunciante, vt ſcilicet neque ipſi poſſint in cauſis criminalib⁹ procuratorem conſtituere? Reſp. Alber. in d. §. publicè, poſt n. 18. tenuit, ꝙ non poſſunt conſtituere procuratorem, quia quod nõ licet accuſato, neque etiam licere debet accuſatori. Et dicit Rubeus in d. §. ad crimen, n. 7. ꝙ hæc videtur crebrior, & ſolidior ſententia, ſed quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur in practica, vt dicit Carault ſuper ritu 108. magnæ curię, n. 3. in fi. ſemper enim admittuntur procuratores querelãtium, ſiue accuſatorum, etiam in cauſis capitalibus, & meritò: ceſſat enim ratio communis, de qua ȝ. verſ. Ratio autem, ꝙ ſcilicet iudicium redderetur eluſorium, ex quo pœna talionis hodie eſt ſublata, vt dixi ĵ. q. 81. Et ideò neque etiam coguntur hodie accuſatores ad ingrediendum carceres, vt dixi ȝ. q. 18. ver. Quando deinde, non enim agi poteſt de aliqua executione perſonali contra ipſum accuſatorem faciẽda. Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ ſi ipſe accuſator non poſſet, ſi eſſet ab alio accuſatus, per procuratorem comparere ad ſe defendẽdum, puta quia eſſet bannitus, vel accuſatus de aliquo crimine, pro quo nõ poſſet ſe per procuratorem defendere, eo caſu nõ poſſet, neque etiam per ꝓcuratorem alium accuſare. Ita allegatur tenere Bald. in l. reos. C. de accuſatio. Et dicit Nell. de bãnitis in 3. part. ſecundi temporis, q. 68. ꝙ ita ſeruatur, ꝓut illum refert Cæpolla conſ. crim. xx. col. 2. ver. Imò plus dico. Et ſic hoc caſu eſſet ſeruanda in practica communis opi. quod not.

24 Pone, ꝙ in cauſa criminali comparuerit procurator, & contra eum nihil fuerit oppoſitum, ſed fuerit admiſſus ad defendendum reum: cùm tamẽ de iure admitti non deberet, nunquid proceſſus ſuper inde agitatus valebit, an autem erit ipſo iure nullus? Reſp. In hoc articulo varię fuerunt ſcribẽtium opiniones, nam gl. in c. j. in ver. criminalis, de iud. in texto, tenuit, ꝙ talis proceſſus valeat, & dicit Bal. in d. §. publicè, poſt n. 6. verſ. Vlterius quæro, ꝙ hæc opin. per omnes Canoniſtas approbat. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Bal. in l. ita demum, poſt n. 4. C. de procu. quem refert Bertr. conſ. 358. circa principium, lib. 4. quòd eſt duplicatum in conſilio primo, num. 2. lib. v. & Feli. in c. meminimus, num. 18. de accuſ. & Vantius de nullitate, fol. 239. num. 177. & Dec. in l. in ambiguis, §. non eſt nouum, num. 11. ff. de reg. iur. & conſil. 469. in fin. & Marſil. in pract. crim. §. ſequitur, poſt nu. 17. & Pract. Conradi, fol. 264. in fi. Corſetus in ver. Procurator, in fin. inc. licet quis. Et dicit Imola in d. §. ad crimen, ꝙ ita ſeruatur in practica, ꝓut illum refert Rubeus in eodem §. ad crimen, n. 99. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd imò etiam ſi non fuerit oppoſitum contra procuratorem, nihilominus proceſſus factus eo interueniẽte, in caſibus in quibus de iure admitti non debebat, ſit ipſo iure nullus, multi etiam tenuerunt, adeo, quòd Gom. in d. ca. j. poſt num. 80. verſ. Quid tenendum, dixit, quòd opiu. contra illam gloſſ. ſibi videtur magis communis, quem refert Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. 20. poſt num. 5. & ante eum Aret. in d. c. veniens, poſt nu. 87. dixit, quòd hæc eſt communior opi. quod verbum pro ſingulari refert, & idem atteſtatur Rubeus in d. §. ad crimen. num. 231. Anto. Gomez c. j. delictorum, nu. 16. Ego verò dico ſic, Aut delictum eſt tale, pro quo non poteſt procedi, niſi ad querelam partis, & tunc procedat opin. gloſ. pars enim ipſa ſibi imputet, ſi non oppoſuit contra ꝓcuratorem, & fecit ipſum repelli, Aut verò ex eo delicto poterat etiam procedi ex officio. & tunc licet non fuerit oppoſitum, proceſſus factus per procuratorem, qui non erat admittendus, eſt nullus, quia partis, aut iudicis malitia, negligentia, aut imperitia non debet iuri publico nocere. Et dicant Doctores quidquid velint, cõſuetudo ita obtinuit, ꝙ omnia geſta per procuratorem in cauſa criminali, vbi agatur de pœna corporis afflictiua, ſint ipſo iure nulla.

Vltimò quæro, in caſibus, in quibus procurator in cauſis criminalibus admittitur, an ſententia ferenda ſit ꝯ dominum abſentem, an autem contra procuratorẽ præſentem? Reſpond. In hoc puncto variæ fuerunt Doctorum opiniones, propterea ad omne dubium euitandum vſus obtinuit, ꝙ vterque cõdemnetur. Et ita de facto ſeruari. & ſecundum vſum curiarum, atteſtatur Iac. de Belniſ. in pract. cri. in ver. Criminaliter condemnari, n. 3. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, cap. 20. poſt nu. 1. 25

QVAESTIO XXXIII.

1 *Excuſator an poſſit in cauſis criminalibus interuenire?*
2 *Et quid in caſibus, in quibus poteſt abſens diffinitiuè condemnari?*
3 *Et an audiendus ſit excuſator ſine mandato?*
4 *Et an teneatur præſtare fideiuſſionem de ſiſtendo principali in iudicio?*
5 *Et an audiatur pater pro filio, dominus pro ſeruo, abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro ſubdito, epiſcopus pro clerico, vxor pro viro?*

HActenus de ꝓcuratore dictum eſt, nunc de excuſatore videamus. Sciendum eſt autem, ꝙ regulariter in omnibus, & quibuſcunque cauſis criminalibus, in quib⁹ poteſt contra abſentem ꝓcedi, ſemper admittitur excuſator. Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quñ talis excuſator 1

non pro

non proponit aliquas defenſiones ipſius rei, ſed tantummodo allegat eius abſentiam, nam eo caſu vtique admittitur. Et ita communiter ſeruari in iudiciis atteſtatur Alber. in d.§.publicè, poſt n. 16. Idémque ſi alleget infirmitatem ipſius rei, vel carcerationem in alio territorio, vel alia impedimenta, propter quæ non poſſet reus, etiam ſi vellet perſonaliter comparere, nam ad proponēdas huiuſmodi exceptiōes quilibet admittitur. Ita tenet Bar. in d.§.ad crimen, nu. 16. & eſt communis opi. vt ait Maria. in d.c.veniens, nu. 67. de accuſat. Et in hoc non videtur eſſe difficultas, quia ad has exceptiones proponendas etiam procurator admitteretur, vt dixi ſuprà, ver. Prædicta autem. Fortius etiam ſentire videtur Alber. in d.§.publicè, poſt nu. 25. ver. De ſecundo genere, ꝙ ſecundum communem opinionem debeat admitti excuſator etiam ad media cauſæ, & aliquos articulos incidentes.

2 Sed quod plus eſt, multi etiam tenuerunt ꝙ in omnibus caſibus, in quibus abſens poteſt diffinitiuè condemnari, ſit admittendus excuſator abſolutè, etiam ad probandum eius innocentiam. Et hanc opin. dicit eſſe magis communem Aret. conſi. cxlvj. n. 6. vbi loquitur etiam quando talis excuſator comparet poſt primū bannum, ex quo virtute ſtatuti cōtumax habetur pro confeſſo, & Aret. refert, & ſequitur Marſil. conſ. xxxix. nu. 30. & conſ. lxxiij. n. 39. & conſ. lxxxj. n. 57. & conſ. xc. nu. 3. & in pract. crim. §. ſequitur, n. 46. relatus, & ipſe per pract. Conradi, fol. 264. in 27. limit. & Apoſtil. ad Auge. de malef. in verbo, Qui dominus iudex, ſub n. 13. Hanc etiam opi. atteſtatur eſſe magis cōmunem Cæpol. conſi. crim. 51. circa med. Iaſ. in l. hi qui, n. 7. C. qui teſta. facere poſſ. quē refert Rubeus in d.§.ad crimen, n. 172. & Gomez Arias ſuper lege lxxiiij. Tauri, nu. 49. & Nouel. in tract. ad defenſam, fol. 21. n. 10. Refert etiam Alex. conſil. 4. n. 1. & ſeq. lib. 6. ꝙ Imola in d.c.veniens, col. 27. de accuſatio. (cuius tamen lecturas ſuper quinto decret. ego nō habeo) dat hoc pro cautela, quam dicit ſe tunc proximis diebus ſeruaſſe, & aliàs vidiſſe Bononiæ obſeruari, ꝙ ſc. compareat aliquis ad defenſionem abſentis, tanquam inſtructor vel informator de defenſionibus ipſius abſentis. Et dicit Alex. in d.conſ. 4. quod omnes fatentur talem excuſatorem, qui nō compareat tanquam procurator cum mandato, ſed vt quilibet de populo ad inſtruēdum curiam, vel vti ſimplex defenſor, poſſe & debere admitti, ſubdens, quod id ipſum fecerat ipſe quoque pluries ſeruari, & ꝙ ita communiter practicari & ſeruari vidit. Refert etiā Anan. in eo. c.veniens, n. 22. Imolam ibi dicentem, ꝙ licet quoad procuratorem ſint opiniones, tamen in excuſatore ita omnes tenent, & illū refert Marſi. conſ. lx. n. 23. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter omnes Doctores, legiſtas & canoniſtas. Cæpol. conſi. crim. xlvij. circa fi. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Grammat. conſi. ciuili 37. n. 10. quem refert Viuius in lib. communium opi. in verbo, Procurator in capitalibus. Ratio autem huius concluſionis per ſupradictos Doctores, allegatur, quia iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocētia rei, etiam nemine petente, prout eſt communis opi. vt dicit Alb. in l. tertia, C. de his qui ad eccl. conſ. Ita relatus per Brun. conſ. feudali lxix. n. 2. Et hoc indubitatum eſſe atteſtatur Aret. in conſilio præallegato, quem refert Marſi. in d.conſi. lx. nu. 22. Eadem igitur ratione dicendum videtur vt q̄d poteſt iudex à ſeipſo facere idem etiam ei facere liceat, iſto excuſatore, aut quolibet alio ſubminiſtrante teſtes, & indicia, ex quibus rei ipſius innocentia detegatur. Et ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Gratus conſi. xcviij. n. 8. lib. 1. Et ideo Doctores præallegati dant cautelam, quod compareat iſte excuſator, ſiue ali⁹ quilibet tertius, qui det in ſcriptis iudici ad partem ſuper aliqua ſcedula nomina teſtiū, qui deberent examinari ad probandum innocentiam rei, & dicunt, ꝙ iudex tenetur illos examinari facere. Et hoc modo reus faciet ſuas defenſiones abſque eo, ꝙ perſonaliter compareat. Et hanc cautelam ponit Cæpolla, cautela lxviij. & dicit Blanc. in practica criminali. fol. 22. n. 58. & fol. 158. cautela xj. ꝙ ita practicatur, & practicari poteſt. Sed certè hęc opi. mihi nunquā placuit, hoc enim modo proculdubio deſtrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquiſitus vel accuſatus compareret perſonaliter ad ſe defendendum, ſed vel ex officio, vel per huiuſmodi excuſatorem faceret teſtes ad ſui defenſionem examinari, abſque vllo capitis ſui periculo. Et ita nūquam reus poſſet examinari, neque torqueri, nec vlla condemnatio exequi: quę omnia iudicio meo ſunt valdè abſurda & ridicula, & miror, ꝙ tot tāti Doctores illam opinionem tenuerint, aut ſeruauerint, quæ certè in hoc Ducatu non modò nō obſeruatur, ſed in oībus curiis adeo receſſit à practica, ꝙ ſi aliquis aduocatus ſuper ea inſiſteret, ꝓculdubio non ſine riſu exploderetur.

Quinimò, vt dixi ſuprà, q. proxima, ver. Hæc autem, omnes ferè fatentur, ꝙ poteſt iudex dicere excuſatori, ſe velle ꝙ principalis perſonaliter cōpareat tanquam melius informatus, vt etiam videatur quo vultu, & qua trepidatione loquatur, ſecundum not. in l. ſi. C. de procu. Et hoc non negat velle, & ſeruare communem practicam Cæpolla in d.conſ. lj. circa prin. à quo nullo modo eſt recedendum, quidquid ipſe Cæpolla ibi in contrarium alleget.

Sed nunquid excuſator, qui aliquas excuſationes vult proponere, eſt audiendus ſine mandato? 3
Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ requiritur mandatum, & ꝙ talis accuſator tenetur iurare, ꝙ habet in mādatis ab abſente illum excuſandi, aliàs non auditur. Et dicit Pract. Iodoc. cap. 25. n. 4. ꝙ ita praxis ipſa vſu recepit. Alij verò dicunt, quòd ſiquidem vult proponere excuſationes neceſſarias, puta quòd reus eſt infirmus, vel quòd eſt in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam ſine mandato, ſed ſi velit allegare alias excuſationes probabiles, puta, quòd itinera non ſunt tuta, vel quòd reus in eo loco habet inimicitias, tunc non auditur ſine mandato. Ita tenet Bart. in d.§.ad crimen, nu. 18. Et hanc dicit eſſe communem Doctorum ſententiam Rubeus, in eo.§.ad crimen, nu. 201. & 212. in fi. Alij autem indiſtinctè tenent, quòd excuſator allegans quaſcunque cauſas abſentiæ probabiles, licet non neceſſarias, etiam ſine mandato ſit admittendus. Et in hoc opin. Bar. communiter reprobari atteſtatur Card. Alex. in cap. ſi quando, numer. 21. ſecunda quæſt. vj. Et hæc opin. contra

Bart. eſt

Bart.eſt magis æqua, & mihi magis placet, dum-
modo abſit calumnia,& tales exceptiones cõcer-
nant tantummodo factum, ſecus autem ſi con-
cernerent ēt ius,puta declinatoriam fori, vel hu-
iuſmodi,nam eo caſu ſequerer opin.Bar. vt ſ.non
eſſet talis excuſator ſine mandato admittendus.
Et hæc omnia, niſi aliter conſuetudine receptum
eſſet,à qua(vt ſæpe dixi)nullo modo arbitror eſſe
recedendum.

4 Quæro, nunquid excuſator, qui comparet,te-
neatur præſtare fideiuſſionem de iudicato ſoluen
do,vel de præſentando ipſo inquiſito?Reſpon.Si
quidem comparet vt defendat inquiſitum, tene-
tur ſatiſdare, aliàs non auditur, ſed ſi tantummo-
do excuſat eius abſentiam non tenetur ſatiſdare.
Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit
Alber.in d.§.publicè,n.12.in fin.Hanc etiam dicit
eſſe veriorem,&crebriorem ſententiam Rubeus
in d.§.ad crimen.nu.114 ꝙ ſ.non tenetur cauere,
nec de iudicio ſiſti,nec de iudicato ſoluendo,licet
in ea quæſtione videantur corrupta verba ipſius
Rubei.Idem atteſtatur Menchiaca cõtrouerſ.vſu
frequent.c.xvij.n.8 Illud tamen,quod dictum eſt
de defenſione, ceſſat ſecundum meam opinionē
& practicas huius prouinciæ, ꝙ ſ.nullo modo ad-
mittatur excuſator ad rei defenſionem,vt dixi ſu-
prà ver.Sed quod plus eſt.

Vltimo quæro, quid ſi pater aut dominus pro
5 ſeruo vel filio inquiſitis compareant ad eorum
defenſionem ſuſcipiendam,nunquid debeant ad
mitti? Reſp. ꝙ ſi compareant non tanquam pro-
curatores,aut defenſores eorum,ſed pro intereſ
ſe ſuo, vtique ſunt admittendi.Et ita tenent com-
muniter canoniſtæ,vt dicit Riminal.conſ.xiij.n.j.
Hãc etiam dicit eſſe communem opin.Bal.quem
refert Baptiſta à S.Blaſio inter conſilia criminalia
diuerſorum,conſ.lxxvij.n.8.lib.2. Maria.in d.c.ve
niens,poſt n.87.ver. Tu aduerte, & ꝙ admittatur
pater pro filio,dicit eſſe communem opi. tam le-
giſtarum,quàm canon. Alex.de Neuo,conſ.xc.n.
2. ꝙ eſt repetitum inter conſilia criminalia diuer
ſorum, conſ.lxxxix.lib.j.Dicit etiam Cæpolla ꝯſ.
criminali lxxv.in primis verbis,quod hęc eſt com
munis doctorum ſententia. Et quod ita commu-
niter obſeruatur & practicatur in iudicio,& conſ.
crim.lv.ver.Dixi tertio,dicit ꝙ hanc opi. ſequun-
tur omnes ſcribētes in materia,& conſ.crim.xlvij.
verſi.Sed prædictis, dicit quod communiter om-
nes Doctores ita concludunt. Et quod dominus
admittatur pro ſeruo,voluit glo.in l.2.in gl. fi. C.
de accuſatio.quam dicit eſſe communiter appro-
batam Riminal.conſ.xvij.n.9. Et generaliter dicit
Boſſ.in tit.an in crim.iud.n.17.ꝙ dominus pro ſer
uo,pater pro filio,vxor pro viro,abbas pro mona
cho,epiſcopus pro clerico,princeps pro ſuo ſub-
dito, ciuitas pro ſuo ciue, & ſimiles poſſunt pro
intereſſe proprio,non autem nomine ipſorũ vo-
catorum ad iudicium venire,& eos defendere.Et
dicit, ꝙ hæc eſt communis omnium opi. Ideo
dicit Blanc in pract.crim.fol.23.n.62. ꝙ practica
eſt, ꝙ pater volens facere defenſiones pro filio
comparet coram iudice, prius ſibi facto ſpeciali
mandato per ipſum filium de confitendo delictũ
& quod deinde pater confitendo delictum faciat
defenſiones filij, probando, puta, quod homici-
dium fuit caſu commiſſum,vel ad neceſſariam de
fenſionem,vel ꝙ mortuus non deceſſit ex vulne
re,& ſubdit,ꝙ ita ſeruatur in practica.Poterit for-
tè hæc practica obſeruari in locis, in quibus viget
talis conſuetudo, ſed in hac prouincia hæc repu-
tarentur ſomnia,ſi proponerentur coram iudici-
bus,nam(vt ſæpe dixi) vbi ingeritur pœna corpo-
ralis, nullus auditur pro reo, niſi perſonaliter cõ-
pareat,&ita ſeruando non errabis.Bene poſſet pa
ter,ſi filius accuſatus,aut inquiſitus eſſet clericus,
comparere & declinare forum. Et ita dicunt Do-
ctores,vt ait Bald.in l.j.n.31.C. de accuſat. Credo
etiam, ꝙ non modo priuilegium clericatus, ſed
quodcunque aliud, ex quo notoriè appareret ci-
tatum non eſſe ſubditum iudicis citantis, poſſet
per procuratorem,vel excuſatorem exhiberi.

QVAESTIO XXXIIII.

1 Quę excuſationes in cauſis criminalibus proponi poſſint?
2 Et quid de excuſatione abſentiæ?
3 Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentiæ?
4 Et teneatur illam probare?
5 Et quid in excuſatione infirmitatis?
6 Et quid ſi allegetur timor inſidiarum?
7 Et quid de excuſatione carcerationis?

DIctum eſt de excuſatore, nunc de excuſatio- 1
nibus,quæ ab ipſis excuſatoribus proponun
tur,aliqua ſubiiciamus, & in primis quidem de ab
ſentiæ excuſatione, quæ in iudiciis ſæpe proponi
ſolet.Scias autem, quòd multiplex eſt abſentia,ſ.
neceſſaria,& probabilis ſimul, neceſſaria tantùm,
probabilis tantũ,& voluntaria.Neceſſaria,&pro-
babilis,dicitur, quando quis abeſt ex cauſa publi-
ca,puta principis, aut ciuitatis. Et hoc caſu debet
iudex ſuperſedere à procedendo contra reum,
donec cauſa ipſa ceſſet,&ſi(ea non attenta)proce
deret ad vlteriora,proceſſus eſſet ipſo iure nullus
†Neceſſaria tantùm eſt, quando quis abeſt, puta 2
quia eſt bannitus.Et hoc caſu non eſt ſuperſeden
dum, ſed poteſt ad vlteriora procedi tali abſentia
non obſtante,cùm ex facto,& culpa ſua proceſſe
rit,& ideo ſibi imputet.Bene poteſt impetrare ſal
uum conductum,iuxta ea quæ dixi ſuprà q. xxxij.
ver.Tu ſcis,quòd bannitus.Probabilis verò cauſa
abſentiæ eſt,quando quis abeſt,puta ex cauſa ſtu-
diorũ,vel mercaturæ,vel peregrinationis,ob de-
uotionem,vel huiuſmodi.Et tunc facta fide de ab
ſentia,debet iudex ſtatuere terminum competen
tem iuxta diſtantiam loci,ad ipſum abſentem cer
tiorandum ac præſentandum,quo elapſo poterit
ad vlteriora procedere, ipſo reo vlterius non ex-
pectato,& proceſſus valebit.Cæterùm ſi iudex ne
garet ſtatuere huiuſmodi terminum ad certiorã-
dũ,ſiue cõparendũ,ꝓceſſus eſſet ipſo iure nullus.
Sed pone,ꝙ accuſator non alleget aliquã cãm 3
abſentiæ neceſſariã aut probabilē, ſed ſimpliciter
dicat reũ eſſe abſentē, & petat ſtatui terminũ ad
eũ certiorandũ?Reſp.ꝙ facta fide de abſentia,ad-
huc d̃bet ſtatui dictus terminus, vbi de fraude nõ
appareret.Et d̃t Alb.in d. §. publicè, n.9.ſe vidiſſe
ſeruari,ꝙ vbi non apparet de fraude,oẽs abſentię
admittuntur.Dicit aũt Carauita ſuper ritu magn.
curiæ 266.n.7. ꝙ dicitur malitioſè allegari abſen-
tia,quando apparet,quòd citatus viſus fuit in lo-
co delicti eo die, quo commiſſum fuit delictum,
vel die

vel die præcedenti, vel ſequenti, ſubdens ꝙ ita ſeruatur, niſi delictum non de recenti commiſſum fuiſſet, nam eo caſu, ex quo facilè potuit deinde poſt aliquos dies ab eo loco receſſiſſe, debet dari dilatio, non obſtante ꝙ die commiſſi delicti, vel etiam poſt, in eo loco viſus fuiſſet, & ſubdit etiam quòd ita ſeruatur.

4 Sed nunquid ſufficit huic excuſatori allegare abſentiam ipſius inquiſiti, an autem tenebitur & illam probare? Reſp. ꝙ tenetur illam probare. & ita ſeruatur, vt dicit Alb. in d. § publicè, n. 10. Bene verum eſt, ꝙ ſecundum conſuetudinem huius prouinciæ, ſufficit quæcunque leuis probatio, puta iuramētum ipſius excuſatoris, prout etiam ſeruari in regno Neapol. atteſtatur Foller. in practic. crim. fol. 75. n. 15. & Carauita ſuper ritu 268. magnæ curiæ, n. 1. licet dicat, ꝙ non apud omnes curias eſt in vſu, ꝙ deferatur huiuſmodi iuramentū.

5 Dixi etiam, ꝙ auditur excuſator allegans infirmitatem, ſeu carcerationem rei inquiſiti. Scias autem, ꝙ infirmus etiam ſi ſit inquiſitus de capitali delicto, non tenetur perſonaliter comparere, ſed ſufficit, ꝙ faciat fidem de infirmitate ſua. Et hæc opi. communiter tenetur, & approbatur, vt dicit Gratus conſ. xcviij. nu. 2. lib. 1. Hęc autem fides fit ſiue per teſtes, ſiue per atteſtationem medicorū in ſcriptis redactam, & quandoque etiam vnius medici tantùm, prout etiam in regno Neap. ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 267. magnę curię n. 7. præſertim ſi in eo loco nō eſſet niſi vnus medicus, iuxta ea quæ dixi ſuprà hoc eo. lib. § Homicidium, ver. Scias autem. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Carauita in loco præallegato, n. 8. in fi. Debet etiam in eodem regno ſimul cum atteſtatione medici præſentari inſtrumentum publicum continens ipſam atteſtationē &c. aliàs excuſatio non admittitur, vt atteſtatur Gram. ſuper ritibus magnæ curiæ, fol. 157. ſuper excuſationibus infirmorum, circa fin. vbi etiam dicit, ꝙ excuſantur etiam ſenes, & ꝙ ita ipſe obtinuit iudicari in conſilio Neap. quod tamen in criminalibus apud nos non obtineretur.

6 Allegatur etiam quandoque timor inſidiarum hoc caſu dicit Salic. in l. reos, n. 10. C. de accuſat. ꝙ cautus iudex dicenti ſe venire non poſſe propter timorem inſidiarum offerre debet ſaluum conductum, ſubdens, ꝙ ita vidit de facto ſeruari. Nihilominus dici ſolet, ꝙ fragilis eſt cautio ſalui conductus, & ideo, vbi inimici eſſent potentes & manu prompti, credo, ꝙ nō teneretur citatus vitam ſuā committere huiuſmodi cautioni ſalui cōductus, præſertim ſi inimicitia eſſet cum dominis, vel rectoribus loci, ad quem citatur. Et hanc opinionē, ꝙ qui non tenetur comparere propter locum nō tutum ob inſidias inimicorum, non teneatur etiā comparere ſub ſaluo conductu, communem appellat Boſſ. in tit. de citat. n. 37.

7 De carcerato autem aliqui tenent, ꝙ poteſt citari, & ꝙ debet comparere per procuratorem. & ita videtur tenere Bar. in l. is qui reus, nu. 14. ff. de pub. iud. Et dicit Marſ. in pract. crim. §. attingam, n. 20. ꝙ hæc eſt communis opi. Tu verò dic, ꝙ, aut reus eſt carceratus in alio loco, & hoc caſu ſemper vidi ſeruari contrarium, ꝙ ſcilicet expectatur, vt poſſit exire carceres, in quib. detinetur, niſi eſſet carceratio affectata. Et hæc opin. tutior eſt, & benignior, quia carcerati in vno loco, malè poſſunt ſe in alio defendere, & non omnibus eſt copia procuratorum, de quibus plenè confidant. Dicit autem Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 269. n. 16. ꝙ ex communi obſeruantia dicitur carceratio affectata, quando ſecuta eſt poſt citationem ei intimatam à iudice, quod tamen apud nos non ita abſolutè ſeruatur, ſed iudicis arbitrio iudicandum relinquitur, prout & cætera omnia, quæ à iure determinata non reperiuntur, vt dixi ſuprà lib. 2. §. iudex. Quinimo etiam ſi huiuſmodi exceptio carcerationis oppoſita non fuerit, & ideò ſecuta fuerit condemnatio in contumaciam, ſemper ſolet Senatus, conſtito de ipſa carceratione, condēnatum admittere ad nouas defenſiones. Et ita in ſpecie cōcluſum fuit in quodam Hieronimo Caſtello, xx Martij 1559. P.N. Aut verò eſt carceratus in eodem loco, & tunc ſi eſt cauſa, propter quā ingeratur pœna corporalis, ita ꝙ in omnē caſum deberet ius dicere in carceribus, non ſuperſedetur à procedendo, ſed ſolet recommendari in carceribus pro ſecundo delicto, & vno eodémque tempore pro vtroque proceditur. Si verò non ingeritur pœna corporalis, ſolet expectari, donec ſit perfectus primus proceſſus, ſi ipſe petat, non tamen relaxatur niſi pręſtita fideiuſſione de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo ex ſecunda cauſa, & ſi opus eſt, prius examinatur. Hæc autem omnia procedunt, quando agitur de diuerſis criminibus, ſed quando agitur de eodem delicto, tunc videnda ſunt ea, quæ dixi ſ. q. 38. ver. Eſt autem.

QVAESTIO XXXV.

1 *Declinari forum ex quibus cauſis poſſit?*
2 *De quibus criminibus poſſit Papa accuſari?*
3 *Et an concilium generale ſit ſupra Papam?*
4 *Et quis ſit iudex competens Papæ?*
5 *Et an Papa etiam volens poſſit ſe iudici laico ſubiicere?*
6 *Et quis ſit iudex Imperatoris?*
7 *Et an populus Romanus poſſit Imperatorem degradare?*
8 *Et quis ſit iudex regum?*
9 *Et quis ſit iudex aliorum principum ſecularium?*
10 *Et quis ſit iudex Cardinalium?*
11 *Et an poſſit ſolus Papa deponere Cardinalem abſque conſenſu collegij?*
12 *Et qs ſit iudex cōpetens Patriarcharū, & Archiepiſcorū?*
13 *Et quis ſit iudex competens Epiſcoporum?*
14 *Et an ſi Archiepiſcopus delinquat in diœceſi alterius epiſcopi, poſſit ab eo puniri?*
15 *Et quis ſit iudex clericorum, & monachorū regularium?*
16 *Et quis ſit iudex clericorum ſecularium?*
17 *Et quis ſit iudex famulorum & domeſticorū Cardinaliū?*
18 *Et an familiares ſeu famuli epiſcoporum & clericorum laici gaudeant priuilegio fori?*
19 *Et an illi qui obtulerunt ſe & bona ſua monaſterio, gaudeant priuilegio fori?*
20 *Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico?*
21 *Et quis ſit iudex competens in ſyndicatu officialium?*
22 *Et an ſyndicatores poſſint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad officium?*
23 *Et quis ſit iudex competens ſcholarium?*
24 *Et quis ſit iudex competens militum?*
25 *Et quis ſit iudex competens Iudæorum?*
26 *Et an officialis poſſit cognoſcere de iniuria illata ſibi vel familiæ ſuæ?*

Præced

1 PRæcedentibus quæſtionibus dictum eſt de ex
ceptionibus, quæ ad excuſationem, vel defen
ſionem ipſius principaliter pertinent, ſequitur
nunc vt de fori declinatione, cuius materia in iu-
diciis frequentiſſimè verſatur, videamus. Scias igi
tur vt breui diuiſione omnia capita cõpiectamur,
ꝙ hæc exceptio oritur ex triplici cauſa, ſcilicet aut
ratione perſonæ, aut ratione cauſæ, aut ratione lo
ci. Ratione perſonæ declinatur forum iudicis, qñ
reus dicit ſe non eſſe ei ſubditum, neque ratione
originis, neque domicilij, neque delicti. Itẽ cùm
dicit ſe clericum, ſeu religioſum, non poſſe à iudi
ce laico puniri, vel econuerſo ſe laicum à iudice
eccleſiaſtico puniri nõ poſſe, vel ſi dicat iudicem
ſibi inferiorem, aut parem in eum non habere im
perium, vel ꝙ ipſe ſit ab eius iuriſdictione exem-
ptus, vel huiuſmodi. Ratione cauſæ declinatur iu-
dicis forũ, cùm quis laicus coram iudice laico ac-
cuſatus aſſerit criminis illius cognitionem ad iu-
dicem eccleſiaſticum ſpectare, vel ꝙ propter con
nexitatem cauſę ſit ad eum remittendus. Ratione
loci, puta quia prætendat delictum in eccleſia cõ-
miſſum ad iuriſdictionem iudicis eccleſiaſtici per
tinere, vel huiuſmodi.

2 Videndum igitur in primis eſt de perſonis, & in-
cipiendo à ſummo pontifice, qui in terris vices
Dei gerit, & eſt maior omnibus hominibus. Quæ
ro, ſi Papa delinquat, quis ſit eius iudex cõpetens?
3 Reſp. † De iure habemus tex. expreſſum in c. ſi Pa-
pa xl. diſtinctione, qui dicit, ꝙ culpas Ro. pontifi-
cis nullus mortalium redarguere præſumit, quia
cunctos ipſe iudicaturus à nemine eſt iudicandus
niſi deprehendatur à fide deuius. Dicit tamen gl.
finalis ibi, ꝙ ex quocunque crimine notorio, & ex
quo ſcandalizatur eccleſia, poteſt Papa accuſari, ſi
admonitus ſit incorrigibilis. Et illam gl. dicit com
muniter teneri Ab. in c. ſignificaſti, n. 4. de electio
ne. & diſput. ſua, incip. Epiſcopus, & rector, & in
ſuo tractatu ſuper concilio Baſilienſi, prout illum
refert Card. Alex. in d. c. ſi Papa, col. 3. in prin. Et il-
le tractatus Abbatis fuit poſitus inter damnatos
in indice librorum prohibitorum publicato tem-
pore Pauli IIII. licet poſtea in indice nouiter pu-
blicato poſt ꝯcilium tẽpore ſanctiſſi. D. N. Pij IIII.
non ſit deſcriptus inter prohibitos. Refert etiam
Card. Alex. in loco præallegato (licet liber ſit cor-
ruptus) idem atteſtari Roma. conſ. 523. inci. Quæ
ſtio diſcutienda, vbi poſt n. 13. dicit, ꝙ illa gl. eſt ſin
gularis, & ꝙ illam ſciunt omnes, & ꝙ eſt canoniza
ta à concilio Conſtantien. Dicit etiam Dec. conſi.
cij. poſt n. 4. ꝙ illa gl. placuit communiter canon.
licet ſit reprobata à theologis. Et ita illum refert
Alb. de poteſt. Papæ, in prima parte, n. 151. licet ip
ſe teneat contrarium. Et dicit Synodia de cõciliis,
fo. 120. col. 4. circa med. ꝙ illa gl. eſt communiter
ab omnibus approbata, & fol. 124. col. 3. in fin. di
cit, ꝙ illæ ſententiæ concilij Conſtantienſis mirifi
cè canonizarunt illam gl. & hanc concluſionem
re ipſa comprobarunt. Illam etiam communiter
à canoniſtis receptam eſſe ait Io. Brunellus poſt
relectiones Didaci, fol. 338. col. 4. Illam etiam ab
omnibus teneri atteſtatur Iaſ. in conſ. xcv. col. ſep
tima. ver. Iſte paſſus, libr. 4. licet deinde de eius ve-
ritate dubitare videatur. Contrariam autem ſen-
tentiam ſcilicet quòd ſolùm pro crimine hæreſis
poſſit Papa accuſari, tenent communiter Theolo
gi, vt dicit Zabarel. in eodem c. ſi Papa, relatus per
Card. Alexandrin. ibi. Quinimo Berous in ca. at ſi
clerici, n. 9. de iud. dicit, ꝙ illa gl. communiter ma
ximè à canoniſtis eſt reprobata, & meritò ſecun-
dum eum, quia eſt contra tex. in d. ca. ſi Papa, licet
deinde, poſt n. 11. dicat, ꝙ communiter theologi
illam ſequuntur. idem etiam Berous in c. cùm ve-
niſſent, n. 41. de iud. dicit, ꝙ contra illam gl. tenent
magis cõmuniter ſacri doctores theologi, & poſt
numerum 43. dicit etiam, ꝙ ita videntur tenere
magis communiter canoniſtæ. Hæc eſt periculo-
ſa quæſtio, & in qua ego mallem diſcere, quã do-
cere, propterea me remitto iudicio S. matris Ec-
cleſiæ, ac ſanctiſſimi in Chriſto patr. atque vniuer-
ſalis eccleſiæ ſummi atque optimi põtificis Pij V.

Sed retenta concluſione, quam dicit eſſe ferè 4
omnium recentium theologorum, & iuriſperito
rum conſenſu approbatam Simancas de hær. c. xj.
n. 12. quod ſcilicet poſſit Papa de crimine hæreſis
accuſari, & iudicari, certè nullum habet iudicem
niſi concilium generale, & ita dicunt communi-
ter Doctores, vt atteſtatur Card. Alex. in d. c. ſi Pa-
pa, col. 3. in fi. Et ꝙ quando Papa accuſatur de hæ-
reſi, concilium ſit iudex competens, dicit eſſe pla-
num apud omnes Iaſ. in d. conſ. xc. col. v. ver. Tran
ſeo ad tertium, libro 4. vbicunque enim reperitur
ꝙ Papa poſſit iudicari, ſemper intelligendum eſt
à concilio. Ita dicit glo. in c. ſicut, in verbo, Horta-
mur, ſecunda q. ſeptima, quam dicit eſſe frequen-
tioribus votis approbatam Alba. de poteſtate Pa-
pæ, in prima parte, n. 84. & n. 173. vbi ſubdit, ꝙ in
hoc nemo doctorum, quem viderit, diſſentit. Et
practica eſt ſecundum Zabarel. relatum per Card.
ibi, ꝙ ſi hæreſis Papæ non eſt notoria, moneatur
Papa per Cardinales, vel per alios illis negligenti-
bus, vt ſe purget ab infamia hæreſis de qua eſt ſuſ-
pectus, & ſi ſe purgauerit, non eſt vlterius proce-
dẽdum. Si verò id facere recuſet, & ſit contra eum
vehemens ſuſpicio hæreſis, tunc Cardinales illũ
rogabunt, vt conuocet ꝯcilium, & ſi noluerit, cõ-
gregabunt ipſi. Vbi autem hæreſis eſt notoria, &
requiſitus à Cardinalibus perſiſtat in errore, ne-
que ſe emendet, tunc Cardinales conuocabunt
concilium, & ipſis negligentibus, prælati ſeipſos
congregabunt. Conuocato autem concilio, ſi Pa
pa de hæreſi conuictus fuerit, & nolit mutare ſen
tentiam, priuabitur papatu, & tradetur poteſtati
ſeculari puniendus. Si verò ad pœnitentiam velit
redire, nihilominus ex quo per aliquod tempus
fuit pertinax in errore hæreſis, priuabitur papatu,
& detrudetur in monaſterium. Et hoc caſu ſolet
concilium ei deferre, ſi velit ipſemet ſe ipſum cõ-
demnare, ſi verò ipſe noluerit ſe condẽnare, tunc
ꝯcilium expediet cauſam, & illum degradabit. Ita
concludit Card. ibi, ſubdens, ꝙ ita etiam tradunt
doctores in locis per ipſum allegatis. Hic eſſet vi-
dendum an concilium generale ſit ſupra Papam,
& an Papa recuſante congregare concilium, poſ-
ſint Cardinales, vel alij Prælati, vel principes ſecu-
lares concilium conuocare, de quibus dixi ſuprà
lib. 2. §. Papa. Ego autem in omnibus prædictis, &
etiam in aliis quibuſcunque me ſemper remitto
determinationi factæ, vel faciendæ per ſanctam
matrem Eccleſiam, in cuius fidei gremio ſemper
vixi, & viuere ac mori intendo. Vnum tamen non
omitto, ꝙ ſi Papa ſcandalizet vniuerſalem ſtatum
Eccleſiæ,

Eccleſiæ, tunc talia per eum geſta in ſcandalum
Eccleſiæ non tenent, & ei reſiſtitur per Eccleſiam
neque ei eſt in talibus obediendum. Et hoc om-
nes fatentur, vt dicit Card. in d. c. ſi Papa, col. 3. ver
ſi. Nec etiam obſtat.

5 Sed hîc quæro, nunquid poſſit Papa, etiam vo-
lens, Imperatori Romanorum, vel alteri laico ſe
ſubmittere? Reſp. ꝙ quidquid ſit in ciuilibus, cer-
tè in criminalibus nullo modo poteſt alicui laico
ſe ſubmittere. Et iſta eſt cõmunis reſolutio theo-
logorum, vt ait Dec. in l. eſt receptum, n. 5. ff. de iu
riſd. omnium iud. Et ita etiam tenere communi-
ter Doctores atteſtatur Alex. in d. l. eſt receptum,
poſt numerum 4. Iaſ. in ead. l. eſt receptum, nu. 2.
Hinc etiam dicit eſſe communem opi. Dec. in c.
eccleſia ſanctæ Mariæ, nu. 62. & ſeq. de conſtitut.
Quinimo ſi Papa delegaret alicui, etiam epiſco-
po cauſam criminalem contra ſe intentatam, non
poſſet ab eo iudicari nec condemnari. Et hanc par
tem tenent mag's communiter Doctores, vt di-
cit Beroùs in c. cum veniſſent, n. 32. de iudic. For-
tius dicunt aliqui, quod Põtifex Maximus (etiam
ſi velit) non poteſt ſe iubilcere concilio, vt ab eo
iudicetur, & dicit Alban. in loco præallegato, nu.
104. & 123. ꝙ ita iuris Interpretes communiter
affirmarunt, referens idem etiam atteſtari Iaſ. &
Dec. in locis, quæ ego ſupra retuli.

6 Succeſſiuè quæro, quis ſit iudex competens Im-
peratoris, ſi delinquat? Reſp. Doctores communi
ter videntur velle, ꝙ Papa poſſit propter grauiſſi
mas culpas Imperatorem deponere. Et ita quan-
doque fuit de facto obſeruatum: vt ſunt notiſſi-
mæ hiſtoriæ, & eſt tex. in c. ad Apoſtolicæ. de iudi.
in vj. Intellige tamẽ grauiſſimas culpas, ex quibus
turbaretur vniuerſalis ſtatus Chriſtianitatis, ſed
propter alia delicta non poſſet deponi, ſi eſſet Ca-
tholicus. Et quamuis Inn. Papa in d. c. ad Apoſtoli
cæ, id fecerit cũ auctoritate concilij, nihilominus
ſecundum Io. And. poteſt etiam illum deponere
ſine cõcilij auctoritate, & ita concludunt omnes,
vt dicit Card. Alex. in d. c. ſi Papa. in vltimis verbis,
tutius tamen, & laudabilius eſt, vt adhibeat etiam
auctoritatem concilij. Fuit etiam depoſitus per
principes electores Vinciſlaus Imperator propter
ignauiam, quãuis multi Doctores teneant, ꝙ hæc
depoſitio Imperatoris nõ poſſit fieri niſi per ſum
mum Pontificem. Hîc etiam videndum eſſet, an
Imperium dependeat ab eccleſia, & an in tẽpora-
libus Papa ſit ſuperior Imperatore de quibus dixi
ſ. libr. 2. §. Imperator, neque ego hîc volo recen-
ſere hiſtorias ſuper depoſitionibus ſummorum
Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris ꝓ-
fiteor explicare deciſiones Doctorum, non hiſto
rias, quas quilibet curioſus poterit apud auctores
inuenire.

Sed nunquid poterit populus Romanus Impe
7 ratorem degradare, ſeu deponere? Reſp. ꝙ non,
cùm enim ſemel populus Romanus omnem ſuã
poteſtatem in Imperatorẽ tranſtulerit, nõ poteſt
illam amplius reuocare. Et hæc eſt communis o-
pin. vt atteſtatur Aret. in §. ſed quod principi, n. 6.
inſt. de iure nat. gen. & ciuili. Alex. in ſua diſpu. in-
cip. Sigiſmund. in v. q. quem refert Reſtaurus de
Imperatore q. lxxxj. poſt n. 11. dicens ꝙ hoc ho-
die non toleraretur, ex quo poteſtas eligendi ſpe
ctat principibus electorib. Germaniæ, & ius eum
deponendi ſpectat Papæ.

Item quæro, quis ſit iudex Regũ, ſi delinquant? 8
Reſp. ꝙ id, ꝙ ſuprà dictum eſt de Imperatore, ha-
bet etiam locum in illis Regibus, qui ſuperiorem
non recognoſcunt, vt ſcilicet Papa ſit eorum iu-
dex competens. Et ita fuit de facto obſeruatum
in Rege Franciæ, quia fuit per Zachariam Pontifi
cem depoſitus, vt habetur in c. alius, xv. q. vj.

Idem etiam dicendum eſſe de Ducibus, & aliis 9
Principibus, quia ſi recognoſcunt in ſuperiorem
Imperatorem, vel aliquem alium Regem, vel do-
minum, ab eo iudicari debent, ſi verò alium ſupe-
riorem non recognoſcunt, puniuntur à ſummo
Pontifice. Et in his pariter poſſent adduci infinita
exempla hiſtoriarum, quę conſulto omitto, ne iu
riſperitorum ſententias cum hiſtoricorum narra
tionibus inuoluam. Præparaui ego quandoque
volumen vniuerſalis hiſtoriæ à Carolo Magno
vſque ad hodierna tempora, vnà cum genealogia
omnium ferè Principum Chriſtianorum, multo
ſtudio & labore deducta ab ipſomet Carolo Ma-
gno, ſed aliis grauioribus implicit⁹ negotiis, illa ſtu-
dia intermittere ſum coactus. Si tamen fortè con
tingeret, vt aliquid ocij nactus, illi ſupremam ma-
num poſſem imponere (quod tamen vix vnquã
cõtingere poſſe ſpero) vtique crederem lectorib.
opus illud maximè vtile, ac iucundiſſimũ futurũ.

Quæro etiam, quis ſit iudex competens Cardi- 10
nalium S. Romanæ Eccleſiæ? Reſp. ꝙ eſt Summus
Pontifex. † Sed nunquid, quando Papa vult puni- 11
re aliquem Cardinalem, debet etiam adhibere col
legium Cardinalium, vt ſimul cognoſcant & iudi
cent? Reſp. ꝙ poteſt Papa, ſi velit, hoc facere, ſed
non tenetur, ipſe enim ſolus, aliis non vocatis, po
teſt vnum ex Cardinalibus deponere, & ob eius
demerita punire. Et ita concludunt communiter
Doctores, vt dicit epiſcopus Lonzes in ſuis allega
tionibus pro Marchione Velez impreſſis Medio
lani fo. 394. n. 8.

Vlterius quæro, quis ſit iudex ꝯpetens Patriar- 12
charum Archiepõrum, & Epiſcoporum? Reſp. Pa
triarchæ, & Archiepiſcopi à ſolo ſummo Pontifice
iudicantur, c. fi. 22 diſt. † Epiſcopi verò iudicẽtur 13
in criminalib. à ſuis Archiepiſcopis, cum toto cõ-
cilio Metropolitano, vt eſt tex. in c. quorundam,
34. diſt. non autem poteſt Archiepiſcopus ſolus
ꝯ Epiſcopũ procedere. Et ita deciſum fuit in parla
mento Paril. vt refert Papo lib. 7. ti. 7. Arreſto xlv.
Sed quidquid ſit de iure, hodie vt plurimum Papa
cognoſcit de delictis Epiſcoporũ. Et ꝙ Epiſcopi à
ſolo Papa deponi poſſint, dicit cõiter teneri Ana.
in c. excõicamus, el j. §. volumus, n. 5. de hær. † Sed 14
quid ſi Archiepiſcopus delinquat extra ſuam dioe
ceſim, nunquid poterit Epiſcopus illius diœceſis,
in qua deliquit, eum punire? Reſp. ꝙ ſic, & ita cõ-
muniter tenetur, vt Marian. in c. j. n. 18. de raptor.
Quod tamen intellige, niſi ille Epˢ eſſet ſuffraga-
neus ipſius Archiepiſcopi delinquentis, nam eo
caſu non poſſet ipſum punire. Et hæc eſt cõis opi.
vt dt Ab. in c. cũ inferior, poſt n. j. ver. Similis q. de
maio. & obe. Im. in d. c. cũ inferior. n. 11. Maria. in
d. c. 1. n. 19. & c. poſtulaſti, n. 8. & 9. de foro comp.

Quæro, quis ſit iudex monachorum, & clerico 15
rum regularium? Reſpon. Prælati inferiores ſecu-
lares non habent de iure aliquod territorium, ita
ꝙ habeant iuriſdictionem in ibidem delinquẽtes,
ſed ſolus

ſed ſolus Epiſcopus eſt ordinarius in ſua diœceſi. Et ita communiter teneri atteſtatur Abb. in c. cũ contingat, n.29. de foro cõpet. Quo verò ad monachos dicendum eſt, ꝙ Abbates habent in criminalibus ordinariam poteſtatem, & poſſunt illos capere, detinere, & punire. Et dicit Cald. conſ. xx. de regu. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Bene verum eſt, ꝙ (ſecũdum aliquos) Epiſcopus eſt etiam iudex ordinarius monachorum, & poteſt contra eos procedere, etiam non expectata negligentia Abbatis. Et hanc fatetur eſſe communem opinionem Abb. in c. graue, in fin. de off. ord. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, præſertim in his, quæ concernunt obſeruantiam regulæ ipſius quam profitentur. Et ita iudicatum fuit in parlamento Pariſienſi, vt refert Papo li. 7. ti. 7. Arreſto
16 xliij. † Quis autem ſit iudex clericorum ſecularium, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, dixi ĩ. q. proxima.

17 Excipiuntur tamen à ptãte cuiuſcunque iudicis ordinarij, etiam ſi eſſet Vicarius ſummi pontificis in vrbe Romana, famuli domeſtici familiares, & ſubditi Cardinalium, ij enim omnes ex conſuetudine remittuntur ad ipſos Cardinales puniendi. & ita quotidie videmus ſeruari in vrbe Romana, prout etiã ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Zabarel. in clem. ne Romani. de elect. in 7. q. primæ partis, quem refert Sauin. in tract. de offi. & poteſt. ca. Sede vacante, in x. q. ij. par. prin. n. 39. in fin. Et ita etiã videmus ex hac cauſa permiſſum eſſe ipſis Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem: vt dixi infrà q. lxviij. ver. Priuatum.

18 Quæro, nunquid familiares, ſeu famuli clericorum ſeculares, ſiue laici gaudeant priuilegio fori clericorum, quorũ ſunt familiares? Reſp. Calcan. in facti contingentia conſuluit, ꝙ ſic, & conſ. lxxj. vbi poſt n. 3. dicit, ꝙ hæc eſt concluſio ſecundum omnes, ꝙ famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipſorum clericorum quo ad fori declinationem. Sed certè quidquid dicat Calcan. in contrarium eſt communis opin. vt atteſtatur Capic. deciſ. 12. n. 2. in fi. Ab hac tamen concluſione excipiuntur famuli, ſiue familiares Epiſcoporum, ipſi enim gaudent priuilegio clericali, ita vt ſi delinquant, non poſſint à iudice laico puniri. Et ideo etiam ſi ſint meri laici, debent ad iudicem eccleſiaſticum remitti. Tex. eſt in c. fi. de offi. archid. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Io. de Monteſperello inter conſilia Calc. conſ. lxxlj. quod eſt ſubſcriptio præcedentis conſilij. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter Doctores Abb. in ca. 2. n. 6. de foro compe. quem refert Boſſ. in tit. de foro comp. poſt n. 127. Capic. in d. deciſ. 12. n. 1.

19 Sed pone, ꝙ aliquis laicus det ſe & ſua bona alicui monaſterio, aut loco religioſo, non mutato habitu, & poſtea committat aliquod delictum, & captus ſit per iudicem ſecularem, nunquid erit remittendus ad iudicẽ eccleſiaſticum? Reſp. ꝙ non, ſed debet puniri per ipſum iudicem laicum, & ita concluſum fuit in curia Tholoſ. vt per Aufrer. deciſ. viij.

20 Fuit aliquando dubitatum, nunquid pœnitentes ſint de foro eccleſiaſtico, an autem remaneãt ſub iuriſdictione iudicum ſecularium. Dic, ꝙ, Aut loquitur de quibuſdam pœnitentibus, qui profitentur quandam religionem, quam appellant publicæ pœnitentiæ. Et iſti ſunt de foro eccleſiaſtico, prout & cæteri religioſi, & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Aret. in c. 2. col. 2. de foro comp. quem refert Simancas de hæret. c. xlvj. n. 18. & Didacus Pract. q. 34. poſt n. 4. ver. 2. intelligitur. Aut loquimur de his, qui publicam pœnitentiam faciunt ex mandato prælati, ſeu inquiſitoris. Et iſti remanent de foro ſeculari, & refert Simancas in loco præalleg. n. 20. ꝙ cùm hæc controuerſia cõtigiſſet de facto Granatæ, pœnitens, qui hominem occiderat, fuit furcis ſuſpenſus.

Præterea quæro, quis ſit iudex competens offi 21
cialium, ſcilicet ad eos ſyndicandos? Reſp. ꝙ de iure communi eſt princeps, qui eis conceſſit officia. Item præfectus prætorio, vel epiſcopus, vt eſt tex. in l. prima, C. vt omnes tam ciuil. quàm mil. & in §. neceſſitatis. in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffr. Sed certè quidquid ſit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc ſua habet ſtatuta & conſuetudines, à quibus nullo modo eſt recedendum. Hodie enim non habemus iſtos præfectos prætorio in Italia, vt dicit Bald. de ſyndi. poſt n. 1. qui tractatus eſt in l. obſeruare, §. proficiſci, ff. de off. proconſ. & Rondinel. de ſyndi. n. 6. in fi. Pariter etiam (vt atteſtatur Bal. in loco præallegato) illa iuriſdictio Epiſcopi, de generali, & rationabili conſuetudine apud nos receſſit ab aula. Idem etiã tam in Epiſcopo, quàm in præfecto atteſtatur Pariſ. Put. de ſynd. fol. 129. n. 1.

Sed hic incidenter quæro, nunquid iſti ſyndica 22
tores poſſint cognoſcere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad ipſum officium? Reſpon. ꝙ quidquid ſit de iure, conſuetudo obſeruat vt de omnibus cognoſcant, modo commiſſa fuerint durãte officio. Cæterum de his, quæ ante vel poſt officium commiſſa ſunt, non pertinet ad eos cognitio, ſed ad ordinarium. Et ita in practica ſeruari atteſtatur Amad. de ſyn. n. 171.

Quæro nunc, quis ſit iudex competens ſchola 23
rium in criminalibus? Reſp. de iure ſcholares habent in ſuos iudices Epiſcopum ciuitatis, Rectorem gymnaſij, & Lectores vniuerſitatis, ſecũdum diſpoſitionem authenticæ habita, C. ne filius pro patre, intelligendo illa verba Domino, vel magiſtro ſuo. vt verbum Domino, ſignificet legũ præceptorem, & verbum Magiſtro præceptorem medicinæ, vel artium, ſecundum interpretationem gl. ibi, quam dicit eſſe communem Horat. de priuil. leg. ſcholar. c. lxiiij. col. j. Sed quidquid ſit de iure, hoc de Doctoribus, ſeu magiſtris nõ ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Bart. in dict. auth. n. 4. quem refert Horat. in loco præalleg. c. lxv. in prima ampliatiõe, ſed Epiſcopus, & poteſtas ciuitatis in criminalibus ſunt eorum iudices competentes. Et ita Bononiæ ſeruari atteſtatur gl. in d. authen. habita, in verbo, Si litem, & in §. illud, in verbo, Profeſſores, in procem. digeſtorum. Idem atteſtatur Cagnol. in d. §. illud, n. 282. Plus dicit Abb. diſput. ſexta, Gandulpus clericus, n. 9. ꝙ communis conſuetudo, quæ viget per omnia ſtudia Italiæ, eſt ꝙ rector vniuerſitatis (ſi eſt clericus) exercet iuriſdictionem etiam in clericos. Ego vidi in nonnullis ciuitatibus cõtrarium ſeruari, & in ſpecie in gymnaſio Papienſi, ſi ſcholaris eſt clericus beneficiatus, vel in ſacris, procedit Epiſcopus & rector, ſi eſt laicus, procedit rector & poteſtas. Et ita plu-

es reſcrip

ries reſcripſit Senatus, & in ſpecie 12. Iul. 1561. P.N. & ſecundo Mart. 1562. P.N. Propterea die ſeruandã eſſe in quolibet gymnaſio cõſuetudinem quæ ibi viget. Quod nota, q͠a, vt dicit Pariſ. Put. de ſyn. fol. 419 in ver. Scholaris, in fi. ſcholares ſunt primi qui dant querelas ɔ̃ officiales in ſyndicatu.

24 Quæro modo, quis ſit iudex competens militũ in delictis? Reſp. De iure communi capitanei nullam habent iuriſdictionem, niſi in delictis militaribus, ſed de more & generali conſuetudine belli, capitanei de omni crimine p̃ armigeros & pedites commiſſo cognoſcunt & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri ſolet, de qua conſuetudine atteſtatur Boer. de cuſtodia clauium, n. 29. in hoc autem ducatu habemus ſup hoc decretum conditum à ſenatu diſtinguens quomodo & per quos iudices in delictis militum cognoſci debeat, quod quidem ſenatuſcõſultũ Illuſtriſſimus Marchio Vaſti tunc gubernator iuſſit ab omnibꝰ militibus obſeruari, quod tamen non ſemper fuit executum. Et vidi plerunque ex iuſſu Senatus remitti milites delinquentes ad iudices loci, & è cõuerſo, & in ſpecie vidi remitti ad præfectum militum quendam militem cataphractum, qui alterũ militem, dũ eſſet in cuſtodia, interfecerat, 21. Ian. 1557. P.N. Si verò aliquis miles reperitur condẽnatus antequam militiam ſuſceperit, ſi deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo, ſed mittitur executioni condemnatio. Et ita fieri debere reſcripſit Senatus in cauſa cuiuſdam Bartholomæi Oldoini condemnati de atroci blaſphemia, v. Mar. 1557. Vide in hoc propoſito, quę dixi ſ̃. q. 38. ver. Quæro etiam.

25 Modo quæro, quis ſit iudex competens Iudæorum delinquentium? Reſp. ꝙ iudex laicus, non autem eccleſiaſticus, eſt eorum iudex competens. Ita colligitur ex tex. in clem. prima. de Iudæis, & ita dicunt Doctores, teſte Anan. in Rub. de Iudæis, n. 9. Faciunt quæ dixi ſ̃. hoc e. lib. §. Blaſphemia, ver. Sed pone.

26 Solet etiam quandoque dubitari, nunquid officialis poſſit cognoſcere de iniuria illata ſibi, vel alicui de eius familia. Tu dic, ꝙ, Aut talis iniuria fuit illata ſibi vel familiæ ſuæ tãquam officiali, & poteſt de ea cognoſcere: Aut eſt illata ſibi tanquam priuato, & non poteſt. Ita videtur colligi ex dictis Oldr. in conſ. 7. vbi conſuluit, ꝙ quidam dominus temporalis, qui condemnauerat quandam mulierem ſibi ſubditam, ex eo ꝙ facturas ſeu maleficia in eius perſonam feciſſet, tenebatur ad reſtitutionem, quia talis iniuria videbatur ei facta tanquam priuato. Et hanc diſtinctionem tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in l. ſenatuſconſulto, poſt n. 3 ff. de offi. præſid. Hanc etiam dicit eſſe cõmunem opi. Alex. conſ. 13. poſt n. 10. verſi. Sextò præſuppono, lib. ſexto. Roland. conſ. 48. n. 7. lib. 2. Bene verum eſt, ꝙ ſi iniuria ſibi illata tanquam priuato eſſet notoria, poſſet etiam ſuper ea cognoſcere. Et ita dicunt Doctores, vt ait Ana. in c. innotuit, n. 8. & 9. de maledicis. Dicit etiam Rolan. in d. conſ. 48. n. 2. ꝙ ita dicunt communiter Scribẽtes, & n. 14. dicit hanc concluſionem eſſe communiter receptam. Quod intellige vt procedat, quãdo pro tali iniuria eſſet pœna à iure præfixa, ſed ſi eſſet arbitrio ipſius iudicis imponenda, tunc vtique poſſet vt ſuſpectus recuſari, & in omnem caſum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, ſuperior ſemper debet eſſe promptus in committẽdo cãm alteri cognoſcendam, præſertim parte id petente, vel ſaltem in dando illi adiunctum, vt iudicia ſine ſuſpicione ptranſeant. Dicit tamen Bal. in l. j. C. vnde vi, put illum refert Pariſ. Put. de ſynd. fol. 275. n. 5. & fol. 335. n. 4. ꝙ quidquid ſit de iure, hodie magni domini habent hoc de conſuetudine, vt poſſint cognoſcere de propria iniuria. Bene verum eſt, quòd ex eorum moleſtia eiꝰ cognitionem plurimum committunt.

QVAESTIO XXXVI

1 *Clericos pro delictis per eos commiſſis non poſſe puniri niſi à iudice eccleſiaſtico.*
2 *Et an hoc priuilegiũ ſit clericis conceſſum à iure diuino?*
3 *Et an valeat conſuetudo, quòd clerici poſſint criminaliter conueniri coram iudice laico?*
4 *Et an poſſit clericus huic priuilegio renunciare?*
5 *Et an clericus, citatus à iudice ſeculari pro delicto, teneatur comparere, & allegare coram eo priuilegium clericatus?*
6 *Et an poſſit clericus pro crimine reconueniri coram iudice laico?*
7 *Et an clericus illegitimè natus gaudeat hoc priuilegio fori?*
8 *Et an clericus coniugatus gaudeat hoc priuilegio fori?*
9 *Et quid ſi ſit bigamus?*
10 *Et quid ſi vnicam tantùm vxorem duxit, ſed illam poſt adulterium commiſſum cognouit?*
11 *Et quid ſi poſt delictum effectus fuit bigamus?*
12 *Et an clericus coniugatus, qui non abſtinet à negociationibus & armis gaudeat priuilegio fori?*
13 *Et an clericus coniugatus, non incedens in habitu & tonſura clericali, gaudeat priuilegio fori?*
14 *Et quis ſit habitus & tonſura clericalis?*
15 *Et quid ſi clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde poſt delictum reaſſumpſerit?*
16 *Et quid ſi reaſſumat tonſuram poſt condemnationem?*
17 *Et quid ſi clericus non deferat tonſuram, quia non habeat capillos?*
18 *Et an clericus coniugatus mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia?*
19 *Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium antequàm ſit ter monitus?*
20 *Et quid ſi facta ſit generalis monitio in ſynodo?*
21 *Et quis iudex cognoſcat ſuper clericatus exceptione: eccleſiaſticus an ſecularis?*
22 *Et quis ſuper habitu & tonſura?*
23 *Et an clericus non deferens habitum & tonſuram, & immiſcens ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori?*
24 *Et quid in clerico incedente in habitu & tonſura?*
25 *Et an clericus factus à principe officialis, ſi in officio delinquat, poſſit ab eo puniri?*
26 *Et an clerici reperti cum armis poſſint à iudicibus ſecularibus puniri?*
27 *Et an clericus committens crimen Læſæ Maieſtatis contra principem ſecularem poſſit ab eo puniri?*
28 *et an clericus deponens falſum teſtimonium coram iudice laico, poſſit ab eo puniri?*
29 *et an clericus imputatus de aſſaſſinio, poſſit puniri per iudicem ſecularem?*
30 *et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio?*

31 Et an requiratur ſententia declaratoria?
32 et an talis clericus aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate?
33 Et an clericus incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem?
34 Et an ſuper incorrigibilitate requiratur declaratoria?
35 Et an iudex ſecularis poſſit punire clericum, qui non ſit prius degradatus, & traditus curiæ ſeculari?
36 Et pro quibus criminibus clericus ſit degradandus?
37 et an clericus incorrigibilis ſit tradendus curiæ ſeculari?
38 Et an clericus propter contumeliam illatam ſuo Epiſcopo ſit tradendus curiæ ſeculari?
39 Et an propter crimen falſi?
40 Et an pro enormi homicidio?
41 Et an pro crimine læſæ Maieſtatis?
42 Et an iudex ſecularis, cui traditꝰ eſt clericus, poſſit illum punire corporaliter?
43 Et an ſi quis poſt delictum faciat ſe clericum, vel monachum gaudeat priuilegio fori?
44 Et an præſumatur ſuſcepiſſe clericatum in fraudem?
45 Et an monaſterium teneatur pro delicto ingreſſi?
46 Et quid ſi in eodem delicto interuenerint clerici, & laici, an omnes ſint ad iudicem eccleſiaſticum remittẽdi?
47 Et quid ſi illata ſit iniuria per laicum clerico, an cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum?
48 Quomodo facienda ſit remiſſio clericorum à iudicibus laicis ad eccleſiaſticos?
49 Iudex eccleſiaſticus an teneatur ſtare proceſſui facto per iudicem ſecularem remittentem?

1 OMnium autem exceptionũ, quæ in cauſis criminalibus ad declinandam iudicum iuriſdictionem ꝓponuntur, nulla frequentior eſt quàm
2 clericatus, de ea igitur in primis videamus † Et quidem in hac materia facienda eſt cõcluſio. ꝙ iudex ſecularis nullo mõ poteſt occaſione alicuius delicti procedere cõtra clericum, aut religioſum, tex. eſt in c. cùm nõ ab homine. de iud. Et hoc priuilegium. ꝙ clerici non poſſint iudicari à laicis, eſt eis conceſſum à iure diuino. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Alciat. in d. c. cùm non ab homine, n. 2. Didac. practica q. 31. n. 1. qui refert idem atteſtari Fel. in c. 2. col. 1. de maior. & obed. & Rochum de conſuetud. fol. 51. col 4 & Rebuffum in concordant. in Rubr. de protectione, quæ tamen concluſio in puncto iuris non tranſit ſine difficultate, ſaltem quo ad clericos, qui non ſunt in ſacris conſtituti.
3 Sed ea retenta infertur, ꝙ non valet conſuetudo ꝙ in cauſis criminalibus clerici conueniantur coram iudice ſeculari, vt colligi vꝫ ex tex. in c. clerici. de iud. & eſt communis opi. vt ait Didacus in d. q. 31. n. 5. quam ego etiam ſequor, quo ad hoc non valeat cõſuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibus ſubiicerentur iudicibus laicis, ſed conſuetudo particularis, ꝙ in aliquibus caſibꝰ vel cauſis, & aliqui clerici, puta in minoribus conſtituti poſſint puniri à iudice ſeculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indiſtinctè obſeruatur. vide quæ dixi ſ. q. 41. ver. Sed quid dicendum.
4 Secundò infertur, ꝙ non poſſunt clerici huic priuilegio tacitè vel expreſsè renũciare, vt eſt tex. in c. ſi diligenti, vbi Doctores omnes notant, de fo. comp. & cõis ſententia Doctorum, vt atteſtatur Boer. ſuper conſuet. Bituricen. fol. 26. col. 3.

Eſt autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à ſe 5
ipſa proponatur, & ideo non teneatur clericus citatus per iudicem ſecularem occaſione alicuius delicti coram eo per ſe, vel ꝑ procuratorem comparere, & exceptionem clericatus ꝓponere, vt dicit Archid. in c. 2. xv. q. 4. & eſt communis opin. vt atteſtatur Fel. in c. veniens, in vltimis verbis, de accuſatio. Quod intellige, niſi in citatione exprimeretur talis cauſa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta quia eſſet vaſallus, iuxta ea quæ dixi ſ. li. 4 §. Feudum, q. xc. ver. Sed quid ſi dominus, & ver. Et hæc quidem. Cæterùm in caſibus, in quibus clericus non poteſt à iudice laico iudicari, licet citatus ſit prorſus ɔtumax, non poteſt contra eum iudex ſecularis procedere, & ſi procedat, omnia ſunt nulla, neque ipſe tenetur hoc allegare, neque etiam poſt ſententiam. Et ita ſe conſuluiſſe, & intellexiſſe, ꝙ ita fuit iudicatum, teſtatur Deci. conſil. 241. in primis verbis. quem refert Dida. pract. q. 33. nu 2. Et ſi diſtulit illud allegare, non propterea poterit iudex laicus illum in expenſis condemnare, ſed eſt remittendus ad iudicem ſuum eccleſiaſticum, etiã reſpectu refectionis impenſarum, vt in facti contingentia iudicauit curia Neap. teſte Grammat. vot. 18 quem refert Cataneita ſuper ritu lxv. magnæ curiæ, n. 1. Quinimo etiam ſi deinde contigerit clericum carcerari, non poteſt cogi vt ſoluat, neque etiam pœnam ipſius cõtumaciæ, licet pecuniaria ſit, ſed eſt liberè dimittendus. Et ita in facti ɔtingentia deciſum fuit in curia Delphin. vt per Guid. Papæ deci. 450. ʒ q. licet curia Neap. contrarium iudicauerit, vt per Gramm. voto 27. & malè ſecundum eum, quam deciſionẽ curiæ Neap. aliter refert Foller. in pract. cri. fol. 63. n. 39. in fi. Scias tamen, ꝙ Bar. in l. non videtur. in j. num. j. ff. de iud. videtur tenuiſſe contrarium, ꝙ ſcilicet clericus citatus coram iudice laico, ſi non compareat, & alleget ſe clericum, poſſit mulctari, & hoc niſi in citatione dictum ſit. Citetur presbyter talis, vel aliquid aliud, ex quo appareat, ꝙ ille eſſet clericus, quod tamen iudices noſtri temporis non ſolent apponere in ſuis citationibus, licet ſecundum eum malè faciant, nõ tamen poteſt contra clericum contumacem perueniri ad ſecundum decretum, quia non dicitur latitare, ex quo non tenetur in eo iudicio reſpondere. Et illam opin. Bart. ſeruari atteſtatur Aufret. in apoſt. ad deciſ. Tholoſ. 165. Sed certè communiter canon tenent contra Bar. vt atteſtatur Cancẽſ. ſuper 235. ritu magnæ curiæ, n. 11. Et ita quidquid ſeruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in caſibus, in quibus non tenetur comparere, non mulctatur, & ſi mulctatus fuerit, quandocunque doceat ſe clericum, ſolet talis mulcta reuocari, & annullari. Et ita puto ſeruari debere à iudicibus Deum timentibus.

Et hæc quidem ɔcluſio, ꝙ ſcilicet clericus non 6
poſſet à iudice laico criminaliter iudicari, ꝓcedit, ſiue clericus pro crimine coram iudice laico conueniatur, ſiue reconueniatur, nam clericus nõ poteſt coram iudice ſeculari pro crimine ciuiliter neque criminaliter reconueniri. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtantur ſcribentes in c. at ſi clerici. de iud. & in ſpecie Imol. poſt nu. 5. & Dec. nu. 148. quem refert Berous ibi. nu. 150. Card. Alex. in c. multi, col. penult. verſ. in fin. gl. 2. q. j.

Habet

7 Habet etiam locum hæc cõcluſio, quamuis clericus ſit illegitimus, licet enim illegitimè nati, ſint maximè odioſi ſacris canonibus, vt dixi ſ.li.2.§ Filius, tamen etiam clericus illegitimus gaudet priuilegio fori. & ita in facti cõtingentia deciſum fuit per conſ. Neap. vt refert Gram. deciſ. 81.

8 Quæro, an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Reſp. ꝙ ſic, nam propter coniugium non perditur priuilegium, ꝙ in criminalibus non poſſit puniri à iudice ſeculari, dummodo eum vnica tantùm, eáque virgine matrimonium cõtraxerit, & habitum clericalẽ tonſurámque deferat, vt eſt tex. c. vnic. de cle. coniug. in ſexto, & eſt communis opi. vt ait D. Iac. pract. q. 3r poſt n. 7. ver. Prima

9 igitur. † Si verò ſit bigamus, poteſt à iudice laico puniri, intellige tamen, ſi ꝓpriè ſit bigamus, ſcilicet ſi duas vxores duxerit, nam alij interpretatiuè bigami dicuntur, vt dixi ſ. lib. 2. §. clericus, & ideo non poſſunt à iudice laico puniri.

10 Sed an ille, qui vnam tantùm vxorem duxit virginem, illámque ꝓpter adulterium dimiſit, & deinde ei recõciliatus eſt, dicendus eſt bigamus, quo ad hoc vt amittat priuilegiũ fori? Reſp. Certè clericus, qui vxorem poſt adulterium ab ea commiſſum carnaliter cognoſcit, etiam ſi ipſe adulteriũ ignoret, dicitur bigamus ſecundum communem opi. etiam ſi ex præcepto eccleſiæ illã inuitus cognouerit, vt dixi in lo. præall. Nihilominus cũ talis interpretatiuè dicatur bigamus, dicendum, eſt, ꝙ non amittit propterea priuilegium fori. Et ita tenent ꝯcorditer omnes, vt atteſtatur Auf. in deciſ. Tholoſ. 64. referens ita fuiſſe deciſum in facti cõtingentia.

11 Sed pone, ꝙ aliquis clericus ſolutus commiſerit aliquod delictum, & de eo fuerit accuſatus, deinde poſtea effectus ſit bigamus, nunquid erit curię ſeculari remittẽdus? Reſp. ꝙ non, attenditur enim ſtatus, in quo erat tempore delicti. Et ita conclusum fuit ĩ curia Thol. vt per Aufrer. decl. 377.

Qua ratione pariter etiam deciſum fuit per cõſilium Neap. ꝙ ſi clericus poſt commiſſum delictum vxorem duxerit, nõ poteſt de eo delicto cognoſci per iudicem ſecularem, ſed debet ad iudicẽ ſuum eccleſiaſticum remitti, ꝓut concluſum fuiſſe refert Gramma. deciſ. x. non obſtantibus (vt ipſe ait) clamoribus fiſci, quem refert Caraulta ſuper ritu 66 magnæ curiæ, n. 9. qui tamen de hac deciſione dubitat, vt ibi per eum.

12 Hæc verò omnia procedunt, dũmodo talis clericus coniugatus abſtineat à negociationibus & armis, aliàs autẽ ſi ab eis non abſtineret, poſſet nõ obſtante clericatu per iudicem laicum puniri. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Bertr. conſ. 13. nu. 5. lib. 8. Et ꝙ clericus coniugatus debeat abſtinere à negociationibus, à quibus alij clerici non cõiugati tenentur abſtinere, aliàs priuilegium fori amittat, tenuit Inn. in c. fi. de vita & honeſ. cler. & ita firmant communiter doctores, vt dicit Alex. de Neuo, conſ. lx. n. 4. Quæ autem negociatiões ſint clericis interdictæ, dixi ſ. li. 2. §. Clericus.

13 Dixi clericum coniugatum gaudere priuilegio fori, dummodo incedat in habitu & tonſura clericali, licet hodie (ſecundum aliquos) de conſuetudine clerici coniugati non incedant in veſtibus & tonſura clericali, vt fatetur eſſe generalem cõſuetudinem Fulg. conſ. 123. n. 1. † Sed quæro, quis dicatur in hoc ꝓpoſito habitus clericalis? Reſp. Omnes concludere videntur, ꝙ non ſit à ſacris canonibus determinatus clericis aliquis habitus ab aliis diſtinctus. & ideo, ꝙ ſit attendenda cõſuetudo

14 regionis. † Propterea ad iudicãdum an aliquis incedat in habitu & tonſura clericali, videndum eſt, an ille, qui in aliquo habitu incedit, prima facie ſi videatur in populo iudicabitur clericus, an antẽ laicus. Et certè vera eſt hæc concluſio, ſi affirmatiuè intelligatur, ſcilicet, ꝙ ſacri canones non conſtituunt ſpecialiter clericis certum habitũ, ſed negatiuè non eſt vera, nam multi habitus ſunt per ſacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri poteſt in locis allegatis ꝑ Follet. in pract. cri. fol. 64. n. 42. & ſeq. Quid ergo ſi clericus deferat biretum ſeu capitium bipartitum, ſeu virgatũ aut duorum colorum? certè non dicetur incedere in habitu clericali, & ita fuit iudicatum per curiam Tholoſ. teſte Aufrer. deciſ. 227. idémque ſi deferat colletum ſic virgatum, vt eadem curia iudicauit, dec. 252. Et refert Pract. Millei, fol. 73. n. 8. ꝙ quidam cleric⁹ ꝯiugatus, eo ꝙ habebat calligas bipartitas, Tholoſæ reputatus fuit laicus, & pro crimine tanquam laicus fuit laqueo ſuſpenſus. Et nota in hoc propoſito, ꝙ quamuis ſecundum opi. magis communẽ, cognitio, an aliquis ſit clericus, vel ne, pertineat ad iudicem eccleſiaſticum. de quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſ. ver. Regulariter autem, nihilominu⁹ ſi dubitetur ſuper habitu, an ſit clericalis vel nõ, hæc cognitio ſpectat ad iudicem laicum, non autem ad eccleſiaſticũ. Et ita deciſum fuit in facti cõtingentia in parlamento Delphi. vt refert Guido Pa. deciſ. 138. & conſ. cx. n. 2. vbi pariter in facto ita conſuluit.

15 Sed hîc quæro, quid ſi clericus coniugatus, qui ante tempus commiſſi criminis non incedebat in habitu & tonſura, reaſſumpſerit habitum & tonſuram, & incontinenti aliquod crimen commiſerit, nunquid gaudebit priuilegio fori? Reſp. Ioan. And. in c. Ioannes. in 4. q. de cler. coniug. tenuit, ꝙ ſic. referens ita fuiſſe Paduæ determinatum, licet communiter doctoribus (vt ipſe ait) non placuerit, & illum ſequuntur communiter Scribẽtes, vt dicit Alexan. conſ. 8. poſt n. 4. lib. j. & conſ. 149. n. 7. lib. 6. quem refert Marſ. ſing. 480. Apud Doctores. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Dida. in d. q. pract. li. poſt n. 7. verſ. Quintò potiſſimum, ſecundum quam in facti contingentia conſuluit Chriſtoph. de Caſtil. conſ. v. Quod tamen ego intelligo vt procedat, niſi talis clericus habitum & tonſuram reaſſumpſiſſet in fraudem, vt etiam dixi ſ. ſtatim, ver. Sed quid ſi clericus.

16 Sed quid ſi clericus coniugatus, ſolitus aliquando deferre tonſuram, fuerit condemnatus tempore quo non habebat tonſuram pro aliquo delicto per eum commiſſo, nunquid ſi reaſſumat tonſuram, & deinde captus ſit à iudice ſeculari, poterit ab eo puniri? Reſp. ꝙ non, ſed eſt remittendus ad iudicem eccleſiaſticum. Et ita fuit deciſum ꝑ curiam Thol. teſte Aufrer. deciſ. 104. Hoc tamen locum non haberet, vbi appareret, ꝙ ipſe cleric⁹ reaſſumpſiſſet habitum & tonſuram in fraudem, vt pariter in facto fuit iudicatum per eandem curiã Tholoſ. vt refert Aufre. deciſ. 144. vbi dicit, quòd ita tenent communiter legiſtæ, & deciſ. 147.

17 Quæro nunc, quid ſi clericus non deferat ton-

ſuram, quia nõ habet capillos? Reſp. ꝙ excuſatur, & ita concluſum fuit in curia Thol. vt per Aufre. deciſ. 256. Nã ad impoſſibile nemo tenet. Quod nota pro clericis, quibus morbo gallico implicitis aliquando ſolent capilli cadere.

18 Vnum etiam ſcias, ꝙ clericus coniugatus, qui vnicam tantùm, & virginem vxorem duxit, ea mortua, recuperat omnia priuilegia, quæ competunt clericis non coniugatis. Ita dicit Abb. in c. clericus, el 2. n. 4. de vita & honeſt. clericorum, cuius opinionem ferè vnanimi ſententia ꝓbant omnes, vt atteſtatur Dida. in d. pra. q. 31. poſt n. 7. ver. Quinto potiſſimum. in fi.

19 Hæc autem, quę de clerico non deferente habitum & tonſurã dicta ſunt, intelligi debent vt procedant in eo, qui eſt coniugatus. Cæterùm clerici non coniugati, licet non incedant in habitu & tõſura, gaudent priuilegio fori, nec poſſunt à iudice laico puniri, c. ſi iudex laicus. de ſenten. excomm. in ſexto. Bene verum eſt, ꝙ ſi talis clericus fuerit ter monitus à ſuo prælato, vt deferat habitum, & tonſuram, & ipſe (neglectis monitionibus) adhuc incedat ſine habitu & tonſura, tũc in omnibus reputatur pro laico. Et hæc eſt differentia in hoc ꝓpoſito inter clericum coniugatum, & non coniugatum: nam clericus coniugatus, eo ipſo ꝙ nõ defert habitum & tonſuram, abſque alia monitione amittit priuilegium fori. Et hoc omnes fatentur, vt ait Did. pract. q. 32. poſt n. 1. Clericus autem nõ cõiugatus non amittit priuilegium niſi poſt monitionem. Et hæc eſt communis opi. vt ait Did. in d. q. 32. n. 1. Et ita videtur communiter practicari, vt dicit Imola in c. fin. poſt n. 7. ver. Aduerte tamẽ, de vita & honeſt. clericorum. Sed certè Alexã. de Neuo conſ. lix. n. 4. dicit verum non eſſe, ꝙ ita ſeruetur, & reuera apud nos non ſeruatur, nam clerici, qui non ſunt in ſacris, neque habent beneficia, ſi non incedunt in habitu & tõſura, puniuntur indiſtinctè per iudices ſeculares, etiam ſi à ſuo prçlato moniti non fuerint Et ita reſcripſit Senat⁹ prætori Bobij, & vicario Epiſcopali eiuſdem ciuitatis, qui contra huiuſmodi obſeruãtiam quandam inhibitionem fecerat ipſi prætori, quam poſtea reuocauit. 7. Aug. 1562. P.N. In regno autem Neap. ſeruatur, ꝙ clerici etiam in minoribus conſtituti, & habentes etiam ſolummodo primam tõſuram, gaudent priuilegio fori, etiam ſi non incedant in habitu clericali, vt pluries deciſum fuiſſe in ſacro conſ. refert Gramm. voto 33. in fi. & ſuper conſt. Reg. fol. 4. poſt n. 4. Vbi tamen ſubdit, ꝙ poſt promulgatam quandam conſtitutionem Papæ Clementis, & deinde Papę Pauli, aliter fuit obſeruatũ contra clericos non beneficiatos, neque in ſacris conſtitutos. Quinimo Alex. in conſ. præallegato, n. 6. in fin. tenuit, ꝙ quantum ad amiſſionem priuilegij clericalis circa forum, nulla ſit differentia inter clericos in minoribus, & clericos in ſacris conſtitutos, & allegat plures id tenentes, ſubdens, ꝙ hanc opinionem ꝙ clericus ſe gerens pro laico, deprehenſus in crimine, poſſit puniri per iudicẽ laicum, communiter videntur tenere Doctores, fortè moti hac ratione, quia his temporibus prælati reddunt ſe valdè difficiles in huiuſmodi monitionibus faciendis, vt etiam dicit Afflict. ſuper j. parte conſtit. Regni. rubr. 3. poſt nu. 29. & ne eorum iuriſdictio reſtringatur, potius tolerant vitia clericorum eis ſubditorũ. Quod an benefactũ ſit, Deus ipſe iudicet. Cęterùm clericus beneficiatus licet incedat armatus vt miles, nõ poteſt à iudice laico puniri, & ita declarauit Senatus in cauſa cuiuſdam Ludouici Scribani, 21. Maij 1554. P.N.

20 Sed qd ſi facta ſit monitio generalis in ſynodo, nunquid illa vnica ſufficiat pro trina monitione? Reſp. ꝙ ſic, modo fiat expreſsè ſub pœna priuationis priuilegij clericatus. Ita tenuit Hoſt. in c. j. ne clerici, vel monachi, & eſt communis opin. vt dicit Alex. de Neuo conſ. lx. n. 14. Talis enim monitio in ſynodo facta, habet vim conſtitutionis, in qua regulariter vnica ſufficit monitio, neque plures requiruntur.

21 Regulariter autem ſi clericus captus ſit per iudicem ſecularem debet remanere penes eum, donec fuerit cognitum per iudicem eccleſiaſticum de clericatu, & comperto ꝙ ſit clericus, debet remitti ad eundem iudicem eccl. Et ita ſeruari atteſtatur Afflict. in d. Rubr. poſt n. 19. Hæc enim probatio & cognitio, an aliquis ſit clericus, ſiue eccleſiaſticæ iuriſdictionis, debet fieri coram iudice eccleſiaſtico, non autem coram iudice ſeculari. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in c. decernimus, poſt nu. 4. verſi. coram quo, de iud. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Didac. in pract. q. 33. n. 1. vbi etiam atteſtatur ita ſeruari in Hiſpania. In hoc tamẽ Ducatu aliter ſeruatur, nam clericus, contra quem procedit iudex ſecularis pro aliquo delicto, exhibet coram ipſo iudice ſeculari iura ſua, & inſtrumenta, & eis viſis, iudex ſecularis illũ remittit ad ſuum iudicem eccleſiaſticum, vbi ſit in caſu remiſſionis. Et ita ſeruari debere reſcripſit Senatus Prætori Laudæ in cauſa cuiuſdam Bartholomæi de Baſilica Petri, qui faciebat ſe clericum beneficiatũ, v. Nouembris, 1556. P.N. Illi tamen, qui non ſunt conſtituti in ſacris ordinibus, neque deferunt habitum & tonſuram, vltra clericatum tenentur exhibere titulum beneficij, & probare, ꝙ ſint etiam in quaſi poſſeſſione ipſius beneficij, aliàs non remittuntur ad iudices eccleſiaſticos, vt ſ. dixi. Cæterùm ſi ſit controuerſia non ſuper clericatu, ſed ſuper habitu vel tonſura, iudex laicus proculdubio eſt ſuper eo iudex competens, vt dixi ſ. ver. † Dixi clericum, circa fi. 22 Debet autem iudex eccle. ſtatimꝙ ei innoteſcit clericum ſibi ſubditum à iudice ſeculari detineri, illum repetere, aliàs poſſet tanquam negligens ab adminiſtratione deponi, & fortè etiam cri. puniri, ꝓut in facti contingentia conſuluit Chaſſ. conſ. 38.

23 Quæro modo, quid ſi clericus, qui non defert habitum, & tonſuram immiſceat ſe enormitatib⁹, nunquid & ſi à prælato ſuo non fuerit ter monitus, amittat priuilegium fori, ita vt poſſit à iudice laico puniri? Reſp. Hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctores multum variè loquuntur, & tota pendere videtur ab intellectu text. in c. perpendimus. de ſenten. excommuni. Ex quo ſecundum Doctores magis communiter colligi videẽ, ꝙ ſacerdos, qui dimiſſo habitu & tonſura immiſcet ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, ita vt poſſit à iudice ſeculari puniri. Et plures opin. recenſet Cap. deciſ. clxj. In cauſa Cruſconi, licet non dicat quid in illo caſu fuerit iudicatum. In hoc igitur arti. aliqui dicunt, quod clericus, qui dimiſſo habitu & tõſura immiſcet ſe enormitatibus, non ppea amittit priuileg.

priuile. fori, niſi prius etiam fuerit à ſuo epiſcopo vel prælato admonitus trina monitione, vt à prædictis deſiſtat, & habitum reaſſumat. Et hanc dicit eſſe communem opin. Roian. conſ. 4. n. 3 t. lib. j. referens id atteſtari Alexand. in conſ. 8. lib. j. de quo j. mentionē faciam. Vitius, qui alios refert (vt ipſe ait) idem atteſtantes, in lib. communium opin. in ver. Clerici à poteſtate, Menchiaca libr. 3. de teſtam § 22. n. 63 Et dicit etiam Alb. in 2. parte ſtatutorum qu. 42. ſe vidiſſe communiter ſeruari; qđ exigatur monitio, & ſi poſt monitionem ſe non correxerint, perdāt tunc priuilegium clericale, & ſubiaceant iudici ſeculari, quem refert, & idem atteſtatur Cæpoll. conſ. cri xi. verſi Quintum etiam requiritur. Alij, vt Card. in d. c. perpendimus, faciunt differentiam, an talis clericus immiſcens ſe enormitatibus īterficiatur ab aliquo priuato. an autem à iudice, & dicunt, ꝙ priuatus poteſt illum interficere abſque eo, ꝙ incurrat excommunicationem. ex quo ꝓpter delictum eſt ipſo iure priuat⁹ priuilegio, cap. ſi quis ſuadente diabolo, 17. q. j. de quo priuilegio dixi j. q. 77. verſi. Percutiens clericum, & aliis ſeq. Secus autem in iudice, quia (ſecūdum eos) cùm puniendo talem clericum iudex violet immunitatem fori eccleſiaſtici, non effugit pœnam excommunicationis: & dicit Car. ꝙ illud c. perpēdimus, communiter ita intelligitur, quòd ſcilicet ille comes vt priuatus, illum presbyterum interfecerit. Sed certè hoc nullo modo eſt tenendum, & expreſsè illud reprobat Alexan. de Neuo in d. conſ. lix. nu. 12. dicens, ꝙ Card in hoc verum non dicit, & ꝙ imò cæteri Doctores, nemine diſcrepante, tenent, ꝙ non incurratur excommunicatio propter mortem talis clerici, quia priuatus erat priuilegio fori, & quòd communiter intelligunt illum textum quòd comes tanquam iudex, non tanquam priuatus interfici fecerit illum presbyterum. Et certè eſſet abſurdum aliter dicere, vt demonſtrat latè Alex. de Neuo in loco præallegato, & apertè hoc ſonant verba tex. dum dicit à B. comite iuſſus eſt fuſtigari, qui poſtea eius mandato traditus patibulo expirauit, quæ verba fuſtigationis, & patibuli non conueniunt priuatæ vindictæ, ſed publicæ iuſtitiæ. Gofred. autem relatus per Alexand. de Imola in allegato conſ. 8 poſt n. 2. dicebat, ꝙ ille tex. in d. c. perpendimus, procedit in clerico conſtituto in minoribus, vt ſcilicet ſi dimittat habitum, & tonſuram, & immiſceat ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, non autem in clerico in ſacris conſtituto. Sed certè hoc expreſsè repugnat tex. in d. c. quod expreſsè loquitur in ſacerdote, & ideo ſubdit Alexand. de Imola ibi, quòd iſte intellectus non eſt tenendus, ſed ꝙ verior, & magis communis intellectus eſt, ꝙ d. ca. perpendimus, locum habeat in priuilegio canonis ſi quis ſuadente, de quo dixi j. q. 77. ver. Sed an percutiens, non autem priuilegio fori, nam iſtud (ſecundum eum) non admittitur niſi præcedente monitio. & reuera negari non poteſt, quin iſte intellectus multum applaudat literæ illius c. dum dicit, propter hoc ad obtinendam abſolutionem apoſtolicam ſedem adire cogantur, quæ verba magis videntur conuenire excommunicationi, quæ infertur ex diſpoſitione canonis. Si quis ſuadente, quàm illi, quæ infertur propter violatum priuilegium fori. Et ꝙ monitio requirat̃, dicunt in practica ſeruari Albe. & Imola in locis per me ſuprà relatis. Et ſecundum hanc opinionem Alexan. de Imola in d. conſ. 8. dicit millies, imò ſemper fuiſſe iudicatum per curiam, & conſilia Neap. Gramma. ſuper conſtitut. Regni, fol. 29. columna j. ver. Decimo vbicunque. Sed tamen neque iſte intellect⁹ eſt communis: nam vt fatetur Card. ibi in decima oppoſition. ſcribentes indiſtinctè tenent, quòd ſi clericus, dimiſſo habitu clericali, immiſcet ſe ſæuis, perdit omne priuilegium, etiam quo ad forū, etiam ſi nō fuerit ter monitus, prout illum refert, & atteſtatur hanc eſſe communem opi. Alexan. de Neuo in allegato conſil. 59. poſt nu. 20. Aliqui verò liceat tranſeant cum hac ſententia, quòd ſcilicet non requirat̃ monitio, addunt tamen, ꝙ talis clericus non modo immiſcuerit ſe enormitatibus, & ſæuis, ſed diu etiam in illis perſeuerauerit. Et ita hanc opin. tanquam magis communem obſeruari, & tempore ſuo obſeruatam fuiſſe aſſerit Aufrer. in repet. cle. primæ, de offic. ordina. in prima regula, n. 27. quem refert Boſſ. in titul. de foro compet. n. 139. Pract. Conradi, fol. 247. in decima nona limitatione, & Gramma. in loco ſuprà allegato, Didac. pract. q. 32. poſt n. 2. ver. Tertiò his ent, vbi etiam dicit, quòd credit eam moribus receptam in clericis primæ tonſuræ. Et dicit Chaſſ. ſuper conſuet Burgun. fol. 50. n. 55. quòd hanc opi. vidit communiter obſeruari. Exempla tamen, in quibus idem Aufrer. refert d. opi. obſeruatam fuiſſe, non ſunt in clericis, qui diu in enormitatibus perſeueraſſent, ſed in his, qui aliquod delictum enorme & ſæuum perpetraſſent, ſcilicet in clerico, qui occiderat per inſidias virum, cuius vxor erat eius adultera, & in alio, qui commiſerat crim. Læſæ Maieſtatis, & huiuſmodi. Hanc eandem opin. nulla facta mentione de perſeuerantia, tanquam magis cōmunem obſeruatam fuiſſe, refert Boer. deciſ. 69. n. 16. & ſeq. in clerico. qui ex propoſito occiderat quendam barbitonſorē, & in aliis, ꝓut etiam multa huiuſmodi exēpla in primo delicto enormi, abſque vlla perſeuerantia, aut reiteratione refert Guliel. de Benedictis, in prima parte repet. ca Raynutius, fol. 8 t. n. 149. & ſeq. ſecundum quam etiam deciſum fuit per Parlamentum Tholoſ. reſte Guid. Papæ deciſ. 138 in camera conſilij. Ex quibus omnibus apparet, quòd ſecundum magis cōmunes deciſiones præællegatas, & conſuetudine approbatas, cleric⁹ ſiue in ſacris, ſiue in minoribus conſtitutus, qui dimiſſo habitu clericali aliquod enorme delictum committit, etiam nulla monitione præcedente, amittit priuilegium fori, & poteſt à iudice laico puniri Et ab hac opi. putarem non eſſe conſulendo aut iudicando recedendum, ſalua ſemper determinatione S. matris eccleſię. Et reuera videmus, quòd prælati clericos crim (vt plurimum) leuiter caſtigant, & licet quãdoque eos ad perpetuos carceres condemnent, tamen illos poſtea relaxant plerunque, ac dimittunt: ex quo oritur in populo ſcandalum, videre cler. & laic. eiuſdem delicti reos adeo diuerſimodè puniri, vt. ſ. laicus pœna mortis afficiatur, & in fruſta ſcindatur, clericus autem aliqua leni pœna caſtigatus per forum ambulet. Idémque populus cōtra prælatos & clericos intumeſcit, & murmurat: vt dicit Anchar. in cap. ea quæ fiunt, de regul. iur. in ſexto, & alij, quos refert Boer. in d. deciſ. 69. nu. 9

69.nu.9 Propterea non eſt mirum,ſi quandoque iudices ſeculares in remiſſionibus clericorum ad iudices eccleſiaſticos faciendis, difficiles ſe præſtant.

24 Cæterùm ſi clericus incedat in habitu & tonſura,ceſſant hæc omnia,nam quantumcunque grauia crimina committat, & illa reiteret, in eiſque perſeueret,nunquam efficitur de foro ſeculari.Et hanc dicit eſſe communem opin.Boſſ.in tit.de foro compet.poſt n.134.& ita ſemper vidi obſeruari.Bene verum eſt,ꝙ ſi clericus eſſet ſeditioſus,& turbaret publicam quietem, ſolet Senatus, etiam ꝙ ſit in ſacris,illum ad tempus eiicere ab illa ciuitate vel loco,quem perturbat,prout factum fuit proximis annis in quodam archipresbytero,18.Aug.1559.P.N.Et poteſt talis prouiſio tolerari,quia videtur facta non minus ad beneficium ipſius clerici, ne ſcilicet offendatur,quàm aliorum.Vidi etiã per Senatum condemnari ad triremes per decennium quendam fratrem Deſiderium ex monaſterio Caſtellatij, qui confeſſus fuerat ſe totondiſſe pluries monetam:14.Septemb.1560 A.C.habita tamen prius fide ab eius ſuperiore,ꝙ fratres habebant illum pro incorrigibili, & pro membro putrido.Faciunt quæ dixi infrà, verſicul. Succeſſiuè quæro.

25 Quæro,pone,ꝙ cleric⁹ fuerit admiſſus per principem ad aliquod officium ſeculare,& in ipſo officio deliquerit,nunquid poterit ab ipſo principe, vel alio iudice ſeculari puniri?Reſpond.ꝙ non,etiam ſi tantùm in minoribus ſit ordinibus conſtitutus.Et hanc eſſe communem opi.atteſtatur Aufrer.in d.cle. prima.n.25.de offi.ord. quem refert Didacus in pract.q.33.poſt numerum 6.Subdit tamen Aufrer.in loco præallegato,ꝙ hæc concluſio in Gallia non ſeruatur in practica, & ita etiam videmus quotidie principes ſeculares tales clericos etiam in ſacris conſtitutos priuare officio, & etiam mulctare pœnis pecuniariis,vbi qualitas facti hoc exigit,vt etiam dicit eſſe conſuetum ſeruari in regno Franciæ Guliel. de Benedict. in prima parte,c.Raynutius,fol.81.n.155.licet forte de iure malè ſuſtineri poſſet.

26 Vlterius quæro. nunquid clerici reperti cũ armis prohibitis ex forma ordinum, & proclamationum principis ſecularis, poſſint à iudice laico puniri?Reſpon.Reſolutio huius quæſtionis videtur pendere ab illo articulo, nunquid talia edicta ligent clericos,in quo mihi ſemper placuit opi affirmatiua,quæ etiam eſt magis communis,vt dixi ſuprà,lib.j.Et patet ex auctoritatibus allegatis per Didacum in pract.q 33.nu.7.ex quo talia proclamata concernunt publicam vtilitatem, & quietem totius populi, prætereà que armorum vſus non modo de iure ciuili, ſed etiam de iure canonico eſt interdictus,vt ibi dixi.Hac igitur opin.retenta, dic, ꝙ ſi clerici fuerint reperti cum ipſis armis prohibitis,poteſt iudex laicus,&ſeu eius familia ipſos ſpoliare,& arma eis auferre,neque tenentur illa eis reſtituere.Et ita paſſim obſeruatur,&in ſpecie id in Hiſpania ſeruari atteſtatur Didacus in d.q.33.n 7 & lib.2.reſolutionum, c.xx.in fin.Pla. libr.1.delictorum, cap.8 nu.26.Aliàs ſequeretur, quòd clerici poſſent cum armis libere vagari, & impunè turbare quietem ciuitatis,quod eſſet abſurdiſſimum,& nullo modo toletãdum.Quo verò ad pœnam corporalem,credo ꝙ contra eos exequi non poſſit, ſed ſi ſit pecuniaria, bene poſſet exequi,non tamen poteſt iudex ſecularis ab eis illam exigere,ſed ſunt puniendi per iudicem ſuum eccleſiaſticum,ſecundum opin.Io.de Plat.in §.Itẽ lex Iulia.inſt.de pub.iud.Et ad hunc effectũ iudex, & familia ſecularis poſſet & deberet talem clericum cum armis deprehenſum impunè detinere, & conſignare ſuo iudici, vt illum puniat, iuxta ea quæ dixi ſ.q.28.ver.Si verò loquimur.Et licet Didacus in loco præallegato dicat,ꝙ fortè non tenebitur iudex eccleſiaſticus eis imponere pœnã cõminatam in edictis principis ſecularis, ſed ſolùm eos punire pœna arbitraria, ego in pœna pecuniaria credo,ꝙ tenebitur eam illis imponere,non enim video, quomodo dicerentur clerici ligari huiuſmodi edictis,vt eſt communis ꝯcluſio,cum qua etiam ipſe ſentit, niſi ligarentur etiam pœna pecuniaria ĩ eis impoſita.Bene quo ad pœnã corporalem,teneo ꝙ nullo modo eos liget.Cæterũ quidquid ſit de iure,in Gallia iudices ſeculares puniunt clericos arma vetita deferentes,vt atteſtantur multi,quos refert Didac.in loco præall.Chaſ. ſuper conſuetu. Burgund.fol. 52.n 79.vbi refert etiam hic Mediolani dum ipſe eſſet vicarius iuſtitię captum fuiſſe quendam clericum de nocte cũ armis, qui fuit punitus pœna pecuniaria & euaſit corporalem. In Gallia autem dicunt hoc eis licere ex priuilegio Rom. Pontificis.

27 Quæro,nunquid clericus committens crimen 27
Læſæ Maieſtatis poſſet puniri per principem, aut iudicem ſecularem cui ſit temporaliter ſubditus? Reſp.De iure loquendo,ꝙ non,clericus eñi non dicitur propriè committere crimen Lęſæ Maieſt. cùm non ſit verè ſubditus,vt dixi ſ. § Læſæ Maieſtatis,verſi.Vidi quandoque.Et ita reperio in facti contingentia cõſuluiſſe Barb.conſ.22.in j.dub. li.3 Rolan.conſ.4 li.j.Tamen de facto principes ſeculares pluries ſeruant contrarium,q̃a in hoc crimine,cùm agatur de ipſorũ vita aut ſtatu,non ſolent clericos remittere ad iudices ſuos eccleſiaſticos, ſed ipſi p ſuos iudices illos examinari faciunt & torqueri,& quandoque etiam ſuſpendi,& poſſent fortè principes & iudices ſeculares hoc facientes excuſari per textum in ca. perpendimus. de ſent.exc.& ea,quæ dixi ſ.verſ. Quæro modo. Sed nunquid clericus poſtquam erit iudicatus à iudice ſuo eccleſiaſtico,ꝙ commiſerit tale crimẽ Læſæ Maieſtatis, erit deinde degradandus,ꝙ tradendus curiæ ſeculari?Reſp.ꝙ proculdubiò eſt degradandus, non tamen actualiter, ſed verbaliter tantùm. Et hæc eſt communis opi.vt dicit Curt.Iun. conſ.clix.n.1.prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin.in litera E,n.99.Et licet Abb.in dicto cap.at ſi clerici.in prin.in vltimis verbis,tenuerit,ꝙ eſt deinde tradendus curię ſeculari,tamen communis opinio videtur eſſe in contrarium,vt ait Boſſius in titulo de foro compe.n. 137 & in titul.de crimine Læſæ Maieſtatis,poſt n. 86.Nemo eſt qui neſciat hoc crimen Lęſæ Maieſtatis eſſe atrox,& enorme,propterea dicerem iudicem eccleſiaſticum poſſe talem clericum,etiam non expectata incorrigibilitate, tradere curiæ ſeculari,non tamen teneri,iuxta ea quæ dixi j.verſ. Pariter etiam.

28 Solet etiam quandoque dubitari,nunquid cle- 28
ricus de

ricus deponens falſum teſtimonium coram iudice laico, poſſit ab eo puniri,dixi infrà q.38. verſi. Sed hic quæro.

29 Item quæro,nunqnid clericus imputatus de aſſaſſinio poſſit puniri per iudicem ſecularem?Reſpondeo, ꝙ ſic, tales enim aſſaſſini ſunt diffidati à toto populo Chriſtiano,&poſſunt à quocunque impunè offendi,vt eſt text.in c.vnic.de homicid. in vj.& dixi ſ.hoc eo.li.§.Aſſaſſin.ver.Sed quæro.

30 Sed quæro,Tu ſcis, ꝙ in caſibus,iu quibus clericus poteſt puniri à iudice ſeculari,requiritur ſolemnis degradatio,& traditio curiæ ſeculari,vt dixi infrà,ver.Scias autem,& ſeq.uũquid hæc etiam requiruutur,quando clericus de aſſaſſinio imputatur.Reſp. ꝙ nou requiratur actualis, neque ſolemnis depoſitio,vel degradatio,&eſt communis opinio,vt dicit Lambert.in c.j.q. 11.n.88.de hær. in ſexto,quem refert Viuius in lib. communium opin.in verbo,Iudex laicus poteſt.Diaz.iu practi. crim.canon.xcj.D dac.lib.2 reſolutionum,ca.20. poſt u.10.ver.Sexto deducitur. Pla.lib.1 delictorum, ca.19 nu.26.referens idem atteſtari Remig. Gon.de immun.eccl.fol.144.fallen.v.n.10.Et ita in practica obſeruatur,vt ait Diaz in d.c.91.quem
31 refert Prac.Contradi,fol.247.ver.18.fallit.†Bene verum eſt,ꝙrequiritur ſententia declaratoria,per quam iudex pronunciet ipſum eſſe aſſaſſinum.Et hæc eſt communis opinio,vt dicit Pract.Carer.folio 289.n.11.Capic.deciſ.112.n.2.Pla.in d.c.19 n. 27.qua declaratione ſic facta,non requiritur alia ſententia, per quam imponantur pœnæ contentæ in d.c. vnico, ſed ſtatim illas incurrit ipſo iure, & facto. Et ita dicit tenere communiter omnes Doctores Alex.conſ.clxvj.n. 5.lib.7.Sed nunquid talis declaratoria fieri poteſt per iudicem ſecularem,an autem requiritur in primis,ꝙ iudex eccleſiaſticus pronũciet ipſum clericum eſſe aſſaſſinũ? Reſp.De iure res videtur clara,ꝙſpectat ad iudicẽ eccleſiaſticum,ſed de conſuetudine ego video apud nos ſeruari,ꝙ ſi talis clericus eſt in fortiis iudicis ſecularis,nõ fit aliqua declaratoria ſuper hac qualitate, neque per iudicem eccleſiaſticum, neque per ſecularem, ſed reiecta exceptione clericatus, proceditur ad viteriora contra talem clericum imputatum de aſſaſſinio, & retinetur in curia ſeculari iudicandus, & deinde perfecto proceſſu,&couſtito de aſſaſſinio,fertur per ipſum iudicem ſecularem ſententia declaratoria vna cum ipſa condemnatione. Et ita etiam reperio in facti contingentia obſeruatum fuiſſe per conſiliũ Neapol.vt atteſtatur Capic.in allegata deciſ.112.n.4. & ſeq.&deciſ.civ.poſt uumerum 25.ver.Sed hãc ſententiam,& Grammat.voto 8 & voto 11.

32 Quæro etiam, Tu ſcis, ꝙ regulariter clericus propter aliquod quamuis graue delictum nõ traditur curiæ ſeculari,niſi ſit incorrigibilis,vt dixi infrà,ver.dixi etiam, nunquid ergo propter crimen aſſaſſinij erit tradendus curiæ ſeculari non expectata incorrigibilitate?Reſp ꝙſic,eſt communis opin.vt dicit Guliel.de Benedictis in q. de homicidio,quam poſuit poſt repet. c.Raynutius, fol 41. in fi quem refert Pla.in d.c.19.poſt num.26 Et licet ipſe videatur ſentire contrarium, ex quo iſte caſus (vt ipſe dicit) nõ eſt ſpecialiter exceptuatus à regula,non tamen eſt à communi opi.recedendum,quæ innititur verbis tex. in d.c.vnic.expreſſè diſponentis, ꝙ abſque vlla depoſitione vel ſententia,ipſo iure,& facto relinquatur curiæ ſeculari,in qua ſeculari parũ curamus, an quis ſit incorrigibilis vel ne,vt eſt omnibus notiſſimum.

Succeſſiuè quæro,nunquid clericus,qui ſit in- 33
corrigibilis, poſſit puuiri per iudicem ſecularem? Reſp. ꝙ regulariter licet ſit incorrigibilis, nõ poteſt puniri à iudice laico,niſi prius ſit degradatus, & traditus curiæ ſeculari.Scias tamẽ, quod ſi talis clericus ſit verè incorrigibilis, eo caſu vtique poterit per iudicem ſecularem abſque vlla degradatione puniri, & hoc etiam, ſi ſit in ſacris conſtitutus. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Didacus pract q.32.poſt num.2. ver.ſecundò eſt adnotandum.Scias etiam, quòd quando clericus incorrigibilis non poteſt puniri ab eccleſia, poteſt ipſo iure comprimi à iudice ſeculari,abſque alia degradatione.Et hæc eſt communis opin Mod.vt dicit Aret.in c.cum nõ ab homine.poſt n.39. ver.Tertia fuit opin.de iud.quem refert Diaz.in pract.cri: canon.cap. 131. Et ita aliquando ſeruatum fuiſſe
per Senatum dixi ſupra verſ.Cæterùm ſi clericus. 34

Sed quæritur,nunquid requiratur declaratoria ſuper huiuſmodi incorrigibilitate prius quã clericus poſſit per iudicem laicum puniri?Reſp. Fel. in d.c.cum nou ab homine, poſt n.10. dicit quod poteſtas, quæ datur iudici ſeculari ſuper clerico incorrigibili,non exerceretur,niſi declararetur qualitas incorrigibilitatis. Et dicit, quòd ita colligitur ex omnibus dictis doctorum communiter, & Fel.refert, ꝙ ſequitur Diaz in alleg.c. 131 Boſſ.autem in tit.de foro comp.132.dicit,ꝙ clericus,qui non incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, ſi præceſſit trina monitio, ille verò, qui incedit in habitu, dicitur incorrigibilis,quãdo primo eſt depoſitus, ſecundo excommunicatus, tertio anathematizatus, & adhuc in contumacia perſeuerat. Qua forma ſeruata dicit ipſe,quòd abſque alia declaratione efficitur fori ſecularis,& ſubdit, quòd ita tenẽt communiter Doctores, licet poſtea dicat quòd iſta forma raro videtur in vſu.Cæterùm Chaſſan. ſuper conſuet.Burg.fo.51.poſt n.66.dicit,ꝙ in curia Pariſien. obſeruatur, quòd poſt binam remiſſionẽ de delictis,pro quibus ingeritur pœna mortis,clericus habetur pro incorrigibili tam in odiũ incorrigibilitatis,quàm in odium iudicis eccleſiaſtici negligentis eum corrigere Idem etiam declaratum fuiſſe per parlamentum Pariſien.in criminibus,in quibus pœna mortis non ingerebatur,refert Papo li. 1.ti.vj.Arreſto v.quæ obſeruantia mihi ſatis placet.

Scias autem,quòd regulariter clericus in ſacris 35
conſtitutus, non poteſt propter quodcunque etiam enormiſſimum crimen à iudice ſeculari puniri,niſi prius ſit à judice eccleſiaſtico degradatus & traditus curiæ ſeculari.Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac.pract.q.32.n.2.Duo itaque requiruntur ad hoc vt iudex laicus poſſit clericum punire: primum,quod ſit degradatus:ſecundum,quod ſit traditus curiæ ſeculari Degradatio autem eſt duplex,verbalis ſcilicet & actualis,vt dixi infrà quæſtio.74. Et effectus huius differẽtiæ eſt maximus, nam quando degradatio eſt tantummodo verbalis, iudex laicus nullam habet iuriſdictionem in clericum ita degradatum, niſi tradatur etiam curiæ ſeculari,vt dixi.Sed ſi ſit actualiter degradatus

poteſt

poteſt iudex ſecularis eum punire abſque alia traditione. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Alciat. in d.c. cùm non ab homine, n. 108. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera C, n. 71.

36 Scias etiam, ꝙ clericus non eſt degradandus niſi pro tribus criminibus, ſcilicet hæreſis, falſi commiſſi in literis Apoſtolicis, & cōſpirationis in proprium epiſcopum. Et hęc eſt communis theorica Doctorum, vt ait Guli de Benedict. poſt tertiam partem repetitionis, c. Raynut. in quæſt. de homi. n. 3. & ſeq. quem refert Foiler. in pract. cri. canon. fol. 272. n. 23. In aliis autem quantumcunque grauibus delictis ſufficit ſola depoſitio abſque degradatione. Et ideo ſiquis clericus commiſerit crimē enorme & grauiſſimum, etiamſi occidiſſet ſummum Pontificem, non debet degradari, ſi paratus ſit ſe corrigere, ſed debet detrudi in perpetuum carcerem, vel in monaſterium, Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de foro comp. n. 137. Sed certè quicquid ſit de iure, ꝯtrarium obſeruatur in pract. vt dixi j. ver. Pariter etiam.

37 Dixi etiam, ꝙ ad hoc vt clericus in ſacris conſtitutus poſſit puniri à iudice laico, requiritur vltra degradationem ꝙ ſit traditus curiæ ſeculari. Scias autem, ꝙ regulariter clericus etiam depoſitus nō debet tradi curiæ ſeculari, niſi ſit incorrigibilis. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Ab. in d.c. at ſi clerici, poſt n. 38. ver. & ſic reſidet. de iudic. Si verò ſit incorrigibilis, tūc poteſt iudex laicus, abſque alia traditione facienda per iudicem eccleſiaſticum, illum punire. Et eſt communis opi. vt dicit Alex. de Neuo conſ. lix. n. 28. Quinimò ibi n. 30. dicit communem opin. eſſe, ꝙ etiam abſque degradatione non poſſit clericum punire, & dicit, ꝙ hanc eſſe communem atteſtatur Butrius in d. ca. cùm non ab homine.

38 Hinc infertur, ꝙ licet ex diſpoſitione ca. ſi quis ſacerdotum, xj. q. j. clericus propter calumniam vel contumeliam illatam epiſcopo ſit deponendus, & tradendus curiæ ſeculari, illud tamen intelligendum eſt, ſi ſit incorrigibilis, & ita tenet gl. in d.c. cùm non ab homine, in gl. fi. de iud. cuius opinio tanquam mitior communiter approbatur, vt dicit Abb. in d. c. at ſi clerici, poſt n. 37. Summa Silueſtrina, in verbo, Degradatio. q. ij Hanc etiam opinio. dicit tenere communiter Doctores Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, n. 42. Ana. in c. ad abolēdam, poſt n. 19 ver. Tertius caſus eſt, de hæret. Aret. in d.c. cùm non ab homine, nu. 71. quem refert Diaz. in pract. crim. canon. c. cix.

39 Videmus etiam, ꝙ quamuis clericus conuictus de crimine falſi ſtatim ſit deponendus, & tradendus curiæ ſeculari, cap. ad falſariorum. de crim. falſi, nihilominus hoc regulariter non ſeruatur, vt dicit Anan. in Rubr. de falſis, circa fi.

40 Pariter etiam licet clericus condemnatus pro enormi homicidio ſit deponendus & tradendus curiæ ſeculari, nō tamen poteſt ſtatim poſt depoſitionem tradi curiæ ſeculari, ſed debet expectari, ꝙ ſit incorrigibilis. Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in d.c. cùm non ab homine, nu. 80. quem refert Dec. in d.c. at ſi clerici, n. 258. Amal. Alber. in c. quoniam, col. 124. in fi. ver. nihilominus tamen. de hæret. in vj. quem refert Diaz. in pract. crim. canon. ca. xc. relatus per Didac. lib. 2. reſolutionum, c. xx. poſt n. 7. & Foller. in pract. crim. fol. 66. n. 45. circa fin. Pla. lib. j. delictorum. c. xxj. nu. 13. Berona in d.c. at ſi clerici, n. 181. Boſſ. in tit. de foro comp. n. 141. in fin. Contrariam tamen ſententiam ꝙ ſc. clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus ſit curiæ ſeculari dicit eſſe magis communem Guliel. de Benedict. poſt tertiam partem repetit. c. Raynutius. in d. q. de homicidio, n. 40. in in fi. quem refert etiam Didacus in loco præallegato, non bene relatus per Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera I. n. 8. refert etiā Menchiaca de teſtam. libr. 3. §. 22. poſt nu. 52. Ita etiam dicit communiter teneri Pract. Carer. folio 544. n. 59. Et hæc opinio ſeruatur in practica, vt ſ. clericus propter homicidiū proditoriū, vel aliud enorme, & grauiſſimum delictū degradatus, tradatur curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, vt in facto quādoque ſeruatum fuiſſe refert Decius in d.c. at ſi clerici, col. fi. Diaz. in dicto c. xc. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 273. Et ſe ita aliàs practicaſſe refert Auguſt. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, poſt n. 43 & ego etiā aliquando vidi ſeruari. Ego in huiuſmodi caſibus enormibus, ſtante hac varietate opinionum, crederem hoc relinquendum eſſe arbitrio ipſius iudicis eccleſiaſtici degradantis, qui ſecundum qualitatem facti & perſonarū decerneret, an eſſet tradendus curiæ ſeculari, vel non. In dubio tamen dicerem non eſſe faciendam traditionem clerici delinquentis, qui non eſſet incorrigibilis niſi natura rei, & circunſtantiæ criminis aliud ſuaderent. Et hanc ſententiam tanquam communem, & regulis iuris conſentaneam amplecti videtur Didac. in loco præallegato, ver. Hinc ſanè.

41 Nunquid autem Epiſcopus, aut clericus, committens crimen Læſæ Maieſtatis in principem ſecularem, ſit illi tradendus? Dixi ſuprà verſ. Quæro nunquid.

42 Sed an iudex ſecularis, cui traditus eſt clericus degradatus per iudicem eccleſiaſticum poterit illum punire corporaliter? Reſpon. Si conſiderentur verba text. in dicto cap. cùm non ab homine, videtur dicendum quòd nō, cùm ibi expreſsè dicat ſummus Pontifex, quòd non debet puniri ad mortem, ſed tantùm pœna exilij, vel alia legitima pœna, & verbum, Alia, videtur intelligendum de ſimili, iuxta ea quæ dixi infrà lib. 7. §. Alius. Sed in hoc non eſt inſiſtendum, nā de facto contrarium ſeruatur, quia ſcilicet iudices ſeculares illos puniūt pœna mortis, & ita vbique ſeruari atteſtatur Chaſſan. ſuper conſuet. Burgund. fol. 51. poſt n. 66.

43 Sæpenumero contingit, quod delinquentes poſt commiſſa ſcelera faciunt ſe clericos. Quæro, nunquid clericus, qui poſt commiſſum delictum aſſumpſit clericatum, aut factus eſt religioſus, poſſit puniri à iudice ſeculari? Reſpond. Aliqui dicunt ſimpliciter, quòd non, & ita fuiſſe aliàs iudicatum in curia Aquenſi, refert Oldrad. conſilio iiij. in fin. Tu verò dic, quòd aut talis delinquens ſuſcepit abſque fraude ordinem eccleſiaſticum, & tunc liberatur & eximitur prorſus à iuriſdictione iudicis laici, & relinqui debet iudici ſuo eccleſiaſtico puniendus. Et hæc concluſio eſt frequentiori doctorum calculo recepta, vt atteſtatur Pla. libro 1. delictorum, capi. xxxv. numer. 1. Aut verò aſſumpſit ordinem ecclesiaſt

eccleſiaſticum in fraudem, vt ſcilicet ſe eximeret à iuriſdictione ſeculari, & tunc non liberatur, ſed poteſt per iudicem laicum contra eum procedi, & eſt communis opi. vt ait Imola. conſ.cxix.nu.1. Didac.pract.q.xxxij.poſt n.4. verſic.Secunda concluſio, Pla.in loco præallegato, poſt n.1. Bene verum eſt, ꝙ hoc caſu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, ſed tantùm in confiſcatione bonorum aut pœna pecuniaria, & ſic remanet ſubditus ratione cauſæ & bonorum, non autem reſpectu perſonæ. Et ita communiter tenetur, vt dicit Aufrer.in d.clem.1.in prima regula, nu.19.de off.ord.quem refert Didac.in d.q.xxxij.poſt nu.4. ver.Tertia concluſio, & Nunius de los corrigidores, fol.137.col.1.ver.Imò fortius, & Viuius in il. communium opi.fol.22.in verbo, Ordo eccleſiaſticus. Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Pla. in d.c.35.n.3.Boſſius in tit.de pœnis.nu.38.Pract. Conradi, fol.247.ver.vndecimò fallit. Deberet tamen iudex eccleſiaſticus talem clericum, qui eccleſiaſticum ordinem in fraudem ſuſcepit, degradare & tradere iudici ſeculari etiam corporaliter puniendum. Hanc autem concluſionem iudices ſeculares non obſeruant, vt dicit Bar.in d.l.prima, n.3.in fi.ff.de pœn.quem refert Igneus.in l.fideicommiſſum, poſt nu.266. ff.ad Sylla. Nam (vt ait Bar.ibi) ex quo iudices eccleſiaſtici plerunque ſolent in hoc ſe præſtare difficiles, ſolent iudices ſeculares, abſque hac ſolẽnitate degradationis, nihilominus eos ad mortem condemnare, & propriam ſententiam exequi, licet ſecundum eum malè faciant.

44 Sed in hoc propoſito quæro quando præſumatur delinquentem ſuſcepiſſe clericatũ, aut ingreſſum fuiſſe religionem in fraudem vel non? Reſp. ꝙ ſi prius fuerat de ipſo delicto delatus, vel etiam diffamatus, præſumitur in fraudem feciſſe, & ita cẽſet maior pars interpretum, vt atteſtatur Pla.in d. c.35.n.1. circa fi. & aliàs Senatus in cauſa cuiuſdã Oldradi Cutiæ iudicauit beneficium in fraudem ſuſceptum fuiſſe, quoniam poſt commiſſum delictum illud adeptus fuerat, 19 Nouembr.1552.P. N. Hoc autem multò magis locum haberet in eo qui iam fuiſſet condemnatus. Et ideo reiecta fuit per Senatum hæc exceptio in facti contingentia in quodam Bart.Trotto, qui dum eſſet vxoratus, condemnatus fuerat in pœnam pecuniariam, eo quia non pręſentauerat quendam reum, pro quo fideiuſſerat, deinde fecit ſe clericum, & Senatus non obſtante clericatu iuſſit contra eum procedi per iudicem laicum, 9. Septemb.1559.P.N

45 Sed nunquid, ſi delinquens ingrediatur religionem, monaſterium tenebitur pro delicto ipſius ingreſſi, prout etiam dixi in hærede infrà q.lj. ver. Sed hic quæro? Reſp. ꝙ tenebitur ipſum monaſterium, quatenus ad eum peruenit. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Albe.in auct.ingreſſi, n.2.circa fi.C.de ſacroſ.eccle.

46 Euenit plerunque, ꝙ in eodẽ crimine ↄmittendo interueniunt ſimul clerici, & laici, & iudex eccleſiaſticus procedit ↄ clericos, iudex verò ſecularis procedit ↄ laicos. Quæro, nunquid cauſa ſit ẽt quoad laicos remittẽda iudici eccl'iaſtico, & hoc, ne continentia cauſæ diuidatur, & ne fortè ẽt diuerſæ ſententiæ ſequantur? Reſp. de iure, ꝙ ſic. Ita dixit Ant.de Prato veteri in l.j.in fi.ff.quæ ſent.ſine app.reſcin. Nam (vt ipſe ait) magis dignum trahit ad ſe minus dignum, cap.quanto.de iud. prout eſt communis regula, teſte Gomez in c.j.n.47. in fin.de reſcrip.in ſexto. Et hanc opi.dicit eſſe communem Boſſ.in tit.de foro comp.n.116. in fin. Et ita quandoque vidiſſe in practica obtineri, atteſtatur Soc.in l.cùm ſenatus, in fi.ff.de reb.dub.quem refert Boſſ.in tit.de foro comp. nu.47.& Foller. pract.crim.fol.75.nu.79. Ita etiam ſe in facti contingentia obtinuiſſe atteſtatur Ioan.Arnol. ſoliloquio 57. Non eſt negligendum. Sed certè, qdqnid ſit de iure, hæc opi.non ſeruatur in practica, vt dicit Igneus in l.prima, §.ſi qs in villa, n.27.ff.ad Syl. Et ita in hoc ducatu ſemper vidi ſeruari, ꝙ iudex laicus cognoſcit quo ad laicos, & eccleſiaſticus quo ad clericos, & ita etiam reperio in facti ↄtingentia ſeruaſſe conſi.Neap. vt refert Capic.deciſ. clxxiij. Et licet Chaſſan.ſuper conſuetu.Burgund. fol.51.poſt n.69.dicat ſe vidiſſe in hoc ducatu obſeruari prædictam deciſ. Ant.de Prato veteri, hoc forte potuit eſſe ſuis temporibus, hodie certè ſeruatur totum contrarium, prout etiam ſe vidiſſe ↄ eam ſæpius iudicari, atteſtatur Igneus in l.ſenatuſconſulto, nu.14.ff.ad Sylla. Et ego pluries ita vidi iudicari, & in ſpecie in cauſa quorũdam de Caſtellione, 23.Martij 1553.R. Et hanc opi. cõtra Ant. in practica ſeruari, atteſtatur etiam Rebuff.in rep. auct.habita priuilegio evj.& Anto.Gomez, c.x.de lictorum, n.6.in fi.& alij plures, quos refert Didac. in pract.q 34 nu.1. in fi. Et ideo ab hac communi obſeruantia non recedas in practica.

47 Quæro, quid ſi per laicum illata ſit iniuria clerico, nunquid cognitio ſpectet iudici eccleſiaſtico? Reſp.Gl.in auct. Item nulla cõmunitas, in verbo, Ab eccleſia, C.de epiſc.& cle.tenuit, ꝙ ſic, alij verò dicunt, ꝙ quando laicus offendit clericum, poteſt vterque iudex de ipſo delicto cognoſcere, & inter ipſos eſt locus præuentioni. Et ideo ſi iudex eccleſiaſticus prius procedere cœperit, ipſe præferetur, & è conuerſo. Et ita ſeruari atteſtatur Guido Papæ deciſ.562.vtrùm officialis, n.3. Et ita iudicatum fuiſſe in parlamento Gratianopol. refert Papo lib.4.ti.4. Arreſto ſexto. Mihi magis placet, ꝙ vterque iudex procedat, & vterque condemnet, prout ſe in facti contingentia obſeruaſſe atteſtatur Amad.de ſynd.n.171.vbi dicit, ꝙ Epiſcopus ciuitatis procedebat ↄtra percutientem clericum ad pœnas ſpirituales, & ipſe procedebat ad pœnas fiſco applicandas, vterque enim iudex videtur offenſus, meritò vterque ad pœnam ſui fori procedere debet, cùm pœna ſpiritualis non tollat temporalem, nec è contra, vt dixi infrà q.57.verſ.Sed quæro.

48 Quæro, quomodo fiat remiſſio clericorum à iudicibus laicis ad eccleſiaſticos? Reſp. In aliquibus prouinciis conſuetudo eſt, quòd fiant tales remiſſiones cum irriſione maxima ipſorum clericorum, & plerunque etiam cum mitra in capite, vel tubis ſonantibus, quod ſeruatum quandoque fuiſſe in ciuitate Peruſij refert Angel.in l. Iulia. circa finem. ff. ad legem Iuliam. de vi public. Solent etiam aliqui iudices eos mittere ligatos in maxima populi frequentia, & alij faciunt eis radi caput, ne videatur corona clericalis, & ipſos tanquam laicos remittunt iudici eccleſiaſtico, vt refert Pariſien.Pnt. de ſyndic. folio

220.poſt

220.poſt n.5.In hac autem prouincia tales remiſſiones fiunt ſine aliquo ipſorum clericorum dedecore aut ignominia. Et hæc cōſuetudo tanquā iuſtior, & honeſtior ſeruanda eſt, & refert Pariſ. Put.de ſynd.fol.39 t.in verbo, Remiſſio, ꝙ quidā regens, qui remiſit clericum cum catena in collo ad Epiſcopum, fuit priuatus officio, quem refert Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 235.n.7.& ſeq. vbi dicit hoc intelligēdum eſſe, niſi catena illi appoſita fuiſſet cauſa cuſtodiæ potius quàm cauſa ignominiæ.

49 Vltimò quæro, nunquid quando iudex ſecularis remittit clericum ad iudicem eccleſiaſticum, teneatur ipſe iudex eccleſiaſticus ſtare proceſſui facto à iudice ſeculari remittente? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. in c.at ſi clerici. de iud. prout illum refert Gramm. conſ.crim. xlij.n.1.& Viuius lib. communium opi. in verbo, Iudex laicus, ſeu, Sunt enim acta facta coram iudice incompetente. Quid autem in confeſſione, dixi ſuprà q.xxj verſ. Hanc tamen. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi j.q.xcvj.ver. Quæro etiam.

QVAESTIO XXXVII.

1 *Delicta communis fori quæ ſint?*
2 *Et an crimen vſurarum ſit communis fori?*
3 *Et an crimen adulterij?*
4 *Et an crimen concubinatus?*
5 *Et an crimen ſodomiæ?*
6 *Et an crimen ſacrilegij?*
7 *Et an crimen ſortilegij?*
8 *epiſcopus an poſſit capi facere laicos ob crimina communis fori?*
9 *Reus abſolutus, vel punitus in vno foro, an poſſit etiam in alio puniri?*

1 IN hac exceptione incompetentiæ iudicis ſæpenumero dubitari contingit ratione cauſæ ipſius ſeu criminis, de quo agitur, an ſcilicet eius cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticū, an ad iudicē laicum, an etiam ad vtrunque. Et in hoc propoſito ſcire debes, ꝙ delictorum quædam ſunt merè eccleſiaſtica ſiue ad cognitionem eccleſiaſtici iudicis pertinentia, quædam merè ſecularia, ſiue ad cognitionem iudicis laici pertinentia, quædam mixta, ſcilicet communis fori, in quibus poteſt & iudex eccleſiaſticus & laicus cognoſcere.

2 Quæro igitur nunquid crimen vſurarum ſit cōmunis fori? Reſp. videtur dicendum ꝙ non, ſed ꝙ pertineat ſolummodo eius cognitio ad iudicem eccleſiaſticum, nā iſtud crimen eſt merè eccleſiaſticum ſecundum cōem opi. de qua atteſtatur Didac. lib.3. reſolutionū, ca.3. in primis verbis, dicēs, ꝙ omniū iuris vtriuſque profeſſorum conſenſu in hanc iſſi eſt ſnlam. Et ꝙ cauſa reſtitutionis vſurarum, & ſi agatur inter laicos, ſpectat ad iudicem eccleſiaſticū, neque in ea laicus ſit iudex cōpetēs, voluit gl. in cle.2.in verbo, vſuris, de iud. ſecundū quam dicit eſſe communem opi. Albe. in Rub. C. de vſuris, n.5. Ita etiam communiter ſeruari & practicari atteſtatur Lapus de Caſtell. allegatio. lvj. Reuerende domine. quē refert Imola in ca. cùm ſit generale, n.6. de foro comp. Adeo ꝙ (ſecundū aliquos) non poteſt iudex ſecularis, neque etiam incidenter cognoſcere ſuper vſura. Et hanc opin. dicit eſſe cōem Alex. in l. quoties, poſt n.4.ver. Extra gl. C. de iudic. Quinimò (ſecundum alios) parte excipiente ꝯtractum eſſe vſurarium, non poteſt iudex ſecularis, neque ēt ſtatuere terminum, intra quem debeat coram iudice eccleſiaſtico probare exceptionem vſurariæ prauitatis, iuxta doctrinam Bar. in l. præſes, poſt n.4. C. de appel. quem omnes ſequūtur, vt dicit Ripa, in l. qui pro tribunali, n.7. ff. de relu. Tu verò breuiter dic, ꝙ, Aut loquimur, quando pro crimine vſurarum agitur criminaliter, & tunc nulla eſt difficultas, quin vterque iudex, ſcilicet tam eccleſiaſticus, quàm laicus, poſſit pro ipſo crimine criminaliter ꝯ vſurarium procedere, vt dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Vſura, verſi. Et ex hoc infertur. Et ita praxis obſeruat, vt atteſtatur Didacus in d.c.3. poſt n.1.ver. Quartò nō eſt. Aut loquimur, quando inter partes agitur ciuiliter, & tunc, Aut vertitur quæſtio iuris ſuper vſura, ſ. nunquid contractus ſit vſurarius, vel non, & tunc cognitio ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, neque poteſt iudex ſecularis in ea vllo modo ſe intromittere. Et ita concludunt omnes Doctores, tam legiſtæ, quàm canoniſtæ, vt dicit Iaſ. conſ. cliij.n.3. lib.4. vbi etiam refert Bald. in l. filium eùm diffinimus ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, dicentē, ꝙ ita ſeruatur de conſuetudine, Dec. conſ. clxx.n.3. vbi dicit ꝙ Doctores omnes ita cōcludunt, Roland. conſ. xcv.n.44. lib.2. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Soc. conſ. lxxxviij.n.23. lib.4. Alc. in c.j n.77 de offi. ord. Et ita etiam communiter practicari, ſaltem quando iudex eccleſiaſticus fecit inhibitionem, atteſtatur Maria. in d.ca. cùm ſit generale, n.22. de foro compe. Aut verò vertitur quæſtio facti ſuper vſura, puta, quia nō refricatur in dubium, an ꝯtractus ſit vſurarius, vel ne, ſed ſolummodo repetuntur vſuræ, & tūc vtique laicus eſt iudex competens. Ita dicit Bal. in d. l. quoties, circa fi. C. de iudic. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Blācus de compromiſſis. fo. 94. poſt n.9. ita etiam communiter receptam eſſe atteſtatur Didac in d.c.3. circa principium, & ſuper 4 li. decret. fol. 197.n.5. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Abb. in d.c. cùm ſit generale, n.17. quem refert Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rub. vi. c. ſtatuimus, n.1.& Berous in Rub. de vſuris, poſt n.85. Alex. in d.l. quoties, prout illum refert Turzan. in libr. commun. opin. cap. xc. Alciat. in d.c.j.n.77 Hæc tamen omnia intelligenda ſunt, vt procedant, quando principaliter in iudicio deducitur quæſtio vſurarum, cæterùm quādo incidenter opponitur per modum exceptionis contractum eſſe vſurarium, tunc bene poteſt iudex laicus cognoſcere, etiam ſuper quæſtione iuris, & contractum ipſum tanquam vſurarium annullare & reſcindere, & eſt communis opi. tam legiſtarum, quàm canon. vt dicit Guido Papæ conſi. clxxx.n.2. Et ita quandoque vidi ſeruari.

Quæro, nunquid cauſa adulterij ſit communis fori, ita ꝙ in ea poſſit procedere tam iudex eccleſiaſticus, quàm ſecularis? Reſp. ꝙ ſic, & ideo ex cauſa adulterij poterit Epiſcop⁹ punire etiam laicos, vt dicit Abb. in c. intelleximus, n.1. de adult. & eſt communis opin. vt atteſtatur Alcia. in d.c.j.n.18. de offic. ordi. & ipſos excommunicare, & detrudere in monaſterium, & eſt communis opi. vt ait 3

Didac

Didac.ſuper quarto decret.cxlv.nu.20. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera L.n.5.Cùm enim hoc delictum ſit violatio ſacramenti matrimonialis, merito eius vindicta non minus pertinet ad iudicem eccleſiaſticum,quam ad laicum.Scias tamen,ꝙ quando agitur ad ſeparationem tori propter adulterium faciendam,tunc de ea ſolus iudex eccleſiaſticus cognoſcit.Et hæc eſt communis opin.vt ait Decius conſ.ccxij.poſt n.2.Didac. ſuper quarto decretal. fol.137.n.8.

4 Quæro etiam, pro crimine concubinatus quis ſit iudex competens?Reſpon.Aliqui dicunt,ꝙ de hoc crimine iudex eccleſiaſticus cognoſcit, cùm ſit merè eccleſiaſticum,& ita tenuit Gof.quem refert Abb.in d.c.cùm ſit generale,n.25.& hanc dicit eſſe communem opinion. Bermond.de concub.fol.304.nu.2 Et hæc quidem opinio abſque difficultate procedit,tenendo ꝙ concubinatus de iure ciuili non ſit delictum, de quo dixi ſuprà hoc e.lib.§ fornicatio,ver.Et in primis,ſed tenendo ꝙ etiam de iure ciuili concubinatus ſit prohibitus, neceſſariò fatendum eſſet, ꝙ etiam iudex ſecularis poſſit ſuper eo procedere & punire.Quod certè ſenſiſſe videntur illi,qui aſſerunt,ꝙ etiam concubina ſacerdotis,ſi eſt notoria,poteſt puniri per iudicem ſecularem,licet ſi ſit occulta, non poſſit puniri niſi per Epiſcopum, quam opin. dicit eſſe communem idem Bermon.in loc.præal.fol.305. poſt n.6.& reperiri in facti contingentia conſuluiſſe Enerat.conſ.ccij.Sed quidquid ſit de iure, nos videmus,ꝙ iudices laici de concubinatus crimine puniendo parum ſe intromittunt, & hodie pauci etiam ex eccleſiaſticis,fortè ne in aliis puniant id, in quo ipſimet delinquunt.

Item quæro,nunquid pro nefando crimine ſo-
5 domiæ poſſit etiam iudex eccleſiaſticus contra laicum procedere? Reſp. ꝙ ſic, ita colligi videtur ex tex.in c.clerici.de exceſſ prælat.& eſt communis opi.vt atteſtatur Bermon.in d.tractatu de concub.fol.128.n.43.

6 Vlterius quæro, nunquid crimen ſacrilegij ſit eccleſiaſticum?Reſpon.Aliqui dicunt,ꝙ de iure eius criminis cognitio ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum, & videtur tex.in c.cùm ſit generale, & in ca. conqueſtus,de foro compe.Alij dicunt, ꝙ eſt crimē mixtum, quod poteſt ab vtroque iudice tam laico ꝗ eccleſiaſtico puniri, & quod inter eos eſt locus præuentioni. Et dicit Mantua conſ. cclxvi. n.80. quod ita omnes concludunt. Sed apud nos de conſuetudine iudices laici cognoſcūt de ſacrilegio,non autem eccleſiaſtici, prout etiam ſeruari in regno Franciæ atteſtatur Pract Millei.fo.74. n.17. vbi refert ſe feciſſe ſuſpendi quendam, qui abſtulerat ab eccleſia vas ſacræ Euchariſtiæ. Faciunt quæ dixi ʒ.q.proxima.ver. Vidi etiam.

Præterea quæro , an ſortilegij crimen ſit com-
7 munis fori?Dixi ʒ.hoc eo.lib.§ Hæreſis.verſ. Succeſſiuè quæro.

8 Vnum tamen volo vt ſcias in hac materia,ꝙ Epiſcopus in criminalibus communis fori , in quibus poteſt procedere contra laicos non poteſt illos perſonaliter capi aut carcerari facere, aut punire,ſed tantummodo poteſt ꝯtra eos procedere per cenſuras. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ioan.And.in addi. Spe. prout illum refert Foller. in pract.crim.canon.fol.97.nu.52.& ſeq. Aufrer. in tract.de poteſta.eccleſ.ſuper laicis,nu.1. quem refert Didacus pract.q.x.nu.2.licet ipſi videantur ſentire contrarium,& dicant ſe aliquando contrarium obſeruaſſe.Hanc etiam dicit eſſe communē opin.Menchiaca lib.3.de teſta.§.22.poſt n. 17.licet ſubdat,ꝙ ferè tantus eſt numerus eorum,q tenent contrarium.Sed quidquid ſit,apud nos cōis opin. in pract. obſeruatur,neque ab illa eſſet vllo pacto recedendū,& ſecundum illam in facti contingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſien.refert Papo lib.j.tit.v.Arreſto 26. Bene verū eſt,ꝙ ſi prælatus legitimè præſcripſiſſet hāc facultatem exequēdi ꝯ laicos,vtique poſſet illos capere, & carcerari facere. Et hoc ab vtriuſque partis fautoribus receptum eſſe atteſtatur Menchiaca in loco preallegato,n.12.in fi.Quoad clericos autē nulla eſt difficultas, quin poſſit Epiſcopus eos capere & in carcerem mittere, etiam ſine auxilio brachij ſecularis, & hæc eſt communis omnium opin.vt atteſtatur Didacus in d.q x.poſt n.2. verſ. Quartò nō eſt,& ita quotidie videmus obſeruari.

Vltimò quæro, ſi pro huiuſmodi criminibus 9
communis fori reus fuerit in foro eccleſiaſtico abſolutus,vel punitus,an poſſit deinde etiam per iudicem laicum inquiri,& puniri?Dixi ʒ.q.lvij.verſi.Sed hic occurrit,& ver.Sed quæro.

QVAESTIO XXXVIII.

1 *Iudex loci delicti, an poſſit contra delinquentem, aliàs ſibi non ſubditum procedere?*
2 *Et an poſſit reum punire, etiam ſecundum ſtatuta ipſius loci delicti?*
3 *Si ſint duo domini eiuſdem caſtri, an ſi vnus delinquat, poſſit ab alio puniri?*
4 *Et quid ſi aliquis delinquat in exercitu vnius prætoris, poſito in alio territorio?*
5 *Et an in foro pœnitentiali quis ſortiatur forū rōe delicti?*
6 *Et an mandans fieri delictum ſit puniendus in loco mandati vel in loco delicti?*
7 *Et an ratificans delictum ſit puniendus in loco ratificationis vel in loco delicti?*
8 *Et an ratione tractatus quis puniri poſſit?*
9 *emittens ſagittam in vno territorio & vulnerans in alio in quo ſit puniendus?*
10 *Delinquens in vna ciuitate, an poſſit puniri in alia illi fœderata?*
11 *et quid ſi delictum ſit commiſſum in confinibus duorum territoriorum quis iudex procedat?*
12 *et quid facere debeat iudex ſi reus alleget delictum in alieno territorio commiſſum fuiſſe?*
13 *Iudex corā quo teſtis falſum deponit, an poſſit illū punire?*
14 *et quid ſi clericus deponat falſum coram iudice laico?*
15 *et quid ſi laicus deponat falſum coram eccleſiaſtico?*
16 *et an furans rem in vno territorio, & contrectans in alio poſſit in loco contrectationis puniri?*
17 *Furta commiſſa in alienis territoriis an computentur?*
18 *Si laicus committat delictum in eccleſia, ad quem iudicem cognitio ſpectet?*
19 *Remiſſio an fieri debeat ad locum delicti?*
20 *et quid de conſuetudine?*
21 *et quid ſi loca ſint ſub eodem præſide prouinciæ?*
22 *et quid ſi iudex à quo petitur remiſſio, non habeat iuriſdictionem procedendi ex eo delicto?*
23 *et an in leuibus delictis ſit locus remiſſioni?*

24 *et quid*

24 *Et quid ſi agatur pro crimine ciuiliter?*
25 *Et an in curia Romana locum habeat remiſſio?*
26 *Et an ſi agatur de pluribus delictis ab eodẽ commiſſis?*
27 *Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem eccleſiaſticum?*
28 *Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis ſit præferendus?*

1 Dictum eſt de iudicis competentia ratione perſonarum & cauſarum, nunc de loco delicti videamus. In hoc autem indubitata eſt iuris concluſio, ꝙ iudex loci in quo commiſſum eſt delictum, poteſt contra delinquentem procedere, etiã ꝙ ille aliàs non ſit iuriſdictioni ſuæ ſuppoſitus,
2 cùmque condemnare & punire. †Et hoc receptum eſſe affirmat Didac. pract. q. xj. n. 3. & dixi ĵ. q. lxxxv. in prin. vbi etiam dixi, an poſſit illum punire ſolummodo ſecundum diſpoſitionem iuris cõmunis, an autem etiam ſecundum ſtatuta ipſius loci delicti.

3 Quæro, pone ꝙ ſint duo domini vnius caſtri, qui diuidant adminiſtrationem inter ſe, & vnus eorum delinquat in iuriſdictione alterius, nunqd poterit ab alio puniri? Reſp. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. inter tutores, poſt n. 6. ff. de admi. tutorum, & eſt communis opin. vt dicit Gaſpar. Valaſ. in repetit. l. imperium, poſt n. 186. verſ. Ex ſupradictis infertur. ff. de iuriſd. om. iud. Hoc etiam eſſe commune dictum atteſtatur Fel. in c. prudentiam, n. 4. de off. deleg. nam (vt communiter dicitur) par in parem non habet imperium.

4 Quæro etiã, pone ꝙ aliquis delinquat in exercitu Mutinenſium tũc poſito in territorio Bononienſi, nunquid poterit puniri à Prętore Mutinenſis exercitus? Reſp. ꝙ ſic, ita tenuit Mart. Sili. in l. cunctos populos. C. de ſumma Trinit. & eſt commune dictum, vt ait Corſet. in reper. Abbatis, in verbo, Iudicis incompetentia, in xxxiij. limitat. Ita etiam tenere Doctores atteſtatur Bald. in l. 3. n. 3. ff. de offi. præſid. & in d. l. cunctos populos, nu. 24. in fi. dicens, ꝙ ita eſt de generali conſuetudine, & antè eum ita etiam ſeruari de conſuetudine dixit Bar. in ea l. cunctos populos, nu. 46. idem atteſtatur Grammat. ſuper conſt. Regni, fol. 64. nu. 6. & 7. Poteſt enim vniuerſitas prorogare iuriſdictionem, & exercitus in hoc habetur loco vniuerſitatis. Et in hoc propoſito non eſt omittenda mirabilis deciſio facta per Senatum contra quendam Io. Raffam militem cataphractum, qui dum eſſet hoſpitatus cum eius comitatiua in ciuitate Papię, commiſit homicidium ſuper territorio Placentino, & concluſum fuit, ꝙ licet ipſe non eſſet ſubditus Ducatus Mediolani, neque ratione originis, neque ratione domicilij, neque ratione delicti, nihilominus poterat tanquam ſubditus ratione militiæ puniri, iuxta ea quæ tradit Bart. in l. 1. n. 13. ff. ad municip. Et ita perfecto proceſſu fuit damnatus ad triremes perpetuo, xj. Maij, 1560. P. N. Vide quæ dixi ȷ̃. q. 35. ver. Quæro modo.

5 Quæro, nunquid in foro pœnitentiali quis ſortiatur forum ratione delicti? Reſp. ꝙ non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in c. j. n. 3. de raptoribus, quem refert Rochus de conſuet. relatus per Didacum pract. q. xj. nu. 4. & Duennas reg. ccclxxviij. in prima limitatione. Et ideo licet quis delinquat extra locum, in quo habet domicilium, tenetur tamen peccata ſua cõfiteri ſacerdoti, in cuius parochia tenet habitationem.

Item quæro, nunquid mandans fieri aliquod 6
delictum, ſit puniendus in loco, in quo fuit datum mandatum, an autem in loco, vbi ſecutum eſt delictum? Reſpon. ꝙ debet puniri in loco, in quo delictum fuit conſummatum, non autem in loco, vbi mandauit. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Abb. in d. c. fi. n. 27. de foro compet. quem refert Probus in c. Inquiſitores, n. 5. in fi. de hæret. in ſexto, in pract. Conradi, fol. 251. in prin. Marian. in d. c. poſtulaſti, n. 5. de foro compet. & in c. j. n. 15. de raptor. Lancel. Dec. in l. hæres abſens, §. apud Labeonem, ff. de iud. quem refert Duennas in d. reg. ccclxxviij. in tertia ampliat. & Pla. li. j. delictorum, c. xv. n. 17. Remig. de immu. eccleſiarum, fol. 116. In quinta fallentia, poſt n. 3. Et ratio eſt, quia mandans non tenetur ex mandato, ſed ex delicto propter mãdatum ſecuto, vt dixi ĵ. q. 89. ver. Scias autem. Dicit tamen Bal. in l. non ideo minus, in fi. C. de accuſ. ꝙ ſi mãdans, & mandatarius conueniantur coram diuerſis iudicibus, non poſſunt petere ſe remitti ad eundem iudicem, ſubdens in facti cõtingentia ita fuiſſe iudicatum, quod nota, quia apud nos fortè contrarium ſeruaretur in practica, ſi vterque iudex eſſet ſubditus huic ducatui.

Sed pone, ꝙ aliquis commiſerit homicidium 7
Florentiæ, vt redderet ſecurum aliquẽ Senenſem qui Senenſis poſtea Senis ratificauit dictũ homicidium, nunquid talis Senenſis ratificans erit puniẽdus Florentiæ, & ſic in loco commiſſi homicidij, an autem Senis, & ſic in loco, in quo ſecuta eſt ratificatio? Reſp. ꝙ debet puniri Florentiæ, vbi commiſſum fuit homicidium, & eſt communis opin. vt atteſtatur Marian. in d. c. poſtulaſti, nu. 5. verſic. Circa tertiam. Faciunt quæ dixi ſuprà verſi. Item quæro.

Vidi aliquando dubitari, nunquid ille, qui non 8
eſt ſubditus ratione originis neque domicilij poſſit puniri occaſione tractatus facti de committendo aliquo maleficio extra territoriũ, & poſt multa tandem deciſum fuit per Senatum, ꝙ ſic, in cauſa cuiuſdam Catelli, xx. Decembr. 1552. Et hoc, licet maleficium fuit commiſſum extra ducatum, neque ipſe eſſet iuriſdictioni noſtræ ſuppoſitus. Quod nota, quia cùm ſit deciſio ſenatus, ſeruanda eſſet pro lege in hac prouincia. Reperio tamen, quòd idem ſenatus in cauſa cuiuſdam Guidonis Bombaſii, qui moleſtabatur occaſione tractatus facti in dominio, de committendo homicidium, quòd commiſerat poſtea extra dominium, viſus eſt inclinare in ſententiam, quòd ex quo ipſemet deinde commiſit homicidium, quòd tractatum fuerat, non poterat pro tractatu in hoc dominio puniri, xxx. Aug. 1560. licet ego contrarium de iure ſentiam, per ea quę in terminis conſulendo dixit Bolognin. conſil. viij. in 2. dubitatione, vbi valdè eleganter loquitur.

Item pone, quòd aliquis exiſtens in vno terri- 9
torio emittat ſagittam, cum qua percutiat, vel exonerat archibuſium, cum quo interficiat aliquẽ exiſtẽtem in alio territorio, quis erit iudex huiuſmodi delicti? Reſp. quòd poterit puniri in vtroque territorio, & inter ipſos iudices vtriuſque territorij erit locus præuentioni, & ita communiter concluditur, vt dicit Abb. in d. c. fi. nu. 25. de foro

compet.

compet.quem refert Prac.Conradi,fol.250.in fi. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Alber. in quarta parte ſtat.q.79.quem refert Nellus de bã. nit.in 2.parte primi temporis q.8.

10 Succeſſiuè quæro,nunquid delinquens in vna ciuitate poſſit puniri in alia ei confœderata?reſp. Bar.videt in aliquibus locis ſenſiſſe,ꝙ ſic,ſed Bal. in l.executorem,n.32.C.de exec.rei iu. tenuit totum oppoſitum,dicens,ꝙ in hoc Bar.errauit,nec ſeruatur dictum ſuum de conſuetudine.quia ſapientibus non placet, & ideo illud conſuetudo abhorret,& illum,refert Iaſ.in l.à diuo Pio.§ ſententiam Romæ,poſt nu. 10.ff.de re iud. Et ab hac opi. contra Bar.non recedas in pract. niſi aliter ex capitulis fœderum expreſsè cautum eſſet.Faciũt quæ dixi ſ.q.71.ver.Quæro modo.

11 Præterea quæro,pone ꝙ aliquis committat delictum in cõfinibus duorum territoriorum, ita ꝙ neſcitur, ſup quo territorio poſſit dici cõmiſſum fuiſſe,quis iudex procedet?Reſp.Aliqui dicunt,ꝙ vterque iudex poteſt procedere,ſi tamen vnus ꝓueniat,ille ſolus cognoſcere debet. Et hanc dicit eſſe communem opin. Iac.de Beluiſ.in repet. §.contrahentes,poſt n.12.Sed quidquid ſit de iure,vſus obtinuit,ꝙ vterque iudex procedit & punit in ſuo territorio.Et ita communiter ſeruari atteſtatur Ia.de Beluiſ.in loco præalleg. poſt n.14. Maria.in d.c.propoſuiſti, prout illum refert Boſſ. in tit.de foro comp.nu.60.

12 Vlterius quæro,pone ꝙ quis accuſauerit Titium de aliquo delicto, Titius comparet,& nõ negat delictum, ſed dicit illud commiſiſſe in alieno territorio,quid debet iudex hoc caſu facere?Reſ. ꝙ ante omnia poteſt ac debet cognoſcere,an ille locus in quo delictum commiſſum fuiſſe d̃r,ſit de ſua iuriſdictione.Et hæc eſt communis opi.vt dicit Marianus in c.poſtulaſti.quòd eſt c.fi.poſt n.9. ver.Circa XIIII.de foro comper.

13 Sed quæro,nũquid iudex coram quo teſtis falſum depoſuit,poſſit illum punire de falſo,etiam ſi reſpectu pœnæ non ſit illi iudex competẽs?Reſp. Aut eſt iudex ordinarius, & poteſt illum punire pœna extraordinaria, ſecundum Bar.in l.nullum, n.8 C.de teſtibus. & eſt communis opin.vt dicit Boſſ.in titu.de falſis,n.101.Et ſcias,ꝙ licet iſte iudex puniat illum teſtem tali pœna extraordinaria poteſt nihilominus iudex competẽs ipſius teſtis procedere contra eum de falſo ad pœnam ordinariam. Et ita volunt communiter doctores, vt ait Boſſ.in tit.præallegato, n.104.Aut eſt iudex delegatus & tunc eſt diſtinguendum, nam aut loquimur in delegato principis, & poteſt eum punire, aut loquimur in delegato ab inferiore à principe, & non poteſt.Ita dicit Io.And.in addi.Spec.in tit. de teſte, §.primo, ſub nu.44.Et hæc diſtinctio eſt frequentiori ſuffragio iuris vtriuſque interpretũ recepta vt ait Did.in pract q. 18.n.8.Scias tamen, ꝙ non poteſt delegatus huiuſmodi teſtem punire pœna ordinaria, ſed tantum extraordinaria.Et hęc eſt communis reſolutio,vt atteſtatur Sapia.in l.fi.n.8.ff de offi.eius.

14 Sed hic quæro,quid ſi clericus deponat falſum teſtimonium coram iudice laico,nunquid poterit ab eo puniri de falſo? Reſp.In hoc art.tres fuerunt opi.Prima fuit gl.in d.l.nullum,in gloſella j. C.de teſti.quæ videtur ſenſiſſe,ꝙ iudex laicus poſſit illum punire de falſo.Sed illa gloſſa communiter reprobatur,vt dicit Card.Alex.in c.de accuſat. col.32.ver.Sed quid ſi clericus,2.q.8.Secunda fuit opi.Federici de Senis conſ.xciij. Factum tale, ꝙ ſcilicet iudex ſecularis non ad accuſationem partis,ſed ex officio poteſt punire clericum de teſtimonio falſo coram eo perhibito in pœna pecuniaria. Et hanc opi.dicit in Francia ſeruari Guliel. de Bened.in j.par.repe.c.Rayn.fol.79.n.142. quẽ refert Chaſſa.ſuper conſuet.Burgun.fol.52.n.87. Idem atteſtatur Aufret. in clem.j.de offi.ord.in 2. fall.j.reg. Tertia fuit opin.Hoſt.ꝙ iudex laicus nõ poſſit illum punire neque corporaliter neque pecuniariter. Et hanc opi. tenent communiter can. vt dicit Afflict.deciſio.230 quam etiam dicit eſſe communem Fel.in ca.verùm, de foro comp.put illum refert Capic.deciſ.2.n.13.& Rolan.conſ.xij. n.48.libr.2.Marauta in ſuo Speculo,fol.130.n.4. Vanrius de nullitatib.fol.111.n.50.Diaz.in pract. cri. can.87.in fi.quẽ refert Prac.Conradi fol.247. in princ.& Nunius de los corregidores, fol.232. col.2.ver.Quod intellige,Did.in pra.q 18 poſt n. 8. quem refert Don Anto. de Padilla in l.tranſig. n.112.C.de tranſa.Boſſ.in tit.de falſis,n.cx.Et hæc opi.apud nos ſeruatur in pract.Bene poteſt iudex laicus in ipſa cã ciuili cognoſcere ſuper falſitate quam clericus depoſuit, non quidem ad effectũ puniendi ipſum clericum,ſed ad effectum expediendi ipſam cauſam coram eo vertentem. Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac.in d.q.18.in vltimis verbis.

Quæro nunc,quid è conuerſo, ſi laicus deponat falſum teſtimonium coram iudice eccleſiaſtico,nunquid poterit eum punire?Reſp.ꝙ ſic,& eo caſu vterque iudex,ſ.eccleſiaſticus & ſecularis poteſt procedere ꝯ huiuſmodi teſtem,& inter ipſos iudices erit locus præuentioni. Et ita in facti contingentia deciſum fuit per conſilium Neap.vt per Afflict deciſ.219. 15

Tu ſcis,ꝙ furtum eſt cõtrectatio rei alienæ inuito domino. Modò aliquis commiſit furtum in ciuitate Aſtenſi, poſtea tranſtulit ſe cum re furtiua ad ciuit. Alexan.nunquid prætor Alex.poterit ratione ꝯtrectationis eum punire de furto?Reſp. Bar.in l.ſi dominium,n.2.ff.de furt.tenuit ꝙ ſic,& dicit Ange.in d.l.ſi abducta, in lectura Peruſina,ꝙ ſæpius vidit practicari opi.Bar.& multos ad furcas duci, & in lectura Patauina dicit, ꝙ aſſeſſores ſeruant opin.Bar.tanquam vtilem reip.quem refert Mart.Laud.conſ.lxj.num.5.Inter conſ.criminalia diuerſorum libr.j.& Flor.in d.l.ſi abducta, dicit ꝙ aſſeſſores tenent opi.Bart.pro Euang Hanc etiam opin. Bar. ſeruari de conſuetudine atteſtatur Bal. in d.l.ſi dominium,in quandam lectura,quam pauci habent, vt dicit Aug.ad Ang.de malef.in verb. Et veſtem cœleſtem, n.16.dicit etiã Paul.de Caſt. in l.ſiue manifeſtum.§.j.n.13.ff.de cond.fur.quòd opi.Bar.practicatur per totum mundum, & aſſeſſores & iudices habent eam pro Euangelio,quem refert Marſ.in l.fi poſt n.212.ff.de iuriſd omnium iud.Dicit etiam Nell.de bann.in 2.par.j.temp.q.v. quòd iſtam partem vt plurimùm ſequuntur aſſeſſores,dicentes hanc opi.ſanctam, licet in fine ſubdat,ꝙ in hoc aſſeſſores non rectè ſe fundant de iure, poſſunt nihilominus defendi ex varietate opi. & fortè ex conſuetudine.Dicit etiam Marianus in 16

c.j.n. 15.in fi.de rapt. ꝙ hæc opi. Bar. fecit ſuſpendi
centũ millia hoim. Et dt Boet.dec.33.n.47. ꝙ opi.
Bart. cõiter ſeruatur in praxi, quẽ refert Did.lib.2.
reſol.xx.n.15. in fi. & prac.q.xj.n.9. & Benincaſius
de paupert.fol.104 n.17. & Viuius in lib. commu
nium opin.in ver.Iudex domicilij, in fi. tanq̃ atte-
ſtantem ꝙ opin.Bar. ſit communis, licet ego non
reperiam in libro meo, Boer. in loco præallegato
id atteſtantem, bene inueni Afflict.in §.iniuria, in
tertio no.n.7. de pace iura.fit. atteſtantem ꝙ opi.
Bar. eſt communis. Et dicit Capic.deciſ.104. in cã
D.Comitis, ꝙ conſ.Neap.habet illam opi.Bar. pro
vera, ſaltem in practica, quam etiam ſe communi-
ter ſctuari vidiſſe atteſtatur Iac.de Beluiſio iunior,
in repet.§.contrahentes, poſt n.120. Sed certè e-
go non credo, ꝙ in hoc Afflict. verum dicat, qui-
nimò opi.contra Bar. eſſe communem atteſtatur
Cæpolla conſ.cri.lix.circa fi. vbi dicit, ꝙ hæc opin.
contra Bar. eſt verior & æquior de iure, & hodie
etiam magis communis quem refert & ſequitur
Boſſ.in tit.de furtis, n.18 Et Ang.in d.l.ſi domini-
um, n.1. expreſſè dicit, ꝙ illa opinio Bartoli de ri-
gore iuris communiter reprobatur, licet ſubdat,
ꝙ illam vidit obſeruari per plures aſſeſſores, & ꝙ
talis obſeruantia eſt vtilis reip. & Ang. refert Ale.
in Apoſt.ad Barto.in ead.l.ſi dominium, & Rimi-
nal.conſ.7.n.12 & Iaco.de S. Georgio in d.l.ſi ab-
ducta, n.4. C.de furtis, & Ang.de Vbald.inter con
ſilia criminalia diuerſorum, conſ.71.n.18. in fi.li-
bro 2. Et dicit Abb.in d.c.j.num.12. de rapto. ꝙ vſ-
que ad tempora Bar. contraria opin. fuit commu-
nis quem refert & deridet Anan.in cap ex literis,
poſt nu.9. de furtis, licet idem etiam dicat Marian.
in eod.ca.j.nume.15. in fi. Et dicit Pract. Papien.in
forma inquiſitionis, in ver.Contrectando, n.3. ꝙ
illa opi.Bar. non eſt communis, neque approbata
per Moder. de iuris ſubtilitate, quem refert Pract.
Conradi.fol.368.num.22. Quinimò Bald. conſil.
354. libro j. & conſ.471.lib.3. dicit, ꝙ illa opi.Bart.
de facto nunquam vel rarò obſeruatur, & contra
illam ſe in facti contingentia iudicaſſe atteſtatur
Cæpolla in l.Marcellus, nu.23.ff.de verb.ſign. Il-
lam etiam eſſe communiter reprobatam atteſta-
tur Hippol. Riminal. inter conſilia criminalia di-
uerſorum conſ.106 n.11.lib.j. & ita teneas. Certè
in hoc Ducatu non ſeruatur opi. Bart. vt ſ. fur re-
pertus cum re per eum furata in alieno territorio,
puniatur criminaliter. Et ita contra illam opi.Bar.
vidi in ſenatu ſæpiſſimè iudicari, & in ſpecie xxix.
Nouembris 1558. in quodam fure Cremenſe. So
let tamen quandoque Senatus tales fures eiicere
à Ducatu ſub aliqua pœna, prout ſeruatum fuit
cum quodam peregrino, x. Martii 1551. P.N. Et ſe
cundum hanc opin. malè potuiſſet defendi conſ.
Barb.33. in primo dubio, libr. quarto, in quo con-
ſuluit, quòd fur, qui cũ re furata aufugit ad eccle-
ſiam, dicitur ibi ex noua ꝯtrectatione nouum fur-
tum committere, & ideo poteſt ab ea impunè ex
trahi, quod non credo verum per prædicta.

17 An autem furta commiſſa in alienis territoris
computentur, & faciãt numerum ad effectum, vt
quis poſſit pro pluribus furtis ſuſpẽdi, dixi ſ. hoc
eo.lib.§.Furtum, ver.Sed pone.

18 Vidi etiam quandoque dubitari, an ſi laicus cõ
mittat aliquod delictum in eccleſia, eius criminis
cognitio ſpectet ad iudicem eccleſiaſticum, an ad
ſecularem, & reperio ꝙ Cyn.in l.præſenti.verſ.Se
cundo quæro, C.de his qui ad eccl.confu.tenuit,
quòd eius cognitio, & punitio ſpectet ad eccleſia-
ſticum. Contrariam autem opin. ꝙ ſcilicet cog-
noſci & puniri debeat per iudicem ſecularem. te-
nuit Barto.in l.ſi cui, §.cùm ſacrilegium, n.3 ff.de
accuſat. Et hanc dicit eſſe magis communem opi-
nionem Roland. conſ.24.num.5. & 6.lib. 2. & ita
reperio in facti contingentia eleganter conſuluiſ
ſe Bertr. conſ.nono, & x.lib.7. licet enim locus ec-
cleſiæ ſit ſacer, non tamẽ propter hoc deſinit eſſe
de territorio principis ſecularis. Et ita indiſtinctè
apud nos obſeruatur. Faciunt quæ dixi ſ.q.proxi-
ma, ver. Vlterius quæro.

Eſt autem tantæ potentiæ locus delicti com- 19
miſſi, vt de iure communi teneantur alij iudices,
puta originis, vel domicilij ipſum delinquentem
remittere ad iudicem loci delicti, ſi fuerint ab eo
requiſiti, & hoc ad effectum, vt ibi contra eum p-
cedatur, & puniatur. Et hæc eſt communis opi. vt
dicit Cæpolla conſ.crim. 59.verſi.Primum eſt an
de iure, Curt.Iun.in l.hæres abſens, §.primo, nu.5.
ff.de iud. Sapia. in dicto §.hæres abſens, nume.10.
Et quòd iudex domicilij, ſi nondum cœpit cogno
ſcere, omnino teneatur remittere, ſi remiſſio peta
tur, dicit eſſe communem Marian.in dict.cap po-
ſtulaſti, poſt nume.14 verſi.Si verò iudex, de foro
compet. Hanc etiam dicit eſſe communem opin.
in atrocibus delictis Pract. Conradi, fol.249 nu.
32. Si verò petita non fuerit remiſſio, nõ tenetur
iudex remittere. Et hæc eſt communis opin. vt at-
teſtatur Didacus pract. quæſtio 11.nu.6. Et quòd
vbicunque delictum remaneret impunitum, ſi re
miſſio non fieret, debeat de neceſſitate remiſſio
fieri, dicit eſſe communem opi. Anan.in c.ex his,
poſt num.9. verſ. Et primò argui de furtis. Et licet
aliqui voluerint, quòd iudex de remiſſione requi
ſitus debeat prius ipſe cognoſcere, an ille ſit cul-
pabilis de delicto, pro quo imputatur, & dicat Cæ
poll.in d.conſ.54. verſ. Et in hoc bene conſideret
ita fuiſſe aliquando iudicatum, tamen illam opin.
praxis non admiſit, vt atteſtatur Didacus in d.q.xj.
num.8. & contrarium tenent Doctores commu-
niter, vt dicit Imola in l.interdum, §.Idem autem,
ver.Nota argumentum, ff.de pub. & ita ſemper vi
di in practica obſeruari.

Sed certè, quidquid ſit de iure, hodie de conſue 20
tudine communiter non fit remiſſio, vt atteſta-
tur Cyn. in auct. apud eloquentiſſimum in 3 not.
C.de fide inſtru. Barto.in l.ſepulchri, num.3. ff.de
ſepul.viol. quem refert Abb. conſ.24 nu.1.lib.i. &
Grammar.conſil.28. in fin. & Publ.ſuper conſuet.
Aluern.fol.38.art.j.nu.3. Gand.de malef.in Rub.
de citat.facien.nu.8. Bal.conſ.393.lib.1. & conſil.
209 in fin.lib.2. & conſ.238.lib 4. & in l.j.num.2.
in fi.C.vbi de crim.agi opor. quem refert Afflict.
ſuper 2.parte conſt.Regni, Rub.3.num.68. Vital.
de malef.in Rub.quid ſit accuſatio, num.53. Iaco.
de Beluiſio in §.ſi quis verò comprehenſorum, in
auctent.vt nulli iudicum, quem refert Auguſt.ad
Ang.de malef.in verbo, Et ibi caput, num.27. Ab-
bas conſil.24 num.1. & ſeq. li.j. Iaſ.in l.à diuo Pio.
§.j.num.2.ff.de re iud. quem refert Pract. Conra-
di, fol.249. in octaua limit. Rimin.conſi.7.num.7.
Marſil.in pract.crim.§.opportunè, nu.35 & conſil.
32.n.9. & conſil.xcix.n.25. quem refert Roland.
conſ.lx

conſ.lx.n.22.lib.2. Idem Marſ.in repet.l.vnicæ,n. 143.in fi.C.de raptu virg. Gramma.deciſ.26.n.5. Berous in c.de his, n.29.de accuſat. Et dicit Ang. in l.ſolet,nu.3.ff.de cuſtod.reorum, ꝙ hodie non vtimur iſtis remiſſionibus, quia vnaquæque ciuitas ſibi ipſi præſes eſt, nec ſubſunt ciuitates eidem dominio, meritò vnus præſes alteri obedire non tenetur. Et ideo in Italia in qualibet ciuitate habẽte iuriſdictionem ſeparatam, quilibet delinquens eſt ſecurus. Et ita ſeruari de conſuetudine atteſtatur Fulg.conſ.149.n.2.Soc.Inn.conſ.76.n.7.lib.3. Ita etiam obſeruare praxim Galliæ, vt ſcilicet non fiat huiuſmodi remiſſio, atteſtatur Igneus ĩ l.fideicommiſſum, nu.232.ff.ad Sylla. Dicit etiam pract. Millei, fol.37.n.64.& 69. & fol.63.n.2. ꝙ de conſuetudine Regni Franciæ non fit remiſſio ad iudicem loci delicti, ſed ad iudicem ordinarium delinquentis, reſpectu originis vel domicilij, prout etiam atteſtatur Pontan.ſuper conſuet.Bleſen.fol. 168.col.j.circa med.

21 Hoc tamen, ꝙ non fiat remiſſio, intelligendum eſt vt procedat inter illos iudices, qui nõ ſunt ſubditi eiuſdem principis, & hæc eſt communis ſententia vtriuſque cẽſuræ, vt dicit Prob.in Apoſtill. ad Ioannem monach.in c.inquiſitores, ſub n.8.de hære.in ſexto. Dicit etiam Chaſſan.ſuper conſuetud.Burgund.folio 365.numer.14.quòd hæc eſt communis ſententia omnium, tam iuris ciuilis, quàm canonici, quam quotidie videmus obſeruari. Et ait Dida.pract.q.xj.nu.10.quòd hæc ſententia communi totius orbis Chriſtiani vſu & praxi recepta eſt. Et ita etiã hodie ſeruari atteſtatur Bal. in l.executorem, num.30.in fi.C.de execut.rei iudic.& in l.requirendi.poſt n.2.C.de fer.fug.quem refert Marcus deciſ.400.nu. nono. Paulus de Caſtro conſi.309.libro ſecundo, Iacob.de Beluiſ.iunior in repet.§.contrahentes, num.71.& 111.& aliis ſeq. vbi etiam atteſtatur, quòd hæc eſt communis opin. Doctorum vtriuſque iuris, Anan. in c.primo, poſt nu.8.de raptor.Martin.Laud.conſil. 61.num.2.inter conſilia criminalia diuerſorum, libro primo Berous deciſ.29.num.5. Aufrer. ſuper deciſ.Tholoſ.319.Et dicit Angel.in auct.Si verò. C.de adulter. ꝙ hodie iſta remiſſio non fit niſi in locis ſubditis vni prçſidi. Idem dicit Cæpolla in d. conſil.59.verſ.Et prædicta procedunt, Pariſ.Put. de ſynd.folio 190.ca.4.poſt numerum 1.Et ideo ſecundum Ange.in d.l.ſolet, poſt num.3.ſi plures ciuitates ſubeſſent vni domino, tunc deberet fieri remiſſio de vno prçſide ad alium, ſubdens, ꝙ ita vidit practicari & obſeruari pluries, & bene. Cæterùm inter diuerſa dominia de generali conſuetudine non ſolet fieri remiſſio. Bene verum eſt, quòd de facto quandoque vidi (non obſtante tali conſuetudine) fieri remiſſiones delinquentium captorum ĩ hoc Ducatu principibus finitimis in delictis atrocibus, & è conuerſo, quod tamen ego nunquã laudaui, quia credo quòd ſtante conſuetudine ipſi debeant eſſe ſecuri, tamen ad punitionem malefactorum Deus aliquando ita fieri permittit. Caueant ergo huiuſmodi delinquentes, & ne hoc eis contingat, procurent habere à principe ſub quo morantur, fidantiam ſeu ſaluum conductum, quo habito, tutò poterunt ibi permanere. Sunt etiam quædam prouinciæ, quæ aliquando inierant capitula cum ducibus Mediolani de tradendis inuicem delinquentibus, ſed talia capitula non ſolent obſeruari niſi ad libitum, & cùm ſemel fuiſſet dictum in ſenatu de renouandis huiuſmodi capitulis cum dominio Venetorum, fuit allegatum id, quod dicit in hoc propoſito Chaſſ. ſuper conſuet. Burgun.fol.365.poſt n.14.quem omnino vide.

Sed quid ſi iudex, à quo petitur remiſſio, non 22 habeat iuriſdictionem procedendi pro illo delicto, & conſequenter nec ipſum reum capiendi, nũquid habere poterit locũ hoc caſu remiſſio? reſp. Cald.tenuit, ꝙ ſic, dicens, ꝙ attendi debet ſolummodo iuriſdictio iudicis id petentis, non autem eius à quo petitur remiſſio. Contrariam tamen ſententiam, ꝙ ſcilicet non habeat locum remiſſio, niſi iudex à quo petitur, habeat iuriſdictionem capiendi ipſum reum, & procedendi pro illo delicto dicit eſſe communem Boſſ.in tit.de foro compe. n.25.& ſeq. Ego ſemper vidi de facto contrarium ſeruari, nam ſiue remiſſio petatur à iudice, qui ſit ſub eodem principe, ſeu præſide ꝓuinciæ, ſiue petatur ab eo, qui ſit ſub alio principe, non attenditur an poſſit ab eo capi de iure, vel non, ſed ſolum an ille, qui petit, habeat iuriſdictionem procedendi contra eum. Et hoc caſu ſi remiſſio petitur à iudice, qui ſit in hoc dominio, poteſt iudex requiſitus à ſe ipſo talem remiſſionem facere, ſi verò petitur à iudice qui ſit extra dominium, nõ fit remiſſio, niſi principe ita iubente, nam in hoc Ducatu neque prætores neque iudices inferiores, neque etiam Senatus facit huiuſmodi remiſſiones iudicibus extra dominium exiſtentibus, ſed ſolus Princeps ſeu Locumtenens generalis.

Scias tamen, ꝙ vbi agitur de leuibus delictis, nõ 23 debet fieri remiſſio, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d.c.fi.n.15.quem refert Duennas in d.reg.278.in 3.limitatione, & Did. pract.q.xj.poſt n.7.ver.Octauo remiſſioni.

Item ſcias, ꝙ quando agitur ciuiliter pro crimine, 24 non habet locum remiſſio, neque etiam de iure, & hoc, ſiue crimen ſit leue, ſiue etiam grauiſſimum. Et dicit Abb.in d.c.fi.n.15.de foro compet. ꝙ ita communiter tenetur. Et ita fuit in facti contingentia iudicatum per curiam Tholoſanã, vt refert Aufre.deciſ.319.Quidam de Narbona. Nam quando agitur ciuiliter pro crimine, non poteſt procedi ad reum puniendum, vt dixi ſ.q.19.meritò non habet locum remiſſio.

Scias etiam, ꝙ curia Romana nunquam in aliquo 25 caſu remittit delinquentes ad aliam ciuitatẽ ſeu prouinciam. Et hæc ſemper fuit ibi conſuetudo, vt atteſtatur Oldra.conſ.124.in fi.vbi dicit, ꝙ iſte caſus iam ſçpe & ſæpius acciderat, & ratio eſt, quia Roma eſt communis patria, &c.

Hæc autẽ omnia, quæ de remiſſiõe dicta ſunt, 26 intelligi debent vt procedant, quãdo agitur de eodem delicto, ſed ſi agatur de pluribus delictis per eundem reum commiſſis, ſuper quibus duo iudices procedant, vtique finito proceſſu per vnum, fit remiſſio rei ad alium, vt & ipſe ſuum ꝓceſſum finire poſſit. Et ita quotidie ſeruatur, vt dicit Boſſ. in tit.de foro compet.n.58. ꝙ verum eſt, quando ambo iudices ſunt ſub eodem præſide prouinciç, ſed ſi ſunt ſub diuerſis dominiis, non ſolet fieri remiſſio, vt ſ.dictum ſit.

Itẽ intelligẽda ſunt vt ꝓcedant in ea remiſſiõe, 27

quæ inter ipſos iudices laicos fieri petitur. Cæterùm ſi iudex eccleſiaſticus petat ad ſe remitti clericum delinquentem, tenetur & debet iudex laicus illum remittere, & ita ſentiunt omnes, vt dicit Io. Campeg. inter conſ. Ale. de Neuo, conſ. 56. n. 3. Et ita in facti contingentia conſuluit Iaſ. cõſi. 12 t. in primo dub. lib. j. Quod tamen intellige ſecundum ea quæ dixi ſ. q. 36.

28 Frequenter etiam dubitari contingit inter duos iudices loci delicti, qui pro eodem crimine procedunt, quis eorum ſit præferendus? Et hoc ſæpe cõtingit Mediolani, vbi eſt capitaneus Iuſtitiæ, & Prætor, & duo eius iudices, qui omnes habent iuriſdictionem in criminalibus. Nos autẽ ſuper hoc habemus decretum in nouis conſtitutionibus, in ti. de accuſ. §. ſi in eadem, per quod declaratur, ꝙ ille cenſeatur præueniſſe, qui prius inquiſitionẽ tranſmiſit, niſi eodem die, quo fuerit per vnum iudicem tranſmiſſa inquiſitio, alter reum capi fecerit, nam eo caſu præferendus eſt iudex capturæ vultq; decretum in omnẽ caſum præferri iudicẽ qui de grauiori delicto inquirit. Et ita in facti contingentia declarauit Senatus, 8. Iunij 1558. ꝙ ille, qui præuenit per capturã, & procedit de grauiori delicto, præferatur. Quibus autem modis de iure communi dicatur præuenta iuriſdictio, dixi ȷ̃. libr. 7. §. iuriſdictio.

QVAESTIO XXXIX.

1 *Delinquens an poſſit puniri in loco originis?*
2 *Et quid ſi ibi non inueniatur?*
3 *Et an quis ſortiatur forum in delictis ratione domicilij?*
4 *Et an iudex originis vel domicilij poſſit ex officio, & ſi per inquiſitionem procedere contra ſubditum, qui extra territorium ſuum deliquit?*
5 *Et an his caſibus puniri debeat reus, ſecundum ius commune, an verò ſecundum ſtatuta loci originis, domicilij, vel delicti?*
6 *Et an poſſit delinquens puniri in loco, quo aſſiduè conuerſatur!*
7 *Et an vagabundus poſſit vbique puniri?*
8 *Et quis dicatur vagabundus!*
9 *Et an banniti dicantur vagabundi?*
10 *Et an delicta commiſſa extra territorium noceant ad aggrauandum!*

1 DIximus delinquentẽ poſſe puniri in loco cõmiſſi delicti. Quæro nunc, an poſſit puniri in loco originis? Reſp. ꝙ ſic, & licet aliqui teneant, ꝙ hæc concluſio procedat tantummodo vbi delin-
2 quens inueniatur in ipſo loco originis, † aliàs verò non poſſit ibi puniri pro delictis commiſſis extra illud territorium, & hanc dicat eſſe communẽ opinionem Boſſ. in tit. de foro compe. n. 73. hoc tamen verum non eſt in delictis, ſed tantũ in cauſis ciuilibus. Et ita loquitur Alex. in apoſt. ad Bart. in l. aſſumptio, §. filius, ſub n. 3. ff. ad municip. & in l. cùm quædam puella. n. 5. ff. de iuriſ. omnium iudicum, quem refert idem Boſ. in ti. de citatio. n. 30. & ita videmus quotidie obſeruari. Faciunt ea quę dixi ȷ̃. ver. Sortitur etiam.

3 Sortitur etiam quis forum in delictis rõne domicilij, poſſunt tñ delinquẽtes puniri à iudice loci, in quo reperiuntur habere domicilium tempore commiſſi delicti, quæ opi. communiter approbatur, vt dicit Sal. in l. j. n. 3 C. vbi de cri. agi opor. quẽ refert Gramm. conſ. 17. n. 6 in fin. Et dicit Aff. lict. ſuper 3 part. conſtit. Regni, Rub. lv. n. 18. ꝙ iſta eſt communis concluſio omnium Doctorum nemine diſcrepãte, & hoc non ſolũ ſi delinquens reperiatur in loco domicilij, ſed etiã ſi ſit abſens, adhuc enim poterit iudex loci domicilij illum citare, & ſi ſit contumax condemnare. Et hanc opi. dicit eſſe communem Abb. in c. fin. n. 41. de foro comp. nam vbicunque ſit, remanet ſemper ſubiectus ipſi iudici, ſub quo domicilium contraxit, meritò poteſt ab eo citari & condemnari. Faciunt ea quæ dixi ſ. in prin. quæſtionis.

Sed quæro, nunquid iudex originis aut domici 4
lij poſſint inquirere & procedere contra ſubditũ delinquentem extra territorium? Reſp. Si præcedat accuſatio ſeu querela partis offenſę, nullus dubitat quin poſſit procedere & punire. Punctus eſt quando pars non querelat, an poſſit ipſe ex officio inquirere, & contra delinquentem procedere. Et in hoc magna eſt controuerſia inter Doctores, nam aliqui tenuerunt, ꝙ non poſſit inquirere nec procedere, etiam ſi extaret ſtatutum in loco ipſo originis, vel domicilij, diſponens ꝙ de omni maleficio poſſet iudex inquirere. Et hæc fuit opi. Odofredi, quam dicit tenere communiter Doctores Alb. in 3. part. ſtatutorum q. 36. n. 6. Hanc etiã dicit eſſe communem opi. Alex. cõſ. cxj li. j. prout illum refert Pariſ. conſ. clix. n. 6. lib. 4. licet reuera Alex. id non atteſtetur, loquitur enim Alexan. an poſſit imponi pœna ſtatuti loci originis ſubdito delinquenti extra territorium ab ipſo iudice loci originis, de qua quæſtio ego dixi ȷ̃. q. 85 ver. Tertius eſt caſus. Et ideo aduerte ne æquiuoces, quia multùm intereſt quęrere, an iudex originis poſſit inquirere, an autem inquirendo ſeu procedendo poſſit imponere pœnam ſtatuti. Hanc tamen opi. ꝙ iudex loci originis, vel domicilij non poſſit inquirere contra ſubditum delinquentem extra territorium, dicit videri magis communem Marſ. in pract. cri § conſtante. nu. 90. quem refert Gram. deciſ. 26. n. 9. & n. 11. & Apoſtil. ad Riminal. conſ. 32. ſub n. 20. & conſ. 448. ſub n. 1. licet corruptè allegat, & Viuius in lib. communium opi. in ver. Iudex domicilij. ſed hîc etiam aduerte, nam Marſ. ibi dicit ſe credere, ꝙ ſi cœptum ſit procedi per iudicem loci delicti, non poteſt iudex loci originis inquirere, ne de eodem delicto eiuſdem hominis ſępius quæratur. Et ideo hęc opi. Marſ. nihil facit ad quæſtionem noſtrã, ſed magis pertinet ad illum articulum, an ſi per vnum iudicem cœptum ſit procedi, poſſit alius iudex pro eodem crimine procedere, de quo dixi ſ. q. 16. ver. An autem, & verſic. Vnum tamen vel ad alium articulum, an ſcilicet quando iudex delicti contra aliquem procedit, poſſit reus ab aliis etiã iudicibus, ſcilicet originis aut domicilij inquiri & condemnari, an autem ſit remittendus ad iudicem loci delicti, de quo dixi ſ. q. prox. ver. Et autem. Nos autẽ loquimur ſimpliciter, an iudex domicilij vel originis poſſit pro delicto extra territorium cõmiſſo inquirere, præſuppoſito, ꝙ non appareat, ꝙ in aliquo alio loco pro eodem crimine procedatur. Hanc eandẽ opi. Marſ. videtur ſenſiſſe Alc. in c. j. n. 121. de offi. ord. vbi dicit, ꝙ ſi delinquens non puniatur in loco delicti, poterit puniri per iudicem loci originis,

ſecundum

ſecũdum ſtatuta loci in quo deliquit, & ſubdit ꝙ
iſta eſt communis ſententia. Et illum in hoc ꝓpo
ſito refert Diaz.in pract.crim.cano.cap.ix.Ex quo
expreſsè innuere videntur, ꝙ ſi procederetur in
loco delicti,non poſſet iudex originis,vel domici
lij pro eo crimine inquirere, nec condemnare.Cę
terùm Bologn.conſ.8.col.2.ver.Capio igitur,ſim
pliciter loquendo dicit,ꝙ ſecundum magis com-
munes doctorum ſententias, etiamſi ſubditus ra-
tione originis delinquat in alieno territorio,non
poteſt iudex originis inquirere,nec procedere cõ
tra talem delinquentem,& illum refert Pariſ.in d.
conſ.clix.n.7 Idem atteſtatur Io.de Amicis conſi.
lx.n.10.Rolan.conſ.19.n.20.lib.2. Dicit etiã Bal.
in l.fi.n.17.C.ſi à non compet.iud.fue.iud.ꝙ con-
ſuetudo quaſi generalis eſt, ꝙ non poſſit inquiri
de maleficio,quod quis committit extra territo-
rium, Et illum refert Riminal.in d.conſ.32.n.20.
& conſ.471.n.10.& in d.conſ.484 n.1. Non enim
videtur(ſecundum eos)offenſa reſpu.in cuius ter
ritorio delictum nõ eſt commiſſum, meritò non
debet poſſe procedi per inquiſitionem,quæ prin-
cipaliter tendere vr̃ ad publicam vindictam.Con-
trariam autem ſentẽtiam,ꝙ ſcilicet iudex originis
poſſit contra ſubditum ſuum,qui extra territoriũ
deliquit,ex officio inquirere & procedere,dicit eſ
ſe communem Bologn. ſibi contrarius conſi.57.
ver Sed plus dicunt, Aug ad Ang.de malef.in ver.
Hæc eſt quædam inquiſitio, poſt nu.83.quem re-
fert Alc.in c.j.n.67.de off.ord.relatus per Villalo-
bos in ſua collecta communium opinionum in
litera D n.73.& Pract.Conradi.fol.251.nu. 19.&
ſeq Didacus pract.q.xj.poſt n 6.ver.Sexto in hoc,
Pract Caſoni,fol.114.n.20.Idem atteſtatur Chaſ.
ſuper conſuetud.Burgundiæ,fol.40.nu.11.Boſ.in
tit.de foro compet.n.182.vbi etiam ſubdit,quòd
hanc opi.vſus approbauit,Siluan.conſ.103.Mar-
cus deciſ.989. Quæritur ſuper caſu.n.6.vbi dicit,
quòd ita tenent communiter omnes, Bomb.cõſ.
8.num.11. Dicit etiam Cagnol.in l.fi.n.153.ff.de
iuriſd.omnium iud ꝙ hæc opin.de conſuetudine
obſeruatur,ſubdens,quòd qui vidit,teſtimonium
perhibet.Prout etiam de facto ſeruatum fuiſſe di-
cit Ang.in repetit.l.ſi vacantia,quem refert Ana.
in c qualiter,& quando,§.ad corrigendos,n.30.in
fi.de accuſa.Certè negari non poteſt,quin magnę
& multæ ſint auctoritates hinc inde:nihilominus
cùm hanc opi. affirmatiuam generalis conſuetu-
do videatur approbaſſe,ab ea non recedas in prac
tica,præſertim in hoc Ducatu,in quo ſine contro
uerſia ita ſemper fuit iudicatum & ſeruatũ. Licet
enim ex delicto patrato in alieno territorio nõ vi
deatur principaliter offenſus locꝰ originis vel do
micilij,negari tamen non poteſt,quin publicè in-
terſit,vt hi,q origine,vel habitatione ſunt ſubditi,
rectè viuant, & vbicunque delinquant,ab ipſo e-
tiam pręſide ſuo puniantur,arg.l.cõgruit,cùm ibi
no.ff.de offi.præſid.Et certè ſi ſecus fieret, magna
daretur occaſio delinquendi. Quilibet enim ſce-
leſtus ad delinquendum in alienas prouincias ꝓ-
peraret,ſi ſciret ſe in loco, vbi habitat puniri non
poſſe.Bene verum eſt, ꝙ ſi in aliqua prouincia ꝯ-
ria opi. obſeruaretur, crederem illam eſſe ſequẽ-
dam,nam in omnibus cauſis pręſertim verò in cri
minalibus nunquam eſt à communi practica &
vſu recedendum.Statim igitur commiſſo delicto
omnes tres iudices.ſ.delicti, originis & domicilij
poſſunt contra delinquentem procedere, ſiue ad
inſtãtiam partis,ſiue etiam ex officio, vt ſ.dictum
eſt, ſeruatis tamen ſeruandis, & habitis legitimis
indiciis, neque vnus ꝓceſſus alium impedit. Et ſi
ipſi iudices procedentes ſint ſub diuerſis pręſidib.
prouinciæ,non eſt locus præuentioni, neque re-
miſſioni,ſed ſi ſunt ſub eodem præſide, ſolet ſem
per reus remitti ad iudicẽ loci delicti, niſi aliud ex
cauſa ipſi præſidi videatur,debéntque ipſi omnes
iudices alterum adiuuare, & indicia,quæ habent,
ad alium tranſmittere,vt melius iuſtitiæ locus eſ-
ſe poſſit.Si tamen reus ſit in aliquo loco carcera-
tus,ſolent alij iudices ſuperſedere, dummodo id
per colluſionem factum non fuerit,& in eo loco,
in quo detentus eſt,fuerit,& ſi in eo loco,in quo
detentus eſt,fuerit punitus,vel abſolutus,facta fi-
de de huiuſmodi punitione vel abſolutione,non
poteſt amplius per alios iudices moleſtari. Quæ
oĩa intellige ſemper fraude ceſſante,iuxta ea quæ
dixi in aliis locis huius §.de qbus ſ.mentionẽ feci.
Sed nunquid poterit iudex originis,vel domi- 5
cilij punire huiuſmodi delinquentes ſecundũ ius
commune, vel iuxta ſtatuta loci delicti, an origi-
nis,an verò ipſius loci domicilij? Dixi ĩ.q 85.ver.
Tertius eſt caſus.
Quæro nunquid poſſit delinquens puniri ĩ lo- 6
co,in quo aſſiduè conuerſatur?Reſp.ꝙ(ſecũdum
aliquos)vbi talis conuerſatio cõtinuauerit per de
cem annos,poteſt in eo loco puniri. Et ita Boſſ.in
ti.de foro comp.n.72.ꝙ ita communiter tenetur.
Ego nunquam vidi apud nos aliquem non ſubdi
tum puniri propter delicta extra Ducatum com-
miſſa, etiam ſi cõuerſatus eſſet per decennium in
Ducatu. Fortè ſi vltra aſſiduam conuerſationem
concurreret,ꝙ haberet familiam,& maiorem par
tem fortunarum,poſſet puniri, nam eo caſu vide
retur in eo loco conſtituiſſe domicilium, in quo
quidem nullus diſcrepat,vt dicit Bert.conſ.103.
poſt n.23.lib.2.in 2.parte.
Cæterùm ſi reus ſit vagabundus, poterit de de- 7
licto commiſſo puniri in quolibet loco,in quo in
ueniatur,nam,vt dicit gl.hoc tenens in l.j.in gl.fi.
C.vbi de cri.agi oportet,vbi te inuenero,ibi te iu
dicabo, quam Doctores frequentiſſimo cõſenſu
ſequũtur,vt ait Did prac.q.xj.n 7. & per illã gl.ait
Bar.in l.hæres abſens,§ proinde,ff.de iud.ꝙ multi
ribaldi ſuſpenſi ſunt, & quotidie ſuſpẽduntur. Et
in hac quidem concluſione,ꝙ vagabundus poſſit
vbique puniri,omnes concordant.vt dicit Alb.in
d.§.proinde,poſt nu.2.Hanc etiam opin.dicit eſſe
communem Bellamera conſ.xj.col.j.quem refert
Probus in Apoſtill ad Io.Monach.in c.inquiſitio-
nes,n.5.de hær.in ſexto. Et ita Senatus iuſſit quẽ-
dam Brixienſem, qui dicebatur eſſe vagabundus,
pro furto extra Ducatum commiſſo fuſtigari,ſep
timo Octobris,1557.P.N.
Sed hic quæro,quis dicatur vagabundus?Reſp. 8
ꝙ vagabundus dicitur ille,qui per mundum vaga-
tur,ita dicit Bart.in l.4.§.prætor ait,nu.24.ff.de dã
no infect.& eſt communis opi.vt dicit Marian.in
c.fi.n.57.de foro compet.quem refert Boſſ.in tit.
de foro comp.n.60.Supple, neque habet alicubi
certum domicilium in quo habitet,& dixi in quo
habitet,nam in hoc propoſito non conſideratur,
an habeat certũ domicilium originis,vel nõ,quia

(eo non attento) dummó non habeat certũ domicilium habitationis, poteſt vbique ꝯueniri, & puniri. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in c. dilectus, n. 10. de reſcr. & in c. fi. n. 15. de eo q mitt. in poſ. rei ſeruandæ cauſa. Et licet aliqui dixerint, ꝙ ad hoc, vt quis dicatur vagabundus, requiritur ꝙ non habeat neque etiam domicilium originis, tamen illa opi. communiter reprobatur, vt atteſtatur Marian. in loco prælliegato, ea enim retenta ſequeretur, ꝙ neceſſe eſſet ciuitatẽ, in qua ille natus eſſet, fundit⁹ eſſe euerſam & deſtructam, quod eſſet ridiculum.

9 Fui interrogatus quandoque, nunquid banniti dicantur vagabundi? Reſp. ꝙ non, & allegaui Alb. in 4. part. ſtatut. q. 80. item quæro, dicentem, ꝙ ita tenẽt communiter Doctores, quem etiam refert, & ſequitur Cæpoll. conſ. cri. lix. verſ. Sed dubium eſt. Quod tamen intelligendum eſt vt procedat, quando bannitus habet in aliquo loco certam habitationem, ſeu domicilium, aliàs enim ſi ſine certa habitatione per mũdum vagaretur, vtique habendus eſſet pro vagabundo, ꝓut & alij ita vagantes, ne propter bannum efficeretur in hoc melioris conditionis, quàm cæteri non banniti.

10 Pro complemento huius materię volo vt ſcias ꝙ ex maleficiis, de quib⁹ ꝑ diuerſitatem loci, vel incompetentiam iudicis, cognoſci ñ poteſt, poſſunt iudices aliqua maleficia de quibus cognoſcere poſſunt, aggrauare, & ĩ maiori pœna punire. Et ita cõiter dicitur, vt atteſtatur Nellus de bãnitis in 2. part. primi temporis. q. 6. ſubdens ꝙ ita communiter ſeruatur per aſſeſſores, licet ſecundum eum malè faciant, & in animarum ſuarum perniciem. Vide quæ dixi ſ. hoc e. lib. §. Furtum, verſi. Sed pone, & ĵ. q. lj. ver. Vnum tamen.

QVAESTIO XL.

1 *Vicarius prætoris an poſſit cognoſcere de cauſis criminalibus?*
2 *Et an poſſit imponere vltimum ſupplicium, aut mutilationem membri?*
3 *Vicarius Epiſcopi an poſſit de cauſis criminalibus cognoſcere?*

1 DIctum eſt qui ſint iudices cõpetentes in cauſis criminalibus, nũc de eorum Vicariis videamus. Et in primis quæro, nunquid Vicarius Prætoris poſſit cognoſcere de cauſis criminalibus? Reſp ꝙ ſic, poteſt enim de omnibus iis cognoſcere, & ea omnia facere, de quibus poterat cognoſcere, & quę poterat facere ille in cuius locum eſt conſtitutus, quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi ſ. lib. 2. §. Vicarius.

2 Sed nunquid poterit talis Vicarius imponere reo vltimũ ſupplicium, vel mutilationem membri? Reſp. ꝙ non. ita tenuit gl. in l. 2. in gl. fi. loquẽdo per verbum, Fortè, C. de of. eius qui vices alte. gerit, quam dicit communiter approbari Alb. in l. placet, poſt n. 3. C. de peda. iud. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Aug. ad Angel. de malefic. in verb. Hæc eſt quædam ſententia, circa fi. Tu verò dic, ꝙ Aut loquimur in Vicario prætoris, qui cõmuniter eſſe ſolet in omnibus ciuitatibus, & deputatur quandoque à principe, & quandoque etiam ab ipſomet prætore, & de hoc iudicatur tanquam de iudice ordinario, & eius iuriſdictio regulatur ſecũdum ſtatuta & conſuetudinem ciuitatis in qua eſt Vicarius: nam in multis ciuitatibus tales Vicarij nõ habent iuriſdictionem criminalem, in aliquibus verò habent, ſed limitatã, in aliis habent abſolutã, ꝓut ipſemet prætor. Et ideo in hoc ſtandum eſt diſpoſitioni ſtatutorum, vel conſuetudini. Aut verò loquimur in Vicario, qui ſit deputatus locum tenẽs ipſius prætoris, puta ex cauſa abſentiæ, & tunc pariter eſt diſtinguendum, nã, Aut eſt deputatus ab ipſomet prętore, ſine auctoritate principis, & nõ poteſt imponere vltimum ſupplicium, quia cauſæ meri imperij ñ poſſunt alteri delegari, vt dixi ĵ. q. prox. Aut eſt deputatus à principe in locum ꝑtoris mortui, vel abſentis, & poteſt, quidquid dicat gl. præalle. Et ita videmus quotidie fieri & obſeruari, vt atteſtaĩ Boſ. in ti. de ſentẽtiis, n. 22 Et hãc etiam opinionem dicit eſſe communem Maranta in ſuo Spe. fol. 33. n. 20. & ſeq. Et idem etiam dicerẽ, vbi eſſet deputatus ab ipſomet prætore cum auctoritate principis. In hoc tamen Ducatu neq; delegati, neq; Vicarij, neque ordinarij nõ poſſunt imponere pœnam vltimi ſupplicij, neque mutilationis membri, niſi facta prius relatione in Senatu, ita diſponentibus decretis.

Item quæro, nunquid Vicarius Epiſcopi poſſit cãs criminales cognoſcere? Reſp. ꝙ ex ſpeciali cõmiſſione Epiſcopi, vel capituli poteſt de criminibus accuſatorũ cognoſcere, & etiam diffinire. Et ita communiter ſeruatur, vt ait Spe. quem refert Paul. de off. & pot. ca. ſede vacante. in x. q. ſecundæ partis principalis, n. 33. 3

QVAESTIO XLI.

1 *Cauſa criminales an poſſint delegari?*
2 *Delegat⁹ an poſſit cauſas criminales alteri ſubdelegare?*
3 *Et quid ſi ſit delegatus à principe?*
4 *Delegatus an poſſit procedere vſque ad vltimum ſupplicium?*
5 *Epiſcopus an poſſit delegare laicis cauſas criminales clericorum?*
6 *Et an laico ſimul cum clerico?*
7 *Et an clerico coniugato?*
8 *Et quid in ſummo pontifice?*
9 *Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus?*

HActenus de iudicib⁹ ordinariis dictũ eſt, ſequitur nũc vt de iudicibus delegatis in cauſis criminalib. aliqd ſubiiciamus, & in primis vidẽdũ eſt, nunqd cauſæ criminales poſſint delegari. Et quidem in cauſis, quę nõ ſunt meri vel mixti imperii, oẽs conueniũt, ꝙ poſſint delegari, & in hoc nulla eſt difficultas, in his aũt, quæ ſunt meri vel mixti imperij, eſt diſtinguendũ, nã aut loquimur in principe, & pariter oẽs ꝯueniũt, qđ poſſit oẽs cauſas criminales, cuiuſcunq; generis, ſint delegare. Aut loquimur ĩ inferiore à principe, & pariter eſt diſtinguendũ. Nã ſi q̃dẽ eſt iudex ordinarius, dicendum eſt ꝙ regulariter ñ põt tales cauſas meri aut mixti imperij alteri delegare, & hãc eſſe cõmunem opi. atteſtanĩ ſcribẽtes in l. j. ff. de offi. eius. & in ſpecie Dec. n. 28. & Cur. iun. n. 21. Et ratio eſt, qa cùm huiuſmodi cauſæ ſpecialiter ꝯceſſæ ſunt maioribus, magiſtratibus, cẽſetur electa ĩduſtria pſonę eorũ, meritò delegari ñ poſſunt. Et hãc eſſe commune rationem atteſtatur Claud. in d. l. j. in prin. n. a. Hãc autem concluſionem ego pluribus quęſtionibus 1

ampliaui

amplaui infrà libr. 7. §. Iuriſdictio, quas hoc loco tranſcribere operæprecium non exiſtimaui, tum quia hæc materia eſt multum trita in locis ordinariis, tum etiam quia eſt parum fructuoſa, attento, quod quidquid ſit de iure, hodie ex generali conſuetudine indiſtinctè omnes cauſæ meri & mixti imperij delegantur, etiam quo ad pœnam vltimi ſupplicii, vt atteſtatur Cagnol. in lege, nemo poteſt gladij, in fi. verbis, ff. de reg. iur. & in ſuo exercitatorio libel. fo. 68. c. 11. Ideo ad ibi diffusè dicta te remitto.

2 Si verò eſt iudex delegatus, tunc etiam eſt diſtinguendum inter delegatum principis, & delegatum ab inferiore, nam ſi quidem eſt delegatus ab inferiore, nullo modo pôt cauſas criminales ſubdelegare. Et licet aliqui dicant, quod talis delegatus inferior sà principe poteſt poſt litem conteſtatã ſubdelegare, etiam in criminalibus, & hanc opin. dicat eſſe communem Nunius de los corregidores, fol. x. col. 4. prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera D n. 34 ego tamen credo id verum non eſſe, ſed neque etiam in libro meo Nunius in loco prę allegato id dicit, nec quę aliud loquitur in hoc propoſito.

3 In delegato autem à principe magna fuit aliquñ controuerſiã inter Doctores, nam gl. in l. vnica, in verbo, Iudicandus, C. qui pro ſua iuriſdictione, tenuit, quod poteſt cauſam criminalem ſibi cõmiſſam alteri delegare. Et illam dicit eſſe magis communem opin. Paul. de Caſt. in d. l. vnica, n. 9. quem refert & ſequitur Vantius de nullitat. fol. 169. n. 26. Idem dicit Iaſon in d. l. t. nu. 74. Alciat in c. quod ſedem n 81. de off. ord. quem refert Villalob. in d. litera D n 37. & Boer. deciſ. ſexta, n. 8. & 9. Et dicit Guido Papæ deciſ 624. clarum eſt, n. 1 quod ſecundũ hanc partem vidit vti, & ſeruari in illa curia Delphin. Contrariam au tẽ ſententiam, ſcilicet quod imò etiam delegatus principis non poſſit cauſam criminalem meri vel mixti imperij alteri ſubdelegare, tenuit Iacob. de Arena, & hanc partem tanquã tutiorem tenuit Alb. in d. l. in prin. n. 21. dicens, quod illa opin gl. in d. l. vnica, communiter per Doctores reprobatur. Et dicit Iaſ. ibi, poſt n 64. verſic. Contrariam, credit Albet. verum dixiſſe. ſ. quod hæc opinio eſſet magis communis ante aduentũ Bar. Quidquid ſit de iure in hoc Ducatu ſeruatur hæc opin. Iacobi de Are & videretur apud nos res valdè abſurda, ſi delegatus à principe in cauſa criminali, illã alteri ſubdelegaret Nam vt rerum experientia docet, nunquam huiuſmodi cauſę delegantur à principe, niſi perſonæ induſtria ſpecialiter electa Et ita etiam hanc opi. in Francia ſeruari atteſtatur Boer. in d. deciſ. 6. in fi.

4 Sed nunquid in caſibus, in quibus merum Imperium poteſt delegari, poterit delegatus procedere vſque ad vltimum ſupplicium? Reſp. Aliqui dixerunt ſimpliciter, quod ſic, & hanc eſſe communẽ opi atteſtatur Alciat. in d. c. quod ſedem, n. 83. de offi. ord. Quam tamen ego intelligo vt procedat, ſi ex tenore ipſius delegationis colligeretur, aliàs tutius arbitrarer facturum delegatũ, ſi prius, quàm pœnam mortis imponeret, principi referret. Certè quando eſſet periculum in mora, vt in inſigni latrone, vtique poſſet delegatus pœnam mortis imponere. Et hæc eſt communis opin. vt ait Cur. Iun. in d. l. j. n. 65. ff. de off. eius.

Quarto, nunquid Epiſcopus poſſit delegare laico cauſas criminales clericorum? Reſp. quod non, & eſt communis opin vt atteſtatur Ripa in c. decernimus, n. 34. de iud. Et hæc quidem concluſio de plano procedit in laico, qui ſolus in huiuſmodi cauſis deligetur. †Sed quid ſi velit eas laico ſimul cum alio clerico delegare? Reſp. quod pariter non poteſt, & eſt communis opi. vt atteſtatur Decius in d. c. decernimus, n. 5. in fi. quem refert Rolan. con 64. n. 4. lib. 1. 5 6

Sed an poterit Epiſcopus tales cauſas delegare clerico coniugato? Reſp. quod non, & eſt communis opi. vt ait Ripa in d. c. decernimus, n 64. talis enim clericus reputatur tanquam merus laicus, prętérquam in duob. caſib. vt ibi. 7

Sed quid dicendũ de ſummo Pontifice? Reſpondeo, quod Papa poteſt etiam mero laico committere cauſas criminales laicorum. Ita dixit gl. in c. bene quidem, in verbo, Præter. 96 diſt. quam totus mũdus ſequitur, vt atteſtatur Berous q. 7. n. 1. Habet enim Papa in omnib. cauſis eccleſiaſticis abſolutam plenitudinem poteſtatis. Non tamen poſſet Papa conferre iuriſdictionem ordinariã principibus laicis in clericos. Et hæc eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Menchiaca libr. 3. de teſtamen. § 22. poſt numer. 60 Quod intellige, vt procedat iuxta ea, quę dixi § q 36. ver. Sed e contra. 8

Quæro, quid è conuerſo, nunquid poſſit clericus eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus? Reſp. quod ſic, in vna cauſa tantùm, & eſt communis opinio, vt dicit Ripa in d. c. decernimus, n. 46. & ſeq. quem refert Did. in repe. cle. ſi furioſus. fol. 315 in fi. Quæ tamen concluſio multas recipit reſtrictiones, vt ibi. 9

QVAESTIO XLII.

1 *Iuriſdictio an poſſit prorogari in cauſis criminalibus.*

2 *Et quid ſi ille in quem ſit prorogatio, alias non haberet iuriſdictionem in criminalibus?*

3 *Et an quando proceditur per inquiſitionem, ſit locus prorogationi iuriſdictionis?*

Qværo, nunquid in cauſis criminalibus poſſit iuriſdictio prorogari? Reſp. quod ſic, & eſt communis opinio, vt dicunt ſcribentes in l j. ff. de iud. & in ſpecie Pau. de Caſt. n. 20. & Sapia. num. 39 & Curt. Iun. n. 37. & Cagno. n 46. Et quod ẽt in criminalib. poſſit expreſsè & tacitè prorogari iuriſdictio, dicit eſſe communem Doct. ſententiam Aret. in c. ad petitionem, nu. 15 de accuſa Quod intellige quo ad præiudiciũ partis, vel partiũ quæ prorogatio ni ipſi cõſentiũt, non aũt in prædiciũ reipub. vel indicũ, ad quos pertinet ppetrati criminis cognitio & punitio, aliàs poſſent mille fraudes quotidie committi. 1

Eſt ẽt hæc cõcluſio intelligẽda, vt procedat, dum modo ille iudex, in quẽ fit prorogatio, aliàs ẽt haberet iuriſdictionem in ſimilib. cauſis criminalibus, aliàs ſecus, & ita cõiter tenetur. vt dicit Ab. in c. ſi diligenti, n. 14. de foro comp. Hanc ẽt opi. dicit eſſe eãdem Im. in c. P. & G. n. 48 de off. deleg vbi cũ iudex non haberet in talib. cauſis iuriſdõem non eſſet locus prorogationi eius, quod nõ eſſet, ſed potius eſſet iuriſdõis noua collatio, quæ partiũ cõſenſu in cauſis criminalib. tribui nõ poteſt. Sed in hoc, ppoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſ. li. 7. §. Iuriſdictio. 2

Scias au

3 Scias autem, ꝙ vbi proceditur per inquiſitionẽ ex mero officio, non habet locum prorogatio. Ita tenuit Bald. in l. 1. in fi. C. vbi de crim. agi opor. Et hanc dicit eſſe communem opinionem Soci. conſi. cviij. n. 21. lib. 4. Petrus Caleſatus inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. 102. n. 4. lib. 1. & conſi. 93. n. 25. lib. 2. Cũ enim in hoc iudicio inſtituendo non interueniat aliqua partiũ, ſed tantummodo iudex & diffamatio, quæ loco accuſatoris fungitur, certè abſurdũ eſſet dicere, ꝙ ipſe iudex poſſet à ſeipſo iuriſdictionem ſuam prorogare, nec minus abſurdum videretur, ꝙ fama, quæ eſt res inanimata, poſſit in iudicem non cõpetentem conſentire, illiq́; iuriſdictionem tribuere. Quidquid tamen ſit de iure, cùm hodie iudex inquirens ſit quodammodo loco accuſatoris, credo, ꝙ ſi reus conſentiret in ipſum, vix poſſet euadere, ne cenſeretur facta prorogatio in ipſius quidem rei præiudicium, non autem in præiudicium iudicis competentis, vel alterius accuſare volentis.

QVAESTIO XLIII.

1 *Iudex an poſſit in cauſis criminal. vt ſuſpectus recuſari?*
2 *Et quibus ex cauſis?*
3 *Et an contra iudicem opponi poſſit exceptio, quòd ſit criminoſus?*
4 *Et an iudex poſſit cognoſcere ſuper exceptionibus quæ contra eius perſonam opponuntur?*

1 QVæro, nunquid in cauſis criminalibus iudex poſſit tanquam ſuſpectus recuſari? Reſpondeo, ꝙ ſic, ita tenent gloſ. in c. qualiter & quando, in glo. magna, in ver. Item ſi ille, de accuſat. quam dicit eſſe communiter approbatam Card. Alex. in c. de accuſat. col. 41. ver. Venio ad ſeptimum. 2. q. 8. Idem etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Marian. in d. c. qualiter, & quando. nu. 78. Si enim in cauſis ciuilibus, in quibus ſolummodo agitur de re pecuniaria, admittitur recuſatio iudicis ſuſpecti, vt dixi ſ. libr. proxim. multo magis admittenda eſt in criminalibus, vbi agitur de vita.

2 Ex quibus autem cauſis poſſit iudex tanquam ſuſpectus recuſari, & reliqua, quæ ad ipſius recuſationis materiam pertinent, dixi in loco præalleg.

3 Item quæro, nunquid ↄ iudicem opponi poſſit ꝙ ſit criminoſus? Reſp. gl. in d. c. qualiter, & quando. in gl. 1. tenuit, ꝙ ſic, ſed certè illa glo. communiter non tenetur, neque in ordinario, neque in delegato, vt dicit Car. Alex. in d. c. de accuſ. co. xlij. ver. Item excipitur. Et ꝙ iudex non repellatur ex exceptione criminis, dicit eſſe communem opi. Martian. in d. c. qualiter & quando, poſt n. 72. Et ſi hęc exceptio admitteretur, pauci poſſent iudicare, cùm nemo ſine crimine viuat. Vide quæ dixi ſ. q. 14. ver. Dixi quoque, & ſeq.

Vnũ tamen ſcias in hoc propoſito, ꝙ licet aliàs
4 regulariter iudex poſſit cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ ↄ eius iuriſdictionem proponũtur, ſi tamẽ opponatur aliqua exceptio, ſuggillãs eius perſonam, puta, ꝙ eſt infamis, vel excommunicatus, vel huiuſmodi, non poteſt ipſe ſuper tali exceptione cognoſcere. Et hæc eſt communis opi. vt dicunt ſcribentes in l. quidam conſulebant, ff. de re iud. & in ſpecie Imola, nu. 15. & Alex. nam quo ad hunc articulum diceretur eſſe iudex in cauſa propria, & patet ad ſenſum, quod nullus iudex eſſet qui ſe pronunciaret infamem, vel excommunicatum. Et ideo ſuper tali exceptione ſuperior debet ipſe cognoſcere, vel alium iudicem dare.

QVAESTIO XLIIII.

1 *Quibus modis contra abſentes contumaces procedatur?*
2 *Abſens de iure communi non poteſt diffinitiuè condemnari, ſed fit annotatio bonorum.*
3 *Et quid de conſuetudine?*
4 *Et an poſſit etiam ad mortem condemnari?*
5 *Et an ſi reus intra annum compareat, & ſatiſdet de parendo iuri, recuperet ſtatim bona annotata?*
6 *Et an eo caſu teneatur ipſe probare innocentiam ſuam?*
7 *Et an quando reus eſt contumax, debeat eius contumacia accuſari?*
8 *Et an requiratur declaratio iudicis ſup ipſa contumacia?*
9 *Et an ſit citandus reus ad allegandum?*
10 *Et an vltra contumaciam requiratur, etiam quòd ſit per probationes conuictus?*
11 *Et an contra huiuſmodi fictam confeſſionem inductam à ſtatuto admittatur probatio innocentiæ?*
12 *Et an poſſit iudex pro reo abſente aliquas probationes inducere?*
13 *Reus contumax an ſit citandus ad ſententiam?*
14 *Et an poſſit ſtatim lapſo termino peremptoriè condẽnari?*
15 *Et quæ ſit forma ſententiæ, quæ contra abſentem & contumacem profertur?*

VIſum eſt de exceptionibus, quæ contra perſo
nam iudicis eiúſque iuriſdictionem proponi 1
poſſunt (nam ad eas proponendas plerunque ẽt
abſentes ſeu cõtumaces ſolẽt per procuratorem
admitti) de reliquis autem, quæ merita cauſæ con
cernũt, infrà in eorum defenſionibus dictum eſt.
Videamus nunc, quomodo contra contumaces
procedatur. †Et in primis ſciendum eſt, ꝙ de iure
communi non poteſt contra abſentem deueniri 2
ad ſententiam diffinitiuam, ſiue cõdemnationem
occaſione delicti, de quo ipſe reus abſens imputa
tur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit
Anto. Gomes ſuper l. lxxj. Tauri, nu. 1 Certum eſt
enim, ꝙ de iure communi contumax non poteſt
à iudice haberi pro confeſſo, & conuicto, & licet
Iac. de Aret. tenuerit, ꝙ quando crimen eſt liqui-
datum inter præſentes, poteſt eo caſu ferri ſenten
tia ↄ abſentem, tamen ↄ eum eſt communis opi.
Doctorum, vt dicit Bal. in l. quamuis, i. t. n. 1. C. de
adult. & Boſſ. in tit. de req. reis, n. 1. in fi. Et ꝙ etiam
de iure canonico non poſſet ↄ abſentem, lite nõ
conteſtata, deueniri ad condemnationem, neque
ẽt ad teſtium receptionem dicit eſſe cõem opin.
Abb. in c. veritatis, poſt n. 20. & poſt n. 27. de dolo
& contumacia. Et hoc adeo verũ eſt, q̃uis in cauſis
ciuilib. ſi teſtes ſint ſenes, vel valetudinarij, vel in
longinquas partes receſſuri, poſſint examinari ẽt
parte abſẽte ad ppetuã rei memoriã, vt dixi ſ. li. 2.
§. Teſtis, nihilominꝰ ĩ cauſis crĩalib. abſente parte
nõ pñt huiuſmodi teſtes recipi ad ppetuã rei me-
moriã. Et ita tenẽt cõiter Doct. vt atteſtat̃ Anto.
Gomez in d. l. 76. n. 4. Hãc tñ ↄcluſionẽ intellige
vt procedat, qñ p crĩe, de quo agit̃, venit imponẽ
da pœna corporis afflictiua, ſed vbi venit tantum
modo imponẽda pœna relegatiõis, vel relegatio
ne minor, eo caſu vtique abſens pt̃ ẽt de iure cõi
cõdemnari. Et hæc eſt cõis opi. vt dicit Bal. in l. ab
ſentem, in fin. C. de accuſ. Salicet. in d. l. abſentem,
n. 14.

n.14 quem refert Pract.Conradi,fol.44 1.poſt n. 7.ver.Quarto excipio.Boſſ.in titu.de requir.reis, poſt nu. 1. In illis igitur caſibus, in quibus abſens non poteſt diffinitiuè condemnari,legitimè intimata reo citatione iuxta formam,de qua dixi ſ.q. 31.ſi reus in termino ſibi ad comparẽdum aſſignato non comparuerit, tunc iudex facit eius bona annotari,& deinde facit ipſum iterum vocari: & citari per edicta,vt veniat ad ſe excuſandum,illi ẽt notificando qualiter eius bona ſunt annotata. Et hoc caſu ſi quidem reus infra annum compareat & ſe defendat ab imputatione ipſius criminis,abſoluitur,& in pace dimittitur, & etiam reſtituuntur illi omnia bona ſua annotata: ſi verò poſt annum etiam quandocunque cõpareat,adhuc ſemper audiri debet,& ſi ſe defenderit abſoluitur,ſed bona illi non reſtituuntur, ſed fiſco remanent in pœnam ſuæ contumaciæ. Et hæc omnia procedũt,ſm diſpoſit.iuris communis,vt habetur in l.j. ff.de requit.reis.

3 Sed hodie,vt inquit Gand.de malefic in Rubr. quid ſit agendum reo abſente, n.3.de conſuetudine generali non ſeruatur contra contumaces illud, quod dictum eſt de annotatione bonorum, neque ꝙ accuſatus expectetur per bannum, imò cùm fuerit citatus ſolemniter, ponitur in banno communis,& poteſtatis,& poſtea ſuper illa accuſatione & banno condemnatur, & ita ſecundum eum obſeruatur, per totam Italiam, quem refert Pract.Conradi,fol.44 1 poſt n.8 Pariter etiam Iacob.de Beluiſ.in tit.de pace tenenda,in prin.verſi. Et nota, hic dicit, ꝙ hodie non fit annotatio niſi bonorum mobilium, & ita illum refert Bald.ibi poſt n.14.& Auguſt.ad Ange.de malef.in verbo, Qui dominus iudex videns,n.8.&Capi.deciſ.131. nu.4. licet atteſtetur repertum fuiſſe, ꝙ in regno Siciliæ etiam feuda & caſtra apprehendi ſolent,& adminiſtrari per cõmiſſarios regios. Dicit etiam Bal.in d.l.abſentem,n.2.C.de accuſa.ꝙ Docto.dicunt,ꝙ iſta annotatio hodie nõ eſt in vſu,ſed eius loco hodie ſucceſſit bannum,quod fit reis abſentibus,idem dicit Blan.in pract.crim.fol.9 nu. 8 In hoc autem Ducatu, ſtatim poſt aſſumpta indicia, ſeu informationes contra reum,quæ ſufficiant ad capturã,ſi crimen eſt tale,pro quo ingeratur confiſcatio bonorum, ſtatim tranſmittitur notarius, qui deſcribat omnia bona,tam mobilia quam immobilia ipſius delinquẽtis, iuxta formã traditã in l.ſi quis intra prouinciam,C.de bon.proſcr.& illa ſic deſcripta conſignant conſulibus &ſyndicis locorum,in quibus bona ſita ſunt, & mobilia reponũt etiam penes ipſos vel aliquem aliũ idoneum depoſitarium Et generaliter etiam ita ſeruari atteſtatur Carauita ſuper 21.titu magnæ curiæ, circa ſi Ita etiam dicit quotidie fieri,&practicari Anto. Gomez c.ix delictorum, n.2. Et ſi periculum eſt, ne bona propter moram fiant deteriora, vel pereant,ſolent vendi & preciũ eorum deponi.Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Pract.Millei,fol.45.n.21.Hanc etiam bonorum annotationem fieri per cõmiſſionem criminalem executoris,ſimul atque aſſumptæ ſunt informationes cõtra aliquem inolito receptóque ſtylo,vſu& conſuetudine atteſtatur Pract.Iodoc.fol.41.n.7.

Facta autem huiuſmodi deſcriptione,& conſignatione, proceditur ʒ reum & ſi eſt contumax, ſeruatis ſeruandis bannitur,& condemnatur diffinitiuè.Et ſi deinde poſt condemnationẽ j.annum ꝯpareat ſolet plerunque per Senatũ admitti ad ſe de nouo defendendũ. Et ſi ſe defenderit,abſoluitur ab ipſa condemnatione,& recuperat bona,nõ obſtante prædicta annotatione ſeu deſcriptione, vel etiam quacunque alia apprehẽſione facta per fiſcum,& ẽt quibuſcunque ſententiis ſuperinde ſecutis.Si verò cõparet poſt annũ, nõ recuperat bona,ſed tñ,ſi defenderit,abſoluitur à condẽnatione corporali & bona remanẽt fiſco in pœnã eius contumaciȩ.Et hȩc practica,ſi bene conſideretur, eſt in multis valde conformis diſpoſitioni iuris cõis, de qua ſ. Et hæc dixi obſeruari, qñ crimẽ eſt tale,pro quo imponitur bonorum ꝯfiſcatio,quia in aliis criminibus,in quibus non venit imponenda publicatio bonorũ,non ſunt ponẽda bona ad manus curiæ, ẽt ꝙ reus ſit ꝯtumax. Et propterea neque ẽt in iſtis caſibus fit aliqua bonorũ deſcriptio,ita diſponente decreto in nouis ꝯſtõnibus, in tit.de accuſ.c.rei carcerib.§ pari mõ. Et licet Chaſſan.ſuper ꝯſue.Burg.fol.87.n.11.d cat, ꝙ iudices noſtri tp̃s aliter faciunt,&pro contumacia faciũt ſubhaſtari bona, apud nos tamẽ ſeruatur,vt non fiat,niſi in caſibus in quibus bona confiſcantur. 4

Licet aũt de iure cõi(vt ſ.dixi) nõ poſſit abſens diffinitiuè cõdẽnari,tñ ex generali ꝯſuetudine totius Italiæ,pculdubio in quantũcunque graui crimine proceditur ʒ abſentes,& habentur pro confeſſis ex ꝯtumacia,& banniuntur,& ꝯdemnantur ẽt ad mortẽ, vt atteſtatur Gand.in loco prælegato,Alb.in l.ſeruũ quoque.§.publicè,n.23. in fi ff. de proc.&in l.pen.§.ad crimẽ n.23.in fi.de pub.iu. & in 4.part.ſtatutorum,q.j.n.3.Vital.de malefi.in Rub.de comparitione accuſati,n.70.& ſeq & alij omnes criminaliſtæ, & eſt oĩb.notiſſimũ. Pariter ẽt in Gallia cõſtito de delicto proceditur ʒ abſentem ẽt ad ſñiam diffinitiuam, quatuor tamẽ præcedentib.ꝯtumaciis,vt dicit Io.Fab.in l cũctos populos.de ſumma Trinit.Pract.Maſuer.in tit.de dilat.n.25.& in tit.de contumac.n.12. quem refert Boer.deciſ 63.n.8 & ſuper ꝯſue.Bituricen fo.25. col.1.& contumax habetur pro confeſſo & conuicto,& virtute huiuſmodi confeſſionis condẽnatur ẽt ad mortem.Et ita ſeruari,& quotidie tractari in curiis Franciæ atteſtatur Guliel. de Bened ct. in 2.parte repet.c. Rayn.fo 91.n.158 Igneus in l. Cornelia.n.32.ff ad Sylla.Pract Millei,fol.9 n.90. & fol.62.n.21.& fol.139 n.12.& n 18 idem ẽt in Hiſpania obſeruari atteſtatur Ant. Gomez ſuper l 76.Tauri,nu 8 Et hæc oĩa obſeruantur non mõ in foro ciuili,ſed ẽt in foro canon.nã hodie ſi citatus eſt cõtumax,excõicatur, vt dr Foller.in pract. crim.canon.fol.148.n.12. in fi. & ſi perſeuerauerit in excõicatione per annũ, habetur pro ꝯfeſſo & conuicto de crimine,de quo imputatur. Et eſt cõs concluſio,vt dicit Ripa in ca.j.nu.77.de iud.

Dixi, quòd de iure communi ſi reùs compareat intra annum, & ſe defendat, recuperat bona iam annotata. Pone quòd reus compareat infra annum, & ſatiſdet coram præſide de parendo iuri iuxta formam dictæ l.primæ. ff. de requir. reis, nunquid ſtatim recuperabit bona, an autem remanebunt in ſequeſtro, donec ſuper ipſo crimine fuerit diffinitiuè pronunciatum? Reſpond. Gloſſ. in l. fin.in verbo, purgauerint, ff. de 5

requir

requi.reis, videtur ſentire, ꝙ ſtatim illa recuperet, & ita dicit ſe vidiſſe communiter obſeruari Alb. in d.l.j.nu.4. Et eſt hoc ſatis rationabile, quia talis annotatio fit tantùm ratione contumaciæ, nõ autem ratione delicti, meritò omnis eius effectus tolli debet ſtatim purgata contumacia per ipſius rei comparitionẽ. Sed ſi quis admitteretur ad nouas defenſiones poſt cõdemnationem, & bonorum confiſcationem, tũc in hoc Ducatu ſeruatur, ꝙ bona deſcripta remanent penes fiſcum, neque relaxantur reo, niſi purgato crimine, & condemnatione per contrariam ſententiam ſublata, talis enim deſcriptio fit ratione delicti, non autem ratione contumaciæ, & confirmatur ſecuta confiſcatione, meritò eius effectus non tollitur, niſi ſecuta abſolutiõe. Quinimò ſi reus ad nouas defenſiones admiſſus ſe conſtituat in carceribus, vt fieri ſolet, & ſuperueniente infirmitate decedat, firma remanet eius bonorum confiſcatio, nulla habita ratione probationum per eum factarum, neque earum, quas eius hæredes facere vellent ad demonſtrandam eius innocentiam. Et ita iudicauit Senatus in cauſa cuiuſdam Panigatolæ. Vix tamen credo, ꝙ poſſit princeps talia bona retinere in foro conſcientiæ, vbi de innocentia rei appareret, prout etiam in fortioribus terminis videtur ſenſiſſe Boſſius in tit. de remed. inſti. circa fi. Sed cùm ſit ſententia Senatus, non eſt vlterius quærẽdum. Quid autem ſit, quando decedit pendente appellatione, dixi ſ.q.xciiij. verſ. Sed pone. Hæc autem, quæ dicta ſunt de admiſſis ad nouas defenſiones, locum habent, quando condemnatus fuit admiſſus ad ipſas defenſiones intra annum, eo enim caſu, vt dixi ſuprà verſiculo, Facta autem, ſi fuerit abſolutus, recuperat etiam bona, ſed poſt annum ẽt ſi ſit abſolutus, non recuperat bona, ita diſponentibus decretis huius Ducatus, prout etiam ſeruari atteſtatur Boſſius in tit. de literis principis, &c. in principio.

6 Quæro, quando reus cuius bona ſunt annotata, comparet infra annum ad ſe defendendũ, nunquid teneatur ipſe probare innocẽtiam ſuam, an autem accuſator ipſe adhuc teneatur probare delictum? Reſp. gl. in l.j. in verbo, Purgauerit. C. de requir. reis, tenet ꝙ vtrique eorum.ſ. tam accuſatori, quàm accuſato incũbat onus probandi, tamen ꝙ accuſatore non probante, reus abſoluitur, & dicit Albe. in l.j.n. 5. ff. de requir. reis, ꝙ ita communiter ſeruatur, & approbatur. Mihi videtur, ꝙ hoc ſit in effectu dicere, quod accuſatori tantum incũbit onus probandi, ex quo eo non probante, reus etiam ſi nihil probet, eſt abſoluendus. Sed quidqd ſit de iure, in his quorum bona ſunt annotata, cõtrarium ſeruatur in hoc Ducatu in admiſſis ad nouas defenſiones poſt condemnationem, nam niſi probent ipſi eorum innocentiam, vel ſaltem elidant indicia, quæ cõtra eos ſunt in proceſſu, ſolet exequi condemnatio, vel ſaltem torquentur, aut puniũtur aliqua pœna extraordinaria arbitrio Senatus. Ratio aũt differentiæ eſt, quia admiſſus ad nouas defenſiones, habet ſententiam ſuper delicto contra ſe, quæ facit ius, ille aũt, cuius bona tãtum ſunt annotata, non habet niſi ſimplicẽ annotationem bonorum, quę fit ex cauſa cõtumaciæ, vt ſuprà dixi. Et cùm hoc contigiſſet de facto in quodam Vayrano, qui fuerat in contumaciã condemnatus in pœnam ignis pro ſodomia, & deinde captus, & admiſſus ad nouas defenſiones, nolebat aliquid probare, allegando quod nihil erat cõtra eum in proceſſu, quod vrgeret, Senatus reſcripſit prætori Cremonæ in hæc verba: Non dicat Vayranus ſibi nõ opus eſſe defenſionibus, eo qđ nulla eum premant indicia: Satis enim grauatur ſententia condemnatoria, quę contra eum viget. Quare illi tempus ad ſe defendendum ſtatuetis, & ſi quas fecerit defenſiones pręſcribetis. Si verò nihil egerit, ſententiam contra eum latam exequimini, 8. Nouemb. 1548. P.N.

Dictum eſt, ꝙ ex generali conſuetudine Italiæ 7
proceditur contra abſentem, etiam ad ſentẽtiam diffinitiuam, & ratio eſt, quia cõiter per Italiam extant ſtatuta diſponentia, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo & conuicto, & ideo virtute huius fictæ confeſſionis cõdemnatur etiam ad mortem. Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto debet rei cõtumacia accuſari à parte? Reſp. ꝙ ſic, aliàs non noceret ipſi contumaci, & ita de generali conſuetudine obſeruari atteſtatur Affli. ſuper ſecunda parte cõſtitutionum Regni, Rub. 3. n. 8. quem refert Foller. in pract. crim. fol. 337. n. 20. In hoc tamen Ducatu contrarium ſeruatur, nũquam enim pars accuſat cõtumaciam rei, nam hodie in criminalibus iudex ſupplet defectum partis, & ita etiam de facto obſeruari atteſtatur Imola in l. inter accuſatorem, n. 3. ff. de publ. iud. Boſſ. in tit. de bann. nullit. n. 7. Dicit etiã Carauita ſuper ritu 198. magnæ curiæ, n. 3 ꝙ quando proceditur ad inſtantiam fiſci, licet actor non compareat, procurator fiſcalis accuſat contumaciam rei, & fit condemnatio, ſubdens ꝙ ita ſeruatur. Sed certè ſuper his ſolet dari forma in qualibet prouincia ex ſtatutis vel cõſuetudine, quæ omnino ſeruanda eſt.

Sed nunquid debet ſuper huiuſmodi contuma 8
cia fieri declaratio per iudicẽ priuſquam ad vlteriora procedatur? Reſp. De iure fortè poſſet dici ꝙ ſic, & ita etiam requiri ex conſuetudine & ſtylo curiarum Franciæ atteſtatur Boer. in allegata deciſ. lxiij. in vltimis verbis, in Italia aũt practica ſeruat, ꝙ eodem contextu iudex declarat & pronunciat ipſum reum contumacem, & illum tanquam contumacem condemnat, vt atteſtatur Afflict. in loco pręallegato, n. 9. & ita etiam apud nos obſeruatur. Et ideo tu, qui facis proceſſum, ſequere cõſuetudinem, quæ in eo loco obſeruari ſolet, & ita faciendo non errabis, ita enim communiter obſeruari atteſtatur Nellus de bannit. in 3. parte primi temp. q.j.

Vnum tamen ſcias, ꝙ priuſquam proferatur a- 9
liqua ſententia ſeu mulcta ꝯ contumacem, debet ẽt de nouo citari ad allegãdũ, quare mulctari nõ debeat, ſtatuto ei termino ſex aut octo dierũ ſm conſuetudinem prouinciæ. Ita dicit Bart. in l. 2. in prin. n. 17. ff. ſi quis in ius voc. non ier. & ita tenẽt cõiter Doctores, vt dicit Boſſ. in tit. de mulctis, n. 6 Hanc etiam atteſtatur eſſe communem ſententiam Nicel. in concor. gl. c. 325. quem refert Rolan. conſ. 47. n. 6. lib. 2. & dixi ſ. lib. proximo.

Quæro, nũqd ad hoc vt poſſit ꝯtumax ꝯdẽnari 10
& bãniri reqraẽ, ꝙ vltra ꝯtumaciã ſit ẽt per legitimas ꝓbatiões đ ipſo delicto ꝯuict⁹? Reſp. De iure fortè dici, ꝙ ſic, ſed qđqd ſit de iure, ꝯrium đ facto ſeruatur, vt atteſtaẽ Guid. đ Suz. quẽ refert Marſi. in repet

in repet.l.vnic.n.129.C.de rapt.virg.& conſi.82. n.40.vbi tamen ſubdit non eſſe credendum Guidoni hoc dicẽti.Sed certè vniuerſalis practica docet, Guid. verum dixiſſe, nam dummodo ſubſint indicia ad tranſmittendam inquiſitionẽ ſufficientia,de quibus dixi ſ.q.xx.verſ. Ad inquirendum,ſi reus ſit contumax, ſemper condemnatur abſque aliis probationibus, & in hoc non videtur aliquo modo hæſitandum.

21 Quæro nunc,an contra huiuſmodi fictam cõfeſſionem inductam à ſtatuto vel conſuetudine admittatur probatio innocentiæ?Reſp.Aliqui dicunt,ꝙ talis confeſſio non poteſt reuocari,etiam probato errore,& ita communiter ſeruari ait Bal. in l.ſeruum quoque,§.publicè,n.7.in fi.ff.de procurat.quem refert Aret.conſil.146.n.3.Foller.in pract.crim.fol.336.nu.18.& Menchiaca lib.3.de teſta.§.23.n.28.Tu verò dic,ꝙ, Aut reus,qui vult probare contra hanc fictam conceſſionem,compareat antequam contra eum proferatur ſententia diffinitiua condemnationis,& omnino debet audiri, neque hoc caſu tenetur ipſe probare errorem huiuſmodi confeſſionis,ſed ſufficit ipſa comparitio,ex illa enim purgatur cõtumacia, propter quam ſtatutum inducit illam fictam confeſſionẽ, Aut verò comparet poſt condemnationem, & non auditur,niſi ſit à principe vel ſenatu admiſſus ad nouas defenſiones.Et ita in hoc Ducatu ſeruatur,prout etiam ita expreſsè declararat Aret.conſi 145.n.5.& 6. vbi atteſtatur communem opi eſſe, ꝙ etiam per excuſatorẽ(abſque eo quod principalis perſonaliter compareat)poſſit hæc probatio fieri, ſuper quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſ.q. 33.ver.Sed quod plus eſt,& Villalpand. in repet. l.22.c.18 n.7.

22 Quæro etiam,nunquid iudex in huiuſmodi ꝓceſſu,qui fit contra abſentem, poſſit aliquas probatiões ex officio inducere?Reſp.Si vtraque pars, ſ.tam accuſator quàm reus ſit præſens, poteſt iudex pro vtraque parte veritatem inquirendo nouas probationes ex officio inducere , reo autem abſente,non poteſt niſi in caſibus,in quibus contra abſentem procedi poteſt.ſ.in delictis quę ſunt à relegatione ſ.Si verò accuſator ſe abſentem fecerit, & reus ſit præſens , tunc non poteſt contra reum ex officio probationes inducere , ſed debet nomen rei aboleri.Et hæc eſt diſtinctio Bart. in l. 4 §.hoc autem iudicium,n.8. ff.de damno infect. quam dicit eſſe communem Alex.in eo.§.hoc autem iudicium,n.29 Sed certè quidquid ſit de iure, in practica ſeruatur totum contrarium,nam iudices ex officio recipiunt teſtes ꝯ abſentes,non aũt pro ipſis,& iudex,qui produceret teſtes ex officio pro reo contumace,poſſet tanquam imperitus & fatuus ab officio remoueri. Tu vide quæ latius dixi ſ.q.61.ver.Sed quæro,& ſeq.

23 Item quæro, nunqd reus contumax ſit citãdus ad ſñiam?Reſp.de iure dicendũ eſt,ꝙ ſic,vt colligi videtur ex textu in l.accuſatorem,ff. de publ.iud. ſed de ꝯſuetudine non citantur,vt dicit Ange.de maleſi.in verbo,Qui iudex commiſit L.præconi, n.2.& 3.& Card Alex.in c.de accuſa.col.41.verſ. Et ꝑdicta, 2.q.8.qui ẽt atteſtatur, ꝙ ꝯſuetudo eſt, ꝙ per præconẽ banniantur ad ꝯſilium generale, vel cãpanã.vł cornu, vel tubã ſm ſtatuta locorũ, & dt Pract.Millei,fol.8.n.76.qđ de conſuetudine citantur ꝯtumaces vnica citatione pro tribus , & ſubdit,ꝙ de ꝯſuetudine Franciæ regulariter citantur ad ſonũ tubæ,prout ẽt ſeruatur in hac prouincia.Vide q̃ dixi ſ q.31.ver.Quæro nunqd.Et in regno Neap. citantur nõ modo reus ipſe ad domũ , ſed ẽt eius cõſanguinei,amici & vicini ad allegandũ cauſas, &c. prout ab immemorabili tpe introductũ eſſe de more & ſtylo magnæ curiæ atteſtatur Gram.ſuper conſtit.Regni, fol.52.n.12. Ego verò puto ab omnibus iudicib ſeruandum eſſe illud,qđ ſeruari ꝯſueuit in locis in qb. proceditur.

14 Vidi quandoque dubitari,nunquid ſtatim lapſo termino peremptoriè ſtatuto ad ꝯparẽdũ ,ꝑoſſit reus ꝯdemnari?Reſp.ꝙ de iure fortè poſſet dici,ꝙ ſic,ſed de generali ꝯſuetudine,& æquitate expectatur triduum, poſtquam accuſata eſt ꝯtumacia,& deinde ſequẽti die fit ꝯdemnatio. Et de hac ꝯſuetudine atteſtatur Afflict ſuper ſecunda parte conſtitutionum Regni,rub. duodecima,poſt numerum ſextum.ver.Quid autem,quem refert Carauita ſuper ritu 198. magnæ curiæ. circa fin ſubdens,ꝙ ita practicatur. In hoc tamen Ducatu hoc non ſeruatur , quia neque accuſatur contumacia, vt ſuprà dixi, neque expectatur per triduum, niſi ita iudici ex æquitate videatur , ſed plerunque in ipſo termino peremptorij fiunt cõdemnationes.

15 Videamus, quæ ſit forma proferendæ ſententiæ ꝯ huiuſmodi reos contumaces? Reſp.Et quia nobis & officio noſtro conſtat ipſum eſſe culpabilem dicti maleficij,præſertim ex eius confeſſione reſultante ex contumacia iuxta formam ſtatutorum,&c.ideo ipſum cõdemnamus in amputatione capitis,& eius bona fiſco regio cõfiſcamus.Ita ꝙ ſi aliquo tempore venerit ad manus iuſtitiæ, ꝙ ducatur & duci debeat ad locum iuſtitiæ conſuetum, & ibi eius caput amputetur, ita ꝙ moriatur. Et interea ipſum à toto dominio bannimus , &c. Et ita practicatur , vt dicit Angelus de maleſic. in ver.qui dominus iudex videns,n.45. Hanc etiam formam ſeruari de ſtylo curiarum Franciæ atteſtatur Boer.deciſ.278.nu.12. Vide quæ dixi infrà q. 93.ver.Fuit aliquando.

QVAESTIO XLV.

1 *Qualiter reo perſonaliter comparente procedatur?*
2 *In cauſis criminalibus an ſit neceſſaria litis conteſtatio?*
3 *Et an cum inſtigatore?*
4 *Et an in criminalibus fiant poſitiones?*
5 *Reus comparens an ſit examinandus?*
6 *Et quid ſi nolit reſpondere iudici interroganti?*
7 *Et quid ſi priuſquam reſpondeat petat dilationem ad deliberandum?*
8 *Et quid ſi petat copiam inquiſitionis & indiciorum?*
9 *Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda?*
10 *Et an ſi falſum dicat , poterit tanquam periurus puniri?*
11 *Et quomodo iudex in examine ſe gerere debeat?*
12 *Et an debeant eſſe præſentes examini patroni ipſorum reorum?*
13 *Facto examine ſi reus neget,teſtes ſunt repetendi,eo citato ſeu præſente?*
14 *Et quid ſi non ſit reus citatus,ſed teſtes cum eo confrontati perſeuerent?*
15 *Iudex debet petere licentiam à reo,procedendi ipſo vlterius non citato?*

Hactenus

1 HActenus de his quæ fiunt reo abſente vel cō
tumace, dictum eſt, nūc videamus de his quæ
ꝯtingunt reo in iudicio perſonaliter ꝯparēte, ſiue
quia captus fuerit, ſiue quia ſponte comparuerit.
Et in primis quæro, nunquid in cauſis crimina-
2 libus neceſſaria ſit litis conteſtatio? Reſp. Aliqui
dicunt, ꝙ ſic, & hanc opin. atteſtatur eſſe commu
nem Marian. in d. c. qualiter & quando, num. 222.
Alii verò dicunt, ꝙ quando proceditur ad inſtan-
tiam partis, neceſſaria eſt litis cōteſtatio, ſecus au-
tem ſi procedatur ex mero officio. Et hanc dicit
eſſe communem opinionem Abb. in c. cùm dile-
ctus, n. 3. de purg. canon. Blan. autem in pract. cri.
fol. 6. n. 36. in fi. dicit, ꝙ hodie de conſuetudine in
criminalibus lis non conteſtatur. Tu verò dic, ꝙ
Aut reus eſt contumax, & tunc cùm ex diſpoſitio
ne ſtatutorum habeatur pro confeſſo, non eſt ne
ceſſaria alia litis conteſtatio, quàm illa quæ fit per
talem confeſſionem fictam à ſtatuto, & ſic cōtra
ipſum proceditur (vt dixi) etiam vſque ad cōdem
nationem. Aut verò reus comparet in iudicio, &
examinatur ſuper delicto, & tunc reſponſio quā
ipſe facit reſpondendo accuſationi vel inquiſitio
ni ad interrogationem iudicis, inducit litis conte
ſtationem, etiam abſque eo ꝙ pars aduerſa ſit prę
ſens, & hoc etiamſi procedatur ad inſtantiam par
tis. Et ita ſeruatur in practica, vt atteſtatur Bart. in
l. is, qui reus. n. 4. ff de publ. iud quem refert Aret.
conſ. lviij. n. 7. & Apoſtil. ad Ang. de maleſ. in ver-
bo, Hæc eſt quædam inquiſitio, ſub nu. 67. nam in
criminalib. etiā abſente accuſatore, poteſt iudex
ex officio procedere, & interrogare, vt dicit Bal.
in l. i. n. 34. C. qui accuſ. non poſſ. vbi ſubdit, quòd
ita ſeruat practica.
An autem ſit lis conteſtanda cum inſtigatore
3 ſiue promotore inquiſitionis, dixi ſuprà q. x. verſ.
Quæro nunquid.
Sed hic incidenter quæro, nunquid in cauſis
4 criminalibus poſſint fieri poſitiones ab vtraque
parte, prout fiunt in ciuilibus? Reſp. Reſpectu ac-
cuſatoris vel fiſci, ſatis videtur dici poſſe, ꝙ admit-
tantur poſitiones, ex quo eorum querelæ vel in-
quiſitioni cogitur reus cum iuramento reſpon-
dere, vt infrà ſtatim dixi. Sed quid dicendum in ip
ſo reo accuſato, nunquid poterit dare accuſatori
poſitiones, puta, ꝙ ipſe tale delictum non cōmi-
ſit, vel ꝙ illud commiſit ad ſui defenſionem vel
huiuſmodi? Reſp. ꝙ non, & ita ſe habet vſus iu-
diciorum, vt atteſtatur Iacob. de Aret. in tract. po
ſitionum. §. 7 num. 1. hoc enim modo poſſent de
facili (ſecundum eum) accuſator & reus inter ſe
colludere, & delicta impunita remanerent. Quæ
tamen ratio parum facit, ex quo ſecundum con-
ſuetudinem huius temporis, etiam parte deſiſten
te, aut concordata, iudices procedunt ad expedi-
tionem proceſſuum, vt dixi infrà q. 58. circa prin.
Verum tamen eſt ꝙ conſuetudo ita obſeruat, vt
non poſſint per accuſatum dari poſitiones, à qua
nullo modo eſt recedendum.
Scias autem, ꝙ reo capto vel ſponte comparē-
5 re, ſolent iudices illum ſtatim adhibito notario ſu
per ipſo delicto interrogare, eiúſque examen (q̄d
vulgo Conſtitutum appellant) in acta redigi face
re. Cæterùm ſecundum diſpoſitionem iuris com
munis, ſi reus compareat & neget, nō eſt vlterius
examinandus, ſed recipiuntur teſtes, & ad vlterio
ra proceditur ad perfectionem proceſſus. Et hæc
eſt communis opin. doctorum, vt dicit Marian. in
d. c. qualiter & quando, poſt n. 217. q. 75. in fi. Ho-
die tamen ſeruatur contrarium de conſuetudine,
nam ſi facta inquiſitione reus compareat, & ne-
get, nihilominus interrogatur & examinatur ſup
ea. Et ita communiter in practica ſeruari atteſta-
tur idem Marian. in loco præallegato, & in hoc
non eſt difficultas. Et licet aliqui dixerint, ꝙ quan
do nulla præcedit diffamatio de crimine, non te-
netur reus reſpondere, prout etiam ita conclude-
re communiter Doctores atteſtatur Card. Alex.
in c. de accuſatione, col. 37. poſt med. 2. q. 8. nihi-
lominus indiſtinctè ſeruatur (vt dixi) ꝙ teneatur
reus ſuper ipſo crimine iudici reſpondere.
Sed pone, ꝙ reus conſtitutus coram iudice no- 6
lit reſpondere interrogationibus ſibi per reum fa
ctis, præciſè affirmando vel negando, ſed vel om-
nino nihil reſpondeat, vel per verba dubia, puta,
non ſcio, non recordor? Reſpon. ꝙ hoc caſu pōt,
& debet iudex illum ponere ad torturā, & coge-
re vt reſpondeat affirmatiuè vel negatiuè. Ita dicit
Bal. in l. accuſationē, poſt n. 11. ver. ſuper hoc me-
lius, C. qui accu. non poſſ. Et talis tortura (vt dicit
Bald. ibi) non datur reo ad eruendam veritatem,
nam ad hoc neceſſe eſſet vt præcederent indicia
ad torturam ſufficientia, vt dixi ſ. q. 64. verſi. Dixi
etiam, ſed datur ad extorquendam reſpōſionem.
Et hanc opi. Bal. in contingentia facti approbauit
conſilium Neapol. teſte Capicio deciſ. 145. prout
illum refert Foller. in pract. crim. fol. 308. nu. 4 Et
eſt iudicio meo bona practica, & eā ſæpe vidi ob-
ſeruari non modo quando reus non vult reſpon-
dere ſuper facto principali, ſc. an commiſerit ho-
micidium, vel non, ſed etiam ſuper circunſtantiis
ſubſtantialibus pertinentibus ad ipſum delictum,
quicquid dicat Foller. in loco præalle. modò ſint
tales, de quibus veriſimile ſit ipſum recordari, pu-
ta, quia interrogetur de facto proprio, de modi-
co tempore, & de rebus de quib. alij ſolent cōiter
recordari, prout ipſe iudex conſiderata facti & per
ſonarum qualitate poterit arbitrari, & ita ſerues.
Et recordor, ꝙ ſemel quidam Moncinus, qui dum
interrogaretur ſuper quadam rixa, in qua ipſe in-
teruenerat, nolebat reſpōdere, neque iurare, fuit
iuſſu ſenatus affectus tribus ictibus funis publicè,
deinde reductus ad carceres iurauit & reſpondit
ad interrogata, 18. Octobr. 1554. A. C Aduerte
tamen, vt omnino aliqua ſubſint indicia contra
reum, aliàs enim non teneretur reſpondere, qui-
nimo aliqui dicunt, ꝙ ſi non præcedat diffamatio
non tenetur reus reſpondere. Et dicit Card. Alex.
in d. c. de accuſatione, col. 47. circa fin. 2. q. 8. ꝙ ita
Doctores communiter concludunt. Idem dicit
Aret. in c. qualiter & quando, el 2. §. debet, col. 4.
verſi. In foro autem. de accuſat. quem refert Don
Anton. de Padilla, in l. tranſigere, n. 5 C. de tranſa.
Quod tu intellige, niſi præcedat diffamatio vel ta
le quid, quod ſit loco diffamationis, iuxta ea quæ
dixi ſ. q. 6. circa principium.
Sed hic quæro, quid ſi reus vtique velit reſpon 7
dere, ſed petat dilationem ad reſpondendum, an
velit cedere vel contendere, nunquid erit illi con
cedenda, prout etiam conceditur in cauſis ciuilib.
vt dixi infrà libro proximo? Reſp. Aliqui tenent,
ꝙ ſic, & dicit Alex. in l. j. in prin. n. 6. ff. de edendo ꝙ
ita conc

ita concludunt magis cõmuniter Doctores. Con-
trariam autem ſententiam, ſcilicet ꝙ imo ſuper fa-
cto ꝓprio non debeat dari reo terminus ad deli-
berandũ, tenuit Bal. in l. cùm falſum, n.2.ff. de ac-
quir. hær. Et hanc opi. dicit eſſe communem Aug.
ad Ang. de malef. in ver. ꝯparuerunt dicti inquiſi-
ti, & cõfitentur totum, n.6 ꝓut illum refert Prac.
Conradi, fol.280.n.2. Et hæc opi. ſeruatur de cõ-
ſuetudine, nam reus ſtatim cogitur reſpõdere. Et
ꝙ (ſecundum practicam mundi) non ſit dãdum in
criminalibus tempus reo ad deliberãdum, atteſta-
tur Salic. in auct. offeratur, n.6.C. de lit. cont. Paul.
de Caſt. in ead. auct. offeratur, n.5.& 11. quem re-
fert Prac. Conradi, fol.32. poſt n.5. Amad. de ſynd.
nu.184.

8 Sed quid ſi reus priuſquam examinetur, petat
copiam inquiſitionis & indiciorum ꝯtra eum exi-
ſtentium, nunquid debet iudex illam ei dari face-
re? Reſp. De iure fortè dici poſſet ꝙ ſic, vt ex prędi
ctis apparet, & ita tenet Practicus Papien. ĩ forma
inquiſitionis, in ver. fama publica, n.5. vbi tamen
dicit, ꝙ malè ſeruatur in practica per iſtos latrun-
culatores auaritiæ deditos in animarum ſuarũ ma
ximum præiudicium & detrimentum, & ſubdit ꝙ
peſſimè faciunt. Quidquid igitur ſit de iure, cõſue
tudo ſeruat totũ oppoſitum, ꝙ ſcilicet reus inter-
rogetur & examinetur ante datas defenſiones &
copiam indiciorum. Et ita quotidie practicari di-
cit Foller. in prac. cri. canon. fol.165.n.9. Prac. Cõ-
radi, fol.255. in 6. lim. Hunc etiam dicit eſſe recep
tum ſtylum, vſum & conſuetudinem Pract. Iod.
fol.24.n.18. Et ſtante hac generali conſuetudine,
malè faceret iudex, qui aliter obſeruaret in pract.

9 Sed quæro, nunquid in huiuſmodi examine fa
ciendo debeat iudex deferre iuramentum reo de
veritate dicenda? Reſp. Videtur dicendum ꝙ non,
nemo enim cogi debet ad detegẽdum propriam
turpitudinem, & alias, ff. de iureiu. prout eſt com
munis regula, teſte Dec. in l. fi. poſt n.6.C. de eden
do. Et ſic ſatis eſſe diceret ſimplex interpoſitio fi-
dei, prout eſt communis regula, teſte Dec. in l. fin.
poſt n.6.C. de edendo. Et ſic ſatis eſſe diceret ſim-
plex interpoſitio fidei, prout eſt de conſuetudine
in regno Franciæ, teſte Marco, deciſ.674. Quæri-
tur an in cauſa, in prin. In contrariũ tamen eſt ma
gis communis opi. ꝙ ſcilicet ſit deferendum reo
iuramentum de veritate dicenda. ita tenuit Bart.
in l. inter omnes, §. rectè, ĩ fi. ff. de furtis, qui in hoc
communiter ab omnibus approbatur, vt dicit An
guſt. ad Ang. de malef. in verb. Comparuerunt, &
confitentur totum. poſt n.13. Bertr. conſ.322.nu.
3. in fi. lib. 2. in j. part. Hanc etiam dicit eſſe commu
nem opi. Marſ. in l. qõnis habendæ, n.27.ff. de qõ.
quem refert Pract. Conradi, fol.280. in princ. &
Gom. c. j. delict. n.65. Et ita hodie ſecundum com-
munem ſtylum Italiæ, tam in inquiſitione quàm
in accuſatione, reus comparens iurat de veritate
dicenda. prout de huiuſmodi ſtylo atteſtatur Ma-
rian. in d.c. qualiter & quando, poſt nu.227.q.84.
in fi. Ita etiam obſeruare communem ſtylum Ita-
liæ atteſtatur Bar. in l. j. poſt n.6.C. de iura. calum.
vbi etiam Bald. n.8. dicit, ꝙ ita ſeruat conſuetudo.
Mihi certè hæc practica nunquam placuit, eſt eñ
manifeſta occaſio periurij. Nam rei propter me-
tum illius iuramenti nunquam ſolent fateri deli-
ctum, vt quotidie experientia docet, & tamen cõ
munis eſt concluſio, ꝙ vbi ſubeſt probabilis ſu-
ſpicio periurij nunquam eſt deferendũ iuramen-
tum, vt dixi ſ. lib.7.§. Iuramentum. Tamen (quid-
quid ſit) non auderem in practica recedere à com
muni obſeruantia. Et ideo in locis, in quibus ſer-
uatur, vt reo deferatur huiuſmodi iuramentum,
iudex debet illud deferre, nam minimè ſunt mu-
tanda, &c.

Quid ergo ſi reus in ipſo examine falſum dicat, 10
nunquid poterit ex eo tanquam periurus puniri?
Reſp. ꝙ in foro contentioſo puniri nõ poteſt, ſed
ſolum Deum habet vltorem. Ita dicit Alex. in A-
poſtil. ad Bar. in l. j. ſub n.1.ff. de bonis eorum, cui
nemo contradicit. vt ait Berous q.134.n.3. Et di-
cit Boſ. in ti. de periuris, n.3. ꝙ ita practicatur. Hoc
etiam vigere in practica atteſtatur Nunius de los
corregidores, fol.237. poſt n.17. ver. q̃ dicta ſunt.
Bene verum eſt, ꝙ ſi reus in examine dicat aliqđ
mẽdacium, de quo deinde conuincatur, erit tale
mendacium contra eum ſufficiens indicium ad
torturam, iuxta ea quæ dixi ſ. quæ.21. verſic. Men
dacium.

Debet autem iudex in huiuſmodi examinibus 11
faciendis recto tramite procedere ad finem veri-
tatis indagandæ, non autem vt reum inuoluat, &
inducat ad confitendum delictum. Item ſecũdum
aliquos non debet reum ſpecialiter ſuper ipſo de
licto, de quo agitur, interrogare, cùm id ſuggerẽ-
tis potius, quàm interrogantis eſſe videatur. De cõ-
ſuetudine tamen cõtrariũ obſeruatur, vt ait Pract.
Caſoni, fol.84.n.3. quando reus interrogatur de
facto proprio, ſecus tamen eſſet, ſi interrogaretur
vti teſtis contra alium, vt dixi ſ. q.21. ver. Retenta
igitur, circa fi. Præterea non debet interrogationi
bus ſuis procurare, vt auferat reo ſuas defenſio-
nes, puta ſi reus confiteatur aliquem percuſſiſſe aut
vulneraſſe, non debet eum interrogare, an ille ex
tali percuſſione aut vulnere deceſſerit, neque ab
eo extorquere huiuſmodi confeſſionem, nam i-
ſta eſt diabolica prac. vt dicit Signorol. conſ.163.
n.5. ſubdens, ꝙ ſuper hoc multoties reprehendit
iudices maleficiorum ciuitatis Mediolani, & ꝙ i-
ſtud eſt plus quàm diabolicum, nam fiſcus ſatis ha
bet intentionem fundatam, ex quo ille vulneratus
ſeu percuſſus mortuus eſt. Et hoc iudici ſufficere
debet abſque eo, ꝙ velit per eiuſmodi confeſſio-
nem tollere reo facultatem probandi, ꝙ non de-
ceſſerit ex percuſſione ſeu vulnere, quæ eſſet ma-
gna ipſius defenſio, vt dixi ſ. hoc e. lib. §. Homici-
dium, ver. Plerunque etiam.

Quęro etiam, nunquid quando fit examen rei, 12
debeant eſſe pręſentes patroni cauſarum? Reſp. ꝙ
de iure videtur dici poſſe, ꝙ ſic, per tex. in l. cuſto-
dias, ff. de pub. iud. ſed certè vſus & curiarum ſty-
lus hoc non obſeruat, vt atteſtatur Igneus in l. j. §.
quæſtionem, n.19. in fi. ff. ad Syla. & eſt omnibus
notiſſimum. Faciunt quæ dixi ĩ. q.64. verſic. Quæ-
ro nunc.

Cæterùm ſi reus in examine confiteatur delic- 13
tum, poterit puniri ex tali confeſſione, vt dixi ĩ. q.
65. in prin. Si verò neget debent parte citata exa-
minari teſtes ſuper veritate ipſius delicti, & ita te-
nent communiter Doctores, vt dicit Car. Alexan.
in loco pręallegato. Et ideo dicit Salic. in l. fi. C. de
q. ꝙ cauti iudices ante inquiſitionem recipiunt in
formationem teſtium, & in ſcriptis redigunt, ne

poſtea dicant contrarium, & habita informatio-
ne formant inquiſitionem, & ſi pœna ſit corpora-
lis, faciunt citari reum re, non verbo, ne fugiat, &
poſtea faciunt illum reſpondere inquiſitioni, & ſi
neget, iterato examinant teſtes, eo citato ad vidẽ-
dum eos iurare, &c. Et illud dictum Sal. refert Grã
ma. conſ. cri. xv. n. 1. & 2. de quo etiam aliquid di-
xi ſ. q. 28. ver. Scias tamen. Et valde grauiter erra-
ret iudex, qui omiſſa tali repetitione teſtium pro-
cederet ad torturam vel condemnationem, nam
teſtes recepti ante litis conteſtationem nullam fi-
dem faciunt cõtra reum, cùm ſint examinati ipſo
non citato, vt dixi ſ. q. xi. veri. Item quæro, & ſ. q. 50.
ver. Item quia. Et aduerte, quia hæc repetitio fieri
debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requi-
rerentur, vbi iſti teſtes repetendi nunquã fuiſſent
examinati, & ideo debẽt de nouo iurare, aliàs nul
lam prorſus fidẽ facerent. Item ſi ſunt tales teſtes,
quorum dictis de iure non ſit adhibenda fides niſi
cum tortura, puta quia eſſet ſocius crĩis, ñ ſuffice-
ret ꝙ prius fuiſſet examinatus in tormẽtis & ꝙ de
nouo iuraret, ſed opus etiã eſſet, vt de nouo poſt
iuramentum poneretur in tormentis, & perſeue-
raret in illo dicto. Nam illa tortura & omne id ꝙ
fuit agitatum ante litis conteſtationem, nõ habe-
tur (vt dixi) in conſideratione, quo ad præiudiciũ
ipſius rei comparentis. Quod nota, quia ad hoc a-
liqui iudices non aduertunt, & ſcias, quod licet re-
ceptio teſtium non ſoleat committi, ſeu delegari
alteri, vt dixi ſ. q. 26. tamen repetitio teſtium qui
examinati ſunt in proceſſu informatiuo, poteſt de
legari, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtat
Carauita ſuper ritu ciuil. magnę curiæ, n. 11 quod
tamen intellige, ſecundum ea quæ dixi in loco p̃-
allegato. In hoc autem propoſito volo vt ſcias, ꝙ
quando reus permittit ſe in contumaciam ꝯdem-
nari, deinde petit ſe admitti ad nouas defenſiões,
& admiſſus comparet, iudex non debet repetere
teſtes examinatos contra eum in proceſſu infor-
matiuo, licet. n. examinati fuerint ipſo reo non ci-
tato iuxta conſuetudinem, de qua dixi ſ. in d. q. xi.
ver. Item quæro, ex quo tamen ipſe reus citatus
non comparuit, habentur illi teſtes pro legitimè
examinatis in odium eius contumaciæ, neque vl-
terior eorum repetitio requiritur. Et memini, ꝙ
propter hoc fuit grauiter reprehenſus à Senatu
Prætor Valentiæ, qui in cauſa Petri Nouati admiſ-
ſi ad nouas defenſiones, citauit teſtes ad repeten-
dum, & quia non comparuerunt, eos condemna-
uit, cuius cõdemnationis Senatus cenſuit nullam
rationem haberi debere, 7. Nouemb 1556. P. N.

14 Sed in propoſito quæro, pone, ꝙ reus non fue
rit citatus ad videndum iurare & repeti teſtes, ſed
ꝙ iudex eos repetat & confrontet eum ipſo reo,
& teſtes confirment in præſentia ipſius rei ea quę
prius dixerant, nũquid iſti teſtes dicentur recepti
parte citata, ita vt probent cõtra ipſum reum? Re-
ſpon. ꝙ ſic, & ita practicatur, vt dicit Afflict. ſuper
ſecunda parte conſtitutionum Regni, rub. x. n. 20.
Hæc autem confrontatio fieri ſolet, quãdo teſtes
deponunt tale quid quod de directo ꝯtrariatur ei,
qđ reus dixit in ſuo examine, & licet de iure non
ſit neceſſaria, tamen in practica obſeruatur, ad hoc
vt in ipſa cõfrontatione veritas melius eluceſcat.
Ego certè non credo, ꝙ ſit de ſubſtantia, & ideo
licet eſſet omiſſa, regulariter proceſſus non cor-
rueret. Senatus tamẽ vult omnino eam fieri, quã-
do eſt teſtis, qui contra reum deponit de viſu. Et
ita reſcripſit Prætori Cremonę in cauſa cuiuſdam
Auguſtini Botti xx. Martij 1543. Vel etiam quan-
do teſtes ſunt inter ſe contrarij, & ita reſcripſit Ca
pitaneo Vicomercati 29. Martij 1533. C. C. Præ-
terea quãdo depoſitio teſtis non poteſt certifica-
ri niſi mediante inſpectione ipſius rei, puta quan-
do teſtis dicit illum non cognoſcere de nomine,
ſed tantùm de viſu, vel quando eum deſcribit per
ſigna, nam eo caſu reus eſt illi exhibendus, vt eum
recognoſcat, & ita reſcripſit Senatus Prætori Ale
xandriæ, in cauſa cuiuſdam Aſcanij Granarij q nõ
fuerat exhibitus cuidã teſti, vt illum recognoſce-
ret, 14. Aug. 1556. P. N. Debet tamen hoc caſu re
us exhiberi teſtibus, non ſolus, q̃a eſſet timor ſub-
ornatiõis, ſed poſitus inter alios tres aut quatuor,
& illi ſimiles quãtum eo tempore fieri poteſt, ve-
ſtibus, ſtatura & etiam facie. Et ita ſeruatur in hac
prouincia, prout etiam ſeruari in curia Neap. atte
ſtatur Foller. in prac. cri. fol. 23. n. 34. in fi.

Facta autem repetitione, & confrontatione te- 15
ſtium, conſueuerunt iudices priuſquam reum car
ceribus tradãt vel fideiuſſori relaxent, facere ꝙ re-
us inquiſitus eis det licentiã procedendi vſque ad
ſententiam diffinitiuam incluſiuè ſingulis diebus
& horis, etiam eo abſente & non citato. Et eſt pra
ctica, quam tradit Bar. in l. is qui reus, n. 4 ff. de pub.
iud. quam ex communi conſuetudine hodie ob-
ſeruari atteſtatur Marian. in c. qualiter & quando,
poſt n. 235. ver. XC. quæro. Ita etiam quotidie fie
ri, dicit Bal. in l. diem proferre, in verſ. Si quis litigator, ff. de arbi. & in l. ſi quando. n. 5 C. de teſtib.
dicit, ꝙ ita practicatur, & in l. vt perfectius, n 15.
C. de annali exceptio. dicit, ꝙ ita obſeruant aſſeſſo
res, quem refert Ang de malef. in verb Et ad quę
relam, n. 61. & Aug. ad Ang. de malef. in ver. Qui
iudex fecit ſibi dari licentiam, poſt n. a. Et ſucceſ-
ſiuè iudices faciunt ipſis reis monitionem genera
lem, vt ſingulis diebus & horis, adeſſe debeant ꝓ-
ceſſui faciendo per ipſos iudices, tam circa recep-
tiones teſtium, quàm quęcũque alia vſque ad ſen
tentiam incluſiuè, &c Et hæc monitio (præcedẽ-
te tamen licentia, vt dicit Marian. in loco præalle-
gato) operatur quod non requiritur vlterior cita-
tio, ſed ſi non præcederet licentia, tunc poſſet re-
us ab huiuſmodi monitiõe appellare & dicere, ꝙ
imo vuit ad oẽs actus citari, & monitio ipſa hoc
modo per appellationem reſcinderetur, & nulli-
us eſſet effectus. Et hęc eſt communis opi. vt dicit
Boſſ. in tit. de ſentent. n. 13. Et quod dictum eſt de
reo, pariter locum habet in ipſo accuſatore. Solẽt
enim cauti aſſeſſores ſcribi facere in actis, quali-
ter accuſator dat eis licentiam expediendi proceſ
ſum, etiam ipſis abſentibus, & ita omnia expedi-
unt, & etiam ipſam ſententiam proferunt eo non
citato, vt dicit Bal. in l. ſi accuſatoribus, nu. 4. C. de
accuſ. ſubdens, ꝙ ita tenent omnes Doctores. Iu-
dicio tamen meo hæc cautela, quo ad accuſatorẽ
eſt ſuperflua etiam, & q. 31. verſi. Vlterius quæro.
Poterit itaque iudex ſtante prædicta licẽtia teſtes
recipere, & examinare abſque alia partis citatiõe,
& hanc eſſe hodiernam practicam, quam iudices
obſeruant, atteſtatur Alexan. in apoſtil. ad Bart. in
d. l. is qui reus, ſub nu. 4. Et ideo miror, ꝙ Blanc. in
practic. crim. fol. 11. nu. 25. ſimpliciter dicat, ꝙ iſta

practica

practica tradita per Bart. uon obſeruatur de ſtylo, neque de conſuetudine. Nam licet quo ad accuſatorem, ſeu querelãtem bene loquatur, vt dixi in locis præall. certè in reo quotidie in hoc Ducatu, & alibi obſeruatur, nec aliqs ſolet facto examine carcerari, quin notari' in actis ſcribat. Quo facto fuit conſignatus, & ei facta in faciem monitio generalis, vel huiuſmodi. Et credo, ꝙ ſi de ipſa monitione uon appareat in actis, omnia acta poſtea facta reo legitimè non citato corruerent.

QVAESTIO XLVI.

1 *Rei perfecto examine debent carceribus commendari?*
2 *Et quid ſi à carceratione appellent.*
3 *Carceris fabricatio ad quem pertineat?*
4 *Cuſtos carceris tenetur ſingulo menſe carceratorum nomina iudici deferre.*
5 *Quid facere debeat cuſtos carceris ſi aliquis ex carceratis moriatur?*
6 *Reus quando ſit fideiſſoribus relaxandus?*
7 *Et quid ſi non ingeratur pœna corporalis?*
8 *Et quid in ſeruis?*
9 *Et quid in feſtis paſchalibus?*
10 *Et quid ſi appareat de innocentia rei?*
11 *Et quid in dubio?*
12 *Et quid ſi fideiuſſores non ſint idonei?*
13 *Et quid ſi detentus in vna ciuitate velit dare fideiuſſorem in alia?*
14 *Et quid ſi reus propter paupertatem non inueniat fideiuſſorem?*
15 *Et quomodo id probari poſſit?*
16 *Et an viri illuſtres dimittendi ſint iuratoria cautioni?*
17 *Et quæ debeat eſſe forma promiſſionis huiuſmodi fideiuſſoris?*
18 *Et an poſſit aliquis ſe obligare pro alio ad pœnam corporalem?*
19 *Et quid ſi pro delicto imponatur pœna pecuniaria?*
20 *Cautela recipiendi fideiuſſoris.*
21 *Si ſtatutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis ſimpliciter fideiuſſerit pro imputato de vulnere, ſub qua pœna teneatur illum conſignare?*
22 *Et quid ſi ille qui præſtitit fideiuſſorem ſit deinde ex alia cauſa bannitus?*
23 *Quantum tempus concedatur fideiuſſori ad reum præſentandum?*
24 *Si fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa?*

1 His peractis debet iudex deliberare, an reus ſit carceri ſeu cuſtodiæ tradendus, an autem fideiuſſori relaxandus, vt plurimùm autem perfecto reorum examine, factiſque debitis confrontationibus teſtium, ſolent iudices ipſos reos ad carceres duci facere, prout communiter fieri cõſueuiſſe atteſtatur Bened. de Plumb. in repet. l. pen. §. ad crimen, poſt n. 69. ff. de pub. iud. Debẽt autem rei poni in carcere cuſtodiendi, non autem in vinculis, & ita in hac prouincia obſeruatur, prout etiam in curia Pariſienſi obſeruari atteſtatur Igneus in l. neceſſarios, § non aliàs in lectura, n. 46. ff. ad Sylla. dicens, ꝙ ibi nullũ reum in vinculis teneri, ſed tãtùm cuſtodiunt, tametſi (vt ipſe ait) in aliis curiis cum carcere & diligentiori cuſtodia ſeruentur. Certè vbi qualitas perſonę & delicti hoc expoſceret poſſet iudex reum in arctos carceres conijcere, & prohibere ne cum aliquo loquat̃. Et ita practicari per iudices peritos & expertos, atteſtatur Ant. Gom. c. ix. delictorum, n. 6. in fi. Aliàs autem laudabilius eſt reos, qui de graui crimine delati non ſunt, vinculorum aſperitate nou vexare.

Sed quid ſi reus qui videt ſe ad carceres cõduci, appellet, nunquid ſtante appellatione adhuc erit carcerandus? Reſp. De iure fortè dici poſſet, ꝙ non, nihil enim innouandum videtur appellatione pendente. Sed certè cõtrarium ſeruatur de cõſuetudine, præſertim ĩ hoc Ducatu, in quo in cauſis criminalibus nõ admittitur appellatio, & ita etiam ſeruari de ſtylo & conſuetudine patriæ Delphi. atteſtatur Guido Papæ deciſ. 235. quẽ refert Marcus. deciſ. 915. Quæro an pẽdente, n. 4. nec dicitur iudex qui delinquentẽ carcerari iubet, aliqd contra eum innouare, ſed potius videtur ius publicum, & ſuum tueri, ne illa fuga pœnam delicti euadat. Et certè ſi carcerandi appellantes relaxandi eſſent, fruſtratorium eſſet carceres ædificare, qa omnes appellarent, & ſic omnia iudicia criminalia eluderentur. 2

Et quoniam hoc loco incidit mentio carceris, bonum eſt vt ſcias, ꝙ fabricatio domus ad vſum carceris, pertinet ad ciuitates ſeu loca ĩ quibus de carcere eſt prouidendum, cuſtodia autem carceratorum pertinet ad regem, ſeu dominum, cuius eſt iuriſdictio, & eius officiales. Et ita de iure probari demonſtrat, & conſuetudine etiam interpretatũ eſſe atteſtat̃ Nunius de los corregidores, fol. 13 r. nu 4. quòd nota, quia ſæpius vidi ſuper hoc in facto dubitari, & in multis etiam locis vidi contrarium obſeruari. 3

Scias etiam, ꝙ de iure commentarienſis, ſiue cuſtos carcerum tenetur ſingulo menſe numerum ipſorum carceratorum iudici ſignificare vna cum titulis delictorum, propter quæ detinentur, eorũque qualitate & ætate, ſub pœna viginti librarum auri, & iudex ſi in hoc etiam fuerit negligens, punitur in x. lib. auri, &c. vt eſt tex. in l. fi. C. de cuſt. reorum. Et licet prac. lod. c. 17. n. 11. dicat, ꝙ illã practicæ vſus non recipit, in hac tamen ciuitate Mediolani hoc optimè ſeruatur. Quinimò ſolet ſingulo menſe vnus ex ſenatoribus accedere ad carceres, & omnia prædicta diligenter exquirere, & in cauſis leuibus plerunque relaxari facere detentos ſub fideiuſſione, in grauibus autem ſenatui referre, cui maxima eſt cura, ne carcerari in vinculis macerẽtur, quod & in Hiſpania diligenter obſeruari atteſtatur Ant. Gom. c. 9. delict. n. 7. in fi. 4

Sed in hoc propoſito quæro, ſi aliquis ex carceratis in carcere moriatur, quomodo ſuccurſum erit cuſtodi carcerum, vt non teneatur illum exhibere? Reſp. Poterit probare mortem illius per teſtes & ea probata, non erit vlterius moleſtandus. l. fi. ff. de cuſto. reorum. Dicit tamen Ang. in d. l. fi. n. 6. ꝙ hodie cuſtodes carcerum vtuntur hac cautela, q̃ ſcilicet, quando carceratus infirmatur, ducunt medicũ, & de ęgritudine faciunt extrahi publicum inſtrumentum, & deinde poſtquam ille mortuus eſt, illum extrahunt de carcere inuolutum in quodam ſacco inſignum mortalitatis. Sed certè hæc cautela apud nos non admitteretur, nõ enim ſufficit facere fidem de ægritudine, niſi etiã fiat fides de morte, nam omnes qui infirmãtur nõ moriuntur, & ſi hoc admitteret̃, eſſet cuilibet de 5

facili aperta via fugiendi. Propterea in hoc Ducatu ſeruatur, ꝙ quando aliquis ex carceratis infirmatur, cuſtos monet iudicem d̄ illius ægritudine, & deinde ſi moriatur, facit vocari notarium proceſſus, qui coram teſtibus viſitat cadauer, & illud recognoſcit pro eo qui dicitur mortuus, & illam viſitationem redigit in actis. Et hoc modo præcluſa eſt via fraudibus.

6 Plerunque verò, aut ipſe reus, aut eius procuratores petunt eum à carcere dimitti, ac fideiuſſori relaxari. Vidēdum eſt igitur, q̄do reus ſit fideiuſſori relaxādus. Et ſcias, ꝙ ille qui intercedit ꝓ reo, & petit eum relaxari fideiuſſori, debet facere hāc petitionem poni in actis cum oblatione idonei fideiuſſoris, nam ſi nō reperiatur in actis, iudex ſi eū non relaxet, nō tenetur in ſyndicatu. Et ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe atteſtatur Afflic. ſuper 2. part. conſt. Regni, Rub. x. n. 3. Scias etiam, ꝙ licet de iure regulariter contractus facti à carcerato non valeant, prout tenent communiter Doctores, teſte Marſilio in prac. cri. §. attingam. n. 2. tamen de conſuetudine carcerati ſolent procuratores ꝯſtituere & ſatiſdare & alios contractus facere. Et ita continuè in practica ſeruari atteſtat̄ Alb. in l. qui in carcerem. ff quod metus cauſa.

In hac autem materia facienda eſt concluſio,
7 quòd regulariter vbicunque pro crimine imponitur pœna corporalis, reus non eſt fideiuſſoribus relaxandus. Et hæc eſt communis opi. vt ait Xuares in ſuo vol. allegationū, fol. 693. circa fi. in qua allegatione valdè eleganter loquitur in hac materia. Et huic opinioni applaudit conſuetudo, vt dicit Car. Alex. in c. quiſquis 2. q. 8. Vbi verò non ingeritur pœna corporis afflictiua, non debet reus carceribus mancipari. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Ant. Gom. c. 9. delictorum, n. 8. & nos de hoc habemus decretum, in nouis cōſtit. in ti. de accuſ. c. rei carceribus. Quod intellige, vt procedat, modo offerat præſtare fideiuſſorem, aliàs ſi non haberet fideiuſſorem, vtique deberet in carceribus detineri, & ita ſeruatur.

8 Et hæc quidem cōcluſio maximè locum habet in ſeruis, nam illi non relaxantur fideiuſſori, vt eſt text. in l. 2 ff. de cuſto. reor. & in l. lex Corn. §. præterea. ff. ad Syll. & dicit Afflic. in d. rub. x. in fi. ꝙ ita vidit fuiſſe iudicatum.

9 Solent etiam plerunque iudices in feſtis Paſchatis & Natalis Domini reos in carceribus detentos relaxari facere. & ad hunc effectum ſolent illis tēporibus quatuor Senatores ad viſitandos carceres accedere & alios fideiuſſorib⁹ dimittere, alios carceratos relinquere, & vbi negotium eſt grauis momenti, ſenatui referre. & his relationibus ſolēt etiam intereſſe in Senatu Principes noſtri, vel (abſentibus) eorum in hoc Ducatu locumtenentes. De hoc autem habemus tex. expreſſum ī l. nemo, quæ eſt lex 3. C. de epiſc. aud. vbi excipiuntur etiam delicta, quorum rei non ſunt eo tēpore relaxandi. Dicit tamen ibi Bar. ꝙ conſuetudo interpretata eſt contrarium & illum refert Marcus deciſ. 409. nu. 1. & Pract. Conradi, fol. 276. Sed certè ſi crimen non ſit enorme, & reus non ſit cōfeſſus, vel cōuictus, vtique debet in feſtis Paſchalib⁹, & Natalitiis relaxari, ſaltē data domo, vel ciuitate ꝓ carcere. Et ita de conſuetudine apud nos obſeruatur, de qua etiam atteſtatur Boſſ. in ti. de carcer. fid. com. num. 27.

Pariter etiam, vbicunque etiam pendente pro- 10
ceſſu, apparet reum non eſſe culpabilem delicti, de quo imputatur, debet relaxari, vt eſt text. in l. j. C. de exhib. reor. Et ita Florentiæ practicatur, vt dicit Apoſt. ad Bal. in l. nullos, ſub n. 2. C. de exhib. reis, quem refert Chaſſan. ſuper conſuet. Burgun. fol. 50. n. 170. & Boer. ſuper conſuet. Bitoric. fol. 23. col. j. & Gram. ſuper conſt. Regni, fol. 60. poſt n. 42. & Carauita ſuper xl. ritu magnæ curiæ, circa princ. & ſuper ritu xlj. n. 5. & licet text. in d. l. j. non videatur requirere fideiuſſores, ſed ſimpliciter dicat illum debere relaxari, nihilominus practica obſeruat, ꝙ præſtet̄ fideiuſſio, & ita ſeruari videmus, vt dicit Boſ. in ti. de ſent. n. 61. ſubdit tamen Carauita in loco præallegato, ꝙ in Regno Neapol. hodierna practica communiter & generaliter ſe habet, ꝙ facta publicatione proceſſus, etiam ꝙ appareat de innocentia rei, nō relaxatur fideiuſſori, qđ ego non laudo, niſi crimen ſit valde enorme, vel ſperet iudex habere noua indicia. Hæc autem relaxatio operatur, ꝙ non poteſt reus iterum in carceres conijci ex ea cauſa, niſi ſuperuenientibus nouis indiciis. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſ. in loco præalleg. quod tamen (vt videmus) non ita indiſtinctè obſeruatur, ſed iudicis arbitrio relinquitur. Præterea ſcias, ꝙ in omnē caſum tempore, quo fit relatio diffinitiua cauſę in Senatu, ſemꝑ ſolet reus ad carceres reuocari, ne ſi ſequatur condemnatio corporalis, poſſit illam fugiendo eludere.

In dubio autem debet iudex ſemper inclinare 11
in mitiorem partē, vt ſcilicet reum ſub fideiuſſione relaxet, & hoc vt ſubditos minus quā fieri poteſt, grauet impenſis, licet iudices ſeueritatis gloriam affectantes de conſuetudine ſeruent contrarium, ipſi enim in dubiis ſemper conſueuerunt retinere reos in carcerib. mancipatos, vt dicit Bened. de Plumb. in rep. l. pe. §. ad crimen, poſt n. 67. ff. de publ. iud. Poteſt tamen iudex reum conſignare militibus, vt illum cuſtodiāt in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiuſſoribus, q promittant eum in aliquo loco tenere, vel ſtatuere palatium vel ciuitatem pro carcere ſub fideiuſſione, quando perſonæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro certo illum non fore culpabilem, prout ſe vidiſſe infinitis vicibus obſeruari atteſtatur Ang. in l. nullus, n. 3. C. de exhib. reis, quem refert Xuarez in ſuo vol. allegationum, fol. 688. n. 11. & Nunius de los corrigidores, fol. 155. col. 2. in princ. Subdit tamen ibi Ang. Conſulo tibi aſſeſſori, vt nunquā eum relaxes fideiuſſori, quia magna pericula poſſes incurrere. Sed in hoc iudicio meo malè loquitur & contra æquitatem & contra communem practicam.

Cæterū debet iudex diligenter aduertere, quā- 12
do facit reos ſub fideiuſſione relaxari, vt dentur idōei fideiuſſores, aliàs ipſe teneretur in ſyndicatu, quinimò refert Boſſ. in ti. de carcerato fidei. commit. n. 7. ꝙ ipſe vidit in contingentia facti quendā magnum virum compelli etiam ante ſyndicatum ad ſoluendam pœnam, quam promiſerat fideiuſſor. Propterea bonum eſt, quod iudex vbi fideiuſſor non ſit notoriè pluſquam ſoluendo, faciat ei dari approbatorem, ſeu collaudatorem, qui illum collaudet & approbet pro idoneo, nam ipſe collaudator tenebitur, vbi receptū fuerit fideiuſſorē

non eſſe

non eſſe ſoluendo. Et hæc eſt bona cautela, vt di-
cit Marian. ĩ d.c. qualiter & q̃ñ, poſt n. 236. vbi ſub
dit, ꝙ ita etiam ſeruat cõſuetudo, dicit etiam Ang.
de malef. in verb. pro quibus, & quolibet eorũ, n.
13. ꝙ ita eſt conſuetudo per Italiam. quem refert
Boſ. in loco præal. Sed certè in hoc Ducatu ſerua
tur, ꝙ notarij rerum criminalium recipiunt ipſi fi-
deiuſſores, & tenent̃ in ſubſidium, vbi illi non ſint
idonei. Quod fuit optima ratione introductum,
q̃a vt plurimũ iudices ſunt forenſes, notarii verò
municipes, & iõ hñt magis notas pſonas, & facul
tates eorũ, q̃ faciunt p̱ reis fideiuſſiones, ppea ip-
ſi bene aduertant. Dicitur aũt fideiuſſor idoneus
nõ mõ qui poſſidet bona immobilia, ſed ẽt qui li-
cet nulla poſſideat immobilia, habet tñ tot bona
mobilia, q̃ de facili aſportari ñ poſſunt, puta ſi ha-
beret magnã apothecã, vel multa nomina debito
rũ, arg. eius q̃d dicit Bar. in l. ſciendũ, n. 5. ff. qui ſat.
cog. Et ita ſeruatur, vt atteſtatur Carauita ſup ritu
clx. magnæ curiæ, n. 7. in fi. qui multa ponit in hoc
propoſito, de quibus ego dixi ſ. lib. 2 §. fideiuſſor.

13 Pone, ꝙ Papienſis ſit detentus Mediolani. vel è
cõtra, & offerat dare fideiuſſores in ciuitate Papię,
quia dicit eos non reperire in ciuitate Mediolani,
quia ſit forenſis, nũquid erit admittendus vt ſi fi-
iubeat in ciuitate Papiæ? Reſp. ꝙ non, ſed ſemper
dari debet fideiuſſor in loco iudicij, & ita ſeruatur,
prout etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Affl. ẽt.
ſuper 2 parte conſtitutionum Regni, rub. x. nu. 6.

14 Sed quid agendum, ſi reus propter paupertatẽ
non inueniat fideiuſſorem, nunquid erit relaxan-
dus præſtita p̱ ipſum iuratoria cautione? Reſp. De
iure fortè eſſet dicendum, ꝙ ſic, & eſt communis
opin. vt ait Marſil. in repet. rub. de fideiuſſoribus,
nu. 166 & ſeq. De conſuetudine tamen ſeruatur
contrarium, & in ſpecie de mulieribus, ꝙ non re-
laxentur cum iuratoria cautione, dicit Apoſtill.
ad Bald. in auctẽn. hodie, C. de cuſt. reorum. ꝙ ita
obſeruat conſuetudo. Ita etiam iudicatum fuiſſe
in curia Burdegalenſi atteſtatur Boer. deciſ. 349.
col. fi. ver. Tamẽ ſunt, & in fi. illius deciſionis dicit
ꝙ idẽ ẽt ſeruatur in viris, prout ẽt in hoc Ducatu
ſeruatur indiſtinctè. ſolent tñ q̃ñq; relaxari delin-
quẽtes nõ multũ grauati in proceſſu cũ iuratoria
cautione. & præcepto in faciem, cum cõminatio-
ne pœnæ iudicis arbitrio, prius tamen cõſulto ſe-
natu, vel etiã ſi agatur de leui crimine, ſenatu non
conſulto. Et iudicio meo eſt optima cõſuetudo,
ne rei, qui aliàs eſſent relaxandi, vbi fideiuſſorem
non inuenirent, propter eorum paupertatem in
carceribus marceſcant.

15 Sed quomodo probabitur, ꝙ reus non poſſit in
uenire fideiuſſorem? Reſp. Eo ipſo, ꝙ reus cũ iura
mẽto affirmet, ꝙ nõ putat inuenire poſſe fideiuſ-
ſores, ſatis cenſetur probaſſe difficultatem præſtã
di fideiuſſorem, ſecundum gl. in l. j. in ver. Fideiuſ-
ſoribus. ff. q ſatiſd. cogan. quam dicit eſſe commu-
niter approbatam Socin. conſ. 70. col. 2. ver. tertiò
confirmatur, li. 2. prout illum refert Cotta in me-
moral. ver. Iuramentũ probat. circa prin. Id in pra-
ctica tñ apud nos ſeruatur, ꝙ iudex ex officio ſum
mariè, & ſine ſcripturis cũ interuẽtu fiſci ſe ĩformat
de facultatibus ipſius rei aliter quã p̱ eius iuſm, &
deinde fit ordinatio, ꝙ relaxet̃ cum iuratoria cau
tione cum participatione & interuẽtu fiſci, & ſub
ſcribit̃ à fiſcali, & iudex eſt poſtea tut⁹ ĩ ſyndicatu.

Scias autem, ꝙ de iure loquendo, viri illuſtres 16
non poſſunt cogi ad fideiuſſionem præſtandam
in cauſa criminali, ſed dimitti debẽt iuratorię cau-
tioni, vt eſt tex. in l. quoties, C. de digni. lib. 12. Sed
quidquid ſit de iure, contrarium ſeruat conſuetu
do, vt ſcilicet non modo cogantur fideiubere, ſed
etiam in carcerem detrudantur. Et ita dicit Fab. in
prac. arb. fol. 485. n. 12. ꝙ diſpoſitio d. l. quoties, re
ceſſit ab aula, & in practica non ſeruatur.

Quæro, quæ debeat eſſe forma promiſſionis 17
fideiuſſoris in cauſa criminali? Reſp. Quidã dicunt
ſufficere, ꝙ promittant ſimplr̃ cõſignare reum ad
oẽm requiſitionẽ ipſius iudicis, quo caſu ſi id non
obſeruauerit, tenebitur ad intereſſe. Et hoc vide-
tur tenuiſſe gl. in l. fi. in ver. commodius, ff. de præ
to. ſtipul. Alii verò dicunt, ꝙ non ſufficit illa ſim-
plex promiſſio, ſed debet promittere de eum con
ſignando ſub certa & determinata pœna. Ita te-
nuit gl. in l. ſed & ſi quis, §. fi. in ver. Pluſquã ſtatu-
tum eſt, ff. ſi quis cautio. & ita communiter ſerua-
tur, vt dicit Alb. in l. ſi quis reum, n. 1. ff. de cuſtod.
reorum, Carauita ſuper 44. ritu magnæ curiæ, nu.
8. in fin.

Sed nunquid poterit aliquis ſe obligare ad pœ 18
nam corporalem ex ſua conuentione propter de
lictum alterius? Reſp. ꝙ non, ita tenet gl. in c. cùm
homo. in ver. Supplicium, vigeſimatertia q. v. quã
dicit eſſe frequentiſſimo omnium conſenſu rece
ptam Didacus lib. 2. reſolutionum, c. 8. nu. 8 & ita
communiter ſeruatur. vt dicit Alb. in j. part. ſtatu.
q. li. quem refert Marſil. in Rubr. ff. de fideiuſſ. nu.
208. & in l. infans, nume. 16. ff. ad l. Corn. de ſicar.
Et ideo apud nos non admitteretur in practica il-
lud, quòd dicit Xuares in ſuo vol. allegat. fol. 700.
num. 28. in fi. quòd ſcilicet aliquis recipiat cuſto-
diam carcerati, & ſe obliget tanquam fideiuſſor
carcerarius.

Vbi verò tantummodo imponitur pro delicto 19
pœna pecuniaria, ſolet reus dimitti cũ fideiuſſio-
ne de iudicato ſoluendo, & ſecuta ſententia con-
demnatoria contra reum, fit executio contra ip-
ſum fideiuſſorem, etiam abſque alio nouo pro-
ceſſu, vt dixi ſ. q. xcv. circa prin.

Sis tamen cautus tu, qui recipis fideiuſſorem, vt 20
ſcias apponi clauſulam, ꝙ promittit ſtare, & ſolue-
re quamcunque condemnationem, quę fiet con-
tra eius principalem, etiam in cauſa appellationis,
nam regulariter talis fideiuſſio expirat lata ſenten
tia, & ideo fideiuſſor non tenetur in cauſa appella
tionis. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Boer. de-
ciſ. 315. n. 1. Pariſ. conſ. 171. n. 30. lib. 4. vbi dici, ꝙ ita
communiter concluditur. Et hanc cautelam tra-
dit Ang. Are. in §. ſed hodie, n. 1. Inſt. de ſatiſdatio.
Quæ tamen apud nos non practicatur, ex quo (vt
ſæpe dixi) in cauſis criminalibus non admittitur
appellatio.

Sed quæro, pone ꝙ ſtatutum pro vulnere im- 21
ponat pœnam centum, & pro homicidio pœnã
mille, & ꝙ aliquis ſimpliciter fideiuſſerit pro alio
imputato de vulnere, de eum conſignando, & ꝙ
deinde vulneratus deceſſerit, nunquid fideiuſſor,
ſi illum non cõſignet, erit puniendus in centum,
an autem in mille? Reſp. Aut vulnus erat à princi-
pio mortale, & fideiuſſor debet cõdemnari in mil
le, aut non erat mortale, & debet condemnari ſo-
lummodo in centum. Et ita communiter de-

terminatur, vt dicit Gand. de maleſi. in rub. de multis quæſtionibus. nu. 1. Hæc tamen quæſtio hodie ceſſat in practica, cùm fideiuſſiones accipiantur pro certa & determinata ſumma, vt dixi ſ. verſic. quæro quæ debet.

22 Quæro, pone ꝙ aliquis præſtitit fideiuſſorem in cauſa criminali, deinde fuit imputatus de alio crimine bannitus, nunquid fideiuſſor datus in prima cauſa tenebitur adhuc ſub pœna contenta in fideiuſſione illum conſignare? Reſp. ꝙ non, imò ſecuta condemnatione contra illum, remanet prorſus liberatus, nec tenetur illum amplius præſentare, & ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in 4. parte ſtatut. q. 64. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita vidit communiter ſeruari. Et dicit Boſſ. in tit. de carcer. fideiuſſ. relaxan. nu. 41. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Propterea iudex debet eſſe cautus, vt priuſquam condemnet reum ex ſecunda cauſa, citet fideiuſſorem ad illum præſentandum ex prima cauſa, & vbi non conſignet, eum condemnet in pœna contenta in fideiuſſione, deinde procedat contra principalem ex primo & ſecundo delicto. Dicit autem Boſſ. in loco præalleg. quod ſi iudex condemnat reum ex prima cauſa, fideiuſſor non liberatur, & fuit opin. Bart. in l. ſi quis reum. n. 2 ff. de cuſtod. reor. Sed contrarium tenuit Bald. poſt Dyn. in l. qui crimen. n. 12. C. qui accuſ. non poſſ. & hæc opin. Bald. apud nos de facto ſeruatur, ſolet enim primo citari fideiuſſor ad conſignandum reum, & vbi non conſignet, condemnari, deinde citatur reus, & ſi non comparet, condemnatur. Et ita faciunt cauti iudices, vt dicit Alber. quem refert Nelius de bannitis, in 2. parte, tertij temp. q. 6. & Boſſ. in loco præall. n. 51. in fi. Idem dicit Spec. in tit. de dolo & cont. nu. 23. verſ. ſed pone. quem refert Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 158. n. 3. in fin. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita practicatur in omnibus curiis Regni, & ideo ſi iudex primo citaret reum, & eo non comparente illum banniret non vocato fideiuſſore, ſi poſt bannum vocaretur fideiuſſor vt illum ſiſteret, eſſet excuſatus, ex facto enim iudicis videtur impeditus, ne illum conſignet. Et quamuis interuenerit etiam factum & culpa ipſius rei principalis, non propterea debet fideiuſſor teneri, cùm tempore debito monitus non fuit, vt illum conſignaret.

23 Sed hic quæro, quantum tempus habeat fideiuſſor ad præſentandum reum? Reſpon. ꝙ de iure communi videtur habere dilationem ſex menſium, vt eſt tex. in l. ſancimus, quæ eſt lex antep. C. de fideiuſſ. Et ideo dicit Angel. in l. ſi quis reum, poſt n. 6 ff. de cuſt. reor. quòd debet iudex facere, quod fideiuſſor renunciet beneficio dict. legis. & ſubdit, ꝙ aſſeſſores ita practicant. Sed certè apud nos non eſt in vſu diſpoſitio illius l. & conſequenter neque etiam practica illius renunciationis, omnes enim fideiuſſores expreſsè recipiuntur de conſignando ad omnem requiſitionem, & toties quoties, &c. & propterea ceſſant omnes difficultates, quia ſumus extra caſum illius l.

24 Succeſſiue quæro, ſi fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa? Reſp. ꝙ applicatur fiſco, & ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Bartol. in dict. l. ſi quis reum. nume. 4. ff. de cuſtod. reorum. vbi etiam Angel. numer. 7. dicit, quòd ita practicatur.

QVAESTIO XLVII.

1 *De cautione de non offendendo.*
2 *Et nunquid à parte regulariter peti poſſit?*
3 *Et an poſſit iudex ex officio cogere partes ad illam præſtandum?*
4 *Et quid ſi pars illam petens dederit cauſam inimicitiæ?*
5 *Et an hæc cautio præſtanda ſit cum fideiuſſoribus?*
6 *Et quanto tempore duret?*
7 *Et quid ſi durante promiſſione de non offendendo inter aliquos vnus offendat alium, an poſſit deinde alius illum impunè offendere?*
8 *Et quid in indiciis?*
9 *Et quid ſi ex noua cauſa ſecuta ſit offenſio?*
10 *Et quid ſi eodem tempore vnus alterum offendat?*
11 *Et an ſi quis offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam?*
12 *Et quid ſi adulterauit eius vxorem?*
13 *Et quomodo hæc pœna, & pro quibus portionibus tranſmittatur ad hæredes?*

FRequenter cõtingit, ꝙ poſtquam iudex mandat inquiſitum è carceribus ſub fideiuſſione relaxari, cõparet accuſator, ſeu pars offenſa, quæ petit illum priuſquàm relaxetur, cogi ad præſtandam fideiuſſionẽ de eum non offendendo. Nunc ergo aliquid de ipſa cautione videamus. 1

Et in primis quidem facienda eſt generalis cõcluſio, ꝙ poteſt pars petere ab eo, à quo timet offendi, ſibi præſtari cautionem de non offendendo, & tenetur iudex illum cogere ad eam præſtandam, l. illicitas. § ne potentiores. ff. de off. præſi. Et hæc eſt receptiſſima omnium traditio, vt ait Plac. lib. 1. delict. c. 7. n. 1. 2

Sed nunquid poteſt iudex ex ſuo mero & abſoluto arbitrio, non præcedente aliqua cauſæ cognitione cogere aliquem ad præſtandam hanc cautionem? Reſp ꝙ non, ſed ſolummodo ſi petatur à parte, & cum iuſta cauſa. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Pariſ. conſ. 168. n. 10. lib. 4. quem refert Pla. in d. c. 7. n. 1. in fi. Ego tamen plerunque vidi contrarium obſeruari, quando ſubeſt timor ſcandalorum, ſolent enim iudices, & debent cogere partes ad inuicem fideiubendum de ſe non offendendo, omni appellatione & exceptione remota, & vbi recuſent fideiubere, eiiciuntur à ciuitate, ſub comminatione graui pœnarum. Et hæc practica mihi ſemper placuit, debent enim omni ſtudio iudices curare, vt in ciuitate omnia ſint pacata & tranquilla. Quinimò in multis locis vbi quis minatur alteri, ſolet illi dari in cuſtodiam aduerſario ſuo ſub pœna vitæ. Et hãc cuſtodiam appellamus Saluaguardam, quam ſenatus ex cauſa q̃nque ſolet concedere, præſertim quando aduerſarij ſunt potentiores & manu prompti. Et hoc etiam ſeruari de conſuetudine Franciæ atteſtatur Aufrer. ad deciſ. Thol. 489. & Marc. dec. 125. n. 2. 3

Sed pone, ꝙ pars, quæ petit ſibi caueri de non offendendo, fuerit illa, quæ dederit cauſam inimicitiæ, nunquid poterit eius aduerſarius ei hoc obiicere, & recuſare illam præſtare? Reſp. ꝙ non, ſed eo non obſtante, adhuc cogendus eſt vt eam præſtet. Ita tenet Bar. in l. qui bona fide. §. ſi quis iuxta. n. 1 ff. de dam. infec. & eſt cõis opi. vt dicit Ripa in rub. de iudi. poſt n. 14. ver. præmiſſa Et. Ant. Gom. c. 12. delict. poſt n. 14. ver. quod etiam extende. 4

Sed quæro, quomodo præſtanda ſit hæc cautio? Reſp. ꝙ debet præſtari cum fideiuſſoribus. & 5

ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Alber. in l. non eſt veriſimile, in prin. ver. ſed vidi dubitari. ff. quod met. cauſ. Et ita ſemper vidi ſeruari, etiam quòd pars multa bona poſſideat. Bene verum eſt, quòd ſi ille, à quo petitur hæc cautio, ſit pauper, ita vt veriſimiliter non poſſit inuenire fideiuſſorem, tunc admittitur ad præſtandum loco fideiuſſionis iuratoriam cautionem. Et hoc dummodo ſit bonæ vocis, & famæ, aliàs enim non eſſet de eo confidendum. Sed debet iudex illum potius cogere, vt exulet, neque excuſatio paupertatis eſſet hoc caſu admittenda, nam homines malæ vitæ & conditionis quanto ſunt pauperiores, tanto etiã promptiores ſunt ad delinquendum, cùm non timeant confiſcationem bonorum, quæ non habent.

6 Item quæro, quanto tempore duret hæc cautio, & promiſſio de non offendendo? reſp. Aliqui dixerunt, quòd tantùm durat 30. diebus. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alb. in d. §. ne potentiores. poſt nu. 4. verſ. Item quæro quanto. Sed certè hoc non ſeruatur in practica, ſed ſolet limitari tempus arbitrio iudicis, & ſi intra illud tempus non ceſſauerit cauſa ſuſpicionis, tunc iudex poteſt ac debet cogere partes per aliquod tempus antequam expiret, ad illam renouandam. Et aduerte, quia ex negligentia iudicum ſuper hac renouatione facienda, vidi ego in facto multa mala contingere. Et hanc opi. quòd tempus, quo habet durare hæc cautio, relinquatur iudicis arbitrio, dicit eſſe communem Ripa in rub. ff. de dam. infect. n. 23. quem refert Piac. in d. c. 7 num. 4. & ab ea (præſertim ſtante conſuetudine) nullo modo eſt in practica recedendum.

7 Sed quoniam plerunque ſecuta aliqua offenſione poſt datam fideiuſſionem ſolet de variis quæſtionibus dubitari, non impertinens exiſtimaui de eis etiam aliquid ſubiicere. Quæro itaque in primis, facta per aliquos promiſſione de non offendendo, prout fit quando contrahitur pax, vel præſtatur hæc cautio, nunquid ſi vnus ipſorum offendat alterum, & ſic frangat pacem poſſit alter impunè illum offendere? Reſp. quòd ſic. ita ſentit Bart. in l. cùm pater § libertis in fi. ff de leg. ii. & ita communiter concluditur, vt atteſtatur Alex. in l. cùm proponas. n. 6. C. de pact. Hinc etiam eſſe communem opin. dicit Alex. conſi. 115. n. 7. lib. 4. Dec. conſ. 380 n. 2. Pariſ. conſ. 164 n. 3. lib. 4. Claud. in d. l. cùm proponas. nume. 6 Cephalus conſ. 35. n. 27. lib. 1. & dicit Cornel. conſi. 42 in litera F, lib. 2. quòd in hoc omnes concordant. Et hoc etiam ſi in contractu appoſita eſſet clauſula, quòd pœna toties committatur, quoties cõtra factum fuerit, adhuc enim iſte, qui poſteriore loco offendit, non dicitur in pœnam incidiſſe. Et hanc opin. tanquàm cõem ſequitur Alex. in allegato conſil. 115. n. 8. & ſeq. Per. Bel. de re militari, fol. 116 n. 54.

8 Sed hic incidenter quæro, pone quòd ſint factæ induciæ, vel (vt noſtri Doctores appellant) treuga inter aliquas partes, nunquid ſi vna pars frangat inducias, poterit altera pars eis contrauenire? Reſp. Aliqui dixerunt, quòd non, ſed quod tenetur eam nihilominus obſeruare, & fuit dictum originale Vin. in c. inter verba. 11. quæſt. 3. Et hanc opin. dicit eſſe communem Dec. in c. conſtitutus. el. 1. poſt nu. 2. vet. ad prædicta. de appell. Gratus conſ. 105. n. 1. & ſeq. lib. 1. Et dicit Im. in d. l. qui ſeruum. n. 2. quòd ita obſeruatur de conſuetudine, prout illum refert Soc. conſi 262. in fi. lib. 2. quod eſt duplicatum in conſi. 90. lib. 3. Sed certè Imola ibi hoc non dicit, ſed tantummodo refert Vinc. dicentem ita ſeruari in Hiſpania, & ſubdit, quòd illud videtur potius de conſuetudine, quàm de iure. Et Vinc. id atteſtantem refert etiam Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de treug. & pac. ſuper rub. & Alex. in d. l. cùm proponas. n. 3. & Iaſ. in d. l. qui ſeruum. n. 3. & Gom. Arias ſuper l. 36. Tauri. n. 18. Ego credo contrarium de iure verius eſſe, ſcilicet quòd pars nullo modo teneatur obſeruare treugam, quam eius aduerſarius fregerit, & ita etiam ſemper vidi vbique obſeruari. Et dicit Cornel. in d. conſ. 42. in litera F. ſe putare quòd illa opin. nullibi ſeruetur in practica, Claud. in d. l. cùm proponas. n. 4. atteſtatur, quòd vbique contrarium ſeruatur præterquam in Hiſpania.

Quæro nunc, pone quòd exiſtente inter aliquos rixa ſeu inimicitia, facta fuerit inter ipſos promiſſio de non offendendo ſub aliqua pœna, & quòd deinde ex noua cauſa ſiue rixa ſuperueniente vnus eorum alterum offendat, nunquid dicetur commiſſa pœna? Reſp. Bart. in l. aut facta §. cauſa. n. 1. ff de pœn. tenuit quòd non, & ita communiter teneri atteſtatur Corn. in d. conſ. 42. in litera B. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Alexan. in l. qui inſulam. n. 4. ff. de verb. obl. prout illum refert Pariſ. in d. conſ. 165 nu. 26. lib. 4. licet in libro meo Alexand. id non dicat, refert etiam Taeg. in pract. crim. c. 13. nu. 6. in fi. Soc. iun. conſ. 103. nu. 7 lib. 3. Et dicit Bald. in c. 1. in princ. n. 2. de pace tenen. quòd ita tenent communiter Doctores. & ita in facti contingentia conſuluit Roman. conſ. 258. Mantua. conſil. 169. lib. 1. Hoc tamen intellige vt procedat, quando apparet de noua cauſa veriſimili, aliàs ſecus, prout in facti contingentia conſuluit Cephal. conſi. 35 lib. 1. in 1. dub. Item intellige vt procedat, quando ille qui offendit, non dedit cauſam vel occaſionem ſecundæ rixæ, vel illam aliquo modo procurauit ſeu affectauit, aliàs enim vidi pluries iudicari, quòd diceretur commiſſa pœna, ad hoc ad euitandas fraudes quæ de facili poſſent hoc modo committi. Quilibet enim poſſet facere oriri nouam cauſam, & ita impunè alium offendere, non obſtante promiſſione, quod eſſet maximè inconueniens. | 9

Sed hîc quæro, pone quòd duo promiſerunt ſe inuicem non offendere ſub pœna. Modo contingit, quòd ambo ſe inuicem offenderunt eodem tempore, ita vt non appareat, quis primo offenderit, nunquid aliquis ipſorum dicetur incidiſſe in pœnam? Reſpond. quòd nemo eorum tenetur, ſed offenſa inuicem compenſatur. Ita tenet Bart. in l. cùm pater. §. libertis. n. 7 ff. de legat. ii. & eſt communis opinio. vt dicit Alexand. in l ſi ſeruum § ſequitur, num. 9 de verbor. obligat. quem refert Bogr. deciſ. 237. poſt numer. 2. Gratus conſil. 114. numer. 14. lib. 2. Iaſ. in d. §. ſequitur. nume. 12. Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando agitur ſolummodo de pœna applicanda parti, ſed ſi in promiſſione fuiſſet appoſita aliqua pœna, quæ eſſet applicanda fiſco, fortè ambo eſſent condemnandi, licet enim ratione incertitudinis regulariter omnes debeant abſolui, tamen illud habet locum, quando agitur de pœna corporali | 10

porali, ſecus autem quando agitur de pœna pecuniaria, nam omnes puniuntur, ne delictum remaneat impunitum, vt dixi ſ.q.ix.ver. Vidi ego.

11 Quæro etiam, ſi duo promiſerunt ſe inuicem non offendere ſub pœna, nunquid ſi vnus eorum offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam? Reſp. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. ſi ita ſtipulatus §. Chryſogonus, n. 10. ff. de verb. obl. & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bal. in c. 1. §. ſimiliter ſi dominum n. 4 quib. mod. feu. amit. Pet. Bellua de re milit. fol. 136. poſt n. 53 Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Alex. in d. §. Chryſogonus, nu. 20. & ſeq. Ad hoc enim vt dicatur pax rupta, requiritur quod pſona offenſa ſit talis, ꝙ propter eius offenſam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine. Quod tamen intellige vt procedat, niſi manifeſtè appareret, ꝙ offendiſſet eius fratrem, vt ipſum principalem offenderet, puta quia nullam aliam cauſam inimicitiæ haberet cum ipſo fratre, nam eo caſu grauius etiam eſſet puniendus.

12 Sed quid ſi vnus ex illis, qui promiſit alium nõ offendere ſub pœna, adulterauerit vxorẽ alterius nunquid incidit in pœnam? Reſp. ꝙ non, quia præſumitur potius id feciſſe cauſa libidinis, quàm animo iniuriandi. Ita tenet Bart. in l. verum, n 4. ff de fur. Et hoc dictum Bar. communiter à conſulentibus approbatur, vt dicit Lud. Carus inter conſilia criminalia diuerſorum conſ. xcix. n. 13. lib. j. Hinc etiam dicit eſſe communem ſententiam Auguſt. ad Ange. de malefi. in verbo, Che hai adulterato, poſt n. 60 Et ideo ſi mulier illa eſſet adeo deformis ſeu vetula, vt veriſimile eſſet, ꝙ potius animo iniuriandi, quàm ex cauſa libidinis id feciſſet, fortè poſſet dici quòd incidiſſet in pœnam.

13 Quæro, quomodo hæc pœna, in quam incidit contra faciens promiſſioni de non offendẽdo, & pro quibus portionibus trãſmittatur ad hæredes? dixi ſ. lib. prox. §. ſtipulatio.

QVAESTIO XLVIII.

1 *De dilationibus.*
2 *Quot dilationes dari debeant in cauſis criminalibus?*
3 *Et an in cauſa adulterij concedendæ ſint dilationes prout in aliis cauſis?*
4 *Dilationes in cauſis criminalibus an ſint vtrique parti communes?*

1 PErfecto proceſſu informatiuo ex parte iudicis reóque examinato, factiſque debitis repetitionibus, & cõfrontationibus teſtium, ſolet pars offenſa citari ad ſubminiſtrandum, ſi quid habet cõtra ipſum reum, præſertim vbi adeſt querela & ẽt eodem contextu citatur ad videndam fieri publi. proceſſus. Et ſcias ꝙ licet in cauſis ciuil. publ. proceſſus nõ ſit de ſubſtãtia iudicij, ſed ea omiſſa, proceſſus nihilominus valet, vt dixi ſ. lib. proxim. tamen in criminal. ſi omitteretur, proceſſus eſſet ipſo iure nullus, quia tolleretur reo facultas ſe defendẽdi, nam ſecund. communem practicam, eodem contextu ſolent iudices publ. proceſſum offenſiuum, & eius copiã parti decernere vnà cum termino ad faciendum ſuas defenſiones.

Sed pone, ꝙ accuſator compareat, & petat ſibi ſtatui dilationem ad probandum? Reſp. ꝙ iudex debet illã ꝯcedere, & ſuperſedere à publicatione proceſſus. Et ita vbique indiſtinctè obſeruatur.

Quæro, quot dilationes dandæ ſunt in iudiciis criminalibus? Reſp. ꝙ de iure dandæ ſunt accuſatori duæ dilationes, & tres reo, vt dicit tex. in l. fin. ff. de feriis. & licet ille tex. videatur loqui in cauſis capitalibus tantùm, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in aliis cauſis criminalibus quibuſcũque. Et ita illam legem intellexit gl. magna ibi, cuius opi. dicit eſſe communem Bal. in ea. l. fi. in vltimis verbis, & illam de conſuetudine obſeruari atteſtantur ſcribentes ibi, & in ſpecie Angel. poſt n. 1. & Pau. de Caſtro poſt n. 3. & Alex. n. 22. & Iaſ. n. 50 Maranta in ſuo ſpeculo, fol. 118. poſt n. 2. In hac prouincia ſeruatur ꝙ materia dilationũ in cauſis criminalibus eſt arbitraria iudicibus ſecundum opi. Inn. in c. ad petitionem, n. 4. de accuſ. quam etiam tenent communiter canon. vt dicit Alex. in l. 2. n 8 ff. de re iud. & ideo ſolent iudices de facili concedere plures etiã dilationes reis, præſertim quando ſunt in carceribus, nam eo caſu ceſſat præſumptio calumniæ. Accuſatoribus autem non ita de facili eas concedunt, ne rei grauẽtur impẽſis. Et nota, ꝙ ſi iudex ſuſpicetur partem petere dilationem per calumniam, poteſt illi cõminari mulctam, in caſum, in quo deficiat in probatione, vel etiam illam cogere ad promittẽdum fiſco aliquam pœnam pecuniariam, ſi non probauerit illud, ad quod probandum petit ipſam dilationem, & ita ſæpe vidi fieri & obſeruari atteſtatur Cagnol. in rubr. ſi quis ius di. non obtemp. n. 4. Quod tamen ego nunquam vidi ſeruari, bene vidi quandoque accuſatorem petentem tertiam dilationem ad probandum reo exiſtente in carceribus, cogi ad fideiubendum de omnibus expenſis verſus partem, vbi non probet. Et hæc practica mihi magis placet.

Sed nunquid in crimine adulterij dandæ ſunt dilationes, ſicut in aliis cauſis criminalibus? Reſp. ꝙ de iure non eſt danda dilatio, niſi ex iuſta cauſa, vt videtur eſſe tex. in l. crimine, ff. de adult. Sed certè quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de cõſuetudine, ita enim dantur dilationes in cauſa adulterij, vt in aliis delictis. Et ita practicamus in palatio, vt dicit Bal. in d. l. fi n. 14. 3

Cætera autem, quæ pertinent ad materiam dilationum, poſui ſ. lib. proximo, & nota, ꝙ ſicut in cauſis ciuilibus dilationes conceſſæ vni parti, ſunt etiam alteri cõmunes, vt ibi dixi, ita etiam in cauſis criminalibus, quidquid in contrarium conſuluerit Signorol. conſ. clx. contra quem tenent cõmuniter Doctores, vt atteſtatur Apoſtillator ibi, in ſummario ipſius ꝯſilij, & ita ſemp vidi ſeruari. 4

QVAESTIO XLIX.

1 *De publicatiõe proceſſus, eiuſque copia parti decernẽda.*
2 *Et quid ſi procedatur per viam inquiſitionis?*
3 *Et quid in crimine hæreſis?*
4 *Et quid ſi pars illam non petat?*
5 *Et an pars petens copiam proceſſus, teneatur exprimere cauſam?*
6 *Et quid ſi reus ſit contumax?*
7 *Et quid ſi ex pluribus reis aliqui ſint præſentes & aliqui contumaces?*
8 *Et an prius fieri debeat repetitio teſtium?*

9 Et an ſit

9 *Et an ſit danda reo copia allegationum?*
10 *Et an etiam accuſatori danda ſit copia proceſſus?*
11 *Et quid in proceſſu, qui ſit ſuper inquiſitione generali?*
12 *Et an facta publicatione proceſſus poſſint adhuc teſtes recipi?*
13 *Neminem condemnari debere, niſi dato termino defenſionis.*
14 *Et an Princeps poſſit huiuſmodi terminum defenſionis tollere in cauſa criminali?*
15 *Et quid ſi reus captus ſit in flagranti crimine?*
16 *Et an poſſit reus huic termino renunciare?*
17 *Et an reus petens veniam delicti, cenſeatur illud fateri?*

1 VBi accuſator aliam dilationem ad probandũ non petat, fit publicatio proceſſus, decernitúrque ei copia cum termino defenſionis. Et ꝙ danda ſit reo copia indiciorum, dicit eſſe communem opi. Ripa in l.2.n.8.C.de edend. quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera I.n.22.

2 Et hæc quidem cõcluſio nullam habet difficultatem, ſi reus eam petat ſibi dari, nam regulariter etiam ſi contra aliquem procedatur per viam inquiſitionis, danda ſunt inquiſito nomina teſtium contra eum productorum, necnon & dicta ipſorum teſtium (eo petente) publicanda ſunt, ad effectum vt poſſit ſeipſum defendere, & ſuas exceptiones proponere aduerſus eorum dicta & perſonas, vt colligitur ex textu in c.qualiter & quãdo, el 2.§.Debet igitur, de accuſat. Et ita firmãt ſcribẽtes omnes, vt dicit Pariſ.conſ.ij.n.155.lib.4. Ita &t tenere communiter Doctores atteſtatur Cæpol. conſ.crim.lxv.circa fin.& conſ.lxvj.verſ. Quintò probatur.

3 Habétque locum hæc concluſio etiam in crimine hæreſis, nam &t in cã hæreſis danda eſt reo copia indiciorum, non tamen edenda ſunt nomina teſtium, vbi adſit ſuſpicio periculi, fortè propter potentiam ipſius inquiſiti, vt dicit gl.in c.fi.in verbo, Indiciis, de hæret.in vj. & ita firmant communiter omnes Scribentes, vt dicit Pariſ.in d.conſi.2.n.164.& idem etiam eo caſu ſeruandum eſſet in aliis cauſis. Et ideo dicit Blancus in pract. crim. fol.38 n.80. ꝙ inoleuit practica, ꝙ dentur nomina teſtium confuſa, & ſeparata à dictis teſtium ob potentiam reorum, ne poſſint ſcire quid ab vno quoque eorum dictum fuerit. Et proximis menſibus ita obſeruauit Senatus in cauſa homicidij cõmiſſi in perſonã Iacobi Philippi Fraſcariæ, in qua propter potẽtiam aduerſariorum permiſſum fuit iudicibus in ipſa cã delegatis, vt non ederent nomina teſtium, niſi prout ſibi videretur, xxiij. Aug. 1564. A. C. quod tamen nunquam aliàs vidi per Senatum concedi. Bene verum eſt, ꝙ in cauſis hæreſis, cùm ſemper graue periculum credatur imminere, ſi non teſtibus, ſaltem cauſis fidei Catholicæ, quia pauci liberè teſtimonium perhiberent ſi nominum publicatio fieret, ideo conſuetudine receptum eſt, vt nunquam nomina teſtium publicentur, vt atteſtatur Simancas de hæret.c.lxij.n.9.

4 Sed nunquid tenetur iudex dare copiam indiciorum reo non petenti? Reſp. Aliqui tenuerunt, ꝙ non, & dicit Blanc.in pract.crim. fol.39.n.102. ꝙ ita quotidie ſeruatur, ꝙ ſcilicet iudices dant aduocatos carceratis, & cùm proceditur in cauſa, q vult indicia illa petit, & ſubdit ꝙ ita vidit ſeruari. Tu verò dic, ꝙ, Aut loquimur an ſit danda reo copia indiciorum antequam ſubiiciatur torturæ, & tunc non eſt danda, niſi petatur, & eſt communis opi. vt atteſtatur Boſſ.in tit.de ind.n.79. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita practicatur, Si verò petatur, omnino dari debet, & eſt communis opi. vt dicit Nouel.in tract.ad defenſam, fol.89. in primis verbis, Alex. de Neuo, conſ.86.n.4. dixi ĵ.q.lxiiij.ver. Sed quid ſi ille. Aut loquimur, an ſit danda ante condemnationem, & dic, quod debet omnino dari, &t ſi non petatur. Et hoc ſiue ſit ꝯuictus, ſiue etiam confeſſus, vt dixi ĵ.ver. Eſt igitur, & ita ſeruat in hac prouincia, non tamen intellige, ꝙ ſit danda reo cum effectu ipſa copia proceſſus expẽſis officij, vel partis querelantis, ſed fit tantummodo decretum copiæ, ita vt pars (ſi velit) poſſit illam habere, ſuis tamen impenſis.

5 Sed quæro, nunquid reus petens copiam proceſſus teneatur exprimere cauſam, propter quam illam petat? Reſp. Fortè de iure poſſet dici, ꝙ ſic, & ita videtur tenere Alex.conſ.lvj.columna penultima, libr.j. Sed contrarium ex communi vſu ſeruatur, vt dicit Blancus in pract.crim.fol.38.num.76. & ſeq. & ſic ſatis eſt, ꝙ pars dicat, Peto copiam indiciorũ mihi decerni, hæc enim aſſertio incluſam habet cauſam, quia ſcilicet volo me defendere, & elidere indicia aliter quàm per torturam.

6 Scias tamen, ꝙ hæc publicatio proceſſus fieri non ſolet niſi quando proceditur contra reum abſentem & contumacem, tunc nulla facta publicatione proceſſus, neque data copia parti deuenitur contra eum ad condemnationem etiam capitalem, vt quotidie videmus.

7 Sed pone, ꝙ plures ſint rei de vno delicto accuſati, quorum vnus ſit præſens, alij verò contumaces? Reſp. ꝙ licet ſecundum aliquos non debeat differri ꝓceſſus rei præſentis, donec illi, qui ſunt contumaces condemnentur, & hanc dicat eſſe communem opin. Boſſ.in tit.de ſenten.n.85. in hac tamen prouincia ſeruatur totum ꝯtrarium, quia ſcilicet nunquam publicatur præſenti proceſſus offenſiuus, niſi prius cõtumacibus condẽnatis, vt etiam fatetur Boſſ.in loco prælliegato. & in titul. de delicto, numero 46. Et ita omnino ſeruandum eſſe, in facti contingentia ſenatus expreſsè reſcripſit prætoribus Fontanellæ, & Romanenghi, xi. Auguſti 1558. Et eſt (iudicio meo) optima practica, ne (ſi publicetur proceſſus) poſſint contumaces inſtrui de indiciis contra eos exiſtentibus, & ſubornare teſtes, & deinde comparere. Ipſis autem contumacibus condemnatis, fit publicatio proceſſus quo ad præſentes, datúrque eis copia, deletis tamen prius, quantum commodè fieri poteſt, nominibus contumacium atque his omnibus, quæ ad eos pertinent, quatenus tamen quo ad præſentes per huiuſmodi deletionem non tollatur, vel in minimo facultas defenſionis.

8 Item ſcias, quòd nunquam publicatur proceſſus, neque datur copia parti, niſi prius factis debitis teſtium repetitionibus, iuxta ea quæ dixi ſuprà q.xiv. non enim datur reo copia indiciorum, quæ iudex ſumpſit ſuper proceſſu informatiuo, niſi poſtquam ſunt eo citato legitimè repetita. Et ita practicatur, vt dicit Maranta in ſuo Spec. fol. 80. num. 8. in fin.

Quæro,

9 Quæro, nunquid ſit danda reo copia allegationum, dixi infrà lib. proxim.

10 Danda eſt autem proceſſus copia non tantùm reo, ſed etiam accuſatori ſi illam petat, quod intellige, quando proceſſus publicatur etiam reo, ſed ante publicationem proceſſus non debet dari copia accuſatori, etiam ſi illam petat pro intereſſe fiſci, vt poſſit alia indicia ſubminiſtrare. eſt enim hoc caſu omnino repellendus, & ita ſeruatur vt dicit Boſſ. in tit. de ind. n. 82. Vidi tamen quandoque oſtendi à iudicibus examina reorum accuſatoribus, vt melius ſciant fiſci partes tueri, quod tamen ego non niſi ex magna cauſa, & in atrocioribus delictis, & in quibus difficilè eſſet habere indicia faciendum eſſe conſulerem.

11 Hæc autem omnia, quæ de publicatione proceſſus dicta ſunt, intelligi debẽt, vt locum habeãt in proceſſu, qui ſpecialiter fit contra aliquẽ, contra quem tanquam culpabilem iudex inquirit. Secus autem dicendum eſt de proceſſu, qui fit ſuper inquiſitione generali ad inueſtigandum, quis fuerit delinquens, cùm enim in ea non ſit adhuc aliquis reus certus, non eſt alicui dãda copia indiciorum, & ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Anto. de Canar. de quæſtio. in ſecundo membro, nu. 32. in fi. Quod nota, quia plerunque ſolent quædã comparationes procuratoris. petendo copiam indiciorum, &c. cùm tamen adhuc non ſit formatus proceſſus informatiuus, ſiue inquiſitio ſpecialis, vt eludãt iudices imperitos, debet igitur iudex prius formare ipſam inquiſitionem ſpecialem, ſiue proceſſum offenſiuum, & deinde ſeruatis ſeruandis (iuxta in quæſtionibus præcedentibus) poterit dari copia inquiſito.

12 An autem facta publicatiõe proceſſus, poſſint adhuc recipi teſtes, dixi ſ. q. lxj. ver. Sed quæro.

13 Eſt igitur certa iuris concluſio, quod in criminalib. nemo debet condemnari, niſi prius dato termino ad faciendum ſuas defenſiones, etiam ſi fuerit delictum ipſum ſponte cõfeſſus. Et hanc practicam ſeruat totus mundus, vt dicit Sal. in l. 2. poſt n. 7. C. de cuſto. reorum, Ang. de malef. in verbo, Qui iudex dictis inquiſitis, in primis verbis, quem refert Pract. Conradi, fol. 307. nu. 3. Ita etiam ſeruari ex communi obſeruantia atteſtatur Maria. in repet. c. qualiter & quando. poſt numerum 232. de accuſatio. Paris Put. de ſynd. fol. 459. c. 6. in fi. Practica Carer. fol. 538. n. 45. Boſſ. in tit. de ſent. n. 1. poteſt enim reus contra propriam confeſſionem multa deducere, de quibus dixi infra q. iv. vt in facti contingentia conſuluit Gram. conſ. 16. Vide quæ dixi infrà q. 65. in prin. Et aduerte, quia talis terminus defenſionis dandus eſt reo etiam non petenti, vt ſuprà dixi, & hoc non modo quando tantùm eſt conuictus, vt aliqui faciunt, & dicit videri communem mentem doctorum Boſſ. in tit. de confeſſis, nu. 10. ſed etiam quando eſt ſponte confeſſus, vt dixi in loco præallegato.

14 Et hoc adeò verum eſt, vt nec etiam princeps poſſit etiam de plenitudine poteſtatis tollere in criminalibus ſuas defenſiones reo, ſecũdum Bal. in l. 3. §. ſi is pro quo. ver. In eadem gl. ibi non obſtante, ff. quod quiſque iuris. Et hanc Doctrinam omnes Doctores tenẽt, vt dicit Soc. conſ. cclxvj. poſt numerum 46 verſi. Tertius caſus, libro ſecundo, quem refert Marſi. in pract. crim. §. expedita, n. 76. & in §. opportunè. n. 61. & conſ. lxxxj. n. 78. quod conſ. Soc. ego retuli ſuprà q. xxxj. ver. Adde quòd hæc.

Vlterius quæro, nunquid reo capto in flagranti crimine dandus eſt terminus defenſionis? dixi ſ. q. 8. ver. Sed nunquid. 15

Quæro nunc, an poſſit reus per pactum renunciare termino ſibi ſtatuto, ad faciẽdum ſuas defenſiones? Reſp. quod in cauſis criminalibus poteſt reus renunciare ſuis defenſionibus, quando agitur de imponenda pœna corporis afflictiua. Ita ſentit gl. in l. pactum inter hæredes, in verbo, Liceat, ff. de pactis, quæ communiter approbatur à Doctorib. vt ait Duennas regula exc. in quarta limitatione. Illam etiam dicit eſſe ab omnibus receptam Didacus ſuper quarto decret. fol. 202. n. 16. Hanc etiã atteſtatur eſſe communem opinionem Anto. Gomez cap. primo delictorum, poſt numerum 66, Bene verum eſt, quod ſi reus fuiſſet ſponte confeſſus delictum, & iudex illi ſtatuiſſet terminũ ad faciendum ſuas defenſiones, poſſet hoc caſu reus illi termino renunciare, & poſſet iudex ſtatim illũ morti tradere, & ita practicatur, vt dicit Bal. in l. ſi accuſatoribus, n. 11. C. de accuſ. Hoc etiam in practica ſatis receptum eſſe atteſtatur Didacus in loco præallegato. Solẽtque iudices huiuſmodi renunciationi apponi facere clauſulã, quia ſcilicet ſcit nullam ſe habere defenſionem, iuxta dictum Bal. in l. raptores, n. 4. C. de epiſc. & cle. quod ſe dicit ſemper practicaſſe Ang. de malef. in verbo, Qui iudex dictis inquiſitis, &c. n. 8. Et dicit Ang. in l. ſed ſi quis, §. quæſitum, poſt numerum 3. ff. ſi quis cautio. quod hac practica hodie vtuntur aſſeſſores, quem refert Aug. ad Ang. in d. verbo, Qui iudex, n. 14. Conſulo tamen iudicibus, vt nullo modo curent inducere reos ad renũciandum ſuis defenſionibus, ne ſuper eos & eorum filios conuertatur, ſi iniquè fecerint, vt dicit Ang. in d. §. quæſitum. 16

Sed hic incidenter quæro, nunquid reus implorans clementiam iudicis, & petens veniam delicti cenſeatur fateri delictum? Reſp. Si quidem petat veniam delicti ſolemniter coram iudice, videtur fateri delictum: ſi verò petat veniam extraiudicialiter, illud fateri non videtur. Et hæc diſtinctio eſt de mente doctorum, vt dicit Gigas de crim. Læſæ Maieſta. fol. 112. q. 23. nu. 3. Faciunt quæ in hoc propoſito dixi ſ. q. 21. ver. Sed hic cadit. 17

QVAESTIO L.

1 *De nullitatibus proceſſus.*
2 *Proceſſus formatus contra minorem xxv. annis, non dato ei curatore, eſt ipſo iure nullus.*
3 *Quadrageſimali tempore an poſſit procedi in cauſis criminalibus?*
4 *Proceſſus factus ſuper generali inquiſitione an valeat, ita quòd poſſit reus ex eo condemnari?*
5 *Et quid in cauſis ſyndicatus officialium?*
6 *Stante ſtatuto quòd alicui denegetur actio, an poſſit iudex ex officio inquirere?*

NVnc de reorum defenſionibus videamus, & 1
prima quidem eſt defenſio, quæ oritur ex illis exceptionibus, quæ cõcernunt nullitatem proceſſus, quarũ multas colligere potes ex his, quæ ſuperius dicta & inferius dicenda ſunt in diſcurſu materiæ, & poteſt etiam poni exemplum, † puta ſi 2
proceſſus

proceſſus fuerit formatus cõtra minorem 25.annis,nullo prius illi dato curatore,nã eo caſu proceſſus eſt ipſo iure nullus.l.clarum.C.de anth.pręſtan.& eſt communis opi.vt dicit Boſſ.in tit.ſi aduerſus rem iud.n.22.Roi.conſ.31.n.1.lib.1.& dicit Pla.lib.1.delictorum,c.32.n.12.in fi.ꝙ ita in regnis Hiſpaniarum vſu receptum eſt, & praxis id obſeruat. Sed certè iudices noſtri hoc malè ſeruant,vt dicit Pract.Pap.in forma inquiſitionis, in verbo,Contra,& aduerſus,n.2.& ita in hoc Ducatu hæc exceptio in practica non admittitur, nam in delictis minor xxv. ann. dummodo ſit maior 14.habetur in omnibus&per omnia pro maiore, maximè quando confitetur delictum, vt dixi infrà q.iv.ver.Vlterius etiam.Et dicit Boſſ.in tit. de confeſſis,n.69.ꝙ ita vidit quotidie obſeruari contra dictam legem,clarũ,& dicta doctorum,de quibus ſuprà tam in confeſſione, quàm in aliis actis factis per minorem in iudicio criminali,nullo dato curatore. Fortè poſſet ei prodeſſe talis defenſio ad effectum minuendi pœnam iuxta ea quę dixi ī.q.16.circa prin.

3 Pariter etiam opponi poſſet,ꝙ proceſſum fuerit tempore quadrageſimæ:nam illis diebus inhibita eſt cognitio cauſarũ criminalium,vt eſt tex. in l.xl.C. de feriis. Sed certè hæc exceptio parum prodeſſet,quia illa lex xl.de conſuetudine non ſeruatur,vt atteſtatur gl.illa fi.ibi, quam refert Marcus deciſ.419.Quæritur an in feſtis,poſt numerũ 1. An autem diebus feriatis poſſit inferri tortura reo,& an exequi condemnatio capitalis, dixi ĩ.q. lxiiij.ver.Quæro an tortura,& q.xcvij.verſi.Quæro etiam.

4 Item quia proceſſum fuiſſet per inquiſitionem generalem nulla facta ſpeciali inquiſitione, quo caſu non videtur ſequi poſſe condemnatio, nam inquiſitio generalis fit ad inueſtigandum, non autem ad puniendum,& ſic vt præparetur via inquiſitioni ſpeciali.ſecundum Inn.in c.bonæ,el 1.n.5. de elect. vbi atteſtatur,ꝙ ita practicat totus mundus.& illud dictum Inn.referunt ſcribentes in ca. inquiſitionis,de accuſatio. & in ſpecie Anan.n.4. & Felin.poſt n.5.& Tiraquel.de pœnis,cauſa 53. n.3.Idem dicit Ang.in d.l.ea quidem, n.5. Tu verò(ne erres)aduerte,quia ſi ex inquiſitione generali, id eſt informationibus, quæ aſſumuntur per iudicem ad inueſtigandum, quis delictum commiſerit,nihil emergat ſpecialiter contra aliquem, nulli dubium eſt,ꝙ ſuper ea non poteſt ſequi cõdemnatio.Sed ſi reſultent indicia ſpecialiter contra aliquem,tunc ipſe citatur ſuper ipſa inquiſitione generali ad ſe defendendum,&contra eum ꝓceditur,vt dicit Inn.in loco præallegato,quẽ ego fideliter retuli ſ.q.v.verſ.Poterit igitur.Et hoc caſu facta citatione,& ſecuta litis conteſtatione,ſequi poteſt ex ipſa generali inquiſitione condemnatio,vt dicit Bald.in l.edita,ibi per me allegatus. Et dicit Anto.de Rondinel.de ſynd.nu.119.ꝙ ita communiter ſeruatur. Debent tamen hoc caſu reo comparente repeti teſtes, & alia fieri, de quibus ſ.dictum eſt in diſcurſu materiæ.Teſtes enim qui recipiuntur ſuper inquiſitione generali, recipiuntur parte non citata, meritò non faciunt fidẽ contra reum,poſtquam comparuit,niſi ipſo citato,aut pręſente repetantur,vt dixi ſ.q.xj.ver.Item quæro,& q.xlv.ver.Cæterùm ſi reus.

5 Scias etiam, ꝙ in cauſis ſyndicatus officialium proceditur ſuper generali inquiſitione, & ſuper ea poſſunt officiales condemnari,etiam nulla ſpeciali inquiſitione præcedente,& ita obſeruat conſuetudo,vt dicit Ang.in d.l.ea quidem,poſt nu.5. prout etiam ſe pluries in practica ſeruaſſe dicit idem Ang.in repet.l.ſi vacantia.C. de bon. vacan. quem ego retuli ſ.q.v.ver.Hinc eſt. Ita etiam cõmuniter practicari atteſtatur Card.Alex. in ca. de accuſatione,col.lvj.circa med.2.q.8.Sed aduerte, quia in cauſa ſyndicatus officialium, licet poſſet agi criminaliter pro barataria, tamen vt plurimũ agitur tãtummodo ciuiliter,vt dicit Fran.Accurſ. de ſyndicatu relatus per Amad.pariter in tract.de ſynd.n.27.affirmans,ꝙ ita eſt obtentum de longa conſuetudine totius Italię,à qua non eſt recedendum.Sed ſi pars vellet agere criminaliter,(ſecundũ eum) eſſet neceſſarius libellus, iuxta formam l.libellorum,de qua dictum eſt ſuprà q.xij.Et ſi eſſet procedendum ex officio,neceſſaria eſſet inquiſitio ſpecialis, quod tamen ego nõ credo verum, ſed puto, ꝙ in cauſis ſyndicatus poſſet ſequi condemnatio ſuper inquiſitione generali,illud tamẽ intelligendo iuxta ea quæ dixi ſuprà ver.Item qa, & in d.q.v.ver.Poterit igitur, ſcilicet ꝙ ad hoc vt ſuper hac generali inquiſitione poſſit ſequi condemnatio,requiratur, ꝙ officiales ſint citati, & lis conteſtata, & facta monitio ſuper probationibus recipiendis, & data licentia procedendi vſque ad ſententiam.Et hoc modo poterit ſequi condemnatio,& ita ſeruari in practica atteſtatur Bal.in d.l. edita.in repe.Patani.n.30.quẽ refert idem Amad. de ſynd.n.15.& poſt n.29.Et ſic vides, ꝙ nulla eſt differẽtia inter inquiſitionem generalem,quæ fit contra officiales,& illam quæ fit in aliis caſibus,niſi ꝙ ea, quæ fit contra officiales, fit ad inueſtigandum delicta per eos commiſſa, licet nulla adſint indicia,neque diffamatio,vt dixi ſ.q.vj.ver.Cæterùm quando. Illa verò,quæ fit in aliis caſibus,non fit niſi conſtito de delicto.Et ſcias,ꝙ licet gl.alleg. per Amad.in loco præallegato,n.217.dixerit,ꝙ in ſyndicatibus hodie non ſeruatur ordo iuris, illud tamen intelligendũ eſt,vt procedat quando officialis ipſe à ſyndicatu aufugit,aliàs ſecus,vt declarat Amad.ibi.

6 Poſſet etiam reus ad ſui defenſionem allegare ſtatutum diſponens,ꝙ illi,qui dicitur offenſus,denegetur actio,prout quandoque fit in banniris & in illis qui onera non ſoluerũt,&huiuſmodi,quo caſu non modo non admittitur eorum accuſatio ſeu querela, ſed neque etiam poteſt iudex ex officio inquirere.Ita tenuit Bart.in l.non ſolùm, §.q̃quam,ff.de iniur.cuius opi.dicit eſſe communem Claud.in repet.l.vt vim,n.23.in fi.ff.de iuſt.& iur. Bene verum eſt, ꝙ in hoc articulo multi tenuerunt contrarium,adeo vt Alex.in l.j.§.ſublata,nu. 4 ff.ad Trebellia.dixerit, ꝙ communiter tenetur contra Bart.& illum refert Villalpan.in repe.l.2 a. c.xvj. poſt numerum 5. Sed mihi ſemper placuit opin.Bart. Si enim ille, qui eſt offenſus conqueri non poteſt,ergo nec reſpub.quæ illi prohibet ne conqueratur, & ſolet allegari pro regula, ꝙ non competit actio criminalis reipub. vbi non oritur parti actio ciuilis. Faciunt quæ dixi ĩ.q. proxima, verſ.Et hæc quidem.& ſuprà hoc eo.lib.§.Homicidium,ver.Alia quoque.

QVAEST

QVAESTIO LI.

1 *Accuſatio criminalis tollitur ſpacio viginti annorum.*
2 *Et an eo temporis curſu tollatur etiam inquiſitio?*
3 *Et ſi delictum ſit reiterabile, quando incipiat illud tem-
pus currere?*
4 *Et an crimen adulterij præſcribatur quinquennio?*
5 *Si ſtatutum præfigat iudici tempus ad inquirendum, an
illud incipiat currere à die delicti, an aūt à die ſcientiæ?*
6 *Et an iudex, qui eſt ſub ſyndicatu, poſſit ſe tueri exceptio
ne lapſus termini ſtatuti ad querelandum, in edictis ſyn
dicatorum?*
7 *Et an huiuſmodi maleficia præſcripta obſint ad aggra-
uandum alia delicta, pro quibus procedi poteſt?*
8 *Perempta inſtantia an reus ſit abſoluendus?
Et quid de iure canonico? ibid.*
9 *Accuſatore mortuo an extinctū ſit iudicium criminale?*
10 *Et an alius volens accuſare ſit admittendus?*
11 *Et an poſſit iudex ipſe proceſſum proſequi?*
12 *Delinquente mortuo an extinctū ſit iudicium criminale?*
13 *Et quid in criminibus exceptis?*
14 *Et quid in caſibus, in quibus ipſo iure venit bonorum con
fiſcatio?*
15 *Et quid ſi reus moriatur, poſtquam eſt de crimine conui-
ctus, vel confeſſus an debeat eius cadauer ſuſpendi?*
16 *Hæres an teneatur ex delicto defuncti?*
17 *Et an vltra vires hæreditarias?*
18 *Et quid ſi delinquens reliquerit plures hæredes, quorum
vnus tantùm ſit ſoluendo, an ille teneatur exonerare
conſcientiam defuncti?*
19 *Iudæus qui poſt delictum factus eſt Chriſtianus, an poſſit
pro eo delicto amplius puniri?*

1 POteſt etiam reus ſe defendere exceptione
præſcriptionis, quia ſcilicet lapſum ſit à die
cōmiſſi criminis tempus viginti annorum, nam
eo temporis ſpacio præſcribitur omnis accuſatio
criminalis. l. querelam. C. de falſis. Et ita tenent cō
muniter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. cùm habe-
ret, n. 4. de eo qui duxit in matri. &c. Card. Alex. in
d. c. de accuſatione, col. xlviij. ver. Item opponi po
teſt. 2. q. 8 Boer. dec. 26. n. 6. quem refert Villalo-
bos in ſua collecta communium opi. in litera D.
n. 55. licet liber ſit corruptus, & Vinius in lib. com
munium opi. in verbo, Accuſatio falſi, Anto. Go-
mez ſuper l. 76 Tauri, n. 5 Marſil. conſ. 117. n. 4n.
Et ita in facti contingentia quidam Ioan. Ant. de
Vaylate imputatus de homicidio ſupra 25. annos
commiſſo, de quo niſi tunc fuerat querelatus, iuſ-
ſus fuit in pace dimitti, xxvj. Iun. 1554. P N. Idem
etiam iudicatum fuit per parlamentum Burdega-
len. in quadam incendiaria, vt refert Papo lib. 24.
de Arreſtis j.
2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit
in accuſatione, vt ſcilicet non poſſit quis poſt xx.
ann. à die criminis đ eo accuſari. Sed quid in inqui
ſitione, nunquid poterit iudex ex officio de ipſo
delicto procedere poſt huiuſmodi tempus xx. an
norum? Reſp. gl. in d. l. querelam, in glo. prima, lo-
quendo per verbum, fortè, tenuit ꝙ non præſcri-
batur officium iudicis inquirentis niſi ſpacio 30.
ann. ſed certè illa glo. communiter reprobatur, vt
ait Iaſon in l. prima, n. 8. in fi. ff. de iuriſd. omnium
iud. Balbus de præſcrip. in 4. q. quartæ quæſtionis
principalis, q. 2. n. 3 quem refert Pract. Conradi, fo
lio 257. nu. 36. Boſſ. in titu. quomodo procedatur
per actionem, n. 17. Taeg. in prin. crim. c. xvj. poſt
nu. 21. Hanc etiam opin. contra illam gloſſam di-
cit eſſe commmunē Iafred. deciſ. 486. quem refert
Viuius in loco præallegato. Boſſius in tit. de accu-
ſatio. n. 32. Et dicit Pract. Iodoc. fol. 25. n. 25. ꝙ cō-
muniter Doctores in fixo pede tenēt. Et ratio eſt,
quia cùm inquiſitio ſuccedat loco accuſationis, vt
ſæpius dixi, meritò ſublato iure accuſandi, cenſe-
tur etiam ſublatum ius inquirendi. Et in hoc om-
nes concordant, vt dicit Ang. de Caſtro inter con
ſilia criminalia diuerſorum conſ. xciiij. n. 16. li. j. Et
ita etiam ſentire vidētur Doctores allegati in ver
ſic. Præcedenti. Vide etiam in propoſito ea quę di
xi ſuprà q. proxi. verſi. Poſſet etiam. Vnum tamen
ſcias, ꝙ licet criminalis actio, vel inquiſitio præſ-
cribatur, vt dixi ſpacio xx. annorum: nihilominus
omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcen-
dunt, durant vſque ad xxx. annos. Et hæc eſt com-
munis opi. vt dicit Igneus in l. in cognitione, poſt
n. 185 ff. ad Sylla. Dixi ſ. lib. 7. §. actio.
Sed hic quæro, quid ſi aliquis committat aliqđ 3
delictum reiterabile, puta adulterium, ſtuprū, in-
ceſtum, vel huiuſmodi, nunquid hoc tempus erit
computādum à die primi delicti commiſſi, an au-
tem ab vltimo delicto? Reſp. ꝙ eſt computandum
à die vltimi delicti, ita dicit glo. in l. ſi mariti, § ſex
menſium, in verbo, Commiſſi criminis, in fi. ff. de
adult. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur
Ang de Caſt. in d. conſ. 94. n. 10.
Poteſt autem hæc exceptio in aliquib. caſibus 4
oriri non ſolùm ex curſu xx. annorum, ſed etiam
ex minori ſpacio temporis, puta in adulterij cri-
mine, cuius accuſatio quinquennij ſpacio præſcri
bitur, ſecundum iuris communis diſpoſitionem,
vt dixi ſ. hoc c. li. §. Adulterium, ver. vnum tamen.
vel etiam vbi ex diſpoſitione ſtatutorum præfixū
eſſet breuius tempus ad procedendum in cauſis
criminalibus, prout eſt in multis ciuitatibus.
Sed quæro, ſi ſtatutum expreſsè præfigat termi 5
num iudici ad formandam inquiſitionem pro de-
lictis, nunquid talis terminus præfixus iudici ad in
quirendum currit à die commiſſi, an autem à die
ſcientiæ? Reſp. Aug ad Ang de malef. in verbo, In
choata facta, &c. dicit, ꝙ iſte paſſus eſt valdè du-
bius, cùm ne dum Doctores ſint varij, ſed etiam il
luſtres Doctores ipſimet variāt, quia in vno loco
vnum dicunt, & ipſimet in alio loco dicunt con-
trarium. Solet tamen in hoc articulo allegari do-
ctrina Bar. in l. cum qui. §. In popularibus, circa fi.
ff. de iureiur. qui tenuit, ꝙ nō currat niſi à die ſciē-
tiæ. de qua doctrina dicit Aug. in loco præalle. ꝙ
vidit doctiſſimos aduocatos multū magnifacien-
tes, & exclamantes in hac materia. & hanc opi di-
cit eſſe communem Natta conſi. ccxxv. nu. 2 Sed
certè contraria opi. eſt magis communis, ſcilicet
ꝙ currat ſtatim à die commiſſi delicti, vt atteſta-
tur Alex. in d. §. In popularibus, n. 12. quem refert
Ruin. conſ. 27. poſt n. 6. verſic. Secundo iſtud, lib.
4. Marſ. in pract. crim. §. conſtante, nu. 85. & ſeq. &
conſ. 87. n. 15 Regulariter enim omnis præſcrip-
tio currit ignoranti, vt dixi ſ. li. 7. §. præſcriptio.
Hac etiam præſcriptionis exceptione tueri ſe 6
poteſt iudex exiſtens in ſyndicatu, nam lapſo tem
pore, quod præfigi ſolet in edictis ſyndicatorum
ad querelandum, non poteſt vlterius moleſtari
non modo in ipſo loco officij, ſed neque etiam in
eius propria patria. Et ita communiter tenetur, vt
dicit Fer

dicit Ferrat.cautela 14. ver.Et circa iſtam. Hæc autem concluſio, quando iam ſecura eſt abſolutio, non videtur habere multum difficultatis, prout etiam ſe obtinuiſſe in facti contingentia atteſtaẽ Alex.in Apoſt.ad Bart.in l. a ſub nu.6 ff.ad legem Iuliam, repetund.prout illum refert Pariſ.Put.de ſyndic.fol.137.n j.in fi. Sed certè idẽ etiam dicendum eſt,ſi non ſit ſecuta abſolutio,&ita vtroque caſu hanc eſſe communem opinionem atteſtatur Boſſ.in tit.de official.corrup.pec.nu.32. Et refert idem Pa.de ſynd fol.142.poſt n.7.ꝙ vidit multos officiales euaſiſſe ſyndicatum,& fuiſſe abſolutos, quia querelæ non fuerant porrectæ in tempore banni,& ita quotidie practicari atteſtatur Ant.Gomez,c.j.delictorum,n.23.in fi.

7 Vnum tamen ſcias in hoc propoſito,ꝙ ex maleficiis,de quibus obſtante curſu temporis,nõ poteſt cognoſci,poteſt iudex alia maleficia,de quib⁹ cognoſcere poteſt,aggrauare,& in maiori pœna punire.Et ita communiter dicit̃,vt atteſtatur Nellus de bannitis,in ſecũda parte primi temporis, q.6.ſubdens,ꝙ ita communiter ſeruatur per aſſeſſores,licet dicat ꝙ de iure id fieri non poteſt,& ꝙ rectores illud ſeruant in animarum ſuarum perniciem Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Iaſ.in l.ſi idem cum eo. ff.de iur.omnium iudi.quem refert Villalpan.in repet.l.22.c.8.poſt n.4.Vide quę dixi ſ̃ q.39 ver.Pro complemento.

8 Alia etiam eſt defenſio,qua poteſt reus vti,excipiendo peremptam eſſe inſtantiam cauſæ, nam eo caſu debet abſolui.Et licet in ciuilibus perempta inſtantia actor adhuc audiatur refectis impenſis,vt dixi j̃.libr.prox. tamen in criminalibus accuſator poſt peremptam inſtantiam non eſt vlterius audiendus.Et ita communiter dicitur , vt atteſtaẽ Salic.in l.qui de crimine.poſt n.8.C.de accuſatio. quem refert Capic.deciſ.206.n 4.Et ſcias, ꝙ licet regulariter de iure canonico cauſæ nullam habeant inſtantiam,vt dixi j̃.lib.prox.Illud tamen intelligendum eſt,vt procedat in cauſis ciuilibus,non autem in criminalibus, nam in iſtis tam de iure canonico,quã de iure ciuili perit inſtantia,& in hoc omnes concordant,vt dicit Ana.in d.c.qualiter & quando,el.2.§.licet autẽ,n.6.de accuſatio. In hoc tamen Ducatu hæc defenſio parum prodeſſet,qa in cauſis criminalibus nulla ſeruatur inſtantia,neque iuris communis, neque conſtitutionum,neque ſtatutorum,quinimò ex generali conſuetudine etiam perempta inſtantia poteſt iudex proſequi proceſſum,&ita ſeruat practica,vt dicit Boſ.in ti.de inquiſitione,n.89.qui etiam in tit.de ſent.n.108.atteſtatur,ꝙ ordines huius ducatus diſponẽtes ſuper inſtantia cauſarum criminalium,in practica non ſeruantur,& eſt omnibus notiſſimum.

9 Pariter etiam poſſet allegare accuſatorem eſſe mortuum,propterea que extinctum eſſe & abolitum ipſius accuſationis iudicium,neque hoc caſu audiendi eſſent hæredes ipſius accuſatoris ,ſi vellent vti hæredes accuſationem ipſam proſequi,l.j.& per totum titulum , C.ſi reus vel accuſ.mort.fue.& eſt omnium receptiſſima ſententia,vt dicit Pla.lib l.delictorum , c.38.n.2.Sed certè hæc etiã defenſio non multùm prodeſſet , licet enim hoc caſu ſecuta dicatur legitima accuſatiõis abolitio, poteſt nihilominus iudex ipſe ex officio accuſationem ipſam proſequi, & proceſſum perficere, & ita tenet Bar.in l.libellorum,§.fi.n.5.ff.de accu. & ita communiter tenetur,vt ait Corſet.in reper. Abb.in verb.Abolitio,Anan.in c.crim poſt nu.5. ver. His autem præmiſſis.de colluſ.de leg.licet dicat,ꝙ contraria pars eſt mitior,humanior,&benignior.Et ita ſeruat practica, vt atteſtatur Boſ.in ti. de inquiſit.n.89.Quę quidem concluſio hodiernis temporibus nullam habet difficultatem, cùm ex generali conſuetudine in omni caſu procedatur per inquiſitionem , ſiue extet accuſator , ſiue non,vt dixi ſ̃.q.3.verſ.Sed certè. Vide quæ dixi j̃.q.58.ver. Et ſcias.

10 Quinimò ſi accuſatore mortuo velit aliquis alius accuſationem proſequi , poteſt illud facere, dummodo compareat ad illam proſequẽdam intra triginta dies,& etiam poſt triginta dies,ſi velit de nouo accuſare principaliter, & per ſe, admittitur intra tempus à lege accuſationi præfixum. Ita declarat Bar.in l.libellorum,§.fi.n.6.ff.de accuſ.Et eſt communis opi.vt dicit Ant.Gom.libro delictorum,c.j.n.36.

11 Sed quid ſi accuſator deſiſtat , nunquid poterit iudex procedere?Reſp.ꝙ ex quacunque cauſa accuſator deſiſtat , poterit iudex ipſe proſequi proceſſum, & finire. Ita ſentit Bart.in l.libellorum,§.fi.n.5.ff.de accuſat. & eſt communis opin.vt dicit Gand.in ti.de tranſa.quem refert Pract.Caret.fol.505.n.379.in fi Aret.in c.licet,n.22.de accuſ.ſubdens, ꝙ ſeruaretur in practic.Vide quæ dixi ſ̃.q.3. verſ.Superflua etiam, & j̃.q.58.circa principium. Sed hoc intellige, vt procedat in illis caſib.in quibus iudex ab initio potuiſſet ex officio procedere,aliàs ſecus.

12 Quæro nunc,quid ſi allegetur,& probetur delinquentem eſſe mortuum,nunquid adhuc debet iudex ad vlteriora procedere?Reſp.ꝙ nõ,nam crimẽ & pœna per mortem extinguitur l. defuncto, ff.de publ.iud.& eſt communis concluſio,vt Cag. in l.pupillum qui,§.in hæredes, poſt num.4.verſ. Et prædicta, ff.de reg.iur.neque mortuo accuſato trãſit in hæredes accuſatio,vt eſt text.in l.j.C.ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. Et hanc dicit eſſe omnium receptiſſimam ſententiam Pla.lib.j.delictorum,c.38.n.2.

13 Sunt tamen aliqua crimina excepta,in quibus etiam poſt mortem delinquentis procedi poteſt, ſcilicet, hæreſis,& læſæ Maieſt.repetundarum,peculatus, homicidij ſui ipſius ob conſcientiam ſceleris patrati,quos omnes caſus recenſet & dicit à Doctoribus communiter teneri Ant.Gom.c.j.delictorum,n.80.de quibus ego ſuis locis tractaui.

14 Scias etiam, ꝙ in omnibus caſib.in quibus pœna amiſſiõis bonorum eſt impoſita à lege ipſo iure,poteſt etiam mortuo delinquẽte tractari de eo crimine contra hæredes,ad effectum confiſcationis bonorum. Ita dicit gl.in l.3.§.quod autem,in ver.Etiam hæredi eius , ff.quod quiſque iur.& eſt communis opi. vt dicit Tiraquell. in repe.l.ſi vnquam,in ver.Reuertantur,n.241.Iaſ.in d.§.quod autem,n.2.vbi dicit,ꝙ omnes ita tenent,Didacus ſuper quarto decretal.fol.82.poſt n.6. Ant.Gom. in loco prææallegato,ver.Sextus caſus,Menchiaca controuer.illuſtr.c.xcvj nu.22.& controuerſ.vſu frequentium.c.6.n.15. Vide quæ dixi j̃.q 94.ver. Sed pone. Et ꝙ vbi agiẽ de pœna pecuniaria,poſſit etiam poſt mortem ſequi condemnatio, modo prius

do prius eſſet concluſum in cauſa, conſuluit in fa-
cti contingentia Alb. conſ. xc. Tenẽtúrque eo ca-
ſu hæredes, probato crimine, non modo bona ip-
ſa fiſco relaxare, ſed etiã omnes fructus per ipſum
delinquẽtem à die commiſſi criminis perceptos
reſtituere. Et hæc communis opinio. vt ait Diaz
in practica crim. can. c. 123. quem refert Didacus
in loco præal. poſt n. 7. Menchiaca in d. c. 7. n. 16.
Adde, ꝙ non requiritur, ꝙ ante mortem ſecuta ſit
declaratio criminis. Et hanc fatetur eſſe commu-
nem opinio. Boſſ. in ti. de pœnis, n. 34. in fi. licet in
ti. de accuſ. n. 34. dicat, ꝙ in hoc Ducatu non ob-
ſtante decreto, cuius virtute bona ipſo iure confi
ſcantur à die commiſſi criminis, ſeruať nihilomi-
nus, vt requiratur, ꝙ facta fuerit declaratio crimi-
nis ante mortem ipſius rei; quod ego ẽt ſemper
vidi obſeruari, & in ſpecie in bonis cuiuſdam Pe-
tri Martyris de Mõte, ſcribæ & rationatoris in ne
gocio ſalis, qui confeſſus fuerat ſe libros ſuos vi-
tiaſſe, & falſas relationes in fiſci prçiudicium feciſ
ſe. Cùm tamen mortuus eſſet ante condemnatio
nem, re in Senatu diſcuſſa, iudicatum fuit eius bo-
na fiſco non competere, ſed ad ipſius proximio-
res ſpectare, xj. Augu. 1552. P.N. Credo tamen, ꝙ
hoc de iure vix poſſet ſuſtineri, præſertim in caſi-
bus, in quibus poteſt memoria defuncti damnari.
In quibus quidem ego apud nos nunquam hoc
vidi deciſum in facti contingentia, & ſi caſus con
tingeret, fortè non recederẽ à communi opinio-
ne, præſertim cùm in nouiſſimis conſtitutionib9,
in ti. de accuſatio. c. Mortuorum, videatur hîc arti
culus relictus diſpoſitioni iuris cõis. Scias autem,
ꝙ in caſibus, in quibus poteſt damnari memoria
defuncti vel bona poſt mortem cõfiſcari, illud in-
telligendum eſt vt procedat intra quinquennium
à die mortis defuncti, non autem vltrà. Ita tenet
gl. in l. Manichæos, in verb. Subire, C. de hæret. &
communiter Doct. teſte Ant. Gom. in loco præal
legato, n 81.

15 Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ reus, qui eſt
de crimine confeſſus, vel conuictus, vel etiam cõ
demnatus, ante executionem moriatur, vel natu-
rali fato, vel quia ſibi ipſi manus intulerit, quid de
bet iudex hoc caſu facere? Reſpõ. quo ad pœnam
corporalem certè non debet vllo modo ſæuire
in eius cadauer, neque illud ſuſpendi facere, & aſ-
ſeſſores, qui id faciunt, tenentur iniuriarum, & eſt
peſſima practica, vt dicit Par. Put. de ſynd. fo. 315.
n. 1. Et hoc eſt commune dictum, vt ait Sapia in l.
Imperium, poſt nu. 7 ff. de iuriſdict. omnium iudi.
Hanc etiam opi. dicunt eſſe communem ſcriben-
tes in d. l. Imperium, & in ſpecie Curt. Iun. n. 35.
Igneus in l. j. §. ſi ſibi manus. poſt nu. 46. & 54. ff ad
Sylla. Boſſius in tit. de accuſ. n. 33. Nam crimen &
pœna morte delinquentis extinguitur, vt dixi ſ.
ver. Quarto nunc. Et hæc ratio aſſignatur per Doc
tores communiter, vt dicit Sapia in loco præalle.
nu. 6. Sed certè quidquid ſit de iure ꝯrium praxis
tenet, & obſeruat, vt ait Igneus in loco præall. n.
21. & 42. vbi etiam ſubdit ꝙ in parlamento Ro-
thomagenſi bis vidit iudicari contra hanc com-
munem opin. Contrarium etiam de facto ſeruari
atteſtatur Bald. in l. 2. nu. 2 C. qui teſtam. fac. poſſ.
quem refert Marcus deciſ 953. Quçritur de ratio
ne, n 7. Imol. in c. Raynutius. n. 144. de teſta. Cagn.
in l. pupillum qui. §. in hæredes, nu. 2. ff. de reg. iur.
& in famoſis latronibus idem atteſtatur Imola in
d. l. Imperium, prout illum refert Gigas de cri. læ-
ſæ Maieſt. fol. 137. q. 33. n. 4. Idem etiam dicit Imo
la in l. defuncto, nu. 1. ff. de pub. iud. & in l. j. §. quo-
ties. ff. de iniur. prout illum refert Bertach. in ver.
Cadauera, n. 3. & Ang. de maleſ. in verbo, Quid iu
dex videns, n. 43. & Marian. in repet. c. qualiter &
quando, n. 261.

Idem etiam practicari in regno Caſtellç atteſta
tur Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 79. referens ſe ita
vidiſſe practicari in quodã forenſi in ciuitate Sal-
manticenſi, qui dicebatur fugiſſe de religione &
monaſterio, & tentaſſe habere acceſſum ad pue-
rum, vt cùm eo committeret peccatum cõtra na-
turam, & ex indiciis captus fuit, & in carcere ſe ſu
ſpendit, nam fuit ſtatim publicè ductus per ciuita
tem, & vias publicas, & igne ꝯcrematus. Ita etiam
qſique vidiſſe ſeruari in vilibus & publicis latro-
nibus atteſtatur Boſſius in loco præallegato, & in
tit. de execut. ſententiæ, n. 18. Et ego vidi aliquan-
do delinquentes, qui in actu capturç à ſatellitibus
occiſi fuerãt, ſuſpendi ad aliorũ terrorem, & hoc
quando delictum erat notorium. Similiter vidi ſu
ſpendi quendam incognitum, qui aggreſſus fue-
rat quendam. & contra eum ſclopum exonerauе-
rat, licet enim fuiſſet ille incognitus in illa rixa in-
terfectus, iuſſit tamen Senatus illum furcis ſuſpẽ-
di. Sic etiam vidi alios, qui pendente proceſſu ſeip
ſos interfecerant, furcis publicè ſuſpendi, & in ſpe
cie quendam Ludouicum Bergaminum, qui poſt
confeſſionem delictorũ ſe ipſum in carcere ſtran
gulauerat, 6. Nouemb. 1555 P.N Et licet Igneus
in d. §. ſi ſibi manus, nu. 21. dicat, ꝙ communis pra-
xis, & obſeruantia iudicum eſt, ꝙ eos qui ſeipſos
ex quacunque cauſa occidunt, ſuſpendi faciunt,
ex eo ꝙ ſui ipſius homicidæ ſunt, hæc tamen pra-
ctica apud nos non ſeruatur, niſi (vt dixi) id faciãt
pendente proceſſu in carcere exiſtentes, nam eo
caſu præſumuntur id feciſſe ꝯſcientia proprij ſce-
leris, vt dixi ſ. q. 68. ver. Seipſum occidere.

Vlterius quæro, nunquid hæres teneatur ex de 16
licto defuncti? Reſp. ꝙ de iure ciuili non tenetur,
nam regulariter pœnæ delictorum non tranſeũt
ad hæredes l. j. ff. de priuat. delic. De iure autem ca-
nonico tenetur hæres pro delicto defuncti, etiam
ſi nihil ad eum peruenit. Et ita tenent communi-
ter canon. vt dicit Abb. in c. literis, n. 3. de [illegible] quẽ
refert Ana. ibi, poſt n. 3. ver. In gl hçredis. l[illegible]run.
poſt relectiones Didaci, fol. 360. col. 2. ver. Secun
dò adde Hanc etiam dicit eſſe communem opin.
Canon. Abb. in c. fi. poſt n. 6. de ſepul. quem refert
Ant. Gom. c. j. delictorum, n 85. Et illam commu-
nem appellat Aret. in Rub. ff. de acq. hæred. col. 2.
quem refert Ruin. conſ. xx. n. i. lib. 4. Burgos in c. j.
col. 4. de empt. & vendit. Didacus lib 3. reſolutio-
num, c. 3. poſt nu. 7. Et hoc etiam ſi cum defuncto
lis conteſtata non fuerit. Et hãc dicit eſſe commu
nem opin. legiſtarum, & canoniſtarum Duennas
reg. 13. nu. 12. Xuarez allegat. 26. n. 4. Menchiaca
controuerſ. illuſtr. ca. xcvj. poſt nu. 27. verſi. Sexta
limitatio.

Scias tamen, quod hæres non tenetur ex delic- 17
to defuncti, niſi vſq; ad vires hæreditarias, & hoc,
ſiue confecerit inuentarium, ſiue non. Et eſt com
munis opi. vt dicit Are. in loco prçal. quem refert
& ſequitur Ruin. in d. conſ. xx. circa fi. Neguſan. de

Pigno

Pigno.folio 50.n.124.in fi. Anan.in d.c.in literis, num.7.de rap. Didac.in d.c.3.Boſſ.in titul.de pœnis.nu.34.

18 Sed pone, ꝙ delinquens reliquerit plures hæredes, & vnus eorum non ſit ſoluendo nunquid tenebitur alius exonerare conſcientiam defuncti? reſp. ꝙ ſic, ita tenet Hoſt.in c.tua.de vſur.& eſt cõmunis opinio, vt atteſtatur Alciat.in l. 2.§. & harum, n.31.in fi.ff.de verborum oblig.

19 Vltimo quæro, nunquid Iudæus, qui poſt commiſſum delictum ſuſcepit ſacrũ baptiſma, poſſit pro eo delicto puniri? Reſp. In hoc fuit aliquãdo controuerſia inter Doctor. nam gl.in c.quod autem, in ver.Pœnitentis, 32.q.j.tenuit, quod non.& dicit Ferrat.cautela 24 poſt n.4.quod hæc eſt communis opi.theologorum, quem refert Viuius in libr.commun.opi.in ver. Accuſari poteſt Iudæus. Alij verò multi tenuerunt contrarium, ſcilicet ꝙ licet baptiſmus tollat pœnam ſpiritualem criminum antea commiſſorum, nõ tamen liberat à pœna temporali, quæ pro eis eſt imponenda. Et hanc eſſe communem opi.atteſtatur Io. de Anan. in d. c.de his, poſt n.6.quem refert Ruin.conſ.13.nu.3. libr.v.vbi in facti contingentia ita conſuluit, licet ſubdat, quod erit in arbitrio iudicis eligere cõtrariam opi.tãquam mitiorem, & ęquiorem, Berous in e.c.de his, n.15. Apoſt.ad Ang.de maleficiis, in ver.Et ad querelam, poſt numerum 91.Dec.conſ. 130.n.2.Ferd.Loazes in §.lis itaque, n.28.Inſt.de iuſtit.& iure, quem refert Pla.lib.j.delictorum, c. 34.n.17 Marquar.de Iudæis in 3.par.c.v.n 1.Ego verò, ſi caſus contingeret, libentius inclinarem in opi.gl. quæ proculdubio æquior eſt, & religioni noſtræ magis fauet, magiſque attrahit Iudæos ad conuerſionem, vbi tamen nõ appareret, quòd ſacrum baptiſma in fraudem ſuſcepiſſent. Bene verum eſt, ꝙ in omnem caſum, licet talis Iudæus ſit liberatus à pœna temporali, non tamen erit liberatus à reſtitutione, vel emendatione damni, ad quam tenebatur ante baptiſmum ſuſceptum, & hoc dicit eſſe veriſſimum, & ab omnibus approbatum Ruin.in d.conſ.13.n.2.

QVAESTIO LII.

1 *Si probetur delictum, de quo reus imputatur, non fuiſſe commiſſum debet, reus abſolui.*
2 *Poteſtque id probari per rei euidentiam?*
3 *Item poteſt probari per teſtes?*
4 *Negatiua ſimplex et indeterminata eſt improbabilis, ſecus autem ſi ſit coarctata loco, & tempore?*
5 *Poteſt etiam negatiua probari per dictum ipſius offenſi?*
6 *Et an exculpatio facta per offenſum eximat reum à tortura.*
7 *Vbi non conſtat de delicto reus non poteſt puniri?*
8 *Si non appareat de nomine offenſi, an poſſit reus puniri?*

1 TVetur etiam ſe quandoque reus probando
2 delictum ipſum non fuiſſe commiſſum, † idque probari poteſt, in primis per euidentiam rei, puta ſi homo, qui dicit̃ occiſus, exhibeatur viuus, vel domus quæ dicitur combuſta, reperiatur illæſa, & huiuſmodi. Et dicit Bal.in lege, ſi quis. teſtib. in fi.C.de teſtib. ꝙ ſemel contigit de facto, ꝙ fuit exhumatum corpus illius, qui dicebatur vulneratus, & cum repertum fuiſſet, quod ille non fuerat vulneratus, fuit reus abſolutus, licet contra eum plenè probatum fuiſſet. Et illud dictum Bal.refert Ang.de malef.in ver.Comparent, & produxerũt inſtrumentum pacis, n.33.& Prac.Carer.fol 558. n.96 Vide quæ dixi ſ.q.98 ver.Sed nũquid. Idémque ſi delictum, ꝙ commiſſum fuiſſe dicitur, ſit per rerum naturam impoſſibile, prout contigit ſuperioribus annis in quodam Ioan.Antonio Zaneto caupone, cõtra quem proceſſum fuit per curiam Papiæ, tãquam ꝙ prepoſtera venere fregiſſet cuidam fœminæ rectum inteſtinum, ex qua parte ipſa poſtea peperiſſet, de quo proceſſu valde miratus eſt Senatus, & ipſum Zanetum tanquam de re incredibili accuſatum abſoluit, 2. Decembris 1559.P.N.

Item poteſt probari per teſtes, probando negatiuam, ſcilicet ꝙ reus delictum ipſum non commiſerit, neque committere potuerit. 3

Scias aũt, ꝙ negatiua non entis eſt improbabilis, ſecundum omnes, vt dicit Igneus in repe. § nõ aliàs, n.77.ff.ad Sylla. Præterea etiam negatiua ſimplex & indeterminata eſt improbabilis, vt dicit gl. in c.bonæ, el.j.in ver. Per rerum naturam, de electio. quam dicit eſſe communiter approbatam Pariſ.in c.quoniam contra, n.8.de probatio. Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Herculan. de prob.nega. nu.127. Si tamen coarctetur loco, & tẽpore, tunc æquè probatur vt affirmatiua, quando ſcilicet teſtes deponunt ipſam negatiuã, & reddunt rationem, ꝙ non potuiſſet eſſe vel fieri, quin ipſi teſtes vidiſſent, vel ſciuiſſent. Ita dixit gl.in § ſi verò abſunt, in verb.Et vidiſſe, ſe, in auct.de hære. & falcid.colla.j & ait Fel.in c.in noſtra.n.8.in fi.de teſt. ꝙ audiuit Aret.in voce dicentem, ꝙ opinio illius glo.obtineretur in practica, quia eſt communis, quem refert Ruin conſ.97.circa fi.lib 4. Hanc etiam eſſe veram, & receptam ſententiam atteſtatur Simancas de hæret.c. 26.n.4. Caueant tamen teſtes, quia eo ipſo, ꝙ deponunt ſuper negatiua dicuntur ſuſpecti de falſo, quod tamen intellige, iuxta ea quæ dixi ſ. hoc eod.lib.§.Falſum, ver.Solet etiam. 4

Poteſt etiam hæc negatiua probari per confeſſionem, & dictum ipſiuſmet offenſi, licet enim aſſertio vulnerati contra aliquem non probet, neque faciat indicium ad torturam, tamen è conuerſo dictum defuncti exculpãtis imputatum de homicidio tollit omnia indicia, quæ ſunt contra ipſum, ita vt ex eis non poſſit torqueri. Ita dicit Bal. in l.j.n.33.C.communia de lega.& eſt communis opin.vt dicit Plottus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſ.cx.n 1.lib.j. † Quam tamen intel 5 6
lige vt procedat, quando res eſt dubia. ſed ſi appareret de veritate, in contrarium, vel eſſent contra reum indicia valde vrgentia, & proxima delicto, nõ eſſet ſtandum huiuſmodi aſſertioni, ſaltem ad euitandam torturam. Et ita practicatur, teſte Blanco in pract.cri.fol, 28.n. 101. plerunque enim videmus, ꝙ offenſi, ſiue propter remiſſionẽ, quam fecerũt vulneranti, ſiue propter ſuaſiones amicorum, faciunt huiuſmodi proteſtatiões veritati cõtrarias, propterea in hoc maximè verſabitur iudicis arbitrium, qui inſpecta qualitate facti, conſiderabit, an talis exculpatio videatur veriſimilis vel ne, & an ei ſtandum ſit.

Præterea etiam p̃t reus ſe defendere, allegando, 7

qnòd non conſtat de delicto,& circa hoc videnda
ſunt ea,quæ dixi ȝ.q.4.& j.quæſtio.lv. ver. Poteſt
etiam,& ſeq.

8 Vlterius etiam poteſt opponere, ꝙ nō conſtat
de nomine offenſi vel occiſi.Sed certè hæc defen
ſio non eſſet admittenda, valet enim inquiſitio,&
accuſatio ſuper homicidio, licet ignoretur no-
men occiſi,ſecūdum gl. quæ reputatur ſingularis
in c.libellorum, in ver.Caio Seio,2.q.8.quæ qui-
dem indiſtinctè obſeruatur in practica,prout etiā
ſe vidiſſe ſæpius ita practicari atteſtatur Ang.in l.j.
§.interdum,n.2.ff.ſi pars hæred.peta.& in l.ſi eùm
exceptione, §.in hac, n.3.ff.ꝙ metus cauſa,quem
refert Aug.ad Ang.de malef.in ver. Hæc eſt quæ-
dam inquiſitio,poſt n.90.Et hoc ſciunt omnes,vt
dicit Boſ.in ti.de delict.n.33.Vide quæ dixi ȝ.q.4.
ver.Quando verò.

QVAESTIO LIII.

1 *De exceptionibus,quæ contra teſtes proponuntur.*
2 *Et an ſi opponantur eis crimina,opus ſit ſpecificare locū,*
& tempus commiſſi delicti?
3 *Et an opus ſit etiam probare,quòd communi opinione ha*
bentur pro talibus?
4 *Et an opponens contra teſtes crimina,& ea non probans,*
teneatur actione iniuriarum?
5 *De exceptionibus quæ contra proceſſum ipſarum atteſta*
tionum proponuntur?
6 *De exceptionibus,quæ contra dicta teſtium proponuntur?*
7 *De exceptione falſi?*
8 *Et an teſtis falſus in vno probet in aliis?*
9 *Et quid ſi teſtis falſum dixerit in non concernentibus ſub*
ſtantiam rei,de qua agitur?
10 *Et quid ſi ipſemet ſibi contradicat, quia ſcilicet aliquan-*
do vnum,aliquando aliud dixerit,cui dicto ſtandum ſit
primo an ſecundo?
11 *Et quid ſi primo dixit vnum extra iudicium,deinde con-*
trarium in iudicio?
12 *Et quid è conuerſo?*
13 *Et quid ſi in vno iudicio dicat contrarium eius,quod di-*
xit in alio?
14 *Et quid ſi in primo dixi nihil ſcire, in ſecundo verò depo*
nit de veritate rei?
15 *Et quid ſi in eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas*
contrarium deponat?
16 *Et quid ſi primo depoſuit per verbum,Credo ſecundo au*
tem per verbum aſſertiuum veritatis?
17 *Et q d ſi teſtis neget ſe ita depoſuiſſe vt ſcriptū reperitur?*
18 *Teſtes ſingulares an probent?*
19 *Et quid ſi agatur de probando in genere aliquem eſſe a-*
dulterum,vel huiuſmodi?
20 *Et quid ſi Epiſcopus faciat ſtatutum, quòd crimen vſu-*
rarum poſſit probari per teſtes ſingulares?
21 *Et quid ſi princeps teſtificetur contra aliquem,an ei ſoli*
credatur?
22 *Teſtis non reddens cauſam ſcientiæ,etiam non interroga-*
tus,in cauſis criminalibus nihil probat?

1 EST etiam pars defenſionis exceptio. quæ fit cō
tra teſtes,à quibus reus grauatˀ,poteſtque hæc
exceptio ex triplici capite proponi, quorum pri-
mum reſpicit perſonam ipſorum teſtium,quia ſci
licet non eſſent in cauſa criminali examinandi,de
quo dictum eſt ȝ.q.24.puta quia ſint infames,per
iuri,& ſimilia.

In hoc autem propoſito ſcire debes,ꝙ quando 2
aliquis vult opponere contra perſonas teſtium,
non ſufficit opponere generaliter,ꝙ ſunt periuri,
infames &c.ſed opus eſt ſpecificare locum & tē-
pus commiſſi delicti,& circunſtantias.Et eſt com
munis opi.vt dicit Boer.deciſ.32 1.n.2.

Sed nunquid excipiens debet etiam probare,ꝙ 3
ille teſtis,quem dicit eſſe infamem communi om
nium opinione,eſſet tentus & reputatus pro tali?
Reſp.Bar.in l.j.n.4.C.de teſti.tenuit,ꝙ ſic,ſed cer-
tè in contrarium eſt magis communis opi. ꝙ ſcili
cet ſufficiat probare,ꝙ eſt infamis ex tali cauſa,vel
tali crimine, abſque eo ꝙ dicatur,ꝙ pro tali repu
tabatur.Et ita atteſtatur Alex.conſ.clij.n.16.lib.v.
quem refert Crottus de teſtib.n.4.in fi.

Caueant tamen illi qui opponunt cōtra teſtes, 4
& non habent in promptu probationes criminū
oppoſitorum,quia ſi non probāt ipſa crimina op
poſita,tenētur actione iniuriarum.Et eſt commu
nis opi.vt dicit Boſſ.in ti.de iniur.n.21.Nam gene
raliter obiiciens aliquod crimen in iudicio,ſiue a-
gendo,ſiue excipiendo, ſi illud probat,non tene-
tur,& in hoc conueniunt oēs,vt dicit Boer. conſ.
4.n.37.Si verò non probat,tenetur,etiam ſi exci-
piendo illud propoſuerit,& eſt communis opi.vt
dicit Boer.in d.cōſ.4.n.37.in fi.Dicit tamen Boer.
ibi poſt nu.49. ꝙ de generali conſuetudine regni
Franciæ,ille qui opponit excipiendo cōtra teſtes,
nō tenetur,etiam ſi non probet.Et ego etiam nū-
quam vidi in hoc Ducatu ſuper hoc procedi.Sem
per autem aduocati in exceptionibus,quas faciūt
contra ipſos teſtes,apponi faciunt proteſtationē,
ꝙ citra animum iniuriandi, &c.prout etiam com
muniter fieri ſolere atteſtatur Boer. in conſilio
præallegato,nu.23.

Secūdum caput reſpicit proceſſum ipſarum at- 5
teſtationum, quia ſcilicet teſtes ipſi minus legiti-
mè recepti ſint, puta quia ſine iuramento depo-
ſuerint,vel aliàs minus legitimè examinati fuerīt,
non ſeruatis his,de quibus dixi ȝ.lib.2. §.teſtis,vel
quia fortè recepti fuerint ſuper generali inquiſi-
tione, quo caſu fidem non faciunt, niſi repetan-
tur,vt dixi ȝ.q.11.ver.Item quæro.

Tertium eſt caput reſpiciens dicta ſeu depoſi- 6
tiones ipſorum teſtium, puta quia ſint falſi.varij,
contrarij,ſingulares, & quòd non concludenter
deponant,vel huiuſmodi.

Frequentiſſimè autem in iudiciis criminalibus 7
verſatur exceptio falſi,quæ contra teſtes opponi
tur,nam his temporibus raró fiunt ꝓceſſus in cau
ſis criminalibus,in quibus vel ad offenſam, vel ad
defenſam non examinentur teſtes falſi,& plures
etiam vidi ex vtroque latere teſtes falſos exami-
natos fuiſſe,quod non aliunde procedit, niſi ꝙ iu
dices hoc delictum nimis leuiter caſtigāt. Et licet
à conſtitutionibus huius Ducatus ſit pro eo gra-
uis pœna impoſita,illa tamen nō ſeruatur, prout
ſeruari deberet, de quo ego multoties exclamaui
in ſenatu, arbitror enim nullum crimen eſſe per-
nicioſius reipublicæ,quàm crimen falſi, & ideo eſ
ſet ſeueriſſimè caſtigandum. In hac autem mate-
ria facienda eſt concluſio,ꝙ teſti, qui in ſua depo-
ſitione falſum dixiſſe conuincitur,tanquam periu
ro nulla eſt fides adhibenda. Et hæc eſt commu-
nis opi.vt dicit Alex.conſ.clij.n.10.lib.7.

Sed quæro, pone ꝙ teſtis in vno falſum dicat, 8
nunquid

nunquid eius depoſitio vitiabitur in totum,ita vt
nullam prorſus fidem faciat? Reſp.q̃ ſic,nam iura-
mentum eſt indiuiſibile,meritò vbi teſtis eſt in v
no ſuſpectus , totum eius teſtimonium reddit ſu-
ſpectum,& quando eius dictum in vno reprobat,
non creditur ei neque etiam in aliis. Et hæc eſt
communis opi.vt dicit Alex. in l.ſi ex falſis,n.13.
C.de tranſact.&conſ.27.n.3.lib.2.quē refert Dec.
cõſ.cv.poſt n.2.ver.Similiter teſtis,& Gratus conſ.
2.n.18.li.2.Idē & dicit Alex.cõſ.133.n.7.li.j.& in
d.conſ.152.n.10.lib.7.& conſ 183.poſt n.2.eod.
vol.quem refert Crotta in verb. Iuramentum eſt
quid,Soc.conſ.136.n.9 lib.j.quod eſt duplicatum
conſ.clv.lib.2 Marſ.ſing 76.communis cõcluſio.
Alciat.l.j.§.ſed & ſi mihi.n 43.ff.de verbor.oblig.
Pariſ.conſ 88 n.82.lib.3.Apoſtill.ad Crottum de
teſtib.poſt n 388 quem refert Gratus conſ.clij.n.
13 lib.2 Et hæc concluſio locum habet, ſiue ca-
pitula,ſuper quibus talis teſtis depoſuit,ſint ſepa-
rata ſiue ſint connexa,nam vtroque caſu eius te-
ſtimonium tanquam vnicum & ſuper vnico iura
mento fundatum nihil valet. Et dicit Alex.in d.l.
ſi ex falſis,num 5. C.de tranſact.q̃ in hac opi ſunt
communiter Doctores. Hinc etiam dicit eſſe cõ-
munem ſententiam Alb de teſtibus,in 3 par.prin
cipali,n.25 & ſeq. & ſiue illud dictum falſum præ
cedat,ſiue ſequatur alia dicta,ex quibus probat,&
eſt communis opi.vt dicit Soc.Iun.conſ.41.num.
13 & ſeq.lib.2.

9 Scias tamen , q̃ hæc concluſio intelligenda vt
procedat,quando teſtis falſum depoſuit circa fac
tum principale,vel qualitates ſubſtantiales,ſecus
autem ſi circa alia extrinſeca, nam eo caſu non di
citur falſus,neque vitiatur eius depoſitio &ita cõ
cludunt omnes. vt dicit Imola in l.j §.ſi quis ſim-
pliciter,n.35.col 3.ver.Item inducitur per Bal.ff.
de verb.oblig.&dicit Alex.conſ 87 n.19.quinto,
q̃ ita communiter concluditur,ſufficit enim q̃ te
ſtes in facto principali cõueniant,&dummodo in
eo ſint concordes,non nocet q̃ ſint varij vel con
trarij in acceſſoriis. Et hoc eſt commune dictum
maiorum noſtrorum, vt ait Soc.Inn.conſ.cij.n.6.
lib.3. Hanc etiam dicit eſſe communem regulam
Dec.in d.conſ.cv.poſt num.2 ver venio ad ſecun
dum,&conſ.cij.n.9 Hinc etiam eſſe communem
opi.atteſtatur Alex.conſ.47.n.5.lib.2.

10 Prædicta autem omnia locum habent, quādo
vnus teſtis ab aliis de falſo conuincitur,ſed quan-
do ipſemet teſtis aliquando vnum dixit,aliquan-
do aliud totum contrarium , magna eſt altercatio
inter ſcribentes , an ei ſit credendum , &an ſtan-
dum ſit primo, vel ſecundo dicto.Et in hac quidē
quæſtione aliqui faciunt ſimpliciter regulam , q̃
primum dictum teſtis regulariter attēdi debet , &
dicit Dec.conſ.175.n.7.in fi.q̃ ita tenent commu
niter Doctores, quem refert Grammat.voto 34.
col.2.Idem etiam dicit Dec.conſi.189.n.6.& poſt
n.10 ver.ſecundo principaliter,in quibus locis re
fert Corn.conſ.27.col pe.lib.3.ita dicentem, qui
tamen hoc expreſsè dicere non videtur,licet obi
ter alleget communiter canon.in c.cùm cauſam.
de teſtib. ita tenentes. Eundem etiam Corn. tan-
quam atteſtantem hanc eſſe communem opi. re-
fert Gratus conſ.42.n.29.lib.j.Alij verò ſimplici-
ter faciunt regulam in contrarium , q̃.ſ.quando
teſtis vario modo loquitur,ſecundum dictum at-
tendi debeat. Et hanc dicit eſſe communem opi.
Dec.ſibi contrarius conſ.429.n.17. Tu verò pro
reſolutione huius q. quæ ſatis confuſè traditur à
Doct.diſtingue nonnullos caſus.

Primus caſus eſt, quando teſtis primo dixit v- 11
num extra iudicium , deinde in iudicio depoſuit
contrarium eius quod extraiudicialiter dixerat.Et
hoc caſu Bar. in l.eos, num.4.ff.de falſis.tenuit,q̃
ſit ſtandum primo dicto , & q̃ pro ſecundo puni-
endus eſt tanquam falſarius , nihilominus magis
communis opi.videtur eſſe contra Bar. ſcilicet q̃
imò ſtandum ſit ſecundæ depoſitioni factæ in iu-
dicio.Et ita dicit communiter teneri Ang.de ma-
lef.in verbo, Falſario, n.23.Corn.conſil.58 in li-
tera I.libr.j.vbi dicit quòd in hoc omnes concor-
dant.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Abb.
in c.per tuas,num.11.de probatio.prout illum re
fert Ferret.conſil. cxcvj.nu. 19.licet in libro meo
id non dicat Alexand conſi.74.nu.8.lib.j.& conſ.
222.n.13.lib.2.quem refert Cranetta conſ.6.n.7.
Corn.conſil.ccxcvij.circa fin.lib.4 Tyndar.de te-
ſtibus,lib.2.cap.primo,nu 7.Angel.de Vbal.inter
conſilia criminalia diuerſorum conſil.73.num 1.
libr.2.Berrach.in verbo, Falſitas,num 103.Rimi-
nal conſi 48.num.7 vbi Apoſtil.Thomas Ferrat.
cautela 13 Quæſtio eſt.Et dicit Felin. in c.cùm in
tua,nume.10 de teſtibus quòd hæc pars eſt com-
munior & verior,quem refert Boer.deciſ.108.n.
2.& conſil.40.num.116.& Grammat. conſil.65.
num.6.& Apoſtill.ad Crot.de teſtibus,poſt num.
345.in verbo,Non tollitur.Idem etiam dicit Are-
tin.in d cap.per tuas,in vltimis verbis Felin.in ca.
Inquiſitioni,§ tertiæ,circa fin.de accuſat.quem re
fert Didacus libr.2.reſolutionum,cap.13.num.7.
Dec.in dicto cap.per tuas,numer.41.de probatio.
Ruin. conſil.57 poſt num 8 libr 1.Boſſ.in titu.de
oppoſ.contra teſtes, num.3. Menchiaca contro-
uerſ.vſu frequentium, cap.32.n 4.Illud etiam di-
ctum Barto. communiter approbari ait Cæpolla
conſ.cri.61.verſi.tertio quia Publicus ſuper con-
ſuet.Aluer.fol.28.num.49 Et quòd hoc caſu p-
ferendum ſit ſecundum dictum iuratum.&in ſed
ptis ſolemniter receptum , dicit eſſe communem
Alex.conſ.66 n.20.libr.6.Marſil ſing 212. Com-
munis omnium.Bene verum eſt, quòd debilita-
tur fides huiuſmodi teſtis,&ita dicit fateri omnes
Doctores Aret.conſil.71.col.ſecunda, n.1.in fin.
quem refert Boſſ in loco præallegato. & ideo po
terit teſtis torqueri, vt dixi ſuprà q.1.25.verſ.Sed
pone. Scias tamen , quòd ſi teſtis illud quod dixit
extraiudicialiter, dixiſſet cum iuramento, deinde
Ɔrium etiam cum iuramento depoſuiſſet iudicia-
liter,tunc fortè procederet opi.Bar.vt ſcilicet poſ
ſet de periurio condemnari,ex quo reperitur po-
ſitus inter duo iuramenta contraria. Et hanc dicit
eſſe communem Doctorum opi. Camer.in conſ.
ſuo matrimoniali poſt conſilia Zabarel.n 5 quam
etiam ſe vidiſſe in practica obſeruari atteſtatur
Boſſ.in loco præallegato.

Secundus eſt caſus , quando teſtis depoſuit v- 12
num in iudicio cum iuramento,deinde extraiudi-
cium illud dictum reuocauit. Et hoc caſu ſtan-
dum eſt eius primo dicto iudiciali.Et hęc eſt com
munis opi.vt ſentit Gratus conſ.lix.nu.26.libr.2.
Menchiaca in d.cap.32.poſt numer.3.verſic.Ter-
tio caſu,&hoc etiam ſi teſtis talem reuocationem

faceret in articulo mortis conſtitutus. Et ita videtur tenere Bart. in l. ſi quis in grau. §. ſi quis moriens, in vltimis verbis, ff. ad Syll. & in d. l. eos. n. 4. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Alc. in l. ſciendum. n. 33. in fi. ff. de ver. ob. quem refert Didac. in d. c. 13. n. 7. in fi. Curt. iun. in l. j. n. 36. ff. ſi cer. pet. Marſ. in rub. de fideiuſſorib. poſt nu. 39 Simancas de hæret. c. 62. n. 29. Plot. in repe. l. ſi quando. poſt num. 61.

13 Tertius eſt caſus, quando teſtis in vno iudicio deponit contrarium eius, quod depoſuerat in alio iudicio. Et hoc caſu cùm vtrunque dictum ſit iuratum, certum eſt, quòd poteſt tanquam falſarius puniri. Et eſt communis opin. vt dicit Camerar. in d. conſ. matrimoniali. n. 3 & in hoc nulla videtur eſſe difficultas. Punctus eſt, quod dictum attendi debeat, ſc. primum an ſecundum. Et in hoc variæ ſunt ſcribentium opiniones. Aliqui enim dicũt, quòd ex quo apparet, quòd in altero dicto eſt falſus, ei non creditur, neque in vna, neque in alia cauſa. Et hanc dicit eſſe communem opinio. Ruin. conſ. 75. poſt n. 8. lib. 1. Alij verò dicunt, ꝙ ſi teſtis reuocet primum dictum in alio iudicio, ſiue ciuili, ſiue criminali, ſtatur primo dicto. Et hanc dicit eſſe communem Alc. de præſumpt. in 2. reg. præſumpt. 29. n. 7. quem refert Menchiaca in d. c. 32. num. 1. Et hæc opin. mihi magis placet. Cùm enim iam ex primo dicto iudiciali, & iurato quæſitum ſit ius parti, non debet illud ab ea ſine eius culpa, vel facto auferri poſſe. Faciunt ea, quæ dixi ȝ. ver. ſecundus eſt. Debilitatur tamen primum dictum quo ad fidem probationis. Et hanc dicit eſſe communem Dec. in d. conſ. 189. col. 3. prout illum refert Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſtes. n. 6. Bene verum eſt, quòd ſi eſſemus in caſibus, in quibus etiam liber homo non admittitur ad teſtificandum, niſi cum tormentis, tunc ſtandum eſſet illi dicto, in quo perſeueraret in tormentis, licet in alio iudicio ciuili contrarium depoſuiſſet. Si verò ſemel bene depoſuiſſet in ciuili iudicio, licet deinde reuocaret in tormentis, ſtaretur primo dicto, & hæc eſt communis opin. vt dicit Alcia. in d. præſumpt. 29. circa fi. Quod intellige vt procedat, quando primum dictum non fuiſſet cum tortura confirmatum, nam hoc caſu licet perſeueraret in reuocatione in tormentis, adhuc crederem ſtandum eſſe primo dicto. Scias etiam, quòd ſi prima depoſitio facta fuiſſet in iudicio nullo, & ſecunda in iudicio valido, tunc ſtandum eſſet ſecundæ depoſitioni, nec noceret quòd dixiſſet contrarium in iudicio nullo, ſecundum glo in c. cùm cauſam, in gl. fi. de teſtib. quam ſequuntur omnes, vt dicit Fel. in d. c. cùm in tua. n. 5. Arelat. in Apoſt. ad Alc. in d. præſumpt. 29. in fi.

14 Sed quid ſi teſtis in primo iudicio dixerit nihil ſcire, deinde in ſecundo deponat de veritate facti? Reſp. quòd nihil probat, & hæc eſt omnium concluſio, vt dicit Ang. de Vbal. inter conſ. crim. diuerſ. conſ. 73. n. 23. in fi. lib. 2. dicens, quòd ita tenent omnes nullo diſcordante.

15 Quartus eſt caſus, quando teſtis in eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas contraria teſtimonia depoſuit. Et in hoc puncto eſt diſtinguendum, nam aut teſtis eſt ſib. contrarius in eadem depoſitione, aut in alia depoſitione contradicit primæ ſuæ depoſitioni. Si eſt contrarius in eadem depoſitione, aliqui ſimpliciter dicunt, quòd eo caſu non ſtatur alicui dicto, primo ſcilicet, nec ſecundo, imò in totum relicitur tanquam falſus. Et hanc dicit eſſe communem opin. Alc. de præſum. in d. præſumpt. 29. n. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 120 poſt n. 10. Menchiaca in d. c. 32. n. 9. in fi. Tu verò dic, quòd aut teſtis in eodem examine contraria depouit ſine iuſta correctionis cauſa, & tunc illi prorſus non creditur. Et hoc omnes paſſim fatentur. Vt ait Didac. libr. 2. reſolut. in d. c. 23. poſt n. 8. ver. cæterùm ſi teſtis. neque etiam reducitur ad concordiam vt probet. Et hæc concluſio communiter approbatur, vt dicit Crot. de teſtib. nu. 328. & ſeq. Et hoc non ſolùm ſi ſit manifeſta contrarietas, & non de facili concordabilis, ſed etiam aliquo modo compatibilis. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſ. 20. n. 3. lib. 4. quamuis illum in contrarium alleget Sigiſmund. conſ. feud. 49 n. 7. tenens, quòd quando contrarietas eſt facilè concordabilis, debet ad concordiam reduci etiam vt probet. Et ibi etiam refert Feli. in c. cùm tu. de teſtib. atteſtantem quòd hęc eſt communis opin. Ego tamen non reperio Fel. ibi nu. 1. vbi loquitur de hoc artic. id atteſtantem, & credo, quòd contraria opin. ſit (vt dixi) tutior & magis communis. Aut verò deponit contraria in diuerſis examinibus, & tunc, Aut deponit contrarium ſecundo loco, non dicendo in ſpecie ſe erraſſe in prima depoſitione, ſed ſimpliciter loquendo, & tunc, modo ſecundum dictum compatiatur cum primo, debet quantum fieri poteſt, ad concordiam reduci, ſecundum Imol. in l. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. ver. no. ex textu. ff. de dam. infec. quem in hoc communiter ſequuntur Doct. vt dicit Sigiſmun. in d. conſ. 49. nu. 6. in fi. Aut ipſemet teſtis dicit ſe velle primum dictum ſuum corrigere, & tunc, ſi quidem illud vult facere incontinenti, eſt admittendus. c. præterea. de teſt. cog. Et dicitur hoc caſu incontinenti, antequam teſtis ipſe alloquatur partem. Et ita communiter ſeruatur, vt dicit Fel. in d. c. pręterea. n. 9. quem refert Capic. deciſ. 142. num. 9. Si verò velit illud corrigere ex interuallo, non auditur, ſed tanquam periurus, & falſarius puniri debet. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac. in d. c. 23. poſt nu. 8. verſ. cæterùm ibi tertium eſt. ſtandum eſt tamen eius primæ depoſitioni. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Did in loco præalle. ſecundum quam intelligendus eſt Corn. & Dec. in conſiliis per me relatis ȝ. verſi. prædicta autem. In hoc tamen Ducatu hæc opin. non ſeruatur in cauſis criminalibus, nam ſi teſtis reuocet primam depoſitionem, quia dicat ſe erraſſe, vel falſum depoſuiſſe, tunc ponitur in tormentis, & illa depoſitio quam confirmat in tortura, ſolet attendi. Et ita ſeruandũ eſſe reſcripſit Senatus commiſſario Aronæ, 30. Ian. 1557. P. N. Bene verum eſt, ꝙ ex quo talis teſtis omnino eſt periurus, punitur de falſo, vt ȝ. dixi, prætereaq; etiam eius primo dicto non adhibetur plena fides, tanquam dicto integri teſtis, ſed multum de eius fide diminuitur, adeò ꝙ eius dictum ſine aliis adminiculis non ſufficeret ad torturam contra reum, ſed ſolummodo ad inquirẽdum. Et hanc dicit eſſe communem opin. Menchiaca in d. c. 32. n. 9. Et aduerte, quia licet (ſm aliquos) ad hanc torturam, quæ fit ad confirmationem huius ſecũdæ depoſitionis, deberet

pars

pars citari, ex quo agitur de eius magno præiudicio, ſ.de reuocatione primæ depoſitionis in eius fauorem factæ, nihilominus hoc ex conſuetudine non ſeruatur, vt dicit Boſſ.in tit.de oppoſ.contra teſtes, poſt n.j.ver. Quo. Ego etiam puto in huiuſmodi reuocationib. multum eſſe tribuendum arbitrio iudicis, qui conſiderare poterit ex illis depoſitionibus contrariis, quæ videatur magis veriſimilis, & cum qua concurrant plura adminicula, & illi adhærere, præſertim vbi ſubeſſet aliqua ſuſpicio ſubornationis, vt quotidie contingere videmus in practica. Aut verò non ipſemet teſtis, ſed aliqua partium petit ipſum teſtem iterum examinari. Et tunc, ſi eſt illa pars, contra quam teſtis depoſuit, non debet audiri, ſubeſt enim magnus timor ſubornationis. Si verò eſt illa pars, in cuius fauorem teſtis depoſuit, vtique auditur, & ſi teſtis deinde variet, & diuerſa ſeu ꝯtraria deponat, tunc ſtandum eſt ſecundo dicto. Et ita communiter tenetur, vt dicit Albe.in l.fi.n.2.C.de teſti. & ſibi imputet pars quæ petiit illum iterum examinari. Ex hoc enim cenſetur eius primo dicto renunciaſſe. Conſulo tamen iudicibus, præſertim in cauſis criminalibus, vt quantum fieri poteſt, caueant ab huiuſmodi repetitionibus teſtium, quæ fiunt ad inſtantiam partium, nam ſępenumero proceſſus inuoluunt, ac deſtruunt, magnámque præbent occaſionem ſubornationib. & falſitatibus teſtium.

16 Vnum etiam volo vt ſcias in hac materia, ꝙ quñ teſtis primo loco depoſuit per verbum, Credo, in ſecundo loco deponit per verbum aſſertiuum veritatis, eo caſu ſemper ſtandum eſt ſecundo dicto. Ita videtur ſentire gl.ord.in l.de tutela.in ver. ꝓbata.C.de in int.reſt.min.dicẽs, ꝙ hodie poſſum credere vnum, & cras aliud, quæ in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Soc.conſ.95 n.7. lib.3. Crot.de teſtib.poſt nu.343. Tynd.de teſtib. lib.1.c.5.n.1. Foller.in pract.crim.fol.25.n.44.

17 Quintus eſt caſus, quando teſtis non contrariatur de directo ſuæ primæ depoſitioni, ſed negat ſe ita depoſuiſſe, vt à notario ſcriptum reperitur, & tunc eſt diſtinguendum, nam, Aut tractatur de puniendo teſte de falſo, & hoc caſu tantùm creditur teſti quantùm notario, vt dixi ʒ hoc eo.lib.§. falſum.ver.pone teſtis. Aut tractatur, cui plus credendum ſit, an notario qui dicit teſtem depoſuiſſe, vt ſcriptum eſt, an verò teſti id neganti, & tunc plus creditur notario. Et hæc eſt cõmunis diſtinc. vt ait Thom Ferrat. cautela 26. licet concedens. Foller.in pract.crim.fol.244. n.15. Ad euitandas tamen omnes controuerſias bonum eſſet, ꝙ iudices aſſiſterẽt notariis recipientibus dicta teſtium, nam eo caſu non auditur teſtis poſtea dicens ſe non ita depoſuiſſe, vt ſcriptum eſt à notario præſente iudice, imò ſi contrarium poſtea deponat, poteſt etiam de falſo puniri. Et hæc omnia bene nota, quia frequentiſſimè contingunt.

18 Dixi etiam contra teſtes opponi ſolere, ꝙ ſunt ſingulares, nam teſtes ſingulares nõ ſufficiunt ad plenam probationem, vt dixi in d.§.teſtis. præſertim in cauſis criminalibus, prout tenere ſcribẽtes omnes affirmat Marſ.conſ.1.n.25. & conſequenter, neque ad condemnationem, ſed ſolummodo faciunt iudicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi ʒ.
19 q.21.ver.vnus teſtis.†Et hæc concluſio de plano procedit quando agitur de probando aliquo delicto in ſpecie, nam eo caſu debent teſtes eſſe conteſtes, vt ſufficiant ad condemnationem. ſed quid ſi agatur de probando delicto in genere, puta aliquem eſſe hæreticum, adulterum, vſurarium, blaſphematorem, vel huiuſmodi, nunquid teſtes ſingulares, qui deponant vnuſquiſque eorum de diuerſis actibus, ſufficient ad concludentem probationem? Reſp. Aliqui dixerunt, ꝙ ſic, & in propoſito probandi aliquam mulierem eſſe inhoneſtæ vitæ, atteſtatur hanc eſſe communem opin. Alex. conſ.1?.n.24.lib.7. idem in eodem propoſito atteſtatur Abb.conſ.25.n.j. Idem (loquendo in propoſito adulterij) atteſtatur Ferret.conſil.168.poſt n.14. & 15. allegans alios idem atteſtantes, quos ego cum aliis multis retuli in d.§.teſtis. poſt gl.in l.ob carmen.§.fi.in glo.fi.ff.de teſtib. Alij verò dicunt totum oppoſitum, ꝙ ſcilicet etiam hoc caſu teſtes ſingulares non ſufficiant. Et hanc atteſtantur eſſe communem opin. Menchiaca in 1.parte, de teſtam.§.4.n.45. & loquendo in propoſito criminis adulterij Ioan.de Amicis, conſ.127.num.1. Ego aliquando cogitabam, quis eſſet ſenſus Doctorum ita loquentium de probando delicto in ſpecie, vel de probando delicto in genere. Et credo, ꝙ ſecundum eos, tunc dicatur agi de probando delicto in ſpecie, quando tractatur de puniendo aliquem criminaliter. Et hoc caſu verior ſit ſecunda opin. ꝙ ſcilicet teſtes ſingulares non probent aliquem eſſe adulterum, vel hæreticum, vel vſurarium, & ita ſemper vidi ſeruari, prout etiam loquendo de hæreſi, dicit Simancas de hær. c.62. n.24. ꝙ hanc opin. vſus iudiciorum ſanctæ Inquiſitionis comprobauit. Quinimò ad probandam hæreſim, neque etiam ſufficerent teſtes ſingulares cum fama. Et hanc atteſtatur eſſe communem Lupus in alleg.de hęreſi.§.12. quem refert Simancas de hær.c.50.n.1. Tunc verò agi dicant de probando delicto in genere, quando agitur non de pœna infligenda, ſed ad alium finem, puta excipiendo de adulterio ad priuationem dotis, vel de alio crimine ad diminuendam fidem teſtis. Et hoc caſu fortè procedere poſſet prima opin. quam tamen ego puto reſtringendam eſſe iuxta ea, quæ dixi in d.§. teſtis. Bene verum eſt, ꝙ iſti teſtes ſingulares multum faciunt ad aggrauandum reum, contra quem deponunt, ſc. quo ad hoc, vt acrius torqueatur, vel vt ſeuerius puniatur.

Et quid ſi epũs faciat ſtatutũ, ꝙ crimen vſurarum 20
poſſit probari per teſtes ſingulares, nunquid tale ſtatutum valebit? Reſp ꝙ non. ita cõſuluit Fed.de Sen.conſ.17. quem communiter Docto. ſequuntur, vt ait Foller.in pract.crim.can.fol.229.nu.17. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Abb.in c. cùm in diœceſi.circa fin.de vſur. quem refert Iaſ. conſ.78.col.2.ver.ſecundo principaliter, lib.3.& Didac.lib.3.reſolut.c.3.poſt n.5.

Sed quid ſi aliquis princeps dicat teſtimonium 21
contra reum, nunquid ei ſoli credetur? Reſp. Aut agitur de modico præiudicio, prout eſt inquirere & procedere contra reum, & hoc caſu creditur ſolius principis aſſertioni, vt dixi ʒ.q.6.ver.præterea ſcias. Aut verò agitur de magno præiudicio, & tunc aliqui dicunt, loquendo de ſummo Pontifice, ꝙ nullo modo creditur eius aſſertioni in facto tertij.

tertij. Et hanc dicit eſſe communem opin. Soc. inter conſilia Curtij ſenioris, conſ. xx. poſt n. 12. Alij verò loquendo pariter de ſummo Pontifice, dicunt ꝙ imò ſtandum eſt eius aſſertioni, & hanc dicit eſſe communem opi. Aret. in c. cùm à nobis, n. 7. de teſtibus, nedum in his, in quibus Papa habet ſummam poteſtatem, ſed etiam in omnibus cauſis profanis, etiam laicorũ, prout illum refert Ruin. conſ. ciij. n. 11. li. 5. Ego pro nũc de ſummo Pontifice nihil determino, quo verò ad reges & principes ſeculares ſic diſtinguo, Aut princeps atteſtatur de eo quod ipſe vidit, & illi ſoli creditur etiam ad condemnationem, arg. e le. literis. de probatio. Aut princeps aſſerit aliquid, quod ipſe intellexerit corã aliis fuiſſe geſtũ, & non eſt ei ſoli credendum, poſſet enim princeps malè ab aliis informatus fuiſſe. Et hoc caſu duo cõcurrerent ſpecialia. Primum, ꝙ crederetur ei ſoli. Secundum, ꝙ teſti deponenti de auditu alieno adhiberetur fides, quorum vtrũque eſt Ʒ communes regulas, vt dixi in d. §. teſtis. Bene verum eſt, ꝙ ſi Imperator diceret aliquid ſibi cõſtare ex relatione principum ſibi facta, & rem eſſe adeo notoriam, vt non indigeret probatiõe, & reſcriberet proprio motu, tũc eſſet credendum eius aſſertioni, ſecundũ ferè omnium opi. vt dicit Soc. conſ. 87 poſt n. 19. lib. 3. ſaltem quo ad hoc vt transferretur onus probandi contrarium parti contrarium affirmanti, quod tamen ego in præſentia non affirmo.

22 Præterea dixi, ꝙ contra dicta teſtium opponi ſolet, ꝙ non concludant. Poteſt autem in primis allegari, ꝙ non reddant cauſam ſcientiæ. licet enim regulariter teſtis nõ interrogatus ſuper cauſa ſciẽtiæ, non teneatur illã reddere, vt dixi Ʒ lib. 2 §. Teſtis: eſt tamen ſpeciale in cauſis criminalibus, vt teneantur teſtes etiam non interrogati reddere cauſam ſcientiæ, aliàs non probant, neque faciunt iudicium. Ita dixit Innoc. in c. cùm cauſam, de teſtib. quẽ omnes Doct. ſequuntur, teſte Marſi. conſ. 50. n. 10. Et hæc eſt communis opi. vt ait Bal. cõſ. 182. n. 2. lib. 4. prout illum refert Nouel. in pract. crim. fo. 114. n. 15. & Viuius in libro communium opi. fol. 271. verſic. Teſtes in cauſis, quamuis in libro meo id non dicat. Apoſtil. ad Fel. in d. c. cùm cauſam, ſub n. 2. de teſtibus. ſecundum vltimã impreſſionem. Sed hoc intellige, vt procedat in teſtibus, qui ad offenſam deponũt. ſed teſtes, qui deponũt ad defenſam, vtique probant, etiam ſi cauſam ſciẽtiæ non exprimant. Et hanc opi. communem appellat Viuius in loco præalleg. Poſſunt autem & alia multa circa hoc contra teſtes deduci, ſecundum facti contingentiam, prout latius dixi in allegato §. Teſtis.

QVAESTIO LIIII.

1 *Delictum non poteſt probari per inſtrumentum.*
2 *Acta facta in iudicio ciuili non faciunt fidẽ in criminali.*
3 *Et quid ſi illud iudicium ciuile erat ſuper crimine?*
4 *Confeſſio procuratoris facta in iudicio ciuiliter præiudicet principali in iudicio criminali?*
5 *Confeſſio principalis facta in iudicio ciuili, an ipſi præiudicet in criminali?*
6 *Sententia lata in loco delicti, an ſit mittenda executioni in loco originis?*

Dictum de exceptionibus, quæ perſonas, & dicta teſtium concernunt. Sed quid ſi accuſator ad probandum delictum produxerit aliqua inſtrumenta? Reſp. Poteſt dicere reus, ꝙ delicta non probantur per inſtrumenta, ſolet ad hoc allegari tex. in c. cùm in eccleſiis, de maior. & obed. & eſt doctrina Bar. in l. in ſenatus, n. 2. ff. ad ſenatuſconſ. Turp. quam dicit eſſe communiter approbatam Cur. Iun. in auct. ſi quis in aliquo, poſt nu. 14. verſ. 4. aduerte, C. de eden. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Berous in c. at ſi clerici, nu. 4. de iud. Et dicebat Dy. ꝙ hæc opi. tenetur & deſeruatur pro euangelio, quem refert Gand. de maleſi. in tit. de pœnis, nu. 15. Hoc tamen intellige vt procedat, quando crimen conſiſtit in facto ſeparato ab ipſo inſtrumento, puta homicidium, furtum, adulterium, &c. ſed ſi crimen cõſiſteret in animo, prout eſt hęreſis, vtique per inſtrumentum in quo aliqs aſſereret aliquod hæreticum. poſſet crimẽ ipſum probari. Item ſi quis ratificet per inſtrumentum delictum commiſſum ab alio, pariter talis ratificatio, quæ etiam ipſa eſt delictum vt dixi Ʒ quæ 87. verſic. Quæro nunquid, poterit per ipſum inſtrumentum probari. Idémque, ſi delictum conſiſteret in facto incorporato vel connexo ipſi inſtrumento, puta ſi aliquis faciat inſtrumentum contractus vſurarij certè poterit delictum vſuræ probari per illud inſtrumentum. Et illam concluſiõnem declarat practica, quæ eſt optima legum interpres. 1

Item ſi producantur aliqua acta, poteſt reus dicere, ꝙ acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidẽ in criminali. Et ita communiter concluditur, vt dicit Fel. in c. at ſi clerici, n. 26. de iud. Ripa in l. 2. nu. 40. C. de edendo, quem refert Pract. Conradi. fol. 283. n. 10. in fi. & Villalob. in ſua collecta communiũ opi. in litera A, poſt n. 47. Diaz reg. x. Sed hoc intellige vt procedat, quantùm ad hoc, vt plenè probent, ſed bene faciunt iudicium ad inquirendum, vt dixi Ʒ. q. xix. 2

Et hoc quidem de plano procedit, quando huiuſmodi cauſa ciuilis fuiſſet agitata ſuper aliqua re in controuerſiam deducta. Sed quid ſi fuerit intẽtata ſuper crimine, prout ſæpenumero contingit, iuxta ea quæ dixi in loco præallegato? Reſp. ꝙ adhuc talia acta, neque etiam ſententia ſuper ipſo crimine lata, non faciunt fidem in iudicio criminali. Et eſt communis opi. vt dicit Abb. in c. per inquiſitionem, poſt n. 12. de elect. quem refert Berous in c. qualiter & quando, n. 87. de accuſ. Apoſtil. ad Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam, col. pen. verſ. Et aduerte. 3

Sed quæro, nunquid confeſſio procuratoris facta in vno iudicio ciuili præiudicet principali in alio iudicio criminali? Reſp. quòd non, & ita tenẽt communiter Doctores, vt dicit Berous in loco præallegato, n. 91. 4

Sed quid ſi exhibeatur cõfeſſio ipſiuſmet principalis facta in alio iudicio ciuili? Reſp. ꝙ (ſecundum aliquos) plenè præiudicat confitenti. Et ita videtur tenuiſſe Spe. in tit. de actionib. §. ſuper petitionibus, n. 8. cuius opin. dicit eſſe communem Aret. in ca. cauſam quæ, nu. 17. & ſeq. de teſtibus, quem refert Boſſi. in titu. quomodo procedatur per excep. num. 4. & in titu. de pluribus viol. poſt 5

nu.17.Idem dicit Public.ſuper conſuet.Alner.fo
lio 21.nu.11.Mihi verò ſemper placuit contraria
opi. ꝙ ſcilicet huiuſmodi confeſſio facta in iudi-
cio ciuili nõ faciat in criminali plenam probatio-
nem,ſed tantummodo ſemiplenam,& ſic indiciũ
ad torturam.Cùm enim ſit facta coram alio iudi-
ce,& ad alium finem, potius debet dici extraiudi-
cialis reſpectu ſecundi iudicij,quàm iudicialis,me
ritò non debet ſufficere ad condemnationem, &
ſi caſus contingeret , fortè ita ſeruarem , niſi vnà
cum ipſa confeſſione concurrerent alia indicia.
6 Sed pone,ꝙ exhibeatur ſententia, & condem-
natio lata contra aliquem in loco delicti , nunqd
illa faciet fidem in loco originis,vel domicilij, ita
vt ſit executioni mittenda? Reſp.ꝙ non, quando
lata eſt per iudicẽ alterius territorij prorſus ſepa-
rati,ſcilicet quod ſit ſub alio principe,vel ſub alio
præſide prouinciæ,vt dixi infrà q.xcv.verſic.Item
quæro , ſed tantummodo facit contra eum indi-
cium , ita ꝙ etiam aliter non conſtito de delicto
poterit cõtra eum procedi. Et ſuperioribus annis
ita deciſum fuit in ſenatu,& iuſſus detineri quidã
Ioan. Ambroſius Plenus, ſubditus huius ducatus
ratione originis, qui fuerat Pariſiis condemnatus
ad furcas pro vulneribus illatis cuidam,4. Sempt.
1560.A.C.Cæterùm ſine cauſæ cognitione non
ſolent tales ſententiæ executioni demandari. Et
ita reſcripſit ſenatus prætori Cremonæ , ſecundo
Auguſti 1554.P.N.

QVAESTIO LV.

1 *De exceptionibus,quæ contra propriam confeſſionem pro*
poni poſſunt.
2 *Cõfeſſio extraiudicialis nõ ſufficit ad probationẽ delicti?*
3 *Confeſſio facta coram iudice incompetenti non valet,niſi*
vt extraiudicialis.
4 *Et quid ſi facta fuerit parte præſente,& acceptante?*
5 *Et quid ſi facta ſit coram iudice nõ ſedente pro tribunali?*
6 *Et quid ſi talis confeſſio emanauit extra cauſam de qua*
agitur?
7 *Et quid ſi fuit extorta à iudice ſub ſpe impunitatis?*
8 *Et an iudex poſſit huiuſmodi impunitatẽ reo promittere?*
9 *Et an reus confeſſus ſub ſpe talis promiſſionis, poſſit ex*
ipſa confeſſione ad mortem condemnari?
10 *Et quid ſi non conſtet de delicto,an poſſit reus ex propria*
confeſſione condemnari?
11 *Et quomodo dicatur conſtare de delicto?*
12 *Confeſſio facta à minore ſine auctoritate curatoris,an illi*
noceat?
13 *Confeſſio facta ſuper proceſſu formato iuris ordine non*
ſeruato,an noceat confitenti?
14 *Et quid ſi facta ſit in tormentis?*
15 *Confeſſio cum qualitate adiecta, an poſſit pro parte acce*
ptari,& pro parte reiici?
16 *Et an ſaltem reus ſit mitius puniendus?*
17 *Cautela quomodo debeant hoc caſu concipi verba confeſ*
ſionis?
18 *Reus an poſſit confeſſionem à ſe ſponte factam reuocare?*

1 Viſis defenſionibus,quæ contra teſtes aut acta
in iudicio exhibita,proponi poſſunt.Quæro
quid ſi reus confeſſus ſit delictũ, nunquid adhuc
non obſtante confeſſione , poterit ad euitandam
condemnationem aliquid ad defenſionem ſuam
adducere?Reſp ꝙ ſic,& in primis poteſt dicere,ꝙ
talis ꝯfeſſio fuit extraiudicialis,quæ quidem non
ſufficit ad probationem delicti. Et ita communi-
ter dicitur vt ait Paris Put.de ſynd.fol.439.c.3.in
primis verbis. Ita ẽt tenere cõiter Doctores atte-
ſtatur Alb.in l.qũ,n.1.ff.de infamib. †Bene verũ 2
eſt,ꝙ talis ꝯfeſſio extraiudicialis ſufficit ad tortu-
ram,vt dixi ſ.q.21.ver.confeſſio extraiudicialis.
Præterea etiam , ſi confeſſus fuerit delictum in 3
iudicio,poterit dicere,ꝙ iudex erat incompetens,
talis.n.cõfeſſio facta coram iudice incompetenti
non valet in vim iudicialis confeſſionis , ſed tan-
tummõ valet vt extraiudicialis.Et hæc eſt cõmu-
nis opi.vt dicit Aret.conſ.26.circa fi.Alex.in l.ſer-
uus,n.3.ff.de iureiur.& in l.magiſtratib.ff.de iuriſ.
om.iud. prout illum refert Capic.deciſ.cclxxix.n.
1.in fi. Et ideo non ſufficit ad probationem deli-
cti,vt ſtatim dixi, ſed bene ſufficit ad torturam, vt
dixi in loco præallegato.
Vnum tñ ſcias in hoc propoſito,ꝙ licet confeſ 4
ſio criminis facta extraiudicialiter vel coram iudi
ce incõpetenti regulariter non præiudicet ad ple
nam probationẽ , ſi tñ facta fuerit parte præſente
& acceptãte,eo caſu facit plenam fidem ꝫ confi-
tentem.Ita videtur ſentire Abb.in ca. at ſi clerici,
poſt n.16.ver.Si verò confeſſio,de iud.ꝙ dictũ ſe
quuntur communiter Doctores, vt ait Berous in
eod.c.at ſi clerici,n.142.Bene verũ eſt, ꝙ hoc ca-
ſu requiritur, ꝙ pars talẽ confeſſionem expreſsè
acceptet,nec ſufficeret tacita acceptatio, ſm com
munem opi.de qua atteſtatur Berous in loco prę
alle.n.143.Sed certè quidquid ſit de iure,ego ſem-
per vidi in practica obſeruari, ꝙ tales cõfeſſiones
non præiudicant confitentibus ad plenam proba
tionem,ſi deinde illã reuocant,ſed tantummodo
torquentur,vt in ea perſeuerent,niſi fortè cũ hu
iuſmodi confeſſione concurrerent tot alia argu-
menta , ex quibus poſſet dici , quòd omnibus ſi-
mul iunctis de crimine plenè liqueret.
Itẽ poteſt dicere. ẽt ꝙ iudex eſſet competẽs, ꝙ 5
talis confeſſio facta fuit coram ipſo iudice nõ ſe
dente pro tribunali,& ſic tanq̃ coram priuato,ta-
lis enim confeſſio nõ dicitur iudicialis,ita vt reus
poſſit ex illa condemnari , ſed tantummodo facit
indicium ad torturam,vt dixi ſ.quæſt.21. ver.Sed
hic cadit.
Poſſet ẽt dicere,ꝙ talis confeſſio emanauit ex- 6
tra ipſam cauſam,de qua principaliter agitur.Hęc
tñ defenſio non eſſet multũ tuta, quia qñ delicto
contingente cauſam,de qua agitur,ꝯſtat per con-
feſſionẽ ipſius delinquentis, tunc poteſt ex ea pu
niri ẽt pœna ordinaria,licet directo actũ non fue-
rit ꝫ confitentem, & in hoc omnes conſentiunt,
vt dicit Abb.in c.cùm ſuper,n.13.de confeſſ.Hãc
etiam opin.dicit eſſe commun.Aret. in c.cauſam
quæ,n.17.de teſtib.de quo mentionem feci ſ. q.
prox.ver.Sed quid ſi exhibeatur.
Alleegare ẽt poſſet,ꝙ talis confeſſio fuit extor
ta à iudice cum promiſſione impunitatis,quo ca 7
ſu non videtur ex ea poſſe condẽnari. Et ita repe-
rio in facti ꝯtingentia,ꝙ quædam Catharina Can
dolia, quæ corã prætore Vogoniæ cõfeſſa fuerat
ſe partũ necaſſe,cũ deinde aſſereret illã ꝯfeſſionẽ
à ſe per ipſum prætorẽ blãdis verbis miniſque ex-
tortã fuiſſe, idq; probaſſet corã prætore Intri per
ſenatum ad id delegato, fuit tantũmodo torturæ
ſubiecta.Et cum perſtitiſſet in negatiua, fuit abſo
luta,27.Iul.1558.P.N. Sed in hoc propoſito duo
ſunt vid

ſunt videnda. Primum, an iudex vt veritatem eliciat à reo, poſſit aut debeat huiuſmodi promiſſiones facere. Secundum, an facta per eum tali promiſſione, teneatur aut debeat illam obſeruare.

Circa primum dicendum eſt, ꝙ poteſt iudex ad
8 eruendam veritatem talem promiſſionem impunitatis reo facere. Et eſt communis opin. vt dicit Apoſtil.ad Dec.in l.ea eſt natura,ſub n.7 ff. de regul.iur.quem refert Pla.lib.j.delictorum,c.xxxvij. n. 2. vbi per totum illud capitulum ſatis bene loquitur in hac materia. Certum eſt enim, ꝙ licet iudicibus indagandæ veritatis gratia aliquid ſimulare, vt colligitur ex Salomonis exemplo, de quo in c. afferte. de præſumptio. & eſt crebrior recepta ſententia, vt dicit Pla.in d.c.37.n.1.in fin. Sed certè hæc opin.mihi nunquam placuit, hoc enim (iudicio meo) eſt illaqueare reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præſertim verò iudici, qui veritatis amantiſſimus eſſe debet, videtur ſummopere vitandum, neque exemplũ Salomonis quidquam facit, longè enim differt fictio ac ſimulatio à mẽdacio ad deceptionem. Finxit etiam quandoque Saluator noſter ſe longius ire, Lucæ 24. priuſque finxerat ſe nolle aſcendere ad diem feſtum, & tamen aſcendit, Ioan.7. non tamen quẽquam decepit, aut alicui mẽtitus eſt. Conſulo itaque iudicibus, vt ab huiuſmodi promiſſionibus, quantum fieri poteſt, abſtineant, atque aliis iuſtioribus modis ſtudeant veritatem delictorum inuenire, prout etiam dixit Dyn.in tract.de quæſt. quẽ refert Paris Put.de ſynd.fol.484.cap.7.circa principium.

9 Circa ſecundum verò, an ſcilicet poſſet iudex non obſtante huiuſmodi promiſſione reum ad mortem condemnare, variæ fuerunt ſcribentium opiniones, nam Imola conf.cix. conſuluit, ꝙ reus virtute talis confeſſionis extortæ, vt ipſe dicit, per dolum & fraudem, non poſſet condemnari. Et hanc eſſe communem opin. dixit Cagnola in d. l. ea eſt natura, n.18 in fi. licet dicat aliquando Taurini ſeruatum fuiſſe contrarium. Idem atteſtatur Remigius de immun. eccleſ.fol.185.fallentia 26. in fi Contrariam verò ſententiam, ſcilicet ꝙ imò poſſit & debeat reus non obſtante tali promiſſione condemnari, tenuit Cyn.in l.præſenti, C.de his qui ad eccl conf.& in hanc ſentẽtiam frequẽtius itum eſſe dicit Alciat.in l.natura, in fi.ff de verbo. ſign. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Apoſtil.ad Dec.in d.l.ea eſt natura, ſub n. præallegato, quem refert Viuius in li.communium opi. in verbo, iudex promittens. Pla.in d.c.37.n.7. Valet enĩ talis confeſſio eo modo extorta, non ſolùm quãdo iudex dicit reo vt narret veritatem, quia nihil mali ſibi eueniet, ſed etiam quando expreſsè ei ꝓmittit, ꝙ liberabitur, modo vlterius dolosè agendo non procedat, ſecundum opi. quam dicit eſſe magis communem Boſ.in tit.de confeſſis per torturam, n.12. Ego certè ſuſpicor opi. Cyn. eſſe magis communem, nihilominus opi. Imolæ æquior videtur, præſertim vbi promittens impunitatem delicti poterat etiam de ipſo delicto gratiam, ſeu indulgentiam cõcedere, puta quia eſſet princeps, vel ab eo auctoritatem habens tales gratias delictorum concedendi, tunc enim omnino dicerem ſeruandam eſſe ab eo promiſſionem impunitatis, turpe enim eſt fidem fallere, & dicit Boſſ.in titul. de confeſſis per torturam, ꝙ ita ſemper vidit ſeruari, & reuera apud nos ita ſemper obſeruatum fuit, & quotidie obſeruatur. Si verò ſit promiſſa impunitas ab eo qui non poteſt illam cõcedere, tunc ſibi imputet, qui credidit tali promiſſioni. Nunquam tamen huiuſmodi reum condemnarẽ ex tali confeſſione ad pœnam ordinariam delicti niſi eſſet aliis etiam indiciis grauatus.

Poteſt etiam contra confeſſionem allegari, ꝙ 10
non conſtat de delicto, nam vbi aliter non appareret de crimine, quàm per confeſſionem ipſius rei, non debet reus ex ſola confeſſione ſua condemnari. Et licet Ioan. And.in addit.Spec. in tit. de accuſ.§.fi.ver.ſed pone. A fuit accuſatus, dicat ꝙ cõtrarium ſeruatur de facto, & referat Guidonem de Suzaria idem dixiſſe, vt per Boer.deciſ. ccclix. n.3. quem tamen locum Ioan. Andr. ego in libro meo hactenus inuenire non potui, attamẽ in hoc Ioan.And.malè dixit, quia imò ſeruatur, quod niſi aliter conſtet de delicto, nunquam reus condẽnatur ex ſola cõfeſſione, vt etiam ſentire videtur Marſ.in prac.crim.§.poſtquam, n.48. Et ideo dicit Ponzinib.de lamb.poſt numerum 70. ꝙ iudex debet inquirere de veritate confeſſionis, quia aliquãdo aliqui confeſſi ſunt delictũ, & poſtea reperti ſunt non deliquiſſe Et ait, quòd ita dicunt doctores, & illum refert Grammat.conſi.crimin.xvj.poſt numerum 5.

Quomodo autem dicatur conſtare de delicto 11
ad effectum vt ſuper eo procedi poſſit, dixi ſuprà q.4. Sed ad effectum vt aliquis poſſit condemnari ex ſola confeſſione, ego ita diſtinguerem, Aut delictum, quod reus confitetur, eſt tale, quod ſolo animo perfici poſſit, vt eſt hæreſis vel ſimilia. Et tunc ex quo tale delictũ vix aliter probari poteſt, quàm per propriam cõfeſſionem, crederem ꝙ ſola confeſſio (modo eſſet veriſimilis) ſufficeret. Aut verò eſt delictum, quod etiam facto committatur, & tunc ſi quidem reus confiteatur in genere aliqua delicta commiſiſſe, puta vnum aut ẽt plura homicidia vel multa furta, non exprimendo in ſpecie quos homines interfecerit, aut cuius res furto ſubtraxerit, certè non debet ex tali confeſſione condemnari. Et hic caſus nullam habet difficultatem apud Doct. vt dicit Boſſ.in tit.de delict. nu. 15. Si verò confiteatur in ſpecie aliquod delictum, puta ſe aliquem certum, hominem interfeciſſe, aut alicui furto certa bona ſubtraxiſſe, tunc eſt diſtinguendũ, nam, Aut eſt delictum facti tranſeuntis, cuius ſ. nulla ſolẽt remanere veſtigia, puta adulterium, furtum, & ſimilia, & tũc vbi cum querela partis concurrat etiam confeſſio rei, vtique erit ſufficiens ad condemnandum, & ita videmus quotidie obſeruari, teſte Boſſio in loco præallic.n.19. vbi etiam, n.21. ſubdit, ꝙ in furto practica eſt, ꝙ ſufficiat querela partis, vbi verò non adſit querela partis, aut aliqua alia informatio, ſola cõfeſſio non ſufficeret. Et ideo iudices, quando fures confitentur coram eis maria & montes, & plura furta ſe alibi cõmiſiſſe, debent mittere nuncios ad habendã informationẽ, aliàs ſæpe innocentes condemnarentur, vt dicit Ang.de malef. in ver. Et veſtẽ cœleſtem, nu.25. quẽ refert Brun.de indi.& tortura. fo.138.n.10. quod pluries temporib. ſuis vidiſſe cõtingere aſſerit Igneus in l.j.§.item illud. poſt n.6.ff. ad Sylla. Et ita ſeruari atteſtatur Boſſi.

in loco

in loco præalleg. poſt n. 15. ver. ſed quid quando. Et ita ſeruari debere priuſquam ſuſpenderentur quidam fures & latrones, qui plura delicta confeſſi fuerant, reſcripſit ſenatus xij. April. 1561. & 28 Nouemb. 1562. & aliàs ſæpiſſimè. Et propter hoc fuit in magno periculo vitæ quidam doctor, qui conſuluit quendam furē, qui plura furta confeſſus fuerat. de quibus tamen aliter non conſtabat furcis eſſe ſuſpendendum, pro quo doctore conſuluit Alex. conſi. xix. libr. 7. Aut eſt delictum facti permanentis, ꝙ ſcilicet oculis ſubiici poſſit, & cuius remanere ſolent veſtigia, vt eſt homicidium, incendium & ſimilia, & tunc niſi per inſpectionem, ſeu viſitationem factam, vel faciendam per curiam (iuxta ea, quę dixi in d. quæſtione quarta) appareat delictum fuiſſe commiſſum, non poterit reus ex ſola confeſſione cōdemnari. Et cauti iudices his caſibus ſolent perquiri facere cadauera eorum, qui dicuntur occiſi & ea exhumari, & inſpici, an extent veſtigia vulnerum, vt ſæpius ſe in cōtingentia facti ſeruari vidiſſe narrat Pariſ. Put. de ſynd. fol. 107. n. 6 Et ideo malè poſſet de iure defendi ſententia D Nicolai Toreli de Prato qui fecit ſuſpēdi tres diffamatos pro aſſaſſinis, qui confeſſi fuerant ſe occidiſſe tres incognitos, & eos in mari proieciſſe, & tamen eorum cadauera non fuerant reperta, vt refert Ang. in l. certum, n. 2. ff. de confeſ. & Berous in loco præalleg. poſt n. 31. & Auguſt. ad Ang. de maleſi in loco præalleg. poſt n. 25. & Pariſ. Put. de ſynd. in verbo, Confeſſio, c. j. poſt n. 1. & Igneus in d. l. j §. item illud, n. 4. Bene verum eſt, ꝙ ſi confeſſio eſſet de aliquo homine certo, & haberentur informationes, quod non reperiretur, & reus fateretur illum interfeciſſe, & apparerent aliqua veſtigia, licet non reperiretur cadauer, fortè poſſet ex ipſa confeſſione cōdemnari, prout etiam refert Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 49. poſt n 41. condemnatum fuiſſe à ſenatu quendam maſſariam, ipſo exiſtente vicario iuſtitiæ Mediolani, qui confeſſus fuerat ſe occidiſſe dominum ſuum, & proieciſſe in lacū Comenſem. nam licet cadauer ipſius domini repertū non fuerit, tamen reperto ſanguine in loco deſignato ab ipſomet maſſario, vbi dicebat ſe delictū perpetraſſe, fuit ille vltimo ſupplicio affectus. Et ita puto intelligi debere ea, quę dicit Boſſ. in loco præallegato, poſt nu. 15. ꝙ ſcilicet etiam quando confeſſio eſt de homine vel re certa, debet iudex à ſe ipſo mittere ad intelligendum, an delictum commiſſum fuerit, & eo non comperto, illum abſoluere, aliàs cōdemnare, ſubdens ꝙ ita ſeruatur. ſatis enim dici poterit compertum delictum in caſu prædicto, etiam ſi cadauer repertum nō fuerit.

12 Vlterius poteſt reus ꝯ propriam confeſſionem allegare, ꝙ ipſe eſſet minor, proptereáque eius confeſſio facta ſine auctoritate curatoris illi obeſſe non debet, de quo videnda ſunt ea, quæ dixi ſuprà q. 50. circa principium. Et dicit Alber. ꝙ ſemel obtinuit de facto, ꝙ cōfeſſio minoris facta in tormentis ſine auctoritate curatoris ei non obeſſet, & ita illum refert Raph. Fulg. in l. Clarum, C. de autho. tuto. relatus per Ang. ad Ang. de maleſi. in verbo, Comparuerunt, & cōfitentur totum, poſt n. 13. & Grammat. qui in facti contingentia ita cōſuluit, conſ. crim. xvj. Sed certè hæc defenſio parū prodeſſet ſtante conſuetudine, de qua dixi in d. q. 50. ſecundum quam in confeſſione minoris non requiritur curatoris auctoritas, prout etiam communiter ſeruari in practica atteſtatur Bal. in l. j. n. 59. C. de confeſſ. quem refert Pariſ. Put. de ſyndic. fol. 457. n. 7. Ang. de malef. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totū, n. 8 ſubdens, ꝙ eſſet quaſi ridiculum dicere contrarium. Hoc idem ſeruari apud Venetos, & multa Italiæ loca atteſtatur Practic. Caſoni, fol. 76 nu. 2. Vide quæ dixi infrà q. lx. circa princ. vbi etiam dixi, an ſaltem proſit minor ętas ad hoc vt reus in mitiorem pœnam condemnetur.

Item poſſet allegare, ꝙ talis cōfeſſio facta fuiſſet ſuper proceſſu formato per iudicem iuris ordine non ſeruato. Scias tamen, ꝙ hæc defenſio non ita abſolutè procedit, ſed eſt diſtinguendū, an cōfeſſio ipſa ſponte emanauerit, an verò in tormentis. Nam ſiquidem confeſſio eſt à reo ſponte facta, tunc etiam ſi facta ſit ſuper proceſſu nullo, adhuc poteſt reus ex illa condemnari, & eſt doctrina Inn. in c. qualiter & quando, el ſecundo. de accuſatio. quàm dicit eſſe communiter approbatam Alex. in l. inter ſtipulantem, §. j. circa fin. ff de verb. obl vbi etiā Iaſ. n. 11. idem atteſtatur, & dicit Marſil. in l. j. §. diuus, n. 10 ff. de q. & conſi. 94. n. 7. & cōſi. cxxx. n. x. & in pract. crim. §. poſtquam, nu. 1x. ꝙ omnes eum ſequuntur. Idem dicit Alex. conſ. 19. n. 3. li 7. Io. Arno. commentario. cxx. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Marſi. ſing. cci. in confeſſum. Foller. in pract. crim. fol. 285. n. 65. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. legiſtarum & cano. Ant. Gomez c. 1x. delictorum nu. 8. Quod tamen intelligendum eſt vt locum habeat, quando nullitas non procedit ex defectu iuriſdictionis, ſed ex aliqua alia cauſa, & ita colligitur ex mente omnium doctorum, vt atteſtatur Ant. Gomez in loco præallegato D cit tamen Ang. conſ. clxxviij. circa fi ꝙ eſt duplicatum in conſ. ccxcili. ꝙ quando confeſſio emanat ſuper proceſſu nullo tutior eſt via, ꝙ reus abſoluat ab obſeruatione iudicij. & de nouo procedatur, ſubdens, quòd ſi ipſe conſuleret, hac partē eligeret, vt effugeret ſyndicatorum tela, & quòd ipſe ita obtinuit Peruſij in ſyndicatu cuiuſdam D. Raynerij Lafranchi, vt ibi per eum, quem refert Auguſt. ad Ang. de maleſi. in verbo, comparuerunt, & confitentur totum. poſt n. 5. Et certè credo, quòd iudex qui ita faceret, non erraret, nihilominus cum hęc communis opin. iā ſit canonizata in iudiciis, & in ſcholis, poſſet iudex in iudicando illam intrepidè ſequi, abſque eo quòd timeret ſibi inferri moleſtiā in ſyndicatu. 13

14 Si verò confeſſio facta ſit in tormentis, tunc ſi legitima indicia non præceſſerint, & ſeruata non fuerint ſeruanda, talis confeſſio eſt ipſo iure nulla, nec poteſt confeſſus ex ea condemnari, etiam quòd in illa perſeuerct. Ita videtur ſenſiſſe gl. vnica in l. quæſtionis habendæ, ff de quæſt. quam ſequuntur communiter Doctores, vt ait Foller. in pract. crimin. fol. 307. num 1. & illam dicit eſſe ab omnibus celebratam Marſi. conſi xcv. nume. 10. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe communem Alexand. in l. qui in aliena. § Celſus, n. 12 ff de acquiren. hæred. quem refert Iaſon in eo. §. Celſus, poſt nu 38. & conſi. clxxxviij. num. x. lib. ij. relatus per practic. Conradi, fol. 285. in xxj. limitatione.

Bru

Brun.de ind.& tortura,fol.234.n.3.Bertrand.con
ſi.ccxxvj.n.5.lib.2.In ſecunda parte Marſi.in l.j.in
prin.n.24.ff.de quæſt.Ant.Gomez.c.15.delictorũ
n.25.Et videtur tex.expreſſus in l.pe.ff. de quæſt.
ſecundum lecturam, quam Bart. & communiter
omnes Doctores ſequuntur, vt dicit Alex.de Ne
uo conſ.86.n.9.Et dicit Auguſt.ad Ang.de male-
fi.in verbo,Fama publica, poſt n.36.ꝙ aliàs ita ob
tinuit in perſonam vnius, qui vocabatur ſuo no-
mine Auguſt. de Arimino. Et licet Pariſ. Put. de
ſynd.fol.445.c.ix.nu.2.intelligat hanc concluſio-
nem procedere in illa tacita perſeuerantia, quæ
inducitur non approbando,neque reuocando,ſe
cus autem(ſecundum eum)ſi expreſſe ratificet cõ
feſſionem ipſam ad banchum iuris, quia tunc (vt
ipſe ait)habetur tanquã ſi vſque à principio ſpõ-
te confeſſus fuiſſet,hoc tamẽ eſt contra commu-
nem opi.Doctorum,vt dicit Hippol. Riminal.in-
ter conſilia criminalia diuerſorum conſ.cv. poſt
n.16.verſi.Obſtat etiam,lib.j.vbi oſtendit contra-
riam opi. proculdubio eſſe magis communem, à
qua non puto eſſe recedendum. Quinimò etiam
ſi poſt huiuſmodi confeſſionem extortam vi tor-
mentorum,indiciis legitimis non præcedentibus
deinde legitima ſuperuenirent indicia,non prop
terea talis confeſſio,conualidatur,vt dicit Bart.in
l.maritus, n.2.ff.de quæſt.. Dixi ſ.q.64.verſi.Dixi
etiam.

Poſſet quoque reus cõtra propriam confeſſio-
15 nem allegare, ꝙ talis confeſſio non eſſet abſolu-
ta,& pura, ſed cum aliqua qualitate adiecta, quo
caſu non poſſet, nec deberet pro parte acceptari,
& pro parte ſperni,iuxta doctrinam Bat.in l.Aure
lius.§.idem quæſiit,n.2.ff.de libe.lega.cuius opin.
cõmuniter per Doctores approbatur,vt demon-
ſtraui loquendo de cauſis ciuilibus infrà lib.prox.
Sed certè hæc defenſio eſſet valde periculoſa,nã
vbicunque confitens habet præſumptionem con
tra ſe, eo caſu poteſt eius confeſſio pro parte ac-
ceptari, & ꝓ parte ſperni,vt dicit Bar.in loco præ-
allegato,vbi refert,ꝙ homicida, qui confeſſus eſt
hominem occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſio-
nem,habetur perinde ac ſi cõfeſſus fuiſſet ſimpli-
citer homicidium ſine illa qualitate,niſi deinde il
lam probet,& poteſt ex tali cõfeſſione condem-
nari.Et hanc deciſ.Bar.dicit eſſe communiter ap-
probatam Iaſ.in l.vt vim,nu.13.ff. de iuſt.& iure,
quem refert Boſſ.in ti.de confeſſis, poſt nu.19.&
Menchia.libr.v.de reſt.§.xxiij.n.25.Thomas Fer-
rat. cautela v. col.j.& ij. Petrus Calepharus inter
conſilia criminalia diuerſorum conſ.88.n.2.li.2.
Et dicit Pract.Carer.fol.413.n.163.& ſeq.ꝙ ita cõi-
ter concluditur.Hanc etiam opin. dicit eſſe com-
munem Boer.deciſ.clxiiii. poſt n.10. Alciat.in l.j.
§.ſi quis ſimpliciter,nu.76.ff.de verb.obl. Berous
in c.at ſi clerici,n.73.& ſeq.de iud.Simancas de hę
ret c.lxiij.n.23.Blanc.in pract.crim.fol.149.n.35.
& ſeq. vbi dicit, ꝙ in hoc reſident communiter
Doctores,Menchiaca controuerſ.illuſtr.c.2.n.8.
Et dicit Ang.de malefic.in verb.Comparent dicti
inquiſiti,& partim negant,poſt principium,ꝙ vi-
dit hanc opi.Bart.in practica ſeruari. Ex his vides
ꝙ Marſi conſ.136 n.31.& n.44.vbi dicit,ꝙ opin.
contra Bar.eſt magis communis, valde fallitur,&
ideo non recedas in pract.ab opinio. Bartol.quæ
proculdubio, & communi Doctorum conſenſu,
& conſuetudine eſt magis approbata.

Fortè poſſet hæc exceptio ipſi reo prodeſſe, 16
quo ad hoc vt mitiori pœna afficeretur,multi eñ
tenuerunt,ꝙ licet reus poſſit ex tali confeſſione
condemnari, non tamen poterit condemnari ad
pœnam mortis, & fuit dictum originale Abb. in
c.auditis,nu.32.de præſcri. ꝙ dicit eſſe commune
Boſſ.in tit.de confeſſ.n.20.& ſeq.Et dicit Practic.
Carer.in loco præalleg.n.167.ꝙ ita communiter
concluditur.Dicit etiam Grammat. conſ.69.in fi.
ꝙ ita ſemper fuit in practica obſeruatum, prout
etiam idem atteſtatur ſuper conſti.Regni,fol.16.
col.1.Et ita reperio,ꝙ in facti contingentia Pro-
rex Neap.cõdẽnauit ad triremes perpetuo,quen-
dam qui confeſſus fuerat alium occidiſſe ad ſui
defenſionem,& ita in tormẽtis ſuſtinuerat,vt re-
fert Gram. voto ſecundo,de quo etiam mentio-
nem facit idem Grammat. ſuper conſt.Regni,fo.
14.n.30.Quam tamen practicã,vt ſcilicet ita con-
feſſus torqueatur,ego nõ laudo,neque apud nos
vnquam vidi illam obſeruari, prout etiam idem
atteſtatur Boſſ.in loco præallegato, n.27.& ſeq.
Quod tamen intellige vt procedat, quando con-
tra reum non eſſet aliquod aliud legitimum indi-
cium,aliàs ſequeretur,ꝙ de facili reus ita cõfiten-
do homicidium, poſſet euadere pœnam mortis
etiam ꝙ ex aliis probationibus eſſet de ipſo homi
cidio conuictus,quod eſſet abſurdum.Item intel-
lige vt prædicta concluſio procedat, quando eo-
dem contextu verborum reus confeſſus eſt occi
diſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, tunc enim
poſſet pœna mitigari,ſed ſi prius confeſſus eſt ex-
plicitè occidiſſe,deinde(aliquo interiecto)addat,
ꝙ illud fecit ad neceſſariam defenſionem,tunc ex
tali confeſſione poteſt abſolutè condemnari ad
mortem, ſi non probet qualitatem defenſionis,
Et ita concludunt & declarant communiter Do-
ctores,vt dicit Boer.in d.deciſ.164.n.11.in fi.& n.
14.in fi.Quam quidem qualitatem vtique poteſt
reus in ſuis defenſionibus probare,etiam ꝙ prius
ſimpliciter confeſſus fuerit ſe illum occidiſſe, vt
dixi ſuprà hoc eo.lib.§.Homicidium.ver. Sed hic
occurrit.

Cautius igitur faciet reus, qui alium ad ſui de- 17
fenſionem interfecit, ſi negauerit homicidium
commiſiſſe, ſubiiciendo, Et ſi id feci, feci ad mei
defenſionem,quæ quidem reſponſio admittitur,
& pro pura negatiua habetur. Et hæc eſt commu-
nis opi. vt atteſtatur Boſſ.in d.tit. de confeſſis.nu.
36.Et licet Grammat.ſuper conſtit.Regni,fol.13.
nu 9. dicat tutius eſſe, quod confiteatur cum illa
qualitate,quia euitabit torturam,credo ꝙ in hoc
decipiatur,& ipſemet in locis præallegatis,præſer
tim voto ſecundo narrat, ꝙ ille Coſmus, qui ita
confeſſus fuerat,fuit grauiter tortus.

Sed pone,ꝙ reus velit confeſſionẽ à ſe ſponte 18
factam reuocare,& probare cõtrarium,nunquid
erit audiendus? Reſp.quòd ſic,ſi velit docere cõ-
feſſionem ipſam fuiſſe erroneam,& errorem pro
bare.Et hæc eſt communis opi. vt dicit Aret.in c.
cùm dilecti,in vltimis verbis, de accuſatio.quem
refert Boſſ.in tit.de confeſſis,poſt n.60.& in ti.de
defenſ.reorum, n.4 Dixi infrà q.lxiiij.ver. Sin au-
tem reus.Et dicit idem Boſſ.in tit.de confeſſis, n.
6.ꝙ ita volunt omnes, adeo quòd non ſufficeret
(vt ipſe ait) velle probare per torturam. Bene põt
reus ſe

reus ſe excuſare, & aliquid deducere contra propriam cõfeſſionem,quod tamen poſſit ſimul ſtare cum ipſa confeſſione,non autem illã perimat, & prorſus eneruet.& ita dicunt omnes,vt ait Boſ. in tit.præall.de confeſſis,n.35.Reperio tamen, ꝙ Salic.in l.fi.poſt n.2.C.de probat.tenuit ꝙ indiſtincte proſit reuocatio,& dicit Ang.de malef.in ver. comparent,& produxerunt inſtrumentum pacis. n.j.ꝙ ita vidit practicari.Sed certè apud nos ſeruatur contrarium in confeſſione facta ſponte,vel ratificata extra tormenta,nam illius nũquam admittitur reuocatio,niſi probato errore.

QVAESTIO LVI.

1 *Si reus probet licitè facere potuiſſe id de quo imputatur, eſt abſoluendus.*
2 *Puta ſi de iure permiſſa eſt illi leuis caſtigatio.*
3 *Et quid ſi probet illud aliquo loco, & tempore licitè fieri potuiſſe,an id ſufficiat?*

1 POteſt etiam reus qui id,de quo imputatur,cõfeſſus eſt cõmiſiſſe,allegare ꝙ illud licitè facere potuit, puta,quia fortè ille quẽ occidiſſet,fuiſſet bannitus,vel fur,vel adulter,in furto vel adulterio deprehenſi,tales enim licet occidere,vt dixi ſuprà hoc eodem libro,§.homicidium,verſiculo, Vltima eſt,& aliis ſeq.

2 Poteſt etiam poni exemplum in his, quibus ꝑmiſſa eſt correctio ſeu caſtigatio,puta patris in filium,viri in vxorem,magiſtri in diſcipulum,& dominę in ancillã,vt in caſu Alex.ꝯſ.75.lib.3.Et reperio,ꝙ in facti contingentia fuit abſolutus per ſenatum quidam de Bonetis,qui filium ſuum interfecit illum corrigendo,7.Maij 1555.Marito quidẽ permittitur ex iuſta cauſa verberare vxorem,leuiter tamen.Et ita tenẽt communiter omnes,vt dicit Alex.conſ.115.n.3.libr.v. Quo verò ad magiſtrum,dic ꝙ illi permiſſa eſt leuis caſtigatio in diſcipulum,non autem immoderata. Ita colligitur ex tex.in Litem quæritur,§.ſi tutor,aliàs eſt,§.ſi Iulianus,ff.locati, & ita communiter tenetur, vt atteſtatur Anan.in Rub.de magiſtris,n.3.

3 Et in hoc propoſito nota,ꝙ ad euitandam condemnationem,ita ꝙ pro delicto quis puniri non poſſit,ſufficit probare tale,quid ex quo appareat illud ex aliqua cauſa potuiſſe licitè fieri, licet punctualiter non probetur, ꝙ factum fuerit iure licito,ſecũdum doctrinam Bart.in l.non ſolum,§.ſed vt probari,n.1.ff.de no.oper.nunc.cum qua Doctores videntur communiter ſine additione tranſire,vt dicit Alex.in eo.§.ſed vt probari,quem legit cum §.ſciendum,n.2.quem refert Gramm.conſi. 67.poſt n.8. Illam etiam Doctrinam dicit eſſe cõmuniter approbatam Iaſ.in d.§.ſciendum, poſt n. 7.Aug.ad Ang.de malef.in ver.de anno præſenti, poſt n.5.Et ait Dec.in c.in præſentia,n.52.de probatio.ꝙ totus mundus illam ſequitur, quẽ refert Neuizan.in ſylua nuptiali,fol.12.col.2.ver.vigeſimus primus principalis, Riminal.conſ.44.poſt n. 4.Bertr.conſ.ccxc.n.4.libr.3.in j.parte. Tortus inter conſilia Ant.de But.conſ.vltimo,n.7.Ant.Gomez ſuper l.80.Tauri,n.57.Berous in c.in præſentia,nu.133.de probatio. Nam vbicunque aliquid eſt prohibitum, & punibile, certo & limitato loco,vel certo,& limitato tempore,oportet ꝙ accuſator præciſe probet reum illud feciſſe in illo tempore vel loco prohibito, aliàs præſumitur factũ loco, & tempore licito,vt per Bar.& alios in locis præallegatis. Et hoc infert Bar.ibi, ꝙ ſi accuſator probet,ꝙ accuſatus vulnerauit Titium de menſe Nouembris,& accuſatus probet,ꝙ de menſe Nouembris Titius eſſet bannitus, etiam ſi non appareret, ꝙ Titius fuerit bannitus antequam accuſatus illum vulnerauit,nihilomin⁹ accuſatus eſt abſoluendus. Et hanc deciſ.Bart. dicit eſſe communem Ang.ad Ang.de malef.in ver. De anno præſenti, poſt numerum 6. Pariſ.in d.ca.in præſentia, n.31.& ſeq.Boſſius in tit.de conuictis,n.60.

QVAESTIO LVII.

1 *Vbi reus aliàs de eodẽ crimine abſolutus fuerit,aut condemnatus,non poteſt contra eum amplius procedi.*
2 *Et quid ſi ſit abſolutus, non quia crimen non commiſerit, ſed quia non fuerit probatum?*
3 *Et in dubio qua ex cauſa præſumatur abſolutus?*
4 *Et an ille,qui primam accuſationem ignorauit,poſſit non obſtante abſolutione ſuperinde ſecuta, iterum accuſare?*
5 *Et quid ſi primus accuſator præuaricatus fuit?*
6 *Et quid ſi fuit abſolutus virtute tranſactionis inita cum accuſatore?*
7 *Et quid ſi proceſſum fuit per inquiſitionem?*
8 *Et quid de iure canonico?*
9 *Et quid ſi ſit ſecuta abſolutio per viam diſpenſationis?*
10 *Et quid ſi quis fuerit abſolutus in foro pœnitentiali?*
11 *Et quid ſi ſit abſolutus in foro eccleſiaſtico de crimine, pro quo poſſit etiam procedere iudex laicus?*
12 *Punitus de aliquo crimine an poſſit iterum accuſari?*
13 *Et quid ſi iudices ſint ſub diuerſis præſidibus?*
14 *Et quid ſi quis fuerit punitus à iudice eccleſiaſtico, & crimen ſit communis fori?*
15 *Et quid ſi crimen ſit valde atrox?*

ALia eſt etiam defenſio, quam reus in iudicio 1
criminali ꝓponere poteſt, ꝙ ſcilicet aliàs de eodem crimine abſolutus fuerit, aut etiam condemnatus, nam eo caſu non poteſt vlterius contra eum procedi,& ita tenent communiter Doctores,vt dicit Pract. Conradi fol.227.n.11 Pro intelligentia autem huius materiæ facienda eſt in primis concluſio, ꝙ de his criminibus, de quibus ſemel quis fuit abſolutus,non poteſt accuſatio replicari.tex.eſt in c.de his,de accuſ.& in l.ſi cui,§.iiſdem,ff.de accuſ.& ita dicunt communiter omnes Doctores, vt atteſtatur Ang.de malef.in verb.Et ad querelam,n.90.nam de eiuſdem hominis delicto ſæpius quærendum non eſt, & ita in facti contingentia conſuluit Mantua conſi.251.lib.j.& Io. de Amicis conſ.37.in prima regula.

Et hæc quidem concluſio de plano procedit, 2
quando quis eſt abſolutus eo quia non commiſit crimen, nam eo caſu proculdubio illi competit huiuſmodi exceptio rei iudicatæ. Et dicit Foller.in pract. crimin. canon.fol.302.num.3. quòd hæc eſt vera concluſio ab omnibus approbata, tam ſecundum Legiſtas, quàm ſecundum Canon. Et hoc non ſolùm ſi primum iudicium fuerit criminaliter intentatum, ſed etiam ſi fuerit intentatum ciuiliter, adhuc enim ſi reus fuerit abſolutus, eo quia crimen commiſſum non

fuerit, nõ poteſt amplius criminaliter accuſari. Ita dicit Cyn. in l. vnica, in 3. q. C. quando ciuil. actio. crim. præiud. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soci. in l. qui agnatis, poſt n. 3. ff. de exceptio. & eſt communis opin. vt ait Boſſius in titulo de ſentent. n. 77. Sed ſi eſſet abſolutus eo, quia probatum non fuiſſet, tunc vtique poſſet iterum accuſari.

3 Sed hic quæro, an in dubio cenſeatur quis abſolutus, eo quia crimen non commiſerit, an autē quia probatum nō fuerit? Reſp. ꝙ in dubio ſententia abſolutoria in cauſa criminali cenſetur lata ex eo, ꝙ non fuerit probatum, & ita communiter tenetur, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver. Et ad querelam, poſt numerum 88. ver. An autem, vbi etiam Hieron. in Apoſtil. atteſtatur hanc eſſe communem opi. Villalpand. ſuper l. 22. c. 50. n. 5. in fi. Scias tamen, ꝙ in hoc Ducatu hæc opin. non ſeruatur, nam vt dixi infrà q. 62. verſ. Forma autem, ſtylus eſt, ꝙ quādo quis abſoluitur eo, quia crimē non commiſit, fertur ſententia abſolutoria ſimpliciter, & diffinitiuè, vbi verò abſoluitur, quia nō probatum, ſemper apponitur clauſula. Stantibus rebus prout ſtant, & hoc ſecundo caſu quandocunque ſuperueniant noua indicia ſemper proceditur, ſed quando eſt ſimplex abſolutoria, non poteſt amplius procedi, vt ibi dixi.

4 Sed pone, ꝙ aliquis primam accuſationem ignorauerit, nunquid ipſe non obſtante abſolutione poterit accuſare? Reſpon. ꝙ ſic, ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, text. eſt in d. §. iiſdem, & ita tenet gl. vnica in d. ca. de his, quam dicit eſſe communiter receptam Didac. lib. 2. reſol. c. x. poſt nu. 1. verſ tertiò admittenda. Probabitúrque hoc caſu ignorantia per proprium iuramentum ipſius accuſare volentis, vt dicit gl. in d. §. iiſdem, in verb. Doceátque, quam Doctores ſequuntur, vt ait Didacus in loco prælleg. niſi aliter in contrarium de ſcientia appareret. Et ita hodie ſeruari atteſtatur Ant. Gom. libr. j. delictorum, c. j. n. 26. in fi. Debet etiam hoc caſu eſſe, & probabilis & veriſimilis ignorātia, & etiam oportet, quòd ſubſit aliqua magna cauſa ad hoc vt amplius procedi poſſit, vt apertè dicit tex. in d. §. iiſdem, ibi, magna ex cauſa. Et ideo cum ſemel hic caſus de facto contigiſſet, ego dicebam non eſſe audiendos huiuſmodi de nouo accuſare volentes, niſi in criminibus magnis, & atrocioribus, & niſi præſtita fideiuſſione de omnibus impenſis & damnis, in caſu quo delictum non probarent, quia non videbatur poſſe dici ſubeſſe magna cauſa, vbi non eſſet grauis etiam qualitas ipſius criminis.

5 Vlterius quæro, ſi primus accuſator præuaricatus fuiſſet, nunquid poterit alius accuſare? Reſp. ꝙ ſic, ita dicit gl. prædicta in d. c. de his, & eſt communis opi. vt ait Didac. in d. c. x. poſt n. 1. verſi. Secundo tunc demum. Non enim debet obeſſe dolus primi accuſatoris huic ſecundo accuſare volenti, pro quo ſtat fauor publicus, ne delicta impunita remaneant.

6 Succeſſiuè quæro, quid ſi in primo iudicio reus fuerit abſolutus virtute tranſactiōis initę cum accuſatore, nunquid poterit ab alio accuſari? Dixi infrà q. proxima, verſ. Sed pone.

7 Procedunt etiam hęc omnia, quando in primo iudicio proceſſum fuit ad inſtantiam accuſatoris, nam eo caſu, ſecuta abſolutione, non debet poſſe accuſatio replicari. Sed quid ſi ꝓceſſum fuerit via inquiſitionis? Reſp. ꝙ adhuc locum habet concluſio, vt non poſſit de nouo accuſari, & eſt communis opi. vt dicit Berous in d. c. de his, n. 20. Nam inquiſitio habetur loco accuſatiōis, vt ſ. ſæpius dixi merito idem de ipſa iudicandum eſt.

Sed hæc quidem concluſio de plano procedit 8 de iure ciuili, ſecundum cuius diſpoſitionem ita imponitur pœna ordinaria, quando proceditur ꝑ viam inquiſitionis, ſicut quando proceditur per viam accuſationis, vt dixi j. q. lx. ver. poteſt etiā. Et ita hanc concluſionem atteſtatur eſſe cōmunem Aret. in d. c. de his, nu. 21. & ſentit Berous in loco præallegat. Sed quid de iure canonico ſecundum cuius diſpoſitionem non ſolet imponi pœna ordinaria delicti, quādo proceditur per viam inquiſitionis, nunquid hoc caſu poterit pars offenſa accuſare ad imponendam pœnam ordinariam? Reſpon. Aliqui dixerunt, ꝙ ſic, & ita communiter eſſe receptum ait Didac. in d. ca. x. n. 5. quod ſcilicet abſolutus in iudicio inquiſitionis poſſit iterum accuſari, quoties non eſſet imponenda pœna ordinaria delicti. Quod tamen ego in practic. nunquam vidi ſeruari, neque ſeruarem præſertim ſi pars offenſa fuiſſet citata ad ſubminiſtrandum, iuxta practic. quæ hic ſeruatur, vel aliter ſciuiſſet aut ſcire potuiſſet iudicium ipſum inquiſitionis fuiſſe intentatum.

Idémque dicendum eſt, ſi reus abſolutus fuerit in iudicio agitato ſuper denunciatione, & ita dicunt Doctores, teſte Card. Alex. in c. de accuſatione, colum. 69. verſi. Quæro, an abſolutoria, 2. q. 8. Nam reuera iudicium, quod fit ſuper denūciatione, non differt à iudicio inquiſitionis, vt dixi ſuprà q. 7. circa prin.

Habet etiam locum hæc concluſio, quòd poſt 9 abſolutionē alia accuſatio non permittitur, quando proceſſum fuit ad abſolutionem per viam meræ iuſtitiæ. Sed quid ſi ſecuta ſit abſolutio per viā diſpenſationis, nunquid erit accuſator poſtea admittendus? Reſp. ꝙ non, ita tenet gl. præallegata in d. c. de his, quam ſequuntur communiter ſcibētes, vt ait Decius conſ. 137. circa princip. Quod intellige, modo diſpēſatio proceſſerit, ab eo qui haberet poteſtatem diſpenſandi, vt dicit gl. ibi, ſubdens, ꝙ crimina ſemel dimiſſa, iterum in vltionem venire diuina clementia nō patitur. Scias tamen, quòd ſi aliquis ob idem delictum fuerit condemnatus in loco delicti, & etiam in loco originis in cōtumaciam, prout quotidie fieri videmus, ſi deinde habuerit gratiam à domino loci delicti, non prodeſt ei talis gratia in loco originis, & ita declarauit Senatus 9. Nouemb. 1556.

Sed nūquid ſi quis fuerit de aliquo crimine ab- 10 ſolutus in foro pœnitentiali, poterit vlterius de ipſo crimine accuſari? Reſp. ꝙ ſic, ſecundum præallegatam gl. in d. cap. de his, quam omnes approbant, vt dicit Aug. ad Angel. de malef. in verb. Et ad querelam, n. 91. Et ait Did. in d. c. x. n. 3. quòd illa gl. eſt communiter recepta. Idem dicit Card. Alex. in c. haber, col. fi. ver. Ideo etiam, ſecunda q. v. Simancas de hæret. c. 8. n. 4. aliàs enim quis de facili habita abſolutione à confeſſore poſſet euadere pœnam delictorum, quod eſſet valde ridiculū. Idémque dicendum eſt, ſi fuerit punitus in foro

pœniten

pœnitentiali pœna quantumcunque magna, adhuc enim non attenta tali punitione poterit puniri in foro iudiciali. Ita tenet gl in c.gaudemus, in gl.fi.de diuort. quam omnes Doctores ſequuntur teſte Ant.Gom.c.j delictorum, poſt n.40. verſ. Sit prima, vbi etiam ſubdit ſe hoc vidiſſe de facto in quibuſdam ſceleſtis, qui in die carnipriuij quoddam ſpectaculum fecerunt in vilipendium Dei, & Catholicæ religionis.

11 Sed hic occurrit alia quæſtio, Tu ſcis, ꝙ multa ſunt crimina communis fori, ſcilicet pro quibus poteſt laicus puniri à iudice laico, & etiam ab eccleſiaſtico, vt dixi ſ. q.37. pone, ꝙ aliquis fuerit de tali crimine accuſatus coram iudice eccleſiaſtico, & ab eo cauſa cognita abſolutus, nunquid poterit non obſtante dicta abſolutione iterum coram iudice laico de ipſo crimine accuſari & puniri? Reſpond. ꝙ ſic, & ita omnium conſenſu receptum eſſe atteſtatur Didacus in d.c x.n.6 Nam iuriſdictio eccleſiaſtica & ſecularis ſunt prorſus ſeparatæ & diſtinctæ, ideo abſolutio lata in vna iuriſdictione, non parit in alia exceptionem rei iudicatæ. Et ita in facti ꝯtingentia conſuluit Bal. conſ 260. libr.3. contra quendam imputatum ꝙ cognouerat quamdam monialem, qui fuerat ab epiſcopo abſolutus. Faciunt ea, quæ dixi infrà, ver. Scias etiam, & ſeq. & refert Papo lib.i.ti.v. Arreſto 46. iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſien. ꝙ clerici in caſibus, in quibus ex priuilegio Gallicano poſſint puniri etiam à iudicibus laicis, ſi prius fuerint pro eiſdem criminibus abſoluti à ſuis iudicibus eccleſiaſticis, poſſunt non attenta huiuſmodi abſolutione à laicis puniri.

Sed quid ſi pro eo crimine fuerit punitus ab eccleſiaſtico? Dixi ſ. ver. Sed quæro.

12 Dictum eſt, non poſſe procedi contra eum qui fuerit pro eo crimine abſolutus, ſed quid ſi fuerit punitus? Reſpõ. Si quidem fuit punitus ea pœna, quàm requirebat qualitas delicti, nulla eſt difficultas, ꝙ non poteſt amplius procedi. Et ita in facti contingentia conſuluit Bal.conſ.31.lib.4.& cõſ. 292.eod.vol.& conſ.124.libr.v.& Paul.de Caſtr. conſ.118.lib.j. Ita etiam declarauit Senatus in cã cuiuſdam Andreæ Marzæ, qui fuerat punitus ex cauſa ludi prohibiti, & iterum pro eodem delicto moleſtabatur, 23. Nouembris 1555. Sed ſi fuit punitus minori pœna, quàm criminis qualitas requireret, fortè poſſet dubitari. Adhuc tamen dicendum eſt, ꝙ non poteſt iterum puniri. Et ita quotidie practicari videmus, vt dt Bal.conſ 34.in fi. lib. j. militat enim etiam hoc caſu generalis ratio, ꝙ de eodem delicto ſæpius non eſt quærendum. Quod tamen intellige vt procedat, niſi ex parte iudicis, qui minorem pœnam impoſuit, interceſſiſſet aliqua fraus vel colluſio, imponendo, pœnam leuiorem pro delicto valde graui, nam eo caſu, non obſtante huiuſmodi punitione, poſſet reus iterum accuſari, & puniri. Et ita reperio iudicatum fuiſſe in cauſa cuiuſdam Gaſpalis Canouæ, qui pro homicidio animo deliberato patrato fuerat punitus pœna pecuniaria per prætorem Domus Oſſulæ. Iuſſit enim Senatus eius Prætori ſucceſſori. vt nulla habita ratione illius cõdemnationis, de nouo contra ipſum Canouam procederet, 8 Octobris 1556 P. N. Et Paul.de Caſtro conſil. 348.li.j. conſuluit ꝙ quidam, qui fecerat compoſitionem pecuniariam cum vicario epiſcopi pro adulterio, poterat non obſtante compoſitione iterum ab epiſcopo inquiri & puniri.

Scias etiam, quòd licet practica concluſio procedat de iure, tamen cõſuetudo illam non admittit, niſi quando iſti duo iudices ſunt ſub eodẽ domino. Sed quãdo eorum territoria & iuriſdictiones ſunt penitus ſeparatę & diſtinctę, & ſub diuerſis præſidibus prouinciarũ, tunc ſi delictum commiſſum in vno loco poteſt puniri à duobus iudicibus inſolidum, cõdemnatio facta ab vno, & exactio pœnæ non tollit accuſationem, neque punitionem coram alio. Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Bal. relatus per Aret. in d.cap.de his, nu.20.& in ſpecie ita obſeruari in Italia dicit Iac.de Beluiſu conſ.9.circa fi. inter conſilia criminalia diuerſorum, lib.j. 13

Sed quæro, quid ſi aliquis fuerit accuſatus coram iudice eccleſiaſtico ꝓ aliquo crimine ex his, pro quibus etiam iudex eccleſiaſticus poteſt contra laicum procedere, de quibus dixi in d.q.37.& quòd fuerit ab ipſo iudice eccleſiaſtico punitus, nunquid poterit iudex laicus illum iterum pro eodem delicto grauius punire? Reſp. quòd ſic, & eſt communis opi. vt dicit Fel. in d.ca.de his, nu.10. prout illum refert Alciat. in c.j.n.128.de offi ord. qui & ipſe atteſtatur hanc eſſe communem opi. licet ego in libro meo non reperiam Fel. in eo loco id atteſtãtem, Did. in d.c.x.poſt n.6. Ant Gom. c.j.delictorum, poſt nu.40.in prima concluſione, ſunt enim iuriſdictiones diſtinctę. & prorſus ſeparatæ, vt dixi ſ. ver. Sed hic occurrit. Subdit tamen Ant.Gom. in loco præall. circa fi. ꝙ aliud eſſet dicendum, ſi prius fuiſſet punitus à iudice laico, nã (ſecundum eum) non poſſet deinde ab eccleſiaſtico moleſtari. Et dicit ꝙ ita colligitur ex mente omnium Doctorum, ꝙ ego etiam ſequor, dummodo pœna impoſita per iudicem laicum nõ eſſet minor illa, quam pro eo crimine poſſet imponere iudex eccleſiaſticus, loquendo de pœna corporali vel pecuniaria Nam licet pœna excommunicationis, quam iudices eccleſiaſtici paſſim imponunt. ſecundum quid ſit grauior omni pœna temporali, cum tamen tendat potius ad ſalutem animæ, & ſic ſit potius medicinalis. quam afflictiua, non eſt in hoc propoſito connumeranda inter graues pœnas. 14

Vnum tamen ſcias, ꝙ tanta poſſet eſſe criminis 15 atrocitas, quòd nõ obſtante punitione per vnum iudicem illata. poſſet etiam per alium iudicem puniri. Et ita colligi videtur ex tex in c.ad falſariorũ. de crim.falſi, & in hoc omnes Doctores conſentiunt, vt atteſtatur Ponta. ſuper conſue. Bleſen. fol. 182.col.j. in fin. vbi per tres col. ſatis eleganter loquitur in hac materia.

QVAESTIO LVIII.

1 *Pace habita ab offenſo, an poſſit vlterius procedi?*
2 *Et an poſſit tranſigi ſuper crimine prius, quàm ſit inſtituta accuſatio?*
3 *Et an facta pace poſt cœptum iudicium, poſſit iudex illud proſequi?*
4 *Et an ſtante pace poſſit tertius accuſare?*
5 *De quibus criminibus poſſit fieri pax.*
6 *Et an de criminibus priuatis?*

7 *Et an vbi ingeritur tantum pœna mutilationis membri?*
8 *Et an vbi pœna fuſtigationis?*
9 *Et quid ſi agatur de imponenda pœna perpetui carceris?*
10 *Et an vbi agitur de amittenda libertate?*
11 *Et an ſuper crimine adulterij?*
12 *Et an ſuper crimine raptus?*
13 *Et an ſuper crimine inceſtus?*
14 *Et an ſuper ſtupro?*
15 *Et an ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis?*
16 *Et quid ſi agatur de crimine priuato?*
17 *Et quid ſi agatur de crimine pro quo de iure ſit impoſita pœna mortis, & à ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria?*
18 *Et quid ſi agatur de crimine falſi?*
19 *Et an in caſib. in quibus eſt prohibita trāſactio, ſit etiam prohibita gratuita pactio?*
20 *Et an ſi ſtatutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, cenſebitur etiam prohibitum fieri pacem cum eo, qui delictum ipſum fieri mandauit?*
21 *Ad quos ſpectet ius faciendæ pacis?*
22 *Pater an poſſit remittere iniuriam factam filio?*
23 *Prælatus an poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ?*
24 *Et quid in blaſphemia?*
25 *Offenſo monacho, an ſpectet ius faciendæ pacis monaſterio, vel filio?*
26 *Filij ſpurij an poſſint pacem facere de morte parentum?*
27 *Tutor an poſſit facere pacem nomine pupilli?*
28 *Procurator cum libera an poſſit pacem facere?*
29 *Pax habita à vulnerato, qui deinde moritur, an proſit vulneranti?*
30 *Et an pax facta pro vulneribus proſit pro morte?*
31 *Marito, qui vxorem occidit, an proſit pax habita à filiis communibus?*
32 *Filius qui non vult eſſe hæres patris, an poſſit facere pacem pro morte patris?*
33 *et an filius faciendo pacem cenſeatur adire patris hæreditatem?*
34 *Si offenſus decedat relictis pluribus hæredibus, an ſit habenda pax ab omnibus?*
35 *et an ſit habenda pax à fœmina hærede?*
36 *et quid ſi nullus adſit hæres, à quo poſſit haberi pax?*
37 *Pax an poſſit fieri abſenti?*
38 *Pax facta, pax pro iniuria, an tollat etiam intereſſe reſpectu damnorum & expenſarum?*
39 *Remiſſione facta in foro conſcientiæ, nunquid ſublatum ſit ius accuſandi?*
40 *Reſtitutio rei ablatæ vel ſatisfactio, an habeat vim remiſſionis?*
41 *Iudex an poſſit cogere offenſum ad faciendam pacem?*

1 SEquens eſt defenſio, quam reus contra proceſſum proponere poteſt, ꝙ ſcilicet habet pacem ſeu remiſſionem à parte offenſa. Et hæc materia eſt valde vtilis, tum propter ſtatuta, quæ plerunque habita partis remiſſione minuūt pœnas delictorum, vel etiam aliquando diſponunt delinquentes habita pace non poſſe moleſtari, quàm etiam propter gratias, ſeu remiſſiones quæ illis fiunt à principe, quę in hoc Ducatu, & multis etiam in locis non fiunt, niſi præula partis remiſſione. Hæc autem pax ſeu remiſſio partis offenſæ ſi habita eſſet antequam cœptum eſſet procedi, multū prodeſſe poſſet delinquenti attenta diſpoſitione iuris communis, ſecundum quam nō procedi tur regulariter ſine accuſatore, vt dixi ſ.q.3.verſ. Debes autem, videmus enim, ꝙ vbi pars offenſa non accuſat, raro ſolent alij accuſare, vt experientia docet. Sed de conſuetudine, ſecundum quam hodie iudices pro quocunq; crimine procedunt per inquiſitionem, id eſt ex officio, vt dixi in d.q.3. verſ. Sed certè, parum prodeſſet partis remiſſio, quo ad impediendum proceſſum, quia iudex ea non obſtante procederet ex officio. Et ita in facti contingentia reſcripſit ſenatus prætori Comi, 16. Septēbris 1546. P.N. Bene poſſet prodeſſe quo ad debilitandum re ipſa proceſſum, nam vbi pars remittit videmus vt plurimū, quòd cum maxima difficultate poſſunt haberi per fiſcum indicia vel probationes contra delinquentes.

Sed punctus eſt, nunquid poſſit tranſigi ſuper 2
crimine antequā ſit ſuper eo inſtitura accuſatio, nam de iure loquendo vr ꝙ non, & ꝙ ſi facta ſit tranſactio, nihil valet, quinimò ille met, qui remiſit per pactum vel per tranſactionem, poterit non obſtante tali pace vel tranſactione accuſare. † Et 3
eſt communis opi. vt dicit Alex. in l. tranſigere, n. 16. C. de tranſact. quem refert Pariſ conſ. cl. nu. 4. lib. 4. & Mantua in ea. l. tranſigere, nu. 194. in fi. & fuit opin. gl. in l. iuriſgentium, §. ſi paciſcar, in vec. Non liceat, ver. Sed an idem, ff. de pactis. quam dicit eſſe communiter approbatam Villalpand. in repet. l. 22. c. 4 n. 1. Sed certè de conſuetudine cōtrarium ſeruatur, nam quandocūque fiunt paces, & tranſactiones ſuper criminibus, ſemper valent, & ſunt obſeruandæ. Et licet de iure cōmuni tranſactio, ſeu pactum facta per proximiorem offenſi, non impediat, quominus alius ſequens in gradu poſſit accuſare, ſecundum communem opin. de qua per Villalpan. ſuper l. 22. c. 52. n. 1. nihilominus de cōſuetudine ſeruatur, ꝙ vbi primus in gradu remittit, non poſſunt alij accuſare, niſi prout poſſet quilibet extraneus, & ita in caſu ſtatuti, vel decreti, vel gratiæ particularis ſemper remiſſio ꝓximioris tollit aliis facultatem accuſandi. Et ita in pract. indiſtinctè ſemper vidi obſeruari. Poſt cœptum autem iudicium, ſiue per viam accuſationis, ſiue per viam inquiſitionis, credo ꝙ hæc defenſio fundata ſuper pace aut remiſſione partis, eſſe modici effectus, nam non obſtante tali pace, ſeu tranſactione, quæ facta eſſet ſuper ea, etiam in caſibus à iure permiſſis, deuenitur ad condemnationem contra delinquentem, perinde ac ſi nulla pax, aut remiſſio partis ſecuta eſſet, Et dicit Gand. de maleſ. in ti. de tranſactio. n. 13. ꝙ hæc eſt opin. omnium doctorum communiter, & quod ita de conſuetudine ſeruatur, quem refert Villalpand. in repet. l. 22. c. 6. n. 5 Pract. Carer. fol. 105 n. 379 relatus, & ipſe per Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera T, nu. 121. vbi ſubdit ꝙ ita praxis obſeruat. Dicit etiam de Vitali. de maleſi. in tit. de pace, n. 4 ꝙ in hoc cōcordant communiter Doc. & ꝙ ita ſeruatur. Ita etiam ſeruari atteſtatur Ang. in d. l. tranſigere, poſt nu. 10. quem refert Anan. in c. j. poſt n. 20. de colluſ. de reg. & Card. Alex. in c. ſi quendam, §. in omnib. in gl. j. 2. q. 3. & Villalpand. in repe. l. 22. c. v. poſt n. 2. Et dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 127. quòd ita communiter tenetur & ſeruatur, quod tamen intellige, modo delictum ſit tale, pro quo poſſit ex officio procedi. Et ita in facti contingentia reſcripſit ſenatus prætori Cremonæ 24 Iulij 1564. Vide quæ dixi ſ. q. 51. verſic. Sed quid ſi accuſator. Verum eſt ꝙ

Bart. in

Bar.in d.l.tranſigere,nu.7.tenet, quòd facta tranſactione ſuper crimine in caſibus à iure permiſſis non poſſit deueniri ad condemnationem ſanguinis contra reum. Et Curt Iun.in d.l.tranſigere, n. 29.dicit hanc oip.eſſe communem, quæ fortè etiam in puncto iuris eſt verior, & in regno Caſtellæ paſſim & indiſtinctè obſeruatur, vt atteſtatẽ Villalpand.in repe.l.22.c.6.nu.1.& ſeq.& Ant.Gom. c.3.delictorum,n.55.& ſeq.inhærẽdo literæ text. d.l.22. licet idem Gom. referat quandoque contrarium fuiſſe obſeruatum. Nihilominus veritas eſt contrariam opi. eſſe magis communem & ita ſemper vidi ſeruari vbique locorum, vbi non extent in aliquibus caſibus ſtatuta cõtrarium diſponentia. Cùm enim ex generali conſuetudine totius Italiæ, & fortè etiam totius orbis poſſint iudices ex officio procedere ſuper quibuſcunque delictis, vt ſuprà dixi, parum curamus, an pars accuſet, vel remittat, & in hoc (maximè ſtante conſuetudine) non eſt dubitandum. Et ideo in caſibus, in quibus non poteſt procedi niſi ad querelam partis, crederem quòd remiſſio partis ſuperueniens tolleret omnem proceſſum, & ꝙ accuſatus eſſet omnino abſoluendus, in cæteris autem tenenda eſt communis opi. vt ſcilicet remiſſio partis nihil operetur quo ad hoc vt ꝓceſſus impediri aut tolli poſſit. Et hoc apertè innuit decretum in nouis conſt.in tit.de accuſ.e in caſibus, diſponens, ꝙ vbi ag'tur de pœna pecuniaria, habita remiſſione ab offenſo vel eius hæredibus, non poſſit aliquo modo procedi, niſi ſint caſus, in quibus poſſit etiam ex officio procedi.

Et ſcias, ꝙ licet ſecuta abolitione per tranſactionem, vel mortem accuſatoris, poſſit iudex accuſationem ipſam proſequi, debet tamen nouum proceſſum & nouam inſtãtiam inchoare, ex quo prima inſtantia per tranſactionem fuit extincta. Ita tenet Bar.in d.l.tranſigere,n.8.cuius ſententiã dicit eſſe communem Ant. Gom.c.j.delictorum, poſt n.36.ver.Ex quo apertè.licet ipſe teneat cõtrarium, & tenera eum hodie (vt ſępius dixi) iudex inquirendo concurrat cum accuſatore, practica ſeruat, ꝙ per trãſactionem non dicatur perempta inſtantia, ſed poteſt iudex illam quandocunque proſequi, ſecundum Ange.in d.l.tranſigere,nu.7. quem refert Don Ant.de Padilla, in d.l.tranſigere,nu.47. Et ita de conſuetudine hodie obſeruari atteſtatur Ant.Gom.in loco præalleg.n.37.in fin. Vide quæ dixi ſ.q.lj.ver Pariter etiam. Adde ꝙ accuſator, qui tranſigit ſuper crimine etiam in caſibus à iure permiſſis, incidit in pœnam ſenatuſcon ſul.Turpil.& eſt communis opinio vt dicit Curt. Iun.in d.l.tranſigere,n.29.quem refert Don Ant. de Padilla in ea.l.tranſigere,n.46.Villalpand.in repet.l.22.c 71.n.3.Et ſic punitur non vt præuaricator, ſed vt deſiſtens, quã etiam opi.dicit eſſe communem Alex.in ea.l.tranſigere, n.10.in fi.licet enim lex permittat accuſato tranſigere, vt ſanguinem ſuum redimat, non tamen propterea permittit accuſatori, vt ſe corrumpi patiatur. Sed certè quidquid ſit de iure, hoc apud nos non ſeruatur in practica, vt accuſator tranſigens in aliquo caſu puniatur.

4 Sed pone, quòd pars offenſa faciat remiſſionẽ delinquenti, nunquid poterit aliquis tertius non obſtante tali remiſſione, ipſum delinquentem de eo crimine accuſare? Reſpon. quòd ſic, & eſt communis opi.vt dicit Fel.in c.de his.n.3.de accuſ.vbi dicit, quòd ita tenent omnes Doctores. Cur.Iun. in d.l.tranſigere,n.34.Maranta in ſuo Specul. fol. 84.n.61.Didac.lib.2.reſolutionum,ca.x.poſt n.5. ver.Nono idem, Don Ant.de Padilla, in l.tranſigere,n.51. Quod intellige vt procedat in criminibus, in quibus illi tertio competit ius accuſandi, vel quia crimen ſit publicum, vel quia proſequatur ſuorum iniuriam, aliàs ſecus.

Succeſſiuè videamus, ſuper quibus criminibus licitum ſit facere pacem, ſeu tranſactionem? Reſp. De hoc habemus in tex.in d.l.tranſigere, vbi eſt locus ordinarius huius materiæ, ex quo colligitur prima regula, ꝙ de criminibus, pro quibus ingeritur pœna ſanguinis, licita eſt trãſactio. Et dicit Pla. lib.i.delictorum, c.39.n.3.quòd hæc eſt conſtitutiſſima concluſio & frequenti Doctorum calculo recepta ſententia. Ratio autem huius concluſionis eſt, quia vnicuique licet ſanguinẽ ſuum redimere. Ita dicit gl.in d.l.tranſigere, in ver.Prohibitum, quæ quidem ratio ab omnibꝰ approbatur, vt dicit Purpurat.in d.l.tranſigere, nu.17.& illam communem appellat Curt.Iun.in ea.l.tranſigere, n.4.quem refert Don Ant.de Padilla, ibid.num.2. Mantua in ea.l.tranſigere,n.18. 5

6 Habétque locum hæc concluſio nõ mõ in criminibus publicis, ſed etiam in priuatis, nam ſi pro illis, puta ꝓ furto vel huiuſmodi impoſita ſit pœna ſanguinis, vtique etiam in illis licita erit trãſactio. Et eſt communis opin. vt atteſtatẽ Villalpand. in l.22.c.j.n.11.Ant.Gom.c.3.delictorum, n.54. prout illum refert Don Ant.de Padilla in d.l.trãſigere,n.7. Militat enim eadem ratio, quia ſcilicet vnicuique licitum eſſe debet ſanguinem ſuum redimere.

7 Item locum habet concluſio non ſolum in criminibus, pro quibus ingeritur pœna mortis, ſed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri. Et eſt communis opi. vt atteſtantur ſcribentes in d.l.tranſigere, & in ſpecie Curt. Iun.n.23.& Purpur.num.9.& Alcia.n.45.& Don Ant.de Padilla,n.8.Villalp.in l.22.c j.n.4.Chaſſ.ſuper conſuet.Burg. fol.56.n.129. Talis enim dicitur etiam pœna ſanguinis.

8 Sed quid ſi ingeratur ſolummodo pœna fuſtigationis? Reſp. ꝙ etiam ſuper illis licita eſt tranſactio, & eſt communis opi.vt dicit Curt.Iun.in d.l. tranſigere,n.26.Chaſſ.in loco præal. Purpur.in d. l.tranſigere,n.12.Don Ant.de Padilla,in ea.l.tranſigere,nu.10.Et hæc opi.mitior eſt, & mihi magis placet, quamuis contrariam opi.multi ſequantur, quam etiam communem appellat Roma.in ea.l. tranſigere,n.9.

9 Hinc infertur, quid ſi agatẽ de crimine, pro quo veniat imponenda pœna perpetui carceris, nõ erit licita tranſactio. Et hęc eſt communis opi.vt atteſtatur Curt.Iun.in d.l.tranſigere,nu.22.& Mantua poſt num.37.quidquid in contrarium dixerit Abb.in c.j.col.fi.ver.Idem putarem, de colluſ.deteg. cuius opin. magis cõiter reprobari affirmat Don Ant.de Padilla in d.l.tranſigere,n.15.

10 Item quęro, quid ſi agatur tantùm de amittenda libertate aut auctoritate, nunquid poterit trãſigi? Reſpon. ꝙ non, ita tenet gl.in d.l.tranſigere, in ver.Capitali, quæ ĩ hoc communiter approbatur,

vt dicit Curt.Iun.in ea.l.tranſigere, n.27. Nam eo caſu non dicitur proprie agi de pœna capitali, vel ſanguinis, merito ceſſat legis ratio, & conſequenter etiam diſpoſitio.

21 Excipitur tamen ab hac regula crimen adulterij, licet enim pro eo de iure communi impoſita ſit pœna mortis, vt dixi ſ. hoc e.lib.§.Adulterium, ver.Sed quæro, nihilominus non eſt ſuper illo licita tranſactio, vt expreſsè dicit tex.in d.l.tranſigere, Et ratio eſt propter frequentiam, & immanitatem ipſius criminis, & ita dicunt cõmuniter Doctores, vt dicit Alber.in d.l.tranſigere, poſt nu. 17. verſ.Quæro quare, quem refert Don Ant.de Padill.in ead.l.tranſigere, poſt n.77. quam tamen rationem communiter reprobatam eſſe ait Cor.lib. 2. Miſcell.c.j.nu.2. Vel etiam ita inductum fuit in fauorem matrimonij cui leges multum fauẽt, ne fiat ſanguinis turbatio, néve fortè ſordidæ ſtirpis viri ſplẽdidis natalibus ſubrogentur, quam etiam rationem communiter teneri atteſtatur Mantua in ead.l.tranſigere, n.65.& Aleiat.n.20. Hoc tamẽ intellige vt procedat ante, quàm pœna pro ipſo adulterio impoſita ſit, ſed poſt impoſitam pœnã, vtique etiam in adulterio licita eſt tranſactio. Ita tenet Bar.in d.l.tranſigere, n.13.& eſt communis opi.vt atteſtatur Purpur.in ea.l.tranſigere, n.71. Ego tamẽ in contingentia facti nunquam vidi reijci remiſſiones factas à maritis pro adulterio, quinimo dicit Papo li.22.ti.9. Arreſto 12. ꝙ quandocunque maritus remittat ante ſententiam, mulier non punitur, & quòd ita fuit iudicatum per Parlamentum Tholoſanum.

22 In aliis autem criminibus præter adulterium licet tranſigere, etiam ſi grauiora ſint ipſo crimine adulterij. Et ita communiter concluditur, vt dicit Pract.Caret.fol.628.poſt n.127 Hinc infertur ꝙ licita eſt tranſactio ſuper raptu. Ita tenet Bar. in d. l.tranſigere, n.12. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt.Iun.in ea lege tranſigere, n.35 Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Alex. in ea.l.tranſigere, n.31.& Purpur.nu.54.& ſeq.& alij, quos refert Don Ant.de Padilla in d.l.tranſigere, n.79.& Villalpand.in repet.l.22.c.17.n.2.& c.18.poſt nu.5. Et ſi dicas, ꝙ imò parentes prohibentur ſub pœna deportatiõis facere pacem pro raptu filiarum, vt expreſsè dicit tex.in l.vnica, C. de raptu vir. Reſpondeo ꝙ ipſe quidem pater trãſigendo incidit in pœnam dictæ legis, tamen remiſſio valet, nec ſuo nomine amplius agere poteſt. Et ita conſueuerunt Doctores communiter dicere, vt ait Salicetus in d.l.vnica, n.31.

13. Secundo infertur, quòd licita etiam eſt tranſactio ſuper crimine inceſtus, & eſt communis opi.vt atteſtatur Boer.deciſ.xcj.n.2.& 3.

14. Tertio infertur, quòd licita etiam eſt trãſactio ſuper ſtupro, & eſt communis opinio, vt atteſtatur Coraſ.li.2.Miſcell.c.j.n.5. Don Ant.de Padilla in d.l.tranſigere, n.82.

15 Secunda regula, quæ colligitur ex tex.in d.l.trãſigere, eſt ꝙ ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis, non poteſt fieri pax, ſiue tranſactio. Ratio autem eſt, ne delicta impunita remaneant. Et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Alex.in ea.l.tranſigere, poſt n.5. ver. Quæ autem. Sed certè contra hanc rationem, & multas deciſiones Doctorũ in hac materia multa dici poſſent, quæ tamen omitto, tum quia iſtæ diſputationes parũ vel nihil proſunt, tum etiam quia hodie ex generali cõſuetudine Italiæ licitum eſt facere pacem pro quocunque crimine. Et ſic ferè omnia prædicta raro, vel nunquam tractantur in pract.

[illegible]

16 Sed hîc quæro, nunquid hæc concluſio locum habeat, non modo ſi agatur de criminibus publicis, ſed etiam ſi agatur de criminib' priuatis, vt ſc. etiam in iſtis non ſit licita tranſactio, ſi pœna ſanguinis non ingeratur? Reſp. Aliqui tenuerunt, ꝙ non habeat locum in criminibus priuatis, & conſequenter ꝙ in illis licitum ſit tranſigere, & dicit Alb.in d.l.tranſigere, n.22. ꝙ ita tenent communiter Doctores. Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſcilicet etiam in criminibus priuatis, vbi non ingeratur pœna ſanguinis, non liceat tranſigere, tenuit Bart.in ea.l.tranſigere, n.14.& ſeq. Et hanc dicunt eſſe communem ſcribentes ibi & in ſpecie Purpur.n.129. Don Ant.de Padilla.in ea.l.tranſigere, n.104. Boſſ.in tit.de furtis, poſt n.58. Militat enim etiam in illis ratio prædicta, ne ſcilicet delicta impunita remaneant.

17 Pone modo, ꝙ pro crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta homicidio, ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, nunquid eo caſu poterit ſuper tali crimine trãſigi, vel paciſci? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opinio Doctorum, vt ait Alb.in 2.part.ſtat.q.124 Ana.in c. j.poſt n.22. ver. quid autem ſi pœna, de colluſ.deteg. Gregor. quem refert Don Ant.de Padilla in d.l.tranſigere, poſt nu.66. Magis enim attenditur pœna ſtatuti, quàm natura criminis, & ex quo receſſum eſt à iure communi in impoſitiõe pœnæ, videtur etiam receſſum ab omnibus, quę veniunt ex genere pœnę. Faciunt quæ dixi ſ.q.32.ver. Dictum eſt. An autem valeat tale ſtatutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, dixi ſ. hoc e.lib.§.Homicidium, ver.Sed nunquid.

18 Ab hac tamen regula excipitur crimen falſi, nã quamuis pro eo de iure communi non imponatur pœna mortis, vt dixi ſ.hoc e.lib.§.Falſum, ver. Sed quæro, licitum eſt tamen pro eo tranſigere, vt eſt tex.in d.l.tranſigere. Et ratio eſt, quia nullũ crimen eſt, qd maiorem infamiam irroget, quam cri.falſi, & ideo eius pœna, quæ eſt honoris iactura tam grauis, pœnæ ſanguinis æquiparatur. Et hanc rationem dicunt eſſe communem ſcribentes in d.l.tranſigere, & in ſpecie Roma.num.7.& Curt.ſen.n.47.& alij quos refert Don Ant.de Padilla.ibid.poſt.n.111.

19 Scias etiam, quòd in caſibus, in quibus non eſt licitum tranſigere, neque etiam licet gratuito paciſci. Et hæc eſt magis communis ſententia, vt atteſtatur Don Anton.de Padilla in d.l.tranſigere, numer.108. Villalpand.in repet. dictæ l.22.capit. 18.num.3.

20 Vnum autem volo vt ſcias in hoc propoſito, ꝙ ſi ſtatutum ꝓhibeat fieri pacem pro aliquo delicto, non poterit fieri pax neque cum principali delinquente, neque cum eo qui mandauit ipſum delictum cõmitti. Et ita commu.obſeruatur, vt dicit Gand.in tit.de tranſac.§.pactus. in fi. quẽ refert Villalpan.in rep.l.22.c.66.n.9 idem enim iudicandum, videtur de mandante, quod ipſo principali delinquente, circa quod tamen videnda ſunt ea, quæ dixi ſ.q.89.in prin.& ver.Sed quæro.

Viſum

21 Viſum eſt de quibus criminibus licitũ ſit tranſigere, videamus nunc ad quas perſonas ſpectet ius faciẽdæ pacis ſeu remiſſionis. Et ſi quidem extat ille, qui offenſus eſt, proculdubio ad eum pertinet offenſam remittere, ſi verò ille mortuus eſt, tũc ad eius proximiores ſpectat pacem facere, eo ſcilicet ordine, vt qui præfertur in accuſatione, pariter præferatur in remiſſione facienda. Quis aũt præferatur in accuſatione, dixi ſ.q.xv.ver.ſucceſſiuè quæro.

22 Quæro nunquid pater poſſit facere remiſſionẽ pro iniuria facta filio? Reſp. ꝙ ſic, ita tenet Bart. in l.ſed ſi vnius. §.filiofam.n.2.ff.de iniu. & eſt cõmunis cõcluſio, vt dicit Boer.deciſ.cxx.n. 1. & ſeq. quem refert Menchiaca controuerſ.illuſt.c.xv.n. 8. Villalp. ſuper l.22. c.26.n.j.in fi Pla.lib.j.delictorum c.6.poſt n.21.Arrius in l. j. C.de bon. mater. fol. 586. nam ex iniuria facta filio magis videtur offendi pater, quam filius, & hoc etiam inuito filio. Et ita in facti cõtingentia iudicauit curia Tholoſ.teſte Aufrer.deciſ.cclxj. Hanc tamen concluſionem aliqui limitant, vt non procedat, quando iniuria facta eſſet à coniuncta perſona, vt ſcilicet illam non poſſit pater inuito filio remittere. Et hanc dicit eſſe communem limitationem Arrius in loco præalleg. fol. 587. licet illam non ſequatur. Et reuera quidquid ſit de iure, Senatus nõ ſeruat hanc concluſionem, ſed indiſtinctè vult, qđ in remiſſione iniuriæ interueniat conſenſus vtriuſque ſcilicet filij, qui iniuriã accepit, & eius patris. Bene verum eſt, ꝙ quando, non interueniunt cædes, neque vulnera, ſolet approbari remiſſio facta à patre ſine filio, qui eſt offenſus, & ita vidi ſeruari in gratia cuiuſdã Bap. Righetti v. Auguſt. 1551. P.N. Hæc autem omnia intellige vt procedant in filio, qui ſit in patris poteſtate conſtitutus, ſed ſi eſſet emancipatus, ſufficit ab eo remiſſionem habere, etiam ſine patris interuentu. Et ita concluſum fuit per Senatum in approbatione gratiæ cuiuſdam Franciſchini Baſſi, 6. Octob. 1557 P.N.

23 Præterea quæro, nũquid prælatus poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ? Reſp. ꝙ non, & ita tenet gl.in c.j. in verb. Punire. de pœnis. in ſexto, & eſt communis opinio. vt Boer.in d.deciſ.cxx.n. 5. prout illum refert Pla.in loco præal. n.21. Hoc tamen intellige, vt ſcilicet non poſſit Epiſcopus ſolus illam remittere, ſed bene poteſt cum conſenſu capituli, & ita tenuit gl.in c.contingit, in gl. j.de ſent.excom. Et hanc eſſe communem opi. atteſtatur Fel.in eod.c.contingit, nu.8 prout illum refert Foller.in pract.cri.canon.fol.52.n.58.

24 Sed quid dicendum in blaſphemia, per quam diuina Maieſtas offenditur, ad quem ſpectabit facere remiſſionem? reſpon. Doctores videntur concludere, ꝙ ſpectet ad Epiſcopum, ſed quidquid ſit de iure, apud nos ſeruatur, ꝙ nõ requiratur remiſſio. Cum enim ſolus Deus ſit offenſus, ipſe pœnitenti ſemper remittit. Et ita reſcripſit Senatus iudici maleficiorum Papiæ x. Maij 1559. P.N. Idem etiam ſeruat Senatus in caſibus, in quibus ſolus Princeps offenditur, prout in ſfroſatione bladorum. Cum enim princeps indulgeat, non eſt alterius remiſſio requirenda. Idémque in his, qui deferunt ſal in dominio. Bene verum eſt, quod ſi princeps alicui locaſſet vectigal ſalis, eo caſu requireretur remiſſio conductorum ipſius vectigalis, & quorum intereſſe principaliter agi videtur, & ita in facti contingentia concluſum fuit in Senatu in gratia cuiuſdam Petrini Banchi ſfroſatoris ſalis, vltima Septemb. 1557. P.N.

Vlterius quæro, pone quod fuit interfect⁹ monachus, qui reliquit filium, quem ante monachatum legitimè ſuſceperat, nunquid ſpectabit ius faciendæ remiſſionis Abbati monaſterij, an autem filio ipſius monachi? Reſp. In hoc fuerunt variæ Doctorum ſententiæ, nam aliqui tenuerunt, ꝙ filius præferatur monaſterio, & ita conſuluit Fede. de Senis conſ.clxxiiij. Et hanc opi. dicit eſſe magis communem Boer.deci.cxxj. pręſertim, n.9. quem refert Pla.in d.c.vj.n.18. & c.xlij.n.16 & Carauita ſuper cclxxv. ritu magnæ curiæ, circa fin. Aliqui verò tenuerunt contrarium, ſcilicet, quod remiſſio ſpectet ad monaſterium, & non ad filium. Et hanc dicit eſſe magis communem Alciat.in l.4.§. Cato, n.175.ff.de verb.obl. quem refert Don Anto.de Padilla in d.l.tranſigere, n.38.C.de tranſact. Ego verò in hac Doctorum varietate aliquando ſic dicebam, quod, Aut apparet iniuriam factam fuiſſe monacho intuitu eccleſiæ, vel monaſterij, & dẽt pręferri monaſterium, Aut apparet, ꝙ facta fuit intuitu pſonæ ipſius monachi, & filius eſt pręferendus, Aut ſumus in dubio, & tunc ad vtrunq; ſpectat. Tutius eſt tamen (ſi potes) vt ſemper habeas remiſſionem ab vtroque, & ceſſabit omnis difficultas, nam vt reperio in facti cõtingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Burdegalenſe, vterque & filius, & abbas admittuntur ad accuſandum pro ſuo intereſſe, merito ab vtroque debet haberi remiſſio. Et de illo arreſto mentionem facit Papo libr.xxiij.tit.2. Arreſto iiij. Scias tñ, quod 7
ſi ille, qui eſt offenſus, non eſſet profeſſus religionem, eo caſu non ſpectaret, ad monaſterium facere pacem pro iniuria ei illata. Et ita fuit declaratũ per Senatũ in approbatione gratiæ cuiuſdam nobilis, qui vulnerauerat coquum monaſterij Carmelitarum, quæ fuit admiſſa cum remiſſione ipſi⁹ tantum, & dictum non requiri cõſenſum prioris, nec monaſterij comperto, quod non erat profeſſus, 12. Maij 1558. P.N.

Scias aũt in hoc propoſito, in quo incidit mentio de filiis monachorũ, quod Senatus non admittit remiſſiões factas à filiis ſpuriis, & ita declarauit in cauſa cuiuſdam Margaritæ Balaſſi de creula, x. Decemb. 1559. P.N. Et licet quibuſdam videretur quod eo caſu de iure fuiſſent admittendi, ex quo agebatur de homicidio cõmiſſo in perſonam eorum matris, cuius reſpectu habentur pro filiis, & eis cõpetit ius accuſandi, iuxta ea quæ dixi ſ.q. 14. verſi. Quæro an filij, & ſ lib. 2. § Filius, Nihilominus cum (ni fallor) eſſent ſuſcepti ex coitu damnato, & à lege punibili, nõ fuit eorũ remiſſio per Senatũ admiſſa. Sed circunſcripta obſeruantia Senatus, fortè ꝯtrium eſſet de iure dicendum, ſ. ꝙ imò filij naturales & ſpurij poſſint pacẽ facere pro offenſis factis eorũ matrib. & ẽt patrib. qñ ſunt certi. Et ita videntur concludere cõiter Doctores, vt atteſtatur Pet. Bellus de re milit. fol.139. num.64. 26

Quæro, an tutor poſſit facere pacẽ noĩe pupilli ꝓ offenſa facta đfuncto, vel ẽt ipſi pupillo? reſp. Si pupill⁹ ſit maior ĩfãte, & ĩ ipſa pace ĩteruenlat, nulla ẽ difficultas. Nã certũ ẽ, qđ pupill⁹ maior ĩfante pt cũ aut. tut. pacẽ facere. Et in hoc oẽs cõcordãt, vt dicit 27

vt dicit Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temp.q.32.Brun.in lib.de conſtit. in ver.Pax.ver. Item quæritur. Si verò eſt infans, pariter videtur expeditum, quod neque ipſe ſolus, neque cũ tutore poteſt pacem facere. Et ita communiter concluditur, vt dicit Carauita ſuper cclxxv. ri.magnæ curiæ,n.19.Et dicit Crott.in prima repet.§.Cato. nu.167. ꝙ in hoc omnes concordant.Idem dicit Brun.in loco prçalleg.Et hoc idem ante eos dixit Nellus in d.q.32.Punctus eſt, an ſolus tutor pro eo pacem facere poſſit. Et in hoc aliqui dixerũt, quod quando delictum non eſt clarũ,neque notorium,puta quia non ſit certus homicida,poteſt tutor facere pacem pro pupillo. Si verò, certus eſt homicida,& clarum delictum,eo caſu non poteſt,& fuit opin.Guid.de Suz. quam dicit eſſe cõmunem Bruns in loco præalleg. Sed certè hæc opin.communiter non tenetur, vt dicit Ioan. de Amicis conſ.lxxxviij.poſt n.4.Alij itaque dixerũt quod, Aut remiſſio eſt dãnoſa pupillo,puta quia ſit in dedecus ipſius pupilli,vel familiæ ſuæ,& nõ valet. Aut verò remiſſio eſt vtilis pupillo,puta quia fortè eius aduerſarius eſt potens,& tunc valet. Et hanc dicit eſſe communem opin. Nellus in d.q. 32.Alex.in l.pactum curatoris,nu.7.C. de pactis, prout illum refert Villalpand ſuper l.22.c.29.nu. 5.& Pla.lib.1.delictorum,c.xlv.n.6. & ſeq. Curt. Iun.in ea.l.pactum curatoris,n.17 Crottus in prima repet.§.Cato, nu.69.Et dicit Carauita in loco præallegato,poſt numerum 19 ꝙ ita communiter concluditur. Et ita in facti contingentia conſuluit Abb.conſ.cviij. libr.2.vbi etiam n.3. atteſtatur communem opin.eſſe ꝙ in huiuſmodi pace pro pupillum facienda non requiritur Iudicis decretum.Et illum refert Don Anton.de Padilla in d.l. tranſigere,n.64.In hoc Ducatu indiſtinctè admittitur pax facta à tutore pro pupillo, abſq; alia cauſæ cognitione,vt etiam atteſtatur Boſſ in ti.de pace,n.14.Bene quando pupillus eſt maior infante, requiritur ꝙ & ipſe in cõtractu pacis interueniat. Et hoc ſæpe declarauit Senatus, & in ſpecie 2.Septemb.1557.in cã cuiuſdam Ioan.Mariæ Mazzolatij P.N Hæc tamen quæ de tutore dicta ſunt intellige vt procedant in tutore generali qui fideiubeat,& Inuentarium cõficiat,& cætera faciat,quç de iure requiruntur, non autem in tutore ſpeciali.Et licet aliàs remiſſiones factæ per tutores ſpeciales fuerint quandoque in Senatu habitę pro legitimis.prout reperio in approbatione gratiæ cuiuſdam Dominici Ferrarij ſeruatum fuiſſe 12. Iunii 1548.nouiſſime tamen die viij. April. 1559. P. N.concluſum fuit in cauſa cuiuſdam Darij Carenzoni,ꝙ non erant admittendæ huiuſmodi remiſſiones factæ à tutoribus ſpecialibus, & ita poſtea (ni fallor)ſemper fuit obſeruatum.

28 Sed an procurator habens ab offenſo mandatum cũ libera, & generali adminiſtratione poterit pacem facere cum offendente?Reſp.ꝙ nõ,ſed requiritur,ꝙ habeat ſpeciale mãdatum,ita tenuit Spe.in Rub.de treuga,& pace,n.4.& ita ſeruatur, vt atteſtatur Nellus de bannitis in tertia parte ſecundi temporis quçſtione 37.quem refert Villalpand.in repe. l.xxij,c.lxvij.n.j.Nam in mandato cũ libera nunquam veniunt ea, quç veriſimiliter cõſtituens non conceſſiſſet,qualis eſt remiſſio debiti liquidi,quæ donationi æquiparatur.

29 Quæro pone,ꝙ aliquis fuit lethaliter vulneratus,& ad inſtantiam amicorum vel aliter fecit pacem cum ipſo vulnerãte,deinde mortuus eſt nũquid hæc pax proderit delinquenti?Reſp. Aut ſtatutum ſimpliciter loquitur,puta ꝙ habens pacem mitius puniatur,& tunc loquendo de iure poteſt quis habere pacem ab ipſomet vulnerato de eius morte, vbi ſequatur, & talis remiſſio ei proderit ſecundum Bart.in l.damni.§.Sabini,nu.1.in fin.de damno infecto,quamuis illum in contrarium referat Boſſ.in tit.de pace,n.19.vbi etiam refert Roman.in §.Cato,atteſtantem,ꝙ opin.Bart.eſt communis,qui tamen in libro meo hoc non dicit.Sed certè quidquid ſit de iure communi,conſuetudo hoc non approbat,vt atteſtatur Alciat.conſ.477. n.1.& ita quotidie videmus in Senatu obſeruari, ꝙ ſcilicet tales remiſſiones habitæ ab occiſis non attenduntur,vt etiam atteſtatur Boſſ.in loco præallegat. Et id expreſsè declarauit Senatus in cauſa cuiuſdam Baptiſtæ Ildæ opilionis,25.Febr.1545. P. N.& idẽ reſcripſit prætori Papiæ 3.Iulij 1559. P. N. Aut verò ſtatutum requirit ꝙ pax habeatur ab hærede,& tunc proculdubio non prodeſt pax habita à defuncto,& ita tenet Bar.in d.§.Sabini,n. 2.Et dicit Rom.in d.§.Sabini,n.2.in fi.ꝙ hanc opi. Bar.ſequuntur communiter Doctores,quem refert Auguſt.ad Ang.de malefi.in verbo, Comparent dicti,& produxerunt inſtrumentum pacis,n. 6.in fi.& Crottus in prima repet.§.Cato,n.161.Et hæc opi.proculdubio eſt tenenda, præſertim ſtante conſuetudine,de qua ſtatim dixi.

30 Vnum tamen ſcias in hoc propoſito , ꝙ etiam de iure loquendo,ſi quis aliquem vulnerauit,& ille ei pacem fecerit de illis vulneribus , ſi deinde mors ſequatur,talis pax facta pro vulneribus,non prodeſt in caſu mortis, & hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Gand.in tit.de malef.n.15.quem refert Don Anto.de Padilla in l.tranſigere,n.28.C. de tranſact. Villalpand.ſuper l.22.c.56.n.4.

31 Contingit etiam aliquando,ꝙ maritus interficit vxorem,quçro,nunquid proderit illi pax habita à filiis communibus ipſius vxoricidæ,& vxoris occiſæ?Reſp.Boſſ.in tit.de pace,n.21.refert ꝙ hic caſus de facto contigerat,& quòd Senatus reddebat ſe valde difficilem in approbatione huiuſmodi pacis.Quinimò ego reperio,ꝙ in facti contingentia Senatus expreſsè reiecit gratiam quam obtinuerat quidam Georgius Barata vxoricida à filiis communibus , eorúmque tutoribus ſpecialibus,niſi haberet pacem à fratribus,& attinentibus ipſius vxoris occiſæ,v.Decemb.1547.P.N. Reperio tamen , quòd è conuerſo fuit approbata gratia cuiuſdam Dominæ de Cabianis,quæ maritum in rixa interfecerat,habita remiſſione tantummodo à filiis,18.Iun.1555.A.C.fortè quia non militat ratio metus reuerentialis in matre, prout in patre.

32 Quæro nunc, pone ꝙ offenſus reliquit filium, qui non vult eſſe hæres patris, nunquid ſi iſte filius faciat pacem,valebit?Reſp.ꝙ ſic. ita dicit Bar. in l.ſi filius qui patri,n.8.ff.de vulg.& eſt communis opin.vt atteſtatur Iaſ.in d.l.ſi filius qui patri,n. 21.quem refert Villalp.ſuper l.22.c.xlj. poſt n.7. Boer.deciſ.cxxj.nu.4.in fi. quem refert Don Anton.de Padilla in d.l.tranſigere.numero 62. C.de tranſactio.Crottus in prima repet.§.Cato.n.150.

Hippol.

Hippol.Rimin.in l.qui ſe patris, n.82. C. de vnde lib. nam reuera ius faciendi pacem non eſt hæreditarium, vt dicit Bar.in d.§.Sabini, n.2.in fi.& cōmuniter tenetur teſte Ruino in repet.§.Cato. poſt n.102. In hoc Ducatu plerunque fuit ſeruatum contrarium, vt ſcilicet non admitteretur remiſſio habita ab hærede ſanguinis, niſi etiam habita eſſet pax ab hærede bonorum. Ego verò dicebam, quod vbi appareret de alio hærede bonorū, vtique bonum eſſet quod etiam ab eo pax haberetur, ſed vbi non appareret, ſatis eſſe deberet remiſſio habita ab hærede ſanguinis. Et ita de anno 1561.xxvij.Septemb.P.N.fuit conclusum, ꝙ approbaretur gratia cuiuſdam Ioſephi Farinæ, qui habebat pacem ab hærede ſanguinis, qui non dicebat ſe hæredem bonorum, fuit tamen appoſita conditio, quod ſi aliquando appareret hæres bonorum, teneretur Farina ab eo legitimam remiſſionem termino duorum menſium obtinere, alias gratia eſſet nulla, &c.

33 Sed hic incidenter quæro, nunquid ſi filius faciat pacem pro offenſa illata patri ſuo defuncto, videatur ex hoc adire eius hæreditatem? Reſp. Alii qui dicunt, quod ſi pro ipſa pace aliquid recipiat, videtur ſe facere hæredem, ſed certè communis opin.eſt in contrarium, vt atteſtatur Nellus de bānitis in tertia parte ſecundi temporis, q.36.quem refert Don Anto.de Padilla in d.l.tranſigere, nu. 63.Brunus in lib.ſuo de conſtit.&c.in verbo, Pax, ver.Item quęritur an ex tali. Ex quo enim iure ſanguinis poteſt filius pacem facere, etiam ſi non ſit hęres bonorum, debet eadem ratione pro ipſa pace aliquid poſſe recipere, abſque eo quod ex eo cenſeatur ſe facere hæredem, nihilominus ad euitandas diſputationes quotidie hæredes ſanguinis impetrant diſpenſationes à Senatu, vt poſſint facere remiſſiones citra ius & nomen hæredis, & Senatus illas concedit.

34 Frequenter ſolet dubitari, nunquid ſi offenſus deceſſerit relictis pluribus hæredibus ſit habenda pax ab omnibus hæredibus, an autem ſufficiat illā ab aliqua, vel ſaltem à maiori parte hæredum. Et in hoc quidem articulo variæ ſunt opin.inter Doctores, nam Old.tenuit, ꝙ ſufficiat illam habere ab vno eorum, ſed hæc opi. communiter non tenetur, vt dicit Alciat.in d.§.Cato, n.168. Et illam dicit eſſe communiter damnatam Crot. in ſecunda repet.§.Cato, poſt n.81.Bar.autem in eo.§. Cato, n.33.tenet ꝙ ſufficiat illam habere à maiori parte hæredum, & dicit Bocr.deciſ.cxxj.poſt numerum 3. ꝙ opinionem Bartoli ſequuntur communiter Doctores, & illum refert Viuius in libro communium opinionum, fol.202.ver.Statutū diſponēs, quod bannitus non poſſit, idem dicit Boſ.in ti.de pace, n.21.Dicit etiam Aretinus in l.pro hærede, §.fi.poſt n.11.ff.de acq.hęred.quod communiter tenemus ſententiam Bart.in d.§. Cato, quem refert Vrigilla in d.§.Cato, n.175.& Bologni.in eo. §.Cato, n.199.& Alciat.conſ.cccclxxvij.n.2. Hāc etiam opin. dicit eſſe communem Crottus in prima repet.d.§.Cato, n.151.vbi enumerat auctoritates, & in ſecunda repet.n.82.Iacob. Villalpand. in repet.l.xxij.c.52.n.9 Pla.libro primo delictorū, c.xlvj.n.7.Ioann.de Amicis conſ.lxxxviij.nu.6.dicens, quod hæc opin.tanquam magis communis & æquior tenenda eſt in iudicando. Multi autem tenuerunt contrarium, ſcilicet ꝙ imò habenda ſit pax de neceſſitate ab omnibus hęredibus. Et dicit Fel.in c.cum omnes, num.27.de conſtit. ꝙ contra Bar.in hoc communiter tenetur, quem refert Iaſ. in d.§.Cato, n.57.& Alc.in eo.§.Cato, poſt n.172. & Soc.Iun.eod.§.Cato, n.273.Ita etiam communiter teneri atteſtatur Ioan. Amo.dialogo 14.fuit interfectus. Hanc etiam dicit eſſe communem opin.Ripa in d.§.Cato, n.103.quem refert Pet.Bellus de re militari fol.137.n.54.Alciat.in l. in vſu. ff.de verb.ſign.vbi dicit, ꝙ hoc frequentius receptum videtur, Didac.lib.j.reſolutionum, c.13.poſt n.8.verſ.Quarto hinc, vbi ait, ꝙ ita aduerſus Bart. frequentiore calculo receptum eſt, Menchiaca controuerſ.vſu frequentium ca.xxx.n.39. Et hæc opi. mihi ſemper magis placuit, niſi enim omnes remittant, non videtur ſublatus rancor, & odium inter offendentē, & hæredes offenſi, quod videntur ſtatuentes principaliter conſideraſſe, pręterea cum quilibet hæredum pro ſua portione repræſentet perſonam defuncti, vtique ad hoc vt dicatur plena remiſſio, debent omnes in ea interuenire. Et ita in hoc Ducatu ſeruatur Hæc autē concluſio multo magis procederet, vbi ſtatutum requireret, ꝙ pax haberetur concorditer, ſiue vnanimiter ab hæredibus, nam eo caſu procuidubio requireretur, ꝙ omnes conſentirent nemine diſcrepāte. Et ita communiter concludit, vt dicit Clau. in d.§.Cato, n.43.

Sed quid ſi inter hæredes relictos à defuncto reperiatur vna fœmina, nūquid etiam ab illa erit habenda pax? Reſp. Aug.in d.§.Cato, poſt n.18.videtur tenuiſſe ꝙ non, quia (vt ipſe ait) fœmina nō poteſt leuare faydam, i.inimicitiam, & ſic manualiter proſequi vindictam, ergo neque debet poſſe pacem facere. Sed contrarium communiter tenetur, vt atteſtatur Ripa in eo.§.Cato, n.105.Pet. Bellus de re milit.fol.138.n.58.nam mulieri permittitur accuſare, vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, vt dixi ſ.q.14.ver.Præterea dixi, meritò poterit etiam pacem facere, & ita apud nos indiſtinctè obſeruatur, & Senatus expreſſè reiecit gratiam cuiuſdam Galeazi Docij, ex eo ꝙ non habebat remiſſionem à filiabus defuncti, xviij.Ianu. 1547.P.N. Bene verum eſt, ꝙ ſi filiæ eſſent excluſæ à ſucceſſione per ſtatutum, quia dotatæ, vel huiuſmodi, non requiritur earum remiſſio. Et ita dictum fuit in approbatione gratiæ cuiuſdam Bernardini Caprioli, 24.Feb.1557.P.N.& in gratia cuiuſdam Io.Cauagnæ, 28.Feb.1556 P.N. Pariter ēt ſi filia fœmina non fuiſſet inſtituta hæres, ſed tantummodo relictum ei legatū, & habita eſſet pax ab hęredibus teſtamentariis, qui etiam eſſent hæredes ſanguinis, Senatus cēſuit in cauſa cuiuſdam Bernardini Putei illam ſufficere, 10.Ian.1559. 35

Sed quid ſi nullus adſit hæres, à quo pax haberi poſſit? Reſp. Solet hoc caſu Senatus approbare literas gratiæ appoſita conditione, vt ſi aliquis hęres apparuerit, teneatur ille, cui conceditur gratia infrà aliquem terminum, puta vnius mēſis, habere pacem ab ipſo, aliàs, &c. Et ita ēt fecit obſeruari Senatus tempore decreti gratioſi cōditi de anno 1554.in cauſa cuiuſdā Michaelis Mātuani 21.Nouembr.1554.A.C. licet deinde concluſum fuerit per Senatum 4.Auguſti 1559.P.N ꝙ illi, qui propter defectum hæredum admittūtur ad gratiā ſine remiſſione 36

remiſſione partis debeant impetrare gratiam particularem, & non admittantur amplius ad beneficium decreti gratioſi. Et eſt (iudicio meo) longè tutius, nam tempore decreti gratioſi declarationes fiunt per iudices inferiores, qui non ad omnia diligenter aduertunt, prout facit Senatus, coram quo præſentantur gratię particulares. Pariter etiam ſi offenſus ſit forenſis, & abſens, ita ꝙ ignoretur vbi ſit, ſolet approbari gratia cum conditione, ꝙ ſi comparuerit in dominio, teneatur offendens termino duorum menſium habere ab eo pacem, aliàs, &c. Et ita tempore eiuſdem decreti gratioſi ſeruauit Senatus in cauſa cuiuſdam Annibalis Bolerti, 3. Decemb. 1554.

37 Dictum eſt ad quas perſonas pertineat ius faciendæ pacis. Quæro nunc, nunquid pax poſſit fieri abſenti, ita vt cum effectu valeat? Reſp. ꝙ non, niſi in ipſa pace interueniat aliquis, qui pro ipſo abſente recipiat. Ita tenet Bal. in l. 2. nu 4. C. de libert. & eorum liberis, & ita ſe habet magis communis opi. vt dicit Alex. conſ. cxxxj. n. 9. lib 4. Aret. in d. §. Cato, in vltimis verbis, quamuis illum referat contrarium atteſtari Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera P. n. 56. Et hæc opin. iudicio meo eſt æquior, & etiam verior. Ceterum in practica ſeruatur, ꝙ huiuſmodi remiſſiões fiũt notario ſtipulanti nomine omnium, quorum intereſt. Et ſic ceſſat omnis difficultas, valet enim pax ita contracta, & prodeſt cuicunque eius beneficio vti volẽti, perinde ac ſi eſſet in ipſo cõtractu ſpecialiter nominatus. Et ita declarauit Senatus in cã Lucii Maynardi xix Decembr. 1560. Hæc tamen intellige vt procedant in pace, ſeu remiſſione ſolemni, quæ fit ad effectũ, vt proſit ẽt in foro iudiciali, non autem de ea quæ fit in foro pœnitentiali, nam illa ſecundum omnes poteſt fieri ſacerdoti, vel etiam alteri cuilibet tertio, etiam ſi nemo ſit, qui pro abſente recipiat.

38 Quæro modo, ſi facta ſit ſimpliciter pax pro iniuria, vulnere, vel morte, nunquid cenſebitur ẽt facta remiſſio intereſſe pecuniarij reſpectu dãnorum & expenſarum? Reſp. ꝙ non, ita tenet gl. in §. fi. in verbo, Non reuocauerunt, Inſtit. de iniu. quã ita intelligunt, & ſequuntur communiter Scribentes, vt dicit Ioann. de Amicis conſ. lxxxviij. nu. 14. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Didac. lib. 2. reſolutionum, c. x. poſt n. 6. ver. quarto eodem. Villalpand ſuper l. 22. c. 57. n. 4 Pia. libr. j. delictor. c. 6. n. 40. In dubio enim cenſetur propter æternã ſalutem ſolum rancorem animi remiſiſſe, non autem damna, quorum refectionem licitè petere, & conſequi poteſt.

39 Sed in propoſito quæro, quid ſi facta ſit remiſſio iniuriæ, ſiue offenſæ in foro conſcientiæ, nunquid propterea cenſebitur ſublatum ius accuſandi? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opi. vt dicit Alexan. in l. ſi tibi decem. §. quædam. n. 1. ff. de pactis, quem refert Did. lib. 2. reſolutionum, c. x. poſt n. 6. ver. Tertio, vt conſtat, & Prac. Conradi, fo. 41 t. n. 32. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Comparẽt, & produxerunt inſtrumentum pacis, n. 28. quem refert Pract. Conradi, fol 41 t. n 33. Iaſon. in d. §. quædam, n. 2. & ſeq. Igneus in l. Diuus, n. 25. & ſeq. ff. ad Syll. Petr. Bellus de re milit. fol. 148. nu. 127. Pia. in d. c. vi. poſt n. xi Et eſt ratio, quia (vt dixi) nõ tenetur quis ex præcepto Euangelico remittere niſi rancorem & odium.

Adde, ꝙ etiam, ſi quis oſtendat, vel probet ſe 40
reſtituiſſe rem ablatam, vel ſatisfeciſſe pro damnis vel ſoluiſſe pœnã pecuniariam, in qua fuerat cõdemnatus verſus partem non propterea talis reſtitutio, ſolutio, vel ſatisfactio prodeſt volenti impetrare gratiam ſine partis remiſſione, pro pœna corporali, vel exilio, in quo eſt condemnatus, ſed opus eſt præcisè remiſſione partis. Et ita deciſum fuit per Senatum in facti cõtingentia in quodam Nicolao Forbecano, qui fuerat pro homicidio condemnatus ad triremes per triennium, & in ſcutis 50. verſus partem, nam eum in approbatione gratiæ triremium produxiſſet inſtrumentum ſolutionis ſcutorum 50 factæ patri ipſius interfecti, fuit reiecta gratia, & opus fuit illi habere ab eo planum pacem, & remiſſionẽ, qua habita fuit deinde gratia approbata x. Decẽb. 1560. A. C. Quod nota, quia multi falluntur credentes contrarium.

Et aduerte, quia non modo ipſe principalis homicida non admittitur ad gratiam ſine remiſſione partis, ſed neque etiam ille, qui pro ſimplici auxilio ad homicidium ſit condemnatus in pœnam pecuniariam, ſi velit ab ipſa pœna gratiam reportare, prout ſæpe fit tempore, quo publicantur decreta gratioſa. Et ita reſcripſit Senatus iudici maleficiorum Papiæ, x. Maij 1559. P. N.

Scias etiam, ꝙ Senatus nõ ſolet admittere probationem pacis niſi per publicum inſtrumẽtum, & vidi plerunque repulſam dari his, qui volebant illam probare per teſtes, vel per fides ſubſcriptas etiam à perſonis fide dignis. Si tamen Senator & fiſcalis atteſtarentur pacem corã ſe factam, & delictum non eſſet valde graue, fortè admitteretur, prout in facti contingentia admiſſa fuit gratia cuiuſdam Ioan. Angeli Cardani, qui inſolenter ſe geſſerat cum quodam Doctore, qui iniuriam verbo remiſerat me præſente, & vno ex fiſcalib. nam nobis id atteſtantibus fuit gratia approbata. 3. Octobr. 1559. P. N.

Pro complemento huius materiæ quæro, nun 41
quid iudex, ſeu officialis regens prouinciam poſſit cogere offenſum, vt iniuriam remittat, & pacẽ faciat cum offendente? Reſp. ꝙ non, ita tenet Bal. in l. j §. quies, n. 2 ff. de of præfecti vrbis, & eſt cõis opin. vt atteſtatur Marſ conſ. xcviij. n 6 Affirmatis enim ratio nõ patitur, vt quis cogatur inuitus offenſam remittere præterquã in foro pœnitentiali. Debet ergo iudex ſuadere, non cogere, ſubditos, vt pacem faciant. Vide quæ dixi ſuprà libro ſecundo, §. Iudex.

QVAESTIO LIX.

1 *Vbi reus exhibet gratiam ſibi à principe conceſſam, non eſt vlterius moleſtandus.*
2 *Princeps ſupremus pt pœnas delictorũ remittere, tã corporales q̃ pecuniarias, ẽt poſt ſñtas ĩ iudicatũ trãſactas.*
3 *Poteſt etiam pro bono pacis remittere iniurias, & damna ſingularium perſonarum, abſque earum conſenſu?*
4 *Regulariter princeps non concedit gratiam delictorum, niſi præuia partis remiſſione?*
5 *Ille, cui princeps dicit, Facio tibi gratiam pro delicto, an recuperet bona?*
6 *Et an recuperet etiam bona alienata?*
7 *Et an recuperet etiam fructus?*
8 *Et an hereditatem alteri delatam?*

9 *In impetratione gratiæ exprimenda ſunt ea omnia quæ principem ab ipſius gratiæ conceſſione retrahere potuiſſent.*
10 *Gratiæ à principe conceſſæ debent à Senatu approbari?*
11 *Decreta gratioſa an trahantur ad delicta futura?*
12 *Et an ad delicta commiſſa ſub ſpe decreti?*
13 *Et an comprehendant condemnatos pro crimine falſi?*
14 *Et an proſint carceratis?*

1 ALia eſt d̄fenſio, cum reus proponit delictum ſibi à principe remiſſum fuiſſe. Sciendum eſt enim quod pōt ſupremus princeps pœnas delictorum delinquentibus remittere, & indulgere, vt dicit gl. in l. 2. in verbo, Concedi, C. de in ius vocando, quæ eſt communiter ab omnibus approbata, vt dicit Pariſ. conſ. 1. n. 1. lib. 4.

2 : Et hæc quidem concluſio generaliter intelligēda eſt, vt ſcilicet poſſit princeps omnes pœnas remittere tam corporales, quàm pecuniarias, etiā per ſententiam & condemnationem inflictas, ēt ſi talis ſententia in rem iudicatam tranſiuerit, & ita firmant omnes indifferenter, vt dicit Pariſ. in d. cōſi 1. n. 59. Et dixi, ꝙ poteſt princeps, quia ad ipſum ſolum ſpectat gratias facere delictorum, licet de facto vel de conſuetudine barones ſeruent contrarium, vt dicit Iacob. de Beluiſ. in pract. crim. in tit. de ſent. crim. num. 10. in fin. Bal. in l. ſeruos, C. ad legem Iul. de vi publ. quem refert Boſſ. in ti. de remed. ex ſola clem. n. 51. In hoc tamen Ducatu barones vel feudatarij nō poſſunt gratias delictorum concedere, niſi id eis ſpecialiter conceſſum fuerit in eorum Inueſtitura, prout in aliquib. criminibus exceptis fuit conceſſum Ducibus Farneſiis quando fuit eis infeudata ciuitas Nouariæ per Carolum V. Cæſ.

3 Adde, quod pro bono pacis poteſt etiam princeps remittere iniurias, & damna ſingularium perſonarum, nec eorum conſenſus requiritur, & eſt cōcluſio communis, à qua nullus diſcrepat, vt dicit Dec. conſ. 520. n. 5. quem refert Pet. Bellus de re milit. fol. 130. n. 20. Menchiaca controuerſ. illuſt. c. 4. n. 11. Quod intellige vt procedat, ſi id ſpecialiter, & expreſsè dictum ſit. † Cæterū in dubio
4 non cenſetur princeps velle iuri priuatorum præiudicare, prout in facti cōtingentia ꝯſuluit Ruin. conſ. lx. lib. v. Quinimo in hoc Ducatu non ſolet concedi gratia, niſi iis, qui habent remiſſionem à parte offenſa, ſecundum communem obſeruantiam, & cōſuetudinem huius prouinciæ, vt etiam atteſtatur Boſſ. in ti. de pace. in primis verbis, & in tit. de remediis ex ſola clem. n. 24. vbi ſubdit hoc locum habere non modo in offenſionibus factis in perſonam, vt eſt homicidium, vulnus & ſimilia, ſed etiā in offenſionibus factis in rebus, vt eſt furtum, robaria, & huiuſmodi. Et ꝙ hæc practica ſemper fuit obſeruata in hoc Ducatu, neque admitteretur per Senatum talis gratia, dato ꝙ princeps in ipſa expreſsè reſeruaret ius ipſius partis offenſæ, prout etiam obſeruari in regno Neapolit. atteſtatur Grammat. ſuper conſtit. Regni, fo. 153. de concordia partis, poſt nu. 4. vbi dicit fuiſſe per conſ. Nea. reuocatam quandam compoſitionem factam per quendam D. Moyſem parte non concordata, & ꝙ non fuit mirum, ꝙ ille D. Moyſes in hoc errauerit, quia (vt ipſe dicit) erat ſenex centū annorum. Reperio tamē, quòd hæc regula quandoque etiam fuit alterata, nam ſemel fuit approbata per Senatum gratia conceſſa c. Nicolao Sicio pro quatuor homicidiis non habita remiſſione partis, & poſtea de anno 1556. 4. Febr. fuit etiam approbata gratia alterius Io. Antonij Louatelli q in eiſdem homicidiis interuenerat, nulla pariter habita partis remiſſione. Verum eſt ꝙ tales gratię fuerant conceſſę ab ipſomet Imperatore ex certa ſcientia, & fortè aderat etiam ſecunda iuſſio, & homicidia (ni fallor) fuerant patrata in exteros. Reperio etiam, quòd cum quidam medicus fuiſſet priuatus dignitate doctoratus, & præterea iuſſus exulare à Ducatu arbitrio principis, eo quia fuiſſet oblocutus de Barone Syſnech, fuit deinde receptus in gratiam, ipſo barone mortuo, abſque remiſſione ipſius, neque hæredum, & gratia per Senatum approbata, xviij. Octobr. 1558. P. N. Et potuit fortè princeps & Senatus facilius ad id moueri, ex eo quòd ipſius hæredes in partibus valde remotis habitarent, & delictum non eſſet atrox: Cæterū ego ſemper vidi ſeruari pro lege, quòd gratiæ conceſſæ ſine partis remiſſione non approbātur per Senatum, prout etiam ſeruari in Regno Neap. atteſtatur Gramma. voto xxxv. n. 8. in fi. ſubdens quòd princeps aliter faciens, mortaliter peccaret, & refert ibi fuiſſe vltimo ſupplicio affectum quendam, qui ſe compoſuerat pro quibuſdā homicidiis, pro quibus non habebat partium remiſſiones. Et contra eum, qui obtinuerat gratiam nō habita remiſſione partis conſuluit idem Gramm. conſ. crim. 34. reperio autem, ꝙ Senatus aliquādo eos, qui ſe conſtituerant pro approbatione literarum gratiæ, & exhibebant remiſſiones minus legitimas, fecit è carceribus dimitti, vt ſeruatum fuit in quodam Chriſtophoro Pilono 17. Maij 1542. P. N. Aliquando etiam vidi de eis ſumi vltimum ſupplicium, prout factum fuit de Antonio Loſſa, Ianu. 1558. A. C. Sed in caſu Loſſæ fuerat etiā probatum, ꝙ pax fuerat ab hæredibus occiſi extorta per vim & metum, & erat etiam malæ vocis, & famæ. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non requiritur remiſſio partis, quos declarauit Senatus tempore, quo ego iuſſu illuſtriſſimi Ducis Sueſſæ, tūc Regij locum tenentis in hoc Ducatu compilaui decretum gratioſum cōditum ob pacem initam inter ſereniſſimū Regem noſtrum, & Chriſtianiſſimum Regem Francorū, qui ſunt hi, qui ſequūtur. Simplex inſultus, de quo etiam extant literæ vltimo Maij 1559. P. N. in cauſa Antonij Mariæ Mirabili, prima euaginatio, & prouocatio, & delatio armorum prohibitorum, niſi vulnus interuenerit, aut percuſſio animo deliberato illata, & de his etiam extant literæ xxx. Martij 1545. P. N. Et hoc dato etiam, ꝙ cum prima euaginatione interueniſſet ictus, modo nō eſſet ſecutum vulnus. Et ita declarauit Senatus in cauſa Baptiſtæ Negroli primo Decemb. 1554. A. C. Sed hæc omnia intelligo vt procedant, quādo non interuenit animus deliberatus, nā vbicunque animus deliberatus interuenit, ſemp eſt neceſſaria partis remiſſio, licet nihil mali ſecutum fuerit. Et ita reſcripſit Senatus prætori domus oſſulę xix. Iulij 1559. P. N. ſubdēs, ꝙ illi qui mandant homicidia patrari, quamuis patrata nō fuerint, & illi q ſclopū cū animi deliberatione depoſuerāt, licet nō vulneraſſent, non erāt ſine partis remiſſiōe ad gratiā gñalem admittēdi.

Et hæc

Et hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica. Si tamen quis dederit alapam alicui requiritur remiſſio. Et ita declarauit Senatus in caſu Nicolai Callerati xvij. Nouemb. 1554.

Scias autem, ꝙ huiuſmodi gratiæ ſolent à principibus duobus modis concedi. Primo quidem, quando princeps alicui facit pro delicto ſpecialẽ remiſſionem ſiue indulgentiam delicti. Et hæc apud nos appellantur literæ gratiæ. Secundo, quãdo princeps ex aliqua cauſa, puta pacis initæ, aut ducendę vxoris, aut natiuitate primogeniti, aut in ingreſſu poſſeſſiõis alicuius regni, vel prouinciæ facit gratiam generalẽ. Et hoc apud nos appellatur decretum gratioſum.

5 Quæro, nunquid ſi princeps dicat alicui, Facio tibi gratiam pro delicto, dicatur ille plenè reſtitutus? Reſp. ꝙ ſic, & conſequenter recuperat etiam bona, ſecundum Bar. in l. fi. n. 11 C. de ſenten. paſſ. & eſt communis opi. dicit Boſſius in titulo de remed. ex ſola clem. prin. n. 1. & ſeq. Et ꝙ reſtitutio comprehendat etiam bona, quæ nondum ſunt in alium tranſlata, dicit eſſe communem omnium ſententiam Petrus Bellus de re mil. fol. 123. n. 21. Et ideo in hoc Ducatu princeps quando facit gratiam, ſolet addere quo ad pœnam corporalem tãtum. Crederem tamen, ꝙ ex quo in hoc Ducatu nõ ſolet princeps facere gratias quo ad bona, ſed tantùm quo ad perſonam, dici poſſet, quod hæc, etiam ſi verba appoſita non fuiſſent, deberent cẽſeri omiſſa per errorem, & haberi pro appoſitis, niſi in contrarium appareret de mente principis. Et ita ſuperioribus diebus in facti contingentia concluſum fuit in hoc Magiſtratu.

6 Item quæro, nũquid reſtitutio, ſeu gratia in eo caſu in quo comprehendit etiam bona, trahatur non modo ad bona exiſtentia penes fiſcum, ſed etiam ad bona iam per ipſum fiſcum alteri, donata, ſeu vendita? Reſp. ꝙ regulariter non veniunt bona alienata, & eſt communis opinio. vt atteſtatur Feli. in c. inter quatuor, n. 4. de maior. & obed. quem refert Viuius in lib. communium opin. fo. 174. in verb. Bannitus, ſeu deportatus Nellus de bannitis in prima parte tertij temporis, q. v. Iaſ. in l. gallus, §. & quid ſi tantum, n. 70. & ſeq. quem refert Plotus in repet. l. ſi quando, n. 9 in fi. Boſſ. in tit. de remed. ex ſola cle. prin. poſt n. 11. Et ſecundum hanc opi. in facti cõtingentia conſuluit Chriſtopho. de Caſtell. conſ. 8 & Natta conſ. cccclxxj. vbi n. 1. dicit ꝙ omnes illam ſequuntur. In dubio enim non eſt præſumendum, ꝙ velit princeps tollere ius tertij, niſi id expreſsè depoſuerit, poteſt tamen princeps (ſi velit) ex cauſa reſtituere bannitum etiam ad bona in alios alienata. Et hæc eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Rubeus conſ. cliiij n. 6 Et ideo ſi princeps diceret, ꝙ bannitus pleniſſime reſtitueretur, ita ꝙ de banno nihil opponi poſſet, fortè talis reſtitutio traheretur etiam ad alienata ſecundum opin. quam dicit eſſe communem Viuius in loco præallegato, quæ tamen mihi nunq̃ placuit, & apud nos vix poſſet obtineri, niſi in ſpecie verba reſtitutionis comprehenderent etiã bona penes tertium exiſtentia. Bene poſſet ita reſtitutus (ſecundum aliquos) recuperare à fiſco precium ipſorum bonorum venditorum, & ſic quatenus fiſcus factus eſſet locupletior. Et hanc opi. tenuit Bar. quem Doctores communiter ſequuntur, vt atteſtatur Nellus in d. prima parte tertij tẽporis, q. 6. licet ſubdat, quòd apud eos non ſeruatur, prout neque etiam ſeruatur apud nos.

7 Quæro etiam nunquid reſtitutus, in caſibus, in quibus recuperat bona, recuperat etiam fructus? Reſp. ꝙ non recuperat, neque fructus perceptos ex bonis iam alienatis, neque perceptos ex non alienatis, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſ. in tit. de reſti. quæ fiunt à prin. &c. n. 17. in d. tit. de remed. ex ſola clementia, poſt nu. 11. & Viuius in loco præalleg.

8 Sed quæro, pone ꝙ tempore banni deuoluta ſit hæreditas bãnito, quæ eo reperto incapace, delata fuerit alteri ꝓximiori in gradu iuxta iuris diſpoſitionem, nunquid ſi bannitus fuerit reſtitutus recuperabit illam hæreditatem alteri delatam, & acquiſitam? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de remediis ex ſola clem. n. 43. Nam (vt ſuprà dixi) non cenſetur princeps velle auferre ius alterius.

9 Debes aũt aduertere tu, qui vis impetrare gratiam delicti à principe, vt exprimas in ſupplicatione omnia ea, quæ potuiſſent veriſimiliter trahere animum principis ab eius gratiæ conceſſione, ſi ea ſciuiſſet, ne tẽpore interinationis gratiæ ponas te in periculo, prout fecit ille, quem defendit Crauetta conſil. 2. Præſertim verò exprimas ſi aliàs habuiſti gratiam de aliquo delicto, nam vt dicit Barb. in c. ſuper his, col. xxxiiij. de reſcr. quem refert Gul. de Bened. in ſecunda parte, c. Raynut. folio 88. nu. 112. quidam, qui impetrauerat gratiam de ſecundo homicidio, & non fecerat mentionẽ de primo, fuit Bononiæ decapitatus. Idem etiam refert Anan. in c. ad abolendam, nu. 7. de hæret. & dicit, ꝙ ille appellabatur Formica, refert etiam Iaſ. in l. nec damnoſa, num. 3. C. de precib. imp. offe. & Pract. Iodoci c. cxlvij. n. 12. & Prac. Carer. fol. 502. n 375. & Villalp. in repe. l. 22. c. 8. n. 3. Et recordor, ꝙ quidam Bartholom. Claudus inſignis ſicarius, qui obtinuerat literas impunitatis à principe, neque expreſſerat quòd tempore impetrationis erat in carceribus detentus, fuit laqueo ſuſpenſus 6. Maij 1558. P. N.

10 Et quia plerunque contigit dubitari, an in aliquibus caſibus requiratur, ꝙ gratiæ ſint per Senatum approbatæ, ſcias quòd regulariter omnes gratiæ debent à Senatu interinari, aliàs nihil valẽt, ita expreſsè diſponentibus conſtitutionibus huius dominij, quod ẽt in Flandria ſeruari atteſtatur pract. Iodoci c. cxlvij. n. 13. Et aduerte, quia non modo gratiæ quas princeps facit abſolute remittendo delictum, ſed etiam illæ, quas facit commutando pœnam, debẽt à Senatu interinari, prout ſępe fuit deciſum, & obſeruatum & in ſpecie in illa, quæ facta fuit Io. Hieronymo Ceruto 4. Iulij 1547. P. N. in pœna furcarum commutabatur in pœnam triremium perpetuarum, in iſtis enim, prout in aliis requiritur partis remiſſio, ex quo commutatio vel diminutio pœnæ eſt gratia, licet Senatus quãdoque contrarium obſeruauerit in commutatione pœnæ vltimi ſupplicij ad triremes perpetuas facta cuidam Iacobo Merlarię, quę approbata fuit abſque partis remiſſione, & dictum ꝙ in commutatione, quæ fit ad triremes perpetuas fortè non requirebatur partis remiſſio præſertim attenta illius temporis qualitate, xxvj. Martij. 1551. P. N.

Quod nor

Quod nota, quia dum ego ſederem in Senatu, nũquam vidi approbari aliquam commutationem pœnæ, niſi præuia partis remiſſione. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non requiritur approbatio Senatus prout eſt quando princeps concedit gratiam exilij arbitrarij. Et ita declarauit Senat⁹ in caſu cuiuſdam Georgij Scriuani 24. Maij 1546. P. N. Item quando conceditur gratia à pœna extraordinariè impoſita per edicta ipſiuſmet principis. Et ita iuſſit Senatus per ſecretarium P.N. reſcribi prętori Cremonæ 26. Februarij 1559. Pariter etiã reſcripſit Senatus eidem prætori 8. Ianuarij 1546. ſuper gratia conceſſa Franciſco Mariæ Regio, vnum de quo ego ſæpius miratus ſum, ꝙ ſcilicet quando non eſt facta gratia pro delicto capitali, non requiritur Senatus approbatio, ꝙ idem expſſè dixit Senatus in literis conceſſis in caſu Scriuani, de quibus ſ. facta eſt mentio. Ego tamen toto tempore, quo in Senatu ſedi, ſemper vidi omnes gratias etiam pro delictis non capitalibus, à principibus conceſſas, in Senatu interinari, & ita puto ſeruandum eſſe.

11 Succeſſiuè quæro, nunquid ſtatuta ſeu decreta concedentia liberationem ſeu indulgentiam delictorum, vel diſponentia, quod banniti cancellẽtur de banno, trahantur ad banna vel delicta futura, ſcilicet committenda poſt publicationem ipſius decreti? Reſp. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in c. fi. n. 11. de conſt. Et hoc, ne detur occaſio delinquendi.

12 Fortius dico, ꝙ ſi aliquis commiſerit aliquod delictum ante publicationem ipſius decreti, ſub ſpe tamẽ decreti, nullo modo eſt ei indulgendũ. Et in hoc propoſito refert Gul. de Bene. in 2. par. c. Raynutius, fol 88. n. 115. & in 3 part. fol. 49. nu. 38. ꝙ vidit Tholoſæ quendam decapitari, qui ſub ſpe, & confidentia, habendi gratiam à Rege alium occiderat, & de hoc ante delictum ſe iactauerat, dicens, ꝙ pro decem aureis deinde gratiam obtinuiſſet. Cum autem in ſupplicatione hoc non expreſſiſſet, fuit iudicatum gratiam per eum obtentum fuiſſe ſubreptitiam, & ipſe fuit decapitatus.

13 In huiuſmodi autem generali abolitione delictorum non comprehenditur crimen falſi. Et ideo ſi fiat decretum vel ſtatutum ꝙ omnes carcerati relaxentur ſoluta certa quantitate, tale ſtatutum non extenditur ad eos, qui ſunt carcerati pro crimine falſi. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis in 3. part. ſecundi temporis, q. 12. quem refert Apoſt. ad Ang. de malef. in ver. Et ad querelam, poſt nu. 80. Et hoc propter criminis enormitatem. Faciunt quæ dixi ſuprà q. 58. ver. Ab hac tamen.

14 Scias etiam, ꝙ licet de iure communi iſtæ abolitiones non extinguant crimẽ, ſed tantùm ſuſpẽdant proceſſum per triginta dies ſecundum aliquos, item nõ proſint illis, quorum crimina ſunt iam liquidata, apud nos tamen ſeruatur totum cõtrarium, nam liberãtur, etiam ſi ſint in carceribus, & iam condemnati. Et proximis annis, cum in ciuitate Laudæ eſſet repertus in carceribus quidam Raynutius Veronenſis tempore decreti gratioſi publicati de anno 1544. qui iam per multos dies ante fuerat pro furtis damnatus ad furcas, & fuiſſet dilatum eius ſupplicium dolo collateralis, Senatus cẽſuit ipſum gaudere beneficio, decreti, & liberari, xv. Nouembris 1544. P.N. & condemnauit ad triremes per decennium ipſum collateralẽ, qui corruptus ſupplicium diſtulerat. Vide quæ dixi ſ. q. 97. ver. Regulariter autem. Quinimò virtute ipſius abolitionis generalis ſolent etiam liberari illi, qui ſunt in triremibus condemnati, modo ſint in caſu decreti. Et ita pluries declarauit Senatus, & in ſpecie in cauſa cuiuſdam Ioannis de Zardinis cõdemnati ad triremes perpetuo ob falſum teſtimonium, xx. Decembr. 1554. I.D.P. & alterius cuiuſdam Baptiſtæ de Alexijs condemnati ob atroces blaſphemias ad triremes per decennium 23. Decemb. 1554. I.D.P.

QVAESTIO LX.

1 *Quæ in delictis prorſus excuſent, vel ſaltem proſint ad minuendam pœnam?*
2 *Aetas an excuſet?*
3 *Infans, pupillus, aut minor, an excuſentur in delictis?*
4 *Et an eis concedatur reſtitutio in integrum?*
5 *Minor delinquens in minori ætate, an poterit pro eo delicto puniri poſtquam factus eſt maior?*
6 *Senectus an excuſet in delictis?*
7 *Furor an excuſet in delictis?*
8 *Et quid ſi poſt condemnationem effectus ſit furioſus?*
9 *Ira in delictis an excuſet?*
10 *Amor in delictis an excuſet?*
11 *Prodigus an in delictis excuſetur?*
12 *Ebrietas in delictis an excuſet?*
13 *Dormiens an in delictis excuſetur?*
14 *Ignorantia an in delictis excuſet?*
15 *Mandatum ſuperioris an in delictis excuſet?*
16 *Operarij, et fabri an excuſentur de eo, quod operantur de mandato alterius, ibid.*
Et quid in atrocibus an mandatum ſuperioris excuſet?
17 *Metus, aut vis an in delictis excuſet?*
18 *Prouocatio aduerſarij an delinquentem excuſet?*
19 *Et an iuſtus dolor in delictis excuſet?*
20 *Excuſatio, quòd delictum clam cõmiſſum fuerit, an proſit delinquenti?*
21 *Pœnitentia an in delictis excuſet?*
22 *Qualibet cauſa excuſat a pœna?*
23 *Bonæ vocis, qualitatis, & famæ probatio an releuet delinquentem?*
24 *Nobilitatis, vel dignitatis ꝓbatio an proſit delinquẽti?*
25 *Probatio, quòd reus ſit egregius miles, & vtilis reipub. an proſit.*
26 *Inſignis peritia, vel excellẽtia in aliquo artificio, an proſit delinquenti?*
27 *Meritorum probatio an proſit delinquenti?*
28 *Delictum ſine dolo, vel præter intentionem commiſſum fuiſſe an proſit?*
29 *Pater præſentans filium imputatum de delicto, an illum excuſet à pœna mortis?*
30 *Multitudo reorum an excuſet delinquentes?*
Vniuerſitas an poſſit excommunicari, ibid.
31 *Quando ignoratur, quis prius manum ad arma poſuerit, an omnes ſint à pœna primæ euaginationis liberandi?*
32 *Antiquitas delicti an proſit delinquenti?*
33 *Vbi proceditur per inquiſitionem, non ſolet delinquens puniri pœna ordinaria?*
34 *Reus delictum ſponte confeſſus an ſit mitius puniendus?*
35 *Iudex ratione amicitiæ an poſſit pœnam remittere?*
36 *Coniunctio ſanguinis inter delinquentes, an eos excuſet?*

Dictum eſt de defenſionibus, quæ reis compe- 1
tunt, vt ab accuſatiõe, vel inquiſitione cõtra

eos formata abſoluantur, videamus nunc de his,
quæ ad excuſandum delictum, vel ad minuēdam
pœnam proponuntur, & in primis quidem de æ-
2 tate.† Quæro igitur, nunquid ætas in delictis ex-
cuſet? Reſp. Aut reus eſt infans, & proculdubio ex
cuſatur, nam talis ætas quidquid videt, ignorat, &
ideo infans nō poteſt pro delicto criminaliter pu
niri, tex. eſt in l. infans, ff. ad l Corn. de ſicar. Et hęc
concluſio eſt frequentiori Doctorum calculo ap
probata, vt dicit Pia. lib. j. delictorum, c. 32. n. j. Aut
eſt maior infante, ſed pupillus, & tunc eſt diſtin-
guendum, nam aut delictum conſiſtit in commit
tendo, & poteſt puniri, aut conſiſtit in omittēdo,
& nō punitur. Et hæc fuit diſtinctio Cy. quam di-
cit eſſe ab omnibus approbatā Igneus in l. j. §. Im-
pubes, nu. 5. ff. ad Syll. Scias tamen ꝙ impubes ſi
non eſt doli capax, nunquam punitur, ſi verò eſt
doli capax punitur, vt eſt text. in l. pupillum, ff de
reg. iur. & eſt omnium recepta ſententia, vt dicit
Pia. in d. c 32. n. 6. Item ſcias, ꝙ nunquam punitur,
niſi etiam ſit proximus pubertati, nam vtrūque re
quiritur, & ita dicit Aug. ad Ang. de malef. in ver.
Scienter & doloſe, poſt n. 6. de Ferrariæ euaſiſſe v-
num puerum, qui occiderat ſuper ripa Padi vnum
faſchinum. Quando autem pupillus dicatur pro-
ximus eſſe pubertati, dixi ſ. lib. 2. § Pupillus. Et ſic
vides, ꝙ ad hoc, vt impubes poſſit pro delicto pu-
niri, tria requirūtur. Primum, ꝙ ipſe ſit doli capax.
Secundum, ꝙ ſit proximus pubertati. Tertium, ꝙ
3 deliquerit in committendo: † Sed in omnem ca-
ſum nunquam debet pupillus pœna capitali affi-
ci pro quocūque graui delicto, ſed eius pœna de-
bet eſſe citra mortē, vel membri mutilationem.
Et ita pluries vidi ſeruari, & in ſpecie in quibuſdā
pueris, qui permiſerant ſe ab aliis carnaliter cog-
noſci, qui fuerunt tātum fuſtigati, non autem flā-
mis combuſti. Quinimò (ſecūdum aliquos) in de-
lictis carnis pupillus nullo modo tenetur, ex quo
dicit Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 60. in fi. ſe vidiſ-
ſe quendam minorem xj. annorum, qui habuit ac
ceſſum contra naturam ad vnum canem, & emi-
ſit ſemen. Et licet probatum eſſet delictum, tandē
obtinuit, licet cum difficultate, & fuit liberatus. Et
hoc ego ſemper ſequerer in iudicando, ſaltē quo
ad pœnam ordinariam. Scias autem ꝙ hæc defen
ſio proderit pupillo non modo ante ſententiam,
ſed etiam poſt condemnationem contra eum in
cōtumaciam ſecutam. Et ideo quidam Io. Domi-
nicus Boneſcus condemnatus in contumaciam
pro executione prohibita in tribus ictibus funis,
vel in cc. aureis, ſumptis iuſſu Senatus informatio
nibus, & comperto ꝙ tempore, quo fuit cōdem-
natus erat tantummodo annorum octo, fuit abſo
lutus xv. April. 1564. A. C. Aut verò eſt maior 14.
annis, ſed minor 25. & tunc non excuſatur, debet
tamen propter ętatis imbecillitatem mitius puni
ri arbitrio iudicis. Ita colligitur ex tex. in l. auxiliū,
§. in delictis, ff. de mino. & eſt communis opin. vt
dicit Gramm. deciſ. 23. n. 12. vbi etiā ita refert ſer-
uatum fuiſſe per conſilium Neap. Ita etiam tene-
re Doctores frequentiori calculo atteſtatur Pia.
in d. c. 32. n. 11. Quinimo ſi delictum fuit commiſ-
ſum ſine dolo, poſſet minor iuuari ope reſtitutio
nis in integrum, etiam ad hoc vt à tota pœna ex-
cuſaretur. Et ita ſuper hoc articulo diſtinguunt
Doctores, vt dicit Anan. in ca. j. poſt n. 8. de delict.
puer. † Quando autem minor reperitur, deliquiſ- 4
ſe per dolum, nō reſtituitur, ſed ſi per culpam, tūc
reſtituitur. Et ita communiter dicitur, vt atteſtat
Ana. in c. 2. nu. 8. de apoſta. Proderit etiam minor
ætas (ſecundum aliquos) ad petendam, & obtinen
dam reſtitutionem in integrum aduerſus confeſ-
ſionem delicti factam per ipſum minorem, etiam
cum iuramento, quando contra eum non adeſt a
lia probatio, quàm propria confeſſio, ſecundum
Bal. in l. vnica, n. 60. C. de confeſſis, cuius opi. dicit
eſſe communem Ant. Gom. c. j. delictorum, n. 66.
referens ſe ita vidiſſe de facto in oppido Talabri-
cæ, (vnde ſe dicit oriundum) in quodam minore,
qui fuit captus pro enormi delicto contra naturā
præcedentibus Indiciis, & ſponte confeſſus fuit
delictum, nam petita per eius aduocatum reſtitu-
tione, tandem dicit habito conſilio, & deliberatio
ne, illam fuiſſe cōceſſam per iudicem, & illum mi-
norem fuiſſe abſolutum. Certè apud nos non ob-
tinuiſſet ille minor huiuſmodi reſtitutionem, præ
ſertim in tam graui crimine, & ita ſubdit ipſemet
Ant. ꝙ & ipſe iudicaret contra illam communem
opi. Et ꝙ conſuluit theologos probatę vitę, & cō
ſcientiæ, qui fuerunt in eadem opin. ſi commu-
nem, quam & ego ſequerer in iudicando, & ita a-
pud nos ſemper vidi obſeruàri. Faciunt quæ dixi
ſ. q. lv. ver. Vlterius etiam.

Sed nunquid minor delinquens in minori æta 5
te poterit de tali delicto puniri poſtquam eſt effe
ctus maior? Reſp. ꝙ quando agitur de delicto, pro
quo non poterat puniri durante minori ætate, ne
que etiam poteſt puniri, poſtquā peruenit ad ma
iorem ætatem. Et ita colligi videtur ex gl. in l. ſci-
ant cuncti, in ver. Moritur, C. de legi. hær. quam ſe
quuntur Doctores, vt dicit Marſ. in d. l. infans, nu.
13. ff. ad l. Corn. de ſicar. & in l. de minori. in prin-
cipio, n. 40. ff. de quæſtio. de qua tamen gl. ego la-
tius dixi ſ. lib. 2. §. Tutor. 6

Succeſſiuè quæro, nunquid in delictis ſenec-
tus excuſet? Reſp. ꝙ non, vt ſcilicet omnino pœ-
nam euadat, ſed bene quo ad hoc vt mitius punia
tur. Ita dicit gl. in l. fere in omnibus, in gl. vnic. cir-
ca principium, ff. de reg. iur. & hæc eſt frequentio
ri calculo recepta ſententia, vt dicit Pia. in d. c. 32.
n. 13. in fi. quam tamen ego nunquam vidi in pra
ctica obſeruari, niſi in leuibus delictis. Et ideo Se-
natus iuſſit fuſtigari quendam furem ſenem ap-
pellatum Antonium de Cumis, 14. Ianuarij 1547.
tanquam quod ex longa ætate videretur in furtis
inueteraſſe.

Item quæro, nunquid in delictis furor excuſet? 7
Reſp. Aut delinquēs tempore commiſſi criminis
erat furioſus, & non poteſt propter illud puniri,
Tex. eſt in d. l. infans, ff. ad l. Cor. de ſicar. & eſt fre
quentiori Doctorum calculo approbata ſenten-
tia, vt dicit Pia. lib. j. delictorum, c. 29. n. 1. ignorat
enim furioſus quidquid facit, prætereáque ſatis
furore ſuo punitur, & ita ſeruauit Senatus in Phi-
lippo Nicola, qui proprium filium, quem vnicum
habebat, interfecit, iuſſit enim illum abſolui, 9. Iu-
lij 1543. Sic etiam quędam Iacobina Ferraria, quę
puellam quandam trimā baculo interfecerat, cō-
perto quod laborabat atra bile, & ꝙ aliàs vti men
te capta cuſtodita fuerat in hoſpitali ſancti Vincē
tij, & fuit abſoluta, & ad ipſum hoſpitale iterum
tranſmiſſa, 24. Febr. 1454. A. C. Contrarium tamē
referet

Refert Igneus in l.3.§.ignoſcitur,n.82.ff.ad Syll.iudicatum fuiſſe Pariſiis in quodam mente capto, qui in aula regalis palatij quendam Vngarum interfecerat,qui biduo ante illum alapa percuſſerat, & fuit ad mortem condemnatus, quod ego non laudo.Refert etiam Ant.Gom.c.j.delictorum,nu. 72.q́ sereniſſima regina Caſtellæ fecit puniri quẽdam furioſum, qui intulit vulnus ſereniſſimo regi Ferdinando eius marito,quód quidem propter regalis perſonæ excellentiam potuit iuſtum videri. Aut verò tempore delicti erat ſanæ mentis, & poſtea effectus eſt furioſus. Et neque etiam hoc caſu poteſt puniri de his, quæ ante furorem ꝑpetrauit.Ita tenet Bal.in l.furioſum,circa fi.C.qui teſta.facere poſſunt, & eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ.in d.l.furioſum, n.8.& in l.ex facto, poſt n. 30.ff.de vulga.& in l. ſi ſeruum, n.7.ff.ſi ex noxali cauſa aga.quem refert Gom Arias ſup l.45.Tauri,n.2.Ripa in d.l.ex facto, n.73.& in l.fi.n.229.C. de reuo.donatio. quem refert Viuius in lib.communium opi.in verb.Furioſus occidens, Gom.in § item ſi quis in fraudem, poſt nu.6. inſt.de actio. Marſ.in l.i.n.58.ff.ad l.Corn.de ſicar.Igneus in d.l. 3.§.ignoſcitur, poſt n.74 Did.in repet.clem.ſi furioſus,fol.316.n.2 Prac.Carer.fol.365 n.14.Cagnola in l.in negociis, n.3.ff.de reg.iur.Menchiaca cõtrouerſ.illuſtr.c.96.n.31.Dueñas regula cclix. Apoſt.ad Dec.in d.l.in negociis, ſub n.3.Pia.in d. c.29.n.1.& n.7. Apoſt.ad Roma.in d.l.furioſum, in fi.& ita ſe in facti contingentia iudicaſſe,atteſtatur Gul.de Bened.in 2.part.c.Raynutius.fol.45.n. 25.in fi. & ita ſeruatum fuit in quodam fure Andręa de Aurificibus,qui poſtquam fuerat ex ea cã deiectus,videbatur inſanire.Reſcripſit enim Senatus prætori Leuci, vt diligenter animaduerteret, ne inſania eſſet procurata,q́ ſi eſſet vera, illum dimitteret.21 Nouemb.1556. P.N. Hoc tamen intellige vt procedat,quantum ad hoc vt puniri poſſit pœna ordinaria,ſed bñ debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, ſecundum Bal.in loco præal.vbi dicit,q́ patitur annotationem bonorum cuius opi. per Doctores communiter cõprobatur, vt ait Nouel.in tract.ad defenſam,fol.29. n.40. ſubdens ita pluries fuiſſe iudicatum. Et reperio q́ quidã Ant. Maria Sarzarius, qui in teſtimonio in cauſa criminali ꝓhibito variauerat, fuit iuſſus fuſtigari,non obſtante allegata inſania. Mihi quidem placet opinio Bal. quo ad hoc vt talis furioſus non puniatur pœna mortis,ſed non placet,q́ puniatur pœna aliqua extraordinaria, neque pecuniaria,neq; corporali,niſi furor ſuperueniſſet iam perfecto proceſſu ſuarum defenſionum, aliàs autem diceretur indefenſus condẽnari,ex quo ſemper furioſus pro abſente habetur. Et licet ex ſtatutis Italiæ poſſit abſens condemnari etiam ad mortem(vt ſuprà ſæpius dixi)illud eſt, q abſens à ſtatuto habetur non modo pro præſente,ſed durante contumacia habetur etiam pro confitente, & conuicto,quod non poteſt cadere in furioſum q cum ſit extra mentem,non poteſt dici,neque cõfeſſus,neque conuictus,etiam ſi eſſet præſens. Faciunt quæ dixi ſ.lib.3.§.Teſtamentum,q.41.ver. Sed pone.

8 Sed quæro,quid ſi iſte delinquens perſeuerauerit ſanæ mentis vſque ad ſententiam incluſiuè, & deinde poſt condemnationem effectus ſit furioſus,nunquid poterit contra eum fieri executio ipſius condemnationis?Reſp.q́ non, & eſt communis opi.vt dicit Menchiaca controuerſ. illuſtr. ca. 96.poſt n.9. Pia.in d.c.29.poſt n.7.quæ mihi etiã placet, quo ad hoc vt ei pœna corporalis non ſit infligenda, ſed quo ad condemnationem bonorum, crederem propter furorem ſuperueniẽtem non debere impediri eius executionem.

Eſt etiam,Ira breuis furor, Quæro igiṫ,nũquid in delictis excuſet?Reſp.Aliqui ſimpliciter dicũt, q́ factum per calorem iracundiæ non eſt punibile, & ait Iaſ.in l. ſi duo patroni, § ſi quis iurauerit, el j.poſt n.1.ff.de iureiur. q́ ita ſolet communiter dici, vel ſaltem (ſecundum omnes) mitius puniri debet. Et poteſt poni exemplum in eo, qui calore iracundiæ blaſphemauit,eſt enim mitius puniendus ſecũdum Abb.antiquum, in c.2.de maled. quem Doctores ſequuntur, vt dicit Gram. ſuper conſt.Regni, fol.113.n.5.Tu verò dic, q́, Aut ira prouenit ex iuſta cauſa, & tunc non excuſat in totum,ſed vt delinquens mitius puniatur,vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio, vt dixi ſ.hoc e.lib.§.Homicidium,ver.ſed quid dicendũ, Aut verò non prouenit ex iuſta cauſa, & tunc in nihilo excuſat.Et hæc eſt communis opi: vt atteſtatur Menchia.controuerſ.illuſt.c.18.n.29.Reperio tamen quandoque eos,qui etiam ſine iuſta cã calore iracundiæ in verbis exceſſerant,puta cõtumelias alicui inferendo fuiſſe mitius punitos. Et refert Afflict.ſuper 3.par.conſt.Regni, rub.54.n. 5.q́ per curiam Neap.ſuit abſolutus qdã ruſticus, qui faciendo computa cum domino ſuo iratus dixit,q́ Deus non potuiſſet facere quód eſſet debitor tot operarum. Vide quæ dixi ſ.hoc eo.lib.j.§. Iniuria,ver.Quæro quid. 9

Eſt, & Amor furoris ſpecies teſte Platone in Phædro,qua ratione mitius puniendus videtur,q propter amorem deliquerit, & dicit Chaſſ. ſuper conſuet.Burg.fol.39.n.13. q́ in facti contingentia vidit quodammodo excuſari propter amorem quandam mulierem, quæ receptauerat res furatas ab amaſio ſuo. Fuit etiam in facti contingentia abſolutus quidam,qui fecerat ſortilegia ꝓpter amorem,de quo dixi ſ.hoc eo.lib.§.Hæreſis, ver.Succeſſiuè quæro.Et ſecundum hanc concluſionem fuit iudicatum per ſenatum in caſu cuiuſdam Baptiſtæ Gazani, qui libellum famoſum publicauerat contra quandam puellam cuius amore capt⁹ erat,fuit eñ abſolutus 3.Februarij 1554. tanquam q́ ex nimia amoris vehementia non eſſet mentis ſuæ compos.Bene verum eſt,q́ habebat remiſſionem à parte offenſa,aliàs fortè hęc excuſatio illi non profuiſſet. Certè non profuit illis nobilibus Neapolitanis, qui poſuerunt ſcalas ad domum amaſiarum ſuarum, qui iuſſu Vice regis fuerunt decapitati, vt per Gram.deciſ.36.de quo dixi ſ.q.68.ver.Aſcendens cum ſcalis. 10

Vlterius quæro,an ſicut furioſus,ita etiam prodigus in delictis,excuſetur? Reſp.q́ non,ſed punitur ſicut quilibet alius.Ita tenet Bar.in l.is cui bonis,n.6.ff.de verb.oblig.& eſt communis opinio, vt atteſtatur Cagnola in d.l.furioſi,n.13.ff.d regu. iur.Pia.in d.c.29.poſt n.1. ver.quibus ſic perpenſis.Licet enim prodigus in adminiſtratione bonorum non reputetur integri ſenſus,&ideo ꝯhendo non obligetur, in cæteris tamen vtique habetur 11

pro homine ſanæ mentis, merito delinquēdo ꝑ-
culdubio obligatur. Et eſt communis opinio, vt
dicunt ſcribētes in d.l.is cui bonis, & in ſpecie Iaſ.
n. 17. & Ripa n. 53. quidquid dixerit gl. in l. ſi quis
in iātam, in gl. magna, ver. Sexto de furioſo, C. vn
de vi, quę ab omnibus doctoribus reprobatur, vt
dicit Ang. in d.l. is cui bonis, nu. 7. & in l. Fulcinius,
§. adeo autem, n. 3 ff. ex quibus cauſis ī poſſ. eatur,
quem refert Aug. ad Ang. de malef. in vet. Scien-
ter, & doloſè, poſt n. 16. & Butigil. in d.l. is cui bo-
nis, n. 34. Et ideo tenendum eſt, ꝙ prodigus delin
quens punitur tam pœna pecuniaria, quàm cor-
porali, & aliter dicere eſſet ridiculū, ꝙ ſcilicet ex-
cuſaretur à pecuniaria, quæ eſt minor, & punire-
tur corporali, quæ eſt maior. Hæc tamen omnia
intellige, vt procedant in delictis, quæ fiunt com-
mittendo, nam in his quæ fiunt omittendo, om-
nes ferè conſentiunt, quòd prodigus excuſetur.

12 Præterea quęro, nunquid committens delictū
tempore, quo eſt ebrius, debeat excuſari prætex-
tu ebrietatis? Reſp. ꝙ excuſatur à dolo, ſed non à
culpa, & ideo puniendus eſt non pœna ordinaria
delict., ſed extraordinaria. Et ita tenent communi
conſenſu Doctores, vt ait Pla. libr. j. delictorum, c.
30. n. 1. Hanc etiam opi. communē appellat Men-
chiaca controuerſ. illuſt. c. 96 poſt n. 31. Cæterū
ſi ſine culpa fuiſſet factus ebrius, puta, quia ſocij,
ipſo inſcio, ſal in vinum conieciſſent, tunc crede-
rem ipſum eſſe à culpa, & à dolo prorſus excuſan
dum. vidi ego pleróſque imputatos pro variis de-
lictis non potuiſſe prætextu ebrietatis impunitos
euadere, & in ſpecie Christophorus de Prinis pro
blaſphemia fuit affectus vno ictu funis publicè,
v. Septemb. 1556. P.N. & Ludouicus de Papia dn-
obus, 12. Aug. 1556. P.N. & alij plerique. Semper
tamen ille, qui ebrietatis calore blaſphemauit, mi
tius eſt puniendus, ſecundum Abb. antiquum in
c. 2. de maled quem ſequuntur communiter Do-
ctores, teſte Grammat. ſuper conſtitut. Regni. fol.
113. num. 6.

13 Quæro etiam, pone ꝙ aliquis dormiendo de-
linquat. puta hominem interficiat, vel huiuſmo-
di nunquid erit excuſandus? Reſp. ꝙ ſic, non enim
erat tempore delicti compos mentis, ideo de eo
tanquam de furioſo videtur iudicandum. Hoc ta-
men intellige vt procedat quando aliàs ei dormi
enti talia euenire non ſolent, ſed ſi aliquādo id ei
contingere ſoleret, vt ſcilicet à lecto ſurgeret, &
enſem euaginaret, vel ſimilia faceret, vt de multis
audiui, tunc ſi ipſe non præcauiſſet claudendo ho-
ſtium, diceretur eſſe in culpa, & iō deberet pœna
extraordinaria puniri. Ita tenet Bat. in l. pe. ff. ad le
gem Pompe. de parricid. & eſt communis opin.
vt ait Did. in repet. cle. ſi furioſus, fol. 319. n. 6. Pla.
lib. j. delictorum c. 31. nu. 3.

14 Quæro, nunquid ignorantia in delictis excuſet?
Reſp. Aliqui ſimpliciter dicunt ꝙ quælibet igno-
rantia etiam iuris excuſat à dolo. Et hanc dicit eſ-
ſe communem regulam Cæpolla conſ. ciuili 18.
n. 5 Alij dicunt. ꝙ quando ignorantia conſtitutio
nis vel decreti, eſt abſque culpa, tūc proculdubio
excuſat reum ad omnem pœnam euitandam. Et
hanc dicit eſſe communem opi. Gratus conſ. 49.
n. 35 lib 2. quem refert Plotius in repet. l. ſi quan-
do, n. 858 Tu verò dic, ꝙ quādo delictum, quod
punitur ab ipſa conſtitutione vel decreto, eſt etiā
prohibitum de iure communi, eo caſu ignorātia
conſtitutionis vel ſtatuti non excuſat. Vide quæ
dixi ſ. q. 85. ver. ſecūdus eſt caſus. Scias etiam ꝙ in
iudice qui tenetur leges ſcire, ignorantia iuris ci-
uilis, vel canonici, vel poſitiui, licet illum excuſet
à tanto, nunquam tamen excuſat à toto. Et ita cō
muniter dicitur, vt ait Paris Put. de ſynd. fol. 300.
n. 1. Vide in hoc propoſito ea, quę dixi ſ. q. 31. ver.
Scienter., & doloſè.

Solet dubitari, nunquid mandatum ſuperioris 15
in delictis excuſet, Tu dic, ꝙ regulariter excuſat,
modo illud, quod quis facit ex mandato alterius,
non ſit de genere prohibitorum, & ſic de ſui natu
ra non poſſit fieri citra delictum. † Et ideo opera- 16
rij, & fabri excuſantur de eo, ꝙ operantur in re al-
terius ex mandato conducentis, ſecundum gl. in
l. in rem, §. tignum, in gloſſ. fin. ff. de rei vend. quæ
in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. cōſ.
64. n. 23. lib. 4. Et dicit Iaſon. in l. de pupillo, §. nun
ciationem, n. 7. ff de no. oper. nun. ꝙ illa gl. appro-
batur per omnes, & tenetur in practica. Hanc etiā
dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de mādato
ad homicidium, n. 12. Taeg. in prac. cri. ca. x. n. 36.
Roland. conſ. 54. n. 6. libr. j. vbi in facti contingen-
tia pro operariis, qui ligna inciderant, conſuluit,
prout etiam pro huiuſmodi operariis criminali-
ter accuſatis conſuluit Bal. conſ. 144. libr. i. & cōſ.
314. e. volum. & conſ. 463. lib. 3. & conſ. 436. libr.
v. Scias tamen ꝙ quando ipſis operariis, ſeu labo-
ratoribus fuiſſet facta denunciatio ſiue proteſta-
tio, vt ab ipſo opere deſiſterent, eo caſu non ex-
cuſantur. Et ita videtur communis opi. vt ait Dec.
in l. velle nō creditur, poſt n. 3. ff. de reg. iur quem
refert Taeg. in loco præallegato, nu. 37. talis enim
denunciatio illos in mala fide conſtituit. Item ſi
huiuſmodi operarij de nocte acceſſiſſent ad labo-
randum, vel actū clandeſtinè feciſſent, non eſſent
excuſandi. Et hęc eſt communis opi. vt atteſtatur
Plotius in repet. l. ſi quando, n. 790 Ex quo enim
clàm agunt, videntur eſſe in dolo. Faciunt quæ di
xi ſ. verſ. Sed an fortè. Ex hoc etiam infertur, ꝙ ſi
miles, vel collateralis prætoris de eius mandato
aliquem decapitari fecerit iniuſtè, excuſatur, ꝑut
aliàs iudicatum fuiſſe in facti contingentia refert
Catald. de ſynd. q. 120 Scias etiam, quod hæc con
cluſio intelligenda eſt vt procedat in delictis leui
bus, nam in delictis atrocibus mandatum ſuperio
ris nunquam excuſat. Et eſt communis opi. vt di-
cit Iaſ. conſ. 136 poſt med. lib. j. Quæ autem dican
tur delicta atrocia, dixi ſ. hoc eo. lib. §. j. verſ. Sunt
etiam, Intellige quoad hoc vt in totum non pu-
niatur, ſed bene excuſat vt mitius puniatur, etiam
in atrocioribus. Ita ſentit gl. in l. 2. in gl. i. C. de ſe-
pulchro viol. quam Doctores cōmuniter appro-
bant, vt atteſtatur Didacus ſuper quarto decretal.
fol. 46. n. 7. in fin. Hæc autem de plano procedunt
in mādato ſuperioris ſimpliciter loquendo, ſed ſi
eſſet vir potens, & ſeuerus erga eos, quibus man-
dare poteſt, fortè eſſet excuſand⁹, qui de eius mā-
dato aliquod delictum committeret, nō quidem
à tota pœna, ſed mitius & citra mortem punien-
dus, prout reperio in facti contingentia ſeruaſſe
curiam Neap. quæ condēnauit ad triremes quen-
dam famulum, qui de mandato cuiuſdam domi-
ni viri potentis, opere ꝙ ſermone appoſuit cui-
dam commitiſſæ fragmenta lapidis adamantini

in quadam cratera, &c.vt refert Grammat. voto 38.Sed quid in principe, vel domino,ſi mandet alicui, vt alium occidat ſub comminatione, ꝙ niſi exequãtur,ipſum occidi faciet,nuñquid hoc caſu mandatarius excuſabitur? Reſpond.ꝙ de iure ciuili excuſatur,& eſt communis opin.vt atteſtatur Corſet.in ver.Metus ſing.inc.an operatur timor, quem refert Pract.Carer.fol.422.n.174. Taeg.in prac.cri.c.x.nu.36.videtur enim hoc quodammodo facere ad ſui neceſſariam deſenſionem, ne ſcilicet ipſe occidatur.Faciunt quæ dixi infrà verſic. Quæro modo. Idémque ſi princeps mandat officiali,vt aliquem ſine proceſſu ſuſpendi faciat,poterit officialis tale mandatum exequi licitè,& ſine peccato. Et ad hoc allegatur deciſio Cyni, quam dicit eſſe communiter à Doctoribus approbatam Cagnol.in d.l.velle non creditur, n.10.in fin.ff.de reg.iur.Reperio tamen,quòd Prac.Care.fol.323. n.110.dicit, quòd imò contrarium communiter concluditur, ſcilicet quòd nullo modo debet officialis exequi tale mãdatum iniuſtum, ſed ſuperſedere, & principi reſcribere, maximè ſi princeps motus fuerit iracundia, quam opi.dicit etiam videri magis ꝯmunem Taeg.in d.c.x.n.38 Sed certè ego ſi darē amico meo tale conſilium, & multò magis quando princeps eſt iratus,ne ei contingeret id, ꝙ contigit Prætori Variſij, de quo mentionem facit Boſſ.in tit.de homicid.n 98.in fi.Excuſatur etiam ex mandato ille,qui delictum commiſit, quando mandatum factum fuit à perſona, quæ illud idem delictum poterat impunè committere. Et poteſt poni exemplum in eo, qui de mandato patris interfecit filiam deprehenſam in adulterio,de quo dixi ſ.hoc e.lib § Homicidium, verſ.Dubium eſt.Et licet aliqui dixerint hoc non habere locum,niſi in illis perſonis, quibus poteſt imperari,prout eſt in filiis & in ſeruis,nihilominꝰ communiter tenetur contrarium, vt dicit Cæpolla conſ.crim.4.col.j.ſubdens etiam quòd ita obtinuit in facti cõtingentia, prout illum refert Prac. Carer. folio 325.nu. 113. Vide quæ dixi in loco præallegato.

17 Quæro modo,nunquid metus,aut vis in delictis excuſet?Reſp.ꝙ ſic,& ideo delinquens propter metum,vel coactè non punitur, & eſt communis opin.vt ait Dec.in l.vt vim, in ſecunda nota, ff.de iuſt.& iure,prout illũ refert Pract.Carer.fol.421. n.173.de quo dixi ſ.hoc eod.libr.§ Homicidium, ver.Excuſatur autem, & ſeq.Et pro muliere, quæ per metum adulterium cõmiſerat. conſuluit Ab. conſ.4.lib.j. Hinc infertur, quòd ſi quis alium interficiat metu mortis,nõ eſt puniendus pœna homicidij,vt dicit Bal.in c.j.§.Iniuria,poſt n. 19.verſ. Sed pone, de pace iuramento firman.& eſt communis opi.vt atteſtatur Bolenc.in repe.l.capitalium,§ famoſos,n 200 ff.de pœnis.Faciunt quæ dixi ſ.ver.Solet dubitari.

18 Nunc quæro,nũquid prouocatio aduerſarij delinquentem excuſet? Reſpond.quòd regulariter prouocatus, qui delinquit, non excuſatur.Et eſt communis opi.vt dicit Boer.conſ.4.n.28.loquēs de iniuriato,qui iniuriantem iniuria affecerat,ſubdens etiam,ꝙ ita obſeruatur in practica,de quo ego dixi ſ.hoc e.lib.§.Iniuria,ver.Quæro etiam.Mitius tamen punitur,quia in dubio ille qui eſt prouocatus,præſumitur facere id,quod facit,cauſa ſe defendendi,& non cauſa vltionis,& ita dicunt iura,& Doctores,vt ait Marſ.cõſ.137.n.8.Vide quæ dixi ſ.hoc e.lib.§.Homicidium, ver.Sed quomodo. Et ita in facti contingentia ſeruatum fuiſſe in quodam homicida,qui verbis iniurioſis fuerat ꝓuocatus,refert Papo lib.22.tit.v.Arreſto 1.

Sed hîc quæro, nunquid iuſtus dolor in delic- 19
tis excuſet? Reſp. Non vt delinquens impunitus euadat,ſed bene debet pœna aliquantum temperari,tex.eſt in l.ſi quis in graui.§.maritus.ff.ad Syl. & in l.ſi adulterium cum inceſtu.§. Imperator.ff. de adult.& dicit Afflict. ſuper 3.part. conſtitutionum Regni rub.46.nu.1. ꝙ ſæpius vidit ita fuiſſe practicatum tempore Regis Ferdinandi primi.Exemplum poni poteſt in marito occidente vxorē deprehēſam in adulterio,vt dixi ſ.hoc e.lib.§.homicidium, ver.Sed quid dicendum. Ad vnum tamen aduerte tu, qui defendis reum, vt probes nõ ſolum cauſam ipſam quam pretendis illum impuliſſe ad ita faciendum,ſed etiam ꝙ ipſe motus fuit ex ea cauſa ad illud faciendum. Ita dicit Alexand. conſil.ciij.poſt n.13.ver.Et dato quod comes, lib. 1.Et ita practicatur,vt ait Blanc.in pract.criminal. fol.139.num.8.

Sed an fortè proderit reo excuſatio, ꝙ delictũ 20
clàm commiſſum fuerit? Reſp. Aut delictũ eſt ex illis,quę ex ſui natura poſſunt eſſe licita & illicita, vt ſunt ꝯtꝰus, qui regulariter ſunt liciti, ſed in aliquib. caſib. prohibentur, puta tutoris cum pupillo, vel huiuſmodi, & tunc magis punitur qui ea clàm committit,quàm qui palam,nam ex quo illud clàm facit, præſumitur ſcire illud illicitum eſſe, & ideo nõ excuſatur. Aut verò delictum eſt ex his,quæ de ſui natura ſunt ſemp illicita, vt eſt blaſphemia, furtum, homicidium, & huiuſmodi, & tunc plus punitur,qui ea palàm committit,quàm qui clàm.Et hæc eſt communis diſtinctio, & reſolutio Doctorum, vt dicit Gom.in § ex maleficiis, n.21.inſt.de actio.ſubdens, non eſſe ab ea conſulendo,aut iudicando recedendum.

Fui quandoque interrogatus,nunquid in delic 21
tis pœnitentia excuſet? Reſp.ꝙ, Aut loquimur in pœnitentia poſt delictum commiſſum, & iſta nõ excuſat,quin poſſit accuſari,vt dixi ſ.q.16.verſic. Item quæro,& ſ.hoc e.lib.§.Iniuria.verſi.Quæro quid,ſed neque ad euitandam pœnam reperio,ꝙ pœnitentia in aliquo delicto proſit, prætérquam in crimine hæreſis,de quo videnda ſunt ea,quę dixi ſ.hoc eodem.lib.§.hæreſis,verſi.Sed quæro,Vnum tamen nota, ꝙ licet hæretico pœnitenti parcatur, ſi quis tamen accuſauerit falsò alium de hęreſi,nõ poteſt iſte pœnitere,ad hoc vt euitet pœnam,ſed omnino puniendus eſt, & ita refert in facti contingentia iudicatum fuiſſe Cy.& poſt eum Ang.in l.fi.n.3.C.de accuſ.quos refert Anan. in c. ſecundo,poſt nu.18. de calumn.Et ego vidi duos igne comburi, qui falsò detulerant quendam de Bouetis tanquam relapſum de hæreſi & contra eum falſum teſtimonium perhibuerant, quorum alter erat vxor ipſiuſmet accuſati,& alter erat eius adulter.Et hoc non obſtãte, ꝙ offerrēt velle pœnitere, & condignam ſatisfactionem facere. Aut loquitur in pœnitentia ante patratum delictum, & tũc eſt diſtinguēdum,nam ſi quidem pœnituit, quia facere non potuit, non excuſatur, ſed punitē ac ſi perfeciſſet,ſi verò pœnituit,quia non voluit,

tunc non in totum excuſatur, ſed mitius punitur. Et hæc eſt doctr. Ioan. And. in c. cùm laici. de iure patro. ad quam omnes recurrunt, vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. Et veſtem cæleſtem. n. 39. Dicit etiam Ioan. de Lign. inter conſ. crim. diuerſ. conſ. 20. n. 16. lib. 1. ꝙ in hoc reſident omnes, quod tamen intellige ſecundum ea quæ dixi ſ. q. 92.

22 Et generaliter ſcias, ꝙ quælibet iuſta credulitas excuſat à pœna. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Curt. iun. conſ. 132. n. 1. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera C. n. 23. Quinimò dici ſolet, quod à delicto, ſeu dolo, & pœna, quælibet cauſa etiam iniuſta excuſat, vt dicit gl. in l. plagij. in ver. iuſta. C. de plag. quam dicit eſſe communiter approbatam Ioann. de Amicis, conſ. 84. n. 5 Boer. deciſ. 168. n. 11. Soc. iun. conſi. 45. n. 16. lib. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem regulam Dec. conſ. 170 poſt n. 2. ver. vltimò non obſtat, quem refert Gratus conſ. 37. nu. 21. libr. 2. Iaſ in l. ſi quis id quod. num 35. ff. de iur. omn. iud. Curt. iun. in l. 1. n. 6 ff. quod quiſque iur. Blanc. in pract. crim. fol. 138. nu. 6. Et dicit Boſſ. in tit. de decreto Mediolani, &c. nu. 19. ꝙ ita dicunt omnes, qui ad pauca reſpiciunt. Tu verò dic, ꝙ, Aut loquimur in delictis, in quibus dolus eſt de ſubſtantia, vt eſt falſum, periurium, & ſimilia, & tunc ſiue cauſa ſit iuſta, ſiue iniuſta, excuſat, nam videtur ceſſare animus delinquendi, Aut verò loquimur in delictis in quibus dolus non eſt de ſubſtantia, & tunc cauſa ſi eſt iniuſta, excuſat quidem à dolo, ſed non à culpa, & ideo punitur pro culpa, non autem pro dolo, ſed ſi cauſa eſt iuſta, excuſat à dolo, & à culpa. Et ita diſtingui debere ſecundum omnes atteſtatur Bald. in d. l. plagij. n. 2. C. ad l. Flan. de plagiar.

23 Frequens etiam in criminalibus iudiciis eſt defenſio, quam rei faciunt, probando bonam vocem, qualitatem, & famam, necnon, & nobilitatem, ac merita ipſius rei, & talis defenſio eis poteſt eſſe vtilis ad multa, nam licet aliàs fama publica alicuius maleficij contra aliquem ſit contra eum ſufficiens indicium ad torturam, vt dixi ſ. q. 21. verſi. fama ſola. ſi tamen ille, contra quem eſt probata talis fama, probet in ſuis defenſionibus ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, non poterit torqueri, ſecundum omnium Doctorum opin. vt ait Gand. de malefi. in tit. de præſumpt. el 1. n. 15. Quinimò dici ſolet, ꝙ per probationem bonæ famæ expurgantur, & tolluntur indicia quantumuis vrgentia contra accuſatum, vel inquiſitum. Et hanc dicit eſſe communem omnium Doctorum ſententiam Io. Arno. ſoliloquio 37. licet communis. Et ita quotidie fit hæc probatio, vt dicit Mantua in praxi iudiciaria, caſu 37. quæ tamen parum prodeſt coram rigoroſis iudicibus, qui (vt ipſe ait) volunt ſapere pluſquam oporteat. Sed retenta concluſione pro vera, illam intellige vt procedat, quando contra reum nihil aliud eſſet probatum, quàm ſola fama, ſecus autem ſi vltra famam eſſet etiam aliquod aliud indicium ſuper delicto, nam eo caſu, non obſtante tali probatione, vtique poſſet torqueri. Et ita ſemper vidi ſeruari. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi ſ. in d. verſi. fama ſola. circa fin.

nota

24 Prodeſt etiam probatio nobilitatis vel dignitatis, licet. n. quando tractatur de pœna pecuniaria imponenda, grauius puniendi ſint nobiles, quàm ignobiles, tamen quando agitur de imponenda pœna corporali, ſeuerius puniendi ſunt plebeij, quàm nobiles aut viri in dignitate conſtituti. Ita dixit gl. in c. cùm quidam. in gl. 1. de iureiur. quam dicit eſſe communiter receptam Didac. libr. 2. reſolut. c. 9. n. 3. Sic etiam in ipſis pœnis corporalib. imponendis magis ignominioſo mortis genere puniuntur plebeij, quàm nobiles. Et ideo de conſuetudine nobiles, & magnates non ſolent furca ſuſpendi, prout ſeruari atteſtatur Bald. in d. c. cùm quidam. n. 3. quem refert Marſ. in l. vnius. §. cognitorum. n. 77. ff. de q. De eadem ꝯſuetudine, quod nobiles non ſuſpendantur, neque patiantur pœnas viles, atteſtatur Bart. in l. ca. §. ſerui. ff. de pœn. & in l. defenſorem. §. pœna militum. ff. de re milit. quem refert Pariſ. Put. de ſynd. fol. 359. n. 3. & fol. 369. n. 5. & Boer. de cuſt. clauium. poſt n. 25. & Bonus de Curtili, de nobilit. in 5. part. n. 1. & Marcus deciſ. 675. quæritur an vir. & Grammat. ſuper c. Regni. fol. 121. n. 23. & deciſ. 32. in fin. & Gomez Arias ſuper l. 77. Tauri. n. 34. vbi etiam affirmat ita in Hiſpania obſeruari, Bolenc. in reper. l. capitaliũ. §. famoſos. nu. 57. ff. de pœn. Afflict. ſuper 1. parte conſtitut. Regni, rub. 13. nu. 49. Ponta. ſuper conſuet. Bleſ. fol. 153. col 2. in fi. Per. Bellus de re mil. fol. 83. n. 33. Et dicit Bald. conſ. 426. n. 1. lib. 1. ꝙ milites, qui debent perdere vitam propter aliquod maleficium, de conſuetudine decapitantur, non autem ſuſpenduntur furca, etiam ex delicto, pro quo plebeius ſuſpenditur. Idem dicit Cæpolla conſil. crim. 40. in 1. dub. Dicit tamen Pariſ. Put. in loco præall. poſt nu. 7. ꝙ ipſe fecit ſuſpendi quendam Armigerũ ex nobili proſapia, qui furto ſubtraxerat crucem argenteam, & calices ſacræ eccleſiæ, nam talis (vt ipſe ait) non erat dignus pœna nobilium iuſtitiari, non enim ignoſcendum eſt militi, cui obuiare oportet vt latroni. Hoc tamen non ſeruatur in Francia, vt ait Bar. in d. §. pœna militum. & Cæpolla in loco præall. ver. Et hoc quantum. Idem dicit Gul. de Bened. in 2. part. repet. c. Raynut. fol. 97. n. 221. Dicit etiam Bal. in d. c. cùm quidam. ꝙ hoc non habet locum in nobilibus, qui committunt proditionem, tales enim debent in altioribus furcis ſuſpendi, ſubdens, ꝙ ita ſeruatur in regno Franciæ, quem refert Tiraq. de nob. c. 20. n. 116. vbi à nu. 104. vſque ad nu. 134 multa congerit in hoc propoſito.

Item prodeſt probatio, ꝙ aliquis ſit egregius 25
miles, & vtilis reip. vt dicit gl. in l. etſi ſeuerior. in verb. certis rationibus. C. ex quib. cauſ. infa. irrog. quam omnes ſequuntur, vt dicit Cæpolla conſil. crim. 36. circa fin.

Pariter etiam bonum eſt probare inſignem pe- 26
ritiam ipſius imputati, vel excellentiam in aliquo artificio, nam etiam ex ea cauſa pœna remitti, aut minui poteſt. Et ad hoc ſolet allegari l. ad beſtias. ff. de pœn. Et ita communiter receptum eſſe atteſtatur Didac. lib. 2. reſolut. c. 9. n. 6. Pia. lib. 1. delict. c. 33. n. 1, & ſeq. Et refert Pariſ. Put. de ſynd. in ver. pœna. c. 1. in fi. ꝙ ita ſemel obtentum fuit in conſilio regio, in quodam bombardario, Ipſo Paride patrocinante. Refert etiam Pract. Carer. fol. 548. n. 72. ꝙ Dyn. euaſit quendam inſignem fabrum, cui erat amputanda manus, & propter eius peritiam fuit ei mitigata pœna. Et licet multi dicant,

quòd

quòd illa lex hoc non probat, omnes tamen fatentur, ꝙ propter inſigne aliquod artificium, aut excellentem virtutem poteſt delinquens conſulto principe impunitus dimitti, vt atteſtatur Horatius, de priuil ſchol.c.83. Veritas eſt, ꝙ iudices inferiores non poſſunt niſi conſulto principe ex ea cauſa poenam remittere, ſed ſenatus, qui eſt loco principis, vtique hoc facere poteſt à ſeipſo. Et aliquando vidi hoc fieri ante ſententiam, vt ſcilicet poena minueretur, non autem remitteretur in totum, poſt ſententiam verò omnino princeps eſt adeundus. Scias tamen, ꝙ in omnem caſum valde difficilè eſt hoc obtinere in pract. Et dicit Cæpolla in l.mercis.circa fin. ff de verb.ſign. ꝙ vidit quandoque viros egregios in aliqua arte decapitari, licet hoc ſibi non placeret.

27 Vtilis etiam eſt probatio meritorum ipſius rei in principem, vel rempub. nam quandoque remittitur poena ei, qui multum ſeruiuit principi, vt dicit gl.in § planè.in ver.ob meritum.Inſtit.de iure nat gent. & ciuil. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt ait Grammat.conſi 29. poſt n 40.verſic. quòd maximè.

28 Sunt etiam aliæ cauſæ, propter quas poena remitti, aut minui ſolet, quarum multas copioſè, & eleganter recenſet Tiraq.in ſuo tract.de poe. Et poteſt poni exemplum, ſi appareat ꝙ delictum ſine dolo commiſſum fuerit, nam eo caſu non poteſt reus corporaliter puniri, vt dixi ȷ̃.qõ 84.circa princ. Item quando delictum eſt commiſſum extra propoſitum & intentionem ipſius delinquentis, nam & eo caſu poteſt iudex poenam minuere, ſecundum Bartol.in l.quid ergo.§ poena grauior. poſt nu. 11.ff.de his qui not.inf. Et ita dicunt omnes ſcribentes, vt atteſtatur Cæpolla in d. conſil. 36.col fi.ver.et poſtremo.

29 Solet etiam dici, ꝙ ſi pater filium de aliquo delicto imputatum in iudicio præſentauerit, non poteſt filius ex eo delicto ad mortem condemnari, & videtur eſſe tex.in l.milites.§.deſertorem ff de re mil. & dicunt Sal. & Paul.de Caſtr. ꝙ ita conſuluerunt, & fuit obtentum, quos refert Auguſt ad Ang.de maleſi.in ver.et ad querelam.poſt nu.38. Dicit enim Cæpolla cautela 1. ꝙ ita obſeruauit Imperator in quodam filio imputato de crimine læſæ maieſtatis. Sed certè credo, ꝙ difficilè eſſet hoc obtinere in practica cum iudices hanc cautelam non attendant, vt atteſtatur pract. Carer.fol. 550.num.75. Et ideo nunquam vidi illam in practica proponi.

30 Allegatur etiam plerunque, ꝙ propter multitudinem reorum non eſt maleficium ſeuere puniendum, hinc eſt, ꝙ in vniuerſitatem non fertur ſententia excommunicationis, & ita tenet & ſeruat curia, vt ait Card.Alex.in c.epiſcopus qui. circa fi.q.2. In hoc autem articulo aliqui diſtinguũt, ꝙ, Aut ſæuiendo in multitudinem delinquẽtium ſcandalum generaretur, & tunc indulgendum eſt, vel ſaltem mitius agendum cum multitudine, ne multorum ſtrages contingat, Aut verò ſcandalum futurum non eſt, & non parcitur multitudini. Ita dicit gl.in c.latores.in ver.multitudinem.de cle.exc.min. quàm dicit eſſe communiter approbatam Igneus in l.j.§.hoc reſcriptum.n.13.ad Syllan. Tu verò dic, ꝙ vbi multorum ſtrages contingeret, neceſſario ſeueritati eſt detrahendum, vt eſt text.in l.pen.ff.ad l.Corn.de ſicar. Et ideo licet regulariter auxiliatores, & fauentes delinquenti ſint eadem poena puniendi. vt dixi ȷ̃.quæ.90.ſi tamen ſit multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem poena, & ita videmus quotidie obſeruari. Et dicit Ang.in l.is qui opem.nu.4.ff.de furt.quia principes, & corporales factionũ, & ſeditionum ciuitatis puniuntur aſpertimè, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur poenæ.

31 Vidi ego quandoque in facto dubitari, pone, duo inuicem rixantur, & neſcitur quis fuerit aggreſſor, vel ſtatutum, vel edictum, ꝙ primo euaginans, vel ponens manum ad arma, vel huiuſmodi, puniantur in centum. Modo duo euaginatis armis inter ſe rixam fecerunt, neque conſtat quis prius euaginauerit, nunquid vterque erit abſoluendus propter incertitudinem, vel vterque condemnandus? Reſp. Gio.in l.j.§ cum arietes. in ver. ſibi.ff.ſi quad.paup.fec.dic. videtur velle, ꝙ propter incertitudinem vterque abſolui debeat, & opin. illius gl.pluries ſecutus eſt ſenatus, & in ſpecie in quadam rixa ſecuta inter Puteos, & Perſichellos, iuſſit enim propter incertitudinem omnes abſolui à poena prioris euaginationis, vltimo Febr. 1550 P N. Sed certè Doctores tenent contra illam gl. vt dicit Bald.in eo §.cum arietes.verſ. quæritur gl. quem refert Aug. ad Ang. de maleſi. In verb.et dictus Titius.poſt nu. 37. Intereſt enim reip. ne delicta impunita remaneant, & ita quandoque vidi ſeruari, prout etiam dicit Angel.ibi, ꝙ ſemel habuit de facto, & ſequutus eſt hanc opin. Quam tamen intellige, vt procedat, quando agitur de imponenda poena pecuniaria, ſed ſi ageretur de imponenda poena corporali, credo ꝙ potius eſſet vterque abſoluendus, quàm puniendus, iuxta ea quæ dixi ſ̃.hoc eo.lib.§.homicidium. ver.alia eſt etiam.

32 Præterea poteſt reus allegare, quòd delictum eſt antiquum, ſcilicet, commiſſum iam ſupra decem annos, nam eo caſu non debet puniri poena mortis, ſed minori, vt eſt textus in l.ſi diutino. ff. de poe nis. ex qua lege hoc communiter deducitur per Doctores. vt ait D. Iacobus libro ſecundo reſolutionum, capit. 1.poſt numer. 2.verſicul.primum poſſe. & Anton.Gom. capit 1.delictorum, num. 8. & ſuper l.lxxvi. Tauri. num 6. licet reuera fortè ille text.id non probet, illam tamen legem ad hoc allegauit Afflict.in congregatione ſapientum coram Rege Alphonſo XI. vt per eum deciſio. celxxvii. Illuſtriſſimus. Et idem Afflict. refert ſuper prima parte conſtitutionum, rubr 50. numer. 4 quòd illa lex fecit ſibi eo die magnum honorem, quem etiam refert Apoſtill. ad eundem Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum, rubric. 13. ſub numer. 36. Apud nos autem illa lex quandoque ſeruatur in delictis lenibus, & memini quòd quidam Ioann. Angelus Rongonus, pro furto examinis apum commiſſo ſupra decennium, habita remiſſione fuit abſolutus, xxiij. Auguſt. 1550. P.N Sed in atrocioribus, nunquam vidi per viam iuſtitiæ illam in practica obſeruari, bene vidi illam prodeſſe ad obtinendam gratiam, ſeu commutationem poenæ, etiam illis, qui fuerant in contumaciam condemnati, prout etiam erat in caſu, de quo mentionem facit Afflict. in loco præallegato. licet Anton.Gomez, vbi ſ̃.dicat

illam

illam legem non prodeſſe quando reus fuit con-
tumax, & ſic propter abſentiam non potuit puni
ri, quod etiam videtur fuiſſe de mente Bar. in d. l.
ſi diutino, quando de recenti poſt delictum fuit
reus accuſatus.

33 Poteſt etiam allegari, ꝙ proceſſum fuit per inq-
ſitionem, quo caſu non debet reis imponi pœna
ordinaria, vt habetur per Doctores in ca. qualiter
& quando, el 2. de accuſat. Scias tamen, ꝙ ſi reus
confiteatur delictum in iudicio inquiſitionis, po
terit puniri pœna ordinaria, qua puniri deberet p
viam accuſationis. Et ita tenent communiter Do
ctores, vt dicit Card. Alex. in c. de accuſatione, co-
lum. xxxix. ver. Comparente, & col. iv. ver. Verum
quantum, 2. q. 8. Hanc etiam opin. dicit eſſe com-
munem Berous in d. c. qualiter, & quando, n. 52.
& ſeq. Item ſcias, ꝙ hæc concluſio locum non ha
bet, vbi crimen eſt notorium, nã eo caſu licet pro
cedatur per inquiſitionem, poteſt nihilominus
reus puniri pœna ordinaria. Ita dixit Inn. in d. cap.
qualiter, & quando, quem ſequuntur communi-
ter Doctores, vt dicit Card. Alex. in loco prælle-
gato. Vltimo ſcias, ꝙ hæc concluſio locum habet
de iure canonico, ſed de iure ciuili non minus im
ponitur pœna ordinaria, quando proceditur per
inquiſitionem, quàm ſi procederetur per accuſa-
tionem, vt omnes fatentur. Et ideo damnatus per
inquiſitionem de crimine publici iudicij, ita effici
tur infamis, ſicut ille, qui damnatur per accuſatio-
nem, ſecundum opi. quam ego tenui ĩ. q. lxxi. ver
ſi. Damnatus. Scias etiam, ꝙ hoc de conſuetudine
non ſeruatur, nam ita punitur reus, quando iudex
procedit ex officio, prout punitur, quando proce
dit ad inſtantiam partis, vt quotidie videmus in
practica.

34 Non deſunt etiam aduocati, qui allegent reum
qui ſponte confeſſus eſt ſe delictum commiſiſſe,
mitius puniendum eſſe, quàm eum, qui probatio
nibus eſt cõuictus, arg. l. vni. C. de his qui ſe deſer.
Et hanc ſententiam dicit eſſe communiter appro
batam Simancas de hæret. c. lv. nu. 6. quam etiam
communem appellat Berous in ca. at ſi clerici, in
princ. nu. 88. de iud. Sed certè iudices de hoc non
curant, prout etiam ſe nunquam ſeruari vidiſſe,
vt quis propter hoc mitius puniatur, atteſtatur
Albe in l. j §. Quæſtioni, n. 3 ff. de q. An autem di-
catur ſponte confeſſus, qui primo negauit ſe deli
ctum commiſiſſe, vide quæ dixi ĩ. q. lxxxij. ſtatuto
nono, ver. Stante ſtatuto.

35 Legitur etiam, ꝙ iudex ratione amicitiæ quam
habet cum reo, poteſt ei pœnam remittere, & id
colligitur ex tex in c. niſi ſpecialis. de of. legati, vbi
gl. j. id expreſsè affirmat. cuius opi. in pract. ſeruari
dolendo atteſtatur Nunius de los corregidores,
fol. 204. col. 4. in fi. Tu dic, ꝙ in ſupremo principe
non eſt inconueniens, vt quandoque vbi non a-
gatur de præiudicio tertij, amico ſuo pœnã indul
geat. Sed in iudice inferiore eſſet deteſtandum, &
graui pœna vindicandum, niſi tamen pœna eſſet
arbitraria, quia eo caſu vtique poſſet iudex ſecun-
dum conſcientiæ motum mitius agere cum ami-
co. Vide quæ dixi ĩ. q. 85. ver. Vlterius quæro.

36 Sed pone, ꝙ illi, qui inter ſe rixati ſunt, vel vul-
nera intulerunt, ſint ſanguine coniuncti, nunquid
propterea ſunt mitius puniendi? Reſp. ꝙ non, qa
de iure delicta etiam inter coniunctos commiſſa
æqualiter puniuntur, ac ſi inter extraneos cõmiſ-
ſa fuiſſent. Et ita communiter ſeruatur, vt dicit Al
ber. in prima parte ſtatutorum, q. lxxxij. Quinimò
ſi delictum ſit atrox, debet ſeuerius puniri, vt vide
mus in parricidio, inceſtu, &c. Cæterùm ſi delic-
tum ſit leue, vidi plerunque pœnas minui prop-
ter conſanguinitatem, prout etiam de iure vide-
mus furta domeſtica mitius puniri, vt dixi ſ. hoc
eod. lib. §. Furtum, ver. Poſſet etiam.

QVAESTIO LXI.

1 *De publicatione proceſſus defenſiui.*
2 *Et an facta huiuſmodi publicatione proceſſus, poſſint ad huc recipi teſtes?*
3 *Et an id iudex ex officio facere poſſit?*
4 *Et quid ſi aliqua partium ſit abſens?*
5 *Et an poſſit iudex poſt publicatas atteſtationes, iterum examinare teſtem, vt declaret dictum ſuum obſcurum?*
6 *Et an in cauſis criminalibus concludatur in cauſa?*

PErſpectis defenſiõibus reorum fit publicatio 1
proceſſus defenſiui. Scias tamen. ꝙ licet publi
catio proceſſus offenſiui ſit de ſubſtantia, adeo ꝙ
reus, cui non eſt decreta copia proceſſus, neque
datus terminus defenſionis, non poſſit condem-
nari, vt dixi ſ. q. 49. nihilominus publicatio ꝓceſ-
ſus defenſiui nõ eſt de ſubſtantia, qa acta ſunt ſem
per nota iudici, & fiſco. Si tamen adſit accuſator,
ſolet publicari ẽt proceſſus defenſiuus, ad hoc vt
ipſe videat, an velit aliquid in contrarium deduce
re, aut probare.

Sed quæro, nunquid facta huiuſmodi publica- 2
tione proceſſus, poſſint adhuc recipi teſtes? Reſp.
ꝙ de iure loquendo, regulariter concluſio eſt, ꝙ
in cauſis criminalibus (nõ obſtante publicatione
proceſſus, vel cõcluſione in cauſa) poſſunt teſtes
de nouo recipi. Et hanc dicit eſſe cõem cõcluſio-
nem Marſ. in pract. cri. §. ſequens, n. 6 intellige ad
defenſam, illi. n. poſſunt recipi ẽt poſt concluſio-
nẽ in cauſa, ſed ad offenſam nõ poteſt recipi poſt
publicatas atteſtatiões, neque ẽt ex ipſius iudicis
officio. Et ita cõiter tenetur, vt dicit Pract. Carer.
fol. 627. poſt n. 128. Dicũt ẽt aliqui, ꝙ qñ procedi
tur parte inſtante, non pñt in criminalib. recipi te
ſtes. neque ẽt ad defenſam poſt publicationẽ pro
ceſſus. Et hanc dicit eſſe cõem opi. Aret. in c. cùm
clamor, col. 2. ver. nunc aũt maturius, de teſtibus,
prout illũ refert Boſ. in ti. de pub. proc. n. 3. Et hoc
non modò ſup eiſdem capitulis, ſed neque ẽt ſup
directo ꝯriis. Et hanc eſſe cõem Doctorũ ſñiam
atteſtatur Boſſ. in loco præalleg. n. 5 Bene (ſm ali-
quos) poteſt iudex ipſe ex officio teſtes ad offen-
ſam rei recipere, ẽt poſt publicatas atteſtationes.
Et hanc dicit eſſe cõem opi. Aret. in c. fraternita-
tis. n. 36. de teſtib. quẽ refert Viliaiob. in ſua colle-
cta communium opi. in litera T. n. 86. † Quinimò
((ſecundum eum) poteſt ipſe iudex ex officio exa- 3
minare facere teſtes ẽt ad offenſam poſt publica-
tas atteſtationes ad inueniendum maleficium, &
dicit Carauita ſuper lxix. ritu magnæ curiæ, circa
fi. ꝙ ita videtur ſeruari. Et ex hoc inuenta eſt à pra
cticãrib. cautela, vt poſſint recipi teſtes ẽt poſt pu
blicatas atteſtationes, tam ad offenſam, quàm ad
defenſam, quia ſc. dant iudici nomina teſtium exa
minandorum deſcripta ſuper cedula, qui deinde
facit

facit eos examinari tanquam ex officio. Quæ tamen practica mihi nunquam placuit, ſubeſt enim maximus timor ſubornationis, & aperitur via falſitaribus. Et reperio quod Affl.ct. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, Rubr.xiij.n 44. dicit ꝙ ipſe non acciperet talem cedulam, prout reuera neque ego acciperem. præſertim ad offenſam, niſi iuſta, & magna cauſa ſubeſſet, & crimen eſſet atrox, & ceſſaret omnis timor ſubornationis.

4 Sed hæc quidem omnia vtique poſſunt locum habere, quando partes ſunt præſentes in iudicio, ſed quid ſi ſint abſentes? Reſp. Bar. in l.4. §. hoc autem iudicium, poſt n. 8. ver. 2. caſu, ff. de damno infecto. tenuit ꝙ in caſibus, in quibus poteſt contra abſentem procedi ad ſentẽtiam diffinitiuam poſſit iudex pro eo abſente probationes inducere. Et hanc opi. Bar. communiter approbari per legiſtas, & cano. atteſtatur Ripa in d. § hoc autem iudicium, nu.74. & ſeq. Ita etiam magis communiter teneri atteſtatur Alex. in l. filiusfam. n. 5. ff. qui ſatiſd. cog. Et hanc dicit eſſe communem opi. Abb. in c. bonę, poſt n. 9. ver. 7. ſupplet, de poſtul. prælа. Alex. in d §. hoc autem iudicium. n. 29. Plus dicit Aret. conſ. cxlvj. col. 3. in principio, ꝙ illud eſt indubitatũ, ꝙ iudex non modò poteſt ad defenſam rei abſentis teſtes recipere, licet ſint publicatæ atteſtationes, ſed etiam tenetur. Et illud dictũ Aretin. refert, & ſequitur Marſilius conſ. xxxix. n. xxx. Ego (vt verum fatear) non intelligo quid dicere velit Aretinus neque Marſi. loquendo poſt publicatas atteſtationes, quando reus eſt abſens, quia ſecundum communem practicam totius orbis, reo abſente, & contumace non fit publicatio proceſſus, ſed proceditur ad ſententiam diffinitiuam. vt ſæpius dixi, niſi fortè intelligerent, ꝙ reus poſt publicatas atteſtationes aufugiſſet, & ſe abſentem feciſſet. Sed hoc etiam caſu ſolet contra eum procedi tanquam contumacem, neque vllo modo recipiuntur eius defenſiones, nec ex officio, nec aliter. Propterea accõmodando omnia prædicta ad practicam, quę vbiq; obſeruatur, diſtingue hoc modo, Aut loquimur quando accuſator comparet in iudicio, & tunc ſi quidem delictum eſt tale, pro quo non poteſt procedi niſi ad querelam partis, nullo mõ iudex debet pro accuſatore probationes aliquas inducere, neque ante publicatas atteſtationes, neque poſt. Et hoc, ſiue accuſator aſſiſtat iudicio, ſiue deinde factus ſit abſens. Si verò delictum eſt tale, pro quo poteſt etiam procedi ex officio, & ſic per inquiſitionem, tũc ex quo iudex eo caſu concurrit cum accuſatore, poteſt, & debet ex officio pro ipſo accuſatore teſtes recipere, & proceſſum ipſum proſequi, etiam ſi accuſator recedat, iuxta ea quæ dixi ſ.q.3. verſ. Superflua etiam. Bene verum eſt, ꝙ poſt publicatas atteſtationes non debet (vt dixi) nouas probationes inducere ad inſtantiam partis, ſiue data ſint in cedula ſiue aliter, neque etiam ex officio, niſi ex iuſta & magna cauſa, & quando certus eſſet nullam adeſſe ſubornationem. Et idem etiam ſeruandum eſt, quãdo nullus adeſt accuſator, ſed ſolus iudex ex officio ſiue inſtante fiſco procedit. Aut verò loquimur in reo, & ſi quidem reus eſt præſens in iudicio, practica eſt, ꝙ nullo modo debet iudex ꝓ ipſo aliquid facere, neque vllas probatiões inducere, neque ante publicatas atteſtationes, neque poſt, ſed tantũ ei prouidere de idoneo defenſore, vbi ipſe non habeat. Bene verum eſt, ꝙ in procedendo, & examinando teſtes, debet iudex omni ſtudio veritatem inquirere, tam pro fiſco, quàm pro reo. Et ita ſeruat conſuetudo, quamuis in contrarium ſit communis opi. de qua per Aret. in allegato c. fraternitatis. Si verò reus eſt abſens, tunc quidquid ſit de iure communi, ex quo ſecundum communem conſuetudinem totius mundi, contumax habetur pro confeſſo, & conuicto, & conſequenter poteſt cõdemnari ad mortem, neque pro eo admittitur excuſator, procurator, neque defenſor, vt dixi ſ.q.32. verſ. Hæc autem, & q.53. verſ. Sed ꝙ plus eſt, fatuus eſſet iudex qui adhæreret communi opi. de qua per Bar. in d. §. hoc autẽ iudiciũ, & teſtes ad defenſam pro ipſo reo abſente reciperet. Et ideo nullo modo debet iudex aliquid facere, ſed permittere ꝙ ipſo exiſtente contumace ſit locus condemnationi, & ita indiſtinctè obſeruatur. Quę omnia bene nota, quia iudex, qui in prædictis caſibus ſequeretur communem opi. grauiter erraret, & fortè poſſet in ſyndicatu moleſtari. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant, quando reus vellet ſuper eiſdẽ capitulis nouos teſtes inducere, ſed ſuper nouis & diuerſis capitulis non debet repelli, quominus quandocunque ante ſententiam poſſit nouos teſtes, & probationes inducere. Et ita ſemper vidi ſeruari, nam hoc caſu ceſſare videtur omnis ſuſpicio ſubornationis.

Quæro, nunquid poſt publicatas atteſtationes poſſit iudex iterum examinare, ſeu interrogare teſtem ad effectum vt declaret dictum ſuum obſcurum? Reſp. ꝙ ſi iudex vult, poteſt ex officio hoc facere, ad inſtantiam autem partis id facere non tenetur. Et hæc eſt communis opi. vt ait Tyndar. de teſtib. li.j.c.4.n.6. quem refert Pract. Conradi fol. 130. poſt n.37. Bene poteſt, ſi vult, hoc facere, & ita dicunt communiter Doctores, vt atteſtatur Aret. in d.c. cùm clamor, in ij. notab. & ita ſæpius vidi ſeruari, quamuis aliqui tenuerint. ꝙ neque ẽt poſſit, quam ẽt dixit eſſe cõem opin. Boſſ. in loco præalleg. n.xxv. Sed certè (vt dixi) conſuetudo approbat ꝯtriam opi. ꝙ ſc. poteſt iudex, ſi vult. etiam ad inſtantiam partis, repetere teſtẽ vt dictũ ſuum declaret, licet nõ vt addat. Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Spe. pater practicæ, in ti. de teſte, §. ſatis vtiliter, n 4. & poſt eũ Ale. conſ. ccxxxviij. n 6. lib. 6. Quod tamen ego non facerem, niſi ex iuſta cauſa, & quãdo aliter veritas ſciri nõ poſſet. 5

Quæro etiam, nunquid in cauſis criminalibus concludatur in cauſa? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opi. vt dicit Marſi. in pract. crim. § ſequens, n.j. Eſt enim æquum, & rationabile, ꝙ vbi de vita hominis tractatur, poſſit reus quandocunque ſuas probationes, & defenſiones facere. quod tamen intellige ſecundum ea, quæ ſuprà ſtatim dixi. 6

QVAESTIO LXII.

1 *Etiam in cauſis criminalibus accuſatore non probante reus abſoluitur.*

2 *Et quæ ſit forma, & effectus huiuſmodi abſolutionis?*

3 *Et an in dubio reus cenſeatur abſolutus, quia delictum non commiſerit, an autem quia non fuerit probatum?*

4 *Et an ille, qui in cauſa ſuccumbit, debeat in expenſis, & damnis condemnari?*

5 Et an

5 *Et an quis teneatur in foro conſcientiæ pro damnis illatis, & leui & leuiſſima culpa?*

Calumnia duplex eſt, vera ſcilicet, & præſumpta.

6 *Et an accuſator eo ipſo, quòd non probat, præſumatur calumniari?*

7 *Et quid ſi iurauerit de calumnia?*

8 *Et quid ſi habeat pro ſe aliqua euidentia indicia?*

9 *Calumniator an poſſit ſuper eodem proceſſu condemnari?*

10 *Cuſtos carceris an poſſit reum abſolutum retinere pro impenſis?*

1 VBi nihil vlterius ſupereſt ad agendum, tam ex parte accuſatoris, quam ex parte accuſati, tūc debet iudex diligenter cōſiderare proceſſum tam offenſiuum, quā defenſiuum, & recta trutina perpendere, quid ex ipſo proceſſu reſultet, & quæ, & qualia contra reum extent indicia ſeu probationes, quæ per eius defenſiones eliſæ non fuerint. Si tamen reus ex eis eſt plenè conuictus, vel confeſſus, debet condemnari. Si ſemiplena tantùm reſultat ꝯ eum probatio, eſt torturæ ſubiiciendus. Si verò nec ſemiplenè eſt conuictus, tunc tanquā deficiente probatione eſt abſoluēdus, de quibus omnibus ſigillatim videamus. Et in primis quidē dixi, ꝙ vbi ꝯ reum non ſit delictum ſaltem ſemiplenè probatum, debet reus abſolui. Eſt enim vera iuris concluſio, ꝙ etiam in cauſis criminalibus actore ſiue accuſatore non probante reus abſoluitur, & eſt communis opi. vt atteſtatur Iaſ. in l. nō eſt nouum, n. 5. C. de edendo, quem refert Villalobos in ſua collecta cōmuniū opi. in litera A n. 47.

2 Forma autem abſolutionis, quæ in hoc Ducatu ſeruatur, eſt ꝙ ſi quidem reus probat innocentiam ſuam aliter, quàm per torturam, abſoluitur diffinitiuè, neque poteſt deinde contra eum ex ea cauſa procedi, etiam ſi noua indicia ſuperuenirēt, vt dixi ſ. q. lvij. ver. Sed hic quæro. Si verò nō probat ipſe ſuam innocentiam niſi per torturam, vel ſi non adſint indicia ſufficientia ad torquendum, vel ad imponendum aliquam pœnam extraordinariam, tunc abſoluitur quidem, non tamen diffinitiuè, ſed ſtantibus rebus, prout ſtant. Et hoc caſu, ſi deinde ſuperueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur non obſtante tali ſententia. Et hæc etiam practica obſeruatur in Hiſpania, vt refert Didac. li. j. reſolutionum. c. j. poſt n. 8 idē etiam in Gallia obſeruari atteſtatur Igneus in repe. §. non aliàs, poſt n. 180. & Rebuf. in proœ. cōſt. Franciæ gl. v. nu. 118. Reperio tamen, ꝙ Carauita ſuper ritu magnæ curiæ ccxlviij. n. 18. dicit communiter obſeruari, ꝙ hoc caſu inquiſitus præſtet fideiuſſores de ſtādo iuri, & ſe præſentādo toties, quoties fuerit requiſitus. Sed hoc apud nos non ſeruatur, niſi ſenatus cui fiunt relationes cauſarū criminalium, id expreſsè iubeat. Verum eſt etiam, ꝙ de iure loquendo ille, qui purgauit per torturam omnia indicia contra ſe exiſtentia, fortè eſſet diffinitiuè abſoluendus, tanquam ſi puram veritatem dixiſſet, iuxta ea quæ dixi ſ. q. lxiij. verſic. Illatæo, nihilominus (vt dixi) conſuetudo obtinuit, vt abſoluantur tantummodo rebus ſtantibus, atque ita receptum eſſe in practica atteſtatur Pract. Iod. fol. 119. n. 2.

3 Sed hic quæro, nunquid in dubio ſententia abſolutoria præſumitur lata, quia reus maleficium non commiſerit, & ſic ex cauſa innocentiæ, an autem quia nō fuerit probatū, & ſic ex defectu probationum? Dixi ſ. in d. q. lvij. ver. Sed quæro.

Sed nūquid in iſtis cauſis criminalibus ille qui in cauſa ſuccumbit, debet condemnari in expenſis? Reſp. In hac quæſtione fuit aliquando controuerſia inter Doctores, nam aliqui tenuerūt, ꝙ ſic, & dixit Bar. in auct. de manda. princ. §. deinde, n. 3. & in l. j. in prin. circ. fi. ff. ad Turp. ꝙ ita communiter tenetur, quem refert Soc. Iun. conſ. 36. n. 14. li. 2. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Aret. in d. c. accedēs, n. 13. de accuſatio. quem refert Nicellus in concord. gl. c. xlvij. & Gratus conſ. 97. nu. 1. lib. j. Card. Alexan. in c. in primis, de epiſcop. col. 4. ver. & quia, gl. 2. q. 1. quę dicit, ꝙ de iure canonico ita communiter tenetur. Apoſtil. ad Ang. de maleſi. in d. gl. Et ad querelam, poſt n. 73. quem refert Pract. Conradi, ſo. 231. n. 18. Marſi. in pract. crim. §. ſupereſt, n. 1. & in l. patre vel marito, n. 14. ff. de quæſtio. quem refert Diaz. in pract. crim. canon. c. cxliiij. quod eſt capitulum vltimum, & Pract. Conradi, fol. 310. poſt numerum 5. & Viuius in lib. cōmunium opi. in verbo, Iudex tenetur condemnare. Alba. conſ. v. in primis verbis, Don Anton. de Padilla in l. tranſigere, n. 4. C. de tranſac. Did. prac. q. 27. n. 2. Et dicit Alber. in l. eum quem temere. in principio, n. 3 in fi. ff. de iud. ꝙ communis vſus iudiciorum ſeruat etiam in criminalibus, vt victus victori condemnetur in expenſis. Et loquendo de damnis, dicit Card. Alex. in ca. libellorum, col. ij. in fi. ij. q. viij. ꝙ quo ad damna, & intereſſe partis læſæ poteſt iudex habere rationē eorum, ſiue procedat per accuſationem, ſiue per inquiſitionem, ſubdens, ꝙ ita firmant communiter Doctores, quem refert Diaz. in pract. cri. c. cxliij. Contrariam verò ſententiam, ꝙ ſcilicet, accuſator qui ſuccubuit, non ſit condemnandus in expenſis, neque in damnis multi tenuerunt. Et dicit Alb. in l. athletas, §. calumniator, in fi ꝙ illam tenent communiter Doctores. Et dicit Bald. in l. qui crimen, poſt n. xxviij. C. qui accuſ. non poſſ. quòd illam opi. confirmat practica & experientia, & quòd ipſe nunquam vidit talem condemnationem expenſarum in cauſa criminali, quem refert Anan. in c. accedēs, poſt n. 11. de accuſ. Dicit etiam Card. Alexan. in d. §. de epiſ. in fi. quòd in ſacro palatio rarò vidit condemnari fiſcum in expenſis, neque procuratorem fiſcalem, & ſi vnquam fuit condemnatus in expenſis, nunquam meminit vidiſſe talem condemnationem exigi. Pro reſolutione huius articuli ſcire debes, ꝙ duplex eſt calumnia, vera ſcilicet, & præſumpta. Vera calumnia dicitur, quando quis ſciēs, aut ſcire debens aliquem eſſe innocentem, proponit contra eum accuſationem aut querelam. Præſumpta autē calumnia eſt, quando accuſator non probat delictum, vel quando poſt cœptum iudicium ab accuſatione deſiſtit, nam his caſibus præſumitur calumniari, vt infrà ſtatim dixi. Dic ergo, quòd Aut agitur de præſumpta calumnia, & verum eſt, quod dicit Baldus, in loco prææallegato, quòd rarò vel nunquam ſolet accuſator in expenſis condemnari. Et hoc, ne querelantes metu huiuſmodi condemnationis deterreantur ab accuſando, & delicta impunita remaneant. Aut agitur de vera calumnia, & tunc, 4

Aut iudex procedit ſimpliciter ſuper accuſatione ſeu querela partis, & debet accuſator, qui calumniatus eſt condemnari in expenſis, & damnis. Aut verò procedit ſimpliciter ex officio, & ſic ſolummodo inſtante fiſco, & non debet procurator fiſci, neque iudex condemnari in expenſis, quia de ipſis officialibus lex bene præſumit. Aut procedit ex officio, ſed alio inſtigante, vel procurante inquiſitionem, & tunc talis promotor, ſiue inſtigator ſi verè fuerit calumniatus, pariter eſt in expenſis condemnandus. In hoc autem ducatu habemus decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſat.c.ſi quis quempiam, quod ille, qui aliquem calumnioſè detulerit, accuſauerit vel notificauerit, cōdemnetur in duplicatis expenſis verſus partem, vltra pœnas à iure inflictas. Et ita vidi multos in facto condemnati, vidi etiam quandoque falſos accuſatores, & notificantes corporaliter puniri. vt dixi ſ q.lxxxj.verſ.Sed quæro. Quid autem in denunciatore, an ſit in expenſis condemnandus, ſi contenta in denunciatione non probat, dixi ſ.q. 7.ver.Sed nunquid.

5 Vnum autem ſcias in hoc propoſito, ꝙ quãuis in foro contentioſo quis teneatur de damno, & iniuria alteri illatis etiam ex leui, & leuiſſima culpa, tamen in foro conſcientiæ nō tenetur, niſi de damno illato per dolum vel latã culpam. Et hæc communis opi.vt atteſtatur Berous in c. dilecti filij.n.77.de arbitris. Menchiaca controuerſ.illuſtr. c.xxviij.n.19.quod nota.

6 Dixi ſuprà, ꝙ accuſator eo ipſo, ꝙ non probat ſuam accuſationem, præſumitur calumniari. Ita dicit gl.in c.2. in verbo, Calumniandi. de calumn. quam atteſtatur eſſe communiter approbatam Apoſtil.ad Ang.de maleſ.in verbo, et ad querelã, poſt n.7. Ita etiam communiter teneri ait Abb.in c.calumniam, n.3.de pœnis. Ioan. Fantui. quem refert Card. Alex.in c.qui non probauerit.verſi.ſed an præſumatur, 2.q.3. Idem Card. Alex.in c.ſi quē dam, § notandum, n.7.2.q.1.quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera C. n.2. Hanc etiam eſſe communem opi.atteſtantur ſcribentes in d.c.2.de calum.& in ſpecie Abb.n.5. in fin.& Maria.nu.7.& Anan.n.19.& Fel.n.6. Are.in c.ſuper his, n.27.in fi.de accuſa. Boſſ.in ti.de accuſ. n.19 Quod tamen intelligendum eſt, vt non procedat in eo, qui accuſet, vel ex neceſſitate officij, vt in tutore, vel propter immenſum dolorem, vt in matre accuſante aliquem de morte filij, vel ꝑꝑ atrocitatem criminis, prout eſt hæreſis vel læſæ Maieſtatis, vt per Ab.& alios in locis præalleg.

7 Sed quid ſi accuſator tempore porrectæ accuſationis iurauerit de calumnia, iuxta ea quę dixi ſ.q. xviij.ver.Dixi etiam, nunquid erit excuſandus ab hac præſumptione calumniæ, quæ cōtra eum oritur, ex eo ꝙ accuſationem non probauit? Reſp. ꝙ non, & ita communiter tenetur, vt dicit Ab.in d. c.calumniam, n.4. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Ale.in l.properandum, §.ſin autem vtraque, n.21.C.de iud. Affl.ct.in 2.par.conſtitutionũ Regni, Rub.13.n.9.& Rub.lxlj.n.5 Card. Alex.in d.c.in primis, §.de epiſc.col.3.ver. Sed primum, 2. q.1. Et dicit Sa'ye in d.l.qui crimen, nu.14.C. qui accuſ.poſ. ꝙ hoc ſeruat communis practica. Dicit etiam Albe.in d § calumniator, n.1. ꝙ ita vidit in iudiciis communiter obſeruari. Si tamen vis conuincere querelantem de calumnia, potes illum interrogare, an velit vti querela, & probationibus ſuperinde factis, eo quia intendis illum querelare de falſo, & ſi ille reſpondeat, ꝙ vult vti, eo caſu poteſt tanquam ſciens de falſo puniri, ſi querela tanquã falſa conuincatur. Et hic modus interrogandi eſt approbatus à iure, & de conſuetudine obſeruatur, vt atteſtatur Boſſ.in ti.de accuſ.n.24. Faciũt ea quæ dixi ſ.hoc eo.lib.§.Falſum, verſ.Vtens falſo, & ver.Vtens dicto.

8 Sed pone, ꝙ accuſator habeat pro ſe aliqua euidentia indicia, puta famam, vel auditum à fide dignis, vel quid ſimile, nunquid accuſabitur, etiam ſi defecerit in probatione? Reſp. ꝙ ſic, & eſt cōmunis opi.vt atteſtatur Abb.conſ.lxxviij. poſt nu.1. ver.venio nunc, lib.j.quem refert Pract.Conradi, fol.231.n.17. Et dicit Bart.in l.cùm quidam, §.q̃d dicitur, n.3.ff.de acq.hær. millies obtentum fuiſſe, ꝙ accuſans aliquem de maleficio, de quo contra eum erat fama, non poteſt puniri tanquam falſus accuſator, quem refert Guido Papæ decl.446. vox publica, n.1.& Afflict.in prima parte conſtitutionum, Rub.xxij.n.11.& Diaz in pract.cri. cano. c.lix. Idem etiam operatur dictum vulnerati morientis, vt ſcilicet excuſet hæredem accuſantem à præſumptione calumniæ, vt dixi ſ.q.xxj.verſi.Aſſertio vulnerati. Et ſecundum hanc opi. pro quodam inſtigatore in facti contingentia, conſuluit Io. de Amicis, conſi.lj. & pariter pro quodam denunciatore conſuluit Crauetta conſ.clxxviij.

9 Sed quæro, nunquid calumniator poſſit in eodem iudicio cōdemnari, an autem opus ſit nouo proceſſu? Reſp. ꝙ poteſt etiam in eadem ſententia condemnari vno contextu, oportet tamen abſolutoriã accuſati in ordine præcedere, & ſucceſſiuè non diuertendo ab alia, accuſatorẽ de calumnia cōdemnare. Et ita communiter tenetur, vt ait Salic.in l.j.n.3.C.de calum. Et practica eſt, ꝙ iudex prius faciat ſtatui accuſatori terminum ad allegãdũ, quare non debeat de calumnia condemnari, & vbi nihil deducat, ꝙ releuet, illum poterit in eadem ſententia condẽnare. Ita dicit Bart.in l.athletas, §.calumniator, n.6 ff.de his qui no.inf.aliàs n. opus eſſet alia inſtãtia, & alio proceſſu. Quòd nota, ne erres, nam ſi ꝯdemnares aliquem de calumnia, non ſtatuto ei termino prędicto, poſſes in ſyndicatu puniri, vt dicit Ange.de maleſ.in verbo, Et ad querelam, n.70.

10 Sed hic incidẽter quæro, numq̃d ſecuta abſolutione rei, qui erat in carceribus detẽtus, poſſit cuſtos carceris illũ retinere pro expẽſis in carcerib. factis? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ de iure non poteſt illũ retinere, ſed debet relaxare, & poſtea ꝯ eũ agere. Sed certè q̃dq̃d ſit de iure, aliud de ꝯſuetudine obſeruatur, vt dicit Guido Papę deciſ.cccexlviij ſi carceratus, quẽ refert Chaſſ.ſu ꝑ ꝯſuet. Burgun. folio 90.n.34. Pract. lod.c.xvij.n.17.nã cuſtodes neminẽ relaxãt, niſi pri⁹ illis fuerit ꝓ expenſis ſatisfactum. Et hoc toleratur per ſuperiores, qui reuera ſi cuſtodes cogerentur via ordinaria expenſas à carceratis poſt eorum relaxationem repetere, credo quòd eorum officium illis eſſet damnoſum.

QVAESTIO LXIII.

1 *Iuramentum in ſupplementum probationis non defertur in cauſis criminalibus.*

Et quid

Et quid ſi ſint ciuiliter intentata? ibid.
2 *Et quid ſi pluſquam ſemiplene probatum?*
3 *Et quid ſi agatur de imponenda pœna pecuniaria?*
4 *Iuramentum purgationis an ſit deferendum reo in cauſis criminalibus?*
5 *Et an etiam in foro ſeculari?*
6 *Purgatio legalis an locum habeat in cauſis criminalib.*
7 *Accuſator qui offerat ſe velle ſtare cum reo in tortura, an ſit audiendus?*
8 *Et quid ſi offerat probationem per duellum?*
9 *Duæ ſemiplenæ probationes an iungantur in cauſis criminalibus?*
10 *Fama & vn⁹ teſtis de viſu, an plene probet in criminalib.*

1 SEd quid ſi accuſator plenè non probauerit in-
tentionem ſuam, ſed tantùm ſemiplenè, & pe-
tat ſibi deferri iuramentum in ſupplemẽtum pro
bationis, nunquid erit audiendus? Reſp. ꝙ non, nã
in cauſis criminalibus non defertur tale iuramen
tum, & hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Ale
xan. in l. 3. n. 12. ff. de iurein. quem refert Simãcas
de hæret. c. 50. n. 2. Iaſ. in repe. l. admonẽdi, n. 224.
ff. de iurein. quem refert Pract. Conradi, fol. 154.
poſt n. 5. Apoſtil. ad Ab. in c. iuramentum, ſub nu.
13. de iurein. Dec. conſ. 37. in fi. Iaſ. in l. ait prætor,
in principio. n. 19. ff de iureiur. Apoſtil. ad Fel. in c.
in omni, ſub nu. 5. de teſti. Igneus in repet. §. non
aliàs, poſt n. 201. ff. ad Sylla. quẽ refert Hercul an.
de probanda negat n. 235. Gomez Arias ſuper l.
lxxiiij Tauri, n. 36. Villalpand. in repet. l. 22. nu. 3.
Quæ quidem concluſio abſque difficultate pro-
cedit in cauſis merè criminalibus, & criminaliter
intentatis, & ita hanc eſſe communem opin. atte
ſtatur Marſ. in l. maritus, n. 12. ff de q. Sed ſi eſſet ci
uiliter mota, vtique ſecundum aliquos eſſet lo-
cus huic iuramento, præſertim ſi non eſſet actio
famoſa. Vide quæ dixi infrà lib. 7. §. Iuramentum.
Scias autem, ꝙ (ſecundum aliquos) ſi probatio
2 ſit pluſquam ſemiplena, eo caſu ſi probitas partis
concurrat, debet etiam in cauſis criminalibus ei
deferri iuramentum in ſupplementum probatio
nis. Et hanc videtur ſentire eſſe communem opi.
Curt. Iun. in d. l. admonendi, poſt n. 67. ver. Poſtre
mò nota, quem refert Cæphal. conſ. cxij. n. 29. li. j.
Quam tamen ego in practica de facili non admit-
terem, præſertim ſi ageretur de pœna corporali
etiam leui imponenda.
3 Scias etiam, ꝙ ſi eſſet cauſa criminalis, pro qua
imponi deberet pœna pecuniaria, eo caſu vtique
poſſet deferri tale iuramentum. Et hæc eſt com-
munis opin. vt dicit Alex. conſ. lxvj poſt n. 1. lib. j.
quem refert Iaſ. in repe. d. l. admonendi, n. 225 &
in d. l. ait prætor. in principio poſt n. 21. ver. Iſtam
principalem. & Marſ. in d. l. maritus, n. 16. & Crot.
in tract. de teſtib. n. 307. & Apoſtil. ad Fel. in d. c. in
omni, ſupra allegato, & prac. Conradi in loco præ
alleg. & Cæphal. in d. conſ. cxlj poſt n. 20. & Villal-
pand. in d. c. 22. poſt n. 3.
4 Solet etiam quandoque accuſatore non pro-
bante deferri reo iuramentum, quod appella-
tur purgationis, & hoc etiam ſi reus ipſe nihil pro
bauerit. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Sozin.
in d. l. ait prætor. in principio, ver. circa ſecundum.
Hoc tamen iuramentum purgationis locum ha-
bet, quando contra ipſum reum non adſunt indi-
cia, quæ ad torturam ſufficiant. Et quamuis olim
non eſſet in vſu niſi cum clericis, vt dicit Siman-
cas de hæret. c. liiij. in fin. hodie tamen præſertim
in cauſis hæreſis ſeruatur etiam cum laicis, & cum
tanto rigore, vt reus deficiens in purgatione ha-
beatur pro conuicto, & puniendus ſit pœna ordi
naria delicti, de quo imputatur. Et hanc ſenten-
tiam dicit eſſe communiter approbatam Siman-
cas in loco præalleg. n. 7. ſubdens, quod ita fuit ob
ſeruatum ſuperioribus annis cum quadam obſte
trice, quæ poſt reconciliationem ſolemnem ite-
terum capta, defecit in purgatiõne, & tanquã ve-
re relapſa relicta fuit curiæ ſeculari. Forma autem
huius purgationis ponitur per Car. Alex. in c. i. ij.
q. iiij. quẽ refert Folle. in pract. cri. can. fol. 298. n.
9. & Simancas in loco præalleg. n. 15.
Licet autem videatur, quod hæc ſpecies purga 5
tionis ſit potius inuentio, & obſeruantia iuris ca-
nonici, quam ciuilis, eſt tamen in vſu etiam de iu-
re ciuili, vt atteſtatur Ioan. de Anan. in ca. excom.
ei j. §. qui autem, n. 1. de hæret. prout illum refert
Blanc. in pract. cri. fol. 37. nu. 72. Et reperio, quod
Bar. in l. 4. §. ſi magiſter. in fi. ff. ad l. Aquil. dicit hoc
ſemel fuiſſe obſeruatum Peruſij in quodam magi
ſtro, qui percuſſerat ſuum diſcipulum. Et illum re
fert Ang. de maleſi. in verbo, Admanauit, num. 2.
†Hoc etiam ſeruatum fuiſſe Rothomagi in quo 6
dam iuuene, qui in die feſto Pentechoſtes quan-
dam ancillam decrepitam interfecerat, recenſet
Igneus in repe. §. non aliàs, n. 191. & ſeq. ff. ad Syll.
Dicit etiam Pract. iod fo. 125. nu. 6. quod hac for-
ma vtuntur frequenter curiæ ſpirituales, & earum
imitatione etiam tribunalia ſecularia in Flandria,
& aliis in locis. Sed certè in hoc Ducatu non ſer-
uatur hoc iuramentum purgationis, vt etiam at-
teſtatur Boſſ. in tit. de ſent. n. 75. in fi. ſed eius loco
ſuccedit iuramentum de veritate dicenda, quod
defertur reo in eius examine, iuxta ea quæ dixi ſ.
q. xlv. ver. Sed quæro. Vbi igitur nõ adſint indicia
contra reum, quæ ſufficiant ad torturam, reus ab-
ſolui debet. Si verò extent contra eũ indicia, quæ
ex ſuis defenſionibus non ſint ſublata, vel eliſa,
tunc non eſt locus iuramento, ſed deuenitur ad
torturam. Et ita quotidie practicatur, vt dicit Blan
cus in loco præalleg.
Sed quæro, pone ꝙ accuſator, ſeu querelans di 7
cat (vt quandoque in facto vidi) Ego volo ſtare
cum reo in tortura, & eum conuincere, nunquid
erit audiendus? Reſp. ꝙ non, quidquid dixerit gl.
in l. interdum. §. qui furem, in verbo, Damnato. ff.
de furt. quam dicit eſſe communiter reprobatam
Mantua centuria prima, numer. 12. Hic enim mo-
dus probandi non eſt à iure approbatus, & ſi
hoc admitteretur, quotidie multa ſequerentur
abſurda. Idem etiam dicendum eſſet ſi reus pro-
poneret vt accuſator torqueretur, offerens ſe pa
riter velle ſuſtinere in tortura contrariũ, quod in
facto aliàs contigiſſe narrat Pariſ. Put. de ſynd. fol.
492. cap. xiij.
Sed quid ſi dicat accuſator, ꝙ vult probare ſuã 8
accuſationem in ſingulari certamine cum accuſa
to? Dixi in meo libello de duello, qui nondum
eſt impreſſus in prima parte.
Tu ſcis, ꝙ in cauſis ciuilib. duæ ſemiplenæ pro- 9
bationes iunguntur ad faciendam plenam proba
tionem, vt dixi infra lib. proxim. Quæro, nunquid
idem ſit dicendum in cauſis criminalibus? Reſp.

Aliqui

Aliqui tenuerunt,ꝙ ſic,& ita ſe vidiſſe communiter obtineri atteſtatur Alb.in l.2. §.fi.n.2.ff.de excuſat. tutor. Contrariam autem ſententiam,ꝙ ſc. in cauſis criminalib.non coniungantur duæ ſemiplenæ probationes,multi etiam tenuerũt. Et hãc dixit eſſe communem Gratus conſ.47.n.7.libr.2. quem refert Simancas de hæret.c.50.n.2.Alij verò dixerunt,ꝙ ſi ſint plura indicia,quorum quodlibet in ſua ſpecie perfectum ſit,ſufficiunt ad condemnationem,aliàs ſecus, & fuit Doctrina Bal.in l.ſi quis ex argentariis.§.j.n.4. ff.de edendo,quam dicit ſequi communiter Doctores Bertr.conſ.137. in fi.lib.2.in 2.part.& conſ.164.in fi.libr.7.Tu dic, ꝙ aut agitur de pœna corporali imponẽda,& tũc non debent coniungi ad cõdemnandum,aut agitur de pœna pecuniaria imponenda & poſſunt cõiungi etiam ad condemnationem,prout etiam videmus,ꝙ in huiuſmodi cauſis ſtante ſemiplena ꝓbatione,poteſt etiam deferri iuramentum in ſupplementum probationis,vt dixi ʒ ver.ſcias etiam. Bene verum eſt,quod ſi cauſa eſſet decidenda per principem,vel eius ſuprema conſilia,credo,quod plura indicia iungi poſſent ad condemnationem etiam corporalem,ſaltem extraordinariam,quod vidi ſępiſſimè fieri per Senatum. Et reperio etiam idem aliquando ſeruatũ fuiſſe per conſilium Neap.vt refert Gram. deciſ.xj. Senatus enim iudicat ſecundum conſcientiam,prout etiam faciunt domini conſiliatij ſedẽtes in prædicto ſacro cõſilio teſte Gram.deciſ.29.nu.13.

10 Hinc infertur,ꝙ licet in criminalibus fama(ſecũdum aliquos)probet ſemiplene,vt dixi ʒ.q.21. ver.Fama ſola,& vnus teſtis de viſu pariter etiam probet ſemiplene, vt dixi ʒ ea.q.21.verſ.Vnus teſtis,nihilominus fama cum vno teſte non probat plene in criminalibus,niſi ſint aliæ cõiecturæ, vel adminicula.Et eſt communis opi.vt dicit Crot.in tractat.de teſtibus,nu.102.Et generaliter,ꝙ fama etiam ſi iuncta ſit cum alia ſemiplena probatione, non ſufficiat in criminalibus ad plenam probationem,tenuit gl.in c.veniens,el j.in ver.Illorum.de teſtibus,quam ſequuntur ſcribẽtes.vt dicit Marſ. in l.de minore.§.plurimum,n.55.ff.de q. Et illam gl.dicit eſſe communiter approbatam Dec.conſ. 210.circa fi.

QVAESTIO LXIIII.

1 *Tractatur materia torturæ.*
2 *Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam eſt capite puniendus.*
3 *Priuſquam deueniatur ad torturam , debet conſtare de delicto.*
4 *Tortura non eſt inferenda , vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis.*
5 *Vbi delictum aliter , quàm per torturam probari poteſt, non eſt reus tormentis ſubiiciendus?*
6 *In delictis occultis facilius deueniri ſolet ad torturam?*
7 *Et an adhiberi debeat tortura reo de crimine conuicto,vt illud etiam confiteatur?*
8 *Et an ſuper ſociis,& complicibus?*
9 *Tortura inferri non debet niſi præcedentibus indiciis?*
Et quid,in atrocioribus delictis,ibid.
10 *Et quid ſi reus ſit malæ vocis & ſolitus delinquere?*
11 *Et quid ſi ſit bannitus & condemnatus in contumaciam?*
12 *Indicia, quæ præcedunt torturam, debent eſſe legitimè probata?*
13 *Debent etiam eſſe ad torturam ſufficientia?*
Et quæ indicia dicantur ad torturam ſufficientia,ibidem.
14 *Et quot indicia requirantur ad hoc vt quis poſſit ſubiici torturæ?*
15 *Quæ perſonæ de iure torqueri poſſint?*
Et an liber homo,ibid.
16 *Doctores an poſſint torqueri?*
17 *Perſona poſita in dignitate an poſſint torqueri?*
18 *Milites an poſſint torqueri?*
19 *Nobiles an poſſint torqueri?*
20 *Decuriones an poſſint torqueri?*
21 *Minores 14.annis an poſſint torqueri?*
22 *Senes an poſſint torqueri?*
23 *Mulier prægnans an poſſit torqueri?*
24 *Clerici an poſſint torqueri?*
Et an ſacerdotes,ibid.
25 *Laicus an poſſit torquere clericum de mandato Epiſcopi?*
26 *Iudex an teneatur requirere accuſatorẽ prius,quàm torturam inferat reo?*
27 *Decreta tortura,ſi reus appellet , an ſit ſuperſedendum?*
28 *Et quid ſi petat ſibi dari copiam indiciorum?*
29 *Si plures ſint torquendi,à quo ſit incipiendum?*
30 *Torquendo non eſt dandum aliquid,quod comedat,aut bibat per decem horas antequam torqueatur?*
31 *Torturæ gradus qui ſint?*
Metus,& ſuſpicio torquendi æquiparatur torturæ?
32 *Carcer an dicatur ſpecies torturæ?*
33 *Tortura adhibenda eſt pro modo indiciorum?*
34 *Tortura an poſſit inferri die feriato?*
35 *Aduocati ,ſeu procuratores reorum an poſſint intereſſe eorum torturæ?*
36 *Torqueri non debet reus modis exquiſitis , & non conſuetis?*
37 *Iudex excedens in tortura modum conſuetum tenetur in ſyndicatu?*
38 *Reus negans,& in tortura perſeuerans, dicitur purgaſſe indicia contra eum exiſtentia?*
39 *Cautela vt iudex,qui aliquem indebitè torquet,non teneatur in ſyndicatu?*
40 *Confeſſio facta in tormentis non ſufficit ad condemnandum niſi reus extra tormenta illam ratificet?*
41 *Et quando fieri debeat huiuſmodi ratificatio?*
42 *Et in quo loco fieri debeat?*
Et an ſint adhibendi teſtes,ibid.
43 *Et quid ſi non ratificet confeſſionem in tormentis factam, ſed illam reuocet?*
44 *Et an vbi reus illam ratificet, ei ſtatui debeat terminus defenſionis?*
45 *Reus an poſſit interrogari de aliis criminibus,de quibus contra eum non adſunt indicia?*
46 *Tortura ſemel illata an repeti poſſit?*

Caeterum vbi delictũ ñ ſit plenè probatum cõtra reum,videndum eſt, an ʒ eum ſubſint indicia ſufficientia ad torturam, quæ per ipſius rei defenſiones ſublata,aut eliſa ñ fuerint. Et eo caſu debet iudex decernere deueniẽdum eſſe ad torturã. 1

Antequam tamen iudex aliquem ponat ad torturam, debet animaduertere, ne id iniuſtè faciat, nam iudex qui ponit aliquem ad torturã iniuſtè, ipſe eſt capite puniendus. Et hæc eſt communis opi.vt dicit Marſ.in l.quæſtionis modum.n 73.ff. de q.& in l.j.§.præterea, n.7.in fi.ff.ad leg.Cor.de ſicar.& in prac.cri.§.expedita,n.87.in fi.quẽ refert 2

Sapia.in l.j.in prin.n.7.ff.quod quiſque iuris,& Apoſtil.ad Crot.de teſtibus,poſt n.96.in ver.Modica, & Apoſt.ad Riminal.conſ.6.ſub n.18.& Boſſ. in ti.de tortura.n.31.& Petr.Calef.inter cõſilia criminalia diuerſorum,conſ.93.in fi.lib.2.& cõſ.94. n.4.eo.vol.& Pract.Conradi,fol.314.verſi.debet etiam.Et contra iudicem, qui indebitè quendam torſerat,conſuluit Barb.conſ.47.lib.j.Scias tamẽ, ꝙ hæc opi.non ſeruatur in practica, nam vbi non ſequatur mors ipſius rei, non ſolent iudices puniri pœna capitis, ſed tantùm pœna extraordinaria.In regno autem Neap.adeſt conſtitutio imponens iudici iniuſtè torquenti pœnam carceris biennalis, & publicationis tertiæ partis bonorum, quam fuiſſe executam contra quendam aſſeſſorẽ refert Gram.conſ.xv. in fi. vbi in facti contingentia ita conſuluit.Sed in omnem caſum debent iudices cautè,& conſideratè ad torturam reo infligendam procedere, nam ſi reus in tortura ei indebitè illata moreretur, fortè poſſet eo caſu ſeruari communis opi. quamuis ego etiam hoc caſu illã non ſeruarem, niſi appareret ꝙ iudex aut propter inimicitias,aut propter pecuniam, vel aliter corruptus id feciſſet, tunc enim nõ excuſarem illum à pœna ordinaria homicidij.Quid autem ſi iudex in tortura modum exceſſerit,ita vt reus mortuus ſit,dixi j̃.ver.Iudex autem.

3 Debet autem iudex ante omnia cõſiderare primò,vt conſtet de delicto,iuxta ea quæ dixi ſ̃.q.4. & q.iv.ver.Poteſt etiam, licet hoc malè ſeruetur in pract.vt dicit Brun.de indic.& tortura, fol. 57. nu.11.in fi.quia ſtatim, ꝙ aliquis dicit ſibi aliquid ſubtractum fuiſſe,abſque eo ꝙ aliter conſter,torquentur ſuſpecti de furto,quod etiam dicit hodierno tempore ſeruari Pract.Caſoni, fol.67 nu.6. Sed certè iudices, & qui conſiderate procedunt, neminem ponunt ad torturam,niſi prius de delicto ipſo appareat,vt dixi in locis præal.Et ideo miratus ſum, ꝙ Senatus iuſſerit torqueri quendam Simonem Hebræum, qui delatus fuerat, ꝙ puellam Chriſtianam vitiaſſet, & deinde ad occultandum ſcelus morti tradidiſſet,licet de cadauere nõ conſtaret,17.Febr.1555 A.C.

4 Præterea debet iudex conſiderare,an delictum tale ſit,pro quo quis de iure ſit tormentis ſubiiciendus, ſcilicet ꝙ pro eo ingeratur pœna corporalis, nam vbi non ingeritur niſi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiua, non eſt ad torturam procedendum. Cùm enim tortura ſit grauis afflictio,certè non debet maior pœna inferri reo non conuicto,nec condemnato, quam eſſet inferenda ex ipſa condemnatione, vbi eſſet de crimine conuictus, vel confeſſus. Vbi verò pœna corporalis imponitur, ſolet indiſtinctè ad torturam procedi.& licet aliq tenuerint. ꝙ nõ ſit locus torturæ niſi in grauioribus maleficiis, nihilominus cõmuniter ſeruatur, ꝙ etiam ſuper leuibus fiunt torturæ,prout atteſtatur Alb.in l.edictum,num. 4.C.de q.

5 Debet etiam iudex aduertere, an delictum aliter,quàm per torturã probari poſſit, nam regulariter ad torturam deueniri, non debet niſi in ſubſidium, quando ſcilicet aliæ probationes haberi non poſſunt,& ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Pract.Conradi,fol.289.poſt numerum 6. & ita obſeruat cõſuetudo,vt dicit Ang.in l.ſi poſt numerum 4.C.de quæſtio.Boer.deciſ.163.n.1.Et ideo ſi aliter conſter de delicto, reus torqueri nõ debet.Et hanc dicit eſſe communem opin. Marſi. in l.j.in prin.n.7.ff.de q.quem refert Did. Pract.q. 25.fol.166.col.3.vbi etiam ſubdit ꝙ iudices aliter obſeruantes tenentur in ſyndicatu, quem refert Prac.Cõradi,fol.288.n.2.Idem dicit Mar.in prac. cri.§.nunc videndum, n.25.& conſ.lj.n.52.quem refert Prac.Iodo.c.35.n.3.& Prac.Carer.fol.160. poſt n.188.ver.item ad torturam.

Et ideo dici ſolet, ꝙ iudices facilius debent procedere ad torturam in delictis clàm commiſſis, quàm in his,quæ palàm commiſſa ſunt.Et hęc eſt communis regula, vt dicit Igneus in l.j.§.ſerui ap. n.75 ff.ad Sylla.nam ea,quæ in occulto committi ſolent,difficilius probari poſſunt,vt eſt venenatio,falſum,adulterium,& ſimilia,meritò in illis facilius eſt ad torturam deueniendum. 6

Scias etiam, ꝙ plerunque iudices, licet delictũ ſit plenè probatum,etiam per teſtes de viſu,ſolẽt nihilominus adhibere torturam, non vt amplius conſter de delicto,ſed ſolùm vt reus fateatur delictum,de quo cõuincitur, ne per appellationem illud,quod fuerit pronõciatum,ſuſpendi contingat.Et dicit Bal.in l.j.num.9 C.de iuram.cal.quod ita ſeruant iudices de conſuetudine,quem refert Paril. Put.de ſynd.fol.453.nu.3.Idem etiam dicit Bald.conſ.364.n.3.lib.3.& in l.2.n.9 C.quorum app.non recip quem refert Pract.Carer.fol.21.n. 34.Dicit etiam Anto. de Alex. in quibuſdam Apoſtil.ad Bart.in l.j.§.ſi quis vltro,ff.de quæſtio.ꝙ hæc eſt communis practica, & ꝙ ita communiter obſeruatur, prout illum refert Gramma.conſ.j.n. 3.& voto j.n.3.& ſuper conſt.Regni,fol.24.n.33. Dicit etiam Igneus in l.& ſi certus,n.10.ff.ad Syllam ꝙ hanc praxim tota pene Italia, & maximè ineruditi cauſarum criminalium iudices,& aſſeſſores obſeruant, ſub colore, quòd velint reos interrogare ſuper ſociis, & complicibus, vel ſuper aliis criminibus.Et dicit Paris Put.de ſynd.fol.462.nu. 9.ꝙ hac cautela vtuntur iudices malitioſi, quem refert Pract.Carer.fol.161.verſ.Limita niſi.Hanc tamen Practicam laudat Bal.in d.l.j.& 2.quem ſequuntur communiter omnes criminaliſtæ, vt dicit Foller.in pract.cri.cano.fol.258.nu.5.Et dicit Papo libr.24.tit.9. Arreſto j quòd Parlamentum Pariſienſ. conſueuit reos etiam conuictos tormentis ſubiicere. 7 8

Veritas eſt, quod in hoc Ducatu rei conuicti, vel confeſſi,vel condemnati interrogãtur & torquentur ſuper ſociis,& ſuper aliis criminibus,ſed non interrogantur ſuper principali delicto cõtra ſe ipſos vt ꝯfiteantur,& ſic non ſeruatur illa practica, de qua ſ̃.dictum eſt, prout neque in Francia illam obſeruari dicit Chaſſ.ſuper conſuetu.Burg. fol.48.poſt n.40.ſubdens quòd malè faciunt qui id faciunt. Quando autẽ tales rei torquentur(vt dixi)ſuper ſociis,& complicibus,& ſuper aliis criminib⁹,debet iudex prius proteſtari,quòd id facit ſine præiudicio confeſſi, & conuicti criminis, vel (ſi ſint condemnati)ſine præiudicio cõdemnationis. Et hæc eſt communis obſeruantia,vt dicit Cępol.conſ.32. col.pe.ver.nec poteſt dici,quem refert Gom.c.13.delictorum,poſt nu.20.verſi.& in tantum, & Boſſ. in tit.de ſent.n.76.& dicit Alber. in rubrica, C.de quæſt.poſt n.9.quòd fatuus eſſet 9

iudex

iudex, qui torqueret aliquem, contra quem eſſet probatum plenè, niſi id faceret cum proteſtatione, ꝙ non intendit eum torquere ſuper probatis, debentq; facere, quòd talis proteſtatio appareat in actis, aliàs enim vbi qs interrogaretur ſup crimine ipſo, de quo eſſet confeſſus, aut conuictus, ſine tali proteſtatione, & in tormentis negaret, & perſiſteret in negatiua, diceretur purgaſſe indicia, & probationes contra ſe exiſtentes, & eſſet abſoluẽdus, vel ſaltem non poſſet in pœnã ordinariam condemnari. Vide quæ dixi ĵ. verſi. Illata reo. Debent etiam iudices, torquendo reos ſuper ſociis, & ſuper aliis criminibus, moderatam torturam inferre, neque iuris terminos excedere, vt dicit Igneus in loco præællegato.

9 Dixi etiam, iudicem animaduertere debere priuſquam reum tormentis ſubiiciat, an contra eum ſubſint indicia. Regulariter enim non eſt à tortura incipiendum, vt communiter dicitur teſte Zaſio conſ. 19. n. 31. in fi. libr. j. Et in hoc debet iudex eſſe valde circunſpectus, quia ſi torqueret aliquẽ ſine indiciis, poſſet grauiter puniri in ſyndicatu. Vide quæ dixi ĵ. verſi. Dixi quoque. Et dicit Tho. de Piperata in tract. de fama. n. 58. ꝙ caueant ſibi poteſtates, & iudices, ne prætextu arbitrij procedant ad tormenta ſine aliquo indicio, quia ſaltem vnũ debet habere indicium, per quod moneatur animus ipſorum, quòd accuſatus ſit culpabilis maleficij, de quo imputatur, ſubdens, quòd licet in procedendo poſſint omittere ordinem, & ſolemnitatem iuris, ex conſuetudinaria, & communi interpretatione arbitrij, non tamẽ prorſus poſſunt, vel debent omittere. Vide quæ dixi §. q. 31. ver. Arbitrio atque balia. Debent igitur omnino indicia ꝓcedere torturam, & in hoc nemo diſcrepat, vt dicit Bologni, in additio. ad tract. de tormentis, Gul. de Suz. n. 29. Et ideo etiam ſi poſt torturam illatam legitima ſuperuenirent indicia, non propterea tortura non præcedentibus indiciis illata legitimaretur. Et ita tenent communiter Doctores, & aduocati, vt dicit Alber. in l. maritus, nu. 4. ff. de q. Vide quę dixi §. q. iv. ver. Si verò. Et hęc concluſio locum habet nõ ſolùm in minoribus delictis, ſed etiam in maioribus, & atrocillimis, imò etiam in crimine læſæ Maieſtatis, prout etiam eo caſu atteſtatur eſſe communem opi. Brun. de indi. & tortura, fol. 93. nu. 6. quem refert Pract. Conradi, folio 300. in ptin.

10 Sed pone, quòd reus ſit ſolitus delinquere, & aliàs ſit malæ vocis, conditionis, & famæ, nũquid poterit ſine aliis indiciis poni ad torturam? Reſp. Aliqui dicunt ꝙ ſic, & dicit Marſ. in pract. cri. in §. diligenter. n. 99. & ſeq. quòd in hoc conueniunt ferè omnes Doctores, prout illum refert Nouel. in prac. cri. fol. 41. n. 54. Sed certè ego nõ inuenio Marſ. in libro meo hoc explicitè dicentem in loco præællegato, licet multos referat ita tenentes, quinimo ipſe tenet contrarium, prout ego etiam teneo, q. a ſi ex eo ſolo poſſent iudices reos tormẽtis ſubiicere, quia aliàs deliquiſſent, haberent nimis latas habenas, quod non eſt permittẽdum, ꝓpter imperitiam multorum. Et certè in hoc Ducatu illa opi. non ſeruatur, niſi in vilibus perſonis, prout ſunt iſti vagabundi, qui ſoliti ſunt furari, & ſimiles.

11 Sed nunquid bannitus, & condemnatus in contumaciam poterit torqueri ſine aliis indiciis pro veritate delicti? Reſp. Bal. in l. j. n. 13. in fi. C. de hęred. inſtituendis, tenuit, quòd ſic, & hanc dicit eſſe ꝯmunem opi. Foller. in prac. cri. fol. 309. n. 8. Hæc tamen deciſio videtur reddi valde dubitabilis ex his quæ dicit Boet. deciſ. 163. n. 5. & poſt eum Foller. in loco præællegato. Tu itaque dic, ꝙ Aut loquimur in bãnito, & condemnato qui poſtea fuerit captus. Et de tortura huic inferenda ſuper veritate delicti non eſt tractandum, ſed ſolummodo de exequenda cõdemnatione, vt dixi ĵ. q. 96. verſ. quæro nunquid. Bene poſſet toqueri ſuper ſociis, & complicibus, & ſuper aliis delictis, iuxta ea quę dixi ſuprà ver. Veritas eſt. Aut loquimur in bannito, qui ſit admiſſus ad nouas defenſiões, prout videtur loqui Bal. in loco præal. Et hoc caſu vtique poterit torqueri ad veritatem delicti eruendam propter ſolum bannum, & condemnationem, etiam quòd nulla alia contra eum legitima ſubſint inditia, & ita procedat communis opi. Et ſi dicas (vt conſiderant Boet. & Folle. in locis præællegatis) quòd non videtur poſſe in facto verificari hęc communis concluſio, cùm inquiſitio, & bannum non valeant niſi pręcedentibus legitimis indiciis, & conſequenter, quòd ſuper tali banno nullum poteſt fieri fundamentum? Reſp. quòd imò poteſt verificari in multis caſibus, puta ſi proceſſum ſit ad inquiſitionem ex conſcientia principis, nam eo caſu procedit, & valet inquiſitio, etiam aliis indiciis non præcedẽtibus, vt dixi §. q. 6. ver. Præterea ſcias, idem etiam ſi proceſſum ſit ex diſpenſatione Senatus, vt ſæpe fit, vel per inquiſitionem vel præceptis pœnalibus, non præcedentibus legitimis indiciis, ſed ſolummodo ſuſpicionibus, vel coniecturis, vt dixi §. q. 31. verſi. Item quæro. Præterea etiam, tu ſcis, quòd multa indicia ſufficiũt ad formandam inquiſitionem, quæ non ſufficiunt ad torturam, vt dixi §. q. xx. ver. Ad formandam, ſi ergo inquiſitus vel citatus, in aliquo ex prædictis caſibus permiſerit ſe banniri, poterit deinde, ſi admittatur ad nouas defenſiones, torqueri ad ſolo banno, & illis qualibuſcunque indiciis, etiam ꝙ aliàs non eſſent ſufficientia ad torturam. Pariter etiam, ſi iſte bannitus admiſſus ad nouas defenſiões probauerit in ſuis defenſionibus talia, ex quibus ſint ſublata vel eliſa omnia indicia cõtra eum exiſtentia, adhuc tamen propter ſolum bannum ſeu contumaciam poterit torqueri. Et ſic vides, ꝙ in omnibus iſtis caſibus optimè poteſt verificari communis opinio. Et ita pluries vidi in practica obſeruari.

Non ſufficit adeſſe aliqua indicia contra reum 12
ad hoc vt torqueri poſſit, niſi etiam illa ĩdicia ſint legitimè probata. Quomodo autem indicia probentur, dixi §. q. 22.

Dixi quoque non ſufficere, quòd adſint indicia 13
contra aliquem, & quod ea legitimè probata fuerint, niſi etiam illa ſint ad torturam ſufficientia. Et hoc iudices Deum timentes debent ſemper præ oculis habere, ne aliquem iniuſtè tormentis ſubiiciant, vt neque ipſi in ſyndicatu teneantur, vt dixi §. verſ. Antequam tamen. Et dicit Afflict. ꝙ ipſe ſemel reſpondit regi Federico etiam interroganti, ꝙ neque etiam de auctoritate regia non poterat mandare hominem torqueri, cõtra quem nõ extabant indicia ſufficientia, quem refert, & dicit

ſe idem reſpondiſſe Cardinali Columnæ Proregi Neap. Gramma. voto 32. n. 9 Dixi ſ. ver. Dixi etiam. In hoc autem quæ dicantur indicia ad torturam ſufficientia, ſcire debes, ꝙ in materia indiciorum, & torturæ propter varietatem negociorum & perſonarum non poteſt dari certa doctrina, ſed remittitur arbitrio iudicis. Ita dicũt communiter Doctores, vt ait Bart. in l. fi. nu. 5. ff. de quæſtio. Simancas de hær. c. 63. n. 8. Et in hoc omnes cõcordant, vt dicit Corn. conſ. cj. in litera O, lib. 2. & ꝯſi. 198. in litera N. e. vol. Brun. de ind. & tort. ſol. 22. n. 1. & dicit Sali. in l. fi. n. 7. C. de q. quod ita dicunt omnes Doctores. Idem dicit Ant. de Canar. de q. in 2. membro, n. 8. Hanc etiam dicit eſſe communem opinionem Io de Amicis conſ. 134. nu. 1. Et dicit Bal. conſ. 95. n. 6. lib. j. quod ita tenent communiter Doctores. Et dicit Pract. Iodo. c. 36. nu. 2. quòd in hoc conueniunt omnes Doctorum ſententiæ. Si tamen vis videre aliquas quæſtiones in ſpecie circa nonnulla indicia, an ſint ad torturam ſufficientia, vide ſ. q. 21.

14 Sed quæro, quot indicia requirantur ad hoc vt quis poſſit torqueri? Reſp. Aliqui tenent ꝙ vnum indicium ſufficiat, & dicit Pract. Iodo. in d. c. 36. n. 30. quòd ita ad vnum Doctores omnes aſſerunt. Alij verò diſtinguunt, quòd aut indicium eſt proximum maleficio, & ſufficit vnum indiciũ ad torturam, aut verò eſt remotum à facto, & tunc reus propter vnum tale indicium non debet torqueri, ſed plura requiruntur. Ita dixit Bart. in l. fi. nu. 6. ff. de quæſtio. quem ſequũtur communiter Doctores, vt dicit Boſſius in ti. de ind. n. 71. Et hanc dicit eſſe communem opi. Io. de Amicis conſ. 127. nu. 26. & conſ. 131. n 6. Blanc. de ind. n. 150. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera I. n. 17. Natta conſ. 42. n. 6. Michelius patrocinio 46. n 13. Hanc etiam appellat doctrinã omnium Doctorum Aug. ad Ang. de maleſ. in verb. Fama publica, poſt nu. 52. Et ita ſeruari atteſtatur Alex. in d conſ. 77. nu. 12. lib. j quem refert Pract. Conradi, fol. 298. nu. 30 in fi. Cæterum quidquid ſit de iure, Doctores indiſtinctè dicunt, quòd de conſuetudine in practica ſeruatur, quòd per vnũ indicium proceditur ad torturam Ita atteſtatur Io. And. in addit. Spec. in tit. de præſumptio. §. ſpecies, ſub n. 3. in verb. In l. vnica, quem refert Alex. in d. conſ. 77. in fi. & Iaſ. in repet. l. admonendi, nu. 168. in fi. & Gramma. conſ. cri. 17. n. 18. & Ant. de Canar. de quæſtio. in 2. membro, n. 33. in fi. & Gomez Arias ſuper l. 74. Tauri, poſt nu. 18. Ita etiam communiter ſeruari in indiciis atteſtatur Alber. in l. ſi quis alicui, n. 2. C. ad l. Iul. Maieſt. Paris Put. de ſyn. ſol. 447. c. xi circa fi. & fol. 469. n. 40 Marſ. in Practica criminali §. diligenter, n. 11. Afflict, ſuper j. parte conſtitutionum Regni, Rub. 27. n. 3. Et ita in hoc Ducatu ſeruatur, nam ex vnico indicio legitimè probato, ſiue ſit proximũ, ſiue remotũ à facto, vt plurimum reus ſubiicitur tormentis, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dicta ſunt ſ. q 21. vbi dixi, an ſola fama, fuga, inimicitia, minæ, & huiuſmodi, quæ ſunt remota à maleficio, ſufficiant ad torturam.

15 Vbi ſubſint legitima indicia legitimè probata, & ad torturam ſufficientia, reſtat tantummodo vt iudex aduertat, an reus fortè ſit talis perſona, quæ de iure prohibeatur ſubiici tormentis. Videamus igitur quæ perſonæ torqueri non debeant. Et in hoc articulo facienda eſt generalis concluſio, ꝙ regulariter omnis ille torqueri poteſt, qui non reperitur prohibitus. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Ant. Gom. c. 13. delictorum, n. 3. Scias autem quòd aliqui dixerunt quòd liber homo torqueri non poteſt, ſed contrariũ proculdubio verius eſt. Et in hoc non eſt dubitandum, quia de eo ſunt textus expreſſi, perætereà quia ita ſeruat generalis conſuetudo, vt atteſtatur Guido de Suzar. In tract. de ind. & tortura, n. 82. Iac. de Beluiſ. in pract. cri. in rub. de q. n. 7. & quotidie videmus de facto obſeruari. De ſeruis autem non eſt dubium, ipſi enim in quocũque crimine ſiue publico, ſiue priuato, & in quacunque cauſa poſſunt torqueri, vt dicit Barto. in l. diuus, nu. 1. ff. de quæſt. & eſt communis opin. vt atteſtatur Practic. Conradi, folio 299. nu. 32.

Quæro, an Doctores poſſint de iure torqueri? 16
Reſpond. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Paris Put. de Synd. folio 238. poſt numerum 9. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Pract. Carer. fol. 145. poſt n. 180. ver. excipiuntur. Ita etiam dè conſuetudine obſeruari atteſtatur (ni fallor) Iaco. de Beluiſ. in pract. cri. in rub. de quæſtio. n. 17. Et licet Gand. de maleſ. in tit. de quæſtio. nu. 38 quem multi pro Bart. allegant, dicat, quòd hoc de conſuetudine non ſeruatur, prout etiam idem atteſtatur Odofr. in tract. de q. in fi. & Guido de Suza. in tract. de indi. & tortura, n. 108. & Paul. de Eleaz. in c. grauis, de depoſito, quem refert Brun. de ind. & tortura, fol. 82. & Paris Put. de ſynd. folio 462. poſt n. 6. & fol. 474. c. 3 poſt n 5. quòd etiam ſe vidiſſe obſeruari atteſtatur Anto. de Canar. de quæſtio. in quarto mẽbro, n. 3. Nihilominus talis cõſuetudo de iure nihil valet, & ideo non eſt obſeruanda, & ita communiter tenetur, vt dicit Carer. In loco prælleg. quem refert Duennas regu. exc. in quarta ampliatione. Hanc etiam dicit eſſe communem opinio. Boſſ. in ti. de ind. n. 111. Et in hoc Ducatu ita obſeruatur, ꝙ Doctores non ſubiiciuntur tormentis. Et ita reſcripſit Senatus prætori Placentiæ in cauſa cuiuſdam Doctoris Marlia. 24. Octobris 1555. P. N.

Item quæro, nunquid perſonæ poſitæ in dignitate poſſint torqueri? Reſp. quòd non, neque vti rei contra ſe ipſos, neque tanquam teſtes contra alios. Et eſt communis opi. vt dicit Boſſ. In tit. de tortura teſtium, n. 7. ſecundum quam expreſsè Iuſſit Senatus abſtinendum eſſe à tortura contra D. Hieronymũ Pecorarium, eo quia eſſet feudatarius, licet prius ordinaſſet illum eſſe torquendum, v. Nouemb. 1558. A. C. 17

Quæro etiam, nunquid milites poſſint de iure ſubiici tormentis? Reſp. ꝙ non, & eſt text. in l. milites, C. de q. Et hoc quidem in militibus antiqui temporis nullam habet difficultatem. Sed quid in militibus noſtri temporis? Reſp. quòd & ipſi gaudent hoc priuilegio, vt torqueri non poſſint, & eſt communis opi. vt dicit Griliand. de quæſtio. & tortura in 6. q. principali, n. 3. Et dicit Boſ. in tit. de indic. nu. 104. quòd ita communiter concluditur. Hoc tamen intellige, vt procedat in his, qui hodierno tempore appellãtur Equites, vt declaraui ſ. lib. 2. §. miles. Et in capitaneis, ſeu ductoribus militum, ſecus autem in militibus priuatis, nam illi 18

quotid

quotidie torquentur. Et in hoc nullus dubitat, vt dicit Boſ. in loco præallegato n. 108.

19 Vlterius quæro, nunquid nobiles poſſint de iure torqueri? Reſpon. quòd non, & eſt tex. in l. nullus, C. ad l. Iul. Maieſt. Sed hæc opin. non ſeruatur in hoc Ducatu, prout etiam nec ſeruari in Francia atteſtatur Gul. de Bened. in ſecunda parte cap. Raynutius, fol. 77. n. 222. & Tiraquel. de nobilitate, c. xx. nu. 134. In Hiſpania verò ait Didac. libr. 2. reſolu. c. 9. num. 4. quòd frequentius ſeruatur prima opin. In hoc puto ſeruandam eſſe conſuetudinem prouinciæ, in qua proceſſus agitatur, nã hodiernis temporibus adeo propter indigna, & vilia nobilium matrimonia videtur corruptus flos nobilitatis, vt vix alicubi dici poſſit aliquem verè eſſe nobilem.

20 Præterea quæro, nunquid decuriones ciuitatũ poſſint de iure torqueri? Reſpon. quòd nõ, & eſt text. in l. decuriones. ff. de qõ. Sed quicquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Odofr. in d. tract. de quæſt. Gand. in tit. de quæſt. n. 38. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in ver. Quod fama publica, poſt n. 102. & Practic. Carer. fol. 144. poſt nu. 180. ver. & ideo decuriones, & Brunus de ind. & tortura, fol. 80. n. 20. & Paris Put. de ſyn. fol. 238. n. 4. Idem atteſtatur Guido de Suz. in loco præallegato, nu. 110. Iac. de Beluiſ. in pract. cri. in rub. de quæſtio. n. 18. Alb. in l. diuo Marco, C. de quæſtio. quem refert Mart. Lauden. de conſ. dominorum, q. 7. & Petrus Belins de re milit. fol. 83. n. 36. Sal. in d. l. diuo Marco, circa fin. qui dicit quòd in Lombardia non ſeruatur, Bal. in tract. de q. fol. 264. n. 4. in fin. Cæpol. conſ. cri. xl. in primo dubio. Ant. de Canar. de quęſtio. in quarto membro, n. 4.

21 Quæro nunquid minores 14. annis poſſint torqueri? Reſpon. quod non, & hanc dicit eſſe receptam ſententiam Placa lib. j. delictorum, c. 32. n. 12. Et dicit text. in l. j. §. impubes, ff. ad Syll. quòd ita ſolet vſu obſeruari, vt ſcilicet non torqueantur, ſed terreantur tantùm, & habena, aut ferula, ſeu virgis cędantur, refert Ana. in ca. j. nu. 10. de delict. puerorum, Ant. Gom. ca. j. delictorum, n. 67. Et dicit eſſe dubitatum Igneus in l. excipiuntur, n. 49. ff. ad Syll. Et ita etiã quotidie in hoc Ducatu obſeruari videmus, licet Senatus quandoque iuſſerit in eculeo eleuari quendam Martinum Magonum minorem 14. annis, 8. Aprilis 1552. P. N. ꝙ fuit mirandum, ex quo agebatur tãtummodo de percuſſione facta cum lapidibus, ex qua non erat ſecuta mors, & aderat partis remiſſio.

22 Non etiam debet iudex ſenes decrepitos tormentis ſubiicere, vt colligitur ex tex. in l. 3. § ignoſcitur, ff. ad Syll. & eſt communis opi. vt atteſtatur Prac. Paul. Grilland. de diuerſ. cri. lib. 3. in ſexta quæſt. nu. 5. prout illum refert Viuius in lib. communium opin. in verb. Senex, ætatis. Iuſſit tamen Senatus terreri ſub eculeo quẽdam ſenem decrepitum, 26. Nouembr. 1550. P. N. Cæterum ſenex nõ decrepitus benè poteſt torqueri, vt per Grammat. deciſ. 34. columna prima. Et reperio, quòd in facti contingentia Senatus iuſſit torqueri quendam Aluiſium de Lotto licet ſexagenarium, vbi eſſet robuſtus, 17. Septembr. 1547. P. N. & alium Michaelem Bratni, licet ætatis annorum lxv. eo tamen modo, quo per ætatem torqueri poterat, xviij. Iunij 1561. P. N.

23 Quarto modo, nunquid mulier prægnans poſſit torqueri? Reſp. quòd non, & ita obſeruatur, vt dicit tex. in l. prægnantis, ff. de pœn. Conſuetudo autem obſeruat, vt etiam poſt partum editum nõ torqueatur, niſi elapſis quadraginta diebus purgationis. Et ita ſeruari iuſſit Senatus in quadam Catherina Garrona 22. Februarij 1559. P. N. Idem etiam obſeruat Senatus in mulieribus lactantibus, & ita iuſſit in facti contingentia non eſſe torquẽdam quandam Felicitatem teſtem, quæ puerum lactabat, xj. Maij 1557. P. N.

24 Sed an clerici poſſunt de iure torqueri? Reſp. quòd ſic, & eſt communis opin. vt dicit Abba. in c. poſt ceſſionem, de regul. iur. prout illum refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera C. num. 86. qui forte voluit allegare Abba. in cap. cùm in contemplatione, de reg. iur. de quo ego inferius mentionem feci. Hanc tamen concluſionem intellige vt procedat, quando clerici ſunt de crimine diffamati, & ſuſpecti, nam eo caſu vtique poſſunt eo caſu torqueri, aliàs ſecus, ita dicit Abba. antiquus, in ca. j. in verb. vt audiuimus. de depoſito, vbi ait, quòd rarò, imò nunquam inuenies, quòd clerici torqueantur niſi infames. Et ita communiter teneri atteſtatur Alexand. in Apoſtil. ad Barto. in l. fin. ſub nume. 5. in verbo, Specialia, ff. de quæſtion. quem refert Boſſ. in titul. de tortura teſtium, numer. 6. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem ſcribentes in d. cap. primo. de depoſito. & in ſpecie Florian. & Imola numer. 9. & Card. & Barb. columna quarta. Felin. in capit. vniuerſitati, poſt numer. 2. de ſentent. excommu. vbi dicit, quòd ita per omnes Doctores tenetur, quem refert Folier. in pract. crimin. canon. folio 259. num. 6. Dec. in capit. at ſi clerici, in principio, numero 19. de indic. & Marſil. ſing. 55. aduertas, prout illos refert Villalobos in loco præallegato, num. 87. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Clerici non poſſunt, Gigas de crimin. læſæ Maieſt. folio 116. numero 3. Simancas de hæret. capit. 63. numero 27. Duennas regula 190. in tertia limitatione, Boſſius in titulo de indiciis, nume. 35. Et ſic nõ ſufficeret de vnus teſtis viſu contra clericum, niſi etiam adeſſet diffamatio, quod tamen non credo ſeruari in practica, prout illud non ſeruari in ciuitate Mediolani atteſtatur Boſſ. in eodem titulo de indic. poſt numerum 103. Et hæc quidem omnia procedunt non modò in ſimplicibus clericis, ſed etiam in presbyteris, nam & ipſi poſſunt torqueri, quidquid dixerit Barto. in l. ex libero, circa principium, ff. de quæſt. Vide quæ dixi ſuprà quæſt. xxv. verſi. Sed nunquid. Et hanc dicit eſſe communem opin. Abba. in capit. cùm in contemplatione, poſt num. 6. de regu. iur. Diaz. in pract. crim. canon. capit. cxvij. numero 1. quamuis illum vti cõtrarium atteſtantem referre videatur Pract. Conradi. folio 301. poſt numer. 35. verſic. 17. limita, niſi tamen liber eſt corrupens, quod certè ſuſpicor. Boſſ. in tit. de ind. n. 103. Et ita ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. folio 474. c. 3. poſt n. 7. ſubdens ſe vidiſſe pluries eos torqueri pro veneno dato conſanguineis, & in crimine læſæ Maieſtatis, & pro ſepulchris violatis exhumando cadauera, & ea ſpoliando, &c. Scias tamen, quòd in omnem caſum tortura non debet eſſe ita ſeuera

in clericis, ſicut in laicis. Et hæc eſt cõis opi. vt atteſtatur Abb. in d. c. cùm in contemplatione, poſt n. 6. de reg. iur. quem refert Diaz in pract. crim. cano. c. 117. poſt n. 5. & Vinius in loco præal.

25 Sed hic quæro, nunquid iudex laicus, vel miniſtri laici poſſint torquere clericum de mandato epiſcopi ſui? Reſp. De iure, ꝙ non, & eſt communis opi. vt dicit Ripa in c. decernimus. n. 39. de iud. Sed certè communis obſeruãtia ſe habet in contrarium, vt dicit Abb. in c. vt famæ, n. 8. de ſen. exc. quem refert Diaz. in d. c. 117. n. 6. Foller. in pract. crim. can. fol. 260. n. 11. Simancas de hæret. c. 63. n. 29. Et ita quotidie videmus obſeruari, vt mandãte epiſcopo, clerici à iudicibus laicis torqueantur. Et licet Abb. in d. c. vt famæ, dicat ꝙ eſt mala conſuetudo, tamen Card. Alex. in c. illi qui. s̃. q. 5. dicit, ꝙ non eſt mala conſuetudo, & ita etiam mihi videtur, aliàs ſæpenumero delicta clericorum remanerent impunita, quia ſi non eſſent laici, qui torquerent, clerici nunquam torquerentur, vt dicit Foller. in loco præal.

26 Vbi nihil obſtet, quominus poſſit reus tormentis ſubiici, tunc decernere debet iudex procedendum eſſe contra eum ad torturam. Tenetur tamen (ſecundum aliquos) prius requirere accuſatorem ad cuius inſtantiam habenda eſt quæſtio, aliàs non poteſt reum tormentis ſubiicere, & dicit Pract. Caſoni, fol. 81. n. 1. ꝙ in hoc omnes Doctores ſcribentes in hac materia ꝯſentiunt. Quod tamen ego nõ credo verum, & in omnem caſum de conſuetudine non ſeruatur, prout etiam ipſemet fatetur, ſubdens ꝙ hoc tempore per totam Italiam iudex non expectata requiſitione accuſatoris, reum torquet, & in hoc nulla eſt difficultas.

27 Sed quid agendum, ſi reus appellet ab huiuſmodi decreto, nunquid erit à tortura ſuperſedendum? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. & ita deciſum fuiſſe in curia Delphin. refert Guid. Papæ deciſ. 74. vbi dicit, ꝙ de ſtylo curiarum tam parlamenti ſuperioris, quàm inferioris ſuperſedetur ab executione torturæ. Et illum refert Marcus deciſ. 907. quæritur quando, nu. 4. Quinimo (ſecundum aliquos) poteſt appellari non modò à decreto torturę. ſed etiam à comminatione facta de torquendo, & interpoſita huiuſmodi appellatione, debet iudex ſuperſedere à tortura. Et dicit Carauita ſuper ritu 259. magnæ curiæ, n. 14. in fi. ꝙ ita ſeruatur, & practicatur quotidie. Idem etiam ſemper vidiſſe ſeruari in magna curia Vicariæ atteſtatur Grammat. ſuper c. Regni, fol. 133. n. 4. in fi. Dicit tamen Marãta in ſuo Spec. fol. 136. n. 14. ꝙ ſolent cauti iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi, ſed ducto reo ad locum torturæ, ſtatim cùm incipit ligari, ſolent interponere decretum de torquendo, & immediatè torquere. Faciunt quæ dixi j. ver. quæro nunc. Poſtquam enim reus applicatur tormentis, non auditur eius appellatio, & ita in facti contingentia iudicatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe atteſtatur Papo lib. 24. tit. 9. Arreſto 13. Sed certè apud nos, cùm ex diſpoſitione decretorum ſublata ſit omnis appellatio in criminalibus, etiam in interlocutoriis, fruſtra interponuntur huiuſmodi appellationes, nam (eis non attentis) iudices ad vlteriora procedunt.

28 Sed quid ſi ille, quem iudex decernit eſſe torquendum, petat ſibi dari copiam indiciorum cum termino defenſionis, nũquid eſt audiendus? Reſp. Pract. Caſoni, fol. 69. nu. 3. dicit, ꝙ ſecundum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam, licet hodie iudices non data copia indiciorum procedant ad torturam. Tu verò dic, ꝙ ſiquidem reus, priuſquam torqueatur, petat ſibi dari copiam indiciorũ, debet iudex ſuperſedere à tortura, & audire eius defenſiones, maximè ſi aliquid allegetur, quo probato non eſſet ad torturam deueniendum. Et ita communiter teneri atteſtatur Alb. in l. vnius. §. cognitum. n. 3. ff. de q. quem refert Iaſ. conſ. 175. col. fi. ver. ij. allego. lib. j. Si verò non petatur, tunc poteſt iudex procedere ad torturam, etiam non decreta copia proceſſus, vel termino defenſionum, vt dixi s̃. q. 49. verſ. ſed nunquid. Et ita intelligendum eſt, quod dicit ſeruari Boſſ. in tit. de indic. n. 74.

29 Quæro, ſi plures ſint torquendi, à quo ſit incipiendum? Reſp. ꝙ regulariter incipiendum eſt ab eis, qui ſunt magis ſuſpecti. Si verò omnes ſint æqualiter ſuſpecti, tunc ſi eſt maſculus, & fœmina, eſt incipiendum à fœmina tanquam à timidiori: ſed ſi ſunt omnes maſculi, incipiendum eſt à minori, debiliori, & timidiori. Ita colligitur ex tex. in l. diuus. in princip. ff. de quæſt. & hunc ordinem in tortura inferenda obſeruari atteſtatur Marãta in ſuo Speculo, fol. 82. nume. 13. Dicit etiam Pract. Caſoni, fol. 82. numer. 3. quòd iudices conſueuerunt incipere à debiliori.

30 Decreta tortura, priuſquam reo inferatur, debet iudex animaduertere, ne reus aliquid eo die comederit aut biberit, & ita ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Paris Put. de ſynd. fol. 455. num. 11. Pract. Millei, fol. 103. n. 52. Et intellige eo die, ſcilicet per decem horas antequam torqueatur. Et ita ſeruat communis practica, vt atteſtatur Marſi. in l. 1. in princ. num. 29. ff. de quæſt.

31 Nunc de gradibus torturæ videamus, nam (vt eſt omnibus notiſſimum) non omnes rei eodem modo torquentur, ſed aliqui grauius, aliqui lenius, ſecundum qualitatem delicti, & indiciorum, quæ ex proceſſu reſultant, & in hoc etiam maximè verſatur iudicis arbitrium, cùm (vt ſæpius dixi) tota hæc materia indiciorum, & torturæ, videatur remiſſa arbitrio iudicis. Scias igitur, ꝙ quinque ſunt gradus torturæ, ſc. Primo, minæ de torquendo. Secundo, conductio ad locum tormentorum. Tertio, ſpoliatio. & ligatura. Quarto, eleuatio in eculeo. Quinto, ſquaſſatio. Et nota, ꝙ licet videatur, ꝙ minæ de torquendo, conductio ad locum tortorum, ſpoliatio, & huiuſmodi non poſſit proprièdici ſpecies torturæ, nihilominus (ſecundum aliquos) talis metus, & ſuſpicio torquendi æquiparatur torturæ, & ita colligunt ex Bald. in l. interpoſitas. circa fi. C. de tranſact. Et dicit Marſi. in l. 1. n. 15. ff. de quæſt. & in pract. crim. §. expedita. nu. 2. ꝙ ita concludunt omnes. Hinc infertur, ꝙ paria ſunt confiteri per tormenta, vel metu tormentorum, quod quidem ſi eſſet verum, eſſet maximè vtile. Nam inter confeſſionem factam ſponte, & eam, quæ fit metu tormentorum, multum intereſt, vt poteſt videri in diſcurſu materiæ, præſertim s̃. q. 55. ver. item poſſet. & ſeq. & j. ver. cæterum ſi reus. Sed certè quidquid ſit de iure, practica contrarium obſeruat, nam etiam ſi iudex dicat reo mi-

nando

nando, ꝙ faciet illum, niſi confiteatur veritatem, conduci ad locum torturæ, & torqueri, talis confeſſio dicitur ſponte facta, non autem metu tormentorum. Et ita tenet Gand. in tit. de q. quem alij Doctores ſequuntur, vt dicit Pract. Caret. ſo. 133. ver. ſed ſi iudex. Pariter etiam conductio rei ad ſunem dicitur leuis terror. Et ita ferè omnes tenent vt dicit Pract. Caſoni, fol. 90. n. 3. Et audiui à præſidè Arrigono, qui fuit vir magnæ practicæ præſertim in criminalibus, ꝙ apud Senatum non ſunt niſi tres gradus in tortura. Primus eſt terrere. Et hic comprehendit non ſolùm minas de torquendo, ſed etiam conductionem ad locum tormentorũ, & ſpoliationem, & ligaturam, niſi tamen ligatura eſſet multum atrox, & ſtricta, & cum taxillis, vt faciunt plerique iudices. Et vidi in facto in quodam medico de loco Olegij, qui plus paſſus eſt in ſola ligatura eo modo facta, quàm alij in tortura, talis enim poſſet æquiparari torturæ. Secundus gradus eſt ponere in tormentis, vel interrogare in tormentis. Et hoc eſt eleuare, & in ſuſpenſo tenere per aliquod notabile ſpacium. Tertius eſt torquere. Et hoc eſt ſquaſſare, & verificatur apud nos in vno ictu funis. Si tamen Senatus iubeat bene torqueri, vel acriter, tunc ſolent dari duo ictus funis. Et hæc omnia nota vt ſcias exequi literas Senatus tu, qui facis officia criminalia in hac prouincia.

32 Sed an fortè ex eo, ꝙ ille, qui eſt crimen confeſſus, eſſet in carceribus detentus, dicitur talis confeſſio extorta metu tormentorum? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, & ita videtur conſuluiſſe Anch. conſ. 24. n. 4. cuius opin. dicit eſſe ꝯmunem Alex. conſ. 52. n. 3. lib. 3. prout illum refert Neuiz. in ſylua nuptiali, fol. 12. col. 1. Sed certè Alex. ibi in lib. meo non dicit, ꝙ hæc ſit communis opi. prout iudicio meo non eſt, neque vera, neque communis, iuxta ea quæ ſ. ſtatim dixi, neque apud nos ſeruatur in practica. Nam eam tenendo omnis confeſſio diceretur extorta metu tormẽtorum, cùm omnes ferè, qui confitentur delicta commiſiſſe tempore confeſſionis, ſint in carceribus detenti, & ſic per eam deſtruerentur omnes ferè proceſſus criminales.

33 Debet igitur iudex torturam adhibere pro modo indiciorum, vt dixi. Et ideo ſi non adſint indicia perfecta, & ſufficientia ad torturam, puta ſi adſit tantùm vnus teſtis de viſu, qui non ſit integer, vel ſi adſint duo teſtes ſingulares deponentes de indiciis remotis, vel huiuſmodi, poterit procedere ad primum, vel ſecund. grad. torturæ, vel etiam ad alios ſubſequentes, non tamen ad plenam torturam, quia ad illã deuenire non debent, niſi præcedat ſaltem vnum indicium ſufficiens ad torturam, & legitimè probatum, vt dixi ſ. ver. dixi quoque. & ſeq. Et in his gradibus (vt ſæpius dixi) non poteſt dari certa regula, ſed iudex ſecundum arbitrium, & conſcientiam ſuam ita faciet, vt qualitas delicti, & perſonæ, & indiciorum poſtulare videbitur. Plenam autem torturam dico, quando reus ſquaſſatur. Et ideo ſcias, ꝙ ſecundum Marſil in practica crim. §. occurrit, col. 1. verſ. et poteſt poni. & §. nunc videndum. n. 52. quem refert Pract. Caſo. ſo. 83. n. 3. ex communi practica, & conſuetudine totius Italiæ pro quolibet indicio dãtur tres ictus torturæ, ſeu (vt vulgo dicitur) ſquaſſi chordæ. Et dicit Nouel. in pract. cri. fol. 92. n. 28. ꝙ ex approbata cõſuetudine motus torturæ temperatus eſt, quã ſo quis torquetur in iij. diebus ſeparatim. Sed certè in hac prouincia non ſeruatur talis conſuetudo, nam pro vno indicio, etiam proximo actui, non dantur tres ictus funis, ſed duo tantũ ad ſummum, & non vltrà: & ſi plura ſint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, ſed omnibus computatis dantur duo, vel tres, & non vltrà: & ſi indicia ſint plura, & vrgentia, tunc torquetur reus interpollatis dieb. ſeu vicibus. Et iſte modus, quem Nouel. in loco preal. appellat temperatum, apud nos habetur pro acri, & grauiſſimo, neque vnquam ex quibuſlibet indiciis vidi aliquem iudicem (niſi iuſſu Senatus) excedere tres ictus torturæ, neque torquere aliquẽ interpollatis diebus in hac prouincia, in qua ſumma iuſtitia cũ ſumma temperantia, & humanitate adminiſtrari ſolet.

Quæro, an tortura inferri debeat die feriato? 34 Reſp. ꝙ in crimin. atrocioribus poteſt procedi ad torturam omnibus diebus, etiam paſchalibus, ſed in minoribus delictis non, & videtur text. in l. nemo. C. de epiſc. aud. Conſuetudo tamen malè ſeruat hoc, vt dicit Brun. de ind. & tort. fol. 121. n. 52. prout etiam (ſecundum eum) malè ſeruat cætera ſuperius dicta in hac materia. Ego tamen à iudicibus Deum timentibus vidi obſeruari, vt niſi in delictis capitalibus, rei in diebus feriatis in honorem Dei non torqueantur, & laudo vt ita obſeruetur. vide quæ dixi ſ. q. 97. ver. quæro etiam.

Quæro nunc, an examini, quod reus facit in tortura, poſſit intereſſe eius aduocatus, vel procurator? Reſp. De iure communi fortè poſſet dici, ꝙ 35 ſic, vt videtur eſſe text. in l. ſi poſtulauerit. §. quæſtio ff. de adul. ſed certè hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt atteſtatur Alb. in rub. C. de q. in fi. & in d. §. quæſtio. nu. 1. & dicit Ang. in l. cuſtodias. ff. de pub. iud ꝙ nec aduocati accuſatoris, neque accuſati debent intereſſe torturæ, & ꝙ ita obſeruat hodie generalis conſuetudo mundi. Dicit etiam Foller. in pract. crim. fol. 424. n. 116. ꝙ de facto ſeruatur, ꝙ tortura detur in occulto, & abſentibus aduocatis, licet aduocatus fiſci (vt ipſe ait) ex quodam abuſu interueniat. Faciunt quæ dixi ſ. q. 45. ver. quæro etiam. Bene dicit Im. in d. l. cuſtodias. in fi. priu. ꝙ prius quàm tortura reo inferatur, in illa ſcilicet examinatiõe, an reus ſit torquẽdus, vel ne, ſunt requirẽdi, & audiendi aduocati reorum, ſed non in actu ipſius torturę, ſubdens, ꝙ ita ſeruat generalis ꝯſuetudo, & illum refert Marc. deciſ. 908. q̃ritur an patroni. n. 7. & idem ante eum dixit Bart. in d. l. cuſtodias. n. j. quem refert Ant. de Canar. de q. in ij. memb. n. 54. Hoc tñ, vt ſ. requirantur aduocati reorum, in illa examinatione an ſint torquendi, vel ne, non ſeruatur in hoc Ducatu, ſed decretum torturæ ſecretò fit, & quamprimum fieri poteſt, executioni mittitur, ne poſſint aduocati reos inſtruere ad veritatem negandam, vt quotidie fieri videmus. Faciunt q̃ dixi ſ. ver. ſed quid agẽdum.

Item debet iudex aduertere, ne reum torqueri 36 faciat modis exq̃ſitis, & non conſuetis, nã iudices qui talia faciunt, potius ſunt carnificibus, q̃ iudicibus comparãdi. Scias tamen, ꝙ modus torquendi per ictus funis, manibus poſt terga ligatis, eſt de iure licitus, vt colligi vr̃ ex tex. in l. nullus. C. ad l. Iul. Maieſt. & eſt à conſuetudine communiter approbatus, vt dicit Brun. de ind. & tortur. fo. 65. poſt n.

6. vbi

6.vbi inuehitur contra huiuſmodi iudices, noua genera tormentorum inuenientes, quorum multa recenſet Marſ.in d.l.in prin.n.27.ff.de quæſt.& Pract.Iod.fol.109.nu.18.dicens, quod ex inolita conſuetudine varijs inſtrumentis, diuerſáque materia exercetur tortura per iudices maleficiorũ. Sed apud nos ſolummodo eſt in vſu modus fune torquendi, quem etiã generaliter vſu frequentiorem eſſe atteſtatur Pract.Carer.fol.138.col.j. & quandoque etiam, quando rei nõ poſſunt propter debilitatẽ, vel aliam cauſam fune torqueri, ſolent torqueri igne appoſito ad plantas pedum, neque extra hos duos modos vidi aliquem in hac prouincia torqueri.

37 Iudex autem debet in hac materia torturæ ſeruare conſuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit, & caueat diligenter, ne in torquendo excedat modum conſuetum, & qui adhiberi debet iuxta qualitatẽ perſonæ aliàs tenebitur in ſyndicatu. Ita dicit Bar.in l. quæſtionis modum, nu.1.ff.de quæſtio.cuius opin.in hoc cõmuniter approbatur, vt dicit Marſi.in pract.cri. §.expedita, n.89.in fi. Nam ſi fortè reus in tortura moreretur, ſi quidẽ iudex exceſſit dolo, tenetur de homicidio, ſi verò exceſſit culpa, punitur ſecũdum modum culpæ, vt dicit Bar.ibi. Et hæc eſt cõmunis reſolutio, vt dicit Bellon.conſ.lxxxiiij. nu. 12.Faciunt quæ dixi ʒ.ver. Antequam tamen. Et hunc caſum dicit Bart. ibidem ſibi de facto contigiſſe, quia cùm vidiſſet quendam iuuenem robuſtum, torſit illum, & ſtatim ferè mortuus eſt. Et dicit Amad.de ſynd.poſt n. 115. quem refert Brun. de indic.& tortura, fol.109.n.32.ꝙ cautè agendũ eſt, quantùm fieri poteſt, ne caſus mortis in tortura accidat, propter euitandas calumnias popularium & vulgarium, quos de facto dicit vidiſſe, & audiuiſſe propter huiuſmodi caſus contra officiales etiam innocentes armata manu inſurgere, vt euenit Peruſij contra D.Sanctum de Cornetto poteſtatem, qui vix euaſit à furore populi. Vbi tamen iudex nõ facit niſi id, quod debuit, talis mors non habetur in conſideratione, ſecundum Bar.in d.l.quæſtionis modum, qui ab omnibus approbatur, vt dicit Boſſ.in tit.de tortura, n.30.& eſt bonũ conſilium, ꝙ Notarius adhibitus ad torturam ponat in actis proceſſus qualitatem, & quantitatem torturę omnia particulariter deſcribendo, ad hoc vt ſemper apparere poſſit, an interuenerit aliquis exceſſus ex parte iudicis. Et ita communiter fit, & ſeruatur, teſte Ant.Gomez c.xiij.delictorum, poſt n.6.ver.ſi verò iudex.

38 Illata reo tortura, ſi ipſe neget delictum cõmiſiſſe, & nihil fateatur, tunc dicitur purgaſſe indicia contra ſe exiſtentia, quaſi puram veritatem dixiſſe videatur, & ita ſeruatur, vt dicit Alb.in Rub. C. de quæſt.n.9. Dicit etiam Alb.in l.edictum, n.ij.ff. de quæſt. ꝙ communiter totus mundus ita tenet & ſeruat, quem refert Boer.deciſ.clxiij.n.xij.& Grãmat.dec.8.poſt n.9.& deciſ.96.n.ij.& Did.prac.q. xxiij.fol.167.col.1.& dicit Pract.Caſoni, fol.75.n. ij.ꝙ hanc opin.Alber. omnes obſeruant in Italia. Hanc etiam dicit eſſe communem obſeruantiam Cępol. conſ.cri.xxxij.col.j.verſic.Nec poteſt dici. Et hoc etiam, ſi delictum fuiſſet contra ipſum plenè probatum, vt dicunt aliqui ex præallegatis doctoribus. Debétque hoc caſu iudex facere ſcribi in actis, qualiter tortura fuit moderatè adhibita, & indicia ſunt purgata, & poſtea debet eum relaxare fideiuſſori. Et ita eſt communis practica, & obſeruantia, vt dicit Marſ.in l.repet.n.xxiiij. ff. de quæſt.& in pract.crim.§.quoniam, n.49.quem refert Anto.Gomez c.xiij.delictorum, n.18.licet ipſe teneat, ꝙ imò reus ſit diffinitiuè abſoluendus, in quo propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſuprà q.lxij.ver.Forma autem. Idem etiam practicari atteſtatur Caret.in pract.cri.fol.171.n.ccij. quem refert Simancas de hæret.c.lxiij.n.36. Apud nos autem quandoque etiam poſt grauem torturam, & perſeuerantiam rei in negatione, vbi indicia ſunt valde vrgentia, ſolet Senatus reos condemnare, non quidem ad pœnam ordinariam, ſed extraordinariam, puta triremium, ad tempus, & aliquando etiam in perpetuum, præſertim quando reus eſt valde famoſus, vt etiam refert Boſ.in tit.de inquiſitione, n.30. Quinimo dicit Papo lib.xxiiij.tit. ix.Arreſt.primo, ꝙ parlamentum Pariſienſe ſolet reos cõuictos tormentis ſubiicere, & licet in tormentis perſiſtãt, nihilominus ad mortem condẽnare, quæ tamen practica mihi nunquam placuit, licet etiam illam in pœnis extraordinariis obſeruet conſ.Neap.teſte Gramma.deciſ.8.& crim.xij. in fi.& credo illam eſſe iuri, & æquitati contrariã.

Et in hoc propoſito nota, ꝙ ſi iudex aliquem iniuſtè, & indebitè ſubiecerit tormentis, poteſt hoc caſu vti cautela, quam ponit Ang.in l.iniuriarum, §.ſi quis quod decreto.ff.de iniur.vt ſcilicet illum blandis verbis inducat ad confitendum in actis, ꝙ fuit legitimè tortus non tenebitur in ſyndicatu, & ita illum refert Carald.de ſynd.n. 7. ſubdens, ꝙ ita vidit de facto practicari, quem refert ẽt Brunus de indiciis, & tortura, fol.130.in fi.& Thomas Ferrat.cautela xiiij iura ſunt, verſi.primo. Sed certè in hoc Ducatu non ſeruatur, ꝙ iudex hæc faciat ſcribi in actis, prout neque etiam ſeruatur, vt purgatis indiciis per torturam reus cenſeatur puram veritatem dixiſſe, cùm plerunque (vt dixi) ẽt poſt torturam illatam multi condemnẽtur in pœnam etiam corporalem. Scias etiam ꝙ ſi reus non eſſet ſufficienter tortus, vel ſi noua indicia ſuperuenirẽt, his caſibus poſſet, & deberet tortura repeti, vt dixi ʒ.ver. Vltimo videndum. 39

Cæterum ſi reus in tormentis delictum confiteatur, ſcire debes, ꝙ adhuc non eſt ſtandum tali ꝯfeſſioni factę in tortura, niſi reus in illa perſeueret, & eam ratificet extra tormenta ad bancum iudicis. Et hęc eſt communis opi.vt dicit Boer.in d.deciſ.clxiij.n.18.Brun.de indi.& tortura, fol.134.n. 3.& fol.146.n.21.Ita etiam communiter diſtingui atteſtatur Abb.in c.cùm in contemplatione, n.7. de reg.iur. & ita ſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Bar.in l.i in vltimis verbis, ff.de cuſto.reor. quem refert Maria.in repe.c.qualiter & quando, n. 233. & Pract.Milei, fo.65.n.16. Quod intellige, vt procedat, ſiue talis confeſſio facta fuerit præcedentibus indiciis, ſiue nõ. Et ita communiter teneri atteſtatur Pract.Carer.fol.166.nu.196. Et aduerte quia non ſufficit, ꝙ tortus tacitè perſeueret in cõfeſſione, illã non reuocando. Sed opus eſt, ꝙ illam expreſsè ratificet apud acta, & ita obſeruat ꝯſuetudo, vt dicit Ant.de Canar.de q.in 5 memb.n.9. Et in hoc propoſito bona eſt practica q̃ docet And. de Iſer.ſup prima parte cõſtitutionũ Regni, Rub. 40

xxvij.col.

xxvij.col.vj.quē refert Paris Put.de ſynd.fo.451.c.j.poſt n.1.ꝙ ſcilicet iudex poſtquam habuit confeſſionem inquiſiti in tormentis, non permittat eum ꝯduci ad illos carceres,in quibus ſunt etiam alij carcerati,quia in carcere,vbi ſunt multi criminoſi, eſt ſchola, quia de facili vnus docet alium, quid debeat dicere vt euadat,& ſic ꝙ reuocet ſuā confeſſionem,propterea debet eum poni facere in carcere ſeparato.Et dicit Afflict. ſuper ea rubr.n.44.in fi quòd cauti iudices ita faciunt.

41 Et circa hanc ratificationem aduerte,quia non debet ſtatim fieri huiuſmodi ratificatio,præſumeretur enim adhuc durare metus tormentorum, ſed eſt expectandum ſpacium vnius diei. Quod intellige ſecundum aliquos,id eſt vigintiquatuor horarum.Et hanc dicit eſſe communem doctrinā & practicam huius articuli Anto.Gomez c.13.de delictorum,n.24 & ſecūdum alios,id eſt de vna die ad aliam ſequentem, licet non intercedat plenè ſpacium vigintiquatuor horarum, ſed ſit ſaltem nox intermedia. Sed in hoc puto ſtandum eſſe arbitrio iudicis,vt dicit Bar.in l.j §.diuus Seuerus,n.4.ff.de quęſtio.cuius ſententiam communiter approbari atteſtatur Simancas de hęret.c.lxiij.n.42.& prout etiam in effectu velle Doctores dicit Anto de Canar.de quæſtio.in quinto membro,n.7. Ipſe ſecundum qualitatem torturæ illatæ iudicabit,quanto temporis ſpacio præſumatur,ceſſare dolor ac metus tormentorum poteſt enim fuiſſe adeo leuis tortura, vt etiam eodem die non eſſet inconueniēs,vt fieret ratificatio interiecto aliquot horarum ſpacio, tutius tū eſt expectare in diem ſequentem,licet aſſeſſores hoc non obſeruent,vt ait Cæpo.conſ.crim. & quod in hoc caſu multos etiam incontinenti ducunt ad ratificandum,& (ſecundum eum) peſſimè faciunt non proculdubio deberent permittere, vt tortus ſaltem per vnum diem,vel per vnam noctem requieſceret,quod etiam ante eum dixit Ang.in l.2.n 1. C.de cuſtod. reorum,& apud nos optimè obſeruatur.

42 Debet quoque talis ratificatio fieri non in carcere,ſed ad bancum iuris,& ſic in iudicio.Ita dicit Bart.in d.l.j.§.diuus Seuerus,n.3.ff.de quæſt.& ita practicatur,vt atteſtatur Bal conſ.lxxxv.in fi.lib j. Debet etiam fieri in loco,vbi reus tormenta, ſeu inſtrumenta ad torquendum videre non poſſit, aliter enim dici poſſet,ꝙ adhuc duraret metus tormentorum.Et ita tenent Doctores,vt dicit Ioan. And.in c.cùm in cōtemplatione,de reg iu.quem refert Aug ad Ang.de malef. in verbo, Fama publica,poſt n.137.Et nota.ꝙlicet ſecundū aliquos tutius eſſet,ꝙ in tali ratificatione ſeu perſeuerantia adhiberentur teſtes,ex quo eſt actus tanti præiudicii,tamen hoc in practica non ſeruatur, ſed ſine teſtibus ſtatur actis factis per notarium coram iudice,& ita de generali conſuetudine obſeruari atteſtatur Vital.de malefi.in ti.de forma perſeuerationis,n.lij.Solēntque cauti aſſeſſores hoc caſu facere ſcribi in actis, ꝙ reus ſponte ita confitetur, & hoc non obſtante ꝙ tortura præceſſerit,& quaſi vt plurimum illa ſcriptura eſt falſa, vt dicit Bal. in l.2.n 3 C.de cuſt reorum,quem refert Brun.de indic.& tortura,fol.147.n 22. Nihilominus hæc generalis ꝯſuetudo excuſat iudicem,& notarium à pœna falſi,vt dicit Bal.in l.j.n.xxx.C de cōfeſſis, quem refert Brun.in loco præalleg.nu.24.& ſeq. vbi etiam,n.28.dicit,ꝙ ſi tortura fuit iuſta,& præcedentibus legitimis indiciis illata, tunc ſi tranſacto debito tempore, & interuallo reus confitetur,licet ſcribere ſponte,& ſubdit,quòd ita ſeruat conſuetudo.

43 Vbi verò reus,ductus ad bancum iuris ad ratificandum ſuam confeſſionem, illam non ratificet, ſed reuocet,tunc debet iterum in tormentis repeti,ad hoc vt in ipſa confeſſione perſeueret,vt dixi ſ.q.xxj.ver. Vlterius quæro.

44 Sin autem reus extra tormenta,& ſeruatis ſeruandis ratificauerit confeſſionē prius in tormentis factam,tunc debet iudex ei ſtatuere aliquē breuem terminum, puta duorum dierum, vel trium ad producendum & allegandum omnes ſuas defenſiones, quas facere intendit contra ſuam confeſſionem,& ita eſt de communi obſeruantia, vt dicit Mirantia in ſuo Speculo,fo.cxxxvj.n 25 quę practica mihi ſummopere placet,licet aliqui officiales,parum docti illam non obſeruent,& credo ꝙ aliter reus non poſſet condemnari,quia diceretur mori indefenſus,nam etiam contra propriam confeſſionem,præſertim in tormentis factā multa deduci & probari poſſunt, vt dixi ſ. q. lv. Vide quæ dixi ſ q.proxima,cir.prin. Quinimo poſſet talem confeſſionem etiam poſt ratificationem ex interuallo reuocare,& ſi probaret errorem, eſſet abſoluendus. Et ita refert iudicatum fuiſſe in facti contingentia per conſ.Neap.Gramma.ſuper conſtitutio Regni,fol.xxiij.nu.xxiij.Dixi ſuprà in d.q.lv.verſi Sed pone. Vbi verò nihil probet, poterit reus ex tali confeſſione condemnari,& ita tenent omnes,vt dicit Bal.in l.2.n.iij C.de cuſtod.reorū, quem refert Afflict.ſuper prima parte conſtit.Regni,Rubr.27.n.43.

45 Succeſſiuè quęro,nunquid reus,qui confeſſus eſt crimen,de quo contra eum adſunt indicia,poſſit interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum non ſint indicia? Reſp. ꝙ de iure ſecundum omnes non poteſt interrogari, vt dicit Pract.Caſoni,fol.85.n.8.& eſt tex.in l.1.in princ.ff.de quæſtio.& dicit Vitali.de malefi in Rub. quæ iudicib.&c.n.6.& ſeq. ꝙ aſſeſſores, qui hoc faciunt,malè faciunt,ſaltem quando proceditur per viam accuſationis.Sed certè quicquid ſit de iure,ꝯtrarium ſeruatur de conſuetudine, vt dicit Ang.de malefi.in verb.fama publica,n.120. Pract Milici fo.107.n.19.Dicit etiam Gand.de malef.in ti.de quæſt.nu.19. ꝙ de generali conſuetudine totius Italiæ ſeruatur contrarium, & ſpecialiter in furtis,quia magis frequentantur,quem refert Marſ.in pract. cri. in §.ꝯſtante,n,14.& conſ.iiij.n.9 & Diaz.in pract. crim. canon.c.cxvij.nu.iii.in fi.& Brun.de indic.& tortura,fol.129 n.64.& Gram.voto xiij. n.2. Idē dicit Iacob de Beluiſ.in pract.crim.in Rub.de quęſtio. n.55.Pract.Carer.fol.168.nu.198. Anto.de Roſellis,de indic.& tortura, nu. 14. quem refert Pract.Conradi,fo 292.n.22. De hac etiā generali conſuetudine Italiæ atteſtatur Guido de Suza. in tract de indic. & tortura, num. 56 Odofred.in tract.de quæſt.in xj.quæſt.quem refert Gramma. deciſ.xxxiiij.nume.xxxiiij.& Cæpolla conſ.crimi. xl.in v.dubio. Alber.de quæſt.quem refert Anto. de Canar.de quæſtion.in quarto membro,numero 28.Baid.in tract.de quæſtio.folio 258. poſt n.5.Paris Put.de ſynd.fol.460. poſt num.primum.

Foller.in

Follier. in pract. crim. fol. 273. n. 6. & fol. 313. n. 33. Boſſ. in tit. de indic. n. 137. vbi dicit, ꝙ in hoc dominio interrogantur etiam ſuper delictis non ſimilibus, & etiam de quibus nulla extant indicia. Ego tamen nunquam vidi reum, confeſſum de aliquo crimine, interrogari ſuper aliis criminibus de quibus non adeſſent contra eum indicia, niſi in crimine aſſaſſinii, & furti, & sfroſationis annonæ, vel ſalis, niſi fortè eſſet iam bannitus, & condẽnatus. Tunc enim ſi eſt exequenda condemnatio, ſolet quandoque torqueri, tam ſuper aliis delictis in genere, quàm ſuper ſociis, complicibus, & receptatoribus.

46 Vltimo videndum eſt in hac materia, in quib. caſib. tortura ſemel illata iterum repeti poſſit. Et hoc caſu dici ſolet, ꝙ repetitio torturæ eſt arbitraria iudici, & ita practicatur, vt dicit Bar. in l. vnius. §. reus, n. 1. ff. de quæſtio. quem refert Boer. deciſ. clxiij. n. 10. & Pract. Miliei. fo. 108. n. 34. & Gram. conſ. crimin. xxj. n. 25. & Marſ. in l. repetit. nu. 6. ff. de q. idem dicit Paris Put. de ſynd. fol. 454. poſt n. 5. quem refert Pract. Carer. fol. 162. poſt nu. 189. Cataid. de ſynd. quæſt. ccxxxj. Tu verò dic, ꝙ ſi quidem reus fuit leuiter tortus, poteſt repeti in tormentis, ita vt ſufficienter torqueatur, & hoc caſu ſolent iudices, quando iubent reum deponi à prima tortura, ſcribi facere, ꝙ illum deponi iubent animo repetendi, &c. Si verò reus fuit ſufficiẽter tortus, & nihil confeſſus, tunc non poſſunt repeti tormẽta, niſi ſuperueniant noua indicia. Ita tenet Dy. in l. repetit. ff. de q. cuius opi. communiter approbatur per Doctores, vt dicit Albe. in rub. C. de quæſtio. n. 8. vbi etiam dicit, ꝙ ita ſeruatur. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Alex. conſ. v. nu. 4. lib. 1. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera T. n. 119. Anton. de Roſei. de indic. & tortura, n. 15. quem refert Pract. Conradi fol. 299. in prin. Brunus de indic. & tortura, n. 60. Bologn. in addit. ad tract. Guid. de Suz. de indi. & tortura, n. 58. Io. de Amicis conſ. xxxvij. n. 4. Afflict. ſuper prima parte conſtitutionum Regni, rubric. xxvij. n. 41. vbi dicit, ꝙ ita vidit obſeruari à bonis iudicibus, & ponit exemplum Bal. in tract. de quæſtio. fol. 251. n. 6. puta ſi tortus dicebat neminem illa nocte iacuiſſe, vbi maleficium fuerat cõmiſſum, poſtea inuentum eſt per teſtes, ꝙ alius adfuit. Et dicit ꝙ hæc eſt cõmunis opinio, idémque ferè per eadem verba ante eũ dixit Guido de Suz. in d. tract. de indic. & tortura, nu. 57. & Iac. de Beluiſ. in pract. crim. in rub. de quæſtio. n. 91. licet ſubdat, ꝙ aſſeſſores hoc hodie non ſeruant. Mantua conſ. ccviij. n. 2. lib. 2. vbi dicit, ꝙ ita eſt communis opi. & practica. Ita etiam communiter vbiq; ſeruari atteſtatur Alb. in d. l. repet. n. 2. Aliqui etiam addunt. & ꝙ iſta noua indicia ſint fortiora primis, & ita eſſe communem opin. atteſtatur Gand. de malef. in ti. de quæſtio. n. 2. ſubdens, ꝙ ita ſeruatur in practica, quem refert Pract. Papien. in forma inquiſitionis, in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, n. 22. & Brun. de indic. & tortura, fol. 126. n. 60. & Curt. Senior conſ. lix. n. 9. & Ang. ad Ang. de maleſi. in verbo Fama publica, poſt n. 95. Marſ. in d. l. repe. n. 8. & ſeq. vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruandum eſt in practica, quem refert Crau. conſ. cclxxxviij. nu. 7. & Petrus Calephat. inter conſilia criminalia diuerſorum, conſ. 63. n. 18. lib. 2. Ex primis autem indiciis non debet quis in tormentis repeti, & ita communiter tenetur, vt dicit Alexan. in allegato conſ. v. n. v. lib. j. Et prædicta dicit ſentire communiter Doctores Boſſ. in tit. de tortura, nu. 42. Et ex hoc refert Pract. Pap. in loco præalle. reprobatam fuiſſe de facto fatuitatẽ iudicis, qui prius torqueri fecerat reum ſuper indicio famæ, & deinde ſuperuenerunt alij teſtes probantes famam, & ipſe illũ de nouo torqueri fecit, nam ille iudex male fecit, quia nõ ſuperuenerat indicium nouum, ſed ſolùm noua probatio illius primi indicij, quod iam fuerat per torturam purgatum. Hæc autem omnia intellige vt procedant, niſi prima indicia fuerint multum vrgentia, & manifeſta, nam eo caſu, licet ſecundum aliquos de iure tortura repeti non poſſit, quorum opin. communem appellat Anto. Gomez, ca. xiij. delictorum, n. 26. nihilominus de conſuetudine ſeruatur, vt tormenta repeti poſſint, & ita practicari atteſtatur Bar. in d. l. vni⁹. §. reus, nu. 2. quem refert Soc. conſ. liiij. n. xiiij. lib. iij. & Grammat, conſ. 21. poſt n. 5. Anto. de Canar. de quæſtio. in ſexto membro, poſt n. j. ſubdens, ꝙ in hoc omnes conueniunt, vt repeti poſſit, vel non poſſit, ſecundum qualitatem indiciorum præcedentium, & quòd ſæpe ſic faciunt boni aſſeſſores, quia incipiunt à leui tortura, & ſi ex ea habẽt veritatem, bene quidem aliàs eam repetunt. Caueant tamen ſecundum eum iudices, ne huius arbitrarij prætextu immoderatè ſæuiant, ſed potius in dubio ad torturam non procedant. Multi enim innocentes propter tormentorum ſæuitiam confeſſi, & condemnati fuerunt, vt etiam diebus noſtris contigiſſe intellexi in duobus, qui in tortura confeſſi fuerunt occidiſſe quendam nobilem eorum inimicum, qui deinde poſt multos annos repertus fuit viuus in quodam caſtro carceratus per quendam magnum dominum, ipſi tamen, propter eorum confeſſionem vi tormentorum extortam, fuerant vltimo ſupplicio affecti. Idem dicit Salic. in l. 2. num. x. C. de cuſt. reorum, quem refert Paris Put. de ſyn. 488. c. 8. num. 1. in fi. & Foliet. in pract. crim. fol. 322. num. 78. Dicit etiam Brunus in loco præallegato, num. 62. in fi. quòd licet verum ſit de iure, quòd ſemel tortus competenter, non debet iterum torqueri, niſi ſuperueniant noua indicia, tamen conſuetudo obſeruat contrarium, & quòd latrunculatores ſæpe torquent, & repetunt pluries, & quòd ita ſeruari vidit, & quandoque etiam ipſe ſeruauit, & malè (vt ipſe ait) & minus iuridicè. Sic etiã ſi reus ſemel fuerit in tortura confeſſus delictum, deinde ductus ad ratificãdum reuocauerit, poterit repeti in tortura, etiam ſi alia indicia non ſuperuenerint, vt dixi ſuprà verſi. Vbi verò. Talis enim confeſſio dicitur nouum indicium, vt dixi ſuprà quæſt. xxj. verſicu. Vlterius quæro.

QVAESTIO LXV.

1 *Reus confeſſus delictum debet condemnari.*

2 *Et an vnica confeſſio ſufficiat, vel plures requirantur?*

VBi reus delictum ipſum confeſſus fuerit, tunc dici ſolet nullas eſſe iudicis partes niſi in condemnando, nam talis confeſſio cõtra eum planè probat, poteſtque ex illa condemnari. Et hæc 1

eſt comm

eſt communis opi. vt atteſtatur Bart. in tract. de q. prout illum referunt aliqui. Sed certè iſte tractatus non eſt Bar. ſed Gandi. vt demonſtrat Auguſt. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica, nu. 28. in fi. & ita ad verbũ legitur in opere ipſius Gand. ſub tit. de q. & in ſpecie hunc locum tanquã ipſius Gandini, qui ita eſſe cõmunem opin. atteſtatur in d. tit. de quæſt. n. 15 citat idem Aug. in d. verbo, Fama publica, poſt n. 112. & Ruin. conſ. lxxx. poſt n. 7. lib. 4. & Viuius in lib. communium opi. in verb. Confeſſio facta ſponte. Hinc etiam dicit eſſe cõmunem opi. Guid. de Suz. de ind. & tort. fol. 201. nu. 44. quem refert Pract. Conradi, fol. 280 nu. 3. Imola conſ. cix. circa prin. quem refert Marſil. in pract. crim. § quoniam, n. 18. & Pract. Carer. fo. 19 n. 24. Pract. Millei, fol. 79 n. 17. Non tamen intellige, ꝙ etiam ſponte cõfeſſum debeat iudex ſtatim condemnare, ſed practica eſt, ꝙ qñ reus eſt ſponte confeſſus, iudex mittat eũ in carcerem, & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum, quicquid vult, ne condemnetur, & ad omnes ſuas defenſiones faciendas: quo elapſo, vbi nihil probet, poteſt poſtea condemnari. Et hanc practicam ſeruat totus mundus, vt dicit Salic. in l. 2. nu. 7. C. de cuſtod. reorum, quem refert Boſſ. in tit. de confeſſis, nu. ij. Ita etiam cõmuniter practicari atteſtatur Ant. Gom. c. xij. delictorum. n. 3. in fi. Multa enim poſſunt deduci, & probari contra propriam confeſſionem, de quibus dixi ſ. q. lv. & licet ſecũdum Boſſ. ibi non ſit dandus terminus defenſionis reo cõfeſſo, niſi illum petat, nihilominus practica generalis cõtrarium obſeruat, ſcilicet vt etiam confeſſo, & dilationem non petenti detur terminus defenſionis, & ita ſeruando non errabis. vide quę dixi ſ. q. xlix. ver. Eſt igitur, & ſ. q. proxim. ver. Sin autem reus.

2 Sed quæro, nunquid vnica confeſſio ſufficiat ad hoc vt reus poſſit condemnari, an autem plures requirantur? Reſp. Gl. in l. j. in glo. prima. ff. de q. tenuit, ꝙ vna ꝯfeſſio ſponte facta non ſufficiat, ſed ꝙ requiruntur tres. Sed certè illa gl. communiter non tenetur, vt ait Salic. in d. l. 2. n. 3. C. de cuſt. reor. Paris Put. de ſynd. fol. 487. c. 8. n. 1. Dic ergo eſſe in hoc articulo diſtinguendum inter confeſſionem factam ſpõte, & eam, quæ facta eſt in tormentis. Nam ſi quidem eſt facta ſponte, tunc vnica confeſſio iudicialis ſufficit ad cõdemnandum. Et hæc eſt communis, & quaſi omnium opi, vt dicit Brun. de indic. & tort. fol. 146. n. 11. quem refert Foller. in pract. crim. fol. 272. n. 39 & ꝙ in tali confeſſione facta ſponte, & ſine tormentis nõ requiratur ratificatio, ſeu perſeuerantia confitentis, ſed ꝙ ſtatim, ꝙ eſt confeſſus crimen, debeat condemnari, dicit eſſe communem opi. Dyn in l. 2. ff. de cuſtod. reorum, quem refert Guido Papæ deciſ. cccxxxix. quidam inculpatus. Gandin. in loco præalleg. Iacob. de Beluiſ. in pract. cri. in rub. de q. n. 97. Bal. in tract. de quæſtio. fol. cclvj. n. fi. Vitali. de malefi. in tit. quæ indicia, &c. nu. iij. Imola in d. conſ. cix. num. 1. quem refert Carer. in prac. crim. fol. 18. n. xxiiij. Marſ. in pract. crim. § Quoniam, n. 18. & dicit Bart. in l. j. ff. de cuſtod. reorum. in vltimis verbis, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quem refert Bal. in l. ſi quis in ea, n. ij. C. de cuſtod. reor. Si verò confeſſio facta ſit in tormentis, vel extorta metu tormẽtorum, tunc non poteſt reus condemnari, niſi in ea perſeueret, illámque ratificet, iuxta ea quæ dixi ſuprà quæſt. lxiij. verſi. Cæterum ſi reus.

QVAESTIO LXVI.

1 *Reus de crimine conuictus debet condemnari. Et quid ſi non conſtet de delicto?*
2 *Iudex debet iudicare ſecundum acta, & probata.*
3 *Probationes in criminalibus eſſe debent luce meridiana clariores.*
4 *Si probatum ſit delictum, non autem qualitas delicti in proceſſu deducta, an reus ſit abſoluendus?*
5 *Contra Cardinales maior numerus teſtium, quàm contra alios requiritur.*
6 *Et quid in ſummo Pontifice?*

HAEc omnia ceſſant, vbi reus eſt de ipſo crimine legitimè conuictus, nam eo caſu non eſt vlterius quærendum, ſed debet iudex illum condemnare, & ita practicatur, vt dicit Boſſ. in titu. de conuictis, n. 3. Intellige, modò conſtet de ipſo delicto, de quo reus ꝯuincitur, aliàs enim nullo modo eſſet condemnandus. Et ideo etiam ſi multi teſtes deponerent, etiam de viſu, contra aliquem de homicidio per eum commiſſo, niſi tamen conſtaret de ipſo cadauere, non poſſet puniri, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi ſuprà q. 4. & q. lv. ver. Poteſt etiam. Bene verum eſt, ꝙ quando delictum eſt talis qualitatis, quod ſecundum id, quod communiter contingit, reputatur difficilis probationis, tũc ſufficiunt minores probationes, Et poteſt poni exemplum in furto, nam ſi dominus cõqueratur de furto, & appareat famulũ aufugiſſe, ſatis dicetur conſtare de furto, ſecundum theoricas doctorum, vt dicit Riminal. conſ. lj. n. 3. Idémque ſi oſtendatur aliquod ſignum, ſeu veſtigium alicuius circunſtantiæ, ex qua veriſimiliter poſſit præſumi furtum cõmiſſum fuiſſe, puta ſi reperiatur fractura aliqua in hoſtio, vel pariete, vel arca, hæc etiam eſt vna ex coniecturis, quam adducunt Doctores ad probandum furtum, vt dicit Rimin. in loco præalleg. 1

Scias autem, quòd hæc diſcuſſio, quæ fieri deberà iudice ſuper condemnatione rei, debet fieri non ſecundum ipſius credulitatem, aut opinionem, ſed ſecundum probationes factas in proceſſu, nam iudex tenetur iudicare ſecundum acta, & probata, etiam ſi ſciat veritatem eſſe in contrarium. Et eſt communis opin. vt atteſtantur multi, quos refert Didacus libro primo reſolutionum, cap. j. poſt numer. 6. & ego retuli infrà libro proximo. Et ideo licet iudex propriis oculis viderit delictum committi, nõ poteſt reum condemnare, niſi aliter id probatum fuerit, vt dixi ſ. quæſtio. viij. verſicul. Sed pone. Sic etiam, ſi iudex credit ſe cum bona conſcientia poſſe condemnare reum ex probationibus ſibi factis vt iudici, licet ipſe tanquam priuatus ſciat eum non eſſe culpabilem, poteſt nihilominus eum condemnare, nec peccat. Et hæc eſt communis opinio, vt atteſtatur Imola in clemen. paſtoralis, §. quia verò, numero 49. de offic. delegat. & in capit. j. poſt numero 13. verſiculo ſi autem timeret, de offic. ordin. Menchiaca controuerſ. illuſtr. cap. xlij. nume. 1. & cap. xliij. poſt nume. 5. colum. 2. in fin. Bene verum eſt, quòd poteſt iudex hoc 2

casu inſt

caſu inſtare apud principem, vel ſuperiorem, vt ipſe exoneretur ab huiuſmodi iudicio, & cauſa alteri delegetur, vel ipſemet cauſam ipſam alteri delegare. Et eſt communis opi. vt dicit Imola in d. §. quia verò, n.49. in fi. non tamen potius debet abſtinere à munere iudicandi, quidquid dixerit Ab. & Imola in d.c.j. contra quos eſt communis opi. vt dicit Carauita ſuper ritu cclxxxv. magnæ curiæ circa fin.

3 Debent autem eſſe in criminalibus probatiões luce meridiana clariores, l. ſciant cuncti, C. de probatio. Et hoc omnes ſciunt, & dicunt, vt ait Boſſi. in tit. de conuictis, n.9. Hinc eſt, ꝙ in criminalibus teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, & ita volunt Doctores, vt dicit Boſſ. in loco præalle. n.25. Vide quæ dixi ſ. q.21. verſi. Vnus teſtis, & q. 22. ver. Vnum tamen.

4 Sed quid ſi pro parte probatum ſit delictum, & pro parte non, puta quia aliquis eſſet imputatus de percuſſione cũ ſanguine, & probata ſit percuſſio, ſed non qualitas adiecta, ſcilicet cum ſanguine, vel ꝙ eſſet imputatus de vulnere illato cum cicatrice perpetuò permanſura, & probatum ſit vulnus, ſed non qualitas adiecta, ſcilicet cum cicatrice, & ſimilia, nunquid erit reus in totũ abſoluendus, vel condemnandus ſolùm in ea pœna, quæ imponitur pro vulnere, vel percuſſione, omiſſa ea, quæ eſſet imponenda pro illa qualitate ex forma ſtatutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ? Reſp. Si qualitas adiecta non facit cenſeri aliud factum, nec variat effectum accuſationis propoſitæ, tunc etiam non probata illa qualitate poteſt ex eo proceſſu ſequi condemnatio: ſed quando propter illam qualitatem variatur effectus condẽnationis, tunc pendente iudicio debet fieri detractio dictę qualitatis, ad hoc vt poſſit ſequi aliqua condemnatio: aliàs ſi etiam qualitas ipſa non fuerit probata, reus eſt totaliter abſoluẽdus. Et hæc eſt theorica Bar. in l. denunciaſſe, § qd tamen, n.2. ff de adult. quam tenent communiter Doctores, vt ait Corn. conſi.33. in litera O. lib. 4. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Roman. conſ. cx circa principium, & cõſ. clxvij. n.8 quem refert Corn. conſ. cxcvij. in litera C. lib.2. Marſi. in pract. crim. §. quoniam, n.52. vſque ad n.57. Socin. iun. conſ.39. n.2. lib.2. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c.36. n.12 Scias tamen, ꝙ quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, vt ſcilicet reus (etiam non probata qualitate) condemnetur de principali delicto, de quo eſt conuictus Et ita communiter ſeruari atteſtatur Bal. in l. 2. n.2. C. de probatio. quem refert Anan. in c. continentiam, nu.5. de clerico percuſſore. & Bianc. in pract. cri. fol. 50. n.76. & ſeq. Et in ſpecie in curiis Delphi. Ita ſeruari atteſtatur Guido Papæ deciſ. 553. ſi quis accuſetur, & ego ita pluries vidi ſeruari, qdquid dixerit. Signorol. conſ. ccxiv. n.14. Hodie enim pars in querela nõ ſe aſtringit ad aliquã certam condemnationem, ſed concludit generaliter. Quare petit pro prædictis, & quolibet eorũ, &c. Pariter etiam iudices in libello inquiſitionis concludunt, Super quibus omnibus, & ſingulis, &c. Propterea ſuper omnibus deductis in querela ſiue inquiſitione poteſt ſequi condemnatio, & cùm (vt dixi) ita de conſuetudine obſeruetur, non eſt ab ipſa conſuetudine in practica recedendum.

Videnda ſunt ea, quæ dixi ſ. q.12. ver. Vltimo quęro, & q.31. verſi. Super quibus, & ſ. q.90. verſic. In hac autem.

Debes etiam ſcire in hoc propoſito, ꝙ quando- 5
que põt dici plena probatio delicti quo ad vnum quæ non erit plena neque ſufficiens quo ad aliũ. Nam licet regulariter duo teſtes plenè probent delictum contra accuſatũ, ſiue inquiſitum: tamen ſi ille accuſatus, vel inquiſitus ſit epiſcopus cardinalis, non poteſt condemnari, niſi per 72. teſtes, ſi ſit presbyter cardinalis, niſi per xliiij. ſi ſit diaconus cardinalis, niſi per 28. vt eſt tex. ij. q.v. c. pręſul. Sed certè quidquid ſit de iure, iſte numerus teſtiũ hodie de conſuetudine non ſeruatur, quando Papa procedit, cõtra Cardinales. Ita atteſtatur Card. Alex. in d. c. pręſul. col. j. in ver. vbi tamen, prout illum refert Foller. pract. crim. canon. fol. cclvj. n.5. licet Card. in libro meo nihil dicat de obſeruãtia niſi quod Papa non tenetur illum numerũ obſeruare. Dec. in c. at ſi clerici. in principio, n.1. de iud. quem refert Berous in eo. c. at ſi clerici, poſt n.8. & ita in facto noſtris temporibus vidi, & legi fuiſſe obſeruatum.

Sed quæro, quid in ſummo Pontifice, nunquid 6
ſufficiant duo teſtes ad eum condemnandum, an autem maior numerus requiratur? reſp. ꝙ duo teſtes ſufficiunt. Ita dicit gl. in d. c. præſul, in gl. j. quã dicit eſſe ab omnibus Doctoribus communiter approbatam Viuius in libr. communium opi. fol. 196 verſic. teſtes duo. Cùm enim (vt ait gl. ibi) ipſe ſine comparatione aliorum, effectus ſit maior, meritò ſine ſpe veniæ condemnandus eſt: neſcio tamen, an hoc ita paſſim obſeruaretur in practica.

QVAESTIO LXVII.

1 *Pœnarum genera quot ſint.*
Capitalis pœna quæ dicitur? ibid.
2 *Amputatio membri, vel fuſtigatio an dicatur pœna capitalis?*
3 *Pœnarum corporalium ſpecies.*
4 *Damnatio ad beſtias.*
5 *Præcipitatio.*
6 *Interdictio ignis, & aquæ.*
7 *Damnatio in metallum.*
8 *Deportatio.*
9 *Relegatio.*

NVnc de pœnis videamus. Scire autem debes, 1
ꝙ pœnarum duo ſunt genera, aliquæ enim ſunt corporales, aliquæ verò nõ corporales. Corporalium autem pœnarum duæ pariter ſunt ſpecies, nam aliquæ ſunt capitales, aliquæ verò non capitales. Capitalis autem pœna tribus modis dicitur. Primo, vltimum ſupplicium. Secundo, amiſſio libertatis, & conſequenter etiam ciuitatis, puta ſi aliquis damnetur in metallum, vel opus metalli. Tertio, amiſſio ciuitatis tantùm, vt cùm quis deportatur. Propriè autem, & strictè loquendo, pœna capitalis accipitur pro pœna ſanguinis, ſecundum glo. in l. tranſigere, in verbo, Capitali, C. de tranſact. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Gaſpar. Valaſc. in repet. l. imperium, n 99. ff. de iuriſd. om. iud. Reperio tamen, ꝙ alia gl. in l. j. in verbo, Capitali, C. ne chriſtia. mancip. intelligit pœnam capitalẽ pro exilio perpetuo. Ex qua gl. Doctores colligere videntur, ꝙ in dubio pœna capitalis

capitalis debet intelligi de exilio, & nõ de morte. Et hanc concluſionẽ dicit eſſe communem Marſ. in prac.cri.§. opor.n.40.in fi.quem refert Did.ſuper 4.decret.fol.144 poſt n.16.Duẽnas reg.393.in nona limitatione, Dec.in d.l.imperium,n.14.& ſeq. Fel.in c.qualiter,& quando, el 2.§.ad corrigẽdos,n.27.de accuſa.Don Ant.de Padilla in l.tranſigere,n.32.C.de tranſact.Ita etiam tenere cõiter Doctores atteſtatur Marcus deci.913.n.5.in fi.Et ratio eſt,quia in pœnis ſemper debem⁹ ſequi mitiorem interpretationem.Et ideo ſtãte ſtatuto,ꝙ quis capite puniatur, debemus intelligere de exilio.Ita tenet Cy.in l.j.C.de falſis,& eſt communis opinio, vt atteſtat̃ Aug.ad Ang.de malefi.in ver. Et ibi caput.poſt n.42.Mantua in d.l.tranſigere,n.108.& ſeq.maximè n.113.Et ita aliàs obtentum fuiſſe dicit Io. Andr.in c.quanto.de iureiur.quem refert Aug.in loco præal.poſt numerum 45.Et ideo videmus,ꝙ ad euitandas huiuſmodi ambiguitates, quando fertur ſententia mortis per amputationẽ capitis,ſolent addi illa verba, Ita ꝙ moriatur, &c.vel, Ita ꝙ anima ſeparetur à corpore, &c. Et ita inoleuiſſe practicam atteſtatur Mantua in loco præallegato,n.117.

2 Quæro,nunquid amputatio membri,vel fuſtigatio ſit pœna capitalis?dixi ĵ.q.70.ver.Eſt etiam.

3 Diſtinguendo autem ſecundum communem vſum loquẽdi præſentis temporis, dici poteſt, ꝙ pœnarum corporalium duæ ſunt ſpecies, aliquæ ſcilicet mortis naturalis,aliquæ verò citra mortẽ. Genera autem pœnarum,per quas mors naturalis imponitur,multa ſunt,& omiſſa pœna parricidij,de qua dixi ſ.hoc e.lib.§.Parricidium,verſi.Sed quæro,pœnæ cognitę à lege,per quas imponitur vltimum ſupplicium,ſunt pœnæ ignis,laquei,ſeu furcarum, & gladij, ſiue amputationis capitis.Citra mortem autem eſt pœna amputationis membri,de qua dixi ĵ.q.69.triremium,& aliæ,de quibus dixi ĵ.q.70.

4 Non eſt etiam hoc loco omittendum multas fuiſſę pœnas ſecundum leges antiquas à iure cõmuni impoſitas,quæ nunc in deſuetudinem abierunt,puta damnatio ad beſtias,quę quidem pœna hodie non eſt in vſu,vt dicit Ang.ĩ l.j.§.legis Corneliæ,n.j.ff.de ſicat.ſubdens,ꝙ in eius locum ſucceſſit decapitatio naturalis, & illum refert Practi. Caret.fol.513.poſt n.4.& Marſ.in eo.§.legis Corneliæ,num.j.

5 Item præcipitatio,quæ aliàs fiebat de ſaxo Tarpeio,vt videri poteſt apud Liuium,& alios hiſtoricos.hęc autem eſt ſublata ab ipſamet lege,vt eſt tex.in l.ſi diutino,in fi.ff.de pœnis, & etiam à conſuetudine,quia iampridem aboleuit,vt atteſtatur Did in repetitione c.quamuis.fol.55.col.2.

6 Item interdictio aquæ,& ignis, in cuius locum hodie ſucceſſit deportatio.l.j. & 3.ff.ad l.Iul. pec. vt atteſtatur Io. Villemata in repet.l.Diuus, poſt n.41.ff.de ſicat.Pract.Conradi fol.356.n.4. Sed imò hodie neque etiã deportatio eſt in vſu, vt dixi ĵ.ver.Deportatio.

7 Item damnatio ad metallum, ſiue ad opus metalli. Sed hodie etiam in foro ſeculari huiuſmodi condemnationes ad opus metalli receſſerunt ab aula,vt dicit Foller.in prac.cri.cano.fol.131.nu.8. & illas hodie in vſu non eſſe atteſtatur Mantua in l.tranſigere, poſt nu.5.C.de tranſactio.cuius pœnę loco,hodie de conſuetudine ſolent rei damnati ad triremes perpetuò, vel ad tempus, vt atteſtatur Pract.Car.fol.567.n.121.Capic.deciſ.cliij.nu.3.quem refert Apoſt.ad Afflic.ſup 3.par. conſtitutionum Regni, ſub n.5. Milleus in prac.cri.fol.132.n.3.& fol.147.n.40 Foller.in loco præal.ſubdens ꝙ hæc pœna triremium, etiam de iure cano. imponitur,de quo dixi ĵ.q.70.verſ.Frequens eſt. Dicit etiam Bal.in l.incredibile,n.3.C.de pœnis,ꝙ iſtæ pœnæ, per quas impõitur perpetua ſeruitus, hodie ñ ſunt in vſu,& ꝙ loco earum videtur poſſe imponi pœna perpetui carceris, ſed certè hoc poſſet fortè procedere ſecundum ius canonicũ, vt dixi ĵ.in d.q.70.ver.Pœna autem,ſed de iure ciuili magis placet, ꝙ ſucceſſerit pœna triremium. Dicit tamen Ang.in l.j.C.de pœnis, ꝙ poteſt quis damnari ad operandum reipub. in perpetuum.Et ſubdit ſe vidiſſe Romæ quendam damnatum ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum. Sed ego nunquam vidi in pract. fieri tales condemnationes.

Deportatio etiam apud leges Digeſtorum, & Codicis frequentiſſimè imponitur, & refert Calic.in Margar.fiſci,fol.83.& ſeq.41.caſus,in quib⁹ hæc pœna à iure irrogatur. Sed hæc pœna deportationis hodie non eſt in vſu,vt dicit Gand.de maleſ.in tit.de falſar.poſt n.3.Imola in l.2.poſt nu.2. ver.Et aduerte.ff.de pub.iud. Alex.conſ.lv.n.j.lib.7.Cuman.conſ.95.in fi.quem refert Gramma.deciſ.23.in fi.& idem Gramm.ſiue Barth.de Capua, ſuper conſtitut.Regni, fol.50.col.3.in princ.Roland.conſ.38.n.14.lib.j. Melchior de Facinis inter conſilia criminalia diuerſorum,conſi.78.poſt numerum 56.li.j.Dicit autem Roman.ſing.568.Scis ꝙ relegari, ꝙ loco deportationis hodie ſucceſſit decapitatio, quem refert Aug. ad Ang.de maleſi. in verb.Falſario,poſt n.48.Et ideo dicit Ang.in l.j. §.legis Corneliæ, poſt n.j.ff.de ſicat.ꝙ cùm pœna deportationis hodie non ſit in vſu, ſed receſſerit ab aula,niſi apud eccleſiaſticos,credit,ꝙ etiam poſiti in dignitate,qui ſecundum iuris antiqui diſpoſitionem erant deportandi, hodie debeant mori. Alij verò dicunt, ꝙ loco deportationis ſucceſſit bannum perpetuum. Et ita atteſtatur Cuma.cõſ.139.poſt n.4.Guido Papæ deciſ.422.col.j.ver.Alio etiam, & deciſ.423.n.2.& deciſ.437.poſt n.5. quem refert Crauetta cõſ.220.n.13.& conſ.224. poſt numerum primum. Berber.in viatorio iuris. in rubrica,de vi publica,verſ.Pœna autem.Grammat.voto xix.n.10.Prac.Caret.fol.70.ver.Remanent ergo.Ego credo,ꝙ ſuper hoc non poſſit dari certa doctrina, ſed ꝙ loco deportationis hodie poſſit iudex imponere pœnam iuxta qualitatem facti & perſonæ,prout ſibi cõuenire videbitur,ſcilicet,vel triremium in perpetum, vel ad tempus, vel exilij,vel huiuſmodi,ſecũdum grauitatem delictorum:nec conſulerem iudici vt loco deportationis imponeret pœnam mortis,vbi pro eo delicto non eſſet impoſita à ſtatuto, vel à conſuetudine, & ita videmus obſeruari.Reperio tamen, ꝙ Pract.Caret.fol.567.poſt n.121.dicit, ꝙ licet cõmuniter hæc pœna deportationis non ſit in vſu, tamen in Regno propter inſulas multas eſt in vſu.Idem dicit Capi.deciſ.cliij.n.2.& ita plures fuiſſe condemnatos in pœnam deportationis refert Gramma.in multis deciſionibus,cõſiliis,& votis. 8

Venetiis etiam adhuc eſt in vſu hæc pœna, vt atteſtatur Mantua in d.l.tranſigere,poſt n.5. Vnum, ſcias, ꝙ de iure communi non poteſt aliquis magiſtratus deportare in inſulam delinquentes, niſi ei expreſsè inſula ipſa aſſignata ſit. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Bened.de Plumb.in repet. l.j.nu.18.C.de hær.inſtit. Et ex hoc fundamento, quia ſcilicet ſenatus noſter non habet inſulam, euaſit à pœna deportationis quidam Comes, imputatus de graui delicto,& fuit tantummodo cõdemnatus in exilium,& licet aliqui dixiſſent,ꝙ poterat conſuli ſuper hoc Regia Maieſtas,tamen cõtraria opi.obtinuit. Vide in hoc propoſito quæ dixi ȷ.q.71.ver.vidi ego. An aũt bannitus ęquiparetur deportato,dixi ȷ.q.72.ver.Dixi autem.

9 Relegationis etiam pœna iure veteri frequentiſſimè imponebatur,& refert Calic.in Margar.fiſci,fol.86.30.caſus,in quibus hæc relegatiõis pœna à iure irrogatur. Huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium,ſiue confinatio,ſed ſecundum Canones hodie hæc pœna non eſt in vſu,vt atteſtatur Inn.in c.qualiter,& quando,nu.6. de accuſ.quem refert Foll.in prac.crim.cano.fol. 278.Prac.Millei fol.148.n 49.ſubdẽs,ꝙ loco huius pœnæ clerici detrudũtur in monaſterium,ſed neque hoc hodie eſt in vſu,vt dixi ȷ.q.70.ver.Sũt etiam. Tu verò dic, ꝙ licet hodie eccleſia non inferat pœnam exilij,propriè loquendo,ſecundum communem opin. de qua atteſtatur Alciat.in ca. cùm non ab homine , nu.110.de iud.contrarium tamen ſeruatur,vt dicit Foller.in prac.crim.cano. fol.287.n.122.

QVAESTIO LXVIII.

1 *Caſus,in quibus pœna mortis imponitur,qui ſint.*
2 *Abortum procurans punitur poena mortis?*
Et qua pœna puniatur percutiens mulierem prægnantem, ſi ex ea percuſſione ſequatur abortus?ibid.
3 *Adulteri puniuntur pœna mortis?*
4 *Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alterius,punitur pœna mortis?*
5 *Blaſphemi puniuntur pœna mortis?*
6 *Carceratus aufugiens fractis carceribus punitur pœna mortis?*
7 *Caſtrãs ſeipſum,vel caſtrari faciẽs punitur pœna mortis?*
8 *Cuſtos carceris,cognoſcens carnaliter carceratam,punitur pœna mortis?*
Item ſi carcerati aufugiant , punitur ipſe pœna mortis? ibidem.
Et quid ſi cuſtos tantummodo fuit in culpa in deputando ſubſtituto,qui fuerit negligens,ibid.
9 *Diuidentes prædam cũ barbaris,puniuntur pœna mortis?*
10 *Eximẽs captũ de manibus iuſtitiæ punitur pœna mortis?*
11 *Extrahens per vim aliquem de eccleſia, punitur pœna mortis?*
12 *Extrahens pro debito matremf.de domo, & ad carceres conducens,punitur pœna mortis?*
Et an pro delicto poſſit mulier carcerari?ibid.
13 *Falſum teſtimonium dicens punitur pœna mortis?*
14 *Famoſi latrones puniuntur poena mortis?*
15 *Fures an puniantur pœna mortis?*
16 *Hæretici puniuntur pœna mortis?*
17 *Homicida punitur pœna mortis?*
18 *Hoſtibus ferrũ,vel arma deferens,punitur pœna mortis?*
19 *Imaginem Chriſti percutiens punitur pœna mortis?*
20 *Incendiarij puniuntur pœna mortis?*
Et quid in comburente tugurium,vel fenile?ibid.
21 *Iniuriam faciens officiali tempore ſyndicatus , punitur pœna mortis?*
22 *Iudex aliquem innocentem condemnans , punitur pœna mortis?*
Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna mortis?ibid.
23 *Leno punitur poena mortis?*
24 *Læſæ Maieſtatis crimẽ cõmittens,punitur pœna mortis?*
25 *Libelli famoſi auctor punitur pœna mortis?*
Et an ille,qui legit, & ſtatim non lacerauit?ibid.
26 *Miles qui diſciplina militari delinquit,pluribus ex cauſis punitur pœna mortis?*
27 *Monialem carnaliter cognoſcens,punitur pœna mortis?*
28 *Mulier,q̃ animali bruto ſe ſubiicit,punitur pœna mortis?*
Item mulier,quæ proprio ſeruo ſe ſubiicit?ibid.
29 *Muros ciuitatis tranſcendens punitur pœna mortis?*
Et an hoc locum habeat tantummodo in ciuitate Romana?ibid.
Et an hoc ſeruandum ſit tempore pacis?ibid.
30 *Officialis publicos prouentus ſubtrahens, punitur pœna capitis?*
Et an officialis,qui durante officio multa acquiſiuit, præſumatur ea acquiſiuiſſe de bonis fiſci?ibid.
31 *Plagiarius punitur pœna mortis?*
Et quid ſi non ſit ſolitus talia committere?ibid.
32 *Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis?*
Et quid ſi aliquem capiat ex iuſta cauſa?ibid.
Et an cardinalibus permiſſum ſit tenere priuatum carcerem?ibid.
33 *Proditor punitur poena mortis?*
34 *Raptores mulierum puniuntur pœna mortis?*
35 *Sacrilegi puniuntur pœna mortis?*
36 *Seditionis auctor punitur pœna mortis?*
37 *Seipſum occidere volens punitur pœna mortis?*
Et an occidens ſeipſum moriatur inteſtabilis,& eius bona confiſcentur?ibid.
Et quid ſi non conſcientia proprij ſceleris ſibi manus intulerit?ibid.
38 *Seruus qui cum domina ſe carnaliter commiſcuit, punitur pœna mortis?*
39 *Sodomita punitur pœna mortis?*
40 *Sortilegi puniuntur pœna mortis?*
41 *Transfuga punitur pœna mortis?*
Et an puniatur etiam non conſumato delicto?
42 *Tutor , qui propriam pupillam corrupit , punitur pœna mortis?*
43 *Vaſtatores,& inciſores vinearũ puniuntur pœna mortis?*
44 *Venenum faciens aut dans alicui ad occidendum, punitur pœna mortis?*
45 *Violatores ſepulchrorum puniuntur poena mortis?*

NVnc videndum eſt,qui ſunt hi caſus, in quib⁹ pro delicto pœna mortis naturalis à lege imponitur, quos quidẽ plenius videre poteris apud Bal.in l.data opera, n.14. C.qui accuſ.non poſſ.& Calic.in Margar.fiſci, fol.78.col.2.& aliis fol.ſeq. & Guid Papæ,deciſ.589.& Fab.in pract.arbitr.fol. 159. & aliis ſeq. vſque ad fol.325. & Iul.Ferret.in tractatib.de bello, fol.162.col.3.& aliis ſeq.Nos aliquot tantum attingemus. 1

Abortum procurans punitur pœna capitis,l.Cicero,ff.de pœ.& poteſt poni exemplum in puella prægnante, quæ potionibus partum abegerit honoris ſui conſeruandi cauſa, vt in caſu ſuper quo 2

conſul

conſuluit Barba.conſ.23.in ſecundo dublo.lib.2.
& Dec.conſ.535.Dicit autē Pract.lod.c.74.n.12.
℘ mulier,quæ doloſè abortum foetus viuentis ꝓ
curauit,ex recepta cõſuetudine punitur putei ſuf-
focatione, ſed apud nos illa pœna non eſt in vſu.
Sed quæro,qua pœna puniatur ille, qui percuſſit
mulierem prægnantem, ex qua percuſſiõe illa a-
bortum fecit?Reſp.Aliqui ſimpliciter dicunt,℘ v
bi adeſt dol⁹, debet puniri pœna vltimi ſupplicij.
Et hanc dicit eſſe magis communem opi. Boſſ.in
tit.de homicid.n.6.Tu verò dic,℘ Aut partus ad-
huc non erat animatus,& punitur pœna extraor-
dinaria.Aut verò erat animatus,& punitur pœna
homicidij.Et hæc eſt communis opi.vt atteſtatur
Blanc.in pract.cri.fol.79.n.33.

3 Adulteri puniuntur pœna capitis,Dixi ſ. hoc e.
lib.§.Adulterium,ver.Sed quæro.

4 Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alie
nam,punitur pœna vltimi ſupplicij,ſecundũ Bal.
in l.fi.circa fi.ff.de rerum diuiſ.atque ita ſeruatum
fuit per proregem Neapolis in executione cuiuſ-
dam edicti.Quæ ſententia(licet Gramm.deciſ.36.
eam defendere conetur)iudicio totius Italiæ viſa
fuit nimis ſeuera & crudelis, maximè attenta bo-
na qualitate illius nobilis iuuenis, & cauſa prop-
ter quàm aſcenderat, quæ fuit amor cuiuſdã pul-
cherrimæ puellæ,qui etiã prudentes viros ſæpius
excæcauit, & de illa ſententia mentionem etiam
facit idem Gramm.ſuper conſt.Regni,fol.31.col.
j.n.6.Certè hæc opiñ.Bal.apud nos non ſeruatur,
ſed hæc qualitas aſcendendi cum ſcalis, aggrauat
tantummodo principale delictum, ita vt grauius
puniatur,ſiue ſit ex cauſa amoris,ſiue ex cauſa fu-
randi, ſiue aliud maleficium committendi. Et in
hoc propoſito videnda eſt deciſio Afflict.276.&
Mantua conſ.31.n.2.lib.2.

5 Blaſphemantes puniuntur pœna mortis, Dixi
ſ.hoc e.lib.§.Blaſphemia.ver.Sed quæro.

6 Carceratus,fugiens fractis carcerib. capite pu-
nitur,Dixi ſ.q.21.ver.tertio autem.

7 Caſtrans ſeipſum, vel caſtrari faciens, punitur
pœna capitis.l.4.in fi.ff.ad leg. Corn.de ſica. ℘ di-
cit eſſe notandum Catald.de ſynd.n.86 quia alìàs
vidit dubitari in ciuitate Recanati, cùm quidam
ſciens ſibi ipſi præputium abſcidiſſet,& ibi refert
Bal.in l.reos,n.9.C.de accuſ.dicentem,℘ membra
generationis,ſunt membra;quæ habent proprias
& diſtinctas operationes,imò dicuntur eſſe mem
bra nobilia, & per quæ ſaluatur ſpecies humana,
& ideo mutilans illa,debet puniri tanquam inimi-
cus naturæ.

8 Cuſtos carcerum,carnaliter cognoſcens muli-
erem carceratam, de conſuetudine ſuſpenditur,
Dixi ſ.hoc e.lib.§.Fornicatio,ver.Cum carcerata.
Item cuſtos carcerum,propter cuius negligentiã
carceratus aufugit,punitur pœna capitis.Sed hoc
intellige vt procedat,quando ille qui aufugit,de-
tinebatur pro crimĩe capitali.Nam eo caſu ſi fuit
in nimia negligentia, vtique punitur vltimo ſup
plicio,ſed ſi detinebatur pro crimine non capita-
li,tunc punitur iudicis arbitrio iuxta modum cul
pæ.Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ.in ti.
de carcere, n. 10 Et hoc quidem locum habet in
cuſtode, qui eſt negligens in ipſo actu cuſtodiæ:
ſed ſi tantummodo fuerit in culpa in deputando
ſubſtitutum, qui fuit negligens in cuſtodia, non
debet ipſe cuſtos principalis puniri pœna mortis
Et ita iudicauit curia Neap. vt refert Gramm. vo
to 29.quæ hoc caſu cuſtodem tantummodo ipſo
officio cuſtodię priuauit,de quo etiam mentionē
facit Boer.deciſ.216.&ſeq.& Boer. & ſeipſum re
fert idem Gramm.ſuper conſt.Regni,fol.45.col.
j.Et pro defenſione cuſtodis,imputati de fuga car
ceratorum,videnda ſunt ea,quæ ſcribit Bal. conſ.
32.lib.3.& Io.de Amicis conſ.28.

Diuidẽtes prædam cum aggreſſoribus viarum, 9
ſunt comburendi.l.ſi quis barbaris, vbi Bart.C.de
re milit.libr.12.quem tex.dicit Paris Put.de ſynd.
fol.250.n.8.eſſe ſingularem contra Agozzinos,
ſeu Baricellos,qui ſolent de nocte ſumere ſecum
fures,& cum illis diuidunt furta, ſubdens ℘ prop-
ter hoc quidam Agozzinus, qui diuidebat præ-
dam cum furibus,fuit Neapoli ſuſpenſus.

Eximens de manibus iuſtitiæ cõdemnatum ad 10
mortem,vel cõfeſſum,ſiue conuictum de aliquo
crimine,punitur pœna capitis, l.cuiuſcũque.ff ad
l.Iul.maieſt.Et hanc dicit eſſe frequentiori Docto
rum calculo receptam ſententiam Pla.lib.j. delic-
torum,c.38.n.7.Et refert Carauita ſuper ritu clx.
n.2.in fi.quòd in ciuitate Neapoli, quatuor q ex-
emerant è manibus familiæ quendam nobilem,
qui propter debita ducebatur ad carceres, fuerũt
iuſſu Viceregis ſtatim ſuſpenſi, & in fruſta ſciſſi.
Et apud nos quidam Baptiſta Zacanus,qui quen-
dam è manibus familiæ prætoris Mediol. exeme-
rat,fuit laqueo ſuſpenſus,xj Feb.1552.P.N.Et alij
quatuor,qui exemerant quoſdam fraudatores cũ
inuentione è manibus capitanei Glareæ Abduæ,
pariter fuerunt furcis ſuſpenſi, 28.Ianuarij 1554.
P.N. Vide quæ dixi in hoc propoſito ſ.q.29.verſ.
Eximens autem,& aliis ſeq.

Extrahẽs aliquem per vim de eccleſia, punitur 11
pœna mortis, veluti reus læſæ Maieſtatis.l.fideli.
C.de his qui ad eccl.confug.quòd intellige ſecun
dum ea,quæ dixi ſ.q 30.

Extrahens pro debito matremfa.ex propria do 12
mo, eámque ad carcerem ducens, punitur pœna
capitis,l.j.C.de off.diuerſ.iud.An aũt pro crimine
poſſit mulier honeſta carcerari, dixi ſ.q.28.verſi.
quæro igitur.

Falſum teſtimonium dicens, per quod aliquis 13
condemnatur ad mortem,punitur pœna mortis,
Dixi ſ.hoc eo.lib.§.Falſum,ver.Teſtis qui falſum.

Famoſi latrones,& graſſatores viarum furca ſu 14
ſpendi debent,Dixi ſ.hoc eo.lib.§.Furtum,verſic.
Scias tamen.

Fur,qui furatus eſt rẽ,quæ ſit valoris vltra quin 15
que ſolidos, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi
ſ.hoc e.lib.§.Furtum,ver.Sed quæro.& ſeq.

Hæretici puniuntur pœna mortis,Dixi ſ.hoc e. 16
lib.§.Hæreſis,ver.Sed quæro.

Homicida punitur pœna mortis, Dixi ſ.hoc e. 17
lib §.Homicidium,ver.Sed quæro.

Hoſtibus ferrum vendens, vel frumentum, vel, 18
ſal,&c. vel alias merces, punitur pœna capitis, l.j.
& 2.C.quæ res expor.non poſſ.& excommunica
tionis pœnam incurrit, capit. ita quorundam. de
Iudæis,Vide quæ dixi infrà q.77.verſic. Chriſtiani
deferentes.

Imaginem Chriſti, aut ſanctorum percutiens, 19
frangens,aut vulnerans,punitur pœna mortis,ſe
cundum Ang in l.ex ſena tuſcõſulto,ff.ad l.Corn.

de ſicar. & in ſua diſputatione inc. in refulgēri de-
lliarum, & ita obſeruatum fuiſſe per curiam Bur-
degalen. refert Boer. deciſ. 30 t. poſt n. 18. vbi at-
teſtatur quendam pro hoc crimine fuiſſe condē-
natum, vt prius amputetur ei manus, deinde ca-
put. Refert etiam Marcus dec. 509. in fin. quòd
quidam iudex in loco Pertuſii qui proiecerat lapi-
dem contra imaginem beatiſſimæ Virginis, mul-
táſque cōtumelias in eam protulerat, fuit viuus
excoriatus. Dicit tamen Ang. in d. l. ex ſenatuſcō-
ſulto quòd aliàs cùm iſte caſus contigiſſet, fuit delin-
quenti ſolummodo manus amputata, quem re-
fert Afflict. ſuper 3. part. conſt. Regni, rub. 54. n. 9.

20 Incendiarij, qui ob inimicitias aut prędam intra
oppidum incendium committunt, puniūtur pœ-
na mortis, d. l. capitalium § incendiarij.

Item illi, qui cōburūt ædes, vel aceruum frumē-
ti poſitum iuxta ædes, l. qui ædes, ff. de incend. rui-
na naufr. vt in incendio capſinæ, ſuper quo con-
ſuluit Natta conſ. 42 & ſeq. Et proximis annis fu-
erunt Cremonæ ſuſpenſi iuſſu ſenatus duo fra-
tres, qui quaſdam ædes in quodam oppido com-
buſſerunt. Si quis verò non ædes, ſed tuguriū cō-
bureret, non eſſet pœna mortis afficiendus, & ita
ſenatus quēdam Paſqualem Curtarellum, qui de
incendio cuiuſdam tugurij conuictus fuerat con-
demnauit tantū ad triremes per biennium, 2 Au-
guſt. 1559. P. N. Fuit tamen pro incendio poſito
in fœnili vltimo ſupplicio affectus Paulus de Mo
lo, 28 Nouemb 1561. P. N. Hæc autem pœna ſta-
tuta cōtra incendiarios, locum habet quando da-
ta opera commiſſum eſt incendium, ſecus autem
ſi culpa vel caſu, & in facti contingentia quidam
Donatus Biretta, qui incenſis ſtipulis permiſerat
ignem vagari, quo frumentum ipſius proprium,
& alienum cōbuſtum fuerat, habita à parte remiſ-
ſione, fuit abſolutus 27. Septemb. 1552. P. N.

21 Iniuriam faciens officiali tempore eius ſyndi-
catus, debet puniri pœna capitis, vt dicit gl. in §. il
lud, in ver. Mortis, in auct. vt iudices ſine quoquo
ſuffra. Sed hoc intellige, niſi ipſe officialis prius in
iuriā illi feciſſet, & ita ſe practicaſſe atteſtatur Pa-
ris Put. de ſynd. fol. 137. poſt n. 3 in quodam offi-
ciali, qui iniuriabatur querelantibus, quod nota.

22 Iudex qui dedit operam, vt accuſatus vel Inqui-
ſitus aliquid falsò confitetur, per quod innocens
poſtea damnaretur ad mortem, punitur pœna ca
pitis, vt dixi in d. § Homicidium ver. item iudex. I-
tem Iudex, qui per pecuniam, vel iracundiam, ali-
quem innocentem ad mortem condemnauit, pu
nitur pœna capitis, vt dixi in d. §. verſ. Item iudex.
Præterea iudex ponens aliquem indebitè ad tor-
turam punitur pœna capitis, vt dixi ſ. q. 64 verſi.
Antequam tamen.

23 Lænones, & lænæ puniuntur pœna mortis, vt
eſt tex. in auct. de læno. §. præconizamus, col. 3. ſed
de conſuetudine nō puniuntur pœna mortis, ſed
tantummodo flagellantur cum mitra, vt dicit Nu
nius de los corregidores, fol. 204 n. 15. vel affici-
untur aliqua alia pœna arbitrio iudicis. Et ita eſſe
conſuetudinem atteſtatur Pract. Iodo. c. 89. n. 43.
Ita et à in regno Hiſpaniæ ſolere practicari dicit
Ant. Gom. ſuper l. 80. Tauri, n. 73. licet ſubdat, quòd
eſt pœna irridenda pro tam nefando crimine, &
quòd deberent puniri pœna mortis.

24 Læſæ Maieſtatis crimen committens, punitur
pœna mortis, vt dixi ſuprà hoc eod. libr. §. Læſæ
Maieſtatis, ver. Sed quæro.

Libelli famoſi auctor, qui fabricatus ſit de alio 25
ad eius infamiam contra veritatem, punitur pœ-
na capitis, l. vnica C. de famo. lib. & dicit Ang. in l.
lex Cornelia. §. ſi quis liberum, n. 3. de iniur. ſe hoc
vidiſſe de facto in quodam, qui poſuerat quandā
ſcripturam infamatoriam ſuper altari palatij prio
rum non deſcripto nomine alicuius. Dicit tamen
Idem Ang. in d. l. vnic. C. de fam. lib. quòd licet ille
qui poſuerat talem cedulam, debuiſſet decapita-
ri, tamen indulta ſibi fuit pœna capitis, & conuer
ſa in pœnam duorum mille ducatorum. Quin-
imò dicit Paris Put. de ſynd. fol. 273. n. 6. quòd illi,
qui ad infamiam poteſtatis pingunt membra vi-
rilia, vel vuluas muliebres ſuper ianua eorum ca-
meræ, vel porta palatij, ſunt maxima pœna digni,
ſubdens quòd in facti contingentia conſuluit, quòd
quidam, qui pinxerat quandam honeſtam mulie
rem eius amaſiam (quæ ſibi conſentire nolebat)
nudam cum certo vituperio, & illā picturam ad e-
ius ignominiam affixerat in locis publicis, quòd eſſet
ad triremes tranſmittēdus, quia (ſecundum eum)
talis pictura erat libellus īfamatorius. Ego autem
in Practica nunquam vidi ſeruari, vt propter libel
lum famoſum aliquis vltimo ſupplicio afficeret,
ſed ſemper vidi imponi pœnam extraordinariam,
puta fuſtigationis, ictuum funis, & ad ſummum pœ-
nam triremium: & preteritis annis quidam proxe
neta, qui tres libros materna lingua compoſuerat
in quibus de multis etiam in magiſtratu conſti-
tutis obloquebatur, licet eos non publicaſſet, fuit
iuſſu ſenatus alligatus catenæ infami, & libri pu-
blicè combuſti. Adde, quòd non ſolùm ipſe auctor, &
fabricator huiuſmodi famoſi libelli eſt capite pu-
niendus, ſed etiam ille, qui legit, & ſtatim non la-
cerauit, eadem pœna afficiendus eſt. Et ita com-
muni conſenſu tenent Doctores, vt ait Pla. libr. j.
delictorum, c. 4. poſt n. 2.

Medicus malum medicamen ſcienter adhibēs, 26
vt infirmus moriatur, punitur pœna mortis, Dixi
ſ. hoc e. lib. §. Homicidium, ver. Item medicus.

Milites multis ex cauſis capite puniuntur, quas
per te videre potes in l. deſertores, & aliis plurib⁹
legib⁹ illius tituli, ff. de re militari, potes etiam vi-
dere apud Iulium Ferret. in trac. de bello, fo. 148.
& ſeq. & apud illuſt. Doctores, & compatrem me
um Petrum de re militari, in 8. parte.

Monialem carnaliter cognoſcens, vel etiam at 27
tentans vt rapiat, & carnaliter cognoſcat, vel cum
ea de facto matrimonium contrahens, punitur pœna
mortis, l. ſi quis non dicam rapere, C. de epi. & cle.
dixi ſ. hoc eod. lib. § fornicatio, ver. cum moniali.

Mulier, quę proprio ſeruo ſe ſupponit, punitur 28
pœna mortis. Dixi ſ. hoc eo. lib. §. Fornicatio, ver.
mulieris etiam. Item mulier quæ animali bruto ſe
ſubiecit, punitur pœna mortis, vt dixi in e. §. For-
nicatio, ver. Cum animali.

Muros ciuitatis rumpens, vel tranſcendens pu- 29
nitur pœna capitis, l. fi. ff. de rerum diuiſ. Scias ta-
men, quòd illa lex intelligenda eſt, vt procedat tā-
tummodo in tranſcendente muros vrbis Roma-
næ, in muris aliarum ciuitatum eſt pœna arbitra-
ria. Ita dixit Bart. in d. l. fi. n. 2. & ita diſtinguendum
eſſe ſecundum Doctores affirmat Rolan. cōſ. 84.
n. 25. lib. 2. Hanc etiā opi. ſeruari de conſuetudine

atteſta

atteſtatur Ale. de Neuo conſ.94.n.1.quòd eſt duplicatum inter conſilia criminalia diuerſorũ, cõſ. 91.libr.j. Et ita in facti contingentia iudicatũ fuit in curia Burdegal.vt refert Boer. deciſ.232. Dicit tamen Alb.in d.l.fi.n.1.ꝙ vidit hunc caſum in facto & in ciuitate Bergomi,tempore, regiminis D. Gul.de Caſtro Bacco,qui ipſo reclamante quendam,qui muros ciuitatis tranſcenderat, fecit decapitari.Apud nos ſemper vidi ſeruari opin.Bart.vt ſcilicet non imponatur pœna capitis, ſed alia extraordinaria,& ita in facti contingentia iuſſus fuit fuſtigari quidam Franciſcus Cartarius,qui foſſam ciuitatis tranſiuerat, vltim. Februar. 1551.P.N.Et alius quidã Stephanus de Nignano, qui trãſgreſſus fuerat foſſas oppidi Serrauallis,iuſſus fuit ĩ cõtumaciam condemnari in tribus ictibus funis,vel viginti aureis,xx.Martij 1556.P.N.Et ita omnino ſeruandum eſſet, præſertim ſi eſſet tempus pacis, & ille tranſcendiſſet muros non animo eos violandi.ſed aliqua ex cauſa,puta vt effugeret è manibus ſattellitum,vel huiuſmodi.Et ꝙ hęc pœna ſolummodo locum habeat tempore belli, non autem tempore pacis, fuit in facti contingentia Capuæ iudicatum,vt refert And.de Iſer.conſt.Regni,relatus,&ipſe per Gramm.ſuper eiſdem conſt. fol.21.col.j.poſt n.6.

30 Officialis, qui publicos ꝓuentus ſubtrahit,punitur pœna capitis,§.item lex Iulia peculatus, inſtit.de publ.iud.Sed hic incidenter quæro,nunquid officialis,qui multa acquiſiuit in officio præſumatur ea de bonis fiſci acquiſiuiſſe, niſi doceat ſe ea aliunde acquiſiuiſſe?Reſp.Gloſſ.in l.e defenſionis facultas,in gl.fi.C de iure fiſci, lib.x.videtur tenuiſſe,ꝙ ſic, Sed certè in cõtrarium eſt communis opi.vt atteſtatur Dec.conſ.6.n.2.Et dicit Bal.in c.j. in vltimis, verbis de clerico, qui inueſti.facit in vſib.feud.ꝙ illa gl.per multos damnatur, & nõ ſeruatur de conſuetudine,quem refert Bertr.conſil. 115.n.7.lib.2.in ſecunda parte,vbi etiam poſt nu. 31.dicit quòd illa gl.reprehenditur per Doctores. Illum etiam refert idem Bertr.conſ.eli.n.6 libr 6. ſubdens, quòd ſecũdum communem opi. illa gl. reprehendit.Et ideo teneas,ꝙ imò officialis præſumitur in dubio licitè acquiſiuiſſe,nec præſumitur aliquid habere de bonis fiſci, niſi id liquidò probetur.

31 Plagiarius,qui pueros vel ſeruos furatur,pœna capitis punitur, l.quoniam, & l.fi.C.ad leg.[illegible]auiã de plagia. Sunt tamen intelligendæ illæ leges, vt procedant in eo,qui ſolitus eſt talia committere, ille enim vtique puniendus eſt pœna mortis, ſecus autem ſi non ſit conſuetus,nam eo caſu eſt diſtinguendum,ꝙ Aut habuit animum celandi, & adhuc punitur vltimo ſupplicio, Aut verò nõ habuit animum celandi,& eſt mitius puniendus.Et hæc opi.communiter tenetur,vt dicit Bar.in l.ꝑe. in prin.ff.ad l.flau.de plag.quem refert Ana.in c.j. poſt n.4.de furtis.

32 Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis,vt eſt tex.in l.j.C.de priuatis carcer.Et aduerte, quia ille, qui capit aliquẽ, & detinet ex iniuſta cauſa, punitur pœna priuati carceris, etiam ſi illũ detineat minori ſpacio vigĩti horarum.Ille verò, qui alium capit ex iuſta cauſa,poteſt illum detinere ſpacio viginti horarum, & ipſum captum iudici præſentare,& ita concludũt omnes Doctores, vt dicit Caneuſ.ſuper 56.ritu magnæ curiæ,nu.2. Scias autem,ꝙ diſpoſitio illius legis non habet locum in cardinalibus ſanctæ Romanæ eccleſiæ, nã hodie quilibet cardinalis habet priuatum carcerẽ ad puniendos domeſticos.& familiares ſuos,&ita vſum obtinuiſſe atteſtat̃ Manfred.in tract.de Cardinal.ca.8.xix.priuil.Memini ego de hoc crimine proceſſum fuiſſe contra D.Io.Stephanum Ritiũ, qui furem in domo captum per ſeptem dies domi detinuerat:ſed comperto,ꝙ ſtatim dederat notitiam officialibus,fuit abſolutus,23.Martij 1560, Credo etiam, ꝙ in practica reus priuati carceris non afficeretur vltimo ſupplicio,ſed mitius puniretur, prout in facti contingentia ſeruauit parlamentum Burdegal. quod condemnauit in pœnã pecuniariariam tantùm quendam dominum,qui famulum ſuum diu in priuato carcere retinuerat, vt refert Papo lib.23.tit.j.Arreſto primo.

33 Proditor punitur pœna capitis, tanquam reus læſæ Maieſtatis, vt colligitur ex tex.in l.fallaciter, vbi gl.in ver.Prodita,C.de abolitiõ.

34 Raptores mulierum puniuntur pœna mortis, l.vnica, C.de raptu virg.Dixi ſ.hoc eo.lib.§ Raptus,ver.Sed quæro.

35 Sacrilegi puniuntur pœna capitis.Vide quę dixi ſ.hoc e.lib.§.Sacrilegium,ver.Sed quæro.

36 Seditionis auctor punitur pœna mortis, vt eſt tex.in l.3.§.item ſi quis auctor,ff.de ſicar.& etiam ſeditionem in populo concitans contra principẽ, vel rempub.l.j.C.de ſeditio.Et licet ille tex.expreſsè non imponat pœnam mortis, ſed tantùm dicat,ꝙ mulctam grauiſſimam ſuſtinebit: tamen gl. ibi in verb.Grauiſſimam, in j.opi.interpretatur,id eſt mortem,& illam opi.dicit eſſe approbatam in practica Salic.in d.l.j.poſt n.1.Quod tamen intelligendum eſt, quando tractatus præceſſit ipſum tumultum, ſeu ſeditionem:ſecus aũt ſi accidentaliter euenerit aliquis tumultus, vel ſeditio in populo,citra animum turbandi quietem populi.Nã eo caſu mitius eſſent puniendi,vt in facti contingentia conſuluit Iaſ.conſ.clxvij.li.4 & Dec. conſ. 256 & iudicauit conſilium Neap. teſte Gramma. voto xix.

37 Seipſum occidere volens, punitur pœna capitis, l.ſi quis aliquid.§.ff.de pœnis. Et ideo licet talis volens ſeipſum occidere, fuerit impeditus ne id faceret, punitur tamen, perinde ac ſi delictum ꝯſumaſſet.Et hæc eſt frequentiori doctorum calculo recepta opi.vt dicit Pla.libr.j.delictorum,ca. 23.n.18. Nihilominus ſtante generali conſuetudine,ꝙ conatus non puniatur,niſi ſequatur effectus,vt dixi ſ.q.92.fortè ꝯtriũ eſſet dicẽdũ in practica,prout etiam ſe in facti contingentia conſuluiſſe atteſtatur Carc.in pract.crim. fol.230 n.127 in quodam ſe ſuſpendere volente, qui tamen concurſu hominum viuus euaſit.Occidens autem ſeipſum moritur inteſtabilis, quia ſcilicet rumpitur & annullatur omne teſtamentum prius ab eo factum.Et eſt communis opi. vt dicit Galliel.de Benedictis in ſecunda parte,c.Raynutius, fol.84.nu. 48 Regulariter tamen eius bona non confiſcantur.Et ita tenent omnes communiter,vt ait Bertr. conſ.134.n.2.lib.3.in i. parte.Sed hæc omnia procedũt in his, qui ꝯſcientia proprij ſceleris manus ſibi inferunt. Cæterum ſi qui tædio vitæ, doloris impatientia, furore,morbo, pudore mori,manus

in ſe inferunt, nõ puniuntur pœna corporali, nec confiſcatione bonorum, neque eorum teſtamenta irritantur. Et in hoc omnes cõueniunt, vt dicit Igneus in l.j.§.ſi manus, n. 17. ff. ad Sylla. Et ideo ſi quis ſe in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona confiſcari, niſi appareat, ꝙ id fecit conſcientia criminis, prout in caſu, in quo conſuluit Dec. conſ. 438. & Pariſ. conſ. 155. li. 4. & Com. conſ. 195. lib. 2. Et licet Pract. Iodo. ca. 88. n. 6. dicat, ꝙ ſecundum conſuetudinem quiſquis ſeipſum interfecit, ex quacunque occaſione & cã hoc euenerit, furcis ſuſpenditur, & bona eius omnia confiſcantur: id tamen apud nos non ſeruatur. Dicit etiam ibid. n. 8. ꝙ ex more & cõſuetudine cautum eſt, ꝙ nemo huiuſmodi corpus dãnatum, & ſuſpenſum manib⁹ attrectet & auferat, niſi ex iudicis mandato, & permiſſu. Item n. 9. dicit pariter cõſuetudine obſeruatum eſſe, vt quoties hoc ſcelus in domo commiſſum eſt, cadauer ipſum funibus à domo ipſa extrahatur, non per oſtium, ſed per foramen factum ſub limine domus, quæ tamen omnia apud nos non ſeruantur.

38 Seruus, qui cum domina carnaliter ſe commiſcuerit, punitur pœna mortis. Vide quę dixi ſ. hoc eo. lib. §. Fornicatio, ver. Cùm domino.

39 Sodomitæ puniuntur pœna mortis, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. Sodomia, ver. Sed quæro.

40 Sortilegi, & malefici puniuntur pœna mortis, vt eſt tex. in l. 3. C. de malef. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. Hæreſis, ver. Succeſſiuè quæro.

41 Transfuga punitur pœna mortis, l. ſi quis aliqd ex metallo, §. transfugæ, ff. de pœnis. Quod intellige vt procedat, quando illud doloſè fecit, aliàs autem mitius eſſet puniendus, vt in caſu in quo conſuluit Gramm. voto x. Scias autem, ꝙ in hoc delicto de iure cõmuni punitur conatus, etiam ſi non ſit conſummatus effectus, nam (ſecundũ aliquos) liber homo ſi fuerit inuẽtus fugere ad hoſtes, punitur pœna mortis. Et hanc eſſe communem opi. atteſtatur Bolene. in rep. l. capitalium, §. famoſos, n. 82. ff. de pœnis. Seruus tamen, qui inuentus eſt fugere ad hoſtes, non punit̃ vltimo ſupplicio, ſed pede tantùm debilitatur, vel in metallum damnatur, vt videtur text. in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugi. quod eſt mirabile, vt ſcilicet detur caſus, in quo in pari delicto mitius puniatur ſeruus, quàm liber homo. Sed certè quicquid dicat Bolene. hæc opi. non eſt vera, neque communiter tenetur, vt atteſtatur Cæpol. in d. l. fugitiui, poſt n. 4.

42 Tutor, qui corrumpit puellam, cuius eſt tutor, punitur pœna capitis, vt dixi ſ. hoc e. libr. §. Fornicatio, ver. Cum pupilla.

43 Vaſtatores, & inciſores vinearum, & arborum, puniuntur pœna mortis, vt latrones, vt eſt tex. in l. 2. & ibi gl. vnica, ff. arborum fur. cęſarum. Hæc tamen pœna apud nos non ſeruatur, ſed Senatus illos condemnat pœna extraordinaria, non modò quando ſunt in carceribus detenti, ſed etiam quãdo ſunt contumaces, & in ſpecie iuſſit quoſdam condemnari in contumaciam pro inciſione vitium in tribus ictibus funis, & damnis verſus partẽ, vltimo Iulij 1557. P.N. Et aliàs etiam quidam Bartholomæus Maſſinus, qui vites inciderat, fuit iuſſus fuſtigari, vlt. April. 1547. Et quidam Franciſcus Paſſallus in contumaciam condemnatus fuit ad triremes per quinquennium, vj. Septembris, 1554. A.C.

Venenum malum ſcienter faciens, aut dans ad aliquem occidẽdũ, punitur pœna capitis, de quo dixi in d. §. Homicidium, verſic. Punitur etiam. 44

Violator ſepulchrorũ, ex illis extrahens armata manu cadauera, vel oſſa mortuorum, punit̃ pœna capitis, l. 3. §. aduerſus, ff. de ſep. viol. Sed hoc crimen, propter multa cœmiteria conſtructa apud eccleſias, iam in deſuetudinem abiit, & illa rubrica parum in vſu eſt, vt ait Berber. in viatorio iuris in rub. de ſep. viol. & Pract. Iod. ca. cix. in fi. Vidi tamen ego ingentem proceſſum factum Cremonę ſuper hoc crimine, & fuit quidem Galeacius Ferrarius condemnatus in vno ictu funis, & aureis decem, pro qua condemnatione obtinuit gratiam, 27. Septemb. 1561. P.N. 45

QVAESTIO LXIX.

1 *De pœna amputationis membri.*

Et an eſſet hæc pœna cognita de iure digeſtorum? ibid.

2 *Et an dicatur pœna capitalis?*

3 *Et quæ dicantur propriè membra?*

4 *Si aliquis ſit condemnatus ſimpliciter in amputatione manus, in qua manu ſit condemnatio exequenda.*

Et quid ſi habeat vnam manum aridam? ibid.

5 *Et quid ſi non habeat niſi vnam?*

6 *Caſus, in quibus imponitur à iure pœna amputationis membri, qui ſint?*

SVcceſſiuè videam⁹ de pœna amputationis mẽbri, quæ quidem olim non imponebatur, vt dicit Ana. in ca. j. n. 21. in fi. de colluſ. deteg. nam (ſecundum eum) leges antiquæ non volebant homines eſſe inutiles, & vt eſſent apti ſolummodo ad comedendum, & non ad laborandum. Hæc igitur pœna non erat cognita de iure Digeſtorum, aut Codicis, ſed fuit inuenta de iure authenticorum. Et ita dicunt Doctores teſte Ana. in c. in Archiepiſcopatu, poſt n. 4. de rap. vbi tamen ipſe oſtendit, ꝙ erat etiam tempore legis 12. tab. vt ibi. Hanc etiam opi. ꝙ hæc pœna abſciſſiõis membri non eſſet cognita de iure antiquo, atteſtatur eſſe communem Curt. Iun. in l. Imperium, nu. 37. ff. de iur. omnium iud. quem refert Don Ant. de Padilla in l. tranſigere, poſt n. 8. C. de tranſact. 1

Quæro igitur in primis, nunquid amputatio membri dicatur pœna capitalis? Reſp. ꝙ propriè loquendo nõ poteſt dici pœna capitalis. Et ita receptum eſt, vt dicit Alciat. l. licet capital. in fi. principij, ff. de ver. ſig. 2

Item quæro, quæ dicantur propriè membra? Reſp. ꝙ membra propriè dicunt̃ illa quibus diuerſo, ac proprio officio corpus mouet̃. Ita dicit Bar. in l. publicorum, n. 13. ff. de pub. iud. quẽ Doctores communi conſenſu ſequuntur, vt dicit Pla. libr. j. delict. c. 25. n. 7. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Did. in rep. c. ſi furioſus, fol. 321. poſt n. 8. de homic. Hinc infertur, ꝙ digitus non eſt membrũ. Ita dicit Bart. in l. non ſunt liberi, ff. de ſtatu homi. quam doctri. ſemp Doctores ſecuti ſunt, & magnifaciunt, vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. Membrum prædictum, n. 9. & eſt communis opi. vt ait Did. in loco præal. ver. 3. ab eadem. Et ideo ſtatutum, puniens abſcindentem membrum, non habet locum in abſcindente alicui digitum. 3

Et ita

Et ita tenent Doctores,vt dicit Vital.de malefi.in
rub.quid ſit accuſatio,n.58.vbi etiam ſubdit,ꝙ ita
fuit de facto determinatum.Et ita in facti contin-
gentia: conſuluit Rubeus conciuis meus conſi-
lio lxxxiij.

4 Pone,ꝙ aliquis ſit ꝯdemnatus in amputatione
manus, non exprimendo in qua manu facienda
ſit executio. Quæro , de qua erit intelligendum?
Reſp. ꝙ eſt intelligendum de manu debiliori, &
in qua reus poteſt,vt dicit.gl.in auct. ſed nouo iu
re,in verbo,Vna,C.de furtis.Et dicit Alber.in ter-
tia parte ſtatutorum,q.lx.ꝙ ita tenent communi-
ter Doct.ſemper enim in pœnis faciẽda eſt beni-
gnior interpretatio. Et ideo ſi condemnatus ha-
beat vnam manum bonam, & alteram aridam,de
bebit ei amputari manus arida. Et hanc dicit eſſe
communem reſolutionem Ioan.And.in addit.ad
Spec.in rubr.de pœnis,circa fi.quem refert Aug.
ad Ange.de malef.in verbo,Quas ſi non ſoluerit,
amputetur ei manus,poſt nu.4.& Alciat. de præ-
ſump.regula tertia, præſumptione xlv.n.15.quæ
quidem opin.mitior eſt.Crederem tamen, ꝙ ſi il
la eſſet prorſus inutilis, aliud fortè dicendum eſ-
ſet ne cõdemnatio redderetur eluſoria. Et in hãc
ſententiam inclinare communiter ſcribentes ſen
ſit Alex.conſ.ciiij.n.4 lib.1.quem refert Apoſtil.
ad Ang.in loco præalleg.

5 Sed quid ſi reus condemnandus ex forma ſta-
tuti,vel iuris communis in amputatione manus,
non habeat niſi vnam manum , nunquid illa erit
ei amputanda?Reſp. Aliqui dicunt,ꝙ non,ne de-
formetur corpus humanum , ſed ꝙ pœna debet
commutari.Et hanc opi.tenuit Paul.de Caſtro in
auctén.ſed nouo iure,poſt n.4.C.de ſer.fug.& ita
dicunt Doctores,vt atteſtatur Anan.in c.j.n.2.de
calum.Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet ꝙ
imò debeat illi manus amputari,videtur tenuiſſe
Bald.in d.auct.ſed nouo iure,poſt n.12.Et hanc ie
cutum fuit iudicando conſilium Neap. vt refert
Gramma.decıſ.xciiij.& ſuper conſtitu.Regni,fol.
116.col.2.vbi dicit ita fuiſſe executum, quem re-
fert Mantua in l.tranſigere, n.123.C. de tranſact.
ego tamen,ſi caſus cõtingeret,potius inclinarem
in contrariam ſententiam,quæ æquior eſt,& mi-
tior:vel ſaltem conſulerem principem,vt ipſe mi
ſericordia motus pœnam iuberet commutari.Et
hoc tutius eſſet. Vide in hoc propoſito quæ dixi
ſ.q.lxxxv.ver.Non omitto.

6 Caſus autem,in quibus de iure imponitur pœ-
na amputationis membri, habes apud Gand.in ti.
de pœnis reorum,n.52.& ſeq.& Galicium in Mar
garita Fiſci,fo.90.col.j.& Fab.in pract. arbitr.fol.
341.& aliis ſeq.

QVAESTIO LXX.

1 *De aliis pœnis corporalibus.*
Pœna ſtigmatis an hodie ſit in vſu?ibid.
2 *Fuſtigatio an ſit permiſſa etiam in clericis?*
Et an ſit pœna capitalis,ibid.
3 *Tortura an ſit in vſu pro finali pœna delicti?*
4 *Pœna carceris perpetui an ſit in vſu?*
5 *Pœna triremium an ſit in vſu etiam in clericis?*
6 *Pœna detruſionis in monaſterium an hodie ſit in vſu?*
7 *Pœna quòd clerici ponantur in gabiis an ſit in vſu?*
8 *Pœna mitræ?*
9 *Pœna degradationis in clericis an dicatur corporalis?*

SVnt etiam aliæ pœnæ corporis afflictiuæ,vt eſt 1
pœna ſtigmatis,qua veteres vtebantur,ſed po-
ſtea fuit ſublata per legem ſi quis in metallum.C.
de pœnis.Reperio tamen,ꝙ Ang.in d.l.ſi quis in
metallum,dicit contrarium de facto ſeruari,ꝙ ſci-
licet valeant ſtatuta, quæ diſponunt, ꝙ pro furto
debeant bullari, & illum refert Ang. de malef. in
verbo,In facie,n.2. Apud nos certè hæc pœna ſti-
gmatis non eſt in vſu,& ſi in aliquibus locis extãt
huiuſmodi ſtatuta, ꝙ pro furto, vel alio crimine
aliquis bulletur,Senatus non permittit exequi ta
lem pœnam,ſed illam commutat in pœnam fuſti
gationis,vel ſimilem, & idem etiam practicari in
Regno Neap. atteſtatur Maranta in ſuo Speculo,
fol.28.nu.9.

Eſt etiam pœna fuſtigationis , ſeu verberationis, 2
quæ quidem non tantùm de iure ciuili,ſed etiam
de iure canonico, etiam in clericorum perſonis,
eſt à ſacris canonibus recepta,vt ait Diaz in prac.
crim.canon.c.cxxv.Ego tamen apud nos nunq̃ vi
di illam ſeruari in perſona alicuius clerici, prout
neque illam eſſe in vſu in Regno Franciæ contra
clericos,atteſtatur Pract.Miliei, fol.148.n.53.Et
in omnem caſum deberet moderatè exequi,non
autem crudeliter:aliàs epiſcopus,qui facit aliquẽ
crudeliter fuſtigari, per duos menſes à miſſarum
celebratione ſuſpenditur,vt eſt tex.in c. præterea.
de clerico percuſſore.Sed quæro nũquid hæc pœ
na fuſtigationis dicatur pœna capitalis?reſp.ꝙ nõ.
Ita tenet Bar.in l.tranſigere.C.de tranſactio.& eſt
communis opin. vt dicit Maranta in ſuo Specul.
fol.28.num.5.

Quibus autem ex cauſis impoſita ſit à iure com
muni pœna fuſtigationis, vide apud Gand. in tit.
de pœnis reorum,n.55.& Galicium in Margarita
fiſci,fol.90.col.2.

Plerunque etiam imponitur à ſtatutis pœna 3
torturæ,ſiue ictuum funis,non quidem ad eruen-
dam veritatem , ſed ad pœnam delictorum. Et li-
cet Bal.in rub.C.de pœn.iud.qui malè iud.dixerit
non reperiri iure cautum , ꝙ tortura imponatur
pro finali pœna delicti: tamen Paris Put.de ſynd.
fo.449.in verbo Tortura, xj.c.j. In primis verbis,
duos caſus recenſet,in quibus viderur de iure cõ
muni impoſitam eſſe torturam pro pœna.

Pœna autẽ carceris non eſt in vſu apud laicos, 4
vbicunque enim alia pœna imponi poteſt, nunq̃
imponitur pœna carceris,& ita tenent cõiter Do
ctores,vt dicit Bal.conſi.443.in fi.lib.3.Credo tñ,
ꝙ hæc pœna in ciuitate Venetiarum etiam hodie
ſit in vſu, prout ẽt atteſtatur Mantua obſeruatio-
ne xcvi.col.6.Dicit ẽt Calic.in Margarita fiſci,fol.
93.in fi.ꝙ Reges Caſtellæ multũ vtuntur iſta pœ-
na ꝑpetui carceris. Apud clericos aũt multũ fre-
quẽtatur.Et dt Ang.in l.ꝑtor ait, §.ſi publicanus,
n.1. ff.vi bon.rap.ꝙ q̃uis clericis non liceat inter-
ficere quenq̃, tamen pñt reos in carcerẽ include-
re cũ tanta neceſſitate cibi,& potus,vt fame necẽ
tur , & ait ꝙ ita dicũt canoniſtæ & ꝙ hac practica
vtũtur.Quã tñ reſtringe,vt ꝓcedat, quo ad ipſos
clericos tm̃.Cæterũ non põt iudex eccleſiaſticus
condemnare laicum ad perpetuum carcerem , ẽt
quando laicus propter delictum effectus eſſet de
foro eccleſiaſtico , præterquam in cauſa hæreſis.

Frequens eſt etiam hodie pœna triremium, 5
quæ non modò in laicis,ſed etiam in clericis ve-
nit in

nit in vſum, præcipuè in Italia, vt ait Diaz in pract. crim. canon. ca. cxxxv. verſic. venit inſuper: quam tamen conſuetudinem ipſe improbat in ſacerdotibus, eiúſque opin. mihi placeret, vbi in tantum non creuiſſent crimina clericorum, vt hodie videmus, vix enim poteſt multorum petulãtia, atque improbitas coerceri. Et memini ſuperioribus annis, cum Vicarius epiſcopalis Cremonæ redderet ſe difficilem in exequendo quandam condemnationem ad triremes factam cõtra quendam preſbyterum, quaſi ea pœna clericis imponi non ſoleret, Senatus reſcripſit prætori, vt omnino curaret illam exequi, 22. Augusti 1562. P.N. ex quo in hoc Ducatu paſſim ſolita eſt illis imponi. Et ita fuit executum. Puto tamen, ꝙ diſcreti epiſcopi non ſine maxima cauſa talem pœnam ſacerdotibus imponere debeant, vbi ſcilicet nulla videtur
6 alia ſpes correctionis ſubeſſe.

Sunt etiam apud clericos aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, prout eſt pœna detruſionis in monaſterium Sed hæc pœna hodie receſſit ab vſu, vt atteſtatur Diaz in pract. crim. canon. c. cxxviij. quia (vt ipſe dicit) iudices eccleſiaſtici adeo ſegniter laborant, vt rariſſimè videamus eos delinquentibus
7 pœnam depoſitionis imponere.

Solent etiam prælati clericos facinoroſos poni facere in gabiis. Et licet Practic. Carer. fol. 546. poſt n. 64. dicat hanc pœnam non eſſe in vſu, ego tamen, iam multis annis præteritis, vidi de facto quoſdam presbyteros in gabia ferrea ſuper turri Broietti veteris Mediolani. Sed certè de iure non credo licitum eſſe clericis, præſertim ſacerdotibus talem pœnam imponere, vt etiam ſentit Fel. in c. qualiter & quando, el ſecundo, §. ad corrigendos. n. 10. de accuſat. vbi tamen ſubdit, ꝙ conſuetudo ſeruat contrarium, & malè, quem refert Foller. in pract. crim. cano fol. 286. n. 113. & Pract. Conrad.
8 fol. 445. n. 25. in fi.

Mitræ quoque impoſitio inter pœnas corporales connumerari poteſt, quæ quidem quandoque imponitur de per ſe ad infamiam, vt quis ita mitratus producatur in publicum, aliquando imponitur fuſtigãdis, aut igne cremandis, in maiorẽ ignominiam. Et ſcias, ꝙ quandoque ſi ille, cui eſſet imponenda propter infamiam pœna mitræ, non ſit in fortiis iuſtitiæ, ſolet ad eius domum mitra ꝑ ſatellites tranſmitti, ꝙ ſæpiſſimè fieri atteſtatur Carald. conſ. lvj. n. 13. inter conſilia criminalia diuerſorum, lib. j. licet id apud nos ego nunquam viderim in practica obſeruari.

9 Credo etiam, ꝙ poſſit dici pœna corporalis degradatio clericorum, quando fit actualiter, cùm taliter degradatus ſit ſtatim tradendus curiæ ſeculari, corporaliter etiam ad mortem puniendus, vt dixi infrà q. lxxiiij.

QVAESTIO LXXI.

1 *De pœna exilij.*
2 *Caſus in quibus à iure impoſita eſt pœna exilij, qui ſint?*
3 *Officialis, qui cogit ruſticos ad obſequia indebita punitur pœna perpetui exilij.*
4 *Iudex an poſſit relegare ſeu confinare aliquem in loco ſito extra prouinciam ſuam?*
5 *Bannitus in contumaciam an ſit infamis?*
6 *Et an poſſit eſſe teſtis?*
7 *Et an amittat patriam poteſtatem?*
8 *Et an poſſit teſtari, aut capere ex teſtamento?*
9 *Et an banniti poſſint impunè offendi?*
10 *Et an bannitus efficiatur ſeruus pœnæ?*
11 *Bannitus ab vna ciuitate an cenſeatur bannitus etiam ab aliis cum ea fœderatis?*
12 *Banniti huius temporis an æquiparandi ſint deportatis, vel relegatis?*
13 *Qua pœna puniatur frangens fines exilij?*
14 *Si aliquis ſit bannitus arbitrio iudicis, an mortuo, vel recedente iudice, bannum finiatur?*

EXilij autem pœna apud nos multum eſt in vſu, non modò contra reos contumaces, vt dixi ſuprà q. xliiij. ſed etiam contra præſentes in pœnam delictorum. Quandoque verò imponitur ꝑpetuum exilium, quandoque temporale, & quandoque arbitrarium, prout quotidie videmus ſeruari per Senatum, teſte Boſſ. in tit. de bannitis, nu. 2. An autem hæc pœna hodie ſecundum Canones ſit in vſu, dixi ſ. q. lxvij. ver. Relegationis. 1

Caſus autem, in quib. de iure imponitur pœna exilij, videre potes apud Calic. in Margar. fiſci, fol. 85. vbi 69. recenſet. 2

Officiales rectorum prouinciarum, qui ruſticanos, vel eorum ſeruos, vel iumenta ad aliqua cogunt obſequia, necnon & ruſticani ſe ſponte dictis obſequiis ſubiicientes, puniuntur pœna perpetui exilij, & confiſcationis bonorum, l. 2 C. ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur. Sed pro certo hodie hoc malè obſeruatur, vt dicit Chaſſ. i cõſue. Burgun. fo. 89. ver. trigeſimusſextus caſus. 3

Vidi ego quandoque in facto dubitari, nunqd iudex poſſit relegare aliquem, vt non exeat de aliquo loco, vel oppido, iuriſdictioni ipſius iudicis non ſubdito, quam relegationem nos cõfinationem appellamus. Et dicendum eſt, ꝙ de iure non poteſt fieri relegatio, niſi in loca ſubdita ipſi iudici releganti, vt eſt tex. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interd. & releg. nihilominus de conſuetudine generali, quæ viget ferè vbique locorum, contrarium obſeruatur, vt atteſtatur Bal. in l. executorẽ. n. 33. C. de execut. rei iud. ſubdens. Et ideo tales ſtudeant ſeruare mãdata, & illum refert Marcus deciſ. ccclix. nu. 9. Et intellexi, quòd proximis menſibus Dux Mantuæ confinauit nonnullos ciues Caſalenſes in diuerſas ciuitates & oppida Italiæ, dominio ſuo nõ ſubditas. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſ. lxvij. ver. Deportatio. 4

Quæro nunc, quis ſit effectus banni, ſeu condemnationis in exilium, & in primis nunquid bãnitus in contumaciam ſit infamis? Reſp. quòd nõ, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bal. in l. prima, n. 5. C. de calum. vbi enim condemnatio fit in contumaciam, non dicitur verè conſtare de crimine, propterea non debet ſequi infamia, quæ ex crimine ipſo procedit. 5

Præterea quæro, nunquid bannitus pro maleficio in contumaciam, poſſit eſſe teſtis? Reſpond. quòd ſic de iure ciuili, & hanc dicit eſſe communem opin. Bald. in ca. ſuper eo, el primo, numero 4. de teſtibus, Alexand. de Neuo conſil. 8. numero 10. Fel. in d. cap. ſuper eo, num. 6. Et dicit Alber. in quarta parte ſtatutorum, quæſt. lxxij. in primo dubio, quòd hæc opinio communiter approbatur & ſeruatur. Bannum enim ex contumacia proueniens non irrogat iuris infamiam, (vt ſtatim dixi) meritò à teſtificando non repellit. 6

Hæctam

Hæc tamen concluſio non tranſiret abſque difficultate, ſtantibus ſtatutis, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo, & conuicto, hoc enim caſu potius videtur bannitus ex crimine probato, per contumaciam, quàm ex ipſa cõtumacia, & ideo ſaltem in loco, in quo eſt bannitus, de iuris rigore fortè videretur repellendus. Apud nos tamẽ quotidie conceduntur ſalui conductus bannitis, vt veniãt ad teſtificandum, neque propterea repelluntur, licet propter bannum, non reputentur tanquam integri teſtes.

7 Succeſſiuè quæro, nunquid bannitus amittat patriam poteſtatem? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. ſi cùm dotem, §. ſi patri, n. 4. ff. ſol. mat. Corn. conſ. lv. lib. ij. prout illum refert Boſſ. in tit. de bonorum publ. poſt n. 69. verſ. Contrarium tamen, licet dicat ſe vidiſſe ſeruari, ꝙ imò illam amittat, quo ad bona poſita in territorio, à quo eſt bannitus. Vide quæ dixi ſ. verſ. Dixi autem. Vtilitas autem huius quæſtionis poteſt eſſe maxima, quia quando pater bannitus perdit patriam poteſtatem, peculium profectitium tranſit in fiſcum, aliàs ſecus.

8 Sed an poterit bannitus teſtari, aut capere ex teſtamento? Dixi ſ. lib. 3. §. Teſtamẽtum, q. 19. & 20.

9 Quæro an bannitus poſſit impunè offendi? Dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Homicidium, ver. Plerunque etiam, & ſeq.

10 Vlterius quæro, vtrum bannitus virtute contumaciæ, & ſic fictæ confeſſionis inductæ ab hmõi ſtatuto, efficiatur ſeruus pœnę? Reſp. ꝙ non efficitur ſeruus pœnæ, donec peruenerit in fortiam Iuſtitiæ. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Corn. cõſi. lv. in litera Z. lib. 2. quem refert Boer. deci. 278. n. 21. relatus, & ipſe per Viuium in libro communium opinio. fol. 242. in verbo, reus pro crimine. Pract. Conradi, fol. 443. n. 14. in fi. Boſſ. in tit. banniti quid amittant, n. 12. Quod intellige, niſi condemnatio ſit pura, & ſine conditione lata, vt eleganter declarat Boer. in loco præalleg. Dixi in d. §. Teſtamentum, in q. xix. ver. Aliquando verò.

11 Quæro modò, nunquid bannitus ab vna ciuitate, cenſeatur etiam bãnitus ab aliis ciuitatib. cum ea fœderatis? Reſp. Aliqui dixerunt, ꝙ ſic, ſed eorum opi. non eſt vera, & vſus illam non approbat, vt atteſtatur Bar. in l. non dubito, n. 2. ff. de captiuis. Licet enim aliquæ ciuitates ſint ſemel fœderatæ, remanent tamen earum iuriſdictiones, & territoria penitus ſeparata, niſi ſpecialiter in capitulis fœderum cõtrarium diſpoſitum fuiſſet. Faciunt quæ dixi ſ. q. 38. verſ. Succeſſiuè quæro. Vnum tamen volo vt ſcias in hoc propoſito, ꝙ quamuis in hoc Ducatu bannitus ab vna ciuitate, vel loco ipſius Ducatus cenſeatur bannitus à toto ducatu, & poſſit in eo vbique capi, & puniri: ſi tamen contingat aliquam ciuitatem, vel locum ſeparari à ducatu, banniti ab illa ciuitate, vel loco, etiam tempore, quo erat vnita cum ducatu, ſunt poſt talem ſeparationem tuti in ducatu, neque poſſunt in eo aliquo modo moleſtari. Et ita euaſit in facti contingentia quidam Chriſtophorus Maius inſignis ſicarius, condemnatus de atrociſſimo delicto in ciuitate Placentiæ tempore, quo erat vnita cũ hoc ducatu Mediolani, & poſt ſeparationem captus in ciuitate Cremonę, fuit enim liberè dimiſſus, ita iudicante Senatu, 4. & 17. Aprilis, 1558. P.N.

Dixi autem ſ. q. lxxvij. verſ. Deportatio etiam, 12
ꝙ hodie exilium ſucceſſit loco deportationis, & relegationis. Sed quæro, nunquid banniti noſtri temporis æquiparentur deportatis, an autem relegatis? Ego hanc quęſtionem poſueram ſ. libr. 2. §. Bannitus, ver. Quæro nunquid, ſed quia iam ferè deſpero poſſe me aliquam aliam partem operis in lucem edere, illam ex eo loco in hunc trãsferri iuſſi. Vtilitas autem huius quæſtionis eſt maxima, nam deportatus perdit ciuitatem Romanã, non autem relegatus. l. inter pœnas, in prin. l. relegatorum, §. ſiue ad tempus. ff. de interd. & relegat. Item deportatus amittit teſtamenti factionem actiuam, & paſſiuam, non autem relegatus, vt dixi ſ. libr. 3. §. Teſtamentum, q. 22. &c. Scias igitur, ꝙ in hoc articulo tanta eſt inter Doctores controuerſia, vt vix poſſit diſcerni non modò quæ ſit communis opi. ſed neque etiam quid in tanta ſcribentium varietate tenendum ſit. Et in primis quidem aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ bannitus æquiparatur deportato. Sed certè eorum opi. ab omnibus ferè reprobatur, vt ex infrà dicendis apparebit. Alij ſimpliciter dicunt, ꝙ banniti æquiparantur relegatis, non autem deportatis. Et fuit opi. Bart. quam dicit communiter approbari Soc. iun. conſ. cxlvij. n. 20. lib. 2. & illam communem appellat Alex. in l. ex facto. §. ex facto, n. 7 & ſeq. ff. ad Trebel. prout illum refert Cur. iun. conſ. clxxxij. n. 8. Sap. in l. imperium, n. 58. ff. de iuriſd. omn. iud. Aret. in d §. relegati, n. 7. quem refert Pract. Conradi, fol. 447. n. 31. Aliqui verò diſtinguunt, & dicunt, ꝙ aut quis eſt bannitus propter crimen, pro quo impoſita eſt pœna mortis, & eo caſu æquiparatur deportato, aut verò eſt bãnitus propter crimen, pro quo non imponitur pœna mortis, & æquiparatur relegato. Sed certè hæc etiam opi. communiter reprobatur. Et ꝙ bannitus etiam pro crimine, pro quo veniat imponenda pœna mortis, non æquiparetur deportato, nec damnato in metallum, dicit eſſe communem opin. Curt. Senior conſil. lx. prout illum refert Ripa in d. l. ex facto, §. ex facto, n. 14. Alij igitur aliter diſtinguũt, ꝙ ſcilicet, aut pœna banni eſt cum confiſcatione bonorum, & tunc æquiparatur depórtato: aut verò ſine confiſcatione bonorum, & æquiparatur relegato. Et fuit opi. gl. in §. relegati, in verbo. Retinẽt, inſti. quib. mod. ius patriæ pot. ſoluitur. Hæc tamen opi. in hoc, ꝙ pœná banni, vbi bona non publicantur, æquiparetur relegationi, vtique poſſet fortè ſuſtineri, & illam communem appellat Maranta in ſuo Spec. fol. 29. n. 7. ſed in alio capite, ꝙ ſcilicet vbi eſt cum publicatione bonorum, æquiparetur deportationi, hæc opin. non eſt tuta, nec communis, neque tenenda. Et ita opin. illius gloſſæ communiter reprobari atteſtatur Curt. Sen. conſilio lix. poſt numerum 18. Et ideo multi dicunt, quòd bannitus cum publicatione bonorum participat de vtroque, ſcilicet de relegato, & de deportato, vt dicit Alexand. in d. conſi. cxvi. numer. 7. libro 2. quòd hoc omnes fatentur. Alij etiam aliter diſtinguunt, quòd ſcilicet, aut ſtat ſtatutum in eo loco diſponens quòd bannitus poſſit impunè offendi, & tunc æquiparatur deportato, aliàs ſecus. Et hanc opinio. dicit eſſe communem Corne. conſil. lv. in litera L. libro 2. Quid tenendum in tanta Doctorum contrarietate? Ego (vt

ingenuè

ingenuè fatear) diſcutiendo text. & fundamenta
Doctorum, ſæpe mutaui ſententiam, & aliquan-
do adhæſi vni opi. & aliquãdo alteri: nunc autem
pro reſolutione dico, ꝙ non eſt tutum tenere ali-
quam ex prædictis opinionibus, & ideo abſolutè
teneo, ꝙ banniti noſtri temporis quocũque mo
do ſint banniti, ſcilicet ſiue perpetuò, ſiue ad tem
pus, & ſiue cum publicatione bonorum, ſiue ſine
publicatione, & ſiue extet ſtatutum, ꝙ poſſint im
punè offendi, ſiue non, neque ſimpliciter æquipa
rãtur deportatis, neque relegatis, ſed eſt quædam
tertia ſpecies de per ſe, & propterea ꝙ nõ licet ar-
guere de deportato ad bãnitum, neque etiam de
relegato ad bannitum, ſed ſtandum eſt vel deci-
ſionibus Doctorum de bannitis in ſpecie loquẽ-
tium, vel conſuetudini. Et licet Boſſ. in tit. de bo-
norum publicatione, n. 69. & clarius Alciat. conſ.
lviij. n. 9. atteſtentur in hoc dominio ſeruari, ꝙ bã
niti, & condemnati ad pœnam mortis cum publi
catione bonorum, ſtante ſtatuto ꝙ poſſint impu-
nè offendi, æquiparentur deportatis, & amittant
etiam iura communia, quo ad bona poſita in do-
minio: ego tamen vidi in pluribus articulis diuer-
ſo modo iudicari. Et ſic credo verè dici poſſe, ꝙ
vbicunque contingat aliquẽ allegare in caſu ban
niti exemplum deportati, vel relegati, iudex non
debeat admittere huiuſmodi fundamenta, ſed ſta-
re deciſionibus Doctorum in terminis loquentiũ
de bannito, vel ſequi opinionem, ſecundum quã
ſolitum eſt in ſimilibus caſibus in ea prouincia iu
dicari. Et ita faciendo non errabit.

Quæro, qua pœna puniatur frangens fines exi
13 lij? Reſp. Si quidem erat iuſſus exulare minus de-
cennio, duplicatur tempus, quod reſtabat ad exu
landum, quando fregit exilium, ſi verò erat iuſſus
exulare per decẽnium, vel vltrà, perpetuatur exi-
lium, ſi iuſſus erat exulare perpetuò, punitur pœ-
na mortis. Ita diſtinguũt communiter Doctores,
teſte Anto. Gomez, c. 8. delictorum, n. 1. Senatus
autem quandoque non modò iubet duplicari e-
xilium, ſed propter temeritatem mandat eos etiã
duobus aut tribus ictibus funis publicè affici, &
ita vidi ſeruari in quodam Ioan. Cauagna, xxx. Au
guſti 1557. P. N.

Item quæro, ſi iudex bannluerit aliquem arbi-
14 trio ſuo, an mortuo iudice, vel ab officio deſcen-
dente, cenſeatur extinctum bannum? Reſp. Bar. in
l. centeſimis. §. fi. n. 9. & ſeq. ff. de verb. obl. diſtin-
guit, an verba ſint concepta, donec voluero, vel
donec reuocauero, & quidem dum Bart. tenet, ꝙ
morte iudicatur reuocatio, ſeu declaratio reuoca
tæ voluntatis, contrarium communiter tenetur,
vt atteſtatur Foller. in prac. crim. canon. fo. 282. in
prin. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ vtroque caſu bã
num cenſetur extinctum. Et hanc dicit eſſe com-
munem opinionem Ant. Gom. ca. 8. delictorum,
n. 5. Sicut etiam talis voluntas, ſeu arbitrium mor
te extinguitur, ita etiam extingui debet eius effe-
ctus. Sed certè apud nos contrarium ſeruatur, nã
ex quo condemnatio fit à iudice tanquam perſo-
na publica, & ſub nomine officij, tale arbitrium
tranſit ad ſucceſſorem.

QVAESTIO LXXII.

1 De pœna infamiæ.
*Quibus caſibus pœna infamiæ de iure communi incurra-
tur, ibid.*
2 Tergiuerſator punitur pœna infamiæ.
3 Damnatus publico iudicio, efficitur infamis.
Et quid ſi proceſſum fuerit per viam inquiſitionis? ibid.
4 Infamis an poſſit teſtificari?

EST etiam grauis pœna infamiæ, quæ quibus ca 1
ſibus de iure communi incurratur, videre po-
tes apud Calle. in Margarita fiſci, fol. 99. vbi enu-
merat lxj. caſus, in quibus pœna ignominioſę miſ
ſionis, & infamiæ imponitur.

Tergiuerſator punitur pœna infamiæ, & vd. lib. 2
auti, & ita dicunt cõiter Doctores, vt ait Marian.
in rub. de calumnia. n. 6. Et in propoſito de præua
ricatore, ſcias ꝙ Old. triſtitia cuiuſdã criminis præ
uaricationis obiit, vt dicit Pau. de Caſt. in l. 1. in vlti
mis verbis, C. de aduoc. diuerſorum iud. quem re-
fert Nunius de los corregidores, fol. 34. col. ij. ver
ſic. Conſulo.

Damnatus publico iudicio efficitur infamis, l. 3
infamem, ff. de pub. iud. & hæc quidem concluſio
de plano procedit, quando proceſſum eſt via or-
dinaria, & ſic per accuſationem. Sed quid ſi proceſ
ſum fuerit via extraordinaria, & ſic per inquiſitio
nem, nunquid dãnatus in eo iudicio erit infamis?
Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ non, & dicit Calde. conſi. j.
de pœnis, ꝙ hæc eſt cõis & benignius, vt mitius,
quàm fieri poteſt, in pœnis agatur. Contrariã au-
tem ſententiam, ſcilicet ꝙ imò etiam condemna-
tus per viam inquiſitionis, de crimine publici iu-
dicij, efficiatur infamis, dicit eſſe communem An
gel. in l. ea quidẽ, n. 28. C. de accuſ. Et hæc opi. mi-
hi magis placet, quia ceſſatio ſolemnitatis in pro-
cedendo non facit ceſſare pœnam, & conſequen
ter neque etiam infamiam. Et hoc multo magis
locum habet de iure ciuili, ſecũdo quod etiam in
proceſſu inquiſitiõis imponitur pœna ordinaria,
vt dixi ȝ q. lx. ver. Poteſt etiam. Et hoc quidem ſa-
tis de plano procederet, quando cõdemnatio ſu-
per inquiſitione, ſecuta eſt ↄ reum præſentẽ & au
ditis ſuis defenſionibus: ſed ſi ſecuta eſſet in con-
tumaciã, vel ẽt ↄ præſentẽ, non ſeruatis tamen ſer
uandis, fortè verior eſt Ↄria opi. ꝙ ex tali ↄdemna
tione reus nõ efficiatur infamis, q̃ dicit eſſe cõem
Viuius in lib. cõium opin. in verbo, Infamia iuris.

Quæro, nunquid infamis poſſit teſtificari? Dixi 4
ȝ. lib. 2. §. Teſtis, & ȝ. hoc eo. §. q. 24. ver. Item infa-
mis, & q. xxv. circa prin.

QVAESTIO LXXIII.

1 De pœna priuationis officij, vel beneficij.
Et quibus caſibus de iure communi incurratur? ibid.
2 Iudex committens baratariam priuatur officio.
Et quæ ſit pœna corrumpentis iudicem? ibid.
3 Iudex propter negligentiam poteſt officio priuari.
Officiales hodie non ſyndicantur de negligentia, ibid.
*4 Notarius condemnatus ex eo, quòd deliquerit in officio
tabellionatus, an cenſeatur priuatus officio?*
*5 Clericus beneficiatus contrahens matrimonium amittit
beneficium?*
Et an ſit priuat⁹ ipſo iure, an aũt ſit p ſnĩam priuãdus, ibi.
Et quid ſi contrahit cum impubere? ibid.
*Et quid ſi vxor ante copulam ingrediatur monaſterium,
nunquid ipſe recuperet beneficium? ibid.*
6 Clericus, q p annũ ſuſtinet excõicationẽ, priuat̃ benficio.
Clericus periurus priuatur beneficio, ibid.

Clericus

Clericus ſimoniacus priuatur beneficio? ibid.
Clericus factus miles ſecularis amittit beneficium? ibi.
7 *Clericus excommunicatus eſt ipſo iure priuatus fructibus beneficij?*
Et an clericus excommunicatus ſit alendus ex fructibus beneficij? ibid.
Clericus hereticus, & eius filij amittunt beneficia, ſi quæ habent? ibid.
Clericus, colludens in cauſa beneficij, poteſt priuari? ibid.
Clericus non incumbens horis diuinis, eſt priuandus beneficio? ibid.
Clericus homicida priuatur beneficio? ibid.
8 *Prælati inſufficientes debent deponi?*
Et quid in Papa? ibid.
Epiſcopus negligens non poteſt deponi niſi à ſummo pontifice, ibid.
9 *Clericus priuatus beneficio tenetur reſtituere fructus perceptos à die commiſſi delicti?*

1 HVic etiam valde affinis eſt pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij, quam quidem pœnam qui de iure communi incurrant, videre potes apud Calic. in Margar. fiſci, fo. 110. & ſeq. vbi enumerat centum quinquaginta caſus, in quibus eſt impoſita pœna priuationis militiæ, ſacerdotij, cinguli, officij, vel dignitatis.

2 Iudex committens barattariam priuatur officio quod de præſenti habet, & facultate alia habendi in futurum, l. iudices, C. de dignit. lib. xij. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Boſſ. in tit. de official. corruptis pec. poſt n. 10. pretereáque punitur pœna legis Iuliæ repetundarum, ſcilicet exilio, vel ẽt grauius ſecundum qualitatem facti, vt eſt tex. in l. lex Iulia, §. fin. ff. ad leg. Iul. repetun. Et ita videtur colligi ex gl. fi. in l. j. C. ad leg. Iul. maieſtatis, quam ſequuntur cæteri, vt atteſtatur Grammat. conſil. xxxv. n. 9. vbi in facti contingentia conſuluit, & refert Pract. Millei, fol. 95. n. 48. & Papo libro vj. n. 2. Arreſto 14. Ita fuiſſe in facto obſeruatum Pariſiis cõtra quendam regium conſiliarium, qui pro furtis, & ſceleribus per eum commiſſis fuit exauctoratus, & degradatus, & ſuis inſignib. ſpoliatus, & deinde emendam honorabilẽ peregit, &c. Cogitur etiam perſoluere quadruplum eius, quod accepit, & in hoc pariter omnes concordant, vt dicit Boſſ. in loco præalleg. Sed aduerte, quia non ſemper iſtud quadruplum applicatur fiſco, ſed tãtummodo quando verſatur turpitudo, ex parte vtriuſque, ſcilicet dantis & recipientis. Quando autem turpitudo eſt ſolummodo ex parte vnius, tunc dimidium quadrupli applicatur fiſco, & dimidium alteri parti. Ita dicit gl. in l. j. in gl. fi. C. ad leg. Iul. repet. quam ſequuntur Doctor. vt atteſtatur Chaſſ. ſuper conſuet. Burg. fol. 89. verſ. nonus caſus. Quæ autem ſit forma degradationis doctoris videri poteſt apud Gramma. ſuper cap. Regul, fo. 122. poſt numerum 28. vbi refert, quomodo degradatus fuerit quidam doctor. Pars aũt iudicem corrumpens, ſcilicet dans ei pecuniam, vt pro ſe iniuſtè pronunciet, perdit datum & litem, paritẽr quę dans vt iuſtè pro ſe pronunciet. Ita tenet gl. in l. 2. in verbo, In bona, ff. de cond. ob turpem cauſam, quam dicit eſſe communiter approbatã Roman. ibidem, n. 7. Didac. ſuper regul. peccatum, folio 102. Vbi verò quis daret pecuniam iudici, vt iuſtitiam miniſtraret celeriter, non videtur iudicem corrumpere voluiſſe, ideóque poterit pecuniam datam repetere, & ita frequentiori iudicio, & interpretum ſuffragio receptum eſſe ait Didacus ſuper dict. regul. peccatũ. fol. 103. Intrans autem cameram iudicis, & non data pecunia, ſed blãdis verbis perſuadens, vt pro ſe ſententiam ferat, non amittit litem, ſed punitur pœna centum aureorum, l. j. in fi. ff. de ambi.

Item Iudex propter negligẽtiam poteſt officio 3
priuari, ſuper qua negligentia in facti contingentia conſuluit Ruin. conſ. 12. libr. 5. Scias tamen, ꝙ hodie officiales non ſyndicantur de negligentia, & ita obſeruat conſuetudo, quæ multum fauet aſſeſſoribus, vt dicit Ang. de ſyndicatu, n. 8. quem refert Amad. de ſyndic. n. 247. in fi. Quod intellige vt procedat, quando talis negligentia eſt leuiſſima culpa, vel etiam quando eſt leuis, ſecus autem ſi eſſet lata culpa, & ſic dolo proxima, nam de ea vtique ſyndicantur. Et ita obſeruat conſuetudo, vt atteſtatur Catald. de ſynd. q. xiij. & cclxv. Boſſ. in tit. de offi. corrup. pec. n. 26. vbi ſubdit, quod ita ẽt atteſtantur omnes. Debent ergo officiales ſyndicari tantummodo de furtis, barataria, & illicitis extorſionibus. Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Franc. Accur. de ſynd. quem refert, & dicit eſſe notabile verbũ Amad. de ſynd. n. 136. in fi.

Notarius condemnatus ex eo ꝙ deliquerit cir- 4
ca officium tabellionatus, puta qui falſum inſtrumentum fabricauit, cẽſetur priuatus officio tabellionatus, ideóque non poteſt noua inſtrumenta conficere, ſed antequam ſit condemnatus, non intelligitur priuatus. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Alexan. in l. ſi quis ex argentariis, §. 1. nu. 6. ff. de edendo.

Clericus beneficiatus, matrimonium contra- 5
hens, priuatur beneficio, vt eſt tex. in c. j. de cleric. coniug. Et hoc locum habet non modò in clerico, qui ſit in ſacris cõſtitutus, ſed etiam in eo, qui ſit in minorib. nam & ipſe ſi vxorem ducat, beneficiis priuatur. Et ita cõcludunt omnes Doct. vt dicit Euerard. conſ. cxj. circ. princ. Adde, ꝙ illud perdit, etiam ſi matrimonium ſit nullum ex cauſa cõſanguinitatis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imola in c. Ioan. poſt n. 24. ver. Quarto caſu, de clerico coniug. Sed nunquid eſt ipſo iure priuatus beneficio, an autem eſt priuandus? Reſp. Aliqui ſimpliciter dicunt, ꝙ non eſt priuatus ipſo facto, ſed venit per ſententiam priuandus. Et hanc opi. dicit eſſe communem Euerard. in d. conſ. cxj. col. j. ver. In contrarium tamen. Alij verò ſimpliciter dicunt, ꝙ eo ipſo, ꝙ contrahit matrimonium, ipſo iure beneficium amittit. Et hanc opi. tenuit gl. in d. c. j. in gio. j. quam dicit eſſe communiter receptam Didac. ſuper 4. decret. fol. 81. n. 4. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Menchiaca libro 3. de teſtam. §. xxij. numero 45. in fin. Tu verò dic quod, Aut matrimonium de iure valet, puta quia non eſt in ſacris conſtitutus, & contrahit cum ea, cum qua nullum eſt legitimum impedimentum, & tunc priuatur ipſo iure, Aut matrimonium eſt nullum, puta quia talis clericus erat in ſacris conſtitutus, vel ſi erat in minoribus ſcienter contraxit cum conſanguinea, & non eſt ſecuta copula carnalis, & tunc non perdit beneficium ipſo iure. Et hanc dicit eſſe communem opinionem Bermond.

de conc

de concub.fol.404.in principio, quæ mihi etiam magis placet. Sed quid ſi contraxit matrimonium nulliter cum impubere, nunquid & eo caſu amittit beneficium? Reſp. ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Didac. ſuper quarto decret. fol. 81. poſt n.4. quem refert Menchiaca in d.§. xxij.n. 46. nam cum impubere non poteſt verè dici contractum matrimonium, ſed tantùm ſponſalia de futuro, propter quæ certum eſt, ꝙ clericus beneficium nõ amittit. Sed quid ſi vxor ante copulam ingrediatur monaſterium, nunquid ipſe recuperabit beneficium? Reſp. ꝙ non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Summa Angelica in verbo, Clericus §.v.nu.1. Adde, ꝙ Clericus matrimonium contrahens non modò amittit beneficium, ſed etiam quoſcunque regreſſus, acceſſus, & alia quælibet iura ſibi ad beneficium eccleſiaſticũ competentia. Ita tenet gl. in d.c.j. in verb. Clericalis, de clerico coniug. in 6. & eſt communis opin. vt ait Didac. ſuper quarto dec. fol. 82.n.5. Item clericus contrahens matrimonium amittit penſionem, quam in reſignatione beneficij ſibi reſeruauerat ſuper fructibus. Et eſt communis opi. vt ait Gigas de penſio. quæſt. liiij. quem refert, & ſequitur Bermond. in loco præallegato, fol. 404.n.3. in fi. etiam ſi huiuſmodi penſio fuerit conſtituta ſimpliciter, nullo adiecto onere ſpirituali. Et ita obtinuit vſus Romanæ curiæ, vt atteſtatur Didacus in loco præallegato, poſt nu.6.

6 Item clericus, qui ſuſtinet excommunicationẽ per annum, priuatur beneficio. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Fel. in c.j.n.8. de iudi. talis enim videtur de hęreſi ſuſpectus. Item cleric9 periurus priuatur beneficio, Dixi ſ. hoc eodem libr. §. Periurium. ver. item clericus. Itẽ clericus ſimoniacus priuatur beneficio, vt dixi ſ. hoc eo. lib. §. ſimonia, ver. itẽ clericus. Item clericus, qui effectus eſt miles ſecularis, amittit beneficium. Ita dicit gloſ. in c. fi. in verbo, Redierint. de cleric. non reſiden. & eſt cõis opi. vt atteſtatur Im. in d.ca.fi.n.6. Barb. conſ. xj. col. fi. ver. Præterea facit, lib. j. quem refert Gigas de penſio. q. lv.n.2. Nam eo ipſo, ꝙ ſecularem militiam aſſumit, videtur clericali militiæ renunciaſſe.

7 Pariter etiam clericus excommunicatus eſt ipſo iure priuatus fructibus beneficii, & eſt communis opi. vt dicit Ripa. in c.j.n.27. de iudic. Et nota, ꝙ licet clerico, qui fuerit propter crimen depoſitus, aut ſuſpenſus, exhibenda ſint alimenta ex reditibus ſui beneficij, tamen clerico excommunicato, etiam ſi egenus, & pauper ſit, nihil datur. Et ita frequentiſſimo omnium conſenſu receptum eſt, vt ait Didacus libr 3. reſolutionum, capit. 13. poſt n.8. ver. 12. hinc. Hæc tamen omnia intellige vt procedant, modo excommunicatio ſit iuſta, aliàs ſecus, vt dixi ĩ. lib. 7. §. excõicatio. Itẽ clericus hæreticus, & eius filij amittũt ipſo iure beneficia. Dixi ſ. § hęreſis, ver. itẽ clericus. Item clericus colludens in cauſa beneficiali debet beneficio priuari, vt eſt tex. in c. audiuimus. de colluſ. deteg. Et poteſt poni exemplum in ſene, qui ſit infirmus, qui permutat pinguè beneficium cum nepote, vel cõſanguineo dante beneficium exile: his enim concurrentibus, talis renunciatio præſumitur facta in fraudem. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anan. in d.c. audiuimus, poſt n.2. ver. Et prædicta. Item clericus, qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, priuandus eſt beneficio, & tenetur etiam reſtituere fructus perceptos. Et hęc eſt communis opi. vt dicit Bello. conſ. lvj.n.3. Item clericus committens homicidium qualificatum, puta aſſaſſinium, vel parricidium amittit beneficium: propter ſimplex autem homicidiũ non amittit ipſo iure, ſed venit per ſententiam priuandus. Dixi ſ. hoc eod. lib. §. Homicidium, ver. De iure autem. Item clericus bannitus perpetuò, priuãdus eſt beneficio, cùm non poſſit in eo ſeruire. Et ita iudicatum fuit per parlamẽtum Tholoſanum, vt refert Rebuf. in pract. benef. fol. 472.n.57.

8 Prælati inſufficientes debent deponi, ſecũdum gl. in c.j. in ver. Sufficientem, de renun. in 6. quam dicit eſſe communiter approbatam Alcia. de præſump. in 3. regula, præſump. xix.n. 5. Scias tamen, ꝙ epiſcopus negligens non poteſt ab aliquo deponi, pręterquam à ſummo Pontifice. Et ita communiter concluditur, vt dicit Ab. in c. excommunicamus, el j. in fi. de hære. Sed quid in Papa, nunquid & ipſe propter inſufficientiam deponi poterit? Reſp. quòd non, & ita receptum eſſe atteſtatur Gomez, in c.j. poſt n.115. de conſtit. in 6.

Cæteros autem caſus, in quibus clericus beneficij priuationem incurrit, videre potes apud Rebuffum in loco præalleg.

9 Et ſcias, ꝙ clericus committens delictum, propter quod poſſit priuari beneficio, licet habeat ius in re, quouſque ſit priuatus, poſtquam tamen eo priuatus eſt, tenetur reſtituere fructus perceptos à die commiſſi delicti, vel quos percipere potuit, ſiue extent, ſiue ſint conſumpti, & ſiue effectus ſit locupletior, ſiue non. Ita tenet Paul. de Caſt. in l.j.n.3. C. de his quibus vt indig. & eſt communis opi. vt atteſtatur Diaz in pract. crim. canon. c. 123.

QVAESTIO LXXIIII.

1 *De pœna degradationis.*
Duplicem degradationem, & quæ ſit earum forma, ibid.
2 *Clericus non eſt deponendus, niſi propter graue crimen.*
3 *Clericus pro quibus criminibus actualiter degradari poſſit.*
4 *Quot epiſcopi interuenire debeant degradationi.*
5 *Pœna degradationis imponitur etiã doctorib. & militib.*

1 QVandoque etiam imponitur ab eccleſiaſticis iudicibus pœna depoſitionis ab ordine, ſiue degradationis. Et ſcias, ꝙ duplex eſt depoſitio ſiue degradatio. ſ. verbalis, & actualis. Verbalis eſt quando epiſcopus pronunciat ſententiam cõtra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus. Et hæc propriè loquendo appellatur depoſitio, licet plerunque à Doctoribus dicatur etiã degradatio. Et huius depoſitionis forma habetur in libro pontificali, fol. 188. Actualis autem depoſitio, quę propriè appellatur degradatio eſt, quando clericus non modo per ſententiam priuatur, ſed etiam actualiter, & perſonaliter degradatur, exuitur, & ſpoliatur ordinibus eccleſiaſticis, iuxta formam traditam in d. lib. pontificali, fol. 190. & ſeq. quem refert Follet. in pract. crim. canon, fol. 270.n.17. Et effectus huius differentiæ eſt maximus, vt dixi ſuprà q. 37. ver. Scias etiam.

2 Regulariter autẽ clericus nõ debet deponi, niſi prop

propter graue crimeu, & hæc eſt commuuis reſolutio, vt dicit Sylua de beneficio, fol. 109.n.4.

3 Cæterum actualiter deponi ſeu degradari uon poteſt elericus, niſi pro tribus criminibus, vt dixi ṡ.in d.q.36.ver.Scias etiam.

4 Sed quæro, quot epiſcopi debeant luteruenire depoſitioni, ſiue degradationi? Reſp. ꝙ ſi degradandus eſt epiſcopus, requiruntur duodecim epiſcopi. Si eſt presbyter, requirũtur ſex, Si eſt diaconus, vel ſubdiaconus, tres, Si eſt clericus in minoribus conſtitutus, ſufficit proprius epiſcopus. Ita eſt tex.in c.fi.xv.q.7. Et aduerte, ꝙ ſi tales epiſcopi inter ſe diſcordent in pronũciando, ſufficit maior pars. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Sum. Sylueſt. in ver.Degradatio, q.j. Hæc tamen, quę dicta ſunt de uumero epiſcoporum, intellige vt ꝓcedant, quando poſt huiuſmodi verbalem depoſitionem veniendum eſt ad actualem: ſed quãdo depoſitio verbalis non fit ad effectum, vt ſequał actualis degradatio, tunc ſolus epiſcopus poteſt verbaliter depõere, ſeu degradare. Et ita de generali conſuetudine obſeruatur, vt ait Folle.in prac. cri.cano.fol.270.n.6.in fi. Quinimo hodie etiam, quando deueniendũ eſt ad actualem degradationem, poteſt ſolus epiſcopus adhibitis prælatis degradare, ita ſtatuente ſacro Tridentino concilio, vt refert Diaz in pract.cri.cano.c.3.n.7.

5 Scias aũt, ꝙ hæc degradationis pœna non modò locum habet in clericis, ſed quandoque etiam laicis aliqua dignitate inſignitis, puta ſi ſit aliquis Doctor, qui propter aliquod delictum priuandus ſit cingulo doctorali, de quo dixi ṡ.q.73.verſi.Iudex committens, vbi etiam poſui quædam exempla. Idem etiam in militibus, quando propter aliquod delictum militare ſunt puniendi, nam ſolẽt degradari, & exui cingulo militari. Et dicit Maria. in c.propoſuiſti poſt nu.34. de foro compe. ꝙ ita ſeruant Duces, & capitanei armorum, quando faciunt aliquem ſuſpendi ex his, qui portant ſua bona, quæ nos diuiſam appellamus, quia ſcilicet prius illa denudant tali diuiſa.

QVAESTIO LXXV.

1 *De poena ſuſpenſionis.*
Et quibus caſibus incurratur, ibid.
2 *Sacerdos benedicens ſecundas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio.*
Et an ſit ſuſpenſus ipſo iure? ibid.
3 *Clericus notorius fornicator, vel ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio.*

1 CAeterum vbi crimen non eſt valde graue nõ ſolet clericis imponi pœna priuationis beneficij, vel depoſitionis ab ordine, ſed tantummodo pœna ſuſpenſionis, quæ quidẽ ſuſpenſio eſt quædam cenſura eccleſiaſtica, propter quam clerico interdicitur officium, ſeu beneficium. vel adminiſtratio, ſeu executio ordinis, vel iuriſdictionis. Et habemus in iure uõnullos caſus, in quibus imponitur huiuſmodi ſuſpenſionis pœna, quos recenſet Summa Sylueſt. in ver.ſuſpenſio, in 6.q.

2 Sacerdos benedicens ſecundas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, c.j.de ſecun.nupt. Scias tamen, ꝙ nõ incurrit hãc pœnam ipſo iure, ſed eſt ꝑ ſententiam ſuſpendẽdus. Et eſt cõis opi. vt atteſtatur Diaz in prac.cri.cano.c.68.circa fi.

3 Clericus notorius fornicator, vel ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, Dixi ṡ. hoc e.lib.§ Fornicario, ver.Sed quæro, & §.Simonia, ver.Sed quæro.

QVAESTIO LXXVI.

1 *De poena eccleſiaſtici interdicti.*
Et quibus caſibus incurratur, ibid.
2 *Ciuitas exigens ab aliqua pedagia pro rebus ſuis, incurrit poenam interdicti.*
3 *Ciuitas aliquid committens contra epiſcopum ſuum incĩdit in penam interdicti.*
Et an requiratur, quòd ſit proprius Epiſcopus? ibid.
Et an ceſſante detentione epiſcopi ceſſet interdictum? ibi.

1 INter eccleſiaſticas cenſuras eſt etiam pœna interdicti eccleſiaſtici, quę quidem eſt ſeparatio à iure, vel à iudice facta à certis ſacramentis, & omnibus diuinis officiis, & eccleſiaſtica ſepultura, in quam pœnam, qui incurrant, videre potes apud Summiſtas, in ver.Interdictum.

2 Ciuitas, caſtrum, aut villa exigens pedagia ab aliquo pro rebus ſuis, quas non negociandi cauſa defert, eſt ipſo facto interdicta c.quãquam, de cẽſibus in vj. Sed certè qdquid ſit de iure, iſte caſus non eſt à conſuetudine receptus, neque ſeruatus vt dicit Io.Cald.in tract.de interd.in j.part.n.51.in fi. Et quãuis Sum.Sylueſt. in ver.Interdictum.4.q.j.in 3.caſu, dicat, ꝙ ſecundum Arch. hæc opi.communiter non tenetur, ex quo ſententia interdicti trahit ſecum effectum ſuum, abſque eo, ꝙ vtẽtium moribus recipiatur, prætereáque in d.c.quãquam, dicitur contraria conſuetudine non obſtãte: non tamen puto recedendum eſſe à ſententia Io.Cald. poſtquam videmus dictum c.non ſeruari in ipſamet ciuitate Romana, neque in aliis terris eccleſiæ, à quibus in concernentibus iuris canonici obſeruantiam debent aliæ ciuitates normam, & regulam accipere.

3 Item ciuitas aliquid cõmittens contra Epiſcopum ſuum, vt capiatur, percutiatur, vel bãniatur, eſt interdicta, Cle.ſi quis ſuadente, de pœn. Et aduerte, quia hæc pœna locũ nõ habet, niſi ſit ſuus proprius Epiſcopus illius ciuitatis, vt apparet ex verbis illius Clem. & ita firmant communiter ſcribentes, vt dicit Tortus inter conſilia Ant.de But. conſi.vlt.nu.3.in fi. Idémque ſi in aliquo loco Ep̃s detineał inuitus, vt ibi. Sed hæc intelligenda ſunt, vt procedant, quãdo ille, qui detinet Epiſcopum, vel illum offendit, eſt dominꝰ illius ciuitatis, aliàs ſecus. Ita videtur ſentire gl.d.cle.j.in ver. Si ſua ſit, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Soc. inter conſilia Curtij Senioris conſ. 20. poſt n.42. verſic. Poſtremo concludenti. Et dicit Tortus in allegato conſ.vlt. poſt n.4. ꝙ ita notant communiter Doctores nemine diſcrepãte. Item ſcias ꝙ ſtatim ceſſante tali detentione epiſcopi, ceſſat etiam interdictum ipſo iure, & abſque alia declaratione. Et hæc eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Tortus in d. conſ.vlti.n.5.

QVAESTIO LXXVII.

1 *De excommunicationis poena.*
Duplicem eſſe excommunicationem, maiorem ſcilicet, et

minorem,ibid.

2 *Percutiens clericum eſt excommunicatus, & incidit in poenas canonis, Si quis ſuadente.*

3 *Et quid ſi ipſemet clericus ſe ipſum percutiat?*

4 *Et an percutiens clericum primæ conſuræ tantùm?*

5 *Et an percutiens religioſum religioſè viuentem,qui tamẽ profeſſionem non emiſit?*

6 *Et an pertutiens clericum nõ cuntem in habitu clericali?*

7 *Et an percutiens clericum,ignorans illum eſſe clericum?*

8 *Et quid ſi aliquis volens percutere Titium laicum, percuſſerit Caium clericum?*

9 *Et an percutiens clericum excommunicatum incidat in poenas dicti canonis?*

10 *Et an percutiens clericum degradatum incidat in poenam illius canonis?*

11 *Et quid ſi clericus deprehenſus fuerit in adulterio?*

12 *Et quid ſi clericus alium inſultauerit?*

13 *Et quid ſi clericus velit aliquod delictum committere?*

14 *Et quid ſi offenſio facta clerico ſit leuis?*

15 *Et quid ſi aliquis percutiat clericum pluribus pecuſſionibus eodem impetu, an incidat in plures excommunicationes?*

16 *Monachus non deferens habitum ſuæ religionis eſt excommunicatus?*

Et quid ſi deferat,ſed occultè?ibid.

17 *Recipiens literas apoſtolicas de manu alte..us, quàm eorum qui ſunt ad id deputati,eſt excommunicatus?*

18 *Clerici ſciẽter participantes cum excommunicatis, ſunt excommunicati?*

19 *Incendiarij ſunt excommunicati?*

20 *Effractores eccleſiarum cum ſpoliatione, ſunt excommunicati?*

21 *Offendentes Cardinales ſunt excommunicati?*

Et an incidant in crimen læſæ Maieſt.ibid.

22 *Religioſi,qui miniſtrant ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum alienis parochianis.ſunt excommunicati?*

23 *Percutientes iniurioſè,aut temere epiſcopum, ſunt excommunicati?*

Et quid ſi quis illum percutiat cauſa ſuæ defenſionis?ibi.

24 *Spoliantes Chriſtianos nauigantes,vel naufragium paſſos,ſunt excommunicati?*

Et an ſit canon latæ ſententiæ,vel ferendæ?ibid.

25 *Chriſtiani,deferentes arma,vel merces ad infideles, ſunt excommunicati?*

Et quid tempore pacis?ibid.

26 *Doctores, vel ſcholares Bononienſis Academiæ, qui domos aliorum doctorum,vel ſcholarium ante conductionis tempus præoccupare tentant:ſunt excommunicati?*

Et an hoc locum habeat etiam in aliis gymnaſiis?ibid.

27 *Schiſmatici ſunt excommunicati?*

28 *Facientes ſeruari ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem,ſunt excommunicati?*

Et quæ ſtatuta dicantur contra eccleſiaſticam libertatem?ibidem.

29 *Vſurpantes ius patronatus in locis piis,ſunt excõicati?*

30 *Contrahentes ſcienter inceſtas nuptias ſunt excõicati?*

31 *Caſus, in quibus poena excommunicationis incurritur, qui ſint?*

32 *In ſententia excommunicationis an requiratur citatio?*

33 *Sententia excommunicationis lata ex falſa cã an valeat?*

34 *Sententia excommunicationis nulla an liget excommunicatum?*

1 SVcceſſiuè videamus de pœna excõmunicationis,quæ eſt maior pœna,quàm eccleſia imponere poſſit, vt communiter dici ſolet,teſte Bero. in c.ſi quis presbyterorum, poſt n.7.de rebus eccleſ.non alien. Et hæc quidem duplex eſt, ſcilicet maior, & minor. Maior excludit à perceptione ſacramẽtorum, & à communione fidelium. Minor autem excludit tantummodo à perceptione ſacramentorum,non autem à communione fidelium. Et ita intelligendus eſt tex.in c.Engeltrudã, 3.q.4. Et hunc intellectum ſequuntur omnes tam glo. quàm Doctores,vt atteſtatur Io.de Ana. in rubr. de cler.exc.nu.4.

Percutiens clericum,ſiue illum offendẽs,etiam 2
abſque vulnere, incidit in canonem c.ſi quis ſuadente diabolo, 17.q.4.& eſt excommunicatus,ita ꝙ non põt abſolui niſi à ſummo Pontifice, vt ibi.

Adde ꝙ etiam clericus ſe ipſum percutiens in- 3
cidit in excommunicationem,& pœnas dicti can. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb.in c.contingit,el j.n.6.de ſent.exc.

Item quæro,nunquid diſpoſitio d. canonis ha 4
beat locum etiam contra eum,qui percutiat clericum primæ tonſuræ?Reſp.ꝙ ſic,ita tenet gl.in ca. 2.in ver. Clericos, de vita, & honeſtate clericorum, & eſt communis opinio, vt dicit Albertus Trotus de vero,& perfecto clerico, lib.j.in 2.dubio,quem refert Duennas reg.99.in 2.ampliatione,& Viuius in lib.communium opi.in ver. Clerici à poteſtate.Quam tamen nunquam vidi in practica obſeruari, niſi talis clericus incedat in habitu clericali.

Vlterius quæro,nunquid habeat locum in per 5
ſonis religioſis,quæ regulariter viuunt, licet non emittãt profeſſionem?Reſp.ꝙ ſic.Ita tenuit Butr. in c.2.n.6.de foro compet. & eſt communis opi. vt atteſtatur Bocr.de vita, & ſtatu hæret.nu.14. quem refert Duennas in loco prææallegato,in tertia ampliatione.

Sed an percutiens clericum euntem in habitu 6
laicali,erit excommunicatus?Reſp.ꝙ non,ſi ignorabat ipſum eſſe clericum, & hoc tenent cano.vt dicit Ang.in l.item apud,§.ſi quis virgines, n.t.ff. de iniur. Et dicit Aret.conſ.164.nu.16.ꝙ clericus inuentus ſine habitu & tonſura,miſcens ſe enormibus ſceleribus,poteſt occidi abſque eo,ꝙ occidentes incurrãt pœnam excommunicationis. Et ꝙ ita tenent omnes Doctores,ſubdens ꝙ licet dubium ſit nunquid iſte perdat priuilegium clericale quo ad forum,tamen hoc,ꝙ occidens,vel percutiens talem clericum non incidat in canonem excommunicationis,omnes tenẽt.In hoc propoſito vide quæ dixi §.q.36.ver.Quæro modo.

Succeſſiuè quæro, nunquid percutiens cleri- 7
cum, ignorans iuſta & probabili ignorãtia ipſum eſſe clericum, incidat in pœnas dicti canonis?Reſpo.ꝙ non,& eſt communis opi.vt atteſtatur Pla. lib.j.delictorum,c.27.n.13.Ceterum ſi ignoraſſet ex craſſa, & ſupina ignorantia, non effugeret pœnas excommunicationis ita tenet gl.in c. ſi verò, in ver.Ignorauerit, de ſent.exc.quam dicit eſſe ab omnibus receptã Pla. in loco prææallegato, n.20.

Sed quid ſi aliquis volens percutere Titium la 8
icum, errans percuſſerit Caium clericum,putans eſſe Titium laicum, nunquid incurret in pœnas excommunicationis?Reſp.Alan.tenuit ꝙ ſic,quẽ ſecuta eſt gl.in d.c.ſi verò,in ver.Ignorauerit. Cõtrariam autem ſententiam,ſcilicet ꝙ imò non incurrat in pœnam dicti canonis,tenuit Tancre.Et hanc dicit eſſe communem Did.in repet. ca.alma

mater

mater,fol.497.poſt n.15.verſi.9.ad eiuſdem, & in
repet.c quamuis,fol.53 poſt n. 3.Pla.in d.c.27.n.
18.Vide quæ dixi ſ.hoc e.lib.§.Homicidium,ver.
Dicunt etiam.

9 Sed nunquid clericus excommunicatus gaude
bit priuileg.dicti canonis,ita vt ſi quis eum offen
dat, incidit in pœnas ab ipſo canone impoſitas?
Reſp.ꝙ ſic,Ita tenet Inno.in c.ſi verò,n.4.de ſent.
excom.& ita communiter tenetur, vt dicit Abb.
in d.c.contingit circ.fi.quem refert Villalobos in
ſua collecta communium opin.in litera C.nu.81.
Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Duennas
reg 99.in octaua ampl.Faciunt quæ dixi ſ.qu.30.
ver.Quæro etiam.

10 Quæro etiam, nunquid percutiẽs clericum de-
gradatum incidat in pœnas d.canonis?Reſp.ꝙ ſic,
ita tenet Bal.in c.ſedes apoſtolica, n.4. de reſcr.&
eſt communis opi.vt dicit Pla.lib.j.delictorum,c.
6.nu.6.Intellige,ſi fuit tantummodo degradatus
verbaliter, nam ſi fuiſſet actualiter, & ſolemniter
degradatus,aliud eſſet dicendum.

11 Pone ꝙ pater,aut maritus deprehendat clericũ
in adulterio cum vxore vel filia eúmque percu-
tiant,nunquid incident in pœnas d.canonis?Dixi
ſ hoc e.lib.§.Homicidium,ver.Dixi etiam.

12 Item quid ſi clericus aliquem inſultauerit,nun
quid licebit inſultato illum offendere citra pœ
nam d.canonis?Dixi in d.§.Homicidium, ver.Præ
terea etiam.

13 Sed hic quæro,quid ſi clericus velit aliquod de
lictum committere contra perſonam,vel res alte
rius,nunquid poterit laicus illum prohibere?Re-
ſpon.ꝙ ſic, & poteſt illum impunè capere & liga-
re, ſi aliter eum à maleficio prohibere nõ poteſt.
Et eſt communis opi.vt dicit Abb.in ca.cùm non
ab homine,n.11.& ſeq prout illum refert Boſ.in
ti.de cap.n.39.Faciunt quæ dixi ſ.q.28.ver.Quæ-
ro nunquid.

14 Scias tamen, ꝙ diſpoſitio d.ca ſi quis ſuadente,
non habet locum,vbi offenſa eſſet leuis,nam pro
leui iniuria poterit epiſcopus ipſum excommuni
catum abſoluere. Et ita communiter tenetur, vt
dicit Abb.in ca.peruenit,in fin de ſent.exc quem
refert Dec.in c.peruenit,el j.poſt n.1.de appel.Re
perio autem, ꝙ Cald.conſil.7.de ſent.exc.conſu-
luit in facti cõtingentia,ꝙ clericus,qui in ludo ni-
uis alium clericum in terram proiecerat, ita ꝙ ex
eius ore modicũ ſanguinis exiuerat, erat excom-
municatus. Similiter etiam conſuluit Zabar.cõſi.
42.ꝙ duo clerici qui ſimul rixando ſe inuicem pe
dibus, & manibus percuſſerant, erant excommu-
nicati.Sed certè poteſt in huiuſmodi caſibus epi-
ſcopus abſoluere,vt ſ.dixi.

15 Sed pone, ꝙ aliquis percutiat clericum pluri-
bus percuſſionibus eodem tamen impetu, nun-
quid dicetur incidiſſe in plures excommunicatio
nes?Dixi ſ.q.84.ver.ſcias etiam,ibi,& ex hac.

16 Monachus, habitum religionis ſuæ non defe-
rens incurrit pœnam excommunicationis, ca.vt
periculoſa,ne clerici,vel mona.in 6 Et ita volunt
Doctores,vt dicit Ruin.conſ.7.n.4.in fi.lib.y.poſ
ſunt tamen hoc caſu monachi ab eorum ſuperio
re abſolui,vt conſuluit Cald. conſi.6.de ſent.exc.
in facti cõtingẽtia de duobus religioſis,qui habi-
tum ſecularem publicè aſſumpſerunt. Sed quid ſi
illum deferat,ſed occultè? Reſpon. Aliqui dicũt,
ꝙ hoc caſu non incurrit excommunicationem,&
fuit opi.Arch.in d.c.vt periculoſa.Et dicit Claud.
in repet.l.vt vim,nu.99. ff.de iuſtitia & iure,ꝙ il-
lum ſequuntur communiter Doctores. Contra-
riam verò opi.ꝙ ſcilicet Monachus occultè habi
tum deferens incurrat nihilominus in excommu
nicationem,tenuit gl.in clem.fin.in ver.Extrinſe-
ci,de vita,& honeſt.cler.& dicit Calc.conſ.123.n.
1.ꝙ hæc eſt communis omnium opi. vbi conſul-
uit ſuper hoc art.in facti contingentia. Et hæc o-
pi.gl.mihi magis placet,ſuperfluum enim redde-
retur mandatum diuerſitatis habitus, ſi illum oc-
cultare liceret, quòd tamen ſemper intelligo, vt
procedat, niſi fiat cũ cauſa, & licentia ſuperioris.

Recipientes literas apoſtolicas dum ipſi ſunt a- 17
pud apoſtolicam ſedem, de manu alterius,quàm
ſummi Pontificis, vel deputatorum ad illud offi-
cium,ſunt excommunicati,c.dura,de cri.falſi,Sed
hoc non ſeruatur,Papa ſciente & tolerante, vt at
teſtatur Summa Silueſt.in ver. Excommunicatio
6.in quarta excommunicatione in fi.

Clerici, qui ſcienter participant cum excõmu- 18
nicatis,à Papa ſunt excommunicati,c.ſignificauit,
de ſent.exc. Scias tamen, quod ad incurrendam
hanc excõmunicationem quinque requiruntur,
Primo,quod participent. Secũdo, quod ſcienter.
Tertio,quod ſpõte. Quarto,qđ in diuinis. Quin-
to,quod talis ſit à Papa nominatim excommuni-
catus Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Sũ-
ma Silueſt.in ver.Excommunicatio 6.in ſexta ex-
communicatione.Et nota, ꝙ hæc eſt excommu-
nicatio maior,non autem minor,vt ſentit gl.vni-
ca in d.c.ſignificauit, quæ in hoc communiter re-
probatur,vt dicit Summa Silueſt.in loco præal.

Incendiarij ſunt ipſo iure excommunicati, ca. 19
tua nos,de ſent.excom. ſcias autem ꝙ incendiarij
locorum ſacrorum ante denunciationem abſol-
uuntur ab epiſcopo,poſt denunciationem autem
non abſoluunt niſi à ſummo pontifice. Et hęc eſt
magis cõis opin.vt dicit Sum.Silueſt.in d.verſ.ex-
communicatio 7.in 7.excõicatione,in ij.dubio.

Effractores eccleſiarum cum ſpoliatione ſunt 20
excommunicati, c.conqueſti, de ſent exc.& ante
denunciationem poſſunt quidem abſolui ab epi-
ſcopo,ſed poſt denunciationem ſolus Papa abſol
uit,ſecundum communem opin.vt atteſtat Sum.
Silueſt.in d.ver.Excommunicatio 6. in octaua ex
com.Et aduerte,quia ad hoc vt habeat locum di
ſpoſitio d.c.non ſufficeret ſola effractio,neque ſo
la ſpoliatio,ſed vtrunque requiritur.Et hanc dicit
eſſe communem opin. Remig.de immun.eccleſ.
fol.205.fall.33.

Offendentes percutiendo,capiendo,vel hoſti- 21
liter inſequendo Cardinales S.R.eccleſiæ,ſunt ex
cõmunicati,& diffidati apud omnes,ita quòd poſ-
ſunt ab omnib. impunè offendi, c. felicis, de pœ-
nis,in ſexto Bene verum eſt, quòd ad hoc vt talis
diffidatio locum habeat, requiritur ſententia de-
claratoria,ſecundum Gemin.in d.ca.felicis. Et ita
etiam tenẽt communiter Doctores, vt dicit Boſ.
in tit.de hæret poſt num 29.Et hic caſus contigit
de facto in Cardinali Papienſi,qui fuit interfectus
à Duce Vrbini,ſuper quo caſu conſuluit Rui.cõſ.
4.lib.v.& Ferretus conſ.31.An autem offendens
Cardinalem, diceretur committere crimen læſæ
Maieſtatis, dixi ſ hoc eo.lib.§ Læſæ Maieſt.verſi.

Quæro nunquid. Vide quę dixi ſ. ver. Percutiẽtes.

32 Religioſi, qui ſacramẽtum extremæ vnctionis, vel euchariſtię, miniſtrant ſine licentia presbyteri parochialis, vel matrimonia ſolemnizãt, ſunt excommunicati, cle. religioſi, de priuileg. Et ſcias, ꝙ hęc excommunicatio generaliter comprehendit quoſque religioſos, & ita communiter tenetur. vt atteſtatur Sum. Silueſt. in d. ver. Excommunicatio 7. in 14. exc. in ſecundo dubio.

33 Percutientes iniurioſè, aut temere ep̃m ſunt excommunicati, cle. j. de pœnis, vt in caſu in quo conſuluit Bologn. conſ. 75. Hęc tamen pœna locum non habet, vbicunque offendens ep ſcopũ, vel Cardinalem, id faceret cauſa ſuę ꝓpriæ defenſionis: nam eo caſu non dicitur facere iniurioſè, nec temere, & conſequenter non incidit in pœnas à dicta cle. impoſitas. Ita dicit gl. in d. clem. prima, in prin. in ver. Temere, & in c. felicis, in verb. Percuſſerit, de pœnis, in ſexto, quas Doctores cõmuniter ſequuntur, vt dicit Soc. inter ꝯſilia Curt. Sen. conſil. xx. n. 39. & n. 49. Tortus in d. conſ. vlt. poſt nu. 12. Colleg. Flor. inter conſilia Curt. Sen. conſ. 21. n. 8. vbi cõſuluit pro ciuitate Florentina, in qua fuerat furore populi ſuſpenſus Archiepiſcopus Piſanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo caſu pro ipſa ciuitate pariter conſuluit Aret. conſ. clxv. & Soc. inter conſilia Curt. Sen. in d. cõſ. xx. & Tortus inter conſilia Ant. But. in d. conſ. vltimo. Quinimo ex quacunque cauſa excuſari poſſit à temeritate, & à dolo, ceſſabit etiam pœna d. Cle. ſecundum gl. in d. ver. Temere, quam dicit eſſe communiter approbatam Tortus in d. cõſ. vlt. poſt n. 5. ver. Stat ergo.

24 Spoliantes Chriſtianos, nauigantes pro honeſtis cauſis & negociationibus, ſunt excommunicati. Scias tamen, ꝙ hic canon nõ eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ. ſecũdum communem opi. vt atteſtatur Summa Silueſt. in ver. Excommunicatio 8. in xx. excommunicat. in ſecundo dubio. Pariter etiã ſunt excommunicati ſpoliantes Chriſtianos naufragiũ paſſos rebus ſuis Et hic eſt canon latæ ſententiæ, modò cõpetens monitio præcedat ſecundum opi. Inno. quam dicit eſſe communem Summa Silueſt. in loco prædallegato.

25 Chriſtiani deferentes Saracenis, habẽtibus bellum cum chriſtianis, arma bellum, &c. ſunt excommunicati, c. ita quorundam, de iudæis, & puniuntur pœna capitis, vt eſt text. in l. j. & 2. C. quæ res expor. non poſſ. Debes autem ſcire, ꝙ tempore belli omnino ꝓhibitũ eſt ad eos deferre quaſcunque merces, etiam ex his, quæ non ſunt expꝛ̃ſſè prohibitæ in dictis iuribus. Et hãc dicit eſſe cõmunem opi. Alex. conſ. 130 poſt n. 1. lib. 7. quem refert Boer. deciſ. 178 n. 18. & Stracca de mercator. fol. 68. n. 40. Et licet ipſe Stracca videatur de iuris rigore inclinare in cõtrariam ſententiam, fatetur tamen ibi, nu. 47. in fi. quòd communis opi. eſt vſu recepta, & conſuetudine approbata. Et aduerte, quia in hoc non attendit, an deferens hoc faciat ea intẽtione, vt Chriſtiani impugnẽtur, vel non, ſecundum Doctores, vt dicit Alex. in d. conſ. 130 poſt n. 1. Et hoc adeo verum eſt, vt neque etiam liceat eo tempore belli ad eos deferre arma, vel alias merces prohibitas, pro redemptione captiuorum, Et eſt communis opi. vt atteſtat Alex. in d. conſ. 130. poſt n. 1. Summa Silueſt. in verbo, Excommunicatio 7. in 21. excommunic. n. 6. Dicuntur autem Saraceni habere bellum cũ Chriſtianis, quando bellum gerunt cum aliquo Principe Chriſtiano, ſeu dominio, vel oppido, ſecundum communem doctrinam, vt atteſtatur Summa Silueſt. in loco præallegato, n. 4. Cæterum ceſſante bello licitum eſt Chriſtianis ad Saracenos quaſcunque merces deferre, modò non ſint ex ꝓhibitis. Et hæc eſt communis opi. vt dicunt Alex. & Boer. in locis præalleg. Quæ autem ſint merces prohibitæ, habetur in legibus & capitulis ſuperius allegatis, & diffusè per Straccam, vbi ſ. fol. 115. n. 12 & aliis ſeq.

26 Magiſtri, & ſcholares Bononiæ, conuenientes hoſpitem pro conducendo hoſpitio aliorum magiſtrorum, vel ſcholarium, ante tempus conductionis elapſum, ſunt excommunicati, c. j. de locato. Et nota, quòd in hoc propoſito nomine magiſtrorum veniunt Doctores ſecundum omnes, vt atteſtatur Summa Silueſt. in ver. Excõmunicatio, in quarta excommunica. n. 1. Hæc autem conſtitutio localis eſt, & locum habet ſolùm Bononiæ, non autem in aliis ſtudiis, ſeu vniuerſitatibus etiam illis, quæ ſunt in terris eccleſiæ. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Summa Silueſtr. in loco præalleg. n. 3.

27 Schiſmatici omnes ſunt excommunicati, c. j. de ſchiſmat. Scias tamen in hoc propoſito, ꝙ quando duo, vel plures electi in Papam de pontificatu contendunt, & aliqui bona fide vnum illorum habent pro vero Pontifice, qui tamen legitimè electus non eſt, illi ſunt propter probabile dubium excuſandi, & ita ſentiunt omnes diuini, & humani iuris periti, vt atteſtatur Simancas de hæret. ca. 56 nu. 6.

28 Facientes ſeruari ſtatuta, vel conſuetudines cõtra eccleſiaſticam libertatem ſunt excommunicati, c. nouerit, de ſent. excommu. Scias autem, ꝙ illa ſtatuta vel conſuetudines dicuntur eſſe contra eccleſiaſticam libertatem, quæ veniunt cõtra priuilegium cõceſſum eccleſiæ vniuerſali à Deo, vel à Papa, vel ab Imperatore. Et hæc eſt communis theorica omnium Doctorum, vt dicit Abb. conſi. 83. in primis verb. lib. 1. quem refert Decius in auꝺ̃ten. Caſſa. num. 18. C. de ſacroſanct. eccleſ. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Summa Silueſtr. in ver. Excommunicatio, 9. in decima excommunicatione, n. 1. Bertr. conſ. 50. n. 4. & ſeq libr. 1. in ſecunda parte.

29 Vſurpantes de nouo ſibi ius patronatus à locis piis vacantibus, ſunt excommunicati, c. generali, de electio. in 6. Et ad hoc vt tales vſurpatores huiuſmodi excommunicationis ſententiam incurrant, duo requiruntur. Primum, ꝙ vſurpent dicta iura de nouo, ſcilicet quadraginta annis citra. Secundum, ꝙ illa occupent, ipſis locis vacãtibus. Et hęc eſt communis opinio, vt dicit Summa Silueſ. in verbo, Excommunicatio 9. in 14. excommunicat. nu. 2.

30 Contrahentes ſcienter matrimonium in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, ſunt excommunicati, dixi ſ. hoc e. lib. §. Inceſtus, ver. Præterea.

31 Alios etiam excommunicationis caſus poteris videre apud Summiſtas, in ver. Excommunicatio, & apud Io. Ligna. in trac. de cenſura eccleſiaſtica.

Quæro

32 Quæro nunc, an in ſententia excōmunicatio-
nis requiratur citatio?Dixi ſ.q.31.ver.itē quæro.
33 Quæritur etiam,an ſententia excommunicati-
onis lata ex falſa cauſa valeat? Reſp. ꝙ ſic. Ita tenet gl.in c.j.in verſ. Propter, de ſent.exc.in ſexto, quam dicit eſſe communiter approbatam Soc.inter conſilia Curt.Sent.conſ.xx.n.24.in fi.Illam tamen puto reſtringendam eſſe vt procedat quando ille, qui excommunicat, etiam ſi ſciuiſſet cauſam non eſſe veram,fuiſſet nihilominus excommunicaturus,vt declarat Soc.ibi.

Solet dubitari,nunquid ſententia excommunicationis nulla afficiat,& liget excommunicatum. Tu dic,ꝙ ſi eſt lata ab homine, non ligat,ſi eſt nulla,vt dicit gl.in cle.j.in verb.Subiacere,de ſent.excommu.quam dicit eſſe communiter approbatā Socin.in allegato conſil.20.num.30.Et hoc adeo verum eſt,vt volenti dicere de eius nullitate,non ſit opus petere abſolutionē, neque etiam ad cautelam,capit.per tuas,de ſentent.excommunic. Et ita tenent Doctores, vt dicit Socin. in loco præallegato.

QVAESTIO LXXVIII.

1 *De poena confiſcationis omnium bonorum.*

Diſpoſitio authentica,Bona damnatorum,an corrigat iura antiqua,per quæ imponebatur bonorum confiſcatio? ibidem.

2 *Sententia capitalis ex diſpoſitione ſtatuti an ſecum trahat confiſcationem bonorum?*

3 *Quæ ſint crimina, pro quibus impoſita eſt bonorum confiſcatio?*

4 *Apoſtata punitur in confiſcationem bonorum?*

Et quis dicatur apoſtata?ibi.

Et an apoſtata recipiatur ad poenitentiam,vt hæreticus? ibidem.

5 *An quilibet iudex poſſit imponere poenam confiſcationis bonorum?*

6 *Epiſcopi an habeant fiſcum cui poſſint bona delinquentium applicari?*

7 *Quæ veniant in confiſcatione bonorum?*

Et an ea omnia,quæ tranſeunt in extraneos hæredes? ibi.

Et an feudum?ibid.

Et an emphyteoſis?ibid.

8 *Et an ius patronatus?*

9 *Et an in confiſcatione bonorum mobilium, & immobiliū veniant iura,& actiones?*

10 *Et an in confiſcatione veniant bona prohibita alienari? et quid ſi non ſit expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis?ibid.*

Et quid ſi prohibitio facta ſit ad tempus fauore ipſius prohibiti?ibid.

11 *Et an in confiſcatione bonorum filiifam. veniant etiam bona profectitia?*

12 *Et an aduentitia?*

13 *Et an caſtrenſia?*

14 *Et an è contra publicatis bonis patris,cenſeatur publicatum peculium profectitium filij?*

15 *Dos mulieris an confiſcetur?*

16 *Bona alienata per delinquentem poſt delictum commiſſum,an veniant in confiſcatione bonorum?*

Et quid ſi fraus interuenit?ibid.

17 *Et quomodo probetur fraus?*

18 *Et quid ſi ex eo delicto non eſt impoſita ipſo iure cōfiſcatio bonorum,vel interdicta bonorum adminiſtratio?*

19 *Et quid ſi alienatio facta ſit poſt accuſationem?*

20 *Et quid ſi facta ſit poſt ſententiam?*

21 *Delinquens an poſſit dare de bonis ſuis inſolutum creditoribus?*

22 *Quando reperitur in bonis confiſcatis pretium rei venditæ per delinquētem,an poſſint poſſeſſores bonorum venditorum moleſtari?*

23 *Obligationes an tranſeant in fiſcum?*

Et an obligatio naturalis?ibid.

Et an obligationes conditionales?ibid.

24 *In confiſcatione an veniant bona futura?*

25 *Ius adeundi an tranſeat in fiſcum?*

26 *An ſecuta cōfiſcatione bonorum patris, reſeruetur filiis aliqua portio?*

27 *Sententia confiſcationis bonorum, an trahatur ad bona ſita extra territorium confiſcantis?*

Et quid in bonis mobilibus?ibid.

28 *Creditores vnius territorij an poſſint agere contra fiſcū alterius territorij?*

29 *Fiſcus,ad quem peruenient bona alicuius,an teneatur ſatisfacere omnibus creditoribus,& legatariis?*

30 *Et an vltra vires hæreditarias?*

31 *Fiſcus an præferatur creditoribus delinquentis?*

32 *Fiſcus an habeat bona delinquentis tacitè hypothecata?*

NVnc de poenis pecuniariis tractandum eſt, 1
quarum maxima eſt confiſcatio ſeu publicatio bonorum.Debes autem ante omnia præmittere,ꝙ ſecundū iura antiqua,in multis caſibus ſpecialiter erat impoſita poena confiſcationis bonorum,prætereàque generaliter in omnibus caſib',in quib' impoſita erat poena mortis naturalis vel deportationis, in illis etiam in conſequentiam veniebat poena confiſcationis bonorum.Deinde ſuperuenit authētica, Bona damnatorum, C.de bo.dam.ex cuius diſpoſitione hodie bona damnatorum non confiſcantur, ſed deferuntur ad proximiores condemnati intra quartum gradum exiſtentes,&c.Et aduerte, quia licet ipſa auct.loquatur non modò de aſcendentibus,ſed etiam de his qui ex latere cōiuncti ſunt:tamen in corpore,vnde ſumitur, non adſunt illa verba ex latere. Ideo fortè dici poſſet,quòd imper. malè fecerit ea ponendo.Sed quidquid ſit communis opi.eſt quòd etiam collaterales admittantur vt atteſtatur Are. in l.eius qui, §. ſi cui, col.3.verſic.ſed quæritur.ff. de teſta.quem refert Cagno.in l.ea ſola deportationis, num.7.ff.de reg.iur.Scias etiam, quòd diſpoſitio d. auct. Bona damnatorum,non corrigit indiſtinctè iura antiqua, ſed tantummodo in illis caſibus,in quibus poena confiſcationis bonorum eſt impoſita in conſequentiam alterius poenæ. Et ideo in illis, in quibus à lege antiqua eſt expreſſè impoſita poena confiſcationis bonorum, nō ſunt correcta iura antiqua per diſpoſitionem d. auct. Et ita communiter tenetur, vt dicit Bartol. in l.j. poſt numer. 3.ff. de bon. damn. quem refert Boer. deciſ.264.poſt numer. 15. & in tract. de ſeditioſis, in ſeptimo præſuppoſito, & Cæphal. conſil.lxxix.numero 4.libr. 1. idem atteſtatur Bald.in titul.de pace tenenda,in vſib. feud.numero 11.in fi.Imola in d.§.ſi cui,poſt numer. 8.verſic,in gloſſ. in verbo,Publicantur,Aret.in d.§.ſi cui,numer.3. quem refert Boſſ.in titul. de bonorum publ. poſt numerum primum, & in titul.banniti quid amittant.poſt nume. 10.Pract.Conradi, fol.432.n.10. Sed certè quidquid ſit de iure,communiter totus

mundus ſeruat, ꝙ bona non confiſcantur in aliquo caſu, excepto crimine hæreſis, & læſæ maieſtatis, niſi ex diſpoſitione ſtatuti, vel conſuetudinis aliter caueatur. Et de hac conſuetudine, & obſeruantia generali, atteſtatur Alb. in 3. part. ſtatut. q. 18. circa fi. quem refert Capolla conſ. crim. 17. in 3. dub. ver. ſed vltra dictum. & Dec. conſil. 442. n. 6. & Boer. in d. deciſ. 264. n. 15. & Roland. conſi. 97. n. 2. lib. 2. & conſ. 98. n. 5. eod. vol. & Nouel. in pract. crim. ſol. 176. n. 6. Cagnola in d. l. ea ſola deportationis. n. 7 Dec. conſ. 257. nu. 6. quem refert Pract. Conradi, fol 433. n. 12. in fi. Reperio tamen ꝙ Old. conſ. 17. nu. 7. dicit, ꝙ imò ſecundum conſuetudinem bona delinquentium publicantur, & illum refert Boſſ. in tit. de bon. publ. n. 1. Sed illud intelligendum eſt de conſuetudine locali, quę introducta eſt per ſtatuta ciuitatum, puta in regno Franciæ, de quo loquitur Old. non autem de conſuetudine generali, quæ viget in locis in quibus non adſunt huiuſmodi ſtatuta, ſecundum quam loquuntur Doctores per me ſ. alleg. Conſuetudo autem generalis Franciæ in clericis condemnatis eſt, vt eorum bona mobilia confiſcentur epiſcopo, immobilia autem principi ſeculari. Et de hac conſuetudine atteſtatur etiam Boer. ſuper conſuet. Bituric. fol. 20. col. 3. & Papo libr. 24. tit. 13. Arreſto 3.

2 Sed pone, ꝙ fuerit aliquis condēnatus ad mortem virtute ſtatuti ita diſponentis: in caſu tamen, in quo neque à iure communi, neque ab ipſo ſtatuto imponitur publicatio bonorum, prout videmus quotidie fieri in ſuribus, nunquid lata ſententia mortis veniet in conſequentiam etiam confiſcatio bonorum? Reſp. ꝙ non. & eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. banniti quid amittant. nu. 11. & ita ſemper vidi apud nos obſeruari. Cæterum in Gallia ex generali cōſuetudine bona confiſcantur in omnibus caſibus, in quibus imponitur pœna mortis. vt atteſtatur Ponta. ſuper conſuet. Bleſen. fol. 154. col. 2. in prin.

3 Multa autem ſunt crimina, in quibus ſecundum diſpoſitionem iuris communis imponitur pœna confiſcationis omnium bonorum, puta læſæ maieſtatis, vt dixi ſ. ſtatim. & ſ. hoc eod. libr. §. læſæ maieſtatis. ver. præterea licet. Item falſæ monetæ, de quo dixi ſ. hoc eod. lib. §. falſum. ver. dixi etiam. Item homicidii, hæreſ. &c. de quibus in ſuis locis dictum eſt. Et alios plures caſus ponit Chaſ. ſuper conſuetud. Burgund. ſol. 89. & ſeq. & Calicius in Marg. fiſci fol. 33. & multis ſeq. ponit 418. caſus, in quibus bona fiſco applicantur, & Franc. Luca de priuil. fiſci, in 2. parte princ.

4 Apoſtata punitur in confiſcatione bonorum, vt eſt tex. in l. j. C. de apoſta. quod intellige vt procedat, ſi non extent eius filij vel cognati, ad quos deferatur auctent. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. eccle. Sed hic quæro, quis dicatur apoſtata? Reſp. quòd tripliciter quis poteſt apoſtatare, à fide, ab obedientia, à religione, & ita tradunt omnes, vt dicit Simancas de hæret. c. 7. in princ. Dicitur autem apoſtatare à fide, qui à Chriſtiana religione tranſit ad iudaiſmum, vel aliam ſectam infidelium, prout in facti contingentia contra quendam conſuluit Alciat. conſ. 478. Sciasautem, quòd quamuis apoſtatans à fide ſit peior hæretico (nam hæreticus in aliquo deuiat à fide, apoſtata autem ab ea in totum recedit) nihilominus apoſtata recipitur ad pœnitentiam, prout etiam recipitur hæreticus. Et hanc dicit eſſe veram & receptam ſententiam Simancas in d. c. 7. nu. 2. Apoſtata autem religionis propriè dicitur ille, qui relinquit habitum religionis, & ad ſæculum redit. Et ita volunt communiter Doct. vt dicit Cald. conſil. 1. de apoſtatis. vbi conſuluit, quòd monachus vagabundus, qui tamen non dimiſit habitum ſuæ religionis, non dicitur propriè apoſtata: clericus autem ſecularis dimittens habitum, ſi eſt beneficiatus, dicitur apoſtata: ſi verò non eſt beneficiatus, non dicitur apoſtatare, ſed relinquere habitum. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Anan. in c. tuæ. n. 11. de apoſt.

Quæro, nunquid quilibet iudex poſſit impo- 5
nere pœnam confiſcationis bonorum? Reſp. Aut pœna confiſcationis pro delicto venit imponenda à lege tacitè vel expreſsè, & tunc quilibet iudex, qui poteſt ſuper delicto ipſo cognoſcere, poteſt etiam illam imponere, Aut venit imponenda à iudice pręter legem, & tunc nullus iudex, pręter ſummos magiſtratus, poteſt eam imponere. et ita communiter dicitur, vt atteſtatur Anan. in c. vergentis. n. 21. de hæret.

An autem epiſcopi habeant fiſcum, cui poſſint 6
bona delinquentium applicari, videnda ſunt ea, quæ dixi ĵ. q. 80. ver. in hac autem.

Nunc videamus, quæ veniant in confiſcatione 7
bonorum. Et in hoc propoſito facias regulam generalem, quòd in fiſcum tranſeunt omnia ea, quę tranſeunt in extraneos hæredes: & econuerſò ea, quæ non tranſeunt in extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum. Et iſta eſt communis & vera concluſio, vt dicit Alciat. conſ. 522. poſt nume. 6. Hinc infertur, quòd in confiſcatione bonorum non veniunt bona feudalia: illa enim non tranſeunt ad extraneos hæredes, vt dixi ſ. lib. proximo. §. feudum. quæſtion. 84. Infertur etiam quòd in confiſcatione bonorum non veniunt bona emphyteotica, quæ de ſui natura non tranſeunt ad extraneos hæredes, vt dixi ſ. libr. proxi. §. emphyteoſis. q. 29.

Quæro modò, nunquid in confiſcatione bo- 8
norum veniat ius patronatus? Reſpon. In hoc articulo fuerunt aliquando opin. inter Doctores. Aliqui enim tenuerunt, quòd ius patronatus non veniat in generali confiſcatione bonorum. Et hanc opin. dicit eſſe communem Gigas de cri. læſæ maieſtatis, ſol. 121. quæſt. 4. num. 3. Et quòd ius patronatus eccleſiaſticum non tranſeat in fiſcum, qui non ſit hæres patroni, dicit eſſe communem Didac. libr. 2. reſolutionum, c. 18. numer 7. Contrariam verò ſententiam, quòd ſcilicet ex delicto, ex quo confiſcatur vniuerſitas bonorum delinquentis, tranſeat etiam ius patronatus in fiſcum, tenuit gloſſ. in c. filiis. in gloſſ. 1. 16. quæſt. 7. Et hanc dicit eſſe communem Citadi. de iure patronat. in 20. quæſt. decimæ partis principalis. nu. 28. Decius in ca. 5. numer. 6. de iudic. quem refert Ferret. conſil. 179. num. 1. & 2. Ego verò dico ſic, Aut tale ius patronatus erat tranſitorium etiam ad extraneos hæredes, & tunc placet opin. gloſſ. quòd tranſeat etiam in fiſcum: non enim video, cur non debeat in fiſcum tranſire, qui per omnia habetur loco hæredis, vt dixi ĵ. verſic. ſed an teneatur.

tur. Aut verò non erat tranſitorium in extraneos hæredes, & eo caſu teneo, quòd neque etiam tranſeat ad fiſcum.

9 Succeſſiuè quęro, nunquid in publicatione bonorum mobilium & immobilium, veniãt iura & actiones? Reſp quòd non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Arius, de bonis maternis, fol. 20. nu. 26. & ſequ. vbi etiam grauiter reprehendit Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol. 94 n. 14. dicentem, ꝙ in confiſcatione bonorum mobilium veniunt iura & actiones, & aſſerentem quòd ita tradunt Doctores, nam (vt ipſe Arius oſtendit) proculdubiò Doctores communiter contrarium ſcripſerunt, etiam ſi generaliter facta eſſet confiſcatio omnium bonorum mobilium & immobilium. Et ex hoc introducta eſt practica huius prouinciæ, vt in ſententia confiſcationis apponantur etiam illa verba, iurium, & actionum, & nominum debitorum.

10 Item quæro, nunquid in confiſcatione veniant bona prohibita alienari? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. & hanc opi. eſſe communem dicit Alcia. conſ. 783. nu. 1. Contrariam tamen ſententiam, quòd ſcilicet talia bona prohibita alienari non veniant in confiſcatione bonorum, neque etiam durante vita eius, qui prohibitus eſt alienare, tenet Bart. in l. imperator, n. 1. ff. de fideic. libert. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Soc. iun. conſil. 77. n. 15. lib. 2. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Rubeus conſ. 98 n. 1 & conſ. 154. n. 2. Et dicit Grammat. deciſ. 105. nu. 31. quòd apud omnes ſcribentes hæc eſt vera concluſio. Et dicit Cotta in verbo, Teſtamentum in quo, col. 2. ꝙ ita dicunt communiter Doctores. Et hæc quidem concluſio locum habet, non modò quando factum eſt expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis (tunc enim proculdubiò non tranſeunt in fiſcum, ſed admittitur ſequens in gradu fideicommiſſi. Et hæc eſt certa & communis opin. vt dicit Alciat. conſi. 650. n. 1. ſubdens, quòd cùm exerceret officium aduocationis, illam ſemper vidit obſeruari. Et illum refert Roland. conſil. 98. poſt nu. 11. libr. 2.) ſed idem etiam dicendum eſt, quando poſt fideicommiſſum appoſita eſt clauſula, Quia volo, ꝙ bona perpetuò conſeruentur in agnatione, vel familia. Cùm enim ex ea clauſula inducatur prohibitio alienationis, & fideicommiſſum ſimplex, vt dixi ʒ. libr. 3. § ſubſtitutio. vbi oſtendi hanc eſſe magis communem, & veriorem opin. idem iudicandum eſt, ac ſi expreſsè factum eſt fideicommiſſum in caſum alienationis. Si verò fideicommiſſum, vel ſubſtitutio facta eſſet tantùm in caſum mortis, tunc fiſcus poteſt apud ſe retinere bona durante vita ipſius condemnati, vt eſt text. in l. Statius Florus. §. Cornelio felici. ff. de iure fiſci. Et ita practicatur, vt dicit Quemada, quæſt. fiſcali 17. Pręterea etiam eueniente caſu fideicommiſſi, poteſt fiſcus detrahere ex perſona condemnati trebellianicam, vbi non ſit eius detractio prohibita. Et etiam in omnem caſum ſolet detrahere legitimam, vbi condemnatus eſſet filius: nam in ea non poteſt teſtator fideicommiſſum, neque aliud grauamen imponere, neque eius alienationem prohibere, iuxta ea quæ dixi ʒ. lib. 3. §. legitima. vno tantùm caſu excepto, quando ſcilicet pater, propter minorem ætatem filiorum, eis prohibuiſſet alienationem omnium bonorum vſque ad certum tempus: talis enim prohibitio non cenſetur onerosa ipſis filiis, ſed potius fauorabilis: & ideo valet, etiam reſpectu legitimæ. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Dec. conſ. 442. nu. 28. vbi in facti contingentia ita conſuluit & Boſſ. in tit. de bon. publ. n. 41. Et reperio, quòd in indiuiduo in eadem cauſa idem conſuluit Ruin. conſil. 23. lib. 5 & Riminal. conſ. 243. Et ſecundum hanc opin. iudicari ſolet in noſtro magiſtratu.

11 Præterea quæro, nunquid in confiſcatione bonorum filiifam. veniant etiam eius bona profectitia? Reſp. ꝙ non. & in hoc nemo dubitat, vt dicit Ruin. conſil. 24. nu. 5. libr 5. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Curt. ſen. conſ 59. n. 12. Socin. iun. in d. conſi. 77 n. 6. Simancas de hæret. c. 9. nu. 14. Cùm enim talia bona ſint pleno iure patris, tam quo ad proprietatem, quàm quo ad vſumfructum, dicuntur reſpectu filij eſſe bona aliena. Et ideo in bonorum ſuorum confiſcatione nullo modo comprehendi poſſunt.

12 Sed quid in aduentitiis? Reſpon. ꝙ nec ipſa veniunt in confiſcatione bonorum, ſecundum Bar. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. nu. 12. ff. de damn. infect. quem ſequuntur communiter omnes, vt dicit Paris. conſ. 157. n. 1. lib 4 quem refert Didac. lib 2. reſolutionum, c. 8 poſt n. 7. ver. ex his patet. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Curt. ſen. in d. conſil. 59 n. 12 Ruin. in d. conſil. 24 n. 6. Hoc autem ſine difficultate procedit, quando pater in huiuſmodi bonis aduentitiis haberet vſumfructum. Et ita hoc caſu iudicatum fuit per Capellam Tholoſ. deciſ. 120 Item fuit quæſitum. Certum eſt enim, ꝙ filius de huiuſmodi bonis, etiam quo ad nudam proprietatem, non poteſt alienando, neque teſtando diſponere, meritò neque etiam delinquendo poſſe debet ea in fiſcum transferre. Cæterum in illis caſibus, in quibus pater non habet vſumfructum in peculio aduentitio (ſecundum aliquos) publicatis bonis filij, etiam illud peculium publicatum cenſebitur. Et hanc eſſe communem opin. dicit Ruin. in d. conſi. 24. n. 6. prout illum refert Gigas de crimin. læſæ Maieſtatis, fol. 126. q. 11. in fin. ex quo enim poteſt filius de eis liberè diſponere, poteſt etiam, delinquendo ea fiſco applicare, & licet de eis teſtari non poſſit, vt dixi ʒ. lib. 3 §. teſtamentum. q. 18. ver. vera igitur. poteſt tamen alio modo, quàm per teſtamentum ea pleno iure alienare, & ideo poterunt hoc caſu confiſcari. Sed certè quidquid dicit Gigas in loco præall. hæc concluſio maximam habet difficultatem. Si enim non confiſcatur peculium caſtrenſe, vt dixi j. ſtatim. ver. quęro etiam. de quo poteſt filiusfam. teſtari, vt dixi in alleg. q. 18 verſ ſcias tamen. & inter viuos pleno iure liberè diſponere, vt dixi ʒ. lib 2. §. filius. Multò magis deberet confiſcari huiuſmodi peculiũ aduentitiũ, neque Ruin. in loco per Gigan. alleg. atteſtatur hanc eſſe communem opin. niſi vt ego ʒ. retuli. Et ideo ſi caſus contingeret, fortè iudicarem contra fiſcum, per ea quæ dixi in d. verſi. quæro etiam. Vide quæ dixi j. q 86. ver. ſecundo infertur.

13 Quæro etiam, quid in peculio caſtrenſi? Reſp. ꝙ neque ipſe venit in confiſcatione bonorum, vt eſt text. in l. 3. C. de bon. proſcr. ſecundum intelle-

ctum

ctum, qui eſt magis communis, teſte Alex. in l. 3. §. ſi filius, n. 3. ff. ꝙ quiſque iuris, quem refert Dec. ibi, n. 4. & Simancas in d. c. ix. n. 14. Hanc etiam opinio. dicit eſſe communem Paris. in allegato conſ. clvij. n. 36. quem refert Did. in d. c. 8. poſt n. 7. ver. Hinc apparet, Boſſ. in tit. de bonorum pub. poſt n. 71. Et hic eſt caſus valde notabilis, in quo licet, quis poſſit contrahendo, & teſtando, liberè de bonis ſuis diſponere, non autem delinquendo ea transfert in fiſcum. Ratio autem eſt, prærogatiua patriæ poteſtatis, propter quam pater præfertur fiſco. Et ideo propter hanc rationem teneo, ꝙ ēt in aduentitiis, de quibus filius liberè poteſt diſponere, pater præferatur fiſco, vt dixi ſuprà ſtatim, ver. Sed quid in aduentitiis.

14 Quæro nunc, quid è contra, nunquid publicatis bonis patris, cenſeatur publicatum peculium ꝓfectitium filij? Reſp. ꝙ nō, & eſt cōis opi. vt atteſtatur Sal. in l. ſi quis poſt, ver. ſi quid etiam, n. 3. C. de bo. proſcrip. Quemada q. fiſcali xix. Quod tamen intellige vt procedat, niſi pater ex ipſa condemnatione amitteret etiam patriam poteſtatē: nam eo caſu huiuſmodi peculium tranſiret in fiſcum. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de bonor. pub. n. 71. in fi. An autem pater bannitus amittat patriam poteſtatem, dixi ſ. q. 71. verſic. Succeſſiuè quæro.

15 Quęro, ſi bona mulieris publicentur in eius delicto, an etiam confiſcetur eius dos? Reſp. ꝙ ſi delictum commiſſum fuerit per eam ſoluto matrimonio, proculdubio confiſcatur. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Nellus de banni. in prima parte ſecundi temporis, q. 28. quem refert Augu. ad Ang. de maleſi. in verbo, Et eius bona. ſub nu. 29. Conſtante autem matrimonio, bona vxoris non publicantur, niſi in quinque caſibus. Et ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez, ſup l. 78. Tauri, n. 1. & eſt tex. in l. quinque legibus, ff. de bonis damnato. Et in illis caſibus ſimul cum aliis eius bonis etiam dos ipſa confiſcatur, Et ita cōmuniter tenetur, vt dicit Nellus in loco præallegato, quem refert Boſſ. in tit. de bonorum publi. n. 73. Publicatis autem bonis mariti dos ipſa non publicatur: ſed ſtatim ſecuta condemnatione poteſt vxor illam repetere. Et hoc etiam ſi ipſa ſequeretur virum, qui eſſet de rebellione condemnatus, prout refert iudicatum fuiſſe per magiſtratum Boſſ. in loco præalleg. n. 75. in fin. Quod eſt notandum, quia ſententiæ, quæ feruntur per hūc magiſtratum in cauſis confiſcationum inter fiſcū, & priuatos, ſunt tantæ auctoritatis, vt ab eis non poſſit appellari, nec de nullitate dici, nec ſupplicari, nec in integrum reſtitutio peti. Et licet à ſentētiis latis per ſenatum poſſit peti reuiſio coram eodem ſenatu, facto depoſito centum aureorum: tamen contra ſententias huius magiſtratus, ex ordinibus huius Ducatus, nullum fuit relictum remedium nec fiſco, nec priuatis. Et ſcias, ꝙ hoc caſu non ſeruatur filiis legitima, vt dixi ĵ. ver. Videndum eſt.

16 Solet etiam ſæpe dubitari, nunquid in confiſcatione bonorum veniant bona alienata per ipſum delinquentem ante ꝯfiſcationem? Scias igitur in hoc articulo eſſe diſtinguendum: nam, aut alienatio facta eſt à delinquente ante crimen commiſſum: & in hoc caſu ſi nulla ſubſit ſuſpicio fraudis, talis alienatio valet, & tenet, licet poſtea delinquat, & contra eum ſequatur ſententia condemnatoria: ſi verò appareat fraus verè, & præſumptiuè, valet quidem alienatio, ſed à fiſco poſtea reuocatur. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Picus in l. poſt contractum, n. 11. ff. de donatio. quem refert Boſſ. in tit. de bonorum pub. poſt numer. 45. Tenetur tamen eo caſu fiſcus emptori precium reſtituere. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, quem refert Boſſ. in tit. præalleg. poſt n. 45.

17 Fraus autem hoc caſu probatur per coniecturas, & eſt communis opinio, vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 12. verſi. ſecunda concluſio, Puta ſi talis alienatio fuerit omnium bonorū ſuorum. Et eſt communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 13. verſ. quarta concluſio, quem refert Boſſ. in tit. præallegato, num. 45. Et hoc etiam ſi delictum ipſum ex interuallo ſecutum fuerit, dummodo tempore donationis ſubeſſet cauſa, propter quam delictum poſtea commiſſum fuerit. Vel ſi tempore alienationis habebat inimicitias capital. Et eſt communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, n. 17. Vel ſi poſt alienationem ſteterit in poſſeſſione rei alienatæ, hoc enim faceret præſumi alienationem fuiſſe ſimulatam. Et eſt communis opin. vt dicit Picus in d. l. poſt contractum, numero 23. Quod tamen intellige, dummodo tempore alienationis ſubeſſet cauſa, propter quam delictum fuerit commiſſum aliàs ſecus. Et ita tenetur in practica, vt atteſtatur Boſſ. in titulo præallegato, poſt num. 49. verſic. & intelligitur. Pariter etiam ſi alienatio facta fuiſſet in occulto, ex hoc præſumeretur fraus. Et eſt cōmunis opinio. vt dicit Picus in loco præallegato, poſt num. 26. Vel ſi facta fuerit in perſonam ſanguine coniunctam, ſecundum Barto. in ea. l. poſt contractum. Et hæc coniectura tenetur in practica, vt dicit Picus ibi, quem refert Boſſ. in tit. præallegat. num. 46. Vel ſi delictum incontinenti poſt alienationem ſecutum fuerit, ſecundum Bart. in ea. l. poſt cōtractum, quem omnes ſequuntur, vt dicit Sigiſmund. conſ. feudali 21. n. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem Picus in loco præalleg. nu. 28. quem refert Boſſ. in tit. præallegato, poſt nu. 51. ver. 5. eſt.

18 Cæterum poſt commiſſum delictum, regulariter etiam valet alienatio ante ſententiam facta titulo oneroſo, neque reuocantur alienata, niſi appareat contrahentem fuiſſe participem fraudis. Et hoc tenetur communiter per omnes. vt dicit Ang. in l. ſi quis, nu. 4. C. de bon. proſcrip. Sed hoc intellige vt procedat, vbi delictum ſit tale, in quo bona ipſo iure non confiſcantur, neque interdicta eſt delinquenti bonorum ſuorum adminiſtratio, & de fraude non appareat. Et eſt communis opi. vt dicit Picus in loco præalleg. n. 38. Qui aūt ſint caſus, in quibus bona ipſo iure confiſcantur, dixi ſ. in prin. quæſtionis. Interdicitur aūt bonorum adminiſtratio in crimine hæreſis, læſæ Maieſtatis, & ſodomiæ, vt dixi ſ hoc eod. lib. §. Hęreſis, ver. Item bona, & §. Læſę Maieſtatis, ver. Præterea licet, & §. Sodomia, verſ. Item ſodomita. Vbi verò bona delinquentis ex eo crimine ipſo iure, & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta poſt crimen commiſſum, eſt ipſo iure nulla,

neque

neque erit opus aliqua reuocatoria. Et eſt communis opin. vt dicit Picus in loco præalleg. poſt numerum 37.ver.circa ſecundum tempus.

19 Et hęc omnia locũ habent,non tantùm ſi alienatio fiat poſt delictum,ſed etiam ſi fiat poſt accuſationem,antequam lis conteſtetur, quinimò & ſi fiat poſt litis conteſtationem.Et eſt communis opinio,vt dicit Picus in loco præallegato,nu.39. in prin.& verſi.circa quartum.Bene verum eſt,ꝙ omnis alienatio,quæ fit à delinquente poſt accuſationem contra eum inſtituram,in dubio præſumitur facta metu pœnæ. Et eſt communis opi.vt dicit Picus in d.l.poſt contractum,poſt n.39.ver. alia differentia.

20 Si verò alienatio fiat à delinquente,poſt ſentẽtiam condemnatoriam contra eum latam : tunc ſi talis ſententia fuerit per appellationem ſuſpenſa, valet quidem alienatio facta pendente appellatione:ſed poſtea ſecuta confirmatione ſententiæ, officio iudicis reuocatur.Si verò ſentẽtia per appellationem ſuſpenſa non fuerit,alienatio ipſa nihil valet.Et eſt communis opi.vt dicit Picus in loco præalle.poſt n.xxix.verſ.quintum.Et in hoc propoſito ſcias,ꝙ in illis caſibus,in quibus alienatio valet, ſed poſtea poteſt per fiſcum reuocari, non poteſt executor fiſcalis amouere poſſeſſores poſſeſſione rerum, quas à delinquente acquiſiuerũt : ſed debet actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinariè de ipſa reuocatione cognoſcatur. Et eſt communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato,num.41.

21 Scias tamen, ꝙ debitor delinquens poteſt quãdoque dare de bonis ſuis inſolutum ſuis creditoribus.Et eſt communis opin. vt dicit Picus in d. l. poſt contractum.n.41.

22 Contingit aliquando,ꝙ delinquens permutat aliqua bona, aut vendit, & precium conuertit in emptionem aliorum bonorum. Quęro,nunquid illa bona acquiſita veniant in confiſcatione bonorum,& etiam ea quæ ante permutationem,ſeu vẽditionem erant ipſius delinquentis? Reſpon. ꝙ ſi reus poſt delictum permutat bona, vel vendit: & bona permutata,vel precium bonorum venditorum,vel alia res ęquiualens empta ex precio,reperitur in bonis confiſcatis: non debent moleſtari poſſeſſores priorum bonorum,quæ delinquẽs alienauit.Ita colligi videtur ex tex.in l.Imperator, § fi de leg. 2. & eſt communis opin. vt atteſtatur Quemada,queſt fiſcali ſeptima. Videtur enim precium, vel res acquiſita ſubrogari loco rei alienatæ,ita vt non poſſit fiſcus velle idem bis cõſequi. Et ſecundum hanc opin. fuit aliquando iudicatũ in hoc magiſtratu. Quam tamen intellige vt procedat, niſi fraus interuenerit : nam eo caſu poſſet fiſcus,omiſſo precio vel re acquiſita,rem alienatã recuperare,iuxta ea quæ ſuperius dicta ſunt.

Item in fiſcum tranſeunt ſecuta confiſcatione
23 omnes obligationes. Et hæc eſt communis omnium ſententia,vt dicit Calcan.conſ.lxvj.nu.4.in fi. Adde,ꝙ tranſit in fiſcum non modò ciuilis obligatio,ſed etiam naturalis,& ita communiter tenetur,vt dicit Imola in l.ſi debitori, in fi. principij.ff. de fideiuſſo.Scias tamen, ꝙ iura conditionalia nõ tranſeunt in fiſcum,ita dicit gl.in l.nõ ad ea, in verbo,Præſens,ff.de condi. & demonſtr. quam Doctores ſequuntur, vt atteſtatur Quemada, quæſt. fiſcali x.Et ꝙ obligationes conditionales paſſiuę, non tranſeunt in fiſcum, dicit eſſe communem opi.Iaſ.in l.ſi quis arbitratu,poſt n.29.ff.de verbo. obligat.quem refert Boſſ.in ti. de bonorum pub. n.14.Et ex hoc infertur, ꝙ ſi fuerint alicui legata alimenta,& ille fuerit bannitus, & eius bona confiſcata,tale legatum non tranſit in fiſcum, neque etiam durante vita ipſius cõdemnati.Et ita refert iudicatum fuiſſe Boſſ.in d.tit. de bonorum publi. n.22.tale enim legatum dicitur cõditionale,vt dixi ꝫ lib.3.§.Legatum,meritò non tranſit in fiſcũ.

Vlterius quæro, nunquid in confiſcatione ve- 24
niant bona futura, id eſt acquiſita poſt confiſcationem?Reſp ꝙ non,ſed veniunt tantùm ea,quę delinquens habet tempore publicationis. Et eſt communis opi. vt dicit Neſlus de bannitis in prima parte ſecundi temporis,n.18 quem refert practica Conradi fol.430.n.4.in fi.Curtius Senior in d.conſ.lix.poſt n.13.ver. conſequenter, Iaſ.in l. ſi ſtipulatus fuerim,§.cùm ſtipulamur,n.7.ff.de ver. obli. Hinc etiam dicit eſſe communem regulam Boſſ.in d.tit.de bonorum publ.poſt n.80. In hoc Ducatu adeſt decretum confiſcans omnia bona delinquentium ab ipſo die commiſſi delicti:nihilominus ſeruatur,ꝙ etiam ea quæ acquirunt poſt delictum,vſque ad cõfiſcationis ſententiam,quæ à iudice profertur,veniunt etiam in ipſa confiſcatione.Et ita abſque cõtrouerſia ſeruari atteſtatur Boſſ.in loco præalleg.nu.80.in fi. In bonis autem quæſitis poſt confiſcationem quomodocunque fiſcus ea apprehenderit , vel habeat penes ſe, illa retinet tanquam legitimus, & iuſtus occupator, ex quo ſunt bona banniti.Si verò reperiantur penes alium,credo, ꝙ fortè non poſſet fiſcus ea petere,ſed ꝙ deberent remanere prius occupanti.Et in hanc ſententiam viſus fuit inclinare magiſtratus in cauſa bonorum cuiuſdam capitanei Aman di Theutonici, licet aliis etiam ex fundamentis motus fuerit ad iudicandum contra fiſcum.

Sæpe contingit,ꝙ tempore confiſcationis de- 25
lata eſt hæreditas delinquenti,nunquid ſecuta cõfiſcatione ius adeundi illam hæreditatem tranſit in fiſcum?Reſp.In hoc articulo variæ fuerunt ſcribentium opin. nam aliqui tenuerunt quòd ſic. & dicit Ruin.conſi.xxiij.numero 2.lib.v.quòd videtur eſſe communis opin. quòd deportatus intra annum à die delatæ hæreditatis illam tranſmittit in fiſcum . ſecus autem ſi poſt annum fuiſſet deportatus. Multi verò tenuerunt cõtrarium,quòd ſcilicet illam non tranſmittat. Et hanc opin. dicit videri magis communem,ſaltem in bannito, qui poſſit retinere ius adeundi. Ruin. in eo. conſi.23. nume.26 Tu verò dic,quòd,Aut illud ius adeundi eſt tale , quòd tranſit etiam in extraneos hæredes,& tranſit etiam in fiſcum. Aut verò non tranſit ad extraneos hæredes , & neque etiam tranſit in fiſcum. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Iaſon. in l. ſi quis mihi bona , §. ſeruus municipum , circa finem , ff. de acquirenda hæreditate.

Videndum eſt etiam, nunquid facta bonorum 26
cõfiſcatione,reſeruetur filiis aliqua portio bonorum ? Reſp. Secundum iura digeſtorum reſeruatur filiis dimidia pars bonorũ,& hoc ex gratia, & clemen

clementia principis, vt dicit tex. in l. j. in fi. & in l. fi. ff. de bonis damn. hodie tamen hoc in pract. non ſeruatur, vt dicit Chaſſ. ſuper conſuet. Burgun. fo. 81. n. 16. nam vbi ex aliqua lege, vel ſtatuto bonorum confiſcatio imponitur, omnia bona confiſcantur nulla portione liberis reſeruata. Sed certè apud nos ſeruatur filiis legitima, prout etiam eſſe de iure obſeruandum, etiam ꝙ per ſtatutum ſimpliciter, & abſque vlla reſeruatione imponatur pœna confiſcationis bonorum, conſuluit, & oſtẽdit eſſe magis communem opin Roland. conſil. xcvij. maximè poſt n. 29. lib. 2. non tamen reſeruatur dimidia, ſed illa tantùm pars, quæ filiis regulariter debetur in bonis patris. Scias tamen, ꝙ in bonis matris, quando confiſcantur ꝑpeius delictũ, filij nihil debent habere, vt eſt text. in l. de bonis matris, C. de bo. proſcrip. Et hanc concluſionem indiſtinctè approbant Doctores, vt dicit Ang ad Ang. de maleſi. in verbo. Et eius bona, ſub nu. 28. An autem filius exhæredatus, vel ingreſſus religionem incapacem, vel filia excluſa à ſtatuto faciant partem in computatione legitimæ, videnda ſunt ea, quæ dixi ſ. lib. 3. §. Legitima.

27 Sed hic quæro, nunquid ſententia publicationis bonorũ trahatur ad bona ſi ſint extra territorium iudicis confiſcantis? Reſp. ꝙ ſic, & eſt cõmunis opi. Legiſtarum, & Cano. vt dicit Roma. ſing. 272. licet magna, quem refert Aug. ad Angel. de malef in verbo. Et eius bona. n. 7. in fi. relatus per Pract. Conradi, fol. 438. col. i Hanc etiam dicit eſſe communem ſententiam Doctorum Amo. Epit. 75. meminimus Bona autem ipſa applicantur domino, in cuius iuriſdictione ſita ſunt, & eſt cõmunis opin. vt dicit Brunus conſi. 31. feudali, nu. 15. Et dicit Roland. conſ. lxxviij n. 14. lib. 2. ꝙ hæc concluſio eſt magis communiter recepta Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo ille dominus habeat etiam ipſe ius confiſcationis bonorũ, aliàs ſecus. Et hæc eſt communis opi. Legiſtarum vt dicit Roman. in loco præalleg quem refert & ſequitur Afflict. deciſ. cclxxxj. n. 16. Item intellige vt procedat, modo confiſcatio fiat ſecundum diſpoſitionem iuris cõmunis: aliàs enim ſi fieret ex ſtatuto vel lege ſpeciali, non extenderetur ad bona ſita extra territorium, in quo viget illa lex, vel ſtatutum, etiam ꝙ eſſet idem dominus vtriuſque territorij, & ſic idem fiſcus, ita dicit Bart. in l. cunctos populos, in fine, C. de ſumma Trinit. & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de bonorum publicatione, n. 62. Illam etiam deciſ Bart. dicit eſſe communiter approbatam Cæphal. conſil. lxxix. n. 13. lib. j. Sed certè quando huiuſmodi territoria eſſent ſub eodem præſide prouinciæ, indiſtinctè crederem omnia bona fiſco applicari, ſecus tamen ſi eſſent ſub diuerſis præſidibus. Et ita in hoc Ducatu vidi plerunque obſeruari. Intellige etiam vt procedat in bonis immobilibus: ſed bona mobilia non circumſcribuntur territorio, & ideo applicantur dominio iudicis confiſcantis, & ſi ſint extra illius territorium. Ita tenuit Bald. in l. mercatores, n. 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bal. in c. primo. in prin. n. 6. de pace tenenda, tenuerit contrarium: tamen opin. Bal. in d. l. mercatores, eſt magis approbata, vt dicit Carauita ſuper ritu cxxxij. magnæ curiæ, num. 3. & ſeq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obſeruari.

Sed quæro an hoc caſu creditores vnius terri- 28
torij & dominij prorſus ſeparati poſſint agere cõtra fiſcum alterius territorij, cui bona ipſius delinquentis ſunt confiſcata? Reſp. ꝙ non, & fuit opin. Cyn. quam dicit eſſe communem Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Et eius bona, n. 9. aliàs de facili poſſet fieri fraus fiſco, vt ſcilicet omnes creditores condemnati agerent contra bona ſita in territorio cõdemnantis, omiſſis bonis ſitis in alio territorio, quod nullo modo eſt dicendum. Bene verum eſt, ꝙ ſi bona vnius territorij non ſufficerent, eo caſu ne creditoribus iura ſua perirent, eſſet eis ſatisfaciendum ex ſitis in alio territorio. Et ita pluries concluſum fuit & ſeruatum in hoc magiſtratu. Et nota in hoc propoſito, ꝙ in cauſis creditorum agentium contra fiſcum, debet procedi ſummariè & ſine dilatione licet (vt dicit Salyc. in l. ſi quis, poſt num. 1. in fi. C de bonis proſcrip.) iudices moderni ſtudentes magis placere voluntati rapientium, quàm rationi iuris, & æquitati, ſeruent contrarium in animarum ſuarum detrimentum. Quod tamen dici nõ poteſt in hoc magiſtratu, cuius ego ſum præſes, in quo ex prærogatiua illi data in eius erectione, proceditur ſola facti veritate inſpecta, & cauſæ creditorum fiſci expediuntur cũ ſumma æquitatis rõne, & maxima celeritate.

Sed an tenetur fiſcus, ad quem perueniunt bo- 29
na confiſcata, ſatisfacere omnibus creditoribus condemnati? Reſp. ꝙ quando fiſcus capit bona tanquam confiſcata, tenetur ad onera legatorum & fideicommiſſorum, & creditoribus hæreditariis, quaſi hæres, & habetur loco hæredis, ſecundum gl. in l. non intelligitur, §. cum ex cauſa, in verbo, Pertinet. ff. de iure fiſci. Et eſt communis opin. vt dicit Crauetta conſ. cclxv. n. 7. Et ſic tenetur perſoluere omnia debita condemnati. Et hanc dicit eſſe communem opi. Alb. in l. actione, §. public. ff. pro ſocio. Sed quando capit bona vt vacantia, eo caſu nõ tenetur ad legata, neque ad fideicommiſſa. Et iſta ſententia eſt communiter recepta, vt atteſtatur Ripa in l. ex facto, §. ex facto, poſt nu. 6 ff. ad Trebel. Quando autem bona deferuntur ad fiſcum, ex ſucceſſorio edicto, ſcilicet deficientibus aliis ſucceſſoribus, iuxta ea quę dixi ſ. lib. 3. fuerũt opi. inter Doctores, an eo caſu teneatur fiſcus ad onera legatorum & fideicommiſſorum: nam Bal. in l. eam quam, n. 5. in fi. C. de fideic. tenuit ꝙ ſic, & dixit Salyc. in l. vnic § pen. n. 39. C. de caducis tol. quod ita communiter tenetur. Cõtrariam autem ſententiam, ꝙ ſ. non teneatur, multi ſecuti ſunt. Et hãc dicit communiter teneri Claud. in l. recuſare. § ſi fiſco, n. 3. ff. ad Trebel. aſſerens ꝙ Salycet. in loco præallegato malè dixit, & reuera credo hanc opi. eſſe magis commu. & in practic. obſeruari, & ideo ab ea non putarem in iudicando eſſe recedendum.

Vnum ſcias, ꝙ in omnem caſum, quãdo fiſcus 30
ſuccedit alicui, ſiue tanquam in bonis vacantibus ſiue ex confiſcatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam ſi non confecerit inuentarium. Et eſt cõmunis opin. vt dicit Iaſ. in l. ſcimus. in princ. n. 1. C. de iur. delib. Apoſtil. ad Abb. in c. j. In fi. in verbo, Hæreditarias, de ſolutio.

Vidi quandoque dubitari, an aliquo caſu fiſcus 31
pręferatur creditoribus delinquentis. Veritas eſt, ꝙ præfertur creditoribus delinquentis ex delicto,

etiam in pœnis pecuniariis, non tamen preſertur eius creditoribus ex contractu. Et eſt cōis opin. vt atteſtatur Didac.lib.j.reſolu.c.xvj.poſt nu.8.In Francia tamen ſeruatur, ꝙ quando ex eodem delicto, & ex eadem ſententia pars prætēdens intereſſe, & fiſcus pœnam, concurrunt, preſertur pars pro intereſſe, & emenda damni, vt atteſtatur Papo lib.xxiiij.tit.xvj.Arreſto primo, dicens ita fuiſſe iudicatum in parlamento Pariſienſi.

Sed hic incidenter quæro, nunquid fiſcus ha-
62 beat bona delinquentis tacitè obligata, vel hypothecata? Reſp. Aliqui dicunt ſimpliciter ꝙ non, & hanc dicit eſſe plurimorum ſententiam Fulg. conſ.clxxix.n.3.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Salyc.in d.l.ſi quis poſt.poſt nu.6.C.de bon. proſcrip.Boſſ.in tit.de bonorum publ.nu.81. Tu verò dic, ꝙ Aut loquimur ante delictum commiſſum, & tunc certum eſt, ꝙ non habet in eis aliquā hypothecam. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Butr.conſ.lxj.n.3.Picus in repet.l.poſt contractū, n.40.ff.de donatio. Aut loquimur poſt delictum commiſſum, antequam inchoatum ſit iudicium criminale: & pariter dicendum eſt, ꝙ nullam habet hypothecam, Et eſt communis opin. vt dicit Alex.in l.reſcriptum, in prin.n.8.ff.de pact. Aut loquimur poſt ſententiam, & dic, ꝙ à die latæ ſententiæ habet fiſcus bona delinquentis hypothecata. Et eſt communis opi.vt dicit Aug ad Ang.de maleſ.in verb.Dictum Sempronium, ſub nu.11.

QVAESTIO LXXIX.

1 *De pœna confiſcationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum?*
2 *Stuprum committens punitur in dimidia partis bonorū?*
3 *Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur?*
4 *Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria fiſco applicantur?*
5 *Item domus ædificata iuxta aliam domum, non dimiſſo ſpacio, 25.pedum, fiſco applicatur?*
6 *Locus, in quo ædificatur ſepulchrum in ciuitate, fiſco applicatur?*
7 *Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis reſtituendis alicui incapaci fiſco applicantur?*
8 *Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fiſco applicatur?*
9 *Hæreditas per metum alicui relicta, fiſco applicatur?*

1 Viſum eſt de pœna cōfiſcationis omnium bonorum, videamus nunc de iis caſibus, in quibus non omnium bonorū, ſed alicuius partis pœna imponitur. Scias autem, ꝙ quādoque imponitur pœna certæ partis bonorū puta dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis, quandoque neque omnia bona delinquentis, neque certa eorū pars fiſco applicatur, ſed ſolummodo certa bona: nos vero hos omnes caſus ſimul proſequemur.

2 Stuprum committens condemnatur in dimidia parte bonorum, Dixi ſ.hoc eo.lib.§.Stuprum, ver.Sed quæro.

3 Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fiſco applicant, vt in auct.de armis. Scias tamen, ꝙ illa conſtitutio non ſeruatur de conſuetudine, vt atteſtatur Bart.in l.j.n.1.ff.ad leg.Iul.de vi pub. quem refert Stracca de mercator.fol.114.n.10.Alb.in ea.l.j.n.3.in fi. Alcia.in l. armorum, ff.de verb.ſig.Calic.in Margarita fiſci, fol.64.ver.337. caſus. Sed quælibet ciuitas vel prouincia habet in hoc ſua ſpecialia ſtatuta vel cōſuetudines, de quibus dixi ſ.q.lxxxij.ſtat.vj.

Domus priuatorum, in quibus fiunt ſacra my- 4
ſteria, fiſco applicantur, vt eſt tex.in §.ſciant, in auctēn. vt in priuatis domibus, colla.v.Intellige ſine licētia epiſcopi, vel eius vicarij, & ita ſeruatur per vniuerſum orbem, vt dicit Calic.in Marga.fiſci, folio.41.ver.xcij.caſus.

Si quis ædificat domū iuxta aliam domum pu- 5
blicam, vel priuatam, non dimiſſo ſpacio 25.pedū, domus fiſco applicatur, l.peu.C.de ædif.priu. Scias tamen, quòd illa lex non ſeruatur, vt dicit gl.fi.ibi, & refert Calic.in Marga. fiſci, fol.50.verſ. CC.caſus.

Locus, in quo quis ſepulchrum in ciuitate ædi 6
ficat, confiſcatur.l.prætor ait, §.Diuus, ff.de ſepul. viol. Scias tamen, quòd iſtud de conſuetudine nō ſeruatur, vt dicit Calic.in Margar.fiſci, fol.66.verſic.cclvj. caſus. Fiunt enim quotidie non modo in ciuitatibus, ſed etiam in cœmeteriis eccleſiarū, imò in ipſis etiam eccleſiis ſepulchra priuatorū, & ꝙ hodie permittatur etiam in corpore ipſius eccleſię mortuos ſepeliri, atteſtatur Remigius de immunit.eccle.fol.8.n.4. Ita etiam hodie ſeruari dicit Summa Angelica, in verbo, Immunitas, q.6. quem refert Remig. in loco præalleg.fo.44.in fi. & eſt omnibus notiſſimum.

Quando hæres tacitè accōmodat fidem defun 7
cto, de reſtituenda hæreditate alicui incapaci, puta filio ſpurio, aufertur tāquam ab indigno, & applicatur fiſco, l.eum qui.ff. de his quibus vt indig. vt in caſu in quo conſuluit Bolog.conſ. 24. Scias tamen, quòd ille, qui fuit inſtitutus hæres à patre filij ſpurij, poteſt talem hæreditatem, ſibi obuentam, ipſi ſpurio teſtatoris in teſtamento relinquere, neque id præſumetur factum in fraudem, vt dixi ſuprà lib.3.§.Teſtamentum.q.31.verſ.Sed pone. Si tamen probari poſſet, quòd ille defuncto fidem accommodaſſet, tunc fiſcus poſſet auferre, vt in caſu in quo conſuluit Soc.conſi.lxxxiiij.li.4.

Item q̄do hæres non vindicauit necem defun 8
functi, priuſquam adiret hęreditatem, fiſcus illam ab eo aufert, tanquam ab indigno.l. hæredem. ff. de his quibus vt indig.l.j.C.eod.tit. Scias tamen, ꝙ de conſuetudine illa pœna non ſeruatur, ſed prorſus abiit in deſuetudinem, & receſſit ab aula, vt atteſtatur Foller.in pract.crim. canon.fol.45.n.32. & ſeq. Imò quotidie hæredes remittunt occiſoribus defuncti, & cum eis pacem faciunt, eſſet enim iſta lex nutritiua peccati, ſi per eam impediretur pax, & concordia, & iniuriarum remiſſio.

Si teſtator ductus fuerit metu, vt aliquem inſti- 9
tueret, hæreditas ab eo aufert, & fiſco applicatur, vt traditur in l.fi.ff.ſi quis aliquem teſtari prohib. & eſt communis opin. vt atteſtatur Boſſ in tit.de his qui prohibent aliquem teſtari, n.4. Hoc tamē intellige, vt procedat, quando talis inſtitutus erat defuncto proximior in gradu, & ſic ſucceſſurus ab inteſtato. Cæterum ſi adeſſet alius proximior, vel etiam in pari gradu cū inſtituto, eo caſu hæreditas nō applicatur fiſco, ſed ad iſtū proximiorem

vel æqua

vel ęqualem in gradu deuoluitur. Et ita tenẽt Doctores, vt atteſtatur Chaſſ. ſuper conſuet. Burgun. fol. 89. verſ. 27. caſus eſt. Qua autem pœna ſit puniendus compellens aliquem teſtari, dixi ſ. q. 83. ver. Compellens aliquem.

QVAESTIO LXXX.

1 *De poenis pecuniariis.*
Caſus, in quibus poena pecuniaria eſt à iure impoſita, qui ſint? ibid.
2 *Bladũ emens cauſa reuendendi punitur in viginti aureis.*
3 *Miles aliquid accipiens ab hoſpite, in cuius domo hoſpitatur, punitur in decem libris auri.*
4 *Dos mulieris contrahentis matrimonium ſcienter in caſu prohibito, fiſco applicatur.*
5 *Prælati an poſſint impõere clericis poenas pecuniarias?*
6 *Seruus an poſſit condemnari in poenam pecuniariam?*
7 *Condemnatus tenetur poenam fiſco perſoluere in foro conſcientiæ?*

1 QVandoque etiam non certa aliqua bona fiſco applicantur, ſed delinquenti certa pœna pecuniaria imponitur, vt in caſibus quos enumerat Calie. in Margar. fiſci, vbi ſuprà, & Fab. in pract. arb. fol. 419. & aliis ſeq.

2 Bladũ emens cauſa reuendendi, vt penuria ſequatur, punitur in viginti aureis, l. 2. ff. ad leg. Iul. de anno. Sed certè hoc non ſeruatur, imò illud communiter fit, maximè in Burgundia, vt dicit Chaſſ. in loco præalleg. fo. 91. ver. Li eſt caſus.

3 Miles, metator, vel menſor, qui aliquid accipit ab hoſpite, in cuius domo hoſpitatur, punitur in decem lib. auri, vt eſt tex. in l. deuotũ. C. de metat. & epide. lib. 12. Sed hoc malè obſeruatur, vt dicit Bolene. in repet. l. capitalium. §. famoſos, poſt nu. 89. ff. de poe. Et dicit Lucas de Penna in d. l. deuotũ, in primis verbis, ꝙ illa lex pulchra & bona eſt, ſed ob neglectũ iuſtitiæ, peccata prouincialium, & nequitiam militum, malè ſeruatur. Dicit etiam idem Lucas de Penna in l. hoc proſpectum, eo. ti. de meta. vbi iubetur militibus, vt in hoſpitiis non horribiles, nec ſuperbi, ſed humiles manere debeant, ꝙ illam legẽ maximè Theutonici, & Neapolitani, qui arrogantiam imitantur eorum peſſimè ſeruant. Et ꝙ non modo à dominis ędium balnea poſtulant, contra expreſſam diſpoſitionem illius legis, ſed etiam luminaria, confectiones, & quæcũque vtilia, nedum poſtulant, quinetiam rapiunt, & extorquent, quod bene nouit, infelix Lombardia iam tot annis militum hoſpitationibus, & extorſionibus expoſita.

3 Dos mulieris ſcientis factum, ex quo naſcitur impedimentum matrimonij, & tamen contrahẽtis matrimonium in caſu à iure prohibito, licet erauerit in iure, ſi matrimonium fuerit carnali copula conſummatum, applicatur fiſco. Et ita tenet gl. in l. fi. in verbo, Nupſit. ff. de condit. ſine cauſa, & eſt communis opi. vt dicit Abb. in c. & ſi neceſſe, n. 7 de donat. inter virum. & vxorem. prout illum refert Bello. conſ. lxxxiiij. n. 3.

4 In hac autem materia pœnarum pecuniariarũ quæro, nunquid prælatus poſſit imponere clericis pœnas pecuniarias pro delicto? Reſp. ꝙ ſic, Et eſt communis concluſio, vt dicit Abb. in c. vt clericorum, n. 10 de vita, & honeſtate cleric. nam hodie epiſcopi de generali conſuetudine habent fiſcum, vt dicit Fran. de Paulnis, quem refert Diaz in pract. crim. canon. cap. cxxxiiij. n. 2. Hãc etiam opi. dicit eſſe veriorem, & conſuetudine roboratam Diaz in d. pract. cc. xxiiij. in fi. Hanc etiam opi. eſſe vſu comprobatam atteſtatur Fel. in c. irrefragabili. §. j. n. 11. in fi. de off. ord. Et ideo quãuis epiſcopi de iure deberent pœnas pecuniarias applicare cameræ Romanæ, non ſuæ, ipſi tamen de conſuetudine contrarium ſeruant, vt dicit Bal. in auct. Bona damnatorum, nu. 2. C. de bon. proſcript. quem refert Anan. in c. excommunicamus, in prin. n. 9. de hæret. & Ang. de malef. in verbo, Et eius bona, n. 30. & Barb. conſ. 22. n. 12. lib. 3. & Marcus decil. cccxxxix. n. 12. & Gomez Arias ſuper lege ſeptima Tauri, n. 75. Et dicit Foller. in pract. crim. canoni. fol. 68. n. 14. ꝙ hanc opin. tenent omnes. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Didac. lib. 2. reſolutionum, c. ix. nu. 11. vbi ſubdit, ꝙ licet hæc ſit communis opi. tamen id non eſt temere permittendum ad explendam auaritiam epiſcoporum, ſed vt ea, quæ eorum fiſco fuerint delata, in vſus pios erogentur, quod tamen (ni fallor) in paucis locis ſeruatur.

5 Item quæro, nunquid ſeruus poſſit in pœnam pecuniariam condemnari? Reſp. Gl. in l. hos accuſare, §. omnibus, in verbo, Quia ea lege. ff. de accu. tenuit ꝙ non, & hæc opin. vſque ad tempora Bar. fuit communiter approbata abſque vlla limitatione, vt dicit Salyc. in l. 2. n. 4. C. de accuſ. Bar. autem in d. §. omnibus, n. 5. tenuit contrarium, ſcilicet, ꝙ imò poteſt ſeruus in pœnam pecuniariam condemnari. Sed certè magis communis opi. eſt contra Bar. vt dicit Gregorius Lopes in l. x. in litera I. quem refert & ſequitur Pia. lib. 1. delictorum, nu. 18. in fin.

6 Sed hic incidenter quęro, nunquid committẽs delictum, pro quo à lege ſit impoſita aliqua pœna pecuniaria, vel ſoluenda fiſco, vel danda parti, teneatur in foro conſcientiæ illam perſoluere? Reſp ꝙ non, ita tenuit gl. in c. fraternitatis, in gl. fi. 12. q. 2. quam dicit eſſe communiter approbatam Menchiaca in prima parte de teſtam §. x. nu. 662. Hanc etiam dicit eſſe communem opi Berous in c. 1. n. 232. & ſeq. de conſtit. & in c. dilecti filij, nu. 61. de arbt. & in c. quoniam contra, n. 226. de probatio. Gomez in §. ex malefi. n. 14. inſtit. de actio. Didac. ſuper quarto decre. fol. 94. col. 2. ſubdens, ꝙ neque etiam Theologi diſſentiunt ab hac communi ſententia Canoniſtarum. Bene tenetur in foro conſcientiæ emendare, ſeu reſarcire damnũ ex eo delicto parti illatum, iuxta ea quæ dixi ſ. q. lxij. ver. Vnum autem. Faciunt quæ dixi ſ. hoc eo. lib. §. Furtum, ver. Eſt igitur. Nec dicatur, ꝙ delinquens videatur delinquendo conſentire pœnæ, quæ à lege pro ipſo delicto imponitur, quia illud eſt contra communem opin. Doctorum, vt atteſtatur Arius Pinellus in auct. niſi tricennalis, n. 32. C. de bon. mater. Menchiaca in loco pręallegato. poſt n. 665. Et ꝙ delinquens nõ accuſatus, neque condemnatus, etiam ſi pro ipſo iure per legem, vel ſtatutum eius bona per illud delictũ fiſco applicentur, non teneatur in foro conſcientiæ bona ſua fiſco deferre, dicit eſſe communem opi. & ferè ab omnibus approbatam Simancas de hære. cap. nono, n. 27. & aliis ſeq præcipuè nu. 82. Et licet aliqui dixerint, hoc locum non habere, quando delict

do delictum eſſet notorium: tamen illud dictum communiter non tenetur, vt dicit Summa Siluestrina in ver. Pœna, q. 25. n. 1. Et ab hac concluſione non recedas in iudicando.

QVAESTIO LXXXI.

1 *De poena talionis.*
2 *Et quid ſi accuſator ſit perſona honeſtior, quàm reus?*
3 *Et an hæc poena talionis hodie ſit ſublata?*

1 NOn eſt etiam omittenda pœna talionis, à iure communi introducta aduerſus accuſatores, qui calumniantur, & in probatione deficiũt, quæ quidem eſt ſimilitudo ſupplicij, quòd inferẽdum eſſet reo, ſi de crimine ipſo conuictus fuiſſet.

2 Sed pone, ꝙ accuſator ſit perſona honeſtior quàm reus, ita ꝙ pro eodem crimine eſſet mitius puniendus, prout videmus in pœna legis Corneliæ, de ſicariis, & aliis à iure digeſtorum impoſitis, in quibus honeſtiores mitius quã humiliores puniuntur, nunquid accuſator, qui eſt calumniatus, erit puniẽdus poena, quę pro crimine deberet imponi ipſi reo, an autem illa quæ eſſet imponenda ipſi accuſatori? Reſp. ꝙ debet puniri ea pœna, quę imponẽda fuiſſet reo, & fuit opinio Gul. de Cun. quæ communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Albe. in l. athletas, §. calumniator, n. 4. ff. de his qui no. inf.

3 Sed quæro, nunquid hæc pœna talionis hodie ſit ſublata? Reſp. Afflict. lib. j. conſtitutionum, rub. 23. poſt n. 9. dicit ꝙ hæc pœna hodie non eſt ſublata, & allegat l. fi. C. de accuſatio. iuncta l. qui non, C. de calumniato. ſed dicit ſublatam eſſe tantummodo ſolemnitatem ſubſcriptiõis. Breuiter ſi loquamur de iure, Afflict. verum dicit, quia etiam ſecundum iura nouiſſima talis pœna imponitur accuſatori calumnianti: ſed ſi loquamur de conſuetudine, vtique pœna talionis eſt ſublata hodie, & pœnitus receſſit ab aula. Ita atteſtantur multi ex his, qui dicunt ſolemnitatem ſubſcriptionis ſublatam eſſe à conſuetudine, præſertim Io. Andr. Bar. Sylu. Fel. Aret. quos omnes citaui §. q. xij. ver. Cęterum, quos etiam refert & ſequitur Afflict. lib. j. conſtitutionum, rub. xij. n. 16. & rub. lj § præſenti, in princ. & lib. 2. rub. 13. n. 7. Idem atteſtatur Albe. in l. eum quem temere, in princ. n. 3. in fi. ff. de iud. & in l. ſeruum, §. publicè, poſt n. 23 ff. de proc. Salycet. in l. cri. n. 4. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. non ideo minus, n. 3. C. de accuſat. Card. Alex. in ca. de accuſatione, col. 4. in fi. 2. q. 8. Mantua centuria prima, n. 11. Bianc. in pract. cri. fol. 15. poſt numerum 14. Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 190. n. 2. Simancas de hæret. c. lxij. n. 35. Apoſtil. ad Bellamer. deciſ. 79. Villaip. ind. in repet. l. 22. c. 21. poſt numerum 3. Et in ſpecie illam non practicari in Gallia, atteſtatur Papo libr. 24. tit. j. Arreſto tertio. Ratio autem, quare conſuetudo caſſauit hanc pœnam, illa fuit, quia propter rigorem huiuſmodi pœnæ, multi ſe retrahebant ab accuſando: atque ita delicta remanebant impunita: pauci enim reperiebantur, qui cũ tanto capitis ſui periculo vellent accuſationes criminales proponere. Et ideo conſuetudo (reiectis his pœnis, & difficultatibus) admiſit quoſcunque ad querelandum abſque alia inſcriptione. Ita dicit Gand. de malef. in rub. qualiter fiat accuſatio, poſt n. 6. Scias tamen, ꝙ licet ſit ſublata pœna talionis, ſi aliquis faceret capi aliquem, qui eſſet innocens, & appareret, ꝙ id per calumniam feciſſet, vt illum decapitari faceret, fortè ipſe non euitaret ſimilem pœnam Et refert Bald. in l. a. n. 4. C. de his qui latrones, ꝙ propter hoc fuit decapitatus quidam Perusij. Et ſemel vidi in facti contingentia, ꝙ quædam Angelina Corbeta, quæ accuſauerat quoſdam de Butris, ꝙ illam ꝑ vim, & præpoſtera venere cognouiſſent, & deinde faſſa fuerat querelam eſſe falſam, vix euaſiſſet pœnam vltimi ſupplicij, niſi fuiſſet prægnans: Sed hac re attẽta, fuit tantummodo condemnata ad catenam infamem, 26. Augu. 1558. A. C. aliàs etiam quidam Chriſtophorus Adornus propter falſam notificationem fuit per triennium ad triremes condemnatus, 13. Septemb. 1560. A. C.

QVAESTIO LXXXII.

1 *De poenis ſtatutariis.*

STATVTVM I.

1 *Quòd villa teneatur pro damnis datis in eius territorio.*
2 *An ſtante hoc ſtatuto poſſit damnum probari per iuramentum ipſius damnum paſſi?*
3 *Et quid ſi damnum ſit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur?*
4 *Et an teneantur contribuere abſentes tempore maleficij?*

STATVTVM II.

1 *Quòd bannitus poſſit impunè offendi.*
Quòd nemo det auxilium bannito ibid.
2 *Aduocatus & procurator intercedentes pro bannito, an incidant in poenam huius ſtatuti?*
3 *Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in ei ſcribente?*
4 *Vxor an teneatur alere virum bannitum?*

STATVTVM III.

1 *Statutum prohibens matrimonium cõtrahi inter aliquas perſonas an valeat?*
2 *Et quid ſi prohibeat contrahi matrimonium cum forẽſe?*
3 *Et an valeat ſtatutum prohibens filiam contrahere matrimonium ſine conſenſu patris?*
4 *Et an valeat ſtatutum prohibens ſororem nubere ſine cõſenſu patris?*
5 *Et an valeat ſtatutum priuans filiam dote, ſi nubat indigno ſine conſenſu patris?*

STATVTVM IIII.

1 *Ingrediens poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in poenam ſtatuti de turbata poſſeſſione?*

STATVTVM V.

1 *Statutum prohibens rem immobilem alienari in forẽſem ſub poena, an valeat?*
2 *et an liget clericos?*
3 *et an ſtante hoc ſtatuto cenſeatur etiam prohibita heredis inſtitutio?*
4 *et an locatio?*
5 *et an ſi forẽſi legata ſit res immobilis, teneatur hæres præſtare legatario æſtimationem?*
6 *et an cenſeatur prohibita præſcriptio?*
7 *et an ex alienatione facta contra diſpoſitionem huius ſtatuti transferatur dominium, vel poſſeſſio in forenſem?*

8 *Et an cedens forenſi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius ſtatuti?*
9 *Et an hoc ſtatutum habeat locũ in alienatione neceſſaria?*

STATVTVM VI.

1 *Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis?*
2 *Et quid ſi puniat deprehenſum?*
3 *Appellatione armorum an veniant arma defenſiua?*
4 *Et an fuſtes, & lapides, & cultelli?*
5 *Si ſtatutum probibeat arma deferri poſt ſonum campanæ, non punitur illa deferẽs in diebus ſanctis in quibus non pulſantur campanæ?*
6 *Deferens arma probibita ad vſum itineris non eſt puniendus?*
7 *Habens domi arma probibita, non punitur?*
8 *Clerici deferentes arma probibita, an poſſint à iudice laico puniri?*
9 *Portans arma probibita, debet ea perdere?*

STATVTVM VII.

1 *Statutum prohibens exportari blada extra dominium, an valeat?*
2 *Et an liget forenſes?*
3 *Et an liget portantem per tranſitum?*
4 *et an liget exportantem pro vſu ſuo?*
5 *et quid ſi mutato deinde propoſito, illud vendat?*
6 *et an tale ſtatutum liget exportantem farinam?*
7 *et an comprehendat eum, qui non fuit deprehenſus?*
8 *et qui ſi deprehenſus ſit prius, quam exportet, ſed in itinere?*
9 *et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas?*

STATVTVM VIII.

1 *Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuaſtari, an valeat?*
2 *et quid ſi delinquens habeat plures domos in communi cum aliis?*
3 *et quid ſi habeat ipſe partem inferiorem domus, & alius ſuperiorem?*
4 *et quid ſi vxor pro dote ſua ſe opponat deuaſtationi?*

STATVTVM IX.

1 *Statutum duplicans pœnam pro maleficiis, an habeat locum in blaſphemia?*
2 *Statutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis, an habeat locum in percutiente in confinibus ipſius domus?*
3 *Si adſint duo ſtatuta duplicantia pœnam, quomodo ſit facienda duplicatio?*
4 *Nox quomodo intelligatur in ſtatutis duplicantibus pœnam in maleficiis commiſſis de nocte?*
5 *Statutum minuens pœnã confitenti delictum, an habeat locum in eo, qui prius negauit?*

STATVTVM X.

1 *Statutum puniens facientem inſultum ad domum, an habeat locum in faciente inſultum ad porticum domus?*

STATVTVM XI.

1 *Si ſtatutum puniat percutientem in centum, an ſi quis plures percuſſiones inferat, ſit pluribus pœnis puniendus?*
2 *et quid ſi eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente?*

STATVTVM XII.

1 *Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio an valeat?*
2 *Statutum, quod quis pro homicidio decapitetur, intelligitur de homicidio doloſo?*

STATVTVM XIII.

1 *Stante ſtatuto, quòd pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computanda ſint furta commiſſa extra territorium, & ea pro quibus fur iam fuerat punitus?*

STATVTVM VLTIM.

1 *De ſtatutis pœnalibus in genere.*

VIſum eſt de pœnis à iure communi impoſitis, nũc de pœnis ſtatutariis aliqua ſubiiciamus. 1

STATVTVM PRIMVM.
Circa damna data.

Quòd villa teneatur pro dãnis datis in eius territorio. In hoc propoſito ſolet quandoque allegari deciſ. Ang. in §. quoniam vero, n. 3. ĩ auct. vt nulli iudicium, collat. nona. vbi dicit, ꝙ ſi in aliqua villa, vel plebe datur aliquod damnum per aliquem, illa non tenetur emendare dãnum, nec debet grauari pro delicto alterius, & ſubdit, ꝙ ita ſeruat̃ de conſuetudine, quando ſcitur, quis damnum dederit, & eſt ſoluendo. Sed quãdo ignoratur, quis dederit damnum, vel ſcitur, ſed non eſt ſoluendo, & villa potuit ipſum prohibere, & ñ prohibuit, tunc villa bene tenetur, & ꝙ ita per Tuſciam ſeruatur, Et illud dictũ Ang. refert Caica. conſ. 63. poſt n. 4. ver. & e. modo, & Roland. de Curte in e. vol. conſ. 64. quod eſt ſubſcriptio præcedentis conſilij in vltimis verbis, & Barb. in e. vol. conſ. 66. quod eſt cõtra conſilia præcedentia. Ego tamẽ puto illam deciſ. Angel. intelligendam eſſe iuxta ea quæ dicunt Caican. & Rolan. in conſ. præallegatis, declarãtes illam procedere ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed quòd vbi extat ſtatutum, illud ſeruandum eſt.

Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto. poterit damnum probari per iuramentum ipſius damnum paſſi? Reſp. ꝙ nõ, & eſt communis opi. vt ait Dec. conſ. 410. poſt n. 13. ver. 4. principaliter. Iaſon in l. ſi quando, num. 37. & ſeq. C. vnde vi, quem refert Gramm. ſuper conſt. Regni, fol 22. col. 4. n. 16. & ibid. n. 39. in fi. Affl. ſuper j. parte conſtitutionum Regni, rub. 27 poſt n. 54. ver. in eadem ibi formo hic, Bertr. conſ. 298. in fi. libr. 1. Quinimo licet ſtatutum diſponat ſtandum eſſe dicto, ſiue iuramento damnum paſſi, poterit nihilominus contra tale dictum, ſeu iuramentum probari. Ita videtur ex dictis Innoc. in ca. fi. nu. 4. & 5. quòd metus cauſa, & eſt communis opin. vt dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, Necnon, & ad denunciationem, nu. 16. 2

Sed quid ſi damnum datum ſit in confinibus duarum villarum? Reſp. ꝙ vtraque tenetur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Albe. in 2. part. ſtatutorum, q. 75. Item quæro ſtatuto, quem refert Affl. in loco præallegato, n. 16. Vnica tamen ſolutio ſufficiet. 3

Item quæro. nunquid abſentes tempore maleficij teneantur? Reſp. ꝙ ſic. Et ita de facto ſeruatur, vt dicit Alb. in 2. part. ſtatutorum, q. 83. Item videtur. Cætera in hac materia damni dati vide 3. lib. j. 4

quia

quia reuera hęc nō eſt propriè materia criminalis

STATVTVM II.

Circa bannitos.

1 Statutum, ꝙ bannitus poſſit impunè offendi, De hoc ſtatuto latè dixi ſ.hoc e.libr.§.Homicidium,ver.Plerunque etiam,& aliis ſeq.

Statutum,quòd nemo det auxilium bannito.

2 Quæro,nunquid aduocati,& procuratores patrocinantes bānito,dicantur ei præſtare auxilium & fauorem,& incidant in pœnam ſtatuti?Reſp.ꝙ non, & eſt communis opin. vt atteſtatur Taeg.in pract.cri.c.xij.n.25. Videntur enim præſtare auxilium iuris miniſterio, meritò puniri non debent. Quid autem in hæreticis,an liceat pro eis aduocare,& patrocinari,dixi ſ.hoc eo.lib.§.Hæreſis,ver. Vlterius.

3 Quæro,ſi ſtatutum prohibeat, ꝙ nemo loquatur cum bannito ſub aliqua pœna,nūquid ſcribēs literas bannito, incidat in pœnam ipſius ſtatuti? Reſp.quòd non,& eſt communis opi.vt dicit Alciat.in l.j.in prin.n.20.ff.de verb.oblig.

4 Item quæro,nunquid vxor teneatur alere virū ſuum bānitum ex fructibus ſuæ dotis?Reſp.ꝙ ſic. Sed quid ſi fructus dotis non ſufficiant,nunqd tenebitur illum alere ex bonis ſuis parafernalibus? Reſp.Glo in l.ſi ſtipulata,in fi.in ver.Contra ſexus naturam,ff.de dona.inter virum & vxorem,dixit, quòd non tenetur vxor alere virum ex bonis propriis,Sed certè illa gl.communiter reprobatur, vt dicit Gigas de cri.læſæ Maieſt.fol.158.q.21.nu.4.

STATVTVM III.

Circa matrimonia.

1 Statutum prohibens matrimonium contrahi non valet.Et ita tenent omnes, vt dicit Alex.cōſ. 97.poſt nu.2.ver.& quamuis, libr.j.Et ꝙ talia ſtatuta non procedant de iure canonico, dicit eſſe communem opi.Curt. Sen.conſ.27.nu.3.& ſeq. quem refert Cotta in memoral.ver. ſtatuto Mediolani,& Laudæ,circa fi.

2 Hinc infertur,ꝙ ſtatutum prohibens matrimonium contrahi cum forenſe, & contrahenti pœnam imponens,non valet,neque quo ad prohibitionem matrimonij,neque quo ad pœnā. Et eſt communis opi.vt atteſtatur Cur.Sen. in conſ præalleg.poſt nu.3.quem refert Cotta in loco præal. circa principium.

3 Sed nunquid valet ſtatutum laicorum, diſponens,quòd filij non poſſint contrahere matrimonium ſine conſenſu patris? Reſp In hoc articulo fuerunt variæ ſcribentium opi.Nam Bar.in l.adiicimus,C.de murileg.lib.xj.tenuit,ꝙ ſic.Et dicit Pariſ.conſ.29.n.42.lib.3. ꝙ communiter concluditur,ꝙ quando lex ciuilis imponit pœnam contrahenti matrimonium, & hoc in fauorem alterius, ex eo quia ille tertius ex tali matrimonio læditur, talis pœna de iure ciuili appoſita ſubſiſtit, neque per ius canonicum dicitur ſublata, vel correcta,licet ius canonicum conualidet ipſum matrimonium, addens, ꝙ licet ſtatuta laicorum non poſſint imponere pœnam cōtrahenti matrimonium circa ſubſtantiam ipſius matrimonij, ſcilicet vt matrimonium ipſum non valeat, ſecundum magis cōem opi.de qua atteſtatur Card. Alex.in c.j.de ſponſal.poſſint tamen diſponere ſuper dependētib⁹ à matrimonio, puta ſuper dote. Et ita ſeruari atteſtatur Anto.de Butr.in d.c.j.quem refert Præpoſ.ibi,Contrariam autem ſententiam, ꝙ ſc. tale ſtatutum nō valeat, tenuit Io.And.in c.ſtatutum, el j.de hæret.in ſexto. & dicit Brunell. de ſponſal. concluſione xix.nu.4. 5.ꝙ illum ſequuntur communiter Doctores.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Alex.in d.conſ.97.in fine.libr. j.& conſ.j. poſt.n.21.lib.3.Fel.in d.ca.j.n.13.de ſponſal.& in ca.eccleſia ſanctæ Mariæ,poſt n.59.verſ.Sed contra,de conſtit. Cur.Sen.in d.conſ.27.in primo dubio,Dec.in d.ca.eccleſia Sanctæ Mariæ,n.36.& in l.nuptias, n.8.ff.de regul.iur.& conſ.231.nu.2.Et in ſpecie dicit Dec.in d.l.n.13.in fi.quòd communiter tenetur contra Bar.in d.l.adiicimus.Ego credo hanc opi.de iure eſſe veriorem, & magis communem,ſed vbi de ꝯſuetudine obſeruaretur opi. Bar. crederē ab ea non eſſe in iudicando recedendum, non quidem circa prohibitionem matrimonij,ſed bene circa pœnam priuationis dotis, & alias ab ipſo ſtatuto impoſitas.

Item quæro,nūquid valeat ſtatutum prohibens ſororem nubere ſine conſenſu fratris?Reſp.quòd non,& eſt communis opi.vt dicit Alex.in d.conſ. 97.poſt n.5. 4

Sed quæro, nunquid valeant ſtatuta laicorum priuantia filiam dote, caſu quo nubat indigno ſine conſenſu patris?Reſp ꝙ talia ſtatuta valent, & ſunt firmiſſima,neque de iure canonico reperiūtur correcta.Et ita ſeruari in pract.atteſtatur Card. Alex. in d.c. j.col.4.de ſponſal. quem refert Paris conſ.29.n.34.lib.3. 5

STATVTVM IIII.

De turbata poſſeſſione.

Quæro, nunquid ingrediens poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido, incidat in pœnam huius ſtatuti?Reſp ꝙ ſic.Ita dixit Bar. ī l.iuſtè poſſidet,n.4.ff.de acquir.poſſeſ.quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Crauetta conſil. 248.col.fi.ver.non obſtat aliud dubium.Ita etiam communiter teneri atteſtatur Claud. in d. l. iuſtè poſſidet,n.15. 1

STATVTVM V.

Circa alienationes.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in forēſem ſub pœna, valet.Et ita communiter tenetur,& ſeruatur,vt dicit Alber.in 2.parte ſtatutorum, q.ij.nu.10. Hanc etiam dicit eſſe communem Bab.in rubr.de reb.eccleſ.non alie. Cur.Sen. conſil.27.numer.8.Iaſ.in l.filiusfam.§. Diui.in ſecunda lectura,n.106.ff.de lega.j.Ripa in eodem §. Diui,n.74. 1

Sed quæro, nunquid tale ſtatutum liget clericos,vel eccleſiaſticas perſonas?Reſp.ꝙ non ligat clericos, neque eccleſias, & quatenus reſultat in eorum præiudicium, nihil valet.Et ita dicunt cōmuniter ſcribentes ferè omnes,vt dicit Barb.cōſ. 47.n.9.libr.3.& eſt communis opi. vt dicit Fel. in c.eccleſia ſanctæ Mariæ, num.89.de conſtit.Iaſ.in d.§.Diui, in prima lectura, n.71.& in ſecunda,nu. 100.Ripa in dict.§.Diui, n.81.Soc.Iun.conſ.76.n. 30.lib.3.Plottus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſ.108.nu.12.libr.j.Quod quidem multo magis procederet, vbi ſtatutum prohiberet ſpe- 2

cialiter in eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas alienari: nam eo caſu diceretur expreſsè contra libertatem eccleſiaſticam, & ideo nihil prorſus valeret. Et ita tenent omnes Doctores in hac materia loquentes, vt dicit Chaſſ.ſuper cõſue.Burg. fol.314.n.51.

3 Quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto, cenſeatur etiam prohibita hæredis inſtitutio? Reſp Gl. in l.j. in ver. Loca ſui.C.non licc.hab.lib.xj.tenuit φ nõ. Sed certe illa gl.communiter reprobatur, vt dicit Ludouicus de Interamne in lege peto.§.fratre.ff. de lega.ſecundo, quem refert Fabia.de emption. & vend.in vltim. quæſtio.quæſtionis principalis, nu.27.

4 Sed nunquid ſtãte hoc ſtatuto,cenſebitur prohibita locatio in forẽſem? Reſp.φ nõ.ſi eſt ad modicum tempus: ſed locatio ad longum tempus vtique cenſebitur prohibita,& eſt communis opi.vt dicit Plottus in d.conſ.108. n.59. Talis enim locatio transfert vtile dominium in conductorem,vt dixi ſ.lib.4.§.Locatio.

5 Sed pone,φ teſtator legauerit forenſi aliquam rem immobilem, nunquid tenebitur hæres præſtare legatario æſtimationem? Reſp. φ ſic, & eſt communis opi. vt dicit Alex. in l.apud Iulianum, §.conſtat,nu.14 ff.de legat.primo, Iaſon.in dicto §.conſtat, numer.34.Curt.Sen. in d.conſil. xxvij. poſt numer.6.

6 Item quæro,nunquid tale ſtatutum prohibens alienationem, cenſeatur etiam prohibuiſſe præſcriptionem? Reſp quòd ſic.Ita tenet Bar.in l.vbi lex. n.j.ff. de vſuc.& eſt communis opi.vt dicit Alex.conſ.j.n.23.lib.4.quem refert Plot.in repe.l.ſi quando.nu.266.

7 Sed quid ſi non obſtãte ſtatuto facta ſit alienatio, nunquid ex ipſo contractu cenſebitur tranſlatum dominium in acquirentem? Reſpond. quòd non, nam tale ſtatutum impedit dominij tranſlationẽ. Et ita dicũt omnes Doctores, vt ait Laud. in l.ſi ita.Claud.in l.ſi ita quis.§.ea lege.poſt n.17. verſic.item prædicta,ff.de verborum obligationibus.Bene non obſtante ſtatuto trãſfertur poſſeſſio in acquirentem. Et ita volunt communiter Doctores, vt atteſtatur Claud. in dict.§.ea lege,in vltimis verbis.

8 Quæro etiam, pone quòd ſtatutum prohibeat, φ aliquis non alienet rem immobilem in forenſem,neque alienanti conſentiat ſub pœna,modò aliquis cedit forenſi actionem ad rem immobilem. quæ(vt ſcis)computatur inter immobilia, vt dixi ſ.libr.7.§. Mobilia, & ego illi præſto conſenſum,nunquid ex eo cõſenſu dicar incidiſſe in pœnam ſtatuti? Reſp.quòd non.Ita determinat Bart. in l Gallus,§.videndum,n.10.ff.de libe.& poſthu. quem ſeq.comm.Doctores,vt dicit Claud.in d.§. videndum,nu.10.

9 Sciendum eſt,quòd hoc ſtatutum habet locum ſolũmodo in alienatione voluntaria, non autem in neceſſaria.Et ita tenẽt communiter Doctores, vt atteſtatur Alb.in 2.part.ſtatutorum.q.ccvj.

STATVTVM VI.

Circa delationem armorum.

1 Quæro, ſtat ſtatutum imponens aliquam pœnam ei, qui fuerit inuentus cum armis, nunquid ille, qui detulit arma,ſed nõ fuit captus cum illis, poterit puniri pœna ſtatuti? Reſpondeo,In hoc artic. variæ fuerunt ſcribentium opiniones, nam aliqui tenent, quòd etiam ſi non ſit captus, dicatur inuentus cum armis, & in eo locum habeat pœna ſtatuti. Et dicit Iaſon in l. prima.in princip.o,ff. quòd quiſque iuris, quòd hanc opi.tenent communiter moderni, prout illum refert Claud. in l. poſſideri,§.Neratius,nu.6.in fi.ff.de acq.poſſ.licet ego in libro meo Iaſ.ibi de hoc loquentem nõ inueniam. Alij verò tenent, φ imò ſi non ſit captus cum armis, non dicatur inuentus cum illis,& cõſequenter non ſit puniendus pœna ſtatuti Et fuit opinio Bar.in l.ſi barſatoram. C.de fideiuſſo.& dicit Bello. conſ 49.n.4.quòd illum ſequuntur cõmuniter Doctores. Dicit etiam Claud.in d.§. Neratius,n.6.in fi.quòd hæc eſt magis communis opi. antiquorum. Ita etiam communiter teneri affirmat Alex.in l.j.in principio,nu.77.ff.de acquir. poſſ Cæpolla in l.ſi fugitiui. num.81.C.de ſer.fugi.Hãc etiam opi.eſſe magis communem atteſtatur Aug ad Angel.de malef.in verbo. Fama publica.num.75.in fin.Amad.de ſynd.nu.90.vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur in practica. Iaſ.in d. l.j.in prin.n.87.ff.de acq poſſeſſ. prout illum refert Ripa ibi,n.53.& Viuius in lib.communium opi.fol. 198.ver.Statutum diſponens Marſ.in pract.crim. §.pro complemento,num.24 vbi etiam ſubdit,φ ita ſeruatur.Ripa de peſte in rubr.de conſeruanda vbertate,fo.24.n.104.Et ita etiam hodie non eſſe in vſu,vt portans arma puniatur, niſi quando reperitur per familiam, atteſtatur Ang.in l.j.nu.4 ff. ad leg Iul. de vi publ. Et ab hac opi.tanquam veriori, & magis communi, & etiam conſuetudine approbata non puto vllo modo recedendum. Et generaliter, quòd deferens veſtes, aut res prohibitas ex ordinibus, contra formam ſtatuti,non incidat in pœnam, niſi deprehendatur cum ipſis rebus prohibitis, dicit eſſe communem opi. Antonius Gomez in l.Tauri,45.n 50.quem refert Villalobos in ſua collecta communium opi. in litera S.n.112.Dicit tamen Bal.in d.l.ſi bariatoram,n.6. quòd conſuetudo interpretatur hoc verbum, Inuentus,cõtra quem maleficium probatur.Sed ſuſpicor verba Bal.in lib.meo eſſe corrupta.

Sed quid ſi ſtatutum puniat deprehenſum cum armis,nunquid habebit locum in eo,qui non fuerit captus cum armis,ſed teſtibus conuictus quòd ea detulit? Reſpond. Gloſſ.in l.j.in verbo, Deprehenſus, C.vbi ſenato. vel clariſſ. videtur velle, φ ſic,& illam dicit eſſe communiter approbatam Ripa in loco præallegato, n.105. Sed certè conſuetudo ſeruat totum contrarium, vt atteſtatur Did. in prac.q.33.in fine.dicens,quòd frequentior cõſuetudo in toto orbe Chriſtiano eſt, quòd arma prohibita deferens nunquam ea amittit,niſi effectualiter cum illis fuerit deprehenſus,etiam ſi cõſtet illum arma detuliſſe. Et ita ſeruarem, ſi caſus contingeret.Bene verum eſt,quòd ſi ſtatutum diceret, quòd poſſet etiam procedi per inquiſitionem, vt communiter dicitur in edictis, quæ fiunt in hoc ducatu: tunc vtique puniri deberet,etiam ſi non eſſet cum armis deprehenſus. 2

Quæro, nunquid appellatione armorum cenſeantur etiam prohibita arma defenſiua? Reſpon. quòd non,& eſt communis opin.vt ait Pla.libr.1. delictorum.cap.8.nume.9.Reperio tamen,quòd 3

Alber.

Alb.in 2.parte ſtatutorum,q.cxv.Item quærit,dicit quòd vidit ſeruari contrarium, & illum refert Aug.ad Ang.de malef.in ver.Vno ſtocco ferreo, poſt nu. 5.

4 Et ſcias in hoc propoſito,quòd licet de iure loquendo,appellatione armorum veniãt etiam fuſtes,& lapides,vt eſt tex.in l.armorum appellatione,ff.de verb.ſign. nihilominus cum ex commu-
3 ni vſu loquendi ſaxa,& lapidea non intelligantur appellatione armorum, edicta prohibentium delationem armorum non comprehẽdunt ſaxa deferentes.Et ita reſcripſit Senatus prætori Alexandriæ,13.Octobris 1558.P.N.Declarauit etiam Senatus in cauſa cuiuſdam Benedicti della Matthiola, quòd cultellus non venit appellatione armorum,vj.Octob.1554.

5 Pone in ſtatutis,& edictis prohibentibus arma deferri de nocte, ſolet apponi tempus præciſum, puta poſt pulſatam ſecundam horam noctis, vel poſt pulſatam tertiam campanam,quid ſi in nocte Iouis,aut Veneris ſancti quibus non pulſantur cãpanæ , fuerit aliquis repertus cum armis prohibitis, nunquid tenebitur pœna edicti? Reſp.ꝙ non, & ita tenẽt Doctores,vt dicit Alb.in 2.part.ſtat.q. 7.Item quæro retentis.

6 Item quæro,nunquid deferens arma prohibita ad vſum itineris,debeat puniri pœna ſtatuti?reſp. quòd non,&ita obſeruat hodie conſuetudo,vt dicit Ang.in l.j.n.3.ff.ad leg.Iul.de vi pub.

7 Quæro etiam,nunquid ille,qui habet domi,arma prohibita,puniatur?Reſp.Ex diſpoſitione l.Iuliæ de vi pub.vtique videtur puniendus, iux.text. in l.i.ff ad le.Iul.de vi publ.Sed certè hoc non eſt in vſu,vt dicit Ang.in d.l.j.n.4.

8 Vlterius quæro nũquid clericus repertus cum armis prohibitis poſſit à iudice laico puniri? Dixi 3.q.36.ver.Vlterius quæro.

9 Scias autem,quòd regulariter portans arma ꝓhibita debet ea perdere.Et ita ſeruatur de conſuetudine,vt dicit Marſ.in pract.cri.§.pro complemẽto,n.12.Dicit etiam Paris Put.de ſynd.fol.303.n. 21.quòd officialis , qui inuenit aliquem cum armis prohibitis.poteſt illa frangere.Et ſubdit,ꝙ ita ſeruatur,& dicit Bald.in cap primo, §.ſi quis ruſticus,in fi.de pace tenenda,quòd ſi regulariter non licet deferre arma multo minus deferri poterunt in palatio principis.Et ita ſeruatur.teſte Maut.obſeruat.54.circa fi Loquitur autem Bal.ibi in palatio communis Florentiæ,ſed ego in palatiis Imperatorum, & Regum ſemper vidi ab omnibus arma deferri.

STATVTVM VII.

Circa blada.

1 Statutum, quòd blada non exportentur extra territorium , valet etiam quo ad amiſſionem rerum. Et ita de conſuetudine quotidie obſeruatur,vt dicit Vitali.de malef.in rub.quid ſit accuſatio.nu.79.In hoc ducatu non ſolùm eſt impoſita pœna amiſſionis rerum , ſed etiam pœna furcarum,& confiſcationis bonorum, & ſuper hoc eſt erectus Magiſtratus præfectorum annonæ, cuius ego nunc ſum præſes.Bene verum eſt,quòd rarò ſeruatur rigor ipſarum conſtitutionum, vt ſcilicet fraudatores ſuſpendantur, ſed ſolent vt plurimum admitti ad compoſitionem. Dicit aũt Boſſ. in tit.de pœnis,poſt n.20.quòd huiuſmodi decretum eſt valde terribile.Et quòd quamuis videatur continere vtilitatem publicam, ne ſcilicet ſequatur caritas frumentorum,tamen(ſi practicam attẽdamus)cõtinet auaritiam, ex quo finis eſt, vt pro quolibet ſacco frumẽti extrahendo ſoluatur quoddam vectigal. Et quòd omni tempore cõceditur extractio frumẽti cum ſolutione dicti vectigalis, quæ res, & penuriam auget, & nobiles dimittit inanes, ſubdens quòd ipſe quotidie clamabat contra hoc.Sed certè credo ego, ꝙ ſi principes huius dominij, qui omnia cum ſumma maturitate conſtituere ſolebant , non animaduertiſſent id ſummo reipubl.commodo cedere,tale decretum nõ condidiſſent , vel ſaltem poſtea illud abrogaſſent. Et proculdubio niſi eſſet hoc decretum , cõtinue in hoc dominio maxima eſſet frumenti inopia:licet enim ager huius dominij ſit valde fertilis,tamen cũ multi ex finitimis populis,vt ſunt ſubditi Heluetiorum,Genuenſium, & Venetorum,ſemper inopia frumenti laborent: certè niſi per officiales huius magiſtrat⁹ prouideretur , ne blada ex hoc dominio extraherentur,ſine mora totum illud frumentum, quòd eſt propè confinia,exportaretur in vicinas prouincias,in quibus ſemper vẽditur longè cariori precio,prout adhuc magna ex parte fieri videmus etiam ſtante ipſo decreto.Neque verum eſt . quòd omni tempore concedatur extractio cum ſolutione vectigalis, vt ipſe dicit.Imò quando eſt ſuſpicio penuriæ,ſemper ſolet extractio ſuſpendi, & interdici,vt quotidie experientia docet. Et ideo non video , quare tantum clamauerit,tanto magis cum videret neminem eſſe, qui de eius clamore curaret.Et ideo melius dicit Paris Put. qui ex patria mea fuit oriundus , in ſuo tract.ſynd fol.271,poſt nu. 1,quod in hoc feliſſimo Mediolani ducatu ſunt decreta optime prouidentia circa omnia.

Quæro,nunquid talia ſtatuta,prohibentia blada,aut carnes exportari,ligent etiam forenſes?Reſpon.quòd ſic,&ita communiter ſeruatur,vt dicit Albe.in 2.part.ſtatutorum,q.j.n.13.Cùm enim talia ſtatuta vigeant ferè per totam Italiam,non videtur prætextu ignorantiæ excuſandus qui contra ea deliquit.Vide quæ dixi infrà q 85.verſi. Sed quid ſi delictum. 2

Item quæro,nunquid talia ſtatuta,prohibentia blada, aut merces extra territorium exportari ſub pœna ligent etiam portantem per tranſitum? Reſpond.quòd non,& ita tenent omnes,vt dicit Albericus in loco præallegato,q.3. Et dicit Iaſo.in l. cetera.§.ſed & ſi quis ad opus, nu.21.ff.de leg.j ꝙ ita tenent communiter Doctores , quem refert Viuius in libro communium opi. fol.200.verſic. Statutum prohibẽs,in quarta limitatione.Sed certò quicquid ſit de iure,apud nos de conſuetudine ſeruatur totum contrarium.Et illi,qui volunt per tranſitum conducere, tenentur impetrare licentiam à noſtro Magiſtratu. 3

Vlterius quæro, an tale ſtatutum comprehendat exportantem pro vſu ſuo ? Reſp.quòd non,Ita dixit Bart.in d.§.ſed & ſi quis ad opus, n.4.& ita communiter receptum eſt, vt dicit Alciat. in l.lege cenſoria,in verbo, Victus ſui.ff.de verbo.obli. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Iaſ. in eo. §.ſed & ſi quis ad opus.n.7.ff.de leg.j. prout illum 4

refert Viuius in loco præallegat.in 2.limitatione. Sed certè quidquid ſit de iure, apud nos ſeruatur oppoſitum,nam tales etiam pro vſu ſuo exportãtes,puniuntur,prout cæteri omnes.

5 Sed pone, ꝙ ſtatutũ expreſsè permittat exportari pro vſu ſuo , modo aliquis exportauit animo conſumendi ꝑ vſu ſuo,deinde mutato propoſito illud vendit, nunquid incidit in pœnam? Reſp.ꝙ non,& ita communiter tenetur,vt dicit Alb.in 2. part.ſtatutorum,q.ccvj.Prædicta etiam.Et ita quotidie obſeruatur.

6 Præterea quæro , nunquid ſtante hoc ſtatuto, puniatur extrahens farinam?Reſp.aliqui tenẽt, ꝙ nõ,Et ita tenere communiter Doctores affirmat Alb.in 2.part.ſtatutorũ, q.v.ſubdens etiam,quod ita vidit de facto ſeruari.Contrariam autem ſententiam,ꝙ ſcilicet tale ſtatutum locum habeat etiam in extrahente farinam, tenuit Bart.in l.quæſitum. §.illud n. 1.ff. de leg. 3.Et hanc dicit eſſe communem Ripa de peſte,in rub.de remed.ad conſeruãdam vbertatem, fol.24.nu.75.prout illum refert Viuius in loco præal.licet Ripa in eo loco loquatur in alio propoſito,prout ego retuli ſ.verſ.Pone quòd ille. Bene verum eſt , ꝙ ego ſemper vidi ſeruari, quòd puniatur etiam extrahens farinam, aliàs de facili fieret fraus legi.

7 Sed hic quæro,ſi ſtatutum puniat eum,qui fuerit inuentus exportare bladum,nunquid locum habeat nõ ſolum in eo,qui ſit perſonaliter apprehenſus,ſed etiam in eo,qui ſit teſtibus conuictus? Reſp.ꝙ ſic,& eſt communis opin.vt dicit Ripa in loco præalleg.n.104 prout illum refert Viuius vbi ſ.in 3.ampliatione.Sed certè Ripa in lib.meo licet teneat hanc opi.fatetur tamen illam eſſe contra communem.Et patet ex his, quæ dixi ſ.hoc ea. q.ſtat.vi.ver.Quæro ſtat ſtatutum.

8 Pone,quod ille,qui exportat bladum extra territorium deprehenſus eſt in itinere priuſquam exeat, nũquid erit puniendus pœna ſtatuti, perinde ac ſi exportaſſet?Reſp.Aut ſtatutum loquitur per verbum extraxerit,ſeu exportauerit,& non punitur.Aut loquitur per verbum extraher,ſeu exportabit,& punitur.Et hanc dicit eſſe communem opi.Ripa de peſte, in loco præallegato,fol.24 n.71. & ſeq.Alber.autem in 2.part.ſtatutorum.q.4.n.6. dicit ꝙ ipſe vidit diuerſimode ſeruari. Mihi certè hæc distinctio nunquam placuit:nunquam enim poſſent tales delinquẽtes in flagranti crimine deprehendi,ſi antea quam exirent inuenti,non punirentur , cum certum ſit, quòd poſtquam exierunt , non poſſunt officiales illos extra territoriũ perſequi , nec comprehendere : propterea apud nos indiſtinctè ſeruatur,quòd deprehenſi in itinere,conſtito quòd vellẽt illud exportare extra territorium , perinde puniuntur ac ſi exportaſſent. Et ita illam diſtinctionem de conſuetudine non obſeruari atteſtatur Ripa vbi ſ.poſt nu. 75. verſic. Ego tamen.

9 Vltimo quæro , quid ſi ſtante hoc ſtatuto aliquis exportet ſimul aliquas merces licitas cum illicitis,nũquid amittet ſolum illicitas,vel etiam licitas?Reſp.aliqui dicunt ꝙ omnes confiſcantur,& ſiue ſint ipſius portantis,ſiue alterius,modo ſit ſciens,& conſentiens.Et hanc opi.dici eſſe communem Boer.deciſio.178.n.25. Aliqui verò dicunt, quòd ſolum illicitæ perduntur, Et ita communiter ſeruari atteſtatur Albe.in loco præallegato,q. 4.n. 5.Et hæc opinio mitior eſt & ideo tenenda, vbi verba legis , vel edicti aliud expreſsè non diſponerent.

STATVTVM VIII.

Quod pro aliquo delicto bona delinquentis deuaſtentur.

Plerunque in ciuitatibus pro aliquo graui crimine,puta rebellionis,vel proditionis, vel huiuſmodi,imponitur pœna delinquenti,vt eius bona deuaſtentur.Quæro nũquid tale ſtatutum valeat? Reſpond. quòd de iure loquendo non valet , ſed tamen de conſuetudine cõmuniter ſeruatur contrarium , vt dicit Alber. in 3.part.ſtatutorum,q.3. & etiam quæſtio. 11.atteſtatur ſe vidiſſe ita teneri,& ſeruari.Ita etiam de facto ſeruari atteſtatur Paris de Put.de ſyndic. fol.84 poſt nu. 1. verſic.Officialis fuit. 1

Sed quæro,quid agendum ſit,ſi delinquens habeat plures domos in communi cum aliis? Reſp. debent bona diuidi.& deſtrui tantum illæ,quæ cõtingent in partem delinquentis.Et hæc opi.placet communiter antiquis Doctoribus,vt dicit Alb.in 3.part.ſtatutorum q 74. 2

Sed quid ſi delinquens habeat partem inferiorem vnius domus,& alius habeat partem ſuperiorem , nunquid debebit tota domus deſtrui? Reſp. quòd non, ſed debet pœna commutari, & ita cõmuniter tenetur,vt dicit Corſetus in ſing.ſuis , in ver Communitas,ver.Duo fratres. 3

Sed pone,quòd compareat vxor condemnati, & pro intereſſe dotis ſuæ opponat ſe hmõi deuaſtationi, nunquid erit audienda? Reſpon. De iure certè videtur dicendum , ꝙ poſſit talem deuaſtationem impedire pro ſumma ſuæ dotis:nihilominus de facto contrarium obſeruatur,vt dicit Alb. in 3 part.ſtatutorum , in d.q 7. quem refert Aug. ad Ang.de malefi.in verbo, Et eius bona,poſt nu. 10.Bona enim condemnati deuaſtantur iuxta diſpoſitionem ſtatuti,& fiſcus de ſuo ſatisfacit vxori, & aliis creditoribus , licet Paris de Put.in facti contingentia referat ſe iudicaſſe,quòd vxor debeat habere bona mariti pro eius dote , non autem accipere dotem à fiſco, vt ipſe aſſerit in trac.ſynd. in ver.publicatio bonorum,n.3.cuius contrarium apud nos obſeruatur. 4

STATVTVM IX.

Augens vel minuens poenam.

Quæro,nunquid ſtatutum duplicãs pœnam ꝑ maleficiis,habeat locum in blaſphemia, iniuria verbali,& aliis delictis,quæ verbo,aut ſcripto cõmittuntur?Dixi ſ.hoc e.lib.§.i.ver.Sed quæro. 1

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis.

Hoc ſtatutum habet locum non ſolum in percutiente in ipſa domo:ſed etiam in percutiente in cõfinibus ipſius domus. Ita tenuit Guido de Suz. in ſuis quæſtionibus ſtatutariis in fi.& ita communiter obſeruatur, vt dicit Alb.in l.præſenti,in fi.C. de his qui ad eccl.confu. quem refert Barb. conſ. 33.poſt n. 5.lib.4. 2

Statutum pœnam duplicans in maleficiis commiſſis de nocte.

Pone ſtat

3 Pone ſtat ſtatutum, ꝙ in delictis commiſſis de nocte pœna duplicetur. Item ſtat aliud ſtatutum, ꝙ in delictis commiſſis in platea pœna duplicetur. Modo aliquis deliquit de nocte, & in platea. Quæro, nunquid debeat duplicari duplicatio, vel tantum duplicari illa ſimplex pœna, quæ pro illo delicto erat impoſita? Reſp. ꝙ debet tantummodo duplicari illa ſimplex pœna. Et eſt communis opi. vt dicit Auguſt. ad Ange. de maleſi. in verbo, In platea communis, poſt n. 20.

4 Quæro, quomodo intelligatur nox, in terminis huius ſtatuti? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ illud delictum intelligitur commiſſum de nocte, quod cōmiſſum fuit ante Solis ortum. Et hanc dicit eſſe communem opi. Alex. in l. more, n. 5. ff. de feriis. Alij verò diſtinguunt, quod, aut ſtatutum expreſsè determinat, quando dicatur dies, vel nox, puta ad ſonum campanæ, vel huiuſmodi, & dicunt illud eſſe ſeruandum. Aut verò expreſsè non determinat, & tenent ſtandum eſſe arbitrio iudicis, qui conſiderabit, an eſſet tanta claritas, vt attribuendum ſit diei, an tanta obſcuritas, vt ſit attribuendũ nocti. In dubio autem mitiorem partem ſequendam. Et hæc fuit opi. Ioan. And in c. ſi perfodiens. de homicid quam tenent communiter canon. vt atteſtatur Aug ad Ang. de malef. in verb. De nocte, poſt n 4. quam ego etiam ſequerer in iudicando, ſi caſus contingeret, prout etiam illam ſecuti fuerunt tres doctores in regia camera ſummariæ, vt refert Affl. ſuper prima parte cōſt Regni, rub. 5. n. 9 Et ita etiam iudicatum fuiſſe per totam Mātuanam atteſtatur Natta conſ. cccclxix.

5 Stante ſtatuto. ꝙ ei qui ſponte confitetur delictum, diminuatur pœna, quæro, nunquid ſi quis primo negauit ſe delictum commiſiſſe, deinde cōfeſſus eſt, debeat gaudere beneficio ſtatuti? Reſp. Bar. in l. eum qui, n. 4. ff de iureiu. tenuit, ꝙ non. & eius opi. dicit eſſe communiter approbatam Soc. in l. non fatetur. poſt n 7 ff. de excep. quem refert Menchiaca libr. 1. de teſta. §. 23. n. 22. licet deinde referat Iaſon & Felin. atteſtantes communem opi. eſſe contra Bart. Certè opi. contra Bart. mitior eſt, & mihi magis placet, & ex Doctoribus alleg. per Iaſ. in d. l. eum qui, n. 8 apparet eam eſſe ēt magis communem: ſatis enim eſt, verificari conditionem à ſtatuto requiſitã, quòd ſcilicet ſponte confeſſus fuerit, quę non impeditur per negationem primo loco factam. Et ideo ſi caſus contingeret, ego contra Bart. intrepide iudicarem.

STATVTVM X.

Puniens inſultum.

1 Statutum puniens facientem inſultum ad domum, habet locum in faciente inſultum ad porticum domus. Et ita communiter tenetur, & ſeruatur, vt dicit Albe. in ſecunda parte ſtatutorum, q. cc viij. Hanc etiam opin. communem appellat Aug. ad Ang. d malef. in ver. fecit īſultũ. poſt n. 3.

2 Item quæro, an hoc ſtatutum habeat locum, ſi aliquis fuerit inſultatus in domo, quam habeat communem cum alio? Reſp. ꝙ ſic, modo non eſſet communis cum ipſomet inſultante. Ita tenet Bal. in l. j. n. j. C. qui teſta. fac. poſſ. cuius opi. cōmunem appellat Aug. in loco præallegato, n. 5. Militat enim nō minus in domo communi, quam in propria ratio ſtatuti, quòd ſcilicet domus ſua vnicuique tutum refugium eſſe debet.

STATVTVM XI.

Puniens percuſſiones, vel vulnera.

Si ſtatutum puniat percutientem, vel vulnerā- 1
tē, & aliquis plures percuſſiones, ſeu vulnera inferat, an ſit pluribus pœnis puniendus? Dixi j. q. 84. ver. Scias etiam, & alius ſeq.

Et quid ſi eodem ictu plura vulnera inferat cū 2
bidente, vel alio telo biſurcato? Dixi in ead. q. 84. ver. Hæc autem omnia.

STATVTVM XII.

Contra homicidas.

Quæro, nunquid valeat ſtatutum imponens 1
pœnam pecuniariam pro homicidio? Dixi ſ. hoc eo. lib. §. Homicidium, ver. Sed nunquid.

Statutum, pro hoc homicidio quis decapite- 2
tur, intelligendum eſt, quando homicidium fuit dolo commiſſum. Secus autem ſi in culpa tñ interuenerit, vt dixi infrà q. lxxxiiij. circa principiũ.

STATVTVM XIII.

Contra fures.

Stante ſtatuto, ꝙ pro tertio furto quis ſuſpen- 1
datur, an cōputanda ſint furta extra territorium commiſſa, & an ea, pro quibus fur iam fuerat punitus? Dixi ſ. hoc e. li. §. Furtũ, ver. ſed pone, & ſeq.

STATVTVM VLTIMVM.

De ſtatutis pœnalibus in genere.

Quæro, an ſtatutum imponēs pœnam nouam 1
pro aliquo delicto, cenſeatur abrogaſſe pœnam iuris communis? Dixi j. q. lxxxv. ver. debet etiam. & in eadem quæſt. per totam videnda ſunt quæ in propoſito ſtatutorum pœnalium ſatis diffusè tractauimus.

QVAESTIO LXXXIII.

1 *De pœna arbitraria.*
Caſus in quibus pœna iudicis arbitrio committitur, qui ſint? ibid.
2 *Iudex malè iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis.*
3 *Impoſtores puniuntur arbitrio iudicis.*
4 *Vim publicam ſeu priuatam committens, punitur pœna extraordinaria.*
5 *Compellens aliquem ad teſtandum qua pœna puniatur?*
6 *Oſculum inferens mulieri per vim punitur pœna extraordinaria.*
7 *Partum exponens punitur pœna extraordinaria.*
8 *Mittentes præcepta vallis Ioſaphat, vel huiuſmodi puniuntur extra ordinem.*
9 *Iniuriam alteri facientes contra bonos mores, puniuntur extra ordinem.*
10 *Amouens terminos agrorum qua pœna puniatur?*
11 *Iudex cuius arbitrio pœna eſt à iure commiſſa, an poſſit arbitrari pœnam mortis?*
12 *Et quid ſi ſtatutum imponat pœnam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis.*
13 *Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum.*
14 *Pœnitentia impoſita pro peccatis à ſacris canonibus hodie ſunt arbitraria confeſſoribus.*

Dixi etiam eſſe nonnulla crimina, in quibus nulla certa pœna eſt à iure impoſita, ſed relicta eſt

licta eſt imponenda arbitrio iudicis, quæ recenſet
Fab. in practic. arb. fol. 435. & Aliis ſeq. Et videri
poſſunt apud Callc. in Marg. fiſci, fo. 95. & ſeq. 94.
caſus, in quibus à iure irrogatur pœna extraordi-
naria arbitrio iudicis imponenda.
2 Iudex malè iudicans ex imperitia tenetur par-
ti arbitrio iudicis. Et hæc eſt communis ſnñia Do-
ctorum, vt dicit Boſſ. in tit. de officialibus corrup-
tis pecunia, n. 22.
3 In hac autem materia criminum extraordina-
riorum habemus duos titulos, alterum de extra-
ordinariis criminibus, & alterum de crimine ſtel-
lionatus. Et quia plerunque contingit tractari de
pœnis imponēdis in huiuſmodi delictis, exiſtima-
ui non incōgruũ fore, ſi aliquot exēpla ſubiicerē.
3 Si quis imposturam fecerit, poterit ſtelliona-
tus poſtulari, inquit tex. in l. 3. ff. de crim. ſtellion.
Et proximis annis quidam impoſtores, qui tor-
quibus adulterinis decipiebant viatores, fuerunt
iuſſu Senatus fuſtigati, & eiecti à Ducatu, xxix.
Martij, 1558. P. N. Sic etiam quidam impoſtor Ve
netus Petrus de Nigris, qui mentitus erat ſexum,
& manus debilitationem, iuſſus fuit fuſtigari, & eii
ci ſub pœna triremium, 28. Nouemb. 1551. P. N.
Nec omittendum eſt hoc loco memorabile Arre
ſtum latum Tholoſæ 12. Septembr. 1560. contra
quendam Arnaldum de Tilla impoſtorem, qui
finxit ſe eſſe Martinum Guerram, qui iam per mul
tos annos aberat. Et ita cohabitauit cum eius vxo
re multis annis, & ex ea liberos ſuſcepit, deinde
cum rediiſſet Martinus Guerra, & res ſumma cũ
difficultate detecta fuiſſet, fuit Arnaldus ſuſpen-
ſus, & flammis combuſtus. Et huius Arreſti men-
tionem facit Papo lib. 22. tit. 9. Arreſto 20. cuius
etiam proceſſus libellus eſt apud me, Tholoſæ
impreſſus.
4 Vim publicam, ſeu priuatam committens, ho-
die ex generali conſuetudine punitur arbitrio iu-
dicis. Et in ſpecie de vi priuata, ꝙ ex vſu, & in pra-
xi puniatur pœna arbitraria, atteſtatur Pract. Iod.
c. 100. n. 9. Scias autem ꝙ lex Iulia de vi publica,
punit vim inferentem cum armis: lex autem Iu-
lia de vi priuata, punit inferētem vim ſine armis.
Faciens igitur inſultum cum armis, punitur l. Iul.
de vi publ. Et hoc etiam ſi ſolus, & non coaduna-
to cœtu huiuſmodi inſultum fecerit. Et ita com-
muniter tenetur, vt ait Gramma. ſuper conſti. Re-
gni, fol. 10. n. 5. & 12. vbi etiam dicit, quòd ita ob-
ſeruat communis vſus iudiciorum.
Compellens aliquem teſtari, criminaliter puni
5 tur arbitrio iudicis. Ita dicit glo. in l. j. in verbo, Cri
men, C. ſi quis aliquem teſtari prohi. Tu verò dic,
ꝙ aut in tali coactione interuenit violentia cũ ar-
mis, Et tunc puniendus eſt pœna l. Iuliæ, de vi pu-
blica. Aut facta eſt violentia ſine armis, & punien
dus eſt pœna l. Iuliæ de vi priuata. Aut non inter-
uenit violentia, ſed ſolus metus, & tunc punitur
arbitrio iudicis. Et ita in hoc articulo diſtinguunt
Doctores vt atteſtatur Iacob. de ſancto Georgio
in d. l. j. n. 4. Hæreditas autem per metum alicui re
licta fiſco applicatur, vt dixi ꝫ. q. 79 ver. ſi teſtator.
Oſculum inferēs mulieri per vim, punitur pœ
6 na extraordinaria. Et ita concluſum fuit in conſil.
Neap. vt refert Afflict. deciſ. cclxxvj. Sereniſſ. Rex,
Aliter tamen iudicatum fuit per Triuultium, qui
fecit cuidam Gallo, qui per vim oſculatus fuerat
mulierem nuptam, caput amputari, vt refert Boſ.
in tit. de extraord. cri. poſt n. 3. Gram. autem conſ.
xlviij. conſuluit ꝙ quidam, qui oſculatus fuerat
puellam in via publica, cum qua præceſſerat trac-
tatus matrimonij erat abſoluēdus. Et refert, ꝙ ita
fuit iudicatum. Mihi placet, ꝙ pœna in huiuſmo-
di caſibus, relinquatur iudicis arbitrio, iuxta facti,
& perſonarum qualitatem, nunquam tamen im-
ponerem pœnam mortis pro oſculo, vel cum vi,
vel ſine vi illato, niſi plus quàm magnæ circun-
ſtantiæ factum aggrauarent.
Partum exponens, punitur pœna extraordina- 7
ria, vt eſt text. cum gl. in verbo, Animaduerſioni,
C. de infan. expoſ. Senatus tamen in facti contin-
gentia quandam Paloſinam puellam nobilē, quæ
vt infamiam vitaret, puerum, quem pepererat, ex
poni iuſſerat, abſoluit, 16. Decemb. 1547.
Puniuntur etiam extra ordinem illi, qui ſuperſti 8
tione numinis alios terrent, prout faciunt illi, qui
mittunt præcepta vallis Ioſaphat, quorum vnus,
qui appellabatur Carletus, fuit poſitus ad catenā
infamem, x. April. 1553. Et alius quidam Thomas
Mantellus, qui tranſmiſerat quoddam præceptũ
ſub nomine dñi nři Ieſu Chriſti, iuſſus fuit renun
ciare præcepto, & fuſtigari, x. Septem. 1556. P. N.
Item puniendi ſunt extra ordinem illi, qui iniu 9
riam alteri faciunt contra bonos mores, veluti, ſi
quis fumo corrupto aliquem perfuderit, vt dicit
tex. in d. l. j. ff. de extraord. crim. prout quidam Pau
lus Comete, qui amphoram ſtercore plenam in
quandam mulierem proiecit, & fuit affectus duo
bus ictibus funis, licet haberet remiſſionem à mu
liere, & eius viro, xvij. Iun. 1556. P. N.
Terminos mouens punitur arbitrio iudicis, vt 10
eſt tex. in l. j. ff. de term. amo. Vt tamen colligi pōt
ex legibus illius tituli, vera reſolutio videtur eſſe,
ꝙ ille, qui ſciēs eſſe terminos, eos dolo malo mo
uerit cauſa iurium occupandorum, ſi eſt nobilis
relegatur ad tempus, ſi eſt vilis, fuſtigatur, & rele-
gatur per biēnium. Ille verò, qui illos mouet cau-
ſa fines offuſcandi, punitur pœna arbitraria. Qui
autem illos mouet dolo malo, non quidem ani-
mo occupandi ꝯfinia, neque ea offuſcādi, neque
lites ad ſui commodum ſuſcitandi, ſed alia ex cā,
puta vt lapides ipſos furetur, vel vt aliis negociũ
faceſſat, punitur pœna quinquaginta aureorũ. Et
hæc communis opi. vt atteſtatur Plottus in repe.
l. ſi quando, 726.
Sed quæro, quando pœna eſt à lege iudicis ar- 11
bitrio remiſſa nunqd iudex ipſe poſſit imponere
pœnā mortis? Reſp. Hæc qō eſt adeo dubia, vt in-
digeat deciſione Imperatoris, vt đt Marāt. in ſuo
ſpec. fol. 26. poſt n. 53. nā gl. in §. in ſumma, in ver
bo, Extraordinaria, iſti. đ iniur. tenuit, ꝙ poſſit hoc
caſu iudex arbitrari ēt in pœnā mortis, & illā gloſ
ſā in hoc cōiter approbari atteſtaẗ Barb. ꝯſ. xj. poſt
n. 6. lib. j. quē refert Dec. in c. ex literis, poſt n. 14.
đ ꝯſtit. Bolene. in rep. l. capitaliũ, §. famoſos, n. 29.
ff. de pœ. Et đt Alciat. ꝯſ 472. in fi. ꝙ illā gl. ſequun
tur cōiter Doct. Hanc ēt opi. đr eē cōem Marāta
in loco præalleg. quem refert Viulus in libro cō-
munium opi. in verbo, Iudicis arbitrio. Et ſecun-
dum opin. illius gl. iudicatum fuiſſe in parlamen-
to Pariſienſi, atteſtatur Papo, libr. xxiiij. titul. x. Ar-
reſto 2. Contrariam autem ſententiam, quòd ſci-
licet hoc caſu non poſſit iudex arbitrari pœnam
mortis

mortis,multi tenuerunt,adeo ꝙ Decius ſibi contrarius in l.qui iuriſdict.poſt nu.9. ver. Non obſt. gl.ff.de iuriſd.om.iud.dixit.ꝙ illa gl.communiter reprobatur.idem dicit Afflict. deciſ. cclxxvj. poſt n.9.quem refert Pract.Carer.fol. 566.n. 112.Grā mat.conſ.xlviij.poſt n.2.Chaſ.ſuper conſue.Burgun.fol.43.n.2.Petr. Soc. inter conſilia criminalia diuerſorum conſ.98 nu.13.lib. i. Carauita ſup 21.ritu magnæ curiæ,n.15.In fi. Menchiaca controuerſ.vſu frequentium,c.xxxix.n.26 Hinc etiā opi.dicit eſſe communem Fel.in ca.inquiſitionis. de accuſ.prout illum refert Villalp in repe.l.22.c. ix.n.3.Et hæc opi.reuera eſt magis tuta,& mitior, idcóque mihi ſemper placuit, & non putarem in
11 iudicando eſſe ab ea aliquo modo recedendum. Sed dato etiam,ꝙ eſſet vera opi.illius gl. illa tamē intelligenda eſt vt procedat, modo qualitas delicti aut circunſtantia: ſi ſit talis ꝙ de iure communi vel ↄſuetudine eſſet pro eo delicto pœna mortis imponenda,aliàs ſecus. Et ita illam gl.communiter limitari atteſtatur Affl ct. ſuper ſecunda parte conſtit Regni,rubr.x.n.22 Hanc etiam eſſe cōmunem opi.dicit Alex.conſ.cxxi.in fi.lib.7.quem refert Crauetta conſ.ccxiiij.poſt numerum.2.verſi.a.aduertendum, Decius in d.c. ex literis prout illum refert Crauetta cōſ.ccxx.n.14 Gram.conſ. 39 poſt numerum 8 Don Anton. de Padilla in l. tranſigere,n.27.C.de tranſact.

12 Præterea ſi ſtatutum diceret,ꝙ pro tali delicto iudex imponat centum, vel aliam maiorem, vel minorē arbitrio ſuo, hoc caſu debet iudex imponere pœnam ſimilem,& ſic pecuniariam,non autem pœnam capitalē Et iſta eſt ſententia omniū, vt dicit Aug.ad Ang de malef.in verbo, Et ibi caput,num.xlvj.

13 Scias etiam, ꝙ iudex etiam habens arbitrium debet in pœnis imponendis ſeruare modum conſuetum. Et ſi pro aliquo paruo delicto, puta leui percuſſione,imponeret pœnam nimis exceſſiuā, puta lib. cc.poterit reus appellare, & ſuperior reducet illam pœnam ad congruum modum.Et ita practicatur, vt dicit Cagno.in l.vnica, nu.21.ff. ſi quis ius di.non obtemp.

Et nota in hoc propoſito, ꝙ ſi quis reperiatur condemnatus in contumaciā in pœnam arbitrio Senatus imponendam, & petat à Senatu declarari arbitrium,non ſolet ſenatus id facere,niſi prius ille ſe in carcerib.conſtituat,aliàs enim poſſet declarationem faciendam eludere. præſertim ſi Senatus arbitraretur pœnam corporalem. Et ita in facti contingentia concluſum fuit in cauſa cuiuſdam Rentij id petentis,qui pro blaſphemia atroci fuerat condemnatus in pœnam arbitrio Senatus imponendam,4 Feb.1556.P.N.

Aliud eſt etiam genus pœnarum arbitrariarū,
14 quæ pœnitentiales appellantur.Et ſunt illæ,quæ ſecundum ſacros canones imponi deberent per confeſſores in foro pœnitentiali, ſiue conſcientiæ:nam hodie tales pœnæ prorſus abierunt in deſuetudinem,& ſunt remiſſę arbitrio ſacerdotum. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb.in c.at ſi clerici.§.de adulteriis, poſt nu.5.de iud.quem refert Bermon.de concub.fo.28.n.3. Idem atteſtatur ſumma Angelica,in verbo, Confeſſio, §.vj.in prin.Deci.in d.ca.at ſi clerici,§.de adulteriis,nu.6.

QVAESTIO LXXXIIII.

1 *Puniri corporaliter nemo poteſt,niſi in delicto dolus interuenerit.*
Statutum diſponens,quòd homicida decapitetur,debet intelligi de homicidio doloſo,ibid.
2 *Plura delicta ad eundem finem tendentia an debeant pluribus pœnis puniri?*
et quid ſi eodem temp.commiſſa fuerint?ibid.
et quid ſi ſtante ſtatuto puniente vulnera, ſeu percuſſiones?ibid.
Percutiens clericum pluribus vicibus eodem impetu,an incurrat plures excommunicationes?ibid.
3 *et quid dicendum,ſi cum eodem telo plura vulnera vnico ictu inferantur?*
4 *et quid ſi delicta ſint diuerſi generis?*
et quid ſi extent tria ſtatuta, vnum puniens delationem armorum, aliud puniens inſultum, et aliud puniens vulnera,an ſi quis inſultum faciat,& vulneret cum armis ſit vnica pœna,vel pluribus puniendus?ibid.
5 *Vulnerans animo tātum vulnerandi,& deinde aſſumens animum occidendi & occidens,an puniatur de homicidio tantum,an autem etiam de vulneribus?*
6 *Et an propter reiterationem delictorum, vel conſuetudinem delinquendi quis poſſit grauius puniri?*
7 *Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes in ſolidum?*

Dictum eſt de pœnis,nunc de ſententiis pœnalibus videndum eſt,nā in ipſarum pœnarum impoſitione multa ſunt, quæ iudicem præ oculis 1 habere oportet,quæ quidem nos hoc loco breuiter attingemus. Et in primis quidem ſcias, quod regulariter in pœnis criminalibus nunquam poteſt quis puniri corporaliter, niſi dolus interueniat.Ita tenet Bar.in l.j § i n j ff.ſi quis teſta.lib &c eſt communis ſententia Doctorum. vt dicit Cæpol.conſ.cri.33.col.2.ver Quod ſic probatur.Neque ſufficeret lata culpa,nam in criminalibus lata culpa non æquiparatur dolo.Et hanc opi.dicit eſſe communem Iaſ.in l.in action.b n.23.& 26.ff.de in litem iur.quem refert Blanc.in pract.crim.fol. 56 n.137.& ſeq. Nunius de los corregidores,fol. 240.col.3.in prin.Bermon.loquendo in crimine adulterij,in trac.de concub.fo.58.n.71.D.ad reg. 540 vbi ponit hāc concluſionē pro regula Clau. in l.j.n.33.ff.de leg.Et loquendo de pœna mortis vel mutilationis membri imponenda, idem atteſtatur Cagnol.in l.contractus.n.10 ff.de reg. iur, quem refert Villalobos in ſua collecta communium opi.in litera L.n.6 Sed certè hoc locum habet,non modò ſi agatur de imponēda pœna mortis,vel mutilationis membri, verum etiam ſi agatur de imponenda quacunque alia pœna corporali,ſecundum gl. quæ ſimpliciter loquitur in d.l. in actionib.in verbo, Non etiam ob culpam.quā Doctores ſequuntur,teſte Marſ.conſ.67.n.40 Et ex hac concluſione infertur,quod ſi ſtatutum diſponat,quod homicida ſit decapitandus,debet intelligi dummodo homicidiū ſit cōmiſſum dolo, non autem culpa.Et eſt communis opin. vt dicit Iaſ.in d.l.j.n.70.ff.de leg &in d.l.in actionib.n.26. quem refert Viuius in libr.communium opi.fol. 239.ver.ſtatutum diſponens.Dec.in d.l.in action. n.20. quem refert Plottus in repet.l.ſi quando,n. 765.Curt.Iun.in l.fi.num.9.ff. quod quiſque iur.

Menchiac

Menchiaca cõtrouerſ.illuſtr.xcvj.n.32. Et hoc receptiſſimum eſſe atteſtatur Alciat.in l.magna negligentia,ff.de verb.ſigni. Faciunt quæ dixi ſ.hoc eod.lib.§.Homicidium.ver.Culpa dicitur. Pro culpa verò punitur delinquens, quando culpa præceſſit delictum. Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Ana.in c.de infantibus, n.4.de his qui filios occidet. Reperio tamen aliquos tenuiſſe, ꝙ etiam pro lata culpa poſſit quis corporaliter puniri, licet non eadem pœna, qua poſſit puniri pro dolo, ſed alia leuiore. Et hanc opi. dicit eſſe communem Maranta in ſuo Speculo, fol.26. n.59. in fi. quam ego etiam quandoque vidi in Senatu obſeruari, ſed regulariter pro culpa nõ ſolet aliquis corporaliter puniri. Quæ autem dicta ſunt de pœna corporali, eadem locum habent etiam in pœna infamiæ: nam condemnatus propter culpam, non efficitur per talem ſñiam infamis. Ita tenuit d.gl.in d.l.in actionib.in verbo, Non etiam ob culpam, & eſt communis opi. vt dicit Roma. ibi nu. 16. Fama enim & vita æquiparantur. Faciunt ea quæ dixi ſ.hoc eod.lib.§.Homicidium.ver.Idémque & multo.

2 Scias etiã, ꝙ regulariter plura delicta ſimul concurrentia, omnia puniri debent. Ita colligitur ex text.in l.nunquam plura, ff.de priua.delictis. Hæc tamen concluſio nõ eſt ita generaliter intelligẽda, ſed pro clari reſolutione diſtinguendi ſunt aliqui caſus. Primus eſt, quando quis plura delicta eiuſdem generis cõmittit, puta quia plures percuſſiões, vel plura vulnera infert alicui. Et, tũc ſi quidẽ id facit ex interuallo, omnes fatentur ꝙ pluribus pœnis eſt puniendus pro numero percuſſionum vel vulnerum illatorum. Et ita videtur ſenſiſſe gl. in d.l.nunquam plura, in verbo, Occiderit, quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Boer.deci. lxxxij.n. 10 præſertim ſi propter iterationem delicti interſit partis offenſæ. Et ita de facto ſeruari atteſtatur Albe.in ſecunda parte ſtatutorum, q.24. n.4. Si verò illa inferat eodem tempore, tunc aliqua eſt controuerſia inter ſcribentes, nam gl.præalleg.in d.l.nunquã plura, videtur tenere, ꝙ quando non interuenit ſeparatio delictorum, vnica tãtum pœna puniri debeant. Sed Bar.in ea.l.nũquã plura, poſt n.4 poſt Dyn.reprehendit illam gl. & dicit ꝙ ſi illa gl.eſſet vera, deſtrueret totum mundum, & ꝙ eſt contra tex. illius legis. Et dicit Soci. conſ.63.n.9.li.j. ꝙ in hoc communiter Doctores videntur ſequi opi.Dy.& Bart. ꝙ ſ. etiam ſi percuſſiones vel vulnera eodem tempore illata ſint debeat pro eorum numero pœna multiplicari. Et illum refert Pla.libr.j.delictorum, c.j.n.18.refert ẽt atque ita frequentiori calculo hanc quæſtionem diffiniri atteſtatur Didac.lib.2.reſolutionum,c.x. nu.8. Cæterum Iacob.de Arena in l.apud Labeonem, §.conuicium, ff.de iniur.dixit in hoc articulo eſſe diſtinguendum, iuxta verba legis, vel ſtatuti: vt ſi quidem ſtatutũ imponat ſimpliciter vulneranti vel percutiẽti pœnam centum librarum, eo caſu etiam ſi plura vulnera eodem tempore illata fuerint vnica tantum pœna centum librarum imponẽda ſit: ſi verò ſtatutum imponat pro quolibet vulnere pœnam centum librarum, tunc puniendus ſit in tot centum libris, quot vulnera intulerit. Et hanc opi.Iac.de Aret.dicit eſſe communem Florian.in l.4.ff.ad l.Aqui.prout illum refert Pla.in loco præallegato. Et ex hac opi.Iac.de Are. infertur, ꝙ cum ex diſpoſitione c.ſi quis ſuadẽte, percutiens clericum incidat in excommunicationem, vt dixi ſ.q.lxxvij.ver.Percutiens clericum, ſi quis percutiat clericum eodem impetu quatuor, aut quinque vicibus, vnam tamen excommunicationem tantum, non plures incurrit. Et hanc dicit eſſe communem opi.Didac.in d.c.x.poſt nu.8. ver.quartum ſi eiuſdem.Pla.in d.c.j.n.19. Sed certè hãc diſtinctionem Iacobi pariter reprobat Barto.in d.l.nunquam plura,nu.11.tenens, ꝙ indiſtinctè pœna pro numero vulnerum multiplicanda ſit, ſubdens, quòd ita obſeruat cõſuetudo. Et ego ſtatim dicam.

3 Hæc autem omnia locum habent, quando huiuſmodi vulnera pluribus ictibus illata fuerunt: ſed quid ſi quis vnico ictu plura vulnera inferat, quia cum bidente, vel alio inſtrumento bifurcato eodem ictu aliquem in diuerſis corporis partibus vulnerauit? Reſpondeo, ꝙ pro vnico tantum vulnere puniendus eſt, ſecundum communem opi. antiquorum, vt dicit Albe.in ſecunda parte ſtatutorum, q. 38. licet ipſe contrarium teneat, quam etiam opin.dicit eſſe communem, & quotidie in practica obſeruari, Viuius in lib. communium opi.fo.200.ver.Statutum imponens. Ange. autem de malef.in verbo, Et dictum Titium, nu.2.refert pariter in hac quæſtione Iacob.de Are.diſtinxiſſe eo modo, quo ſupra dictum eſt, & ſubdit, ꝙ opin. Iacob. communiter tenetur, referens ita atteſtari Florian.in d.l.4.ff.ad leg.Aquil.quem tamen in libro meo non reperio hoc dicentem. Et affirmat ꝙ illã vidit in practica ſemper obſeruari. Hoc idẽ atteſtari Florianum dixit Barb.in Apoſtil.ad Bart, in l.ſi gemina, ſub n.1.in ver. Ego puto.ff.arb.furtim cæſarum. Bar.autem in d.l.ſi gemina,nu.1.tenuit, ꝙ etiam hoc caſu debeat indiſtinctè pro pluribus vulneribus puniri. Alex. in l. quod dicitur, l.j.in fi.ff.de verb.obl.dicit, ꝙ diſtinguendum eſt, vt per Bart.in d.l.ſi gemina, deinde ſubdit, ꝙ omnes concludunt eſſe inſpicienda verba ſtatuti, an loquatur de percuſſionibus, aut de vulneribus. Ego certè ſemper vidi in practica obſeruari opi. Bart. vt ſcilicet ſiue ſtatutum loquatur p verba, Si percuſſerit, vel vulnerauerit, vel per verba, Quòd pro qualibet percuſſione, vel vulnere, &c. ſemper puniatur delinquens ſecundum numerum percuſſionum, vel vulnerum. Et hoc ſiue illata ſint eodẽ ictu, ſiue plurib. Poterit tamen iudex, vbi ſup huiuſmodi caſibus dubitari contingat, informare ſe à peritis ſuper interpretatione, quam talia ſtatuta habuerunt à conſuetudine, & ſecundum illam iudicare, quia minimè mutanda ſunt, &c.

Alius eſt caſus, quando delicta ſunt diuerſi generis: & hoc caſu committantur ex interuallo, res nullam habet difficultatem, quin omnia punienda ſint, vt habetur in dict. l. nunquam plura: ſi verò facta ſunt eodem tempore, & ad eundem finem tendant, punitur delinquens ſolummodo pœna maioris delicti. Et poteſt poni exemplum, ſi extent in ciuitate tria ſtatuta, vnum puniens delationem armorum in centum, aliud puniens inſultum in centum, aliud puniens vulnus in centum, & aliquis inſultet alium cum armis, & vulneret, certè non eſt in omnibus iſtis pœnis puniendus, ſed ſolummodo puniri 4

debet in

debet in centum pro vulnere, quia pœna inſultus & armorum confunditur cum pœna vulneris. Ita colligitur ex gl. in l. qui de crimine, in verbo, Plurima. C. de accuſ. quam ſequuntur omnes ſcribentes, vt dicit Marſ. in l. ſi in rixa, n. 15 ff. de ſica Prac. Iod. c. lxxvij. n. 4. Ioan. Am. dialogo xlvij. Per conſtitutionem. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Iafred. deciſ. xcv. quem refert Viuius in libr. commun. opi. fol. 198. ver. Statutum puniens. Et illa gl. ſolet allegari, quod minora delicta confunduntur cum maiori, ita quod ſolum maius delictum punitur. Et dicit Marſ. in l. vnica, n. 54 C. de raptu virg. quod illam gl. ſequuntur Doctores & ita ſeruauit Senatus in quodam Ioan. B. pt. de Fumariis, qui proiecerat pilam ferream in ſuum aduerſarium, & deinde prior enſem euaginauerat, quem voluerat tantum pœna iuſſi puniri 1559.

5 Sed pone, aliquis aggreſſus eſt alium animo tantum illum vulnerandi, & vulnerauit, deinde ex aliquo dicto, vel facto illius ſuperuenit impetus vulneranti, & mutato propoſito illum occidit, nunquid erit puniendus de occiſo tantum, an autem de vulnerato, & etiam de occiſo? Reſp. Bar. in d. l. nunquã plura, n. 5 dicit, quod ex quo fuit duplex impetus, ſcilicet primo vulnerandi, & deinde occidẽdi, debet de vtroque teneri. Sed certè vniuerſalis conſuetudo contrarium obſeruat, vt dicit Ange. in d. l. nunquam plura, nu. 7 quem refert Anan. in c. ſi poſt n. 5. de colluſ. deleg. Nam ex vnitate rixæ minus delictum cum maiori confunditur. Et quãuis fortè op. n. Bar. ſit de iure verior, nihilominus ab hac opi. quam conſuetudo approbauit, nullo modo eſſet in practica recedendum: nam pœna homicidij, quæ eſt pœna mortis, & confiſcationis bonorum, abſorbet omnes alias pœnas corporales, & pecuniarias.

6 Sed hic incidenter quæro, nunquid propter reiterationem delictorum, vel cõſuetudinem delinquendi, reus poſſit grauius puniri? Reſp. Bar. in l. i. n. 2. C. de ſuperexactor. lib. x. dicit, quod licet aliàs crimina non eſſent capitalia, poteſt tamen reus propter conſuetudinem delinquendi puniri pœna mortis. Et ſecundum hanc opin. aliquando fuiſſe practicatum in ſacro conſ. Neap. atteſtatur Gram mat. conſ. crim. xvij n. 16. & voto xvij per totum, vbi refert fuiſſe ad mortem cõdemnatum quendam, qui eodem tempore quinque vxores habebat. Idem etiam practicatum fuiſſe per parlamentum Pariſienſe refert Papo lib. 24. tit. x. Areſt. ix. Sed idem Gram. deciſ. xvj. n. 7. dicit quod quidquid ſit in puncto iuris, hoc in practica non recipitur, vt ſ. propter conſuetudinem delinquendi pœna ordinaria augeatur. Et hæc opinio mitior eſt, & illam ſequi ſolet Senatus, qui nunquam in delictis non capitalibus, propter quamcunque reiterationem ſolet pœnam mortis imponere, ſed tãtummodo, vel torturam atrocius inferre, vel ad extraordinariè puniendum grauius arbitrari.

7 Vltimo quæro, nunquid plures delinquentes ſimul cõtra vnum, teneantur omnes in ſolidum? Reſp. quod ſic, vt eſt tex. in l. ſi plures, ff. de iniur. & eſt communis regul. vt atteſtatur Natta conſ. 79. n. x.

QVAESTIO LXXXV.

1 *Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij vel delicti?*
2 *Et quid ſi delinquens ſit forenſis, an poſſit puniri ſecundum ſtatuta loci in quo deliquit?*
3 *Et quid ſi illud delictum nõ ſit à iure communi prohibitũ?*
4 *Et an ſtatuta pro delictis pœnas imponentia, ligent etiã ſubditos delinquentes extra territorium.*
5 *Et an pœnæ ſtatutorum pro delictis impoſitæ, tollant pœnas pro eiſdem delictis à iure communi impoſitas?*
6 *In pœnis alternatiuè impoſitis cuius ſit electio, iudicis an rei?*
7 *Et quid ſi ſtatutum diſponat, quòd quis pro delicto condẽnetur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra decem dies, amputetur ei manus an eo caſu poſſit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam?*
8 *Et quid è conuerſo, ſtante ſtatuto quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit mille, an ſi ipſe velit ſtare in banno, poſſit iudex eum cogere ad ſoluenda mille?*
9 *Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua ſpeciali conſtitutione, debent omnes qualitates verificari, de quibus in ipſa conſtitutione ſit mentio?*
10 *Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam ordinariam pro aliquo delicto à iure cõi, vel à ſtatuto impoſitam?*
11 *Et an poſſit illam commutare, ſi delinquens non eſt capax illius pœnæ?*

SEd quoniam plerunque propter diuerſitatem fori, originis, domicilij, vel delicti, & eorum locorum iura, vel ſtatuta diuerſas pœnas imponentia, in faciendis condemnationibus dubitari ſolet quæ pœna ſit pro delictis imponenda, videamus an iudex debeat imponere pœnam loci originis, vel loci delicti, & an pœnam iuris communis, vel ſtatuti. Et quia materia eſt valde intricata, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus. 1

Primus eſt quando iudex loci delicti procedit contra delinquentem, qui eſt ſibi ſubditus etiam ratione originis, ſeu domicilij. Et hic caſus modicam habet difficultatẽ: nemo enim dubitat, quin ſit puniendus ſecundum leges, & ſtatuta ipſius loci. An autem quando in eodem loco reperitur, vna pœna impoſita à iure communi, & alia à ſtatuto, debeat iudex imponere pœnam ſtatutariam vel pœnam iuris communis, dixi infrà, verſic. Debent etiam.

Secundus eſt caſus, quando iudex loci delicti procedit contra forenſem, qui deliquit in ſuo territorio. Et hoc caſu ſi quidẽ pro eo delicto non reperitur impoſita alia pœna per ſtatuta locorum, quàm ea, quæ eſt impoſita à iure cõi, nulla etiam eſt controuerſia, quominus puniri debeat ſecundum diſpoſitionem iuris communis. Et in hoc pariter nemo dubitat. Punctus eſt, quando ſtatutum loci delicti imponit pro eo delicto aliã pœnã, nunquid poſſit iudex ipſius loci delicti cõdemnare huiuſmodi forẽſem in pœnã ſtatuti: & ſic an ſtatuta pœnalia ſuper delictis, ligẽt & forenſes. In qua quæſtione aliqui ſimpliciter dicũt, quod iudex loci delicti põt punire delinquentẽ, & ſi non ſit de iuriſdictione ſua, non ſolũ ſecundum iura cõia ſed & ſecundum ſtatuta ſua. Et ita tenere cõiter Legiſtas dicit Fel. in c. à nobis, el. j. n. j. de ſent. exc. Ita & cõiter teneri atteſtatur Abb. in c. fi. n. 24. de foro comp. Hanc quoque opi. dicit eſſe cõem Felin. in d. c. fi. nu. 24. Et illam vbique ſeruari atteſtatur Albe. in tertia parte ſtatut. quæſt. prima. Bart. autem in l. cunctos populos, nume. 21. C. de ſumma Trinita. diſtinguit, quod, Aut tale delictum 2

erat pro

erat prohibitum etiam à iure communi,& eo caſu poteſt forēſis delinquens puniri etiam pœnis contentis in ſtatuto, Aut verò non eſt delictum in iure communi,ſed ſolummodo ſecundum ſtatuta ipſa ciuitatis vel loci,& tunc non punitur niſi fuiſſet ſciens, vel in ignorantia ſupina. Et hanc opi.Bart. oſtendit eſſe communem Iaſ.in d. l.cūctos populos, in prima lectura, n.30.prout illum refert Boſſ. in ti.de pœnis,n.18.licet in libro meo aliter loquatur, quinimò(ni fallor)in ſecunda lectura,nu.67.concludit,ꝙ in iudicando melior eſt opinio contra Bart.Hanc etiam opi.Bar.dicit eſſe æquiorem,& magis communem Marſi. in l.fi.n. 31.ff.de iuriſdict.omn.iud.Plus dicunt Moder.ſuper conſuetu.Pariſ. §. xxx. poſt numerum 150.ꝙ hæc eſt communis,& vera concluſio,ꝙ etiam forenſes,& alij probabiliter ignorantes pœnas à ſtatuto loci vltra ius commune impoſitas,nihilominus ſubiiciuntur pœnis ſtatuti loci,in quo delinquunt,ex quo intendunt delinquere, & committunt crimen à iure communi prohibitum:Et illū refert Didac.in repet.c.alma mater, fol.493. col. 2.de ſenten.excom.in ſexto.Hanc etiam dixit eſſe opi.communiter Doctorum Gandl.in tit. de pœnis reorum,n.16.Et generaliter,ꝙ delinquens debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci, in quo punitur,dicit eſſe communem concluſionem Marian.in c.poſtulaſti.n.16.de foro compet. Hoc tamen intellige, vt procedat in pœnis ſecularibus, ſecus autem in pœna ſpirituali, prout eſt pœna excommunicationis à ſtatuto impoſita:illa enim non ligat probabiliter ignorantes,etiam in actu à iure communi prohibito,& damnato.Et hanc opin.dicit eſſe communem Crot.in repet.c.vt animarum, in fin.principij, de conſti.in ſexto,prout illum refert Didacus in loco præallegato.Et licet in puncto iuris, hæc limitatio vix poſſet ſuſtineri, cum non videatur ſubeſſe aliqua probabilis ratio differentiæ inter pœnam excommunicationis,& alias pœnas:nihilominus cum hæc opin.magis faueat animabus, crederem non eſſe ab ea in iudicando recedendum.

3 Sed quid ſi delictum,de quo agitur, non quidē ſit prohibitum à iure communi,ſed tamen per totam prouinciam, vt plurimum vigeant ſtatuta illud prohibentia.prout eſt in extractione frumenti,quæ communiter per totam Italiam ēſt prohibita per ſtatuta ciuitatum,vt dicit Bar.in loco prę allegato?Reſp. Bart.ibi tenet, ꝙ poſſit forenſis ēt hoc caſu puniri pœna ſtatuti id prohibentis, nec poſſit excuſari prætextu ignorantię. Et dicit Corne.conſil.lxiiij.in fin.libr.3. ꝙ in hoc omnes concordant.Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Legiſtarum Imola in l.fin.§.licet quis, ff.de publi. Videtur enim eo caſu talis forenſis delinquens ꝯ huiuſmodi ſtatuta eſſe in ſupina ignorantia,merito non eſt excuſandus. Ego tamen , quidquid ſit de rigore iuris dicerem in prædictis caſibus ſtandum eſſe iudicis arbitrio,qui inſpecta facti,& perſonarum qualitate pro ſua religione decernet,an forenſis plectēdus ſit pœna ſtatuti, vel in totum excuſandus,vel ſaltem pœna ex aliqua parte temperanda. Et ita ego in hoc ducatu ſæpiſſime vidi excuſari forenſes,qui moram non traxerāt in dominio à pœna impoſita contra deferentes archabuſios rotatos,& huiuſmodi: & conſulerem(vbi aliquo modo poſſet ignorātia dici probabilis) vt iudices ſemper in mitiorem partem inclinarent. Vide quæ dixi ſuprà q.lxxxij.ſtatu. verſic. Quæro nunquid.

Tertius eſt caſus,quando iudex originis vel domicilij procedit contra ſubditum ſuum, qui deliquit extra territorium, an ſcilicet poſſit imponere pœnas ſtatuti loci originis,vel domicilij. Et ſic an ſtatuta imponentia pœnam pro delictis,ligent ſubditos delinquentes extra territoriū,ſuper quo opus eſſet deciſione Cæſarea, vt dicit Ang. in l.fi. ff.de iuriſd.omn. iud.prout illum refert Euerard. conſ.xlv.col.3.ver.Non obſt.etiam.licet Ange.in libro meo id non dicat. Et in hac q.Bar. in d.l.cunctos populos,nu.47.& ſeq.tenuit,ꝙ quando ſtatutum expreſsè loquitur de delinquentibus,intra territorium, comprehendat etiam eos qui extra territorium delinquunt.Et in hoc opin.Bar.communiter approbari dicit Soc.conſ.cccij.n.4.in fin. lib.2.Quādo verò ſtatutum ſimpliciter loquitur, tunc dicit Bar. ꝙ iudex originis,vel domicilij non poteſt punire ſubditum delinquentem extra territorium,niſi ſecundum pœnam impoſitam à iure communi,vel ſecundū ſtatuta loci,in quo deliquit,non autem ſecundum ſtatuta ipſius loci originis, vel domicilij.Et hanc opin.dicit eſſe communem Alex.conſ.cxj.poſt num. 1.col.2.verſ.Et cum ſit,lib.2.quem refert Pariſ.conſ.clix.n.6. lib. 4.& Ruin.conſ.lxxxiiij.in fi.libr.4.& Afflict.ſuper 3.parte conſt.Regni,rub.lv.poſt n.19. & Rochus de conſuet.fol. 114.nu.20.& Boſſ.in tit.de pœn. num.19.Idem atteſtatur Aug.ad Ang.de malefic. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, n.84.Ita ēt communiter teneri atteſtatur Fel.in c.à nobis, el j.n.6.de ſent.excom.quem refert Pariſ.in d.conſi. clix.n.7.&ſeq.Duennas reg.cxlvj.Et ita pluries vidi apud nos obſeruari,quia ſcilicet vbi poterat haberi notitia ſtatutorum loci delicti, ſemper fuit impoſita illa pœna,licet per conſtitutiones huius ducatus alia pœna eſſet impoſita. Et in ſpecie ita concluſum fuit in Senatu in cauſa cuiuſdam Thomæ Bolognini, contra quem procedebatur pro vulneribus animo deliberato illatis cuidam in caſtris Senatum xv.Octob.1556.D P.memini.ꝙ cū illuſtr.Alexāder Vicecomes,tunc Senator,& prætor Cremonæ condemnaſſet, quendam Adam Tinctum Cremonenſem pro vxoricidio per eum commiſſo ſuper territorio Brixiēſi,in amputatione capitis,abſque bonorum confiſcatione, & fiſco reclamante fuiſſet ei conceſſa reſtitutio in integrum: Senatus intellecto ꝙ licet ſtatutum Brixiæ pro eo delicto imponeret pœnam cōfiſcationis bonorum, nihilominus ex cōſuetudine illius curiæ non ſolebat talis pœna imponi, & ꝙ prius idem Adam fuerat pro eodem delicto à Prætore Brixiæ condemnatus ſolummodo in amputatione capitis,omiſſa bonorum confiſcatione,confirmauit ſententiam latam per ipſum illuſtr. Vicecomitem. & fiſco ſilentium impoſuit xix. Decembr. 1548 P.N.Et ideo à prædicta diſtinctione non recedas in iudicando,quamuis(vt dixi)Marian.in d. c.poſtulaſti, nu.16. generaliter dicat communem concluſionem eſſe, quòd delinquens debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci,in quo punitur.

An autem poſſit iudex loci domicilij, vel originis procedere ꝯ ſubditum,qui deliquit extra territorium,

torium,per viam inquiſitionis,dixi ſ.q.39.verſic. Sed quæro.

5 Debet etiã Iudex aduertere, quia ſi pro aliquo maleficio, ſit impoſita aliqua pœna per ius commune,vel aliam legem antiquam,poſtea fuit cõdita lex noua vel ſtatutum, imponens aliam pœnam pro eodem maleficio:eo caſu imponẽda eſt pœna ſtatuta à lege noua, non autem à lege antiqua, vel à iure communi.Bene verũ eſt, ꝙ in hoc articulo variæ fuerunt aliquando opi.doctorum: nam aliqui tenuerunt, ꝙ per ſtatutum imponens pœnam nouam,non intelligatur ſublata pœna iuris communis.Et ita poſt nonnullos antiquos tenuit Bar.in l.j.n.j.ff.de vi bono.rapto.Et hanc opi. communiter teneri atteſtatur Cy.l.ſepulchra. C. de ſepul.viol. quem refert Ancharau.in c.generi, de reg.iur.in 6.& Caccialup.in repe.l.omnes populi,n.90.ff.de iuſt.& iur.Idẽ dicit Bal.in l.non eſt nouum, ff.de legib. quem refert Aug.ad Ang.de malef.in ver.Et ibi caput,n.9.Et hanc opi.teneri p Doctores atteſtatur Ang.ĩ d.l.qui ſepulchra,ver. in text.ibi nihil enim. Hanc etiam dicit eſſe communem opi.Abbas in c.de cauſis,n.14.de offi.deleg.Idem dicit Saly in d.l.qui ſepulchra, poſt n.6. ver.quæro nunc,C.de ſepul.viol prout illum refert Ana.in c.fi.n.16 de collu dete. qui tamẽ hoc explicatè nõ atteſtatur, imò dicit,quòd licet quo ad natiuitatem ſit dubium, tamen quo ad executionem omnes tenent,ꝙ pœna ſtatuti tollat pœnam iuris cõmunis, Berous in d.ca.de cauſis.poſt n.75.Cõtrariam autem opinionem.ꝙ ſcilicet per pœnam ſtatutariam ſit ſublata pœna iuris cõmunis,tenuit Bald.in l.data opera,n.19.& ſeq.C.qui accuſ.non poſſ.ſubdens,ꝙ fatuus eſſet iudex, qui aliam pœnam imponeret quàm ſtatutariam,& dicit Pract.Caret.fol.519.n.14.ꝙ hanc opi. tenent omnes Doctores.Hanc etiam opi.dicit eſſe communem Dec.in d.ca.de cauſis, nu.14.in fi.prout illum refert Alciat.conſ.453 poſt n.5.ver.non obeſt igitur,Marſ.in pract.cri.§.quæritur, poſt nu.6. quem refert Viuius in libr.communium opin. in verbo,Statutum imponens,Dicit etiam Bianc.in pract.cri fol.72.n.61.& ſeq.quòd hæc opin.videtur magis communiter recepta,& quòd ita communiter practicatur. Et dicit Albet.in prima parte ſtatutorum,q.octaua,num.10 in fi.quòd totus mundus ita obſeruat,licet dicat,quòd in hac quæſtione opus eſſet deciſione Imperatoris,quem refert Aug.ad Ang.de malef.in ver.et ibi caput,poſt nu.9 & Marſ.conſ. lxj.num. 19.refert etiam Ant. Gomez lib.delictorum ca.j.n.38 in fi.ſubdens, ꝙ licet contraria opinio ſit magis communis,tamẽ iſta ſeruaretur iudicando & conſulendo. Hanc etiam opinio.communiter ſeruari atteſtatur Gin. in tit.de aliquibus quæſt.nu.4.Idem dicit Paul.de Caſtro in l.j.§.dixerit aliquis, num 6. ff.de public. quem refert Gramma.conſ.35.nu.56.& Roland.
a. conſil.35.n.48.lib.lj.Et dicit Rota Senen.deciſ.ix. poſita poſt conſilia criminalia diuerſorum, libr.ij. num 3.quòd hæc opi.præualuit, & eſt approbata per vſum Et ita in hac prouincia indiſtinctè obſeruatur.Cum itaque hęc opi.ſit procuidubiò magis communis, & à communi conſuetudine approbata,non eſſet ab ea in iudicando recedẽdum. Et hæc concluſio multò magis procederet, vbi ꝓ aliquo delicto iudex impoſuiſſet pœnam ſtatutariam: nam eo caſu proculdubio non poſſet poſtea imponi delinquenti pœna iuris communis, etiam ſi eſſet maior quam ſtatutaria.cum enim vtraque pœna tẽdat ad vindictam,vna per aliã tollitur.Et in hoc omnes concordant,vt dicit Bar.in d.l.j.in vlt.verb.ff.de vi bo.rapt.quem refert Ana. in d.c.fi.n.16.de colluſ.deteg.

Solet etiam plerunque in facto dubitari nunquid quando à lege vel ſtatuto ſunt impoſitæ plures pœnę alternatiuæ pro aliquo delicto,ſit eo caſu electio iudicis an rei.Et in hoc quidem articulo gl.in c.ſicut Iudęi,in gl.fi.de Iudæis,videtur ſimpliciter tenuiſſe, ꝙ electio ſit ipſius iudicis.Et illã gl. communiter teneri per Doctores affirmat Anan.in e.c.ſicut Iudæi,poſt n.17.Idem videtur ſenſiſſe gl.in c.à crapula,in gl.fi.de vita,& ho clericorum. quam dicit ſequi communiter à Doctoribus Abbas in e.c.à crapula nu.4.Tu verò pro clariori intelligentia inhærendo dictis Bar.in l.j.§.expilatores, num.2.ff.de effractor.diſtingue tres caſus.Primus eſt, quãdo verba legis, vel ſtatuti ſunt directa ad iudicem.puta ſi aliquis commiſerit tale maleficium,iudex faciat illum fuſtigari,vel condẽnet in ſcutis X. Et tunc electio eſt iudicis. Et dicit Ripa in c.inter cæteras,n.59.de reſcriptis, ꝙ cum hac concluſione tranſeunt communiter Doctores.Et ratio eſt, quia lex dirigendo verba ad iudicem,cenſetur etiam ei dediſſe arbitrium eligendi. Secundus eſt caſus,quando verba legis vel ſtatuti diriguntur ad reum,puta ille,qui fecerit tale maleficium:ſoluat x.aureos,vel relaxet fiſco tertiam partem bonorum ſuorum mobilium. Et tunc ex quo lex dirigendo verba ad reum, videtur etiam ei dediſſe optionem dicendum eſt.ꝙ arbitrium eligendi ſpectat ad ipſum reum, & ita tenent communiter Doctores,vt dicit Ripa in d.c.inter cæteras,n.65.quòd ita tenent communiter Doctores. Tertius eſt caſus,quando verba non ſunt directa, neque ad iudicem,neque ad reum, ſed ſunt impſonaliter prolata.Et in hoc eſt difficultas.Barto.in loco præallegato,primo dicit ſe dubitare,deinde ſubdit. quòd putat in dubio electionem eſſe ipſius rei.Gl autem communiter ſentiunt,quòd electio ſit iudicis, vt atteſtatur Summa Silueſtrina, in verb.Pœna,n 7. Tu verò dic,quòd, Aut vtraque pœna eſt corporalis. puta quia lex dicat, quòd ꝓ tertio furto quis ſuſpendatur, vel decapitetur.Et hoc caſu omnes ferè concordant, quòd electio ſit iudicis, non rei, quinimò quòd non poteſt iudex, etiam ſi velit, relinquere ipſi reo optionem, vt dixi infra q.xcix.ver.Item quæro.Aut vtraque pœna eſt pecuniaria, puta pro furto ſit pœna 10. aureorum. vel amiſſionis tertiæ partis bonorum mobilium.Et hoc caſu omnes tenent, quòd electio ſit rei,vt atteſtatur Cæpol.in l.ſi fugitiui,n.51. C de ſer.fug.qui tamen ponit exemplum,iudicio meo valde abſurdum,ſcilicet ſi lex pro delicto imponat pœnam centum aureorum, vel quinquaginta. Ego certè talem legem, vel ſtatutum nunquam vidi.Aut altera pœna eſt corporalis, altera pecuniaria. Et hic caſus proximis diebus contigit in quodam Lancelotto Ferr. qui executionẽ quãdam prohibuerat, pro quo delicto eſt à ꝯſtitutionibus huiusducatus impoſita pœna trium ictuum eculei, vel ce.aureorum. Et poſt multa Senatus cẽſuit his caſibus eſſe in arbitrio rei, an velit ſoluere

pœnam pecuniariam, vel ſubire corporalem. Et ita reſcripſit prætori Viglenani 4. Apr. 1561. P.N. Quæ tamen omnia intellige vt procedant, niſi aliud ex verbis ipſius legis, vel ſtatuti colligi poſſet puta quia lex diceret ſecundum qualitatem perſonarum, vel inſpecta facti qualitate, vel huiuſmodi: nam hoc caſu, cum adhibenda ſit cauſæ cognitio, dicendum eſt, quòd indiſtinctè electio ad iudicem pertineat.

7 Sed hic quæro, pone ſtat ſtatutum, ꝙ vulnerãs puniatur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra decem dies, amputetur ei manꝰ dextra. Modo condemnatus non ſoluit in termino, nunquid poterit iudex omittere pœnam corporalem, & facere executionem pro centũ libris in bonis rei, Reſpon. ꝙ ſic. Ita tenet Bar. in l. cum duobus. §. ſi n. 2. ff. pro ſocio, cuius opi. Doctores ſequuntur. Et de illa doctrina multum exclamant, vt dicit Angu. ad Ang. de maleſ. in ver. Quas ſi nõ ſoluerit, n. 18. & ita in facti ꝯtingentia conſuluit Corne. cõſ. v. li. 3.

8 Succeſſiuè quæro, pone ſtat ſtatutum, ꝙ nõ cõparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit cõdemnationem librarum mille. Modò quidam vocatus nõ comparuit, & fuit poſitus in banno, & condemnatus in mille, nunquid ſi ipſe vult ſtare in banno, & non ſoluere condẽnationem, poterit eo non obſtante fiſcus facere executionem in bonis ipſius pro ſumma librarũ mille? Reſp. ꝙ non, & ita in practica ſeruatur, vt dicit Bal. in auct. bona damnatorum, in fi. C. de bon. proſcrip. licet relinquat cogitandum, an ſit verum de iure. Sed certè ego credo hoc etiam de iure ꝓcedere. Mens enim ſtatuti videtur eſſe, vt ille principaliter ſit poſitus in bãno, & deinde ſit in eius facultate ſoluendo lib. mille ab ipſo bãno ſe eximere, vnde cum ipſe eligat ſtare in bãno, videtur plenè ſatisfactum diſpoſitioni ipſius ſtatuti.

9 Vbi agitur de imponenda pœna alicuius ſpãlis conſtitutionis, oportet, ꝙ in illo caſu verificentur omnes qualitates in ipſa conſtitutione expreſſæ, aliàs pœna non committitur. Eſt doctrina Io. An. in ca. j. de homicid. in ſexto, quam dicit eſſe ſing. & ab omnibus approbatã Tortus inter conſilia Anto. de Butr. conſ. vl. n. j. in fi. Vide quæ dixi ſ. hoc e. lib. §. Aſſaſſinium, circa prin.

10 Vlterius quæro, nunquid iudex poſſit ex cauſa minuere pœnam ordinariam impoſitam à iure ꝓ aliquo delicto? Reſp. ꝙ ſic, ſiue agatur de pœna impoſita per ius commune, in quo ferè omnes conſentiũt. Et ita eſſe communem opin. atteſtat Dec. in c. de cauſis, n. 18. de off. deleg. quem refert Publie. ſuper conſuet. Aluer. fol. 163. nu. 9. & Viuius in lib. communium opi. in ver. Iudex, vbicunque: ſiue etiam agatur de pœna impoſita à ſtatuto: quo caſu, licet aliqui tenuerunt contrarium, magis tamen communis opi. eſt, ꝙ poſſit iudex etiam pœnas ſtatutarias ex cã minuere, vt atteſtatur Are. in c. qualiter, & quando, el 2. n. 24. de accuſat. quẽ refert Did. lib. 2. reſolut. ca 9. n. 8. & Pla. lib. j. delictorum, c. 33. n. 5. Dec. in d. c. de cauſis, n. 19. quem refert Menchiaca ꝯtrouerſ. illuſt. c. 14. n. 4. Bianc. in prac. cri. fol. 73. n. 71. & ſeq. Tiraquel. de pœnis, in præfatione. n. 22. quem refert Taeg. in prac. cri. c. 13. n. 17. Sed hæc quidem concluſio intelligenda eſt, vt procedat in maioribus magiſtratibus: illi enim poſſũt pœnas ſtatutarias minuere ex cauſa, ſiue talis cauſa ſit cohærens delicto, ſiue ſit cauſa extrinſeca, ſed minores magiſtratus bene poſſunt minuere pœnam ex cauſa cohærẽte delicto, ſed ſi volũt pœnam alterare ex cauſa extrinſeca, debẽt principem conſulere. Ita videtur colligi ex deciſi. Bald. in auct. hodie iurant. C. de iud. Et hanc limitationem dicit eſſe communiter receptam Blan. in loco prææallegato, poſt n. 90. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Dec. in d. c. de cauſis, in loco ſuprà per me allegato, prout illum refert Boſſ. in ti. de pœnis, n. 10. & hoc, niſi conſuetudo prouinciꝫ aliter ſe habeat, prout in Francia, vbi ex conſuetudine illius regni omnes pœnæ criminales ſunt in arbitrio iudicantis, vt atteſtatur Pract. Millei, fol. 128. n. 47. & fol. 147. n. 30. nam eo caſu talis conſuetudo ſequenda eſt. Scias etiam, quòd hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat ante ſententiam, prout loquitur gl. in l. quid ergo, §. pœna grauior, in ver. Oneraſſet, circa princ. ff. de infa. quam dicit eſſe communiter receptam Did. pract. q. 35. circa fi. ſecus autem poſt ſententiam. Caueant tamen iudices, ne id ſine iuſta cauſa, & à iure approbata faciant, ne aliquid eis deterius contingat: nã iudex, qui in cauſis criminalibus minorem pœnã imponit, quàm de iure imponere debebat, eſt infamis, l. ſeruos, C. ad legem Iul. de vi publ. prætereáque debet puniri eadem pœna, qua erat puniẽdus reus, vt colligitur ex tex. in l. 3. in fi. C. ne ſanct. baptiſ. reitere. Et refert And. de Iſer. ꝙ Rex Carolus primus fecit quendam iudicem furca ſuſpendi, ex eo ꝙ quendam reum qui erat condemnandus in amputatione capitis, condemnauit tãtùm in amputatione manus, quem refert Paris Put. de ſynd. fol. 358. poſt n. 3. & Afflict. ſuper 2. part. conſtitutionum Regni, rubr. 3. nu. 22. & Chaſſ. ſuper conſuetud. Burgun. fol. 45. nu. 29. & Pract. Cater. fol. 515. nu. 10. Prætereà que debet iudex, qui minuit pœnam à iure, vel ſtatuto impoſitam, exprimere cauſam in ſentẽtia, propter quam mouetur ad illam minuendam, prout ſe frequenter vidiſſe de facto fieri, atteſtatur Iac. de Beluiſ. in pract. cri. fol. 46. in rubr. de fuga reo. n. 62. Puto tamen ſufficere, quòd iudex dicat ex iuſtis cauſis animũ ſuum mouentibus id facere, abſque eo, quòd in ſpecie cauſam ipſam exprimat, quam ſententiam cõmunem eſſe dicit Menchiaca controuerſ. illuſt. c. 14. n. 5. Ex quibus autem cauſis poſſit iudex pœnam à lege impoſitam minuere, dixi ſ. q. lx. Item ſcias, quòd quando pœna ordinaria ex aliqua cauſa minui debet, non poteſt de iure imponi pœna corporalis. Sed hoc de conſuetudine non ſeruatur: nam plerunque ſenatus minuẽdo pœnam ordinariam tranſmittit delinquentes ad triremes ad tempus, & quandoque etiam in perpetuum, ꝓut etiam ſeruat conſ. Neap. vt per Grammat. deciſ. 8. & alibi pluribus i locis. Et ita practicari atteſtatur Nunius de los corregidores, fol. 105. col. 4. ĩ prin.

Non omitto etiam circa hãc pœnarum impo- 11
ſitionem, ꝙ quando delinquẽs non eſt capax pœnæ, que à iure imponitur pro delicto, tunc poteſt iudex illam pœnam in aliam cõmutare. Et ideo. ſi ex forma ſtatuti propter falſum teſtimonium ſit alicui amputanda manus dextra, & ille non habeat manum dextram, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutari. Et ita dicũt Doctores, vt atteſtatur Bal. in l. nouerint, n

ſint,n. 5.C.vt intra cert.temp. Ana.in c.j.n.2.de calum. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſ.q. 69.verſ. Sed quid ſi reus. Et ita vidi quandoque per ſenatũ iuſſum fuiſſe fuſtigari quendam Laurentium Biãcum, pro delatione armorum prohibitorum, eo quia cùm eſſet gibboſus, nõ potuit affici pœna edicti, quæ erat trium ictuum funis, & aliàs ſæpiſſimè vidi mutari, ex hac cauſa ictus funis in fuſtigationem, vel alligationem ad catenam ĩfamem, vel exilium, iuxta qualitatem facti & pſonarum. Viſum quoque eſt ſenatui, ꝙ pœna ictuum funis publicè non ſit irroganda mulieribus. Et ideo iuſſit admitti ad compoſitionem quaſdam meretrices, quæ ludum prohibitum inſerant, 2. Ianuarij 1551.P.N. Et quandoque etiam vidi mutari pœnam triremium in exiliũ, vt in Io. Angelo de Portu, 9. Martij 1558.A.C. Bene verum eſt, ꝙ in hoc Ducatu nõ liceret iudici inferiori hoc facere, niſi conſulto ſenatu. Et propter hoc fuit grauiter reprehenſus quidam prætor, qui fecit alligari catenæ infami quendam Antonium Rauarium condemnatum in pœnam duorum ictuum funis, ſub prætextu, ꝙ eſſet hernioſus, 29. Aug. 1559.P.N.

QVAESTIO LXXXVI.

1 *Vnus pro alio puniri non debet.*
2 *Dominus non tenetur pro delicto famulorum ſuorum.*
3 *Pater non tenetur pro filio neque etiam in legitima.*
4 *Quidquid facit filius occaſione patris, vel famulus occaſione domini, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate.*
5 *Statutum quòd vnus pro alio puniatur, an valeat?*
6 *Et an valeat ſtatutum, quòd dominus teneatur pro familia?*
7 *Et an quòd filij, vel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum?*
8 *Et an quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam?*
9 *Et quid ſi ſtante hoc ſtatuto filius fuerit in contumaciam condemnatus?*
10 *Et an valeat ſtatutum, quòd villa teneatur pro delictis commiſſis in ſuo territorio?*

1 Debet etiam iudex animaduertere, ne aliquẽ puniat pro delicto alterius: nam regulariter vnus pro alio puniri non debet.

2 Hinc infertur, ꝙ dominus non tenetur pro delictis famulorum ſuorum, ſecundum Bart. in l. ne quid, n. 1. ff. de incen. rui. naufragio. Et eſt communis opinio, vt dicit Curt. Inn. in l.j. poſt n. 13. C. de ſer. fug. Nõ enim debet culpa ſeruorum, vel quomodocunque ſubditorum eſſe nociua dominis ſuis. Et eſt communis opi. vt dicit Curt. Inn. in d.l. n. 13. Hoc tamen intellige vt procedat, niſi dominus teneret in domo viros notoriè ſceleſtos: nã eo caſu vtique teneretur pro eorum delictis. Et ita ſentit tota iuris ſchola, vt dicit Pia. lib. j. delictorum c. 14. n.j. in fi. & n. 3. dicit, quòd hæc eſt recepta omnium ſententia, & ideo quando dominus moleſtatur pro delicto commiſſo à famulis ſuis, bonum eſt, ꝙ probet ipſos fuiſſe reputatos communi opinione pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ: nam hoc ipſum valde excuſaret. Scias etiam, quòd quidquid facit famulus occaſione domini, eóque ſciente, cenſetur feciſſe de eius voluntate. Et eſt communis opi. vt dicit Cur. Sen. conſ. xlj. n. 10. ſecundum quam videtur conſuluiſſe in facti contingentia Gramma. conſ. cri. 8. Cæterum de his delictis, quæ famulus facit domino inſcio, vel prohibere non valente, dominus non tenetur. Et eſt communis opi. vt dicit Cagn. in l. culpa caret, poſt n. 13. ff. de reg. iur.

3 Secundo infertur, ꝙ neque etiã pater tenetur pro filio. Et ideo ſi filius fuerit condemnatus pro aliquo delicto, non tenebitur pater ſoluere huiuſmodi condemnationem, neque etiam ex legitima debita ipſi filio poſt mortem patris. Ita tenuit Gul. in l. ſi qua pœna, ff. de his qui ſunt ſui vel alie. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Laur. Palat. de ſtat. exclud. fœ. in j. part. principali, poſt n. 15. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Imola in c. Raynutius, n. 42. de teſtam. Hãc etiam opi. dicit eſſe communem Viuius, qui alios refert in libro communium opi. fol. 208. ver. ſtat. diſponens, in j. limitatione. Quinimò pro delicto filij non poteſt fieri executio in peculio aduẽtitio ipſiuſmet filij, neque etiam in eius proprietate, licet ſit tota filij. Ita tenuit Bart. in l. ſi finita, §. ſi de vectigalibus, n. 12. & ſeq. ff. de damno infecto, quem ſequũtur communiter Doctores, vt atteſtatur Maranta in ſuo Spe. fol. 181. n. 35. Vide quæ dixi ſuprà q. 78. ver. Sed quid in aduentitiis. Scias tamen, ꝙ quidquid facit filius occaſione patris, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate. Et eſt communis opi. vt dicit Curt. Sen. in d. conſ. 41. n. 7. vbi in facti contingentia cõſuluit, patrem teneri pœna extraordinaria de homicidio commiſſo per filium eo præſente & non prohibente. Vide quæ dixi ſ. q. proxima, ver. Dictum eſt.

4 Et hæc quidem omnia de plano procedunt ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſed quæro, nunquid valet ſtatutum, ꝙ vnus pro alio teneatur? Reſp. ꝙ valet ſtatutum ex cauſa, ꝙ vnus puniatur pro alio, modò non corporaliter. Et eſt cõmunis opi. vt dicit Ana. in c. 2. de delic. puerorum. Fel. in c. cognoſcens, n. 2. de conſt. Berous in d. ca. cognoſcens, n. 18. Didacus lib. 2. reſolut. ca. 8. n. 7. Et dicit Albe. in j. part. ſtatutorum, q. 47. n. 3. quòd quidquid ſit de iure communi, talia ſtatuta fiunt, & ſeruantur, & tolerabilia ſunt, maximè vbi ſolũmodo imponunt pœnam pecuniariam. Quinimò poteſt etiam pœna infamiæ aliquis ꝓ alterius culpa puniri, vt eſt exemplum ĩ l. quiſquis, C. ad l. Iul. maieſtat. & eſt communis opi. vt atteſtatur Dida. in d. c. 8 poſt n. 7. Quod certè duriſſimum eſt: nam apud bonos viros honor, & vita æquiparantur. Poteſt tamẽ tolerari in crimine Læſæ Maieſtatis propter eius immanitatem, iuxta ea quæ dixi ſ. hoc e. lib. §. Læſæ Maieſtatis.

6 Et ex hac concluſione infertur, ꝙ valet ſtatutum, diſponẽs quòd dominus teneatur pro familia delinquente, & ita communiter tenetur, vt dicit Albe. in j. part. ſtatutorum, q. 50. Intellige quo ad pœnam pecuniariam, non autem quo ad corporalem, vt ſtatim dixi.

7 Infertur etiã, ꝙ poteſt lex humana propter publicam vtilitatem, & ex cauſa ſtatuere, quod propter parentum culpam filii, vel nepotes pœnæ amiſſionis bonorum, vel alia ſimili afficiantur. Et eſt communis opi. vt ait Did. in d. c. 8. poſt nu. 1. verſi. quarta poterit.

8 Valebit igitur procuidubio ſtatutū, diſponens, ꝙ pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Alex. in l. lex Cornelia, nu. 8. ff. de vulg. Vbi etiam ſubdit, ꝙ ita ſeruatur in practica, quem refert Iaſ. in auct. nouiſſima, n. 8. C. de inoffi. teſta. Soc. in l. cum filiusfam. n. 8. de verb. oblig. Gom. in §. actiones, n. 24. inſt. de actio. Didacus in loco pręalleg. Marſ. ſing. 362. ſtatutum volēs, & ſing. 481. communis opi. quem refert Viuius in li. communium opi. fol. 208. ver. ſtatut. diſponens.

9 Sed quæro, nūquid hoc ſtatum habebit locum cōtra patrem, etiam ſi filius ſuper ipſo delicto ſeu imputatione ſe non defenderit, ſed fuerit in contumaciam condemnatus, virtute alterius ſtatuti, diſponentis, ꝙ contumax habeatur pro cōfeſſo, & conuicto? Reſp. ꝙ non, ſed tantummodo tenetur, quando filius eſt per veras probationes conuictus. Ita dicit Bar. in d. l. cum filiusfa. num 4. cum quo tranſeunt communiter Doctores, vt dicit Iaſ. in ea. l. cum filiusfa. n. 18. Nam vbicunque ex ſtatuto pater obligatur pro delicto filij, vel filius ex delicto patris: ita demum vnus pro alio tenetur, ſi verè conſtat de delicto, ſecūdum Bar. ibi, qui in hoc communiter approbatur, vt ait Soc. conſ. 57. poſt n. 10. lib. 3. Hoc tamen intellige vt procedat, quando verba ſtatuti ita ſunt concepta, vt appareat ſtatuentes voluiſſe patrem ex ipſo delicto filij teneri, puta quia dicat, quòd vbicunque filius aliquod delictum cōmiſerit, pater teneatur ad ſoluendum, &c. nam eo caſu vtique opꝰ eſt, vt de ipſo delicto verè appareat: ſed vbi ſtatutum non delictum, ſed condemnationem tantummodo reſpiceret, puta quia diceret, ꝙ pater teneretur ſoluere quamcunque condemnationem factam cōtra filium, eo caſu ſecuta condemnatione, ſiue cōtra filium præſentem, ſiue in eius contumaciam, poteſt pater cogi ad illam ſoluendā. Ita diſtinguit Bar. in d. l. cum filiusfa. n. 3. Et hanc diſtinctionem dicit eſſe communem Fel. in c. cum Bertoldus, n. 2. de re iud. quem refert Boſſ. in tit. de carc. fideiuſ. relax. nu. 58. Cæterum ſi filius compareat, & eius confeſſione, vel aliis probationibus cōſtet de maleficio, tunc vtique pater tenebitur virtute huius ſtatuti, etiam ſi in eo iudicio citatus non fuerit. Et eſt communis opi. vt dicit Alex. in d. l. cum filiusf. in prin. n. 6. in fi. quem refert Iaſ. ibi poſt n. 14. ver. prima concluſio.

10 Ex hac etiam concluſione infertur, valere ſtatutum, ꝙ villa teneatur pro maleficio commiſſo in eiꝰ territorio, de quo dixi ſ. q. 82. ſtatut. primo.

QVAESTIO LXXXVII.

1 Sciens delictum committendum, & non reuelans, an ſit puniendus?

2 Et quid in crimine Læſæ Maieſtatis?

3 Et an quis puniri debeat, ex eo quòd potuit prohibere delictum & non prohibuit?

Et quid de iure canonico? ibid.

Et quid in foro conſcientiæ? ibid.

4 Et quid ſi talis ſciens delicto conſenſit?

5 Ratificans delictum commiſſum, an ſit puniendus?

Et quæ requirantur ad hoc, vt ex ratificatione quis puniri poſſit? ibid.

1 PRæcipuè verò debet iudex aduertere in ſententia condemnationis ferenda, non modo quis ſit titulus delicti cōmiſſi, ſed etiam quæ ſit illa qualitas, de qua delinquentes imputantur: ſæpiſſimè enim contingit, ꝙ in eodem crimine multi interueniunt, qui tamē omnes diuerſis pœnis ſunt puniendi. Poteſt autem quis imputari, aut ꝙ delictū ipſum propriis manibus commiſerit, aut ꝙ ſciens, ac particeps fuerit, aut ꝙ de delicto faciendo tractauerit, aut conſilium, ſeu mandatum dederit, aut auxilium præſtiterit, aut maleficio aſſtiterit, aut illud poſtea ratum habuerit. Aliter etiam punitꝰ delinquens, qui maleficium tantūmodo attentauit, aliter maleficio iam conſummato: de quibus omnibus, quia ſuper eis quotidie in practica diſputari contingit, breuiter videamus. Et in primis quæro, nunquid ex ſola ſcientia delicti committendi quis puniatur? Reſp. ꝙ regulariter ſola ſcientia nō eſt punibili, & in hoc non eſt difficultas, præſertim in eo, qui non habet facultatem prohibendi. Et ita tenent Doctores vbique, vt atteſtatur Carauita ſuper quato ritu magnæ curiæ, nu. 2. Communis enim eſt Docto. ſententia, quod non tenetur quis obuiare delicto etiam clamādo, vel reuelando, vt dixi ſ. ver. Dictum eſt.

Punctus eſt tantùm in crimine Læſæ Maieſtatis, nam Bar. in l. vtrum, ff. de particid. tenuit, quòd ſciens tractatum proditionis cōtra principem, vel contra patriam, & illum non reuelans, debet puniri pœna mortis. Et ita tenere communi conſenſu Doctores, atteſtatur Pla. lib. delictorum, ca. 22. nu. 17. Hanc etiam opi. communem appellat Mēchiaca controuerſ. illuſtr. ca. 16. poſt nu. 1. Et hāc opi. in pract. obſeruari affirmat Ang. de malef. in verbo, Et hai tradito la tua patria, n. 10. & in §. publicè, circa fi ver. Et ſingulariter, inſtitut. de pub. iud. quem refert Marſil. ſing. 164. nemo debet. & Capic. deciſ. 130. nu. 65. & deciſ. 155. nu. 18 & Socin. Iun. conſ. 105. nu. 43. libr. 3. & Carauita ſuper dicto ritu quarto, poſt numerum 4. & Taeg. in pract. crim. ca. 5. nu. 9. Idem dicit Felin. in ca. j. poſt numerum 4. de offi deleg. quem refert Cotta in verbo, Scientia ſola. Et ſecundum hanc opi. ſe iudicaſſe in facti contingentia, refert Auguſt. ad Angel. de maleſic. in loco præallegato, & feciſſe decapitari quendam potentem dominum, qui ſuo principi tractatum contra eum committendum nō reuelauit. Ita etiam ſeruatum fuiſſe Mediolani atteſtatur Boſſius in titul. de crim. Læſę Maieſtatis, num. 6. & ſeq. Multi tamen tenuerunt contra Bartol. ſcilicet, quòd imo ſciens talem tractatum, & non reuelans, non ſit puniendus pœna mortis. Et hāc opi. dicit eſſe magis communem Cag. in d. l. culpa caret, n. 21. Alciat. in l. facere, ff. de verb. ſig. & in l. bona fides, n. 20. ff. depoſ. & in l. 4. § Cato, n. 30 ff. de verb. oblig. quem refert Gigas de cri. Læſæ Maieſtatis, fol. 180. nu. 10. Roland. conſ. 38. n. 10. lib. 2. Quinimò Carer. in pract. crim. fol. 253. num. 20. dicit, quòd cæteri omnes ſequuntur opin. contra Barto. Et exclamat Bald. in quodam conſil. quòd anima Bar. propter illud dictū cruciatur in inferno, & deplorat memoriam domini Donati de Barbadoris, qui propter ſolam ſcientiam fuit decapitatus. Et illum refert Igneus ī l. fideicommiſſum, n. 34. & poſt nu. 47. ff. ad Sylla. & Pla. lib. j. delictorum, c. 28. nume. 30. & Reſtaurus de Imperatore quæſt. 118. numero 6. & Roland. conſilio lxviij. numero 35. libro ſecundo. Breuiter licet opinio

Bar.

Bar. prima facie videatur ex vna parte multum rigoroſa, tamen ex alia habet in ſe magnam æquitatem. Quomodo enim poterit princeps de ſubditis ſuis cōfidere, niſi pro certo teneat, ꝙ cum ſciuerint aliquem contra eius vitam, aut ſtatum moliri, hi ſtatim ipſi ſint notificaturi? Certè nemo negabit, ꝙ ſi famuli ſcirēt aliquos decreuiſſe de nocte ingredi domū, & dominum ſuum trucidare, idq́; ei non notificarent, dicerent̄ rei eius mortis, arg. tex. in l. j. §. occiſorum, ibi quid ergo ſi dominus. ff. ad Sylla. Cur ergo non idem dicendum eſt etiam in ſubdito verſus principem, tanto magis cum in hoc etiam verſetur publica vtilitas: nā ex vita, & ſalute principis, & eius ſtatus quiete dependet ſalus, & quies populorum ei ſubditorum. Teneo ergo cum Bart. in duobus caſibus prædictis, ſcilicet in tractatu, qui fiat contra perſonam principis, vel contra eius ſtatum: in aliis autem caſibus, etiam ſi ſint comprehenſi in capite Læſæ Maieſtatis, non putarem eſſe puniendum pœna mortis ſubditum non reuelantem, ſed alia pœna extra ordinem arbitrio ipſius principis. Cōſulo etiam principibus, vt in huiuſmodi caſib⁹ potius humanitate, quàm ſeueritate vtantur, & ex quacunque iuſta, vel probabili cauſa illos excuſent à pœna mortis.

3 Dictum eſt, ꝙ ex ſola ſcientia delicti quis nō punitur. Quæro nunc, an ille, qui potuit prohibere, ne delictum committeretur, & non prohibuit, ſit puniendus? Reſp. ꝙ de iure ciuili nemo tenet̄ obuiare delicto, nec malefactorē indicare. Et eſt cōmunis opinio. vt dicit Gratus conſ. j. poſt n. 47. li. j. Caret. in pract cri. ſol. 252 n. 19. & fol. 379. n 63. prout illum refert Pla. li. j. delictorum, c. 28. n. 29. Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famoſos. nu. 92 ff, de pœnis. Didacus ſup regula peccatum fol. 109. in fi. Pract. Iod. c. 80. n. 6. Berous in c. j. n. 48. de of. delega. Nouel. in trac. ad defenſam, fol. 105. n. 99. & ſequ. Et ideo dicimus, ꝙ non tenetur quis alium inſultatum defendere, neque prohibere quin offendatur, etiam ꝙ licitè id facere poſſet. Ita dicit gl. in d l. culpa caret, in gl. j. ff. de reg. iuris, quam dicit paſſim eſſe ab omnibus receptam Plac. lib. j. delictorum, c. 22 poſt numerum 17 Hāc etiam dicit eſſe communem opi. Claud. in rep l. vt vim, num. 168. ff. de iuſti. & iure. Bert. conſil. 297. n. 8. libr. 8. Et quòd quis non teneatur obuiare delicto, neque alium, etiā ſi poſſit, defendere, etiam clamando vel reuelando, dicit eſſe communem opi. Dec. in d. l. culpa caret, n. 5. & ſeq. Cagnol. in ea l. culpa caret, n. 10. De iure autem canonico, glo. in dicta l. culpa caret, tenuit, quòd quis tenet̄ obuiare delicto. Et hanc dicit eſſe communem ſententiam canoniſtarum Pla. in dicto cap 18 poſt nu. 31. Sed certè Dec. in c. j. num. 8. de offic. deleg. dicit, quòd in contrarium eſt communis opi. Modernorum, quem refert Berous in d. cap. j. poſt n 75. & Pract. Conradi, fol. 333. num. 1. Et hanc opi. quòd etiam de iure canonico nemo teneatur obuiare delicto dicit tenere communiter Doctores, Iaſon. in d. l. vt vim, num. 31. quem refert Apoſt. ad Dec. in d. l. culpa caret, ſub n. 12. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Defendere offenſum. Dicit tamen Cagnol. in loco præallegato, quòd quando aliquis cōmodè, & ſine ſuo periculo poteſt prohibere, & non prohibet, tenetur, & quòd hęc concluſio videtur per Doctores communiter iſto caſu approbata, ſecundum quam in facti contingentia conſuluit Curt. Sen. conſ. 41. cōtra patrem, præſentem homicidio patrato per filium, qui potuit prohibere, & non prohibuit, de quo mentionem feci ſuprà q. proxima, verſicul. Secundo infertur. Quod tamen ego non credo verum, imò Doctores expreſsè dicunt totum contrarium: propterea non puto recedēdum eſſe à communi opi. quòd ſcilicet nunquam quis puniatur, ex eo quòd delictum non prohibuerit, etiam ſi prohibere potuerit, excepto tamen caſu læſæ Maieſtatis, de quo ſuprà dictum eſt, verſicul. Punctus eſt. Cæterum in Gallia ſeruatur, quòd ſi in conſpectu multorum, qui rixantes prohibere potuerunt, ne ſe offenderent, homicidium commiſſum fuerit, teneantur omnes obtinere à principe literas, quas vocant innocentiæ, aliàs præſumuntur eſſe in culpa. Et hoc ita ordinatum eſſe in communi totius Galliæ praxi atteſtatur Igneus in l. j. §. ſerui appellatione, nu. 136. ff. ad Sylian. quæ practica mihi non diſplicet, & vbi viget, ſeruāda eſt. Sed præſuppoſita pro vera contraria opi. ꝙ ſcilicet quis teneatur prohibere, & defendere, &c. nunquid ſi quis non fecerit, tenebitur in foro conſcientiæ ad emendationem damni? Reſp. quòd non, & hæc eſt communis theologorum reſolutio, vt dicit Io Medina, de reſtit. & idem atteſtatur Didacus in dicta regula peccatum, fol. 111. in principio.

Hæc autē omnia, quæ de ſcientia, & de eo, qui 4
prohibere potuit, neque prohibuit, dicta ſunt, intellige vt procedant, quando ſciens delictum cōmittendum, illi non conſenſit: ſed quid ſi ille conſentiat? Reſpond. Aut eſt tantummodo ſimplex conſenſus, & non punitur, Aut verò quis conſentit delicto per viam auctoritatis, & defenſionis. & tunc plus puniri debet, quàm ipſe delinquens. Ita dicit glo. in clem prima, in verbo, Defenſionis, de pœnis, & eſt communis concluſio, vt ait Bolene. in repet. l. capitalium §. famoſos, n. 114 ff. de pœnis. Et poteſt poni exemplum in prælato, qui diſſimulet aliquem concionatorem in ſua diœceſi falſa dogmata prædicantem. Item in domino ciuitatis, aut villę, qui non perſequatur latrones, ſpoliātes & occidentes eos, qui tranſeunt per ſuum territorium. Quod tamen intellige vt procedat in ſimilibus grauioribus delictis: cæterum in aliis minoribus criminibus non maiori, ſed tantùm pari pœna punitur. Et ita intelligunt communiter omnes, vt dicit Prac. Conradi, fol. 332. n. 8. Illud antē, quod dici ſolet, ꝙ agentes, & conſentientes ſunt pari pœna puniendi, & intelligendum eſt, quādo conſenſum, & auxilium præſtiterunt ex propoſito ad committendum maleficium. Et ita dicunt omnes, vt atteſtatur Mantua conſ. cclj. n. 24. libr. j.

Quæro, nunquid ex eo ſolo, quòd quis delictū 5
iam commiſſum ratificauerit, debeat puniri? Reſp. Aliqui dicunt ſimpliciter, ꝙ ſic, & hanc opi. atteſtatur eſſe communem Bal. in l. obſeruare, §. proficiſci, nu. 9 ff. de off. procont. licet ipſe validis rationibus videatur in contrariam ſententiam inclinare. Et illum refert Auguſt. ad Ange. de malefic. in verbo, Et Sempronium, numer. 36. Tu vero diſtinguendo, dic, quòd quædam ſunt delicta, quæ ſolent committi principaliter propter libidinem ipſius delinquentis, vt eſt adulterium, ſtuprum, & huiuſmodi. Et in talibus delictis non habet

locum ratihabitio: & in ſpecie in adulterio, ꝙ non poſſit ratum haberi, tenuit gl. in l. 1. §. deieciſſe. in verb. mandato. ff. de vi, & vi arm. Et ita communi conſenſu receptum eſſe ait Plac. lib. 1. delịct. c. 18. poſt n. 1. Quædam autem ſunt delicta, quæ principaliter committi ſolēt ad offenſam, & iniuriam alterius, vt eſt homicidium, & talia delicta poſſunt rata haberi per aliū. Et hæc ſententia eſt frequentius à Doctoribus recepta, vt dicit Plac. in loco præal. nu. 2. in fi. Sed certè ſi appareret adulterium commiſſum fuiſſe non propter libidinem adulterantis, ſed propter iniuriam mariti ad alterius inſtātiam, vtique dici poſſet geſtum nomine illius, & cōſequenter poſſet ratum haberi. Scias autem, ꝙ ad hoc, vt ratificatio delicti obliget ad pœnam, duo requiruntur. Primum, ꝙ delictum fuerit commiſſum nomine meo. Secundum, ꝙ ego ſciens illud cōmiſſum fuiſſe meo nomine, illud tanquam meo nomine factum ratificem. Ita dicit gl. in d. §. deieciſſe. in ver. ratum habuero. & eſt communis ſententia, vt atteſtatur Aret. conſ. 165. poſt nu. 3. ver. circa primum. Et ꝙ requiratur delictum fuiſſe nomine meo commiſſum, tenuit gl. in l. eie. 1. in princ. in ver. rata. de pœn. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit collegium Floren. inter conſilia Curt. ſen. conſil. 21. poſt n. 6. Bene verum eſt, ꝙ in dubio, ex eo, ꝙ quis ratum habet aliquod delictum, cenſetur illud ratum habere, vt nomine ſuo geſtum. Et ita dicunt Doctores, vt ait Sal. in l. non ideo minus. poſt n. 31. C. de accuſ. Et ſic opus eſt, quòd ratum habens probet, quòd non fuerit geſtum nomine ſuo, quod nota.

QVAESTIO LXXXVIII.

1 *Conſilium dans alicui vt delinquat, qua pœna ſit puniendus?*

2 *Exhortans aliquem ad delinquendum, qua pœna puniri debeat?*

1 QVæro, nunquid ille, qui conſilium dedit alicui, vt delinqueret, debeat puniri eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens? Reſp. Aut ille cui cōſilium dedit, non erat aliàs delictum ipſum commiſſurus, & tunc conſulens pari pœna cum delinquente punitur, Aut verò ille nihilominus erat patraturus delictum, & eo caſu cōſulens non eſt pari pœna cum delinquēte puniendus, ſed mitiori. Et hæc eſt communis opi. vt dicunt ſcribentes in c. 1. de of. del. & in ſpecie Im. n. 9. & Fel. n. 8. & Dec. n. 9. prout illum refert Hipp. Rimin. inter conſilia crim. diuerſ. conſ. 105. n. 43. lib. 1. Berber. in viatorio iuris. in rub. de homic. col. 6. verſic. ſupereſt videri. Fel. in c. ſicut dignum. n. 7. de homic. Dec. in l. conſilij. num. 4. ff. de reg. iur. quem refert Pract. Conradi, fol. 332 poſt n. 1. Cagn. in d. l. conſilij. n. 6. Carer. in pract. crim. fol. 343. nu. 163. Berous in d. c. 1. n. 85. vbi dicit, ꝙ hæc eſt communis opin. Legiſtarum & Canoniſtarum. Did. in repet. clem. ſi furioſus. fol. 291. col. 2. in fi. & in repet. c. peccatum. fol. 291. Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos. n. 94. & ſeq. ff. de pœn. Duennas regul. 149. Pia. lib. j. delict. c. 17. n. 1. & 7. in fi. Boer. deciſ. 262. poſt n. 2. Boſſ. in tit. de mand. ad homi. nu. 59. Taeg. in pract. crim. c. 11. n. 7.

2 Hoc autem, quod dictum eſt in conſulente, locum habet etiam in exhortante: nam exhortans aliquem vt committat delictum, tenetur & ipſe; ſi ille aliàs non fuiſſet commiſſurus: ſi verò fuiſſet aliàs commiſſurus, nō tenetur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Albe. in l. ob hæc verba. in fi. ff. de his qui not. infa. Senatus tamen ſolet huiuſmodi exhortatores, ſeu perſuaſores delictorum prius torquere ſuper mandato, & vbi negent mandatum dediſſe, illos punire extra ordinem. Et ita ſeruatum fuit in quadam Ambroſina Monina quæ perſuaſerat adultero, vt virum ſuum interficeret, nam prius torta ſuper mandato, cum nihil faſſa fuiſſet, iuſſa fuit fuſtigari, 30. Ian. 1548. P.N.

QVAESTIO LXXXIX.

1 *Mandans fieri delictum, an puniatur eadem pœna, qua principalis delinquens.*

2 *Statutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi?*

3 *Mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato?*

4 *Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, vel in loco patrati delicti?*

5 *Mandans vulnerari, ſi ſequatur mors, an teneatur de homicidio?*

6 *Si dominus dicat famulo, Vade, & non reuertaris, donec ſentio nouum de tali, &c. an præſumatur mandatum ſi famulus illum occiderit?*

7 *Si dominus poſt acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem ſi ille poſtea iniuriantem interfecerit, an præſumatur mandatum?*

SVcceſſiuè quæro, nunquid mandans fieri delictum, debeat puniri eadem pœna, qua punitur ille, qui maleficium propriis manibus committit? 1 Reſp. In hoc artic. magna fuit aliquando controuerſia inter ſcribentes: nam aliqui dixerunt, ꝙ aut mandatarius erat aliàs facturus delictum, & eo caſu mandans non tenetur: aut verò non erat aliàs facturus, & non tenetur. Sed certè hæc diſt. communiter reprobatur, vt dicit Iaſ. in l. 1. poſt nu. 22. C. de ſer. fug. nam quando mandatum cadit in delictum. non eſt adhibenda diſtinctio, an mandatarius eſſet facturus vel non, vt dicit glo. approbata in l. 1. §. perſuadere. in gl. magn. ff. de ſer. corr. & eſt communis regula, vt ait Gom. in §. pœnales. poſt n. 10. inſtit. de action. Et ideo Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. n. 19. ff. de iniur. tenuit indiſtinctè, ꝙ mandans puniatur eadem pœna, qua puniendus eſt mandatarius ipſe, qui delictum commiſit. Et illa doctrina Bart. eſt communiter approbata, vt dicit Curt. iun. conſ. 237. n. 5. Curta in ver. Mandans homicidium. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Gandin. de maleſi. in tit. de tranſact. & in tit. de pœnis, prout illum refert Pract. Carer. fol. 331. poſt n. 123. ver. ſequitur etiam, & quinto. Iaſ. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit. n. 16. ff. de acq. hæred. & in d. l. 1. n. 22 C. de ſer. fug. quem refert Pract. Carer. fol. 310. n. 75. & Didacus in repet. clem. ſi furioſus. fol. 291. ver. hæc verò diſtinctio. & Pract. Conradi, fol. 326. n. 11. Et hæc opin. tenenda eſt tanquam verior, & magis communis, quam etiam vidi ſeruari in quodam Auguſtino Marentio, qui mandauerat filio ſuo, vt vxorem ſuam interficeret, prout ille interfecit, & fuit patri mandanti caput amputatum, 3. Apr. 1558. P.N.

Sed quæro, nunquid ſtatutum puniens facientem delictum, habeat locum etiam in mandante fieri illud delictum? Reſp. Aut ſtatutum loquitur 2 in perſon

in perſonam, puta ſi quis occiderit, ſi quis vulnerauerit, &c. & non comprehendit mandantem. Aut verò loquitur in rem, ſcilicet in ipſum maleficium, puta pro homicidio ſit pœna mortis. Et hoc caſu vtrique comprehendit mandantem. Et hæc eſt doctrina Bart. in l. ſed, & ſi vnius. § ſeruus. n.2. & ſeq. ff. de iniur. & in l. aut qui aliter. §. fi. n.3. ff. quòd vi, aut clam. quam dicit eſſe communiter approbatam Dec. in l. ſi quis id quod. n.38. & ſeq. ff. de iur. om. iud. Curt. iun. in l.2. §. ſi procurator. n.4. ff. quòd quiſque iur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in l.1. in princ. n.23. ff. de verb. obl. quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in ver. Sempronium. poſt n.33. & Bologn. conſi.34. col.4. ver. quòd autem conſtitutio. & Boſſ. in titul. de pœnis. n.14. Iaſ. in d. l. ſi quis id quod. n.36. in fi. & in l. ſi is, qui pro emptore. n.361. ff. de vſuc. Pract. Carer. fol.302. n.59. Plac. lib.1. delict. c.1. n.8. & c.15. nu.22. Villalpan. in repet. l.22. c.99. n.6. Taeg. in pract. crim. c.10. nu.20. Mandans enim non dicitur propriè facere, ſed interpretatiuè, ſecundum Bart. in locis præalleg. cum quo eſt communis opin. ferè omnium ſcribentium, vt dicit Vinc. Paleor. inter conſilia Alexand. conſ.65. nu.11. lib.4. Bene verum eſt, quòd ex antiquis multi tenuerunt contrarium, ſcilicet quòd etiam ſi ſtatutum loquatur in perſonam, puta quicunque fecerit homicidium, &c. comprehendat nihilominus ipſum mandantem. Et hanc opi. eſſe magis communem dixit Gandin. in tit. de tranſact. in fi. vbi etiam ſubdit, quòd ita communiter obſeruatur, quem refert Alb. in 3 part. ſtat. q.44. n.15. Ita etiam ſeruare iudices, & aſſeſſores, atteſtatur Pract. Carer. fol.305. n.62. Vide quæ dixi ſ. q.58. ver. vnum autem volo. Et certè ſi ſtatuta receperunt talem interpretationem à conſuetudine, minimè ſunt mutanda, &c. Sed circumſcripta conſuetudine, opin. Bart. proculdubio eſt magis communis, vt ex prædictis apparet. Et ideo non eſſet ab ea in iudicando, aut conſulendo recedendum.

Scias autem, quòd mandans homicidium committi, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato. Ita dicit Bart. in d. l. non ſolum. §. ſi mandato. poſt n 9. & eſt communis opi. vt dicit Marian. in c. propoſuiſti. poſt n.22. ver. nono quæro. de foro compet. Boſſ. in tit. de foro comp. nu.109. Vtilitas autem huius concluſionis poteſt eſſe maxima, quia cum teneatur de homicidio propter mandatum, ſufficit quòd in inquiſitione vel accuſatione ponatur locus, & tempus ſecuti homicidij, abſque eo quòd ponatur locus, & tempus dati mandati. Item poterit puniri in loco homicidij, vt ſ. ſtatim dixi. In hoc autem propoſito videndum eſt elegans conſil. Nattæ 422. vbi conſuluit, ꝙ licet ignoretur nomen mandatarij, poteſt procedi contra mandantem, ꝙ nota.

Quæro, in quo loco mandans debeat puniri, an
4 in loco mandati, an autem in loco commiſſi delicti? Dixi in d. q.38. ver. quæro etiam.

Pone, aliquis mandauit Titium, vt vulneraret
5 Seium, & Titius illum occidit, nunquid mandans erit puniendus pœna homicidij? Reſp. Aliqui dicunt, quòd non. Et hanc opin. dicit eſſe communem Dec. conſ.482. n.16. & conſ.622. circa fi. ſecundum quam refert etiam conſuluiſſe Anto. de Roſel. Franc. de Capitibus liſtæ, & Ang. de Caſtro inter conſilia criminalia Cæpollæ, conſ.35.36.37. & 38. Sed certè hæc opin. mihi nunquam placuit: nam (vt dici ſolet) vulnera non dantur ad menſuram: propterea ego dicerem, ꝙ ſi fuit mandatũ ad percutiendum alapa vel baculo, tunc ſi mandatarius occidat, non tenetur mandans de homicidio, quia facilè poterat ille percutere, & non occidere. Et ideo puniendus eſt mandans tantummodo pœna extraordinaria. Et hãc eſſe communem opin. atteſtatur Pla. lib.j. delict. c.15. n.j. ſecundum quam conſuluit Grammat. conſ. crim.20. Idem etiam dicerem, ſi fuit mandatum ad ſfriſandum, prout in caſu in quo cõſuluit Dec. in conſ.622. Apparet enim, ꝙ iuſſit fieri actum, ex quo de ſui natura nõ ſolet ſequi mors, maximè cum ſfriſatio fiat in facie cæſim, quo quidẽ modo nunquam ſolet quis ad mortem vulnerari. Idémque ſi mandaſſet famulo, vt daret alicui vno gnoccum, vt in caſu Iaſ. conſ.188. lib.2. Sed ſi mandatum fuit ad vulnerandum, tunc ego dico, ꝙ ſi ille occidat, ipſe tenetur de homicidio, quia nulla ferè eſt pars corporis præter faciem, in qua vulnera non poſſint eſſe lethalia, vt experientia quotidie docet. Et hanc opi. dicit eſſe communem Boſſ. in tit. de mandato ad homicid. n.10. ſecundum quam conſuluit Cæpolla conſ. crim.34.

Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ dominus, 6
qui ab aliquo iniuriam accepit, dicat famulo, Vade, & ſi reuertaris domum, donec ſentio nouum de tali, nunquid ſi famulus poſtea illum occiderit, erit ex eo præſumendum mandatum occidendi ab ipſo domino præceſſiſſe? Reſp. ꝙ ſic. Ita tenet Bart. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed ſi mandauit. aliàs incip. pater Seio. n.2. ff. de acq. hær. qui in hoc ab omnibus indifferenter approbatur. vt dicit Iaſ. in d. §. ſed ſi mandauit. n.12. & ſeq. & in l.j. n.28. & ſeq. C. de ſer. fug. & Marc. deciſ.423. nu.1. & Marſ. conſi.132. in primis verbis. Hanc etiam dicit eſſe communem op. Boſſ. in tit. de mand. ad homicid. n.50. & refert ibi Bart. ꝙ iſte caſus contigit Florentiæ, & quòd dominus fuit decapitatus. Et illud dictum Bart. refert Ruin. conſ.6. n.1. li.5. vbi tamen conſuluit in facti contingentia pro patre, qui dixerat filiis ſuis, Taci, taci, non ſtate à far cianze: ma andate, & ammazzatene due, ò tre di loro, &c. refert Chaſſ. conſ.58. n.8. vbi tamen dicit, ꝙ illa deciſ. eſt nimis rigoroſa. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, et Sempronium. n.42. quem refert Pract. Conradi, fol.336. in x ampl. Alex. conſ.28 n.5. libr.4. quem refert Pia. lib.1. delict. c.14. n.5. qui etiam eo. lib. c.15. n.3. affirmat hanc ſententiam frequentiori calculo receptã eſſe. Pract. Carer. fol.295. n.37. & ſeq. quem refert Did. in repet. c. le. ſi furioſus. fol.287. poſt n.3. de hom. Duen. regul.307. Et hoc locum habet, ſiue iniuria facta fuerit principaliter ipſi domino, ſiue facta fuerit ipſi famulo. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Carer. in loco præall. num.41. Quod tamen intellige ſecundum ea, quę dixi ſ. ſtatim. ver. ſed quid ſi dominus.

Sed quid ſi dominus poſt acceptam iniuriam 7
ab aliquo, loquatur ad aurem famulo, vel conſanguineo ſuo, & paulo poſt talis famulus, vel conſanguineus illum interfecerit, nunquid tenebitur dominus de homicidio, tanquam ſi mandatum præceſſiſſet? Reſp. ꝙ ſecundum aliquos tenetur,

ex quo

ex quo propter breuitatem temporis præſumitur ad id mandatum dediſſe. Et ita allegatur renuiſſe Bart in l.ſi ventri.§.fi.n.1.ff.de priuil. credit.cuius opi.dicit eſſe communem Pla. in d.c. 14 poſt n.5. verſ.His ſanè præmiſſis. Sed certè ego ex eo ſolo non punirem dominum pœna homicidij,niſi alia concurrerent, puta ꝙ dominus ſolitus eſſet talia facere, & ꝙ iniuria eſſet talis, pro qua veriſimiliter debuiſſet mandare illũ occidi.Et in dubio crederem tutius eſſe torquere dominum, & etiam punire pœna extraordinaria,quàm pœna mortis.

QVAESTIO XC.

1 *Auxiliator an ſit puniendus eadem pœna,qua principalis delinquens?*
2 *Et quid ſi delictum fuit animo deliberato patratum?*
Et an præſtans auxilium poſt maleficium,dicatur propriè auxiliator?ibid.
3 *Et an in inquiſitione expreſſè ſit facienda mentio de auxilio ad hoc vt contra auxiliantes ſeq poſſit condẽnatio?*
4 *Et quando ſunt plures duobus,an ſufficiat dicere,quòd alter alteri auxilium præſtiterit?*
5 *Et an requiratur, quòd in ſpecie dicatur, quòd auxilium præſtiterint aſſiſtendo?*
6 *Et an prius quam procedi poſſit de auxilio, neceſſe ſit quòd conſtet de principali?*
7 *Et an ſi delinquens aliàs fuiſſet delictum commiſſurus, debeat auxiliator mitius puniri?*
8 *Aſſiſtens maleficio an dicatur præſtare auxilium?*
9 *Receptator qua pœna puniatur?*

1 QVæro, nunquid præſtans auxiliũ delinquenti, puniatur eadẽ pœna?Hæc eſt ardua quæſtio,in qua Doctores variè locuti ſunt,Bart.enim in l.is qui opem.n.5 ff de furtis,videtur tenere ꝙ indiſtinctè auxiliator eadem pœna puniatur,qua principalis delinquẽs.Et hanc opi.dicit eſſe communem Corn.conſ.8. in litera A,libr 3 quem refert Dec.in c.1 n.12.de of.del.relatus per Crauettam conſ.ccxx.poſt n.12. ver.ſed arguitur.Socin. conſ.clxxxviij.poſt nu 7 ver.ſi diceremus, lib. ix. quem refert Pract.Cõradi,fol.330.n 4. Bologni. conſ.v.col.fin.ver.Secundo de hoc,Et hoc etiam ſi manum maleficio non appoſuerit, prout eſſe communem opi.atteſtatur Dec. in loco præallegato. Alij verò dicunt, ꝙ Aut auxiliator dedit immediatã cauſam delicto,& punitur eadem pœna, Aut verò non fuit immediata cauſa delicti, & puniendus eſt mitiori pœna extraordinaria.Et hanc opi. dicit eſſe communem Legiſtarum & Cano. Soc.in d.conſ.clxxxviii. libr. 2. prout illum refert Didac.in repe.clem.ſi furioſus,fol.281.n.2.&Pla. lib.1.delictorum,c.xvj.n.2.in fin.Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Pract.Carer.folio 272.n.69. Quinimò etiam ſi propter aliquam qualitatem veniret principali delinquenti imponenda maior pœna quam auxilianti, adhuc eſſet auxiliator eadem pœna puniendus, dummodo tempore commiſſi delicti ſciuiſſet illam qualitatem aggrauantem delictũ.Et hanc dicit eſſe communem opi.Pract.Conradi,fol.330.n 6 Et hæc quidem opin.æquior videtur:nam proculdubio minor eſt culpa auxiliantis,quàm principalis, & conſequenter mitius etiam videtur puniendus.Et dicit Salyc.in l.vnica,poſt n.24.C.de raptu virgin.ꝙ hanc rationem ponderarunt theologi, & canoniſtæ,& ꝙ opin.Bar.contraria,quàm iudices imitantur,animam occidit.Ego tamen pro clariori reſolutione huius articuli, præſuppono, ꝙ tripliciter poteſt præſtari auxilium delinquenti.Primo, ante delictum.Secundò,in ipſo delicto. Tertiò,poſt delictum conſummatũ:deinde ſic diſtinguo. Aut delictum commiſſum eſt præuio tractatu,vel deliberatione, accedente conſenſu, vel ſaltem ſcientia ipſius auxiliatoris, & tunc indiſtinctè ſequor opin.Bart. ꝙ ſit eadem pœna, qua principalis puniendus.Et hoc quocunque tempore auxiliũ præſtiterit,ſiue ante delictũ, ſiue in delicto, ſiue poſt: nam licet corpore ipſi delicto, non interuenerit, animo tamen cenſetur interueniſſe, præſertim ſi illud auxilium erat vſque à principio deſtinatum, puta quia ſcienter promiſiſſet volenti alium interficere, accommodare equos, ſuper quibus patrato delicto,poſſet fugam arripere,& huiuſmodi.et ad hoc propoſitũ allegatur dictum Bart.ad quod omnes non aduertunt, in l.in furti, § ope, paulò. ante fi ff.de furtis, vbi dicit, ꝙ ſpes data auxilij ad euadendum,dicitur auxilium ad maleficium committendum.

Aut verò non præceſſit aliquis tractatus vel deliberatio,& tunc placet opinio contraria,ꝙ ſi quidem auxiliator præbuit cauſam delicto,puniatur eadem pœna Et in hoc membro omnes Doctores ita concludunt nemine diſcrepante, vt dicit Gratus conſ.l.j.n.3.lib.2 Si verò non præbuit cauſam delicto, puniatur mitiori pœna, quàm ipſe principalis delinquens,præſertim ſi præſtitit auxilium poſt commiſſum delictum, nam reuera propriè loquendo præſtans auxilium poſt commiſſum delictum,non dicitur vere auxiliator,vt dicit Bar.in l.3.§.ſi quiſquam.ff.ad Sylla.& eſt communis opinio,vt atteſtatur Aug.ad Ang.de malef.in verbo, Et Andream, n.5.Et ideo regulariter non eſt puniendus ea pœna,qua principalis, ſed mitiori.Et hanc eſſe frequentiori calculo receptam ſententiam dicit Pla.lib.j.delictorum,c.16.n.15 Aut eſt dubium, nũquid præceſſerit tractatus,ſiue deliberatio,ſaltem reſpectu auxiliatoris:& tunc auxiliator eſt in primis torquendus ſuper ipſa deliberatione aut tractatu,aut ſcientia delicti Et ita in ſimili contingentia conſuluit Mantua conſ 67.lib.1. Et vbi nihil fateatur,debet adhuc pro ipſo auxilio puniri pœna extraordinaria Maxima enim eſt ſuſpicio contra eum,qui præſtitit auxilium delinquẽti,ẽt poſt commiſſum delictũ, ꝙ fuerit particeps, & conſcius ipſius delicti cõmittendi.Et ita ſeruauit ſenatus in cauſa cuiuſdam Baptiſtæ Mantuani qui erat imputatus de aſſiſtentia ad vulnera illata animo deliberato:fuit.n. bis tortus ſuper ſcientia, & cum perſtitiſſet in negatiua,fuit abſolutus. vltimo Feb.1543.Et ideo miratus ſum,ꝙ quidã Hier. Lampugnanus,qui comitatus fuerat poſt delictũ quoſdã,qui homicidiũ animo deliberato cõmiſerant,nõ fuerit tortus,ſed ſimpliciter iuſſus puniri pœna pecuniaria arbitrio prætoris Cremonæ, 9. Iulij,1543.Sed fortè apparebat ex proceſſu,ꝙ ignorabat tractatum,& deliberationem homicidij cõmittendi.Sed hoc intellige vt procedat, niſi qualitas facti,& perſonarũ aliud ſuaderet puta ſi nulla alia eſſet ſuſpicio contra eu,neque affinitatis,neq; amicitiæ,vel hmõi, & auxilium fuiſſet valde remotũ

ab ipſo

ab ipſo actu maleficij, prout contigit in eo, qui cõmodauerat baliſtam alteri, cum qua ille deinde alium interfecit, de quo per Boer.deciſ.clxvj.nu.2. vbi refert, ꝙ fuit liberatus, & ſine impenſa relaxatus. Sed certè ille notarius me iudice nõ euaſiſſet ſine tortura, cum (vt in themate illius deciſionis præſupponitur) ipſe in ſuo examine negaſſet illã commodaſſe, neque ſuam eſſe: ex quo mendacio vtique poterat iuſtè torqueri, iuxta ea quæ dixi ſ.q.2 r.ver.Mendacium.

3 In hac autem materia auxilij, ſcire debes, ꝙ in accuſatione, vel inquiſitione debet expreſsè fieri mentio de auxilio, aliàs nõ poſſet ſuper eo ſequi condemnatio, etiam ſi de auxilio præſtito conſtaret: quæ tamen opi. mihi nõ placet: nam etiam in criminalibus licet iſta qualitas auxilij, aut alia non ſit expreſſa in libello, ſufficit ꝙ iuris præſumptione ex narratis in ipſo libello colligatur, prout cõmuniter concluditur, teſte Soc.conſ.188. in vltimis verbis, lib.2. Vide in hoc propoſito ea quæ dixi ſ.q.66.ver.Sed quid ſi pro parte.

4 Item aduerte, ꝙ quando ſunt duo tantum, ſolet dici in inquilſiione, Alter alteri auxilum, & fauorem præſtitit, &c. Sed quãdo ſunt tres, vel plures, tunc debet dici, Vnus alij, vel aliis auxiliũ præſtitit, &c. aliàs inquiſitio non procederet: nam verbum, Alter alteri, ſecundum rectum ſermonem, non conuenit niſi duobus. Ita dicit Bal. in l.ancillæ, n.3. C.de fur. ſubdens, ꝙ ita fuit in facti contingentia iudicatum, & bene. Et ita in practica ſeruari atteſtatur Ang.de malef.in verbo, Dicto maleficio ſemper aſtitit, n.7.

5 Aduerte etiam, quia ſi duo ſimul vulnerarunt aliquem, vel aliud maleficium fecerũt ad hoc vt poſſint puniri, non ſolum tanquam principales, ſed etiam vt auxiliatores, non ſufficit, ꝙ in accuſatione, vel inquiſitione dicatur, ꝙ alter alteri auxilium, vel fauorem præſtitit: (nam illa verba intelligerentur, ꝙ auxilium præſtitit vulnerando, vel percutiendo, & ſic ſoinmmodo poſſet de vulnere puniri, non autem de auxilio) ſed requiritur, ꝙ expreſsè dicatur, ꝙ alter alteri auxilium præſtitit aſſiſtendo, vt alius delictum faciliꝰ committeret. Ita dicit Bar. in l.qui ſeruo. §.fi.n.2.ff.de furtis, cuius opi. in practica obſeruatur, vt atteſtatur Aug. ad Ang.de malef.in verbo, Dicto maleficio ſemper aſtitit, poſt n.4.

6 Scias etiam, ꝙ quando proceditur contra aliquem, tanquam ꝙ præſtiterit auxilium delicto, debet primo in proceſſu conſtare principalem deliquiſſe aliter quàm ex ipſius contumacia: talis. n. contumacia non nocet ei, qui eſt de auxilio imputatus. Ita dicit Bar. in l.is qui rem. §.ſi tu Titium, n.2.ff.de fur. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Alex.conſ.xcix.poſt n.4.ver.Præterea iſte, lib.i. Et idem Alex.in Apoſtil.ad Bart.in loco præalleg.dicit, ꝙ omnes eum ſequuntur, & ꝙ ita tenetur, & practicatur. Sed certè in hac prouincia hoc non practicatur, neque tenetur: nam ſecuta condemnatione cõtra principalem contumacẽ, & quandoque etiam ea non ſecuta, ſemper proceditur contra auxiliatores, nulla facta diſtinctione, an aliter quàm per contumaciam conſtet principalem delictum ipſum commiſiſſe, & eſt iudicio meo optima practica.

7 Item ſcias, ꝙ licet in materia auxilij non diſtinguatur, an delinquẽs aliàs fuiſſet facturus, vel nõ: nihilominus vbi delinquens aliàs facturus fuiſſet & auxiliator illi ſimplicem fauorem præſtitit, eſt mitius puniendus, ita dixit Io. And. in c.fœlicis, de pœnis, in ſexto: propter quam deciſ.dicit Aug.ad Ang.de malefi.in verbo, Et Sempronium, nu.44. quod euaſit vnum à furca, qui dederat auxilium cuidam furi, &c.

Quæro, nunquid ille, qui aſſiſtit armatus vulne 8 ranti, vel occidenti, dicatur ei præſtare auxilium? Reſp. ꝙ ſi non eſt à longè, ſed iuxta homicidam, vel cum eo, vtrique dicitur ei præſtare auxilium. Et hoc fuit dictum Inn. in c. continentia, de clerico percuſſore, quod ſequuntur communiter vbique Legiſtæ & Canoniſtæ, vt dicit Ale.conſ.138. n.4.lib.6. Et licet aliqui dicant, ꝙ aſſiſtens maleficio non debeat puniri, niſi appareat, ꝙ id fecerit ex propoſito, prout etiam in facti contingentia conſuluit Ioan.de Amicis conſ.53. & Riminal.ↄſ.13. nihilominus, vbi ex aſſiſtentia delinquens potuit reddi audacior, plerunque vidi per ſenatum puniri aſſiſtentes, ſaltẽ aliqua pœna extraordinaria, prout etiam reperio in facti contingentia ſeruaſſe conſ.Neap. teſte Grammat. voto 21. Et quãdoque etiam vidi illos torqueri, & interrogari, an ſcienter, & tractatè maleficio aſtiterint, vt ſeruatũ fuit in Io.Ambroſin Caymo, 28.1554.B.P. Si tamen appareret, ꝙ aliquis aſtitiſſet animo rixantes inter ſe diuidendi & ſeparandi, nõ eſſet aliquo modo puniendus. Et poteſt poni exemplum in eo, ꝙ accurrit cum badili ad diuidendam rixam, in qua deinde ſecutum eſt homicidium, pro quo conſuluit Mantua conſ.cclxxxj.lib.j.

Item quæro, nunquid præſtans auxilium delinquenti poſt maleficium commiſſum, dicatur propriè auxiliator, & puniatur de auxilio? Dixi ſuprà verſ.Aut verò.

Quæro etiam, qua pœna puniatur receptator? 9 Reſp. In furibus, ſeu furtis receptatis, dicimus, ꝙ receptatores tenentur eadem pœna, qua ipſimet fures, & videtur tex. in l.eos, C.de fur. & dicit Bal. in ead. l.eos, ꝙ vidit, ꝙ vna mulier fuit ſuſpenſa, quæ præſtabat furibus domum, & in ea receptabat res furatas, & illud refert Aug.ad Ang.de malefic.in verbo, Et veſtem cæleſtẽ, poſt nu.21. & in verbo, Dicto malef. ſemper aſtitit, poſt n.23. Pro defenſione tñ eius, qui imputatus ſit receptaſſe res furatas, videri põt ea, quæ in facti contingentia ſcripſi Bal.ↄſ.cccex.lib.2. & conſ.48 li.1. & conſ.382. n.8. & ſeq.lib.5. Riminal.conſ.80. Rolan.conſ.45 in 1.dub.lib.1.

QVAESTIO XCI

1. *Cogitatio an ſit aliquo caſu punibilis?*
2. *Tractatus de delicto committendo an ſit puniendus?*

QVæro, nunquid ex ſola cogitatione aliquis 1 puniatur? Reſp. regulariter, ꝙ non, vt eſt tex. in l.cogitationis, ff de pœ. & eſt cõis opi. vt dr Bolenc.in rep l.capitaliũ §.famoſos, n.79 & ſeq.ff.de pœn. Et hæc quidem cõcluſio de iure ciuili nullã habet difficultatem, nam ex ſola cogitatione quis non punitur, neque ẽt in crim. Læſæ Maieſta. niſi ad aliquem actum exteriorẽ proceſſum fuerit, vt voluit gl. in l.quiſquis, in verbo, Eadẽ.n.C. ad leg. Iu.maieſt. quam omnes ſcribentes, ſequuntur, vt dicis

dicit Foller.in pract.crim.fol.396.nn.70.De iure tamen canonico ſecus eſt: nam in aliquibus caſibus etiam ex ſola cogitatione quis punitur. Et poteſt poni exemplum in hæreſi, nam cum illud delictum ſola mẽtis cogitatione perficiatur, ſolent inquiſitores punire etiam hæreticum in mente, vt dicit Bal. in l.ſi quis non dicam rapere, poſt n.j. ver.& cler.venio ad oppoſitionẽ, C.de epiſ.& cle.

2 Sed pone, ꝙ quis non ſteterit in meris terminis cogitationis, ſed vlterius etiam proceſſerit ad tractatum cum aliquo de ipſo maleficio committendo, nunquid poterit de tali tractatu puniri? Vide quæ dixi ſ. q.xxxviij. verſ. Vidi aliquando.

QVAESTIO XCII.

1 *Affectus conatus, vel attentatum an puniri debeat perinde ac ſi ſecutus eſſet effectus?*

2 *Et quid in atrociſſimis?*

3 *Et quid ſi non fuerit deuentum ad actum proximum?*

QVæro, nunquid conatus, ſiue attentatum ad delictum committendum, debeat puniri, et ſi non ſit ſecutus effectus? Reſp. ꝙ de iure communi punitur affectus, & conatus ad delinquendum, etiam ſi non ſequatur delictum. Et eſt communis opin. vt dicit Iod. Lignano conſ.xx.n.15 inter cõſilia criminalia diuerſorum, lib.j tamen de generali conſuetudine non punitur affectus, neque conatus, ſiue attentatum, niſi ſequatur effectus, prout de hac generali conſuetudine atteſtatur Spec. in tit. de accuſatore, §.j.n.7.in fi.quem refert Alexand.conſ.xv.poſt n.2.lib.j.& conſi.cxl.n.2.lib. 2. & Corſet.in repertorio Abb in verbo, Affectus, & Iaſ.in l.j §.fi.in fi ff ꝙ quiſque iuris. & Boer.deciſ.cccxvj.n.3 & Carer.in pract.crim.fol.186.n.8. & Bertrand conſ.clxix.n.1.libr.3. in prima parte, & conſ 31.n.3.eo.vol.& conſ.x.n.8.& 9.lib.6 & conſ.228 n.6.lib.7. De hac etiam generali cõſuetudine Italiæ atteſtatur Gand.de maleſi.in titu. de reb.non portand.circa fi Bal conſ.361.in fi lib.1. & conſ.443.n.3 lib.1.& l.is qui cum telo, C. ad l. Corn.de ſicar.quem refert Bolene.in repe.l.capitalium.§.famoſos.n.75.ff.de pœnis, Ang. in d.l.i. §.fi.n.3.& conſ.14 n.3. Vbi dicit, ꝙ iſta conſuetudo eſt approbata per totum mundum, quem refert Maranta in ſuo Spec fo 26.n.54.Fulg. conſi. cxlix poſt n.4.ver.ſupereſt.de tertio, Catal.de ſyndic.q. cxcviij. vbi ſubdit, ꝙ cum hæc ſit generalis conſuetudo, non indiget probatione, Auguſt ad Ang.de malef.in verbo. Et ex interuallo.poſt nu. 26.& in verb.Vna alia percuſſione.poſt n. 5.& in verbo, Sempronium, n 4 quem refert Grammat. deciſ.2.n. 8. referens ita fuiſſe iudicatum in cauſa veneni. Petrus de Soncino inter conſilia criminalia diuerſorum, conſ.xcviij.nn.10.lib.1.Marſil.ↄſ. 1 lij.n.14.Boer.deciſ 316.n.3.Riminal.conſ 281.in fi.Igneus in l.& ſi certus, §.ſi vnus, n.63 ff.ad Sylla. Gomez in §.item ſi quis, poſt n.29. Inſtit.de actio. Afflict.ſuper prima parte conſtitut. Regni, rubr. xlj.in prin.n.6.& ſuper prima parte rub.xi.n.2. Vbi loquitur etiam in atrociſſimis, Didacus in rep. clem.ſi furioſus, fol.281.n.11.de homicid Foller. in pract.crim.canon.fol.235.n 4 Gramma. voto xix.n.4.& voto xx.n.9.& conſ.crim.xxv.n. 5.& ſuper conſtit.Regni, fol. 14.nu. 6. Mantua centuria prima, n. 5. Michelius patrocinio x.n. 1.vbi loquitur in aſſaſſinio, Villalp.in repe.l.22.capit.9.nu.9. Et licet aliqui ex prædictis videantur loqui de ſtatutis, per quæ ſublatæ ſunt leges punientes conatum, eſt tamen abſolutum, quod etiam abſque ſtatutis ita eſt generali conſuetudine totius mundi introductum, vt in ſpecie atteſtatur Ang. in loco præallegato, & Ioſephus Fontanellus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſ.97.n.9. & ſeq.lib. ſecundo, & Maranta inter eadem conſilia criminalia diuerſorum conſ. 98. circa principium eod. vol.ſecundo, & alij multi ex prædictis. Et de conſuetudine Franciæ atteſtatur Pract. Militi, fol. 50. nu.35.& fol. 141.n. 25. Idem in ſpecie loquendo de pœna legis Corneliæ de ſica atteſtatur Bart. in pluribus locis, quos refert Igneus in l.j.§.ſi dominus, n.6.ff.ad Sylla.& in d.§.ſi vnus, poſt n.63. Practic.Iodoc.c.lxvij.n.19.& dixi ſ hoc eo.lib.§. Homicidium, ver.Punitur etiam, & ver. Vltimo quæro. Idem loquendo de pœna l. ſi quis non dicam rapere, C.de epiſc.& cler.atteſtatur Mantua conſ. 31.n.2.lib.2. vbi conſuluit, quòd quidam, qui appoſuerat ſcalas nocte ad domum mulieris, vt eam violaret, nõ debebat puniri pœna mortis, ſed alia mitiori, prout etiam iudicatũ fuiſſe per conſ. Neapol refert Afflict.deciſ.cclxxvj in quo tamen pro poſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſ.q.lxviij.ver. Aſcendens cum ſcalis. Adde. quòd hanc eandem opi quòd ſcilicet nõ puniatur conatus, niſi ſecutus ſit effectus dicit eſſe cõmunem Barb.conſ.33.lib. 2.prout illum refert Apoſtil.ad Dec.in l.non vult hæres, ſub n.4 ff de reg.iur. Grammat.voto octauo, n.15 Et ſecundum hanc opi.pluries vidi in Senatu iudicari, & in ſpecie de pudicitia attentata Petrus Vicarietus, qui puellæ nubilis lectũ aſcenderat, & pectus tetigerat, neque vltra progreſſus fuerat habita remiſſione fuit abſolutus, 3. Iunij 1547 P N.

2 Scias tamen, quòd (ſecundum aliquos) hæc cõcluſio, quòd conatus non puniatur niſi ſecuto effectu locum non habet in delictis atrociſſimis? nam in illis punitur affectus etiã qd effectus non ſequatur. Ita dicit gl.in d.l.i.§.hæc autem verba, in ver.Putamus, ff.quod quiſq; iur. Et hanc dicit eſſe communem op. Fel.in c.1.poſt n.9 ver. Limita ſecũdo, de off.de leg Didac in d.cle ſi furioſus, fol.276.n 6 Et ideo ſecundum eos in crimine læſæ Maieſtatis ac oppugnatæ patriæ, & ſimoniæ, & in volẽte aliquem veneno perimere, punitur conatus licet non ſequatur effectus. Et hanc eſſe cõmunem opi.dicit Boer. de ſeditioſis in 7.præſupp. n.42.Idem atteſtatur Igneus in l.j.§.occiſorum, n. 41 ff ad Syl.ſe pluries vidiſſe obſeruari ĩ latronib. graſſatorib.& in veneficio.& in l.ſi ſequẽs, §.cũ ex pre, n.10.e.ti.refert fuiſſe capitali ſupplicio affectum quendam nobilem, qui ſæpius conſpirauerat in necem agnati ſui proximi liberis carentis pluriéſque attentauerat illum interimi facere veneno, & ſagitta, licet illum occidere non potuiſſet, & quidã forenſis, q de mãdato alterius luſuliũ fecerat in quendã Papienſ animo eum occidendi, confeſſus delictum fuit laqueo ſuſpenſus, nullo facto ꝓceſſu, neq; datis defenſiõib. 25 Apr 1547. Et in plurib.caſib.punitũ fuiſſe conatũ, nõ ſecuto effectu, refert Papo li.21.ti x.per tot. Sed certè vt quòd ſecundum alios de generali conſuetudine

etiam

etiam in atrociſſimis minus punitur, qui actum non perficit, licet deuenerit ad actum proxim. Et ita atteſtatur Afflict.ſuper tertia parte conſtit.rubrica 24.in principio,poſt n. 15.Bertran.conſ.228 n.6.lib.7.Quinimò hanc opi.dicit eſſe communē Marſ.conſ.cv.n.j.loquens in aſſaſſinio. Idem in aſſaſſinio atteſtatur Taeg.in pract.cri.c.x.n.7. & generaliter loquendo in atrocibus,in ea pract.crim. c.7.n.2.Gram.voto octauo,col.fi.prout illum refert Didac.in d.cle.ſi furioſus,fo.276.verſ.verum circa.Ego autem dico ſic,Aut lex,vel ſtatutum in huiuſmodi atrociſſimis expreſsè punit ſolum conatū,& ſeruanda eſt, Aut non punit expreſsè conatum, & ſtandum eſt generali conſuetudini, vt conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus.Et hæc opi.iudicio meo tutior eſt:nihilominus quia pluries, vidi in his caſibus diuerſimodè iudicari, quandoque puniendo conatum in atrociſſimis pœna ordinaria, & quandoque pœna extraordinaria,crederem in practica poſſe iudicem adhærere cui opinioni maluerit inſpecta facti,& perſonarum qualitate:conſulo tamen,vt ſemper in mitiorem partem incliner.In his verò quæ atrociſſima non ſunt,nullo modo debet iudex pro ſolo conatu pœnam mortis imponere , niſi id expreſsè(vt dixi) ſtatuto vel lege caueatur , ex eo etiam caſu, non niſi deuentum fuerit ad actum proximum,& immediatum ipſi maleficio. Regulariter aūt non debet iudex conatum impunitū relinquere , ſed ſemper aliquam pœnā extra ordinem infligere. Et nota,ꝙ in illis caſibus,in quibus ille, qui deuenit ad actum proximum,non poteſt puniri pœna ordinaria:debet tamen acrius puniri pro motu iudicis,quam ille, qui deuenit ad actum remotum. Et ita tenet conſuetudo,vt dicit Bal.in l.data opera,n.77 C.qui accuſ.non poſſ.

3 Scias etiam , ꝙ in omnem caſum diſpoſitio d.l. ſi quis non dicam rapere,& ſimilium,quæ expreſsè puniunt ſolum conatum,etiam non ſecuto effectu,ſemper intelligenda eſt vt procedat,quādo deuentum eſt ad actum proximū maleficio. Et eſt communis opi. vt dicit Gram.conſ.xxxvj.nu. 19.

QVAESTIO XCIII.

1 *De forma ſententiarum criminalium.*
Et an pronunciari debeant ab ipſomet iudice.ibid.
2 *Et an in ſententiis criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam?*
3 *Et an valeat ſententia, Condemno Titium in centum, quæ ſi non ſoluerit, amputetur ei manus?*
4 *Et quid ſi iudex cōdemnet reum in maiori ſumma, quàm ſtatutum diſponat, an ſententia ſit nulla?*
5 *Et quid ſi iudex appoſuerit clauſulā, Saluo, & reſeruato?*

1 Dictum eſt de pœnis , quæ ſecundum delictorum qualitates imponi debent , nunc de forma ipſius ſententiæ proferendæ aliqua breuiter ſubiiciamus. Et in primis ſcire debes,ꝙ licet de iure ſententia ferri debeat,& pronunciari ore ipſiuſmet iudicis,vt dixi ſ.li.proxi. Nihilominus de cōſuetudine italiæ notarius legit ſnīam,& iudex deinde dicit.Ita abſoluo,vel,Ita condēno.Et ita obſeruatur,teſte Vitali.de malefic. in rub. de pœnis condemnatorum,n.26.

2 Fuit aliquando dubitatum,nunquid in ſententiis criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam? In quo quidē articulo magna eſt inter doctores altercatio:ſed quidquid ſit de iure Alb.in l.properandum,§.illo,n.34.& ſeq.C.de iud.dicit,ꝙ continue ſeruatur d̄ facto,ꝙ inſeratur cauſa,quia iudices maleficiorum ponūt in ſententiis ſuis. Quoniam talis accuſatus,fuit de tali maleficio,& nobis conſtat per teſtes vel per eius confeſſionem , ꝙ illud maleficium commiſit,ideo illum condemnamus &c.Vel è conuerſo.Quia repertus fuit innocens, illum abſoluimus.Et illud dictum Alb.refert Auguſt.ad Ang.de malef.in verbo,Et quia nobis, n.4. ſubdens,ꝙ ſi iſta ſunt in obſeruantia,non recedamus ab ipſa.Apud nos certè nō ſeruatur talis practica,niſi quando rei in contumaciā condemnantur,vt dixi ſ.q.xliiij.ver. Videamus:ſed quando ſunt præſentes non dicitur niſi viſo proceſſu.Cōdemnamus,vel Abſoluimus , & ſententia valet, & tenet. Vide in hoc propoſito ea,q̄ dixi ſ.q.85.ver.Vlterius q̄ro.

Quæro , nunquid valeat ſententia hoc modo concepta condemno Titium in centum , quæ ſi non ſoluerit amputetur ei manus?Reſp.ꝙ de iure hæc quæſtio non caret difficultate,tamen cōſuetudo obtinuit,ꝙ tales ſententiæ valeant,& ita practicamus, vt atteſtatur Bal.in l.cum iudex, in fi.C. de ſent.quem refert Auguſt.ad Ang.de malefi.in verbo,Quas ſi nō ſoluerit cum quarto pluri, n.4. Idémque ſi dicat,Condemno te in centum,quę ſi non ſolueris intra decem dies , condemno te, vt ſoluas in quadruplum.Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Spe.in 2 part.in tit.de ſent.§.ſpecies autem,n.5.vbi dicit,ꝙ quia ſic conſuetum eſt fieri,ideo ſic obſeruandum eſt.Et illum refert Auguſt.in loco præalleg.Vbi tamen non vigeret ſtatutum vel conſuetudo id diſponens,non crederē talem ſententiam valere, neq; ego ita iudicarem. 3

Quæro, ſi iudex condemnauit aliquem in maiori ſumma,quàm ſtatutum diſponat,nunquid illa ſententia ſit nulla?Reſp.ꝙ quantum ad ſummā, in qua iudex exceſſit diſpoſitionē ſtatuti, omnes fatētur,ꝙ eſt nulla,vt dicit Ioan.de Canemortuo conſ.33.n.2. inter conſilia criminalia diuerſorū, li.j.Quinimò multi tenuerunt, ꝙ etiam in totum vitietur,Et hanc opin.communiter approbari atteſtatur idem Ioan.de Canemortuo in loco præalleg. Et iudex, qui malè iudicauit,tenebitur verſus rempub ad intereſſe, prout quandoque in facto vidi obſeruari. 4

Sed pone, quòd iudex non ſit valde expertus, præſertim in pœnis ſtatutariis , nunquid poterit pronunciare hoc modo , Condemno Titium ex tali cauſa in centum , ſaluo, & ſeruato , quòd ſi condemnatio eſſet in plus , vel minus , quàm eſſe deberet ex forma ſtatutorum , illam ex nunc reduco, ad debitam quantitatem ? Reſpon. quòd ſic. Ita tenet Bald. in l. certa , in vltimis verbis , C. quando prouoca. non eſt neceſſe, vbi etiam ſubdit , quòd ita de facto ſeruatur, quem refert Alexand. in l. iudex poſtea quàm, poſt numero 26.ff.de re iudica.& Marſil. in rubri. de probationib.numero 429.& Auguſt. ad Ang. de malefic.in verbo,Saluo, & reſeruato, poſt numer. 4. ſubdens , quòd ſi ita obſeruat ordo iudiciorum , fatuus eſſet iudex , qui recederet ab iſta obſeruantia.Sed certè apud nos hæc practica non ſeruatur:quinimò iudex,qui ita iudicaret reputaretur 5

retur fatuus, prout etiam illam in practica non ſeruari atteſtatur Amad. de ſyn. nu. 162. Bene vidi ab aliquibus apponi in fine condemnationis clauſulam. Et in omnibus, & per omnia iuxta formam ſtatutorum ſuperinde diſponentium quæ fortè idem operaretur. Bar. autem in d. l. iudex poſtea q̃. n. 5. dicit, ꝙ ſi iſta clauſula apponitur in ſententia aut verbum, Condemnamus, eſt magnæ importantiæ, ex quo iudex oſtendit animum ſuum, ꝙ non intendit imponere maiorem vel minorem pœnam, quam imponi debeat: ſecus autem (ſecundū eum) ſi illam apponat poſt verbum, Condemnamus. Et dicit Amad. de ſynd. n. 235. ꝙ ita concludunt communiter Doctores. Sed certè (cum reuerentia tanti Doctor.) iſta conſideratio eſt nimis ſubtilis, merito (vt dixi) receſſit ab aula.

QVAESTIO XCIIII.

1 *De appellatione in cauſis criminalibus, quibus caſibus permiſſa non ſit.*
2 *Et quid ſi delictum ſit notorium?*
3 *Statutum diſponens, quòd in cauſis criminalibus non liceat appellare, valet?*
4 *Appellatio vnius in criminalibus an proſit alteri?*
5 *Clericus an poſſit pro condemnato appellare?*
6 *Pendente appellatione à ſententia banni, an poſſit bannitus impunè offendi?*
7 *Si condemnatus in pœnam capitis, & bonorum confiſcationem pendente appellatione deceſſerit, an extinguatur bonorum confiſcatio?*
8 *Et quid ſi decedat pendente tempore ad appellandum?*
9 *Iudex primæ cauſæ an ſit citandus in cauſa appellatiōis?*
10 *Pendente cauſa nullitatis ſententiæ ſuperſedendum eſt ab eius executione?*
11 *Et an in cauſa huiuſmodi nullitatis poſſit interuenire procurator?*
12 *De literis admittentibus condemnatos in contumaciam ad nouas defenſiones?*

1 Dictum eſt de ſententiis, quæro nūc, nunquid in cauſis criminalibus licitum ſit appellare? Reſp. Aut reus eſt plenè de ipſo delicto conuictus, & etiam illud eſt ſponte confeſſus. Et hoc caſu non poteſt appellare, l. 2. C. quor. appellation. non recipiantur. Et quantum ſit in illis quinque criminibus exceptis, videlicet homicidij, veneficij, adulterij, maleficij. & vis publicæ, de quibus in d. l. 2. omnes conueniunt, ꝙ in illis non ſit deferēdum appellationi, vbi à iudice rei illorum criminum, argumentis conuicti ſint, & teſtibus ſuperati, & propria voce confeſſi. Et hanc dicit eſſe communem omnium Doctorum ſententiam. Igneus in l. Et ſi certus, in prin. n. 19. ff. ad Sylla. Sed certè tenendum eſt, ꝙ non ſolum in illis quinque, ſed generaliter etiam in omnibus aliis concluſio locum habeat. Et ita hanc eſſe communem opi. atteſtatur Imola in l. ſi. ſi iuſſus, n. 8. ff. de appel. But. in tract. de notorio, articulo 4. num. 56. quem refert Duennas regu. clvj. in fi. Dec. in c. cum ſpeciali. § porro, n. 4. de appel. quem refert Didac. pract. q. 23. n. 5. Si ergo talis reus conuictus, & ſponte cōfeſſus appellat, reiicienda eſt appellatio, neque debet ab executione ſuperſederi. Et ita de conſuetudine ſeruatur, vt dicit Bart. in l. qui vltimo, in fin. verbis, ff. de pœnis, prout illū refert Affl. ſuper ſecunda parte conſtit. Regni, rub. x. n. 56. licet Barto. ibi loquatur de expectandis decem diebus, de quibus ego dixi ſ. q. xcvj. circa prin. Aut eſt confeſſus tantum, & non conuictus. Et tunc ſi non reuocauit ſuam confeſſionem, non auditur appellans, ſed poteſt iuſtè tradi morti, ſecundum gl. in c. Romana, §. ſin autem, in verbo, Vel de quo, de appellatio. in ſexto, quàm ſequitur communis practica aſſeſſorum, vt dicit Ba. in l. 1. poſt n. 10. verſ. interdum autem, C. ne ex delicto defunctorum, &c. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Præſente Caio, poſt n. 21. & Apoſtil. ad deciſ. Tholoſ. clxxvj. Hanc etiam opin. dicit eſſe cōmunem Did. in d. q. 23. fol. 167. col. 3. ver. 2. concluſio, Dicit &
Pract. Carer. fol. 17 n. 17. & fol. 32. poſt nu. 46. & fol. 65. poſt n. 101. & fo. 136. n. 175. ꝙ hodie ex cōſuetudine iudices obſeruant, ꝙ ex ſola confeſſione ſpontanea, vel etiam extorta, & perſeuerata exequuntur ſententias capitales nō admiſſa appellatione, licet ſecundum eum male faciant, & contra ius canonicum, & ciuile. Et licet aliqui dixerint ꝙ hoc locum habet ſolummodo de iure canonico, vt ſcilicet confeſſus tantum non poſſit appellare: tamen magis communis opi. eſt, ꝙ in hoc nō ſit differentia inter ius canonicum, & ciuile, ſed ꝙ vtroque iure ille, qui eſt ſolummodo cōfeſſus, & non conuictus, non audiatur appellans, niſi adducat in appellatione cauſam probabilem cōtra ſuam confeſſionem. Et ita eſſe communem opin. atteſtatur Boſ. in ti. de appel. poſt n. 27. Bal. autem in l. 2. n. 11. C. quorum appel. non recip. tenet ꝙ ad hoc vt poſſit reiici appellatio requiratur vtrunq;, ſc. ꝙ ſit confeſſus, & conuictus. Et hanc dicit eſſe veram, & communem opi. Anto. Gomez, c. 13. de delictorum, n. 31. etiam ſi agatur de cauſa criminis læſæ Maieſtatis, aliàs (ſecundum Bal.) tenet appellatio. Et poteſt iudex à quo ei ſi velit deferre: ſed ſi putat ei nō eſſe deferendum, poteſt exequi ſententiam ſuam: & ſubdit, ꝙ ita ſeruatur de conſuetudine, quem refert Xuarez in ſuo volumine repetitionum, fol. 506. n. 5. in fi. Et ita reperio etiam concluſum fuiſſe per Curiam Tholoſ. in d. deciſ. clxxvj. ꝙ dato ꝙ appellatio valeret, poteſt iudex à quo, prius quàm ſit ei inhibitum per iudicem ad quem, ſententiam exequi. Dicit etiam Ang. de maleſ. in verbo, Præſente Caio, & appellante, nu. 18. ꝙ quando reus eſt ſponte confeſſus & conuictus vel delictum eſt notorium, poteſt iudex ſententiam exequi, appellatione interpoſita non obſtante, & ꝙ ſi aliter facit, peccat, & quòd ipſe de facto ita Nurſiæ obſeruauit.

Solet etiam dici, ꝙ quando delictum eſt noto- 2
rium non admittitur appellatio. Et ꝙ criminoſus manifeſtus non audiatur appellans, dicit communiter teneri Anan. in c. quàm pernicioſum, poſt n. j. de vſur. Puto tamen in hoc eſſe diſtinguendū, iuxta ea quæ dixi ſuprà q. 9. ver. Quæro nunquid.

Cæterum in hoc Ducatu hęc omnia ſunt ſuper 3
flua, cum per conſtitutiones ſublata ſit in cauſis criminalibus omnis appellatio, & dictio nullitatis. prout etiam in conſilio Flandriæ obſeruari atteſtatur Pract. Iodoci, c. cxlix. n. 2. etiam ſi reus nō ſit proprio ore crimen confeſſus. Et talis conſtitutio ſeu ſtatutum valet, & eſt obſeruanda. Licet. n. aliqui tenuerint, ꝙ non valeat, ex quo appellatio eſt ſpecies defenſionis, quæ eſt de iure naturali, &

conſequenter à lege ſeu ſtatuto tolli poſſe nõ debet:(quam opin. dicit eſſe magis communem Nicol. in concord. gl. c. 6 col. antep. & pe.) nihilominus vſu, & conſuetudine receptum eſt talia ſtatuta valere, & ita communiter ſeruari atteſtatur Albe. in 4 parte ſtatut. q. 53. n. 4. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in loco præallegato, poſt nu. 25. licet reuera Alber. ibi loquatur in ſtatuto diſponẽte, ꝙ bannitus non audiatur etiam ad ſui defenſionem: ſed ab hac conſuetudine nullo modo eſt in practica recedendum.

4 Quæro, nunquid in criminalibus appellatio vnius profit alteri? Reſp. quòd ſic. Et ideo ſi plures complices ſint condemnati, & vnus appellet, eius appellatio aliis prodeſt, & eſt communis opin. vt dicit Auguſt. ad Ang. de maleſi. in verbo, Præſente Caio, nu. 33.

Regulariter autem in criminalibus poteſt quilibet de populo pro reo condemnato appellationem interponere, vt eſt text. in l. non tantum, ff. de appel.

5 Sed an etiã clericus poterit pro huiuſmodi cõdemnato appellare? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ non, & dicit Spec. de aduoc. § primo, nu. 8 ꝙ tutius eſt, ꝙ clericus à talibus cauſis abſtineat. Contrarium tenuit gl. in l. addictos. in verbo, Quibus, C. de epiſc. aud. quam Doctores ſequuntur, vt dicit Aug. ad Angel. de malef. in verbo, Præſente dicto Caio, n. 5. Et hæc opi. verior eſt: cùm enim appellatio veniat ad defenſionem rei, merito poſſe debet clericus illam interponere.

6 Præterea quæro, nunquid pendente appellatione à ſententia banni, poſſit bannitus impunè offendi? Dixi ſ. hoc e. lib. §. Homicidium, ver. Succeſſiuè quæro.

7 Sed pone, ꝙ Titius fuit condemnatus in amputatione capitis, & confiſcatione bonorum, appellauit, & pendente appellatione deceſſit: certũ eſt, ꝙ reſpectu pœnæ corporalis crimen habetur prò extincto, vt dixi ſ. q. lj. verſi. Quæro nunc. Quæro, an etiam ſit extincta confiſcatio bonorum? Reſp. Aut ſententia eſt concepta per dictionem Cum, puta condemnatus Titium ad mortem cum confiſcatione bonorum: & eo caſu cũ publicatio bonorum ſit acceſſoria ad pœnam corporalẽ, extinguitur morte, ſicut & ipſa condemnatio corporalis. Aut verò ſententia eſt concepta per copulatiuam, puta cõdemnamus Titium in amputatione capitis, & in confiſcatione bonorum: & hoc caſu etiam ſi reus moriatur pendente appellatione, nõ extinguitur confiſcatio bonorum. Ita diſtinguit Bar. in l. 3. in fi. C. ſi penden. appel. mors interuenerit. Et hanc dicit eſſe communem ſententiã Aug. ad Ang. de malef. in ver. qui dominus iudex. n. 49. & in verb. Et eius bona, n. 5. Vide quæ dixi in d. q. lj. ver. Scias etiam.

8 Sed quid ſi condemnatus decedat nõ quidem interpoſita appellatione, ſed pendente tempore ad appellandum, nunquid erit locus bonorũ confiſcationi? Reſp. In hoc articulo variæ fuerunt opi. Doctorũ: tu videre potes diſtinctionem traditam per Ang. de malef. in ver. Præſente Caio, & appellante, n. 85. quam dicit ipſe eſſe ex mente omnium. Et quia nimis longa eſt, eam hic non tranſcribo. Quid autem dicendum ſit, ſi reus poſt condemnationem admiſſus fuerit ad nouas defenſiones, & pendente hoc ſecũdo proceſſu deceſſerit, dixi ſ. q. xliiij. ver. Dixi quòd.

9 Quæro nunc, an in cauſa appellationis citãdus ſit iudex, qui primã ſententiam protulit? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ eſt citandus aut iudex, aut ſyndicus fiſci, cuius intereſt. Et dicit Ange. de malef. in ver. Præſente Caio, & appellante, nu. 27 ꝙ ita videtur practicari. Alij verò dicunt, ꝙ quando iudex, qui primam ſententiam protulit, proceſſit ex officio, ſemper eſt citandus in cauſa appellationis. Et hãc opi. dicit eſſe communem Carauita ſuper ritu clx. magnę curię, poſt n. 14. ſubdens tamen, ꝙ in Regno Neap. nullo caſu citatur primus iudex, ſed eius loco procurator fiſcalis illius curiæ. Apud nos autem, ex quo non datur appellatio, non ſeruatur hæc practica, nec alicubi vidi vnquam citari iudicem, niſi ageretur etiam de cõdemnando ipſo iudice propter ſordes, vel iuſtitiam: bene citãdus eſt fiſcus, cuius intereſt, in cauſa appellationis, prout etiam citatur in cauſa principali, iuxta ea quæ dixi ſ. q. 31. ver. Vlterius quæro.

Poteſt etiam dici nullitate ſentẽtiæ criminalis. Cauſas vero nullitatis, quæ deduci poſſunt cõtra ſententiam, potes per te videre in diſcurſu materiæ, & præſertim ſ. q. 50. & ſeq.

10 Scias autem, ꝙ pendẽre nullitate ſententiæ criminalis, non fit eius executio, quæ contineat pœnam irretractabilem, etiam ſi cognitio talis nullitatis requireret altiorem indaginem. Et eſt communis opin. vt atteſtatur Iaſ. in l. 3. § ſi ſeruus, n. 9. ff. de acq. poſſ. prout illum refert Boſſ. in tit. de nullitate, aduer. ſent. nu. 4. Videtur enim, ꝙ pendente cauſa huiuſmodi nullitatis non calumnioſæ, bannum ſit ſuſpenſum, prout tenuit Alex. in d. l. 3 § ſi ſeruus. n. 7. cuius opi. dicit eſſe communem Affl. ſuper 2. part. conſt. Regni, rub. j. n. 15. & conſequẽter non poteſt interea bãnitus impunè occidi. Et ita communiter concluditur, vt dicit Boſ. in loco præallegato, n. 5. Vide quæ dixi ſ. hoc e. libr. §. Homicidium, ver. Succeſſiuè quæro.

11 Quæro, an in cauſa nullitatis ſententiæ criminalis poſſit interuenire procurator? dixi ſ. q. 32. verſ. Quæro, an in cauſa.

12 Eſt etiam alius modus veniendi contra ſententiam criminalem, ſcilicet quando condemnatus in cõtumaciam admittitur ad nouas defenſiones. Talis autem admiſſio non fit niſi per principem. Et hoc ex ſtylo, & cõſuetudine inolita. vt dicit Pra. Iodoc. fol. 83. n. 3. & in hoc Ducatu nõ fit niſi per principem, vel per Senatum, qui repræſentat perſonam principis, & cui princeps commiſit omnia ad iuſtitiam pertinentia. Et ita declarauit Senatus obſeruari debere, & grauiter reprehendit cõmiſſarium Pontremuli, qui ad nouas defenſiones admiſerat ſua auctoritate quendam bannitũ pro fratricidio, vlt. Octobr. 1550. P. N. Et de hac materia literarum admittentiũ ad nouas defenſiones nos habemus decretum in nouis conſtitutionibus. in ti. de accuſationibus, in fi. per quod datum eſt Senatui arbitrium illas concedendi, vel denegandi, iuxta facti & perſonarum qualitatem. Regulariter autẽ Senatus illa cõcedit, niſi indicia ſint adeo vrgẽtia, vt reus veriſimiliter ſe tueri non poſſit, niſi producendo falſos teſtes, prout ſeruatum fuit in cauſa Alexandri Buccæ, xx. Septembr. 1558. P. N. & Nicolai Coduri, v. Iul. 1558. Et ſcias ꝙ extat ſe-

natuſconſultũ conditũ de anno 1548. xxvi. Octobris P.N. ꝙ admiſſi ad nouas defenſiones pro cauſa, quæ conſtitutionem perſonalem requirat, teneantur conſtituere terminos decem dierum à die conceſſionis admiſſionis, aliàs admiſſio habetur pro nõ facta. Et ideo ex ſtylo Senatus ſemper apponitur in ipſis literis terminus decem dierum eas impetrantibus ad eas præſentandum, & perſonaliter ſe conſtituendum: quem terminum ego nunquam vidi prorogari, niſi ſemel cuidam Perino Bettono, qui propter abductionem cuiuſdam quantitatis caſei fuerat capitaliter condemnatus, & hoc me contradicente vna cum nonnullis aliis Senatoribus, quibus placebat ordinum obſeruantia: ſed contrarium placuit maiori parti. Hanc autem admiſſionẽ, vt ſcilicet reus etiam poſtquam pp contumaciam fuit bannitus, tanquam confeſſus, & conuictus, ſit nihilominus audiendus, ſi velit innocentiam ſuam demõſtrare, dicit eſſe de iure faciendam Gram. ſuper prag. Regni, fol. 198. n. 18. & ibi refert per conſ. Neap. in facti ꝯtingentia. ita fuiſſe deciſum, & admiſſum quendam medicũ cõdemnatum in amputatione manus. Et ita in facti contingentia conſuluit etiam Natta conſ. 444. Vide quę dixi ſ. q. 96. ver. Quęro nunquid. In hoc autem Ducatu per nouas conſtitutiones in tit. ꝑ allegat. talis admiſſio remiſſa eſt arbitrio Senatus, qui intellectis iudiciis quãdoque illam concedit, & quãdoque etiam negat. regulariter autem iſtæ literæ non conceduntur niſi petentibus: dicit tamen Boſſ. in tit. de literis principis, &c. n. 4. ꝙ præſes Marlianus eas quandoque concedebat etiam non petentibus. Et ego etiam ſemel vidi, ꝙ cum fuiſſent cõceſſæ literæ ad nouas defenſiones cuidam Io. Calmo Cerdoni capitaliter condemnato ad furcas pro robaria, qui fuerat deinde capt⁹ per prætorem Variſij, & eius agentes non curarent eas (vt dicitur) leuare, & præſentare, Senatus iuſſit eas tranſmitti ex officio ad ipſum prætorem, cui mandauit, vt eas exequeretur, etiam illo non petente, 4. Sept. 1557. P.N.

An autem admiſſus ad nouas defenſiones, ſtatim facta admiſſione recuperet bona cõfiſcata, & an ipſi incumbat onus probandi innocentiam ſuam, dixi ſ. q. 44. ver. Dixi quod. & ſeq.

QVAESTIO XCV.

1 *Quæ ſit forma exequẽdi ſententias criminales pecuniarias?*
Et an condemnato detur dilatio ad ſoluendum, prout fit in cauſis ciuilibus? ibid.
2 *Et quid ſi reus non habeat modum ſoluendi, an luere debeat in corpus?*
3 *Et quid ſi non in fraudem legis deliquerit?*
Et an id ſeruandum ſit etiam contra officiales in eodem ſyndicatu? ibid.
4 *Et quid ſi pars cui venit applicanda pars pœnæ pecuniaria, nolit conſentire, ꝙ fiat commutatio in corporalem?*
5 *Et quid agendum, ſi condemnatus offerat cedere bonis?*
6 *Et quid ſi in ſolutione deficiat in vno nummo?*
7 *Et quid ſi reus ſit ſoluendo, malit tamẽ ſubire pœnam corporalem?*
8 *Iudex an poſſit mulctam propter paupertatem remittere?*
9 *Quãdo pars pœnæ applicatur parti offenſæ, & pars fiſco? an tota fiſco ſolui debeat?*

1 QVæro, quæ ſit forma exequendi ſententias criminales? Reſp. ꝙ ſi quidem condemnatio eſt pecuniaria, & reus in carceribus detẽtus, ſolet retineri, donec ſoluerit ipſam ꝯdẽnationem, nec relaxatur, et ſi offerat idoneã cautionẽ. et aduerte ꝙ licet in ciuilib. ꝯdẽnatus in pecunia hẽat termi nũ illi. menſ. ad ſoluẽdũ, vt dixi ſ lib. prox. aliud tamen eſt in criminalibus. nam ille qui eſt pro crimine condemnatus ad ſoluendum pœnam pecuniariam, non habet huiuſmodi terminum quadrimeſtris ad ſoluendum. Et hæc eſt communis opi. vt ait Iaſ. in l. debitoribus, n. 16. & ſeq. ff. de re iud. quẽ refert Boſ. in tit. de ſent. n. 11 1. ſed compellitur ad ſoluendum ſtatim, vel intra modicum tempus arbitrio iudicis. Quandoque etiam ſi dubitetur, an reus habeat modũ ſoluẽdi, vel timeatur, ne bona eius mobilia occultè aliò transferãtur, ſolet (fiſco inſtante) fieri apprehenſio bonorum condemnati. Si verò reus, condemnatus in pœnam pecuniariam, eſt extra carceres: tũc ſi quidem in principio proceſſus pręſtitit fideiuſſorem de ſe conſignãdo vocatur fideiuſſor, qui eum conſignet, & vbi ſic conſignatur, non dimittitur donec ſoluerit, vt ſ. dixi. Si verò præſtitit fideiuſſorem de iudicato ſoluendo, vocatur fideiuſſor vt ſoluat, & ꝯ eum, ſi nõ ſoluit, conceditur executio. Et ſcias, ꝙ contra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo p̃t executio fieri ſine nouo proceſſu. Ita tenet Bart. in l. i. nu. 2. ff. iud. ſolui, & ita cõcludunt communiter Doctores, vt ait Cag. in l. nemo alienæ, in fi. ff. de reg. iur. Vide q̃ dixi ſ. q. 46. verſi. Vbi verò, & ſeq. Sin autem reus non ſit in carceribus, neque ſub fideiuſſore, tunc ſecuta condemnatione ſtatim conceditur contra eius perſonam, & contra eius bona executio realis, & pſonalis, &c. Et ita hodie ſeruat̃, vt dixit Carauita ſuper r. 34. ritu magnæ curiæ, n. j. licet fortè (ſecundum eum) deberet obſeruari ordo traditus in l. à diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudica.

Sed quid ſi reus non habeat modum ſoluendi? 2
Reſp. ꝙ hoc caſu ſeruanda eſt regula ꝙ qui nõ habet in ære, luat in corpore, l. fi. ff. de in ius vocãdo. Et ita ſolet communiter dici, vt ait Berous ĩ c. cognoſcentes, n. 42. de conſt. Et poterit iudex, qui videt reum non eſſe ſoluendo, commutare pœnã pecuniariam in corporalem. Et ita quotidie obſeruatur. Bene verum eſt, ꝙ hęc commutatio in hoc Ducatu non fit niſi per Senatum. Et ideo fuit grauiter reprehenſus quidam prætor, qui fecit fuſtigari inconſulto Senatu quendam Antonium Rauarium, qui non habebat modum ſoluendi pœnam pecuniariam, in quã fuerat pro blaſphemia condemnatus, 29. Auguſti 1559. P.N.

Et ſcias, quòd licet aliqui dixerint, quòd hæc re- 3
gula locum non habet, niſi in eo, qui deliquit in fraudem legis, ſciens, ſe non poſſe ſoluere pœnã pecuniariam: communiter tamen Doctores tenent contrarium, ſcilicet quòd indiſtinctè locum habeat, ſiue deliquerit ea cogitatione, ſiue non, vt atteſtatur Salic. in l. fi. poſt n. 4. C. de ſepul. viol. Et not. quòd hæc concluſio de rigore iuris ſeruãda eſſet etiam contra officiales, qui condemnantur in ſyndicatu, vt ſcilicet ſi non poſſunt ſoluere pœnam pecuniariam, in qua fuiſſent condemnati punirentur pœna corporali: nihilominus de conſuetudine hoc non ſeruatur contra ipſos, ſed ſolummodo tenentur in carceribus, donec ſoluerint, vt dicit Bald. in ca. j. §. iudices, n. 2. de pace iur. fir. vbi etiam Apoſt. atteſtatur, quòd ita obſeruat

practica,& illum refert Paris Pu.de ſynd.fol.300.
n.12.& Amad.de ſynd.n.160.& Apoſt.ad Bar.in
l.ſi index,in verb.Si iudex,ff.de variis,& extraord.
cogni.& Iac.de ſancto Georgio in l. filiusfa.nu.6.
ff.de ind.& in l.mancipia,n.9.C.de ſeruis fugit.vt
plurimum tamen officiales, tam in principio offi-
cij,quàm tempore ſyndicatus pręſtant idoneos fi
deiuſſores,qui deinde compelluntur ad ſoluēdas
condemnationes cõtra eos ſecutas.Et ſic iſta quę
ſtio rarò contingit in practica.

4 Sed quæro,quid ſi pars,cui in totũ vel pro par-
te venit applicanda pœna pecuniaria nolit conſen
tire,ꝙ iſte condemnatus,qui reuera non eſt ſoluē
do,poſſit luere in corpus?Reſp ꝙ hoc caſu nõ de
bet iudex aliquid decernere,ſed permittere,quòd
condemnatus ſtet in carceribus. Et hæc eſt com-
munis opi,vt dicit Boer.deciſ.349.poſt n.8.col.3.
ver.ſecundo ſi is.

5 Sed pone,ꝙ iſte,qui eſt cõdemnatus ex delicto
in pœnam pecuniariam offerat cedere bonis,nũ-
quid erit audiendus? Reſp.ꝙ non, ſed opus eſt ꝙ
luat in corpore. Et ita tenent communiter Doc-
tores, vt dicit Albe.in 2.part.ſtatutorum, q.196.
Item quæro,an in pœnis. Hanc ẽt dicit eſſe com-
munem opi.Cępol. conſ.cri.9.ver.& ex prædictis
apparet,quem refert Did.lib.2.reſol.ca.j.n.8.Dec.
in l ſi quis id quod,n.22.ff.de iuriſd.omnium iud.
licet ſecus ſit in debitore ex contractu, vt dixi ȷ̃.
lib.7.§.obligatio. Regulariter enim in obligatio-
nibus deſcendentibus ex maleficio,non poteſt qs
vti beneficio ceſſionis bonorum.Et ita tenent cõ
muniter Doctores,vt atteſtatur Alb.in rub.C.qui
bo.ced.poſſ.poſt n.14.ver.Vltimo quæro.

6 Quæro,quid ſi iſte reus in ſoluenda pœna vno
nummo cõtumaciter deficiat, nunquid adhuc o-
pus erit,vt luat ĩ corpore?Reſp.quòd ſic,Ita tenet
Bal.in d.l.fi.in vltimis verbis,C.de ſepulch.viol.&
eſt communis opi. vt dicit Gom.in § pœnales, n.
18.inſt.de actio.ſubdens,ꝙ licet hæc opi.ſit dura,
tamen quia cõmunis,non eſt ab ea in iudicando re
cedendum, & illum refert Boer.in d. deciſ. 349.
poſt n.8.ver.quinimo ſi talis,& Viuius in li.com-
munium opi.in ver.Cedere volens.

7 Quæro etiam,quid ſi reus ſit ſoluēdo,malit ta-
men ſubire pœnam corporalem, quàm pecunia-
riam,nunquid erit audiendus?Reſp.ꝙ non,ſed co
gendus eſt ſoluere pœnam pecuniariam. Et eſt
communis opi.vt dicit Dec.in d.l.ſi quis id quod,
nn.22.& ſeq.

8 Hæc autem omnia locum habent in condem-
natione pecuniaria per ſentētiam diffinitiuam ꝓ-
lata:ſed ſi eſſet mulcta fiſco debita,eo caſu non eſ-
ſet neceſſe ꝓpter paupertatem rei illam commu-
tare in pœnam corporalem ,ſed poſſet iudex illã
diminuere,& etiam remittere.Et hæc eſt commu
nis opi.vt atteſtatur Menchiaca controuerſ.illuſt.
c.24.n.15. Et ita ſæpenumero p ſenatum fieri vi-
di,& etiam magiſtratus ſolet ſumptis informatio-
nibus de paupertate,mulctatos admittere ad com
poſitionem , quæ non ſit minor quarta parte to-
tius mulctæ.

9 Solet etiam quandoque in hoc propoſito du-
bitari, quando pars pœnæ applicatur fiſco, & pars
delatori, vel notificanti, vel alteri priuato,an de-
beat tota ſolui fiſco,an autem cuique ſua pars? Tu
dic,ꝙ tota debet ſolui fiſco,& poſtea ille, qui de-
bet habere partem, debet ire ad fiſcũ,& ſuam par-
tem petere.Ita dicit Bart.in l.ſi quis delatorem,§.
ſenatus, n.2.ff.de iure fiſci,& ita de conſuetudine
obſeruatur , prout etiam ſe multoties practicaſſe
atteſtatur Ang.de maleſ.in ver.Dandis,& ſoluen
dis,n.j.& ita ſæpius concluſum fuit in magiſtratu.

QVAESTIO XCVI.

1 *Sententia capitalis an ſtatim executioni mittenda ſit con
tra condemnatum,an autem expectandi ſint decem di-
es dati ad appellandum?*
2 *Et quid ſi reus ſit crimen confeſſus?*
3 *Bannitus, & condemnatus in contumaciam ſi veniat in
fortiã officialis,an ſtatim ſit contra eum facienda exe-
cutio condemnationis?*
4 *Et an eo caſu debeat iudex prius inquirere de veritate
criminis?*
5 *Et quid ſi bannitus velit contra bannum aliquam excep-
tionem proponere?*
6 *Et an poſſit iudex exequi ſententiam contra bannitum,
qui per vim ductus fuerit in eius territorium?*
7 *Iudex ſecularis ad quem remittitur delinquens condem-
natus à iudice eccleſiaſtico,an debeat ſtatim exeq., vel
ſuper ipſo crimine de nouo cognoſcere?*
8 *Et quid è conuerſo?*
9 *Iudex territorij an poſſit exequi ſententiam criminalem
latam per iudicem alterius territorij?*
10 *Mortuo condemnato ante executionem, quid facere de-
bet iudex?*
11 *Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari?*

NVnc de executione ſententiarũ corporalium 1
videamus.Et ĩ primis quæro, nũquid lata ſen
tentia capitali contra aliquem,debeat ſtatim eius
executio fieri,an autem ſit differenda,donec lapſi
ſint decem dies , quod eſt tempus à iure cõmuni
conceſſum ad interponendam appellationem,vt
dixi ȷ̃.libr.proximo? Reſp.ꝙ eſt differenda execu-
tio,donec lapſum ſit tempus ad appellandum,Ita
tenet Bar.in l.qui vltimo, in fin.ff.de pœnis,& Ita
communiter tenẽt,vt dicit Paris Put.de ſynd fol.
162.poſt n.11.ver.Et licet gl.Hanc etiam dicit eſ-
ſe communem op. Fel.in c.j.quærenti,n.3.de of.
deleg.quẽ refert Did.prac.q.23 poſt n.4.verſ.ſex-
to eſt omnino,& Boſ.in ti.de appel.n.4 Car.Ale.
in c.ſicut,col.j.ver.Si verò,2.q.1.Sed certè quicquid
ſit de iure,contrarium ſeruatur de conſuetudine,
nã ſententiæ capitales immediatè mittuntur exe-
cutioni, non expectatis dictis decem diebus,vt at-
teſtatur ipſemet Bart. in loco præall.quem refert
Aug.de maleſ.in ver.Et ibi caput,n.25.& Marian.
in repet.ca.qualiter & quando.n.267 de accuſ.&
Carauita ſuper ritu 259.magnæ curiæ,n.3.& Diaz
regula 110. Ab.in d.c.quærẽti,n.4. Guliel.de Be-
ned.in 2.part.c.Rayn.fol.100.n.267. Paris Put.in
loco præalleg.Foller.in pract.cri. fol.150.n.5.Et
in ſpecie in patria Delphi.ita ſeruari affirmat Gui-
do Papæ deciſ 74.in fi.

Et hęc quidem conſuetudo maximè locum ha 2
beret in eo,qui eſſet cõfeſſus delictum, de quo e-
tiam aliter liquebat:nam hoc caſu fortè non erra-
ret iudex,qui ſententiam capitalem exequeretur
intra tempus datum ad appellandum,vt dicit Bal.
in l.obſeruare,§.proficiſci,poſt n.9.verſ.XII.quæ-
ritur, de offic. proconſul. vbi etiam ſubdit , quòd

ita ſeruat conſuetudo, quem refert Ang. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et ibi caput, n. 26. & Amad. de ſynd. poſt n. 242. ver. Sic etiam, & Paris Put. de ſyndic. fol. 163. n. 16. Ego verò dicerem, ꝙ in caſibus in quibus iudex tenetur deferre appellationi in cauſis criminalibus, ſemper deberet differri executio, vbi verò non poſſet appellari, vel iudex nõ teneretur appellationi deferre, crederem iudicẽ non malè facere, etiam ſi non expectato lapſu tẽporis ad appellandum, ſententiam ſuam exequeretur. Sed in omnem caſum non puto recedendum à conſuetudine prouinciæ.

3 Quæro, nunquid ſi bannitus, & condemnatus in contumaciam, veniat in fortiam officialis, qui eum condemnauit, debeat ſtatim ſententia contra eum lata executioni mandari? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, Et in hoc traditur forma, quam iudex ſeruare debet, vt ſcilicet faciat bannitũ recognoſcere bannum, & fateri ſe eſſe eum, qui in ipſo bãno eſt nominatus, deinde ſententiam exequatur. Ita dicit Bar. in l. Diuus, n. 5. ff. de cuſt. reorum, ſubdens ſe ita ſæpius practicaſſe, & in l. inter ſtipulantem, §. j. n. 13. ff. de ver. ob. vbi dicit, ꝙ boni aſſeſſores ita ſeruant, quem refert Salyc. in l. quicunque, poſt n. 2. C. de requir. reis, & Igneus in lege Cornelia, n. 61. ff. ad Sylla. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam Ang. in d. l. inter ſtipulantem. §. i. n. 4. prout illum refert Pract. Caret. fol. 43. n. 64. Ioan. Arno. commẽtario 42. & epito. 87. ponam caſum. Et dicit Gramma. ſiue Bartholomeus Vinciguerra ſuper conſtitut. Regni, fol. 54. n. 8. ꝙ ita in practica ab antiquo introductum extitit. Et adde, ꝙ ſi neget ſe eſſe illum, de quo in banno poterit iudex illum torquere, vt confiteatur ſe eſſe perſonam deſcriptam in banno. Et hæc eſt cõis practica, vt dicit Marſ. ſing. 72. per totam ferè, quem refert Rolan. conſ. lx. n. 27. lib. 2. Dicit etiam Nellus de bannitis in tertia parte primi temporis, quæſt. vltima, ꝙ rectores ſolent ex communi obſeruantia facere etiam vt bannitus ꝯfiteatur ſe delictum illud commiſiſſe quam tamẽ practicam dicit eſſe plenam periculo, Boſſ. in ti. Banniti quid amittãt, n. 18. licet dicat, ꝙ Senatus aliquando illam obſeruat. Multi tamen tenent contrarium, ꝙ ſcilicet deberent de iure non obſtante banno audiri, quinimo dicit Albe. in l. in eos. circa prin. ff. de cuſtod. reorum, ꝙ deberent quaſi re integra audiri, licet de quadam praua conſuetudine ciuitatum ſtatim executioni mandentur, Et dicit Iaſ. in d. l. inter ſtipulantem §. j. in fi ꝙ hæc practica communiter reprobatur, & ꝙ in hoc Bart. cõmuniter damnatur. Sed quidquid ſit de iure, ego ſemper vidi practicam Bart. ab omnibus obſeruari, & ideo putarem minimè mutandam eſſe, &c. Vide in hoc propoſito quæ dixi §. q. 94. ver. Eſt etiam.

4 Sed nunquid debet iudex, priuſquã talem, ſentẽtiam exequatur, inquirere veritatem criminis? Reſp. ꝙ non. quia cùm ex diſpoſitione ſtatutorũ ille habitus ſit pro confeſſo & conuicto, ſupinus eſſet iudex ſi eũ admitteret ad nouum proceſſum faciendũ, aut ipſe vlterius inquireret. Et ideo abſque vlla alia inquiſitione criminis debet fieri executio banni, & ſententiæ. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Ant. Gomez, ſuper leg. 76. Tauri, n. 13. Et ita etiam communiter ſeruatur, vt dicit Imola in l. is qui reus, circa princ. ff. de publ. iudic.

In aliquibus tamen locis contrarium ſeruatur, ꝗa ſcilicet prius diſcutitur cauſa banni ſiue condemnationis. Et ita ſeruatum ſemper fuiſſe in parlamẽto Rothomagenſi atteſtatur Igneus in l. 3. §. ſi maritus, n. 15. ff. ad Sylla. Reperio etiam ꝙ Boſſ. in tit. de confeſſis per torturam, n. 23. & in tit. de requirendis reis, poſt n. 1. dicit, ꝙ Senatus vtitur alia practica, quia ſcilicet quando tales banniti veniunt ad manus iuſtitiæ, ſi ex qualitate indiciorum res non ſit clara, non damnantur, ſed torquentur. Sed certè ego nunquam hoc vidi ſeruari, nec audiui ſeruatum fuiſſe: nam niſi talis cõdemnatus petat ab ipſo Senatu ſe admitti ad nouas defenſiones, ſemper ſententia contra eum lata executioni mittitur. Bene verum eſt, ꝙ licet poſt admiſſionem nihil probet quod releuet: ſi tamen indicia contra eum exiſtentia fuiſſent valde debilia, non fit executio ſententiæ, ſed vel torquetur, vel commutatur pœna, & mitigatur. Et credendum eſt etiam Boſſium ita intellexiſſe, vt colligitur ex iis, quæ ipſemet dicit in titulo de literis Principis, &c. cir. fi.

Sed pone, ꝙ bannitus velit opponere aliquam exceptionem contra bannum, nunquid erit audiendus? Reſp. ꝙ de iure talis bannitus captus, licet ex forma ſtatuti habeatur pro confeſſo, & cõuicto, poteſt nihilominus per viam exceptionis impedire executionem, modò exceptio ſit talis, quæ ſi fuiſſet oppoſita à principio ante bannum, non fuiſſet compulſus iudicium ſuſcipere. Ita dicit Bar. in l. non videtur, in 1. in fi. ff. de iudic. & eſt communis concluſio, vt dicit Rolan. in d. conſ. lx. n. 30. lib. 2. Sed apud nos de conſuetudine, & ex ordinibus huius Ducatus, nunquam auditur bannitus ad aliquid opponendum, niſi ſit à Principe, vel Senatu ad nouas defenſiones admiſſus, vt dixi §. q. 94. ver. Eſt etiam alius. 5

Sed quid ſi bannitus exiſtens extra territorium iudicis bannientis, per vim ductus fuerit in eius territorium, nunquid ſententia poterit contra eũ mitti executioni? Reſp. ꝙ non, ſed debet priſtinæ libertati relaxari. Ita dicit Bald. in auct. item nulla communitas. circa fi. C. de epiſ. & cler. & eſt approbata Doctorum ſententia, vt atteſtatur Roland. conſ. lx. n. 9. lib. 2. Quod quidem ego intelligo vt procedat, quando ita per vim capitur, & ducitur à priuatis, ſed ſi fuiſſet extra territorium iudicis cõdemnantis captus à iudice alterius territorij, & remiſſus ad iudicem bannientem, credo ꝙ poſſet contra eum exequi ſententia. Licet enim iudices diuerſorum territoriorum, præſertim ſub diuerſis Principibus exiſtentium, hodie ex conſuetudine non teneantur delinquentes, & bannitos inter ſe remittere, vt dixi §. q. 38. ver. Sed certè: nihil tamẽ prohibet quominus talis remiſſio fieri poſſit. Et ideo non confidant banniti ſuper conſ. Rolandi ſuprà allegato, quia ego vidi plures bannitos ita captos, & remiſſos, ductos contra eorum voluntatem in territorium iudicis bannientis decapitari, & ſuſpendi. Quinimo recordor, ꝙ ſuperioribus annis quidam ſiccarij banniti ab hoc Ducatu, qui traditi fuerunt non à iudice, ſed à carcerario loci Viarolæ agri Brixienſis prætori Cremonæ, iuſſi fuerunt illico, ſuſpendi, x. Ianu. 1556. Et licet ſuperinde fuerit exclamatum per Venetos, quibus res aliter quàm ſe habebat, ſignificata fuerat: tamen re intellecta acquieuerunt. 6

Quæro

7 Quæro etiam, ſi iudex eccleſiaſticus aliquem condemnauit, deinde illum remiſit curiæ ſeculari puniendum, nunquid debet iudex ſecularis, cui facta eſt remiſſio, ſententiam ipſam ſtatim exequi, an autem ſuper ipſo crimine de nouo cognoſcere? Reſp. ꝙ regulariter non tenetur ſtare proceſſui facto coram iudice eccleſiaſtico, ſed debet ipſe de nouo cognoſcere. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Fel. in c. at ſi clerici, in principio, nu. 14. de iudi. quem refert Affl. ſt. ſuper prima parte cõſtit. Regni, Rubr. 27 n. 32. & Curt. Iun. in l. magiſtratibus, n. 4. de iuriſd. om. iud. Scias tamen, ꝙ hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat in illis criminibus, in quibus ſi reus fuiſſet laicus, potuiſſet iudex ſecularis cognoſcere: ſecùs autem vbicunque crimen, de quocunque agitur eſt merè eccleſiaſticũ, & ſic tale, de quo iudex laicus nullo modo cognoſcere poteſt. Et ideo ſi inquiſitor, aut alius iudex eccleſiaſticus condemnet aliquem tanquam hæreticum, deinde illum tradat iudici ſeculari puniendum, non poterit iudex ſecularis de illa condemnatione cognoſcere, cùm crimen hæreſis ſit merè eccleſiaſticum, vt dixi ſ. hoc eod. li. §. Hæreſis, ver. Hoc crimen, ſed debet ipſam inquiſitoris ſententiam exequi. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Cagnola in l. cùm quædam puella, in principio, poſt n. 31. ff. de iuriſd. om. iud. Et licet Bart. in d. l. magiſtratibus, n. 4. tenuerit cõtrariũ, & hoc idem quaſi omnes legiſtæ teneant pro cõmuni, vt dicit Imola in c. j. n. 16 de offi. ord. quem refert Pract. Carer. fol. 597. n. 61. & hanc dicat eſſe communem opi. legiſtarum Menchiaca in prima parte, de teſta. §. 6. poſt n. 16 ver. denique, & illam eſſe vſu receptam atteſtetur Pract. Iodoci ca. lxj. n. 54. Nihilominus communis opinio, præſertim canoniſtarum videtur eſſe contra Bar. & hãc communem appellat Berous in c. at ſi clerici, nu. 79 & ſeq. de iudi. Boſſ. in tit. de hæret. num. 35 Simancas de hæret. c. 36. n. 3. Refert tamen Igneus in l. 1. §. cùm Dominus, n. 41. ff. ad Sylla. ꝙ contrarium obſeruari vidit per Senatum Mediolani tẽpore ſuo, & ꝙ fuerunt abſolutæ quædam mulierculæ condemnatę de hæreſi ab epiſcopo Parmenſi, & inquiſitore, quas compertum fuit ſemper de fide rectè ſenſiſſe, & refert idem etiam in Gallia contigiſſe. Hodie tamen regnante catholico Rege Philippo, ſemper vidi ſeruari, vt lata ſñia de hæreſi contra aliquem per iudices ſuos eccleſiaſticos, ſtatim ꝙ remittitur iudici ſeculari abſque alia cognitione traditur flammis comburendus. Et ita iuſſit Senatus exequi in cauſa cuiuſdam Vincentij Gambæ 2. Iulij. 1554. A. C. & aliàs ſæpe, quod & in Hiſpania vſu receptum eſſe atteſtatur Simancas in d. 36. n. 3. Adde, ꝙ neque etiam poteſt hoc caſu iudex ſecularis pœnam pro hæreſis crimine impoſitam commutare. Et eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de hæreticis, nu. 37. Et ita ſemper vidi ſeruari. Si verò eſſet crimen ſeculare vel mixtum, ſuper quo potuiſſet iudex ſecularis cognoſcere, non tenetur ipſe iudex ſecularis præſtare auxilium epiſcopo, niſi fiat ſibi fides de proceſſu. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Aiciat. in d. c. j. n. 119. de offi. ordin.

8 Quid autem dicendum ſit è conuerſo ſi iudex laicus remittat clericum ad iudicem eccleſiaſticũ an teneatur iudex ipſe eccleſiaſticus ſtare proceſſui facto coram iudice ſeculari remittente, dixi ſ. q. 36. ver. vltimo quæro.

Item quæro, nunquid iudex vnius territorij poſſit exequi ſententiam criminalem latam per iudicem alterius territorij? Reſp. Aliqui dicunt, ꝙ nõ, niſi ad literas illius iudicis, qui ſententiam protulit. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Pani. de Caſtro in d. l. cùm quædam puella, n. 5 ff. de iuriſ. om. iud. quem refert Sapia. ibi, poſt n. 28. Vide quæ dixi ſ. q. 54. Sed hoc intellige vt procedat, quando territoria ſunt ſub diuerſis principibus, ſecùs autem ſi ſint ſubdita eidem principi: nam eo caſu, vtique poteſt illam exequi non modò ad requiſitionem iudicis, qui ſententiam protulit, ſed etiam à ſe ipſo, ſi videat ꝙ executionem meretur. Et eſt communis opi. vt ait Boſſ. in tit. de foro compe. n. 86 quæ mihi etiam placet, Intelligendo tamen ꝙ ſint etiam ſub eodem præſide prouinciæ: non enim poteſt officialis in hoc Ducatu exequi ſententiam latam per officiales in Regno Neapolis, licet ambo ſint ſub eodem principe, quia in omnibus, & per omnia habentur tanquam regna, & dominia ſeparata. 9

10 Sed hic quæro, pone ꝙ reus, qui eſt de crimine confeſſus, vel conuictus, vel etiam condemnatus ante executionem moriatur vel naturali fato, vel quia ſibi ipſi manus intulerit, quid debet iudex hoc caſu facere? Dixi ſ. q. lj. ver. ſed hic incidenter.

11 Sed hic incidenter quærò nunquid condemnatus ad mortem poſſit teſtari? Dixi ſ. lib. 3. §. teſtamentum. q. xxj.

QVAESTIO. XCVII.

1 *Ex quibus cauſis executio ſententiarum capitalium ſit differenda.*

Et quid ſi compareat aliquis, qui dicat condemnatum eſſe ſibi obligatũ ad aliquam rationem reddendam? ibid.

2 *Et quid ſi reus condemnatus alium de aliquo crimine accuſauerit?*

3 *Et quid ſi reus eſſet decapitandus ex mandato principis, quod iudici videretur iniuſtum?*

4 *Et quid ſi reus nolit peccata ſua confiteri?*

5 *Et quid in muliere prægnante?*

6 *Et quid ſi executio incidat in diem feriatum?*

7 *Regulariter non eſſe differendam executionem ſententiarum capitalium.*

Videamus nunc, an ſint aliqui caſus in quibus debeat ex aliqua cauſa ſententiæ capitalis executio differri. Et in primis reperio Cy. in l. j. in 2. notab. C. de bo. proſcrip. tenuiſſe, ꝙ ſi poſt condẽnationem capitalem contra aliquem ſecutam compareat aliquis tertius, & dicat reum condemnatum ſibi eſſe obligatum ad reddendam rationem alicuius mercaturæ, vel negotiationis, vel adminiſtratiõis, vel huiuſmodi eo caſu differri debet executio, donec reddita eſſet ratio, quod ẽt affirmat Cępolla cautela v. Sed certè hæc cautela parum prodeſſet, nam quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, quia ſcilicet non expectata huiuſmodi redditione rationis ſñiæ capitales executioni mittuntur. Et ita ſeruari atteſtantur ſcribẽtes in d. l. j. & in ſpecie Ang. & Imola, per illos refert Ange. de malef. in verbo. Et ibi caput, nu. 31. & Paris Put. de ſyn. fo. 356. c. 2 n. 1. & Pract. Carer. fo. 552. n. 82. Idẽ fatetur Cępol. in d. cautela quinta, & Carauita ſuper ritu magnæ curiæ cclix poſt n. 5. licet 1

dicat, ꝙ ideo non ſeruatur de conſuetudine, quia non petitur, Iaſ. in l. ſeruus, in princ. n. 3. ff. de leg. j. Ego verò dicerem nõ eſſe denegandam breuem dilationem puta bidui, vel tridui, vbi appareret illam non peti in fraudem differendæ, aut vitandæ executionis, nec ſubeſſet timor ꝙ condemnatus poſſet è carceribus euadere, aut alterius ſcandali, modò ille tertius nõ potuiſſet prius petere talem rationem ſibi reddi, atque ex eo ꝙ non redderetur, pati poſſet aliquod præiudicium irreparabile: nemo enim ex aliena culpa damnum pati debet.

2 Eſt etiam differenda executio ſententiæ capitalis, quando reus, contra quem lata eſt ſententia, alium de aliquo crimine accuſauit, donec iudiciũ accuſationis ab eo cœptæ perficiatur. Et ita tenẽt communiter omnes, vt dicit Imola in l. is qui re9, n. 24. ff. de publ. iudi. Ang. in ea. l. is qui reus, n. 17. in fin. Sed hoc credo ꝙ difficile eſſet obtinere in practica præſertim ſi eſſet ſuſpicio, quòd in fraudẽ fuiſſet instituta talis accuſatio.

3 Item eſt differenda executio, quando officialis, cui à principe iuſſum eſt vt faceret aliquem decapitari aut ſuſpendi, videret illud mandatum principis eſſe iniuſtum: nam deberet illius executionem differre, & principi reſcribere. Et ita communiter tenetur, vt dicit Caret. in pract. cri. fol 323. nu. 110. de quo vide quæ dixi ſ. q. lx. verſic. Solet dubitari.

4 Sed pone, ꝙ reus decapitãdus, aut furcis ſuſpẽdendus, aut aliter morti tradẽdus nolit pœnitere, nec peccata ſua confiteri, nunquid propterea erit differenda executio ipſius ſententiæ capitalis? Reſpon. Aliqui dicunt, ꝙ omnino debet ſuperſederi pro ſalute eius animæ, donec pœniteat, & peccata ſua confiteatur, quod quidem omni ſtudio iudex curare tenetur, vt eſt tex. in l. archigerõtes, C. de epiſc. aud. Et dicit Chaſſan. ſuper conſuetu. Burgun. fo. 56. n. 125. ꝙ in hoc nemo facit dubiũ, licet ſubdat, ꝙ contrariũ vidit obſeruari. Ego putarem bonum eſſe ſuperſedere ab executione ꝑ aliquod ſpacium temporis, vbi non eſſet periculum in mora, cũ ſalus vnius animæ, pro qua Chriſtus mortuus eſt, videatur cęteris omnibus rebus anteponenda. Ita tamen, vt propter talem dilationem non differretur in alium diem executio. Et interea iudex adhibitis etiã viris religioſis, & Deũ timentibus, debet illum hortari ad pœnitentiam. Cæterum non auderem conſulere iudicibus inferioribus, vt vltra illud tempus inconſulto principe, executionem differrent. Multa enim poſſent interea contingere, & reipub. damnoſa, & iudicibus ipſis periculoſa, vt aliquando in facto experientia docuit. Scias etiam, ꝙ licet princeps aut Senatus iudici reſcribat, vt aliquem reum incontinenti, aut nulla interiecta mora morti tradat: dẽt tamen ſemper iudex illi concedere competens ſpacium tẽporis, ſi ſua peccata velit ſacerdoti cõfiteri: & ſi id negaret, male faceret, & Deum, & proximum grauiter offenderet.

5 Differtur ẽt, ne ſumatur ſupplicium de muliere prægnante, vt eſt tex. in l. prægnantis, ff de pœnis, & ita iuſſit ſeruari Senatus in quadam Vrſina Meleta capitaliter condemnata, quam mandauit cuſtodiri, donec pareret, 27. Iul. 1548. P. N. Et hoc locum habet nõ ſolùm in pœna vltimi ſupplicii, ſed ẽt in quacunque alia pœna corporali. Et ideo quædam Maria Agniota, quæ fuerat condemnata in fuſtigatione, cùm reperta eſſet grauida, fuit iuſſu Senatus in pace dimiſſa, 6. April. 1554. P. N.

Quæro etiam, an ſi incidat aliquis dies feriatus 6 ſit facienda executio corporalis? Reſp. ꝙ de iure communi non eſt facienda aliqua executio, neq; etiam in diebus feriatis in vtilitatem hominum, vt videtur tex. in l. ſi feriatis, ff. de feriis, & in l. cuſtodias, ff. de public. iud. Conſuetudo tamen aliter obtinuit: nam diebus feriatis in vtilitatem hominum indiſtinctè fiunt executiones criminalium ſententiarum etiam capitalium. Et in hoc nemo dubitat. Diebus autem feriatis in honorem Dei vel ſanctorum, & qui pro feſtis ſeruantur, quia ſ. ceſſatur ab operibus manualibus in toto populo, ego nunqam vidi exequi ſententiam aliquam criminalẽ, in qua imponatur pœna ſanguinis: & certè licet non eſſet peccatum, eſt tamen horrendũ, & miſerabile ſpectaculum, & à quo propter Dei reuerentiam eſt omnino abſtinendum, prout ẽt dicunt omnes Doctores in c. primo, de feriis. teſte Augu. ad Ang. de maleficiis, in verbo, Inchoata facta, poſt nu. 12. leuis tñ caſtigatio qñque permittitur etiam in die feriato. Et refert Pract. Millei, fol. 34. n. 30. quod ita vidit practicari Tholoſæ per quendam Regis locum tenentem, qui in die paſchatis latronem, qui crumenam abſciderat, cæſum virgis in exilium miſit. Quandoque etiam in enormiſſimis delictis ſolet fieri ẽt in diebus feriatis capitalis executio, iuxta text. in l. pen. C. de fer. Et ita ſeruari de facto atteſtatur Marcus dec. 409. n. 2. Apud nos tñ ſemper vidi executionẽ in aliũ diem non feriatum differri. Et ita ſeruant iudices Deum timentes. Vide quę dixi ſ. q. 50. ver. Pariter etiam, & q. lxxiij. ver. Quæro an tortura.

Regulariter autem non debent iudices differre executionem ſententiæ capitalis. Et dicit 7 Ang. in l. cum reis. in fi. C. de pœnis, ꝙ vidit quoſdam aſſeſſores gratificantes in differendo executionem pœnæ, vt criminoſi gratiam habere poſſint: ſed malè faciunt, quia amicus Dei eſt, q interficit inimicos Dei. Vide q̃ dixi ſ. q. lix. verſ. Scias ẽt.

QVAESTIO XCVIII.

1 *Ex quibus cauſis poſſit executio ſnīæ capitalis impediri?*
Et quid ſi condemnatus confugiat ad eccleſiam, ibid.
Et quid ſi dum ad ſupplicium ducitur, tranſeat per eccleſiam vel cœmiterium, ibid.
2 *Et quid ſi amplectatur ſacerdotem portantem ſacram eucharistiam?*
3 *Et quid ſi ipſe ſumpſerit ſanctiſſimum ſacramentum?*
4 *Et quid ſi dicat, ſe prius quam delinqueret, feciſſe votum ingrediendi religionem?*
5 *Et quid ſi dum ducitur ad ſupplicium, obuiam habeat cardinalem?*
6 *Et quid ſi meretrix petat illum in maritum?*
7 *Et quid ſi poſt condemnationem effectus ſit furioſus?*
8 *Et quid ſi poſt ſententiam latam appareat de ipſius condemnati innocentia?*
9 *Et quid ſi in actu ipſo executionis frangatur laqueus, vel huiuſmodi?*

SVcceſſiuè videamus, an ſint ẽt aliqui caſus, in quibus poſſit ex aliqua cauſa ſnīæ capitalis executio impediri. Et in primis quæro, nunquid ſi condemnatus fortè dum ducitur ad ſupplicium, confugiat 1

fugiat ad eccleſiam, debeat in pace dimitti? Reſp.
ꝙ ſic, vt dixi ſ.q.30.ver.Scias aũt, vbi ẽt dixi, qd ſi
condẽnatus dum ad ſuppliciũ ducitur, tranſeat p
eccleſiam, vel cœmiterium. Multi tamen ſunt ca-
ſus, in quibus eccleſiarũ immunitas non prodeſt
delinquẽti. Et ideo multo minus debet prodeſſe
iam condemnato, vt in d.q.30 per totum.

Sed pone, ꝙ condemnatus ad mortem aufu-
2 giat è manibus ſatellitum, & amplectatur ſacerdo
tem portantem ſacratiſſimam euchariſtiam, nun
quid erit liberandus? Reſp. Gl. in c. quęſitum, in gl.
vnica. 13.q.2. dicit ꝙ non: ſed ꝯtrium tenent cõiter
Doct. vt dicit Gomez. in §. pœnales, poſt n. 50. in-
ſtit. de actio. quem refert Viuius in lib. cõmuni opi.
in verbo, Condemnatus ad mortẽ. Et ideo tenen-
dum eſt, ꝙ ſit liberandus, perinde ac ſi ad eccleſiã
confugiſſet. Vide quæ dixi ſ. q.30. ver. Vlt. quęro.

Sed quæro, tu ſcis, ꝙ eccleſia permittit reos ad
3 mortẽ condemnatos poſt confeſſionis ſacramen
tum ſumere ſacram euchariſtiam, vt dixi ſ. q. pro-
xima, ver. Sed quęro, nunquid poterit condemna
tus, ſumpto ſanctiſſimo ſacramento, dicere ſe eſ-
ſe liberatum? Reſpon. ꝙ non. Et ita pluries iudica
tum fuiſſe refert Igneus in l.j. in pr. in. n.6. ff. ad Syl.
Hoc enim modo eccleſia, quæ eſt cultrix iuſtitiæ,
fieret auctrix iniuſtitiæ, quod nullo modo eſt di-
cendum, Bene (vt ibi dixi) eſt differendum ſuppli-
cium in aliam diem ſequentem.

Sed quid ſi condemnatus dicat, ꝙ antequam de
4 lictum committeret, fecit votum ingrediendi re-
ligionem? Reſp. Aliqui tenent, ꝙ non modò eſt
ſuperſedendum ab executione, ſed etiam ꝙ non
attenta ſentẽtia ꝯ eum lata, eſt remittendus ad iu-
dicem eccleſiaſticum. Et ꝙ ſuper hoc, an ſ. eo tpe
tale votum emiſiſſet, ſtãdum eſt eius iuramento.
Et hoc ab omnibus receptum eſſe dicit Plac. lib. j.
delict. c. 35 n.6. Hanc etiam dicit eſſe cõem opin.
Viuius in lib. cõmum opi. fol. 22. in verbo, Ordo ec
cleſiaſticus, vbi ẽt refert Girard. ſing. lj. atteſtari, ꝙ
Ita ſeruatur in pract. qui tñ in libro meo hoc nõ di
cit. Certè apud nos hæc cautela parum prodeſſet:
nam præſuppoſito ẽt voto, non credo, ꝙ ante im
preſſionem characteris clericalis, vel ſuſceptionẽ
habitus, dici poſſit à iuriſdictione ſeculari exemp
tus. Et ſi hoc admitteretur, omnes ferè, qui nõ eſ-
ſent coniugati, poſſent facilè pœnam mortis eua
dere, quod eſſet abſurdiſſimum. Et ideo rectè di-
cit Chaſſ. ſuper conſu. Burg. fo. 51. poſt n.69 ꝙ nõ
credit, ꝙ iſtud obſeruaretur in practica, quem re-
fert Didac. pract. q.32 poſt n.4 verſ. Ceterũ q lẽ.

Vlterius quęro, quid ſi condẽnatus dum ad ſup
5 pliciũ ducitur, obuiũ habeat cardinalẽ, qui p.leũ
ſuum, ſiue galerum purpureũ in capite ipſius con
demnati poni faciat, nunquid erit liberandus? Reſ
pon. Bal. in l. addictos, in fi. C. de app. dicit ꝙ Cardi
nales ex conſuetudine habent hoc priuilegium,
vt ſi obuiam facti ſint condemnato, poſſint eum
à morte liberare. Idem atteſtatur Ioan. Sanſon ſu
per conſuet. Turonen. in tit. des crimes, art. j. in fi.
Gomez Arias ſuper l. ſecunda Tauri, nu.85 Et di
cit Pla. lib. j. delictorum, ca.34. n.1. in fi. ꝙ tota ferè
vtriuſque iuris ſchola in hoc conſentit. Hinc etiã
dicit eſſe communem opi. Gomez. in §. pœnales,
n.50. inſt. de actio. Ita etiam in practica obſeruari
atteſtatur Paul. de Caſtro, & alii. quos refert Tira
quel. de pœnis, cauſa lv. & Chaſſan. ſuper conſue.
Burgund. fol. 53. n. 101. licet dicat ſe non crede-
re, ꝙ apud ipſos iſtud obſeruetur, quem refert Re
mig. de immun. eccleſ. fol. 83. in xix. limitat. ita ẽt
eſſe de conſuetudine dicit Paris Put. de ſynd. fol.
356. nu.2. & Duennas regul. lxxxj. Ego nunquam
vidi hoc in practica ꝯtingere: ſi tamen caſus con-
tingeret, eſſem in ſententia, vt poſſet pœna mor-
tis mitigari, & reus ad triremes tranſmitti. Et hoc
in reuerentiam ampliſſimi ordinis cardinalium, q
ęquiparantur regibus, vt dixi ſ. lib. 2. §. Cardinalis,
& in quibus reſidet tota ferè maieſtas Chriſtianę
reipub. Et hoc niſi crimen, pro quo ille fuiſſet cõ-
demnatus eſſet ex atrociſſimis, vt etiam videntur
ſentire Doctores prææallegati.

Quæro etiam, quid ſi dum condemnatus duci- 6
tur ad ſupplicium, compareat meretrix, quę petat
illum ſibi dari in maritum, nũquid debet cõdem-
natus liberari, & illi meretrici coniugio copulari?
Reſp. Aliqui dicunt ꝙ ſic. Et ita practicari in Hiſpa
nia atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 355 n. 2. in fi.
quem refert Anton. Gom. c. 13. delictorum, poſt
n.37. ver. quintus caſus, & Didacus ſuper quarto
decret. fol. 48. n. 17. & Viuius in libro communiũ
opinio. in verbo, Condemnatus ad mortem, ver.
3. etiã Pract. Carer. fol. 553 n.85. Pla. libro primo
delictorum, c.34. num 6. Ita etiam obſeruari de ge
nerali cõſuetudine totius Frãciæ atteſtatur Chaſ
ſan. ſuper conſuetud. Burgun. fol. 53. numer. 97.
quem refert Publ. ſuper conſuetud. Alner. fol. 26
ver. 12. caſus, vbi tamen ſubdit, ꝙ hoc Papiæ obti-
nere non potuit, refert etiam Mantua in l. tranſi-
gere. poſt num.65. C. de tranſact. & dicit Chaſſan.
quòd ratio poteſt eſſe, quia maius ſupplicium eſt
illi condemnato accipere vxorem, quàm mori.
Tu dic, quòd fortè potuit eſſe ratio, vt hoc pacto
anima illius meretricis reduceretur à ſtatu perdi-
tionis ad viam ſalutis tranſeundo à meretricatu
ad matrimoniũ. Sed certè hæc practica in hoc Du
catu non obſeruatur. Et dicit etiam Tiraquell. de
pœnis, cauſa lvj. in fi. ſe neſcire, an olim id in Gal-
lia fuerit obſeruatum, bene certò ſcire quòd hoc
tpe non obſeruatur. Semel tamen vidiſſe illud in
facti cõtingentia obſeruari per parlamentum Pa-
riſienſe atteſtatur Papo libr. 24. tit. x. Arreſto xiiij.

Prætereà quæro, nunquid ſi poſt condemna- 7
tionem reus efficiatur furioſus, debeat nihilomi-
nus ſententia contra eum lata exequi? Dixi ſ. q. lx.
ver. Sed quæro.

Sed nunquid ſi poſt ſententiam latam appareat 8
de innocentia rei, debet, eo non attento, exequi
ſententia contra eum lata? Reſpond. quòd non.
Ita dicit Innocen. in cap. ſignificantibus, in fin. de
purgation. vulga. quem ſequuntur communiter
Doctores, vt dicit Marſil. in practic. crimin. §. opor
tunè, numero 7. & in § vltima, numero 13. Gram
mat. conſi. crimin xvj. numero 23. Et poteſt poni
exemplum, puta ſi ille, qui dicitur occiſus ab ipſo
condemnato, appareat viuus, vel huiuſmodi. Vi-
de quæ dixi ſuprà quæſtio. lij. circa princip. Scias
tamen, quòd non debet iudex hoc caſu reum ab-
ſoluere: nam neque poteſt id facere, cum lata ſen
tentia iam ſit functus officio ſuo, ſed debet ſuper-
ſedere, & princip. reſcribere, l. prima. §. ſi quis vlti.
ff. de quæſtionib. Et ita notant communiter Do-
ctores, vt dicit Anton. Gomez, cap. viij. delicto-
rum, poſt num.4.

Vltimo

9 Vltimo quæro, quid ſi in ipſo actu executionis contingat, ꝙ vel ſecuris non poſſit caput amputare condemnato, vel laqueus rumpatur, ita vt non potuerit remanere ſuſpenſus, nũquid erit reus liberandus tanquam innocẽs? Reſp. De iure credo, ꝙ hoc parum prodeſſet: nam omnino eſt exequẽda condemnatio iuxta formam ſententiæ, in qua cõmuniter ſolent addi illa verba, Furcis ſuſpendatur, ita quod moriatur, ſecundum practicam, quã ſemper obſeruant aſſeſſores, teſte Iac. de Beluiſ. in pract. cri. in ti. de ſent. cri. poſt n. 8. & Fulg. in l. præſenti, C. de his qui ad ſtat. confu. quem refert Pra. Carer. fol. 521. n. 17. Et ita ſe vidiſſe in pract. obſeruari atteſtatur Papo lib. 24. tit. 17. Arreſto 14. Nihilominus quando huiuſmodi caſus de facto cõtingunt video plerunque non modò vulgus ignarum, ſed etiam viros doctos ſubſiſtere, præſertim quando reus prius quàm ei inferatur ſupplicium, proteſtatur ſe eſſe innocentem, & dicit Io. Arno. ſoliloquio v. Laqueus contritus, ꝙ cum hic caſus ex facto contigiſſet, ipſe reſpondit, ꝙ ille erat liberandus. Dicit etiam Boſſ. in tit. de fauoribus defenſionis, n. xj. ꝙ tunc iſte caſu contigerat in quodam condemnato in amputatione capitis, cui ſecuris caput amputare non potuit. Et dicit ſe certò credere, ꝙ eſſet euaſurus. Dicit quoque Chaſſan. ſup conſuetud. Burgun. fol. 55. poſt n. 124. ver. Addo, & alium, ꝙ vidit caſum cõtigiſſe, & ꝙ ille condemnatus, aliquo modo ꝓbato miraculo fuit per curiam relaxatus. Reperio etiam, ꝙ Cremonæ quidam Marchetrus Caprinius laqueo ſuſpenſus, & pluries à carnifice pedibus calcatus, cùm expiraſſe crederetur, cecidit fracto laqueo, & à ſeipſo ſurrexit incolumis. Et Senatus iuſſit, vt per dies aliquot ſuperſederetur, intra quos poſſet & pacem & gratiam impetrare, & ita (ni fallor) habita gratia à Principe fuit dimiſſus x. Maij 1546. P.N.

QVAESTIO XCIX.

1 *Quæ ſit forma exequendi ſententias corporales.*
2 *Et quid ſi reus nolit peccata ſua confiteri?*
3 *Et an capitaliter condemnatis dandum ſit ſanctiſſimum euchariſtiæ ſacramentum?*
4 *Iudex an poſſit cogere aliquem, vt carnificis officium exerceat?*
5 *Expenſa iuſtitiæ ad quem pertineant?*
6 *In quo loco fieri debeat executio iuſtitiæ.*
7 *Condemnati ad ignem an ſint viui comburendi?*
8 *Animal irrationale, quod aliquod maleficium commiſit, an ſit per carnificem morti tradendum?*
9 *Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus pœnis corporalibus, quomodo ſit facienda executio?*

1 QVæro, quæ ſit forma exequendi ſententias corporales? Reſp. ꝙ ex mandato iudicis reus conſignatur collaterali, qui præeſt ſatellitibus, vt per miniſtrum iuſtitiæ illã exequi faciat, & ita ſeruatur. Si tamen condemnatio eſt capitalis laudabilis eſt conſuetudo, ꝙ talis ſententia intimetur cõdemnato per virum religioſum, qui accommodatis verbis reo mortem denunciat, illúmque hortatur ad patientiam, & pœnitentiam peccatorum ſuorum, & ſacramenta eccleſiæ ſuſcipienda: & vbi ſupplicium in alium diem differatur, mittuntur etiam alij viri religioſi, qui eum confortentur, ꝓut etiam ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 202. in verb. Condemnatio, ca. 2. n. 1. Marſ. in pract. cri. §. quoniam, poſt n. 51. Et dicit Prac. Iodoci c. 150. nu. 3. quòd in hac laudabili conſuetudine omnes ferè conueniunt, quam ipſe valde eleganter exornat. Et quia hæc variè in diuerſis locis ſeruantur, attendenda eſt conſuetudo vniuſcuiuſque prouinciæ.

2 Sed quid ſi reus nolit pœnitere, nec peccata ſua confiteri? Dixi 3. q. 97. ver. Sed pone.

3 Sed quæro, nunquid capitaliter condẽnatis dãdum ſit ſanctiſſimę Euchariſtiæ ſacramentum? Reſpon. Eccleſia quidem permittit illud eis communicari, vt eſt tex. in c. quæſitũ, 13. q. 2. Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Ant. Gom. c. 14. delictorũ, poſt n. 6. verſ. Item adde ꝙ poteſt. Et dicit Pract. Iodo. in d. c. 150. n. 4. ꝙ hunc laudabilem morem ſequuntur hodie pleræque Romani imperij ciuitates, aliǘque pij, deuotíque magiſtratus. Sed in pleriſque regionibus hoc non ſeruatur & in ſpecie in hoc Ducatu, neque ẽt in Gallia, vt atteſtatur Igneus in l. j. ĩ prin. n. 6. ff. ad Sylla. neque in Hiſpania, vt ait Gom. in loco præal. Sciẽdum eſt tamen, ꝙ vbi eis daretur eo caſu propter ſanctiſſimi Sacramenti reuerentiam, non deberẽt illo die, quo communicant, vltimo ſupplicio affici. Extrema autem vnctio non debet dari capitaliter condemnatis. Ita dicunt Doctores, vt atteſtatur Gom. Arias ſuper 2. l. Tauri, numer. 76. & ita in practica obſeruatur.

4 Sed pone, ꝙ in ciuitate nullus ſit carnifex ſiue miniſter iuſtitiæ, qui ſententiam capitalẽ exequatur, nunquid poterit iudex propter publicam vtilitatem cogere aliquem hominem liberum, vt ſit carnifex, ſiue executor, etiam ꝙ ipſe in nihilo deliquerit? Reſp. ꝙ ſic, ſi eſt vilis perſona. Ita tenet Bar. in l. ſi. §. Titius, n. 3. ff. de pignor. act. quem ſequuntur omnes, vt dicit Gaſpar. Valas. in repet. l. Imperium, poſt n. 17. ff. de iuriſ. omn. iud. & refert Paris Put. de ſyn. fol. 324. n. 5. quòd ita vidit obſeruatum Bononiæ, quòd ſcilicet captus fuit quidã peregrinus, licet videretur perſona honeſta, vt decapitaret quendam nobilem, ꝙ (ſecundum eum) fuit malefactum: nam ad hoc officium non debẽt compelli niſi perſonæ viles, puta ſerui, & ſimiles. Dicit autem ibi Paris, quòd quando officiales capiunt aliquem ſeruum, vel mendicãtem pro facienda iuſtitia, debent ei ſoluere mercedem quinque aureorum, vt videtur textus in l. Diuus. ff. de bon. damn.

5 Quæro hic, ad quem pertineat expenſa executionis iuſtitiæ, puta furcarum, carnificis, &c. Reſp. ꝙ pertinet ad fiſcum. Et ita deciſum fuit per capel. Tholo. deciſ. 41. quod intellige vt procedat, niſi adſit conſuetudo in contrarium, puta quia communitas loci eſſet in poſſeſſione furcas ſuis impẽſis erigendi, vt eſt in multis locis: nam eo caſu nõ eſſet ab ipſa conſuetudine recedendum.

6 Item quæro, in quo loco fieri debeat executio iuſtitiæ? Reſp. quòd debet fieri in loco conſueto. Et ita regulariter obſeruatur, præterquã in famoſis latronibus: illi enim ſuſpendendi ſunt in loco, vbi graſſati ſunt, vt dicit text. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis. Et hoc, vt ſint ſolatio conſanguineis occiſorum, & alijs terrori. Aliqui tamen, etiam in non famoſis, faciunt erigi furcas in loco,

in quo

in quo furtum eſt commiſſum, qđ ſe vidiſſe ſæpiſ-
ſimè obſeruari, atteſtatur Maria in repe.c.qualiter
& quando, n. 260. & dicit Bal. in l.j.C.de Nili agge.
non rumpendis, in primis verbis, ꝙ ita fit in mul-
tis locis, prout etiam dicit Ang. de malef. in verb.
Vſque ad locũ, ſe feciſſe obſeruari Peruſij, quod
tamen mihi non placet, neque etiam placet Aug.
ibi in Apoſtill. niſi eſſet enormiſſimum delictum,
neque ego id apud nos vidi vnquam obſeruari, ni
ſi in graſſatoribus viarum, prout fuit quidam An
tonius Lambertus, qui in domo campeſtri roba-
riam commiſerat, iuſſus enim fuit duci ad locum
delicti, & ibi ſuſpendi ix. Nouemb. 1555. P.N. & a-
lij multi. Bene dicit Boſſ. in tit. de execut. ſent. ꝙ ita
ſæpe fieri vidit, maximè tempore regis Gallorum,
ſed eo tempore ego nondum eram natus.

7 Vnum tamen in hoc propoſito notabis, quòd
quamuis lege aut ſtatuto caueatur, aliquem pro
pter aliquod delictũ eſſe flammis comburendum,
prout in crimine hęreſis, ſodomiæ, & falſi, & aliis,
de quibus dixi ſ.q.68. vſus tamen obtinuit, vt pri-
us ſtrangulentur quàm comburantur. Et ita apud
Chriſtianos ſeruari atteſtatur Did. lib. 2. reſolut. c.
2. n. 9. in fi. Et hoc obſeruari etiam in relapſis verè
pœnitentibus, atteſtatur Simancas de hæret. c. lv.
n. 13. Et hoc ad euitandum periculum, ne propter
lentum, & atrox genus mortis condemnatus for-
tè in deſperationem inducatur. Et ſi caſus contin-
geret, ita omnino ſeruabis, quidquid dixerit Cor-
ſet. in ſuis ſingul. in verbo pœna, vno tantùm ca-
ſu excepto, ſcilicet quãdo damnatus propter hæ-
reſim nollet pœnitere neque ad catholicã fidem
redire: nam eo caſu vtique eſſet viuus exurendus,
prout etiam in Hiſpania ſeruari affirmat Did. in lo
co præal. poſt n. 10. ver. tandem in Hiſpania. Cùm
enim nulla ſit ſpes ſalutis, parum eſt de eius deſpe
ratione curandum.

8 Quæro etiam, ſi animal irrationale aliquod de-
lictum commiſerit, (ſi tamen præſuppoſita caren
tia rationis poteſt delictũ appellari) puta quia ho
minem interfecerit, vel huiuſmodi, nunquid de-
bet iudex illud animal punire pœna mortis? Reſp.
De iure dicendum eſt, ꝙ non, nam merum impe-
rium nõ exercetur in belluas. Et hæc eſt commu-
nis opi. vt dicit Sapia. in l. Imperium, nu. 6. ff. de iu-
riſd. omnium iud. Sed de conſuetudine in multis
locis ſeruatur contrarium. Et in ſpecie Guido Pa-
pæ deciſ. 278 Si animal, atteſtatur ſe vidiſſe in Bur
gundia quendam porcum ſuſpenſum in patibulo,
eo quòd puerum occidiſſet. Cæterũ hæc conſue-
tudo mihi nũquam placuit, neque ego illam ſer-
uarem, niſi in vno caſu, quando ſcilicet homo ſe
cum beſtia carnaliter commiſcuiſſet: tunc enim
propter deteſtationem criminis, & ad terrorem a-
liorum, ſi homo eſſet propterea ſuſpendẽdus, vel
comburendus, pariter facerem ipſum animal irra
tionale cum ipſo homine ſuſpendi, aut comburi,
prout etiam hoc caſu ita cautum fuiſſe reperio in
l. diuina, & pluries etiam obſeruatũ, vt dixi ſ. hoc
e. lib. §. Fornicatio, ver. Cum animali. Et ideo non
debuit iudicio meo Ant. Cauiſ. in apoſt. ad Aret.
in §. item lex Iulia. poſt n. 2. inſt. de pub. iud deride
re quendam præpoſitum, qui, cùm quidam alieni-
gena cognouiſſet equã, & aufugiſſet, fecit abſcin-
di caput equæ, & in loco eminenti affigi, dicens,
quòd erat ei indulgendum, cùm eſſet vir illitera-
tus & habuiſſet conſilium ab imperitis, quos ipſe
peritos exiſtimabat: licet reuera vbi non eſſet etiã
de homine ſupplicium ſimul ſumendum, ego for
tè illud non facerem. In aliis autem omnibus ca-
ſibus non recederem à communi Doctorum o-
pinione.

Non eſt etiam hoc loco prætermittenda con-
ſuetudo, quæ viget in nonnullis regionibus pro-
cedendi contra locuſtas, mures, limaces, & huiuſ-
modi animalia fructibus terræ damnum inferen-
tia, ſuper qua in facti contingentia conſultus re-
ſpõdit Chaſ. conſ. j. valere huiuſmodi proceſſum,
& anathematizationem contra eum prolatam, af
ferens nonnulla exempla, præſertim num. 124. &
ſeq. quæ tamen apud nos nunquam vidi in practi-
ca obſeruari.

Vltimo quæro, ſi aliquis reperiatur condemna 9
tus pluribus pœnis, quomodo erit faciẽda execu-
tio? Reſp. Si ſunt pecuniariæ, omnes ſunt exequẽ-
dę. Et hoc non habet dubium, niſi vna abſorberet
aliam, puta quia poſt condemnationem pecunia-
riam ſuperueneni ꝯfiſcatio bonorum: nam eo ca
ſu, ſtatim ſecuta confiſcatione confuſæ ſunt om-
nes condemnationes, & mulctæ pecuniariæ præ-
cedentes, ſiue inflictæ ſint ex eodem delicto, ſiue
ex diuerſis. Et ideo ſi reus haberet gratiã à princi-
pe pro delicto, pro quo fuiſſet condẽnatus in pœ
nam mortis, & confiſcationis bonorum, non poſ
ſet retineri in actu approbationis gratiæ propter
condemnationem pecuniariam prius cõtra eum
ſecutam. Et hoc pluries deciſum fuit per ſenatum.
Si verò ſunt pœnæ corporales: tunc, Aut ſunt in-
ter ſe compatibiles, puta quia ex vna ſnĩa fuit con
demnatus in amputatione mẽbri, & ex alia in pœ
nam mortis. Et tunc omnes ſunt exequendæ, ita
tamen vt incipiatur à minori, ſcilicet ab amputa-
tione membri, & deinde inferatur vltimum ſup-
plicium, non autem è conuerſo, vt videtur colli-
gi ex gl. quę reputatur ſingularis in l. omnes, in gl.
fi. C. de delator. lib. x. Aut verò ſunt incompatibi-
les inter ſe, puta quia omnes ſunt capitales, & ne-
mo poteſt niſi ſemel mori. Et tunc eſt in arbitrio
iudicis, exequi quam pœnam velit, & ita ſeruat cõ
munis cõſuetudo, vt atteſtatur Ang. in l. nunquã
plura, n. 2. ff. de priua. delictis, & in l. j. §. fi. ff. nil no-
ua. appell. pen. quem refert Ana. in c. fi. n. x. de col-
luſ. deteg. Cùm enim omnes illæ pœnæ ſint debi-
tæ fiſco, ſeu iuſtitiæ ad publicã vindictam, poteſt
iudex eligere quã vult: neq; poſſet hoc caſu iudex
dare electionem reo, vt habetur in l. aut damnum.
§. perinde, vbi gl. in verb. Permittens. ff. de pœnis,
quam gloſ pro ſingulari commendat Rom. ſing.
131. Quæro an iudex. Vide quæ dixi ſ. q. 85. verſi.
Solet etiam. Et ideo ſi quis ſit condemnatus pro
homicidio in amputatione capitis, & pro furto ad
furcas, non debet fieri executio, vt prius ſuſpen-
datur, deinde amputetur caput, ſed iudex eli-
git quam pœnam vult exequi, & illa ſola infer-
tur. Si tamen eſſent plures condemnationes con-
tra aliquem in vna eadem ſententia prolatæ: tunc
ſunt ordine ſuo exequendæ, prout videmus ple-
runq; reos forcipibus candentibus laniari, deinde
manum

manum amputari, & poſtea decapitari, & ſucceſſiuè etiam in fruſta ſcindi, licet tales pœnæ non ſint niſi in atrociſſimis delictis imponendæ: minus enim quàm fieri poteſt, ſæuiendum eſt in humana corpora, ſaluа tamen ſemper iuſtitia.

QVAESTIO C.

1 *Cadauera damnatorum an poſſint deponi, & ſepeliri?*
2 *et an poſſint dari medicis ad anatomiam faciendam?*
3 *et an ſi reus mortuus ſit ante executionem, debeat nihilo minus eius cadauer ſuſpendi?*
4 *et quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum?*

1 VLtimo quæro, facta executione capitali, quid faciendum ſit de cadaueribus damnatorum? Reſp. de iure ciuili habemus titulum. ff. de cadaue. punit. in quo habes, ꝙ non licet ea ſepelire, niſi habita licentia à principe, præſertim ſi ſunt damnati ob crimen læſæ maieſt. De iure autem can. poſſunt corpora damnatorum ſepeliri, vt eſt tex. in c. quæſitum. 53. q. 2. Et dicit Chaſſ. ſuper conſuetud. Burg. fol. 94. poſt n. 5. ꝙ ita in Italia obſeruatur, in Gallia verò ſeruatur ius ciuile. ſed (vt ipſe fatetur) melius faciunt Itali, quàm Galli. Hoc tamen intellige, vt fiat habita prius licentia à iudice, aliàs enim non ſolent deponi, neque tradi ſepulturę. Et ita declarant communiter Doct. vt dicit Ant. Gomez, c. 14. delict. n. 8. prout etiam ſeruatum fuit in ſacratiſſimo corpore Saluatoris noſtri, qui de licentia Pilati præſidis fuit à cruce depoſitus, & traditus ſepulturæ, Ioan. 24. Bene verum eſt, ꝙ quandoque condemnati propter immanitatem criminis, puta læſæ maieſt. & etiam aggreſſores publicarum viarum ſolent, poſtquam ſuſpenſi ſunt, relinqui in loco patibuli, vt cæteris ſint exemplo, & terrori, quod etiam teſte Igneo in l. 1. §. ſi ſibi manus. poſt n. 49. ff. ad Syll. plerunque Gallia obſeruat, vt ſc. inſignium latronum cadauera membratim diuiſa, in locis, vbi frequentius graſſati ſunt, pendere permittantur.

Quæro, nunquid cadauer puniti poſſit dari medicis ad faciendam anatomiam? Reſp. Bart. in l. ſi. ff. de cada. pun. poſuit hanc q. & eam non decidit, ſed relinquit cogitandum. Ego non reperio hoc in iure deciſum, ſed de conſuetudine paſſim obſeruatur, ꝙ dantur huiuſmodi corpora medicis, habita tamen prius licentia à principe, vel ſenatu. Et ita practicari atteſtatur Bertac. in verb. cadauera. nu. 5. Et refert Ant. Gom. c. 14. delict. in fi. ꝙ de anno 1550. Carolus V. Imperator perquiſiuit votum Vniuerſitatis Salmaticenſis, an hoc liceret facere: & Vniuerſitas reſpondit, quòd ſic. 2

Item quæro, an ſi reus moriatur ante executionem, debeat eius cadauer ſuſpendi? Dixi ſ. qu. 51. ver. ſed hic incidenter. 3

Quæro etiam, quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum? Reſp. Bart. in l. diuus. ff. de bo. dam. dicit, ꝙ debet eorum precium conuerti in expenſas neceſſarias officij, puta in perſequendo malefactores, & huiuſmodi. Ego puto in hoc ſeruandam eſſe conſuetudinem prouinciæ: & quid obſeruetur in Francia, habes apud Boer. deciſ. 349. poſt n. 5. Apud nos autem ſeruatur, ꝙ veſtes viles, quibus indutus eſt condemnatus, tempore, quo afficitur vltimo ſupplicio, præter eas, cum quibus eſt honeſtè ſepeliendus, ſunt carnificis: precioſæ verò diſtribuuntur inter milites, ſiue ſatellites, prout etiam inter ipſos diſtributæ fuerunt veſtes Saluatoris noſtri tempore ſacratiſſimę ſuę paſſionis, cuius merito nos ad cæleſtia gaudia perducat, illique ſit laus, & gloria in ſempiterna ſeculorum ſecula, Amen, Amen. 4

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMVS.

ABIVRATIO. Abiurans hæreſim euitat pœnam ignis. §. hæreſis. fol. 179. ver. 8
Et an ſit nihilominus condemnãdus ad perpetuos carceres, ibid.
Et an poſſit hæc etiam pœna commutari, ibid.
Et an per iudicẽ laicũ, §. fi q. 96. v. q̃ro ẽt. 419. v. 7
Et an abiurans euitet pœnam confiſcationis bonorum, §. Hæreſis. 179. v. 8
Et vſque ad quod tempus permiſſa ſit abiuratio, §. Hæreſis, ver. Sed vſque ad. ib. v. 9
ABOLITIO. Abolitio generalis, ſiue decretũ gratioſum an trahatur ad delicta futura, §. fi. q. 59 349. v. 11
Et an ad delicta commiſſa ſub ſpe ipſius decreti, ibid. ver. 12
Et an ad crimen falſi, ibid. ver. In huiuſmodi.
Et an proſit carceratis, & iam condẽnatis, ib. v. 13
Abolitio, quæ fit propter deſiſtentiam accuſatoris, an impediat, quo minus iudex in cauſa procedere poſſit, §. fi. q. 51 325. v. 11
Et an eo caſu opꝰ ſit noua iſtãtia. §. fi. q. 58 340. v. 3
Et an non obſtante huiuſmodi abolitione poſſit adhuc aliquis tertius accuſare, ibid. 341. v. 4
Abolitiõe ſecuta p mortẽ accuſatoris, an poſſint eiꝰ hær. accuſationẽ ipſã pſeq. § fi. q. 51. 325. v. 9
Et an eo caſu poſſit iudex pceſſum perficere, ibi.
Et an poſſit aliquis alius accuſationem ipſam proſequi, ibid. v. 10
ABORTVS. Abortum procurans an ſit pœna mortis puniendus. §. fi. q. 68. 375 v. 2
Et quid ſi partus non erat animatus, ibid.
ABSENTI facta donatio an valeat, § Donatio, quæſt. 12 75. v. 1
Et quid ſi interueniat nuncius, vel epiſtola, ibid.
Et quid ſi donatarius adipiſcatur poſſeſſionem rei donatæ. eod. v. 3
Et quid ſi donatio facta ſit eccleſiæ, ibid. v. 6
Et quid ſi notarius pro abſente ſtipuletur, q. 13 vbi etiam an poſſit ante acceptationem ipſius abſentis reuocari. ibid. v. 1
Abſens non poteſt de iure communi diffinitiuè condemnari, §. fi. q. 44. in prin. 308
Et quid ſi crimen iam ſit liquidatum, ibid.
Et an contra abſentem recipi poſſint teſtes ad perpetuam rei memoriam, ibid.
Et an debeant eius bona annotari, ibid.
Et quid de conſuetudine obſeruetur, ibi. v. 3. 309 vide infrà Contumax.
Abſentia an poſſit per procuratorem allegari, §. fi. q. 32. 278. 279. & 281. v. 11. & 17
Abſentia multiplex eſt, § fi. q 34. in prin. 284
Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentiæ, ibid. v. 3
Et an allegans abſentiam tenetur eam probare, ibid. 285 v. 4
ABSOLVTIO. Accuſatore nõ probante reus eſt abſoluendus. §. fi. q. 62. in prin. 358
Et quæ ſit forma, & effectus huiuſmodi abſolutionis. ibid ver. Forma autem.
Abſolutus ſemel de crimine non debet pro eo vlterius moleſtari, §. fi. q 57. in prin. 337
Et quid ſi fuit abſolutus, nõ quia crimen non cõmiſerit, ſed quia nõ fuerit probatũ, ibi. 338. v. 8
Et in dubio ex qua cauſa præſumatur abſolutus, ibid. ead. v. 3
Et quid ſi fuit abſolutus rebus ſtantibus, §. fi. q. 62 358. v. 2
Et an tertius qui primam accuſationem ignorauit, poſſit non obſtante abſolutione iterum accuſare, §. fi. q. 57 338 v. 4
Et quid ſi primus accuſator præuaricatus fuit, ibi. ver. 7. & ver. 5
Et quid ſi proceſſum fuit per inquiſitionem, ibid.
Et quid de iure canonico ibid. v. 8
Et quid ſi ſecuta fuerit abſolutio per viam diſpenſationis, ibid. v. 9
Et qd ſi ſecuta fuerit in foro pœnitentiali, ib. v. 10
Et an abſolutio ſecuta in foro eccleſiaſtico proſit coram iudice laico, ibid. 339. v. 11
Abſolutus de crimine an poſſit accuſatorem ſuũ reaccuſare, § fi. q. 14 v. 14
ACCVSATIO quid ſit, §. fi q. 12. in prin. 232
Et an ſit remedium ordinariũ, §. fi. q. 3. 216. v. 3. & 6
Et an ſit actio, q. 12 232. v. 3
Accuſationis forma quæ ſit, ibid. 233. v. 6
Accuſatio an debeat fieri in ſcriptis, ibid.
Et quæ in ea requirantur. ibid. v. 8
Et an ſi omittantur, accuſatio ſit ipſo iure nulla, ibid. ver. 9
Et an locus notorius debeat per confines deſignari, ibid. v. 12
Et an dies ſit exprimẽdus ĩ accuſatiõe, ib. 234. v. 13
Et quid ſi dies expreſſus non probetur, ibid. v. 14
Accuſator an teneatur ſe inſcribere, ad pœnã talionis ibid. v. 15. & 235. v. 19
Et quæ ſit forma inſcriptionis, ibid. 234. v. 16
Et an de conſuetudine inſcriptio obſeruetur, ib. ver. 17
Et quid de iure canonico, ibid. 235. v. 18
Accuſans de adulterio an teneatur ſe inſcribere ad pœnam talionis, ibid. v. 20
Et an mulier teneatur ſe inſcribere, ibid. v. 20
Cõcluſio libelli an in accuſatione requirat, ib. v. 21
Plures an poſſint eundem in vno libello accuſare. § fi. q. 13. in prin. 236
Et an plures poſſint ſimul accuſari, ibid. ver. Quæro nunc. 236. v. 2
Et an vnus poſſit de pluribus criminibus eodem tempore accuſari, §. fi q. 16 241. v. 2
Et an ſeparatim, §. fi. q. 13 235. v. 4
Et an ſuperſedendum ſit in vno, donec ſuper alio cognitum ſit, ibid. v. 5
Accuſare poſſunt omnes, qui à iure prohibiti nõ reperiuntur. §. fi q. 14. in prin. 236
Et quid ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequantur, ibid. 237. v. 2
Accuſatus de crimine an poſſit accuſatorem ſuũ, vel alium accuſare, ibid. v. 12
Et an poſſit illum ciuiliter reconuenire, §. fi. qu. 2 215. ver. 3
Accuſati nomen inter reos receptum quando dicatur, §. fi. q. 14 239. v. 13
Accuſare an qs poſſit nomine alieno, ib. 241. v. 24

Accuſatus

Accuſatus infamis an poſſit contra accuſatorem infamię exceptionẽ oppõere,§.fi.q.15.241.v.3

Accuſatore minus idoneo exiſtente, ſi pars non opponat,an proceſſus valeat,ibid. v.4

Quis in accuſando præferendus ſit. ibid.242.v.6

Accuſari an poſſit qui pro delicto pœnitentiam fecit,§.fi.q.16 242.v.5

Accuſare de priuato crimine an poſſit ille, cuius non intereſt,§ fi.q.17.in prin. 243

Et quid ſi pro tali crimine priuato impoſita ſit pœna pecuniaria fiſco applicanda,ibid. v.3

Quomodo de iure cõmuni in iudicio accuſationis ſit procedendum,§.fi.q.18.in prin. 244

Accuſator an teneatur fideiubere de lite proſequenda,& pro expenſis,ibid. ead.v.2

Et an teneatur iurare de calumnia,ibid. ead.v.3

Et an teneatur ſimul cum accuſato carceres ingredi. 245.v.4

Accuſatori an ſit danda copia proceſſus,§.fi.q.49 322.v.10

Accuſatio criminalis tollitur ſpacio viginti annorum,§.fi.q.51.in prin. 324

Et ſi delictum ſit reiterabile, quãdo incipiat illud tempus currere,ibid.

Accuſatore mortuo an extinguatur iudicium criminale,§.fi.ibid. 325.v.9

Et an ipſius hæredes, vel alius volens accuſare ſit admittendus, vel poſſit iudex proceſſum proſequi, Vide ſuprà Abolitio.

Accuſato mortuo ceſſat criminale iudicium, §.fi. ibid.325.v.12

Et quid in criminibus exceptis,ibid. v.13

Et quid in crimine hæreſis.§ Hæreſis. 185.v.21

Et quid in crimine læſæ Maieſtatis.§.Læſæ Maieſtatis. 202.v.16

Et quid ſi agatur de pœna amiſſionis bonorum, vel alia pecuniaria, §.fi.q.51 335 v.14

Et an eo caſu requiratur,ꝙ ante mortem rei ſecuta fuerit declaratio criminis,ibid.

Et an accuſati mortui cadauer poſſit decapitari, vel ſuſpendi, vide infrà Cadauer.

Et an hæres teneatur ex delicto defuncti,vide infrà Hæres.

Accuſator,qui accuſationem nõ probat, an ſit in expenſis condemnandus. vide j.Calumniator.

Accuſare an quis cogi poſſit,vide infrà Iudex.

Accuſatore non probante reus eſt abſoluendus, § fi q 62.in prin. 358

Et quid ſi probatum ſit crimen , ſed non qualitas criis in accuſatione deducta, §.fi.q.66.372.v.4

Et quid ſi accuſator offerat ſe velle ſtare cum reo in tortura,§.fi.q.63. 360.v.7

Et qd ſi offerat probationẽ per duellum, ibid.v.8

Accuſator deſiſtẽs ab accuſatione,qua pœna puniatur,§.fi.q.58 340.v.3

Accuſatio criminalis,& actio ciuilis quãdo ſimul concurrere poſſint,vide infrà Actio.

Accuſatio & inquiſitio an ſimul concurrere poſſint,& an accuſatore ſuperueniente ceſſet iudicium inquiſitionis,vide infrà Inquiſitio.

A C T A facta in iudicio ciuili,non faciunt fidem in criminali,§.fi.q.54 332.v.2

Et quid ſi iudicium ciuile fuerit intentatum ſuper crimine ib. v.3

A C T I O pro feudo quæ competat.§.Feudum, q. 152.v.1

Actio quæ competat pro emphyteoſi.§.Emphyteoſis,q.47 112.v.1

Actio ciuilis,& accuſatio criminalis quãdo ſimul concurrere poſſint,§.fi.q.2.in prin. 214

Et quid ſi criminalis intentetur principaliter,& ciuilis incidenter,ibid. v.2

Et an poſt intentatum iudicium criminale actor poſſit intentare iudicium ciuile ex diuerſa cauſa,215.ead.v.3

Et an reus conuentus ciuiliter,poſſit contra actorem criminaliter agere,ibid. v.4

Et quid econuerſo,an cõuentus criminaliter poſſit contra accuſatorem intentare actionem ciuilem,ibid.v.5

Et an abſoluto vno iudicio,ſcilicet ciuili, vel criminali,poſſit deinde agi alia via,ibid. v.7

Quomodo procedatur in delictis per viam actionis,§. fi.q.19.in princ. 245.v.1

A D M I S S I O ad nouas defenſiones per quem concedi poſſit.§.fi.q.94. 423.v.12

A D V O C A T V S filiusfam.an poſſit teſtari de ſalariis per eum lucratis,§.Teſtamentum, q.18 12.v.7

Aduocatus fiſcalis an ſi ſuccumbat in iudicio inquiſitionis,ſit in expenſis condemnandus,§.fi. q.10.231.v.5

Aduocati reorum, an debeant eſſe præſentes eorum examini.§ fi q.45 313.v.12

Et an quando examinantur in tormentis.§.fin.q. 64.357.v.35

Aduocatus an poſſit patrocinari pro hæretico,vide infrà Hæreſis

A D V L T E R I V M. Accuſatio adulterij multipliciter proponi pt.§.Adulteriũ,circa prin. 159

Adulterium quot modis committi poſſit, ibi.v.2

Et an cum meretrice nupta dicatur committi adulterium,ibid. v.3

Adulterium an ſit crimen priuatum,ibid. v.4

Adulterium an poſſit probari per teſtes ſingulares,§.fi.q.53 331.v.18

Adulterium an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum.§ fi.q.37 298 v.1

Adulterii pœna quæ ſit.§.Adulterium. 160.v.7

Et an habeat locum in ſponſa,ibid. v 9

Adulterium pluries cum vna committens an dicatur plura adulteria commiſiſſe,ibid. 11

Adulter in actu adulterii deprehẽſus poteſt à patre impunè occidi.§.Homicidium. 191 v.48

Et an à marito,ibid. v.49

Et quid ſi adulter ſit clericus,ibid.

Et quid in ſponſo per verba de futuro,ibid.

et an adulter licitè occidi poſſit in foro conſcientiæ, 192 v.50

et an pater , vel maritus poſſint alteri mandare, vt adulterum interficiat,ibid. v.51

Propter adulterium agi poteſt ad ſeparationem tori,§.Adulterium. 161.v.12

et an teneatur eo caſu maritus dotem vxori reſtituere,ibid. v.13

et quid ſi deinde compertum fuerit matrimoniũ fuiſſe nullum,ibid. v.14

Vxor propter adulterium amittit dotem.ibidem ead.v.13

et an in præiudicium patris,vel filiorum ſuorum, ibid.v.19

et an amittat etiam bona paraphernalia,ibid.v.15

Vxor

Vxor an amittat dotem pp oſculum, ibi.ead.v. 16
Et an facta ſeparatiõe tor: propter adulterium teneatur maritus alere vxorem,ibid. 162.v.17
Maritus ſciens vxorem eſſe adulteram, ſi eum ea ſe carnaliter commiſceat,an videatur illi adulterium remiſiſſe,ibid. v.18
Adulterij exceptio in cauſa ciuili repetitionis dotis quando,& per quos opponi poſſit, ibi. v.19
Adulterij crimen quinquennio perſcribitur,ibid. ver.20
Adulterium cõmittens cũ vxore eius.cũ quo pacem fecerat,an dicat̃ pacẽ frangere,ibi.161.v.14
ACCVSANS de adulterio an teneatur ſe inſcribere, Vide ſuprà Accuſatio.
Super crimine adulterij an poſſit fieri pax ſine trãſactio,vide infrà Pax.
AFFECTVS an puniri debeat effectu non ſecuto,§.fi.q.92.in prin. 418
Et quid in atrociſſimis,ibid. v.2
Et quid in aſſaſſinio.§ aſſaſſinium. 162.v.7
Et quid in homicidio,§.Homicidium. 196.v.74
Et quid in veneficio,ibid. 184 v.13
Et quid in Sodomia,§ Sodomia 209.v.8
Et quid ſi non fuerit deuentum ad actum proximum § fi.q.92 419 v.3
AFFINIS in cauſis criminalibus an poſſit teſtificari,§.fi.q.24 259.v.12
AGNATVS habens partem feudi,ſi acquirat aliã partem, an teneatur pro illa petere nouam inueſtituram,§ Feudum,q.49 136 v.12
Agnatus proximior an poſſit reuocare alienationem feudi factã per vaſallum,& vſque ad quod tempus,§.Feud.q.42 131.v 10
Et quid ſi alienatio facta ſit in extraneum,ibi. v.9
et an admittantur ad huiuſmodi reuocationem etiam ſi ſint hæredes alienantis, ibi. 132.v.14
Et quid ſi agnatus proximior conſenſerit alienationi, an talis conſenſus eius filiis præiudicet,ibid.ver.Dixi,quòd ſi agnatus.
Et an præiudicet agnatis medii gradus,ibid. v.13
Et qd ſi filius alienãtis, & pximior agnat⁹ ɔcurrat ad huiuſmodi reuocationẽ q̃s pferat̃,ib.ver. v.8
Agnati proximiores aperto feudo an pręferantur domino,§.Feud.q 66. 139 v.1
Agnati tranſuerſales an ſuccedant in feudo.e.§.q. 76.146.verſ. 1
Et an in feudo nouo,ibid. ver.2
Et an vſque ad ſeptimum gradum tantùm, vel etiam vltra,ibid. ver.3
Et qd ĩ feudo ɔceſſo clerico ꝑ ſe,& hæred. ib.v.4
Agnatus,vel filius an poſſint repudiare hæreditatem,& retinere feudum,eo.§.q.76. 144 v.1
Et quid in feudo non hæreditario. ibid.v.3
Agnati proximiores finito feudo,an poſſint petere ſe de ipſo feudo inueſtiri,eo.§.q.87.145.v.1
Agnati,vel filij emphyteotæ an poſſint finita emphyteoſi petere,vt eis refirmetur,vide in § emphyt.q.43 111.ver.1
Et quid in tranſuerſalibus,ibid. ver.2
Et quid ſi ſit emphyteoſis eccleſiaſtica,ibid. v.3
Et qd ſi fuerit alius de ea ĩueſtit⁹,ibid.v.Sed pone.
Et an hoc duret poſt annum,ibid.
Et quid ſi dominus directi velit pro ſe retinere, ibid.ver.Sed quid ſi Eccleſia,ibid.
ALEA. Alearum ludus ꝓhibitus eſt,vide ĩ.ludus.
ALIENATIO rerum hæredis an poſſit per teſtatorem prohiberi,§.Teſt.q.71.ver.Item q̃ro.47
Alienatio legitima an poſſit per teſtatorem prohiberi,eo.§.q.73 46.v.1
Alienatio rei emphyteoticæ prohibita eſt domino irreq̃ſito,vide i §.emphyteoſis.q.13.96.v.1
Alienatio rei emphyteoticæ in potentiorem prohibita eſt,eo.§.q.22 101.ver.1
Alienatio facta à delinquente poſt delictum, an per fiſcum reſcindi poſſit,vide infrà Bona.
Statutum prohibens bona alienari in forenſem, vide infrà Statutum.
AMOR in delictis an excuſet, §.fi.q.60. 351.v.10
ANIMAL irrationale,quod aliquod maleficium ɔmiſit,an ſit morti tradendũ,§.fi.q.99 429.v.8
Animus deliberatus ex quibus coniecturis colligi poſſit.§.Homicidium. 183.v 9
ANNOTATIO bonorum quando fieri debeat, vide infrà Bona.
ANNVS ad petendã inueſtiturã quando incipiat currere vaſallo,vide §.Feudum.q.49 135 v.3
Et an currat impuberi,ibid. v.4
Et quid in fœmina,ibid.
et an minor reſtituat̃ aduers⁹ lapſũ hui⁹ ãni,ib.v 5
et an hoc tẽpus currat vaſallo non poſſidenti feudum,vide infrà Vaſallus.
Et an poſſit mora purgari,ibid.
ANTIQVITAS delicti an proſit delinquẽti, §.fi. q 60 355.v.32
APERIENS, & deſigillans literas alienas incidit in crimen falſi.§ Falſum. 168.v 26
APOSTATA quot modis quis dicatur,§.fi.q.78 190 ver 4
et an apoſtata admittatur ad pœnitentiam, vt hæreticus,ibid.
Monachus vagabundus, qui tamen non dimittit hab cũ ꝓpriæ relig õis,an dicatur apoſtata,ibid.
APPELLATIO in cauſa feudali ad quem deuoluatur,vide,§.Feudum.q.90. 152,v.18
Appellationũ tempora,quomodo currant in cauſis feudalibus.§ Feudum.q.91 ibid.
Appellatio in cauſis criminalibus quibus caſibus admittatur,§.fi.q.94.in prin. 420
et quid ſi reus ſit confeſſus,& conuictus ibid.
et quid de iure canonico,ibid.
et quid ſi delictum ſit notorium,ibid. v.7
Statutum tollens appellationem in cauſis criminalibus an valeat,ibid. ver.3
Appellatio vnius in cauſis criminalibus an proſit alteri,ibid. 421.v.4
In cauſis criminalibus quilibet poteſt pro cõdemnato appellare, ibid.v.Regulariter.
et an etiam clericus,ibid. ver.5
Appellatione pendente ſi reus decedat, an ſit locus confiſcationi bonorum,ibid. v 7
et qd ſi decedat pẽdente tpe ad appellãdũ,ibi. v.8
ARBITRIVM iudicis quid poſſit,§.fi.q.31.v.Arbitrio atque balia. 272
et ã iudex poſſit arbitrari pœnã mortis,vid ĩ.Iudex
ARBORES fructiferas incid . . non licet emphyteotæ,vide,§ emphyt.q.26 102.v.2
ARCHIEPISCOPVS delinquens à quo ſit puniendus.§.fi.q 35 287.v.1
et an epiſcopus poſſit punire archiepiſcopum delinquentem in ſua diœceſi,ibid.
ARGVMENTVM de feudo ad emphyteoſim an valeat,§.Feudum,q.3.ver.et hæc quidem. 113

Argumentum de feudo ad emphyteoſim, & ècō
tra, an valeat, vide in §. emphyt. q. 50 112. v. 1
ARMA noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fiſco applicantur, §. fi. q. 79 395. v. 3
Statutum prohibēs deferri arma, quomodo ſit intelligendum, §. fi. q. 82. Statuto ſexto. 400
Clericus arma deferens an poſſit per iudicem laicum ſpoliari & puniri, §. fi. q. 36 294. v. 26
ASCENDENS cum ſcalis de nocte ad domum alterius punitur pœna mortis. §. fi. q. 68 375. v. 4
ASCRIBENS ſibi in teſtamento incidit in pœnā falſi, §. Falſum. 168. v. 27
Et quid in teſtamento nuncupatiuo, ibid.
ASSASSINVS propriè quis dicatur, §. Aſſaſſinium, in prin. 162
et an ad hoc, vt quis tanquā aſſaſſinus puniri poſſit, requiratur, quòd probatum fuerit occiſum fuiſſe Chriſtianum, ibid.
et an epiſcopus committens aſſaſſinium incidat in pœnas c. primi, de homicid. ibid. ver. 3
Aſſaſſinij pœna quæ ſit, ibid. ver. 4
Aſſaſſinus an ſit tutus immunitate eccleſiæ, ſi ad eam confugiat, ibid. ver. 5
In crimine aſſaſſinij minores probationes requiruntur, quàm in aliis criminibus, ibid. ver. 6
In crimine aſſaſſinij an puniatur affectus etiam non ſecuto effectu, ibid. ver. 7
Clericus aſſaſſinus an poſſit à iudice laico puniri, §. fi. q. 36 295. v. 29
et an hoc caſu requiratur ſolemnis degradatio, ibid. ver. 30
et an ſententia declaratoria, ibid.
et an talis clericus aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari non expectata incorribilit. ibid. v. 32
ASSISTENS maleficio an dicatur præſtare auxilium, §. fi. q. 90. ver. Quæro nunquid. 417. v. 8
AVGMENTVM contingens in re emphyteotica ad quē ptineat, vide i §. emphy. q. 41. 110. v. 1
AVVS an poſſit inſtituere nepotem legitimum natū ex filio ſpurio, vide in §. Teſt. q. 32. 21. v. 1
AVXILIVM pręſtans maleficio an ſit puniendus ead. pœna, qua principalis, §. fi. q. 90. in prin. 416.
et quid ſi delictum fuerit animo deliberato patratum, ibid. ver. 2
Et an præſtans auxilium poſt maleficium dicatur propriè auxiliator, ibid.
et an in inquiſitione expreſsè ſit facienda mentio de auxilio, ib. 417. ver. 3
et quādo ſunt plures duobus, an ſufficiat dicere in inquiſitione, ꝙ alter alteri auxiliū pręſtitit, ibi. v. 4
et an requiratur, quòd dicatur in ſpecie, ꝙ pręſtiterint auxilium aſſiſtendo, ibid. ver. 5
et ā priuſquā ꝓcedi poſſit de auxilio, neceſſe ſit, ꝙ conſtet de principali delinquente, ib. ead. ver. 6
Et an ſi delinquens aliàs fuiſſet delictum commiſſurus debeat auxiliator mitius puniri, ib. v. 7
BANNITVS an poſſit teſtari, vide §. Teſt. q. 19 12. ver. 1
Bannitus an poſſit capere ex teſtamento, ibi. q. 20 13. ver. 1
Bannitus an poſſit de iure communi impunè offendi, §. Homicidium. 192. v. 52
Statutum permittens Bannitum impunè offendi an valeat. vide infrà Statutum.
Bannitus in contumaciam an dicatur bannitus ex maleficio §. j. 158. ver. 12
Et an ſit infamis, §. fi. q. 71 380. ver. 5
Bannitus an poſſit eſſe teſtis, ibid. ver. 6
bannitus an amittat patriam poteſtatem, ibi. e. v. 7
bānitus an poſſit teſtari, & capere ex teſtō, ibi. v. 8
Bannitus an efficiatur ſeruus pœnæ. ibid. v. 10
Bannitus ab vna ciuitate an cenſeatur etiam bannitus ab aliis cum ea fœderatis, ibid. v. 11
Banniti huius temporis an æquiparentur deportatis, vel relegatis, ibid. ver. 12
Bānit⁹ frāgēs fines exilij q̄ pœna puniaꝛ, ib. 182. v. 13
Bannitus arbitrio iudicis, an eo mortuo, vel ab officio recedente, ſit liberatus. ibid. ver. 14
Bannitus ſemel an iterum poſſit accuſari, & banniri, §. fi. q. 16 242. ver. 4
et an eo caſu poſſit ſe per procuratorem defendere, §. fi. q. 32 280. ver. 12
Et an ei concedi debeat ſaluus conductus, ibid.
Bānitus an dicatur vagabūdus, §. fi. q. 39. 306. v. 9
Bānit⁹ & ꝯdēnatus in ꝯtumaciā an ex eo ſolo poterit ſine aliis īdiciis torq̄ri, §. fi q. 64 362. v. 11
bannitus & condēnatus in cōtumaciam, ſi veniat in fortiam officialis, an ſtatim ſit ꝯ eum facienda executio cōdemnationis, §. fi. q. 96. 424. v. 3
Et an eo caſu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis ibid. ead. ver. 4
et quid ſi bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere, ibi. ead. v. 5
Et an ſit ad nouas defenſiones admittendus, §. fin. q. 94 422. ver. 12
et an poſſit iudex exequi ſententiam contra bannitum, qui per vim conductus fuerit in eius territorium, § fi. q. 96 424. v. 6
BARATARIA, vide infrà Iudex.
BELLVM an ſit cauſa ſufficiens ad hoc, vt fiat emphyteotæ remiſſio penſionis, vide ī Remiſſio.
BENEFICII eccleſiaſtici collatio an poſſit propter ingratitudinem reuocari, vide §. dona. q. 28 83. ver. 6
BLADVM emens cauſa reuendendi punitur in 20. aureis, §. fi. q. 80 396. v. 2
Statutum quòd Blada non conducantur extra territorium, vide infrà Statutum.
BLASPHEMIA qd ſit, §. Blaſphemia, in prin. 163
et ā diceꝛ, Al diſpetto di Dio, ſit blaſphemia, ib. v. 2
Blaſphemiæ pœna, quæ ſit, ibid. ver. 3
et an in crimine blaſphemię admittatur repulſa teſtium, ibid. 164. v. 4
et an blaſphemans per iracundiam excuſetur, ibi. 163. ver. 2
et an conſuetudo prouinciæ blaſphemantem excuſet, ibid. 164. ver. 7
BONORVM poſſeſſio an in aliquibus caſibus hodie ſit neceſſaria, vide, §. Teſtam. q. 43 32. v. 3
Bona in dubio an præſumentur libera vel feudalia, §. Feudum, q. 18 120. ver. 1
Bona futura an veniāt in donatione omnium bonorum. §. donatio. q. 19. 81. v. 3
Bona eccleſiæ an poſſint in emphyteoſim concedi, vide infrà Prælatus.
Bona emphyteotica an poſſint propriè dici allodialia, §. Emphyteoſis. q. 49 112. v. 1
Bona emphyteotica an veniant in generali hypotheca, ibid. q. 18 100. ver. 1
Bona delinquentis annotari debent, §. fi. q. 44. circa princ. 308
Et quid de conſuetudine ſeruetur, ibi. 309. ea. v. 3

Et an

Et an ſi reus intra annum cõpareat, recuperet bona annotata, ibid. ver. 5
et an eo caſu teneatur probare innocentiam ſuam. 310 v.6
Bonorum confiſcatio in quibus caſibus locũ habeat, §.fi.q.78. circa prin. 389
et an diſpoſitio auth. bona dãnatorũ, corrigat iura antiqua, p q̃ eſt impoſita bonorũ ꝯfiſcatio, ibid.
et an diſpoſitio auth. bona damnatorum corrigat diſpoſitionem auth. inceſtas, §. ĩceſtus. 197.v.3
Bona prohibita alienari, an veniant in cõfiſcatione bonorum, §.fi.q.78 391.ver.10
et quid ſi nõ ſit expreſſum fideicommiſſum in caſum alienationis, ibid.
et quid ſi prohibitio facta ſit ad tempus, fauore ipſius prohibiti, ibid.
Bona alienata per delinquentem poſt delictũ cõmiſſum an veniant in confiſcatione bonorum, ibid. 392.ver.16.
et quid ſi fraus interuenit, ibid.
et quomodo probetur fraus, ibid. ver. 17
et quid ſi ex delicto non ſit impoſita ipſo iure bonorum confiſcatio, ibid. ver.18
et qd ſi alienatio facta ſit poſt accuſ. ibid. 393.v.19
et quid ſi facta ſit poſt ſententiam, ibid. ver.20
et quid ſi reperiatur precium bonorum venditorum in bonis confiſcatis, an poſſit emptor moleſtari, ib. ver.22
et an in confiſcatione veniant bona poſt ſententiam acquiſita, ibid. ver.24
et an ſententia confiſcations trahatur ad bona ſita extra territorium, ibid. 394.v.7
et quid in bonis mobilibus, ibid.
Bona delinquentis an ſint fiſco tacitè hypotheca ta, ibid. 395.ver.32
Bona vacantia ad fiſcum pertinent, & an eo caſu teneatur fiſcus legatariis, & creditoribus ſatiſfacere, vide infrà Fiſcus.
Bona, pro quib. quis tacitè accommodat fidẽ defuncto, de eis reſtituendis alicui incapaci, fiſco applicantur, §.fi.q.79 395.v.7
CADAVER delinquentis, qui ante ſententiam vel executionem mortuus eſt, an debeat decapitari, vel ſuſpendi §.fi q.51 326.v.15
Cadauera damnatorum an poſſint ſepeliri ſine licentia, §.fi.q.100 in prin. 430
et an poſſint dari medicis ad faciendam anatomiam, ibid. ead.ver.2
CADVCITAS ab emphyteoſi incurritur ꝑpter canonẽ nõ ſolutũ, §.Emphyteoſis, q.8.93. v.11
Item propter deteriorationem, ib. q.26.102. v.8
Item propter alienationem, ibid.q.24 101.v.1
Caducitas an cenſeatur remiſſa propter receptionem penſionis, vide infrà Dominus.
CAECVS quando vult teſtari, quæ ſolemnitates requirantur, ibid.q.17 11.ver.1
et quid ſi velit teſtari inter liberos, ibid. ver.2
CALVMNIATOR an ſit in expenſis condemnandus, §.fi.q.62 358.ver.4
et an eo ipſo quòd accuſator non probat accuſationem, præſumatur, ibid. 359.v.6
et an iuramentum calumniæ excuſet ab hac præſumptione, ibid. ver.7
et quid ſi reus accuſatorem interroget, an velit vti querela, ibid.
et an ſi accuſator habeat pro ſe famam, vel alia indicia, excuſetur à calumnia, ibid. ver.8
Calumniator an poſſit ex eodẽ proceſſu condemnari, an autem nouo proceſſu opus ſit, ibid.v.9
aduocatus fiſcalis denũciator, & inſtigator an ſint propter calumniam in expenſis condemnãdi, vide in ſuis locis.
CAMERA fiſcalis, vide infrà Fiſcus.
CANCELLATIO teſtamẽti, vel eius inciſio per teſtatorem facta, nunquid annullet ipſum teſtamentum, vide §. Teſtamentum.q.93 59.v.3
et an hoc caſu applicetur fiſco, vel venientibus ab inteſtato, ibid. ead.ver.2
CAPTATORIA volũtas valet ad pias cauſas, §. Teſtam.q.6 4.v.5
Captura an ſtatim contra reum cõcedi poſſit porrecta accuſatione, an autem legitima debeant indicia præcedere, §.fi.q.28 263.v.2
Capturam an præcedere debeat commiſſio iudicis, ibid. 265.ver.7
captura an committi poſſit parti offenſæ. ibi.e.v.8
Familia officialis an poſſit detinendum, ſi reſiſtat, impunè interficere, §.fi.q.29.in prin. 265
Capiens delinquentem recuperare poteſt à fiſco omne id, qđ expẽdit in eo capiẽdo, ibi. 266.v.7
Delinquẽs ſi fugiat in aliam iuriſdictionem, an in ea capi poſſit à familia eum inſequente, ib.v.10
Delinquẽs, qui ad eccleſiam confugit, non eſt ab ea violenter extrahendus. §.fi.q.30.in prin. 267
et quid ſi ſit iuxta eccleſiam per 40. paſſus, ibid.v.2
et quid ſi aufugerit in palatium epiſcopi, ibi. ver.3
et quid ſi eccleſia nondum ſit conſecrata. v.4
et quid ſi ſit interdicta, ibid. ver.5
et quid ſi ſit deſtructa, ibid. 268.ver.6
et quid ſi quis delinquat in vna eccleſia, & confugiat in aliam, ibi. ver. Sed quid ſi aliquis. 269
et quid in oratoriis priuatis, ibid. 268.ver.7
et ã oẽs delĩquẽtes gaudeãt hac ĩmunitate, ibi.v.8
et an raptores virginum, ibid. 9
et an homicida proditorius, ibid. 269.v.11
et an homicida animo deliberato, ibid. ver.12
et an ille, qui ex inſidiis alium interfecit, ibid.v.13
et an fures, ibid. ead.ver.14
et an illi, qui in eccleſia delinquunt, ibid.ead.v.15
et an clerici, ibid. ver.16
et an Iudæi, ibid. ver.17
et an excommunicati, ibid. ver.18
et quid ſi delinquens iam inſequente familia à locis prophanis in eccleſiã ſe receperit. 270.v.19
et an poſſit iudex ſecularis propria authoritate delinquentem ab eccleſia extrahere, ib. ver.20
et an poſſit ponere cuſtodes, vt delinquentem in eccleſia obſidant, ib. ver.21
et an immunitas eccleſiæ proſit reis iam condemnatis, ibid. ver.22
et an delinquens extractus ab eccleſia poſſit puniri corporaliter, ibid. ver.23
Delinquens confugiens ad ſacerdotẽ portantem ſacram euchariſtiam an poſſit capi, ibid. ver 24
Delinquens an poſſit extrahi à ſcholis, ibid. v.25
et an à domibus Cardinalium, ibid. 271.v.26
et an à ſtatuis Principium, ibid. ver.27
Clericus an poſſit capi p laicum, vide ĩ. Clericus.
Capi reus an poſſit pendente termino citationis, §.fi.q 31. 277.v.25
CARCER. Reus in quibus caſibus ſit ĩ carcerem coniiciendus, §.fi.q.46.in prin. 315

Et quid ſi à carceratione appellet,ibid. ver.2
carceris fabricatio ad quem pertineat.ib. v.3
Cuſtos carceris tenetur ſingulo menſe notã carceratorum iudici deferre,ib. v.4
Quid facere debeat cuſtos carceris,ſi aliqs ex carceratis moriatur,ibid. ver.5
Carceratus ſi ex carcere aufugiat, an habeatur ꝓ confeſſo,§.fi.q.21 253.v.25
et quid ſi non erat iuſtè detentus,ib.
et quid in eo,qui aufugit è carcere priuato,ibid.
et quid ſi carceratus aufugiat oſtio exiſtente aperto,ibid.
et qd ſi poſt fugam ſtatim ad carceres reuertat̃,ib.
Carcer an dicatur ſpecies torturæ,& an confeſſio facta in carcere dicatur extorta metu tormentorum,§.fi.q.64 367.v.32
Carcer priuatus prohibit⁹ eſt ſub pœna capitis, §. fi.q.68 377.v.32
et quid ſi captus ſit ex iuſta cauſa,ibid.
et an Cardinalib⁹ licitum ſit tenere priuatum carcerem,ibid.
Carceratus an poſſit cõtrahere, §.fi.q.46.316.v.6
Carceratus in vno loco an poſſit in alio condemnari,§.fi.q.34 285.v.7
Carceris perpetui pœna apud laicos non eſt in vſu,ſed tantũ apud eccl'aſticos,§.fi.q.70.379.v.4
CARDINALIS ſi delinquat, Papa eſt eius iudex competens,§ fi.q.35 287.ver.10
Papa ſolus an poſſit deponere Cardinalẽ ſine cõſenſu collegij,ibid.
Cardinalis ſi obuium habeat condemnatum, qui ad ſupplicium dicitur,an poſſit eum liberare,§. fi.q.98 428.v.5
cardinalibus an licitum ſit tenere priuatum carcerem,§ fi.q.68 377.v.32
Cardinalium domus an gaudeant priuilegio,vt in eis capi nemo poſſit,§.fi.q 30 271.v.26
cardinalem offendens an dicatur committere crimen læſæ Maieſtatis,§.Læſæ Maieſtatis,200.v.4
Cardinalem offendens eſt excommunicatus,§.fi. q.77 387.388.v.21.& 23
Contra Cardinales an requiratur maior numerus teſtium,quam contra alios.§.fi.q.66 372.v.5
CARNIFEX. Iudex an poſſint aliquem cogere, vt carnificis officiũ exerceat,§.fi.q.99.428.v.4
CASTRANS ſeipſum, vel caſtrari faciẽs punitur pœna mortis,§.fi.q.68 375.ver.7
CASVS. Homicidium caſu commiſſum quando dicatur,§.Homicidium. 183.v.2
CAVSAE propter quas filius poteſt exhæredari, vide infrà Filius.
Cauſas ingratitudinis propter quas donatio reuocari poteſt,vide infrà Ingratitudo.
cauſa quando dicatur ciuilis, & quando criminalis,§.fi.q.1.in prin. 212.v.2
et quid ſi agatur ad pœnam extra ordinariam,ibid. 213.ver.3
et quid ſi nulla præcedat accuſatio,ib. v.4
et quid ſi agatur per viam exceptionis,§.fin.q.19. 245.ver.2
Cauſæ criminales an poſſint delegari,§.fi.q.41.in princ. 306
Cauſa an ſit exprimenda in ſententiis criminalibus,§.fi.q.93 419.v.2.
et quid quando iudex minuit pœnam à lege , vel ſtatuto impoſitam,§.fi.q.85 410.v.10
Cauſa quælibet etiam iniuſta excuſat à dolo , & à pœna,§ fi.q.60 354.v.22
Cauſa an ſit exprimenda in citatione , vide infrà Citatio.
CAVTELA, ꝙ cenſeantur tot donationes quot res,an operetur,quòd nõ ſit neceſſaria inſinuatio,§.donatio,q.17 79.v.4
CAVTIO de vtendo fruẽdo,&c.an poſſit per teſtatorem remitti vſufructuario,§.Teſtam.q.64 44.ver.1
cautionem de reſtituẽdis vſuris præſtare tenetur vſurarius teſtari volens,vide infrà Vſurarius.
Cautio iuratoria interponitur, q̃do reus detẽtus fideiuſſorẽ,iuenire non pt,§.fi.q.46 317.v.15
et quomodo probetur, quòd quis non reperit fideiuſſorem,ibid. ver.15
Viri illuſtres an ſint relaxandi abſque fideiuſſione cum ſola iuratoria cautione,ib. v.16
Cautio de non offendendo,vide infrà Fideiuſſio.
CEDERE bonis an poſſit reus in cauſa criminali pecuniariter condemnatus,§ fi.q.95 423.v.5
CEDVLA manu patris ſcripta ĩter liberos habet vim teſtamẽti,ex diſpoſitione auth.quod ſine, §.teſtam.q.14 9.ver.1
et an in tali cedula debeat apponi dies,ibid. v.2
et an debeat carere abbreuiaturis,ib. v.3
et quid ſi ſit tantùm ſubſcripta à patre,ib. v.4
et quid ſi nõ ſit ſcripta,neque ſubſcripta manu ipſius patris,ibid. 10.v.5
et quid ſi ſit ſubſcripta à filiis,ibid. v.6
et quid ſi reperiatur apud notarium,ibid. v.7
et quid ſi in ea filij non ſint æqualiter inſtituti,ibi. verſ.8.
et an diſpoſitio d. auth. quod ſine, extendatur ad fauorem piæ cauſæ,ib.q.7 5.v.3
CESSIO ex cauſa donationis facta,an requirat inſinuationem,§.donatio.q.16 78.ver.4
CITATIO. Citari debet reus ante omnia in cauſis criminalibus,§.fi.q.31.in prin. 271
et quid ſi princeps procedat contra ſubditum, ibi, ver.Adde quod.
et quid in ſententia declaratoria cenſuræ,ibi. v 3
citatio ĩ cauſis criminalibus an fieri debeat de ſpeciali commiſſione iudicis,ibid. ver.4
Et an in citatione ſit exprimenda cauſa , propter quam reus citatur,ib.ver.Quæro nunc.
et an in citatione poſſit apponi pœna,ib.ver.Item quæro. 272
et an in citatione inſeri debeat totus tenor libelli, ibid. 271.ver.5
Citatio qualiter reo intimari debeat,ibi.275 v.15
et an ſufficiat,quòd intimetur ad domum,ibid.
et an requiratur, quòd prius facta ſit ꝑquiſitio rei citandi per ciuitatem,ib. v.17
et an ſit reo danda copia citationis,ibi. v.18
Iudex an poſſit citare ſubditum ſuum extra territorium,ibid. ver.19
et quid ſi degat ſub alio præſide ꝓuinciæ,ib.v.20
Vagabũdus quomodo Citari debeat,ib.276.v 21
Vnica Citatio an ĩ criminalibus ſufficiat,ibid.v.22
Citatio peremptoria in criminalibus , an requiratur,ibid. v.23
Fiſcus,& accuſator an in cauſis criminalibus Citari debeat,ibid. ver 24
et an promotor inquiſitionis,ſiue inſtigator, §.fi. q.10 231.ver.4

Reus an ſit citandus, quando crimen eſt notorium, §.fi.q.9 229.ver.4
et an regulariter reus ſit citandus, quando contra eum aſſumuntur indicia, §.fi.q.11 231.v.2
et an pars offenſa, ibid. 232.v.3
reus contumax an ſit citandus ad ſententiam, § fi. q 44 311.v.13
CIVILE iudicium quãdo dicatur, §.fi.q.j. 212.v.2
Ciuilis actio, vide ſuprà Actio.
CIVITAS quando delinquere poſſit, & puniri, vide infrà Vniuerſitas.
Ciuitas exigens ab aliquo pedagia pro rebus ſuis, incidit in poenam interdicti, §.fi.q 76 385.v.2
Ciuitas aliquid committens contra epiſcopum, incidit in poenam interdicti, ibid. ver 3
et an requiratur, quòd ſit proprius epiſcopus, ib.
et an ceſſante detẽtione epi, ceſſet interdictũ, ibi.
CLAVSVLA derogatoria in primo teſtamento inſerta, debet ſpecialiter reuocari, §. Teſtam.q. 99 61.ver.1
clauſula codicillaris an ſuſtineat teſtamẽtum nullum ex cã prætéritionis. §. Teſtam q.46. 32.v.1
et quid ſi poſthumus ſit ignorãter p̃teritus, ib.v.2
Clauſula codicillaris ſemper ſubintelligitur, in teſtamento condito inter liberos, ibid.q 1 7.v.6
clauſula ꝙ teſtator vult valere teſtamentũ in vim codicillorum, & non aliter, an operetur ꝙ non poſſit valere vt teſtamentum, § Teſt.q 4 2.v.4
cl'a codicillaris an ſuſtineat legatum relictum per filiũf. in vim dõatiõis cã mortis, vide ĩ Legatũ.
clauſula, & quibus dederit, an operetur, ꝙ poſſit res emphyteotica alienari domino non requiſito, §. Emphyt.q.13 97 v.7
clauſula ſuper quibus omnibus, & ſingulis, &c. quid importet, §.fi.q 31 274.v.13
clauſula, Quare petit, &c. quid operetur, §.fi.q.12 235.ver.21
Clauſula, ſaluo, & reſeruato, &c. quid operetur, §.fi q 93 419.ver.5
CLERICVS an poſſit teſtari, vide infra Prælatus.
cleric⁹ an ſuccedat ĩ feudo, § Feudũ.q.78. 146.v.4
clericus vaſallus de feudo litigat coram iudice laico, ib.q.90 151 v.4 & v.& hæc.ead.
clericus pro delictis per eum cõmiſſis nõ p̃t puniri, niſi à iudice eccleſiaſtico. §.fi.q.36 ĩ prin. 290
et an hoc priuilegium ſit de iure diuino, ibid.
et an valeat conſuetudo, quòd clerici poſſint cõueniri coram laico, ibid. ver.3
et an poſſit clericus huic priuilegio renunciare, ibid. ver.4
clericus citatus à iudice ſeculari, an teneatur comparere, & allegare ſuum priuilegium, ibid. v.5
clericus an poſſit pro crimine reconueniri coram iudice laico, ibid. 291.ver.6
clericus illegitimè natus an gaudeat fori priuilegio, ibid. ver. Habet etiam. ead.
Clericus coniugatus an gaudeat priuilegio fori, ibid. ver.7
et quid ſi ſit bigamus, ibid.
et quid ſi vnicam tantùm vxorem duxit, ſed illam poſt adulterium commiſſum carnaliter cognouit, ibid. ver.10
Et quid ſi poſt delictum effectus fuit bigamus, ibidem. ver.11
clericus cõiugatus, qui nõ abſtinet à negotiationibus, & armis, an gaudeat priuilegio fori, ib.v.12
Clericus coniugatus nõ incedens in habitu, & tonſura, an gaudeat priuilegio fori, ibid. ver.13
et quis ſit habitus, & tonſura clericalis, ibid.
et quid ſi clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu & tonſura, illum poſt delictum reaſſumpſerit, ib. ver.15
et quid ſi reaſſumat tonſuram poſt condemnationem, ibid. ver.16
et quid ſi clericus non deferat tõſuram, quia non habeat capillos, ibid. ver.17
clericus coniugatus an mortua vxore recuperet omnia priuilegia clericis non coniug. competentia, ibid. 292.v.18
clericus non deferens habitum an perdat priuilegium fori, priuſquam ſit ter monitus, ibi. v.19
et q̃d ſi facta ſit gñalis monitio in ſynodo, ib.v.20
Quis iudex cognoſcat ſuper exceptione clericatus, eccleſiaſticus an laicus. v.21
et quid ſi controuerſia ſit ſuper habitu, & tonſura, ibid. ver.22
clericus non deferens habitum & tõſuram, & immiſcens ſe enormitatib. nunquid amittat priui. fori, ibid. ver.23
et quid in clerico incedente in habitu, & tonſura, ibid. 294.ver.24
clericus factus officialis à principe, ſi delinquat in officio, an poſſit ab eo puniri, ibid. ver.25
clericus repertus cum armis an poſſit à iudice laico puniri, ibid. ver.26
clericus committens crimen læſæ maieſtatis contra Prin. ſecularẽ, an poſſit ab eo puniri, ib.v.27
clericus deponens falſum teſtimonium corã iudice laico à poſſit ab eo puniri, §.fi q.38 301.v.14
clericus imputatus de aſſaſſinio an poſſit per iudicem ſecularem puniri, §.fi.q.36 295.v.29
et an hoc caſu requirat̃ ſolẽnis d̃gradatio, ib.v.30
et an requiratur ſententia declaratoria, ibid.
et an talis cler. aſſaſſinus ſit tradendus curiæ ſeculari, non expectata incorrigibilitate, ibid. v.32
clericus ĩcorrigibilis an poſſit puniri per iudicem ſecularem, ibid. ver.33
et an ſuper incorrigibilitate requiratur ſententia declaratoria, ibid. ver.34
Iudex ſecularis an poſſit punire clericũ, q non ſit prius degradat⁹, & tradit⁹ curiæ ſeculari, ib.v.35
cleric⁹ ꝑ q̃b⁹ criminib⁹ ſit degradãd⁹, ib.296 v.36
clericus non incorrigibilis an ſit tradendus curiæ ſeculari, ib. ver.37
et an propter contumeliam illatam ſuo epiſcopo, ibid ver.38
et an propter crimen falſi, ibid. ver.39
et an pro enormi homicidio, ibid. ver.40
et an pro crimine læſæ Maieſtatis, ibid. v.41
Iudex ſecularis, cui traditus eſt clericus, an poſſit illum punire corporaliter, ibid. v.42
Ille, qui poſt delictum facit ſe clericum vel monachum, an gaudeat priuilegio fori, ibid. ver.43
et quid ſi ſuſcepit clericatum in fraudem ibid.
et à ĩ dub. p̃ſumat̃ ſuſcepiſſe ĩ fraudẽ, ibi.297.v.44
Si in eodẽ delicto interuenerũt clerici, & laici, an oẽs ſint ad iudicẽ eccl'aſticũ remittẽdi, ibi.v.46
clerici quomodo ſint ad iudicem eccleſiaſticũ remittendi, ibid. ver.48
clericus an poſſit accuſare, §.fi.q.14 237 v.3
clericus an poſſit accuſari à laico, vide ĩ Laicus.
clericus an poſſit in cauſis criminalibus teſtificari,

§.fi.q.24 258.ver.8
Et quid ſi proteſtetur, qͥ non vult reum puniri in pœnam ſanguinis,ibid. v.9
Clericus teſtis vacillãs vt ſuſpectus poteſt torque ri,§.fi.q.25 261.ver.5
clericus de crimine imputatus poteſt torqueri, §. fi.q.64 365.v.24
et quid in presbyteris,ibid.
et quid ſi clericus ſi ſit de crimine diffamatus, ibi.
et an poſſit torqueri à iudice vel miniſtris laicis, ibid. ver.5
clericus an poſſit pro crimine perſonaliter detine ri,§.fi.q.28 264.ver.5
et an à iudice ſeculari, ibid. vet.6
Clericus delinquens ſi ad eccleſiam confugiat,an poſſit ab ea extrahi,§.fi.q.30. 269 v.16
Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus,§.fi.q.41 307.v.9
Confeſſio clerici facta coram iudice laico an faci at contra eum indicium ad torturam, §.fi.q.21 254.ver.34
clici ã puniãt pœna fuſtigatiõis,§.fi.q.70.379.v.2
et an pœna perpetui carceris,ibid. v.4
et an pœna triremium,ibid. ver.5
et an pœna detruſionis in monaſterium,ibid. v.6
et an pœna exilij,§.fi.q.67 373.ver.9
et an quòd ponatur in gabia, §.fi.q.70 380.ver.7
Clericus delinquens ſi ad eccleſiam confugiat,an gaudeat eius immunitate, vide ĩ. Captura.
clericus ex quibus cauſis priuetur beneficio,§.fin. q.73. 383.ver.5
et quid ſi contrahat matrimonium,ibid.
et an eo caſu ſit priuatus ipſo iure,ibid.
et quid ſi contrahit cum impubere,ibid.
et quid ſi vxor ante carnalem copulam ingredia tur monaſterium,ibid.
Clericus propter periuriũ ãn priuetur beneficio, § Periurium. 204.v.4
clericus, qui p annum ſuſtinet excommunicatio nem priuatur beneficio,ibid. ver.6
et an ꝑpter crimen ſimoniæ,§.Simonia,208.v.10
Clericus effectus miles ſecularis an amittat bene ficium.§.fi.q.73. 384.ver.6
clericus excommunicatus an ſit alendus ex fruc tibus beneficij, ibid. ver.7
clericus hæreticus amittit ipſo iure beneficia, §. Hæreſis. 180.v.16
et an filij hæreticorum,ibid.
clericus colludens in cauſa beneficiali eſt benefi cio priuandus,§.fi.q.73 384.v.7
clericus, qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis,eſt beneficio priuandus,ibid.
clericus concubinarius an ſit priuãdus beneficio, §.Fornicatio. 171.v.6
clericus homicida an amittat beneficium ipſo iu re,§ Homicidium. vet.20
clericus committẽs delictum,propter quod poſ ſit beneficio priuari tenet reſtituere fructus ꝑ ceptos à die commiſſi delicti,§.fi.q.73.384.v.9
clericus non eſt deponendus , niſi propter graue crimen,§.fi.q.74 ibid.ver.2
clericorum degrad tio,vide infrà Degradatio.
clericus notorius fornicator vel Simoniac⁹ in or dine eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, § Forni catio 171.ver.3.& §.Simonia. 208.ver.8
clericum percutiens eſt excommunicatus , §.fi.q. 77 385.ver.2
Et quid ſi ipſemet clericus ſeipſum percutiat,ibi. ver.3
et quid in percutiente clericum primæ tonſuræ tantum,ibid. ver.4
et quid in pcutiente religioſum religioſè viuen tem,qui tamen profeſſionem nõ emiſit ib. v.5
et quid in percutiente clericum non incedentem in habitu clericali,ibid. ver.6
et quid ſi percutiens clericum,&c.ib. ver.7
et quid ſi aliquis volẽs percutere Titium laicum, percuſſerit Caium clericum,ibid. ver.8,
et qd ſi clericus ſit excommunicatus,ibi.387.v.9
et quid ſi ſit degradatus,ibid. ver.10
et quid in percutiente clericum cauſa ſuæ defen ſionis.§.Homicidium. 189.v.29
et quid ſi clericus deprehenſus ſit in adulterio,ib. 188.ver.8
et quid in percutiente clericum,qui velit aliquod delictum committere §.fi.q.77 387.ver.13
et quid ſi offenſio facta clerico ſit leuis,ib ea.v.14
Percutiens clericum pluribus percuſſionibus eo dem impetu, an incidat in plures excommuni cationes,§.fi.q.84.405.ver.ſcias etiam,ib.& ex hac.ver.2
clerici ſcienter participantes cum excommunica tis ſunt excommunicati,ibid.
clericus an dicatur committere crimen læſæ Ma ieſtatis offendendo principem,cui eſt naturali ter ſubditus.§. Læſæ Maieſtatis. 201.v 7
clericus an poſſit pro condemnato appellare,§.fi. q.94 421.ver.5
COGITATIO an aliquo caſu ſit punibilis,§.fi.q. 91.in prin. 417
et quid in crimine læſæ Maieſtatis,& hæreſis,ibid.
COITVS damnatus dicitur ille, qui à lege huma na punitur,§.Fornicatio. 171.v.5
et an concubinatus ſit à iure prohibitus, vide §. Concubina.
coitus mulieris ſolutæ com presbytero an ſit ſim plex fornicatio,§ Fornicatio. 171.v.18
coitus cũ moniali qua pœna puniatur,ibi.ea.v.17
coitus vaſalli,& ſerui cum domina,qua pœna pu niantur,ibid. 172.v.19
coit⁹ dominæ cũ ſeruo qua pœna puniat ib.v.20
coit⁹ tutoris cũ pupilla qual puniat, ib.173.v.23
coitus cuſtodis carcerum cum carcerata, qua pœ na puniatur,ibid. ver.25
et qui ſi talis carcerata ſit meretrix,ibid.
coitus Iudęi cum Chriſtiana,& è cõuerſo qua pœ na puniatur,ibid. ver.26
coitus cũ animali bruto qua pœna puniat,ib.v.21
coitus cum mortua qua pœna puniatur,ibid.v.28
coitus mulierũ iter ſe qua pœna puniatur,ib.v.26
coitus commiſſi per vim grauius puniuntur,ibid. ver.Omnes autem. 174.v.32
COLLATIO beneficij eccleſiaſtici an poſſit pro pter ingratitudinem reuocari,§.donatio ,q.21 81.ver.6
COLLATERALES an ſuccedant in feudo,vide ſuprà Agnati tranſuerſales.
COLLECTARVM ſolutio an ſpectet ad dñm directi,vel ad emphyteotam,§ Emphyt.qu.16 113 ver 1
COLLEGIVM an poſſit delinquere,& puniri.vi de infrà Vniuerſitas.

COLLVSIO. Colludens ſuper beneficio illud amittit, vide ꝫ. Clericus.
COMMENTARIENSIS, vide ꝫ cuſtos carcerũ.
COMPATER an poſſit accuſare de morte compatris. § fi. q. 14 241. v 25
COMPELLENS aliquem ad teſtandum, qua pœna puniatur, §. fi. q 83 404. v. 5
CONATVS, vide ꝫ. Affectus.
CONCESSIO in feudum facta per prælatum vltra modum conſuetum, an vitietur in totum, § feudum. q. 13 119. v. ſed quid.
conceſſio caſtri facta per verbum Donamus, an cenſeatur donatio, vel feudalis cõceſſio, §. Feudum, q. 17 119
conceſſio feudalis, an præſumatur ex curſu decennij, §. Feudum, q. 19 120
conceſſio rei eccleſiaſticæ in emphyteoſin facta alio mõ q̃ ſolita ſit, nũqd valeat, vide ĩ. Prælat⁹.
cõceſſio in emphyteoſim potius præſumitur realis, quã perſonalis, §. Emphyt. q. 28. in prin. 102
CONCLVSIO libelli in criminalibus an requiratur. §. fi. q. 12 235. v 21
concluſio in cauſa an locum habeat in cauſis criminalib. §. fi. q 61 357. v 7
CONCVBINA. Concubinatus an ſit prohibitus de iure canonico, § Fornicatio. 171. v. 6
Et an de iure ciuili, ibid.
clericus concubinarius an priuetur beneficio, ib.
Tenens eodem tempore vxorem, & concubinã, vel duas concubinas, efficitur infamis, ibidem.
Ad hoc vt dicatur concubinatus, plura requiruntur, ibid. 172. v. 10
concubinatus crimen an ſit communis fori, § fi. q. 37 299 v. 4
Et an concubina ſacerdotis poſſit puniri per iudicem laicum, ibid.
CONDEMNATVS ad mortem an poſſit teſtari, § Teſt. q. 21 14. v. 1
& an poſſit teſtari ad pias cauſas, ibid. q. 5 3. v. 3
Et quid ſi fugiat è carceribus. d. q 21 14. v. 2
condemnatus ad perpetuos carceres an perdat teſtamenti factionem. q. 23 15 v 1
condemnatus de crimine an poſſit accuſare, §. fi. q. 14. 240. v 15
condemnatus in quibus caſibus poſſit ipſius condemnationis executionem differre, vel impedire, §. fi. q. 97 & 98 per totum. 425. 426
& quid ſi accuſet alium de aliquo crimine, §. fi. q 97. v. 2 426
Et quid ſi nolit peccata ſua confiteri, ibid. v. 4
Et quid ſi dum ducitur ad ſupplicium, amplectatur ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam, § fi. q. 98 417. v. 2
& quid ſi ipſe ſumpſerit ſanctiſſimum ſacramentum, ibid. v. 3
Et quid ſi confugiat ad Eccleſiam, vide ꝫ. captura.
& quid ſi obuium habeat Cardinalem, vide ſuprà cardinalis.
& quid ſi dicat ſe prius quàm delinqueret, feciſſe votũ ingrediẽdi religionem, §. fi. q. 98. 427. v. 4
& qd ſi meretrix petat illũ ſibi dari ĩ maritũ, ib. v. 6
& quid ſi poſt condemnationem effectus ſi furioſus, vide ĩ. Furor.
& quid ſi poſt ſententiam appareat de eius innocentia, § fi. q 96 424. v. 8
Et qd ſi in actu executiõis frangat laqueus, ib. v. 9
condemnato capitaliter an ſit dandũ euchariſtiæ ſacramentum, §. fi. q 99 428. v. 5
condemnati ad ignem an ſint viui comburendi, ibid. 429. v. 7
condemnatus pluribus pœnis quomodo ſit puniendus, ibid. v. 9
condemnatorum cadauera, & veſtes, vide ꝫ. cadauer. Et ĩ Veſtes.
condemnato in amputatione manus quæ manus ſit amputanda. §. fi. q. 69 379. v. 4
Et quid ſi habeat vnã manũ bonã, & aliã aridã, ib.
Et quid ſi non habeat niſi vnam manum, ibid. v. 5
cõdemnato in pœnam pecuniariã in cã criali, an detur dilatio ad ſoluẽdũ, §. fi q 95. in prin. 422
condemnatus in pœna pecuniaria, ſi non habet modũ ſoluẽdi, an luere dẽat in corpore. ib. v. 2
Et quid ſi non deliquit in fraudem legis, ib. e. v. 3
Et an id ſeruandum ſit etiam contra officiales in eorum ſyndicatu. ibid.
Et quid ſi pars, cui pœna in parte vel in totum eſt applicanda, nolit conſentire, ibid. v. 4
Et quid ſi condemnatus offerat cedere bonis, ib. ead. ver 5
Et quid ſi deficiat ſolũmodo in vno nũmo. ib. v. 6
& quid ſi condemnatus ſit ſoluendo, malit tamen ſubire pœnam corporalem, ibid. v. 7
et an etiam mulcta commutari debeat in pœnam corporalem. ibid. v 8
condemnato mortuo an ſit exequenda condemnatio, vide ꝫ. cadauer.
Et an ſit locus bonorũ cõfiſcationi, vide ꝫ. Accuſa.
Et quid ſi condemnatus decedat pendente appellatione §. fi. q 94 421. v. 7
Et quid ſi decedat pendente tempore ad appellandum, ibid. v. 8
Condemnatus publico iudicio an efficiatur infamis, § fi q. 72 382. v 3
Et quid ſi proceſſum fuerit per viã inquiſitionis, ib.
condemnatus publico iudicio an efficiatur infamis, § fi q 72 ver 3
Et quid ſi proceſſum fuerit per viã inquiſitiõis, ib.
condemnatus ad mortem an poſſit teſtari, §. fi. q. 96. 425. v 11
CONDICTIO ex lege datur pro contractu emphyteotico § Emphy q. 47 112. v 1
CONDITIONVM plures ſunt ſpecies, §. Teſt. q. 30 26 v. 2
CONFECTIO inuentarij an poſſit à teſtatore remitti. vide ĩ. Inuentarium.
CONFESSIO receptæ doris facta conſtante matrimonio, an confirmetur iuramento, § Donatio. q 9 73 v 4
confeſſio. Quomodo procedatur in delictis per viam confeſſionis, § fi. q. 19 246. v. 4
cõfeſſio extraiudicialis an faciat indicium ad torturam. § fi q. 21 254. v. 31
Et an confeſſio facta coram iudice incompetente, ibid. v 32
& an confeſſio clerici facta coram iudice laico, ibidem. v. 34
Et quid ſi confeſſus coram iudice incompetenti confeſſionem illam deinde reuocet coram iudice competenti, ibid. v. 33
confeſſio facta corã iudice nõ ſedente pro tribunali, an faciat indicium ad torturam, ib. v. 35
Cõfeſſio facta in tormẽtis, & deinde reuocata, an

faciat nouum indicium ad torturam,ibid. v.6
Confeſſio extraiudicialis non ſufficit ad probatio nem delicti,§ fi.q. 55.in prin. 333
Confeſſio facta coram iudice incompetente valet tantum vt extraiudicialis,ibid. v.3
& quid ſi tales confeſſiones factæ fuerint parte præſente,& acceptante,ibid. v.4
confeſſio delicti facta extra cauſam, de qua principaliter agitur,an operetur, vt confeſſus poſſit ex eo puniri,ib. v.6
cōfeſſio extorta à iudice cum permiſſione impunitatis,an ſufficiat ad condemnandum,ibid.v.7
& an iudex ad eruendam veritatem poſſit talem impunitatem reo promittere,ibi. 334.v.8
Et an teneatur illam obſeruare,ibid. v.9
confeſſio delicti, vbi de ipſo delicto non conſtat, non ſufficit ad condemnandum,ibid. v.10
Et quō hoc caſu dicatur ꝯſtare de delicto,ib.v.11
confeſſio facta à minore ſine auctoritate curatoris an valeat,ibid. 335.v.12
Confeſſio facta ſuper proceſſu formato per iudicē ordine iuris non ſeruato,an ſufficiat ad condemnandum,ibid. v.13
& qd ſi nō ſponte facta ſit,ſed in tormētis,ib. v.4
confeſſio facta cū aliqua qualitate adiecta an poſſit ſcindi contra ipſum confitentē,ib. 336.v.15
& an ex tali confeſſione poſſit reus ad mortem condemnari,ibid. v.16
confeſſus ſi velit confeſſionem reuocare, & probare contrarium,an ſit audiendus,ibid. v.18
confeſſio facta in tormentis non ſufficit ad condemnandum,niſi reus extra tormenta illam ratificet,§.fi q 64 368.v.40
Et quando fieri debeat huiuſmodi ratificatio, ibi.
& in quo loco,ibid.
& an ſint adhibendi teſtes,ibid.
Confeſſio ſponte facta etiam non reiterata ſufficit ad condemnandum,§.fi.q.65.in prin. 370
confeſſo dandus eſt terminus defenſionis,ibid.& q 64 369.v.44
confeſſus an poſſit appellare,vide ꝫ.Appellatio.
Confeſſus crimen an poſſit de ſociis, & cōplicib. interrogari,§.fi.q.21.249.v.dictū ſocij.250.v.4
Confeſſus ſponte crimen an ſit mitius puniendus,§ fi. q.60 356.v.34
confeſſus crimen an poſſit interrogari de his, de qb ꝫ cum nulla ſunt indicia,§.fi.q.64.369.v.45
confeſſio facta in carcere, an dicatur extorta metu tormentorum,ibid. 367 v.32
confeſſio ꝓcuratoris facta in iudicio ciuili,an ꝑiudicet principali ī iudicio crīali.§.fi.q.54.332.v.4
Et quid in confeſſione ipſiuſmet prin.ibid. v.5
CONFISCATIO bonorum,vide ꝫ.Bona.
CONFVGIENS ad eccleſiam,vide ꝫ.Captura.
CONIVNCTIO ſanguinis inter delinquētes an proſit ad minuēdam pœnā,§.fi.q.60.356.v.36
CONSENSVS patris,qui requiritur in donatione faciēda filio ꝑ patrē,an ſit neceſſari⁹ ad integrandam perſonam filij,an autem ſolummodo reqrat̄ ꝑp intereſſe patris,§ Dōatio.q.6.69.v.5
Et an debeat expreſsē interponi,ibid. v 6
& an poſſit à patre interponi ad ſui beneficium,ibid.70.v.7
conſenſus in delictis quomodo puniatur,§.fin.q. 87 385.v.4
CONSILIARIVS. Offendens ꝯſiliarium principis an dicatur committere crimen læſæ Maieſtatis,§.Læſæ Maieſtatis. 200.v.5
conſilium dans alicui vt delinquat, qua pœna ſit puniendus,§.fi.q.88.in prin. 414
CONSTITVTVM habet vim traditionis,§.Emphyt.q.13 96.v.4
CONSVETVDO infeudādi res eccleſiæ an poſſit ꝑ prælatum alterari,§.Feudū.q.13. 119.v.7
conſuetudo,quod vaſalli poſſint alienare feuda ſine conſenſu dominorū,an valeat,ib.q.31.v.12
conſuetudo ꝓuincię maximè eſt attendenda,vbi tractatur an emphyteoſis eccleſiæ tranſeat ad extraneos hęre:§.Emphy.q.29.106.& 107.ī fi.
conſuetudo,vt clerici poſſint corā iudicib.ſecularibus conueniri, an valeat,§ fin.q.36.290 v.2
Conſuetudo,ꝙ doctores torqueantur an valeat, §.fi q 64.ver.Quæro an doctores.364 v.16
CONTRACTVS an poſſit in teſtamento celebrari,§.Teſtam.q 75 49.v.1
contractus libellarius & cenſualis, quid differat à ꝯctu emphyteotico,§.Emphyt.q.1 88.v.1
contractus an in dubio cēſeatur cenſualis,vel emphyteoticus,vel locatio.ibid. v.3
contractus emphyteoticus an requirat, ꝙ à prin. præſtetur certa quantitas,§.Emphy.q.3.89.v.1
contractus emphyteoticus an à prin.requirat ſcripturam,vide ī Scriptura.
CONTVMACIA an ſit delictū,§.1 158.v.12
& an bannitus ex contumacia dicatur bannitus ex maleficio,ibid.
contumacia habens annexum contemptum iudicis dr̄ delictum,& poteſt criminaliter puniri,ib.
Quibus modis contra contumaces procedatur,§.fi.q.44.per totum. 308.309.310.& 311
contumax an poſſit diffinitiuè etiam ad mortem condemnari,vide ꝫ.Abſens.
contumacia rei abſentis an accuſari debeat, §.fin. q.44 310.v.7
& an requiratur declaratio iudicis ſuper ipſa contumacia,ibid. v.8
Reus ꝯtumax an ſit citandus ad allegandū,ib.v.9
& an vltra contumaciam requiratur etiam, quòd ſit per probationes conuictus,ibid. v.10
Reus contumax an poſſit contra fictam confeſſionē à ſtatuto īductā aliqd ꝓbare,ib.311.v.11
Reus contumax an ſit citandus ad ſententiam,ibidem.v.13
Reus contumax an poſſit ſtatim lapſo termino peremptorio condemnari,ibid. v.14
Quæ ſit forma ſententiæ, quæ contra contumacem profertur,ibid. v.15
Reo contumaci non eſt danda copia proceſſus, §.fi.q.49 321.v.6
& quid ſi ex plurib.reis aliqui ſint contumaces,& aliqui comparuerint,ibid. v.7
CONTRECTATIO rei in aliquo loco,an faciat oriri nouam actionē furti,§.fin.q.38.201.v.16
CONVENTIO facta in actu donationis in fauorem tertij abſentis, an poſſit ante eius acceptationem reuocari,§.Donatio,q.13 75.v.5
CONVERSATIO aſſidua in aliquo loco,an operetur, vt quis ibi puniri poſſit pro delictis alibi commiſſis,§ fi.q.39 305.v.6
CONVICTVS de crimine debet condemnari,§. fi.q.66.in prin. 371
cōuictus de delicto, ſed non de qualitate delicti, an ſit in

an ſit in totum abſoluendus,ib. 372.v.4
Conuictus in criminalibus an appellare poſſit,vide ſ.Appellatio.
conuictus torqueri non debet,§.fi.q.64.362.v.5
Et an ſi fuerit tortus,& perſtiterit in negatiua,poſſit in aliquo condemnari,ibid. 368.v.38
COPIA proceſſus in cauſis criminalibus reo eſt decernenda,§.fi.q.49.in prin. 321
Et quid ſi procedatur per viā inquiſitionis,ib. v.2
& quid in crimine hæreſis,ibid. v.3
& quid ſi reus ſit deprehenſus in flagranti crimine,§.fi q.8 230.v.3
Et quid ſi crimen ſit notorium,§.fin.q.9.ib. v.7
& quid ſi pars illam non petat,§.fi.q.49 321.v.4
& quid ſi illam petat priuſquam examini reſpondeat,§.fi.q 45 313.v.8
Et quid ſi illam petat priuſquam torqueatur, §.fi.q.64.366.v.28
& an pars petens copiam proceſſus teneatur exprimere cauſam,§.fi.q.49 321.v.5
Et an reo contumaci danda ſit copia proceſſus,vide ſ.Contumax.
& an ſit danda reo copia alleg.§.fin.q.49.322.v.9
& an & accuſatori danda ſit copia ꝓceſſus,ib.v.10
Et quid in proceſſu,qui ſit ſuper inquiſitione generali,ibid. v.11
& an ſit danda reo copia indiciorum aſſumptorū ſuper fama,§.fi.q.6 225.v.23
Et an teſtibus torquendis danda ſit copia indiciorum §.fi.q.25 261.v 10
CORRECTIO,ſeu caſtigatio lenis quibus perſonis permiſſa ſit,§.fi.q. 56.in prin. 333
& an mariti in vxorem,ibid.
& an magiſtri in diſcipulum,ibid.
CRIMEN Crimina quæ dicantur publica,priuata,leuia,grauia,&c.vide ſ.Delictum.
Criminalis cauſa quæ dicatur,vide ſ.Cauſa.
Crimen notorium qñ dicatur, vide ſ Notorium.
Criminalis,& ciuilis cauſa qñ ſimul ꝯcurrere poſſit.§ fi q a per tot 214.& 215. Et vide ſ Actio.
Criminoſus an poſſit accuſare,§.fi.q.14 238.v.9
& an conſtitutus in peccato mortali,ibid. v.10
Culpa non debet corporaliter puniri,§.fi.q.84.in prin 405
Culpa lata in adulterio an æquiparetur dolo, ibi.
Culpoſū homicidiū qñ dicat,§.homicid.183.v.3
Et quomodo puniri debeat,ibid.
CVMVLATIO.cauſa ciuilis,& crimīalis,an poſſint cumulari,vide ſ.Actio.
Accuſatio,& inquiſitio,an ſimul concurrere poſſint,vide ſ.Inquiſitio.
CVSTOS carcerū tenetur ſingulis menſibus notam carceratorum iudici deferre,vide ſ.Carce.
Quid facere debeat Cuſtos carceris , ſi aliquis ex carceratis moriatur,ibid.
Cuſtos carceris carnaliter cognoſcēs mulierē carceratam,qua pœna ſit puniēdus,vide ſ.Coitus.
Cuſtos carcerum an poſſit reum abſolutum retinere pro impenſis,§.fi.q.62 359.v.10
cuſtos carceris,ſi carcerati aufugiant,punitur pœna mortis,§.fi.q.68 375.v.8
Et quid ſi tantummodo fuit in culpa in deputando ſubſtituto,quod fuerit negligens,ibid.
DAMNVM contingens in re emphyteotica, an operetur remiſſionem penſionis,§.Emphyt.q.8.92.v.8
Damnum. Statutum quod de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi, vide ſ.ſtatutum.
Damnum an quis teneatur reſarcire in foro contentioſo,§.fi.q.62 358.v.4
Et quid in foro conſcientiæ,ibid. 359.v.5
Damnatio ad beſtias,& ad metallū,& ad opus metalli,hodie nō eſt in vſu,§.fi.q.67.373.v.4.&7.
Damnatus ad mortem , vel ad perpetuos carceres an poſſit teſtari.Vide ſ.Condemnatus.
Damnatus, vide ſ.Condemnatus.
DATIO in ſolutum facta per delinquentem creditoribus ſuis valet,§ fi.q.78. 393.v.2
DEBITA paterna an ſint ſoluenda de bonis emphyteoticis,§.Emphyt.q.40.Remiſſiuè. 110
DECIMAE an poſſint per laicum ſubinfeudari; §.Feudum,q.32 125.v.3
Decimæ ad eccleſiam reuerſæ an poſſint per prælatum iterū in feudū concedi,ib.q.13.118.v.2
DECLARATIO dñi directi an requirat ad hoc,vt emphyteota cadat à iure ſuo,§.Emphy.q.9.94
Declaratio an requiratur ſuper aſſaſſinio, vide ſ. Aſſaſſinium.
Et an requiratur declaratoria, quando bona ipſo iure confiſcantur,§.fi.q 51 324.v.8
& an requiratur declaratoria ſuper incorrigibilitate clericorum,§.fi.q.36 295.v.24
& an ſuper contumacia,§.fi.q.44 310.v.8
Et an ſuper aſſaſſinio,vide ſ Aſſaſſinium.
DECREPITVS non debet torqueri, §.fi.q.64.v. non etiam. 365.v.22
DECVRIONES an poſſint torqueri, ibid. v.20
DEFENSIO Defenſiōis neceſſitas excuſat homicidā ab homicidij pœna,§.Homicid. 186.v.24
Et an pro defenſione rerum ſuarum licitum ſit alium interficere,ibid. v.25
& an pro defenſione proprij honoris,ibid. v.26
& an pro defenſione eorū,qui ſunt ſanguine coniuncti,ibid. 187.v.27
& an pro defenſione alterius extranei,ibid.
& quid ſi volens offendere ſit clericus,ibid. v.29
& quid ſi ſit Papa,vel Imperator,ibid.
& quid ſi defendens modum exceſſerit,ibid.
Et an liceat ꝓ ſui defenſione occidere aliū non inſultātē,qñ qs ſe aliter defendere nō pt,ib.v.31
& qd in eo q ſe interponit,vt rixantes diuidat,ibi.
& qd ſi inſultatꝰ poſſet fugiēdo ſe ſaluare,ib.v.32
Quomodo probetur quod quis fecit ad ſui neceſſariam defenſionem,ibid. v.33
Et an ex eo, q alius ꝯ ipſum veniat armatus, ibid.
& an ex minis,ibid.
Defenſio ad hoc vt excuſet , debet facta eſſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, ibid. 188.v.34
& an ſi exceſſerit modum , ſit homicida puniendus pœna ordinaria,ibid.
Et an ſi reꝰ negauerit ſe occidiſſe, poſſit deinde ꝓbare,ꝙ occidit ad ſui defenſionem,ib. v 35
Defenſionis terminus dandus eſt reo antequam condemnetur,§.fi.q 49 322 v.13
& an princeps poſſit illum tollere in cauſis criminalibus,ibid. v.14
& an reo capto in flagranti crimine dandus ſit terminus defenſionis,§.fi.q.8 227.v.1
Et quid ſi crimen ſit notorium,§.fi.q.9 229.v.6
Reus an poſſit renunciare ſuis defenſionibus,§.fi.q.94 421.v.9
DELEGATIO. Cauſæ criminales an poſſint delega

legati,§.fi.q.41.in prin. 306
Delegatus an poſſit cauſas criminales alteri delegare,ibid. 307.v.2
Et quid ſi ſit delegatus à principe, ibid. v.3
delegatus an poſſit procedere vſque ad vltimum ſupplicium,ib. v.4
epiſcopus an poſſit delegare laicis cauſas criminales clericorum,ibid. v.5
& an laico ſimul cum clerico,ibid.
Et an clerico coniugato,ibid. v.7
& quid in ſummo Pontifice,ibid. v.8
Clericus an poſſit eſſe delegatus principis laici in cauſis criminalibus,vide ſ.Clericus.
DELIBERATIO animi quando in homicidio præſumatur interueniſſe,vide ſ.Animus.
DELICTVM. Delicta publica quæ dicantur,§.1. in princ. 156
Et an delicta commiſſa in offenſam Dei dicantur publica, ibid. v.2
& an commiſſa in offenſam prin.ibid. v.3
Et an accuſatio cuiuſlibet falſi inſtrumenti dicatur publici iudicij,ibid. v.4
Priuata delicta quæ dicantur,ibid. v.5
Et an de iure canonico ſit aliquod delictum priuatum,ead.v.6 157
Delicta quæ ſint merè eccleſiaſtica,merè ſecularia,& quæ communia, ib.ver.Præmittendum, & §.fi.q.37.per totum. 298.& 299
Delicta quæ ſint nominata,& quæ innominata,§.1.157.v.8
Delicta quæ ſint leuia,quæ grauia,& quæ atrociſſima.ib.v.9
Delictum quod committitur faciendo, grauius eſt,quàm illud,quod fit omittendo,ibid. v.10
Delictum quod committitur verbo, an dicatur propriè maleficium.ibid. v.12
Delictum commiſſum fuiſſe, ante omnia iudici conſtare debet,§.fi.q.4.in prin. 218
Et quomodo dicatur conſtare de delicto ad effectum procedendi,ibid.
Et quid ſi delictum ſit facti tranſeuntis,ibid. v.3
& quõ de delicto facti permanentis,ibid.219.v.4
Et quid ſi dubitatur,an delictũ interuenerit,ib.v.5
Et quomodo debeat conſtare de delicto ad effectum torquendi,§.fi.q.64 v.3
Et quõ debeat conſtare de delicto ad effectũ condemnandi,§.fin.q.55.333.v.6.& 10.& q.66.in princ. 371
DELINQVENS ſi fugiat in alienam iuriſdictionem,an poſſit capi à familia loci delicti eum inſequente, vide ſ.Captura.
Delinquens in vna ciuitate an poſſit puniri in alia ei fœderata,§.fi.q.38 300.v.10
Delinquens confugiens ad eccleſiã an poſſit inde extrahi.§.fi.q.30.per totũ,267.vide ſ.Captura.
DELICTA clam commiſſa an ſint mitius puniẽda,§.fi.q.60 353.v.20
Delicta plura ad eũdẽ finẽ tendentia cõmittens an ſit plurib.pœnis puniẽd⁹,§.fi q 84. 406.v.2
et quid ſi eodem tempore commiſſa fuerint,ibid.
Et qđ ſtãte ſtat.puniẽre vulnera,ſeu pcuſſiões.ibi.
Et quid ſi cum eodem telo vnico ictu plura vulnera inferantur,ibid. v.3
Et quid ſi delicta ſint diuerſi generis,ibid. v.4
Delictorũ reiteratio ãpœnã augere poſſit, ibi.v.6
Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes inſolidum,ibid. v.7
Delicta commiſſa extra territorium an noceant ad aggrauandum,§.fi.q.39 306.v.10
DENVNCIATIO aperit viam iudici ad inquirendum,§.fi.q.7.in princ. 225
Denunciare quis poſſit,ibid. v.2
Dictũ denunciãtis an ſufficiat ad ingrendũ,ib.v.3
Officiales quomodo cõſtituantur ad denunciandum delicta,ibid. 226.v.4
Et an poſſint denũciare ẽt ũlicta ſi notoria,ib.v.5
Et an teneantur etiam denunciare ea delicta,quę ſunt de iure impunita,ibid. v.6
Denunciationis forma quæ ſit,ibid. 227.v.10
& an in ea ſint ſeruandæ ſolemnitates, quæ in accuſatione requiruntur. v.11
Denunciator,qui nõ probat contenta in denũciatione an ſit in expẽſis ꝯdẽnandus,ibi. ead.v.12
DEPORTATVS an poſſit teſtari, §.Teſtament. q.22 15.v.1
Et an poſſit capere ex teſtamento,ibid. v.2
DEPREHENSIO in flagrãti crimine aperit viam iudici ad inquirendum,§.fi.q.8.in prin. 227
& an faciat plenam probationem,ibid. v.2
Et an reo deprehẽſo in flagranti crimine ſit dãda copia ꝓceſſus,& termin⁹ dfenſionũ,ib.228.v.3
& an requiratur ſententia,ibid. v.4
Deprehenſus an dicatur,qui eſt teſtibus conuictus, licet in ipſo crimine inuentus non fuerit, §.fi.q.82.ſtatut.6.400.v.2.& ſtat.8.402.v.7
DESCENDENTES in feudo in infinitum ſuccedunt,§.Feudum,q.79 147.v.3
DESCRIPTIO bonorum delinquentis quando fieri debeat,§ fi.q.44 309.v.3
DETERIORATIO eſt iuſta cauſa, propter quã ſit emphyteota expelli,§.Emphy.q.26.102.v.1
DIES delicti an ſit exprimendus in accuſatione,ſi reus id petat,§.fi.q.12 234.v.13
& quid ſi accuſator expreſſerit diem in accuſatione,an teneatur illum probare,ibid. v.14
Dies vel nox quomodo intelligatur,§.fi.q.82.ſtatut.9 403.v.4
DIFFAMATIO.vide ſ.Fama.
DILATIO. Quot dilationes dari debeant in cauſis criminalibus,§.fi.q 48. 320.v.2
& an in cauſa adulterij dandæ ſint dilationes,prout in aliis cauſis,ibid. v.3
Dilationes in cauſis criminalibus an ſint vtrique parti communes,ibid. v.4
Dilatio an danda ſit reo priuſquam examini iudicis reſpondeat,§.fi.q.45 312.v.7
DISPOSITIO auth.ex cauſa.C.de lib.præte. ſuſtinet teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis,vel exhæredationis.§.Teſtam.q.52.35.v.1
& quid in præteritione facta per matrem,ibi. v.2
& quid in præteritione poſthumi,ibid. v.3
& quid ſi poſthumus ſit ignoranter præteritus, ibidem.v.4 36
Et quid in præteritione fratris,ibid. v.5
& quid ſi exhæredatio facta ſit ex cauſa legitima, ſed non probata,ibid. v.6
Et an ſuſtineatur inſtitutio facta in re certa, ibid. q.53.v.1
& an legata & fideicõmiſſa vniuerſalia,ib.q.54.v.1
& an ſubſtões pupillares,vł exẽplarię.ib.37.v.2
& an legata facta ꝓ pſ filio prætenro,ibid. v.3
Et an legata facta turp:bus perſonis, ibid. v.4

Diſpo

Diſpoſitio auth. quod ſine. C. de teſtam. an extendatur ad fauorẽ piæ cauſæ, vide ſupra Cedula.
Diſpoſitio c. quanquam de vſur. in 6. an habeat locũ in eo qui deſiit exercere vſuras, vide ĩ. Vſur.
diſpoſitio §. ex imperfecto, ſuſtinet teſtamentum inter liberos minus ſolemne, §. Teſt. q. 8. 6. v. 1
Et quid ſi vnus ex filiis ſit in ipſo teſtamento præteritus, ibid. v. 5
& quid ſi aliquid ei ſit relictum, ſed non titulo inſtitutionis, ibid. v. 6
& qd ſi ſit imperfectum rõe volũtatis, q. 9 7. v. 1
& an ſuſtineatur quo ad ea quæ concernunt extraneos, ibid. q. 10 v. 1
Et an ſuſtineatur ſubſtitutio pupillaris, ibid. v. 2
& quid in donatione tutoris extranei, ib. 8. v. 3
& an diſpoſitio d. §. ex impfecto, hẽat locũ in patre teſtãte inter liberos naturales, ib. q. 12. v. 1
Et quid in matre, ibid. v. 2
& quid ſi conditum ſit teſtamentum inter filios legitimatos, ibid. v. 3
& quid inter liberos p ſtatutum excluſos. ibi. v. 4
Et quid inter liberos non primi, ſed vlterioris gradus, ibid. 9. v. 5
& an habeat locum, quando filius teſtatur inter parentes, ibid. v. 6
& an ex tali teſtamento dicatur ſuccedi ex teſtamento, an antẽ tanquam ab inteſtato. q. 13. ibi.
Diſpoſitio teſtatoris facta in vnum caſum, an extendatur ad alium, ibid. q. 76 51. v. 10
Diſpoſitio l. ſi quis argen. C. de dona. ſuſtinet donationem factã ſolo pacto nudo interueniente, §. Donatio, q. 14 77. v. 1
& an locũ habeat in donatione cã mortis, ibi. v. 2
& an in donatione remuneratoria, ibid. v. 3
& an in donatione præſumpta, ibid. v. 4
Et an in pacto, ſeu promiſſione de donãdo, ib. v. 6
Diſpoſitio l. ſi totas. C. de inof. donat. quomodo ſit intelligenda, ibid. q. 22 83. v. 3
Diſpoſitio l. ſi vnquam. C. de reuo. dona. reuocat donationes factas ab illis, q non habẽt filios, ſi eis naſcantſ filij poſt factã donationẽ, ib. q. e. v. 4
& an habeat locum in donationibus factis libertis, an etiam cuilibet extraneo, ibid.
& quid ſi tpe donatiõis iã habebat filios, ibid. v. 3
& quid ſi donator tempore donationis de liberis cogitaſſet, ibid. v. 2
Et quid ſi renunciauerit diſpoſitioni ipſius. l. ſi vnquam, ibid. v. 4
& an diſpoſitio d. l. ſi vnquam habeat locũ in donatione cuiuſlibet partis bonorum, ibid. verſ. Quarto infertur. 84. v. 5
& an in donatione rei particularis, ib.
& quid ſi ſit appoſitum iurm, ibid. qu. 23. 84. v. 1
Et quid in donatione facta eccleſiæ, ibid. 85. v. 2
& quid in donatione facta ob cauſam, ibid. v. 3
Et quid in donatione remuneratoria, ibid.
& an diſpoſitio d. l. ſi vnquam habeat locum in legatis, ibid. v. 4
Et an in legitimatione filiorum naturaliũ, ib. v. 5
& an propter legitimationẽ filiorũ naturaliũ reuocetſ donatio ex diſpoſitione d. l. ſi vnq̃. ib. v. 6
Et an reuocatio quæ fit ex diſpoſitione d. l. ſi vnquam, fiat ipſo iure, ibid v. 8
Et quid ſi filij nati poſt donationem præmoriantur patri, an donatio reconualeſcat. ibid. v. 9
Diſpoſitio l. ſi. C. d reuoc. donat. reuocat, donationes propter ingratitudinem donatariorum. vide ĩ ingratitudo.
DIVISIO inter hæredes an poſſit à teſtatore prohiberi, §. Teſt. q. 67 46. v. 1
Diuiſio rei emphyteoticę permiſſa eſt inter ipſos emphyteōtas. §. emphyt. q. 14 97. v. 1
DOCTOR. Doctores an poſſint torqueri, §. fi. q. 64 364. v. 16
Et an valeat conſuetudo, quòd torqueantur, ibi.
Doctores an poſſint carcerari, §. fi. q. 28 264. v. 4
DOLOR iuſt' ã ĩ delictis excuſet, §. fi. q. 60. 353. v. 19
DOLVS. Doloſum homicidium quod dicatur, §. Homicidium. 183. v. 7
Quælibet cauſa etiam iniuſta excuſat à dolo, §. fi. q. 60. 354. v. 22
Delictum ſine dolo commiſſum fuiſſe an proſit delinquenti, ibid. 355. v. 28
et ã poſſit corporaliter puniri, §. fi. q. 84 ĩ prin. 405
DOMICILIVM Ratione domicilij quis ſortitur forum in delictis, §. fi. q. 39 304. v. 5
& an iudex hoc caſu poſſit contra delinquentem procedere per viam inquiſitionis, vide ĩ. Iudex.
DOMINVS an poſſit infeudare feudum nõdum apertum, §. Feudum, q. 14 119. v. 1
Dominus an teneatur tradere vaſallo poſſeſſionem feudi, §. Feudum. q. 26 122. v. 2
& quid ſi eam ſemel tradidit, ibid. v. 4
Dominus an teneatur ĩ fendere vaſal. ib. q. 27. v. 1
Et an etiam ꝯ patrẽ & fratrẽ ipſius domini, ib. v. 2
Dominus an poſſit vaſallos inuitos in alium alienare, ibid. q. 28 v. 1
& an ſi alienet, priuetur proprietate feudi, ibi. v. 3
& quid ſi eos alienet cum toto territorio, ib. v. 2
Dominus an poſſit pignorare ſuum directum dominium inuito vaſallo, ibid. v. 4
Dominus an poſſit ſubditis ſuis collectas imponere, q 29 123. v. 1
Et an pro dote filiæ ſuæ maritandæ, ibid. v. 2
Dominus an poſſit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis, ibid. q. 30 v. 1
Dominus recuſans facere inueſtituram vaſallo, an priuetur proprietate feudi, ibid. q. 49 v. 7
Dominus poſt vaſalli culpam ſeruitia ab eo recipiens, an cenſeatur illi remiſiſſe caducitatem, ibid. q. 63. 139. v. 1. & q. 49. 136. v. 10
Dominus non faciens iuſtitiam vaſallo, an cadat à proprietate feudi, ibid. q. 74 142. v. 1
Dominus quando priuatur proprietate, cui proprietas applicetur, ibid. q. 79 145. v. 1
Dominus an ſit iudex ordinarius inter vaſallos, vide ĩ. Iudex.
Dominus directi recipiẽdo penſionẽ poſt caducitatẽ, an cẽſeat illã remiſiſſe. §. ẽphy. q. 10. 94. v. 1
Et quid in prælato, vide ĩ. Prælatus.
Dominus directi, qui expellit emphyteotam propter ceſſationẽ ſolutionis, an poſſit petere penſionem temporis præteriti, ibid. q. 10 95. v. 2
dominus directi poſt declaratam caducitatem, an poſſit propria auctoritate ingredi rem emphy. ibi. q. 11 v. 1
Et quid finita emphyteoſi. ibid. q. 44 111. v. 1
Dñs directi an poſſit expellere ꝓpria auctoritate ẽph. q poſſeſſionẽ ſuã interuertit, ib. q. 25. 101. v. 1
Dominus directi an teneatur finita emphyteoſi illam filiis vel agnatis emphyteotæ refirmare, vide ſuprà Agnati, vel Filij.

Domin

Dominus an teneatur pro delicto famulorum.§.ſi.q.86 411.v.2
et quid ſi famuli ſint homines notoriè ſceleſti.ib.
et an id qđ facit famulus occaſione domini, eoq́; ſciente,præſumatur factũ de eius voluntate.ib.
ſi Dominus dicat famulo,vade,& non reuertaris, donec ſentio nouum de tali, an præſumatur mandatũ,ſi fam.illũ occiderit.§.ſi.q.89.428.v.6
ſi dominus poſt acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem,& ille poſtea iniuriantem interfecerit,an præſumatur mandatum.ib. v.7
Dominus pro familia,quæ furtum fecit,vnica ſolutione liberatur.§.furtum. 182.v.28
DOMVS priuatorum, in quibus fiunt ſacra myſteria,fiſco applicantur.§.ſi.q.79 395.v.4
Domus ædificata iuxta aliam domum, nõ dimiſſo ſpacio 15 ped.fiſco applicatur,ib. v.5
ſtatutũ quod pro delicto domus alicuius deſtruatur.vide ĵ.ſtatutum.
citatio ad domum an ſufficiat.vide ȝ.Citatio.
DONARI an poſſit res emphyteotica irrequiſito domino.vide ĵ.Emphyteota.
Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti, an valeat.§.Teſtam.q.95 60 v.1
Donatio vnde dicatur.§.donatio.q.1. 65.v.1
an ſit contractus innominatus.ib. v.2
Perfecta reuocari non poteſt.ib. v.3
Donatio ꝯdõnalis an ſit ꝓpriè dõatio. ib.q.2.v.1
Reciproca an ſit propriè donatio.ib. v.2
Donatio remuneratoria an ſit propriè donatio.q.3.66.v.1
et an valeat etiã ſi merita nõ probentur.ib.67.v.2
Donatio cauſa mortis quid ſit.ib.q.4. v.1
Donatio an in dubio debeat iudicari inter viuos, vel cauſa mortis.ib. v.2
et quid ſi facta ſit ab infirmo.ib. v.3
et quid ſi donationi adiecta ſit promiſſio de non reuocando.ib. 68 v.5
Donatio cauſa mortis vtrum potius comparanda ſit ꝯtui,quam vltimæ voluntati.ib.q.5. v.1
Donatio cauſa mortis facta in teſtamento an cenſeatur tanquam legatum, vel tanquam donatio cauſa mortis.ib. v.3
Donatio facta in pœnam mutationis teſtamenti, non valet.ib.q.19.in ſi.prin. 81
Donatio facta à filiofam.an valeat. vide ĵ Filiusf.
Dõatio inter patrẽ & filiũ an valeat. vide ĩ Pater.
Donatio inter vir.& vxo.an valeat.vide ĵ.Marit⁹.
Donata ſponſo vel ſponſę à cõſanguineis,vel affinib.an cẽſeantur donata ꝯtemplatione viri,vel contemplatione vxoris.§.donat.q 10. 74.v.2
Donatio propter nuptias hodie non eſt in vſu. §.don.q.11 ib.v.1
Donatio propter nuptias an cenſeatur conſtituta ipſo iure.ib. v.2
Donatio facta abſenti an valeat.ib.q.12 v.1
et quid ſi facta ſit coram quinque teſtibus,an ſuſtineatur in vim fideicommiſſi.ib.q.5 v.3
Dõatio in qua appoſita ẽ ꝯuẽtio ĩ fauorẽ tertij abſentis,q̃do poſſit ante ipſi⁹ abſentis acceptationẽ in eius præiudiciũ reuocari.ib.q.13.76 v.5
Donatio facta præſenti & tacenti an valeat.ibi.q.14.77.v.5
Donatio excedens ſummam 500. aureorum debet inſinuari,aliàs non valet. ĵ.vide Inſinuatio.
et an vitietur in totum,an ſolummodo quatenus excedit ſummam 500.ſolidor.ib. Et an confirmetur iuramento.q.18 79.v.1
Donatio perficitur pacto nudo,vide ȝ.Diſpoſitio l.ſi quis argentum.
Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum,an valeat.ib.q.19 80.v.1
et an præſentium tantùm.ib. 81.v.2
et an ſimpliciter bonorum ſuorum.ib. v.3
et an generaliter omnium bonorum.ib. v.4
Et an bonorum ſuorum mobil.& immob.ib. v.5
et an ſimpliciter ſuæ hæreditatis.ib. v.6
et quid ſi ſit collata poſt mortem.ib. v.7
et quid ſi donator aliquid ſibi reſeruauerit pro facultate teſtandi.ib. v.8
et quid ſi reſeruauerit vſumfructum.ib. v.9
et quid ſit talis donatio ſit iurata.ib.q.20 v.1
et nunquid talis donatio annulletur in totum,an aũt ſuſtineatur quoad bõa præſentia.ib.82.v.2
et quid in donatione facta eccleſiæ.ib. v.3
et q̃d in donat.reciproca facta inter fratres.ib.v.4
donatio propter ingratitudinem reuocari poteſt, vide ĵ Ingratitudo.
donatio inofficioſa reuocatur ex diſpoſitione tit. C.de inoffi.do.§ Donat.q.24 86 v.1
et an reuocetur in totum,an autem vſque ad legitimam tantùm.ib. v.2
et quid ſi ſit iurata.ib. v.3
et quid ſi pater aliquid filio reliquerit.ib. v.4
et quid in alienatione facta titulo oneroſo.ib.v.5
Dõatio ob cãm reuocaẽ cã ñ ſecuta.q.25. 87.v.1
donatio cã mortis pt q̃docunque reuocari.ib.v.2
et an reuocetur pp ꝯualeſcentiã donatoris.ib.v.4
Donatio facta eccleſiæ an reuocetur propter ſuperuenientiam liberorum.vide ȝ.Diſpoſitio l.ſi vnquam. Et an propter ingratitudinem prælati vel capitulĩ.vide ĵ.Ingratitudo.
et an in ea requiratur inſinuatio, ſi excedat ſummam 500.ſolid.vide ĵ.Inſinuatio.
et an valeat donatio omnium bonorum facta eccleſiæ.vide ȝ Donatio omnium bonorum.
Donatio ſiue alienatio facta per delinquentem, qñ præſumatur facta ĩ fraudẽ fiſci.vide ȝ Bona.
Donatarius an teneatur alere donantem. vide ĵ. Ingratitudo.
Donatarius an poſſit apprehendere poſſeſſionem rei emphyteoticæ ſibi donatæ, ſine domini conſenſu.§ emphyteoſis.q.15 98.v.2
DORMIENS an ſi delinquat,excuſetur.§.ſi.q.60 152.v.13
DOS mulieris an ex delicto confiſcetur.§.ſi.q.78 392.v.15
et an reſeruetur filiis legitima in bonis matris confiſcatis.ib. 393.v.26
Dos mulieris ꝯhentis ſcienter matrimoniũ in gradu prohibito fiſco applicatur.§.ſi.q.80.417.v.4
DVAE perſonæ an poſſint ſimul teſtamentum condere.§.teſtamentum.q.60 42.v.1
Duo teſtamenta eodem die cõfecta ſi producantur,quodnam eorũ præualeat.ib.q.100 64.v.1
EA quæ non tranſeunt ad extraneos hæredes, non tranſeunt in fiſcum. §. emphyteoſis.q.29.v.breuiter. 106
EBRIETAS ĩ dlictis ã excuſet.§.ſi.q.60.352.v.12
ECCLESIA habet immunitatem,vt ſi delinquẽs ad eam confugiat, inde extrahi non poſſit, neque ẽt poſſit corporaliter puniri. §.ſi.q.30.per totum

totum.vide ſ.Captura.
Eccleſiaſticam libertatem lędere quæ dicantur,§.fi.q.77 388.v.28
EDITIO.Reus an teneatur in cauſis criminalibus edere fiſco ɔ̃ ſe iura,vt infrã,§.fi.q.27. 262.v.2
ELECTIO. In pœnis alternatiuè impoſitis an ſit electio iudicis,an rei,§.fi.q.85 409.v.6
EMANCIPATVS ſi ſit præteritus an vitietur teſtamentum,§.Teſtam.vide j.Præteritio.
EMPTIO.Emens rem furtiuam tenetur illam domino reſtituere ſine prætio,§ Furtũ. 177.v.26
Et an teleuet proteſtatio facta tempore emptionis,quòd illam emebat ad vtilitatẽ domini,ib.
& quid ſi bona fide conſumpta eſt,ibid.
EMPHYTEOSIS an comprehendatur in confiſcatione bonorum.§.fi.q.78 390.v.7
Emphyteoſis quid differat à contractu libellario, & cenſuali,§.emphyteoſis,q.1 88.v.1.
emphyteoſis an ſit ɔ̃ctus nominatus,q.2. 89.v.1
emphyteoſis ex quanti temporis curſu præſcribatur.ibid.q.7.Remiſſiuè. 90
emphyteoſis an poſſit alienari in potentiorem,vide ſ.Alienatio.
Ephyteoſis an tranſeat ad extraneos hæredes,ibi.q.28 102.v.1
Et quid ſi ſit eccleſiaſtica,ibid.latiſſimè.
& quid ſi aliunde non conſtabat bona eſſe eccleſiæ,ibid. 106.v.8
& quid ſi conceſſa fuerit pro ſe,& hæredibus quibuſcunque,ibid. v.9
& qd ſi ɔceſſa fuerit pro ſe,& qb.dederit. ib.v.10
Emphyteoſis an tranſeat in fiſcum,q.29 106
& an in filios naturales,q 30 107
& an in legitimatos,q.31 ibid.
& an in fœminas,vide j.Fœminæ.
& an tranſeat in monaſterium,q.33 108
Emphyteoſis conceſſa pro ſe, filiis, & nepotibus quomodo intelligatur,q.35 ibid.
Emphyteoſis an tranſeat ad filios,etiam quòd nõ ſint hæredes,vide j.Filij.
emphyteoſis an tranſeat ad inſtitutum in re certa vide j Inſtitutus.
emphyteoſis quõ finiatur,§.emph.q.42.110.v.1
Emphyt.antiqua,& noua q̃ dicatur,q.16.100.v.3
emphyteoſis hæreditaria,non hæreditaria,& mixta quæ dicatur,ibid.
emphyteoſis eccleſiaſtica an ſit de ſui natura tranſitoria ad extraneos hæredes,q.28.103 v.6
emphyteota tenetur ſoluere canonem domino directi,aliàs cadit à iure ſuo,§.ẽphy.q.8 91.v.1
Et quid ſi in contractu appoſitum eſt iuſm,ib.v.2
& quid ſi penſio ſit minima,ibid. v.3
& quid ſi ceſſet in vno nummo,ibid. v.4
& quid ſi emphyteota non poſſideat rem emphyteoticam,ibid. 92.v.5
Et quid ſi propter bellum nullos fructus percipere potuit,vide j Remiſſio.
& an pp ſterilitatẽ fiat ei remiſſio,vide j.Sterilitas.
& quid ſi contingat aliquod damnum in re emphyteotica,vide ſ.Damnum.
& quid ſi emphyteota ignorabat rem eſſe emphyteoticam,§.emphyt.q.8 92.v.9
& an ad euitandam caducitatem ſufficiat oblatio ibid.93.v.10
& quid ſi alius. puta procurator ſoluit pro ipſo emphyteota,ibid. v,11
Et quid ſi appoſita ſit pœna in Inueſtitura, ib.ver. Vlterius quæro.
& quid ſi ex pluribus hæredibus emphyteotæ aliqui ſoluerint,& aliqui non,ibid. v.13
emphyteota qui canonem non ſoluit, an poſſit purgare moram,ibid 94.v.15.& ibi quando dicatur purgare moram celeri ſatisfactione.
Emphyteo.ceſſans in ſolutione canonis,an cadat ipſo iure,an autem requiratur ſententia,ib.q.9
emphyteota quo tpe anni debeat ſoluere penſionem,vide j.Penſio,& an poſſit inuito domino ſoluere ꝓ tribus,vel quatuor annis futuris,ibi.
emphyteota ſi ꝑt alienare rẽ emphyteoticã dño irreqſito,& ſi aliẽet cadit à iure ſuo,q.13.96.v.1
& an cadat ipſo iure ibid. v.2
& quid ſi non ſit ſecuta traditio,ibid. v.3
& quid ſi facta ſit traditio per conſtitutum,ib.v.4
& quid ſi in alienatione proteſtetur, ꝙ illam facit ſaluo,& reſeruato conſenſu domini,ib. v.5
& quid ſi poſt alienationem, & traditionem rem ipſam recuperet,ibid. 97.v.6
emphyteotæ an poſſint rem emphyteoticam inter ſe diuidere domino irreqſito,vid ſ.Diuiſio.
emphyteota an poſſit ſine domini conſenſu rem emphyteoticam alteri donare vel legare,q.15 98.ver.1
& an poſſit ſine domini conſenſu illam permutare,vide j.Permutatio.
& an hypothecare,vel pignorare,q.18.100. v.1
Et an locare,q.19 Ibid.v.1
Et an concedere in emphyteoſim,q.20 ib.v.1
Emphyteota an poſſit conſtituere ſeruitutem in fundo emphyteotico,vide j. Seruitus.
Emphyteota interuertens poſſeſſionẽ dñi,an poſſit ab eo ꝓpria auctori.expelli,ib.q.25 101v.1
& an poſſit expelli pp deteriorationẽ,ib.q.26.v.1
emphyteota an poſſit incidere arbores fructiferas,ibid. v.2
emphyt an teneatur ad collectas,vide ſ.collecta.
EPISCOPVS an poſſit cauſas criminales clericorum laicis delegare,vide ſ Delegatio.
Epiſcopi an habeant fiſcum, cui poſſint applicari pœnæ pecuniariæ,§.fi.q.80 395.v.5
epiſcopus delinquens à quo ſit puniendus,§.fi.q.35 287.v.12
epiſcopus an poſſit punire Archiepiſcopum delinquentem in ſua diœceſi,ibid.
epiſcopus an poſſit capi facere laicos propter crimina communis fori,§.fi.q.37 299.v.8
epiſcopus negligens nõ poteſt deponi niſi à ſummo pontifice,§ fi.q.73 383.v.3
epiſcopus committens aſſaſſinium an incidat in pœnas,c.1.de hom.vide ſ. Aſſaſſinium.
epm pcutiẽtes ſunt excõicati,§.fi.q.77.388.v.23
& qd ſi quis illũ percutiat cã luæ defenſionis, ibi.
EPISTOLA interueniente valet donatio facta abſenti,§.Donatio,q.12 74.v.1
ERROR an poſſit probari contra confeſſionem § fi.q.55 336.v.18
Aetas an in dlictis excuſet,§.fi.q.60 cir.prin.379
EXAMEN. reus comparens ſtatim eſt examinandus,§.fi.q.45 312.v.5
& qd ſi nolit reſpõdere iudici interroganti,ib.v.6
& quid ſi priuſquam reſpondeat,petat ſibi dari dilationem ad deliberandum,ibid. v.7
Et quid ſi petat copiam inquiſitionis, & indiciorum,ib

rum,ib.ver.Sed quid ſi reus. 313
Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda,ibid. v 8
& an ſi reus in examine falſum dicat,poſſit de periurio puniri,ibid. v.10
& quomodo iudex ſe in examine rei gerere debeat,vide ℥ Iudex.
& an examini reorum debeant eſſe præſentes eorum aduocati,vide ℥.Aduocatus.
EXCEPTIONES ac defenſiones reorũ ponunt, q.50.322.& aliis ſeq.vſque ad q.60. incluſiuè.
exceptio adulterij quando, & per quos opponi poſſit,vide ℥.Adulterium.
Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter,§.fi.q.19 245.v.2
& quomodo criminaliter, ibid. v.3
EXCOMMVNICATVS an poſſit teſtari, §. Teſtam.q.24 15.v.1
excõicatio quotuplex ſit,§.fi.q 77.In prin. 386.
Percutiens clericum eſt excommunicatus, vide ℥.Clericus.
Monachus non deferens habitum ſuæ religionis eſt excommunicatus,vide ℥ Monachus.
Recipiens literas apoſtolicas de manu alterius, q̃ eorum,qui ſunt ad id deputati,eſt excommunicatus,§ fi.q.77 387.v.17
clerici ſciẽter participantes cũ excõicatis,ib.v.18
Effractores eccleſiarum ſunt excõicati,ibid. v.20
Offendentes Cardinales ſunt excommunicati,vide ℥ Cardinalis.
Incendiarij ſunt excõmunicati,vide ℥.incendiarij.
Religioſi,qui miniſtrant ſanctum euchariſtiæ ſacramentum alienis parochianis, ſunt excommunicati.§.fi.q.77 388.v.22
Percutientes epiſcopum ſunt excommunicati,vide ℥.Epiſcopus.
Spoliantes chriſtianos nauigantes ſunt excommunicati,§.fi.q.77 ib.v.24
& an ſit canon latæ ſententiæ,vel ferendæ,ibid.
chriſtiani deferentes arma vel merces ad infideles ſunt excommunicati. v.25
& quid tempore pacis,ibid.
Doctores vel ſcholares tentantes conducere domos aliis locatas ſunt excõmunicati,ib.c.v.26
& an hoc locum habeat in aliis gymnaſiis quàm Bononiæ,ibid.
Schiſmatici ſunt excõicati, vide ℥. Schiſmaticus.
Facientes ſeruari ſtatuta ꝯ eccleſiaſticam libertatem ſunt excommunicati,§ fi.q.77. 388.v.28
& quæ ſtatuta dicãtur ꝯ eccleſiaſticã libertatẽ,ib.
Vſurpãtes ius patronatus in locis piis ſunt excommunicati,ibid. v.29
excommunicatus an poſſit accuſare,§.fin. qu. 14 240.ver.16
excõicatus delinquens ſi ad eccleſiam confugiat, an gaudeat eius immunitate, vide ℥. Captura.
EXCVSATOR an poſſit in cauſis criminalibus interuenire,§ fi.q.33.in prin. 282
Et quid in caſibus,in quibus poteſt abſens diffiniuè condemnari,ibid. 283.v.2
excuſator an ſit audiendus ſine mandato,ib. v.3
excuſator an teneatur præſtare fideiuſſionem de ſiſtendo principali,ibid. 284.v.4
et an audiatur pater pro filio,dominus pro ſeruo, Abbas ꝑ monacho,ciuitas ꝑ ciue,dñs pro ſubdito,Eps pro clerico,vxor pro viro,&c.ibi.v.5
excuſationes in criminalibus cauſis quæ proponi poſſint,§.fi.q.34.in prin. ibid.
& quid de excuſatione abſentiæ, vide ℥. Abſens.
& qd de excuſatione infirmitatis,vide ℥.Infirmus.
& qd de excuſatione carcerationis,vide ℥.Carcer.
Et quid ſi allegetur timor inſidiarum, §.fi. quæſt. 34.285.v.6
EXECVTIO ſentẽtiæ an differri debeat,pendente appellatione,§.fi.q.94.in prin. 420
& an pendente cauſa nullitatis,ibid. v.10
& an pendente tempore ad appellandum,§.fin.q. 66.in prin. 371
Et quid ſi reus ſit crimen confeſſus,ibid. v.2
Qñ pars pœnę applicatur parti offenſæ,& pars fiſco,an tota fiſco ſolui d̃beat,§.fi.q.95. 423.v.9
Executio ſententiarum capitalium regulariter non eſt differenda,§.fi.q.97 426 v.7
Et quid ſi compareat aliquis,qui dicat condemnatum eſſe ſibi obligatum ad aliquam rationem reddendam,§.fi.q.97.in prin.
& quid ſi reus eſſet decapitandus ex mãdato principis quod iudici videretur iniuſtum,ibid. v.3
& quid ſi executio incidat in diem feriatũ,ibi.v.6
Et quid in muliere prægnante, vide ℥. Prægnans.
Plura in hoc propoſito executionis ſententiæ,vide ℥.Condemnatus,& ℥.Index.
expẽſæ executionis iuſtitiæ ad quem pertineant; vide ℥.Expenſæ.
executio iuſtitiæ in quo loco fieri debeat,§.fin.q. 99 424 v.6
EXHÆREDATIO quando reddat teſtamentũ nullũ,vel inofficioſum,§.teſtã.q.40 27.v.1
exhæredationis cauſæ quæ ſint,vide ℥ Filius.
exhæredatus an ſuccedat in feudo,vide ℥ Filius.
EXHORTANS aliquem ad delictum committendum,an ſit puniendus.§ fi.q.88 v 2
EXIMENS è manibus iuſtitiæ reum detentum qua pœna ſit puniendus.§.fi q.68 375.v.10
& quid ſi erat indebitè detẽtus,§ fi.q.29.265.v.4
& an eximens ſeipſum incidat in pœnam,ibi. v.5
EXPENSAE. Victus victori in cauſis criminalib. an ſit in expẽſis ꝯdẽnandus,vide ℥ Calũniator.
& quid in aduocato fiſcali,denunciatore,inſtigatore,&c,vide in ſuis locis.
Cuſtos carcerum an poſſit pro expenſis retinere reum abſolutum,vide ℥.Cuſtos.
EXTRANEI hæredes an ſuccedant in feudo, §. feudum,q.13.118.& q.9.v.2,116.& v.9
Extranei hæredes an ſuccedant in emphyteoſi, §. emphy q.28 102 v.1
EXTRAORDINARIA crimina quæ ſint,§ fi q. 83 403

FACVLTAS teſtandi conceſſa à Principe, an intelligatur conceſſa,vt quis poſſit teſtari ſine ſolemnitatibus à iure communi requiſitis,§ teſtam.q.34 21.v.3
FALCIDIA an poſſit à teſtato prohiberi,§.q. 78 54
FALSVM Falſi crimen eſt publicum,§.j.156.v.4
falſitas committitur ſubornando teſtes,§.falſum 165.ver.3
& an credatur teſtibus dicentibus ſe ad preces alicuius falſum depoſuiſſe,ibid.
Producens falſos teſtes dicitur falſum committere,ibid. v.4
& an ſtante ſtatuto puniente producẽtem falſos teſtes

teſtes puniri debeat producens tantummodo vnum falſum teſtem, ibid.
Teſtis falſum deponens dicitur falſum committere, vide ǂ. Teſtis.
Vtens dicto falſi teſtis dicitur falſum committere, § Falſum. 167.v.15
Fabricans falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, §. Falſum. ibi.v.16
Producens falſum inſtrumentum dicitur falſum committere, ibid. v.17
Vtens falſo inſtrumento ſcienter, dicitur falſum committere, ibid. v.18
Et quomodo hoc caſu conuinci poſſit de ſcientia, ibid.
& an puniatur eadem pœna, qua ille, qui fabricauit, ibidem.
Falſificans literas principis, punitur pœna falſi, ib. 168 v.24
Partū ſupponens dicitur ↄmittere crimē falſi, ibi.
Mutatio nominis eſt ſpecies falſitatis, ibid.
Abradens inſtrumentum dicitur falſum committere, ibid. v.25
Aperiens literas alienas an incidat in pœnam falſi, ibid. v.26
Aſcribens ſibi legatum in teſtamento alieno, an incidat in pœnam falſi, vide ǂ. Aſcribens.
Prohibens aliquem teſtari, an incidat in pœnam falſi, vide ǂ Prohibens.
Vendens eandem rem duobus incidit in pœnam falſi, § Falſum. 168.v.29
Falſi ſuſpicio an habeatur ꝓ veritate, ib. v.30
& an ad puniendum criminaliter. ibid.
Falſi pœna quæ ſit, ibid. v.31
Falſitatem committens circa teſtes inſtrumenta, vel acta cauſæ, an cauſam amittat, ibid. v.32
Falſitas an poſſit committi ſine dolo, ibid. v.33
Falſum non dicitur id, quod adiuuarunt primordio veritatis, ibid. v.34
Falſitas nomini ꝑiudicans an ſit punibilis, ib v.35
Iudex omni ſtudio, & interpretatione curare debet, vt falſum euitetur, ibid. v.36
Falſam monetam faciens, aut expendens, qua pœna puniatur, vide ǂ. Moneta.
Fama, ſeu diffamatio an præcedere debeat ad hoc vt Iudex per inquiſitionem procedere poſſit, §. fi. q. 6. in prin. 221
& quid in iudice ordinario, ib. v.2
Et quid ſi iudex ex mero officio procedat, ibid. 222.v.3
& an etiam ad aſſumendas informationes ſuper ipſa fama, ibid. v 4
& quid in inquiſitione generali, ibid.
& quid in inquiſitione, quæ fit contra officiales ſyndicandos, ibid. v.6
& quid in crimine hæreſis, ibid. v.7
& ſi formetur inquiſitio de mandato principis, ibid. v 8
Et quid ſi non fuerit oppoſitum, ibid. 223.v.9
& quid de conſuetudine obſeruetur, ibid. v.10
Fama quomodo probetur, ibid. v.11
& an per duos teſtes tantùm, ibid. v.12
& an debeant reddere ſufficientem cauſam ſcientiæ, ibid. v.13
& an debeant dicere, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, ibid. v.14
& an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publicè dici, ibid. 224.v.15
& an debeant nominare eos, à quibus audiuerint, ibidem. v.16
et quid ſi non fuerint ſup hoc interrogati, ib. v.17
& an debeant ſcire, quid ſit fama, ibid. v.18
Fama an probetur per aſſertionem iudicis id in inquiſitione affirmantis, §. fi. q. 31 273.v.10
Fama an requiratur, vt ſæpe ad iudicis aures aſcendat, §. fi. q. 6 224.v.20
& an ſola fama ſufficiat ad inquirendum, an autē requiratur etiam, quòd præcedat clamoſa inſinuatio, ibid. v.21
Fama ſola eſt ſufficiens indicium ad inquirendum, §. fi. q. 21 248.v.1
& an ad torturam, ibid.
Et quid ſi fama non ſit in eodem genere mali, ib.
& quid ſi diffamatus probet ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ § fi. q. 60 354.v.23
& quid ſi probet, quòd per triennium proximum bene vixit, §. fi. q 21 249 v.1
Fama in criminalibus non probat, neque etiam ſemiplenè, ibid. q. 21
& an iuncta cum alia ſemiplena probatione faciat plenam probationem, §. fi. q 63 361.v.10
FAMILIA officialis an poſſit detinendum, ſi reſiſtat impunè interficere, § fi. q. 29. in princ. 265
familia inſequens delinquentem an poſſit illum capere in aliena iuriſdictione, vide ǂ. Captura.
& an in eccleſia, ibid.
Familia ſi furtum fecerit, an vnius punitio alios liberet, vide ǂ Dominus.
FAMVLVS ſi delinquat, an dominus pro eo teneatur, vide ǂ Dominus.
Quis ſit Iudex competens famulorum Cardinalium, ſi delinquant, § fi. q 35 288 v.17
Famuli epiſcoporum, & clericorum laici ſi delinquant, à quo iudice puniri debeant, ib. v.18
FERIAE In cauſis criminalibus an tempore quadrageſimę ſit procedendum, §. fi. q. 50 323.v.3
Tort. an ſit in fer. dieb. feriatis, §. fi q 64 367.v.34
Executio ſententiarum criminalium an poſſit fieri diebus feriatis, § fi. q. 97 426.v.6
FEVDVM quid ſit, § feudum. q. 4 114
feudum vnde dicatur, ibid. q. 5
feudum an ſit contractus nominatus, ibid. q. 6
& an ſit contractus bonæ fidei, ibid. v.2
feudum quotuplex ſit, ibid. q. 7
feudum nouum & antiquū quid differant, ib. q. 8
feudum nouum conceſſum à principe iure feudi antiqui, & paterni, an cenſeatur nouum, vel antiq. ibid. v.1
& quid ſi vaſallus de feudo antiquo recipiat inueſtituram, tāquam de feudo nouo, vide ǂ. Vaſal.
& quid ſi feudum antiquum, quod in commiſſum cecidit, poſtea eidem concedatur, an teneat ius feudi antiqui, ibid. 115.v.6
feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia, quid differant, ibid. q. 9 116 v.1
feudum accipiens pro ſe & filiis, an dicatur hæres, ibidem. v.3
& quid ſi acceptum fuerit pro ſe, & filiis, & hæredibus, ibid. v.4
& quid ſi ſit acceptum pro ſe & hęred. ib. 117.v.7
& quid ſi pro ſe & hæred. maſc. ibid. v.9
& quid ſi ſit ſimpliciter acceptū, nulla facta mentione filiorum, neque hæredum, ibid. v.6

Et an in feudo hæreditario requiratur, ꝙ volens ſuccedere ſit hæres vaſalli vltimo loco defuncti, ibidem.ver. 5 116
feuda regalia quæ ſint, ibid.q.10 118
feudum ligium quid ſit, ibid.q.11
& an quis poſſit eſſe homo ligius duorũ d.ib. v.2
feudum francum quid ſit, ibid.q.12
Feudum tectum an poſſit conſtitui ſine inueſt. ib.q.15.119
feuda an poſſint emi, ibid.q.16
& an feudũ emptũ dicatur propriè feudũ, ib. v.2
feudum an poſſit alienari ſine conſenſu domini, vide ĩ.Vaſallus.
& an ſine conſenſu agnatorum, ibid. q.41.v.1
Feudum conceſſum pro ſe & hæredibus quibuſcunqne an tranſeat ad ext.hęredes, vide ſup. Extranei hæredes.
Feudum conceſſum pro ſe, & quibus dederit, an poſſit alienari ſine conſenſu domini, vide infr. Vaſallus.
Feuda an poſſint diuidi, ibid.q.44 132.v.1
feudum an poſſit præſcribi, ibid.q.45 133.v.1
feudum an ſit imputandũ in legitimã, ib.q.46.v.1
Feudum finitum cui aperiatur domino, an agnatis, vide ĩ.Agnati proximiores.
feudũ an veniat ĩ ꝯfiſcatiõe bonorũ, ib.q.84.149
Feudum an veniat in generali alienatione, ibid.q.31.124.v.10
feudum an veniat in reſtit.fideic.ib.q.85.149.v.1
& quid ſi fideicommiſſarius ſit ex comprehenſis in inueſtitura, ibid. 150.v.3
Feudum an veniat in confiſcationem bonorum, §.fi.q.78 390.v.7
Feudalis res an poſſit in emphyteoſim concedi, vide ĩ Vaſallus.
FIDEICOMMISSVM in quo ſunt vocati plures ſub nomine collectiuo, præſumitur eo ordine factum, quo ipſi ab inteſt.ſuccederent, §.Teſt.q.76.in 6.reg. 51.v.13
Fideicommiſſa ampliantur, reſtringuntur ex tacita voluntate teſtatoris, ibid.q.76
Fideicommiſſum an in dubio cenſeatur iniunctũ filio, vel eius hæredi, ibid.q.72 48.v.4
Fideicommiſſum an poſſit imponi hæredi ſuper rebus iam ab ipſo teſtatore illi donatis, ib.q.71 47.ver.2
Fideicommiſſa vniuerſalia an ſuſtineantur ex diſpoſitione, aut ex cauſa, vide ſup. Diſpoſitio authen.ex cauſa.
FIDEIVSSIO. Reus detentus quando ſit fideiuſſoribus relaxandus, §.fi.q.46 316.v.6
Et quid ſi non ingeratur pœna corporalis.ib. v.7
& quid in ſeruis, ibid. v.8
& quid in feſtis Paſchalibus, ibid. v.9
& quid ſi appareat de innocentia rei, ibid. v.10
& quid in dubio, ibid. v.11
& quid ſi fideiuſſores non ſint idonei, ibid. v.12
Et quid ſi detentus in vna ciuitate velit dare fideiuſſorem in alia, ibid. 317.v.13
Et quid ſi reus propter paupertatem non inueniat fideiuſſorem, ibid. v.14
& quomodo id probari poſſit, ibid. v.15
Et quæ debeat eſſe forma promiſſionis huiuſmodi fideiuſſoris, ibid. v.17
& an poſſit quis ſe obligare pro alio ad pœnam corporalem, ibid. v.18
Et quid ſi pro delicto imponatur pœna pecuniaria, an reus ſit fideiuſſoribus relaxandus, ib. v.19
Cautela recipiendi fideiuſſores, ibid. v.20
Si ſtatutum imponat pro vulnere pœnam centũ, & pro homicidio pœnam mille, & quis ſimpliciter fideiuſſerit pro imputato de vulnere, & vulneratus moriatur ſub qua pœna teneatur reum conſignare, ib. v.21
& quid ſi ille, qui præſtitit fideiuſſorem fuerit deinde ex alia cauſa bannitus, ibid. 318.v.22
Quantum tempus cõcedatur fideiuſſori ad reum præſentandum, ibid. v.23
Si fideiuſſor reum non conſignet, cui applicetur pœna promiſſa, ibid. v.24
Fideiuſſio de non offendendo an à parte peti poſſit, §.fi.q.47 318.& 319.v.2.& 5
& an poſſit iudex ex officio cogere partes ad illam præſtandam. 318.v.3
Et quid ſi pars illam petens dederit cauſam inimicitiæ, ibid. 319.v.4
& quanto tempore duret, ib.v.6
Durante promiſſione de non offendendo inter aliquos, ſi vnus offendat alium, an poſſit deinde alius illum impunè offendere, ib. v.7
& quid in induciis, ibid. v.8
& qd ſi ex noua cã ſecuta ſit offenſio, ibi.ead.v.9
& quid ſi eod.tpe vnus alterum offendat, ib.v.10
Et an ſi quis offendat fratrem alterius, dicatur incidiſſe in pœnam, ibid. 320 v.11
& quid ſi adulterauit eius vxorem, ibid. v.12
Pœna offenſionis factæ contra promiſſionem de nõ offendendo, quomodo & pro quibus portionibus ad hæredes tranſmittitur, ibid. v.13
Contra fideiuſſorem de iudicato ſoluẽdo poteſt fieri executio ſententiæ ſine nouo ꝓceſſu, § fi. q.95.circa prin. 422
FILIA an poſſit teſtari d̃ dote, §.teſt.q.18.32.v.3
filia an poſſit ĩſtitui ĩ ſola dote ſua, ib.q.44.31.v.1
Filia à ſtatuto excluſa ſi ſit pręterita, an rumpat teſtamentum, ibid.q.42 29.v.6
FILIVS an poſſit inſtitui ſub conditione, §. Teſta. quæſt.39 26.v.2
Filius ex quibus cauſis poſſit à patre exhæredari, ibid.q.41 28.v.1
& an ſolũ ꝑ illas 14.cauſas à iure expreſſas, ib.v.6
& an propter iniuriam verbalem tantùm, ibi. v.3
Et an ꝗ filia ſine patris cõſenſu nupſerit, ib.e.v.4
& an poſſit filius exhæredari propter iniuriam factam domino directo feudi, ibid. v.6
& an mater poſſit filium exhæredare, quia pater ſit prodigus, & dilapidator, ibid. v.7
& quid ſi filius poſt ingratitudinis cauſam commiſſam, factus ſit furioſus, ibid. v.8
& quid ſi poſt ingratitud.fecerit pñiam, ib.29.v.9
Filij præteritione aut exhæredatione quando teſtamentum annulletur, vide ĩ.Exhæredatio, & ĩ.Præteritio.
filius legitimatus an rumpat teſtamentum, vide ĩ.Legitimatus.
filij poſiti ĩ ꝯdit.an cẽſeanť vocati, ib.q.77.52.v.1
et quid ſi ſint ẽt à teſtatore grauati, ib.q.78.54.v.1
Et qd ſi ſit appoſita dictio maſculis, ib.q.79.55.v.1
& quid ſi ſint ex deſcendentibus teſtã ibid. v.2
& quid ſi teſtator ſit digreſſus ad plures gradus ſubſtitutionum, ib. v.3
Filius an poſſit præterire patrem vel matrem, ib. q.47

q 47.& 49 33 v.1
Filio relinq debet legitima ti.inſti.ib.q.38.24.v.1
& quid de iure Digeſtorum,ibid. v.2
et quid de iure canonico,ibid. v.3
et quid de teſtamento ad pias cauſas,ib.q.6.4.v.8
et quid in eo qui teſtatur volens ingredi religionem,ibid d.q.38 25.v.7
et quid in teſtamento inter liberos,vide ſ.Diſpoſitio §.ex imperfecto.
et quid ſi adſi. ſtatutum diſponens de legitima aliter quàm ius commune,ib.d.q.18 24.v.4
et an integra legitima ſit relinquenda,ib.25.v.10
et quid ſi filiis ſit hono.p verb.relinquo,ib. v.11
et quid ſi dicat. relinquo ꝓ legitima, vel falcidia, ibid.ver.Sed quid.
et quid ſi dicat,relinquo filiæ meæ pro dote, ibidem.ver.12
et quid ſi dicat, quòd nihil vltrà petere poſſit, ib. 26.ver.13
et quid ſi dicat, quòd teſtamentum poſſit extendi dictamine ſapientis . an poſſint addi illa verba titulo inſtitutionis,ibid. v.14
filiusfamilias an poſſit teſtari. q.18 12.v.1
et an de peculio aduentitio,ibid. v.2
et an de bonis caſtrenſibus,ib. v.6
et quid de ſalario quod lucratus eſt in aduocationibus. ib. v.7
et an poſſit teſtari ad pias cauſas,q.5 3.v.4
Filius naturalis,vel ſpurius an poſſit à patre heres inſtitui,vide ſ.Spurius.
Filius an poſſit reuocare alienationem feudi factam per patrem, vide ſ.Agnatus.
Filius poſſidens feudum paternum an teneatur creditoribus paternis ſatisfacere, §.Feudum.q. 43.132.ver.1
filius exhæred. an ſuccedat in feud.q.74.143.v.1
filius inſtitutus in re certa, an ſuccedat in feud.æqualiter cum aliis,q.86 150.v.1
Filius an poſſit hæreditatem repudiare,& retinere feudum,vide ſ.Agnatus,vel Filius.
Filiusfa.an poſſit donare,§.Donatio,qu.6 69.vbi latè , an poſſit donare inter viuos , & an cauſa mortis,& an poſſit donare bona aduentitia, & quæ ad eum ſpectant pleno iure,&c.
Filiusfam. an poſſit donare cauſa mortis patri ſibi conſenſum præſtanti,vide ſ.Pater.
Filius naturalis an ſuccedat in emphyteoſi, §.emphyteoſis.q 30 107.v.1
Filius an teneatur de emphyteoſi, paternis creditoribus ſatisfacere,vide ſ.Debita.
Filius an poſſit repudiare hæreditatē, & retinere emphyteoſim,q.37 109.v.3
filij an ſuccedant in emphyteoſi,etiam quòd non ſint hæredes,ibid.
Filij vel agnati emphyteotæ an poſſint finita emphyteoſi petere vt eis confirmetur,vide ſuprà Agnati.
Filius an poſſit impunè occidere patrem bannitum,vide ſ Statutum.
Filiusfam.an poſſit accuſare ſine conſenſu patris, §.fi.q.14 237.v.5
Filius ſpiritualis an poſſit accuſare de morte patris ſpiritualis,ibid. 241.v.25
Filius illegitimus an poſſit accuſare de morte patris ſui,ibid. v.26
Et an ſpurius,ibid.
Et an ſpurius poſſit accuſare de morte eius matris ibidem. v.28
et an filij ſpurij poſſint pacem facere de morte parentum,vide ſ.Pax.
Filius ſi delinquat,an pr ꝓ eo teneat,vide ſ.pater.
filiis an reſeruetur aliqua portio in bonis patris confiſcatis, §.fi.q.78 393.v.26
Et an in bonis matris,ibid.
Filij bonis confiſcatis, an publicentur eius bona profectitia, ib. 392.v.11
et an aduentitia,ibid. v.12
et an caſtrenſia,ibid. v.13
et an è cōtra publicatis bonis patris,cenſeatur publicatum peculium profectitium filij,ibid.v.14
FINITA emphyteoſi,an poſſit dominus propria auctoritate ingredi rem emphyteoticam,vide ſ Dominus.
Finita emphyteoſi cuius ſint melioramenta,vide ſ Melioramenta.
Finita emphyteoſi an poſſint agnati, vel filij petere,quòd eis confirmetur, vide ſ.Agnati.
FISCVS an auferat hæreditatem à filio ſpurio à patre inſtitutó,vide ſ.Spurius.
et an ab eo qui erat inſtitutus in teſtamento, quod reperitur à teſtatore cancellatum, vide ſ.Cancell.
fiſcus an ſuccedat in emphyt.§. emphyteoſis, qu. 29.106
et quid ſi ſit eccleſiaſtica.ibid.
Fiſcus an teneatur ſatisfacere creditoribus illius cuius bona apprehendit,ibid. 394.v.29
et an vltra vires hæreditarias,ibid. v.30
Creditores vnius territorij an poſſint agere contra fiſcum alterius territorij,ibid. v.28
Epiſcopi an habeant fiſcum,vide ſ.Epiſcopus.
Fiſcus an præferatur creditoribus delinquentis,ibidem.v.31
Fiſcus an habeat bona delinquentis tacitè hypothecata,ibid. 395.v.32
Obligationes an tranſeant in fiſcum,ib.393.v.23
et an obligatio naturalis,ibid.
et an obligationes conditionales,ibid.
Cætera ad confiſcationem pertinentia,vide ſ.Bona & Alienatio.
Caſus,in quibus bona in totum vel in parte fiſco applicantur.§.fi.q 78 390.v.3
Fiſcus eſt loco accuſatoris,§.fi.q.3 v.6
Et an teneat querelā porrigere,§.fi.q.10.231.v.6
FOEMINAE an ſuccedant in feudo,§.Feud.q.73 142.ver.1
et quid ſi expreſsè ſint vocatæ in inueſt.ibid. v.3
et quid in feudo empto,ibid. 143.v.6
et quid ſi feudum ſit fœmininum,ibid.142. ver.5
et quid in feudo,pro quo nullum ſeruitium præſtatur,ibid. 143.v.7
Et quid ſi ſeruitium ita poteſt præſtari per fœminam,ſicut per maſculum,ibid.
Et quid ſi adſit conſuetudo,quòd fœminæ in feudo ſuccedant,ibid. v.9
Fœminæ an ſuccedant in bonis non feudalib.habentibus tamen dignitatē annexam,ib.142.v.2
Fœminæ quando dicantur vocatæ ad feudum ſimul cum maſculis,& quando poſt eos ordine ſucceſſ.ib. v.4
Fœmina ſemel admiſſa ad feudum , an per ſuperuenientiam maſculi excludatur,ibid. q 80.v.1

Et quid è conuerſo,ibid. v.2
et qnid ſi maſculns ſtatim moriatur,ibid. v.3
Fœmina maior 12.ann. an teneatur ſtatim petere inueſtituram,vide ŝ.Annus.
Fœminæ an ſuccedant in emphy.§.emphy.q. 32 107.ver.1
Et quid ſi ſit conceſſa pro ſe,& filiis,ibid. v.2
et quid ſi exiet ſtatutum in loco, quod extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant,ibid. v.3
FORENSIS delinquens an incidat in pœnas ſtatuti loci delicti,vide ĵ.Statutum.
FORNICATIO ſimplex an ſit omni iure prohibita,§.Fornicatio,in prin. 171
et an ſit peccatum mortale,ibid.
Quæ ſit pœna fornicationis, ib. v.3
Clericus notorius fornicator an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio,ibid. v.4
FORVS.loci originis,&domicilij,in delictis an attendatur,vide ĵ.Iudex.
FRATER an poſſit præterire fratrem.§. Teſt. q. 50.34.v.1
Et an frater præteritus rumpat teſtamentum in totum,ibid. v.2
Fratres mendicantes qui dicantur,ib.q.29.19.v.2
Fratres minores, vel Prædicatores an poſſint capere ex teſtamento,ibid. v.3
et an poſſint in teſtamento teſtes adhiberi,vide ĵ. Monachus.
FRAVS in alienatione facta per delinquentem ex quib.ↄiecturis colligatur,§.fi.q.78.392.v.17
FRVCTVS an veniant in reſtitutione facta per principem condemnato,cuius bona erant confiſcata,§.fi.q.59 348.v.7
Fructus an teneatur reſtituere clericus,qui propter delictũ priuatur beneficio,§.fi q.73 384.v.9
FVGA an probet contra delinquentem,§.fi.q.21 252.v.18
et quid ſi opponatur vt delictum,ibid.
et quid ſi opponatur,vt indicium,ibid.
et an ſemiplenè probet in criminalibus,ibid.
et quid ſi reus aufugiat poſt formatam accuſationem,ibid.
et qnid ſi reuertatur,ibid.
et quid in fuga facta à carceribus , vide ŝ. Carcer.
Fugiens ad eccleſiam an poſſit inde extrahi, vide ŝ.Captura.
Fugiens in domos Cardinalium aut ſcholas an poſſit inde extrahi,ibid.
et quid in fugiente ad ſacerdotem portantem ſacram euchariſtiam,ibid.
FVROR an in delictis excuſet,§.fi.q.60.350.v.7
et quid ſi poſt delictum factus ſit furioſus,ibid.
et quid ſi poſt condemnationem,ibid. 351.v.8
Furioſus an poſſit teſtari ad pias cauſas,§.Teſtam. q.5.3.v.4
Furioſus an poſſit exhæredari ex cauſa ingratitudinis ante furorem commiſſa.vide ŝ.Filius.
FVRTVM quid ſit,§.Furtum,in prin. 174
Furtorum genera quæ ſint,ibid. v.2
Dominus rei furatæ an poſſit illam perquirere in domibus aliorum,ibid. v.3
et an poſſit proponi edictum, vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam,ibid. v.4
et an ille,apud quem reperitur res ſubtracta,præſumatur fur,ibid. 175.v.5
Et an illud ſaltem ſufficiat ad torturam ei infligendam,§.fi.q.21 256.v.41
Furtum an ſit graue delictum,§.Furtum.175.v.6
Furti pœna quæ ſit, ibid.v.Sed quæro ea.
Et qnid in furibus famoſis,ibid. v.7
et an pro vno furto magno poſſit quis ſuſpendi, ibidem,v.9
Stante ſtatuto, ꝙ pro tertio furto quis ſuſpendatur an computentur furta per eum commiſſa extra illud territorium, & illa , pro quibus iam fuit punitus vel abſolutus,vide ĵ.Statutum.
Fur,qui rem furatam in aliud territorium exportauit,an poſſit in eo puniri ratione contrectationis,§.fi.q.38 301.v.16
Duo vel plura furta quando dicantur,§.Furtum. 176.ver.14
Fures an debeant capite puniri,ibid. v.15
Et an puniuntur pœna quadrupli,ibid.
Fur deprehēſus in flagranti crimine,an poſſit impunè occidi,§.Homicidium. 190.v.47
Et quid in fure nocturno, & diurno,ibid.
Contra furē ꝓt iurari in litem,§.Furtum.176.v.18
Quomodo dicatur conſtare de furto,§ fin.q.4.& q.66.circa prin. 218.& 371
fur an excuſetur à pœna furti,ſi probet illũ,cui furatus eſt eſſe ſuũ debitorē,§.Furtum.176.v.20
et quid ſi ille,cui res furata fuit,proteſtetur,quòd illam accepit de eius voluntate,vel conſenſu, ibidem.177.v.2
furta domeſtica an ſint punienda,ibid. v.22
furtũ de re modici valoris an ſit puniēdũ,ib.v.23
Propter neceſſitatē an licitum ſit furari,ibid.v.24
et an ſi poſtea fur ad pinguiorem fortunam perueniat,teneatur reſtituere, ibid. v.25
emens rem furtiuam an teneatur eam reſtituere, vide ŝ.Emptio.
Quomodo procedatur pro furto aduerſus nautas,caupones,ſtabularios,ibid. v.27
Et an deferatur domino iuramentum in litem,ib.
quando familia furtum feciſſe dicitur,an punitio vnius liberet alios, ibid. 178.v.28
GENERATIO ſecunda,vel tertia, quomodo intelligatur, §.emphyteoſis,q.34 108
GRATIA poteſt à principe concedi delinquentib⁹,à pœna tam corporali, ꝗ̃ pecuniaria, & poſt ſnı̄as in iudicatū trāſactas,§.fi.q.59.in prin.347
Et an poſſit princeps ꝓ bono pacis remittere iniurias,& damna ſingularium perſonarum abſque earum cōſenſu, ibid. v.5
Regulariter princeps non concedit Gratiam delictorum ſine remiſſione partis,ibid.
Ille,cui princeps dicit,Facio tibi Gratiam,an recuperet bona,ibid. 348.v.5
Et an recuperet etiam bona alienata,ibid. v.6
et an recuperet etiam fructus,ibid. v.7
Et an hæreditatem alteri delatam,ibid. v.8
In impetratione Gratiæ exprimenda ſunt ea omnia,quæ principem ab ipſius conceſſione retrahere potuiſſent,ibid. v.9
Gratię à principe conceſſæ debent à ſenatum approbari, ibid. v.10
Decreta Gratioſa an trahantur ad delicta futura, & an ad commiſſa ſub ſpe decreti , & an ad crimen falſi,& an proſint carceratis, vide ŝ.Aboli.
HAERES ſcriptus in teſtamento minus ſolemni an poſſit retinere hæreditatem.§.Teſta. q.90 58.v.3

Hæredis

Hæredis nominatio à teſtatore ore proprio fieri debet,ibid.q.37 22.v.1
et ibi latè,quid ſi notari*,vel alius illum nominet, & teſtator interrogatus reſpondeat, ꝙ ſic,ibid.
et quid ſi hæres nominetur per relationem ad cedulam,q.36 v.2
Hæres qui cœpit perſolnere legata ex teſtamẽto minus ſolemni, an poſſit cogi alia perſolnere, q.90 158.v.8
hæredis inſtitutio eſt caput teſt. vide infrà Inſt.
Hæres an poſſit à teſtatore in euentum alicuius conditionis hæreditate priuari,ibi.q.69. 46
et cui hoc caſu hæreditas ipſa applicetur, ibid.v.3
Hæres qui in actu teſtamenti promiſit legatariis legata perſoluere,an poſſit ex tali promiſſione conueniri,q.95 60.v.2
Hæredes extranei an ſuccedant in emphyteoſi,vide §.Extraneus.
Hæres an teneatur ex delicto defuncti, §.fin.q.51 326.v.16
et an vltra vires hæreditarias,ibid.*
et qd ſi delinquens reliquerit plures heredes,quorum vnus tantùm ſit ſoluendo,an ille teneatur exonerare conſcientiam defuncti,ibi.327.v.18
Accuſatore mortuo,an poſſint eius hæredes accuſationem proſequi,vide §.Abolitio.
Accuſato mortuo, quando poſſit cõtra hæredes procedi reſpectu bonorum, vide §.Accuſatio.
Si hæreditas delata bannito alteri acquiraſ,an ipſe poſt reſtitutionẽ illam recuperet,vid §.Gratia.
Hæreditas aufertur ab hærede,quando non vindicar necem defuncti,§.fi.q.79 395.v.8
Hæreditas per metum alicui relicta, fiſco applicatur,ibid. v.9
Hæreditas delata ei,qui prohibuit defunctum teſtari,ab eo aufertur tanquam ab indigno, vide §.Prohibens aliquem.
Hæreditas delata ei,qui defunctum interfecit, aufertur ab eo tanquam ab indigno,§.Homicidium, 181.v.22
HAERESIS.Quis dicatur propriè hæreticus,§.Hæreſis.in prin. 182
et an ſi quis aſſerat fornicationem non eſſe peccatum mortale,ibid.
et quid ſi contendat periurium non eſſe mortale peccatum,ibid.
Quæ requirantur ad hoc, vt quis dicatur hæreticus,ibid. v.2
Et an ore negans Chriſtum,& corde credens, dicatur hæreticus,ib. 183.v.3
Hæreſis crimen eſt merè eccleſiaſticum, & ideo ſolus iudex eccleſiaſticus eſt competens,ib.v.4
Et quis inter ipſos eccleſiaſticos ſit iudex competens,ibid. v.5
et an ſolus inquiſitor,vel epiſcopus poſſit inquiſitum de hæreſi abſoluere,ibid.
et an iudex eccleſiaſticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis,ibi. v.7
Hæretici ſunt igne comburendi,ib. v.8
et quid ſi pœniteant,ibid.
et an liceat pœnitere etiam poſt condemnationem,ibid. 184.v.9
et qd ſi quis dicat, ſe nunquam fuiſſe hæreticum, & tamen teſtibus conuincaſ de hæreſi, ib.v.10
et quid ſi non faciat emendam, ad quam eſt condemnatus,ibid. v.11
Bona condemnatorum de hæreſi confiſcantur. 216.v.13
et cui fiſco applicentur,ibid.
et an cõfiſcentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum, ibid. v.14
Matrimonium ꝓ hęreſim ſeparatur,ib.185.v.15
et an viro redeunte ad fidem, teneatur vxor ad virum redire,ibid.
Clericus hæreticus,& eius filij priuatur omnibus officiis,& beneficiis eccleſiaſticis,ibid. v.16
et an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorum,habeant locum etiam contra illos,qui nati erant, antequam pater eſſet hæreticus,ibid. v.17
Hæreticis non eſt ſeruanda fides,ibid. v.18
Aduocatus, & procurator an poſſint pro hæreticis interuenire,ibid. v.19
In cauſa hæreſis ſufficiunt minores probationes, quàm in aliis criminibus,ibid. v.20
et an ſufficiat teſtes ſingulares,§.fi.q.53.331.v.18
De crimine hæreſis poteſt etiam poſt mortẽ inquiri,& dfuncti memoria dãnari,§ Hæte. 181.v.21
Papa ꝑt de hæreſi accuſari, & condenari, ibi.v.22
Hæretic* occult* an icidat ī pœnã hæreſis.ib.v.23
Quæ facta ſapiant Hæreſim manifeſtam, ib. v.24
Sortilegia an ſapiant hæreſim,& poſſint ab inquiſitoribus puniri. v.25
et quæ ſit pœna ſortilegij,ibid.
Fama an præcedere debeat inquiſitionem, quæ fit in cauſa hæreſis,vide §.Fama.
HOMICIDIVM quotuplex ſit,§.Homicidium,in principio. 182
Quot dicatur Homicidium caſuale,ibid. 183.v.2
et quod culpoſum,ibid. v.3
et qua pœna puniaſ homicidiũ culpa cõmiſſũ,ib.
et quid ſi aliquis citra animum occidẽdi alium percuſſerit,ibid. v.5
et quid ſi putans interficere vnum, occiderit alium,ibid. ver.6
et quod dicatur homicidium doloſum,ibid. v.7
et quod commiſſum animo deliberato,ibi. v.9
et quod dicatur homicidium commiſſum ex inſidiis,ibi. 184
et quod commiſſum proditoriè,ibid. v.10
et quod dicatur homicidium commiſſum per aſſaſſinium,§.Aſſaſſinium, in prin. 162
Quibus modis Homicidium committatur,§.Homicidium. 184 v.12
et quid in eo,qui venenum alteri dedit,ibid.v.13
et quid ſi mors ſecuta non fuerit,an ſit puniendus pœna mortis,ibid.
et quid in iudice, qui innocentem condemnauit, ibid. 185.v.15
et quid ſi aliquem indebitè torſit, §.fin.q.64.367 ver.2.34
et quid in medico,qui mortis cauſam infirmo præbuerit,§ Homicidium. 185.v.17
et quæ ſit pœna homicidij de iure ciuili,ib. v.18
et an valeat ſtatutum imponens pro homicidio pœnam pecuniariam,vide §.Statutum.
et quę ſit pœna homicidij de iure canonico,§.Homicidium. v.20
Clericus homicida an priuetur ipſo iure beneficio,an autem requiratur ſententia,ibid.
Homicida priuatur ſucceſſione eius, quem interfecit,ibi. 186.v.22
et ã teneaſ ad intereſſe aîæ occiſi,& ad expẽſas fa-

ctas in medicinis, & ad æſtimationẽ operũ. v.23
Homicida qui alium interfecit ad ſui defenſionẽ, excuſatur, vide ſuprà Defenſio.
Et quid ſi occidit aliquem, qui eum in inſidiis expectabat, §.Homicidium. 188.v.36
quando plures interuenerunt homicidio, & ignoratur quis fuerit interfector, an ſint omnes puniendi, ibid. ver.37
et quid ſi appareat quis fuerit auctor rixæ, ibid.
et quid ſi vnicum tantùm vulnus ſit illatum, ibid.
et quomodo ſit formãda inquiſitio, quando non apparet, qui fuerit homicida, ibid. 189.v.40
et quid ſi ſint illata plura vulnera, & neſcitur, ex quo vulnere deceſſerit, ibid. ver.41
et quid ſi reus probet vulneratum non ex vulnere deceſſiſſe, an ſit à pœna homicidij excuſandus, ibi. ver.42
et an hoc caſu ſtandum ſit iudicio medicorum, ib. 190 v 43
et an ſi vulneratus intra breue ſpacium deceſſerit, præſumatur mortuus ex vulnere, ibid. v.44
et quid ſi reus velit probare cõtrarium eius, quod medici dixerunt, ib. 191.v.45
et quid ſi poſt illatum vulnus lethale, alius ſuperuenit, qui vulneratum exanimauit, nũquid primus vulnerans excuſetur. ver.46
in crimine homicidij an puniatur affectus etiam non ſecuto effectu, ibid. v.47
Homicida an poſſit extrahi ab eccleſia, vide ſuprà Captura.
Seipſum occidere volens, punitur pœna mortis, §.fi.q 68 377.v.37
et an occidens ſeipſum moriatur inteſtabilis, & eius bona confiſcentur, ibid.
et quid ſi non conſcientia proprij ſceleris ſibi manus intulerit, ibid.
HYPOTHECARI an poſſit res emphyteotica domino irrequiſito, §.emphyteoſis, q.18 100
hypotheca generalis an comprehendat etiam bona emphyteotica, q.18. Remiſſiuè. ibid.
IGNIS. Igne comburendi an viui cremari debeant. § fi q 99 429.v.7
IGNORANTIA an excuſet in delictis, §.fin.q.60 352.v.14
ignorantia quòd res eſſet emphyteotica, an excuſet emphyt. à ceſſatione canonis, vide ſ. emph.
IMAGINEM Chriſti, aut ſanctorum percutiens, punitur pœna mortis, §.fi.q.68 375 v.19
IMMVNITAS eccleſiarum, vide ſuprà Captura.
IMPEDIMENTVM Citatus ad perhibendum teſtimonium qui pp legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitimè excõicatus, §.fi.q.26 262.ver.6
IMPERATOR ſi delinquat, quis ſit eius iudex competens, § fi.q.35 287.v.6
Populus Romanus an poſſit Imperatorem degradare, ibid. ver.7
imperatorem an quis poſſit pro ſua defenſione impunè offendere, vide ſ Defenſio.
IMPOSTORES puniũtur arbitrio iudicis, § fi.q. 83 404.v.3
IMPVNITAS, quam iudex promittit reo, ſi delictum fateatur an ſit ei ſeruanda, vide ſ. Iudex.
INCANTATIONES. & ſortilegia quando ſapiant hæreſim, vide infrà Sortilegia.
INCENDIVM. Incendiarij qua pœna puniantur, §.fi q.77 387.v 19
et quid in comburente tugurium, ſeu fœnile, ibi.
Incendiarij ſunt excõmunicati, § fi.q.77.387.v.19
INCERTITVDO an excuſet delinquentes, § fi.q. 60 355 v.31. & §.Homicidium. 188.v.37
INCESTVS inter quas perſonas committatur, §. Inceſtus, in prin. 196
et an committatur cũ moniali, ib.v. Sed nunquid.
et an cum presbytero, ibid.
inceſtus pœna quæ ſit, ib. ver. 1
et an hodie pro inceſtu imponatur pœna confiſcationis bonorum, ibid. 197.v.2
Diſpoſitio authenticæ inceſtas nuptias, an habeat locum etiam in nuptiis, quæ ſunt inceſtæ, de iure canonico, ibid. ver.3
et an habeat locum tãtummodo ĩ nuptiis inceſtis ratione ꝯſanguinitatis, an aũt etiã in aliis, ib.v.4
inceſtas nuptias contrahentes ſunt ipſo iure excommunicati, ibid. ver.5
et quid ſi fuerit in contractu matrimonij appoſita conditio, Si pontifex diſpenſauerit, ibid. v.6
et an hæc pœna locũ habeat ẽt in ſpõſalib', ib v.7
inceſtas nuptias contrahentes excuſantur ex eo, quòd ignorarent factum, ibid. ver.8
et quid ſi poſtquam eſt detecta affinitas perſeuerauerint in matrimonio, ibid. ver.9
iudæi inceſtas nuptias contrahentes in gradu permiſſo à lege Moſaica, ſed prohibito à iure communi an ſint puniendi, vide ſ. Iudæus.
Super crimine inceſtus an poſſit fieri pax, ſiue tranſactio, vide ſ. Pax.
INCIDERE arbores fructiferas an liceat emphyteotæ, vide ſ. Arbores.
inciſione teſtamenti per teſtatorem facta, an teſtamentum ipſum annulletur. vide ſ. cancellatio.
inciſores vitium qua pœna puniantur, §.fina.q.68 378.v.43
INCORRIGIBILIS quis dicatur, §.fin.q.36.295. ver.34
et an clericus incorrigibilis poſſit puniri per iudicem ſecularem. ibid. ver.13
et an requiratur declaratoria ſuper incorrigibilitate, ibi. ver.33
clericus etiam depoſitus non debet tradi curię ſeculari niſi ſit incorrigibilis. vide ſ. Clericus.
INCREMENTVM eueniens in re feudali an accreſcat vaſallo, § Feudum.q.88 150.v.3
INDICIVM eſt minus, quàm ſemiplena probatio, § fi.q.20. in princ. 246
indiciorum gradus qui ſint, ibid.
et quæ indicia ſufficiant ad inquirendum, ib v.2
et quæ ad inquiſitionem formandam, ib. 247.v.3
et quæ ad torturam, ibid. ver.4
et quæ ad condemnationem, ibid. ver.5
et an ex indiciis, & præſumptionibus quis poſſit in pœnam corporalem condemnari, ibid. v.6
et quid ĩ crimine aſſaſſinij, §. Aſſaſſinium. 162.v 6
et quid in crimine hæreſis, § Hæreſis. 181.v.20
et quid in crimine ſimoniæ, §. Simonia. 208.v.12
et quid ſi præſumptio ſit poſita à lege, §.fin.q.20 248.v.8
indicia debent præcedere torturã, vide ſ. Tortura.
indicia, quæ præcedunt torturam, debent eſſe legitimè probata, §.fi.q.64 363.v.12
Debẽt etiam eſſe ad torturam ſufficientia, ib.v.13
et quæ indicia dicant eſſe ad torturã ſufficiẽtia, ibi.

Et quot indicia requirantur ad hoc vt quis poſſit ſubijci torturæ, ibid. v.14

& quid ſi viſus fuerit cum gladio ſanguinolento, §.fi.q.21 256.v.40

et qd ſi res furata repta ſit penes aliquem.ib.v.41

indicia quomodo probentur, §.fi.q.22.in prin.ib.

et an per vnum teſtem, ibid.

et quid ſi non ſit omni exceptione maior, ibid.v.3

et quid ſi cognouit tantummodo ad vocem, §.fi. q.21 249.v.3

Indicia à quibus perſonis ſumi debeant, §.fi.q.23 in prin. 256

et an ad recipiendos teſtes ad informationem curiæ debeat pars citari, vide ꝟ.Citatio.

Indiciorum copia an danda ſit reo. vide ſuprà Copia proceſſus.

INFAMIS an poſſit teſtari, §. Teſtamentum, qu. 25.15

Infamis an poſſit in cauſis criminalib⁹ teſtari, §.fi. q.24 259.v.13

et an cum tortura, §.fi.q.25.circa prin. 261

infamiæ pœna quibus caſibus incurratur, §.fin.q. 72.in prin. 382

Infamis an poſſit accuſare, §.fi.q.14 240.v.11

Si accuſatus ſit infamis, an poſſit contra accuſatorem de infamia excipere, §.fi.q.15 241.v.3

INFANS in delictis excuſatur, §.fi.quæſt.60.circa princ. 349

INFIRMVS nõ tenetur perſonaliter comparere, §.fi.q.34 285.v.5

INGRATITVDO eſt iuſta cauſa propter quam donatio facta reuocetur ex diſpoſitione.l.fi.C. de reuoc.don.§.Donat.q.21 82.v.1

et quæ ſint cauſæ ingratitudinis, ibid.

et an poſſit reuocari etiam ob alias cauſas ingratitudinis in ipſa lege non expreſſas, ibid. v.2

et an propter alimenta non præſtita, ibid. ver.3

et an donatio facta eccleſiæ poſſit reuocari propter ingratitudinem Prælati, vel capituli, ib.v.5

et an collatio beneficij eccleſiaſtici poſſit per Prælatũ reuocari, ob ingratitudinẽ, vide ſup. Colla.

ingratitudo Prælati an noceat eccleſiæ. §.Feudũ. q.67 141

INGREDIENS religionem, vel iam ingreſſus an poſſit teſtari, vide ꝟ.Religio.

ingreſſus religionis an rumpat teſtamentum, vide ꝟ.Religio.

INHABILES ad teſtandum an poſſint teſtari ad pias cauſas.§.Teſtamentum.q.5.2.verſ.2.& ibi quid ĩ pupillo, prodigo, furioſo, dãnato ad mortem, & filiofamilias, &c.

INIMICVS an poſſit accuſare, §.fi.q.14 240.v.17

inimicus in cauſis criminalibus repellitur à teſtificando, §.fi.q.24 258.v.5

et quid in caſibus exceptis, ibid.

et quæ dicatur inimicitia capitalis, ib.

et quid ſi ſecuta ſit reconciliatio, ibid. ver.6

et an ille, qui in vna cauſa criminali dixit ꝯtra me teſtimonium, poſſit deinde in alia contra me teſtificari, ibid. v.7

Inimicitia an faciat indicium ad inquirendum.§.fi. q.21 252.v.20

et an ad torturam, ibid.

INIVRIA pluribus modis fieri poteſt. §. Iniuria, in princ. 198

Intrãs in agrũ meũ cauſa venãdi me inuito, an dicatur mihi iniuriã facere, ib.v.Quęro nũqd, ea.

Iniuria facta vxori an cenſeať facta viro, ibi. ver.3

iniuria verbalis illata patri per filium, an ſit ſufficiens cauſa ad exhæredationem, vide ꝟ Filius.

Ex iniuria duplex oriť actio, ciuilis, & criminalis, ibid. ver.4

& an in libello iniuriarum ponendus ſit menſis, & annus, & locus illatæ iniuriæ, ibid. ver.5

et an requiratur quòd in libello taxetur iniuriæ ęſtimatio, ibid. ver.6

iniuriæ pœna quæ ſit, ibid. ver.7

Condẽnatus actione iniuriarũ efficiť infamis.v.8

Actio iniuriarum an præſcribatur anno, ibi. ver.9

et an ille annus ſit continuus, ib.

iniuria an tollať p mutuã ꝯuerſationẽ, ib.199.v.10

et an per remiſſionem iniuriati, ib. ver.11

Iniuriam faciens an poſſit ſe excuſare, dicendo ꝙ non habeat animum iniuriandi, ibid. v.12

et quid ſi in eodem actu, quo iniuriam intulit, fuerit proteſt.ꝙ nolebat iniuriam facere. ib.v.13

et qd ſi fuerit primò ipſe prouocatus, ib. v.14

et quid ſi probet iniuriam fuiſſe veram, ib. v.15

et quid ſi dicat ſe iniuriam intuliſſe calore iracundiæ, & proteſtetur ſe pœnitere, ibid. v.16

Iniuriam faciens officiali tempore ſyndicatus, punitur pœna capitis, §.fi.q.68 376.v.21

Officialis an poſſit cognoſcere de iniuria ſibi facta, vide ꝟ. Officialis.

Iniuriam facientes alicui contra bonos mores puniũtur pœna extraordinaria, §.fi.q.83.404.v.9

INQVISITIO ẽ officiũ iudicis, §.fi.q.12.232. v.8

inqſitio ẽ remediũ extraordinariũ. §.fi.q.3.216.v.3

et quid de conſuetudine, ibi. 217.v.6

Quid ſit pcedere p viam inquiſitionis, ib.216.v.2

iudex non poteſt regulariter per inquiſitionem procedere, & ibi.ver.Debes autem.q.5 220.v.2

et quid de conſuetudine, §.fi.q.3 217.v.6

et an ſint aliqui caſus, in quibus ẽt de iure cõi poſſit per inquiſitionem procedi. § fi.q.5.220.v.3

et an in criminibus priuatis poſſit per inquiſitionem procedi, §.fi.q.17 243.v.3

et an ſtante ſtatuto, ꝙ alicui denegetur actio, poſſit iudex ex officio inquirere, §.fi.q.50.323.v.6

et ſi ſtatutum pręfigat iudici tempus ad inquirendum, an illud currere incipiat à die ſcientiæ, an autem à die commiſſi delicti, § fi.q.51.324 v 5

inquirendi facultas an tollatur ſeu præſcribať cur ſu 20 ann.§ fi.q.51 ib.v.2

Proceſſus factus ſuper inquiſitiõe generali an ſufficiat ad condemnationem, §.fi.q.50 323.v.4

inquiſitio & accuſatio an poſſint ſimul cumulari, §.fi.q.3 217.v.7

et ã ſupuẽiẽte accuſatore ceſſet iqſitio, ib.216.v.4

iudex an debeat, priuſquam inquirat, ſtatuere parti offenſæ terminum ad accuſandũ, ibi. 217.v.8

et quid ſi pars offenſa id petat, ibid. ver.9

Aliquid præcedere debet ad hoc, vt aperiatur via iudici ad inquirendum, §.fi.q.5 220.v.4

Iudex ſtatim conſtito de delicto poteſt generaliter contra delinquentem inquirere, ibid. v.5

Diffamatio an pręcedere debeat inquiſitionem, §. fi.q 6.221. Vide ꝟ Fama.

Denũciatio apit viã inqſitiõi, vide ꝟ.Denũciatio.

Deprehenſio in flagrãti crimine aperit viam iudici ad inquirendum, § fi.q.8.in prin. 227

Notorietas delicti aperit viam iudici ad inquirendum, §

dum,§.fi.q.9.in prin. 229
Querela partis aperit viam iudici ad inquirẽdum, §.fi.q.10.in prin. 230
inquiſitio an fiat ꝯ abſentẽ,§.fi.q.11.in princ.231
iudex an debeat interrogare reum ſuper his,de quibus intendit contra eum inquirere,ibi.232.v.4
Inquiſitionis libelli forma,§.fi.q.31 271.v.5
Menſis & annus an ſit exprimendus in inquiſitione,ibid. 274.v.11
Et an locus,ibi.& ver.ſeq.
Quæ ſit concluſio libelli inqſitionis,ibi.275.v.15
Iudex an teneatur ſe inſcribere ſuper inquiſitione,ibid.ver.14
Inquiſitionis tenor an ſit in citatione inferendus, ibid. 272.v.7
INSCRIPTIO.vide ſuprà Accuſatio.
INSINVATIO à ſtatuto requiſita an poſſit à teſtatore prohiberi,§.Teſtamentum,q.65 44.v.1
Inſinuatio quid ſit,§.donatio,q.15 78.v.2
Et quomodo fiat,ibid. v.3
Et an facienda ſit in loco iudicii,ibid. ver.4
et an in ea requiratur decretum iudicis,ibi. v.5
inſinuatio requiritur in quacũque donatione excedente ſummã 500 ſolid.§.don.q.16.78.v.1
et quid in liberatione,ibid. ver.2
Et quid in pacto de non petendo,ibid. v.3
et quid in ceſſione,ibid. ver.4
et quid in donatione reciproca,ibi. 79 v.5
et quid in donatione ob cauſam.ibid. ver.6
et quid in donatione facta eccleſiæ,ibid.q.17.v.1
et quid ſi dictũ ſit,quod tot ſint donationes,quotres, vide ſuprà Cautela.
et quid ſi ſit renunciatum inſinuationi,ibi. v.5
et an donatio nõ inſinuata ꝯfirmet iuro,q.18.v.1
et an donatio propter defectũ inſinuatiõis annulletur in totum,an autem ſolũmodo quatenus excedit ſummam 500.ſolid.ibi.q.17 v.2
INSTANTIA perempta cauſæ criminalis, an reus ſit abſoluendus,§.fi.q.51 325.v.8
Et quid de iure canonico,ibid.
INSTIGATOR, ſeu promotor ĩquiſitionis quis dicatur, §.fi q.10 230.v.3
Et an ſit citandus,ibid. 231.v.4
INSTITVENDVS eſt filius à patre,aliàs teſtamẽtum eſt nullum,vide ĩ.Filius.
Inſtitutus in re certa, an æqualiter ſuccedat cum aliis in emphyteoſi,§ emphyt.q.38 109.v.1
inſtitutus in re certa.an ſuccedat in feudo æqualiter cum aliis,vide ĩ Filius.
inſtitutio hæredis eſt caput teſtamenti,§. Teſtam. q.35 21.v.1
inſtitutio facta in re certa,an ſuſtineatur per diſpoſitionem auth.ex cauſa,vide ĩ.Diſpoſitio auth. ex cauſa.
INSTRVMENTVM falſum fabricãs qua pœna puniatur,§ Falſum. 167.v.16
inſtrumentis probari delicta non poſſunt,§.fin.q. 54 in prin. 332
inſtrumento falſo vtens qua pœna puniatur,§.falſum. 167.v.18
INSVLTVS.inſultum faciens punitur lege Iulia de vi,§.fi.q 83 404.v 4
Statutum puniens facientem inſultum ad domũ, an habeat locum in faciente inſultum ad porticum domus,vide infrà Statutum.
INTERROGATIO.Reus an poſſit dare interrogatoria teſtibus,qui ex officio aſſumũntur, §.fi. q.23 257.v.3
INTERVERTENS emphyteota poſſeſſionem domini, an poſſit ab eo propria auctoritate expelli,vide ĩ.Emphyteota.
iudex an debeat interrogare reum ſuper his,de quibus contra eum intendit inquirere, §.fin.q.11. 232.v.4
De interrogationibus & examine reorum, vide ſuprà Examen,& ĩ.Iudex.
Reus an poſſit interrogari de complicibus,§.fi.q. 21.ver.Dictum ſocij. 249
reus an poſſit interrogari de aliis delictis,de quib. contra eũ nulla ſunt indicia,§ fi.q.64.369.v.45
Interrogatio, an pars velit vti dictis teſtium, quid operetur,§.Falſum. 167.v.18
INTESTABILIS actiuè, an ſit etiam inteſtabilis paſſiuè,§.Teſtam.q.34 21.v.2
INVENTARII confectio an poſſit à teſtatore remitti,§.Teſtam.q.66.44.v.1.& ibi quid in hærede & in vſufructuario,& in tutore.
INVESTITVRA quotuplex ſit,§.Feudum.q.26 121.v.1
inueſtitura an transferat poſſeſſionem feudi in vaſallum,ibid.
inueſtituram petere debet vaſallus à domino intra annum & diem,vide infrà Vaſallus.
IOCALIA & veſtes quas maritus facit vxori, an efficiantur propriæ vxoris,§.dona.q.10.74.v.3
IRA in delictis an excuſet,§.fi.q.60 351.v 9
IVDAEVS adulterium committens an ſit puniẽdus pœna ſtatuti, vel iuris communis,§.Adulterium. 160 v.10
iudęus carnaliter ſe commiſcens cum Chriſtiana; qua pœna ſit puniendus § Fornicatio.173.v.26
Et quid in chriſtiano commiſcente ſe cum Iudęa, ibidem.
iudæus qui poſt delictum ſuſcepit baptiſmum, an euitet pœnam delicti,§ fi.q.51 327 v.19
iudæi an poſſint de iure communi vſuras licitè exercere, §.vſura. 211 v 7
iudæi contrahentes inceſtas nuptias in gradu permiſſo à lege Moſaica,ſed prohibito à iure communi,an ſint puniendi,§.inceſtus. 197 v 10
iudæorum delinquentium an ſit iudex competẽs laicus,vel eccleſiaſticus.§ fi.q.35 290.v.25
Et quid in crimine blaſphemiæ, §. Blaſphemia. verſ. 5
Iudæus delinquens,ſi ad eccleſiã ꝯfugiat,an gaudeat eius immunitate,vide ſuprà Captura.
IVDEX competens quis ſit in cauſis feudalib⁹. §. Feudum.q.90 151.v.1.vbi latè.
Quid ſi contentio ſit inter dominũ & vaſallũ, ibi.
et quid ſi inter ipſos vaſallos,ibid.
et quid ſi aliquis eorum ſit clericus,&c.ibid.
Iudex appellationis quis ſit in cauſis feudalibus,vide ĩ.Appellatio.
iudex in atrociorib.pt iura tranſgredi,§.1.157.v.9
iudex regulariter an poſſit per inquiſitionem procedere,vide ĩ.Inquiſitio.
et an priuſquam inquirat,debeat ſtatuere parti defenſæ terminum ad accuſandum,ibid.
iudex an dẽat ſibi dari facere licentiam ab accuſatore procedendi in cauſa,ibid.
et an à reo,§.fi.q 45 312
iudici ante omnia debet conſtare de delicto,§ fin. q 4 in

q 4.in prin. 218
Et quid facere debeat iudex, vt de delicto appareat, ibid. 219 v.4
Iudex conſtito de delicto ſtatim debet delinquẽtem inquirere, § fi.q 5.in prin. 220.v.5
Iudex quid facere debeat poſt aſſumptas informationes ſuper infamia, § fi q.6 224.v 22
Iudex ſi oculis propriis videat maleficium cõmitti, an poſſit delinquentem condemnare § fin. q 8 228 v.5
Iudex an debeat interrogare reũ ſuper his, de quibus intendit contra eum inquirere, vide ſuprà Interrogatio.
Iudex procedens ſuper accuſatione, an dicatur ꝓcedere officio iudicis nobili vel mercenario, vide ſuprà Accuſatio.
Iudex an poſſit ex officio repellere accuſatorem minus idoneum, §.fi.q.15 in prin. 241
Et quid ſi accuſatus contra eum aliquid opponere non poſſet, ibid. ver.2
Iudex an poſſit cogere partem offenſam ad accuſandum, ibi. 242.v.5
Iudex an poſſit cogere teſtem ad teſtificandum, §.fi.q 24 260 v 21
Iudex an poſſit concedere literas ſubſidiales pro examine teſtium exiſtẽtium extra territorium, § fi.q.26 262.v 3
Iudex an poſſit perquiri facere rem furatam in domo alterius § Furtum. 174 v.3
Iudex an poſſit publicare edictum vel literas monitorias, vt propaletur, vbi ſit res furata, §.fi.q. 27 262.v.3
et an ad detegendum ipſum furem ſeu delinquẽtem, ibid. 263 v.4
Iudex an poſſit ſtatuere præmium capienti delinquentem §.fi q.29 266 v 6
Index ſecularis an poſſit delinquẽtem propria auctoritate ab eccleſia extrahere, §.fi.q.30 267 v.2
Et an poſſit ponere cuſtodes, vt delinquentem in eccleſia obſidant, ibid. 270 v 21
Iudicis arbitriũ quid importet, §.fin.q 31 272.v 9
Iudex an teneatur ſe inſcribere in inqu ſit. ibidem 275.v.14
Iudex an poſſit citare reum extra territorium, ibi. ver.19
Et quid ſi ambo territoria ſint ſub eodem præſide prouinciæ, ibid. v.20
Iudex an poſſit pendente termino citationis capi facere reum, ibid. 277 v 25
Iudex an poſſit concedere ſaluum conductũ banito. §.fi.q 32 280 v.14
Iudex competens quis ſit in delictis. §.fi. q 35 per totum. 286
Iudex laicus quando poſſit contra clericum procedere, & eum punire, §.fi.q 39 per totũ. 304 & vide ſ. Clericus.
Iudex loci delicti an poſſit ꝯ delinquentẽ aliàs ſibi nõ ſubditũ procedere, §.fi.q.38.in princ 300
Iudex coram quo teſtis falſum deponit, an poſſit illum punire, ibid.ver.Sed quæro. 301.v.13
Et quid ſi clericus deponat falſum coram iudice, ibid. v 14
Et quid è conuerſo ſi laicus deponat falſum coram iudice eccleſiaſtico, ibid. ver.15
Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem eccleſiaſticũ, ibi. 303.v.27
Et quomodo facienda ſit huiuſmodi remiſſio. §. fi.q.36 297 v 48
Et an eo caſu iudex eccleſiaſticus teneatur ſtare ꝓceſſui facto per iudicem ſecularem remittentẽ, ibid. 298.v.49
Si ſint duo dñi eiuſdem caſtri, & vnus eorũ delinquat, an poterit ab alio puniri, §.fi.q.38 300 v.3
Et quid ſi aliquis delinquat in exercitu vnius prętoris poſito in alieno territorio, ibid. ver 4
Et an in foro pœnitentiali quis ſortiatur forum ratione delicti, ibid. ver.5
Emittens ſagittam in vno territorio, & vulnerans in alio, in quo ſit puniendus, ibid. ver.9
Si delictum ſit commiſſum in cõfinibus duorum territoriorum, quis iudex procedet, ib. 301.v.11
et quid facere debeat iudex, ſi allegetur delictum in alieno territorio commiſſum fuiſſe, ibi.v 12
Si laicus committat delictum in eccleſia, quis iudex d'eo cogõſcet, laic' à eccleſiaſtic', ib 302.v.18
Iudex an teneatur delinquentem remittere ad locum delicti, vide inf à Remiſſio.
Inter duos iudices loci delicti ꝓ eodẽ crimine ꝓcedentes, quis ſit ꝓferendus, §.fin q.38 304 v.28
Iudex loci originis, vel domicilij poteſt ſubditum extra territorium delinquentem punire, §.fi.q. 59 in prin.& ver.2 304
Et quid ſi ibi non inueniatur, ibid.
Iudex originis, vel domicilij an poſſit per inquiſitionem procedere contra ſubditum delinquẽtem extra territorium ibid. ver.4
Et an his caſibus puniri debeat reus ſm ius commune, an autem ſecundum ſtatuta loci delicti, vel originis, ſeu domicilij. § fi.q.85 408 v.4
Iudex an poſſit in cauſis criminalibus vt ſuſpectus recuſari, § fi.q 43 in prin. 308
Et quibus ex cauſis, ibid. ver.2
Et an contra iudicem opponi poſſit exceptio, quod ſit crimĩnoſus, ibid. ver.3
Iudex an poſſit cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ contra eius perſonam ꝓponuntur ibi.v 4
Iudex in examine rei quomodo ſe gerere debeat, §.fi.q.45 313 ver.11
Iudex an poſſit ex officio cogere partes ad præſtandam cautionem de non offendendo, §.fi.q.47 318 ver 3
Stante ſtatuto quod alicui denegetur actio, an poſſit iudex ex officio inquirere, vide ſ. Inquiſitio.
Iudex qui eſt ſub ſyndicatu, an poſſit ſe tueri exceptione lapſus termini ſtatuti in edictis propoſitis per ſyndicatorem, § fi.q 51 324.v 6
Iudex an poſſit promittere impunitatem reo, ſi confiteatur delictum. § fi q.55 334.v 8
et an ſi promiſerit teneatur illam obſeruare, ibi v.9
Punitus ab vno iudice an ab alio iterum poſſit puniri, vide ſ Punitus.
Iudex an poſſit cogere offenſum ad faciẽdam pacem. § fi.q.58 346 v.41
Iudex rationes amicitiæ an poſſit delinquenti pœnam remittere, § fi.q 60 356 v 35
Iudex an poſſit poſt publicatas atteſtationes recipere teſtes ad inſtantiam partis, vel ex off. § fin. q.61.ibid.v 2
Et quid ſi aliqua partium ſit abſens, ibid. 357.v.4
Iudex an poſſit poſt publicatas atteſtationes iterum examinare teſtẽ, vt declaret dictum ſuum obſcurum. ibid v.5

Iudex

Iudex ponens aliquē indebitè ad torturam eſt capite puniendus, §.fi.q.64 361.ver.2
Iudex excedens in tortura modum cōſuetum tenetur in ſyndicatu, ibid. 368.v.37.& 39
Iudex debet iudicare ſecundum acta, & probata, §.fi.q.66 371.ver.2
et quid ſi ſciat veritatem eſſe in contrarium, ibi.
Iudex aliquem innocentem condemnās punitur pœna capitis, §.fi. q.68 376.v.22
Iudex an poſſit aliquem relegare, ſeu cōfinare extra prouinciam ſuam, §.fi.q.71 380.v.4
Iudex committens bararariam qua pœna puniatur, §.fi.q.73 383.v.2
iudicem corrumpens qua pœna puniatur, ibid.
Iudex propter negligentiam an poſſit officio priuari, vide s. Negligentia.
Iudex inferior an poſſit imponere pœnam confiſcationis bonorum, §.fi.q.78 390.ver.5
Iudex malè iudicans ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis, §.fi.q.83 404.ver.2
Iudex, cuius arbitrio pœna eſt commiſſa, an poſſit arbitrari pœnam mortis, ibid. 405.ver.11
Et quid ſi ſtatutum imponat pœnam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudi. ibidem. ver.12
Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum, ibid. ver.13
Iudex an poſſit ex cā minuere pœnā ordinariā ꝑ dlicto impoſitā à lege vel ſtatuto, ib.404.v.10
Et an poſſit illam commutare, ſi delinquens non eſt capax illius pœnæ, ibid. ver.11
Iudex primæ cauſæ an ſit citandus in cauſa appellationis, §.fi.q.94 421.ver.9
Iudex an poſſit propter paupertatem mulctam remittere, §.fi.q.95 423.ver.8
Iudex an debeat ſtatim exequi ſententiam latam contra bannitum, vide ſuprà Bannitus.
Iudex ſecularis, ad quē remittitur delinquens cōdemnatus à iudice eccleſiaſtico, an debeat ſtatim exequi, vel ſup ipſo crimine de nouo cognoſcere, § fi.q.96 423
Iudex vnius territorij an poſſit exeq ſentētiā criminalem latā ꝑ iudicem alterius territorij, ibid.
Iudex an poſſit cogere aliquem, vt exerceat officium carnificis, ibid. v. Sed pone.
IVDICIVM ciuile vel criminale quod dicatur, vide ſuprà Cauſa.
IVRAMENTVM habet vim clauſulæ derogatoriæ, §. Teſt.q.94 60.ver.5
Iuramentum fidelitatis an poſſit præſtari per procuratorem, § Feud.q.49 137.ver.13
iuramentum an cōfirmet donationem factam inter patrem & filium, §.donat.q.8 71.v.8
Et an cōfirmet donationem omnium bonorum, ibid.q.20 81
et an confirmet donationem inter virum & vxorem, ibid.q.9 72.v.3
et quid ſi ſit ſimulata, ibid. 73.v.4
Et an ſuppleat defectū inſinuationis, ibi.q.18.79
Iuramentum pōſitum in inueſtitura an operetur, q emphyteota cadat primo anno, quo ceſſat in ſolutione canonis, vide s. Emphyteota.
Iuramentum an ſit deferendum reo de veritate dicenda in eius examine, vide ſuprà Examen.
Iuramentum in ſupplementum probationis ſi deferī i cauſis criminalibus, §.fi.q.63.in prin.360
et quid ſi ſint ciuiliter intentatæ, ibid.
et quid ſi ſit pluſquam ſemiplenè probatū. ibi. v.2
Et quid ſi agatur tantummodo de imponēda pœna pecuniaria, ibid. v.3
Iuramentum purgationis an ſit deferendum reo in cauſis criminalibus, ibid. ver.4
Et an etiam in curiis ſecularibus, ibid. v.5
Purgatio legalis an habeat locum in cauſis criminalibus, ibid.
Iuramentum an excuſet à præſumptione calumniæ, vide s. Calumniator.
IVRISDICTIO acquiſita per vaſallum an accreſcat feudo, § Feudum.q.88 151.v.5
Iuriſdictio an poſſit prorogari per vaſallos, d.§.q.90 152.v.10
Iuriſdictio an poſſit prorogari in cauſis criminalibus, §.fi.q.42.in princ. 307
et quid ſi ille, in quem fit prorogatio, aliàs nō haberet iuriſdictionem in criminalibus, ibid. v.2
Et an quando proceditur per inquiſitionem, poſſit iuriſdictio prorogari, ibid. 308.v.3
IVS accreſcendi an poſſit à teſtatore prohiberi, §. Teſtam.q.74 48.v.1
Ius accreſcendi an habeat locum in feudis, § Feudum, q.77 145
Ius feudorū qn̄ originem habuit, §. Feud.q 1.113
ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat ad hæredes domini, ibid.q.64 139.v.1
et an contra hæredes vaſalli, ibid.q.65
ius accreſcēdi an habeat locum in emphyteoſi, §. Emphy..q.39 110.v.1
ius petendi renouationem competēs agnatis, vel filiis emphyteotæ, an duret vltra annum, vide ſuprà Agnati.
Iura loquentia de emphyteoſi an habeant locum etiam in bonis emphyteoticis eccleſiæ, §. Emphy.q.48 112
et an quoad præiudicium laicorum, qui bona ipſa habent in emphyteoſim, ibid.
ius adeundi an trāſeat in fiſcū, §.fi.q.78.393.v.25
ius patronatus an tranſeat in fiſcum, ibid.390.v.8
iura & actiones an veniant in confiſcatione bonorum mōbilium, & immobilium, ibid. 391.v.9
LAICVS an poſſit capere clericum, §.fin.q.28 264.v.6
Laici & clerici ſi ſimul delinquant, an omnes remittendi ſint ad iudicē eccl.§.fi.q.36.296.v.43
laici famuli cardinalium, & epiſcoporum & aliorum clericorum ſi delinquant, à quo iudice ſint puniendi, vide s. Familia.
Laicus ſi iniuriā inferat clerico, quis ſit iudex cōpetens, §.fi.q.36 297.v.47
Laicus ſi deponat falſum coram iudice eccleſiaſtico, an poſſit ab eo puniri, § fi.q.38 301.v.15
Si laicus delinquat in eccleſia, cuius iudicis ſit cognitio, ibid. 302.v.18
Cætera plura in hoc propoſito, vide ſuprà Iudex.
Laic⁹ ā poſſit accuſare clericū, §.fi.q.14.240.v.21
Et an poſſit illum denunciare, §.fi q.7.227 ver.9
Laicus an poſſit eſſe teſtis contra clericum, §.fin. q.24 259.v.10
LAENO punit̄ pœna mortis, §.fi.q.68 376. v.23
LAESAE Maieſtatis crimen pluribus modis cōmittitur, §. Læſæ Maieſtatis, in prin. 200
Et an committatur etiam contra reges, principes vel ciui

vel ciuitates, q̄ ſupiorē n̄ recognoſcunt, ib.v.3
Et an ꝯ eos, qui ſuperiorē recognoſcunt, ibid.v.3
et an offendens cardinalem incurrat crimen læſæ Maieſtatis, ibid. v.4
et an offendens conſiliarium principis, ibid. v.5
et an ille, qui non eſt ſubditus, dicatur committere crimen læſæ maieſt. ibid. 201.v.6
et quid in clerico, ibid. v.7
Quæ ſit pœna committentium crimen læſæ maieſtat. ibid. v.8
et an ex hoc crimine bona publicentur, ibi.ea.v.9
et an diſpoſitio, l. Quiſquis, habeat locum contra filias fœminas, ibid. v.10
et an contra filios naturales, ibid. v.11
et quid in filiis natis ante delictum, ibi. v.12
et quid in filio concepto poſt bannum, ibid.
et an habeat locum etiam contra nepotes, ib.v.13
et an hæ pœnæ ſtatutæ ꝯ filios habeant locum, etiam quando crimē læſæ maieſt. non cōmiſſum eſt ꝯ Imperatorē vel rēpub. Rom. ib. 202.v.14
et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam ſi nō ſequatur effectus, ibid. v.15
et an in hoc crimine poſſit poſt mortem procedi, ibi. v.16
et an in hoc crimine poſſit procedi contra abſentem, ibid. v.18
Rebellis an poſſit impunè occidi, vide ſ. Rebellis.
LAVDEMIVM ſoluendum eſt domino in alienatione rei ēphyteoticæ, §. Emphy. q. 23. 101.v.1
et an etiam de rebus donatis, ibid. v.2
et qd ſi res emphyteotica poterat ex forma inueſtituræ alienari, etiam domino irreqſito, ib v.3
et quis teneatur ad laudemium, an alienus, vel nouus acquirens, ibid. v.4
et an laudemium pertineat ad proprietarium, vel ad vſufructuarium, ibid. v.5
LAZARVS à mortuis reſurgens an recuperauerit bona, § Teſtam. q. 86 37.v.1
LEGATA vniuerſalia an ſuſtineantur ex diſpoſitione auth. ex cauſa: & quid in legatis factis filio præterito, vel factis turpibus, perſonis, vide ſ. Diſpoſitio auth. ex cauſa
Legata quæ ſuſtinentur ex diſpoſitione auth. ex cauſa, an petātur actione ex teſt. ib. q. 54. 37.v.6
Legatarius an poſſit eſſe teſtis in teſtam. ibi. q. 55 39.v.8
legatarius an poſſit retinere rem ſibi relictam in teſtamento minus ſolemni, ibid. q. 90 58 v.2
legatario an teſtator licentiam concedere poſſit, vt ꝓpria aucto. capiat rē legatā, ibi. q. 68. 46.v.1
legari an poſſit res feudalis, §. Feud. q. 40. 129.v.4
et an legato feudo debeatur ſaltem æſtimatio, ib.
et an pater poſſit feudum vni ex filiis ſuis prælegare, vide ſ Pater.
legatum à filiof. relictum in teſtamento, cui inſerta eſt clauſula codicillaris, an ſuſtineatur in vim donationis cauſa mortis, §. don. q. 6 70.v.8
legatum an reuocetur propter ſuperuenientiam liberorū, vide ſ. Diſpoſitio, l. ſi vnquam. §. don.
LEGES loquētes de emphyteoſi, an habeāt locū in bonis emph. eccleſ. vide ſ. Iura ciuil. §. emph.
LEGITIMA eſt filio relinquenda titulo inſtitutionis, vide ſ. Filius, §. Teſtam.
et quid in legitima aſcendētium, d. §. q. 38. 25.v.8
Legitimæ alienationem an teſtator prohibere poſſit, vide ſ. Alienatio.
Legitimæ detractionem an poſſit teſtator prohibere, ibid. q. 72 47.v.1
Legitimat⁹ ā poſſit à patre hęres īſtit. vid ſ. Spuri⁹.
legitimatus præteritus an rumpat teſta. §. Teſtam. q. 84 57.v.1
legitimat⁹ an ſuccedat in feudo, § Feud. q. 82. 147
et quid ſi expreſsè ſit legitimatus à principe ad feuda, ibi. v. Sed quæro.
et quid ſi à Comite Palatino, ib. v. et hęc quidē. ib.
et qd in legit. p ſubſequens matrimonium, ib. v.3
legitimatio an reuocetur propter ſuperuenientiam filiorum, vide ſ Diſpoſitio. l. ſi vnquam.
legitimatio filij naturalis an reuocet donationē ad inſtar natiuitatis filij legitimi, vide ſ. Diſpoſitio. l. ſi vnquam.
legitimat⁹ an ſuccedat in emph. §. Emph. q. 31. 20
LEVIA delicta quæ dicantur, vide ſ. Delictum.
LIBELLVS accuſationis quid continere debeat, §. fi. q. 12. per totum. 232. ſ. Accuſatio.
Libellus inquiſitionis quid continere debeat, §. fi. q. 31. 272. v. 8. vide ſ. Inquiſitio.
Libelli concluſio, an requiratur in criminalibus, §. fi. q. 12 235.v.21. & q. 31. 274. v.13
libelli famoſi auctor punitur pœna mortis. §. fi. q. 68 444 v 25
LIBERATIO gratuita, an indigeat inſinuatione, vide ſ. Inſinuatio.
LIBER feudorum an ſit ius ſcriptum, vel conſuetudo, §. Feudum. q. 2. 113
Liber feudorum an ſit auth. & allegabilis ad deciſionem cauſarum, ib. q. 3. & ib. etiam an poſſit allegari extra materiam feudalem, & an liget eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas.
Libellarius contractus quid differat ab emphyteotico, vide ſ. Contractus.
LIBERTVS an poſſit præterire patronum, §. Teſtam. q. 51 35
LIS Litis conteſtatio in cauſis criminalibus an ſit neceſſaria, § fi. q. 42 307.v 2
et an cum inſtigatore, vel promotore inquiſitionis §. fi q. 10 231.v.4
LITERAE. Literas alterius aperiens an incidat in crimen falſi, vide ſ. Aperiens.
LOCARI an poſſit res emphyteotica ſine domini conſenſu, vide ſ. Emphyteota.
LOCVS an ſit exprimendus in accuſatione, vide ſ. Accuſatio.
LVDVS eſt prohibitus, §. Ludus, in prin. 202
et quid in ludis, in quibus eſt mixtura ingenij, & fortunæ, ibid. v 2
et quid in ludo Saccorum, ibid.
et an lud⁹ Saccorum ſit permiſſus cler. ib. 203. v.3
et an haſtiludia, & torneamenta ſint licita, ibid. v.4
et quid in ſortibus, quas Scommeſſas vulgò appellant, ibid. v.5
Quę ſit pœna ludētis ad Ludos prohibitos, ib. v.6
Vincens in Ludo prohibito, an teneatur lucrum victori reſtituere, ibid. v.7
Mutuās in Ludo reprobato, ā poſſit petere, ib. v.8
Tranſactio occaſione Ludi an ſit permiſſa. v.9
MAledictum an dicat maleficiū, §. 1. 158. v.12
Maledictum in Deum an ſit blaſphemia, §. Blaſpemia, in princ. 163
Maledicens principi an committat crimen læſæ Maieſtatis. § Læſæ Maieſt. in princ. 200
MANDATVM Mandans fieri delictū, an puniatur ea

tur eadem pœna, qua principalis delinquens, §.fi.q.89.in prin. 414

Statutum puniẽs cõmittẽtẽ delictũ an habeat locũ ĩ eo, q mandauit illud cõmitti, vid ĵ.Statutũ.

Mandans an debeat puniri in loco dati mãdati, an aũt in loco delicti commiſſi, §.fi.q.38.300. v.4

mandans vulnerari, ſi ſequatur mors, an teneatur de homicidio, §.fi.q.89 415.v.5

et quid ſi ad percutiendum, ibid.

mandatum ad occidendum an præſumatur ex eo, ꝙ dominus loquatur famulo ad aurem, vel ex eo quòd ei dicat, vade, & non reuertaris, donec ſentio nouum de tali, vide ſ.Dominus.

mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mãdato, §.fi.q.89.v.Scias autem. 415

mandatarij dictum an faciat indicium ad torturam contra mandantem, §.fi.q.21 251.v.12

mandans pcuti clericũ, ſi mãdatũ reuocauit, & reuocationẽ mãdatario ñ intimauit, an ſecuta deinde pcuſſione ſit exc̃oĩcatus, vide ſ.Clericus.

Mandatum ſuperioris, an in delictis excuſet, §.fin. q.60 352.v.15

et quid in atrocioribus, ibid.

MARITVS an poſſit donare vxori, & è contra. §. Donatio, q.9 72.v.1

et quid in donatione cauſa mortis, ibid. v 2

et quid ſi facta ſit ob compenſationem ignobilitatis, vel ſenectutis, ibid. 73.v.5

et an confirmetur morte, ibi. v.6

et à quo tẽpore operetur talis confirmatio, ib.v.7

et an huiuſmodi donatio ꝯfirmetꝛ iuſo, ib.72.v.3

maritus occidens vxorem an lucretur dotem, §. Homicidium. 181.v.22

MATER an poſſit filium exhæredare, aut præterire, §.teſtam.q.40.27.v.6.& q.47.33.& vide ſ. Exhæredatio, & ſ.Filius.

MATRIMONIVM contractum inter raptorem, & raptam an tollat pœnã raptus, vide ĵ.Raptus.

Matrĩm ſeparatꝛ pp adulteriũ, vide ſ Adulterium.

et an propter hæreſim, vide ſ.Hæreſis.

et an propter ſodomiam. vide ĵ.Sodomia.

MEDICVS an propter malum medicamentum teneatur, §.Homicidium. 180.v.17

Medicorum iudicio ſtãdum eſt, an vulneratus ex vulnere deceſſerit, ibid. 191.v.43

et ibi multa ĩ ꝓpoſito pitorũ, quot reqrãtꝛ, & ã debeant eſſe Doctores, & an teneãtꝛ iurare, &c.ib.

MELIORAMENTA finito feudo cui remanere debeant, §.Feudum, q.88 150.v.1

et quomodo æſtimanda ſintꝰ, ibi. v.2

melioramenta facta per emphyteotam cui remaneant finita emphyteoſi, §.Emph. q.45.32.v.1

MEMORIA defuncti damnari poteſt in aliquibus delictis, vide ſ Accuſatio.

MENDACIVM rei an contra eum faciat indicium ad torturam, §.fi.q.21 255.v.39

MENDICANTES qui dicantur, vide ſ.Fratres mendicantes.

MERETRIX an poſſit in cauſis criminalibus teſtificari, §.fi.q.24 259.v.14

Et quæ dicatur meretrix, ibid. Remiſſiuè.

et an cum meretrice nupta dicatur cõmitti adulterium, vide ſ.Adulterium.

Et an cuſtos carceris cognoſcens meretricem carceratam puniatur, vide ſ Coitus.

et an rapiens publicam meretricem puniatur pœna raptus, vide ĵ.Raptus.

MERITORVM probatio an requiratur in donatione remuneratoria, §.donatio.q.3. 67.v.2

et an probetur per aſſertionem donantis, ib. ead.

et an debeant æquiualere ipſi donationi, ib. v.4

meritorum probatio an proſit delinquenti, §.fi.q. 60 355.v.27

METVS in delictis an excuſet, ibid. 353.v.17

metus torquendi an æquiparetur torturæ, §.fi.q. 64 366.v.31

metꝰ nſiqd annullet teſt.ipſo iure, §.teſt.q 87 57

MILITIS teſt. plura habet priui. §.teſt.q.15.10.v.1

et an miles illa amittat poſt miſſionem, ib. v.4

et an illa competant aliis perſonis non militantibus quæ ſunt in caſtris, ibid. v.5

miles poteſt decedere pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus, §.Teſt.q.16 11.v.1

miles an poſſit filium exhæredare vel præterire, ibid.q 40 27.v.6

miles an poſſit accuſare, § fi.q.14 237.v.4.

Militum iudex cõpetens qs ſit, § fi.q 35.289.v.24

miles egregiꝰ mitiꝰ puniri dbet, § fi.q.60.354.v.25

milites de ꝯſuetudine non ſuſpenduntur, ib.v 24

Milites quandoque pro delictis degradantur, §.fi. q.74 385.v.5

milites an poſſint torqueri, §.fi.q.64 164.v.18

miles aliquid accipiens ab eo, in cuius domo hoſpitatur, qua pœna puniatur, §.fi.q.80.396.v.3

MINAE an ſit ſufficiens indicium ad torturam, §. fi.q 21 255.v.37

minę illatę ab aliquo an excuſent eum, qui illum interfecit, vide ſ Homicidium.

MINOR 25.ann.an poſſit accuſare, §.fin. q.14 238.v.7

minor ætas an excuſet in delictis, §.fin.q.60.circa prin. 350

et an proſit ad ꝯcedendã reſtitutionẽ in integ. ibi.

minor delinquẽs in minori ętate, an poſſit pro eo delicto puniri, poſt quã effectus ẽ maior, ib.v.5

minor 14.ann.an poſſit torq̃ri, § fi.q 64.365.v.21

minoris confeſſio abſque curatore facta an ei præiudicet. §.fi.q.55 335.v.12

Proceſſus factus ꝯtra minorẽ non dato ei curatore, an ſit ipſo iure nullꝰ. §.fi.q.50 circa prin.324

minor 24.an. an reſtituatꝛ aduerſus lapſum anni, lege præfixi ad petendam inueſt. vide ſ. Annus.

minoritæ an poſſint capere ex teſt. vide ſ.Fratres.

MONACHVS vel religioſus an poſſit teſt. §.teſt. q.28 18.v.1

monachi vel religioſi an poſſint capere ex teſtamento.q.29 19.v.1

et an poſſint eſſe teſtes in teſt.q.55 38.v.7

monacho hærede inſtituto an hæreditas deferatur ipſo iure Monacho vel monaſterio, q.30.19

monachꝰ ã ſuccedat ĩ feudo, §.Feud.q.78.145.v.1

monachus an poſſit denunciare, §.fi.q.8. 228.v.4

Quis ſit iudex monachorum, & clericorum regularium, ſi delinquant, §.fi.q.35 291.v.15

monachus non deferens habitum ſuæ religionis eſt excommunicatus, §.fi.q.77 337.v.16

et quid ſi illum deferat, ſed occultè, ibid.

monaſterium an teneatur pro delicto ingreſſi, §. fi.q.35 291.v.7

Offenſo monacho, an ſpectet lꝰ faciẽdæ pacis monaſterio, an aũt filio ipſius monachi, vide ĵ.Pax.

MONA

MONASTERIVM an ſuccedat in emphy.§.Emphy.q.33 108 v.1
MONETA. Monetam falſam faciens qua pœna puniatur,§.Falſum. 169.v.37
monetã falsa expendẽs qua pœna puniat̃,ib.v.38
monetam radens quomodo ſit puniendus,ibi.v. Radens autem.
MORA an poſſit p emph.purgari, vide s.Emph.
MORS. Morte accuſatoris, vel accuſati quando cauſa criminalis finiatur,vide s̃.Accuſatio.
morte confirmatur donatio inter virum & vxorem, vide s̃.maritus. Confirmatur etiam donatio inter patrem, & filium,vide j̃.Pater.
MVLCTA an à iudice remitti poſſit propter paupertatem,§.fi.q.95 423.v.8
MVLIER an poſſit eſſe teſtis in teſt.§. Teſt.q.55 37.v.2
et quid de iure canonico,ib. v.3
et quid in teſtamento ad pias cauſas,q.6 38.v.4
et quid in teſtamento inter liberos,ibid. v.4
et quid in codicillis,d.q.55 38.v.6
mulier an poſſit accuſare.§ fi.q.14 228.v.8
et mulier accuſãs an teneat̃ ſe ĩſcribere, vid̃ s̃. Ac.
mulier ã poſſit teſtifi.ĩ cãis crĩal.§.fi.q.24.258.v.2
et an in cauſis capitalibus,ib. v.3
et quid de iure canonico,ibid. v.4
mulier ã poſſit pſonalr̃ d̃tineri,§.fi.q.28.264.v.3
mulier an ſit relaxanda iuratoriæ cautio. §.fi.q.46 317.v.14
MVLTITVDO reorum an excuſet delinquentes.§ fi.q.60 355.v.30
MVNERA miſſa ſpõſæ ab eius ſpõſo, vel ſocero an pſumantur illi donata,§.donat.q.10.74.v.1
MVROS ciuitatis tranſcendens punit̃ pœna mortis,§.fi.q.68 376.v.29
et an hoc locum habeat tãtummodo in muris ciuitatis Romanæ,ib.
et an ſeruandum ſit tempore pacis,ibid.
NATVRALIS obligatio an oriatur ex teſtamento non ſolemni,vide j̃.Obligatio.
naturales filij an poſſint capere ex teſt.vide j̃.ſpu.
et an præteriti rumpant teſt.§.Teſt.q.42 29.v.1
naturalis ã ſuccedat ĩ feudo,§.Feud.q.82.148.v.1
naturales an ſuccedant in emphy.vide s̃.Filius.
NEGATIVA poteſt probari per rei euidentiam, §.fi.q.52.in prin. 327
Item poteſt probari per teſtes,ibid. v.3
negatiua ſimplex, & indeterminata eſt improbabilis,& teſtes ſuper ea deponentes ſunt ſuſpecti de falſo,§.Falſum. 167.v.18
Secus autem ſi ſit coarctata loco, & tempore,§.fi. q.52 327.v.4
negatiua an poſſit probari p dictũ offenſi,ibid.v.5
et an exculpatio facta per offenſum,eximat reum à tortura.ib.
NEPOS legitim⁹ ex filio ſpurio, an poſſit ab auo hæres inſtitui,vide s̃.Auus.
nepotes an in feudis ſuccedant in ſtirpes,vel in capita,§ Feudum.q.75 143.v.1
nepos ex filia fœmina an ſuccedat in emphyteoſi §.Emphy.q.36 108.v.1
nepos an faciat ſecundam vel tertiam generationem.§.Emphy.q.34 ibid.
NOBILITAS.Probatio nobilitatis vel dignitatis an proſit delinquenti,§.fi.q.60 354.v.24
nobiles de conſuetudine non ſuſpenduntur,ibid.
nobiles an poſſint torqueri,§ fi.q.64 365.v.19
NOMEN occiſi vel offenſi an ſit de ſubſtantia,ad hoc vt reus puniri poſſit,§.fi q.52 328.v.8
Nominis mutatio eſt ſpecies falſi,vide s̃.Falſum.
nomen accuſari quando dicatur receptum inter reos, vide j̃.Reus.
nominatio hæredis à teſtatore ore proprio fieri debet.vide s̃.Hæres.
NOTARIVS de teſt.debet eſſe rogatus,§.Teſt.q. 58 41.v.7
et quid in teſtamẽto inter liberos.d.§.q.8.6.ver.4.
Notario ſtipulante an valeat donatio abſenti facta,§.donat.q.13.90.v.1. & ibi an poſſit ante ipſius abſentis acceptationem reuocari.
notarius fabricans inſtrumentum falſum qua pœna puniatur,§ Falſum. 167.v.16
notarius ponens in inſtrumẽto ꝙ interuenit pretij numeratio,licet reuera pecuniæ non fuerint numeratæ,incidit in pœnam falſi,ibid. v.19
Notarius ſcribens in inſtrumento,rogauit Titius, ſpopondit Mæuius,cùm tamen Titius eſſet abſens,incidit in pœnam falſi, ibid. 168.v.20
notarius recipiens inſtrumentum ſuper re illicita, incidit in pœnam falſi,ibid. v.22
notarius negans ſe rogatum de inſtr̃o, de quo reuera fuerat rogatus,punitur pœna falſi,ib.v.23
notarius ↄdẽnatus ex eo ꝙ deliq̃rit ĩ officio tabelliõat⁹,ã cẽſeat̃ priuat⁹ officio,§.fi.q.73. 383.v.4
NOTORIVM. Notorietas delicti aperit viam iudici ad inquirendum,§ fi.q 9.in prin. 229
Delictum notorium quod dicatur,ibid.
et an requiratur ꝙ ſint etiam notoriæ qualitates ipſius facti,ibid. v.3
et an in proceſſu,qui fit ſuper notorio,requiratur citatio,vide s̃.Citatio.
et an requiratur probatio ipſius notorij, §.fi.q.9. v.Item quæro. 229
et per quot teſtes probetur notorium,ib.229.v.5
et an in crimine notorio danda ſit reo copia proceſſus,& terminus defenſionis,vide s̃.Copia proceſſus,& Defenſio.
et an in notoriis requirat̃ ſentẽtia, vide j̃.Sẽtẽtia.
et ã ĩ notoriis admittat̃ appellatio,vid̃ s̃.Appellat.
NOVITIVS an poſſit teſtari intra annum profeſſionis,§ Teſt.q.28 18.v.6
NVLLITAS ſententiæ criminalis ſuſpendit eius executionem,§.fi.q.94.v.Scias autem. 421
NVNCIO interueniente poteſt donari abſenti, vide s̃.Abſens.
OBLATIO nunquid ſufficiat ad euitandam caducitatem,vide s̃.Emphyteota.
Obligatio naturalis an oriatur ex teſtamento nõ ſolemni,§.Teſt.q.90 58.v.1
OBLATVS. Ille qui obtulit ſe, & bona ſua monaſterio, an gaudeat priuilegio fori eccleſiaſtici,§.fi q.35 288.v.19
OBLIGATIO. Obligatio an tranſeat in fiſcum, vide s̃.Fiſcus.
OCCIDENS,vide s̃.Homicidium.
OFFENDENS Cardinalem,vel cõſiliarium principis,an incidat in crimen læſæ Maieſtatis, vide s̃.Læſæ Maieſt.
OFFICIA an emi poſſint,§.Simonia. 207.v.4
Officialis tenetur in principio officij iurare, quòd nihil dedit,aut promiſit pro ipſo officio,ibid.
Officialis fugiens ante ↄpletum tẽpus ſyndicatus

ā habeat̃ ꝓ ꝯfeſſo, & cõuic.§ fi.q.21.253.v.29
officiales ſi ſyndicat̃ de qualibet negligẽtia,ſed tā
rùm de ea,q̃ eſt dolo ꝓxima,§.fin.q.73.383.v.3
officialis committens baratariam priuatur officio
vide ṡ.Iudex.
officialis effectus diues durante officio,an præſu-
mat̃ acqſiuiſſe de bonis fiſci,§.fi.q.68.377 v.30
officialis an poſſit cognoſcere de iniuria ſibi facta,
§.fi.q.35 289.v.26
Et quid ſi facta illi fuerit iniuria tāquā priuato,ibi.
Officialis an poſſit durante officio accuſari,§.fi.q.
16 243.v.6
officiali reſiſtere quando liceat.§.fi.q.29. 265.v.2
officialis qui cogit ruſticos ad obſequia indebita,
quomodo puniatur,§.fi.q.71 380 v.3
officialis publicos prouentus ſubtrahens punitur
pœna mortis,§.fi.q.68 377.v.30
OPERARII,& fabri an excuſentur de eo,quod o
perantur de mādato alterius.§.fi.q.60.352.v.15
ORATORIVM priuatum an gaudeat immunita
te eccleſiæ,§.fi.q.30 268.v.7
ORIGO.Iudx loci originis p̃t ꝯ ſubditū extra ter-
ritoriūm delinquētem ꝓcedere, vide ṡ.Iudex.
OSCVLVM inferens mulieri qua pœna ſit puni
endus,§.fi.q.83 404 v.6
Vxor an amittat dotem propter oſculum, vide ṡ.
Adulterium.
PACTA ī inueſtitura appoſita qui dicit,proba-
re debet,§.Feudum.q.20 120.v.1
Pactum de non petendo an requirat inſinuatio-
nem,vide ṡ.Inſinuatio.
pactū liberatoriū ā egeat īſinuatiōe,vid ṡ.Inſinua.
pactum nudum de donando an pariat actionem,
vide ṡ.Diſpoſitio,l.ſi quis argentum.
PAX facta cum offenſo,an ſit ſufficiens indicium
ad torturam,§.fi.q.21 255.v.38
pax habita à parte offenſa,an impediat proceſſum
ad vlteriora,§.fi.q.58.in prin. 340
et an poſſit fieri pax ſuper crimine priuſquam ſit
inſtituta accuſatio,ibid. v.2
et an facta pace poſt cœptum iudicium poſſit iu-
dex illud proſequi,ibid.
et ā ſtāte pace poſſit tertius accuſare,ib. 341.v.4
De quibus criminibus poſſit fieri pax,ib. v.5
et an de criminibus priuatis,ibid. v.6
et ā vbi īgerit̃ tm̄ pœna mutilatiōis mēbri, ibi.v.7
Et an vbi pœna fuſtigationis,ib. v.8
et an vbi agit̃ de amittenda libertate,ib.ead.v.10
et an ſuper crimine adulterij,ibid. 342.v.11
et an ſuper crimine raptus,ibid. v.12
et an ſuper crimine inceſtus,ibid. v.13
et an ſuper ſtupro,ib. v.14
et an ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur
pœna ſanguinis,ibi. v.15
et quid ſi agatur de crimine priuato,ibid. v.16
et quid ſi agatur d̃ crimine,pro quo de iure ſit im
poſita pœna mortis,& à ſtatuto ſit impoſita tā-
tùm pœna pecuniaria,ibid. v.17
et quid ſi agatur de crimine falſi,ibid. v.18
et an in caſibus in quibus eſt prohibita tranſactio,
ſit etiam prohibita gratuita pactio,ibid. v.19
Si ſtatutum prohibeat fieri pacē ꝓ aliquo delicto,
an cenſeat̃ ēt ꝓhibitum facere pacem cum eo
qui delictum ipſum fieri mandauit,ibid. ver.20
Ad quos ſpectet ius faciendæ pacis. 243.v.21
offenſo monacho,an ſpectet ius faciēdę pacis mo-
naſterio,an autem filio,ib. v.25
Filij ſpurij an poſſint pacem facere de morte parē
tum,ibid. v.26
tutor ā poſſit facere pacē nomine pupilli, ib.v.27
ꝓcurat.cū libera ā poſſit pacē facere,ib.344.v.28
Pax habita à vulnerato,qui deinđ moritur,an pro
ſit vulneranti,ib. v.29
Et an pax facta pro vulneribus proſit pro morte
exinde ſecuta,ibid. v.30
marito qui vxorem occidit,an proſit pax facta à fi
liis communibus,ibid. v.31
Filius, qui non vult eſſe hæres patris,an poſſit fa-
cere pacem pro morte patris, ibid. v.32
et an filius faciendo pacem cenſeat̃ adire eius hę-
reditatem,ibid. 345.v.33
ſi offenſus decedat relictis pluribus hæredibus,an
ſit habenda pax ab omnibus,ibid. v.34
et an ſit habenda pax à fœmina hærede,ibi. v.35
et qd ſi null' adſit hęr.à quo ſit hēnda pax,ib.v.36
Pax an poſſit fieri abſenti,ibid. 346.v.37
pax facta pro iniuria an tollat etiā intereſſe reſpe-
ctu damnorum,& expenſarum,ibid. v.38
Remiſſio facta in foro conſcientiæ , an tollat ius
accuſandi,ibid. v.39
Reſtitutio rei ablatæ , vel ſatisfactio , an habeat
vim remiſſionis,ibid. v.40
Iudex an poſſit cogere offenſum ad faciēdam pa
cem,vide ṡ Iudex.
PALATIVM epiſcopi an gaudeat immunitate
eccleſiæ,vide ṡ.Captura.
PAPA an poſſit concedere Pręlatis facultatem te
ſtandi de bonis eccleſiæ,§.Teſt.q.27.v.ſed quæ
ro.& ver.Sed an poterit. 16.v.5.& 7
Papa ſi delinquat , quis ſit eius iudex competens,
§.fi.q 35 286.v.4
et de qbus criminibus poſſit papa accuſari,ibi.v.2
et an concilium gñale ſit ṡ.Papam, ibi.Remiſſiuè.
Papa an poſſit etiam volens ſe iudici laico in cri-
minalibus ſubiicere,ibid. 287.v.5
Papa an poſſit mero laico committere cauſas cri-
minales clericorum,§.fi q.41 307.v.8
et an poſſit conferre iuriſdictionem ordinariam
principibus laicis in clericos,ibid.
Contra Papam an requiratur maior numerus te-
ſtium quàm contra alios,§.fi.q 66 372.v.6
papa ā pp īſufficiētiā poſſit d̃pōi,§.fi q 73 383.v.8
papa an dicat̃ cõmittere ſimoniā,vide ṡ Simonia.
Papā an poſſit pro defenſiōe ſua quis impunè of-
fendere,vide ṡ.Defenſio.
PARRICIDIVM quando committatur , §.Parri-
cidium in prin. 203
et an occidens patrem naturalem tantùm dicatur
parricida,ibid. v.2
et an occidens alium ex aſcendentibus,vel deſcē-
dentibus.ibid. v.3
et an occidens tranſuerſalem,ibid. v.4
Parricidij pœna quæ ſit,ib. v.5
PARS vna teſtamenti per aliam declaratur, §.teſt.
q.76. 50.v.5
pares curiæ qñ eligantur,§.feudū.q.90.151.v.2
et an poſſint cogi ad iudicandum. v.3
Pares curiæ laici an poſſint cognoſcere de felo-
nia vaſalli clerici,ibi. v.4
PARTVS immaturus ñ rūpit teſtamentū. §.teſt.
q.45.32.v.1. & ibi qñ dicat̃ partus immaturus.
Partū ſupponēs īcidit ī crimē falſi,§.Falſ.169.v.32

Partus

Partũ exponẽs punit̃ pœna extr.§.fi.q. 83.404.v.7
PATER ex quibus cauſis poſſit filium exhæredare, vide ſ.Filius.
Pater an poſſit prælegare feudum vni ex filiis ſuis, §.Feudum.q.40 129.v.5
et an poſſit de feudo plus aſſignari vni q̃ aliis, ib.
Pater an poſſit donare filiofam.§.don.q.8.71.v.1
et quid ſi ſubſint merita, ibid. v.2
et an merita ſint probanda, ibid.
et an neceſſe ſit quod merita æquiualeãt donationi, ibid. v.3
et quid ſi excedant dimidiam, ibid. v.4
et quid ſi pater donet filio in præmium emancipationis, ibid. v.5
et qui ex cauſa ſtudij, ibid. v.6
et an donatio facta filio per patrem morte confirmetur, ibid. v.7
et an confirmetur iuramento, ibid. v.8
Pater an poſſit in emphyteoſi filiis ſuis p̃iudicare, §.Emphyt.q.16 78.v.1
et quid ſi emphyt. ſit antiq. vel pater. ibid. v.3
Pater an poſſit remittere iniuriam factam filio, §.fi.q.58 343.v.22
Pater præſentans filium imputatum de delicto, an illũ liberet à pœna mortis, §.fi.q 60. 355.v.29
Pater an poſſit remittere iniuriatã illam filio, §.fi.q.58 343.v.22
Pater an poſſit occidere filiam & adulterum in adulterio deprehenſos, vide ſ. Adulterium.
Pater non tenetur pro delicto filij, neque etiam in eius legitima, § fi.q.86.v.Secũdo infertur.411
Quicquid facit filius occaſione patris, & eo ſciente, præſumitur factum de eius voluntate, ib.
Pater bãnitus an poſſit à filio occidi, vid̃ ſ.Statutũ.
PATRIARCHA. Quis ſit iudex competens patriarcharum, ſi delinquant, §.fi.q.35 287.v.12
PATRONVS an poſſit accenſare clericum in ſuo beneficio inſtitutum, §.fi.q. 14 241.v.22
PAVPER an poſſit accuſare, ib. 240.v.19
et quis dicatur pauper, ibid. Remiſſiuè.
et an poſſit eſſe teſtis in cauſis criminalibus, §.fi.q. 24 259.v.11
PECVLIVM profectitium, aduentitium, & caſtrẽſe an filij bonis confiſcatis veniant in ꝯfiſcatione bonorum, vide ſ.Filius.
PENSIONEM recipiens an ſibi præiudicet in caducitate, vide ſ.Dominus.
Penſio emphyteotica quo tempore anni ſolui debeat.§.Emphyt.q.12 96.v.1
et an poſſit emphyteota illam ſoluere pro tribus, vel quatuor annis futuris, ibid. v.2
Penſio an debeat augeri pp augmẽtum ꝯtingens in re emphyteotica, d.§.Emphy.q.41. 110.v.2.
PEREMPTORIVM. Citatio peremptoria an in criminalibus requiratur, vide ſ.Citatio.
PERITIA inſignis, vel excellentia delinquentis in aliqua arte, an ei proſit, §.fi.q.60 354.v.26
Peritorum iudicio ſtandum eſt, vide ſ.Medicus.
PERIVRIVM quid ſit.§.Periurium. in princ.204
Periurij pœna quæ ſit, ibid. v.2
et an periurus efficiatur infamis, ibid.
et an clericus propter periurium amittat ipſo iure beneficium, ibid. v.4
et an piurus incidat in pœnas, l. Si q̃s maior. ib. v.5
et an repellatur agendo, ibid. v.6
et an à teſtificando. v.7
Et an periuro deferatur iuramentum in ſupplementum probationis, ibid. v.8
Periurium non committitur ſine dolo, ib. v.9
Difficultas excuſat à periurio, ibid. 205.v.10
Periurium non nocibile non punitur, ibi. v.11
Periurium in nonnullis caſibus ſi puniť in foro ꝯtentioſo, ſed ſolũ Deũ habet vltorem, ibi.v.12
et quid ſi ſit delatum iuramẽtum à parte parti, ib.
PERMVTARI an poſſit res emphyteotica domino irrequiſito, §.Emphyt.q.17 100
PESTIS tẽpore an ſufficiant in teſtamento quinque teſtes, vide ſ Teſtes.
PIGNORARI an poſſit res ẽphyteotica ſine domini conſenſu, vide ſ.Emphyteota.
PLAGIARIVS an ſit pœna capitis puniendus, §.fi.q.68 377.v.31
Et quid ſi non ſit ſolitus talia committere, ib.
PLVRA delicta ad vnum finem tendentia an ſint pluribus pœnis punienda, vide ſ.Delictum.
Plures delinquentes contra vnum, an omnes inſolidum teneantur, ibid.
Plures vulnerãtes, ſi ignoreť ex cuiꝰ ictu vulneratꝰ deceſſerit, ã ſint oẽs abſoluẽdi, vid̃ ſ.homicidiũ.
Plures ſimul vocati ad ſucceſſionem, an cenſeantur vocati ſimul & ſemel, an autem ordine ſucceſſiuo, § Teſtam.q.76 51.v.13.& q.80.56
POENA. Pœnarum genera quot ſint, §.fi.q.67 in prin. 372
Pœna capitalis quæ dicatur, ibid.
Pœnarum corporalium ſpecies, ibid. v.3
Pœna ſtigmatis an hodie ſit in vſu, § fi.q.70.circa princ. 379
Tortura an ſit in vſu pro fundi pœna delicti, vide ſ.Tortura.
Pœna triremium an ſit in vſu etiam in clericis, §.fi.q.70 v.Frequens eſt etiam. 379.v.5
Pœna fuſtigationum, vide ſ.Fuſtigatio.
Pœna præcipitationis, vide ſ Præcipitatio.
Pœna interdictionis aquæ & ignis hodie non eſt in vſu, §.fi.q.63 360.v.6
Pœna deportationis an hodie ſit in vſu. ib. v.8
Pœna relegationis an hodie ſit in vſu. ibi. v.9
Pœna mortis qbꝰ caſib. ĩponať, §.fi.q 68. ĩ prĩ. 374
Pœna amputationis membri an eſſet cognita de iure digeſtorum, §.fi.q.69. in prin. 378
et an dicatur pœna capitalis. ibid. v.2
et quæ dicantur propriè membra, ibid. v.3
Pœna amputationis membri quibus caſibus imponatur, ibid. 379.v.6
Si quis ſit condemnatus in amputatione manus, quæ manus illi debeat ãputari, vide ſ.Cõdem.
Pœna carceris perpetui, vide ſ.Carcer.
Pœna detruſionis in monaſteriũ, an hodie ſit in vſu, §.fi.q.70 380.v.6
Pœna quòd clerici ponãtur in gablis, an hodie ſit in vſu, ibid. v.7
Pœna mitræ, ibid. v.8
Pœna exilij qbꝰ caſibus ĩponať, §.fi.q.71. 380.v.2
Pœna infamiæ quibus caſibus de iure communi incurratur, §.fi.q.72. in prin. 382
Pœna priuationis quibus caſibus de iure incurratur, §.fi.q.73 in prin. 383
Pœna priuatiõis feudi an incurratur ipſo iure vel per ſententiam, § Feudum, q.62 139.v.1
Pœna appoſita ĩ inueſtitura ã opeť ꝙ emphyteota pp ceſſationẽ expelli ſi poſſit. vid̃ ſ.Emphyteo.

Pœna degradationis quibus caſibus clerico imponi poſſit,§.fi.q 94 420.v.3
Duplicem eſſe degradationem, & quæ ſit earum forma,ibid.in prin.
Quot epiſcopi interuenire debeant degradationi clericorum,ib. 421.v.4
Pœna degradatiõis imponitur etiam doctoribus, & militibus,ib. v.5
Pœna ſuſpenſionis quibus caſibus incurratur, §.fi.q.75.in prin. 385
Pœna eccleſiaſtici interdicti quibus caſibus incurratur,§.fi.q.76.in prin. 385
Pœna excommunicatiõis,vide ſ.Excõmunicatio.
Pœna cõfiſcationis bonorum quibus caſibus imponatur.§.fi.q.78 390.v.3
Pœna confiſcationis certæ partis bonorum,vel aliquarum rerum quibus caſib⁹ imponatur, §.fi.q.79.in prin. 395
Pœna pecuniaria quibus caſibus impoſita ſit , § fi.q.80.in prin. 396
Pœna an debeatur fiſco in foro ↄſcientiæ, ibi.v.6
Pœna talionis,§.fi.q.81.in prin. 397
Et qd ſi accuſator ſit pſona honeſtior,q̃ re⁹,ib.v.2
et an hæc pœna talionis hodie ſit ſublata,ib. v.3
Pœnæ ſtatutariæ,§.fi.q.82.per totum. 397
Pœna ſi arbitrio iudicis commiſſa ſit , an ipſe poſſit pœnam mortis imponere,vide ſ.Iudex.
Pœnitẽtiæ impoſitæ ꝓ peccatis à ſacris canonib. hodie sũt arbitra.ↄfeſſorib.§.fi.q.83.405. v.14
Puniri corporaliter nemo poteſt , niſi in delicto dolus interuenerit,§.fi.q.84.in prin. 405
Iudex an debeat ipunere delĩquẽti pœnã loci,originis, domicilij vł ɗlicti,§.fi.q.85.in princ. 407
Pœnæ ſtatutorũ ꝓ delictis ĩpoſitæ ã tollãt pœnas ꝓ eiſdẽ delictis à iure cõi impoſitas,ib.409.v.5
In pœnis alternatiuè impoſitis an electio ſit iudicis vel rei,ibi. v.6
Vbi agiꝛ de pœna imponenda ex aliqua ſpãli ↄſtitutione, debẽt omnes qualitates verificari, de quibus in ipſa conſtitutione ſit mentio,ibi. v.9
Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam à lege vel ſtatuto impoſitam,vide ſ.Iudex.
vn⁹ ꝓ allo puniri ñ dẽt,§.fi.q. 86.quaſi p totũ.411
Quando pars pœnæ applicaꝛ pti, & pars fiſco, an tota ſolui fiſco ɗbeat, §.fi.q.95.v.Solet ẽt.423
Quãdo aliqs reperiꝛ ↄdemnatus pluribus pœnis, quõ ſit facienda executio,vide ſ.Condẽnatus.
pœnæ ex qb.cauſ.minui poſſit,§ fi.q.60.p to.349
Pœna ordinaria an imponi debeat , quando proceditur per inquiſitionem,ib. 356.v.33
POENITENTIA an in delictis excuſet, ibid.355 ver.21
Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico,§.fi.q.35 288.v.20
Pœnitens an poſſit accuſari,§.fi.q.16 242.v.5
POPVLVS Romanus an poſſit Imperatorem deponere,vide ſ.Imperator.
POSITIONES in cauſis criminalib. an admittantur,§.fi.q.45. 312.v.4
POSSESSIO feudi an trãsferatur in vaſallum per inueſtituram, vide ſ Inueſtitura.
Poſſeſſionem interuertẽs emph. an poſſit à domino propria auctoritate expelli, vide ſ.Emphyt.
Poſſeſſionẽ rei emphyteoticæ ſibi donatæ,an poſſit donatarius ſine domini conſenſu apprehendere,vide ſ.Donatarius.
POSTHVMVS an hodie poſſit à patre exhæredari,§.Teſtam.q.41 29.v.10
Poſthumi agnatione quando rumpatur teſtamẽtum,d.§.q.45.32.vide ĩ.Præteritio.
POTENTIOR pſona q̃ dicaꝛ,§.Emph.q.22.101
PRAECEPTVM. Præceptis pœnalibus procedi de iure an poſſit,§.fi.q.31 272.v.6
Mittens præcepta vallis Ioſaphat,vel ſimilia,punitur pœna extraordinaria,§.fi.q.83 404.v.8
PRAECIPITATIONIS pœna hodie non eſt in vſu,§.fi.q.67 373.v.5
PRAEDAM diuidentes cum barbaris puniuntur pœna mortis,§.fi.q.68 375.v.9
PRAEDICATORES an poſſint capere ex teſtamento.vide ſ.Fratres prædicatores.
PRAEGNANS ſi pt torquẽri,§.fi.q.64.365.v.23
Prægnans ſi condemnata ſit in pœnam corporalem,differenda eſt executio,donec pepererit,§.fi.q.97.426.ver.Differtur etiam.
PRAELATVS aut clericus an poſſit teſtari, §.teſta.q.27.16.v.1. vbi latè quid de bonis eorum patrimonialibus,& quid de bonis eccleſiæ, vel quæſitis ex fructibus eccleſiæ,& qd de ipſis fructibus,& quid de quotidianis diſtributionibus.
Pręlatus non habens propinquos an poſſit teſtando præferre extraneũ eccleſiæ,d.§.q.27.16.v.2
Prælatus an poſſit infeudare bona eccleſiæ ſolita infeudari,§.Feudum.q.13 118.v.1
et an in tali infeudatione interuenire debeant ſolemnitates,ibid. v.2
et an poſſit illa infeudare affinibus ſuis,ib. v.5
et quid in feudo decimarum,vide ſ.Decimæ.
et qd in feudis a ptis p̃deceſſoris ſui,d.q.13.ib.v.3
et quando dicatur res eccleſiæ ſolita vel non ſolita infeudari,vide ĩ.Res eccleſiæ.
et an prælatus poſſit in tali infeudatione alterare conſuetudinem,vide ſ.Conſuetudo.
Pręlati ĩgratitudo ã obſit eccłæ,vide ſ.ĩgratitudo.
Prælatus an poſſit bona eccleſię in emphyteoſim concedere,§.Emphy.q.6 89.v.1
et qd ſi ↄcedat alio mõ q̃ ſolita sĩt ↄcedi,ib.90.v.2
et vſq; ad q̃ generationem concedi poſſint, ib.v.3
et an poſſint ↄcedi ꝓ hæredibus extraneis, ibi.v.4
Prælatus recipiendo penſionem,an præiudicet eccleſiæ,§.Emphy.q.10 94.v.3
Prælatus an poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ,ibid. v.3
et quid in blaſphemiis,ibid. v.4
Prælatus inſufficiens debet deponi, §.final.qu.73 384.v.8
prælati an poſſint imponere clericis pœnas pecuniarias,§.fi.q.80.396.v.In hac autem.
Prælatus an poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ, vide ſ.Pax.
PRAELEGARI an poſſit vni ex filiis res emphyteotica,vide ſ.Pater.
PRAEMIVM indicanti delinquentem an index proponere poſſit.§.fi.q.27 263.v.4
Statutum proponens præmium indicanti delinquentem,vide ĩ.Statutum.
PRESBYTER teſtis vacillans poteſt torqueri, §.fi.q.25 261.v.5
presbyter reus poteſt torqueri,§.fin.q.64.366.v.24.& vide ſ.Clericus.
presbyter benedicens ſecũdas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio,& beneficio,§.fi.q.75 385.v.2

Et an

Et an ſit ſuſpenſus ipſo iure, ibid.
PRAESCRIPTIO iuri emphyteoticis quãti temporis præſtatione inducatur, §. Emphy. q. 7. 90
Accuſatio criminalis & inqſitio præſcribiẽ ſpacio viginti annorum, vide s̃. Accuſatio, & Inqſitio.
crimen adult. præſcribiẽ qnquẽnio. vide s̃. Adult.
PRAESENTI & tacenti donatio facta, nunquid valeat, §. Donatio. q. 14 77. v. 5
PRAESVMPTIO mandati ad occidendum an oriatur ex eo ꝙ dominus poſt acceptã iniuriam locutus ſit famulo in aurem, vel ei dixerit, vade & non reuertaris, &c. vide s̃. Mandatum.
Pręſumptiones an ſufficiant ad condemnandum, vide s̃. Indicium.
PRAETERITIO filij an reddat teſtamentum ipſo iure nullum, §. Teſt. q 42. & q. 43 29
et quid emancipato, q. 42. ib. v. 2
et quid in teſtamento militis, ib.
et quid in filiis naturalib. ib. v. 4
et quid in filio legitimato, ibid. v. 5
et quid in filia fœmina, ib. ead. v. 6. & ibi qd ſi adſit ſtatutum excludens fœminas.
et quid de iure prætorio, q. 43 30
et qui ſi filius præteritioni conſentiat, ib. ea. v. 3
et an talis approbatio ꝑiudicet inſtitutis, ib. 31. v. 4
et quid in filio poſthumo, ib. q. 43 32. v. 2
et qd ſi talis poſthum⁹ viuo teſtat. decedat, ibi. v. 2
et quid ſi naſcatur in 6. vel 8 menſe, ibi. v. 3
præteritio matris & fratrum, nun quid annullet teſtamentum, vide s̃. Frater & Mater.
PRAEVENTIONI inter iudices quomodo locus ſit, §. fi. q 38 304. v. 28
PRIMVM teſtamentum an reuocetur per ſecundum, vide ĩ. Teſtamentum.
PRINCEPS an poſſi: procedere cõtra ſubditum non citatum, vide s̃ Citatio.
princeps an poſſit in cauſis criminalibus tollere terminum defenſionis, vide s̃. Defenſio.
Principis aſſertioni an credatur in alterius præiudicium, §. fi. q. 53 331. v. 21
princeps poteſt omnes pœnas delictorum remittere, vide s̃. Gratia.
Quis ſit iudex competens principum in delictis, §. fi. q. 35 287. v. 9
princeps an poſſit receptionẽ teſtium alteri committere. §. fi. q. 26 262. v. 5
PRIVATA delicta quæ dicantur, vide s̃. Delictũ.
PROBATIO meritorum an ſit neceſſaria ad validitatẽ donatiõis remuneratorię, vide s̃. Merita.
Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores, §. fi. q. 66 372. v. 3
et quid in crimine Aſſaſſinij, vide s̃. Aſſaſſinium.
et quid in crimine Simoniæ, vide ĩ Simonia.
et quid in crimine hæreſis, vide s̃. Hæreſis.
et quid in reo, an dubia probatio illum releuet, §. fi. q. 56 337. v. 3
delictũ an poſſit probari per inſtrũ, § fi. q. 54. 332
Acta & confeſſio facta in iudicio ciuili an probent in criminali, vide s̃. Acta & confeſſio.
Duæ ſemiplenæ probationes an iungantur in cauſis criminalibus, §. fi. q. 63 360. v. 9
Fama, & vnus teſtis de viſu an plenè probent in criminalibus, ib. v. Hinc infertur.
Maior probatio an requiratur ꝯ Papam & Cardinales, quam ꝯtra alios, vid̃ s̃. Cardinalis & Papa.
PROCESSVS copia quando danda ſit, vide s̃. Copia proceſſus.
publicatio proceſſus quãdo fieri debeat, §. fi. q. 49 321. per totum, & q. 61
proceſſus factus contra minorem, non dato ei curatore, an ſit ipſo iure nullus, vide s̃. Minor.
proceſſus factus ſuper inquiſitiõe generali, an ſufficiat ad condemnandum, § fi. q. 50 323. v. 4
et quid in cauſis ſyndicatus officialium, ib. ea. v. 5
PROCVRATOR ſoluendo canonẽ an excuſet emphyteotã à caducitate, vide s̃. Emphyteota.
procurator an ſit admittendus in cauſis criminalibus, §. fi. q. 32. in prin. 277
et quid in criminibus priuatis, ibid. v. 2
et quæ ſit ratio, cur in criminalibus non admittatur procurator, ib. v. 3
et quid ſi imponatur pœna pecuniaria, ib. v. 4
et qd ſi ĩponat̃ pœna relegatiõis, vl̃ minor, ib. v. 5
et quid ſi imponatur pœna priuationis vel depoſitionis ab ordine, ib. 278. v. 6
et quid ſi pro crimine, pro quo de iure communi impoſita eſt pœna corporalis, ſtatutum imponat pœnam pecuniariam, ibid. v. 7
et quid ſi pro crimine impoſita eſt pœna arbitraria iudici, ib. v. 8
et quid ſi impoſita ſit pœna pecuniaria, quã ſi non ſoluerit, infligenda ſit pœna corporalis, ibi. v. 9
et quidſi ignoret̃, ã vuln⁹ ſit lethale necne, ib. v. 10
et quid in caſibus, in qbus poteſt cõtra abſentem procedi ad ſentẽtiam diffinitiuam, ib. 279. v. 11
et qd ſi re⁹ ſit ꝑ alio maleficio bãnit⁹, vid̃ s̃. Bãnit⁹.
et an in caſibus in quibus poteſt cõtra mortuum procedi, admittatur ꝓcurator, ib. q. 32. 280. v. 15
et quid ſi reus ſit carceratus, ibid. v. 16
et quid ſi procurator velit tantummodo allegare cauſas abſentiæ, ib. 281. v. 17
et quid ſi velit proponere, quòd reus habet in illo loco capitales inimicitias, ib. v. 18
et quid ſi velit opponere exceptiones contra perſonam accuſatoris, vel iudicis, ibid. v. 19
et qd ſi velit oppõere occiſũ fuiſſe bãnitũ, ib. v. 20
et an ĩ cã nullitatis admittẽd⁹ ſit ꝓcurator, ib. v. 21
et qñ ꝓceditur ꝑ viam exceptionis, ibid. 282. v. 22
et ã poſſit ꝑ accuſator̃ ꝓcurator ĩteruenire, ib. v. 23
et quid ſi non fuerit oppoſitum cõtra procuratorem an proceſſus valeat, ibid. v. 24
Sententia an ferẽda ſit ꝯ dominum abſentem vel contra procuratorem præſentem, ibid. ea. v. 25
Cõfeſſio ꝓcuratoris ã noceat dño, vide s̃ Cõfeſ.
Procurator cũ libera an poſſit pacẽ fa. vide s̃. Pax.
PRODIGVS an poſſit teſtari, §. Teſt. q. 33. 21. v. 1
et an poſſit teſtari ad pias cauſas, ib. q. 5 v. 3
prodigus an ĩ delictis excuſetur, §. fi. q. 60. 351. v. 11
PRODITOR punitur pœna mortis. §. final. q. 68 377. v. 32
PRODVCENS teſtem falſum, vel inſtrumẽtum falſum incidit in pœnam falſi, vide s̃. falſum.
PROHIBERE an poſſit teſtator alienationẽ legitimæ, vel bonorum hæredis, vide s̃ Alienatio.
et an poſſit prohibere diuiſiones inter hęredes, vide s̃. Diuiſio.
et an poſſit prohibere detractionem Falcidiæ, Legitimæ, vel Trebellianicæ vide s̃. Falcidia, Legitima, & ĩ. Trebellianica.
prohibens aliquem teſtari, qua pœna puniatur, §. Falſum. 168. v. 28
prohibere potens delictum, & non prohibens, an

ſit puniendus,§.fi.q.87 v.3
et quid de iure canonico,ib.
et quid in foro conſcientiæ,ib.
PROMISSIO de donãdo facta pacto nudo,an pariat actio,vide ꝫ Diſpoſitio,l.Si quis argentum.
promiſſio impunitatis facta à iudice reo ſi delictum confiteatur,an ſit obſeruanda,vide Iudex.
promiſſio de non offendendo quando rupta videatur.§.fin.q.47.319.v.9.& ſeq.& vide ſuprà Fideiuſſio.
PROMOTOR inquiſitionis quis dicatur, vide ꝫ. Inſtigator.
PROPRIETARIVS directi dominij,ã debeat habere laudemiũ.an autẽ vſuf.vide ꝫ Laudemiũ.
PROROGATIO iuriſdictiõis,vide ꝫ Iuriſdictio.
PROTESTATIO facta per vaſallũ in alienatione feudi,an illũ excuſet,§ Feudũ,q.31.124.v.5
proteſtatio an excuſet emphyteotam alienãtem, vide ꝫ Emphyteota.
proteſtatio domini directi expellentis emphyteotam,an conſeruet illi ius ad pendendam penſionem.& è contra,vide ꝫ Dominus.
PROVOCATIO alterius an delinquẽtem excuſet,§ fi.q 60 353.v.18
PROXIMIORES vocati à teſtatore,an intelligãtur proximiores ipſius teſtatoris,an verò illius cui ſubſtituuntur,§ Teſt.q.76 51.v.14
PVBLICA delicta quæ dicantur, vide ꝫ.Delictũ.
publicatio proceſſus,vide ꝫ Proceſſus.
et an facta publicatione proceſſus poſſint repeti, vel de nouo produci teſtes,vide ꝫ.Iudex.
PVNITVS de aliquo crimine an poſſit de eo iterum accuſari,§.fi.q.57 339.v.12
et qd ſi iudices ſint ſub diuerſis præſidibꝰ, ib.v.13
et quid ſi quis fuerit punitꝰ à iudice eccleſiaſtico, & crimen ſit communis fori,ibi. v.14
et quid ſi crimen ſit valde atrox,ib. v.15
PVPILLVS an poſſit accuſare,§.fi.q.14. 238.v.6
et an poſſit eſſe teſtis in cauſis criminalibus,§ fi.q. 24 259 v.17
pupillus an excuſetur in delictis,§ fin.qu.60.circa principium. 350
PVRGATIO moræ an pmiſſa ſit emphyteotæ.q in ſolutiõe canõis ceſſauit,vide ꝫ.emphyteota.
Iuramentum purgationis quando ſit reo deferendum,vide ꝫ.Iuramentum.
purgatio legalis an habeat locum in cauſis criminalibus,ibid.
QVALITAS maſculinitatis poſita in vna ſubſtitutione, an cenſeatur repetita in alia §. Teſt q.76 50.v.7
Non ſufficit factũ eſſe notorium,niſi etiam notoriæ ſint qualitates ipſius facti,vide ꝫ.notorium.
Qualitates expreſſæ lege vel ſtatuto verificari debent ad hoc, vt imponi poſſit pœna ipſius legis vel ſtatuti,§.fi.q.85 410.v.11
Si probatum ſit delictum, non tamen ſit probata qualitas deducta in accuſatiõe,an reus ſit in totum abſoluendus,§.fi.q.66 372.v.4
QVANTITATIS præſtatio à principio,an requiratur in ꝯtu emph. vide ꝫ.Contractus emphy.
QVERELA Inofficioſi an hodie ſit ſublata,§.Teſt. q.40 27.v.6
Querela partis aperit viam iudici ad inquirẽdum, § fi.q.10.in prin. 230
et an hodie querela ſucceſſerit loco accuſationis,
ibid. v.2
Fiſcus an debeat querelam porrigere,ibi.231.v.6
Cætera,vide ꝫ.Accuſatio.
RAPTVS quomodo committatur, §.Raptus, in prin. 205
raptus pœna quæ ſit,ib.v.Sed quæro.
et an pœna raptus locum habeat etiam ſi mulier conſenſerit ſe rapi.ibid. v.3
et qd ſi raptor illã carnaliter nõ cognouerit,ib.v.4
et an locum habeat in rapiente publicam meretricem,ibid. v.5
et an muliere rapiente virum,ib. 206.v.6
et an raptor poſſit cũ rapta matrim̃ ꝯhere, ibi.v.7
et an eo caſu raptor euitet pœnas raptoribus à iure impoſitas,ib.
raptores virginum an gaudeant immunitate eccleſiæ,ſi ad eam confugiant,vide ꝫ Captura.
Super crimine raptus an poſſit fieri pax,ſiue tranſactio,vide ꝫ Pax.
RATIFICANS delictum commiſſum an ſit puniendus,§.fi.q.87 413.v.5
et quæ requirãtur ad hoc,vt ex ratificatione quis puniri poſſit,ibid.
ratificans delictum an ſit puniendus in loco delicti,vel in loco ratificationis,§.fi.q.38 300.v.7
REBELLIS poteſt impunè occidi,& deinde probari,quòd erat rebellis § Læſæ Maieſt. 201.v.7
RECEPTATOR qua pœna ſit puniendus,§.fi.q. 90 417.v.10
RECOGNITIO feudi facta per vaſallum præter ſolitam formam,an noceat poſteris,§.feudum, q.20 120.v.2
RECONVENTIO.Clericus an poſſit pro crimine corã iudice laico reconueniri, vide Clericꝰ.
RECVPERATIO rei alienatæ.an excuſet emphyteotam à caducitate,vide ꝫ Emphyteota.
RELEGATVS an perdat teſtamenti factionem, § Teſt.q 22 15 v.3
RELIGIONIS ingreſſus an rumpat teſtamẽtum prius factum, § Teſt.q.28 18.v 4
religionem ingrediens, vel iam ingreſſus quando poſſit teſtari,ibid.
RELIGIOSVS an poſſit capere ex teſtam.d. §. q. 29 19 v 1
RELINQVO verb.an importet Inſt.d.§ q.3 8.25 ver. 11
REMISSIO penſionis an fiat emphyteotæ propter bellum,§.emphy q.8 93.v.11
et an propter Sterilitatem,vide ꝫ.Sterilitas.
et an propter damnum contingens in re emphyteotica,vide ꝫ.Damnum.
remiſſio an fieri debeat ad locum delicti,§.fi.q.38 302.v.19
et quid de conſuetudine,ib. v.20
et quid ſi loca ſint ſub eodem præſide prouinciæ, ibid. 303.v.21
et quid ſi iudex à quo petit̃ remiſſio,nõ habeat iuriſdictionem procedendi ex eo delicto,ib. v.22
et an in leuibus delictis ſit locꝰ remiſſioni,ib.v.23
et quid ſi agatur pro crimine ciuiliter,ib. v.24
et an in curia Romana habeat locum remiſſio, ibid. v.25
Et an ſi agatur de pluribus delictis ab eodem commiſſis.ibi. v.26
RENVNCIATIO feudi facta per vaſallum,ã præiudicet agnatis,§.Feudum,q.34 126.v.3

Renun

Renuncia.an poſſit inſinuari. §.dona. q.17.79.v.5
Renunciari an poſſit diſpoſitioni l.ſi vnquam, vide ſ.Diſpoſitio l.ſi vnquam.
REPETITIO teſtium quando facienda ſit, §.fin. q.45 312.v.6
Repetitio tort.qñ fieri poſſit.§.fi.q.64.370.v.46
RESTITVTIO.Vide ſ Gratia.
RES eccleſiæ quando dicantur ſolitæ, vel non ſolitæ infeudari, § Feudum, q.13 118.v.4
Res eccleſiæ an poſſint per Prælatum in feudum concedi, vide ſ.Prælatus.
Res in dubio an præſumatur feudalis vel allodialis, vide ſ.Bona.
res eccleſiæ an poſſint in emphyteoſim concedi, § emphy.q.6 90 v.1
RESVRRECTIONE teſtatoris, an rumpatur teſtamentum.§.Teſt q.86 57
REVOCATVR donatio propter ſuperuenientiam liberorum, vide ſ diſpoſitio l.ſi vnquam.
Item reuocatur propter ingratitudinem donatarij, vide ſ ingratitudo.
Itẽ reuocať q̃ ı inofficioſa, vide ſ.Donatio inoff.
Item donatio ob cauſam reuocatur cauſa non ſecuta.§.Donat.q.25 87.v.1
Itẽ dõatio cã mortis reuocať pp pœnitẽtiã, ib.v.2
et an reuocetur pp ꝯualeſcentiã donatoris, ib v.4
REVS an teneatur edere fiſco in criminalibus cauſis, vide ſ Editio.
Nomen accuſati quando dicatur receptum inter reos, §.fi.q.14 239.v.13
REX. Quis ſit iudex competens regum in delictis.§ fi q.35 287.v 8
ROGATIO notarij & teſtium eſt in teſtamento neceſſaria.§.Teſta.q. 58.41.& ibi quid inteſtamẽto ad pias cauſas, & inter liberos Remiſſiuè.
Et quid in teſtamento militis, ibid.q.58 v.3
RVSTICVS ſi ruri teſtamentum condat, ſufficiunt quinque teſtes, vide ſ Teſtes.
SACERDOS.Vide ſ Presbyter.
SACRILEGIVM quãdo committi dicatur ſecundum ius ciuile, & quando ſecundum ius canonicum.§.Sacrilegium, in prin. 206
Mulier ſe carnaliter cõmiſcens cũ presbytero, an dicať ꝯmittere ſacrilegiũ, §.fornicatio 172.v 18
ſacrilegij pœna quæ ſit, ibid.§.ſacril. 206.v.3
Statutũ loquens de ſacrilegio, an intelligatur d' ſacrilegio ſm' canon.an ſm' ciuile, ib.207 v.4
ſacrilegiũ an ſit crimẽ eccleſiaſticũ, §.ſacrileg.v.4
SALVVS conductus bannito accuſato an concedi debeat.§ fi q.32 280.v.12
Et quis poſſit ſaluũ conductũ concedere, ib.v.14
Citat' ad locũ ñ tutũ ob timorẽ inſidiarũ an teneať ꝯparere ſub ſaluo conductu.§.fi.q 34.284 v.6
SCIENTIA & dolus an in delictis requirantur, §.fi.q 31 274.v.12
Sciens delictum committendum, & non reuelans an ſit puniendus, §.fi q.87.in prin. 412
Et quid in crimine læſæ Maieſtatis, it 11.
SCHISMATICI ſunt excõic. §.fi q.77.388 v.27
SCHOLARIS. Quis ſit iudex competens in delictis ſcholarium, § fi.q.35 288.v.23
SCRIPTVRA an requiratur in contractu emphyteotico.§.emphyt.q 4 89
SECVLARIS, vide ſ.Laicus.
SEDITIO Seditionem concitans punitur pœna capitis, §.fi.q.68 377.v.36
SENECTVS ã ĩ d'lictis excuſet, §.fi.q.60.350v.6
Senes an poſſint torqueri, §.fi.q 64 365.v.21
SENTENTIA vel declaratio an requiratur ad hoc vt emphyteota ceſſans in ſolutione canonis, cadat à iure ſuo, d §.q.9 94
Et quid in emphyt.qui alienauit, q.13. 96.v.2
Sẽtẽtia an requiratur ſup notorio, § fi.q.9.230.v.8
Et an quando reus eſt deprehẽſus in flagranti crimine, § fi.q 8 228.v.4
Et ſuper aſſaſſinio, vide ſ.Aſſaſſinium.
Et an ſup incorrigibilitate, vide ſ.incorrigibilitas.
Et an quando bona ipſo iure confiſcantur, ibid.
Sententia criminalis lata in loco delicti an ſit mittenda execu.in loco originis, §.fi.q.54.333.v.6
ſententiæ criminales an ſint pronunciandæ ab ipſomet iudice, §.fi.q 93.in prin. 419
Et an in ſententiis criminalibus iudex debeat exprimere cauſam, ibid. v.2
& quid ſi iudex minuat pœnam ordinariam, § fin. q 85.circa fi. 410
& an valeat ſentẽtia, Cõdẽno Titiũ in centũ, quæ ſi ñ ſoluerit, ãputeť ei man', §.fi.q.93.419 v.3
ſi iudex cõdemnet reum in maiori ſumma, quàm ſtatutum diſponat, an ſententia ſit nulla, ib.v.4
& quid ſi iudex appoſuerit clauſulam, ſaluo & reſeruato, ibid. v.5
ſnĩa capitalis an ſtatĩ exeq debeat, vid' ſ.Executio.
ſententia lata contra filium in contumaciam, an præiudicet patri, vide ſ ſtatutum.
ſententia criminalis an ferri debeat contra dominum abſentem vel contra procuratorem præſentem, vide ſ Procurator.
ſententia criminalis an ferri debeat reo præſente, § fi q.31 276 v.23
ſententia capitalis an trahat ſecum confiſcationem bonorum.§ fi q.78 390.v.2
ſententia excommunicationis lata ex falſa cauſa, an valeat, §.fi.q.77 ibid.v.33
ſentẽtia excõmunicationis nulla an liget, ib.v.34
SEPVLCHRVM Locus in quo ædificatur ſepulchrum in ciuitate fiſco applicatur, §.fin. qu.79 390 v.6
Violator ſepulchrorum punitur pœna mortis, §.fi.q 68 378.v.45
SERVVS poteſt in omnibus cauſis torqueri, §.fina q.64 364.v.15
ſeruus an poſſit in pœnam pecuniariam condemnari, § fi.q 80 396 v.5
ſeruitutes acquiſitæ per vaſallum an accreſcant feudo, § Feud.q 38 151.v.4
ſeruitutem imponere rei emphyteoticę an poſſit emph ſine dñi conſenſu, § emphy.q.21 101
SOCIVS.Dictum ſocij criminis an faciat indicium ad inquirendum, § fi.q.21 250.v.4
Et an ad formandam inquiſitionem, ibid. v.5
& quid ſi ſit etiam periurus, ibid. 251.v 6
Et an faciat indicium ad torturam, ibid. v.7
& quid in criminibus exceptis, ibid. v.8
Et quid ſi ſint plures ſocij criminis, qui contra aliquem deponant, ibid. v.9
& an requiratur, quòd ſocius criminis deponat cum iuramento, ibid. v.10
Et an quòd confirmet dictum ſuum in tormentis, ibid.v.11
SIMONIA quid ſit, §.ſimonia, in prin. 207
Et an precib.& gratia ꝯhatur propriè ſimonia, ib.

Recip

recipere aliquid pro labore pro ſacramento miniſtrando, an ſit ſimonia, ibid. v.2
& an pro conceſſione licentiæ docendi, ib. v.3
Et an pro habendo officio liceat aliquid dare, ibi.
Papa an dicatur committere ſimoniam, ibid. v.5
Simonia an dicatur committi in curia Romana, ibidem. v.6
ſimonia eſt crimen merè eccleſiaſticũ, ib. 208. v.7
ſimoniæ pœna quæ ſit, ibid. v.8
Notarius ſimoniacus an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, ib. v.9
Clericus ſimoniacus an amittat beneficiũ, ib. v.10
ſimonia eſt de criminibus exceptis, ibid. v.11
& an in crimine ſimoniæ ſufficiat probatio per coniecturas, ibid. v.12
SODOMIA eſt vitium contra naturam, §. ſodomia, in prin. 208
Et an dicat̃ propriè cõmitti ẽt cũ muliere, ib. v.2
ſodomia crimen eſt cõis fori, § fi. q. 37. 299. ver. 5
ſodomitatum pœna quæ ſit, §. ſodomia. v.4
Clericus ſodomita an ſit ipſo iure ſuſpenſus ab ordine, ibid. v.5
ſodomita an perdat ipſo iure dominium bonorum ſuorum, ibid. v.6
Propter crimen ſodomiæ an poſſit ſeparari coniugium, ibid. v.7
In crimine ſodomię an puniatur affectus etiam ſi effectus ſecutus non fuerit, ib. 209. v.8
SOLEMNITATES iuris ciuilis an ſint ſublatę in teſtamentis ad pias cauſas, §. Teſta. q. 6. 3. ver. 1
ſolemnitates requiſitæ in alienatione rei eccleſiaſticæ, non ſeruantur de ↄſuetudine in ↄceſſiõe ĩ emphyteoſim, §. emph. q. 28. v. Et ſi dicas. 105
SORTILEGIA an ſapiant hæreſim manifeſtam & an poſſint ab inquiſitoribus puniri, §. Hæreſis, 181. v. 25
SPVRIVS. Vide ṽ. Filius.
ſpurius vel naturalis an poſſit à patre hæres inſtit. §. Teſt. q. 31 20
& quid ſi ſit inſtitutus, an fiſcus ab eo tanquam ab ĩdigno auferat hæreditatẽ, ib. v. Sed qd ſi pr̃ v.3
& an poſſint eĩ relinqui bona paterna ab alio, qui fuerit ab eius patre hæres inſtitutus, ib. v.5
Et quid in ſpurio legitimato, ib. ver. Scias tamen.
Et quid ſi ſit inſtitutus ſub conditione ſi legitimabitur, ibid. v.6
STATVA. Confugiens ad ſtatuas principum an poſſit inde auelli, §. fi. q. 30 271. v. 27
STATVTVM dans præmium reuelanti malefactorem, an habeat locum etiam in partic. ipſius maleficij, §. fi. q. 27 263. v.5
Et an ille, qui reuelauit malefactorẽ, ſed non probauit, conſequi debeat præmium à ſtatuto propoſitum, ibid. v.6
ſtante ſtatuto, ꝙ extantib. maſculis fœminæ non ſuccedãt, an in emph. ↄceſſa maſculis, & fœmi. fœmin. cũ maſc. admittantur, vide ṽ. Fœminæ.
ſtatuto circa legit. diſponẽte aliter, q̃ ꝑ ius cõe diſpoſitum ſit, an nihilominus talis legitima ſit titulo inſtitutionis relinquenda, vide ṽ. Filius.
Statuto diſponẽte, ꝙ teſt. ĩſinuẽtur, an poſſit teſt. ꝓhibere teſtĩ inſinuationem, vide ṽ. Inſinuatio.
ſtatuto vigente ꝙ extantib. maſculis fœminæ nõ ſuccedant, nunquid ſi filia ſit præterita poſſit dicere teſtamentum nullum, §. teſt. q. 42. 29 v.6
Et an ſtante eo ſtatuto, teſt. inſtituens ſimpliciter filios ſuos cẽſeat̃ ẽt inſtit. fœm. ib. q. 76. 51. v. 12
ſtatutum quòd teſtamentum fieri poſſit coram quinque teſtib. an valeat, d. §. q. 56 39. v.9
ſtatutum quòd filiusfamil. poſſit teſtari, nunquid valeat, d. §. q. 18 13. v.9
ſtatutum quòd pater poſſit inſtituere filium ſpurium, an valeat, ibid. q. 31 20. v.7
ſtatũ conſtituens præmiũ capienti delinquentẽ, an habeat locum in officiali, §. fi. q. 29. 266. v.8
ſtatutum ꝙ villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum quando maleficium fuit de nocte commiſſum, & claues portarum erant apud rectorem, ibid. v.9
ſi ſtatutum imponat pœnam pecuniariam pro delicto, ꝓ quo de iure cõi imponitur pœna mortis, an ſit ꝓcurator admittendus, vid̃ ṽ. Procur.
Stante ſtatuto, ꝙ ↄtumax habeatur pro confeſſo, & ↄuicto, an admittatur ꝓ abſente procurator vel excuſator, §. fi. q. 32. 279. v. 11. & q. 33. 282
ſtante ſtatuto, ꝙ iudex poſſit de omni crimine inquirere, an poſſit inquirere contra ſubditum delinquẽtẽ extra territoriũ, §. fi. q. 39. 304. v.4
ſtante ſtatuto, ꝙ contumax habeatur pro confeſſo & conuicto, qũo ſit ꝯ contumaces procedẽdum, §. fi. q. 44. 308. Et vide ſuprà Contumax.
Et an ꝯ hmõdi fictam confeſſionem inductã à ſtatuto admittat̃ ꝓbatio innocẽtiæ, ibi. 311. v. 11
ſi ſtatutum imponat pro vulnere pœnam centũ, & pro homicidio pœnã mille, & aliquis ſimplr̃ fideiuſſerit pro imputato de vulnere, ſub qua pœna teneat̃ illũ ↄſignare, §. fi. q. 46. 317. v. 21
ſtante ſtatuto, ꝙ alicui deneget̃ actio, an poſſit iudex ex officio inquirere, §. fin. q. 50. 323. ver.6
ſi ſtatutum præfigat iudici terminum ad inquirendum, an incipiat currere à die delicti an autem à die ſcientiæ, §. fi. q. 51 324. v.5
ſtante ſtatuto, ꝙ habeatur pax ab hærede occiſi, an ſufficiat illam habere ab ipſomet vulnerato, priuſquam moriatur, §. fi. q. 58 344. v.29
& an ſi deceſſerit offenſus relictis pluribus hæredibus, debeat haberi pax ab omnibus, vide ṽ. Pax, vbi plura in hac materia.
ſtante ſtatuto, ꝙ villa teneatur ꝓ damnis datis in ſuo territorio, an poſſit dãnũ probari per iuſm ipſius damnũ paſſi, §. fi. q. 82. ſtatuto 1. 398. v.2
& quid ſi damnum ſit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur, ibid. v.3
& an ſtante hoc ſtatuto teneantur cõtribuere ẽt illi, qui ſunt abſentes tempore maleficij, ib. v.4
ſtatutum quòd bannitus poſſit impunè offendi, an valeat, §. Homicidium. 192. v. 52
& an ſtante hoc ſtatuto poſſit offendi etiam in foro conſcientiæ, ibid. 183. v. 19
Et an etiam occidi, ibid. 193. v. 55
Et an mulier bannita adulterari, ibid. v.56
& an bannitus cenſeatur hoſtis ciuitatis, à qua eſt bannitus, ibid. v.57
& an ſtante hoc ſtatuto poſſit filius occidere patrem bannitum, ibid. v.59
& an eum, quem prius promiſerat non offendere, ibid. 194. v.60
Et an liceat bãnitũ proditoriè interficere, ib. v.61
& quid ſi bannitus habuerit gratiã à principe, nõdum tñ fuerit de albo cancellatus, ibid. ver.62
& quid ſi bannum ſit nullum, ibid. v.63
Et an pendente appellatione à ſñia banni poſſit bannitus

bannitus impunè occidi,ibid. 195.v.64
Et an bannitus captus per familiam officialis poſſit licitè offendi,ibid. v.65
Et an liceat occidere bannitum extra territorium à quo eſt bannitus,ibid. v.66
& an occidens eum,quem ignorabat eſſe bannitum,gaudeat beneficio huius ſtatuti,ibid.v.67
Si ſtatutum permittat occidi bannitum in lib.centum, an liceat occidere eum , qui eſt bannitus in pluribus minoribus ſummis,quæ cumulatę excedant centum libras,ibid. v.68
Exceptio ꝓueniens ex hoc ſtatuto,an ſit peremptoria,ibid. v.69
& an poſſit opponi per procuratorem,ib. v.70
Bannitus ſtante hoc ſtatuto an poſſit ſe defendere,ibid. v.71
ſtante hoc ſtatuto,ſi bannitus offendatur,an poſſit iudex ex officio inquirere,ibid. 196.v.72
Stante ſtatuto ꝙ nullus det auxiliũ bannito,nunqd aduocat⁹, & ꝓcurator,q pro eo intercedũt ĩcidãt in pœnã ſtatuti,§.fi.q.82.ſtat.2.398.v.2
Statutũ puniens loquentem cum bannito,an habeat locum in ei ſcribente, ibid. v.3
Statutũ prohibens matrimoniũ ɔhi inter aliquas perſonas,an valeat,§.fi.q.82.ſtat.3.399. ver.1
Et quid ſi prohibeat matrimonium cõtrahi cum forenſe,ib. v.2
ſtatutum prohibens filiam contrahere matrimonium ſine conſenſu patris,an valeat.ibid. v.3
Statutum prohibens ſororem nubere ſine conſenſu fratris,an valeat,ibid. v.4
ſtatutum priuans filiam dote ſi nubat indigno ſine patris conſenſu,an valeat,ibid. v.5
Ingrediens poſſeſſionem alterius ex decreto iudicis inualido,an incidãt in pœnam ſtatuti de turbata poſſeſſione,§.fi.q.82.ſtat.4 399.v.1
ſtatutum prohibens rem immobilẽ alienari in forẽſẽ ſub pœna,an valeat, §.fi.q.82.ſtat.5.ib.v.2
& an liget clericos,ibid. v.3
Et an ſtante hoc ſtatuto cenſeatur etiam prohibita hæredis inſtitutio, ibid. 400.v.3
Et an locatio,ibid. v.4
Et an ſi forenſi legata ſit res immobilis, teneatur hæres præſtare legatario æſtimationẽ.ibid.v.5
Et an cenſeatur prohibita præſcriptio,ibid. v.6
& an ex alienatiõe facta ɔ diſpoſitionẽ huius ſtatuti,trãſferat̃ dñiũ.vł poſſeſſio ĩ forẽſẽ,ib.v.7
& an cedens forenſi actionem ad rem immobilem,incidat in pœnam huius ſtatuti,ibid. v.8
Et an hoc ſtatutum habeat locum in alienatione neceſſaria,ibid. v.9
Statutum puniens inuentum cum armis,an comprehendat etiam eum, qui nõ fuit captus cum illis,§.fi.q.82.ſtat.6 400.v.1
& quid ſi puniat deprehenſum,ibid. v.2
appellõe armorũ an veniãt arma defenſiua,ib.v.3
Et an fuſtes,& lapides,& cultelli parui,ib.401.v.4
Si ſtatutum prohibeat arma deferri poſt ſonũ campanæ , non punitur illa deferens in diebus ſanctis,in quibus non pulſantur campanæ,ib. v.5
Deferens arma prohibita ad vſum itineris, an ſit puniendus,ibid. v.6
Habẽs domi arma ꝓhibita,an ſit puniend⁹.ib. v.7
Clerici deferentes arma prohibita,an poſſint à iudice laico puniri,vide §.Clericus.
Portans arma prohibita debet ea perdere , §. fi.q.
82.ſtatuto 6. v.9
Statutũ prohibens exportari biada extra dominium,an valeat,§.fi.q.82.ſtatuto 7 401.v.1
Et an liget forenſes,ibid. v.2
& an liget portantem per tranſitum,ibid. v.3
& an liget exportantem pro vſu ſuo,ibid. v.4
& quid ſi deinde,mutato propoſito,illud vendat, ibid.402.v.5
& an tale ſtatutum liget exportantẽ farinã, ib.v.6
Et an cõprehẽdat eũ,q nõ fuit deprehẽſus,ib.v.7
& quid ſi deprehenſus ſit priuſquam exportet,ſed in itinere,ibid. v.8
Et an exportans merces licitas cum illicitis , perdat etiam licitas,ibid. v.9
ſtatutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuaſtari,an valeat,§.fi.q.82.ſtatuto 8.402.v.1
Et quid ſi delinquens habeat plures domos in communi cum aliis,ibid. v.2
Et quid ſi habeat ipſe partem inferiorem domus & alius ſuperiorem, ibid. v.3 (v.4
Et qd ſi vxor ꝓ dote ſua ſe opponat d̃uaſtatiõi,ib.
Statutum duplicans pœnam pro maleficiis an habeat locum in blaſphemia,§.1 163.v.2
ſtatutum duplicans pœnam percutienti in domo poteſtatis , an habeat locum in percutiente in ɔfinib.ipſius dom⁹,§.fi.q.82.ſtatuto 9.402. v.2
Nox quõ intelligatur in ſtatutis duplicãtibus pœnam in maleficiis cõmiſſis de nocte,ib.403.v.4
Si adſint duo ſtatuta duplicantia pœnam,quomodo ſit facienda duplicatio,ib. v.5
Statutũ minuens pœnã confitenti delictũ,an habeat locum in eo, qui prius negauit, ibid.ver.6
Statutũ puniens facientem inſultum ad domum, an habeat locum in faciente inſultum ad porticum domus,§.fi.q 82.ſtatuto 10 403.v.1
Si ſtatutum puniat percutientem in centum,an ſi quis plures percuſſiones inferat, ſit plurib.pœnis puniendus,§.fi.q.84 ſtatuto 11 ib.v.1
& quid ſi eodem ictu plura vulnera intulerit cum bidente,vel huiuſmodi,ibid. v.2
Si extent tria ſtatuta,vnũ puniens delationem armorum,aliud puniens inſultũ,& aliud puniens vulnera,an ſi quis inſultum faciat, & vulneret cum armis,ſit vnica pœna,vel plurib.puniend.
Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio,an valeat.§ Homicidium.183.v.19
Statutum ꝙ pro homicidio quis decapitetur , intelligendum eſt de homicidio doloſo, §.fin.q.84.in prin. 405
ſtante ſtatuto ꝙ pro tertio furto quis ſuſpendatur, an computãda ſint furta extra territorium commiſſa,§.Furtum. 176.v.10
Et an ea pro quibus fuit fur iam punitus,vel abſolutus,ibid. v.12.& v.13
Statuta pœnalia an ligent forenſes, §.fina.qõ.85 407.v.2
& quid in delictis, quæ non ſunt à iure communi prohibita,ib. 408.v.3
ſtatuta pœnalia an ligent ſubditos delinquentes extra territorium,ibid. v.4
Pœnæ ſtatutariæ an tollant pœnas iuris communis,vide §.Pœna.
Statuta contra eccleſiaſticam libertatem quæ dicantur,§.fi.q 77 388.v.28
Stante ſtatuto , ꝙ quis pro delicto condemnetur in centum libris,quas ſi nõ ſoluerit intra x.dies amput

amputetur ei manus,an eo caſu poſſit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam,ibid. 410.v.7
Stante ſtatuto quod non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit mille,an ſi ipſe velit ſtare in banno,poſſit iudex eum cogere ad ſoluenda mille,ibid. v.8
Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnas ſtatutarias,vide ʒ.Iudex.
Statutum quòd vnus pro alio puniatur,an valeat §.fi.q.86 411.v.4
ſtatutum quòd dominus teneatur pro familia,an valeat,ibid. v.6
Statutum quòd filij, vel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum,an valeat, ibid.412.ead.v.7
ſtatutum quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio vſque ad legitimam, an valeat,ibid.v.8
et quid dicendum ſi filius fuerit in contumaciam condemnatus,ibid. v.9
ſtatutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi,§.fi.q.89.414.v.2
ſtatutum diſponens quòd in cauſis criminalibus non liceat appellare,valet,§.fi.q.94 420.v.3
STERILITAS an excuſet emphyt. à caducitate, vel operetur, vt fiat illi remiſſio penſionis, §. emphy.q.8 91
STVPRVM pluribus modis committitur, §.Stuprum.in prin. 209
Stuprū an probetur per teſtes domeſticos, ib.v.2
ſtupri pœna quæ ſit,ib. v.3
& quid ſi ſtuprator dicat puellam non fuiſſe virginem,ibid. v.4
Vidua committens ſtuprum,an perdat dotem,ib. 210.ver.5
Pœnæ impoſitæ viduis nubentibus intra annum luctus,locum habent contra viduas lutra illud tempus ſtuprum committentes,ibid. v.6
Viduæ inhoneſtè viuentes, non gaudent priuilegiis viduarum,ib. v.7
Et an amittat domicilium mariti,ibid.
Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini ſui,priuatur feudo,ibid. v.8
Deflorans virginem nondum viripotentem qua pœna ſit puniendus,ibid. v.9
ſtuprum cum maſculo,vide ʒ.Sodomia.
Super crimine ſtupri an poſſit fieri pax,ſiue tranſactio,vide ʒ.Pax.
SVBORNANS teſtes an dicatur falſum committere,vide ʒ.Falſum.
SVBSTITVTIO quæ in teſtamento expreſſa nō eſt,non debet dici facta,§.Teſtam.q.76.39.v.3
Subſtitutiones pupillares & exemplaræ an ſuſtineantur ex diſpoſitione auth. ex cauſa, vide ʒ. Diſpoſitio auth.ex cauſa.
SVSPICIO falſi an habeatur pro veritate, vide ʒ. Falſum.
SYNDICATVS. officialis an poſſit ſyndicari durante officio.vide ʒ.Officialis.
Quis ſit iudex competens in cauſa ſyndicatus officialium,§.fi.q.35. 338.v.21
ſyndicatores an poſſint cognoſcere d delictis officialium,non pertinentib.ad officium, ib.v.27
In cauſis ſyndicatus officialium proceſſus factus ſuper inquiſitione generali,ſufficit ad condemnandum,§.fi.q.50 323.v.5
Fama an præcedere debeat inquiſitionem generalem,quæ fit in cauſis ſyndicatus,vide ʒ.Fama.
Syndicus vniuerſitatis an poſſit accuſare, §.fin.q. 14.24 t.v.24
TERGIVERSATOR qua pœna puniatur, §. fi.q 82 397
TERMINVS.Terminos agrorum amouens, qua pœna puniatur,§.fi.q.83 404.v.10
TERROR armorum an excuſet homicidam, §. Homicidium. 191.v.33
TERRITIO an ſit ſpecies torturæ,§.fi. quæſt.64 366.v.31
TESTAMENTVM quid ſit,§.Teſt.q.1. 1
Teſtamenti factio quo iure ſit introducta,q.2
Teſtamentorum ſpecies quot ſint,ibid.q 3
Teſtamentum in ſcriptis & nuncupatiuum quid differant,ibid.q.4 2
teſtamentum conditum ab eo qui volebat teſtari in ſcriptis,non ſeruatis ſolemnitatibus requiſitis,an valeat vt nuncupatiuum,ibid. v.2
teſtamentum factum per relationem ad cedulam nunquid valeat,ibid. v.3
teſtamentum confectum ad interrogationem alterius,an valeat,ibid.q 37 22.v.2
teſtamentum conditum à filio, dum pater eſt apud hoſtes captiuus,nūquid valeat,d.§ q.18.v.5
teſtamentum conditum ſecundum cōſilium Galli Aquilij,an valeat,ibid.q.35 10.v.3
Teſtamēti vna pars p aliā declaratur, vide ʒ.Pars.
Teſtamentum nullum ex cauſa præteritionis vel exhæredationis ſuſtinetur ex diſpoſitione auth. ex cauſa.vide ʒ Diſpoſitio auth.ex cauſa.
teſtamentum imperfectum ſuſtinetur inter liberos ex diſpoſitione l.hac conſultiſſima.§ ex imperfecto.C de teſt.vid ʒ.Diſpoſit.§ ex impfecto.
teſtamentum imperfectum ad pias cauſas ſuſtinetur, § Teſt.q 6.& 7 3 4.& 5
& an ſuſtineatur etiam quo ad legata laicis relicta,ibid.q 6 4.v.9
teſtamentū nūcupatiū ad pias cauſas valet,ib.v.7
teſtamentum perfectum an aliquando reuocetur per ſecundum imperfectum,ib.q.97.61.v.1
Teſtamentum primum an reuocetur per ſecundum,ibid.q.94 59.v.1
Et quid ſi primum ſit iuratum,ibid. v.3
Et an hoc caſu teſtator ſit periurus,ibid.60. v.4
Et quid ſi ex ſecundo teſtamento non ſit adita hæreditas, q.96.ibid. 1
& quid in teſtamēto cōdito inter liberos,q.98.61
Et quid ſi primum teſtamentum habet clauſulam derogatoriam,q.99.latè. ib.
Teſtamentum militis quæ priuilegia habeat, ibi. q.15.& ſeq.10.& 11
Teſtamentum an contraria teſtatoris voluntate reuocetur,ibid.q 91 58.v.1
Et quid ſi concurrat tempus decennij,ib.59 v.3
Et à quo tempore ſit computandum iſtud decennium,ibid. v.4
& quid ſi teſtator dicat, ꝙ vult decedere inteſtatus,q.92 ibid.
teſtamentum non ſolemne an ſit ipſo iure nullum,ibid.q.89
Et an ex eo oriatur naturalis obligatio,q.90
Teſtamentū metu conditum an ſit ipſo iure nullum,

lum.q.87
Teſtamentum an rumpatur per ingreſſum monaſterij, vide s̃ Religio.
Et an legitimatione filij, vide s̃ Legitimatus.
Et an reſurrectione teſta. vide s̃. Reſurrectio.
Et an præter. vel exhæred. filiorũ, parentũ, vel collateralium, vide s̃. Filius Frat. nat. præter. &c.
Teſtamentum eius, qui ſeipſum occidere voluit, an valeat, §.fi.q.68 377.v 37
Teſtamentum condere an poſſit condemnatus ad mortem, vide s̃. Condemnatus.
TESTARI aliquem prohibens qua pœna puniatur, vide s̃. Prohibens.
compellens aliquem ad teſtandum qua pœna puniatur, vide s̃. Compellens.
TESTATOR eatenus cenſetur diligere in ſubſtitutione, quatenus dilexit in inſtitutione, §.Teſtam.q.76 50.v.7
Teſtatoris mens præſumitur fuiſſe conformis diſpoſitioni iuris, & ſtatutorũ, ibid.q.76. 51.v.12
Teſtatoris voluntas quomodo interpretanda ſit, q.76 latè. 50 & 51
Teſtator cenſetur velle minus grauare hæredem quàm ſit poſſibile, d.q.76 51.v.9
Teſtator an poſſit prohibere hæredi detractionem Trebellianicæ, vide s̃. Trebellianica.
Et an poſſit prohibere detractionem legitimæ, vide s̃. Legitima.
& an poſſit prohibere detractionem Falcidiæ. §. Teſt.q.73 48.v.2
& an poſſit prohibere alienationem ipſius legitimæ, vide s̃. Alienatio.
& an poſſit prohibere diuiſionem inter hæredes, vide s̃. Diuiſio.
& an poſſit prohibere ius accreſcendi, vide s̃. Ius accreſcendi.
Et an poſſit prohibere hæredi alienationem rerum ſuarum, vide s̃ Alienatio.
Et an poſſit prohibere, ne pro legatis bona ſua ſint tacitè hypothecata, ibid q 72 46
Et an poſſit remittere vſufructuario cautionem de vtendo fruendo, &c. vide s̃. Cautio.
& an poſſit prohibere, ne teſtamentum ipſum inſinuetur, vide s̃ Inſinuatio.
& an poſſit remittere confectionem inuentarij, vide s̃. Inuentarium.
& an poſſit concedere legatario facultatẽ capiendi rem legatã propria auct. vide s̃. Legatarius.
& an poſſit legare tutori, vel adminiſtratori liberationẽ à rõne reddenda, d.§.Teſt.q.73.48.v.2
& an poſſit priuare hæredem hæreditate in euentum alicuius conditionis, vide s̃ Hæres.
Et an poſſit diſponere de reb. hæred. d.§.q.71.46
& an poſſit bona hæred. expreſsè obligare, ib. v.1
Et an poſſit imponere onus fideicõmiſſi ſuper re per eũ priùs hæredi donata, vide s̃ Fideicõmiſ.
TESTES qui poſſint in teſtamentis adhiberi, §. Teſt.q.55 37
teſtes in teſt. adhibiti dẽnt eẽ rogàti, d.§.q.58.41
Et quid in teſtamento nuncupatiuo, ibid.
& quid in teſtamento ad pias cauſas, ib.q.64.v.3
& qd in teſtamento cõdito inter liberos, q.86.v.3
Et an ſufficiat, quòd ſint rogati ab alio quàm à teſtatore, q.58 41.v.4
Teſtes in teſtamento adhibiti neceſſe eſt, vt videant teſtatorem, ibid.q 59
Teſtes quot requirantur ad probandam ingratitudinem vaſalli, §.Feud.q.60 138
teſtes in teſtamento debent ſaltem ſeptem interuenire, §.Teſt.q.56 38
Et an hic numerus ſit de forma ſubſtantiali, vel probatoria ipſius teſtamenti, ibid. v.2
& an tempore peſtis ſufficiat minor numerus, vide s̃. Peſtis.
& quid in teſtõ ad pias cãs condito, ib.q.6.39.v.4
& quid in teſtõ condito inter liberos, q.86 v.4
& quid in teſtõ cõdito ruri à ruſtico, q.56.39.v.6
& qd in teſtõ condito corã impe. ib.q 58.41.v.7
Et an de iure canon. minor numerus teſtium ſufficiat, ib.q. 57 39
Vnus teſtis de viſu an faciat indicium ad torturam §.fi.q.21 249.v.2
Et quid ſi teſtis non viderit, ſed audiuerit, & dicat cognouiſſe ad vocem, ibid. v.2
Ad probandum vnum indicium quot teſtes requirantur, §.fi.q.22.in prin. 256
Teſtibus, qui ad informationem curiæ recipiuntur, an poſſit reus dare interrogatoria, vide s̃. Interrogatoria.
Teſtes in cauſis criminalibus qui eſſe poſſint, §.fi. q.14.per totum. 236.& 237
Et an conſtitutus in peccato mortali, ib.240.v.16
& an ſemel conuictus de crimine, ibid.
& an in ſubſidium teſtes inhabiles quandoque admittantur. ibid. 241.v.28
& an ad defenſam, ibid.
Quæ perſonæ cogi nõ poſſint ad teſtificandũ, ib.
Teſtis, qui non debuit examinari, ſi fuerit examinatus an faciat indicium, ib.
Teſtes quando in cauſis criminalib. torqueri debeant, § fi.q 25 per totum. 261
Et quid ſi ſint varij, ibid. v.3
& quid in conſtitutis in dignitate, ibid. v.6
& quid ſi teſtis dixit vnum extra iudicium, & poſtea dixit contrarium in iudicio, ibid. v.7
& quid ſi ſit vilis perſona, ibid. v.8
& qd ſi interfuit delicto, & dt ſe nõ vidiſſe, ib.v.9
& an teſtibus torquendis danda ſit copia indiciorum. vide s̃. Copia proceſſus.
Teſtes debent coram iudice examinari in cauſis criminalibus. § fi.q.26.in prin. 261
& quid ſi ſint perſonæ egregiæ, ibid. 262.v.2
& an iudex poſſit cõcedere literas ſubſidiales pro eis examinandis, vide s̃. Iudex.
Et an princeps poſſit receptionem teſtium alteri committere, vide s̃ Princeps.
Citatus ad perhibendum teſtimonium. qui propter legitimum impedimentum nõ comparuit & fuit excommunicatus, an dicatur legitimè excommunicatus, vide s̃ Impedimentum.
De exceptionibus, quæ contra teſtes proponuntur, § fi.q.53.per totum. 328.& ſeq.
& an ſi opponãtur teſtib. aliqua crimina, opus ſit ſpecificare locum, & tp̃s cõmiſſi delicti, ibi.v.2
& an opus ſit ẽt probare, ꝙ communi opinione habeantur pro talibus, ibid. verſi Sed nunquid.
& an opponens crimina contra teſtes, & ea non probans, teneatur actione iniuriarum, ibid.v.4
Teſtis falſus in vno, an probet in alijs, ibid. v.7
Et qd ſi teſtis falſum dixerit in non concernentibus ſubſtantiam rei, de qua agitur, ibi. 329. v.9
Et quid ſi ipſemet ſibi cõtradicat, quia ſcilicet aliquando

quando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto ſtandum ſit,ibid. v.10

Et quid ſi primo dixit vnum extra iudicium: & quid è conuerſo,ibid. v.12

et quid ſi vno in iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio,ibid. 330.v.13

Et quid ſi in primo dixit nihil ſcire,in ſecundo autem deponit de veritate rei,ibid. v.14

et quid ſi in eadem inſtantia,& inter eaſdem perſonas contraria deponat,ibid. v.15

et quid ſi primò depoſuit perverbum credo,ſcdo autem per verba aſſertiua veritatis,ib.331.v.16

et quid ſi teſtis neget ſe ita ꝗ poſuiſſe,vt ſcriptum eſt,ibid. v.17

Et an hoc caſu magis credatur notario,vel teſti,ibid.& §.Falſum. v.10

Teſtes ſingulares an probent in cauſis criminalibus,§.fi.q.53 331.v.18

et quid ſi agatur de probando in genere aliquem eſſe hæreticum,adulterum,vel huiuſmodi,ib.

et quid ſi eps̄ faciat ſtatutum,quòd crimen vſurarum poſſit probari per teſtes ſingulares,ib.

Et quid ſi princeps ſolus teſtificetur contra aliquem,an ei credatur,vide ſ.Princeps.

Teſtis non reddens cauſam ſcientiæ,in cauſis criminalib.nihil probat,ibid. 332.v.22

Facto examine ſi reus neget, teſtes ſunt repetendi ipſo citato ſeu præſente,§.fi.q.45.313.v.13

et quid ſi non ſit reus citatus, ſed teſtes cum eo confrontati perſeuerent,ibid.

Teſtes an poſſint poſt publicatas atteſtationes repeti,vel de nouo produci,vide ſ.Iudex.

Teſtis falſum deponens dicitur falſum cōmittere,§.Falſum. 166.v.8

Et quid ſi deponat in iudicio contrarium eius, quod dixerat extra iudicium,ibid. v.9

et quid ſi deponat contrarium eius, quòd dixerat in alio iudicio,ibid. v.10

et quid ſi duo teſtes ſibi ipſis inuicem contradicant,an ſint de falſo puniendi,ibid. v.11

Teſtium dicta an ſint inter ſe cōcordanda,vt euitetur falſum,ibid.

Teſtis deponens ſuper negatiua eſt ſuſpectus de falſo,ibid. 167.v.13

Teſtis deponens falſum non circa factum principale,ſed circa alia extrinſeca,an poſſit puniri de falſo,ibid. v.14

Teſtis qui depoſuit falſum ſine iuramēto,an poſſit puniri de falſo,ibid. v.16

Ad hoc vt teſtis dicatur falſus,an requiratur, ꝙ probetur illū fuiſſe corruptum pecunia, ibid.v.17

Et quid è conuerſo an ſufficiat probare, ꝙ teſtis fuit pecunia corruptus.abſque eo,quòd probetur,quòd falſum depoſuerit,ibid. v.18

Pœna teſtis falſi quæ ſit,ibid. v.19

TITVLVS de ſacroſanctis eccleſiis, & de epiſcopis & clericis eſt null⁹ ex defectu poteſtatis imperialis circa perſonas & res eccleſiaſticas,§.emphyt.q.28 v.Nec dicatur. 105

Titulus vaſallagij an præſumatur per curſum decennii.§.Feud.q.19 120

TORTVRA.Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam eſt capite puniendus,vide ſ. Iudex.

Prius quàm deueniatur ad torturam, debet conſtare de delicto,§.fi.q.64 362.v.3

Tortura non eſt inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis,ibid.v.4

Vbi delictum aliter quàm per torturam probari p̄t,non eſt reus tormentis ſubiiciendus, ib.v.5

In delictis occultis facilius ſolet ad torturam deueniri,ibid. v.6

reus conuictus de crimine, an debeat torqueri,vt illud confiteatur,ibid. v.7

Et an ſuper ſociis,& complicibus,ibid. v.8

Tortura inferri non debet niſi præcedentibus indiciis,ibid. 363.v.9

et quid in atrocioribus delictis,ibid.

et quid ſi reus ſit malæ vocis,& ſolitus delinquere,ibid. v.10

Et quid ſi ſit bannitus,& condemnatus in contumaciam,ibid. v.11

Indicia quæ præcedunt torturam, qualia eſſe debeant,vide ſ.indicium.

Quæ pſonæ torqueri poſſint,§.fi.q.64.364.v.15

Et an liber homo,ibid.

Et an perſonæ poſitæ in dignitate,ibid. v.17

Decreta tortura,ſi reus appellet,an ſit ſuperſedendum,ibid. 366.v.27

Et quid ſi petat ſibi dari copiam indiciorum.ibid. v.28

Torquendo non eſt dandum aliqd,qđ comedat, aut bibat p 10.horas prius ꝗ torqueat,ib.v.30

Si plures ſint torquendi,à quo ſit incipiendū, ibi.

Iudex an teneatur requirere accuſatorem prius quàm torturam reo inferat,ibid.

Torturæ gradus qui ſint,ibid. v.31

Tortura adhibenda eſt pro modo indiciorum,ib. 367.v.33

Tortura an poſſit inferri die feriato,vide ſ.Feriæ.

Torqueri non debet reus modis exquiſitis, §.fin. q.64.367.v.36

Reus negans, & in tortura perſeuerans, dicitur purgaſſe indicia contra eū exiſtentia,ibid.v.38

Confeſſio facta in tormentis, an ſufficiat ad condemnandum, vide ſ.Confeſſio. Et ibi plura de ratificatione ipſius confeſſionis.

Reus an poſſit interrogari de aliis criminibus de qb.ꝫ eū nulla adſunt indicia, viđ ſ.Interrogari.

Tortura ſemel illata,an iterum repeti poſſit,§.fin. q.64 369.v.46

Tortura an ſit in vſu pro finali pœna delicti,§.fin. q.70 433.v.3

TRACTAT. An quis poſſit puniri in loco in quo tractatum fecit de committendo delicto, §.fi.q.38.300.v.8

TRADITIO rei emphyteoticæ an requiratur ad hoc, vt emphyteota alienans cadat à iure ſuo, vide ſ.Emphyteota.

TRANSACTIO. in quibus criminibus licita ſit tranſactio, & ad quas pſonas ſpectet ius faciendæ pacis,vide ſ.Pax.

Tranſactio an ſit licita ſuper ludo, vide ſ.Ludus.

Tranſactio vel pax facta cum offenſo,an faciat indicium,vide ſ.Pax.

TRANSFVGA punitur pœna mortis, §.fi.q 68. 478.v.41

TRANSVERSALES agnati an poſſint finita emphyteoſi petere.ꝙ illis refirmetur,vide ſ.Agn.

TREBELLIANICAE detractio an poſſit à teſtatore prohiberi,§.Teſt.q.62 42.v.2

Et quid in codicillis,ibid. v.2

Et an poſſit tacitè prohiberi,ibid. v.3

Et an

Et an verbis vniuerſalib. ibid.43.v.4
et an poſſit prohiberi etiam in filiis primi gradus. d.§.q.63 ibid.
TREPIDATIO rei an faciat contra eum Indicium ad torturam,§.fi.q.21 255.v.39
TREVGA ſi ab vna partium rumpatur, an poſſit ab altera impunè frangi,§.fi.q.47 319.v.8
TVTORI an poſſit teſtator remittere confectionem inuentarij, vide ꝟ. Inuentarium.
Tutoris datio an ſuſtineatur ex diſpoſitione, §.ex imperfecto, vide ꝟ. diſpoſitio, §.ex imperfecto.
Tutor an poſſit facere pacem nomine pupilli, vide ꝟ.Pax.
Tutor cum pupilla ſe commiſcens, qua pœna puniatur, vide ꝟ.Coitus.
tutor an poſſit accuſare nomine pupilli, §.fi.q.14 241.ver.24
VACILLATIO rei an faciat contra eum indicium ad torturam, §.fi.q.21 255 v.39
VAGABVNDVS vbique puniri poteſt, §.fin.q.39 305.v.7
et quis dicatur vagabundus, ibid. v.8
Vagabũdus quõ citari debeat, §.fi.q.31.276.v.21
VARIATIO rei an ſufficiat ad torturam, §.fi.q.21 255.ver.39
Et quid in teſte, vide ꝟ.Teſtis.
VASALLVS an teneatur dominum adiuuare ſuis ſumptibus.§ Feud.q.21 120
Vaſallus inhabilis ad pugnandum, ſi ex prælio aufugiat, an poſſit priuari feudo. v.2
Vaſallus an teneatur præferre ſalutem domini ſuæ propriæ ſaluti, ibid. 121.v.3
Vaſallus an teneatur adiuuare dominum, ẽt ꝯ patrem, & fratrem ipſius domini, ibidem. vers. 4
et an contra ſeipſum, ibid. v.5
Vaſallus tenetur petere inueſtituram à dño intra annũ & diẽ, aliàs cadit à feudo, d.§.q.49. 135.v.1
Et qñ incipiat currere iſte annus, vide ꝟ. Annus.
et an hoc caſu vaſallus cadat à feudo ipſo iure, d. q 49 135.v.6
Et an admittatur purgatio moræ, ibid. 136.v.9
et quid ſi vaſallus non poſſideat feudum, an illi currat tempus. v.8
Et an ſi dñs poſtea illum recipiat ad debita ſeruitia, videatur illi remiſiſſe caducitatẽ, vid ꝟ.Dñs.
Et quid ſi dominus neget facere inueſtituram, vide ꝟ.Dominus.
et an agnatus qui acquiſiuit aliam partem feudi, teneatur pro illa petere nouam inueſtituram, vide ꝟ.Agnatus.
Vaſali⁹ an teneaĩ alere dñm egenũ, d.§.q.23.121
Vaſallus an teneatur liberare dominum in carceribus retentum, ibid.q.24
Vaſallus negans feudum priuatur feudo, ib.q.59 in 12 cauſa. 138.v.2
et quid ſi neget tantum partem, an cadat à toto feudo, ibid.d.§. v.3
Et quid ſi neget in genere narrata prout narrantur, ibid. v.4
Vaſallus an poſſit vocare dominum in ius ſine venia, d §.q.25 141
Vaſallus an poſſit alienare feud. ſine conſenſu domini, q.31 123.v.1
Et an propter neceſſitatem famis, ibid. 124.v.11
Et quid ſi feudum ſit acquiſitum pro ſe, & quibus dederit ibid. v.8
Et an ſcientia & taciturnitas domini ſufficiat pro conſenſu, ibid. 125.v.13
Vaſallus an poſſit alium de feudo ſubinfeudare domino irrequiſito, d.§.q.32 ibid.v.1
Et quid ſi feudum ſit eccleſiaſt. ibid. v.2
et quid ſi ſit feudũ decimarum, vide ꝟ. Decimæ.
et an ſcientia, & taciturnitas domini ſufficiat pro conſenſu, § Feud.q.31 124.v.13
Vaſallus cui feudum eſt ſubinfeudatum, ſi velit illud alienare, à quo d̃beat hr̃e ꝯſenſum, an à ſupremo dño, an ab immediato, d.§.q.32.126.v.6
Vaſall⁹ an poſſit feudũ locare ad lõgũ tp̃s, ib.q.33
Vaſallus an poſſit renunciare feudo in manib. domini ipſo inuito, ibid.q.34
et an facta renunciatione ſit liberatus à præſtatione ſeruitiorum, ibid.
Et an poſt renunciationem poſſit impunè dominum offendere, ibid. 127.v.2
Et an talis renunciatio præiudicet agnatis, vide ꝟ. Renunciatio.
Vaſallus an poſſit rem feud. dare alteri in emphyteoſim, d.§.q.33 126.v.3
et an poſſit dare ad libellum, ibid. v.2
vaſallus an poſſit feudum pignorare, ib.q.35.127
Vaſallus an poſſit feudũ dare in dotẽ, d.§.q.36.ib.
Vaſallus an poſſit ſuper feudo conſtituere ſeruitutem, d.§.q.37 ib.
et an vſumfructum, ibid. 128.v.2
vaſallus an poſſit ſup feudo trãſigere, d.§.q.38.ib.
et an poſſit de feudo facere compromiſſum, d. §. q.39 ibid.
Vaſallus an poſſit de feudo teſtari, & illud legare, aut prælegare, q.40 128
Vaſallus an poſſit incidere arbores fructiferas in fundo feudali, q.47 134
Vaſallus an poſſit alienare feudum in præiudicium agnatorum, vide ꝟ.feudum.
Vaſallus committens ſtuprum cum vxore domini, an amittat feudum, ibid.q.48 134
vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domini, an cadat à feudo, ibid.q.31 123
Et quid ſi ꝯtus erat ex aliqua alia cã null⁹, ib. v.2
Et quid ſi non ſit ſecuta traditio, ibid. v.3
et quid ſi ſecuta ſit, ſed ficta, ibid. v.4
et quid ſi proteſtetur ſe alienare, ſaluo conſenſu domini vide ꝟ.Proteſtatio.
vaſallus qui poſt alienationem recuperat feudũ, an euitet pœnam priuationis, d.§.q.31.124.v.6
vaſallus alienãs ſolummodo partem feudi, an cadat à toto, ibid. ver. Sed pone.
vaſall⁹ an poſſit aliẽare cõmoditates feudi, ib.v.7
Vaſallus delinquens contra vnum ex plurib. dominis, an cadat à toto feudo, ibid.q.53 137
vaſallus contrahens amicitiam cum inimicis domini, an cadat à feudo, ibid.q. 54
Vaſallus deteriorans feudum, an poſſit eo priuari q.56
Vaſallus qui per triennium ceſſauit ſoluere penſionem, an priuetur feudo, ibid.q. 58 138
Vaſallus ſeipſum occidens, an priuetur feudo, ib. q.58
Vaſall⁹ an poſſit priuari feudo ſine cauſa, q. 59.ib.
Vaſallus offendens dominum vi aut metu coactus, an excuſetur, ibid.q.61
Vaſalli an poſſint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis, vide ꝟ. Iuriſdictio.

Vaſallus

Vaſallus recipiens inueſt. de feudo antiquo, tanq̃ de nouo, an præiudicet agnatis, ib. q. 8. 116. v. 4
vaſallus an poſſit rem feudalem concedere in emphyteoſim. §. emphy. q. 5. Remiſſiuè. 89
Vaſall⁹ ã poſſit accuſare dñm, §. fi. q. 14 241. v. 23
Vaſallus committens ſtuprum cum vidua domini, amittit feudum, vide ṽ. Stuprum.
VENDENS rem duobus incidit in falſum, §. Falſum. 168. v. 29
VENENVM dans alteri punitur vt homicida, §. Homicidium. 184. v. 13
Et an puniatur pœna mortis, etiam ſi ille, cui datũ eſt venenum mortuus non fuerit, Ibidem.
VENIA. Reus petens veniam delicti coram iudice, an videtur illud fateri, §. fi. q. 49 322. v. 17
VERBVM relinquo an importet inſtitutionem, vide ṽ. Relinquo.
Verbum æquiuocum poſitum in vna parte teſtamenti, intelligi debet, prout in alia parte ipſius teſtamẽti clarè poſitũ repit, § teſt. q. 76. 50. v. 6
Verba teſtatoris attenduntur, vbi de mente aliter non apparet, Ibid. v. 4
VESTES & iocalia per maritum vxori data an cenſeantur donata, vide ṽ. Iocalia.
Quid faciendum ſit de veſtibus damnatorum, §. fi. q. 100 430. v. 4
VIS. Vim publicam vel priuatam committens, qua pœna puniatur, §. fi. q 38 300
Omnes coitus per vim commiſſi grauius puniuntur, § Fornicatio. 174. v. 32
VITES. Vitium inciſores qua pœna puniantur, §. fi. q. 68 378. v. 43
VICARIVS prętoris an poſſit cognoſcere d̃ cauſis criminalibus, §. fi. q. 40. in prin. 306
Et an poſſit imponere vltimum ſupplicium, aut membri mutilationem, Ibid. v. 2
Vicarius epiſcopi an poſſit de cauſis criminalibus cognoſcere, ibid. v. 3
VIDVA an propter ſtuprum amittat dotem, & quibus pœnis puniatur, vide ṽ. Stuprum.
VIRGINEM deflorans qua pœna puniatur, vide ṽ. Stuprum.
Et quid ſi nondum ſit viripotens, ibid.
VLTIMA voluntas an vitietur ex latinitate, §. Teſtam. q. 88. Remiſſiuè. 57
VNIVERSITAS vel Collegium an poſſit accuſari, §. fi. q. 16 242. v. 2
Et quomodo dicatur vniuerſitas vel collegium delinquere, ibid.
Et quomodo poſſit vniuerſitas puniri, ibid. v. 7
Vniuerſitas ã poſſit excõicari, §. fi. q. 60. 355. v. 30
VOLVNTAS teſtatoris ſemper attendi debet, d. q. 76 50
Voluntas teſtatoris quomodo conijcienda, vel interpretanda ſit, d q 76 v. 6
VSVFRVCTVARIO an poſſit teſtator remittere cautionẽ d̃ vtẽdo fruẽdo, &c. vide ṽ Cautio.
Et an poſſit illi remittere confectionem inuentarii, vide ṽ. Inuentarium.
Vſufructuarius directi dñii an dẽat hr̃e laudemiũ, an autem proprietarius, vide ṽ. Laudemium.
VSVRA quid ſit, §. Vſura, in prin. 211
Vſura quot modis committatur, ibid. v. 2
Vſuræ an ſint omni iure prohibitæ, ibid. v. 3
Et an de iure ciuili, ibid. v. 4
Et an ꝑ vſura poſſit qs criminaliter puniri, ibi. v. 5
Caſus, in quibus vſuræ ſunt à iure ꝑmiſſæ, ibi. v. 6
Vſurariorum pœna quæ ſit, ibid. v. 10
Iudæi an poſſint de iure communi vſuras licitè exercere, vide ṽ. Iudæus.
Vſurarum crimen eccleſiaſticũ, §. fi. q. 37. 298. v. 2
vſurari⁹ tenet̃ reſtituere vſuras, §. vſura. 211. v. 11
Et an dominium rerum, quas extorſit ex cauſa vſurarum, in illum transferatur, ibid. v. 12
Vſurarius manifeſtus an poſſit teſtari, ib. 212. v. 13
Et an donare cauſa mortis, Ibid Remiſſiuè.
Et quis dicatur vſurarius manifeſtus, ibid. v. 15
Vſurarij ſunt infames, ibid. v. 16
Vſurarius q aliqñ exercuit vſuras, & poſtea deſiit fœnerari, an adhuc dici poſſit vſurarius, ib. v. 17
Vſurarius manifeſtus non poteſt teſtari niſi præſtita cautione iuxta formam ca. quanquam, de vſuris, in 6. §. Teſt. q. 26 15
Et qualis cautio præſtari debeat, ibid. v. 2
Et an talis cautio poſſit præſtari poſt conditum teſtamentum, ibid. 16. v. 3
Et an diſpoſitio d. c. quanquam, habeat locum in vſurario, qui deſiit fœnerari, ibid. v. 4
Vſurarius manifeſtus an poſſit donare cauſa mortis, § donat. q. 7 70
VTENS dicto falſi teſtis quomodo puniatur, §. Falſum, vide ṽ. falſum.
Vtens falſo inſtrumento, quomodo puniatur, ib.
VVLNERANS aliquem animo deliberato occidendi, an puniatur pœna mortis, §. Homicidium. 196. ver. 74
Vulnerans animo tm̃ vulnerandi, & deinde aſſumẽs aĩm occidẽdi, & occidẽs, an puniat̃ d̃ homicidio tm̃, ã aũt ẽt d̃ vulnerib §. fi. q. 84. 407. v. 5
Vulnerãs aliquem lethaliter, ſi deinde alius ſuperueniat, qui illum exanimet, an de homicidio teneatur, §. Homicidium, v. Sed quid ſi reus. 191
Statutum puniens vulnerantem, vide ṽ. Statutũ.
Vulnerati aſſertio an faciat iudicium contra vulnerantem ad inquirendum, § fi. q. 21. 252. v. 14
Et an ad capturam, ibid.
Et an ad excuſandum à calumnia hæredem, qui accuſationem inſtituit, ibid.
Et an ad torturam, ibid.
Et an exculpatio vulnerati excuſet reum à tortura, §. fi. q. 52 327. v. 5
Si ignoretur quis ex pluribus vulnus intulerit, an omnes ſint abſoluendi, vide ṽ. Homicidium.
VXOR an poſſit donare marito, vide ṽ. Maritus.
Vxor an teneatur ſequi virum bannitum, § fin. q. 82. ſtatuto ſecundo. 399. v. 4
Vxor an poſſit accuſare de morte mariti, §. fin. q. 14. 238. v. 8
Vxores plures eodem tempore habens, qua pœna puniatur, §. fornicatio. 174. v. 30
Vxor credens virum ſuum vita functum, ſi alium ducat, an excuſetur, ibid. v. 31
Vxor propter adulterium amittit dotem, & bona paraphernalis, vide ṽ. Adulterium.
Vxore delinquente, an eius dos confiſcetur, vide ſupra Dos.

FINIS.